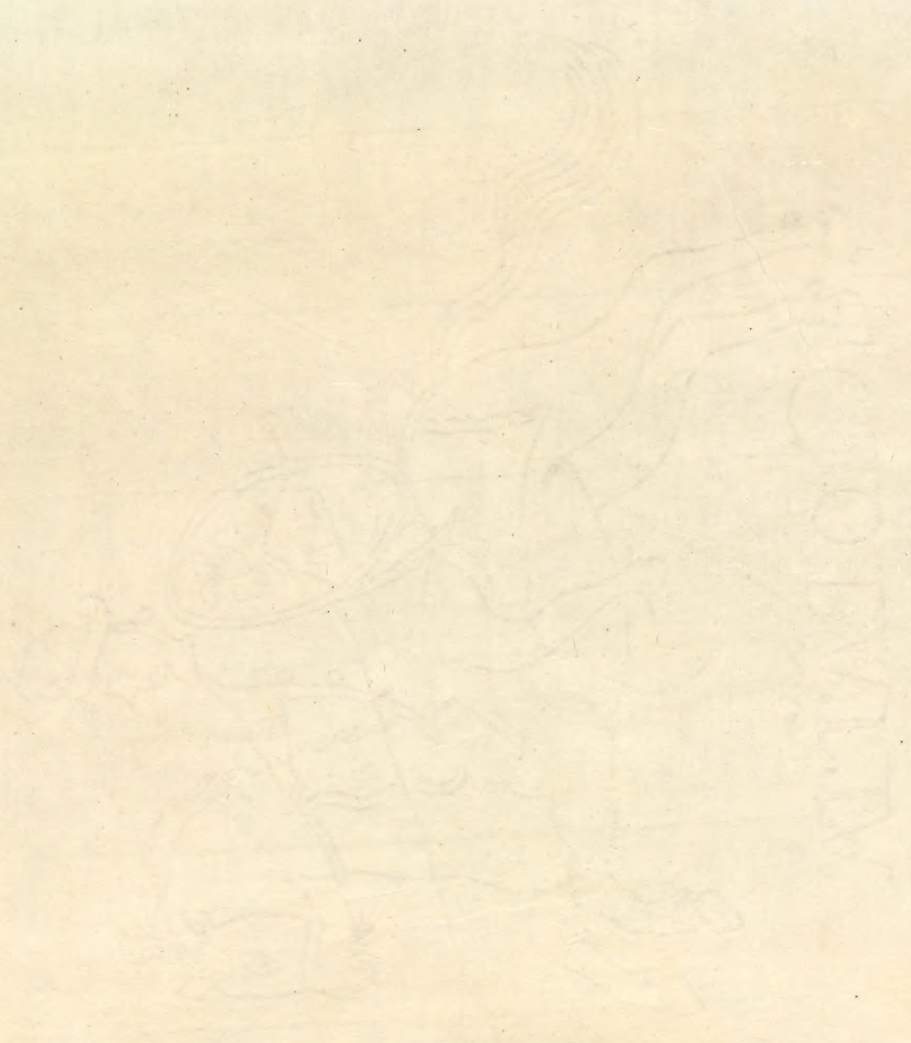

D. G. DVRANDI EPISC. MIMATENSIS

SPECVLVM IVRIS,

Cum Ioan. Andreæ, Baldi, reliquorumq́ue clarissimorum I. V. doctorum visionibus hactenus addi solitis:

Nunc primùm variis, & perquàm necessariis ad vnumquemque titulum adiunctis additionibus & quæstionibus, quas hac nota §✠ designauimus, illustratum, quæ passim è multis veterum Iurisconsult. commentationibus iam olim decerptæ, quicquid omnino post Durandi ætatem inde in illa tempora in foro controuersum erat redditum, continent:

AVCTORE ALEXANDRO DE NEVO I. V. D. CELEBERRIMO.

Addidimus eiusdem Gul. Durandi *AVREVM REPERTORIVM* omnes omnium & textuum & glossarum, tum Decreti, tum Decretalium materias miro artificio complectens, in gratiam canonistarum.

Cum INDICE gemino, vno rerum & verborum, altero titulorum, locupletissimo.

Pars Secunda.

LVGDVNI,
SVMPTIBVS PHILIPPI TINGHI, FLORENTINI.
Cum Priuilegio Regis.

SPECVLI PARS SECVNDA, AVCTORE GVL. DVRANDO, cum Ioan. Andreæ, Baldi, aliorumque aliquot doctorum virorum Additionibus.

SVMMARIVM.

1 *Substantialia iudicij quæ sint.*
2 *Litis contestatio est iudicij fundamentum, & initium.*
3 *Substantialia missæ sunt tantùm illa verba, quibus elementa in corpus & sanguinem Christi transsubstantiantur.*
Fundamento deficiente, nullum potest ædificium superesse.

a ANCTI[a] Spiritus gratia suffragante, de personis in iudicio interuenientibus in libro præcedēti prælibauimus. Et quoniam omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est: vt j.q.2.quoniam pio.idcirco nunc eiusdem suffulti præsidio, nos ad secreta iudiciorum transferentes, hanc secundam Partem in tres particulas subdiuidere properemus. In quarum prima de his, quæ præcedunt litis contestationem, sedulò differemus. In secunda de litis contestatione, & his quæ ipsam vsque ad finem sequuntur, calculum annectem⁹. Tertio verò de sententia, & de his, quæ post eā accidunt, subiungemus. Ante omnia ergo illud præmittendum est, ꝙ iudiciarij ordinis ciuilis, vel criminalis ordinarij, vel extraordinarij membra sunt hæc.

PRIMAE particulæ capitula sunt hæc: Iudicij præparatio, Actionis seu petitionis propositio, Actionis cessio, Cōpetētis iudicis aditio, Rescripti Apostolici impetratio, & ei⁹ exhibitio, & impugnatio, Citatio, Contumaciẹ punitio, Primi & secundi decreti interpositio, Comparitio, Libelli oblatio, Dilatio, Feriarum, petitio, Recusatio, exceptio, Satisdatio, Interrogatio, Reconuentio Incidens quæstio, & cognitionum ordo, Possessorij & petitorij spoliationisque cognitio.

SECVNDAE particulæ capitula sunt hæc: Litis contestatio Iuramenti præstatio, Positio, Confessio, Probatio, Articulorum exhibitio, Testium productio, Instrumentorum editio, Prẹsumptio, Iuramenti delatio, Disputatio, Conclusio, & renuntiatio, Cōsilij requisitio, Sententiæ petitio, Relatio. Remissio.

TERTIAE particulæ capitula sunt hæc: Sententiæ prolatio, Sententiæ executio, Appellatio, In integum restitutio, Supplicatio, Expensarum petitio, Fructuum & interesse restitutio, Temerè litigantium punitio, Et si qua alia in lite occurrant, sed hæc communiter, & vt plurimùm contingere solent: vt probatur extra.de proba.quoniam. De his ergo seriatim aliqua in hac secun-
1 da Parte, Deo duce, præuidimus pertractanda. † Et no.quòd non omnia præcedentia sunt iudicij substantialia, sed quædam ex his, videlicet citatio: vt extr.de causa pos. & proprie.capitulo primo. ff.quæ sentent.sine app.rescind.l.prima.§.ex eo. C. quomodo & quando iu.ea, quæ.extr.de constit.ecclesia.in fin.extra. de maio. & obe.inter quatuor.2.q.j. nos in quenquam. Item libelli oblatio: quòd dic, vt j̃.de libel.concep.§.vtrum libellus. Item lit.conte. vt extr.de ele.dudum.2.& de lit.conte. capitulo.j.extr.de iud.
2 exhibita. † Nam cùm ipsa sit iudicij fundamentum & initium: vt extra.de off.dele.super quæstionum.§.i.ver.quod si.extra.de ver. sig.ex parte.2.vbi ipsa non est fundamentum, nullum boni operis superest ædificium.j.q.j.cùm Paulus.24.quæstione.j.vbi sana. Item iuramentum de calumnia vel de veritate.C.de iur.cal.l.ij.§.
b sed quia veremur[b]. Et sententia.extra.de simo.licet Heli.& probatur in præ.decr.quoniam. De hoc s̃.de off.om.iu.§. postremo. ver.2.Quòd si aliquid ex his omittatur, vel præposteretur, non tenet sententia, ipso iure.C.de sent.& interlo.om.iud.prolatam.& 2.quæst.vj.§.diffinitiua.in prin.de hoc dic, vt j̃.de sententia.§. iuxta.& in Summa domini mei de sent.& re iud.§. qualiter. sub §. is
3 est ordo. Cætera autem præmissa, non sunt ita substantialia. † Sicut aliàs est simile in missæ celebratione: in qua solùm illa verba quib. elemēta in corpus & sanguinem trāssubstantiatur, scilicet, Hoc est, corpus meum, &c. sunt substantialia: cætera verò sunt d̃ solennitate.de conse.distinct.2.panis est in altari.in prin.& capit. vtrum. in fine. Sed & præmissa omnia secundum suprà positum ordinem sunt seruanda: quia sic solitum est seruari.extr.de rescri. causam, quæ. Si verò alius ordo à principe iniungitur, is etiam est seruandus: alioquin non valet quod agitur.extra.de rescrip.cùm dilecta.ex.de iud.exhibita. Ordo autem iudicialis propriè dicitur consistere in his, quæ aguntur intra litis contestationem & sententiā: cùm litis contest.sit litis exordium, vt præmisi. Ad principale ergo propositum celeriter properemus.

ADDITIONES.

a Sancti spiritus. ¶ Est Iac.j.c.circa medium.
b Veremur. ¶ De hoc dic, vt de iura.cal.c.j.§.j.lib.vj.

Particula I.

a ¶ De Præparatoriis iudiciorum[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Præparatoria iudiciorum quæ dicantur, & in quibus consideranda sint.*
2 *Induciæ præparatoriæ quare non dentur actori.*
3 *Litis euentus semper est dubius.*
Iniquitas omnia præcipitat.
1 *Circa partes in iudicio conuentas quomodo sit distinguendum.*
5 *Agere volens ciuiliter pro fundo, vel pecunia, vel seruitute, debet id ter exigere, antequam iudicium inuocet.*
6 *Vbi criminaliter agitur, debet iudex personam accusatoris examinare, & in quibus.*
7 *Accusatio præsumitur fieri malo zelo: quia est genus illaudabilis intentionis.*
Crimina vndecunque claruerint, sunt punienda.
8 *Iudex videns esse ius clarum, & quòd debet pro altera parte pronunciare, an illum inducere possit ad componendum.*
9 *Euangelium non recipit litigium & nemini expedit promptum ess ad litigandum.*
Litigiosos prohibet Apostolus ordinari: quia seruos Dei non oportet litigare.
10 *Iurans quòd ad pacem cum proximo non veniet, non tenetur tali sacramento.*

ENE est, vt priusquam ad actus iudiciales accedamus aliqua de iudiciorum præparatoriis præmittamus. nā & ad huiusmodi præparatoria à iure induciæ conceduntur, quæ præparatoriæ nuncupantur: vt tertia. q. 3.de induciis.v.quæst.2.si primates.& j̃.de dil.§.1.versicu.præpa-
1 ratoriæ. † Circa quod notandum est, quòd hæc præparatoria cōsiderantur tam circa partes, quā circa iudicē. Circa partes vt videlicet is, qui agere vel accusare intendit, cōsulat amicos, & deliberet, & tractet, an expediat sibi agere, vel accusare, vel litē mouere 3.q.3.de induciis.l.dist.ponderet.resp.j. Et peritos.C.de ingen.& ma.si auiam.& de acq.pos.l.2.j̃.de accu.§.j.ver.qualiter autem.& videat suas probationes, an scilicet possit probare quod intendit. 2.quæst.8.sciant.ff.de prob.ei qui dicit.vj.qu.vlti.actor. Prẹparet etiam

ADDITIO.

a Iudiciorum. ¶ Hāc rubricā habuit auctor à Io.de Deo. de lib.Iudicum primo, in prin. Ab aliis ex practicis, quos in prooemio nominauit. rubricā de hoc non inueni, de his tamen in nigro multi loquuntur. vnde Azo, & demùm omnes Summistæ rubricam de iudiciis ɔtinuāt ad expedita circa prẹparatoria iudiciorum. Et tamen in prin.secundẹ partis sui libel.dicit se in ea parte tractaturū de præparatoriis iudiciorum, quæ præcedunt cōtestationē. Rof. etiam in sua rub.xj.quæ est, qualiter incipiatur iudiciū: dicit se in x.rubricis præcedentibus de præparatoriis iudiciorū tractasse. Dicebat ergo Gu. Ang. in prin.sui Operis, quicquid præcedit lit.cōtestationem, dicitur prẹparatorium iudicij. pro quo facit ver.fi.s̃. proxi. Sed patet ex nigro, quòd isto modo hanc rubricā non intellexit auctor. Item quicquid suprà Parte prima actū est circa ꝑsonas iudicum ꝙ arbitrorum, & aliorum, suo vel alieno nomine in iudicio interuenientium, vel defendentium, & quicquid sequitur hoc in parte j. totū ꝑtinet ad talia præparatoria: nec ēt intellexit de ꝑparatoriis, de quibus tractat j̃. ver. præparatoriæ. hæc in prin.allega.sed ipse.in nigro hoc prosequitur de quadam inuestigatione, & præmeditatione matura, per quā se mente & corpore præparent partes & iudices ad iudicium subintrādum, vel nō.

Rubricæ huius voluminis.

etiam testes, & aduocatos:vt in prædicto c.de induciis.& caueat,
ne decipiatur testium vel aduocatorum promissione:vt 2.qu.3.
Paulum.extr.de elect.statuimus.in fi.libr.vi.ideoque cum periti-
oribus debet suum tractatum habere:vt in præd.l. si auiam.alio-
quin si cum minus peritis, peribit vt Iudas.de poen.distinctio. vj.
2 c.j.versi.Iudas enim. & ver.iuisset.¶Et hæc est causa,† quare ac-
a tori non dantur induciæ præparatoriæ [a].nam se ad hoc prius de-
buit præparare. 3.quæst.3.induciæ.§.spacium.ver.ei autem.C.de
tem.in integ.rest.petendę.licet alij prædictum ver.intelligant de
deliberatoriis. De meo ergo consilio diligenter quis præuideat
an agere, vel accusare sibi expediat: & ad præmissa se præparet:
3 † quia litis euentus dubius est.ff.de pecu.l.quod debetur. Velox
enim iniquitas,ad nocendum occasionem uggerit: lenta autem
virtus & cunctatrix, antè iudicat, quàm incipiat quid decorum,
quid honestum sit:iniquitas quoque omnia præcipiat,de poe.di-
stinct.4.inter hæc hircum.j.extr.de voto.magnæ.& melius est an
te tempus occurrere, quam post causam vulnerato remedium
quærere.C.in qui.cau.in integ.restit.non est ne. l.fina.nam & ex
quo aduersarium conuenerit, oportet eum litem prosequi. C.
4 quomodo & quando iu.authen.qui semel.†Item circa partes di
b stingue:quia aut vult quis accusare, aut denunciare, aut agere [b]:
si vult accusare aliquem de aliquo crimine:si eum admoneat pri
us charitatiuè & familiariter, vt se emendet crimine quod com-
misit:bene est, secundum Hugo.2.q.7.accusatio.extr.de accus.c.
2.vbi de hoc. 12.q.2.indignè. non tamē ad hoc de necessitate te
netur.extr.de accus.c 2.aliàs.extr.de simo.licet Heli. vbi de hoc.
& c.per tuas.nisi dicas spāle esse in ecclesia, contrà quam quere-
la intētatur:vt no.in præ.c.accusatio.imò fatuè ageret, si præmo-
neret:quia tunc non agitur ad correctionē, sed ad poenam:vt ex-
tra eodem.super his.& c.qualiter.2.& in præ.ca.licet.De hac mo
nitione not.j̃.de in integ.restit.§.ij.versi.iudicialis. Si autem vult
denunciare, vt fratrem suum corrigat à peccato, tunc pręcedere
debet charitatiua monitio:vt in præ.ca.super his.& c.qualiter.&
eodem titulo,c.2.& de simo.licet. Quòd si se monitus non cor-
rigit, tunc demùm iudici denūciet eum:vt ibi,& xj.q.3.præcipuè.
5 in fin.† Porrò si velit agere ciuiliter pro fundo, vel pecunia, vel
seruitute:tunc prius quam illum in causam vocet, ab eo id ter ex
igat:quòd si non satisfacit tunc p iudicem compellatur.2.qu.7.si
quis erga, & c.si quis ab episcopo.C.de pigno.debitores.xvj.q.7.
omnes decimæ.Sed & si quis peccat in me, vel in meos, speciali-
ter debeo illum præmonere, & corripere secundum formam E-
uangelicæ regulæ.2.q.j.si peccauerit.extr.de iud.nouit.in prin.ex
tra.de test.in omni.& in præ.ca.præcipuè.Is quoque, qui peccat
in me, debet ad me festinare per se, vel amicum communem, &
mihi satisfactionem congruam offerre.3.q.7.in grauibus.& c.iu
dicet.48.distinct. §.j.& j.q.j.Christi sacerdotes.extra. de re iud. ad
Apostolicæ.circa prin.lib.vj.Quod si eum audiuero, bonum est:
alioquin sibi non imputatur.xc.dist.si quis contristatus.& c.dissi-
dētes.14.q.vj.si res.2.q.3.si peccauerit.Et si prius à me fuerit mo
nitus:obediat, ne in quæstionem incidat.vt in præd.c.nouit.& 2.
q.7.si quis erga.& hoc est consilium salutare.quia dubius est litis
euentus, vt dixi.Tene ergo certum, & dimitte incertum, de poe.
6 dist.7.c.2.ext.de sponsa.iuuenis.†¶Circa iudicem ētdistingue [c].
c nam aut agitur criminaliter, aut ciuiliter.Si criminaliter, tunc iu-
dex debet examinare personam accusatoris, scilicet cuius ęstima
tionis, vel opinionis sit.& qua intentione, qua fide, qua temerita
te, qua vita, qua ɔscientia, quoúe merito:si pro Deo, aut pro va-
na gloria, aut pro inimicitia, vel odio, aut p cupiditate accusat. 2.
q.7.si qui sunt.debet etiam examinare cuius conuersationis & si
dei sit:quia hi, qui non rectæ fidei ac conuersationis sunt, & quo-
rum vita accusabilis est; quorum fides, & vita, & libertas nescitur:
& viles personæ non admittūtur accusantes.ca.quæstione, quę-
7 rendum. & sic de his & similibus debet examinare. † Nam accu-
satio præsumitur fieri malo zelo, quia est genus illaudabilis intē-
tionis.2.q.7.si quis episcopus. Quòd si agatur actiōe iniuriarum,
semper debet iudex laborare.vt partes componant, si potest, etiā
d si criminaliter agatur. v.q.2.si primates [d]. veruntamen si talis la-
borat infamia:iudex ex officio suo procedat.ext.de colla.c.j.& 2.
quæstio.3.si quem.Cęterùm si agatur ciuiliter, iudex eodem mo
e do studeat componere.ext.de transact.c.fina.[e] cum suis concor.
83.distinc.§.j.xj.q.3.iniustum.ff.de offi.præsi.congruit.ff.de vsuf,
æquissimum.C.de iudic.authē.si verò.argumen.ext.de collu.cri-
mina.2.quæstio.7.quapropter.Solu.decr.crimina. locum habet
cùm iam de crimine constat: quia crimina vndecunque clarue-
rint, punienda sunt.23.quæst.3.ecce.Item capitulo, quapropter.
loquitur in causa denunciationis, vbi penitùs renuit poenitere
patet ergo ex præmissis, quòd ab initio cùm sibi ignota sunt iu-
8 ra partium, laborare debet pro compositione.† ¶ Sed quid si iā
est in causa conclusum, & iudex videt esse ius clarum, & quòd p
nunciare debet pro altera parte; nunquid illum inducet ad cōpo-
f nendum?Hoc curiosis relinquimus disputandum [f].Vbi autem a-
gitur de crimine alicuius clerici: episcopus iungat sibi alios epi-
scopos:quòd dic, vt j̃.in tit.de accusa.§.qualiter. versi. hoc etiam
9 no.†¶ In summa no, quòd nemini expedit, quòd sit nimis prō-
g ptus ad litigandum. Scriptum est enim [g], si quis voluerit tunicā
tuam tollere, & in iudicio tecum contendere, dimitte ei & palliū
h vt 14.q.j.c.i.& Apostolus inquit [h]:Iudicia secularia, si habueritis,
omnino peccatum est in vobis, & vos cōtemptibiles facietis: vt
ibi.& xj.q.j.c.clericum. §.ex his.& viles: vt 78 distinct. perlatum.
maximè autem hoc non expedit clericis. 13.q.j. ca. j. quia nemo
i Deo militans, implicat se negociis secularibus [i].vt 21.q.3.c.j.ext.
ne cleri.vel mo.c.j.in fin.cùm hæc vix sine nota peccati valeāt ex
plicati, vt s̃.de poe.distinct.v.qualitas.Hinc est, quòd litigiosos p-
k hibet Apostolus ordinari, vt [k] xlvj.distinct.per totum. & multo
minus religiosos:vt 16.q.j.monachi.quia seruum Dei non opor
tet litigare:vt 2.q.7.sicut.extra.de syndico.c.vnico.& præterea li
tium euentus dubius est:vt suprà. Cuilibet ergo consulimus bo-
na fide, quòd pronior sit ad componendum, quàm ad contendē
dum:vt xc.distinct.per totum.ext.de transac.c.fin.v.q.2.si prima-
10 tes.Nam† & litigant, qui iurat ad pacem cum proximo non ve-
nire, non tenetur tali sacramento: vt 22.quæstione. 4. qui sacra-
mento.

ADDITIONES.

a Pæparatoriæ.¶Recipiendo eas, vt dicit in versi.præparatoriæ. in
prin.aliàs bene dantur actori, vt ibi.

b Agere.¶Ingredit mētem verborum Io.de Deo, qui secundo li-
bro Iudicum prima rubrica tractat de admonitione præmittēda
reo per actorem.& in tertio libro etiam prima rubrica tractat de
admonitione pręmittenda actori per reum.& hoc innuit in ver.
is quoque qui.

c Distingue.¶Secundum Io.de Deo, cuius fuit iste ver.vbi s̃.in ru
bric.non tamen ponit textum illius c.si qui sed dixi 13.articulos
inuestigandos, qui ibi habentur.

d Primates.¶Ibi de hoc, & xc.di.c.j.& c.studendū.per quæ videbis
quòd potissimè in actione iniuriarum procedit compositio.

e c.fi.¶Omnino vidè quòd ibi dixi super verbō, casibus.

f Disputandum.¶ Facilis est solutio: quia oportet iudicari id lici-
tum, vel nō, ex circūstātiis:quibus cessantibus abstineat: & maxi-
mè qñ abstineret contraria parte vincēte. Est etiam aduertendū,
quòd cæteris paribus, magis procedit ɔpositio actore vincente,
quâm reo.Prima enim sententia requirit executionem, secunda
non, nisi forsan in expensis, & qñq; nec in illis propter iustā cau-
sam litigādi.Quia ergo executio posset īpediri de facto, vel mul
tum tardari per binas appellationes:posset vincēti expedire ɔpo
sitio.Cæteris paribus, dixi:qa si actor succūbēs, litigiosus & pecu
niosus est, & p appellationes fatigaturus est reū absolutū, & ma-
ximè cùm p ipso facit aliqua æqtas:puta fama, vel semiplena p-
batio, vel plena in qua succūbit ex defectu solennitatis:vt qa ap-
paret instrumentū, sed nō positum in suo æstimo, vel in registro
cōmunis, quæ omissa instrumētū annullāt: iustè moueret iudex
ad componendum. Adde, qñ iudex debeat inducere partes ad ɔ-
ponendū, Bar.in l.ɔgruit.in vltimis verbis.ff.de off.præ. Bald. in
l.transigere.C.de transact.& in l.cùm affirmas.C.de libe.cā. & in
l.ex stipula.C.de sen.& interlocu.omni.iud.& in l.ex cōsensu.C.
de episcopali audi.Abba.in c.fi.de transa.& in ca.at si clerici. s̃.de
adulter.extr.de iudi.Ang.in auth.vt litigant.iurent.§.fi.Bald.in l.
quidam existimauerunt.si cert.peta.Abb.con.cvij.2.lib.

g Enim.¶Matthæi.ver.fin.

h Inquit.¶ j.ad Corinth.ver.j.a.

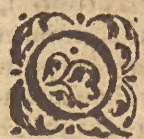
i Secularibus.¶Secunda ad Thi.2.

k Vt.¶ j.ad Timo.3, Bal.De substantia iudicij est citatio, libelli ob-
latio, litis contestatio, iuramentū calumniæ, & sequentia c.de or
dine est ordinabilium sit⁹, q̃ hoc prius, illud posterius. Vn⁹ ordo
est inter actus.G.Aliud est substātia, & aliud solennitas. Vnde in
missa verbū, Hoc est corpus meū, est de substātia. Alia sunt de so
lēnitate.G. Ordo iudicialis pprìè consistit inter litis ɔtestationē
& sententiam, non ante nec post.ver.ordo autem. G. vnde dicit
Bar. quòd præposteratio circa præparatoria iudiciorum ante li-
tis contestationem non vitiat.ff.de testib.l.si quæratur. per Bart.

¶Bal.De præparatoriis iudi.

INDVCIAE deliberatoriæ & pręparatorię non dantur acto
ri.versi.præparet.G.de denunciatione an debeat præcedere peti-
tionem.versi.item circa. & vers.sequent. G. & qualiter practice-
tur materia denunciationis Euangelicæ. Et vide Bar.in constitu-
tione Henrici in glo.Bart.vbi plenè de materia ista per Bart.& vi
de quod not.ext.de purg.ca.nos inter.B, Vide in no.de resti.spo-
lia.cùm ad sedem.

a ¶ De Actione seu petitione[a]. Rubrica.

Voniam de iudiciorum pręparatoriis dixi, decens est, vt de actionibus & petitionibus, quæ in eis intentantur, aliqua disputemus. Primò igitur dicem⁹, an actio sit specialiter proponenda. Secundò, dicemus legaliter de actionibus seu petionibus, qualiter & qua cautela proponi seu fieri debeant in diuersis casibus. Tertiò, qualiter reus in his habere se debeat, supponemus. Quartò verò de actionibus seu petitionibus canonicè annectemus. Quintò, de nominibus actionum, & vbi ĵ. tertiò tractatu libel. super his libelli concepti inueniantur, breuiter perstringemus.

ADDITIO.

a Sciendũ quòd nullus ex practicis, auctoribus, vel aliis posuit hãc rubricã generalẽ: sed rubricæ materiã dixerunt sub tractatu libellorum, sub quo dicebãt inter alia petitionẽ & eius cãm debere exprimi libello. Tractatores autem huius materię ponam super rubr. de libel. concep. & ibi vide. De hac aũt noua rubrica, & eius situatione tripliciter auctorem excuso. Primò, quia sine hac rubrica cõgruè prosequi non poterat inferiora, & ex eadem congruitate posuit ĵ. rubr. 8. paruum morsellum de oblatione libel. secũdò theoricam petitionem vel libellorum à practica voluit segregare: nimiam enim prolixitatem induxissent vnitæ. Tertiò, quia rubrica de libel. quæ totam quartam partem respicit, subtrahi nõ debuit illi parti.

SVMMARIVM.

1 *Actio an sit speciali nomine intentanda.*
Vbi ex vno facto vna tantùm resultat actio, tunc sufficit causam, siue factum simpliciter proponi: secus, vbi plures rationes ex eodem facto resultant.
2 *Duabus actionibus, effectus contrarios habentibus, ex vno facto surgentibus eligi debet altera.*
3 *Edere actionem non tenetur quis in causa spirituali.*
Exprimi an debeat nomen actionis in iudicio.
Leues actiones tenetur quis edere: subtiles verò & obscuras non.
Actio an debeat exprimi in libello.
4 *Veritas in iudicijs est curanda: & ideo sufficit factum simpliciter proponere.*
5 *Verbum, in canonibus inuentum, quomodo debeat exponi.*
6 *Statutum alicuius ciuitatis, de non proponendis actionibus an sit in accusationibus criminalibus obseruandũ: aut tunc, an debeat accusator exprimere genus criminis.*

¶ An actio sit specialiter proponenda.

1. §. Vtrum actio sit speciali nomine intentanda, vetus ẽ querela, quam nunc planius explicemus. Dicendum est igitur, quòd aut loqueris secundum leges, aut secundum canones. Si secundum leges, super hoc est diuersitas inter
a peritos.[a] Domini Pla. & H. dicunt. quòd non est proponenda: nã sufficit causam proponi, ex qua actio resultat: vt peto rem, quam emi: vel decem, quæ mutuaui: vt Inst. de actio. §. j. in fi. & ext. de iudi. dilecti. & secundum hoc nunquam actio incompetens poterit proponi: imò quilibet rusticus libellum componere rectè sci
b ret.[b] Io. And. & Azo contrà, quòd sc. speciale nomen actionis in libello proponi debet, ar. ff. de eden. l. j. in princ. C. e. edita. quia nemo sine actione experitur. ff. de nego. gest. si pupil. §. fi. aliàs enim quare diceret lex, quòd ineptam actionem proponẽs, debet succumbere: vt ff. si mens. fal. mo. dix. l. j. respon. 1. C. de formu. & impe. action. l. j. & 2. extr. de iud. examinata. Item quare diceret lex, quòd debet quis ab initio eligere actionem. & ff. de tribut. quod in hæredem. §. eligere. & ff. de legat. 1. cùm. filius. §. variis. Si enim sufficit causam proponi, sufficeret dicere: Peto fundum mihi in tali testamento legatum, vel peto decem: quia cum seruo tuo ꝯtraxi, quod dicere est absurdum, secundum eos. Tu dic, vt ĵ. in tit.
1 de libel. concep. §. iuxta. ver. item non valet, si non continet. †Ia
c co. Bu. & Lau. & Gof.[c] dicunt quòd si ex vno facto vna tantùm resultet actio, vt in venditione, in commodato, in deposito, & similibus: tunc sufficit causam siue factum simpliciter proponi: vt in primis concor. Si verò plures oriantur ex eodem facto actiones: vt si quis in fundo meo arbores incidat, ex quo facto oritur interdictum, quod vi aut clàm, & etiam actio legis Aqui. & etiam arborum furtim cæsarum: vt ff. ar. fur. cæ. si colonus. & in l. pe. ff. quod vi aut clàm. si immaturam: vel si in societate furtum committatur: quia ex hoc, & pro socio & furti actiones oriuntur: vt ff. pro socio. l. rei commissoriæ. His quidem casibus & similib. exprimere debet, qua malit experiri: vt reus certificetur. vt in secun
2 dis concor. de hoc ĵ. §. proxi. ver. notandum etiam. †Rogerius dixit, quòd si ex facto duæ actiones surgunt contrarios habentes effectus, eligi debet altera: vt si emi fundum de tua pecunia, mandante seruo tuo: tibi enim duæ actiones competunt: vna criminis, s. furti: alia bonæ fidei, s. mandati. C. de fur. l. j. C. si seruus extese emi man. l. j. ff. fa. er. & puto. §. fi. Alias autem eligere non tenetur. ff. de eden. l. j. in prin. sed hoc non valet: quia siue sint contrariæ, siue diuersæ & non contrariæ, debet actio exprimi. ff. de trib. quod in hæredem. §. eligere. de hoc s̃. de actore. ver. item propo
d nens. & sequ. Odof. Azo, & Roff.[d] dicunt, quòd quando factum clarum est, & bene proponitur: vt si dicit, peto decem quia vendidi equum: tunc exprimere non tenetur: aliàs sic. Inst. de actio. cir-
3 ca prin. †Porrò, si loquaris secundum canones, adhuc est diuersitas. Io. Valent. dixit: quòd in causis specialibus non tenetur quis edere actionem: quod quidem verum est. nec est contra, extr. de iud. examinata. In aliis autem dixit, quòd tenetur: quo quidem nihil falsius est: vt extr. eo. dilecti. Gandul. & Io. Theutonicus dicũt ꝙ leues actiones, vt est rei vendicatio, locati, depositi, & similes, tenetur quis edere: subtiles verò & obscuras non. Dixit etiam ipse Io. quòd in ecclesiasticis non tenetur: in ciuilibus, sic, etiam in
e foro ecclesiastico: vt viij. dist. quo iure[e]. ext. de iur. calum. literas. de dolo & contu. c. j. & sic non intendit ad opinionem Io. Valen. quod non puto, vt dixi. Tertij dicunt, quòd in libello non debet exprimi actio, sed in processu sic. ar. extr. de app. constitutus. & de
f re iudi. abbate sanè. lib. vj. Tan. verò dicit,[f] quòd nemo cogitur in foro ecclesiastico, nec in libello. nec in ꝓcessu exprimere actionem: vt in præ. c. dilecti. Sed si spontè velit, admittetur: vt in præ. c. examinata. & tunc si ineptam proponit succumbet, & poterit aptam proponere: vt ibi, & de restit. spo. cùm ad sedem. in fi. & v-
4 sus hanc opinionem approbat. † Sufficit enim factum simpliciter proponere: quoniam de sola veritate curandum est, non de apicibus iuris ciuilis disputandum: vt in præ. ca. dilecti: & de dolo & contu. c. j. ff. manda. si fideiussor. §. quædam. Nam & ex pluribus causis aliquid peti potest, vt patet extr. de consue. cùm dilectus. đ fide instrum. inter dilectos. circa princ. de con. præben. post electionem. de præscrip. cùm olim. de inst. cùm venissent. de testam. Raynutius. §. j. de causa poss. & propriet. cùm super. de capel. mo. c. 2. de verb. signif. abbate. & in eodem libello agitur de vi turbatiua, seu inquietatiua, quamuis sint diuersæ. extr. de proba. licet. §. fi. sed ibi eadem actio competit: licet ex diuersis causis ff. vti. pos.
5 si duo. §. 2. †Et secundum Tan. vbi inuenies in canonibus actio,
g expone, id est, petitio. Ius autem opinionem Gan. confirmat g. Itẽ secundum canones intentatur, seu proponitur condictio ex canone, vel officium iudicis. vt in 3. q. 1. redintegranda. & 2. q. 2. c. j.
6 †Quid si sit statutum in aliqua ciuitate, ne actiones proponant: nunquid qui accusat criminaliter, tenetur exprimere criminis genus? Resp. sic nam ex eodem facto plurima crimina oriuntur: vt C. de accu. qui de crimine. ff. de priua. delic. nonnunquam. Quid autem iuris sit, cùm inepta proponitur actio, vide s̃. de of. iu. §. de serui. ver. in sententiæ.

ADDITIONES.

a Peritos. ¶ Totum ponit Rof. vsque ad ver. porrò. in rubr. 18. Adde, secundum Ab. in d. c. dilecti. quòd communis opinio est Legistarum & Canonistarũ, ꝙ actio in libello nõ est exprimẽda: quia ex propositione facti potest elici, q̃ actio sit intentata. & hoc dicit tenere gl. 8. dist. quo iure. & Acc. in auth. de exhiben. & introdu. reis. in prin. in verbo, libellũ. vbi dicit de consuetudine seruari vt non exprimatur actio: & quod lege etiam potest probari. nam cùm reus possit esse certus per rem & causam, satis est: vt l. 1. ij. respon. ff. de eden. & fecit, cùm opi. sint de iure ciuili, & decisum sit de iure canonico, stari debet decisioni iuris canonici: vt not. in c. per venerabilem. extr. qui fil. sint legi.
b Sciret. ¶ Sup. & sic opi. hæc aduocatis non placet. Simile qđ dixi s̃. de accusatore. prope fi. ver. item quòd non rectè. addebat Rof. quòd secundum id superfluo faciebat libellans.
c Gof. ¶ In Sum. de li. obl. in apparatu, in decr. dilecti. de iudiciis.
d Rof. ¶ In l. j. ff. de eden. vbi s̃.
e Iure. ¶ Vbi de hoc, & 2. q. vj. decreto.
f Dicit. ¶ In suo libel. de actione reali.
g Confir. ¶ Tene & adde tu, an actio exprimẽda sit de iure canonico. do. Ab. Sicul. in c. tua. el ij. in 2. colũ. extr. de deci. Breuiter dixi post Host. in decr. præ. dilecti. super fi. secundæ gl.

SVMMARIVM.

1 *Agens seu petens, an debeat in libello res petitas, vel propter quas agit, exprimere.*
Vniuersaliter agens, satisfecit in genere petendo: nec habet res hæreditarias specificare.
2 *Agens generaliter satisfacit in libello actionem complectendo, & in genere rem ab initio exprimendo.*
3 *Distinguendum est in actione singulari seu speciali de re petita exprimenda.*
4 *Agens condictione sine causa, an debeat causam, quare agat, exprimere in libello.*
5 *Actiones reales & personales quæ dicantur.*

Actio realis potest etiam dici personalis.

6 *Proponens actionem nimis generalem, seu ambiguam aut confusam, causæ certitudinem non continentem, aut incompetentem, in iudicio non est admittendus.*

7 *Actionum plurium occurrentium ex vno negocio melior est eligenda.*

8 *Aduocatus nolens, vbi ex vno negocio plures occurrunt actiones, vnam eligere, compellendus est per iudicem.*

9 *Sententia etiam contra ius litigatoris lata tenet.*

10 *Duabus actionibus ex vno negocio propositis, si actor non eligat: & contra eũ vel reum feratur sententia, an si appellent possint eligere.*

Causa appellationis, an sit eadem cum principali.

11 *Eligere an quis dicatur in iudicio per litis contestationem, vbi plures actiones ex vno negocio concurrunt.*

12 *Duabus actionibus ex vno casu nascentibus, an vnius electione tollatur, vel extinguatur altera.*

13 *Origo obligationis, non titulus actionis, in casu mandati sucepti est attẽdẽdus.*

14 *Dominus faciens pactum de non agendo contra mandatum suscipientem actione furti, an poterit agere mandati.*

Actio furti per pactum ipso iure tollitur.

15 *Is, cui de iure communi in eodem casu competunt duæ actiones: an vna intentata possit postmodum aliam intentare.*

16 *Duabus actionibus ex diuersis casibus occurrentibus, potest quælibet intẽtari.*

17 *Agẽti stipulatione, quo casu tutius sit ad pœnã, quã ad rẽ, aut ecõuersò agere.*

18 *Pœna quælibet est odiosa, & omne debitum fauorabile, ideo potius est agendũ ad debitum, quàm ad pœnam.*

19 *Pœnalis stipulatio quando committatur.*

20 *Petita pœna & sorte in iudicio, an sufficiat super pœna tantùm pronunciari.*

21 *Actor quo casu duas actiones intentare possit.*

22 *Agens super vna causa quæ diuersa sit actione, debet alteram eligere.*

23 *Agens rei vendicatione si succumbat, an redire poterit ad Publicianam.*

24 *Dominium multis modis occupatur.*

Ex Contractu emptionis vt quis possit se dominum dicere, quatuor necesse est interuenire.

25 *In omni contractu oportet duo interuenire.*

26 *Possidens tantùm ciuiliter, an rei vendicatione possit conueniri occasione talis possessionis.*

27 *Conuentus rei vendicatione, vel actione in rem, vel noxali, &c. si conuincatur seu variet, quid iuris.*

28 *Intentari non potest in eodem libello actio ad exhibendum, & rei vendicatio.*

29 *Forma libelli, in quo duæ intentantur actiones.*

30 *Petitio sub hac forma, Peto à te rem talem, quam dico meam fuisse: an valeat.*

31 *Argumentum de præterito ad præsens, non semper tenet: vt, possedit, non sequitur, ergo possidet, maximè in re mobili.*

32 *Si quis agat contra aliquem rei vendicatione ad rem, quam dicit apud aliquẽ deposuisse: ille verò negans dicat eam commodatò cepisse, quid iuris.*

33 *Rei vendicatio tantùm domino competit: fallit tamen quandoque.*

34 *Petere volenti legatum sibi relictum, tres actiones propositæ sunt.*

35 *Stipulari rem suam dari, & restitui, non est idem.*

36 *Legatum relictum potest peti condictione ex canone.*

37 *Legato vsufructu alicuius rei, an proprietas eiusdem sit obligata.*

38 *Hæres quondam existens creditor defuncti, si rogatus restituit hæreditatem, quam actionem habeat.*

39 *Fideicommissario quando competat actio, vbi hæres quondam debitor defuncti rogatus est restituere hæreditatem.*

40 *Intentare volens Publicianam, pẽsare debet, si cãm habeat ex qua ei cõpetat.*

41 *Publiciana ad hoc vt competat, quinque sunt necessaria.*

42 *Verba transposita idem significant.*

Personalis actio, ex quibus nasci possit.

43 *Actionem certam habens de delicto, illam debet proponere: incertam autem habens, agere debet de dolo.*

44 *Vniuersales actiones sunt quatuor.*

45 *Iudiciorum aliud est vniuersale, aliud generale: & in quibus differant.*

46 *Vniuersales & generales actiones quæ sint, & in quibus differant.*

47 *Interest multum inter dictum speciale & generale.*

48 *Agere volens interdicto, attendere debet, an directo vel vtili.*

49 *Actio in factum triplex est, & in quibus quælibet locum habeat.*

50 *Obligatione inducta à lege ciuili, vel imperiali, & imposita necessitate alicui priuato, si non dicatur quo iure debeat explicari: tunc condictione ex lege potest agi.*

51 *Vsura per condictionẽ simpliciter potest repeti, cùm iure canonico sit indebita.*

52 *Negocium quod proponitur, si tale est, quòd ex eo non detur actio, sed quasi, quomodo sit agendum.*

53 *Petitio vtilis loco directæ proposita, vel econtra, an sit valida.*

54 *Proponens in iudicio, an teneatur exprimere, si directam vel vtilem proponat actionem.*

55 *Actio vtilis proprio nomine, directa autem nomine cedentis proponitur.*

Vtilis actio intentatur sine cessione: directa verò non.

56 *Petitio, quæ proponitur apta causa, sed inepta actio, an sit valida.*

¶Qualiter & qua cautela actiones proponi debent.

2. §. Sequitur videre legaliter de actionibus seu petitionibus, qualiter, & qua cautela proponi,
seu fieri in diuersis casibus debet. Ante omnia igitur sciendum
1 est†, quòd agens seu petens debet in libello exprimere res peti-
a tas: vt extr. de libel. ob. c. ij.[a] ff. de rei vend. si rem. §. fi. vel quantita-
tem declarare, quam petit: vt ff. depositi. l. j. §. si quis argentum. Di
b stingue tamen[b]: quia aut actio est vniuersalis, vt petitio hæredi-
tatis: vt ff. de rei vendic. l. j. & ff. de petion. hære. sed & si. fina. & tũc
sufficit in genere petere, vt dicat, peto hæreditatem: vt patet ĩ. de
iud. §. j. nec habet res hæreditarias specificare. Debet tamen dice-
re, an totã, vel quotam partem hæreditatis petat: vt ff. de pet. hæ.
l. 4. & l. si quo tpe. & C. e. l. j. & hoc, cùm ꝯctus est de certa parte.
dic vt ff. de rei ven. pater. & ff. si pars hær. pet. antiqui. & l. j. vel cũ
petit ecclesiã cũ suis pertinentiis, ext. de exce. cũ venerabilis. ext.
de restit. spoliat. cùm ad sedem. de probationibus. licet. extr. de fi
de instrumen. inter dilectos. vel præbenda cum plenitudine iuris
canonici. extr. de conces. præbend. proposuit. vel aliquis locus
cum finibus suis, extr. de re iud. abbate sanè. in prin. lib. vj. In his
enim non est necesse aliquid in libello, vel in sententia specifica-
2 ri. De hoc ĩ. de relig. do. & ĩ. ver. sed & si vis ac. & seq. † Aut est ge
neralis, vt pro socio, tutelæ, negociorum gestorum: quo casu suf
ficit in libello actionem complecti, & in genere rem ab initio ex-
primi: vt, conuenio te actione neg. gest. vel tutelæ, vel pro socio
tunc enim veniunt omnia, quæ possunt intelligi sub natura pro-
positæ actionis: vt ff. de tu. & rati. dis. l. j. ext. de causa pos. & ꝓprie.
cùm ecclesia. vbi de hoc ff. de iudiciis. solemus. ff. pro socio. l. arbi
tri. Ex postfacto autem in iudicio possunt singula capitula expri
3 mi. C. de iudi. l. 2. de hoc. ĩ. ver. & nota quòd. † Aut singularis seu
specialis: & tunc si est realis, necesse est rem exprimi. quod dic
vt ĩ. de libel. concep. §. iuxta. ver. item non valet in actione reali.
& seq. Causam tamen tunc non tenetur exprimere. quod dic vt
in eo. §. sed nunquid debet. Si verò est personalis, necesse est cau-
sam adiici, siue petatur species, siue qualitas, siue factum. ff. de rei
vendic. si in rem. C. de episcop. & cleric. authen. generaliter. ff. de
fur. in actione. in princip. C. de edic. diui Adria. tol. l. fi. vt peto rẽ,
quia emi: vel, qa mihi dedisti, vel promisisti, actione ex stipulatu.
ĩ. §. proximo. aliàs sufficeret certi condictio, si proponeretur dũ
tamen certum quid proponeretur. ff. si cert. pet. certi condictio.
extr. de libel. obla. c. fi. & Inst. quib. mod. re contra. ob. Si enim cau
sa non exprimeretur, & reus absolueret, nihilominus adhuc po-
c terit conueniri. ff. de exceptio. rei iud. l. & an eadem. §. actiones[c].
Quid si quis generaliter egit causa, vel actione non expressa? De
hoc in præ. §. iuxta. ver. item nota. hanc distinctionem actionum
plenius prosequere ĩ. in tractu libel. in ti. de iud §. j. 2. 3. & 4. Item
de realibus & personalibus, vide ĩ. de causa possess. & proprie. §.
4 notandum igitur. † Quid de eo qui agit condictione sine causa:
nunquid debet causam, quare agit exprimere in libello? Et vide-
tur quòd non, cùm sine causa agat. contrà: quia sic posset dicere
totum patrimonium suum sine causa penes eum esse. Vnde dicit
Vbert. quòd debet exprimere causam, cùm sit hæc actio persona
lis, in

ADDITIONES.

a c. 2. ¶Et ibi de materia huius principij, in prima par. j. gl.

b Tamen. ¶Secundum Rof. rub. xx. & tribus seq. Adde, quòd ꝯmuniter ita tenent doct. ꝙ ñ sit necesse res specificare. in l. j. ff. de edẽ. & ibi dicunt, ꝙ in tali iudicio intelliguntur ꝯprehendi, ẽt q̃ post libellum productũ cœpta sunt possideri per eũ. & ꝺ hac materia vide etiam in l. j. ff. sol. mat. & in l. fi. C. de sentẽtiis, quæ sine certa quantita. vbi ponitur, an procedat libellus, Peto restitui dotem absque alia specificatione.

c Actiones. ¶Vbi de hoc. & not. quia in reali hoc non procederet. de quo in versiculo. sed nunquid. allegato suprà proxim. in fine. Adde, an causa sit exprimenda in libello vltra ea, quæ ponuntur in l. j. ff. de eden. & in l. edita. C. eod. Alexan. con. cxxi. j. lib. & Ang. cõsil. cclxix. & quomodo procedat libellus generalissimus, vide per. eundem consi. xxv. & per Inno. in c. certificari. de sepul. & in c. dilectus. de ordi. cog. & in c. conquerente. de offi. ord. & in c. cũ ad sedem. de resti. spol. Adde tu in libello, & præsertim in actione personali, an & quando sit exprimenda causa, & an causa proxima, an remota: vide Lanfran. in repeti. c. quoniam contra. in §. petitiones. in j. colum. extra. de probatio. Item do. Abb. Sicu. in c. j. extr. de libel. oblatio. Item adde quid si quis porrexit libellum in actione personali non in serta causa remota, dicendo hoc modo Domine iudex, talis debet mihi dotem: quare peto ipsum condẽnari: an iste libellus procedat? Dicas quòd sic, nisi opponatur. Lãfrã. in repet. ca. qm̃ contra. in §. petitiones. extr. de ꝓba. & ibi vide remissiones. Additio. Et an & quando sit exprimenda causa in libello, vide Card Zaba, c. ij. de libel. ob. Bal. cõ. cxxij. incip. præmittendum. iii. vol. And. consi. viij. col. ii. ver. & maximè. in ii. vol. & adde, quòd agens de nuditate, debet causam in libello exprimere. vt per dom. de Rota decisio. xv. in antiquis. Henr. Ferran.

lis,in qua causa est exprimenda,vt dixi.ar.ff.de condi.sine causa.l. qui sine causa.& ar.C.e.l.ij.& iunge quod no.in præ.§. iuxta. ver.
5 item non valet,si non continet.& sequent.† ¶Sed quam vocas actionem personalem,& quam realem? Respondeo, realis dicta est à re,quæ petitur:puta quando quis nullo iure mihi obligatus est,sed volo illi quæstionem super aliqua re mouere. Personalis dicitur, quando persona obligata est : puta, cùm ago ꝯ eum, qui mihi in aliquo ꝯtu vel maleficio,vel quasi,obligatus est.Inst de act.circa prin.ti.§.namque.& §.appellamus.vt ĩ.versi.verum.Sed certè secundum hoc videtur quælibet actio realis & personalis: nam si peto rem,per consequens dico te obligatum ad rem ipsã tradendam seu restituendam,& sic habet locum realis & personalis.Item si peto à te decem, ex causa mutui, dirigo actionem meam in ipsa decem : & sic habet locum personalis & realis. Ad hoc respon. considerandum esse, ex quo fonte prima procedit actio:& secundum initium & originem facti censenda est perso-
a nalis,vel realis[a].Nam in ꝯtu vel quasi,maleficio vel quasi persona principaliter obligatur: & ideo tantùm actio personalis locum habet.Cùm vero agit ad rem, res principaliter tantum petitur:& ideo realis tantùm locum habet secundum Roffre.in quo autem differat,dic secundum eum in suo libello,in ti. de actione
b speciali [b]. Et scias quòd in nulla reali actione debet quis dicere, peto mihi rem restitui:sed tantùm,peto rem ipsam, vel hæredita
c tem[c].Item vbicunq; iudicis officium imploratur loco principalis actionis,non debet quis dicere,ago contra te : sed debet iudicis officium intentare. Quæ dic vt ĩ.in ti.de lib.concep.§.fi. versi.
6 hoc autem.& quicquid ibi dicitur,hic intellige repetitum.† ¶Il
d lud quoque[d] non est omittendum, quòd proponens actionem nimium generalem seu ambiguam,& confusam, & causæ certitudinem non continentem,vel incompetentem,repellendus ẽ, vt si proponat actionem finium regun.pro centum, vel certi cõdictionem quantitate nõ expressa in libello,vel si per actionem furti velit rem vendicare,& huiusmodi:vt ff.de eden.l.j.ff.de iur. fisc.ita fidei.C.de anna.except.l.fi.ff.de iud.si quis intentione.ff.si mens.fal.mo.di.l.j.respon.j.in fi.ff.de euic.mino.§.si seruus.in auth.de litig.§.ad excludendas.ff.depositi.l.j. §. si quis argentum.ff.
7 de fur.in auth.extr.de sponsali.de muliere.†Notandum etiam ẽ quòd si sit tale negocium,ex quo plures oriantur actiones,& certum sit de qualibet,vt s.§.j.Tu aduocate actoris, elige meliorem & pleniorem,ne habeas necesse sæpius litigare: vt ff.loca.si mer
e ces.§.culpæ.ff.vi bon.rapt.l.j.ff.ar.fur.cæ. l.j.[e] Hinc est,quòd si de mandato serui tui quis sciens te id nolle , de pecunia tua prædiũ emerit,eligere debes,an velis agere contra illum actione furti ad pœnam,an condictione furtiua ad pecuniam,an actione mandati ad prædium emptum:vt C. de furt.l.j.& l.finali.§.tales.vtraque enim actio ex hoc casu nascitur:sed altera alterius electione tollitur.Si autem non eligeret,fieret condemnatio secundum illam, quæ minorem pœnam infligit:vt ĩ.de libel.concep.§.iam nunc.
8 ver.sed cùm ex his.† ¶Quid si nolit eligere,sed dicit,Procedatis domine iudex? Dic eum cogendum iudicis officio eligere.ff.si qs ius dicen.non obtemp.l.vnica.Vel dic quòd non cogitur, sed dicat ei:Amice,elige quam vis.& si non eligit,dicat ei:recede ergo. ar.C.de coll.filiæ.Sed quando debet eligere? Dicunt quidam, ꝙ
9 vsque ad diffinitiuam,& non post.†Sententia enim contra ius litigatoris lata tenet,& ius dicit,cum iniquè decernit:vt ff.de iusti. & iure.ius.extr.de re iud.cùm inter.ad fi.Sed videtur , quòd ante litis contestationem debet eligere,cum talis exceptio sit dilatoria:ergo ante litis contestationem proponenda. C. de probationib.exceptionem.3.q.6.c.si quis.§.exceptio.extr.de re iudica.inter monasterium. Dic quòd cùm quis plures actiões ad eandem rem intentat,aut eas proponit copulatiuè,dicens: propono hãc actionem & illam,aut alternatiuè,dicens:propono hanc aut illã. Si copulatiuè,cogendus est eligere.ff.de leg.ij.cum filius.§.variis & de legat.j.huiusmodi.§.final.& l.seruus.§.cum hac.Et est ratio, quia qui coniunctim proponit, vnam asserit.Is autem,qui alternatiuè proponit , aut est certus de facto : & tunc certus est, quæ actio sibi competat: & ideo eligere debet , maximè ante iuramentum calumniæ, præsertim vbi requisitus est, quòd eligat. Si verò incertus est de facto,non cogitur eligere : vt ff. quorum legatorum. l.j. §.quod autem.ff.de tribut. quod in hæredem. §.eligere.& infrà dicam. Quidam autem dicunt,quòd si quis non eligat vsque ad tempus , quo mutari vel emendari potest, vt C. de
10 edendo.edita.cadit à iure suo : quod non placet. † ¶ Quid si quis vtraque proposita,non eligit? Fertur sententia contra eum, vel etiam contra reum.Sed si in causa appellationis sit eadem cũ
f principali,vel non[f]? Itẽ videtur,quòd potest eligere.ar.ff.de bo. lib.qui cùm maior.§.accusasse.in fi.ff.ad Turpil.l.j.ar.contra quia videtur primò propositam elegisse.ff.de condi.indeb.l.indebitũ. ff.de fideiusso.si seruus alienus.C.ad Macedo.si filius. Contra q̃d videtur secundam elegisse: quia proponendo hanc vel illam videtur à prima recedere.Sed dic,quòd videtur vtramque proponere,nec se ab aliqua illarum excludit.argu.ff.de liber.& posthu. Gallus.in fi.ff.de opti.legata.vnde bene faceret iudex, si in tali varietate reum absolueret:& vide s.de actore.ver.q̃d ergo si deiectus.Sed nũquid videtur eligere per litis contestationem, vel per solam libelli oblationem? Et videtur quòd per litis contestationem : vt ff.rem ra.hab.amplius.& ff.de tribut. quod in hærede. §. eligere.Quod dic vt C.de eden.edita.Vna autem electa,non põt
g amplius variare,vt ff.de lega.2.statuliberis.§.fina.[g]Sed in contractibus quantum ad stipulationem,distingue,vt ff de verbo.obli-
12 gationib.si quis stipulatus.& l.eum qui certarum.in fi.† ¶Quid si in casu prædictæ legis, C.de fur.dominus intentauit actionem mandati contra mandatum suspicientem : demùm succumbit, nunc vult intentare contra illum actionem furti: ille verò excipit de re iudicata? Et videtur,quòd non possit repelli.arg.ff.de except.rei iudic.cùm quæritur.& l.sequen.& l.an eadem.§. acquiritur.ff.de regu.iur.non ex pluribus.non enim videtur sibi contra
h rius:quia conuentio in alia re,vel cum alia persona,&c[h].ff.de pa. si vnus.§.ante omnia. Argu.contrà,quòd sibi obstet exceptio rei iudicatæ : quia inter easdẽ personas,licet alio genere iudicij agatur:& eiusdem originis est hæc actio.ff.de exce.rei iudi.l.si à te.§. Iulianus.& l.si quis cùm totum.§.& generaliter.ff.de noxa.in delictis.§.si detracta.& agendo furti petit eãdem pecuniam, quam seruus mandauit tradi in emptionem prædij,licet ad pœnam aga
13 tur.†Origo enim obligationis, non titulus actionis inspicitur. C.ad Macedonianum. l.3.ff.de donatio.qui id quod. Propter q̃d dicunt quidam,repellendum per exceptionem rei iudicatæ,quia
i est contrarius sibiipsi.[i] Quid si ille satisfecit domino in partem, nec dixit ex qua actione soluebat:dominus verò nunc conuenit eum actione furti ad residuum,vel condictione furtiua:ille verò dicit,quòd soluit ex causa mandati? Et videtur excipiens audiendus.arg.ff.de solu.si quid ex famosa. Vbi videtur ex causa famosa solutum,si ex duabus causis dematur,& altera non sit famosa,altera sic.Item hic neutrum elegit dominus,sed solutionem acce-
k pit.& præd.l.facit etiam in contrarium[k]:sed ibi quando ex diuer
l sis causis,secus si ex vna[l]. † ¶Quid si dominus pactus est contra
14 eum non agere furti:nunquid poterit adhuc agere mandati? Videtur quòd sic.ar.extr.de præsumpt.nónne.xxv.distin.qualis. Iniquum enim est id pacto perimi,de quo ff.de transactio. cum Aquilia

ADDITIONES.

a Realis. ¶Vnde dicit G. Angl.vbi s. quòd differũt sicut três differt à persona.vna enim est rei,alia personæ.allegat quod no.ff. p socio.l.3.Et si vis de materia satiari,vide Cy.in l.j.C.de alie.iud.mu. cau.fac.in v.q.

b Speciali. ¶Quæ est 23.vbi plenè de hoc in vlt.col.

c Hæreditatem. ¶Dicunt em̃ simplices,ꝙ p verbũ restitui,intẽtarẽ possessoriũ ad quod pertinet verbum restituendi.ff.de vi,& vi ar. l.j.princ.quod Rof.improbat ti.de rei vẽ.ꝓpe fi.per l.qui restituere.ff.de rei ven.& per l.videamus.§.ij.ff.de vsur.per quas leges patet verbum restitutionis,etiam ad petitoriũ ptinere. Aliud est ergo restitutio rei,quã restitutio possessionis. ff. vti possi.si duo.§. fi. Alia ratio,per quam improbatur hæc petitio,no.in ver.hoc autem.statim allegato:cui licet iuridico,resistit vsus,vt ibi.

d Quoq;. ¶Iste ver.ad literam fuit Vber.de Bona.excepta vlt.concor.in ver.generalia alleg.super rub.

e l.j. ¶Hucusque ver.iste Vber.fuit:cui continuatur ver. quod autem dixi.qui sequitur,& est sub §.cum breuiter.mihi char.v.vers. si negocium est tale.

f Non. ¶De quo s.de salar.§.sequitur.ver.sed nunquid.

g §.fi. ¶De electi.vt quis duas.de postul.c.vno. lib.6.

h Et cætera. ¶In alia re,vel alteri personæ non nocet.

i Sibiipsi. ¶Rationem Ia.de Ra.qui tenebat contrariũ,vide per Cy. in præ.l.j.in viij.q.vbi etiam tractatur:an illæ ꝯriæ actiones simul nascantur,& resideant in eadem persona:& an per electionem vnius tollatur altera ipso iure,& an ope exceptiõis, & an vna electa possit ad aliam rediri,illa pẽdẽte vel finita. Adde vt per no. in l. edita.C.de eden.& per Bar.& Dy.in l.j.§.non quæritur.ff.de pub. & adde secundum Bal.in l.si prædium.C.de ædi.act.quod si eligitur vna actio,cui sit præscriptum, quòd non impeditur redire ad aliam,cui non sit præscriptum.

k Contrarium. ¶Vt s.potius in causam famosam furti soluisse videatur.

l Vna. ¶Ex qua insurgunt diuersæ & contrariæ actiones:vt in hoc casu.vltra id intentio legis fuit id in eam causam solutum , quæ plus expedit soluenti.eo.ti.l.j.

quiliana.& l.qui cum tutoribus.arg.contrà, quia[a] si potest adhuc
intentare actionẽ mandati,secundum hoc nil operabitur pactũ,
quod esse non debet.ff.de leg.j.si quando.ff.ad municipa.l.j. Ac-
tio enim furti per pactum ipso iure tollitur.ff.de pac.si tibi.§.j.Vt
ergo pactum aliquid operetur,videtur vtramque remisisse;&pa
ctum habet in se quandam liberationem.ff.de transact.l.j.sed si a
gat mandati,non poterit reus opponere exceptionem pacti:sed
in actione furti sic.&hoc quidam tenent:quod non multum pla
a cet[a].†¶Nec est omittendum,quòd si alicui competunt iure cõ
15 muni duæ actiones,vna intentata, potest postmodum aliam in-
tentare.ff.pro socio.l.rei.Secus tamen est,si vna competit de iure
communi,& altera de beneficio prætoris. De hoc, & quid iuris
sit,siue sint pœnales,siue rei persecutoriæ,no. secundum papam
b extr.de collusione detegenda,c.fi. in fi.[b]†¶Quod autem dixi al-
16 teram eligendam:verum est,si omnes ex vno negocio oriantur
Si autem ex diuersis,quælibet intentari potest,ff.de priuatis deli-
ctis.nonnunquam.Si verò dubium est,an duæ oriantur,vel non:
& æquè dubium,sicut sæpe in stipulationibus dubitatur,an sit a-
gendum ex stipulatione,vel certi condictione:vt probatur&no.
ff.si cer.peta.certi.& ff.de verbo.obliga.vbi tũc vtere verbis quæ
se habeant ad vtramq; actionem,dicens:peto ex stipulatu,vel ex
pmissione,quam ex tali cã fecisti,sicut patet ex stipulationis dif-
c finitione. Arg.tamen[c],quòd tunc possit vtraque proponi.extrà.
de in integ.resti.constitutus.vbi petitur sententia nulla pronun-
ciari:vel si esset aliqua,petitur in integrum restitutio.Quæ dic vt
no.j.de sententia.§.iuxta.ver.si,item possum petere iure domini,
vel quasi;vt j.de causa pos.& propri.§. notandum igitur.ver.aliæ
sunt.Præmissa tamen,vt quidam dicunt,protestatione, quòd al-
teram velim prosequi:vt ff.quor.le.l.j.§.quia autem.ibi.quemad
modum,&c.Si autem non est æquè dubium de vtraque,sed de v
na certum,& de altera dubium:propono illam,de qua conueni-
unt sapientes,vt in exemplo pacti incontinenti appositi in con-
tractu stricti iuris,omnes conueniunt,quod tunc detur actio præ
scriptis verbis.de veteri verò informata variant:ergo intentatur
d præscr.verbis:vt C.de pact.in bonæ fidei[d].ff.si cer.pe.lecta est.xx.
17 dist.de quibus extr.de offi.iudi.deleg, prudentiam.prope prin.†
¶Quid si pœnalis stipulatio subsecuta est:dubium potest esse,an
prima obligatio traslata sit in stipulationem pœnalem: ergo tu-
tius videtur agendum ad primam stipulationem,quàm ad pœna
lem:vt ff.de act.& ob.l.j,in fi.de verb.obl.ita stipulatus.ff.pro so-
cio.duo.Alia tamen ratione tutius est primò ad pœnam agi,quã
ad simplũ,s.quia plus est in pœna,quàm in re:sed & si plus esset in
re,habita pœna,securius petes postea illud plus.ff.si quis cau.l.2.
in princi.ff.de arbit.Celsus.in prin.& ff.de eo quod cer.lo.l.fin.ff.
pro socio,si quis à socio.& l.seq.ff.de act.emp.& ven.prædia.ff.d
except.do.apud.§.Labeo.nisi esset actum,quòd vtrunque debe-
retur,& posset exigi cum effectu:tũc enim videtur cessare timor
ille:vt ff.de transac.qui fidem.C.eo.cùm proponas. Caue tamen
ibi qualiter actum est:nam sit actum sit,ꝙ vtrumque cum effectu
vel simul petatur,non recedatur à forma.extr.de rescriptis. cum
dilecta.Si autem non sit actum,ꝙ vtrunq; cum effectu,vel simul
18 peti possit,†cum pœna sit odiosa,& debitum fauorabile, prius
agetur ad debitum,seu ad primam obligationem quàm ad pœ-
nam:nam pœna de facili repellitur à iudice,maximè à iure cano
num.extr.de pœnis.suam.xij.q.2.fraternitas.Sed si fuit iureiuran
do pactum vallatum,videtur vtrumque posse peti,& si actum n
sit.C.de transact.si quis maior.xxij.q.j.omne quod.ext.de iureiu-
e ran.debitores.quod alibi fortè non admittitur,secũdum Vber.[e]
Item etiam potest & in alio exemplo dici,scil.quando quis obli-
gat nomen sui debitoris creditori suo,tunc ei datur vtilis actio.
Nescimus tamen bene,vtrum vtilis hypothecaria,vel vtilis,quę
competebat obliganti directam:vt C.de hære.vel actio.vẽ.post-
quam.C.quæ res pig.ob.pos.nomen.ff de pig.si is. Proponat er-
go factum se ad vtramque habens,& si cogatur eligere, videtur
esse melius eligere vtilem personalem,quæ competebat obligã
ti:hoc saluo,quia si obligans nomen sui debitoris habebat hypo
thecariam in bonis illius,videtur obligasse illam:vnde competet
19 hypothecaria vtilis,secundum Vbert.† ¶ Quando autem pœ-
nalis stipulatio cõmittatur , vt si promitto me aliquid facturum
vel daturum:& si nõ do vel facio,promitto pœnam, quid sit tũc
in obligatione:& si pro parte do, vel facio, an pœna in solidum
committatur.Item si promitto aliquid,& sub pœna,an possit pe
ti vtrumque:& quando possit præcisè peti factum,vel interesse,
vel vtrumque.Item quid si plura sint capitula, & in vno contra-
ueniatur?dic vt in libello Rof.in ti.de act.ex stipulatu, quæ com-
20 petit ad incertum promissum.vt s.de arbit.§.fi.ver.quid si plura.
†¶Sed si quis petit pœnam & sortem,iudex verò pronunciat su
per pœna tantum:nunquid valet sententia?Videtur quòd sic, ff.
de excep.rei iud.l.3.ff.de arbi.quid tamen.ff.de minor. etiam. C.
si cert.pet.eo quòd.ff.de verb.oblig.scire.ar.ꝯ.ff.de arbi.qualem.
C.de app.eos.C.ad Sylla.l.fi.prius dictum verius est: vt patet ext.
f de testa.Raynutius.& C.si aduersus rem iud.l.j.vbi de hoc[f] Duæ
enim sunt petitiores:vna sortis, & altera pœnæ.ff.de appel. cùm
in vna. secundum Vbert.& iunge hic quod habes circa ꝓrias ac-
21 tiones eligendas.s.de actore.ver.item proponens.†¶Item no.
quòd si actor habet rem ab aliquo ex iusta causa dominium trãs
ferendi:nescit tamen ille fuerit dominus,necne,tũc illius rei pos
sessione amissa,secũdum quosdam,in dubio duas intentat actio
nes,s.si ille dominus fuit,intentet rei vendicationem.ff.de rei vẽ
di.in rem.ff.de acqui.re.do.traditio.Si verò non fuit dominus,in
22 tentet Publicianam.ff.de Publi.l.j.†Sed cùm istæ actiones diuer
sæ sint,& contrariæ,videtur quòd sit altera eligenda:quia si pro-
poneres contrarias,repelleris,vt s.dixi.& in prædict. versic.pro-
ponens.Respondeo,hìc videtur,quòd possit vtramque propo-
nere propter iustam ignorantiam,cùm factum alienum ignoret
ff.pro suo.l.fi.ff.de acquir.hęre.l.cùm falsum.ff.quorum leg.l.j.§.
j.sed vbi reus non certificabat actorem,de quo debebat,quare ac
tor vtitur eodem iure.Dico ergo,ꝙnon est iusta sui actoris igno
rantia,quia eadem persona cum illo censetur,vnde debet suam
conditionem scire.ff.de le.ij.cùm filius.§.variis.ff.de reg.iur. qui.
cum alio.licet sit arg.contra.ff.de exercito.act.l.j. in prin. & ideo
g eligere debet,nisi fori[g] consuetudo obstet.Sed quam eliget?Res
pondeo,rei vendicationem directam primò:& si succumbat, po
stea Publicianam.ff.de euic.minor.§.j.vel agat primò Publiciana
in qua requiruntur leuiores probationes, secundum Vbert. Alij
verò aliter dicunt : quæ dic vt j.in tractatu libellorum, de causa
pos.& proprie.§.nunc dicendum.& iunge hic quod est j. vesic.
h quod si velis.Ioan. de Deo dixit[h],propter ambiguitatem tutius
esse agi condictione ex lege,vel canone,3. q.j. in redintegranda.
23 extr.de restitutione spol.sæpe.de hoc Insti.de act.†¶Quid si pri
primò egit rei vendicatione,& succubuit:nunquid poterit redi-
i re ad Publicianam? Respondeo sic,vt in præd.l.min. §.si seruus[i].
ext.de iud.examinata.Alij contrà,ar.ff.de excep. rei iud.si mater.
§.eadem.in fi.& l.& an eadem.§.actiones.Nec obst. ff. de euic.si
cùm venditor.in prin.quia ibi subauditur maximè.†Si autem ve
lis actionem in rem intentare,si intentaueris rei vendicationem
directam:caue tibi,quòd possis probare te dominum iure ciuili,
vel gentium, quia licet multis modis dominium acquiratur, vt
Inst.de rerum diui.§.singulorum.& ff.de acqui.re.do.adeo.&per
totum:puta à lege vel à principe.C.de quadrien.præs.bene.& 8.
dis.quo iure.vel cùm insula occupatur.Instit.de rerum diui.§. in
sulam.Vel cùm quid capitur in iusto bello ab hostibus.23.q.v.di
cat aliquis.& j.dist.ius militare.& ff.eo.ti.ab hostibus.& in simili-
bus:tamen eius probatio multùm est difficilis.C.de probatio.cũ
k res[k].& ideo vtere ꝯsilio legis,ff.de rei.vẽ.is q.Si eñ[l] ex ꝯctu em-
l ptiõis,velis te dicere dñm.quatuor oportet ĩ illo ĩteruenire.¶Pri
mum,cõtractus,qui debet pręcedere:alioquin traditio nuda do-
minium non transfert.ff.de acquir.re.do.nunquam nuda.& arg.
ff.de

ADDITIONES.

a Placet.¶Puto,quòd Gul.ponderat,quòd cum ex vno facto com
petat vtraq; remissio actionis tollat ipsius originem, qua sublata
nec restabit super quo fundetur àctio mandati,vt pactum id ope
retur,quòd res iudicata super altero,vt modo dictum fuit inver.
quid si in casu.Adde quòd Bar.in d.§.j.tenet, ꝙ actio famosa des-
cendens ex delicto,tollatur ipso iure.Secus,si descendat ex con-
tractu,vel quasi:quia tunc solum pactum non est sufficiens ad to
lendam actionem, nisi interueniente Aquiliana stipulatione &
acceptilatione, quia non reperitur iure cautum quòd ipso iure
tollantur similes actiones.
b Fi.¶Sed illud scripsi de relig.do.cùm dilectus.super fi.vlti. glos.
nunc continuat verba Vber.de Bobi.vt s.dixi.
c Tamen.¶Interpositio ad verba.Vberti,vsque ibi,si autem.
d Bonæ fidei.¶Et ibi vide plenè per Cy.quomodo veterem infor
mare,est nouam formam,vel nouam qualitatem inducere.Et an
informet actionem tantùm, an etiam obligationem. Et an sem-
per informet actionem,& an sicut informat veterem obligato-
riam,sic informet liberatoriam.
e Vber.¶Vbi s.& adhuc durant eius verba.
f Hoc.¶Et vide quod plenè dixi de re iud.cùm inter.ad fi.
g Fori.¶Vel loci.Vber.
h Dixit.¶Cauilla.libr. 3,pen.col.
i Seruus.¶Ibi satis plenè de hoc.
k Res.¶Hucusque Vbert.
l Enim.¶Ingreditur verba Rof.de rei vendi.post prin.

ff.de dona.nuda.¶Secundum,quod præcium numeretur,vel fi-
des habeatur,vel aliàs satisfiat venditori,aliàs dominium non trās
fertur.ff.de tribu.procuratoris.§.sed & si dedi.& ff.de contrahen.
emptio.quod vendidi.¶Tertium,quòd res tradatur:alàs enim ñ
transit:vt ext.de fide instr.cùm Ioannes.prope fin.C.de pactis.tra
ditionibus.C.de hæred.vel act.vē.quæ tibi hæreditatem.ff.de rei
vendicatione.si ager.nisi.in quibusdam casibus specialibus, in q-
a bus dominium sine possessione,vel tradition quæritur [a].¶Quar
tum,quòd venditor fuerit dominus alioquin dominium, quod
non habet,transferre non potest.ff.de acqui.re do.non est nouū
ff.de off.procunf.obseruare.§.fin.j.q.7.Daybertum.ext.de dona.
inter vir.& vxor.nuper.Hæc quatuor probantur C.de probatio-
ni.cùm res.ff.de pign.si superatus.& quæ nondum.§.quod dici-
tur.& infrà,de loca.§.nunc aliqua. versi. Ivj. Alios autem omnes
contractus,ex quibus dominium transfertur,vt dotis,permutati-
onis,& donationis,traditione interueniente,longum esset pro-
sequi:vnde aduocatus sit cautus,vt inspiciat contractum,ex quo
25 vult dicere clientulum dominū esse,& illū prosequatur, † ¶Et
omni contractu oportet hæc duo saltem interuenire,videlicet ꝙ
contractus præcedat,& traditio subsequatur. Item etiam proseq
omnes causas,ex quibus iure gentium sine contractu domini ac
quiruntur,longum esset,licet & illæ ad rei vendicationem perti-
neant:vnde & tunc aduocatus sit cautus, vt cōsideret causam,ex
b qua vult dicere clientulum dominum&an iure specificationis [b],
vel intentionis,vel alio,& causam illam specaliter prosequatur.
Causas illas inuenies ff.de acqui.re.do.& Instit. de rerum diui. vt
præ dixi. Item etiam considera,an res sit corporalis cùm possīde-
non possit:ergo nec vendicari : & an res illa sit singularis vel vni-
uersalis.quod dic vt j̄.de causa poss.& proprie.§.notandum.inpo
c sitionibus [c].Item vide,vtrum reus possideat id quod petitur, vel
dolo desierit possidere.Super quo vide ff.de rei vend.is qui peti-
torio.in fin.ff.de inter. Act.qui seruum.§.in iure.C.de ali.iud.mu.
causa.fac.l.vnica.ff.de rei ven.officium.& l.si autem.ff.de nox.ele
ctio.& versi.quòd si velis. Qualiter autem agatur,procedatur, &
pronuncietur contra illum,qui cadit à possessione.vide infrà , de
26 interroga.§.fin.versic.verum.& seq.† ¶Sed nunquid [d] is,qui tā
d tùm ciuiliter possidet,puta solo animo,potest conueniri rei ven
dicatione occasiōe talis possessionis?Et videtur quòd sic.ff.de rei
vendi.officium.in fin.vbi indistinctè dicitur, quòd contra quem-
libet habentem potestatem restituendæ rei potest intendi:& in
e definita locutio æquipollet vniuersali [e]. 19.distinctio. si Roma-
norum.ff.de seruit.vrba.prædi.si seruitus. Talis enim bene habet
facultatem restituendæ rei,puta propter amissionē.arg.ff.de acq.
poss.possideri.§.in amittenda.nec est hoc præiudiciale ei qui na-
turaliter possidet, si non patiatur simpliciter illam causam agere:
sed saluo iure suo.arg.ff.de re iudi.sæpe ext.e.quamuis.ff.qui.mo.
27 pig.vel hyp.solu.si debitor.† ¶Quid aūt iuris sit, si cōuentus rei
vendicatione seu actione in rem, vel noxali, vel possessor pigno
ris,vel accusatus,negans se possidere,conuincatur,seu variet,vel
debitum soluere sit paratus:vel ante litis contestationem exhibe
ret petitæ possessorem,vel ostendit seruum noxosum,vel crimi-
nosum.vide s̄.de actore.ver.item eluditur.& seq. Item si quis se
vltrò rei petitæ defensioni offerat:vide j̄.de interrogat.§.fin.ver.
28 hi quoque.& seq.† ¶Item quid iuris,cum species,vel quātitas,
f vel æstimatio petitur:not.j̄.de solu.§.pen.versi.ad huius. & seq.[f]
Et nota,ꝙ videtur dicere lex,ꝙ non potest in eodem libello intē
tari actio ad exhibendum,& rei vendicatio:vt C.de noxa.act.l.j.in
princ.Nam actio ad exhibēdum ordinaria est,& ideo in ea debet
dari libellus. 3.q.3.ca.induciæ.§.offeratur.& causa,ex qua agatur
exprimi:vt C.ad exhiben.l.j.& lis contestari iurari, & snīa ferri,&
in litem iurari:vt ff.eod.Iulianus.§.qui iurauit.& in lit.iur.in actio
nibus.in princip. Qualiter autem in ea libellus concipitur, vide j̄.
in tractatu Libellorum,in tit.de iudic. §.vltimo. Verùm consue-
tudo iudiciorum admittit, vt vtrunque in eodem libello inten-
tetur:vt si dicatur:
29 ¶FORMA.† Peto rem exhiberi:& debet dicerere signa eius,
alioquin ei iuranti succurritur:vt ff.e.l.3.&eam exhibitā vendico
rei vendicatione.Vel.sic.
¶FORMA.Coram vobis,&c.conqueror de Pet.q iniustè deti
net talem equum ad me iure dominij,vel quasi pertinentem:qui
equus est pili nigri,croceus,vel signatus tali signo,in tali pte:qua
re peto dictum equum mihi restitui:& cùm mea interfit,dictum
equum mihi exhiberi , peto ipsum per dictum Pet.in iudicio ex-
hiberi.Nec obstat præ.l.C.de noxa. quia debet ibi exponi,vel pro
g &.g Et forma positiones super hoc libello:vt infrà,de causa poss.
& propr.§.notandum igitur.versi.aliæ.& de hoc vide in prædi.§.
vlt.de iud.Sed nunquid debet fieri exhibitio ante litis contestati
onem,vel post,coram testibus ipsius actoris?Dic vt not.ff.e. l. 2.
secundum Vbert. Sed nunquid possunt simul in eodem libello

peti restitutio rescissoria,vel res metu perdita, & quadruplū. De
hoc j̄.intractatu libellorum,de in integ.restit.ver.sed nūquid. &
30 de his,quæ vi.me.ve.causa fiunt.prope prin.† ¶Quid si ago cō-
tra te rei vendicatione,& formo sic libellum:
FORMA.Peto à te talem rem,quam dico meam fuisse:nunqd
valet talis petitio,& an hoc probato,præsumetur mea esse nunc,
nisi contrarium probetur à te, qui eam tenes, & in me transferē
possessio? Et videtur quòd debeam probare meam esse nunc : vt
C.de probationibus.ex persona.& not.ff.de libe.agno.l.ante pe-
nult.& de probatio.l.4.& ext.de causa posses.& proprie.cùm ec-
clesia.§.partib⁹.ibi:vltimò. & immediatè,&c.Sed contra per l.C.
h de probatio.siue possideris [h].facit e.tit.non epistolis.& l.non nu
dis.& C.de testi.auth.si dicatur. & ff.finium regun. in fine. Secus
in minore,qui non præsumit modò minor,licet olim fuerit mi-
nor.Item secus in possessione,cùm & multæ aliæ sint differentię
vt ff.de acquiren.posses.si quis.§.differentia.secundum Alber.Pa
31 pien.Vber.verò de Bobio † dixit,quòd si res est mobilis,non p̄-
sumitur modo possidere , licet quandoque possederit:quia vilis
est,&neglecta possessio.ff.de acquir.posses.si rem.secus in immo
bili.Sed hæc sententia non est vsq;quaque vera.nam & si habeo
fundum,& steti per 20. annos,quòd non iui ad ipsum,nec habui
iustam causam non eundi:videor possessionem ob meam negli-
gentiam perdidisse:vt ff.de vsu.furto.§.vno.&ff.de acq.pos.licet.
tū si tunc fructuspercepi,non ideo possessionem videor perdidis
se.Et hęc omnia vera sunt,cū tractatur de mea vtilitate:si verò de
i incōmodo,tūc p̄sumo mō possidere [i],secundum quod traditur.
C.ad exhibend.l. 3. nisi probetur me possidere desiisse sine dolo
malo:qđ fit eo ipso,ꝙ contrarium non probetur, secūdum quos
dam.ff.de exce.rei iud.si rem.ff.rē ra.hab.procurator.in princ. A-
lij dicunt,quòd si possessio mea peruenit ad aliquem ex contrac-
tu,vel ex delicto: præsumit hodie possidere,nisi probet se desiis-
se possidere sine dolo malo:vt C.de pigno.acti.l. 4. Si verò aliter
peruenit,tunc præsumitur possidere,sed absoluetur , si voluerit
iurare se sine dolo malo desiisse possidere.argum.ff.de nox. quoties. §.
k ait prætor [k].† ¶Hoc quoque non est prætereundū, quia si ago
32 contra te rei vēdicatione ad rem,quā dico me apud te deposuis-
se:tu

ADDITIONES.

a Quæritur.¶De quibus not.de cōsue.c.2.& C.de acq.poss.l.j. Ad-
de quòd sit probandum in rei vendicatione,Lu.Roma cōs. 423.
Adde ad id quod remittit hęc additio in principio,& in quib.casi
bus transeat dominium siue possessio.Adde dico Bal.in l. in suis.
ff.de.lib.& posth.item Ab.Sicu.& Feli.in c.cum aliquibus.ext.de
re iudic.
b Specificationis.¶Quæ est , cùm sit species de materia aliena. De
hoc Instit.de rerū diui.§.cùm ex aliena.ff.đ acqr.re.do.adeò.§.cū
quis.cuius casum vide in rub.de ui.& hon.cle.De inuētiōe habe
tur Inst.de rerum diui.§.thesauros.& §.item lapilli.sed ille §.non
congruit,vt ibi not.sed facit ff.de acqui.re.do nunquā.§.thesaur⁹
c Positionibus.¶Super ver.cæterù.vbi prosequitur verba Ros.
d Nunquid.¶Ros.est ver.quæri solet.vltra medium tituli.
e Vniuersali.¶ Improuisè fit hæc allegatio.cùm suprà posuerit ꝯ
quemlibet:& lex in fi.dicat ab omnibus,qui tenēt,&c.nec hāc al
legationem fecit Ros. qui dicit Azo. in Summa idem teuere. &
sic est,vt ibi patet post princ.& idem tenet Accur.ff.e.super rub.
& ponit exemplum in illo,qui dedit in feudum.Sed Ros.ad con-
trariū allegat,ꝙ habere facultatem restituendæ rei videtur respi-
cere traditionem, quā iste facere non potest. Respondet ꝙ faci-
et quā potest illam dimittendo,& animo perdendo,vt sequitur.
Adde qđ Bar.in l.Pōponius.§.si is,qui præcario.tenet indistincte
quòd siue habeat facultatē rei restituendæ,siue non , possit cōue
niri rei vendicatiōe.& hoc sequūtur ibi cōmuniter docto.& Vin
cent.imò quando apparet cōuentum rei vendicatiōe nō habere
facultatem rei restituendæ,valet iudicium intentatū ꝯtra eū,& fi
nis huius iudicij est,ꝙ si actor probet se dominum , & declaretur
dominus,nocet victo,si vnquam possessio ad eum peruenerit.Et
hoc probat tex. secundum Bar.quem dicit scribendum literis au
reis in l.si à te.§.ff.de excep.rei iud.
f Et seq.¶ j̄.repetitur ibi:vtrum.
g Et.¶Ibi dicit vendicare, vel ad exhibendum agere nō prohibēs.
h Possidetis.¶Ibi.in fi.Cyn.recitat quæstionem de deponentibus
in curia contra electum, quòd electores semel fuerant excōmu-
nicati,an procederet positio.
i Possidere.¶Io.de Bla.contra,scilicet econuersò,scilicet ꝙ in sui
pręiudicium,qui possedit,non intelligatur possidere:in sui fauo-
rem sic.quod no.in tractatu de rei ven.in fine.
k Prætor.¶Ad materiā vide qđ no.j̄.de pet.pos.§.j.ver.qđ si petq.

se:tu verò negas, dicens me eam tibi commodasse, teneris ad re-
stitutionem propter bonam fidem,& deb eo vincere, nec refert
qua actione agatur:vt ff. de priuil.cre.l.3. nec mihi hoc casu incū
bit probandi necessitas de deposito. ff. de fideiuss. tutor.secundū
a Azo.Iac. Bal.[a] † ¶ Item scias,quòd rei vendicatio tantum domi-
33 no competit:vt ff.de rei vendi.l.in rem actio.in princip.& C.eo.
doce.Fallit tamen quandoque:vt C de iure do.in rebus.&.ff. eo-
dem,si sponsalibus.§.j.vbi mulier agit reivendicatione pro rebus
dotalibus:cùm tamen eas viro tradendo,in eum transtulit domi
nium:vt C de pact.traditionibus. De hoc tamen not. secundum
b quosdam in præd.l.in rebus[b].¶ Item not.quòd si misi pastorem
meum ad montana,cum ouibus meis,& aliquis ei vnam vel plu-
res,vel etiam omnes auferat:possum ego eas vendicare.ar. C.de
sacrosanct.eccle.sancim⁹.j.prope princip.ibi : sacrorum vasorum
custodes,&c.C.si per vim vel alio modo.l.j.&ff.de dam infect.cū
emptor.in fin.j.respons.& 16. quæst.j.in canonibus.prope fin.ibi:
custodes chartarum.Item not. quòd pastor tenetur de custodia:
vt ext.de reg.iur.quamuis.ff.loca.qui mercedem. & vide infrà,de
loc.§.postquam.versi.quid si locaui. ¶ Vtrum si.nul peti possint
res vel æstimatio,& qualiter æstimatio peti potest.not. infrà, de
solut,§.sequitur.versi.ad huius.&sequent.¶ Vtrum autem petēs
ecclesiam,vel præposituram,vel archidiaconatum,vel episcopa
tum,vel aliam dignitatem,etiam secularē,vel ius patronatus, vel
ciuitatem,vel castrum,aget reivendicatiōe.vide infrà,de religio.
34 do.† ¶ Illud verò no.dignum est,quòd si vis petere legatum ti-
bi relictū,tres habes,actiones, scilicet,personalem actionem ex
testamento,de qua infrà,de testam.§.j.versi.& not.& rei vendica
tionem,& hypotecariam:de qua infrà,de pign.§.j. ver. cæterùm.
& C.communia de leg. l.j.versi rectius.& infrà,de primo & secū-
do decret.§.videndum. versic.sed nunquid.Sed quando hæc tibi
competunt?Respon.rei vendicatio datur demùm ab adita hære-
c ditate,si species[c] fuit legata purè: vt ff. de pec, sed si damnum.§.
sed & creditor.& ff.de leg.2.legatum.& ff.de fur.à Titio.Item p-
sonalis demùm ab adita hęreditate,quia hęres non est prius obli
gatus.Inst. de oblig.quæ ex quasi cōtra.nas.§.hæres.& ff.ex quib.
cau.in pos.ea.apud Iulianum.§.fi.& l.seq.Item etiam hypotheca
riam habes ab adita hæreditate,cùm sit accessoria: vt ff.de pigno.
contra.& l.res.Nec potest vti simul personali & reali:vt ff de leg.
2.cùm filius.§.variis. sed personali & hypothecaria sic:vt argu.in
authentic.de fideiuss.§.sed neque.in fine.sin autem legatum fuit
in genere:tunc non habes rei vendicationem, nisi demùm facta
optione:vt ff.ad exhiben.l.3.§.sciendum.Et hoc verum est,quòd
habes personalem actionem, cùm legatū est in genere.† ¶ Quid
35 si in specie?Non videtur,quòd tunc habeas personalem. argum.
ff.vsufruct. quemad.c.l.fina.Sed potest dici contra.Nā sicut odio
furum datur personalis actio contra eos, vt Instit. de actio. §. sic
itaque. sic etiam in fauorem legatariorū pro recuperatione eo-
rum,

ADDITIONES.

a
Iac.Bal.¶ vide j.de sent.prola.§.qualiter.versi. quid si lis. & vide
in quo differt hæc quæstio ab illa:qa hic vendicabat rem,q̄ se de-
posuisse dicebat penes reū:ibi sīpliciter agebat depositi,sed pba
uit ꝯmodatū.Itē hîc reus ꝯfitetur ꝯmodatū:ibi actor id probat.&
vide per hoc,ꝙ isti duo versi. sed iste. plus facit pro Inn.in eo qđ
no.de iud.examinata. vt ibi scripsi in gl.dixit Inno. Petebat enim
ille rem,quam dicebat ad se spectare iure dominij,& dominium
probauit,licet actionem locati expressisset.contra eū facit j.ver.
pen.& s.de teste.§.j.char.pen.ver.sed pone exit.& vide quod ibi
dixi. Verè in suis terminis summam æquitatem habet hæc solu-
tio,scilicet cū reus à princi.cōfitetur se debere quod petitur, sed
ex alia causa:nec aliud proponit,quod obstet actori.Hocdico,qa
si dicat,non deposuisti,sed commodasti : ante vsum completum
repetere nō potes.ext.de commod.c.vno.ff.e.in commodato.§.
sicut.tunc cessaret æquitas prædicta.& procedit dictū rei,ꝙ non
procederet in deposito.ext.depositi.bona fides.§.i.ff.eod.l.j.§.est
autem,& responsio illa recta esset, negans narrata & dicens petita
fieri non debere. Adde, quòd prædicta Io.And. sequitur Pau. de
Castro,in l.is ad quem ff.de acquir.hæred & Alexā.consi. 120.j.
lib.& Paul.de Castr.cons. 207. Et quia titulo huic conuenit hæc
materia,cuiussatis trita est q̄stio:rerētis terminis agēs depositi ad
quantitatem vel speciē lite cōtestata per negationem ,pducit te-
stes.qui probant commodatum. quod sequi debeat condēnatio
videtur primò ex æquitate.quæ vult rem meā,quæ ad te puenit,
mihi restitui ff.si certum petat.si & me.si suffragandum est cuiq;,
vt consequatur qđ suum est ff.quod cum eo. l. j. & nota. ff.de eo
quod cer lo.l.j.in vlt,gl.Item sicut error causæ nō impedit transla
tionem dominij, ff.de acquiren.rerum dominio. cùm in corpus.
Sic error actionis non impedit sententiā,quin condēnetur re⁹ ꝯ
uictus per probationes:cùm& iudex per sentētiā dominiū trans
fert:vt notat.Institutio.quibus alienare non licet. §. primo. nā &
iudex ꝯ naturam actionis fert sententiā.ff.de ędi.edi. bouem.ali-
qñ.Hoc tamen solue,vt scripsi de simon.licet Heli.sup finem gl.
sic suprà. Item constat iustum esse debitorem ex numeratione,
&traditione probantis.& sic contracta fuit obligatio, ex qua mi-
hi competit certi cōdictio, ex qua licet actio proposita fuerit,in-
utilis, iniquum esset condemnationem non sequi : cùm sæpe id,
quod non valet vt agitur,valeat vt valere potest.ext.de despon-
satione impuberum.c.vno.libro sexto.ff.de pactis.si vnus.§.pen.
nec refert quo genere actionis agatur.ff.de euictionibus si man-
cipium.§.j.¶ Ad ꝯtrariū inducitur,quod suprà dixi,& ff.si pars hæ
rede.pe.l.non possumus.& ff.iudic.sol.cùm quærebatur.vbi cau-
tio in vna actione præstita non committitur, si alia actione aga-
tur.Ad idem iura allegata in prędic.ver.quid si lis.ff.de iureiuran.
si duo patroni.§.Iulianus.& prædic.decret.licet Heli.&de re iud.
abbate.lib.vj.per quæ iura multi tenent contra,quia deficit obli-
gationis initiū,quo ad causam propositam. Allegant ff. de ac.&
oblig. quæcunque.ff.de negot.gest.Pomponius.2.& l.fideiuss.ff.
de instito.l.habebat.& si mens.fals.mo.di.l.j.§.j. & volentes salua
re dictum Innocen. dicunt illud procedere,quando ab initio nō
fuit opposita ineptitudo libelli. quod intellige cum patebat ex
eius forma.Cessat enim id,quando ineptitudo apparet ex proba
tionibus tāntùm.Mihi placet dictum Innoc.qui loquitur de pe-
tente rem iure dominij, & ,pbat se dominū: q licet submiserit a-
ctionem locati, obtinere debet ex causa sufficienti intentata &
probata,pone.in fin.melius. Quando verò simpliciter petit rem
per actionem depositi,& demùm probat commodatum, vel lo-
catum;hic procedit opinio contraria, & iura ad illam partem in-
ducta:nunc in defensione primi dicti oportet instari.Assumo igi
tur contrarium,quod est vtilius in materia,& plenius specificat,
scilicet decret.abbate. p quam patet à versic. cæterùm, vsque ad
finem,quòd vendicans rem,vel illam petens iure dominij.nō ha
bet necesse exprimere causam.&cōcordan.ibi vide in gl.talis Po
test tamen exprimere,si vult.tunc habet necesse probare illā cau
sam esse & fuisse veram tempore litis contestationis: & vt ibi scrip
si super gl.pe.diuerso respectu,quādoq; vtilius est exprimere cau
sam:quandoq; vtilius est nō exprimere:ex primo aūt patet, ꝙ li-
bellus Innoc. de quo s. perfectus erat sine adiunctione actionis:
nam illa adiunctio, nec fuit,nec potuit esse causa dominii,vel illi
us petitionis,nec in acquirendo,nec in vtendo. primū patet, qa
nō est de titulis enumeratis post titulū de acqren. rerum domin.
ff.Secundum etiam patet,quia locatio fit à non domino: vnde ꝯ
ductor locat.ff.loca.l.nemo.Cōcluditur ergo,ꝙ adiectio fuit im-
pertinens & inutilis.Sed nos habemus regulam in vi.quam inter
regulas Legistę non habent,Vtile per inutile vitiari.Item sumus
in materia separabili,cùm præcedens oratio libelli in se perfecta
foret,vt dixi.Concluditur ergo dictum Innocen.in suis terminis
procedere.Fortificatur hoc per no,de consec.dist.4.si non sancti
ficatur.in princip.& recitatur de baptismo.ca.j. vbi etiam in bap-
tismo,si forma verborum congrua iam prolata,addantur aliqua
verba,nihilominus verum est baptisma:si hoc in baptismo,forti⁹
in libello. Facit ad prædicta cle.de præb.c.j.resp.j.in fi.

ADDE,quòd Abbas in c.examinata.dicit quòd de rigore iuris,
contrarium eius,quod voluit Innocent.est verum. l.i. C. si men.
fal.mo.di.& ita dicit tenere Hostiens.sed đ æquitate teneret opi.
Innocent.quam etiam tenet Bar.Bal. Rapha. & Paulus de Castr.
in l.j.ff.de eden.& Innocentius.in l.ita stipulatus.§.Chrysogonus
de verborum obligationibus.Roman.tamen.consi 446 incipiē.
primus præpositæ quæstionis articulus. dicitur sentire opinionē
contrariam breuibus verbis & pro communi opin. facit glo.in l.
vinum.ff.si certum pet.& quod voluit idē Rom.consi. ccccxcvj.
scilicet quòd vbi aliàs citatio non est necessaria, si illa fiat non ri-
tè,non vitiatur actus.Faciunt quę volunt doct.in l.si stipuler.§ fi.
de verb.obligationibus.Adde tu,quòd licet in petitiōe seu libel-
lo viderentur aliqua superflua,propter quod non vitiatur.respō
det Baldus in l.Gallus.§.quidam rectè. in j. colum.ff. de liberis &
posthum.Adde etiam quòd cùm exprimetur in libello,dummo
do inferat ad conclusionem Bal.in l.Gallus §.quidam rectè.in 4.
colum.ff.de liberis& posthum.Item facit ad suprà dicta per Ioā.
And.quòd si libellus ex vna parte est ineptus,ex altera verò apt⁹,
proceditur super parte apta,reiecta atque remota inepta. Hosti-
en.in c.ad dissoluendum.de despon.impu.extra,Lap.allegata. Iv.
in 4.col. Abb Sicu.in d.c.ad dissoluendum.vnde si ineptitudo nō
attenditur,multominus superfluitas,&c.
b Rebus.¶ Vide ibi tres lecturas in gl.contra.
c Species.¶ Sup.quæ erat legantis.

rum, quæ legata sunt in specie. Vel dic aliud esse stipulari rem suam dari sibi, & aliud restitui: & sic aliud est petere rem suam, & aliud petere sibi restitui: vt argumen. ff. de verborum obligationibus. nemo. Vel dic, quòd habes personalem actionē ratione possessionis: vt ff. de condi. indeb. l. indebiti, §. j. vnde vtraque locum habet, scilicet personalis, & hypotecaria: sed non vbicunque locum habet rei vendicatio, & hypothecaria locum habet.† ¶ Sed
36 quamuis præmissis tribus modis peti possit legatum: potest etiā peti secundum canones, cōdictione ex canone, & officio episcopi. 16. quæst. j. commonere. 13. quæstio. 2. vltimo. ext. de testam. nos quidem. & c. si hæredes. & cap. tua. ¶ Sed quid si quis legauit plures species alicui, & postea rem alij in genere, nunquid videntur res illæ obligatæ? Fortè non, quia per generale legatum non
37 detrahitur speciali. ff. de leg. 3. vxorem. §. felicissimo.† ¶ Sed qd si legauit mihi vsumfructum cuiusdam rei, nunquid proprietas eiusdem rei erit obligata? Respond. absurditas est, si sit mihi obligata: cùm non sit permista causa vsusfructus & proprietatis, vt ff. de acquir. pos. l. penult. secundum Vbert. Qualiter autem concipietur libellus super cautionibus hæreditariis à legatario præstādis, vel econtrà? Dic, vt ī. in tract. libel. in tit. de pig. §. sequitur. Itē quo iure, & qualiter, & quando, & à quibus executores testamētorum exigent legata, dicam ī. de instr. editi. §. nunc verò aliqua.
a versiculo, sed quo iure. & seq. & præce. Quæ [a] autem actio detur fideicommissario ad petendum hæreditatem sibi restitui, notat
38 Azo in Summa, in tit. ad Trebel.† ¶ Quid si hæres erat creditor defuncti, & rogatus restituere hæreditatem, eam restituit: quæritur. quam actionem habet? Et dicunt quidam, quòd habet vtiles, quas primò habebat directas, vt ff. ad Trebel. debitori. C. de iure delib. scimus. §. in computatione. Sed H. dicit, additione hæreditatis eas extinctas. C. de pactis. debitor. ff. de sol. Stichū. §. additio. & ideo dicit eas non restituendas, vt ff. de sol. qui res. §. areā. sed dat hæredi conditionem indebiti, quasi plus soluerit, ff. de hæred. vel act. vend. l. 2. §. pen. & ff. de condict. indeb. si is qui. & ff. eodem. cū hæres. & C. ad leg. Fal. in imponenda. Si verò hæres institutus, erat debitor defuncti, & rogatus restituere hæreditatem, eam, restituit, fideicommissarius aget contra eum actione ex testamento,
b quasi non plenè restituerit: de hoc ff. ad Trebel. [b] ita. & l. ita tamē.
c §. extra. [c] & facit ff. eodem. debitor.† ¶ Sed quando competunt actiones fideicommissario? Resp. facta restitutione, non ante: vt ff. ad Trebel. facta. & in præd. §. ex Trebel. & l. si hæres. §. j. nisi casibus, vt not. ff. eodem. Marcellus. §. res. C. communia de leg. l. fin. §. fina. ¶ Quid si hæres rogatus est restituere hæreditatem primo & primus secundo: hæres restituit primo, & primus secūdo: nunquid vtiles actiones remanent penes fideicommissarium, sicut directæ remanent penes hæredem, adeò vt si quis soluat primo fi-
d deicom. sit liberatus. De hoc C. ad Trebel. l. penul. & [d] ff. eo. ex asse. in fi. Vtrùm autem restitutione facta in vna re, intelligatur in
e omnibus facta? Respons. sic: vt not. ff. eodem. restituta [e]. Item an procuratori fideicommissarij possit fieri restitutio, no. ff. eodem.
40 qui ita §. j.† ¶ Quid si velis intentare Publicianam [f]: vide, si habes
f causam, ex qua cōpetat. Super quo vide ff. de Pub. l. j. & l. quæcūque. & per totum. & ī. in tractatu libellorum, in tit. de causa poss. & proprie. §. nunc dicendum. & suprà versicu. item not. quòd si. & seq. Considera etiā, an is qui conuenitur, possideat, sicut dixi suprà versi. si autem velis. & ī. §. proxi. ff. eod. eum qui. §. Publiciana. Quòd si possideat, vide, si sit directè dominus, vel emphyteuta, vel vasallus, vel superficiarius: vide etiam ius tuum & aduersarij. super quo vide ff. eodem, suum. §. 2. & l. 2. & l. in rem. & ff. si ager. vect. vel emphy. pe. & ff. de superfi. per totum. & ff. de dam. infecto. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de rei vendic. in speciali, & l.
41 sequent.† ¶ Et not. [g] quinque esse necessaria, ad hoc vt compe-
g tat Publiciana. ¶ Primum, quòd habeat iustum titulum. Secundum, quòd fiat ex eo traditio: vt ff. de Publi. l. j. ¶ Tertium & quar-
h tum, quòd tempore venditionis & traditionis [h] habeat bonam fidem: quod præsumo, nisi probetur mala. ff. de probatio. verius. ¶ Quintū, quòd à non domino tradatur: quod semper præsumo vt not. ff. de Pub. l. j. ¶ Cæterùm si tu aduocate actoris vis hypotecariam intentare, considera ius tuum, & ius possidentis rem. vide ff. de pign. si separatus. & l. si fundus. §. in venditione. & per totū. Et caue, ne possidens potiora iura hēat. sup quo vide ff. & C. qui po. in pi. ha. & cū ages hypotecaria, debes petere in libello, vt debitor vel soluat debitum, vel pignus cedat & dimittat, vel restituat: vt C. si vnus ex pluribus hæred. cred. vel debit. l. 2. in fine. & in præd. §. in vendicatione. Sed melius est, quòd primò restituat id,
42 quod est in obligatione.† Quia verba transposita idē significāt, ff. de peculio. quidam. & argumen. ext. de rescriptis, causam quæ. extrà, de verb. significationibus. nil. Secūdo verò debitum soluat vt ff. de pig. si inter. §. fin. & quasi per totum. & in præd. l. ius. aliud est, quia ibi ille erat saltem de parte obligatus, secundum Vbert.

Vel concipitur libellus: vt infrà de pig. §. primo, versiculo. cæterùm. Quanto autem tempore hypotecaria tollitur: not. infrà, in tract. li. in titulo, de pręscrip. ver. sed de hypotecaria. & seq. De hypotecaria vide pleniùs infrà de solutio. §. primo. Qualiter autem concipitur libellus super constit. ob æs alienum, not. infrà de pig. §. primo. versiculo, item cùm ob æs. ¶ Verùm si velis agere personali, vide vnde sit reus obligatus: quia personalis actio non nascitur, nisi ex delicto vel quasi. vel ex contractu, vel quasi: quidam etiam ex variis figuris causarum, ff. de act. & obl. l. j. & l. ex malefici
43 is. & §. actionum. Instit. de obl. & s̄. versi. sed quam eliget.† ¶ Su
i per his autem generalem do [i] tibi doctrinam: nam si habes certā actionem ex delicto, illam propone. Si verò non habes certam, nec habere potes, & constat de delicto commisso: de rigore iuris agendum est actione de dolo, vt ff. de dolo. l. j. & per totum, ff. de cri. stel. l. 2. extr. de præsumpt. c. j. Si autem constat de rigore iuris non esse commissum, æquitas tamen scripta suadet dandam actionem, agatur actione in factum: vt ff. de præscriptis verbis. quia. & l. quoties. C. de sacr. sanct. ecclesi. l. sancimus. & hoc, si vis agere de dolo extra contractum, vel quasi, commisso. Si autem de commisso in cōtractu, distingue: quia aut fuit promissum de dolo non adhibendo, & tunc ex promissione agitur. Si verò non fuit promissum, distingue, in quo negotio fuerit commissus dolus, & qualiter: vt ff. de dolo. eleganter. §. non solùm. ff. de except. ita demùm. ff. de ver. obligationibus. si seruum. responso primo. & l. prima. & l. videamus. aliàs incipit, Iulianus. §. vno. ff. de solutio. & etiam l. qui sibi. §. primo. & ff. de leg. primo. huius. §. tertio. Si verò velis ex contractu agere, & habes certam actionem, eam propone. Si autem non habes certam, nec ab aliquo perito potest haberi, facta inuestigatione subtili, si constet dandam de rigore iuris, agas directa præscriptis verbis, vt ff. de exer. act

ADDITIONES

a Quæ. ¶ Hinc incipiunt verba Alber. Gal. titulo, de quarta Trebelli. vsque ad versicul. quòd siue lis. Adde, quomodo formetur libellus, cum fideicommissarius vult auocare alienata, Pau. de Castro. consil. x.
b Trebel. ¶ Et vide ī. de iudi. §. j.
c Extra. ¶ Vt dixit Alb. Gal. ibi, istæ duæ quæstiones not.
d Et. ¶ Supple pleniùs, vt dixit etiam Alber. Gal.
e Restituta. ¶ In 3. gl.
f Publicianam. ¶ Hic redit ad verba Vber. de Bob. ad quæ interposuit vltra duas columnas.
g Et no. ¶ Hæc quinque not. Accur. Institut. de act. §. aliæ. in glo. & sic videtur. Scias, quòd Rofr. vbi de Publiciana tractat. aliter prosequitur quinque, quæ dicit necessaria, & illa plenè. Ponit enim pro primo, & vnico tertium & quartum, quæ hìc sunt cōiuncta. allegat ff. eodem tit. eum qui. §. prætor. & §. Publicianam. & l. sequenti. Secundum, quòd res sit talis, quæ possit vsucapi, vel præscribi, dans regulam, quòd res non vsucapibilis, nec præscriptibilis, non cadit in Publicianam: & econuerso, omne vsucapibile & præscriptibile traditum titulo, à non domino, petitur per Publicianam. alleg. ff. eodem. eum qui. §. final. & l. siue. §. hæc actio. ponit quatuor casus exceptos, in quibus in casu non vsucapibili procedit Publiciana. Tertium, quòd intercedat causa iusta transferendi dominium, si fieret à domino, ff. eodem, quæcunque. in princip. Quartum quòd res sit talis, quæ alienari possit, eodem titulo, cū sponsus. §. si res. Fallit in re furtiua, quæ alienari potest, & tamen non datur Publiciana. eodem titulo, siue. §. hæc actio. Quintum, quòd fiat traditio. ff. eodem titulo, l. prima. in fine. In casibus, eodem. l. secunda. & 3. An verò requiratur vacua possessio: dicam de causa poss. §. nunc videndum. versiculo. si verò dubitet. vbi etiam plenè prosequar, hæc quinque non esse necessaria in omni specie Publicianæ. Adde, quæ necessaria sint ad hoc, vt competat Publiciana, Romanum consilio 424. Et an Publiciana detur contra titulo possidentem, vide Alexand. consilio xc. secundo lib. Et an agens Publicianā debeat habere titulum, & vacuam possessionem, per Alexan. consil. xlv. 3. lib. Et quid debeat deduci in publiciana, per eundem cons. xc. 2. lib.
ADDITIO. Et cui competat Publiciana, & quę requirantur ad eam intentandam, tradit latè Philip. Corne. consili. cx. in iudicio. in 2. volum. Baldus. cons. 486. incipien. quidam dominus. in j. volum. Et an Publiciana competat ecclesię in bonis possessis ab eo, qui se & sua offert ecclesiæ, vide Socin. consilio cj. incipien. visis duobus. col. 2. versi. item probatur. in 3. vol. Hen. Ferran.
h Et traditionis. ¶ Tempore quo experitur, non: aliàs. nulli cōpeteret Publiciana. Rof. vbi s̄. proximè.
i Do. ¶ Verbum Vber. vi supra.

exer.act.l.j.ff.de præscrip.verbis.l.j.& 2.& ad hæc.ff. de acq. rer. domi.locus.ff.de rebus dubiis.si fuerit.in fin.si de æquitate est dãda,age vtili,ff.de dolo,si oleum. Porrò si vis ex edictis prætorum agere,si certa datur actio,illam intẽta:alioquin in factum.ff. nautæ cau.stabu.l.3.Item si mens & verba prætoris dantur tibi,proponas directam si deficiunt verba,& mens scripta succedit, locũ habet vtilis.ff.de iurisdic.omnium iudic.si quis.Si autem deficiãt verba & mens,sed mens mentis inuenitur secundum subtilitatẽ iuris est vtili agendum.secundum Vbert. ff. de neg.gest. ait prætor.§.penultimo. Sed si deficient verba, mens, & mens mentis: caue ne inuenias actionem de bursa tua.ff.sol.matr.si verò.quasi
a in fine [a].Sed & si vis actionem vniuersalem,putà petitionem hæreditatis,intentare: vide,vnde tibi de lata est hæreditas, ex testamento,vel ab intestato.Itẽ vide,vtrùm directè,vel per fideicommissum,& an iure ciuili vel prætorio:& sic scies,an debeas intentare directam,vel vtilem ex parte tua,& vide ff.de peti.hæred.l.j.& 2.ff.de possessoria hæred. pe. & ff.de fideicom. per totum. Sed non sufficit hîc tibi scire factum tuum:imò oportet,quòd etiam scias,an is,quem vis cõuenire,possideat,& qualiter:vt si possideat sine titulo,conuenias eum directa:si cum titulo,in casibus cõuenias eum vtili: ideoq; interroga, vtrùm possideat,& qualiter, priusquam libellum offeras,vel saltem ante litis cõtestationem. quæ dic,vt infrà de interroga.& C.de peti.hæred.cogi.& ff.de petitio.hæred.regulariter.& l.3.& seq.titulo.In hoc autem caue, si vis intentare vtilem,vt non intentes simpliciter petitionem hæreditatis:quia simpliciter intentando videris intentare directam. & idem fortè est in aliis actionibus.ff.de petitio.hæredit. nec vllam.§.si quis sciens. Qualiter autem in vniuersalibus,vel generalibus,vel specialibus,vel communibus iudiciis libellus cõcipiat,
44 vide infrà in tract.libel.in titu.de iudiciis.§.1.2.& 3.† ¶Et nota, quòd quatuor sunt vniuersales actiones, scilicet petitio hæred. famil.erciscund. actio ex testamento, quæ datur vniuersitati per Trebel.restituta. actio ex empto, quæ datur, quoties tota hære-
b ditas emitur [b].Si verò vis vniuersale iudicium diuisorium intentare,putà fami.erciscun.considera in ea, quæ iam dixi in petitiõe hæreditatis consideranda,scilicet vt scias, an habeas directum iudicium,vel vtile.nam generaliter quod facit petitio hæreditatis in petentibus,id facit iudicium Familiæ erciscundę,in diuidendo secundum magis & minus,& aliter. ff.de petitio.hæredi. sed & si lege.§.pen.ff.si pars hæred.peta.non possumus.ff.famil.erciscun. l.j.& 2.& l.propter speciem.in fin.& l.si ex asse.& l.fundus. Resp. j.In hoc quoque cautus sis,vt hoc iudicium non intentes,si non possides,quia negaret te cohæredem,& sic deficeres. sed si possides,hanc exceptionem metuere noli. ff.eodem. l. prima. Si autẽ velis intentare Communi diuidundo,vide si habes directum dominium:& si habes,illud intenta. Si verò habes vtile,vel aliquod ius,intenta vtile.& intentatur vtile pro rebus,quæ fuerunt communes,sed non sunt nunc,ff.communi diuid.l.j.& 2.per l.hoc.&
c l.quis putans.& l.communi.& l.in summa [c].† ¶ Et nota [d],quòd
45 iudicium aliud vniuersale:vt peti.hæredi.vt suprà, versiculo,sed
d & si ius acc. sed contrà not.ext.de causa poss.cùm ecclesia.in glo. hoc sumptum. vbi petitio hæreditatis vocatur generale iudici-
e um [e]. Aliud generale:vt negotiorum gestor.tutelæ,pro socio,& huiusmodi. Aliud speciale,scilicet rei vẽdicatio:quia ibi agitur ad certam rem,vel speciem:& in ea veniunt fructus,& huiusmodi, ff.de re iud.Paulus.de hoc j.de iud.in prin.& s.in prin.& in pluribus ver.Differunt auem vniuersale & generale:nam in vniuersali,licet sit actum ad certam speciem,nihilominus venit omne id, quod tempore sententiæ inuenitur possidere, ff.de petitio.hæredit.l.4.& l.si quo tempore.& l.item ve.§.si qui.In generali verò, si actum sit ad vnam speciem tantùm,nõ venit, quod alia specie continetur:vt si actum sit super administratione, non venit, nisi quod in ea continetur,C.de iudic.licet.ff.communi diuid.iudici-
46 um.†Item vtilis actio est,quæ competit pro hæreditate,quę est vniuersum ius,quod defunctus habuit,ff.de verb.signifi.hæreditas.Omnes enim actiones vniuersales gratia hæreditatis compe-
f tunt [f]:generalis verò est,quæ plura sub se continet capitula,putà administrationem panis,salis,vini olei,& huiusmodi:non tamen continet vniuersum ius,quod defunctus habuit.sæpe enim euenit,vt non omnia paterna ad filios deueniant.Item in generalib⁹ actionibus,&c. exprimuntur, & res etiam generaliter petuntur: sed in processu causæ specificantur,argumentum.C.de iudi.licet. quod non est in vniuersalibus,vt suprà.in princi.huius §.Et scias, quòd tutor,qui gessit,tenetur directa:qui verò non gessit, vtili, qui solum fecit inuentarium.dic,vt j.in titulo,de instr. edit.§.edi-
g cto.versic.sed cùm tutor.¶Sed quę est differentia [g] inter vniuersales actiones & generales & speciales? Respon.in vniuersalibus vniuersaliter concipitur libellus,& vniuersaliter fertur sentẽtia, nec cogitur quis res exprimere,ff. de peti.hæred. non possumus. In generalibus generaliter libellus concipitur, sed lite cõtestata res exprimuntur:vt in præd.l.licet extra.de re iudi.abbate.In specialib.res exprimuntur in libello. ff.de rei vendication.si in rem.
47 †¶Quid si peto quicquid habes,& possides in tali villa? Dic, quod
h valet talis petitio:quia interest [h] inter speciale dictum & generale. vt ff.de ædil.edic.itaque.& l.seq.ff.de euic.serui venditor.ff.de ope.no.nunc.de pupillo.§.qui nunciat.extra.de fide instr.inter di
i lectos.in prin.& vide,quod no.de relig.do.§.ad hoc [i].si vis intentare actionem in rem scriptam,vt, Quod metus causa, & similes, vide,vnde,tibi competat,&quo motu vis agere,an commisso ex edicto.an per interpretationem,an per cõstitutionem, an per iudicis officium.super quo vide C.de trãsanct.interpositas.ff.quod met.cau.l.fin.ff.de var.& extraordi.cog.medicus. &hoc plenè prosequere,vt j.in tract. de lib.in titul. quod me causa. Quid si velis intentare negatoriam vel confessoriam:vide j.de iudic.§.in con
48 fessoria.† Rursus,si vis agere aliquo interdicto,attende, an agas
k directo,vel vtili,vt iam dixi,& vide [k] totum tit.vnde oritur: nec sufficit primam legem legere.vt ff.de legibus.inciuile. 39. distin. capit.j.quia sub vno tit.sæpe plura interdicta continentur, & diuerso modo posita:vt patet ff.de iti.actuq; priua.& de aqua quo.& æst.per totum.Item considera,quare certum est, quòd effect⁹ interdictorum remansit. licet de nominibus sublatis dubium sit. Quòd autem actio in factum loco cuiuslibet interdicti sit subrogata,certum est:vt Instit.de interdict.§.final. Igitur eam intenta, faciens mentionem interdicti,loco cuius poponitur. quod vide in formis libellorum super interdictis j.in tract. libellorum, in ti. de causa pos.& propri.& de restit.spo.Item considera,an interdictum proditum sit in possessione vel quasi. Instit.de interdict. in princip.ff.de excep.rei iudica.& ab eadem.in fin.ff. de rei vendic. is qui. Quędam etiam prodita sunt specialiter super proprietate: & in his oportet te circa probationem vigilare.ff.de interdict.l.j.& l.2.& no.ff.de iti.actuque priua.vnde.§.reficiendi.Hanc mate-
49 riam prosequere,vt infrà de pet.& possess.† ¶Sed & vbi iura dari suadent actiones,non tamen dant specialem, locum habet actio in factum. vt infrà de causa poss.& proprie.§. notandum igit. versic.item iure & concipias tunc libellum,prout ibi dicitur.Bre
l uiter ergo scias [l],quòd actio in factum,alia generalis,alia specialis alia generalissima.Generalis locum habet in tribus contractibus innominatis.scilicet,Do.vt des:do,vt facias:& facio,vt facias:nã in quarto,scilicet Facio,vt des,locũ habet actio de dolo : vt ff.de præsc.verb.naturalib.habet etiam locum in pactis in traditionib⁹ appositis.vt ff.de pac.in traditionibus. & ff.de pac. inter empt. & ven. l.2. Item & quandocunque dubitatur de actione circa contractum.vt ff.de præscrip.verb.l.2.Est & specialis actio in factum vt actio in factum subsidiaria legis Aquiliæ,cùm datur damnum de non corpore in non corpus.vt Institut.ad leg. Aquil.in fin. de qua habetur j.de iniur.j.sequitur.versi.& quandoque à corpore. & seq

ADDITIONES.

a In fine.¶Ad literam,sic dicit Vber.

b Emitur. ¶ Versiculo.iste non fuit Vbert. sed Rof. hoc posuerat plenius Innocen.de officio.ordi.conquerente.quod vide de lib. obli.capitulo,secundo. super j.glossa.vbi post eum scripsi, quòd petitio iurium episcopalium generalis est,non vniuersalis.

c In summa.¶Secundum Vbert. quem intercidit vsque ad versic. ad hoc.

d Et nota.¶ Quod in princip.huius §.vocauit actionem, vel petitionem,hîc vocat iudicium.& ibi dixi,vbi tracta.hic Rof.

e Iudicium.¶Respon.per suppletionem,vt ibi dixi,vt vbi dicit,de generalibus,suppleas,& vniuersalibus.

f Competunt.¶Vt patet s.proximo 3.vers.

g Differentia.¶Continuare debuit finem quæstionis cum versic. prox.de hoc tractasset Rof.etiam rubr.xxij.& Guiliel.An. vbi suprà,in prin.solum quærebant de vniuersali & generali,cùm videretur simonia.

h Interest.¶Quo ad declarationem fiendam:vt s.Adde Barto.in l. Titia.ff.de leg.2.& Abbas in c.2.de verb.ob.& Alexan. consilio. 184.2.lib.

i Ad hoc.¶Reassumit verba Vber.

k Et vide. ¶ Tu aduocate, quem in toto opere alloquebatur Vbert.

l Scias.¶Et not.in præd.§.fi. Inst.de interdic. in glo. pen. & plenè per Rof. de act.in fa.præscrip.verb.& rubricis seq.

& seq. Generalissima est, quæ datur loco cuiuslibet interdicti:vt
s.ver.proxim.Item ex quolibet edicto,ex quo certa actio nō est
prodita,vel edita,vt ff.de eo,per quem factum est.l.fin.Item vbi-
cunque æquitas est actionem dari:vt C.de sacr.eccles.l.sancimus.
De hac enim prætoria ibi loquitur,secundum Odof. licet alij di-
cant,ibi loqui de actione in factum ciuili,per l.ff.de præscrip.ver,
l.j.¶Si autem velis recurrere ad condictionem ex lege, de qua
habes j.de sol.§.fi.in fi.inuenies causam multiplicē,s.ex lege im-
periali & ciuili & municipali,& ex moribus non scriptis, & ex iu
50 re canonico & diuino.†¶Sed quomodo cognosces, quando
a condictione ex lege sit agendum prædictis modis?Respond.[a]cō
sidera,si lege ciuili,vel imperiali īducitur obligatio imposita ne-
cessitate alicui priuato:nec est dictum,quo iure debeat explicari
tunc enim agendum est condictione ex illa lege,maximè si in ea
dem lege dicitur,lege nostra,vel nostræ legis auctoritate hoc fi-
at:vel æquipollens.vt ff.de cond.ex lege.l.vnica, ff.ad leg.Iul.de
adul.quod ex his.C.de peti.hæred.l.fi.C.fi.regun.si constiterit.C.
de suffra.l.vnica.C.de iur.delib.l.fi.C.vnde vi.in constit.ibi, poni
tur.C.de do.si quis.ar.3.q.1.redintegrāda.& in pluribus aliis.Sed
si dirigantur verba adinuicem,vt ipse teneatur facere, considera,
diligenter,an sit agendum iudicis officio:vt no.C.de edic.diui A
dri.tol.l.fi.Quod autem dixi de lege imperiali,vel ciuili,idem in-
tellige de municipali.De condictione verò ex moribus non scri
ptis,dixi, putà circa feudum,& alias causas, quibus iure scripto
non vtimur,sed ex moribus agitur.ff.de leg.& senatusc.de quib.
& j.di.consuetudo.& §.seq. & c.cuius generale.& c.mos autem.
Item de cōdictione ex iure canonico & iure diuino,dixi propter
munera & vsuras,& similia, di.c.j.2.q.3.Euthemium.§.hinc col
ligitur.extr.de vsur.per totum.& spoliatus repetit sua per condi
51 ctionem ex canone,redintegranda.vt s.§.prox.in fi.†¶Sed vide
tur,quòd vsuræ possint peti per condictionem simpliciter. nam
omnis vsura indebita est iure canonico & diuino & ciuili.vt xlvj.
dist.sicut non suo.extr.de vsur. quoniam.& c.consuluit.in auth.
de eccle.ti.Ergo patet,quod per condictionē indebiti repeti pos
sit,sicut & iure ciuili repetebatur,quod erat vltra licitū modum.
ff.de condi.indeb.si non sortem.in princ. Nam hodie nulla est, q̄
non sit vltra licitum modum:vt in præ.concor.Non tamen con-
sulo,quòd te arctes ad condictionem indebiti:sed pete, vt patet
52 j.in tractat.lib.in titul.de vsuris.†Si verò negotium, quod pro-
ponitur,tale est,quòd ex eo non detur actio,sed quasi actio,id est
iudicis officium,age ipso officio,& illo vtere agendo, excipiēdo
b & replicando: quæ dic,vt s.de offi.iud.[b]¶In summa no.tu aduo-
cate actoris:nam debes attendere diligenter,an is,qui alieno no
mine est in iudicio,sit tutor,vel curator,vel actor,vel administra
tor personæ,vel vniuersitatis:& sis instructus in proponenda ac-
tione vtili,non directa:s.ver.sed & si vis.& ver.& no.quòd.Ecō-
uersò aduocatus rei consideret,si est directa proposita,& non vti
lis:vterque circa hoc videat,ff.quod cu.vni.no.l.fi.de const. pec.
l.eum qui.§.pen.ff.de admi.tut.quot.in prin.ff.quando ex fac.tu.
l.ij.& C.eo.per totum.& C.arb.tu.l.ij.ff.de euic.illud.§.vna.vt cū
debuerit proponere directam actionē,illam proponat: cùm ve-
rò vtilem,illam etiam proponat:alioquin reus absoluetur ab ine
pta petitione.vt ff.si mens.fal.mo.dix.l.j.§.j.extr.de iud. examina
ta.Et iudex causam absolutionis in sententia inserat,vt j.de sent.
§.qualiter.ver.verùm si rationes.sed licet sit absolutus,nihilomi
nus poterit post acta proponi.vt in ead.dec.& ff.de pig.grege. §.
53 si sub conditione.& de redhib.l.omnem.§.pen.†¶Quid si propo-
c suit vtilem,cùm debuit directam proponere:vel econtrà[c]: nun-
quid valet talis petitio?Videtur,quòd sic,per ar. ff. de neg.gest.l.
antepen.Sed dic contrà:nam refert,vtrùm proponat vtilem, vel
directam.ff.de euic.minor.§.j.Quid ergo,si proposuit directā pe-
titionem hæreditatis,cùm deberet proponere vtilem? Respon.
non bene proposuit.ff.de petit.hæred.nec vllam.§ si quis sciens.
54 †¶Sed[d] nunquid tenetur quis dicere, vtrum proponit vtilem,
d vel directam?Videtur,quòd sic:ne actionum turbētur officia, C.
de testa.consulta.quia diuersi sunt effectus.per talem enim quæ-
ritur vtilis,per quem directa quæri non posset.ff.solu. matrim.l.
Caius.ff.ad exhibend.si res ff.de pact.si pater.ff.de procur.in cau-
sæ.§.finali.& tali datur vtilis, cui non daretur directa C.de hære.
vel ac.ven.emptor.& l.postquam.C.de action.& obligat. l.2. &
in talem datur vtilis,in quem directa non daretur,ff.commo.sed
mihi.1.respon.ff.de actio.emp.l.Iulianus.§.si procurator. Et pro
tali re daretur vna,pro qua altera non daretur.C.de don.inter vi.
& vxo.marito.ff.de don.causa mor. qui mortis.ff.de superfi.l.j.§.
quod ait.Item vna datur ex mente,alia,ex verbis,ff.de seruo cor.
vt tātùm.j.ff.ad leg.Aquil.qui occidit.§.si quis.ff si quad.pau.fec.
dic.l.pe.ff.de peti.hæred.nec vllam.§.quòd si quis.Item sæpe vna
præfertur alteri.ff.de procur.procuratorem.ff.de pact.si cùm em
55 ptorem.†¶Item vtilis proprio,directa verò nomine credentis
proponitur.ff.de don.inter vir.& vxor. cùm vir vxori.C.si cert.
pet.si absentis.Item vtilis intentatur sine cessione, directa non:
quia ossibus inhæret.ff.de transact.l.fi.ff.de pecu.quis ergo. Item
vtilis competit ei,qui habet vtile dñium:directa,nō habenti dire
ctum. ff.quod met.caus.metum.§.volenti.Item non solùm sub-
stantia,verumetiam tempus & qualitas actionis est in libello po
nenda.ff.de tribu.quod in hærede.§.eligere.Arg.contrà,C.de na
tu.lib.l.legem.ff.quib.mod.pig.vel hypo.sol.si eum.§.si debitor.
ff.de ap.l.2.Inst.de fideicom.lib.§.sed quæritur.videtur enim suf-
ficere causam proponi,C.de edi.diui Adrian.tollen.l.fina. SOL.
Si causa, quæ proponitur, sit adeò certa, quòd perpendi, pos-
sit, vtrùm vtilis, vel directa competat, satis est actionem propo-
ni,licet non dicatur vtilis,vel directa:cùm etiam sufficiat sola cau
sa,quia certus est reus,vnde non refert,quomodo:arg.si cer.pet.
ff.de neg. gest. actio. Hìc ergo propter multas diuersitates vtilis
& directa nequit sub certa regula comprehendi: bonus tamen
iudex,si expedire viderit,faciet hoc in libello specificari, arg.ff.d
vsur.mora.ff.de interrog.act.si defensor.§.illud.In quibus autem
casibus datur ab initio vtilis,no.C.de act.& ob.l.j.& vide s.de pro
56 cur.§.sequitur.ver.sed nunquid agens.† ¶Quid si proposuit ap
tam causam,sed ineptam actionem: vel econtrà: nunquid valet
talis petitio?Dic,quòd non:arg.C.de formulis, & ea.impe.l.j.&
ij.& iunge hìc,quod habes j.de lib.concep.§.ad huius ti.& §.iux-
ta.Hoc quoque non est omittendum,quòd talis libellus admit-
tendus est,Ago contra talem qui molendinum,vel domum, in
tali loco in præiudicium meum facere nititur:vt probatur extrà,
e de offi.deleg.cùm olim Abbas[e].Sed contrà:quia hìc non agitur
de obligatione adhuc contingente,sed de futura:& sic contrà:ff.
de iud.non quemadmodum.ff.de vsucap. l.j.§.j.extr.de re iud.ab
bate.de eccles.ædific.ad audientiam.2.Dicunt quidam, quòd ex
quo fit apparatus ad ædificandum,agi potest.ff.de pollic.l.j Me-
liùs dic,quòd præd.dec. cùm olim. non dicit agendum super fu-
tura obligatione, sed de gratia ibi dantur iudices ad cognoscen-
dum de futura obligatione.Item etiam prius quàm ædificaretur
potest agi negatoria,dicendo:nego tibi ius esse in tali loco ædifi
f care[f],

ADDITIONES.

a Respondeo.¶Secundum Vbert.cuius sunt verba: vide, quid di-
cam j.de obli.& sol.in fi.
b De offi.iud.¶Hac occasione sumpta continuauit hìc Vbert.tra-
ctatum de officio iud.
c Econtrà.¶De illo,qui intentat directam,& probat inutilem, vi-
de per Cy.C.de act.& ob.l.j.in vlt.q.ver.pe.
d Sed.¶Iste ver.fuit additio:de quo aliquid dixerat Alber. Gal. tit.
de proc.in rem suam:sed hic aliter & pleniùs. Adde,an ille qui a-
git ex iure cesso,debeat hoc exprimere in libello:Alexan. consi.
cxxxvj.2.lib.
e Abbas.¶Vbi hoc scripsi super ver.nitebatur.
f Aedificare.¶De hoc satis j.de causa pos.pe.& vlt.col.Adde,quę
scribuntur in l.si priùs.ff.de ope.no.nun.Adde tu,an procedat pe
titio,si quis dicat,Ago ad præstandos sumptus futuræ litis? dicat
tex.in l.nouissimè.dicit ibi Bal.notabiliter.ff.quod fal.tu,autore.

SVMMARIVM.

1 *Conueniri se percipiens petitione hæreditatis,vel quorum bonorum,quo reme dio vtatur.*
2 *Actiones,quæ omnibus modis contra inuitum dantur,quæ sint.*
Inanis est actio,quam inopia debitoris excludere videtur.
3 *Periurium non debet pro temporali cōmodo incurri: & potiùs debet quis ma la temporalia pati,quam malo animæ consentire.*
4 *Dilationem petere debet ante litis contestationem,qui conuenitur de re empta vel quasi,vt idem denuncietur actori.*
5 *Volens venire ad litis contestationem,videre debet,an in libello sit aliquid am biguum,vt illud faciat remoueri.*

¶Qualiter reus in actionibus se habere debeat.

3.§.In anterioribus actorem in proponendo actionem, seu
petitionem,instruximus.Cùm igitur reus nudus non
debeat contendere:nec inermem se inimico opponere,vt 3.q.ij.
oportet.& ext.de rest.spo.frequens.lib.6.idcirco reo clypeū de-
fensionis paremus,vt aliqua ad eius instructionē breuiter suppo
a nentes.Tu igitur aduocate rei [a] si videris libellum sic conceptū.
vt eo

ADDITIO.

a Rei.¶Hìc incipiunt verba Vber.ad literam mihi char.pe.ver.iam
videris.quæ posuit Io.de Deo.cauil.lib.3.rub.quid agendum re-
cepto libello.

vt eo probato actor debeat obtinere, diligenter considera, an agat contra te actione reali, vel mista, scilicet in rem & in personã vel personali. In primo casu, & in secundo, vide, vtrùm intentet tantùm ratione possessionis: & tunc si non possides, res est in expedito: quia dices, te non possidere, vt ff. de rei vend. in rem. extr. de appel. ex parte. 3. quod quidem potest intelligi de mista, siue in rem scripta, quando intentatur ratione solius possessionis, nõ ratione doli, vel delicti: sed si tenes alterius nomine, paratum est tibi nouum auxiliũ, si non habes ius in re: tunc enim nominabis dominum in iudicio. C. vbi in rem ac. l. 2. extr. vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. quòd si super. & eodem modo, si defendis alium, qui possidet, vtetur beneficio nouæ constitutionis, prout vno modo legitur C. vbi de cri. agi opor. auth. qua in prouin-
a cia. ver. eo autem absente. vbi de hoc[a]. quod dic, vt in auth. de tri en. & se. §. illud quoq;. col. 3. quòd si tuo nomine possides, age, si vis, vel submitte defensorem non alienando, ne cadas in edictũ de alie. iud. mu. sed patiendo eum: & vide super his ff. de ali. iu. mu cau. fa. per totum, & præcipuè l. item & l. non solùm. vt j. ti. prox. & ille veniat coram iudice, dicens se possidere, & paratum rem
b defendere[b]: & sic poteris iudicium euitare. ff. de inter. act. qui ser uum. §. in iur. qđ non est omnino sine periculo, vt ibi not. secun-
c dum Vber. vide[c] ergo, quòd ille sit tibi fidelis: alioquin non com mittas te sibi, quia fortè vteretur perpetua retentione, ext. de exces. prælat. illud & iunge hîc, quod no. s. de actore, ver. item eluditur agens, & seq. & j. de interrog. §. nunc de interrogationum. Ibi etiam plenè no. qualiter proceditur contra illum, qui cadit à
1 possessione. ¶ †Si autem videas te cõueniri petitione hæreditatis, vel quorum bonorum, quæ sunt mistæ, siue inscriptæ actiones, doctrinam, quam s. §. prox. dedi aduocato actoris, satis potes in te seruare. Potes etiã addere, quia si possides res hęreditarias si ne titulo, habeas aliquem tuum fidelem amicum ad hoc compe tentem aliqua ratione, seu occasione: & fac, quòd sit in possessio
d ne: & pòst eme ab eo iusto pretio, vel parum minori[d], ita q̃ teneat venditio. extr. de emp. & ven. cum dilecti. & c. causam. ff. de pe. hæ. sed si possessor, & quasi per totum: & hoc fieri potest ante
e litem contestatam, & post, secundum Vber.[e] † ¶ Quid si fortè cõ
2 ueneris personali actione ex delicto, vel quasi, vel locato vel deposito, vel mutuo, vel promisso, vel quocunque alio contractu, vel quasi, illa magis timenda est, quia datur contra inuitum omnibus modis, vt ff. de pec. in summa. in fi. extr. vt lit. non contest. quoniam, x. q. ij. hoc ius. Si tamen talis est actio, quam multùm timeas, posses alienare immobilia tua, & pretium occultare, & bonis cedere, extr. de sol. c. fi. quia inanis est actio, quam inopia debitoris excludere videtur. ext. de restit. spo. olim. 2. ff. de dolo. nam
3 is. Caue tamen de periurio, †quod pro nullo temporali commodo debes incurrere, xxij. q. j. c. fin. j. q. vij. sancimus. imò potius debes omnia mala tẽporalia pati, quàm malo animæ consentire. xxxij. q. v. ita ne. ext. quod me. cau. sacris. ext. de hom. suscepimus. Nam oportebit te iurare indicare res tuas, & quòd in fraudem ñ desiisti possidere. C. & ff. de his, qui bo. ce. pos. per totum. ff. quæ ĩ frau. cre. per totum. Si autem non times præmissa, venias ad iudi
4 cium, si vis. † ¶ Sed & si conueneris de re empta, vel quasi pete dilationem ante litem contestatã, vt idem denũcies actori tuo[f],
f vt ff. de leg. 3. qui concubinam. §. hęres. extr. de emp. & ven. c. fin. Ille enim te docebit in exceptionib. dilatoriis & aliis, & te defendet: & sic non est contra ff. de euic. si rem. §. quolibet tempore. & fortè non nocebit actori suo, si omittas aliquas dilatorias. ff. mã. si fideiussor. §. in omnibus. & §. quædam. Si verò non habes hanc defensionem, esto coram iudice. dicens, te paratum actori dare, si quid debes: & nisi probauerit, absolueris. ff. de procur. si reus. Inst. de perp. & temp. ac. in fi. extr. de probat. ex literis. de iureiur. c. fin.
5 † ¶ Item si volueris venire ad litis contestationem, vide, si aliqđ est ambiguum in libello, & illud facias remoueri. vt j. de lib. con. cep. §. iuxta. ver. item non valet, si sit obscurus. quem §. hîc intelligere repetitum. Item si sunt plures actiones, vel causæ, fac eum eligere, vt s. eo. §. j. & si mutauerit causam, vel actionem, redeas ad
g dilatorias oppositas[g]. quod dic, vt in prædic. §. iuxta. & sic longa via restat. Item cautus sis in multis, quæ no. s. de aduo. §. sequitur videre. ¶ Porrò si conueneris aliqua actione in rem scripta, vt supra §. prox. versi. ad hæc. si vis exigere, quod in reali exigendum simpliciter dixi in eod. §. versic. si autem vel actionem in rem. & sequen. vt ff. quod me. caus. si cùm. §. primo. ff. de rei vend. qui petitorio. item sis cautus in eo, quod nota. suprà. §. prox. prope fin. versi. in summa. Qualiter autem admittetur tertia persona volẽs ante sententiam, vel post causam, quæ vertitur inter alios defen dere, vel agere, no. plenè, secundum Papam, extr. de re iudic. cùm
h super, de sponsa. veniens. in fi.[h]

ADDITIONES.

a Hoc. ¶ Super illo verbo, & puto, quòd intendit, vt sibi detur tempus ad denunciandum à domino: sicut decr. dilectus. de procura.
b Defendere. ¶ Ver. fi. j. e. §. remitti. de hoc.
c Vide. ¶ Interpositio partim Io. de Deo, vsque ad versi. si autem. hoc tamen medio posuit Vber. quandam magnam gl. quam dicebat positam in illo §. aliqualiter obscuram: ad cuius materiam auctor putauit sufficere remissionem, quam dat.
d Minori. ¶ Dixit Vbe. ne ille amicus conueniatur petitione hæreditatis de pretio. ff. de peti. hæred.
e Vbert. ¶ Qui dixit, & fortè pòst.
f Actori tuo. ¶ Verba Vber. vt dixi, & Io. de Deo. sed an petita necessariò debeat, plenè scripsi j. de dila. §. j. super ver. denunciatoria.
g Oppositas. ¶ Cùm aliud sit iudicium Vber.
h In fi. ¶ Ibi parum, quod scripsi in fi. vlti. gl. sed in decr. cùm super. scripsi ad saturitatem in gl. & semper. & gl. quæritur, quomodo. & super 2. glo. in cuius fine scripsi quæstionem Gofr. de duobus episcopis, qui diuisim vendicant abbatem, & eisdem die & hora fertur sententia pro vtroque. Adde post Bart. in l. sæpe. de re iudic. Petrum de Anc. cons. cccxxxiiij.

SVMMARIVM.

1 *Scienti suam causam agi si non venit ius suum defendere, præiudicatur.*
2 *Petens se recipi in canonicum, quomodo formare possit libellum contra capitulum.*
3 *Mandatum cum causæ cognitione factum, habet vim sententiæ. & n. 11.*
4 *Recipi se petentes in canonicum, an possint inter se agere.*
5 *Dicentes se per electionem, seu collationem, aut inuestituram, ius habere in aliquo beneficio, qualiter possint inter se agere, & qualiter contra capitulum.*
6 *Agens ratione impedimenti, propter quod dicit aliquem non posse ad beneficium eligi, qualis ei incumbat probatio.*
7 *Reus, contra quem agitur super electionis confirmatione, vel impedimento, potest excipere contra electionem, vel collationem actoris.*
8 *Iudicis potestas non extenditur vltra libellum.*
9 *Capitulum, vel alius, si beneficium de quo agitur, possidet, agendum est contra possessorem.*
Sententia facit ius.
10 *Verbum Adiudicationis, diuersimodè accipitur.*
12 *Collatione beneficij ad papam spectante, non est vis, vtrùm per iudicem papa, vel per alium conferatur ei, cui debet de iure conferri.*
13 *Beneficio, de quo agitur, non possesso ab aliquo illorum, qui dicunt sibi debitũ, non tamen collatum, nulla tunc alteri contra alterum competit actio.*
14 *Pluribus dicentibus aliquam præbendam sibi debitam, cuilibet incumbit sui iuris probatio: superior autem assignare habebit illi, cui deberi videbitur.*
15 *Plures de beneficio agentes, an ad eundem iudicem mitti debeant.*
16 *Fatua est beneficij impetratio sine beneficio acceptandi.*
17 *Rescriptum Apostolicum recipiens ad alicui prouidendum de beneficio, qua forma procedere debeat ad petitionem.*
18 *Apostolica prouisione alicuius de beneficio proximè vacaturo promulgata, potest executor inuestire, & irritum decernere, si quid aliud à mandato Apostolico fiat.*
19 *Decretum Apostolicum sub conditione factum, non tenet ante conditionis euentum.*
20 *Forma rescripti, quod executor Apostolicæ prouisionis de beneficio, debet ipsi prouisioni contradicentibus committere.*
21 *Executor ad prouidendum alicui à papa datus, potest etiam illo, ad quem spectat collatio, non monito prouidere.*
22 *Executor ad prouidendum alicui de beneficio, an debeat admittere exceptiones contra rescriptum, vel personam, ante prouisionem factas.*
Merus executor rescripti Apostolici non habet necesse causas exceptionum oppositarum cognoscere.
23 *Vices suas non potest alteri committere is, cui commissa est prouisio alicui de beneficio à sede Apostolica facienda.*
24 *Episcopus, cui à papa scribitur, vt prouideat alicui de beneficio, si quod ad suã collationem pertinet, an poterit de alterius beneficio non vacante, ad collationem tamen ipsius pertinente, prouidere.*
25 *Prouidere de pensione non potest quis cogi per literas super prouisione impetratas.*
26 *Scholaris primam nondum habens tonsuram, an possit super beneficio literas impetrare.*
27 *Concessio beneficij à papa, vsque ad sui beneplacitum tenendum, expirat ipso papa expirante.*
28 *Optans, reseruans, vel suspendens beneficium, semper hoc facere debet de certa præbenda.*
29 *Literæ Apostolicæ generales de prouidendo alicui de beneficio, non possunt intelligi de beneficio ad præsentationem patroni laici pertinente.*
Ecclesia parochialis cui possit commendari, & quanto tempore.
30 *Executor mandati Apostolici de prouidendo alicui de beneficio ad collationẽ alicuius abbatis, vel conuentus spectante, an possit prouidere de beneficio ad collationem*

collationem abbatis tantùm ſpectante.

31 *Executores per generales literas deputati, an poſſint inhibitiones generales facere ordinariis, quibus ſpectat beneficiorum collatio, ne illa vacantia conferant.*

¶De actionibus ſeu petitionibus canonicè tractat.

4. §. Super petitionibus & actionibus aliqua ſub breuilogo ciuiliter præſtrinximus: nūc autem aliqua de his canonicè tranſcurramus, & cum hęc materia multos habeat angulos, pleneque ſit à magiſtris tradita, idcirco eam proſequi ad pręſens omittimus, ſed te ad noſtrum aureum Repertorium remittimus, vbi ſub tit. de iudic. & de lib. oblat, multa tacta poteris reperire. Verùm quoniam materiam de petitionibus beneficiorum quotidiana eſt, & multis ignota, idcirco de hoc ali-
a qua diſputemus [a]. Nota igitur, quòd ſi alicui capitulo ſcriptum eſt, vt aliquos debeant recipere in canonicos, & in fratres: hi, pro quibus ſcriptum eſt, poſſunt agere contra capitulum, vt eos recipiant in canonicos & in fratres: & licet ex tali reſcripto eis nō detur actio, per quod non datur ius in re, ſed ad rem, prout not. extr. de renun. veniens. & ſecundum alios, de reſcrip. conſtitutus
b & j̃. de præb. §. j. [b] per ipſum tamen iudicis officium imploratur, vt euidenter probatur ff. de religio. & ſumpt. fune. ſi quis ſepulchrum, in princip. & ſi talis eſt caſus, quòd capitulum ſolùm alterum de duobus, vel tribus contra eum agentibus, recipere teneatur, tunc debet eum recipere, qui primus ad ſententiam peruenit: ita tamen, quòd qui primò obtinet, capitulo caueat, quòd capitulum ſeruetur indemne, ne ſuper receptione duorum cōtra papæ intentionem grauetur, ff. de rei vend. is, à quo. extra. de reſcrip. mandatum. ſecundum ea, quæ not. eod. tit. capitulum. & de re iudic. cùm ſuper. Poteſt etiam & aliter capitulo conſuli. nam
1 † cùm citatur à duobus executoribus ſuper receptionem, duorum, ſignificet hoc eis, qui ſe petunt recipi, vt veniant, & ius ſuum defendant: & ſi non veniat vnus, & alter obtineat contra capitulum, præiudicabitur ei, qui cauſam ſuam agi ſciuit, & non venit ius ſuum defendere, extr. de re iud. quamuis. Poteſt etiam capitulum, vbi à duobus executoribus citatur, & arctatur ſuper eodem beneficio, procedere ſecundum tenorem decret. extra. de reſcript. cùm contingat. Poteſt etiam obtinere à papa, vt ſibi in hac perplexitate prouideatur: ſicut factum fuit in præ. ca. capitu-
2 lum. ¶† Sed qualiter formabit libellum contra capitulum is, qui petit ſe recipi in canonicum? Reſpondeo: conſideranda eſt forma reſcript. nam ſi capitulo mandatur, quòd illum recipiat & præbendam, cùm ſe facultas obtulerit, ei conferat: & tunc facta narratione mandati eiuſdem, & qualiter capitulum monitum noluit eum recipere, petat capitulum ſententialiter condemnari ad receptionem eius, & ad conferendum ſibi pręebendam, cùm ſe facultas obtulerit, extr. de conceſ. præbē. cùm ſuper. Quod exemplifica, vt j̃. in tractatu libel. in tit. de præbenda, §. j. Sed & ſi petit, vt executor eius pronunciet, & declaret ſententialiter ſe per capitulum eſſe recipiendum in canonicum, & præbendam ſibi, cùm ſe facultas obtulerit, conferēdam, idem erit effectus: & proderunt ſibi in tantum huiuſmodi ſententiæ, ꝙ ſi non appelletur ab eis, poſtea non audietur capitulum excipiens contra eum, vel contra literam ſuam: vt not. quidam ext. de reſcript. ſuper literis. Alij dicunt, quòd iudex hoc caſu non debet pronūciare: ſed cùm viderit nil ſufficiens contra impetrantem eſſe probatum, & illius intentionem eſſe fundatam, mandabit ſibi, non obſtantibus contra eum propoſitis, prouideri: & hoc mandatum cum cauſæ cognitione factum, habet vim ſententiæ, vt j̃. verſicul. cæterùm.
3 † ¶ Si verò capitulum non recipit mandatum ſuper receptione illius, ſed executori mādatur, quòd compellat, vel prouideat ei, ille præſentata litera executori, inſtet ſolùm apud illum, vt exequatur mandatum: vel conferendo, ſi hoc habet in mandatis, vel mandando capitulo, vt illum recipiat: & ſi capitulum proponat aliquam cauſam rationabilem, quare illum recipere nō tenetur, audietur: vt extrà de appel. dilecto. & de elect. cùm inter canonicos. & de præſumpt. cap. fin. Sed ſi non proponat cauſam rationabilem, vel proponat, non tamen probet, tunc executor compellet: nec eſt hoc caſu neceſſaria litis conteſtatio, vel alius ordo iuris: licet fortè aliud ſit in præmiſſis caſibus, vbi executor partes iudicis aſſumit, vbi eſt ſententia diffinitiua ferenda, quæ ſine litis cōteſtatione ferri non debet, ext. vt lite non conteſt. per tot. Poteſt etiam peti ab executore, quòd ipſe pronūciet ſe debere procedere ad compulſionem capituli, ſeu executionem mandati, non obſtantibus propoſitis: quod & ipſe facere poteſt, vt ext. de
c offic. deleg. ſignificantibus [c]. ¶† Sed nunquid hi, qui petunt ſe re-
4 cipi, poſſunt inter ſe agere? Reſpon. non. nam perſonali actione non poſſunt, cùm alter non ſit alteri obligatus ex contractu, vel quaſi, vel maleficio, vel quaſi: nec reali, cùm neuter poſſideat aliquid de iure alteriùs: imò capitulum poteſt dici veriùs huius iuris detentor. Ratione tamen impedimenti vnius poſſet alter agere contra alterum: ſicut poſſet contra quemlibet extraneum: ar. extrà de excep. dilecti. ff. ſi ſerui. vendic. ſi quis diuturno. Reſpondeo ſecundò: & tunc agens, pone A. narrabit in libello ius ſuum, ſcilicet qualiter papa ſcripſit capitulo pro ipſo, & qualiter capitulum fuit per executorem ſuum admonitum, vt eum reciperet & B. præſtat impedimentum, ne recipiatur: vnde petet eidem B. ſententialiter inhiberi, ne impediat, quòd minus recipiatur, & ipſi B. ſuper ſua contradictione ſilentium imponi, vt ext. de excep. dilecti. B. autem ſe defendat per omnem modum, videlicet excipiendo contra literas, & contra perſonam agentis, & de ſuo iure docendo: quo caſu ſi feratur ſententia contra B. reum, qui ius, quod in eodem canonicatu habebat, in iudicium in modum defenſionis induxit, in tantum ſibi præiudicatur, quòd nunquam de cætero de iure ſuo contra eundem A. poteſt agere, vel excipere, ſi de eodem iure inter eos agatur: & hoc propter exceptionem rei iudicatæ, ff. de excep. rei iudica. l. de eadem. ff. de negot. geſt. ſi autem. §. final. An autem ſententia lata, vel contra A. qui egit, prodeſt, vel nocet capitulo? in hoc caſu collige in his, quæ
5 not. extra. de re iudic. quamuis. ¶† Sed quæritur de his, qui per electionem, ſeu collationem, vel inueſtituram ius ſe habere dicunt in aliquo beneficio, vel præbenda. qualiter poſſunt inter ſe
d agere, & qualiter contra capitulum [d]? Reſpondeo, ſi nullus iſtorum beneficium, de quo agitur, poſſidet, poteſt vnus narratione facta de ſua iuſta electione, & de iniuſta aduerſarij petitiōe petere ꝯ alium iudicis officium implorando, ſuam electionē, vel collationem confirmari: & electionem, vel collationem aduerſarij caſſari, extr. de elect. congregato. & c. dudum. j. de officio deleg. ſuper eo. Ideo autem dixi in libello ponendum, de aduerſarij electione, ſeu collatione. nam niſi ponatur, nil poteſt agens petere contra ſuum aduerſarium, niſi eum turbatorem, vel poſſeſſorem dicat, vt iam dicam, & j̃. de electio. §. j. verſic. ſi verò duæ. De imploratione verò officij iudicis ideo dixi, quoniam in pręmiſſo caſu, vbi actor ſuam & aduerſarij electionem, vel collationem narrat, & rationem impedimenti, vel poſſeſſionis non agit, neuter contra alium habet aliquam actionem. Realem non, quia non dicit aduerſarium poſſeſſorem. Perſonalem non, quia non dicit aduerſarium ex contractu, vel quaſi, vel maleficio, vel quaſi, ſibi obligatum. Sed contrà extr. de except. dilecti. vbi electus non contra electum, nec ratione impedimenti, vel poſſeſſionis, ſed propter ſolam contradictionem agit. Sed reſpondeo, quòd ibi electus erat confirmatus, & agebat contra contradictores, vt ſibi obedirent: quod poteſt: vt extrà de electio. dudum. j. vel opponebat ſe de facto ipſi electo confirmato, ne pacificam poſſeſſionem haberet. Si autem vnus ex his, qui non poſſidet beneficium, de quo agitur, alterum de facto impediat, quo minus poſſeſſionem beneficij ſibi collati poſſit nanciſci, vel pacificè habere, poteſt taliter impeditus facta narratione ſui iuris & impedimenti aduentitij, contra impedientem agere, vt à ſuo impedimento ceſſet ſeu prohibeatur, vt in præd. l. ſi qui diuturno. extra. de præſcrip. veniens. extr. de decim. dudum. extr. de cauſa poſſeſ. & propri. cùm ec-
6 cleſia. † ¶ Sed quid oportet actorem probare hoc caſu, vbi ratione impedimenti agitur? Reſpondeo, ex quo nō poſſidet, neceſſe habet probare ſe ius in beneficio habere, ſuper quo ſe impediri proponit: hoc eſt, ſuam collationem, ſeu inueſtituram canonicam fore. Agit enim ad inſtar confeſſoriæ, in qua oportet agentem ſe dominum, vel quaſi, probare, ff. ſi ſeruit. vendicetur. l. 2. ff. ſi vſusfructus pet. vtifrui. Sed nunquid habeo etiam neceſſe impedimētum probare? Reſpondeo, obtinuit, quòd ſi actor de ſuo iure

ADDITIONES.

a Diſputemus. ¶ Communiter, quæ j̃. ſequuntur, ſumpta ſunt ex dictis Innoc. & Compoſt. in dec. mandatum. de reſcr. vt ipſe G. fatetur. j̃. ver. & hæc ſufficiant. item in fi. tit. de præben. ipſe auctor ad hunc §. nos remittit.

b §. j. ¶ Et patet de præben. ſi tibi abſenti. & de con. præben. capit. final. lib. vj.

c Significantibus. ¶ Si enim pronunciare poteſt ſe procedere non debere, vt ibi: fortiùs ergo ſe procedere debere: cum per primum neget ſe iudicem, per ſecundum aſſerat contrarium: per eundem modum induci poteſt de præben. dilectus. 3.

d Capitulum. ¶ Ad materiam vide, quod ſcripſi poſt In. & Hoſt. de conceſ. præben. quia diuerſitatem, in gl. quare ſecundū. & gl. ſeq.

iure probet, licet non probet impedimentum, tamen fertur sententia contra reum, ne actorem impediat vel molestet. Controuersia enim, quam reus facit litem contestando, & se in iudicio opponendo, satis sufficit, vt videatur impedimentum præstare, ar
a gumen. de rei vendic. is qui. ff. si vsusfructus peta. l. fina. [a] † Reus
7 quoque, contra quem agitur super electionis confirmatione, vel impedimento, audietur excipiens cōtra electionem vel collarionem actoris, vel contra eius literas, vel personam: prout plenè de his modis not. per Ber. Compostel. extrà de electio. quod
b sicut [b]. Et si actor ius suum non probat, vel probat, sed per exceptionem repellitur, absoluitur reus, etiam si nil de iure suo probet, C. de prob. actor. ext. de iureiur. c. si. de causa possess. & propr. cùm ecclesia, prope finem, etiam si reus sit excōmunicatus: nam ei omnis legitima defensio reseruatur, extrà, de exceptio. cùm inter. & cap. dilecti. de iudic. intelleximus. Et propter hoc dicimus, quòd si reus, qui non ex suo iure se defendit, nec dedit libellum super confirmatione, vel declaratione iuris sui contra actorem, sed ex defectu iuris actoris se tamen tuetur, non habet necesse respondere positionibus actoris, quę fiunt super defectu ipsius rei, putà super defectu ordinis, vel sententiæ, vel ætatis, & similibus:
8 vt in præd. l. actor. ¶ † Sed quid si reus, qui suo iuri non innititur, nec libellum dedit, sponte suum defectum confitetur in iure? Respondeo, si actor non probat de iure suo, vel probat, sed per exceptionem repellitur, imponetur actori silentium. In reo verò confesso, si causa non coram papa, sed coram iudice inferiori tractatur, non videtur, quòd contra eum, cōtra quem nil fuit petitum, debeat aliquid diffiniri, cùm vltra libellum iudicis non extendatur potestas, ff. commu. diuidun. l. vt fundus. extrà, de simo. licet. extrà de ordine cognitio. cap. ij. in fine. si tamen postea contra reum in modum actionis, vel inquisitiōis agatur, poterit propter confessionem huiusmodi, licet in alio iudicio factam, moueri, vt extrà de electione, per inquisitionem, vt infrà, de confessione, §. nunc videndum. versiculo, quid de confessione. Sed si causa sit coram papa, qui supra ius est, vt extrà, de concessione præbendæ, proposuit. & nec actor, nec reus habet ius, potest ipse papa, & consueuit, reo priuato, & actori silentio imposito, personæ idoneæ beneficium ipsum conferre. Quandoque verò supplet defectum actoris, quandoque rei: & prout personarum merita & tempus & locus requirunt, facit ipsum eorum alteri assignari, sicut aliàs contigit: quia si capitulum condemnatum ad receptionem T. non appellauit, nec prætextu alicuius exceptionis potest contra pronunciationem venire. superior tamen si viderit literā surreptitiam, potest ex officio suo, quicquid factum est, reuocare: & sic factum fuit, extrà, de rescrip. ad audientiam. & de re iudica. cùm olim. extrà, de electio. cùm dilectus. & probatur & nota. secundum Papam, & Ber. Compostel. extrà, de officio vi
c carij, c. j. [c] & de rescript. super literis. & sic econuersò, si iudex videt aliquid, propter quod debeo obtinere, quod tamē omisi pro
d ponere, obtinebo, vt extrà, de concessio. præbend. ex parte [d].
¶ Sed nunquid petens ecclesiam, vel præbendam, vel aliquam dignitatem ecclesiasticam, vel secularem, vel eius patronatus, intē
9 tabit rei vendicationem? de hoc j. de religio. domi. † ¶ Cæterùm si capitulum, vel alius possidet prębendam, vel aliud beneficium, de quo agitur, tunc contra possessorem agendum est: & si actor collationi, vel inuestituræ, seu confirmationi innititur, narrabit in libello ius suum, & petet præbendam sibi adiudicari, vel declarari per sententiam ad se pertinere: licet in huiusmodi iuribus magis propriè petat actor declarari præbendam ad se pertinere, quàm adiudicari sibi: quia ius per sententiam non constituitur, sed declaratur, ff. si seruitus vendicetur, sicut i. §. sed si quæratur. Quandoque tamen per adiudicationem ius constitui consueuit, vt patet in iudicio Familiæ erciscundę, & Communi diuidundo, vbi fiunt adiudicationes. nam & sententia facit ius, vt extrà, de re
10 iudic. cùm inter vos. in fine. † Tamen cùm verbum Adiudicationis, largiùs quandoque accipiatur, non quòd per illud iudex ius constituat, sed declaret, vt extrà, de religiosis domi. constitutus. & capitulo, cùm venerabilis. admittimus petitionem, quamuis petat beneficium sibi collatum, vel de quo inuestitus, vel confirmatus est, sibi adiudicari. Et si iudex adiudicet, intelligo eum declarasse ius, quod actor in libello narrauit, in beneficio, de quo agitur, habere: & idem est in quacunque alia re actori adiudicata. Potest etiam confirmatus & inuestitus, & is, cui facta est collatio, petere contra possessorem, vt sua confirmatio, inuestitura, seu collatio debitum sortiatur effectum: vt extrà de appellationibus, capitulo, constitutus. extrà, de concessione præbendæ, post electionem. & probato de iure actoris, si reus legitimam defensionem non probat, præcipiat iudex possessori, vt discedat à beneficio. & ipsum actori dimittat: iudex etiam eum ad id per iuris re-
11 media coget. ¶ † Et præceptum huiusmodi, quod cum causæ cognitione fit, habebit vim sententiæ. C. de appellationib. hi qui ad ciuilia. ff. de iudiciis, l. si debitori. extrà. de re iudicata, quod ad consultationem. ff. de confessis, certum. ff. ad legem Aquiliam, proinde, vndecima quæstione tertia, qui iubente. ff. de iudiciis, quod iussit. ff. quod metus caus. metum. §. sed & quod prætor. aliàs in le. Pomponius scribit. ¶ Sed si ad ipsam præbendam non sim electus, nec de ea fortè propter appellationem aduersarij: vel propter aliud impedimentum inuestitus, nec est mihi collata, tamen est debita mihi, vel propter præsentationem literarū cum forma illa. Conferas, vel exequaris: vel quia post receptionem auctoritate papæ factam vacauit: quæritur, qualiter potero tunc agere? Respondeo, si possidetur ab alio, contra possessorem agam, & facta mei iuris narratione petam eam mihi adiudicari, vel mihi debitam, seu ad me pertinere debere pronunciari, extrà de re iudicata, cùm Bertholdus. in fine. Institut. de officio iudicis. Et si quæras, quare non similiter agam pro Titio, quem mihi promisisti per stipulationem? Respondeo, illa est personalis actio: hîc autem realiter ago ad instar confessoriæ, & rem sequar, ad quemcunque peruenia: & tunc iudex, si voluerit in sententia stare in verbo generali, dicet: Adiudico, vt in capittulo, cum Bertholdus. sed meliùs faciet, si modum adiudicationis specificet, hoc modo: Pronuncio præbendam, de qua agitur, actori debitam, & sibi de iure conferendam: & tunc actor ibit ad executorem suum, vel ad papam, & faciet eam sibi conferri, & per implorationem officij eius faciet possessorem amoueri, & sibi restitui. In prædicto etiam casu, vbi præbenda est debita, si iudex est competens, vt iudex papæ, consueuit: actor petere non solùm adiudicari, sed etiam sibi conferri beneficium, & possessore amoto sibi restitui: vt patet infrà in tractatu lib. de appellationibus, §. fina. versiculo, j. Et communiter admittimus in curia has petitiones: & bene, propter an fractus, & circuitus redeundi ad executorem
c vitandos [e]. Tamen quidam dicunt, quòd de iure dicta petitio, qua petit sibi conferri, non debet admitti, cùm ad iudicem non pertineat conferre, sed sententiare, extrà, de officio de-
12 legati. super eo. ¶ † Sed dic, quòd iste iudex papæ, coram quo fit dicta petitio, fungitur vice iudicis in sententiando, & succedit in locum executoris in conferendo, & meritò. cùm enim collatio huius beneficij ad papam spectaret, non est vis, vtrùm per hunc iudicem papæ, vel per alium executorem conferatur ei, cui debet de iure conferri, cùm per hoc nulli
f fiat præiudicium [f]. Sed in casu prædicti capituli, super. eodem, cùm ibi papa non intenderet illud conferre, iudex papæ ibi sententiare poterat, non cōferre: ne præiudicium fieret ei, ad quem de iure spectabat collatio: vt ibi dicitur. Alia etiam ratione hoc apparet: nam si appelletur ab executore dato mihi, ne prouideat, vel ex alia causa, hæc appellatio defert negotium principale, scilicet prouisionis, ad sedem Apostolicam, quia est quædam citatio: vt extrà, de electio. statuimus. lib. 6. Cùm ergo executor non potuerit propter appellationem huiusmodi procedere, quia fortè assumpserat causæ cognitionem, & sic ab eo potuit appellari: apparet, quòd coram auditore in curia petam id, quod coram executore petiturus eram, facta in libello narratione decenti, tam de gratia mihi facta, quàm de processu executoris, & de
13 appellatione aduersarij. † ¶ Si verò beneficium, de quo agitur, non possideatur ab aliquo illorum, qui dicunt tantùm illud sibi debitum, non collatum: tunc videtur, quòd nulla alteri contra alterum actio competat ex narratis: nisi forsan ratione impedimenti: si alter alterum de facto impediat, quò minus confirma

ADDITIONES.

a L. fin. ¶ Facit, quod scripsi post Innoc. & alios, de re iud. suborta. in princ.
b Sicut. ¶ Vt ibi scripsi post suppletiones glossarum.
c C. j. ¶ Vbi scripsi in vlt. gl. addendo etiam Host.
d Ex parte. ¶ Vbi de hoc in glossa. argumen. quod &. vide, quod dixi de accusati. ad petitionem. in gloss. hîc continetur. cum suis remissionibus.
e Vitandos. ¶ Et hoc est hodie approbatum per cle. de rescriptis, auditor. & vt ibi not. in prima gloss. petitio collationis non facta in principali libello fieri poterit, postquam pronunciatum fuerit debitum.
f Præiudicium. ¶ Vnde not. in decret. auditor. in vltim. gloss. illam loqui, etiam si per literas legati esset debitum: cùm id causetur à papa, nec aliter potest esse debitum, vel affectum. Electio enim, vel præsentatio non afficiunt. In illis enim superest factum confirmantis, vel instituentis.

confirmationem, seu collationem, seu inuestituram consequatur: vt dixi de simili impedimento, suprà versicu. sed quæritur de his, qui per electionem. ¶Alij dicunt, quòd licet nullus illorum, qui beneficium. de quo agitur, sibi debitum dicunt, possideat ipsum beneficium: tamen potest vnus facta narratione sui iuris, & aduersarij, petere contra reliquos, vt declaretur beneficium illud sibi deberi: & vt aduersariis super eo silentium imponatur: non tamen iure actionis hoc petetur, sed per officium iudicis, vt de duobus electis dixi in prædict. versiculo. sed quæritur de his,
14 qui per electionem. † ¶Item videtur, quòd tu, qui dicis præbendam tibi debitam non collatam, potes facere quòd denuncietur illis, qui simile ius in eadem præbenda dicuntur habere, vt veniant coram executore, vel capitulo ad defendendum ius, si quod habent in ipsa præbenda: & siue veniant, siue non, potes petere eam tibi assignari: & alij petant similiter: & superior assignabit eã illi cui videbitur eam deberi: & hæc assignatio, cùm fiat cum causæ cognitione, præiudicabit eis, qui præsentes fuerint, & quibus denunciatum est, ff. de re iudica. sæpe. C. de appellat. qui ad ciuilia Sed prædicta denunciatio meliùs fiet per iudicem, cùm forte quis non teneatur aduersario suo credere: vt infrà de citatio. §. se
15 quitur, in princip. † ¶Quid si plures de eodem beneficio agunt, nunquid omnes mittentur ad eundem iudicem? Respon. non videtur, quòd hoc possit peti de iure. ex quo singuli petunt idem beneficium in solidum, ff. de liberali causa. cognitio. §. si plures. decens tamen est sic fieri: & papa consueuit hoc facere, cùm ab eo petitur. & sic fecit in causa V. Mediolanensium coram diuersis de eadem prębenda litigantium; voluit enim per nos singulorum causas audiri, argument. ad hoc. ff. de liberali causa. si pariter. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eat. l. prima. secundum Ber.
a Compost. [a] & C. arbit. tut. omnes. & argument. C. de iudic. nulli, extrà, de sequestra. possess. capitul. primo. & vide infrà, de compet. iudic. adit. §. primo. versiculo, quadragesimosexto, & sequent. Et hæc sufficiant circa hanc materiam breuitatis cã. Hoc autem plenius prosequere, secundum Ber. Compost. siue agatur in modũ actionis, siue per modum exceptionis, vt nota. extrà, de rescript. mandatum. & de electio. quod sicut. qualiter autem agatur & petatur & procedatur in causis electionum & prouisionum, cùm in eis appelletur, nota. plenè, secundum Papam & alios, extrà de
16 electio. statuimus. libr. sexto. † ¶In summa nota, quòd si scribatur alicui, vt prouideat mihi in aliqua diœcesi de beneficio, si qđ
b vacat, alioquin de primo vacaturo [m]: tunc executor seu prouisor, statim rescripto apostolico recepto ad petitionem impetrantis procedat, & sibi conferat beneficium, si quod vacat: alioquin reseruet suæ collationi primò vacaturum: vt extrà, de iure patro. cum dilectus, & inhibeat expressè ordinario, ne illud conferat: vt extra, de concessione præbendæ. quia cunctis. de quibus fiant publica instrumenta: quòd si absens sit, id idem per suas literas faciat, quarum tenor iuxta tenorem Apostolicę literę ordinetur: & ne res exemplo careat, formam, qua in talibus vti consueuimus, supponemus: quæ talis est.
17 ¶FORMA. † Reuerendo in Christo patri tali episcopo, talis reuerentia cum honore. Sanctissimi patris domini Clementis papæ IIII. literas nos recepisse noueritis sub hac forma: Clemens episcopus, &c. posito toto tenore, iungatur sic: Nos itaque volẽtes (vt tenemur) mandatum eius exequi reuerenter auctoritate nobis in hac parte per dictum dominum attributa, tali præfato
c ꝓuidimus de beneficio ecclesiastico competenti [c] cum cura, vel sine cura, si quod ad vestram collationem spectans, vacat ad præsens in ciuitate, vel diœcesi vestra: illudque eidem P. contulimus, ac illum de eo, per biretum nostrum præsentialiter inuestiuimus alioquin beneficium proximò inibi vacaturum collationi nostræ, imò verius Apostolicæ, reseruauimus eidem P. per nos, vel per collegam nostrum, seu illum vel illos, cui vel quibus in hac parte vices nostras committendas duximus, conferendum. Cui⁹ rei causa vos monemus, vobisque auctoritate præsentium iubemus, ne ad collationem, seu ordinationem huius beneficij ꝑ vos aut per alium vel alios aliquatenus procedatis, aut procedi consentiatis: nec quicquam in nostrarum prouisionis inuestituræ ac reseruationis præiudicium, per vos aut alium attentetis, vel attẽtari consentiatis: alioquin tam in conferentem & quemlibet alium, seu alios prouisionem, collationem, inuestituram, & inhibitionem præfatas quomodolibet perturbantes, seu perturbari procurantes, ex nunc his scriptis excommunicationis sententiam ꝓmulgamus: decernentes nihilominus irritum & inane, & decretum fore à sede Apostolica nunciantes: si secus de beneficio huiusmodi Apostolica, vel alia quauis autoritate per quemcunque quomodolibet contigerit attentari. Datum, &c. Impetrator autem hanc literam legat in præsentia ordinarij, & sibi quæ continentur in ea, denunciet: de quo fiat etiam publicum instrumentum, vel executor scribat alicui, qui præmissa omnia eidem denunciet: post hoc faciet suum processum per diœceses: & lo-
18 ca, quæ voluerit, publicari. † ¶ Si verò tunc non vacabat beneficium, sed post aliquod tempus vacat tunc executor requisitus facta narratione processus prædicti conferat, inuestiat, & decernat irritum, si quid de ipsis canonicatu & præbenda vel beneficio ordinatum, vel factum est: & quicquid per quemcunque & quacunque auctoritate contra suas collationem & inuestituram, reseruationem & inhibitionem fuerit attentatum: & proferat sententias excommunicationis, suspensionis & interdicti
19 in contradictores & rebelles. † ¶ Quid si papa sub aliqua conditione sibi scripserat: putà, quòd si inueniret illum bonæ famæ & laudabilis conuersationis & scientiæ competentis, proui-
d deret ei, &c. [d] tunc facta narratione decenti, qualiter diligenti inquisitione præmissa inuenit illum talem, conferat iuxta pręmissa. extr. de præsumpt. c. fin. Quod si fortè non obstante tali processu ordinarius conferat, vel alij se opponant: tunc executor contra eos potest procedere in hunc modum. Nam potest ipse procedere, prout in sequenti forma continetur: vel si absens sit, potest hoc aliis committere sub hac forma:
20 ¶FORMA. † Talis tali salutem in domino. Præsidente rationis, &c. quod dic vt infrà, de sent. §. qualiter. versic. si autem arduum. postea iungat sic: Sanè nuper ad nostrum peruenit auditum, quòd non sine graui turbatione cogimur recensere, quòd videlicet venerabilis pater episcopus talis & talis ac talis talem in possessione talis ecclesiæ, cuius idem P. verus rector existit, ex collatione eidem actoritate Apostolica per nos facta, contemptis excommunicationum & suspensionum sententiis, quas nos hactenus in contradictores tulimus, & rebelles, quasque fecimus per tales diœceses vel prouincias publicari, impedire de facto nituntur in illius præiudicium, & animarum suarum dispendium, & Apostolicæ sedis contemptũ: quo circa discretioni vestræ sub virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, quam vos ipso facto incurrere volumus, si nostris non obtemperaueritis in hac parte præceptis, districtè præcipiendo mandamus, quatenus eos in tali ecclesia singulis diebus Dominicis & festiuis in missarum solenniis post lectum Euangelium, & in publicis synodis, pulsatis campanis, & extinctis candelis, excõicatos publicè nuncietis, omnes vestram executionem quomodolibet impedientes nihilominus per censuram ecclesiasticam compescendo. Vt autem cuncta circumspectione debita peragantur, volumus & mandamus, vt præfatum dominum episcopum, cui ob reuerẽtiam pontificalis officij deferre volumus in hac parte. pri⁹ ex parte nostra seorsum solicitè monere ac inducere curetis, quòd super præmissis satisfactionem exhibeat competentem: alioquin
e eum excommunicatum publicè nuncietis [e], mandatum nostrũ. imò verius Apostolicum, taliter impleturi, quod non possitis de neglect

ADDITIONES.

a Compost. ¶Qui hoc not. in decret. mandatum. statim allegat. vt ibi scripsi ad fi. & de constit. cùm M. in gloss. diuersa præsentatio. post prin.

b Vacaturo. ¶Intẽdit de spectante ad collationem episcopi, vt patet ex forma sequenti: licet posset litera afficere omnes collatores diœcesis, & quod plus est, etiã prouinciæ, vt patet de concess. pręb. executor. lib. vj, sed fatuæ essent tales impetrationes sine beneficio acceptandi, per quas peruenire posset ad beneficium xx. sol. de quo de cle. non resi. conquerente. & vide quod statim sub dam de forma pauperum.

c Competẽti. ¶ In forma pauperũ, vsitatur hoc verbũ, de bñficio ecclesiastico iuxta suę proprietatis merita competenti: & taxatur summa, & permittitur acceptari minus: & vide, quòd scripsi de præben. si pauper. lib. vj. in gl. pen.

d Et cætera. ¶ Ante cuius conditionis euentum non ligat decretum: quod dic vt in clemen. de con. præ. capit. vno. & vide quod ibi not. super ver. est & prima. Adde secus esse, si in rescripto ꝯtinetur, si clericus esset vitæ laudabilis. vt per Oldr. consi. lxi. incip. Breuiter. qui declarat differentiam harum clausularum. Adde etiam, quòd si ignoranter ordinarius beneficium conferat per gratiam alicui concesso, non potest habens gratiam auctoritate propria occupare ecclesię possessionem, nec expellere possessorem, etiam si ille nullam faceret resistentiam: aliter perderet ius suum vt idem Old. tenet consi. 3 19. incip. Super executio.

e Nuncietis. ¶Hodie circa episcopos seruatur decret. secunda. de offi. deleg. lib. vj.

de neglectu seu inobediendia meritò reprehendi. ¶Licet autem has formas tibi gratia exempli posuerim, eas tamen & suum processum debet prouisor secundum tenorem & formam literæ
21 Apostolicæ moderari. † ¶Hoc quoque sciendum est, quòd executor ad prouidendum alicui dat⁹, potest prouidere illi, ad quē spectat collatio non monito, vel citato, vel licet nil illi denunciet, nec literam Apostolicam ostendat, cùm sit merus executor. Inde est quòd recusari non potest: vt extrà, de appellatio. nouit.
22 † ¶Sed quid si antequam prouideat proponantur exceptiones
a contra rescriptum, vel contra personam: nunquid hic executor[a] ad prouidendum datus debeat eas admittere? Et videtur quòd non: cùm enim sit merus executor, non habet causæ cognitionem. extrà, de re iudic. de cætero. tamen vtilius est, quòd si velit, possit exceptiones admittere, partes cognitoris assumendo: quia hoc videtur ei mandatum. Quod si audiat aliqua, quæ ipsum moueant, cognoscat de his si velit, vel negotium ad superiorem remittat. extrà, de rescriptis. si quando. de officio deleg. ex parte. de re iudi. de cætero. de fal. super. eo. vel si velit, poterit omissa causæ cognitione, & repulsis contradicentibus, implere mandatum, cùm sit merus executor nisi quando vult partes cognitoris assumere, vt prædixi. veruntamen si propositis legitimis exceptionibus & repulsis appelletur, & nihilominus prouideat executor: probata veritate exceptionum, cassabitur collatio, aliàs non cassabitur: licet appellans se obtulerit probaturum exceptiones: quia hæc appellatio extra iudicium interponitur: quo casu non sufficit, quòd appellans legitimam exceptionem proponat, & eam se offerat probaturum: nisi veritas exceptionum probetur: vt extr. de electio. cùm inter canonicos. quod dic vt j. de appel. §. nouissima. versicu. sed cum s. Sed contra extr. de appellatio. dilecto. in fi. vbi cassatur processus huiusmodi executorum: quia exceptiões legitimas coram se propositas non admiserunt, nec ibi de veritate exceptionis mandatur, inquiri. Sed dic quod ideo de veritate exceptionis non mandatur inquiri: quoniam iam de hoc ibi constabat per cōfessionem partis, vt ibi dicitur. Vel dic, quod ibi erat datus executor ad cognoscendum, qui sine causæ cognitiōe per excommunicationem, vel alio modo nō debet cōpellere: vt ext. de excessib. præla. capit. j. hic autem loquimur de prouisore, qui
b merum habet ministerium, vt dixi[b]. † ¶Vltimò tamen nota, quòd
23 is, cui committitur prouisio facienda, non potest alteri committere vices suas: nisi id in commissione contineatur. quod si fecerit, prouisio per illum commissarium facta non tenet, si de hoc ex
c cipiatur[c]: vt in consti. Alex. IIII. de officio deleg. quæsiuit. & pro-
d batur extr. eodem cap. fina.[d] ¶Item cùm mandatur prouideri alicui in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel diœcesis de beneficio præbendali, vel alio non potest in ecclesia cathedrali prouideri, nisi de illa sit expressum. vt in constitutione Innocentij IIII. extraua-
e ganti, de rescriptis. breui[e]. tamen quidam contrà. † ¶Item si scri
24 bitur episcopo, vt mihi prouideat de beneficio, si quod ad suam collationem pertineat: alioquin de alio ad cuiuscunque collationem spectante: si aliqđ beneficium pertinet ad collationē ipsius, licet illud nō vaccet non p̄t de alterius beneficio prouideri: vt in
f const. Alex. IIII. de præben. sua nobis[f]. † ¶Item per literas super
25 prouisione impetratas, non potest quis cogi de pensione proui
g dere: vt in consti. Inn. IIII. extrauaganti, de rescript. licet[g]. ¶Item scias, quòd si scribitur aliquibus, vt non obstante numero, priuilegio, vel statuto me recipiant in canonicum, si de capituli, vel prælati voluntate procedat: ego intelligor receptus proprio motu capituli, si ad illos, quibus sic scribitur, spectat aliàs canonicorum
h receptio[h]. Si vero non spectat, intelligor authoritate Apostoli-
26 ca receptus: vt in consti. Alexan. iiij. de rescrip. contingit. † ¶Sed nunquid scholaris primam nondum habens tonsuram, potest super beneficio literas impetrare? arg. quòd sic extr. de præsum. ca. fi. Sed dominus Clemens papa IIII. dixit, quòd non: quia non est
i capax: arg pro eo. extra. de rescript. cùm adeò[i]. de transac. ex lite-
k ris[k]. dixit tamen, quòd si impetrauerit, & post modum tonsuretur, literæ sumunt vigorem: & is, cui scribitur, ei prouidere tenetur: licet prius non teneretur. Sic aliàs dicimus, quòd si receptus in vna ecclesia impetret in alia, nulla facta de receptione huiusmodi mentione valebunt secundæ literæ, si resignet huic recep-
l tioni: prout no. secundum Ber. Compost. extr. de rescrip. ad audientiam[l]. & sic etiam obtinuit. Sed idem Ber. no. s. eodem titu. cum adeò. secus tamen secundum eum, si dixit papa in litera. Facies talem recipi, qui adscribi desiderat militiæ clericali. prout ibi
m no. Quid de tonsurato, sed non per episcopum vel abbatem,[m] qui impetrat beneficium asserens se clericum? Dicit idem Ber. quòd
n non valet: alij contrà[n]. † Item si papa mihi concedit aliquod
27 beneficium tenendum, vsque ad suæ beneplacitum voluntatis:
o talis concessio expirat ipso papa expirante[o]. Quod dic vt j. de lo
p ca. §. nunc aliqua. versic. cl. & seq.[p] Item nota, quòd si mandatur mihi

ADDITIONES.

a Hic executor. ¶Adde quòd executor legati non debet cognoscere de titulo bñficij collati per legatum: sicut nec vicarius episcopi de iuribus collati beneficij, quòd episcopus contulit: vt in cap. ij. de officio vicarij. & licet quilibet executor de aliquibus cognoscat: non tamen de his quæ rei proprietatem respiciunt, in qua executio est facienda. vt l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. sed pulchrum est scire, quid si ab executore appelletur, casu quo concedatur, quòd possit appellari, & in scriptis non reperiatur, quòd appellationi detulerit, nec apostolos denegauerit: vel terminum ad eos suscipiendos assignauerit: vel prorsus tacuerit: sed notarius attestatur quòd appellatio fuit interposita, & petiti fuerunt apostoli prope portam: ex aduerso executor dicit respondisse, quòd admitteret sibi copiam appellationis, vt deliberatè responderet, & pro responso rediret in termino iuris: an sit præsumendum pro iudice: ita vt dicatur appellatio deserta: an verò cōtra iudicem, quod negauerit, Apostolos. Pet. de Anch. cons. 225. incip. Iste executor, tenet præsumendum pro iudice. & quòd appellatio fieret deserta: maximè quia appellans non facit fidem de denegatione apostolorum, eosque petiit in loco non congruo, scilicet ad portam execu. Adde, an & quando executor possit admittere, quæ opponuntur: & quæ contra eum opponi possint generaliter, vide Ab. & Fel. nouissimè in c. de cætero. ext. de re iu. gl. fi. in c. quo ad consultationem. e. tit. Ab. Sic. in c. olim. ext. de excep.

b Vt dixi. ¶Vide quòd plenè in cle. de offi. dele. c. vno. in gl. sed nūqd.

c Excipiatur. ¶Nego exceptionem necessariam: vt scripsi in decr. is cui. quam statim allegabo super verbo, non potest.

d Extr. eo. c. fi. ¶Tu distinguas, vt in decr. is cui. de off. dele. lib. vj. & in cle. e. ti. iudices. Adde quòd p̄ illā distinctionē est gl. in c. pe. de ele. in vj. vbi canonicus substitutus ad dandū vocē potest aliū substituere. Sed responde, vt per Abb. in d. ca. fin. & pro hoc dicto Spe. facit quod voluit Bar. in l. fi. ff. de diuer. & tempo. præscr. scilicet, quòd si procurator est constitutus ad certum negotium, non expressa certa forma, non potest alium substituere & hoc dictū dicit Ab. vbi s. singulare, & contra dictam gl.

ADDITIO. Adde tu, an procurator cōstitutus ad impetrandum possit substituere. Pet. de Anch. & Card. Zaba. post glo. in c. parte. de rescrip. Henri. Ferran.

e Breui. ¶Cuius mens hodie habetur de præb. quamuis. j. lib. vj. §. j. Adde tu, quòd si quis expectaret ad collationē decani & capituli ecclesiæ cathedralis. Dic quòd tunc nō procedit ista conclusio: quia pōt tunc prouideri sibi etiam in ecclesia cathedrali. Rota. in anti. dec. cxij. hoc idem dicit, si quis expectaret ad collationē epi: nam tūc poterit sibi prouideri de beneficio vacanti in ecclesia cathedrali. Rota in antiqua decisio. 213.

f Nobis. ¶Vide de præben. mandato. lib. vj. & quod ibi s. j. gl.

g Licet. ¶Etiam si prouideri mandetur vsque ad certam summam vt de præb. quamuis. j. responso. lib. vj.

h Receptio. ¶Nisi aliud in rescripto cōtineatur. quod dic vt de rescr. cum aliquib. lib. vj. Adde quod latissimè scripsit Per. de Anch. consi. ccvj. inci. scripsit papa.

i Adeò. ¶Vide quod ibi no. in gl. pen. & quod super ea dixi, vbi cōtra id, quod sequitur, induxi literā nondū tonsuratus, quasi innuat eum postea tonsuratum: per quod non placet quod sequitur.

k Literis. ¶Vide quod ibi dixi in gl. pen. super vlt. gl.

l Audientiam. ¶Ex vicinitate fuit erratū. est enim gl. Compost. & etiam Inn. in decret. in nostra. ibi proximè sequenti. tñ in articulo illo, dic vt dixi in q̄stione, quam posui super regula, ignorantia. de regul. iur. lib. vj. Et ad id, quod hic dicitur de scholare, adde quod nota. j. de rescri. præsen. §. ratione impetrantis. versi. sed ibi scribitur. & quod ibi dicam.

m Abbatem. ¶Quod dic, vt de priuileg. abbates. lib. vj.

n Cōtra. ¶Istud cōtrariū approbat ibi ipse Ber. Cōpost. vt ibi scripsi super gl. pe. quod dictum fortè fuit additio, quam non vidit G. & vide quod dixi de insti. c. ij. super vltima gl.

o Expirante. ¶Secus si dicat, vsq; ad bñeplacitū Apostolicæ sedis, de rescriptis. si gratiosè. lib. vj. & ibi plenè scripsi in principio. qđ de clausula, quousq; aliud duxerimus ordinandū. Itē de clausula. donec Romano pontifici placuerit. ibi dixi super j. glos. Adde qđ voluit Old. consi. 243. inci. factum tale. quòd si rectores ciuitatis donēt aliquid alicui. donec domino placuerit: isq; dñs ratum habeat sub obligatione suorum bonorū, quòd non poterit reuocare cōcessum, eo quia censeatur ratificasse, similiter donec sibi placuerit: quia esset ridiculum, quòd quis vellet se obligare perpetuò: deinde dicere donec placuerit: sicut velle aliquem esse hæredem, & illum exhæredare: vt l. iam dubitari. de hære. instit.

p Et seq. ¶ Totum quod sequitur vsq; ad fin. fuit additio: ante quā vera erat allegatio, quæ fiebat. j. de rescr. præ. §. ratione autem impetrantis. vers. sed ibi scribitur.

mihi prouideri de beneficio, quòd duxero acceptãdum: possum acceptare ante vacationem alicuius præbendæ, præbendam pri-
a mam in loco, vbi pro me scribitur, vacaturam a: possum etiam ex causa optare secundam, vel tertiam, puta si nolo primam, quia alteri debetur, vel de hoc dubium est: arg. extra. de conces. præben. quia cunctis. prope finem. lib. vj. Videtur etiam aliquibus, quòd licet in rescripto nil contineatur de acceptatione, sed solum dicit, prouideas tali, in tali ecclesia vel diœcesi vel prouincia eodẽ modo potero acceptare. De hoc tamen dubium non est quin executor possit mihi reseruare primam, vel vlteriorem ex causa. arg. ibi, & in his, quæ notantur secundum papam. extra. de iure patro.
b cum dilectus. Alij tamen aliter dicunt b. †¶Item qui obtat, vel re
28 seruat, vel suspendit semper hoc de certa præbenda facere debet: puta, primam, quæ vacauerit in tali ecclesia, vel diœcesi. & de hoc nota. in prædicto c. cùm dilectus. Item si in litera Apostolica cõtineatur clausula, decernẽtes, &c. acceptatio per me facta sine præsentia executoris impediet collationem ordinarij: vt proba-
c tur & nota. in prædicto c. quia in cunctis. §. fi. c Si autem non contineatur acceptatio, fieri debet in præsentia. & per eum approbari debet. Quòd si plures habent similem gratiam: qui primò acce-
d ptauerit, obtinebit d. Nam & si plures habent generales literas in prouincia, vel diœcesi, & omnes petunt idẽ beneficium, ille obtinebit, qui primò fuerit inuestitus. Super quo vide in præd. c. cùm dilectus. fiet autem sic acceptatio:

¶FORMA. Domine executor ego peto, vel accepto primam dignitatẽ, vel ecclesiam in tali ecclesia, vel diœcesi vacaturam: & peto mihi prouideri de illa. vel accepto talẽ ecclesiam: & debet nominare plures, non vnam tantùm: ne videatur mortem illius desiderare rectoris: vt extr. de conces. præben. ca. ij. & idem iuris
29 est in reseruatione & inuestitura. †¶Illud etiam prætermittendum non est, quia per literas Apostolicas gñales, qđ prouideatur alicui de beneficio cum cura, vel sine cura, non põt illi prouideri de beneficio ad præsentationem patroni laici spectante: vt ext. de pb. dilectus. iij. de iure patronatus, cùm dilectus. & vide s. de lega-
e to. §. nunc tractemus. ver. sed nunquid e. Item ecclesia parochialis non potest commendari, nisi constituto in ætate legitima, & sa-
f cerdoti, & ex causa: nec cõmenda durat vltra tres menses f. vt in constit. Greg. X. de elect. nemo. lib. vj. vbi dicam de hoc. Episcopus quoq; post sex menses non potest commendare, ex quo prouisio ad superiorem est deuoluta. Vel dic, vt dicam extr. de electio.
g in constitu. Greg. X. nemo g. Qualiter legatus se habere debet in prouisionib. faciendis, no. in præ. §. nũc tractemus. Quid iuris sit, si prouisio vel electio, vel aliquid aliud mandetur fieri de consi-
h lio alicuius, not. plenè Vinc. extr. de constitu. ex parte. h & de electio. cùm in veteri. vbi etiam de hoc secundum papam. & ext. de
30 arbitr. cùm olim. †¶Is quoq;, cui mandatur, ꝙ mihi prouideat de beneficio spectãte ad collationem, vel præsentationem alicuius abbatis & conuentus, non potest prouidere de beneficio ad presentationem, seu collationem abbatis tantùm, & non cõuentus. spectante: nisi dictum fuerit in commissione, spectante communiter, vel diuisim: vt in constit. Clem. IIII. de preben. c. contin-
i git i. ¶Per literas quoq;, quibus mandatur mihi prouideri de beneficio ad collationem alicuius pertinente, nõ poterit mihi ꝓui-
k deri de beneficio ad illius præsentationem, & non collationem
31 spectante: vt in consti. Vrbani IIII. e. ti. significauerunt. k †¶Item executores

ADDITIONES.

a Vacaturã. ¶Hæc verba non patiuntur, cũ scribitur de bñficio qđ intra mensem à vacationis notitia duxero acceptandũ: vt not. in cle. de conces. præb. c. vno. super verb. notitiam.
b Dicunt. ¶De his dic vt de conc. præb. ne captandæ. & c. seq. li. vj.
c §. fi. ¶Lib. vj. & circa hoc vide. quod ibi no. in fi. in gl. not. & quod super ea dixi.
d Obtinebit. ¶Non procedit hoc hodie, cũ datus est mẽsis ad expectandum: vt clem. de conces. præb. c. vno. ver. secus. & quando incipit currere mensis secundus vel vlterior, dicam j. de concessi. præb. super rubrica. Adde Old. consilio 136. cum seq.
e Nũquid. ¶Et vide de litera papali ad p̃latos Angliæ: dixi post Hostiensem de off. leg. dilectus. super iij. glo. item si scribitur ꝓuideri de dignitate, personatu, vel off. an ꝓuideri possit de of. cuius laicus capax esset: scripsi de præb. quia sæpe. super verbo, vel officio Adde ꝙ si papa motu ꝓprio & cũ clausula, ñ obstãte: facit gratiã impetranti minoris ætatis, qđ possit obtinere beneficiũ, curatũ & dignitatẽ, ꝙ nõ poterit obtinere præbendam sacerdotalem vacantem ex fundatione testatoris, vt consuluit Pet. de Anch. cons. 18. & 265. incip. Viso puncto.
f Menses. ¶Hanc literam habuit Gul. sed vera litera habet de sex mensibus. de hoc ibi no. in gl. pen.
g Nemo. ¶Lib. vj. & vide de hoc in vlt. gl. & omnino vide quod super ea dixi.

h Ex parte. ¶Vide quod ibi dixi super ver. cum ꝯsilio. & ne sede va. c. vno. lib. vj. sup verbo statuto, ꝑ quæ patet diuersum fore, qñ cõsilium requirit ex forma mãdati ab eo, quod requirit de consuetudine vel statuto. vide quod scripsi in regula, nullus ex consilio. de regu. iur. lib. vj. in q.
i Contingit. ¶Istud, & id quod sequitur, expeditum est, de præb. cùm in illis. §. pe. & vlt. & eo. tit. c. vlt. libr. vj.
k Significauerũt. ¶Auctor nobis ꝓpinauit, qđ suo tẽpore potuit, saluo qđ dicã in fi. §. sed hodie de verbis, ꝓuisionẽ, dispositionẽ, institutionẽ, fit mẽtio in præ. decre. cũ in illis. §. j. & ij. & illud verbũ institutionẽ, mihi facit dubiũ satis forte, vt ibi scripsi super eodẽ verbo. Itẽ ponit in illis verbũ electionẽ, circa qđ dubitari vidi de tali casu: In quadã ecclia cathedrali archidiaconatus erat maior dignitas post epm, ibi erãt aliæ dignitates, interquas primiceriatus erat, cui ꝓuidebat vocatis absẽtibus ĩtra certos limites, de aliquo ex canonicis ꝑ alterã ex formis cõsilij, qa pp. Facta vero electiõe de tali nominato ꝯcorditer, vel à maiori parte, archidiaconus illũ ponebat in stallo primicerij, & in loco illi debito in capitulo, nec p̃sentabat epo, nec aliter ꝯfirmabat nec examinabat, qa notus, sc. canonicus, vt est dcm: habet aũt certas honorãtias vel ꝓgatiuas in ecclia, & hæc oĩa seruata sunt à tẽpore, cuius ñ est memoria. Accidit, ꝙ papa in illa ecclesia fecit gratiã Titio de dignitate, vel personatu, spectante ad collationẽ epi & capituli cõiter, vel diuisim. vacauit iste primiceriatus: quæritur an Titio debeatur? Ad negatiuã inducitur, ꝙ de electione non fit mentio in gratia. In ꝯrium: quia non fit eius confirmatio: ergo nõn est electio, sed collatio. Ad fortificandũ ius capituli inducitur opinio dicentium ẽt in canoniis formas electionum seruandas: sed alij ꝯ. de his vide in decre. quia pp. in & super j. gl. & eo. tit. de elect. sicut eum. in gl. ij. li. vj. & his q̃ super ea dixi & remisi. Sed nolens de canoniis ꝯfiteri, saltem fateatur de dignitatibus personalibus, ꝙ illis per electionẽ est prouidendum. de ele. dudum. j. Presupposito igitur, ꝙ primiceriatus sit dignitas, & tali reputatur in ecclesia, quod sufficit, vt scripsi de præb. de multa. & dignitas vocatur in decr. cũ accessissent. de cõstit. ergo ꝑ solenẽ electionẽ facienda est ipsius prouisio: & sic ñ cadit in litera impetrantis ad collationẽ, vt in decr. cũ in illis §. j. & facit eo. li. de off. leg. & de liberatione. Scdò, posito ꝙ ius cõmune deficeret: ponitur ꝙ est consuetudo longæua sic solẽniter fieri electiõnẽ primicerij. & sic cum vim legis habeat, necessitatẽ imponit. ex quo rõnabilis est, potissimè in electionibus. de ꝯsue. cũ dilectus. de ver. sig. abbate. & facit quod ibi scripsi super gl. hoc enim. quodcunq; igitur tollamus, s. ius commune, vel cõsuetudinarium, quę necessitent ad eligendum. Concluditur ꝯ impetrantem: cùm ibi sit electionis substãtia, & forma rei, est esse rei. ff. ad exhib. Iulianus. §. si quis rem. ff. de auro & ar. leg. l. Seia. per quæ ꝯcluditur ꝯ impetrantem. Nec obstat ꝙ non confirmatur, qđ necessarium est in vera electione. de ele. nosti. & c. nihil est. & apertius eo. tit. c. fi. lib. vj. Sed huic respondetur negari non posse hos actus esse diuersos, & procedere à diuersis: quod patet ad sensum & facit de trãsact. c. fi. & constat, ꝙ ad ipsum esse electionis confirmatio nil addit, sed administrationis concedit exercitium. Probat hæc rubrica præmittens de electione, & subdens de electi potestate, quæ per confirmationẽ tribuitur, & qñq; per electionem habetur: vt in præ. c. nihil. & eo. tit. indemnitatibus. lib. vj. & scripsi de app. quia nos. in fi. Ex quo necessariò concluditur, electionem sine confirmatione esse quid perfectũ. Nec est verum, quòd cõfirmatio sit pars electionis: licet verum sit, ꝙ electio habeat in se partes. & vide quod scripsi in decre. quia pp. de elect. super ver. ꝯsentit. Hinc est, ꝙ qui eligit, satisfacit iuri & termino electionis fiendæ pp hoc, qđ habet tẽpus integrũ, si sine culpa ipsius electio non confirmetur. eo. tit. si electi. lib. vj. Si igitur sunt diuersa, amoto secundo per consuetudinem, vel quouis modo: non sequitur ꝙ amotũ sit primum: cùm separatorum, separata sit cã. C. de don. inter virũ & vxo. si maritus. quã vide de testi. spo. Item cũ quis. in gl. j. & de testibus. cũ cã. in fi. & ff. de mino. l. Papinianus. ibi quid enim commune habet delictum cum venia ætatis. Non obstat p̃dictis, ꝙ consuetudine ñ p̃t induci vt quis nõ cõfirmatus administret. extr. de consue. cum venerabili. & quod ibi no. in gl. ij. & super ea, quia illud verũ, vbi nullus actus fieret loco confirmatiõis sed hîc fiebat installatio per maiorem, s. Archidi. quæ loco cõfirmationis habetur. nec est absurdum, ꝙ vnus actus alterius locũ teneat ex vi consuetudinis. facit de consue. c. ij. & vide quod post Inn. dixi de ele. trãsmissam. in gl. mag. ver. redeundo. & vide quod scripsi de conces. præb. proposuit. in prin. Item nõ negatur ex priuilegio sine confirmatione competere electo ius administrãdi, vt s. dixi: ergo ex cõsuetudine id competere poterit: vt no. de iud. nouit. ver. non enim. in glo. no. qđ & ibi scripsi post Inn. & Abb. in gl. fortè tex. & in gl. seq. Satis de rigore videtur hoc defendi: maximè in materia restringibili. Aequitas tamẽ fouerei ꝯrium: propter quod egeret declaratione: vbi autẽ grauati ad collationẽ de

executores per generales literas deputati nequeũt generales inhibitiones facere ordinariis, ad quos pertinet beneficiorum collatio, ne illa conferant cùm vacauerint: vt in constitutio. Clem.
a IIII. eo. tit. sicut ex parte.[a]

ADDITIONES.

Si nouo vterentur hac forma in fraudem, nullũ dubiũ, ꝙ nõ iuuaret hoc capitulũ, qđ ꝯferre consueuerat: & ideo dictũ fuit in themate, ꝙ ab antiquo sic egerant. Itẽ cautè fuit dictũ, ꝙ papa in ecclesia illa fecit gratiã. nam est alia forma gratiæ, s. in aliqua ecclia ciuitatis, vel diœcesis: tertia simpliciter ad collationẽ epi, vel episcopi & capituli, q̃n que cõiter, vel diuisim. & hanc tenuit in decre. quãuis. §. j. de præb. lib. vj. super ver. hoc casu quòd illa forma includit ecclesiam cathedralem. Sed habui iamdudũ de curia aliquos tenere ꝯtrium: & certè per rationes, quę videntur satis vrgẽtes. Ponderãt enim primò impetrationes tales restringibiles, vt ꝓ dixi, & in restringibilibus id solũ venire debet, de quo palã & verbis expressis est actũ. Primũ patet in præ. c. quamuis. in prin. secũdũ, ff. de ver. obl. quicquid adstringendę. & sol. ma. si cùm dotem. in prin. vnde in illis cessat arg. à pari & à minori ad maius etiã affirmatiuè. Facit quod post Host. scripsi de rescrip. postulasti. ad fi. magnæ glo. & patet expressè de præben. cui de non. ca. ij. & iij. respon. lib. vj. Excluditur ergo cathedralis ecclesia, quia non expressa coniuncta secunda causa. scilicet maioritatis & honoris, quam ipsa decret. exprimit: & talia honorabilia & magna sub verborũ gñalitate non veniunt: facit lex, eos. de aquæductu. quam ibi allegaui super gl. ff. de iniur. l. prætor ait. §. quod autem. & extr. de rescrip. sedes. Et pro his duobus facit opi. Compost. de qua in præ. decre. quamuis. in j. gl. qui simpliciter tenuit non venire ecclesiã cathedralem, cũ scribitur prouideri ĩ ciuitate vel diœcesi: hic sto. Compost. dicit simpliciter in ciuitate vel diœcesi. Textus decre. prę. quamuis. dixit in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel diœce. Ego verò vbi s. simpliciter dixi de impetrante ad collationem episcopi. & dixi quòd tunc puto includi cathedralem. Sed dicunt resistẽtes cùm scribitur ad collationẽ episcopi: intelligitur de eo, quod habet de iure communi conferre: hoc nõ fateor. Subdunt quòd est in ecclesiis suæ ciuitatis vel diœcesis. non extr. nec hoc fateor nisi limitatus sit locus prouisionis fiendæ, sicut fit in forma pauperum, & communiter in gratiosa. Dicunt illi: habetur ergo subintellectũ ꝓ expresso: sed hoc expresso, nõ posset in cathedrali, vt ibi: ergo nec in meo casu. Sed ego sic ad partẽ meã reuoluo: cùm scribitur ad collationẽ epi, principalissimè spectat ad ipsum collatio in ecclesia cathedrali. extr. de elect. cũ ecclesia. ergo principalius illa videtur inclusa, nisi nominatim excludat. Hoc dictũ coadiuuat forma pauperũ, ĩ qua ẽt cùm scribitur ad collationẽ epi, ẽt super beneficio qđ vacabit ĩ ciuitate vel diœcesi, expressè ponĩt hæc clausula. Cæterùm districtius inhibemus, ne præfato clerico auctoritate præsentiũ in cathedrali aliquatenus prouideatur ecclesia, &c. Et per hanc clausulã attentari posset, ꝙ dato ꝙ de ciuitate & de diœcesi fieret expressio, ex quo scribitur ad collationẽ episcopi, includitur cathedralis: aliàs nugatoria esset illa clausula in prædicta forma. Subdunt etiã illi, ꝙ specialis est forma, quæ includit cathedralem, scilicet cùm expressa est prouincia: vt in c. quãuis. in fin. Fateor, ꝙ illa forma includit, sed ꝙ specialis sit, hoc nego: vt ibi scripsi sup ver. prouinciæ. Adde, ꝙ prima pars hui' ad di. vsq; ad ver. item cautè. fuit Old. præcipui viri, eius con. cxlvj. in ci. Factũ tale, consuetudo ecclesiæ Heduen. cuius vigiliæ non essent tacẽdæ. Similiter ver. item cautè, habetur per Old. con. 185. incip. Thema tale. Titius canonicus Vticensis. vbi latè concludit quòd impetrans gratiam à papa de personatu, officio vel dignitate pertinente ad collationem episcopi & capituli cõiter vel diuisim, quòd non includit ecclesiam cathedralem. Adde tu, ꝙ ꝓ opinione Io. And. tenet Rota in nouis deci. 247. item videtur facere id, qđ dixi s. in proxima noua additione: sed id quod vult Rota in anti. deci. cxij. vbi dixit, quòd expectans ad collationem decani capituli cathedralis ecclesiæ, potest acceptare beneficia in dicta cathedrali ecclesia vacantia.

a Ex parte. ¶Dic vt de conces. præb. executor. lib. vj. vt ibi no. in gl. ii. Miror, ꝙ autor, qui de constitutionib. Clementis IIII. hic & suprà mentionem fecit, omisit hic, & in toto isto opere decr. eius. quæ habetur de præben. c. ij. li. vj. maximè cùm ipse glossauerit decr. ibi sequentem, scilicet statutum. quæ fuit Grego. X. facta ad restitutionem illius. Et fortius turbor, quia ibi de materia, quã tracto in præ. decre. ij. super fi. gl. nihil dixit: scilicet an constitutio locum habeat in beneficiis regalibus. ipse ibi dedit falsam remissionem ad hoc opus. Sed quæro circa ipsam decre. reseruantem collationi papæ beneficia vacantia in curia, si papa illud beneficium contulit Titio non curiali & absenti: & ille certificatus antequã cõsentiret, vel pòst, antequã possessionẽ apprehenderet, decessit an ordinari' bñficij possit illud conferre: an verò spectet ad papã virtute ꝓdictæ decre. illius collatio ea vice: & eadẽ est q̃stio, si papa specialiter reseruasse collationi suæ bñficia certæ personæ, puta Pauli. Sol. primo casu, quando consenserat, certum videtur. ꝙ spectet ad papam: cùm duret prima vacatio: cùm licet beneficiũ non esset liberum, non tamen erat suũ. de præb. si tibi absenti. de ele. si compromissarius, & c. si electio. lib. vj. Aduerte, quia videor hunc casum ibi notasse in gl. ante pe. vbi dixi decr. illã ibi locũ habere in casu decr. statutũ. de preb. quod admensem, qui daĩ papæ. hic expedit declarare Decr. illa. si electio ponit quatuor casus, in quibus eligẽtes recuperant electionẽ, & habent tẽpus integrum. Primus est, si electus ñ consensit. & hæc plana: & habet locũ ĩ collatore, & in casu ꝓdicto est plana gl. Secũdus & tertius casus sunt q̃n post consensum renunciat, vel moritur. & his casibus ꝓcedit gl. electo existente in curia. & hoc est planum, sed non sic planũ, si electus qui cõsensit, renuncians, vel moriens, est ext. curiã: & iõ formata quæstio fuit de absente. Quartus casus est, q̃n pp occultum vitiũ electi cassatur electio. Iste casus ñ cõgruit q̃stioni, nec decre. ij. & iij. de præb. quæ de collatione, non de electiõe loquũtur. Concludo ꝙ decre. si electio. quo ad primũ suũ casum simpliciter habet locum in casu decre. statuto. Itẽ in scdo & tertio prouiso renunciante vel moriente in curia. Quartus autẽ non adaptatur: si tñ esset sic, ꝙ diceretur collatio facta per papam non valere, non disputaremus hic, an illud fuerit occultũ papæ: sed si papa cassam pronunciaret vel cassaret collationem per se factam: quæstio non esset dubia: quia siue ex prima vacatione, siue ex secunda diceretur vacare, ad papam spectat. Redeo ad quęstionem, quę dubia est, post consensum prouiso moriente ext. curiam, & ante possessionem apprehẽsam. Dubiũ mihi facit decre. accedens. de accus. &. hoc dupliciter. Primò, quia possessionis apprehẽsio in tali prouiso per papã, rectè in casu nostro, s. de beneficio vacante in curia, impeditur per exceptionẽ criminis cum infamia. Secundò, quia ibi dicitur silentiũ imponendũ tali sic prouiso. non dicit eũ priuandum: quasi nondũ habeat ius plenũ. Ad hãc partẽ facit illud generale: cum aliquid superest ad agendũ, nil videri actũ. ff. de eden. l. j. §. pen. de baptismo. maiores. ver. ad hoc est. & ibi glo. dat concordantias super ver. non ex parte. Contrariũ tene, & dic ꝙ est noua vacatio: cùm confirmatio electionis faciat quẽ prælatum. Item ꝙ ẽt ante possessionẽ adeptã plenã administrationem habet. de elec. transmissam. vbi de hoc plenè scripsi post Inno. & H. in gl. mag. Patet id de translatione. c. ij. ver. sicut autem. Prouisio autem, vel collatio habet vim electionis & confirmationis. Et de prouiso vel cui facta est collatio, habemus text. apertè ꝓbantem, ꝙ licet possessionẽ non habuerit, mors eius inducit nouã vacationẽ. Hęc vide in cle. vt lite pendente. si duobus. ver. neutro. & ver. si verò alter. Nec obst. ver. quod si vnũ. ibi ꝓcedens. vbi ponderatur possessio: quia ibi ñ ponderaĩ possessio, quo ad vacationem: imò apertè ibi probatur, ꝙ sine possessione dr̃ noua vacatio: sed ponderatur ibi possessio, quo ad collatorẽ. Et fuit illa specialis prouisio vtilis pro expeditione beneficij: cùm de iure aliter esset dicendum: vt ibi no. in gl. sicut ergo. Fateor etiã, ꝙ post possessionem adeptam adhuc clarior est noua vacatio. Bene facit. C. de do. nec ambigere. Adde huic addit, quæ scripta reperiuntur in consiliis Old. lvij. & quæ scripsit Petrus de Anch. consi. lvij. incip. Circumscriptis regulis cancellariæ.

SVMMARIVM.

¶De nominibus actionum.

1 *Prætoriæ actiones quæ dicantur.*
2 *Interdicta & loca interdictionum, quæ sint, & quot modis dicantur.*
3 *Edicta quot & quæ sint.*
4 *Ciuiles actiones quæ dicantur.*
5 *Cautiones & stipulationes quæ dicantur.*
6 *Officium iudicis multiplex est.*
7 *Senatusconsultum quot modis dicatur.*
8 *Constitutiones quotuplices in iure reperiantur.*

5. §. Postremo sciendum est, quòd actionũ, aliæ sunt ꝓtoriæ: de quibus primò dicemus. Alię ciuiles, de quibus secundariò ostendemus, dicẽtes nomina earũ, vt ibi infrà, in tractatu libellorum, super eis libelli inueniãtur cõcepti. Prætoriæ aũt continent interdicta: qa & ipsa prætoria sunt. Itẽ edicta, q̃ similiter sunt ꝓtoria. Itẽ ciuiles cõtinent cautiones, & stipulationes. Item continent multiplex officiũ iudi. Itẽ cõtinent
a bonorum possessiones. Item senatusconsulta, & constitutiões.[a]

†¶Præ

ADDITIO.

a Constitutiones. ¶Scire debes ꝙ in his modicũ laboris habuit autor. Roffred' eñ sic inchoauit à ꝓtoriis, & eodẽ ordine illas posuit, inchoans à publiciana. & continuauit vsque ad subsidiariam & vtilem legis Aquiliæ. Itẽ hic declaratur, vbi posuit libellos: quos etiam inde recepit auctor.

1 †¶Prætoriæ igitur actiones sunt hæ, scilicet Publiciana, de qua in titu. de causa possess. & proprie. §. nunc dicendum. Item in rem rescissoria: de qua in ti. de in integ. restit. Item Seruiana: de qua in titul. de locato. §. postquam. versi. porrò. Item quasi Seruiana, de qua in tit. de pign. ver. cæterùm. Item vtilis rei vend. quæ datur superficiario, quæ datur emphyteutæ, de quibus in tit. de caus. poss. & proprie. §. sequitur. ver. est & vtilis. & sequen. & quæ datur metum passo, de qua in tit. quod met. causa. Item possessoria hæreditatis petitio & fideicommissaria, de quibus in ti. de iudic. §. j. Item in rem præiudicialis pro libertinitate, de qua in titu. de natis ex libero ventre: & de partu agnoscendo, de qua in tit. qui filij sint legiti. Item Pauliana. Item Fauiana. Item vtilis Caluisiana vel Fauiana. Item Caluisiana. Item in factum reuocatoria, de quibus in titulo de rebus eccles. non alien. Item redhibitoria. Item quanto minoris. Item in factum ædilitia: de quibus in titu. de empt. & vend. §. nunc dicendum. Item exercitoria. Item institoria. Item tributoria. Item de in rem verso. Item quod iussu. Item de constituta pecunia, de quibus in tit. de solu. §. prænotandum. Item de peculio, de qua in titulo. de peculio. Item vtilis ex ea causa, ex qua iuratur de qua in tit. de iureiur. Item vtilis certi condictio, de qua in titu. de confes. Item neg. gest. Item vtilis neg. gest. Itē ꝯria negotiis gestis. Item protutelæ. Item contraria protutelæ. de quibus in tit. de iudic. §. generalia. Item depositi. Item viæ reiectæ: de qua in tit. de causa pos. & prop. §. quia verò. Item quod metus cā. de qua in tit. q̄d me. cā. Item de dolo, de qua in tit. de dolo & cōtumacia. Item furti manifesti. Item furti aduersus nau. cau. sta. Item factum ex illo edicto, de quibus in titu. de furt. Item de serui corrupti: de qua in titu. de ser. non ordi. Item vi bonorum raptorum, de qua in titu. de rapt. Item iniuriarum. Item in factum subsidiaria legis Aquiliæ. Itē vtilis legis Aquiliæ: de quibus in titulo de iniuriis.

2 a †¶Sequitur videre de interdictis [a], & quo loco cuiuslibet illorū subrogata est actio in factum: vt s. §. j. ver. rursus. Sunt autem hæc: interdictū de mortuo inferendo. Item de sepulchro ædificato: de quibus in titulo de sepulchro. Item ne quid in loco sacro vel religioso fiat immittaturúe: de quo in titulo, de relig. do. Item ne quid ī loco publico fiat, & si factum fuerit, ꝙ tollat. Item ne quid fiat in flum. pub. ripaúe eius ponatur. Itē de loco publico fruēdo. Item d via publica & itinere publico reficiendis. Itē vt liceat ire agere per viam publicā. Item vt liceat ripam fluminis reficere, vel munire. Item vt liceat in flumine publico nauigare, de quibus in titulo de causa possessio. & propri. §. quia verò. & §. sequent. Item ne uis fiat ei, qui ī poss. mis. est, de quo in titulo, de eo qui mit. in pos. causa rei ser. Item quorum bonorum. Item quorū legatorum, de quibus in titulo de testamentis. §. nunc dicendum. Item de tabulis exhibendis. Item de liberis deducendis. Item de libero homine exhib. de quibus in tit. de conuer. infid. Item vnde vi. Item vti le vnde vi. Item quod vi aut clàm. de quibus in tit. de restit. spol. §. j. & ij. Item vti possidetis. Iem vtrobi. Item de superficiebus. Itē de itine. actuque priuat. refici. Item de aqua quotidiana. Item de aqua quotidiana & æstiua. Item de aqua ex castello ducenda. Itē de riuis. Item de fonte reficiendo. Item de cloacis: de quibus in tit. de causa poss. & propri. §. ij. & iij. Item de precario, de quo in titu. de preca. Item de arbo. cæden. Item de glande legenda, de quibus in præ. tit. de causa possess. & proprieta. §. priuata. ver. est insuper. Item de migrando. Item Saluianum, de quib. in ti. de locato. §. postquam. ver. cęterum. & sequen. Item de noui operis nunciatione. Item vt liceat ędificare cui nunciatum est, si satisdederit, de quibus in tit. de no. ope. nuncia. Item interdictum fraudatorium, de quo in tit. de rebus eccle. ñ alie.

3 b †¶Nūc dicamus de edictis [b], quæ sunt hęc: Edictū de albo corrup. Item si quis ius di. non obt. Item de in ius voc. Item si quis in ius vo. non ierit. Item in ius vo. vt eant, aut satisdent. Item ne quis eum q in ius voc. est vi exi. Itē de eo per quē factum est, quo minus qs in ius sistat, de quibus in titu. de do. & contu. §. restat. Item de edendo, de quo in titu. de fide instru. Item de calumnia, de quo in ti. de calum. Item de act. in factum subrogata in locum actionis de do. de qua in ti. de dol. & contum. §. j. Item de alien. iud. mut. cau. fact. de quo in ti. de al. iu. mu. Item nau. cau. stab. de quo in titu. de furtis. Item actio in factū de his, qui deie. vel effu. Item vtilis actio pro socio, cùm plures habitant in eodem cœnaculo, ex quo aliquid deiicitur. Item actio in factum contra eum qui aliquid habet appensum: de quibus in titulo de iniur. Item si mensor fals. modium dixer. de quo in titulo, de parochi. Item de mortuo inferendo. Item actio funeraria, quæ datur pro impensis funeris, de quibus in titul. de sepulturis. Item de loco sacro vel religioso pro puro vendito. de quo in tit. de religio. Item actio in factum descendens delato iureiurando, de qua in ti. de iureiur. Item si mulier ventris no. cal. causa in pos. missa esse di. Item si mulier ventris no. in poss. mittatur, & eadem possessio dolo malo ad alium translata esse dicatur. de quib. in ti. de eo qui mit. in pos. Itē quod cum falso tutore actore gestū esse di. Item de eod. competenti pupillo, de quibus in tit. de iudi. §. generalia. ver. verum. & sequen. Item si omissa causa testamenti, de quo in tit. de testamentis. Item de publicanis, de quo in tit. de censibus. §. nunc dicendum. Item de liber. causa, de quo in tit. de na. ex li. ven. Item de bonis auctoritate iudic. poss. de quo in titul. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. Item si quis test. lib. esse iussit. de quo in tit. de furtis. Item actio in factum contra damnum dantē turba adunata. Item de incendio ruin. naufra. de quibus in titulo, de raptor. Item de sepulchr. violat. de quo in titulo, de sepultur. Item de damn. infect. de quo in titulo, de nou. operis nunciatio. Item de legatis ab hærede præstādis, vel satisdan. de quo in tit. de testamentis. §. j. & §. ij. verbo, de cautionibus.

4 c †¶Explicuimus ꝑtorias actiones, [c] nūc ergo ciuiles designemus: & sunt hæ, scilicet rei vendicatio. Item confessoria & negatoria: de quibus in tit. de causa possess. & proprie. §. in confessoria. Item in rem præiudicialis. de qua in tit. de off. or. ver. vlti. Item in rem præiudicialis, quæ datur domino cōtra seruum. Item contraria in rem præiudicialis de quibus in ti. de na. ex lib. ven. Item petitio hæreditatis. de qua in tit. de iudic. §. vniuersalia. Item finium regundorum. Item fam. ercisc. Item communi diuidundo: de quibus eo. tit. §. communia. Item certi condictio generalis. Item ex stipulatu. Item ex mutuo Item condictio triticaria. Item ex causa. Item ob turpem causam. Item sine causa. Item indebiti, de quibus in tit. de solu. §. sequitur. Item furtiua, de qua in tit. de fur. Item ex lege, de qua in præ §. sequitur. Item actio ad exhibendum: de qua in tit. de iudi. §. fi. Item ex empto. Item ex vendito: de quibus in tit. de empt. & ven. §. prius. Item ex conducto & locato. Item oneris aduersi: de quibus in tit. de loca. §. postquā. Item pro socio. Item mandati: de quibus in tit. de iudic. §. generalia. & §. specialia. Item depositi: de qua in titu. deposito. Item tutelæ, de qua in præ. §. generalia. Item commodati: de qua in tit. de commodato. Item pignoratitia: de qua in titu. de pig. Item præscriptis verbis. Itē præscri. ver. æstimatoria de quibus in tit. de empt. & vend. §. iij. Item præscri. verb. ex permutatione: de qua in tit. de rerum permu. §. dicendum. Item actio in factū subsidiaria: de qua in titu. de causa pos. & proprie. §. sequitur. ver. item iura. Item in factum ex re iudi. de qua in tit. de re iudica. Item ex confessione, de qua in tit. de confes. Item actio ex stipul. pro dote: de qua de donat. inter virum & vxor. Item actio aquæ pluuialis arcendæ, de qua in tit. de causa pos. & proprie. § priuata versi. verum. Item de pastu pecoris, de qua in tit. de iniu. §. sequitur. versic. porrò. Item actio ex testamento, de qua in tit. de testa. §. j. Item ex stipulatu, de qua in tit. de solu. §. prænotandum. versi. Item contra promittentem. & seq. Item furti ñ manifesti: de qua in tit. de fur. Item de tigno iniuncto: de qua in titul. de ecc. ædific. Item arborum furtim cæsarum: de qua in ti. de iniur. §. ij. ver. item si quis. Item rerum amotarum, de qua in tit. de furtis. Item de rationibus distrahēdis, de qua in tit. de iudi. §. generalia. vers. porrò se pe tu. Item legis Aquil. Item de pauperie. Item iniuriarum ex l. Cornelia. de quibus in tit. de iniuriis. §. j. & ij. Item actio in factū contra magistratum, de qua in tit. de iud. §. generalia. ver. item pupillo. item actioni grati. de qua in ti. de na. ex li. vent. Item quanti minoris, de quan in tit. de emp. & ven. §. nunc dicendum.

5 d †¶Sequitur de cautionib⁹ & stipulationibus, quæ sunt hæc [d], sc. actio ex stipulatu, & rem pupilli saluam fore. Item rem ratam haberi. Item iudicatum solui. Item damni infecti. item ea, quæ interponitur ab eo, cui opus nouum nunciatum est. item quę datur proprietario ꝯ vsufructuarium, vel vsuariū [e]. item quæ interponitur ab hærede

ADDITIONES.

a Interdictis. ¶Ro. post præscriptas act. continuauit etiam interdicta, inchoans à mortuo inferendo, ponendo precedentem rubricam generalem de interdictis. finiuit etiam vt auctor in interdicto fraudatario.

b Edictis. ¶Sic & Roffredus post interdicta posuit edicta sine generali rubrica, & inchoans ab albo corrupto, & finiens de legato præstando & satisdationibus ad id.

c Prætorias actiones. ¶Quare præcesserint dicit Roffred. in titul. generali, qui est breuis: demum inchoat à rei vendicatione, sicut auctor, & finit in rubrica quanto minoris: in qua etiam tractat q̄to pluris.

d Hæc Rof. ¶Vbi de cautionib. enumerat 13. auctor xij. vel xi. tm̄: sed septimam declarabo, & xiij. supplebo: quæ est in ordine Roff. vlti. de cautione, scilicet quam facit legatarius hæredi: si solutum esset sibi plus quàm Falcidia pateretur.

e Vsuarium. ¶ vij. est de cautione, quam præbet vsufructuarius de rebus quæ consumuntur vsu.

hærede pro legato soluendo. Item quæ interponitur ab arrogatore pro reddendis bonis arrogati. Item quæ datur fideicommissario contra rogatum restituere hæreditatem, de quibus in tit. de pig. §. sequitur. item quæ interponitur, vt quis in iudicio sistat, de qua in titul. de dol. & contu. §. restat. item quæ interponitur pro morbo, vel euictione, de qua in titul. de emptio. & vend. §. final.

6 †¶Dicendum restat de multiplici officio iudicis [a]. Est enim of-
a ficium iudicis, per quod alimenta petuntur. de quo in titulo, qui fil. sint legitimi. item quo datur restitutio minori: de quo in tit. de in integ. rest. item quod datur contra detinentem filium alicuius, vel contra filium: de quo in ti. de conuer. infid. item quo subueni
b tur colono & vasallo contra dominũ [b], de quo in titul. de censi. item quo grammatici, aduocati, medici, & alij salaria petunt: de quo in titu. de magist. Item quo petuntur fructus à possessore, de quo in tit. de causa possess. & proprie. §. sequitur. item quo petuntur vsuræ quasi interesse: de quo in tit. de vsuris. Item quod datur pro riuis & aquis alicuius ducendis. item quod datur, ne quid fiat in via publica ciuitatis, de quibus in tit. de causa pos. & proprie. §. quia verò. ver. ad hoc. & §. priuata. vers. sed & si me. item officium iudicis, per quod cogitur quis emancipare filium, de quo in titu. de na. ex lib. vẽ. item quo bona debitoris liceat possidere: de quo in ti. de eo, qui mi. in pos. causa rei ser. item quo bonis alicuiùs da
c tur curator: de quo in tit. de iudi. §. generalia. vers. item de bonis [c].
¶Nũc sequitur de bonorũ possessionibus, quæ multæ sunt: de q
d bus habes in ti. de testament. §. sequitur [d]. †¶Restat videre de se-
7 natusconsult. & sunt hæc [e]: Orficianũ. item Tertullianum. idem Rubrianum: de quibus eod. tit. scilicet de testa. §. fin. item Volusianum. Item Turpilianũ: de quibus eod. tit. de cal. item Libonia-
8 num, de quo in tit. de fi. instru. †¶Vltimò dicamus de constitutionibus: quæ sunt hæc, diui Adriani. itẽ Thedosij & Valentiniani: de quibus in tit. de adul. itẽ Seueri & Antonini: de qua in ti. de feruis non ordi. vers. & quia. itẽ edictũ diui Marci, & cõstitutio, si qs in tantã. & inuasor. & cum quærebatur. de quibus in tit. de restit. spo. §. j. item constitutio, non ab re. item constitutio, ex liberis; de quibus in tit. de locato. §. postquã. versi. ceterùm. & sequen. item constitutio, Christianis: de qua in tit. de Iudæis. item constitutio, si constiterit: de qua in titulo de parochi. item constitutio de suffragio: de qua in ti. de magist. item constitutio, ob æs alienum: de qua in tit. de pig. §. j. ver. item cùm ob æs.

ADDITIONES.

a Iudicis. ¶Plus tamen posuit de hoc Rof. vt s. dixi de off. iu. super Rubrica: & statim addam.
b Dominũ. ¶Et hoc tractat Rof. rubr. vij. officiorũ, sed est aliud qđ datur dominis ɔ colonos & adscriptitios: de quo ibi ponit rubricã: & in proxima ibi præcedenti tractat de officio iudicis contra collectores, qui collectas vltra vires exigunt contra id. ff. de va. mu. l. ij. §. fi.
c Bonis. ¶Ista vltima est Rof. de ordine iudiciorum: postq̃ sequunt quatuor respicientes solum materiã tutorum & curatorũ. Omissum est ẽt officium qđ datur ad reuocandã vẽditionem factã me dico pp mala medicamenta, per l. medicus. ff. de var. & extraordi. cog. de quo tractat rubrica de off. iudi. in causa speciali. & vide in seq. rubrica ad certos casus.
d Sequitur. ¶Et vide quod ibi dicam in prin.
e Hec. ¶Sup. illa, de quibus tractat. sunt enim multa alia, de quibus Rof. incipiens à Velleiano, postea illa prosequitur. & idem dicas de constitutionibus, de quibus plenẽ ipse Rof. inter prædicta senatusconsulta prosequitur.

ADDITIONES NOVAE.

Nota quòd licet feratur sententia absolutoria super dominio directo, non tamen præcluditur via intentandi dominium vtile. C. de ingen. manumiss. l. penult. quam allegat Bald. in l. edita. C. de eden. pro hoc fac. gloss. institu. de actio. §. aliæ. sed ibi loquitur in Publiciana.

An possit quis pati se conueniri actione quæ non est nec conuenit, & quãdo hoc intelligatur. not. per Bartol. in l. si socer. ff. de dote præleg.

An quando aliquid pure promittitur possit statim pro illo agi no. in l. eum qui Kalendas. §. quotiens. de verb. obl. & de solutio. l. quod dicimus.

Nota ꝙ si habeo actionem realem & personalem si vnã accepto videor alteram repudiare. inst. de leg. §. nostra. secundũ Bald.

An actio ad exhibendum & rei vendicatio possint simul in eodem libello intentari, gl. in l. qui de inofficioso. de inoff. test. dicit quòd sic contra videtur gl. in l. ij. §. est autem. ff. ad exhiben.

Pone ego eram debitor tuus in centum, naturaliter, tantũ solui tibi viginti. ista viginti nõ possum repetere. sed tu vis vltra me conuenire ad reliqua octuginta, an possit. de hoc not. in l. filiusfa. §. fin. ff. ad Macedon. per Domi. Argen.

Quomodo agere debeam cõtra nomẽ debitoris mei mihi per ipsum obligatũ, not. per gl. in l. hæredem mariti. ff. de hær. act. no. in l. nomen. C. quæ res pignori. obl. pos. Iaco. Butri. in l. procurator in rem. ff. de proc. & hic per Spec. & Io. de pig. c. j.

Quia Speculator in hoc titul. videtur innuere ꝙ petitio hæreditatis sit realis, ad declarationem huius formo quæstionem quã habuit dominus Segnorolus de facto, prout posuit in consiliis suis. Quæritur si petij me declarari hęredem Titij, & per consequẽs eius hæreditatem ad me pertinere ab intestato, tanquam ad proximiorem agnatum, proposita petitione hæreditatis, an ea petitio hæreditatis possit dici realis ad hoc vt statutum Mediol. quo cauetur quòd sententia in reali contra quencunq; possessorem mandetur excutioni, habeat locum. Et primò videtur quòd non per l. hæreditatis. C. de petit. hæredi. secundò per glos. quæ est insti. de actio. §. quædam. Tertiò de natura realis, cuius nõ est quòd nascatur ex contractu, vel quasi, ex maleficio vel quasi: imò intẽtatur contra eum qui nullo iure est obligatus, vt instit. de actio. §. j. Sed ita est ꝙ petitio hæreditatis nascitur ex quasi contractu, vt insti. de obliga. ex quasi contract. §. item si hæres. præterea separatam habet naturam à realibus, l. Fulcinius. §. fin. ex qui. cau. in pos. ea. præterea mixtum ex pluribus simplicibus constituit nouam speciem, l. munerum. §. mixta. ff. de mune. & hon. & quod not. in glo. super dicta rub. & l. si statulib. §. fina. de stat. lib. præterea licet mixtum ex pluribus simplicibus assumat effectum interdum vnius, interdum alterius, tamen secundum propriam significationẽ simplex non continet mixtum seu compositum, l. lege. de leg. iij. & l. in lege Censoria. de verb. signi. præterea cum mixtum ex pluribus simplicibus addat vni extremorum, & addat alteri, quod apparet ex eo quòd alteri⁹ effectum seu naturam assumit. ergo nouum quid constituit, l. ius ciuile. de iustitia & iure, & l. j. §. cum adiicit. de verbo. obli. sed ita est quòd petitio hæreditatis est mixta, vt dicta l. hæreditatis. & not. glos. in l. fin autem. §. sed in his. de rei vendicat. & not. Ioan. in arbore actionum in numero mixtarum per quæ videtur innuere actiones mixtas cõstituere nouam speciem à realibus, & à personalibus, & sic non habebit locum statutum, cum verba debeant intelligi secundum meram & propriam significationem verborum, l. verbis. & l. qui liberis. §. hæc verba, ff. de vulga. & pup. & cum verba casum omissum non capiant, immò derelinquant ipsum dispositioni iuris communis, vt l. si verò. §. de vno. ff. soluto matri. & l. commodissimè. de liber. & post. ex quibus videtur concludi, quòd dictum statutum non habeat locum. ¶In oppositum quòd petitio hæreditatis sit realis, probat text. qui hoc dicit in l. sed si lege. §. petitio. de petitione hæreditatis, & dicta l. fin autem. in gloss. videtur hoc tenere Institu. de actio. §. item quasi Seruiana. & l. si. §. j. cum l. si à te. in prin. de exce. rei iudica. & super rub. ff. de inoffi. test. & l. fin. C. de codic. Spec. in hoc §. sequitur Iaco. Butri. in l. hæredit. de petitione heredi. & insti. de actio. §. j. & Cy. in dicta l. hæredis. qui omnes dicunt petitionem hæreditatis esse realem: & quod dicunt iura esse mixtam, intelligunt quo ad effectum vnde ratione effectus mixtæ quoquo modo potest dici mixta, vt ibi, quod etiam effectus attribuit causæ, l. fin autem. §. fina. de aqua pluuia. arc. & l. cuius. de reg. iuris. & sic quoquo modo ratione effectus dicitur mixta tamen per hoc non imitatur eius naturam, cum per extrinsecũ qualitas nõ imitetur naturam rei. l. tutor. de fideiussori. & l. Zenodorus. C. ad macedo. l. clam possiden. de acquiren. pos. Item probatur per rationes, compositum ex simplicibus non constituit nouam speciem à simplicibus separatam, sed quatenus assumit naturam vni⁹ mixti, illius contra, vt insti. de actio. §. j. & l. actio. de actio. & oblig. hoc idem prob. in glo. in l. ij. de verbo. obli. & l. Titiæ textores. in 3. casu. de leg. j. petitio hæreditatis licet capiat partem realitatis & partem personalitatis, non constituit nouam speciem actionis. sed cum non sit personalis, vt infrà apparebit, ergo necessario concluditur eam realem. & per hoc respondetur multis rationibus factis pro illa parte. Præterea omnis actio personalis descendit ex contractu. vel quasi, aut ex delicto vel quasi: sed petitio hæreditatis non est ex his, ergo non est personalis. Probatio minoris, quemadmodum nos dicimus quòd rei vendicatio dominium in agente ipsam causat, ita id quod fuit in defuncto & hodie est in hærede, vt l. cum hęredes. de acq. pos. & quòd repręsentat eandẽ personam, vt in auth. iusiurandum. §. j. causat petitio. hereditatis, l. j. §. j. si pars hæderi. pe. & hoc ex parte agẽtis. ex parte ergo eius ɔtra quem ipsa possessio, seu restituendi facultas, l. j. §. j. C. de alle. iu. mu. cau. fac. & l. officium. de rei ven. & l. generaliter. de petitione hærereditaris §. contra possessorem. non ago contra illum tãquam contra obligatum, sed quia habet facultatẽ rei restituendę quemadmodum dicimus in rei vendicatione, vt dicta l. officium, præterea ille qui tenetur personali, tenetur ad dandum vel faciendum

endum,dicto §.j.insti.de actio.& dicta l.actionem.de actio & obl. sed per petitionem hæreditatis,non peto mihi aliquid dari vel fieri,sed peto me declarari hæredem in totum, vel pro parte.restitutio autem hæreditatis quæ est facti,l.vbi autem.de verb. oblig. venit ex officio iudicis. vnde malè formatetur libell⁹ si dicerem, dico me hęredem talis,vnde peto mihi hęreditatem restitui:quia tunc sequeretur quòd restitui veniret iure actionis.Cõcludo ergo debere petere declarari hæredem.officio tamen iudicis inhærenti actioni propositæ fiet ipsa restitutio.l.liber.de petitione hęredi.C.&l.non possumus.si pars hæred.pe.per quas leges concluditur quòd iure actionis seu obligationis in petiotine hæreditatis non venit aliquid dandum vel faciendum.cessat ergo contractus vel quasi,& delictum vel quasi: & hæc inter se multum differunt, videlicet venire iure officij, vel iure actionis seu obligationis,vt not.in l.4.depo.coniungendo cum l.j.de iudi. Si ergo iure actionis vel obligationis in petitione hæreditatis non possum petere mihi aliquid dari vel fieri necessariò sequetur ipsam nõ esse personalem,&per consequens attenta eius causa & origine,quę non consistit ex contractu vel quasi, erit iudicanda realis. Præterea omnes vendicationes censentur reales,insti.de actio.§.appellantur.sed per petitionem hęreditatis vendicamus,vt dict.l.licet. de iure deliber.& l.legitimam,de petitio.hæredi. & l.si pars hæreditatis peta. præterea omnis petitio hæreditatis censetur esse in rem.l.actio.de actio.& ob.& l.pecunię.§.petitionis verbo.de verbo.signi.Sed communiter nos vtimur hoc verbo petitio hæreditatis, & non actio,vt C.& ff.per totum,de peti.hær.tam in rubro quam in nigro,potissime in l.item veniunt. Præterea personalia dicuntur ea quæ respiciunt personam, & in quibus directè concluditur contra personam,l.j.§.is qui.ad Trebel.&l.forma.§.si verò.de censi.& ideo in talibus semper concluditur respectu personæ,& hoc apparet tam in realibus,quæ dantur pro rebus singularibus,siuè sint incorporales,vt dicto §.hoc.& insti.de actio.& l.ij. in prin.& l.sicuti.§.si quæratur. Si serui.vindi.siue sint corporales l.in diem.de rei vendi.& dicto §.j.insti.de actio. quam etiam in realibus quæ dantur pro vniuersitate, vt in petione hæreditatis.nã semper concludo respectu ipsius hæreditatis, concludendo me declarari in totum aut pro parte hæredem, vt dicta l.licet.& l.nõ possumus.& quod notatur in l.j.§.j.si pars hęredita.pe.vnde si hęreditati daretur facultas loquendi,deberet ipsi libello respondere.pro quo fac.in l.officium.ff.de rei vendi.Sed quia parum valerent iura,l.ij.§. post originẽ.de orig.iur.ideo officio iudicis compellitur ad restituendum persona habens facultatem restituendi, l.qui restituere.de rei vendic.& dicta.l.officium,& l.licet.Præterea vnumquodque debet denominari ab eo quod est potentius & principalius, l. cum in diuersis. ff.de religio.& sumpti.fun.& l. legatis.§.ij.de leg. iij.& l.quæritur.de statu homi.sed in petitione hæreditatis interdum venit aliquid realitatis,interdum personalitatis,nam prout eam intento ad ea quæ fuerunt in bonis,seu ex bonis defuncti, & quæ hodie appellantur hæreditas, assumit naturam realis:vnde cum hæres&defunctus censeantur eadem persona,vt in authen.de iureiuran.amor.præst.in princ.petendo hæreditatem videtur petere id quod fuit in bonis suis. put verò peto fructus, assumit naturam personalis, quia peto id quod nunquam fuit in bonis suis, & præsumptiuè appellantur præstationes,vt dicto §.petitio.Sed manifestum est quod id in quo assumitur natura realis,est potentius & principalius,quia est ipsa hęreditas,quàm reliquum. nam dicit quòd fructus ipsam hæreditatem augent,vt dicta l. item veniunt.§.fructus.& §.non solum.& l.sed si lege.de petitio.hæredi.ergo id habent per modum accessionis ad ipsam hæreditatem,cum augmentum habeat se per modũ accessionis respectu illius cui obuenit. vt l.si ex toto.§.j.de lega.j.& l.id quod.de peric.&com.rei vend.facta ergo denominatione ab eo quod est principalius & potentius,ipsam iudicabimus esse realem.Ex quibus videtur concludendum non obstantibus allegationibus in contrarium,eam esse realem,habere tamen effectum mixtum,interdum actu quando intentatur ad hæreditatem & eius fructus, interdum aptitudine, sed non actu, quod contingit quando solum modo intentatur, tũc etiam actu habet effectum etiam realis,& non mixtæ. Item quando intentatur ad precia rerum hæreditariarum,seu fructus,habet effectum personalis actu, & non mixtum.hæc omnia probantur in dicta l.hæreditatis.& dicta l.si rem,de petitio.hæred.Et hanc puto esse veram,& ita obtinui de facto.Signorolus. Vide circa hoc quod not. dom. Nicola. de Neapol.Insti.de actio.§.quidam.vide Bal. de peti.hæredi.l.hæred.& quod not.Ang.eodem titul,l.si hæreditatis.vbi ponit formam libelli.

§ Quid si peto quicquid habes & possides in tali villa.Circa hoc vide quod no.in l.vxorem.§.legauerat.de leg.iij.& Inn.in c.cum ad sedem.de resti.spo.& l.rei appel.de verb.signi.la ij.per Bart.in l.de pupillo.§.qui nunciat.de ope.no.nunciatio.

§ De libello generali admisso quid operetur no.in ca.ij. de ordi. cogni.per Inno.

§ An in obligatione rem restitui,re perempta possit ipsa res peti,Bar.in l.si concubina.ff.rerum amot.

§ Si statuto cauetur quòd per liberam personam possit quæri actio alij,an dicetur vtilis vel directa,Bartol.in l.prima.§.sublata.ff. ad Trebel.

§ Si statuto cauetur quòd non detur actio alicui,vel quòd audiri non debeat,an sit opus exceptione.Bar.in dicto §.sublata.

§ Nota ꝙ vbi aliquis possidet beneficiũ, cogitur dicere titulum suæ possessionis,cum est contra eum suspectio,non autem à parte,vt est gl.secundum Bal.in c.j.de re iudi.lib.vj.

§ Quid si cœpi petere aliquam rem, cum à principio non haberem ius petendi,lite autẽ cõtestata facta est mea,an ex superueniente iure post litem contestatam possit fieri condemnatio. not. in l.si rem aliquam.§.fi.de pignora.actio.in gl.& ibi Iac.Butr.

§ Quid si superueniat dominiũ pendente lite,an videat̃ deductũ in iudicio,no.gl.in l.si mater.§.eadem.de excep.rei iudi.& ibi per Bar.& not.in c.abbate sanè.de re iudi.lib.vj.per Archid.vbi dicit, ꝙ si quis petit rem ex causa venditionis,licet in libello non exprimat locum,nec tempus dictæ venditionis,tamen si lite contestata acquirat dominiũ dictę rei sibi non prodest,vt pro ipso feratur sententia: secus si iure dominij, vel quasi, quia tunc si post litem cõtestatam nouum dominium acquirat,fertur pro eo sententia, l.si autem.de rei vendica.& dicta l.si mater.§.eandem. cum enim nullas causas dominij expresserit,habet circunstantias loci & temporis certi. & ideo non est vis quo loco & tempore dominium ad ipsum pertineat,secundum Innocen. & Ber.Fac.Bald.in l.edita.de eden.

§ Nota ꝙ si lite cõtestata super aliqua re,compareat tertia persona,dicens se possidere dictam rem,& offerens probare,& probãs non condemnabitur reus conuentus ad restitutionem rei quam non habet.ff.de rei vend. l. si is.& Innocen.in capitul. cum super. de re iudi.

§ Nota quòd petendo rem singularem non videtur peti seruitus debita ipsi rei,nisi quoad interruptionem præscriptionis,l.rei appellatione.de verborum signi.

§ An ille qui desiit possidere possit petere vt prius conueniatur possessor quàm ipse,not.in l.Stichum.§.dolo.de solutio.per domi.Nicol.de Neap.

§ Statuto cauetur quòd debitum ascendens vltra secundam librã non possit peti, nisi inde fuerit confectum instrumentum. modo aliquis mutuauit vltra dictam summam sine instrumento, & vult tantum petere l. & residuum perdere, an possit non obstante statuto.Iac.Butri.& Ray.in l.præterea.ff.mandati.dicunt quòd sic,per illam l.cum sequenti.fac.quod not.in l.sed Iul.§. quod dicitur.ff.ad Macedo.

§ An petitio hæreditatis detur contra possidentem cum titulo acquisito post mortem testatoris, not. in l.edicto.C.de edic.diui Adria.tol.

§ Nota ꝙ pignoratitia quæ datur debitori est in personam, l. final.in fin.C.de distrac.pignor.illa verò quæ datur creditori est in rem,l.pigno.C.de pigno.

§ An competat mihi publiciana,si ab vno habeo titulum,ab alio est mihi tradita res.Ray.in l.de publiciana.per glo.in l.ij.§.si à pupillo.ff.de vsuca.pro empt.simile no.in l.cum solus.ff.de vsucap.

§ Nota ꝙ quis non prohibetur deducere in iudicium per viam actionis,licet fuerit deductum in alio iudicio per viam exceptionis.Bar.in l.qui Romæ.§.fi.de verb.obl.& l.j.C.de ordi.iudici.per doc. in l.peremptorias.C.sent.rescind.non poss.& l.ex diuerso.§. j.de rei vendi.l.j. quando actio ciu.præiudi.criminali.& l.quod.in dic.§.si ratione.de compen.

¶Bald.De actione,seu petitione.

ACTIO non est de necessitate in libello proponenda explicitè, licet implicitè sic:quia genus causæ genus actionis significat. Si tamen ex eodem actu plures speciales oriuntur actiones,altera eligenda est.Item si oriatur generalis& specialis,quia vna non habet,eligit:vt l.certi condictio.in prin.ff.si certum pet.ver.vtrũ. per G,& per Cyn.& me in l.edita. C.de eden. & qui non vult eligere,repellitur.versicu.sequitur quid si nolit. G.¶Licet staturũ dicat, quòd quis non teneatur proponere actionem, tamẽ factũ clarum proponere debet,maximè in criminali.§.fi.versic,si quid sit.Peto talem rem,quam dico meam fuisse,an procedit libellus. §.sequitur.ver.quid si ago.ff.de confes.l.certum per act.de transc.præterea.ff.de verbor.signific.l.verbum oportebit.per Dy.& l. edita.per Cyn.Bal.¶An qui iam possedit,presumatur etiam nũc possidere.versic.Item secus in possessioni.vide s̃.de de arbi. §.sed quid compromittitur. ¶Si ago contra te depositi, & tu confite-

ris in commodato, cōdemnaris vl confessionis, non vigore petitionis: ver. hoc qm. G. j. de li. concep. §. fi. ¶Rei vendicatio, actio ex testamento & hypothecaria nascuntur tantùm adita hæreditate. ver. illud no. sed post competunt. ff. quemadmodū ser. amit. l. si partem. §. j. G. ¶Quot sunt necessaria in Publiciana. ver. etiam nota quinq; G. Vide no. Insti. de lega. §. nostra. & de rei ven. l. si in rem. per Accur. ¶Ago contra te, qui facis molendinū in mei p̄iudicium. e. §. ver. fi. G. Vide quod no. C. man. l. per diuersas. §. excep. no. Dicit Spe. ꝙ reus, q cōuenitur actione, q̄ excluditur per ti. possessoris, debet esse cautus, si non habet titulum, vt tradat alteri, vł dimittat possionem, & tandem ab eo emat, & per traditionē recipiat. §. in anterioribus. ver. si autem. G. dic vt per Cyn. C. de pet. hære. l. cogi. & ibi per Bar. vide ff. de euic. l. si rem. in prin. ff. de alie. iudi. l. iij. §. opus. de peti. hæredi. l. si & rem & precium. per gl. ordi. Nam illud consilium non est bonum, pp malam fidem rei, secūdum Bar. Idem si acquireret titulum & non possessionem. nam titulus iste nil operatur sine possessiōe ab eodem p̄tendenda. ff. de de publ. eum q. §. fi. Nec mutauit cām possessionis per inanem titulum & ficticiū: quia titulus habetur, qui non meretur executionem traditionis. ff. quibus modis pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. super uacuum. Bald. ¶Ex recepto emittitur officium iudicis, non actio personalis: & libellus debet euelli de corpore rescripti. §. semper. ver. non igitur. & se. ¶Qualiter procedatur coram executore in beneficialibus: & de forma petendi, vide plenè eod. §. per G. & de inhibitionibus eorum; & an prosit post impetrationem tonsurari, vel primo beneficio renunciare. eo. §. sub diuersis. versi. per G. & facit ff. de pig. l. si superatus. §. fin. secundum Dyn.

a ¶De cessione actionis [a]. Rubrica.

Quia sæpe in iudiciis fiunt actionum cessiones: idcirco de his aliqua subnectamus. Primò dicētes, quid iuris de eis sit. Secundò super eis instrumentorum formas conficientes.

ADDITIO.

a De cessione aūt iurium, puta quæ habet venditor in re: formam vide j. de emp. & ven. §. j. pen. col. ver. aliquando. Est sciendum, ꝙ nullus de practicis nominatis per auctorem in procemio formauit hanc rubricā: & qđ plus est nullus ipsorum de materia tractauit, nisi Vber. de Bona. aliquid sub rubrica de procuratore in rem suā. Pabulū ergo huic rubricæ dedit auctor à summa Azo ti. ne liceat potentio. Gof. de alie. mutādi iudicij. & maximè ab Host. ibidē, qui in fine illius tituli formauit rubricellā de cessiōe Actionis Et à glossis, e. ti. de alie. & C. man. l. pen. & vlt. & à diuersis scriptis, quæ super his habentur. Nam habeo per And. de Barulo hāc materiam plenissimè tractatā: qui dixit in princ. nam qa quotidiana est, non negligenda. ff. de vsuc. l. iusto. in prin. de lib. lega. l. legaui. in prin. & C. de iud. properandum. in prin. ad idē de rest. spo. sæpe. & eo. tit. frequens. lib. vj. & codē lib. de except. pia. Secundā partē primi §. potissimè habuit ab Alber. sub rubrica, de proc. in rem suam, fm §. & eius formas omnes habuit à Rolan. vt ibi dicā in prin. reseruari Iac. de Are. qui summā de materia rubricæ composuit, quam non vidit auctor, in qua p̄missa differentia inter cedere & mandare, q̄ fatetur no. in l. j. C. de act. & obl. in gl. aliud est cedere. & Cyn. ibi de hoc. in 4. q. Demū ipse Ia. subdit materiam per hæc membra. primū, qualiter fiat cessio actionis & iuris. Secundū qs cedere possit. Tertium, q̄ actiones possunt cedi. Quartū, cui, & in quem transferri possunt iura & actiones. Quintum, q̄ actiones ꝯpetant ei, qui iura & actiones per cessionem acceperit. & hęc vnde nascantur. Sextum quādo compellatur quis cedere actiones, & quo iure. Septimum, de his, quæ fiunt circa iudiciū agentis ex iure cesso. De his aliqua scribam infrà, vt aliàs feci. hic ad materiā notifico quęstionem dñi Iac. But. patris, sic propositam. Statuto cauetur, ꝙ bannitus pro debito possit capi de voluntate creditoris. quæritur an possit capi ad petitionem habentis iura cessa pro ipso debito, & omni eius iure. Hanc subtilissimè & copiosè tractauit. dubium vides: quia non quæritur de hærede, sed de singulari successione. Item non quęritur de verbis legis communis, sed statuti, quod ñ recipit interpretationem, saltem extēsiuam. de hoc satis de reg. iur. pro possessore. lib. vj. Concludit soluendo, ꝙ cùm statutum non habeat contemplationem ad personam, sed ad causam, vt facilior sit exactio: & ad cessionarium pertineat hæc causa facit ff. de reg. iur. l. in omnibus causis. ij. Item cùm appellatiuum sit nomen creditoris. Item cū cessionarius iste sit procurator credentis, licet ad suum commodum, & principalis creditor per procuratorem hoc petere posset, & hæc voluisse videtur. & competit sic verbum statuti, procedat captio ad petitionem ipsius, ibi vide, quia breuiter oīa solutioni eius connexa nō possunt includi. ¶Et huic bene coniungitur q̄stio quondam dñi Thomæ de formaginis, quæ incipit, Statuto cauetur, ꝙ si quis, cuius vnū membrum erat: an statutum, p quod præscribitur creditori ex mutuo non petenti creditum intra quinquennium, locum habeat in cessionario per quinquennium tacente: & terminauit ꝙ sic, per leges ff. de verb. signifi. creditores. cum duabus sequentibus. & eodem tit. creditor. per quarum textus patet illum creditorem esse, cui competit actio sine exceptionis obstaculo: sicut & is dr̄ debitor, à quo inuito pecunia exigi potest. codē tit. l. debitor. Sed certum est, cessionarium agere, & ab initio exigere posse, vt in l. postquam. de hæredi. vel actio. ven. C. & ff. eod. l. emptori. ff. de procurato. l. procuratore. in rem. & C. de actio. & ob. si insolutum. Inducit regulam, quæ in alterius. ff. de reg. iur. & eodem tit. lib. vj. Adiuuat etiam hoc per leges, ff. de annu. leg. l. legatum. & l. annua. §. j. à Titia. & l. pe. & antepe. Idem terminauerat prius Richard. Malumbra, valde copiosè in quęstione quæ incipit, Statutum est in com pluribus. Dicit Rof. ibi de offi. iud. rubrica, de bonis auto. iud. pos. in principio, ꝙ creditor est omnis ille, cui aliquid debetur ex quacunq; causa, siue ex cōtractu, vel quasi, siue ex maleficio, vel quasi: dummodo nō ex actione populari: quia tunc ante li. cont. non est creditor, nisi probaretur propriumdamnū. in prę. l. creditor. ff. de verb. signific. & l. si is cui. Dicitur etiam creditor omnis, cui debetur aliqđ ex actione vel petiōe iurisciuilis, honorarij vel extraordinarij, sine vlla exceptione, siue purè, siue in diem, siue sub ꝯditione. Sed huic vltimo obstat ff. de condi. inde. l. sub conditione. vbi solutum repetitur. Rñdet quod dictū est, intelligi fm quosdā de conditione certa: puta, si moriatur, ff. de condi. inde. quod si. ff. de nouat. si pupillus. §. qui sub conditione. si autem est incerta, vt si nauis ex Asia venerit, tunc nō est creditor. Alij dicunt vtroque casu illum esse creditorem, cùm spes illa veniat in collationē: licet in legato conditionali sit secus. Insti. de verb. obli. §. si sub ꝯditione. ff. de actio. & obli. is cui. de colla. bono. l. j. §. de illicita. ff. de reg. iur. quæ legatur. & dicit sic Azo. tenuisse. Adde, ꝙ stante statuto, ꝙ debitor possit capi ad instantiā creditoris, ꝙ poterit capi ad instantiam eius, qui habet ius in re cessa à creditore. Sequitur Roma. consilio cxlij. incipiente, Qui cessionarius. & ibi allegat textū à nemine allegatum, vt ipse dicit in l. 2. C. de donat. vbi dicit probari, quòd cessionarius est verè creditor.

SVMMARIVM.

1 *Cessio actionis multis modis fieri potest.*
Cessio actionis fienda inter viuos ex pacto, qua modo sit subdistinguenda.
2 *Minor vel ecclesia patientes causæ iacturam, eo quòd actionem cesserunt pot̄tiori, an petere possunt restitutionem in integrum.*
Restitutio in integrum non habet locum in delictis.
3 *Plebeius cedens actionem potentiori, quam habebat contra alium æquè potentem: an iactura causæ debeat affici.*
4 *Confessio sola cedentis actionem, an nocere debeat ei, cui cessio facta fuit.*
Procuratore litem contestante non potest dominus agere.
5 *Cessione actionis facta non potentiori, si actio in iudicium deducatur, quibus casibus teneat.*
6 *Cessione actionis facta non potentiori, si actio nondum est in iudicium deducta, quid iuris.*
7 *Cessio actionis, de qua dubitatur, an sit vera, vel simulata, quibus casibus præsumetur esse simulata.*
8 *Cessio actionis clerico per laicum facta contra laicum, an possit esse vera.*
9 *Præsumptio simulatæ cessionis, an euitetur ratione consanguinitatis, vbi laicus cedit clerico contra laicum.*
10 *Cessio actionis præsumitur fraudulenta & simulata, vbi is, qui causam recipit est litigiosus, & solitus talibus implicari.*
11 *Excommunicatus si alicui cedit actionem, vel obligat villam cum pertinentijs in qua est ecclesia: an recipiens talem cessionē poterit præsentare, vel agere.*
12 *Titulus de litig. habet locum, etiamsi postquam iudicium cœptum est, res, de qua agitur, in alium transferatur.*
13 *Edictum de alie. iu. mu. causa fac. locum habet, vbi reus transfert possessionem & proprietatem in alterum, ne ipse valeat conueniri.*
14 *Venditione facta causa mutandi iudicij, potest aduersarius conuenire emptorem, vel venditorem.*
Alienatione mutandi iudicij causa facta, in integrum restitutio edicto perpetuo permittitur.
15 *Actio in factum ex edicto de alienatione iudicij mutandi causa facta, vt locū habeat, quæ sint necessaria.*
16 *Auxilium quibus casibus non debeatur actori.*
17 *Edictum de non præstando auxilium actori, quibus casibus fallit.*
18 *Actiones vbicunque habens, vel se obligare potens, potest & procuratorem in rem suam facere.*
19 *Minor vendere non potest sine decreto iudicis, nisi necessitas sit.*
Cessio nominis est venditio.
20 *Procurator habens mandatum speciale ad cedenda iura, an possit eadē cedere.*
21 *Vtilis actio in sex casibus potest alicui competere sine cessione.*
Nomen actionis est generale.
22 *Bonis alicui ꝑpter maleficiū cōfiscatis, in quibus erāt actiones, an illæ actiones*

nes transeant in fiscum, & earum fiet cessio.
23 *Emptor nominis si alteri vendit, quam actionem habebit secundus emptor.*
24 *Directa actio inhæret ossibus, & facilè non transfertur.*
Cessio hypothecariæ sine principali, an valeat.
25 *Debitore alicuius tres fideiussores dante, an vno conuento, cedi debeat ius pro parte, vel insolidum.*
26 *Bannitus an possit cedere iura.*
27 *Iusto possessori cedenda sunt iura.*
28 *Cedens iura contra debitorem, an videatur etiam cedere contra fideiussorem.*
29 *Cessiones eisdem titulis & causis fieri possunt quibus & aliarum rerum traditiones.*

1. §. Sciendum est igitur, quòd cessio quandoque fit in vltima voluntate: ¶ Quandoque inter
viuos ex pacto. Si in vltima voluntate, subdistingue. Nã aut actio
quæ ceditur, erat iam in iudicium deducta, aut nõ: si ceditur actio
nondum in iudicium deducta, valet. ff. de lega. 3. nomen debito-
a ris[a]. Si verò ceditur quæ iam erat deducta, exercitiũ actionis, siue
prosecutio cãæ ptinet ad hæredẽ: & si aliqđ obtineat, præstabit il-
lud legatario: si nihil obtinet, nihil dabit: qa litis euẽtus intelligi-
tur legatario relictus: tamen legatarius poterit interesse liti ne hę
1 res colludat. C. de litig. authentica nunc si hæres. † Cæterùm si
cessio actionis fiat inter viuos ex pacto, iterum subdistingue. nam
aut cessio fit potentiori, aut non: si potentiori, non valet, imò ia-
b ctura causæ afficitur is, qui potentiori cedit[b]: quia perdit ius su-
um ipso iure, vel per sententiam, secundum varias opiniones: &
potentior se immiscens punit extraordinariè officio iudicis: Hęc
probantur & not. ext. de ali. iud. mutan. causa facta. capitulo 2. &
C. ne liceat poten. l. 2. & fi. quod intellige de eo, qui potentior est
ratione publici officij cui præest: vt quia est dominus, vel Balliu[s],
vel magistratus: cuius officij occasione terribilis aduersario esse
potest: vt C. quod metus causa. l. fi. & C. si quacunque præ. po. l. v-
nica. & C. si rector prouin. l. vnica. & C. de his qui poten. no. l. vni
ca. & C. quod me. causa. si per impressionem. secus, si aliàs sit po-
tentior, quàm ratione officij: sicut & tutor dicitur potentior pu-
pillo ratione officij: & ideo ei contra pupillum cedi non potest:
2 vt C. qui da. tut. poss. auth. minoris. † ¶ Quid si minor vel eccle-
sia passi sunt iacturam causæ eo quòd cesserunt actionem poten-
tiori: nunquid potest petere restit. in integr. Respond. non: quia
in delictis non habet locum restitutio. C. si aduers. delict. l. vni-
ca. ff. de minoribus. auxilium. in principio. quod verum est,
c quantum ad ecclesiam si prælatus & capitulum id fecerunt[c]. Ali-
às enim si omnium consensus non interuenisset, non redundaret
in damnum ecclesiæ. 16. q. 6. si episcopum ext. de exce. cùm ve-
3 nerabilis. † ¶ Quid si aliquis plebeius cedit actionem potẽtiori,
quam habebat contra alium æquè potentem, vt quia fortè vter
que dñs est in illo loco: nũquid debet affici iactura causæ? Resp.
sic: quia potentior semper debet attendi respectu cedentis, & nõ
eius, contra quem ceditur. secundum Odo. ¶ Ex proximè dictis
ergo videtur, quòd si laicus cedit clerico contra clericum, nihilo
minus punitur, ac si contra laicum cessisset. Quidam tamen con-
tra. Et not. secundum Gof. quòd clericus intelligitur potentior
laico ratione officij: nam rõne sui officij fortitur priuilegium. ex-
tra. de fo. comp. si diligenti. cum suis concord. & ideo non valet
d cessio sibi facta: arg. in præ. decre de alie. iu. mu. c. 2.[d] Et idem vidẽ
tur alii sentire: vt patet j. ver. ex præmissis. & ver. in summa no. se-
cundum P. Sed Inn. IIII. & dominus meus contrà: dicunt enim ꝙ
clericus non intelligitur quo ad hoc potentior laico: nec cedens
ei iactura causæ afficitur: nisi clericus potestatem habeat super e-
um, contra quem cessio fit. De hoc j. ver. 4. nec in pre. dec. repro-
batur cessio: non quia fieret in clericum: sed quia in fraudem & si
mulatè fiebat, vt ibi dicitur: quo quidem casu non valet, quod fit:
vt ibi. & C. manda. l. fi. in fi. & propter rationem aliam positam j.
4 ver. dic ergo: quòd licet. † ¶ Sed nunquid sola confessio ceden-
tis nocet ei, cui cessio facta fuit? Videtur quòd nõ. ff. quemadmo
dum serui. amit. si partem. §. fi. in fi. Nam postquam procurator li
tem contestatus est, dominus agere non potest. C. de donat. l. 3.
valet tamen saltem tanquam vox vnius testis, vel etiam plus, si sit
soluendo is, cui fit. arg. quòd noceat. ff. de leg. j. seruum filij sui ca-
strensis. §. j. Vber. de Bobio dixit, quòd si habet regressum contra
eum nocet: alioquin nõ. & ita iudex variè, &c. ex personis & cau
e sis cõstituet. ff. de rei ven. in fundo. ff. de ac. & ob. l. fi.[e] Iac. Bal. con
tra quia dolus auctoris bonæ fidei ẽptori nocere non debet, &c.
f C. de peric. & commo. rei vend. dolum.[f] Quod autem dixi ceden
g tem potentiori affici iactura causæ, dicit Vincen.[g] verum esse, si
quis cedat ea intentione, vt potentior & terribilior appareat: vt
s. ver. cæterùm. Si verò bona fide cedat, non vt potentior, vel ter
5 ribilior appareat, non obest. C. de procu. qui stipendia. † ¶ Si au
tem fit cessio non potentiori: aut est actio dubitata, aut indubita-
ta. si fit dubitata, id est, in iudicium deducta: vt ff. quib. ad li. procl.
nõ licet. l. 2. tenet in quinque casib. puta si fiat causa dotis, vel do-
nationis añ nuptias, vel transactionis vel diuisionis: q̃ fit inter hę-
redes de rebus hæreditariis: vel ex causa legati, seu fideicommissi
cùm nondum super re legata, vel fideicommissa fuisset quæstio
mota, testatore viuente: sed post mortem eius mota est cõtra hę
redem. aliàs autem in aliis casib[us] ñ tenet: imò punitur tam cedẽs,
quàm is, cui cessio facta est, cum distinctione tamẽ: vt si sciens ali
quis emat

ADDITIONES.

a Debitoris. ¶ Nec videtur distinguẽdũ, an fiat in potentiorẽ. facit ff. de alie. iu. mutã. cã. facta. l. ex hoc edicto. §. alienare. vbi dicitur quòd legando vel hæredẽ faciendo quis nõ alienat, vt teneaẽ ex illo edicto: alienatio tamẽ valet. C. de secun. nuptiis. si qs prioris. §. primo. & ff. de leg. 2. l. peto. §. patre. Sed parcendũ est illi, qui ex necessitate facit. ff. de fun. do. l. j. Non obstat ff. de hære. insti. l. pe. quia speciale in principe. vt ibi not. ibi. dicitur ꝙ litis mouẽdę cã, scilicet sibi, vel p ipsum imperatorẽ hæredẽ institui inuidiosum est. Concor. ff. de iure fisc. res quæ. §. litis.

b Cedit. ¶ Vide versi. quod autem. j. e.

c Fecerunt. ¶ Idem no. de or. cog. c. 2. in 3. gl.

d c. 2. ¶ Vide quod ibi dixi super j. gl. Adde ꝙ Pau. de Cast. in l. p di-uersas. C. mand. dicit se consuluisse, cùm quædã mulier paupcula haberet actionẽ, puta sex milliũ florenorum ꝯtra quosdã poten-tes, & illa actio erat sibi inutilis, ꝙ impunè cesserat illam actionẽ alij æquè potẽti, p duobus millib[us] florenorũ, & ꝙ ille totũ pote rat conseq & facit ver. j. quod autem dixi. & ver. sed nũqđ ratio-ne consanguinitatis. circa fi. Quo verò ad ver. ex proximè dictis. scilicet ꝙ cessio possit fieri in clericũ, Roff. idẽ consuluit eius cõ-silio 518. Stante autẽ statuto, prout est Perusij, quòd null[us] de do-mo magnatũ capiat cessionẽ contra popularẽ sub pœna nullita-tis cessionis: si clericus magnas illam accipiat, cessio erit nulla. Ita cõsultũ inuenies iuxta cõsilia Federici, eius consi. 85. cũ sequent. Idem erit, si mulier potentiori cesserit, nõ cadit à iure suo. Ita ꝯsu luit Bal. consi. 136 incipiente. Quædam mulier. lib. 2.

e l. fi. ¶ Hucusque fuit iste ver. Alber. Gal. ti. de procu. in rem suam. ver. sed nunquid si præter. ver. valebit.

f Dolũ. ¶ Guido de Suzar. mouens hoc dubiũ in l. fi. C. de procu. remittit illuc. Sed in l. si actor. ff. de proc. ꝙ præiudicet ꝯfessio, in ducit. ff. de pac. si cum ẽptore. & de transac. l. fi. §. vlt. Ad contrariũ inducit l. in causæ. §. fi. & l. seq. & l. procuratore. ff. de pcur. & prę. l. 3. de noua. C. & illud dicit verũ de stricto iure. Ad præ. §. vlt. re-spondet, ꝙ illi subuenitur pter ignorãtiam: sed hic est ex vtraq; parte scientia. dic tamẽ ibi, ꝙ iudex ad veritatẽ habẽdã potest vo care cedentẽ, cùm ad eum spectet veritatẽ ĩquirere. ff. si quis cau. si eum. C. de eden. l. is apud. Facit qđ dixi de defensore, in fi. Dicit tñ, ꝙ de iure cogi nõ deberet: vt qa principalis, non: quia non est in lite: vt testis, non: qa teneẽ de euictione: quia vẽdens nomẽ, te-netur facere bonũ nomẽ. ff. de hære. ven. si nomen. & l. sequ. & si cã est ppria. 2. q. 6. biduũ. Sed hoc obstaret, qñ produceret à ces-sionario: sec[us], si ab eius aduersario. Dy. ff. ad Tre. l. facta. §. si heres. tenet ꝙ dicit confessionẽ cedẽtis ñ nocere cessionario, fortè ve-rũ esse in casibus l. 3. C. de nouatio. Et ibi Cyn. qui tenet idẽ, indu cit hãc questionẽ, sine fortè. De ꝯfessiõe, q̃ fecerat cedẽs post ces sionẽ extra iudiciũ, ñ est dubiũ, ꝙ nõ præiudicat cessionario: quæ nec sibi regulariter noceret. de quo j. de confes. §. 3. Remanet du biũ, qñ in iudicio per calũniæ iuramẽtũ à se præstitũ. qđ dic vt in frã de iur. cal. §. restat. ver. procurator. & qđ ibi dicã. vel per iurm de veritate pstitũ, vt à teste confiteẽ. vel asserit ꝙ cessionario no-ceret: puta prius sibi fuisse solutũ in totũ, vel in partem: vel aliud simile. & verè hic est perplexitas. Posset enim creditor facta sibi solutione sine probatione, vel cũ illa, quæ deficit, cedere alteri ig noranti: econuerso facilè posset fieri collusio, si crederetur cedẽ ti maximè inopi. Hoc puto Vbertũ considerasse vno mõ, & Gui donẽ de Suza. alio. Cuius dictũ satis sequẽdũ esset: aliàs distinctio Vber. placet, cui obstat ff. si regũdo. l. pe. Sed vide qđ dixi s. de te-ste. §. j. ver. quid de vẽditore. cũ sua remis. Propter id quod de Dy no dixi. sciendũ, ꝙ Dyn[us] vsus fuit illo fortè, quòd prædixi, pter id, quod prædixerat in præ. l. seruũ filij. §. j. qui incipit, si quis rem. nam posita distinctione Vber. de qua supra dixit, indistinctè non necere, pter l. si partem. §. fi. ff. quemadmodum ser. amitta. & ff. loca. qui fundum. in fi. allegat etiam ff. ad Tre. l. facta. §. si heres. Et ad seruũ ibi respondebat, quòd nil faciebat: quia ibi legans tacitè & expressè legatũ poterat reuocare: postea verò mutauit: vt s. Et cautius corrigendo dicebat tenendũ, qđ no. in l. si cũ emptore. ff. de pac. superius allegata. Et hoc totum habeo post eum in præ. l. seruum. §. primo. Ad materiam etiam facit quod no. C. de fideiu. mi. l. 2. Adde huic additioni Pau. de Cast. in d. §. si heres. vbi plenè explicat materiam. Et vide ẽt, an ꝯfessio cedentis noceat cessio-nario, eũdẽ Paul. ꝯs. cccxciij. Angel. cõs. 258. Bald. cons. 363. lib. j.

g Vincen. ¶ In decre. 2. de alie. iud. mu. causa facta.

quis emat actionem,vel rem litigiosam, cogitur eam restituere venditori,& præcium,quod dedit,amittit;non vt lucro cedat vẽditori, sed vt etiam alia tanta quantitas ab eo fisci iuribus inferatur:& lis suo marte currat inter venditorẽ & eum,cum quo prius qõ mota erat. Si autem ignorans rem litigiosam emit:tunc irrita alienatione facta præcium cum alia tertia parte recuperabit à vẽditore.Si verò ex causa donationis aliquis rem litigiosam recepe rit,æstimatur res, vt in ipsius æstimatione rem in alium transferens puniatur.Hæc leguntur C.de litigio.l.fi.

6 † ¶Verum,si actio quæ ceditur,fuerit indubitata,id est,nondum in iudicium deducta,adhuc subdistingue. nam aut constat eam veram esse:aut constat eam simulatam esse:aut dubitatur:si constat, indubitanter verum esse,tener,nisi fiat potentiori:vt s.vel nisi causa auaræ venali tatis:vt extra.de alie.iud.mu.cap. 2.secundum dominum meum. Constat autem eam veram esse, si actio magnæ summæ cedatur pro magna summa, puta actionem tibi contra aliquem in centũ libris competentem,cessisti mihi pro centum lib. Item si facta ẽ causa donationis. Item si cohæres cedit actionem cohæredi suo: vel si hæres cedit legatario,cui res,vel actio est legata.Item si debitor cedat suo creditori pro debito,etiam si cedat actionẽ competentem ad maiorem quantitatem ,quàm debeat. Item si dum possideo rem aliquam,aliquis me pro re illa incipiat conuenire, & ego emo ab aliquo ius, siue actionem , qua mediante possum rem illã defendere,valet cessio:nec pſumitur simulata. Hæc omnia probantur C.manda.per diuersas,& de tali cessione intelligũtur C.de hære.vel acti.ven.l.prima,& per totum.præcipuè in tribus legibus,vt & C.de noua.l.tertia.Si autem constat cessionem esse simulatam tunc non valet.C.mand l.final.§.si quis autem.& §.sed & si quis donationem,quia plus valet,quod in veritate agitur,&c.extra.qui fil.sint legit.per tuas.& C.plus valere, quod agi

a tur.in rubro,& in nigro [a]. Est autem simulata siue imaginaria, cũ id agitur inter cedentem, & eum cui ceditur: vt totum emolumentum ad cedentem referatur: quamuis eius, cui ceditur, esse fingatur.

7 † ¶Si verò dubitatur,vtrum sit vera vel simulata,dicũt Vincen.& Ber.& alij simpliciter præsumi simulatam,maximè in donatione.C.manda.per diuersas.Odof.verò non præsumit hoc nisi in quatuor casibus. ¶Primus est, si actio magnæ quantitatis cessa sit pro modica summa.ff. de transactio.cùm hi. §. modus.& tunc valet cessio:& agere potest is,cui facta est vsque ad illã quãtitatem,quam dedit:vt C.mand.l.pen.In residuo autem dixerunt quidam,quòd non potest agere, nec cedẽs, nec is,cui cessa ẽst:vt eodem titulo,l.finali.Sed hoc non placet Odof.imò,secundum eum,cedens agere potest in residuo:& in hoc Innoc.assentire vi-

b detur [b]:cùm hoc non prohibeatur sibi,propter l.C.eodem.l. pe. nec per aliquam aliam expressim:& pœnę restringendæ sunt po tius.quàm laxandæ.ff.de pœnis.interpretatione.distinct.j.pœnę. sub §.hæc autem verba.Item quia in residuo non tenet cessio,vn de pro infecta habetur:vt C.de legi.non dubium. x. distin. vides. Et ideo in residuo salua manet actio apud cedentem,Nec obstat C.mand l fi.quia in alio casu loquitur.Item non obstat C. ne lic. pot.l.2. vnde sumpta sunt verba posita extr.de alien.iu.mu.cap.2. ibi.ita quòd in actu.&c.quia ibi plus deliquit,scilicet,cedendo pọtentiori. ¶Secundò præsumitur simulata,si actio,quæ ceditur, ꝓ parte venditur, & pro parte donatur ei, cui ceditur. & hoc casu secundum Inno.non agit cedens,quia eam perdit:nec is cui cedi tur:quia non tenet cessio vel si pro parte donatur vni,& pro par te venditur alteri. ¶Tertiò si facta sit cessio, & aliquid clàm pro cessione datum est,vt isti tres casus colliguntur C. mand.l.finali, In his casibus non potest aliquid amplius peti, quàm datum sit, nec à cedente,nec ab eo,cui fit cessio.vt ea.l.dicitur.

8 † ¶Quartò præsumitur simulata,si fit clerico à laico contra laicum: secus secundum quosdam,si fiat contra clericum:vt supra.vers.ex proximè. maximè in regione, in qua huiusmodi cessiones in fraudem fieri consueuerunt.Vel distingue,secundum do.meum, quando laicus cedit clerico contra laicum vtrum clericus trahat eum coram ecclesiastico iudice: vt quia sic est fieri consuetum, vt fit in Francia,& Aretij:vt infrà titu.prox.§.j.in prin.& tunc contra clericum præsumatur.Vel coram suo:& tunc non.Hoc probatur ex trà,de alie.iud. mu. cau. fa.c.2.ibi: & ex eo sint odiosæ, quòd ex

c fonte cupiditatis procedere videnť,id est,præsumuntur [c].& hoc casu clericus,cui facta est cessio, punitur in expensis factis à reo coram iudicibus delegatis: & pronunciantur literæ non valere. Cùm enim simulata sit cessio non dicitur habere actionem.vt ĩ. dicam.versiculo.ex præmissis.vnde locum habet pœna præmissa:vt extr.de rescriptis. capitu.fin.ff.de iudic. eum quem temerè. Possit etiam dici.quòd cedens tenetur ad interesse ei, in cuius ꝑiudicium est facta cessio ex edicto de alienatione mutandi iudici causa fac.de quo interesse infrà dicam.

9 † ¶Sed nunquid ratione consanguinitatis euitatur talis præsumptio. Et videtur quòd nõ: qui nec pœna litigiosi contractus ob hoc euitatur:vt C. de litig.

d l.2.[d] ¶Item secundum Vincen.præsumitur simulata,si in instrumento contineatur verbum venditionis:cùm tamen fuerit cessa C.manda.l.fin.Item secundum Gofr.si in instrumento contineatur cessio,sed ibi non dicitur ex quo contractu, vel ex qua causa, vel titulo fiat:vt in præ.l.per diuersas.ibi.licet in instrumẽto, &c. & not.supra de procur.§.sequitur.in prin. De hoc infrà proximo versiculo primo.& ibi: & not.quòd licet.Item secundum Innoc. IIII.si in prin.instrumenti ponitur cessio, & circa medium vel finem,videtur ex qua causa.arg.C.man.l.pen.in fin.& ext.de accu.

e cùm dilecti.§.j.[e] † Item etiam præsumitur fraudulẽta & simulata cessio,

ADDITIONES.

a Nigro.¶Nã vt dicit Vber.simulata habẽtur pro infectis.C.si cer. pet.si ex precio.ff.de contrahend. emp. l.nudam.de ritu nupt.l.simulatè.

b Videtur.¶ Sic loquitur,quia Inno.papa dixit.quosdã dicere,qđ agit in residuo,quasi assentiat:quia ñ resistit.Adde vt supra posui in ver.sed nunquid.Adde tu tres casus principales,in quibus præ sumitur cessio simulata.Rotam in not.deci.177.

c Præsumuntur.¶Dy.suo cons.21.de quo ĩ.consuluit.per l.i.ff.de his qui.vt indig.in prin.quòd eo solo, quòd venditio facta est in clericũ,de re,de qua sperabať lis moueri,& quæ videtur subiecta restitutioni per statutũ municipale,ñ sit ꝓbata simulatio:nisi aliter simulatio ꝓbetur:licet ex persona videatur cõtractus aliqualiter suspectus. Adde,ꝙ Cyn.& Bal.in l.qui stipendia.C.de procur.tenent,quòd præsumitur simulata.Oldr.consil.30.incipiente,Factum tale:dicit donationem factam ecclesię Romanę de alite quo ductu aquæ non posse reuocari per donantẽ, eo quia facta sit in potentiorẽ:sed bene per illos,qui hac concessione lęderẽť: per l.2.C.de iure emphyt.ibi:his tamen pſonis.& adde versi.s.irẽ si debitor.qđ si debitor cedit creditori actionẽ ex causa dationis in solutum ex cã debiti, partim vera,partim falsa:an valeat in totum,vel rescindatur in partẽ:vide Rom.cõ.450.ADDE tu,an valeat cessio actionis motæ ꝑ patrẽ in filiũ clericũ emãcipatũ ꝯ laicum:vide Rotam in no.deci.177.quòd sic,ibi vide.

d l.2.¶Pet.de Bel.Per. contra, quasi ex duabus præsumptionibus sumatur honestior.vide Cy.in l.qui stipendia.C.de procur.

e §.i.¶Rigorosum nimis est hoc dictũ,ortũ habẽs ab Azo.in sum. ne lice.poten.in fi.& post eũ ab Accur.e.tit.l.j.in fi.vlt.glo. Idem Gofr.& alij.Sed dominus meus accusans Azonem,à quo inchoauit illud dictum,qui dixit in principio causam exprimendam,nõ postea dicit id,non intelligendum de principio instrumenti: sed principium vocat tempus cessionis, quo tempore satis erit titulum vel causam exprimere in principio,medio,vel fine instrumẽti.Hoc etiã tenet Dyn.vt refert ibi Cy.in l.2.e.ti.sic probans:Causa ad cessionem confirmandam id operatur,quod auctoritas tutoris in contractu habito cum pupillo ad illum confirmandum. Primum patet,C.man.per diuersas.Secundum,ff.de acquir. hær. l.more. de aucto.tu.l.etiam pupillus.Sed tutor,qui in ipso negotio debet auctorizare pupillo.ff.đ aucto.tu.l.obligari.§.tutor.statim in ipso negotio, &c. & tamen auctoritas ista interuenire põt ante contractum,in contractu,&post contractum incontinenti: & ista sunt paria.ff.de acquir.hære.si quis mihi bona.§.iussum.Benefacit ad hoc de appe.secundò requiris.cum concor.3.gl.Non est clarè,ꝙ ordo talis detur causæ:dummodo interueniat in facto.Benefacit ff.de solutio.Modestinus.& C.e.ti.de sol.l.j.Si autẽ post factum exprimitur,nõ releuat,etiam si dixerit in facto se aliàs expressurum.Simile de appel.cõstitutis.2.ad fi.Hi q dicere volunt causam debere præponi,habent pro se textum.l.qui stipendia.C.de procura.ibi:honesta præcedente cã.Et quod de traditione dicitur,quòd illã debet præcedere cã,vt dominium transferatur.ff.acquir.re do.l.nunquam. Tutũ est ergo causam præponi,licet placet qđ prædixi.& scias secundũ quosdã videri cãm expressam,si in fine cessionis dicať,ꝓ precio,cuius cessionis cõfessus est cedens se recepisse centum.allegat l.generaliter.C.de ñ nu.pec. per quam ꝓbatur causam aptè debere exprimi.Nec ob.l.vlt.C.đ prædi.curia.li.x.quæ vult: ꝙ interuentu præcij præsumatur venditio:quia hic non sufficit præsumptio,vbi requiritur expressio. Adde,ꝙ cõtra dictum Inno.tenet Bar.in d.l.pen.Ab.in c.2.ext. de alie.iud.mu.causa facta.Bal.in l.2.C.ne liceat poten.& an causa sit exprimenda in cessione, vide Bal.cons.129.libr.j.

ADDITIO.Adde tu,ꝙ cessio facta sine cã nõ valet,vt latè habetur in l.per diuersas.& in l.ab Anastasio.C.mãda.Limita tamẽ nisi debitor, contra quem habeo iura,quæ cedo alteri,esset ĩ præsentia,& non contradiceret.quo casu nũquam poterit opponere exceptionem simulationis contra talem cessionem,secũdum Bal.in l.cùm essent.§.fi.ff.de serui.rusti.predi.per illum tex.& hoc dixit notatu dignum Hippol.de Marsi.sing.xlv.inci.tu scis.Henr. Ferrand.

cessio, quando is, qui eam recipit, est homo litigiosus & solitus talibus implicari. arg. in præ. l. per diuersas. in prin. ibi: diuersas personas, id est, plures. & ext. de pig. illo. in fi. Item quando nulla rō, vel causa assignari potest, quare facta sit, nisi vt reus vexetur. arg. ff. de rei ven. in fundo. ff. de transact. l. cùm hi. §. in causa. & ff. de lega. j. filius. §. diui. ff. de legat. 3. Lucius. respons. j. Sed opponitur ad prædicta. nam si secundum communem opinionem, cùm dubitatur, vtrū cessio, seu vēditio sit vera, præsumitur simulata: vt s. certè semper presumetur simulata: quia semper re⁹ negabit eam veram fuisse: & sic per negationem res dubia fit. C. quib. ad li. procl. non lic. l. 3. & ita nil proderit titulus ille de hæred. vel ac. vendita. Sed ad hoc facilis est responsio: nam veritas cessionis potest multipliciter apparere. quid enim si cedens pauper sit, nec habet vnde causam prosequatur? Certè hoc casu poti⁹ ex necessitate, quā fictè cessio præsumitur esse facta, arg. ff. fami. ercisc. alienationes. & C. de prædiis mi. l. ob. æs. & in præ. l. in fundo. ff. man. si procuratorem. §. j. si ignorantes. Item quid si palàm & publicè cessio seu venditio facta est, vel fortè cedens habet aliò rei vel alia facere, ita quòd vacare non potest litis prosecutioni: certe non præsumitur simulata. arg. ff. de admi. tu. non æstimo. C. manda. ab Anastasio. ibi: nec partes clandestinas. & ext. vt ecclesia. bene. ca. vnico. arg. ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. l. j. Item si reus potens est, & actor nequit ab illo suam consequi iustitiam: & ideo cedit suam act. non præsumitur simulata. arg. C. de execu. rei iud. ordo. ff. de iure dot. cùm in fundo. §. ipsius. Idem est, etiamsi diu subhastauit hoc nomen, nec ab aliquo potuit plus habere: & sic pro tanto vēdidit. C. si propter pu. pen. l. fi. C. de sacrosan. eccles. auth. hoc ius. quod est x. qu. ij. idem est. si ius suum vendens, honestus homo & bonæ fidei consueuit esse, & qui lites execratur: & poti⁹ vult partem carere debiti. quam se litigiis implicare. non enim præsumitur in fraudem fecisse: ff. de alie. iu. mu. causa fa. item si res. §. 2. Idem ē, etiamsi id, de quo est quæstio, sit multum calumniis subiectum: vel quia dubitatur, an reus sit, vel defiturus est esse soluendo: vel est homo cauilliosus, vt etiam quod clarum est, vix ab eo extorqueri possit. arg. C. de proc. l. fi. Item non præsumitur simulata, si fiat inter cohæredes: vel fiat creditori pro debito, vel possessori pro tuitione rerum, quas possidet: vel si fiat ab hæredibus legata

11 rio: vt no. Azo in Summa. in tit. ne lic. poten. in fi. † ¶Quid si excommunicatus mihi cedit actionem, vel obligat villam cum pertinentiis, in qua est ecclesia: nunquid potero agere vel præsentare? Item an is, cui fit cessio, aget vtili vel directa actione? De hoc & de aliis, ad hanc materiam spectantibus, vide in præ. c. §. sequi-

12 tur videre. suprà, de procurato. † ¶Vt autem hæc materia clarius liqueat, no. quòd si post quam iudicium cœptū est: res, de qua agitur, in alium transferatur, locum habet tit. de litig. vt C. de litigio. auth. litigiosa. & xj. q. j. quia res in litigio. & ext. vt lite pendēte. nihil innoue. ecclesia. j. & ibi not. quæ sit pœna litigiosi contractus: & quid iuris sit de hoc. & infrà, de appe. §. nouissimè. ver. j. & ver. si verum. Si verò nondum sit cœptum iudicium super re trāslata vel alienata, locum habet edictum de alie. iu. mu. causa fact. quod locum habet, quando possessor timens aliqua act. in rem se conueniri: puta rei ven. vel aliqua personali in rem scripta: sicut est actio, quod me. causa, vt ff. quod me. causa. metum autem. §. fi. vel aliquo interdicto: cùm omnia interdicta sint in rē scripta: vt ff. de interdict. l. j. §. interdicta. dum rem in alium potentiorē transfert seu alienat causa mandati iudicij: dico quantū ad se, & quòd ab alio iudicium suscipiatur. nam vult rem habere, sed in aliū trāsfert litem, vt molestum aduersarium pro se subiiciat, transferendo in eum dominium seu possessionem: vt ff. de alie. iu. mut. causa fa. l. j. & l. non solùm. Vnde competit actori cōtra reum taliter alienantem actio in factum descendens ex edicto prætoris. de alie. iu. mut. causa fa. per quam actionem consequitur interesse, si sua interfit alienationem seu translationem factam in alium non fuisse: vt ff. eodem titulo, l. prima. & l. non solùm. §. hæc autem actio. quod interesse attenditur ratione personæ, loci, causæ & rei. Ratione personæ attenditur, cui res alienata est: puta, quia potentior est quam is, in cuius præiudicium fit alienatio: vel quia malitiosus est. Item attenditur interesse ratione loci, si alienatio facta sit in hominē alterius, puinciæ. Itē rōne cāæ: qa hominē quē volebā à te petere, manumisisti. Itē rōne rei: qa locū alienasti, in quo opus feceras: cuius nomine interdicto. quod vi aut clàm, vel rōe aquę pluuiæ arcendæ mihi tenebaris: vnde si tecum egissem, tuis expensis id opus tollere deberes: nunc verò quia alienasti, competit mihi actio aduersus alium, quàm qui fecit, quare cogor me is expensis soluere: quia qui ab alio possidet factum, catenus istis actionibus tenetur, vt patiatur id opus tolli: vt probantur hæc omnia ff. de alienatione iud. mu. causa fa. l. prima. 2. & 3. vsque

13 ad §. opus quoque nouum. † ¶Ex præmissis ergo patet, si rectè consideratur, quòd edictum de alienatione. iud. mu. causa fac. locum habet, quando reus transfert possessionem vel propietatē in alterum, ne ipse ab actore valeat conueniri. & probatur ff. eod. l. non solùm. Et ideo quidam dixerunt, quòd decre. ext. e. c. 2. nō habet locum in hoc casu, quæ non loquitur in reo transferente, sed in actore actionem cedente: vt patet ibi, cedi faciunt actiōes, vt aduersarios ad ecclesiasticum forum trahant, &c. & ibi: Cùm igitur emptiones & cessiones litium, &c. Hinc est, quòd sæpe cū coram iudice delegato excipitur, literas per aliquem clericum sui per actione sibi cessa à laico impetratas non valere propter præ. decr. Legistæ iudicibus assistentes, attendentes quòd præ. decre. posita est in tit. de alie. iu. mu. causa fa. & quòd de illa materia loquitur, & quòd ille tit. vt dictum est, locum habet in reo rē transferente, & non in actore actionem cedente: nolunt admittere talem exceptionem contra actorem, in quem facta est cessio: sed pronunciari faciunt cessionem valere: & per consequens posse iudicem procedecere per literas impetratas. Et sic secundum eorum intellectum præ. decr. succumbit, & frustra mēbranas occupat, quòd esse non debet: vt 19. distin. si Romanorum. & 77. dist. huius. & ext. in procemio decre. §. sanè. Dic ergo, quòd licet titu. de ali. iud. mu. loquatur in reo rem in alium transferente: tamen Greg. papa in præ. decre. voluit hoc extendi etiam ad actorem actionem suam clerico in fraudem cedentem: considerans quòd non licet clerico tales recipere cessiones: vt patet ibi in fi. & probatur xj. q. j. §. ex his. & 14. q. j. §. j. & 2. & c. j. ext. ne cleri. vel mo. c.

a j. & 2.ª Considerans etiam quòd talis cessio sæpius fit in fraudem & quod est imaginaria, & non vera: vnde valere non debet: & per consequens nec literæ super ea à clerico impetratæ: vt in concordantiis, quæ sunt suprà, versiculo, si autem constat, quia non

ADDITIO.

a c. j. & 2. ¶Vnde ꝯsuluit Dyn. suo cons. 26. de eo qui facta citatione & oblato libello in rei vendicatione ꝯ possessorem rei, cessat rei vendicatio viduæ. quæ per l. quando impera. inter pupil. & vi. vult reum corā principe conuenire: ꝯ quem reus allegat edictū de alie. causa mutandi iudicij, & quod potentiori propter priuilegium & vitium litigiosi, super primo & tertio dixit per regulam, non debet. ff. de regu. iur. quòd sicut illa duo locum haberent in reo sic alienante. Patet primum ff. de eden. l. quædam. §. nihil. quę in frau. credi. ait prætor. §. si quis. C. de rei vendi. si fundum. Patet tertium, C. de litig. auth. litigiosa. sic locum habeant in actore: & sic cessio non habeat effectum de medio dicit. ꝙ cùm lex locum habeat, vbi locum habet ratio legis. ff. de fonte. l. j. §. hoc interdictum. & de iniusto testamento. l. posthumi. & ratio legis est: quia videtur cedentium aperta voracitas, qui faciunt suarum actionū alios exactores: vt in l. final. C. ne lice. poten. ergo cùm in proposito locum habeat ratio, habebit locum & titulus, saltem ex mēte. Addit ad prædicta, quòd dolus cedentis qui sciebat vel scire debeat, se post inchoatum iudicium cedere non debere. C. de litig. l. 2. & vltima, nocere debet muli: vt no. ff. de dona. l. apud celsum. §. si cùm. in gloss. ex hoc videtur. Item inducit l. 2. ff. de aliena. iud. mutan. quæ innuit titulum locū habere, quoties fit cessio in eū, qui vexaturus est, quod vidua ista facit vocando coram principe virtute priuilegii, quo etiam dicitur potentior: & lex generaliter loquitur in quolibet potentiore. ergo etiam ratione priuilegij. ff. de aliena. mu. iud. l. 3. & no. C. ne lice. poten. l. j. Et aduerte, quia de pœnis nil consuluit, sed solùm de cessione, ꝙ non habet effectum. ADDE, quòd titulus de alie. iudic. mu. causa fac. habeat locum in actore, dicit Bartol. esse tex. in l. penul. ff. e. titu. Sed quæro quando priuilegiatus sine aliquo vitio cedit actionem non priuilegiato: an ille in aliis, & quo ad forū vtatur priuilegio cedētis? Ad affirmatiuam & ad negatiuam potest sufficienter allegari, per not. in regula, is qui in ius. de regulis iuris. libro vj. per quæ etiam patet solutio in fine, quo dicitur regulam locum non habere in priulegio personali. Illud enim personæ inhæret, & illam sequitur, & cum illa extinguitur, c. tit. priuilegium. & ff. e. priuilegia q̄. dam. & l. in omnibus. per quas leges etiam patet, quòd si illud esset priuilegiū actionis cessæ, tunc cessionarius vteretur illo: sicut & priuilegium rerum cum ipsis rebus transit ad successorem. ff. de aqua quoti. l. j. §. permittitur. de censibus. l. 3. §. final. Exemplū actionis priuilegiatæ patet in funeraria, quæ datur pro expensis funeris. ff. de relig. & sump. fune. l. penult. vel pro pecunia credita: vt in refectione. ff. qui pot. in pign. ha. l. interdum. Adde, quòd cessionarius vtitur suo priuilegio, nō cedentis, prout voluit Ro. con. 135. Et an cessionarius fiat de foro cedentis, vide Bal. consi. 477. lib. 4.

ADDITIO. Et an & quando cessionari⁹ possit intentare directas actiones, & an nomine suo, vel domini, & an cedendo remaneant penes eum aliquæ actiones, vide Mar. Soci. cons. 18. incip. Prosequendo. col. v. ver. quamuis enim. in j. vol. Et an valeat cessio sine expressione tituli, vide Bal. cons. 461 incip. Inter Ioannē. colum. fi. ad fi. in j. vol. Henr. Ferran.

quia non est maliciis indulgendum.ff.de rei ven.in fundo,& ext. de rescript.plerunque,nec fraus nec dolus debent alicui patrocinari:extr.e.tedes.& c,seq.imò secundum Vinc.clericus sibi cedi procurans,potest coram seculari cōueniri: quia in fraudem procurat forum ecclesiasticum.arg.ext.de iure patro.perlatum.Hieronimus hoc etiam reprobat,dicens super Euāgelio Matthei,qđ
a legitur feria 4.tertiæ hebdomadæ quadragesimæ[a].Multi habentes obligata sua æri alieno, & nolentes sibi creditum reddere,delegant sacerdotibus:vt exacta pecunia in ministeriis templi,& e-
14 orum vsibus deseruiat.† ¶Illud quoque diligenter animaduertendum est,quòd si quis vendit causa mutandi iudicij, aduersarius potest conuenire,vel emptorem vel venditorem,quem malit.nam alienatione mutandi iudicij causa facta,in integrum restitutio edicto perpetuo permittitur.Hęc legūtur C.de alie.iu.mu.
15 causa fac.l.vnica.† ¶Ad hoc autem vt actio in factum ex edicto de ali,iu.mu.causa fact.locum habeat,tria sunt necessaria,scilicet quòd res sit alienata causa mutandi iudicij futuri: & quod dolo, vt durior mihi constituatur aduersarius.Item,quòd mea intersit: aliàs locum non habet:vt ff.eo.l.j.in fi.& l.2.& 3.in prin.& in fin. & l.item.§.j.& l.ex hoc edicto. §.ait prætor. Datur etiam contra alienantē vtilis in rem, cùm dolo desierit possidere.vt ff.de nox, act.§.item si.& l.si bonæ fidei.& de peti.hære.nec vllam.§.pen.& de rei vend.si autem.§,sed hi.Sed an per actionem in factum tol-
16 latur directa,vel vtilis in rem:not.C.de alie.iu.mu.l.vnica.† ¶Item nota,quòd quandoque nullum auxilium datur actori,scilicet quando sine dolo,nec causa mutandi iudicij reus desiit possidere.ff.de alien.iu. mu.l.item.§.j.& §.si quis. & in præ.l.sinaūt.§.j. item quandoque vnum auxilium tantùm datur,scilicet quando dolo desiit possidere: non tamen causa iudicij mutādi: vt ff.de rei vendi.quod si dolo.& l.fin autem.§.sed & his.Quandoque verò duo,scilicet quando dolo & causa iudicij mutandi desiit possidere:vt præ.l.C de alie.mut. iud.† ¶Cessat autem hoc edictum,si
17 est paratus suscipere iudicium. ff e.l.3. §.fi. Item si alienatio facta est in vltima voluntate.Item quando rem alienauit,& pòst recuperauit.Item quando redhibuit rem, redhibiturus aliàs. ff.eo. ex edicto.§.2.3.& 4.& l.sequen.secundum Vbert. ¶In summa nota secundum Pet.de Samp.quòd in dec.extr.de alien.iud.mu.tractatur de materia quatuor edictorum: vnde quatuor modis potest intelligi illa litera ibi posita.Cùm igitur emptiones & cessiones litiū legitimæ prohibeant sanctiones,ita quòd iactura causæ afficiant illos, qui sibi potentiorū patrocinium taliter aduocare pſumunt,&c. ¶Primò enim legitur,vt faciat ad suum titulū hoc modo: Cùm igitur emptio & ces.li.supple,quæ fiunt causa iudicij mutandi:vt cùm reus rem, super qua timet conueniri, transfert in alium legitimè prohi.sanctiones,sup.quæ sunt.ff.e.l.j.& l. non solùm.& omittas seq.versi.ita quòd Iac. &c.quia illa pœna non imponitur ei,qui alienat eam iudicij mutandi,sed ad interesse condemnatur:vt dixi s.ver.vt autem.¶Secūdò modo legitur, & facit ad titu.mandati.hoc modo : Cùm igitur emptio & ces.li. sup.quæ in fraudem & simulatè fiunt,legit.prohi.sanc.sup. quæ sunt C.manda.l.pen.& fi.& tunc etiam non habet locum sequēs ver.ita quòd Iac.&c.quia hoc casu non habet locum talis pœna: vt patet in pre.l.imò alia,de qua s. dictum est,ver. verùm si actio. & sequen.¶Tertio legitur,vt faciat ad titul.de litig.hoc modo: Cùm igitur emptio & ces.li.sup. quæ fiunt lite penden.le.prohi. sanct.sup.quæ sunt C.de litigi.l.j.& 2.& fin.& per totum.Et secūdum hoc etiam non habet locum sequens versiculus, ita quòd Iac.&c.nam prouisio litigiosi ɔtractus non imponitur illa pœna sed alia,quæ est C.de litig.l.fin.& s.versi.si autem fit cessio.& ver. vt autem hoc.¶Quartò modò legitur, cum determinatione sequens versi.vt faciat ad tit.ne lic.po.hoc modo: Cùm igitur emptio & ces.li.sup.quæ fiunt in potentiorem legit.prohi.sanc.sup. quæ sunt C.ne liceat potentioribus.l.j.2.& fi.& tūc iunge sequētem.versi.ita vt iac.causæ,&c.hoc enim casu habet locū hæc pœna:nec est intentionis papæ,quòd hæc pœna vel aliæ competentes aliis duabus expositionib.s.proximè positis, imponatur ei,q clerico suas cedit actiones,sed vtitur prædictis verbis: vt ostēdat
b per simile,quòd tales cessiones sunt detestabiles & damnosæ[b].
18 † ¶Et scias,quòd vbicunque quis actiones habet.vel se obligare potest,potest procuratorē in rem suam facere. Qui autem se obligare possunt,not.in Summa Azo.in titulo de pactis.Sed nunquid minor potest cedere iura sua cum auctoritate tutoris sine decreto?Dicunt quidam,quòd sic.ff.de auctoritate tuto.pupill'.
c ff.ad Trebellia.restituta.§.j. Alij contrà, quòd tutius est[c].† Nam
19 cessio nominis,est venditio:vt ff.de fideiusso.cùm is.& minor si ne decreto iudicis vendere non potest.C.de administru. tutor.l. lex.quæ.ff.de iure deliber.l.3.§.j.licet quidam dicant, quòd si cedit fideiussori,cùm ex necessitate cedat ei:vt C.de fideius.l.2.tunc sine decreto cedet,sicut aliàs,cū ex necessitate vendit,non est decretum necessarium.de rebus eorum,qui sub tu.vel cur.sunt.ma

d gis.§.j.& 3.[d] † ¶Item quæritur,an procurator habens mandatū
20 speciale ad cedenda iura, possit ea cedere? Et videtur, quòd sic: quia cessio vēditio est.ff.de fideius.si dubitetur. resp.j.in fi.& l.cū is.& venditio per procuratorem fieri potest: vt ff.de institutor.l. si quis.Item hæreditas per alium,puta per procuratorem,restitui potest:vt in præ.l.restituta.Item genere dicitur,qui per alium gerit.ff.de administr.tut.ita autem.§.gessisse.extr.de senten.excommu.mulieres.in fi.arg.contrà,quòd non possit: quia cessio de nimia subtilitate est:vt ff.de iure do.si mulieres.§.ex asse.in fi.Item, quia ita infixa sunt ossibus nostris,&c.ff.de pecul.quis ergo.& ff.
e pro socio.l.3.& hoc tenet Alber.Papien.[e] Nam & tutor sine pupillo actionem mandare non posset:vt in præ.l.restituta.Item ga procuratore alio ante lit.contesta.non facit:vt C.de procu.quisquis.& l.neque.at qui alicui cedit iura,procuratorem in rē suam
f facit illum[f].C.de hære.vel act.vend.l.emptor. ff.de in rem vers. l.3.§.idem Labeo.Alij contrà,per prima iura.Nam & procurator sic ɔstitutus,vt alium substituere possit, potest hoc aū litem contestatam facere:vt not.s.de procurator.§.j.versic.sed quid si pro-
g cur.& hoc videtur verius[g].arg.ff.ad Trebellia.quamuis.& l. qui ita.§.j.& cedet mihi postea iura illa:vt ff.manda. si procurator. in fi.& ff.de acquir.possess.l.possessio.in fine.ff.quorum leg.l.j.§.fin.
h ¶Patet ergo ex præmissis[h], quòd tutor vel curator non potest cessionem facere,sine pupillo vel adulto:nisi sit absens,vel fari ñ potest.ff.ad Trebellia.restituta. Nec etiam furiosus vel prodigus: vt ff.de ver.obli.is,cui.ff.de nego.gestis.in negotiis. Nec pater filio,vt ff.de contrah.emptio.l.3. nec tutor, vel curator cōtra pu-
21 pillum.C.qui da.tuto.pos.auth.minoris.† ¶Sed nunquid is, cui competit vtilis in aliquo de casibus, quos not. C. de action. &
i obligation. l. prima.[i] vel quia sibi cessio facta est, vt in eadem l. potest

ADDITIONES.

a Quadragesimæ.¶Et habetur Mathæi xv.in prin.

b Damnosæ.¶Hic resumit verba Alber.Gal.q̃ durant vsq; ad finē tit.prædict.de procur.in rem suam:dempto versi.patet:vsque ad ver,sed pone emptor.quod totum fuit additio.licet etiam versi. patet.fuerit Alberti.

c Est.¶Secundum Alb.Gal.vbi s.& in prin.

d §.j.& 3.¶Similem quæstionē cōsulit Dy.suo 21.cōs. scilicet, an filiusfam.actionem quæsitā patri ex facto suo scilicet,per contractum à se filio suo proprio nomine celebratū cedere possit, ita ꝙ valeat cessio, patre postea ratū habente cessionē,& tenuit qđ ga cedere actionem est alienare:& sicut ñ tenet alienatio sine patris ɔsensu,sic nec cessio. Allegat C.de bo.quæ libe.fi.§. filius aūt. Ex patris aūt ratificatione valet, nam ipsam voluntatem accedere à principio vel ex post facto sunt paria: cū ɔfirmet etiam ea,quæ à iure sunt prohibita.C.ad Maced.l.fi.ff.e.ti.l.sed Iulianus.§. penul. & quia facta per filiū,quæ de iure tenent,pater conformat ñ solùm expressè,sed etiā tacitè.ff.de acquir.hæredi.q in aliena.2. & 3.respon.Adde,an filius in potestate possit cedere iura patri.Bal. consi.387.lib.4.

e Papi.¶Habeo quę quædā scripta,q̃ dicūt eū in scholis hoc disputasse Vercellis,& ꝙ hoc dicitur pertinaciter tenuisse rōe,quæ sequitur.dicunt illa scripta Iac.Bald. idem tenuisse. Sed hoc modo tenebat contrariū.& Alb.Gal.vt statim dicā.Adde,ꝙRom.cons. 386.consuluit,ꝙ stante statuto,quòd filius mortuo patre teneatur ad restitu. dotis maternæ, vel ad cedēdum actiones cōtra expromissores dotis, tutor absque pupillo hoc casu cedere poterit cum decreto iudicis.

f Illum.¶Sup.etiamsi id non exprimat:vt j.§.proxi.ver.2.

g Verius.¶Alb.Gal.cuius fuit iste versi.ñ ad literam.vbi s.vers.sed nūquid.2.Et aduerte,quia vel ex inaduertētia,vel ex vitio scriptoris hic est defectus.Cū enim Alb.q̃siuisset,an ꝓcurator possit cedere,subiunxit qōnē,an procuratori cedi possint iura,quòd non possint,allegat prædi.§, ex asse.tenet contrarium.& allegat iura, quę sequuntur.saluo quod ibi dixit,qui absenti,debet dicere qui ita.& sic intelligas qđ seqꝛ:cedet mihi, &c. aliàs ñ ē intelligibile.

h Ex præmissis.¶Dictis à ver,& scias citra.

i l.j.¶Ibi not.sex casus,quibus sine cessione competit vtilis: quos ne Canonista ignoret,hîc exprimā.¶Et est prim⁹ in ēptiōe.¶Secundus in dote:& patet vtrūque e.ti.de actio,& oblig.l.2.¶Tertius in nomine dato insolutū.C.quando fiscus vel pri.l.fi.¶Quartus in nomine dato pignori.ff.de pig.act.l.si cōuenerit, & C.quæ res pig.ob.pos.l,nomē.¶Quintus in legato nominis.C.de leg.l. ex legato.¶Sextus in donatiōe.C.de dona.l.illā.datur etiā quandoq; vtilis sine cessione in subsidiū:vt in p̄.l.j.C.de acti.& obliga. aliàs aūt præter hos casus non competit sine cessione. Et scias,ꝙ si his casibus seruatur cessio, quidam dicūt primam vtilem annichilari:alij contra.nec sunt duæ,sed vna duas habēs qualitates.de hoc not.C.de hære,vel act.vē.l.emptor.Et scias,quòd sicut in re

bus cor

potest istam vtilem alij cedere, & in ea procuratorem in rē suā fa
a cere [a]? Et videtur ꝙ sic. Nam constat, quòd potest simplicem ꝓcuratorem facere: vt C. de do. illam. ff. de proc. procurator in rē. & l. j. §. vsus. Quare videtur, quòd possit facere procuratorem in rem suam, & in alium huiusmodi actionem transferre. Cùm eñ actionis nomen generale sit C. de hære. vel actio. vend. l. certi. sicut cessio fieri potest per eum, cui competit directa & vtilis actio & ab eo fit procurator in rem suam: vt eodem titu. emptor. & C. manda. per diversas. Eadem ratione fieri potest ab eo, qui habet solam vtilem: quia & vtilis dicitur actio: & suo nomine ei, cui cessio facta est, competit: vt in prædicta l. procuratore. Ad idē ff. de negoc. gest. l. actione negoc. gest. & in prædicta l. emptor. Argu. contrà: nam ex cessione nihil aliud transfertur, nisi vt directa nomine cedentis intētetur: vt præ. l. emptor. sed iste non habet directam: ergo eam nō cedit. j. q. 7. Daybertum. Hinc est, quòd à proprio fideicommissario non exigitur cessio: quia non habet directam: prout legitur & no. C. ad Trebel. l. pen. in fi. & argu. C. de of. eius, qui vi alter. iu. obti. l. 2. Sed prius dictum verius est propter l. certi. & arg. in præ. l. penul. C. ad Trebel. & ff. eodem. l. j. §. de illo
23 † ¶ Quid si bona alicuius propter aliquod maleficium sunt con
b fiscata, & in bonis [b] illius erāt actiones: puta, habebat creditores. nunquid hæ actiones transeūt ipso iure in fiscum: an verò est necessaria cessio? Respondeo, ipso iure fisco comperūt: quia fiscus loco hæredis habetur: vt no. C. de fideicomm. l. j. facit C. ad l. Iu. de
c vi pub. l. tutores [c]. † ¶ Sed pone, emptor nominis alij vēdit: quæ
23 ritur quam actionem secundus emptor habebit? Et dicunt quidam, quòd vtilem. argu. ff. de nego. gestis. l. 3. §. hanc. Alij dicunt,
d quòd nullam habet primus emptor, sed secundus [d]. Et hanc geminationem dicunt non esse admittendam: & idem dicunt, si per plures manus ambulauerit: vt ff. de mino. sed vbi. De hoc in præ. §. ex asse. in fi. & ad hoc facit: quia infinitas, &c. ff. de dāno infect. qui bona. §. fina. extra. de rescriptis. cùm in multis. lib. vj. & circui-
e tus sunt vitandi. ff. de condi. indebi. dominus testamento [e]. Et ad
24 hoc ff. de seruis exportandis. l. pen. † ¶ Quid si habens directam
f eam vendit: nunquid eam transfert? Dic, quòd non [f]: quia directa actio inhæret ossibus, vel facilè non transit: vt ff. de peculi. l. quis
g ergo [g]. ff. pro socio. l. 3. sed qui habet vtilem actionem, præfertur
h ei: vt ff. de procur. procuratore [h]. Sed quid si cessit hypothecariā sine principali, nunquid cessio valet? Dicunt quidam quòd sic: qa omnes actiões reales & personales cedi possunt: vt C. de hæredi.
i vel act. vend. l. fi. [i] ff. de excep. rei iud. l. pen. §. Latinus. arg. contrà: nam debet esse aliqua naturalis obligatio, vel ciuilis, cui applice-
k tur, vt ff. de pigno. l. res. ff. de fideiussori. fideiussor. §. j. [k] & ad hoc ff. de ping. si legati. & de regul. iur. cùm principale. Ad hoc dic, ꝙ possessori pignoris cedi potest: vt no. C. mand. l. per diversa. Nā interdum habet quis retentionem, licet non habeat hypotecariā: vt no. ff. de pigno. l. j. Nec obstat, quòd possessor sit dominus, & ꝙ pignus rei suæ non teneat: vt ff. de regul. iur. neque pignus. quia retentionem tantùm habet: vt ff. ad Trebellia. debitor. & C. si an
25 tiquior credi. l. j. † ¶ Sed pone, debitor meus dedit mi tres fideiussores, conuenio vnum: nunquid pro parte, vel insolidum ce-
l dam ei iura [l]? Dic, quòd pro parte: vt ff. de censi. cùm possessor. ff. de peculio. quæsitum. ff. de admist. tuto. si pupillus. ff. de tutelis &
m ratio. distr. cùm pupillus. & not. C. de duobus reis. l. prima. [m] Sed quid, ecce debitor meus dedit mihi fideiussorem, & obligauit
n bona sua mihi: consensi venditioni domus [n], & conuenio fideiussorem:

ADDITIONES.

¶ Rebus corporalibus ad dominium acquirendum nō sufficit ɔtract⁹ sine traditione, Institu. de rerū diuisi. §. ꝑ traditionē. sic sine cessione non competit actio in corporalibus regulariter. Cui est simile, quod habetur ext. de translat. c. 2. Hinc est quòd in his non obstante cessione posset cedens cessionarium præuenire, nisi alterum trium interuenisset: de quibus not. C. de noua. l. 3. & quę no. in §. fi. s. de procura. versi. in sum. A D D E alium casum, in quo transfertur vtilis sine cessione, scilicet, quando notarius stipulat in instrumento guarentigionato & iurato, vt voluit Rom. cons. 76. Et quòd sine cessione non competat actio in corporalibus, vide Ang. cons. 179.

a Facere. ¶ Sup. et ante litis contestationem. de procur. c. j. §. j. li. vj.

b Bonis. ¶ Id est, super bona, & tunc conuenit verbum creditores, & ɔueniunt leges allegatæ. Sed quòd de cessione q̄rit, non ɔuenit. Fateri ergo oportet ver. istum, licet fuerit additio, non bene formatum. & secundum mentem auctoris diceret debitores.

c Tutores. ¶ A ver. patet. hucusq; fuit additio auctoris. Et qa in sequenti ver. tractat de vēditione nominis, quęro an iura acq̄sita ꝑ venditorē post venditionē actionis vel nominis, ꝓsint emptori: & lex videtur velle, quòd sic. ff. de hære. vel act. ven. l. ēptori. & l. venditor actionis. Ibi aūt in l. ēptori. no. an illis emptor vtat̄ sine cessione. Et textus videtur velle, quòd sic, dum dicit, ꝓdest emptori. Sed gl. ibi tenet cessionem necessariam. Pro qua facit ff. mā. l. hæredem fideiussoris. & de hæredita. vel act. ven. l. 2. §. nō solū. & text. dum dicit prestari, vel prodesse, intelligitur facta cessione. Exceptiones autem post venditionē acq̄sitæ venditori, videtur sine cessione cōpetere. ff. de pact. si tibi. §. pactum. ff. de contrah. empt. l. dolia. §. fi. De hoc vide quod no. ff. de pe. hære. l. & meo. §. pe. in vlt. gl. ad fi. Itē, quæro facta cessiōe nominis, cuius sit periculū, si is, ɔ quē facta est cessio, fit ñ soluēdo? Videtur ꝙ eius, cui cessio facta est. ff. mād. inter causas. §. abesse. & de act. emp. l. si ea res. Debeat eñ cedēs ꝓstare nomen esse, sed non debitorē esse locuplētē. ff. de hæredi. vel act. vend. l. si nomē. & de solutio. pupilli debitor. §. soror. In ɔriū facit ff. de pigno. act. l. eleganter. §. si vendiderit. Solue, vt ibi not. & aliud in donāte, quàm in vēdēte: nisi vēdiderit quale est, vt ibi. Item quærit, an cedēs de ipsius euictione teneatur. Quod vr̄, si aliqd pro cessiōe receperit. ff. de euict. si pl⁹. in fi. Vel distinguēdū videtur, an datio vel cessio incœperit à pactione: & tunc tenetur. An à traditione eo modo, quo incorporalia tradi possunt: & tunc ñ tenetur. Sic distinguit C. de iure dot. l. j.

d Secundus. ¶ Et sic debet intelligi dictū Accur. in l. ēptor. C. de hęred. vel act. vend. scilicet, ꝙ solus secūd⁹. Et ꝙ sic intellexerit, patet: quia quærebat an vterque, vel alter. Respōdēdo ergo, quòd vltimus, de solo vltimo intellexit, & qđ sequit̄, hāc geminatiōnē declarabat Simon. in l. vlt. e. ti. scilicet, vt habeam⁹ directā directè, & vtilē vtiliter. Dicebat tamen, ꝙ quidam hanc admittunt: & in aliis scripturis reperi meritò dubitari, quid in hoc sit veri⁹. & ibi de hoc in præd. §. ex asse. in fi. allegationem à lōgè excusat additio intermedia, de qua dixi. Et errauit hic auctor ꝓsequēdo Albe. Ga. q post l. sed vbi. sic dixit: hæc sententia videt̄ verior. & not. Accurs. ff. ad Trebel. l. ex asse. in fine. Autor, qui allegauerat s. ver. itē q̄rit. §. ex asse. de l. si mulier. ff. de iure dot. approbare nolēs, vt fecerat Alb. dedit remissio. vbi non debuit. Corrige ergo vt suprà. Et ad idem inducitur e. ti. l. j. §. de illo. vbi idē arguit Dynus, Adde. quòd primus nullam habeat actionem, voluit Bar. in d. l. emptor.

e Testamento. ¶ Et in clc. de rescriptis auditor.

f Non. ¶ In pluribus libris Alber. vidi eū tenere, quòd transit & illi dicto bene conuenit aduersatiua, quę sequitur. Sed proximum dictum, quod etiam ipse posuit, non congruit, & maior est incōgruitas ista, quàm prima.

g Ergo. ¶ In fi. & l. si Sticho.

h Procuratore. ¶ Vide de procur. constitutis. in fi. j. gl.

i l. fi. ¶ Accur. ibi tenet, ꝙ non valeat. Ad quod ibi inducebat, quòd si cedēs ageret personali, ille perderet hypothecariam. Cōtrariū videtur tenere in l. vsucapion. C. de pignorib. Quæ gl. cōcordant per distinctionem, quæ sequitur. Et scias quòd quæstio non esset dubia, vbi cedens haberet solam hypothecariā: vt in casu legis secundæ. C. de luitio. pign. scilicet quando præscriptū est personale, & hypothecaria durat per decenniū: & tunc cessat prædicta rō Accursij. ADDE an hypothecaria possit cedi, plenè Bar. in l. fideiussor obligari. ff. de fideiussoribus.

k §. j. ¶ Et ibi Dy. tenet quòd non valeat, nec contra fideiussorem sine cessione contra principalem facta.

l Iura. ¶ Intellige ɔ fideiussores, ɔ debitorem eñ in totū ceditur.

m l. j. ¶ Vide ibi Cyn. in tertia quæstio. in correis tamen loquuntur ille gl. vide quod ibi not. de ipsis correis, an in totum vel in partē fiat cessio vni soluenti, ex qua actione agatur. Ad quęstionem auctoris vide quod dicam infra. §. proximo. super tertia forma. Sed hic quæro de ratione, quare fideiussor non agit contra fideiussorem sine cessione creditoris, sicut tutor agit cōtra tutorem sine cessione: & magistratus contra magistratum. Patet primum ff. de tutel. & ratio. distrah. l. j. §. nunc tractemus. & vtrumque habetur in l. ex facto. ff. de negotiis gest. Accur. hoc soluit in l. fideiussor. ff. de fideiussoribus. scilicet, quia fideiussor propria voluntate ligatur. C. de nego. gest. l. tutori. Sed magistratus & tutor ex necessitate. Magis ergo succurrendum est illi, qui necessariò gessit. ff. de damno infecto. l. cùm postulassem. in fin. & concord. quod notatur xlvj. distinct. sicut non suo. Alia ratio: quia fideiussor habet regressum contra alium, scilicet debitorem, pro quo soluit tutor, & magistratus non. Allegat ibi quæ notauit in l. minor. in princip. ff. de mino. Adde rationem: quia fideiussor fideiussorem liberat, non officio gestionis, sed natura obligationis. Circa hoc quęritur, quo iure cogetur quis cedere, vbi nulla ordinaria actio competit. Sol. Per officium iudicis. ff. de lega. j. l. si res obligata. in fi. quæ bene facit. Item quandoque per emptionem appositam id consequi posset: vt ibi, & ff. de administratione tuto. l. si minor. Adde, an creditor teneatur cedere fideiussori. plenè Baldum in l. reos. §. non in tabulis. ff. de duobus reis. & in authenti. hoc ita. C. de duobus reis.

n Domus. ¶ Supple quam fecit debitor: cuius obligationis fideiussori soluenti credere tenebatur.

a deiussorem: nunquid obstat exceptio cedendarum actionum a? Et videtur quòd sic.D.de fideiuss.l.2.ff.de administ.tuto.si pupillus.ff.de sol.Stichum.§.creditor.argum. contrà ff.de fideiussor.si
b stipulatus.§.fin.De hoc not.C.de fideiussorib.l.2.prima verior b. ¶Item quid si mihi cedis rei vendicationem,nunquid habeo per hoc dominium?Dicunt quidam,quòd sic.C.de hæred. vel actio.
c vendi.l.fin.c quia rei vendicatio non datur,nisi domino.ff.de rei vend.in rem.Alij contrà,& bene: quia potius videtis velle mihi
26 cedere actionem,quàm rem,ff.de iure do.si sponsalib.§.fi.†¶Illud etiam qritur,an bannitus possit cedere iura? Et videtur quòd sic:quia relegati retinent bona:vt ff.de interdi.& rele.l.relegatorum. §.ad tempus.& appellatione bonorũ etiam actiones continentur.ff.ad Trebellianum.si legato. §.seruum.& de verb. signific.meorum.& l.bonorum.ff.vt in possess.lega.is, cui.§. bona.arg. contrà,quòd non;quia omnes exceptiones,quę obstãt venditori,&c.vt ff.de contrahen.empt.dolia.§.j.ff.pro soc,idemq;.in fin. ff.de regu.iur.in his. §.non debeo.Dic, quòd si sit bannitus ex ea causa,ex qua bona publicantur,tunc cessio non valet:quia actiones competunt fisco,& contra fiscum. & arg.ad hoc ff.de solu.q hominem.§.qui filium meum.& ff.de ca.dimi.l.2.ff.pro socio,actione.§.publicatione.Institu.de satisdatio.§. publicatione.Si verò ex alia cã tunc subdistingue: quia aut habet causam lucratiuã, aut habet onerosam:vt in primo casu obstet exceptio: in secundo non.ff.de doli exceptio.apud Celsum.§.de auctore.versi.si qs
d autem d.Alij tamen dicunt indistinctè, ꝙ agere poterit. ff. quod quisque iur.l.fi. & l.si filius.Alij verò indistinctè dicunt, ꝙ agere non poterit.ff.ad Velle.l.fi.dicentes. ꝙ si agere deberent, potius inhærerẽt illi distinctiõi,an habuisset actiõe ex necessitate,veluti ex datione in solutũ:an ex volũtate vt qa emisset:& hęc ñ ambu
e lant æqs passibus,&c.ff.de dã.infect. cũ postulasse.& ff.de re.eo.
27 q sub tu.vel cu,sũt.l.4.§.j.& d re iu.l.fi.e¶Sed pone,habeo†d bitorem

ADDITIONES.

a Actionum.¶Datur de hoc remissio,ĩ.proximo.in fi.
b Verior.¶Secundum Albe.Gal.sed Iaco.de Aret.distinxit,an cõtemplatiõe pignorũ fideiusserit?vel nõ:vt primo casu obstet exceptio,secundo ñ:Allegat e.ti.l.pignoribus.Quæ tamen duobus modis legitur:vt ibi no.Et de hoc etiã p Cy.in p.l.2.in 2.qu.Et ibi quartò prosequitur,qd si vnũ ex fideiussoribus liberauit: an sibi conuenienti reliquum obstet talis exceptio.Et quintò tractat,an fideiussor non conuentus offerens precium creditori, eũ inuitũ petere possit cogi cedere actiones cõtra fideiussores, & pignora vel hypotecam contra principalem.
ADDE an & quando beneficium cedendarũ actionum possit peti.Bal.consi.307.lib.j.
c l.fi.¶In non possidente fortius procedit hoc dubium: cui certũ est vendicationem competere:in possidẽte verò gl. hui9 legis distinguit,an cedat rei vendicationẽ cõpetentẽ:& nil agit. an ꝯpetiturã:& valet,& illam intentabit, qñ alius cœperit possidere. & sic cedenti & cessionario competet:& hoc in actione:quia de dominio non dubitant.G.vt etiã no.in l.planè.ff.fa.erci.q ẽt allegabat Alb.Gal.cuius fuit iste ver.vbi s. vltra med.Et rationẽ reddit in regula,pro possessore.d reg.iur.li.vj.in fi. quare trãslato dominio,transit actio in rẽ:&nõ econuerso:qa dominiũ est causa vendicationis ipsius rei,ff.de rei vend.in rẽ actio sed rei vẽdicatio nõ est causa dominij,sed procedit ex dominio, Absurdum tñ esset ꝙ principale sequeretur accessoriũ. Alleg.ff.de vulg.& pu.sub.l.ex pupillari.& qui.mo.pig.vel hypo.sol.l.Lucius.& eius contrariũ est iuridicum,&regulare.e.tit.accessorium.lib.vj.cum cõcor.Dominus meus in legibus disputauit hanc quæstionem: an habens rei vendicationem cessam à domino contra possessorem.bñ petat rẽ iure dominij?Et de hoc Dyn.vbi s.in vlt.q.& vltra ibi dicta per Dy.tenet talẽ posse ꝓponere directã rei vendicationem nomine cedentis,dicẽdo:Conqueror de T.q talem rem possidet. q ꝑtinet ad B.à quo habeo iura cessa,&c.aliàs nisi innitatur iuri cedentis,succumbet in directa.Obtinebit aũt,si intentat vtilẽ noĩe suo:cùm præ.l.fi.C.de hære.vel act. ven.id ꝑmittat:dicẽs ergo rẽ ad se ꝑtinere iure dominij,veram cãm allegat,loquendo de vtili. Subdit,ꝙsi non exprimit in libello,an ꝓponat directam nomine mandantis,an vtilẽ nomine ꝓprio:põderabũt verba libelli. Et si in eo innititur iuri actoris.vt s. dixi,dicet intentare directã nomine cedentis:si verò suo iuri innitit & suo dominio qa dicit rẽ ad se spectare iure dominij:tũc videat vtilẽ suo nomine ꝓposuisse: vt si ex narratione libelli id recipiat,ex quo seq possit cõdemnatio.ff.de edẽ.l.j.nec verba libelli sint supflua,si possunt aliqd operari.C.de preci.imper.offe.l.fi.Non obstat,ꝙ verbũ dominij simpliciter ꝓpositum intelligit de directo. ff.si ager vect.pe.l.i.§.i.& not.ff.de euictio.minor.§.j.qa illud in illo,q suo dominio tãtum potest vti:sed is q pt vti suo & alterius dominio:simpliciter autẽ proponendo intelligit de suo. Quæstio autem prædicta incipit:

Ego,qui habeo rei ven.Scire debes,ꝙ magna est quęstio Legistarum:& de apicibus, à qbus principiis causet rei vendicatio.& gl. in l.j.C.de alie.mu.iu.causa fac.dicit,ꝙ à dominio,vel quasi,actoris,& possessione rei vel quasi,Et ex hoc sequit quęrere an domino possidẽti & detinenti omni genere detentionis, competat ei rei vendicatio.Et communiter respondetur, quòd non,p l.prædictam,& superiorem rationem ext.de iud.examinata.Institu.de act.§.j.Sed subtilizantes distingunt re vendicationem causalem à rei vendicatione formali: sumẽtes exemplum ab vsufructu causali & formali.Hęc vide per Cyn.in prædicta l.de ali.mu.iud.in 4. q.& ibi inuenies Pet.de Bel.tenere cõtra hoc dictum huius vers. & glossarum,scilicet,quòd dominus possidens omni genere possessionis,legando reivendicationem videatur legasse dominium Inducit l.ff.de lega.j.quòd etiam rerum.§.j.vbi dicitur, quòd inutile est legatum vsufructus,nisi legans interim proprietatem illius nanciscatur.Sed quæro à Petro,an idem esset in cessione, venditione,vel donatione,quarũ dies aliter cedit,quàm legatorum. Ibi etiam in vlterioribus quæstionibus plenè tractatur,an rei vẽdicatio etiã formata: qa ex possessione rei reduci potest in actũ supponat reum obligatum:& illuc temisi s.titul.j.§. j. & versi.sed quam vocas.Itẽ quid si causæ rei vendicationis,q erant à principio,defecerunt, vel quæ non erant,superuenerunt.de quo de re iudi.abbate.lib.vj.Adde,quando qs videatur intentare directam, vel vtilem.Alexan.in l.qui stipendia.C.de procur.Et quòd rei vẽdi:possit cedi. & quòd cessionarius non possit intentare directã, voluit Bar.in l.fi.C.de hæred.vel act.ven.
d Aũt.¶Hucusq; Alber.Gal.vbi s Ad idẽ ff.de noua.l.doli exce.& bñ facit ff.sol.ma.si cùm dotẽ.§.si pater.2.cui9 causam dicã in fin.
e l.fi.¶Vide quod not.de iure patro.c.vno.lib.vi.in gl.penul.&omnino vide quod sup ea plenius scripsi.& facit quod not.s.de ꝓcurato.§.ratiõe quoq; ꝯstituẽris.in principio.& §. vltimo.post principium.versi.qd si excommunicatus.propter superius dicta,& alibi dicenda.maximè in §.cõpẽdiosè.de instrumẽ.edit.post prin. Est sciẽdũ,ꝙ Accur.Insti.qb.mod.ius pa.po.sol.§. cũ aũt.aliàs pari rõe.aliàs §.relegati.in vl. gl.dicit bãnitos nostri tẽporis si maleficiũ est tale, qđ de iure ꝯsuetudine,vel statuto loci ciuitatẽ pdãt & bona publicẽtur,cõparari deportatis:aliàs cõparant relegatis. Per multorũ scripta cõquassatur hæc gl. Et incipiã à Federico de Schal.legũ doctore à quo pri9 de hoc audiui in q.quã disputauit de bannito pp homicidiũ, quẽ pater hæredẽ instituit:qui postea iura hęreditatis paternæ ex cã donatiõis cessit auiæ:an ille ꝓillis agere possit:& habetur quæst.& incipit,Titius filiusfamiliàs.&tenuit ꝙ poterat:pri9 declarans,ꝙ ex lege municipali bãnit9 habet pro ꝯfesso,captus decapitatur, & ipsius querelæ non audiuntur. Hæc dicit,vt quæstionẽ declararet,& solutionẽ fortificaret:dicit aũt hũc Titiũ sic bãnitũ,nec esse deportatũ,nec haberi ꝓ deportato.&gl.illã induxit ꝓ se loquẽtẽ de maleficio,pp quod de iure cõsuetudine,vel statuto pdebat ciuitatẽ & bona Assumebat primũ.Certũ est illũ bãnitũ d iure ñ pdere bona. C.d bo.dã.aut.bona.Itẽ nec p.statutũ adimebant erit,n.statuti pœna limitata:vt s. Item nec p ꝯsuetudinẽ.Cùm igit talia bãna sint ꝯ iura cõia,& sic non extẽdẽda,ff.de reg.iu.qđ verò ꝯ.e.ti.quæ à iur.li.vj.Item dẽt p defensores ciuitatũ,vel pſides,ꝓuinciarũ,q deportare possunt. ff.de lega.3.l.j.§.deportator.2.q.vj.biduũ.ver.si quidẽ.vbi no Itẽ dent contra absentẽ contumacẽ,& absens deportari nõ pt.ff de pœnis.absentẽ.C.de accus.absentẽ.& vide qđ no.ff.de inter.&rele.inter pœnas & l.seq.Ergo ꝯcludit talẽ bãnitũ ꝓ deportato nõ haberi,nec ẽt infamia notari:licet ei9 opinio sit grauata.C.de req. reis.l.fi.Alij doctores addũt ꝓ dissimilitudine,ꝙ deportat9 manet in insula:sed bãnit9 extr.locũ ꝓhibitũ vagat quò vult.ff.de inter. & rele.l.exiliũ.Itẽ,vt patet ex superioribus, sentẽtia banni ñ reqrit contestationẽ.sententia deportationis sic.ff.de pub.iudic.l.ordo.C.de adulter. l.adulrera.Itẽ deportatus nõ auditur post sentẽtiam.ff.de pœnis.l.diui.& l.moris.§.iste bannitus.Sic ad instar ei9, quod dicit de annotato.C.de req.reis.l.j.&2.Dicã ergo cũ Nicolao Mata.in q.de qua dicã ĩ.parte 3. vbi de bãnitis sub litera F. ꝙ deportatio & bannum non conueniunt in nomine. Facit C. de codi.si idem.ext.de deci.ad audientiam.Item nec in forma,nec in effectu,vt p robatũ est s.ergo netrum dicatur alterũ: & vt ibi dicam in solutiõe secũdæ quæstionis,ipse tenet bannitum posse testari.& ex testamento capere:vt pœna non extẽdatur. Si autẽ bona fuissent publicata, ibi dicam in prima quæstione, qũo distinguit:& bene huic dicto cõcor.Iacob.de Aret.vt refert Cyn.C.de hæred.insti.l.j.Mentionem etiam ibi facit de pdicta qstione Federici:& sup ea.l.idẽ tenuit Old,cùm relegatus retineat ea,q iuris ciuilis sunt,vt ꝓbãt iura superiora. Dicit tñ,ꝙ beneficiũ,quod sibi competeret ex statuto ciuitatis, puta de lucranda dote, vel eius potestate,vel his similia, talia bene perderet bannitus à ciuitate, quæ per ciuitatem habebat.Allegat quod not.ff.de vulga.& pupil.substitu.ex duob9.in vlti.glo.Hugo.de fon.in quæstiõe Qui-

Cõdam

torē,qui mihi obligauit oīa sua bona:post hoc ille vendidit T.domum:postea P.fundum:egi ꝯ T.hypothecaria,petendo domum: obtulit:mihi debitum:cessi ei actionem contra debitorem &eius bona:agit modò contra P. ille verò opponit de beneficio cedendarum actionum:quæritur an possit.ꝙ T. agere possit, probatur: quia constat de debito &obligatione,quòd res fuit in bonis debitoris:quæ probantur in hypothecaria:vt C.de pign.nec creditores. & de non nume.pecu.l.j.ff.de pigno.si superatus.& l. & quæ non dum.§.j.arg.contrà,quòd non possit:nam iusto possessori cedenda sunt iura.ff.q por.in pig.ha. mulier. & sic culpa creditoris sunt deteriores.Obstat exceptio.ff.de solu.Stichum.§. si creditor. domus enim videtur liberata:cū facta fuerit T.& ipse acquisiuit sibi iura:qa pign⁹ & dominiū simul nō concurrūt:vt ff.de pigno.si in rē. & in gñali sermone,&c.ff.đ actio.emp.si mercedem.in fi.& de senat.l.j.Solu.Dic quòd diuiditur obligatio.ff de censib.cùm possessor.ff.de admini.tutor.si pupilli.ff.ad legem Rhod. de iact. l. se-
a cunda.§.primo a.†¶Sed nunquid cedens iura contra debitorem,
28 videtur cedere & contra fideiussorem b?arg.quòd non.ff.de hæ-
b red.vel actio.vendi.qui filii.& l.venditor actio.arg.contrà,C. eo. tit.emptor.& C.de actio.& oblig.si à creditore.& l.in solutum.&
c ff.de leg.iij.qui chirographum.in fi.c.Sed dic quòd in casibus illis, in quibus habet vtilem actionem sina cessione:tunc & contra fideiussores & contra pignora habet.vt no.Azo in Summa, de hæred.vel actio.vendi.in fin.Sed in his casibus, in quibus non habet vtilem actionem sine cessione non videtur quòd habeat vtilem
d contra pignora & fideiussores,nisi cedantur d.Cùm in contractibus stricti iuris veniant tantùm ea,de quibus actum est.ff.de verb.
e obliga. quicquid e. Accur. verò dicit indistinctè videri cessa con-
f tra pignora & fideiussores f.¶Vtrum agens ex iure cesso ante litē contestatam teneatur facere fidem de cessione, notat. ỹ. de in-
g strument. editione. §. nunc dicamus. vesiculo , sed quid g. Quæ autem

ADDITIONES.

☞dam Sempronius videtur velle priuationem bonorum sequi bānum pro graui crimine.per l.si in libertinum. ff.de bonis liber.Et multùm instat,quòd licet tale bānum plures similitudines habeat cum relegatione,quàm cum deportatione:tamen in priuatione suorum iurium,quæ ęquiparatur deportationi,dicit gloss' pri⁹ allegatam optimè procedere.Nec valet dicere illud esse applicādum ei,cum quo plures similitudines habet:Nam vna sola similitudo vincere potest multas. Exprimit in seruo , qui habetur pro mortuo ff.de regu.iuris.l.quod attinet.& l.antepenult. & tamen multas similitudines habet cum viuente:comedit, bibit,dormit, vigilat,loquitur,ambulat,&c. sed sola priuatio iuris ciuilis vincit illas, vt propter illam habeatur pro mortuo,vt ibi.Facit extra, de electio.innotuit. Redeundo ad propositum vidisti Federicum tenere,quòd licitè agit cessionarius,etiam ex causa lucratiua banniti,qui non poterat agere,prohibente statuto. Et hoc conuenit remissioni,quam suprà dedi.Faciunt hæc ad quæstionem,de qua in §.ratione quoque constituentis.quam in princip.allegaui, an bānitus constituat procuratorem. Et ad defendendum non sit quæstio dubia,per decre.intelleximus.de iudi. cùm excommunicatus id possit,vt ibi.Item per id,quod in dubium fertur de cessionario satis percipere potes,quòd per procuratorem proprium,æquè ꝑhibetur agere, sicut per se ipsum,& quo ad talem procuratorem hoc solùm discutiendum,an ipse possit per se,&non dico ex solo respectu ad capacitatem & habilitatem loci: sed ex qualitate pœnæ. Si enim ponis , quòd perdat ciuitatem & bona deuoluantur in fiscum.ff.de bo.dam.l.j.nec per se,nec per alium aget.aliàs,si solum priuatus est mansione loci,nil impedit per alium in loco agere:quod probat l.ff.sol.mat. si cum dotem. §. si pater. ij. vbi patre non volente propter condemnationem ciuitatem intrare, filia eius nomine agit de dote : vel saltem satisdat eum ratum habiturum,nec est nouum aliquem posse per alium,quod ex certa causa per se non potest. De hoc multa patent exempla super regula, potest quis.lib.vj.& ff.de admi.re.ad ciui.pert.l.ij.& in l.Aristo.ff. quæ res pigno.ob.possunt.in vlti.gl.facit de concess.præ.auctoritate.lib.vj.De cessionario &procuratore vidimus,quid de successione:regula iuris sic dicit,quòd ipsis,qui contraxerunt obstat,& successoribus eorum obstat. vide quod ibi plenè not.vbi distinguitur inter successorem singularem, & vniuersalem suum & extraneum.illuc etiam remisi in regula. is qui in ius.li.vi.vbi etiā de primo & secundo scripsi plenè per Dynum super primā gloss.m Adde.an bānitus æquiparetur deportato,vel relegato,vel excōicato:Bar.in vulgata q.Lucanæ ciuitatis statuto.& per moder.in l. ex facto.§.ex facto.ff.ad Treb.& in l.j C.de hære.insti.& an exceptio quæ obstat cedenti,obstet cessionario,vide Pe.de An.ꝙſ.245.
a § fin.¶Ad literam fuit Albe.Gal. vbi s̄.
b Fideiussorem.¶Similis est quæstio,an cōdemnato principali intelligat̄ cōdēnat⁹ fideiussor:quę no.de iniu.&dā.da.c.vno.li.vj.

c In fi.¶Inducit Vber.materiā regulæ, accessoriū.de reg.iur.lib. vj.
d Cedantur.¶Sup.specialiter contra iura illa:vt statim dicam,vt patet ex forma quæstionis.
e Quicquid.¶Vsque huc Alb.Gale.qui postea subdit dictum Alb. Papieensis,quòd emptor habet emptionem sibi quæsitam eo ipso,quòd emit: quia iste est de illis casibus no.in l.j.C.de act.&obli & patet ibi.l.ij.in fi.de quibus loqtur vers.sed nūquid his.in prin. s̄.e.vbi illos expressi.Hic autē quæritur de sola cessione.illius aūt virtute,nunquam habebit actionem contra fideiussorem,ꝯ quos non est facta cessio, q̄ est stricti iuris,per l.istam,quicquid.Habeo Vbert.de Bob.super præ.l. venditor vbi hanc q.plenius tractauit: & latius loquens dicit,ꝙ si ex aliquo ꝯctu bonę fidei creditor dederit nomen debitoris,mandatarius etiam contra fideius.poterit experiri vtili acti.ex eo contractu.Et vi autem cessionis,nō ratione præmissa,huic dicto obstat.ff.pro socio.l.iij. vbi etiam inter socios necessaria est cessio in nominib.vel illorum actionib.& certum quòd actio pro socio est bonæ fidei.Insti.de actio.§.actionū Sed id tenentes intelligūt textum de actione directa:dicentes vtilem competere.Vel aliter:ibi non loquitur de actione inter socios:licet contra debitores,hi,qui solum in prædictis casibus excep tis dāt vtilem,inducant ꝑ se textum l.si verò.§.pe.ff.sol. mat. qui dicit,quòd in casibus,quibus lex deficit,nec vtilis actio erit dāda: & hoc meritò, cum vtilis actio si extraordinarium auxilium. Per prædicta videtur sopita quæstio de vasallo,cui grande nomen debitoris mei dedi in feudum:an absque cessione agat vtili?Et dicē dum est quòd non : cum iste non sit de quinque casib. prædictis. Nec enim potest dici emptio , quæ fit sine quantitate. C. de contrahen.emp.l.empti fides.Fertur M.dixisse contrarium per l.fi.C. de hæredita.vel acti.vend.ibi:qui in rem actionem comparant:& precium videtur esse conuentum in eo , quod vasallus domino seruire tenetur,& sæpe opera alicuius habetur pro precio. ff. pro soc.l.cū duobus.§.in coeunda.Sed l.fi.non obstat:quia ibi fuit vera emptio,quæ est de casibus specialibus.Nec obstat quod dicitur de seruitio vasalli: qa æquè dominus tenetur iuuare vasallum:vt patet in constitutione Federici.& xxij.q.v.de forma.quod capitulum habetur in lib.feud.tit. de forma fidelitatis.
f Fideiuss.¶Hoc not.ipse Accursus. Sed antequam ad remissiones veniatur,vltra prædicta quæritur,an liberetur quis cedēdo actionem,q̄ habet soluere,si propter actionē tenetur,cedendo liberat̄ ff.de pecu.quod debetur. de peti. hæredi. qđ si possessor. de solu. cùm quis.de contrahen.emptio.quod sępe.§.si res.imò ꝯpellitur qnq; illā cedere.ff.de minorib.l.pe.§.si pecuniā.& ad legē Aquiliā huic scripturæ.i.resp.& procurator tenetur actione mādati.C. per quas pers.no.acq.l.fi. Idē in negotiorū gestore. ff.đ neg.gest. nam & seruus.§.fi.sic &de positari⁹.ff.de posi.sed si is,apud quē.& ꝯductor ff.loca.si merces.§.fi.Nō sic in eo,qui tenetur ex contractu:nō ex eo,ꝙ habeat actionē.C.si certū pera.l.nō aduersari⁹. & C.depo.desiderium tuū.& l.si is.& ff.de cond.ind.l.his solis. Rō diuersitatis ꝑdictorū ē: qa creditori inuito aliud ꝓ alio solui nō p̄t. C.de sol.eū à quo.& l.seq.ff si cer.pet.l.ii.ꝉn vt in p.l.ii.no.ad fi.in gl.no. nō ꝯpelli in certis casib.Hoc fallit ex cā sibivide.Et est ēt da re casū.quo cedēs actionē liberatur:licet nō propter actionē.sed ꝑpter rē teneat̄ vt in p̄.§.si pecuniam.& ff.si qua.pau.fe.di.l.j. §. si post.đ rei vēdi.si hominē.§.fi. Adde tu.an ad petitionē cessionarii possit capi debitor , vt ad petitionē p̄ncipalis creditoris? Dicas ꝙ sic:qa omne i⁹ ꝯpetit cessionario,qđ ꝯpetit creditori:&eꝯ.Ita Bal. in l.si sit legatum.§.si quis.ff.de legat.j.& ỹ.§.seq vbi plenè.
g Quid.¶De actiōe iniuriarū,an possit vendi vel cedi ante litē cōtestatā.C.de hæredi. vel act.vēdi.l.fi.in vlt.gl.q̄ recitat opinio.Ioan.ꝙ nō:qa ante lit.cōtest.non est in bonis nostris.ff.de iniu.l.iniuriarum.nec pōt ꝑpter vitiū litigiosi.C.de litigio.l. ii. Accur.ibi & Azo in Sūma eiusdē ti.in fi.ambo dicūt sub dubio,fortè qđ cedi p̄t ante lit.contest.&qđ dicit̄ nō esse in bonis nostris ante li.cōtest.illud verū,quo ad trāsmissionē ad hæredes ante lit.cōtest.est tñ quo ad nos:qa quādiu viuimus,&nobis & alii nostro nomine dari p̄t.ff.de iniur.sed si vnius.§.idē ait.Nā & alie actiōes,q̄ sunt ex delicto,cedūt̄.ff.đ peti.hære.sed&si in diē.§.Iulian⁹.Et ipse Accur assertiuè hoc tenet in l.si nomē ff.de hære.vel act.vēd.& Host.in Summa de de alie.iu.mu.causa fac.§. fi. qui est aliàs rubricella, de ces.actio.Adde,quòd idem tenet Bartol.in l.iniuriarum.la tertia. ff. de iniur.Sed ob præmissa generalius quęro,an accusatio possit cedi:& procedit dubium in criminibus,in quibus interuenire potest procurator simplex. Item constat quòd cessionarius est procurator in rem suam.ff.de in rem verso.l.iij.§.idem Labeo.Ad affirmatiuam facit quod præmisi.Item constat periculum,vel damnum rei venditæ pertinere ad emptorem ante traditionem, sicut & lucrum & commodum.ff.de peri.& com.rei vendi l. id quod. Institut. de contrahenda emptione. §. cùm autem. Pone quòd res subtrahitur venditori,vel delictum aliquod priuatum fit com missum circa illam: venditor, qui non participat commodo , ha-

☞bere

autem obijci poſſunt contra procuratorem in rem ſuam conſti-
tutum: & quis cedere poſſit: & quando cedens poſſit actiones ceſ
ſas reuocare, vel non: dic vt ſuprà de procur. §. ſequitur videre.
a verſi. in ſumma [a]. & ibi etiam vide alia, quæ hîc deſunt.[b] ¶Quid
b autem iuris ſit de emptionibus, & redemptionibus litium: & an
qui litem incœpit, eam perficiet; & quid ſi hæres conuenti rem
alienat: & de huiuſmodi, dic vt in prædicta decre. de alie. iud. mu.
29 cauſa fac.c.ij.ſecundum Innoc. †¶In ſumma nota, quòd ceſſio-
nes eiſdem titulis & cauſis fieri poſſunt, quibus & aliarum rerum
traditiones.

ADDITIONES.

☞bere non debet incommodum.de regu.iur.qui ſentit.lib.vj.ergo
nec onus agendi, vel accuſandi, ff.de pet.hæred.ſed ſi lege.§.con-
ſuluit. Ex neceſſitate igitur concluditur, quòd faciat emptorem
procuratorem in rem ſuam, ſic eſt dare in venditore hæreditatis
ff.de hęredi.vel act.vend.l.ij.§.non ſolùm.& in procuratore.ff.mā
dati.l.ex mandato.& in hærede legato.ff.ad Ttrebel.l.ſi hæres.Itē
in popularibus regulariter nō datur procurator: quia ex quo po-
pularis eſt, ita intereſt conſtituti, vt conſtituentis.ff. de procura.l.
licet in popularibus. & tamen qui conteſtatus eſt litem, cùm ha-
beatur pro creditore procuratorem dat.ff.de verb. ſignific. ſi cui.
Cùm igitur ille, cuius non plus intereſt, quàm alterius, procura-
torem det in popularibus: fortius iſte, cui plus competit etiam ab
initio ex priuato delicto poterit procuratorem dare: vt in præ.l.li
cet.& l.non cogendum.§.qui ita.Item id, quod ineſt perſonę gra
tia rei, cedi poteſt: & in ea procurator conſtitui.Hoc patet in reſti
tutione in integrum.extrà, de reſtitu.in integrum.coram.ff.de mi
no.quod ſi minor.in princip.ergo & in tali iure, quod ineſt rei fa
miliari, poterit procurator conſtitui in rem ſuam.Facit ff.ad Tur-
pil.l.j.§.incidit.ibi: qui mandat, & inſtituit, &c.In contrarium pro-
curator in rem ſuam dicitur, ad quem ſpectat commodum & dam
num: & tunc etiam aliàs prohibitus admittitur.C.de procurat. q
ſtipendia. quod hic non eſt, cùm commodum applicetur fiſco: &
ſic non competit nomen, ergo nec officium.xvj. q. j. ſi cupis. vbi
concord.in j.gl.extr.de præbend.cùm ſecundum.C.de fer.l.à nul
lo.Ad idem inducitur ratio, quare in popularibus procurator nō
conſtituitur: vt s̃.quia illas habet, non eſt per id locupletior.ff. de
popu.act.l.penul. Facit ad idem l.ſi mulier. §.ex aſſe.ff.de iure doti
um.vbi actiones hæreditariæ alii præſtari non poſſunt, quàm illi,
cui reſtituenda eſt hæreditas, vel ipſius ſimplici procuratori, non
autem in rem ſuam. Quibuſdam per prima iura videtur, quòd ce-
di poſſit. Ad rationem damni, reſpōdent quòd damnum pati po-
teſt expenſarum litis. & pœnæ calumniæ. Item tranſigendo aliqđ
commodum habere. De hoc in l.tranſigere.C.de tranſact.& ij. q.
iij.§.notandum.de colluſio.c.j.Item largius dicitur propria cauſa
vbi non ſpectat commodum.ff.quando appel.ſit.l.ij. in fine. Ad-
de, an ſi ſtatutum permittat offenſo vindictam competentem, il-
lud ius vindicandi poſſit cedi.Bal.cōſi.ccclxxiij.lib.i.videtur ſen-
tire, quòd non.per l.j.§.cùm fundum.de vi & vi arma, per quam ēt
Roman.concludit conſil.ccccIxxxiiij. quòd ius competens con-
ſorti ex ſtatuto, vt præferatur in emptione conſortis, non poſſit
cedi.An autem ius competens mihi ex pacto de reſtituendo poſ
ſit cedi: Pau.de Caſt.conſi.xlv.tenet quòd ſic.
a Summa.¶Ibi ponit caſum l.iij. ff. de noua. & formam denuncia-
tionis.de qua loquitur, & tres quæſtiones circa illam.Item caſus,
quibus procurator in rem ſuam tenetur defendere conſtituentē
vide not.ff.de procurat.ſi in rem. & ſunt duo, vt ibi patet. & in l.
præ.in fi.ſ.quādo habet cauſam lucratiuam, vel in fraudem agere
volentium datus eſt.
b Deſunt.¶Et ibi ſuper princip.§.dedi remiſſionē ad not.in l.Plau-
tius.ff.de procu.quomodo etiam ex parte rei dari poteſt procura
tor in rem ſuam, & an inuito actore, vide quod plenè not.eo. tit.
l.ſi actor.Item quando fieri debeat ceſſio tutori, fideiuſſori, vel al
teri ſoluenti pro altero obligato, no.plenè ff.de ſol.Modeſtinus.
& de fideiuſ. vt fideiuſſor.& C.e.ti.de fideiuſ.l.mādati.Item quare
ceſſio nominis debitoris fit ipſo inuito.C.de hær.vel act.ven.l.iij.
delegatio verò non.C.de nouat.l.j. no.in præ.l.iij.quia delegatio
fit per nouationem: nouatio per ſtipulationem, quæ ꝯſenſum re-
quirit.ff.de verb.ob.l.j. Hoſtien.tamen in ſumma tit.de fideiuſſo.
ſub rubricella, de delegationibus, dicit quòd licet nouatio requi-
rat conſenſum, per hoc non ꝯcluditur.idē de delegatione.Nega-
ri non poteſt, quin lex prima de noua.C.differentiam faciat inter
delegationem & ceſſionem: & expreſsè dicit in delegatione req
ri conſenſum debitoris.Item gl.j.ibi tenet quod non cogitur cō-
ſentire.Item, vt ibi dicit Cyn.Pet.ſuus fatetur id verum de rigore
iuris: licet de æquitate dicat contrarium.& tamen illam æquitatē
approbarē, vbi non poſſet aliter conſuli creditori illā petenti: ſed
cùm debitore inuito poſſit fieri ceſſio, vt ibi: ad quid cogeretur
debitor conſentire delegationi, cùm lex priuilegii eſt, vt ipſe de-
legari non poſſit, niſi conſentiat. Adde quid ſi frater minor pretē
dens habere annuos reditus à B. illos vendit & ceſſit P. ipſo B. præ
ſente, conſentiente, & ſciente, vel ſcire debente, quòd non tene-
batur: an P. poſſit agere cōtra ipſum B. effectualiter? Vide Roma.
conſi.lxxxvij.& ibi de materia ceſ.& conſi.præcedenti.

SVMMARIVM.

¶De formis inſtrumentorum ſuper ceſſionibus actionum.

1 *Forma inſtrumēti faciendi in caſu, quo quis cedit alteri iura, & actiones ex cau*
ſa venditionis.
2 *Ceſſio licet præſumatur ſimulata, niſi cauſa, ſiue titulus in inſtrumento appona*
tur: ſufficit tamen precium apponi.
Precium expreſſum ſatis explicat emptionem.
3 *Donans vel cedens actionem ſi in inſtrumento dicat,*
Facio te procuratorem meum, quomodo debeat intelligi.
4 *Forma inſtrumenti faciendi, quando fit ceſſio alicuius quantitatis, vel reſidui.*
5 *Vnus ex condebitoribus, ſi cogatur ſatisfacere creditori: tunc creditor tenetur*
ſoluenti cedere actiones contra vnum ex condebitoribus, cum inſtrumenti
forma debita.
6 *Inſtrumentum quomodo confici debeat, vbi fit ceſſio ex titulo donationis con-*
tra plures debitores.
7 *Iura ex iure ceſſo habita, ſi cedantur, qua forma inſtrumentum conficiatur.*
8 *Inſtrumentum conficiendum, vbi vnus nomine alterius ſtipulatur, & iſti alteri*
ceſſione facta directò vult agere.
8 *Cedit aliquando quis ius quod habet in re ex hypotheca, vel obligatione.*
10 *Cedens alicui actiones quas habet contra aliquem, poteſt nihilominus exigere,*
antequam litem fuerit ille alius conteſtatus.

2.§.Conſequenter vtile eſt aliquas inſtrumento-
rum formas ſuper ceſſionibus
1 tradere, †¶Primò ergo ſi quis cedit alteri iura & actiones ex cau
ſa venditionis, ſic inſtrumentum conficietur:
a FORMA[a]. A. dedit, ceſſit tranſtulit & mandauit ex cauſa venditio
b nis, B. pro ſe ſuiſq; heredibus recipienti[b], & ementi omnia iura &
actiones reales & perſonales, vtiles & directas, quæ vel quas ha-
bet, vel habere poterat aduerſus C. & D. & quemlibet eorum in
ſolidum, eorumq́ue hæredes: & in ipſorum bonis nomine & oc-
caſione debiti centum librar. Turonen. quas dicti C. & D. prædi-
cto A. ex cauſa mutui dare ac ſoluere tenebantur: vt patet in in-
ſtrumento manu talis notarii ſcripto, quod inſtrumentum dicto
B. tradidit & dedit ibidem, & in præſenti conſtituens eum procu-
ratorem in rem ſuam, & ponens ipſum in locum ſuum, ita quòd
deinceps ſuo nomine actionibus vtilibus & directis poſſit aduer
ſus dictos C. & D. ac quemlibet eorum in ſolidum, & eorum hæ-
redes, & in ipſorum bonis nomine & occaſione dicti debiti age-
re, expe

ADDITIONES.

a FORMA.¶Iſta forma, & ſex ſequentes fuerunt Rolandi.eodem
ordine, quo hîc ſcribuntur poſitæ per eum in princ.iiij.par.
b Recipienti.¶Petrus de Ceruotis diſputauit, an valeat ceſſio facta
abſenti nullo pro illo recipiente: puta vocato notario & teſtibus
cedens dicit quòd omnia iura & actiones, quæ habet contra Mar
tinum, cedit Titio abſenti, & cedit ex tali cauſa.& incipit quæſtio
Titius ceſſit. Quòd valeat, allegat quòd abſens inſtituitur.ei lega
tur, donatur cauſa mortis, procurator conſtituitur. & ſimilia. Et
iura ſunt not. Inducit etiam gl.ff.de procurat.in cauſæ.§.fi.quæ in
cipit, ſed qualiter.vbi videtur expreſſum quòd valeat. Tenuit cō-
trarium dicēs gl.illam malè dicere: niſi intelligatur poſſe fieri ceſ-
ſionem inter abſentes, per nuncium tātum, vel per epiſtolam: vt
ff.de contrah.emp.l.j.§.fi.ſit patens ratio: quia cùm ceſſionem ex
cauſa, vel titulo fieri oporteat: vt hic infrà ſequitur.& titulus aliqs
fieri non poſſit inter abſentes, niſi per nuncium vel epiſtolam: li-
cet per procuratorem fieri poſſit, patet ceſſionem factam abſen-
ti non valere nemine recipiente: vt ſic detur pro regula, quòd
vbi de dominio, vel iure aliquo transferendo inter viuos tracta-
tur, ſiue ſit in re, ſiue in actione, non poſſit inter abſentes fieri, ni-
ſi per nuncium, vel per epiſtolam. Nec obſtat, quòd poſſeſſionis
bonorum agnitio fit nomine abſentis. Cui eſt duplex reſponſio:
quia agnitio eſt actus vnius tantum perſonę: ſed in ceſſione, ſicut
& in contractibus, requiruntur duæ perſonæ. Item licet fiat agni-
tio per præſentem non procuratorem pro abſente, poſſeſſio ta-
men vel dominium abſenti per hoc non acquiritur niſi ex quo
ratificauerit.ff.de bon.poſ.l.iij..§.acquirere.& ff.rem rat.ha.l. is q.
& l.pen. Fateor etiam, quòd ſicut ſoluendo liberare poſſem inui-
tum: ſic & fortius abſentem.ff.de neg.geſt.ſoluendo.ff.de ſol. ſo-
lutionem.& l. ſi pro me.& l. ſoluere. Adde vt per Bartol. & Ale-
xand.in apoſtilla.in d.l.in cauſæ.§.fi.Scias tamen quòd Rom.con
ſil.cclxxxv.conſuluit valere donationem factam abſenti, licet nū
cius vel epiſtola non interuenerit: dūmodo ad noticiam donata-
rij aliter peruenerit. de don.vide omnino ibi ad hāc additionem,

re,experiri,excipere,replicare,consequi,& se tueri,petereque illud,sortem quoque pœnas,damna, expensas, interesse ac bona obligata:omnia etiam & singula facere: quemadmodum & quæ ipse poterat:paciscens etiam atque conueniens, quòd nulli alij hactenus cessit iura prædicta:quodque tempore huius contract⁹ verè creditor erat debiti prætaxati: necnon promittens solenni stipulatione dicto B.prædictam cessionem,omnia & singula s.& j.scripta,grata,& rata,firma habere & tenere: nec contra facere, vel venire aliqua ratione vel causa,de iure,vel de facto:& prædicta iura & actiones legitimè sibi defendere &auctorizare& expedire.Si verò apparuerit ipsum hactenus alteri dicta iura cessisse, aut creditorem dicti debiti huius contractus tempore non fuisse vel si non defenderit,vt dictum est:& omnia& singula in hoc cõtractu contenta non obseruauerit, aut in aliquo contrauenerit, promisit eidem & dare duplum quantitatis ipsius pecuniæ, pœnę nomine stipulatione in singulis capitulis huius contractus in solidum promissæ:qua soluta,vel nõ,omnia,& singula j.& s.scripta firma perdurent.Item restituere,& reficere sibi omnia & singula damna,expensas,ac interesse litis & extr.obligando pro his omnibus & singulis firmiter obseruandis omnia bona sua.Pro precio autem & nomine precij eiusdem cessionis ipsis iuribus & actionibus primò cessis, confessus & contentus fuit dictus A.se ab ipso B.habuisse ac recepisse centum libras Turonen.exceptioni sibi non dati,& non soluti precij,doli sine causa,& in factum actioni,omnique alij auxilio omnino renuncians.Hæc forma probatur C.de procur.quia te absente.ff.de iureiur.iusiurandum qđ.
2 in fi.C.de noua.l.3.†¶Et no.quòd licet cessio præsumatur simulata,nisi causa siue titulus in instrumento contineatur:vt s.§.proxi.ver.si verò.ibi,item secundum Goffr.tamen sufficit ibi dicere pro tanto precio,nullo alio titulo expresso.Nam ex quo de precio fit mentio,satis resultat quòd sit emptio:vt C.de prædiis cur.
a non alie.l.fi.lib.x.& arg.C.mandati.l.fi.§.sed cùm hi.ibiᵃ: actionũ habita.& l.pen.§.j.in fi.ff.de præscrip.verb.naturalis.§.j.Arg. contrà,quòd non teneat cessio:quia videtur facta esse sine causa.ff.de transac.cùm hi.§.in causa.ff.de doli exceptio.l.ij.§.si quis sine cau
b sa,ff.de probatio.cùm de indebito.§.fi.ᵇEt nota,quòd s.in forma is cui fit cessio ex causa emptionis,vel donationis, nihilominus constituitur procurator velut in rem suam.Et probatur hoc ff.fa mil.ercisc.planè.prope finem.& C.de actio. & ob. si in solutum. veruntamen hoc necesse non est dicere: quia eo saluo,quòd actio ceditur,vel mandatur, vel interuenit aliquis de casibus,q habentur C.de actio.& ob.l.ij.factus est procur. vt in rem suam: vt
3 ff.de procur.si actor.& ff.manda.si procuratorem.§.fi.†¶Sed qd sit is,qui donat,vel cedit,dicit:Et facio te procuratorem meũ? Et videtur quòd facit eum simplicem procura.& non vt in rem suã quia ipse adhuc remanet dominu actionis directæ:vtC.de hære. vel actio.vendi.emptor.ar.contrà,quòd etiam intelligatur fact⁹, vt in rem suam:quia simpliciter dicendo procu. intelligitur in rẽ suam:vt ff.de oper.no.nuncia.l.j.§.fi.& hoc videtur verius ex his,
4 quæ in prædi.ver.dicta sunt.†¶Si verò fit cessio in aliqua quantitate,quæ sit residuum dicti debiti: sic instrumentum cõficietur.
FORMA.A.ex causa venditionis dedit & cessit B.pro se suisq; hæredibus recipienti omnia iura & actiones, quæ vel quas habebat,vel habere poterat aduersus C.eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine& occasione debiti xxv.libra.Turonen.quas ab ipso.C.habere debebat pro residuo & complemento debiti centũ librarum:in quibus idem C.erat dicto A.ex causa precij cuiusdã quantitatis lanæ,vel pannorum obligatus:vt patet in instrumento manu talis notarij scripto.Quod quidem instrumentum ei tradidit ibidem in præsenti:constituens eum procuratorem in rem suam,& ponens ipsum in locum suum:ita quòd deinceps suo nomine, actionibus vtilibus, & directis, possit aduersus dictum C. eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione dictæ quantitatis pro residuo dicti debiti agere,experiri,excipere,replicare,consequi & se tueri:omnia quoque & singula facere, quæ ipsemet facere poterat: promittens prdictam cessionem omnia & singula in hoc contractu contenta grata, rata & firma habere & tenere,nec cõtrà facere,vel venire,sub pœna dupli dictæ quãtitatis pecuniæ stipulatione promissa, ac refectione damnorum & expensarum litis & extra: & obligatione omnium bonorum suorum.Qua pœna soluta,vel non,rata remaneant omnia & singula s.& j.scripta.Pro precio autem & nomine precij ipsius cessionis post ipsam actionem cessam,confessus & cõtentus fuit dictus A.se habuisse à dicto B.& recepisse xxv.libras Turonen. exceptioni sibi non dati,& non soluti precij, omnino renuncians.
5 †¶Cæterùm si vnus ex condebitoribus cogitur satisfacere creditori secundum leges C.de fideiuss.l.liberum.& l.reos.& l.generaliter.& Inst.de fideiuss.creditor tenetur cedere soluenti actiões contra vnum ex condebitoribus: super quo sic instrumentum
c conficieturᶜ:
¶FORMA.dedit,cessit,transtulit,atque mãdauit B.pro se suisque hæredibus recipienti omnia iura & actiones reales, & personales,vtiles,& directas, quæ vel quas habebat, vel habere poterat aduersus. C. eiusque hæredes: & in ipsius bonis nomine & occasione debiti 30.librar.quas dictus C.in solidum cum dicto B. & D.eidem A.dare & soluere tenebantur ex causa mutui:vt patet in instrumento manu talis notarij scripto: & quodam præcepto talis iudicis scripto manu talis notarij.Item nomine &occasione quantitatis quinque librar. tenetur pro damnis, expensis, ac interesse dicti debiti, currentibus à termino debiti, vsque nunc: quod instrumentum & præceptum sibi tradidit ibidem, & in præsenti constituens eum procuratorem in rem suam, &c. vt s. in præ.vsque,nomine & occasione. iunge, prædictarum quantitatum agere experiri,&c.vt ibidem.vel sicut in primo, vsque pro precio autem.vbi sic dices:Quam si quidem cessionem ipse A.eidem B.fecit,vt dictum est, ex eo quòd cùm ipse B.esset vnà cum dicto C.&B.ad dictum debitum in solidum obligatus: & propterea à dicto creditore ad solutionem coactus: idem B.dicta cessione facta,dedit & soluit ipsi A.35.lib.Turonen.prout ipse A.confessus & contentus fuit:exceptioni sibi non datæ, & non solutæ omnino quantitati renuncians.Hæc forma probatur C. de fideiusso.auth.præsente.& l.cùm alter.ff.eod.ti.vt fideiussor.& l. si fi
6 deiussoribus.& in his quæ not.C.de duo.reis.l.j. †¶Si verò cessio fiat ex

ADDITIONES.

a Ibi.¶Pecuniis acceptis & venditione.
b §.fi.¶Soluta sunt hæc contraria per superius dicta.
c Conficietur.¶Disputauit Albe.Odoff.quæstionẽ,& incipit,Creditor quidam,de duobus correis,pone A.& B.quorũ alter,pone A.conuentus à creditore,opposuit exceptiões doli,simulatiõis & pecuniæ nõ numeratæ:lite pendente,B.correus soluit creditori,& habuit iura cessa ꝯtra A.quẽ postea capi fecit vigore statuti hoc permittentis obligato ꝓ alio,q soluit: quærebat an capi debuerit,& an debeat relaxari.Soluendo tenuit, ꝙ si certum est exceptiones oppositas ꝑ correum ꝯ creditorẽ: vel ipsius instrumẽtũ veras esse,nõ debuit detineri, & debuit relaxari.Nã si B ꝯ A.ageret mãdati vł negotiorũ gestorũ,replicaret ꝙ omisit exceptiones pereptorias ꝑdictas,doli,ñ numeratę pecunię,vł simulatiõis. ff.mand.si procuratorem.§.si ignorantes.& l.idemq;.§.gñaliter. & l.si fideiussor.in prin.ff.de fideiuss.exceptione.Fortius ergo debuit repelli, vbi petebatur detentio personæ pp maius grauamen & opprobrium.de elec.vbi periculum.cum concor.li.vj. Si autem certũ est iudici illas exceptiões frustratorias, sicut de iure cõmuni haberet B.contra A.actiones prædictas mãdati,& negociorum gestorum:sic ex statuto habuit ius detentionis.Nõ enim debuit mẽdaces exceptiões opponere,sed bonã fidẽ agnoscere. & sic solutũ repetere potest,secundum legis municipalis formã ar.ff.de admini st.tutorũ.quoties.ff.man.si fideiuss.§.quædã.Si verò de exceptione dubitat,dicit in hoc dubio A.non debuisse detineri, & detentum debere relaxari. licet enim fideiussor spontè soluens,cùm debitum est liquidum,habeat regressum cõtra eũ: vbi tamen non est liquidum,non habet regressum,nisi per sententiam soluat. ff.manda. l.Lucius.& C.man.si pro ea. sicut nec emptor agit de euictione,vbi res non euincitur per iudicis sentẽtiã, nec sufficit sententia arbitri.ff.de euict.si dictum.§. si cõpromisero.putat tamen cautionem ab eo exigendã de se reponẽdo ĩ statum,quo erat,si exceptiones reprobari contingat.ar.ff.de iudi.in omnibus.qui satisda.cogan. l.inter oẽs.sicut cũ res est in obligatione ex causa,cauetur de ea non baratanda,ar.ff.de petitio.hære di.diuus.ff.de officio præ.l.senatusconsulto.in fine.Interserit prędicta procedere,etiamsi statutum de fideiussore loqueretur. Nã duo correi videntur vicissim fideiubere,quatenus pecunia ad se non peruenerit:vt in authen.de duobus reis.collatione 7.ff.de ĩ rem verso.si pro pte.in fi.ff.ad Maced.l.sed Iulianus.§.j. In illa igitur parte,quæ ad eũ non peruenit,censeť fideiussor. Adde,quòd non inconguè potest poni illa quæstio,sup qua ꝯsuluit Ab.con. lx.li.1.an ille,qui fuit fideiussor pro carcerato, si postea creditor efficiatur rebellis ecclesiæ & excommunicatus,possit soluere: ñ obstante, quòd principalis debitor eũ admoneat de exceptionibus competentibus?& cõcludit quòd soluere pt:maximè si post rebelliõẽ ille fideiussor promiserit illi rebelli soluere:ꝑ textum in l.quæsitum.ff.manda.vbi dicitur, quòd fideiussor ex simplici pacto potest soluere vsuras: licet possit opponere exceptionem stipulationis:quia non tenetur cum suo pudore alteri consulere Idem etiam dicit esse,cùm fideiussor non potest opponere exceptionem sine magno rerum suarum periculo.

c

sio fiat ex titulo donationis contra plures debitores, scilicet, contra vnumquenque pro suo debito, sic instrumentum conficietur:

¶FORMA. A.ex causa donationis purè, liberè, simpliciter ac irreuocabiliter dedit, cessit, transtulit, & mandauit B.pro se suisq; &c.vt in præcedenti forma vsque, occasione debiti.iunge, x.lib. Turonen.quas ipse C.dicto A.ex causa præcij talium pannorum dare & soluere tenebatur, vt patet in instrumento manu mei j. scripti notarij scripto. Item aduersus D.eiusq; hæredes, & in eis bonis nomine & occasione debiti octo libr. Turonen. quas ipse D.dicto A.ex causa mutui dare ac soluere, &c.vt s.in prima forma, vsque aduersus dictos.hoc saluo, quòd vbi dicitur ibi, quod instrumentum dicto B.dicas, quæ instrumenta ei postea iungas: & aduersus vnumquenque eorum eiusq; hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione sui debiti agere, experiri, excipere, replicare, & sequi, & se tueri petere, quòd ab vnoquoq; debitum ad se promissum: sortem quoq;, &c.vt ibi.vsque, paciscẽs etiam atque postea iunge, promittẽs solenni stipulatione dicto B.prædictam cessionem, donationem, & omnia & singula s.scripta, &c. vt ibi vsque.vel de facto.postea iunge: ipsam donationem, nulla causa vel ingratitudine reuocare, sub pœna dupli dictarum quantitatum stipulatione promissa, &c.vt s. in secundua forma vsque, pro precio, &c.†¶Porrò si iura ex iure cesso habita cedantur, instru-

7 mentum sic conficietur:

¶FORMA A.A.dedit, &c.vt s.in primo instrumento.vsque, habere poterat, iunge ex iure sibi cesso à P.vt patet in instrumento ipsius cessiõis manu talis notarij scripto aduersus C.eiusque hæredes, & in ipsius bona, nomine & occasione debiti, 30.librar. Turon.quas dictus C.dicto P.dare & soluere, & c.vt ibidem vsque, talis notarij: iunge, quæ instrumenta ipse A.dicto B.tradidit & dedit ibidem, & in præsenti, &c. vt s.in primo vel in secundo instru

8 mento.†¶Si autem B.nomine alterius: puta C. stipuletur, non aget C.directò, nisi demùm facta sibi cessione à B.de qua cessiõe sic instrumentum conficietur.

FORMA. Cùm A.ad debitum & in debito xx. libra. Turonen. ex causa precij cuiusdam quantitatis bladi se obligasset B.stipulanti & recipienti vice & nomine C. vt patet in instrumento manu talis notarij scripto, idem B.dedit, cessit, transtulit, mandauit C. pro dicto pro se suisque hæredibus, &c. vt s.in prima forma vsque, directas.iunge, sibi acquisitas, vel ad se spectantes: aut, vel quę habebat, vel habere poterat ex stipulatione prędicta à se nomine ipsius C.facta contra dictum A. eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione dicti debiti constituens eum procuratorem in rem, &c.vt s.in secunda forma, vsque ibi: pro precio autem, &c. De precio autem aut de causa non est mentio alia faciẽda: cùm sufficiat, quæ in principio ponitur instrumenti. Instit. de

9 inutili.stipulatio.§.alteri.¶Verum†quandoque cedit quis alteri ius, quod ipse habet in re ex hypotheca vel obligatione. Verbi gratia.C.habens plures creditores, vnum altero tempore potiorem, quibus omnibus omnia bona sua pro ipsis creditis obligauerat; ex ipsis bonis obligatis vendidit B.vnam domum conueniens cum eo, vt de pretio satisfaceret suis creditoribus, vnicuiq; videlicet, prout tempore prior erat, vel esset. Ipse verò B satisfaciens priori creditori, puta A.cessionem ab eo recepit de illo iure.quod habebat in re vendita ex causa obligationis sibi factę de ipsa re occasione crediti sui: vt sicut ipse A. cæteris præferebatur creditoribus, & eos poterat excludere: ita hoc possit B.loco eius quæ cessio sic scribetur:

FORMA. A.dedit, &c.vt s.prima forma: vsque, aduersus C hoc saluo, quòd non dicatur ex causa venditionis. post iunge, eiusq; hæredes: & in ipsius bonis, & specialiter in tali domo sita in tali loco, intra tales confines: quam dictus C.dicto B vendidit: prout dicitur contineri in instrumento manu talis notarij scripto, notarij scripto, nomine & occasione obligationis & hypothecæ ad se spectantis, specialiter in dicta domo, & generaliter in omnibus bonis dicti C. sibi obligatis pro debito, & ex causa debiti centum librar. Turonen. quas dictus C. dicto E.dare & soluere tenebatur: vt patet in instrumento manu talis notarij scripto. quod si quidem instrumentum dictus A.ipsi B.tradidit, & dedit ibidem, &c. vt s.in prima forma: vsque, directis possit.pòst iunge, suo nomine loco eiusdem A dictam domum defendere iure obligationis & hypothecæ prædictæ contra omnes creditores dicti E.si qui apparerent, & non vt possit aduersus ipsum C.vel eius hæredes pro exactione ipsius debiti agere: nisi in casu euictionis si sequeretur de re ipsa, vel de parte pro rata. & hoc fecit dictus A qui statim propter ipsam actionem cessam idem B.præsente & mandan e, & his omnibus consentiente prædicto C. dedit & soluit ipsi A centum lib. Turonem.pro precio dictæ domus: put ipse A.confessus & contentus fuit tantam esse quantitatem, pro mittens stipulatione solenni ipsi B.prædictam cessionem, &c.vt

10 s.in secunda forma: vsque, pro pretio.†¶Et nota, quòd si cessi tibi actiones, quas habeo contra P. potero nihilominus ab eo exigere, antequam tu litem cum eo fueris contestatus, vel prius quam ab eo aliquid ex debito acceperis: vel priusquam id debitori denunciaueris.quod dic, & de forma huius denunciationis, vt s de procura.§.sequitur videre.ad finem. Et nota cautelam, vt j.eodem §.ver in summa. 2.¶De beneficio autem cedendarum actionum, not.j.de conclu. & renun. versi. postremò. & sequen.

ADDITIONES NOVAE.

§ De ista cessione vide do.Bal.in toto tit.C.de actio.& oblig.

§ Qualiter cõcipiatur libellus Iac.Bu.Bal.& Bar.ponunt in l.qui stipendia.C.de procurato.& Bar.in l.j.C. de ac.& oblig.plenè dicit de hoc & Bar.ibi.Bar.etiam in l.si duo rei.de solutio.

§ Quæ differentia sit intercedere & mandare.not. in l.cum fundus.§.cum seruum tuum.ff.si cert.petat.& not.in l.j.C.de action. & obligat.

§ Nota qui vbi petitur fieri cessio alicuius iuris nullo præcedente contractu, potest peti officio iudicis, vt l.in fraudem.§.qui pro alio.ff.de iu.fisc. Dynus in l.modestinus.ff.de solutio. Cynus in l. si fideiussoribus.de fideiusso.

§ Nota quòd nemo intelligitur cedere actionem pro seipsum, arg.l. si peculium. §.sicut.eo.ti.& insti.de leg.§.peculium autem. ff. de peculio.lege.Bal.in l.2 C. an seruus ex suo facto. & sic statutum nunquam interpretatur contra rem pub.in eo quod potest tangere alios, vt ibi Bal.secun. Iac.de Are.

§ Quid si cessi alicui actionem quam habebam contra aliquem occasione alicuius rei, & illa res postea peruenit ad me, an cessionarius vigore illius cessionis poterit agere contra me. Bal. in l.j. ff.de ope.no.nunc.& l.si culpa.de rei vendic. & l.emptor.de hære.vel acti.vendi.

§ Statuto cauetur quod creditor possit facere detrudi in carcerem debitorem suum, an ille qui habet actionem cessam possit hoc facere, & sic an cessionarius dicatur creditor. Iaco. Butr. in l. plane.famil.ercisc.& l.2.ff.si cer.peta.vide j.ad fin.huius titul.vers.si statutum. & si dicas quod non per illam gl.fac.quod no.per gl.in l.j. C.de re.cred.& l.i.C.de actio.& obli.per docto.nam actionis vtilis & directę est eadem substantia.l.actio.ff.de neg.gest.de hac materia no.Ioan.And.in specu.de cessi.actio. in prin. Vide in quadã questione quam disputauit dom. Alber.de Guidoletis.sub domino Bal.& Bal.in l.per diuersas. C.mandati. & in l.si sic. de lega. 1. fac.Bal.in l.si post.solu.mat.

§ Statuto cauetur quod ex quolibet contractu ex quo transfertur dominium soluatur gabella, an de cessione soluetur, Iaco. Butr. vbi s.& l.si quis rem suam.de procu.

§ Si cessio est vni facta, an possit alij fieri? Bart.in l.non quocunque.§.qui grauem.de leg. 1.Bal.in l.j. C.de actio. & oblig. distinguit.& in l.si qui duos.§.si is qui.de leg. 2.dic quòd non, in c.trãslatus.de consti.

§ In l.j.de actio.& oblig. Bal.quærit, an mandatum in rem suam reuocetur tacitè per mortem mandantis: dicit quòd non, in l.illam.de donat.ratio est quia procurator est mixtus minister, idest cõmodum sentiens, quæ procuratio est istius naturæ, quia hinc inde transit ad hæredes, l.pecuniæ, de alimen.leg.

§ An procurator in rem suam teneatur ante litem contestatam facere fidem de instrumento procuræ.Iac.Bur. disputando dixit quòd sic si intentat directas nomine domini: alias secus. hoc probat Bar.hic.& hoc est verum nisi agẽs directis esset ille ad quem principaliter negotium pertineret.nam tunc habens directas cogitur habere ratum.l.idemque.§. si cui.mandati.

§ Item statuto cauetur quòd non teneat processus procuratoris nisi mandato producto: an intelligetur de procuratore in rem suam. & dicit quòd non, quia iste non est propriè procurator, & statutum loquitur de procuratore in quo cadat vera diffinitio procuratoris, cum sit contra ius commune: ideo arctari debet ad strictam verborum significationem.

§ An post cessionem iura directa sint elisa creditori. dic aut cessio fit ex necessitate, & sunt elisa, & debitor non liberatur soluendo habenti directas, vt l.fina.de trans.aut est voluntaria, & tunc secus, & soluens liberatur etiã sciens, nisi in trib.casib.notatis in l. 3.C.de nouati. & ideo doctores qui addunt quartum casum in l. 3.prædicta, nesciunt quid dicant.quod no.secundum Bal. Necessaria ergo, cessio propter auctoritatem iuris magis afficit directas quàm voluntaria.

§ An cessio possit fieri absenti recipienti nomine alterius gloss. in l.in causæ.§.fin.de procur. Bal.& j.eo.not.vide Bal.in l.si cum

emptore

emptore.ff.de pac.& in l.per diuerſas.C.man.

§ In l.in ſolutione.de actio.& oblig.Bal.dicit quòd ceſſiones nõ ſunt ſtricti iuris,immò extenduntur ad ſuas conſequentias:& intelligitur hic de competitura hypotheca tempore ceſſionis: ſecus ſi poſtea incipit competere ex noua conuentione. l.hæredẽ. mandati.& in l.ſi à creditore.in tex.ibi vendica.& ſic hypothecaria dicitur vendicatio.l.ſi fundus. §.in vendicatione. de pigno.& & ideo poſſeſſor eſt interrogãdus an poſſideat.& eadem eſt pœna mãdati,vt in auth.de trien.& ſem. §.penul.ibi diſtrahere. No. quòd ſicut ceſſa perſonali.videtur ceſſa hypothecaria: ita quicquid eam ſequitur etiam ius diſtrahendi: idem ergo videtur de pacto ingrediendi propria authoritate,de quo ſtatim j.

§ Item not.creditorem poſſe diſtrahere res obligatas quas non poſſidet,ſecundum Nicol.mata.fac.l.actio ſi conuenerit.de pignor.

§ Si nomen datum ſit pignori,an pignora intelligantur data pignori:& glo. reſpondet quòd ſic,quia qui habet principalem ,& habet acceſſoriam.Bal.vbi.s.

§ Bar.in l.filium.§.ſi quis.de lega.præſt.quòd ſi quis ceſſit qui cedere non poterat vel alias ceſſio eſt inutilis ꝙ cedens non cadit à iure ſuo.fac.l.non putauit.§.non quæuis.de cont.tab.& l.continuè.§.amplius.de verb.oblig.

§ Si ſtatutum imponit pœnam cedenti iura magnati,ſi quis fecerit ceſſionem magnati, licet non valeat dummodo prima facie habeat figuram ceſſionis,debet puniri.Bal.in l.quid ergo.§.cum autem.de his qui no.infa.fac.l.ſi quis.ff.de fal.

§ An officium iudicis poſſit cedi,no.in l.j.§.an vſufruc.de operis no.nunci.per Bar.hoc allegat Bal. in l.ſi minor,in prin.de minoribus.

§ An pactum quod habet creditor ingrediẽdi fundum propria authoritate,poſſit cedi:no.vbi.s.& dicit Bar.ꝙ ſic.s.in dicto.§. an vſufructuarius.fac Bal.in l.in ſolutione.C.de act.& oblig.& vide s.verſ.in lege in ſolutionem.

§ Quot modis præſumitur ceſſio ſimulata,Bar.in l.poſt contractum.de donati.

§ An ex ſimulato inſtrumento transferatur dominium.Iac. Butri.in l.ex initio.C.de falſo.dicit quòd nõ multo minus quàm ex falſo,quia in falſo putat & habet animum contrahens vt valeat, ſed in ſimulato ſit ipſum non eſſe verum,nec habet animum trãſferendi,nec id agunt contrahentes:vnde non transfertur, ar.l.ſi. C.de non nume.pec.

§ Nota quòd ius fideicommiſſi non poteſt cedi. l. ſi mulier. §.ſi ex aſſe.de iure dot.& l.ſcimus.ad Trebel. Barto.in l.reſtituta.& l. qui ita.ff.eo.

§ Iaco.de bel.in auth.de æqua.dot.§.j.dicit quòd ceſſio facta cũ confeſſione pretij non valet niſi probetur pretium numeratum & datum.l.per diuerſas.cum l.ſequenti.C.mandati.tu dic quòd ſi opponatur exceptio ſimulatiõis,probari oportet pretium numeratum.Iac.butri.& Cynus in dicta l.per diuerſas.Bal. in l. deo nobis.C.de epiſc.& cle.facit mentionem de opinione Iac.de bel.& facit concordes dictum Iacob.& generalem conſuetudinem,intelligendo quando vera vnius partis numeratio apparet,& alterius partis confeſſio: ſed vbi apparet in totum confeſſio,ibi non præſumitur ſimulatio. ratio differentiæ eſt, quia in primo caſu eſt quædam deformitas, in ſecundo caſu nulla eſt deformitas:tamen dicit ipſe quòd Bar.in materia ceſſionum ſequitur Iaco.butri.& ſic conſuluit Bar.

§ An ſolutio facta cedenti noceat ceſſionario,Bar. in l. facta §. ſi hæres ad trebel.& dicit ꝙ ſic,ſi directa remanet,alias non, vt ibi.

§ Nota quòd ſimulatio probatur per teſtes,no.l.illicitas. §.veritas,de off.præſi.& debet declarari modus ſimulationis,ſi petatur. Bal.in l.ab Anaſtaſio. C.mandati.

§ Nota quòd cauſa ceſſionis debet in principio inſtrumenti poni.hoc prob.per l.qui ſtipendia.C.de procur.& no.in l.i.C. ne lice.poten.

§ Nota ꝙ in bonis quæſitis poſt ceſſionem præfertur creditor qui contraxit poſt ceſſionem factam, creditori qui ante contraxerat.no.Cynus in l.ex contractu.C.de bonis auctor.iud.poſſi.

§ Ceſſione facta ſi cedens agit contra debitorem, an debitor poterit opponere,tu non potes me conuenire,quia alij ceſſiſti. no. in l.aut facta.ad Trebel.per Iac.& Bart.

§ An in illis caſibus in quibus poteſt conuinci quis vt agat liberetur cedendo actionem,no.in l.ij.§.idem Labeo.ff.ad leg.Rhod. de iactu.Bar.in l.ſi ſic legatum.§.ſi quis ita.de leg.j.

§ An beneficium reſtitutiõis in integrum poſſit cedi per minorem,no.in l.quòd ſi minor.in princ.de minor.& l. ſi ex pluribus. ff.de admin.tutor.

§ An minor poſſit cedere actionem ſine authoritate tutoris, ſiue decreto iudicis,no.in l.Modeſtinus.de ſolutio. l.pupillo.e.tit. & l.poteſt pupil.de autho.tuto.& ibi Albri.& l.nouare.de nouati.& l.j.§.fuit quæſitum.ad Trebel.& l.ſi ſic §.ſi quis.de leg.j.

§ An valeat ceſſio facta per minorem contra ſuum debitorem? Dic ſi debet recipere tantum pecuniam, valere, ſi rem tantum, non valere.Bar.in l.ſi ſic,legatum.§.ſi quis.de leg.j.

§ An exul poſſit cedere maximè neceſſario.Bal.quòd ſic per gl. in l.in cauſæ.§.ſi ex parte.de procu.

§ An actio iniuriarũ poſſit cedi,Bar.in l.iniuriarum actio.§. in bonis.ff.de iniur.

§ An ſimplici procuratori poſſit fieri ceſſio,Bar.quòd ſic in l.reſtituta.ad Trebel.

§ Pone aliquis cedit iura omnia & actiones quæ & quas habet vt hæres,an ex iſta ceſſione tranſibit in ceſſionarium inſtãtia cœpta de nouo per hæredem.Bar.quòd non in l.cum hæres.ad Trebel.

§ Aliquis ſtipulatur alteri in caſu quo poteſt,an quæratur actio ſine ceſſione,& qui ſunt illi caſus.Bart.in l.ſtipulatio iſta. §. cum qui.de verbo.oblig.

§ Nota ꝙ quis eſt creditor ex plurib.cauſis,& aliquis offerat ſibi vnum ex creditis,& petat ſibi fieri ceſſionem, ꝙ non debet fieri ceſſio niſi ſoluat omnia credita.no.in l.ij.de fideiuſſ.C.& ibi Cynus.nam iſta ceſſio fit virtute illius regulæ,quod tibi non nocet, & mihi prodeſt,facilè concedendum eſt.fiet ergo ceſſio ſine præiudicio iurium ſuorum.Item fieret ſi emptor contra quem ageret dominus occaſione rei emptæ ab emphyteota peteret ſibi i° cedi à domino contra emphyteotam. nam fieret ſibi ceſſio ſine præiudicio iurium ſuorum,cum ceſſio fiat ex æquitate.

§ De confeſſione quam facit cedens debitori,an noceat ceſſionario, Io.Andr.in Spec.de ceſſion.act.poſt princi.& Bar.in l. facta.ad Trebel.Bal,in l.j.C.de actio.& oblig.idem Bal.& Angel. in l.ſi cum emptore.de pac.Albric.in l.fin.C.de procu.

§ De exceptione cedendarum actionum, no.Bar.ff.de fideiuſſo. l.ſi ſtipulatus.§.ſi ex duobus.& no.in l.ij.C.de fideiuſſor. Nicola. mata in l.pig.eo.ti.

§ An pactum factum cum cedẽte obſtet ceſſionario,no.in l.cum emptio,de pac.per Bar.in l.factum. ff.ad Treb.Iac.de Are.in l.j.§. j.eo.ti.& in l.fina.ff.de tranſ.Io.An.in Spe.de ceſſi.actio.poſt princi.Bald.in l.j.C.de action.& obligat.& per eundem & Ang.in l.ſi cum emptore.de pac.facit Bartol.in l.j.C.quando prouoc.no eſt neceſ.

§ An exceptio banni q̃ obſtat cedẽti, obſtet ceſſionario,Bar.in l. doli. de nouat.& Dyn.in c.ſi quis in ius.de reg.iur.lib.vj.& ibi de exceptio.excõicationis & compen.Io. And.in c. 1. de iure patr. Bal.ff.ſolu.mat.l.ſi mulier.

§ An ceſſio actionum poſſit fieri procuratori.no.in l.apud Iulianum.§.vtrum.ff.ad treb.& l.reſtituta.eo.ti.

§ An ceſſio poſſit fieri inter abſentes,gl.quòd ſic in l.in cauſæ.§. ſi ex parte.de procu.Bal.ibi.ſic dicit iſta gl.male dicit, qa quoties eſt fienda ceſſio etiam ex neceſſitate,ſi hoc præſupponatur,ſecũdum opi.gl. Si tamen abſentia impedit ceſſionem,tunc etiam ſine ceſſione transfertur,no.gl.in l.damni.§.fi. de damn.infe.Item quod dicit ceſſionem fieri inter abſentes ſicut conſtitutionem ꝓcuratoris in rem ſuam,male dicit:& quidam non intelligentes abutuntur his.Debetis ergo ſcrire quòd aliud eſt eſſe procuratorem in rem ſuam,quia hoc repræſentat exercitiũ directarum actionum:& aliud eſſe ceſſionarium ſimpliciter ſumptũ, quia hoc repræſentat exercitium vtilium. Dic ergo ꝙ procurator in rem ſuam abſens conſtitui poteſt, ſed ceſſio fieri non poteſt. Io. Andr.in ſpec.de ceſſio.actio.§.conſequen.Bal.C.de actio.& obli.l.j. & in l.per diuerſas.C.mand.idem in l.qui ſtipendia.de procur.& Angel.in l. ſi quis.de procu.

§ An ille qui habet ſolum vtiles actiones cedendo eas nullæ remaneant penes eum,gloſ.in l.ex aſſe.ad Trebel.videtur dicere ꝙ nullę remaneant apud ipſum.facit l.emptor. C.de hær.vel actio. vendi.in fine gl.ſed contra hoc facit l.3.ff.pro ſocio.l. quis ergo caſus.ff.de pecul.quia ſi actiones vtiles inhærent oſſibus ſicut directæ,ergo facta ceſſione non poſſunt prorſus diuelli à cedente ipſe vtiles,ſicut nec directæ non obſt.dicta gl.in l.ex aſſe.quia loquitur in vniuerſitate actionum & in actione reali ſeu mixta: ſecus ergo in mera perſonali actione, vbi non poſſunt actiones auelli,vt dicta l.3.cum ſim.Cynus in dicta l.emptor.Dynus in dicta l.Modeſtinus.de ſolution.Bal.in l.j.C.de actio.& obli.

§ Pone,quidam fecit me procuratorem in rem meam,cedendo mihi actionem contra aliquem:modò cœpi agere contra quem ſunt ceſſa iura, lite conteſtata opponit quod ceſſio de iure non tenet,an talis exceptio de iure procedat Dic aut intento actiões vtiles mihi conceſſas meo nomine, & tunc non ſum procurator,vt colligitur ex gl.in l.ſi quis in rem.de proc.& ſic talis exceptio eſt dilatoria hoc caſu, & ideo poſt litem conteſtatam non

potest opponi,sed ante:& ideo in hoc casu non procederet exceptio talis,vt l.fin.C.de excep.cum simi. Aut intento actiones nomine meo,& directas nomine cedentis,& tunc habebor vt procurator, vt dicta l.si quis in rem.& ideo hoc casu talis exceptio ē peremptoria,vt l.licet.de proc.quę potest opponi quandocunq; vt l.peremptorias.C.senten.rescin.non po.& dicta l.licet.& l.pscriptio.de excep.& isto casu talis exceptio procedit de iure, quātumcunq; sit opposita post litis contestationem, vt in preallleg. iur.Ioan.papien.

§ An cessa hypothecaria videatur cessa personalis.Et ecōtra Bar. in l.si pignori.famil.ercisc.& l.si.de hæredi.vel acti.ven.& l.vsucapio.C.de pignori.& l.fideiussor obligari.de fideiusso.& l.si hæres ad Trebel.Bal.in l.si insolutum.& l.si creditore.C. de oblig.& acti.& gl.in l.fideiussor.ff.de neg.gest.

§ Nota q cessa actione cōtra principalem, non intelligitur cessa contra fideiussorem.de hoc allegatur gl.in l.si vero negotium.§.j.ff.solu.matri.quæ incipit cedendo actionem contra cōpromissorem. Item quia cessio fieri debet specialiter contra fideiussorem,ar.l.filij nomine.& l.antepenult.de hęredita.vel actio.vend. Et quia cessio est stricti iuris,& non debet extendi. fac. l. vt fideiussor.ff.de fideiusso.Bal.in l.si insolutum. dicit quòd non est stricti iuris.fac.l.si pigno.ff.fami.ercisc.& l.si hæres pecuniam.ad Trebellia.

§ In l.si ex pluribus.ff.de admi.tuto.per eam soluitur talis quæstio Aliquis promisit mihi dare centum, & omnes expēsas quas facerem in illis consequendis:deinde antequam facerem aliquas expensas, cessit iura alij,ille fecit impensas aliquas in exigēdo,an poterit illas petere quas fecit vigore illius pacti promissionis mihi factæ? Dic q non per hanc literam.Item quia cum ego nondū fecissem expensas,non competebat mihi ius petendi eas:ergo in alium non potui transferre,vt in reg.iuris nemo plus iuris.Vber. de bobio fac. l.patronus.de leg.ij.& Insti.de verb.obl.§.ex conditionali.Bar.in l.fin.C.quando prouo.non est ne.

§ An compensatio quæ potuit obiici cedēti,possit obiici cessionario,Bar.in l.qui stipendia.de procu.& l.in hoc iudicium.§.si inter socios.communi diui.& c.si quis in ius.de reg.iuris. & l. eius. C.de compens.& ibi Cynus,& Bal.q sic.& l.si quis in rem suam. de procura.& l.in rem suam.de compensa.Bar.Albri.in l.doli.de nouatio.& dicta l.siquis in rem.per Albri,& Angel.

§ An cessionarius possit cogi eligere & dicere an agat directa vel vtili.Bar.in l.si mihi & tibi.de leg.j.no.in l. si duo.ff.de soluti. per Bar.

§ An intentans directam,& probans in vtili,debeat obtinere.Cynus in l.j. C.de actio.& oblig.& Dy.insti.de actio.§.j.

§ Si agatur hypothecaria an poterit cedi actio, not. in l.ne liceat poten.& c.2.de alie.iudi.mut.cau.fac.

§ An actio possit pro parte donari & pro parte vendi? no. p Bal. in l.ab Anastasio. C.man.& l.per diuersas.& l.ij.C.ne lice.poten.

§ An pactum gratuitum & pactum factum per cedentē vel transactio debitori,noceat cessionario.Bal.l.i.C.de actio.& obli, & l. si cum emptore.ff.de pac.& l.si.de trans.& Bar.in l.facta,§.hæres. ad Trebel.Bal.& Ang.in l.si cum emptore.ff.de pac.quod no.

§ In l.liberti.C.de ope.liber.Bal.quærit.ponecq filia cedit omnia iura quæ habet super hæreditate,vel in bonis patris,an videatur cedere iura dotis maternæ. Videtur quòd sic,si dixit super hæreditate,secus si dixit in bonis aut super bonis,secundum Bart. Tu dic quando dixit super bonis,q si nullum ius habebat nisi dotis, illud videtur cedere,ne inutilis sit cessio,vt l.fundus qui locatus. de fundo instruc.& instrum.leg.Si autem habebat aliud ius,tunc aut cedit ius in bonis ex contractu stricti ius,& restringitur vocabulum bonorum,vt non includatur æs alienum aut ex contractu bonæ fidei:& tūc latè interpretatur quod non placet,vt l. mulier bona.de iure dotis.& hoc verum nisi processione sit datum præcium.nam tunc ex quantitate præcij ęstimatur,l.j.§.j.de superficiebus.Bal,

§ In c.ex parte.de alien.iudi.mu.cau.fac.tenet Inno.quòd cessio facta par laicum in clericum, & econtra dicitur factum in potentiorem.& si clericus agit ex iure cesso à laico quia dicitur facta in potentiorem.non valet,nisi causa apponatur in cessione: quod plene dic vt ibi per ipsum.

§ De istis verbis dedit,cessit,& mandauit,quæ apponuntur in instrumentis. de isto verbo dedit statim comperit ei vtilis actio, l. fina.C.quando fis.vel priua.ex verbo cessit statim competit ei directa nomine cedentis,vt l.emptor.de hære.vel actio.vend. & l. qui stipendia.per Iac.Butr.& Cynum.in l.j.mand.de verbo mandauit apponitur,vt si moriatur mādator antequam litem contestetur mandatatius,non propter hoc finitur mandatum: & ita intelligitur dicta l.j.

§ Quod ex cessione competat directa,†prob,in l.si ita legatum, fam. ercisc.

§ Nota q ille qui agit iure cesso,si vult intentare vtilem,dicat ago iure cesso mihi titulo venditionis contra te, à quo peto nomine meo ex dicta causa mihi dari,&c.si vero dicat nomine cedentis,tunc videtur intentare directam sibi concessam nomine cedentis:& primo casu non debet ostendere instrumentum cessionis:secundo casu sic.Iac.Butri.Bar.& Bal.in l. qui stipendia.C. de procurat.& Cynus in l.j.de actio.& oblig.Et quid prodest cessio actionis directæ,cum non separetur à cedente, l.3.ff.,p soc.& l.quis ergo casus. ff. pecu.dic quòd ille cui est facta cessio habet exercitium directæ actionis.

§ An possit fieri cessio cōtra fideiussorem, etiam si non cedatur contra principalem,no.in l.fideiussor obligari.ff.de fideiuss.

§ An cessio facta contra vnum correum videatur facta contra alium,Bar.in l.qui duos.de leg.ij.

§ Nota quòd ex contractu reprobato potest fieri cessio. Bal.in l. si absentis.C.si cer.pe.

§ Si vnus reorum debendi conueniatur in solidum, an creditor teneatur cedere actionem aduersus alium,gl.tenet quòd non,in l.vnde quæritur.§.fina.ff.commod.Bar.in l.si ita stipulatus.§.fi.ff. de fideiusso.

§ Si aliquis potest propria authoritate ingredi fundum etiā manu armata,an possit dictam rem vendere,& ius cedere.Bal.de pace iuram.firm.§.j.

§ An sufficiat cessionario dicere debitori ne soluat priori creditori,Bar.in l.j.ff.de operis no.nunciati.in xj.q.quòd sic, cum causa adiecta vt certioretur.

§ An datio nominis dati in dotem sine cessione teneat, no.ī.C. de actio.& oblig.

§ Quid operetur quando in cessione dicitur, & dedit & tradidit instrumentum cessionario.fac.quod no. Bar.in l. mæuia.ff.solu. mat.

§ Nota quod si secundus creditor non possidens,offerat sponte priori creditori possidenti,potest compelli prim9 creditor ad cedendum iura sua secundo creditori.Bal.in l.j.de priuileg.dot.allegat l.creditor.la j.§.si primus. qui po.in pig.ha. fac.quod no. in l. qui potior.in fi.ff.e.ti.& l.mulier.eo.ti.

§ An si mulier cedat alicui actionem de dote,priuilegia dotis trāseant in cessionarium.Bal.vbi.s.fac.idem Bal.in l.per diuersas. C. man.in xvij.q.

§ An extraneus possidens bona debitoris, & offerens debitum agenti hypothecaria,possit rem retinere,& petere sibi iura cedi, Albr.in l.fideiussor.de fideiusso.videtur tenere quòd sic,per l.si is qui.& l.si culpa.de rei vendi.& l.mulier.cum gl.qui potio.in pig. habe.fac.quòd no.Bal.in l.iubemus.C.ad Velleian.

§ Nota quòd mulier potest cedere actionem dotis cōstante matrimonio,no.gl.in l.consortem.C.de donat.ti.generali.& intellige spem dotis.no.Bal.in l.j.C.de priuil.dot.quod no.Bal.in auth. quod locum de collat.dot.

§ An creditor agens contra emptorem rei sibi obligatæ cogatur iura sua cedere emptori contra debitorem.Alb.in l.si diuersum. C.de pigno.dicit quòd sic.

§ An obstet exceptio cedēdarum actionum creditori agenti cōtra fideiussorem qui promisit vendi bona principalis debitoris. no.in l.pignoribus datis.de fideiusso.Albr.in l.iubemus.C.ad Velleian.

§ An fiscus cedendo ius suum videatur ius sui fori cessisse,Bal.in l.cum eorum.C.de sen.& interlocu.om.iudi.fac.Bal. in l. per diuersas.C.mand.

§ Nota quòd in l.ex duobus.De duob.reis.Ang.not.differentiā inter cessionem ex causa lucratiua & ex causa onerosa.

§ Quot modis impugnatur cessio,Bal.in l.ij.C.ne lice.poten.

§ Si concurrant cedens & cessionarius contra debitorem, quis præferetur,no.in l.3.C.de nouati.& per Cynum in l.nomen. C. quæ res pig.obli.poss.fac quòd no.Ang.in l.si procurator meus. de procurat.

§ Nota q actio non potest pro parte vendi & pro parte donari.l. ab Anastasio.& l.per diuersas.C.man.dic idem in re quæ non potest vendi pro parte & pro parte donari,vt no. Guil. de cu.Bar.& Cyn.in l.si tibi decem.ff.de pac. Domi.Bar. quòd licet actio non possit pro parte donari & pro parte vendi hoc non haberet locum si cederetur ius alicui ad defensionem bonorum quę cederentur per ipsum cessionarium, licet iura cessa plus valeant, vt not.in prædict.l.ab Anastasio.& l.per diuersas.& l. ij. ne lice.poten,per Bal.

§ Nota,quòd domi.Angelus in l.si cum emptore. ff. de pac.& l. si.de transa.dicit quòd si in instrumento cessionis sint apposita illa verba,quòd ponit eum in locum suum,ius & statum, quòd illo casu cedens non potest agere nec exigere à debitore in præiudicium cessionarii, nec solutionem accipere, nec confiteri, aliquid in

quid in præiudicium cessionarij, nec liberare debitorem, etiam si non interuenerit aliquid eorum trium de quibus in l.3. C. de nouatio. ita dicit se consuluisse ar. l. qui quadringenta. ff. ad Trebell. vbi colligitur ratio legis facta. §. si hæres. e. ti. quæ est quia fideiussor ponitur loco hæredis. Contrarium videtur tenere Angelus in l. 3. C. de nouat. vide eundem Ang. in l. si actor. ff. de procu.

Quid de ecclesia & clerico an possint sibi cedi action Bald. in l. ea lege. de condictio. ob cau. in fi. fac. Bal. in l. qui stipendia. C. de procu. & l. per diuersas. C. mand. in fi.

An vtile dominium possit cedi sine traditione rei, & quid de vtili rei ven. Bal. in c. 2. de inuestitura de re alie. fa. ti. venditio. &c.

An possit cedi actio filio contra patrem, Bal. in l. iubemus. ad Trebel. & l. si pater. C. mandati. & l. actor, C. de action. & obli. vide statutum in ti. de frau. remo. & l. 2. C. de his qui in prio. credit. Io. fu. & gl. in l. si pater. §. 1. ff. de iure dotium.

An obstet exceptio cedendarum creditori agenti contra fideiussores, si debitor alienauit aliqua bona de consensu creditoris. Iac. de Are. in tractatu suo quem fecit de cessione dicit quòd nõ. fac. quod no. in l. stichum, aut Pamphilum. §. fin. de solut. per Bar. & Albric. in l. modestinus. eo. ti. & l. 2. de fideiusso. Ang. in l. si stipulatus. §. j. de fideiusso.

An fideiussori sint cedenda iura in solidum contra fideiussore, secundum Iac. de Are. vbi s. dicit quòd pro parte facit quod nor. in l. j. C. de duo. re. & quod no. Bal. in l. j. C. de trans.

An cesso principali videatur cessum accessorium, Bal. in l. fi. C. quando prouo. non est nec.

Nota quòd sunt certi casus in quibus transeunt vtiles sine cessione, gl. in l. j. C. de actio. & oblig. & l. ij. e. ti.

Nota quòd sicut hæres rogatus restituere hæreditatem, restitutione facta non potest exigere à debitore hæreditario, nec liberare eum in præiudicium cessionarij, ita nec ille qui vigore alicuius legis tenetur facere cessionem cessiõe facta potest agere, nec exigere, nec liberare, ar. l. man. ff. de fideiusso. Bald. in l. 3. de nouatio. quam habet domi. Ant. de gentilibus. nam habet optimum lib. C. secundum do. Bal.

Si statutum dicat, ꝙ si quis vendiderit aliquam rem immobilẽ, proximior agnatus possit eam luere in annum, iste agnatus non poterit alteri cedere istud ius luendi. Cynus in l. ad officium. C. cõmuni diuidundo. vide Albri. in prima parte statutorum. vide s. in prin. huius tituli. ver. statuto cauetur quòd creditor.

Si statutum dicat quòd creditor possit capere creditorem vel res eius etiam sine aliqua citatione, tamen cessionarius hoc facere non poterit sine citatione. item nec hoc poterit fieri contra hæredem debitoris sine citatione. Bal. in l. per diuersas. C. mandati. in x. q. ex quo sequitur quòd multo minus fieri poterit contra successorem sine citatione. de quo Bar. in l. 3. C. de pign. & expressius in l. is cui. §. qui in possessionem. ff. vt in possessi. leg. & ibi gl. secundum eum. Contrarium tamen videtur tenere dominus Segno. in disputatione sua quæ incipit in nomine domini amen. statuto ciuitatis mulierum prope fi, ver. secundo casu principali.

Quod vtilis rei vendicatio siue legalis siue cessa à domino datur contra dominum, glos. in l. si culpa. in gl. mag. secundum primam & secundam lecturam, ff. de rei vend. ad quod optimè fac. l. si à Titio. ff. eo. ti. quia si datur ibi publiciana contra dominum, multo fortius vtilis rei vendicatio. Contra videtur glo. in l. emptor hæreditatis. C. de hæredi. vel act. vendi. super verbo vtiles. nec videtur ratio diuersitatis inter venditionem hæreditatis & rei singularis, quia ita dominus remãsit rerum in vna sicut in alia. cogita. Sed dic quòd illam gl. reprobant docto. communiter ibi. & Bart. & Ang. in l. j. §. fi. ff.

Quòd interdictum vti possidetis potest cedi, gl. in l. j. §. idẽ Labeo scribit si quis in suo. super ver. experiaris.

¶Bal. de cessione Actionis.

Actio iudicati potest cedi: quia non dicitur res litigiosa, lata sententia. C. de cõtrario iudi. tu. l. j. & ibi no. q̃n præsumatur cessio simulata. ver. si verò dubitatur. Et quando præsumatur vera, versi. sed ad hoc facilis. vbi oĩo vide. G. ¶Cessio necessaria, vt ꝓbabilis ñ ꝓsumitur simulata, sed cessio temeraria, sic Bal. De materia cessionis vide in Spec. de proc. §. fi. & ibi habes in ver. fi. quòd cedẽs possit tũc esse testis in causa cessionarij. quod est no. ¶Instrumẽtum cessionis debet exhiberi ante omnia, si agatur directa & nomine cedentis: secus, si agatur vtili, & nomine suo. Vide Spec. de instr. edi. §. nũc dicamus. ver. sed quid ecce. ¶Cedẽs bonis liberatur à ciuili & naturali obligatione. Ita sentit l. hæres debitor. §. qd si stipulatio. ff. de iud. & gl. in l. vbicunque. ff. eo. vbi dicitur quòd naturalis remanet, & ciuilis tollit. ¶Itẽ an cessiõe facta ꝓ debito rẽ sit liberatus fideiussor? Glo. tenet ꝙ non in d. §. qđ si stipulator. Bal. An cõfessio cedentis noceat cessionario. ff. de pac. l. sicũ emp. & de proc. l. si actor. & l. si qs in rẽ. ver. sed nũqd sola. G. Dic quòd si actor cessit iura, vbi p̃t ei solui potest confiteri: aliàs non, si reus tunc cõfiteri p̃t, vt d. l. si actor. secundũ Cy. Bal. ¶An minor possit cedere iura cũ auctoritate curatoris. ver. sed nunquid minor. De authoritate tutoris potest, secundum Dy. ¶An possit cedi hypothecaria sine principali. ver. sed qd si cessi. ff. de fideiuss. l. si. de obli. §. j. per Dy. C. de pig. l. vsucapio. per Cy. ¶Si creditor consensit debitori, quòd venderet hypothecam: deinde agat contra fideiussorem. ff. famil. ercisc. l. si pignori. potest fideiussor excipere de actione cedenda, & repellere creditorem. ver. sed quid ec. G sic & quilibet prior offerendo habet beneficium cedendarum. ff. qui pot. in pign, hab. l. mulier. sed illud in personali actione intelligitur, non de hypothecaria: vt ibi no. & facit C. ad Velle. l. iubemꝰ. ¶Item si debitor principalis sit soluendo, fideiussor non põt petere cedi iura contra extraneum priorem. quia non competunt creditori. in auth. de fideiuss. §. sed neque. Et istud non competere est per ordinem datum à iure, etiam sine vllo facto creditoris. Bal. ¶Cessa rei vendicatione, non fit cessionarius dominus: quia non habet titulum in re, sed ad rem. ver. item quid si mihi. G. nisi habita possessione. ff. de rei vendica. l. si culpa. & no. in l. j. in princip. ff. de eden. Facit ad l. Iuli. non solùm. §. j. Et ideo intentanti dominium, non sufficit probare cessionem. vide nota. C. de litigio. l. penul. & fi. & l. 2. eodem titulo. per Cyn. ¶Si bona banniti sunt publicata, non potest cedere iura. argu. ff. loca. l. si fundus. Si non sunt publicata, sed tamen ex forma statuti bannitus nõ debet audiri: tũc ex causa onerosa & vera, valet cessio: ñ ex lucratiua. ver. illud etiã quæritur. G. ff. de noua. l. doli. per Dy ¶An actio iniurię possit cedi, no. C. de hæred. vendi. l. fi. ¶An interdictum vnde vi. no. ff. de peti. hære. l. quod si in diem. C. de excep. l. licet. ¶An interdictum, vti possidetis. ff. ne quid in loco pu. l. ij. §. idem Nerua. per Iac. Bal. ¶An cessio possit fieri inter absentes per nuncium, vel per epistolam. no. ff. de probatio. l. in causæ. §. fi. in gl. ordinaria. quæ dicit, quòd sic: quia in rem suam potest quis fieri procurator & absens. Quod est notabile. Dixit Dynus, quòd titulus præsumptus à iure sufficit in cessione. Ita nota. in l. patrem. ff. quæ in fraud. credit. Dixit Cynus, quòd si oblato libello, parti actor cedit actionem viduæ: tribus rationibus impugnatur cessio, sci. per edictum de alie. iudi. quod habet locum in actore & reo: Item ꝑ titulum ne liceat potentioribus: quia vidua est priuilegiata. Et ꝑ titulum de litigiosis, qui habet locum in actore & reo. Dyn. Sed fortè vidua non est priuilegiata, cùm nitiť ex cessione. Bal. ¶An si fit mentio precij in cessione, sit necessaria alia specificatio contractus: Dic quòd non: quia includitur titulus emptionis, vt l. fin. C. de præ. cur. lib. x. §. consequenter. post principium. G. Quod sẽper no. G. ¶Cuius expensis agat cedens, collige ex not. C. de litigio. authen. nunc si hæres. ¶An sufficiat precium esse confessatũ in cessione actionis? Spec. quòd sic, eodem §. in forma cessionis. sed Iacobus Butri. & Iacob. Bel. in auth. de æquali. dot. §. illud. & Bar. dicunt contra textum in gl. in l. per diuersas. in principio. sed Thomas de Corsinis dicit, quòd vbi est precium inæquale & impar, vel est actio pro parte vendita, & pro parte donata: vel pars vni est vendita, alteri est alia pars donata: tunc non sufficit cõfessio. Sed vbi est iustum precium: & aliàs cessat omnis sinistra suspicio: tunc non præsumitur confessio simulata, sed vera: vt ff. de posit. l. Publia. in fine. Non obstat §. illud. quia ibi erat supicio propter creditores. Simile in l. assiduis. C. qui pot. in pig. hab. in glossa parua. & hæc vera & no. Bal. eo ipso quòd ceditur actio, videť quis factus procurator in rem suam, sine mandato directarum. ff. manda. l. si procurator. §. finali. ver. & no. quod s. in forma debeat fieri cessio. G. Quo tempore, dic vt no. ff. man. l. Papinianus. Quo iure, dic vt ff. de legat. j. l. si res oblig. per gl. & Dynum. An etiam exceptio cedendarum possit opponi post sententiam: dic C. de iuris & facti igno. l. j. ibi vide Bal.

a ¶De competentis iudicis aditione[a]. Rub.

ADDITIO.

a Ista rubrica sonat in rubricam de foro competenti: vt sit idem cõpetens iudex, quod competẽs forum. Hic præmittam, ꝙ Legistæ nõ videntur habere hãc rubricam generalem: quia nõ allegatur in C. vel Digestis. sed vtrobiq; habẽt. Nõ allegatur autem: quia ñ sedent in sella. in C. enim non coniungitur Rubricæ de iurisdictio. omnium iudicum. ibi enim sequitur, & de foro competen. in Digestis in rubrica de iudicijs sequitur, & vbi quis agere vel cõueniri possit. quod sonat incõpetẽs forum. Secundò sciendũ. quòd auctor hãc rubricam habuit à Tãcre. q in sui operis parte secũda in principio posuit duas Rubricas. Prima, qđ iudiciũ actor adire debeat. Secũda de adeũdo iudice, quę sonat iudiciũ qualiter adeatur. Ex reliquis practicis nominatis per auctorẽ in ꝓœmio nullꝰ posuit hãc rubricã nisi Roffredus, cuius rubrica decima est, qualiter iudiciũ declinetur ratione fori & feriarũ. Cõplures t̃n ex eis de exceptionibus etiã forũ declinãtibꝰ tractauerunt: vt scripsi sub rub. 1. & 3. huius libri: Summistæ omnes tractant, & Azo C. vbi s. incipiens, in verb. nunc videamus.

Uxta propositionis ordinem primò videndū occurrit de cōpetenti iudice adeūdo. Super quo primò attendendum est, cuius iudicium actor adire debeat. Secundò, quis dicatur alicuius iudex. Tertiò, qualiter a
a ctor in adeundo iudicem, debeat se habere[a]. Quartò, quis sit aditionis effectus.

ADDITIO.

a Habere. ¶Hæc tria membra posuit Tancredus.

SUMMARIUM.

1 *Actor forum rei generaliter sequi debet: fallit ī quibusdam casibus, in quibus quis sortitur forum non suum.*
2 *Iudex secularis, in quibus casibus cognoscere possit de personis & rebus ecclesiasticis.*
3 *Latroni ibi furca figatur, vbi grassatus est.*
4 *Conuenitur si quis super aliquo crimine coram iudice non suo, & negat se deliquisse in iurisdictione illius: an poterit iudex cognoscere an in territorio eius deliquerit.*
5 *Iudex Bituricen. quomodo citabit ciuem Narbon.*
6 *Partes concorditer eligēter procedere coram delegato potius, quàm coram domino feudi: an possit delegatus, contradicente domino feudi, in cā procedere*
7 *Duobus adeundentibus iudicem, cuius iurisdictioni alter eorum subest, alter non: consentit tamen, credēs illum suum iudicem esse, & sic errore ductus, an teneat sententia.*
8 *Duobus Pisanis consentientibus in Potestatem Lucanum, &c. demùm finito suo officio causa illorum non est finita: an futurus Potestas poterit illā finire.*
9 *Priuati si consentiunt illum, qui nullam habet iurisdictionem, putatur tamen habere, an coram eo acta teneant, aut valeat eorum consensus.*
10 *Principali sublato, tollitur & accessorium.*
11 *Sententia non sui iudicis concorditer tamen electi, lata, an poterit appellari.*
12 *Appellatio gradatim debet procedere.*
Ordinarius causam ex consensu auditam non potest ante litis contestationem delegare.
13 *Pronunciare an cogatur is, in quem partes consentiunt.*
14 *In iudicem alterius iurisdictionis, an possit in causa criminali consentiri.*
15 *Declinare an quis possit iudicium eius, in quem semel consensit.*
16 *In ordinarium suum consentiens, non potest vlterius dissentire.*
Scholaris tres iudices habet.
17 *Transiens per locum alicuius, & ducens equum illius, quem perdiderat, an possit conueniri ratione possessionis.*
18 *Contrahere ibi quis dicitur, vbi se soluturum constituit.*
19 *Promittens per stipulationem sē pati sub quolibet iudice, & quolibet loco conueniri, an recusans teneatur ad interesse.*
20 *Paciscens quòd vbicunque sit inuentus, teneatur soluere: an sine fori præscriptione possit, vbicunque fuerit inuentus conueniri.*
21 *Actio ex empto semper est bonæ fidei.*
22 *Clericus ad hoc, vt non possit in suum iudicem consentire, quæ requirantur.*
23 *Clericus trahens clericum coram seculari iudice, debet causam perdere, & communione sacramentorum priuari.*
24 *Laicus trahens clericum coram iudice seculari, an debeat causam amittere.*
25 *Res, quam perdit is, qui in vetito se patitur examine cōueniri, cui sit assignāda.*
26 *Fideiussor laicus datus à clerico pro se in contractu mutui, an coram seculari iudice possit conueniri.*
27 *Exceptiones personales non possunt ad alios transferri.*
28 *Laicus vel clericus an possit contra laicum impetrare.*
Laicus potest super possessione rei ad forum ciuile spectantis impetrare: & super ea potest coram quolibet iudice quæstio ventilari.
29 *Clericus trahens laicum coram delegato auctoritate Apostolica: an domino vel iudice seculari mandante illi delegato, vt supersedeat, possit supersedere*
Imperio vacante cognoscit papa, vel eius delegatus de feudo.
30 *Debitor vagans per mundum, nec habens certum domiciliū, vbiq; pt cōueniri.*
31 *Criminosus potest vbicunque inuenitur, conueniri.*
32 *Senensis an possit ciuiliter conuenire Senis Florentinum, propter guerram de Florentia expulsum.*
33 *Debitor si habeat tempore contractus domicilium in vno loco, postea autem se transferat ad alium, vbi debeat à creditore conueniri.*
34 *Filius debet sequi forum patris, quo ad honores & tutelam.*
Mulier debet sequi forum viri ratione matrimonij.
35 *Pupillus habens plures tutores diuersarum iurisdictionum, an factus adultus possit illos coram diuersis iudicibus, vel vno tantùm conuenire.*
36 *Sententia à non suo iudice lata, quibus casibus teneat.*

¶Cuius iudicium actor adire debeat.

1.§. Generaliter ergo traditur, quòd siue clericum, siue laicum quis cōuenire velit, debet rei iudicem adire. C. de ordi. iudi. adire. Nam actor forum rei generaliter sequi debet. xi. q. i. experientiæ. extr. de foro competen. si clericus. & c. cùm sit. C. de iurisdicti. omni. iudi. in criminalibus. Potest enim reus declinare forum non sui iudicis ff. de iurisdict. omnium iudicum, l. fi. ff. si quis in ius voca. non ierit. l. j. & 2. ff. de iudic. si quis ex aliena. nisi consuetudo se habeat in contrarium, vt Aretij, vbi audiui, super qualibet causa clericus trahit laicū coram iudice ecclesiastico. & sic loquitur præ. ca. cùm sit. & eodem titulo, licet. de iudi. nouit. & tetigi s. titulo proxi. vers. si verò du-
1 bitatur. ibi, quartò, &c. †¶Hæc regula fallit in casibus multis, in
a quibus quis sortitur forum non suum, & facit suum[a]. ¶Primò in causis matrimonialibus, quæ licet inter laicos agitentur: tamen p ecclesiasticum iudicem sunt tractandæ. x. dist. c. j. extr. de consanguinita. & affini. ca. j. in fi. de off. delega. causam matrimonij. & de transla. inter corporalia. ¶Secundò in causis ecclesiasticis, vt iij. q. vj. c. j. puta in crimine sacrilegij, vel quasi. extr. de foro compe. cùm sit. & c. conquestus. Hæresis, extr. de hære. ad abolendam. & c. excommunicamus. Simoniæ, extr. de simo. per totum. Excommunicationis. 2. q. j. multi. 24. q. iij. corripiant. Fractæ pacis & per iurij, extr. de iudi. nouit. §. fi. Adulterij, extr. de off. ord. c. j. de proc. tuæ. Ex quo enim iuramentū interuenit, causa ad forū ecclesiæ
b spectat: vt in consti. Clementis IIII. de fo. compe. sua[b]. Fornicationis, extrà. de vi. & ho. cle. vt clericorum. nec tenet l. ff. de con-
c cu. in cōcubinatu. quæ peccatū fouet. d. c. j.[c] Rapinæ, extr. de rapto. c. j. Vsuræ, extr. de vsuris. præterea. & per totum. & sic de aliis.
2 †¶In quibusdā tamē casibus iudex secularis cognoscit de personis & reb. ecclesiasticis, s. cùm clericus per laicum coram illo ꝯuenitur. ext. de foro comp. si quis clericus. & c. cùm sit. xj. q. 1. expe-
d rientiæ.[d] Vel si ab ecclesia inuitetur: vt xxij. di. eos. & 63. di. Adrianus. & ext. de heret. ad abolendam. §. pen. & c. excōicamus. §. moneantur. Vel in subsidium: vt xxiij. q. v. principes. vbi sunt alij casus. Vel etiam post depositionem clerici: quia tunc factus est de ipsius foro: extr. de iudi. c. cùm non ab homine. & de verb. signifi. nouimus. Sed contra videtur, quòd depositus seu degradatus nō statim fiet de foro illius. extr. de iudi. at si clerici. in fi. cùm teneat viuere clericaliter, & dicere horas. lxxxj. dist. dictū. Intellige ergo quòd sit de foro illi⁹, postquam est degradatus, & curiæ seculari relictus, quod fit in casibus: vt extr. de hæreticis. ad abolendam. & de crimi. fal. ad falsariorum. & xj. q. j. si quis sacerdotum. ¶Quart⁹ cùm est incorrigibilis, & in profundum malorum deuenit: vt in præ. c. cùm non ab homine. xvij. dist. nec licuit. vbi de hoc. ¶Tertiò, vbi agitur ad pœnitentiam ex quacunque cā, vel in modum denunciationis. ar. lxxxvij. dist. libertos. ext. de iud. nouit. ¶Quartò, in iure patronatus & in omnib. spiritualibus, & spiritualibus annexis. ext. de iudi. decernimus. & c. quanto. ¶Quintò, ratione contractus conuenitur quis coram non suo iudice, s. coram eo,
e sub quo contraxit, vel vbi promisit[e] ff. de iudi. hęres absens. §. j. & l. si quis tutelam. & l. argentum. & c. vbi conueniatur, qui cert. loco dare promi. l. vnica, extr. de foro compet. c. fi. Quod verum ē, si in loco ꝯtus inueniat: & n̄ aliter. Pōt tn̄ decernere iudex missionē ī possessionē faciēdā ī bonis, q̄ alibi habet: vt e. ti. Romana. §. contrah

ADDITIONES.

a Suum. ¶Enumerauit Tancredus primos 13. & 38, & xl. & xliiij. sed illos non sic prosequitur. Hostiensis. de for. comp. §. ij. posuit multos casus, de q̄bus in principio posuit quinq; versus. sed vltra medium §. propter alios casus addidit vij. versus.
b Sua. ¶De qua sumpta fuit decre. vl. de foro comp. li. 6. vt ibi no. in gl. & omnino vide quod ibi plenè scripsi, sup vl. gl. vbi declaratur quomodo est vtriusq; fori. & hoc ordinarius sequeretur, qd̄ procedit de adulterio.
c c. j. ¶Vide quod no. de purg. can. c. nos. inter. in j. gl. & quod super ea dixi: & quod no. in clem. de hæreti. ad nostrum. versic. 7. & in j. glo. & 2. & in quæstione, quam posui super regula, sine culpa. de re. iur. lib. 6. in solutione tertij articuli in ordine primæ quæstiōis
d Experiētiæ. ¶Et præcipuè si laicus reconuenit. Super quo vide quod scripsi de iudi. at si clerici. super 2. gl.
e Promisit. ¶Si dicas vbi promisit, s. soluere: vide j. vers. quid si pactum. Sed si dicas, id est, pmissionē fecit: intellige de illo, qui morā traxit: aliàs secus: vt pbat §. statim allegat⁹. & ea. l. at si quis. cum duob. seq. & §. fi. vbi si in prouincia habuerit domicilium & prouincia ibi fuit locus, pmissiōis: vn̄ si in loco quo promisit, non habuisset domicilium, vel quasi, nō posset ibi conueniri. Facit ff. de arb. si cū dies. §. penul. Et p hunc modū concordant opiniones in hoc contrariæ, no. C. vbi conue. q certo loco soluere, pmi. l. vna. & ff. de bo. auth. iud. pos. l. 3. vbi est expressum n̄ ponderari locū, in quo negociū est: sed vt ibi dicit gl. tenentes ꝯriū supplent ibi, tātū, & hos sequitur Simon Vincē. in l. 2. C. de iuris. om. iud. Allegāt etiam, vbi de posse. agi opor. l. vna. Sed aliud in delictis, quàm in contractibus: vt ibi per Cy. Vtraq; ergo opinio sit vera, quòd ext. domiciliū locus, vbi fit promissio, tunc attēditur, cùm ibi moram traxit habendo tabernulam, armarium, officinam, vel aliqd tale: vt in præd. l. hæres. alias non. Adde secūdū Ang. q licet ratione contractus iurisdō alicuius iudicis sit prorogata: tamen si cōtrahens conueniatur, alleg. gl. in l. fideic. §. tractatum. de iudi.

§.contrahentes.lib.vj.& c.dilecti.ĭ.ver.xxij.& sequen.De hoc secundum papam extr.e.c.fi.¶Sextò,ratione criminis in aliena iu-
a risdictione commissi[a]:quia ibi,vel vbi inuenitur,conuenietur. 3 q.6.c.j.ext.de foro compe.postulati.& c.fi.C.vbi de cri.agi opor. l.j.& authen.qua in prouincia.vbi enim malum cōtingit,ibi mo-
3 riatur.2.q.1.c.si peccauerit.& in fi.†Et ibi latro furca figatur,vbi grassatus est.ff.de pœn.l.capitalium.§.famosos.& vbi delinquēs inuenitur,ibi retineatur.C.de cursu publico.lib.xij.l.3.necesse ē tamen,quòd ille iudex habeat iurisdictionem.nam si extraneus deliquit in archidiaconatu tuo:non poteris eum excommunicare:quia episcopus,non tu,est ordinarius.Sed de hoc dic secundū papam,vt no.in prædicto c.postulasti,Item etiam ratione crimi-
b minis commissi alio tempore,cùm ipse esset alterius status[b],&
c alterius iurisdictionis[c].C.ad legem Corne.de fal.si quis decurio. Cùm ergo ratione criminis quis sortiatur forum,vt dixi,si Mutinen.deliquit Bononiæ,iudex Mutinen.debet illum Bononiam
d remittere puniendum:vt in præd.concord.[d] Et si iudex Bonon. cum non punit:debet puniri,sicut traditur in authentic.vt nulli iudic.§.si verò quis comprehensorum.& C.vbi de crimine agi opor.l.j.& ff.de requi.reis.l.j.& secunda.Sed de hoc dic,vt no.extr.de foro competen.c.fi.& secundum dominum meum in præ-
4 dicto §.contrahentes.†¶Sed pone:aliquis conuenitur super aliquo crimine coram non suo iudice:ille negat se deliquisse in iurisdictione illius:quæritur vtrum ille poterit cognoscere,an in territorio eius deliquerit?Respondeo sic,arg.ff.de iudi.si quis ex aliena.ff.ad munici.de iure.ff.de legationibus.l.legato.ext.de rescriptis.dilectus filius Ioan.ad finem.& vide ff.de officio præsidis
e l.3.[e]Quid si conuenitur sup aliquo maleficio coram non suo iudice in aliqua ꝓuincia,in qua dicit̄ deliquisse:ipse verò negat se cōmisisse:nūquid iudex ille cognoscere poterit,an deliquerit?Et videtur ꝙ sic:vt in præd.auth.qua in ꝓuincia.in prin.sed ibi loqtur quādo iam de crimine cōstat:qđ patet,dū dicit,deliquerit,ar. cōtra,C.vbi sena.vel clari.l.j.vbi dicit̄ deprehensus in crimine,&
f ita negari nō pt:sed primū verius:vt in præd.decret.dilectus[f].Ad idem in auth.vt nulli iudi.§.si qs.ff.si quadru.paupe.fecis.dica.l.j. ff.de cura.bo.dan.l.secūda.& iunge hic qđ no.ĭ.de constit.ver.&
g nota ꝙ.& seq.[g]¶Septimus,ratione rei,seu possessionis in alteri⁹ iurisdictio

ADDITIONES.

a Commissi.¶Quæstionem,qñ in finibus duarum iurisdictionum duo existentes,quisq; in altera simul contrahunt,vel alter in alterum deliquit:vide in regula,in obscuris.de re.iur.lib.6.& aliquid per Cy.C.vbi de posses.agi opor.l.vna.

b Status.¶De facto clerico post delictū,vel post conuentionē,plenè dixi de obl.ad rat.c.vno.sup gl.ratiociniis.Adde Oldr.ꝯsil.iiij.

c Iurisdictionis.¶De priuilegio exemptionis impetrato post citationem,scripsi post gl.de priuil.c.1.lib.6.in j.gl.

d Concor.¶De hoc no.in cle.de re iudica.pastoralis.vltra mediū ver.quòd si punitio,in gl.sed nunquid Et quare in contractibus non fiat remissio,scripsi de foro compet.Romana.§.contrah.super gl.dicebat.& per Cynum in authē.qua in ꝓuincia.in v.q.vbi et tenet Guid.de Suzar.quòd siue sit ciuitas,siue castrum habēs merum imperium,illuc fiet remissio:& si esset insula,remittetur ad ciuitatē,vel locum,q habet in illa merū imperiū.ff.de iud.l.insulæ.ne quid in loco publico.l.litora.ff.ad munic.l.q ex vico.Remissio autem fit nō obstante,quòd paratus sit stare iuri Mutinæ,ꝑ iura statim allegata.& ꝑ auth.qua in prouincia.& ff.de offi.præsi.l.3.secundum eum.Dicit tamen,quòd si propter inimicorum potentiā venire ñ audeat,nisi Bononiæ iudex sibi securitatē det,vel locum tutum in sua iurisdictione,ipse non esset contumax. Allegat ff.de exc.tut.l.sed & milites.§.scrib.aūt.& vl.ita,sed & ignominia.ad Trebel.de ætate.de arb.si cū dies.§.si qs.Sed quia cōtraria est sibi l.ff.si qs cau.l.4.§.illud.sed intelligatur vbi non subest talis timor.Adde ꝙ Bar.ī l.sepulcri.ff.de sepulcro vio.dicit,ꝙ de ꝯsuetudine Italiæ nō habet locum remissio.Idem tenet Ang. de Aret.in tracta.Maleficiorum.in verbo,iudex cōmisit,ꝙ Titi⁹. Limita tamen & per Bal.in l.2.C.de furt.& vide Ang.consi.27. vbi ponit de quodam non supposito iurisdōni Anconæ,qui sitr non suppositum occiderat,& fuerat coram Potestate Anconæ accusatus,& ibi detentus,& homicidium confessus:an per ipsum Potestatem posset puniri.vbi etiam tenet,quòd si ex ludo quis aliquem interficiat,non venit criminaliter puniendus.

e l.3.¶Vide quod ibi scripsi de resc.super literis.post gl.ver.querit Inn.cū sua remis.& ibi duplicat̄ hæc quæst.Prima,quando ignorat̄,vbi deliquit.Secūda,qñ certū est de loco:sed re⁹ negat locū illū esse de iurisdictiōe eius,vel ꝑ eū possessum.Hoc scias,ꝙsi cert⁹ est loc⁹ delicti.sed ē in finibus,nec vllo mō patere pōt,ad quē spectet:tenet Guido in auth.qua in prouincia.ꝙ vterque cognoscet.Allegat ff.de excu.tu.iurisperitos.§.j.de hoc dicā ĭ.de rapto. super ver.sed pone inter.Adde tu hoc etiam verū,& cōmuniter teneri,ꝙ vbi delictum est cōmissum in confinibus,vterque est iudex,& potest vterq; cognoscere & punire:vt in d.l.iurisperitos,&c.tamen ne contrarias ferant sententias,debent conuenire,& adinuicem concordare præfati iudices:vt tenet Bal.post alios in d.l.iurisperitos.§.cùm oriundos.ff.de excu.tut.

f Dilectus.¶Dicebat Gui.de Suza.in litera q.& super auth.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi opor.ꝙ cùm accusator teneatur exprimere locum:vt in l.libellorum.ff.de accu.& iudicium reddat̄ in inuitū.ff.de verb.oblig.inter stipulantem.§.j.accusatus respondebit ibi super crimine,ꝙ si apparebit alibi cōmissum,patebit ab incompetenti iudice processum:& nō valebit.C.si à nō cōp.iu.l. fi.Adde tu de hac quæstione videndum d.Ab.Sicu.post alios nouissimos,post ipsum in c.super literis.extr.de rescr.

g Et seq.¶Antequā exeam⁹ forū delicti aliquid addamus.Iaco.de Bel.questionē disputauit de Florētino,q Bononiæ bannit⁹ est ꝓpter homicidiū,quod ibi ꝯmisit:& bannum habet,ꝙ si veniat in fortiā cōmunis Bonon.sibi caput amputet̄,& bānū tale detur ꝓpter cōtumaciā:qrebat an de eodē homicidio posset accusari Florētiæ.Et quia in voluminib⁹ habetur,quod in solutiōe cōtrariorum accidit:super l.j.C.vbi de crimine agi opor.& etiam in volumine quæstionum suarum,nō instabo:sed breuiter solutio eius est,ꝙ accusari possit Florentiæ:quia per bannum non datur sñia cōdemnatoria,vel absolutoria.Et meritò:quia nec lis est contestata,nec cognitum de crimine.Est igitur pœna contumaciæ nullum habēs effectum,si non reingrediatur districtum Bononię:& sic verè crimen remanere possit ñ punitum.Cùm ergo iudex domicilij possit de crimine cognoscere:vt prædicta.l.j.C.vbi de crimine.& e.ti.l.ij.& ff.de custo.reo.nō est dubiū.Nec mirū:quia & hoc potest in contractu,vt ĭ.dicā ergo fortius in delicto.Tum ergo,quia iudex cōgruus:tum quia crimē non est punitū,maximè in aduena:quia si in loco domicilij & originis manere possit,parū curat nō ingredi Bono.Itē banna ista nō sunt de iure communi,sed municipali:de quo quid ad iudicem Florentinum?non pl⁹ insto,vbi vide.Longè prius Odof.disputauerat de Lucano,qui Pistoriēsem Pistorij interfecit:Potestas Lucan⁹ inquisiuit de maleficio,& inuenit ꝑ testes & per ꝯfessionem partis maleficiū fuisse ꝯmissum Pistorij:quærebat an ꝯdemnare posset illum.ꝙ non posset,īducebat regulā,nullū sine accusatore dānari.ff.de mune.& honori.rescripto.§.si qs.& qua in ꝓuincia qs deliquit,&c.C. vbi de crimine agi opor.aut.qua in prouincia,si ibi debet iuri subiacere:ergo non alibi.ff.de fun.instr.quæsitum.§.idem respondit Ad idem l.j.C.vbi sena.vel cla.Item,quia iudex domicilij punire nō debet,inuentū est remediū remissionis,de quo s̄.ver.6.Itē iudicē Pistorien.in cuius territorio factū fuit homicidium,principaliter ꝯtingit iniuria,qui & pater ciuitatis dicitur,in auth.de armis.post prin.colla.6.vt iud.sine quoquo suf.§.eos autem.& §. sciant.col.2.Ad ipsum ergo pertinet delinquentem punire.in auth.de man.prin.§.ꝙ si delinquentes.col.3.ff.de iniuriis.quod si vnius.§.quod ait prætor.In ꝯriū adducit l.3.ff.de off.præsi.in auth. vt iud.sine quoquo suffra.§.volumus.Itē vt dicit l.j.C.vbi de cri. sic est per tempora intellecta,quòd crimen tribus locis cognoscitur:& punitur vbi deliquit,vbi domicilium habet,& vbi ex consensu suscepit iudicium,& minimè sunt mutanda,&c.ff.de legi. l.minimè.Item cùm hoc sit in contractibus,s.ꝙ iudex domicilij cognoscit.ff.de iud.l.hæres absens.in fi.fortius,vel saltem æquè in delictis:cùm hæc duo,quo ad ius fori sint paria.ff.de iud.l.omnem.Nec eñ tollitur primi iudicis iurisdō per accumulationem alterius.C.qui po.in pign.hab.l.assiduis.Cùm igitur prædictus §. quod si delinquentes.de mand.prin.simpliciter dicat,ꝙ iudex puniat delinquentes:ergo vbicunq; delinquentes:dummodò sint suæ iurisdictionis.ff.de serui.vr.præ.l.si seruitus.Item sicut per accusationem de hoc crimine cognosceret,sic & per inquisitionē cognoscere poterit.ff.de offi.præ.l.congruit.in auth.de collato. §.iubemus aūt.colla.ix.per quæ videt̄ ex legis præcepto ad id artari.Soluit ꝑ id,quod nūc de tribus locis dixi dubiū nō esse,ꝙ corā Lucano iudice poterat accusari.Dicit aūt,ꝙ ingrere ñ potuit ꝑ §.si quis accusatorē.in prin.allegatū.Plus dicit ꝙsi esset ēt casus quòd iure cōi vel municipali posset inquiri sine accusatore de qb⁹ ĭ.de inquisitio.§.quādo aūt.in prin.vbi aliæ remissiōes habētur:illud tamen restringeretur ad delicta ī sua iurisdictiōe ꝯmissa. Quod sic ostendit:Quādo alibi delinquēs accusatur corā iudice domicilij,ipse ñ cognoscit ex eo,ꝙ delingt,sed ex eo ꝙ de suo foro audiuit accusantē,& ex eo capite punit illū ex delicto,si ꝓbet̄ sed ingstio delicti principaliter ꝯcernit delictū,qđ nō ꝯtingit iudicem,ex quo alibi est ꝯmissum.Ille ergo iudex delicti est ille:ad quē spectaret inquirere.Leges ergo volētes delinquētes puniri,loquūtur ꝑ viā accusatiōis,vel inquisitionis duob.ꝯcurrentibus: qđ sit casus,quo possit ingri,& qđ delictū in suo territorio sit cōmisū,fm eū,& iura canonica,quæ latius permittūt inquisitiōes,

a iurisdictione cõstitutæ. Nam si Narbonen. velit agere[a] de possessione, vel terra, quam habet Biteri. Biteren. iudex de illa quæstione cognoscet, vel iudicem dabit. extr. de foro competẽti. sanè. &
b c. finali. C. vbi in rem actio exerceri debet, l. actor[b]. ff. de iud. sed & si susceperit. §. fi. C. de præ. mi. si prædium. Idem est secundum V-
c ber.[c] in hypothecaria, vel mista actione: secus in psonali. †¶Sed
§ quomodo iudex Biterens. citabit Narbon. ciuem. quia extra territorium, & c. ff. de iurisd. om. iudi. l. fi. Ad idem extr. de fo. compet.
d Romana. §. contrahentes.[d] Respondeo, debet mittere literas iudici Narbo. vbi reus degit, vt faciat illũ coram se venire: & si sic ñ venerit, mittet actorem in possessionem rei petitæ, secundum V ber. ff. de iud. hæres. §. j. in prin. §. contrahen. & facit ad hoc j. de citatione. §. sequitur. ver. sed nunquid consanguinei. & de accu. §. j. ver. sed nunquid. & §. fi. ver. vt autẽ. Alij tamen dicunt: quòd potest illũ extr. suam iurisdictionẽ citare, ex quo ipse est iudex, siue ratione rei, siue ratione contractus: vt no. Gof. in Summa, in ti. de
e foro compe.[e] & valebit citatio. Innititur enim iuribus citati: quia interloquitur in loco vbi habet iurisdictionem. ar. ff. de re iudi. à diuo. §. j. quod dic secundum papam, prout no. extr. de foro com
f pet. c. fi. super verbo, contractus[f]. ¶Octauus, ratione feudi, cuius quæstio sub domino feudi agitatur, si iure feudali agatur, vt extr.
6 de iud. cæterùm. extr. de foro comp. licet. & c. ex tenore. †¶Sed pone, partes malunt procedere coram delegato concorditer forsè impetrato, quàm coram domino feudi: nunquid potest delegatus cõtradicẽte domino feudi in causa procedere? Videtur ꝙ sic, cùm præsit iurisdictioni, saltem sub conditione. C. de iurisdic. omn. iudi. l. j. & l. priuatorum. extr. de foro competen. significasti. Dicunt quidam contrà: nam sub conditione intelligitur ei data iurisdictio, s. si dominus feudi negligens inuenitur, vt in primis ꝯcord. de foro competen. ex tenore. Cessante igitur conditione, cessat iurisdictio. Nec obstant contraria prædicta, quæ in ordinario loquuntur. secus enim in delegato, vt extra. de offic. delegat.
g P, & G. & vide j. ver. xxx. & sequ. in fi. g ¶Sed nunquid pars declinans forum delegati, tenetur cauere, quòd domino feudi negligente redibit ad forum delegati? quod videtur arg. ff. de iud. l. 2. §. sed si dubitetur. Sed illud loquitur cùm quis tenetur aliàs coram
h iudice respondere: sed ei competit ius reuocandi forum[h]. quod non est hic: vnde nõ tenetur cauere. & dic, vt j. de satisd. §. dicto. ver. sed nunquid. & vide j. ver. xxx. ¶Nonus, ratione conuentionis. 3. q. 8. cuius in agendo. C. de senten. & interlo. om. iudic. cum
i papa. extr. de mut. pe. ex literis[i]. ¶Decimus, si partes consentiant coram non suo iudice litigare. ff. de iurisdictio. om. iud. est receptum. ff. de iud. l. j. & 2. clerici tamen non possunt sine sui prælati consensu. ext. de foro competen. significasti. & c. Romana. resp.
k j,[k] quod dic, vt j. de conclu. & renun. ver. cùm autem. Consentire autem videtur, qui sciens se non esse subiectum alicuius iurisdi
9 ctioni in eum consentit. ff. de iudi. l. 2. †Quid si duo adeunt iudi-
l cem, cuius iurisdictioni alter eorum subest[l]. alter non: sed tamen consentit in eum, credens illum suum iudicem esse: & sic errans: nunquid tenet sententia, saltem ratione eius, qui ei subest? Et dicunt quidam quòd sic. ar. ff. de lega. 2. ex imperfecto. & in prædicta l. est receptum. Argu. tamen contrà, xxij. q. ij. in quibus. & C. de iur. & fact. igno. cùm testamentum. in fi. & l. sequent. ff. de iurisdi. om. iud. si per errorem. in fine. Et ad hoc facit ff. de statu li. si duobus. & extr. de off. ordi. quoniam. Sed nunquid præsumitur scire, ex quo vsq; in finem litigauit? Respondeo, non: imò ignorare, ff. de proba. verius. C. de epis. aud. si legibus. ff. de iudi. l. j. ibi: consentientes, &c. Qui ergo ho. dicit, probet. ff. de proba. ei qui. vj. qu. vlt. accusator. extr. de iureiu. c. fi. & ad hoc facit ff. de procu. filius. §. inuitus. Vber. contrà. ff. vnde cogna. l. octaui gradus. §. j. C. de in integrum resti. de tutela. Vel potest distingui, an sit peritus: vt tũc scire præsumatur, an rusticus seu simplex: & tunc secus. ar. ff. de iurisdict. om. iud. si id quod. ff. de iur. & facti igno. regula. xxxvij. dis.
8 c. fi. 1. q. 4. c. fi. & xxxix. dist. Petrus. †¶Quid si duo Pisani consentiunt in potestatem Lucanum, qui aliàs ratione sui officij habet ordinariam iurisdictionem: demùm finito suo officio causa illorum non est finita: quæritur an futurus Potestas poterit illam finire. Dic quòd aut consenserũt in eum ratione potestariæ: & tũc poterit. ff. de rebus dub. l. municipalibus. extr. de immu. eccle. aduersus. ad fi. & melius de off. ordi. pastoralis. §. fi. & de off. delega. quoniam abbas. Aut ratione personæ suæ: & tunc ipse idem fini
m re poterit, non successor. ar. ext. de testa. requisisti[m]. Si verò ratione sui, nullam habebat iurisdictionem: tunc finita potestaria finitur accessorium, sci. illius causæ cognitio, vt dicunt quidam. ff. de vulga. & pup. sub. l. 2. §. pe. ff. de regu. iur. l. cùm principale. Super
n hoc vide s. de legato. §. nunc dicamus. ver. sed ponen[n]. & ver. sed
9 quid si à prin. †¶Quid si priuati consentiunt in illum, qui nullã
o iurisdictionem habet, putatur tamen habere? Dic tu valere consensum, & quæ coram eo fiunt. ar. C. de testa. l. j. C. de sent. & inter loc. omnium iudicum. l. 2. ff. qui, & à qui. ma. li. non si competit. ff. de off. præto. Barbarius. 3. q. 7. infamis. §. tria. in prin. & vide s. de legato. §. superest. ver. quid ergo. Sed quid si à principio quando consenserant, præerat iurisdictioni: sed ante litis cõtestationem desinit præesse? Et certè secundum eos, qui dicunt ante litem cõtestatam non dari iurisdictionem, non valet consensus, nec etiã quod fit coram eo. Sed quid erit secundum eos, qui dicunt dari p consensum, si pactum vestitum interueniat inter consentientes vt C. de pactis inter emp. & vendito. l. penul. & non per pactum nudum. Nam tunc ante litem contestatam non datur iurisdi-
p ctio. vt ff. de iurisdictione omnium iudicum. si conuenit[p]. Respon

ADDITIONES.

☞ procedant in suo foro. Adde quo ad q. Iac. de Bel. Bart. in l. sepulcri. ff. de sepulcro violat. Quo verò ad q. Odofr. maximè, ꝙ iudex originis vel domicilij inquirere nõ possit de delicto ꝯmisso p ei[9] sublatũ in alieno territorio: dic ꝙ verũ tenet Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. trini. & fide cath. Bal. consi. cxc. incipiente, Præfati excellentes doctores. & cons. ccccxviij. incip. Quidam ca. lib. 3. vbi refert Io. An. hic, & ibi ponit vnam quæstionem de quodã Trenẽsi, qui in ciuitate Fulginij occidit Fulgentium: & Potestas Fulginii cõdemnauit eum in mille: in cõtumaciamque si nõ soluerit intra decem dies, postquam in fortiam communis Fulginij peruenisset, amputaretur sibi caput: bona etiam, quæ ibi habebat fuerũt publicata. Potestas etiam Treni fecit inquisitionem, ac eũdem cõdemnauit in mille in contumaciam: demùm captus fuit per officiales Treni, quo capto cõmune Fulginij intra tres dies ipsum liberauit: quærebatur, an Potestas Treni posset facere condemnationẽ siue executionẽ. Bal. vbi s. arguendo ad partes ꝯcludit, ꝙ melior sit conditio occupãtis: & quòd ille dicatur occupasse, qui in bonis fecit executionem, & consequutus est solutionẽ.

a Agere. ¶Supple contra Narbo. propter ver. seq.

b Actor. ¶l. vl. est contrarietas doctorum in expositione isti[9] rub. vide in præ. dec. dilectus 2. de rescr. super fi. 2. gl. & ibi plena remissio: communiter tamen neutra illarum expositionum tenetur, q̃ dat alteri foro primum conuentionis gradum: sed tenetur, ꝙ in hac lege no. s. quòd actoris sit electio, an coram iudice domicilij, an rei litigiosæ conueniat reum.

c Vber. ¶Vide s. de actione vel petitione. §. in anteriorib. in prin.

d Contrahentes. ¶Vide quæ ibi plenè scripsi super ver. citati.

e Compe. ¶Post prin.

f Contractus. ¶Hoc ibi scripsi super j. gl. vbi etiam in fi. remisit ad ea, quæ scripsi de dila. c. 2. in gl. hic habes.

g In fi. ¶Ibi videtur tenere huius contrarium: sed de domino temporali, non de domino feudi loquitur: vt etiam ibi dicam.

h Forum. ¶Melius diceret domum, vt dicit lex, quia de illo foro erat.

i Literis. ¶Non instat in hac propter rubricam specialem, quam de hac poner j.

k Respon. i. ¶Lib. vj.

l Subest. ¶Si dicas reum subesse, nõ videtur dubiũ: cũ illius iurisdictio eo casu non fundaretur sup ꝯsensu partium: sed fundabat super iure communi. & sic nõ obstat quod not. in l. si per errorẽ. in vlt. gl. ff. de iurisdict. om. iud. & quod no. Azo. e. ti. in fi. primæ colum. quòd sufficit alterius solius error. Illud enim verum, quando erratur in non iudice causæ. Tunc enim sufficit alterius error, dato ꝙ alter nõ erret. s. quòd bene scit eum nõ iudicem. Illo em casu, cùm necessari[9] sit cõsensus ambarũ partiũ, ex quo pendet talis iurisdictio, altero errante deficit iurisdictio: vt in l. 2. ff. de iudi. Adde Bal. cons. cxlj. libr. 2. & ibi an debeat vti statutis propriis.

m Requisisti. ¶Alb. Pap. allegat C. de iure delib. cum aliquis. Adde vt per Ab. in c. nouit. de offi. deleg.

n Pone. ¶Ibi remisi ad decr. nouit. de off. dele.

o Quid. ¶Iste ver. & sequens fuit additio ad literam ponit Gui. de Suz. in l. j. C. de iuris. om. iud.

p Conuenit. ¶Dicunt ergo isti, ꝙ si quæritur de iurisdictiõe q̃reda iudici, necessaria est ꝯtestatio, per hãc legẽ: si de obligatione quærenda parti ꝯ pœnitẽtem, aut interuenit inter partes stipulatio: & tunc orit obligatio & actio in stipulatu ad interesse. ff. de re iudic. si quis ab alio. §. fi. Aut nõ interuenit nisi nuda conuentio: & tũc nõ orit actio. Si qs tñ interest, ageret de dolo. ff. de dolo. l. fi. Tñ mihi æquè distinguẽdũ videtur inter iurisdictionẽ reuocabilẽ. & nõ reuocabilẽ: nam si verũ est, eũ ante ꝯtestationem ñ habere iurisdictionẽ: ergo nec valere deberet ꝯtestatio corã eo facta. Irẽ quid dicem[9], si corã eo super ineptitudine libelli, vel alia dilatoria litigetur per annum, dicetur ne factũ corã non iudice? tu dicis. pœnitere pt. Certè ordinarius delegãs pœnitere & reuocare pt et post litis ꝯtestationẽ, impedítne hoc quin delegat[9] fuerit iudex, & valeat ꝓcessus eius: & sic dicẽdo saluat opinio, quã impro ☞ bat

10 Respondeo†, valet consensus: & quod fit coram eo, legitimè fit
a nec reuocabitur. C. de admi. tuto. sancimus[a]. arg. contrà ff. ad legẽ
b Aquil. quia in eum[b]. Sed quid in delegato: nunquid reuocata iu
risdictione sua per delegantem, reuocetur per consequens iuris-
c dictio acquisita in aliqua causa ex partium consensu[c]? Videtur ꝙ
sic: quia principali sublato, tollitur & accessorium: vt s. sed cõtrà:
d quia sic[d] esset in potestate delegantis talem iurisdictionem fini-
e re[e]. ff. de arbi. l. Labeo. secunda. in fin. & l. seq. Vnde dic, quòd si lis
est contestata in illa causa, non potest eam delegans reuocare: cũ
f remaneant reliquię prioris mãdati. ff. de solu. cũ quis. §. j.[f] † ¶Sed
11 tan à sententia non sui iudicis concorditer electi, poterit appella-
ri? Videtur, quòd non, vt ii. q. 6. à iudicibus. Sed dic contra. ff. de ap
g pel. ex consensu. & dic super hoc in præ. c. à iudicibus[g]. ¶Sed qua
lem iurisdictionem habet is, in quem partes consentiunt? Dic ꝙ
ordinariam, ex quo à prædictis legibus permittitur talis ↄsensus.
ff. de ver. sig. l. obuenire. ar. tamen contra, ff. de reg. iur. l. nemo. & l.
h non debet. & l. id quod de hoc. extra. de offi. deleg. P. & G.[h] † Sed
12 ad quem appellabitur ab eo? Dic quòd ad superiorem eius, qui
ex consensu cognoscit, & non ad ordinarium. Gradatim enim est
appellandum. C. de app. præcipimus. ff. eo. Imperatores. in auth.
col. iiij. eo. ti. in fin. extra. eo. tit. dilecti. 2. q. 6. biduum. Sed nunqd
ordinarius causam ex consensu audiens, illã poterit alii delegare?
Dic quòd non ante litis contestationem, cùm partes adhuc vale
13 ant pœnitere, vt j. ver. sed nunquid. † ¶Sed an is, in quem partes
consentiunt, cogetur pronunciare? Et videtur, quòd sic, C. de ad-
uo. diuer. iudi. sancimus. ff. de mu. & ho. l. fin. §. iudicandi. & l. si qs
magistratus. arg. contrà: quia iurisdictionem habet ex partium cõ
sensu, sicut & arbiter. vnde non videtur cogendus, nisi consenti-
at, & ad instar arbitri. ff. de arbi. l. iij. §. tam & si. Argu. tamen, quòd
solus consensus partium sine suo sufficiat. ff. de iudi. l. j. sed hoc ve
rum est, vt iurisdictionem consequatur, non vt cogatur. Sed quis
exequetur sententiã eius? Respon. ipse, si est: aliàs ordinarius: alio
i quin superior vel delegans. ff. de re iudi. à diuo. in princ.[i] ¶Quid si
Biteren. & Narbon. litigant sub iudice Agathen. cuius ciuitatis ↄ-
suetudinem iudex sequetur? Dic vt j. de feriis. §. j. versic. sed pone.
14 † ¶Sed nunquid in iudicem alterius iurisdictionis possunt in cau
sa criminali consentire? Respon. non, secundum Iac. nec iudiciũ
tenebit. arg. C. de epis. aud. l. si qui ex cõsensu. à ꝑrio sensu[k]. Alii ↄ
k arg. ff. de iud. l. ij. §. conuenire. ibi: iudiciorum, &c. & in præ. l. j. si q
consenserunt tanquam in arbitrum, & non tanꝙ iudicem: in cleri
cis autem hoc est expeditum, quòd non possunt. extra. de foro
compe. si diligenti. Quid si quis scienter litigat coram non suo iu
15 dice? De hoc j. de appel. §. nunc tractemus. versic. quid si facto. †
¶Sed nunquid potest declinare quis eius iudicium, in quem se-
l mel consensit[l]? Dic quòd aut agitur de iurisdictione danda, vt cũ
duo consentiunt litigare sub iudice non suo: & tunc quilibet po-
m test pœnitere ante litis contestationem[m]: vt ff. de iurisdi. om. iudi.
si conuenerit. & s. de iud. or. §. potest. versi. quid si. & j. versic. quid
si. Aut de iurisdictione non declinanda, vt in scholari laico: qui ha
n bet tres iudices: vt s. de reo. versi. item scholari[n]. & tunc non est
locus pœnitẽtiæ: quia eligẽdo vnum ex his, non potest illum am
o plius declinare: vt s. de reo. versic. sed pone[o]. & sic loquitur extra.
p de iudi. c. j.[p] † Nã cùm ibi esset causa criminalis, poterat Quouult
16 Deus papam vel synodum eligere. Ex quo enim quis consen-
tit in suum ordinarium, non potest vlterius dissentire. C. de pactis
si quis in conscribendo. ff. de offi. con. l. j. C. de asser. tol. l. i. in fin. &
hoc in ordinario. Delegatus autem licet appelletur ab eo: vt ff. de
q appel. ex consensu. non tamen recusatur secundum Alber. Gal.[q]
iij. q. iij. induciæ. §. offeratur. ibi: nisi sit ille, &c. ext. de causa pos. cũ
olim. de off. deleg. super quæstionum. §. nos. & §. verũ. 2. q. 6. à iu-
dicibus. ¶Vndecimꝰ, ratione priuilegii: vt in scholari, qui tres ha-
r bet iudices: vt iam dixi[r]. Duodecimus, in causa appellationis. iii. q.
vi. peregrina. ¶Tertiusdecimus, quando papa id iubet, vel delega
tus. ea. q. vna quæque. xi. qu. i. iudices. ¶Decimusquartus, ꝑꝑ loci
opportunitatẽ trahitur qs ad aliã ꝓuinciã. xxxiii. q. ii sine. ¶Quin
tusdecimus, in causa natiuitatis, quæ spectat ad ecclesiam. extra. q
s fil. sint legit. lator. & c. cãm. qđ dic vt no. ext. de ord. cog. tuã[s]. secũ
dũ Inn. & alios. ¶Sextusdecimꝰ, in cã decimarũ. extr. de decimis. ꝑ
totum.

ADDITIONES.

Probat glo. vlti. in l. si per errorem. de qua j. § fi. Ex quo igitur neu-
tra pars pœnituit, bene procedat hæc solutio. Pœnitentiam autẽ
non impediret stipulatio, per hanc l. si conuenerit. & vide j. ver.
sed quid si promisisti. & versi. seq. & quod in eis dicam. & in versi.
circa hoc.

a Sancimus. ¶Idẽ Guli. vbi s. allegat etiam ff. de iudi. l. venditor. §. i.
b Eum. ¶Solue, vt not. in regula, factum. de reg. iur. lib. vi. in i. glo.
c Consensu. ¶Intelligo de partibus, quarum causa est illi commis-
sa. Alii enim vel etiam tertius cum altero ex litigantibus non pos
sent iurisdictionem delegati prorogare, vt in decre. P. & G. de off.
d Sic. ¶Hoc tenet Cy. in l. si qui ex consensu. C. de episcop. audien.
sub ver. antepenulti. illa ratione: quia idem iuris esse debet de do-
tis augmento, quòd de dote. ff. de pact. dot. inter socerum. §. si cũ
pater.
e Finire. ¶Quasi dicat, quòd esset absurdũ, cùm non ab eo, sed à par
tibus illam partem habuerint.
f §. i. ¶Quæritur an ordinarius delegans ꝓhibere possit delegato,
ne recipiat prorogationem vltra tempus, quo commisit decidẽ
dam, vel partibus etiam, ne prorogent vltra terminum ab eodem
limitatum. l. 2. ff. de iudi. §. fi. & iudex dicit hanc prohibitionem
posse fieri per principem. Videtur ergo per hoc aliis illam esse ꝓ-
hibitam. eo. tit. cùm prætor. Gui. de Suzar. in eo. §. tenet contrari-
um: quia sicut delegatus principis fungitur eius vice: sic & delega
tus alterius ordinarii, nec transit in eum plus iurisdictionis vel
potestatis, quàm ipse committat. Allegat ff. de offi. eius, cui mãd.
est iurisdict. l. j. C. si à non compe. iud. l. i. Facit ff. de off. deleg. c. ve-
nerabili. de rescri. cùm dilecta. idem Baga. sui operis charta j. ad fi.
Sed generalius quæro, an ordinarius partium possit prohibendõ
impedire prorogationem alterius iudicis. Cy. hoc tractat in l. si qs
ex consen. C. de episc. aud. Sed dic, vt in v. q. & breuiter allegatio-
nes, quas posuit, tendunt ad hoc, quòd aliquid per id honori vel
commodo suo detrahitur in sportu. iij. q. iij. induciæ. §. offeratur.
fortè in sigilo, vt in cle. de ele. statutum. Tenet cum Petro. quòd
non poterit beneficium aliis iudicibus commune impedire vel
tollere, nec auferre quod dat lex ff. de adop. si arrogator. sicut nec
impedire posset, ne compromitterent, quæ res libera est. ff. de ar-
bitr. l. iii. Hoc non habet locum in clericis, qui sine consensu epis-
copi non prorogant. de foro compe. significasti. & tamen bene
compromittunt: vt not. eo. tit. si diligenti. in fi. i. glo. Addebat ibi
Cyn. post P. non obstare, quod de sportulis fuit dictum, quia ordi
narii illas nõ recipiunt. Item compensandæ sunt laboribus. & hoc
vltimum dicit etiam Guid. de Suz. in l. j. ff. de iudi. Allegat quòd ꝓ
labore datur, in auth. de iud. §. ne aũt. colla. vj. ipse tamen Guid. in
l. si conuenerit. dixit quòd poterat iudex suos subditos compesce
re, ne prorogarent aliorum iurisdictionem in ciuilibus: sed postꝙ
prorogauerant, nõ poterant impedire. Allegat. ff. de acqui. re. do.
l. 3. De criminalibus statim dicam j. ver. sed nunquid. ij.
g Iudicibus. Et de offic. dele. super quæstionum. §. verum. in vlti. gl.
sic & in teste. de hoc de testibus. præsentium. in vlti. gl.
h G. ¶Et dic, vt ibi ad fin vltimæ gl.
i Pricipio. ¶Per hãc l. dixit Simo. Vin. in l. j. C. de iur. om. iu. ꝙ iudex
iste scribet iudici illius, ↄ quẽ lata est sententia, ꝙ illã exequaꝰ: cũ
ipse extra suũ territoriũ illã exeq nõ possit, nec ei pareretur: ff. de
iu. om. iu. l. fi. ext. de const. c. vl. lib. vj. Inducit ad hoc ff. de bo. auth.
iud. pos. l. cùm vnus. §. pe.
k Sensu. ¶Hoc tenuerunt Io. xi. q. j. inuoluta. & Bernard. de foro cõ
peten. si diligenti. ad fi. j. gl. & vide qđ ibi dixi: qa contraria opinio
Accur. in l. j. ff. de iudiciis. in fi. gl. & C. de iurisdi. om. iudic. l. j. in vlt.
gl. est vera, s. ꝙ prorogatur in eum, qui habet merum imperiũ. &
idem Inno. & Hostien. vt ibi dixi. & est casus l. j. C. vbi de crimi. agi
opor. Sed quæritur, an prorogationem in criminalibus teneatur
iudex proprius habere ratam: ita quòd super illo crimine non ꝓ-
cedat. Guid. de Suza. super l. si conuenerit. allegat quòd sic. Quo-
modo enim de crimine se intromittet sine accusatore. ff. de mu.
& honor. l. rescripto. §. si quis. Item de delicto vnius hominis sæ-
pe quæri nõ debet. ff. nau. caupo. stabula. l. licet. in fi. Soluit quòd
si tale est crimen, de quo iudex possit inquirere: de quibus infrà,
de inquisitio. §. qñ aũt. in prin. & ibi remissiones dãtur: non tene-
bitur habere ratũ: nec per factum delinquentis impedietur ipsius
officium. de cleri. coniuga. cap. penulti. de priuileg. ex parte. ij. &
cap. authoritate. §. vlti. lib. vj. In aliis criminibꝰ, ex quo accusans &
accusatus sponte sub alio iudice litigant: ipse ordinarius conquie
scet, sed vt pluries dixi, inter clericos ñ ꝓcedit hæc qstio. q sine ↄ-
sensu episcopi prorogare non possunt. de for. comp. significasti.
l Consensit. ¶Fuit quæstio Venerealis lxv. hîc melius.
m Litis contestationẽ. ¶Postea non: nec obstant tres leges allegatę
de fo. cõpe. si diligenti. in gl. nũqd. circa medium. ver. imò ẽt quæ
non in declinãda iurisdictiõe, sed in euitatiõe pœnæ loquuntur.
casus ibi vide in suffragio.
n Scholaris. ¶Et ver. sed qd si scholaris ꝓpter id, quod dixi de laico.
o Pone. ¶Et not. ff. de iud. l. ii. post prin.
p c. j. ¶Vbi dixi super gl. sed nõnne.
q Alber. Gale. ¶Rubri. de iudicib. ordi. & delegatis, loquitur de de
legato, in quem pars consensit. sic s. ver. sed an.
r Dixi. ¶Si priuilegiatus de certo iudice agit ↄ sic priuilegiatum, vi
de quid plenè scripsi de priuil. c. j. lib. 6. & §. & id ipsum.
s Tuã. ¶Vt ibi scripsi sup gl. 2. hoc ꝓcedit, cũ incidit tibi dubiũ đ ma
trimonio, an fuerit, vel nõ, vel an fuerit legitimũ. Adde qa si non
ageret de validitate: sed vxor rediret ad virũ suũ, & eẽ, iudex secu
laris est ↄpetẽs. vide Abb. Sicu. in c. non est. in j. col. ext. de sponsa.

totum.¶Decimuſſeptimus,in cauſis pœnitentium.quæ ad eccle
ſiam pertinent.11.q.j.aliud.de pœni.diſt.j. aliud ¶Decimuſoćta-
uus,in cauſa adulterii,cùm agitur ad ſeparationem.extr.vt lite nō
conteſta.c.j.¶Decimuſnonus,in cauſis viduarum &pupillorum,
libertorum,&miſerabilium perſonarum:quæ ſaltem ſecundario
ſpectant ad eccleſiam lxxxij.diſt.c.1.2.& 3. extra. de foro compe.
ex tenore.extra.de verb.ſig.nouimus.in fi.& præcipuè circa dotē
vt extra.de dote poſt di.reſtit. nuper. & idem in cauſis aliarum p-
ſonarum quod dic plenè,vt not.ſecundum Inn.extra,de offi.iud.
deleg.ſignificantibus.¶Vigeſimus,vbi agitur de poſſeſſione vio
lata.C.vbi de poſſeſſione agi opor.l.vnica.C.de præ.mi.ſi prædiū
17 &ĩ.verſic.xxx.†¶Quid ſi quis per locum meum tranſiens ducit
equum meum,quem ego perdidi:nunquid eum potero conueni
re ratione præſentis poſſeſſionis?Videtur,quòd non:vt ff.de iud.
hæres.§.nunquid.arg.contrà.eo.ti.non aliàs.§.j.& l.ſeq.& l.ad le
gatum.& l.quod legatur.§.fin.C.vbi in rem act.l.fi.Dicunt quidā
quòd ſequi debeo forum eius:& talis ſatiſdabit,prout habetur ĩ.
a de ſatiſd.§.d.in prin.[a]¶Vigeſimuſprimus,in cā fidei. 24.q.1.quo-
ties.¶Vigeſimuſſecundus,cùm qs alibi ſoluturū ſe promiſit.ext.
de fo.comp. dilecti.ext.de of.del.P.& G.C.vbi ↄueniatur,qui cer
18 to loco dare promiſit.l.vnica.†Nam ibi dicitur quis contrahere,
vbi ſe cōſtituit ſoluturum:vt ff.de bonis auctor.iud.poſ.l.3.ſ.ver.
v.Circa hoc quæritur quid ſi feci tibi pactum,vt poſſis me coram
b quolibet iudice cōuenire?Reſpon.dicit Vber.[b] quòd ſi oppono
exceptionem iudicii declinandi.non audior,ſi ſim laicus ſi verò
oppono exceptionem loci & fori,& territorii.audior.Priuilegio
c enim fori pacto renunciari non poteſt,iii.q.vj.non liceat. extra.
d de fo.compe.ſi diligenti[d].¶Quid ergo ſi dictum fuit in inſtrumē
to,vt quolibet loco,& ſub quolibet iudice poſſim ↄueniri: & tu
vis me conuenire ſub prorſus extraneo? Reſpon.fortè admittet
exceptio mea:vt ff.de iuriſdi.om.iudi.ſi conuenerit.Vel fortè nō
19 admittetur,ſi pactum fuit veſtitum cohærētia cōtractus.†¶Sed
quid ſi promiſi per ſtipulationem,quòd paterer me cōueniri ſub
quolibet iudice,& quolibet loco?Reſpondeo,fortè teneor ad in
tereſſe.ſi recuſauero:vt ff.de iudi.ſi quis ab alio.§.in omnibus. &
arg.ff.de præſcr.ver.naturalis.§.at cùm do.ff.de contrahen.emp.
Labeo,2.Et in hoc iudicio cùm renunciauerim exceptioni fori.
Vel dic,quòd cogar præciſe.pati.ff.de no.ope.nun.ſtipulatio.§.ſi
autem.ſecundum Vber.ar,tamen contra:quia nihil habeo in eius
territorio.ff.de iuriſdi.om.iudi.l.fin.Ioan.Bald.dixit,quòd ſi ſit pa
ctum,vt poſſim vbicunque vel vbilibet cōueniri,non valet,quo
ad conuentionem:nec mihi præiudicat,niſi poſt litis conteſtatio
nem,vt ſ.verſic.x.& ſequen.imò ante litis conteſtationem poſ-
ſum mutare voluntatem,& contra pactum venire.ff.ſol.matr.ſi
e cùm dotem.§.eo autē tempore,& ſic obtinuit Bonon.[e]†¶Quid
20 ſi ſit pactum,vt vbique & vbicunque me inueneris,tenear tibi
ſoluere,nullo tamen certo loco determinato? Ad hoc dicunt
quidam,quòd per tale pactum videor paciſci,quòd ſine fori præ-
ſcriptione poſſum conueniri vbicunque inueniar,& vbicunque
me elegeris conueniri:quia ibi videor contraxiſſe:vt ff.de action,
& obl,contraxiſſe.& ita ratione contractus ibi potero conueniri
ar.C.de pactis.ſi quis in conſcribēdo.& de fo.compe.dilecti.ff.de
admi.tut.Titium.§.ij.& ff.de bo.auth.iud.poſ.l.2.& 3.nec potero
pœnitere.Nam & alicubi poteſt quis conueniri,licet ibi domici-
lium non habeat:vt ff.de iudi.heres.extra.de fo.compe.Romana
§.contrahentes,lib,vj.Nec.obſtat,quòd locus incertus & indeter
minatus eſt ab initio.Nam ex poſt facto poterit determinari:pro
ut aliàs fit in debito conditionali,quod ante conditionem exiſtē-
tem dubium eſt:ſed ex poſt facto determinatur:nec ſolutum ea
pendente repetitur.ff.de condi.indebi.l.ſub conditione.Sed hoc
falſum videtur:quia quandoque promittit quis ſoluere,& non
reſpondere:vt ff.de eo,quod certo loco.l.j.vbi de hoc.& l.j.& l.
centum.Præterea non poteſt quis ex contractu cōueniri niſi vbi
contraxerit,vel quaſi contraxerit,vel vbi habet domicilium.extr.
de fo.compe.c.ſi.Alii dicunt,quòd operabitur tale pactum,ꝙ te-
neatur tibi ad intereſſe:quia factum videris ſtipulatus:& cùm fa-
ctum eſt in obligatione,ad intereſſe agi poteſt.ff.de re iud.ſi quis.
ff.de verb.obl.quoties.Arg.contrà,quòd non valeat talis ſtipula
tio ad inſtar illius,qui ſtipulatus eſt ſibi fieri domū:nec dictum eſt
vbi debeat fieri.ff.de verbo.obl.qui inſulam.ff.de eo,quòd certo
loco.l.3.§.ſi quis inſulam.ſed nō eſt ita.Nam ſi dictum fuiſſet,Tu
facies domum,vbicūque voluero:bene valeret.¶Item ſi fideiuſ
ſor negatur idoneus.qui poteſt vti fori præſcriptione.ff.qui ſatiſ-
da.cog.ſi fideiuſſor.Tu diſtingue breuiter.nam aut quis conſtitu-
it ſe ſine fori præſcriptiobe vbique,vel certo loco reſponſurum
& ſoluturum:&tūc obtinet,quòd prædixi in ver.quid ſi ſit pactū,
&c.Aut conſtituit ſeu promiſit ſe tantum reſponſurum:& tunc
ſi alicubi conuenitur:poteſt à pacto reſilire ante litis conteſtatio
nem.quod dic,vt ſ.ver.proxi.ibi,Ia.Bal.&c.& hoc in laicis.& iun
21 ge hic,quod notatur ĩ.ver.xl.& ſeq.†¶Quid ſi ruſticus portat
ad forum modicum bladi,& vendit certas menſuras illius bladi:
nunquid tenetur ibi menſuras illas tradere:cùm ipſe fortè ſit ali-
unde?Dic quòd non,quia actio exempto bonæ fidei eſt.ff.depo-
ſi.in Aſia.§.j.In clericis autem ſic diſtingue.nam aut agitur de iu-
riſdictione danda,ſeu proroganda,aut de iuriſdictione non decli
nanda.ſi de danda,ſeu proroganda,ſubdiſtinguitur:nam aut cleri
cus paciſcitur ſimpliciter tantum,vt vbiq; vel coram quocūque
poſſit conueniri:& tunc non valet ſine conſenſu epiſcopi,etiam
ſi coram eccleſiaſtico conueniatur:vt extra.de fo.compe.ſignifi-
caſti.& c.ſi diligenti.& c.Romana.reſpon.j.& ſi conſenſus epiſco
pi in eccleſiaſticum interuenerit,poterit adhuc ante litis conte-
ſtationem diſſentire:ſicut & in laico iam ſ.diximus.& ſ.verſ.x.&
ſequ.Aut paciſcitur ſe ſoluturum & iudicium ſubiturum & tunc
iterum ſubdiſtingue:quia aut conſentit in ſecularem:quo caſu
nil agitur:vt in prædicto capitul.ſi diligenti.& xj.quæſtion.j.ino-
lita.& capi.placuit.Aut in eccleſiaſticum:& tunc valet cùm con-
ſenſu ſui epiſcopi:vt in prædict.cap.dilecti.ſecundum quod di
ſiuncta ibi ponitur pro coniuncta,valet tunc,ideo quia pro-
miſit

ADDITIONES.

a In princip.¶Vide quod ſcripſi de fo.competen.c.vlti.ſuper j.gl.
ratione poſſeſſionis.pro qua patet in hoc triplex opi.Azo.Ber-
nar.Goffred.Innocen.Hoſtien.& Oldrad.in l.fin.ĩ.alleg.tenent
quod ex re mobili ſortiatur quis forum.ↄtraria Hugolini placuit
Accurſ.in prædi.l.final.C.vbi in rem actio.& remiſſionem quam
dedi:vide per quas leges,& quomodo ad illas reſpondetur.Adiu
uatur tamen hęc opinio,quia non mirādum,ſi in ſortiendo foro
mobilia & immobilia ſunt diuerſa:cùm in his etiam ſunt diuerſa
pręſcriptionum tēpora,iura ſunt nota.Itē in onere ſatiſdandi dif-
fert poſſeſſor immobilium à poſſeſſore mobilium tantum.ff.qui
ſatiſdare cogantur.l.ſciendum.In alienatione ab eccleſia facien-
da.extra.de rebus eccleſiæ non alienan.nulli.& in ordine alienan
di:vt in authen.hoc ius porrectum.& in ordine exequendo:vt li-
te non conteſta.quoniam.§.fin.ff.de re iudica.à diuo Pio.Simile
C.de rei vxor.actio l.vna.§.cùm autem.quando decre.opus non
eſt l.fin.Tertia opinio Pe.diſtinguit,an res mobilis ſit in loco mā-
ſura,vel non:per l.debitor.ff.de pign.Iuuatur hæc opi.per decr.p̄-
ſenti.§.j.de præb.libr.6.& eod.lib.de verb.ſign.c.vlt.facit §.nun-
quid.ſuperius allegatus.& e.l.j.verſ.nam vbi.ff.ex quibus cauſ.in
poſſeſ.ea.l.ij.in fi.de in rem ver.ſi pro parte.§.verſum.j.q.j.cōſtat.
& quod ibi not.de verb.ſigni.c.3.de tornea.c.2.de verb.ſigni.l.1.
& 2.C.in quib.cau.pig.ta.con.l.4.ff.de act.emp.l.granaria.de acq.
rer.domi.ſi Titius.cum concor.ibi notatis.Adde,quòd quis ſor-
tiatur forum ratione rei mobilis,tenet Pet.de Ancha.conſi.139.
incipi.Primum dubium.Additio.Adde tu Car.Zaba.in c.ſanè.de
fo.compe.ad fi.vbi dicit,quod ita communiter tenetur.Et an ra-
tione delicti quis ſortiatur forum pœnitentiale,vide Ludo.Ro-
ma.ſing.cccliiii.incip.Ratione delicti.Hen.Ferran.
b Vber.¶Mihi charta pe.vbi tractat de arbitris ver.quid dices.er-
go.& biduo ver.hic ſequentes ſubtilitas primi dicti non placet.
c Poteſt.¶Accur.contrà ſecundum leges:vt no.ff.de iud.l.j.in j.gl.
d Diligenti,¶Quæſtionem de exempto,qui promiſit non declina
re forum:vide ſup reg.ſcienti.de regu.iur.lib.6.Gui.de Suza.in l.
ſi conuenerit.dicebat renunciari poſſe foro in contractu per pa-
ctum.& tunc non liceret reſilire,potiſſimè ſi iuraſſet:& ſic ſoluit
contrarium de l.ſi quis in conſcribendo.C.de pac.
e Bonon.¶Placet hòc Pe.de Bel.vt ponit Cyn.in l.ſi qui ex cōſen-
ſu.in 3.q.dicit enim,quòd hic fallit regula,quod ſemel placuit.de
reg.iur.li.vj.& ſimiles,hac ratione,quia periculoſum eſt coram iu
dice litigare ſuſpecto.C.de iud.apertiſſimi.extra.de appel.cùm in
ter.qua ratione dicit conuentionem,vel ſtipulationem non obli
gare etiam ad intereſſe.arg.ff.de condi.inſti.l.quę ſub conditione
§.ſi quis ſub iuſiur.dicit etiam quòd ex quo lex dat ſibi,quod poſ
ſit pœnitere:ergo poterit impunè.Alleg.l.Gracchus.C.de adul-
ter.Hæc opi.placet:ſaluo quod de loco contractus dicitur in ver.
proxi.Pondero enim primò,quòd iuriſdictionis iſtius origo eſt
à ſolo ↄſenſu partiū.Secūdò,ꝙ nullū intereſſe ipſi⁹ iudicis verſat̄.
Tertio,quia per hoc reditur ad i⁹ commune,&ad ordinariā iuriſ-
dictionē,quæ eſt fauorabilis.Quartò,ꝙ lex gn̄aliter de conuen-
tiōe loquēs,ꝑmittit pœnitere.Quintò,ꝙ ī multis caſib⁹ pœniten
tia ꝑmittitur,quorū aliq notant̄ in p̄dicta regula,qđ ſemel.In qb⁹
nō ē maior vel tāta æqtas,ꝑꝑ rationē q̃ p̄dixi.Itē eo fortius proce
deret hoc dictū:ſi vera ſit opinio,ꝙ ante litis ↄteſtationē iuriſdi-
ctionē nō habeat,q̃ tn̄ non placet:vt dixi ſuꝑ ver.ſed qd ſi à prin.
Adde Pe.de Anch.in ꝓxi.Alex,cōſ.139.Quis aūt ſi ꝓmiſit qs ſol
uere vbicunq; inuēt⁹ fuerit,ſi reperiatur ei⁹ ꝓcurator,an poterit
ↄueniri,vide Bal.ↄſi.cccxlviij.li.i.Et quomodo intelligat̄,qn̄ qs ꝓ
miſit poſſe ↄueniri in quolibet loco,ꝑ eundē conſi.ccxlvij.eo.li.

misit se soluturum: quia videtur ibi, vbi conuenitur, contraxisse: vt s. in versic. quid si sit pactum. Conueniri enim potest quis, vbi contraxit: vt extra, de for. compe. c. fin. cum suis concord. & non ideo, quia simpliciter promisit se iudicium vbique suscepturum, vt iam dixi. Portò si agatur de iurisdictione non declinanda, valet simpliciter consensus, & cogitur respondere: vt s. versi. 10. &
a sequen. extr. de iud. c. 1. & in præd. ca. dilecti. vbi Abbas [a] ille promiserat se responsurum coram delegato, & certo loco: & valuit pactum de iurisdictione non declinanda: & renunciationis priuilegij, & exceptionis fori sui: cùm delegatus ille iam haberet iurisdictionem in eum, postquam ea fuerat ei commissa: quia repræsentabat personam papæ: vt extr. de of. del. sanè cuius vices gerebat. 94. dist. c. 1. ext. de rescr. super literis. prope fi. Quod autem dixi fori præscriptionem non admitti, vbi agitur de iurisdictione non declinanda: verum est, etiamsi ante consensum iudex ille potuisset declinari. vt patet in præd. cap. de iudi. vbi, Quoduultdeus priusquam promisisset coram concilio respondere, poterat dicere: Volo coram papa causam meam agi. extra, de appellat. vt debitus. in fin. 18. distin. 2. propter. 17. dist. huic sedi. 3. quæst. 1. in primis. ver. de persona. & 32. quæst. 5. horrendus. Item in præd. cap. dilecti. potuisset Abbas declinare iurisdictionem delegati per exceptionem priuilegij: nisi priuilegio renunciasset, promittendo
22 alibi soluere, vel respondere: prout ibi dicitur. † ¶ Et nota qua-
b tuor esse necessaria [b] ad hoc, vt clericus possit in non suum iudicem consentire. ¶ Primum, quod ille præsit ordinariæ iurisdictioni. ¶ Secũdum, quod sit persona ecclesiastica. ¶ Tertium, quod fiat de consensu sui epi: vt in præd. c. significasti. & ca. Romana. resp. j. Quartum, quod fiat de consensu vtriusque partis: vt ff. de iud. l. j. & ij. ¶ Sed nunquid requiritur cõsensus iudicis? Respondeo, nõ quo ad prorogationem, sed quo ad iudicium sic: quia cùm non sit ali-
c às ordinarius eorum, non tenetur iudicare, nisi velit. ff. e. l. ij. §. j. [c] Vtrum autem clericus possit foro suo renunciare, vide j. de con-
23 clu. & renun. versic. cui autem iuri. † ¶ Et breuiter scias, quòd clericus trahens clericum coram seculari iudice, debet causam, id est rem petitam perdere per sententiam, quæ dabitur conuento, & priuari communione sacramẽtorum, vel etiam fidelium: quia excommunicabitur, nisi hoc satisfacere velit: extra de foro compe. si diligenti. & xj. q. i. inolita. Item clericus permittens se conueniri coram eo in causa criminali, etiamsi pro eo sit lata sententia, locũ suum, id est, beneficium amittat: & hoc si habet: alioquin perdat locum suum, id est, ordinem: quia deponetur: & sic perdet locum quem inter cæteros clericos obtinet. Sed si in ciuili, tunc perdat id quòd euicerit, id est, rem, in qua sentẽtialiter absolutus fuerat: si locum suum, id est, beneficium, vt extra de exces. præla. grauem maluerint obtinere. & hæc habentur in præd. c. si diligenti. & xi. q.
24 j. placuit. † ¶ Sed nunquid idem est in laico clericum coram seculari trahente, vt debeat perdere causam? Respon. sic, vt C. de episco. & cleri. auth. statuimus. C. de iurisdictio. om. iu. in criminali. C. ne filius pro pa. auth. habita. prope finem. ¶ Sed nunquid præmissa obtinent in eo, qui clericum coniugatum trahit coram iudice seculari? Respondeo sic, si clericaliter viuit, & actio sit personalis,
d secundum ea, quæ not. j. de cleri. coniuga. [d] † ¶ Sed cui assignabit
25 res, quam perdit is: qui sic in vetito se patitur examine cõueniri? Respondeo, actori, cui facta est iniuria. nam reus se alibi nõ patiebatur conueniri: cùm esset potens, & timeretur fortè: & sic actor metu & inuitus illum ibi conuenit, secundum B. & no. in præ. l. in criminali. Quid si vterque fuit in culpa? Respõdeo: tunc vterque punietur & dabitur ecclesiæ, cui facta est iniuria: & eius iurisdictio spreta. Sed quomodo potest præmissa pœna locũ habere in actore, & non in reo? Non enim actor incidit in pœnam. nisi post litẽ contest. vt not. in præd. decre. si diligenti. in glo. nunquid. Cùm ergo reus clericus passus sit coram tali secum litem contestari: nonne similiter & ipse incidet in prædictam pœnam: & sic non erat ab-
e soluendus: imò puniendus? Respõdeo sic [e]. Reus enim tractus debet protestari se esse clericum: & ideo eum nõ debere coram illo respondere, & si iudex quærat vtrum hoc proponat excipiendo vel petendo propter hoc à iudicii instantia se absolui: tunc ille dicat, Nil peto, nec excipio, sed protestor, si iudex sibi præcipiat quod respondeat, vel litem contestetur: tunc protestetur quòd ipse respondet, vel litem cõtestatur compressus viribus præfecturæ, vel metu terribilis personæ, vel secularis dominii: & super hoc testes adhibeat, vel conficí faciat publicum instrumẽtum. Lite ergo negando contestata, non vltra procedat, sed hoc episcopo denunciet, vt illi iudici inhibeat, ne vlterius in causa procedat: quo facto
f poterit coram episcopo petere [f], vt eum obsoluat ab eo in quo illi tenebatur. quod episcopus debet facere per præ. c. & sic actor pœnam incurret, & non reus. quòd si nolit ad hoc agere, dabit sibi exceptio perpetua: & quandocunque ab illo conuenietur, poterit ei dicere: Tu me olim super hoc coram seculari iudice traxisti: ideoque causam perdere debes: vnde peto te condemnari, & me absolui super hoc, quod à me petis. & super hoc est sententia necessaria, vt no. in præd. c. si diligenti. & hæc habent locum secundum illos, qui dicunt, quòd ante litis contestationem, & non post desistere potest impunè. quandoque tamen post solam quærimoniæ depositionem nequit impunè desistere: quæ dic, vt in prædic. gl. sed nunquid. Quid de illo qui scholarem vocat in vetito examine, qui similiter perdit causam etiam iustam, vt in prædicta auth. habita. prope fi. nunquid potest ante litis contestationẽ pœnitere? Dic vt in ea. auth. no. Qualiter quis se obiiciat alterius iurisdictioni, & qualiter in eum sententia feretur, notatur j. de conclu. & renuncia. ver. vltimo. Regulariter autem tenendum est, quod
g ipso iure [g], clericus non potest coram seculari iudice conueniri:
26 quod dic vt s. de reo. versi. Item clericus. & iunge quod ibi no. † ¶ Sed pone, clericus dedit laicum fideiussorem pro se in contractu mutui: quæritur, vtrum fideiussor possit conueniri coram seculari iudice. Et videtur, quòd sic. Ad hoc enim dantur fideiussores, vt melius cautũ sit creditoribus. ff. qui satisda. cog. l. j. & ij. resp. j. Hinc est, quòd si pupillus sine tutoris authoritate compromittit, & fideiussorem præstiterit, peti potest pœna à fideiussore, ad quam aliàs pupillus non teneretur, nisi fideiussorem præstitisset. arg. ff. de arbi. si pupillus. Præterea iste creditor secutus fuit personam fideiussoris, & non clerici, cum quo non erat aliàs contracturus. C. si tu. vel cu. inter. si creditor. Item hoc ẽ personale priuilegiũ vnde personam non egreditur. C. de excu. mu. l. sordidorum. arg. contrà: quia exceptio quæ competit principali, competit & fideiussori. Item non intelligitur obligatus in duriorem causam, quã principalis. ff. de fideiusso. Græcè. §. si quis pro pecuniaria. & contra legem datus est: vnde videtur, quòd non valet. x. dist. vides. C.
27 de leg. & constitu. non dubiũ. sed prius dictum verius est. † Quoniam personales exceptiones ad alios non transferuntur. ff. de exce. l. exceptiones. resp. j. Reales verò sic: vt ibi, &c. ¶ Vicesimus tertius, si iudex secularis sit negligens. extra. de for. compe. licet. ver. dummodò. & c. seq. in fi. ¶ Vicesimusquartus, cùm suus iudex recusatur. extra. de fo. compe. si quis contrà. ¶ Vicesimusquintus in compromissis. extra. de arbi. per totum. ¶ Vicesimussextus, ratione vltimæ voluntatis: vnde fideicommissum petitur, vbi relictum est. C. vbi fideicomm. pe. potest. l. vnica. ff. de iudiciis. hæres. & l. si fideicommissum. & legatum petitur vbi est: nisi hæres dolo eum inde subduxerit. Tunc enim dabitur vbi petetur. ff. eodem. quod legatur. ¶ Vicesimusseptimus, in causis rusticorum & seruorum ecclesiæ, quorum causæ ad ecclesiam spectant. Et idem in aliis laicis ad forum ecclesiæ spectantibus. lxxxix. distinct. iudicatum xij. quæst. ij. ecclesiarum seruos. extra. de fo. compe. nullus. Idem etiam est de colonis ecclesiæ, vt C. de episco. & cler. l. ii. & C. vbi causæ fisca. vel di. do. ho. quæ eius agãtur. l. si quis. Sed illa possunt intelligi super rebus quas ab ecclesia tenent: secus autẽ, si conueniantur

ADDITIONES.

a Abbas. ¶ Errauit auctor hic: & infrà, quia Abbas nominatus in textu fuit delegatus episcopus, cui decreta. dirigitur, erat debitor ex contractu prædecessoris.

b Necessaria. ¶ Nouẽ specificat Hostien. de foro compet. significasti quæ ibi scripsi super vlti. glo.

c §. j. ¶ Et de hoc s. ver. sed annis.

d Coniuga. ¶ Vt ibi dicam tenendum est quòd habetur e. ti. c. vno. lib. vj. Adde tu ad huiusmodi materiam, si concessum sit alicui existenti in minoribus, vt nõ possit trahi pro aliquo debito ciuili coram seculari, si contraxerit cum vnica & virgine, an prosit sibi priuilegium, vide Lap. cxxvj. alleg. Item quid si quis clericus contraxit cum vnica & virgine: & incedit in habitu & tonsura, an pro ciuili debito possit conueniri coram seculari, & detineri etiam inuitus: vide Lapum ibidem. Additio. Adde tu & vide Ioan. de Turre Crema. in c. clericum. xj. q. j. vbi dicit, quòd clericus coniugatus, qui cùm vnica & virgine contraxit, & tonsuram & vestes defert clericales, à iudice seculari, nec criminaliter, nec ciuiliter, scilicet de crimine potest condemnari: & an & quando clericus gaudere debeat priuilegio clericali, vide omnino Alex. consi. lviij. incip. Quia sæpissimè. in iiij. vol. & Oldr. consil. iiij. incip. Quod laicus. Hen. Ferran.

e Sic. ¶ Secundum Pet. & Ab. in decre. si diligenti. vt partim ibi scripsi super gl. nunquid.

f Petere. ¶ Aliquibus videtur, quòd coram suo iudice conueniendus sit laicus, in hoc casu per regulam, quod actor, &c. Item quia hoc agitur ad pœnam. Sed pro Gul. facit de for. compet. cùm sit. de iniur. olim. & vide s. ver. xxx.

g Iure. ¶ Nescio quid velit istud, ipso iure.

niãtur ex delicto vel contractu,licet prædicta l.si quis. indistinctè
loquatur. An autem cõductores possunt illi priuilegio renuncia-
re,habes ff.de iur.immu.semper.§.conductores.secundum Vber.
¶Vicesimusoctauus,in peregrinis & mercatoribus, & agriculto
ribus,& mare nauigantibus & aliis.extra.de treu.& pa.innouam⁹.
xxiiii.q.i.si quis Ro.& c.seq.extra.de peregr.c.vnico.extra.de rap.
excommunicationi. quod dic vt plenè, secundum papam. extra,
a de off.deleg. significantibus [a]. ¶Vicesimusnonus, cùm agitur de
28 feudo ecclesiæ,extra.de fo.compet.verum.† ¶Tricesimus,cùm
clericus impetrat contra laicum,quod de consuetudine fit in cu-
ria indistinctè.extra.de iudi.c.fin.extr.de alie.iu.mu.cau.fac.c.fin.
& sic intellige extra.de foro compe.ex transmissa. De stricto iure
tamen laicus vel clericus non potest contra laicum impetrare.ar,
xi.q.i.si clericus siue laicus.ar.contra,ea.q.iudices.&extra.de sen.
excom.graue.extra.de arbi.innotuit. Sed illa intellige secundum
do.meum.de his,quæ ad ecclesiasticum forum pertinent ratione
rerum vel personarum,vt extra.de verb.sig.nouimus.§.fi.vt sunt
causæ spiritnales siue criminales ecclesiasticę:de quibus s̃.versi.ii,
dictum est.Sed & hæc secundum quosdam vera sunt,cum agitur
d̄ proprietate rei.nam super possessione rei.ad forũ ciuile spectã-
tis potest laicus impetrare : quia super ea potest coram quolibet
iudice quæstio ventilari:arg. C.qui legiti.perso.ha.l.fin. extra. de
foro compe.ex parte B.reginæ.& no.extra.de iud.cæterum. & s̃.
ver.xx. Alii tamen hoc intelligunt coram ordinario,& nõ coram
29 delegato:ar.contrà.de appel. cùm teneamur.† ¶Sed pone cleri
cus trahit laicum coram delegato authoritate Apostolica Domi
b nus [b] vel iudex secularis illius terrę mandat delegato,quòd super
sedeat:cùm ille laicus sit de sua iurisdictione, & moretur in terra
sua,&ipse paratus est clerico reddere de illo iusticiæ complemen
tum:quæritur,an delegatus debeat supersedere. Et videtur quòd
sic,extra.de fo.compet.si clericus.vbi de hoc.& c.ex tenore.dic ꝯ
trà,secundum P. hoc enim introductum est in consuetudinem ꝓ
pter negligentiam secularium in reddenda iusticia personis eccle
siasticis,vt eo.tit.cùm sit generale.sed contrà.eo.ti.ex tenore. sed
non est contrà: quia causę viduarum non spectant immediatè ad
ecclesiam:causæ verò clericorum sic,secũdum P.& vide s̃.ver. 8.
¶Tricesimusprimus,vacãte imperio cognoscit papa,vel eius de
legatus de feudo. extra. de fo. compe. licet. vel etiam regno vel
principatu superiorem non habentibus:vt xv.q.vj. alius. Item ex
tra.de elect.cùm inter vniuersas,in fi.quod ideo est,quia est ordi-
narius omnium fidelium:vt j̃.§.proxi. Vel dic,quòd regnis vacan
tibus papa se non intromittet, nisi quando in modum denuncia-
c tionis petetur secundum papam [c]. Quid de legato sedis Apostoli-
cæ? De hoc s̃.de legato.§. nunc ostendendum. ver. xix. ¶Tricesi-
mussecundus,cùm quid imminet difficile,vel ambiguum inter iu
dices,recurritur ad ecclesiasticum,vt extr,qui filii sint legi,per ve
nerabilem.§.rationibus. ¶Tricesimustertius, si consuetudo , vel
etiam priuilegium dat iurisdictionem domino super familiam, il
lud seruetur.extra.de fo.compet.cùm contigat.de offic.arch.c.fi.
¶Tricesimusquartus,ratione pacis: quia tunc intromitit se eccle
sia de qualibet causa,extra de iudic. nouit. ¶Tricesimusquintus,
ratione connexitatis cognoscit ecclesia & committit, vt patet in
dote.extra,de don.inter vir.& vxo.c.j.& ij.de prudentia.& c.nup,
de fo.compe.ex parte. imò etiã iudex ecclesiastic⁹ cognoscit prin
cipaliter de dote.quod dic, vt not.secundum Innoc.in præd.c.de
d prudentia [d]. ¶Tricesimussextus,quando ordinarius recusatur,qa
tunc episcopus associatur:in auth.vt diffe.iudi.col.ix.§.si verò cõ
tigerit.C.de iud.auth.si verò. ¶Tricesimusseptimus,ratione loci,
vñ Romę,quia communis patria est,conuenitur quilibet.qui nõ
habet ius reuocandi forum.ff.ad muni.Roma.v.q.ij.vocatio.ext,
de fo.compe.c.fin,de dila.c.fi.ix.q.iii.cuncta.ff.de iudi.si is qui Ro
mæ.de qua reuocatione vide s̃.de reo.versicu. Item ligati. & seq.
¶Tricesimusoctauus,ratione professionis.C.de aduo.diuer.iudi.
l.fin.in authen.col,vj,vt clerici apud proprios episcop,con. ¶Tri
cesimusnonus,ratione administrationis:vnde argentarius ibi co-
gitur rationem reddere,vbi argentariam exercuit.ff.de eden.prę-
e tor.§.is etiam qui. ¶Quadragesimus,ratione domicilii [e],vt C.vbi
de ratio.agi opor.l.j.ff.de bo.auth.iudi.poss.l.j.& ij.scilicet vbi ha
bet maiorem partem fortunarũ suarum, nec inde est discessurus.
extr.de foro competen.c.fin.& c.ex parte B.reginæ.ff.de iud.hæ-
res absens.§.proinde.& §.sequen.& l.fideicommis.§.fi. C.lib. x. de
30 incolis.ciues.ff. ad municip. domicilium.† ¶Sed quid si debitor
vagatur per mundum:nec habet certum domicilium? Videtur,ꝙ
vbique cõuenietur: alioquin creditor fraudaretur.arg.ff.de ope.
lib.quod nisi.§.fina.ff.de his,quæ in frau.cre.ait prætor,§.si debito
rem.vnde vbicunque respondebit &satisdabit.ff.de iud.l.ij.§.pen.
f arg.pręd.l.ciues.in fin.Super hoc dic,vt s̃. versic.xxij.& sequen. [f] †
31 ¶Sed pone quidam Lucanus perpetuò à Lucana ciuitate ban-
g nitus, quendam Florẽtinum in districtu Lucano spoliauit : nunc
spoliatus inuenit spoliatorem in ciuitate Pisana:quæritur,vtrum
eum ibi possit accusare? Et videtur,quòd sic:quia criminosus po-
test vbi inuenitur cõueniri.C.vbi de crimi.agi opor.l.j.in fi. Cùm
enim non possit Lucam venire,videtur exilium passus:& sic Pisis
poterit conueniri:argum.ff.de eo,quod certo loco.l. j. Ad idem
ff.de excus.tuto.sed &milites.§.scribit autem.& Vlpia.sed & igno
minia.quasi vagabundus.arg.C.vbi quis descur. vel cohor.aliaue
condi.l.j.alioquin bannum sibi datum ad pœnam,esset ei ad præ-
mium:quod esse non debet.ff.de negoc.gest. siue hæreditaria. ff.
de inter.& releg.l.relegatorum.in fi.ne maleficium remaneat im
punitum.ff.ad legem Aquil. ita vulneratus.extra. de sen. excom-
mu. vt famæ. quia si eum ponimus relegatum , videtur Pisis vbi
moram trahit habere domicilium necessarium. ff. ad munici. filii
lib.§.relegatus. Præsertim si ibi spolia reperiuntur, vt ff. de iudic.
quod legatur.C.vbi de crimine agi opor. auth. qua in prouincia.
Ad idem C.vbi cau. sta.si ex possessione.vbi dicitur, quòd seruus
non potest dici habere domiciliũ.& facit C.lib.x.de decur.gene-
raliter.arg.contra,quòd non habet Pisis domicilium,nec maiorẽ
partem rerum suarum, nec ibi deliquit, quib⁹ casibus regulariter
quis forum sortitur.C.lib.x.de incolis. ciues.C.vbi sena.vel cla. l.
ij.extr.de foro competen.c.fin.Super hoc dic,vt in quæstione se-
32 quenti.† ¶Quid si aliquis Senensis vult conuenire ciuiliter Se-
nis aliquem Florentinum propter guerram de Florentia expul-
sum nunquid potest non obstãte fori prescriptione,cùm ibi mo
retur? Videtur,quòd sic:argu.ff.de his,qui sui vel alie.iu. sunt. l. ij.
ff.de ope,li.quod nisi.§.fin.ff.de his,quæ in frau.credi. quod ait. §.
si debitorem.ff.de iudic. eum qui. Argumentum contrà: cùm sit
in fuga.ff.de ser.expor.si Titius.respon.j.in fin.imò videtur,quòd
solùm apud Florentiam conueniet illum,ar.C.vbi de hæredi.agi.
l.j.Non enim videtur vagabũdus,&sine domicilio.ff.ad municip.
ei qui,præsertim si comparemus eum relegato.ff. de mino.Papi-
nian⁹.ff.ad municip.ei⁹.§.fi.Itẽ iste nõ ẽ de modis,qb⁹ qs sortit̃ fo
rũ ff.d̃ his, q̃ sunt sui vel alie.iur.patre.Solutio.Dicunt quidam,ꝙ
si sit

ADDITIONES.

a Significantibus.¶Vt ibi scripsi in gloss.ex quo.
b Dominus.¶Illius terræ,vt sequitur:nõ enim loquitur de domi-
no feudi,vt patet in vers.hic allegato.in fi.
c Papam.¶In decre.licet. j̃.de foro compe.vbi scripsi in gl.hoc est.
prope finem.
d Prudentia.¶Vt ibi scripsi in 3.glo. Adde, quòd Inno. ibi & Abb.
tenent,quòd iudex ecclesiastic⁹ principaliter possit adiri pro cau-
sa dotis,cuius contrarium vult ibi glo.Fed,de Sen.consi.ccxxxvj.
tenet glo.Pet.de Anch.consi.xx.tenet,quòd sit in electione acto
ris,quem velit adire:ita quòd concordare videtur cum opi.Inno.
& Abb.in d.c.prudentia.Bald.Innoc,Pau.de Cast.in l.j.§.j.ff. solu.
ma.& Bal.in l.i.C.de do.promis.per c.ex literis.extra.de pigno.
e Domicilii.¶Vnius vel plurium.De hoc j̃.§.proxi.
f Sequenti.¶Nescio ad quid hoc dixerit:cùm nec ibi de vagabun-
do de hoc,nec hic de paciscente,vel renunciante, de quo ibi. Est
autem sciendum,quòd Pileus sua q.xix.tractat de hoc:& ponit ca
sum quodam debitore,qui fugit cum quadam monacha, contra
eum inducit l.quod nisi. præalleg. hic autem propter suspicionẽ
personæ;licet aliàs non licitum.ff.qui satisda.cog. si fideiussor. de
admi.tuto.ita autem.j.respõ.in fi.ff.sol.ma.si cùm dotem.§.eo au-
tem. Item periret aliàs actio creditori cùm ille ad locum domici-
lii,vel contractus nunquam veniret.ff.de eo,quod cer.loc.l.j. In-
terpono,quòd Roff.bene assumpsit hanc:& vt fabulari possit, te-
nuit terminos Pilei,de eo qui fugit cũ monacha &est sua xvij.ob
missis pro & contra,quæ monacham respiciunt. alleg. ff. de con-
di.indebi,qui cer.loco.& ff.de iudi.eum qui.C.de iure do. vbi. C.
mand.si pro ea.extra.de fideius.c.fi. Item & si ius scriptum defice-
ret,suadet hoc æquitas.ff.de aqua plu.ar.in summa.§.item Varus.
In contrarium dicit Pileus neminem extra suum forum conueni
ri posse,nisi rescripto principis,C.de iurisdi.om. iud. in criminali.
&quod actor sequi debet,&c.& quòd ita iretur ĩ infinitum,si pos
set omni loco conueniri quo pergeret,vt in l.hæres absens.Rof.
allegat ff.de bon.auth.iud.pos.l.ij.&iij.ff.de bon.dam.l.diuus.&re
mittit ad solut.Pil.qui dicit eum cogendum respondere,nisi ido-
neè caueat de redeundo ad locum domicilii vel contractus.Hu-
jus ratio:quia vagabundus aliud forum non habet.Ad hoc quod
not.C.vbi de crimi.agi opor.l.j.& ii.& quòd scripsi s̃.eo.c.fi.super
glo.ratione, Adde , quòd vagabundus non possit conueniri vbi-
que , si velit præstare cautionem de redeundo ad locum , voluit
Bald.in l.j.C.vbi de crimi.agi opor.& vide Inn.in c. si aduersarius.
extra.de eo,qui mit.in pos. Ioan.Andr,& doc.in c.dilectus.el ij.ex
tra.de rescrip.

si sit spes, quòd citò redibit, non conuenietur Florentię, sed Senis
a aliàs secus.arg.ff.de iud.l.si longius. Alii dicunt [a], quòd si bona Florentini publicata sunt nō poterit alicubi conueniri: sed fiscus seu commune Floren.si habet bona conuenietur.ff.de capi.di.l.pertinet.l.tutelas.§.si libertate.& §.final.C.de fideiul.l.j.sed si ille reti-
33 net bona, vel partem eorū: potest Florentiæ cōueniri. †¶Quid
b si debitor [b] tempore contractus habet domicilium Tholosæ, & postmodum transfert se Narbonam: nunc creditor vult eum cōuenire Tholosæ ratione contractus, vt extra. de foro competen. c.fin.C.de iurisdict.om.iudic.iuris ordinem.ff.de iure dot.plerunque.debitor vult conueniri Narbon.ratione domicilii? Respondeo, creditoris est electio loci & iudicis.ff.de eo, quod certo loc. non vtique.item tempus contractus inspicitur.ff.de verbo. obli. si filius.extra.de ele.dudū.j. Sed nunquid sufficit eum citari Tholosæ ad domum, in qua morari solebat? Videtur, quòd sic.ff. de dam.infect.l.4. Tu dic eum citari debere, vbi nūc moratur. C. vbi in rem act.l.ij.& fi.C.de bo.auth.iud.poss.auth.ei qui.& ille iudex
c citabit.prout no.s.ver.sed quomodo [c]. ¶Quadragesimusprimus, rōe manumissio.vnde libertus sequitur forū patroni.ff.ad muni-
d cip.si quis.§.nisi [d].& l.assumptio.§.fi. ¶Quadragesimussecundus, sortitur quis forum ratione originis propriæ, vel paternæ.vt ea.l. j.§.j.& C.de munici.&orig.filios.l.seq.lib.x.& in præ.l.assumptio.
e §.j. & l.libertus.§.patris [e]. † ¶Quid ergo, si aliquis Narbo. factus
34 est habitator Biterē, vbi etiam habuit filium, qui filius inuenitur Narbonę: nunquid ratione paternę originis ibi poterit conueniri? Videtur, quòd sic: vt in prędictis ꝯcordantiis. Sed dic verius, quòd sortitur forum ratione paternæ originis, quo ad honores & tutelam: vt C.vbi pe.tu.l.j.& not.in prædi.l.assumptio.§.j.& in summa Azo.de iure imm.prope finem. ¶Item quod si Narbo. habitauit per decem annos in ciuitate Biterē. & ibi contraxit cum T.demū reperitur Narbonæ: nunquid ibi sortitur forum ratione suę originis? videtur, quòd sic, C.de muni.& ori.continue.lib.x.& in præ.l. assumptio.& hoc tenet Acc.prout ibi notatur. Azo tamen no.in Summa de iuris.om.iu.§.pe.quòd non.& præmissa vera sunt, quo
f ad honores & munera, C.vbi pe.tuto.l.j. [f] ¶Xliii. ratione militiæ, ff.ad muni.municeps.§.fi. ¶Xliiij.ratione matrimonii mulier seq
g tur forum viri [g], C.li.x.de incolis, l.fi.ff.de iuris.om.iudi.cùm quædam.ff.de iu.exigere.ff.ad muni.l.fi.§.ij.& l.ea quæ desponsata.secus in concubina, ff.e.de iure.§.fi. ¶Xlv.ratione cursus decennii,
h quo quis moratus est in studio, C.li.x.de incolis, l.ij. [h] ¶Xlvj.si plures sunt tutores diuersarum iurisdictionum, omnes corā vno iu-
35 dice potest pupillus conuenire, vt C.arb.tute.l.omnes. †¶Quid si pupillus factus adultus, velit eos coram diuersis conuenire: nunqd ipsi possunt petere, vt sub vno conueniantur? nō videtur, quasi hoc sit in fauorem pupilli inductum, xxvi.q.ij.non exemplo. ff. de legi.quod fauore. Sed dic contrà, arg.ff.de quibus re.ad eundē iudic.ea.l.fi.extra.de rescriptis, c.dispendia. Qualiter ergo fit, si tutores diuersos habeant iudices? Respondeo, si omnes gesserunt tutelam in eodem loco, planum est: quia omnes ibi conuenient, vt in præ.l.omnes.& ff.de iudi.hæres.§.j. Si verò quilibet gessit in suo loco, omnes simul coniunguntur: & omnes loco vnius habebunt, vt ar.ff.de excu.tu.iurisperitos.§.i.& est ad hoc simile, quod dicitur de pluribus super eadem præbenda litigantib. s. de accu. seu peti.§.super actionibus.ver.quid si plures. ¶Xlvii.ratione cō
i suetudinis, vt s.in prin.huius tit. [i] ¶Xlviii.sortitur quis forum alienum, & facit suum ratione actionis, C.vbi in rem act.l.fi. ¶Xlix.ratione negotiationis, ff.de iud.hæres.§.si quis ¶L. ratione constitutionis, ff.ad muni.nō vtique. ¶Lj.ratione temporis, C.lib. x. de
k incolis, l.ii. [k] ¶Lij.ratione dignitatis, ff.ad muni.filii.§. pe. † Licet
36 autem regulariter verum sit, quòd sententia à non suo iudice lata non tenet, vt extra.de iud.at si.C.si à non comp.iud.l.fi.xi.q.i.in clericorum.tamen fallit in præmissis casibus: quia per pactum suum factus est de iurisdictione iudicātis: quos ideo tam plenè colligimus, quia quandoque magis expedit actori conuenire reum sub eo, de cuius iurisdictione factus est ille, quàm sub ordinario. Quæ autem hîc desunt, vide s.de reo, & s.de actore. Vt autem scias quis iudex debeat aditi, vide s.de iuris.om.iud.ad fin.ver.& breuiter.per totum.

ADDITIONES.

a Sed pone. Iste ver.& totum quod sequitur vsque ad versi.xl. fuit additio.

b Dicunt. ¶Gui.de Suza.vbi dicam statim: & in quæstione sub litera d. Adde tu, quòd ratio istorum potest esse: quia ipsi creditores præferuntur pœnis fiscalibus, vt per Bar.& Bal.in l.i. §. seruus. ff. ad Sylla.

c Debitor. ¶Iste ver.& sequens fuerunt Gui. de Suza. super l. ii. C. de iurisdi.om.iud.

d Quomodo. ¶Ibi remissiones dedi. Adde, quòd voluit Abb.consi.xxxix.& xliii.lib.ii.& Rota consil.cccclliii.vbi ponit, quòd quis debet citari, vbi habitat, non vbi solitus est habitare.

e Nisi. ¶Rof.ponit §.nihil hos.§.non inuenio.bene est ibi l.nil.sed nil ad propositum.l.si quis à pluribus manumissus sit, omnium patronorum sequitur originem.nō est plus.& quomodo hoc procedit quo ad honores & tutelas, non quo ad munera patrimonialia, vel personalia: nota.in l.assumptio.§.j.in glo.magna.

f Patris. ¶Bene facit decreta.cùm nullus.de tempo.ordin. libro vi. Et vide quod ibi scripsi super gl. Dicitur enim & eodem libro de sepulchro, is, qui.super gl.ij. Istud autem domicilium originis mutari non potest C.de municip. & ori.l.penulti.& vltima, lib.x.ff. ad municipa.filii.§.penul.&l.sequenti.Sed contrà eodem tit.placent.cum l.sequenti, & l.libertus.§.patris. Vltra solutiones, quas dant ibi gloss.dixit Rofre.vbi suprà, contraria loqui, quando ciuitas originis passa fuit capitis diminutionem: vt Troia. Adde, quando quis sortiatur forum ratione originis propriè, paternę, vel auitæ, Bartol.in assumptio.§.filius.ff.ad municipa. Antonium de Butri.in c.accedens.el ij.extra.vt lite non contesta Imolam in cap. fina.de foro competen. Cyn.in l.iure.& ibi Bal. contrarium, C. de iurisdi.om.iudic.& Bal.in l.fin.C.si à non compe.iudice. Adde tu, quòd ille dicitur etiam propriè de aliquo loco qui est de illo loco ratione originis, l.j.& ibi Bald.ff.de tu.& cur.da.ab his.

g L.j. ¶Gloss.in decreta.ex parte.de foro competen. dicit, aliud in muneribus, quàm in honoribus: sed gloss.j.in decretal.vltima, de parochi.de oneribus.

h Viri. ¶Et eius domiciliū retinet eo mortuo, donec alteri nubat, ff.ad municipa.filii.§.i.& de sepult.is qui.in fin.lib.vj.& vide, quod ibi scripsi in vlt.glo. Adde, quòd mulier teneat forum viri, dixi esse verum, si castè viuat, per §.fin.in authen.de resti.& ea quæ parit in xi.men.

i L.ij. ¶Dicebat Rofre.vbi s.quòd sic multi scholares facti sunt ciues Bonon. ibi etiam in ætate decrepita cōsumentes dies suos, & optabat quòd sic eueniret Aretii, vbi translatum fuit studium.

k Ti. ¶Delectauit auctorem magnus numerus casuum. Iste enim poterat comprehendi sub xxxiij.sequens sub vij.vb. inducitur eadem lex, alius sub v.negotiatio est contractus, alius sub xl. loquitur enim de constituente domicilium. Poterat de secundo facere multos casus, etiam quos Hostiens.in vsibus, de quibus dixi in princip.vt diuersos distinxit, quod eum, scilicet auctorem non fecisse commendo.

l L.ij. ¶Ponit casum de illo qui causa studii decennio stetit in loco, quem posuerat s.ver.xlv.sed cùm ibi gl. quærat, quid de alio qui non causa studii, & idem dicat in illo, hunc casum noluit auctor hoc comprehendere, vt diuersum. Adde, quando quis sortiatur forum ratione domicilii, Ang.consil.cxxvij.& Bal.consil.cxii.lib. iiii. Adde tu ad versi.sequentem, ratione dignitatis, &c. quòd vbi quis adipiscitur, vel consequitur aliquam dignitatem.ibi & illius loci efficitur ciuis, in quo hanc dignitatem adeptus est: Bart. in l.j. ff.ad mu.facit tex.in l.municipales.§.miles, ff.eod. Abb. in c. quia in tantum.extrà, de præben.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ordinarius alicuius quis dicatur.*
2 *Roma est communis patria omnium.*
3 *Maleficium vel quasi officialis episcopi commissum in officio, agi debet coram episcopo cuius est officialis.*

1 2.§.Sequitur videre, quis sit iudex ordinarius alicuius. † Et quidē is, in cuius territorio, vel diœcesi quis domicilium habet: vt ff.de iud.heres absens. & xiii.q.ii.c. vbicunque.§.quia ergo.extra.de foro competen.cap.fin.ff.de iurisdict.omnium iudic.l.fina Si vero duo habent domicilia sub diuersis iudicibus, vtriq; subest.vt ff.ad muni.l.eius qui manumisit.
a §.si quis institutus [a]. †¶Item Roma communis patria est omniū,
2 ff.ad munici. Roma extra.de foro competen.cap.fina. & papa est iudex ordinarius singulorum, ix.quæst.iij.cuncta.& c. per principalem.ext.de elect.cùm olim.de priuileg.antiqua. de postu. bo-
b næ.secundum T. [b] & c.dic, vt s.in tit.de iudic.ord. †¶Item not.qa
3 de maleficio vel quasi officialis episcopi commisso in officio, vt putà in sententia vel processu, agendum est coram episcopo, cuius est officialis: & nō corā archiepiscopo, vel ei9 officiali: episcopus autē si requisitus nolit cogere officialē suū ad emendā, pt ratione huius maleficii ꝯueniri coram metropolitano seu eius officiali: si tamen episcopus de hoc cognouerit: & officialem ipsum absoluerit, vel etiam condemnauerit: non poterit episcopus cōueniri prætextu illius maleficii: poterit tñ ab eius sentētia appellari. Si verò agatur ad reuocationem sententiæ officialis latæ pro iuribus

ADDITIONES.

a Institutus. ¶Quid autē si in vtroq; vocatur ad munera plenè no. in l.ciues.C.de incolis, lib.x.in ij.colum. Adde Roma.consil. clxi.

b Secundum T. ¶vbi s.

ribus episcopalibus, ipse episcopus huiusmodi causam defendere
debet, sicut si pro iure extranei lata esset. & hæc habentur in con
a sti. Alex. iiij. de fo. compet. venerabilibus[a]. Quando autem possit
metropolitanus absoluere subditos suffraganei, vel excommuni
care, vel iurisdictionem exercere, vide plenè in const. Alex. iiij. de
b sen. excom. cæterùm[b].

ADDITIONES.

a Venerabilibus. ¶Quam non habemus.
b Cæterùm. ¶Imò fuit Inn. iiij. & habetur c. ti. de sent. excom. c. venerabilibus. lib. vj. aliàs incipiebat, cæterùm. vt ibi scripsi in prin.

SVMMARIVM.

1 *Actor qualiter in adeundo iudice debeat se habere.*
2 *Actor adire debēs iudicem à domino papa delegatum, qui est solus & sine mora, potest, vbicunque eum inuenerit, adire.*
3 *Proconsul iurisdisdictionem non habet ante decretæ sibi prouinciæ ingressum.*

a
1 3. §. Viso cuius iudicium actor debet[a] adire: subnectēdum est, † qualiter adire debet: in quo talem trado do
ctrinam. Nam aut est ordinarius, aut delegatus is, qui debet adiri.
Si quidem sit ordinarius, actor per se, vel per procuratorem legitimè constitutum, vt ff. de procur. l. j. accedat ad eum, vt xv. q. iij. v
b xor. & l. de crimine[b]. & accedat hora congrua, scilicet de die, non
de nocte, extra. de offic. deleg. consuluit. & cùm sedet pro tribuna
li, ij. quæst. vj. biduum. & quando non est occupatus aliis negotiis:
putà quando non comedit, quando non interest diuinis, & eo lo
co quo consueuit ius reddere, seu pro tribunali sedere, nō in via,
vt iij. q. iij. induciæ. §. spatium. ver. à procedente. C. de dila. à iudice
arg. ff. si cert. pet. lecta est. in princip. ff. de arbi. si cùm dies. §. si arbi
ter. & se coram eo præsentet, & se sibi ostēdat, de pœ. di. j. c. voluit
sent. §. denique itaque. ver. Moysi quoque. ei reuerēter inclinās.
quod dic. vt s. de aduo. §. hoc dicendum. in prin. & §. nunc de exor
diis. demum factum suum, ex quo ius oritur, vt ff. ad leg. Aquil. si
ex plagiis. §. in cliuo. extra. de sponsal. de muliere. per se, si est discre
tus: alioquin per aduocatum, vt extra. de iudica. pastoralis. vel eti-
am quæstionem coram iudice discretè proponat. C. de episcop.
& cler. iubemus. in fi. ff. quis ordo in bo. poss. ser. in bonorum. §. si
præsens. xv. q. iij. de crimine. quo expedito iudex dicat ei: frater, da
libellum si habes, vt extr. de libel. ob. c. j. & tunc ille offerat iudici,
si habet in prōptu, nisi sit casus, in quo nō sit libellus necessarius.
quod dic. vt j. de libel. concep. §. nūc dicendum. vel etiam si actor
velit, statim sine alia arenga offerat iudici libellum facti seriem
continentem, vt iiii. q. iiij. §. aliquādo. ver. si quis se iniuriam. & pe
tat aduersarium citari, seu reuocari, extra. de iudic. c. i. iij. q. iij. offe-
ratur. quo facto iudex confestim literis vel nuncio citet reū, quē-
admodum j. de citatio. edocetur, & reo aduenienti libellum offe-
2 rat, vt in authen. offeratur. † ¶Si autem iudex sit delegatus à do
mino papa, & est solus, sine mora, vbicunque actor eum inueniat
ad eum accedat: quia is certum locum seu consistorium quando
que non habet: & se præsentet & inclinet, vt s. deinde literam cō
missionis sibi in loco tamen honesto & hora congrua porrigat,
secundum formam, j. tit. proxi. §. j. scriptam: vt sic per rescripti præ
sentationem iurisdictio iudicis perpetuetur: extra. de appel. vt de
bitus. Si verò plures sunt delegati, singulos eorum adeat, & cuili
c bet literas commissionis præsentet, & ostendat[c], petens vt simul
personaliter, vel saltem literis, vel nuncio reum citent, vt extra.
de off. delega. prudentiam. in prin. in auth. de liti. §. omnem. & mā
datum apostolicum exequantur, vt eo tit. §. j. extr. de rescrip. sciscitatus. & sine moræ dispendio procuret citationem fieri, ne possit
per aduersarium forte secundas literas impetrantem, & citari procurantem præueniri: non enim quo ad hoc sufficit sola rescripti præ
sentatio, nisi citatio subsequatur, extr. de appel. vt debitus. vbi de
hoc, extra. de rescript. cap. capitulum. extr. de offic. deleg. gratum.
& c. relatum. tamen secundum quosdam non habet hoc casu lo-
cum præuentio, imò debent primæ valere, sed secundæ non faci-
entes de illis mentionem prius præsententur, extra. de rescrip. cæ
terùm. nisi primus impetrans sit negligens & remissus, eo. tit. ple
d runque. vt not. in præ. c. capitulum[d]. Sed dictum illorum potest
intelligi in literis beneficialibus, in quibus non habet locum præ
e uentio, secundum Vin. & Gul. Na[e]. Secus in rescriptis ad lites, vbi
non est periculosa præuentio. nam & corā primis & coram secun
dis instantia fiet: & debet etiam festinare, ideo ne sibi dicatur, non
3 fuisti literis vsus. † Nam eo ipso quòd præsentas, vteris: & statim
f iudex incipit iurisdictionem habere, cùm eas recipit, & non ante[f].
Nam & proconsul iurisdictionem non habet, donec est prouinci
am sibi decretam ingressus. de offi. procon. obseruare. §. post hoc.
g Arg. tamen contrà in l. seq.[g] vel si eam priùs in habitu habebat,
eius tamen excercitium dormitabat, eod. tit. pastoralis. §. quando
autem. & iunge hic quæ habes j. de compartitio. in termino.

ADDITIONES.

a Debet. ¶Hoc posuerat Tan. vbi s. quod multum ampliat auctor.
b Crimine. ¶Leges sunt sub rubrica, qui acc. non pos. & ad hoc solùm inducuntur, quia prima dicit, adeat præsidem: secunda dicit, aditus præses. valet hæc ad iustificationem rubricæ.
c Ostendat. ¶Facit cle. de appel. c. j.
d Capitulum. ¶Vide quod scripsi in dec. vt debitus. de appel. super ver. literas. & quod ibi not. in glo. sed nunquid.
e Gul. Na. ¶Quod dic vt de rescri. tibi qui. & de præben. eum qui. lib. vj. & vt not. de concess. præben. si soli. lib. vj.
f Ante. ¶Not. ad materiam quam scripsi post Inn. & Host. de restitu. spol. ex conquestione. in glo. impetrat. ver. refert ipse. & seq.
g L. seq. ¶Ibi soluitur in glo.

SVMMARIVM.

1 *Aditio iudicis facit purgari moram.*
2 *Aditio iudicis maioris, vel rei, excusat vocatum à minori, vel super minori re.*
3 *Aditio sola facit stipulationem committi, & adeuntem puniri.*
4 *Adoptandi actus expeditur per iudicis aditionem.*

1 4. §. Effectus autem aditionis multiplex est: pauca tamen commemoremus. † Facit enim
aditio iudicis purgari moram, & contumaciam iam commissam,
vt patet in condemnato propter contumaciam redeunte iudice
adhuc pro tribunali sedente, ff. de in integ. rest. diuus. ij. q. vj. bidu-
a um[a]. Item interrumpit præscriptionem, C. qui adm. ad bo. pos. l. fi.
inst. de bo. pos. §. fi. ext. de of. or. pastoralis. in fi. de eo q mi. in pos.
2 c. j. & ij. † ¶Item aditio maioris iudicis, vel rei, excusat vocatum à
minori, vel super minori, C. vbi de cri. agi opor. auth. qua in pro-
uincia. §. excipitur. xviij. dist. si quis episcopus. ff. de re iudi. contra
b pupillum[b]. Item liberat quem à mulcta, quæ non venienti infligi
poterat, ff. si quis in ius voca. non ie. l. ij. extra. de offic. deleg. con-
c suluit[c]. Item quia si dum adit, impeditur, ex hoc ei actio acquiritur, ff. de eo, per quem fac. est. quo minus, quis in iudi. sist. l. j. Item
facit querelam in heredem transire, qualitercunque denunciatio
ne, vel protestatione secuta, ff. de inoff. testa. Papinianus. §. fi. & l.
queādmodū. Item facit aduersarium incidere in edictum de alie.
iudi. mut. cau. fac. cùm fit aditio à duriore aduersario, præsertim si
libellus oblatus sit, etiam eo nondum citato, ff. de adulte. l. ij. §. fi.
ff. de petit. hære. item veniunt. §. petitam. & ff. quod vi aut clàm,
prohibere. §. fin. Nec requiritur, quòd lis sit contestata, ff. de alie.
iudic. mu. causa fact. ex hoc. §. j. extra. eod. c. j. Item facit quem esse
iudicem qui nō est, ff. de iurisdict. om. iudicum, si conuenerit. Sed
d Ioan.[d] contrà. Intelligit enim ibi aditionem per litis contestatio-
nem: ar. ff. solu. matrim. si cùm dotem. §. eo autem tempore. intel-
ligi enim debet cum effectu, scilicet si adierit & perseuerauerit, ar
gumen. ff. ne quis eum qui in ius voca. est, vi exi. l. si per alium. ex-
tra. de cler. non resi. relatum. Item ad hoc facit ff. de iud. non vide
3 tur. ij. † ¶Item sola aditio facit stipulationem committi, & adeun
e tem puniri, ff. de condi. ob causam da. l. iij. in princi.[e] C. de transact.
si quis maior. quod verum est: quoniam transigēdo conuenerat,
quòd nullo modo conueniret. Si autem dixisset, quòd nil ampli-
us peteret, tunc requireretur litis cōtestatio; ad hoc, vt stipulatio
committatur, ff. rem rata habe. amplius. Item facit liberari quem
f ab officio suscepto[f], ff. deposi. ei apud. §. ij. Item pleniorem securi-
g tatem præstat iudici[g], ff. de pigno. l. iij. ff. de sol. si stipulatus sum. §.
ff. de minor. ait prætor. §. permittitur. Item tribuit potestatem ma
numittendi ei qui aliàs non haberet, Inst. ex qui. cau. ma. non pos.
4 §. ea lege. † ¶Itē per eam expeditur actus adoptandi: qui aliàs ex-
pediri non posset, ff. de adopti. l. ij. Item emancipandi, C. de emā. l.
iij. Item per simplicem aditionem, vel postulationem alicuius in-
terdum suspenditur iudicium in causis criminalibus & ciuilibus:
& differtur, ff. de pro. seruum quoque. §. publicè. Item post simpli
cem postulationem restitutionis in integrum nihil omnino faci
endum est, C. in integ. restit. postu. ne quid no. fi. l. vnica.

ADDITIONES.

a Biduum. ¶ibi hoc not. in fin. magnæ gloss. aliàs non competit al legatio.
b Pupillum. ¶Maioritas etiam rei excusat vocatum ab eodem, de dila. c. fi.
c Consuluit. ¶Et c. de causis. in fi.
d Sed Io. ¶& Accur. Et vide quod dixi s. §. j. super ver. sed quid si. à principio.
e in prin. ¶Text. ibi distinguit, an dederim ne tractetur, an vt mihi promitteretur, ne iretur ad iudicem.
f Suscepto. ¶de sequestro loquitur, quod dic vt ibi.
g iudici. ¶imò parti.

¶ De competentis iudicis aditione.

¶ Quot annis debeat esse iudex ordinarius vel delegatus. Inn. in c.cum vigesimum.de offi.deleg.

¶ In l.si quis libertatem.§.j.de petitio.here.dicit Iac.de Are.quòd cum vnus iudex vulnerat iurisdictionem alterius iudicis,statim il le iudex vulnerans efficitur de iurisdictione eius cuius iurisdictio est vulnerata,& potest sibi præcipere.

¶ Nota, quòd ratione delicti laicus efficitur de foro ecclesiæ. vt aut.item nulla communitas.de epi.& cle.& c.fin.extra.de elec.li. vj.Archi.xxij.q.c.hoc.

¶ Coram quo iudice debeant conueniri fraternitates secularium virorum,vt diciplinatorum.Bar.in l.senat⁹.de rebus dubiis. & qd de mixta.ibi per ipsum.

¶ Nota quòd hęres notarij,licet ipsa heres nō sit notarius,potest conueniri sub proconsule notariorum, Bal. in l. nihil interest. ff. de eden.

¶ Nota quòd ille qui in alieno territorio contrahit non solum videtur consentire quòd ibi coram ordinario conueniatur, sed etiam coram deleg.Inno.Host.in c.dilecti.de foro comp.

¶ In l.de his.de epis.& cle. quærit Guil. de Cu. nunquid de censi bus & tributis possit clericus trahi ad forum seculare, & dicit ꝙ sic: quia videntur conueniri res eorum tanquam affectę:non per sonæ eorum.allegat l.viros.C.de pala.sacr.largi.&l.imperator.de publica. Bal. dicit quòd res ipsa bene pertinet ad forum seculare, & quòd iudex secularis potest mittere ad rem ipsam pro tributo, & deinde recipere tributū, quia est de sua iurisdictione. sed iudex secularis in personam clerici nihil potest, per auth. statuimus. de epis.& cle.

¶ Nota quòd causa libertatis dicitur sic spiritualis sicut causa ma trimoniali,& est tentanda in foro ecclesiastico,vt in c.eo libenti us.de ser.non ordi.& l.q loca.de relig.& sumpt.fune.Rich.Malū.

¶ Pone florentinus contraxit Pisis potestas efficitur potestas Pi sarum an finito eius officio,poterit ibi conueniri de contractu ce lebrato Pisis:not.quòd sic in l.ciues.C.de incolis.

¶ Pone,aliquis existens Bononiæ,vel in confinibus, cum Balista vel lancea, vulnerauit aliquem existentem in territorio Mutinæ: qs potestas debeat cognoscere de hoc delicto,no.in l.j.§.in secūda. de aq.plu.& arc.l.j.vbi de possess.agi oportet. & l.i.§.ex incendio.

¶ Nota quòd ratione rerum temporaliū clerici regibus sunt sub iecti xj.q.j.§.his ita.de maiori.& obe.c.solitæ.& l.de his.C.de epis co.& cleric.

¶ Pone,aliquis conuenitur de crimine coram non suo iudice,il le negat se deliquisse in iurisdictione eius an ille poterit cognos cere an deliquerit in territorio eius.de hoc per Ioan.An.in c.Ro mana.§.contrahentes.de foro comp.Bar.in l. si quis ex aliena. de iudi.Bar.in l.ex quacunque.ff.si quis in ius voca.non ier.

¶ Quid si laicus post delictum commissum fiat clericus,an gaude at priuilegio clericorum,no.in l.si quis postea.ff.de iudi.& ibi An gel.& Albri.& in auth.cassa.de episcop.& cle.per docto.& l.pen. si ex noxa.cau.aga.Bal.in l.cum quidam.ff.de iurisdic.om.iudi.Io an.Andre.in c.j.de obliga.ad ratio. in nouella Albric.in authenti ca,causa quæ cum monacho.de episcop.& cler.& l. officii. & ibi Bal.& in l.j.C.de pac.& l.idem vlpianus.de exensa.tuto.

¶ De maleficio commisso in confinio duarū ciuitatum,ita quòd ignoratur in cuius territorio id sit factum. dicitur quod ratione dubii potestas vtriusque ciuitatis cognoscit,argum.l.j.§.plane.de lib.ag.fac.l.iuris peritos.§.cum oriundus.de excu.tut.&auth.qua in prouincia.vbi de cri.agi opor.

¶ Quid si aliquis reperitur mortu⁹ iactus medius super territorio Papiensi,& medius super territorio mlen.quis iudex puniet deli ctum,quidam in c.j.extr.de rapto.dicunt quòd Ioan.Andræ con sultus de ista quæstione mli, Respondit quòd ille iudex in cuius territorio pars capitis iacet:quia pars capitis tanquam dignior de bet inspici,sicut fit in baptizato,de conse.dist.4.consecrari.&fac. l.cum in diuersis.de religio.& sumptib.fun.

¶ An ille qui sortitur forum ratione delicti vel cōtractus dicatur subditus,not.in clementina j.de foro comp.

¶ Nota quòd scholaris non habet priuilegium,aut.habita.in con tractibus extra ciuitatem studii factis,alleg.Bald.l.ij.§.item si extra prouinciam.de iudi.

¶ Nota ꝙ pupillus, vidua scholaris vel quilibet alius habens pri uilegium fori, si cōpareat coram iudice coram quo est citatus, & declinat eius iurisdictionem & forum,ꝙ ipse coram quo compa ret debet statuere terminū infra quem debeat comparere,quem petit,nec erit opus alia admonitione vel citatione,l.ij.§. si dubite tur.de iudi.

¶ Nota quòd qcūque sub iuramēto fidelitatis est de iurisdictione alteri⁹,non pt prorogare iurisdictionē in alterū iudicem vel dnm nisi domino consentiente.x.colla.de pace iura.fir.c. imperialem. §.penult.Bal.de hoc.in l.decernimus.de epis.& cler.

¶ An in criminalibus possit fieri prorogatio iurisdictionis in non suum iudicem,Bal.in l.j.de iudici.ff.& not.per Cynum in l.procu rator.de pœnis,& l.non valet.C.de plagia.& l.j.C.de iuris.om.iu di.& l.testamenta.§.de testa.

¶ Qualem iurisdictionem habet ille in quem partes consenserūt de hoc per Bal.in l.j.ff.de iudi.

¶ De prorogatione iurisdictionis vide Cynum in l. si qui ex con sensu.de epis.aud.& l.j.de eman.li.vbi dicit Dynus quòd intelligi tur prorogari.iurisdictio cum suis qualitatibus.& quod no.Ang. in l.fin.de iuris.om.iudi.

¶ Iurisdictio volūtaria prorogari potest per maiorem,l.etiam. §. plures.de manu.vindic.Quid in pupillo qui vult prorogare iuris dictionem non sui iudicis, vt detur sibi tutor.Videtur quòd non possit,cum sine tutoris authoritate non sit aliquis actus suus.Sed si faciat procuratorem ad petendum sibi tutorem: quod potest, vt l.si filis.qui petant tu.aut cu.Sed an procurator poterit proro gare iurisdictionem?dic quòd non per ea quæ notat Inno.in c.de causis. de officio deleg. procurator enim qui non habet liberam non potest prorogare.not.in dicta l.etiam.

¶ Procurator meus impetrauit iudicem in causa, ego ignorans de illa impetratione,coram iudice ordinario tractus respondi:po stea scio de impetratione procuratoris mei: volo illo rescripto gaudere,& iudicem ordinarium declinare, an possim:de hoc per Cynum in l.licet.C.vt lite penden.

¶ Nota quòd vbi aliqui iudices sunt taxati,nullus alius potest co gnoscere:not.Bal.in l.clericos.C.de episc.& cler.

¶ Nota quòd si clericus succedat laico quòd potest declinare iu dicem laicum, quia allegat priuilegiū fori in corpore iuris inclu sum Sed si allegaret priuilegium exemptionis, videlicet quòd nō possit conueniri sub ipso, quia exemptus habet priuilegium alle gare non potest,quia nullo proprio priuilegio excusatur.de hoc per Bar.in l.hæres absens.in prin.ff.de iudic.

¶ An consensus expressus vel tacitus requiratur in prorogatio ne iurisdictionis Imola tenet quòd tacitus consensus sufficiat, vt c.cum venissent.extra.de in inte.resti.&l.j.ff.de iudi.

¶ An stipendiarii dicantur ciues eius ciuitatis vbi morantur. Bar. in l.j.& l.municeps.& l.miles.ff.de municip.

¶ Nota quòd mulier retinet domicilium mariti sui mortui. l.filii. §.vidua.ad municipa.per Bar.

¶ Nota quòd confinati dicuntur sortiri forum seu domicilium in loco vbi sunt confinati,dicta l.filii.§.relegatus.per Bar. Albric. aliter in materia statutorum statuto xxix. in secunda parte.

¶ Nota quòd si ciuitas sit priuata iurisdictione & ciuilitate p prin cipem,quòd ciues illius ciuitatis desinūt esse ciues,&per hoc pos sunt vbilibet conueniri,tanquam vagabundi, Bar.in l.eius.§.si qs. ad municip.& per hoc dicit quòd cum ciuitates Tusciæ sint priua tæ omni beneficio per imperatorem Henricum, & ciues illarum ciuitatum desierint esse ciues dicuntur esse vagabūdi, & vbilibet possunt conueniri, l.iiij.§.prætor.ff.de dam.infec.per Bart.

¶ Nota quòd in his quæ sunt volūtariæ iurisdictionis est congru um tribunal in his qui iurisdictionem prorogare non possunt, vt pupilli,de quo bal.in l.i.C.vbi petan.tuto.

¶ An minor xvij.annis habeat iurisdictionem in scholarē ex for ma aut.habita.Bar.in l.j.ff.de postulan.quòd sic.

¶ In l.2.§.sed si iudex.de iud.dicit Bal.quòd si duo papienses con sentiunt quòd iudex papiēsis iudicet inter eos in ciuitate Mli. de quo per Cynum in l.extra territorium.de iuris.om.iudi.Bal.vbi s. Inno.in c.innotuit.de offi.deleg.

¶ Quid si in instrumēto sit dictum quòd constituit se soluturum in omni loco vbi ipsū cōueniet creditor.Bar.de hoc in l.contraxis se. de actio.& obl.Dynus in l.iij.de bon.autho.iu.possi.

¶ Quando quis habet duas authoritates, vel duas iurisdictiones, an potest alteram eligere,& quādo quis potest vti duplici autho ritate vel iurisdictione.not.in c.cum in officii.de prescrip.per In no. Bal.in l.filius.C.de fur.vide dom. Anglm in l. si per errorem. ff.de iurisdict.omni.iudi.& Bal.in l.ij.§.j.ff.de iudi. fac.in l.causa q̄. de fideicommis.no.in l.i.& ij.de eo quod certo lo.& in l.Titium. & Mæuium.§.tutores.ff.de admi.tu.Bar.& Bald.in l.j.ff.solu.mat. & Bal.in l.j.si quis in ius voc.Albri.in dicto §.tutor.& l.iij.de bon. autho.iud.pos.

¶ Quid si promisi tibi dare mille,non adiecto loco:videtur quòd vbique possim petere,per l.j.de ann.leg.

¶ In l. requirendi. C. de seruis fugiti. quid si seruus meus aufugit de territorio Mli,& iuit Venetias,an potero ipsum ibi perquire re.Bal.ibi,& etiam ibi no.an remissiones delinquentium fiant: & licet fieri debeant, tamen de consuetudine non debent fieri, nisi in terris quæ sunt sub eodem dominio.not.in clemen.pastoralis. de re iudic.

¶ In l.pacta nouissima.de pact.dicit Bal.quòd ille qui protestatur se non

se non consentire in iudicium, debet in quolibet actu repetere protestationem, no. Archidia. xxviij. dist. c. de acti. Ioan. Andre. in c. generali de reg. iur. lib. vj. in nouella.

§ In l. cum clericis. de epis. & cle. not. arg. quòd si clericus litiget sub iudice seculari, debent etiam in foro illo seruari decretales, cum huic in foro ciuili seruentur sua priuilegia pro hoc fa. auth. cassa. de sacrosanc. eccle. vide in l. omni nouati. cessan. & d. l. clericis. C. de sacrosanct. eccle. Item nota quòd vbi iura canonica ante contradicunt iuri ciuili, etiam in foro canonico seruanda sunt iura ciuilia, c. cum dilectus. in fi. extra de elect. fac. Bart. in materia repræsaliarum. in 5. q. & ibi Bald.

§ In l. sed & si susceperit. §. si libertus. de iudi. Bald. dicit quòd ex hoc tex. est inductum quòd si iudex est competens, si tamen potest aliqua excep. declinari si est modica summa, puta in scholari qui conuenitur à domino coram episcopo pro suo salario modicæ summæ æquitate suadente non declinatur, arg. huius tex. Bal. Item not. in ea. l. in princi. quòd declinatoria fori semel extincta nunquam reuiuiscit: & est lex. de incompetentia quam aduocati semper allegant, & ideo protestant de incompetentia. quòd si facerent aliquem actum per quem viderentur consentire, &c. Item ibi in tex. & aliis defensionibus, &c. not. quòd omittens exceptionem declinatoriam, si oppponit aliam coram iudice, videtur in eum consentire. quod no. Bal.

§ In l. j. C. de iureiurando, quærit Bal. an ratione iuramenti ad obseruantiam contractus præstiti quis efficiatur de foro ecclesiastico. Respondeo quòd sic, vt in c. fin. de fo. compe. lib. vj. tamen licet iudex ecclesiasticus audiat contrahentes, non potest tamen ciuiliter inquirere ex officio, vt ibi notatur in nouella in ca. nostram, & c. ij. de iureiu. Heres tamen iurantis non efficitur per hoc de foro ecclesiastico, secundum Ioan. And. & Inn. in c. veritatis. & ideo vbi est iuratum non seruatur in foro episcopi ius ciuile, sed canonicum, vt c. ij. de pac. lib. vj. Sed nunquid lite mota coram seculari iudice, potest haberi recursus ad episcopum? videtur quòd non, quia obstat exceptio litis pendentiæ. l. nulli. C. de iudici. & l. vbi cœptum. ff. de iudici. Contrarium est verum, quia potest adiri vt iudicem secularem moneat super faciẽdo obseruari iuramentum, vt in c. allegato. nec obstat exceptio litispendentię, quia iste titulus est pars eiusdem litis, & propter incidentiam quæstionis spiritualis venitur ad episcopum. simile extra. de ordi. cogni. cap. tuam. Bal. fac. idem Bal. in auth. clericis. de episco. & cle. & dominus Anglicus. in l. 4. §. condemnatum. de re iud. & l. fi. de ord. cog.

§ In authen. item nulla communitas. de episcop. & cler. aduerte quòd vbicunque timetur de peccato, potest esse cognitio in foro ecclesiastico, vt c. nouit. de iudi. vbi Inn. dicit quòd crimen pacis fractæ, & periurii, simoniæ vsurarum, hæresis, & similia pertinent ad forum ecclesiæ: & ideo in foro ecclesiastico potest cogi laicus vt seruet quod iurauit. vt capitu. fina. de foro competenti. lib. vj. Sed pone quòd laicus iurauit per se & suos hæredes, vel nihil dixit de heredibus, aliquid fieri vel non fieri, postea iste iurans decedit: nunquid heres eius qui forte est laicus possit conueniri in foro ecclesiastico ratione prædicti iuramenti, vt ipsum seruare compellatur. Dicitur quòd sic. per dictum cap. fin. pro hoc fac. in auth. de iuram. à mort. præsti. §. j. & quasi per tot. & quod ibi not. glo. Præterea contrariorum eadem est disciplina, vt inst. de tutel. §. 1. at ille cui præstatur iuramentum non tantum sibi sed etiam successoribus eius potest per eum prouidere, vt c. veritatis. de iureiurando. ergo ipsum præstans non solum se sed etiam suos per ipsum ligare potest. Circa hoc Ioan. Cal. legendo dictum c. veritatis. contrarium tenuit, quia conseruatio iuramenti conspicit animam & peccatum: & constat animam defuncti esse aliam ab anima hæredis, ergo &c. pro hoc fac. extra. de arbitris, c. per tuas. nec obst. auth. & ratio supra dicta, quia eis respondetur per rationem Ioan. cal. Item posses dicere quòd quando heres debeat compelli seruare, illud fieret coram iudice suo, non attenta peccati ratione, sed ipsius defuncti obligatione, propter quam non est dubium hæredem conueniri posse. vt l. j. C. vt action. ab hærede & l. peccato successorum. C. de pact. vide Bald. l. ij. C. de fruc. & litium expen. & in regul. C. de iureiuran. & in l. ij. C. de rescin. vend.

§ Quis dicatur vagabundus. Bar. in l. dies. §. abesse. de dam. infec. & Inn. in c. fin. de eo qui mittitur in possess. cau. rei ser.

§ In l. fi. C. de iurisdictione omnium iud. Bal. dicit sis cautus quando traheris in vetito examine, quòd non declines iurisdictionem in principio, ita quòd facias interlocutoriè pronunciari super incompetentia quia hæc lex non habet locum ante litem contestatam. cum liceat actorem pœnitere, l. j. de plus peti. Contestetur ergo litem de facto, postea tempore sententię petat aduersarium suo iuramento priuari, & intentet officium mercenarium vel iurisdictionem ex hac l. Bal.

§ An clericus possit esse fideiussor pro laico, & econtra. not. in l. si reus. iudi. sol. Guil. de cu. in l. j. si quis in ius vo. fac. l. cum clericis. de epis. & cler. not. in l. de die. qui satis. cog.

§ In l. si fideiussor. qui satisd. cog. not. statuto cauetur quòd si clericus accasatus coram potestate declinet eius iurisdictionem, quòd possit impunè offendi: modo si clericus accusatur coram potestate, prosequendo suam vel suorum iniuriam, non debet obiicere, Vos non estis iudex competens: sed debet obiicere contra accusatorem quòd non est idoneus, quia laicus non potest accusare clericum, extra. de accusatio. capi. cum P. ista enim sunt diuersa, vt patet ex l. ista. Iac. butri. & Bar.

§ In l. leges. C. de legi. dicit Bal. quòd consuluit in quæstione. deputati erant duo in ciuitate Florentiæ super quæstionibus fallitorum postea illis additi sunt duo alii. quærebatur an isti adiuncti viderentur adiuncti litibus pendentibus corã primis. Dicebant quidam quòd non, per l. j. de officio consu. sed ibi loquitur in iudicibus quorum quilibet habet iurisdictionem in solidum: sed ego loquor quando omnes simul habent iurisdictionem. vnde non facit. Consului quòd isti essent necessarii quo ad reliquum processum, quia l. noua respicit formam processus, & processus habet partes distinctas: vnde quantum ad præterita non stamus statuto, sed quãtum ad futura. Sic non ob. auth. in medio litis. quia ibi loquitur quo ad decisionem, non quo ad iudicium, vt l. iudicium soluitur. de iudic. secũdum domi. bal. vbi s. de hoc s. de iurisd. om. iud. in fine.

§ Nota quòd aliud est declinare iurisdictionem, & nolle litigare: & aliud non posse, quia iura non permittunt. quod fac. pro clericis, & no. Iac. but. & Albr. in l. j. ff. de iudi.

§ Pone lata est sententia pro filiofam. in causa appellationis: pono quod est filius legitimus Titii, quid erit. Bal. in l. fi. C. de bonis quæ libe.

§ Coram quo conueniantur magistri hospitalium Guilielm. de monte lau. in Clem. ij. de præben.

§ De incompetentia iudis quis cognoscit Bal. in l. quidam. de re iudi. fac. idem in l. ius pluribus. de iusti, & iure. & clem. j. de sequestrat. poss. & Bal. in l. generaliter. de epis. & cle.

§ An cognitio vsurarum sit iudicis laici, an ecclesiastici. Ioan. de ligni. in c. nauiganti. de vsuris. quod repetiit. & in clemen. dispendiosam. de iudi.

§ Si clericus comparet coram iudice laico in habitu & tonsura. vide Bal. in l. j. C. de natur. li. & l. filiusfam. de his qui sunt sui vel alie. iur.

§ An litigans coram iudice incompetente videatur in dubio ignoranter litigare, Angel. in l. si per errorem. de iuris. om. iud.

§ Si laicus efficiatur clericus postquam iam contraxit, vel si clericus succedat laico qui laicus iam contraxerat, qualiter conueniat laicum, & qualiter conueniatur. Bal. in auth. causa quæ. fac. quod not. in c. quod de clericis. de foro comp. & c. j. de iureiuran. lib. vj. vide circa hoc Ioã. Cal. in quadam quæstio. quam disputauit, quę incipit sic, statuto ciuitatis cauetur quòd ab auctore non subdito &c. & dominus Bartholo. in dicta auth. causa. & Archi. in c. pia. de excep. lib. vj. Ray. in l. ex ea. de postu. Bar. in repe. l. cunctos populos. tenet quòd clericus astringatur statutis & consuetudinibus laicorum. Bal. ibidem contra. item dominus vincen. contra. Bart. in c. ecclesia S. Mariæ. de consti. vide eũdem in c. quod clericis. de fo. compe. qui distingunt inter ordinatiua & decisiua quod communiter tenent doctores. sed plenè vide Ioan. And. in Mercurialibus in regula iur. sĩn culpa. ad fi. plenius Ioan. Cal. vbi s. plenissimè de ista materia vide dominum Antho. de But. in dicto c. quod clericis. de foro comp. qui recitat omnes superiores. vide etiam not. per Albric. in j. par. statutorum. q. vij.

§ Quid si sunt duo fratres debitores, & vnus est clericus, & alius laicus, vel quid si sunt duo rei debendi & vnus est clericus, & alter laicus coram quo conuenientur. fac. Bal. in auth. habita. C. ne filius pro patre. & l. iurisperitus. §. oriundus. de excu. tuto. Bar. in l. solent. de alim. & ciba. leg. in vj. q. Bal. in l. fin. C. de edic. diui Adri. tol. & Bal. in l. præcipimus. de appel.

§ Nota quòd clericus actor hypothecaria potest conueniri coram iudice seculari. fa. Guil. in l. per liberam. C. per quas personas nobis acquir.

§ Nota quòd si aliquis petit obsolutionem à iuramento in contractu facto, & sit absolutus quòd occasione illius contractus debet postea agi coram episcopo. Bal. in l. ordinarii. C. de rei ven.

§ Quis erit iudex competens si fiat maleficium in loco communi inter duas ciuitat. Bal. in l. j. C. de confess.

§ Nota quòd exemptus ratione rei non exemptæ subiacet iurisdictioni ordinariæ, Guiliel. in l. de eis. de epis. & cle. & authen. clericus. eo. tit. quòd clericus ratione rei quam possidet potest conueniri sub iudice laico ad idem Ioan. An. in c. j. de obliga. ad ratio. est etiam simile quod s. dixi. de foro comp. c. quòd clericus.

§ Quod si reperiantur aliqua iura volentia quòd si clericus conueniat laicum in foro laico etiam ex contractu orto ante clericatum deb

tum debere seruari iura ciuilia, etiam si sint statuta & consuetudines: debet intelligi si sit forum naturale, secus si ex accidenti, puta quia laicus reconuenit clericum in eodē foro: quia tunc debent seruari iura canonica, ar. l. qui habet. de tutel. Item deber intelligi in materia de qua disceptatur si oriat̃ ex iure canonico: quia tunc similiter seruantur iura canonica. ita dicit domi. Antho. de But. in capitul. quod clericis. de foro compe. quod no. propter statutum Mñ loquens de interesse vtrum possit peti per clericum vel contra eum.

¶Baldus de Competentis iudicis aditione.

Quot modis dicatur iudex incompetens, vide ĩ. de sent. §. quot modis. Aretij est ɔ̃suetudo, ꝙ cleric⁹ trahit laicum ad suũ iudicē, & valet cõsuetudo, ꝙ reus sequatur forũ actoris, in §. j. iuxta principium. G. ¶Exceptio iudicis incõpetentis p̃t opponi vsq; ad litis contestationē. l. si ɔ̃uenerit. ff. de iudi. Sed exceptio priuilegij: vel exemptionis, ɔ̃ iudicem non p̃t opponi postquam q̃s in iudicem consensit. ¶Crimen dr̃ ecclesiasticum, quod principaliter pertinet ad forum ecclesiæ, ver. ij. G. de purg. cano. ca. nos inter. p Ber. ¶Ex quo iuramentum interuenit, cā pertinet ad forum ecclesiæ ibidem. G. quod dic, vt in c. fi. de fo. comp. lib. vj. in Nouel. Exceptio tamen excõicationis potest opponi coram iudice seculari. ĩ. de exc. §. exceptio excõicationis. ¶Iudex originis debet remittere suum subditum ad locum delicti puniendum, vers. vj. G. si hoc petatur: alioquin ipse puniet. C. vbi de cri. agi opor. l. j. & de accu. l. sicut. §. cùm sacrilegus. ¶Malefactor non eum sequitur, qui in crimine vel fuga capitur, sed quandoque debet remitti præmissa summaria inquisitione, an deliquerit. ver. quid si conueniunt. G. ¶Item priuati capientes malefactores, non debēt occidere, nec detinere, nisi vt eos iudicibus exhibeant. C. de male. & mathe. l. fi. quam primò no. ¶An ratione delicti Perusij commissi per Senēsem, possit iudex Perusinus citare illũ Senensē Senis, ver. sed qũo iudex. G. Cy. disputando tenuit, ꝙ sic: quia citatio nuncij nõ est iurisdictionis, sed est quoddã factum qđ vbiq; fieri potest. C. de epi. & cle. l. oēs. §. is nihilominus. ff. de offi. præfe. vrb. l. quod pro mu. Nam & statutum potest eum citare extra territorium, ergo & viua vox: ff. de dec. ab or. fa. l. fi. ¶Item potestas in ecclesia p̃t quem citare, C. de his qui ad ecc. confu. l. præsenti. & tñ ecclesia est loc⁹ extra territorium, seu iurisdictionem, & vide quod no. G. ff. de in ius voc. l. pleriq;. Sed Canonistæ tenent, quòd iudex secularis, ēt Imperator, non potest citare in territorio ecclesiæ, vt in clemen. pastoralis. de re iudica. & in l. j. ff. de requi. reis. per Bar. Ego credo quòd ille qui est dominus territorij, bene potest statuere, si vult: & ista facit ibi papa, & clerici tenaciter vtuntur sua iurisdictione: & tamen nolunt, quòd Impera. possit migrare in terris ecclesiæ, sed sic volo, & sic iubeo, &c. sed vnus officialis ecc̃ľiæ posset citare in terris ecclesię alteri officiali commissis, & in terris Imperij similiter citat vnus officialis in terra alterius, quia Imperator hoc concedit, & potest in terris suis, secundum Bart. ¶Adde tu, an & qñ iudex vnius ciuitatis possit citare existentem in aliena ciuitate sibi non subdita? vide Bal. in l. in tempus. ff. de here. instituen. Sed citatio realis vt persona capiatur, ista extra territorium fieri non potest. de bon. auto. iudi. pos. l. cùm vnus. §. is secundum omnes. ¶Sed pone, ꝙ malefactor fugit: & sic familia Ppotestatis ipsum insequitur vsque extra fines territorij: nunquid potest? Dic, quòd non, quia non debet in alienum pedem immittere, ff. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. idem Celsus. nisi in terra confœderata, ff. de captiuis, l. non dubito. Bal. Vide ĩ. de citatione, §. nõ valet citatio. & per me in l. fi. ff. de iurisdi. om. iud. ¶Quòd in criminali quis nõ potest consentire in non suum iudicem. ver. sed nunquid iu iudicem. G. hoc verum expresse, sed tacitè sic in lite contestando. C. vbi de cri. agi. opor. l. j. vbi de hoc, quod no. vide Io. And. in c. P. & G. de offi. deleg. post Inn. ¶Sub tribus modis prorogatur iurisdictio, s. per pactum ꝙ possit vbiq; conueniri, & per pactum quòd promisit vbiq; respondere: & de his duobus casibus habet locum pœnitentia vsque ad litis contestationem. Tertio per pactum de soluendo vbicunq; fuerit petitum, & tunc non habet locũ pœnitentia: quia vbiq; contractũ videtur, licet certus locus non sit diffinitus. versi. quid si sit pactum. & versicu. circa hoc. G. Fortissima enim est prorogatio per promissionem soluendi. ff. de solu. l. quęro. Quarto modo fit prorogatio per submissionē, ff. de iur. om. iudic. l. est receptum. Cùm autem non agitur de iurisdictione non danda, sed de non declinanda. ista non est propriè prorogatio, secundum omnes, sed est fortificatio iurisdictionis. & nõ habet locum pœnitentia, vt l. si quis in conscribendo. C. de pac. & no. in l. si conuenerit. ff. de iuris. om. iudi. nam iurisdictio fundata facilius confirmatur, q̃ extendatur, & facilius extenditur vsus iurisdictionis, q̃ iurisdictio, s̃m Inn. Bal. ¶Laicus fideiubens pro clerico conuenitur coram iudice seculari, ver. sed pone clericus. G. Nam fideiussor factus, imò & iudicij, facit eum iudicem, vt no. in l. j. ff. si quis in ius vo. non ier. nisi sit fideiussor iudicatum solui, quia tunc sententia lata ɔ̃ reum mandatur executioni in eum: licet sint diuersi fori, l. j. in fi. C. de execu. rei iud. Hoc non credo, ꝙ si clericus fideiubet pro laico, ꝙ sentētia iudicis secularis mittatur executioni ɔ̃ eum. vnde l. fi. C. de exec. rei iud. intelligitur qñ reus & fideiussor sunt eiusdem fori, vel qñ fideiussor potest prorogare iurisdõnē, sed hoc non potest facere clericus, vt hìc in ver. in clericis. per G. Vel intelligitur quo ad modum summariæ executiõis. Bal. ¶An id quod dicitur de aduena, habeat locum in reali iudicio. vt si Pisanus cum equo meo transeat per istam ciuitatem, possim eũ hìc conuenire, vel arrestare, ver. quid si quis per locum & dicit, ꝙ sic. & no. in l. fi. C. vbi in rem ac. ¶De vagabũdo dicit, ꝙ in toto orbe vbicunq; reperitur, p̃t cõueniri, tam ciuiliter, q̃ criminaliter, vers. quid si debitor vagatur. G. & no. in l. j. & ij. C. vbi de cri. agi. opor. & l. 4. ff. de dam. infe. per gl. & Dy. Lucanus derobauit Florentinũ Florentiæ: deinde moratur Pisis cum re derobata: vel sine: an poterit ibi conueniri? Quidam, ꝙ sic, quasi sit vagabundus. Sed iste non dr̃ vagabundus, si aliter non apparet. Vnde ista ratio non est bona, s̃m G. Dic ergo ꝙ non p̃t conueniri nisi rei vendicatione, si ibi rem non possidet, ver. sed pone, quidam Lucanus. Bar. dicit, quod vbi tenet res derobatas, ibi delinquere & contrahere videtur, ff. de fur. l. si dominium. & ibi vide per Bar. ¶Licet quis sit exbannitus, vel exititius, non propterea diciturvagabũdus, & debet conueniri in loco antiqui domicilij, nisi eius bona sint publicata: tunc enim non conuenitur ipse, sed fiscus. Vel quid si aliquis Senen. G. ff. de polli. l. pollicitus. ff. ex qui. cau. in pos. ea l. ad cog. vbi de hoc per glo. & la. ff. de in integ. resti. l. fi. per G. ¶Translato domicilio, non propterea transfertur forum, ver. quid si debitor tēpore contractus. G. nisi per leges fiat. vt l. cum quædam puella. quia tunc in nouo domicilio, nisi vbi esset facta præuentio, transfertur forum & iurisdictio, ff. de execu. tu. l. idem Vlpianus. in ratione sui. Bald. Ratione solius originis ab omni domicilio abstractæ non sortitur quis forum conuentionis, sed numerum. versi. quid ergo. & se. ¶Officiales episcopi conueniuntur coram episcopo. ver. sequitur. & vers. item nota. ¶Delegatus papæ potest vbique reddere ius, quia non habet sedem determinatam. §. viso. versi. si autem. In literis beneficialibus non habet locum præsentatio, vel præuentio, sicut in rescriptis ad lites, eo. §. & versi. fi. ¶Sola aditio iudicis operatur multos effectus, in §. fi. Gul. Cyn. C. qui admit. ad bo. poss. l. j. Bal. ¶Eo ipso quòd libellus est productus in causa restitutionis in integrum, nil est innouandum, e. §. ver. fin. G.

a ¶De Rescripti præsentatione, receptione, & impugnatione a. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Exhibitio & receptio rescripti quomodo fieri debeat.*
2 *Cautela notarij in rescripti inspectione diligenter habenda.*
3 *Notarius qua forma instrumentum conficere debeat super rescripti cuiuslibet inspectione.*
4 *Iurisdictio rescripti originalis nulla est, nisi ipsum integrè appareat.*
5 *Rescripti præsentatio est de processu, & ideo est per manum publicam in scriptis redigenda.*
6 *Gestis siue actis in causis non statur, nisi legitimis constiterint instrumentis.*

Xhibitio & receptio rescripti, de qua s̃. titul. proxi. §. pen. versic. fi. tractauimus, fieri debet hoc modo. Adsit enim publicus notarius, vel duæ personæ idoneæ, & in eorum præsentia impetrator rescriptum apostolicum præsentet iudici, dicens: Dominus papa vos salutat, & hanc literam,

ADDITIO.

a Prima duo, s. p̃sentatio & receptio, q̃ correlatiua sunt, expedit sine diuisione membrorũ, & de his Tan. ru. de iudice adeundo. Bonagui. sua char. ij. & Aegid. prima & sc̃da rub. tertiũ per sex mem-bra distinguit. Pil. aũt licet in rub. de dele. causarum, tracta de personis, qbus & de causis q̃ delegari possunt: de rescri. propriè nihil ponit. Baga. nihil. Et breuiter Tan. Rof. Vbert. de Bo. in locis quæ expressi super rub. de deleg. nil de hoc dixerunt. Vbert. de Bona. fecit rub. de exce. ɔ̃ rescri. Idem Ioan. de Deo, Cauil. li. 3. & li. iudi. part. 3. & hi duo dinumerauerũt aliquos casus. Bonag. parum de hoc tertio sub rub. qualiter recusans iudicem det libellũ. Alber. Gal. posuit certos casus sub rub. de rescrip. inordinatè tñ, qa post tractatum sententiarum, executionũ, & appellationũ econtrà prima rub. Nepo. de Mon. Alba. est ɔ̃ rescriptum sub rub. contrà ponit textus decr. licet. de cri. fal. & certarum legum quæ habentur 25. q. ij. & hi duo iuuarunt autorem in casibus. Gui. An. prolixam rub. fecit de rescr. qui posuit etiam in prin. multos casus. multum autem adiutus fuit autor per Host. in summa huius titu. vt ĩ. dicã.

literam, & suam benedictionem vobis mittit, & supplicat, quòd secũdum eius tenorem procedatur. Iudex autem ipsum reueren-
a ter birero deposito [a], & capite inclinato suscipiẽs, si clausum est, quod quãdoq; fit, cùm vbi scribitur, sic cautè ipsum aperiat, vt filum cum bulla literis ex vna parte adhæreat, sicut prius adhærebat vtriq;. nam si bulla ex toto à literis separetur, nulla prorsus eis
b fides relinquetur. arg. extr. de cri. fal. licet [b]. †Post hæc confestim ipsum legat, & totum tenorẽ, & bullam & chartam & stylum, & filum inspiciat diligenter: vt inferius differetur, quia iudicantem oportet cuncta rimari, & rerum ordinem plena inquisitione discutere, xxx. q. v. iudicant. extr. de fi. instru. cùm Ioannes. si inuenerit ipsum falsum vel vitiosum aliquo de modis, qui ĩ. dicentur, ipsum reiiciat, nec ei fidem adhibeat. ix. dis. si ad sacras. imò si euidẽs falsitas est, offerentem capiat, vt extr. de cri. fal. ad audientiam. xix. dis. in memoriam. Si verò de vitio dubitat, delegantem consulat. extr. de rescrip. super literis. prope fi. & c. cùm contingat. & de offic. deleg. sanè. j. extr. de cri. fal. super eo. & in præ. §. in memoriam in auth. vt nulli iudi. col. viij. §. & hoc verò iubemus. veruntamen in literis de simplici iustitia non præsumitur de facili falsitas, vt extr. de cri. fal. c. pe. His igitur & aliis diligenter inspectis, si sine vitio illud iudex viderit, ipsum recipiat, & pcipiat notario, vel pars eum requirat, vt tam de præsentione, quàm de receptione faciat publicum instrumentum, vel etiam præsentationis & receptionis totus tenor scribatur inter acta per duas personas idoneas, vt ext. de probatio. quoniam contra. C. qui potior. in pig. ha. scriptu
2 ras. †¶Sit quoque cautus notarius, vt & ipse diligenter rescriptũ inspiciat: nam cùm oporteat eum in suo instrumento asserere se vidisse ipsum integrum & incorruptum, si post contrarium apparebit, eius instrumentum poterit, nec immeritò, redargui falsitatis, nisi vitium probetur postea subsecutum. Caueat etiam, ne falsum asserat, extra. de fide instru. inter. Actorem etiam & reum in hoc cautum esse oportet: nam si falso rescripto vtantur, grauissimè punientur, quod dic, vt ext. de cri. fal. ad falsariorum. & etiam iudex si scienter talis rescripti autoritate procedit, vt eod. titu. super eo. & c. quàm graui, & reus fatuus est, si per huiusmodi rescriptum se permittat ꝯueniri, vt e. ti. per totum, & ext. de proc. in no-
3 stra. †¶Notarius ergo super premissis sic concipiat instrumẽtũ.

FORMA. In nomine Domini, amen. Anno, mense, die & loco talibus, &c. in præsentia mei notarij infrà scripti, & testiũ subscriptorum, talis in præsentia talis domini constitutus, quandam literam apostolicam, vel Imperatoris, vel Regis, vel episcopi, cum vera bulla & filo pendentibus, vel cum sigillo cereo, vel ceræ impresso ad chordulam de serico pendenti & habenti in circulo tales literas: intra circulum verò tale signum, vel talem imaginem. Dic formam bullæ papalis, & signi imperialis, vt ĩ. sequitur, obtulit, præsentauit & dedit eidem, requirens eum solicitè, quòd in causa sibi delegata pcederet iuxta ipsarum continentiam literarum: quam siquidẽ literã idẽ dominus recepit & perlegit: eius autem tenor literæ, prout ego notarius eam vidi & legi, talis erat:
c Clemens episcop⁹, &c. [c] Vel Federicus Dei gratia Romanorum Imperator. & semper Augustus, &c. inserat totum tenorẽ de verbo ad verbũ: in fine aũt ipse notarius, sic se subscribat: Ego talis, tali autoritate notarius, præscriptæ præsentationi rogatus interfui, & de mãdato pdicti iudicis autoritatẽ pstãtis, hoc scripsi & trãscripsi, nil addendo, vel minuendo, vel mutando & in publicã formam redegi. Acta anno, die & loco præmissis. præsentibus talib⁹, &c. Hanc etiam formam vide ĩ. de citatione, §. iam de citatione.
4 ver. literis autem. †¶Sed obiicitur. nam rescriptum originale integrum debet apparere, alioquin nulla erit iurisdictio eius. extra. de fide instru. c. j. C. de eden. auth. si quis in aliquo. extr. de offi. deleg. cùm in iure. C. de man. prin. l. vnica. Ad quid ergo prodest hu
d iusmodi confectio instrumenti? Respon. [d] †¶Rescripti præsen-
5 tatio est de processu: & ideo est per manum publicam redigenda: in scriptis: quia si de ea dubitaretur, in hoc iudici non crederetur vnde redigitur in scriptis, vel in acta publica, vt sciatur de modo & die præsentatiõis, si in dubium vertatur. extr. de probatio. quoniam contra. Est & alia ratio. quia si rescriptum casu aliquo perderetur, posset facilius per tale instrumentum comprobari, quàm per testes. Cùm enim iudicis autoritate sit transcriptum, ei credi-
e tur. Hæc probantur extr. de priuileg. cùm olim essemus [e]. & de fideiuss. peruenit, extra. de fide instrumentor. cap. fin. C. de testib. publicati. extra. de confirmat. vtil. vel inutil. venerabilis. & sic præmissa obiectio non procedit. Super hoc vide quod not ĩ. de inst.
6 edi. §. nunc dicamus. versic. illud autem. †¶Hæc quoque cautela de conficiendo instrumento seruetur, tam in literis apostolicis, quàm in aliis delegationibus & subdelegationibus vt semper cõstare possit de iurisdictione, si in dubium reuocaretur: aliàs enim non statur gestis siue actis in causis, nisi quatenus legitimis constiterit documentis, vt in præ. c. quoniam contra. & no. in præ. ca.
f cùm in iure [f]. C. si à non comp. iu. l. j. & in præ. versic. illud autem.

Post hæc præsentans immediatè petat à iudice, vt citet, & in causa
g procedat, vt s̃. tit. proxi. §. pen. ver. fin. [g]

ADDITIONES.

a Deposito. ¶Secundum Aegid.
b Licet. ¶Secundum Tancr. vbi s̃. Adde an ante præsentationem rescripti reuocatis primus valeat processus factus, Bal. cons. 4. de offi. deleg.
c Episcop. &c. ¶Summè miror de Aegidio, q formã talẽ posuit venerabili viro domino March. Bo. Cl. &c. post posito. & illud domino sunt miranda. vide s̃. §. ratione formæ. in prin.
d Respondeo. ¶Secundum Aegid. cuius fuit vtraque ratio, vbi s̃.
e Essemus. ¶Vbi de hoc ad fi. vlt. gl. & vltra remis. q̃ sequũt, vide ĩ. de pb. §. fi. post prin. vbi inuenies opin. Tan. ꝯriã scriptã vbi s̃. si p vtraq; pñte parte id factũ fuisset, satis accederẽ huic dicto. licet Bart. qstio dominicali xj. cõsentiat, sub dubio fortè: parte aũt, ꝯ q̃ impetratũ fuit, absente, & ad id nõ vocata, ñ puto id sufficere, prȩcipuè in prin. cãe. Facient etiã quæ scripsi de testi. Albert. & de fi. instr. c. vlt. licet Gof. sua x. q. distinxerit, an reus opp. falsitatẽ in expresso vel tacito: & tũc fm eũ sufficiet exhiberi publicatũ vel insinuatũ, an opponat verã falsitatẽ rescripti, & tũc exhibẽdũ est originale, saluo ꝙ si iudex facta diligẽti examinatiõe de his sex de q̃bus ĩ. §. proxi. in prin. cũ inuenisset illud legitimũ quo ad illa fecisset illud in acta redigi. Vult enĩ ꝙ tũc non admittat obiectio falsi, sed stetur actis. Allegat præ. decr. cũ olim. quæ hoc nõ pbat: imò potius pbat, qđ prædixi: cum ibi in contradictorio iudicio, & parte præsente facta fuerit pbatio, & eius pace salua nimium potentatum dat iudici in partis præiudiciũ: & vtinã omnes essent tales, quib⁹ sic credi posset. Et licet primum dictum aliquid coloris habeat, constat tñ, ꝙ in insinuato posset esse aliquid plus vel minus, prout expediret impetranti. Constat etiam quòd impetrantes laborant ad iudices gratos habendos, & ipsorum voluntati conformes. Addè, quòd Io. And. sequitur Alexand. in d. authen. si quis in aliquo. & Pet. de Anch. licet de eo mentionem non faciat. consi. quadragesimo. inci. prima facie. & an requiratur citatio partis, cũ exemplatur aliqua scriptura, vide Bal. consil. x. lib. iij.
f Iure. ¶In gl. vnica. & vide quod super ea scripsi.
g Versic. fin. ¶Habent hîc quidam rub. de rescript. impug. sed non debet esse.

2. §. Dicto qualiter rescriptum apostolicum est iudici offerendum: inde nacta occasione, quia per rescripta huiusmodi homines frequenter vexantur indebitè: ideo aliqua in eorum præsidium supponamus. Reus ergo habita rescripti copia quæ fieri debet cum data, cùm sit cõmune, vt arg. extrà, de dila. præterea. & de rescri. eã te. vbi de hoc studeat rescriptũ ipsum modis, quibus poterit, impugnare, quod poterit multiplici-
a ter [a]. Quandoque ratione falsi. Quandoq; ratione formæ. Quandoq; ratione impetrantis. Quandoq; rõne ei⁹ ad quem impetratur. Quandoq; ratione eius contra quem impetratur. Quandoq; ratione defectus. Quandoque ratione causæ, & aliis modis.

ADDITIO.

a Multipliciter. Quid dixerit Vber. de Bo. hoc ti. quando iudex omnes exceptiones oppositas repellit, an appellari possit, vide ĩ. de app. §. in quibus. ver. sed nunquid.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quomodo impugnetur ratione falsi.*
Falsitas rescripti quibus modis cognoscatur.
Corrigens etiam vnicam literam, vel vnum punctum in rescripto apostolico, ipso iure excommunicatur, & singulis annis in curia Romana hæc excommunicatio renouatur.
2 *Rescriptum per quæ reddatur nullum.*
3 *Sigillum imperatoris quale esse debeat.*
4 *Falsitas scripturæ ex forma deprehenditur.*
5 *Literæ quædam qualiter debeant in rescriptis diuersimodè formari.*
6 *Dictiones aut propria nomina in rescriptis apposita, qualiter scribi debeant.*
7 *Data in rescripto inserta non debet in diuersis lineis diuidi, vt pars contineatur in vna linea, & pars in altera.*
8 *Res iudicata habenda est pro veritate.*

3. §. Primo Igitur excipitur ratione falsi, ꝙ est falsa bulla, vel charta, vel filũ. Quod dic, vt ext. de cri. fal.
1 licet. & c. ad falsariorum. & de fide instrumen. inter. †¶Cogno-
a scitur autem falsitas istis modis [a]. ¶ Primò, quando cum falso modu

ADDITIO.

a Modis. ¶Hîc est sciendũ, ꝙ Host. titulũ de rescriptis, ꝯmendabiliter & valde plenè psecutus est in Summa, faciens de illo 14 mẽbra, & penultimũ fuit, q̃ possent obiici ꝯ rescriptũ. Et cũ circa dimidiã partẽ §. psecutus fuisset certos obiect⁹, dedissetq; nouem versus, & illos exposuisset ꝯtinẽtes 27. casus de tacita veritate demũ in ver. sed vt simplicib⁹. inter illos & alios enumerauit centũ duos

a modulo [a] falsa bulla formatur, quæ literis apponitur falsis. ¶Scd'ò, cùm filū de vera bulla totaliter extrahit, & per aliū filum immissum in ipsa bulla falsis literis inseritur. ¶Tertiò, cū filum sub plicatura veræ literæ inciditur, & de ipsa litera excutitur, & post vera bulla cum ipso filo falsis literis appenditur, & dcm̄ filum sub eadē plicatura cum filo similis canapis restauratur: quod de facili cognoscitur, si filorum adiunctio & æqualitas attēdatur: vt ĩ. ver. x. ¶Quartò, cùm à superiori parte bullæ altera pars chordulæ sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur infra plumbum: secus autem, si filum esset à muribus corrolum vel putrefactum, cùm priuilegia sint ꝑpetua. C. de diuers. rescrip. l. ij. & xxv. q. ij. c. 1. 2. & 3. ¶Quintò, cùm in literis bullatis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Nam etiam si vnica litera, vel punctus corrigatur, excommunicatus est ipso iure corri-
b gens, & hanc sententiam innouat singulis annis curia Romana [b]. ¶Sextò, cùm scriptura literæ bullatæ deleta, & cum calce dealbata iterum rescribitur. ¶Septimò, cùm chartę cui bulla adhæret abrasæ altera charta subtilis cū glutino adiungitur: & hæ tres species falsitatis de facili possunt cognosci, si quis literam inspiciat
c contra solem [c]. ¶Octauò, cùm is, qui est apud sedem apostolicā, recipit literas ab alio, quàm à papa, vel vicecancellario, seu bullatore: hoc tamen de consuetudine non seruatur. ¶Nonò, cùm qs venit ad domum bullatoris, & falsam literam ponit inter veras
d nondum bullatas, vt sic cum aliis ex improuiso bulletur. [d] Hæ tamē duę species falsitatis non possunt comprehēdi de facili, nisi in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ: vt ĩ. ver. & quoniam. ¶Decimò cognoscitur etiam falsitas in adiunctione filorum & in collatione bullæ diligenter facta cum vera
e bulla [e], vt attendatur, an sit mota alicubi vel obtusa, vel inæqua-
2 lis, vel depressa. Hæc omnia leguntur extr. de crim. fal. licet. † Vnde versus:

Forma, filum, stylum, litura, membrana, sigillum:
f *Hæc sex falsata, dant scripta valere pusillum* [f].

Fiat autem collatio sic: Attēdens enim, quòd ex vna parte bullæ debet esse scriptū nomen papæ literas concedentis, debet etiam habere circuitum orbicularem de pūctis [g]: ex alia parte debet
g esse caput caluum pauli, & hirsutū cū barba prolixa, & caput Petri granatum & pilosum, cū barba rotunda & granata, & vtrunq; caput circūdatur circulo punctorum, & inter ipsa capita est crux ꝓlixa, habens in summitate vnum punctū, & aliud in fine stipitis, sed & super ipsa capita est linea literarū, cōtinens S. Pa. Pe. habet etiā eadē pars circulū orbicularē de pūctis: & bene cōsiderandus
h est numerus pūctorū [h]. † ¶Porrò sigillum Imperatoris tale est [i].
3 Habet em̄ in circulo orbicularias literas has, videlicet S. Fre. Ro-
i ma. Imper. & semper August. & intra circulum est sculpta imago Imperatoris in solio imperiali sedentis, & in capite regale diadema, habentis in manu dextra sceptrum, & in sinistra pomum rotundum tenentis. Item excipitur contra rescriptū, qđ est cācellatū vel rasum in loco suspecto, vel vituperatū, vt in præ. c. licet. §. v. ext. de fide instru. inter. §. instrumentū quoq;. ff. si tab. te. nul. ex ta. l. j. §. pen. extr. de priuil. cum olim ꝓpter. putà in data, vel in annis Dñi, vt extr. de relig. do. cū venerabilis. secus, si in facti narratione, extr. de fide instru. ex literis. nisi sit modica rasura, quæ sapiētis animum nō immutat, extr. de cri. fal. c. si. ff. de bon. poss. secun-
k dum tab. l. j. §. si rosæ [k]. Item ꝙ literæ in syllabis, & syllabæ in dictionibus, & dictiones in linea magis distinctæ sunt in vno loco, q̄
l in alio, vel quòd lues [l] est in charta, vt in prædict. decretal. inter. §. sed contra priuilegium. circa fi. Defectus tamen syllabę non videtur obesse. ff. de manu. te. qui habebat. C. de formu. totum, vel etiam literæ, vt extrà de fide instru. ex parte. Itē ꝙ bulla, vel plumbea est dissoluta, vel destructos habet characteres. C. de edi. diui Adri. tol. l. fi. C. de test. l. pe. ff. ad le. Cornel. de fal. Paulus res. & l. j. §. qui in rationib. & l. q test. ff. de his quæ in test. del. l. prima. in princip. & l. cancellauerat. Item quòd litera est vniformis, sed diuersis manib. est scripta, vt in præ. §. instrumentum & in præ. ca. cùm olim
4 propter. † ¶Et qm̄ ex forma scripturæ falsitas deprehenditur, vt
m s. ver. ix. no. ꝙ s̄m modū curię litera dēt eē quadrata [m], & ĩ charta pecorina

ADDITIONES.

☞ duos obiectus, Autor aūt hìc pulchrè diuisit, & s̄m materias illos locauit sub sequentib. §§. & de illis plures sunt ꝯiuncti, ĩ. sub §. vlt. vtinā ꝑ numeros sub singulis §§. posuisset, vt Hos. quia ꝑ id facilius haberentur. Idē dicam de instrumentorū edit. §. nunc verò. in prin. & quia habuit autor multum cordi nos informare de ceremoniis cancellariæ circa bullā, notarios & scriptores, in his principalius laborauit, quæ oēs sunt vtiles ad falsitates euitandas, & si fierent, cognoscendas. Aliæ verò ēt ad iustitiam præseruandam: & quia multos ex suis obiectibus latè prosequitur Hosti. ad illos sæpe remittam. Scd'ò sciendū est, ꝙ vt hic patet in prin. ad rescripta apostolica restringit se autor: & quicquid de ceremoniis ĩ. subditur, habet locum in rescriptis apostolicis, sed quia, vt dr̄ s. parte proxi. in fi. ēt rescripta maximè delegationum emanant à legatis delegatis papæ & ordinariis: & impugnationes, quæ sequētur vltra speciales curiæ, vt dixi, ēt locū in illis habebunt. Exēplū, quòd falsum fuit expressum, quòd delegans mortuus re integra. & similia. Tertiò, nullus miretur si multę impugnationes ĩ. ponentur, ꝯ quas papa priuilegiare potest, quia nō tractamus materiam priuilegiorum, quę dantur ꝯ ius commune, iij. dist. priuilegia. de verb. significationib. abbate. ver. hìc autem. sed materiam rescriptorū, quæ debent esse consona iuri cōmuni. xxv. q. ij. rescripta. & ca. dicenti. Prima dare possunt principes legibus non subiecti, s. papa & Imperator, de concessio. præb. proposuit. C. de legi. digna vox. & inferiores quandoq;. de hoc de relig. dom. constitutus. Itē sciendum est, ꝙ iste sequens §. scribendus est literis distinctis. cū allegatur scripto: & tunc: & etiam verbo addendū esset sic, Modis. Dicit Vber. de bo. quòd quædam vitia rescriptorum erant visibilia, q. dam intellectiua, id est, quædam percipiebant visus: & quædam intellectus, quod etiam dicit Goffre. in sum. huius tit. iiij. col. ver. item tollitur.

a Modulo. ¶Verbum Host. in Sum. de crim. fal. §. ij. versi. porrò. Et est sciendum, ꝙ instrumentum quod sculpitur bulla, curia vocat typarium, quod nomen deriuatores mei non habuerunt notum nec alibi memini me legisse. Est aūt sciendum, ꝙ pars bullæ, quæ habet nomen papæ, de qua infrà, quia sępe mutatum non deficit sed pars habēs capita sæpe deficit: & in stylo Romanæ curiæ quē habeo, inuenio ꝙ fracta illa parte fabricata fuit alia: & quædā aliæ literę ex illa bullatæ, ex quibus fuit magna in diuersis partibus suspicio falsitatis, q i corpulentiores effigies capitum exprimebat noua bulla q̄ vetus: pp quod alterius opificis ministerio fabricatum fuit aliud typarium aptius: & habeo formam literæ, q̄ papa scripsit ad vniuersos episcopos, archiepiscopos, prælatos clericos & vniuersos Christi fideles, cū illa noua bulla ad finē, vt exprimit, vt per illam cognoscerent veras bullas: & credendum est multas literas illius formæ & bullæ ad loca multa transmissas.

b Romana. ¶Hoc pleniùs scripsi post Hosti. de fi. instr. ex literis. in vlti. gl. vbi inuenies, ꝙ hæc pœna locum habet etiam in nota iam formata per notarium, & signata, ac etiam in literis pœnitētiarij maioris. Item quanta est difficultas in habenda absolutione.

c Solem. ¶Nimis largè recepit autor verba vlti. gl. decr. licet. fateor enim, ꝙ in prima istarum & trium specierum experientia est vera, sed in secūda & tertia non: & hoc si in tertia glutinum sit bene vniforme: posita em̄ inter solē & oculos tota erit obscura vniformiter, sed oportebit illud discerni ꝑ latera literæ diligēter inspecta pp suspicionem obscuritatis, propter quam ego modicum abscinderem de charta, per quod id discernerem de facili: & sic semel feci.

d Bulletur. ¶Quomodo circa hoc prouideāt bullatores, ibi scripsi super ver. ꝓiiciunt & audiui quoddā cōmendabile. ꝙ si bullatori portanti literas de cancellaria ad bullantē, vna caderet sibi videnti, non tamen reciperet illam bullandam, nisi de nouo illam haberet à cancellario.

e Bulla. ¶Vt ibi scripsi super versic. collatione. non erit dare, quòd per talem collationem non discernatur falsitas.

f Pusillum. ¶Hic versus posuerat Io. de Deo loco s. prius allagato in fi. Gu. An. dat alios versus: Bullatura. stylus. manus altera, rasio, filum: Si sapis, hæc papæ faciunt cognoscere scriptum.

g Pūctis. ¶In hac additæ sunt vj. rosæ, quod licet quidam reprehēdant, posset multū ꝓferre proposito. scilicet falsitatis inueniēdæ.

h Punctorum. ¶Habet hæc quædam signa secreta, quorum vnum est mihi notum, per quod ipso primo aspectu cognoscerem falsam bullam.

i Est. ¶Quomodo post coronationē vtit etiā bulla aurea, vide in cle. de iureiu. Romani. in fi. & qđ ibi not. Adde tu, qa ante coronationē nō dicitur imperator, vt voluit Bal. in l. Publius. ff. de cōdit. & demōst. Ad qđ facit itē in c. venerabilē. extrà de ele. & ibi dom. Anton. & dom. Abb. Sic. qui dicunt, quòd quis primò eligitur in regē Romanorū: & demum per coronationem & confirmationem summi pontificis consecratur in Imperatorem. ibi vide.

k Rosæ. ¶Hæc fuit quinta in numero Host. §. pe. de quo s. remittit etiā ad summā de fide instr. §. quib. instrumētis. ver. ꝙ si instrumētum vbi dicit se alias exceptiones posuisse. Adde, quod non est necesse, quòd annus Domini sit in plica bullarum, vt voluit Rom. consi. 304.

l Lues. ¶Id est, macula, vel sordes. Iob. xx. lues quæ fecit omnia.

m Quadrata. ¶Quantum percipio, plus abhorret curia formam lōgam, quàm latam. Vnde sæpe videmus modicæ scripturæ literas multum latas & curtas: quare hodie fit pulchrior forma chartarum quam olim. scripsi in præ. decr. licet. super ver. chartæ.

a pecorina [a] grossa & nō rasa: & nomina propria hominū & loco-
b rū extēsè scribuntur [b]. Et prima litera debet esse capitanea & magna, & solēniter scribi, hoc modo: Mar. & Bononia. Itē prima litera narrationis quæcunq; sit, & etiā quæcunq; ponitur in principio cuiuslibet clausulæ, solennius scribi debet, quàm aliæ quæ se
5 quūtur. †¶Itē hæc litera d. sic debet esse retorta, nisi qñ ponitur in principio clausulæ. quia tunc debet formari solēniter, vt prędixi, nō aūt debet scribi sic D. Item hæc litera I. debet semper scribi fine tractu, nisi qñ ɔcurrit cū alia: vt patet, cū scribitur idē. Itē vltima pars literarū M. & N. nunquā trahitur, nisi cùm sunt in fine dictionis: tūc. n. sic, hoc modo, n. vel nisi in principio dictionis solēniter scriptæ. Generaliter autem hæ literæ, g. f. h. l. e. p. sic formari debēt curuatis superius & inferius capitib. nisi ponātur in principiis clausularū nominū, vel locorū, seu rerū vbi solennius formari debēt, vt dixi. Itē non debet vna litera super aliā poni causa
6 abbreuiandi, puta sic, m. t. s. igiť & similia. †¶Circa dictiones aūt
c illud notādum est; ꝙ ꝓpria nomina īpetrantium extensè [c] scribi debēt: secus de nomiib. eorū, ɔ quos impetrātur. Itē certæ dictiones sub certis abbreuiationib. scribi debent: & si aliter scribentur est litera corrigenda: putà hæ, hoc modo, episcopus diœce. salu. & apostolicam bene. dat. calend. nonas, idus. Item non debet aliquā dictio diuidi, vt principium sit in fine vnius lineæ, & finis in
d principio alterius [d]. Præterea 2. idus, vel 3. cal. vel 4. noñ. cùm occurrūt, hoc modo scribenda sunt, & non extēsè: sic videlicet pridie id. vel 3. cal. vel 4. noñ & sic de aliis. Itē circa lineas nota, ꝙ vltima linea debet compleri, & fieri cū aliis æqualis, nec debet pars eius vacua remanere, & debet continere hoc dat. Lug. 2. idus, pōtificatus nostri anno j. vel ij. vel iij. & non debet sic abbreuiari, an
7 no j. vel ij. vel iij. †¶Et nota, ꝙ tota data debet cōpleri in linea, in qua scribitur dictio pōtificatus, & non debet in alia linea terminari. Itē data nō debet duas lineas integras cōtinere: imò in initio pen. lineæ necesse est ad minus duas dictiones præcedētis clausulæ cōtineri. Itē titulus, siue salutatio priuilegiorum talis est: Clemens episcopus, seru⁹ seruorum Dei, dilectis filiis abbati talis loci, eiusq; fratribus tam præsentib. quā futuris, regularē vitā professis in perpetuum. Et debet hæc salutatio scribi literis longis: & & tota debet poni in vna linea, ita ꝙ tria vltima puncta retorta, quæ cōsueuerunt poni post. In perpetuum: ñ fiant extra, sed intra lineam lateralem. Item in fine priuilegii ante signa, & subscriptiones ponitur his Amen & finis priuilegij, vsq; ad Amen, Amen, debet continere ad minus duas partes lineæ, tertia parte remanēte pro prædictis Amen, & si minus remaneat, non est vis, dummodo recipiat prædicta. Amen, amen. Hæc igitur & alia diligenter sunt consideranda in literis apostolicis. Item excipitur, quòd est obtentum per falsi suggestionē, vel veri suppressionem. extr. de
e rescrip. super literis. & c. ex parte [e]. Itē ꝙ nō est ibi subscriptio principalis, C. de diuer. rescrip. sacri affatus. vel gloriosi quæstor. in authenti. vt diui. iussi. Colla. ix. hoc tamē in desuetudinem abiit, nisi in priuilegiis sedis apostolicæ, in quibus singuli cardinales sub-
f scribunt [f]. Subscriptiones autem sæpe in instrumentis fiunt. Item ꝙ charta est vetus, & litera recens: vt in præ. ca inter. §. sed contra priuilegium. Item ꝙ non fuit sigillum appositū: super quo dic, vt ǰ. de instr. edi. §. postremo. ver. itē ꝙ non est sigillatū. & seq. Quid iuris sit de his, quæ fiunt per literas subreptitias, not. extr. de resc.
8 super literis. †¶Quid si excipitur de falso contra literas: & iudex de hoc cognoscēs pronunciat eas esse veras, cùm tamē sint falsæ & per eas procedit ad sententiam: nunquid valet processus? Dicunt quidam, ꝙ sic, propter errorem litigantium, argum. ff. quod cū falso tu. l. j. §. fin. ff. de offi. prætor. l. Barbarius. iij. q. vij. §. infamis tria. prope princi. & quia res iudicata pro veritate accipitur, ff. de sta. ho. ingenuum. ij. q. vj. ei, qui. §. item si sententia. extr. de re iudi. cùm inter. prope fi. Item quia ratione dubij habet iurisdictionē,
g ff. de iud. si qs ex. & in præ. c. sup literis [g]. prope fin. Tu dic, ꝙ nec prima sententia, nec processus postmodum per eum habitus valet propter defectū iurisdictionis. extrà. de offic. vicar. tua. C. si à non competenti iudic. per totum. Nam etiam post sententiam de falso queritur. C. de fals. querela. infrà, de sentent. §. final. ver.
h & not. ꝙ de hoc not secundum Papam, in præ. ca. super literis [h]. Sed qd si dico instrumētū contra me productū. falsum esse, & iudex pronunciat esse verū. cū tamen sit falsum. & per illud contra me fert sententiā: nunquid valet sententia? Respōdeo, sic, si ab ea non fuerit appellatū. quoniā hoc casu iudex erat, C. de fide instr. l. vltim. §. fin. & in præ. c. cùm inter. secus autem, si instrumentum procuratoris falsum pronuncietur esse verū: quia tunc processus cū tali pcuratore habitus nō præiudicat ei, cuius procuratorem se esse asseruit, nisi fortè ille id ratificauerit, C. de procu. licet. extr. eo. in nostra. ff. de iudi. licet. ff. rem rat. ha. l. iij. §. Celsus. quia iudex non habuit iurisdictionem in illum dominum absentem. Quidā
i tamen contra [i] propter iudicis autoritatem. ff. quod cum fal. tu. l.
k j. §. pen. [k] & vide ǰ. de cita. l. j. ver. item pone, &c.

ADDITIONES.

a Pecorina. ¶Non dixit pecudina, quia fm deriuatores plus ɔtinet pecus pecoris, ꝙ pecus pecudis. Dicunt etiam, ꝙ pecus pecudis, ɔtines oīa animalia quæ sunt ad vsum hominum ad vescendum, vel vtēdū: sed pecus pecoris maiora, vt equos, boues, asinos, & similia. Hoc dico, quia in hœdinis & vitulinis, qñ sunt magni processus, videmus literas scribi. pecus autem corripit primam. Ouidius de arte, charta antepenul. Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus. de his ff. de legat. iij. l. legatus seruus. §. pecorib. & l. seruis legatis. §. pecudibus. qui facit contra prædicta.

b Scribūtur. ¶Bene ɔuenit C. de vet. iur. enu. l. 2. ante fi. vbi pcipiť nomina prudentū, q leges cōposuerunt, scribi per consequentiā literarum. Cessabit ergo, secūdum hæc, q. xij. ij. Ioan. de Deo, fundata super litera apostolica. in qua ponebantur literæ pro nomine. facit de accu. qualiter. ij. §. debet.

c Extensè. ¶Id est, sine titulo.

d Alterius. ¶Constitutio Io. ad sacrosanctæ. quo ad salaria pro literis soluenda taxat lineas cl. literarum, vel xxv. dictionum.

e Parte. ¶Hoc latè prosequitur Host. in præ. §. pe. in j. & ij. colu. Adde per Fel. plenè in c. super literis. in primis foliis.

f Subscribūt. ¶Id est, subscribebāt olim, xij. q. ij. cùm redēptor. sed hodie non subscribunt: vt dixi de testa. cùm à nobis. super vlt. gl.

g Literis. ¶Plenius eo. ti. ad audientiam. ij. sed fortè de Compo. intellexit.

h Literis. ¶Vbi post glossas plenè scripsi, quàm hîc, & in seq. versi. dicitur in ver. sed quid si contra. & ver. seq. Adde vt per Fel. in d. c. j. xvj. colum. ver. nemo fallit.

i Contra. ¶Et de seipso dicere poterat, vt patet ǰ. de excep. §. nunc dicendum. ad fin. ver. in summa.

k §. penulti. ¶Ad solutionem huius vide vbi s. & s. de syndico. ver. quid si iudex.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quomodo impugnatur ratione formæ.*
Clausula In Christo, non debet in salutatione literarum papæ describi.
2 *Dominus papa rescribens sibi familiari, qua forma vtatur respectu nominis proprij.*
3 *Papa vocat episcopos & superiores venerabiles fratres: abbates verò inferiores etiam reges & principes, indifferenter filios.*
4 *Clausula illa, Fine canonico, in qua causa solet opponi in rescripto.*
5 *Clausula specialiter in rescripto apostolico inserenda.*
6 *Is cui scribitur, quòd studeat reuocare, quæ ipse alienauit, an erit iudex in causa sua.*
7 *Quæstio criminalis propriè dicitur causa, ciuilis verò siue pecuniaria dicitur lis.*
8 *Exceptio contra literas, quòd sunt impetratæ tacita veritate, vel suggesta falsitate, qualiter concludatur.*
9 *Forma proponendi & narrandi exceptionem rei iudicatæ, est peremptoria.*
10 *Exceptio super inpetratione literarum, quòd aliquid non est expressum, quod si expressum fuisset, non esset impetratū: quomodo, seu qua forma ꝓponatur.*
11 *Impugnare nitens rescriptum, non est passim & semper admittendus.*
12 *Trauentus ab appellato, quomodo debeat exceptionem proponere.*
13 *Forma qua de nimium præcurrente in causa appellationis, possit excipi.*
14 *Sententia excommunicationis à cardinali ferenda, qua forma fiat, & si petatur executioni mandari quomodo dicatur.*
15 *Rescriptum, per quod quis conqueritur se excommunicatum ab episcopo, qui non habet iurisdictionem in eum quomodo fieri debeat.*
16 *Delegatus si excommunicat vsurarium, quia diffinitiuæ non paret, an debeat excommunicationis sententia confirmari.*
17 *Excommunicatio petita apostolico munimine roborari, debet cum omnibus requisitis exprimi.*
18 *Conquerens se à iudice, coram quo conueniebatur, excommunicatum sine causa rationabili, nulla monitione præmissa, quam conclusionem habere debeat.*
19 *Conquerente aliquo, quòd prælatus eum excommunicauit contra formam concilij generalis, non sunt literæ concedendæ in curia ante quàm excommunicatori scribatur.*
20 *Simpliciter dicendo, quòd talis in eum manus iniecerit violentas, quomodo sit concludendum.*
21 *Forma narrationis in casu, quo quis verberatur, vel incarceratur, vel aliàs iniuriatur.*
22 *Forma conclusionis, vbi quis conqueritur de iniectione manuum, & incarceratione & spoliatione & pecuniæ extorsione, &c.*
23 *Forma concludendi, vbi episcopus dicitur iniecisse manus in personam ecclesiasticam, vel excommunicatus celebrasse diuina.*
24 *Delictum personæ non debet in ecclesiæ damnum redundare.*
25 *Frater episcopi impropriæ dicitur hæres.*
26 *Præponi debet in rescripto id, de quo agitur.*
27 *Clausula, Preterea, vel idem quoque, & Quidam alij super terris, &c. an addantur,*

dantur, vbi laicus impetrat contra laicum ſuper vſuris extra terras eccleſiæ Romanæ proprias.
28 Dictio, Prouiſo, quando debeat in literis apoſtolicis apponi.
29 Priuilegium & confirmatio, qua forma concedatur.
30 Confirmatio ex certa ſcientia, quomodo fiat, & qua forma.
31 Decimæ conceſſæ à laico cum conſenſu diœceſani alij eccleſiæ, quàm cui pertinent, non confirmantur.
32 Confirmatio non datur ſuper numero vnico, vel binario.
33 Forma petendi ſententiam diffinitiuam, cum ſerico confirmari, & eam executioni mandari.
34 Compoſitio non confirmatur inter mortuos, etiam ſuper rebus temporalibus.
35 Dare conſeruatores in omnibus priuilegijs, eſt conſuetudo cancellariæ.
36 Literæ citatoriæ non recipiunt contradictionē: licet tranſeant per audientiam.
37 Excommunicatus ratione cauſæ, quæ inter ſe & alium vertitur, ſi impetrat, non tamen contra me: an ille alius poſſit eum repellere obiectu huius excommunicationis.
38 Literæ contentioſæ non ſunt contra reges dandæ, nec eis eſt ſcribendum, per mā damus quatenus, &c.
39 Reſcribendo tribus iudicibus, quibus verbis, ſeu quo clauſularum ordine ſit vtendum.
40 Clericus ſecularis conquerens de iniuria ſibi illata ſuper eccleſia: quib. verbis in ſuo reſcripto vti debeat.
41 Literæ quo modo, vel quo pacto dari debeant mulieri pro dotibus.
42 Clauſula, partibus conuocatis, &c. in reſcripto, vbi de ſpiritualibus agitur, quomodo ſit opponenda.
43 Papa rogans pro aliquo monachando, vel canonicando, cuius formæ reſcripto vti debeat.
44 Reſcriptum pro monacho debet fieri abbati, & conuentui, loco, ordine, & diœceſi expreſſis.
45 Forma concluſionis, vbi contenditur arbitrium eſſe nullum.
46 Quæſtio amicabili compoſitione deciſa, qua verborum forma narranda ſit.
47 Papa, ſi petatur prouideri, vbi cauſa expediri nō pōt, quo reſcripto vti debeat.

a 4. §. Ratione [a] formæ quoq; cōtra reſcriptum opponitur, qđ nō eſt ſecundum formam, ſeu
ſtylum curiæ: vt ſ. §. prox. ver. ix. putà, ſi papa vocat epōs, vel ſupe
riores, dilectos filios: vel ſi vocat reges, vel principes vel quoſcūq;
clericos inferiores epīs, fratres: vel ſi ſe ponat ī ſingulari numero,
vel ſi ſcribit vni, quicunque ſit ille, in plurali: vt extr. de crimi. fal.
b quàm graui. Itē quòd aliū ſibi præponit in ſcribendo: vt ibi.[b] Ar.
contrà, C. de ſumma trini. inter claras. & l. victor. in prin. in ſubſcri
c ptione, xcix. diſt. nullus. & c. ſeq. & xcvij. di. victor. in prin.[c] † ¶ Et
1 not. quòd in ſalutatione literarum papę non ponitur, in Chriſto
putà, Venerabili in Chriſto fratri, vel dilecto in Chriſto filio. alio
quin eſt falſa litera: vt in præ. c. quā graui. qđ verum eſt, niſi ſcriba
tur abbatiſſæ & monialibus: quia tūc bene apponitur, in Chriſto,
vt ext. de reſcr. cùm dilecta. & de confir. vti. vel inuti. cùm dilecti.
& de excep. dilectæ. Itē bene dicitur hoc modo: Dilectis in Chri-
ſto filiabus abbatiſſæ & conuentui: & niſi qn̄ ſcribit regibus, vel
reginis, quia tunc ponitur ſic: Chariſſimo in Chriſto filio. vel cha
riſſimæ in Chriſto filiæ: vt ext. de conuer. coniu. chariſſimis. Item
in ſalutatione nō ponitur, noſtro: putà, Venerabili fratri noſtro,
2 vel, dilecto filio noſtro. † niſi fortè ſit familiaris domini papę. tūc
enim dicitur: Dilecto tali capellano noſtro, vel ſubdito noſtro ſa
lutem. Item vbi in ſalutatione nomen proprium non exprimitur
putà, ſcribitur epiſcopo, debēt poni duo puncta, prius quàm po-
natur nomē eius, cui ſcribitur, ſic: epiſcopo, præpoſito, abbati, &
ſic de aliis. Vbi autē ſcribitur epiſcopo, vel abbati, debet ſemper
poni locus vnde eſt, ſic: Epiſcopo Biteren. Abbati Villæ magnæ
talis diœceſis. Similiter ſi ſcribitur epiſcopo, vel canonico maio-
ris eccleſię, ſaltem ponitur proprium nomen ciuitatis. Si vero ab
bati, vel alij clerico non maioris eccleſiæ, cuiuſcunq; eccleſiæ cle
ricus ſit in ciuitate, ſemper exprimitur nomen eccleſiæ & ciuita-
tis, ſic: abbati, vel A. canonico ſancti Pauli Narbon. Itē vbicunque
de aliquo ordine fit mētio in litera, ſemper debet præponi ordo
diœce. in qua eſt, verbi gratia, Prior de Caſſiano, ordinis S. Augu-
ſtini, diœc. Biter. Aliud aūt eſt in ciuitate, quæ debet ordini præ-
poni, hoc modo: Abbati S. Iacobi Biter. ordinis S. Auguſtini: & ſic
de ſimilibus. Item in nomine rei non ponitur Dilectus, ſed ſolū
in nomine actoris, licet ſit arg. ꝯ xv. q. vl. c. fi. in fi. & ij. q. j. multi. in
d fi.[d] Itē ſemper poni debet ciuitas, vel diœ. vnde eſt reus. Itē cùm
ſcribitur epiſcopis vel ſuperiorib. dicitur, fraternitati: vt extra, de
regula. ex parte, & de conuer. coniu. ſanè. Cum verò minorib. po
3 nitur Diſcretioni, eo. tit. accedens. † ¶ Et nota, ꝙ papa vocat epi-
ſcopos & ſuperiores, venerabiles fratres: abbates verò & inferio
res, & etiam reges. & principes, & alios inferiores barones, indif-
ferenter filios appellat: vt ext. de cri. fal. quā graui. Itē principiū &
finis ſalutationis nunquā mutantur, niſi quando ſcribit excōmu-
nicatis, quos nec fratres, nec filios appellat; ſed loco ſalutationis
& benedictionis, dicit: Spiritum conſilij ſanioris. Item ſi generale
ſit reſcriptū, derogatur ei per ſpeciale, extr. de reſcrip. c. j. & capit.
e paſtoralis[e]. Item ꝙ non eſt ibi locus inſcriptus, vbi litera fuit da-
ta, C. de contrahend. ſtipu. optimam. ij. q. viij. libellorum. in auth.
f de nup. in fi. ĵ. de inſtr. edi. §. inſtrumentū. ver. quid ſi locus[f]. Item
g ꝙ nō eſt ibi indictio, neq; data, neq; anni Domini[g], ext. de fide in
ſtr. inter dilectos. ver. ſed ſi priuil. ext. de reſc. eam te. & c. conſtitu
tus. & in aut. de nupt. in fin. Coll. iiij. xxv. q. ij. ſi quæ beneficicia. in
authent. vt nomen Impera. præpo. docu. Col. v. C. de diuer. reſcri.
l. fi. extr. de præb. dilectus filius G. Itē ꝙ eſt ibi falſa latinitas, extra.
de reſcrip. ad audientiam. j. Item excipitur, quòd duæ commiſſio
nes in eadem cauſa, ſub eadē forma. & eadem die, ad diuerſos iu-
dices, vel ſub diuerſis formis ab eodem ſunt obtentæ: vnde non
h valent. extr. de reſcrip. ex tenore[h]. & c. fin. & de offic. deleg. ca. ij.
extra. de fide inſtrumentor. imputari. niſi fortè fiat ad cautelam.
arg. ff. de bo. poſſ. ſecundū tab. l. j. Item quòd in primis literis dictū
eſt, ne valeāt ſecundæ, niſi totam rei ſeriem contineant: vnde nō
valent ſecundę, ſi hoc non contineant. ff. de leg. iij. ſi quis. in prin.
extr. de reſcrip. c. ij. extra. qui fil. ſint le. cauſam quæ. ſecundum G.
Na. Item excipitur, quòd continet diſpenſationem contra cano-
nes. xxv. q. j. cōtra ſtatuta. extr. de conſangui. & affin. quia circa. Itē
quòd non præceſſerunt monitoriæ, de quibus fit mentio in exe-
cutoriis. extr. de reſcript. ex inſinuatione. Item quòd reſcriptum
repugnantiā continet. Eſt enim ibi oppoſitio in obiecto. ad hoc
ff. de reg. iur. vbi repugnantia. xxv. q. ij. ſi ea. extr. de appel. ſolicitu
4 dinem. in fin. † ¶ Item quòd vbi debet eſſe, ſine canonico termi-
netis: apponitur, ſine debito. Nam ſi cauſa eſt ſpiritualis, & maxi-
mè matrimonialis, conſueuit apponi clauſula illa, ſine canonico
vt extra, de offic. delegat. cauſam matrimonij. in fine. & extra,
vt lit. non conteſtat. accedens. ij. in fine. extra, de reſtitut. ſpol. ex
i conqueſtione[i]. & c. ex parte. in fi. Si verò ſit ciuilis vel etiam cri-
minalis, conſueuit poni, ſine debito, &c. Veruntamen ſæpe ēt in
ſpiritualib. ponit, ſine debito: vt extr. de off. dele. cū cām. ī prin. &
de reſtit.

ADDITIONES.

a Ratione. ¶ Quia difficile eſt inuenire ver. huius §. cùm allegātur: quia nō ſunt ſicut alij ſignati: ideo de §. faciā partes octo. & durat prima vſq; ad ver. porrò. ſed q̄ ſatis cōuenit §. ſ. proximo. Secūda durat vſq; ad verſ. nunc circa. in qua tractat de clauſulis & formis in cauſis appellationū. In tertia, vbi ſuprà tractat đ formis & clauſulis circa ſententias excōicationis, vſq; ad verſiculum, circa materiam. Ibi quarta tractās prædicta circa cauſas vſurarum & pignorum. vſq; ad ver. nunc dicamus. Ibi quinta, tractās de clauſula, prouiſione, vſq; ibi, ſequitur videre. Ibi ſexta, tractans de literis cōfirmationū, priuilegiorū & vſq; ad verſiculū, nunc ad inſtructionē. Ibi ſeptima, menſes diuerſarū cauſarū & perſonarum obſeruantias in ſcribendo, vſq; ad verſicu. vt aūt. vbi exempli gratia deſcribit quinq; formas. Adde, ꝙ Plutarchus in vita Pyrrhi regis Epirotarum narrat, quòd propter ſtyli diuerſitatem cognouit literas ſibi miſſas à Lyſimacho, tanquam miſſas à Ptolemæo rege: quia non ſcriptæ erant vt conſuerant, ſcilicet Pater filio ſalutē: ſed, Ptolemæus rex Pyrrho regi ſalutem.

b Ibi. ¶ Nil ibi.

c In prin. ¶ Ibi ſoluitur, & dixi in procemio Gregorianæ cōpilationis. in prin. tamen lex illa, victor. & c. victor. nō probant, ad quod inducuntur, ſcilicet ꝙ papa ſe poſtponat: ſed probant, quòd poſtponitur p Imperatorē: ſed illud bene ꝓbatur xij. q. j. dilectiſſimis. in fi.

d ¶ Verum eſt, vt in contrariis, ꝙ qui impeditur, non per hoc reus eſt culpæ vel ſceleris, de ver. ſig. forus. ver. reus tn̄. quia vt talis impeditur, ideo dictio, talis omittitur. facit ĵ. eod. §. B. ver. item cùm epiſcopus. Ponit autem hîc autorem illum, qui impetrat, etiam, ſi ſit reus originalis, putà qui appellauit. Patet hoc de reſcriptis, dilectus. ij. de procurat. dilectus. de appellatio. dilecti. j. ij. & iij. cum ſimi.

e Paſtoralis. ¶ Ho. de hoc remittit ad §. quod cui e. tit. Et not. quòd iſte eſt de caſibus, quibus reſcriptum perditur. De his no. eo. titu. cæterū. & aliquos ibi addidi. ſunt alia reſcripta, quæ non valent à principio, quædam ipſo iure, quædam ope exceptionis: & de his omnib. miſtim proſequitur.

f Locus. ¶ Ibi dabo remiſſiouem, & ibi paulò antè remittam de in dictione.

g Domini. ¶ Ab his incipit Ho. quæ continet iſte ver. & pręcedens ver. reaſſumpſit caſus, vt ſuprà dixi.

h Tenore. ¶ Vide quòd ibi dixi ſuper j. gl. poſt princ. Adde tu, quid ſi aliquis impetrauit plures ſimiles literas, & vtatur ſecundis ante quam primis, an primarum literarum vigore poterit aliquid conſequi: & quid vigore ſecundarū, ex quo non faciunt mētionē de primis? Dicas quòd non, ſecundum do. Abb. Sic. in c. in noſtra. in iij. col. circa principium. extr. de reſcr.

i Conqueſtione. ¶ Vbi de hoc in vltima gl.

de restit. spoli. cùm ad sedem. in prin. de rescript. cām quæ. & etiā in matrimonialibus: extr. de rescrip. ex tenore. in prin. Item quòd
5 ibi nō sunt annotationes quæstoris. in auth. vt diuinæ iuſ. † ¶ Itē quòd in rescripto Apostolico inserta est clausula illa, ea, quæ de bonis eiusdem ecclesiæ alienata inueneris, studeas ad ius, & proprietatem eiusdem ecclesiæ reuocare: vt extr. de rebus eccle. alie
a nan. vel non. episcopi. in fin. [a] extr. de elec. nosti. & is, cui scribitur vult per modum inquisitionis procedere, quod fieri non potest: sed solum per formam iudicij. Et no. quòd talis potest cognoscere non solùm de proprietate, sed ēt de possessione. Nam id quod inuasum est, alienatum dicitur. Idē etiam est in formis illis, quicquid post iter arreptum, & quicquid post litem cœptam inueneris attētatum, studeas in statum legitimum reuocare. Nam in his ordine iudiciario procedendum est, & per eas procedi potest super petitorio & possessorio: quæ dic secundum papam, & not. in
b præ. ca. episcopi [b]. † ¶ Quid si scribitur alicui, quòd studeat reuo-
6 care, quæ ipse alienauit: nunquid erit iudex in causa sua? Item, nunquid seruabit iudiciarium ordinem? De hoc secundum papā
c in præ. c. nosti [c]. Posset etiam dici, quòd si prælato ecclesiæ, cuius bona alienata dicuntur, scribitur sub forma illa: studeas reuocare, non habet potestatem, nisi in notoriis, vbi non habet ordinem iudiciarium obseruare, sed sola monitione præmissa excommunicabit: vt xvj. q. j. in canonibus. De his verò quæ iudicialē cognitionem exigunt, se non intromittet, sicut nec conseruator: vt extra. de offi. deleg. statuimus. lib. vj. Si verò scribitur aliis, quàm prælato, secundum illam formam: ille bene seruabit iudiciarium ordinem, nisi in notoriis. Quidam tamen his clausulis multipliciter abutuntur. Item, quòd in rescripto continetur clausula illa vocatis, qui fuerint vocandi, super propositis, & aliis veritatem inquiras: & ipse vult, vt inquisitor, & non vt iudex, procedere: vt extrà,
7 de iudi. exhibita. † ¶ Item quòd quæstio est ciuilis, & in rescripto dicitur, causam, quam talis, &c. nā criminalis dicitur propriè causa, ciuilis verò siue pecuniaria, dicitur lis. arg. C. de transac. causas. ff. de verb. signific. litis nomen. ff. de testi. l. j. sed certè hoc non ser
d uat [d]. Quidam autem dicunt causam, dici tantùm ante litis contest. litem verò post lit. contest. arg. in auth. de litig. §. ad excludēdas, vbi dicitur, etiam si lis cœpta non sit, &c. ext. de verb. signific.
e ex parte. ii. [e] Item clausula illa, nullis literis veritati & iustitiæ præiudicantib⁹. habetur extrà, de confir. vti. vel inuti. bonæ. De clausulis, quæ in literis beneficialibus apponuntur, not. secundum pa
f pam. extr. de præsum. c. fi. [f] quæ autem hic desunt, dic vt notat. s. §. j. Porrò licet hic articulus, quo ad materiam de appellationib⁹, secundum vsum Romanæ curiæ sit plenius expeditus, j. de app. §. de offic. quoque. vers. vt autem. & seq. tamē hic aliqua secundum
8 eundem vsum super aliis annectem⁹. † ¶ Obiicitur ergo frequēter contra literas, quòd impetratæ sunt tacita veritate, vel suggesta falsitate, in qua exceptione, cum sit multum generalis, nō potest vna eademque conclusio in literis assignari. Nam potest esse quandoque peremptoria, quandoque dilatoria. Si enim aliàs fuit in causa processum, & ꝓ me lata diffinitiua sententia, nulla prouocatione suspensa, & adhuc iterum super eodem negotio aduersarius meus literas impetrat, & ego velim excipere cōtra eas, quòd sint veritate tacita impetratæ, vt pote non facta mentione de processu & sententia promulgata, non debeo hoc in vim dilatoriæ, sed perēptoriæ exceptionis proponere: vt j. de exce. §. nūc videndum. ver. hoc quoque. Debeo enim exceptionem rei iudicatæ, quæ est peremptoria, simpliciter proponere, & narrare sic.
9 ¶ FORMA. † Cùm super tali negotio, talis contra talem, ad talem, literas apostolicas impetrasset. Idem excipiendo proposuit coram eo, quòd cùm in causa ipsa pro eo esset diffinitiua lata sententia, nulla prouocatione suspensa non erat in eadem causa seu negotio eius aduersarius audiendus: & quia, &c. vt in prædi. §. de offi. quoque. ver. si autem non sit appellationi. & concluditur sic mandamus, quatenus, si est ita, reuoces in statum debitum, quicquid post appella. huiusmodi inueneris temere attentatum: alioquin partes ad priorum, &c. Idem est, si velim dicere, tacita veritate de causa, transactione, vel amicabili compositione sopita, vel tale quid suppressum, de quo si cōstaret, liqueret de negotio principali: quia in his casibus debet obseruari quod dixi de peremptoriis. in præ. versi. si autem non sit. Non enim in his omnibus, cùm per hæc obiecta tāgatur totum negotium principale, verba sunt in modum dilatoriæ proponenda, vt dicatur per rescriptum huiusmodi non debere procedi. quasi sit impetratum tacita verita
10 te. † ¶ Si verò tale quid dico suppressum, quo expresso non fuissent literæ impetratæ, : vt extra. de rescript. super literis. de quo si constaret. superesset nihilominus quæstio & cognitio super principali negotio dirimendo: talis exceptio in modum dilatoriæ ꝓponatur: puta: dicitur ab aliquo super eadem causa, iam coram ordinario vel delegato processum: & lite pendente huius veritate suppressa, impetrauit rescriptum ad delega. non possum dicere, & excipere per literas huiusmodi non debere procedi: sed me ad alium iudicem remittendum, cùm sint impetratæ tacita veritate: & si non admittar, appellabo: & erit cōclusio, prout patet j. de remis. §. sequitur. ver. porrò. & in præ. §. de offi. versicu. si igitur fori. quòd si ille nihilominus post appellationem me excommunicat sic concludetur.

¶ FORMA. Mandamus quatenus, si dictam excommunicationis sententiam post huiusmodi appellationem inueneris esse latam, denuncies eam penitùs esse nullam, ac reuocans in statum debitum, quicquid post appellationem ipsam temerè inueneris attentatum, partes ad dicti ordinarii, &c. alioquin ad ipsius deleg. &c. vt extr. de appel. ad præsentiam. & c. dilecti filij. j. & c. vt debi-
11 tus. † ¶ Illud quoque diligenter est attendendum, tam à iudice, coram quo exceptio de tacita veritate & expressa falsitate proponitur, quam ab officialib⁹ curiæ Romanæ: vt cum nititur quis impugnare rescriptum non semper & passim illum admittent, si plura. super quibus est, vel esse potest quæstio, fuerint in modum huius exceptionis obiecta. Quid eñ si impetratum fuerit rescriptū super terris & reb⁹ aliis, quas impetrator dixerat ad se pertinere: vel super debitis asseuerat sibi aliquem obligatum: poterit ne reus obiicere contra literas, dicēs: res ipsas ad aduersarium non pertinere, vel se minimè obligatum: & per hoc rescriptum suggesta falsitate, vel tacita veritate obtentum, vt per talium propositionem verborum, iudicis iurisdictionem eludat: & in causa debitus impediatur processus? certè non: imò lis esset simpliciter contestanda, & hæc postea in cognitione principalis negotij deducentur: vt extra. de lit. contest. exceptionis. libr. sexto. super quo vide j. de except. §. nunc videndum. versicu. hoc quoque notandum. & sequen. Hæc autem omnia, prout negotiorum emergentium ostenderit qualitas, melius declarantur: vt ff. de sol. ratum. extra. de dona. Apostolicæ. prope fi. vt cùm aliquid contra rescriptum obiicitur, si contingit principale negotium, vt de ipso quasi de principali supersit cognitio, & eo probato foret diffinitiua sententia proferenda: non admittatur obiiciens, si in modum exce-
12 ptionis dilatoriæ proponatur. † ¶ Est & casus in quo quis dicit se ab appellato præuentum: & obiicit literas ab eo impetratas fuisse tacita veritate. Verbi gratia: appellatum fuit à diffinitiua: appellatus præuenit appellantem, & impetrauit super confirmatione sententiæ. Si enim nimium præcurrit, possunt excipere: vt extra. de confirmat. vti. vel inuti. bonæ. & de appel. oblatæ. & infrà. de appellationib. §. nunc breuiter. versicul. licet autem. & narrabitur sic:
13 ¶ FORMA. † Cùm inter A. & B. quæstio verteretur iudex perperàm

ADDITIONES.

a In fin. ¶ Ibi de hoc, vt statim remittam.

b Episcopi. ¶ Ibi scripsi in j. gl. sumitur hoc. & de hoc s. de dele. §. fi. versic. item quòd datus. Adde, vt per Ro. consi. 343. quem sequitur Felin. in rubrica de rescri. in iij. col. versi. cæterum. & ibi latius vide. & an ille, cui commissa est causa petitorij, possit cognoscere de petitorio: vide Pau. de Cast. quòd sic, consi. 262. Vide tamē postquam videris Fel. vbi s. Ioan. An. j. in §. fi. ver. quid si indubitatè. in add. incipiente, imitatus est do. meū. & vide consilium Bald. quod ibi allegaui contra Ioan. And.

c Nosti. ¶ Vt ibi scripsi super gl. sed quid. quę est vl. vt ibi patet in fi. seq. quod dictum fuit Compostel.

d Seruatur. ¶ Et meritò: quia ferè oēs decr. quæ incipiunt. cām, cū causa. cum in causa. licet cām. loquuntur in ciuili. An verò ex simplici cōmissione cāæ, actio criminalis possit agi ciuiliter, vide s. de deleg. §. fi. ver. quid si princeps. cum suis remissionibus. Adde tu. quod verū est, ꝙ cā propriè dr̄ criminalis, & lis ciuilis: vt per iura hîc allegata, vt ēt hoc tenet expresè glo. in verbo, criminalis. in auth. de test. §. si verò qs dicatur odiosus. collat. vij. Et adde, quod dicitur, hodie nō seruatur, &c. non est inconueniens ꝙ sit assumptum hoc nomen cā, tanquam generalius, licet impropriè. Nam hoc multoties fit, vt aliquid īpropriè assumat, vt no. in c. intelligētia. extr. de ver. sig. & præsertim: quia ēt lis multoties ꝓ causa. & sic vnum pro altero. tñ hoc non tollit proprietatem vocabulorū. ideo est: quia sic vsus cōis obtinuit. arg. c. inter corporalia. extr. de transla. episcopi. cum simi. Et faciunt ad hæc, quæ dicūtur per Bald. in auth. habita. C. ne filius pro patre. vbi dicit, quòd quādo in dispositione apparet verbum lis, & verbum negotium denotatur potius causa ciuilis, quàm criminalis. Refert & sequitur Ab. Sic. in quadam sua dispu: incipiente, Gandulfus. in quinta col. circa fin.

e Ex parte. ij. ¶ Facit eo. tit. forus. In prin.

f c. fi. ¶ Et summuntur eius dicta in cle. de of. deleg. c. vno. in gl. sed nunquid.

perâm in causa procedens contra A.iniquam sentẽtiam promulgauit, à qua idem A.duxit ad sedem Apostolicam appellandum. Cumq; postmodum prædictus B. ad tales intra tempus à iure ad prosequendum appellationem concessum, cùm satis de ipso tẽpore superesset, ipsum nimium malitiosè præueniens, ac super ꝯmissione impetranda supplantare intendens contra eum, super confirmatione ipsius sententiæ, vel super hoc nostras literas impetrasset, idem A.excipiendo proposuit corã eis, quòd per huiusmodi literas veritate tacita impetratas, quæ de appellatione sua non faciebant aliquam mentionem, procedere de iure non poterãt, nec debebant: sed quia dicti iudices exceptionem huiusmodi contra iustitiam admittere denegabant: ipse sentiens indebitè se grauari, ad nostrã audientiã appellauit, & ꝯclusio erat talis: Mandamus quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum, iunge prædictam diffinitiuam cõfirmare, vel infirmare curetis, &c. nam reuocato, quod per istos iudices vltimos factum est post appellationem ab hoc illato grauamine interpositam, scilicet super exceptione de literis impetratis veritate tacita non admissa: debet procedi in causa appellationis interpositæ à diffinitiua, vt confirmetur, vel infirmetur, in cuius appellationis prosecutione nunc impetrans non fuit trepidus, vel remissus: alioquin remissio facienda est ad vltimos iudices, à quibus nũc vltimò fuerat appellatũ:
14 vt ĩ.de remiss.§.sequitur.†¶Nunc circa sententias excõmunicationis, & aliàs aliqua discutiamus, vnde nota quòd quando à cardinali fertur sententia excommunicationis, & petitur executioni mandari, dicitur sic:

¶FORMA. Mandamus quatenus dictam excommunicationis sententiam proindè latam, faciatis autoritate nostra, &c. Idem est etiam, quando à capellano domini papę audito, refertur in curia Romana. Idem quoque est in aliis sententiis à card. latis. Item omnes sententiæ domini papæ, siue diffinitiuæ, siue interlocutoriæ,
15 cum serico debent bullari. † ¶Item quando quis conqueritur, quòd episcopus qui non habet in eum ordinariam, vel delegatã iurisdictionem, excommunicauerit eundem, apponi debet, cuius diœce. sit impetrans: nam si est alterius diœce. planum est: si verò sit diœce. ipsius episcopi, dicat se exemptum. iij. quæst. vj. peregrina. & c. seq. xj. quæst. j. clericus. & c. sequen. Item super excommunicationib. latis ab aliis, quam ab episcopis & superiorib, vel archidiaconis, vel abbatibus in monachos suos, vel aliis ordinariis, vel à delegatis domini papæ, vel aliorum non dantur literæ super obseruatione ipsarum, vel contra ipsas non seruantes. nec peti possunt confirmari, nisi latæ sint à prædictis. Vnde si à præposito secularis ecclesiæ autoritate ordinaria in presbyterum, vel clericũ sibi subiectum excommunicationis feratur sententia, confirmatio denegatur. & si quandoque concedi contingat, non debet poni, exigente iustitia, sed exigẽtibus culpis suis: arg. tamen contrà,
16 quòd debeant confirmari. † Nam papa mandat, ꝙ sententia excommunicatiõis, vel interdicti, rationabiliter lata per plebanum sancti Pancratij in clericos vel laicos parochianos suos inuiolabiliter obseruetur, ne relaxetur sine congrua satisfactione, & absque eiusdem plebani cõscientia: vt ext. de off. ord. cùm ab eccle-
a siarum [a]. Ad idem ij. q. j. nemo. Item si delegatus excommunicat vsurarium, quia diffinitiuæ non paret: excommunicationis sentẽtia confirmari non debet, quia iudex in hoc fines mandati excedit: cùm non possit aliam pœnam infligere, quam editam in concilio Lateranensi, quæ in literis Apostolicis frequenter apponũ-
17 tur. extra. de rescript. cum dilecta. † ¶Si igitur excommunicatio petitur Apostolico munimine roborari, quæ propter contumaciam contra vsurarios lata dicitur: non sufficit simpliciter poni, propter contumaciam, nisi dicatur, quòd vocatus comparere cõtempsit contumaciter coram eo. Nam si fuisset contumax in nõ restituendo, laicus non debuisset excommunicari, seu aliàs puniri pœna contra vsurarios promulgata. extr. de vsuris. quia in om-
b nibus. & c. præterea [b]. † ¶Si autem conqueritur quis se à iudice,
18 coram quo conueniebatur, excommunicatum esse sine causa rationabili, nulla monitione præmissa, cõtra statuta concilij generalis, extr. de sentent. excommunicationis. sacro. sic concluditur.

FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, sententiam ipsam intra octo dies, post receptionem præsentium sine qualibet difficultate relaxes, in causa ratione præuia processurus, iuxta priorũ continentiam literarum: alioquin tali damus nostris literis in mãdatis, vt ipse ex tunc sufficiẽti ab eo super his, pro quibus excommunicatus habetur, cautione recepta, sententiam iuxta formam ecclesiæ relaxet eandem, vel ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendat: & iniuncto ei, quod de iure fuerit iniũgendum, in causa ipsa procedat: iuxta traditã sibi formam, prouiso attentius, quòd si pro manifesta offensa dicta sententia sit prolata, nisi prius ab excommunicato sufficienter præstetur emenda nullatenus relaxetur. Hæc forma probatur extr. de rescrip. ab excommunicato. & de verb. sig. ex parte. & c. seq. & de sent. excom.
19 soler. † ¶Et scias, quòd quando quis conqueritur, quòd episcopus vel alius prælatus eum excommunicauit contra formam cõcilij generalis. non conceduntur in curia literæ, nisi prius excommunicatori scribatur. & hoc etiam est de iure: vt extr. de rescript. ab excõmunicato. extr. de sent. excom. per tuas. de offi. ord. ad reprimendam, quòd si non trahebatur in iudicium, sed ex aliqua cã se excommunicatum, & terram suam interdictam esse asserit, sic concluditur.

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, sententiam ipsam intra octo, &c. vt s̃. vsque, beneficium impendat. iunge, & relaxet sententiam interdicti: ac iniuncto, quod de iure fuerit iniungendum, audiat si quid fuerit quæstionis, & faciet quod decreuerit auctoritate nostra firmiter obseruari, prouiso, &c. vt s̃. Si autem laicus excommunicationem in eum latam, quia nõ parebat sententiæ diffinitiuæ, animo sustinuerit indurato, & supplicatur vt contra illius proteruiam congruum adhibeatur remedium, sic concludetur:

FORMA. Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis contra præfatum laicum ad molliendum eius duritiam, vt ad ecclesiasticam veritatem redeat: & super his satisfaciat, vt tenetur: auxilium inuoces brachij secularis, cõtradictores, &c. extr. de pœ
c nis, c. si. & s̃. de off. del. §. sequitur. ver. sed nunquid potest [c]. † ¶Itẽ
20 si dicat quis simpliciter, quod P. in eum manus iniecerit violentas: sic narrabitur, & concludetur.

¶FORMA. Conquerente A. clerico, nobis innotuit, quòd talis, diœcesis talis, manus in eum iniecit violentas. Mandam⁹, quaten⁹, si est ita, dictum manuum iniectorem, vel dictum sacrilegũ tam diu appellatione remota excommunicatum publicè nuncietis, & faciatis ab omnibus arctiùs euitari, donec passo iniuriam
d satisfecerit cõpetenter [d], & donec cum vestrarum testimonio literarum ad sedem venerit apostolicam absoluendus: & tunc nõ ponitur clausula ista, testes autem. &c. extra. de sent. excom. c. de
21 cætero. † ¶Quòd si verberauerit & incarcerauerit, & aliàs iniuriatur, sic dicetur:

FORMA. Conquestus est nobis talis decanus, ꝙ A. miles, & B. & C. laici ciuitatis & diœcesis talis, eum nõ sine iniectione manuum violenta, Dei timore postposito, carceri mancipauerunt. Prӕterea E. & D. laici, diœcesis talis. super decimis, & terris, & rebus aliis iniuriantur eidem: ideoq; discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus, si de huiusmodi manuum iniectione, ac incarceratione vobis constiterit, dictos tales, appellatione remota, &c. vt s̃. proxi. vsq;, ad absoluendum. iũge, super aliis verò
22 partibus cõuocatis, &c. vt ĩ. ver. prox. in forma, petitio, &c. † ¶Si autem quis conqueretur de iniectione manuum, & incarceratione, & spoliatione, & pecuniæ extorsione pro liberatione: & quòd coactus est iurare, & fideiussores dare. & pœnã promittere, ꝙ super hoc non deponeret quæstionem: literis inde confectis sic concludas:

FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictum talem iurasse, scilicet, quòd iuramentum ipsum omnino relaxet, & fideiussores ab eodem tali datos ab huiusmodi fideiussione absoluat, monitione præmissa per censu. eccles. appellatione remota compellas, & iuramento relaxato eosdem dictisque fideiussoribus absolutis huiusmodi sacrilegos tam diu, &c. vt s̃. vsque, absoluendi. iũge, eos quoq; quod non obstantibus literis & pœnis eiusdem pãnos, bona & pecuniam prædictam ipsi tali cum integritate restituant: monitione præmissa, per censuram eandem vsuris cessantibus, appellatione remota, præuia ratione compellas. Sed si mulier manus violentas iniecit, non dicitur, donec cum vestrarum testimonio literarum, &c. sed donec per diœcesanum suũ absolutionis beneficium consequatur: vt extr. de sent. excom. c. mulieres. Item si monachus in alium monachum sui monasterij manus violentas iniecit: tunc dicitur, donec per abbatem suum, &c. Si verò in monachum alterius monasterij, dicitur, donec per abbatem iniuriam passi, &c. vt eod. ti. cũ illorũ. Item si monachus verberatus dicatur: conqueritur abbas & conuentus, vt eod. titul. porrò. & non dicetur tunc, donec iniuriam passo satisfecerit: sed donec

super

ADDITIONES.

a Ecclesiarum. ¶Ibi scribit episcopo. & est litera iustitiæ: confirmatoria verò dirigitur parti: vt patet ĩ. ver. sequitur.

b Præterea. ¶Vide quod ibi scripsi de vsuris, clerici. super glo. s̃. eodem. quia.

c Potest. ¶Et ibi remissi. dedi.

d Competenter. ¶Statim sequentur casus, quibus clausula ista non ponitur.

ſuper his ſatisfecerit competenter. Item ſi monachus clericum
verberauerit, dicetur: donec ſuper his ſatisfecerit competenter,
& abſolutionis debitæ obtinere beneficium mereatur:vt in præ.
23 c.cùm iliorũ.† ¶Item cùm epiſcopus dicitur inieciſſe manus in
perſonam eccleſiaſticam,vel dicitur excommunicatus celebraſ-
ſe diuina,concluditur ſic in communi forma.

¶FORMA.Mandamus,quatenus,partibus conuocatis:nec de
a bet tunc dici,venerabilis frater noſter:ſed tantùm,talis epiſcopꝰ[a].
24 † ¶Circa materiam vſurarũ verò & pignorum,notandũ eſt,ꝙ ſi
rector alicuius eccleſiæ conqueritur,quòd res ad eandem eccleſi
am pertinentes,detinentur titulo pignoris obligatæ ; de quibus
eſt vltra ſortem perceptum,non debet dici, attentius prouiſurus,
quòd dictus conquerens.&c.eò quòd perſonę delictum in eccle
ſiæ damnũ non debeat redundare.xvj.q. vj. ſi epiſcopus.extra.de
except. cũ venerabilis. ¶Si verò iuramentum dicatur extortum
de non repetendis vſuris,vt extr.de iureiur.debitores. & c.ad no
ſtram.1.2.& 3.ſic narrabitur.

¶FORMA.Ad audientiam noſtram noueris perueniſſe,quòd
B.ciuis Seneñ.ab M.multa extorſit,& adhuc extorquere nititur p
vſurariam prauitatem: de ſoluendis vſuris & non repetendis eiſ-
dem,extorto ab eodem nihilominus iuramento:mãdamus,qua-
tenus,ſi eſt ita, dictum vſurarium, vt huiuſmodi iuramentum re-
laxet,mo.præ.per cẽ.eccleſ.& vt ſua ſorte contentus dicto M. ſic
extorta reſtituat per pœnam in Lateraũ. concilio contra vſurari
os editam,appellatione remota compellas,attentiùs prouiſurus,
ne auctoritate noſtra in negotio procedas eodem: niſi conque-
rens reſtituerit,vel adhuc reſtituat,ſi quas aliquando ipſe, vel pa-
ter ſuus extorſit vſuras:cùm ei legis auxilium ſuffragari nõ debe-
at,qui committit in legem:vel cùm fruſtra legis inuocet auxiliũ
qui cõmittit in legem.Teſtes autem,&c.extr.de vſuris,quia fru-
tra.& c.Michael.Et eſt notandum, quòd in huiuſmodi forma nõ
b debet poni hoc participium , conquerens , in aliquo caſu ſuo[b].
¶Item ſi dicatur,à P.quõdam patre ſuo,ſequi debet,cuius hæres
exiſtit, multa extorſit, & c. tunc dicitur , attentius prouiſurus, ne
&c. Si quas ipſe, vel eius pater, extorſit vſuras: & hoc dicitur de
quocunque,cui tanquam in re ſua actor ſuccedit: vt probatur in
præd.c.Michael.Item ſi dicatur, quòd quondam B. ab eius patre,
fratre , vel alio , cuius hæres exiſtit, multa extorſit per vſurariam
prauitatem,ſequitur:ſed R.filius.vel nepos eius de perceptis vſu
ris ſatisfacere contradicit, licet ad eum huiuſmodi lucra perue-
nerint vſurarum.Si tamen repetit vſuras, quas aliquis ab epiſco-
po fratre ſuo noſcitur extorſiſſe, non poteſt dici,cuius hæres exi
25 ſtit.† ¶Eò quòd frater impropriè dicitur hæres epiſcopi.ext.de
pœnis,c.ij.de teſta.relatum.& de ſuc.ab inte.cap.j.& ij.Item con-
tra Iudæos dicitur , quòd graues & immoderatas extorſerunt ab
eo,& adhuc extorquere nitũtur vſuras. Mandamus,quatenus,ſi
eſt ita,præfatos Iudæos.vt de immoderato grauamine ſatisfaciãt
& de cæterò abſtineant ab eodem,per pœnam in generali conci
lio contra Iudæos vſurarios editam,vel per ſubtractionem com
munionis fidelium appellatione remota compellas: à qua fide-
les quoſlibet per cenſuras eccleſia.volumus cohiberi.extr.de Iu
c dæis,poſt miſerabilem[c].Et non ponitur tunc,attentius:ſed teſtes
autem,&c.apponitur.¶Item ſi Iudæi tenẽt aliquas poſſeſſiones,
vel domos,de quibus eccleſiæ conſueuerunt recipere decimas à
fidelibus,ante quàm perueniſſent ad ipſos:dicitur ſic:Mandamus
quatenus,ſi eſt ita,dictos Iudæos,vt eidem eccleſiæ de poſſeſſio-
nib.ipſis decimas,vt tenentur,perſoluant,per ſubtractionem cõ-
munionis fidelium:ad quod Chriſtianos,ſi neceſſe fuerit,cõpel-
li volumus,& mandamus,quatenus appellatione poſtpoſita cõ-
d pellatis,argumen.extr.de decimis, commiſſum[d]. † ¶Itẽ cùm de
26 vſuris & aliis rebꝰ agitur,ſemper præponi debet de vſuris. Vnde
primò ponẽnum eſt de pignoribus: ſecundò de vſuris: tertiò de
terris & rebus aliis. Nec dicatur tunc,aliàs iniurioſi exiſtẽtes,&c.
niſi dicatur, ſuper quibus. ¶ Item cùm de vſuris præmittitur. &
ſequitur,quòd ſuper hoc iniuriatur,ſic narrabitur.

¶F O R M A. Petro laico accepimus conquerente,quòd
S. presbyter , T. miles , & quidam alij clerici ciuitatis & diœceſ.
talis multa extorſerunt. & adhuc extorquere nituntur ab eo per
vſurariam prauitatem: idem quoque & quidam alij earundem ci
uitatis & diœce.ſuper terris,vineis,& rebus aliis iniuriantur eidẽ.
& ſic concludetur:Mandamus,quatenus,ſi de huiuſmodi extor-
ſione vſurarum tibi conſtiterit,dictos vſurarios,vt ſua ſorte con-
tenti,ſic extorta reſtituant,& ab vſurarum extorſione, vel exacti
one deſiſtant,clericos monitione præmiſſa per cen.eccle.laicos
verò per pœnam in Lateran. concilio contra vſurarios editam,
&c.vt ſ.vſque,committit in legem.iunge,ſuper alijs verò parti-
bus conuocatis,audias cauſam: & appellatione remota debito fi
ne decidas:faciens, &c.vſque, obſeruari. Et idem eſt, cùm de pi-
gnoribus,vel etiam de manuum iniectione præmittitur,& ſequi
tur,quòd ſuper aliis iniuriatur:vt ſ.ver.proxi.in forma illa,Con-
queſtus eſt:quia tũc debet poni clauſula illa,ſuper aliis verò, &c.
Si autem nihil in narratione ſequitur: tunc dicta clauſula in con-
cluſione non ſequatur.Item ſi in præmiſſis caſibus de eiſdem per
ſonis tantùm conqueritur impetrãs, tunc debet ſequi dicta clau
ſula,ſuper aliis verò audias cauſam.Si verò de aliis,vel de eiſdem
& aliis conqueritur:& ſequitur,ſuper aliis verò partibus conuo-
catis , &c.Item ſi clerici & laici conueniuntur ſuper vſuris & pi-
gnoribus,debet dici:Mandamus,quatenus,ſi eſt ita,dictos pigno
rum detentores,vel dictos vſurarios clericos,videlicet monitio
ne præmiſſa,&c.ext.e.c.quia.& c.præterea,& ſi in hmõi literis de
aliis grauaminib.inſerat̃.debet ſubdi: ſuper aliis verò cãm audia-
27 tis,& quod canonicum fuerit,&c.vt ſ.ver.proxi.† ¶Sed notan-
dum eſt,quòd ſi laicus impetret contra laicum ſuper vſuris extra
terras Rom.eccleſiæ proprias,non additur in narratione illa clau
ſula,præterea.vel,idem quoque.& quidam alij ſuper terris &c.Si
verò dicatur , quòd vnus receperit vſuras , & alius iniuriatur ſu-
per terris & rebus aliis, tunc poni debet: Super aliis verò, partibꝰ
conuocatis,&c.quando enim dicitur in narratione,præterea.vel
Idem quoque.&,quidam alij ſuper terris,&c.debet in concluſio
ne ſequi,Super aliis verò partibus conuocatis. Si autem non di-
catur in narratione,& quidam alij dicetur in concluſione tantũ,
ſuper aliis verò cauſam audias,&c.nec dicetur,partibus conuoca
tis.Item licet in literis contra vſurarios ponatur,attentius proui
ſurus,ne auctoritate noſtra,&c.tamen cùm ſcribitur pro epiſco-
po,vel collegio,vel eccleſiæ nomine,non debet poni: quia deli-
ctum perſonæ,&c.vt ſ.nec etiam,ſi conqueratur aliquis de Iudæ
e is[e].Item cùm ſuper debitis,vel ſumma pecuniæ,ſcribitur pro la-
icis,poni debet in cõcluſione poſt verba illa,appellatione remo-
ta vſuris ceſſantibus.Si verò pro epiſcopo, vel alio magno præla
to,ſiue nomine eccleſiæ,aut pro collegio,vel pro aliquibus reli-
gioſis,vel pro aliquo de curia Romana,non debet poni:quia iu-
ra pro eis,non contra eos,præſumunt,extr.de præſum.cùm in iu
uentute.& extr.de no.ope.nun.cùm ex iniuncto. Item ſi dicatur
in narratione,& adhuc extorquere nituntur:dicetur in concluſi-
one,& ab vſurarum exactione deſiſtant. Si verò illud in narratio
ne non ponitur,nec hoc in cõcluſione ſequatur.Itẽ ſi ſuper vſu-
ris agatur contra nobilem, & poſtea ſequatur. Idem quoque, &
alij,& cæter. in concluſione ponetur clauſula illa, prouiſo, ne in
terram, &c.quæ eſt infrà.ver.prox.extr.de ſponſa.non eſt nobis.
Item ſi quis conqueritur de clerico,pro quo fideiuſſit pro aliqua
ſumma pecuniæ,nec eum vult ſeruare indemnem ab huiuſmodi
obligatione:nõ ponitur in hac forma,vbi de pecunia agitur clau
28 ſula illa,vſuris ceſſantibus,ext.de fideiuſſoribus,c.2.† ¶Nunc di
camus,quãdo hæc dictio,prouiſo, debet in literis apoſtolicis ap-
f poni[f].Et quidẽ in literis obtentis contra nobiles,ſeu balliuos,vel
caſtellanos,maiores iuratos, poteſtates, & communia, poni de-
g bet hæc clauſula[g],prouiſo,ne in terram.vel vniuerſitatem,de ta
li loco excommunicationis vel interdicti ſententiam proferas,
niſi à nobis ſuper hoc mandatum receperit ſpeciale,extr.de ſent.
excom.c.Romana.§.fi.Item cùm dicitur,quòd nobilis vir A.& M.
eius vxor.debet in fine dici,prouiſo,ne in terram dicti nobilis &
vxoris eiꝰ excommunicationis,&c. Aliàs autem erit litera reſcri-
benda,extr.de ſpon.nõ eſt nobilis.extr.de poſtul.præl.c.j.¶Item
quoties agitur ſuper cenſibus contra clericos,dicitur,Prouiſo ta
mẽ,ne pẽſio ipſis cõtra ſtatuta Lateran.cõcilij ſit impoſita,vel ad
aucta.Nec poſſunt haberi literæ ſimul ꝯ clericos & laicos:qa hęc
clauſula non datur contra laicos. Et idem eſt in penſionibus.ex-
tra.de cenſibus,prohibemus.& capitul. ſignificauit. extra.de pa-
ctis, cùm clerici.& de reſcriptis. ad audientiam. Item cùm archi-
diacono, vel rectori eccleſiæ , vel alicui alij perſonæ conceditur
audire theologiam , dicitur ſic : Prouiſo , ne in fraudem conſti-
tutionis ipſius aliquid attentetur: & quòd dictus talis interim ei-
dem

A D D I T I O N E S.

a Epiſcopus. ¶Simile ſ.eo.§.poſt prin.ver.item in nomine.
b Suo. ¶De caſu declinationis loquitur, ſcilicet nominatiuo, ge-
nitiuo datiuo, &c. & ſic fit de ceremoniis, & obſeruantiis ſtili: ꝙ
clauſula ponatur per participium:vt iacet in decr.Michael.
c Miſerabilem. ¶& c.quanto.
d Commiſſum. ¶Non egebat argumento : quia textus eſt in præ,
c.quanto.in fi.
e Iudæis. ¶Vt dixerat ſuprà ver.item contra Iudæos.
f Apponi. ¶Hodie per extrauag. Bonifac. prouiſum eſt per ordi-
narios,vel delegatos pro pecuniario debito generale interdictũ
ferri non poſſe. quod dic, vt in ſua extrauagan. prouidè atten-
dentes.
g Clauſula. ¶Quandoque omittitur hæc clauſula in literis contra
vniuerſitatem,quæ aliàs coerceri non poſſet: vt ſcripſi eod. tit.c.
2.ſuper v. gl.lib.vj.

dem ecclesiæ per idoneum vicarium faciat deseruiri. Si verò sit decanus,dicatur:Ecclesiæ in decanatus officio,&c.extra,de præben.licet.de priuil.super specula.quæ est constitutio, de qua hîc fit mentio.Item cùm conceditur præmissis,si cruce signati sunt, percipere fructus suos ecclesiasticos:vt extra.de voto.ca.fin. ponitur.Prouiso,quòd eidem ecclesiæ,&c.vt suprà.Si verò canonicus vult audire Theologiam,tunc tantum ponitur: Prouiso, ne in fraudem, &c.Item cùm scribitur ꝯtra vsurarios:ponitur:prouiso,vel,attentiùs prouisurus,vt suprà sub versi.circa.Item pro excommunicatis ꝯtra formam concilij generalis,dicitur sic:Prouiso,attentius,&c.vt in eodem versi.ibi, si autem cōqueritur quis, Item ponitur,prouiso:in casu posito infrà ver.proximo,ibi,quā-
29 do confirmari,&c.† ¶Sequitur videre de confirmationibus. & priuilegijs. Et scias, quòd confirmatio,sicut iustè,&c.conceditur in hac forma.

¶FORMA.Iustis petentium,&c.vsque,ꝯplere ea propter,&c. vsque,assensu:iunge, ecclesiam talem cum pertinentiis suis quia nobis venerabilis frater episcopus talis,capituli sui accedente ꝯsensu,ꝯcessit,sicut eam iustè ac pacificè possidetis,vobis,& ꝑ vos plebi vestra auctoritate apostolica confirmamus,&c.Nulli ergo
30 &c.ext.de confir.vti,vel inuti.examinata.† ¶Confirmatio verò ex certa scientia fit hoc modo.

¶FORMA.Quoties à nobis petitur, quod religioni & honestati conuenire dignoscitur,animo nos decet libenti concedere, ac petentium desideriis congruum suffragium impartiri.Cùm igitur dilectus filius talis capellanus noster, de mandato nostro dederit,tradiderit,permutauerit,trāstulerit & concesserit in perpetuum monasterio vestro monasterium sancti Crispoliti, talis diœcesis,cum omnib.ecclesiis,pessessionibus, iuribus & pertinentiis, quocunque modo, vel iure ad dictum monasterium sancti Crispoliti spectantibus,tam in capite,quàm in membris:talis episcopi & ecclesiæ iure saluo,pro permutatione, seu concessione ecclesiæ talis,quam monasterio tali fecistis, prout in instrumento exinde confecto perspeximus pleniùs contineri:nos ꝯcessionem seu permutationem eandem ratam & gratam habentes, ipsam auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus,tenorem instrumenti prædicti præsentibus ad cautelam de verbo ad verbum inseri facientes:qui talis est, &c.Nulli ergo,&c.extr.de confir.vtil.vel inutil.ca.penult.

31 † Et nota, ꝙ decimæ ꝯcessæ à laico cum consensu diœcesani alij ecclesiæ,quàm cui pertinent,non ꝯfirmantur:ext.de his,quæ fiunt à prælat.sine cons.ca.cùm apostolica. Item ecclesiæ regulares,vel monasteria,vel prioratus ecclesiarum regularium,non ꝯfirmantur,extr.de confirma.vti.vel inuti.ad nostram,& ca.seq. Item nunquam datur confirmatio beneficij in monasterio obtēti,extra. de sta.mo.ea quæ. Item præstimonia Hispanorum non
32 confirmantur:quia conferentes ea possunt reuocare. † ¶Item super numero vnico,vel binario , non datur confirmatio , quòd videlicet sit tantùm vnus, vel duo clerici , vel canonici in ecclesia.Item quoties villa,pecunia,fundus,domus , seu vinea clerico petitur confirmari,debet ibi poni,quo ad vixeris. nam aliàs non confirmatur huiusmodi. Item quando confirmantur ecclesiæ in proprios vsus,ponitur,Prouisis,vt in ecclesiis ipsis ꝑ idoneos vicarios seruiatur.Item in confirmatione de ecclesiis in vsus proprios retinendis,ponitur hæc clausula.ita tamen,quòd perpetuo vicario , qui pro tempore seruiet in eadem , ad sustentationem suam,& subeunda episcopalia & ecclesiæ onera,congrua portio de ipsis prouentibus relinquatur:extr.de sup.neg.præ.c. 2. extra. de præb.de monach. Item nunquam dantur literæ personæ contra vicarium,quòd tantùm de bonis , &c.sed econuersò vicario contra personam,sicut quidam dicunt, vt in præ.concord. Item nunquam datur forma illa, debita sibi seruitia facere contradicit, nisi aliqua specificentur. ¶Quandoque verò vidimus talem formam: ¶FORMA.Conquesti sunt nobis talis Abbas & conuentus , quòd tales eorum homines se ab ipsorum dominio subtrahere temerè molientes,eis debita & consueta seruitia contra iustitiam denegant exhibere:aliàs super quadam pecuniæ summa, &c.Item nunquam debet poni in genere super iuribus episcopalibus,vel archidiaconalibus,nisi vnum specificetur. Arg.tamen ꝯtrà ext de of.or.conquerente.

33 † ¶Item quando petitur sententia diffinitiua cū serico ꝯfirmari,sic dicetur: FORMA.Sententiam ipsam,sicut est iusta,nec legitima prouocatione suspēsa,auctoritate apostolica confirmamus:ext.de testa.Raynutius.in fi.& c:Raynaldus.in fi.

Si verò petatur executioni mandari, conclusio erit talis: FORMA.Mandamus,quatenus sententiam ipsam,sicut iusta est, facias auctoritate nostra vsque ad satisfactionem condignam, appellatione remota , inuiolabiliter obseruari. Nec tunc fiet mentio de prouocatione.

Item si petitur excommunicationis sententia confirmari,conclusio erit talis: FORMA.Mandamus,quatenus sententiam ipsā sicut rationabiliter est pro lata,facias auctoritate nostra,&c.vt s. prox.& hoc in delegato.Nam si sit ab ordinario lata, non confirmabitur,nisi causa excommunicationis exprimatur.

Si autem simul diffinitiua sententia & excommunicationis petantur executioni mandari,conclusio erit talis: FORMA. Mandamus,quatenus sententiam ipsam diffinitiuam,sicut est iusta , ꝑ censuram ecclesiasticam:excommunicationis verò,sicut rōnabiliter est prolata,faciatis auctoritate nostra:vsque,ad satisfactionē &c.vt suprà. ¶Item in omnib.confirmationibus , quæ bullantur cum serico,debet poni illa clausula : sicut est prouidè facta, & in alicuius præiudicium non redundet,auctoritate apostolica confirmamus:& talis confirmatio parum iuris tribuit,extr.de confir. vti. vel inuti. examinata. Item in compositionibus habitis super rebus spiritualibus,oportet exprimi , quo mediante facta fuerit: & à tali persona,quæ habuerit iurisdictionem in causa,vt pote diœcesanus,vel delegatus,vt ext.de confir.vti vel inut.c.pe.de pre
34 ben. nisi. † ¶Item ꝯpositio non confirmatur inter mortuos, & super rebus tēporalibus,nisi expresso aliquo mediatore:sed tunc dicitur,mediantibus bonis viris.Item nota, quòd in priuilegiis ꝯcessis monasteriis,& locis exemptis , ponitur clausula illa : quod ad ius & proprietatem Romanæ ecclesiæ noscitur pertinere : vt extr.de priuil.recepimus.Item in priuilegiis ꝯfirmationis. si monasteriū habet ecclesias & capellas,castra etiam & villas, ista per hunc ordinem sunt aliis omnibus proponenda,quādo in eis specificantur.Item sententiæ super causis matrimonialibus latæ, nō confirmantur cum serico:sed in forma illa,scilicet de sententia ipsa cognoscens,quod canonicum,&c.& ext.de offi.deleg.causam
35 matrimonij.† ¶Item no. quòd consuetudo cancellariæ est dare conseruatores in omnibus priuilegiis,etiam si non petantur[a]. non autem concedit conseruatores in confirmationibus, in quibus dicitur,Confirmamus tibi ecclesiam,sicut iustè possides & quietè.Si verò dicatur, Quicquid de te ad talem ecclesiam canonicè factum est,sicut iustè & prouidè factum est, confirmamus , tunc concedit conseruatorem.De conseruatoribus vide s. de iudi.de leg.§.fi.vers.item quòd non estis.& seq. In quibus autem casibus non ponatur in commissionibus clausula illa,Testes autem,&c. dixi s.de teste,§.de testium.ver.illud autem.Nunc igitur ad instructionem simplicium aliquam doctrinam super hac materia sub regula tradamus.Nota ergo,quòd in qualibet causa matrimoniali scribitur alicui episcopo:vt in præd.c.causam.& de re iud.lator. &c.consanguinei[b].Et si diffinitiua sententia feratur super matrimonio, & appelletur,similiter causa appellationis alicui episcopo committetur:& eadem erit ꝯclusio hinc & inde,scilicet, Mādamus,quatenus de causa,vel sententia ipsa legitimè cognoscētes,quod canonicum fuerit,&c.vt in præd. concor. Item si vxor resumatur à viro,debet scribi diœcesano , vel officiali , aut alteri personæ maioris ecclesiæ:extra.de consang. & affi.c. j.in fin.Item quando vir non tractat vxorem maritali affectione, vel econuersò,semper scribitur diœcesano rei:vel,si vacat ecclesia cathedralis,archidiacono,vel alij personæ de capitulo. Causa verò appellationis super matrimonio potest cōmitti aliis,tā episcopo, quā diœcesano[c],& alij cum eo.Item cùm agitur de duabus sororibus viduis,dici debet:A. vxor quondā B.& C.relicta D.suam ad nos, &c.Item debet dici,relicta quondam D.si ipsam impetrat : sed in reo non curatur,

¶Item si mulier conqueritur, quòd vir eius ea inscia se fecerit ad sacrum ordinem promoueri , nec eam cura maritali affectione tractare:quare supplicat , vt suspendatur ab executione ordinum taliter susceptorum,&cogatur eam maritali affectione tractare, sic concludetur. ¶FORMA. Mandamus , quatenus partibus conuocatis audias causam , & appellatione remota, quod canonicum,&c. faciens,&c.testes , &c.Si verò dicit,quòd ea inscia religionem intrauit, cæteris præmissis concludetur sic: Mandamus , quatenus conuocatis , &c. Quidam tamen aliter dicunt de iure in his duobus casibus.de hoc vide secundum Io.& Hug.

ADDITIONES.

a Petantur. ¶Nescio,si à principio, cùm priuilegia ꝯceduntur, viget hæc consuetudo:sed super olim concessis multùm euanuit, vt scripsi de offi.deleg.c.vlt.lib.vj.super verbo,dietam.

b Cōsanguinei. ¶Nil facit ad ꝓpositū,qa nil ibi ꝯmittit,sed ꝗrenti rndet.Sed alia iura ad hoc pro & ꝯ,scripsi de rescri.statutū.§.cum verò sup casib.lib.6.vbi vide ꝑ id,qđ dr̄ j.2 ver.in fi.Adde.quid si in literis ꝯtinetur,conquestus est nobis,&c.Titius,quòd Petrus iniuriatur eidem : quo circa discretioni tuæ de vtriusque partis consensu,&c.& vnus vult probare,quòd erat absens à curia tempore datæ literarum,an debeat admitti ad probandum: vide Fed. consi. 18.

c Diœcesano. ¶Et sic ꝯ dec.statutum.vide quod ibi nunc s.remisi.

Hug.27.q.2. desponsatam.& plenius in Summa domini mei, in
a tit.de conuer.coniug §.& vtrùm. versi.sed quid si.& seq. [a] Sed si post matrimonium consummatum vir vxore inuita, vel ignorãte religionem ingreditur, vel ordinem sacrum suscepit, vxori repetenti est restituendus: & exactus debitum reddere tenetur: arg.
36 extr.de conuers.coniug coniugatus.& c.seq.† ¶Item literæ citatoriæ bene transeunt per audientiam: non tamen recipiunt cõ
b traditionem. ¶Sed quid[b] si contra procuratorem impetrantem vel contra dominum eius, pro quo impetrat, opponitur coram auditore contradictarum exceptio excommunicationis? Respõdeo: admittetur exceptio, vt ext.de rescrip.dilectus.j.extr. de pro
c cu.c.fi.& meliùs in dec.Inno.IIII.[c] extrauag.de rescrip.ipso iure[d]:
d non tamen admittetur ad probadum exceptionem extr.curiam per testes, ne sic malitiosè impetratio differatur, secundũ doctrinam traditam ĵ.de dil.§.j.ver.illud quoq;. Et sic fecimus obseruari in litera inquisitionis, quæ contra abbatem sanctæ Iustinæ de
37 Padua, p quosdã monachos impetrabatur.† ¶Sed pone, ¶Tu es excommunicatus ratione causæ, quæ inter me & te vertitur: nunc impetras, non tamen contra me: quæritur, vtrùm obiectu huius excommunicationis te repellere possum, vel potero, ab impetrando? Respondeo, obtinui, quòd non: quia cùm cõtra me non agas, nec impetres, contra te excipere non possum: quia exceptio est actionis exclusio, vt ff.de excep.l.2. ¶Item is, qui non nominatur in litera, sed sub generali clausula, Quidam alij: comprehendi, vel tangi potest, non admittitur ad conuenientiam iudicum secũdum vsum curiæ: sed datur ei cautio, quòd sibi non p̄iudicetur, vel conueniri non possit per literam ipsam, arg. extra. de rescriptis.pastoralis. Si verò nomen eius in litera exprimitur, tunc admittetur, vt ext.de causa pos. & prop.cùm olim. Item plures, quàm tres, diœceses non debent poni in literis apostolicis, computatis illis, quę in salutatione ponuntur: & si quarta ponat̃,
e erit gratis litera rescribenda [e]. ¶Item cùm dicitur, à cruce signatis, non debet dici, ciuis Narbon. sed laicus Narbon. & tunc post verba illa, Iniuriatur eidem, debet poni hæc clausula, quare voti sui executio impeditur. ¶Item quando ponitur, super terris & rebus aliis, non debet poni, aliàs sibi damna grauia, &c. vel, iniuriantes eidem. Item cùm diœcesanus dicitur subditũ spoliasse, nõ dicitur, cùm igitur spoliatus, vel clausula similis: quia præsumitur
38 pro eo, vt ext.de renun.in præsentia.† ¶Item contra reges non dantur literæ contentiosæ, & in literis, quæ eis destinantur, non ponitur, mandamus, quatenus. ¶Item quoties de tribus, vel pluribus: in diuersis specialibus fit mentio, poni debet: vocatis, &c. ¶Item bene dicitur, dilecta in Christo filia abbatissa, & ꝯuentus talis loci, nobis ꝯquerendo, &c. Sed cùm quis de his cõqueritur, postponi potest, dilectæ in Christo filiæ. & sufficit dicere, abbatissa & conuentus de tali loco, non facta mentione de monasterio, vel ordine earum. Securè etiam dicitur, abbas & ꝯuentus de tali loco: ita quòd non debet dici, monasterij talis. vel ordinis talis. Item cùm dicitur, quòd priorissa & cõuentus de tali loco, nobilis vir comes talis, dici potest, & quidam alij clerici & laici, non facta mentione de clerico. Arg. tamen ꝯtrà extra.de rescri.sedes.& 16.
f q.j.legi.[f] ¶Item cùm dicitur, quòd A.mulier. & quidam alij laici diœcesis talis, debet vnus de laicis nominari. Item presbyter est laicis præponendus, cũ querela nomine ꝓponitur vtrorũque.ff. de albo scri.l.j.ext.de maior.& obed.c.i.xcv.dist.ecce. Item pluribus, q nõ sunt fratres, vel collegium, seu pater & filius, vel auunculus & nepos, non dantur literæ: nisi cum illa clausula, super terris & rebus aliis communiter pertinentibus ad eosdem. ¶ Item cùm scribitur contra episcopum, vel alios superiores, non ponitur, p censuras ecclesiasticas, sed autoritate nostra etiam si alij ponant̃ in literis, ext.de of.del.sane.& qa tunc clausula illa, testes autem, &c. ibi dicitur per censuram eandem, vel censura simili, dicatur simpliciter, per censuras ecclesiasticas. ¶ Item Cisterciensib⁹ non dantur literæ sup ecclesiis, castris hominibus, seu vasallis, nisi ponatur. quòd habuerũt ea ante quàm ipsorum monasterium Cisterciensis ordinis reciperet instituta, extr.de sta.mon.cap.recolentes.& ideo debet exprimi, cuius ordinis, extr.de rescri.cùm ordinem. ¶Item tribus personis eiusdẽ monasterij nonscribitur putà Abbati, Priori & alij tertio: sed nec simplici monacho causa committitur. quod dic, vt ŝ, de iud.deleg.§.excipi.ver.nunquid er
g go. Item nulli officiali scribitur, nisi sit officialis ecclesiæ cathedralis[g]. Item contra monachos, vel quemcunque officialem alicui⁹ monasterij, literæ non dantur. ¶Item quando non ponitur in litera Debitum, non debet poni pecuniæ summa: & econuerso. Item quando dicitur, in eleemosyna sibi collatis, vel in pios vsus erogari præcepit, non debet dici, super debitis: sed quandã pecu-
39 niæ summam. † ¶Item quando scribitur tribus iudicibus, post clausulam illam, testes autem, &c. debet poni clausula illa, quòd si non omnes his exequendis interesse poteritis, duo vestrum ea nihilominus exequantur, ext.de offi.dele.prudentiam.§.adiicim⁹ de rescrip.sciscitat⁹. Sed si vnus illorum sit episcopus, vbi dicitur, duo vestrum, dicetur: tu frater episcopo cum eorum altero eam nihilominus exequaris, extr.de off.deleg.ca.fin.§.j. Si autem sint duo episcopi, & tertius est abbas, vel decanus, seu alia p̄sona, tũc non mutatur clausula illa, quòd si non omnes, &c. Item cùm rector alicuius ecclesiæ se illa per patronum eiusdem ecclesiæ conqueritur spoliatum, dicens, quòd alteri sit collata, non debet dici partibus conuocatis, sed vocatis qui fuerint euocandi, &c. Item cùm dicitur, magistro scholarium, debet poni, ecclesiæ de tali lo-
40 co.& si omittatur, gratis erit litera rescribenda.† ¶Item cùm aliquis clericus secularis ꝯqueritur de iniuria sibi illata super eccle
h sia[h], non debet dici, super ecclesia ad eũ de iure spectante: sed, super ecclesia ad præbendam suam de iure spectante. super quo vide, quod no.ŝ.de acto.ad fi.ver.monachus. Item non debet dici, super decimis noualium, vel alterius rei: sed debet dici, super decimis, simpliciter. & sic dicendo ꝯprehendit decimas noualium, & quaslibet alias de iure debitas: extra.de priuil.quia circa.de deci.ad audientiam.& c.peruenit.& c.cùm ꝯtingat. Item si is, cui cã committitur, non procedit intra annum, nunquam ꝯmittetur alteri, nisi ad petitionem eius, qui primò literas impetrauit, nisi esset in causa processum, arg.ext.de rescript.plerunque. Item nũquam pro clericis sanis scribitur. in domibus leprosorum, vel ali-
i is hospitalibus, nisi sint alicuius ordinis, extr.de sta.mo.ea, quæ[i].
41 † ¶Item mulieri nõ dant̃ literæ pro dotib. nisi ponat̃ nomen viri: vel, nisi dicatur, vidua. nec debet addi, super rebus aliis: vel clausula illa, alias graues, &c. ne hac occasione obrepat quis ad alia, quę ad forum ecclesiasticum non spectant, extr. de fo.com.ex parte. Sed & quando mulier ꝯqueritur pro dote de laicis extra ad Romanam ecclesiam spectantes, siue per se sola, siue simul cũ viro, post verba illa, terris, possessionibus, & rebus aliis, debet iungi, ad dotem ipsius mulieris spectantibus, nisi fortè sit vidua, vel orphana, pauper: quia hi habebunt ꝯtra omnes indifferenter, extra.de fo.ꝯpe.ex parte. dum tamen diuisim impetrent: quia nõ possunt simul ꝯtra clericos & laicos impetrare: & quando ꝯtra laicos, sic ꝯcludi debet: Mandamus, quatenus illos, &c. quando verò ꝯtra
42 clericos. sic: Mandamus, quatenus partibus ꝯuocatis, &c.† Item quoties de spiritualibus agitur, vbi dicitur in rescripto, partibus ꝯuocatis audias causam, debet dici, vocatis qui fuerint vocandi audias cãm, & appellatione remota, debito fine decidas, &c. Vt autem,

ADDITIONES.

a Et seq. ¶Expedita sunt per extraua.Io. quæ incipit, antiquæ. q̃ approbat, quod notaui, de voto, c.vno, lib.vj. scilicet per sacram ordinem non dissolui sponsalia de præsenti.

b Sed quid. ¶De hac quæstione & sequentib. scripsi e.tit. nonnulli super gl. sic ergo.

c Inno. IIII. ¶Imò fuit Gregorij IX. vt ibi patet: & hoc ipse fatetur. ĵ.§.proximo, ante fi.

d Ipso iure. ¶lib.vj.

e Rescribenda. ¶Videtur contrà de off.deleg.cũ causa, vbi quinq; archiepiscopos vna litera nominabat. scilicet actorẽ, reũ & tres iudices: sed non nominabat diœceses, quas nominari curia põderat si nõ esset illud, Computatis, qui salutatione ponunt̃, faciliùs intelligerẽ, & maximè ex verbis, quæ legi in minori ordine, rubrica 2.q dicunt notandum ꝙ in petitione solæ tres diœceses exprimi debent: & rubrica ibi sequẽs ponit formã literæ talẽ: Conquestus est nobis A.ꝙB.& quidam alij Senon. Parisien.& Carnoten. dioe.tam clerici, quàm laici, &c. secundum id, quod de salutatione dicitur, si daretur abbas, vel prælatus diœcesis Tornacen. aut non transieret litera, aut diœcesis subiiceretur, nescio quid seruet Cancellaria. Sub eadem autem rub.ante fi. subdit autor id, q̃d prædixerat de tribus, & non de pluribus diœcesibus in literis apostolicis nominandis, terminatum non esse in toto corpore iuris. De ceremoniis igitur cancellariæ, & rationem potest habere, si dicamus, illas esse debere contiguas, Poterant enim facilè illo tẽpore retrahi intra duas dietas propter vicinitatem: & vide, quod statim dicam super j. forma, propter dec.statutum.e.ti.lib.vj.

f Legi ¶Sol. stylus id apꝓbat: quia licet clerici ordinati dicantur maiores religiosis, vt in c.leg.j. tamen verũ est, religiosos includi sub appellatione clericorũ, 7.q.j.duo sunt. Adde tu, hoc esse verũ in materia fauorabili, sed in odiosa secus: quia nec tũc penitus includuntur omnes seculares, sicut in primo casu, iuxta notata per dom. Abbat. Sic.in rub.de vi.& ho.cle.ext.& aliquid per eundem post gl.in c.2.ext.de coha.cler.& mul. verbũ tamen Religiosi, p̄t capi largè, largissimè, & strictè: de quo vide per eundem do. Ab. in c.ecclesia.in 4.not.ext.de constit.

g Cathedralis. ¶Vt in cle.de rescrip.c.2.

h Ecclesia. ¶Puto, quòd deficit: annexa præbenda.

i Quæ. ¶Vide cle.de præben.per literas.

autem, quæ prædiximus, clarius pateant, simplicem formam cōtra clericos, & laicos super terris & rebus aliis supponamus: quæ talis est: ¶FORMA. Clemens episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Narbon. & episcopo Tholosano salutem & apostolicam benedictionem. Gul. clericus nobis conquerendo monstrauit, quòd A. presbyter, & B. miles, & quidam alij clerici & laici Narbo. & Tholof. & Carcasson. ciuita-
a tum & diœcesium [a] super dictis terris debitis possessionibus & rebus aliis iniuriantur eidem: ideoque fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus partibus conuocatis audiatis causam: & appellatione remota, vsuris omnino cessantibus, fine debito decidatis: facientes, quod decreueritis per censuras ecclesiasticas firmiter obseruari: testes autem, qui fuerint nominati si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram eandem, appellatione cessante, cogatis veritati testimoniū perhibere. Data Viterbij, vj. kal. Martij. pontificatus nostri anno tertio. Si autē iniuriantur super decimis & oblationibus: vide formam infrà de citat. §. iam de citatione. ver literis.

43 † Item si papa rogat pro aliquo monachando, vel canonicando, sic narrabitur & concludetur: FORMA. Cùm filius dilectus A. pauper clericus, lator præsentium, cupiat (sicut asserit) vnà vobiscum in monasterio vestro sub regulari habitu virtutum domino famulari, vniuersitatem vestram rogamus & hortamur attentè per apostolica vobis scripta mandātes, quatenus ipsum ob reuerentiam sedis apostolicæ & nostram, recipiatis in monachum, vel canonicum, & in fratrem, & syncera in domino charitate tra-
44 ctetis. Data, &c. † ¶Nota, quòd quando scribitur pro aliquo monacho, debet scribi abbati & conuentui simul loco, ordine, & diœcesi in rescripto expressis. Hoc etiam scias, quòd quādo datur executor contra religiosos, vt recipiant aliquem, qui eos ad hoc inducat, executor, vt quidam dicunt, habet coercitionem: licet nō dicatur, quòd eos per censuram ecclesiasticam ꝯpellat: & sic ob-
b tinuisse dicunt [b].

45 † ¶Item quandocunque contenditur arbitrium nullum esse, putà quia dicitur latum post tempus compromisso appositum, vel super eo, de quo non extitit compromissum: & huiusmodi ꝯclusio erit talis: ¶FORMA. Mandamus, quatenus partibus con-
c uocatis audias causam, &c. Quòd si petatur eius confirmatio [c], sic concluditur: Mandamus, quatenus arbitrium ipsum (sicut est æquum) facias per pœnam in compromisso expressam, appellatione remota, firmiter obseruari, vt extr. de arb. ca. 2. in fin. & ca. dilecti in fin. de confir. vti. vel inuti. ca. examinata. Si autem non sit apposita pœna, tunc debet dici arbitrium fuisse à partibus acceptatum, vt C. de arb. l. fin. & in conclusione sic dicetur, Facias arbitrium ipsum monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter obseruari. Semper tamen debet dici, arbitrium iuramento, vel pœna esse vallatum: aliàs non debet litera dari extr. de arbit. c. 2. & 4.

46 † ¶Item si quæstio sit amicabili compositione decisa, eodē modo dicetur: FORMA. Mandamus, quatenus eundem ad obseruationem compositionis ipsius, sicut ritè sine prauitate & ꝓuidè facta est, & ab vtraque parte spontè recepta, monitiōe præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellas, sic ext. de transact. c. j. de præben. nisi. de confir. vti. vel inuti. c. pen. de deci. ex multiplici. Quòd si transactio sit illicita, dicetur: Mandamus, quatenus reuocata transactione in irritum, causam audiatis, &c. extr. de transact. constitutus.

47 † Item si lite contestata, & attestationibus publicatis coram arbitris assumptis, vt intra certum terminū litem de iure dirimāt, & intra eundem terminum causa expediri non potest, propter quod petitur à domino papa, vt super hoc paterna solicitudine prouideat: ipse volens finem litibus imponere, sic concludetur: ¶FORMA. Mandamus, quatenus vocatis, qui fuerint vocandi, (si tibi constiterit ita esse) causam huiusmodi seruato legitimo ꝓcessu coram eodem habito, nihilominus parti contra quam attestationes productæ sunt, etiam si publicatæ fuerint: nisi aliud in compromisso sit actum, optione concessa, vtrùm depositionib⁹ testium, si supersunt, esset contenta, vel iteratò produci velit, eos demaudias, eamque debito fine decidas, faciens, quod decreueris, per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari: testes, &c. extra. de testi. c. præsentata. C. e. l. fi. Quæ autem hîc desunt, vide ĩ. de app. §. de officio quoque. ver. vt autem. & seq.

ADDITIONES.

a Diœcesum. ¶Vide propter id, quod dixi s. sup verité plures. etiā si ponderamus diœceses iudicum, quasi tacitè inclusas, non sunt tamen nisi tres, & secundum id loco Narb. & Tholosanę, nō potuisset ponere Parisi. & Carnoten. aliàs potuisset, si sola expressio pōderatur. Et aduerte, quia vt omnes isti vno loco conueniātur, oportet actorē esse quartæ diœcesis, id est, ꝙ neutra illarū sit sua: & sic illa sua nominata nō venirent nisi duo reorū, ꝑ decr. statutū.

b Dicunt. ¶Fuit quæstio Io. de Deo, & Aegidij, de qua satis scripsi de præben. si pauper. lib. vi.

c Confirmatio. ¶Idem obseruatio. vel executio. hoc dico propter ea, quæ dicta sunt. s. §. c. ver. sequitur.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quomodo impugnatur ratione impetrantis.*
2 *Affinis collateralis an sit in impetratione rescripti admittendus.*
3 *Canonicus an possit pro ecclesia impetrare sine mandato.*
4 *Procurator habens mandatum sufficiens ad agendum & defendendum in aliqua causa, an super ea poterit literas impetrare ad aliquos iudices.*
5 *Constitutus ad appellationem prosequendam, an super ipsa appellatione poterit impetrare.*
6 *Impetrans quo casu cogatur mandatam ostendere.*
7 *Impetratio mandati quibus modis possit probari.*
8 *Literis de communi consensu ab aliquibus impetratis, si postponant vti per annum, & postea impetrantur aliæ, an primæ lapsu anni elidantur.*
9 *Id quod de anno dicitur, an locum habeat in certo tempore.*
10 *Hæreticus non potest impetrare nec seruus.*
Monachus non potest impetrare sine consensu abbatis.
11 *Supprimens nomen suæ dignitatis, an possit impetrare.*
12 *Impetrans tacito de dignitate, si ipsam dignitatem perdat prius quàm literas præsentet, an ipsæ literæ prosint.*
13 *Impetratio ipso iure expirat, si is, cuius nomine impetratum est, mortuus erat tempore impetrationis.*
14 *Opponi an possit rescripto pro scholari, quòd non sit scholaris.*
15 *Processus habitus per literas ab excommunicato ad lites obtentas, an valeat, si non excipiatur.*
16 *Literæ impetratæ ab excommunicato ignorante, an valeant.*

a 5. §. Ratione [a] autem impetrantis impugnatur rescriptum: vt quia impetratum sine domini speciali mādato nisi impetrans sit talis, à quo non sit exigendum de iure mandatum: vt ext. de resc. nonnulli. & c. ex parte. ff. de mino. illud. ff. de procur. sed & hæ personæ. ff. iud. sol. l. 2. Sed quæ sunt illæ personæ? Respon. ascendentes & descēdētes, in infinitum, ff. de verb. sig. liberorū. ff. de in ius voc. l. quicunq;. §. parentes & a-
1 liæ ꝑsonæ, quæ numerantur ff. de ꝓc. sed & hæ ꝑsonæ. † ¶Quid de collateralibus? Respon. solus frater admittitur, in præ. l. sed & hæ. De consuetudine tamen Romanæ curiæ admittetur fili⁹ fratris & sororis, & frater patris & matris, & consobrinus, & filius consobrini, & omnes consanguinei, vsque ad tertium gradum inclusiuè: vltrà verò non. Sed quid affinibus? Respon. ascendentes, vt socer, ꝓsocer, & descendentes, vt gener, & ꝓgener, admittun-
2 tur, ff. de postu. l. j. §. fi. & l. seq. & in præ. l. sed & hæ. † ¶Quid d̄ affinib. collateralib. putà de sororio? Et vr̄ admitted⁹: qa sicut affinis ascēdens & descēdens admittitur vt ꝯiunctus. vt dixi. ergo sic cōiunctus collateralis admittetur, vt in l. sed & hæ. & sic sororius, q est coniunctus affinis, debet admitti. Super hoc dixit B. Comp. ꝙ non debet admitti: & sic papa decreuit, vt dicit. quia licet de fra-
3 tre lege caueatur, non tamen de sororio. † ¶Sed nunquid canonicus impetrabit pro ecclesia sine mandato? Dicit Gof. quòd nō. Sed an pro concanonico? Et videtur, quòd sic: quia quædam spiritualis proximitas est inter eos, quæ maior est carnali, 3 0. q. 3. c. j. & 2. & inter eos est vinculum fraternitatis. ff. pro soc. verùm ad idem ff. de proc. non solùm. §. veterani. sed Gof. contrà. Canonicus autem bene potest concanonicum constituere suum ꝓcura-
4 torem ad impetrandum super absolutione. † ¶Sed nunquid ꝓcurator habens sufficiens mandatum ad agendum & defendēdū in aliqua cā, poterit sup ea impetrare literas ad aliquos iudices? Respon. obtinuit, quòd non, si legitimus appareat contradictor: quoniam ad impetrandum requiritur speciale mādatum: non dico, ad cām specialem: si tamen causa esset in curia, bene sufficeret prædictus procurator ad impetrandum literas sup pertinentibus
b ad cām ipsam cœptā: putà super recipiēdis testib. & si lib. [b] † ¶Sed
5 nūquid constitutus ad ꝓsequendā appellationem, poterit impetrare super ipsa appellatione, vbi causa non est in curia? Respon. obtinuit, quòd sic: quia impetrare, est prosequi. Sed nunquid habens generale mandatum ad causas, vel negotia, potest impetrare?

ADDITIONES.

a Ratione. ¶Quod nota: hoc in Summa huius ti. ver. sed nunquid canonicus. & ibi ē t, quod sequitur. Host. aūt vbi s. sub versi. xcvij. hoc prin. huius §. plenè prosequitur: habuit à domino auditore ꝯtradictarum, episcopo Bono. ꝙ curia nō admittit canonicum ad impetrandū pro ecclesia, vel cū ꝯcanonico sine mādato, si appareret ꝯtradictor cum mandato: ad contradicendum autem & conueniendum de iudicibus, cùm admittitur ipse sine mandato.

b Similibus. ¶Quid si super his consecutiuis iudicij impetrat excōmunicatus: remittam ĩ. prope finem §.

petrare? Respon.non: quia hoc exigit speciale mandatum, vt in
6 præ.c.nonnulli.& eo.ti.ex parte. † ¶ Sed cui incumbit probatio
nunquid vtenti literis, vt probet eas cum mandato fore impetra
tas: an verò aduersario, vt probet, quòd sine mandato? Respond.
curia seruat, quòd si ante impetrationem cõtradictor neget mã-
datum, impetranti incumbit probatio, quòd habeat mandatum:
sed tunc si cõtradictor est procurator, oportet, quòd ipse de suo
mandato priùs doceat: aliàs non cogitur impetrans ostendere
mandatum. post impetrationem verò præsumimus literas cum
mandato fuisse obtentas, cui præsumptioni statur: nisi contrariũ
7 constet per confessionem vtentis literis. † Cùm enim sit nega-
a tiua, probari non posset aliter[a], extr.de elec. bonæ.j. Et si etiã pos-
set indirectè probari, non tamen expedit hac occasione cãs dif-
ferri. Item excipitur, quòd impetrans non fuit vsus dolo, vel ne-
gligentia, intra annum post quàm habuit copiã iudicis, extr.de re
b scrip.si autem.& c. plerunque[b]. quo casu valent secundæ literæ,
licet de primis non faciant mentionem, vt ibi. Et præmissa intel-
lige, cùm aliud secundum rescriptum impetratur: alioquin pri-
mum perpetuùm valet, C.de diuer.rescrip.l.2. Quid si prim⁹ post
posuit vti suis per annum.& secundus similiter suis: nunquid ꝯ-
ualescunt primæ? Dicit Vinc.quòd sic, C. de diuer. rescript. falsò.
8 † ¶ Quid si literis de communi cõsensu impetratis, postponim⁹
vti per annũ, & postmodum tu impetras, nunquid primæ lapsu
anni elidũtur? Respon.non. quia ambo negligentes inuenimur.
dolus enim cum dolo, & culpa cum culpa cõpensantur. ff.pro so
9 cio.l.si ambo.& hoc si vtraque pars habuerit rescriptum. † ¶ Itẽ
nunquid id, quod de anno dicitur, locũ habet in literis, quibus cã
intra certum tempus committitur decidẽda? vt ext.de offi.deleg.
de causis. Respon.sic. annus enim iste nec arctat, nec prorogat iu-
risdictionem iudicis; quia tempus in literis comprehensum, com
putatur à tempore, quo rescriptum iudicib. præsentatur, extr. de
c app.super eo[c]. ¶ Quid si quis vtitur literis, & statim eas supprimit,
nunquid intelligũtur perpetuatæ? Dicit Vin.quod non: sicut est,
quando quis fraudulenter litẽ contestatur, vt interrumpat præ-
scriptionem; quia non fit interruptio. vel etiam si interrupta est,
nõ prodest, arg. C.de præscri.30.an.l.fi. Sed nũquid ecclesia resti-
tuetur ad vtendũ hoc rescripto? arg. quòd non, C.si aduer. deli.l.
j.16.q.3.placuit.extr.de præscri.ca.j. secundum Vin. Alij contra, si
d læsa sit[d]. † ¶ Item quòd impetrator est hæreticus, C.de sum. trin.
10 l.2. Item quòd est seruus. C.de prec.imp.offe.l.j. C. qui admit. ad
bo.pos. l.bonorum Pro alio tamen seruus indistinctè impetrat,
C.e.vniuersis. Item quòd est monachus, vel canonicus regularis,
qui non potest impetrare sine consensu abbatis? 16, q.j.monachi
ext.de postul.ex parte, C.de præc.Imp, of.vniuersa. & idẽ dico in
eo, quod in seruo. Item quòd impetrator dixit se clericum, cùm
non esset, licet postea se tonsurauerit, ext.de transa.ex literis.ext.
11 de rescri.cùm adeo. † ¶ Item quòd suppressit nomen suæ digni
e tatis, ext.de rescri.ad aures[e]. Quid si impetrator duas habet digni
tates, & nomen vnius tantùm exprimit? Dicunt quidam, quòd si
exprimit nomen illius, vbi literas impetrat, bene valet, C. vbi tu.
f vel cu, l.j. Vin.arg.contrà[f], in præ.c.ad aures.& extr.de præb.cum
12 teneamur. † ¶ Quid si impetrans tacito de dignitate, perdit ipsã
dignitatem prius quàm literas præsentet? Dic, quòd nõ valet. nã
tempus datæ consideratur, ext.de rescri.eam te.ext.de prob.post
cessionem.ĩ.§.fi, ver.in summa. Obest enim dolus in initio adhibi
g tus, 16.q.3.§.potest[g]. Sed quid econuersò si tempore impetrati
onis non habuit dignitatem, & simplici nomine appellauit: tem-
pore verò motæ litis dignitatem adeptus est? Et videtur, quòd va
lent literæ: quia beneficiis conuenit nos iuuari, ext.de commod.
c.vnic. ff.e.incommo, ff.de const.princ.beneficium.ext.de do.cũ
dilectus. Sed Vin. dicit, quòd rescriptum aliàs canonicum, sic per
dit effectum, ne minores à minoribus super beneficiis vexentur:
h quod prohibet præd.c.ad aures[h]. prohibetur ergo tacendi fraus,
& obest in beneficiis, vt ibi: siue sint cum cura, siue nõ. ext.de pręę.
de multa. siue sint simplicia, siue dignitates, vt eo. tit. cùm tenea-
j mur[i]. Item in scriptis, extr.de rescri.cùm adeò. Item in rescriptis,
ext.de rescri, cùm adeo. Item in promotionibus, ext.de elect.c.in
uit. Item in ordinationibus: quia tunc non debet vitium celari, vt
l.dist.ex pœnitentibus. ff de act.emp.& ven.l.j.§. ideo. Item ꝙ di-
cit se de diœcesi, cùm sit de ciuitate: vel econtrà: vel tacuit, extr.e.
Rodulphus.& c.significante. Itemꝙ impetrans obiit prius quàm
citatio sequeretur, ff quæ senten.sine appel.rescin.l.fin.extra. de
offi.deleg.cùm olim.& c.P.& G. vel etiam is, cuius nomine impe
tratum est, mortuus erat tempore impetrationis, ff.de reg.iu. Ne
k ratius.[k] † ¶ Sed nunquid tunc expirat ipso iure? Respon.nõ, sed
13 ope exceptionis, ext.de test.cùm venisset, & est qõ venerealis[l].
l Item ꝙ dixit se pauperẽ, cùm esset diues: ext.de of.del.significan-
tibus, ext.de rescr.ad aures, de fo.com.ex parte.& c.ex tenore. Itẽ
m ꝙ renunciauit rescripto[m], ext.de pact.cùm pridẽ. C.de fide inst.
n l.3.extra de renun.sanè.& c. veniens[n]. Item quod nimis præue-
nit terminum legis, vt aduersarium impetrando supplantaret, ex
tra, de ap.oblatæ.§.licet igitur. Itemꝙ impetrans p̃bendam, est pu
er.extr.de præb. sup in ordinata Item quòd impetrans dignitatẽ,
vel beneficium cum cura, est minor 25.annis, vel patitur defectũ
in moribus, scientia, vel ætate: ext.de æt.& qual.eam te.& de ele-
cti.dudum.2. Item quòd impetrans beneficium, non potest face
re seruitium: ext.de cle.non resi.quia nonnulli.& c.ꝯquerẽte.&
de præb.super inordinata. Itemꝙ est vxoratus, extr.de cle.coniu.
cùm decorẽ.& c.diuersis. Item ꝙ non est indigena, 71. dist.hor-
tamur.

ADDITIONES.

a Aliter. ¶ Vt scripsi in dec.nonnulli.super gl. Sic ergo posset pro-
bari per inhibitionem, vel reuocationem.
b Plerunque. ¶ ibi scripsi post Vinc. quæ sequuntur vsque ad ver.
item quòd impetrator.
c Eo, ¶ 2, in fi. Et hoc intellige, vt ibi dixi de termino statuto ꝑ nu-
merum dierum, mensium vel annorum.
d Sit. ¶ De hoc ĩ, de resti.in integ.§.qualiter.ver.pen. & vide, quod
dixi in præd.dec.plerunque.in gl.quid exit.
e Aures. ¶ Hic instat Host.distinguens, vers.xcviij. sufficit, quod di-
cam in seq.ver.
f Contrà, ¶ Vinc.cuius fuit iste ver.cũ duobus seq.in dec.ad aures.
dixit: ego credo, ꝙ non valet. quod verum intelligas in litera be-
neficiali: secus in rescriptis ad lites, vt ibi scripsi, secundũ Gof. qui
sic soluit in sua q.29. vbi dicit simile de illegitimo, qui impetrat
hoc tacito, quia valet sup iustitia: secus, si sup beneficio. quod in-
tellige de illo, cum quo non fuerat dispensatum: super quo vide,
quod scripsi de fil.presb.c.2.libr.6.
g Potest. ¶ Fuit quæstio venerealis vj.& da.9.& illa hîc sufficit.
h Aures. ¶ Tu distinguas inter formã pauperũ & gratiosã, de quo
satis videas de p̃.si paup.lib.vj.in j.glos.& in cle. de rescrip.gratiæ.
i Teneamur. ¶ Siue sint magna, vel modica, eod. titu.si motu pro-
prio.lib.vj.
k Neratius. ¶ Hoc repetitũr cũ quadam exceptione ĩ.§. 2. ver.pe.
l Venerealis. ¶ Quinta questio tractat de hoc, sed nõ in his termi-
nis: sed quando moritur delegãs re integra: & de illa plenè scripsi
in prin.dec.cùm venisset.sup 2.glos.in quæstionibus autem quæ
procedũt, quæ nõ sunt in ꝑsona diuersæ. nil eĩ refert.inter impe
trantem, & eum cui⁹ nomine est impetratũ: quia vterq; est actor:
sed in hoc differunt, quia prim⁹ viuens impetrauit, sed decessit añ
quã citaretur: secundus verò mortuus erat ante impetrationẽ: &
sic ille impetrare non potuit, sed alius ꝓ eo impetrauit: & de isto
minus est dubiũ. Scias, quòd dec.cùm olim & ca.P.& G.alleg. ad
primum casum, parũ faciunt, imò nil, nisi in quantum loquuntur
de ꝓrogatione nõ facienda. Vides autem, quòd in his casibus te
net, ꝙ ope exceptionis finiatur iurisdictio: quod difficile est tene
re, saltem in secundo casu, p l, Neratius. quam allegat, per quam ñ
teneret priuilegiũ; multò minùs rescriptũ, Item aptè dicit l.2. ff.
quæ sent.sine app.rescin ꝙ si detur iudex aduersus eũ, qui in reb⁹
humanis non est, non tenet datio. Quomodo ergo dici potest,
exceptionẽ necessariam, quo ad primum casum, quo à principio
tenuit rescriptum: sed ante quàm ex eo fieret citatio, mortuus est
impetrans: dicere, quòd exceptio sit necessaria, non esset absurdũ
Super quo videri potest, quod scripsi in regula, is qui in i⁹, de reg.
iur.li.vj.& dicetur ĩ.§. 2.in princ.
m Rescripto. ¶ Contrarium Host.in quo aliquantulum instat.
n Veniens. ¶ Io.de Deo libro 2.quæst.vlt.quærit, an litigans corã
delegato, qui composuit cũ aduersario, renuncians rescripto &
oĩ suo iuri, hoc acto, quòd si non seruetur compositio, sit sibi ius
suum integrum, possit vti rescripto, si ꝯpositio non seruetur. Al-
legat, quòd non possit, de offi.deleg.significantisibus. vbi delega-
ta iurisdictio extincta non reassumitur, etiam si consensu partiũ.
soluit quòd non, si tradidit parti rescriptum, de renuncia.sanè de
pact.cùm pridem. Si non, tradidit distinguit, an compositio fuerit
conditionalis, an modalis. Primo casu vtetur rescripto: secundo
non, sed agat. vt modus seruetur, secundum no.de con.appo.ve-
rum. sed quia hoc procederet, etiamsi pactum illud nõ fuisset ap-
positum de resoluendo, tu distinguas, vt ibi scripsi super glo.2.in
ter conditionem constituentem, quo casu procedit, quod dictũ
est: & adimentem, & hoc casu optionem habet, an velit agere, vt
seruetur ꝯpositio, an repetere litem, vt in præ.dec.verum.& iura
ibi allegata probant prædicta, C.de dona.quæ sub mo.l,j. & vide,
quod ibi no.in dec.significantib.purè fuerat extincta iurisdictio.
ADDE, quod voluit Rom.consi. 331. scilicet quod si papa dat
mihi executorem contra Titium meum debitorem, quem ex-
communicare facio. deinde papa alteri scribit, quòd ipsum debi-
torem absoluat, si est mecum in concordia, & non sumus cõcor-
des, quòd soluat certo termino, quapropter absoluitur: sed si ter
minus solutionis labitur, quòd primus executor non poterit ite-
rum illum excommunicare.

tamur. C. de epis. & cle. in ecclesiis. Sed hoc de honestate: aliàs enim est contrà, extr. de insti. ad decorem. & vide j. de tractatu libellorum, in ti. de insti. Item quod non est dignus, ext. de resc. cùm adeò. de ęta. & qual. accipimus. Itē quòd non vult residere, ext. de cle. non resi. relatum. Item quòd facultates ecclesiæ, in qua scribitur, non sufficiunt, ext. de instit. c. j. & c. auctoritate. & de vit. & ho. cle. quo
14 niam. Item quòd non est clericus, vt s. † ¶ Sed vbi scribitur pro scholari, nūquid potest opponi, quòd non sit scholaris? Respon. sic, arg. s. ext. de præsum. ca. fi. Et dicit Io. de Deo in quæstionibus.
a suis[a], quòd merus executor non admittet hanc exceptionem, mistus verò sic: nisi is, pro quo scribitur, sit papæ familiaris. de hoc d
b ac. seu peti. §. pen. versi. pen.[b] Item excipitur, quòd impetrans fuit excommunicatus, vt ext. de prob. post cessionem. ext. de rescri. dilectus. & de ætat. & qualit. cùm bonæ. vel ab excommunicato constitutus, vt ext. de procur. ca. fi. nisi impetret super appellatio-
c ne, vel super ipsa excommunicatione [c], ext. de excep. significauerunt. & c. fi. & de rescr. ab excommunicato. & in dec. extrauaganti Gregorij IX. eo. tit. ipso iure. & hoc, sm dnm meum in Summa in ti. de excep. §. & qn. ver. illud etiā. de hoc s. §. prox. ver. sed quid
d si contrà [d]. † ¶ Quid de processu habito per literas ab excōicato ad
15 lites obtentas, nunquid valet, si nō excipiatur? Rñ. sic, cùm iudex per eas iurisdictionē recipit: sed cōtrà, ext. de rescrip. dilectus. Sed ibi non fuit processum per eas: imò ante quàm procederetur per ipsas, papa consultus dicit, quod si per excommunicatum sint obtentæ, & de processu mentionem non faciunt, decernantur viribus carere, scilicet quo ad effectū: quia per eas non proceditur: & vi-
e de, secundum Papā, extra. de off. delegat. capitulo, prudentiam [e].
16 † Sed pone: episcopus habens suspectum clericum, quòd ipsum accusare debeat, eum coram quibusdam clericis secretis excommunicat: clericus hoc ignorans, contra eum impetrat: nunquid valēt literæ taliter ab excommunicato impetratæ? Dic, quòd sic, in odiū episcopi, arg. ext. de renū. quod in dubiis. extr. de accusa. olim. Sed nūquid talis excommunicatio tenet? Potest dici, quòd sic: sed episcopus tenetur excommunicato ad interesse, extra. de sen. excom. sacro. Si autem clericus prius iter arripuisset ad sedē apostolicam veniendi contra episcopum, non teneret, ext. de ap
f pel. dilecti. Quæstio dominicalis est vtraque [f].

ADDITIONES.

a Suis. ¶ lib. ix. q. ix. de qua statim dicam.
b Versi. pe. ¶ Corrige ver. sed nunquid scholaris. Allegatio tñ vera erat ante additiones: nā ver. ibi sequens, qui incipit, itē nota, quod si. vsque ad finē §. fuit additio, vt ibi assignaui. Est aūt sciendum, quod ista quæstio, & illa non cōueniunt. ibi enim tractatur de scholari ñ clerico, qui impetrauit sup beneficio: in hac verò quæstio. Ioānis nō erat dubiū de clericatu. impetrauerat enim prouisionem annuam de decē à quodā monasterio, vt scholaris: & hoc negabatur, scilicet eū esse scholarē, quod in rescripto dicebatur scholaris, huic enim plus cōuenit ista solutio, quam illi. Allegat autem ad primū membrum solutionis, 2. q. vj. ab executore. de appel. nouit. ad sm de papæ notitia, allegat xciij. dist. c. j. c. dist. i ea. ext. de præsum. mādata. Quæstionē autē Compo. de illo, qui impetrat sibi prouideri in diœcesi Bono. dicens se scholarē Bon. cùm esset origine Paduanus, vide per me eo. ti. significante. super ver. Leodiensi.
c Excommunicatione. ¶ De ligato duabus excommunicationibus, qui impetrat super vna, scripsi in dec. e. tit. lib. vj. in 4. gl.
d Contra. ¶ De grauato etiam in iudicio, qui sine appellatione impetrat rescriptū super illo grauamine, distingue, vt scripsi e. ti. c. j. in gl. pen. Item de impetrato sup cōsecutiuis iudicij, putà super receptione testium per excoicatum cū aduersario non excōmunicato, dixi super regula, vtile. de reg. iur. li. vj. Itē sciēdū, quòd Rof. q. xlij. disputauit, an rescriptum valeat impetratum ab excommunicato de consensu procuratoris rei, cōtra quem impetrabat. Ad partē, quòd non valeat, instat, quod excommunicatus æquatur hæretico: itē depottato: & breuiter, multa interdicta excommunicato vide in regula, dolo facit. de reg. iur. li. vj. In prima parte. quæst. instat secundum, quòd veritas talis fuit tacita: qua expressa. rescriptū non habuisset: ergo in totum debet illo carere, e. ti. super literis. Tertiò consensus procuratoris mei ñ potest, quod meus nō posset, inducens multos casus, quibus partis cōsensus ñ proficit in aduocato, ff. de postul. quis prohibet, in milite procuratore, ff. de procur. filius. §. veterani. ad idem C. de leg. l. ab administratione. C. de quæst. l. seruos. C. de testi. l. parentes. C. de iurisdi. om. iu. l. priuatorum. Quartò, quòd dominus id specialiter mandaturus non fuisset, ff. de pig. l. obligatione. Ergo, &c. In contrarium multa, quę licent excommunicato, collecta in secunda parte quæstionis, de qua suprà: item C. de procur. ita demum. C. de ædil. edic. cùm mācipium. j. respon. ff. de contrah. empt. in huiusmodi. & vide Imol. C. de præc. imper. offe. l. j. & l. vniuersis. ff. de pet. hære. item veniunt. §. à quo. Item sibi imputet, qui talem procuratorem eligit, ff. mandat. cum mandato. ad idem ff. de exercitor. l. j. ff. si mens. fals. mod. dic. Soluit, ex rescripto agi non posse, cùm procurator illū illegitimare non poterit ad illum actum, ad quem habilis. vel legitimus nō erat: nec etiam per suum consensum potuit ius publicum immutare, ff. de oper. lib. l. cerdonem. de admin. tut. quidam decedens. & per præd. dec. super literis. pro solutione benefacit, quia iste non est casus, in quo requiratur exceptio, cuius omissio validat quandoque, quod poterat vitiari, sed ipso iure est nullū, per præ. dec. j. e. tit. lib. vj. Adde, quid si duo impetrant, & alter excommunicatus est, an valeat rescriptum? Rom. cons. 406. & ibi, quid de occulto excommunicato.
e Prudentiam. ¶ Expeditū est, quòd non valet, per præ. c. ipso iure.
f Vtraque. ¶ Tamen vnica, & est lis. & satis sufficit ille versi. pro illa quæst. & huic remisi in dec. j. de rescrip. lib. vj. in fi. 4. glo. ibi no.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impugnari potest ratione eius, ad quem impetratur.*
2 *Impetrari non potest rescriptum ad iudicem extra prouinciam morantem.*
3 *Rescriptum iudicis de nouo excommunicati, an, & quomodo perdatur.*
4 *Rescriptum in qua causa remittitur ad eum, à quo noscitur appellatum.*
5 *Literæ impetratæ, vbi episcopus extra suā diœcesim existens, causam delegat, an valeat.*

1 6. §. Ratione † quoque eius, ad quē impetratur, impugnatur rescriptū: putà si sit talis, quod non possit esse iudex. Quod dic plenè, vt s. de iud. deleg. §. pen. & fi. Item excipitur, quòd est obtentum ad iudicem vltra duas à diœcesi in qua res moratur, vel in qua res est sita, distantem: extr. de rescrip.
a nonnulli. de excep. olim. [a] Et sic poterit excipi, etiam si post litē contestatam vltra duas dietas trahatur, C. de cōsor. eiusdem litis,
b l. 2. Arg. contrà ff. quod quisque iur. l. 3. respō. j.[b] † ¶ Item quòd
2 est obtentum ad iudicem extra prouinciam morantem. licet in-
c fra duas dietas. quod dic, vt no. 3. quæst. vj. neminem [c]. † ¶ Item
3 quod iudex de nouo est excommunicatus: & sic rescriptum perdit ad tempus, extr. de offi. del. prudentiam. §. sexta. de excep. pia. lib.
4 vj. vel suspectus, extr. de offi. delegat. insinuante. † ¶ Item quòd causa remittitur ad eum, à quo noscitur appellatum: extrà de appel. hæc si in vna. & c. accepta. Arg. tamen contrà, ext. de matr. cō
d tra inter. eccles. contra. c. j.[d] † ¶ Item si episcopus, vel archiepiscopus extra suam diœcesim, vel prouinciam existēs, causam delegant, non valent tales literæ impetratæ, secundum quosdam. arg. ff. de offi. præsid. l. 4. ff. de iurisd. om. iud. l. fi. extr. de off. deleg.
e c. excommunicatis. & c. fi. de offi. præfect. vrb. l. fi.[e]

ADDITIONES.

a Olim. ¶ Hodie dic, vt in dec. statutum. de rescrip. li. vj. & vt ibi no. in gl. Olim dicemus contra secundum dictum de reali.
b Respon. j. ¶ Hoc cōtrarium nil facit. conueniret enim potius actori trahenti, quàm reo tracto. De principali dicto satis rescripsi de rescrip. dilectus. 2. in gl. ante litem. & de hoc j. tit. j. §. j. ver. quid si reus. & vide, quod dicam in principio.
c Neminem ¶ Et scripsi de iud. c. fi. in prin. vbi vide cum sua remiss. quæ est ad id, quod not. Host. in præ. §. pe. ver. centesimo. vbi plenè tractat materiam huius ver. & pręcedentis. Adde, vt per Fel. in c. nulli. de rescrip.
d c. j. ¶ Ibi soluitur in glo. pen.
e l. fi. ¶ Dic contrà, vt no. de off. leg. nouit.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impugnari potest ratione eius, contra quem impetratur.*
2 *Rescriptum contra priuilegiatum obtentum, nec de priuilegio mentionem faciens, an sit validum.*
3 *Impetratio contra abbatem, nulla de conuentu facta mentione, an valeat.*

a 7. §. Ratione etiam [a] eius, contra quem impetratur rescriptum, impugnatur. vnde per clausulā, Quidam alij, non trahuntur meliores, quàm sint in litera expres-
1 si, vt infrà §. ratione causæ. in ver. itē quod in eo. † ¶ Item excipitur, quòd est impetratum contra prædecessorem mortuum: nec illud fuit citatus: quare per eum nō debet successor cōueniri, extr. de rescrip. significauit. de offi. deleg. gratum. Arg. contrà. extrà de iud. quia V. & C. de cōtrahen. & commit. stip. l. fina. Et dic, quòd si impetretur super actione reali, tūc successor potest cōueniri: quia res transit cum suo onere, vt extrà de deci. pastoralis. j. versi. item quòd is, contra quem. Si super personali, & re integra moritur is, contra quem fuit impetratum, expirat, vt in capitul. significauit. si verò moritur re non integra, tūc successor per illud poterit conueniri,

ADDITIO.

a Ratione etiam. ¶ Dic, vt scripsi in quæstione, quam disputaui, posita super regula, is qui in ius. de reg. iur. lib. vj.

conueniri,vt in c.gratum.& in c.significauit.ibi, cùm nec per ipsas,dum viuit,&c.vel dic,vt ibi no.Item successor vniuersalis potest conueniri per rescriptum contra prædecessorem obtentum illo re ĩtegra mortuo:arg.bonum extr.de fo.com.dilecti.de hoc in præ.capitu.quia V.vbi etiam no.secundum Papam, vtrùm fiet
a nouus processus contra successorem [a].Item excipitur,quia est ꝯtra priuilegiatum obtentum,nec facit de priuilegio mentionem
2 extrà de rescrip.cùm ordine.† ¶Item quòd is,[b] contra quem im
b petratum est,tempore impetrationis non erat in rebus humanis ff.quæ sen. sine app.resc.l.2.extr.de rescrip.c.fi. nisi fortè sit tale illud,super quo impetratur,quòd hæres possit hæreditario iure ꝯueniri, C.de contrahen.& commit.stip.veteris.ff.de fideic.liber. cum quasi.in princ.in auhen.de iureiur.à mor.præstit.col.v.Item quòd mater,contra quam impetratur nomine filiorum,ad secúda vota transit:extrà de app.ex parte M.† ¶Item quòd vbi impe
3 tratur contra abbatem,non fit mentio de conuentu,cùm tamen sint bona communia:extr.de rescrip.edoceri.& §.de actore,vers.
c item etiam obiicitur, & seq.[c]

ADDITIONES.

a Successorem.¶Vt ibi scripsi in vlt.gl.
b Quòd is.¶Ad literam fuit iste vers.Vber.de Bob.vbi §.post prin.
c Et seq.¶Dic,vt ibi:qa valet,nisi essent capitula omnino discreta. Host.autem hoc mẽbrum plenè prosequitur sub versi.xcix. quærebat Guid.An.quæst.j.huius titul.an valeat rescriptũ impetratũ per conuentum,de abbate mentione non facta? Allegat, ꝙ sic,l. j.C.de diuer.resc.vbi rescriptum prodest fratri impetranti.Si hoc in carnali fraternitate,fortius in spirituali:de transl.c.2.facit,ꝙex sola affectiõe dicit̃ qs fr̃,ff.de hæ.insti.l.nemo dubitat.alle. ẽt ext. de iudi.cãm.In contrariũ alle.ff.de min.l.deniq;.§.sed vtrũ.vbi restitutio datur filio,ñ patri.Vnde cùm patrẽ ꝯtingeret,non datur. Ad idem e.tit.ꝙ si minor.§.si seruus.inducit etiam l,ait prætor.ff. de iur.del.vbi,qui non p̃t alienare,&c.distinguunt,vt si bona sint ꝯmunia,valeat, per præ.l.j.Nec ob.l.deniq;.qa restitutio minoris est beneficium personale.& sic personam non transgredit̃.de re. iur.priuilegiũ.li.6.cùm ꝯcor. Et aduerte,quia propter hoc dictũ hãc q.hîc scripsi,dec.præ.causam.Si dicatur, ꝙ illi fratres Duneb. essent rei,destruere videbatur distinctionem,quã posuit Ho. vbi §.& ideo ipse ibi tenet in vers.hæc tñ distinct. ꝙ sibiipsi erãt actores,& monachi rei.hoc satis præsumo,quia præponuntur:& qa ibi dicit,ingrediantur:&antiqua dicebat,aggrediantur.in antiqua autem patet,vt ibi scripsi, ꝙ quæstio erat super quadam ecclesia, & delegata erat abbati de Euescan.audiẽda &finienda appellatione remota.Secũdum hoc illa decr. determinat q.scilicet quòd ẽt causa sit talis,ꝙꝯuentus sine prælato in iudicio tractare non possit,impetratio tñ rescripti tenet super illa facta ꝯuentum: eo fortius,quando causa esset ꝯuentus,ita quòd etiam administratio esset diuisa,vt dixi in ca.edoceri.de rescrip. & hoc etiam ꝯqueritur. vt scilicet in communibus.& his quæ prælatus tractare non posset in iudicio sine conuentu, teneret impetratio rescripti facta à solo prelato:sicut teneret in illis facta contra solum prelatum:& in præd.c.edoceri.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum an ratione defectus seu taciturnitatis possit impugnari.*
2 *Clausula illa,si preces veritate nitantur,aut æquiualens,quid operetur.*
3 *Absolutiones an tot requirantur,quot præcesserunt excommunicationes.*
4 *Rescriptum non continens causam,propter quam persona conueniri debet,nullam dat iurisdictionem.*
5 *Impetrans quo casu dicatur falsarius.*
6 *Rescriptum seu mandatum generale,ad quæ extendi dicatur.*
7 *Exceptiones peremptoriæ,seu dilatoriæ, an contineri debeant in quolibet rescripto.*

1 8.§.Ratione quoque † defectus,seu taciturnitatis, rescriptum impugnatur:quia secundum de
a primo non facit mentionem [a].vt ext.de rescrip.cæterùm.in aut. vt sponsal.lar.§.si quis.coll.ix.extr.de offi.deleg.c.2.ff. de leg.3.si quis.in prin.C.de testa.auth.hoc inter.Valet tñ tunc ipso iure, nisi fuerit exceptum,vt ibi ꝓbatur:vel non ꝯtinet seriem prioris,extrà de dolo & cont.c.ex literis.secus si de prioribus faciat mẽtionem:quia tunc valent secundæ,vt in præd.c.cæterùm.& ff.de ꝓcur.si quis cũ procuratore.§.fi.ff.de iud.iudic.sol.ff.d̃ iure codicil.
2 diuus.§.licet.† ¶Item quòd non est ibi clausula illa,si præces veritate nitãtur,2 5.quæst.2.vniuersa.sed hæc secundũ canones sub
b intelligitur,licet non apponatur,ext.de rescrip.c.2. [b] Et tñ quasi
c semper æquipollens ponitur,scilicet,si est ita:e.ti.[c] in fi. Item excipitur,quòd non facit mentionẽ de appellatione à se interposita:vt ext.de ꝯfir.vti.vel inutil.bonæ.vel aduersario,extr.de rescri.
d ex parte [d].Itẽ licet dicatur in secundis literis,veritati & iustitiæ ꝑiudicantibus,non tamen valent,nisi expressam mentionẽ faciant de confirmatione præcedenti:vt ext.de confir.vti.vel inut.bonę. §.verùm Item excipitur,quòd faciunt mẽtionẽ in genere, nõ in specie,de possessionibus,vel ecclesiis,super quibus sunt obtẽtæ; extrà de dolo & contu. ex literis. Item ꝙ literæ absolutionis sunt generales,nec faciunt mẽtionẽ de articulo,pro quo fuit quis excommunicatus:vel vnam causam quis expressit,aliam tacuit:ext. de sen.excom.cùm pro causa.& c.officij.extr.de offi. ord. ex par-
3 te.† ¶Quia tot absolutiones sunt necessariæ, quot præcesserũt excommunicationes,ff.de noui ope.nunc.de pupillo.§.si in pluribus.2.q.3.§.notandum.ver.si.plura crimina.Item quòd in literis,quibus cõmittitur absolutio,non fit mentio de idonea cautione de parendo mandatis ecclesiæ præstanda: extrà.de sequestr. poss.c.j.in fi.extrà,de sen.excom.ad hæc.quia hæc est forma,siue mos ecclesiæ in absoluendo.vt ext.de offi.deleg. prudentiam. §.
4 sexta.& infrà §.prox.ver.item quòd impetrator. † ¶Item quòd articulus,super quo reus conuenitur,vel persona, quæ debet cõueniri, non exprimitur in literis : vnde non dant iurisdictionem, extrà de offi.del.cùm olim.& c.P.& G.Item quòd tacuit negotij processum super eadem re,extra.de re iudic. inter monasterium. 2.q.vj.§.diffinitiua.ff.de iudi.l.2.C.quom.& quando iud.in auth. qui semel.Item quòd tacuit seriem facti: vt extrà de coha. cle. & mul.super eodem.in fin.extrà de rescrip.dilectus filius abbas. Itẽ transactioem,ext.de decim.ex multiplici.Item iuramentum, seu numerum canonicorum,extr.de rescrip.constitutus.& de præb. pro illorum.de appel.dilecto.Item dispensationem, extrà de fili. presby.c.ex tua.Item exceptionem propositam, extrà de procu. in nostra.§.nos verò.Item priuilegium,extrà de præscrip.veniẽs. extrà de priuil.ex parte.Item confirmationem,extrà de const.ex parte.de præb.dilecto.prope fin. Item statutum, vel indulgentiam,extrà de constit.ex literis.de cler.non resi. capitulo, penulti. Item beneficium,& impetrauit super alio habendo,siue suum esset sufficiens,vt extrà de rescrip.cùm adeò.siue non,eod. ti.si pro
e ponente.extrà de præb.cùm teneamur [e].siue esset perpetua vicaria,extrà de præscr.postulasti.Item quòd tacuit ꝙ pater eius ĩ eadem ecclesia ministrasset,extrà de rescri.inter cæteras.de fil.presby.ca.2. Item quòd tacuit terminum præfixum ab homine ad ꝓsequendum appellationem statutum, extra de appel.sæpe. §. fin. de renun.veniens.Item quòd tacuit ordinem,siue religionem eius,contra quem impetra.extra de rescrip.cùm ordinem.Item de fectum natalium,extrà de fil.presby.per totum,lvj.distinctio.per totum. Item quòd tacuit, fuisse à capitulo dignitatem reuocatã, extrà de constit.cùm accessissent. Item quòd tacuit præbendam non vacare de facto, extrà de concessi. præbend. cum nostris.& capitulo,literas.§.final.Item quòd alius de mandato.Papæ fuisset receptus,extra.de rescriptis.mandatum & duobus cc.sequ.Item quòd tacuit,vel expressit tale quid,quo expresso,vel tacito,literas non obtinuisset,eo.tit.super literis.& c.ex parte.C.si contra ius vel vti.pu.præscriptione.quę ponitur 2 5.q.2.&l.& si legib[9].
5 & l.rescripta.† Et taliter impetrans,est falsarius: vt C. de falsis.si quis obrepserit. Item quòd non fit mentio in posteriori, quòd primum de consensu partium fuerit impetratum:licet dicatur in
f eo.nõ obstãtibus prioribus literis,extr.de rescrip.cæterùm.in fi.[f] Item quòd

ADDITIONES.

a Mentionẽ.¶Nisi primum ope exceptionis possit elidi, secundũ Ber. qui hoc no.e.tit.ex tenore.in fi.j.gl.vide quod ibi dixi.
b c.2.¶Vide,qđ ibi dixi sup gl.pe.pp præd. l. vniuersa canonizatã.
c Eo.tit.¶olim.in fi.Ita ibi Host.adde & ca.Rodulphus.& c.seq.
d Ex parte.¶Vide qđ ibi dixi super gl.fortè.Adde Rom.cõ.3 30.& ibi,ꝙ si quis impetrat à diuersis iudicibus plurima rescripta, & vtatur:an careat commoditate omnium.& de supprimente veritatẽ & non faciente mẽtionẽ de litis pendentia:& quando dicatur lis pendere:& quando expiret iuris actio primi iudicis per intimationem factam à secundo: & ꝙ si in literis dicitur Discretioni tuæ, de qua plurimum ꝯfidimus,videtur electa industria ꝑsonæ ibidẽ.
e Teneamur.¶Et e.tit.si motu proprio.li.vj.
f In fi.¶Vidi dubitari,an illud rescriptũ de consensu partiũ dicatur impetratũ,cui cùm cõtradiceret,quælibet pars habuit suũ & curia dedit tertiũ.videtur & sic, quia verũ est quòd cõsenserũt ãbæ partes tali rescripto.facit,qđ dixi post Hos. de offi.deleg.cap.vlti. post princ.Item non videtur hic iste reus fuisse necessarius:qa secundum id excommunicatus admitteretur ad cõueniẽtiã iudicũ quod tñ non fit vt scripsi e.tit.c.j.lib.vj.in vlt.gl.In contrarium facit vers.vlt.j. c.§.item hoc.reus fuit prouocatus, & inspici debet quis prouocet,ff.de iud,l.in tribus.ff.communi diuid.l.2. reus ergo,ne aduersarius iudicem habeat ad votum,cogitur stylum curiæ seruare.Et simile no.ff.de tuto,l.3.§.penul.super ver.cogi.benefacit C.de episcop.audien.l.si qui.ff.fami, ercis. l.hæres.§. non tantùm.Aliud enim est contrahere, aliud incidere in cõtractũ:vt ibi,&.ff.de re.iur.qui cum alio.facit etiam l.j.ff.quod met.caus. &

¶quod

Item quòd tacuit in secundis articulum, in primis principaliter. d legatum, ext. de rescriptis, cùm dilecta. Item quòd tacuit ius episcopale, extra, de decim. dudum. §. finali. de off. delega. super eo.

6 † ¶ Item excipitur, quòd rescriptum est nimis generale, vel nimis eneruat ordinariam iurisdictionem: extra. de rescr. ad hæc. de foro compet. ex tenore. & c. ex parte. Per mandatum enim generale non ꝓhibentur nisi illicita. ext. de resti. spo. audita. & de verb.

a signifi. super quibusdam. xj. quæst. 3. quod prædecessor [a]. Nec ꝑpter eum Papa intendit alicui præiudicare, extr. de maio. & obed. cùm inferior. in fi. Item excipitur, quòd impetrator tacuit sententiam fuisse latam, extr. de fide instru. inter. §. instrumentum quoque. ver. in omnibus. ext. de don. inter vi. & vxo. per vestras. C. de erro. aduoca. l. fi. C. sen. re. non pos. l. fina. vel interlocutoriam: vt extr. de re iudi. cùm olim. Item tacuit, quòd ipse alibi foret receptus, extra. de rescrip. in nostra. vel quòd aliàs literas vendidisset, vt eo. tit. ad audientiam. Item quòd impetratæ sunt ante terminum

7 appellationi præfixum: vt j. d appel. §. qualiter. ver. licet. † ¶ Vtrũ in rescripto debeat fieri mentio de peremptoriis vel dilatoriis exceptionib. & quid iuris sit, de hoc no. fm Papam, extr. de rescr.

b super literis [b]. ¶ Sed quid si procurator non contradicens literis, consensit in iudices cum impetrante: nunquid dominus poterit postmodum obiicere ꝯtra literas, de veritatis suppressione, vel falsi suggestione, vel de aliis? videtur, quòd nõ: vt ext. de cau. pos. & proprieta. cum olim. Sed dic contrà. Consensus enim procuratoris ad hoc valet, vt iudicem, in quem ipse consensit, dominus recusare non possit: vt in c. cùm olim. non autem, quin dominus possit contra literas exceptiones proponere, quas forsan procu-

c rator ignorauit [c].

ADDITIONES.

☞ quod ibi not. & quod scripsi de sen. excom. si verè. sup gl. pen. & ff. de separatio. l. fi. ff. ad l. Rhodiã de iact. l. 2. §. cùm in ea. §. fi. & de offic. deleg. ab arbitris. libro vj. & quod ibi nota Adde, quid sit tacuit in rescripto gratioso ad beneficium, de pronisiõe papali nulliter facta, vel cõcessa? Ro. cõs. 483. & an dicatur surreptitium rescriptum tacita acceptatione alterius beneficii facta in partibus ꝑ procuratorem: & an præsumatur scientia, vel ignorãtia, per eundẽ ꝯs. 481. Et an valeat rescriptum impetratũ non facta mentiõe de processibus & sententia nulla, per Bal. ꝯs. 405. lib. 3. Et an si impetrans dicat ecclesiam collegiatã, non tamẽ dicat, quòd electio spectet ad canonicos, an debeat carere impetratis? Vide Bal ꝙ ñ, ꝯs. 178. ADDE tu, an rescriptum nõ faciens mentionem de processu, valeat, vel ne? Dicas, quòd non si processus, vel sñia erat aliqua. Sed si processus erat nullus, bene valet, licet de eo ñ fiat mẽtio in rescripto. glo. in ca. ex tenore. ext. de rescript. & ibi scriben. gloss. in c. suggestum. ext. de iure patro. gl. in ca. cùm nostris. extr. de ꝯcessi. præben. Hostien. in c. pen. extrà de do. inter vir. & vxo. ibi do. Ab. Sicul. hoc mirabiliter exclamat. Item adde ad id, quod dicit ista additio in prin. ibi, de prouisione papali inutiliter facta, quòd impetrans rescriptum ad beneficium, in quo non facit mẽtionem de beneficio, quòd ipsa impetratio prius iniusta & illicita obtinebat, nõ valet hoc rescriptum. gl. no. in verbo, obtinebat. in c. eum, qui. de præben. lib. vj.

a Prædecessor. ¶ Addit Host. 33. q. 2. quos Deus. ff. de iure patro. l. adigere hoc. ver. 75.

b Literis. ¶ Et de peremptoriis est determinatum de lit. ꝯtest. ca. j. li. vj. Quis autem debeat probare, cùm dicitur falsum expressum vel verum tacitum, ibi satis scripsi in vlt. gl.

c Ignorauit. ¶ Hæc additio fuit dictum Compo, de rescrip. super literis. vt ibi scripsi in fine.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quomodo impugnatur ratione causæ.*

Personarum differentiam in rescriptis contentarum: cui, & quomodo competat æstimare.

2 *Clericus est maioris professionis quàm quiuis laicus.*

3 *Tempus, siue initium rescripti, in quibus debeat considerari.*

4 *Clausula, tam laicis quàm clericis, an comprehendat mulieres.*

5 *Clausula generalis, in qua exprimitur episcopus vel archiepiscopus: an comprehendat Regem vel Imperatorem.*

6 *Rescriptum continens quòd talis conqueritur de tali episcopo, & quibusdam aliis clericis & laicis, an comprehendat alios episcopos.*

7 *Conquerens de archiepiscopo Narbo. & quibusdam aliis illius prouinciæ, an possit extra ecclesiam metropolitanam Narbon. agere.*

8 *Cõquerens de archiepiscopo domicilium non habẽte, quo rescripto vti debeat.*

9 *Impetrans rescriptum contra vagabundum, cuius loci debeat eum pronũciare.*

10 *Rescripta non protrahenda, quæ sint.*

11 *Negotia maiora vel grauiora quæ dicantur.*

12 *Impetrans super diuersis personalibus ad diuersos, reum autem non cõueniens, nisi coram vno, an illa causa finita poterit eum coram alio per alias literas conuenire.*

13 *Promittens alicui dare decem Narbonæ, & alia decẽ Parisiis, an diuersis rescriptis contra se impetratis possit coram pluribus eodem tempore cõueniri.*

14 *Impetrans iudicem contra aliquem, an possit illum coram illo iudice conuenire, & iterum reconuenire illum coram alio iudice contra seipsum ab illo impetrato.*

15 *Exceptio an habeat locum, vbi is, qui super pluribus personalibus actionibus impetrauit, facit quòd omnes subdelegant.*

16 *Rescriptum ad futuras controuersias obtentum, an sit validum, seu admittendum.*

Rescriptum, quod præcepit aliquid fieri parte absente non per cõtumaciam, an valeat.

17 *Literæ generaliter contra clericum & laicum, & generaliter contra quosdam alios impetratæ, an includant monachum, vt per eas possit conueniri.*

18 *Imperator ex sola Principum electione, etiam ante coronationem dicitur verus Imperator. & habet ius administrandi.*

19 *Vsurpans quod suum non est, meritò perdit quod suum est.*

20 *Consideranda sunt tria circa quodlibet rescriptum, scilicet damnum, vtilitas & facultas.*

21 *Rescriptum super futuris actionibus impetratum, non prodest.*

22 *Reuocatio rescriptum & iurisdictionis datæ per illam, non extenditur ad futura.*

9. §. Ratione autem causæ, & aliis modis ꝯtra rescriptũ excipitur: vt si in eo monacho prioratus ꝯfirmetur: vt extra. de ꝯfim. vti porrecta. Item excipitur, quòd super re litigiosa, vel lite pendente, hoc tacito est obtentum: vt e. ti. c. j. & c. cum dilecta. & de dolo & ꝯtu. ex literis. C. vt lite pend. per totũ. extrà. eodem. ca. fi. extr. de priuileg. c. pen. xi. q. j. quia res. Item quòd est obtentum super re, cum cãæ cognitione ꝯfirmata licet nõ sit litigiosa: vñ non valet, nisi de ꝯfirmatiõe faciat mẽtionẽ: vt e. ti. c. j. & c. bonæ. Itẽ ꝙ in eo minores & viliores ꝑsonæ, & minora negotia exprimũt. Vñ ꝑp generalẽ clausulã, quidã alii, ñ pōt ad maiores personas, vel maiora & grauiora negotia, vel ad effrenatã multitudinẽ trahi: nec etiam ad pares personas vel magnas, si fraudulẽter aliquæ magnę sunt expressæ: vt ext. de rescrip tis. sedes. donec illæ magnæ sint in iudicio nominatæ. eo. ti. cũ in

a multis [a]. arg. Instit. de. iur. na. in fi. Hinc est [b], quòd si in scriptis spe-

b cificantur prædia vel possessiones clausula generalis subsequens & rebus aliis, non poterit ad decimas trahi: & sic obtinuit argum.

c ext. [c] eo. frequens. §. fin. [d] † ¶ Sed quæ sunt personæ digniores [e]?

d Respond. circa hoc non pt certa doctrina dari: sed iudex hoc æsti

e mabit ex circũstãtiis ꝑsonarũ in rescripto ꝯtẽtarũ & ꝯuẽrarũ, siue

1 sint ĩ dignitatib. siue priuatę. 23. q. 4. duo. & dicũt maiores ĩ primo gradu:

ADDITIONES.

a Multis. ¶ Ibi not. in gl. scilicet illorum, an sit necesse ꝯuenire prius expressum quàm inclusum in clausula.

b Est. ¶ Additio vsque ad versi. item opponitur.

c Ar. ¶ Extrà lib. vj. de restit. spol.

d §. fi. ¶ Si exprimitur decima cũ clausula, rebus aliis, super iniuria agi nõ poterit, secundum Gul. An. quæ. 7. facit, quod sequitur infrà versi. item quæritur, quæ. & quod not. Host. in §. proximè allegato, versi. non solùm. & ꝯuenit alia quæst. quam ibi subdit. an ꝑ talem formam possit agere super ecclesia? Et videtur ꝙ sic, per decret. Rodulphus. sed dicit ꝯtra. & idẽ ibi no. Redeundo ad primũ certum est, ꝙ actio iniuriarum infamat. ff. de his, qui no. infa. athletas. §. in lege. de sentẽ. & re iud. cũ te. & crudele est famã negligere. 12. q. j. nolo. & vt patet ff. de var. & extraord. cogi. l. pe. fama res inæstimabilis est, sicut de libertate dicitur. ff. de reg. iur. libertas. sed inæstimabile cũ æstimabili ꝯparari nõ debet: ergo hoc vt mal⁹ ñ includat, clausula rerũ ñ valet, si dicas, infamiã euitari posse, si ꝑ ꝓcuratorẽ defenditur & damnatᷣ, ff. de infam. furti. §. si quis vel si agatur in factũ temperatis verbis: vt facit libert⁹ ꝯtra patronum, ff. de dol. l. non debet. in fi. quia licet ꝑ hoc euitetur iuris, infamia, ipsa tñ opinionẽ hominũ ñ effugit, ff. de obseq. à liberis & liber. & c. l. honori. de testib⁹, testimoniũ. in fine. Istud ergo, vel aliud, qđ diminutionẽ status ꝯtineat, ex virtute clausulæ hoc casu nõ poterit intẽtari. facit clemẽ. de ꝓcur. nõ pt. & qđ not. ñ obstat lex, rei appellatiõe cãæ & iura ꝯtinẽtur. ff. de verbor. sig. & sic res corporales & incorporales. Instit. de rebus incorpora. ꝑ totũ: quia illud verũ, vbi significatio restricta ñ sit, vt in odiũ rescriptorum: vt in decr. sedes. Nõ obstãt ꝯsilia superiora. quæ procedunt corã ordinario vel delegato. q. ꝯpetens iudex esset. Pro his bene facit, quod scripsi post Host. de rest. spolia grauis. super verbo, iniuriis qui dicit, quòd vix potest in curia Romana haberi litera sup iniuria. Absurdum ergo esset, ꝙ generalitas rerũ illam includeret.

e Digniores. ¶ Hic prosequitur quæstion. Vinẽ. quas posuit in decret. sedes. & c. Rodulphus. & c. significauit. & plures ex his ponit Host. in Summa e. tit. §. quod continet ius commune.

gradu:minores verò in fecũdo,x.quæſt.j.antiquos.ff.ad leg.Cor. de fica.l.pen. Item æſtimabit potentiam,diuitias,nobilitatem, & honorem,extra.de teſti.ſuper eo. Item profeſſionem maiorem: vt quia eſt clericus,vel monachus,extr.de maior.& obed.ſolitæ.
2 ver.fecit Deus duo.† ¶Quid ſi quis nominauit in reſcripto ma
a ximum laicum a:nũquid tunc per clauſulam,quidam alij, poteſt clericus trahi?Reſpondeo,non: quia clerici ſunt maioris profeſſionis:arg.xcvj.diſt.duo ſunt.ext.de ma.& obed.ſolitæ.verſ.fecit Deus.& alterius,vt 12.q.j.duo.4.diſt.ſtatuimus. niſi adijceretur, & quibuſdam aliis,tam clericis, quàm laicis:vt ext.de reſcrt.ſignificauit.Tales enim partes intelligũt in ſubſtitutione fieri,quales præceſſerunt in inſtitutione,Inſtit.de vulg.ſubſt.§.ex diſparibus. Sed ſi dicatur,eps vel clericus,&adijciatur,&quibuſdam aliis,tũc
b bene includitur laicus,ſecundum Vinc.b. Quid ſi expreſſi mino-
3 rem,& medio tempore factus eſt maior?† ¶Item quid ſi magna perſona, quæ tempore impetrationis non poterat cadere in generali clauſula,nunc facta eſt pauper? Item quid ecõuerſò,ſi tũc erat humilis,nunc facta eſt magna perſona? Item quid ſi tunc q̃ſtiones non erant,ſed poſtea ſuperuenerunt,vt ext.eo.quia nonnulli.ĩ.verſ.fi.Item quid econuerſò,ſi tunc erat cauſa conuenien di,ſed nunc non eſt.Item quid ſi expreſſi rẽ, quæ tunc erat maxima,ſed nunc decreuit?Reſp.in his & ſimilibus tempus, ſiue nitiũ obtenti reſcripti conſiderari,ext.de reſcrip.ſuper literis.Ea enim, quę cauſa explicandi negotia geruntur,non refert quo tempore conſumentur,ſed quo tempore inchoentur,ff.de neg. geſt. nam
c & Seruius.§.ſi viuo c.† ¶Sed queritur,vtrùm per prędictam clau
4 ſulã,tam clericis quàm laicis,ꝯueniri poſſint mulieres?dicit Vin
d cen,dquòd non,ff.de neg,geſt.l.3.ff.de verb.ſignific.l.j.e Argum. contrà,ĩ.de diſputa.& alleg.aduo.§.poſt hæc.ver.vel ibi maſculinum.Quid de monialibus,vel monachis,vel conuerſis?Reſpon. nec illi,niſi de illorum ordine mentio fiat:ext.de reſcrip.cùm ordinem,ff.de rei vend.quæ religioſis.† ¶Sed nunquid expreſſo e
5 piſcopo,vel archiepiſcopo,in generali clauſula, intelligitur Rex vel Imperator?ar quòd non. Rex enim erat, & neminem præter Deum timebat,de poe.diſt.3.§.Dauid quoque.in c.totam,ar.con trà,xcvj.diſ.duo.extrà. de ma.& obe.ſolitæ.Secus fortè in ducib9
6 & comitibus:vt in præ.cap.ſolitæ.ſm Vin.† ¶Quid ſi in reſcripto dicitur, conqueſtus eſt talis de tali epo, & de quibuſdam aliis clericis & laicis:vt in præd.ca.ſignificauit.nunquid per hanc clau ſulam conueniri poterunt alij epiſcopi?Reſpon.ſi non adiungiť,
f clericis & laicis:tunc ſic f.extra de conſti.c. omnes.Si verò adiũgũtur,tunc nomine clericorum ſimpliciter propoſito,non intel liguntur epiſcopi:vt ſ.de leg.§.poſtremo,ver.quid diſpenſatum.
g & argu.ext.de præbend.c.fin.extr.de ſentent. excom. ſolet g.niſi fortè ſit conſtitutio,vel generale mandatum,vel edictum:vt 17. quæſt.4.ſi quis ſuadente.21.diſt.clericos. Quid ſi dicitur, contra epiſcopum Tholoſan. & quoſdam alios de prouincia Narbon. nunquid intelligentur illi,qui ſunt de ciuitate Tholoſe?Et videtur,quòd non extr.de reſcript.Rodulphus.Dic contrà,ſicut ſi diceretur,& alij de regno.Nam ciuitas eſt in prouincia.6.q.3.ſcito
7 te,7.qu.j ſcire.† ¶Quid ſi dicitur,non queritur Pet.de archiepiſcopo Narbonen.& de quibuſdam aliis prouinciæ Narbon. nun quid traheretur de ciuitate Narbonen.metropolitana? Videtur,
h quòd ſic,eadem ratione h. Alii contrà.per clauſulam autem illã, conqueritur P.de epiſcopo Tholoſe,& de quibuſdam aliis Tholoſanę diœceſis,nullus de ciuitate Tholoſę trahi poteſt:vt in pd. c.Rodulphus,Sed quid ſi reus eſt ſimul de ciuitate,& de diœceſi, vtrobique habens domicilium?vt extr.de reſcri ex parte. Reſp.ſi res,de qua agitur ẽ in ciuitate Tholoſę,non conueniretur per il
8 lam clauſulam:vt in c.Rodulphus.† ¶Quid ſi vagatur hincinde & modò eſt in ciuitate,modò in diœceſi, nec habet certũ domicilium,ff.ad munici.l.pen.& l.non vtique.&l.Labeo.& l.aſſumptio.quæritur,ratione cuius clauſulæ poterit cõueniri, ſcilicet an diœceſis,an ciuitatis?arg.quòd potius ſit cenſendus de ciuitate, quàm de diœceſi,ff.de iudi. ſi in iudicio.argu.contrà, quòd diœ-
i ceſis maior eſt vrbe.xciij.diſtinct.legitimus i. Sed dico, quòd vbi magis aſſiduè conuerſatur,ibi cõueniri poteſt C.vbi ſena.vel clariſſi.l.2.Quid ſi non diſcernatur vnde ſit,vel vbi habeat pergulã? Reſpon.cogendus eſt eligere certum locum vt ſatisfaciat,x.q.3. nec numerus.quod ſi nolit facere,conueniendus eſt vbi inuenitur,ne in eius poteſtate ſit creditores fraudare.ff.de eo quod cer. loc.l.2.ff.de his,quę in frau.cre.ait pretor.§.ſi debitorem.ff.de iu
9 di.ſolemus.ſed hoc in ordinario.† ¶Quid ergo ſi ſit delegatus? Reſpon.dicunt quidam, quòd quando quis impetrat contra taliter vagãtem.nec eſt certus de illius mora,dicat eum de ciuitate vel de diœceſi.Sed talẽ literam curia Romana non concederet: vt x.q.3.graue.33.diſtinct.habuiſſe.vnde melius eſt,quòd impetret generaliter cum clauſula,& quidam alii ciuitatis, vel diœceſis Tholoſanæ:& tunc per clauſulam generalem, vbi eum inue-
10 nerit,ibi eum poterit conuenire.† ¶Quid ſi indubitatè conſtat de perſona? puta quia dicitur in reſcripto de Guilielmo Durando domini Papæ ſubdiacono & capellano canonico Narbon.
k decano Carnotenſ.doctore decretorum k. & adiungitur non ſua diœ

ADDITIONES.

a Laicum.¶Ponit Hoſt.vbi ſup.prox.in comite Prouinciæ.
b Secundum Vin.¶Abbas contra ꝓpter varietatem ꝓfeſſionis:vt ſcripſi de decre.ſedẽs,ſup gl.ſed quas.Hoc placet Hoſti.vbi ſ.ver. quid ſi impetrať.ſed Gui.An.q.8.nõ ſolùm tenet primam, ſed ad dit,quòd dicať etiã,quidam alij clerici: hæc clauſula comprehen dit laicos iure minoritatis:& qa ſi expreſſiſſet,literas habuiſſet, e. ti.ſup literis.Dicit etiam,ꝙ Princeps,Papa,& Imperator,imitatores Dei,apud quem non eſt acceptio perſonarum, de iud nouit. non faciunt etiam illorũ differentiã.vnde dicit Imperator,quòd ſubiectis,ſine differentia perſonarũ,ius antiquũ intactũ cõcedit, C.de cadu.tollẽ.l.vna,poſt princ.& alibi vult,quòd æquitatis ratio cõiter in omnes præcedat,C.de fideicom.l.vlti.alibi dicit, nõ vacillare dominium per differentiã rerũ vel perſonarum,C.de le gi.hære.de emãcipatis,in fi.includãtur ergo ſine differentia laici, Nam verbum clerici,dubitationem facit. Sed, vt dicit, clericatus non ſubſtantiã ſed qualitatẽ deſinat:quę qualitas ſubſtantiã non immutat,ff.de contrahend. empt.l.pacta.ſed hominis ſubſtantia per clericatum non mutatur,& prius & magis fuit homo,quam clericus.rebus ergo,& nõ verbis innitamur.C.cõia de leg.l.2.de cle.commiſſa.§.porrò.lib.vj.Addit rationẽ,quia iã ex hoc immunitatẽ haberent laici:ſi non poſſent conueniri.Bona verba ſũt,q̃ poſuit:qa ad aliã materiam proficere poſſent.Sed allegare, ꝙ Papa noluerit vti differentia perſonarum aut rerũ,vbi conſtat,ꝙ vti voluit,eſt errare. Satis eſt ergo Gui.legẽ defendere ꝙ ſine dictione clericis,extẽdať ad laicos reſcriptũ habẽs clauſulã,q̃dã alij: expreſſo clerico,habito tñ reſpctu ad perſonã expreſſam,& ad illam,ad quã extenditur,hoc cõcedere vnde Hoſt. vbi hic in prin. dixi ponebat epiſcopum pro expreſſo:quid mirum,ſi laicum per clauſulam,quidam alij,adiectam ſibi conueniri conſentit.
c Viuo.¶Ad quæſtiones prædictas facit,quod not.e.tit.ſtatutum. lib.vj.in gl.habentibus.in fi.cum ſuis additionibus.
d Dicit Vinc.¶In c.ſignificauit.vbi ẽt ponit duas q̃ſtiões ſeq̃ẽtes
e L.j.¶Iſtæ leges ꝓbant contrariũ.Dicunt enim,ꝙ Si quis,& Alterius,ẽt fœminas ꝯprehendũt.ſed ipſe Vinc.allegabat ẽt ff.de leg. 2.q mulieres.& l.patroni. qui ibi vel in proximis rubricis nõ ſũt. Sed puto,ꝙ voluit allegare ff. de leg.iij. qui duos mulos.quæ facit ẽt ꝯ.& l.patroni.bñ eſt ſub tit.de ver.ſig quæ etiã facit ꝯ:quia dicit patroni appellatiõe patronã intelligi:vt dixi,gl. Vin.eſt in c. ſignificauit.per quam decre. probatur ꝯrium,vt ibi dixi poſt Pe. & Ab.& ꝯcor.ibi Guil.Na.& Gul.An.tenet idẽ,vt dixi ex mente, vel ſententia Papæ,non ex verbis.alleg.ff.de ver.ſig.ꝙ pronunciatio ſermonis in ſexu maſculino,ad vtrunq; ſexum referť. Ad l.j. ff.de ven.in poſ.mit.§.quæriť.reſpondet,vt ibi no.ſc.ꝙ in odium exhæredationis appellatio filij ñ comprehendit filiã.De materia ſufficiat ſeq̃ẽs remiſſio:& nullo mõ credo ponderatis legibus, quas Vincen.allegat,ꝙ in Vin.Speculatoris & meo,ñ ſit aliqs defectus.Quærebat Gui.ſecundus de quæſtione cõuerſa,ſcilicet an clauſula,quædam aliæ,comprehendat maſculos? Reſpondet ꝑ leges ff.de le.2.ſi ita ſit ſcriptum.ibi,exemplo pleniſſimum eſſet fœminino vocabulo etiam maſculos contineri. & de legat. iij.l. ſeruis legatis. ADDE,vt per Alex. poſt Bart.in dicta l.j.de verb. ſigni.& quæ ibi poſui.
f Sic.¶Idem Hoſti.vbi ſuprà,ver.quid ſi impetretur.
g Solet.¶Puto,quòd intendebat allegare:quia periculoſum.&ſic alleg.Hoſtien.in ver.quid ſi dicat.
h Ratione.¶Facit de præbend.quamuis.j.in fi.lib.vj.
i Legimus.¶De vrbe loquitur,non de diœceſi.
k Decretorum.¶Imitatus eſt dominum ſuũ Hoſt.qui in prædicto §.pe.ad fi.j.colum.poſuit ſic omnes ſuas circũſtãtias,& plus:quia poſuit locum originis,ſcilicet de Seguſia ſed ponit erratũ ĩ nomine:quia dictus eſt Petrus, cũ vocaretur Hẽricus:& tenet,ꝙ valet reſcriptũ.quod placet.nec obſtat quod ſtatim ſubdã,vt ibi dicam Sed Io.de Deo in quæſtionibus.lib.j.qu.41.tenet,ꝙ ſi impetraui ſuper eccleſia contra presbyterũ,ſi erraui in nomine presbyteri, licet conſtet de eccleſia,nõ valet reſcriptum:qđ eſt ſtricti iuris.al leg.c ſignificante.ſ.alleg.& c. Rodulphus.e.tit.& verè ſic ſeruať: quia ne ſtetur.in lite,reformatio literæ ꝓcuretur.& quod proximè dixi,procederet in iudice: & tamen in eo ſeruatur idẽ. Adde, quid ſi impetrãs in ſupplicatiõe poſuit nomẽ ꝯſultoris, cũ deberet ponere nomẽ iudicis:an reſcriptum ſit vitioſum?Bal.ꝯſi.467. 4.vol.q tenet,dũmodo conſtet de corpore,ſcriptũ ñ vitiari.Adde,ꝙ hanc doctrinam Spe.tenet excellẽs vir Bartholom. Cep.in quodã ſuo conſilio incipiente,quæriť.in prin.2.volu.vel in fine primi:paruũ enim cõſilium eſt, ſed ad materiã remiſſionum plenum.ibi enim ponit exemplum.ſi detur iudex aliqs, q dicať in reſcripto canonicus Patauinus, cum reuera ſit Vincentinus,vel ꝯ.

sua dioecesis, vel prouincia, sed alia? Respondeo, dicit Vincen. nō
a esse per tales literas trahendum. extr. de rescript. significante[a]. cū
huiusmodi rescripta nō sunt protrahenda. extr. de offic. del. cùm
olim. & c. P. & G. sed Inn. I I I. contrà, arg. Insti. de legatis, §. si qs
11 in nominis C. de testa. si in nomine. † ¶ Item quæritur, quæ di-
cantur maiora vel grauiora negotia? Respon. maiora, quę de ma
iorib. summis: grauiora, qa de fama, 6. q. j. ex merito. & c. deterio-
res. Item quia de beneficio, extr. de procur. querelam. Item quia
de spiritualib. vel de libertate, vel de crimine, extr. de transac. ea.
pen. vel etiam propter scandalum, quod inde contingere: posset
tamen de maiori summa, quam sit in rescripto expressa, bene po
test agi per clausulam generalem, nisi multum excederet: quia
modicū incrementum non debet mouere iudicem. C. de allu. l.
b penult. & fin. expressa tamen pecunia non potest de castro agi[b].
¶ Item opponitur, quòd est obtentum super rebus ad seculare
forum spectantibus. extr. de foro compet. licet. & c. ex tenore. &
c. ex trāsmissa. & c. ex parte reginæ. quod dic, vt s. ti. prox. ver. 30.
Item quòd negotio legitime finito est obtentum. extr. de re. spo.
audita. Item quòd in eo decimæ laico confirmantur, vnde non
valet. 6. q. 3. §. potest. ver. quas actiones. & ver. sic & prædicta. Itē
quòd facit tantùm de proprietate mentionem: vnde non valet
c super possessorio, vel econtrà. extr. de sequestra. pos. c. 1.[c] C. si à si
comp. iu. l. j. & l. si de proprietate. ff. de acquiren. possess. l. naturali
d ter. extr. de iudic. c. fin. vbi de hoc[d]. Et hoc intellige, cùm actor &
reus non sunt eiusdem fori, sed diuersorum: vt ibi nota. simplici-
ter tamen committendo, vtrunque intelligitur esse commissum
extr. de sequestra. pos. cap. 1. Item quòd ad diuersos iudices super
diuersis personalibus actionibus est obtentum. extr. de rescript.
e c. fi. & c. dispendia. & hoc verum est, secundum Vincen.[e] siue sint
delegati à papa, siue etiam ab ordinariis, siue sint legati in ordina
riis secus, qui quasi semper ꝯsueuerunt in certo loco causas audi
re, nisi fortè contingeret reum multùm vexari: quo casu si appel
letur, papa dicit simpliciter, quòd coram diuersis ordinariis, vel
coram vno delegato, & corā ordinario potest trahi quis: & hoc
fortè verum est, cùm primò traxit super vna personali coram de
legato: quia poterit trahere super alia coram ordinario, ne sibi
sua iurisdictio subtrahi videatur. secus fortè econuerso: vt si pri-
mò traxit coram ordinario, & postmodum impetret ad alium su
per alia personali, debeat carere commodo literarum: vt in præ.
c. potuit enim coram ordinario de omnib. agere, vel rescripto su
persedere, ff. si fami. fur. fe. di. l. j. §. fi. super realibus verò bene po-
12 test quis coram diuersis trahi. † ¶ Quid si super diuersis persona
libus impetro ad diuersos iudices, sed non conuenio reum, nisi
coram vno, nunquid causa illa finita potero eum coram alio per
alias literas conuenire? Respon. sic: quia solùm illius in commo-
ditas attenditur, vt eodem tempore coram diuersis non fatigeꝉ,
ar. ff. de arbi. si cùm dies. si arbiter. sed diuersis temporibus coram
13 diuersis trahere, non est vexare. † ¶ Quid si promisisti mihi decē
dare Narbon. & alia x. Parisiis, & in quolibet loco impetro cōtra
te iudicem, nunquid te potero coram vtroque eodem tempore
conuenire? Respondeo, non: quia commodius vtraque quæstio
coram vno trahitur: sed habebit locum tunc arbitraria vtilitas lo
ci, & commoditas attenditur, ff. de eo, quod cer. lo. l. 2. extr. de of
fic. deleg. P. & G. ¶ Quid si tractus super diuersis, vult probare, ꝙ
commodiùs tractarentur coram pluribus, quàm coram vno: ta-
men non habet locum quæstio commoditatis, quæ fortè diffici
lior & prolixior esset, quàm quæstio principalis. præsumit enim
ius, quòd commodiùs sub vno tractentur, licet quādoque aliud
euenire possit. ff. de legibus. nam ad ea. in auth. de consulibus. &
14 facit ff. de postul. l. j. §. sexum. † ¶ Sed nunquid[f] possum simul te
f conuenire coram iudice, quem impetraui contra te: & reconue
nire coram alio, quem contra me impetrasti, & coram quo me
traxisti? Respon. dicit Vincen. quòd si ego te prius conueni, impu
ta tibi, si postea me non conuenis. nam te potero reconuenire,
ff. de iur. om. iud. l. 3. §. si mutuę. 3. q. viij. cuius. nec traho te, sed tu
me, qui per meum rescriptum me reconuenire potuisti: secus, si
ipse me primò conuenit. Hodie autem reus, durante eodem iudi
cio, non potest actorem ꝯuenire, literas impetrando, vel etiā re-
15 conuenire, nisi apud iudicē: vt prę. c. dispendia. §. reus. † ¶ Quid si
is, qui super pluribus personalibus actionibus impetrauit diuer-
g sos iudices[g], facit, quòd omnes vni subdelegant: nunquid habet
locum exceptio? Videtur, quòd non: quia iam non trahit coram
diuersis. Dic, quòd aut super eadem re quis impetrat diuersos iu-
dices: & tunc non valet nec impetratio, nec subdelegatio vni fa
cta: vt extr. de rescri. ex tenore. Aut super diuersis rebus, vel actio
nibus: & tunc aut omnes subdelegant vni aliquid de iurisdictiōe
sibi retinendo, quo casu non valet: quia tunc ad eosdem appella
ret, & sic saltem in causa appellationis coram diuersis reus vexa-
retur, extr. de off. dele. super quæstionum. §. porrò. Aut subdele-
gant vni simpliciter, seu nihil iurisdictionis sibi retinendo. Quo

casu tenet, quòd agitur, ex quo priusquam fuerit oppositum, cō
missiones huiusmodi factæ erant: vt s. de recus. §. effectus. ver. sed
h quid si is iudex. hoc probatur in præ. §. porrò[h]. Et est ratio: quia
tales literæ apostolicæ non sunt nullæ, sed exceptionis ope
i sunt annullandæ[i]. ¶ Item excipitur, quòd ad quosdam iudi-
ces impetrat super petitorio, & ad alios super possessorio. non e-
nim valent tales literæ, argument. extra. de rescript. ex tenore. &
probatur & no. secundum Papam, extr. de cau. pos. & proprie. c.
j. ¶ Item quòd diuidit causæ continentiam, ext. de sequestra. pos.
c. j. C. de iudi. nulli. ¶ Item quòd est contra ius diuinum, xxv. q. 1.
contra statuta. extr. de consuetu. c. fin. vel ius positiuum, xxv. q. 2.
rescripta contra ius vel publicū, eadē q. nec damnosa. C. de sacro
sanctis ecclesiis, iubemus nullam. in fine. C. de incest. nuptiis. l. fi-
nali. Vel priuatum, sed enormem inducit læsionem, C. si contra
ius, vel vtil. publi. quoties. & l. rescriptis. quæ est xxv. q. 2. extr. de
k decimis, suggestum. de rescrip. c. 2.[k] Præmissa vera sunt, nisi d'ca-
tur in eis, non obstante tali lege, vel canone, ff. de legatis 3. si qs.
in principio. & C. de testa. auth. hoc inter libertos. C. de inofficio.
testa. si quando. in principio. ff. ne quid in loco pub. l. 3. §. si quis à
principe. extr. de rescrip. nonnulli. extrà de cogna. spiritu. c. 1. ex-
trà de offi. delega. super quæstionum. §. intentionis. xxv. dist. acu-
16 ti. & c. seq. † ¶ Sed si dicaꝉ, nō obstāte aliqua lege, nō valebit, qa
l nulla ē specificata, ar. ff. si qs cau. sed & si qs. §. q̄situ. ext. d' off. dele
m gati, ex parte[l] ¶ Itē excipit, ꝙ ē ad futuras ꝯtrouersias obtētum[m],
extrà

ADDITIONES.

a Significante. ¶ Tene qđ ibi scripsi in principio ver. propter decr.
statutū. de rescrip. lib. 6. teneo dictū Vinc. in suo tempore non te
nendū, quòd nō ponderabaꝉ dioecesis rei. quæ hodie pōderatur:
sed hoc dico, qñ expressa vera dioecesi nō trāsissent literę. ibi vid.
b Agi. ¶ Secundum Inn. vt scripsi in c. sedes. super gl. sed quas.
c C. j. ¶ & vide quod ibi no. in 3. gl. & quod super ea dixi.
d Hoc. ¶ Et in gl. 2. & clausulā sequētē, quā ibi nota. apertè posuit
Ber. auctor posuit inepti⁹. Præmiserat enim ibi Ber. ꝙ continētia
causæ diuidi non debebat, & ꝙ cognoscēdo de possessione, debe
bat cognoscere de ꝓprietate: & hoc dictū respicit ei⁹ determina
tio, hoc intellige, &c. ꝓpter interpositionē tamē aliqualis fuit in
epitudo: quia non adaptaꝉ delegato, cui vtraq; est commissa: nec
ordinario, nisi prima lite finita, vt ibi. Sed hîc dicitur. qñ rescriptū
committit proprietatem tantùm, non valet super possessoria: vꝉ
econtra, si possessorium tantùm, non valet super petitorio. Huic
dicto nō adaptatur hæc determinatio: ꝓcedit eīn dictū, siue sint
eiusdem fori, siue diuersi. Item quod dicitur de diuersitate fori, ꝑ
priè locum habet, quando diuisim vtriq; parti competit alterū:
vt in præ. dec. vl. Quando enim vni tantùm competit, vtrunque
non est eiusdem diuersitate fori. Nec defendas auctorē, quòd in
tellexit simpliciter rescriptum nō valere, eo quòd ꝯtinentiā cau
sæ diuidit, ꝑ l. nulli. C. de iud. vt j. ver. itē qđ diuidit. Huic triplex
respō. primò, quia verba ei⁹ hoc nō sonāt, nec mens: cum illū ca
sum ibi ponant. Secundò, quia nec ibi ꝓcederet determinatio de
diuersitate fori. Tertiò, quia lex illa, nulli. loquitur, quādo impe-
trantur ad diuersos diuersa rescripta, vnum suꝑ possessorio, alte-
rum super petitorio. Indubitatum est autē, quòd super altero tan
tùm cuiq; impetrare licet. ext. de rest. spol. per totum. Adde, an ꝯ-
missa causa possessorij, possit cognoscere de petitorio: Pau. de Ca.
cons. lxxij.
e Secundum Vin. ¶ in decr. vlt. e. ti. vnde sumpta fuit additio.
f Nunquid. ¶ Hoc repetitur j. de reconuen. §. pe. ver. pen.
g Iudices. ¶ Intellige per diuersa rescripta.
h §. porrò. ¶ Facit ad hoc de off. del. iudex. lib. 6.
i Annullādę. ¶ Tu dic ꝯ, cū dec. dispēdia. dicat ꝓcessū non tenere.
Cū aūt subdelegatio fit de ꝓcessu, de hoc de off. del. c. pe. lib. 6. in
3. gl. & facit s. e. ti. in princ. ver. sed obiicitur. Patet, ꝙ si subdelega
tio non tenuit, ergo nec processus habitus per illam.
k C. 2. ¶ Hos quatuor casus posuit Host. pro x. xj. xij. & xiij. pro quo
rum intellectu remittit ad §. quas vires. eo. ti.
l Ex parte. ¶ Vide remissionem, quam dabo j. de instr. edi. §. nunc
autem. ver. & scias.
m Obtentum. ¶ Cautius loquitur Host. ver. xvij. dicendo cum tex-
tu: decet hoc allegare, excipi, quod ad futuras cōtrouersias trahi-
tur. Hoc enim intendit decretalis illa, quòd habens rescriptum
cum clausulis generalibus in personis & rebus, trahebat aliquem
non nominatum in rescripto suꝑ cōtrouersia orta post impetra
tionem. procedit ēt, cùm solùm in rebus erat clausula, & ipsum
nominatū trahebat super tali controuersia. Si enim obtentū fuis
set super futuris, suspectum esset: quia hoc nō habet styl⁹. extr. de
sent. excom. c. ad hæc. si tamen appareret de veritate rescripti, &
certa scientia Papæ, parendū esset: facit de restit. spoliato. aud'ta.
in prin. & quod ibi scripsi post Inn. nam conseruatores, qui legati

extrà de rescript.c.fina.¶Item quòd impetrator,quod erat noto rium,asseruit occultum:& impetrauit,quòd absolueretur præsti ta cautione,extr.de app.consuluit.j.& de verb.significa. ex parte. §.fin.¶Item quòd non est prosecutus appellationem intrà tempora debita,extra.de appel.personas.c.cùm sit Romana.¶Et generaliter excipitur contra rescriptum,quòd is,à quo obtentũ est re integra obiit:extr.de off.deleg.licet.& c.gratum.& c.relatum.
a ff.de iur.om.iud.& quia.ff.de iud.mortuo[a].vel is, contra quẽ impetratum est:vt s̃.§.ratione etiam eius,contra quem,&c. vel etiã impetrans,s̃.§.ratione etiã impetrantis.¶Item quòd sublatum est.nam alter delegatus vel etiã ordinarius prius citauit extrà. de app.vt debitus.extr.de fo.compe.c.pe.¶Item quòd generali de-
b rogatum est per speciale,ext.de rescri.c.j.& c.pastoralis[b].¶Item quòd impetrans præuentus est coram ordinario:dixi s̃. ti. proxi. §.fin.ver.si autem iudex sit.¶Item quòd duo rescripta sibi inuicẽ contraria,sunt impetrata,extr.de fide instr.impetrari.extr.de off. dele.c.ij.¶Item quòd idem contra eundem super eodem diuersos iudices impetrauit:extr.de rescrip.ex tenore.¶Item quòd est ibi aliquod verbum ambiguum,vnde non est per illud procedendum,donec per delegantem fuerit expeditum,extr.de resc.cùm
c contingat.de iudi.cùm venissent.de præben.licet[c].¶Item quòd non extenditur ad dignitatem seu rectoriam, cùm scribitur pro simplici beneficio,extr.de præb.c.fi.¶Item quòd non potest fieri,quod præcipitur.extr.de rescr.si quando.¶Item quòd secundum rescriptum est impetratũ,ex quo sciuit quisprimum contra
d se fuisse impetratum,secundum do.meum[d],extr.de off.del.cum causa.de app.suggestum.¶Item quòd imminet scandalum, si impetrans beneficium obtineret,extr.de præben.cùm teneamur.
e rescrip.nihil[e].¶Item non valet rescriptum,quòd præcipit aliqđ fieri parte absente non per ꝯtumaciam,C.vnde vi.meminerit.C. si per vim,vel alio modo pos.tur.fur.l.fi.ar.extr.de ma.& obe. inter quatuor.de causa pos.& ꝓprie.c. 1.¶Item nota,quòd ꝑ clausulam,quidam alij,non possunt, nisi quatuor, in iudicium trahi:
f quorum nomina in primo citatorio, & etiam in quolibet[f], sunt
17 exprimenda:vt j̃.ti.proxim.§. 1.ver.item quòd per clausulam.† ¶Item nota,quòd si literæ sint generaliter cõtra clericum & laicum,& generaliter contra quosdam alios impetratæ, per eas nõ potest monachus conueniri,C.de epis.& cle.l.generaliter.ĩ prin.
g vbi habetur,quòd monachus non est clericus[g]:licet illud quidam
h intelligant de conuersis.Ad idem xvj.q. 1.legi.prope fi.[i]¶Item
i quòd non extenditur ad pensionem,nisi expressam de pensione
k faciat mentionem:vt extr.de rescrip.in decr.Alex.4.licet[k]. ¶Itẽ
l quòd ad rescripti interpretationem[l] non sunt vocati,qui sunt per illud vocandi,C.vt actio.ab hæred.l. 1.in auth.ibi posita,ff.de adoptio.nam ita.Item ꝗ obtentum est ab Imperatore nondũ coronato,vel infulato:vt C.de quadri.præs.l.fi.in fine,in auth.de con
m sulibus,in fi.ff. de re mili.ex eo[m].C.lib.xij.de decur.l. fi. quia non dicitur Imperator,nisi demum corona suscepta:vt ff.de testa. mi
n li.l.penul.[n]& ar.extr.de vsu pal.nisi.& de postu. prælat. bonæ. ij. in fi.Et dies coronationis,dicitur ortus Imperij:vt C.de fer.l.fina.
18 †Et sunt hìc ar.ꝗ donatio de ciuitate Bon.& suo districtu & de tota Romaniola facta ecclesiæ Romanæ per dominum Rodulphum regem Alemaniæ,nõdum coronatum in Imperatorem,si teneat:& ar.extr.de elect.c.venerabilem.& c.nosti. & c.nisi. in fi. cum suis similibus. At.tamen,quòd valeat rescriptum & prædicta donatio,ff.de of.ꝓcon.obseruare.in fi. Imperator enim ex so
o la Principum electione [o] etiam ante confirmationem aliquam verus est Imperator:& consequitur ius administrandi: vt probatur & no.xciij.di.legimus.vers.quo exercitus.in auth.ꝯstitutio.q de di.sicut & papa ex sola electione ꝯsequitur plenam potestatẽ regendi,& temporalia administrandi: & cùm nõ hẽat supiorẽ,cũ eligitur,confirmatur:vt lxxxix.di.si quis pecunia.in fi.xxiij.di.nomine.ver.planè postquam.Spiritualia verò non,secundum Bal. nisi postquam ordines & insignia recepit,quod fit specialiter in coronatione:& hæc potest esse causa,quare Papa ante coronationẽ tantùm media bulla vtitur:videlicet cum capitibus apostolorum dũtaxat,sine nomine proprio, licet statim post electionem
p & immutationem nomen suum designet[p]: licet aliud in metropolitano sit,vt extr.de vsu pal.c.nisi.extr.de postu.præl. bonæ. 2. in fi.De facto tamen plura ad spiritualem iurisdictionem spectantia ante coronationẽ exercet.Item prædictus in Imperatorẽ electus,nõ propriè donauit,sed dictam prouinciam ad ipsam ecclesiam ab antiquo tempore pertinere declarauit: sicut aliàs manumissio est datio libertatis:vt Insti.de manu.& xij.q.ij. cùm redemptor.Item verus dominus,ad quem res sua ab alio possessa reuertitur,etiam post tempora longiora retentionis, debet commodum obtinere:vt extr. de or.cog.c. 2. cum suis concord.& xvj. q. 3.§.potest.ver.si autẽ res. Ad hoc facit in auth.de nõ al.aut per.§. si minus.Certum est enim,ad ecclesiam eam ab antiquo ptinuisse,tam ex concessione Pipini patris Caroli Magni,quàm sequentium Imperatorum : sed fuerat de facto per tyrannos Principes
19 occupata.†¶Quare dignum est,vt dum vsurpât quod suũ non est,perdât etiam quod suum est vt xxv.q.2.sic decet.xxij.q.ij.§.itẽ præcepit.C.finium regun.si constiterit.& nos in singulis ciuicatibus & locisà syndicis in parlamẽtis,& etiam ab omnibus singulatib.personis à 14.annis s̃.& à communitatibus & Baronibus ipsius prouinciæ nomine ecclesię Romanæ recipimus recognitionem,ꝗ ipsæ ciuitates,& loca eorum,& territoria,& districtus pleno iure in temporalibus ad Romanam ecclesiam pertinent in solidũ,& pleni dñij,ditionis,iurisdictiõis,ptãtis & pricipat' ipsi' ecclæ substitutũ, iurauerũt ẽt ecclã Romanã,& oẽs Romanos põtifices

ADDITIONES.

☞sunt,de off.del.c.j.& vlt.lib.6.dantur ad futura,vt ibi patet.Verũ est,ꝗ per formã priuilegiorum solent talia concedi:& plus reis, quàm actoribus:vt patet,& not.& scripsi de priuil.c. 1.libr.6.§.ad ipsum.Si ergo alicui mercatori daretur delegatus per papam, vt omnes debitores suos coram illo conuenire posset,hoc solũ intelligeretur de obligatis ante datã,ꝑ ꝑ.decr.si.non obstãte illa generalitate,sufficiat:de proc.qui ad agendũ.in prin.li.6.fortius. vbi nõ est generalitas:vt j̃.versi.fi.Si autẽ Papa exprimeret,ꝗ omnes debitores præsentes & futuros,&c.istud esset modò obtentum ad futuros,& non caderet in exemplum præ.decr. si ver.aut literas.quia nõ violantur verba rescripti,& trahere, sonat actum coactum,ij.Machab.vj.de Eleazaro,cũ trahitur ad supplicium. Actu.xiiij.Paulum traxerat extr.ciuitatem. de sententia excom. cũ pro causa.ibi,traxit verberando per claustrum.qui si.sint le.lator traxit in causa.& c.per venerabilem ver.videbatur.

a Mortuo.¶Remittit Host.ver.xxix.ad summam.de offi.dele.§.& qualiter finiatur.vbi ponit alias exceptiones.

b Pastoralis.¶Dictum fuerat in §.ratione formę.& est primus post obseruantias.

c Licet.¶Ibi Papa declarauit verbũ Integrè,quod in suo rescripto posuerat:& hoc 2 5.Ho.de quo remittit ad §.& de interpretatione.eo.ti.vbi materiã diuersarũ interpretationum,not.de postu. præ.c.j.plenius prosequitur.

d Secundũ do.meũ.¶Vbi s̃.sub ver.xcj.qui ibi dicit,quòd aliqui talem fraudem fouentes,tenent contrarium.

e Nihil.¶Iste fuit centesimussecũdus & vltimus obiectus Host.vbi s̃.Adde,quòd rescriptum est nullum,cùm in eo dicitur,quòd nõ cognoscatur de causa:vt per Bal.consi.cxvii.iij.lib.

f In quolibet.¶No.vt in remissionib.dicitur.

g Cleric⁹.¶Sup.nec laicus secundũ thema.Oportet.n.sic suppleri.

h Quidam.¶S.Nepos de Mõtealb.vbi s̃.nec inueni hunc versiculum in hoc tractatu positum ab alio,quã ab ipso.alleg.de confir. vtil.vel inutil.porrecta.in fi.Puto,ꝗad hoc quòd de religione sit facienda mentio.

i Prope fi.¶Vide quod dixi s̃.§.ratione formæ.ver.item cùm dicitur,quòd priorissa.

k Licet.Vnde sumpta fuit decr.quamuis j̃.de præb.lib.6. 1.resp.

l Interpretationẽ.¶Iste casus & sequẽs fuerunt Alber.Gal.quem habeo duplicatum.In vno.n.habeo interpretationẽ:in alio impetrationẽ,& hoc plus ad propositũ,& ꝯuenit l.nã ita.sed ĩ l.j̃.statĩ alle.cũ sua auth.est erratũ:quia non est ad propositũ lex,& nullã auth.habet.Ex vicinitate igitur fuit error. Simile qđ dixi s̃.de act. vel pe.§.pe.ver.sed nunquid scholaris.Nã lex s.de act.& ob.hìc ꝯtinuatur illi ti.& habet auth.sed hodie faciũt ad ꝓpositũ.Item literæ primæ conuenit,quod sequitur,per illud vocandi: sed Alb. ponit,non sunt vocati,qui læduntur,ex ti.rescr.

m Ex eo.¶Alber.Gal.q dedit causam huic tractatui,nõ plus ponit, nisi quòd alleg.in contrarium l.obseruare.de qua j̃.

n L.pe.¶Corrige,antepe.& est lex,ex eo.superius alle.& pen.faceret ad contrarium.

o Electione.¶Quã faciunt vt singuli,nõ vt collegiũ,secundũ Ho. vt scripsi in c.venerabilẽ.§.quod aũt super.ver.vl noluerint.Hoc improbat Vpold⁹ per me iã dudũ doctoratus, in suo tractatu de iuribus regni & Imperij Romanorũ,c.6.& ibi in c.7.tractat materiam huius ver.Illud aũt improbat illa potissima ratiõe:qa hi,qb. hi principes successerunt,eligebant vt collegium,& vniuersitas, consistens s.ex principib.& vniuerso populo subiecto Romano Imperio:vt eligebat exercitus,illã vniuersitatẽ repræsentãs,vt sequitur.Et vide concordantias de re iud.ad apostolicæ.li. 6. in gl. pe.ergo iure collegiato vtuntur vt illi.cũ numerus minor septenario teneat collegiũ,de ele.c.j.Pro eo facit regula,is q in ius.de reg.iur.li.6.Dicit ẽt per eos sic seruari,qa primò conueniunt more collegiorum in villa Reyse, Treuerensis diœcesis,ad statuẽdũ diẽ electionis cõmuniter faciẽdæ per ipsos in oppido Francfort, ꝯcludens per prædicta valere electionem factam à maiori parte talis collegij:cũ id sit in collegiis regulare.& adde,qđ statim dicã.

p Designet.¶Vide quod no.super data sexti li.in gl.scire debes.

tifices veros dominos recognoscere, & in perpetuum habere & tenere: recipimus etiam sacramentum fidelitatis sub forma, quæ ponitur j. de feudis, §. quoniam. ver. sed & quando. Quosdam au tem vidi dicentes, q̄ Imperator ante coronationem potest dare priuilegia absq; Imperij læsione: putà, vt quis possit emancipare tutores & curatores dare, tabelliones creare: ea quæ sunt voluntariæ, non contentiosæ iurisdictionis, exercere, ar. ff. de off. pro-

a con. l. 2.[a] †¶In summa nota, quòd tria circa rescriptum considerantur, s. damnum, vtilitas, & facultas. Damnum, putà si erat excõmunicatus impetrator, cùm ipsum impetrauit, & tunc non valet vt s. §. ratione etiam impetra. ver. item excipitur, quòd impetrãs. Vtilitas, vt si tempore excommunicationis non erat excommunicatus: sed pòst, cùm in iudicio excommunicatur. & tunc dormit rescriptũ, donec absoluatur, extr. de off dele. prudentiam. §. sexta. Facultas, vt si papa scribit, quòd mihi prouideatur. tunc eñ si quod beneficium vacat, debet mihi de illo prouideri: & temp᷒ præsentationis consideratur, extr. de præben dilectus filius G. ar. contrà, quòd tunc tempus datæ respiciatur, extr. de rescr. eam te. Sed ideo illud est, quia & tempore datę, & tempore præsentatio

b nis illi, qui Iudæus fuerat, poterat ꝓuideri, sm̃ G. N.[b] Tu distĩgue & veri᷒: nã qñq; ꝯsideratᷓ actio, q̃ oritur ex rẽscripto: & tũc data atten

ADDITIONES.

a L. ij. ¶Vide q̃d no. in cle. de iureiu. Roman. ad fi. in gl. Romanos. vbi etiam inducitur quæstio Ia. de Are. quã ad literã posuit Cyn. C. de quadri. præ. l. bñ à Zenone. & est q̃o, an Imperator ante coronationẽ legitimare possit, & priuilegia cõcedere? & quia inuolumine sic habetur de vtroq; iure solenniter disputata, solã solutionẽ hîc ponã, q̃ ad literã talis est: Cum princeps vice populi eligatᷓ ab his, ad quos spectat electio de iure: vt in d. c. venerabilẽ. de ele. & c. ad apostolicæ. de re iud. li. 6. eiusdem est potestatis & vigoris electio ab eis facta de Principe, cui᷒ erat olim electio facta à populo, C. de adoptio. l. secunda. argu. ff. si quis cautio. l. si eum. §. qui iniuriarum. cum similibus. Sed electo à populo p legem regiã, omne ius, omnisq; potestas cõpetit: meritò ẽt ꝯpetit electo à principibus, ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde. & pCynũ de ve. iur. enu. l. j. ver. cũ enim. Et sic eadem iurisdictiõe fungatur, qua Iustinian᷒ eius lege ideo non tenetur: vt C. de leg. digna vox. & sic patet, q̄ potestatẽ habet legitimãdi & priuilegia cõcedẽdi, cũ iurisdõnem & potestatem imperialem obtineat. Subdebat autem ipse Iacob. quęstione: An talis legitimatus excludatᷓ fideicõmissariã substitutionẽ: & de hac dicã j. de suc. ab inte. super vers. sed ex facto quæritur. in vers. item scire debes. Ad prĩcipale dictũ. Iac. vide q̃d scripsi de verbo. sig. super quibusdam. super verb. reg. & in c. venerabilem. super verbo, iusto. vbi posui dictum Hosti. de principibus Alemaniæ pronunciantibus & tenentibus concorditer, q̄ in Imperatorẽ electus habebat omnem imperialem potestatem. quod etiã no. in præ. gl. Romanos. vbi etiam subditur de elec. in discordia: vbi vide. & addo ad id, quod ibi de registris posui. illud æquè posse ꝓcedere, qñ discordia habet probabile dubiũ facti: videlicet quia vterq; cõtendit se habere maiorem partẽ: vt si duo sunt quorũ quilibet se dicit electorẽ, s. Comitẽ, Marchionem, vᷓ Ducem. Nostris etiam temporibus vidimus duos simul reges in Boemia. Vbi verò non esset de maiori parte dubium, iniqua esset ꝯsuetudo, quæ daret ius administrãdi electo à parte minori, quem constat ius nõ habere in tali electione principum: sine aliis iuris rimulis stetur numero: sicut & hodie in certis casib. sufficiat, cle. de ele. quod circa. Sic & verè dicẽdus est abusus q̃d principes seruant, q̄ illo qui vicit in cãpo, sit potior. in quo, vt dicitur, xl. diebus vnus alterũ ibidẽ expectat: absurdissimũ eñ est à fortitudine sumi iustitiã: quod est delictorũ occasio: nec est fortitudo, quæ ñ est cũ iustitia laudãda: vt in auth. vt oẽs obe. iu. proui. in prin. col. v. & ex hac ꝓueniũt animarũ & corporum pericula, extr. de tornea. c. j. Itẽ verè est abusus & imp̄ræscriptibilis: quia per id Deus tẽtari videtur, ꝯ Euãgeliũ Matt. 4. Lucæ 4. & extr. de pur. vul. c. fi. & p totũ, 2. q. v. monomachiã. & sm̃ hãc in electiõibus, vᷓ ipsarũ ꝯfirmatiõibus, esset locus fortunæ vel sorti. quod Hiero. detestatur xxv. q. 2. nõ exẽpto. & c. ñ statim. Ad idẽ extr. de sort. c. fi. Itẽ lex dicit, Cruẽta spectacula ĩ otio ciuili, & domestica q̃ete, nõ placẽt q̄pp gladiatores eẽ ꝓhibemus. C. de gladia. l. j. li. xj. ¶Redeũdo ad primũ dictũ, mihi ꝯstat, iã dudũ duobus electis ad ĩperiũ, ĩpetratũ fuisse tp̄e Cle. V. à quodã magno p̄lato in eccl̄a Dei, priuilegiũ sup quodã pedagio eiusdẽ formę: & voluit ipse examinare duo, ã alterũ solũ valeret, vel an saltẽ vtrũq;. & q̄ valeret alterũ, ex quo administrabat vterq; ducebatᷓ C. de sẽ. pas. & re. l. si & q̃d ibi no. vt s. ñ attẽto fine, saltẽ medio tp̄e valeat alterũ. ad idẽ ff. de leg. ij. pe to. §. p̄diũ. q. & à qui. manu. nõ li. l. competit. & l. j. C. de te. & l. Barbarius. ff. de off. p̄to. Itẽ propter dubium cõstat licere, quod aliàs nõ liceret. Cõcor. q̃re de sepul. sacris. ĩ gl. pe. audita p suffragium. ff. de vsu. l. vsufructuarius. §. 1. & de rei vẽ. idẽ Põponius scribit. in prin. & l. si frumẽtũ. & quod ibi no. & Insti. de rerum di. §. quòd si frumentũ. Sic & in dubio nominis, ff. vt le. & fidei. no. ca. l. si duo eiusdẽ nominis. & l. sed & ipsi. de præ. stip. l. Paulus. §. j. ad idem ff. de bo. pos. sm̃ ta. l. qui ex liberis. & de vulga. & pup. sub. l. quo duo b. in prin. vbi substitutus ex duobus impuberibus vltimo morien te, si simul moriantur, vtriq; succedit propter dubiũ. In ꝯrium facit ambiguum iuris & facti, ff. de te. tu. l. duo sunt Titij. & de hæ. institu. in tempus. §. quod. item concursu alter alterum impedit, ff. de vsuf. quot. ij. respon. Itẽ dubio status, ff. de test. & sta. & de le. 3. l. j. & naturæ repugnantiæ, ff. de re. iu. vbi repugnãtia. Item mota hæreditatis controuersia, impeditur alienatio. ff. de peti. hære. l. diuus, in prin. & ver. causa autem. & fami. er. alienationes. vel di catur effectũ ꝯcessionis ex euentu pendere, ff. de test. tutel. l. iure nostro. §. fi. ff. de sol. qui res. in prin. j. & ij. re. de rebus du. quidam. C. de iud. rem non nouã. Nã cùm veritas apparebit, alterum deficier, viij. di. veritatis. ff. de pac. l. si tibi x. §. pe. & effectum intelligas in obseruantiam & declarationẽ. Realiter enim ꝯcessio nõ pẽdet q̃ statim valuit, vel nõ valuit, vbi de potestate cõcedentis q̃ritur. Faciãt no. Inst. q. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostib. in prin. & ff. com munia præ l. si. & vide extr. de fri. & malefi. fraternitatis. in fin. de eo enim quod in re est certum, quia nobis incertũ, dicitur ibi fina le nostrũ iudiciũ pendere ex futuro: vt ibi no. in vlt. gl. Nec iuuabit administratio re p̄bati, q̃ priuilegiũ ꝯcesserat, ff. de reb. e. q. sub tut. vel cur. l. qui neq;. C. de tut. qui non sat. in l. dubium. & l. si. in quibus ca. in inte. rest. nõ est ne. l. si tutor. Non enim veri prĩcipis & eius q̃ se pro tali gerit, est eadẽ administratio, ff. de eo, qui pro tu. & l. ij. de doli exc. l. apud Celsum. §. si quis ñ tutor. Nec administratio, cui ius resistit, iuuat in hoc casu, C. de nu. actua. & c. l. actuarios. & quod ibi no. ff. de cond. ind. si vrbana præ. Faciunt. quę scripsi post Inn. & alios, de elec. nihil est. post gl. & de rest. spo. in literis. in magna gl. De secundo verò dubio. cùm ꝯtulit vterq̃ obstat ĩpetrãti l. eum, q̃ duobus. ff. de acq. hæ. vbi scriptus hęres in duob. testamentis eiusdẽ testatoris, dubitãs quod valeat, ex neutro põt adire. Itẽ quicũq̃ sit exitus, si propter dubitationem iuris & facti ꝯcedere non potuit, & sic fuit nullum, nõ ꝯualescet: vt in regula non firmatur. li. 6. cũ concor. & e. ti. quod ab initio. ff. Sed verius videtur, q̄ qualiscunq̃ sit exitus quæstiõis, tutus sit priuilegiatus. ff. de hære. insti. l. si quis ita hæredẽ scripserit. & de acq. hæ. cũ hæres. §. fi. de cond. indeb. l. Iulianus. ad Velleia. l. aliqñ. § si Hoc intel lige altero approbato. Ex illa enim approbatione & declaratiõe admissa consuetudine administratiõis licita, saltẽ respectu approbantis & ius habentis, solidatur ius ab ipso priuilegiato, ff. de rei vẽ. si actio. de fun. do. l. pe. ad Treb. l. filiã fratribus. ff. de vsuc. l. cũ vir p̄diũ. & de doli exc. apud Celsum. §. si à Titio fundum. admittitur; à iure prouisio, qua q̄s prouidere vult actibus suis in oẽm euentum, de postu. c. vno, li. 6. de vul. & pu. sub. cohæredi. §. cùm filiæ. & de mili. testa. l. 3. in fi. C. de testa. manu. l. si iure. Sed contrà dicit decr. vt quis duas. de elec. li. 6. & de fi. inst. inter dilectos. ver. cæterũ. Hoc solue, vt ibi no. in 4. gl. ad dec. vt quis. Respondeo, q̄ contractus matrimonij spiritualis, vel carnalis, constare non potest ex consensibus iteratis. Aut enim primo consensu tenuit: & sic nil addit iteratio. Aut non tenuit: & tunc potest consistere ex secundo, & in spirituali ex illo solo petenda erit confirmatio, vt ibi. facit, quod no. de trãsla. præla. c. fi. in princ. Ex prædictis patet, q̄ longè fortius est ius habẽtis ab vtroq; medio tempore, quàm habentis ab altero tantùm: quia cùm principaliter hîc quęramus de veris vocibus, cùm vterque maiorem partem illarum se habere contendit: in impari numero electorum: temperetur alter habere partem maiorem, & quicunque sit ille, tutus est priuilegiatus habens idem priuilegium ab vtroque: & sic eo vti posse videtur, sicut dicitur, quòd natiuitas posthumi, quæ speratur, non differt aditionem existentis in eodem gradu cum illo: ea saltem parte, quam in omnem euentum habiturus esset, ff. de acqui. hære. l. ventre. e. tit. cùm quidam. ff. de iudi. sed si restituatur. §. fi. & si pars. hære. pe. l. antiqui. adducitur. ad fi. C. de pe. hę. l. fi. Bene facit ad casum ff. de vsuf. cuiuscunque. §. si fundus 2. respond. Quod autem dixi de euentu extituro in omnem casum, soluit contrà decr. secunda, de rest. in inte. in fi. & de le. i. §. si pendeat. & l. bouem. §. vl. ff de ædil. edict. In illis enim cessat illa ratio, quia exitus non erat vniformis, vt s. imò erat difformis, per quem apparere poterat, a gentem ius habere, & non habere. Adde. quòd Imperator possit ante coronationem priuilegia concedere, sequitur Paul. de Cast. cons. cviij. De q. autem vltimò hîc posita per Io. And. vide Oldr. consil. 22. incipiente, ad quæstionem. Et quod dicit de Regibus Boemiæ, Old. etiam consuluit consilio cxcj. inci. nullo modo videtur.

b Secundum G. Na. ¶cuius fuit hucusque totus iste ver. in decret. præ. eam te.

attenditur, vt in c.eam te. Quandoque ex rescripto non oritur actio, sed super ea impetratur: & tunc etiam data similiter attenditur: extr.e.c.si. Quandoque valor rescripti attēditur: vt j. ver. sed distingue. Quādoque obligatio, quæ oritur ex mora, vel culpa eius, contra quem impetratur, vt extr. de præben. c. dilectus filius G. & de rescri. capitulum. & tunc rescriptio rescripti attenditur. Quandoque negligentia iudicis, vel impetratoris, ratione pscriptionis contra iurisdictionem currentis: vt quia causa ꝯmissa est intra certum tempus decidenda, extr. de app. super eo. ij. & tunc attenditur præsentatio. Quandoque tantū negligentia impetrantis: vt extr. de rescr. si autem. & c. plerunque. & tunc agēdi possibilitas spectatur. Quandoque odium impetrantis, extr. de off. del. prudentiā. & de vsur. quia frustra. & tunc tempus agendi. Quandoque attenditur perpetuatio iurisdictionis, vt iam dicam, secun
a dum Pe. de Sam.[a] Vel distingue, & aliter. nam aut agitur de vigore, id est, an valeat ab initio, vel non: & tunc tempus datæ spectatur, extra. de rescript. constitutus. & cap. super litera. & de restitu. in inte. tum ex literis. in fi. & in præ. c. eam te. Aut de iurisdictiōe perpetuanda: & tunc subdistingue. nam aut agitur de perpetuanda iurisdictione iudicis: & tūc tempus citationis spectatur: vt ext. de off. del. gratum. de fo. compet. proposuisti. ff. de iudi. si quis postea. & l. vbi. & de iuris. om. iu. cùm quædam puella. Aut de perpetuanda iurisdictione rescribentis: & tunc tempus receptionis: vt cùm quæritur, quando per ipsum iurisdictio detur: vt in præ. c. super eo. & 4. qu. v. quisquis. vel si agatur ex eo, quod fit contra rescriptum: vt extr. de præbend. dilectus filius G. Cùm autem quæritur quæ literæ aliis præiudicent, tunc inspicitur præsentationis
21 tempus, vt præ. c. capitulum. & ext. de appella. vt debitus. † ¶Sed pone, tempore impetrationis credo te mihi obnoxium, cùm nō sis: sed tempore præsentationis bene es obligatus: nunquid iudex impetratus procedet? Respon. non: extr. de rescri. quia nonnulli. Idem est, si rescriptum sit sic obtentum: Conquæritur T. de P. & quibusdam aliis super hac re: quia non prodest rescriptum impe
b tratū super futuris actionib. † Idem est in reuocatione dicendū[b]:
c ext. eo. c. si. dominicalis quæstio est[c].

ADDITIONES.

a Pe. de Sam. ¶Quod etiam scripsi in præ. decr. dilectus. ij. de præb. super. fi. 2. gl.

b Dicendum. ¶Sc. quòd reuocatio rescriptorum & iurisdictionis datæ per illam non extendatur ad futura. hoc secundum literalē reuocationem. sed in venereali prædicta, à qua sumpsit hæc verba, est litera recōuentione: & secundum illam tenet auctor, ꝙre[9] reconuenire non potest actorem, nisi actione, quæ sibi competeret tēpore rescripti impetrati. quod placuit Damaso q. 12. de rescri. quod placet, vt vniformis sit virtus rescripti in actore & reo, & vt rescriptum tanto minus præiudicet ordinariæ potestati. decre. tamen vltima, & ti. solùm in impetrante loquitur. & vide, qđ de hoc plenè dixi in decr. dispendia. §. reus. ver. obnoxium.

c Est. ¶Venealis fuit secunda in ordine, & fuit etiam Damasi: & al leg. pro rescripto. C. de iur. & fact. igno. error. extr. de const. c. 2. đ ap. super eo. ij. in fi. de exce. c. pe. ff. de rei ven. si n autem. §. j. & materia decr. abbate. de re iud. lib. 6. Sed ad hoc & similia respondetur, hoc speciale in odium rescriptorum, vt dixi in dec. quia non nulli. super gl. sed videtur.

ADDITIONES NOVAE.

§ Quæ differentia sit inter edictum & rescriptum. Bart. in l. post quam. §. imperator. vt leg. no. ca.

§ Nota ꝙ non inspicitur tempus quo supplicatio datur, sed tempus datæ literarum, idest dies in qua supplicatio signatur, quia illud est tempus datæ. ita dicit Bal. in l. j. ĵ. vt lite penden. Et etiam ibi dicit ꝙ supplicatio non suspendit processum, sed rescriptum sic, dummodo producatur ante sententiam. fac. quod no. Inn. in c. audita. de resti. spoli. & c. cum quæstione. e. ti. per Hosti.

§ Quando rescripta sibi inuicē derogent no. Host. ext. de resc. c. j.

§ Rescriptum est strictè interpretandum, vt in c. causam. de rescript. & ibi bona gl. & c. j. de off. deleg.

§ Nota ꝙ rescriptū vires accipit ab intellectu scribentis, no. Inn. in c. cū ecclesiasticæ. extr. de exc. idē de priuilegio, idē de bñficio, idē de statuto, l. fi. C. de leg. De clausulis & formis quæ ponunť in rescriptis no. d. Bal. in l. de quibus de legi. Et an clausula referať ad oīa pcedētia: dic ꝙ sic, si ponit respectiuè, tūc referť ad ꝓpriū antecedēs, l. fi. §. scio. de leg. 2. si absolutè, tūc aut termini sunt similes. & tūc ad omnia, l. j. de libe. pte. C. aut sunt ꝯrij, & tūc aut ratio iuris vel significatio est data, & refertur ad illud, l. Plauti[9]. de auro & ar. leg. aut dubia, & tunc ad proxima. vñ in dubio semp vltima opinio magistrorum videtur approbata, l. si idē. §. fi. ff. de iur. om. iudi. Bal. in dicta l. de quibus. Vide gl. in c. statutum. §. j. de reser. li. 6. super vers. in signibus.

§ In auth. hoc inter liberos, C. de test. Bal. distinguit, an in rescripto sufficiant illa verba generalia, non obstante aliqua l. gl. hic dicit ꝙ non. fac. quod no. C. de prec. imp. off. l. rescripta. & l. fin. C. si contra ius vel vti. pub. & gl. in l. i. C. de lib. cau. princeps non videtur velle aliquid iniustum, vt c. j. de consti. lib. 6. & c. ex transmissa. de fo. compe. Aut ergo ista clausula respicit solum ius principis, & sufficiunt verba generalia. si autem vtitur in detrimentum aliorum qui habent ius, requiruntur verbaba specialia, l. j. §. pen. in fi. de actio. emp.

§ An rescripti præsentatio sit de processu. de hoc per Inn. in c. audita. extr. de resti. spoli. & c. ex conquestione. extr. e. per Host. Bal. in l. j. C. vt lite pen.

§ In l. j. de dot. promis. allegat hæc lex ꝙ si rescripta vel priuilegia contineant duo specialia, non valent. ita dicit Bal. ꝙ allegauit Iaco. de bel. in curia regis Roberti.

§ Si opponatur contra rescriptum exceptio vel falsi suggestio. quis debet probare Cynus. Iaco. But. & Bal. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vti. pu. & Io. And. ext. de lit. contest. in c. j. in lib. 6. in nouella. & non sufficit narrare factum, nisi & qualitas narretur gl. in dicta præscriptione, & c. super eo. extr. de cohab. cler. & c. super lite. extr. de rescrip.

§ An gratia facta per papam nondum scripta insolita literarum forma, vel scripta, sed nondum bullata, expiret mortuo papa Io. And. & Archi. in proœm. 6. lib.

§ Nota ꝙ vbi rescriptum nil addit iurisdictioni ordinariæ, videť nuda monitio. Bar. in l. sæpe. de off. præsi.

§ In l. humanum. C. de legi. nota ꝙ illud quod plurium auctoritate fit, maiori auctoritate roboratur, l. 2. ff. de repu. & ideo concilia debēt esse maioris auctoritatis quàm decretales vel epistolæ. vnde dicit Arch. in c. j. de const. lib. 6. ꝙ rescripta contra concilia impetrata non valent, nisi de illis expressam faciāt mentionem, sed contra sigulares epistolas valent ex clausula generali, non obstāte aliqua decretali secundum eum.

§ An rescriptum intelligatur in dubio proprio motu ipsius principis concessum, vel ad petitionem partis, l. j. de peti. bono. sub. ꝑ Bar. lib. x. & c. si motu proprio. de præben. lib. 6.

§ Si rescriptum non est præsentatum, an reus possit petere ꝙ præsentetur. Domi. Io. episc. vicen. in c. ex conquestione. de rest. spo. Io. An. & Hosti. ꝙ non. Io. de ligni. & Inn. quòd sic. vt c. vt debit[9]. de app. Et an delegatus habeat iurisdictionem à die datæ rescripti, vel a die receptionis rescripti. fac. c. pastoralis. de rescript. & l. man. C. manda.

§ Nota ꝙ in omnibus contentis in rescripto, vel tacitè, vel expsè, vel ratione accessorij, vel connexitatis, ita potest peti procedi per reum, sicut per actorem. ita dicit d. Vinc. in dicto c. ex conquestione. & c. j. de causa possessio. & proprieta.

§ Quid si dicam instrumentum contra me productum fore falsum, & iudex pronuntiat fore verum, cum tamen sit falsum, & ꝓpter illum fert sententiam contra me, an valeat sententia. Bar. de hoc in l. j. §. idem Pomp. quod falso tuto. aucto. & l. licet C. de procura. per Cynum.

§ Nota ꝙ nomen integrum & cognomen debet poni in rescriptis. Inn. & Host. in c. cum accessissent. de consti.

§ Nota ꝙ licet in rescriptis deficiat verbum principale non propter hoc vitiatur. Bar. in l. verbum volo. C. de fideicom.

§ Quid si impetraui rescriptum à principe contra reum, reus moritur, volo vti contra hæredem eius, Cynus in l. temporales. C. quando libel. prin. da. dicit ꝙ sic, vbi Spe. de hoc contra. in ti. de iudi. dele. §. restat. vers. quid si in Petro. fac. Bal. in l. j. C. quando lib. prin. da. Inn. in c. significauit. de rescri. Angł. in l. si decesserit. qui satisda. cog.

§ Quid si actor impetrat vt possit conuenire reum sub vno iudice, reus verò impetrat vt non possit conueniri nisi sub tali iudice debet præualere rescriptum rei. notat Gui. de cu. in aut. qua in ꝓuincia. vbi de causa agi opor.

§ Quid si actor impetrat rescriptum, peto ab ipso originale, ipse vult dare copiam ipsius. de hoc Cynu. in authen. si quis in aliquo documento. de edendo. & l. hoc sanctione. C. de diuersis rescrip. in l. idem fiet. de testamen. tu. facit ꝙ si rescriptum dicat ꝙ iudex q in eo rescripto dicitur datus, de hoc possit cognoscere, sicut si dicatur impetratum contra veritatem, vt l. præscriptionis. si ꝯtra ius vel vti. pu. fa. quod no. Inn. in c. pastoralis de off. del. Bar. in dicta l. idem fiet.

§ Pone quidam habens plures creditores inter quos erant aliqui in diem, impetrauit rescriptum vt non possit conueniri à suis creditoribus vsque ad triennium: quæritur à quo tempore incipiet triennium, respectu illorum creditorum qui sunt in diem. no. per Cynum & doctores. l. finali. de tepu. hære. & do. Nicol. de Neapol. l. cum vulgaŕ. de dote præleg.

§ An possit quis impetrare rescriptum vel priuilegium super aliqua causa Bal. in l. ij. vt lite penden.

☞ An ex reſcripto quęratur ius ignoranti, Bal. in l. beneficium. de conſti. prin.

☞ Qui impetrat iudices ſuper quadam pecuniæ quantitate ad decem libras, & ad mille agere poterit, ſecundum ſtylum qui conſiderandus eſt. Hoſtien. in c. quam graui. de crimi fal. & Archid. & Io. And. in c. cum multis. de reſcr. lib. 6.

☞ An reſcriptum datum contra non nominatum valeat. de hoc per Io. An. in dicto c. cum in multis. in nouella.

☞ De hoc verbo, inducas, appoſito in reſcriptis an importet coercitionem & compulſionem, an tantùm perſuaſionem. no. in c. ſi pauper clericus. de præben. lib. 6. per Archid. & Io. And. ibidem in nouella plenius.

☞ Quid ſi contraxi tecum, & promiſiſti mihi ſub pœna, & iuraſti non impetrare aliquod reſcriptum contra me: poſtea impetras, an incidas in poenam, & periurium, & obſtet tibi exceptio. Cyn⁹ in l. omnis. C. ſi contra ius vel vti. pub.

☞ An quando impetratur reſcriptum debent citari illi qui ex tali reſcripto poſſunt lædi. Bar. in l. nam ita diuus. de adop. extr. de re iudi. & ſecundum papam de app. c. cordi. & Inn. c. cum dilecti extr. de reſcr. & c. ſi is qui. in fi. de fil. presb.

☞ In l. nepos ex filio. de manu. in gl. ibi, regulariter contra &c. licet ergo manumiſſio non poſſit fieri per procuratorem, in legibus in gl. allegatis: poteſt tamen fieri per filium vel nepotem, vt hic & ſimi. & ſic per hanc l. poſſet dari conſilium citato ad comparēdum perſonaliter coram rectore: quòd ſi timeret ire, mitteret filium vel nepotē, & ſufficeret. pro hoc fac. l. quotiens. in prī. de adm. tu. coniuncta. l. neq; tutores. C. de procuratoribus. l. ſciendum. §. legati vicarios. ff. de leg. Oldr.

☞ Quæ tacita vitiant reſcriptum & quæ expreſſa, no. in c. ſuper literis. de reſcr.

☞ Nota ꝙ ſi excommunicatus impetrat reſcriptum, non tenet: de quo per Arch. in c. j. de accuſa. lib. 6.

☞ Si fiat præſentatio reſcripti ſoli prælato, an afficiat capitulum, de quo per Compoſtellanum in c. capitulum. de reſcr.

☞ Pone ꝙ in reſcripto continetur, Talem abbatiſſam moneas & inducas vt filiam petri recipiat in monialem: qualiter ſunt intelligenda verba no. in c. j. extr. de teſti.

☞ Nota quòd gratiæ ſpeciales bullantur cum filo de ſerico, gratiæ communes cum filio de caneua. no. Guilie. in clemen. gratia. de reſcrip.

☞ An valeat conſuetudo ꝙ canonicus poſſit teſtari de certa parte ſui redditus: vide in q. dominicalibus lxiiij. q. quæ incipit, conſuetudo eſt.

☞ Quanto tēpore durent reſcripta. Iac. But. in l. falſo de diuer. reſ.

☞ Nota ꝙ libellus principi datus non facit litis conteſtationē niſi in prętoriis & annalibus actionibus. Iac. But. in l. j. & 2. C. quando. lib. prin. da. litis conteſt. fa.

☞ Nota ꝙ reſcriptum tenet licet non ſciatur quis dederit ſupplicationem ſeu petitionem de contentis in reſcriptis. l. vniuerſa. de preci. impe. offe.

☞ An reſcriptum principis directum ad iudicem neceſſitatem importet. Bal. l. j. C. quomodo & quando Iud. & differt iuſſus à mandato. fac. Bal. in l. humanum. C. de legi.

☞ An quis poſſit renūciare reſcripto à ſe impetrato, Bal. in l. poſt quam liti. de pac. Inn. in c. ex conqueſtione. de reſti. ſpol.

☞ Nota ꝙ lite pendente reſcriptum impetratum ſuper lite vel priuilegio non valet, no. in c. cauſam. extr. de teſt.

☞ Nota ꝙ mandatum principis eſt iuſta cauſa timoris ad præſentandum reſcriptum & impedimenti, no. xxiij. q. 8. conuenior. & etiam officialis. l. ſi per impreſſionem. quod metus cauſa. & c. quāſit. de elec. lib. 6.

☞ Quis dicatur negligens in præſentando reſcriptum. Io. An. in c. cupientes. extr. de electio. Compoſtel. in c. mandatum. de reſc. negligentia autem debet eſſe notabilis, vt c. tibi qui. in fin. de reſcr. lib. vj.

☞ De illa clauſula, ꝙ ſi duo vel tres &c. no. in c. ſuſcitatus. ext. de reſcrip.

☞ Si aliquis impetrans tacet ſe habere beneficiū etiam minimū, non valet, vt c. non p̄t. & c. ſi metu. de præben. lib. 6. idē ſi tacet ſe habere bñficiū ſine titulo, vel per violentiam. eod. ti. c. cum qui.

☞ Literę impetratę ꝯ vnū de vna diœceſi ñ extēdūt ad aliū d̄ alia diœceſi eodem nomine nūcupatum, vt c. ſignificante. de reſcri.

☞ De illa clauſula vocatis qui fuerint vocandi, no. in ca. exhibita. de iudi.

☞ Quæ differentia ſit inter beneficium & reſcriptum & priuilegium. no. Cynus in l. beneficium. de conſtitu. princ.

☞ Nota ꝙ reſcripta & literæ papales alicui conceſſæ de gratia leguntur in audientia publica, antequam tranſeant, vt c. cum olim de ſenten. & re iudi.

☞ Quoties reſcriptum eſt nullum, vel literæ, proceſſus factus vigore talium eſt nullus ipſo iure, not. M. gentilis in clem. j. extr. de præben.

☞ An per mortem concedentis reſcriptum gratia perimatur, no. Guiliel. in clemen. fin. de reſcrip. & Ioan. And. ibidem. Item mortuo eo contra quem fuerit impetratum non extenditur ad ſucceſſorem, no. in c. ſignificante. de reſcrip.

☞ Nota ꝙ literæ commiſſionis expirant re integra morte mandātis, c. gratum, de off. deleg. ſecus in literis ad obtinendum beneficium impetratum, ſecundum Inn. in c. literis. ext. de reſcr. ar. c. ad noſtram. lo ij. §. fin. de iureiuran. vbi de hoc. nam in gratioſis tantum acquiritur ex ſola impetratione, quantum in cōtentioſis ex citatione. vt dicit Inn. in c. conſtitutus. extr. de reſcri. & c. ſignificauit. eo. tit.

☞ In c. Romana. circa finem, de ſent. exc. Inn. dicit ꝙ ſi literæ impetrantur contra aliquod capitulum & cogatur ad alicuius receptionem: tamen delegatus compellet ſingulos canonicos ad receptionem ipſius, licet literæ contra capitulum, non contra ſingulos canonicos ſint impetratæ.

☞ Quid importent iſta verba, ſi tibi conſtiterit, vide in clementina prima. de off. deleg.

☞ Nota de verbis poſitis in reſcripto, ſupplentes omnem defectum de plenitudine poteſtatis. Albri. in l. digna vox. de leg. & clemen. paſtoralis. de re iudicata. in Spe. de legato. §. nunc oſtendendum. verſ. xviij.

☞ An ſufficiat clauſula generalis poſita in reſcripto, non obſtan. vel poſita in priuilegio, Bal. in l. ſed & ſi quis. §. quintū. ſi quis cau.

☞ An quæratur ius ex reſcripto ante præſentationem, Bal. in l. beneficium de conſti. prin.

☞ Nota ꝙ reſcriptum principis emanatum contra ſtatutū vel cōſuetudinem, non valet, niſi fiat mentio de ſtatuto vel conſuetudine in reſcripto. Bal. in l. omnes. C. ſi contra ius vel vti. pub. Bar. in conſti. ad reprimen.

☞ Si in ſecūdo reſcripto fiat mentio de primo, quid iuris. no. in c. ex tenore. de reſcrip. & c. cæterum. & c. cum contingat. eod. titu.

☞ An reſcriptum tranſeat ad hæredem, Albric. in regula iuris, & Ang. in l. qui deceſſerit. qui ſatiſ. cog.

☞ An reſcripta in dubio dicantur realia vel perſonalia. Bal. in l. beneficium. de conſti. prin.

☞ Si princeps mandat dicendo, facias prout tibi videtur. quid iuris? Bal. in l. j. C. ſi propter publicas penſita.

☞ Si in reſcripto ꝯtinetur ꝙ poteſtas ſe informet de aliquo ſummariè, an debeat fieri citatio? Inn. in c. exhibita. de iudic. Bald. in l. nam ita. de adop. & c. ſuper eo. de appel. Bald. in l. iudices. C. de iudiciis.

☞ Quando in reſcripto continetur ꝙ procedatur inquiſita veritate. Albri. in l. j. §. quæſtionem. de quæſtio. do. Bartho. de Salice. in l. j. C. de cuſtodien. & exhib. re.

☞ Si dominus mandat ꝙ iudicetur inſpecta veritate Bal. in tit. de noua. fide for. & l. edicto. de edicto diui Adria. tol. & l. 2. C. de fideicom.

☞ In reſcripto potius attenditur concluſio quàm petitio, Inno. in c. ſuper literis. de reſcr.

☞ De reſcripto in quo ꝯtinetur, ſi tibi cōſtiterit, no. in cle. j. de of. del. Inn. in c. dudum. de præſump. Bal. in l. non dubium. de legib. & l. neque natales. de prob. & l. præſcript. C. ſi contra ius vel vti. pub. & c. dudum. & c. j. de off. del. in clem.

☞ An princeps poſſit rem priuati auferre, Alb. in l. quotiens. C. de precib. impe. off.

☞ An impetrans reſcriptum poſſit ei renunciare, Bald. in l. poſtquam liti. C. de pac.

☞ An in reſcriptis attendatur tempus datæ, no. in c. ſi eo tempore. de reſcri. lib. 6. & clemen. j. de reſcri. no. per Io. An. in data 6. fa. Bal. in l. falſum. C. de furt. not. in l. ſi quis filio. §. ciuis. ff. de iniuſto teſta. Bal. in l. j. vt lite pend.

☞ Nota ꝙ ſi princeps ſcribit. non obſtante tali ſententia, & non dicit, nec ſecutis exinde fiat ſic, quid iuris? Bal. in l. fina. C. ſententiam reſcin. non po. Contra facit l. ſi conuenerit. §. penul. ff. de pigno. acti.

¶ Bald. de Reſcripti præſentatione, receptione, & impugnatione.

An vitiet reſcriptum raſura, ver. item excipitur contra. G. q̄dā ſunt quæ papa nō ꝯfirmat ratione formæ. ¶ Reſcripti p̄ſentatio ē de actis: & licet non credat̄ regulariter niſi ipſi originali, tñ hoc caſu bene creditur trāſcripto ī actis: quia acta vice originalis funguntur. §. verſ. ſed obiicit̄. G. q̄d no. ¶ De ſatiſdatione iniuriæ, cui debet fieri, & de concluſione reſcripti in facto vſurarū, §. ratione formę. no. G. ¶ Qualiter debet eſſe formatū ſigillū Papę, & qualiter ſigillū īperatoris, §. j. ver. fier. G. ¶ Decet ſcribere literas papi. p

literas papi.versus & syllabas.ver.& nota,quòd.secúdum G.¶Si rescriptū,vel procuratorium est falsum:& iudex pronunciat verum,non valet sententia propter defectum fundamenti:secus,si pronuncietur super instrumento debiti,C.de fi.inst.l.fi.ver.quid si excipit.& seq.vide s.de syndico,§.sententia.¶Ille,cui sic scribitur:studeas alienata reuocare ,debet pcedere ordine iudiciario, non per modum inquisitionis.Idem si dicatur,vocatis vocandis veritatem inquiras.Nam non vī propterea inquisitio committi extr.de iud.exhibita.ver.item quod in rescripto apost.& vers.itē quod in rescripto cōtinetur.G.¶Exceptio peremptoria,nō obiicit̄ i rescripto:sed declinatoria iudicij sic.& ē pemptoria,q̄ totū negotiū perimit,& decidit.¶Declinatoria aūt est,de qua si constat,superest nihilominus questio principalis,ver.obiicitur.cum seq.G.¶Executor dat̄ ꝯ religiosos,vt recipiāt aliquē i monasteriū,habet coercitionē,§.ratione formæ. ver.item Papa. ¶Si literæ emanauerunt sine cōtradictione,præsumitur ꝙ impetransha buerit mandatū,§.ratione aūt impetrantis.ver.sed cui incūbit.& c.§.ponit,qui dicātur ꝯsanguinei & affines:vide ff.de iureiu.l.lex Cornelia.¶Tepus in literis ꝯmissum,ꝯputatur à die presentationis rescripti,de ap.sup eo.ver.itē nunqd hîc de anno.G.¶Tacēdi fraus obest in beneficiis cū cura,vel sine, ver.sed quid eꝯ.¶An d tur ꝯseruator nō petenti,§.ratione formæ.ver.sed pone ꝙ cōsuetudo.G.¶Cōsensus procuratoris in iudicē,nō tollit exceptionē obreptionis,sed suspicionis,§.ratione quoq; defect⁹.in fi. G.¶Si indubitanter constat de persona,non est necessaria demōstratio loci,§.ratione formæ.ver. quid si indubitāter.G.sicut de gallo ꝑsono.C.qui test.fa.pos.l.hac consultissima.in gl.ordinaria. ¶An donatio facta ecclīæ p Regem Romanorū ante coronationē, valuerit,§.ratione autem causæ.ver.item quod obtentum.tenet,ꝙ non fuit propriè donatio,sed recognitio donationū aliàs factarum ecclesiæ:vide in Spec.de instr.edi §.nūc aūt.ver.fi.& dicit, ꝙ ecclesiæ non obstat inuasio tyrannorum,vel violentia aliquorū, quin semper recuperet iura ibidē.¶Item dicit,ꝙImperator ante coronationem potest exercere voluntariam iurisdictionem , & dare priuilegia,quæ nō nocēt Imperio:ibidem.quod no.idē Imperator ante coronationem vtitur media bulla.ibidē:videBar.in extrauaganti,ad reprimendam.& j̄.de reg.iur.§.Imperator interdum. ¶An inspiciatur tempus datæ,vel præsentationis, vel citationis,§.fi.per G.¶Omnis,qui habet practicare & esse in curia,videat Spe.in isto ti.& ab eo attingat & hauriat sapiētiā: aliàs n̄ versetur inter peritos.Bal.¶Tertius,cui⁹ nō interest,nō pt̄ opponere ꝯ impetrantem,vel agētem, exceptiones excommunicatiōis §.ratione formę.ver.sed pone,tu es.G.quia is,contra quem non agitur,non admittitur,ar.C.de compen.l.eius,quod no.

a ¶De Citatione [a]. Rubrica.

SVpra in Tit.de compe.iudi.aditione.§.viso.&seq.pdiximus,quòd is, qui iudicem ordinarium siue delegatū adiit,oblato rescripto,debet ab eo petere, vt alteram partem citet. Inde sumpta occasione aliqua de citationibus supponamus:quæ sunt ordinis iudiciarij fundamentum:vt ext.de prob.quoniam contrà.de ꝯsti.c.ecclesia.& de ma.& obe.inter quatuor.dicentes,quæ possunt contra citationē excipi.Et de interstitiis temporum.inter vnam citationem & aliam De peremptorio mittendo. Qualiter facienda est per viuam vocem.Et qualiter per literas[b].
b

ADDITIONES.

a Pulchrè dicit lex Inst.de pœ.te.li.§.omnium.ꝙomniū actionum intuendarū principium ab ea parte edicti ꝯstituitur,quæ est de in ius voc.¶Pile⁹ post principium sui operis posuit rubricam de in ius vo.& charta 3.posuit de citationibus faciēdis per edicta.¶Tā cred.posuit rubricam de citationibus,parte 2.Rofr.vbi tractat de edicti prin.& maximè de eo,si quis in ius voc.n̄ ie.¶Vber.de Bo. vbi de citationibus,char.mihi vij.Vber.de Bob.in rub. qbus modis citatio impunè contēnitur.& ti.præc.in fi.Io.de Deo.cauil.l. ij.in septem primis rubricis,ponit materiam istius ti.&seq.quam secundū leges repetit,lib.4.sub rub.de j.decre.in lib.iudi. de hoc ti.j.parte.2.& iij.in prin.¶Aegid.rub.3.cùm v.seq.¶Alber.G.posuit rub.de citationibus.¶Guil.Ang.post prin.de triplicatiōe suc cessiuè ponens illarum formas.¶De Guidone de Suza.j̄.rubric. prox.dicetur.Itē de hoc in contentione actoris & rei,in prin.& i ordinario minori ponit rubricā de citatiōe:& est quarta.¶Est ēt sciendum,ꝙ Iac.Bal.in tractatu de j.& ij. decr. præmisit hunc tractatum de citatio.Item sciēdū,ꝙ duo primi ex quatuor non nominatis,de quibus dixi super proœmio , qui dixerūt decē tēpora causarū,posuerūt.Primum ante citationem. Secundum p ipsum tempus citationis.In primo notabāt duo.Primū honestatis gñale:vt primò admoneretur reus: & de hoc s. de pparatoriis. post prin.Secundum necessitatis,in psonis.quæ habent petere veniā de qbus s.de actore.& fatentur,ꝙ istud primum nō ptinet ad instantiam lit.sed quia præparatorium est,& videtur inesse:ideo numeratur.Circa tempus citationis notabant quatuor.Primum,qđ pertinet ad iudicem.Secundum ad eundem,qui citari facit. Tertium ad citatum.Quartum ad citationis formam.& hæc sparsim declarantur in processu.

b Per literas.¶Est & alia citatio,quæ fit ipsa re,cùm persona capit, & inuita ducitur ad iudicem.de qua scripsi de fo.compet.Roma. §.contrahentes.lib.6.super verbo, trahere. Continuando quod sequitur,sciendum est,quòd auctor circa hoc primum membrū poterat vti diuisione facta.s.tit.proxi.non dico per §.os.vt ibi pp ipsorum breuitatem:sed per versiculos.vt fecit s. de curatore. §. vt autem & j̄.ti.j.§.sequitur.sed forsan pp multā mēbrorū ꝯmissionē,omisit.Vt eīn ex inferiorib⁹ patet,citatio impugnatur. Primò,ratione citātis.Secūdò,ratione citati.Tertiò,ratiōe vtriusq;. Quartò ratione loci in quo.Quintò, ratione loci ad quē.Sextò, ratione vtriusq; loci.Septimò,ratione tēporis quo fit.Octauò,ratione tēporis ad quod.Nonò,ratione tēporis vtriusq;. Decimò ratione formæ:mistura ēt horū posset fieri, quod omittit. Sunt etiā quædā,quæ non impugnant citationem,sed excusant cōtumaciam.Hæc autem largissimè distinguam.& scias,qnòd ante additiones hic in prin.post alleg.c.ex parte.continuabatur ver. sed nunquid.j̄.totum medium fuit additio.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones contra citationem,quæ possunt fieri.*
2 *Partes coram iudice,non econuersò iudicem corā partibus,æquū est cōparere.*
3 *Citatio à quo loco,vel vsque ad quem locum dicatur efficaciam habere,vbi actio est,aut realis,aut personalis.*
4 *Diœcesis cuiusque videtur esse,in qua domicilium habet.*
5 *Exceptio dilatoria,an debeat semper in initio proponi.*
6 *Nomina citandorum non solùm in primo,verum etiam in singulis primis citatorijs sunt exprimenda.*
7 *Citatus an teneatur comparere,si eius nomē in primo citatorio nō exprimatur.*
8 *Clausula illa,quidam alij:in literis legati vel alterius inferioris prælati posita an comprehendat plus quàm quatuor personas.*
9 *Citatio actoris,an præualere debeat citationi rei,vbi ambo adinuicem communitet citantur.*
10 *Literæ simpliciter impetratæ contra P.canonicum,an valeant,cùm multi sic vocentur.*
Citatus ad locum inhonestum,vel minus tutum an teneatur comparere.
Citatus & non comparens,quibus causis legitimè possit excusari.
11 *Spoliat⁹ si citatur,nō tenetur venire vel respōdere,donec fuerit plenè restitut⁹.*
12 *Citatio intra nimis angusta tempora facta,an sit valida.*
13 *Citatus ad diem festiuam,vel solennem,seu feriatam an comparere teneatur.*
14 *Citatio facta in die festo,licet ad diem non feriatam,an valeat.*
Citatio quibus casibus,& causis dicatur inefficax aut inualida.
15 *Citatus indebitè & non comparens,si excommunicatur,an teneat excommunicatio:vel si contra ipsum fiat missio in possessionem,an valeat talis missio.*
16 *Citatus ad locum non insignem & vbi non habetur copia peritorum:an teneatur comparere,non obstante, quòd delegatus ducit secum peritos, quòd sibi & partibus sufficiant pro consilio.*
17 *Loca insignia quæ dicantur.*
Ratione citantis quandoque non valet citatio.
18 *Citatio personæ,quæ talis est,quòd non potest in iudiciū vocari , non est tenēda.*
19 *Tutum est citato,vt veniat suum priuilegium allegare,vbi dubitatur an teneat citatio,vel non.*
20 *Iudex secularis citans clericum,ignorans eum esse clericum , qui clericus non venit:an contra illum iudex procedere possit.*
21 *Citatus à iudice in casu,quo quis fingit se appellasse in causa,quam secum habebat,cùm tamen non appellasset,an teneatur comparere.*
22 *Ius superioris intelligitur in omni iurisdictione exceptum.*

1 I.§.Contra citationem autem excipi potest, † quòd sit vltra duas dietas à finibus diœcesis, vnde est citatus:vt ibi est res,de qua agitur.extr.de rescr.nonnulli.& c. ex parte.sed si aliquis impetrat literas vltra duas dietas,nō facta mētione de illa constit. non nulli iudices tamen citat j̄. duas dietas,
a reus venire tenetur:vt extr.de except.c.olim.[a]venit tamē tūc iudex,ad

ADDITIO.

a Olim.¶Hoc verū cū nō pōderabatur nisi locus tractationis:sed hodie ponderatur locus commissionis,& cum decr.quòd dic,vt de rescr.statutum §.cum verò.& §.seq.in fi.lib. 6.Et pondera hęc verba,quę faciunt errare ignorantes ius nouum.In multis enim casibus erat olim necessaria exceptio:quia n̄ opposita,valebat pcessus:quod hodie cessat p decretū illius capituli in fi.propter qđ iste ver.quid si partes.& in parte ver.& no.&ver.quid si reus.hodie nō sunt dubij,quod intelligere potest, quòd distinctio , quæ habet,qu[illegible] aut ipso iure deficit iurisdictio citantis: & tunc citatus,si i[illegible] notorium,venire non tenetur:nec valebit processus ꝯ eum [illegible] an ope exceptionis potuit se subtrahere à iurisdictione citantis: Dabatur exemplum de l. vna. C. quando impera. inter

pu.& vi

dex,ad expensas actoris,secundum B.aliàs fieret fraus prædictæ
constitutioni.ar.ff.de eden.prætor ait.in fi.Vinc.dixit, quòd reus
nō tenetur respondere coram illis ỹ.duas dietas,nisi actor sibi ca-
ueat,quòd seruetur indemnis per omnia vltra commune graua
men duarum dietarum.3.q.3.§.spacium autem.ver.quod fieri &
auth.libellum.¶Item si citāt vltra duas ꝯmunes dietas, dicit idē
Vin.quòd citatus teneatur venire,&allegare suum priuilegiū.ff.
de iu.si quis ex aliena.Potest enim esse,quòd literæ sunt de com
muni consensu partiū impetratæ,licet hoc in eis nō inueniatur,
iij.q.iij.offeratur.Sed quid si reus distat à domo iud.ad quem ci-
tatur,recta via per tres dietas:tamen circumeundo ipsa montana
per duas dietas tātùm:nunquid reus respondebit in illo loco? Et
videtur quòd non:cùm constitutio de duabus dietis, inducta sit
in fauorem rei:& vulgares dietæ considerentur.ff.de sup.le.l.La
a beo.ext.de sponf.ex literis.†¶Quid si partes,vel procuratores[a]
a partium consenserunt in iudices distantes vltra duas dietas à fini-
bus diœcesis rei,nunquid reus poterit vltra duas dietas trahi?arg.
quòd sic.xxxij.qu.v.horrendus.extr.de causa poss.cùm olim.ext.
de his quæ fi.à ma.part.ca.ex ore.& hoc,si partes scienter in tales
consenserunt,dummodo iudices citent,vbi ipsi iudices larem fo
uent & communiter viuunt.Sed si vnus iudex habitat in vno lo
co,& alius in alio,trahi possunt partes vbi quisq; iudex inhabitat
quia in hoc consenserunt.AEquum enim est,vt partes coram iu
dice,& non econuersò,compareant.C.de episc.& cle.l.iubemus.
Si verò ignoranter in tales consenserunt,tunc reus nō potest vl
tra duas dietas trahi:quia talis consensus non tollit aliquid parti-
bus,nisi quòd iudices recusari non possunt:vt in præ.c.cùm olim
& extr.de off.del.super quæstionum.§.cùm autem.s̄.ti.prox.§.ra
b tione quoque defectus.in fine[b].†Et nota,quòd si actio realis sit
2 computantur dietæ à finibus diœ.in qua reus est.ext.de rescr.di-
lectus.ij.extr. de fo.compe.ex parte. Vel dic, quòd non solum à
loco,vbi reus est : imò etiam à loco vbi reus habet domicilium:
vnde si à fi.diœ.in qua reus est,sunt vltra quàm duæ dietæ vsque
ad locum vbi citatur:à fi.autē diœ.in qua domicilium habet reus
quando non trahitur vltra duas dietas,non offenditur constitu-
tio illa,nonnulli.ar.in præ.c.dilectus.Ibi,quasi ex hoc domiciliū,
c &c.[c]Si verò actio est personalis,&est in rem scripta,vt sunt inter
dicta,vel etiam actio quæ ad certam rem datur : vt actio depositi
& commodati,& similes:tunc idem est.quod & in reali : ar.in p̄.
c.ex parte.Si autem personalis non est in rem scripta,vt actio l.A
quil.& ex stipulatu,& similes,tunc solùm à loco domicilij fit cō-
putatio.ar.in præ.c.nonnulli.ibi extra suam diœ.&c. † Diœcesis
enim cuiusque videtur secundum communem loquendi vsum,
ī qua domicilium habet.Hoc etiam casu posset fieri computatio
d ab omni loco,in quo conuentus beneficium habeat[d],si est ibi be
ne instructus,habendo ibi larem,familiam,vel maiorem partem
facultatum.C.vbi senato.vel clari.l.senatoris.C.de inco.ciues li.
x.Nec dico computandas à loco vbi quis contraxit vel deliquit,
cum nec ibi possit trahi per iudicem ordinarium, nisi ibi inuenia
e tur:vt extr.de fo.compe.Romana.§. contrahentes[e]. imò etiam
licet reus tempore citationis,vel termini assignati à delegato,sit
in loco contractus,vel vbi deliquit:non tamen computabuntur
dietæ à loco contractus,vel delicti:cum prædicta constitutio,nō
f nulli dicat extr.suam diœcesim[f].alij tamen contrà:ar.pro eis ext.
5 de fo.comp.dilecti.†¶Quid si reus citatus vltra duas dietas, spō
te respondet:nunquid si iterum citatur ad eundem locum,pote-
rit excipere.ꝙ trahitur vltra duas dietas?Ar.ꝙ non.32 q.v.horrē
dus.Hæc enim exceptio,cum sit dilatoria,debuit in initio propo
ni.3.q.6.exceptio.Sed dic contrà:aliàs semper grauaretur semel
grauatus:quod esse non debet.extr.de censib.c.peruenit.ff.de o-
pe.li.operas.Licet enim in prima tractatione non fuerit grauat⁹
in qua consensit:in secunda tamen grauari incipit,semper potest,etiā post litē
contestatā,exceptio proponi:extr.de off.dele.insinuante. secun-
g dum Vin.tamen in prima instantia, id est,postquā ꝯparuit,&re
spondere incipit,donec data fuerit licentia recedendi, nō potest
hoc opponere:quia quantum ad illam instantiam,consensisse vi
h detur.ar.extr.de test.cùm venissent[h].§.illud quoque.notandum
est,quòd episcopus,archiepiscopus & legatus,qui ordinarij sunt
& delegati ab eis,bene citant vltra duas dietas.&præ.constitutio
nonnulli.loquitur in delegatis à Papa,vt patet ibi , per literas A-
i postolicas,&c.[i]quot miliaria dentur pro dieta, & qualiter iudex
k talia arbitrabitur:dicemus extr.de elect.[k]cupientes.§.j.¶Sed nū
quid arbiter potest citare per totam diœcesim rei?Dicunt qdam
quòd sic.ar.ff.de arbitr.l.sed interpellatur.§.ij.ad instar ordinarij:
cùm arbitria sint ad instar iudiciorum redacta.ff.de arbitr.l.j. Alij
dicunt,quòd ad instar delegati potest citare,vsque ad duas dietas
& non vltra:vt in præ.c.nonnulli.& ff.de arbitr.l.j.& extr.& de te
sti præsentata.vbi propter distantiam arbitrij,finitur compromis
sum.Et dic,quòd aut in compromisso cautum est, vbi partes cō-

parere debeant:&tunc ibi comparere tenentur.Aut de hoc ñ est
habita mentio,& tunc tenentur comparere,vbi factum est com
promissum.Aut in secessibus,id est,in locis propinquis, puta in
hortis,& similib.st.eo.si cum dies.§.si arbiter.& vide s̄.de arbit.§.
differt.ver.item non potest citare. ¶Item quòd sit extr. prouin-
ciam,quamuis ỹ.duas dietas:vt probatur & not.3.q.6.neminem.
& c.vltra.in auth.de sanc.episc.§.vt autem omnes.colla.9.in auth.
vt omnes ob.iu.pro.§.hæc considerantes.col.v.ext.de do.& cōt.
l cùm olim.vbi de hoc[l].¶Item quòd per clausulam,quidam alij,ñ
potuit P.citari. cùm iam p eā alij quatuor sint vocati.ext.de resc.
m cùm in multis[m].†¶Et nota,quòd non solùm in primo, verum
6 etiam in singulis primis citatoriis cuiuslibet citandi, sunt eorum
nomina exprimenda.quos intendit per generalem clausulam ꝯ
uenire,etiamsi vnus solus citetur:&si scienter alios postmodum
nominauerit,punitur:vt in constit. Ale.111.e.tit.cùm per illā[n].
n postquam autem aliquis semel citatus est cum expressione alio-
rum, si contingat eundem iterum in eadem causa citari , non est
necesse iterum exprimi nomina aliorum. Item debet etiam res
expsimere,super quibus intendit agere per clausulam illam,&re
o bus aliis & postmodū sup aliis non audietur:vt e.ti.Romanus [o].
& in c.

ADDITIONES.

☞ pu.&vidu.& de scholari per auth.habita.& de hac materia dieta
rū:& tūc tenebatur se subtrahere,& ꝯparere,& excipere:aliàs te-
nebat processus cōtra eos.Probatur ēt hoc p id,ꝙ dele. dicitur,q
petere debet,vt domū redeat.ff.de iud.l.2.§.legatis.& l.si quis ex
aliena.Fateor hoc exēplū de dietis duabus,olim cōpetens fuisse.
sed hodie hoc exēplū,quātum loquimur de decr.statutū. magis
competit primo mēbro , qñ ipso iure deficit citantis iurisdictio
propter dictum finem decr.Sed cui mēbro adaptabimus clericū,
quo ad iudicem laicum,vel exemptum quo ad ordinarium?Vide
tur quòd primo ex quo sponte illi renunciare non possem:& fa.
ver.item generaliter.ỹ.eo.ver.ibi sequēs,sed pone.sufficiat tamē
remissio,quam ibi dabo ad quæstionem scriptā super regula, sci
enti.Adde,quid si contra clericū in habitu laicali incedentē, lata
fuit sententia,ipso aliquid non opponēte,an poterit opponere ī
causa app.Bar.consil.ccxxv.

a Procuratores.¶ Sc.habētes ad id sufficiens mandatum.Non eñ
posset procurator datus ad impetrandum , consentire in iudices
remotos.de reg.iu.in generali.& de offi.vnica.c.vl.li. 6.Vnde ho
die dubitamus,an etiam partes possint consentire in locum non
permissum per dec.statutū:vt not.in §.cùm verò.in gl.hoc verū.
b In fine.¶De hoc plenè scripsi in dec.nonnulli. super verbo par-
tium.vbi etiam de conuentione loci notatur.
c Et cæt.¶Vide quod no.in dec.statutum.in gl.olim dicebamus.
d Habeat.¶Et vide quod scripsi de priui.ex ore.in gl.in qb.ver. itē
ratiōe possessiōis.vbi distinguitur inter prælatos & abbates,q re
sidere tenēt,& alios clericos.Adde,ꝙ ex hoc apparet, ꝙ qs ibi ha
bet domiciliū,vbi habet bñficiū:&hoc ē verū.vñ si qs habeat bñ
ficia in diuersis locis ī diuersis dicēt habere domiciliū.gl.notabi-
lis in c.qa in tātū.ext.de præ.qđ qualiter intelligitur,vide ibidem
dominum Abbatem Sicul.

ADDITIO.Adde tu,omnium videndum Card.Zaba.in c.dile
ctus.cle.2.in 3.col.in 1.q.de resc. vbi plenissimè examinat , an &
quando clericus ratione beneficij sortiatur domiciliū:&an &qñ
quis possit habere domiciliū in plurib.locis,vide Pe.de Anc.in c.
ex parte B.col.fi.ver.quæro ergo.ext.de fo.compe.Hen. Ferran.
e Contrahentes.¶Libr.6.
f Diœcesim.¶Et seqtur,trahi possit,quòd propriè domiciliū resp-
picit.& dicit hoc quia trahi de loco delicti vel ꝯtus,in hoc for-
san quis non fuit,nisi tunc cùm s.deliquit vel contraxit. & est si-
mile quòd dixi s̄.ti.prox.§.fi.ver.item excipitur.
g Secūdum Vin.¶ Hoc soluit ꝯriū,de eo qđ dixi in dec.sup qōnū.
§.verò.sup verbo,expressū.ver.qđ si ambo.de duob⁹ delegatis.q
subdelegatū collegæ admiserūt,sine ꝓtestatione: quia ibi nō est
g'a uamen:& sic nec eius iteratio:hic contra.
h Venissent.¶De hoc scripsi de res.dilectus.2.in gl.ante litē.& idē
no.ỹ.de app.§.restat.ver.& no.secundum Vin.& in cle.de ver.sig
n.isæpe.in gl.antepe.
i Apostolicas,&c.¶In delegatis legatorū est falsum: vt de resc.sta
tutum.post prin.li.6.De archiepiscopo dic,vt e.l.de off.or.litigā
tes.De episcopo.vt e.ti.cùm episcopus.
k §.j.li.6.¶Et vide qđ ibi no.sup ver.ꝯmodè.& in dec.nonnulli.in
4.gl.& super ea.
l Hoc.¶Vide quod dixi de iud.c.fi.in prin.& plenè remissiones de
di s̄.ti.proxi.§.ratione quoque eius.
m Multis.¶Lib.6.
n Illam.¶Quam hodie non habemus.Et dic vt in dec.cùm in mul
tis in gl.cillorum.& vt super ea dixi,
o Romanus.¶Quem etiam non habemus.

a & in c. pastoralis[a]. † ¶ Sed quid si in primo citatorio non exprimuntur nomina prout dictum est: nunquid tenetur comparere citatus, & si comparet, quomodo punietur actor? Respondeo, tutius est, quòd compareat, & petat à iudice, ne per talem citationē procedat, alioquin appellet. ar. extr. de elect. bonæ. ij. Potest etiā petere aduersarium in sumptibus condemnari. ff. de iudic. l. eum quem. & hoc verum est, quando impetrans vult conuenire non solùm expressum in citatione, sed etiam alios: quia tunc debet ꝯstitutionem seruare. Sed si actor dicit iudici, Ideo alios non feci ī citatione exprimi, quia eos non intendo de cætero conuenire: vel quia cum eis composui, tunc non incurret prædictas pœnas. Melius tamen facit iudex, si à principio non citat vnum, aliorum nominibus non expressis: nisi impetrans quātum ad non expressos renunciet rescripto: & hoc ipsum iudex ad excusationem sui in citatorio exprimere debet. Et nota, ꝙ siue vnus siue plures exprimantur in rescripto, in quo est clausula, quidam alij: semper locum habet exceptio, quòd præter expressos nō possunt nisi qua-
8 tuor conueniri. † ¶ Quid si in literis legati vel alterius inferioris prælati, ponitur illa clausula, quidam alij: nunquid per eam poterunt vltra quatuor conueniri? Videtur quòd sic: quia in præ. c. cū in multis. dicitur tantum de literis domini Papæ. ar. ff. de iud. cùm prætor. extrà. de præsumpt. nonne. xxv. dist. qualiter. Dic contrà, tum quia literæ legati sunt suæ propter auctoritatem, quam ab ab ipso duntaxat sumit. C. de ve. iu. enu. l. j. §. cumq; extr. de elec. c. significasti, tum quia tam in literis legati & aliorum ordinariorū eadem est ratio, quæ & in literis domini papæ, s. vt fraudibus obuietur: vt in pre. decr. cùm per illam. ergo idem ius est tenendum vt C. de nup. l. fi. in fi. & extrà, de consti. prælat. de confir. vtil. vel inutil. cùm dilecta. tum quia non est verisimile, quòd papa magis velit suorum, quàm aliorum iudicum restringere potestatem. argu. xxv. di. si ergo. ver. si ita ergo. & xxiiij. dist. c. j. nisi hoc expressè
b diceret: vt in præ. c. præsenti.[b] ¶ Item excipitur[c], quòd actor pro-
c curauit, ne reus ad iudicium veniret: vt ff. de eo, per quem fac. est l. j. §. si reus. & l. fi. §. sed & si stipulator. extr. de in integrum rest. ex
d literis. extrà, de offi. dele. pastoralis. §. fi. ¶ Item [d]excipitur, quòd citatus probabiliter errans in nomine iudicis, iuit ad alium iudi-
9 cem eiusdem nominis. ff. de iud. l. antepen. † ¶ Quid si ego & aduersarius meus, impetrauimus literas communes ad M. & P. canonicos Narbon. & ego facio illum citari per duos canonicos, qui similiter vocantur M. & P. & ipse me per alios duos, qui similiter vocantur M. & P. quæritur quæ citatio valet? Respon. vtrique cōueniant. extr. de rescr. pastoralis. & si sibi non detulerit, videtur actoris citatio præualere: quia reus semper diceret, non sensi de illis. ff. de tributo. illud. §. j. & arg. ff. de eo, quod cer. lo. l. non vtiq;.
e §. damus. Vincen.[e] † ¶ Quid si impetro literas contra P. canonicū
10 cùm multi. sic vocentur, nunquid literæ valent? Arg. quòd non: extrà, de rescri. c. fi. ibi: quæ commune cum pluribus, &c. Sed dic contrà, & mea erit interpretatio, de quo senserim. ff. de iudi. si qs
f intentione[f]. sed in prima citatione consumitur rescriptum, quo
g ad alios[g] non citatos: vt eo. ti. cùm in multis. libr. 6. & c. in nostra.
h ¶ Item excipitur, quòd erant[h] duo iudices delegati, & alter tantùm citat. C. quando prouo. non est ne. cum magistratus. & in authē. vt iudices non expec. sa. iuss. §. si autem duo. & ĭ. §. iam de cita-
i tione. vers. hoc autem. ¶ Item[i] quòd sit citatus ad locum inhonestum, puta prostibulum, vel minus tutum, vel vbi est timor hostium, vel vbi sunt inimici, vel eorum amici, vel domestici. C. de sen. & interlo. om. iudi. sententia. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. quid si latitare. extr. de app. ex parte. ff. de arbi. si cùm dies. §. si arbiter. & ff. de inter. act. l. 4. in fin. extr. vt lite non contesta. ac-
k cedens. 2. ff. de lega. iij.[k] sciendum. §. si accusatio. ¶ Item, quòd citat' est circa rem rusticam occupatus, & res est peritura. ff. de fer. ne quis. extr. de iudi. c. fi. ¶ Item quòd non continet spacium xx. dierum, secundum quosdam. 3. q. 3. offeratur. hodie tamen hoc
l arbitrarium est. ext. de app. personas. & c. sequenti[l]. ¶ Item, quòd valetudine, vel tempestate, vel vi fluminis, est impeditus citatus, vel pp viarum discrimina: vel vocatus est ad testimonium, vel dignitatem: vel incipit abesse causa Reipu. vel est mulier grauida,
m vel quę peperit[m]: vel domestico funere impeditur: vel maius ne-
n gocium ipsum trahit. Hos casus & alios habes[n] ff. si quis caut. l. ij. §. i. & §. si quis in iudicio. & l. 4. & l. si is, qui fideiussorem. & l. seq lxiij. dist. cùm longe. ff. ex quibus cau. ma. item hi. in auth. vt cùm de app. cog. §. meminimus. col. 8. C. de sepul. vio. auth. sed ne. Aestiui tamen calores non videntur sufficere ad excusandum. extra. de do. & contu. c. cùm dilecti. nec confectio chrismatis, vel bap-
o tisma filij Principis, si imminent. extr. de actio. veniens. ¶ Item[o] quòd vocatus fuit ad minus tribunal. ff. de re iud. contra pupillū. §. is qui. vnde ad eum vocantem, quia maior est, prius recurrendum est: vt probatur tam in textu quàm in gl. xviij. di. si episcop'. extr. de app. cùm parati. Et hæc vera sunt, nisi malitiosè procuret se per superiorem vocari. extr. de off. deleg. pastoralis. ad fi. ĭ. ver. ij. An potius sit obediendum regi citanti, quàm archiepiscopo: vel episcopo, quàm prælato, vel etiam papæ: not. secundum pa-
p pam in præ. c. cùm parati[p]. & in præ. c. si episcopus. ¶ Item[q] quòd
q iudex per obreptionem locum, statutum mutauit[r]. C. quomod.
r & quando iudex. si vt proponis. & l. si præses. ¶ Item quòd citat' detentus fuit à magistratu, & in vinculis positus seu impeditus sine eius dolo, vel ab hostibus captus: vnde nō arctat eum citatio.
s Secus, si ipse hoc procurasset[s], vel à priuato detentus esset[t]. ff. si
t qs cau. l. ij. §. fi. & l. 3. & l. 4. ext. de of. del. pastoralis. ad fi. ext. de pig.
v significante. ¶ Item quòd erat infirmus[v], vel obsessus, vel mors imminebat, vel graui necessitate, vel persecutione, vel naufragio vrgebatur. de con. dist. 4. hi qui. & v. q. 3. si ægrotans. extr. de procur. querelam. Infirmus enim etiam personaliter citatus, non cogitur venire, sed debet excusatorem mittere: vt extr. de do. & contu. cùm dilecti. §. expectantibus. & extr. de elect. bonæ. j. §. contra.
x & §. fin. ¶ Item[x] quòd clamorem seu vocem præconis non intellexit. C. quō & quando iud. auth. qui semel. ff. de in integ. resti. di-
11 uus. xliij. dist. sit rector. ver. hinc per Malachiam. & seq. † ¶ Item
y quòd est spoliatus: vnde non tenetur venire[y], vel respōdere, donec fuerit plenè restitutus. iij. q. ij. c. 1. & c. prius ergo. in fi. & ca. si episcopus. prope prin. ibi: non enim conueniri, & c. ij. q. ij. in scrip-
z turis. extr. de or. cog. c. ij. de restit. spo. frequens[z]. & c. olim. ij. Consulo tamen, ꝙ veniat allegare priuilegium suum, nisi notorium
a sit ipsum esse spoliatum[a]. ff. d̄ peculio. eo tempore. ¶ Item quòd facta est hora incongrua, puta post vesperas, vel in nocte. extr. de off. dele. consuluit. in auth. de iud. §. sedebunt. ¶ Item quòd non fuit perēptoria. ext. de do. & ꝯtu. put. & c. cū dilecti. 24. q. 3. d̄ illi-
12 cita. † ¶ Itē ꝙ facta ē ītra nimis angusta tpa. v. q. 2. si primates. & c. j. ff. d̄ fer. l. j. Sꝫ pōe: papa mādat sic mihi: Mōeas talē ꝙ ītra xv. dies restituat tale beneficium tali: alioquin cites eum, vt intra tres menses per se vel procuratorem compareat coram nobis. Ego mandato recepto, sic procedo, dico enim illi: Moneo te vt restituas

ADDITIONES.

a Pastoralis. ¶ Versiculi sunt Aegi. de sua rub. 4. vsque ad ver. item excipitur.
b Præsenti. ¶ De hoc in decr. cùm in multis. in gl. quid de literis. & tene quod super ea dixi, vt procedat hęc opi. in literis legatorum in literis autem episcoporum, non.
c Excipitur. ¶ Sed Vber. 2.
d Item. ¶ Secundum eundem.
e Vincen. ¶ Qui hic & statim sequitur. no. de scrip. c. vltimo. in fin. & ibi etiam Compo. post eum.
f Intentione. ¶ Facit quod no. de off. dele. quoniam abbas. in 4. gl.
g Alios. ¶ Eiusdem nominis.
h Quod erant. ¶ Secundum Vber. 2.
i Item. ¶ Secundum eundem.
k De lega. 3. ¶ In Vber. primò habebam de leg. 1. corrige de legationibus. Adde, vt plenè per Old. cons. xliij. incip. Quæritur, vtrū citatio. vbi tenet, quòd nec citatus tenetur comparere: si tenet net de familiaribus alicuius potentis, licet probabiliter de ipsius potentis odio non appareat.
l Sequenti. ¶ Hoc repetitur in fi. ti.
m Peperit. ¶ De mulieribus dic vt de iud. c. mulieres. lib. 6.
n Habes. ¶ Hac de causa Pileus vbi s̄. voluit eos recitare.
o Item. ¶ Secundum Vber. 2.
p Parati. ¶ Vbi dictum eius scripsi super gl. 2.
q Item. ¶ Secundum eum.
r Mutauit. ¶ Secundum Vber. & idem si per obreptionem mutata esset dies. de restit. in integr. ex literis.
s Procurasset. ¶ Facit cle. de pœnis. multorum.
t Esset. ¶ Intellige quia tunc citatio arctat eum, sed actiōem habet aduersus detinentem in id, quod eius interest: vt ibi. Si tamen ille soluendo esset, detentus restituitur. ff. de eo, per quem fact. est. l. fi. j. resp. Patet per hoc, ꝙ cùm non sit contumax, quia aliàs nō daretur sibi actio nec restitutio, & subiectū excōmunicatiōis sit cōtumacia: ergo excōmunicari nō p̄t cū pœna sit spiritualis & psonalis, nec recipiat interesse. Sup hoc tn̄ dic, vt de sen. exc. venerabilibus. §. idem est. lib. 6. & vt ibi no. gl. 2. Adde an carcerat' citatus ad audiendam sentētiam, teneatur mittere procuratorem? Ang. tenet quòd sic, eius cons. lxv. & vide Bar. consi. ccxxviij.
v Infirmus. ¶ Vide s̄. de proc. §. 2. in fi.
x Item. ¶ Secundum Vber. ij.
y Venire. ¶ Hoc dictum Io. & illud ĭ. ver. item ꝙ rescriptum. & ver. item euidens. quæ ponit Io. 3. q. 3. si episcopus. & posuit in decr. veniens. de accu. vt ibi scripsi super gl. fi. Tāc. improbat & auctor vt in his patet. & idem Host. in Sum. de contu. §. ij. ver. item non videtur.
z Frequens. ¶ Lib. 6.
a Spoliatum. ¶ Hoc intellige, vt in præ. c. frequens.

ſtituas intra xv. dies beneficium, alioquin ex tunc te cito, quòd venias ad ſedem Apoſtolicam: quæritur an valeat talis citatio? Papa pronunciauit non valere: debuit enim expectare per xv. dies,
a & poſtea citare ſecundum formam reſcripti[a]. ¶Item quòd facta eſt indeterminatè, ad locum, qui commune nomen habet cum aliis locis. extrà, de reſcr. c. fi. Quid ſi fiat alternatiuè, ad hunc, vel ad illum locum? Reſpondeo, idem puto: arg. extrà, de plus peti. c. vnico. ¶Item quòd in ea nulla cauſa exprimitur, quare fiat. v. q. 2.
b c. j. & c. fi. ff. de fer. l. j. arg. contrà, xi. q. 3. certum[b] ¶Item quòd euidens eſt, citantem non eſſe iudicem. extr. de off. deleg. prudentiã.
13 & c. ex literis. de app. ſi duobus. ff. de re iud. contumacia. §. fi. †¶Item excipitur, quòd citatio fit ad diem feſtiuam, vel ſolennẽ ſeu
c feriatam[c]. C. de fer. l. fin. extrà, eo. c. fi.[d] ff. eo. l. i. & 2. C. quomodo
d & quando iudex. ſi vt proponis. & v. q. 2. c. 1. ff. ſi quis in ius voc. non ie. l. 2. in fi. xv. q. 4. placita. arg. contrà, extra. de accu. veniens. Sed ibi citatur quis ad diem feſtum, non vt procedat, quod fieri non põt, ſed vt ꝯpareat. Item ꝯ. ext. de do. & con. c. cùm dilecti. & de dila. c. fi. & de in integ. reſt. tum ex literis. in fi. & c. coram. ſed in illis non fit citatio ad diem feſtum: ſed vt vſq; ad feſtũ ꝯpareat ci-
e tat⁹: & vſq; ibi ponitᷣ excluſiuè, & exponitᷣ, i. circa[e]. Si ergo citatio fit ad diem feriatã, debet citatus illa die comparere, & in ſequenti procedere. arg. in præ. c. veniens. & c. cùm dilecti. & idem eſt, ſi dies feriati ſint duo vel x. vel plures. vnde quidam in ſuis apponunt citationibus, Compareas die tali, vt ex tunc procedamus: quia & ſi tunc procedi non poſſit, comparere tamen poteſt: ſed hoc ſuperfluum reputo, ſecundum intellectum verum iurium pręmiſſorũ. Si tamen die non compareat feriata, ſed ſequenti: non condemnabitur in expenſis: vt in præ. c. cùm dilecti. ver. quapropter. & ſic ſeruamus contraria in eo. c. in fin. vbi fit condemnatio. Sed ibi citatus nec in termino, nec poſt, comparuit. debuit igitur condemnari, ex quo poſt terminum expectatus non venit. extrà, de procu. querelam. C. de iud. ſancimus. Sed & ſi citatus ad diem feſtum
f compareat, poteſt ſumptus petere ab actore, ſecũdũ Io. de Deo[f]. ff. de iud. eum, quem temerè. ff. de iur. & fac. igno. error. quia licet vocari non debuerit, non tamen dicitur quòd non valeat. xv. q. 4. c. j. 2. & 3. vbi de hoc. & ĵ. de fer. §. nunc videamus. ver. quid ſi iudex. & ſequ. Alii, vt papa, dicunt, quòd non tenetur comparere in die ſolenni aſſignata, ſed in ſequenti ſic: etiamſi feriæ illæ durent per x. vel xx. dies: quia duo mandari videntur, ſ. ꝙ die illa compareat: & quòd compareat, vnde quanquam ſi die illa non compareat, excuſationem habeat: tamen ſi in ſequenti non compareat, exceptionem non habet: quia termini datio, bene tenet. Hæc probantur in prædi. c. cùm dilecti. & ff. de arbi. Celſus. Primum verius puto de iure, nec ſecũdum iurium præmiſſorum intellectum puto referre, ſiue exprimatur patẽter error in citatione, vt quia fortè dicitur, Compareas die dominica, ſiue non exprimatur: vt quia fortè dicitur, Compareas x. vel xx. die. Sed die illa feſtũ occurrit, vt in præ. c. de dila. c. fi. & in præ. c. cùm dilecti. tum ex literis corã veniens. ar. contra extrà, de ſent. excom. per tuas. §. nos igitur. cũ
g ſuis concor.[g] & vide infrà §. viſo. verſic. quid ſi aliqua. & ĵ. de dila.
14 §. j. verſi. ſed pone. †¶Item excipitur, quòd facta eſt in die feſto,
h vel feriato: licet fiat ad diem non feriatam. ff. de fer. l. j. & C. e. l. fi.[h] ibi, præconis vox horrida conquieſcat. & ibi, nulla quemcunq;, &c. & ibi, taceat, &c. C. de dil. à procedente. v. q. 2. c. 1. nam citatio eſt de proceſſu: vt extra. de prob. quoniam contra & proceſſus tali die habitus, nullius eſt momenti, extra. de fe. c. fi. ad fi. C. eo. l. fin. ar. contrà, ff. de do. inter vior. & vxo. inter eos. & de no. ope. nun.
i l. j. §. item nunciatio.[i] ¶Item quòd reſcriptum apoſtolicum in ea non fuit inſertum: vt ĵ. §. ſequitur. ſed tunc, ſecũdum Vinc. debet venire priuilegium ſuum allegaturus. ¶Item quòd nimis maturatum eſt peremptorium, extra. de dila. c. 1. ¶Item quòd euidens eſt, iudicem eſſe inimicum, vel ſuſpectum, 3. q. 5. quia ſuſpecti. extra, vt lite nõ conte. accedens. ſed tunc veniat priuilegium ſuum allegare. ¶Item quòd ad querelam liberti patron⁹ citatur: vnde non valet, C. de in ius voc. l. 2. & 4. q. 3. ver. liberti. ¶Item non valet citatio facta ſuper principali per iudicem appe. quod dic, vt ĵ. e. §. viſo. verſ. quid ſi altera. ¶Item quòd fit ad locum minùs inſignem, & vbi haberi nequit copia iuriſperitorum, extra. de reſcript.
k præſenti[k]. †¶Sed quid ſi citatus taliter, & non veniens, excom-
15 municatur, vel fit contra eum miſſio in poſſ. Dic, quòd ſi notorium eſt locum eſſe talem, non tenetur venire, nec tenet excommunicatio, vel miſſio, ſi nõ veniat: quia tunc perinde eſt, ac ſi probatum eſſet, 2. q. 1. de manifeſta. ff. qui ſa. co. ſi verò. §. j. Talis enim citatio nulla fuit, ff. de fer. l. j. ar. ff. de arb. ſi cùm dies. §. ſi arbiter. In dubio aũt venire tenetᷣ, alioqn tenet excõicatio & miſſio, ff. ď iud. ſi qs. ext. ď ap. ſi duob⁹. & hoc verũ ẽ, niſi citat⁹ appellet: qa citatᷣ ad locũ talẽ, & verũ ſit, ꝙ nõ ſit loc⁹ inſignis: qa tũc nõ tenet excõicatio, vl miſſio & iudex appellatiõis facta ſibi de hoc fide, caſſabit quicquid factum erit poſt appel. alioquin confirmabit. Et idem di
16 cimus, vbi quis ad locum non tutum citatur. †¶Quid ſi locus in ſe non eſt inſignis: delegatus tamẽ ducit ſecum tot peritos, quot ſibi & partibus ſufficiunt pro conſilio? Reſpon. non tenetur ire citatus. ſic enim ſtatutum eſt propter id, quod frequentiùs accidit: quia ſcilicet in talib. locis non eſt copia peritorum, ff. de legi. nam ad ea. licet enim in vno termino habeat ibi peritos, fortè in alio
17 non haberet. †¶Sed quæ loca dicuntur inſignia? Reſpondeo, recurrendum eſt ad communem prouinciæ opinionem, ff. de ſupe. leg. Labeo. & ad arbitrium boni viri, i. iudicis, ff. de verb. oblig. cõtinuus. Iudicis dico, ſed qui de cauſa cognoſcit: & ſic loquitur l. cõtinuus. Alii contrà: quia ſuſpectus eſſet, quia nollet contra factũ ſuum venire, ar. C. de arbi. ne in arbitris. ext. de cle. coniu. diuerſis.
l in fin[l]. Sufficit autem, & neceſſe eſt, quòd illuc venientes pro cauſa, inueniant ibi neceſſaria pro ſe & pro æquitaturis. nec eſt neceſſe, ꝙ ibi inueniãtur periti, ſm B. Cõpoſt. qa hoc nõ dicit conſtitutio, pſenti. Sufficit eñ, ꝙ de locis vicinis haberi poſſint. Itẽ ꝙ iu-
m dex citat ad locũ nõ ſuæ iuriſdictionis.[m] ff. de iu. om. iu. l. fi. ſed tũc tenetur

ADDITIONES.

a Reſcripti. ¶Simile quod not. in cle. de ſta. mo. attendentes. in gl. pen. & quod dixi de elect. commiſſa. in prin. libr. 6. & de off. deleg. cùm plures. ſuper vlt. gl. & vide ĵ. de remiſ. §. videndum. verſ. hoc etiam notandum. & verſi. ſequent.
b Certum. ¶Sol. ſi ibi exponitur canonicè, id eſt, cùm expreſſione cauſæ, ceſſat contrarium: & primum dictum tenet Io. 3. q. 2. ſi epiſcopus. & bene facit c. vlt. v. q. 7. ſuperius allegatum, quod incipit, ſi primates. Ad Idem 3. q. 9. indicas. allegatur ſ. l. 1. de feriis. & æq; facit l. ij. quæ ponunt certas cauſas, ad quas citari poſſunt aliqui in feriis, fauore hominum introductis. Sunt ergo cauſæ exprimendæ, vt ſciat vocatus, an citatio arctet. Bene facit etiam l. ex quacũque cauſa. ff. ſi quis in ius voc. non ie. quæ dixit, vocatum per iudicem ex quacunque cauſa, ire debere. ergo exprimenda eſt cauſa. Ad idem de dila. c. vlt. in prin. & de do. & contu. cùm dilecti. & de accu. licet. in quibus papa citando expreſſit cauſam: ergo & alii citantes tenentur. Ad idem extra. de re iu. in cauſis. inducitur ad idẽ, multa fore, quæ requirunt expreſſionem cauſæ: vt libellus. C. de annal. except. ſi ex multis. vbi de hoc. & extra. de libel. ob. ca. 2. & cautio. & extra. de fide inſtru. ſi cautio. & tranſactio. ff. de tranſa. cum hi. §. prætor. contradictio. C. de edi. di. Adr. tollen. l. fi. appellatio ante diffinitiuam. de ap. vt debitus. vel contra electiones, &c. de elect. c. j. & c. vt circa. lib. vj. Item in procuratorio ad illas interponendas. eo. tit. procurator. Item dimiſſoria Vltramontani ordinandi per epiſcopum Italicum. de temp. or. c. 1. eo. lib. excommunicatio. de ſen. excom. c. j. lib. vj. & ſuſpenſio & interdictum: vt eo. c. §. & hæc eadem. in ceſſationibus diuinorum. de off. or. ſi canonici. ea. l. Item non parens mandato papæ, exprimere cauſam. de reſcri. ſi quando. & factum iudicatur ex cauſa. ff. de fur. verum. ii. & ext. de ac. cũ dilecti. vbi ſcripſi poſt Hoſt. ſuper glo. cauſa. nouem modos, quibus ſumitur cauſa.
c Feriatam. ¶Dicit Vber. 2. extr. caſus præmiſſos alleg. eadem iura. Adde, hmõi citatio qñ valeat, vide Bal. in l. circa eos. ff. de hæ. inſt.
d c fi. ¶De hac quæſt. & ſeq. vide qď ibi plenè dixi in gl. nõ ſolùm.
e Circa. ¶Vide quod de dictione vſque ſcripſi de ord. ab epiſcopo, qui renun. c. i. ſuper j. gl.
f Io. de Deo. ¶lib. iudi. par. j. in principio.
g Concor. ¶Ibi inter errorem expreſſum & non expreſſum, diuerſum ius ſtatuitur: ſed ibi de errore intolerabili, vt exprimit tex. hic de tolerabili, vt patet per ſuperiùs allegata.
h l. fi. ¶Per quam l. dicit Guido de Suza. in l. 2. ff. ſi quis in ius voc. non ie. quòd tutius eſt dicere citationem non valere. Adde, quòd Feder. conſi. xlviij. tenet, citationem valere. ſed Pau. de Caſtr. conſi. xxv. tenet contrarium, quòd non valeat. Adde Bald. in l. in tempus. ff. de hære. inſtit. vbi ipſe tenet ex mente Oldr. quòd ſi ſit facta in feriis introductis in fauorem hominum, valeat: ſecus tamẽ in introductis in honorem Dei. vbi ipſum vide. In hoc vltimo caſu intelligas dictũ Inno. in c. præterea. extra. de dila. quòd citatio facta die feriata, eſt ipſo iure nulla, licet aliquo caſu poſſit ſaluari. refert & ſequitur Felin. in c. i. in 3. col. in prin. extra. de re iudica.
i Nunciatio. ¶Teſtatio omnib. diebus fieri poteſt, ſ. remiſſ.
k Præſenti. ¶Quam hodie nõ habem⁹: ſed vide in decr. ſtatutũ. §. j.
l In fi. ¶De hoc not. in præd. decre. ſtatutum. ſuper ver. copia.
m Iuriſdictionis. ¶Hoc verum, ſaluo quod habetur in cle. quamuis de fo. compe. Dic tamen, vt habetur de off. or. cùm epiſcopus. lib. vj. nec placet, quod hic ſubdit auctor, quod puto incõſideratè dictum quia ſi ex conſenſu epiſcopi loci, ad quem citat, poſſet ibi cognoſcere cauſam proprii ſubditi volentis, nõ tamen poſſet trahere inuitum, niſi in caſu cle. prædictæ, vt etiam ibi no. in gloſſ. in duob⁹. & bene facit dec. ſtatutũ. §. in nullo ď reſcri. li. 6. ne ſcilicet dem⁹ epiſcopo, qď delegato papæ negatᷣ idẽ, põderato ſuo principio. Optimè facit dec. vt litigãtes. ď off. or. ca. l. & iura, q̃ infra alle gat auctor, nõ probãt, quod ſequitur. ſed præcedens reſ...

tenetur venire,quia fortè id est sibi à superiore, vel iudice alteri° territorii concessum:quamuis hoc in citatione exprimi debuisset 3.q.6.vnaquæque.& ix.q.3.conquestus.extra.de off.lega. nouit. extra.de vsu pal. ex tuarum. Quid si citat in loco non suæ iurisdi-
a ctionis?De hoc s.de compe.iud.aditione.§.j.ver.7.¶Item a quòd citatus est delegatus, nec habet certum tribunal, nec solitum locum iudicandi:& in citatione non exprimitur locus, in quo citatus debeat comparere:maximè si in locis publicis moretur:vt sæpe contingit in vicariis & legatis,ff.de iudic.si locus.extrà,de rescrip.c.fin.ff.de iusti.& iu.l.pe.circa fi.C.quomodo & quando iu.si vt proponis.Item quòd euidens est , citatum non esse soluendo: extra de restit.spol.olim.de sol.Odoardus. ¶Item non valet citatio facta ad eligendum nondum defuncto prælato:extrà,de elec.
b bonæ.2.in fi.¶Item b non valet citatio,quæ fit per delegatum:vt quis psonaliter veniat, nisi in casibus, putà si causa sit criminalis, vel ad iurandū de calumnia,vel de veritate, vel aliàs iuris necessi-
c tas id exposcat: extrà,de iudic.iuris c.†¶Item non valet citatio ra
18 tione citati,qui talis est qui non potest in iudicium vocari: putà quia est consul, præfectus, prætor, & magistratus, qui imperium habent,episcopus dum sacra facit,is qui vxorem ducit,vel ea quę ducitur:nec is, qui funus familiare prosequitur, vel ad maius tribunal vocatur,nec is, qui propter loci religionem se mouere nō potest:vt regularis,& inclusus:nec furiosus,vel impubes, ff. de in ius vo.l.2.&3.veruntamen religiosus & furiosus & impubes,& si non per se,per alios tamen conueniuntur,scilicet per administratores vel actores,per tutores,& curatores suos,ff. ex quibus cau. ma.sed & si.C.de in ius voc.l.2.& no.extra.de sent.excom.c.parochianos.& sic de quibusdam aliis personis.quę dic,vt s.de actore, & in tit.de reo.¶Item excipitur,quòd non valet citatio,quia is q commisit eam,non poterat eam committere.quod dic,vt s.de iudi.deleg.§.sequitur. ¶Item quòd duo tantùm,citant,cùm tamen causa sit tribus delegata:vt j.eo.§.sequitur. ver. hoc autem. ¶Itē generaliter non valet citatio , vbicunque reus se tueri potest , si
d eius defensio sit in euidenti,ff.de iud.non videtur. d†¶Cæterùm
19 vbi dubium est,an teneat citatio,vel non:& etiam semper tutius est, vt quis veniat suum priuilegium allegare, ff. de iud. si quis ex aliena.extra.de appel.cùm parati.nisi notorium esset,seu euidens citationem ipso iure non tenere: nec citatum teneri ad eundum,
e vt dixi,& no.extr.de rescrip.præsentie.Nam si sit contumax, tenebit sententia contra eum lata,etiam ab eo,cuius iurisdictionem si venisset,declinasse obiectu alicuius exceptionis potuisset,extr. de
f appel.si duobus.ff.si quis in ius voc.nō ie.l.2.f†¶Sed pone,quòd
20 iudex secularis citat clericum,ignorans eum esse clericum:clericus verò non venit,ideoque iudex contra eum procedit:videtur ex prædictis,quòd tenet eius processus.& ar.in his,quę no.ext.de
g acc.veniens.in gl,sic patet.in fig.Dic q̃,ar.de iud.at si clerici. & de for.comp.si diligēti.imò debet reuocari de facto,quod de facto fecit,quàm citò nouerit eum clericum esse. Nec obstat, quod iā proximè dixi.Nam ibi aliàs iudex erat,licet exceptiōis ope repelli potuisset.Idem est,si ordinarius ignoranter procedat,& excommunicet exemptum nolentem venire , secundum G. Na. nam q clericus non debet coram seculari comparere,vel exemptus coram ordinario,ius commune est:nec est tale priuilegiū, quòd teneatur venire allegare coram iudice,vt dictum est suprà.aliàs bene tenetur:vt patet in laico scholari, qui est priuilegiatus. de hoc
h j § iam de citatione.ver.pe.& fi.h†¶Item pone:P.fingit se appel
21 lasse in causa, quam mecum habebat, cùm tamē non appellasset, vel appellatio non tenuit:quia ex causa minùs legitima: vel quia fuit tertiò appellatum: iudex nihilominus citat mę: nunquid teneor ire?Respon. sic: alioquin tenebit sententia per eum contra me super principali lata:nec quæretur postea,an fuerit appellatū, vel nō:quia ratione dubii iudex habuit iurisdictionē:licet potuisset per exceptionem elidi,s.de rescript. præsen.§.j.ver.quid si excipitur.& sic obtinuit:licet Papa videatur notare contrà extra. de appellat.si duobus.sed fortè ibi loquitur,quando absens non fuit legitimè citatus:vel,quando pars pręsens per malitiam dicebat appellatum,sciens non esse appellatum.hîc autem loquimur,qn
i credebat appellatum esse i.†¶Quid si quis iurat non exire aliquā
22 domum intra xv.dies:in isto medio à iudice vocatur:nunquid venire tenetur non obstante iuramento?Respon.sic:quia in quolibet iuramento intelligitur ius superioris exceptum,extrà,de iure iur.venientes.de rescript. constitutus. & ideo non dicetur transgressor iuramenti:& quia seruatum redundaret in pręiudicium al
k terius,extra.de iureiu.cùm contingat k. ¶In summa not. quòd si citatus ex aliqua causa nō comparet in termino assignato,nihilo minus debet post terminum comparere:vt extr.de do. & contu. cùm dilecti.Quæ autem hîc desunt,vide s.in ti.de reo.

ADDITIONES.

Factum:imò plus,quia faciunt contra secundum,qui primi duo canones, vt possit iudex trahere extra territoriū , solùm excipiunt, cùm id fit auctoritate apostolica.Errat ergo, qui alium casum addit,decre.nouit.facit contrà:quia ibi legatus erat in sua delegatione,decre.ex tuarum.etiam contra,quia vltra licentiam papæ requiritur consensus illius, cui præiudicatur: per quod tenendum est, quòd etiam si exprimeret citatus,quod subdit auctor,tamen citatus ire non teneretur.Est etiam aduertendum,quòd sequens ver loquitur de eo,qui citat in loco non suæ iurisdictionis.h.d.ad locum.& ponderata remissione,quam dat,intelligit,quòd existens in loco suæ iurisdictionis,edictum citationis poni facit in loco non suæ iurisdictionis:& in hoc differt ab hoc primo:quia edictū vocalis citationis,bene fit in loco subiecto citanti, sed ad locum non subiectum:ibi verò fit in loco non subiecto ad locum subiectum.Tamen in hoc primo casu non curo,an præceptum de citādo ad locum non subiectum , faciat episcopus etiam in loco subiecto.vt si existens Bonon.precipi faciat subdito,quòd tali die sit coram eo Florentiæ.Adde,quòd inuitis partibus quis non possit trahere aliquem extra iurisdictionem suam,etiam si ille,cuius est iurisdictio,consentiret:ibi in d.c.nouit Et ita dicit tenere Bal. in l. si quis ex consensu.de episc.audi.& communiter Doct.Sed vide Old.,pulchrè eius consi.lxxxviij.inci.tertiò quæritur,vbi Io. An. prædicta verba furto subtraxit.

a Item.¶Secundum Vber.ij.vbi s.
b Item.¶Iste ver.fuit Tan.vbi s.
c Iuris.¶Lib.vj.
d Videtur.¶Secundum Io.3.q.3.si episcopus. Et vide quod scripsi de dila.c.2.in gloss.magna,ante fi.ver.vel dic melius & vide quod scripsi de sentent.excom.c.Romana.lib.vj. super versi. innoxios. cùm suis remis.
e Præsenti.¶Vt suprà.
f L.ij.Et vt ibi no.in prædicta l.si quis ex aliena.non dicitur hęc propria causa iudicis,sed actoris.De hoc etiam ff. ad munici.l.de iure. per quas leges&ff.de iu.l.ij.§.sed si dubitetur.dicit Pil. vbi s. quòd bene cognoscit & iudicat iudex,an sua sit iurisdictio. & idem not. in præ.l.si quis.in fin.j.gl.idem dicit post Goff. de off.deleg.significantibus.super ver.pronunciauerunt. Idem Rofre. vbi tractat de edicto,si quis in ius vo.non ie.dicens ibi,quòd Placen. & Docto. tenebant cōtrarium,scilicet quòd bene æstimabat iudex, an esset sua iurisdictio,eo casu,sed non pronunciabat,ne iudicaret in causa propria,contra id C.ne quis in sua causa.sicut fit in incidentib°, de quibus iudex cognoscit , sed non pronunciat. de quo facit de or.cognit.c.j.Item Rofre.plus dicebat,quòd etiam si aliquod salarium reciperet iudex.putà duos aureos in principio & duos in fine,in authen.de iud.§.audient.Col.vj.illud salarium non faciet dici causam suam:inducit,quod delegatario dicitur,Instit. de temp. ord.§.legatariis.& de vendito.ff.de contrahend.emption.l. si fistulas. Sed Pileus quærit,quis iurabit de calumnia ex parte iudicis? Respondet,quòd ipse idem,nihil alle. Item hoc non seruatur:ex hoc etiam sequeretur,quòd in causis,in quibus procedit ex officio,iurare deberet:quod est falsum,nec est iurare statutū nec seruatum.Et sic ratio, quia ius præsumit à iudice abesse calumniam, extra.de renun.in præsentia.ff.de off.præte.vr.l.j.post prin. Ratio autem illa,quòd eius officium est necessarium,ff.de mune.& ho. munerū.§.iudicādi.nō placet.pro ea facit,qđ no.de offi.deleg.ab arb.lib.6.& sup vltimā gl.sequeretur enim per illā,quòd tutores & curatores plati,nō iurarēt:quod est falsum.de hoc j.de iura.calū.§.restat.in prin. An aūt ab interlocutoria qua pronunciauit se iudicem cōpetentem , ipse citans appellari possit secundū leges, dicam j.de app.§.in quibus.versic.sed nunquid potest.
g In fi.¶Et per Io.iii.q.iij.si episcopus.
h Et fi.¶Vide quæstionem,quam posui super regula,scienti.de regu.iu.lib.vj.maximè in solutione.
i Esse.¶Ad literam fuit hæc additio Inno.&Compo.in decr.super literis.de rescript.vt scripsi post gl.ver.item quærunt.
k Cōtingat.¶Vide s.de actore,§.j.ver.sed quid si iurauerit.& ibi remis.Adde simile de eo,qui iurauit alicui non reuelare suum secretum quia hoc non procedit,si producatur in testem;nam tunc in iudicio dicas,quòd tenetur,nec iuramento impeditur: vt notant Doct.& præsertim Abb.Sicul.c.ii.extra.de off.ord.

SVMMARIVM.

1 *In ciuilibus & criminalibus:an secundum leges idem iuris esse debeat.*
2 *In arduis & criminalibus cautè est agendum,ne à seueritate iuris recedatur.*
3 *Citatio qualiter fieri debeat in criminalibus.*
4 *Induciæ quælibet à iure statutæ,sunt arbitrariæ.*

¶ De temporum interstitiis inter vnam citationem & aliam.

2.§. Nunc de temporum interstitiis īter vnam citationē & aliam, videamus. Super quo notandum est, quòd si hi, qui vocantur ad iudicium, sint in eodem loco, vbi est iudex, vel ibi de vicino, vocandi sunt ad iudicium literis, vel nun-
a cio, per interualla septennorum [a] & binorum, & vnius dierum, ita quòd xix. dies compleantur: vt v. q. ij. præsenti. Si verò sunt in alia ciuitate, vel loco non multùm remoto, datur mensis ad veniendum: & si allegauerit iustum impedimentum, dabitur alius mēsis: tamen remanebunt excommunicati, donec probent impedimentum: vt 4. q. 5. quisquis. & etiam tertius mensis dabitur ex causa, si iudici expediens videatur: vt v. q. iij. si ægrotās. Cæterū si sunt valde remoti, vocabuntur tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio: vt ff. de iudi. ad peremptorium. & l. seq. xxiiij. q. iij. de illicita. C. quomodo & quando iu. l. consentaneū. & l. tres. & quodlibet illorum edictorum debet continere. xxx. dies tantùm, vt C. eod. tit. auth. qui semel. in auth. de litig. §. omnem. sed secundum leges antiquas tantum x. dies: vt ff. de iud. per interualla. C. de iud. properandum. §. & si quidem. Aliter autem facta: citatio non valet, nec citatus cogetur respondere, si venerit, v. q. 2. vocatio. & §. fi. Vel dic, quod ille canon, præsenti. loquitur in clericis inferioribus accusatis: ille autem c. quisquis. & c. si ægrotans. in episcopis accusatis, vt ibi expresśe habetur: prsbyteris autem & diaconibus accusatis eædem dantur induciæ, argum. xv. q. 7. quod autem. Nec mirum, si diuersa tempora statuuntur in episcopis & inferioribus nam aliter agitur cum maioribus, & aliter cum minoribus, extra. de iud. c. nouit. §. sed forsan. & extra. de off. deleg. pastoralis. §. j. Itē c. de illicita. non specificat certum numerum dierum, sed determinatur per dictos canones, ar. ff. de leg. sed posteriores, auth. verò, & consequenter. loquitur in causis ciuilibus. ideo tamen repro-
1 bat hunc intellectum, 3. q. 3. in summa. † ¶ Sed nunquid idem iuris est secundum leges in ciuilibus & criminalibus? Non videtur: nam ī criminalibus debet interponi triduum inter vnam citationem & aliam: vt ff. de pu. iu. inter accusatorem. Sed illud antiquatum est: vnde dic, quòd hodie 30. dies dantur in vtrisque: vt in prædi. auth. & C. de exhib. & intro. reis, l. j. & C. de pœnis, si vindicari. & sic sentit Azo, arg. C. de iud. properandum. §. j. & C. quomodo & quando iu. auth. qui semel. Vel dic, vt ĩ. de acc. §. j. ver. quali-
b ter autem. Io. autem de Deo [b] intelligit prę. c. pręsenti. in minimis
2 causis: illud c. de illicita. † in arduis & criminalibus, in quib. cautiꝰ est agendum, non à seueritate iuris recedendum, secundum eum 24. q. 4. est iniusta. 4. q. 2. & q. 3. per totum. Sed hoc non placet: qa
3 idem iuris est in ciuilibus & criminalibus, vt iam dixi. † ¶ Qualiter in criminalibus fiat citatio, not. ĩ. de accu. §. j. ver. qualiter. vbi vide
c quod hîc deest. Veruntamen [c] quicquid de iure scripsimus: & licet æquum sit, quod diximus, generalis tamen ecclesiæ, & causarum consuetudo in criminalibus vel ciuilibus hic non seruat, &
4 bene. † Nam omnes induciæ à iure statutę, arbitrarię sunt: non ꝙ iudex eas possit penitus denegare: sed consideratis locorum distātiis & personarum, tempore viarum, & negotii qualitatibus, potest eas, cùm expedire viderit, moderari, vel prorogare: vt probatꝰ extra. de re iudic. quod ad consultationem. extr. de app. personas. & c. cùm sit Romana. & c. oblatæ. 3. q. 2. si episcopus. & q. 3. de induciis. ff. de iud. nonnunquam. ff. de re iud. l. 2. extr. de in integ. resti. tum ex literis. in fin. xxvj. q. vlt. tempora. & est casus expressus in hoc articulo, in prę. c. si ęgrotans. in fi. vbi dicit, intra spatiū duorum vel trium mensium, vel eo amplius, prout causa dictabit. Ar. tamen contrà in auth. de leg. §. omnem verò. Col. viij. per quam
d l. Accur. [d] dicit contra, ex eo quod ibi dicitur, nō minus, &c. & nisi iustè moderetur, potest appellari. & nota, quòd omnes termini possunt in vna litera poni: vt dicam ĩ. §. prox. ver. sed quid si tres.

ADDITIONES.

a Septennorum. ¶ Super bis & bis binorum.
b De Deo. ¶ In cauil. parte ii. rub. de intersti. temporum.
c Tamen. ¶ Secundum Tan. vbi s̃. cuius sunt verba sequentia. Idem Pileus, vbi s̃. 2.
d L. Accur. ¶ In auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. ibi, tamen de consuetudine non. Item tenet contrarium in præ. §. omnem. in fi. magnæ glo. per prę. l. nunquam. vbi tendit ad idem. Iac. de Bel. in præ. §. dicit, in dilationibus, quæ dātur ante litis contest. procedere primum dictum, in his quæ post litem contest. procedere secundum dictum: vt not. de reg. iur. indultum. lib. 6. qđ placet ibi Dy. Item Iac. de Aret. vt ponit Cyn. C. de dila. l. j. in fi. cōtra dictum Iac. de Bel. est, quod no. ĩ. de dila. §. nunc videamus. versi. nunquid ergo. Adde, vt per Bar. in l. j. C. de dila. quem communiter ibi sequuntur Doctores. Adde tu, quòd dilationes omnes regulariter sunt arbitratiæ & si quid contrarium reperitur, casuale est. ita Host. in Summa extra. de dilatio. §. quis ipsas, & plenè vide as per scribentes in c. cùm sit Romana. extra. de appel. & per Abb. Sicul. in c. quod ad consultationem. extra. de re iud.

S V M M A R I V M.

1 *Peremptorium quid dicatur, & an iudex ordinarius delegatus, aut subdelegatus, possit prremptoriè citare.*
Peremptoriorum non debet in prima citatione, vel præmaturè mitti.
2 *Terminus breuis in peremptorio quis dicatur.*
Peremptorium quoties possit ad malitiam conuincendam.
3 *Peremptorium fit tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio.*
Citatus ter, intelligitur peremptoriè citatus, licet nihil exprimatur de peremptorio.
4 *Contumax non debet censeri, qui non est peremptoriè citatus.*
Citandus non est vlterius. si constare potest im prima citatione eū nolle venire.
5 *Absentem citare ad certum & specialem articulum, an post peremptorium sit necesse.*
6 *Appellans an dicatur contumax, si ante sententiæ prolationem recedat & an iterum debeat ad sententiam vocari.*
7 *Appellans protestari censetur de cætero nolle sub eodem iudice litigare.*
8 *Sententia parte absente lata non valet, nisi ad hoc terminus peremptorius sit statutus.*
9 *Iudex debet eum, quem peremptoriè citat, comminari: quòd si non comparuerit, nihilominus procedet in causa, quantum de iure debebit.*
10 *Termini tres si in vna citatione inserantur, an si taliter citatus non veniat in primo vel secundo vel tertio termino, sit in omnibus expensis pro quolibet termino condemnandus.*
11 *Terminis pluribus in citatione expressis, si in primo termino reus compareat, non actor: an actor priusquam audiatur, expensas restituere debeat.*
12 *Clausula illa, quantum de iure poterimus: procedemur: in citationibus inserta, an vicem obtineat peremptorij.*
13 *Actor faciens reum temerè & indebitè vocari, si reus inutiliter veniat, an teneatur ad expensas.*
14 *Sententia lata contra citatum non peremptoriè, an teneat.*
15 *Sententia partibus non citatis lata, an valeat, etiam si sit pactum inter partes, quòd iudex ordinarius, vel delegatus possit partibus non citatis pronūciare.*
16 *Citatio prima dicitur conuentionale, secunda monitorium, tertia perēptoriū.*
Peremptorium an possit fieri ante litis contestationem.
17 *Præpositio a, in citatione contenta, quid importet.*

¶ De peremptorio mittendo.

1 3.§. Viso de tēporū interstitiis, ꝯsequēs est videre de pem. ptorio mittēdo. † Scias ergo, ꝙ peremptoriū dr.
* eo ꝙ causam seu disceptationē extinguat*, 24. q. 3. de illicit. ff. de iud. &

ADDITIO.

* Extinguat. ¶ Verbum est canonis alleg sed melius vtebatur verbis le. huius dicētis, eo ꝙ perimit disceptationes: & vltta nō patiꝰ aduersariū tergiuersari. Quæ verba bn̄ faciunt ad questionē not. in dec. fi. de ele. lib. vj. in gl. nunquid. quæ remittit ad dec. cū in tua qui ma. accus. pos. & super illū remitto ad quæstionē, secundū q̃ scripsi sup regula, mora. lib. vj. vt si dicamus s̄m vtranq; literam ꝙ peremptorium illius decre. extinguat, vel perimat ius opponendi post illud: aliàs frustra perēptoriū vocaretur, ex quo viā opponēdi nō ꝓcluderet, & sic nil perimeret: sicut dicitur tugurium, qa regit: aliàs non esset tuguriū, ff. de ver. sign. tugurij. & verba debēt aliquid operari, de priuil. si papa. §. j. in li. lib. vj. & ibi concordātiæ ne sint inutilia, & frustra membranas occupent, 19. dist. ca. j. ff. ad munic. l. j. item patet in decr. coram. de restitutio. in integ. quòd post peremptorium non admittitur de iure communi: posset tamen de æquitate admitti per beneficium restitutionis: vt ibi. sed ad proponendum crimina, vel defectus contra electum. non restitueretur in ecclesia: vt no. ĩ de restitutio. in integrum, §. 2. ver. sed pone ecclesia. facit ff. de min. auxilium. Item non parens peremptorio, videtur prætorem vel iudicem contemnere. Et pœna contemnentis est, vt prætor illi suam iurisdictionem deneget. ff. ex quib. cau. ma. sed & si §. sed & si dum. & quod ibi no. in j. gl. fac. ext. de appel. cùm parati. Item constat, quòd etiam ad accusandū potest terminus per iudicem statui. de hoc vide ĩ. de dilatio. §. j. in fi. post quem terminum non auditur accusans. Patet vtrunque ff. de acusatio. l. cū Titia. Sed obiectus illo casu ꝯtra electū, habēt inpe in gl. forsan. ver. de except. ergo, vt s̃. Itē qui post accusatiorē inchoatam desistit, nō auditur repetens reum, extr. de accus. licet. ff. ad Tur. qui desistit. & C. e. quamuis. idem, qui à principio negat se accusare velle, ff. de adul. si maritus. §. si negauerit. sed si veniēs intra terminū ꝑ iudicē statutū, negare videtur se velle accusare. C. qui acc. n̄ pos. l. si ea. & facit qđ no. ff. de neg. ges. si ego. in fi. pe. gl. non audiatur ergo post terminum. facit ff. ad Turp. ab accus. §. destitisse. maximè in hoc casu, quo obiectꝰ statū & famā hominis deturpant vel infamāt: & in his lapsus tēporis ꝑ iudicem statuti ꝓcludit viam accusanti, C. de inge. ma. diffamari. Et n̄ solùm in his, sed ēt in illis, qui ius vel interesse propriè concernunt, procedit quòd lapsus termini per iudicem præfixi præcludit viā agendi, ff. de lega. 2. si tamen quibusdam & ibi not. de bon. auctor. iud. poss.

iud.& tertium.quilibet autem iudex ordinarius delegatus,& sub delegatus,potest peremptoriè citare,extra.de re iud.c. cùm Bertoldus.in parte decisa,de off.deleg.c.ex literis.& c.consuluit.Quidam tamen dicunt contrà in auth.de litig.§.omnem. de hoc not. in prædicto c.de illicita.& ff. de iudic.& post.¶Item peremptorium mitti non debet in prima citatione,vel præmaturè:vt C.quo modo & quando iudex.& l.consentaneum.& auth.qui semel.nisi ex causa necessaria:tunc sic,ff.de re iud.contumacia.putà propter distantiam viarum,vel si res celeritatem desideret,ff.eo.l. 2. ff. de iud.nonnunquam.extra.de in integ.rest. cùm ex literis. in fin. de dolo & contum.cùm dilecti.in prin.& c.fin.& c.cum olim.xxiiij. q.iii.de illicita.imò debet primo & secundò citari,siue duob.edictis per interualla.xxx.dierum,vt ſ.§.prox.& in constitu.Greg.X.
a de sen.excom.constitutione.in fi.[a] & postmodum peruenitur ad peremptorium vt in præ.c.de illicita.ff.de iud.ad peremptorium. & l.seq.Sed opponitur:nam in omnib.formis sequentibus vnic⁹ tantum assignatur terminus peremptorius:& minus spatium quã xxx.dierum continet dilatio ibi data.Respondeo,hoc fieri potest ex causa,vt dixi:& sic generalis consuetudo seruat. Nec ob. præ. dec.de dila.vbi dicitur,quòd ad hoc potest appellari:qa ibi iudex grauauerat in duobus,scilicet in dando peremptorium,& dando nimis tempus breue:quod fieri non debet,vt ibi dicitur.Debet ergo iudex in citatione causam exprimere,quare maturat peremptorium,ne pars causam habeat appellandi:vt in præ.c.tum ex lite
2 ris.in fin.†¶Quis autem terminus dicatur breuis, hoc relinquit arbitrio iudicantis,considerata locorum distantia, & qualitate personarum,& causa,ff.de verb.oblig.continuus.& dixi ſ.§. prox. & est cautela quòd super hoc iudex interloquatur,scilicet quòd iusta est causa:vt no.secundum Papam,ext. de accu.ad petitionem. sed si malè arbitretur,poterit appellari.¶Item peremptorium potest bis mitti,ter & quater ad malitiam conuincendam:vel de gratia,si iudici expedire videtur:non tamen cogitur,ext.de do.& contum.prout,& c.cùm olim.ff.de iud.l.ij.& l.nonnunquam.extr.de off.deleg.consuluit.& quod dicitur in l. & post. debet exponi, id
b est,potest[b].†¶Fit ergo peremptorium tribus edictis,vel vno ꝓ
3 omnib.peremptorio: vt in præ.c.de illicita.& C.quomodo & qñ iud.consentaneum.sed & citatus ter,licet non exprimatur aliquid de peremptorio,tamen intelligitur peremptoriè citatus, C.eod. tres denunciationes.& contumax est,nisi veniat,arg.extra.de cõ sang.& affi.ex literis,de rescriptis, olim. & hoc probat [c] præ. c. de
c illicita.dum dicit alternatiuè, vel vno,&c. Sufficit ergo alterum, videlicet vel trina citatio,vel vnum peremptorium,argumen.ex tra de rescriptis,inter cæteras.cum suis similibus.& hoc probat ꝑ.
d l.tres.& hæc est veritas,quicquid quidam somnient[d].†¶Dicunt
4 etiam quidam[e],quòd nisi quis sit peremptoriè citatus , nõ debet
e censeri contumax. quod intelligunt verum esse ante litis ingres-
f sum,ar.in præ.c.de illicita.& extr.de offi.delegati,consuluit[f].post ingressum verò litis quilibet terminus intelligitur peremptorius vt in eadem decret.consuluit. vbi si quis contumax est,potest cõ tra eum sine citatione procedi.quod dic,secũdum Papam,vt no. extra.de accu.ad petitionem.¶Item si constare potest [g] in prima
g citatione,citatum nolle venire, non est vlterius citandus,ff.de re iud.contumacia.ff.de verb.oblig.continuus.§.cum ita.in fine §.& not.extra.de off.deleg.consuluit.& in præ.l.tres.& de hoc secundum Papam,& in præ.c.ad petitionem.ĵ.ver. quid si quis.¶Item licet in die peremptorii iudex possit,si velit, ꝓcedere ad id, super quo absens citat⁹ erat, nulla alia citatione vel expectatione facta: tamen æquitate suadente debet in diem alteram expectare,& ite
h rum citare,si eius iurisdictio durat.quæ æquitas seruatur [h], extra. de dolo & contuma.cùm dilecti.ver.expectantibus.xlv.dist.licet plerũq;.& ĩ ꝓ.c.ꝯsuluit.& ĩ ꝑ.l.& post.& iã dicã.Si verò expiret.ex pectet vsq; ĩ horã ꝯgruã,ita ꝙ añ noctis tenebras possit perficere,
i quod incumbit[i].vt ibi. Dominus autem meus notat in Summa in titulo de cõtumacia, quòd post perẽptoriũ absentem citare non tenetur:vt in ꝓ.c. ꝯsuluit. Tu dic, ꝙ si citatus ad certum & specia
5 lẽ articulũ,†putà ad vidẽdũ iurare testes,& huiusmodi,nõ venit: nihilomin⁹ ad publicationẽ attestationũ,& ad sententiã,& ad alios articulos

ADDITIONES.

☞ l. 4.¶Ad contraria inducitur ff.de optio.leg.l. mancipiorum. & decre.si tibi absenti.de præben.lib.6. vbi post terminum datum à iudice,re integra licet optare:vt in l.& consentire.vt in decretali Euasio horum fieri potest:quia in neutro prædictorum dicitur,ꝙ fuerit expressum peremptorium:decretalis autem finalis,de qua loquitur,id exprimit.Vel solue,quòd in vtroque casu,qui neglexerat optando vel consentiendo,veniebat ad ius suum vel sibi debitum.Sed in terminis quæstionis,opponens non ad rem familiarem , sed ad alterius læsionem vel repulsionem intendit. Et hæc sunt valde disparia,ff.de sepul.vio.l.sepulcri violati.in fi.Secundò inducitur ad contrarium,quod no.in præ.decr.cùm in tua. in vlt. glos.Sed illud procedit ĩ matrimonio cardinali: in quo etiam sententia non transit in rem iudicatam,de re iudicata,lator.& c.consanguinei.non sic in spirituali,vbi transit in rem iudicatam:vt scripsi post Innocentium de dolo & contuma.cùm olim.super verbo,canonicè.ante finem gl.Dici etiam potest ibi non fuisse perẽptorium,sed simpliciter bannum.Tertiò dicitur, termino peremptorio certæ personæ assignato , prius dicta procedere : sed secus in generali edicto. ¶Ad hoc respondetur negando per leges, C. de remiss.pign.si tempore.& C.si vt ab hæred.obstin.auth. si omnes.ff.vbi pupil.educa.debeat,l.fi.ff.ex quibus causis maio.l.ergo sciendum.& ff.ex quibus causis in possess.eatur,l.hęc autem.§.i.& quod ibi nota.Hinc est,quòd ipsa decre.fi.de qua loquimur,æquiparat peremptorium speciale,& generale:vt quod valet speciale quo ad speciẽ, valeat suo casu generale quo ad genus,de hoc de offi.or.ca.ii.in ij.gl.& de his edictis specialibus & generalibus ĵ.§. sequitur.vers.& not.& ver.quid si papa.cum versiculis seq.Quæ prius dixi,procederent in eo,qui post peremptorium se opponeret electo,ne confirmetur:quia repellitur saluo iudicis officio,vt ibi not.Post confirmationem aũt non audiretur prosequens suum interesse:putà contemptum,vel ius,quod prætendebat in beneficio,ad quod facta est confirmatio.Audiretur autem agens de nullitate,iuxta ea,quæ scripsi in prædicta regula,mora.in fine,lib. vi. Adde,quòd hæc sunt formalia verba Oldr.consi. 3 .incip.cum causa electi.vbi dicit ita per duas char.sententiatum,& à toto collegio ipsorum approbatum.

a In fi.¶Lib.vi.

b Potest.¶Vt ibi not.

c Probat.¶Secundum Aegid.rub.xciiii.Adde,vt per Bar.in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infect.

d Somnient.¶Puto hoc dictum propter illos,qui dicunt,peremptorium ante litem contestatam mitti non posse : dicentes , illud proponi propter diffinitiuam,quæ regulariter ante contestationẽ fieri nõ potest.Iac.Bal.vbi ſ.dicit Azo.& communiter omnes tenere contrarium.& sic Ioannes de Deo,de j. decret. 2. colum. per l.consentaneum.C.quomodo & qñ iudex.& auth.qui semel quæ expresse dicit,etiã si lis cœpta non sit:secundum hoc intendit auctor,ꝙ ẽt ĩ prin.litis hoc sufficiat:alias nõ video,quare somniantes expressissent:& vide ĵ.ver.sed nunquid.

e Quidam.¶Aegid.Rubr.xciiii.

f Cõsuluit.¶Vbi de hoc dixi in prin. & in fine. Et hoc omnino vide ĵ.de dilatio.§. nondum.in prin.Adde,vt per Bar.& nouissimos in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec.ver.quæro,dixi.

g Potest.¶Ad intellectum huius ver.& sequentium,omnino vide quod plenè dicã ĵ.ti.j.§.j.super ver.& not.per tot.& maximè in 6. & 7.q.& ĵ.ver.prox. Adde,vt per Bar.in d.l.cõsentaneũ & in apostilla ibi per Alex.& in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.inf.

h Seruat.¶Dicebat Aeg.vbicũq;,à quolibet ꝓbo viro,hęc rub.96.

i Incumbit.¶Super illo verbo posui dictum Innoc.quod statim sequitur,cum determinatione Hosti.quæ est ibi,dum tamẽ.Et post eos ẽt de hoc scripsi de procur.auditis.super verbo, cõclusum.& hæc etiam scripsi de dolo & contu.cum qui.li.vj.super gl.videbatur.Sed hoc simpliciter intellectũ,nimis sonat in absurdum.Summa enim esset iniquitas,si iudices sic citando,vt sequitur,possent ex vna contumacia tantum partibus ferrre dispendiũ,vt principale simul cum appel.remedio periret eisdẽ.secũdum hoc enim cõtumacia in non veniendo,quæ faceret valere sententiam,pariter tolleret illis beneficium appellandi.Procedant igitur,quæ sequũtur in casu decr.fin.statim allegatæ,vbi iudicium est in loco remoto à diœcesi citati,putà in curia.sicut ibi fit citatio hominis:vt ibi. vel iu.vt in c.j.& c.cupientes.de elect.lib.6. de off. ord. quamuis. eo.li.vel quæ bene facit ibi:vt ꝓsentibus partibus,&c.tunc enim qa difficilimũ esset citationes ꝓ singulis actib.ad partes mitti : locus erit opinioni ꝓdictæ,vt ad examinationẽ cãæ,& diffinitionẽ procedatur ipsius. Si autem venit pars vel procurator, ad singulos actus citabitur,etiam si in vno fuerit contumax:vt suprà.Idem in legato, quo ad prouincias sibi cõmissas. Idem in Archiepiscopo, quo ad causas extra diœcesim suam sibi delatas per appellationẽ, vel aliter.& idẽ in ꝓsidib⁹ ꝓuinciarũ, de quorũ ꝓuinciis molestũ habet prĩceps,si cãæ principales vel appellationũ deferãtur ad ipsum priusquam ad illos,in auth.de mãdatis prin.§.fit tibi.versiculo,si verò.ff.de appellationi. Imperatoris. His enim casibus citati ad totã causam debent esse præsto parati ad prosecutionem ipsius causæ:aliàs si est causa, quæ diffiniri non possit lite non contestata,etiam ipsius diffinitio fieri poterit.Secundum hæc potest intelligi l.ꝑperadũ.& hîc bene ꝯueniũt q̃ scripsi in dec. auditis. Vbi aũt dñs,vel prĩcipalis venit ad cãm,vt ẽ lis in domicilio rei:absur dissimũ esset dicere, ꝙ citat⁹ ad vidẽdũ iurare testes vel ad ipsorũ apturã,vt aliqđ simile,licet venire ꝯtẽpserit,nõ esset tũc citãd⁹ ad reliqua,licet citat⁹ fuisset à principio ad totã cãm. Adde,qđ voluit Pau.de Ca.cõs.quinquagesimo,& Federicus de Senis.ꝯsi.clxxj.

articulos eſt citandus iterum:vt extra.de teſtib. cùm olim. in fin.
arg.C.quomodo & quando iudex.ea quæ.&arg.in præ.c.conſul
uit.ibi,perficere quod incumbit.& de re iud.cùm olim.Secus,ſe-
cundum quoſdam,ſi non fuerit citatus ad certum articulum : ſed
gñaliter ad procedendũ in cã,vel etiam ad certum articulum,&
generaliter ad procedendum.Nam tunc ad omnia&etiam ad ſen
tentiam poteſt procedi ſemel, contumace amplius nõ citato, C.
de iud.properandum.extra.de dolo & contumacia,c.fina.dum ta
men iudex fuerit in peremptorio comminatus, ſe cogniturum
& pronunciaturum.Et ſic intelligi poteſt,quod not.ĩ. de ſenten.
§.iuxta.verſic.eſt etiam nulla.& ſequenti.& ff.de iud. in peremp-
torio.& l.& poſt edictum.de hoc,ſecundum Papam,in præ.c.con
6 ſuluit.†¶Quid ſi quis receſſit appellans-Dicunt quidam,nihilo-
minus ipſum ad ſententiam vocandum:&quòd aliter lata ſenten
tia non tenebit, cùm non ſit contumax in audienda ſententia: q̃a
ad hoc vocatus non fuit,licet fuerit in aliquo articulo contumax
quando receſſit appellatus:arg.in præd. l.ea quæ. & ſic intelligũt
extr.de accuſ.ad petitionem. Aut enim cauſa appellationis eſt iu-
ſta & vera:& ſic non valet,quod fit per iudicem: tum quia appel-
latus non fuit contumax,contra quem ſentẽtia fertur : tum quia
fertur poſt legitimam appellationem. Aut eſt illegitima & fal-
ſa : & tunc aut defert apppellationi , quo caſu vlterius procedere
a non poteſt,extra.de appel. cordi [a]. Aut non defert, & ſic non eſt
reuocata cauſa ad ſuperiorẽ:imò apud eum, à quo malè appella-
tum eſt,remanet procedendi poteſtas.Debet ergo procedere iu-
ſtè.Non autem procedit iuſtè,ſi procedit ad ſentẽtiam,vel ad ali
quem articulũ ſine noua citatione,licet in alio articulo primò fu
erit comtumax,vt prędixi.Appellatio enim ſua malą,non plus fe
cit,niſi quia fecit eum contumacem,vt iam dictum eſt.Et hoc ob
tinet in appellationibus iudicialibus, & etiam in extraiudicialib.
Alii dicunt,quòd appellans in nullo vocãdus eſt vlterius,niſi ſpõ
7 te renunciet appellationi,ar.ij.q.vj.ſi quis libellos.†Appellando
enim videtur proteſtari, ꝙ de cætero non vult litigare ſub eo : &
in incertis non eſt locus coniecturis,ſ̃.ver.item quòd ſi conſtare.
Secus autem eſt in contumace.licet enim ſit in vno articulo con-
tumax,non tamen proteſtatur,quòd in aliis velit contumax eſſe,
maximè quia non dicit ſe velle effugere ſuam iuriſdictionẽ, licet
peccet contumax exiſtendo. Item appellans defendit ſuam con-
tumaciam,dicens,quòd non eſt in contumacia,ſed ſe iuſtè facere
Contumax autem,qui non appellat, non defendit ſuam cõtuma
ciam de iure:& ideo minus puniendus eſt:vt no.Papa extr.de cle.
b excom.c.latores. &in prædict.c.ad petitionem[b].†Aliàs autem re
8 gulare eſt,quòd non valet ſentẽtia parte abſentę lata, niſi ad hoc
terminus peremptorius ſit ſtatutus,ff.quę ſent.ſine appel.re.l.j.§.
item cùm ex edicto.etiam ſi cõtumax fuerit in proceſſu,vt ſ̃. ver.
item licet.Nec ſufficit quem citari ad ſententiam,niſi dicatur,per
c emptoriè,ſm quoſdam[c].Alii contrà,arg.in præ.l.ea quæ.& eo.ti.
authen.qui ſemel.in præ.l.ad peremtorium.& l.ſeq.C.vbi in rem
actio.l.2.ff.de requi.re.l.j.& ĩ.ver.quid ſi lata.Tres tamen de nun-
ciationes ſufficiunt,licet de peremptorio nil dicatur,vt ſ̃.Et adde
hîc,quod not.in præ.§.iuxta.ver.quid ergo.& ver.item etiam nõ
d tenet [d].& ĩ.de dil.§.videndum.verſi.termini. Quid ſi in ſententia
dicitur,aliquem fuiſſe citatum,vel præſentem?de hoc ĩ.de ſen.§.
9 vt autem.ver.& not.quòd ſecundum.†¶Item iudex debet,cùm
peremptoriè citat,comminari,quòd ſi non comparuerit is,qui ci
tatur,procedet in cauſa,quantum de iure poterit,& debebit:licet
e hæc comminatio non ſit de ſubſtantia citationis [e],ff. de iud. l. in
peremptorio.extra.de in integ.reſt.tum ex literis. in fin. extra. de
do.&contu.cùm dilecti.circa prin.de ma.& obed.humilis.& mit
titur ſub præmiſſa conditione,vt C.lib.xii. de cohortal. ſi appari-
f tor.ĩ.verſi.ſed quæritur.¶Item dicunt quidam, vt Accur. [f] quòd
peremptorium debet tm̃ ſpacium continere, q̃tum ſi quodlibet
edictum per ſe proponeretur:vt in præ.auth.q ſemel.vbi de hoc,
g & in decr.Greg.X.de ſent.excom.conſtitutione [g].Ego relinquo
hoc iudicis arbitrio,vt dixi ſ̃.eod.§.prox. ¶ Item licet pars ſit ter-
tiò citanda,vt dixi,tamen ſi non venerit in prima citatione,puni
tur in ſumptibus litis: & etiam,ſi venerit in ſecunda, vel tertia. de
10 hoc ĩ.de expen.§.iuxta.ver.ſed quæritur,quando.†¶Sed quid ſi
tręs termini in vna citatione inſerantur ? vt patet exemplum ĩ. §.
iam de citatione.verſi.ſed præmiſſis.nunquid ſi non venit in pro-
ximo,vel ſecundo,vel tertio termino,eſt in omnibus expenſis ꝓ
quolibet termino condemnandus?Videtuŗ,quòd non. Et hoc te
h net Vber. [h] quia in primo & ſecundo videtuŗ auctoritate iudicis
remanere.nam cùm illa,aut illa res promittituŗ,rei eſt electio, ff.
de iure do.l.plerunque.§.fi.& arg.ad hoc extra,de reſtit. in integ.
ex literis.&de do.& contu.c.j.& c.cùm dilecti.in fin. Tu dic cõtrà
arg. C.de iud.ſancimus.extra.de appel.reprehenſibilis.§. ſin autẽ.
i & ext.de procu.c.2.[i] Nec obſtat l.plerũ que,q̃ loquitur, cùm duo
ſub alternatione debentur:vbi ſoluendo quod voluerit, liberatᷣ:
vt ibi,& extra.de plus petit.c.vnico.Hic autem mandat iudex ſub
copulatiua coniunctione : & ad veritatem copulatiuæ , oportet
vtranque partem eius eſſe veram,vt not.extra.de reſcrip.inter cę
teras.Vnde niſi venerit ad omnes terminos, debet condemnari,
cùm non venerit pro omnibus:quia dolo nõ caret,qui magiſtra-
tui nõ obedit,ff.de re iu.non poteſt. & quia ſemper intereſt acto
ris,eum in quolibet termino nõ veniſſe, ex quo ipſe in quolibet
venit,& facit,quod not.ĩ.de contum.§.nunc dicamus.verſic. ſed
11 pone.†¶Quid ſi in primo termino reus cõparuit,ſed non actor
nunquid actor reſtituet expẽſas prius quàm audiatur? Dic, quòd
k ſic,extr.de dolo & contu.actor.lib.vj. Nam in alternatiuis citati [k]
eſt electio,vt in præ.l.plerunque.&C.de condi.inde.ſi quis.Quid
l ſi in primo & ſecundo [l] reus comparuit , non tamen in tertio, in
quo actor comparuit : nunquid poterit fieri miſſio in poſſeſſio-
nem?Videtur,quòd non,propter alternatiuam,vt ſ̃.& ff.de con-
trahen.empt.& vend.ſi in emptione.l.pe.ff.de eo,quod cert.lo.l.
non vtique.in prin.Argument.contrà : quia vltima mora nocet.
ff.de arbitr.Celſus.& §.idem ait.ff.de peric.& com.rei vend.illud.
m & hoc placet:[m] & vide ĩ.titul.proxi. §.nunc dicamus.verſ.ſed po-
12 ne,iudex.& ſeq.†¶Sed quæritur,an clauſula illa,quantum de iu
re poterimus,procedemus,de qua habes extra.de reſcr.c.cauſam
quæ.vicem obtineat peremptorii? Et videtur quòd ſic, argu. ex-
tra.de in integ.reſt.tum ex literis.in fi.&de do.& contu.cùm dile-
cti.Sed dic contrà: imò huiuſmodi comminationes poſt peremp
13 torium fieri conſueuerunt,vt ſ̃. verſ.item iudex.†¶Quid [n] ſi ali-
n qua iſtarum trium dilationum in diem incidit feriatam: & voca-
tus illa die dilationis feriata ſe præſentet , nunquid videtur iudici
paruiſſe,vt etiam videatur aliàs dilationes conſumpſiſſe? Videtur
quòd ſic,argum.præ.l.plerunque.§.ſi res.ff.de verb.oblig.vbi au-
tem non apparet.§.qui illud.ff.de eo,quod certo loc.l.3.§.qui Sti
chum.C.de inſtitut.&ſubſtit.ſub cond.fac.l.fin.& l.generaliter.ff.
de ſolut.qui certa die.ff.de verb.obli.l.continuus.§. cùm ita. imò
videtur, quòd poſſit conſequi expenſas ab actore, qui eum fecit
tali die vocari temerè,ff.de iud.eum quẽ temere.C.de epiſ.& cle.
omnes qui.§.ſanè.quanquam vocatus venire in iudicium non co
geretur,vt ff.ſi quis in ius voc.non ier.l.3.in fin.ff.de fer.l.j.nec po
terit ea die, qua iudici ſe præſentauerit , alius terminus aſſignari,
vel aliquid fieri,vel quicquam ſibi præcipi,C.de fer.l.fin.Vnde vi
detur,ꝙ actor & iudex ſunt eluſi,&ꝙ ſit iterũ citatio facienda.ar.
o ꝯ,ff.de op.le.l.ij.§.data igitur.& ff.qui ſatiſd.cog.l.quoties.[o] ꝑ quę
iura

ADDITIONES.

a Cordi.¶Et c.cùm appellationib.lib.vi.
b Petitionem.¶Et ſic eſt hodie terminatum de dolo & contum.
eum qui.lib.vi.& vide,quod ibi notat gl. videbatur.& quod not.
de elect.auaritiæ.lib.vi.in vlt.gl.& quod ſuper ea dixi.
c Quoſdam.¶Pro quibus facit cle.de verb.ſig.ſæpe.ver.ſententiã.
& remiſſiones ibi vide in gl.
d Tenet.¶Vide quod ibi dicam.
e Citationis.¶Secundum Aegie.rub.iiij.in prin.
f Vt Accur.¶in l.nonnunquam.ff.de iud.
g Conſtitutione.¶Libr.vj.
h Vber.¶De Bob.vbi ſ̃.& idem Gui.de Suz.ſuper l.ſancimus.
i C.2.¶Facit de teſt.co.c. ij. Tamen reſponderi poſſet,vt ibi ſcripſi
poſt Vin.& omnino vide,quod ſcripſi in præ.decr.2 de proc. ſu-
per gl.ſi ei.ad quam remittit Aegid. & ibi diſtinguit expenſas ci-
tationis:quæ quando eſt vnica,ſufficit vni parere.Idem in præce-
ptis executorum,quando intra tres terminos iubent aliquid fie-
ri, in quibus vbi aliud non exprimitur, ſolùm poſt vltimum lo-
cus erit pœnæ.In pręceptis autem de veniendo,conſtat,quòd in
tereſt partis, quæ venit in primo termino, aduerſarium tunc ve-
niſſe : & huius intereſſe habebitur ratio , licet veniat in vltimo:
tunc tamen vna citatio remanet gratuita ; ſiue ſit prima, vel vlti-
ma:& vide ĩ.de expen.§.iuxta.ver.ſed quæritur, quando. Adde,
vt per Abb.in c.2.de proc.
k Citati.¶Quaſi dicat,non citati facient. hîc tamẽ electio non eſt
libera,vt dixi ſ̃.ver.prox.Adde,extante ſtatuto,ꝙ ſi reus non cõ-
pareat in termino,ꝙ habeatur pro contumace & exbannito:ꝙ ſi
actor non accuſauerit eius contumaciã,non habebitur pro con-
tumace,ſecundum Petr.de Anch.conſ.96.
l Et ſecundo.¶Vnius citationis,de qua prædixi.
m Placet.¶Et idem Gui.de Suzar.in l. ſancimus. Sed hoc mihi non
placet,& facit ſ̃.verſi.prox.Item ſecundus terminus datus cenſe-
tur,ſi non venerit in primo,de teſtib.cog.c.2.facit etiam præ. de-
cre.actor.Non obſtat l.quæ in contrarium allegatur : quia nego
moram interueniſſe , cùm ſecunda & tertia dilatio ſint conſum-
præ:faciunt allegata ĩ.verſ.2.parte 1.
n Quid ¶Iſte ver.fuit Vbert.de Bo.titul.de excep.contra reſcript.
& dele.in fi.ſaluo,quod ĩ.dicam.
o Quoties.¶Inducit etiam Vber.illud generale,vtile,&c.

iura probatur, quod non sunt aliæ dilationes consumptæ. Et hoc
a puto[a]: quod dic, vt s. §. j. ver. item excipitur, ꝙ citatio fit. †¶Quid
14 si lata est sententia contra citatum non peremptoriè? Videtur, quòd non tenet: vt arg. xxiiii. q. 3. de illicita. ver. de conuentione. vbi de hoc, C. quom. & quand. iudex. ea quæ. 6. q. 3. eorum. extra.
b de constit. ecclesia. in fin. Argumentum contrà, C. eo. [b] cessante sed ibi constabat citatum nolle venire. de hoc in præd. l. tres. & s.
c versi. item licet post aliàs autem [c]. & seq secundum papam, extra.
15 de accus. ad petitionem. †¶Sed pone, quòd partes faciant adinuicem pactum, quòd iudex ordinarius, vel delegatus possit pronunciare partibus non citatis? Et videtur, quòd non valet sententia partibus non citatis lata: arg. C. de senten. & inter. om. iud. prolatam. 2. q. 6. §. diffinitiua. ff. de re iud. de vnoquoque. Dicunt quidam, quòd valet: quia hoc pactum valet in arbitriis, quæ sunt redacta ad instar iudiciorum, ff. eodem. l. i. & probatur C. de tempor. appellat. l. fin. in fin. & ff. de fer. l. j. vide j. de sentent. excom. §. iux-
16 ta. versi. quid si de partium. †¶Et no. [d] quòd prima citatio voca
d tur conuentionale: quia in ea dicitur, Venias tali die coram tali. Secunda dicitur monitorium: quia iudex dicit, Vade, mone eum, quòd veniat. Tertia, peremptorium: quia dicitur, quòd nisi venerit, procedet condemnando, vel absoluendo: vt s. Sed nunquid peremptorium potest fieri ante litem contestatam? Et videtur, ꝙ non: quia nõ videtur, quòd fiat, nisi pro diffinitiua sententia, quæ non fertur nisi lite contestata: extra. vt lit. non contest. per totũ. nisi in casibus. vt eo. tit. quoniam. & not. C. de his, qui ad eccles. cõfu. l. si ¶. §. itaque. Dic contrà, vt extra. de dilat. c. j. & in præd. c. de illicita. C. quo. & quan. iu. consentaneum. ibi, etiam si lis cœpta. &
17 authen. qui semel. extra. de in integ. restit. tum ex literis. in fin. †
e ¶Item nota[e], quòd si citatio fit sic: Mandamus, quatenus post hanc citationem, vel harum præsentationem, seu receptionem, die xx. compareas coram nobis vsque ad xx. diem, vel xx. die. à receptione præsentium: dies receptionis literarum in hoc numero
f non computatur: arg. extra. de appel. super eo. ii. in fin. [f] cum suis concor. ff. de verbo. signifi. l. anniculus. & 2. q. 6 biduum. versi. sed aduersus, extra. de excep. pia. §. si quis igitur. xxxv. q. 3. progeniem. & de restit. spo. frequens. §. sed si in ciuilibus. Nam tunc hæc propositio A, tenetur priuatiuè: vt scilicet dies receptionis nõ inclu-
g datur [g]: verùm vbi dies certus assignatur, vt cùm dicitur, Post Epiphaniam compareas tali die, tunc non attenditur dies citationis, sed terminus assignatus. & iunges, quod not. j. de dila. §. i. versi. sed pone, iudex. & de appel. §. restat. versi. sed nunquid dies. Vltimò no. quòd vbi quis de cõtumacia, vel culpa notatus est, non est necesse, ꝙ peremptorium perueniat ad eum: vt expressè patet extr. de exce. prel. c. ex literis. ibi perquisitus non potuit, &c. cum suis
h concor. ibi secundum Papam positis [h].

ADDITIONES.

a Puto. ¶Auctoris est verbum, non Vber. qui non elegit.
b C. eo. ¶Scilicet, quomodo & quando iudex.
c Autem. ¶Et ibi allegaui de cleri.
d Et not. ¶Secundum Iac. Bal. in tract. de primo & secundo decre. quod etiam sub eodem tractatu ponit Ioan. de Deo. Cauil. liiii. quod etiam sub eodem tractatu ponit Ioan. de Deo. Cauil. liiii.
e Nota. ¶Secundum Aegid. cuius fuit totus iste ver. rescri. xxvii.
f In fin. ¶Contrarium probat, vt ibi dixi, super vlt. gl. quia non dicit A die receptionis, sed receptione.
g Includatur. ¶Vt sic præpositio A, faciat separationem, vt not. ff. de act. emp. l. 3. in fi. & facit cle. de appel. sicut. & de hoc satis scrip si de præben. statutum. li. 6. super gl. est ergo. & vide, quod dicam de dila. §. j. super ver. sed pone, quòd causa. in prin.
h Positis. ¶Quæ ponuntur per Ber. in gloss. not. quòd. & super ea dixi.

SVMMARIVM.

1 *Citatio quot modis & qualiter sit fienda per viuam vocem.*
2 *Citatio an possit fieri per partem.*
3 *Credere an teneatur quis dicenti se cõtra eum ad sedem apostolicam appellasse.*
4 *Appellatio vim citationis habere dicitur.*
5 *Citatio an per nuncium, seu edicta fieri possit.*
6 *Iudex citare potest in minoribus causis per vnum nuncium: in maioribus autẽ consulitur, quòd duos mittat.*
7 *Citatus an teneatur credere nuncio citanti, distinguitur.*
8 *Nuncius dicitur certus, quando est certæ & probatæ fidei. Nuncio iudicis proprio credendum est.*
9 *Committens actum citationis, qua forma instrumentum publicum conficiat.*
10 *Nuncio publico alicuius curiæ citanti, an eius dicto simpliciter & absque aliqua solennitate standum sit.*
11 *Relatio nuncij ab actu citationis redeuntis, quæ esse debeat, & sub qua forma in actis sit scribenda.*
12 *Proclamationes in actu citationis factæ, sunt per nuncium referendæ, & sub forma speciali scribendæ.*
13 *Minores ordinarij, & delegati à principe in minoribus causis, citare possunt per edicta.*
Pedaneus, vel delegatus à iudice, an per seipsos possint citare.
14 *Citatio ad actoris instantiam est facienda.*
15 *Citatum se non fuisse quis dicere non potest, vbi citatio publicè & solenniter est facta, etiam absque nuncio: licet etiam citatio ad eum non peruenerit.*
16 *Citatio alicuius domi, vel familiæ facta, an sit sufficiens, si non venit ad illius notitiam.*
17 *Nuncius ad citandum missus, an reo inuito possit domũ eius intrare causa eum in ius vocandi.*
18 *Iudex an possit his, qui non sunt sub eius iurisdictione, vel extra locum vbi lis est, aut res agitur præcipere.*
19 *Notoriè contumax, an & quomodo sit citandus.*
20 *Citatio in qua non præfigitur terminus, seu dies certa, an sit sufficiens: &, an sic citatus debeat comparere.*
21 *Præcisè & simpliciter citari nemo debet, sed sub forma & modo.*
22 *Opponentes se post datam literarum, vel qui de nouo se opponere volunt, an per tales literas possint citari.*
23 *Præsens confusum, præsentis non tenet vsum.*
24 *Superiori, ad quem causa remissa est, citanti appellantem in causa principali, non facta mentione de appellatione, sufficit mittere excusatorem.*

4. §. Sequitur videre, qualiter sit citatio faciẽda. ad cuius rei euidentiam notandum est, quòd citatio fit quandoque per viuam vocem, de quo prius videbimus & quandoque per literas. Per viuam vocem pluribus modis. Nã quandoque iudex ore proprio citat, si citandum inuenit: & valet,
a & arctat citatio talis, si legitimè fiat[a]. Nã assignando partibus terminum ad comparendum, vel procedendum, citare intelligitur:
1 arg. j. eod. ver. & no. secundum Vbert. †¶Quandoque per notarium, seu tabellionem: ar. xxiij. q. v. circumcelliones. in prin. sicut sæpe faciunt auditores palatii domini papæ. Nam si hoc potest ꝑ nuncium, vt iam dicetur, multò fortius per istum, qui est publica persona & iurata: vnde pro eo præsumitur, ext. de præscr. ad audientiam. de præsump. illud. & j. q. 7. sancimus. & ipse idem poterit scribere, se Titium tali die ad talem horam citasse, ar ff. de adop. si patre. §. i. & l si consul. & l. seq. & in auth. de tabell. §. si præter hoc
2 fiat. †¶Quandoque citatio fit per partem, vt sæpe facimus, dicentes actori, vel reo. Dic aduersario tuo, vt compareat tali hora. &
b tu etiam tunc compareas. Sed hoc potius retorqueret ad factũ [b], quam ad ius. Non enim quis tenetur credere suo aduersario. Vnde in Ecclesiastico, ca. xij. Non credas inimico tuo in æternum. Sicut enim atramentum æruginat nequitia illius, & argum extr. vt lit. non contest. accedens. ii. extra de in integr. resti. ex literis. & de prob. ex literis. Nam aduersarii & inimici facilè mentiuntur, ff. de quæst. l. j. §. præterea. & in authent. de testi. §. si verò odiosus. nec debet quis nimis esse credulus, vt ff. quod cum falso tut. auctor. l. 2. ff. de eo, per quem fac. l. i. § i. lxxxvj. dist. si qui verò. ext. de simo. licet. versic. nam iusta. xvj. q. 2. visis. circa fin. l. distin. si quis præpostera. Arg. contra, quòd tenetur venire, quicunque sibi denunciauerit, & ei credere. nam à quo denũciatum sit, senatus non exigit, vt ff. de pet. hæred. item veniunt. §. petitam. ad idem C. de rei ven. l. si fundum. ff. de his, quæ in frau. cre. ait pretor. §. si quis particeps Et hoc dicimus scire, quod ab aliis audiuimus. vt 22. q. 5. hoc videtur. prope prin. Debet ergo quis credere cuilibet citãti, vel denũcianti, arg. 22. q. 4. innocens. extra. de cler. excom. illud. & de coniu. ser. proposuit. maximè, vbi citatio, vel denunciatio concurrit cum veritate. vt ff. de pet. hære. cùm quidam. & in dubio tenetur quis venire ad iudicium, vt ff. de iud. si quis ex aliena. & extr. de ap
3 pel. cùm parati. Sed primum verius. Et sunt hæc in argumen. †ꝙ non tenetur quis credere alicui dicenti, se contra eum ad sedem apostolicam appellasse, nisi instrumentum appellationis ostenda
4 tur appellato, †cùm appellatio vim citationis habeat. vt extra. de appel. sæpe. de electio. statuimus. nec etiam pluribus hoc dicentibus, quia sæpe talia falsò contingunt. ff. de eo, per quem fac. est. l. i. ff. de custo. & exhi. re. dimus. ff. de ac. hær. l. fin. extra, de in integr. restit. ex literis. & vide j. in titul. de appellatio. §. qualiter autem.
c versicu. cautus etiam [c]. ¶Et quoque citatio quandoque ꝑ præcone: & hoc sufficit ad citãdũ reũ vt C. vbi de cri. agi op. auth. qua in prouincia.

ADDITIONES.

a Fiat. ¶Idem Pil. vbi s. secundò alleg. l. ii. C. quo. & quando iud. Adde tu, quòd citatio, seu monitio iudicis parti præsenti, habet vim trinæ citationis gl. & ibi Doct. in c. cõsuluit. extr. de off. deleg. Ab. Sicul. in c. ecclesia. in 4. col. extra de constit. idem in c. 2. in 4. not. extr. de testi. idem in c. i. in v. notabili. extr. de mut. pet. Lanfran. in rep. in c. quoniam contra. in 2. col. ver. sed quæro. extra. de prob.
b Factum. ¶Interdum hoc accidit: & vidi multoties, quòd duo litigantes ex discretione & conscientiæ puritate amicabiliter tractãt causas suas, expectantes finem iuridicum: & hoc casu vidi tales commissiones fieri & recipi, & fideliter impleri.
c Etiam. ¶Ibi remitto ad Cle.

prouincia. C.de fer. l.fi.non tamen sufficit ad citandum actorem
imò specialiter est ad eum nuncius mittendus, vt in auth.Col.8.
de litig.§.omnem verò.Sed contrà,quia non debet actori licere,
quod reo non licet, ff.de reg.iur.l.non debet.extra.de mutuis pe.
c.ij. Sed hoc ideo est, quia reus frequenter citatur per nuncium:
vnde ad conuincendam eius malitiam sufficit citatio per præco-
nem:actor autem raro citatur,sed per alium facit citari: ideoque
5 per nuncium,& non per præconem citandus est. †¶Quandoq;
fit per edicta,vt j. ver.& not.Quandoque per nuncium, vt extra.
de off.dele.prudentiam.respon.j.extra.de appel.cùm parati.ff.de
reb.eorum,qui sub tut.vel cu.sunt,l.mag.§. illud. ver. ne tamen.
In quibusdam enim locis quidam nuncii cum insulis rubeis, vel
baculis depictis,vel alio signo,deputantur ad citandum:& hi quã
doque vocantur missi,extra.de immu.eccle.c.j.quandoque nun-
cii,vt in prædictis concor.quandoque officiales,iiij.q.iiij.§.aliqñ.
in prin.C.de accus.ea quidem.quandoque notarii.xxiij.q.v.circũ
celliones.in prin.quandoque apparitores,extr.de homi.tua. pro
pe fi.& C.lib.xii.in multis tit.de apparitoribus.quandoque execu
tores,vt C.de sportu.l.2.& ibi dicitur,quòd tales possunt pro iu-
dicis voluntate remoueri:quandoque portarii,vt extra.de priuil.
a cùm olim propter.quandoque Cæsariani,siue catholicani[a],C. de
b bo.proscript.l.pen.in fi.[b] quandoque ministri,xxxiij.q.v.si homi-
c cidæ.& c. cùm ministri[c]. De istorũ officio & potestate vide suprà
6 de executore.†¶Et dicit Vber.de Bonacur.[d]quòd per vnum nũ
d cium potest iudex citare in minorib. causis. in maioribus autem
consuluit,quòd fiat per duos,C.de app.in offerendis.iiij.q.iii.ver.
vbi numerus.extr. de test.in omni.Sed nunquid credetur soli nũ
cio,vel officiali,seu executori,dicenti se citasse aliquem,etiam in
magno negotio,ad hoc vt ille teneatur venire,vel reputetur cõ-
e tumax,nisi venerit[e]?Et videtur,quòd sic:vt in præ.l. mag. §. illud
potest.& C.lib. 10.de exactor.apparitores.& in præ.c.cùm parati.
& c.prudentiam.& lxv.dis.si fortè.in fi.& extra.de test.cog.c.j.Nã
ad hoc sunt inuenti & iurati:nec præsumitur quòd deierent, 1. q.
vii.sancimus.Alioquin si eis non crederetur,quæ esset eorum vti
litas,si semper cogerentur secum habere testes,quos etiam semp
non possunt habere,nec eos cogere adesse?arg.C.de fide inst.iudi
ces.& facit ad hoc ff.de off.præfect.vrb.l. 1.§.cura carnis. Arg.con
trà extra.de offic.deleg.cùm in iure.C.de man.prin.l vnica,extra.
de rescrip.cùm contingat.quia vox vnius nec iustificat,nec con-
demnat.xxii.q.ii admonere.versus prin.extra.de testibus,licet ex
quadam.Nã nec in talibus iudici,vel arbitro creditur,C. de arbit.
ne in arbitris.§.pen.in auth.de hæred.& Fal.§.si verò absunt.Col.
i.extrà de probat. quoniam contra. Et talibus officialibus, etiam
iuratis,non creditur,nisi eorum assertio alio adminiculo fulciat,
C.lib.xj.de bo.vacan.l.fi.C.lib.xij.de curio.l.j. puta si habeant lite-
ras,C.lib.xii.de iur. fis.prohibitum. imò contra tales præsumitur,
C.de pœnis,ne diu.SOL.Dicunt quidam simpliciter, quòd nun-
cio publico iurato habenti infulam,vel baculum, creditur in cita
tionibus,vt in primis concord.& sic vbique seruatur.In denunci-
ando autem crimina eis non creditur, vt in contrariis, nisi essent
notoria,quæ,denunciant,C.de accus.ea quæ.4.q.4.aliquando.C.
de cust.re.l.ij.ff.ad Turpil.ab accusatione.§.nunciatores.Sunt eñ
quidam officiales deputati ad crimina denuncianda iudicibus, vt
in præ.c.circũcelliones.versus prin.sicut & aliàs sunt testes syno-
dales,qui deferunt crimina episcopis,xxxv.q.vi.episcopus.extra.
de testib.cog.præterea. & vide j.de accus.§. 1.versi.hoc autem sci
as.Ego dico,quòd nuncio publico non creditur,nisi aliàs constet
legitimis documentis,sicut nec iudici,extra de probat. quoniam
contra.ff.de custo.& exhi.re.l.diuus.in fi.veruntamen propter su
um officium publicum, & propter præmissas rationes statur eius
dicto,& pro eo præsumitur,vt saltem id negans cogatur iurare se
non fuisse citatum,arg.extrà de in integ.restit.ex literis. extra. de
rescri.ad audientiam.de præsump.illud.in fi. & hoc concordat Io
an.Vincen.Si verò non est publicus, non est ei credendum. Arg.
tamen contrà,extrà,de do.& contum.cùm dilecti.vers.scribebat.
Sed ille erat cursor dñi papæ,seu nũci⁹.Et ɔsulo, ꝙ si nõ p̃t haberi
nũcius public⁹ & iurat⁹,mittãt duo:qa in ore duorum stat omne
f verbũ,2.q.3.§.j.extrà,đ testi.ĩ omni.ff.đ test.vbi.ext.de ꝓbat.qm[f].
7 †¶Vtrum

ADDITIONES.

a Catholicani.¶Id est,vniuersaliter seruientes:Azo.
b In fi.¶gl.ibi aliter.
c Ministri.¶Quandoque viatores,Insti.de act.§.tripli.quandoque
causas præparantes,in auth.de iud.§. audient. ver. his, qui causas
præparant.
d De Bonacur.¶De Bobio debet dicere:& hoc,vbi s̃.sic etiam con
tinuatur ver.sequens.
e Venerit.¶Quando nuncius negat se citasse,cuius cõtrarium no-
tarius scripsit eum retulisse, vide infrà de instr. edi. §. restat. super
vers.sed quid si vnus.
f Quoniam.Hunc articulum breuiter gl.expediuit in dec.cùm pa-
rati.& ego ibi breuiter dictum Host. posui, & quatuor remissio-
nes dedi:quarum hæc fuit vltima:quę vt cum additione sit plenis
sima,ex primam breuiter, quicquid dictum est per Doctores,vel
practicos,propter misturam & breuitatem, præmissum ordinem
non tenendo. Primò vidim⁹ opinionem, quam recitat auctor, ꝙ
nuncio publico & iurato in citationibus credatur,in aliis non: &
hoc placuit Bernar.in dec.cùm parati.idem Ioan.de Deo,ij.Cauil,
rub.de citatione in ecclesiastici.in fi.& li.iiij.sub rub.de primo de-
creto,ij.col.vbi consuluit,quòd si iudex non habet publicam per
sonam,mittat duos nuncios:idem Aegi.vbi s̃.rubr.ij.in prin.Gui.
de Suz.tenet idem rub.de capitulis,super quibus testes producit.
consuluit tamen duos mitti,allegat l.vbi numerus.ff.de testib.ff.
de offic.præfect.vr.l.j.§.quies.in fin.addit,quòd is,qui negat se ci-
tatum, bene poterit hoc probare per modum illius l. optimam.
C.de contra.& com.stipul.ad idem de testi.ex tenore. Quid vltra
hæc addit in l.ea quidem.C.de accus.j.dicam.Rolandinus & Gan
dinus,ipsorum quisque sub ti.de citationibus,hoc dictum Guido
nis non furtiuè,sed sub ipsius nomine pro solutione dederũt.Se-
cunda sit auctoris,qui dicit ei non credi sic,quòd eius dicto nõ au
dito stetur, sed propter præsumptionem publici officii creditur
ei,nisi præsumptio præsumptionem tollat. Ad dictum inducit, ꝙ
non creditur iudici ad exceptionem:inducit tres decre. subdit eti
am opinionem Ioan.& Vinc.Contra auctorem dicamus,falsum
esse,quòd Ioan.hoc tenuerit.nam in c. proposuisti. lxxxiij. distin.
in glos.ex hoc.& 4.q.3.testes. ver. patroni.in glos. sed nonne di-
cit,stari dicto nuncii,nisi probetur contrarium?Requirit ergo ꝓ-
bationem plenam: & auctor vult stari semiplenæ, vel præsump-
tioni.Verum est, quòd Io.in decr.quoniam cõtra falsam.de pro-
bat. super versi.citationes tenuit illud dictum,scilicet quòd iura-
mentum eius, qui dicit se non citatum, sufficiat ad fidem nuncii
tollendam:per quod appareat eum sic intellexisse glossas priores
de probatione loquentes: apperius etiam posuit idem Ioann. in
decre.quod sicut.de elect.super versi.vocatos. quod signaueram
alibi ponendum,& omisi,nunc suppleo:& quòd suo sacramento
is,qui dicitur citatus,probet contrà,alle.de procur.ex insinuatio-
ne.addens,quòd in causa absentię non requiritur plena probatio
de re iud.c.cùm Bertholdus.& facit,quod no.4.q.5.c.j.in vlt.glo.
inducit etiã xxxv.q.3.extraordinaria. vbi dicit probari,quod vni⁹
sacramentum elidit præsumptionem validam.Hoc tamen nego,
cùm ibi loquatur de sacramento duorum.Poterat tamẽ sic indu-
cere,quòd insufficiẽs probatio, scilicet quæ fit per criminosos &
suam turpitudinem allegantes, elidit præsumptionem, vt ibi no.
de euict.Scire debes.quòd ponendo glo.præ.Ioan.in dec.quoni-
am contra.& non resistendo,videbatur accedere illi dicto:& hoc
forsan ponderauit auctor.Sed veritas habet.quòd in præ.dec.qđ
sicut.Vinc.posita glo.Ioan.illi resistit,dicens,citationem esse pro
bandam legitimè duob.testibus,vel publico instrumẽto,siue fiat
personaliter,siue ad domum,vt in decr.vlt.de eo,qui mit. in pos.
vt sic quod in aliis factis probandis requiritur, requiratur in isto.
Goffre.vt scripsi in decre.præd.quod sicut.super glo.præsumitur
tenet, stari nuncio, nisi validæ probationes offerãtur ex aduerso:
alleg.de testa.cùm à nobis.Vber. de Bobio, vbi s̃. dicit, in iudicio
ecclesiastico non credẽdum nuncio, cùm ibi nõ credatur iudicii
in seculari dixit, quòd in Italia creditur, quia sic habet consuetu-
do:in aliis verò prouinciis sequenda est illarũ cõsetudo. Bernar-
dus accedit primo ei⁹ dicto, scilicet quòd in iudicio ecclesiastico
nõ credat̃,in dec.qm̃ ɔ.in fi.iiij.gl.Sed ratio istorũ,q̃ est hæc, ideo
ꝙ nõ creditur iudici,infringitur, vt ibi scripsi.Inn.ẽt ibi,vt ibi scri-
psi sup ver.citationes.accedit huic dicto,ꝙ nõ credat̃,dicendo,ꝙ
nunci⁹ adhibere debet testes,cùm citat.per decre.sac.de sent.ex-
cõ.Albertus Gal.vbi s̃.ꝑlegit, ꝙ nõ credat̃, ꝑꝑ qđ cõsuluit, ꝙ sint
duo in citando:demũ tenet.ꝙ in minoribus causis,in qbus credet̃
vni, credat̃ sibi:in aliis nõ:allegat C.de testi.iurisiurandi.vide s̃.de
teste,§.restat.ver.hoc aũt fallit. Vber. ẽt de Bo. & Ioãnes de Deo
hãc distĩctionẽ ponebãt,vbi suprà,ꝑ viã cõsilii.Iac.Bal.in tract.de
primo & secũdo decreto,post principiũ,dicit,soli nũcio,vel offi-
ciali nõ credi,ꝑ p̃d.l.j.de curiosis,li.12.cõsuluit ergo,duos nũcios
simul mitti.Hoc.in Sũma,ĩ rub.de cõtumacia,§.2.ver.qđ si absens
tenet,ñ credi nũcio,ẽt iurato,ɔ negãtẽ,nisi dictũ ei⁹ iuuet̃ ꝑ aliũ,
q citationi fuerit p̃sens.Itẽ ꝙ in partib⁹, in qb⁹ credit̃, hoc ꝓcedit
ex p̃sumptione,q̃ tollit̃ ꝑ iuramentũ negãtis:allegat p̃d.dec.ex li-
teris.Itẽ vna p̃sumptio tollitur per aliã,de ele.cũ inter R.& ꝑ iura
mentũ,24.q.2.in lectũ.de testi.præsentiũ.cũ ɔcor.tenet finaliter
hoc arbitrariũ,vt iudex,ꝑsonarũ & negotii qualitate pensata,vel
credat nũcio, vel ad innocẽtiã suã ostendendã negãti deferat iu-
ramentũ:allegat de ꝓcur.ex insinuatione.& c. seq.de iureiu. c. fi.
Ho dictũ placuit Archidiac.lxxxii.dist.proposuisti.in decr.tamen
venerabilibus.de sentent.excõmunic.§.idẽ.tenet opinionẽ Ioan.
¶ Hoc

7 †Vtrum autem citatus teneatur credere nuncio citanti? dubita-
a tur. Super quo distingue[a], an mittatur ab ordinario, vt tunc citatus sibi credere teneatur: si à delegato mittatur, non tenetur credere ei, secundum B. quantumcunque sit certus & fidelis, sine literis citationis, seu commissionis: argu. in præd. c. prudentiam. in prin. ibi, literatoriæ, &c. Et potest esse ratio: Delegatus in citatione debet tenorem commissionis inserere, vt reus possit instrui & deliberare, quid debeat in termino respondere, extra, de dilatio. præterea. 7. q. 2. c. j. ext. de confirm. vti. vel inut. c. pen. de offi. del. cũ in iure, & vt agnoscat citatẽ, & eius iurisdõnẽ, & ext. de of. del. cùm in iure. Quomodo ergo posset hoc fieri, si delegatus p nuncium citaret? de quo dic, vt j. ver. & not. secundum Vber. Nam & si causa sit criminalis, inferenda sunt crimina in literis, super quibus quis est accusatus, 5. q. 2. si primates. extra, de accus. qualiter. 2. §. debet ergo. Præterea magis certa & firma est iurisdictio ordinaria, quam delegata: & magis astringitur subditus, argum. extra, de appel. ad hoc. de rescrip. ad hæc. de offi. ordinar. significauit. & quia de facili potest audiri, vt j. de prob. §. videndum. versic. quid de auditoribus. Non ergo debet citare delegatus per nuncium, præsertim in primo citatorio. Vel subdistingue in delegato: quia aut citat per certum & notum nuncium, & tunc debet ei credi: aut per ignotum, & tunc non: arg. extr. de appellatio. cùm parati. ibi, suus nuncius, &c. & in præd. cap. prudentiam. ibi, per certum nuncium, &c. 97. distin. nobilissimus, & in prædict. l. magis. C. de
b summ. trin. liquet. §. fin. Et hoc videtur sentire Gof.[b] †¶ Certus
8 autem intelligitur, quando est certæ & probatæ fidei: vt in prædict. ca. nobilissimus. & 94. distinct. valde. & qui ad hæc & ad alia, quæ in negotio occurrent, est à delegatis communiter constitutus, & de quo non dubitant iudices: nam si dubitatur de hoc, est eis fides facienda, extr. de rescript. sciscitatus. & c. inter cæteras. ff. rem rat. habe. ne satisdatio. Si autem dubitant, tunc non creditur sine literis. Tutum est ergo, secundum quod not. Inno. quòd iudices proprium mittant nuncium: & illi creditur, argum. in prædict. cap. cùm parati. Sed certè, salua eius reuerentia, non sufficit, quòd constet eis tantùm: imò & partibus debet de hoc constare, saltem postea, arg. in præd. decre. cùm in iure. Vnde vt omnis du-
c bietas amputetur[c], iudex quilibet, & maximè delegatus, præsente & actore & tabellione, vel duabus personis idoneis, vt extra, de prob quoniam contra. C. qui pot. in pig. hab. scripturas. in fin. iniungat nũcio, quòd ipse talem reum ex parte sua citet, & quòd præcipiat sibi, quòd tali die & loco peremptoriè compareat per se, vel per procuratorem legitimum ad omnia sufficienter instructum, coram eo responsurus de iure tali, in tali causa, quam contra eum mouet, seu mouere intendit: quòd si venire, vel mittere contempserit, & ipse iudex contra eum procedet, quantum de iure poterit & debebit: & hoc incontinenti scribatur in actis. Debet enim præmisso modo iudex comminari, cùm peremptoriè citat, vt s. §. viso. Quis autem iudex possit citationis actum committere? dixi s. de iud. deleg. §. iam nunc.

¶Et si necesse fuerit, de hoc instrumentum publicum sub hac
9 forma conficiatur. FORMA. † In nomine, &c. in præsentia mei notarij infrà scripti, & testium subscriptorum, talis, in causa quæ vertitur inter talem & talem, iudex à sede apostolica delegatus, facit & constituit R. clericum suum nuncium, ad citandum talẽ: vel, præcipit tali nuncio, ꝙ citet talem, in tali die & loco, &c. vt s.
d prox. vsque, & debebit[d]. & pòst subiiciat notarius: Acta sunt hoc anno. die & loco talibus: & ego talis, tali auctoritate notarius, his interfui, & de mandato prædicti iudicis hoc scripsi & publicaui, & signo meo signaui. Quo facto idem nuncius incontinenti accedat cum eodem notario, vel alio, ad domum rei, quam inhabitat licet domos plures habeat. extr. de rescr. dilectus. 2. de for. comp. ex parte. & citet eum iuxta mandati sibi traditi formã, non transgrediendo ipsam extr. de rescr. cùm dilecta. ff. mand. l. diligenter. & hoc, si inueniri potest: alioquin procedat, vt j. ver. illud.

¶De citatione autem facta notarius publicum instrumentum conficiat in hac forma: FORMA. In nomine, &c. R. clericus, nuncius talis delegati, citauit talem ex parte eiusdem: & præcepit eidem peremptoriè, vt tali die & loco, &c. vt in præcedenti instru-
10 mento, vsque in fin. †¶Hoc autem nota, quòd cùm aliquis publicus nuncius alicuius curiæ ordinariæ citat, non sunt necessariè hæ solennitates, cùm dicto eius stetur, nisi citatus contrarium iuret, vt dixi: sed nec etiam, secundum B. cùm delegatus citat, cùm non possit citare per nuncium sine literis, vt prædixi: quod non placet. Nam potius tenetur citatus credere instrumento publico quàm literis delegati.

Facta igitur citatione, idem nuncius redeat ad iudicem, & præsente notario referat iudici, qualiter, vbi, & quando, & quibus præsentibus reum citauit: quæ quidem relatio est in actis scriben-
11 da, prout fit, sub hac forma: †¶ FORMA relationis[e]: Titium in-
e uentum, vel non inuentum, vt hodie, vel cras, hora, vel loco tali, coram tali iudice veniret ad procedendum in tali causa, vel ad respondendum tali, vel ad videndum iurare testes, vel aperturam attestationum, vel ad iurandum de calumnia, vel ad audiendam sentẽtiam, & huiusmodi, in tali causa, quæ inter eum & talem vertitur, vel verti speratur, talis cursor domini papæ, vel talis curiæ, retulit se citasse, & dixisse eidem, vel procuratori suo, vel familiæ eius, ꝙ si non veniret, ex tunc procederetur in cã, vel reciperetur iurm alterius partis, & c. ipsius præsentiã non obstante, &c. Qualiter aũt fiet citatio, rei, vt veniat defensurus tenutam bonorũ ex interlocutoria datam, dicam j. de primo dec. §. ij. ver. interposito.
12 †¶Ceterùm fiunt quandoque quædam proclamationes, quarum relationes sic scribãtur: si enim proclamatio defensionis alicuius publicè fiat, sicut moris est fieri in ciuitatibus Italiæ, sic relatio scribetur: FORMA. Titius cursor, vel præco, seu nuncius cõmunis Viterbii, retulit se de præcepto talis iudicis ad petitionem Sempronii alta voce clamasse, & cridasse, talibus testibus adhibitis. in cõtrata. Seii, quòd si quis ipsum Seium defendere voluerit in cã tali, tali die & hora cõpareat coram iudice suprà dicto. Hæc forma proclamationis faciẽdæ per præconem, probatur in auth. de litig. §. omnem verò. Col. viii. Arg. contrà: quia vox præconis
f paucis innotescit, vt ibi, & C. quõ & quan. iud. auth. qui semel[f].

¶Si verò subhastatio rei pupillaris vẽdẽdæ ꝓclamet, sic relatio scribat: FORMA. Titi⁹ ꝑco, seu nũci⁹ cõmunis Viterbii, retulit se de mãdato talis iudicis ad petitionẽ Seii tutoris Bertæ pupillæ filiæ quon

ADDITIONES.

Hoc etiam addit Guido de Suza. forsan viso Host. quem videre potuit, ad suam solutionem antiquam, in præ. l. ea quidem. vbi dicit, distinguendum, cuius opinionis sit nuncius, vt dictum ex persona pensetur. C. si quis imp. mal. l. vna. in fi. & ibi concor. in vl. gl. facit ff. de re mil. non omnes. §. à Barbaris. C. de fusce. & arc. l. si ali quid. lib. 10 & ff. de eden. si quis ex argentariis. §. j. ver. quid enim. vbi ex edentis persona fides editionis elicitur: & facit, quod ibi not. & facit de præben. nisi essent. in prin. & quod nota. 37. distin. qui de mẽsa. Hoc dictum placet propter graue periculum, quod immineret probo viro non citato, ex dicto viri ribaldelli, vt estimatus cõtumax non posset etiam appellare, vt dicebat Host. Sed hoc addo, quòd non intelligas hoc esse arbitrarium: sicut illud de offi. dele. consuluit. de rescr. statutum. §. assessorem. libr. 6. de quibus non licet querelari. Nam Deo permittente, pessimos iudices sic & nuncios sæpe videmus. Si igitur iudex peruersus malè arbitretur, poterit per grauatum appellari: & iudex appellationis reuocabit grauamen, probatis coram eo circunstantiis, per quas patebit primum debuisse contrarium arbitrari. nam etsi verus arbiter iuris esset, ab eo grauante appellari posset, de offi. dele. ab arbitris. lib. 6. Aliorum etiam arbitrorum grauamina reuocantur, extra, de arbitr. per totum. de iureiuran. veniens. & c. Quintauallis. Hoc etiam notat. quòd licet circa citationem factam per ipsum, suo dicto credatur, circa commissionem tamen sibi factam de citando, ei non creditur: de quo statim sequetur. Adde, quòd Paul. de Cast. consi. 287. tenet, quòd nuncio iurato, dicenti se aliquem citasse, debeat dari fides. Dom. Ant. de S. Georgio, in c. cùm parati. in antepen. col. tenet hîc opin. Ioan. Andr. & ibi ponit, quòd si per statutum imponitur, quòd nuncio iurato detur fides, an poterit probari contrarium? Et tenet, quòd sic: & ibi vide de materia huius tituli multa.

a Distingue. ¶Secundum Aegid. sua rub. 3.
b Gof. ¶In præ. c. prudentiam. vbi scripsi super 3. gl. & ibi etiam de Inn. quod sequitur.
c Amputetur. ¶Secundum Aegi. sub rub. 3. Vnde dicebat Rofr. vbi tractat de edicto, si quis in ius vo. non ie. vt illi edicto sit locus, sex fore necessaria: quorum secundum ponit, ꝙ de mandato iudicis fuerit facta vocatio, vel citatio: quod dixit se dicere propter malos nuncios, qui sine mandato vocant interdum. Et nota, quia per hoc, & id, quod j. sequitur, reprobatur, quod in multis foris seruatur, ꝙ præceptum nuncio factum de citando, non scribitur, sed dum scribitur citationis relatio, dicitur: Retulit talis nuncius se de mandato iudicis citasse talem, &c. cùm tamen ipsius officiũ non sit circa mandatum, sed circa executionem mandati: & vide quod scripsi de prob. quoniam contra. super verb. citationes. Ad de Rom. idem tenentem cons. 497.
d Debebit. ¶Præcedere, vel saltem inserere debuerat iuramẽtum, scilicet quomodo instituerat illum nuncium ad citationes in tali causa faciendas: qui nuncius iurauit corporaliter libro tacto, omnes ambasiatas & citationes sibi impositas, vel imponendas, fideliter facere & referre.
e Relationis. ¶Hanc & duas sequentes habuit à Rolandino, lib. 9. vltra medium.
f Semel. ¶Et ideo vbi certa persona requiritur, non sufficit pactio, vt ibi: sed qñ generalis est citatio, vt hic, oportet fieri p præconẽ.

liæ quondam P. præconia voce clamasse in palatio cōmunis. Vi
terbii, necnon in contrata pupillæ eiusdem, quòd cùm dom⁹ eius
dem pupillæ in tali contrata sit, ac necessariò habeat distrahi, & ex
ea possit haberi pretium centum librarum, si quis eam emere,
& plus dicto pretio dare vult, hinc ad talem diem compareat co-
ram dicto iudice: nam plus offerenti dabitur, argu. C. lib. x. de fide
inst. & iure hastæ fis. l. fin. j. de primo & secūdo decre. §. nunc dica-
13 mus. versic. sed qualiter. †¶ Et nota, secundum Vber. & Ioan. de
a Deo [a], quòd minores ordinarij & delegati à principe, in minori-
b bus causis citant per edicta [b], quod non est in vsu: & per nunciū,
vel simplicem epistolā, quod frequentatur. Pedanei verò & de-
legati ab alio, quàm à principe, duobus posteriorib. modis tantū:
quia coram eis & in paruis causis non debet nimia solennitas ob
seruari, C. de iud. sancimus. in fin. C. quom. & quand. iud. in authē.
qui semel. ff. de petit hæred. item veniunt. §. cùm autem. & §. seq.
v. q. ij. præsenti. & § fin. Quidam tamen dicunt, pedaneum, vel de-
legatum à iudice, non per nunciū, sed per seipsos citare posse: alij
c contra, per prædic. l. sancimus. in fin. [c] & ff. ne quis eum, qui in ius
voc. est, vi exi. l. iij. §. si quis ad. non enim iudex debet ire ad litiga-
tores, vel eos citare, C. de episc. & cler. iubemus. in fi. ff. quis or. in
d bo. pos. ser. l. 2. §. in bonorum [d]. Vnde cùm Lotharius & Azo es-
sent delegati in quandam causā, dicit Lotharius, eamus ad domū
rei. quia non debemus citare per nuncium, sed requirere tantùm
præd. l. sancimus. Azo respondit, imò possumus bene requirere,
id est, nuncium mittere. nam & arbiter citare potest per nuncium
vel epistolam, vt ff. de arbit. l. diem proferre. in prin. & l. sed & si in
terpellatur. vnde & nos hoc possumus, ff. de reg. iur. ait prætor. in
prin. Nec obstat præd. l. sancimus. quæ loquitur de minoribus iu-
dicibus, qui non citant per edicta, sed per nuncium bene. Azo ta-
men fecit ei gratiā, & iuit cum eo ad reum, qui erat quædam pul
e cherrima domicella [e]. cùm verò agitur de maioribus causis ciui-
lib. & de criminalib. cum maiori solennitate debet fieri citatio,
scilicet trinis edictis continentibus xxx. dies, vel vno perempto-
rio pro omnibus, xxiiij. q. 3. de illicit. quod dic, vt s. §. nunc de tem
porum. Citatio aūt prædicta olim hoc modo fiebat: Si quis enim
f coram prætore vel ordinario [f] de aliquo conquerebatur, prætor
g in albo, quod erat quidam locus in muro palatii dealbatus [g], faci
ebat tale edictum scribi: Talis compareat die tali, ad responden-
dum tali, in quæstione tali: hoc probatur ff. de iur. omn. iu. si quis.
in prin. & j. de do. & con. §. restat. Hodie autē hęc edicta nō fiunt,
sed de consuetudine fiunt citationes per præconem, vel nunciū,
vt in præd. auth. qui semel. & ff. de iudi. ad peremptorium. & dua-
14 bus ll. seq. & in præd. c. de illicita. & s. eod. §. prope prin. †¶ Illud
autem nota, quòd citatio facienda est ad actoris instātiam, in aut.
h de man. princ. C. eod. permittente [h]. ext. de accu. licet. ext. de deci.
dudum. Item hoc ordine facienda est: semper enim est citandus
quis, si inueniatur, 4. q. 5. quisquis. extr. qui ma. accus. pos. c. j. extr.
de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. fi. quòd si non reperiatur, cita
tur procurator, si quem dimisit: quem tenetur dimittere, qui se in
tendit absentare, maximè postquam est citatus, vt ibi, & de proc.
c. dilectus. quòd si nō dimisit, fiant denunciationes in eius domo
vel ecclesia, vel præconizetur in vico eius: si quis est, qui eum de-
fendere velit, vt prædixi: & si non venerit, contra eum procedā-
tur tanquam contra contumacem, C. de an. excep. l. vt perfectiùs
i §. si autem. extr. de do. & contu. causam quæ [i]. & c. fi. ff. de execu. tu.
scire. ff. de dam. infect. l. 4. §. prætor ait, & §. sequ. ff. ex qui. cau. ma.
k item ait. §. hoc autem [k]. extr. qui fil. sint leg. causam. extr. de cleri.
non resi. ex tuæ. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. hæc autem. §. quæri po
15 test. †¶ Sed nunquid sufficit, fieri citationem solenniter & publi
cè, nec sit necesse per nuncium, vel per literas, singulorum auri-
bus inculcare? Videtur quòd sic: nec poterit quis asserere se non
fuisse citatum, licet citatio ad eum non peruenerit, extr. de postu.
præl. c. j. cum suis concor. & hoc quidam dicunt. Alij dicunt, cita-
tionem non valere, nisi fiat ad personam, vel domum, vt not. ple
nè, secundum papam, extr. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. cap.
fin. Tu dic, vt s. de hoc, secundum papam, in præd. c. j. de postula.
16 præl. & de cle. non resid. ex tuæ. †¶ Sed nunquid sufficit denun-
ciare domi, vel familiæ, si non venit ad eius notitiam? Videtur ꝙ
non, ff. quæ sen. sine ap. re. non pos. l. i. § item cùm ex. ff. de pet. hæ
red. hæredes. & l. item veniunt. §. petitam. Dic contrà, dummodò
publicè cum testib⁹, vel tabellione, vel literis denuncietur, vt in
l primis concor. ff. de dam. infect. l. 4. §. prætor. ff. quod vi, aut clam,
l. aut qui. §. 1. [l] extr. de eo, qui mit. in posses. causa rei ser. ca. fin. de
hoc not. ff. de iudic. & post. C. de anna. except. vt perfectiùs. Papa
dicit, quòd licet sufficiat citatio ad domum facta, vbi vxor agit ꝯ-
tra virum, vel in ecclesia contra clericum, vt extr. qui mat. accus.
pos. ca. 1. & de cle. non resi. ex tuæ. non tamen sufficit, si quis agit
contra aliquem personali, vel reali actione, vel in modum inqui
sitionis de crimine: vbi non proceditur lite non contestata. quod
prosequere, secundum eum, prout no. extr. de eo, qui mit. in pos.
ca. fin. ¶ Item & amici & cognati sunt requirendi, vt eum defen-
dant, vt in præ. §. prætor. xvj. q. 3. §. potest. 2. ver. is autem. ff. de li-
ber. agnos. l. j. respons. j. ff. ex qui. caus. in poss. ea. l. hæc autem. Sed
nunquid id, quod de citatione ad domum dixi, obtinet in causa
17 criminali? de hoc j. de accus. §. j. versi. sed nunquid. †¶ Sed an reo
inuito intrabis domum eius causa vocandi eum in ius? Respon.
non: quia facere iniuriam, ff. de in i⁹ voc. plerunq;. aliàs, plerique.
ff. de iniuriis, qui inuito. ff. de adult. quod ait. ff. de reg. iu. nemo. Fi
m at ergo denunciatio ante fores, ff. de institut. sed & si. §. j. [m] †¶ Sed
18 nūquid consanguinei & amici absentis, etiam aliarum prouinci-
arum, qui forte volūt alium defendere, sunt ad defensionem ei⁹
requirendi, si propinqui, qui sunt in prouincia, in qua lis agitur
nolunt defendere? Videtur, quòd non: quia ibi debet iudex præ-
cipere tantùm, vbi res agitur, ff. de reb. eo. qui sub tut. vel cu. leg.
mag. §. illic. & quia illi nō sunt de iudicis iurisdictione. vnde non
potest eos reuocare, ff. de iur. om. iud. l. fin. & ff. de bon. auctor. iu
di. possi. l. cùm vnus. §. his. & quia per hoc causa differetur: quod
esse non debet, ff. de procu. l. sed & hæ. §. non solùm. & ff. de ope.
lib. quod nisi. extr. de do. & contu. c. finem. & c. fi. Alij dicunt, om
nes consanguineos requirendos, vbicunque sint: quæ sententia
n videtur vera [n]: nam dicit lex, omnes esse vocandos, quos non sit
o verisimile nolle defendere causam [o], vt in præd. l. hæc autem. ve-
p rūtamen dico [p], nullum debere proprio nomine requiri, sed suf-
ficit publicè proponi edictum, vt quicunque voluerit eum de-
fendere, veniat, & defendat, ff. de instit. act. sed & si pupillus. §. pro
scribere. & §. prece. extrà de post. c. j. versus prin. extrà de do. & cō
19 tu. c. fi. & sic hodie obseruatur. †¶ Sed nunquid notoriè contu-
q max est citandus? Non videtur, arg. extr. de procu. auditis [q]. & de
iureiur. ad nostram. 3. Dic contrà: vt ibi not. quòd si iudex citans,
factis quibusdam citationibus, moritur, vel impeditur, successor
illas computabit in numero citationum, sed si primus numerum
r compleuerit, secundus iterum potest [r] vnum edictum propone
re, ff. de iudic. edictum. Quid si papa, vel quiuis alius, mandat tibi,
vt cites omnes, qui se volunt opponere Titio? vt extr. de except.
dilecti. & de elect. statuimus. Respon. debes edictum publicè pro
ponere, vt quicunque vult se opponere super facto, super quo
citatur, compareat die tali, vt extr. qui ma. accus. pos. cùm in tua.
20 extr. de cleric. non resid. ex tuæ. †¶ Quid si non præfixeris diem
certam? Respon. debet venire citatus, arg. extr. de do. & contu. cū
dilecti. & hoc intra modicū tēpus: quod tñ est cū quodā tēpera-
mēto intelligendū, ff. de solu. qđ dicimus. ff. ex qui. cau. ma. ab ho
stibus. §.

ADDITIONES.

a Ioan. de Deo. ¶ Ambo, vbi s. in prin.
b Edicta. ¶ Alij delegati non, vt scripsi de foro compet. si quis con
tra. super gl. hoc ideo.
c In fi. ¶ Ista l. facit contrà: sed ibi respondetur in vlt. gl.
d Bonorum. ¶ Secundum Alber. Gal. vbi s.
e Domicella. ¶ Ab Odo. habuit hoc, vt ēt refert Cy. in l. sancimus.
f Ordinario. ¶ Vel delegato principis, sicut in prin. huius ver. & for
san habebant olim loca deputata ad id, vel in domibus sui pone-
bant album.
g Dealbatus. ¶ Et tam amplus, ꝙ omnium citationum capax erat:
vel lapso termino delebatur, vt not. in auth. q semel. & ī corpore
vnde sumpta est, de liti. §. oēm. Item l. si quis. j. allegata, loquitur
de alio albo, in quo scribebantur citationes & generalia edicta.
Erat & tertium album locus scilicet dealbatus, quo scribebantur
nomina Curionum, ff. de albo scrib. l. j. & ij.
h Permittente. ¶ Ver. est sub §. sit tibi. ibi princeps indignatur præ-
sidi, qui per actorem aditus, per eum non fuit exauditus: si verò il
lum non audiuit, illum correctum remittit ad præsidem.
i Quæ. ¶ Vbi iste ver. in prin. gl.
k Autem. ¶ Cum l. seq.
l §. j. ¶ In fi. j. gl.
m §. 1. ¶ Idem scripsi in §. contrahentes. super ver. trahere. in fi.
n Vera. ¶ Secundū Accur. cuius fuit iste ver. in l. hac autem. statim
alleg. & idem Iac. Bal. vbi s.
o Causam. ¶ Nescio, quare fecerit hanc reuolutionem: text. dicit,
quos verisimile sit defensionem non omissuros.
p Dico. ¶ Secundum prædictos & Ioann. de Deo, de primo decre-
to. in iij. col.
q Auditis. ¶ Ineptus est iste ver. ista dec. loquit de notario cōtuma
ce, s. qui reuocauerat procuratorē, & alium non miserat: iste non
citatur super articulo processum, sed super principali sic, dec. se-
quens non loquitur in notario cōtumace. sed in delicto. vel fac-
to notorio. & verum est ibi notatum in gl. ij. quòd in eo requiri-
tur citatio, sed nil ad casum quæsitum.
r Potest. ¶ Et debet, vt ibi not.

a stibus.§.fin.[a]& hoc,ne contumax,sed potius obediēs videatur,2.
b q.v.quanto.extr.de post.præ.c.j.[b] Quidam tamen coram me defendere nixi sunt,quòd nullo modo tenetur cōparere taliter citatus:arg.extr.de rescrip.c.fin.Potes etiam nominatim,quos volueris,citare, vt compareant ad opponendum se Titio, si voluerint, in facto de quo agitur:& nisi cōparuerint,præiudicatur eis:argu.
21 in præd.dec. cùm in tua.†¶Illud autem certo certius est,quòd præcisè & simpliciter neminem citare potes, sed sub modo præscripto,scilicet si vult,arg.extr. de elect.statuimus.in prin.& eod. tit.quia propter.in princi.Cæterùm si tibi mandetur, quòd cites omnes,qui se opponunt Titio super electione sua, vel super tali facto:hîc dicunt quidam,quòd habes aliquam cognitionē: debes enim vocare eos, quos T. petit citari, & ab eis quætere, vtrū se velint opponere, vel non: & si respondent, quòd nolunt, eos absolues à citatione.Omnia enim iudicia sunt absolutoria,Instit.
c de offi.iudic. §.fin.Inn.IIII. contrà[c]: quia cùm hæc clausula,cites omnes,qui se opponunt. intelligenda sit de his, qui ante datam literarum se opposuerunt,& sua intersit eos se non opposuisse. n̄ sunt absoluendi à citatione,qui se opposuerunt,nisi priùs satisfacto de interesse.Sed certè non video qualiter fiet hæc absolutio nisi de facto solùm desistendo,s.à citatione,quia tu iudex non es.
22 †¶Quid de illis, qui se post datam literarum opposuerunt, vel qui de nouo se opponere volunt?Dicunt quidam,quòd per literas tales non poteris eos citare: quia data literarum inspici debet propter verbum Opponunt,quod est ibi,quòd est præsentis temporis:extrà de rescri.eam te.Alij dicunt,& hoc verius videtur secundum mentem scribentis,quòd omnes contradictores, & ante datam & post,& cum modo prædicto,scilicet si volunt,& sine
23 modo,citare potes:†quia præsens confusum,præsentis non tenet vsum.Et si dicatur,Ergo si citator debet citare,quos vult actor,multi poterunt fatigari iniustè:Respondeo, hoc non procedit:quia etiam papa, si nominasset ei multos, eos citasset.Itē quia iudex condemnabit actorem in expensis,si eis comparentib⁹ nō appareat iusta causa citationis: & etiam eis non comparentibus, non condemnabuntur statim ad expensas,vel ad aliud:imò summaria cognitione& iuramento de calumnia præmissis:aliàs non. Item nota,quòd ipse citator moderabitur,qui,& quot sint citandi:sicut & delegatus moderaretur,extra.de rescri.super literis.ad fi.Et sunt hæc contra quosdam delegatos,qui sic scribunt aliquibus:Mandamus vobis,quatenus citetis eos, quos talis vobis duxerit nominandos. Ex quo multas vexatione, & redemptiones sequi vidimus,contra quos dominus S.ti.sanctæ ecclesiæ presbyter,cardinalis,in regno Franciæ apostolicæ sedis legatus, nup in concilio Bituricen. in quo interfuimus, per suam constitutionē remedium adhibuit optimum.Papa no.ext.de rescr.cùm in multis.quòd si dicatur in literis, Cita illos, quos tibi talis nominauerit,non poterit ille citare vltra quatuor.Idem etiam dicit.si in litera dicitur, Cita omnes, qui ei contradixerint: vel, qui eum super
d tali re molestauerint[d].Vtrùm cōtra talem citationem possit aliquid probari,not.extr.de elect.bonæ.j.ca. cùm dilecti. & de testi.
24 cùm à nobis.C.de relat.l.j.in fi.C.de appel.quoniam.in fi.†¶Postremò notādum est,quòd si superior,ad quem causa remissa est citet appellantem in causa principali,non facta mentione de appellatione,sufficit illi mittere excusatorem,dicentem,quòd citatio super principali facta non tenet, vel quòd superior non potest in ea procedere,quia appellatum est:& quòd intendit prosequi appellationem.Sed si transisset tempus prosequendæ appellationis,tunc bene teneret citatio facta super principali negotio, tam à delegāte, quàm à delegato. Alij tamen aliter dicunt. Hoc
e prosequere,secundum Papam,prout no.extr.de aecu.c.fi.[e]

ADDITIONES.

a §.fi.¶& ff.de statu liber.l.si peculium.§.j.Adde,ꝙ Bar.in l.liber homo.§.j.ff.de verbo,oblig.tenet, quod citatio sit nulla, in qua non est dies certa,vel terminus certus: vnde ibi Ang.quē refert & sequitur Paul.de Cast.dicit,ꝙ opinio Bar.est vera,quantum ad hęc vt possit fieri aliquod præiudicium citato ad instantiā partis aduersæ:& opinio Spe.est vera,quantū ad hoc,vt possit puniri de contemptu citatus,si nō cōparet:alleg.pro i.parte l.ij.C.vbi in rē act. & l.fi.de iure dot.de quo vide Pau.de Cast.consi.lij.& plenissimè per Præpositū sancti Ambrosij,in c.cùm parati.extrà de app. Adde tu,quòd citatio non habens expressum tempus,valet:Bald.in l.circa.ff.de hæred.instit.

ADDITIO.Circa id q̄d tenet Bar.in l.liber homo. §.j.s̄.alleg.ꝙ citatio non continens diem,in qua citatus cōparere debeat,tanquam obscura,n̄ tenet:vide copiosè ibi per Alex.vbi reiecta cōcordia Ang.dicit opin.Spec.indistinctè esse veram:& respondet ad iura allegata in cōtrarium:de quo etiam per Cano. in c.eos. de sent.exc.in vi.& in c.cùm parati.de app.sed pro opi.Bar. vide do. Ias.in d.§.j.in fi.Hen.Ferran.

b c.j.¶Ad hoc de appel.cùm parati.& ibi satis scripsi in vlt.gl.
c Contra.¶Vide post eum & Host.plenè scripsi de exce. dilecti.in gl.2.per quam aliquid de inferioribus melius intelliges.
d Molestauerint.¶Tu dic contrà,vt ibi super v.gl.
e c.fi.¶Quæ vide j.§.fi.ver.quid si altera.

SVMMARIVM.

1 *Citatio qualiter fit per literas facta,vel facienda.*
Literalis citatio cuiuslibet iudicis,quæ continere debeat.
2 *Literæ delegati debent continere de verbo ad verbum tenorem commissionis.*
3 *Ordinarius citare potest per literas duobus modis.*
4 *Forma citationis,vbi ipse idem ordinarius citat,quæ esse debeat.*
5 *Forma citationis,vbi ordinarius alteri committit ipsam citationem,quæ sit.*
6 *Laici citatio,si alteri committatur ab ordinario,sub qua forma debeat fieri.*
7 *Peremptoria non debet fieri citatio,cùm vna tantùm facta fuerit.*
8 *Citator qualiter se habere debeat in citationibus diuersarum personarum.*
9 *In actu iudiciali an vni soli citatori credendum sit.*
10 *Delegatus citans per literas,qua forma vti debeat.*
11 *Clausula necessariæ apponi in literis citatorijs delegati,quæ sint.*
12 *Citatio à pluribus delegatis qualiter sit facienda.*
13 *Sigillum iudicis proprium,non alienum,debet literis citationis debitè formatis apponi.*
14 *Apponens suum sigillum literis citationis, debet in eadem dicere se illud apposuisse:aliàs nulla sufficit protestatio.*
15 *Citatio plurium delegatorum facta vno delegato absente,nec se excusante, an teneat.*
16 *Sententia lata à iudice,nulla præcedente delegatione,an per ratihabitionem ordinarij confirmabitur.*
17 *Is,cui committitur citatio facienda.si nolit citare, nisi fiat ei copia iurisdictionis, an tunc sufficiat tenorem rescripti apostolici in literis citationis inseri, aut necesse sit originale ostendi.*
18 *Delegato mandante alicui vt denunciet talem excommunicatum, qualiter sit procedendum.*
19 *Iudex mandans alicui,quòd veniat die tali,vel quod talē citet,aliàs nouerit se excommunicatum,an non veniens,nec citans,sit excommunicatus.*
20 *Citatus sub pœna excommunicationis,an non veniens, & habens iustam causam non veniendi,sit excommunicatus.*

5.§.Iam de citatione,quæ fit per viuam vocem,aliqua edocuimus:restat ergo,vt de ea,q̄ fit per literas,pertractemus.Ad cuius rei euidentiam illud prænotandum est,ꝙ Iudicum alij sunt ordinarij:alij delegati:alij auditores:de quorum singulis aliqua clarioris doctrinæ gratia perstringamus. Quòd autē quis possit citari per literas,probatur extr.de offi.deleg.prudentiam.circa prin.ibi,literatoriæ.&c.& c.ex literis. 18.dist.si episcop⁹. 4.q.5.quisquis.& 5.q.2.vocatio.& q.3.si ægrotās.extrà de temp. ordin.nec episcopi.C.quomodo & quando iud. consentaneum.
1 s̄.§.proximo.†¶Illud quoque regulariter sciendum est[a], quòd
a cuiuslibet iudicis literalis citatio cōtinere debet, quis citat,& ei⁹ nomē & cognomen, quem, & super quo ,vbi,& ad quem diem, & ad cuius instantiam citat:&quod per se,vel legitimum responsalem & idoneum ad causam sufficienter instructum,compareat & an peremptoriè,vel nō. Et quādo precipitur alicui, quod citet aliquem,litera commissionis debet continere præmissa,& quòd committentē per suam literam,aut per publicum instrumentum
b super hoc certificet,& clarè,non obscurè fiat[b].Hæc omnia probantur ext.de dolo & cont.c.fi.& c.cùm causam,de in integ.rest. tum ex literis,ad fi.C.qui ac.non pos. qui crimen.ff.de no.op.nū.
2 l.pupillo.§.qui opus.ff.quod vi,aut clàm,l.at qui.in prin.†¶Cæterùm literę delegati debent etiam continere de verbo ad verbū tenorē commissionis:vt reus,qui citatur,sciat quis,& qua auctoritate citat:vt prædixi,& s̄.prox.versi.vel distingue.Hoc quoque
c notandum est,secundum T.[c] quòd ipsemet iudex,qui reum citat
d ad causam,cognoscere debet[d],an sua sit iurisdictio:vt ff.de iud.si quis ex aliena.ff.ad mu,l.pen.extrà de rescri.super literis.& c.dile
e ctus.secus si fuerit recusat⁹,vt s̄.in tit.de recu.diximus.[e] ¶Primò igitur de citationibus literalibus ordinariorum videamus. Et est
3 sciendum,†quòd ipsi duob.modis citāt per literas.nam quandoque di

ADDITIONES.

a Sciendum est.¶Secundum Vbert,de Bob.vbi s̄.in fi. eius tamen verba ampliat autor:bene tamen inducebat tres leges hîc in fin. allegatas.
b Fiat.¶Ponitur forma j̄.§.proxi.ver.si verò.ibi,dicit autem,&c.
c Secundum T.¶vbi s̄.ver.& nota.
d Debet.¶Sup.& pronunciare,vt dixi §.j.ad fin.super ver.item generaliter.
e Diximus.¶Et no.de app.solicitudinem.in gl.sed quare.in fin.

que dirigunt literas eis, quos vocant. & hoc in clericis. Quandoque verò committunt alicui, qui eos citet, & hoc in laicis, qui ne sciunt legere, vt ff. de requir. reis, l. j. §. prędides. Si tamen fieret ecõ trà, non ideo minus citatio teneret: vt extrà de dolo & contum. c. fi. in fi. vbi clericus citatur per alium: & etiam laico quandoque literę citatorię destinantur: argum. extr. vt lite non contest. accedens. ij. licet tutius sit citationem fieri per alium, ne citatus citationem occultet: sed tamen is, ad cuius instantiam fit, de præsentatione citationis debet ad cautelam facere fieri instrumẽtum, ne
4 ille possit se fuisse citatum negare. † Si igitur ipse idem citat, hæc erit forma citationis: ¶FORMA. G. permissione diuina, sanctæ Narbon. ecclesiæ archiepiscopus, dilecto in Christo tali, &c. salutem in domino. Querelam C. clerici recepimus, continentem, quòd cùm ecclesiam talem idẽ clericus ex nostra collatione diutius possedisset, tu eum absque causa rationabili pro voluntatis libito post appellationem ad nos interpositã temerè spoliasti, eiusdem ecclesię possessioni de facto incumbens: ideoque tibi districtè præcipiendo mandamus, quatenus (si est ita) intra spatium octo dierum post receptionem præsentium prefatam ecclesiam cum fructib⁹ medii temporis eidem restituere non omittas. Alioquin si de iure confidis, tali die, quam tibi peremptoriam assignam⁹, coram nobis per te, vel per procuratorem idoneum sufficienter instructum ad causam, coram nobis in tali loco compareas, eidem clerico de iustitia responsurus: sciturus, quòd si in pręfixo termino comparere neglexeris, nos in dicto negotio, quantum de iure poterimus, procedemus. Quòd si terminus præstitutus in diem inciderit feriatam, sequenti die non feriata, quam tibi peremptoriam assignamus, studeas comparere. in cuius rei testimonium præsentes literas sigilli nostri munimine fecimus cõ muniri. Hæc forma probatur extr. de in integr. rest. tum ex literis. in fi. extr. de do. & cont. c. fi.

5 †¶Si verò alteri citatio committatur, hec erit forma: FORMA. Gul. permissione. &c. tali salutem. Querelam T. clerici accepim⁹, &c. vt s. vsque Mandamus, quatenus. verbis secundæ personæ in tertiam decẽter mutatis: iunge, dictum clericum ex parte nostra monere & inducere curetis. quod si est ita. eidem T. prefatam ecclesiam restituere non moretur: alioquin peremptoriè iniungatis eidem, quòd tali die coram nobis, &c. vt s. verbis. vt dixi, mutatis. Hæc probantur extra. de offi. delega. ex literis. ¶Sed & vtrunque potest simul fieri, scilicet vt ipse citet, & etiam faciat per alium citari. retenta enim tota prima forma vsq; ad verbum, procedemus. iungatur sic: FORMA. Nos quoque nihilominus tali damus nostris literis mandatis, vt & ipse T. ad eundem terminũ auctoritate nostra, iuxta præmissam formã, peremptoriè citare procuret: quòd si non poterit inueniri: facias vt citationis edictum p se, vel per alium, apud ecclesiam tuam publicè proponatur. Hæc clausula ponitur extr. de do. & cont. c. fi.

6 ¶Porro [a] si committatur laici citatio, hæc erit forma:
a FORMA. Gul. dei gratia, &c. salutem. Sua nobis H. lacrymosa quæstione monstrauit, quòd licet I. eius vir. secum matrimoniũ contraxerit per verba de præsenti, carnisq; copula interuenerit inter eos, ac pannos plures eidem, velut vxori legitimæ, affectu adhæserit coniugali: nunc tamen, Dei timore postposito, à suo consortio abiecit eandẽ: nec erubescit cuidam superinductæ publicè adhærere: ideoq; discretioni tuæ præsentiũ auctoritate mãdamus, quatenus, si est ita, præfatum I. ex parte nostra monere ac inducere procures, vt muliere superinducta, vel cui adhæret, omnino dimissa præfatam H. vxorem suam recipiat, & eam maritali affectione pertractet: alioquin auctoritate nostra iniungas eidem vt tali die per se, vel procuratorem idoneum, peremptoriè compareat coram nobis: alioquin contra ipsum procedere curabim⁹ quantum postulauerit ordo iuris. Quòd si terminus, &c. vt s. extr. de spon. ex parte A. & c. veniens. i. extr. de of. ord. significauit. Vel dic, quòd si non fecerit, tu autoritate nostra fretus eum, & super inductam excommunicationis studeas vinculo innodare, facies eos, tanquam excommunicatos, ab omnibus vestræ diœcesis ar
7 ctiùs euitari. †¶Sed præmissis opponitur, quia cùm vna tantùm citatio facta fuerit, non debet fieri peremptoria: de hoc s. §. viso. ver. item peremptorium. Vnde si velis hanc vitare obiectionem poteris concipere sub hac forma: FORMA. Gu. &cæt. vt s. proxi. vsque, compareat coram nobis. iunge, & si tunc non venerit, veniat tali die: quòd si nec tunc venire curauerit, veniat tali die, quam sibi peremptoriam assignamus. Multi quidem vtuntur hac forma, vt probatur extra. de testib. cogend. capi. ii. Et hæc forma frequentatur in his, quorum præsentia de facili haberi non potest, & de hac s. §. viso. versic. sed quid si. Caueat tamen is, qui sub hac forma citat, vt inter vnam diem & alteram sint competentia interualla, nisi facti necessitas aliud suadeat: s. §. viso, versi. j. & versicu. item dicunt. Literis autem huiusmodi sigillatis, actor eas statim recipiat, & in actis redigi faciat ad cautelam: deinde deferat ad citatorem, vel ad eum, qui per literas ipsas citatur: in quarum præsentatione eum cautum esse oportet, ne sigillum frangatur, vel cadat: & vt præsente notario eas porrigat eidem, vel etiam ipsi citato: cùm eidem scribitur sub præscripta forma: de qua præsentatione habeat testes, vel confici faciat publicum instrumentum, C. de annal. except. vt perfectiùs. extra. de probat. quoniam contra. Cuius tenor talis erit: ¶FORMA. In nomine, &c. Anno, &c. talis præsentauit & dedit tali quandam literã apertam in mei notarii præsentia & testium subscriptorum, ex parte talis iudicis à sede apostolica delegati: sigillatam vero sigillo & integro, in cuius circulo erant tales literæ, & intra circulum tale signum, supplicans instanter eidem, vt citare deberet reum, iuxta traditam sibi formã. Tenor autem prædictæ literæ erat talis: Guil. &c. tali salutem, &c. & toto tenore inserto. Notarium in fine subiungat: Acta fuerunt hæc tali die & loco, presentibus talibus: & ego talis, tali auctoritate notarius, præsentationi dictarum literarum interfui, & hoc ad præsentatoris instantiam in scriptis redegi, & publicaui, & meo signo signaui. Hanc formam. etiam vide suprà de im
8 pug. rescri. §. primo. †¶Porrò citator receptis & perlectis literis, si citandus est aliàs eius subditus, eum ad suam aduocet præsentiam. Si verò non est eius subditus, vel est magna persona, ipsemet accedat ad eũ & pręsentet notario, vel testibus idoneis, per quos possit probari citatio: & si necesse fuerit, legat præfatam literam coram illo, & postmodum citet eum iuxta traditam sibi formam: de qua citatione fieri faciat publicum instrumentum, sub illa forma, quæ est s. §. proxim. versicu. quo facto. hoc saluo quòd vbi dicitur in princi. R. clericus nuncius, &c. dicatur, dominus talis, &c. Quod autem dixi de notario & testibus, cautela est: nam & sine hoc sibi asserenti se citasse creditur, si sit in literis illa clausula, dicẽ autem, &c. quæ est infrà §. proxi. versi. si verò. nam ministro creditur in facto sibi commisso, ff. de reb. eor. qui sub tu. vel cu. sunt, l. magis. §. ne tamen. licet sit argumentum contrà in ead. l. §. item
b prætor. versic. nec nimium [b]. †¶Vni tamen non creditur in actu
9 iudiciali: extra. de probat. quoniam contra. in prin. Hoc autem facto, reus sic citatus petat copiam, tam de citatione, quàm de literis citatoriis, quæ fieri debent originalibus remanentibus penes eum, extra. de probat. c. fin. & c. quoniam contra.
10 †¶Viso de citatione ordinarij, sequitur videre de citatione delegati, quæ fit per literas. Ad quod notandũ est, quòd aut est vn⁹ delegatus, aut plures. Si est vnus delegatus, citabit per literas sub hac forma: ¶FORMA. Titius archi Narbonen. vel canonicus vel M. sanctæ Narbonen. ecclesiæ archiepiscopus, iudex à domino papa in tali causa delegatus, tali salutem in domino Iesu Christo. Mandatum apostolicum, vel literas, à sede apostolica nos recepisse noueritis in hac forma: Clemens episcopus seruus seruorum Dei, &c. veniens ad præsentiam nostram C. presbyter, nobis significare curauit. quòd V. de Podiomissione, & quidam alii ciuitatis & diœcesis Biteren. super iure parochiali, scilicet decimis, oblationibus & rebus aliis iniuriantur eidem. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, partibus conuocatis causam audias, & eã fine canonico decidas: faciens, quòd decreueris, per censura ecclesiasticam appellatione remota firmiter obseruari: testes autem, &c. data Viterbii iiij. calendas Octobris, pontificatus nostri anno quarto: quas, si petieritis, vobis præcipimus exhiberi. Volentes igitur, vt decet, mandatis apostolicis humiliter obedire vobis auctoritate, qua in hac parte fungimur, pręcipiendo mãdamus, quatenus prefatam A. & omnes alios quos causa ipsa contingere potest, & quoscunque prædictus G. presbyter vobis du-
c xerit nominandos [c], ex parte nostra citare curetis, vt decima die post receptionem præsentium coram nobis Narbonæ apud talem ecclesiam, vel domum, per se, vel per procuratorem suum, se præsentet: quem terminum ei pro duobus edictis, & tertio peremptorio, propter viarum distantiam, vt partitum parcamus expensis & laboribus, assignamus: vel, quem terminum sibi pro omnibus terminis peremptorium assignetis responsuro de iure presbytero antè dicto: alioquin secundum formam mandati nobis traditam in causa ipsa, quantum de iure poterimus, procedemus, cuiusquam absentia non obstante. Quòd si itẽ terminus in diem inciderit

ADDITIONES.

a Porrò. ¶Versicul. totus Aegyd. vsque ibi, sed præmissis. super rubrica vij.

b Nimium. ¶Ibi non credit tutori dicenti, quòd est necessitas distrahendi. in §. ne tamen. credit ministro, quem ad id misit, vt referret.

c Nominandos. ¶Hæc forma nõ procedit ex vi clausulæ, Quidam alij, vt dictum est s. §. prox. in fi. & ĩ. seq.

inciderit feriatam,&c. vt §. versi. si igitur. iunge etiam, si vis: Diem autem vestræ citationis,&c. vt j. prox. §. versi. si verò mandet. vel sic, In signum autem factæ citationis sigilli nostri impressionem
a præsentibus apponatis [a]. in cuius rei testimonium, &c. vt suprà in prædict. versi. si igitur. Quidam etiam ad cautelam in citatione inserunt formam & tenorem libelli, ne vlteriùs reus petere valeat inducias deliberatorias: vt probatur. v. q. ij. si primates. & no. ex
b trà. de dilat. cap. j. [b] Quod tenor commissionis sit inserendus, probatum est s. §. prox. versic. sed nunquid. j. sed in secunda citatione non est necesse inseri. Quòd autem delegatus debeat se præmittere in literis, probatur: quia repræsentat personam domini papæ vt nonagesimaquarta dist. c. j. & vt ipse papa honorandus est, quo ad causam sibi commissam, 93. dist. c. fin. 7. q. j. omnis, qui. & maior est illis, quorum causa sibi committitur, vt extra. de offi. delega. sa
c ne. & c. pastoralis [c]. & vide j. versicu. porrò. Item quod possit citationem committere, probatur extra. de offic. deleg. pastoralis. in princi. & dixi s. de iudice deleg. §. iam nunc. Quòd autem pro omnibus terminis vnus terminus peremptori9 possit ex causa in initio assignari, notatur s. §. viso. versicul. j. Item quòd in peremptorio debeat iudex comminari, ibidem dictum est versicul. item iudex. Quòd autem certum diem & locum possit assignare, proba-
12 tur extrà, de rescript. c. olim. & ca. fin. † ¶ Quidam [d] etiam in fine
d citationis ponũt, quòd reus veniat paratus proponere quicquid voluerit, tam contra rescriptum, quàm contra personam iudicis, vel impetrantis, ne alia detur dilatio huiusmodi proponenda, extr. de excep. pastoralis. Item si in rescripto apostolico continetur clausula illa, Quidam alij debent in citatione exprimi nomina eorum, quos per illam conuenire intendit, s. §. j. versicul. item quòd
e per clausulam [e]. Actor autem cautè præsentet hanc literam, & tam de præsentatione, quàm de citatione, faciat fieri publicum instrumentum, vt iam dictum est, continens citationis tenorem: & de sigillis iudicum, & aliis debitis circumstantiis faciens mentionem. In locis verò, vbi non est tabellionum vsus, id fiat per duas personas iuratas, extr. de probat. c. quoniam contra.

¶ Si autem velis, quod litera sit publicum instrumentum sigillatum, dicas sic: FORMA. In cuius rei testimonium & futuram memoriam præmissorum, hoc præsens instrumentum publicum de nostro mandato scriptum, & in publicam formam per talem infrà scriptum notarium redactum, fecim9 nostri sigilli munimine roborari. Actum in tali loco, anno, mense, die & in dictione talibus, pontificatus domini Clementis papæ anno quarto, talibus testibus præsentibus, vocatis & rogatis. Postmodum notarius, sic subscribat: Et ego talis, tali auctoritate notari9, prædictis interfui, & vt suprà legitur, auctoritate & mandato prædicti domini Titii fideliter scripsi, & in publicam formam redegi, & meo signo rogatus signaui.

¶ Si verò subdelegatus citat, dicat sic: FORMA. Talis à tali in causa tali, subdelegatus, tali salutem in Domino. Noueritis dictũ talem à domino papa recepisse literas in hac forma: Clemẽs, &c. Ipse verò aliis negotiis impeditus, nobis causam subdelegauit eandem sub hac forma: Titius, &c. sicut constat per eius literas, vel publicum instrumentum inde confectum: quæ si petieritis, vobis præcipimus exhiberi. Volentes igitur eiusdem delegati mandatis, imò veriùs apostolicis, humiliter obedire, charitatem vestram, &c. vt s. §. viso. Formam autem commissionis vide s. de iudice deleg. §. sequitur. versic. commissio autem. † ¶ Porrò si sunt plures delegati, subdistigue: quia aut sunt omnes eiusdem dignitatis, putà sunt episcopi: & tunc maior & dignior in salutatione præponatur, dicendo: M. Tholosanus, & P. Biteren. & R. Londonien. miseratione diuina episcopi, iudices à sede apostolica, &c. C. de offi. ma. offi. nemo. Vitium enim est præposterare, 74. di. episcoporum. & c. fin. & C. de test. præposteri. Vel si de hoc dubium sit prior in ordine episcopatus præponatur, & qui plus cæteris laborauit. vt 17. dist. §. fi. extrà de ma. & obed. c. j. C. de consul. libro xij. l. j. & C. de castrens. lib. eo. l. j. & de re milit. contra publicam. ad fin. & de præpos. sacri cubic. l. j. & de præfect. prætr. l. ij. lib. eo. & in concord. quæ sunt s. de aduoca. §. nunc dicendum. versic. minores tamẽ. vel ille, qui à principe dignitatem vel ordinem recepit, ff. de albo scri. l. ij. extra. de ma. & obed. per tuas. extrà de temp. ordin. cùm in distribuendis. vel seruetur ordo in rescripto apostolico retentus, xliij. dist. sit rector. in fin. extr. de rescript. cùm dilecta.

¶ Sed & si sint omnes simplices canonici, vt extr. de rescript. præ-
f senti. [f] dic idem, quòd iam dixi: vel dic, antiquiorem tunc præponi: secundum ea, quæ not. in prædi. versi. minores tamen vel ille, qui maioris est ordinis, vt iam dicam. Si verò vnus est episcopus, & alij inferiores prælati: vel vnus est metropolitan9, & alij episcopi: vel vn9 in dignitate, alij simplices canonici: maior præponatur, etiamsi posterius fuerit ordinatus: vt in præd. l. nemo. & xvij. dist. § fin. & in præal. c. placuit. extra de ma. & obe. statuimus. Delegatus quoque, qui talibus committet, hoc diligenter attendat. nam prælati & clerici nostri temporis multùm sunt naturæ indignan-
g tis: & naturaliter homo appetit honorari, iuxta illud [g], Gloriam
13 tuam alteri ne dederis. & vide suprà §. viso. † ¶ Literis igitur citationis, vt præmissum est, formatis, iudex sigillum suum apponat, si habet: nec tũc valet, si cum alieno sigillat: quia nec cum suo ad aliud officium deputato, sigillare posset: vt extr. de appellat. significauit. j. de edit. instru. §. instrumen. versi. item quòd sigillum non est eius. & s. de procur. §. ratione autem. versicu. iij. Sed si non habet proprium, vel habet, sed cùm sigillari oportet, secum non habet, vel est ad aliud officium deputatum: tunc cum sigillo alteri9 sigillet, dicens in fine literarũ: Nec miretur vestra discretio, quòd cum sigillo talis signaui, cùm proprium non habeam, vel cũ meũ mecũ tempore confectionis præsentium non haberem, vel cùm non haberem nisi ad tale officium deputatum. debet enim dicere, cuius sigillo, & quare alterius sigillo sigillat: alioquin turbatũ esset signum, ff. de testa. ad testium. Et præterea sigillum & subscriptio diuersis ex causis apponuntur in literis, vt infrà de probat. §. videndum, versicu. illud etiam. quare debet dici, ad quid apponatur. nisi enim sic diceretur, citatus videns alium citare, & videns sigillum alterius apponi, credere posset literas esse falsas: nec tene
h retur, secundum AEgidium [h], comparere. protestatio enim ad id, & ad alia valet, extrà quod met. cau. c. j. de cens. olim. Et est hoc contra quosdam officiales literas suas familiares sigillo officialitatis sigillantes. Si ergo tertius iudex, vel duo ex tribus, sigilla nõ habent, & cum alienis sigillat, de hoc nulla in literis facta mentione, dicunt quidam, & bene, non valere citationem: imò præsumunt literam esse falsam. Sed si in literis dicitur: A. B. & C. canonici Narbon. iudices à sede apostol, &c. in literis verò sigillorũ appositorum habetur, R. P. & M. canonici Narbon constat, quòd literæ sigillorum discordant à literis citationis: ideoque falsæ præsumuntur, extr. de elect. cùm inter R. seniorem. & de appellati. si-
14 gnificauit. & de fide instrumen. inter dilectos. † Sed nec videtur præmissa protestatio sufficere, nisi & is, cuius sigillum apponitur dicat in ipsa charta, se illud apposuisse, ar. ff. de testib. l. pen. & l. ad testium, §. si quis ex. C. eo. si vnus. & l. hac consultissima. & l. in testamentis. & l. iubemus. extr. de re iudic. cùm inter vos. §. j. ver. pe. & si. C. de his, qui vt indig. l. pen. ff. de eden. l. j. §. si. nam cùm sigillum ponatur in testimonium rei gestæ, non potest is, in cuius fauorem apponitur, in causa propria testis esse, iiij. q. iij. vers. nullus. Sed credo contrà, scilicet quòd charta fidem faciat, quamuis is, cuius sigillum apponitur, non subscribat, vel hoc non dicat, ex quo sigillum integrum apparet & incorruptum, argum. C. arbit. tut. l. fin. ext. de fide inst. inter dilectos. & c. ij. vbi de hoc, secundũ Papam. nec talis est testis in re propria, cùm huius acta sint communia, & huiusmodi subdelegationes probantur per sigilla iudicum, vt j. de instr. edit. §. nunc dicamus. ver. illud autem. Hinc est etiam, quòd si aliquis procuratorem cõstituat, vel aliquid fiat coram persona authentica, & exinde fiat scriptura, in qua ipse constituens, vel faciens, loquitur, & sigillum eius apponitur, nulla de hoc per ipsum constituentem, vel ipsam personam authenticã, facta in litera mentione, satis facit fidem tale sigillum, vt ex præmissis apparet. Nec est necesse, quòd persona loquens in instrumento, siue sit contrahens, siue aliud signum apponens, dicat, signum meum apposui. Item non est vis: an promittens vel contrahens loquatur in litera, an sigillans: arg. extrà. de conuer. coniuga. dudum. Sufficit ergo, quòd litera citationis sit sigillo iudicis sigillata: quia non est actis iudicij, sed ante iudicium. Si autẽ sunt plures iudices, quilibet etiam suo sigillo signet, argumen. Institu. de testam. §. sed cùm paulatim. Si vero alter coniudicum sigillum non habeat proprium, sigillet cum sigillo alterius, suprà scripta tamen

ADDITIONES.

a Apponatis. ¶ Respicit hoc consuetudinem Gallicanam, de qua scripsi de probat. quoniam contra. super ver. citationem.

b c. j. ¶ In ij. gl. & vide, quod super ea scripsi. Est sciendum, quòd Io. de Deo lib. iudicum, parte j. ru. 3. improbat, ꝙ libellus ponatur in citatione, maximè per delegatum, sub quo lis contestata non est, extr. de appellat. significante. dicit enim, ꝙ iudex reddit se suspectum: & tales non debent esse iudices, 3. q. v. quia suspecti. & dicit quòd esset locus appellationi: & multum subtilizauit. Tenet cõtrà: quòd nec recusari per hoc, nec appellari potest: seruato, quòd scripsi super præd. j. gl.

c Pastoralis. ¶ Secundum Aegid. rub. 4.

d Quidam. ¶ Secundum Aegid. cuius totus iste ver. rub. 4.

e Clausulam. ¶ Ergo patet, quòd proxima forma non fuit cõgrua.

f Præsenti. ¶ Quam non habemus.

g Illud. ¶ In prima persona habetur Isa. xlij. & xlviij.

h Secundum Aegid. ¶ sua rubrica vij.

tamen protestatione præmissa: cum qua etiam omnes cum vno possent sigillare sigillo, vt Inst. eo. tit. §. possunt autem. ff. eod. l. ad testium. §. si ab ipso. vbi est ar. quòd etiam cum sigillo actoris possit iudex signare, cùm sit alienum. de hoc ȷ. de edi. instru. §. postremo, versi. item quòd sigillum non est eius. Quod autem sigillum
15 dicatur autheuticum, no. in præd. §. videndum. versic. x. † ¶ Hoc autem nota, ꝙ citatio duorum facta tertio delegato absente, nec se excusante, non tenet, nisi scribatur cum clausula illa, quòd si non omnes, &c. extra de offi. deleg. prudentiam. in prin. & c. cùm causa. quod sic ostēdo: Constat enim, quòd citatio est de processu iudicis, extr. de ꝓbat. quoniam contra. de offi. deleg. gratum. & ca. relatum. Constat etiam, ꝙ si duo iudices procedunt, tertio nec veniente, nec se excusante, nec vices suas alij committente, duo nil agere putantur, nisi aliàs de eius impotentia constet: vt in prędict. c. prudentiam. §. j. extrà de re script. sciscitatus. ij. q. vj. §. diffinitiua. versi. si plures. Ergo nec citatio duorum nullius est momenti. Veruntamen si duo protestētur in suis literis id factum esse de tertij licentia, consulo citato, quòd vadat saltem suum priuilegium allegaturus: ext. de appellat. cùm parati. & c. si duobus. de offi.
a deleg. cùm causa. vbi de hoc [a]. Hoc prosequere, vt no. in prædict. c. prudentiam. respon. j. In eodem etiam c. no. secundum Papam, vtrùm tertius coniudex possit ratum habere, quòd à duobus factum est: siue sit processus, siue sentētia excommunicationis, vel alia? Sed videtur. ꝙ tertius coniudex possit ratificare citationem à duobus factam eo absente: quia ratihabitio retro, &c. C. ad Maced. l. fin. ff. de pig. si fundus. Quæ regula videtur etiam locum habere in iudicibus, ff. de iudi. licet Arg. contrà ff. de arbit. l. si in tres. & ff. de offic. proconsul. l. obseruare. §. fi. quod verius videtur. de
16 hoc ȷ. de sent. §. sequitur. versi. sed & si. cum seq. † ¶ Quid si iudex tulit sententiam nulla præcedente delegatione, nunquid per ratihabitionem ordinarij confirmabitur sententia? arg. ꝙ sic, ff. de re iud. duo. ix. q. ij. §. fin. C. de iur. fis. l. ij. lib. x. Sed dic contrà. prout ibi no. & arg. ea. q. c. j. Idem iuris est, si tertius coniudex sententiam à duobus pręsentibus latam ratificat, vt ibi no. ¶ Quid si tertius nō venit, nec se excusat, qualiter tunc duo citabunt partes? vel qualiter illum absentem vocabunt? Respon. do. meus not. in Sum. de offi. delegat. §. quod sit eius officium. ꝙ sine delegatione collegę possunt duo citare hoc modo: ¶ FORMA. Vice nostra & collegæ nostri citamus te: qui cùm multum distet à nobis, in citatiōe hac non poterat interesse: quasi dicat, habet hîc locum clausula illa, Quòd si non omnes. & de hoc tangitur in præd. ca. cùm causam. quæ ad hoc facit, quod no. ȷ. de primo & secundo decre. §. iā de effectu. versi. & nota, ꝙ præ. Item etiam dicit, si duo sunt, scilicet ꝙ vnus vice sua & absentis citare valeat, causa simili allegata. potest enim absens ratificare, quod suo nomine gestum est. & in his casib. ratione dubij citatus venire tenetur. tamen vlteriùs nō tenetur procedere, nisi facta sibi copia iurisdictionis: nec est decens, eam sibi fieri, nisi veniat coram iudice: ad quem potiùs, quā iudex ad ipsum, venire tenetur. Se dices, ergo quisque potest pro libito me vexare? dicens se iudicem, cùm non sit, ex quo sic citatus debeo comparére. Sed respondeo, ipse sibi ad interesse cōdēnabitur, & aliàs punietur. quæ dic, secundum domin. meum. vt in pręd. §. quod sit eius officium. Caueat tamen citans prædicto modo, quòd is, cuius nomine citat, non multùm distet. aliàs dictans, scribens, & sigillans, quæstionem falsi poterunt formidare: vt extra. de his, quæ fiunt à præl. quanto. secundum dominum meum. Aliqui tamen quandoque faciunt hāc literam scribi nomine omnium, & in fine dicunt: Data anno, mense tali: nil de loco, vel die dicentes, sicque suas (quod non approbo) palliant falsitates. Tutius est ergo in prædictis casibus, quòd vnus committat alteri vices suas sub hac forma: ¶ FORMA. Talis tali salutem in domino. Cùm causa, quæ vertitur, seu verti speratur inter A. & B. vobis & mihi simul à sede apostolica sit commissa sub hac forma: Clemēs episcopus, &c. posito toto tenore subiungat: præfatus A. à me instanter petiit, quòd dictum B. citare deberem, vt coram me comparére deberet Attendens igitur me ad hoc fine vobis non debere procedere: volens etiam litem abbreuiare, partiumque occurrere laboribus & expensis, vestræ discretioni, quo ad dictam citationem tantūmodo faciendam, & in his, quæ ad ipsam pertinent meas vobis committo vices, iurisdictione ac potestate mihi in omnibus aliis reseruata: sciturі, quòd dante Deo die ac loco interero per vos partibus assignatis. Quòd si tres fuerint, duo tertio eodem modo committant, qui tertius citabit hac forma: FORMA. Tales tali salutem in domino. Literas apostolicas me & talem recepisse noueritis, sub hac forma: Clemens episcopus, &c. Cùm igitur dicti mei tales collegæ, quo ad citationem huiusmodi faciēdam, mihi commiserint vices suas, idcirco vice dictorum collegarum, & mea, auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, vos cito, & coram eis & me die & loco talibus, per vos aut per procuratorem idoneum, &c. vel committatur hæc citatio committenda alicui, vt suprà versi. viso. Sin autem vnus committat alteri vices suas in causa, dicet, prout not. s. de iudice dele-
17 gat. §. sequitur. versi. & sic sunt. in fine. † ¶ Sed pone, quòd is, cui citatio committitur faciēda, petit sibi fieri copiam iurisdictionis.
b nec aliter vult citare. Dixit Gul. Na. [b] sufficere tenorem rescripti apostolici in litera insertum esse: nec est necesse originale ostendi: arg. ext. de dila. præterea. Nec obstat extrà de offi. deleg. cùm in iure. quæ loquitur in executione sententiæ, in qua magnū fit pręiudicium, quod non est in citatione: ideoque debet obedire citatori. Pars enim coram delegato veniens, poterit, si voluerit, rescripti copiam petere & habere: vt in prædic. c. præterea. nec à citatore appellari ex hoc poterit, cùm sit merus executor: vt extr. de appel. nouit. maximè autē obedire debet, si delegati persona sit auctorizabilis & bonæ famæ, arg. 92. dist. nobilissimus. lxij. dist. miramur. prope fin. & secundum quosdam, etiam minoribus obedire tenetur, ff. de iudiciis, si quis ex aliena. Dominus meus not. in tit. de offi. deleg. §. quod sit eius officium. vers. tertius. quòd talis potest cogi coram iudice venire: & tunc ostenso sibi rescripto eum cogere. Et per præmissas etiam rationes not. Papa in præd. c. præterea. ꝙ ex quo delegatus inserit in citatione apostolici rescripti tenorē, citatus per ipsum delegatum comparére tenetur, quanquam apostolicum non viderit rescriptum, nisi fortè ipse delegatus vilis persona, vel nimis remota sit. & si nō comparet, & ille in veritate iudex sit, tenet excommunicatio vel in possessionē missio, & quęlibet alia mulcta per eū propter hoc illi inflicta. Debet ergo comparére, cùm per hoc nullum fiat sibi præiudicium, vel modicum. Nam saluum sibi remanet ius petendi copiam iurisdictionis illius, & fori priuilegium allegandi: & aliàs procedere non cogetur, ff. de iudic. si quis. extrà de iudic. c. j. extr. de dilat. ca. fin. Sed si ille iudex non sit, vel nullum, vel falsum rescripti tenorem, vel nullam causam, quare super citatum iurisdictionem habeat, in citatorio inseruit, nec alias est iudex ordinarius, non tenetur comparére: nec tenet, si contra eum non comparentē procedit, argum. ff. si quis cau. si seruus. & l. quoties seruus. ff. de in ius
c voc. l. ij. Sed Pet. de Samp. dicit [c], quòd nec citatus per ipsum delegatum comparere, nec is, cui mandatur quòd citet, comparére tenetur, nisi priùs de illius iurisdictione certificetur, arg. in prædi. c. cùm in iure. & in his, quæ not. infrà de probat. §. videndum. ver sic. quid in auditorib⁹. vel nisi citans sit persona auctorizabilis. vt premissum est. Citatus tamen non debet dicere se de illius iurisdictione dubitare, vbi dubitandum non est, extr. de rescri. cùm con-
18 tingat. † ¶ Sed quid si delegatus mandet alicui, vt denunciet P. excommunicatum? Respond. not. Papa in prædict. c. cùm in iure. quòd prudenter agit, si etiam nullo apostolico rescripto viso exequitur quod mandatur, præsertim si delegat⁹ est approbata persona, nec tenetur deferre. nisi velit, appellationi partis appellantis, ne exequatur. Nam huiusmodi appellationes coram delegatis, non coram executoribus, sunt interponendæ, extra. de offic. deleg. super quæstionum. §. quem verò. & §. fin. non tamen cogitur, nisi velit, vt in præd. ca. cùm in iure. & si propter hoc excommunicetur, non tenet excommunicatio: quia hîc agitur de magno præiudicio. Habet enim illa tantum iurisdōnē in rebus, vel personis in rescripto contentis, & non in aliis, nisi eius iurisdictionem impediant, vel mandatum contemnant, vt not. secundum eum, extr. de offi. deleg. ca. j. At iste non impedit, nec contemnit, cùm sibi non constet ipsum iudicem esse. Non ergo, secundum eum, tenet sententia, tanq̄ à non suo iudice lata, licet post reperia-
19 tur ipsum iudicem fuisse: arg. extr. de offi. del. ex literis. † ¶ Quid si iudex ita dicit, Mando tibi, quòd venias die tali, vel ꝙ talem cites
d alioquin te noueris excommunicatum? Dicit G. Na. [d] quod non veniens, vel non citans, nō est excommunicatus. necesse est tantùm sententiam excommunicationis in illum dictari, C. de sent. ex breui. rec. arbitri. & ore proprio proferri, ij. q. j. de manifesta. in fi. ibi, iam diiudicaui; vt præsens. &c. & est arg. in his, quæ no. extr. de simo. sicut tuis. in gl. arg. quòd abbas. & de eo, qui fur. ord. rec. c. j. nec talis litera probat sententiam, C. de eden. authē. si quis in aliquo. extr. de fide instr. c. j. quia nec creditur iudicis assertioni, extra. de probat. quoniam contrà. Arg. ꝯ 63. dist. solennitate. & 23. q. iij.

ADDITIONES.

a Hoc. ¶ In j. gl. & fuit quæstio venerealis viij. Et quicquid ibi dicatur, hîc tene, quod dicitur hîc. Et si dicas tertium verè impeditum dic, vt in quæstione, quæ est super regula, eum, qui certus. de reg. iur. lib. vj.

b G. Na. ¶ in c. statim allegato.

c Dicit. ¶ in c. cùm in iure.

d G. Na. ¶ Vt scripsi in decre. præterea. hîc alleg. in eius prin.

a q.iij.comperimus.ext.de fimo,accusatum [a].Sed illa,vt dicit ibi Pa-
b pa loquitur,qui solo verbo [b] aliquem absoluere potest,vt extra.
de senten.excom.si aliquando.Vnde dicit,quòd iudex sic proce-
dere debet.nam præsentibus aliquibus absentem,vel citare nolē
tem, excommunicabit hoc modo. qa talis à me legitimè citatus
comparére cōtempsit,vel ad mandatum meū citare talem negle
c xit,eum excommunico in his scriptis [c].Deinde illum citabit hoc
modo:Mādo tibi,vt compareas tali die,vel talē cites, alioquin te
noueris excommunicatum.Cuius excommunicationis forma ta
lis est: Quia talis à me,&c.vt s.& sic postea talis non poterit ap-
pellare,extr.de appel.preterea.Alij dicunt,quòd bene est excom
municatus per talia verba,arg.in his,quæ no.j.de senten.§.vt au-
20 tem.ver.porrò quia.ibi,veruntamen iudices.†¶Quid si non ve
niens habuit iustam causam absentiæ? Dicunt quidam simplici-
ter,quòd non est excōicatus.non enim iudex intendebat ipsum
excommunicare in omnē euentū,sed in casu contumaciæ,argu,
ff.de solut.si seruus decem.in fi. Vnde cùm nō sit contumax,pœ-
nam contumaciæ sentire non debet,extr.de procu.querelam.ij.
q.vj.quanto.de maio.& obed.inter quatuor.ff.de re iudi. contu-
macia.xj.q.3.non debet is.imò debet iudex pronunciare senten-
tiā nullam,vt extra.de re iudic.cum Bertholdus. & c.tenor,circa
d fi.Nec debet etiā ista satisfacere de expēsis,vt in præ.c.querelā [d].
Illud autem certum est,quòd si iudex excommunicat propter cō
tumaciam eum,de quo sibi constat,quòd non sit de ipsius iuris-
dictione,non tenet sententia, quia ille non tenetur venire:vt ex
tra.de appell.si duobus.ff.si quis in ius.voc.nō ier.l.ij.secus,si hoc
e ignorat,vt ibi [e].Sed nunquid idem erit in exempto,vt sit excom-
municatus,si iudex ignorat eum exemptum?Respon.nō: quia ta
lis ignorantia non potest eum facere iudicem,qui nō est:de hoc
f s.§ j.versic. item generaliter.& seq. [f] De citatione autem,quæ fit
per edicta,not.suprà,§.prox.vers.& not.& j.de dolo & contum.
§.restat.Item quando vnus potest absoluere excommunicatum
ab alio,no.secundum Papam,ext.de officio deleg.prudentiam.§.
g sexta [g].

ADDITIONES.

a Accusatum.¶Ibi dicebatur in antiqua prescripta nostra prohibe re:& idem in c.ibi seq.vt ibi dixi.
b Verbo.¶Si intendit de verbo, Absoluo te,quid speciale in papa: si de aliis verbis,tene,quod dicit cle.si sumus.de sent.excom.
c Scriptis.¶Ridiculosum est hoc consilium, quòd ante culpam fe ratur excommunicatio pura.
d Querelam.¶Vide,quod notatur de test.cog.c.ij.in vl.gl.&quod super ea dixi,& remisi.
e Ibi.¶Statim innuit contrà:sed distingue,vt in q.de qua statim.
f Et seq.¶Ibi remisi ad q.quam scripsi super regula,scienti.
g Sexta.¶Vbi scripsi super verbo,malitiam.

SVMMARIVM.

1 *Auditor generalis domini papæ,quis,& quare dicatur:& citatio in eius audientia cuius formæ debeat esse.*
2 *Litis contestatio,dicitur litis initium, & quibus verbis sit ante eam vtendum.*
3 *Auditor domini papæ mandans extra curiam intra duas dietas aliquem citari,qualiter debeat literas concipere.*
4 *Altera parte appellāte à delegato,si ipse delegatus causam remittat ad superiorem, qui causam delegauerat superior verò, ad quem causa remissa est, si citat appellantem,vt veniat processurus in causa principali,nulla facta mentione de appellatione,quid iuris?*
5 *Mittere debens excusatorem si non mittat,an teneat processus contra ipsum super principali habitus.*
6 *Auditor domini papæ rescribens post factam citationem secundum formam sibi traditam,qua forma vtetur.*
7 *Auditor domini papæ,suscepta causa appellationis,vel negotij principalis inhibens ordinario,ne de ipsa causa se intromittat,quo rescripto vtetur.*
8 *Delegatus qui causam cognouit,si citat partes peremptoriè ad sententiam audiendā,& postea committit alteri sententiæ prolationem:an is,cui commissum est,debeat iterum partes citare.*
9 *Plures iudices habens,si ab omnibus citatur,coram quo comparebit.*

¶De citationibus auditorum domini papæ.

6.§.Dicto de citationibus literalibus ordinariorū,decens est,vt etiam de citationib.auditorum generalium palatii domini papæ (qua frequentamus) aliqua supponamus: qui ideo Auditores generales dicuntur, quia eis generalis audiētia appellationum totius orbis commissa est:non tamen diffinitio sine speciali domini papæ mandato, sibi facta priùs relatione fideli:vt dixi s.de iud.deleg.§.secundo,versi, item nō obstat. Et scias, quòd quandoq; citant in audientia, quandoq; etiam extra curiam.Nam de cōsuetudine diutius obseruata,citant extra curiam vsque ad duas dietas,extr. de rescrip.nonnulli.&eorum literis obeditur,& sigillis eorum creditur in causis per appellationē, & etiam per simplicem querelam ad apostolicam sedem delatis.
1 †¶Forma autem citationis,in audientia talis est. FORMA.Man
dat magister Gul.Durandus,canonicus Baluaceñ.& Narboñ do-
mini papæ capellanus,subdiaconus,ac ipsius palatij causarum ge
neralis auditor,citari primò,vel secundò,vel tertiò peremptoriè
vel quartò ad malitiam conuincendam in audientia publica, talē
seu eius procuratorem legitimū,si quis est in Romana curia pro
eodem,& quoscunque alios,qui sua crediderint interesse, vt tali
die facta audientia,si curia fuerit,alioquin proxima sequenti die,
qua curia fuerit,compareat in palatio coram eo ad procendum,
vel ad libellum recipiendū,vel litem contestādum,vel ad iuran-
dum de veritate seu calumnia, vel ad respondendum positioni-
bus, vel ad audiendum iurare testes partis alterius, vel ad audien-
dum sententiam:& sic de aliis,in causa,seu causis appellationis &
negotij principalis, quæ vertitur, seu verti speratur inter dictum
P.ex parte vna, & talem ex altera, super præbenda talis ecclesiæ,
vel beneficio,vel fundo,vel vinea,& huiusmodi,vel super tali ac
cusatiōe,prout postulat iuris ordo;alioquin in causa ipsa, vel ad
a libelli receptionem, vel ad litis contestationem [a], non obstante
cuiusquā absentia, quantū suadebit iustitia,procedetur.Data Vi-
terbij.die vj.mensis Octob.pontificatus domini Clem.Papæ IIII.
2 anno iiij.†¶Et nota,quòd semper ante litis contestationem vti-
mur in citationibus hoc verbo:In tali causa,quę vertitur,seu ver
ti speratur,&c.quia litis cōtestatio est litis initium:vt extr.de ver.
sig.ex parte,ij.& de off.deleg.super quæstionū.§.j.ver.quod si de
legatus.& c.relatum.ante litem cōtestatam non dicitur quis age-
re,sed agere velle,vt ff.rem ra.ha.l.amplius.
3 †Si verò mādat extra curiam intra duas dietas aliquem citari,sic
literæ concipientur: FORMA.Magister Gul.Durandus,&c.vt s.
vsque,auditor iunge,tali plebano,& tali canonico,talis ecclesiæ
salutē in Domino. Cùm causam appellationis & negotij princi-
palis,quod vertitur,vel verti speratur inter G. ex vna parte.& T.
ex altera.vel,quam mouet,vel mouere intendit,super tali re,vel
accusatione,&rebus aliis,ad instantiam ipsius G.vel eius procura
toris,vel de mādato summi pontificis,sicut occurret. recepimus
audiendā,& fine debito terminandam,discretioni vestræ aucto-
ritate dñi papæ,qua fungimur in hac parte,districtè præcipiendo
mandamus,quatenus vos,vel alter vestrū per vos, aut alium,vel
alios,eum ex parte nostra peremptoriè citare curetis,vt die deci
ma à die vestræ citationis connumeranda,vel in proxima sequē
ti non feriata (si dies ipsa fuerit feriata) per se,vel per procurato-
rem legitimum cōpareat in Romana curia corā nobis,facturus&
recepturus in dicta causa, qđ ordo dictauerit rationis; alioquin,
&c.vt s.in proxi.forma.mandatū nostrum, imò verius apostoli-
cū,taliter impleturi,quòd de inobedientia,vel cōtemptu neque
atis aliquatenus reprehendi.Diem aūt vestrę citationis,&formā
& quicquid inde feceritis,nobis per patentes literas harum seriē
continentes,aut per publicū instrumentum fideliter rescribatis.
b Data,&c. [b]†¶Quid si altera parte appellāte à delegato,ipse dele
4 gat⁹ causam remittit ad superiorē,qui causam delegauerat:supe-
rior verò,ad quem causa remissa est,citat appellātem,vt veniat ꝓ
cessurus in causa principali,nulla facta mentione de appellatiōe?
Respons.dicūt quidam, quòd sufficit mittere excusatorē,qui so-
lùm dicat:Domine,non tenet citatio vestra super causa principa
li:vel nō potestis in ea procedere,quia appellatū est,& appellans
intēdit prosequi appellationē tēpore competenti. Si aūt transis-
set tempus prosequendæ appellationis, tūc bene teneret citatio
c super principali causa,tam à delegante quam à delegato facta [c],ij.
d q.vj.ei qui.ext.de appel.cùm sit Romana.Papa verò dicit [d],quòd
debet ostēdere talem qualem appellationē fuisse admissam, ext.
de testi.veniēs.quia si aliud diceretur,sequeretur absurditas:quia
cuilibet facile esset deludere quemlibet iudicē, si non teneretur
probare veritatem causæ appellationis.Tunc enim nō prosequi
tur causam appellationis, qa nec super ea citatus est.Si autem in
citatione facta super principali,faceret mentionē de appellatiōe,
non teneret, nec excusatorem mittere teneretur: quia expressit
errorem in sententia, scilicet quòd veniret agere causam princi-
palem,omissa appellatione:quod verum est in illis caussis,in qui-
bus ante omnia debet articulus appellationis expediri,priusquā
de principali agatur:vt extr.de appel.vt debitus.& c.cordi.Secus
est autem, vbi appellatio simul cum principali expeditur, vt est
quando

ADDITIONES.

a Litis contest.¶Inepta videtur cōminatio cōtestationis.parte nō veniente.sed dic, quòd respicit partē illā, qua citantur hi,quorū interest:& eis non venientibus, fiet cōtestatio cū principali, &c.
b Etcætera.¶Addidit ver.seq.quia hîc continuatur ver.cæterum.
c Fact.¶Hucusque posuerat s.§.sequitur,in fi.
d Dic.¶vbi declarat in fi.

a quando super prouisione appellatur, vt ext. de appel. statuimus[a].
5 † ¶Item certum est, quòd vbi debet quis excusatorem mittere, nec mittit, tenet processus contra eum super principali habitus, si iudex appellatum esse ignorauit, & aduersarius nihil dolose egit: secus aūt, si sciuisset appellatum: ext. de appel. si duobus. vel si aduersarius dolosè subticuit de appellatione, ff. de iudi. si prætor. Porrò in citatione facta à delegato nō tenetur quis excusatorem mittere, licet securius sit mitere. Alij dicunt, & bene, vt videtur, quòd citatio delegantis tenet etiam non facta mentione de appellatione: quia sicut citatus comparere debet, vt proponat suas exceptiones, ita & iste, vt proponat suā, s. appellatum esse, ff. de iudi. si quis ex aliena. extr. de appel. cùm parati. & nisi veniat, tenet processus habitus contra eum, secundum Papam, qui hoc nota.
b extr. de accusatio. c. fi.[b] † ¶Cæterùm is, cui sub forma præscripta
6 scribitur, rescriptum reuerenter recipiat, & iuxta formam sibi traditam citet: quo facto, sic auditori rescribat: ¶FORMA. Viro venerabili discreto, &c. Literas vestræ reuerētiæ recepimus sub hac forma, &c. Magister Gul. Durandus, &c. posito toto earum tenore, subiungat sic: Vestris igitur volens humiliter obedire mandatis, talē ex parte vestra, die tali, in tali loco, talibus præsentibus, peremptoriè citare curabit is, vt tali die corā vobis in Ro. curia per se, vel per procuratorem legitimum, &c. vt s. in litera præcedenti: Quòd si de citatione factum fuerit publicum instrumentum, subiungitur sic: prout in instrumento publico exinde confecto, quod ad vestram transmitto præsentiam, videre poteritis contineri.

¶Si verò is, cui citatio demādatur, citare noluerit, auditor mādatum suum sic poterit aggrauare: FORMA. Magister G. Durādi, &c. Meminimus nos vobis literis nostris dedisse in mandatis, vt talem de tali loco ex parte nostra peremptoriè citaretis, quòd coram nobis tali die & loco, super tali causa, &c. vt s. quod quidem (prout nobis asseritur) facere contemptibiliter nō curastis: quocirca vobis sub pœna excommunicationis strictè præcipiēdo mandamus, quatenus eundē ex parte nostra citare curetis, iuxta priorum continentiā literarum. quòd si fortè contemptum super addentes contēptui, mandatū nostrum, imò verius apostolicū, in hac parte contēpseritis adimplere, contra vos proculdubio propter inobedientiam & contemptū huiusmodi ad pœnā duriorē, & ad alia, sicut magis expedire videbimus, procedemus.
7 † ¶Porrò quandoque auditor suscepta causa appellationis, vel negotij principalis, inhibet ordinario, ne de causa ipsa se ītromittat: & tunc ei sub hac forma mandabit: ¶FORMA. Venerabili in Christo patri tali episcopo, Magister G. Durandi, domini papæ capellanus, ac palatij eiusdem domini causarum generalis auditor, reuerentiam cum honore. Peruenit ad nos, quòd licet causa quę vertitur inter tales, super hoc pēdeat, vel agitetur, seu agitari speretur in Ro. curia corā nobis: vos tñ non sine sedis apostolicæ iniuria & contemptu, in causa huiusmodi, non tam ad vnius partis instantiam, quàm in alterius graue præiudicium auctoritate ordinaria procedere attentatis. Quocirca paternitati vestræ tenore pñsentium, auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, reuerenter tamē præcipiendo, mandamus, quatenus in dicta causa supersedere curetis, cùm ad maius tribunal mediante iustitia sit delata. ¶Si verò mandat inhiberi alteri parti, ne aliquid in præiudicium alterius partis attentet, sub hac forma scribet: FORMA. Magister, &c. Cùm causa appellationis & negotij principalis, quę vertitur, seu verti speratur inter P. & H. super hoc pendeat in Ro. curia corā nobis auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, vobis districtè pręcipiēdo, mādamus, quatenus eidem P. ex parte nostra arctiùs inhibere curetis. ne ī dicta cā corā nostro pēdente examine quicquā in partis alterius præiudicium innouet, vel attentet. Quid iuris sit de huiusmodi inhibitione, dicam ĩ. de appel. §. de officio quoque. & §. se. Item no. quòd priusquam fiat citatio, debet actor cauere: quòd dic, vt ĩ. de accus. §. j. Ibi etiā ha-
8 bes, qualiter in criminibus fiant citatiões. † ¶Item quæritur, Ecce delegatus qui de cā cognouit, citauit partes peremptoriè ad sententiam audiendam: demum committit alicui sententiæ prolationem: quæritur: an is, cui cōmisit, debeat iterum partes citare? Et videtur quòd sic, arg. ff. de iudic. edictum. & facit, quod not. C. quomodo & quando iud. consentaneum. in gl. scilicet, præside,
c &c. Arg. contrà extr. de offi. deleg. consuluit. ff. de iud. mortuo[c].
9 † ¶Itē pone, quòd aliquis habet plures iudices: vt scholaris, vel quia est de foro alterius ratione domicilij, vel contractus, vel alia
d de causa, citatus ab omnibus iudicibus[d]: quæritur, coram quo cō parebit? Dic, quòd primò citanti priùs parebit, arg. ext. de foro cōpet. proposuisti. & de appel. vt debitus. & c. cùm parati. ff. de iudi. qui prior. extr. de or. cog. c. 2. 18. di. si episcopus. ¶In summa not. quòd iudex pensatis circunstantiis & qualitate personæ citandę, negotij, & temporis, & locorum distantia, debet inducias & terminos moderari: ext. de appel. cùm sit Romana. de dilat. capitul. j. de officio deleg. sanè defert conquestus. de transact. ca. fi. de dolo & contu. cùm dilecti.

ADDITIONES.

a Statuimus. ¶Lib. vj.
b c. fi. ¶Et ibi scripsi post hæc verba, quæ ad literam fuerunt ipsius: per hunc finem videtur Innoc. recedere à priori dicto, vt sic non sufficiat mittere excusatorem.
c Mortuo. ¶Decret. pbat, qp iudex non tenet vltrà citare: & lex dicit, qp iudice mortuo successor iudicabit, quod ille iudicaturus erat. Ergo pnunciabit sine noua citatione. Cessat dubium, si vterque cōparet paratus audire sententiā. Procedit quidē, cùm alter comparentium petit copiam subdelegationis, vel contra illū opponit aliquid pbabile. tunc enim cū ea hora sententia ferri ñ pos sit certum est, qp nouum peremptoriū erit necessariū. Procedit ergo dubium, cum alter non cōparet: & tūc puto nouum perēptorium necessariū, p prælleg. l. edictū. nisi iudex citasset ad sententiā ferendā per se, vel eū, cui cōmitteret: facit ff. iud. sol. cùm apud. & vide, quod scripsi de accus. licet. post princip. Lex, mortuo. de terminat, quid iudicandum, sed non, quando.
d Iudicibus. ¶Intelligas super vna cā, si enim super diuersis, coram omnibus cōparebit, per procuratorem saltem: & vide, quod dixi in c. cùm parati. super 2. gl. & de rescrip. c. fi. super verbo, comparuerit. Et scias, quòd in scholari minus est dubiū, cùm possit, quē vult, eligere: de quo satis s. de reo. post princ.

ADDITIONES NOVAE.

§ Vide de hac materia gl. in ca. j. de milite vasallo, qui fuit contu.
§ An quis possit citari in ecclesia, Bal. in l. nemo martyres. de sacro sanc. eccl. & l. possunt. de his qui ad eccl. confu. & l. plerique. de in ius vocand.
§ An monitio iudicis habeatur pro citatione, Inn. in ca. tua nos. extr. de cohabit. cle. & mu.
§ Nota qp de facto potest resistere iudici ille qui non est citandus, dummodo possideat, Inn. in c. si quando. de offi. deleg.
§ An quis possit esse nuncius in causa propria, Bar. in l. eum qui. de fur. & l. iustè. de acqui. posses.
§ In l. si de interpretat. de legib. dicit Bal. qp si iudex mandat nūcio qp det tenutā, & interim iudex dimisit officium, quòd non possit tempore successoris fieri executio sine reuocatione licentiæ. & Bar. in l. si venditor. §. iudices. de iud. & l. fundi. de acquir. poss. & Ange. ibi. Bal. in l. & quia. ff. de iur. om. iu. & l. j. C. de postul.
§ An citatio debeat esse sigillata vel subscripta per iudicem, Inn. in c. 2. ext. de fide instru. fac. l. si publicandus. §. de public. & dicit qp sic, licet non sit scripta manu notarij.
§ De citatione infantis, Bal. in c. j. de mili. vasal. qui fu.
§ Vbi debet citari ad domum solitæ habitationis an ex nunc an olim no. in Spec. de compe. iud. adi. §. j. versic. sed nunquid. in fi. ti. & l. prædiis. §. qui domum. de leg. 3. per doct. & Bal. in l. quòd si dubitet. de acqui. hæredit.
§ Citatio in criminalibus debet esse comminatoria, videlicet qp si non compareat feretur sententia condemnatoria. Bal. in l. si apparitor. de cohorta. & princi. corni. lib. 12.
§ Quid si quis est presens in iudicio contra quem petit actor sibi fieri ius, & de eo reus interrogatus dicit nolle respondere ad præsens, sed faciat me citare: de hoc per Bal. in l. j. C. de in ius vocand. Guil. de cu. in l. j. ff. de in ius vocan. Ioan. An. in c. final. ext. de electio. & dicunt quòd non est necesse citari. fac. Bal. in l. cessante. C. quomodo & quando iu. Angl'us in l. de vnoquoque. de re iudi. & l. si accusatus. C. de accusa. Bal. in auth. si omnes. C. si vt ab hær. se absti.
§ In l. 2. §. nam etiam. de iud. dicit Bal. notab. quòd ille qui comparet coram vno iudice in vna causa, non tenetur respondere in alia causa: & potest dicere, sum heres alia de causa. tamē dicit Bal. quòd ille text. nihil facit quia loquitur in habente exceptionem declinatoriam ratione loci, non ratione litis motæ: nam ex quo est præsens, non debet citari. fac. l. ait prætor. in fin. ex quibus cau. ma.
§ Quid si ego volo agere contra aliquem hæredem institutum in testamento cui est datus substitutus, an sit necesse ipsum citari. Bar. in l. in diem. infr. de aqua pluui. arc.
§ Citatio quę non est pręiudicialis non requirit peremptorium Innocen. in cap. cum à nobis. de elect. Item par non citat parem. vt ibi.
§ Citatus sine appositione horæ videtur citatus ad horam consuetam, Inn. in c. cum à nobis. de elec.
§ Vbi non citandus de gratia citatur non est expectandus de iure. Inno. in c. cum terra. de elect.
§ An citatio infamet, gl. in l. fi. C. de requiren. re.

§ De citatione & præcepto quam facit iudex si quis senserit se grauari, &c. Iac. Butri. in l. quotiens. de in diem addic. & l. actoris. C. de transf.

§ Nota ꝙ notificatio, specificatio & declaratio possunt fieri absque citatione, Inn. in c. pastoralis. extr. de rescrip.

§ An valeat citatio hoc modo facta, Compareas si vis. Bal. in authentic. si quis in aliquo doc. gloss. in l. ea quidem. C. si manci. ita fue. alie.

§ An præsumatur citatio facta, si notarius dicat, Citatis citandis. Bal. in d. authen. si quis in aliquo. Albr. de testi. & dicit quòd non.

§ Quid si aliquis citatur, & est erratum in nomine partis an talis error vitiet: nota quòd non in l. hiis verbis. §. fi. de hære. insti.

§ Quid si aliquis est citatus ad locum inhonestum: an sit tutus ipso iure. Bar. in l. de ætate. ad trebel.

§ An ille qui excipit quòd locus non est tutus debeat causam inserere, Bar. in l. j. de excep.

§ Quid si quis citatur ad locum vbi est aer infect⁹, an possit excipere. Bar. ꝙ sic in dicta l. de ætate. & c. cum R. de offi. dele. per Inn.

§ Nota ꝙ omnis citatio indiscreta intelligitur limitata & qualificata cum aduerbio legitimè, vt l. si minor. de bonis au. iudic. poss.

§ An citatio facta sine diei adiectione valeat, not. in l. ita stipulatus. de verbo. oblig. & ibi Pe. dicit quòd non. Ioan. Cal. tenet contra, argument. c. cum par. de appel. & taliter citatus debet venire quandiu commodè venire potest, l. hæc conditio. de cond. & demon. per Bal.

§ Quid si citatus dicat, Eram detentus in palatio potest respōderi, Tu debebas facere te relaxari. Bar. in l. quibusdiebus. in prin. de condit. & demon.

§ Nota quòd in criminalibus sufficit quoquo modo citatio per ueniat in notitiam citati, vt constituatur in mora glo. in l. ij. in fin. quan. app. sit.

§ De citatione facta ad stationem, vel etiam de eo qui habitat in duobus locis. Bart. in §. j. in l. de liberis agnos. & l. scire oporter. §. oportet. de excus. tut. & l. lex Cornelia. §. inter pulsationem. ff. de iniuriis. & l. item ap. §. ait prætor. ff. eod. titulo. & gloss. in clemen. causam. de electi. Alberi. & doctor. in l. vt perficimus. C. de annali except.

§ Quando testes recipiuntur ante litem contestatam, & pars ad hoc citatur, quòd non sufficit citari ad domum, vt l. iiij. §. totiens. de dam. infecto, & Ioan. An. in mercuri. suis extr. de regu. iuris lib. vj. in regula præsumitur.

§ In l. si quis postea. de iudi. Ex hoc patet ꝙ clericatus assumptus post citationem mihi prodest. not. in l. plura. si ex noxa. caus. aga. & l. iam tamen. iud. sol. Item per solam citationem fit præuentio & perpetuatio iurisdictionis. quod no. Guil. in l. eum qui. de con. sti. per Archi. ij. q. vj. non ita.

§ Nota ꝙ citandus est ad domum solitæ habitationis ille qui est in carcere in carceribus, l. si idcirco. C. ex qui. cau. ma. Et ille qui est in carceribus tenetur mittere procuratorem, l. papa exuli. de mino. & ca. querelam. de procur. per Inn.

§ An citatio debeat fieri nominatim de primo hærede, an suffici at generalis citatio Bar. & Bal. in l. si quis instituatur. de hæredi. in sti. not. in authent. si omnes. C. si vt ab hæreditate se absti. Bald. in l. scire oportet. §. oportet. de excu. tu. not. in l. si eo tempore. de re nun. pig. & l. j. §. nuntiari. de lib. agnos. Inn. in c. inter quatuor. §. fi. de maio. & obe. & c. fi. de eo qui mit. in po. & l. j. de cur. bo. dan. & l. si diu. quib. ex cau. in pos. ea tex. in l. j. §. denuntiari. ff. de ven. insp. fac. Bal. in l. nam ita. ff. de adop.

§ An episcopus possit citare archiepiscopum in territorio suo, Bald. in l. humana. §. magistratus. de arbit. per gloss. in l. apud eum. ff. de manu.

§ An peremptorium habeat locum in citatione quam facit arbitri collega de consocio arbitro, vt veniat ad sententiam ferendā secundum dispositionem c. fina. de arbit. & an sit necessaria trina citatio. not. per gloss. in capi. j. de hære. lib. vj. in clementina. Item quid de citatione, si tua putaueris interesse, compareas coram nobis, si opinaris, &c. glo. in l. ea quidem. C. si mancipium ita fue. ali. in l. ad peremptorium. de iudi. Et an sit idem modus citandi & ante litem & post litem contest. gl. in dicta l. & post edictum, & Inn. in c. ad petitionem. de accusat. ¶ Quid de taxatione expensarum Inn. in c. querelam. de procur.

§ In l. & post edictum. de iudi. dicit Bald. nota. quòd sicut actore non comparente circumducitur edictum, quòd ad petitionem eius emanauerit, nec prodest citatio quicquam in ordine litis, vt hac l. versi. quid si is ita, nec ad iuris perpetuationem: puta si statutum dicat quòd in insinuatione instrumenti sit necessaria citatio si fortè actor vel qui petebat insinuari fecit fieri citationē, & postea non comparet, nec tenet citatio, nec statuto dicitur esse satisfactum. & ita consuluit Bal. per ea quæ notat Guiliel. in l. sicut. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. Bald. in l. j. de in ius vocando. fac. Angelus in l. ii. §. sed & si quis ff. si quis cautionib. vide Inn. in c. consuluit. de offi. dele. & vide l. fi. de eo per quem fac. fuer.

§ In l. edictum. de iudi. Bald. dicit quod hoc loco allegatur, ꝙ nouus iudex nouam dilationem dare debet. Aduerte quòd prædecessoris citatio cum successoris citatione coniungitur. vnde si statutum dicit ꝙ non comparens in bina citatione habeatur pro cōfesso, si fuit semel per prædecessorem citatus, & secundò per successorem, habebitur pro confesso, hoc probatur ex prima parte huius legis. Item ex secunda parte, ꝙ si statutum dicit ꝙ sentētiæ mandentur executioni sine citatione, hoc intellige per hanc legem, scilicet à iudice qui ipsam tulit fienda. sed vnde debebit citari, si mandetur executioni ab alio, puta à successore. & sic intelligit Inn. in vno loco. Item dicit Iac. de Aret. ꝙ illud quod in hac lege dicit, habet locum quando iudex vult de causa se instruere, aliàs non, ar. l. denūciasse. §. fi. de adul. & not. extr. de litis contest. §. j. secundum Iac. de Are. An idem in delegato, Bal. quòd sic in l. consentaneum. quomo. & quan. iud.

§ Nota ꝙ iudex debet comminari cum peremptoriè citat, ꝙ si is qui citatur non comparet, quòd procedet in causa quantum poterit. Ad hoc facit gloss. in l. si apparitor. C. de cohortal. libr. xij. quæ dicit quòd refert vtrum iudex loquatur modificatè secundum ius. verbi gratia dicit quòd compareat coram nobis, aliàs quantum poterimus de iure procedemus, & tunc nō dicitur peremptorium, quia non intendit plus grauare quàm ius: & tūc sententia lata esset nulla ipso iure: an verò iudex loquatur comminando peremptoriè se pronunciaturum, vt l. in peremptorio. de iudi. & tunc habet locum peremptorium: & poterit pronunciare sic ergo non sufficit citari simpliciter ad audiendam sententiam, sed quòd veniat, aliàs feretur sententia contra ipsum: & hoc habet locum tam in ciuili quam in criminali, Bar. in dicta l. si apparitor. Item ibi dicit ꝙ licet sententia non feratur contra absentem, vbi est pœna relegationis, tamen contra officialem ferri poterit, vt hac l. & l. diuus. aliàs ne diu. C. de pœnis.

§ An citatus vltra duas dietas teneatur ire, Ioan. Andr. in capitul. olim. extr. de exceptio. in nouel. de hoc dicit. Et quid si est vna dieta eundo per terram, & duæ eundo per mare, vel aquam, vel econtra. dicit quòd debet considerari communior, & frequentior. & dicit Hostiensis, quòd tempore hiemali magis frequentantur viæ terrestres. Ioann. And. vbi suprà, & in Speculo de citatione. §. i.

§ In l. imperator. C. de nup. dicit Bal. not. speciale, ꝙ princeps nō tenetur seruare ordinem iudiciorum in procedēdo, vt no. Inn. in c. in causis. de re iudicata, tamen pars debet citari aliàs non valet sententia vt hic cum glo. sua. vt possit se defendere: quę defensio est de iure gentium vel naturali. Itē ventilatio & examinatio veritatis est fienda, quia inquisitio naturalis est de iure gentium. Et licet solēnitates legales princeps non teneatur seruare, obseruātia tamen de iure gentium non debet deesse, quæ pertinet ad naturalem æquitatem. Bal. vbi s.

§ Quid si paciscuntur partes ꝙ iudex possit pronuntiare partibus non citatis, vide ad hoc l. si quis litigatorum. de arbitr. & quod ibi notat Bal. nam dicit, nota ꝙ valet processus sine citatione quādo renunciatum est citationi, vt hic in glo. & ideo quotidie datur iudicibus licentia expediendi processum sine citatione aliqua, vt practicatur in criminalibus.

§ In l. j. §. propter casum. ff. de postulando, dicit Bald. notab. hic, quòd citatio surdi non sufficit quòd fiat viua voce, sed quòd fiat in scriptis, vt hic, & sic bannum datum in Italis non valet in surdo. Bald.

§ An possit fieri citatio de omnib⁹ actibus vsque ad sententiam, Inn. in c. consuluit, de off. dele. & c. auditis. & c. constitutis. de procu. Domi. Ang. in l. qui ante Kalendas. de verb. obli.

§ In l. prohibitum. de iure fisc. C. li. x. dicit Bar. not. ꝙ officiali principis non creditur sine literis, & illas literas ostendere debet illis quorum interest. & hoc non habet locū quando officialis mittitur de vna prouincia ad aliam. nam in eadem prouincia est præsumptio ꝙ sit notorius. fateor tamen ꝙ officialis debet habere signa officialium, ex quibus cognoscitur: aliàs potest ei resisti. argument. l. item apud Labeonem. §. si quis virgines. ff. de iniuriis. Bar. vbi s.

§ Nota quòd cum quis citatur debet personaliter citari, si potest personaliter reperiri de facili: si autem non reperitur, vel latitat, debet citari domi, l. 4. §. ait prætor. cum §. qui totiens. de dam. infect. & hoc tam in ciuili quàm in criminali. Et domus habitantis dicitur domus, in qua habitat ipse vel familia sua. fac. l. si mulieri. quib. mo. vsufr. ami. & præsumitur habitare si ibi consueuit habitare, vt in c. causam. extr. de elec. in clem. Item si necessario debet ibi moram trahere: quo casu sufficit ibi citari, siue habitet siue nō vt in vxore, l. Mæuia in fine. de annu. leg. Et quando citatur domi non debet citari voce, sed literis publicis affixis domui, vt l. si pupillus.

pillus.§.proscribere. de instit.& in anteriori loco domus ex quo est aditus in domum, vt l.prædiis.§.valuas.& §.plures.de legat.3. & l.semper. §.si is. quod vi aut clàm. Item si citatio est nulla, processus est nullus, extra de dilatio.capi.j. & in c.bonæ memoriæ. de legati.

Sed nunquid pars debet esse præsens relationi nuncij. Bar.in l. Theopompus.de dote præleg.dicit quòd non, & in constitu. ad reprimend.

Si creditores volunt agere contra bona hæreditaria alicui⁹ defuncti, an debeant facere citari aliquem nominatum, an sufficiat generale proclama, Bar.in l.si quis instituatur.de hære.insti.& l.si diu.ex qui.cau.in pos.ea.

Nota quòd iudex debet abbreuiare terminos, ne incidant in ferias.l.nonnunquam.de iudiciis,& ibi no.in gl.

An citatio sit facienda ad instantiam actoris: de hoc per Bar.in l.si finita.§.si plures.de dam.infec.& l.4.§.hoc autem.eo.ti.& Inn. in c.quoniam contra falsam.de prob.& C.ad Tertullian.l.scimus. in fine, in glos.& c.si motu.in fi.de præb.lib.vi.ex quo dicit Bar.ꝙ commissio in dubio præsumitur facta ad postulationem partis, non motu proprio.

In l.si quando.C.de testib.dicit Bal.an citatio possit fieri per nũtium, absque alia commissione.Inn.& Ioan.An.in c.quoniam cõtra falsam.de prob.Cynus in l.neminem.C.de requir.re.distinguit inter citationem realem & verbalem.realis nõ, sed verbalis sic, si non requirat causę cognitionem: alias secus.nam tunc esset idẽ quod in reali citatione.

De impedientibus ne citatio ad eos perueniat, Bar.in l.j.§.Aristo.quod vi aut clam.

Nota quòd commissio quam facit iudex correrio de citando aliquem, dicitur sententia interlocutoria, l. cùm clericis.de epis. & cle.& ibi Bal.dicit quòd bene istud seruatur in criminalib⁹, sed in ciuilibus nuntij solent citare sine aliqua commissione, in quibusdam partibus.& male faciunt, secundum Iac.Butrig.& Cynũ in dicta l.neminem. Dicit tamen quòd quando nuncius citat sine commissione, ꝙ non potest citare die feriata, sicut nec iudex posset committere die feriata citationem. nam nuncius vtitur quadam iurisdictione ex consuetudine: vnde impeditur propter diẽ feriatam. Item dicit ipse, ꝙ prima citatio pt incipere à procuratore, vt hic, & l.solet.de alimen.leg. Item dicitꝙ iudex nunquam debet committere citationem de aliquo. nisi primò audiat petitionem, nam si sibi videtur quòd cõmissio non sit iusta, potest commissionem denegare. Baldus.

Nota quòd regulariter nullum edictum citatorium vel peremptorium ligat ignorantem, l.fi.ff.de decret. ab ordin.fac. extra.de elect.c.statuimus.

An citatio possit dirigi extra territorium iudicis citantis, Bald. plenè de hoc in l.omnes.§.si vero apparitor de epis. & cle.& Oldra.in l.extra territorium.de iuris.om.iud.& dicit Bald. vbi supra. quòd citatio est duplex, & fit citatio tam in ciuilibus quàm in criminalibus, & de remissione fienda, & qualiter fit in ciuilibus & qualiter in crimiminalibus ipse ponit ibidem, & Ioan.An.in c.Romana.§.contrahentes.de foro comp.in nouella. Et citatio habet in se tria, commissionem & nudum ministerium executoris, item habet in se finem comparitionis. vide ibi suprà, Bald. qui multa bona dicit.

In l.testamenta.C.de testa.Bald. dicit. Statuto cauetur quòd legata non valeant nisi insinuentur coram vicario capitanei populi: modò quidam clericus fuit institutus in testamento in quo fuerunt legata relicta quibusdam laicis, qui petunt insinuationem legatorum, & facere citari hęredem coram domino vicario. quo non comparente iudex dicta legata pronũciauit esse legitimè insinuata: an talis insinuatio valeat. Et videtur quòd non, quia clericus non potest trahi ad forum laicale. Sol.dic quòd dicta insinuatio valet: quia super talibus insinuationibus ipse iudex laicus est iudex competens, non iudex ecclesiasticus. Si ergo est iudex causæ, ergo & omnium quæ dictæ causæ adesse debent: & quilibet volens opponere siue laicus siue clericus sit, oportet quòd compareat coram eo qui est iudex causæ, l.à diuo Pio.§.si super rebus de re iudic. Item quia citatio quæ fit de hærede non est simplex, nec absoluta citatio, sed potius conditionalis in effectu, scilicet si vult se opponere, si verò se non opponat, non est aduersarius, vt dicta l.ea quidem, C.si man.ita fue.alie. vnde dicta citatio & edictum omnes adstringit, ext. qui matrimonium accusare possunt, c.cum in tua.& c.si dilectus lib.vj.& videtur potius citatus ad veritatem exquirendam quam ad causam. Idem dico si hæres esset forensis, quia iudex bene potest citare forensem intra suum territorium.& ita fuit Perusij consultum: & bene, quia licet requiratur citatio, tamen iste actus est quasi voluntariæ iurisdictionis, l. final. C.qui admitti ad bonor. poss. Item hic prætor nihil statuit, sed extraordinariè aliquid facit, l.cum vnus.de bonis au.iud.poss. quem ordinem debet seruare quatenus potest, saltem de facto. argum.l.quidam cum filium.de verb.obl.necessitas ergo & qualitas causæ facit vt dicta insinuatio valeat: quia iudex & pars faciendo quod possunt non tenentur ad ampliorem obseruantiam, vt l.mulier.§.j.de condi.instit.Bal.

Nota quòd citatio debet continere quis, à quo, & quare petatur. de hoc per Ioan.de Lign.in Clem.cum lite. vt lite pend Nec sufficit dicere vt veniat de iure responsurus super fundo: aliàs cũ ex tali citatione posset conueniri in qualibet causa, & super quolibet fundo, sequeretur quòd in omnibus diceretur lis pendere, & super quolibet fundo quòd valeat citatio, si citatur vt veniat de iure responsurus. no.glo.in l.de pupillo.§.meminisse.de ope. noui nunc.

In l.si vt proponis.C.quomodo & quando iu.quærit ibi dominus Angelus de Perusio, an citatus pro die sabbathi ad audiendam sententiam possit eadem damnari. Iacob. Butrigar.quòd sic. idem gloss. Institut.de verbo.oblig.§.omnes.Innocen.in capitul. consuluit.& videtur casus in capitu.si à iudice.de app. libr.sexto. vbi dicit sententiam ferendam in termino citationis. Aduocati practicant, quòd iudex faciat scribi in actis quòd sententia lata fuit in termino & post terminum, ad excluden.communem opinionem. Bartolus. in l.si vitem meam.§.si is.quod vi aut clam.dicit quòd si sententia feratur in termino, valet: vnde non est ferenda post terminum. Tu dic quòd si iudex non sedet in termino citato: quòd tunc citatio est circunducta: & ideo post terminum non fertur sententia, quia tunc cum fertur sententia ille non fuit contumax. & sic loquitur Bar. sed si iudex sedet in termino, & continuauit sessionem etiam post terminum, vna cessio est & prorogatio: & ideo licet feratur post terminum valet, & sic intelligitur gl.per docto.probatur in l.diuus.ff.de in integ.rest. Idem si iudex in termino prorogasset in diem sequentem. nam in termino prorogato potest ferre sententiam, illo amplius non citato, vt c.consuluit.de offi.deleg. Angel.de Perusio vbi s.

Citatio est quadruplex.Bal.in l.nam ita diuus.de adopt.

An citandus sit aliquis in fine instantiæ. Bald.in authent.ei qui. C.de tempo.app. quia aliud in sententia ferenda certa die, & aliud in arbitris. Bart.in l.si societatem.§.arbitrorum.ff. pro socio.& l.si de meis.§.final.de arbit.Bald.in capitul.iii. quo tempore miles x. col.& quod no.Bald.in l.si quando.de testib.& l.fin.C.qui admit. ad bon.poss.po.Ioan.Andr. in capitul.cum vobis olim.in vltima col.de electi.

De citatione facta per proclama generale, Bald. l.j.§ sed alio.si ex noxa.cau.aga.& talis citatio non constituit absentem in contumacia. Bal.in auth.si omnes.C.si vt ab hæredi.se abst.

An citatio interrumpat præscriptionem, si non apparet quòd actor comparuerit, & accusauerit contumaciam rei, Bal.in l.prima.de in ius vocand. Guil.de Cum. in l.sicut. C.de præscription. xxx.anno.dicit quòd non, licet Spec.tenet contrà in titulo de citatione.§.i.versic.item excipitur quòd facta. fac. Bald.in l.& post edictum.ff.de iudi.& not.j.prox.Bal.in repertorio super Inno.in ver.præscribi.

An citatio facta die feriata, vt compareat die iuridica, valeat: de hoc per Bal.in l.in minorum.C.in quib.ca.in integ.re.ne.non est est.fac.etiam quod idem notat in l.j.ff.si quis in iusvo.non ie.Iac. Butr.in l.dies.de feriis.Bar.in l.j.de ope.no.nun.fac. Bal. in l.omnes.§.si verò apparitor.de episc.& cler.& in l.cum clericus.& in l. dies festos.C.de feriis.& etiam in l.ij.de hære.institu.& l.in tempus.eod.titu.

An citatus vt veniat tali die ad audiendam sententiam, iudex eadem die debeat ferre sententiam, an expectare in diem sequẽtem, Bal.in l.j.C.quomodo & quando iudex.

An citatio facta coram arbitro interrumpat præscriptionem. Bal.in l.cum antea.C.de arbitris, tenet quòd sic.

Nota quòd quis non tenetur comparere in loco periculoso, vt cõfinati, &c.Ang.in l.ij.§.quod dixerimus.si quis caut. An autem debeat comparere per procuratorem, not.ibi, & in clem.pastoralis, ext.de re iudi.& c.statutum.de rescrip.lib.vj.

Nota quòd si quis non possit citari propter eius potẽtiam, debet affigi portis, vbi debet citari, vel portis vicinioris loci, vel ecclesiæ vicinioris.no.in clementina causam ecclesiæ.de electio.

Sola citatio interrumpit præscriptionem longi temporis Angelus in l.sed eximendi.ne quis eum qui in ius voc.vi exi.& tenet quòd sic.per l.si tutor.

¶Bald.De Citatione.

QVAE possunt excipi contra citationẽ, & de interuallis tẽporum inter vnam citationẽ & aliam, & de peremptoria mittenda, & quali

& qualiter est fiẽda per viuã vocẽ, & qualiter ꝑ literas: vide plenè in Spe. de reo, per totum. ¶Citari faciens aliquem, & nõ comparens in termino, ñ auditur, nisi priùs restitutis expensis, & idonea cautione prestita, ꝙ in alia citatione fideliter ꝯparebit, in Specul. de satisd. §. fi. & vide de dolo & contum. c. j. in vj. ¶Citatus nõ excipiens de loco tuto, vel foro, an ĩ illa citatione poterit de hoc excipere, in Spec. de appel. §. restat videre. versi. & not. secundum Vincentium, vbi dicit, quòd præiudicat sibi saltem in illa instãtia: sed si reus iterum citetur ad eundem locum, vel forũ, semper potest excipere quasi de nouo. & vide de ista exceptione, quod no. in Spec. de appellat. §. de officio. in j. col. vbi cauet. ¶Constitutio de duabus dietis, non habet locum in ordinariis, sed solùm in delegatis papæ, propter tex. qui per literas apostolicas. §. ꝯtra. versi. illud quoq;. G. Quid autem in arbitro: vide infrà versi. sed nunqd arbiter. ¶Ordo mandati papę est seruand⁹ hoc modo: vt si mãdat aliquem moneri, vt soluat intra xv. dies: aliàs citetur, quòd compareat coram papa: primò est monẽdus, subsequenter citandus, ñ tamen simul monendus & citandus, versi. sed pone, papa. In contrarium facit, quod no. in ca. 2. de test, cog. sed ibi in ordinario. G. ¶Præsens non est citandus, vt in c. fi. de elect. li. vj. in nouella: sed monendus, vt l. cessante. vide s. de teste, §. valet dictum. & de reo, §. præsumitur quis. ¶ Aliud est citare ad diem feriatam, & aliud vsque ad diem feriatam: quia dictio vsque, tunc excludit, vers. itẽ excipitur, ꝙ citatio facta ad diem festum. G. ff. si quis in ius vocat. non ie. l. 2. in fi. G. & §. viso. ver. quid si aliqua citatio. Nam citatio est de processu: & ideo die feriata emanare non potest. G. versi. item excipitur, quòd sit facta, subaudi à iudice. sed citatio quaten⁹ residet in nuncio, vel in exhibitione epistolæ, nõ est de processu, sed de executione processus seu mandati iudicis: quæ executio potest fieri tempore feriato gratia hominum, non Dei reuerentia, l. dies festos. C. de feriis, ibi, vox sileat. secundum Bart. ¶Sunt certæ feriæ, quæ non sunt propter veram religionem inductæ, sed de consuetudine, fortè propter nundinas, vel ex beneplacito vt erant olim dies calendarũ: & dic, vt in l. feriatis. ff. de arbit. Sunt & aliæ feriæ repentinæ, ob publicam causam introductæ: de quibus dic, vt not. in cle. sæpe. de verb. signifi. ¶Et nota, quòd in cõpromissis potest renunciari omnibus feriis non in honorem Dei inductis: secus in veris & solennibus iudiciis: & hoc videtur verũ in arbitratore, aliàs non. vt not. I. An. in c. R. de fer. Bal. ¶Non valet citatio, nec processus contra clericũ, etiam si iudex ignoret đ clericatu: versi. sed pone, quòd iudex. etiam si communiter haberetur pro laico: quia quo ad eum iudex nulli innititur iurisdictioni: & ita fuit disputatum: Bal. nisi fortè dolosè tacuerit de clericatu, arg. C. ad Velleia. l. siue. j. §. iam de. ver. antepenul. G. Si tamen clericus est bannitus à iudice seculari, potest impunè offendi, qa auctoritas iudicis excusat, l. penul. ff. de adult. per Dy. & ita fuit disputatum, alleg. gl. ff. de arbit. l. j. in fi. & de iureiur. l. illud, §. si quis hominem. Bal. ¶An eodem modo fiat citatio in ciuilib., & criminalib. §. nunc de tempore. versi. sed nunquid idem iuris. per G. ¶Ante verò litis ingressum quilibet terminus intelligitur perẽptorius, versi. dicunt etiam quidam. sub §. viso. G. Sed Accur. dicit, ꝙ non est differentia in citatione ante litem ꝯtestatam, vel post, ff. de iudi. l. & post edictum. quod est verius, secundum Pe. vide ĩ. de dilatio. post lit. contest. ¶ An comminatio aliquid operetur? not. C. de cohorta. apparitor. ver. item iudex debet. & versicu. sed quid si tres. G. & quid si non venit in altero terminorum, ibidem G. & vide ff. de dam. infect. l. prætor. §. si aliquando. per Ia. Bal. Vbi ponitur dictio A, vel Ab: dies citationis alle. & prima dies, qua citatus recipit citationem, non computatur in termino, versi. item not. quòd sic citatio. G. facit quod not. ff. de action. empt. l. ratio. in fin. & vide in Spec. in addi. quæ fuit do. Ant. Bal. ¶Citatio potest committi parti, vt citet aduersarium, tamen citatus non tenetur ei credere, nisi ostendat schedulam, in §. sequitur. post prin. G. ¶ Item non tenetur quis credere aduersario dicenti se appellasse ad sedem apostolicam, quæ appellatio habet vim citationis, nisi ostendat instrumentum appellationis, G. arg. ff. de pos. l. si qs inficiatus. secundum Bar. & facit ff. de fur. l. eum qui. §. si epistola. ¶An stetur relationi nuncii in citatione in paruo, vel in magno negotio, ver. sed nunquid. G. ¶Et an credatur iudici dicẽti se monuisse: dic, ꝙ non: ibidem per G. Nuncio ordinario creditur, vers. hoc autem no. G. præsertim infulato, sicut fit Perusij, quia habẽt biretum rubeum. §. sequitur. ver. in quibusdam locis. circa princ. ibi vide per G. in multis locis seruatur contrà tamen in causa criminali cautiùs est agendum. Et facit, quòd appareat commissio. ¶Sed an præsumatur facta commissio, ex quo apparet facta relatio? dic, quòd non. C. de cust. reo. l. neminem. ꝑ Cynum. & ĩ. vers. seq. §. vtrùm. ibi vide, G. ¶Vtrùm citatus teneatur credere nuncio non portanti literas, sed viua voce citanti, versi. vtrùm autẽ citãdi. G. vide infrà eodem, §. literæ. ¶ Vtrùm credatur nuncio, si referat quòd citatus dixit, Nolo venire, de sentent. excom. c. venerabilibus. §. secus. in gl. Io. And. libr. vj. vide ĩ. de sentẽ. §. citatio debet ¶Forma qualiter scribatur subhastatio, & proclamatio, & relatio executionis, & c. vide formam in ver. cæterùm. & ver. si verò. ¶Citatus ad vnum actũ nõ tenetur super alio respondere, de off. deleg. c. licet. per Inno. Do. Azo. iuit cum literis personaliter ad citandum, vt videret puellam, versi. & nota, secundum Vbert. ¶Quicquid dicat Inn. Specul. dicit, ꝙ sufficit citatio ad domum, nõ clandestina, sed publica, versi. sed quid sufficit. G. Fallit, quãdo testes ante litem contestatam petuntur recipi & publicari. vt no. in l. 4. ff. de dam. infect. per Dynum in mercuria. in regula, præsumitur. Item fallit in inquisitione. secundum In. sed Spe. nõ approbat dictum Innocentij hic, vide G. & vide ĩ. deposi. §. no. quòd terminus. ¶An nuncius possit ingredi domum inuito citato? dic. ꝙ non, nisi in causa criminali. G. vt l. plerique. ff. de in ius voc. versi. sed nunquid reo. Et quod dicitur, Quem cogi posse pignoribus captis, intelligitur extra domum. nõ enim ostia trahi possunt, nec domum ingredi, nec etiam persona potest de domo extrahi, nisi pro maleficio, scilicet masculus, non fœmina, ff. de in ius vocan. l. sed & in his. in gl. ordinaria. ¶ Quando citatus non comparet, an sint citandi consanguinei, & amici per proclama generale? dicit, quòd sic, versi. sed nunquid consanguinei. G. Hoc verum, quãdo proceditur contra aliquem, tanquam contra indefensum, l. hoc autem. §. j. ff. ex quibus caus. in possess. eat. vbi de hoc, ff. ex quibus causis ma. l. ergo. facit quod not. in l. 3. in fi. ff. iu. sol. quia nemo ꝓsumitur carere defensore, nisi appareat contrarium, vt ibi not. & iste, contra quem proceditur, hac sola ratione, quia indefensus, putà cùm sit extra prouinciam, & ad eum citatio nõ potest peruenire, nõ patitur secundum decretum, quia nõ latitat. Si autem ꝓceditur contra aliquem, tanquam contra ꝯtumacem verum, vel præsumptum, tunc nõ sunt citandi consanguinei, vel amici: tamẽ si veniũt, audiẽdi sunt: & filius citati auditur, etiam si est minor viginti quinque annis, & periculum sit in promptu: C. de procurat. l. exigendum. Bal. vide suprà eo. §. quicquid. vide Innoc. đ elect. c. consultationibus. & ĩ. de senten. excommu. §. sententia lata contra curatos. ¶Cites omnes, qui se opponunt, intelligitur de oppositoribus tempore datæ, secundum Inno. dic, vt eo. §. versi. cæterùm. per G. ¶An citatio possit fieri conditionaliter, C. si mãcipium ita fuerit alienatum, l. ea quidem. in gloss. ordinaria. Bal. G. ¶Quis citatus dicatur. reus necessarius, vel volũtarius, de excep. c. cùm iter. per Inno. ¶Inhibitio potest fieri, non præmissa citatione, dummodo iustificetur per clausulam, si senseriste grauatum & c. quod est verum, vbi potest incipi à facta executione: secus, si requiritur ordo iuris. ff. de operis noui nun. l. de pupillo. §. meminisse. in glo. & Bar. ibi. Item secus, si factum necessariò grauet, vt datio possessionis: quia tunc iustificari non potest, C. si per vim, vel alio modo, l. fi. Bal. ¶Literæ citatoriæ debent esse munitæ sigillo proprio iudicis, vbi non sunt per manum publicam scriptę, §. iam de. ver. literis. vide suprà eo. §. vtrùm citatus. & infrà eo. §. litera. Si sint tres iudices delegati simpliciter, duo non citãt absente tertio: nec prodest ratificatio, ver. hoc autem no. G. in ordinariis collegiis simul ad lites: secus etiam, vt nota. de re iud. l. duo. & l. Pompon. & argument. in l. j. ff. de offic. consul. Bald. ¶ Clausula, Alioquin te noueris excommunicatum, non continet sententiam excommunicationis: versicul. quid si iudex ita. In citatione à delegato facta, non tenetur quis mittere executorem, §. finali. versicul. quid si altera. Guilielm. ¶An designatio diei sit de substantia citationis: Specu. quòd non. in §. viso. versicul. quid si non præfixeris. sicut nec de substantia præcepti. Cynus tenet contrarium, secundum Petr. & facit l. finali. C. de iure dot. impetr. cautius est apponere certum terminum. idem quod Cynus, Balt. in l. liber homo. ff. de verbor. obliga. allegat ff. quòd vi aut clàm, l. aut qui aliter. §. j. & in authentica de exhi. reis, §. si verò etiam quidã. & C. de distra. pig. l. 4. idem etiam tenet Cynus in l. dies festos. C. de fer. videtur etiam casus in cle. 2. de appel. In contrarium videtur casus in ca. fi. de senten. excom. lib. vj. & hoc tenet hìc Specul. Io. And. nihil super isto puncto decidit, & ponit in capit. cùm paratati. de appel. Tu aũt conclude, secundum do. Ang. quòd quantum ad mulctandum citatum pp contemptum maiestatis prætoriæ, sufficit citatio sine termino. nam tenetur citatus comparere, quàm primum potest. Et hac practica vtuntur assessores. Et ita ĩtelligo dictum Spe. Sed quantum ad hoc, vt possit ꝯtra eum, tanquam contra contumacem, procedi ad reliquos actus sibi præiudiciales, vt ad sententiam diffinitiuam, non. & sic intelligo iura ꝯtraria. Non obstat c. eos. in fi. quia ibi assignatur terminus per canonem, scilicet vt absolutus ab excõicatione reconualescens, & monitus per superiorem, vt vadat ad petendũ absolutionem, compareat, cùm primum potest, post monitionẽ: vnde ñ est necessarius alius terminus. Et qua hora diei quis teneatur cõparere

& an

& an possit illicenciatus recedere: & an si post terminũ ambę partes ꝑ plures dies coram iudice steterũt pñtes, nec est terminata cã propter quam cõparent, an dicatur ille terminus circunduct⁹? dic, vt plenè no. Inn. in c. consuluit. de off. deleg. Bal. ¶An valeat generalis commissio citandorũ, vide C. de iure do. l. j. ꝑ Bar. ¶Litera citationis non est de actis iudicij, sed ante iudicium, §. iam de. ver. literis. ad fi. ¶Impedito ideo succurritur, q̃a iudex non debet sæuire contra eum, nisi in causa contumaciæ, §. iam de. vers. quid si nónne. G. Interdum succurritur ipso iure, quando iudex sciebat impedimentum, ff. de re iu. l. quæsitum. Interdum per restitutionem, C. de resti. in integ. l. non ignoras. per Cy. scilicet quando iudex ignorat: quo casu aut est defectus in iure agentis, aut est solum impedimentum ex parte rei. Primo casu ipso iure non valet decretum, l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. sed diffinitiua valet, sed datur restitutio, ff. de pac. l. eo tempore. ff. de iudi. l. prætor. §. Marcellus. nisi sit obtenta contra absentem & impeditum ex falsis ꝓbationibus, vel falsis actis: quia tũc est ipso iure nulla, vt ibi, & ff. de fal. l. si quis obrepserit. in vers. nil agit. Si autẽ non est defectus in iure agentis, sed est mera rei excusatio, tunc valet decretum & sententia, ff. de damn. infect. l. si finita. §. si fortè. secundum Dyn. sed datur restitutio, secundum Dy. not. ff. de in integ. rest. l. fi. Bal. ¶Nũcius potest referre ambasiatam, etiam elapso termino, arg. ff. de contrahen. emp. l. qui fundum. Die feriata potest offerri libellus iudici: tamen ista oblatio parum operatur, si vlteriùs non procedatur, ff. de in ius voc. l. libertus. ff. de fur. l. Sempronia. Et ideo pars potest citari hac forma, quòd cõpareat receptura libelli oblationem sibi fiendam? non autem citabitur, quòd veniat ad opponendum, vel respondendum, vt no. 4. q. v. ca. placita. §. j. ver. item excipitur, quòd citatio fit ad idem. aliàs, idẽ. per G. ¶Nota, ꝙ in criminalibus per citationem nõ interrumpitur præscriptio, sed per libelli oblationem parti factam, ff. de adulter. l. miles. §. lx. non iudici tantùm, arg. C. quando lib. prin. da. l. j. & 2. Nã si ibi est speciale, ergo in contrarium est ius commune. Sed si reus non compareat ad recipiendum libellum, tunc per inde est, ac si recepisset: quia contumax in nullo melior est præsente, vt in authen. qua in prouincia. & probatur ff. si quis cau. l. si eum. in fi. Libellus tamen malè conceptus non interrumpit præscriptionem, ff. de adul. l. accusaturus. nec inualida citatio, C. ne de sta. def. l. si pater. ergo nulla cõtestatio, vt no. in auth. offeratur. Bal. vide ĩ. §. pe. & fi. ¶Citatio est nulla, quando continet euidenter iniustum, vel iniquum, vel impossibile, prima facie: extr. de dilat. ca. præterea. ꝑ Innoc. quod potest esse ratione iudicis, vt quia citat non subditũ vel clericum, vel exemptum, hoc expresso, quòd si exemptus. Itẽ & ratione actoris: vt si Iudæus petat mancipium Christianum, vel bigamus beneficium, vel laicus ius decimarum, vel monach⁹ vxorem. Item & ratione conuenti: vt si citatur morbo vel vi detentus, & scitur impedimentum. Item & ratione temporis: vt si citat pro die feriato, vel quòd in vna die ex Roma cõpareat Carthagine. Item ratiõe loci: vt si citatur ad locum inhonestum, vel notoriè suspectum, vel extra prouinciam. & generaliter cùm cõparens non tenetur respondere, nec procedere, is non comparẽs non dicitur contumax, ff. iudicat. sol. l. vir bonus. Secus, si sit vitiũ latens, l. sed eximendi. in fi. ff. ne quis eum. tunc enim ad iudicis iudicandum contemptum pro contumace habendus est, secundũ Oldr. Bal. vide ĩ. de appel. §. nota, quòd habens priuilegium, & de noto. crimin. §. citatus. ¶Citatio rei per capturam personæ, non debet esse prima citatio, nec ab ea inchoari, vt est consentaneum nisi in maleficiis, in auth. vt nulli iu. §. si quis verò comprehensorum. tamen ibi loquitur in fugitiuis. Item nisi propter suspicionem fugæ: facit l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraucredit. Suspicio tñ ista non debet esse sibi parti, sed iudici, & debet probari post capturam, vel ante, ff. de priuileg. cred. si debitores. Bal. quia vbi licet incipere ab executione, post factum potest fieri probatio, secundum Bart. quod nota. Etiam debitor fisci debet primò moneri, quàm capi, C. de exact. trib. l. nemo carcerem. libr. x. facit ff. de verb. signific. l. qui neque. & C. de pact. l. si pacto, quo pœnam. in fi. Nũquam tamen legi, quòd citatio realis interrumpat præscriptionem. bene tamen credo, quòd inducat præuentionem. vnde is, qui incipit, debet formare processum, ff. de ea. re. a liàs. de requir. re. l. 2. in fi. quia ex pluribus iudicibus melior est cõditio præuenientis, in Specul. de cita. §. fi. vers. item pone. argu. ff. de offi. consul. l. j. quia satis tamen videtur nouum esse edictum apud alterum per captionem: & sic illam l. induco. facit ff. de iudi. l. si quis postea. cum sua materia. Bal. vide ĩ. de appel. §. casus talis. ¶Citatio circunducta non interrumpit prescriptionem, quia nõ constat ex omnibus suis partibus, de prescrip. 30. annor. sicut. per Gul. de Cu. arg. not. extr. de testi. c. significauit. per Inno. ff. ad l. Aquil. l. in l. Aquilia, si deletum. Bal. vide s̃. e. §. not. quòd inter. & vide Bal. post Inno. ext. de præscript. c. ex transmissa. aliàs est c. illud. ¶Citatio peremptoria nõ requiritur, vt veniat ad illum, qui iam de contumacia, culpa, vel dolo notatus est, vt in ver. fi. ¶Citatio debet in se ɔtinere causas: vt no. in l. 4. §. ꝑtor ait. ver. denũciari. ff. de dam. infect. Citatio ꝑemptoria p̃t mitti ante litis contestationem. q̃d not. & vide in Spec. de acto. §. viso. vers. antepen. ¶Quæ sit differentia ĩter citationẽ hominis & legis, ĩ. tit. seq. §. 4. & quõ quis absoluatur à citatiõe, ibi in §. seq. & quot sunt quæ nõ requirunt citationẽ, ibi vide regulam §. an absolutio. Bal. ¶An citatus, vt intra octo dies cõpareat, si cõpareat prima die, teneatur expectare aduersarium per totũ terminũ. vide de dilat. §. 2. Et an parte absente, id est non citata, p̃t iudex præfigere terminum: ĩ. de dilat. §. an parte. ¶Iudex potest citare sine causæ cognitione, ĩ. de dila. §. iudex p̃t. ¶Tres sunt partes citationis: & in qua parte credatur nuncio, ĩ. de sententia, §. citatio debet. ¶Ad substantiam citatiõis nõ est necesse, quòd libellus primò offeratur iudici, sed est ad bene esse: infrà de appellat. §. sed pone, dicit statutum, quòd ille.

a ## ¶De Contumacia [a]. Rubrica.

QVIA peremptoriè vocati ad iudicium, sępe venire cõtemnunt contumaciter: ideo de cõtumacia dicamus: ostendentes, quis sit contumax: qualiter contra actorem contumacem procedatur: & qualiter contra re-
b um: & de pœnis contumaciæ [b].

ADDITIONES.

a Tancredus hoc ordine posuit hanc Rubricã, scilicet post ꝓximã. Rof. in libel. iuris cano. parte 2. posuit Rubricã, de ɔtumacia accusatoris & accusati. Vber. de Bo. & sine Rubrica, mihi charta vij. ponit de ɔtumacia & eius pœna. Io. de Deo duas rubricas posuit libro secundo: de contumacia rei, & de contumacia actoris. Aeg. multas Rubr. posuit, scilicet xciiij. vsque ad tit. de cautelis aduocatorum. Guid. de Suz. Rub. quomodo procedatur ɔ reum contumacem. Gui. An. cõtinuauit ad tractatum proximum. Sciendum ẽt, quòd hæc Rubrica repetiť in tractatu libellorum. Itẽ ꝙ Host. in Summa rubricam hanc separatam à rubrica de dolo, prosequitur: & multum iuuit auctorem.

b Contumaciæ, ¶Host. primò diffinit contumaciam, dicens, quòd est erga iudicem, vel prȩlatum commissa inobedientia. Ideo dicit Commissa, quia non semper obediendum est. de quo remittit ad Summam de maio. & obed. §. & ad quid. in fi. & no. de temp. ord. ad aures. in gl. 2. & quod super ea scripsi.

SVMMARIVM.

1 *Parti conuentæ recedere non licet à iudicio sine licentia, siue sit actor siue, reus.*

2 *Contumacia est duplex.*

Et cõe contumax quis dicatur.

3 *Contumacia diuiditur in notoriam aut veram, aut fictam, siue interpretatiuã: & qualibet istarum qualiter cognoscatur.*

¶Contumax quot modis quis dicatur.

1. §. Contumax est, qui trinis edictis, vel vno peremptorio citatus, non venit: vel venit, sed non obedit: seu illicentiatus recedit, xj. q. 3. certum. 18. dis. si quis autem. ext. de exces. præ. ex literis. 24. q. 3. de illicita. C. quõ & quãdo iud. tres. extr. de dolo & contur. causam quæ. ff. de priuil. cred. si creditores. extr. de præsump. nullus. ff. de re iud. contumacia. extra. de iud. c. j. de procu. constitutus, in auth. de litig. §. omnem verò. item is, q̃ latitat, ne citatio possit ad eum peruenire: vel impedit, seu procurat, per se, vel per alium, ne citari possit. ext. vt li. nõ contest. quoniam. §. j. v. q. j. quidam. ff. de euic. si edictũ. §. si præsentem. & in præ. c. certum. de pœ. dist. 4. in domo patris. ibi, quia subtrahit se & latet, &c. quibus casibus pro citato debet haberi, ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure ciuili. ff. de con. & dem. & cùm lædat per dolum aduersarium, infamis est, ff. de his, qui no. infam. l. j. ff. de do. l. j. itẽ is, qui veni ad iudicis præsentiam, sed se non exhibet, seu præsentat: sed post columnas, vel ostium latitat, ne iudex eum cognoscat, ff. ex quibus cau. in po. ea. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. & §. illud sciendum. item is, qui venit, sed nimis tempestiuè vel illicentiatus recedit, vt s̃. nõ enim debet pars præsens sine iudicis licentia recedere, & si aduersarius non comparuerit, ar. in ꝑ. c. certum. Nam cùm iudex possit in sequentẽ diem expectare, vt
a extr. de off. deleg. consuluit [a]. meritò & ipse expectare tenetur, quo ad hoc, vt ipse petere possit sumptus: quos petere potest, si ad voluntatem iudicis expectat, Cod. de iudic. sancimus. non
b tamen quo ad hoc, quòd aliquam pœnam subeat [b]: quia etiam si non venisset, aduersario non veniente, nõ puniretur in expensis.

ADDITIONES.

a Consuluit. ¶Ibi de hoc satis scripsi in gl. ex hoc. & quõ de licentia conficiẽdum est instrumentũ, vide ĩ. de ɔparit. ver. hîc quoq;.

b Subeat. ¶Sup. aduersario non veniente.

pensis,vel aliter,ff.de arbit.l.arbiter.§.fi.& j.de expens.§. postremo,ver.tu autem.licet fortè secus sit: vt vbi quis vocatur ad electionem faciendam.quod dic,secundum Papam,prout not.in p. c.consuluit [a]. Ipse etiam dicit,quòd nunquam partibus præsentibus circumducitur edictum: quamuis sine aliqua speciali prorogatione partes expectent per plures dies post terminum assignatum.† ¶Nec licet alicui parti recedere sine licentia,siue sit actor siue reus:vt in concor.s.in prin.huius §.positis.quod si fecerit,& pars altera, quæ absfuit,docuerit, quòd absens fuerit ex probabili & necessaria causa,iustè petet omnes expensas,arg præ.l.sancimus.Ille enim ad duo tenebatur,scilicet comparere,& in termino comparere. Vnde si alterum complere non potest, scilicet in termino comparere,tenetur ad alterum,scilicet, comparere. argum.ff.de arbit.l.Celsus.& l.præced.§.fi.& extr.de dol.& contu.cùm dilecti.prope fi.Patet ergo,quòd ad hoc vt pereat instantia termini assignati,& circunducatur edictum,de quo legitur ff. de iudi.& pòst.oportet per iudicem circunduci, & licentiã obtineri.Si autem iudex absit,& partes veniant,vel non, de hoc in p. ver.tu autem.¶Item etiam contumax est is,qui non vult respõdere:vel qui obscurè respondet,arg.extr.de iur.ca. c.fi.extr.vt.lite non contest.accedens.de mu.pe.c.2. ff.de interrog.act.de ætate.§.nihil.Item is,qui rem ad mandatũ iudicis restituere nõ vult, ff.de rei vend.qui restituere.& ff.ne vis fiat ei,qui in possess.mis.ẽ, si quis missus.extr.de fo.com.conquestus.& de spons.cùm locũ, & in præd.c.causam quæ.vel iussus non exhibet,ff.de appell. creditor.§.iussus.putà si non exhibet vsuras extortas,extra . de vsur. quia in omnibus.de iureiur.debitores.& c.ad nostrã.¶Item is, q non vult iurare,ff.de iureiu.manifestè.extr.de iur.cal.c.fi. ¶Item is,qui non defendit,ff.de procu.l.omnino. & l.mutus.§.pœna [b].

2 †¶Et

ADDITIONES.

a Consuluit.¶Vide finem præd.gl.

b Pœna.¶Hic sequuntur verba Hostiensis,vbi s.ad quorum intellectum omnino vide qđ plenè no.in cl.de dolo & ꝯtum.si ante. vt ibi dixi. Auctor hîc variat:primò ponendo duplicẽ ꝯtumaciã, tenendo verba Host.vt prædixi:secũdò in ver.vñ breuiter,ponit triplicẽ:sed excusari pt auctor,scilicet quòd sunt duæ , sed prima subdiuiditur.Itẽ hic dicit verã contumaciam, ibi aũt euidentem illius,qui dixit citatus se non venturũ.Hoc autẽ pono pro indubitato,quando id dixisse in iudicio,per decret.venerabilibus.§.secus.de sent.excom.lib.6. Sed remanet dubiũ , de quo ibi nota.an sit idem,si ext.iudicium nũcio citanti sic dixit.¶Ad declarationẽ autem illius gl.& eorum,q̃ hîc sequuntur, & ad ampliãdam materiam prædic.decret.si ante.circa istũ,qui citatus respondit, se ñ venturum,de quo multæ gl.loquuntur,vt infrà patebit, quærendum est de septem.¶Primò , quid si extra iudicium respõdeat sic citanti.¶ Secundò, an nuncio soli referenti eum sic respondisse, credatur.¶ Tertiò,posito quòd de hoc cõstet,& in termino nõ venerit,quale sit nomẽ huius contumaciæ.¶Quartò, an talis appellet? ¶Quintò,an saltem beneficio velocis reditus vel aduentus,appellare possit.¶Sextò,an talis in prima citatione non peremptoria respondens,vlteriùs sit citãdus ad idem.¶Septimò,an talis citat[9] in vno articulo,in aliis sit citandus.¶De primo certũ est,q̃ illa verba non obstarẽt,citato,si venisset in termino,ẽtsi in iudicio illa dixisset.Si enim ex illis verbis ĩsurgit ꝯtumacia,sed sequens ꝯtumacia ñ venientis qualificat per illa præcedẽtia , vt sic ex præterito p̃sentem ꝯtumaciã dicam[9] manifestã.veniant no.de præsũ.scribã.cũ sua remis.& si in iudicio dicta fuissent,nullum dubiũ,per p̃.§.secus.sed,vt ibi patet,qualitercũq; de vera contumacia in iudicio ꝯstet,idẽ quo ad qualificationem : vt si ipse in iudicio ꝯfiteatur se contempsisse,& contumacẽ fuisse,qualificata est: vt s.idem,si aliter constat, vt ibi.Hæc autem qualificatio insurgit ex p̃sumptione causata à verbis dictis in iudicio,vel extr.sed non est necessaria: quia potuisset verba dixisse,& nõ ꝯtempsisse,vnde si talis probaret se captum fuisse ad iudicem veniendo , vel graui infirmitate detentum,vel aliquid tale constat,quòd per hoc probatum tolleretur contumacia , ergo & eius qualitas nequit esse sine subiecto.hoc patet e.c.§.idem est.cum suis glo. Nunc ad declarationem sequentium est videndum,quid aggrauet ista qualitas.& dico,quòd in duobus, scilicet in restitutione expensarum, non dico facienda, sed permittenda , si excommunicatus fuit ob id,& petit absolui:vt in præ.§.secus.sola ergo cõtumacia obligat eum ad restitutionem expensarum faciendam:tamen post absolutionem,si non probauerit iustam excusationem,sed qualificatio talis obligat eum ad prius soluendum. Secunda aggrauatio est in eo, quòd non habet beneficium velocis reditus , vt dicam super v.membro.Concluditur ergo, quòd quia nemo æstimandus est dicere,quod mente non agitauit,ff.de supel. lega.Labeo. & iudicium humanum causatum à verbis,22.quæst.v. humanæ. facta fide in iudicio de his verbis dictis citati,contumacia dicetur sic qualificata, vt dicatur euidens,vt subdam. ¶Circa secundum nullum dubium est, secundum opinionem dicendam , etiam super citatione non credi nuncio,de quo satis dixi s.tit.prox.§.sequr. ver.sed nunquid.nam,secundum illam, multo minus credetur de responsione citati:idem videtur secundum opinionem cõtrariam,quòd super citatione credatur: quia ad hunc casum non videtur ipsius iuramentum extendi. Iurat enim fideliter citare,& citationes referre. Sicut ergo sibi non creditur super omissione iudicis,vt no.& dixi in ver. ibi seq.sic nec credatur super responsione partis.Factum ergo suum habet referre,non alienum:& sicut non crederetur ei,si se dicat à citato verbis iniuriatum, vel p̃cussum : sic nec credatur,quid ab eo sibi sit dictum.Nec dici põt, citati responsionem esse citationi connexam:cùm certum est, citationem esse omni suo gradu perfectam etiam citato tacente. Secundum hoc ergo oportebit etiam aliter probari id:quam p̃bationem per testes oportebit exhibere illum,qui fertur id dixisse,extr.de test. ca. 2. & sic non erit facilis exitus huius rei. Super hoc iterum vide,quod dicam infrà sup vj. membro. ¶ Tertium, scilicet quod sit nomen huius contumaciæ, expeditum est per superiora:quia dicitur euidens,vel vera, verior, vel verissima : vt infrà subdam.Hoc tamẽ ad opinionem refertur:quia opinamur illam talem.hoc dico per id,quod dixi super j.membro,versi.hæc autem.¶Quartum etiam certũ est,vt statim ponit auctor: vt no. in gl.cle.alleg.prius,& in sui prin.¶ In quinto,an saltẽ beneficio velocis reditus,vel aduentus appellare possit,& vti beneficio illius l.diuus.ff.de in integ.rest.quæ post sententiam admittit contumacem venientem iudice adhuc pro tribunali sedente diuersificant Doctores.nam opinio Azonis fuit,l.diuus.loqui in ficto ꝯtumace:& quòd de illo verissimo contumace, de quo tractam[9], non loquatur:patet ibi ex textu,quo dicitur citatum non respõdisse.& sic opponitur,quòd fictè contumax poterat appellare.ff. de iu.& post edictum.§.fi.vnde non egebat restitutione. Ad id respondet,q̃restituitur non ad appellandum,sed ad totã cãm,vt ibi no.Hæc opi.placebat domino meo,& placet ibi,& inordina.vid vbi de spernenda appellat. vers.sed si citatus.Guidoni de Suzar.& Iac.de Aretio hęc pars opinionis non placet.scilicet quòd nõ loquatur in verissimo contumace lex illa.Sed Ioannes ꝯtrà ibi no. & mouetur illa ratione:quia fictus non egebat restitutiõe:& qđ ibi dicit, non respondet,exponit,vt ibi no.id est,nõ venit:& hoc omnino placet hîc auctori, quòd etiam verissimus gaudeat illo beneficio velocis reditus post latam sententiam.Et si dicatur pro ista opinione, quòd licet pœniteri:respondet Guido , illud verũ tempore debito.inducit ff.de procurat.l.ante litem.& l.post litẽ. Est sciendum,quòd de cõtumace in non exhibendo,nullum dubium, quòd appellat,vt infrà sequitur : nec in absente sine culpa sua,& maximè dolo aduersarij: quia certum est quòd restituitur, vt in l.diuus 2.respon.Sed circa contumacẽ in non veniendo,de quo loquimur,distinguit sic Iac.de Aret. super l. diuus. quòd aut est verus contumax.& verè: vt quia dixit se non venturum. Aut verus contumax præsumptiuè : vt quia personaliter citatus non venit.Aut fictus,vt citatur ad domum.Primo casu reprobat opinionem Io.per l.continuus.ff.de verb.oblig.§.cùm ita.in fi. quia in certis non est locus coniecturis.approbat opinionem Azonis quòd non gaudeat beneficio illo,& quòd lex de illo non loquatur,probatum est supra.Secundo casu,si veniat iudice sedẽte pro tribunali,gaudet beneficio,& appellat:vt ibi:quia per velocẽ reditum tollitur præsumptio contumaciæ. vt dicit ibi textus, & simile ff.de his,qui sui vel alie.iuris sunt,l.filium.Si veniat iudice ñ sedente,non appellat.ff.de appellat. ex consensu.§.vlti. & de iu. & si post. §.fi.in prin.Tertio casu,si fuit defensus per procuratorem,non appellat,ff.quando appel.sit,l.prima,in fi.si non fuit defensus,appellat sine restitutionis auxilio : vt ibi,& prædict.l. & si post. in fi.& hoc quandocunque veniat iudice sedente, vel non, dummodo intra decem dies à tempore sciẽtiæ,vt j.sequitur.nec placet sibi,vel Gul.quòd veniens iudice sedentepro tribunali,restituatur ad totam causam.Nam,vt dicit Iacob. nõ debet esse melior cõditio illius,in quo saltem præsumptiue fuit delictum ꝯtumaciæ,quàm presentis:sed presens nil plus quàm appellare põt: ergo nec ille.Concludit ergo,in solo vero contumace presumptiuè legem loqui.ergo nõ in verissimo , vt est dictum.& hæc est secunda aggrauatio,de qua in prima qõne remisi. Ego in remissione,quam in principio dedi,pondero cõtemptũ, qui posset esse in ficto ꝯtumace,qui citationis ad domum factæ habuit plenã notitiam:& non esse in vero contumace presumptiuè,qui potuit non cõtemnere,sed impediri in veniendo,vel saltem excusari: ibi vide in ver.&ex his concludi posset.¶De sexto sciendum Io. tenuisse 24.q.3.de illicita.in magna gl. talem vlterius non citandum.idem autor hîc in prin.idem Inno. de accus. ad petitionem. vt ibi scripsi in magna glossa.ver.si autem.idem Hostien.in Sum.

¶ huius

a †¶Et nota, quòd duplex est contumacia, scilicet vera & præsūpta. Verè contumax est is, quem citatio apprehendit, & dicit, non portabo pedem: & contra eum potest procedi nulla alia citatione facta, ff. ex qui. cau. in possess. ea. Fulcinius. in fi. nec talis potest appellare, ff. de in integ. rest. diuus. in fi. & l. seq. in quibus nota. de hoc, 2. q. 6. §. sunt etiam, quorum. ff. de iudi. & l. post in fi. C. quomodo & quando iud. ab eo. & C. de liber. caus. si is quem. 24. q. 3. de illicita. nisi veniat adhuc sedente iudice ꝓ tribunali, vt l. diuus. licet quidam illam intelligāt de præsumpto contumace: ꝯ quos est ff. de app. ex consensu. §. finali. & nisi præsens sit iam contu-
a max[a], ff. de app. creditor. §. iussus. Fictè autem, siue præsumptiuè contumax dicitur (vt quidam dicunt) is. qui respondit se venturum, vel nil dicit, non tamen venit: ad quem debet ter mitti, ff. de
b re iud. l. contumacia. §. contumax. quod non placet. Vnde dic[b], ꝙ fictè contumax est is, ad cuius domum trina citatio facta est, licet non fuerit inuentus: quod dic, vt s. §. prox. sequitur. ver. illud etiam no. contra talem enim proceditur: sed pòst probata iusta causa absentiæ, sine difficultate restituitur, vt ext. de re iu. cū Bertoldus. Alij tamen dicunt talem non fieri contumacem, ex quo nō
c inuenitur, ff. quæ sen. sine ap. re l. j. §. j. quod non placet[c]. † ¶Vn-
3 de breuiter distingue, quòd contumacia alia euidens siue notoria, vt cùm citatus inuentus respondet se non venturum: alia vera, vt cùm apprehendit eum citatio, & nil dixit, vel dixit se velle venire, non tamen venit: vt in præ. l. ex cōsensu. §. fi. maximè vbi bis, vel ter citatus fuit, nec vnquam venit, nec excusationem proposuit. Alia ficta, siue interpretatiua, purà cùm citatum citatio non apprehendit, vt s. sicut aliàs est simile. nam vera citatio dicitur facta ab homine, ficta seu interpretatiua, quę fit à iure: vt no. ext. de
d elect. statuimus[d]. Verè autem contumax non auditur appellans, & multo minus notoriè, vt s. fictus autem potest appellare intra decendium, postquā sciuerit sententiam contra se latam, C. quo
e modo & quando iu. ab eo[e]. Item contumax auditur appellans, si iusta causa eum venire prohibuit: vt in l. ex consensu. §. eum qui. vbi de hoc, ff. de re iu. contumacia. extr. eo. cùm Bertoldus. vel si sit contumax in non exhibendo, ff. de app. creditor. §. iussus. Si autem procurator cōtumax est in sententia, vtrùm dominus poterit appellare? no. de app. §. j. Item ter citatus videtur contumax: qđ dic, vt s. tit. prox. §. viso. ver. quid ergo. & q̄ hic desunt, vide in eo.

ADDITIONES.

☞huius ti. §. 2. ver. item ter debet. idē Accur. ff. de in integ. resti. l. fi. in vlt. gl. C. quomodo & quando iud. tres denunciationes. idem Guido de Suz. in l. diuus. ff. de in integr. restit. Ioan. de Deo tenet contrarium Cauil. lib. 2. ver. de peremptorio. dicit enim talem ꝑemptoriè citandum, ad malitiam conuincendam, 3. q. 9. decernimus. de dolo & contumacia, prout. & capit. cùm dilecti. & c. cùm olim. allegat etiam C. quomodo & quādo iud. l. ea quæ. Huic sub dubio fortè concordant Iac. de Ra. & Petrus, vt scripsi in decre. venerabilibus. §. secus. lib. vj. super gl. 2. & 3. non solùm fiāt ad ꝑbandam contumaciam, sed etiam ad conuincendam maliciam, C. de iudi. auth. iubem⁹. & in præd. decre. prout. Pro his facit, ꝙ lubricum linguæ facilè ad pœnā trahi non debet, ff. ad l. Iul. maiest. l. famosi. cui conuenit C. si quis imper. male. l. vnica. Item licet dixerit se non vēturum in prima, non sequitur per hoc, ꝙ nolit venire in secunda, vel tertia. Item plus est aliquid facere facto, quā verbo dicere, extr. de appel. dilecti. 2. ff. de ædil. edic. si tamen. §. ei qui. Sed citatus prima citatione, quem citatio apprehendit, dicit facto se nolle venire: & tamen oportet eum iterum citari: quare non citabitur, cùm dixit verbo? Item potest mutare propositum: cùm, secundum Tul. Tuscu. Quæst. l. nulla celeritas ꝑt cū animi celeritate ꝯtendere: vt dixi de spon. tua. super. j. gl. facit ad hāc partem decret. licet. de procurat. lib. vj. ff. ad Tertul. l. filij mater. in fi. ff. de re iud. ꝙ gessit. extr. de app. cum cessante. Hæc opinio placet in qua sine alterius præiudicio iudicialis æq̄tas obseruatur: quia scilicet si illa verba nō dixisset, iterū vocari debeat. Ad idē hoc dico propter opinionē, q̄ habet, post litis cōtestationem omnē dilationem haberi ꝓ peremptoria, vsq; ad sententiam exclusiuè: de qua s. tit. j. §. viso. ver. dicunt etiam. cū sua remiss. ¶De septimo dico, ꝙ licet articulus ille, ad quem citatus fuit, expediri possit, nec ab alio possit propter sui ꝯtumaciā appellare ad alios, tamen vetus est citādus: vt generaliter de ꝯtumace notaui in decr. eū q. de do. & contu. lib. vj. in gl. videbatur. super qua gl. posui dictum In. cum determinatione Host. quam et posuit auctor s. tit. proxim. §. viso. ver. itē licet in die. ad fi. & omnino vide, qđ ibi scripsi contra illud. Adde, quòd nominato n̄ creditꝰ super respōsione partis: sequitur Paulus de Castro con. 287. Et quòd dicens, nolo venire vlteriùs non sit citandus tenuit Bar. in aut. q̄ semel. C. quomodo & q̄n iud. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dā. infec. do. Anto. in c. si. de eo q̄ mit. in pos. causa rei ser. Et ꝙ verus contumax non possit dici, nisi ille, qui habuit notitiam citationis, voluit Ang. ꝯsi. 186.

a Contumax. ¶scilicet in non parendo.
b Dic. ¶Secundum Aegi. vbi s.
c Placet. ¶Nec Accur. in l. fi. ff. de in integ. resti. in fi. vlt. gl.
d Statuimus. ¶Lib. 6.
e Ab eo. ¶Ad idem C. de libe. cā. l. 4. ff. quando app. sit, l. j. §. fi. Adde, quòd licet fictè cōtumax audiatur appellans intra decem dies à tempore scientiæ, tamen facta per iudicem à quo post decem dies à tempore sententiæ, non veniunt reuocanda per viam attētatorum. Rota hoc tener in nouissi. decis. 187.

SVMMARIVM.

1 *Contra actorem contumacem quomodo sit procedendum.*
2 *Actor non veniens magis offendit; quàm reus. nam actoris est causam ampliare, & apud iudicem stare: rei autem fugere.*
3 *Reus tribus edictis citatus, an in primo termino venire teneatur: et an actor in primo termino non comparens ad expensas.*
4 *Iudex partem præsentem absoluens à termino citationis, quomodo se habere debeat.*

1 2. §. Nunc nobis videndum occurrit, qualiter † contra actorem contumacem procedatur: super quo dic, quòd si actor in primo, vel secundo termino non venerit ad reum, quem citare fecerat, reo condemnabitur in expensis, ff. de iudi. l. eum quem temerè. & etiam in damnis & interesse totius litis. nam & ad hoc specialiter se debuit obligare, 3. q. 4. §. spatium ver. libellum. In causa verò criminali excommunicetur, nec post exaudiatur, nisi probet se iusto impedimento detentum. Si verò venerit in peremptorio, reus absoluetur: quod dic, vt j. de accus.
2 §. v. in prin. † magis enim offendit actor non veniens, qui debet causam ampliare, & apud iudicem stare, quàm reus, cuius est fugere, & causam extenuare, 3. q. 4. ca. j. vnde & reus fugitiuus nuncupatur, vt in præ. l. properandum. §. & si quidem. Hodie autem punitur in expensis, nisi veniat in primo vel secūdo termino: nec admittitur ad aliam citationem, nisi præstita cautione idonea, ꝙ
a in termino fideliter comparebit: vt extr. de do. & ꝯtu. actor[a]. qđ
b est contra illos abusores literarum apostolicarum, qui per eas[b] faciunt aliquos, vbi volunt, citari, nec in statuto termino compa
3 rent, vt sic citatos indebitè vexent. † ¶Sed non videtur, quòd actor non comparens in primo termino, debeat in expensis condemnari. nam nec reus trinis citatus edictis, in primo termino venire tenetur. vnde & idem debet actori licere, extr. de mu. pe. c. 2. sed hìc nihil est dictum: quia & reus tunc condemnabitur, vt j. de
c expen. §. iuxta. ver. sed quæritur, quando[c]. Vt autem hic articulus pleniùs liqueat, distingue: nam aut causa est ciuilis, vel spiritualis, vel mista, vel cohærens: de quibus j. §. proxim. hæc dicentur. Aut actor abest contumaciter ante litis contestationem. aut post litē contestatam. Si ante litis contestationem, vocandus est tribus edictis per interualla 30. dierū: & si non venerit, indulgetur ei annus: sed intra ipsum annum veniens, non auditur, nisi restitutis expensis reo, vt s. Si verò non venerit intra annum ipsum: iudex audiat allegationes & testes rei præsentis: & rei veritate perquisita, sententiam ferat super principali. hoc habetur C. quomodo & quando iud. auth. qui semel. ext. de do. & contu. causam que. in fi. Sed ibi erat lis contestata, secundum Inn. & C. de vsur. pupil. l. fin. licet aliàs regulariter non sunt testes recipiendi, nec sentētia ferenda lite non contestata, vt s. de teste, §. nunc tractemus. Si aūt lis est contestata, tunc actor contumax citandus est ad petitionē rei tribus edictis, quorum quodlibet debet esse decem dierum. Et si liquet, vel liquere potest de causa, iudex sententiabit secūdum causæ merita: Si verò non liquet plenè de causa, absoluat reum præsentem ab obseruatione iudicij, nullo regressu ad causam reseruato actori, & in omnē causæ euentum condemnet actorem absentem in expensis. Hæc plenè leguntur C. de iud. properādū.
4 §. & si quidem. ext. de do. & cōtu. prout. † ¶Illud autem scias, ꝙ quando iudex partem præsentem absoluit à termino, fiet hoc absque vlla citatione. Vbi verò fit absolutio ab instātia iudicij, quæ peti debet ante litis contestationem, vt C. quomodo & quando iu. authen. qui semel. & 3. q. 3. §. spatium. versi. quod si fieri. debet pars. absens citari. & maior solennitas adhiberi: quia tunc ea facta
d omnia acta[d] iudicij illius pereunt, C. de iud. ꝑperandum. §. j. ff. de iu. & post. & absens condemnatur in expēsis. ex. de pœn. cal. Per huiusmodi autem absolutionem iurisdictio iudicis non tollitur,
e vt no. secundum Papam, extr. de officio deleg. consuluit[e].

ADDITIONES.

a Actor. ¶Libr. vj.
b Eas. ¶Supple, habentes clausulas generales.
c Quādo. ¶Et vide de citatiōe, §. viso. ver. sed qđ si tres. & qđ ibi di.
d Acta. ¶Respiciētia litis ordinationē de hoc plēè scri. de tes. cām.
e Consuluit. ¶ Vt ibi scripsi super gl. 2. & de iudi. examinata. super ver. nihilominus.

SVMMARIVM.

1 *Causa quotupliciter distinguantur.*
2 *Accusatus de crimine, si contumax reperiatur, videtur fictione iuris crimen confiteri.*
3 *Missio in possessionem, an pro modo debiti declarati sit facienda, & nu. 5.*
4 *Cognitio illa dicitur summaria, imò plenissima, quæ fit per testes & instrumēta. Testes an recipi possunt lite non contestata.*
5 *Creditor an in hypotecaria mittitur in possessionem ex primo decreto, pro men sura debiti declarati. Hypothecaria cuius sit naturæ.*
6 *Habens apud se rem obligatam, iustam retentionis causam habere censetur.*
7 *Vim turbatiuam si quis alicui inferat, ille autem agat contra inferentem Vti possidetis, vt cesset à turbatione: non autē cessat, & est contumax: quid iuris?*
8 *Reus contumax in causa spirituali, vel mista, quo pacto possit excommunicari vsque ad satisfactionem condignam.*
9 *Iudex reum aliquem puniturus, semper debet à minori pœna incipere.*
10 *Pœna nulla grauior in ecclesia est, quàm excommunicatio.*
11 *Iudex quomodo se habere debeat in condemnationibus, vbi actiones sunt mistæ inter personales & reales.*
12 *Missio in possessionem potest fieri propter contumaciam causa rei seruandæ, si agitur de ecclesia, tanquam de proprietate.*
13 *Reo per se, vel per responsalem, in termino citationis non cōparente, vel aliter contumace existente, qualiter actor sibi prouidebit.*

¶Qualiter contra reum contumacem procedatur.

3. §. Sequitur videre, qualiter contra reum contumacē procedatur. In primis ergo sciendum est, quòd actore instante & rei absentis contumaciam incusante, vt j. de comparit. in termino, ver. sed & ipse iudex. facta sibi fide de citatione, secundum ea, quæ dicta sunt s. ti. prox. §. sequitur. ver. sed nunquid. & seq. pronunciabit eum contumacem in hac forma:

¶FORMA. Cùm nos talis iudex delegatus, vel ordinarius, talem tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio, citari fecerimus, vt coram nobis compareat talis de iustitia responsurus: ipse verò nec in termino eidem statuto, nec post, licet expectatus diutius, per se, aut responsalem idoneum curauerit ꝯparere, put de citatione huiusmodi constat per relationē talis nūcij, vel presbyteri, vel per publica documenta, idcirco petente tali & instante, ipsum contumacem exigente iustitia reputamus & pronunciamus. 24. q. 3. de illicita. C. quō & quando iud. ꝯsentaneum. extr. de dolo & cont. prout. deinde iudex ꝯtra eum, tanquam ꝯ ꝯtumacem procedat, recepta priùs petitione actoris sup hoc. de qua dic. vt j. de dolo & cont. §. restat. & de eo, qui mit. in poss. in prin.

¶Ad huius autem materiæ notitiam clariorem, quia hic articu-
1 lus frequens & quotidianus est, sic distingue: Nam † causarum alia matri-
a lia est criminalis, alia ciuilis, alia spiritualis, alia mista [a]: alia matrimonialis: alia appellationis, vt 16. q. j. frater noster. circa med. ibi, si qua causa, &c. 14. q. ij. super prudentiam. extr. de proc. tuæ. extr. qui fil. sint leg. per venerabilem. §. rationibus. ver. tria quippe. de
2 quarum singulis aliqua edoceamus. † ¶Si quis igitur de crimine accusatus, contumax reperiatur, videtur, fictione iuris crimen cō
b fiteri [b]. Sed hoc membrum plenè prosequere, vt not. j. de accus.
c §. sequitur [c]. ¶Si vero agitur ciuiliter. distingue: Nam aut agitur actione reali, au personali. Si reali, putà ad fundum, vel domum, & reus sit contumax, quia peremptoriè citatus non comparet, vt s. §. j. in prin. tunc subdistingue: quoniā aut est lis ꝯtestata, aut quasi contestata: aut nullo modo contestata. Si est lis contestata, iterū subdistingue: Nam aut liquet de causa, aut liquere potest de causa: putà quia testes recepti sunt vel recipi possunt, vel instrumenta exhibita vel confessiones factæ: tunc procedi potest ad sententiam absoluendo, vel condemnando, secūdum causæ merita: nec ꝑueniens restituitur: & siue pro absente, siue contra eum iudex ꝑnunciauerit, semper eum in expensis condemnabit: nec absens ꝯtumax à sua sententia poterit appellare, vt C. de iud. properandū §. sin autem reus. & §. sin autem ex gestis. extrà de do. & contum.
d prout. ad fi. [d] 3. q. 9. decernimus. Si verò nō liquet, nec liquere ꝑt vt quia actor nullos testes, vel instrumēta producit, per quę posset de suo iure docere, tunc adiudicanda est actori possessio tantum, & statim fiet verus possessor, salua quæstione ꝑprietatis absenti, vt in præ. de. prout. & C. quo. & qñ iud. l. ꝯsentaneum. Si autem lis est quasi ꝯtestata, saltem quo ad interrumpendam præscriptionem, putà quia is, qui nomine possidet alieno, conuenitur, ac si sua res sit: & domino rei per eum in iudicium nominato, & facta ei intra certum tempus à iudice statuendum denunciatiōe, vt veniat ad causam, eoque legitimè citato, dominus ipse nō venit: tunc certè adiudicabitur possessio ipsi actori: & fiet verus possessor, salua quæstione proprietatis absenti, vt extr. vt lite non ꝯtest. quoniam. §. quòd si super. C. vbi in rem act. l. 2. & in præ. dec. prout. in fi. de hoc dicam j. tit. proxim. §. restat. ver. hoc etiam no. & seq. & sic idem iuris est quando lis est ꝯtestata, sed non liquet de causa, sicut quando lis est quasi contestata. Cæterum si lis est nullo mō contestata, reo ꝯtumaciter absente actor nō potest petere, vt sententia feratur, vt C. de iud. properandum. §. & si quidē & §. sin autem. sed summatim examinato negotio. mittendus est possessionem rei petitæ, ext. vt lite non contes. quoniam frequēter. §. in aliis. C. de pres. 30. vel 40. ann. si quis emptionis. §. pe. ext. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. ca. fi. C. quomodo & quādo iu. consentaneum. in fi. prout dicet j. ti. prox. §. 2. & tunc reus vsque ad annum poterit recupare possessionem, restitutis expensis, & præstita cautione de iudicio sisti: anno verò elapso non audietur nisi super proprietate, vt in præd. §. in aliis. extra. de eo qui mittit. in pos. causa rei ser. c. j. & 2. & in præ. l. si quis emptionis. ad fi. & si propter rei dolum, seu potentiam, nequit nancisci possessionem vel nactam ꝑdit, nihilominus post annum efficitur possessor. ext. de dolo & ꝯtu. contingit. Sed nec in criminali recuperat post annum: quod dic, vt j. de accu. §. sequitur. Quando autem incipiat currere iste annus, dicetur j. ti. prox. §. iam de effectu. vers. vltimo quæro. Quid autem iuris sit in actore contumace, dixi s. §. prox.

¶Porrò si agatur actione personali, & reus absit contumaciter, distingue. Nam aut contumax est ante litis contestationem, aut post. Si ante, tunc mittitur actor in possessionem bonorum ipsius rei causa custodię pro modo debiti declarati in libello, vt in præ. dec. quoniam frequenter. §. fi. & C. de bo. aut. iu. pos. cùm proponas & auth. ei qui iurat. Missus tamen non efficitur verus possessor: imò restitutis expensis & præstita cautione, veniente reo restituitur possessio qñcunque: vt in præd. auth. ei qui iurat. nisi iudicis auctoritate sit ab actore distracta: qui iudex debet ad hoc tēpus statuere moderatum, scilicet intra quod res distrahatur, vel iustus, vel verus possessor efficiatur, infrà ti. prox. §. nunc dicam. versi. sed quæ est. & nisi, secundum quosdam, secundum decretū fuerit interpositum. C. de dist. pig. si priùs. ff. de dam. infect. si finita. §. vbi. & §. fortè & §. postea. ff. de re iud. à diuo. & no. C. de his q ad eccl. ꝯfu. l. fi. §. neque. arg. tamē contrà, quòd saltem post annū non audiatur super possessione, sed super proprietate tantū: sicut & in reali seruatur, vt in præ. dec. quoniam. in fi. sed dic, prout ibi
e no. [e] & iunge hîc. quod est j. tit. ꝑx. §. vl. † ¶Quod autē dixi, missi
3 onem esse ꝑ modo debiti declarati faciendam, hodie verum est, vt in præ. ꝯcor. nisi in casib. ¶Primò, cùm peto liberum hominē mihi exhiberi, per interdictum De libero homine exhibendo, & non exhibetur: quia tūc fit missio in possessionē omnium bonorum, ff. de lib. hom. exhib. l. 3. nam libertas, est inæstimabilis, ff. de
f reg. iur. libertas est. ¶Secundò, quando [f] quis in possessionē mittitur ex beneficio Carboniani edicti, vt ff. de Car. edi. per totum. ¶Tertiò, qñ quis mittitur in possessionem ex ventre, ff. de ven. in poss. mit per totum. ¶Quartò, secundum quosdam: vt ff. si serui. ven. is cuius. sed ibi credo missionem faciendā pro mēsura de-
g claratæ æstimationis. qa litera illa corecta est [g]. de hoc j. in tractatu secundi decreti. Sed olim si agebatur personali ad certam speciē vt in cā damni infecti, in illam rē fiebat missio tātùm: putà ex qua timeretur dānū. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. Celsus. Si verò ad certam q̄titatē, fiebat missio in omnib. bonis. ff. eod. l. j. & ff. ex quib.

ADDITIONES.

a Mista. ¶Sola hęc quatuor expressit Tāc. vbi s. & meritò: quia matrimonialis inclusa erat sub spirituali: & appellationis sub altera illarū: allegauit etiam tria iura priùs allegata. Itē, vt j. patet, actor illa duo non prosequitur. sed remittit.

b Confiteri. ¶Hæc tamen fictio, vel sententia ex ea secuta, n̄ inducit iuris infamaiam: super hoc vide q. Ia. de Bel. C. de requi. reis, in vltimò membro. Non obstat l. fi. e. ti. quæ loquitur de infamia facti, vt ibi no.

ADDITIO. An in criminalibus contumax habeatur pro confesso? vide Bald. in l. j. col. 3. ver. item potest. C. quomodo & quādo iud. & Bar. in l. absentem. col. 3. ver. 3. ext. gl. ff. de petit. Henr. Ferran.

c Sequitur. ¶Et no. de do. & contu. veritatis. in gl. hîc patet.

d Ad finem. ¶Et ibi hæc materia in vlt gloss. & per Ia. Bald. j. titul. prox.

e No. ¶in vlt. gl. & vide, quod super ea dixi.

f Quando. ¶Iste casus & proximus sequens excipitur à perceptione fructuum, vt patet j. ti. j. §. restat. ver. hoc autem. & ext. e. ti. contingit. ad fi. vlt. gl. hæc autem ineptè excipiuntur.

g Correcta est. ¶Non credas, ꝙ habita sit aliqua falsæ literæ correctio, de Pandecta Pisana, sicut dicitur in l. sæpe. ff. de reg. iur. §. j. & not. e. ti. c. pe. circa medium gl. sed intendit, quòd illa litera loquitur secundum ius vetus, quod statim subdit.

ex quib.cau.ma.in inte.rest.item ait prætor.§.hoc autem.&§.pe.
Item quod dicitur Declarari,intelligit Azo summatim,scilicet p
iusiurandum actoris,ff.ad exhib.thesaurus. Sed illa loquitur de iu
a ramento calumniæ [a]. ¶Item secũdum hoc videtur iste esse testis
& actor,cõtra iura,4.q.3.ver.nullus in re.C.de test.omnibus.vn-
b de,secundum Rof.[b] debet debitum declarari per testes, vel instru
c menta [c]. Et si obiiciatur,† q̃ hæc non est summaria,imò plenissi-
4 ma cognitio,quæ fit per testes & instrumenta,vt s̃.de of.iud.§.fi.
item quòd testes non recipiuntur lite non contestata:ipse respõ
det,quod nihilominus est summaria:quia hęc parte absente fiũt,
quæ multa opposuisset in personas& dicta,& contra instrumen-
ta:nec est mirum, si ante litis ꝯtestationem actor de iure suo do-
cet:quia hoc est generale,vt dicit,hodie,vbicunque actor vult,q̃
procedatur contra absentem,vel ad sententiam,vel dandam pos
sessionem,vt C.quomodo & quando iud.aut.qui semel. Item n̄
est mirum,si testes ante litis contestationem recipiuntur: quia &
hoc in aliis casibus contingit,vt in prę.de.quoniam.vel,vt dicit,
fiet summaria per vnum testem, vel etiam per priuatam scriptu-
ram,quæ fortè,quo ad hoc,fidem faciet.cùm nõ debeat ferri dif
d finitiua, licet aliàs fidem non faciat [d]. Alij verò dicũt sufficere de
clarari in libello. P.intelligit Declarari, id est probari, & per sen-
tentiam certificari,C.de bon.autorit.iudic.possid.cùm proponas
& l.sequenti,& l.finali.§.cùm post.in fina. dicens hoc speciale es
se,vt lite non contestata sententia feratur: vt aliàs in authentica.
vt omnes obediant iudi.prouinciam.§.si verò.quod non placet.
5 †¶Sed nunqd hodie in hypothecaria mittetur creditor in pos-
sessionem ex primo decreto pro mẽsura debiti declarati? Dicũt
quidam,quòd sic,in authenti.de exhiben.& intro.reis. Alij,quòd
in possessionem omnium honorum,quę tacitè vel expresse fue
rant obligata:vt C.communia delegat.l.j.ff.ex quibus cau.in pos
sess.ea.hic autem.& C.vt possess.le.certa.Sed pro primis facit, q̃ i-
dẽ iuris debet esse in accessoria, scilcet in hypothecaria, quod in
principali: ergo videtur,quòd fiet pro mensura debiti declarati.
Sed certè hypothecaria talis est naturæ,quòd totius rei obligatæ
e nudam possessionem auocat,vt ff.de euiction.si cum venditor [e].
6 †¶Sed pone,conueni te hypothecaria☞,petens fundum pro-
☞pter contumaciam tuam: missus sum in possessionem fundi cau
sa rei seruandæ:vis recuperare fundum & restituere expensas: q̃-
ritur,quid iuris sit? Et videtur,quòd non potest recuperare: quia
res mihi obligata est:vnde habeo retentionem,C.de vsuc.per re
tentionem.& melius.ff.fa.er.his consequenter.§.penul. Argum.
contrà ff.ex qui.cau.in possess.ea.l.hoc autem.§.fin.C.de præscr.
30.annorum,si quis.§.penul. C.de bon.auctori.iud.possid.auth.
ei qui iurat.Dici potest,quòd si constat de debito & obligatione
tunc non debes:alioquin sic.¶Rursus si lis est contestata,cùm p
sonali agitur, si quidem actum fuerit pro certa quantitate pecu-
nię,vel obligatione,& missio facta fuerit pro modo debiti decla.
rati,nunquam efficitur verus possessor: imò possessionem recu-
perat quandocũque,nisi res distracta fuerit:vt iam dixi.Sed si cer-
ta species petita fuerit, fit missio in illa, vt prædixi: & tunc reus
volens post annum parere, auditur solùm super proprietate,
non super possessione, secundum quosdam: vt in prædicta
f l. consentaneum. in fine. & C. vbi in rem actio. leg. secunda [f].
7 †¶Sed

d Faciat.¶Hucusque Rof.qui sic dixit,vt hic,sub dubio fortè.
e Venditor.¶Versiculus ad literam fuit Ia.Bald. in materia de pri-
mo & secundo decreto:sed quæstionem bene tangunt gl. in l.cũ
proponas.& authen.ei qui iurat.C.de bo.auctor.iud.possid.& in
l.iij.C.de procurat.quibus placet, quòd fiat in omnia. Põderandũ
est dubium, quod procedit ex hac lege: quia si in hypothecaria
detur possessio ex primo decreto, ergo illud idẽ operabit̃,quod
diffinitiua:quod esse non debet,maximè quia non examinat ne-
gocium in isto,sicut in alia. Aduerte, quia, vt refert Cynus in l. si
finita.ff.de damno infect. §.si plures.in materia primi & secundi
decreti,in fi.gl.j.l.si quis emptionis.C.de præscrip.xxx.an.quę in-
cipit,bonæ fidei.in fin.dicit,in hypothecaria Idem seruandum,qđ
in personali.Sed alia glos.videtur dicere,in ea idem, quod in rea-
li,ff.de acquir.poss.l.3.§.fi.super verbo, non possessionem. Dicit
autem, primam procedere, quando intentatur hypothecaria ꝯ
habentem ius dominii.non enim petitur tunc simplex possessio,
sed id, quod est penes reum, propter cuius contumaciam mittat
in possessionem ex primo & secundo decreto : & per secundum
habeo dominium,quod erat penes eum:&sic idem,quod in per-
sonali.Sed si conuentus non habet dominium,tunc non interpo
nitur secundum decretum:quia per primum habeo possessionẽ,
quæ erat apud contumacem:& illam solam,vt in l.cum vẽditor.
& sic est idem in hypothecaria, quod in alia reali, per quam auo-
catur possessio,nec interponitur secundum decretum. Sic intelli
go eius dictum communiter corruptum. Per hoc non est soluta
superior obiectio:nec ꝑ id, quod aliqui subdistinguunt:aut agitur
hypothecaria,ex pignore prætoris:& tunc primum decretum &
secundum,& ipsa sententia auocant detentionem tantùm, ff. de
pig.act.non est mirum.in fin.aut agitur ex pignore conuentiona
li:& tunc procedit distinctio prædicta,an cogatur contra debito-
rem & dominum,an contra extraneum.Et quia, vt dixi, per Ber.
obiectio non soluitur,Petr.de Bel. tenet indistinctè in hypothe-
caria idem, quod in personali, vt primum decretum possessionẽ
non tribuat,sed detentionem,ratione superius dicta.Tamen Iac.
de Are.contrà tenens,dicit in ea idem,quod in reali. Cui opponi
tur.si fiat in eo missio ante litis contestationem,vel quasi,non au
ditur reus post annum,nisi super proprietate:si post litis contesta
tionem,vel quasi,etiam intra annum non auditur, nisi super pro-
prietate.hæc patent in dec.quoniam.§.in aliis.& §. quòd si super.
Sed quare reus probaret proprietatem, cùm actor fateatur rem
esse ipsius debitoris,tenendo illam,vt pignus,& nomine debito-
ris,ff.de vsucap.l.pignori.Sed ipse respondet, quòd proprietas,q̃
sibi incumbit probãda intra annum,vel post annum,iuxta distin
ctionem,de qua suprà est dictum: quia probabit indebitũ, quod
petit actor:vel quòd res illi obligata non erat:& sic de proprieta-
te auditur,id est de iure pignoris,si conuentus erat debitor:si ve-
rò extraneus,tunc,secũdum eum, de vera proprietate probabit,
si velit sibi possessionem restitui.Et placet hoc Cyno, vbi s̃. quæ.
xxv.Sed dices, quid valet isti extraneo probare re non esse suam,
non erat in bonis debitoris tempore obligationis? Respondeo,
quòd valet debitore non excusso,vt C.de pignor.auth.hoc si de-
bitor.ADDE,vt per Bar.in d.l.3.& ibi Alex.ff.de acqui. possess. &
per Alexan.in l.si finita.§.Iulianus.in antepe.col.ff.de dam.in fec.
vbi de hac additione ponitur quid tenendum.

ADDITIONES.

a Calumniæ.¶ Aduerte, verũ est, q̃ olim iuramentum calumniæ
præstabatur singulariter super omnibus articulis,& đ tali iuramẽ
to intellexit Azo l.illam,vt ibi dicit gl.sed hodie semel solũ iura-
tur.C.de iur.cal.auth.hodie. Tamẽ,vt dicebat Guido, vbi s̃.licet
semel tantùm iurandum sit,& super tota lite,illud procedit,cùm
partes sunt p̃sentes: sed vbi reus abest ex quadã necessitate, quæ
facit legẽ cessare,ff.de of.cõsul.l.vna. præstat p̃ses hoc sacramen-
tum.Plus tamen ei placet,quòd istud sacramentum sit de veritate
debiti,id est, q̃ verè debet reus,quod petit actor iurans, & quòd
sibi non fuit satisfactum:& dicit sic seruari.
b Secũdum Rof.¶vbi tractat de officio iudi.cũ rub.de bo.aut.iud.
ver.itẽ q̃ritur,quid sonent. & versiculis proximis priùs & pòst.
c Instrumenta.¶inducit̃ l.fi.C.de bo.aut.iudi.pos.quòd non suffi-
ciat iuramentũ,cùm ibi dicatur, quòd alij creditores veniẽtes ad
commodum possessionis, debent ostendere de iure suo : vide ẽt
de hoc suprà de officio iud.§.vltimo,super versi. tertiò dicendũ.
& vers.sextò quærendum. ADDE,quòd Bar.in l.cùm proponas.
C.de bonis aut.iud.pos.tenet.q̃ quoad primum decretũ,sufficiat
iuramentum:quia est modici præiudicii:quo verò ad secũdum de-
cretum,quòd requiratur probatio per testes,vel instrumenta:&
idem tenet Barr.in l.Fulcinius.ff.ex quib.causis in pos.ea.& in l.j.
vbi in rem act.do.m Ant.in c.quoniam.vt lite non contest.

☞ Sed pone conueni te hypothecaria,&c. ADDITIO.¶Vide ad
hoc l.si non inducta.C.quib.mod.pig.ta.con.& Inn.in c.ex parte
de arb.& 23.q.3.§.potest.Cy.in l.fi.Commo.& Arch.ext.de resc.
c.fi.lib.6.& l.si quis emptionis.§.sed & si quis. de præscr.30.ann.
vbi si res peruenit ad creditorem per contumaciam debitoris vel
possessoris,infra annum auditur ad recuperandum,præstita satis-
datione seu cautione:nec datur creditori retentio quamuis ad ip
sum peruenerit sine vitio.vide in margar.Alb.Galioti.in ti.de re-
scri.in fi.vel in ti.seq.
f L.ij.¶Sed quid si species est incerta,putà alternatiua : putà,peto
Stichum,aut Pamphilum:hoc in mobilibus. Idem in immobili-
bus: vt quia debet ex promissione domum,aut vineam.Constat
autem,quòd si alternatiua est in obligatione,alterum solum,eti-
am vilius,præcisè peti nõ potest:Insti.de act.§.præterea. & de pl̃
petit.capit.i.Reo igitur contumace quomodo fit missio? Respõ-
deo,secundum Iacob.de Ra.quòd hæc æquiparatur obligationi,
quæ est in genere,vt probat prædi.dec.vnica, quæ de his duob. p
miscuè loquitur:ff.de cond.indebit,l.j.cùm his.in fi.Fiet ergo mis
sio in æstimationem effectus talis obligationis.ff.de verb.obl.cũ,
qui certarũ.§.j.vt ibi de executione notatur.Sed Petrus de Belui.
distinguit, aut electio est creditoris, quia sibi debetur alterum,
quod volet:& tunc ipse eliget,in quod fiet missio,ff.de reg.iur.q
potest.Vbi autem electio est debitoris,quod est regulare,extr.de
de reg.iu.ĩ alternatiuis li.6.fiet ex primo decreto missio in posses
sionẽ omniũ alternatiuè petitorũ,s̃m eũ.Est enim æquũ,ex quo
☞per fact

7 †¶Sed pone:Titius infert mihi vim turbatiuam:ago contra eũ
Vti possi.l.vt cesset à turbatione:ille est contumax,nec vult veni
a re:& nihilominus me turbat: quæritur,qualiter mihi cõsuletur[a]?
Respon.quia causa talis est, quòd non potest fieri missio in pos-
sessionem,excommunicabitur:vt in præd.ca.quoniam frequen-
ter.vel iure ciuili potest sibi mulcta indici,per illud edictum,Siqs
b ius dic.non ob. vel posset[b] actor taxare suum interesse,secundũ
materiam interdicti Vti possideris,& pro illo interesse fiet missio
in possessionem bonorum ad instar cuiuslibet personalis actio-
nis:vt in authenti.de exhib.& intro.re.vel melius,ex quo non ꝯ
paret,iudex ex officio suo prohibebit ei, ne me tubet, donec de
suo iure probet:& interim faciet me pacificè possidere,argum.ff.
de noui ope.nun.si priùs.& ff.de vsufru.cuiusque.& ff.de ope.li-
ber.l.mancipiorum.& C.de ingen.man.diffamari.& C.de remiss.
pig.si eo tempore.ibi,programmate.& C.qui accu.non pos.si ea.
8 †¶Cæterùm si causa sit spiritualis,vel mista,siue cohęrens:dicit
c tit.[c]quòd si talis est causa,quòd actor possit mitti in possessionẽ,
fiet missio & recuperatio, secundum prædictam distinctionem:
quòd si hoc fieri non possit,quæcunque sit causa,& quomodo-
cunque agatur, excommunicari potest reus contumax,vsque ad
satisfactionem condignam:& nihilominus debet condemnari in
expensis,extrà vt lite non contest.tuæ. vbi de hoc,& in præ. dec.
quoniam.in fi.de dol.& cont.exliteris.& de verb.signifi.ex parte.
Huius autem excommunicationis formam, & denunciationis
huius excommunicationis, & qualiter excommunicatus proce-
deret in petenda absolutione,& iudex in ea danda: & formam in
strumenti absolutionis,& eius denunciationis, habes ĩ.de sen.§.
d vt autem.ver.iuxta[d].De expensis autem dicã ĩ.de expen. ¶Post
annum etiam possunt huiumodi sententiæ aggrauari, vt proce-
dant ad suspensionẽ,vel ad perpetuã priuationẽ beneficij & offi-
cij.quod dic,vt in præ.§.vt aũt.ver.verùm q.a.veruntamen à prin
cipio illam pœnam potest infligere, quæ magis timeatur: & illa
debet esse contentus,s.quia vel excommunicet,vel in possessio-
nem mittat,cum est talis causa,quòd hoc possit fieri, ad alteram
nihilominus processurus, si huiusmodi meruit proteruitas ꝯtu-
macis,vt in præ,dec.quoniam. in fin.quia crescente contumacia
crescere debet pœna,vt in præ.versi.verùm quia. Dicunt autem
quidam esse in optione iudicis, priùs vel excommunicare,vel in
possessionem mittere quod maluerit.propter decr.quoniam.in
e fi.[e] quod non credo. †Imò semper à minori pœna incipiat, scil.
9 missione in possessionem,si fieri põt,ff.de no. oper. nun.si prius
quàm. vbi dicitur, ꝙ non sunt aliæ partes iudicis, nisi vt det pos-
sessionem custodiæ cã.¶Vltimò verò si necesse fuerit, vel etiã si
non possit fieri missio,recurratur ad excommunicationem,vt in
10 præ.c.tuæ.†quia nulla maior pœna est in ecclesia,24.q.3. corri-
piantur.Alij dicunt,quòd priusquam superior det possessionem
ecclesiæ,quod valde est præiudiciale,incipiat ab excommunica-
tione,vel sequestratione,vel missione in possessionem.ar.ext.de
do.& ꝯtu.capi.2 & de pœ.dist.j.pœnæ.Nec obstat præd.l.si prius
quàm.quæ non prohibet mitioribus modis procedi: sed solùm
sententiam diffinitiuam ferri, cùm non sit lis contestata. Et hoc
sentit Inn.IIII.vt no.de eo.qui mit.in pos.c.j.Sed primum veri-
11 us.†¶Quid si fortè mista sit inter personales & reales,vt est peti
tio hæreditatis,vt C.de petit.hæred.l.hæreditatis. seruabit idem,
quod in verè realibus. vel verè personalibus.C.de edi. diui Adr.
tol.l.pen.in fin.Vel dic,quòd in ea seruabitur speciale hoc,quod
f habetur in præ.l.Fulcinius.§.fi.[f]Sed, vt clarè loquamur, vbi hac
mista actione actum est,post annum veniens non recuperat rem
quia realis est & nõ personalis:licet habeat quasdam personales
præstationes.ff.de pet.hær.sed & si lege.§.petitio.Nec obst.diffe-
rentia, quæ fit inter petitionem hæreditatis & rei vendicationẽ,
vt in præ.l.Fulcinius.§.fi. quia illud obtinet, quantum ab missio-
nem,non quantum ad recuperationem possessionis, secundum
Vber.Item cùm petitur hæreditas,fit missio in possessionem om
nium suorum bonorum:vt infrà titu.prox §.restat. versi.verùm.
In actionibus verò,siue interdictis in rem scriptis,vt quod metus
causa.& similes,idem iuris est,quod in verè realibus.Quę autem
causa dicatur mista?& an in ea fiat missio,vel etiam in interdictis,
g no.do.meus.in summa in tit.vt lit.non ꝯtest. in fi.[g]†¶Illud autẽ
12 prætermittendum non est,quòd si agitur de ecclesia, tanquam
de proprietate, bene potest fieri missio in possessionem propter
ꝯtumaciam causa rei seruandæ:vt extra,de eo,qui mit.in poss. cã
rei ser.capitulo,j.& 2.Si verò agatur super dignitate,vel persona
tu,vel præbenda,vel ecclesia,tanquam super beneficio. & gene
raliter super matrimonio spirituali, vel carnali, non fit missio in
possessionem:ne per hoc ad ea pateat vitiosus ingressus: sed lite
non ꝯtestata,potest tunc in causa procedi,& negotium termina-
h ri vt eo.tit,cum quib.[h]quod dic,vt ibi no.& de dolo & cont.ꝯtin-
git.& hoc,siue agatur de obtinẽdo, vt ibi dicitur: siue de iam ob-
tento.Hinc est, quòd si petatur beneficium post ꝯfirmationem,

siue post possessionis adeptionem,quia fortè spoliatus fuerat, &
nunc illud repetit,vt ext.de causa pos.cum olim.& c.cùm super.
& de procu.ex insinuatione,siue vt confirmatio,siue collatio su-
um ꝯsequatur effectum:vt extr.de appel.consuluit.2.& de conc.
præ.post elect.& de accus.accedens.siue repetatur beneficii pos-
sessio,per constit.si quis in tantam. vel cùm quærebatur,vel ꝯdi.
ex lege, vel canone:& breuiter,qualitercunque petatur persona-
le beneficium, spirituale, siue prædictis modis, siue alio, ad obti-
nendum,vel adipiscendum, vel recuperandum,locum habet pre
dicta ꝯstitutio,eum qui.vt nõ fiat missio in possessionem:quia ea
dem ratio subest, cùm agitur de obtẽto, scilicet vitiosi ingressus.
Beneficia enĩ ecclesiastica possideri nõ possunt sine canonica in-
stitutione,vt 2.q.j.legum.extra.de testi.ex frequentibus.Et sic te
net Inn.IIII.& do. me.& sic etiam dixit do. Clemens. IIII.&
omnes auditores. Quidam tamen adhærent verbis constitutio-
nis:dicentes,in præmissis casibus posse fieri missionem, & semp,
nisi cùm de beneficio agitur obtinendo,scilicet cùm inuestitura,
seu cùm collatio nõ præcessit,sed solùm præsentatio,vel electio
facta est: aliàs si inuestitura,vel collatio præcessissent,non agere-
tur de obtinendo,sicut continet prædicta cõstitutio, eum qui. sed
de obtento,vt extra.de accus.super his.& pro his facit ext.de off.
deleg.consultationibus.& quod ibi not.Tertij via media incedẽ-
tes,dicunt, prædictam ꝯstitutionem locum habere, cùm agitur
de obtinendo, quoad possessionem, licet iam sit obtentum per
electionem, seu collationem, & confirmationem. Si verò quis
eligatur ad secularem dignitatem, & de hoc litigat, an tunc fiet
missio in pos.bonorum,not.ĩ.ti.prox.§.videndum.ver.quid si e-
lectus.In causa autem matrimoniali qualiter procedatur:dic,vt ĩ.
qui ma.ac.pos. & extra.vt lite non contest.quoniam.§.si verò.&
qui ma.ac.poss.ca.j.Item in cã appellationis qualiter procedatur
ꝯtra contumacem,vide ĩ.de app.§.de officio quoque.& no. ext.
13 de ap.per tuas.& c.Romana.§.fina.li.vj.†¶In summa no.[i] quòd
i reo per se,vel per responsalem, in termino non comparente,vel
aliter ꝯtumace existente,si actor petat eum condemnari in expẽ
sis,vel excommunicari, vel se mitti in possessionem rerum,vt in
prædictis iurib. & offerat instrumentum citationis, per quod o-
stendat contumaciam,(aliter.n.iudex non procedat,extr.de ele.
quod sicut.de consti.eccle.2.q.j in primis.) & si iudex velit ei ex-
pensas remittere, hoc facere non debet cum discrimine partis:
k quod dic.vt ext.de off.deleg.ꝯsuluit.extr.de consue.cùm olim[k].
Excusatur autem si eius responsalis à latronibus captus, vel in-
terfectus est:vt C. qui pet.tu.vel cur.à matribus.extr.de pig. sig-
nificante.Quando autem iudex possit contra contumacem pro-
cedere,vide s.tit.prox.§.viso.vers.item licet post.

ADDITIONES.

☞ per factum rei non declaratur, quòd fiat missio in vtroque, ff.
quorum leg.l.j.§.quod autem.Huic obstat, quia quod non licet
verbo,(vt suprà dictum est) non debet licere facto,quod plus est
de appel.dilecti.2.Si ergo vtrunque simpliciter, vel alterùm tm̃
petere non possum,non videtur tutũ,vtriusque vel alterius mis-
sionem petere,vel facto recipere,vbi mihi electio ꝯpetit: quare
in secundo membro videretur tenendum dictum Ia.præd. & ma
ximè mouet, quia sibi ꝯcederetur in primo decreto, nõ tamẽ in
secundo cum tanto præiudicio ꝯtumacis:facit decr.quoniam,in
in fi.propter quę satis videretur,quòd ad eligendum iudex posset
certum terminum statuere ꝯtumaci, post quem spectet electio
ad agendum. Et procedit talis electio quo ad vtrumque decre-
tum,vt s.facit.ff.de leg.i.qui duos.& quod ibi not.& de test.iudi-
cante.de præben.si plurib.in fi.li.vj.& quod no.eo.lib.rescrip. du
ob.ad fin.

a Consuletur.¶De hoc ẽt ĩ.ti.j.§.restat.ver.sed ago.& vide,qđ dixi
vt lite nõ ꝯte.& Rof.in agente de ꝯfessoria hoc tractat vbi de ꝯ-
fessoria,pen.col.ver.item quæritur,si ago.
b Posset.¶Secundum Vber.ĩ.vbi s.ver.si agitur de possessione.
c Dicit ti.¶vbi s.circa medium,ver.at si causa.
d Iuxta.¶Hanc remis.dedi, quia Aegid. de omnibus hîc tractauit.
e In fi.¶Vide,quod ibi dixi super gl.hoc ordine.vbi maximè in or-
dinario approbatur hoc dictum.
f §.fi.¶secundum Vber.infrà,vbi suprà,versi.in mistis. ADDE,vt
per Bar. & nouis.in §.Iulianus,in l.si finita.ff.de dam.infe.
g In fi.¶Vide ĩ.de secũdo decreto.§.vidẽdũ.ver.sed qđ.ĩ duplicib.
h Qui.¶lib.vj.
i No.¶secundum Aegi.rub.xcv.
k Olim.¶Allegat Aegi.3.q.9.c.vlt.ext.de deci.suggestum.

SVMMARIVM.

1 *Contumacia qualiter sit punienda, & an propter solam contumaciam possit quis officio suo priuari.*

Missus in possessionem respectu contumaciæ, an sit vocandus in restitutione possessionis.

2 *Contumax in præstanda mulcta, poni potest in banno.*
Iudex ecclesiasticus an possit mulctare.

3 *Iudex maior mulctam indicens, an possit munera perse capere.*

4 *Onere duob. imposito, si per vnum non stet, quòd fiat, & non fit, an pœnã in duorum detrimentum sit imponenda.*

5 *Contumacia crescente, crescere debet & pœna contumaciæ.*
Trina condemnatio potest in vnius personam inferri, si peccati condemnatio exigat.
Delictum ob aliud delictum pœnam non minuit.
Actionibus pœnalibus de eadem re concurrentibus, vna non consumit aliam.

6 *Vnum factum reputatur, quod fit vno impetu, vel contextu.*

7 *Vulnerans aliquem pluries vno impetu, vnde moritur, an teneatur de vulnerib. & homicidio.*

8 *Iudex maiorem pœnam comminans, vel exigens, an à minori recedere videatur.*

6 *Excommunicatus pro contumacia, an priùs satisfacere debeat de expensis, quã absoluatur.*

10 *Contumax notorius ad quot teneatur.*

11 *Excommunicatus pro contumacia, petẽs se absolui, si cautionem offerat de stãdo iuri, an parte absente & non vocata possit absolui.*

12 *Absolutio dicitur quædam restitutio.*

13 *Excommunicato ob contumaciam parte absente, & non vocata, absoluto, an absens possit appellare.*

14 *Missione facta in possessionem, an possit iudex etiam mulctare non venientẽ ad iudicium, præter interesse aduersarij, in quo absens condemnatur.*

15 *Reus patiens missionem in possessionem, possessionem autem intra annum velit recuperare, si satisfacere velit de expensis, & cautionem idoneam præstare, missus verò obiicit ei quòd est excommunicatus, an sit talis obiectio valida.*

16 *Minor sciens tutoris contumaciam, & eam non purgans, an possit excommunicari.*

17 *Peremptorium contra pupillum indefensum propositum, nullius est momenti.*
Pupillus non debet propter tutoris, vel curatoris contumaciam puniri.

18 *Minor non potest esse contumax, quia non potest se defendere.*

4. §. Nunc dicamus, qualiter contumacia puniat̃. Ad qđ sciẽdũ est, ꝙ contumacia secũdũ legẽ diuinã morte puniebatur, hodie verò excõmunicatione: vt xj. q. 3. absit. & c. certũ. extr. q fi. sint leg. ꝑ venerabilẽ. §. rationib. ver. cuius sententiam. extr. de maio. & obe. c. ij. & hoc tã in actore, q̃ in reo, vt xc. dist. placuit. xxij. q. 4. q sacramẽto. ¶Itẽ ꝓpter ꝯtumaciã p̃t quis suspendi ab officio & bñficio: extr. de dolo & ꝯtu. veritatis. ¶Itẽ punit̃ ꝯtumacia per expensarũ satisfactionẽ, per missionẽ in pos. & multis aliis modis, vt patet s̃. §. prox. & ĩ. ti. prox. & ĩ. de ac. §. fi. & de snĩa, §. vt aũt. ver. verùm qa. † ¶Sed nunquid missus vocandus est in restitutione possessionis? & qd si se cõtumaciter absentet? de hoc ĩ. ti. px. §. iã de effectu. ad fi. ¶Itẽ punit̃ ꝯtumacia ꝑ pignorũ captionẽ, & eorũ vẽditionẽ, & aliis remediis, ff. de ven. insp. l. j. §. j. ff. de li. agn. si qs. Inst. de excus. tu. §. fi. ext. de do. & contu. c. ij. ¶Itẽ ꝑ mulctãa. qđ facere p̃t qlibet iudex, s. maior, medius, & minor, ff. si quis ius di. nõ obt. l. j. in prin. C. de spo. l. ij. extr. de mat. ꝯ inter ec. ꝯt. c. j. præsertim cũ iurisdictionẽ suã neqt commode defendere. ff. de off. eius, cui mã. est iuris. l. fi. § j. ff. de iur. om. iud. l. ij. Arg. tamen ꝯ, ꝙ minores iudices non possunt mulctare. ff. de iud. l. ij. § fi. & in præ. l. ff. si quis ius di. non obtẽ. ibi, tñ non duũuiris, &c.b Sed dic. ꝙ nõ possunt maiores mulctas imponere: minores verò sic, C. de modo mulctãdi, l. fi. C. de defen. ci. l. defensores in auth. eodẽ ti. §. audiẽtc. † ¶Sed quid si etiã in præstãda mulcta contumax sit? Rñ. ponet̃ in bãnod, secũdum morẽ Italiæ: qui illic ꝑ lege seruãd⁹ est, ff. de leg. & sen. cons. de quib. extr. de ꝯsuet. cũ dilect⁹, extr. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cũ venissent. vel captis pignorib. coercebitur, ar. Inst. de satis. tu. §. fi. ff. de mu. & ho. si qs mu. Sed hoc verũ est in maiore iudice: secus fortè in minori, puta in magistratu municipali, vt ff. de dã. infec. dies. §. an tamẽ. Vel dic, ꝙ ibi dicitur vnũ speciale ꝯ eũ, s. ne possit coercere ꝑ pignora: & aliud pro eo, s. vt possit in possessionẽ mittere: qđ aliàs nõ p̃t, secundũ quosdã, vt ff. de iur. om. iud. iubere. Sed si pręualet prior opinio, s. vt nõ possit pignorare, quid faciet iudex? Rñ. referet negociũ ad superiorem iudicem, per quẽ id fiet, C. de iud. prope rãdũ. §. fin aũt reus. † ¶Sed an maior iudex, qui mulctam indixit, pignora capiet per se? Respõdeo, non videtur, quia ipse non mãdabit sententiã executioni, sed alius minor eo, ff. de re iud. à diuo. in prin. Sed illud in diffinitiuis: secus in aliis. vt dicunt quidã. C. de episc. audi. auth. si quis litigantiũ. Cõpetit. & aliud remedium maiori, videlicet ꝙ iubeat eũ re ipsa exhiberi, in auth. de exhi. & intro. reis. §. si verò. C. qũo & qñ iud. cõsentaneũ. ff. de in ius voc. licet etiam. Quod tñ fallit in matrefamiliãs quæ verbo tãtùm, & ñ re in ius vocatur, vt C. de off. diuer. iu. l. j. & in eo, qui est in domo qui aditũ, ad se ꝑstat, & ex publico cõspici p̃t, ff. de in ius vo. plerique. & l. satisque. † ¶Quid si duob⁹ aliquid præcipitur, vel aliqđ onus imponitur, & vnus protestatur, ꝙ paratus est facere, sed nõ facit: & est tale quid qđ diuisim fieri nõ p̃t: nũquid ille excusabit̃ à pœna imposita ꝑ parte sua, si per eũ nõ stat? Et videtur, ꝙ non: sed ꝙ ꝯdemnatio fiet in solidũ, ar. ff. fa. erc. hæredes. §. contrà si ꝑ missor. & ff. com. diu. si quis putãs. §. fin aũt. Ar. contrà ea. l. §. si dãni. & in præ. l. hæredes. §. idẽ iuris est in. & vide ff. si qs cau. & si ser uus. §. si plurium. † ¶Sed pone: iudex præcepit alicui, quòd iuret parere mandatis suis, vel aliquid faciat sub pœna decem librarũ: sed quia ille non vult iurare, vel facere, iterum præcepit eidẽ sub pœna xx. librarũ: & quia nec sic obedit, tertiò præcepit sub pœna quinquaginta librarum: nec adhuc obedit: nunc quæritur, vtrum iudex possit omnes prædictas pœnas exigeree? Et vr̃, quòd sic, cũ in omnibus inobediens fuerit. ff. si quis ius di. non ob. l. 1.f Et crescente contumacia, crescere debet pœna, extrà vt lite non cõtes. quoniam. in fi. ff. de pœnis, relegati. ¶Item in vnius personæ correctione bene potest trina condemnatio inferri, si peccati condẽnatio exegerit: vt C. de modo mul. l. fin. quia ex iteratione delicti pœna iteratur, C. de episcop. audi. l. 3. C. de seruis fu. quicunque. & in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, vt 2. q. v. quanto. 23. q. 4. §. præcepta. & quot fuerũt præcepta, tot fuerunt inobedientæ, arg. ff. de verb. oblig. scire debemus. & l. quod dicitur. Nec vnum delictum ob aliud delictum minuit pœnam, ff. de priua. delic. nunquam. & actiones pœnales de eadem reconcurrentes, nunquam alia aliam consumit, ff. de reg. iu. nunquam. Ar. contrà quia vnum solum fuit delictum. s. inobedientia, licet inde plura præcepta continuè & incontinenti secuta fuerint, ar. ff. si fami. fur. fe. dic. l. j. & l. sequen. ff. fa. ercis. hæredes. §. de plurib⁹. Vnde posito quòd in plures pœnas inciderit, vel plures inde oriantur, altera tamen debet esse contentus, ff. de action. & obligat. qui seruum. in princip. & l. plura. & l. cùm ex vno g. Plures enim pœnales actiones se impediunt inuicem, nisi quatenus plus est ĩ vna, quam in alia, vt in præ. l. ff. vi bo. ra. l. j. † Vnum enim factum reputatur, quod fit vno impetu, vel contextu, vt ff. de vi & vi ar. l. 3. §. cum igitur. ff. si cert. pet. lecta. extr. de elec officij. extr. de test. cog. c. 2. Quòd autem delinquens pluries circa eandem rem, nõ nisi semel puniatur, probatur ff. de fur. ei qui. & l. inficiando. §. infans. quia plures pœnæ non sunt ab initio infligendæ, vt extrà. de iudiciis, at si § fi. ff. nau. cau. sta. l. licet. §. fi. † ¶Item si quis pluries vno impetu aliquem vulnerauerit & occiderit, tenetur solũ de occiso, non de vulnerato, ff. ad l. Aqui. illud. §. fi. Sol. Dicunt qdam, quod est quasi vnum delictum, cùm fuerit tantùm vna species delinquendi: secus, vbi sint diuersę species. vt si primò rapuit, & postea

ADDITIONES.

a Mulctam. ¶Ingreditur, quod plenè tractat Ros. in edicto, si quis ius dic. non obtemper.

b Duumuiris, &c. ¶exponit ibi gl. id est, defensoribus municipiorum, vel ciuitatum.

c Audiẽt. ¶Hic instat Ros. & quærit, quæ dicatur modica mulcta? Respõdet, hoc iudicari s̃m qualitatẽ iurisdictionis cõtẽptę & s̃m cõditionẽ personę: narrat, qũo in Lõbardia magnam potestatem habent rectores ciuitatũ. vnde magnas mulctas imponũt in Tuscia ĩ certis ciuitatib. ꝑ eorũ statuta ñ possũt mulctare vltra xx. solidos. Nõ insto ĩ materia, qa Hos. in Sũma de mulcta, fecit speciale rub. in medio rubricæ de sent. & re iud. docẽs, qđ docuit Azo in Sũma C. de modo mulctarũ, s. qd sit mulcta, quis possit mulctare, ĩ quãtũ. ꝑ qb. qs sit effectus: & an remitti possit. Modus aũt ipsarũ h̃r C. de modo mul. l. eos. l. vl. est superiùs alleg. auctor autẽ de mulcta. tractat. ĩ. de sen. prol. §. 2. ver. ẽ & quarta. Adde, vt per Alex. in d. l. j. si quis ius di. non ob. & Ang. cons. 8. incip. regulares. ADDIT. Et an delegatus possit mulctare, vide Panor. in c. de causis col. 3. ver. nec faciũt. & ibi latè ꝑ Car. Zab. ĩ illis col. fi. vel q. de of. del. Et an mulcta, vel pœna possit imponi per iudicẽ vltra l. fi. C. de mo. mul. quando imponitur pro contumacia furti, vel aliorũ criminum maiorum, vide Old. cons. xv. inc. circa processum. Hen. Ferrand.

d In bãno. ¶Hos. vbi s̃. §. ij. dicit, ꝙ iudex ecclesiasticus p̃t mulctare, ff. si quis ius di. l. vna. & ad illius executionẽ poterit exercere censurã, de qua de ver. sig. quæreñti. Hoc tñ intelligit in ordinario: qa delegatus, etiã papæ non mulctat. facit de of. dele. de causis. & ibi dixi in fi. & Arch. xj. q. 3. certum vide ĩ. de sen. prol a. §. ij. ver. est & quarta. vbi no. contrarium. Adde in alio cons. Ang. an delegatus mulctet.

e Exigere. ¶Quando præceptum à nuda voluntate procedit, vide quod dixi de iuris. om. iud. in fi.

f L. j. ¶Facit, extr. de pœnis, c. j. vbi etiam hoc remisi.

g Vno. ¶Facit, quod no. in cle. de priui. c. j. ĩ gl. & no. quòd ęqualis.

& postea interfecerit,ff.de priua.deli. nunquam. vnde vno banno,siue vna pœna tantùm dicunt esse puniendum,cùm idem factum sit,vt s.ff.de popul.ac.l.3.Punietur autem maiori banno,sine pœna:quia quoties ex eodem facto in plures pœnas quis incidit,altera debemus esse contenti:sed augere possumus, quaten⁹ plus est in vna,quam in altera,vt i.

8 † Iudex enim maiorem pœnam comminando,vel exigendo,videtur recedere à minori : ar. ff.de manu.test.Stichus.ff.de hæred.insti.si ita scriptum.ff.de pręstip.l.pe.ff.de ver.obli.qui bis idem.& facit ad hoc,quod not.de cita.§.viso.versi.sed quid si tres[a].

a ¶Sed quid si iste paruit vltimo banno,& iurauit? Respondeo, dicunt, quòd in nullo punietur: quia cùm vltima pœna debeatur,vt s.& in illa non sit contumax de aliis videtur cum eo transactum esse. vnde frustra laboratur de pœna,ff.si quis caut.l.ij.in princ.ff.de eo,quod cer,lo.l.fi.Et facit ad hanc solutionem ff.si quis ius dicen.non obtem. l. j. §.ij.& ff.si quis cau.& si post. Argu.tamen contrà in his,quæ no.in præ. ver.sed quid si tres. sed ibi illa fiebant per interuallū:hoc autem vno impetu,seu contextu.

9 †¶Sed nunquid excommunicatus pro

b cōtumacia,debet priùs satisfacere de expēsis,quàm absoluatur[b]? Videtur,quòd sic,C.de iud.sancimus.extra.de iudi.c. 1.vt lit.non contest.quoniam.in fi.vbi dicitur,quòd contra excommunicatū pro contumacia debet procedi,sicut proceditur contra eum,cōtra quem fit missio in possessiōem.Sed ille non auditur super recuperanda possessione,nisi priùs restitutis expensis,vt in eo.§. in aliis vbi de hoc:& j.ti.prox.§.iam de effectu.ver.vlt.no.ergo nec iste super recuperanda communione.Et hoc tenet Bar.vt no extr.de simon.ad aures,arg.ad hoc extr.de sequest poss.c.j.in fi.& j. de sententia,§.vt autem.ver.porrò.Nam & pro qualibet contumacia debet quis ad expensas condemnari.quod dic,prout no.j. de expen.§.iuxta.ver.sed quæritur.Ar.tamen contrà. extr. de ap. qua fronte.& de verb.sig.ex parte.vbi dicitur,quòd excommunicatus pro contumacia,præstita cautione de parendo iuri, debet absolui.Inn.no.quòd iudex,à quo petitur absolutio,debet eam dare recepta cautione de iuri parendo sine satisdatione principalis cāe sup quo nondū est ɔfessus vel ɔuictus,vt dicit præ.dec. ex pte.Si aūt aduersari⁹ dicat,n̄ absoluat,nisi pri⁹ mihi satisfaciat de expēsis,vel aliis dānis,q̄ incurrit ratione ɔtumacię,audiēdus est: nec hoc ibi negat. nā quo ad hoc, pt eius offensa dici manifesta,

c vt ibi.Idem notat dominus meus extr.de iud.c. 1.Goff.& G.Na.[c] dicūt sufficere ad hoc,vt absoluatur,quòd præstet idoneam cautionem:nec aduersarius contradicens,expensas petens,est audiēdus:ar.extr.de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.cum venissent.non enim debet aduersarius venire cum sacco paratus:ff.de sol.qđ dicimus.ff.de const.pe.promissor.Tu verò,licet verum sit,quod dicit Ber.tamen ad tātæ contrarietatis discordiam distingue. Nam aut quis excommunicatur pro contumacia manifesta: vt quia citatus dicit,non veniam:vel quia malitiosè se occultat,vel illicentiatus recedit,vel impedit ne citatio ad eum perueniat,de quo ɔstat:vt s.§.j.in prin.& in his casibus & similibus satisfactio in expensis & in aliis præcedet absolutionem.& sic loquitur præ.dec. quoniam.in fi.& de iudi.c.j.Et sic intelligitur opinio Ber. & Inn. & domini mei.Aut pro præsumpta,seu dubia:vt quia absens nō malitiosè,citatur ad domum:nec inuenitur, vel est infirmus, & venire non potest.Et his casibus absolutio debet præcedere satisfactionem expensarum, propter periculum enim excommunicationis sufficiat præstatio cautionis.Et sic intelliguntur prædicta contraria,& opi.Gof.& G.Na.Nihilominus tamen post absolutionem satisfaciet de expensis,secundum ea,quæ not.in præd. vers.sed quæritur.Vel dic,quòd non sunt contraria.nam in præ. c.ex parte.dicitur,quòd pro manifesta offensa excommunicatus debet prius satisfacere quàm absoluatur. Ergo & pro manifesta contumacia idem erit,vt in præ.ca. quoniam.& sic concordant. Sed adhuc contradicit verbum ibi positum,citatus noluit stare iuri,&c. ergo euidens ibi videtur contumacia: & tamen dicit sufficere cautionem.Vnde dicas,si vis,quòd ibi loquitur in manifesta contumacia,& supponit,quòd satisfactio expensarum præcedat quia hoc ante ipsam dec.statutum erat per præd.l.sancimus.vt in præ.concor.& addit etiam,vt ad aliud teneatur, videlicet ꝙ præster cautionem de iuri parendo.Sed certè responsio ibi posita eō tradicit,vbi dicitur,sufficere præstari idoneam cautionem vt absoluatur.Dic ergo ibi loqui de præsumpta contumacia.Et quod ibi dicit,citatus noluit stare,intellige præsumptiuè : & sic ibi de v-

10 traque habetur,s.de præsumpta & de manifesta.† ¶Sic ergo ad duo tenetur notorius contumax : videlicet quòd satisfaciat, & quòd caueat prius quàm absoluatur,vt in præ.§.in aliis.in fin. ca. vbi dicit,procedi:prout in d.§.dicitur.nam & hoc hodie statuitur in actore,vt extr.de dolo & contu. actor. Nec actor & reus quo ad hoc,ad imparia debent iudicari,ff.de reg.iur.non debet.extrà. de mut.pet.c.ij Potest tamen in hoc reus ab actore differre,vt actor etiam præsumptiuè contumax, ad hæc duo teneatur: vt in præd.c.actor,reus verò tantùm, cùm est notorius. Et secundum hoc potest intelligi præd.ca.qua fronte.& quod no.do. meus in Summa de off.deleg.§.quæ iurisdictio. ver.fin.& de sent.excom. §.& qualiter.sub §.secundum etiam.Sed adhuc est contrà extrà. de do.& contu.prout in prin.sed ibi contumacia præsumpta.Vel dic,quòd licet ibi solùm de cautione dicatur,non ob hoc excluditur quin & satisfactum fuerit de expensis.Et sic etiam responderi potest ad præ. dec.qua fronte.sicut & lex,dicendo Spiritū sanctum à patre procedere,non ob hoc excludit,quin & à filio pari-

d ter[d] procedat,C.de sum.trini.l.j.de conse. dist.v.c.pe.& fi.sed nec in præ.c.prout.aliquid de excommunicatione dicitur. vnde & ꝑ ipsam decr.fortè dici posset, quòd qui reputatus est contumax, sed non excommunicatus,debet cauere:excommunicatus verò debet priùs satisfacere.quod non placet.Cautio autem de parēdo iuri,debet esse sufficiens:vt in præ.§.in aliis.& in præ.c. ex parte.& de sequest.pos.c.1.in fi.putà pignora,vel fideiussores.ff.mā. si mandato.§.fi.vel iuramentum,si illa desint,vt in præ.c.prout.& extr.de sol.Odoardus.extr.de of.dele.prudentiam. §.6.de hoc in præ.c.qua fronte.Et no.ꝙ expensæ in citationibus factæ,restitui

11 debent,vt C.de iud.sancimus.†¶Sed pone[e]: excommunicatus

e pro contumacia petit absolui,offerens cautionem de stando iuri:nunquid iudex parte absente nec vocata,potest eum absoluere?Videtur,quòd sic:argu.extr.de rescri.olim.circa prin.& de appel. qua fronte.de of.dele.cum contingat.Præterea iura non distinguūt,an ad hoc vocādus sit aduersarius,vel nō:ergo nec nos distinguamus,ij.q.v.consuluisti.extr.de transla.inter corporalia. versus.fin.extr.de deci.ad audientiam.Nec enim absenti videtur fieri præiudicium:quia & si præsens esset, eius contradictio non obesset:vt in præ.c.qua fronte.& de off.deleg.cum contingat.de

f sen.excom.solet[f].Et hoc dicit Io.Contrà credo,vt extr.de sen.ex com.venerabili.& c.sacro.& de sequ.pos.c. 1,& de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.c.1.& c.cùm venissent.xj.q.3.excommunicatos

g vbi de hoc[g] arg.extr.de causa pos.& proprie.c.1.extr.de in integ.

h resti.ex literis.de te.in nomine.extr.de app.Romana.§.pe.[h] 3.q. ix.chartæ.Nam vbi petitur aliquid,vocandi sunt omnes, qui læ-

i derentur,si fieret,quod petitur[i],ff.de adop.nam ita.&aduersarius eius læderetur,si absolueretur,cùm teneatur sibi soluere expensas excommunicatus, extr.de dolo & contu.ex literis. in fi.C.de iud.sancimus.ff.de re iu.contumacia. Item restitutio non est nisi

12 partib.præsentibus danda:vt ff.de mino.in causæ. 1.†¶Aut absolutio est quædam restitutio,tamen si eo non vocato iudex absol

k uat,tenet absolutio[k]:ar.extr.de re iud.c.cum inter vos.ad fi.quia multa fieri prohibentur.&c.extr.de regul.ad apostolicam.Vel di

l stingue[l], vtrum fuerit excommunicatus pro manifesta offensa: vt tunc,quia debet absolutionem præcedere satisfactio,non debeat absolui parte altera non vocata, quæ habet æstimare offensam.aliàs enim non posset satisfieri,nisi hoc constet:sed constare non potest,altera parte absente : facta tamen absolutio tenet: vt no.extr.de of.or.cùm ab ecclesiarum. An verò pro contumacia, vt tunc præstita cautione de parendo iuri, & de soluendo aduersario expensas,possit illo absente absolui.Et secundum hanc distinctionem possunt prædicta iura intelligi.Nec obst.præ. decre. venerabili.quia ibi in præsentia partis cauit:nec dec. Romana. tāgit hunc casum.Inn.Papa III.aliter videtur dicere,extr.de offi.

m deleg.prudentiam.§.sexta.super verb. malitiam[m]. Quid sic tunc altera pars se absentat?de hoc j.ti.prox.§.iam de effectu.ver.quid si ipse.

ADDITIONES.

a Tres.¶Vide j.de sen.prol.§.2.ver.pe.& remis.quam ibi dabo.

b Absoluatur.¶Tene,qđ habetur de sen.exc.venerabilibus.§.idē. & §.seq.lib.6.per quam in opinionibus non est instandum.

c G.Na.¶Contrarium habeo post eum in dec.quoniam frequenter.in fi.

d Pariter.¶id est,vnica spiratione,non pluribus,de sum.trini.c. vno,lib.6.

e Pone.¶Quæstio fuit Aegidij,rubrica cj.ADDE, vt per Fed.cōsi. xcviij.

f Solet.¶lib.6.

g De hoc.¶Ibi Io.distinguit,an ad alicuius querelam,an verò proprio motu iudex excommunicauerit.

h Penul.¶lib.6.

i Petitur.¶Forsan enim aliquid proponeret,per quod impediret, quod petitur:& facit,quod no.j.proxi.ti.§.iam de effectu.vl.colum.ver.quid si ipse.

k Absolutio.¶De sen.exc.venerabilibus,§.vbi autem.lib.6.

l Distingue.¶Secundum Aegid.vbi s.

m Malitiam.¶Et ibi scripsi super codē verbo:& vide ibi post Host. dixi in fi.

13 si ipse.& seq.†¶Sed nũquid absens ex hoc poterit appellare. Vr̃, quod non:arg.in præ.c.qua fronte. Dic contrà, vt in præ.c.cùm inter vos.quia contra iura iudex procedit,vt dixi: & ideo locus ẽ appellationi:vt extr.de appel.c.pastoralis.in prin.& c.vt debitus. quod intelligi secundum præd.distinct. Qualiter autem fieri debet absolutio,vide j.de sententia,§.vt autem. ver.porrò.quia de
14 excommunicatione.& sequ. †¶Sed nunquid facta missione in possessionem, iudex poterit etiam mulctare non venientem ad iudicium,præter interesse aduersarij,in quo absens condemnat? Rñ.sic,secundũ leges, ff.si quis in ius voc.non.ie.l.j.ff. si quis ius di.nõ ob.l.vnica,§.fi.secundum canones tamen hæc mulcta locũ non habet,extrà.de do.& cont.c.j.vbi de hoc.de qua dic, vt j.de sententia,§.species.ver.est & quar.& seq.Hinc est. ꝙ si missus propter dolum & potentiam rei nequit nãcisci possessionem rei,cuius possessio est sibi adiudicata:& reus veniat intra annum, audietur,præstita cautione,nisi iustitia periclitaretur: vt extr.de do.& contu.c.j.Si autem periclitaretur,tunc ad interesse condemnabitur:vt ibi no.Periclitatur autem iustitia,perempta re,in qua facta est missio:quæ apud missum non esset peritura:nam tunc in subsidium agetur(etiam secundum canones)quanti interesset missi fuisse in corporalem possessionem,ff.ne vis fiat ei,qui in pos.mi. l.j.§.hæc verba.ff.vti.pos.si duo.§.fi.sicut aliàs re perempta, vel vsucapta,agitur in subsidium act.neg.gest.ff.de neg.gest.l.fi.Qualiter autem hoc casu interesse cõsiderari debeat,no.ff.ex qui. cau.
15 in pos.ea.l.pe.& in præ.l.ne vis fiat ei.†¶Sed pone,reus missionem passus volens intra annum possessionem recuperare,vult satisfacere de expensis,& cautionem idoneam præstare: missus verò obiicit ei, ꝙ excommunicatus est, & ideo non est audiendus:
a quæritur,an sit excipiens audiendus? Et videtur,quòd non[a]:quia inspecta rei origine,aduersarius eius, cõtra quem obiicitur excõmunicatio,reus est:& ideo quod facit, ad suam defensionem facit: & licet petat detentionem suæ possessionis sibi restitui, per hoc nil petit ab aduersario,sed officium iudicis implorat, 3.q.j.redintegranda.& ar.ext.de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.cùm venissent.& c.ij.vbi soli iudici cautio præstatur:licet sit ar.in e.ti.c.j.
b ꝙ parti sit præstanda[b]. Ar.tñ ɔ xi.q.iij.cum excõicatio.& de hær.
c excõicamus.§.credentes[c].¶Quando autẽ & qualiter sit facienda ɔdemnatio expensarum pp contumaciam,no.j.de expen.§.fi.ad fi.Item expensæ factæ circa curam & custodiam rei,restituentur: quod dic,vt in l.Ros.in ti.si cred.nu.in pos.causa rei ser.¶Vtrum propter contumaciam procuratoris possit dominus excommunicari,vel suspendi,vel missionem pati,dicam j.tit. prox.§.restat. ver.quid si reus.Item quando contumacia procuratoris noceat domino,no.extr.vt li.non conte.c.j.& ff.de doli.exc.apud.§.quæsitum & l.si procu. Quid si procurator propter contumaciam cõ condemnatus est,nunquid dominus poterit appellare?Resp.nõ
16 vt j.de ap.§.j.in prin.ver.cæterùm.†¶Sed nunquid minor sciẽs tutoris contumaciam & eam non purgans,potest excommunicari?Et videtur,quòd sic:extr.vt lite non conte.c.1.in fi.tales enim bene incidunt in canonem latæ sententiæ,extr.de sen. excom.c. 1.& fi.& possunt etiam delinquere:vt extr.de delic.pue.c.j. & C. si aduersus deli.l.j.& propter curatoris contumaciam minor patitur missionem in possessionem bonorum suorum,vt ff.ex qui. caus.in pos.ea.l.in possessionem.§.1.& l.apud Iulianum.§.fi.& et venditionem,si sit adultus.ff.de bo.aut.iud.pos.l.si minor.Ar.cõ-
17 trà,†quia peremptorium contra pupillum indefensum propositum nullius momenti est,ff.de re iud.contra pupillum. & si tutor,vel curator contumax est pupillus ob hoc non punitur,vt ff. si quis ius dic.non obt.l.vnica,§.j. nec dolus eius pupillo nocet,
18 ff.de reg.iur.l.neque.†Nam & minor non potest esse contumax cùm non possit se defendere.ff.de min.minor etiam.vt ibi no.ar. ext.de const.cognoscẽtes.nec ipse est talis,qui possit ratã habere ɔtumaciam,ff.rem ra.ha.bonorum.nec etiam potest eam purgare,cùm non possit in iudicio esse,vt C.qui leg.perso.stan. in iud. ha.l.i.& C.de aut.præst.l.clarum.sicut aliàs dicitur,vbi nulla petitio est,nulla mora fit.ff.de re.iur.nulla. Dominꝰ meus super hoc interrogatus,respondit,quòd potest. Ego dico.ꝙ si sit talis causa in qua censeatur maior,tunc potest & debet excommunicari:ar. extrà de rest.spol.ex parte.Si verò non sit talis causa,& sit adulꝰ, tenebit sententia in eum lata,licet ferri non debeat:ar.in præ. l. si minor.nam & adultus de calumnia iurat, vt j. de iur.cal.§.restat. ver.sed nunquid.Si verò sit impubes,nec est doli capax,tunc nec ferri debet,nec lata tenet,ar.C.de fal.mo.l.j.§ fi.Inst. de inut. stip. §.pupillus.de in ius vo.cuique. respon.j.& vide j.ti.prox.§.restat.
d ver.sed pone,quòd pupilli[d]. & vide j.de sen.exc.§.sequitur. ver. sed pone. Vtrùm iudex possit in præiudicium partis parcere contumaci,no.extr.de off.deleg.consuluit.

ADDITIONES.

a Non.¶Hoc placet Ia.de Are.ff.de no.ope.nun.l.de pupillo.§.pe. per rationem,quæ sequitur:alle. etiam ff. de pri.cred. si pupillus. §.1.& de in ius voc libertus.per quæ iura dicit,excommunicatũ, vel bannitum ad id admitti.

b Præstanda.¶Et ibi de hoc in 4.gl.

c Credentes.Et hoc contrarium placet Host.de ver.sig.dilectos.vt ibi scripsi post prin.

d Pupilli.¶& vide quod ibi dicam.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Nota quòd contumacia dicitur delictum, in l.si filius.ff. de inter.act.

☞ Si citatus tribus edictis non comparet,an possit contra eum tanquam contra ɔtumacem pronunciari absque alia citatione,Bar. in l.3.§.ad diem.ff.de re mili.

☞ An contumax in processu dicatur contumax quo ad sententiã audiendam,adeo quòd non expediat ipsum citari no.in l.de vno quoque.de re iud.

☞ Nota quòd partes non tenentur quærere alibi iudicem nisi ad locum consuetum deputatum.Inn.in c.consuluit.de of.del.Bar. in l.j.de diuers.temporal.præscr.

☞ Citatus quis fuit vt intra tres dies cõpareret,& prima dies fuit assignata pro primo termino,secunda pro secũdo,tertia pro termino peremptorio,debitor venit prima die,actor non,& sic reus accusauit contumaciam actoris:actor venit in tertio termino,& reus non,an reus sit in contumacia?Bartol.in l.prætor. §.hoc autem.de oper no.nun.& etiam in l.qui ante calendas.de verb.obl. Dom.Bal.in l.& post edictum.de iudi. dicit quòd in citationibus fiendis homines debent esse cauti,nec distinguere debent terminos citationis,quia tunc si in vno termino de terminis citationis nõ ɔparet citari faciens,quia fuit subordinatè citatus totum structum destruitur:id circo cum fiunt distinctè,puta duo pro primo duo pro secundo,& duo pro tertio & peremptorio si is qui facit citari non comparet in prima vel in secunda processus est nullus & ideo citatus facit cautè vt compareat, & in singulis comparitionibus accuset contumaciam actoris non comparentis.Bal.fa. quod no.Bal.in l.si ita relictum.de leg.ij.

☞ Qui comparet, & absolutè protestatur quòd non intendit in iudicem consentire,contumax est,& ideo debet loqui conditionaliter.nisi & in quantum sit iudex competens Inn. in c.cumana, de electio.

☞ Contumacia est multiplex.de quo Bal.in l.ex consensu.§.fi.de appel.Bal.plenius in l.diuus.de in integ.resti.fac.idem Bal.in l.j.§. vsus ff.de procurato.& etiam in l.is qui reipub. ex qui caus.mas. Item dicit Bal.in dicta l.diuus.à contrario sensu, quòd vera cõtumacia non impedit nullitatis obiectum quia eo casu non habet locum prouisio imper.de qua hîc.

☞ In l.sed & si per prætorem §.actio exempta.ex qui.cau.ma.dicit Bal.ex isto tex.coniuncta gl.no.quòd contumacia commissa respectu vnius litigantis, potest mouere iudicem ad denegandum suam iurisdictionem respectu alterius litigantis.& sic intelligitur hic gl.Bal.

☞ In l.scimus.§.cum autem.ad Trebel.ibi in gl.sed index&c.dicit do.Angelus quòd dom.Fran.Trigi.dicebat quòd illa glo.formaliter non erat alibi,sc.quòd ad officium pertinet facere registrari in actis ea quæ p partes geruntur,&ad eius instantiã sunt gesta,& etiam contumaciam partium,& per illa acta tunc iudici de contumacia constat,& vt contra contumacem vigorem extendit iustitiæ.& ita practicatur.fac.l.hoc autem §. non defendi. ex qui.cau. in pos.ea.Ang.

☞ An sufficiat interpellari vxorem ad hoc vt maritus constituatur in mora,econtra Bar.in l.aut qui aliter.ff.quod vi aut clam.

☞ In l.ij.§.senatus.de iure fisci.dicit Bart.quòd si actor & reus ambo sunt cõtumaces,quòd iudex ex officio suo potest citare vtrũque,& absoluere reum ab instantia iudicij.vide gl.in l.ij.si quis in ius vo.non ier.

☞ Nota quòd contumax in processu causæ patitur interlocutoriam,sed nõ diffinitiuam,nisi nominatim citetur ad illam audiendam,l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.ad sententiam c. auditis. de procuratoribus.quanto magis si est noua quæstio,licet depẽdeat à prima,vt l.qui.de inoffi.testamento.ff.Bal.

☞ In l.arbiter kalendis.de arbi.dicit Bald.quòd non committitur pœna si quis non comparet in termino in quo non expediebat comparere: facit quòd postquam potestas reddidit libros & sic non habet ius conficiendi acta, quòd non currit terminus banni,quasi habeatur pro mortuo,ex quo non potest exercere officium.Bal.

☞ An contumacia procuratoris noceat domino,Bar.& Bal in l.i. si quis ius di.non ob.& l.cum filium.§.in hac.de verbo. obl.Bald. in reper

in reperto. quod fecit super Inn.in c.x.ext.vt lite non contest.& ibi plene dixit de hoc.fac.Bal.in l.is apud quem.C.de eden. & ibi dem Ang.

Nota quòd ad hoc vt quis ex contumacia habeatur pro confesso est necesse quòd ter sit citatus.hoc no.do.Bal.in l.receptitia. C. de consti.pec.in fine,nec sufficit vna citatio pro tribus.

An ex contumacia procuratoris interponatur secundum decretum contra dominum,& quid de primo decret.Bal.in l.si vsufructuario.ff.si ex noxa.cau.aga.fac.Ang.in l.j.§.si procurator. ff. si quis ius dicen.non ob.

An reputetur dominus contumax si misit procuratorem, sed casus contigit in persona procuratoris,quòd non potuit comparere,Ang.in l.ij.§.si quis.ff.si quis cautio.Inn.in c.j.vt lite non cōtes.debet ergo constituere procuratorem ad substituendum alium,vide c.significante.de pign.

Actorem vel reum contumacem de gratia an potest iudex expectare,&quanto tempore,&quid in dubio,Bal.in l.j.C.quomodo & quando iudex.

¶Bal.de Contumacia.

CITATIO legis dicitur ficta.Citatio hominis dicitur vera, §.j. ad fi.G.Et no.in cle.si ante.de do.& cont.Et ideo qualiscunque contumax citatus à iure appellat,C.de iud.l.properandum.§.cùm autem.per Cy.¶Præsens potest absolui à citatione,altera parte nō citata:sed nō à tota instātia,§.nūc videndum.ad fi.G.etiam vbi sit plena probatio,dicitur cognitio summaria,si iura absentis non discutiuntur,§.sequitur.ver.& si obiiciatur.G. ¶Et an priuatæ scripturæ credatur contra contumacem? tangit, quòd sic.ibidem.G.¶A pœna inflictiua ex contumacia absentis,vide j.de iur. calum. §. à pœna.¶Ex cōtumacia non habetur quis pro confesso in criminali,nec cōdemnari potest super crimine,j.de sen.§.sententia cōdemnatoria potest.¶Qualiter minor potest esse contumax, vide j.de sen.exc.§.qualiter minor. Qualiter fit missio in Vti possidet. ver.sed pone,Titius.G.ff.de no.ope.nun.l.si priùs.per gl.&Dyn. & j.ti. 1.§.restat.ver.sed pone, ago,per G. ¶Excusatur dominus propter morbum,vel mortem procuratoris, l.cùm à matrib. C. qui pet.tut.& de pig.ac.significante.de ap. l.præses.sed non propter eius stultitiam vel ignauiam,ff.man.l.idemq;. §.si tutores.§. sequitur.in fi.G.¶Valent banna,quæ dantur secundum consuetudinem Italiæ,§.nunc dicamus.versi.sed nunquid,si etiam.G.Et valet statutum,quòd bannitus ex contumacia non audiatur,ff.q. ex cau.ma.l.sed & si per prætorē.§.sed si dum dec.in gl. & per Bart. ¶An l.à diuo Pio.habeat locum in executione interlocutoriæ, ver.sed an maior. G. ¶An sæpius monitus ad idem, teneatur ad plures mulctas:sentit, quòd non:quia est idem delictum specie & numero:& vnum factum reputatur,quod fit vno impetu,etiam quod pluries fit circa eandem rem,etiam quod habet vnam speciem delinquendi,etiam quod habet vnum finem etiam quod habet vnum nomen.G.ver.sed pone iudex.G.de hoc dic,vt l. nunquam plura.perDy.Et si vltimò paret,dicunt quidam,ab omnib.excusari,ver.sed quid si iste.G.¶An excommunicatus pro contumacia sit absoluendus cauendo de expensis:an verò præmissa solutiōe, ver.sed nunquid excommunicatus.G.dic,vt no.ff.de statulibe.l. status rationem.per Ia.Et idem in detentis in carcere , quòd pro expensis non liquidis non debent detineri,si volunt cauere:secus, si pro liquidis,vel statim liquidādis:facit ff.de eui.l.minori.in prī. in gl.¶ An absolutio præmissa cautione possit fieri aduersario non citato?ver.sed pone,quòd.G.¶Quædam sunt, quæ nō requirūt citationem,vt no. ff.de bo.poss.l.3.§. pe. quia non habent figurā iudicij vt ibi no.Bal.¶An veniens ad recuperationē tenutæ, possit repelli,tāquam excommunicatus? ver.sed pone,reus.G.non, quia est reus originarius & defensor,nisi quando esset factus de reo actor,ff.de no.ope.nunc.l.de pupillo.§.meminisse.& l.si priùs. Bal.minor non dicitur esse verus contumax,vbi non habet legitimam personam,ver.sed nunquid minor.G.

a ¶De primo & secundo decreto[a]. Rubrica.

QVoniam s.titulo proximo,§.sequitur.ver.si verò agitur.& sequentibus,aliqua de primo decreto tractauimus:vtile putamus adhuc ad doctrinam pleniorem aliqua de primo & secundo decreto annectere:&priùs de primo decreto discutiamus,dicentes: Quot modis dicatur decretum:Quando,& qualiter debeat interponi:Et in quibus rebus,vel actionibus:A quibus iudicibus:Et quis sit effectus primi

b decreti[b].

ADDITIONES.

a Roffr.posuit hanc rubricam immediatè ante ciuiles actiones:materiam etiam prosequitur sub tractatu de officio iudicis, rubrica de bo.auct. iud.pos.Io.de Deo Cauilla.lib.4.Rubr.antep. & pen. de his duobus prosequitur ex practicis in prooemio nominatis non inuenio,quòd alius expresserit hanc rubr.licet Vber.de Bo. & Gui.de Suz.de materia tractauerint,vt dixi s. tit.prox. Bagarotū etiā sæpe allegat hic auctor,ipsius tamen tractatum de hoc nō vidi.Summistæ de materia tractant.Azo in Summa de bo.aucto. iudi.pos.Rof.de eo,qui mit.in possess. causā rei ser. Host. licet de hoc non fecerit rubricellam,per modum tamen summæ tractat de his duobus sub rubric.de contu.& forsan à principio sic fecit auctor:quare dicam.vide s.de cita.§.sequitur.ver.qualiter autem Ia.Bal.de his primò fecerat breuem tractatum, quem postea auxit:& in materia multum iuuit auctorem:& incipit,no.plenè, quòd Accur.posuit de hoc plenam gl.ff.de dam.inf.si finita.§.si plures. sedDy.ibi pleniorem.pulchram,&breuem,secundum materiam Simo.Vincen.in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. Cy.in l.cùm proponas.C.de bo.auct.iudi. pos. de primo tantùm. adde Bar.in §.Iulianus.

b Decreti.¶Præmittendum erat ad proximè sequentia,quot sunt decreta Dei,3.Regum.8. Sit cor nostrum cum Deo, & ambulemus in decretis eius.Item.Apostolorum:Actum xvj.Et custodite dogmata decreta ab Apostolis.Item patrum, de transla. quanto.Legatorum,de loca.c.j.de off.le.præsenti.li.6. Episcoporum, de maior.& obe.si quis delegatorum,vel executorum.Gratiarū de conc.præb.si soli.li.6.Sunt etiam decreta Cæsarum, Actuum xvij. quæ contra decreta Cæsarum faciunt & regum. Daniel.iij. dic.Tu rex posuisti decretum.De Christo dicitur ad Col.ij.quòd deleuit chirographū decreti , quod est aduersus nos.Est autē in hac materia decretum,supinum verbi Decerno,decernis, non illius verbi Decresco,decrescis:vtriq; enim congruit,sicut & præterium,s.Decreui.

SVMMARIVM.

1 *Decretum quot modis dicatur.*
2 *Primum decretum dicitur,quasi primus iussus.*

1.§.Dicitur ergo decretum sententia diffinitiua quandoq;,ff.de re iud.decreta.vel interlocutoria vt ff.de assessor.l.j.in fi.Quandoque,quod papa de fratrum consilio nulla facta consultatione statuit,& in scriptis redigit: vt extr.

a de rescrip.præsenti[a].xx.dist. si decreta. Quandoq; consensus eligentium in rescriptis redactus,vt ij.q.j.legum.extr.de elec.innotuit.Quandoque,quod capitulum,vel ordo,vel vniuersitas,seu maior pars ordinat,vt ff.de decre.ab ordin.faciend.per totum,ff. quod cuiusq; vniuer.planè.&quasi per totum.Quandoque iudicis auctoritas in alienationibus,vel aliis,interposita:vt ff.de præd. mi.per totū.Quandoq; ponitur pro proprio iussu iudicis, quo mādat bona alicuius propter eius contumaciam in pœnam contumaciæ possideri:cùm actū est actione reali,vel personali:vt s. tit.

1 prox.§.sequitur.& de hoc decreto præuidimus hîc tractare.†¶

b Dicitur autem primum decretum,quasi primus iussus[b], & licet aliàs pri

ADDITIONES.

a Præsenti.¶Quam hodie non habemus:sed patet de elec. licet ea non de præsenti.libr.6.& de hoc 3.dist.in summa.

b Iussus.¶Quia Accur.vbi s.addit,vel prima missio.Dynus illud dictum impugnat,dicēs quòd missio habet se ad iussum per modū executionis:sicut aliud est sententia,& aliud eius executio, ff.de re iud.si cùm nulla.C.de exce.rei iu.l.j.& sæpe alius pronūciat, alius exequitur,ff.de re iud.à diuo.in prin.sicut aliud est iussus,&aliud est missio,& plerunq; fit per alium,vt per inferiora patebit.Cy.in l. cùm proponas.C.de bon.au.iud. pos. ponit quandam diffinitionem decreti,quam dicit fuisse Rof.s. quòd Decretum est detentatio, vel possessio,quæ habetur de iussu iudicis:& dicit hanc reprehendi per Dy.in meis scriptis,quæ habeo duplicata, nec diffinitionē habeo,nec reprehensionem: ipse tamen excusat Rof. per legem Insti.de iu.pers.§.seruitus est constitutio,&c.Fateor tamenRof. de primo decr.in j.col.ver.& sic no.de ea dictione Primum, dixisse,quòd possessio,quæ datur causā rei seruandæ, dicitur primum decretum,quia primum decernitur per iudicē.Sed Cy.ponit diffinitionem talem,quòd decretum est rei regulariter nō permissæ certo casu facta prohibitio,vel permissio: & quomodo prosequitur , ibi vide.Host.vbi s. de diffinitione se non intromisit,sed dixit, quòd primum decretum est, quādo iudex primò decernit aliquem mittendum in possessionem:& quomodo prosequitur ibi vide.Obiicit etiam Dy.de eo,quod dicitur primus iussus:cùm & alius iussus præcedat,s.in multis casibus de cauendo: vt satis j. patebit:vel saltem de comparendo.Necessariò enim cōtumacia ha-

bet

aliàs primum dicatur respectu secundi, vt xiij. quæstion.j.§.quia ergo.ver.nos sumus.& ff.de reb.dub.qui duos.non tamen semp,
2 vt extr.de verb.signi.Ioseph.quia quandoque interponitur† pri
a mum decretum,& non secundum:vt j.dicetur[a].

ADDITIO.

☞bet præcedere missionem:vt lite non contestat. quoniam. §.in aliis. Sol.quo ad missionem,iste est primus,ad quem, vt dixi peruenitur per contumaciam non ꝯparentis, vel non cauentis intra terminum statutum à iudice,de quo statim sequit. Adde,ꝙAlex. in d.§.Iulianus.videtur transire ꝯtra opi.Sali.ad diffinitionem primi decreti:de qua ibi vide.Adde tu,quòd decretum aliud dicitur permissorium,pro futuro actu faciendo:aliud est confirmatoriũ de qb.vide plenè perBal. in l.magis puto.§.non passim.ff.de re.e. qui sub tute.Item an decretum dicatur sententia interlocutia, vide Ab.Sicu.in c.j.in v.col.extr.de re iud.& ibi per nouissimos.
a Dicetur.¶Vide quod dicam §.iam de effectu.in princi.

SVMMARIVM.

1 *Primum decretum quando & qualiter sit interponendum.*
2 *Iudex non præsumitur in scriptis errare,nisi expressè & manifestè appareat.*
3 *Boni iudicis est,lites minuere:& calumniosè petens non est à iudice audiendus nec est malitiis hominum indulgendum.*
4 *Primi decreti forma,quo ad missionẽ in possessionẽ,quæ esse debeat. & n.seq.*
6 *Missus in possessionem per primum decretum conditionale,vel vbi apponitur clausula illa,vt fit communiter,quia & sic cõmuniter loquimur,an possidebit.*
7 *Imperitia iudicantis an possit mutare formam iurisdictionis.*
8 *Summaria causæ cognitio an sit facienda,cùm fit missio in possessionem in actione reali.*
9 *Iudex volens actori reo absente dare possessionem,quomodo se habere debeat.*
10 *Forma banni,in quo ponendus est reus.si non inueniatur de bonis, vnde actori detur possessio,seu tenuta.*
11 *Creditor quiuis,siue purè,siue in diem siue sub conditione aliquid ei debeatur, potest postulare,vt in possessionem mittatur.*

2.§.sequitur. videre,quando & qualiter sit interponendum. Et quidem ante litis cõtestationem
a & post[a].quod dic,vt s.ti.prox.§.sequitur.vers.si verò agitur.& sequen.Non tñ iudex nimium debet festinare ad interponendum primũ decretũ:aliàs daretur restitutio contra eum,ff.de dam.inf. l.si finita.§.si fortè.Sic ergo procedatur. nam reo peremptoriè citato & contumace existente,quia non vult venire,nec satisdare, & actore eius contumaciam incusante,vt C.de iud.properandũ. §.& si quidem.iudex eum debet declarare, & reputare per suam interlocutoriam contumacem.quod dic,vt s.ti.prox.§.sequitur in prin.deinde actore petente se mitti in possessionem rei petitæ propter contumaciam rei,vt extr.de eo q mit.in pos.cau. rei ser. per totum,secundum formam,quam habes.j.in trac.libel.de eo qui mitt.in pos.cau.rei seru.in princ.iudex summatim negotium examinabit,vt in præd.dec.quoniam frequenter.§.quòd si super C.vbi in rem act.l.ij.recipiendo videlicet ab actore calumniæ sacramentum,arg.ff.ad exhi.thesaurus.extr.de resti.spol.literas. de
b elec.cùm dilectus.de quo iam j.dicetur[b]:& si placuerit videndo instrumenta,si extent:quod non obseruamus , vt alterũ tantùm
c recipiet:non autẽ testes,cùm nõ sit lis cõtestata[c].Vin. tamen no. ext.vt lite non cont.tuæ.vnum testem recipi posse.¶ Vtrùm autẽ debeat quis citari,& qualiter priusquam fiat missio, not.plenè secundum Papam.extr.de eo,qui mit.in pos.c.fi.¶Item qualiter formabitur petitio , quando creditor petit possessionem bonorum debitoris non soluentis, vel quando petitur fieri separatio bonorum:dic,vt j.de eo,qui mit.in pos.ver.item creditor.&seq.
1 †¶Post hoc iudex in scriptis,quamuis quidam scripturam non
d exigant[d],interponet ipsum decretum hoc modo:nam præsenti-
e bus partibus[e],vt dicunt quidam,prout no.secundum Papam.extr.de eo qui mit.in pos.cau.rei seru.ca.j.decernet ipsum actorem mittendum esse in possessionem rei petitæ:vt extr.vt lite non cõtest.quoniam.§.in aliis.& de foro compet.Romana.§. contrahẽ
f tes[f].vel etiam alterius pro modo debiti declarati,cùm agitur per sonali actione,vt in præd.c.quoniam.in fi.quæ dic,vt no.s.ti.px. §.nunc nobis.ver.porrò.& seq. vt sic tædio affectus veniat respõsurus,vt ff.vt in possess.lega.l.is cui.§.j.& in præd.§.in aliis.¶Caue at ergo iudex,vt non procedat ad dãdam possessionem ante quã actor summatim declaret debitum in personali,vt in præc. versi. porrò.vel ante quàm doceat summatim de iure suo in reali, vt j.
g versi.sed nunquid iam dictum est g. Item vbi citatus non inueni-
h tur.citandi sunt affines:vt s.de citã.§.sequitur.ver.sed nunquid[h].
2 †¶Sed pone , quòd actor est suspecta persona, nec habet aliqđ publicum instrumentum?Respon. si non videtur , quòd calumniosè petit,idem erit.Nam ita scriptum esse sufficit, licet perouã durum sit,ff.qui,& à quib.ma.li.non prospexit.6.quæstio. 3.scriptum est.Nec præsumendum est,quòd errauerit,nisi expressè appareat,arg.C.ad leg.Iul.repet.l. fin. sed & si actor iurare noluerit,
3 non audietur,C.de iur.cal.l.ij.§.si actor.extr.eo.tit.c.fin.†¶Quid si constat iudici illum nullam causam agendi habere? Dic,nihilo minus missionem procedere in odium latitantis:vel,dic,quòd in certis non est locus coniecturis,ff.de verb.oblig continuus.§.cũ ita.quia boni iudicis est,lites minuere,ff.si cert.pet.quidam.extr. de dol.& contu.finem.Nec est hominum malitiis indulgendum ff.de rei ven.in fundo.extr.de rescrip.sedes.in fin.Item calumniosè petens,non est audiendus:arg.ff.de Carb.edi.l.3.§. causæ. ff.vt in possess.leg.si is,à quo. §.necnõ.C.de proc.eum qui.extr.de poe
4 nis.calumniam.& facit extr.de iud.examinata. † ¶Huius quidẽ
i decreti:seu interlocutorij forma talis erit : FORMA[i].In Dei nomine,Amen.Cùm nos Magister Gul.Durandi Domini PapæCapellanus,&c.Causam, quæ inter A. & B. super hoc vertitur , tali authoritate suscepimus audiendam,&fine debito terminandam demùm ad dicti A.instantiam dictum B.citari fecimus primò. secundò&

ADDITIONES.

a Post.¶Et quandoq; post sententiam,C.qui pot.in pig.hab.l.2.
b Dicetur.¶ver.interposito igitur.ibi videas:& ẽt vide s.ti.j.§. seq tur.vers.porrò.ibi,item quod dicitur.& quod ibi dixi.
c Lis contest. ¶Super principali deponãt sed hoc nõ obstat.qa ad alium finẽ,nõ ad diffinitionẽ deponerent:extr.de test.veniẽs. Itẽ non est imputandum actori,per quẽ nõ stat, quò min[9] ꝯtestatio litis fiat.Nec ad sententiam potest fortè aliter peruenire,nisi per informationem testium.
d Exigant.¶Io.Iac.Bal.in fi.facit ad hoc,quod tenet Dy.vbi s.q.6.ꝙ interponi potest à iudice non sedente pro tribunali. Eius ratio, quia ius non tribuit in possessione,vel proprietate, vt ff.ex qbus cau.in pos.eat.l.cùm legati.& de acquir.pos.l.3.§.vlt. Item reqrit summariam cognitionem,vt C.vbi in rem act. l.2.in fi. vt lite nõ contest.quoniam.§.quòd si super in fi.Et per hec duo coniuncta illud cõcluditur.Sic etiam datur bonorum possessio, quam ius ñ tribuit,ff.quis ord.in bon.pos.seruet.l.ij.§.dies. De secundo verò decreto tenet contrarium.in q.x.per præ.§.dies.& per.l.4.§.si fortè.ff.de damno infect.& l.prætoris.ff.de bo.pos.l.3.§.penul.Ex q bus concludit quòd cognitionem requirit,&quòd ius tribuit:ergo iudice pro tribunali sedente,expediri debet.Sed de his etiã q̃rit,an ab illis possit appellari:&de hoc tenet q.8.etiam,vt s.quod in primo credit,quòd non possit:in secundo quòd possit. Ad primum inducit quod interlocutoria est, & fertur lite non contestata:nec absorbet ius alterius,vt in auth.ei qui iurat.& in l.si finita.§.non autem. & §.item videamus. Item quia regulariter non appellatur,nisi post sententiam,C.quorum ap.non recip. l. ante sententiæ.in 2.q.xiij.Quòd non possit,allegat l.si finita. §. postea autem.& quia est interlocutoria,vt s.tenet contrarium:quia ius alterius absorbet.allegat ff.de minorib.intra vtile.& ff.de app.recip.l.ij.De iure canonico,vbi contumacia in non veniendo non impediat,certum est ab vtraque appellari posse: maximè quia & in reali & in personali satis grauatur,qui patitur missionem,vt ex inferioribus plenè patebit.facit de app. super eo. 2. sed cùm primũ decretũ detur pp ꝯtumaciam, si ꝯtumacia est in non veniendo,vtroque iure videtur quod appellare non possit , per notata & addita s.tit.prox.§.j.& in clem.de dol.& contu. si ante. Si verò contumacia est in non cauendo,putà de damno infecto, de legato vel fideicommisso soluẽdo,& his similib potest Legista sequi dictum Dyni,& Canonistæ in suo foro,quod prædixi:& est simile quod dicam j.§.restat.ante fin. Adde quòd Bar.(cum quo communiter trãseunt Dd.)dicit in d.§.Iulianus.se credere,quòd Speculator non dicat verum:vide ibi per Alex.
e Partib.¶Intelligas,vt s.hoc fieri ẽt reo contumaciter absente,vt est expressum in l.consentaneum.C.quomodo & quando iud.& in dec.qm.§.in aliis.& in ij.seq.Dy.allegat ff.ad Treb.recusare.in prin.& l.ille,à quo.in princ.
f Contrahentes.¶lib.6.
g Dictũ est.¶Hæc allegatio cum toto eo quod sequit, vsq; ad formã fuit additio:& ideo sic loquit:&scias,ꝙ iste ver.caueat.ad literã fuit Rof.vbi de of.iu.rub.đ bo.au.iud.pos.in ver.sed.illud q̃rit.
h Nũquid.¶Quo ad casum de primo & secundo decreto interponẽdis,nõ putat Pet.de Bel.illã citationẽ necessariã.per l. cõsentaneum.C.qño & qñ iud.& iura ibi allegata loquuntur,qñ procedendum est cõtra pupillos,vel minores qñ in eis tractatur de iure speciali:quod facilius denegatur,quã ius commune. Adde, ꝙ Bal.conf.3 5 i.lib.dicit,quòd tutior via est,quòd amici citentur:licet in d.§.Iulianus.communiter teneatur contrarium.
i Forma.¶Rolãdinus materiã tractat pte 9.rubr.de ꝓcessu aduersus reum cõtumacem:formas aũt ponit vltrã ꝓ quatuor chartas.

a eundò,& tertiò,vt die tali[a] in nostra præsentia compareret,respō
surus tali de iure in quæstione præfata: verùm eo per se,vel p res
ponsalem idoneum minimè comparente,nec aliquo eius defen
sioni se offerente,& dicto A. eius cōtumaciam accusante,ipsum
exigente iustitia reputauimus contumacē,& in eius contumaciā
libellum partis alterius recepimus continentiæ talis:Coram vo-
bis,&c.posito toto libelli tenore,subiunge sic:Porrò eodem B.ī
sua contumacia perdurāte,& post ipsum terminum per nos diu
tius expectato,idem A.instanter à nobis petiit, se in rerum peti-
tarum in libello possessionem reduci:& hoc cùm realiter agitur.
Si verò personaliter,dicet sic:petiit se in possessionem bonorum
ipsius pro modo debiti in libello petiti,primò mobilium,si appa
reant:alioquin immobilium,vt j̃.§.prox.rei seruandæ causa indu
ci.Nos igitur recepto priùs ab ipso A.calumniæ iuramento,quo
asseruit vera esse in sua petitione contenta,& se credere ea posse
rationabiliter petere,interloquendo pronunciamus, & decerni
mus dictum A.fore mittendum ob contumaciam dicti B. in pos-
sessionem talis rei in libello petitæ: & hoc cùm reali actum est.Si
verò personali,dicat,in possessionē talis equi,vel iumenti,vel ta
lis pecuniæ:vt si non habet mobilia,dicat,talis fundi,vel domus,
vel talis debiti,quod ei debetur causa rei seruandæ, vel causa cu-
stodiæ,&missum,seu inductum in dicta possessione censura,qua
conuenit,debere defendi,eūdem absentem nihilominus eidem
in expensis legitimis condemnantes:quarum taxationem nobis
in posterum reseruamus.¶Hæc forma probatur in præcedenti-
b bus,& extr.de eo,qui mittitur in possess. causa rei seruandæ.c.j.[b]
Addunt etiam quidam:Et ideò damus talem nuncium, qui eum
mittat in tenutam,seu possessionem rerum ipsarum. Hāc formā
seruamus,& eam communis approbat vsus,& ius:vt extr. de fo-
c ro compet.Romana.§.contrahentes[c].Sed opponitur:nam nil a-
liud est dictum,decerno dictum A.fore mittendum, nisi dicere,
d quòd sit de iure mittendus[d].Præterea per hæc verba potiùs vide
tur sibiipsi legem imponere,& contra se sententiare,quàm con-
tra aduersarium.¶Vnde alij dicunt sic:FORMA.Quia talis legiti
mè citatus à nobis,nō comparuit coram nobis: vel,quia talis no
luit tali delegato eidem relicto satisdare:vel noluit de damno in
fecto cauere:ideò te mittimus in possessionem bonorum eius &
talem nuncium damus,qui eum mittat in possessionem,vel tenu
e tam.Lata fuit hæc sentētia loco & die tali,&c.Sed certè[e] hæc sen
tentia est falsa & inutilis:& primò in eo,quod dicit Mittimus,cū
actualiter non mittat,ar.extr.de causa poss.& prop.cùm ecclesia.
prope fin.nisi intelligas,id est,mitti iubemus,vt ff.de rei vend.is,
à quo.Item si ipse mittit,quare dat ad hoc nuncium,vel executo
rem?Item quomodo potest mittere in possessionem rei per de-
cem milliaria fortè distantis?Non enim constituitur illud præto
rium pignus:nec possessio: seu tenuta acquiritur ante quàm in
possessionem ventum sit,vt ff.de pign.ac.non mirum.& ideò alij
5 vt Inn.Papa iiij.dicūt,ꝙ sic dicere debet iudex:FORMA.†Decer
no,vel constituo,vel iubeo, te esse verum possessorem talis rei,
causa custodiæ:& postmodum debet actorem mittere actualiter
in corporalem eiusdem rei possessionem per suos executores.
f Sed & si non mittatur[f],ex hoc decreto illud consequitur: qa ela-
pso termino verus efficitur possessor, ac si possideret, vt j̃.§.iam
de effectu. ver.sunt & alia.vel etiam sic dicet, Iubeo tali absenti
& contumaci:vel,condemno ipsum vt A.recipiat,secum in pos-
sessionem talis rei custodię causa.sed prima forma magis frequē
tatur.Sed non videtur in prædictis formis bene dici Causa rei ser
uandæ,vel causa custodiæ,vbi reali agitur actione,cum tunc mis
sus possideat:vt j̃.§.iam de effectu.ver.si verò.& sequen.Vnde,se
g cundum Rofre.[g] debet dici simpliciter, Decerno te mittendum
in possessionem rei petitæ:nec debet adiici,causa rei seruandę,vel
6 causa custodiæ.†¶Sed quid si apponatur,vt fit communiter:qa
& sic communiter loquimur:vt s̃.& j̃.patet in pluribus locis, li-
cet impropriè?Respon.videtur, quòd tunc missus non posside-
bit.nam iudex quod potuit,s.dare possessionem,noluit: quia di-
cit,causa rei seruandæ,vel custodiæ:& quod noluit, s.quòd mis-
sus in reali,custodire,tantùm non potuit:cùm missus in reali pos
h sideat,vt dixi [h] extr.de offi.deleg.cum super.C.si quis alteri,vel si
bi.multum.Sed dic,quòd imò possidet.nam ex quo dixit, mitto,
vel decerno te esse in possessionem mittendum,ex quo ventum
est in possessionem,possidet iste missus: vt in præd. l. non est mi-
rum.Licet ergo prædicta obiiciat,non vitiant quæ præcedunt,li
cet superabundent,ff.de reg.iu.non solent.& ff.de verb.obl.quę
extrinsecus. nec vtile per inutile vitiabitur, C.dę transactio.si ex
falsis.xij.q.2.si quos.ext.de elec.illa nec imperitia iudicantis mu
tare potuit formam iurisdictionis,ff.famil.ercisc.si filia. nec for-
mam antiquitùs institutam,ar.ff.de admin.tu.quidam decedens.
7 †¶Quid si hoc fuit petitum & iudex secutus petitionem,ita pro
nunciauit?Respon.tunc imputet sibi,quj fatuè petiit:extr.de iud.
examinata.In actione autem personali locum habent verba ista,

Causa custodiæ, & etiam Causa rei seruandæ, vt tædio affectus,
&c.vt infrà.§.iam de.versicul.sed quæ est,& sonant hæc,causa rei
seruandę,quasi dicat,vt serues rem,nec deiiciatur de possessione,
qui primò possidebat,ff.de dam.infec.si finita.§.Iulianus. sed ser-
ues & custodias eam, vt facias tædium missionem passo. Alii ex-
i ponunt[i] causa rei seruādæ,& causa custodiæ:quia missus per hoc
sibi conseruat ius suum.Nam ex hac missione habet interdictum
8 ne vis fiat ei,&c.& sic quodammodo rē suam conseruat.†¶Sed
nunquid præcedat summaria causæ cognitio, cùm fit missio in a
ctione reali?Resp.non videtur:quia in decre.quoniam.§.in aliis.
vbi tractat de reali non fit mentio de huiusmodi cognitione:qđ
fecisset,si eam adhiberi voluisset,vt extr.de dec.ad audientiam.&
quia non exprimit,nec nos supplere debemus,ij.q.v.consuluisti.
Itē dicēdo ibi in §.ꝗsi sup,ꝙ cū lis ē quasi ꝯtestata,debet interue-
nire:per consequens in alio.f.in casu illius §.in aliis.videtur nega
re:extr.de præsumpt.nonne.Respond.dominus Accu.interroga
tus dicit,quòd debet præcedere.constat enim, quod in persona-
li debet præcedere:vt C.de bon.aucto.iudic.possi.auth.ei qui iu-
rat.ergo multò fortiùs in reali,in qua maius preiudicium gn̄atur
reo,quàm in personali: quia in reali expellitur de possessione tē-
pore missionis:in personali non, vt j̃. §.iam de effectu. in princi-
pio.Nec obstat,quòd in prædicto §.in aliis.hoc non dicitur: quia
nec etiam ibi in §.si autem.vbi agitur de personali,hoc dicitur:&
tamen per prædictam authenticam suppletur. vnde & eodem
modo debet §.in aliis. suppleri. Non enim omnes articuli pos-
sunt in legibus comprehendi,ff.de legi.non possunt.& in hoc e-
tiam cōcordat Rof.dicens,quòd actor necesse habet summatim
docere de iure suo,quòd ad eum pertineat res iure dominij, vel
quasi:vel quòd habeat ius in re,quia creditor, C.vbi in rem act.l.
k 2.[k]Dominus Odofr.verò requisitus respondit contrà, quia per
huiusmodi missionem modicum præiudicium paratur aduersa-
rio:cum recuperare possit possessionem intra annum:sed in §.ꝙ
si superstit.maius præiudicium:quia per talem missionem amittit
possessionem,vt s̃.titulo prox.§.sequitur ver.si autem lis est qua
l si.dictum Ac.magis placet,vt s̃.eo.§.in princi.[l]Quid si iudex.non
vocato reo,dat actori possessionem? de hoc j̃. §. iam de effectu.
9 ver.sed quid si iudex.†¶Interposito igitur tali decreto, siue in
reali,siue in personali,citabitur de gratia absens iterum per nun-
cium,vt veniat defensurus possessionem seu tenutam ex interlo
cutoria dandam corporaliter actori, cuius nuncij relatio sic scri-
betur:
¶FORMA. Titius cursor talis curiæ Narbonen. retulit se inue-
nisse & citasse B. vt hodie veniat coram tali iudice, defensurus
possessionem, seu tenutam corporaliter dandam A.ex decreto,
seu ex interlocutoria lata cōtra eum:alioquin dabitur ipsa tenu-
ta in bonis eius, iuxta formam interpositi decreti:quo facto
aut B.

ADDITIONES.

a Die tali.¶Meliùs diceret,vt certis dieb.elapsis,ne triplex citatio
restringatur ad vnam diem.
b c.j.¶Et ibi post Inno.scripsi mentem horum quæ sequuntur vs-
que ibi,sed non videtur.
c Contrahentes.¶libro 6.
d Mittendus.¶Ad hāc obiectionem respōdetur per dec.super eo.
de off.dele.& per clem.de rescri.auditor.de iureiu.Romani. post
ver.præfatis igitur.
e Sed certè.¶Quæ sequuntur,fuerunt etiam verba Rof.vbi de in-
terdictis,rub.ne vis fiat ei,qui in posses.mit.ante fin.
f Mittatur.¶Si dicas in casu dec.ꝯtingit. bene procedit. Hoc dico,
quia decretū iudicis non facit aliquē possessorē,nisi re ipsa in pos
sessionē veniat:vt bn̄ patet ff.de dā.īfec.l.cū postulassē.in fi.j.res.
g Secundum Rof.¶Cuius fuit hoc dictum,& ver.qui sequitur.tit.
de bon.aut.iud.possi.vltra med.& vbi s̃.
h Vt dixi.¶Multum habet molestum Rof. illud dictū, quòd non
possideat,potissimè coniunctū cum opinione, quòd in realibus
nō sit necessarium secundum decretum:vide j̃.§.videndum.in fi.
vbi plenè dicam.Instat autem Rof.quomodo iudex, vel eius nū
cius possessionem,quā n̄ habet,tradere possunt:&hoc facit in ti.
de bon.aut.iud.pos.i vl.col.ver.item quæritur.Solutionem vide
no.ff.de reg.iu.nemo plus.& eo.ti.nemo potest.lib.6.
i Exponunt.¶secundum Rofr.
k l. 2.¶Et in his verbis suis continuauit ipse ver.caueat ergo, qui
est.s̃.e.§.vl.in prin.& ibi dixi,vbi sunt hæc eius verba.
l In prin.¶Et mihi placet per rationem,quam dixi in præ. §. quòd
si super.in dec.quoniam.super gl.sic,C.s.quia per id contingeret
sine aliqua sui iuris cognitiōe, per lapsum anni fieri possessorem
incommutabilem:& sic concludit contra Odo.diuersitatis ratio
quam allegat.

aut B. absens venlet, aut non: si venerit, retractabitur sententia, & satisfaciet de expensis, & satisdabit de lite suscipienda, vt dicetur j. de satisda. §. dicto ver. porrò & infrà eo. §. iam de effectu. ver. vl. & ipse B. iurabit de calumnia, & non A. qui iurauit tempore missionis, vt iam dictum est. Quod intellige, prout no. in præ. decre. quoniam frequenter. §. quòd si super. in gl. sic C. vbi in rem actio.
a &c.[a] & deinde ordinario iudicio procedat. Si autem non venerit dabitur ad iussum iudicis possessio, seu tenuta bonorum ipsi A. p executorem: vt s. titu. prox. §. sequitur. pleniùs est discussum. De qua missione consulo, quòd fiat publicum instrumentum, vel saltem nuncij relatio sic scribatur:

¶FORMA. Titius nuncius talis curiæ Narbonen. retulit die tali, se de mandato talis iudicis exequendo interlocutoriam ab ipso latam, dedisse A. possessionem corporalem, seu tenutam in j scriptis bonis B. videlicet de tali & tali re. Porrò veniens intra annũ recuperare poterit harum rerum possessionem, præstita satisda-
b tione de iudicio sisti, & restitutis expensis[b]. Post annum verò nõ audietur super possessionem, sed tantùm super proprietate: vt in præ. §. sequitur. & in præ. ver. vlt. & hæc satisdatio pręstanda est aduersario, si præsens sit alioquin coram iudice, vel publicis personis, extr. de eo, qui mit. in possess. capit. 1. & de offi. ordin. pastoralis. 3. quæstio. 3. §. spacium. Si verò non sit, qui recipiat, non imputatur ei, argumen. ff. de leg. 1. si fundum extrà de appellatio. ex ratione. extrà de eo, qui mit. in posses. cùm sicut. Formam huius satisdationis vide infrà de satisdat. §. dicto. ver. porrò. Si verò nũcius ipse nil de bonis B. absentis inuenerit, referat hoc iudici, cui⁹ relatio sic scribatur.

¶FORMA. Titius nuncius talis curiæ Narbonen. retulit die tali, quòd cùm de mandato talis iudicis, exequendo interlocutoriam ab ipso iudice latam, iussisset dare tenutam A. in bonis B. & diligenter inquisitionem fecisset in contrata inter vicinos & notos ipsius B. & nihil de bonis eius inuenit, de quo tenutam prædictam, seu possessionem dare posset: vnde nihilominus in eadem contrata præconia voce clamauerit, quòd si quis sciret aliquid de bonis ipsius habere, ad tertium diem dicto iudici renunciaturus veniret. Verùm in quibusdam locis post talem nuncij relationem iudex consueuit interloquendo pronunciare, nihil inueniri de bonis absentis, vnde possit possessio, seu tenuta dari: & hoc duplici ratione. Prima est, vt per huiusmodi sententiam appareat diligentem discussionem bonorum extantium factam fuisse: vnde cùm de dictis bonis non inueniatur, poterit actor agere & pe-
c tere bona obligata. Secunda ratio est[c]: quia ex quo non inueniatur de bonis, iudex faciet reo dari bannum: de quo non cancellabitur, donec satisfeciet creditori. Huius autem interlocutoriæ forma talis est:

¶FORMA. In Christi nomine, Amen. Cùm nos talis iudex olim B. per nos citatum legitimè, exigente iustitia reputauissemus cõtumacem, & decreuissemus A. actorem in possessionem talium bonorum eiusdem B. vsque ad quantitatem centum librarum, fore mittendum causa custodiæ: demum volentes benignè agere cum eodem, ipsum iteratò citari per Titium cursorem fecimus, vt possessionem, seu tenutam ex huiusmodi interlocutoria corporaliter dãdam defensurus veniret: eo autem venire non curante, ipsam sententiam exequendo mandauimus ipsum A. in possessionem induci talium bonorum eiusdem B. vel pro mensura debiti declarati per talem executorem. Cumque executor ipse iussisset dictam possessionem corporalem, seu tenutam dare: & facta inquisitione diligenti in ɔ̃ta ipsius B. absentis inter notos & vicinos eius, nihil inuenisset de bonis eius, executor ipse in dicta ɔ̃ta voce pręconia proclamauit, vt si quis de bonis illius quicquã sciret, certo die nobis nunciaturus veniret: nullus tamẽ comparuit, qui de dictis bonis aliquid nunciaret: idcirco interloquendo pronuncio nihil inueniri in bonis & de bonis B. vnde in aliquo dicta tenuta & possessio dari possit: & ideo dicto actori cõtra bo
10 norum possessores integra iura reseruo. Lata fuit, &c. † Hoc aũt scias, quòd in quibusdam locis in Italia, de consuetudine seruat, quòd si non inueniatur de bonis absentis, vnde detur possessio, seu tenuta, reus ipse in banno ponitur ciuitatis: cuius banni forma hæc erit:

¶FORMA. Quia facta diligenti inquisitione non fuit inuẽtum de bonis B. vnde posset A. dari ex primo decreto pro eo prolato possessio, seu tenuta, in quantitate centum librarum, quam ab eo petebat, & quia post dictam inquisitionem, eo legitimè citato, & eius defensione legitimè proclamata non venit ipse, vel alius p eo ad eius defensionem: ideo ex nunc sit in banno communis Viterbij: in quo quidem banno cridatus fuit de mandato talis iudi-
11 cis, tali die, per talem præconem. † ¶Et nota[d], quòd omnes cre-
d ditores, siue purè aliquid eis debeatur, siue in diem, siue sub conditione, possunt postulare, vt in possessionem mittantur: & mittentur in possessionem in omnibus his casibus in quibus constat eos agere posse: vt ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. in possessione. in pri. ff. de iudi. in omnibus. ff. ad l. Aquil. lege. sed hi quibus purè debetur, mittentur in possessionem ad hoc, vt bona vẽdant, ff. ex qui. cau. in pos. ea. si quis creditorem. §. creditori. Alij verò quibus debetur in diem, vel sub conditione, vt non vendant, sed vt posside-
e ant[e], nisi caueant de debito soluendo, die, vel conditione existẽte. sic intelligitur ff. ex qui. cau. in pos. ea. in possessione. respon. j. & l. Fulcinius. §. si in diem. & ad hoc ff. de re iud. in omnibus. Hi autem creditores, si reus non veniat, nec defendatur, & instanter postulant, vt mittantur in possessionem bonorum aduersarij, ad eorum instantiam iudex debet eos possidere iubere: qui iussus dicitur decretum: vt s. §. 1. dictum est. Si autem aliquis compareat, qui defendat, non fit missio in possessionem causa custodiæ, ff. ex quib. cau. in poss. ea: hoc autem. ff. de iudi. rectè. ff. ex qui. cau. ma. in integ. rest. item. §. fi. & l. ergo. extrà de offi. deleg. cap. consultationibus.

ADDITIONES.

a Et cætera. ¶Quæ placet, vt durante actoris instantia, putà quia venit reus ĩtra annum prosecuturus iudicium inchoatum, actor vltrà non iuret: sed secus, cùm post annum reus efficitur actor, vt intra annum facta missione, lite contestata, vel quasi contestata, vt ibi. Sed, quod plus est, Cy. vbi s. sub xj. q. dicit, quòd si rei contumacia interuenit post litem contestatam, & præstitum calumnię iuramentum in summaria cognitione, quæ interuenire debet, secundum l. ij. C. vbi in rem act. & §. quòd si super. ipse actor iterum iurabit de calumnia: quia modò calumniari posset, ff. de dam. infect. l. qui bona. §. si quis stipulaturus. Non obstat C. de iur. cal. l. 2. & auth. hoc sacramẽtum. quia, vt dicit, hæc est noua instãtia, qua ex nobili iudicis officio petitur fieri missio: de quo j. §. pen. in fi. Adde, quòd hanc additionem sequitur Alexand. in d. §. Iulianus. in x. col.

b Expensis. ¶Quòd iudex intra annum cogere possit passum missionem in reali, intelligo, vt possessiõem recuperet: scripsi de eo, qui mit. in possess. super rub. lib. 6. Et intellige, secundum istos, ꝙ cogere potest talis, quòd reo non parente, cõstituet actorem intra annum possessorem incommutabilem. Et hanc opi. ponit Simon. in l. consentaneum. C. quo. & quand. pro qua alle. ff. de dã. ĩfec. l. à quo. de no. oper. nun. si priùs. Ipse autem dicit, se nunquã id legisse, & quòd de necessitate iudex & actor habent expectare per annum: per l. si quis emptionis. in fi. C. de præscr. 30. an. & per dec. quoniam. §. in aliis. & hoc placet: facit de reg. iu. indultum. in fi. lib. 6. Fateor tamen, quòd requirere posset super hoc reum, sed pœnam illam non posset imponere, quæ nullo iure conceditur. Et per hoc respondetur ad id, quod ibi allegaui de dec. licet canõ & eius gl. Item super præ. rub. inuenies, si reus, contra quem agebatur, super tribus, propter contumaciam passus est missionem, & demũ transegit de duobus, quòd non sufficit ei soluere expensas pro rata illius tertiæ, de qua non fuit transactum, nisi de expẽsis transactum fuisset.

c Ratio est. ¶Proximam rationem respicit prima forma, sequens hanc secundam.

d Et no. ¶secundum Iac. Bal. in ver. est notandum.

e Possideant. ¶Hoc est, quod dixit Ros. hoc tit. vltra prin. quòd in his non datur secundum decretum, quia sola spes est indebitum iri: de hoc j. §. videndum. ver. quod autem.

SVMMARIVM.

1 *Primum decretum in quibus rebus, vel actionibus interponatur.*
Cùm agitur actione personali, primò mittendus est actor in possessionem mobilium, si quæ sint: alioquin immobilium: tertiò etiam nominum.
2 *Reo res mobiles, vel immobiles non habente, sed tantum nomina, vel actiones contra suos debitores, quomodo fiet missio in possessionem.*
3 *Nomina, & alia incorporalia, & spiritualia, & temporalia non possidentur.*
4 *Petens mitti in possessionem pro mensura debiti declarati, si nil inuenitur de bonis illius, apud quem petit missionem, sed illa per alium possidentur, an sit in illorum possessionem mittendus.*
5 *Probatio de possessione contra non restituentem, qualiter fieri debeat.*
6 *Restituere si quis nolit, & velit incontinenti de iure suo docere, dicens ad impediendam restitutianem, dolo petis, quod incontinenti restiturus es, an sit audiendus.*
7 *Actio in factum ex edicto, Ne vis fiat, &c. an sit danda contra eum, qui negat rem fore debitoris ipsius.*
8 *Reo tantùm vsumfructum habente, qualiter sit reo subueniendum.*
9 *Reo non habente nisi reditus, vel beneficium ecclesiæ, possunt reditus assignari in causa pignoris.*
10 *Missio in possessionem an possit fieri contra pupillos, adolescentes vel absentes*

Reipublicæ causa,in bonis eorum.

11 *Curatorem habens,non potest sine illo stare in iudicio,nec tenet sententia contra eum lata:sed bene pro eo.*

12 *Reo agente per procuratorem,qui contumax est,fiet missio in possessionem ipsius rei petitæ.*

13 *Missus in possessionẽ ex primo decreto,an vtetur bonis illis,vel fructib.in quorum possessionem missus est.*

14 *Contumacia nimia quæ dicatur.*

Missio in possessionem quibus casibus propter contumaciam non fiat,sed propter fauorem.

15 *Res non videtur restitui,nisi & fructus restituantur.*

16 *Detinens rem ecclesiæ,qualitercunque detineat,semper debet conueniri,quantumcunque nominet,vel exhibeat dominum,vel actorem suum.*

17 *Missus in possessionem quo casu efficiatur verus possessor.*

18 *Depositarius dicitur is,qui nomine possidet alieno.*

Commodatarius,colonus,aut inquilinus,qui dicantur:& in eorum bonorum possessionem qualiter fiat missio.

19 *Contumacia coloni an præiudicare debeat domino.*

20 *Nominans,nominato non veniente,si velit petere missionem in possessionem,& iudicium rei vendicationis suscipere,an sit audiendus.*

21 *Emphyteuta,vel feudatarius,aut vir in causa dotis si nominauerint dominum in iudicio,& dominus sit contumax,an ipsis paretur præiudicium.*

22 *Feudatario,vel emphyteutæ rei vendicatione conuento,si dominus velit iudicium suo nomine subire,agens verò non vult,quid iuris.*

23 *Actor si nolit conuenire dominum ratione ciuilis possessionis,quam habet,sed feudatarium ratione naturalis,dominus autem vult iudicium suscipere,an sit audiendus.*

24 *Feudatario,vel emphyteuta sub iudicio seculari conuento,si dominus existens clericus velit vt defensor tale iudicium suscipere,an sit admittendus.*

25 *Syndicus alicuius capituli,veniens ad defensionem feudatarij,vel emphyteutæ an & qualiter sit admittendus.*

26 *Hæreditate petita ex testamento,vel ab intestato,fieri potest missio in possessionem totorum bonorum.*

27 *In actione præiudiciali,si vocatus non venerit,quibus modis debeat iudex occurrere.*

Pater non est præsumendus filium odire.

28 *Agens contra libertum pro operis præstandis,vel non præstitis,potest mitti in possessionem bonorum eius,pro æstimatione operarum.*

29 *Agens iudicio noxali,quo pacto,& qualiter possit mitti in possessionem bonorum rei.*

30 *Vbi agitur confessoria pro vsufructu,vel alijs seruitutibus personalibus turbatis,an & quomodo fiet missio in possessionem bonorum illius,contra quem agitur.*

31 *Agens pro personalibus præstationibus,putà fructuum,&c.an sit mittendus in possessionem rerum ipsius debitoris,pro rata interesse sui.*

32 *Missio in possessionem an & quomodo sit facienda,vbi agitur interdicto de itinere actuque priuato,eundo,vel de aqua quotidiana & æstiua.*

33 *Missio in possessionem qualiter sit facienda,vbi petitur vt caueatur de euictione in duplum.*

34 *Vbi agitur ad exhibendum aliquã rem,vel scripturam,fieri debet missio in possessionem iuxta æstimationem interesse.*

35 *Agens contra tutorem,vel alium in dignitate,vel officio constitutũ,vt remoueatur,& is contumaciter abest,quomodo procedere debeat,quo ad missionẽ in possessionem.*

36 *Ad thori separationem si quis agat,& vocatus sit contumax,qualiter sit procedendum.*

37 *Interdicto Vti possidetis si quis agat contra aliquem coram iudice seculari,ille autem contumaciter se absentat,an & qualiter actor mittetur in possessionem rei petitæ.*

38 *Possessio faciliùs perditur,quàm dominium.*

39 *Primum decretum generaliter interponitur,quotiescunque quis non defendit,tam in realibus,quàm in personalibus actionibus.*

40 *Rei plures si nomine alterius rei conueniantur,quorum vnus tantùm sit contumax,an propter illius contumaciam,alijs non vocatis,fiet missio in possessionem.*

41 *Vbi agitur personalibus actionibus pro temporalibus,an fiet missio in possessionem spiritualium pro mensura debiti declarati.*

3. §. Restat videre,in quibus rebus,vel actionibus primũ decretum postuletur,seu interponatur. Sup
a quo not.[a] quòd varijs ex causis fit sæpe missio in bonis alicuius. Quandoque enim fit propter legata:ff.vt in poss.leg. per totum. Quandoque causa damni infecti,l.si finita.§.fi.ff.de acqui.pos.possideri.§.fin.ff.quorum leg.l.j.Quandoque propter contumaciam conuenti in reali,vel personali actione:extra.vt lite non contest. quoniam frequenter.& de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.per totum,& C.de bo.aucto.iud.poss.per totum,C.de præscri.xxx.vel xl.an.si quis emptionis.§.fi.qui omnes non possident,sed detinẽt vt in præ.concor.præterquam in conuento actione reali,in quo est dissensio,an possideat intra annum:quod dic,vt j.§.iam de ef-
1 fectu.† ¶Et scias.quòd cùm agitur personali actione,primò mittetur actor in possessionem mobilium,si extent:alioquin immobilium:tertiò etiam nominum,sicut fit in executione rei iudicatæ
b ff.de re iud.à diuo.extra.vt lite non contest.quoniam.§.fin.in fi.[b] nisi sint serui,& boues aratores,qui non capiuntur,quamdiu alia supersunt,C.quæ res pig.ob.poss.executores.& l.seq.ext.de treu. & pa.c.fin.Arg.tamen contrà,quòd primò fiat missio in immobilibus,C.de his,qui ad eccl.confu.l.fin.§.cùm autem.sed ibi erant
c tantùm immobilia.Baga.tamen & Azo[c] non multum curant de
d hoc ordine[d].† ¶Quid ergo,si reus non habet res mobiles,vel im
2 mobiles,sed habet tantùm nomina,vel actiones contra suos debitores:quæritur,qualiter fiat missio in possessionem in omnib[9]
e actionibus? Dic[e],ꝙ iudex vocabit debitores:& si confiteantur se debitores ipsius conuenti,vt C.quãdo fisc.vel priu.l.ij.interdicet eis,ne soluant creditori sine eius licentia:& quòd respondeant isti,qui agit:& sic prouidet actori,vt habeat,in quo missio fiat.&est simile extrà vt lit.pen.c.j.in fin.& habebit actor hæc nomina sibi
3 obligata ex tali iudicis auctoritate.† Licet nomina & alia incorporalia,spiritualia & temporalia non possideantur,vt ff.de acqu. re.do.l.seruus.§.incorporales.extra.vt lit.pen.c.j.cum suis cõcor. extra.de renun.cùm inter P.de fo.comp.conquestus.&est arg.ad hoc C.de præ.pig.l.j.& ij.& in præ.l.à diuo.§.sic quoq;.super quo dic,vt not.Papa extra.de eo,qui mit.in poss.c.j.Si verò debitores
f diffiteantur,non fiet missio in nominibus[f]:sed curator dabitur bonis,qui exigat debita,ff.de cur.bo.dan.l.ij.ff.de Car.edi.sed & si is. §.j.Tamen si hoc malitiosè negent,fit contra eos missio in nominibus,ff.ad l.Cor.de fal.l.ij.& hoc iudicis arbitrio relinquitur,ff. de iud.non quicquid.& vide infrà §.videndum.ver.sed quid si re-
4 us.&seq.† ¶Quid si apud eum,in cuius bonis peto missionẽ pro mensura debiti declarati,nil inuenitur de ipsius bonis,sed illa per alium possidentur:nunquid sum in illorum possessione mitten-
g dus[g]?&si mittar,nũq̃d possum illa iure pignoris retinere,illo pos sessore perẽte ea sibi restit.vl ne ĩ illis dẽat inq̃etari,cũ ñ fuerit ci-
h tat[9],& dicat se paratũ r̃ndere d' iure,restituta sibi pri[9] possessiõe?[h] Et vide

ADDITIONES.

a Super quo no.¶Secundum Roff.cuius fuit hoc prin.ti.de actiõe in factum,quæ datur contra missum,super damnis & fructibus. Adde tu,quòd primum & secundum decretum interponi potest in iuribus inseparabilibus à persona,& in obligatione facti,propter inopiam debitoris,gl.Bar.&Bal.in l.pro hærede.§.j.in fin.ff.de acqui.hær.

b In fine.¶Istud posuit Ia.j̃.sed auctor meliùs locauit hic.

c Et Azo.¶Ia.Bald.dixit,quòd Azo non tractat de ordine:& verũ est in summa,de bo.aucto.iud.pos.Tene,quod dixi in dec.quoniam.§.quòd si.super gl.hoc ordine.

d Ordine.¶Quid si agitur contra vniuersitatem personali actione & nihil habet in bonis,nisi forum,vias publicas,fontes,&similia: dicam infrà de sen.excom.§.sequitur.super ver.quòd si vniuersi.

e Dic.¶secundum Ia.præ.cuius fuit iste ver.&huic continuus erat ver.quid,si reus.hic,sicut in Iac.interposita fuit additio.

f Nominibus.¶Facit,quod no.Cy.C.quando fis.vel pri.l.ij.

g Mittendus.¶Vide quod no.j̃.§.nũc videam[9].in fi.an scilicet reus p̃sens cogat̃ iudicare,Adde an sm decretũ impediat̃ p ius tertii ꝯditionale?vide Bal.ĩ l.peto.§.p̃diũ.ĩ fi.ff.de leg.2.ꝙ nõ:& hoc magis facit ad rubricam seq.de secundo decreto.

h Possessione.¶Est sciendum,quòd dominus meus in legib.disputauit quæstionem,quæ incipit,quæritur,an primum qua quæsiuit,an primũ decretum ꝑcedat contra reum in re,cui[9] ipse habet dominiũ,sed ali[9] ẽ possessor:& an ipse possessor veniẽs obtinere possit illud reuocari,solã possessiõe ꝓbado.In prima tenuit,valere primũ decretũ ĩ re tali,&ꝙ ꝑ illud parabit̃ via ad sm:ex quo so decreto acq̃rit̃ dominiũ sine possessiõe ei[9].Ratio,q̃a aliter creditori cõsuli ñ posset ꝯ debitorẽ,qui nõ habet nisi tale dominiũ. Itẽ ꝯstat,ꝙ nuda proprietas p̃t obligari ex ꝯuentiõe,ff.de pig.act. si ꝯuenerit.§.si nuda.Ergo & in ea pign[9] p̃toriũ constitui põt.Nã in vicẽ ꝯuentæ obligationi succedit decretũ iudicis,C.si causa iudi.pig.capt.sit,l.j.Item ex contractu sine possessione dominium q̃rit,q̃n ver[9] dñs rẽ penes aliũ cõstitutã vẽdit,&ĩ rẽ inducit emptorẽ.ff.de fun.dot.si fundũ.Sic ex secundo decreto acq̃rit̃ dominiũ sine possessione,q̃d habebat debitor cõtumax:sed possessionẽ ille nõ habebat.illo enim iure vtitur missus,quo is,ꝯ quem facta est missio,ff.de dam.infec.si finita.§.si de vectigalibus.Fatetur tamẽ,quòd per missionem ex primo decreto creditor nõ sit possessor.Nec mirũ:quia ẽt si possideret,debitor,sic esset:acq̃rit̃ ergo misso pign[9] p̃toriũ:& parat̃ sibi via ad secundum decretũ:per q̃d ẽt,cùm dabitur contra debitorem non possidentem,non auferetur possessio tertiò possidẽti:sed creditor miss[9] ex dominio q̃sito vendicab

Et videtur, quòd sum in bonorum illorum possessione mittendus, vt ff. de re iud. à diuo. §. si super. & §. seq. & §. fi. C. de his, qui ad ecc. confu. præsenti. §. j. & §. pe. præsertim si de pignore controuersia non sit. Ar. contrà, non debere capi bona illa, nō seruato iuris ordine, de quo habetur in auth. de fideiuss. §. sed neque. quod si factum sit, & ille velit respondere de iure, videtur restituendus ad commodum possessionis, qua nō debuit priuari, ff. de re iud. si cū nulla. & C. si per vim, vel al. mod. l. fi. etiam si sit violētus possessor vt extrà de resti. spol. in literis. & iij. q. j. §. pater. ff. de vi & vi arm. l. j. §. qui à me. ad idem ij. q. vj. argumenta. & q. j. notum. & quòd sit restituendus, & postea causa tractanda prius quàm de exceptione cognoscatur, facit C. locati, l. si quis conductionis. ff. quorum leg. l. j. §. j. C. de donat. inter vir. & vxor. si maritus. C. de rei vx. act. §. j. Possessio enim mihi dari debuit, alterius iure saluo, extr. de re iu-
5 di. quamuis. †¶Sed qualiter probabit ille de sua possessione, me non restituente? Dicunt quidam, quòd summatim, id est, per iuramentum, ff. ad exhib. thesaurus. Alii contra dicentes, quòd præ. l. loquitur in iuramento calumniæ, non in iuramento, quod est loco probationis: alioquin inueniretur actor & testis in causa sua, ꝯ leges, C. de testib. omnibus. iiij. q. iij. §. item in criminali. versi. item nullus. In hoc autem erit summaria, quia procedetur lite non cō
a testata[a]: & poterit probare de possessione per vnum testem, vel per priuatam scripturam, secundum ea, quæ not. suprà de officio
b om. iud. §. postremo, versi. iij. [b]†¶Quid si ego nolens restituere,
6 volo incontinenti de iure meo docere[c], dicēs ad impediendum
c restitutionem, dolo petis, quòd incontinenti restiturus es: nunquid sum audiendus? Respon. fortè sic, arg. ff. ad exhib. l. ij. §. ibidē. ff. vt in posses. le. si is qui. ext. de restit. spo. literas. & arg. in præ. §. si super. ibi, si cognouerit eius fuisse, &c. & facit C. de leg. creditor. & C. de edic. di. Adri. tol. l. fin. Vel dic contrà: cùm non sit iuris or
7 do in possessione seruatus, vt suprà. †¶Quid si ille negat rem fore debitoris illius, vel putat possessionem esse suam, vel sibi obligatam? Dicunt quidam, non dari contra eum actionem in factū ex edicto, ne vis fiat ei, qui in posses. &c. si supinè me missum non admittit, ff. ne vis fiat ei, qui in posses. leg. j. §. si quis ideo. Sed nunquid ipse habebit probare suam, vel se ius in ea habere? Respon. sic: si se ad hoc obliget, ff. de probat. circa. Imputet enim sibi, qui se ad hoc adstrinxit: quia sufficiebat ei probare se tempore missionis possidere. Sed contrà in præ. §. si super. ibi, putauerit admittendam, quasi eius sit. Sed dic, quòd præsumitur eius esse, nisi contrà probetur, C. de rei vendic. l. fin. & arg. in præd. §. si quis ideo. Quid si filiusfamiliàs vocatus in causa, in qua exigitur consensus patris, contumax sit: nunquid fiet missio in possessionem, & in qui-
8 bus rebus? De hoc suprà de actore, vers. sed ecce. & seq. †¶Quid
d si[d] reus non habuit nisi vsumfructum in aliquibus prædiis, qualiter subuenitur actori, seu creditori? Dic, quòd iudex iubebit eum quasi detinere prędia, vsusfructus gratia: & hic missus habebit simplicem custodiam: vsufructuari⁹ autem habebit illam naturalem possessionem, quam semper habuit, ff. de acquir. pos. naturaliter. Et idem in vasallo reo, seu debitore & feudatario, & similibus dici potest, ff. de pignor. l. si is qui vsufructu. & l. obligatione generali. Potest enim creditor mitti in possessionem feudi, vt percipiat
e fructus, possidente tamen vasallo, & non extraneo[e]: vt ff. de leg. ij. peto. §. prædium. ff. de dam. infec. si finita. §. si de vectigalibus. & arg. ff. de bo. auct. iud. possi. in venditione. Sed quid faciet domin⁹ feudi? Dic, quòd semper remanet vasallus: vnde domino seruiet, arg. extr. de feud. cap. j. Et idem iuris est in superficiariis & vectigalibus, ff. de dam. infect. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de vectigal. & com. l. vectigalia. extrà de sequest. c. penul. & fin. & iunge, quod
9 est infrà §. videndum. versic. quid si reus. & seq. †¶Quid si reus non habet nisi reditus, vel beneficium ecclesiæ, putà præbendam
f Respond.[f] possunt reditus assignari in causa pignoris: vt dixi in nominibus vel actionibus, ff. de re iudic. in commodis. C. de exec. rei iudic. stipendia. extrà de fideiussor. constitutis. & c. peruenit. in fi. extrà de appellat. pastoralis. in fin. xxxij. dist. præter hoc. Arg. contrà, C. quæ res pign. ob. pos. l. spem eorum. SOL. In pœnam debitoris si non habet vnde soluat, fructus dantur ad tempus: vt in p̄d. concord. Pignorari autem res, vel fructus non debent, vt in con-
g trario: & extrà de pignor. c. j. & ii.[g] Sed & cùm agitur super ecclesia, tanquam de proprietate, fit missio in ea, vt dixi suprà titulo
10 proximo, §. pen. ver. illud autem. †¶ Sed pone, quòd pupilli, vel adolescentes, vel absentes, Reipublicæ causa absunt: nunquid fiet missio in possessionem cōtra eos in bonis eorum? Respon. sic, si non defendantur, ff. ex quib. causis in possessionem eat. l. iij. & l. in possessione. §. cùm dicitur. C. de restit. mil. l. ignorare. Bona tñ
h non vendentur, ff. de priuileg. credit. eum qui[h]. Pupillus etiam a-
i letur ex illis bonis ad tempora pubertatis, vt eodem tit.[i] l. fin. Hic ergo distingue: nam minor cōuentus, aut est infans, aut maior infante. Si infans, nō potest esse in iudicio, quia parum distat à furioso: vt instit. de inuti. stipul. §. quod dixit. Si maior infante, citari potest, & esse in iudicio tutoris auctoritate, vt ff. de admin. tut. l. j. §.
11 primo, secundo, & tertio. †¶Quid si maior sit aliàs? Respondeo, si habet curatorem, idem est, quod in pupillo. nam si habet curatorem, non potest esse in iudicio sine illo. Et si feratur sententia, non valebit ꝯ eum: sed pro eo. sic: suprà de actore, in princip. vers. porrò. Primò ergo citādus est tutor, vel curator, si habet: alioqn amici & ꝯsanguinei, l. iij. in prin. versi. non defendi. ff. quib. ex cau. in posses. eat. Quid si non reperiantur? Respondeo, tunc fiet mis-
k sio, ff. ex quibus causis in possessionem eatur, l. hæc autem. §. ij[k].
12 †¶Quid

ADDITIONES.

☞ vendicabit rem à possessore, qui possessionem suam poterit tueri. Non obstat ff. de reg. iur. à diuo Pio. §. si super reb⁹. vbi super rebus pignori captis de proprietate fiebat controuersia. Nam, vt ibi not. in j. glo. etiam de possessione fieri potest. ad superiùs dicta inducit eandem l. §. sit quoque. Vbi igitur certum est, dominium fuisse debitoris, propter controuersiam possessionis non dimittet missus pignora: aliàs, vt in prin. dixi, non esset consultum creditori contra debitorem habentem solum rei dominium sine possessione. Valuit ergo primum decretum, quo ad duo suprà dicta: & ex quo interuenit traditio in secundo, licet nō possideat, rei vendicationem, vel Publicianam poterit intentare. Adde, vt per Bar. & nouissimos, in d. l. si finita. §. si de vectigalibus.

a Lite nō cōtest. ¶Vide infrà de libel. cō. §. fi. ver. hoc aūt notandū.

b Vers. tertio. ¶suprà titul. proximo, §. sequitur. versi. porrò. circa med.

c Docere. ¶Non intelligas, id est, de debito: quia illud solum non sufficeret: sed vult probare, fuisse & esse rem debitoris.

d Quid si. ¶Reassumit verba Iacob.

e Extraneo. ¶Vnde si vasallus infeudasset feudum, nō ponetur tūc creditor in possessionem fructuum: quia illi nūquam fuerunt sui, ff. de pigno. l. i. §. cùm prædium. & l. Paulus.

f Respon. ¶Secundum Iac.

g C. i. & ii. ¶Et ibi no. in glo. pe.

h Qui. ¶Secundum Iaco.

i Eodem tit. ¶scilicet de priuileg. credit.

k §. ij. ¶& j. respon. & l. 2. §. fin. & l. 3. §. si verò. & §. contractum. Sed ad intellectum huius ver. & præced. & eius, quod not. s. tit. proxi. in fi. & j. de sen. exc. §. sequitur. versi. sed pone, lite contestata. & s. de actore. in princ. quæro, si minor 25. citatus non venit, & ob id agens missus est in possessionem rei petitæ, vel bonorum ipsius, in personali, veniens vult recuperare possessionem, missus petit expensas, quas minor dicit se non debere, cùm processus ꝯ eum factus sine curatore, non tenuerit, potissimè s. scripta forma non seruata: quæritur, quid iuris? Respon. quatuor opi. circa hoc haberi. Prima, ꝙ non teneatur minor ad expensas: quia iura de hoc loquentia indistinctè loquuntur, C. de iud. sancimus. de bonis auct. iud. possid. cùm proponas. & auth. & qui iurat. vt lite non contest. quoniam. §. in aliis. Cùm ergo non distinguant inter maiorem & minorem, ergo nec iudex distinguet, ff. de offic. præf. l. 3. de Publicia. de pretio. Nam si iura de maioribus tantùm intellexissent, id expressissent. extrà, de decimis. ad audientiam. facit ff. de alea. l. j. §. quod autem. Item frustratorium aliàs esset legis auxilium de accipienda tenuta contra minorem, vt in legibus in princip. allegatis: nec debet actor à lege decipi, C. de his, qui ven. æta. impet. l. j. nec iudicium fieri delusorium, ff. de iudi. si prætor. ff. de electio. commissa. s. porrò. libr. 6. Secunda opinio est contraria, vt non teneatur. expedit enim minori, litibus & sumptibus non vexari. ff. de minor. l. minoribus. Item & si quasi contumax condemnetur, restituitur, eodem titulo. l. minori. & sic quasi contumax. Tertia fuit Vbert. de Bobio, qui dat prærogatiuam minori plus quàm maiori, si veniant ipsi intra annum, vel post: dicens, quòd veniens maior intra annum, recuperat possessionem, & restituit expensas: minor verò recuperat non solutis expensis: si veniat post annum, maior non recuperat possessionem etiam restitutis expensis, minor recuperat, sed restituit expensas: & sic intelligitur l. si quis emptionis. C. de præscript. 30. vel 40. annorum. Ex contrario sequeretur, quòd non esset melior conditio minoris, quàm maioris: quod esse non debet, cùm eius beneficium debeat aliquid operari, sicut & priuilegium, testamentum, & verba. ff. ad municip. l. 1. ff. de legat. 2. l. si quando. de vsur. l. si stipulatus. de priuileg. si papa. §. 2. ad fin. libr. 6. Quarta fuit opinio Iac. de Are. distinguentis, aut minor tempore datæ tenutæ non habebat tutorem, vel curatorem, vel legitimum defensorem: aut habebat, & hoc casu aut illi administratores sunt soluēdo, aut non. Primo casu principali, qñ non habebat, dicit tenutam restituendā minori, licet expensas non soluat, p l. vlt. C. si aduer. rem iud. vbi dicit tex. nullum vobis præiudicium. & ff. de re iud. acta. §. fi. & l. contra pupillum

12 † ¶ Quid si reus agit per procuratorem, qui contumax est? Dic,
quòd fiet missio in possessiõe in bonis ipsius rei petitæ, ff.de pro
cur.sed & hæ personæ.§.fi.& l.seq.C.lib.xij.de digni.quoties.Cul
pa enim sua est, quòd malum elegit, ff.nau.cau.stab.l.fi.§.si seruus
& etiam condemnabitur in expensis propter procuratoris con-
tumaciam, ff.commo.eum qui.§.fi.& l.seq.ff.de procur. non co-
gendum. Excommunicari autem, suspendi, vel interdici non pos
set: vt ext. vt lite non contest.c.j.in fi. Et est ratio diuersitatis.nam
procurator datus est ad litem: vnde quantum ad litem, domino
præiudicat. Secus tamen est in dictis sententiis, quæ ferri non de
bent sine canonica monitione: extr.de sent. exc. sacro.& c. cùm
a medicinalis.& ex causa probata, 2.q.j.nemo. Secundum Papam[a]
melior ratio est, quia licet vendiderit illi potestatem agendi tem-
poralia, non tamen spiritualia: xxxviij.dist.sedulo.C. de sacrosan.
b eccle.l.fi.extr.de rest.spolia.frequens.§.fi.[b] Si autem dominus sci
ens non purgat contumaciam sui procuratoris, bene potest ex-
communicari: vt in præd.dec.vt lite non contest.c.1.& no.C.lib.
c xij.de executor.l.1.in fin. Papa no.extr.de procu.c.ij.[c] quod licet
nuncius probet iustas causas absentiæ domini, nihilominus fiet
missio contra dominum: & iunge hîc, quòd no.s.tit.proxim.§.fi.
13 ver.quid si procurator. † ¶ Hoc autem notandum est[d] quòd mis
d sus in possessionem ex primo decreto non vtetur bonis illis, vel
fructibus, in quorum possessione missus est, ff.ex quib.cau.ĩ poss.
ea.Fulcinius.in princ.& l.prætor.in princ.imò eos restituet intra
annum cum ipsa re, extr.de sequest.possess.c.2. nisi missus id spe-
cialiter impetret propter nimiam contumaciam debitoris, vt ĩ l.
e Fulcinius.§.fi.[e] & l.Celsus. † ¶ Est autem nimia contumacia, quia
14 dicit, non veniam: vel, secundũ alios, si stetit biennio, quòd non
venit. Alij dicunt, illud quod dicitur in præd.l. Fulcinius.§.fi.spe-
ciale esse in petitione hæreditatis, vbi non possidet titulo. Vinc.
no. extr.de eo, qui mit.in possess.cùm venissent.secundum cano-
nes nimiam contumaciam esse, si steterit in ea per annum. nam
post annum faciet fructus suos.ar.in præd.decr.quoniam.§.in a-
liis.& xj.q.3.rursus.& vide ĩ.de eo, qui mit.in pos.causa rei seruã.
ver.cæterùm. In casibus tamẽ missus vtitur fructibus: vt si mulier
ventris nomine mittatur in possessionem: nisi per calumniã mis
sa fuerit, vt ff.si mulier.ven.no.in possess.mit.l.j.&ij.&ff.de ven.in
pos.mit.l.1.§.1.& in fi.l.3. Item in alio, s.quando missus est coniũ
f cta persona[f], ff.vt in possessione leg.vel fideicommis.l.quæ lega-
g torum. Item cùm filius[g] mittitur in possessionem ex Carbonia-
no edicto, vt C.de Carbona.edicto, l.2. Sed in his casibus non fit
missio in possessionem propter contumaciam, sed propter fauo-
rem: vnde non tangunt præsentem tractatum. Item missus loca-
bit prædia, & fructus custodiet, nisi debitor id faciat, ff.e. is cui.§.
qui legatorum.ff.de bon.auctor.iud.possi.in venditione.§.j. Itẽ,
secundum statutum Bonon. missus facit fructus suos. M. autem
dixit, quòd cùm missus in possessionem ex primo decreto, possi-
deat, facit fructus suos, C.de præscrip.30.vel xl.an.si quis emptio
nis.in fi.ibi.possessor, &c.& C.de bo.auctor.iud.pos.cùm propo-
nas.ff.de dam.infe.à quo. C.quomo.& quan.iud.consentaneum
ibi, possessionem, &c.quod non puto, vt s.sed eos solùm perci-
pit & detinet, vt ĩ.§.iam de effectu.ver.missus ergo. expensas ta-
men factas circa curam rei retinet, vt s.ti.prox.§.fi.ver.sed nunqd
15 facta. † ¶ Quid si in reali actione intra annum post missionem in
possessionem missus percepit fructus, deinde reus reuertatur in-
tra annum, postulans sibi possessionem & fructus inde percep-
tos restitui: missus verò obiicit exceptionem dominij: vel fortè
compensationem aliorum fructuum, quos reus ante litem mo-
tam perceperat: nunquid potest? Respon. non. nam non videtur
res restitui, nisi fructus restituantur, ff.de rei vendica.l.ex diuerso.
§.1.& quod iure statuitur in principali, idem & in accessoriis esse
debet, C.de vsur.eos qui.in princip. Compensatio tamen non ad
mittitur: quia debitum non est liquidum, C.de compens.l.fi.& qa
per eam fieret aliquod præiudicium principali: quod esse non de
bet, ff.de excep.fundi.& l.si fundum ĩ. §.iuxta.versic.sed quid si il-
le.post secundum autem decretum quis vtitur fructibus. Quæ ꝑ
sequere, vt no.ext.de do.& cõt.ꝯtingit.vbi no.alij casus.& in lib.
Ros.in ti.de secundo decreto, & secundum Papam in præ. §.in a-
16 liis. † ¶ Hoc etiam no.quòd si cõuentus, qui nomine alieno pos
h sidet, id denũciet domino[h], fit missio in possessionem rei petitæ,
nisi dominus venerit in termino ad hoc à iudice statuto: vt dixi s.
ti.1.§.sequitur.ver.si verò agitur.ibi, si autem lis est quasi conte-
stata.quod verum est, siue quis conueniatur super re immobili,
i vt in præ.dec.quoniam frequenter[i].& §.quòd si super.& C.vbi
in rem ac.l.2.siue etiam super re mobili hodie, vt C.vbi de crim.
agi opor.auth.qua in prouincia.ver.eo autem absente. Arg.tamẽ
k contra ff.de rei ven.officium.in fi.[k] Item quod dicitur in prædi.§.
quòd si super.& in l.2.C.vbi in rem ac.quòd debet nominare, ex
ponunt quidam, vt Accur. Debet, id est pt.ff.an per alium causæ
app.l.fi.ff.de off.præs.solent.in prin. Alij, vt B. dicunt, quòd cùm
quis super immobilibus rebus, quas nomine possidet alieno, in
quibus nullum ius habet, conuenitur, debet, & potest nominare
secundum eos exponitur Debet, i.potest, vt in præ.§.& in præ. l.
C.si eñ haberet ius in re, illud tenet defendere.vñ nõ, pdest dñũ
nominare, vt iã dicet. Ad præmissa tñ fortiter opponit. nam vr, ꝙ
qualitercunque quis detineat rem ecclesiæ, ipse semper cõueni-
ri debet, quantumcunq; nominet, vel exhibeat dominum, seu a-
ctorem

ADDITIONES.

☞ pillũ.& C.qui legi.perso.l.j.ꝑ quas leges.& l.ĩ causæ.2.ff.de min. dicit, restitutionẽ minori non esse necessariã. Vel, secũdũ eũ, distĩ guitur: aut minor non habẽs defensorẽ legitimũ tẽpore datę te-nutæ, erat pupillus, aut adultus. Primo casu, cùm non teneretur si bi petere tutorem, ff.qui pe.tu.l.2.recuperabit tenutam, non so-lutis expensis. Secundo casu, cum erat adultus, tenebatur sibi pe-tere curatorem, ff.qui per.tu.l.3.§.tutores.C.qui per.tut.l.1.si nõ petiit. videtur fuisse in dolo, contra quem etiam non restituitur, ff.de min.si ex causa.§. nunc videndum. Non recuperabit ergo possessionem, nisi restitutis expensis. Mihi plus placet, quod dici auctor.in non habente curatorem requirendos amicos, vel saltẽ requirendum priùs ipsum, vt veniat petere curatorem. pro quo facit præd.l.j.C.qui pet.tut.& maximè, secundum lecturam Iac. de Rauen.quam ponit ibi Cyn.quæ vult admonitionem, de qua lex loquitur, esse necessariam, & petendam à iudice, vt vocetur ad hoc minor, s.ad petendum curatorem. Hoc intendo, quòd nõ sufficit actori ad iustificandam tenutam, facere vocari minorem non habentem defensorem super principali.secundum quod in telligo etiam, quod no.in præ.l.fi.C.si aduer.rem iudi. Redeo ad verba Iac.qui dicit secundo casu: quando habeat tutorem, vel cu ratorem, si sunt soluendo, eum teneri ad expensis, quas recupe-rabit à prædictis, ff.de leg.2.qui solidum.§.etiam.aliàs non tene-bitur ad illas, & recuperat tenutam, ff.de minor.cum mandato.ff. de pecul.summa cum ratione.§.si dolo.ff.de administ.tut. l. fi. ne vis fi.ei l.2.§.hoc edicto. Hic etiam præmittendum erat, an tutor vel curator vocat[9] fuerit, vt debuit, vt etiam dicit auctor hic. Qđ dixi de tenuta, tenet Guil.de Suzar.super l.j.ff.si quis ius dic.non ob.s.quòd non teneatur ad expensas, ex quo vocatio non fuit đ bitè facta. Et idem dicit de banno dato, s.ꝙ si propter cõtumaciã fuit bannitus, expensas banni, vel cacellationis non soluit. Citari enim debuerant propinqui, amici, & affines ipsus, & omnes, quos non est verisimile omissuros defensionem ipsius minoris, per le ges in prin.allegatas. Ponderat etiam, quòd circa principale ius a ctoris non est factum deterius: quia & si venisset, non subiret si-ne curatore iudicium, quia minor. Hoc etiam attenditur in cita-tione facta die feriato, ff.si quis in ius vo.non ie.l.2.in fi.& ff.đ ar bit.l.arbiter calendis. Adde requisita ad hoc, vt contra minores possit perueniri ad primum & secundum decretum: Rom.cons. ccccliiij. Ab.cons.xliij.2.libr.

a Secundum Papam. ¶ Vt lite non contes.c.j.ad fi.in gl.magna, ver si.idem est dicendum.

b §.fi. ¶ Lib.6.

c c.2. ¶ Vbi scripsi in gl.hæc missio.ver.hoc autem.

d Nontandum est. ¶ Secundum Iac.ver.& est notandum.

e §.fi. ¶ Et hoc ibi tenet gl.& placet Iac.de Aret. vt ex speciali iussu iudicis mittentis in possessionem, hoc expresso quòd fructus lu-cretur propter nimiam rei cõtumaciam, procedat id in qualibet actiõe. Adde, ꝙ hoc idem tenet Bar.& Bal.in d.§.Iulian[9].& idẽ est si de consuetudine debet arbitrari fructus, secũdum gl.in auth.đ exhib.& intro.reis.§.si verò.quam gl.sequitur Bal.in l.acceptam C.de vsur.& in cons.liiij.ij.lib vbi dicit, quod minor vigore ꝯsue tudinis, vel statuti, patietur illam pœnã amissionis fructuum eo casu, quo contra ipsum fiet missio. Bar.tamen non tenet illã glo. de qua ibi vide per Alex.qui tamen de Bal.in d.consilio mentio-nem non facit.

f Persona. ¶ Nimis latè loquitur: Primò, quia lex illa non habet lo cum in maribus: item nec in fœminis vlterioris gradus, quã sunt ibi expressæ. Hoc tamen dicit ibi gl.sub dubio fortè: ibi aũt expri-mit filiam, neptem & proneptem & vxorem, quæ non nupsit. Itẽ iste versus istius casus & sequentis, est solùm pro alimentis: & cũ non habent aliàs vnde alantur, vt ibi.

g Filius. ¶ Sup.impubes.& idem de quolibet descẽdente, cui com-petere posset contra tabulas.ff.ad Carbo.l.j. in prin.

h Domino. ¶ Vdie.qđ dixi in §.quòd si super.in gl.per illum.

i Frequenter. ¶ Opiniones & ipsarum rationes de hoc vide in §.ꝙ si super.super 1.gl.

k In fi. ¶ Dic, vt ibi in vl.gl.& facit, quod no.de iu.examinata.in gl. & quod scripsi in §.quòd si super.in gl.quod si non.ad fi & §.fi.su per verbo, possessionem.

ctorem suum:vt xij.q.ij.quicunque.j.& xvj.q.j.in canonibus. ext. de foro com.cùm sit generale.&c. si clericus. Sed illa loquuntur in possessorio:quo casu non prodest nominare dominum,vel autorem:vt extr.eod.conquestus. no.in præd.§.quòd si super.in gl.
a secus,&c.[a] Nunc autem prodest nominare dominum, cùm agit petitorio. Vel intellige prædicta iura cùm quis aliquid suo nomine possidet,vt tunc ipse sit conueniendus:nec sit necesse nominare eum,cuius auctoritate possidet. Sed præ.§.loquitur,cùm quis nomine alterius possidet.Si autem is,qui nomine possidet alieno dominum non nominat,sed tanquam possessor se offert liti,& ꝓpter eius contumaciam possessio decernetur actori,nō nocet do-
b mino:quod dic,vt no.in præ.§. quòd si super[b]. †¶Debet autem
17 statim fieri nominatio ista ante libelli oblationem,vel prius quā respondeat reus:vt no.in præ.§.quòd si super. ¶Item missus in casu isto,statim efficitur verus possessor:nec is, qui passus est missionem, veniens intra annum,audietur super possessione:licet aliud sit,quando quis suo nomine conuenitur,vt ibi no. ¶Sed quis est is.qui nomine possidet alieno?Respon.depositarius,& commodatarius rei mobilis,colonus & inquilinus,qui non habent ius in re,ff.de rei vend.l.officium.rei enim commodatæ,depositæ,& colono vel inquilino traditæ,proprietatem & possessionem retine-
18 mus,ff.depos.l.j.ff.commo.in commodato.†¶Sed nunquid est idem in his, qui ius habent in re?vt est emphyteuta, feudatarius, maritus in rebus dotalibus,vsufructuarius,feudatarius,superficia-
c rius,creditor[c],& similes,vt ipsi possint dominum in iudicium nominare?P. & Y.dicunt,ꝙ non: nec liberantur hoc faciendo: imò defendere coguntur,ratione iuris quod habēt. Quod autem maritus per se agat,vel defendat in rebus dotalibus ratione iuris, qđ ibi habet,probatur ff.de re iu.sæpe.§.sed scientibus. De vsufructuario probatur ff.ad exhi.Celsus.§.j.De emphyteuta ff. qui satisda. cog.sciendum.§.j.Domini Io.& Azo contrà: nam cùm præ. l. C. vbi in rem act.l.fin.& præ.§.quòd si super.non distinguant, habeat quis ius in re,vel non,nec nos debemus distinguere.2.q.5.con-
d suluisti.extra.de translat.inter corporalia.versus fin.[d] Idem etiam est in procuratore ad administrandum dato,vt no.Papa in præ.§.
e quòd si super[e]. †¶Quid si colonus sit contumax , nunquid eius
19 contumacia præiudicabit domino?Respon.non:C.si per vim,vel ali.mo.possess.abs.tur.fu.l.fin. Quid si non est contumax, sed in se suscipit iudicium?Respon. dico, quòd potest pœnitere ante litis cōtestationem,& dn̄m in iudiciū nominare,restitutis aduersario
20 expensis,ff.de rei vendica. is qui se. & duabus legib.seq.†¶Quid si nominans,nominato non veniente,vult pœnitere,& iudicium rei vendicationis suscipere?Et videtur, quòd non audiatur : vt in præ.l.is qui.& ff.de noxal.act.Sed dic,quòd si ex persona sua velit
f suscipere[f],tanquam mendax efficietur de possessore petitor:vt ff. de rei vend.l.fi.sed si tāquam defensor,bene admittitur:infrà ver. sed quid si actor. Prædictam quoque pœnam nominans patietur nominato dicente,quòd ille eius nomine possideat:vt in præ.l.fi. ff.de rei vē. Quid si dominus ius suum alteri vendidit, sed emphyteuta nihilominus primum dominum nominat?De hoc vide in-
21 frà de loca.§.nunc aliqua. vers. clxxiiii. †¶Quid si emphyteuta, vel feudatarius,vel vir in causa dotis,nominauit dominum in iudicio, & dominus fuit contumax, nunquid paratur præiudicium emphyteutę,feudatario,vel viro?Dicunt quidam,quòd sic. Imputet enim sibi,quòd eum nominauit:quia de volūtate sua fuit hoc & permisit sequenter agere,ff.de re iudi.sæpe.extr.eo.tit. quamuis.C.res inter alios act.per totum,extr.de præb.dilecto.in fi.Sed nunquid nominans dominum in iudicio, tenetur semper comparere,& adesse causæ. si dominus velit eam defendere?Resp.non: sed dimittendus est,ff.de in ius voc.neque impuberes.§.j.& vide, quod no.secundum Papam,extr.de sponsa.veniens.j.& de re iud.
22 cùm super.†¶Quid si feudatario, vel emphyteuta rei vendicatione conuento,dominus vult hoc iudicium suo nomine subire:agens verò potiùs vult agere contra illos,qui possident, & plenā habent facultatem restituendi rem?Respon. si dominus cōueniatur ratione ciuilis possessionis,potest suo nomine iudicium suscipere,cùm suo nomine cōueniatur:quia ipse ciuiliter possidet. vt ff.commod.l.si vt certo.§.si duobus.sed naturaliter possidenti,scilicet feudatario & emphyteutæ,vt ff.de acqui.possess.naturaliter.
23 non fit præiudicium per hoc,vt suprà vers. prox. †¶Sed quid si actor nolit conuenire dominum ratione ciuilis,quam habet, sed feudatarium ratione naturalis, & dominus velit suo nomine iudicium suscipere?Respon.non audietur,quamuis eius intersit,vt dicunt quidam:quia ipse non habet naturalem possessionem , vt dixi:& hoc facit ff.de appel.sententia.j.ff.quando appel.sit,l.j.§.in propria.& §.tutores.Si autem velit non suo nomine,sed vt defensor feudatarii,iudicium suscipere, audietur. Nam in ciuilibus pōt quilibet alium defendere,etiam inuitum,ff.de procu.l.j.§.vsus.&
24 l.seruum.§.publicè.ff.de solut.solutionem.†¶Quid si dominus clericus est,qui vt defensor vult iudicium suscipere sub iudice se-
g cularis,sub quo conueniebatur feudatarius,vel emphyteuta[g]?Et quidem non videtur admittendus:vt in auct. de sanct.episcop.§. alium autem.C.de procura.militem.C.de episcop.& cler.placet. extra,de foro compe.si diligenti.etiam si expressè renunciet pri-
25 uilegio fori sui,vt ibi,ff.qui satisd.cog.quot.¶†Quid si syndicus alicuius capituli veniat ad defensionem feudatarij,vel emphyteutæ? Respon.si clericus est , non admittetur coram iudice laico, vt s̄. si verò vt laicus vult defendere nomine capituli, similiter non admittitur:sicut nec capitulum admitteretur,vt quidam dicunt,ff.de re iud.si cum procuratore.ff.de procur.sed & hæ.§.defendere.& l.minor.§.quoniam.Sed si syndicus laicus velit defendere,vt ipse,non vt syndicus,bene auditur:vt in prædi.§.publicè. dummō aliud non obuiet:& semper debet possessor in suo foro defendi,C.vbi in rem act.l.j.ff.de iudi.venditor.xj.quæst.j.experientiæ. Vtrùm nominans aliud in iudicio,iurabit de calumnia? vide j̄.de iurament.calumn.§.restat.versi.sed illud. ¶ Sed nunquid in seruitutibus , vel cùm negatoria , vel cùm de electione ad dignitatem agit,fit missio in possessionem?de hoc,& de aliis dicam
26 j̄.§.videndum.versicul.quid si electus.& sequent. † ¶ Verùm si petitur hæreditas ex testamento , vel ab intestato , fit missio in possessionem totorum bonorum:C.de petit.hæred.l.hæreditas. C de edi.di.Adr.tollen.l.fin.in fin.& in præ.l.Fulcinius.§.final. & iunge quod est s̄.titul.proxim.§.sequitur.versicul.quòd si fortè.
27 †¶Quid[h] si agatur actione præiudiciali : vtputà petit quis ali-
h quem tanquam filium,& in potestate constitutum:vel tanquam seruum , vel tanquam libertum , vel tanquam vasallum, vel tanquam colonum , vel tanquam adscriptitium, & similes:& vocatus non venit?Respon.generaliter,quia in talibus non potest fieri missio,iudex per remedia generalia & excogitata occurrat: putà per excommunicationem , per bannum , & per missionem in possessionem,vt j̄.§.videndum. versic.in actione autem finium. & versicul.in omnibus tamen personalibus. Item specialiter respond.ad singula.nam si constat,quòd quis sit filius,& ab eo petatur reuerentia,vel pietas,iudex potest ad voluntatem patris procedere:vt C.de pat.pot.si filius.86.dist.non satis.35.distin. sexto. xxx.dist

ADDITIONES.

a Secus,&c.¶Apertius est in præ.c.quicunque.

b Si super.¶ Quomodo autem factum violenti expellentis colonum præiudicat domino , & non factum iudicis possessionem ei auferentis, cùm plus operari deberet actus iudicialis, quàm violentus,ibi plenè scripsi post Inn.& Host.super ver.nominare. Itē ibi super verbo,tardabit. scripsi post Hosti.de illo,qui de præcepto domini sui damnum dedit,& conuentus nominat dominum, qui scit causam præcepti: an sit sibi danda dilatio ad dominum præsentandum:& quid si detur,& dominus non venit,ibi.vide.

c Creditor.¶In isto satis videtur,quòd procedat nominatio,per l. si pigno.ff.de pignor.actio.& de vsucap.l.pign.& quod not.C.de furt.l.vlt.§.pen.

d Versus fin. ¶Dominus meus in legibus sic distinguebat:an tales conueniatur super re,& tunc seruatur prima opin. vt non possint declinare iudicium tales naturaliter possidētes,cùm sibi possideant.ad quod facit in vsib.feud.de contro.feu.inter vas.& al.c.j.Si verò conueniuntur super censu,reditu,vel seruitio quod debetur domino,quod tertius petit ab emphyteuta,vasallo,vel sibi tunc quisque talium denunciare potest domino,& illum nominare:quia principaliter ad eum pertinet huius rei defensio.Si nō vult nominare,ipse litiget:nec nocebit sententia domino,nisi sciat & patiatur,ff.de reg.iur.sæpe.ext.eo.ti.c.pen.alleg.ad prædicta C.de agri.& cen.litibus.lib.xj.& l.in causę.ff.de procu.

e Super.¶Et ibi satis scripsi de hoc super verbo,alieno. Ipse etiam ibi no.nominationem hanc facere posse eum,qui super obedientia conuenitur:& an non veniente nominato,sit tunc locus missioni,plenè scripsi de ma.& obe.quatuor.super gl.vnde sentētia.

f Suscipere.¶Vide quod dixi in §.ꝙ si super.super ver.possidet.

g Emphyteuta. ¶no.quia de habente ius in re loquitur: & vide, quod dixi in §.quòd si super.super ver.excipiat.

h Quid.¶Hic ingreditur verba Vber.de Bo. vbi s̄.& sic ibi,vt hîc, incipit versi.& fit duplex responsio,vt hîc:& quantum durent.j̄. dicam. Adde,quòd quando agitur actione præiudiciali, ꝙ possit dare bannum:quia Spec.nihil alleg.iuncto tex.in l.j.§.quid ergo. ver.multi.ff.de ven.inspi.& gl.ij.in l.j.ff.de admi.tut.& in l.preces C.de suspec.tu.Bald.in c.j.de pace tenen.& Bar.in l.j.ff.si quis ius di.non ob.vbi dicit,hoc esse verum in vero contumace,non in ficto:quia tale bānum habetur pro mulcta:& mulctari non potest fictus contumax,vt habetur in gl.d.l.pen. ¶Adde tu,ꝙ bannum æquiparatur mulctæ,& pro mulcta habetur, & sicut mulcta non irrogat infamiam,ita nec bannum:vt per Pau.de Cast.consi.467. incipient.super hoc puncto,in 2.col.versicu.secundò præmitto. in prima parte consiliorum.Henric.Ferrand.

xxx.dist.c.j.& c.si quis dereliquerit. Si verò negatur filius, nec est
fama, tunc iudex potest recipere probationes patris super filiatio
ne in patria potestate, & super hoc etiam pronunciare, secundum
Vbert. quia extraordinarium negotium est, C.de vsur. pupil. pu-
pillus.ff.de offi.proconsul.nec quicquam.§.de plano.2.q.7.quæ-
ritur. Et est ratio quia non præsumitur patrem filium odire, xxiij.
q.j.paratus.& q.iiij.est iniusta.& c.ea vindicta.v.q.v.c.j.& ij.q.j.nõ
est putanda. Quid econuersò, si filius dicit se non esse filium, vel
se esse emancipatum? Non enim videtur, quòd filius sit mittend⁹
in possessionem libertatis: quia nec ille, qui se patrē dicebat, possi
debat, ff.de acqui.pos.l.j.§.iij. Respon. occurratur per præmissa re-
media generalia, vel recipiantur probationes, vt dixi: vel proceda
tur, sicut in negatoria & confessoria: dicetur in præ.§.videndum.
versic. quid si agatur. Si verò petatur quis in seruitutem: dic, vt ibi
28 in ver. sed is quem. †Quid si agatur contra libertum pro operis
præstandis, vel non præstitis? tunc æstimabũtur operæ, & fiet mis
sio in possessionem bonorum eius pro æstimatione operarum:
vt de verb.obli.in stipulationibus.ff. de oper. liber. quot. Si verò
agatur de ipso iure patronatus, procedetur prout in ꝯfessoria: vt
in causa filiationis dictum est. Sed si de libertinitate proclamet in
ingenuitatem, & vocatus non veniat, iudex saluis præmissis gene
ralibus, poterit procedere: prout habetur C.de inge.ma. diffama-
ri.& C.de remis.pig.si eo tempore. extra.de testi.cùm olim.& qui
fi.sint leg.lator. Porrò si dominus petat à vasallo, vt eum dominũ
vel certam possessionem ab eo recognoscat, vel vt eam dimittat
pro feudo, vel eam vt ab ingrato reuocet, vt C.de reuoc.don.his
solis.ex.de dona.c.fi.xxij.q.vlt.de forma. & si contumaciter absit,
potest dominus mitti in possessionem eiusdem rei, si eam habet:
vel si non habet, in possessionem aliorum bonorum eius pro esti
matione interesse facta, ex eo quòd præmissa non fiunt. Cęterùm
si peto colonum, tanquam seruum, cum peculio, & contumax
sit peculium per iudicem annotabitur. quod intellige, prout ha-
betur ff.de diuer.& temp.præscri.longè.& C.de agricol.& censi.
29 cùm satis.§.fi.& l.cùm scimus.†¶Sed quid si iudicio noxali aga-
a tur? Respon. [a] si agitur ad damnum, videtur quòd fiat missio pro
rata damni petiti: & fortè est actoris electio, in quo velit mitti in
possessionem: super quo vide ff.si ex nox.caus.aga.l.ij.ff.de re iud.
30 miles.§.j.ff.de sol.l.j.ij.& iij.†¶Quid si agatur cõfessoria pro vsu-
fructu, vel aliis seruitutibus personalibus turbatis? Dic, quòd rati-
one illius iuris fiat missio propter contumaciam rei in possessio-
nem eius rei, in qua actor petit illud ius; ff.de vsufr.l.iij. & stabit in
ea vsque ad annum, & postea fiet verus possessor, prout in aliis
realibus ĩ.§.fi.dicetur. Idem iuris est etiam, si agatur de decima, se-
b cundum Vber.[b] imò, secundum Papam, statim est verus possessor
& nõ causa custodiæ, & iudex prohibebit reo, ne illum turbet, do
c nec reus de iure suo ostendat [c]; & super hoc ipse caueat, & faciat
illum interim gaudere quasi possessione pacifica seruitutis, vel al
terius iuris petiti, ff.de oper.nou.nunciat.si prius quàm.ff.si serui.
vend.is cuius famili.ff.de vsufru.cuiuscunque.ff.de opt.leg.man-
cipiorum.C.de inge.ma.diffamari. Et hęc etiam locum habent in
iuribus incorporalibus, spiritualibus & temporalibus: quæ prose
quere, secundum Papam, vt not.extra.de eo, qui mit. in pos. caus.
31 rei ser.c.j.& ĩ.eo.§.vers.j.†¶Item si agatur pro personalibus prę
stationib⁹, putà fructuum, vel interesse nomine, decernetur, mis-
sionem esse faciendam in possessionem rerum ipsius debitoris, ꝓ
rata interesse sui, vt dicunt quidam. Alii contrà, cùm aliud, & non
interesse petitum sit, arg.C.de fideicom.lib. l.fi. nisi fortè petitio-
nem mutet: quod facere potest ante litis contestationem, vt C.
de eden.edita.& iunge hîc, quod est in præ.§.videndum.versi. qd
32 si agatur negatoria.†¶Quid si agatur interdicto de itinere actu-
que priuato, eundo, vel de aqua quotidiana & æstiua? Respon. si
ratione possessionis agitur, & res non capit dilationem, & aduer-
sarius nõ veniat, iudex permittet ire agere, & aquam ducere, sine
præiudicio iuris quærendi possessionem & proprietatem: actore
nihilominus cauente, quòd si apparuerit eum iniustè egisse, resar
ciat damnũ absenti. ff.de testa.tu.l.idem.ff.de dam.infect.hoc am-
plius.§.Alphenus.ff.ad exhi.si quis merces.§.si ratæ.& l.Iulianus.
§.j. Vel procedatur, vt iam dicam in interdicto Vti possidetis: vel,
vt dixi in confessoria pro seruitutibus, secundum Vber. Quid si a-
gatur de damno infecto? Dic, quòd & tunc fiat missio, ff. de dam-
no infec.prætor.§.ij.& per totum: & iunge, quod est infrà §. vlti-
mo. Quid de legatario, vel fideicommissario? Rñ. & hoc etiam est
expeditum: vt C.vt in poss.leg.vel fideicom.l.legati.ff.quando di-
33 es leg.ce.per totum: & ĩ.§.videndum.ver.sed nunquid.†¶Sed qd
si petitur, vt caueat de euictione in duplum? Dic, quòd ibi præmis
sa generalia remedia sunt fortè necessaria: vel dic, quòd fiet mis-
sio in possessionem dupli pretii dati, vel pretii rei, ff. de euict. l. ij.
quod videtur absurdum, cùm hoc non petatur. Vnde dic, quòd fi
et missio in possessionem tanti, in quanto posset periclitari: vt de
act.emp.& ven.l.ex empto.§.j.extra.de eo, qui mit. in possess.causa
34 rei ser. cùm venissent. †¶Quid si agitur ad exhibendum aliquo
iure, putà vt exhibeatur aliqua res, vel scriptura? Dic, quòd non fi
et missio in possessionem rei, vel scripturæ: aliàs plus haberet ex
d contumacia, quàm ex sententia [d], ff.de verb.sig.plus est.extr.de ac
cus.veniens.xj.q.3.certum. Fit ergo missio iuxta æstimationem in
teresse: sicut si diffinitiuè cõdemnaretur, & non exhiberet, fieret
35 missio interesse, ff.de in lit.iur.in actionibus.ff.ad exhi. per totũ.†
¶Quid si agitur cõtra tutorem, vel alium in dignitate, vel officio
constitutum, vt remoueatur, vel deponatur: & contumaciter ab-
est? Respon. procedatur contra eum, secundum præmissa genera
lia, vel etiam per spãlia, vt sibi interdicatur interim administratio,
quasi suspecto, ff.de procur. quę omnia. C.de suspec.tu.l.penul. In
stit.eo.in fin.ff.de solu.quòd si fortè.§.j.extra. de simo. licet Heli.
de accus.c. fi. de offi. deleg. venerabilis. Veruntamen in hoc casu
poterit contra eum procedi, vt suprà tit.prox.§.sequitur.ver.si ve
rò poterunt enim recipi probationes super principali: & procede
36 tur secundum ll. ff. de suspec. tut. impuberes. †¶Quid si agatur
ad thori separationem, & vocatus sit contumax? Rñ. tunc est re-
currẽdum ad sępe dicta remedia generalia, vel etiam ad specialia,
vt præsens absoluatur à debiti coniugalis redditione. Si verò vir,
vel vxor agat possessorio, non fiet missio in possessionem, sed re-
cipientur probationes, ne detur occasio fornicandi. causa enim
e matrimonialis non obest ordinariæ cognitioni, secũdum Vber.[e]
Ego dico, in præmissis casibus absentem excommunicandum, &
non ad sententiam procedendum: extr.de resti.spol.literas. Cùm
autem agitur super fœdere matrimonii, tunc potest etiam lite nõ
contestata procedi: extra.vt lite non contest.c.j.& c. quoniam. §.
porrò. Quid si vxor agat contra virum ad inopiam vergentem? de
hoc infrà de don.inter vi.& vxor.§.formatis.ver.quid si vir. In cri
minali autem causa qualiter procedatur, & infrà de accu.§.sequi-
37 tur.†¶Sed pone, ago contra te coram iudice seculari interdicto
Vti possidetis, quia mihi turbas possessionem tu contumaciter te
absentas: quæritur, qualiter iudex contra te procedet? non enim
potest me mittere in possessionem rei petitæ, cùm nulla petatur:
ita non potest te excommunicare, cùm sit laicus, xcvi.dist. bene q
f dem [f] G. Na. not. extra. vt li. non contest. tuæ. quod iudex assigna-
bit tibi terminum, intra quem venias, vel à mea inquietatiõe ces-
ses: vt extra.de rest.spo.auditas.extra.de natis ex lib.ven.c.vnico.
Quòd si neutrum facies, procedet contra te ex officio suo: vt ex-
trà.de pig.ex literis. Idemque dici potest, secundum eum, in quæ-
stione illa, cùm quis potens aliquem spoliat, nec vult compare-
re, nec excommunicari potest: vel si potest, parum de excommu-
nicatione curat: tunc enim iudex cõtra eum ex officio proceder,
g vt ibi, extra.de postul.c.j.[g] & ij.q.v, quanto.& infrà ver. prox. Pa-
pa not.extra.de eo, qui mit.in pos.causa rei ser.c. j. quòd siue agat
interdicto vti possidetis, siue interdicto Vnde vi, pro incorporali
bus: quia secus, si pro corporalibus, vt infrà in fi. huius §. siue quo
cunque alio modo agatur pro incorporalib. nõ fit missio in pos-
sessionem: quia non potest, cùm dicat se possidere: vt extrà de
probat.licet.& de iudi. examinata. Sed cauebit reus de non mole
stando, secundum ea quæ not. suprà versicu. quid si agatur con-
fess.& in concord.ibi positis: & probatur extrà de sequest. poss. c.
j.& ff.de iti.actuque priua.si pro via.& iunge, quod not. suprà eo.
§.versicul.j.& vide ĩ.eod.§.videndum.ver. in omnibus. Baga. di-
xit, quòd si reus cõtumax est, vbi agitur interdicto Vti possidetis,
vel Vtrobi, iudex ꝓnũciabit actorē ñ esse in possessiõe inquietan-
dum

ADDITIONES.

a Respondeo. ¶Dicit Vber. videtur, quòd iussu prætoris ducendus
sit seruus, ff.si ex nox.cã aga.l.ij.§.vlt. vbi sic iacet tex. subdit, vel si
agitur, &c, & quod sequitur, fortè est actoris elect. dixit Vber. pro
pter cõtumaciam rei, hoc expressè, ne credatur, quòd agēs noxa-
li possit eligere seruum, vel emendam: cùm sola emenda veniat
in petitione, licet serui datio sit in liberatione, Inst.de nox.§.j.& di
xi de emp.& ven.c.iij.super verbo, induxit.

b Secundum Vber. ¶Interponit, quod sequitur: & eius verba reas
sumit ĩ. ver. quid si agatur interdicto.

c Ostendat. ¶Dicebat Dyn.de primo decre.in iiij.q.quod quando
actor possidet, tunc pœna contumacis est, quòd trãsfertur onus
probandi in eum: alle.ff.de no.ope.nun.si priùs. si verò non possi
det, procedit primum dictum, quòd fit missio quasi in possessio-
nem: alleg.ff.de dam.inf.l.à quo fundus. Adde, vt per Bar.& Alex.
in d.l.si priùs.

d Sententia. ¶Incumberet enim hoc possessori, & per sententiam
sufficeret exhibere præsentiam.

e Vber. ¶Et hîc finiuntur eius verba.

f Quidem. ¶De hoc etiam ŝ.tit.j.§. sequitur.ver.sed pone, Titius.

g c.j. ¶Vbi scripsi in glo.magna, versi.hoc eodem modo.

dum à reo, donec reus probauerit possessionē suam esse: & fortè
coget reum cauere se id seruaturum: quemadmodum fit in serui
tute, vt ff. de no. oper. nunc. si priùs. ff. de dam. infect. is à quo. ff. si
seru. ven. is cuius. Nam interdicta licet personalia sint, videntur ta
men in rem scripta, ff. de interdic. l. j. in fi. Diffinitiua enim senten-
tia de non inquietando in perpetuum, ante litis contestationem
ferri non posset: vt extrà vt lite non contest. per totum. Sed nun-
nc hoc casu reus veniens intra annum, recuperabit possessionē,
restitutis expensis, & præstita cautione de lite prosequenda? Et vi
detur quòd sic: C. de bonis auctor. iud. pos. auth. ei qui iurat. extr.
vt lite non contest. c. quoniam. §. in aliis. Sed dic contrà, nisi priùs
probauerit possessionem ad se pertinere: aliàs nil videretur ope-
rari interlocutoria iudicis: imò delusoria videretur, quod esse nō
debet, ff. de iudic. si prætor. ff. ne quid in lo. pub. l. fi. quia & sine ea
idem ius possidendi haberet. nam intentat interdictum Vti possi-
detis: quare non petit, vt adipiscatur possessionem, sed vt in iam a
depta defendatur: vt Inst. de interdi. §. retinendæ. extrà de probat.
licet. vnde nil videtur reuerso restituendum, cùm in nullo de ei⁹
possessione constet. Secus aūt est, vbi agitur de iudicio petitorio,
quia tunc reo missionem passo res est restituenda. Sed quare hoc
38 in possessione potiùs contingit, quàm in aliis casibus? R n. † quia
possessio faciliùs perditur, quàm dominium, ff. de acq. poss. l. 3. §.
domini. Vnde nec à sententia possessionis appellari potest, secun
dum leges, licet aliud sit in aliis, 2. q. vj. sunt etiam, quorum. versi.
ff de pos. & C. si de momen. pos. fue. ap. l. j. Quidam autem dicunt,
quòd in præmisso casu reuersus restituendus est, vt res restituat
in pristinum statum, in quo erat ante latam interlocutoriā, quo
ad hoc, vt idem subducatur decretum, & vt per illud nulla detur
actio, vel exceptio, quæ aliter dari posset: ff. de acqui. posses. iustè.
& ff. ne vis fi. ei, qui in pos. mis. est, l. j. & hoc, cū agitur pro ipsa pos-
sessione, ne quis inquietetur in ea. Si autem agitur pro ęstimatio-
ne possessionis, quod fieri potest, vt ff. vti pos. l. pe. & fi. ff. qđ me.
cau. si mulier. §. qui possessionem. tunc pronunciabitur, vt in aliis
a simplicibus personalibus actionibus [a]. † ¶ Generaliter autem pri
39 mum decretum interponitur, tam in realibus, quàm in personali
bus actionibus, quotiescunque quis non defenditur, extr. vt lite
non conte. quoniam. §. in aliis. & §. fi. C. de iudic. l. properandum.
§. sin autem. C. de præscri. xxx. an. si quis emptionis. §. fi. quod dic,
vt s̃. tit. prox. §. sequitur. ver. si verò agitur. & seq. Item interponit
in his, quę vicem obtinent actionum: vt cùm cautiones postulan
tur de damno infecto, vel de legatis, vel cùm mulier petit se mit-
ti in possessionem causa ventris, nam hę actiones instar obtinent
actionum, vt ff. de act. & ob. l. obligationes verborū. Et quòd his
casibus fiat missio in possessionem, probatur ff. ex qui. cau. in pos.
ea. l. j. 2. 3. & 4. & in præ. l. si quis emptionis. §. fi. & ff. de dam. infec.
b l. 4. §. j. & ff. vt in poss. leg. vel fideicommis. is cui [b]. Item habet lo-
cum, quando agitur interdicto Vnde vi, ad possessionem recupe-
randam. Item in interdictis in rem scriptis, habet locum missio in
possessionem causa rei seruandæ: vt probatur & no. secundum Pa
c pam, extrà, de eo, qui mittitur in possessionem causa rei ser. c. j. [c] Et
scias, quòd quando agitur interdicto Vnde vi, vel actione ex emp
to, de qua infrà §. videndum. versi. sed nunquid. vel alia personali
actione, vbi fit missio pro mensura debiti declarati, decens est, vt
primo fiat missio in possessionem illius rei, de qua agitur: & si rati
one interesse aliquid plus debetur, faciat etiam in possessione ali
arum: licet ex causa aliud fieri possit quandoque. In realibus autē
& mistis actionibus fit missio tm̄ in possessionem rei petitæ, nisi
d qn̄ latitat, vel dolo desinit possidere [d]: vt extra. vt lite non contes.
quoniam. §. quòd si super. & ff. ex quib. cau. in poss. ea. l. Fulcinius.
§. item videamus. & §. seq. & C. de præscri. xxx. an. si quis. §. fin. Sed
nunquid in hypothecaria fiat missio in possessionem? de hoc no.
40 s̃. tit. prox. §. sequitur. ver. sed nunquid. † ¶ Quid si nomine alteri
us rei, plures conueniuntur? quod fieri potest, vt suprà de actore,
ad fi. & vnus tantùm contumax sit? Respon, non videtur, quòd ꝓ
pter eius contumaciam, aliis non vocatis, sit missio facienda, ff. de
mino. l. AEmilius. & ar. ff. ex qui. cau. in pos. ea. hoc autem hîc no.
Papa extra. de reli. do. cùm venerabilis. Sed quid si agitur Commu
ni diuidundo, vel Fami. ercis. iudicio, & reus contumax est? de hoc
infrà §. videndum. ver. sed nunquid in duplicibus. & ver. item quę
ritur. Quòd iussus autem possidere, per se ingrediatur possessio-
nem, vel si formidat impediri, per nuncium iudicis, seu officialē
seu viatorem. in possessionem inducatur: vt in præ. l. is cui. §. miss⁹
41 in possessio. † ¶ In summa no. quòd vbi agitur personalibus acti-
onibus pro temporalibus, non fiet missio in possessionem spiritu
alium pro mensura debiti declarati: vt probatur extra. de excep.
e frequens. §. fi. & in const. Greg. X. de iniur. c. & si pignorationes [e].
tum quia cum eis nequeunt permutari, vt extra. de rer. permu. ad
quæstiones. tum quia spiritualia æstimationem non recipiunt, vt
C. de sacrosan. eccle, nemo martyres. & ff. de var. & extraor. cog.
l. j. §. medicinam. quare cum debito commensurari non possunt.
Sed vbi agitur personali actione pro spiritualibus, putà ex per-
mutatione, vel donatione rerum spiritualium, & huiusmodi, tūc
bene potest fieri missio in possessionem aliorum spiritualium: &
etiam fortè in possessionem temporalium, præsertim si spiritua-
libus erant temporales annexæ, secundum Papam, qui hoc not.
extra, de eo, qui mit. in poss. c. j. Item no. quòd in realibus & mistis
f actionibus fit missio in possessionē rei petitæ tantùm: nisi [f] quan-
g do latitat, vel quando dolo desiit possidere [g]: vt ff. ex quib. caus. in
poss. ea. l. Fulcinius. §. item videamus. & §. sequen. C. de præscript.
30. ann. si quis. §. fin. In personali verò fit pro mensura debiti de-
clarati, vt s̃. ver. & scias.

ADDITIONES.

a Actionibus. ¶ Verba Iac. Bal. ver. hoc autem decretum.
b Cui. ¶ Scire debes, quòd Ia. de Are. in l. si finita. ff. de dam. infec. §.
item videamus. tenuit per ipsum §. & §. ibi præcedentem, ꝙ quo-
ties quis mittitur in possessionem, quia sibi non cauetur, vel ali-
quid ab aduersario non præstatur, non aliter de possessione disce
dit, quàm sit sibi cautum, vel præstitum, etiam si aduersarius pe-
tat vt discedat, & ipse sibi vult expensas restituere: vt ibi: alleg. e-
tiam ff. qui satis. cog. l. de dic. §. hæres quoque. Secus si fiat missio
propter contumaciam aduersarij: quia non venit coram iudice:
quia tunc missus de possessione discedit restitutis expensis, C. de
præscript. xxx. ann. l. si quis sub. & præstita cautione de stando iu-
ri, vt in decret. quoniam frequenter. §. in aliis. Procedit ergo pri-
mum dictum Iac. quando venit ad iudicium, sed ad præceptum
iudicis noluit cauere, vel pręstare, quod petebat actor: & est simi-
le, quod dixi s̃. §. 2. post prin. vbi de appel. loquor.
c c. j. ¶ Et quod sequitur ibi, vide per me in versi. aliqui tamen. ante
fin. magnæ glos.
d Possidere. ¶ Hoc in fi. repetit, & ibi dicam.
e Pignorationes. ¶ Libr. 6.
f Nisi. ¶ Istud Nisi, videtur incongruè poni: quia & tunc fit missio
in possessionem rei petitæ, licet olim in omnia: & patet per leges
sequen. super quo vide, quod not. in §. statim alleg. sed seruatur, si
illud tātùm, quod procedit, respiciat non rem, sed missionem, vt
dicat Missio tantùm: & hoc intellige j̃. §. 2. in prin. ver. est & alius.
g Possidere. ¶ Tunc enim, si pro re corporali agatur, per omnia
proceditur, vt in personali: vt patet per iura j̃. alleg. idem Azo in
Summa, vbi s̃. §. vbi autem. facit, quod nota. & dixi in regula, pro
possessore. de reg. iur. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 *Primum decretum à quibus iudicibus sit postulandum.*
2 *Iudex Bonon. coram quo quidam Mutinensis conuenitur ratione contractus, vel alia causa, an possit mittere actorem in possessionem bonorum, quæ reus habet Bononiæ, & decernere missionem in possessionem esse faciendam in bonis, quæ conuentus habet Mutinæ, propter eius contumaciam.*
3 *In contractibus & delictis potest fieri remissio ad locum, vbi quis contraxit, vel deliquit.*
4 *Iudex an possit cogi ad iudicandum, si dubitatur vbi sint debitores conuenti.*

1 4. §. Nunc videamus, † à quibus iudicibus primum de-
cretum postuletur. Et quidem à maioribus
& minoribus, & etiam à magistratibus municipalibus, & à dele-
gatis, ff. de damn. infect. dies. §. j. ver. dies. extra, de offic. delegat. ex
literis. extra, de eo, qui mittit. in possess. causa rei seruand. per to-
tum: de hoc not. in §. restat. quod verum est, quòd potest pronun
ciare, si citatus sit de eius iurisdictione. Mittere enim in possessio
nem magis est iurisdictionis, quàm imperij, ff. de officio eius, cui
mand. est iurisdict. l. cognitio. §. fin. Si autem certum est, eum non
esse eius iudicem, non poterit pronunciare: secus autem, si dubi-
um sit. Re autem ipsa mittere non minor, sed maior iudex potest
ff. ad municipal. magistratibus. & ff. de iurisdiction. omnium iudi-
cum. iubere. nisi in causa damni infecti. vt ff. de damn. infect. l.
dies. §. duas. quæ celeritatem desiderant, vt eodem titulo. l. pri-
a ma. Iudex autem delegatus possessionem à se datam tueri debet [a]
vt ext

ADDITIO.

a Debet. ¶ Sic etiam audiet tertium, qui dicit rem, cuius data est te
nuta, ad se pertinere: & eam, si de hoc constiterit, reuocabit, ſm I.
de Deo, lib. 2. q. 12. alle. de re iud. cùm super. & c. seq. de test. veni-
ens. ij. Tertium aūt rem vendicantem delegatus ille non audiet,
de of. del. P. & G. An aūt vendicans agat ꝯ missum, vel contra mis
sionem passum? dixi s̃. dec. contingit. in fi de do. & cont. Adde tu
ad id, quod dicitur hic per Spec. de delegato, videlicet ꝙ non pos
sit, per doctrinam Host. in c. quod ad consultationem. extra. de re
iud. vbi refert eum, & sequitur Ab. Sic. in vlt. col. in fi. ꝙ iudex de-
legatus habens expedire cām intra mensem, si intra ipsum men-
sem ꝯtumacem reum excommunicauit, potest post mensem ab-
☞ solui.

ut extra.de testi.ex parte.vbi de hoc:& de simo.querelam. saltem vsque ad annum,vt extra.de off.deleg. querenti.licet alii dicant il lum functum officio suo esse,vt eo.ti.literis.nisi ei specialiter fue rit mandatum , vt in præ.c.ex parte. quia hoc ad ordinarium spe ctat,vt dicunt.ff.ne vis fiat ei,qui in poss.miss.est,l.j.in prin,&§.j.& ij.& l.si quis missum.respon.j.& vide ĭ.§.prox.versi.& not. quòd si missus.& ĭ.de exec.sen.§.nunc dicendū.prope prin.
2 † ¶Et no.a
a iudex Bononien.coram quo aliquis Mutinen.conuenitur ratione contractus,vel domicilii,vel alia quauis causa,vt extra.de for. comp.c.fi.potest mittere actorē in possessionem bonorum, quæ reus habet Bononiæ:& decernere missionem in possessionem esse faciendam in bonis,quæ conuentus habet Mutinę,propter eius contumaciā: licet quidā dixerint, φ si reus nihil habet Bononiæ,
b iudex Bononieñ.vlteriùs non procedit[b]:quod falsum est:hęc ꝓ
c bāt e.ti.Romana.§.ꝯhentes[c].Et dicunt quidam[d],φBononieñ.iu
d dex,quo ad bona,quæ sunt Mutinæ,exequetur suum officium ꝑ iudicem Mutiñ.& quantum ad hoc,maior est iudice Mutinen.licet aliàs in officio sint æquales,C.de iudic.properandum.§.sin au tem reus.ff.de bo.aucto.iud.pos.cùm vnus.§.pen.& fi.Alii dicunt quòd iudex Bononien.per se dabit possessionem bonorum,quæ
e sunt Mutinæ.quod ego non credo[e],nisi esset à principe delegat⁹, cùm non sint res sub eius iurisdictione,ff.de iurisdic.om.iudic. l. fin.C.qui pro sua iurisdict.l.j.xvj.q.vj.placuit.ad fin.extrà de foro comp.sane. Potest tamen decernere , vt prædixi. Quidam etiam dicunt , quòd si Mutinensis non pareat iudici Bononiensi , tunc iudex Bononiensis mittet literas ad iudicem Mutinensem,vt mit
3 tat ei reum.†Nam & in contractibus & delictis fit remissio ad locum, vbi quis contraxit , vel deliquit: vt dicitur C. vbi de cri. agi opor.authen.qua in prouincia. Et si iudex Mutinensis non miserit, punietur in tribus libris auri, & eius officiales in tantundem: quòd si propter lucrum id Mutinensis faciat , etiam eius cingulo priuetur in authen.vt nulli iudi.§.si verò quis comprehensorum & C.vbi cau.status agi deb.l.j.C.de requi.re.l.ij. Quandoque etiā aliter punitur.ff.de ser.fug.l.j.§.hoc autem. sed hodie stādum est in hoc illi §.contrahentes.
4 †¶Quid si dubium sit, vbi sint debitores conuenti,&ipse compareat,nunquid cogi potest eos indicare? Dicunt quidam,quòd non,arg.ff.qui bo.ce.poss.l.in omnibus.nā hoc committitur inquisitioni executoris, & solicitudini iudicantis,secundum Pileum,argumen.C.de his,qui ad ecclesi.confug.l. fin.§.cùm autem. nec debet hoc eius sacramento committi. Alii tamen contrà. nam & de inquisitione & diligentia erit , vt faciat eum satisfacere de conscientia sua,vt in ea.l.§.fine.&arg.C.de iur. delib.scimus.§.licentia.& arg.in auth.de test. §. si verò deducens.

ADDITIONES.

☞ solui.Vnde à simili dicendum in casu nostro.Posset tamen respō deri,quòd id habet locum in iurisdictione redacta ad certum tempus:hîc verò,de quo hîc, in simplici commissione causæ: de quo tamen vide per Scribentes in c.querenti.extra.de offi.deleg.

a Not.¶Secundum Benedictum,quē in hoc tractatu alleg.auctor: & secundum Iac.Bal.

b Procedit.¶Sed vadat actor Mutinam iustitiam petiturus. & hoc dictum prædicti duo attribuunt Azo.

c Contrahentes.¶Lib.vj.

d Quidam.¶Prædicti duo.

e Credo.¶Idem Ioan.de Deo in vlt.col.

SVMMARIVM.

1 *Effectus primi decreti in personali actione quis sit.*
2 *Missus in possessionem ex primo decreto,an lucretur fructus.*
3 *Primi decreti effectus multiplex est in reali actione.*
4 *Obligationem habere non dicitur quis in re sua.*
5 *Missus in possessionem alicuius rei,si ipsam intra annum alienat, deinde intra eundem annum reus venit,quid iuris.*
6 *Missus in possessionem ex primo decreto,an possideat.*
7 *Possessor rei mobilis an in personali actione debeat expelli.*
8 *Missione facta in possessionem terrarum,quis eas debeat excolere.*
9 *Missus in possessionē ex primo decreto,quō in actione reali dicatur possidere.*
10 *Probare volens de dominio,quamdiu audiendus sit.*
Missus in possessionem,si scit rem esse alienam,an præscribat.
11 *Non domino bona fide tradente,an quæratur vsucapio bona fide accipienti con tra omnem dominum.*
12 *In personali actione missus in possessionem , qua ratione non possideat , in reali autem sic.*
13 *Missus in possessionem verè possidet,& fructus percipit,tanquam creditor conuentionalis.*
14 *Missus in possessionem ex primo decreto,si deijciatur,an possit petere restitutionem,aut agere interdicto Vnde vi.*
15 *Decretum iudicis vbi ad postulationem actoris sibi dedit possessionem reo non citato,an sit validum.*
16 *Prætoris edictum prodi potest,vbi missus in possessionem ex primo decreto nō admittitur,mandato iudicis ad possessionem.*
17 *Auxilium quotuplex surgere dicatur ex prætoris edicto.*
18 *Hæres,à quo legata petuntur,an & quo pacto teneatur legatarijs ex edicto prætoris,si eos prohibuerit in possessionem venire,&c.*
19 *Auxilia ex prætoris edicto surgentia,intra annum datur ad interesse tantùm.*
20 *Remedia competentia misso in possessionem , & non admisso ad possidendum, quæ sint.*
21 *Primi decreti effectus in actione personali quis sit.*
22 *Missionem in possessionem patiens,si intra annum venerit coram iudice,an & quo pacto poterit possessionem recuperare.*
23 *Præscriptio quomodo fiat,aut interrumpatur , vbi quis patitur missionem in possessionem.*
24 *Possessio vsque ad quod tēpus repeti possit post interruptionem præscriptionis.*
25 *Missus in possessionem post interruptionē præscriptionis illius,an poterit præscribere.*
26 *Præscriptio an currat sine possessione.*
27 *Cautionis sola præstatio non restituit possessionem,sed tanùm interrumpit præscriptionem annalem:& cui aut quibus danda sit talis cautio.& nu.seq.*
28 *Decretum c.Pastoralis,coram quocunque factum,an teneat:aut quas personas publicas interpellet.*
29 *Aduersario absente protestari debet is qui præsens est cum solennitate tabellionum,quòd ageret si aduersarius adesset.*
30 *Ordo scripturæ semper est seruandus.*
31 *Missio in possessionem an per iudicis,aut tabellionis actum acquiratur actio cōtra patientem se mitti.*
32 *Annus datus ad recuperandam possessionem,quando currere incipiat.*
33 *Iudex si restituat possessionem rei,non citato actore,an teneat restitutio.*
34 *Excommunicatus, vel missionem in possessionem passus,si intra annum veniat offerens cautionem idoneam & expensas:missus verò vocatus contumaciter se absentat,an iste missionem passus mitti possit in possessionem rerum,de quibus agitur.*
35 *Beneficium iuris nemini est negandum.*

¶Primi decreti effectus quis sit.

5.§.Iam de effectu primi decreti primò videndum restat. Super quo no.quòd aut est actio realis,aut personalis:si quidem est personalis,multiplex est primi decreti effect⁹.
a Et primo[a]. nam per illud habet missus & custodiam, & defensionem rerum quod dicitur iudiciale,vel prætorium pignus videtur enim sibi constitutum , postquam inductus est in possessionē,ff. de pig.act.non est mirum,& C.qui po.in pig.hab.l.ij.C. vt in pos ses.leg.si postea quàm.& l.qui legatum.C.de pręt.pig.l fi.Contrà
b infrà ver.sed quæritur[b].Et hoc dico propter quosdam fatuos nūcios,seu executores iudicum,seu curiarum, qui quando mittunt aliquem in tenutam,seu possessionem causa rei seruandæ,mittūt illum duntaxat in possessionem vnius rei dicentes:Nos mittimus te in possessionem pro ista, & pro omnibus aliis : vel damus tibi hæc,& omnia alia, causa rei seruandæ. Et quandoque ostendunt illa omnia,& quandoque non.Sed quando ostēdunt,videtur posse eorum error subleuari per leges,ff.de acqui.possess.quod meo. § si venditorem.Sed certe illa.l.loquitur in possidente,qui per oculorum inspectionem possessionem transfert: at nuncius nullā
1 habet possessionem,ideoque nullam transfert. †¶Est & alius effectus in personali actione : quia nisi debitor satisfaciat creditori misso in possessionem, poterit ipse creditor sine libello petere à iudice bona vendi,in quorum possessionem missus est, si debitor latitat:vt not.ĭ.§.nunc dicamus.versi.illud etiam.& seq. Alius au
c tem hoc impetrare non posset, vt ibidem. ¶Tertio[c], quia habet custodiam,non tamen veram possessionem: vt ĭ.dicam. Est enim in possessione,sed non possidet.nam longè aliud est possidere, & aliud in possessione esse:vt ff.de acquiren.possessio.si quis autem ¶Quartò,quia pro illius possessionis defensione competit inter dictū Vti possideris: ex quo ꝯpetit ei actio in factū , quanti ea res erit,vt ĭ.ver.&no.φ¶Quītò.vt ipsā possessionē alii,loca&fruct⁹ ei⁹,custodiat,& ĭterdū eos vēdat,& priū seruet:vt s.§. restat. ver. hoc

ADDITIONES.

a Primò.¶Verba sunt Rof.ff.de bonis aucto,iu.pos.versi.in primis quæritur.& hoc vsque ad versi.tertiò. reliqua sumpta de rubrica de primo decre.Dyn.vbi s,ad infrà scriptos effectus addebat istū, quòd ordine peruenitur ad interpositionem secundi decreti , ff. de dam.infec.dies.§.si fortè daretur.vnde tenet de secundo decr. vbi s.q. 14.quòd non teneret secundum non præcedente primo, per l.qui duos.ff.de reb.dub.& C.de exec.rei iud.l.j.& ff.de re iud. si cum nulla.

b Quæritur.¶Sed in reali loquitur.

c Tertiò. ¶Iste versi.fuit additio,vsque ad ver.sed vtrùm.& hoc inducit errorem in ver.sed pone.

a hoc autem a. ¶Sextò, vt ex ipsis rebus alatur: vt in eo. versi. † ¶Se
2 ptimò, quia lucratus fuit fructus, secundum quosdam, vt in l. Fulcinius. §. fi. ff. de leg. j. filiusfamiliàs, §. diuus Seuerus & Antoninus. in fin. Alii contrà: vt ff. vt in poss. leg. vel fideicommis. is, cui. §. qui legatorum. vt in præd. l. Fulcinius. in princip. de hoc in præ. versi. hic autem. ¶Octauò, quia missus potior est aliis postea venientibus, qui nullam habent hypothecam: & etiam his, qui postmodū simili iussu iudicis capiunt: quia qui prior est tempore, potior est iure: vt extrà de iure pa. quod autem. C. qui po. in pig. hab. si decreto. Quod intellige de his tantùm creditoribus, qui non sunt eiusdem tituli, vt in præ. l. is cui. §. si plures. Si enim essent eiusdem tituli, omnes concurrerent eodem iure, scilicet posteriores cū prioribus, vt ff. de priuil. cre. priuil. ff. de bo. aucto. iud. pos. cùm vnus. C. eo. tit. l. fi. in prin. Sunt & alii effectus primi decreti, vt j. ver. est
3 & alius. & ver. porrò. † ¶In reali autem actione similiter multiplex est effectus primi decreti: & primò: quia quæritur misso actio ex illo edicto, ne vis fiat ei, &c. nam hoc edictum pertinet ad omnes missos in possessionem, ff. ne vis fiat ei, qui in pos. mis. est, l. j. §. j. ¶Secundò, quia statim incipit possidere: vt j. ver. si verò agatur. ¶Tertiò, circa fructus eodem modo, vt s. in personali dictum est ¶Quartò, quia loca percipit & custodit, & quandoque vendit fructus: prout in personali actione dictum est. Alii etiam effectus
4 in hoc tractatu inueniūtur. † ¶Sed queritur, an propter hoc contrahatur aliquando prætorium pignus? & videtur, quòd sic: vt s. in prin. huius §. Sed dic, quòd non: quia in re sua non potest quis obligationem habere, ff. de reg. iu. neque pignus. ff. de pig. act. si rem. licet casualiter contrarium obtineat, ff. ad Treb. debitor si pignore. &, secundum quosdam, C. eo. auth. contrà rogatus. De aliis autem effectibus non videtur dubium, quia ad hoc non pertinent. Nō enim ideo potior est, quia missus est auctoritate iudicis, sed quia est rei dominus. Res enim sua eo inscio nō potuit ab alio obligari, C. ad Vellei. si sine. Item in solutum danda non est: quia quod meum est, amplius fieri non potest meum, extr. de fide inst. inter dilectos. prope fi. ff. de reg. iu. ex plurib. Itē ꝙ vendere possit, hoc est ex eo, quòd est dominus: non ex eo, ꝙ est in possessionem
5 missus. † ¶Sed pone, quòd missus intra annum alienat rē ipsam: deinde intra eundem annum reus veniet: quæritur, qualiter ei cōsuletur? Rñ. iudex ex officio suo restituet ei possessionem emptore excluso, vel saltem per triticariam actionem, ff. de tri. act. l. j. §. fi. & l. 2. & ipsum alienatorem qui habebat tantùm custodiam, quia intrauerit alterius possessionem, condemnabit ad omne damnū, quod ex eo reuersus passus est, C. de acqui pos. ex liberis. §. sed ipse. Sed contra hoc, quod dixi de triticaria, facit, quia reuersus tem
b pore alienationis non possidebat: imò missus b: vt j. versi. si verò agatur. Vnde dic, dari actionem in factum ꝯtra illum ratione possessionis, quia æquitas hoc suadet, ff. de præs. verb. l. quoties. j. ver. vlt. not. Alii dicunt, dari vtilem actionem ex lege illa, C. de acq. pos. ex liberis. Sed ibi loquitur, quando tradens alii, vel perdens, habet causam à me, & nomine meo possidet: sed missus in possessionem suo nomine possidet. Item contra alienam rē datur actio
6 in factum ex illo edicto, de ali. iu. mu. causa facta. † ¶Sed vtrùm missus ex primo decreto, possideat? super hoc distingue. nam aut
c agitur personali actione, aut reali c. Si personali, missus non possidet indistinctè, sed detentat, secundum omnes, ff. acqui. poss. possideri. §. fin. ff. vti possi. duo. §. creditores. ff. de dam. infect. si finita. §. Iulianus & dixi s. ti. proximo, §. sequitur. ver. porrò si agatur. & detinebit, donec aduersarius tædio affectus veniat responsurus, vt in præ. l. is cui. resp. j. & extrà, vt lit. non contes. quoniam. §. in aliis. nam licet actor, siue creditor mittatur in possessionem, nō tamē dominus, seu reus eiicitur de illo loco: vt in præ. l. is cui. in prin. & in præ. l. possideri. in fi. & in præ. §. Iulianus. & ff. quorum legat. l. j. §. quæsitum. nisi iudex ex officio suo illum iubeat recedere, ne a-
d ctor & reus ad rixas veniant, si ambo possideant d, arg. ff de vsu. si cuius. §. sed si inter duos aliàs incipit l. æquissimum. & aliàs, si vsufru. & tunc iudex poterit constituere qs bona illa debeat tollere.
7 † ¶Sed cùm in personali actione possessor expelli nō debeat de possessione, vt iam dixi, quæro qualiter fiat missio in re mobili? Rñ. dicunt quidam, quòd cùm fit missio in re mobili, debet expel
e li: sec9, si in immobili: arg. in præ. l. is cui e. vbi dicitur, quòd missus in possessionem custodiet fructus, ne dissipentur: & distrahet eos qui nō possunt seruari: & eodem modo videtur, quòd missus custodiet rem mobilem, ne dissipetur. Veruntamen in ciuitate Boñ. res huiusmodi sequestrantur, cùm inter ciues & scholares est quæstio. quod fieri videtur contra iura, siue agatur reali, siue ꝑsonali actione, vt extra de sequest. poss. c. j. prope fi. Sed hoc ideo fit ibi: quia de scholarium formidatur recessu, ff. qui satisd. cog. si fideiussor. §. fin. Cùm autem est quæstio inter ciues, tunc bene fit missio in re mobili, nec expellitur de possessione, sed possessor habet rei custodiam, & facit tædium super ea. Sed qualiter potest facere tædium super ea, si alius est in possessione rei mobilis? Dic
8 de hoc, & de aliis circa hoc, vt j. ver. porrò in ꝑsonalibus. † ¶Sed quis excolet terras, cùm facta est missio in possessionem? Dico, quòd dominus, & debitor, si vult: aliàs missus id faciat, ff. vt in pos.
f leg. is cui. §. qui legatorum f. † ¶Si verò agatur reali, tunc missus in
9 possessionem ex primo decreto possidet verè, non tamē incommutabiliter: quia si reus intra annum venerit, restituetur ei possessio: vt in præd. dec. quoniam. §. in aliis. & C. de præsc. xxx. vel xl. an. si quis emptionis. §. pe. & extra. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. per totum. Veruntamen licet possideat, non tamen vsucapit, nisi
g post annum, secundum Azo. M. Io. Goff. & Roff. g Alii autem, vt
h Bul. & Iac. h & Hu. & Ber. & quasi oēs Canonistæ, dicunt ꝙ non verè possidet, sed custodit: sicut & in personali dictum est, ff. de acqu. pos. possideri. §. fi. ff. vt in pos. leg. is cui. in prin. & in præ. §. in aliis. & extr. de off. ord. pastoralis. in fi & de do. & contu. contingit. in quibus dicitur, quòd post annum verus efficiatur possessor: ergo videtur, quòd priùs non erat: extr. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. c. pen. & fin. vbi dicit, causa custodiæ. ad idem facit eo. tit. c. j. &, secundum istos, anno elapso incipit possidere, quasi secundo decreto interposito. Nam tantum operatur in realibus transcursus anni, quantum in personalibus secundum decretum. Prima opinio mihi magis placet: & quod dicitur in præ decr. verus efficiat. debet exponi, id est, incommutabilis: quia verè possidebat intra annum, sed commutabiliter: & hoc probat præ. decr. pastoralis. in fi. ibi, vbi dicit, post annum recuperare pos. &c. ergo patet. ꝙ eam amiserat: & idem habetur in præ. §. in aliis. & ad hoc etiam facit ꝓ. l. si quis emptionis. extr. de seq. poss. c. j. in fi. Si igitur verè possidet anno elapso nō cogitur restituere rem reuerso, nisi probet ille de
10 iure, vel de dominio suo: vt in præ. §. in aliis. † ¶Sed quamdiu audietur, volens probare de dominio? Rñ. vsque ad decem annos inter ꝑsentes, vel xx. an. inter absentes: quia ex eo tēpore fuit possessor dñs, vel saltem habuit iustum titulum possidendi, secundū Bag. ff. de Publ. l. iij. in fi. Si eīm titulū nō haberet, non fieret dñs. C. de præsc

ADDITIONES.

a Autem. ¶Si ponderasset auctor, quod ibi dixit, sed in his casibus non sic miscuisset casus, quib. fit missio ob cōtumaciam ad illos, quibus fit ob fauorem.

b Missus. ¶Suprà proximè dixit contrarium: quare videtur auctor fuisse somnolentus: quod patet etiam ex allegatione sequenti, qua allegat §. in quo sumus. quis dederit illum errorem, dixit s. ver. 3. quia intendit auctor hîc, quòd licet possessio possit condici per triticariam, per illum, qui vi deiectus est, illud tamē locum habet in possidente: vt dicit l. 2. superius allegata. Sed iste passus missionem non possidebat tempore. quo missus alienauit: ergo, &c. Circa triticariam autem sciant Canonistæ, quòd eius conditio irregularis est, id est, certa regula non comprehenditur: quia circa contractus vel quasi, & circa maleficia vel quasi, circa mobilia & immobilia, corporali & incorporalia; suam potestatem extendit: ad quorum alterum regulares restringuntur: & habet locum, vbicunque res petitur, sumpto largissimè nomine Rei, vt corporalia & incorporalia comprehendat, excepta sola pecunia numerata. Sola dico: quia licet non comprehendat ea, quæ consistunt in numero, bene comprehēdit ea, quæ sunt in pondere, vel mensura: quæ licet sub largo nomine pecuniæ comprehendant, j. q. 3. totum. ff. de leg. j. talis scriptura. non tamen comprehēduntur sub nomine pecuniæ numeratæ.

c Reali. ¶Sunt hæc verba Iac. Bal. vsque ad ver. sed cùm. æquè breuiùs ponit in ver. missus autem. Adde, quòd missus in possessionē ex primo decreto, in personali non possideat: quod scripsit Roff. consilio cl.

d Possideant. ¶Idem Ioan. de Deo, iiij. col.

e Cui. ¶§. qui legatorum. ver. in cæteris. & Dyn. dicit ibi esse casum quæstionis, per id, quod hîc sequitur. dicit etiam ibi textus, quòd legatarius missus in possessionem, sic res hæreditarias custodire debet, vt neque hæredi auferantur, neque depereant, deterioresue fiant. Præmittitur tamen, quòd passus missionem illos consumere non poterit, quorum custodiam habet missus.

f Legatorum. ¶Dicebat Dyn. vbi s. q. xij. quòd idem not. in l. prætor. in prin. ff. de bon. aucto. iudi. poss. ad idem eod. titul. in venditione. §. j. Item locabit, vt ibi, de hoc s. eod. §. in prin. ver. v. cū sua ctaret ad creditorem, vt not. ea. l. is cui. §. quòd si. loquitur tamen ibi de die constitutionis, de quo in §. imperator. ead. lege.

g Roffre. ¶Et Gui. de Suz. vbi s.

h Iac. ¶Vbi s. ver. in reali autem.

a de præſc.x.vel xx.an.l.j.ꝟ.ver.ſed vſque[a]. ¶Quid ſi miſſus ſcit rem
alienam eſſe? Dicit Baga. ꝙ præſcribet prædicto tempore, ſi tem-
pore miſſionis habuit bonam fidem: licet poſtea habuerit rei cō-
ſcientiam alienæ, ff.de vſuc.l.is qui.§.fi.C.de vſuca.transfor.l.j. Si
autem à principio habuit malam fidem, ſecus eſſet, arg.ff.de iud.
b ſi prætor.§.fi. Tu dic, vt ext.de præſc.c.fi.[b] † ¶Quid ſi res illa erat
11 tunc alterius, & non rei? Dixit, ꝙ non præſcribet contra eum, ar.
ff.de nox.electio.§.fi.ff.de reg.iur.non debet.& l.quod noſtrum.
Arg contrà, ꝙ non tam facto alterius, quàm iure publico ei præ-
iudicatur, ar.ff.de vſur.l.j.ff.de dam.infe.damnum.§.j.nam & non
domino bona fide tradente, quæritur vſucapio bona fide accipi-
enti aduerſus omnem dominum: vt inſti.de vſuc.§.quod autem.
12 & ar.ff.de re iud.ſæpe.& in auth.vt ſpon.lar.§.rurſus. † ¶Sed quæ
c eſt ratio ꝙ miſſus in perſonali non poſſidet, in reali verò ſic[c]? Re-
d ſpondeo[d], quando ago perſonali, ago contra illum, qui mihi o-
bligatus eſt ex contractu vel quaſi, maleficio vel quaſi. Vnde ſi
mittor in poſſeſſionem pro menſura debiti declarati, vt ſ.titulo
proxim.§.ſequitur.ver.porrò.quodam extraordinario iure mihi
ſubuenitur: quia (vt ita dicam) mittendus eſſem in poſſeſſionem
perſonæ, quæ obligata eſt: & non in poſſeſſionem rei, quæ obli-
gata non eſt. ſicut & aliàs in delictis perſona punienda eſt, nō res,
quæ non deliquit: vt in auth.de man.prin.§.oportet.collat.3.ſed
quia perſona libera poſſideri non poteſt, vt ff.de acq.poſſeſ.cùm
hæredes.§.finali.& extra, de pign.c.2.ideo mihi ſuccurritur in re-
bus, non vt eas poſſideam, ſed vt cuſtodiam, donec tædio affec-
tus, &c. vt in dec.quoniam frequenter.§.fin.& vbicunque ius di-
cit, aliquem mitti in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, & ꝙ cuſto
dit, & quòd tædio affectus, &c. intellige in perſonali loqui, non
e in reali, ſecundum Rofre.[e] Sed certè non eſt ita in præd.decreta.
quoniam.§.in aliis.vbi dicit, tædio affectus. & tamen loquitur in
f reali[f]. In reali autem ideo miſſus poſſidet, quia quando ago in
rem, dico rem meam eſſe, ſicut in rei vēdicatione: vel ius in ea mi
hi competere, ſicut in hypothecaria, & in confeſſoria, & in aliis re
alibus: & ſic tunc agendo cōtra perſonam, ago contra illum, qui
nullo iure mihi obligat[us] eſt: ſed ideo ago, quia tenet rem, vt Inſt.
de act.§.j. & ideo ſi perſona citata non compareat, dignum eſt, ꝙ
mittar in poſſeſſionem rei petitæ: & ꝙ poſſideam, cùm hoc ſit or
dinarium, vt ex quo non eſt qui defendat, quòd rem illam poſſi-
deam: quia dico meam, vel me in ea ius habere, præſertim adhibi-
ta ſolennitate, de qua dixi ſ.§.ſequitur.in prin.ſicut in noxali nul-
lo defendente ſeruum noxium, datur mihi abducēdi facultas, ff.
ſi ex nox.cauſ.aga.l.ij.in fi.& ff.de nox.electio.§.fi.in fi. malè ergo
pronunciant iudices, quando dicūt, Mitto te in poſſeſſionem cā
rei ſeruandæ, ſecundum Rof. quod dic, vt in præ.§.ſequitur.verſi.
13 ſed non videtur. † ¶Miſſus ergo verè poſſidet, & fructus rei per
cipit: ſicut & creditor conuentionalis, vt C.de pig.ac.l.ij. licet hic
non teneatur de percipiendis, vt ille: ſed de perceptis tantùm, ſi
contumax intra annnum recuperet poſſeſſionem: vt ar.ff.de bo.
aucto.iu.poſſ.prætor.§.2.& §.eſt præterea. ſecundum Rof. non ta
14 men facit ſuos, vt dixi ſ.§.reſtat.verſi.hoc autem. † ¶Sed quid ſi
miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, deiicitur: nunquid po-
teſt petere reſtitutionem, ſiue agere īterdicto Vnde vi? Et quidē
g in reali poteſt[g], ſecundum nos, qui dicimus, quòd verè poſſidet.
in hoc concordat Papa, prout no.in præd.c.contingit. Alii verò,
qui dicunt, quòd ſolùm cuſtodit, dicunt, quod petere poteſt reſti
tutionem condictione ea lege illa, C.de præ.pig.l.fin.xvj.q.vj.pla
cuit.3.q.1.redintegranda.non tamen aget interdicto Vnde vi, vt
ff.de acq.poſſ.poſſideri.§.fi.quod non datur, niſi poſſidenti deie-
cto, ff.de vi.& vi ar.l.j.§.non autē alii.& §.hoc interdictum. Et ea-
h dem ratione videtur, ſecundum eos[h], quòd nec condictio.ex l.ſi
quis in tantam.C.vnde vi. De hoc, & an agat interdicto Vti poſſi-
detis, no.in præd.dec.contingit.&, ſecūdum Vin.extr.de ſequeſt.
poſſ.c.j. Si ergo miſſus expellitur, vel impeditur, vel non admitti-
i tur, habet ius, quo ad petitorium & poſſeſſorium, ſecundū Rof.[i]
Quo ad petitorium, quoniam habet hypothecariam, vt ff.de pig.
act.l.non eſt mirum. habet enim ex tali poſſeſſione prætorium
pignus: vt ibi, & ſ.in prin.huius §.quare habet hypothecariam, vt
C.qui po.in pig.ha.l.3 & C.vt in poſſ.le.ſi poſtquam.& l.qui le-
gatis. Poſſeſſorium autem habet, ſiue expellatur, ſiue non admit-
tatur, vt ff.ne vis fi.ei, qui in poſſ.miſ.eſt, l.j.ff. vt in poſſ.leg.is cui.
§.miſſus.ff.de dam.infect.dies.§.2. in quo format libellum, vt in-
frà de eo, qui mit.in poſſ.cauſa rei ſeruet, porrò.& ſeq. In perſo-
nali autem miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, non tenet
rei vendicatione, cùm non habeat facultatē reſtituendæ rei, quia
tantùm cuſtodit, ſecundum Papam. Alii contrà, prout no. in præ.
k c.quoniam.§.ſi autem[k]. ¶Eſt & alius effectus primi decreti. nam
miſſio vnius creditoris prodeſt omnibus, C.de bo.aucto.iud.poſ.
15 l.fin. † ¶Sed quid ſi iudex ad poſtulationē actoris dedit ſibi poſ-
ſeſſionem reo non citato legitimè, nunquid proderit actori tale
l decretum? Dicunt quidam[l], quòd ſic. quia licet decretum ſit iniu
ſtum, tamen tenet, ar.xj.q.iij.c.j. nec miſſus eſt prohibendus: nam
iuſtè poſſidet, qui auctore prætore poſſidet, ff.de acqui.poſſ.l.j. ff.
de reli.& ſump. fu. & ſi quis impediat §.j. & præterea functus eſt
officio ſuo, bene, vel malè decernendo: extr.de off.deleg. in lite-
ris.ff.de re iu.iudex. & conuentus petet in integrum reſtitutionē
contra iniuſtum decretum, arg.ff.de iudi.ſi prætor.§.Marcellus.&
de dam.infec.ſi finita.§.ſi fortè.& de priui.cre.imperatores.& iun
ge, quod eſt infrà ver.quid ſi ipſe. Dic contrà: & reus ſua auctori-
tate poteſt impunè miſſum prohibere, cùm factum iudicis, niſi ſit
legitimum, non teneat, ff.de re.iur.factum à iudice.extr. de conſt.
eccleſia.in fin.C.lib.x.de iu.fiſc.prohibitum. Decretum enim hu-
iuſmodi interpoſitum videtur ipſo iure non valere, ff.de re.eorū,
qui ſub tu.vel cur.ſunt, l.mag.§.ſi æs alienum. ff. de tranſact. cùm
hi.§.ſi prætor. Vnde videtur, quòd iudex illud poſſit reuocare, ex
trà, de accuſ. qualiter. j. Item dicit lex, quòd ſi iudex vendit bona
non latitantis, tanq̃ ſi latitaret, non tenet venditio ipſo iure, vt in
præ.l.

ADDITIONES.

a Vſque. ¶Patet per proximè dicta, quòd ver. iſte loquit[ur] de miſſo
in reali: & de tali Dy. vbi ſ.in x.q.tenet miſſum in reali poſt litem
conteſtatam, vel quaſi conteſtatam, præſcribere ſpatio x. vel xx.
an. vt not. in l.2.C.vbi in rem. Ante litem verò conteſtatam, & an
te lapſum anni, non incipit præſcribere. In perſonali verò, quia
non poſſidet eo tempore, non præſcribit, ſed poſt xxx. annos re-
pellit abſentem, quantumcunque cauere velit, vt not. in authen.
ei qui iurat. & in auth.de exhiben.§.ſi verò.intra xxx. annos redi-
ens & cauens, conſequitur etiam poſſeſſionem, niſi res ſit vendi-
ta vel adiudicata, ſic loquuntur not. in præ.l.2.& in l.conſentane-
um.C.quomodo & quando iud. & ſic intelligas quæ ſequuntur.
Scire debes, quòd Ia.de Ra.& Pet. hæc duo dicta impugnant, dicē-
tes de miſſo in reali, quòd longa præſcriptione, x.vel xx.an.ſe tue
ri non poteſt, cùm illa non procedat ſine titulo, C.de præſc.long.
temp.l.4.& 5. Primum autem decretum non dat titulum, ff.de dā.
infect.ſi finita.§.Iulianus. Secundum decretum non conceditur,
& ſi concederetur, ſolam poſſeſſionem cōcerneret. Ergo ſola tra
ditione, ſi titulus non ſufficit, nec proficit, ff.de acqui.re.do.l. nun
quam.in prin. Dicendum eſt ergo, ſecundum eos, quòd vſque ad
xxx.ann. audietur miſſionem paſſus in reali: quanto tempore ſine
titulo habili compleret præſcriptionem, C.de præſcrip.xxx.an.l.
ſicut.& l.ſi quis emptionis. Cyn. autem, qui hoc dictum poſuit in
l.2.q.12. bene fatetur procedere illud dictum Dyn. quod ſcripſi
j.§.videndum.ver.hoc quoque.in fin. ꝙ poteſt iudex ſtatuere tē-
pus abſenti, poſt quod de proprietate non audiatur: ibi vide. etiā
ſecundum. ꝙ paſſus miſſionem in perſonali poſt xxx. annos non
audiatur, improbat pro eo, quia miſſus non poſſidet, & ſic vſuca-
pere, nec præſcribere p̃t, ff.de acq.poſ.l.3.§.fi.de vſuc.l.fi.de re iu.
li.6. Sed forſan gl. Dy.& alii voluerunt dicere præſcriptionem p-
ceſſiſſe non in re, vel eius dominio, ſed contra ius offerendi. Sed
de hoc ſunt opiniones contrariæ, de quibus de præſcr.xxx.an l.cū
notiſſimi.per gl.& pleniùs per Cy. vt dicit Hieronymus in Chro-
nica, B. libidinem detrahendi, quæ viget in multis, vitare non pōt
niſi qui omnino nihil ſcribit. Eſt mirabile, quòd omnes notato-
res concordant cum glo, detractores diuertunt: ſaltem diſtinxiſ-
ſent, an opponatur præſcriptio contra contumacem miſſionem
paſſum, an verò contra tertium.
b c.fi. ¶Vide j.§.iuxta.verſ.quid ſi alius.& ver.ſeq. qui fuerunt etiā
Baga.& quod ibi remiſi.
c Verò ſic. ¶j.§.videndum.verſi.ſed quæ eſt ratio, quæritur, quare
ſecundum decretum interponatur in prima, & non in ſecunda.
d Reſpondeo. ¶Secundum Rofr.de bo.aucto.iud.poſſ.circa medi
um, verſi.item quæritur, quæ ſit ratio.
e Secundum Rof. ¶Vbi ſ.proximè dixi.
f Reali. ¶Defende Rof. quia locutus fuit copulatiuè, vt hîc, non
alternatiuè.
g Poteſt. ¶Idem Dy. vbi ſ.q.ix. ſecus autem de miſſo in perſonali,
qui nec ciuiliter, nec naturaliter poſſidet: quare tale interdictum
ſibi competere non poteſt, ſecundum eum.
h Secundum eos. ¶Hoc ponit Iac. ſub dubio fortè. Hoſt. vt ſcripſi
in decre.contingit. ſuper vlt.glo.in fi. placet, quod talis detentio,
quam habet iuris & iudicis auctoritate, parit condictionem ex il-
la lege.
i Secundum Rof. ¶De primo decre.§.item quæritur, an.
k Autem. ¶Ibi ſcripſi in glo.ij.
l Quidam. ¶Benedictus & Iac.Bal. verſi. item quid ſi iudex. Ipſorū
& fuerūt allegationes in contrarium, quæ ſequuntur Io.de Deo.
ponit hoc de primo dec.in v.col. Adde, an decretū ex falſa cauſa
interpoſitum, ſit ipſo iure nullum? vide Abb.Sicul.in c.j.in v. col.
extrà de ſententia.& re iud.

ADDITIO. Adde tu Alex.conſi.ix.incip. in cauſa & lite. in j.
col.ver.ſed his.in 3.vol.& per Lud.Roma. conſil. ccccliiij. incip.
iure præſenti.col.2, verſi.tertiò ex regula. Henr.Ferr.

pr.l.Fulcinius.§.si quis bona.Talia enim,quæ in facto consistũt, & præcepta iudicũ, quoties male facta sunt possunt per ipsos iudices reuocari.quod dic,secundum Inno.IIII.vt no.in præ.c.in li-
16 teris. †¶Et no.[a] ꝙ si missus in possessionem ex primo decreto,
a non admittitur ad possessionem iuxta mandatum iudicis, super hoc proditũ est ei auxilium,scilicet prætoris edictum,siue missus sit in possessionẽ causa rei seruandæ,siue nomine legatorum,siue nomine ventris,ff.ne vis fi.ei,qui in poss.missus est,l.j.§.est autem
17 generale.& §.hæc verba.†¶Ex quo nempe prætoris edicto,triplex surgit auxilium. ¶Primũ,ipsum edictum ꝓhibitorium,per quod prohibetur,ne vis fiat ei,qui in possessionẽ missus est,ff.eo.l.j.in prin.§.hæc verba.¶Secundũ est iudicis officium,cuius potestate induci debet in possessionẽ, vel per officiales, seu ꝑ milites
b ad hoc deputatos[b],ff.eo.si quis missum.in prin.& l.suo.& habet actor optionẽ,quod istorũ beneficiorũ malit eligere:vt in præ.l.si quis missum.& ff.vt in poss. leg.is cui.§.missus.& hæc duo dant ei, qui missus est, nondum tamen in possessionem venit, siue sit prohibitus suo nomine,siue alieno,ff.ne vis fi.ei,q in pos.mis.est,l.suo qui.¶Tertium est,actio in factum ex eo edicto procedens, qua fuit prohibitus:&datur misso in possessionem,si expellatur: quia frustra in possessionem mittitur,nisi missus defendatur:vt in præ.§.est autem.& §.hæc verba.extr.de simo.querelam.in fin.& de testi.c.ex parte A.ver.mandamus,quatenus.extr.vt li.non cõtes.c.iij.vers.restituentes.& etiam delegatus potest missum facere,vt no.s̃.§.prox.ver.j.¶ Competit etiam quartò cum ipsa actione interdictum restitutorium,scilicet vt per illud restituatur in
c possessionem:vt in præ.l.si quis missum.§.cùm prætor.Quidam[c] tamen dicunt illud speciale,cùm mulier causa ventris mittitur in
d possessionem[d],quia dicit se prægnantem ex testatore.Competit autem præmissum edictum prohibitorium contra doli capacem vnde pupillus,qui non est doli capax,&furiosus,hoc edicto non tenentur,ff.eo.l.j.§.hoc edicto.& l.suo quis.&ar.xv. q.j.illud per æquè.& §.j.& §.si quis.¶Item competit,siue dominus,siue alter eius noĩe prohibeat,siue expellat:vt in præ.§.est autem.& §.hęc actio.ext.de rest.spo.cũ ad sedem.& ext.de do.& con. cõtingit.si
18 ue qs suo noĩe,siue alieno noĩe prohibit⁹ sit,vt s̃.ver.ꝓx.†¶Porrò heres,à quo legata petuntur,nõ tenetur legatariis ex hoc edicto,si eos prohibuerit in possessionem venire, quando non satisdedit de præstandis legatis, nisi elapsi sint sex menses à tempore, quo satisdatio fuit petita,C.vt in poss.le. vel fideicommis.l.certa est forma.ff.eo.is cui.ff.de iud.sed & si ij.& ff.qui satis.co.de die.ff.
19 ne vis fi ei,qui in poss.mis.si quis missum.§.j.†¶Hoc quoq; notandum est,ꝙ hæc auxilia intra annum dantur ad interesse tantũ, ff.eo.l.j.§. hanc autem actionem. Actio tamen in factum duobus casibus perpetua est.¶Primo quando hæres nolens satisdare de legato præstando,prohibuit legatarios,vt in eod. §. ¶Secundo, cùm prohibitus ex causa damni infecti,fuit missus in possessionẽ vt ff.de dam.infect.si quis missum.§.hęc actio.&l.4.§.non autem. Argument.tamen contrà,quòd perpetua sit hæc actio,3.q.j.red-
e integranda SOL.vt not.extr.de restit.spo.c.ij.[e] ¶Item datur hæc actio hæredibus prohibiti:non contra hæredes prohibentis,nisi in quantum ad eos peruenit,in præ.§.hãc autem actionem.¶Itẽ, secundum Roffr.missus,eiectus,vel non admissus,habet ius,quo ad petitorium & possessorium:quod dic,vt s̃.versicul.sed quid si,
20 †¶Sunt& alia remedia competentia misso,qui non admittitur, scilicet quòd prohibens in expensis punitur:extrà,vt lite non cõtest.quoniam.§.in aliis.extr.de sequest.possess.ca.i. & ad interesse, ff.vti posside.si duo.§.fin.ff.ne vis fi.ei, qui in possess.mis. est,l.j. in princi.¶Item quòd eo non obstante, quòd non admittitur post annum,ipso iure efficitur verus possessor:extr.de do.& contum. contingit.ff.de bo.aucto.iud.pos.quamuis.¶Item quòd non admittens potest excommunicari,vt in prædict.c. quoniam.in fin.
f & eodem titu.tuæ[f].¶Item quod potest aduersarium conuenire, quanti eius interest possessionem non habuisse,ff.vti pos.si duo. §.fin.ff.ne vis fiat ei,qui in pos.mis.est,l.j.in princ.Item quòd manu militari reus eiici potest,ff.eo.si quis missum.& ff.de rei vend. qui restituere.Item quòd pręstet cautionem de iudicio sisti,vt ex
21 tra.de dolo & contumac.ca.j.†¶Porrò in personalibus effectus
g primi decreti est[g],ꝙ missus erit onerosus debitori,propter cuius contumaciam missus est:vt in præd.l.is cui.& in præd.dec.quoniam.§.in aliis.quia si domin⁹ intrabit cameram,&missus similiter: si intrabit cellarium,& iste similiter:& sic erit ei onerosus: non tamen missus possidet, nec dominus de possessione eiicietur, vt s̃. in princ.huius §.In re autem mobili faciet tædium.nam si est missus in possessionem equi,cùm dominus volet illum ad aquam ducere, missus eum poterit deuiare,& eum ad aliam aquam ducere saniorem, cùm ipse habeat equi custodiam. Item si missus est in possessionem libri,cùm dominus volet legere in titu.de treug.& pace,ille volet ad titulum de raptoribus,vel de sagittariis,vel de iniuriis.Seruabit etiam fructus missus,& colet terram,& alia:quę dic,vt s̃.sed non videtur, quòd iste missus hoc tædium debeat facere,cùm sibi non prosit,& alteri obsit,vt ff. de rei ven.in fundo. Respon.imò multùm sibi prodest:quia per hoc cogetur aduersa
22 rius respondere,vel satisdare.†¶Vltimò[h] not.quòd si is qui pas
h sus est missionem,venerit intra annum coram iudice,poterit recuperare possessionem, satisfacto tamen priùs actori de damnis & expensis,quæ propter eius absentiam pertulit,& sine dolo fecit,ff.de bo.aut.iu.pos.l.prætor ait.§.quod ait prætor.& §.itaque. & in prædict.decret.quoniam frequenter.§.in aliis.extr.de offic. ordinar.pastoralis.in fin.extr.de eo,qui mit.In pos.cau.rei ser.per totum,actoris iuramento declarandis,vtC.de iud.sancimus.&authen.post iusiurandum.Expensis dico,vtilibus& necessariis,ff.de bo.aucto.iud.pos.prætor ait.§.quod ait. & factis à tempore missionis,vt extr.de sequest.poss.c.j.in fin.vel etiam citationis,extr.de dolo & contum.cùm dilecti.in fin.de quo dicam j̃.ti.de expensis. ¶Sed si missus fructus rei percepit,vel in ea damnum dedit,datur contra eum actio in factum:quod dic,vt j̃.de eo, qui mit.in poss. causa rei ser.versic.cæterùm.& per eundem etiam actionem missus expensas recuperat,quas fecit in re ipsa:vt ibidem in seq.versicu.& s̃.versic.sed pone.Præstabit etiam reus cautionem de lite prosequenda,C.de bon.aucto.iud. pos.authent.ei qui iurat.& in præd.§.in aliis.etiam si sit possessor immobilium,quòd contingit propter eius contumaciam,quia aliàs non teneretur, ff. qui satisda.cog.sciendum.& etiam si sit clericus,eam præstabit,extr.de sequest.pos.c.j.in fi.licet aliàs sit ab ea immunis,in auth.de sanc.episco.§.si quis.&§.pro pecuniaria. Erit autem sufficiens cautio ista. vt in præd.dec.de sequest.pos.c.j.in fi.& sic dabit pignora,vel fide iussores,ff.man.si mandato.§.fi.& ff.de fideicommis.libe.rogo.§.
i adiici.secundum Ber.[i] Vel dic, sufficere hîc iuratoriam cautionẽ, extr.de dolo & contum.prout.& de solut.Odoardus.Cui autem præstabitur?not.s̃.§.sequitur. versi.porrò.& adde hîc,quòd no.s̃. ti.proximo,§.nunc dicamus.versicul.sed nunquid ex communi. Formam autem huius cautionis ponam j̃.de satisda.§.dicto. vers.
23 porrò.†¶Et not.quòd præmissa coram iudice sunt facienda,qui decreuit actorem in possessionem mittendum, & partibus præsentibus,extr.de offi.archi.ad hæc. Quòd si eius copia nequit haberi:putà,quia absens,vel mortuus est,ne huiusmodi annalis pręscriptio currat,sed eam interrumpat,debet coram alio iudice,vel coram publicis & honestis personis protestari,& offerre cautionem,ac protestari,quòd iuri parebit,vt sic post annum recuperare valeat

ADDITIONES.

a No.¶Secundum eundem Ia.Bal.ver. quia iussus possidere.cuius verba durant vsque ad ver.item secundum Rof.multæ tamen allegationes adduntur.

b Deputatos. ¶Dicit Iac. quòd in Lombardia milites iustitiæ vocantur.

c Quidam.¶Iacobus alternatiuè tamen sub versi.quo s̃.& Rodul. præceptor Rof.vt ipse Rof.not.in tit.ne vis fi.ei,&c.post prin.Et credebat rationem specialitatis: quia cùm mulier in possessionẽ mittitur nomine ventris,debent ei omnia exhiberi,sine quib. ad partum peruenire non potest,ff.de ven.in pos.mit.l.j.§.si mulier. & l. curator. In aliis ergo casibus interdictum fit solum prohibitorium, vt verbum sonat, non restitutorium:sed ad restitutionẽ agatur per actionem in factum,vel per officium iudicis.Sed Rof. tenet contrarium.inducit rubricam,ne vis fi.ei,qui in possess.mis. est:non dicit: missum mitti:licet aliqui sic exponant. Dicit etiam gratia exempli positum fuisse in §. cùm prætor. quod ibi dicitur de misso nomine ventris:dicens,quòd sepe Iurisconsulti,vbi abũdant exemplis,ponunt vnum tantùm,ff.ad leg.Aquil. ita vulneratus.circa fin.de vi & vi ar.l.j.ad leg.Cornel.de fal.l.si quis obrepserit.Hoc dictum Rof.quòd sit etiam restitutorium,placet Accu. in pre.§.cùm pretor.&ibi super rub. Auhor etiam de hoc format libellum j̃.de eo,qui mit.in pos.ver.porro. & est tertius libellus, qui etiam fuit Rof.

d In poss.¶Rerum ipsius hæredis. in hæreditariis enim non habet locum illud tempus semestre,ff.vt in pos.le.l.j.§.j.& no.in l.is,cui statim alleg.§.imperator.

e c.ij.¶In vlt.gl.

f Tuæ.¶Et ibi no.Ber.ver.3.3.gl.in cuius fine addidi tria, secundũ Host.& si aduertis,hîc deficit auctor.Remedium,quod hic sequitur, iam posuerat, & per eadem iura:verum est, quòd secundum ordinem præ.gl.congruentiùs ponitur hîc,quàm ibi.

g Est.¶Secundum Rof.de primo decreto,vltra med.

h Vltimò.¶Secundum Iac. Bal.cuius fuit hoc vltimum dictum in tractatu de primo decr.& hoc vsque ibi,& etiam si fit.

i Secundum Ber.¶ §.in aliis.super ver.cautione. & quod sequitur ibi,scripsi post Host.& Pet.

re valeat possessionem amissam. Quòd si decernens erat delegatus,fiat protestatio coram ordinario. hæc leguntur in præd.dec. pastoralis.in fi.vel coram papa,extr.de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.ca.j.de conces.præb.quia diuersitatem. & iunge hîc, quòd est ĩ.versic.sed cui.Si verò plures erant delegati,qui decreuerunt, & vnius, vel duorum copia nequit haberi, coram præsentibus fiat, & illi eam recipiant absente aduersario nomine eius,non tanquã iudices,sed tanquam personæ honestæ,eod.tit.cap.ij. & in præd.
a dec.pastoralis.& ĩ.ver.quid si ipse.&seq.nisi[a] essent dati cum clau
24 sula illa,quòd si non omnes,&c. †¶Sed vsque ad quod tempus poterit repetere possessionem post talem interruptionem:Dic quòd vsque ad xl.annos.secundum canones:secundum leges.verò vsque ad xxx.vt not.in prædict.c.pastoralis.& ĩ.versicul.proxi. Dominus Benedictus dixit,quòd passus missionem,quãdo lis est quasi contestata,recuperabit possessionem post talem interruptionem intra spacium decem annorum inter præsentes, vel xx. inter absentes: postea non, cùm sit res præscripta, & à sciente: vt ff.de noxa.& generaliter.decima sexta.quæstione.iij.§. penultim.
25 †¶Sed nunquid iste missus post talem interruptionem poterit
b præscribere?not.Ber.in eo.c.[b] & in decr.quoniam frequenter.§.
c quòd si super[c]. quod sic:quia iustè possidet,qui auctore prætore possidet,ff.de acquirẽ. possess.iustè. Alij dicunt contrà,secundum canones.Ex quo enim talis annalis præscriptio interposita,vel interrupta est per præmissam protestationem& cautionis præstationem, perinde est, ac si ille nunquam fuisset missus in possessionem, vt infrà versicu. quid si excommunicatus. Vnde verè non possidet,licet adhuc detineat,donec domin⁹ possessionem recuperauerit,ac præscriptio & vsucapio non procedit sine possessione,ff.de vsucap.sine possessione.extrà de probat.ex literis.de præscrip.causam sicut.vide secundum leges,quòd cùm missus ex primo decreto in personali non possideat, sed solum detineat, non præscribit,vt ff.de damno infect.si finita. §. Iulianus. ergo multò minus secundum canones præscribere poterit. secundum P. de Samp.cùm post præstitam huiusmodi cautionem non possideat vt prædixi. Sed certè hæc vltima ratio non procedit,secundum
d Rof.[d]Nam,secundum eum,si missus in actione personali,qui nõ possidet,detineat rem per xxx.annos sine interpositione secundi decreti,dominus postea non auditur: imò missus habet condictionem ex illa lege,C.de bon.aucto.iud.poss.auth.ei qui iurat.&in
26 corpore,vnde illa sumitur. †Et omnis condictio est personalis, vt Institut.de actio.§.sic itaque.& omnes personales ferè durant vsque ad xxx.annos, vt C.de constit.pecu.l.2.vnde non audietur post xxx.ann.Nec obstat, quòd dicitur suprà, quòd iste non possidet,sed detentat,&præscriptio non currit sine possessione:quia
e illud verum est, secundum quosdam[e],in realibus:in personalib⁹ autem bene procedit præscriptio sine omni possessore.Et præterea,quicquid suprà dicatur , sola cautionis præstatio non restituit possessionem, sed solùm interrumpit annalem præscriptionem: imò post eam præstitam est possessio restituenda: vt extra.de eo, qui mit.in posses.causa rei ser.capit.ij.ad fi.& in prædict.c.pastoralis.ad fin. & missus tandiu in reali possidet, donec restitutio fiat. Item non debet missus esse deterioris conditionis, quia iudicis auctoritate possidet,vel detentat. Post secundum autem decretum bene præscribit quis,vt infrà §.nunc dicamuus.versicu.&nota,quòd post. in fin. Hæc autem personalis competit isti ex legis condictione,vt dixi,secundum ea,quæ not.s.versi.quid si missus. Sed esto,quòd missus nequeat post xxx.annos expelli:quod cõmodum habet inde,cùm non possideat?De hoc in lib.Rofred.in
f titu.de secundo decreto[f].†¶Sed cui præstabitur cautio præmis-
27 sa?Dic,quòd iudici: dixi suprà ver.& not.quòd præmissa.& hoc, si potest haberi,extr.de eo,qui mit.in poss.causa rei ser.capitul.ij. & iij.quòd si præsens non est iudex,præstetur parti, eod.titu.cap. j.Si verò vterque absit,præstetur publicis, seu honestis personis, qui recipiant nomine absentis: vt in præ.capi.pastoralis.3.quæst. 3.§.spatium.extr.de app.si iustus.& ĩ.de satisdat.§.viso.versic.sed si quis.Quòd si non sit,qui recipiat,non imputatur ei:argument. ff.de leg.j.si fundus.extr.de appel.ex ratione.extra.de eo qui mit.
28 in posses.causa rei seruan.cùm sicut. †¶Sed nunquid coram ecclesiastico iudice tantùm poterit hæc cautio præstari? Dic, quòd coram quocunque habente iurisdictionem: & quilibet iudex acquirit ipsi misso vtilem actionem,vt ĩ.iam dicetur.Si enim hoc fit coram tabellione,vt in ca.pastoralis.multò fortius coram quolibet iudice,qui est & publica & authentica persona.¶Sed quis iudex recipiet eam,cùm coram delegato causa vertitur,nec ipse haberi potest? Dic,quòd coram ordinario,vt dicit decr. pastoralis. Quod intellige de illo,in cuius iurisdictione res est sita,& qui alias de causa illa cognosceret,nisi specialiter commissa foret,extr. de foro compe.licet.& capitu.sanè. veruntamen coram quocun
29 que factum tenet,vt iam dixi.†¶Sed quas appellat præd.decre.

publicas personas? Dic,quòd tabelliones,qui habent publicum officium.C.de episcop.& cleri.orphanotrophos vel episcopum, C.de episcop.aud.sancimus.& j.distinct. ius publicum.vel defensorem loci,xvj. quæstion.iij.§.potest.C.de anna.excep.l.vt perfectiùs.vel quemlibet, qui est in dignitate , vel officio constitutus, puta archidiaconum,decanum,&huiusmodi,habentes tamen iurisdictionem,extrà de offic.archi.ad hæc.de appel.si iustus.& me
g liùs extrà de vsur.in constit.Greg. X. quanquam[g].Honestas autem dicit,propter testes,quos debet adhibere,qui præsumuntur
30 digni,nisi contrà probetur,extrà de præsump.c.fin.†¶Sed nunquid sufficeret hoc fieri coram vna publica persona?Respon.nõ videtur:quia dicit Publicas,in plurali,quarta.quæstio.iij.versi.vbi numerus.Sed dic,vnam sufficere,testibus tamen adhibitis,vt iam dixi,& probatur.C.de anna excep.vt perfectius.vbi dicitur, quòd cùm solennitate tabellionum debet quis protestari,quòd ageret si aduersarius præsens esset.& exponitur ibi,Tabellionum,id est, Tabellionis.ad idem C.de iure delib.sancimus.§.sin autem dubi-
h us.& in constit.Gregor.X.de elect.vt circa[h].ibi coram personis,
31 &c.†¶Sed nunquid ordo præmissus debet seruari, vt videlicet primo præstetur hæc cautio coram ordinario,& demum coram publicis personis,si eius copia haberi non potest? Videtur, quòd sic:quia ordo scripturę seruandus est,xliij.distinct.sit rector.in fin. extrà de rescrip. cùm dilecta. sed illud de ordine substantiali.Vnde dicit,satis esse,quod corã publicis personis caueat:quia æquè
i per eos misso quæritur vtilis actio, vt per ordinarium[i]. †¶Sed
32 præmissis opponitur,&videtur,quòd nec iudex,nec tabellio deberet huiusmodi recipere cautionem.nam ex facto eorum non videtur queri misso actio:quia per liberam personam nobis non acquiritur obligatio,ff.de verb.obli.si ita stipu.§.j.Insti.per quas person.no.acquir.oblig.Sed dic,quòd ipsi coram testibus idoneis recipiunt huiusmodi cautionem,& stipulabũtur ab illo,& recipiẽt fideiussores,quòd parebit iuri coram iudice,coram quo quæstio agitatur,& qui decreuit actorem mittendum in possessionem ex primo decreto: & ex ista stipulatione acquiritur misso, cessis sibi actionibus,vtilis actio ex stipulatu,vt aliàs contingit: quia magistratus,vel seruus publicus,id est tabellio, C.libr.x.de iure fis.l.facultas.stipulatur à tutore rem pupilli saluam fore,& acquirit vtilem actionem pupillo contra tutorem. cedendo illi actiones,ff. d magi.con l.j.§.exigat autem.ff.rem pu.sal.fo.l.ij.iij.& iiij.in princip.Vtrum sacerdos sit persona publica,quo ad hoc,vide ĩ.de in-
33 strum.edit.§.nunc verò.ver.item pone.†¶Vltimò quæro,quãdo incipit currere annus , qui datur ad recuperandam possessio-
k nem?Respondeo:dicit Vber.[k]quòd ex quo re ipsa ventum est in
l possessionem[l],vt ff.de pig.act.non est mirum.veruntamen si propter dolum & contumaciam rei nequeat nancisci possessionem, nihilominus currit, & missus efficitur verus eo elapso possessor. vt extr.de dolo & contum.contingit.Quid si minor,vel ecclesia post annum veniat,nunquid audietur?Respon.sic,per in integrũ restitutionem,non iure communi.Alij verò audiuntur intra annum iure communi,vt extra.vt lite non contest. quoniam. §. in
34 aliis.extr.de eo,qui mit.in poss.causa rei ser.capit.j.& ij.†¶Quid si ipse iudex restituit possessionem rei non citato actore?Videtur quòd non valet restitutio,vt s.versic. sed quid si iudex. arg.ff. de aqua plu.arc en.in concedendo.C.de auctor.præst.l.clarum.ff. de mino.in causæ.§.causa.extr.de off.archid.ad hæc.Super hoc dicit Vbertus,

ADDITIONES.

a Nisi.¶Excipit ad eo,quod dixit non tanquam iudices.
b In eo.c.¶Pastoralis.in gl.pen.
c Super.¶Ibi nõ loquitur de interrupta. vt patet in gl.sed quãdiu.
d Secundum Rof.¶Vbi statim subdam.
e Quosdam.¶Rof.vbi de primo decret.ante vers.item esto.quod statim allegabo.
f Decreto.¶De primo decreto est penult.col.versicul.item esto. Et hoc solùm dicit, quòd sibi imputet, qui priùs non adiuit iudicem,per quem fieri poterat verus possessor, vel dominus secundum varietatem casuum: priùs autem habeat illud petitorium & possessorium:de quo,secundum eum,dictum est s.versi.sed quid si missus.& illud habet,& nunc contra contumacem exceptionẽ vt est dictum.
g Quanquam.¶Lib.vj.
h Vt circa.¶Lib.vj.
i Ordinarium. ¶Vide,quod scripsi de eo qui mit.in possess.ca.j.super gl.si verò.in fi.
k Dicit Vber.¶Vbi,adhuc non reperi.
l Possessionem.¶Aliter no.infrà §.videndum.ver.hoc quoque.vide quod ibi dicam.

a Vbertus [a], quòd si ille venit in fine anni, putà vltima die, non debet iudex vocare actorem, maximè cùm eius nullum damnũ versetur. si verò in medio anni, tunc debēt vocare, arg. extr. de of. de leg. cõsuluit. Dicunt alij, quòd si præsens sit, debet citari: si absens, non, ff. de vsuris, pendente. eodem, & C. eodem, l. j. & ij. Ego puto semper vocandum, si vocari pôtest, arg. extrà de verb. signifi. dilecto. & de eo, qui mitt. in possess. causa rei ser. cap. j. & c. fi. extrà de elect. quod sicut. §. j. & ꝭ. ver. prox. & in his, quæ not. s. titu. prox. §. nunc dicamus. versi. sed pone, excommunicatus. quæ iunge hîc. Tunc autem dico non esse necesse missum vocari, cùm reꝰ offert cautionem, vel proponit protestationem: de quibꝰ s. præmissum est, vt not. s. ver. & no. quòd. quia ei non nocet, imò prodesse potest, si non intersit. nam aut sufficienter & idoneè cauebit, & tunc nullum præiudiciũ fit misso: aut non idoneè & tunc pro non cauto habetur, ff. qui satis. cog. quoties. Et si pro non cauto habetur, nulla fit interruptio præscriptionis: & sic sibi proderit, quia fiet post annum verus possessor: & nisi alter probet de proprietate: non cogitur rem restituere, C. de rei ven. res alienas. Consulo tamen, quòd vocetur ad cautelam: quia fortè proponet aliqua: merita enim causarum, &c. C. si per vim, vel alio mod. l. fi. extra. de in
35 integ. rest. tũ ex literis. in fi. † ¶ Quid si excommunicatus, vel missionem passus, veniens intra annum, offert cautionem idoneam & expensas: missus verò vocatus contumaciter se absentat? Re-
b spons. not. Ber. extr. de verb. sig. ex parte. ij. [b] quòd iste missionem passus, mittetur in possessionem rerum, de quibus agitur in quarum possessionem actor missus fuerat: & sic earum possessionem recuperabit propter ꝯtumaciam aduersarij, quam perdiderat propter suam. Tu dic, quòd hoc casu, vel etiam cùm multũ missus distat, vel vbi non inuenitur, præmissa satisfactione idonea expensarum, & præstita cautione idonea de parendo iuri, absoluetur, vel possessio ei restituetur, vt extr. de senten. excom. sacro. ver. quòd si absque periculo, &c. ext. de iudi. c. fin. nec aliter postea per transcursum anni verus cõstituetur possessor, extr. de offi. ord. pastoralis. in fi. extr. vt lite non contest. quoniam. §. fi. extr. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cap. j. & ij. ne de fraude sua commodum reportet, extr. de rescri. sedes. Nam & si præsens esset, restitueretur isti, vel absolueretur, etiam illo contradicente, extr. de appel. qua frõte. & contumax in nullo debet esse maior præsente, in authen. vt omnes obed. iud. prouin. §. si verò neq;. Collat. vj. extr. de postul. c. 1. 2. q. v. quanto. & de expensis, quas missus fecerat, quas debeat recuperare ob istius cõtumaciam, deducentur, quas fecit iste volens recuperare, ob illius contumaciam. Verùm si missus absens
c sit iusta de causa, dicit G. Na. [c] quòd non est passo missionem restituenda possessio. Ego non puto, quòd eius absentia, quantumcunq; iusta, obsit volenti satisfacere iuri, & possessionem intra an
36 num recuperare, licet vocandus sit, vt s. versic. proxi. † ¶ Quid si postquam quis recuperauit possessionē, interim ꝯtumax est: sicque iterum patitur missionem, & iterum satisfacit, & cauet, & possessionem recuperat, & sic in infinitum facit, ne principale negotium valeat diffiniri? Respon. dixerunt multi, quòd iste satisfacit iuri, quod ei pœnam aliam non imponit, nisi quòd expensas restituat, & satisdet, & beneficium iuris nemini est negandum. xxviij. dist. de his. ext. de sec. nupt. c. pe. & fi. & sic coram me nixi sunt defendere. Videtur tamen, quòd potest excommunicari, ext. vt lite non contest. quoniam. in fin. Vel dici potest, & non improbabiliter, quòd actori iudicis officio prouidebitur, vt extr. de resti. spol.
d frequens. §. solet [d].

ADDITIONES.

a Vbertus. ¶ In neutrius Vberti scriptis voluminũ hoc reperi. Habeo tñ per Vber. de Bobio hãc quæstionē reportatã. super l. si qs emptionis. C. de pscr. trigin. an. in fi. tñ hãc, vel aliã certã solutionem nõ dedit. Quæstionē ēt formauit de iudice, qui cautionē recepit de stando iuri, si expēsas solui fecit tabellioni cãæ. Ad negatiuã inducit ff. de aqua plu. arc. l. in ꝯcedendo. C. quomodo & qñ iud. ea, q̃. ibi, videt̃ expressum. Itē princeps per suum imperiale rescriptũ, vel per suã interlocutoriã non vult absentē sua possessione priuari, C. si p vim, vel alio mod. l. ij. multò minus hoc hoc poterit iudex inferior. Itē ñ valet, si dicat̃, ꝙ eo psente, & ꝯdicente fieri poterat: qa forsan ipse actor psens traxisset iudicē ad suã partem, ff. de arbitris, si in tres. & l. seq. ff. de re iud. duo ex tribus. Item plus nocet vnius cõtemptus, q̃ multorum ꝯdictio, de electio. bonæ. Item sibi caueri debebat, & sibi solui debebant expensæ: vt in dec. qm. §. in aliis. de eo, qui mit. in poss. c. j. C. vbi in rem act. l. ij. in fin. posset eius interesse per resistentiam, vel fugã notarii, vel modis aliis. Ad ꝯriũ allegat. ff. quod metus causa, l. vlt. §. vltimo. Itē hæc est leuis solennitas, cuius omissio non nocet, ff. de vent. insp. l. j. in fi. Sufficiat ergo actori, quòd non fraudetur, vel damnificet, ff. de fideicommis. liber. l. iiij. §. si ante exemplum. Nec habet quis conqueri, si res ad suum statum reuertitur, ff. de pactis, si vnus. §. pactus. in fin. & item lex illa non dicit, actorem citandum: ergo id non supplebitur, ff. de Publicia. de pretio. Nõ obstant præd. ll. C. si per vim, vel alio mod. quę loquuntur in vera possessione transferenda: hic autem sola detentatio, aut reuocabilis possessio. Quid sibi placeat, non apparet, nisi in tantũ: quia primò allegauit ad primam partem, secundò ad secundam, tertiò reuertitur ad primam licet hoc suprà coniunxerim: per quod æstimari potest, quòd sibi placet pars prima, quæ etiam mihi placet, vbi iusta causa non suadeat cõtrarium, vt sequitur. Adde quod communiter Canonistæ in c. j. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. volunt, quòd in reuocatione, siue primi, siue secundi decreti, sit necessaria citatio partis: idem tenet do. Ant. in c. cùm contingat. de dolo & contu. & Ant. de sancto Georg. in c. cùm cessante, extr. de appe. Adde, quòd Hostiensis in Summa, ext. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. ver. illud no. dicit notabiliter, quòd quemadmodum in missione in possessionem necessaria est summaria cognitio, vt suprà dictum est, ita & in restitutione facienda: vt scilicet non fiat restitutio absente misso, &c. sed sufficit, quo ad interrumpendam annalem præscriptionem, oblatio facta intra annum: ibi vide.

b Ex parte. ij. ¶ Corrige, dilecto. in gl. 2.

c G. Na. ¶ In dec. dilecto. de verb. sig. & in dec. vlt. de eo, qui mit.

d Soler. ¶ Lib. 6. omnino vide, quod scripsi post Host. de dol. & ꝯtu. c. j. super verbo offerat. & vltra illa certum est ꝙ iste etiã ex prima contumacia satisdat de stando iuri, vt hîc dr̃. Ex illa ergo cautione distinguatur: quæ si secũdò eueniat, aggrauetur taliter, quòd plus non attentet: quòd iustè fiet propter recidiuam. facit de heret. accusatus. in prin. lib. 6.

§ De hac materia vide Bal. in l. de bonis auct. iud. pos.

§ An in primo decreto requiratur latitatio, & quid si quis non latitat, sed præsens non vult respondere. de his not. Bart. in l. Fulcinius. §. quid sit autem. ex qui. cau. in po. ea. & l. non tantum. §. fin. de fideicom. lib.

§ Quid si citatus non venit, & iudex pronunciauit contra ipsum tanquam contra contumacem dandam fore tenutam, postea antequam iudex discedat de bancho, & antequam tenuta esset data comparuit, nunquid dabitur tenuta à modo, & nunquid taliter comparens tenetur ad expen. not. in l. ij. §. 2. ex qui. cau. in pos. ea. per doctor.

§ Nota ꝙ quando capis tenutam ex primo decreto, & tu nõ habes vbi teneas, permittitur tibi alij dare vt teneat: alias secꝰ. ad hoc allegatur l. is cui. §. seruandarum. ff. vt in poss. leg. per Bar. ibi cum gl. sua, quæ est super ver. nulla domus.

§ An iudex possit dare licētiam alicui vt ingrediatur possessionē sua auctoritate. Bart. in l. iustè. de acquir. posses. & d. l. is cui. §. missus. Bar. & Dyn.

§ Nota quòd si iussus mitti in possessionem ex aliqua causa, non possit venire in possessionem, ꝙ perinde est ac si venisset, & constitutum est pignus prætorium. debet ergo nuncius referre se nõ potuisse mittere ex aliqua causa. Bart. in l. eleganter. §. item quæritur. de dam. infect.

§ An missus in possessionem ex primo decreto teneatur stare colono, dic ꝙ sic, l. in venditione. §. j. ff. de bon. au. iu. po. Missio autē in possessionem quædam est reuocabilis, & quædam irreuocabilis etiam ex primo decreto secundum Inn. in c. quærenti. de offi. deleg. & c. ad audien. de rescrip.

§ In l. de eo. versi. sed non satis. de iudi. dicit Bal. quòd ille qui nõ patitur ordinarium, tamē patitur missionem in possessionem ex primo decreto.

§ Quid si aliquis debitor qui erat tutus exceptione odiosa, cõtumax est, ita quòd iudex propter eius contumaciam iubet creditorem mitti in possessionem rerum ipsius debitoris, an per hãc missionem dicatur reus approbare creditum, & renuntiare exceptioni quam habebat. gloss. videtur dicere quod sic in l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei.

§ Si iudex pronunciat Titium mittendum fore in possessionem fundi bonorum vicini mei: si ego volo dicere, dictum fundũ me possidere, & sic ipsum defendere, non debeo dicere sententiam iudicis simpliciter nullam, sed nullam quantum ad me, & in mei præiudicium. ita not. Iacob. Butrigarius. in l. loci corpus. ff. si serui tus ven.

§ Quæ differentia sit in modo interponendi primum decretum & secundum inter res quæ pertinent ad debitorem iure dominij & alias, de hoc per Bar. in l. is cui. §. bonorum. vt in posse. leg.

§ Nota ꝙ quando fit id quod si factum fuisset ab initio, possessio non fuisset data: ꝙ reuocatur possessio seu tenuta data, vt notat Bar. in l. si pecuniæ in fi. vt in posse. leg. & domi. Ange. in l. si quis emptionis. §. sed & si quis. de præscript. xxx. an. & Ang. in l. de die. §. placet. qui satis. cog.

§ An passus missionem causa rei seruandæ possit compelli recuperare possessionem ipsam ante annum, ad hoc vt possit in causa procedi. Archid. super rubrica de eo qui mitti. in possession. caus. rei ser. tenet quòd sic. nec contumacia sua sibi prosit.

§ Nota missio in personali est loco pignoris, vt l. vtiq;. de dam. infe. & l. is cui. §. quæri potest. vt in possessione legato. secus in reali, vt l. neque pignus. de regulis iuris. & ideo missus in reali, quæ est de dominio, nō habet hypothecariam nec pignoratitiam actionem, sed in personali sic. Et nota quòd in personali quandoq; missio, conceditur, quando vera possessio, & qñque quis est missus ex causa iudicati, vt l. postquam. §. imperator. j. vt legat. nom. cau. certe ibi istud non operatur vigor sententiæ, quia ab illa sentētia erat appellatum: & quia ibi dicitur quòd idem esset ante sententiam, in verbo quid etiam. sed ratio quare ibi decernitur vera possessio est, quia ibi non speratur secundum decretum vbi agitur pro cautione legatorum, vt dicta l. is cui. in principio, & ideo cum in hoc releuetur reus, grauatur fauore vltimæ voluntatis & odio nimiæ contumaciæ, & in alio videlicet in vera possessione transferenda. fac. quod no. Inn. in c. dilecto. de verb. signi.

§ Quid si ante primum decretum interpositum, post cautionem tamen seu decretum de cauendo fuit res alienata, an ex eadem instantia interponetur primum decretum contra emptorem. Item quid si alienauit ante primum decretum, an vigore eius poterit interponi & veniri ad secundū decretum, Bar. in l. si quis missum. §. iudex. de dam. infect.

§ An primum decretum habeat vim contestationis, vt faciat trāsire actionem contra hæredem. Bar. in l. j. de priuat. de lic.

§ An sufficiat citatio procuratoris quo ad primum & secundum decretum Bar. in l. hoc amplius. & l. seq. de dam. infec.

§ An minor restituet expensas factos in apprehendenda possessione. not. in l. hoc autem. §. non defendi. ex qui. cau. in poss. ea. & Iac. de Are. in trac. expensarum.

§ An bona bannitorum dum sunt in banno possint distrahi propter debita no. in l. ad cognitionē. ex quib. cau. in pos. ea. p Nicol.

§ Nota ille qui possidet ex licentia iudicis debet probare missionem per publica instr̄a. nec sufficit probare per testes. Bar. in l. edicto C. de edic. diui Adri. tol.

§ An ille sit in culpa qui eligit malum procuratorem qui fuit cōtumax. Bar. in l. bonorum. de bon. pos.

§ Si filiusfamil. fuit citatus, & contumax declaretur qualiter fiet missio bonorum. Bartol. in l. à diuo Pio §. si super rebus. de re iud.

§ In l. manifestissimi. C. de fur. Bal. dicit, attēde quia quidam sæpe petunt tenutas concessas eis non citatis reuocari, & petitur ab eis quare interest eorum: & dicunt quòd emerant rē, sed adhuc non receperunt per traditionem. Iaco. Butri. dicit eos non debere audiri, quia solus titulus non dat probabile interesse, sed ius rei vel possessionis, secundum eum in lectura hic. quod est verum, quia quod potest fieri per contractum, vt s̄. de rei vendicatio. l. quotiens. potest & fieri per iudicem, quia in iudiciis quasi contrahitur, l. seruus hac l. de manu. & l. Iulia. §. idem Celsus. de act. emp.

§ In l. si quis emptionis. §. sed & si quis. C. de præscrip. xxx. ann. dicit domi. Ange. nota. quòd spoliatus possessione auctoritate iudicis propter eius contumaciam, purgando contumaciam, intra tempus debitum recuperat possessionem, non obstante missus in eam velit incontinenti probare de dominio. quod nota. & sicut agenti possessorio non obstat exceptio dominij, ita nec hic volenti recuperare possessionem qua spoliat⁹ est per principem seu iudicem, propter suam contumaciam. Angel.

§ In l. prætor. de bonis auctor. iudi. poss. per hanc pronunciatum fuit, quòd restitutio tenutæ factæ absente creditore teneat, licet non fuerit citatus, quia ei est ius saluum ad expensas. hoc verum in actione personali, vt hic, secus in reali, cùm statim missus possideat, & eo absente non potuit status suæ possessionis innouari, vt l. si quis. de præscrip. xxx. anno. & l. j. Si per vim, vel alio modo. & hoc de iure ciuili: de iure canonico secus, vt ca. dilecto filio. de verbo. signific. sed certe hic non loquitur de expensis factis in petitione missionis, seu occasione missionis, sed de factis in re ī qua erat facta missio, vt s̄. quod ait Iac. de Are.

§ In l. ob maritorum. ne vxor pro marito. Bald. dicit ibi in tex. ius publicum exequetur, scilicet reuocando missionem: & sic sicut de facto possederat, sic de facto debet reuocari, & summatim l. j. §. j. si mulier ven. nom. & l. minor. in prin. de euict.

§ Item quæritur quid si debitor habet proprietatem, & alius possidet, an in præiudicium debitoris, salua possessione ipsius tertij, Iudex possit procedere ad primum decretum & ad secundum. Marsi. quòd sic. Bart. hoc verum, si possessor fatetur se dominum illius rei, secus si neget. Dic ergo quòd opinio Mar. est verior, qa est reperire primum & secundum decretum sortiri suum effectū sine missione corporali, l. quamuis. de bo. auct. iudi. pos. quæ alibi non reperitur. vnde si per vim tyranni impediretur corporalis possessionis apprehensio, tunc sufficit quòd primum & secundū decretum verbotenus interponatur. quod nota. Sed quare mulier probat? Respondet, quia vir possidet, ideo præsumitur dominus quantum ad patiendum iudicij processum, argument. l. final. C. de petitio hæredi. fac. quod not. in l. fina. de priuileg. credit. sed nonne res iste erant in domo in qua habitabant indifferenter, & quare potius presumuntur esse viri quàm vxoris? Respōdeo propter eminentiam: vnde oportet quòd vxor probet, l. si ergo. §. dotis. de iure do. & ibi dicitur quòd potest probari per priuatam scripturam mariti, hoc etiam quandoque patet ex qualitate rerum, quia sunt vestes muliebres tanquam res paraphernales, l. hoc legitimum. de leg. iij. nam ea quę sunt ad suum vsum possidet, ergo præsumitur domina, vt l. penult. de condict. institut. & l. prima. familiariter.

§ Item quærit, debitor contra quem fieri debet missio, in fraudem tradidit possessionem, vel prodidit se faciendo expelli: vtrū executio poterit fieri contra nouum possessorem. Cynus quòd sic, in l. j. C. de aliena. iud. mu. cau. fact. Bar. contra. imo est agendū via ordinaria contra talem possessorem, per l. j. §. si necessario. ff. si mulier ven. nom. & l. fina. eo. titu. Bal. fac. idem Bal. in l. si vxor. de condit. infer. & l. Titia. §. Gaius. de leg. ij.

§ An creditor missus in pignore prætorio possideat. Albri. in l. si duo. §. creditor. vti possi. dicit quòd non, secus in misso ex conuētione. nam ipse possidet, vt no. gl. in l. j. de pignor. act. & l. cum notissimi. §. 2. de præscrip. xxx. an.

§ Nota quòd missus in possionem in reali ex primo decreto, per transcursum anni efficitur verus possessor. hoc verum si vere apprehendat possessionem. Albric. in l. per interdictum. §. prætor. ne vis fiat ei. & l. quis emptionis. §. plures. de præscrip. xxx. ann.

§ An missus in possessionem ex re iudicata, vel ex forma statutorum vel ex reali efficitur verus possessor Bart. in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudica. Bal. in l. ordo. C. de execut. rei iudi. & l. consentaneum. quomodo & quando iudex Ange. in l. iij. §. genera. de acquir. posses.

¶De secundo Decreto. Rubrica.

Satis clarè ac compendiosè de primo decreto tractauimus. Restat igit, vt d̄ secundo aliqua disputemus: in quo considerandum est, Quid sit secundum decretū: Qualiter interponatur: Quando, & intra quod temp⁹ in quibus actionibus, vel rebus: A quibus iudicibus, & quo iure postuletur interponi: Et quis sit eius effectus.

SVMMARIVM.

1 *Secundum decretum quid sit.*

1 1. §. Videndum igitur prius occurrit. † quid sit secundumdecretum. Est autem secundum decretum, secundus iussus iudicis, quo iubet bona alicuius propter contumaciam possideri, quæ prius ex primo decreto detinebantur: velut ex sequentibus apparebit, & probatur extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. & ff. de dam. infec. prætoris officium. & l. prætor. & l. si finita. §. Iulianus. & ff. vt leg. vel fideicomm. no. ca. l. j. ff. vt in pos. leg. l. j. & C. eo. certa forma.

SVMMARIVM.

1 *Secundum decretum nunquam interponitur, nisi cum causa cognitione, & vtraque parte præsente.*

2 *Secundum decretū interponi debet, cùm reus non reperitur: & denunciatione facta in eius domo, vel vico, si non venerit, vel si venerit, & nihil rationabile proposuerit, quare non debeat interponi.*

3 *Exceptionem excommunicationis opponens petenti secundum decretum: an sit admittendus.*

4 *Actor petens secundum decretum interponi, qualiter suam petitionem formabit.*

5 *Petens aliquid sibi in solutum dari, quomodo formare habeat suam petitionē.*

6 *Formarum diuersitas in casu interponendi secundi decreti, quo ad dationem in solutum.*

7 *Petente aliquo sibi bona dari in solutum, debet iudex mittere præconem ad citandum partes seu defensores: quòd si nullus appareat, constituet curatorem bonorum, qui sub forma speciali facere habeat illorum inuentarium.*

8 *Forma secundi decreti, seu dationis in solutum.*

9 *Creditoribus pluribus in petitione secundi decreti cōcurrentibus, quæ & qualiter faciēda sit narratio: & si non sint tot bona, quæ sufficiant creditori posteriori, quid sit agendum. & num. seq.*

11 *Ad data in solutum, quo pacto quis possit habere recursum.*

12 Dom

12 *Dominium non acquiritur per primum decretum, sed sola custodia.*
13 *Iudex quib. verbis vti debeat in secundi decreti prolatione.*
14 *Iudex quomodo se habere debeat circa secundi decreti interpositionem in personali actione.*
15 *Sententia de vendendis rebus debitoris, quo casu sit solùm interlocutoria.*
16 *Missio in possessionem, & venditio, an locũ habeant contra ecclesiam, sicut cõtra pupillum.*
17 *Venditio bonorum ecclesiasticorum qualiter sit in actione personali facienda.*
18 *Curator voluntarius dandus est iudicis auctoritate bonis debitoris vendendis vel creditori assignandis.*
19 *Emptore non inuento de re diu subhastata, qualiter habeat iudex de illa prouidere.*
20 *Differentia inter rem vendi, vel in solutũ dari ex secundo decreto, vel per interlocutoriam sententiam: vel diffinitiuam executioni mandatam.*
21 *Missus in possessionem ad hoc, vt petere possit venditionem, quatuor sunt necessaria.*
22 *Aduersarius reo absente probans debitum, non autem proponit exceptionem reo competentem, an si iudex tunc pronunciat venditionem, possit illa retractari.*

¶Qualiter interponatur secundum decretum.

2. §. Nunc dicamus, qualiter interponatur. Super quo notandum est, q, secundum quosdam, secũdum decretum locum habet tantùm in personalibus. Alij dicũt, quòd in personalibus, & in realibus locum habet: vt dicetur. j. in §. videndum. versi. hoc quoque. Vnde secundum vtramque opinionem aliquas formas subiiciamus: & primò prosequamur, cùm
1 personali actum est. †¶Scias ergo, quòd si quis missus est in possessionem aliquarum rerum pro modo debiti declarati, nec veniat absens intra tempus, de quo habetur j. §. iuxta. tunc veniat missus ad iudicem, & petat bona, in quibus fuit missus, sibi in solutum dari. Ad quod hoc ordine procedetur. Iudex enim ad-
a huc illum citabit [a]: vt C. de iudic. auth. iubemus. Nam secundum decretum vtraque parte præsente debet interponi, ff. de dam. infect. dies. §. si fortè. & probatur & not. secundum Papam, extra. de eo, qui mit. in poss. c. j. & j. §. restat. in princ. cùm debeat interponi cum causæ cognitione, vt ff. vt in pos. leg. l. si is à quo. & extr. vt lite non contest. quoniam. §. quòd si super. & ff. de dam. infect. l. si finita. & in præ. §. si fortè. & vbi desideratur causæ cognitio, debet
b fieri vtraque parte præsente [b], ff. de re iudic. de vnoquoque. ff. de mino. in causæ. ff. de bo. pos. l. 3. §. penul. extr. de causa pos. & propri. c. j. ff. de adopt. nam ita. ff. de mino. verùm. §. causa. & iudex admonebit illum, quòd caueat, vel iuri pareat. Et si respondeat, volo, cessat secundum decretum. Si autem dixerit, nolo, vel comparére nolit, tũc interponitur: vt j. tit. prox. ver. pen. quia contumacia pro præsentia habetur, extra. de do. & contu. veritatis. ff. de re iud. contumacia. Et quòd iterum sit faciẽda monitio, dicit l. C. de iudi. auth. iubemus. ff. de iudi. & post edictum. In causæ autem cognitione vertitur. an sit pupillus, vel absens causa Reipublicæ: vt j. §. prox. & s. §. restat. vers. sed pone. & seq. & similia, vt j. §. videndum. Quod si probetur, non debet iudex properare ad secundũ decretum: alioquin datur restitutio. vt in præ. l. si finita. §. sed si fortè. & §. postea. & l. si quis missum. & l. eorum. ff. ex qui. cauf. ma. ab hostibus. §. si damnum. quòd dic, secundum Rof. iij. lib. in tit. de se-
c cundo decre. [c] & iunge, quod est j. §. restat. †¶Quòd si reus non
2 reperitur, debet denunciari in domo sua, vel in vico eius præconizari, si quis eũ defendere velit: vt dixi s. de citat. §. sequitur. versi. illud etiam nota. & si non venerit, vel si venerit: sed aliquid rationabile, quare interponi non debeat, non posuerit, iudex secun-
3 dum decretum interponere debet. † ¶ Quid ergo, si opponatur exceptio excommunicationis petenti secundum decretum? Respondeo, dico admittendum: vt extr. de excep. pia. lib. vj. & ca. exceptionem. Adhuc tamen post secundum decretum poterit recuperare possessionem. vt dicam j. eo. §. vj. Si verò in sua perdu ret contumacia, potest actor impetrare, quòd possit bona vendere, vel quòd sibi dentur in solutum, vt infrà dicetur.
4 †¶Actor igitur petens secũdum decretum interponi, sic suam petitionem formabit: FORMA. Coram vobis domino tali, propono ego talis, quòd cùm nuper M. ad meam instantiam citauissetis peremptoriè. vt veniret tali die, in tali causa responsurus mihi, prout ordo exigeret rationis, ipse tamen die ipsa per se, vel per alium non comparuit, nec etiam post, diutius expectatus propter quod ob eius contumaciam missus fui per vos ex primo decreto in possessionem talium rerum ipsius. Cæterum cùm ipse continuè in eadem contumacia perstiterit, tantumque tempus sit elapsum, quòd sufficit ad interponendum secundum decretum, peto mihi dari & adiudicari in solutum dicta bona, in quorum fui possessionem causa rei seruandę inductus: Et hoc, cùm actum est
d reali actione [d], j. versicul. verum. si verò personali, dicat, vt s. per omnia, & hoc saluo, quòd post illa verba, talium rerum ipsius, iungatur, pro modo debiti declarati Vel dicat sic: FOR. Peto mihi dari, & adiudicari in solutum in bonis, & de bonis eiusdẽ. Martini tantum, quod valeat centum, vel nomine sortis, in quib. mihi tenetur, & duplum nominæ pœnæ, & expensas factas, & faciendas. & hoc peto ex vigore plurium instrumentorum, vel ex vigore talis instrumenti, & sententiæ & tenutæ. Vel breuiùs concipe, vt j. in tract. lib. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. versi. cæterùm.
5 †¶Aliquando autem vxor alicuius, seu pater vxoris petit sibi dari in solutum pro dote de bonis viri ad inopiam vergentis: & tũc dicat centũ libras, quas ei dedit in dotẽ, & peto expensas factas & faciendas, cùm malè vtatur sua substãtia, & ad inopiam vergat. ex trà de consuet. ex parte. C. de iure dot. in rebus. & l. vbi. & sic in similibus casibus, in quibus petitur aliquid dari in solutum. ¶Porrò à iudice huiusmodi petitione recepta, citetur reus iterum: & si venerit, ordinario iudicio procedatur, vt fiat litis contestatio, & iuretur, vt dixi s. in prin. & s. §. sequitur. versic. interposita igitur. Quòd si non venerit, faciat per publicum præconem proclamari quòd omnes alij creditores, & ius habentes in bonis illis, vel ea defendere volentes, compareant coram eo.
6 †¶Cuius nuncij, seu præconis relatio hoc mõ scribatur: FORMA. Titius præco, seu nuncius communis Viterbien. proclamauit, vel retulit se præconia voce proclamasse in palatio in ciuitate Viterbieñ. quòd si quis habet, vel habere creditur ius aliquod in bonis M. vel ea defendere vult, veniat vsque ad talem diem coram iudice tali. Similis quoque fiat proclamatio in contrata debitoris, & relatio eodem modo scribatur.

¶Cæterum si aliquis ius habens in bonis, vel ea defendere volens corã iudice, in pręfixo termino compareat: eius comparitio hoc modo scribetur: FORMA. Anno, mẽse, & die talibus, talis in talis iudicis præsentia constitutus, dixit, & protestatus fuit, se habere ius in bonis M. ex causa debiti quinquaginta librarum: in q. b[9] idem M. tenetur eidem: vel ex alia tali causa. Vel sic: FORMA. Anno, &c. vt s. vsq;, constitutus. iunge, talem sibi petitionem porrexit coram vobis, domine, &c. ponatur tota de verbo ad verbũ. quòd si plurium plures sint petitiones, per ordinem vna post aliam scribatur.

Si verò aliquis se offerat, volens bona defendere, eius comparitio & oblatio sic scribatur: FORMA. Anno, &c. talis, coram tali iudice constitutus dixit, & protestatus fuit, quòd bona M. contra talem, & contra quemcunque petitorem, & contradictorem vult defendere, ne eis insolutum dentur, tali ratione: Et no. quòd vbi sunt plures petitores, nihil interest, an alij habeãt tenutam de bonis debitoris, vel non, dummodo prius habebat, & si venerit aliquis, dicens, se i[9] habere in bonis ipsis, vtpote quia illa bona ad se spectẽt, vel quòd ea velit defendere, scribetur eius narratio, & ius quod se dicit habere, quare illa defendere velit. Huiusmodi ergo protestatiõe scripta, defensor ipse satisdabit, prout dicetur infrà de satisd. §. expedita. ver. porrò. & postea petitores, seu actores cõtestabuntur litem, & iurabunt de calumnia cum ipso defensore, & procedetur in lite, prout infrà dicetur. Quod si nullus defensor appareat, constituetur curator ipsius bonis, vt j. eod. §. ver. cũ autem.

ADDITIONES.

a Citabit. ¶Et est casus expressus ff. quod cuiusq; vniuer. l. j. §. quib[9] autẽ. Quod ergo dicit lex, consentaneũ. de perseuerante in cõtumacia, supple, q apparet per nouam citationem. Nec mirũ: quia l. pręsenti. C. de his, qui ad ecc. confu. ante medium, secundũ decretum vocat sententiam: ergo ad illam necessaria est præsentia, vel contumacia, ff. de re iudic. de vnoquoque. & C. quomodo & quãdo. l. ea quæ.

b Præsente. ¶Et à iudice pro tribunali sedente, vt dixi s. §. secundo. post princ.

c Secundo decreto. ¶Dat hanc remissionem propter ꝯriũ, quod ibi signat de l. ignorare. ff. de resti. mi. & eorũ, qui Reipublicæ causa absũnt: vbi ꝯtrà sic absentis bona possidentur, si non defendun tur. Respondet, q verũ est, bona possideri, si nõ defenduntur: sed allegata ipsorum absentia non coguntur se defendere, ff. eo. cum qui in prouincia. l. j. sed ibi gl. contra, scilicet quòd bona possidebuntur, si non defendantur. Dicit autem ibi Rofr. quòd quando nõ allegatur causa absentiæ, & sic possidentur bona, bene contrahitur ibi pignus: non tamen tale, quale in rebus aliorum. Hoc intelliges per vers. sed pone. s. proxi. allegatum: & sic intelligitur l. eum qui. ff. de priui. cred. quæ dicit ibi pignus non contrahi: vt etiam ibi nor. de hoc pleniùs scripsi, de eo, qui mit. in possess. c. fi. post prin. magnæ glossæ.

d Actione. ¶Miror de hoc dicto, q excusari ñ patitur de litera corrupta remissio sequens, nec verba, quę sequuntur. Somnolentus ergo erat hìc auctor. Vel dic, q loquitur de reali mista, & in qtũ sapit naturam personalis: de quibus j. §. videndum. & s. tit. j. §. sequitur. ver. quid si fortè.

tem.sicut diximus s.de cur. § vt autem.ver.item nota,quòd quãdoque datur.Et qualiter petentur curatores:dic, vt j.in tract.lib. de iu.§.generalia.ver.item bonis.& seq.Qui curator bonis absen
7 tis,&indefensi perquisitis,de illis †faciet inuentarium,quòd scribetur in actis iudicis in hac forma: ¶FORMA.Hoc est inuentarium factum à P.curatote constituto bonis M. absentis & indefensi.In primis quidam dixit se inuenisse in dictis bonis vnam domũ in tali contrata sitam,intra tales confines: item vnam petiam terræ positam in tali loco:item vnum scrinium.De hac forma vide infrà de instr.edi.§.edicto.versic.huius autem.& seq.His peractis curator bona illa defendet, & contestabitur litem, & iurabit de
a calumnia cum petitoribus[a], & procedetur in lite cum curatore, vel defensore,hoc modo:Producentur enim instrumenta &probationes hincinde,& iudex secretè eliget aliquos viros idoneos qui sciant bona debitoris: & hi sacramento priùs ab eis præstito, æstimabunt fideliter illa,scilicet in inuentario scripta:quę ęstimatio singularum rerum iudici secretè dabitur,& in actis redigetur, & postea bona ipsa vendantur:vt infrà versi.emptore.parte,quæ absens est,citata ad audiendum sententiam peremptoriè partib[9] præsentibus,vel vna præsente,altera absente citata:tamen sentẽ-
b tia in scriptis [b]sub hac forma proferetur: ¶FORMA†Secundi
8 decreti,seu dationis in solutum: In Christi nomine,amen. Cùm nos talis iudex nuper ad instantiam H.primò, secundò & tertiò peremptoriè M.citari fecissemus,vt coram nobis certo termino comparéret,eidem H.responsurus, prout iustitia suaderet. idem M.comparére per se,vel per procuratorem idoneum contumaciter recusauit:propter quod eundem H.in possessionem talium rerum ipsius M.causa custodię inducendum decreuimus pro modo debiti in eius petitione contenti. Verùm eodem M.in sua cõtumacia perdurante,idem H.coram nobis comparuit,& petitionem huiusmodi obtulit coram nobis: Coram vobis,&c.posito toto eius tenore:postea iungat sic:Nos verò in quantum potuimus per iustitiæ semitam incedentes,per talem præconem communis in palatio ciuitatis Viterbij,& cõtrata einsdem M.publicè fecimus proclamari,quòd si quis haberet,vel se habere crederet ius in bonis ipsius M.aut illa defendere vellet,vsque ad talem diẽ in nostra præsentia comparéret. Verùm nemine comparente,P. curatorem constituimus ipsius bonis,qui de bonis inuentis inuẽtarium fecit: & ea per viros expertos & iuratos fecimus fideliter æstimari, & æstimationem rerum in actis redigi. Lite igitur inter præfatum H.& ipsum P.curatorem legitimè contestata,præstitoque à partibus calumniæ sacramento, quo dictus H.asseruit se rationabiliter credere,petere,& in nullo eorum,quæ in eius petitione continentur,sibi satisfactum esse,conclusoque in dicto negotio,visis instrumentis,& auditis,ac intellectis rõibus,& allegationibus partium earundem,deliberatione nobiscum,& cum peritis super his præhabita diligenti,Christi nomine inuocato,partibus præsentibus decernimus,pronunciamus,& iudicam[9],in solutum dandum,seu dari debere eidem H.& sibi damus & assignamus per hoc secũdum decretum,in solutum talem domum pro tanta summa:sicut fuit à præfatis æstimatoribus æstimata,scilicet pro xx.&talem vineam pro tanta summa,sicut à præfatis fuit ęstimatoribus æstimata, scilicet pro c.& talem hortum pro tanta summa,quanta fuit æstimatatus,s.pro decem sol.nomine expensarum taxatione à nobis facta, & iuramento præmisso:quæ quidem res sibi per primum decretum fuerant assignatę.Hęc forma vtilis est,quamuis non vbique seruetur:& probatur extra. de eo qui mit.in pos.causa rei ser,c.j.
9 †¶Si autem plures creditores simul concurrant in petitiõe huius secundi decreti, narrabitur, qualiter ipsi missi fuerunt in possessionem ex primo decreto propter rei contumaciam,vt iam dictum est:& qualiter quilibet eorum suam obtulit petitionem,& quælibet earũ in libello inseratur:postea incipias sic:¶FORMA, Nos Verò quantum,&c.vt s.vsque,inter præfatum.vbi dic,præfatos,&c.verba sequentia singularis numeri resolue in pluralem decenter:& sic prosequere vsque, partibus præsentibus. & postea iunge,quia dictum H.inter creditores ipsius M.inuenimus priorem tempore:& ideo iure potiorem: primo loco decernimus, pronunciamus,&c.vt s.vsque in fin .postea subiunge:& quia secundo loco post dictum H.inuenimus N. aliis crediroribus eius-
10 dem M.potiorem,decernimus & pronunciamus,&c.vt s.†¶Si autem non sint tot bona,quę sufficiant creditori posteriori,post præmissa sic dices:prædicto verò Sempronio,quia nihil aliud in bonis dicti Antonij potuit reperiri,quod ei possit adiudicari in solutum,eidem contra eundem M.& eius bona,&bonorum possessores,&etiam contra eius futura bona,si quando eum ad pinguiorem fortunam peruenire contigerit,integra iura reseruo. Lata fuit hæc sententia,&c.¶Præmissa probantur C.qui po.in pigno, hab.assiduis.C.de iure do.per totum,& extrà.de sol.ca.si.de resti. spol.

ADDITIONES.

a Petitoribus.¶Qui petierunt sibi dari in solutum bona debitoris. Quærit autem Richar. Malum.si post processum huius causæ veniat debitor parat[9] satisdare,& expensas restituere,&petit sibi de nouo libellum offerri:dicens,curatoris processum sibi non præiudicare : in contrarium dicitur : quòd causam recipere debet in eo statu, in quo est: quid sit iuris? Et propter nouitatem solutionis breuiter totum colligam,quod allegat.Pro parte debitoris allegat fauorem,quem iura dant defensioni in vniuerso, C.de procurat.exigendi.ff.eodem titu.seruum.§.publicè.Ista autem fauor respicit omnem defensionis partem,ff.de reg.iur.semper specialia.&l.sequenti.Pars autem potissima defensionis est,libelli oblatio,& receptio:quę etiam substantialis dicitur,de quo satis in clemen.de verbo.signific.sæpe.in gloss.datur.Per hoc ergo, ex quo debitori conceditur defensio, ergo & libelli oblatio. ¶Secundò inducit contra processum factum cum curatore, quòd ipse non egit mandato debitoris,sed legis:& sic resistit processui regula ff. de regul.iur.nemo alieno nomine agere potest.Ille igitur processus nullus non impedit inchoãdum.¶Tertiò inducit,quòd causa cessante,vel remota cessat,vel remouetur effectus.Cùm igitur à contumacia debitoris processerit datio curatoris, & illa cesset in satisdare,satisfacere,& obedire parato,ff.de re iudic.contumacia.ergo cessabit processus inchoatus cum illo:facit ff. de regulis iuris.nihil tam.¶Quartò inducit ff.de noui operis nunci.prætor. §.penult.vbi dicitur, ius quæsitum nunciatori cessare, si per eum postea steterit,quò minus ei satisdetur:ergo & cessabit,&c.ad idẽ ff.iudic.solu.l.3.§.penult.vbi dicitur,ob rem non defensam stipulationem non committi, quandiu potest existere, qui defendat. Si hoc est in eo,qui promiserat:fortiùs in illo, qui non promisit. Inducit ad idem l.senatus.ff.de accusa.vt scilicet iste punitus onere satisdationis& condemnatione expensarum,in plus non puniatur.Item eius fauore datus est curator:ergo, &c.l.quod fauore. ff.de legibus.Item quòd per litis contestationem non solet alicuius conditio fieri deterior,ff.de reg.iur.non solet. specialiter allegat C.de præscript.xxx.annorum.si quis emptionis.& authentic. ei qui iurat.C.de bon. aucto.iud.pos.& authen. qui semel.C. quo modo & quando iud.& decr.quoniam.§.in aliis.vt lite non contesta.& specialiter l.si pupillus.ff. de priuileg.cred.In contrarium inducit l.secunda.ff.de curat.bo.damn.quæ expressè dicit,omnia acta, facta, vel gesta, rara fore. ad idem l.penulti.eodem titulo.& l.vltima,in fine,de fideiuss.tutor. Inducit etiam materiam regulæ factum legitimè.de reg.iur.libro sexto.& l.sancimus.C.de administratione tuto.Item actus iudiciales non debent pendere, ff.de iu.non quemadmodum.cuius contrarium hîc esset.Item de qua re iudex cognouit,&c.ff.de iud.de qua re.quod hîc cessaret.Item iudicium elusorium fieret contra l.eodem titu.si prætor.Item acta tunc solùm circunducuntur,cùm vtraque pars consentit,ff.de re iudic.l.acta.Item contumacia afficit damno litis,vt in prædic.l. contumacia. ergo non obtinebit acta cum curatore reuocari:sicut nec obtinebit per suam appellationem gesta rescindi,C. quorum app.non reci.l.j.Soluit,vt dicit,pro vtraque parte:vt scilicet obtineat creditor per rationes allegatas pro eo. Debitor etiam obtinebit ista præcipuè ratione : quia processus dationis in solutum,fit propter contumaciam debitoris indefensi:non cõtra defensum per se,vel per alium,ff.ex quibus caus.in pos.ea.l.hoc autem.§.j.in fin.& §.prætor ait,& §.fin.Sed debitor hîc defensorem habebat curatorem datum bonis, qui litem suscipere & mouere debebat,sicut ipse debitor:vt prædict.l.2.de curato.bo.dan. Non poterat ergo pro eo tempore dici contumax:vt in prædict.l.hoc autẽ.in fi. Cessabit ergo processus dationis in solutum: quia debitor suscipiet causam in statu, in quo erat:& excipiet contra creditorem de inepto modo agendi:quia debuit dari curatori libellus super personali actione,non super datione in solutum:&contra creditorem pronunciabitur propter ineptitudinem, & de nouo super principali actione offeretur libellus. Nec obstat contestatio litis:quia post eam bene opponitur talis exceptio,ff.de excep. l.exceptiones.§.fi.& si mensor fal.mod.dix.l.j.
b In scriptis. ¶Dicebat Iacobus in fine sui tractatus differentiam hanc inter primũ&secundum decretum:quia sm oportet fieri in scriptis, primum non. Adde tu ad hunc versiculum,in quatũ tractat de curatore bonis dand.&c.quòd absente debitore,si debitũ est liquidum,qualiter sit creditoribus satisfaciendum.& qualiter hic curator bonis datur,& an sit dandus,vide Bald.in l.curator.ff. de cur.fur.dand.& ad quod ibi dixi,debito liquido,adde hunc j.e. §.ver.vltimò nota,

11 spo.olim.2.& j.versi.illud autem.† ¶Sed pone,quòd vnus tan-
tùm ex pluribus creditoribus egit contra debitorem,& tenutam
de bonis suis habuit,& demum ex secundo decreto illa in solutũ
recepit: postmodum veniens alius creditor nihil inuenit de bo-
nis debitoris:nunquid,si sit potior,poterit ad data in solutum ha
a bere recursum [a]? Videtur,quòd sic:vt ff.de nox.actio. electio.§.si
absente.ibi enim secũdum decretum interpositum erat, vt patet
ibi,vt in integ.rest.&c.& in fi.dum dicit,dominij acquisitiõe, &c.
Tamen dicit creditorem audiendum.Non enim potest ibi de pri
mo decreto loqui : quia tunc sine restitutione audiretur de iure
communi:vt ext.vt lite non contest.quoniam.§.in aliis.& sic re-
12 stitutio cessaret:vt ff.de mi.in causæ.2.†Et quia per primum de-
cretum dominium non acquiritur,de quo ibi dicitur,sed sola cu-
stodia,vt in præd.§.in aliis.ff.de acquir.pos.l.3.§.pe.Sed dic,quòd
aut creditores fuerunt admoniti,vel erant præsentes & scientes:
vt tunc non audiantur , quanquam potiores: quia iura sua remi-
sisse videntur,vt C.de remis.pig.si eo tempore.& l.si hypothecas
& extrà de re iud.quamuis.Aut non fuerunt moniti,nec præsen-
tes,nec scientes, vt tunc audiantur post secundum decretum : vt
suprà.nam licet præ.l.electio.in causa noxali loquatur,eadem ta.
men ratio est in aliis.Vnde idem esse debet,extr.de constit. trans
lato.ff.ad l.Aquil.illud.& facit ff.de nox.act.in noxalibus.& l.si no
xale. vbi præsentia à iure suo remouet creditorem. item facit C.
de iure do. impe.l.fin.§.& postquam.vbi etiã ipse debitor post se
cundum decretũ audiri videtur.ff.de pœnis.diui.in prin.& ff.qui.
mo.pig.vel hypo.sol.sicut.§.non videtur.& quod no. C.qui po.
13 in pig.ha.cùm tibi.†¶Sanè licet præscripta forma secundi decre
ti in personali bona sit, iudices tamẽ pro maiori parte faciliùs se
expedire consueuerunt. Præmissa enim decreti narratione dicũt
sic:FORMA. Ab isto die in antea assigno tibi res illas,quas tenes
ex secundo decreto,in solutum:vel,tibi concedo ex secundo de
creto,quòd res illas possis vendere,vel distrahere: vel, concedo
tibi, quòd in bonis omnibus, in quorum possessionem es induc
tus,auctoritate nostra de cætero veram habeas possessionẽ. hæc
bene probantur ext.de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.c.j. de hoc
s.tit.prox.§.sequitur.ver.porrò si agatur.Innoc.Papa IIII.verò
b dixit [b],quòd sic debet dicere iudex in decreto,Constituo,vel de-
cerno , vel iubeo te esse verum possessorem talis rei. Et licet iste
in veritate non possideat,tamen iura possessoris habet.nam facit
fructus ipsius possessionis suos,vt s.§.restat.ver.hoc autem.& p-
c scribit,ac si possideat,vt s.e. [c] §.fi.Vel sic:Iubeo tali cõtumaci,vel
condemno ipsum vt tibi tradat possessionẽ talis rei:& si tali sen-
tentiæ nõ obtemperauerit,manu militari res ab eo auferatur : vt
in eo.§.ver.& not.q si missus.& hoc satis cũ præmissis cõcordat.
¶ Et no.quòd post huiusmodi sententiam,seu decretum,iudex
præcipiat dari actori corporalem possessionem:quod præceptũ
in actis sub hac forma rediget:¶FORMA, Talis iudex præcepit
Titio nuncio,seu cursori talis curię,vt inducat H.in corporalem
possessionem talis domus sibi ab eodem iudice datæ & adiudica-
tæ in solutum ex secundo decreto.

Sed & de datione possessionis,quã facit nuncius,fiet instrumẽ-
tum publicum sub hac forma:FORMA. Titius nuncius commu
nis Viterbij , de mandato , seu præcepto talis iudicis , induxit H.
in corporalem possessionem talis domus positæ in tali loco , in-
frà tales confines,sibi datæ & adiudicatæ in solutum ex secundo
decreto,per sententiam ab eodem iudice latam,manu talis nota
rij scriptam.

Verùm secũdum eos,qui dicunt in reali necessarium esse secũ-
dum decretum,sic poterit formari:præmissa enim iuxta prædicta
narratione decenti,concludet iudex sic:¶FORMA. Vnde ex se-
cundo decreto te verum constituo rerum prædictarum possesso
rem.vel,concedo tibi,&c.vt s. ver sanè.vel pronuncio te veram
possessionem huius rei habere,in cuius fuisti possessionem causa
d custodiæ missus [d]:vt probatur ext.de eo , qui mit.in posses. causa
14 rei ser.c.j.vel dic,vt iam dictum est.†¶De præcepto autem in ɔ
fessum facto,qualiter fiet,& de eius executione,vide j.de senten
tia.§.vt autem.versi.nunc dicamus.¶Illud autem circa secũdi de
e creti interpositionem in personali actione notandum est [e]. nam
tunc iudex primò pręcipiet bona vendi,si debitor latitet.Dicitur
autem latitare debitor, quando turpiter & fraudulenter se occul-
f tat,vt euitet cursum creditorum [f],C.de bo.aucto.iudic.pos.cùm
proponas.& l.pro debitore.& illi creditores tantùm possunt vẽ-
ditionẽ fieri impetrare quos debitor voluit defraudare.vt ff. qb.
ex cau.in pos.ea. Fulcinius.§.quid sit.&§. vtrùm. Si autem voca-
tus non latitat,vt creditores fraudet,nec contumax est, sed abest
ex quacunque probabili causa, vel non probabili,necessaria , vel
voluntaria,creditores mittentur in possessionem bonorum:non
tamen bona vendentur:vt ff.ex quib.cau. ma. in integ.rest. item
ait.§.hoc autem.Nam si quis vendit bona tanquam latitantis, cũ
non latitat,nulla est vẽditio:& reuocabitur,vel ipso iure,vel per
beneficium restõnis in integrum.ff.de dam.inf.si finita.§.si fortè
g & in præ.l.Fulcinius.§.si quis possederit.Raròq ergo fiet vẽditio
nisi reus latitet fraudulenter,vt in præ.§.hoc autem.& in præd. l.
Fulcinius.§.j.& 2.Raro ideo dixi, quia contra puberem,minorẽ,
& contra furiosum,& contra pupillum,si ex alieno facto conue-
niantur,fit venditio,si eis expediat,vel si debitum vrget,vel si di-
latio est damnum creditori allatura:vt in præ.l.Fulcinius.§.adeo.
& l.si minor. & l.apud Iulianum.resp.j.& l.in poss.respons.j.ff.de
bo.aucto.iud.pos.si verò ex.respon.j. & tamen istæ personæ lati-
h tare non possunt [h].Imò etiam plus videtur ex præd.l. secundum
i Inno.IIII.licet multi [i] contradicant, quòd etiam in aliis perso-
nis à prædictis,vbicunque iusta causa mouerit iudicem, fiet ven-
ditio,si enim fit ɔtra has non latitantes,quæ fauorabiliores sunt:
quare multò magis non fiet contra alios?Et si dicis,quòd contra
prædictas fiet ex iusta cã, quia scilicet latitare finguntur,propter
tutores & curatores eorum latitantes:certè hoc verũ ñ est,vt pa
tet in concord.quæ sunt s.ti.prox.§.fi.ver.sed nunqd.Imò lex di-
cit expressè,quòd etiam si nullus latitet,tamen contra prædictas
personas fit venditio,vt in præd.§.adeo.¶Item si missio & vendi
tio fiunt in reali,vbi fit solùm missio in re petita,vt s.§.restat.ver.
& scias.quare non fiet etiam in personali ? Sed dices , quomodo
tam grauis pœna infligetur absenti non contumaci absque ordi-
ne iudiciario?Respond.hoc fit propter malitiam latitatis:fit eti-
am contra alios,propter multa mala,quę venire possent,nisi hec
fierent:licet rarissimè fieri debeant,nisi contra latitãtes,vt suprà.
& tunc etiam adinuentum est remedium competens, quia si fac-
ta sit venditio,debito non existente, agitur actione præiudiciali
in rem ad recuperandã rem venditã: sed certè indecẽs esset,post
quam res vendita est per iudicem,inquirere,an subfuerit debitũ,
propter

ADDITIONES.

a Recursum.¶Albertus Galeo.extra volumen fortificabat quæsti
onem,scilicet quando in platea,& in vicinia,palàm & publicè fu
it præconizatum:quòd si aliquis in bonis illius ius haberet,vel il-
la defendere vellet,veniret intra certam diem,& nullus venit: &
tamen etiam eo casu dicit priorem creditorem audiendum,ad re
uocãdum illud secundum decretum, ex quo personaliter, vel ad
domum non fuit citatus.missio enim contra vnum non pręiudi
cat alteri,ff.ne vis fi.ei,qui in poss.l.j. Forma autẽ citationis à iure
data,seruanda est,ff.de dam.infe.l.4.§.prætor.de qua vide d do.&
cont.causam.in 3.gl.& de eo,qui mit.in pos.c. fi. à qua recedi nõ
licet,ff.manda.dili genter. & l. si quis pro eo. & proclamatio illa
non nocet:quia vox præconis paucis innotescit,C.quõ & quan-
do iud.l.consentaneum.& authen.qui semel.ff.de in integ. resti.
l.diuus.& sic dicit tenuisse dominum suum,secundum hoc,quod
in solut.j.de admonitione dicitur:Item leges personaliter,vel ad
domum,& in aliis,sit etiam vera solutio.Adde, quòd quæst.Alb.
Gal.potest fortificari per ea,quæ consuluit Pet.de Anch.consili.
cccvij.incip.efficax ratio, quòd si episcopus faciat fieri proclama
generale,quòd si quis prætendit habere vsuras à tali, compareat
intra tale tempus,alioquin non audietur:quòd nihilominus ab-
sens,vel impeditus elapso etiam termino debebit audiri.Et si fu-
erit is in ciuitate,tunc non possit agere contra vsurarium, sed cõ
tra pauperes, ad quos bona vsurarij peruenerunt , non obstante
proclamate generali.Pro constanti tamen non ponit,quòd pro-
clama generale præiudicet non comparenti ad docendum de iu-
re suo,licet fuisset in ciuitate,quin possit etiam contra vsurarium
agere,ex quo personaliter citari debebat,tanquã descriptus in li-
bro ipsius vsurarij.
b Dixit.¶De eo,qui mit.in pos.c.j.
c Vt s.e.¶Scilicet de primo decreto.
d Missus.¶Nec debet addere abdicationem proprietatis in reali: si
tamen hoc faceret,tenet adiudicatio in possessione, licet in pro-
prietate non teneat,vt dixi de regul.iur.ea,quę.libro sexto.super
glossa.
e Notandum est.¶Secundum Iac.Bald. de secundo decreto , post
princ.
f Creditorum. ¶Canonista videat suffragium dec.consultationi-
bus.quam statim allegabo.
g Raròq.¶Interponit ad verba Iac.quæ scripserunt Inno.& Hostiẽ.
in decret.dilecto.de verb.signif.Sed ego illa posui de offic.deleg.
consultationib.super 2.gl. vbi ad literam vide totum,quod seq-
tur.vsque adversi.sed qualiter.
h Possunt.¶De furioso & pupillo ɔceditur.de minore adulto du-
bitatur.tamen gl.in l.si minor. videtur hoc tenere,ff.de bo.au.iu.
poss.
i Multi.¶Vt ipse dicit.

propter quod vendita est. Vnde dic, ꝙ reuocari poterit, si illæ causæ, propter quas facta est, nõ subsint: vt quia non subsit vtili ille, cui vendita est, vel debitor nõ erat grauatus debitis, vel non erat damnosum creditoribus, vel quia iudex nimiùm festinauit. ff. de dam. infe. si finita. §. si fortè. & sic loquitur l. ff. de priuil. cre. Impe-
15 ratores. vel quia non latitabãt, vt s. Imò etiam plus videtur: † quia cùm hæc sententia de vendendis rebus debitoris, sit solùm interlocutoria: & quia tunc summatim tantum cognoscitur, C. de bo. aucto. iud. possi. l. fi. §. si autem. &. & s. in prin. huius s. si postea iudex cognoscit, ꝙ non sit debitum, ipse idem venditionem & possessionem huiusmodi reuocabit, & etiam solutionem debitori factam: argu. ff. de re. eo. qui sub tut. & cur. sunt, l. magis. §. si æs. s. de transa. cum hi. §. si prætor. quia quod iussit, vetuitúe prætor, &c. ff. de re iudic. quod iussit. extr. de accusat. qualiter. j. licet sit arg. con-
a trà extr. de cleric. coniug. diuersis fallaciis. in fin.[a] Is etiam contrà quem lata est, poterit secundum Inno. IIII. appellare, cùm in veri
16 tate non latitauerit, C. quom. & quando iud. l. j. † ¶Item scias ꝙ missio in possessionem & venditio locum habent contra ecclesiam: sicut & contra pupillum. Intra quod tempus facienda est venditio, vel missio in possessionem ex secundo decreto, dicam infrà
17 §. proxi. † ¶Sed qualiter fiat hæc venditio in personalibus? Respon. hoc iudicis officio expeditur sine libello: & seruabitur fortè talis modus, qualis in venditione prædij tributarij. Præco enim clamabit publicè per ciuitatem sic: Talis debet Titio decem: vnde bona illius pro rata illorum decem vendi debet: qui vult emere, emat: & fortè subhastabitur, vt C. lib. x. de fi. instr. & iure hastæ fiscal. per totum: de rescin. ven. si quis. C. si propter pub. pensitat.
18 & vide s. de cita. §. sequitur. ver. si verò. & j. §. prox. † ¶Cùm[b] au
b tem bona debitoris sunt vendenda, vel creditori assignanda, curator voluntarius, non necessarius, debet bonis iudicis auctoritate dari: & consensu maioris partis creditorũ, qui aget & conuenietur, nec cogetur satisdare, si litiget per se: sed si per procuratorem tunc sic, ff. de cur. bo. dan. l. j. §. j. & §. item quæritur. Instit. de satisda. §. si verò. extra de offic. deleg. coram. ipse etiam vendet bona,
19 vt ff. de cur. bo. dan. l. penu. † ¶Emptore autem non inuento de re diu subhastata, vt s. versic. sed qualiter. iudex per secundum decretum dabit illam rem, seu bona debitoris in solutum actori. vel pro debito sibi adiudicabit, vt præmissum est. de re iudic. à diuo. §. si pignora. C. de excep. rei iud. ordo. x. qu. 2. hoc ius. Non dico, quòd iudex assignet per secundum decretum eorum dominium
c sicut quidam scripserunt[c]. quod falsum est, vt C. si pign. in cau. iudic. l. vlti. sed etiam iura cuiuslibet emptoris actor emere potest,
d vt C. si pig. in cau. iudi. l. ij.[d] Et licet prædicta iura loquantur in executiõe diffinitiua, idem est de interlocutoria, quo ad hoc, ff. de priuileg. cre. pater. §. penult. ff. ex quib. cau. in pos. ea. apud Iulianum. in princip. & l. Fulcinius. §. j. C. de his, qui ad eccl. confug. præfert.
20 §. cùm autem. ff. de bon. auto. iudic. possi. cùm proponas. † ¶Sed quę est differentia, vtrùm vendatur res, vel in solutum detur, vel alienet ex hoc secundo decreto, vel per interlocutoriam sententiam, vel diffinitiuam, cùm eã iudex mandat executioni? Respõ.[e]
e hæc est differentia, secundum quosdam: quia post factam venditionem ex sententia diffinitiua nunquã reus auditur, vt C. de iud. properandum. §. fin autem reus. xj. q. ij. quicunque. & s. tit. prox. §. sequitur. ver. porrò. sed post dationem in solutum actori facta adiudicatione, adhuc audietur reus volens de iure suo probare: secus, si alienata essent bona rei, seu debitoris, non in actorem, sed in extraneum: vt arg. C. de iure do. impe. l. fin. §. fin autem. Si verò non fuerit res creditori data, vel adiudicata, vel vendita, vt dictũ est, debitor posset recuperare rem suam in actione personali vsq; ad xxx. annos, solutis impensis actori. Et est ratio: quia creditor non possidet ex primo decreto, vt s. §. iam de effectu. ver. sed nunquid iste missus. nec etiam in reali, secundum quosdam, vt in eo.
21 prope princip. † ¶Vltimò nota ad hoc. vt missus in possessionẽ petere possit venditionẽ, quatuor necessaria fore. Primũ, quòd missionem passus latitet. Secundum, quòd fraudãdi causa latitet, vt in præd. l. Fulcinius. §. cùm hoc edictum. & s. versic. illud. Tertiũ, quòd de debito constet. Quartum, quòd tempus sit præteritum: vt C. de bon auto. iud. poss. cùm proponas. Et si quod horum defuerit, facta venditio non tenebit, arg. in præd. §. cùm hoc edictũ. & arg. ff. de transact. cùm hi. §. si prætor. ff. de itin. actuque priua. l. vnde etiam. §. vlt. C. de testi. si vnus. arg. contrà C. de iure deli. po-
f tuit. ff. de ven. in pos. mit. l. ij.[f] † ¶Sed pone, me absente aduersarius meus probauit debitum, non tamen proposuit exceptionem mihi competentem: puta pacti, vel similem: & sic iudex pronunciauit venditionem faciendam: ego vero rediens volo probare exceptionem: nunquid retractabitur venditio? Dicit Albe. quòd
g non: possum tamen repetere pretium ex re vendita habitum[g].

ADDITIONES.

a In fi. ¶Ibi soluitur in gl. arg. quod.
b Cùm. ¶Reassumit verba Iac.
c Scripserunt. ¶Dicit Iac. quidam ignorans scripserit.
d L. ij. ¶Sic posuit Iac. & sic leges allegatæ bene conueniunt.
e Respon. ¶secundum Iac. cuius est iste versic. fi. & incipit, sed quæri solet.
f L. ij. ¶§. quoties. sed diuersi sunt casus.
g Habitum. ¶Vide, quod dixi post Innoc. de dila. capit. ij. in magna gloss. ver. vel dic melius.

SVMMARIVM.

1 *Venditio bonorum, vel datio in solutum, vel adiudicatio, an fieri possint ante litem contestatam.*
2 *Venditio post quod tempus post missionem in possessionem sit facienda, vel post quod tempus interponetur secundum decretum de re danda in solutum.*
3 *Reo post missionem primam in possessionem veniente & responsuro ante venditionem, siue dationem in solutum, an & quo pacto sit possessio restituenda, & num. seq.*
6 *Debitor veniens post venditionem rerum suarum, vel post dationem in solutũ, & creditori referens quæstionem de ipso debito, an & quo casu sit audiendus.*
6 *Debitore petente restitutionem in integrum, vbi eo absente sunt eius bona vẽdita, &c. & pronunciatum est eum restituendum, an ipsa bona euincet ad emptore.*
7 *Emptori possidenti non debet alterius factum nocere.*
8 *Pauper exoneratur à lege, & satisdatione: nec videtur in contumacia satisdandi, cùm hoc facere non possit.*
9 *Secundum decretum debet sine dilatione contra contumacem interponi.*
In certis non est locus coniecturis.
10 *Secundum decretum propter rei contumaciam quandoque ante litis contestationem, quandoque post, interponi potest.*

¶Secundum decretum quomodo, & intra quod tempus sit interponendum.

3. §. Iuxta propositionis ordinem videre sequitur, quãdo, & intra quod tempus secundum decretum sit interponendum: & certè, quando apparet contumacia respondere
1 vel cauere nolentis, vt ff. de dam. infe. dies. §. si fortè. † ¶Sed quæritur, an venditio bonorũ, vel datio in solutum, seu adiudicatio, de quibus s. §. prox. ad fi. dictum est, fieri possint ante litem contestatam, vel aliquis ad hoc condemnari? Et videtur, quòd nõ: nam ante litis contestationem non fertur diffinitiua regulariter: extr.
a de elect. dudum. ij. Sed dic[a], quòd ex interlocutoria ante litis contestationem fit talis venditio, vt C. de his qui ad eccl. confug. pręsenti, §. sed si hoc. ff. de bo. auto. iud. poss. si minor. ff. de priuil. cre. pater. ibi, quemadmodũ, &c. & ff. ex quib. causis in possess. ea. apud Iulianum. j. §. proxim. ver. in omnibus tamen. nam & hoc secundum decretum ante litem contestatam, & post, interponitur, &c.
2 † ¶Sequitur videre, post quod tempus post missionem in possessionem interponetur secundum decretum de re danda in solutũ siue venditio fiet? Et dicunt quidam, quòd post decem dies à die prolationis primi decreti numerandos, ff. de consti. pec. l. promissor Stichi. §. j. Alij dicũt, quòd post tempus, quod datur condemnatis ad soluendum: quod est hodie aliud, quàm olim, ff. de iud. si debitori. ff. de re iud. si debitori. C. de vsur. rei iud. l. ij, extr. de offic. deleg. querenti. & de re iudic. quod ad consultationem. Tertij di
b cunt, ꝙ anno elapso à tempore primi decreti: quod puto[b], quia & hoc tempus statutum est ad recuperandum possessionem in reali, C. de iur. do. imp. l. fi. C. de præscrip. xxx. vel xl. annor. si qs emptionis. §. fin. extr. de eo, qui mit. in possess. causa rei ser. c. penul. & per totum, extr. de officio ordin. pastoralis. in fi. extra. vt lite non contest. quoniam frequẽter. in fi. §. in aliis. & in fi. Quarti dicunt, quòd post bienniũ, ad exemplum conuentionalis pignoris, vt C. de iure

ADDITIONES.

a Sed dic. ¶secundum Iac. cuius fuit ad literam iste ver. dicit tamẽ, quòd sic tenebat Azo. Dicebat Dy. secundum dicentes, quòd secundum decretum sit diffinitiua, necessariũ esset respõdere, ꝙ nõ posset, C. de temp. appel. l. fi. §. illud. Ipse autem dicit, sm decretũ esse interlocutoriam: vt dicit hìc auctor, & patet per iura j. allegata, quòd ante litem contestatam interponitur. Ipse autem allegat l. præsenti. hìc alleg. & C. de bon. auto. iudic. poss. cùm proponas, in fi. Patet etiam ex eo, quia tenet contra minorem indefensum, ff. de dam. infec. l. si finita. §. si fortè. ff. de bo. auto. iudi. pos. l. si minor. sed si esset diffinitiua, non teneret, ff. de re iud. acta. §. vlt. & C. si aduer. rem iud. l. vlt. Concluditur ergo, quòd ante litis contestationem interponi potest, vt in prædictis legibus s, præsenti. & cùm proponas.
b Puto. ¶Concor. Inno. de verb. sig. dilecto. vt sequitur. & Host. in Summa, vbi s. §. sed quæro.

de iure do.imp.l.fi.ij.q.vj.ei,qui.& in præ.l.debitori.ff.locati,quæro.Quinti dicunt,quòd post triennium,vt C.de iure emphyt.l.ij. Sexti dicũt.quòd post quinquennium,vt in præ.l.si quis emptionis.Septimi dicunt,hoc tempus iudicis arbitrio esse statuendum,
a ff.de dam.infec.si finita.§.non autẽ a.ff.de acquir.possess.possideri. §.finita.cùm non sit lege diffinitũ,ff.de iure delib.l.j.ad fi.de pœn. dist.j.mensurã.& l.solicitatores.extr.de deci.c.j.ext.de offi.deleg.
b de causis.vt no.C.de bon.auto.iud.possi.cùm proponas b.& arbitrabitur,vt ipsum interponat,postquam diu in contumacia perseuerauerit,ff.de acquir.poss.possideri.§.fin.Rof.verò,cui non pla-
c cent prædicta tempora c,dicit,quòd arbitrabitur secundum personarum qualitatem,& quantitatem petitam,ff.de re iud.l.j.ff.de iud.nonnunquam.Lex autẽ dat aliquod spatium,sed non diffinit
d vt ff.de dam.infec.si finita.§.non autem d.quod magis intellectu quàm elocutione exprimi potest,ff.de sol.ratum.extr.de donat. ad apostolicæ.prope fi.ff.rem rat.hab.l.j.verùm in re pupilli spectatur tempus pubertatis,intra quod non potest peti venditio rerum ipsius:sicut dicitur in absente reipublicæ causa,vt s̃.§.proxi. in princip.ff.ex quib.cau.in pos.ea.l.iij.Inno.Papa IIII.no.extr.de
e verbo.sig.dilecto e.quòd postquam actor missus est in possessionem causa rei seruandæ,debet iudex expectare per annum antequam fiat venditio,vel missio in possessionem ex secundo decreto,vt in præd.l.si quis emptionis.§.fi.& in pr.§.in aliis.Nec obst. C.in quib.cau.non est nec.in integ.rest.quia loquitur in his,quæ fiũt extra iudicium:secus autem est in his,q̃ fiunt in iudicio,C.de euic.properandum.in fi.ergo.secundũ præmissa,potest secundũ decretum interponi post annum pro venditione facienda.Sed si iudex nolit in tantum grauare absentem,potest decernere,quòd missus tantum possideat,& fructus suos faciat,donec reus probauerit indebitum illud,cuius causa facta est missio in possessionem:vel,si velit minus grauare,quia fortè minùs liquet ei de debito,reseruet misso in possessionem onus probandi debitum.Nã si potest facere quòd plus est,scilicet finalem venditionem:potest,& id,quod minus est,scilicet facere prædictas prouisiones,ff. de reg.iur.non debet.4.q.1.miramur.de consec.dist.ij.re vera.ix. q.2.nullus primas.Alij dicunt,tunc procedendum esse ad venditionem,vel missionem in possessionem ex secũdo decreto,cùm passus missionem visus est habuisse possessionem pro derelicta. Alij etiam dixerunt,hoc iudicis arbitrio relinqui,vt s̃.versicu.septimo.Quando autem fiet venditio rerum pro pignore captarũ,
3 vide ĩ.de execu.sent.§.videndum.versi.sed quando.†¶Quid f si
f reus post missionem primam veniat responsurus,ante venditionem,siue dationem,in solutum?Respond.restituenda est ei possessio,restitutis tamen primò aduersario litis expensis,& damnis,quæ propter eius contumaciam pertulit,sacramento ei' declarandis.C.de iud.sancimus.C.qũo& quand.iu.auth.qui semel. ff.si serui.vend.is cuius.facta tamen priùs per iudicem taxatione, in auth.de iud.§.oportet.Idem est,si ante præmissa fideiussorem de lite prosequẽda præstiterit,vt C.de bo.aucto.iud.possi.auth.ei qui iurat.ff.de priuil.cred.si pupillus.§.defendere.quæ satisdatio præstatur propter contumaciam,vt ff.qui satisda.cog.sciendum.
4 †¶Quid si actor fecit aliquas expensas vtiles & necessarias?Respon.illas primò resarciendas,& generaliter omnes sine dolo factas,ff.de bon.auct.iud.poss.prætor ait.§.quod ait.&§.ipsi itaque
5 creditori.extr.vt lite non contest.quoniam.§.in aliis.†¶Quid si ille redeat post venditionem factam,vel dationem in solutũ,referens quæstionem de ipso debito?Respondeo,si velit petere in integrum restitutionem,quia fuit absens,& indefensus omnino vel ex alia iusta causa,audietur:vt ff.de dam.infec.si finita.§.vbi.& §.postea.secus si fuit præsens,vel absens ex voluntaria causa,vel si absens redierit,iudice adhuc pro tribunali sedente,ff.de in inte.
6 restit.diuus.2.quæstio.6.biduum.versicu.palàm.†¶Quid si pronunciatum est,eum restituendum,nunquid rem euincet ab emptore?Respon.sic,si tamen creditor,pro quo venditio facta fuit, soluendo non sit:aliàs esset iste solus primò cõueniendus ad pretium,ff.de minor.in causæ.§.interdum.& §.fi.& l.planè.quæ omnia vera sunt,solennitate per iudicẽ seruata:aliàs suo cõmuni iure rem ipsam à possidente liberè vendicaret,C.si propter pub.pẽ
7 si.l.ij.C.vnde vi,meminerint.†¶Quid si alius veniat,dicẽs se dominum,& rem ab ipso debitore sibi datam esse in solutum?Dicit Bagarot.quòd non nocet emptori possidenti alterius factum,ff. de contrahend.emp.rem alienam.ff.de euic.si plus.§.& si iussu.& hoc nisi creditor ille possederit decem,vel xx.annis:quia si re vsucapta titulo pro soluto,excludetur iste,vt ff.pro solut.Sed an idẽ est,si ipse sciuit esse alienũ:Respon.vtiq;,secundum Bag.argu.ff. de nox.act.generaliter.in fin.ff.de relig.& sump.fu.&si quis.§.sed si addita.ff.de acqui.pos.iustè.ff.de reg.iur.qui actore.Tu dic,hoc verum esse in realibus actionibus:secus autem est in personalib' simplicibus,vt hîc.Vel dic veriùs,illud verum esse in noxali actione,super qua præiudicatur vero domino,quia & ipse hac noxali actione teneretur,si constaret eum dominum?quod non est in
g aliis personalibus actionibus,vel realibus g.†¶Quid si pauper
8 est,quem lex exonerat à satisdatione?vt ff.de col.bo.l.j.§.cùm duobus.& sic non videtur in contumacia satisdandum,cùm hoc facere non possit,ff.de re iu.contumacia.extra.de sol.Odoardus.& de restit.spol.olim.ij.nunquid hoc casu interponetur secundum
h decretum?Dicit Roff.q̃ sic h.†¶Quid si vocatus dicit,non satis-
9 dabo,& ita est verè contumax?Dic,non expectare aliud tempus ad interponendum secundum decretum:cùm in certis non sit locus coniecturis,ff.de verb.oblig.continuus.& s̃.§.prox.in prin.& s̃.de contumacia,§.j.¶Ex præmissis autem & sequentibus patet,
10 † quòd hoc secundum decretum propter contumaciam rei interponitur quandoque ante litem contestatam,quandoq; post. nam cùm petiit rem aliquam,quam dico ad me iure dominij spectare,aut lis est contestata,vel quasi contestata,vel nullo modo contestata:item aut liquet de causa,vel liquere potest,aut non liquet,nec liquere potest.Quæ dic,vt s̃.tit.prox.§.sequitur.versi.si
i verò agitur.& seq.i

ADDITIONES.

a Autem.¶Vbi hoc not.
b Proponas.¶Ibi,& vbi s̃.Accu.hanc tenet:& communiter seruatur in foro ciuili:& placet Dy.in 4.q.
c Tempora.¶Quæ omnia posuit de secundo decr.in prin.& cum eo concordat Gui.de Suza.vbi s̃.
d Autem.¶Dicit ibi text.quòd aliquod interuallum intercedere debet.
e Dilecto.¶Sed illud scripsi in decr.quoniam frequenter.in fi.&totum,quod sequitur vsque ad versic.quando.fuit eius:&quod ibi etiam vide:& ibi hodie per omnes scribentes,& præsertim per nouissimos.
f Quid.¶Iste ver.qui fuit additio,satis potuit omittere p ver.vltimò no.s̃.in §.iam de effectu.vltra mediũ:idẽ dico de sequẽti.Adde ver.quid si ille redeat.q̃ Bar.in l.si finita.§.Iulian'.tenet,quòd absens ex causa voluntaria,intra biennium rediens,audiatur.Tamen ibi opi.Specul.tenetur,tanquam communior & verior.
g Realibus.¶Vide,quòd dicam infrà §.prox.super versic.sed nunquid in actione.
h Sic.¶De secundo decreto vltra princip.vbi etiam continuatur ver.sequens.
i Seq.¶Quæ hic prosequitur Iac.Bal.

SVMMARIVM.

1 *Minimum damnum timens,an tantum habere debeat ex secundo decreto,quãtum qui timet maximum.*
2 *Secundum decretum an in stipulationibus vicem actionum obtinentibus,sit interponendum.*
3 *Secundum decretum an sit interponendum,vbi mulier nomine ventris in possessionem mittitur.*
4 *In Carboniano edicto,cùm videlicet agitur,vt puero alimenta præstentur,non est opus secundo decreto.*
5 *In duplicibus iudicijs,si aduersarius ad diuisionem venire detrectat,an præsens possit mitti in possessionem.*
6 *Citato non veniente in actione finium regundorum,quid & quomodo iudex disponere debeat.*
7 *Officium iudicis in duplicibus iudicijs,& possessorijs interdictis,quod sit.*
8 *Agens ad factum,petere factum,vel interesse,præcisè censetur.*
9 *Lapsus anni in possessorijs interdictis faciant possessorem.*
10 *Lapsus anni in personalibus interdictis an faciat aliquem possessorem.*
11 *Asserens se possidere,an possit petere se mitti in possessionem,si agitur de retinenda possessione.*
12 *Electus in rectorem alicuius loci,si litigat de sua electione:an & quomodo mittendus sit in possessionem illius iuris.*
Ciuitati non expedit sine rectore esse.
13 *Secundum decretum an sit in actione exempto interponendum.*
14 *Secundum decretum qualiter sit in seruitutibus vrbanis,vel rusticis,interponendum.*
15 *Decretum qualiter sit interponendum,vbi is,qui petitur in seruitutem,vocatus non venit.*
Seruitus perpetua an possit ex anni cursu in persona libera constitui.
16 *Secundum decretum an locum habeat in omnibus actionibus personalibus.*
17 *Secundum decretum an locum habeat in spiritualibus.*
18 *Reo absente in personali actione conuento,si nõ habeat nisi feudum,vel vsumfructum in rebus alienis,quæ subiacent restitutioni,quale decretum interponi debeat.& num.seq.*
20 *Lapsus anni an in personalibus actionibus faciat possessorem missum,sine secundo decreto.*
21 *Quod suum est,amplius suum fieri non potest.*
Superfluum est petere,quod de iure communi competit.

21 *Secundum decretum qua ratione interponatur in personalibus, non in realibus actionibus.*
23 *Annus elapsus quare in realibus actionibus non transfert dominium, quasi secundo decreto interposito.*

¶Secundum decretum in quibus actionibus, vel rebus locum habeat.

4.§. Videndum restat, in quibus actionibus, & rebus locum habet secũdum decre-
tum. Et quidem regulariter in omnibus personalibus actionibus
locum habet, vt C. de iudi. properandum. §. sin autem. & ff. de re
a iud. à diuo Pio. §. j.[a] ext. vt lite non contest. quoniam frequenter.
§. fi. non tamen vniformiter, vt dicam j. §. vlt. Hoc tamen fallit, vt
dicam j. ver. quod autem. Item locum habet in causa dãni infecti
in qua si quis nolit cauere, fit missio in possessionem bonorum
ex primo decreto: & si sic in contumacia pseuerat, fit missio ex se
cundo decreto. vt ff. de damn. infect. prætoris officio. & l. prætor.
& l. si finita. §. Iulianus. & §. pen. & ff. vt leg. no. ca. l. j. & ff. vt in pos.
leg. l. 2. & C. eod. certa. ff. de acquir. poss. possideri. in fi. & si plures
sint timentes omnes mittentur, vt in præ. l. si finita. §. cùm autem.
quod ita pcedet. Postulata enim cautione damni infecti, & non
præstita, mittitur quis in possessionem: ꝙ si dicatur nõ caueri, ali-
quo spatio priùs intermisso pro arbitrio iudicis, sequet secundũ
decretum: quia iubet prætor missum amodò possidere in præiu-
dicium non cauẽtis, illo prorsus à possessione excluso: vt in præ.
1 concord. † Sed nunquid tantum habebit ex secundo decreto, q
minimum damnũ timet, quantum qui maximum? Respond. non
b imò pro rata damni, vt ff. eodem. ex damni. §. 2.[b] quod dic, vt not.
in prædict. §. cùm autem. Item locum habet in noxali actione, vt
ff. de nox. ac. electio. §. si absente. & ff. si ex nox. cã ag. l. 2. §. fi. & tũc
missus statim fit dominus rei ex secũdo decreto, si absens erat do
c minus. Vel dic. vt not. j. e. §. vlt.[c] Quidam autem dixerunt[d], nun-
d quam interponi secũdum decretũ, nisi in causa damni infecti tã-
tùm, cùm eo casu solùm, vt dicunt, cautum reperiatur. Si enim p-
tor in aliis interponi voluisset, hoc dixisset: arg. C. de cadu. tol. l. v
nica. prope fi. & ext. de deci. ad audientiã. qđ non est verũ: imò in
omnib. personalib⁹ locũ habet, vt dixi. Hæc est maior ratio in cã
e damni infecti, quàm in aliis[e]. & ideo quia nõ omnes articuli pos-
sunt in iure comprehendi, vt ff. de leg. & sena. cons. non possunt.
est de similibus ad similia procedendum, ff. eod. tit. & ideo. & extr.
de rescript. inter cæteras. Præterea hoc expressum est in noxali
actione. vt suprà. Cum tamen omnes noxales sint personales, id
est, ex maleficio serui nascuntur, vt ff. de noxal. action. l. j. & nul-
2 la est realis. † ¶Sed nunquid in illis stipulationib. quæ vicem ob
tinent actionum, de quibus fit mentio ff. ex quib. cau. in pos. ea. l.
j. & s. §. restat videre. interponetur secundum decretum? Dicunt
f quidam[f], quòd in causa damni infecti certum est, quòd sic: vt s. &
etiam in causa legatorum interponitur secũdum distinctionẽm
& qualitatem actionis, qua petuntur: vt s. de act. seu petit. §. se qui
tur. ver. illud verò. Si enim petatur personali actione ex testamẽ-
to. tunc idẽ iuris est in ea, quod in aliis personalibus actionibus: si
verò actione in rem, tunc ẽt procedatur, vt in actione reali: si hy-
pothecaria, quasi res sit obligata, tũc idem, vt s. e. §. sequitur. ver.
quid si agatur. & seq. & s. tit. proximo, §. sequitur. versic. sed nun-
3 quid. vbi de hypothecaria dictum est. † ¶ Vtrùm cùm mulier in
possessionem nomine ventris mittitur, secundum decretum nõ
interponitur: quia tũc non agitur, vt dominium, vel possessio ac-
quiratur, sed vt mulier nomine ventris alatur: vnde tũc debet da-
ri bonis curator, qui eam alat: vt ff. de vent. in posses. mit. l. j. §. mu-
4 lier autem. vsque in fi. l. & l. habitatio. & l. curator. † ¶Idem quo-
que dicẽdum in Carboniano edicto, cùm videlicet agitur, vt pu-
ero alimenta præstentur, vsque dum de filiatione cognoscatur:
quia tunc non agitur, nisi vt puer alatur. Quidam tamen dicunt,
hoc speciale, vbi missus in possessionem ex secundo decreto, ha-
beat veram possessionem alimenti causa, ff. de Carbo. edict. l. 3. §.
missum autem. sed fortè ibi possessio ponitur pro detentatione.
Premissa obtinẽt in actionibus merè realibus, vel merè persona-
libus: nam licet multę sint actionum diuisiones, quoad hoc, tamẽ
non est opus alia diuisione, nisi his: xvj. q. 3. §. potest. versic. neque
decennij. Nam quicunque agit, aut agit personali, aut reali, peten
do seruum, vel sibi debitum: aut agitur pro reb⁹ corporalibus, aut
incorporalibus, putà seruitutibus: vt Inst. de action. in principio,
5 §. 2. extrà de renunciat. cùm inter P. † ¶Sed in duplicibus iudici-
is, scilicet in Familiæ erciscundæ, communi diuidundo, finium re-
gundorum, si aduersarius ad diuisionem venire detrectat: nun-
quid præsens mittetur in possessionem? Dicũt quidam, quòd sic,
pro ea parte, quam pręsens iurauerit suam esse pro diuiso, & non
pro indiuiso: absurdum enim esset, quòd plus ei concedatur, quã
petat. vnde cùm solùm partem petat, non sibi assignabitur tota
res pro indiuiso, sed solùm pars: arg. ext. de accus. qualiter. 2. in fi.
Et si dicatur, quomodo iudex diuidet terrã? Respõdeo, bene po-
test diuidere quibusdam ex pluribus hæredibus præsentibus: vt
ff. famil. ercisc. l. 2. §. dubitandum. extr. de probat. ex literis. & hoc,
quando constat iudici rem esse communem, nec cohæres diffite
g tur hoc[g]. Si verò diffiteretur, iudex non deberet per se diuidere,
ne per hoc fiat præiudicium petitioni hæreditatis, quæ in hoc ca-
su locum habet, ff. famil. ercisc. l. j. & ff. de excep. fundi. ¶Et nota, ꝙ
diuisio facta cum non legitimo hærede, non præiudicat, vt j. q. 4.
h §. notandum. ad fi. Vel dic. secundum Vbertum[h], quòd potest
super hoc arbiter assumi, ff. famil. ercisc. arbitrium. ff. communi di-
uid. & si non omnes. qui iuratus faciet partes, & sortem pro præ-
sente adiiciet, & absente, C. fi. regund. si quis. C. libr. xi. quando, &
quibus quar. pars. de le. 2. hoc saluo, ꝙ si absens venerit intra tem-
pus à iudice statutum, & voluerit probare rem non esse commu-
nem, vel non ex toto, vel aliud, audiatur refusis expensis, vt ff. de
dam. infect. à quo. Alij verò, quorum sententia magis frequenta
i tur[i], dicunt, quòd actor debet mitti in possessionem totius rei cõ
munis pro indiuiso: & missus medietatẽ fructus percipiet ĩ re sua
alia verò medietas seruabitur arbitrio iudicantis: non enim vide-
tur, quòd iudex possit diuidere in præiudicium absentis, C. famil.
ercisc. cohæredibus. sed hæc. lex non loquitur in diuisione per iu
dicem facta, sed quando quidam cohæredes inter se diuiserunt.
Alia tamen ratione videtur, quòd non debet iudex diuidere. Nã
per diuisionem, vel adiudicationem, transfertur dominium, Inst.
de offi. iud. in fi. & quia sic ferret diffinitiuam sententiam lite non
cõtestata: quod fieri non debet. Cùm igitur ad rei diuisionem fa-
ciendam in communibus iudiciis, ff. de iudici. in his tribus. extra.
de probat. ex literis. Cùm autem agitur pro personalibus præsta-
tionibus, vt quia vnus impedit in re communi, vel quia vnus per
cepit omnes fructus communes, idem iuris est, quod in simplici-
k ter personalibus actionibus[k]. Nam istæ actiones, & aliæ mistæ, si
cut petitio hæreditatis, quantum ad hæc, personales dicuntur, ff.
famil. ercisc. item Labeo scribit, si vnus. ff. famil. ercisc. & l. inter co
6 hæredes. §. si cohæredes. & l. si famil. erciscun. † ¶In actione autẽ
finium regundorum, videtur, quòd si citatus non venerit, iudex,
priùs causa summatim examinata, debet mittere agrimensores
ad fines distinguendos, vel ipse debet personaliter ire, & loca o-
culis suis subiicere, & fines diuidere, ff. fin. regundo. si irruptione.
C. eo. si constiterit. extr. de præscrip. quia iudicante. Vbert. autem
l de Bobio dixit[l], quòd in huiusmodi diuisoriis iudiciis, si reus nõ
veniat, postulabit actor p mensura debiti declarati, id est, interes-
se sui. quanũ sua interest reum ad diuisionem venisse, se mitti in
possessionẽ. Nã cũ eum vocat ad diuisionẽ, ergo ad factũ vocat,
ff. de vsufruct. qđ ergo. in fi. ff. de cur. furio. cõsilio. in fi. & sic tene-
tur ad interesse, ff. de re iud. si qs ab alio. qđ interesse pbabit p iu-
iurandum suum, vt in prædict. l. si quis ab alio. vel quia talis mis-
sio non

ADDITIONES.

a §. j. ¶Idem Dy. vbi s. addens l. præsenti. C. de his, qui ad eccle. con
fug. §. j.
b §. 2. ¶Per quam l. gl. statim alleg. hoc tenet ex eo, quòd missio ha
betur loco cautionis, & ex cautione ageretur pro rata: vt ibi.
c §. vlt. ¶Ibi est dictum Iac. Bal.
d Dixerunt. ¶Vt refert. Roff. in prin. huius tractatus: de hoc ẽt est
gl. j. l. iubere. Alia opinio adiũgit cãm noxalem: & hãc recitat gl.
ff. de dam. infect. si finita. §. si plures. circa medium gl. & hoc placu
it Simo. Vinc. vbi s. Eadem gl. narrat. ꝙ in omnibus, perꝗterquã ĩ
causa legatorũ, per l. is cui. ff. vt in poss. leg. & tamen aliter ibi not.
scilicet quòd locum habet etiam in legato, cuius conditio nõ pẽ
deat de primo dec. §. 2. in fine dixi.
e In aliis. ¶Verba Rof. vt proximè dixi: idem Dyn. in v. q. fatetur ta
men, quòd secundum decretum quandoque datur ad vendẽdũ,
vel habendum in solutum, quandoque ad possidendum. de hoc
s. §. prox. & hîc sequitur.
f Quidam. ¶Scilicet Ia. Bal. cui⁹ est iste ver. cum seq. vsque ad ver.
Vber. autem de Bobio.
g Hoc. ¶Quo casu dixit Dy. vbi s. q. 4. ꝙ diuisioni resistens mulctã
dus erat, Instit. de offi. iud. §. pe. & ff. de ven. inspi. l. j. §. quid ergo iu
dex ecclesiasticus illum excommunicaret, vt in dec. quoniam. in
fi. In casu verò, qui sequitur, scilicet quando diffitetur eum cohæ
redem, dicit Dy. onus probandi in eum transferri, ff. de nou. oper.
nunc. si prius.
h Vber. ¶de Bobio, vbi s. vers. quid facies tu.
i Frequentatur. ¶Verbum Iac. prædicti. quod etiam ponit Ioann.
de Deo.
k Actionibus. ¶Dyn. q. 4. dicit esse casum ff. ex qui. cau. in pos. ea. a-
pud Iulianum.
l Dixit. ¶Præcedit hoc dictum s. positum.

ſio non eſt multùm vtilis.Nec in prõptu bonum eſt,quòd mulc-
ta indicta & pignoribus captis venire cogatur,ff.de ven.inſp.l.j.ff.
de arbit.non diſtinguemus.§.ſi arbiter.ff.ad leg.Iul.pecul.eos.vř
7 poteſt ſuper hoc aſſumi arbiter,vt prædixi. † ¶ Item quæritur [a],
a quod ſit officium iudicis in duplicibus iudiciis, & poſſeſſoriis in-
terdictis,cùm vterq; ſe poſſidere oſtendit?vt ĩ interdicto Vti poſ-
ſidetis,& Vtrobi,& de ſuperficiebus. Videtur, ꝙ ſi legitimè cita-
tus non veniat iudex interloquendo pronunciare debet actorē
non eſſe inquietandum in poſſeſſione:ꝙ ſi poſtea veniat,non au
dietur,niſi expenſas reſtituat,& ſepoſſidere ꝓbet, arg.ff.de noui
b ope.nun.ſi priùs.Tu dic [b], quòd poſtquam iudex pronunciaue-
rit per ſecundum decretum, hunc ſcilicet actorem non eſſe in-
quietandum in poſſeſſione,non audiet aduerſarium poſtea elap-
ſo anno:vel ſicut in realib.non audietur ſuper poſſeſſione,ſed ſo
lùm ſuper proprietate.nam interdicta, licet perſonalia ſint, in rē
tamen ſcripta ſunt,ff.de interdict.l.j.in fi.Tertij diſtinguunt,an a-
gatur actione in factum reddita in locum cuiuslibet interdicti,vt
Inſt.de interdict.§.fi.& petatur intereſſe, cùm ſit in obligatione:
vt eſt in prohibitoriis interdictis,in quibus petitur intereſſe tan-
tùm,vt ff.ne vis fiat ei,qui in poſ.miſ.eſt,l.j.§.hoc interdictum.&
ſimilib.vt tunc faciat iudex id, quod faceret in merè perſonalib⁹:
quia pro intereſſe in perſonam tantùm agitur. An verò agatur a
lia actione in factum, putà edicto de noui operis nunciatione,
ſcilicet vt opus factum demoliatur,vt tunc faciat iudex idem. qđ
faceret in reali: vt ſicut ibi mittitur actor in poſſeſſionem rei peti
tæ,ſic & hîc mittatur in poſſeſſionem noui operis facti,ſcilicet vt
8 opus præcisè deſtruatur.† ¶Qui enim agit ad factum,petit præ-
cisè factum,vel intereſſe,ſi voluerit,vt ff.de noui ope.nun. ſtipu
latio. §.fin.& §.opus.& l.j.& qđ dixi de noui operis nunciatione,
c exempli gratia dictum eſt [c].Vbert.autem dixit,ꝙ ſi agatur de adi-
piſcenda poſſeſſione,vel recuperanda certa re,fiet,ſicut fit,quan
do certa ſpecies petitur in perſonali,vt s̃.tit.prox.§.ſequitur.ver-
9 ſicul.porrò ſi agatur.Vel dic,vt j̃.verſic.in omnibus. † ¶ Vtrùm
autem in his poſſeſſoriis interdictis lapſus anni faciat aliquē poſ-
ſeſſorem,dubitari conſueuit:& videtur, ꝙ ſic, ſicut contingit, &
in actione realis,vt dicetur j̃.verſiculo, hoc quoque.præcipuè ſi
agatur interdicto in rem ſcripto,ff.de interdict.l.j.reſponſo.2.pu
10 tà Quorum bonorum. † ¶In omnibus tamen perſonalibus in-
d terdictis magis poſſet dubitari. Vnde dic,ſecũdum Vbert.[d].quòd
in eis tranſcurſus anni non facit aliquem poſſeſſorem, ne ex trãſ
curſu anni plus habeat,quàm fuiſſet per diffinitiuam ſententiam
habiturus, extr.de re iudic.cùm inter vos. Vel dic,quòd in eis la-
pſus anni operatur, vt actoris intentio vera præſumatur, niſi re-
11 us contrarium probet.† ¶Verùm ſi agitur de retinenda poſſeſ-
ſione,non videtur, quòd poſſis petere te mitti in poſſeſſionem,
cùm te aſſeras poſſidere.Fruſtra ergo poſtulas:quod habes:vt ex-
trà de iud.examinata.& quia tibi cõtrarius videris,vt j̃.dicã.Quid
ergo fiet?Ad hoc poteſt dici, ꝙ in interdicto Vti poſſidetis, reus
condemnatur, quanti intereſt actoris non turbaſſe poſſeſſorem,
ff.vti poſſi.ſi duo in fi.Igitur actor petet ſe mitti in poſſeſſionem
bonorum pro menſura dicti intereſſe. Vel poteſt dici,quòd pro-
nunciabitur,actorem potiorem eſſe in interdicto:reus tamen po
ſtea veniens intra tempus cõpetens,poterit probare de iure ſuo
vt ff.de dam.infe.l.à quo.Et ſi opponatur,quòd hæc ſententia dif
finitiua non valet,vt pote lata lite non conteſtata. reſpond.hæc
ſententia non eſt verè diffinitiua : imò vilis eſt, & quaſi nulla, C.
de ſenten.& interloc.om.iudic.poſt ſententiam.C.ſi de momen.
poſſeſ.fue.appel.l.vnica,extrà de cauſa poſ.& prop.c.j.& 2.q.6.§.
diffinitiua,verſ.de poſſeſ.& vide s̃.§.prox.verſic.item quæritur,ꝙ
12 & s̃.§.reſtat.verſic.ſed pone:ago.† ¶Quid ſi electus in poteſta-
tem,vel rectorem ciuitatis,vel caſtri,litigat de ſua electione:quia
fortè non admittitur,& contumax eſt vniuerſitatis:nunquid mit
tetur in poſſeſſionem illius iuris? & ſi fiat, nunquid exercebit il-
lud ius interim?Et certè non videtur,quòd exerceat : quia ꝑ hoc
non cõſequitur veram poſſeſſionem,ſed quaſi cuſtodiam.Quid
ergo fiet?Nam poteſtaria,ſeu rectoria eſt annalis, & ciuitati non
expedit ſine rectore eſſe, ff.de offic.proconſ.meminiſſe. extrà de
ele.ne pro defectu.Dic ergo,quòd iudex ſtatuet illis terminũ tri
um menſium,vel plus, vel minus, intra quem oſtendant de iure
ſuo,quicquid poſſunt:alioquin adiudicet ei dictam rectoriam,fa
cta fide de ſua electione.hæc probantur in auth.de ſan.epiſ.§.j.C.
de remiſ.pig.ſi eo tempore.ff.de mun.& hon.reus delatus.ext.de
e iud.c.fin. [e] Idem etiam poteſt dici, cùm aliquis electus eſt ad ali-
quam dignitatem eccleſiaſticam. nec admittitur ad eam : vt xcij.
diſt.ſi quis ordinatus.& 2.ſequ.nam poteſt tunc ſecundum præ-
miſſam formam procedi lite non conteſtata, probatur ext.de eo
qui mit.in poſ.cauſa rei ſer.cum qui.lib.vj.ext.de appel.oblatę.in
fi.vt lite non conte.quoniam frequenter.§.porrò.& §.ſi verò.ex
tra.de electi.ſtatuimus.§.ſed ſi pars.hoc ſaluo, quòd tunc non fit
miſſio in poſſeſſionem propter contumaciam,vt in prę.ca.eum,
13 qui.j̃.verſi.vtrùm. † ¶ Sed nunquid in actione ex empto inter-
ponetur ſecundum decretum?Et videtur,quòd non.nam,ſecun-
dum Iaco.miſſio ex ſecundo decreto facit miſſum dominum. At
venditor non tenetur emptorē facere dominum,ff.de act.em.&
f ven.ex empto [f]. Alij contrà.Nec obſtat præ.l. quia hoc ꝓpter cõ
tumaciam contingit, vt interponatur ſecũdum decretum. Nam
& videtur,quòd tenetur venditor ad rei traditionem,vt j.q.j.qui
ſtudet.ibi,nemo poteſt retinere,& c.ext.de fide inſtru.cùm Ioan.
in princip.nec ſecundum decretum ſemper facit aliquem domi-
14 num.†¶Sed qualiter in ſeruitutib⁹ vrbanis,vel ruſticis interpo-
g netur ſecundum decretum?Reſp.[g]ſi reus,à quo ſeruitus petitur
vocatus non veniat,nec defendatur,mittetur actor agens cõfeſ-
ſoria in quaſi poſſeſſionem illius ſeruitutis.de hoc s̃.§.reſtat.ver.
quid ſi agatur confeſ.& j̃.verſ.prox.Quid ſi agatur negatoria, qa
dicitur,non debeo ſeruitutem in tali re:& is qui ſibi deberi aſſe-
rit,non comparet,nec defenditur? Reſponſ. iudex pronunciabit
quaſi interponendo ſecundum decretum,nõ diffinitiuè,cùm lis
non ſit conteſtata.illum non debere ſeruitutem, donec quæſtio
terminetur,ff.de no.oper.nun.ſi priùs.ff.de dam.infec.à quo.ff.ſi
ſerui.vendic.is,cuius familia.ff.de aqua quotid.& æſt. & ſi de via.
Vel meliùs dic,quòd non fiet miſſio in poſſeſſionem,quia nõ p̃t:
ſed cauebit de non moleſtando.quod dic,ſecundum Papam, vt
not.ext.de eo,qui mit.in poſſeſ.c.j.& iunge hoc, quod not. in p̃.
15 ver.quid ſi agatur confeſſoria.& verſic.ſed pone,ago.†¶Quod
autem ſit iudicis officium inferenda diffinitiua ſuper ſeruirute,&
qualiter eam formabit,colligitur ff.ſi ſeruit.ven.harum.& l. legi.
Sed ſi is,quem peto in ſeruitutem,vocatus non venit: qualiter ꝯ
tra eum interponetur decretum? nam hîc non poteſt fieri direc-
ta miſſio in poſſeſſionem.Dicunt quidam, quòd actor poteſt po
ſtulare, vt iudex pronunciet contra abſentem, vel vt cancellenť
ea, quæ acta ſunt, ita quòd de nouo incipiatur reſtitutis expen-
ſis:quod poteſt verum eſſe,quando de ſeruitutis poſſeſſione pro
clamat in libertatem[l], vt ff. de liberal. cauſa. l.diui. §.primo. Vel
dic,ſecundum eos,quòd ſi citatus non veniat intra annum, ſub-
iicietur

ADDITIONES.

a Quæritur.¶Reaſſumit verba Ia.vſq; ad verſicul. Vbertus autem.
b Tu dic.¶Et meliùs,ſm Iac. poſuit etiã diſtinctionē, quæ ſeqtur.
b Eſt.¶Secundum Iacobum.
d Secundum Vber.¶vbi s̃.ver.no.ꝙ tranſcurſus.& ipſius eſt tracta
tus ſequens vſque ad ver.ſed nunquid.
e c.fi.¶Vide ad materiam j̃.de cenſi.§.2.verſ.pen.
f Ex empto.¶Dy.de hac quæſtiõe,quæ eſt gl.Accur.ſic ſe expedit
quòd ſecundũ decretũ in hac interponitur:& id ſolùm operatur
quod traditio facta à venditore,ſcilicet dominij tranſlationem,ſi
tradens eſt dominus:aliàs vſucapiendi poteſtatē,ſi tradēs nõ erat
dominus,per hãc legem.Sed quærit ipſe Dyn.an vſucapiat emp-
tor miſſus in poſſeſſionem ex ſecundo decreto ex actione ex em
pto,ſi ſciat rem eſſe alienam:allegat,ꝙ ſic, ff.đ noxa.ſi noxali.& l.
ſeq.de damno infect.prætoris.in prin.& quod ibi no. Tenet ipſe
contrarium:quia,vt dicit,factum iudicis repræſentat factũ vendi-
toris,ff.de euic.ſi plures.§.j.& venditore tradēte ñ vſucaperet ꝑꝑ
malam fidem.ergo nec tradente iudice.& hoc locũ habeat in ac
tione ex empt.Sed in aliis caſibus,in quibus quis mittitur in poſ-
ſeſſionem ex ſecundo decreto,habet locũ,quod in contrariũ al-
legatur,vt no.ff.de dã.infec.cũ poſtulaſſem.§.damni. & ſecundũ
eum ꝓt eſſe diuerſitatis ratio,vt plus ſubueniatur ei, qui extra ne
ceſſitatem,ſcilicet dãni infecti.vel noxali mittiť in poſſeſſionē,ꝗ
ei,qui ex cauſa à principio voluntaria,arg.illius §.damni.& ff. de
fun.do.l.j.facit de offi.de leg.ab arbitris.& quod ibi no.l.6.& facit
hîc ad no.s̃.§.iam de effectu.ver.quid ſi miſſus. & §.iuxta.verſ.qd
ſi alius.& ver.ſeq. ADDE,quòd miſſus in poſſeſſionem ex ſecũ
do decreto non præſcribit,ſi habet ſciētiã rei alienæ, præter quã
in cauſa noxali & dãni infecti:vt tenet gl.quàm communiter ſe-
quuntur Doct.in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.ff.de dã. infect.&
hoc de iure ciuili.An autem de iure canonico habens ſcientiã rei
alienæ p̃ſcribat in cã damni infecti,& noxali?Bar.tenet,ꝙ ſic,d.§.
ſi de vectigalibus autoritate Ber.in c.paſtoralis.de offi. ordi. quia
factum iudicis reputatur factũ legis.Sed Paul.de Caſt.Ang. Imo.
& communiter nouiſſimi,tenent contrarium:quia habens ſcien
tiam rei alienæ,eſt in mala fide : & malæ fidei poſſeſſor non præ-
ſcribit latiùs per Alex.ibi vide.

ADDITIO.Et an præſcriptio excuſet à reſtitutione rei alienæ,
vide pulchrè per Io.de Turrecre.in c.j.col.fi. ver.hîc inſurgit qõ.
14.q.6.Hen.Ferran.

g Reſpon.¶Secundum Iac.qui tractauit,quę ſequuntur,vſque ad
ver.ego non credo.& hoc in ver.quæſitum eſt.

iicietur seruituti pepetuæ, C.de asser.toll.l.j.§.omnes.& sic lapsus
a anni multum operatur in hoc casu, secundum eos[a]. Ego non cre-
b do[b], ꝙ ex cursu anni constituatur perpetua seruitus in libera per sona: cùm contra libertatem non currit præscriptio, etiam 40 annorum, vt 16.q.3.§.potest.versi.quæ enim ab initio. C. de longi temp.præs.quæ pro liber.l.fi.vel etiam centum annorum, C.vbi
c causa sta.l.fi.ff.de lib.ho.exh.l.fi.§.j.[c]& ſm Vber.siue petatur quis in seruitutem, siue proclamet quis in libertatem, satis determinatur quid iuris sit, C.de asse.tollen.l.j.§. fi. Posset etiam procedi secundum generalia posita s̃.§.restat.vers.quid si agatur act. priuil.
16 †¶Quod autem dixi s̃.in princ.huius §.in omnibus personali-
d bus locum habere secundum decretum, fallit in cōditionalib⁹[d]. Nam licet in eis primum decretum locum habeat, scilicet vt mittaris in possessionem, si ille cauere non vult, vt ff. de act.& oblig. is cui.secundum tamen interuenire non potest, quia nihil debet̃ sed tantùm spes est debitum iri: & hoc etiam in conditionalibus stipulationibus contingit, vt Instit.de verb.oblig.§.si sub conditione. In criminalibus autem qualiter contra absentem procedat̃,
17 dicam j̃.de accusat.†¶Vtrùm in spiritualibus locum habeat secundum decretum, & an præscribi possit, & an post lapsum anni sit ĩ eis missus verus possessor, not.plenè ext. dolo & cōt.& ideo hîc non repeto. Vtrùm autem, cùm de ipsis agitur, fiet missio in pos-
18 sessionem, dixi s̃.titu.prox.§.sequitur.ver.illud autem.† Quid si
e reus[e] absens in personali actione conuentus non habet nisi feudum, vel vsumfructum in prædiis alienis, vel habet res, quæ subiacent restitutioni, vel nomina? Respondeo, hæc etiam assignantur actori per secundum decretum: quę dic, vt s̃.§.restat.ver.quid
f ergo, si & seq.[f] si enim reus non habet nisi nomina, iudex per secundum decretum præcipiet debitoribus, vt statim pecuniam il-
19 iam soluant actori.† ¶Sed nunquid hæc pecunia statim fit actoris? Respondeo, non, secundum quosdam: ipse tamen ex ea suam faciet vtilitatem, & eam spatio triennij vsucapiet, sicut & qualibet aliam rem mobilem. & post hoc tempus poterit nulla super actione conueniri, 16.q.3.§.potest.versus fi.ext.vt lite non cont.
20 quoniam.in fi.† ¶Hoc quoque notandum est, ꝙ in personalib⁹ actionibus lapsus anni non facit missum possessorem sine secundo decreto: imò etiam post annum audietur reus super possessione, vt in præ.l.si finta.§.si quis autem.& §. Iulianus scribit.& ff. de reb.eorum, qui sub tut.vel cur.sunt, l.3. Et quidam dicunt, ꝙ si cōuenio debitorem meum personali actione, aut probo ꝙ latitat, nec vult venire, tunc bona sua debẽt vendi, & mihi debet satisfieri, C.de bo.auctor.iud.possi.cùm proponas.& auth.ibi posita: si ñ probo, ero in possessione. In realibus autem, vt in rei vendicatio-
g ne[g], & aliis, interponetur secundum decretum: quia solus transcursus vnius anni sine sñia facit aliquem verũ, id est incommutabilem possessorem, computato illo anno, à tempore interpositi-
h onis primi decreti[h]: ext.de dolo & contum.contingit.de offi. ordi.pastoralis.in fi.& in præd.ca.quoniam. §.in aliis.C.de præscrip. xxx.vel xl.an.si quis emptionis.§.fi.ext.de eo qui mit.in pos. causa rei ser.per totum, & d.versic.si dilecto.nisi fortè quis velit illud impetrare ad cautelam, secundũ B.& alios, vt fortiùs præscribat: qđ facere potest, vt ext.de eo, qui mit.in pos.c.j.vt lite non contest.quoniam.§.in aliis.ff.de acquir.possess.iustè. Odoffre. tamen dicit, hanc cautelam esse damnosam. nam cùm is ex primo decreto fuit missus in possessionem summatim fuit examinatũ negotium, & iurauit se non calumniosè petere, & dominium rei petitæ ad se spectare. Si ergo nunc petat secundum decretum interponi,
21 † cuius effectus est, vt eum constituat dominum, qui non est, vt ff.de nox.& generaliter.& dicam infrà §.vlt.videtur sibi cōtrarius. Nam videtur dicere se nō fuisse priùs dominum, ff.quan. ap.sit.si procurat.& ideo non est audiẽdus, C. de fur.l.j.ext.de ap. solicitudinem.in fi. Sed mihi non placet talis illatio: quia quod dicit de effectu secũdi decreti, speciale est in actiōe noxali, & de dano infecto: vt si in eis quæratur dominium per secundum decretum: in aliis autem solùm vera possessio acquiritur, & causa vsucapiendi paratur, vt in præ.§.Iulianus.& nō dominium, vt not. in præ.§.vlt. Præterea agens reali, dicit se dominum nec intendit ad dominium: quia qđ suum est, amplius suum fieri nō potest, vt ff. de verb.oblig.l.nemo.rem suam.& ext.de fide instru. inter dilectos.prope fi. Sed intendit solùm ad possessionem, seu restitutionem vt ff.de rei ven.officium.& l.qui restituere.& de alie.iu.mu. cau.fac.l.j.& j̃.versi.prox. Vnde, meo iudicio, melior est ratio, quare talis cautela non sit vtilis. Nam cùm transcursus temporis missum in reali faciat verũ possessorem, frustra impetraret secundum decretum, cuius effectus est facere aliquem verum possessorem, vt dixi: quia superfluum est postulare, quod de iure cōmuni competit, C.lib.x.de thesaur.l.vnica, ext.de procu.quia in causis. Posset enim illi meritò dici qđ petis, int⁹ habes, ext. đ iudic.examinata.& ideo tanq̃ superfluum non impetrabitur, ff.vt in poss.legat. si is, à quo.§.diuus. Argu.tamen expreſsè contrà, quòd in realib⁹ locum habeat secundum decretum, ext.de eo, qui mit.in poss.cã rei ser.

ADDITIONES.

a Secundum eos. ¶Tamen Accur. in præ.§.omnes.dicit notandũ nouum modũ adimendæ libertatis.pro quo dicto facit ẽt, quod no.in præ.l.diui.& Instit.de iure pers. §.pe.q & satisfacit ad casũ. Sicut enim ius ciuile adimit illam maiori 25.annis, q se vẽdi permisit ad pretium participãdum, & verè participauit: sic & tali verè contumaci, qui negligit causam sui status prosequi ex ꝯtumacia, & tituli vehemẽti suspiciōe potuit iustè libertatem adimere.
b Credo. ¶Idem Io.de Deo hoc tit.vltra medium.
c §.j. ¶De hoc de Iudæis, c.2.in 3.gl.& super ea.
d Conditionalis. ¶Secundum Iac.Rof.vide s̃.de primo decreto, §.2.in fi.
e Si reus. ¶Hoc vsque ad vers.hoc quoq;.totum fuit Iac. ante fin. Et seq.ver.quid si reus.đ quo inten.sequebatur olim de ꝓx.vers. quid ergo, si.sed propter additionem interpositã multũ distat, vt ibi scripsi: & ibi habetur, quod interposuit hîc Iac.scilicet ꝙ verus vasallus faciet seruitia domino.
f Vendicatione. ¶ Intentata contra possidentem.nam contra dolo desinentem possidere proceditur, vt in personali, vt dixi in§.restat.in fin.
g Decreti. ¶Idẽ Ia.vj.col.ver.in realibus.aliter not.s̃.§.iam de effectu.ante fi.ver.vltimò quærò. vbi dicit, ꝙ incipit, quando ipsa reventum est in possessionem. Tractãdũ imminet, qđ dictum sit verius: de quo miror, ꝙ plus à tot scribentib.non est tactũ. Pro hac parte satisfacit dec.j.de do.& contum.præsupposito, ꝙ verũ est, ꝙ illa dec. quæ fuit Alex.III.longo tẽpore ꝓcessit decr.ꝯtingit. e.tit.quæ fuit concilij generalis Inn.III.ibi enim tex. loquitur ĩ principio de actore mittendo, non misso: & tamen pōderatur ibi annus.ergo necessariò dici oportet, ꝙ à tempore decreti incipiat annus, non à tẽpore missionis. Si hoc olim, ergo & hodie. Itẽ cōtra tenentes ꝯtrariũ, ꝙ à tempore missionis currat annus: & sic, vbi nō interuenit missio, nō cœpit currere annus, propriè emanauit dec.contingit.qđ patet ibi: & sic cùm secundũ multorũ assertionem, &c. Item reus, cui faueo, dimittendo ipsum in cultura & collectione fructuũ, & postea lapsis fortè sex mensibus à tẽpore primi decreti, possessionem recipio, & sic ipsius tædium alleuio: beneficium, vel gratia, quam sibi feci, ꝯ me retorqueri nō pt, ext. de fideiuss.c.2.de iudæis.& si Iudæis: item ad hanc partem videtur tex.expressus, de eo, qui mit.in poss.cũ venissent.ver.sed iudices. ¶Pro opinione contraria, quę attribuitur Vberto, multum facit decr.quoniam.§.in aliis.vbi de decreto iudicis mentio expressa ñ fit, sed solùm de missione: ibi mittendus est actor in possessionẽ, &c. & postea affirmatiuè & negatiuè subditur de ãno.ergo aliud principium anno dari non potest, quàm tempus missionis.quod etiam ibi Aegi.vt ibi scripsi super ver.intra annum. Item omnia alia iura loquẽtia de anno, vidẽtur illud referre ad tempus inductionis, missiōis, traditiōis vel detẽtionis habitæ, vel factæ de possessione: de primo decreto, pastoralis.de off.or.& dec.j.de eo, qui mit.de secundo decreto, fa.illo e.tit.de tertio decreto, dilecto.de verb.sig.de quarto, l.si quis emptionis.ad fi.C.de præsc.30.vel xl. an. Hæc autem quatuor vocabula nō violenta tempore decreti, vel pronunciationis, non congruũt: improprietatis autem excusandæ sunt, non sequendæ, vt no.de ver.signif.præterea. in fi.vlt. gl. Item cùm prę.decre.pastoralis.in fi.vocet hanc annalem ꝑscriptionem, vel quasi: & prescriptio sine possessione non procedat, de re iud.sine possess.lib.vj.vbi concord.per hanc secundam opinionem veriorem.item facit regula e.t.in pœnis. quę vult in pœnis mitiorem partem sequi.& hæc est talis. Est autem aduertendum, quòd casus iste minus est dubius, quando scilicet iudex seruasset primam formam, no.s̃.c.§.2.dicendo, decerno Titium mittendum, &c.bona tamen est forma: necvalet, quod ibi in fi.opponitur, vt ibi scripsi. per illa enim verba cōstat, illum possessorem non esse, nisi propter dolum, vel potentiam rei sic fingatur, vt ĩc. contingit.& adhuc est dubium, an hæc fictio trahatur ad tẽpus đ creti, an verò ad tempus resistẽtiæ? Quando verò iudex secutus ẽ tertiam formam ibi positam, quæ fuit Inno.& in dec.j.de eo, qui mitt.in poss.vt ibi scripsi, dicendo, decerno, constituo, vel iubeo, Titium verum possessorem, & cætera. tunc ex vi verborum videretur ab ipsorum probatione currere annus: & locus esset opinioni Iacobi, licet, vt super illa forma scripsi, fatear eum nō possidere, per l.cùm postulassem.in fi.j.respon.ff.de dam.infect. Hoc tamen faciet iudicis auctoritas, & voluntas, vt sicut curreret decẽdium appellationis interponendæ à tempore pronunciationis, sic currat contumaci annus purgationis contumaciæ ab illo tẽpore, licet non statim actor possessionem apprehendat.

a rei ser.c.j.Solu.ibi a.† ¶Sed quæ est ratio diuersitatis,quare secũ 22 dum decretum interponitur in personalibus,& non realib⁹? Re spondeo:agens personalis petit sibi dari aliquid,& quod suum ñ est,vt Insti.de act.§.appellamus.& in princ.tit.in §.nanque.& dare est accipientis facere,vt ff.de verb.oblig.vbi autem.§.si. Si igitur non det,vtile est interponi secundum decretum,perquod sit missus dominus, vel saltem acquirit causam vsucapiendi. vt iam b dixi b. At is,qui agit rei vendicatione, non petit rem sibi dari,sed eam,seu ei⁹ possessionem sibi restitui,quia dicit se dominum rei: vnde cùm per primi decreti interpositionem nanciscatur possessionem,vt dixi s.eo.§.restat.ver.si verò agatur reali.iam adimpletum est eius desideriũ per primum decretũ, & habet quod petit, vt dixi:vnde secundum non interponetur, quasi superfluum esset,vt s.Præterea videretur sibi contrarius,vt s.† ¶Sed quare in 23 realibus non transfertur dominium anno elapso,quasi secundo decreto interposito?Respondeo, quia actor nõ intendit habere dominium:imò,quòd sibi resrestituatur,cùm dicat se dominum vt iam dixi. Item & quia non interuenit iudicis auctoritas. Roff. c aũt probat mult ipliciter in lib.suo in tit.de secundo decr.c quòd transcursus anni non trãsfert in aliquem possessionem:nam missus statim fit possessor in reali:& de hoc ext.de dolo & cont.contingit. Et cùm sæpe feceris mentionem de actione personali, & de reali,quid sit vtraque,dic,vt s.de act.seu pe.§.sequitur.ver.sed quam vocas.

ADDITIONES.

a Solu.ibi.¶In vlti.gl. dicebat Dy.in q.7.ꝙ peti posset statui certũ tempus absenti,post quod nõ audiatur de proprietate:alleg.ff.de dam.inf.à quo fundus.& de opt.leg.l. mancipiorũ.Multa similia vide de probat.licet.in j.gl.& super ea:& j.ti.2.§.j.in fi.& ipse Dy. addit in præ.l.à quo.quòd quia terminus ille non est determinatus à iure,erit arbitrarius,ff.de iure delib.l.j.fi.& concor.ibi Accu. in vlt.gl.

b Dixit.¶Sed Dy.q̃rit,vbi s.q.pe.an in secũdo decreto requirat missio re ipsa,an sufficiat iuss⁹?Et videt necessaria missio,ff.de pig.act. non est mirũ.§.sciendũ.Ecõtrà cum præcesserit:missio ex primo, ergo sufficit iussus,sicut sufficit voluntas vendentis,præcedente traditione ex alia causa:putà depositi,vel commodati,ff.de acqr. re.do.qua ratione.§.interdum.& Inst.e.ti.§.interdum.cùm factũ decernentis reputetur eius,cõtra quem decretum interponitur, C.de euic.si ob causam.& no.Instit.de off.iu.circa fi.Soluit necessariam esse missionem,si ille non erat in possessione: fac.C.de rei ven.l.seruum.& ff.e.ti.si ager.

c Secundo decre.¶Nõ allegat,qđ intendit.ibi eñ nihil de hoc,sed de primo decreto:posuit de hoc ver.sed illud q̃ritur.in 2.col. sed illa multiplex probatio,de qua loquitur auctor,est in tit.de bon. auctor.iu.pos.ver.item quæritur multis modis.& propter auidos hæc scire,supplebo qđ auctor omisit.Et primam ipsius rationem non pondero,quæ fundatur super fine l.si quis emptionis.vbi dicitur,ꝙ passus missionem,intra annum cauẽs,rẽ recipit:dicit ipse, ergo priùs ñ habebat,si recipit:si litera diceret,possessionem recipiat,faceret pro eo:& sic inducebat illã Gui.de Suza.qui tenet ꝙ possideat. Litera tamẽ de re loquitur. Quia verò illud sic inferri posset ẽt in personali,in qua veniens & cauẽs rẽ recipit,ideo non placet.Sed pro eo bene facit litera præcedẽs:ibi, prior possessor. quasi innuat missum esse secundũ possessorem, priorẽ desisse,vt ibi no.Secunda ipsiusratio est,cũ possessio sit facti,ff.ex quib.cau. ma.l.denique.impossibile esse istud factũ suppleri p lapsum anni qđ tñ concedunt.qui negant eũ intra annum possessorẽ. Probat per id,quod de hæreditate dicit,q̃ in his,quæ iuris sũt,sustinet vicem defuncti:non tñ in his,quæ sunt facti,ff.de acquir.re.do.l.hæreditas.l.in eo.de stip.seru.l.vsusfructus.quod vi,aut clàm,l.denique.Cùm ergo,qđ facti, ẽ in hæreditate ñ fit,& possessio est facti: ergo in illa nõ est,ff.si quis test.lib.esse iuss.fue.l.j.§.Scæuola.vnde licet adeam hæreditatem,& ex hoc oĩa iura in me transeant, possessio tamen rerum nõ transit,nisi apprehẽdat,ff.de acqrẽ.pos.cũ heredes.in prin.& ibi concor.ad vtrũq;dictũ:&,put ipse dicit,nõ obstat ff.ex qui.cau.ma.l.cùm miles.§.j.vbi dicitur.ꝙ possessio cõ iunctim descendit ad hæredẽ.Nã.vt in contrario no.vsucapio inchoata per defunctũ,bene perficitur per hæredẽ possessione apprehensa,secundum Rofre.sed,vt ibi dicit tertius,id ẽt quandoq; contigit hæreditate nõ adita.qđ intelligit Accur.dummodo res, quæ vsucapiebatur,non fuerit per alium apprehensa,ff.de vsuca. l.nunquã.2.§.pe.Concludat ergo hîc, ꝙ vsucapio licet ex possessione resultet,est ius,ff.de vsuca.l.3.quod hereditas includit,vt s. Idem in postliminio,cuius fictio prodest ad ea,quæ iuris sunt,nõ ad ea,quæ sunt facti:vt in præ.l.deniq;.ff.ex qb.cau.ma. Cõcludit ergo.ꝙ id ꝙ ius ciuile in pdictis facere ñ potuit,ñ faciet lapsus anni:& ẽm hoc necessariò sequetur absurdum,ꝙ ex quo primo anno non possidet,finito anno eẽt necessariũ ẽm decretũ in possessione tradẽda in realibus,eadẽ rõe,qua in personalib.qđ dicit absurdũ,& nunq̃ auditũ. Aut oporteret concludi aliud absurdius,ꝙ ipse actor seipsum faceret iuridicũ possessorẽ, sic sibi ius diceret quod esse nõ pt,ẽt in possessione apprehẽdẽda,ff.de acquir.poss. l.ex stipulatione.ext.de priuileg. c. pastoralis.& vt inuicẽ Rofre. nõ impingas ei,qđ ipse & alij fatentur,p lapsum anni missum reali fieri incõmutabilẽ possessorẽ:& sic ẽt circa possessionẽ multũ potest lapsus anni:sed responde,ꝙ illa potestas in iure,non in facto cõsistit:sicut dicimus,completa vsucapione eũ,qui triennio possedit,iure cõi fieri dominũ:vt in præ.l.3. ff.de vsuca.Cõcludit ergo Roff.miseros errantes esse illos Canonistas,vel alios,qui tenent contrariũ,suadens,quòd hoc teneant,si veritatẽ diligũt:inducit l.cùm ita.ff.de con.& dem.ibi,imò si verum amamus,&c.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus à p.ppa an possit dare corporalẽ possessionem in rebus,quæ non sunt suæ iurisdictionis.*

2 *Bellum per se indicere solius Principis est:& an iudex ecclesiasticus possit in causa ad forum ecclesiasticum spectante,bellum indicere.*

3 *Iudex vnus an possit decernere missionem esse faciendam in bonis non suæ iurisdictionis.*

4 *Actor quo iure postulet interponi secundum decretum.*

¶Secundum decretum à quibus iudicibus,& quo iure postulari debeat.

5.§.Restat videre,à quibus iudicibus, & quo iure postuletur secundum decretum. Et videtur,ꝙ tantùm ordinarij merũ,vel mistũ imperium habentes,illud interponere deberẽt,vt prætor,præses,& huiusmodi,ar.in auth. de exhi. & intro.re.§.si verò.ff.ad munic.ea quæ.ff.de dam.infec. dies cautioni.§. si fortè. Nam mittere in possessionem magis est imperii, quàm iurisdictionis:vt ff.de iuris.om.iu.iubere.& quia hoc decretum causa cognita interponitur. & venit in cognitione, an reus sit absens iusta de causa,vel non,& huiusmodi:quæ dic.vt supr.§. nunc dicamus.in prin.Sed cùm causæ cognitionẽ desideret,videtur per libellũ,id est,per iudicẽ delegatum nonposse expediri,vt ff.de off.præsi.nec quicq̃.§.vbi.ff.de reg.iur.omnia.Alij dicunt, ꝙ delegatus ab ordinario potest pronunciare de mittendo in possessionem,&maior,scilicet delegans,debet re ipsa mittere in pos a sessionem a.hoc prosequere,vt j.de execu.sent. §.nũc dicẽdũ.in prin. De primo đcreto,à quo interponat,dixi s.§.nũc videamus b in prin.Et ẽm Io.đ Deo b,is,qui pt primum decretũ interponere, potest & ẽm:ext.de eo,qui mit.in pos.cã rei ser.p totũ,ext.de off. deleg.ex literis.Tamẽ,secũdũ eum,nõ sic est in diffinitiua,quam c non fert c delegatus ab ordinario,ff.de re iu. à diuo.Delegat⁹ aũt à principe,vtrunque potest facere,vt no.in præ.§.nunc dicendũ. 1 † Innoc.Papa IIII.no.ext.de off.deleg.significasti d.ꝙ delegat⁹ d à Papa,non potest dare corporalem possessionẽ in reb⁹,quæ nõ sunt suæ iurisdictionis:putà in possessionibus laicorũ,qñ cognoscit de dote,& huiusmodi,vt ext.de don.inter vir.& vxor. de prudentia.vbi de hoc:sed p ordinariũ iudicẽ ipsam dari mãdabit,ff.đ re iu.à diuo.§.j.xcvj.dist.cùm adverum.xj.q.j.de persona.in fi.ext. de iu.nouit.prope princ.in possessione aũt & rebus ecclesiasticis dare potest possessionem corporalem,nõ solùm causa custodiæ, imò ẽt veram.arg.ext.de re iud.cùm aliquib.C.de iud.properandũ.ff.ad munici.ea quæ. cùm sibi liceat suam sententiam exequi, vt in præ.c.significasti.& eo.titu.in literis.qđ verum puto.si sine armis & contentiosa đfensione eam dare potest: alioquin id per ordinariũ manu militari fieri iubebit,23. q. v.administratores. ff. đ rei ven.qui rem.& in præ.l.à diuo.§.sed an secus.& in præ l.iu-2 bere.†Ipse enim per se nequit bellũ indicere:q̃a hoc solius Principis est,23.q.3.c.j.& 2.Alij tamen dicũt,& bene,ꝙ ex quo causa spectat ad forum ecclesiasticũ,iudex ecclesiasticus,siue sit ordinarius,siue delegat⁹,sententiam exequetur, & dabit possessionem corporalẽ,ẽt ĩ possessionib⁹& reb⁹ laicorũ:arg. in præ.§.ꝑterea.a e lioquin đlusoria talis iurisdõ videret,vt ext.đ off.đleg.ex literis e.

ADDITIONES.

a In possessionem.¶Hucusque verba Ia.inducebat l.4.§.duas.ff.de damno infect.quam allegat remissi. 3 † ¶Illud

b lo.de Deo.¶Cauil.lib.4.vbi de secundo decr.pe.col.

c Fert.¶Hoc non expressit Ioã. simpliciter dixit in diffinitiua,si sic sentio:alle.l.à diuo.Vnde magis puto eum intellexisse,ꝙnon exequitur,vt vult illa lex,in princ.quam non ferat.

d Significasti.¶Vbi scripsi in gl.pe.& vide remissiones, quas ibi dedi,in fin.

e Literis.¶Secũdũ G.sed Hos.dicit primũ iusti⁹ p dec.postulasti.đ foro cõpet. vt scripsi in p.dec.significasti.vbi s.Adde, ad hũc ver. quòd iudex pt interponere suũ decretum super re existẽte extra territoriũ suũ,& ratione personæ,& rõe cõtractus:ita Bal.no.in l.magis puto.§.illud.ff.de re.c.qui sub tu.Cautela tamen est,secũdum ipsum ibidem,vt vterque iudex interponat:ibi vide.

3 † ¶Illud autem hæsitationem non habet. nam vnus iudex pôt
decernere missionem esse fiendam in bonis non suæ iurisdictio-
nis:quod dic,vt no.s̄.§.nūc videamus. Potest ergo breuiter inter
ponere maior iudex, prætor,& præses prouinciæ,& quicūq; ha-
a bet merū,vel mistum imperium,secundū Rof.ª vt in præ.l.iube-
re.& ff.ad municip.ea,quæ.& ff.de dam.infect.dies.§.si fortè. Est
enim hoc meri imperij,& cognitionem habet pecuniariā, vt di-
4 xi s̄.de iurisdic.om.iud.vers.sed an bonorū pos.ad fi.& seq.† Sed
quo iure postulat actor interponi fm decretū?Respōdeo,p actio-
nem in factum:ar.ff.de dā. infect. inglino.qa ñ est expessum de
b nomine actionis,vt ff.de præsc.verb.quoties. Alij dicuntᵇ ꝙ iudi-
cis officio,quod datur loco actionis deficiētis:qđ tutius est.3.q.j.
redintegranda.& arg.ff.de iurisd. om.iud.l.j.& expone in præd.l.
inglino.actio,id est ius,quo cautio petitur.simile ff.de act.& obl.
c actionis verbo.& arg.ff.de succes.edict.l.j.§.decretalis ᶜ.

ADDITIONES.

a Secundum Rof.De secundo decr.in prin.
b Dicūt.¶Rof.de primo decreto ante finem:& hoc tenet Dy. vbi
s̄.& de vtroq; decreto,p l.j.statim allegatam.Item,secundum eū,
nulla est obligatio,ex quo nasci possit actio in factū: & æquū est
cautionē interponi.Sequit̃ ergo id fiendum iudicis officio.bene
facit ff.de annu.leg.l.Quintus.Loquit̃ autem de cautione damni
infecti:idem Simon.in l.cōsentaneum.in fi.C.qūo & quando iu.
c Decretalis.¶De hoc per Host.vbi s̄.§.pen.in fin. & per Cyn. vbi
s̄.in vlt.q.vbi tenet,quòd ex nobili iudicis officio,non ex merce-
nario,procedunt hæ missiones.

SVMMARIVM.

1 *Dominium an possit ex primo decreto in causa noxali transferri.*
2 *Crediror,cui res in solutum data est,an per secundum decretum habeat iustam causam possidendi & præscribendi.*
Iustè possidere censetur,qui prætore auctore possidet.
3 *Bona an & quæ possint per secundum decretum vendi.*

¶Secundi decreti effectus quis sit.

6.§. Vltimo dicamus,quis sit effectus secūdi decreti. Et
quidem magnus:quia per illud aliquando
a dominium acquiritur,& contumacis superbia refrenatur ª;extr.
vt lite nō contest.quoniā.in fi.ext.de eo, qui mit in pos. causa rei
ser.c.j.Hic tamen intelligas sanè, quia in omnibus personalibus
actionibus,in quibus locum habet non operatur secundum de-
cretum eundem effectum.nam in causa noxali,& damni infecti,
constituit missum dominum,si reus, qui non cauebat de damno
infecto,vel qui respondebat in actione noxali, erat dominus.Si
verò non erat,cōstituit eum verum possessorem, & parat ei cau-
sam vsucapiendi,seu præscribendi,ff.de dam.infect.l.si finita.§.Iuli
anus.ff.de acqui.posses.possideri.in fin.ff.de nox.act.electio.in fi.
& l.generaliter.ff.si ex nox.causa ag.l.3.in fi.de dam.in fect.si fini-
1 ta.§.Iulianus.† ¶Quidam autem dixerūt ᵇ,in causa noxali ex pri
mo decreto dominium transferri.nam dicūt,non inueniri,quod
in ea secundum decretum interponatur:vt in præd.l.si ex nox.cā
ag.l.2.§.pe.& in præd.l.electio.in fi.Vel dic,vt s̄.§.videndū.in pri.
vers.item locum.& seq.In aliis autem personalibus cōstituit mis
sum possessorem,vt in præd.l.si finita.§.si quis autem.extr.vt lite
non contest.quoniam,in fi.in hoc,s.vt exoneretur ab onere pro
bandi debitum:non tamen præscribit:quia quandocūque domi-
nus veniens offerret debitū,restitueretur ei res sua,vt no.in præ.
dec.contingit.& in prædi.decr.quoniam.in fi.nisi distracta fuerit
iudicis auctoritate,vel in solutum data:quæ remedia dantur post
interpositionem secundi decreti,vt ibi not.secundum Ioan.& s̄.
§.nunc dicamus.ver.quòd si nullus.& ver.illud autem.& ver.sed
quæ est.In realibus autem transcursus anni, qui habetur loco se-
2 cundi decreti,facit quem verum possessorē,vt prædixi.† ¶Item
per secundum decretum habet creditor, cui res in solutum data
est,iustam causam possidendi,& præscribendi:siue debitor fuerit
dominus rei possessæ,siue non:& vsucapit,etiam sciens rem datā
in solutum fuisse alienam,ff.de Publi.sunt & aliæ.in fi. ff. de nox.
& generaliter.no.ext.de re iud.abbate sanè.li.vj.Et est ratio,quia
iustè possidet,qui prætore auctore possidet,ff.de acquir. poss. iu-
3 stè.† ¶Sed nunquid missus vtetur fructibus?de hoc s̄.§.sequitur
ver.hoc autem notandum.Item per secundum decretum vendū
tur quandoq; bona:vt s̄.§.2.ver.illud autem.Quid si post secun-
dum decretum interpositum vult dicere dominus,quòd non fu
it cauendum illi,cui præceptum est caueri?Dicit Rof.non audiri:
quia & si sit peremptoria, post interpositum decretum opponi
non potest,quasi nec per sententiam,vt C.sent.rescin.non poss.
c peremptorias.nisi in mora ᶜ essent,vel absentes Reipublicæ cau-
sa:vel nisi per ambitionem sit interpositum,arg.ff.de iudic.si præ
tor.ff.de his,qui sub tut.vel curat.sunt.magis.§.pe.& in præal.l.si
finita.§.si fortè.

ADDITIONES.

a Refrænatur.¶Hucusque Iac.
b Dixerunt.¶Dictū est.Iac.Bal.qui dicit se in hoc esse solū,de secū
do decr.ad fi.j.col.sed Accur.in l.2.C.vbi in rem act.videtur eum
sociasse in vltima gl.sed Dy.dicit in 8.q.gl.illam intelligēdam de
secundo decreto.nā G.æquiparat causæ noxali causam dāni infe
cti:in qua certum est per primum decretū nec dominiū, nec pos
sessionem dari,ff.de acquir.posses.l.3.§.fi.&,q.ex cau.in poss. eat.
l.cùm legati.Cùm ergo missus in noxali fiat dominus,vt patet p
dictas leges statim allegatas,fateri oportet,secundum eum, secū
dum decretū interponi,ff.communi diui.l.sed si res. Vide Cyn.q
refert Iac.de Rauen.tenere contrarium,in præ.l.2.q. 13.maximè
ea ratione,quia in causa noxali fit missio in re mobili : sed in cau-
sa damni infecti fit in re immobili:& rerū mobilium vilis est& ab
iecta custodia,ff.de acquir.posses.si rem.
c Mora.¶Debet dicere Minores:& sic ponit Roff. de secundo de-
creto,paulò ante fin.

ADDITIONES NOVAE.

§ De hac materia vide Bal.in l.j.§.sed alio.si ex noxa.cau.aga.
§ An secundum decretum dicatur sententia interlocutoria Bar. in l.si finita.§.si forte,de dam.infect.Bal.in Aut.qua in prouincia. vbi de crimin.agi opor.
§ An decretum iudicis possit copulatiuè & alternatiuè proferri, Bar.in l.si pupillorum.§.si pater.de reb.eorum.
§ De materia primi & secundi decreti not.Bart.in l.si finita.§.Iu lius.de dam.infe.& nunquid primum & secundum decretum interpositum ad petitionem vnius creditoris prosit aliis Barto.in l. cum vnus.de bo.auct.iudi.possi.
§ In l.vt debitum.C.de hæredita.actio.dicit Bal.quòd si non facta probatione detur secundum decretum,quòd cōfessio sequēs non roborat illud,vt hic,& l. si cum nulli. de re iudic. & est ratio quia præposteratio infringit confessionem partis.fac.lex.non tā tum.de appel.& l.maritus.de quæstionibus.
§ In l.ait prætor in princip.nota ꝙ secundum decretum habetur loco tituli ad præscribendum ius dominij.hoc dicit: & alibi non reperitur ꝙ secundum decretum sit titulis ad præscribendum directum dominium : licet alij tituli mediante præscriptione non importent nisi vtile dominium.& hoc operatur auctoritas rei iudicatæ.fac.l.statulib.§.cęterum.& l.generaliter.de noxai.& l.hoc super versic.dominium propriè. & gl. hic dicit quòd qui patitur contra se secūdum decretum,videtur habere rem pro derelicta. & per hanc rationem dicit glo. quòd si passus secundum decretū habeat dominium directum,quòd ex secundo decreto transfertur in missum possessio.& per hoc dicit quando præscriptio causatur à secundo decreto non requiritur bona fides, vt dicta l. generaliter.& hic tex.loquitur indistinctè. ¶Item nota quòd ad secundum decretum ex quo transit dominium non potest comparere reus ad aliquam defensionem nec eneruationem secundi decreti,offerendo debitum,secundum gl.hîc.alij dicunt quòd etiam habent annum postea.vide in c.contingit.extr.de dolo & contumacia.Bal.fa. idem Bal.in l.j.§.sed alio.ff.si ex nox.cau.aga.
§ Item in eadem l.ait pretor.§.si plures.dicit Bal.ex tex.cum glo. super versi.ex hoc primo decreto,quòd in secundo decreto non est necesse seruare totaliter formam decreti primi, sed sufficit ad secūdum occasio primi.nec est necessaria conformitas.Item nota quòd missus in minimam particulam ex primo decreto,potest mitti in totum ex secundo decreto & sic disputat Iac.Butri.
§ In l.peto.§.prædium de leg.2. dicit Bar. ꝙ si quis habet bona q̄ non potest vendere , expedit quòd fingat aliquem creditorem, & ille ingrediatur possessionem ex primo & secundo decreto: & tunc non incidet in pœnam.
§ An ad interpositionem secundi decreti requiratur latitatio,an sufficiat sola citatio ad domum.Cynus & Barto.in l. ignorare de resti.milir.
§ In l.si non sortem §.si centum.de condi.indebi.dicit Bal.ex isto text.not. quòd tenuta data ex secundo decreto iudice exequente pro maiori quantitate quàm deberetur, quia instrumētum erat vsurarium factum de duplo:quòd non tenebat in totum,nec in parte.& sic consuluit Bar.
§ An à secundo decreto possit appellari.Bar.in l.si finita.§. Iulianus.ff.de dam infec.
§ An in venditione bonorum veniat feudum.not.in l.in venditione.de bonis auct.iud.possi.per Dynum.
§ An facta missione ex proprio decreto in vna re possit ex secundo decreto alia res vendi,not.per Bart.in l.quamuis.eo.tit.

An arcæ

§ An arcæ & sepulturæ quæ sunt ad ecclesias & ius patronatus possint vendi.not.in l.Aufidius.de priuil.creditorum.

§ Nota q existentia sui heredis tantum operatur q hæreditas ñ dicatur iacens,& non potest dari curator bonis tanquã hereditati iacenti.ita dicit Bal.in l.cum hereditas.C.de po.& ita dicit tenere Cynum per l.liber homo.in fi.de stipu.seruo.

§ An si agatur contra feudatarium possit ex secũdo decreto vel in causa iudicati accipi feudũ. Bar.in l.si finita.§.si deuict.de dam. infect.

§ An & quando in reali necessarium sit secundum decretum,notat In.& Hostien.in c.quoniam.vt lite non contest.

§ Sed quid in duplicibus iudiciis,an sesuus mittetur in possessionem de hoc Bar.in l.apud Iulium.ex qui.cau.in po.ea.& l.si finita. §.Iulius.de dam.infec.

§ Quid vti interdicto in possidetis,si alter est contumax,quomodo fiet:quia si agens petat se mitti in possessionem videbitur cõtra ius.Bar.in l.si prius.de ope.no.nunci.& l.à quo fundus.de dã. infec.

§ An bona data in solutum vni creditori possint per alium creditorem aduocari & quando. not.in l.qui autem.§.sciendum.l.pupillus.ff.quæ in frau.credi.

§ An in causa legatorũ habeat locum secundum decretum.gl.in l.si finita.§.si plures.de dã.infe.tenet q non.gl.tenet contrarium in l.is cui.vt in posse.lega.& l.iubere.de iurisd.om.iudi.

§ An in hypothecaria habeat locum secundum decretum,gl. in l.3.in fi.ff.de acquir.po.dicit quòd non.gl.in l.si quis emptionis. de præscrip.xxx.ann.tenet contrarium.

§ Nota q res relicta ad alimenta non potest capi per creditores, per l.legatum.de capitis dim.& ita dicit Odofre.prout ibi recitat Bal.vnde potest fieri cautela quòd si volo donare rem. ita vt aliquo casu disperdi non possit.quòd ipsam donare debeam ad alimenta per l.illam.

§ Quid si petitur restitutio,& persona contra quam petitur non est præsens,nec venit,quid fiet?Circa hoc sunt diuersæ sententię vt no.in c.fi.de offi.del. vel dic diffinitiue pronunciari,ar.l.impuberis.§.fi.in fi.de suspec.tu.nec obstat q sit absens,argu.l.in causæ §.causa cognita.ff. de mino. vel dic q compellatur venire captis pigno.vel mulcta in dicta.Item lex videtur dicere q propter absentiam sententia,non debet retardari.nam dicit lex si quidem petat quis se mitti in possessionem bonorum per condictionem ex l.j.de edic.diui Adr.tol.quòd si pars est præsens debet concedere vel ɔdicere:si aũt est absens, tũc fiet missio ĩ possessionẽ ex illa l.

§ Super rubrica.C.de success.edic.dicit Bal.q hæreditas iacẽs nõ patitur secũdum decretum,nam licet fingatur loco personæ, fingitur loco personæ defuncti,non heredis futuri. defunctus autẽ nec citari,nec latitare,nec pati decretum potest,nisi in casu l.si decesserit.ff.qui satisda.cog.in pœna autem ex contractu defuncti hereditas iacens incidere non potest,vt l.debitor.de negoti.gest. tempora autem vtilia hereditati iacẽti nõ currunt,vt l.ea quæ.de in integ.resti. & si quid in prædictis inordinate est factum, statim esset reuocandũ,l.minor.de euicti.& l.j.§.deinde.ff.si mulier vẽt. nom.& l.si cũ nulla.de re iudi.& Guil.in l.verum.de minor.non tamen dicitur factum inordinatè, si omittatur leuis solẽnitas, & abundans sed non necessaria cautela, respectu ordinis vel citandorum: vt verbi gratia, quia non sunt citati amici vel coniuncti genere,sed à iure succedendi remoti,l.j.§.denunciari, de ven.inspi.ar.contra,ex qui.cau.maio.l.ergo.& l.hæc autem.§.sin autem ex qui.cau.in poss.ea.sed illi casus sunt speciales Cæterum regulariter nemo est citandus in causa, nisi ille qui habet ius in causa, l.nam ita diuus.de adop.&intellige si habet ius in causa tanquam pars,nõ si sua intersit tanquam iudex vel testis,vt no.Inn.in c.verbum.de for.compe.& ca.in nostra.de procura.& l.lucius.de infa. quia de iudice vel teste per citationem non est fienda pars seu ɔtradictor,licet opponere possit sponte: & tunc dicuntur contradictores voluntarij.fac.quod not.in c.inter priorem.de excep. p Inn.Bal.prædicta ponit in rubric.de successorio edict.& dicit Bal. in l.cum hereditas.C.de po.q existentia sui heredis tantum operatur quòd hereditas non dicatur iacens, & sic nõ potest dari curator bonis tanquam hæreditati iacenti.

§ In l.sed alio.§.si absens.ff.si ex noxa.causa aga.& in dicta rub.de success.edict. an citatus per proclama generale possit post secundum decretum audiri,& de iure suo docere.Et videtur q non, l. eo.de renun.pig.C.& l.à diuo Pio.ff.de re iud.§.si post aditam.fa. quod not.in l.j.§.quidam.C.si plus quam per l.falci.In contrariũ videtur quia nulla lege cauetur q p proclama generale quis debeat suo iure priuari,imò debet prius citari nominatim, vt l.j.§. denunciari.de vent.inspi.Inn.in c.humilis.de ma.& ob.simile videmus quòd creditores & legatarij, licet sint citati per proclama generale in confectione inuentarij, tamen postea admittuntur ad probandum ipsum inuentarium,vt in auth.de hære.& fal.§.si vero absunt.Item videtur absurdum q quis priuetur iure suo eo quòd non comparuit in vna citatione,l.j.in fi.si quis ius di.nõ ob tempe.Solu.aut quis non est citatus vllo modo,& nullum ei generatur præiudicium in possessione nec proprietate,vt dicto §.si quis rem.& Inno.in c.si quando.de offi. dele. aut quis est citatus per proclama generale & tũc post secundum decretum ñ admittitur per modum ɔdictionis,vt dicto §.si quis post aditam,sed admittitur prosequendo ius suum.excluditur ergo solumã summaria contradictione,non à via ordinaria cum via ordinaria non sit sublata per summariam cognitionem,vt l.à diuo Pio.§.si super rebus.de re iudi.aut est nominatim citatus, & tunc similiter sibi imputet si non contradixit,vt primò non audiatur,vt l.si deserta.C. si prop.pub.pen.& dicta l.si eo tempore.Contrarium tamen credo q repellatur solum à contradictione summaria,non ab ordinaria petitione:& in hoc nocet ei contumacia,quia facit eum de actore reum,vt l.si prius.de ope.no.nun.

§ An missus in possessionem ex secundo decreto nõ deiecto possessore vel ñ recedẽte possideat no.ĩ l.si finita §.si forte.đ dã.infe.

¶Bal.De primo & secundo decreto.

CAVEAT autem iudex,ne procedat ad dandã possessionẽ ante summariã cognitionẽ debiti,§.sequitur.post prin. G.¶Missio potest impediri per tertium possessorẽ,§.restat.ver.quid si apud. G.& no.in §.q si super reb⁹.per Accur.C.ne vxor.p mar.l.ob maritorum.per gl.& Cy. nisi possessio sit translata in fraudem,l.i.C. de alie iud.per Cynum.Sed Bart.dicit,quòd etiam tunc non proceditur per viam missionis,vt ipse notat in l.3.C.de pig.in sua repet.nisi possessio sit litigiosa,vel quasi,C.de litig.auh.nunc si hæres.vel fortè facta causa mutandi iudicij,l.pen.ff.de alie.iud.mut. causa facta.Bal.vide ĵ.de sent.§.si tenuta.¶Quòd iuramẽtum calumnię non est loco probationis,& ñ approbat gl.ibi,l.thesaur⁹. ff.ad exhib.vers.sed qualiter.Et ideo si p statutũ accusatio damni dati probatur per iurm, ñ sufficit tempore productæ accusatiõis iurare eam esse veram, & non calumniosam: quia istud est iurm calumniæ,ñ probationis,quæ debet fieri post responsionem rei: ideo nouo iuramẽto opus est, & debet pstari intra terminum pbandi:& de facto seruatur Perusij in palatio. Bal.& iunge huic ĵ. de iuramento calumniæ,§.si statutum.& §.an iuramentũ, & ĵ.de prob.§.si p statutum.¶In quibus rebus & iurib⁹ cadit missio, pro intellectu §.si de vectigalibus.& ĩ quibus causis,& actionibus habeat locum nominatio domini in iudicio:& an missus lucret fructus,e.§.latissimè per G.& Bar.in l.si finita.& §.si finita.& §.si fortè. ff.de dam.infe.& ĵ.de re iud.§. item nota,q.¶Vbi non cadit missio ante litem non cõtestatam,an possit ferri diffinitiua?dic quòd sic,si negotiũ est extraordinariũ: ver.si verò negatur,& ver.quid si agatur actori.G.Iacob.But.dicit non exigi litis cõtestationem, in auth. qui semel.in recollectis per G.facit ff.ex quib.causis maio.l.ait prætor.§.fi.Bal.¶Non valet tenuta reo non citato legitimè,§.iam de effectu.versi.sed quid si iudex ad postulationem. G. ¶Ex illo tit.ne vis fiat ei.tria oriuntur remedia,ver.ex quo nẽpe. G.¶Tenuta,quæ potest dari tẽpore feriato:potest e.tempore reuocari:no.ff.de euictio.l.minor.& in l.j.§.item nunciato.ff.de noui ope.nunc.per Iacob.& si valuit,debent refundi expensæ actori:si autem non valuit,debent refundi res,per l.eum,quem temerè.ff.de iud.Valere autem potest,si statutum hoc dicat,vel in causis,in quibus non sunt feriæ,propter fauorem causæ,vel propter fugã rei:vt no.C.de fer.l.si.in gl.praua. quam no.Bal.¶Si qs mittatur in possessionem rei meæ,ñ facto processu ɔ me, sed ɔ Titium,mea auctoritate eũ deiicio,l.j.§.si quis ideo.ff.ne vis fiat ei. & ibi per Ia.¶Item ɔstitutio l.si quis in tãtam.non competit misso ex primo decreto,secundũ Ia.ad materiam vide s.de citatione,§. quando citatus.& s.tit.prox.§.pe.¶Quòd secundum decretum sit interlocutoria.habes ĵ.de senten.§.secundum decretũ.& ideo nõ oritur actio in factum:vt ibi.¶An post quadrimestre statim & immediatè sine alia dilatiõe dari possit fm decretũ,vide ĵ.de sẽt. §.an habuit.An missio vni⁹ creditoris ex secũdo đcreto,absorbeat ius alterius ex secũdo decreto:ver.sub rub.de secũdo decreto, sed pone,q vni⁹.G.nam l.cùm vnus.de bo.auct.iud.pos.nõ habet locum in secundo decreto,sed in primo.Bal.¶Quòd l.generaliter.ff.de noxa.q̃ dixit rẽ alienã pręscribere,ponit specialẽ causam in noxali,& idẽ in damno infecto,ff.de dam.infect.prætoris alle. sententia nõ dat tit.præscribẽdi malæ fidei possessori, per §. videdum.vers.hoc quoq; notandũ.G.Nam sic daret Publicianã contra dominũ:qđ est falsum: no.ff.de Publi.l.eũ qui.§. q petẽti.Bal.

a ¶De Comparitione in termino a.Rubrica.

ADDITIO.

a Ex practicis auctoribus solus Aegid.posuit hanc rubricã per hæc verba

SVMMARIVM.

1 *Actor qualiter in termino constituto se habeat iudici præsentare.*
2 *Reus in termino constituto non comparens, à iudice condemnetur in expensis.*
3 *Reo in termino non comparente, quia iudex non affuit quid sit agendum.*
4 *Instantia mater est omnium virtutum in suo opere.*
5 *Reum dolosum, vel subterfugientem esse non oportet, quia contra tales iura præsumunt, & iudices prouocant.*
6 *Reo, qui priùs fuit contumax, comparente, in quo statu causa dicatur.*
7 *Comparens non incontinenti in iudicē debet consentire: & quib. verbis vtetur.*
8 *Iudicium ex tribus constat personis.*
9 *Reus vocatus ad iudicium, qualiter habeat suum aduocatum edocere.*

IN præcedenti titulo de contumacibus, & qualiter cōtra eos procedatur. prælibauimus: sed quoniam vocati sæpe comparent, ideo & de hoc aliqua subnectam⁹ Ad quod notandum est, quòd citatus non debet iudicem contemnere, vt j. de do. & contu. §. restat. sed debet se humiliter & hilariter in termino iudici præsentare, eo mō quo & de actore diximus s. de comp. iud. adit. §. viso. Et tenetur quis ɔparere in loco, ad quem iudex illum citauit, vel vbi ius reddere consueuit, ff. de iust. & iur. l. pe. ff. de inter. act. voluit. nec debet in veniendo difficultates ingerere, vt 13. q. 2. quàm præposterum. ne iudicem contra se exasperet, l. dis. si quis præpostera. Nam etiam non suus iudex casualiter eum lædet, si quoquo modo iurisdictioni p̄est, ff. de iud. si quis ex aliena. ff. si quis in ius voc. non ierit. ex quacunque. ext. de appel. si duobus. 16. q. j. frater noster. Vnde etiam si dubitet de eius iurisdictione, semper venire tenetur, ff. de iud. l. 2. §. sed si dubitetur. ext. de appel. cùm parati. Sed & si certum esset non esse iudicem, tutius est vt veniat allegare priuilegium suum, nisi manifestum & notorium sit, vt dixi s. de citat. §. j. ad fina.
a Potest ᵃ etiam per procuratorem ɔparere, si maluerit, vt C. de pc. l. fi. ff. de posl. l. j. in fi. nisi dominus sit iustior, quàm procurator: & nisi causa sit vehementior, vt in præ. l. C. nō enim potest persona
b liter citari, nisi in casibus, vt ext. de iud. iuris ᵇ. Sed nec cogitur in grauibus eū constituere: ext. e. querelā. & hoc quando per se vult & potest agere causam suam, xj. q. j. te quidem. extra. de iud. intelleximus. aliàs enim bene cogitur constituere. Sed hoc prosequere, vt s. de proc.
1 † ¶Sed & ipse actor in termino cum literis & instrumento citationis se iudici presentabit, accusans aduersarij absentiam, vt C. de iudic. properandum. §. si quidem, & facit eum reputari per iudicem contumacem, prout habetur s. de contumacia, §. sequitur, quæ singula faciat redigi in actis: quæ præsentatio hoc modo scribetur in actis:

¶FORMA. Talis se coram tali iudice præsentauit, pro tali causa, quam cum tali habet, seu habere sperat, die tali, & hora tali.

2 ¶ † Fit autem hæc præsentatio, tam ab actore, quàm à reo, coram quocūque iudice ordinario, vel delegato, seu arbitro. Quod aūt actoris præsentatio sit facienda. patet: si enim reus non comparet in termino, & ideo iudex eum in expensis condemnaret, vt s. de cita. §. viso de temporum. & in aliis §§. & postea diceret reus se iustè condemnatum, eo quòd nec actor in termino cōparuisset, vt no. ext. de do. & contu. actor. si actoris comparitio non apparet, sententia retractaretur: qa iudici non creditur, nisi quatenus constat legitimis documentis, extr. de prob. quoniam cōtra.
3 † ¶Quid si reus nō comparuit, ideo quia iudex nō affuit? de hoc j. de expensis, §. postremo, ver. tu autem. Quòd etiam hora comparitionis scribatur, & vtile est, vt sciatur, qua hora, & quo tēpore incipit aduersarium expectare: arg. extr. de do. & contu. cùm dilecti. in fi. & ext. de sequest. pos. c. j. in fi. de procur. auditis. & an hora venerit competenti, vt in præ. §. viso. tota tamen dies ei cedit, vt s. de aduo. §. sequitur. 2. versi. item secundum. Si verò sit procurator, se in termino coram iudice præsentet, & ei ostendat mādatum suum, & non occultet: vt extr. de appell. sæpe. in prin. & illud statim faciat in actis redigi ad cautelā: qd notarius in hac forma scribet: ¶FORMA. Die & hora talibus talis procurator. P. se corā tali ordinario, seu delegato præsentauit, pro causa, quam dictus P. habet, vel habere sperat super hoc cum tali: & mandatum procuratorium eidem iudici obtulit continentiæ talis: ponatur totus tenor. & idem intelligatur de præsentatione syndici, vel actoris vniuersitatis. Scripta igitur actoris præsentatiōe, actor vigi-
4 let, & iudicem super suo negotio solicitet: † instantia enim mater est omnium virtutum in suo opere, 83. dist. nihil. quod dic, vt s. in præd. §. sequitur.
5 † ¶Reum quoq; cautum esse oportet, vt non sit dolosus, vel subterfugiens. nam ɔtra tales iura præsumunt, & iudicem prouocant, xj. q. j. Christianus. 3. q. 9. decernimus. ext. de præsump. null⁹. de resc. ex tenore. de testi. constitutus. vt iam. s. in prin. dixi. ideo. que in termino per se, vel per idoneum responsalem, hora cōgrua, & iudice pro tribunali sedente, sedulus se præsentet, sic vt videatur suam innocentiam velle demonstrare & suā præsentationem faciat in actis redigi: non aūt veniat, vt quidam faciūt, nimis tempestiuè, vel tardè, vt actor expensas illius diei amittat & terminus inutiliter elabat. ext. de iud. c. fi. & hoc pleniùs, p̄sequere, vt in pre. §. sequit. Si verò reus prius fuerat ɔtumax, & ob hoc ɔ eum processum fuerat, nunc aūt ad iudicium veniat, siquidem passus erat missionem, non recuperabit possessionem, nisi priùs restitutis expensis, & præstita idonea cautione iudicio sisti. Si verò fuerat excōmunicatus, similiter nō absoluetur, nec admittetur nisi priùs restitutis expensis, & præstita huiusmodi cautiōe: quo facto fiet litis ɔtestatio, & ipse reus iurabit de calūnia: actor verò non, quia ipse iurauit tempore missionis. quæ dic, vt s. de contumacia, §. sequit. ver. cæterùm si causa. & §. 2. versi. j. & s. ti. prox. §. j. ver. interposito igitur. §. iam de effectu. ver. vltimò nota. qa. & in multis aliis locis eiusdem tituli. Qualiter verò actor, qui priùs fuit contumax, admittetur, nota. s. de contu. §. nunc nobis. in prin.
6 † ¶Attendas insuper, quando reus, qui priùs fuit contumax, cōparet, in quo statu sit casa. nam si sit lis contestata, vel est talis causa, putà appellationis, vel alia, in qua potest in partis contumacia lite non contestata procedi: quod dic, vt s. de test. §. nunc tractemus. & sit processum in causa cōtra reum, ipse postea veniens admittetur in eo statu, in quo inueniet causam: vnde si sit lis contestata, vel iuratum de calumnia, seu de veritate, vel testes producti vel etiam conclusum in eius contumaciam, in eo statu admittetur ad sequentia, & non ad pcedentia. Vnde non audietur, si velit libellum offerre, vel exceptiones dilatorias, seu fori, proponere, vel iudicem recusare, vel petere, quòd fiat litis contestatio: argu. extr. de re iud. inter monasterium. Cùm enim absens in casibus p̄ præsente habeatur, vt ext. de app. per tuas. de do. & contu. verita-
c tis. & de eo, qui mitti. in posses. causa rei ser. eum qui ᶜ. valet processus contra eum habitus, ac si præsens esset: & si præsens fuisset, non potuisset. nūc ea proponere, si ab initio omisisset: de hoc j. de appel. §. qualiter autem. ver. sed pone. & seq.
7 † ¶ Hæc quoque no.ᵈ quòd is, qui cōparet, non incōtinenti
d in iudicē consentiat, sed protestando dicat: ¶FORMA. Domine, vocatus à vobis venio ad vos, tanquam ad dominum & amicum auditurus quid vobis placet, & quare me vocastis, non tamen vestrum iudicium subeundo.

Postquam autem quis comparuerit, sine iudicis licentia non recedat, vt ext. de iudic. c. j. 11. q. 3. certum. de hoc s. de contu. §. j. Eam autem obtentā scribi faciat in hac forma: FORMA. Talis, ad petitionem talis citatus, hora congrua. in statuto termino veniens, & se tali iudici offerens die, vel sufficienter hîc expectauit, aduersario minimè comparente, vel nihil aduersus eum dicente, licentiatus fuit à iudice.

Congruam autem horam voco, à mane vsque ad vesperas: qa postea non tenetur iudex eum admittere, in authen. de iud. §. se-
e debunt. extr. de off. deleg. consuluit ᵉ. Expedit autem hoc ita scribi. Nam si alter postea veniat, dicens illum illicentiatum recessisse, oportet eum de licentia docere: aliàs contumax reputatur: ex
8 tra. de iudi. ca. j. xj. q. 3. certum. † ¶Cæterùm aduocatus in termino veniens surgat dicens: quia iudicium ex tribus constat personis, scilicet iudicis, actoris, & rei, vt iiij. q. 4. capi. j. & extra. de verb. sig. forus. idcirco de his tribus ante omnia est videndum, ne iudicium delusorium videatur, extra. de iudici. ca. causam quæ. quòd si reus

ADDITIONES.

☞ verba, qualiter citatus se debeat iudici p̄sentare: est 8. & aliam, q̄ est 15. qualiter re⁹ se debeat corā iudice p̄sentare. Verū est, ꝙ Io. de Deo libro Iudicum, parte j. posuit rubricam Præsentatio: sed n̄ prosequitur illam ad propositū, sed tractat, ꝙ partib. præsentatis iudex debet laborare ad ɔponendū: & si id nō p̄t, quid habet agere in ciuili & in criminali. Bonagui. etiam vltra mediū operis posuit rubricam, qualiter citatus loqui debeat coram iudice. auctor autem huic rubricæ pabulū difficile non parauit, nisi in principio dum voluit, quòd reus, licet superbus, humiliter, & licet melancholicus, hilariter coram iudice compareret.
a Potest. ¶Verba Aegidij vsque ad ver. quid si reus.
b Iuris. ¶Lib. vj.
c Qui. ¶Lib. vj.
d No. ¶Secundū Bonag. vbi s. & rubricis seq. consulebat etiam ꝙ suum notarium secum duceret ad j. scripta scribenda.
e Consuluit. ¶Et vide, quod ibi scripsi in gl. ex hoc collige.

ADDITIO. Adde tu, & vide Alex. in l. liber homo, q bona. §. j. in fi. vbi. ꝙ si in citatione apponit̄ dies, & nō hora, intelligitur de hora ɔgrua & consueta, secundum In. in c. cū nobis olim. de elec. sed vbi non appareret de hora ɔgrua, vel plures essent horæ congruę, valeret citatio: & intelligeret̄ de illa hora, in qua posset quā primum commodè comparere: vt ibi per eum. vide tamen Bart. l. qui ante calendas. ff. de verb. oblig. Hen. Ferran.

si reus per procuratorem compareat, petat actor copiam suæ procurationis ante omnia, vt C. de procur. licet. in prin. & petat inducias ad deliberandum super ea. De exceptionibus ergo contra pmissas personas competentibus, vide s. de actore & reo, & de procur. & de aduoc. & de comp. iud. adi. Item qualiter & quando pro
5 ponentur, dicetur j. de exce. & j. ti. prox. † ¶ Hoc etiam no. quòd cùm reus vocatus venit ad terminum, debet docere suum aduocatum, ne ab actore, vel à iudice in aliquo circunueniatur: & protestetur. quòd coram eo comparet, saluis omnibus exceptionibus dilatoriis, & peremptoriis sibi competentibus: vt extr. de dila. c. fi. Et si ille sit iudex, petat sibi fieri copiam suæ iurisdictionis, extr. de off. deleg. cùm in iure. quæ sibi fieri debet cum die & consule, vt j. de edit. instr. §. videndum. ver. exhibenda. & nisi fiat, appellet secundum formas traditas j. in tractatu libel. in ti. de appe. §. 1. in 6. forma. Si verò copiam fecerit commissiõem impugnet, si potest: vt s. de iud. dele. §. pe. & fi. alioquin petat terminum pro aduocato quærendo, si secum non duxit: quem si iudex neget, appellet, vt in præd. forma. Si autem sibi concesserit, in termino sibi præfixo compareat, & libellum sibi porrigi petat, 3. q. 3. offeratur extr. de libel. oblat. c. 1. quod nisi fiat, appellet, nisi sit talis casus in quo non sit offerendus: quod dic, vt j. in ti. de lib. concep. §. nunc dicendum. Quæ autem hîc desunt, vide suprà de competen. iud. adit. §. fi.

ADDITIONES NOVAE.

So Nota q ille qui mittit procuratorem nõ tenetur casus futuros prouidere: de quo per Inn. in c. j. extr. vt lite non contest. Bal. in l. cum à matribus. C. qui pe. tu.

a ¶ De Libelli oblatione [a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Causa, quæ in libello inserenda est, litis fundamentum dicitur.*
Dilationes & exceptiones super principali, an possint dari, vel proponi ante libelli oblationem.
2 *Destitutus exceptionibus, quæ possunt in iudicio ante libelli oblationem opponi quomodo se habere debeat.*
3 *Aduocatus actoris, reo defendere se volente, quæ debeat habere.*
4 *Officium iudicis est in libello iudiciali: quare debet ipsum diligenter inspicere.*
5 *Forma protestationis faciendæ ab actore recipiente libellum in iudicio.*
6 *Reus an coram non suo iudice teneatur libellum recipere.*

IN præcedenti titulo docuimus, qualiter vocatus debeat in termino comparére: sed quia vocato venien-
b ti[b] ante omnia post citationem libellus est offerend[9], vt 3. q. 3. offeratur. ideo & de hoc aliqua perstringa-
1 mus. Ante omnia ideo dixi: † nam causa, quæ in libello inserenda est, vt extr. de libel. obl. c. fi. fundamentum est litis, C. de eden. edita. & extr. de verb. sig. forus. §. causa. & vbi non est fundamentum, superædificari non potest, 1. q. 1. cùm Paulus. extr. de presb. non baptis. c. iij. Ar. tamen contrà extr. de prob. quoniam contra. vbi proponit dilationes, & recusationes, & exceptiones: sed illud intellige de dilationibus inter vnam citationem & aliam, de quibus no. s. de cita. §. nunc de tempo. Item etiam recusatio proponi
c potest ante libelli oblationem, vt in præ. decr.[c] Sed arg. contrà, 3.
d q. iij. offeratur[d]. Item quòd vbi dicit Exceptiones, intellige de exceptionibus competentibus contra iudicem, & personam actoris, & contra rescriptum. Nam dilationes & exceptiones super principali non possunt dari, vel proponi, vel saltẽ probari cũ effectu ante libelli oblationẽ: verbo tñ ẽt antè pponi possunt, sicut & factũ antè pponit qñq;, vt s. de cpe. iud. adi. §. viso. de hoc j. de
2 exce. §. dicto: † ¶ Cùm igitur videbis te destitutum illis exceptionibus, quæ possunt ante libelli oblationem proponi, recipe libellum sub protestatione j. scripta: vel dic, q priùs debet libellus recipi, quàm aliqua exceptio admittatur: quod dic, vt j. de excep. §. nunc videndum. ver. illud quoq; no. Licet aũt dixerim cõparẽti libellum ante omnia porrigendum, non tamen ob hoc excludo quorundam laudabilem morem, qui ante omnia factum iubẽt verbo proponi, vt extr. de iud. pastoralis. & de lit cont. c. vnico, ibi, cùm non narrationẽ, &c. quo facto statim reũ sup eo iter rogant: qui si confiteatur, statim ei pcipiũt, q satisfaciat: de quo p cepto no. j. de sen. §. ij. ver. est quoq;. si verò negauerit, faciũt sibi dari libellũ. per hoc em̃ lites possunt minui: qđ faciendũ est, ext. de dolo & contum. finem. ff. si certum pe. quidam. ff. de aqua plu
3 uia arcen. in summa. extr. de rest spolia. frequens. † ¶ Actoris ergo aduocatus reo defendere se volente, debet libellum triplicatum habere paratum, & ipsum debet legere, & vnum iudici offer
4 re: iudex verò diligenter ipsum inspiciet: † quia eius officium in libellis est, vt ff. de off. asses. l. j. in fi. quo approbato, factaq; collatione, vtrùm concordent, debet alium sibi retinere, & alterum parti offerre: quod dic, vt in præ. §. viso. & j. de libel. concep. §. restat. alioquin iudex faciet reo copiam sumptibus actoris, in quo cõtineatur, quod reo obiicitur, vel ab eo petitur, & alia, vt in eo. ti. §. quod aũt. vt ille, habitis induciis, deliberare valeat, an cedere, vel contendere velit, & debeat, vt in præ. auth. offeratur. Priùs tñ quàm libellum recipiat actor, caueat: quod dic, vt no. j. de satis. §.
5 j. † quo facto eum recipiat sub hac protestatione:.

¶ FORMA. Saluis omnibus exceptionibus, & defensionibus mihi competentibus, tam contra iudicem, quàm contra partem quàm contra forum, quàm contra libellum, vel rescriptum, & quibuslibet aliis dilatoriis, & peremptoriis, recipio hunc libellum, vt j. de libel. concep. §. sequitur. in prin. Et hanc protestationem in actis faciat redigi ad cautelam, si vult: quia ad hoc necessariò non tenetur: nam ea omissa eas proponere poterit, ff. de iud. nõ videtur. C. de probat. exceptionem. Facta autem huiusmodi protestatione, non nocebit ei receptio, quò minùs possit omnes dilatorias proponere ante litis contestationem, vt in præd. l. non videtur. C. de excep. l. pen. & fi. & etiam expedit, vt post receptionem libelli eas proponat: quia eo viso habebit viam multiplicem ad excipiendum, C. de eden. edita. Si autem iudex pronunciauerit libellum non recipiẽdum, vel non dandum, appellari potest, 3. q. 3. offeratur. extr. de libel. oblat. c. primo, nisi in casibus, vt j. de lib. conce. §. nunc dicendum. Hæc autem omnia redigantur in actis.
6 † ¶ Cæterùm reus coram non suo iudice non tenetur libellum recipere: imò ante receptionem, & etiam post, eum valet recusare. quod dic, vt s. de recusat. iud. & iam dixi. Hanc verò materiam hîc amplius non prosequimur. nam eam j. in ti. de libel. concep. pleniùs explicabimus, Deo dante. Libello autem recepto iudex eum legi faciat reo præsente: & eo lecto, quærat à reo, vtrùm sciat, vel credat, vel confiteatur, quæ in libello continentur: & si re9 confidit de iure suo, vel timet expensas, potest statim litem contestari: & respondere, quòd nescit: vel non confitetur se ad petita teneri, si rei veritas sic se habet, sed quia raro id contingit. nam sæpe sibi competunt defensiones & exceptiones ante litis contestationem. ideò petat terminum ad deliberandum sibi dari, scilicet an velit contendere, vel cedere: & deinde ad proponendum dilatorias: & nisi concedatur, appellet, vt infrà. in tractatu libel. de appel. §. primo. in 6. forma. & de his dilationibus consequenter dicamus.

ADDITIONES.

a Tractatores huius materiæ posui super rubrica de libellorũ conce. excusationem autem auctoris de hoc trac. hîc posito, vide s. đ actione, vel petitione, super rub.
b Venienti. ¶ An verò sufficiat præsentia rei sine citatione, vide j. de lib. conc. §. sequitur. in fi.
c In præ. decr. ¶ Nolebat ergo Io. de Deo, quòd libellus mitteretur in citatione. vt dixi de cita. §. iam de citatione. ver. viso. ad finem.
d Offeratur. ¶ Vide ver. illud quoque ad quem j. remittit.
ADDITIO. Vide Io. de Turre-crema. in d. c. offeratur. vbi latè tradit, cui sit offerendus libellus, & quando, à quo, vbi, & qualiter, & cuius expensis tradi debeat. Hen. Ferran.

ADDITIONES NOVAE

So Actor non tenetur facere mentionem in libello nec in rescripto de exceptione rei. Io. And. in c. j. de litis contes. in nouel. & Inno. in c. fi. de libelli obla.
So Speculum innuit hîc quòd libellus sit dandus expensis actoris idem Bal. in Auth. offeratur de litis contest. & allegat gl. in clem. j. de app. Iac. Butr. in l. j. de eden. Guil. de Cu. dicit ibi quòd sufficit dari in scriptis iudici & non parti. & hoc tenet Cy. in dicta auth. offeratur.

a ¶ De Dilationibus [a]. Rubrica.

QVia libello recepto datur dilatio ad deliberandum, vt s. ti. proximo diximus: inde sumpta occasione aliqua de dilationibus supponamus, dicentes:
Quot sint species dilationum.
Quis ipsas dare debet.
Quando.
Quibus, & quoties.

ADDITIO.

a Hanc generalem rubricam posuit Tan. parte 2. Io. de Deo. lib. 4. iudicũ, post prin. tractat de induciis: & Aegi. posuit de induciis, q̃ dãtur partib9, rubr. cxxviij. vterq; breuissimè. Et ex practicis, quos nominauit auctor in proœmio, nullus alius posuit hanc rubricã generalem: contenti, vt existimo, his, quæ de citatione dixerunt. vt scripsi super rubrica de citatione. Oportuit ergo auctorem ad Summistas habere recursum, Azo. Gofredum, Hostiensem & alios: & vide quod dicam hîc post principium.

a Et qualiter dentur[a].

ADDITIO.

a Dentur.¶Aduertendum est, quòd auctor noster diffinitionem dilationis non posuit: quia nec per Summistas, nec per alios s. vt j. nominatos posita fuerat. Cy. autem, qui materiam hanc prosequitus in l.j.C.eodem ti.dicit quosdam sic diffiniuisse: Dilatio, est tempus moderatum à iudice, vel partium conuentione. Impugnatur hoc per suos: quia iudex nō dat tempus, quod non venit à naturali dispositione, sed illud moderatur. vnde sic diffiniũt: Dilatio, est facultas cuiusq; rei agendæ intra tempus moderatum à iure, vel iudice, vel partium conuentione. inducit. C. eodem. l.j.&l. siue pars. Primam diffinitionem defendit textus l. presides. C.eo, vbi dr, ꝙ præsides statuunt tps feriatum. ad idem de elect. si compromissarius. in prin. lib. 6. ibi, tempus à iure statutum. quibus sũt multa similia. Secũda ēt posset ĩpugnari, cũ ĩ multis casib. dilatio infert necessitatē. Itē sunt quædā dilationes duratiuæ pœnarũ, q bus diffinitio nō conuenit: de illis dicā j. §. j. post fi. ver. de secũdis.

DILATIONVM ERGO aliæ sunt

Iudiciales, aliæ Extraiudiciales.

IVDICIALIVN aliæ sunt

Experiundoriæ.	Exceptoriæ.
Citatoriæ.	Deliberatoriæ.
Repræsentatoriæ.	Præparatoriæ.
Sistitoria.	Dubitatoria.
Defensoria.	Probatoria.
Denunciatoria.	Reuocatoria.
Electoria.	Diffinitoria.
Inquietatoria.	Executoriæ.
Inchoatoria.	Appellatoriæ.
Reuocatoriæ.	Prosecutoriæ.
Vacatoriæ, siue feriales.	Supplicatoria.
Restitutoriæ.	Solutoria.

a Restitutoria[a].

b De quarum singulis per ordinem videamus.[b]

ADDITIONES.

a Restitutoria.¶Sine hac poterat hæc chorea duci, vt j. patebit.

b Videamus.¶Ex istis solas sex posuit Tancre. s. secundam, duodecimam, quartamdecimam, & decimamquintam, 21. & 23. teneo suum ordinem. Goffredus non præmittendo illarũ nomina tractat de specie secunda, xiij. xv. iudicatoria, quam vocat auctor executoriã: & de xij. Host. immiscuit his aliquas quas j. auctor vocat extraiudiciales: de his autem ꝑmittit, & ꝓsequit̃ speciē secundam xij. xiiij. xv. xx. xviij. xj. xxij. primam, & xiij. Io. iij. qu. ij. in Summa, & Rich. ibi. in distinctione diuiserunt ciuiles causas à criminalibus, paucas species harum ponendo, vt s. dixi. Cy. hanc materiam prosequitur in l. j. C. e. ti. & præmittit, quòd dilationum aliæ dantur à iure, aliæ à iudice aliæ, ex partium cõuentione. De secundis, quas iudiciales vocat, dat & prosequitur octo species, s. citatorias, deliberatorias, recusatorias vel negatorias, litigatorias, probatorias, expectatorias, diffinitorias, & iudicatorias. Has aũt prosequendo pro quinta specie duas ponit, probatoriam, allegatoriam: & excusabilis erat, si expressisset allegatoriam includi sub ꝓbatoria, quasi sit probatio facti: item & iuris, quæ dicitur allegatio. De prima, s. citatoria, dicit quòd est principium iudicij: vt patet Inst. de pœna tem. lit. in fi. ext. de probat. quoniā ↄ. & debet habere ↄgruā temporis dilationem, ff. si quis cau. l. j. ext. e. ti. c. j. vbi patet, ꝙ propter breuitatem peremptorij potest appellari: & vide, quod ibi dixi su ꝑ gl. ij. s. propter peremptorium prima vice missum, dũmodo habeat congruitatē temporis, vel breuitatē primę dilationis, dũmodo nō sit peremptoria, appellare nō posse. Dicit aũt Cy. ꝙ in hac citatoria concurrere debent tria: Iussus iudicis, C. de exhib. reis. l. neminē. & inuehitur ↄ nuncios, qui sine iudicis præcepto citant vt ēt dixi post Rof. s. de citatione. §. sequitur. vers. vtrũm aũt. ad fi. Secũdũ, ꝙ citatio apprehendat illum, saltem ad domũ facta: de hoc satis scripsi de eo, q mit. in pos. c. fi. Tertiũ, ꝙ fiat die, & de die n̄ feriato. de hoc s. de cita. §. j. ver. itē excipit, ꝙ citatio fit ad diē. & ver. seq. cũ suis rem. De dilatiōe recusatoria n̄ ponit auctor exp̄s sē. Et licet hęc ĩcludatur sub exceptoria, tñ & sub illa nihil de recusatione dixit: satis est tñ ꝙ specialē tractatũ de hoc posuit s. parte j. ti. de recusatione: de aliis dicam prosequendo.

SVMMARIVM.

1 *Petens nomine alterius actionem sibi dari, debet satisdare de ipso defendendo in reconuentione, arbitrio boni viri.*

2 *Vacatoriæ, siue feriales dilationes, quæ dicantur.*

3 *Terminus simpliciter datus ad omnes dilatorias proponendas, intelligitur peremptorius.*

4 *Citatus ad diem feriatam, an teneatur die sequenti comparere.*

5 *Dare scripturam, an sit actus iudicialis, & an possit die feriata dari.*

6 *Præceptũ de faciendo aliquid intra talem diem, an sufficiat in vltima die fieri.*

7 *Ad proponendas, & probandas exceptiones in iudicio, præfigendus est terminus arbitrio iudicis, nisi in exceptione excommunicationis & spoliationis.*

8 *Termino assignato ad dandum omnes exceptiones dilatorias elapso, an possint probari ante litis contestationem exceptiones litis contestationem ĩpedietes*

9 *Dilatio ad probandum dilatorias exceptiones non indulgetur in causis, quæ apud sedem apostolicam ventilantur.*

10 *Appellatio si negetur in curia, an appellans habebit dilationem ad probandum in prouincia appellationem.*

11 *Dicens post litis contestationem non esse appellatum: peremptoriè excipit.*

12 *Probationes exceptionis peremptoriæ an, & quomodo cogatur quis ad curiam secum ferre.*

13 *Exceptio excommunicationis si per iudicem, vel testes, vel propter proponentis infirmitatē non possit probari intra tempus deputatũ, vel propter fraudē aduersarij, vel propter aliam iustam causam, an tempus currere habeat.*

14 *In exceptione excommunicationis an habeat tempus currere ipso iure, licet à iudice non præfigatur.*

15 *Exceptio excõmunicationis intra octo dies est apertissimis documētis probāda.*

16 *Probatio non apparens, non dicitur apertissima.*

17 *Publicatio, vel sententia non probant, sed probatum declarant.*

18 *Dilationes deliberatoriæ quæ sint.*

19 *Dilationes deliberatoriæ possunt iudicis arbitrio abbreuiari, vel prorogari.*

20 *Libellos plures si quis offerre velit coram iudice, & pro causis diuersis, an diuersa tempora, aut termini diuersi ad hoc requirantur.*

21 *Dilationes quo casu non sint auferendæ.*

22 *Dilationes præparatoriæ quæ sint.*

23 *Notabile dictum circa inducias pro quærendis aduocatis.*

24 *Dilationes executoriæ quæ sint.*

25 *Prosecutoriæ dilationes quæ sint.*

26 *Induciæ non iudiciales sunt plures.*

27 *Ius, siue iudex dat diuersimodas temporum præscriptiones, seu dilationes.*

a b I. §. Experiundoriæ sunt, extr. qui ma. accus. pos. c. fi.[a] C. de ingen. ma. diffamari[b]. ¶Citatoriæ sunt, quæ dantur vocato ad causam: quod dic, vt s. de citatiõ. §. nunc de temporum. & computantur viginti milliaria ꝑ dieta, ff. si quis caut. l. j. ff. de ver. signif. l. iij. ¶Repræsentatoriæ sũt de quibus habes ext. de app. personas. resp. j. & c. sæpe. de elec. dudum. j. de renuncia. veniens. Item potest dici repræsentatoria, vel exhibitoria: quod idem est si quis promittit se exhibiturum aliquem in iudicio: & si quidem spatium sex mensium ei cõcessum fuerit, in quo debeat exhibere, adhuc tantundem sibi concedi, vt C. de fideiuss. sancimus. ¶Sistitoria est, qua si conuenit, quo die stetur, in iudicio standum erit: si autem non conuenit, erit in ar-
1 bitrio iudicis, ff. qui satisd. cog. de die. in principio. †¶Defensoria est, qua si quis nomine alterius petat actionem sibi dari, debet satisdare de ipso defendendo in reconuentione arbitrio boni viri, vt ff. de procuratoribus. seruum. §. ait prætor. & debet sibi dari dilatio, quæ est C. de fideiuss. l. pen. ¶Denunciatoria est, qua petit̃ dilatio ad d̄nũciādũ aduersario, vt veniat: qa d̄bet dari ea, q
c ē C. vbi d̄ cri, agi. opor. auth. qua in ꝓuincia. & C. vbi in rē ac. l. 2.[c] ¶Ele

ADDITIONES.

a c. fi.¶Et huic similis est decr. vlt. de ele. lib. 6. & circa hoc vide fm quæstionem, quam scripsi super regula, mora. de reg. iur. eo. libr.

b Diffamari.¶Ponit hîc Experiri, ꝓ Agere: sicut de cā pos. pastoralis. aliqñ enim ponitur pro Defendere: tex. iuncta gl. in verbo, experiri. extr. de iud. & ibi scribam.

c L. 2.¶Dubitat, an emptori fundi, cui mouet terti⁹ litē sup fũdo, dari debeat dilatio ad denũciādũ vēditori, ꝙ litē defēdat. Vber. d̄ Bo. Io. de Deo, & auctor, ponēdo ei⁹ verba. s. d̄ actio. vt peti. §. ĩ an terioribus⁹. ver. sed si ꝯueneris. videnī velle, ꝙ sic: & Acc. ĩ l. j. hîc. e. ti. C. ĩ j. gl. arguit, ꝙ sic, ꝑ p. l. fm Gui. de Suza. ibi tenet ↄriũ, ꝑ p. l. j. C. e. ti. vbi dr, dilationē n̄ dādā, nisi necessitas cogat: q hîc n̄ cogit, cũ ipse qñcũq; denũciare possit, dũmō n̄ nimis ꝓpe snīam, ff. d̄ euic. si rē. §. quolibet. & ad hui⁹ ĩtellectũ vid, qđ scripsi d̄ em. & vē. c. fi. sup j. gl. Alb. Gal. ĩ reportatiōib⁹ sup l. emptor fũdi. C. de euic. tenet primũ. ĩducit has duas leges hîc allegat. & ff. d̄ vsur. sciēdũ. & C. d̄ fideiuss. iure nostro. & auth. ibi positā: ſpāli⁹ ĩducit l. emptio. C. de euic. vbi patet, ꝙ vēditor ĩstituere debet emptorē, & illi assistere. Itē lex dicit, ꝙ ex certis causis & certis personis, sustinendæ sint cognitiones, ff. de iud. interdũ. Si vēditor est præsens n̄ video ad qđ detur dilatio, cũ intra terminũ respōdēdi libello denũciari possit. Ex circunstantiis igitur videat iudex, an sit dāda, vt in præ. l. interdictum. de elect. cupientes. §. ꝙsi ver. nisi. lib. 6. Posset enim agens aliquid allegare, quod faceret emptorem dubiũ, an cedat an contendat, super quo venditor informaret.

¶Electoria eſt,quæ datur ad arbitros eligendos:& hæc eſt trium
a dierum,vt C.de iud.apertiſſimi.& l.fi.[a] ¶Inquietatoria eſt,ſi quis
dicit iudici:Domine,talis intendit mihi quæſtionem mouere,cũ
voluero iter arripere recedẽdi:vnde iubeatis ei, ſi vult dicere qc
quam,dicat vſque ad certum tempus. & hæc dilatio non eſt à le
ge ſtatuta,ſed iudicis arbitrio committitur, C.de inge. ma. diffa-
b mari.&hæc ſimilis eſt experiundoriæ[b]. ¶Inchoatoria,eſt duorũ
menſiũ,C.de li.conteſt.auth.libellũ.quę eſt iij.q.ij.§.ſpatiũ. ¶Re
uocatoriæ dantur ei,qui ius habet reuocandi domũ,extr.de dila.
c.fi.de foro comp.c.fi.v.q.1.c.j. ¶Reuocatoria etiam alio modo
dicitur,ſi quis reſponſionem factam poſitionibus, velit reuoca-
re.& hæc eſt dilatio trium dierum,ſecundũ quoſdam,C.de erro.
2 aduoc.l.j.j̃.de confeſſio.§.poſtremo.† ¶Vacatoriæ, ſiue feriales
ſunt,extr.& C.& ff.de feriis,& xv.q.4.per totum. ¶Reſtitutoriæ
ſunt quæ dantur ſpoliatis poſt reſtitutionem,vt quieſcãt,nec co
gantur ſpoliatoribus,vel aliis ante reſtitutionem reſpondere : q̃
c ſunt ad minus ſex menſium,nec maiores anno,3.q.2.eiectis[c]. Vĩ
dic,quòd ſunt arbitrariæ,ead.q.ſi epiſcopus.Hodie tamen his nõ
vtimur in cauſis.Eſt tamen ar.quòd poſſumus eis vti,vt extrà. de
d reſtit.ſpolia.frequẽs[d].vel ſaltem tãto tpe debet pacificè poſſide-
re,quanto ſtetit ſpoliatus prius quàm reſpõdeat,vt ea.q.prius.&
c.tandiu.ij.q.ij.præceptum eſt.Sunt & aliæ reſtitutoriæ,quæ ſunt
quatuor annorum,ſ.quæ dantur ad petendã reſtitutionem,C.de
tẽp.in int.reſt.l.fi. ¶Exceptoriæ ſunt,quæ dantur ad proponẽdas
& etiam probandas exceptiones,extr.de excep.paſtoralis.& ext.
de off.dele.prudentiam.§.6.& c.ſuſpicionis.de app.cùm ſpeciali.
3 † ¶Et no.qꝺ ſi datus eſt terminus ſimpliciter ad omnes dilatorias
proponendas,talis terminus peremptorius intelligitur,licet nõ
ſit de peremptorio expreſſum,ita ꝙ non licet vltra illum aliqua
e proponere:& ſic obtinuit ar.præ.decr.paſtoralis[e].& de proba.li.
cet,C.de dila.l.j.in fi.ff.de fer.oratione.& l.fi.cũ his,quæ ibi no.&
f ar.de reſcr.cùm in multis[f].† ¶Sed pone,iudex ita dicit, à die cra
4 ſtina vſque ad ſeptem dies proponas omnes exceptiones dilato
rias,tam contra perſonam,quàm contra alia : vltima dies termi-
ni inuenitur feriata,nunquid die poſt illam ſequenti poterit eas
ꝓponere?&videtur,quòd ſic ar.ext.de in inte.reſt.tum ex literis.
prope fi,Nam & citatus ad diem feriatam, tenetur die comparé-
re ſequenti,extr.de dolo & contu.cùm dilecti.vbi fuit citatio fa
cta per dictionem Vſque,& de accuſa.veniens. Dic contrà. nam
odia ſunt reſtringenda.potuit enim eas proponere j.vel ij. vel 3.
die dilationis,& ſic de aliis:ſuper hoc vide concor.j̃. de app.§.re-
ſtat.ſed nunquid dies.ſecus,ſi dictũ eſſet,tali die proponas:quia ſi
g dies illa feriata eſſet,deberet die ſequẽti proponere[g].† ¶Si verò
dictum eſſet,da tuas execeptiones in ſcriptis,tunc etiam die feria
ta eas dare poteſt:quia dare ſcripturam,nõ eſt actus iudicialis : &
h iunge quod no.s̃.de cita.§.viſo.ad finem[h],& §.j.ver.item excipi-
6 tur,quòd citatio fit.† ¶Quid ſi dicatur,intra talem diem hoc fa-
cias?dic,quòd in vltima die hoc facere poterit.de hoc in præ.ver
ſi.ſed nũquid dies.& j̃.ver.ſed cùm.& idem iuris eſt,vbi datur ad
aliquid faciendum dilatio decem pluriúmue dierum,&adiicitur
Alioquin ex tunc ita fiat:nõ ſufficit hoc fieri vltima mora decen
dij.hæc enim dictio Tunc,extremum decendij tempus ſignificat
vt ff.de condi.& demon.ſi is.§.ſi ita.ff.de vulg.& pup.ſub.l.in ſub
7 ſtitutione.† ¶Sed quid,ecce datus eſt menſis, vſque ad quem ꝓ
ponat aliquis omnes dilatorias tam contra ſcriptum, quàm con
tra impetratorem,vel iudicẽ:quòd ſi nullas propoſuerit, veniat
i reſponſurus libellis[i]:non venit in termino, nec pòſt expectatus
per octo dies:nunc autem venit petens terminum ad exceptio-
nes proponendas:probat enim ſe vltima die pręfati termini fuiſ
ſe legitimè impeditum:vult tamen ad præſens aliqua propone-
re:quæritur,an ſit admittendus? Reſpond.Io.de Deo hanc quæ-
k ſtionem diſputat inter alias[k],& dicit,hunc de rigore non eſſe au
diendum:imò cogendus eſt reſpondere libello pro eo quòd ſal-
tem die ſequenti,cùm potuit,nòn venit,vt in pręc.decre.cùm di-
lecti.& in præ.c.paſtoralis.dicit enim aliud eſſe ĩ teſtibus,& aliud
in exceptionibus.extr.de do.& cont.cùm olim.ff.de arbit.Celſ9.
tamen de æquitate , ſi id malitioſè non fecit , proponere poteſt
modò,extr.de off.dele.conſuluit.ſed non habebit dilatiõem , vt
in præ.c. paſtoralis.& ad proponendas & probandas exceptiões
præfigitur terminus arbitrio iudicantis,niſi in exceptione excõ-
municationis ad probandum ſeptem dies ſtatuuntur : quod dic,
vt j̃.de except.§.ij.ver.porrò exceptio. & niſi in exceptione ſpo-
liationis,in qua ſtatuuntur xv.vt in eo.ti.§.viſo. ver.item in exce
8 ptiõe.† ¶Item quæritur,vtrùm elapſo termino ad dandum om
nes exceptiones dilatorias aſſignato,poſſint proponi ante litem
conteſtatam exceptiones litis conteſtationem impedientes ? de
quibus habetur extr.de lit.conteſt.exceptionis.lib.vj.Et videtur,
quòd non:quia illæ ante litis conteſtationem in vim dilatoriarũ
proponuntur,vt probatur j̃ de exce.§.de dilatoriis.ver.ſed quæ-
ritur,qualiter.& §.nunc videndum.ver.hoc quoque notandum

Item caute agit,qui eas poſt litis cõteſtationem opponit, vt no.
l in præ.c.exceptionis[l].ergo in nullo ſibi præiudicatur, ſi poſt hũc
terminum ad proponendum non admittitur.Arg.contrà ext.de
accuſ.veniens.§.fi.& in præ.ver.ſed quęritur.vbi probatur.quòd
in vim peremptoriarum.hoc idem etiam probatur in præd.c.ex-
ceptionis.vbi dicitur,exceptionis peremptoriæ ante litis conteſ.
obiectus non retardet litis conteſtationem,niſi de re iud.&c.Er-
go videtur quòd res iudicata,& aliæ, quæ ibi continentur , tan-
m quam peremptoriæ , ante litis conteſtationem opponuntur[m].
Hanc

ADDITIONES.

a L.fi. ¶Hoc verum eſt in caſu illius legis,&vide s̃.de recuſa.§.qua
liter.ver.propoſita.
b Experiundoriæ. ¶De hoc no.C.vt nemo inui.l.vna, & ſcripſi de
reſti.ſpo.frequens.lib.6.ſuper gl.& alij.ver.xvij.
c Eiectis. ¶Secundum Tan.
d Frequens. ¶lib.vj.
e Paſtoralis. ¶Per quam decr.Guido de Suz. ſuper l.aduocatus.C.
de exce.fateť ĩ foro eccleſiaſtico talẽ terminũ dari poſſe.In foro
ſeculari dicit hũc à principio dari nõ poſſe,cũ terminus dilatoria
rum ſit litis conteſtatio,C.de probat.exceptiõem.& ꝯcor.Vber.
de Bo.vt no.j̃.de excep.§.ij.ad finẽ j.col.poterit antè,ſi apparebit
malitia opponentis,vt patet j̃.§.nũc videamus.ver.in ſumma.ibi
vide:quia & ius noſtrũ concor.Adde,quòd Ab.in d.c.paſtoralis.
in penul.col.refert do.Ant.ibi tenere hoc dictũ Gui.de Suz.ipſe
verò dicit,quòd à principio ẽt citra præſentem malitiam iudex
poteſt ſtatuere terminum,vt citiùs finis litibus imponatur.
f Multis. ¶lib.6.
g Proponere. ¶Si error non fuit expreſſus,ſed in remiſ.quæ ſequi
tur,ſecundò ſi diſtinguitur,vel curatur de hoc.
h Ad finem. ¶Ibi dedi remi.de præpoſitione A:ſed quid ſi iudex di
cat,hinc ad decem dies cõpareas?tenuit dominus meus in legib.
in parte ſuæ quæſtionis q̃ incipit, Miſſo actore.ꝙ terminus inci-
pit à tempore præcepti iudicis.ſic enim placuit iudici dicẽti hîc q
ordinẽ,& cõpendiũ edictorum,vel citationum ſuarũ potuit mo
derari,ff.de iud.l.nonnunquam.ſic eſt in ꝯtrahentibus,quorũ vo
luntate etiam ante ꝯditionem à tempore ꝯtractus ꝯmittitur ſti-
pulatio,ff.ſi cer.pet.lecta eſt.in fi.Idẽ dixit de appellatione inter-
ponenda à ſnĩa lata ſub conditione,cuius tempus currit appella-
tione ſententiæ,ff.quando app.ſit,l.j.§.biduum.Cano.ij.q.6.hæc
verba dixi,quia formauit dubium de iudice citãte Titium,vt ꝯpa
reret cras ad certum actũ:alioquin hinc ad decẽ dies ꝯpareret ad
alium actũ:erat dubium,quando inchoaret ſecũda dilatio: an ſta
tim,an finita prima:vide,quod dicã j̃.verſi.ſed pone,quòd cauſa.
i Libellis. ¶De hac forma vide j̃.§.penul.ver.in ſumma.
k Inter alias. ¶& eſt xiij.primi libri.
l Exceptionis. ¶Per Ber.quod ibi vide in fine magnæ gl.&gl.&idẽ
etiam no.j̃.ti.ij.§.edicto.ver.vt autem.& in fi.
m Opponuntur. ¶id ẽ,opponi poſſunt.poteſt enim reus differre,ſi
vult.vt s̃.& ex quo auctor vult hunc caſum diſputari,parẽdũ eſt:
& ad partem ſuperiorem facit,quòd terminus,de quo s̃.ad hunc
finem dabatur,ne protraheretur conteſtatio,& per ꝯſequẽs cau-
ſæ determinatio,de exc. paſtoralis.in prin.Sed ſi poſt terminũ au
diatur,eluditur iſte finis,vel effectus,contra verba& mentẽ decr.
illius:quod ſentiendum non eſt,ext.de ma.contrah.c.j.vbi ꝯcor.
in gl.pen.Item ſpeciale ẽ in exceptiõe excõmunicatiõis,quòd la
pſus termini illã proponi non impedit,vt in cle.de exc.c.vno: er
go in aliis regula dec.paſtoralis.manet ſalua.Item ꝙ poſt litẽ cõ-
teſtatã poteſt termini lapſus quo ad dilatorias excludẽdas. vt pa
tet in dec.inter monaſterium.de re iud.& in p̃.c.paſtoralis. & qꝺ
nõ p̃t conteſtatio,nõ p̃t terminus,vt in præ.cle.patet,& no.in gl.
pen.ſed conſtat illas exceptiones in vim dilatoriæ poſt ꝯteſtatio
nẽ opponi nõ poſſe,vt s̃.ergo nec poſt terminũ. Itẽ ex quo iſtæ
priuilegiatæ habẽt ꝯuenientiam & ſimilitudinẽ cum dilatoriis:
ergo in cenſura,& diſciplina conuenire debent.de exce.cùm in-
ter.in fi.de ſta.mo.recolentes.Inducitur etiam,ꝙ priuilegium il-
larũ exceptionũ,quod eſt ꝯ̃ ꝯmunes regulas , non eſt dilatandũ,
ſed iuri communi conformandũ,dummodo aliquid cõferat,de
ver.ſigni.ex parte.j.& c.dilecto.Satis aũt ꝯfert,licet dicamus ꝙ ter
minus illas includat.datur eñ,vt faciat reus, quod ex priuilegio
exceptionũ poteſt.non ergo derogat,ſed exequiť.Sed ad ꝯtraria
multũ facit,ꝙ terminus datus fuit ad dilatorias:ſed iſtę ſunt perẽ
ptoriæ:& licet ante litis ꝯteſtationẽ poſſint opponi , pẽptoriarũ
nomẽ tenẽt.quod ꝓbat tex.dec.exceptiõis.ibi,niſi ð̃ re, &c.à re-
gula ergo peremptoriarum excipit illud : ſic ergo de perempto-
riis loquitur,nec dat eis nomen dilatoriarum:aliàs incõgrua fuiſ
ſet exceptio,Item reſultat ex contrario,quòd idem eſſet dare ter
minum ad dilatorias & peremptorias , quæ veniunt ante litem:
vel ſic ad omnes exceptiones,quę veniunt ante ꝯteſtationẽ litis
vel ſic quę illã impediunt,quam dare ad dilatorias tantùm:quod

9 Hanc quæstionem scholasticis relinquimus disputandã. †¶Illud quoq; non est omittendum, quòd in causis, quę apud sedem apostolicam ventilantur, nõ indulgetur dilatio ad probandũ extra curiam dilatorias exceptiões: alioquin nullus esset ibi litium finis, extr. de resti. spo. frequens. lib. j. & de do. & con. finẽ. Hinc ẽ, ꝙ statutũ est, vt parte appellata volente causam appellationis in curia agitari, debent partes cũ instrumẽtis & actis ad causam venire ad curiã sufficiẽter instructæ, vt extra. de app. cordi. lib. vj. & de elec. statuimus. ibi, sufficienter instructos, &c. Ibi no. secundum dom. meum & Ber. Compostel. qualem debent ferre instructio-
10 nẽ. †¶Vnde si in curia neget̃ appellatio, non habebit appellans dilationẽ ad probandum in prouincia appellationẽ: & sic curia seruat. nã & si datur dilatio ad instrumẽta producẽda, denegatur postmodum super hoc restõ, vt ext. de in inte. res. corã. Cùm enĩ appellandũ sit in scriptis, vt in præ. c. cordi. satis secum potuit hu-
11 iusmodi scripta deferre. †¶Si verò dedi cõtra te libellum, ĩ quo petebã appellationẽ meã iustã ꝓnũciari, & attẽtata post eam cassari, & tu litẽ cõtestẽris, nulla protestatione facta, vel aliqua exceptione ꝯ appellationẽ proposita, si post lite cõtestatã in positionibus negãs appellatum fuisse, satis potero admitti ad probandũ cùm dicendo, Post litem contestatam non esse appellatum, perẽptoriè excipias cõtra libellum meũ, & contenta in eo. At ꝓbationes exceptionis peremptoriæ nõ cogitur quis ad curiã secũ ferre, nisi ipsum arctet ad hoc citatio specialis, C. sen. rescin. nõ pos. l. ij. C. de excep. præscriptionem. & l. seq. & sic obtinuit: & de hoc no. d. meus ext. de ap. c. j. ¶ Sed dices, quare hoc casu admittar ad probandum appellationẽ, cùm litis cõtestatio facta sit coram papa, siue eius auditoribus, qui iudex ordinarius est omnium, vt 9. q. iij. cuncta. extr. de priuileg. antiqua? Respondeo, non admittar, quantũ ad hoc vtrum causa in curia sit tractanda, vel non: quia quantũ ad hoc, debuisti hoc ante litem contestatã proponere: & tibi imputes, quia tunc nõ dixisti, vt iij. qu. 6. §. exceptio fori. & c. pulsatus. & extr. de re iud. inter monasteriũ. sed admittar, quantũ ad effectũ appellationis, vtrùm videlicet reuocari debeant attentata post eam, secundũ ea quæ no. ĩ. de ap. §. nouissimè & de exe. sen. §. j. sed & si de excõmunicatiõe in curia excipiatur, vt agẽs ab agendo excludatur, nõ dabitur dilatio ad probandũ in ꝓuinciis, sed in curia intra 8. dies debet probari, vt ext. de of. del. prudẽtiã.
12 §. 6. & de excep. pia. lib. 6. Et potest esse ratio: †Nam cùm debeat ferri ĩ scriptis, & de hac scriptura sit ꝑti copia faciẽda, vt ext. de sen. exc. cùm medicinalis. §. 1. & de treu. & pa. c. j. & xj. q. 3. curę. satis ꝑt huiusmodi scripturam ad curiam secũ ferre. Sed certè & sine scriptis lata tenet, vt in præ. c. cùm medicinalis. §. superior. Vnde melior ratio est in omnibus dilatoriis, vt non debeat super ipsarum probatione extra curiã dilatio, seu remissio dari. nã per hoc nullũ fit præiudicium in principali. Secus autem, vbi excõmunicatio in modum peremptoriæ proponit̃: putà, si dicitur, Electio, vel prouisio, vel sententia, vel ꝓcessus, vel scriptura, vel cõtractus, vel aliud huiusmodi, non tenere: quia factum est de excõmunicato, vel ab eo. & sic de aliis perẽptoriis, cùm in hoc magnũ versetur præiudicium: quia hoc probato, apparet præmissa nõ tenere, hęc probant̃ C. de prec. Imper. off. quoties. extr. de priuile. cùm olim essemus. §. i. ibi. vt apud sedẽ apostolicam probarent, quæ vellet, &c. In peremptoriis ergo dabitur remissio, cùm in eisdem grãde verset̃ præiudicium, & sit difficile testes ad curiã, vel ad alium locũ remotũ ducere, vt extr. de fideiuf. cõstitutus. ver. præterea difficile foret, &c. quia nec tunc dantur tantùm octo dies ad probã-
13 dũ. †¶Nota[a], quòd si per iudicẽ vel testes, vel propter proponẽ-
a tis infirmitatem non potest probari exceptio excõmunicationis intra octo dies, vel propter fraudem aduersarii, vel propter aliam iustam causam, non curret hîc tempus, vel saltem iudex prorogare potest, ar. ff. de re iud. l. ij. in auth. de his, qui ingre. ad app. §. j. ij. &
14 3. Collat. viij. †¶Sed[b] nunquid currũt isti octo dies ipso iure, li-
b cet eos iudex excipienti non præfigat, adeò vt ipsis elapsis procedi possit in causa? Et videtur, quòd non: quia talis terminus est à iudice assignandus, extr. de off. dele. prudentiam. §. sexta. Dic contrà: quia terminus iste à iure statutus est. Vnde licet iudex eũ non assignet, tamẽ ex quo exceptionẽ admittit, debet statim excipiẽs suas probationes inducere: & hoc satis innuit præ. cõst. pia. §. pro
c inde[c]. †¶Sed quid si intra hoc tempus excipiens testes suos pro
15 ducit, qui iurant, & examinantur, eorum tñ dicta non publicant̃,
d nec super exceptione pronunciatur intra illud? dicunt quidam[d], quòd excipiens est ꝯdemnandus, quasi non probauerit, & iudex possit in principali procedere: quia præ. ꝯst. dicit, quòd intra octo dies probet apertissimis documẽtis: alioquin iudex in causa procedat, & reum in expensis cõdemnet: at hoc non probauit, quòd appareat: & sic verbum illud Apertissimis documentis, innuit; ꝙ intra illud tempus debent probationes publicari, & super exce-
16 ptione pronunciari. †non enim dicunt̃ apertissimæ, q̃ nondum apparẽt. Tu dic, ꝙ post hoc tempus reus petens publicationẽ & sententiam, audietur: nec condemnabitur in expẽsis. fecit enim, ꝙ in eo fuit: sed publicari, & pronunciari non in eo, sed in iudice erat. Publicatio enim est articulus per se, vt ext. de prob. quoniã. qui fieri debet partibus præsentibus, vt s. de teste, §. satis vtiliter.
17 in prin. †¶Nec publicatio, vel sententia probat, sed probatũ declarat. Item constit. pia. inducta est ꝯ malitiosè excipientes, vt patet ibi in prin. at hîc nulla malitia apparet. Præterea totum tẽpus istud cedit excipienti, adeò, quòd vltima die termini, vel hora, potest suas probationes inducere, vt ff. de adult. pater. §. sexaginta. & l. is cuius. §. ex senatusconsulto. ff. de verb. oblig. qui ante calẽdas. ff. de suc. edi. l. j. §. quod dicimus. & no. extr. de test. in causis. & secundũ Papam & do. meum, in præd. c. pia. Vnde quia beneficiũ iuris nõ est sibi subtrahendum, non habet necesse intra illud facere publicari, & pronunciari, xxviij. dist. de his. & vide s. de teste, §. qualiter. ver. is quoque. Sed cùm præ. const. pia. dicat Intra octo dierum spacium, quęritur an octauo die poterit probare? & dicũt
e Papa. & do. meus, quòd sic: & iam s. prox. dixi[e]. Sed nunquid eo ip-
18 so, quòd quis petit absolui, probatur excommunicatus? de hoc
f ĩ. de probat. §. videndum. ver. sed nunquid. † ¶ Deliberatoriæ[f] sunt

ADDITIONES.

☞ sonat in absurdũ, cũ verborũ varietas habeat varia designare, de deci. ad audientiam. de priui. si papa. lib. 6. C. de condi. si idem. Imputetur ergo illi, qui apertiùs loqui debuit, de reg. iur. ꝯ eum. li. 6. cum concor. Itẽ ex eadẽ causa terminus datus ad proponẽdas tales peremptorias, licet fortiores sint, nõ includet dilatorias, quia verba nõ sonant. & ꝑ hoc nõ fateor, quod s. dicebatur, ꝙ istũ admittere, esset eludere terminũ cùm termin[9] ñ fuerit ad id dat[9]. Et ꝑ hoc ẽt ad alia sit responsum. Nec fateor, quòd istud sit prorogare: imò est abreuiare, si sine litis contestatione negotium terminetur. Ad expeditionẽ enim litium hoc pertinet, vt in cle. de ver. sig. sæpe. & post prin. nec sequitur, si nõ debet priuilegiũ dilatari, ergo includetur ĩ verbis, q̃ id non sonant. Vt tamen condescẽdatur volẽtib. tenere primam, quæ non placet, præmitto, ꝙ ponderanda sunt verba exceptionũ, vt satis no. ĩ. de exc. §. viso. in prin. propter quod dico, ꝙ quãuis perẽptoria licet priuilegiata, post litem ꝯtestatam habere non possit vim dilatoriæ, ante litis tñ cõtestationẽ puto, quòd habere possit vim vtriusque: & quare secundum diuersas propositiones huius haberent locũ diuersæ formę pronunciationũ, de quibus ĩ. de excep. §. dicto. in fi. Et bene facit quod de appellatiõe & excõmunicatiõe subditur in duobus ver. hîc seq. Sic igitur proponẽs, verbis vtitur, quibus faciat illã ĩ esse ctu dilatoriam, dicens: dico actorem nõ audiẽdũ, vel ab agẽdo repellendum, vel me à litis instantia absoluẽdũ, vel rescriptũ ñ valere, quia perẽptoriã talem tacuit, vel verba similia, cum ipse proponat illam vt dilatoriam, possit locum habere primum dictum cum suis rationibus. Si verò licet ante, litis contestationem, proponat istam in vim peremptoriæ, ꝯcludendo actori perpetuũ silẽtiũ imponi, vel se ab eo, quod petit̃, absolui, vel diffinitiuè pronũciari ipsum ad id, quod actor petit, nõ teneri, vel his similia, tũc locus sit secundo dicto, vt terminus huic, quæ perẽptoria ẽ, & vt talis proponitur, licet priuilegiata sit, in tẽpore proponendi obstare ñ possit. Nec absurdũ esset numerare hũc casum inter multos, quibus diffinitiua super principali lite ñ ꝯtestata profertur: licet ꝯriũ colligatur ex verbis Ber. & auctoris s. positis, & ad quem s. remisi, & ex eo q̃d dicit ĩ. de sent. prolat. §. nunc videndũ. in fi. j. responso: quod tamẽ, vt ibi dicam, respõsionem recipit. Item negari non potest, quin sententia, quã formauit Ber. posita ad finẽ glossæ, ad quàm s. remisi, & de qua in præalleg. §. dicto. ante finẽ sit diffinitiua: quòd ergo debent cautius esse, &c. intelligã ad oẽ dubium opinionis euadendũ. Adde, ꝙ cum hac additione Io. Andreæ, transit Abbas in d. c. pastoralis. & multas exceptiones, q̃ impediunt liti ingressum, post Bar. enumerat Alex. in l. cùm quæreba tur. in apostilla, ff. iud. sol.

a Nota. ¶Secundum Inno. in dec. pia. vt ibi scripsi super verb. octo dierum.

b Sed. ¶ver. Aegid. ĩ. post prin.

c Proinde. ¶Hoc scias, quòd dies feriati in talibus dilationibus cõputantur, C. e. siue pars. & de feriis, l. j.

d Quidam. ¶Vt recitat Aegid. xxxij. rubr. in fi. cuius ad literam fuit iste ver. & tenet, quod sequitur.

e Dixi. ¶Quare repetisti.

f Deliberatoriæ. ¶Hæc xiiij. species auctoris fuit, vt ꝑdixi, Tan. & Host. 3. sed Cy. ij. qui de hac dicit, ꝙ quandoque datur in principio causæ, vt cùm editur actio, ff. de eden. l. j. in prin. & cũ fiunt interrogationes ante litem cõtestatam: de his ĩ. de interrogat. quæ fi. ante litis contestat. Quandoque dat̃ in medio, cũ de positione tunc facta dubitatur: & de hoc ĩ. ver. dubitatoria. dicit etiam, ꝙ si reus statim recepto libello respondere vult, deliberatoria ñ dabitur. cũ enim in sui fauorem detur, illi renunciare potest, C. de pactis, si

sunt,quæ dant ad deliberandum reis,vtrùm velint cedere, vel ɔ tendere:& sunt xxv.dierum , iij.q.iij.offeratur. interest enim nostra,ne homines præcipitentur,quandiu iustè deliberant,ff.de iurisd.om.iud.& quia.Aliquando verò plurium,secundum locorũ distantiã,extr.de procur.dilectus.Aliquando etiam denegantur: putà , si potuit instrui ex tenore rescripti apostolici in citatione ĩserti,extr.c.præterea.vel aliquo alio modo,ff.quod vi, aut clàm, semper.§.fi.ff.de cõtrahen.emp.hæc venditio.ff.de re iu.debitor. &l.4.&,secundum Io.& Gof.hæc non habent locum in crimina

a libus [a]. Dominus meus ɔ:quod dic,secundum eum,vt no.in Sũ

b ma eo.ti.§.j.[b]†¶Et possunt abbreuiari,vel prorogari[c],iudicis ar-

19 bitrio:[d]nos tamẽ quandoq; sic hunc termium damus: Assigna-

c mus tibi talem diem ad deliberandum:& si deliberaueris cõtẽde

d re,eadem die respondeas libello:vel causas, quare respõdere nõ teneraris,assignes.Hoc autem ideo facim⁹,vt reorum malitiis obuiemus,qui die ad deliberandum assignata venientes , dicunt se velle ɔtendere,petentes alium terminum ad proponendas exceptiones:ar.pro eis,l.distin.ponderet.respon.j.de pœn.dis.3. inter hæc hircum.§.j.Secundum hanc ergo assignationem,vel tunc respondebunt,vel suas exceptiones dilatorias proponent.Ar.tamẽ contrà:quia vna dilatione pendente,alia assignari non potest,vt duæ simul:imò iudicis officium conquiescit, extr.de app.significante.C.de dila.siue pars.Sed dico , quòd hîc non præfigitur ad duo,sed ad vnum tantùm.cùm enim datur terminus ad deliberãdum,hoc implicatur:vt si deliberauerit contendere , veniat respõsurus libello , vel dicat causam,cur respõdere nõ teneatur.ar. extr.de rescr.si quando.de test.cog.c.ij.est & alia deliberatoria, q̃ competit pro hęreditate adeunda,vel non:& hęc,si indulgetur à principe,est annalis:sed si à iudice,est ix.mensium,C.de iure deli.

20 sancimus. §. sed quia. †¶Sed pone duos libellos offers coram iudice:ĩ vno petis,quòd aliquod collegium cogatur seruare sententias in ipsum latas,quia te non recipiunt: item petis eos de ir regularitate puniri,quia excõmunicati se diuinis temerè ingesserũt.In alio verò libello petis eos cogi,vt te recipiant: iudex præfigit:capio diem lunæ ad docendum sententias fore iniustas,diem Iouis verò ad deliberandum super secunda parte libelli, diẽ autẽ sabbathi ad proponendum exceptiones contra secũdum libellũ: nunquid valẽt tres termini?Respondeo,non videtur:vt in præ.l.

e siue pars.&in præ.dec.significante[e].Contrarium tamen obtinuit quia diuersæ erant causæ , & ideo diuersi termini eodem tẽpore

21 dari potuerunt,ff.de mino.etiam.†¶Sed pone, quòd causa intra

f xv.dies[f]decidenda mandatur , nunquid tunc induciæ xx. dierum

g concedentur?Respon.Papa no.extr.de off.del.de causis.[g] quòd ĩ

22 præsenti casu dilationes non auferuntur,sed arctantur.†¶Pręparatoriæ sunt quæ dantur post litem contestatam& etiam ante,v. q.2.si primates.volenti per testes,vel instrumenta probare,ad q̃rendos testes,vel instrumenta præparanda , vel aduocatos inueniendos,vel consilia amicorum petenda,vt s̃.de præparat.iud.& sunt in causa criminali ad minus sex mensium:ad plus verò, vni⁹

h anni.sic potest intelligi 3.q.3.de induciis[h].In ciuili verò sunt triũ mensium,si probationes ex eadem prouincia postulẽtur : si verò

i ex conuicinis prouinciis,vel insulis, modico , aut nullo freto[i] distantibus,vt ff.de verb.obl.l.continentes.§.continentes. erunt sex mẽsium:si ex transmarinis,nouem,vt 3.q.3.§.spatium.C.eod.l.j.& l. fi.& hæ dantur tam actori,quàm reo,tam accusatori, quàm accu-

k sato,secundum Accur.[k]& Gofr.xv.q.2.si autem.†¶Circa indu-

23 cias pro quærendis aduocatis nota,quòd si reus aduocatum con duxit,& quandoq; cum eo in iudicio comparuit, & postea eum habere non potest,imputet sibi,qui talem cõduxit.Si verò nondũ cõduxit,danda est dilatio ad quærendum aduocatum:non tñ sæpe,si id malitiosè petat.sic itelligo ex.vt lite ñ ɔte. c.j.&d do.&

l ɔt.put.C.de postu.velamẽto[l]. ¶Dubitatoria ẽ,si fortè facta positione,

ADDITIONES.

Ar ctis,si quis in conscribendo.de regul.ad apostolicã. Dicit etiã,ꝙ ista deliberatoria sæpius dari poterit cũ causę cognitione,de qua ff.de iure delib.l.3.An autẽ detur ad quærendum aduocatum, & ɔsilia amicorum?au ctor ponit sub specie,quæ sequitur , quæ sub ista ponebat Cyn. Adde,quòd nec datur deliberatoria, si in citatorio est insertus libellus,secundum communiter Legistas in authẽ.offeratur.C.de lit.contest.& Cano.in c.ij.ext.de dilat.& dilationes deliberatoriæ ideo sunt de substantia iudicij,ꝙ earũ omissio est potens ad reddendum iudicium nullum,cùm petuntur,vt voluit gl.xvij.q.4.vxor felicis.gl.in cle.sæpe.in verbo,necessario. de verb.sig.

a Criminalibus.¶Ratio istorum,quia accusatus debet esse certus, an sit reus,vel non.facit extr.de rescript.ab excommunicato.Sed vt dixit Host.saltem circa personam accusatoris,an repelli possit deliberare habet:ibi vide.Adde,quòdAb.in d.c.ij.de dilat.dicit,ꝙ in criminalibus,si in citatorio ẽ insertus libellus,& reus habuit tãtum tempus,ꝙ deliberare potuit,tam super principali, quàm super substãtia libelli,quòd nõ sunt dandæ deliberatoriæ, saltẽ magnificæ:aliàs secus.&hoc dicit esse de mente Host.ibi , de quo & per Bal.& Sal.in d. auth.offeratur.&Bal.in l.j.C.qui acc.non pos. do.Ant.in c.j.de litis contest.

b §.i.¶Io.illud no.3.q.ij.in summa.Gof.in sum.huius tit.§.sunt & induciæ.Sed ipse Io.no.contrarium.ij.q.8.per scripta. conc. hoc vt scripsi.e.ti.præterea.super 2.gl.in prin.

c Prorogari.¶Contrà C.eo.ti.l.fi.Solue,vt ibi no.s.sine causa prorogationem fieri nõ posse:cum causa potest:& id tenet etiã Pla. & Simo.allegat l.nonnunquam.de iud.ff.de re iud.l.ij.

d Arbitrio.¶Super quo vide s̃.de cita.§.nũc de temporum.in fi.& quod ibi dixi:& idem Aegid.vbi s̃.nec est ipse Aegi. cõtrarius au ctori in eo,quòd dicit istas nõ esse in vsu,intellige sub hoc noĩe, nam,vt dicit,reo veniente offertur libell⁹,& danĩ induciæ ad respondendum,tunc deliberat.

e Significante.¶Vide,quod ibi no.in 3.gl.& quod super ea scripsi. Adde,vt per Bar.in l.ij.ff.de re iud.&Pręposi.sancti Ambrosij in d. c.significante.

f Dies.¶Si statutum,vel commissio diceret à tempore litis contestatæ,tunc de momento in momentum à tempore contestatę litis curret illa dilatio. Si verò diceret à die contestatio.li.tunc dic contestationis, excluso ꝓ monosyllabam:de quo remi.dedi.s̃.de cita.§.viso.ante fi.totũ tẽpus dilationis habebit.ad vtranq; partẽ sufficiant no.j̃.de app.§.restat.ver.sed nunquid dies.Et sic intellexisse puto dominũ meũ ĩ legi.in quæstione, q̃ incipit:pone,verba.qui vltra allegata in præ. ver.induxit.ff.quando dies vsusf.vel leg.ced.l.vni.Adde,vt perdo.An.de sancto Geor.in c.significante.ext.de app.Ang.cons.ccc.in c.Paulus Condoni.

g Causis.¶Vide,quod ibi no.etiã Ber.in j.gl.& quod super ea dixi. & de app.super eo.ij.& vide j̃.de sen.prol.§.nunc videndum.ver. illud aũt scias,quòd Lambertus de Ramponibus disputauit hãc quæstionem:& incipit,statutum est.Ad partem,ꝙ dilatio iuris sit danda,inducit multa iura.¶Primò l.petendæ in fi. C. de temp.in integ.rest.vbi reo datur dilatio,etiam metas excedens.¶Secũdò mistim inducit l.vlt.eo.ti.cõiunctam cum l.intra vtile.in prin.ff. de mino.¶Tertiò inducit l.si quis filius.C.de inoff.test. iunctam cum l.contra maiores.e.ti.¶Quartò l.quinquennium.ff.de adu. ¶Quintò l.oratione.ff.de feriis.¶Sextò C.de iud.ꝓperandum. §. sin aũt in medio.¶Septimò,vt omnes tam ciui.quàm milita.l.vni.in fi.¶Octauò,de inuentario, C.de iure del.l.fi.§.fin aũt locis. ¶Nonò,quod no.ff.de fer.l.1.s.differre causæ cognitionẽ cõtẽplatione testiũ.¶Decimò,in auth.de his,q ingred.§.si verò neuter.¶Vndecimò inducit,propter absentiam sæpe solennia relaxari,ff.de iu.l.si longiùs.& l.ij.§.pen.ex q.cau.in pos.ea.in hoc autem.& illud generale, probationum facultatẽ nõ angustandam, C.de hære.l.quoniam in fi.& l.j.C.hoc eo.ti.¶Ad cõtrarium inducit primò eandẽ l.petendæ.in prin.¶Secundò,quia cõis est ꝓhibitio litigatorũ & iudicum,ne excedãt,&c.C.de iud.properãdũ.circa prin.& quod in d.l.no.de soluto per sententiã latã post metam,quod repetitur,& ꝙ talia ẽt de consensu partium non ꝓrogantur,C.de legi.non dubium.& de iur.cal.l.ij.§.sed quia.Item quod habetur in authentic.de testib.§.1.& §. quia verò. Item C. vt intra cert.tem.l.j.&ij.& videtur expressum eod.titul.l.vlti.ibi, nec vlla occasione,&c.Itẽ si dilationes iuris dari deberẽt,derisoria essent talia statuta,vel tales cõmissiones.Soluebat,dilationes abbreuiandas.allegat Azo.in Sum.huius ti.in prin.Subdit tñ,ꝙ si æstimauerit iudex dilationẽ dandam,quæ excedat metas,ex iusta cã,id poterit per priùs allegata.& no.quia non loquitur disputãs d̃ termino dato ab homine,sed à statuto.hoc dico ꝑp id, q̃d post Host.dixi in præ.dec.de causis.super j.gl.de termino dato ab homine:circa quem etiam vide de termino per partes apposito ĩ cõpromisso,vel dato à delegante:q̃d no.Cy.in præ.l.petendæ.in vl. q.Adde,quæ scripsit Pau.de Cast.in l.j.ff.de re iud.&.d. Anto. de sancto Georg.in c.cùm sit Romana.ext.de ap. Ale.in l.properandum.in prin.C.de iud.Ab.in c.de causis.s̃.allegato.

h Induciis.¶Vbi de his,& C.e.ti.l.j.& ext.e.ti.c.2.vbi vide.

i Freto.¶Fortè maris spatio.Vnde versus:

Cùm fremit,esse fretum:mare dicas,cùm sit amarum.

k Secundum Accur.¶in præ.l.fi.& Gof.in Sum.e.tit.ver.spatium.

l Velamento.¶in præ.c.j.no.de hoc in 3.gl.quæ incipit,si aliquis. & quod ibi no.refert Cy.in l.ista,velamento.tenuisse Odof.Gul. de Suz.in l.j.C.e.ti.licet,quòd si aduocatus infirmatus est , vel in legationem suæ ciuitatis missus,si creditur infirmitas vel legatio parum duratura,expectetur:aliàs quæratur alius aduocatus,l.pe. §.fi.ff.de va.mu.facit ff.de iud.si lõgiùs.C.in qui.ca.tu.ha.tu.des.l. j.& Insti.de excus.tut.§.item si reipublicæ.Super infirmitate aũt credetur medicis,C.eo.lib.xij.de re mil.semel. & patet ext.de homi.significasti.ij.

a stione,quis[a] dicit se dubitare,& petit dilationem:& hoc commit
titur iudicis arbitrio,cùm non sit lex diffinitiua.ff.de inter.act.qui
interrogatur.& l.seq.ext.de off.del.c.de causis.j.de depos.§.vj.versi.
b item no.[b] ¶Probatoria est,quæ datur volẽti probare de iure suo
c & est ix.mensium,C.de dila.l.fi.3.q.3.§.spatium[c]. ¶Diffinitoria,
est in criminali biennium,C.vt intra cert.tem.l.fin.in pecuniaria,
d trium annorum,C.de iud.properandum.extr.eo.c.pen.[d] †¶Exe
24 cutoriç sunt,quç dantur reis condemnatis in personali,ad satisfa
ciendum prius quàm sententia executioni mandetur:& sunt qua
tuor mensiũ,ext.de off.del.querenti.C.de vsur.l.3.ext.de re iu.ꝙ
ad consultationem.ff.de iud.l.si debitori.Sed hæ non habent lo-
cum in reali actione,in qua datur modicũ tẽpus iudicis arbitrio,
ei qui condemnatus est ad rei restitutionem, Institut.de offi.iud.
in prin.vel in causa criminali,in qua executio non differtur post
x.dies,nisi in casib.Inst.de off.iud.in prin.& ij.q.1.sicut.quod dic,
e vt in præ.dec.querenti.& xj.q.3.cùm apud[e]. ¶Appellatoriæ sũt
quæ dantur ad appellandum:& sunt x.dierum,ij.q.vj.anteriorũ.
ext.de elec.cùm dilecti.in fi.de testi.significauerunt.C.de ap.eos.
in fi.& in auth.ibi posita:& hæ non currunt ignoranti,vt j.de ap.
f §.restat.ver.sed nunquid[f]. †¶Prosecutoriæ sunt, quæ dantur ad
25 appellationem prosequendam:& sunt annus[g].vel ex iusta causa
g biennium,siue ante sententiam,siue post appelletur,ext.de app.
cùm sit Romana.ij.q.6.ei qui.nisi iudex ex causa tempus recisius
moderetur,vt in præ.dec.cùm sit Romana.¶Supplicatoria est x.
h dierum,C.de prec.Imper.offer.auth.quæ supplicatio[h] ¶Soluto
ria est,quam executoriam diximus.¶Restitutoria est,si quis con
demnatus est mihi rem restituere:quam ẽt executoriã diximus.
26 †¶Sunt & aliæ induciæ nõ iudiciales,videlicet Electoriæ:vt ex
tr.de conuer.coniu.ex publico.ff.de opt.leg.mancipiorum.extr.
i de elect.ne pro defectu.¶Aliæ confirmatoriæ[i]:quia electus à tẽ
pore cõsensus debet intra tres menses petere confirmationẽ, vt
in constit.Greg.X.de elect.quàm sit.lib.6.¶Aliæ,quç dantur ele
cto ad ꝯsentiendum,s.vnius mensis.vt in eo.c. ¶Aliæ quæ dant̃
ad petendum ꝯsecrationem, & pallium:quæ sunt trium mensiũ,
vt c.dist.quoniam.& lxxv.dist.quoniam.de quibus dicam in prę.
k constit.quàm sit[k]. ¶Aliæ experitoriæ:extr.de frig.& male.lauda
l bilem.¶Aliæ ordinatoriæ,ext.de elec.cùm in cunctis[l]. ¶Aliæ p̃-
paratoriæ:de quibus habetur extr.de app.præterea.¶Aliæ pœni
m tentiales[m]:quæ arbitrariæ sunt,xxvj.q.vij.tempora.ext.de poe.&
remis.c.ij.¶Alia constitutoria,s.si constituisti te soluturum x.vel
speciem præstaturum, non adiecto die:statuitur enim modicum
tempus non minus x.dierum,ff.de const.pec.promissor Stichi.§.
j.¶Alia emendatoria,s.damni infecti, secũdum ꝯsuetudinẽ loci
si non sit consuetudo cõmittitur iudicis arbitrio, ff.de dam.infe.
dãni infecti.& l.si finita.in prin. ¶Alia excusatoria,s.quòd is.qui
datus est tutor,se potest excusare intra quinquaginta dies,Inst.d̃
excus.tu.§.qui autem.¶Alia inuentoria,s.quæ datur ad inuenta-
rium faciendum:& est lx.dierũ,si res sunt præsentes:alioquin an
nus,C.de iur.deli.scim⁹.§.fin autem.j.& §.fin autem.2.¶Alia au-
xiliatoria, quæ datur ei,qui petitur in vasallum ad quærendũ ad-
uocatũ,ff.ex quib.cau.ma.ab host.b.§.sed quod simpliciter.¶Est
alia,quæ datur ex bono.& æquo:& hæc est in arbitrio iudicis,ff.d̃
27 verb.oblig.continuus.§.j.ff.de iur.del.l.j.& sic de aliis.†¶Et bre-
uiter no.quòd ius,siue iudex,dat dilationem,seu præfigit termi-
n nũ,quandoq; ad testes producendos,vt extr.de prob.licet[n]. ext.
de causa pos.& propri.c.ij.qui fi.sunt leg.lator.quandoq; ad dila-
torias ꝓponendas,vt extr.de exce.pastoralis.& C.eo.ti.l.pe.& fi.
quandoq; ad peremptorias proponendas,vt j.de excep.§.nunc
videndum.ver.cæterùm.quandoque ad solutionem faciendam,
vt C.de vsu.rei iu.l.2.& 3.quandoque ad se purgandum,vt extr.
de testib.tam literis.quandoq; ad accusandũ & agendum,ext.de
accus.licet.qui ma.ac.pos.cùm in tua.C.qui accus.non pos.si ea,
quæ.extr.de clan.despon.c.fi.C.de inge.ma.diffamari.quandoq;
ad intrãdum religionem,extr.de cõuer.coniu.ex publico.quan-
o doque ad optandum legatum[o],seu eligendũ[p],ff.de op.leg.man
p cipiorũ.extr.de elec.cùm in veteri.quandoque ad agendum, C.
de inge.ma.diffamari.quandoque ad prosequendam appellatio-
nem,vt s.quandoque ad consecrandum & purgãdum,ext.d̃ trãs
lat.episco.c.2.§.sed neque.ext.de test.tam literis.§.demũ.& seq.
q & in dec.Alex.IIII.de sacra vnct.[q] quandoque ad negotium de-
cidend

ADDITIONES.

a Quis.¶Actor,vel reus.hæc enim est vtrique communis contra
positiones alterius.

b No.¶Et ver.seq.& ver.sed nunqd.& vt pdixi,hic inseruit Cy.liti
gatoriam,quę est ad incipiendã litem per contestationem:ad qd̃
nõ tenetur reus,nisi prius satisdet actori,secundũ auth.quod fie-
ri.C.e.sed non insto,quia hoc hodie nõ seruatur,vt patet j.de sa-
tis.Itẽ hic sequitur de probatoria,in qua multùm instat Cy.qrens
de trib⁹.¶Primò,quæ requirant̃ ad hoc,vt det̃.¶Secũdò,quo te
pore moderetur.¶Tertiò,quoties ꝯcedatur. De primo videbit
iudex,qd ille vult ꝓbare:quod si est ĩpertinẽs,vel ĩpossibile,vt ca
lumniose dilatio iure petitur,cũ ꝓbatio sit perẽpta,illam denega
bit:aliàs concedet,eam moderando secũdum qualitatẽ ꝓbatiõis
& loci distantiam,de qua requiritur ꝓbatio.De s͠o dicit,modera-
tionẽ fieri s͠m distantiam loci,& cõditionem personarũ,& quali-
tatem cãe.arctare enim poterit illas tres species dilationũ,de qb.
in ipsa l.j.C.eo.ti.& iij.q.3.§.spatium.Vt enim ex litera patet, lex
illa non dicit simpliciter tantã dilationem dandam:sed dicit,non
amplius dandam.cui concor.l.vlt.eo.ti.hoc etiam scripsi in decr.
vltra tertiam.vbi statim remittam.Vnde lex 3.C.e.dicit,quando
que integram dilationem,quandoque eius partem tãtùm. Et ad
uerte,quia auctor breuiter hîc assistit ei, quod recitat ibi Cynus
post Petr. improbando Innocentium, quem dicit voluisse ha-
bentem testes in prouincia, & extra prouinciam, & vltramari-
nos,pro singulis habere sua tempora integra:quod est dicere,tres
menses pro primis,sex pro secundis,nouem pro tertiis:& sic 18.
menses:quod esset absurdissimum. Confundentur ergo dilatio-
nes,& tempus in tempore computabitur. Hoc ergo voluit auc-
tor,recipiendo id,quod plus potest extendi.Super hoc autem vi
de,quod clarè scripsi,ponens,quo casu vtrunq; dictũ procedere
p̃t,de testi.vltra tertiam.sub 6.q.In tertiò,quod Cynus prosequi
tur s.quoties detur dilatio probatoria,circa qd̃ ꝓsequitur mate-
riã l.vltimæ,ff.e.sufficiat remissio ad eũ,& ad no.s.de teste,§.qua-
liter.& dicetur j.de proba.§.ij.& scripsi ext.d̃ testi.ĩ causis.& vide
j.§.vidẽdũ.in prin.Subdit ẽt Cy.ꝓ quinta specie,dilationem alle
gatoriam:sic dictam,quia datur ad allegandum,quod fieri debet,
C.de iud.l.iudices.& hæc datur iudicis arbitrio,si partes sunt præ
sentes:si absentes,obtinet auth.iubemus.ibi posita.sic ponit ad li
terã.Mihi sufficit remittere ad ea,q̃ plenè scripsi j.de dispu.& alle
ga.in prin.Subdebat Cyn.de dilatiõe expectatoria:quia dat̃ ad ex
pectãdũ:quæ,s͠m eũ,datur q̃nque præsenti in certis casibus:Vn⁹,
in auth.de fideiuss.§.j. Scd͠s,C.vbi in rem act.l.ij.Tertius,C.vbi de
cri.agi opor.auth.qua in prouincia.quãdoque absenti actori, C.
quom.& quan.iu.auth.qui semel.& reo,e.ti.ad peremptorium.
& l.seq.C.de iud.properandum.§.sin autem reus. In iure nostro
habemus multas tales iudiciales,& extraiudiciales:vt lite non cõ
test.quoniam.§.si verò aliter.cum sua gl.de cle.non resi.ex tuæ.
de spon.in præsentia.de frigi.laudabilem.& vj.lib.de consue.c.fi.
de elect.c.j.& c.vbi periculum.ver.hoc sacro.& c.cupientes.§.ꝙ
si.& cle.de hæretic.c.j.post prin.Sequitur,secundum auctorem
& Cynum,de diffinitoria:quam tamen aliter ponit Cy.quàm au
ctor,s.pro termino,quem iudex partibus ad diffinitiuam audien
dam facta conclusione,&,vt dicit neutra parte veniente,illam ñ
proferret,ff.de re iud.de vnoquoque vtroque verò præsente ve
rè,vel altera verè altera interpretatiuè,illam ferret,vt ibi no. C.
quomodo & quand.iud.consentaneum.& necessaria est talis di-
latio.ẽt in his,qbus ꝓcedit̃ simpliciter & d̃ plano,vt in cle.de ver.
signifi.sæpe.ad fi.ver.sñiam.licet in illis nõ sit necesse exprimi pe
reptorium,vt ibi.Est &,s͠m Cy.octaua species,iudicatoria:hãc au
tor vocat executoriã,de qua statim sequit̃:& d̃ illa intellexit Cy.
in qua ñ insto,maximè pp remissiõem,quam dat hic finis.Addit
demum Cy.de appellatoria,& persecutoria,de qbus statim seq̃t̃

c Spatiũ.¶Putat Gui.de Suz.ꝙ licet d̃ dilatiõe ix mẽsiũ tã modicũ
sufficit,ꝙ habẽs dilationẽ,q ñ misit vltra mare,amodò mittere ñ
poterit,ñ tñ ꝓcedet iudex ante finẽ dilatiõis,nisi priùs ex iusta cã
dilationẽ abbreuiet.ꝓ materia remitto ad dec.ꝯmissa.j.tñso,d̃ re
le.li.6.Sed an illa sit iusta cã d̃curtãdi,ñ dicit.Ego ñ video,ꝙ d̃cur
tatiõi sit loc⁹ hoc casu:sed si iudex esse͂,ex hac iusta cã reuocarẽ,
ñ obstãte dec.ꝯmissa.q̃ loquit̃ ĩ mero termino iuris,& ei⁹ pœna.

d c.pen.¶Et dic,vt ibi.

e Apud.¶Secundũ Tanc.vbi s.Adde pro hac materia,d.Ab.Sic.&
alios,præsertim nouissimè scribẽtes,in d.dec.quod ad ꝯsultatio-
nem.ext.de re iud.& aliqd p eũdẽ Sic.in c.bona fides.ext.de d̃po.

f Nunquid.¶Et de ap.concertationi.lib.6.

g Annus.¶Computandus,vt in cle.de app.sicut.

h Supplicatio.¶De hoc j.de supplicatione.

i Confirmatoriæ.¶Hanc præcedere debuisset j.prox.

k Quàm sit.¶De his pleniùs no.de elect.si electio.lib.vj.in gl.pe.

l In cunctis.¶Et c.licet canon.lib.6.& cle.de æta.& qual.vt ij,qui.
& de of.vic.c.vno,& de sta.mo.ne in agro.§.cæterum.

m Pœnitentiales.¶Has Host.vbi s.vocat saluatorias.Adde,quòd di
lationes pœnitentiales sint arbitrariæ,tex.in c.Deus,qui.de poe.
& remis.Item sacerdos plurimum potest prodesse ipsi pœnitenti
circa huiusmodi imponẽdas:per tex.diui August.in c.quem poe
nitet.de poen.dist.j.Ab.Sicul.in d c.Deus,qui.extr.de poe.& remi.

n Licet.¶Vbi de hoc in j.glo.& super ea.

o Legatum.¶Vel præbendam vacantem,de consue.c.fi.lib.6.

p Eligendum.¶Seu præeligendum,de post.c.vno,lib.6.& de præ.
si pluribus.eo.lib.

q De sacra vnct.¶quàm non habemus,in vj.

cidendum,extr.de off.dele.de causis.quandoque ad excessus puniendum,extr.de off.ord.irrefragabili.§.excessus. & §. cæterùm. quandoque ad restitutionem petendũ,extr.de resti.spo.freques. lib.6.quandoque ad excommunicationis exceptionem proban
a dum,extr.de excep.pia.lib.6.[a]quandoque ad litem contestandũ,
b ff.de pet.hære.si quis libertatem.§.j.in fi.&C.de remis.pig.si eo[b].

ADDITIONES.

a Lib.6.¶Quandoque ad probandam ipsius culpam manifestam, de sent.exc.solet.libr.6.

b Si eo.¶Horum aliqua notauit Vinc.de except.pastoralis.licet.s. allegata sint,& addiderim aliqua iura noua,prosequar tamẽ,quo ad illam materiam inchoatã, & quia iste ver. vltimus in prin.permiscet dilationes iuris & iudicis,has concepi diuidere,de secũdis primò tractando:& p̃misso,ꝙ papa quandoque dat dilatiões finitiuas gratiarum suarum, de resc.si gratiosè.& c.si propter.lib.6. fac.e.ti.c.fi.subdo,ꝙ dilationes,quæ iure nouo iubentur,vel permittuntur dari per iudices,habentur lib.6.de electi.quamuis.ĩ fi. e.ti.cũ ex eo.& c.vlt.de of.ord.de arb.c.fi.de rest.spo.frequens.§. solet.de testi.præsentium.§.testes.& §.si verò.de appe.c.cordi.& post hoc eod.tit.legitima.de vit.& hon.cler.c.j.versi.si autem.de præbend.si tibi absenti.de conces.præb.si capitulo.de reb.eccles. non alien.hoc consultissimo.in fi.de priuil.cùm personæ.de sen. excom.c.constitutionem. ad idem cle.de stat.regu.attendentes. in fin.& de iure pat.c.j. Item per ipsa iura noua habemus dilationes sine ministerio iudicum.Et hę quandoque sunt vitatiuæ poenarum:quandoque ipsarum duratiuæ:quandoque determinatiuæ casuum.De primo,de elect.vbi periculum.§.in conclaui. & c. cupientes.§.cæterum.in prin.dec.quàm sit.& c.licet canon. allegatæ sunt s.de vit.& hon.cle.c.vno,in prin.de sepul.c.j.§.si verò. de iure pat.c.vno,de censi.exigi.ver.statuentes.de hæret.cùm cõtumacia.de vsuris,vsurarium.ver.sed huiusmodi.& ver.quã sit.d̃ iniur.& dam.da.& si pignorationes.in fi.de poenis,felicis.in fi.de sen.exc.c.j.ver.exemplum.& c.quicunque.ver.nisi.j.& 2. & in fi. ad idem cle.de æta.& qualit.vt ij,qui.de vi.& honest.cle.c.2.ver. sed & tales.de deci.c.j.ver.nisi post.de sta.regul.ne in agro. §. cæterùm.de vsuris,c.j.ver.eandem.Est & vna vitatiua sequestrationis per possessionem triennij,in cle.de seque.c.vno.¶De secundis dilationibus,s.duratiuis poenarũ,de ele.c.j.§.qui verò.& c.cupientes.§.cæterùm.post prin. vtrobique de suspensione beneficiorũ per triennium,cum aggrauatione.de supensione verò annali,à diuersis tamen actibus,loquuntur de elect.prouida. in fin. de temp.ord.eos.& c.fi.de off.dele.c.fi.ver. vt autem.de re iud.c.j. §.si quis de triennio.de reb.eccl.non alie.c.2.vers. & nihilominꝰ. de suspensione vnius mensis,de sent.ex.cùm medicinalis.versi.si quis autem.De anno, & de sex mensibus, in clem.de vita & honest.cle.c.ij.De anno& biennio,de sta.mo.ne in agro.§.si quis.Et in his plus non insto propter xxv.species suspensionum,quasno taui in cle.de poenis,cupientes.in magna gl.¶Venio ad tertium, s.de dilationibus iuris noui,quæ sunt principaliter ad determinationem casuum:& dictum,vel additum est s.de dec. vlt. de cons. de postu.c.vno,de ele.quàm sit.& c.licet canon.& aliis cle.piũctis.decr.frequens.ver.sed si.de resti.spo.de exce.pia.de sent.exc. solet.de præben.si pluribus.ad fi.vltra quæ habemus de elect.c.j. determinatum tempus,quo appellans in beneficialibus ad papã debet iter arripere,& se præsentare.hîc statĩ instabo. cui cõuenit suis casibus dec.cupientes.e.ti.& quo ad illa duo,conc.decr.quãuis.de off.ord.Decr.nemo.e.ti.de elect. determinat tempus.quo durat commenda parochialis ecclesiæ:dec.si electio.tempus eligẽdi,cũ prima electio nõ processit:dec.j.&ij.de resti.in integ.d̃. terminat tẽpus restitutionis in integrum dandum ecclesiæ:cui ꝯuenit cle.e.ti.dec.ij.de præscr.determinat duo tempora præscriptionum contra Romanã,vel alias ecclesias:dec.ab eo.de app.tp̃s petendorum apostolorum:cui conuenit cle.eo.ti.quamuis.dec. statutum,de præb. tempus ꝯferendorum beneficiorum in curia vacantium:decretalis vnica,de iure pat.tp̃s pręsentationum faciendarũ per patronos clericosvel laicos:dec.eos qui.de reg.determinationem facit circa annum probatiõis.Qñ etiam incipiat currere tp̃s datum in literis gratiæ ad acceptandum, determinat cle. de conc.præb.c.j.in fi.Propter id,quod s.dixi subver.venio ad terminum.dec.j.de ele lib.6.quero,si episcopus,à cuius prouisione appellatur ad papam,statuit appellanti certum terminum ad ꝓsequendum,vel ad aliquam prosecutionis speciem, an per id sit recessum à prouisione illius dec.Et dicẽdũ est,ꝙ non:quia iã ꝑ hoc sequeretur,constitiõem papalem per inferiorem particulariter tolli posse.quod est falsum,vt in cle. Romani.de ele. cũ ꝯcor.Itẽ est certum,quòd quando duo disparis potestatis concurrunt ad idẽ,minor cedit maiori,ext.de of.del.volentes.de ap.si duob. posito,ꝙ episcopo ius ignorare non liceat.ad idem ff.de duo.reis,l. si reus de fideius.l.generaliter.Concurrẽtibus igitur termino, vt qd̃ plus est,deuolutiõe iuris & iudicis,cũ potestas iudicis pẽdeat à iure:ergo patet terminũ & deuolutionẽ iuris potentiꝰ operari cũ sit primus agens,&iudex secundarius.Itẽ à ponderatione tp̃is est ẽt iuris terminus prius agẽs in momento enim appellationis factæ ligat terminus iuris:per quod patet,ꝙ terminushominis sequitur.Et sic ꝯcluditur,ꝙ ius est primũ agens,&priùs agens:ergo prouisio eius durat:& hominis ꝓuisio ñ deuoluit, quod iã inuenit deuolutũ:facit ff.de procur.licet.§.ea obligatio.& qd̃ ibi not. in gl.pe.p̃cipuè cũ terminus hominis sit proditus in defectũ,s.qñ ius nõ statuit terminũ.Imò potestas data iudicibus per iura vetera de tali termino statuẽdo in illo bñficiali casu,vr̃ esse sublata.patent exempla in dec.quàm sit.& decr.licet canon.& similib.superiùs allegatis.Itẽ ꝯstat,ꝙ licet per iura vetera possit iudex à quo, statuere temĩnũ appellãti ad iter arripiẽdũ,vel ad se præsentãdũ, de ap.personas.vbi de hoc,& c.seq.non tñ terminus ille arctabat appellatũ,nec deuoluebat negotiũ: quod facit terminꝰ dec.illiꝰ, q̃ arctat nõ solũ appellãtẽ & appellatũ,sed ẽt alios,quorũ ĩterest qd̃ ergo tali iudici olĩ nõ licuit,multò minus hodie.Vñ videmus ẽt ĩ nõ beneficialibus terminũ datũ à iudice à quo,nõ arctare appellatũ, nec deuoluere negotiũ,licet appellatꝰ se arctare,& illud deuoluere possit,si hoc petat, ꝑ dec.cordi.de ap.li.6. Cõcluditur ergo, cũ ep̃s nullã potestatẽ habeat deuoluẽdi per terminũ datũ ab eo inutiliter,de prouisione illius dec.nil immutatũ. Adde,quę no.per Bar.& nouissimos,in l.cùm stipulatus sim.ff.de ver. ob.vbi ponitur,an terminus datus ab homine,tollat legalem.

¶Dilationes concedere cuius sit.

2.§.Sequitur videre quis cõcedat eas.Et quidem ius,vt patet in præ. concor. veruntamen repræsentatorias,& reuocatorias,& exceptorias,& quasdam alias concedit iudex,vt in præ.conc.& breuiter omnes dilationes iudiciales,præterquam apppellatoriæ,arbitrariæ sunt:qd̃ dic,vt in Sum
a ma do.mei e.ti.§.quis ipsas.& no.extr.de app.cùm sit Romana[a].

ADDITIO.

a Romana.¶Vide,quod no.extr.de sen.exc.solet.in gl.dixit Ber.& quod ibi dixi & de reg.iur.indultum.libr.6.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio petenda est & danda iudice pro tribunali sedente, causa cognita, & vtraque parte præsente.*
2 *Processus nullus non potest ratihabitione confirmari.*
3 *Stipulatio iudicio sisti, an committatur, vbi iudex statuit terminum partibus, quem postea ad petitionem rei prorogauit actore ignorante: qui actor conuenit primo tetmino, reus autem non. sed secundo.*
4 *Termino peremptorio ad dandum omnes exceptiones peremptorias dato, an eo elapso possit eum iudex prorogare.*
5 *Termino dilationis elapso, an possit iudex altera parte inuita alium assignare.*
6 *Reo volente aliquam dilatoriam proponere, quid actori incumbat petere.*
7 *Auth. offeratur, an per decretum, pastoralis, tollatur.*
8 *Iudex semper potest ante litis contestationem recusari.*
9 *Volens exceptiones proponere die ad eas proponendum assignata, si terminus labatur, & iudicis præsentia non possit haberi, qualiter se debeat habere.*

¶ Dilationes quando sint concedendæ.

3.§.Nunc videamus quando concedantur.Et quidem cũ bona fide,& nõ ex malitia, causa s.prorogandi litem,petuntur.Materia enim dandarum dilationum amputanda est,C.de temp.app.l.ij.in prin.Præsumuntur aũt peti bona fide in casibus à iure cõcessis,& postquàm iuratũ est in causa: ꝙ si nõ est iuratum,& iudex dubitat an malitiosè seu calumniosè petuntur,exigere potest super hoc iuramentum.Prima tamẽ facie p̃sumit ꝯ petentẽ dilationes,& contra accipientẽ: & ꝯceduntur etiã ante litis ꝯtestationẽ & post, & ante sententiã, & post.quæ dic, secundum do.meum in Sum.eo.ti.§.& quãdo.Itẽ hoc scias, ꝙ dilatio petenda & danda est iudice pro tribunali sedente, & causa cognita,& vtraque parte præsente, C.de dila.à procedente. quæ
1 est 3.q.3.§.spatium.†¶Sed pone, ecce reo absente iudex actori præsenti,vel econtrà,præfigit terminũ ad producendũ instrumẽ
a ta,vel ad docendũ de suo interesse,vel similia[a]: præsens verò respõdet,domine id nõ potestis facere parte absente:dicit iudex,bene habebit absens hoc ratum:demum absens veniens ratificat talem terminum apud acta:quæritur,an valeat talis assignatio? Et videtur,

ADDITIO.

a Similia.¶Stando in his terminis simpliciter tenuit Gui.de Su.dilationẽ nõ tenere.hoc no.in l.à procedẽte.ꝑ ipsam l.& ꝑ l.fi.C.si per vim.& l.de vnoquoq;.inferiùs alleg.& C.si vt ab hære.se ab. auth.si omnes.& ff.de min.in causæ.§.causa.

videtur,ꝙ nõ,per præ.l.à ꝓcedente.cùm enim talis actus sit iudicialis,vt ibi,extr.de proba.quoniam contra.non potest fieri parte absente,extr.de cau.pos.& propri.c,j.C.si per vim,vel alio mo
a do pos.tur.fu.l.fi.extr.de ma.& obe.inter quatuor.†quia quæ cã cognitionem desiderant,per libellũ,id est, per sententiam partibus absentibus latã,nequeunt expediri,ff.de regu.iur. omnia. ad idem facit ff.de re iud.de vnoquoq;.ff.famil.ercis.in hoc iudicio ff.quæ sent.sine app.resc.l.j.§.item ex eo. Si ergo nullus est talis processus,non potest ratihabitione confirmari,xvj.q.3.§.potest. extr.de elec.auditis.In contrariũ probatur. nam hoc peremptoriũ habet vim interlocutoriæ, vt ff.de arbit.qualem.aliàs incipit, dicere.prope fi.& interlocutoria ferri potest parte absente,vt ff. eo.diem proferre.in prin.præ.autem.l.de vnoquoque.quæ est ꝯ loquitur in diffinitiua,cum multis concor.Item dicit lex,ꝙ iudex monita parte per se,ꝙ sententiæ adsit,potest sententiare,licet ab sit:nec dicit,quòd vtraque pars debet interesse huic monitioni, C.quom.& quand.iud.l.ij.Præterea hic de facto absentis non agitur,nec sibi terminus assignatur, nec sibi in aliquo præiudicatur: quibus casibus eius præsentia requiritur: & sic loquuntur prima iura:sed solùm præsenti terminus præfigitur.Siue ergo absens ratificet,siue non,valet quod agitur,si non contradicit.Ar.extr.de in integ.rest.ex literis.& c.sequ.prope fi.& de dila.c. 1. in fi.& de dolo & contu.c.fi.de off.del.consuluit.Item multum operatur, ꝙ iudex posuit spem in ratihabitiõe rei,vt ix.q.2.Lugd.& no.ea. q.c.j.Hoc vltimũ approbauerunt multi sapientes à me consulti. cùm enim in fauore eius inductũ sit,ne eo absente detur dilatio. vt in præ.l.à procedente.non debet hoc io eius læsionem retorqueri,C.de legi.quod fauore.quod fieret,si hæc assignatio facta fortè in eius fauorem,non valeret.Valet igitur & arctat,secundũ eos,talis termini assignatio,præsertim absentis ratihabitione secuta,dummodo huius ratihabitio ante ipsius termini lapsum fiat & ei,cui datur insinuetur,ff.rem ra.hab.bonorum.quidam tamẽ
3 contradixerunt.†¶Sed pone iudex statuit terminum aliquem partibus,quem posteà ad petitionem rei prorogauit:actor verò venit in priori termino:reus autem non venit in illo, sed in secũdo:quæritur,an sit commissa stipulatio iudicio sisti? Et videtur,ꝙ non,propter iudicis auctoritatem,arg.C.qui admit.ad bo.poss.l. bonorum quidem.in fi.C.de iur.delib.si infanti.§ fin. ff. ad Treb. seruo.§.cùm prætor.ff.de re iud.si conuenerit.ff.de arbit.diem.ꝓ pe fi.Arg.contrà in præ.l.à procedente.in prin. & extr. de rescri. cæterum.in fi.C.quom.& quan.iud. ea, quæ. Distingue aut reus suggesto mendacio obtinuit dilationem: & tunc committitur, C.si ex fal.alleg.l.j.& per totum. Aut ex vera & iusta causa: & tũc excusatur,ff.de excus.tut.qui testamento.ff.de aqua plu.arc.l.quamuis.extr.de rescrip.super literis.tamen si reus interim præscripsisset ius actoris,nihil debet sibi imputari,vt dicũt quidam.Iudex autem,vt dicunt,restituet damnum parti læsæ,vt C.de testibus.si
4 quando.in fi.†¶Et sunt hæc in arg.ad quæstionem, quæ sæpe ꝺ facto occurrit:si datus est terminus peremptorius, vel ad dandũ omnes exceptiones peremptorias,vel ad aliud,an eo elapso pos
a sit iudex eum prorogare [a]? Et videtur quòd sic, secundum præmissa,& ar.ff.de re iud.quòd iussit.extr.de ap.cùm cessante.de officie.dele.consuluit.Dic tamen contrà.nam terminus peremptorius vim habet interlocutoriæ,vt ff.de arb.qualem.in fin. nec eo elapso debet quis audiri,cùm perimat articulum,super quo assignatur.aliàs enim nullus esset litium finis,xxiiij.q.iij.de illicita.ext. de prob.licet & de in integ.rest.coram.C.de inge.& ma.diffamari.extr.qui matr.accus.pos.cùm in tua.Cùm ergo iam intersit partis,non potest sine causa prorogare,quàm debet in prorogando exprimere,vt s.de citat.§.viso.ver.primo:maximè vbi reus termini assignationi non contradixit.Præterea lapso termino,non est terminus.vnde quod non est,prorogari non potest:extr.de despon.impub.ad dissoluendum.cum suis concor. De nouo autem ex causa concedi posset.Sed ante quàm lapsus sit,bene posset ꝓrogare,iuxta præmissa:quia tunc non tantùm interest actoris,ar. extr.de officio deleg.de causis. ff.de iud.l.2. §. sed iudex. & iunge
5 hîc,quod est j.prox.§.vers.sed nunquid terminum.†¶Sed nunquid post lapsum terminum potest iudex altera parte inuita aliũ assignare?ar.quòd sic,ext.de app.cùm cessante.ff.de re iud. quod iussit.C.de dilat.siue.præsertim,vbi non est eius damnum,vt ff.de opt.leg.l.mancipiorum.Iudex tamen sine causa legitima hoc facere non debet,vt in præ.l.quòd iussit.& vide,quod no.ff.de testa tu.l.antepe.†¶In summa nota,quòd si actor videt reum velle aliquam proponere dilatoriam,petat à iudice sibi assignari terminum ad dilatorias proponendas:quia hoc introductum est in eius fauorem,& in odium fugitiui,qui hodie vnam, & pòst cras aliam proponere vellet:extr.de excep.pastoralis.& nunquã hũc terminum peteret,licet sit ar.contrà,quòd id fiet ad petitionem
6
b rei,extra de appellat.cùm causam [b]. Sed & si non petatur,iudex ex officio suo statuet eum,vt malitiis obuiet,vt j.de except. §.ij.

vers.cæterùm.quod verum est,si reus aliquam proponit,& non aliter:quia possibile est,ꝙ nullam velit ꝓponere,cùm fortè nul-
c la sibi competat [c].†¶Nũquid ergo per decre.pastoralis.tollitur
7 auth.offeratur.quæ dat.xx.dies ad proponendum declinatorias, vel an iudex habet necesse præfigere illos xx.dies? Respon. non tollitur,sed per decre.illam iudex potest restringere tempus xx. dierum, ext.de ap.cùm sit Romana.ff.de re iud.l.ij.extr.e.ti.quod ad consultationem.ff.de ver.ob.continuas. §.2.nec habet iudex necesse præfigere illos xx.dies, alioquin inutilis esset prouisio illius dec.Quod ergo dicitur in præ.auth.xx.dierum gaudeat indu
d cijs:supple,nisi iudex tempus breuius fuerit moderatus [d].†¶Sed
8 nunquid post prædictos xx.dies iudex poterit recusari? Respon.
e vtique semper ante litis cõtestationem,vt in præ.dec.inter mo.[e] nisi datus fuerit terminus ad dilatorias proponendas,post quem nõ audietur,nisi cum solennitate,quæ traditur in præ.dec. pastoralis.& in decr.Greg.X.de elec.vt circa.lib.6.& vide s.de recus.§. si aũt.vel nisi sit minor,vel ecclesia:& tũc bñ ꝑ beneficiũ restitutiõis in integrũ:quod dic,vt j.de resti.in integ.§.qs aũt.vers.illud
9 quoque.& seq.†¶Quod si terminus labatur,nec possit præsentia iudicis haberi, volens exceptiones proponere die ad proponendum eas assignata,ante noctis tenebras protestetur coram discretis viris,& coram notario in hunc modum:

¶FORMA. Cùm in causa tali.quam talis aduersus me coram tali iudice mouet,& mouere intẽdit,idem iudex mihi die hodiernam statuerit ad exceptiones dilatorias & ad declinatorias proponendas,nec possim dicti iudicis habere præsentiam: nolens ꝑ ipsius absentiam mihi præiudicium generari,cùm paratus sim coram eo proponere exceptionem,si eum videre possem, coram vobis talibus exceptiones ipsas propono,quæ tales sunt:quia periculosum,&c.& te notarium rogo de hoc publicum ꝯficere instrumentum,ij.q.6.c.biduum.extr.de of.ord.pastoralis.ad fi.j. in trac.libel. de ap.§.j.ver.j.illud quoque. Sed si datus fuerit terminus ad dandum in scriptis,expedit quòd eas scriptas reddat tabellioni,qui scribit in causa,vt s.§.1.ver.sed pone.

ADDITIONES.

a Prorogare.¶j.reprehenditur hoc verbum.Adde,quòd Rom.ꝯsil. ccccxiiij.tenet contra hanc determinationem Specu. contra quam dicit esse casum no.per Bald.in l.Titio centum.ff. de cond. & demon.Et in quantum Specu. dicit, quòd ante quàm elapsus esset terminus,bene posset prorogare:adde,quòd idem velle videntur Ang.& Paul.de Castr.in l.fi.ff.de fer.sed Ful.& Alex.ibi tenent ꝯrium:quia si in abbreuiando requiritur causæ cognitio,vt l.ij.ff.de re iud.quantò magis in prorogando? Adde tu, an & qñ pẽdẽte vna dilatione,possit dari altera,vel possint dilationes accumulari? vide no.per Bal.in l.quandiu.in ver.in ea.gl.ibi,&c.ff.ꝺ acqui.hæred.

b Causam.¶Ibi factum narratur,nec ibi ille articulus examinat: & vide,qđ dixi in c.pastoralis.in gl.pone,ꝙ. & s.§.j.vers.& not.& j. de excep.§.ij.post prin.

c Competat.¶Dicebat G.Na.e.ti.c.2.quòd iudex inserto libello actoris in citatorio,dabit ei dilationem cõpetentẽ mandãdo peremptoriè, ꝙ veniat tali die oppositurus exceptiões dilatorias & recusatorias,vel respõsurus libello,dicẽs ꝙ sic fuit factum, ĩ dec. vltima,de iud.in parte decisa. & verum dicit. tñ,vt ibi pater, syndicus reorum protestatus fuit se velle exceptiones opponere:& sic facit pro Gul.auctore,& forsan.sic etiã fuerat s.§.j.ver.sed qd ecce.Dicit etiam ibi G.Na.ꝙ non cogitur iudex recipere exceptiones,nisi priùs reus recipiat libellũ,per auth.offeratur.alleg.ẽt, de libel.obla.c.j.& si recipere nollet,procedet contra eum,vt cõtra contumacem,nisi asserat se paratum respondere sine libello: & tunc iudex libellum & responsionem talem faciet scribi in actis,de prob.quoniam.Et puto eum intellexisse, quòd deficiente reo in exceptionibus,respondere cogetur,vt obtulit:& vide j. ꝺ excep.§.ij.ad fi.ver.illud quoque.

d Moderatus.¶Vide s.de citat.§.nunc de temporum.in fi.& quod ibi dixi.

e Inter mo.¶Ibi plenissimè scripsi super gl.quicũq;. Adde ad vers. seq.quia terminus legalis non currit impedito propter factum iudicis,vel aduersarij,l.si cum ipse.& ibi Bal.ff.de excus.tut.c.si autem.extr.de rescr.cum si.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio quotiescunque opus est,& bona fide petitur,dari debet.*
2 *Assignatio termini in dilationibus qua forma tradenda sit.*
3 *Termini omnes dati in causa post litẽ contestatam,intelligendi sunt perẽptorij.*
4 *Cùm præfigitur terminus ad respondendum libello,an reus tunc veniens poterit obiicere contra formam libelli,& contra personam iudicis,vel actoris.*

5 Proe

5 *Procuratori quando assignatur terminus ad aliquid faciendum, debet semper dici, Et ad omnia quæ facienda occurrent.*
6 *Dilationes cùm dantur tam actori, quàm reo, quæ sint priùs adimplenda.*
7 *Testes non possunt produci, cùm datur dilatio ad producenda instrumenta.*
8 *Probationes sine dilationis assignatione productæ, an valeant.*
9 *Termino dato ad probandum elapso, an possint fieri positiones.*
10 *Exceptio peremptoria proposita post datum peremptorium ad producendum instrumenta, an per instrumenta possit probari.*
11 *Iudex potest arbitrio suo dilationes arctare, & ex causa prorogare.*
12 *Vbi attestationes, vel alia instumenta parata eduntur, danda est dilatio ad describendum.*
13 *Terminus dilationis statutus, an possit à iudice decurtari.*
14 *Dilatio impetrata à reo pro requirendis probationibus, quomodo prosit actori. Aequalitas semper est in iudicijs seruanda.*
15 *Testes possunt generaliter circa quemlibet articulum produci.*
16 *In fauorem alicuius introductum, non debet in eius læsionem retorqueri.*
17 *Procurator dimissus ab aliquo, quam dilationem habere possit consulendi dominum.*
18 *Iudice alicui simpliciter terminum assignante ad aliquid certa die faciendum, cedit tota dies.*
19 *Dilatio semel tantùm regulariter indulgetur: ex causa tamen pluries.*
20 *Dilatio non datur sine causæ cognitione.*
21 *Dilatio an sit danda à procedente iudice.*

¶ Quibus, quoties & quando dilationes dentur.

4. §. Videndum restat, quibus, & quoties, & qualiter dilationes dentur. Et quidem dantur actori & reo, & accusatori & accusato. Quot autem dantur actori, & quot reo in criminali causa, vel ciuili, vel ad testes producendos, & cui denegetur, & quando, plenè dic secundum domi-
1 num meum in Sum. eo. ti. §. & quib. † ¶ Et no. quòd quotiescunque opus est, & bona fide dilatio petitur, danda est, nisi tempus triennii, quo causa perit, instet, C. de iud. properandũ. §. & si quidem pars. vel tempus, intra quod causa expediri iubetur in rescripto, extra. de offi. dele. de causis. & c. pastoralis. §. fin. Regulariter tamẽ vna dilatio datur: quod dic, vt in præ. §. & quib. etiam cùm actori obiicitur excommunicatio, eo. ti. prudentiam. §. vj. intra quam nisi reus probauerit, actor admittetur: imò videtur, quòd duæ den-
a tur in excommunicatione, vt ext. de excep. pia. §. prouisio. [a] prosequere, secundum do. meum in Sum. eo. ti. §. & quoties.
2 † ¶ Termini autem assignatio hoc modo scribitur. FORMA. Statuit iudex terminum, vel statutus fuit tali terminus ad proponendum, vel ad dandum in scriptis omnes exceptiones declinatorias & dilatorias, vel ad respondendum libello per talem porrecto, cuius tenor talis est. Cautela est tenorẽ inseri, ne re⁹ volens habere dilationem ad deliberandum, dicat se libellum non vidisse, vel habuisse. Vel statuit vtrique parti terminum octo dierum ad suas probationes inducendas, siue ad docendum de iure vel interesse suo vel ad iurandum de calumnia, seu de veritate dicenda, vel ad faciendum testes iuratos deponere, vel ad sententiam audiendũ, & huiusmodi: & si terminus peremptorius statut⁹ fuerit ad aliq̃d præmissorum, tunc dicatur, statutus fuit terminus peremptorius
3 octo dierum, &c. ¶ Quidam tamen dicunt, † q̃ omnes termini da-
b ti in causa post litem contestatam [b], intelliguntur peremptorii, licet hoc nõ exprimatur in eis, vt s. de citat. §. viso. ver. dicũt. quod iure cautum expressè nõ memini reperisse: nisi cùm ter super eodem articulo terminus assignatur, C. quom. & quando iud. l. tres
c denunciationes [c]. veruntamen licet nihil tunc de peremptoriis dicatur, certum est, quòd nisi quis termino satisfaciet, procedet contra absentem, ac si fuerit peremptoriè assignatus. Si verò tũc post terminũ termino satisfacere velit puta articulos, vel instrumenta offerre vel aliud huiusmodi, ad quod terminus assignatus fuerat, facere admittetur, cùm sibi peremptorium non obstet: &
d vide in præ. §. viso. ver. aliàs autem [d]. † ¶ Et attende, quòd cùm p̃
4 figitur terminus ad respondendum libello, reus tunc veniens poterit obiicere contra formam libelli, & contra personã iudicis, vl̃ actoris: arg. in præ. auth. offeratur. quod est verũ, nisi priùs ad hoc spãlem terminum habuerit. Qualiter autem assignetur dilatio ad
5 probandum, vide j. de prob. in prin. † ¶ Hoc quoque diligenter notandum est, quòd quando procuratori assignatur terminus ad aliquid faciendum, debet semper dici, & ad omnia, quæ facienda occurrent. quod dic, vt s. de procur. §. ratione autem. ver. illud er-
6 go. † ¶ Et no. q̃ cùm dantur communiter dilationes tam actori, quam reo, putà ad ponendum, vel ad iurandum, vel ad testes producendũ, & huiusmodi: priùs debeat hoc actor adimplere, & priùs debet sibi terminus assignari, ar. C. de iuramen. cal. l. ij. in princ. & iiij. q. iiij. c. j. ff. de iud. qui prior. Vnde seruatur in curia, q̃ priùs datur terminus actori ad ponendum, vel ad dandum articulos: secundò sibi pro secundo, & reo pro primo: rursus datur secundus soli reo: tertiò datur vtrisque communiter pereptorius: & sic vicissim quodammodo ponent, vel articulos dabunt, extr. de causa possess. c. ij. de ord. cog. c. ij. Si enim vltimus terminus soli reo daretur, & aliquid nouum proponeret, actor cõtra illud se defendere non posset, nec aliquid dicere, peremptorio termino sibi obstante, xxiiij. q. iij. de illicita. extra de excep. pastoralis. de hoc no. j. de positi. §. iiij. vers. sed pone. & fin. de proba. §. primo, versic. sed vbi.
7 † ¶ Item nota, q̃ cùm datur dilatio ad producendum instrumenta, non possunt testes produci, licet instrumentorum nomine testes contineantur: vt extr. de test. cog. peruenit. j. & de fide instru. cùm Ioannes. & est ratio: quia instrumenta possunt etiam produci post apertas attestationes, cùm in eis subornatio nõ timeatur: vt ext. de fi. instr. cùm dilectus. qđ non procedit in testibus, vt ext. de testi. c. de testibus. Quid si data est dilatio partib⁹ ad probandũ & peremptoriè, licet de iure talis dilatio peremptoria intelligat̃,
c quamuis non fuerit dictum [e], ff. de fer. l. in pecuniariis. nunquid altera pars post hunc terminum poterit producere instrumenta, & per ea probare Ar. quòd sic, C. de iud. iudices. ff. de eden. l. j. §. edenda. vbi de hoc, & C. de iud. authen. iubemus. nam hoc licet etiam post apertas attestationes, vt C. sent. rescin. non pos. peremptori-
f as. extrà de fide instru. cum dilectus [f]. Quidam tamen contrà. nam talis dilatio compræhendit etiam probationem instrumentorũ, vt in præal. c. peruenit. & C. de dilatio. l. j. ff. de fide instru. l. j. de relig. & sump. fun. & si quis. §. plerique. aliàs edictum iudicis delusorium esset, quod esse non debet, vt ff. de iudic. si prætor. & facit in authen. vt cũ de appel. cog. §. sed hoc præsenti. infrà versi. ij. Et idẽ iuris est, si datus sit terminus ad probandum, & ostendendum, q̃cquid voluerit: arg. extrà de off. deleg. super quæstionum. §. quem verò. & extrà de ap. cùm speciali. Hæc enim duo verba pro eodẽ poni videntur in authen. vt ij, qui obli. se ha. perhi. §. vt autem. itẽ ff. de compen. l. si. ponitur monstrare, producere, seu allegare. Vtrùm valeant probationes sine dilationis assignatione productæ,
8 vide C. de iud. properandum. §. & si quidem. † ¶ Quid si datus est terminus ad producendum omnia instrumenta, quibus partes vti intendunt, nunquid post terminum audietur volens producere? videtur, quòd sic: quia non est cogendus quis edere instrumẽta, nisi quando vsurus est, vt in præ. §. edenda. Sed dic contrà, vt p̃batur & not. ff. de opt. leg. mancipiorum. & C. de inge. ma. diffama
g ti. & j. de edit. instru. §. nũc dicam⁹. ver. licet aũtg. [g] † ¶ Item qđ si da-
9 tus ẽ termin⁹ ad p̃bãdũ, nũqđ illo elapso poterũt fieri positiões? Credo quòd non per partem, per præ. iura. nam hoc est genus p̃bationis, & probationibus succedunt. Iudex tamen ex officio suo bene poterit interrogare, vt extra. de fid. instru. cùm Ioannes, pro pe fi. xxx. q. vlt. iudicantem. Quidam tamen contrà. C. de iudic. l. iudices. ff. de accu. si ea. & sic dicunt de consuetudine in aliquibus
h locis seruari [h]. de hoc j. depositi, §. iiij. versi. sed & si ante. † ¶ Quid
10 si post datum peremptorium ad producẽdum instrumenta, proponitur aliqua exceptio peremptoria, nunquid illa probari poterit per instrumenta? Dicunt quidam, quòd non: tu dic, q̃ talis terminus dãdus non est, nisi postquam p̃posita sunt, quæ probanda sũt: & quo ad illa, talis termin⁹ p̃iudicat: si aũt post terminũ aliqua đ nouo ad ei⁹ notitiã p̃uenerũt, & illa p̃ponit, vt j. đ exce. §. d. ver. sed pone. illa probari poterunt per instrumenta: arg. ext. de elect.
11 in cõst. Greg. X. vt circa. §. si. lib. vj. † ¶ Itẽ nota, q̃ iudex dilationes arctat

ADDITIONES.

a Prouisio. ¶ Ii. vj. hoc non dicitur ibi, q̃ super vna oppositione excõmunicationis probanda detur duplex dilatio, sed bene permittitur, q̃ fiat duplex propositio: tertia non, nisi ex causa euidenti & prompta. Adde tu ad materiam versic. seq. quid si iudex statuit terminum alicui, putà decem dierum, ad respondendum positionibus, si ille respondeat prima die, an propter hoc tota dilatio sit p̃sumpta? Dicas, quòd sic, ex mente Bal. in l. si quis hæres. ff. de acqr. hære.
b Litem contest. ¶ Supple, præter datum ad sententiã audiẽdã: de quo in cle. de verb. sig. sæpe. ad fi. ver. sentẽtiam. vbi vide in glo. ij.
c Denunciationes. ¶ Vide j. ver. quid si data.
d Autẽ. ¶ Vide, quod scripsi de off. dele. consuluit. in prin. & in fin.
e Dictum. Vt no. s. §. i. vers. & no. Adde Bar. in l. mancipiorum. ff. de opt. leg. & consilio incip. ex facto proponitur, quòd causa pecuniaria. Adde tu, quòd hæc dilatio probatoria, dicatur pereptoria: tenet Ab. Sic. in c. licet. in iiij. no. extra. de prob. per illum text. itẽ idem tenet in c. quoniam contra. in vj. col. eo. tit. idem tenet Lanfr. in rep. d. c. quoniam contra. in xiiij. col. ver. circa. ex mente Bar. & Ang. in l. fin. ff. de feri. idem tenet idem Bar. in l. j. C. de dilat.
f Cùm dilectus. ¶ Alb. Pap. cuius fuit iste ver. cum duob⁹ seq. quasi ad literam in l. diffamari. inferiùs allegata.
g Aũt. ¶ Ibi vide, & in cle. đ ver. sig. sępe. ver. eo saluo. in gl. vbi ergo
h Seruari. ¶ Hoc dicit Albe. Pap. super præ. l. diffamari.

arctat arbitrio suo,& prorogat ex causa, ff.de iudi.nonnunquam.
ff.de re iud.qui pro tribunali. extrà eo. quod ad consultationem.
& de appel.cùm sit.C.de dila.l.iij.Si tamẽ hoc iniustè fecit,& sine
12 causa,appellatur,extr.eo.c.j.ff.de re iudic.si se.§.iij.† ¶Vbi attesta
tiones,vel alia instrumẽta parata eduntur,dabitur ei dilatio ad des
cribendum,vt ff.de eden.l.j.§.edere. & etiam ad deliberandum su
per eis,inspecta qualitate scripturæ, C.de dila.l.j.in prin.ff.quem-
admo.testa.aper.l.ij.§.fi.ff.de iudic.l.nonnunquam.ff.de re iud.l.ij.
13 extrà de prob.licet.& c.quoniam.† ¶Sed nunquid terminum sta
tutum potest iudex decurtare? Non videtur:extrà de appel.l.signi-
a ficante[a].Vincen.contra,arg.ff.de arbit.qualem.§.si de pluribus.cũ
commoditate tamen partium, & ex causa euidenti: tamen præ.l.
qualem.loquitur,cùm prolongatio & decurtatio eodem tempo
14 re fiunt:& vide s.§.prox.versi.sed pone.& seq.† ¶In summa no-
ta,quòd si reus impetrat dilationem pro requirendis probationi-
bus,illa etiam actori prodest,vt C.de temp.in integ.restit. peten-
dæ.in fin.& sic habet actor per alium,quod fortè per se nõ posset
habere,vt C.de temp.appe.per hanc.& de appel.l.fin.Et est ratio,
vt in iudiciis seruetur æqualitas,vt extr.de excep.cùm inter.& iii.
q.ix.c.fin.& extrà de iudi.nouit.§.pen.C.de prox.sacror.scri.in sa-
cris.& de fruct.& lit.expen.l.final.Hinc est,quòd si datus sit termi-
nus partibus peremptorius ad probandum,vt extr.de prob.licet.
prope princi.& intra illum pars altera testes producit,altera verò
legitimè impedita non producit,propter quod pars impedita ob
tinet per beneficium restitutionis in integrum, putà quia est mi-
nor,vel ecclesia,aliam dilationem ad probandum,seu testes pro-
ducendum:certè pars altera, quæ iam produxerat testes, vtetur
hac eadem dilatione,vt iterum alios producat, non obstante pri-
mo termino peremptorio.& sic obtinuit,per præ.l.petendæ.Qđ
verum est,si testes producti nondum fuerant aperti:aliàs non,ꝓp
ter periculum subornationis.Hoc autẽ sic intelligo: nam si actor
ex facto rei huiusmodi beneficium acquirat,vt testes iterum pro
ducat,producet super eodem articulo tantùm, & non super aliis
ab illo:vt si reus velit probare illum fuisse maiorem tempore cõ
tractus,ideoque nõ esse restituendum,ille poterit probare se tũc
b fuisse minorem,vt ff.de minor.etiam.§.i.[b]Vbert.autem de Bo.in
telligit, quòd generaliter circa quemlibet articulum poterit te-
15 stes inducere:& sic,secundum eum,poterit reo prodesse.† Vt si
minor,qui est actor, postquam didicit testificata,petit in integrũ
restitui ad testes ꝓducendos,ꝙ & aduersarius tunc possit probare
circa eundem articulum.Videtur tamen obstare, ꝙ non fuit pro-
positum prætoris subuenire maioribus,vt C.si in com.eademque
16 caus.l.vnica.Prius dictum mihi placet.† ¶Quid si reus, petita &
obtenta dilatione ad probandum,videt quòd actor omnes dila-
tiones habuit, & nil probauit:& ideo timens, quòd actor probet
suam intentionem ex beneficio præ.l.petendæ. pœnitet, nolens
vti dilatione obtenta? Et videtur,quòd pœnitere possit.Cùm enim
hoc in fauorem eius sit introductum, non debet in eius læsionẽ
retorqueri,vt C.de leg.quod fauore. Item cuique, licitum est re-
nunciare iuri pro se inducto:extr.de reg.ad apostolicam.ff.de mi-
nor.si iudex.Nam & si libellum appellationis porrexit,pœnitere
potest,2.q.6.si quis libellos.C.de app.si quis.Item licitum est an-
te litis contestationem pœnitere,ff.de nox.electio.§.neque,ff.de
rei vend.is qui.& de inter.act.de ætate.§.fi.Ar.contrà:nam hoc in
præ.l.actori conceditur:vnde non est sibi ab homine auferendũ,
xxviij.dist.de his.ff.de donat.si patronus.& l.si arrogator.Item sæ
c pe consequitur quis ex alterius persona,quod ex sua non potest[c]
ff.quemad.ser.amit.si communem.ff.quæ res pig.ob.pos.Aristo.
C.de appel.l.fin.& de temp.app.per hanc.& C.si aduer. transact.
l.i.& ii.& videtur casus l.ff.de bo.poss.contra tab.si post mortem.
d §.fin.[d]& ad idem ff.de inof.test.posthumus.§.si quis ex his. ff. de
17 ædil.edic.cùm autem.in fi.† ¶Sed quæro, ecce aliquis dimisit ꝓ-
curatorem:nunquid procurator ille habebit dilationem,vt con-
sulat ipsum dominum? Videtur,quòd sic,vt C.vbi de cri.ag.opor.
authen.qua in prouincia prope prin. & extrà de procur. dilectus
e filius[e].Sed illud intelligitur, quando quis ante citationem se ab-
sentauit.vnde dic,quòd non habebit.nam cùm dominus priùs es-
set citatus,bene potuit deliberare dominos, secundum Vin. arg.
extra de off.deleg.consultationibus.extrà,de eo,qui mit.in poss.
causa rei ser.c.fin.Vel dic,quòd si dominus distat multùm,non ha
f bebit:secus,si prope sit.Argumen.contrà,C.vbi in rem ac.l. ii.[f] †
18 ¶Illud quoque non est ignorãdum,ꝙ si iudex mihi simpliciter
terminum assignat ad aliquid certa die faciendũ, tota dies mihi
cedit,Inst.de ver.oblig.§.in diem.ver.ac.nec eo.secus si dixit, vt il
lud certa diei hora fieret,putà mane,vel statim audientia facta,vel
19 in nonis,vel dum sedebit,& huiusmodi.† ¶In summa no. quòd
regulariter semel tantùm dilatio indulgetur: ex causa tamen dan
tur plures, sed prima cum leui causæ cognitione, scilicet eo ipso
quòd petitur:secunda cum graui,scilicet præstito sacramento,ꝙ
g fuit legitimè impeditus in prima, tertia & quarta[g] cum grauissi-
ma.nam tunc non sufficit sacramentũ:imò alia probatio requiri-
tur.Quinta verò non datur,vt legitur & not.ff.de fer.orationẽ.§.
20 fin.C.de dilatio.l.i.iii.q.iii.§.spatium.prope prin.† ¶Vltimò no-
ta,ꝙ secundum quosdam,nulla dilatio datur sine causæ cognitio
ne,vt C.eo.l.j.& l.à procedente.& in præ.§.spatium.Est.n. dilatio
num materia amputanda,vt C.de temp.& re.l.ii.in prin. extra. de
h dol.& contu.finem.& de excep.pia.respon.i.[h]Ego dico,quòd in
duciæ citatoriæ dantur sine causæ cognitione,qđ patet,quia dan
tur parte absente,vt extra.eo.præterea.ibi,ex rescripto sibi trans-
misso,&c.Idem etiam est đ deliberatoriis,secundũ Papam,vt ibi-
dem probatur quod non credo:cùm illæ in iudicio dentur, vt in
auth.offeratur.Præparatoriæ autem & instructoriæ causæ cogni-
tionem requirunt,iii.q.3.§.spatium.ver.ei autem.& seq.Item po
test iudex augere, & minuere dilationes sine causæ cognitione,
21 secundum Papam.† ¶Sed cùm à procedente iudice dilatio dan
da non sit,vt in præal.l.à procedente quid erit,si eundo per locũ
vbi ius redditur, dilatio ab eo detur? Et videtur, quòd non valet,
nec arctat,per præal.l.ad idem.in auth.de test.§.& quoniam.Qui-
dam tamen contrà,arg.ff.de interrog.act.voluit.in fin.& in his,q̃
ibi no.super rubrica:quia siue stando,siue sedẽdo,siue eundo de-
tur, dummodo in loco, vbi seruato more maiorum ius redditur,
bene valet:arg.ff.de iust.& iur.l.pe.non.n.est,vt dicunt,de spãlib
sed de solennitatib.iudiciorum,sedere.Sed contrà in præal.l. à ꝓ
cedente.ibi,à concedente iudice,&c.sed ideo dicit hoc quia,vt di
i cunt,iudices plerunque sedere consueuerunt[i].Item contra,ff. de
tutel.qui habet.§.penul. & ff.ad Treb. recusare. j. de sententia, §.
mista. versi. item est nulla ratione modi. Sed tu distingue, vtrùm
sit dilatio talis,in qua requirit causę cognitio,vel nõ,vt s.Quid si
iudex dedit dilationem, & ciuitas, vel dominus in dixit ferias re-
pentinas:& in eis dilatio incidit, an ad id tempus debet fieri resti-
k tutio? Dicit Gui.quòd nõ[k]: tum quia tales feriæ improbatæ sunt
vt C.de fer.à nullo.tũ quia is,cui datur dilatio,prospicere potest,
ne in eis incidat,vt ff.quib.ex cau.ma.sed & si.§.solennium.In cõ
l trarium tamẽ suadet æquitas[l].Hoc autem iudex obserua,vt adue
niente die termini assignati facias legi termini assignationem, vt
sciatur, super quo & ad quid fuerit procedendum.multos enim
m errores contingere ex hoc vidi[m].Item no.ꝙ si tibi concessa est di
latio ad aliquid agendum, & per partem alteram diuersas dilatio-
nes petentẽ impediaris facere intra illã,audieris post illã id facere
volens,vt C.de inoffic.test.contra maiores.in fi.& ff.de mino.in-
tra vtile.C.de rei ven.more.extrà de iudic.c.pe.extrà.de in inte.re
sti.ex literis.

ADDITIONES.

a Significante.¶Vide quod ibi not.in 3.gl.& quod super ea dixi.

b §.i.¶Per quam l.& per l.patri.eo.tit.§.j.& per l. quòd si minor. §. restitutio.dixit Azo in Summa de rest.in integ.ver.pe.quòd vbicũque restituitur minor,& eius aduersarius, etiam maior restituitur in eodem tantum capitulo,& non in alio. remittit autem ibi ad not.per eum in sum.de reputationibus:idem Mart. de Fano in suo trac.de quo dixi j.de resti.in integ.in prin.&hoc sub v.q.alle. xii.q.ii.Vulteranæ.de re.ecc.non alie.ad audientiam.de rest. in integ.c.j.liiij.dis.generalis.vide glo.in sum.de resti.in integ.§.&qualiter.in fi.

c Potest.¶De conces.præben.c.pe.&vlt.

d §.fi.¶Per quam l.hoc tenet Vber.& Gui.de Su.in præ.l.petendæ. & ff.de fer.l.vlt.vide j.de reconuen.in fi.

e Filius.¶Vide,quod ibi dixi super vlt.glos.

f L.ii.¶Vbi non loquitur de procuratore,sed de colono.

g Quarta.¶Non erant sic istæ duæ miscendæ.Adde,vt per Alex.in l.fi.ff.de fer.& Rof.cons.ccxxv.& seq.

h Respon.i.¶lib.vi.

i Consueuerunt.¶Hucusque fuit Gui.de Suz.in l.à procedẽte.vbi dicebat sic per quosdam sapientes iudicatum.

k Quòd non.¶Gui.de Su.ponit hoc dictum in l.à procedẽte.in fi.

l Aequitas.¶secundum Gui.vt s.alleg. ꝙ per iudicem stetit, inducit præ.l.sed & si.§.si feriæ.

m Hoc vidi.¶Concludit hîc,ꝙ debuit priùs scribi dilatio: sed Gui. de Suzar.extrà volumina sup.l.iureiur.C.de testa.quęrit,an credatur iudici super dilatione, q̃ dicit se dedisse, nec reperitur scripta & diffuse hanc prosequitur.tenet autem,ꝙ sibi in leui causa credetur,in ponderosa non.Tu tene,quod dicit dec. quoniam contra. de prob.& vide,quod ibi dixi in vlt.gl.

ADDITIONES NOVAE.

§ An dies feriata possit assignari ꝓ termino.In.i.c.exposuit,đ dil.

§ An citatus ad diem feriatã teneatur comparere ad diem sequẽtem non feriatam. Bal. in reperto. super Inno. in titulo de feriis. Quid eẽ si citet die feriata pro non feriata.Bald.vbi s.& Cyn.in l. in minorum.C.in quib.cau.in inte.resti.nõ ẽ nc,in q.v.& Bald. in l.i.ff.si quis cautio.

An hab

§ An habens dilationem octo dierum ad comparendum, possit ꝯparere prima die, vel debeat expectare vltimam diem: vide Bal. in l.j. si quis cautio. & nunquid si compareat, an ad aliquem actum faciendum teneatur facere citari aduersarium: Bal. vbi s. & Bar. in l. in illa. de verb. oblig. & l. qui ante kalen. eo. tit. Archi. in c.j. de ap. lib. vj. Compostell. in c. cum nobis. de elect. & ibi Inno. & Ber. fac. l. si ita relictum. §.j. de leg. ij. Bal. in l. eos. §. apostolos. de appel. & Auth. hodie ibi posita. Bal. in l. si quis heres. de acquiren. heredi.

§ Nouus iudex nouam dilationem debet dare, l. edictum. de iud. & no. s. in titu. de cita. & nouus litigator nouã dilationem. Ange. in l. cum ratione. de feriis.

§ Quanto breuius est tempus instãtiæ, tanto debent esse breuiores dilationes, Inno. & Hosti. in c. de causis. extra. de offi. deleg.

§ An propter contumaciam amicorum vel absentiam sit danda dilatio, not. in l.j. C. de dilatio. & l. sciendum. de vsuris.

§ In l.j. C. de dilationibus, Bald. quærit an Iudex partibus præsentibus, & non petentibus, possit dare dilationem ad probandum quicquid incumbit: & dicit quòd sic, per l. properandum. C. de iudi. quia potest abbreuiare lites, Bal. in l. fina. si quis cautio. Iac. Butriga. contra.

§ In Auth. si quando. C. de dila. not. quòd inpetranti rescriptum à principe non est danda dilatio ad ipsum producendũ: & ex hoc dicimus quòd actori facienti citari reum non est danda dilatio ad producendum mandatum: ideo debet in expen. condemnari. Bal. vbi s.

§ Nota quòd interdum statuitur terminus litis instantiæ, & non prorogatur ratione feriarum, dicta l. properan. interdum litis sustinen. & tunc non potest prorogari ratione solennitatis feriarum sed ratione alterius impedimenti sic, l. ij. de tempore ap. & l. petendæ, de tempo. in inte. resti. peten. interdum actionis substantiæ, & non prorogatur propter ferias repentinas, vbi petitur remissio, l. sed & si per prætorem. §. si feriæ. ex quib. cau. ma. interdum præfigitur terminus comparitioni: & tunc si est taxata certa dies, non prorogatur, l. ex quacunque die. Si quis in ius vo. non ie. in fin. si autem non est taxata certa dies tunc prorogatur, l. ij. §. si quis. ff. si quis cautio. interdum statuitur terminus probationi, & tunc si se adstrinxit, imputet sibi, quia diligens debuit esse. arg. dicti §. sed si ferię. & hoc in dilatione hominis: sed in dilationibus statuti vel ꝯstitutionis sunt tẽpora vtilia, vt l. siue pars. de dila. cum simil. Bald. in l. si quando. de testib. Quærit similiter Bal. pone ꝙ est data dilatio quindecim dierum pridie palmas oliuarum id est die sabbathi præcedenti (certum est enim quod dies xx. immediatè sequẽtes sunt omnes feriati in honorem Dei) an isti dies computentur in dilatione. Hostiensis circa hoc dicit, ꝙ quando feriæ in honorem Dei introductę redderent dilationem inutilem in totum vel pro maiori parte, ꝙ tempore feriato non incipit dilatio, sed post ferias: sin autem essent feriæ in vtilitatem hominum, tunc pro parte consentiente termino videretur renuntiatum feriis: sed si altera pars contradixit tunc aut debet dilatio prorogari, aut quia periculum imminet, ꝙ probatio pereat, recipiuntur testes non obstantibus talibus feriis qui ita notauit in c. licet causam. extra. de proba. & ita no. ibi in nouella Bal. dicit hoc verum, si dilatio assignatur à iure à iudice nõ valet, nisi esset princeps qui pro suo motu potest prorogare dilationem, vt in c. pia. de excep. lib. vj. & in c. frequens de restitutione spo. & de testib. c. præsentium. Alii ꝙ imputet sibi qui terminum acceptauit vel incidit sua culpa, l. sed si feriæ. ex q. ca. ma. non est enim subueniendum ei qui &c. vt in l. ij. §. quod diximus. si quis cautio. & ideo caueat ille qui opponit exceptionẽ excommunicationis, ꝙ non opponatur tali die ꝙ postea tot ferię sint ꝙ non possit probare infra octauam diem, vt dicto c. pia. sed per hoc non tollitur id quod supra dixi, quãdo princeps proprio motu assignat dilationem, vt puta papa sicut est in terminis Hosti.

§ Si iudex statuat terminum octo dierum parti, quę dilatio statuatur pe legem vel statutum, quid iuris, no. in l. 4. §. si quis. de re iud. fac. quod not. Barto. in l. 3. de leg. 4. De die expressa ab arbitro, an impediat purgationem moræ, facit Bar. ff. qui satis. cog.

§ Vtrum dies termini computetur in termino, Iac. Butri. & Bald. in l.j. si quis cautio. Iac. de Are. in l. fina. de sena. & similiter an dies contractus debeat in termino cõputari, in l.j. de libe. agnosc. per Iac. de Are. Bar. & Guil. de Peru. l. melius. ibi Bal. in l. eos. §. fin aũt. de appel.

§ Nota quòd quando terminus datur à die ipsa, dies excluditur, de quo in clem. iij. de appell. saluo. præterquam in termino interponend. appella. qui computatur de momento ad momentum, vt in c. quod ad consultationem. de re iudicata. secus autem si detur à tempore, quia tunc dies ipsa termini cõputatur. de hoc not. in c. quam sit. de electio. lib. vj. in nouel. super ver. subaudi quod facit vt dies litis contestatæ computetur in termino triennii. Guil. de Perusio vbi s. & Bal. in l.j. si quis cautionib.

§ Si citatus est quis vt compareat tali die, & illa dies est feriata, an possit sequẽti die comparere. Guiliel. de Cu. in l. siue pars. de dilatio. & Inno. in c. conquestus. de feriis. eo. ti. fac. Bar. & Bald. tangit in l. tempora. C. de tempor. appellat. Spec. in titulo de dila. §.j. & in tit. de citatio. §.j. tangit. in titulo de quæstio. circa dilatio. §. 9. in fi.

§ De dilatione & termino qui dantur sub isto verbo intra & infrà, not. in l. si ita fuerit libertas relicta. de manumi. testa. Bal. in l.j. si quis cautio.

§ Quid si datur terminus reo ad faciendum aliquid infra octo dies ad petitionem actoris, an actor debebit requiri per ipsum reũ, si reus infra illud tempus veniat, & velit facere: Bar. ponit in l. quoniam ante Kalen. de verb. obli. Arch. in c. i. de appel. li. vj. Bern. Cõpostel. & Innoc. in c. cum nobis. de electio. & Bar. in l. sed si alia. de constit. pecun. hoc dictum limita, vt dicit Bald. in l. si ita relictum. de leg. ij.

§ An probationes fieri possint nulla data dilatione, no. in l. in crimine. de adulte. per Bar. in l. interdum. de iudi. & in constitu. ad reprimen. per Bar. Bal. in l. fin. si quis cautio. Iaco. Butrig. contra.

§ Si omnes dilationes perẽptoriæ sunt elapsæ, actor dicit se habere quædam instrumenta pertinentia ad ius suum apud aliquem ꝙ est in longissimis partibus, an debeat sibi dari, Ray. in l. interdum. ff. de iudiciis, dicit quòd sic.

§ De tempore cõtinuo & vtili quomodo accipiatur. no. in c.j. de in integ. restl. in clemen. & in dubio præsumitur continuum, nisi probetur vtile, vt no. in rub. de domi. & tempore præscrip. & Authen. qui semel. C. quomodo & quando iu. Bal. in l. genero. de his qui notan. infa.

§ Lex petendæ. de tempore in integ. resti. habet locum vbi terminus pręfigitur partibus, non iudici. Inno. in c. de causis. de offic. de leg. not. in l. fi. de adulte. & l. intra vtile. de mino. & l. arbitrio. §. fin. de dolo.

§ In l. si cum ipse. de excu. tuto. allegatur quòd si iudex statuat terminum actori ad producendum omnia iura sua, & reo statuat dilationem quæ excedat illum terminum, ꝙ non pręiudicat actori. Ray. in dicta l. petendæ. & dicta l. fina. de adulte.

§ Statutum si dicit quòd reus habeat in prima dilatione decem dies, & si non comparet adhuc bis citetur, & non repetit aliquid de dilatio Dicit Bar. quòd omnes dilationes debent esse æquales, in l. si legatum. de ann. leg.

§ An vltima dies sit de termino, Bal. in l.j. si quis cautio. si statuat terminus vnius mensis quot erunt dies Bal. vbi s. dicit quòd si data est dilatio vnius mensis die tertio februarii, finietur die tertia Marti. & sic de singulis probat per l. qui ętate. de testa. & l.j. de manu. licet glo. in c. quam sit. de elect. & c. si propter. de rescri. lib. 6. aliter sentiant. Bal. in l. cum bissextus. de ver. sig. Bal. in l. eos. §. fin autem. de appellationi. domin. Signorolus in consiliis suis in prima parte.

§ An iudex possit simul & semel dare plures dilationes, puta ad opponendum testibus, & ad examinandum testes, Bar. in l. quandiu. ff. de acquir. hered. & l. qui pro tribu. de re iudi. Bald. in l. siue pars. de dilatio.

§ Quid si datus est terminus ad opponendum exceptionem excommunicationis, an post terminum poterit opponi, Ioan. And. quòd sic per cap. pia. de excep. lib. vj.

§ Si iudex statuat terminum alicui decem dierum ad aliquem actum, & ipse alium actum faciat prima vel secunda die, quòd iudex potest à modo procedere, ac si dicta dilatio statuta non fuisset: nec habet necesse expectare terminũ. vt not. Bar. in §. si qs ita. Insti. de acquir. heredi. & l. à filia. §. alumno. ad Trebelli. Bal. in l. siue pars.

§ Si est data dilatio alicui actori ad probandum vsque ad decem dies, an dictio vsque, ponatur exclusiue vel inclusiuè, Bart. in l. de die. in prin. qui satis. cogan.

§ An iudex possit dare terminum reo ad proponẽdum exceptiones peremptorias, Iac. Butr. & Bar. in d. l. de die.

§ An iudex possit simul & semel dare dilationem actori & reo, Bal. in l. liber. de peti. hæredi. dicit quòd non. & l. excep. de prob.

§ Nota quòd in dilationibus hominis vel legis non debet expectari ille qui dicit, nolo venire: quia dilatio datur ad deliberandũ & ad probandum. modo talis videtur renuntiasse delationi, Bald. ar. l. Arethusa. de statu homi.

§ Si statuatur dilatio vnius mensis, quomodo debet accipi mensis & quot dies. no. in l. cum bissextus. de verb. sig. & not. in l. ii. de diuer. & tempor. præscrip. ar. in c. quam sit. de ele. lib. vi. Domi. Signorolus in consiliis suis. Bal. in l. 1. ff. si quis caut.

§ In l. dicere. ff. de arbitr. notat Bald. quòd dilatio quæ datur in causis, potest prorogari & reuocari: nec obstat quòd dilatione

tione pendente,&c.l.siue pars.de dilatio.quia est verum, nisi dilatio mutetur vel reuocetur. nam super hoc non conquiescit officium iudicis.cū enim sit interlocutoria,ergo potest reuocari,nisi esset de consensu partium dilatio assignata,& tunc non posset nisi de consensu partium reuocari,argu.eius quod no.in l.j.in fine. ff.de prætori.stipu. vt etiam ibi dicitur quòd sicut in assignanda dilatione requiritur causæ cognitio,ita etiam requiritur in mutāda Bal.de quo etiam vide Bar.in l.quod iussit. ff. de re iudi. versi. vlterius quæro.

Sententia lata pendente appellatione,non tenet,no.glo.in l. j. ff.de feriis.

An statutum puniens producentes falsa instrumenta,puniat ꝓducentes falsos testes,Iac.Butrig.l.i.C.de fide instru.

Iudices non tantum ad vnum actum debent dilationes statuere,sed etiam ad omnia quæ facienda occurrent,c. constitutus. de procurato.per Inno.

Si iudex statuat dilationem sine causæ cognitione , an illud qđ fit sub illa dilatione sit nullum ipso iure vel debeat annullari per appellationem,Bar.in l.ij.de re iudi.

Spec. quærit si data est dilatio ad producendum omnia instrumenta,quibus vti voluit an post terminum audietur.Cynus ꝙ sic in l.iudices.de iudi.Ray.contra,per l.oratione. & l.fin.de feriis.& l.j.de dilatio. tamen contra eius opini. fac.l. & si post tres. si quis cautio.

In l.j.C.de dilatio.dicit Iac.Butrig. pone quòd in prima die primæ dilationis feci citare testes,& non venerunt: secūda die nihil feci:in tertia die feci eos banniri,nūquid quia fui negligens in secunda die denegabitur secunda dilatio dicit quòd non:neque enim requiritur quòd quis faciat quicquid potest,l.ij.ff.si quis cautionibus.

Si reus obtenta dilatione ad probandum , videt quòd actor nihil probauit,& ideo vult renunciare dilationi, an possit?Bal. in l. petendæ.C.de tempore in integ.resti.&l.postquam liti.de pac.& j̄.de renuncia.& dicit Bal.quòd aliquando quis habet fauorem q meus est:& ipse contra me vti non potest,l.si post mortem.de ꝯ. aliquando quis habet fauorem propter me,& tunc pone tres casus:quia aliquando habet gratiam exequēdæ,& sequendæ æqualitatis &me inuito etiam si renuntiem vti potest,l.ampliorem.de appella.& ex hoc hic infert quòd in dilatione quæ datur etiam a actori gratia æqualitatis sequendæ vti potest: aliquando datur fauor alteri propter me gratia tollendæ inquitatis: & loquitur l. si iudex.ff.de minoribus.aliquādo gratia inducendę pœnalitatis,vt in ti.qđ quisq; iuris. & tunc etiā me inuito vti pt beneficio. Bald.

In l.j.de glande legen.& l.si prius.de operis no.nunc.dicit Bart. ex illa l. j. coniuncta gloss. nota quòd ex natura rei statuitur breuior terminus : quod facit ad quæstionē,si quæstio est prioratus vel consulatus,qui durant duobus mēsibus,quòd quæstio debet expediri ita cito quòd tempus currere non incipiat, nec transire: quia dilatio esset causa ex qua periret res de qua agitur.igitur citius debet expediri.quod nota.

Quid si notarius scripsit datam dilationē,nec dicit iudice sedente,an præsumatur,not.in c.potuit.de eo qui furtim or.susce.

In l.de die.§.iubetur.in fin.qui satisd.cog.dicit Bar.ꝙ volens trahere rem in longinquum,dicens se habere testes vltra mare,qualiter debeat prouideri ponitur cautela per c.secundum. ext.de fide instrum.& ponitur etiam alia per c.statutum, §. plures. de rescrip.libr.vj.

In eadem l.§.hoc autem.dicit Bar. quòd si scholaris conuentus coram potestate,petit se remittit ad episcopum,quòd non possit postea petere se mitti ad potestatem.Item nota quòd mora tollit beneficium remissionis. & sic est arg. quòd si quis potuit producere in loco iudicii,& non fecit,postea testes se absentent,& ipse petit quòd committatur examinatio ad locum vbi sunt,quòd nō potest,per hunc tex.Bart.

An citatus à lege teneatur comparere die feriata,vide Bal. in l. veteranis.quando prouoca,non est nece.Ioan.monach.in c.cupientes.de electio.lib.vj.

An post assignationem termini pars audiatur,Bar.in l. diffamari de ingenu.manu.& l.ea quidem.C.de accusa.

An pendente dilatione iudicis officium conquiescat Bal.in l.Aristo.de iure delibe.

Si iudex pendente vna dilatione dat aliam,vt secunda dilatio incipiat demum finita prima,an valeat.Bar.in l.quandiu. de acquir. hæredi,& l.qui pro tribunali.de re iudicat.Bald.in dict.l.quandiu,

An prima dies computetur in termino,Bald.in l.eos.§.fin autē. de appel.distinguit,& ibi etiam ponit de vltima die termini an cōputetur in termino.

An in dilatione fiat computatio de monitorio , & quotuplex sit dies.Ange. in l.moræ.de feriis.& l.j.si quis cautio.

Ioan.faxoli in quodam suo consilio dicit quòd secunda dilatio debet peti per partes à iudice j̄.primam dilationem.

An si terminus est datus parti ad capitulandum,intelligatur datus ad ponendum & articulandum,Bal.in l.gñaliter.§.j.de iureiu.

De dilatione quam habent ciues signati , an confundatur cum dilatione cōuentionali, vel etiam alia dilatio eis concedi debeat. de quo per Cy.in l.fi.C.de repu.hære.& ibidem etiam Bal.& Guli.de Cu.

Nota quòd vbicunque terminus seu dilatio potest alium lędere,debet ei notificari,Bal.in l.eos.§.apostolos.de appel.& fac.ꝙ si est data potestas arbitro prorogādi compromissum,illa prorogatio non astringit partes,nisi eis notificetur.Bald.vbi s̄.fac.idē Bal. in l.j.& auth.ei qui.de temp.appel.&l.ij.C.vbi in rem actio.&l.generaliter.§.his.de iureiur.per docto.

Si dilatio data ad producendum testes impediatur per iudicem vel receptorem dubitatum,debet ei restitui tempus sublatum.In no.in c.vltra tertiam.de test.circa medium. Apparatus:expressius Ioan.An.ibidem in 4. seu 5. q. quòd si iudex in hoc sit negligens, tenetur ad interesse,secundum Speculum in tit.de teste. §.qualiter.iux.fi.

Quod solet dici quòd quælibet dilatio est peremptoria , etiam si non dicatur , intellige verum de dilatione data ad probandum, secus in aliis.Bar.in l.si finita.§.Iulianus.versi.quæro.de dam.infe. Item data ad probandum.Limita cum datur sine causa,secus cum causa.ita sentit Bar.in constit.ad reprimen.super versi.super dicto crimine,nam ex causa etiam millesima potest dari secundū Azo. in titu.de dilatio.& Albric.in l.j.C.eo.& Spec.in ti.de actio.§.qualiter.versi.quarta.ex quo sequitur quòd vbi venit danda ex causa nulla est peremptoria.

¶Bald.de Dilationibus.

IN dilationibus iudicialibus si dictio Vsque.terminatur in diem feriatam,ponitur exclusiuè,§.j.ver.pone ita.G.¶Item si dilatio ꝯtineat dies taxatos,vt mēsem,vel annum,nō differetur in sequētem diem,C.de temp.appel.l.ij.in fi. Si autem non sint dies taxati in specie,sed in genere,vt octo dies, tunc dicunt quidam, differri ipso iure per legem:alii dicunt,quòd differtur de benignitate iudicantis:quia non debet properare,id est,festinare,sed expectare in sequentem diem,ff.si quis in ius vo.non ic.l.ij.si quis cau.l. ij. §. si quis.in verbo,differre,Bal.vide s̄.de citat.§.vbi ponitur,& j̄.eo.§. etiam vlt. ¶Habens octo dies ad excipiendum, potest etiam prima die excipere,nec tenetur expectare,ver.sed pone. G. secꝰ si ad comparendum.nam debet expectare aduersarium, vel iudicis licentiam,ff.de verb.oblig.l.item illa.per Bar.vide j̄.de ap.§.qui cōparuit. ¶ An in curia detur dilatio ad probandum extra curiam, ver.illud quoque.plenè per G.¶Assignatio termini peremptorii includit tacitam exclusionem post terminum,in vers.& not.ꝙ si. G. ¶ Terminus statutus à iure ad probandum exceptionem non currit, nisi cum iudex excipientē ad probandū admisit:quo facto statim currit,licet iudex non præfigat terminum,vers.sed nunqd currunt,quod est no.¶Dilatio data ad probandum, non requirit publicationem testium,ver.sed quid si.j̄.G.vide j̄. de sen. §. pone sententiam.¶Etiam vltima hora termini admittuntur probationes, ver. ꝑterea.G.quia nulla pars termini debet esse frustra. ¶Et an dato termino ad probandum, debeat pars citari ad videndum produci instrumēta,Bal.in l.fi.C.qui admit.ad bo.pos.dicit, quòd sic,nisi in vltimo dilationis die producantur.¶Vna dilatione pendente,alia assignari non potest, nec duæ simul,nisi sint contiguæ. ver. deliberatione.G.scilicet super eodem:sed super diuersis capitulis sic,ver.sed pone,duos.nam lex,siue pars super eodem debet intelligi:vide j̄.de app.§.dilationes non sunt. ¶Vbi tempus instātiæ est breue,dilationes non auferuntur,sed arctantur,versic.sed pone,quòd causa.G.¶An parte absente possit iudex ꝑsenti præfigere terminum?Dic,quòd nō,secundum quosdam,ff.de confes. certum.§.si quis,facit quod not.ff.de rei ven.l.fructus.Contrarium tenet in §.nunc dicamus.ver.sed pone,reo.arg.ff.de arbi.l.diem proferre.not.Hîc est ratio,de qua s̄.de contuma.§.antepe. in fin.quia cùm sit actus iudiciarius , videtur requirere citationem: & vide j̄.de sen.§.terminus.&Inno.in c.cùm contingat.de rescri. & j̄.eod.§.pe.¶Lapso termino peremptorio non potest opponi exceptio:quia lapso termino,non est terminus,& quod non est, prorogari non potest.vers.super hoc.G.Sed potest nouus terminus assignari,vers.seq.G.¶Post litem contestatam omnis dilatio est peremptoria,ver. termini autem assignatio. quod est verum ad probandū in ciuili.vbi est statutum vnicum tantum dari:secus in criminali,l.fi.ff.de fer.Est tamen differentia,quando partib.pręsentibus,vel ab sentibꝰ præfigit de cōsensu partium terminus,de quo vide j̄.de sen.§.terminꝰ.& vide s̄.de citat.§.ante litē. ¶Sētentia,q̄ imponit alicui silentiū ex lapsu dilationis,ē interlocutoria: tamen ab ea potest appellari, ff.de appel.l. Titia. Bald. ¶Dilatio, quæ

quę assignatur alicui ad ɔparendum, protenditur vsque ad mediã noctem: secus ad sententiam, no. ff. de fer. l. moræ. & no. Inst. de ver. ob. in prin. aliàs §. j. & de off. deleg. c. consuluit. per Inno. ¶ Primò respondetur articulis actoris, quam rei, ver. & no. quòd B. quia agens est prior & nobilior patiente, vide ĵ. de pos. §. si positio. ¶ In dilationibus nomine instrumentorum cõtinentur probationes scriptæ, non testes, ver. item nota, quòd cum. G. ¶ Lapso termino ad probandum, non possunt fieri probationes positionum, versi. item quid si datus. G. C. de non nu. pe. l. in contractibus. §. illo. G. ¶ Dilatio est communis, etiam si detur per restitutionem in integrum, nisi altera pars didicerit testificata, ver. in summa no. quòd. G. etiamsi is, cui principaliter est indulta dilatio, renunciet ei, ff. de contra tab. l. si post mortem. §. fi. vers. quid si re°. vbi videas. G. hoc verum, si dilatio nititur iuri communi: secus si nititur restitutioni in integrum: quia minor non potest renunciare, ff. de min. l. si iudex. Bal. ¶ Iudex potest citare sine causæ cognitiõe, ver. vltimò nota. G. ¶ Iudex deambulans potest assignare dilationem in causis quę non exigunt sessionem, ver. sed si cùm à procedente. vide ĵ. de instr. edi. §. iudex potest. in fin. & Inno. in d. c. cùm contingat. de rescr. ¶ In termino iuris mitiùs agitur, quàm in termino hominis, ĵ. de iur. cal. §. pen. ¶ Peremptorium non ligat iudicem: vnde post ipsum ex officio potest exercere, ĵ. depos. §. post conclusionem. ¶ Terminus assignatus absenti, non currit nisi à die notitię, ĵ. depos. §. no. quòd termnus. ¶ Nihil facienti in primo termino non debet dari secunda dilatio ad probandũ, nisi, &c. ĵ. de prob. §. nihil. ¶ Potest assignari terminus peremptorius per iudicẽ, post quem non audiatur. ¶ Item peremptorium est quædam interlocutoria: & ideo vt interlocutoria à iudice mutari, corrigi & emẽdari potest, ĵ. de instru. edi. §. iudex potest. ¶ Terminus assignatus de consensu partium, vel à iure, habet vim peremptorii, ĵ. de sen. §. terminus. & ex peremptorio potest ferri sentẽtia, vide ĵ. & vera sententia potest ferri. & Inno. in c. super eo. de appell. An statuto termino ad probandum, sufficiant testes intra illum iurasse, vide ĵ. de sen. §. pone, quòd post sententiam. & per Bar. in l. damni. §. Sabini. de dam. infect.

a De Feriis [a]. Rubrica.

IN præcedenti titulo de dilationibus quæ à iudice conceduntur, præmisimus: dicendum ergo est de his, quæ à iure indulgẽtur: scilicet de Feriis aliqua subiiciamus: In quo attendendum est: quot sint genera feriarum
b quid in eis agi possit, vel non: & quibus feriis possit renunciari [b].

ADDITIONES.

a Eodem ordine Tan. posuit hanc rubricam, & tria, quæ distinguit auctor, prosequitur, licet in prĩcipio solùm exprimat prima duo. Roffr. rub. x. qualiter iudicium declinetur ratione feriarum. Io. de Deo iij. lib. Iudic. post prin. valde parum. alij nominatim in proœmio per auctorem non posuerunt hãc rub. licet Pileus aliquid de ipsa tractauerit sub rub. de in ius voc. habuit ergo auctor recurrere ad Summistas. An executioni sententiæ obstet exceptio feriarum, scripsi ĵ. de libel. concep. §. nunc dicendum. super ver. xxv.

b Renunciari. ¶ Præmittendum est, quod Azo eo. tit. dicebat, ꝙ feriæ hîc dicuntur quasi foriæ, id est, extra forum. præbent enim immunitatem à foro iudiciali: vel secũdum eum, feriæ, id est, festiuę. Hoc dico, quia propriè feria ponitur pro qualibet die septimanę, de treu. & pa. c. j. de cel. mis. cùm creatura. & cle. de reli. & ven. san. si dominũ. ver. nos itaque. per quæ patet, quod dicimus, feria prima, secunda, &c.

SVMMARIVM.

1 *Feriæ solennes sunt, quæ ad Dei & sanctorum reuerentiam sunt introductæ.*
2 *Criminale iudicium non est in Quadragesima exercendum.*
3 *Feriæ repentinæ dicuntur, quas solus princeps ob publicam gratulationem indicit.*
4 *Feriæ indictæ, siue rusticæ, sunt, quæ propter rem rusticam & publicam vtilitatem inducuntur.*
5 *Actore & reo diuersarum prouinciarum coram iudice conuentis, cuius loci cõsuetudinem debeat iudex obseruare, & n. seq.*
7 *Iudex si circa iudicia suam consuetudinem non sequatur, sequi debet ius commune, nullius inspecta consuetudine.*
8 *Feriæ publicæ, seu rusticæ, quibus concedi dicantur.*
9 *Nulla lex potest curiam principis ita coarctare, quin possit etiã quolibet tempore ius reddere.*
10 *Princeps dicitur lex animata in terris.*
11 *In assignatione termini ad conueniendum in iudicio, an feriæ partium sint attendendæ, an regionis tantùm iudicis, coram quo causa tenetur.*

¶ Quot sunt genera feriarum.

1 I. §. Feriarum ergo aliæ sunt solennes, aliæ repentinæ, aliæ indictæ, siue publicæ, seu rusticæ.† Solennes sunt, quę ad Dei & sanctorum reuerentiam introductę sunt, vt extrà eo. c. fi. ff. eo. l. pridie. C. eo. l. fi. & l. omnes. ii. sicut est Natiuitas Domini, festum sancti Stephani. sancti Ioannis euangelistæ, Innocentium, sancti Syluestri, Circuncisionis, Epiphaniæ, septem dies Dominicæ passionis, festum Resurrectionis cum septem sequentibus diebus, Rogationes cum tribus diebus, festum Ascensionis, festum Pentecostes cum duobus diebus sequenti-
a bus [a], natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ, omnes festiuitates Virginis gloriosæ: non dico de festo Conceptionis eius, quia concepta fuit in peccato, licet in multis locis celebretur, nec talem deuo
b tionem reprobo [b]: festiuitates omnium apostolorũ, festum beati Laurentii, dedicatio beati Michaelis, & cuiuslibet oratorii, siue lo
c ci [c]: festum omnium sanctorum, & sancti Martini, qui fuit par apostolorum, omnes dies dominicæ, C. eo. l. fi. xv. q. iiij. nullus. & omnes aliæ festiuitates, quas singuli episcopi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solenniter venerandas, & quas moris est ibidem seruari. hæc omnia habentur extra. eod. c. fi. & de consec. dis. iii. c. j. & c. rogationes. C. eo. l. ii. & l. omnes dies. & xv. q. iiij. placita. Item in festo Inuentionis sanctæ crucis, de consec. dist. iii.
d crucis [d]. Veruntamen de diebus Rogationum, & de festo Crucis, nil statuitur hodie in præ. dec. vnde videtur ex certa sciẽtia omissum credo tamen in hoc standum prædictis cc. sic C. eo. l. ij. quod n. expressè non mutatur, quare stare prohibetur? C. de testa. sanccimus. Consuetudo tamen aliud in plerisque locis interpretatur. Item de festo beati Martini no. contrà C. eo. omnes dies. & malè, vt in præd. c. j. de consec. dis. iij. Quod autem dixi de festiuitatibus, quas episcopi in suis diœcesib. statuunt, intellige de festiuitatibus sanctorum canonizatorum vigilias non habentium, secundum Io. vt extr. de reli. & ven. san. c. i. qui. n. nõ sanctum dicit esse sanctũ vel econtrà, abominabilis est Deo, cuius societati eum iungit, & Christum violat, vt xj. q. iij. si quis dixerit. & c. seq. & facit bene l. dist. si quis præpostera. Et no. ex hoc, episcopos posse in suis diœ-
2 cesib. indicere solẽnitates.† ¶ Porrò inueniunt & aliæ feriæ solẽnes, in quib. est à placitis abstinendum. nam in Quadragesima nõ est criminale iudicium exercendum, C. e. quadraginta. Item alibi dicitur, ꝙ in his diebus, in quib. legitima celebrantur ieiunia. & à septem diebus ante natale Domini, vsque ad octauas Epiphanię, & à Quinquagesima vsque ad octauas Paschæ, & septem dieb. an
e te natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ [e], iudiciaria potestas neminem ad placitum vocet, vt in præ. c. placita. alibi dicit, à Septuagesima vsqua ad octauas Paschæ: & ab aduentu Domini vsque ad octauas Epiphaniæ, & in ieiuniis quatuor temporum, in dieb. litaniarum & rogationum, vt xxij. q. v. decreuit. Veruntamen istæ feriæ non habentur in vsu: & per contrariam consuetudinem Romanæ ecclesiæ & aliarum prouinciarum derogatur prædictis iuri
f bus, præmissis feriis in suo robore duraturis [f]. Quod autem dixi de septem dieb. ante festum natalis Domini, dignum esset ob reue-
g rentiam tanti festi seruari [g]. † ¶ Repẽtinæ feriæ dicuntur, quas so
3 lus prĩceps ob publicã gratulationẽ indicit: putà ob diẽ natalis sui, vel filii sui, vel suę coronatiõis, vel qa vxorẽ duxit, vel ob res ꝓsperè
h gestas: putà pp gaudiũ victoriæ de inimicis habita. C. e. à nullo [h]. ff. ex

ADDITIONES.

a Sequentibus. ¶ Hîc adde festũ corporis Christi feria quinta post octauas huius festi, per constitutionem Vrbani. quæ habetur in cle. de reliq. & ven. sanct. si dominum.

b Reprobo. ¶ Vide, quod scripsi in præ. c. fi. eod. tit. in gl. quæ sunt. Et aduerte, quòd non vtitur auctor verbis decr. in eo, quod statĩ subditur. ibi enim dicit text. xij. apostolorum, & pręcipuè Petri & Pauli: hîc dicit omnium apostolorum: & sic includet eos, qui nõ fuerunt de numero duodeno, sicut Paulus. hoc patet Lucæ vj. & no. de reliq. & ven. san. c. vno, li. vj. in gl. ij. per quam dec. hîc addas de quatuor Euangelistis, licet duo ex illis per apostolatum essent inclusi: & de quatuor doctoribus.

c Loci. ¶ Istud Siue loci, non est in canone: & intellige, quod dicit canon, Cuiusque oratorii, quod ad festiuandum, & solenniter officiandum per clericos illius loci, non quo ad ferias causidicas, de quibus tractamus, nisi forsan episcopus loci, &c. vt sequitur. Dedicatio autem basilicę beati Michaelis, quæ est penultima Septembris, bene est feria causarum, vt in c. fin. eo. ti. & c. j. de consecr. dis. iij. sed Bononiæ non est feria operarum: quia tunc mutantur hospitia, propter quod illa dies, & sequens, quæ est festum beati Hieronymi, non bene coluntur.

d Cruci. ¶ Ad quod oppone, & solue, vt ibi no. in j. gl.

e Baptistæ. ¶ Hoc declaratur eod. tit. capellanus.

f Duraturis. ¶ Secundum Tan. vbi s.

g Seruari. ¶ Dicit Simon in l. omnes. C. eo. tit. quòd cùm omnes dies debeant esse iuridici, præter exceptatos, vt ibi in prin. satis est illos exceptatos non esse, vt dicantur iuridici.

h Nullo. ¶ Secundum Tancre. & respicit hoc lex, quod suprà dicit Solus.

ff.ex qui.cau.ma.in integ.rest.sed & si.§.si feriæ. Sunt etiam aliæ repentinæ, quæ indicunt ob honorem insignium ciuitatum, putà Romæ & Constantinopolis, scilicet dies natalitii earum, C.eod. omnes.ij. Dicuntur autem repentinæ, quia incertæ sunt, imò repentæ & subitò indicuntur.
4 †¶Indictæ, siue rusticæ, seu publicæ, sunt, quæ propter rem rusticam, seu propter publicam vtilitatem conceduntur, scilicet pro messib. & vindemiis colligendis: quæ etiam quandoque solennes vocantur, ff.eo, l.j.resp.j.& hîc restituuntur à iure hoc modo, scilicet in AEstate pro messibus ab octauo cal.Iulii vsque in cal. Augusti: in Autumno verò pro vindemiis à x.cal.Septemb. vsque in idus Octob. Medio autem tempore, scilicet à calendis Augusti vsque in x.cal.Septemb. possunt causæ agitari, vt C.eo.l.ij.& l.omnes dies. in prin.& lex vocat hoc tempus duorum mensium, licet plus contineat, vt ibidem, & eod. tit. publicas, veruntamen feriæ istæ indicuntur secundum qualitates & consuetudines regionum quandoque tardiùs, quandoque citiùs, ideoque dicuntur indictæ, vt ff.eod.præsides.& ff.de offic.proconsl.l.si in aliquam.in princip.nam in quibusdam locis tempestiuiùs fructus maturãtur, quàm in aliis: putà in maritimis, quàm in montanis, & in calidis, quàm in frigidis regionibus.
5 †¶Sed pone in loco vnde est reus, prius indicuntur, quã in loco vnde est actor vel iudex, vel prius, quam in loco, vbi res, de qua agitur, sita est: quæritur, cuius loci iudex cõsuetudinem obseruabit? Et videtur, quòd loci actoris, cùm ex eius persona ius metiatur, vt ff. si pars hære.pet.l.ij. ff.si mens.fals.mo.di.l.j. Econtrà videtur ꝙ rei, cuius forum actor sequi debet, extra.de for.com.cùm sit.& C.vbi in rẽ ac.l.j.xj.q.j.experientiæ.& qui fauorabilior est, ff.de reg.iur. fauorabiliores. Imo videtur, ꝙ iudicis, seu eius loci, in quo causa dicit̃, vt ff.de testib.l.iij.§.fi.ff.de var.& extraor.cog.l.j. §. in honorariis. & extra.de eo, qui mit.in pos.causa rei ser. cùm venissent. de pœ. di. j.nemo. Sed videtur attendi debere consuetudinẽ loci, vbi res, de qua agitur, sita est. nam eius ratione quis forum sortitur, extra de fo.comp.sanè.& c.licet.& c.fi.& de testa. Raynutius. vbi quarta deducitur secundum consuetudinem ciuitatis Tuscanellæ; in qua res, de quib.agebatur, erant sitæ. ad idem extra.de re iud.cùm causam. Sed dic, loci rei consuetudinem seruandam, in cuius fauorem indictæ sunt huiusmodi feriæ, ne à suis negotiis euocetur, ff. de fer.l.j.
6 Actor †enim & iudex sibi præuidere potuerunt, ne aliquem vocari facerent tempore feriarum, quæ in suis locis seruãtur: & non reus, C.de dil.si quando. quæ est iij.q.iij.§.spatium.& facit C.de temp.in integ.rest.petendæ. Præterea eo quòd actor tẽpore suarum feriarum reum vocari facit, eis renunciare videtur: quod facere potest, vt ĩ.dicetur. Contra hoc tamẽ videtur, quod no.secundum Papam, ĩ.ver.illud etiam no, sed ibi loquitur, quando iudex & litigatores sunt diuersarum, & remotarum regionũ, vt patet in his qui litigant in curia Romana: hîc autem loquimur, cùm sunt diuersorum locorum, non tamen valde remotorum.
a Quidam [a] autem dicuntur, ꝙ vbi quæritur de causæ ordinatione, tunc consuetudo loci iudicis consideratur, vt in præ.l.ff.de testib.
7 †¶Et si iudex circa iudicia suam consuetudinem non sequitur, sequatur ius commune, nullius inspecta consuetudine: quia aliena consuetudo eum non ligat, licet sit arg.contrà, xii. dist. illud [b].
b Vbi verò quæritur de causæ decisione, tunc loci, vbi contractum fuit, vt arg.ff.de eui.si fundus, extra.de testa.Raynutius.& extr. de eo, qui mit.in poss.causa rei ser.cùm venissent.ff.de vsur.l.j.resp.j. Alii dicunt, ꝙ vbi vna est consuetudo in foro rei, alia in foro actoris, alia in foro iudicis, quòd seruanda est consuetudo rei, vt in l. fauorabiliores. Alii, quòd est actoris, ex cuius persona ius metit̃ forum, vt s̃.ff.de iud.solemus, & l.si quis Alii, ꝙ regionis, in qua ꝯtractus celebratus est, ff.de reg.iur.semper.& in præ.l.si fundus. Alii, ꝙ loci, in quo iudicatur, vt in præ.l.de testi.& no.C. quæ sit lõ. consuetu. Alii distinguunt: quia consuetudinem ciuitatis potest iudex seruare contra forenses, sed statuta non; quòd non placet. vnde dic, vt s̃.ibi, quidam autem dicunt.& dic, & quære circa hanc materiam, prout no.extra.eo.c.fi.& de consue.super rubrica, secũdum Papam.
8 †Item no.ꝙ feriæ publicę, seu rusticę, conceduntur non solùm rusticis, vel agricultoribus, imò etiam omnibus aliis: putà militibus, clericis, burgensibus, artificibus, & aliis, ff.eod.l.j.ĩ prin.vbi de hoc: quia licet personaliter his non intendant, tamen intendunt per alios, putà per procuratores, colonos, & huiusmodi: & licet per se non occupentur, possunt tamen per alios occupari, putà per ꝓcuratores, testes, vel aduocatos, quos habere non possunt. Licet ergo causa cesset, non ideo cessabit effectus, vt ĩ.de disput.& alleg.§.post hoc.ver.vel illud statutum.& est q̃o venerealis [c].
c Veruntamen in Romana curia procuratores remotarum partium, qui non læduntur in aliquo, si feriæ ibi non concedunt̃, bene sunt cogendi respondere, vt not.Papa extra.de fer.c.fi.procuratores autem eorum, qui sunt de loco, vbi est curia, vel de vicinis, feriis, gaudent: & sic de mãdato sanctissimæ recordationis domini Clem.papæ IIII.seruauimus. ¶Est autem argu.secundum
9 Mar.de Fano,† ꝙ nulla lex potest curiã principis coarctare, quin possit quolibet tempore ius reddere, etiam diebus feriatis, C.de his, qui ad ec.con.præsenti.in prin.ibi, præsentanea cõstituta.&c.
10 †Nam ipse est lex animata in terris, vt in auth.de consul.§.penul. in fi. Et per hoc potest excusari consuetudo curiæ regis Franciæ, qua tempore parlamentorum omni die ius reddit, vt venientes de longinquis partibus citiùs expediantur.
11 †¶Illud etiam nota, ꝙ in assignatione termini nõ sunt attendendæ feriæ partium, sed regionis tantùm iudicis, coram quo causa agitur. Nec est vis, si feriæ sint, quando parti assignatur terminus, vel quando incipit iter eundi ad iudicem, vel etiam si in via incidat, ar.ff.de adul.miles. §. sexaginta.ff.qui.ex cau.ma.sed & si per pretorem.§.pe.secundum Papam, vt no.extrà de fer.c.fi.

ADDITIONES.

a Quidam. ¶Odoff.scilicet vt dicit Alb.Gal.rubr.de sent.vers.pe.ibi etiam ponit vltimum dictum hui⁹ ver.quod auctor improbat.

b Illud. ¶Ibi dicit hoc satis, nec contrà dicit. dum dicitur hîc, ius cõmune sequendum: ibi, per vnius consuetudinem non tolli consuetudinem alterius.

c Veneralis. ¶Et est xxv.vbi hoc tenet Bar. allegans Pileum, cuius fuit q.xcvj.& idem dixit in libellis rub.de in ius voc.idem Tanc.vbi s̃.ver.rusticæ.& Rof.vbi s̃.in prin.& Host.in sum.huius tit.§. fi. ver.sed nunquid milites.

SVMMARIVM.

1 *Agi potest diebus feriatis, si necessitas vrgeat, vel pietas suadeat: & quæ tunc dicatur necessitas.*
2 *Appellari potest quolibet tempore feriato, & in qualibet causa: non autem potest appellationis causa tractari.*
3 *Receptio testium quo casu tempore feriato possit fieri.*
4 *Tempore feriato potest causa scholas conducentium tractari.*
5 *Instrumentum in ferijs ob reuerentiam Dei indictis per tabellionem super aliquo contractu confectum, an sit validum.*
6 *Testis dictum tempore feriato depositum, an teneat.*
7 *Ad voluntariam iurisdictionem spectantia quæ sint, & an quolibet tempore fieri possint.*
8 *Tutor dari potest quolibet tempore.*
9 *Causa matrimonialis an, & quare possit feriatis diebus tractari.*
10 *Causa vsurarum repetundarm an feriato tempore sit agitanda.*
11 *Decimarum causa an tempore feriarum possit ventilari.*
12 *Causa, quę committitur intra certum tempus decidenda, si die feriato euenerit, an procedatur.*
13 *Decretum super alienatione minoris diebus solennium feriarum interpositum, an valeat.*

Quid in ferijs agi possit, vel non.

2.§.Sequitur videre, quid in eis agi potest, vel non. Et quidem in omnibus prædictis feriis non debent tractari ea, quæ ad contentiosam spectant iurisdictionẽ: putà non debet quis ad causam vocari, nec causa tractari, nec sententia ferri: quod si fiat, non valet quod agitur, ĩ.§. prox. & xv. q. iiij.c.j.& ij.& C.eo.per totum, extra.de iud.c.fin. ff. eod. si feriatis. extra. eo.c.fi.in fi.& talis sententia, vel processus non posset ratificari, cùm sit ipso iure nullus, xvi.q.iii.§.potest.extra.de elect. audi
a tis.licet sit argum. contrà, ff.rem ra.hab.cùm minor.§.fi. [a] C. com. vtriusque iu.l.ii. C. de fi.instru. l. ii. Item non potest tunc quis ad mortem, vel pœnam damnari, nec placitum, nec mercatum fieri, nec sacramenta præstari, nisi in casibus extra.eo.c.i.xxii.q.v.decreuit.
1 †¶Potest autem his diebus agi, si necessitas vrgeat, vel pietas suadeat. Necessitas est, vt si res sit tẽpore, vel morte peritura, ext. de iud.c.fi.C.eod.actus.quod exemplifica, vt ff.eo.l.i.ii. & iii. & ĩ. subiicietur. Pietas autem suadet, si sit causa debilium, vel miserabiliũ ꝑsonarũ: qa in operibus mĩæ dierũ non est habẽda distinctio, arg.lxxvii.dist.vtinã.de ꝯsec.dist.v.nũq̃.imò illis magis est insistẽdũ his diebus, arg.extr.de sta.monach.cùm ad monasterium.§.in refectorio. Vnde quæ ad pacem & concordiam pertinent, tractari & terminari tunc possunt, extra.eod.c.i.& pacta in his loquantur, & transactiones conferant, C.eo.l.fin. Idem fortè in causis, in quibus appellatio non admittitur, ff.de appel.recip.vel non, l.fin. quod dic, vt ĩ.de appel.§.in quibus.& in his, quæ dilationem non recipiunt, vt absolutio ab excommunicatione, extra.de app. qua fronte.
2 †¶Item quolibet tempore feriato appellari potest. & in qualibet causa, sed non potest causa appellationis tractari, C.e.l.i. Et nota, ꝙ ferię ꝯtinuę sunt. nã ꝯputãtur in anno, vel biennio, q̃d datur ad prosequendam appellationem, C.de temp.app.l.ii.§.pe. Item quolibet tẽpore libellus offerri potest, ff.de adul.l.miles. §. sexagin

ADDITIO.

a §.fi. ¶Lex iii.est, quam solue, vt no.extr.de re iudi.c.i.in gl.ii, & vt super ea dixi in l.seq.tenet diuisio ex consensu sociorũ, licet non ex auctoritate diuidentis, l.ii.de fi.inst.procedit ex eo, quia res inter alios agitur.

a sexaginta [a]. Item si actio sit tempore, vel morte peritura, his temporibus lis potest contestari, vel executoris conuentio fieri: & fieri quod commodè differri nō potest, & liberale iudicium exerceri. Item in eum, qui feriarum, vel nundinarum impediendarum nomine, vel ne frumentum ad eas ferretur, aliquid accipit, omni
3 tempore ius dicitur. ff. e. l. j. §. excipiuntur. & solet. †¶Item fit fortè testium receptio, cùm timetur verisimiliter de ipsorum morte, vel absentia diuturna, ext. vt lit. non cont. quoniam. in prin. & arg. ff. de fer. solent. & in auth. de test. §. fin. C. de aduoc. diuer. iud. laudabilem. §. quot. Item causæ insignium latronum, & maximè Isaurorum, omni die & tempore expediuntur, C. eod. l. pen. xxiij. q. iiij. est iniusta. Item publicæ & fiscales, saltem in feriis rusticis, C. eo. publicas. non tamen in solennibus, vt eod. ti. omnes dies. in fi.
4 & l. fin. in fin. & extr. eo. c. j. †¶Sed magister conducit alias de vicino, ita quòd voces adinuicem se cōfundant, primus vltimum depellere potest: quæ causa die tractabitur feriato, C lib. xj. de stud. liberal. vrbis Ro. & Constan. l. vnica. Item tempore feriarum rusticarum cogitur quis litigare, ne tēpus alicuius electi inutiliter elabatur, extr. de iu. c. fi. Item tpe messium & vindemiarum possunt agitari causæ ad eas spectantes, ff. eod. l. j. & iiij. & C. eod. omnes.
5 †¶Quid si in feriis ob reuerentiam Dei indictis fit instrumentū per tabellionem super aliquo contractu? Dicunt quidam, quòd non valet. nam dicit lex, actus omnes, seu publici, vel priuati, xv. diebus paschalibus conquiescant, vt C. de feriis, actus. Sed dic cōtrà, & quòd ibi dicitur Actus publici, vel priuati, expone, id est iurisdictionis contentiosæ: voluntariæ autem bene possunt exerceri, prout in eadem lege dicitur, vt emancipare, contractus inire, in
6 strumenta scribere, testamēta facere, & huiusmodi. †Quid si tūc testis dictum suum deponit? Et videtur, quod non valet, quamuis die non feriata iurauerit, vt C. eod. dies festos. circa med. & hoc q dā dicunt. Contrà credo, cùm habeatur pro precepto, postquam iurauit, ar. C. de testib. l. pen. vt s. de testib. §. qualiter. ver. is quoq;. & examinatio non est iudicialis actus. imò secretè fieri debet, Danielis exemplo. Sunt etiam, qui dicunt, quòd partibus & testibus volentibus hoc fieri potest: aliàs non, vt in præd. l. dies. ibi, à cunctis executoribus, &c. & ibi, nulla quenquam vrgeat admonitio, &c. Recipi autem, seu iurare non debent testes die feriato: quia
b testium receptio est de processu [b], extr. de probat. quoniam contra. nisi fortè, quando recipiuntur valetudinarii, & de quorū morte, vel absentia diuturna timetur, cùm tunc extra iudicium reci-
c piantur, vt extra, vt lite non contestata. quoniam. responso j. [c]
7 †¶Porrò ea, quæ ad voluntariam iurisdictionem spectant, quolibet tempore fieri possunt: vt adoptare, emancipare, manumittere, excommunicare. & absoluere, vbi causæ cognitio requiritur,
d C. eod. actus [d]. Ergo tutores & curatores dabuntur, & vt gerant, monebuntur, alimenta constituentur nomine ventris, vel legatorum, & causa damni infecti possessio dabitur: item fiet cognitio exhibendi testamenta: curatores dabuntur bonis, & vt liberi parētes alant, & econtrà præcipietur: atrox iniuria æstimabitur: & fideicommissaria libertas præstabitur, ff. eo. l. ij. & iij. ff. de dam. infect. l. j. ff. quemad. test. aper. l. j. & licet præ. l. loquatur in feriis rusticis, Azo tamen dicit hoc fieri posse, etiam in solēnibus, cùm pietas hoc
8 suadeat, vt prædixi. †¶Quod autem dixi de tutoribus dādis, probatur etiam ff. de tutel. qui habet. §. pen. vbi dicitur, quòd tutor dari potest quolibet tempore. §. quod intelligit Vber. cùm ad vnam causam dari debet, vt ea. l. in fi. fiscus si ad plures: cùm tunc dari debeat cognita causa, & iudice pro tribunali sedente, ff. de cōfir. tut. vel cur. in confirmando. sed prius dictum placet, cùm prima iura non distinguant, arg. ij. quæst. v. consuluisti. extrà de translat. inter corporalia. Quid si vxor mortuo viro petit alimenta? Dic, quòd
e hæc causa potest die feriata agi, quia id pietas suadet [e]. †¶Quid
9 de causis matrimonialibus [f]? Ioan. not. xv. quæst. iiij. in sum. posse
f eas tempore feriato tractari propter periculum adulterii, vel incestus. Idem dixit in matrimonio spirituali, scilicet cùm agitur de electione episcopi. vel prælati, propter periculum moræ, extrà de appel. oblatæ. in fi. l. dist. postquam. extrà de elect. ne pro defectu. quia in his sunt spiritualia, extrà vt lite non contest. c. j. & c. quoniam. §. j. quod admittit dominus meus, si ex officio procedatur: sed si in figura iudicii agatur, hoc reprobat: & bene, extrà de cland. despon. cùm inhibitio. & de diuort. porrò. §. vnico. Posset tamen videri, quòd in rusticis feriis causa exactionis possit agitari, vt extrà
10 de iud. c. fin. sed verius est, quod iam dixi. †¶Quid de causa vsurarum? verbi gratia: repetebam vsuras ab hærede cuiusdam vsurarii ille verò opponit exceptionem feriarum. & videtur exceptio admittenda, qui tunc non est quis conueniendus, ff. eo. l. j. nisi in casibus, inter quos is non reperitur. Arg. contrà, quia hoc tempore agitur pro furto. & rapina. ff. eo. solent. §. j. & vsura & rapina æqui-
g parantur, vt xiiij. quæst. iiij. si quis. & c. seq. Dicunt quidamq, quòd si defunctus iurauit stare mandatis ecclesiæ, vel se vsuras redditurum. & præceptum fuit ei, quòd redderet nunc vrget necessitas, & suadet pietas, vt omni tempore etiam feriarum redditio fiat, ex
11 trà eo. c. fi. †¶Item quid de causa decimarum [i]? Et videtur tempore feriarum ventilari posse. nam de tributis tunc agi potest, vt C. eo. publicas. At decimæ sunt tributa egentium animarum, vt xvi.
h quæst. i. decimæ. extrà de dec. tua. & hoc tenent quidam [h]. Alii cōtrà. non enim tunc debet agi, nisi necessitas vrgeat, vel pietas sua-
12 deat, vt s. †¶Quid si causa intra certum tempus decidenda committitur, & id tempus in dies incidit feriatas? Dic, quòd nō procedet: vt no. in præ. c. placita. Credo tamen, q vbi iudicis iurisdō est finitura, iudex tpe feriarum rusticarum procedere potest, ne iudicialis instantia euanescat: arg. de offi. deleg. consuluit. extr. de iud. c. fin.

ADDITIONES.

a Sexaginta. ¶Idem not. de iud. c. vlt. in vlt. gl. & j. de lib. obla. §. nūc videamus. & quod ibi dicam: facit ille §. & quod dictum est s. ver. prox. in princ. ad quæstionem, an nunciatio noui operis fieri possit, & ipsius causa tractari die feriato, & gl. in l. j. ff. de noui op. nun. §. item nunciatio omnibus diebus, &c. tenet quòd fieri potest, saltem his duobus modis, quibus non aditur prætor. De tertio plus dubitatur. & vna opinio habet, quòd non possit: alia distinguit ferias fauore hominum, & tunc possit: à feriis in honorem Dei, & tunc non possit. Vtrique respondent ad §. item nunciatio. vt intelligatur dieb. omnibus, scilicet congruis. allegāt ff. man. l. j. de cōst. pec. l. qui autem. in fi. de mu. & ho. vt gradatim. in fi. sed incongruitate discordant, vt dixi, sed ex verbis Albe. Pap. super illo §. inuenio eum, licet nō sic expresserit, intellexisse, quòd denūciatio, quæ fit per prætorem, aut vocat in ius ædificari faciētem: & hoc fieri nō possit in diuinis feriis, & sic loquatur lex ff. si quis in ius vo. l. ii. in fi. quam, vbi s. gl. signat pro cōtraria, & non soluit. Si verò non arctat illum ad veniendum, sed solùm nuncium suum ad eum mittit, putat etiam diebus feriatis fieri posse. allegat iura vulgaria, ff. de vsufru. æquissimum. in princ. ff. si cer. pet. quidam. in fi. Per quę dari potest alia solutio, quòd si periculum est in mora, vel grandę dispendium, putà quia illius diei opus claudet lumina scholarium, quolibet die fieri possit, per præd. l. i. ff. eo. ver. sanè. cùm concord. j. gl. & extra. eod. tit. c. fin. verb. quibus. facit de senten. excō. constitutionem. in fin. lib. vj. Ex prædictis habeatur secunda quæstio, quæ fuit Albe. Galea. extra volumen, pro soluta, his casibus quibus differentur denunciationem fieri non posse: quia eo minùs posset cā tractari. Ad negatiuam aūt allegat, q certi sunt casus numerati, in quib. in feriis pcedi pt, ff. e. l. i. ij. & iij. ext. e. c. j. & vl. inter quos cā denūciationis noui opis expssa ñ ē: ergo, &c. ff. de his qui sui vel ali. iu. sunt, l. patre. in prin. & ibi concor. facit ext. de trāsla. c. ij. de sent. excom. his qui. lib. vj. Itē arbiter omni tempore cogitur sententiam dicere, ff. de arb. sed si compromissum. in fi. non tamen tempore feriato, eo. ti. si de meis. in fi. In contrarium alleg. pred. §. item nūciatio, & qui omnia dicit, nil excipit, de ma. & obe. solitæ. ff. de fer. vrb. præd. l. si seruitus. & quod de tutoribus & curatoribus dicitur j. ver. porrò. & l. j. ff. de dam. infect. & l. j. ff. eod. quę prouident celeritati. Soluit, quòd his diebus, quibus cognoscitur causa damni infecti, cognoscatur causa denunciationis: cùm ista, sicut illa, celeritatem desideret: alleg. C. de ædif. priua. l. de operis. ibi, festinate. & vbi eadem ratio, &c. ff. ad leg. Aqui. istud. extra. de confir. vtil. vel inutil. cùm dilecta. & ibi concord. & quia quoties res vrget, cogimur adire prætorem, vt præ. l. j. ff. eo. versi. sanè. Adde, vt per Bar. & Alex. in d. l. i. §. nunciatio. & ibi, an executio sententiæ possit fieri die feriato, & quid de citatione: & quid de reuocatione tenutæ.
b Processu. ¶Gui. de Suz. super l. iurisiurandi. C. de testi. per præd. l. dies. Adde tu, quòd receptio & examinatio testiū possit fieri die feriata, est gl. j. in cle. vnica, extra de off. deleg.
c Responso i. ¶æquiparando ferias contestationi litis: & facit decr. vlt. hoc eod. tit. & quod ibi no. in gl. pen.
d Actus. ¶De insinuatione donationis dicam idem j. de instrum. edi §. porrò. super ver. donatio. in fine. Adde, an curator liti in causa pupilli dari possit die feriata? vide Bald. quòd sic, in l. iii. §. quibet. ff. de tutel. & ibi, an possit dari tutor, vel curator.
e Suadet. ¶Hoc tenuit Alber. Gal. tit. de alimen. vltra medium: alle. de fer. c. fi. ff. eo. l. i. & ii. Adde, quòd hoc limitant Doct. in l. diuortio. §. si vir. quando mulier non habet vnde se alat. aliàs secus. & hoc idem videtur velle Spec. dum dicit, pietas suadet.
f Matrimonialibus. ¶De hoc versi. & duobus seq. vide cle. de verbor. sig. sæpe. post prin. versic. tempore. & quod ibi not.
g Quidam. ¶Alber. Gal. cuius ad literam fuit iste ver. de excep. ver. pone, quæst.
h Quidam. ¶Alber. Gal. cuius fuit iste vers. absconsus sub rub. de fideius. versic. pen.

a c.fin.[a] †¶Sed nunquid decretum super alienatione minoris die
13 bus solennium feriarum interpositum, valet? arg. quòd sic, C.eo.
actus.in fi. Dic contrà: quia causa cognita & iudice pro tribunali
sedente, id fieri debet, C.de admi.tu.lex, quæ. & C. de prædiis mi-
b no.l.minorum.& l.ob æs[b].

ADDITIONES.

a c.fin.¶Gui.de Suza.in l.sciendum.ff.qui satisd.cog.tenet, quòd si
venit vltima dies iurisdictionis delegati, & est feriata feriis rusti-
cis, pronunciare poterit, si non fuit in culpa: in solennibus autem
non: nec in rusticis, si fuit in culpa: alleg.ff.de fer.si feriatis.in fi. &
ff.de arbit.si de meis.§.fin. Adde, quid si dies exitura est feriata, &
statutum dicat, quòd si vltima dies est feriata, differatur in sequē
tem diem: accidit, quòd sequens dies est etiam feriata: laudum fu
it latum die sequenti: quæritur, an valeat? Bal.consi.cccxxvj.ij.li.cō
suluit, quòd non.
b Aes.¶Idem Iac.de Aret allegat ff.de confir.tutor.l.in confirman
do.& de bon.possess.l.iij.§.penult.lex, actus non obstat, quæ loqui
tur in iurisdictione voluntaria & fauore libertatis, quæ datur ma-
numissis.& emancipatis: idem Albe.Galeo.extra.volumen super
l.ij.ff.eod.titul.

SUMMARIUM.

1 *Renunciare iuri nondum sibi competenti nemo potest.*
2 *Testes an possunt cogi, vbi renunciatum est ferijs rusticis.*
3 *Iudex pro tribunali sedens: si scienter assignat diem feriatam partibus præsenti bus. & feriatam esse non ignorantibus, an pares videantur renunciasse exceptioni feriarum.*

¶Quibus feriis renunciari possit.

3.§.Nunc videamus, quibus feriis renunciari possit. Et q-
a dem repentinis non potest renunciari[a], ff. de
arbit.si feriatis.ff.de postul.quas prætor.ff.de iure immu. semper.
§.conductores.argumen.C.e.omnes dies.prope fi.ibi, nostris eti-
am, &c. Multò minus solennibus in honorem Dei & sanctorum
inductis, extra.eod.c.fi. imò processus habitus tunc non valet, vt
ibi Iac.Bal.not.contrà in repentinis, vt dixi s̄.de arbit.§.fin.prope
fin.versi.in forma autem. Rusticis autem, seu publicis, renunciari
potest.extra.eod.c.fin.in fin.arg.extra. de regula. ad apostolicam.
extra.de foro comp.si diligenti: sed si non esset renunciatum, sen
tentia non teneret, extra.eod.cap.fin.ff.eod.l.j. & l.si feriatis. & s̄.
§.proximo, in princ.de hac materia no.extr.de offic.deleg. de cau
1 sis.& de iudic.cap.fin.extra.de feriis, cap.fin.†¶Quid si renuncia-
tio feriarum fiat in instrumento alicuius contractus? Et videtur
non tenere. nemo enim potest renunciare iuri nondum sibi com
petenti, ff.de acquir.hær.is qui.ff.de leg.ij.si ita sub conditione. ex
tra.de re iudic.abbate sanè.lib.vj. de eccles. ædi. ad audientiam. lj.
in fin. Dic contrà, quia iam erat ius quæsitum, cùm iam essent fe-
riæ ordinatæ à lege. quod intellige de his, quibus renunciari pōt:
& ideo sæpe in instrumentis contractuum apponitur clausula il-
la, & feriis renunciamus, C.de pac.l.j.& ff.eod.l.pactum.extr.eod.
b cap.vlti.[b]†¶Quid si renunciatum est feriis rusticis, nunquid tūc
2 poterunt testes cogi? Respondeo, non puto, arg.ff.de pact. si vn⁹.
c §.& in summa.versic.ante omnia.[c] Quid si iudex me citat, vt ad di
em veniam feriatam? De hoc dic, vt s̄.de citat.§.j.vers.item quòd
3 citatio.& in Summa domini mei de fer.§.& an feriis.†¶Sed quid
si iudex pro tribunali sedēs scienter assignat diem feriatam feriis
rusticis partib. præsentib.& feriatam esse non ignorantibus, nun-
quid videntur partes renunciasse exceptioni feriarum? Dic, quòd
sic: ex quo scientes, & non contradicentes talem terminum tece
perunt: arg. extr.de re iud.quod ad consultationem.vij.q.j.quàm
d periculosum[d] est. Arg.contrà in reo: quia eius est fugere, iiij.q.4.
c.j.vnde fugitiuus appellatur, C.de iud.properandum.§. & si qui-
dem. Non videtur ergo sibi imputandum, si facit id, à quo deno-
minatur.xvj.q.j.si cupis. Tutius autem est, quòd expressè renun-
e cietur[e].¶Sed quid si factum est, quòd arbiter, vel iudex possit ꝓ-
nunciare die feriato? de hoc in præd.versi.in forma autem.&seq.

ADDITIONES:

a Renunciari.¶Secundum Tan.vbi s̄.ver.in omnibus.in fin. & idē
Hosti.in Summa eod.tit. §.fi.in prin. Adde, quòd feriæ repentinæ
æquiparantur feriis inductis in honorem Dei, glo.in cle. sæpe. de
verb.sig. & Bald.in l.in tempus.ff.de hæred.instit.
b c.vlt.¶Per quod ca.in fi.quæstio ista videtur dubia. Sed dic, ꝙ illa
dec. bene permittit procedi in talibus feriis: vnde nullus negat, qn
dum litigatur, renunciari possit: sed hoc dubitatur, an priùs in con
tractu renunciari possit, quia iuri futuro non renunciatur, vt s̄.&
per l.si conuenerit.ff.de iu.om.iu. propter quę Iac.de Are. habuit
quęstionē pro dubia, vt ponit Cy.l.eo.l.j.sed placet soli Gui. & pla
cet Vber.de Bobio char.ij.in fi.vbi tractat obiectus contra senten
tiam ordinarii. Ad contrarium responde, aliud in pacto, quàm in
repudiatione, vt not.in præ.l.j.C.de pac.& scripsi de testa. Raynu
tius.super iij. gl.ad l.si conuenerit. Dic, quòd istud est pactum nō
declinandi, vt scripsi extra.de iud.c.j.super glos.sed nonne. Adde,
quibus feriis renunciari possit, ꝯs.cccxxxiij.j.lib. Et an cùm in com-
promisso renunciatum est feriis, illud tempus dicatur vtile, vel cō
tinuum, per eundem cons.ccccxxiij.ii.lib.&cons.ccccxcviij.iiii.li.
c Omnia.¶Et idem not.C.eod.tit.l.omnes.in fi.vlt.glos.
d Periculosum.†Facit j.ti.2.§.dicto.ver.quid de exceptione feriarū
facit, quod not.ff.eod.l.i.§.i.in glos.hoc no.in fi.
e Renuncietur.¶Aliàs tene contrarium, non per rationem prædi
ctam, sed per no.in cle.de verb.sig.sępe.in gl.antepen.& s̄.de cita.
§.i.ver.quid si reus.cum sua remis.

ADDITIONES NOVAE.

§ An vniuersitas habeat beneficium feriarum. Inno.in c.significa
runt.de iudi.dicit quòd non.
§ Nota quòd idem est dicere quòd non reddatur ius, & quòd sint
feriæ Iac.Butri.in l.omnes de feriis, & Bal.ibid.
§ An dies sabbathi possit constitui per statutum vt sit dies fariata
in honorem dei not.in consiliis domi.Bal.
§ Curia Romana seruat ferias suas, non ferias litigantium: ēt qui-
libet iudex debet seruare ferias fori sui. Inn.in ca.conquestus.ext.
de feriis. Bal.in reperto.quod fecit super Inno.idem in l.præsides.
de feriis.
§ Statuto cauetur ꝙ in vigiliis virginis Mariæ non reddatur ius:
modò accidit ꝙ festum eius venit in die lunæ, quando intelligeť
vigilia, vel die sabbathi, vel die dominico. & videtur ꝙ die domi-
nico, per ea quæ notan.in c.ii.de feriis in glo.dies. & lxx. di. quod
dic vbi dies habet initium cum vespere præcedentis diei. quantū
enim ad officium incipit die præcedēti festum, lxxv.di.à patribus.
sed quantum ad ieiunium vigilia debet seruari in sabbatho, extra.
de obser.ieiu.c.i.
§ Sed nunquid die feriata in honorem dei possit iudex super ali-
quo actu in quo requiritur decretum iudicis interponere ipsum
decretum: de hoc per Cynum in l.omnes.C.de feriis, not.in l. fin.
de prædi.mino.& Azo in summa.de feriis.
§ An die feriata in honorē dei possit dari tutor pupillo, Bart.in l.
neque mandante.ff.de tuto.& cu.da.ab.
§ Nota quòd si feriæ non sunt allegatæ in vno actu iudicii, pos-
sunt in alio actu allegari, nec ex hoc videtur renunciatum feriis.
Bal.in l.i.§.excipitur.de feriis.
§ Nota quòd si tempore feriarum quibus non erat renunciatū,
est lata sententia, tamen post sententiam ratificatur, an ratificatio
idem operetur quod renunciatio à principio. Bal.in l. si feriatis.
ff.de fer.dixit quòd non.
§ An die feriata possit fieri relatio nuncii absentibus partibus. in
dicta l.si feriatis.de feriis.
§ An libellus possit dari die feriata, not.in l.miles.§.sexaginta.de
adul.& in consti.ad reprimen.per Bar.in spec. de libel. concep. §.
nunc viden.
§ Aliquis die feriata vocatus ad iudicium confitetur se debere
pecuniam ab eo petitam, & iudex eum ꝯdemnat, an sententia va-
leat, dic quòd valet confessio, quia pacto æquiparatur, l.de ætate.
§.qui interrogatus.de interrogationi.actus enim, pacta, & tran-
sactiones talibus diebus fieri possunt, l.fin.& l.omnes.de fer.
§ Nota ꝙ die feriata in honorem dei non potest homo capi, nisi
sit debitor fugitiuus, vt l.fin.de feriis, & c.fina.de iudi.& in hoc di-
cit Bal. ꝙ quolibet die etiam solenni commissio & captio iudicia
lis fieri possunt, vbi timetur de recessu personæ. nam ne fugam in
struamus discessum expectare non debemus eius qui non est re-
uersurus, l.si legationis.de iudic.nam propter periculum fugæ vi
detur ordinate fieri quod sine ordine fit, vt not.in l.extat.ff.quod
me.cau.& l.ait prætor.§.si debitorem.quæ in fraudem credito.&
no.insti.de actio.in principio per Dynum, & sufficit suspicio. pro
ba.l.plures C.de pigno.actio.& hoc etiam potest fieri non præmis
sa citatione.no.Iaco.Butriga.in l.consentaneum.C.quomodo &
quando iudex. nam suspecto non dantur induciæ, nec habet feri-
as nec alias inducias legales, not.in l.fina.C.de feriis. Bal.in eadem
l.& l.si feriatis. C.de feriis. dicit quòd licentia de capiendo vel de
exequendo debet dari die iuridica, sed tamen executio potest fie-
ri die feriata non in honorem dei introducta.
§ An feriis repentinis possit renuntiari. Bal.in l.j.de fer.quòd nō.
idem Ioan.de Lignia.in clem.sæpe.de verb.signif.Bal.in l. sicut ꝓ
ponis.quomo.& quan.iudex.

¶Bald. de Feriis.

Nulla lex potest curiā Principis coarctare ad ferias, §.j.versi.est
autem.G.¶Testis nō potest iurare die feriata, sed deponere sic, §.
sequitur.ver.qd si testis.& seq.& ideo si terminus datus est ad faci
endū deponere testes iuratos, ferię non excipiūtur, quia nō sunt.
Bald.

Bal.vide Inn.de of.deleg.consuluit. ¶An feriis repentinis possit renunciari? sentit, quod non, §.nūc videamus.vide in cle.sępe.de ver. sig.¶An tenuta possit dari die feriato, vide s.de primo&scđo de creto,§.tenuta.¶Quod die feriata pt offerri libellus, quo modo intelligat, vide s.de citat.§.die feriata.vide oīno Bal.in l.bonorū. C.qui admit.ad bon.pos.in ver.opi.¶An executio possit fieri die feriata,& quotuplices sunt feriæ, vide ibidem §.citatio est de pro cessu.¶Vbi allegatur spoliatio,vel rixa,agitur die feriata: vide j.e. de pet.& pos.§.2.¶Tempore feriarum,etiam inductarum ob reuerentiā Dei potest fieri instrumentum super aliquo contractu per tabellionem.Item potest fieri actus voluntariæ iurisdictionis vt cōtractus emancipationis: & testamēta similiter fieri possunt. vt in §.sequitur.ver.quid si in feriis.¶Tempore feriarum non debet fieri interpositio decreti super alienatione rei minoris: vide in ver.fi.G.¶An die feriato possit quis pro delicto capi, j.de sen. §.sed an captura. ¶An teneat sententia lata tempore feriato? & quòd non sunt feriæ, nisi exprimatur dies à iudice, vel à statuto licet messes, vel vuæ sint in agris, j.de senten.§.non valet sententia lata tempore feriarum.

a ¶De Recusatione.[a] Rubrica.

IN præcedentibus Titulis de comparitione tractauimus:& quia comparentes ope exceptionum se defendere consueuerunt, vt ff.de exce.l. 2. ideo consequēs est, vt de Exceptionibus aliqua doceamus:& quia inter eas Iudicis recusatio primò proponenda est, vt patet extra.de prob.quoniam contra.& j.tit.prox.§. viso.ver. porrò.ideo de eo primò discutiamus:hîc tamen non prosequimur,quia hunc articulum inuenies expeditum suprà de Recusationibus.

ADDITIO.

a Auctorem imitemur, qui in hac non instat,&c.

a ¶De Exceptionibus,& Replicationibus[a]. Rubrica.

QVoniam sæpe reis ad iudicium venientibus ope exceptionum, actorib⁹ verò ope replicationū subuenitur, ideo vtile est vt de his aliqua pertractemus. Et primò dicam⁹ de exceptionibus:ad cuius rei notitiam videndum est, quæ sit exceptionum diuisio:quando opponatur dilatoriæ:& quando peremptoriæ:& qualiter,& à quibus,& quo ordine opponantur, & qualiter super eis pronuncietur: vltimò verò de replicationibus adnectemus.

ADDITIO.

a Pileus non formauit de hoc generalē rubricam: materiam tamē hanc prosequitur sub rub.de lit.contest.¶Bagarotus ēt ñ formauit gñalem rub.sed in toto opere suo, vt dixit in ipsius operis principio, psequitur exceptiones, q̄ repellunt accusatorem, actorem procuratorem,&c.& vide s.de actore.¶De Vberto de Bonacur. dico idem, vt narrat in sui operis principio,& patet in prosecutione.specialiùs tamen ad propositum ponit rub.de excep.dilatoriis,& aliam de peremptoriis.¶De Nepo.de Mon.alb.dico idem, vt dixi super proœmio.Idem,licet non sic apertè,dico de Rof.in nouem rubricis sui operis, quæ sequuntur primā. ¶Opus etiam Vber.de Bob.totū plenū exceptionum & replicationū ad diuersas materias:& maximè,vbi tractat de except.ɔ eum, qui agit nomine proprio,mihi charta xj.¶Et sic Ioan.de Deo in cauillationi b⁹,maximè lib.3.quasi per totum lib. ēt Iudicū parte ij. post prin. ponit plures rubricas de his.¶ Tan.ad literā posuit ru.sui operis parte 2.post rub. de contumacibus. ¶Bonagui. operis sui chart. pen.posuit rub.de excep.replic.& triplic.& quadruplic.& tractat etiā materiā in tribus rub.seq.¶Aegi.in rubr.xvj.& tribus seq.de ceteris exceptionibus tractauit in diuersis demum rub.prosequēdis tractat de aliis.¶Alb.Gal.posuit rub.de exce.tantū.¶Gui.de Suz.de his instruit rub.de offi.aduoc.rei.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones peremptoriæ vocantur, quæ actionē perimunt, seu veriùs elidunt.*
2 *Exceptio peremptoria competit de eo, quòd dicitur fieri, vel factum esse contra legem vel senatusconsul.*
3 *Exceptio illa peremptoria dicitur, quæ semper obstat agenti, etiam si cessauit agere per mille annos.*
4 *Defensiones illæ propriè dicuntur, quæ ipso iure tollunt & perimunt omnem actionem.*
5 *Dilatoria exceptio quæ sit, & quomodo diuidatur.*
Legatus non tenetur respondere sub iudice prouinciæ, ad quem mittitur.
6 *Exceptio declinatoria iudicij, ratione rescripti quomodo intelligatur.*
7 *Exceptiones anomalæ quæ dicantur.*
8 *Exceptio dubia, siue mista, quæ sit.*
Exceptio est actionis exclusio.
9 *Agere non dicitur quis ante litis contestationem, sed agere velle.*

1.§.Exceptionum igitur aliæ sunt peremptoriæ, aliæ dilatoriæ, aliæ anomalę, alię mistæ. Peremptoriarum aliæ dicuntur simpliciter peremptoriæ exceptiones, aliæ vero vocantur defensiones, vt extra.de lit.con-
a test.exceptionis[a].†¶Exceptiones peremptoriæ vocantur, quæ
1 actionem perimunt, seu veriùs elidunt:vt Instit.eod.§.perpetuę. ff.eod.l.3.de quo dicam j.§.viso.vt est videre in pacto de non petendo in perpetuum, & in iureiurando, quæ ipso iure tollunt naturalem obligationem: ciuilem autem non tollunt ipso iure, sed eam ope exceptionis elidunt, ff.de sol.Stichum.§.naturalis.Insti. de except.§.præterea.j.C.de pact.creditori.& l.seq. vbi de hoc, ff. eo.si vnus.§.pactus ne peteret.ff.de iureiur.l.fin.extr.de pact.cap. fin.extr.de iureiur.debitores.& j.§.dicto.vers.sed pone.Hic ergo dicūtur exceptiones peremptoriæ, vt j.§.viso.versi.item nota, quod.
b Et congruentius[b] exceptiones elisoriæ vocantur:quia actiones non perimunt, sed elidunt, ff.de except.l.2.Item etiam exceptiones peremptoriæ dicuntur, vt exceptio doli mali, & Quod met⁹ causa:vel si promissum est per errorem, Instit. de except.§.j.item exceptio non numeratæ pecuniæ, vel dotis, Instit.eod. §.ij.extrà de fide instru.si cautio.sed hæ duæ non sunt perpetuæ.item rei iudicatæ, ff.de re iudic.post rem.extr.eo.sicut nobis.& in præd.dec. exceptionis.præmissa probantur ff.de except. exceptiones. §.rei Item exceptio Vellei.& Macedo.& in factum:& generaliter præscriptiones, & vsucapiones, ff.de Public.l.penul.& fi.& generali-
2 ter† de omni eo competit exceptio peremptoria, quod dicitur fieri, vel factum esse contra legē, vel contra senatusconsultum, ff.
3 de excep.l.3.respon.j.†¶Est autem[c] peremptoria exceptio, quæ
c semper obstat agenti, etiamsi cessauit agere per mille annos:quia non erat in potestate rei quando conueniretur. Et dicitur perpetua, licet actio, quæ per eam eliditur, sit temporalis: quia quæ annua sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum:quæ dic, vt
d j.§.viso.ver.item nota, quòd ferè[d].& dicitur peremptoria, à perimendo:sicut peremptorium dicitur: quia causam, ex qua agitur, perimit, vt s.de citat.§.viso.in prin.& not.quòd exceptio peremptoria ante litem contestatam opposita, propriè est intētionis exclusio: post litem contestatam opposita, est actionis exclusio. vt no.j.de lit.contest.§.j.versic.sed nunquid per except.†¶Defen-
4 siones autem dicuntur propriè, quæ ipso iure tollunt & perimūt omnem actionem, vt est solutio & acceptilatio. nā solutione ei⁹ quod debetur,& acceptilatione tollitur omnis obligatio, Institu. quib.mod.tol.oblig.§.item & per acceptilationem,& de reg.iur. solutionis verbo. Item etiam renunciatio potest defensio dici: quia ipso iure tollit ius alterius, extrà, de renunciatio.super hoc. vij.questio.j.quàm sit periculosum.extra de elect.cùm inter R.ff. de ædil.edict.quæritur.§. si venditori. Hæ enim & similes dicuntur propriè defensiones, & non exceptiones:quia licet defendāt reum, & per consequens repellant agentem, non tamen excludunt actionem, cùm nulla sit ibi actio:sed exceptio excludit actionem, vt dixi. Largo tamen modo possunt dici exceptiones, eo quòd repellunt, seu excludunt agentis intentionem, secundum
e Ber.[e] argum.ff.de cond.indeb.eleganter.§.si quis.& j.versicul.fina.sicut vides, quòd electi, vel confirmati est intentio, quòd confirmetur, vel consecretur: & tamen per exceptionem à sua intentione excluditur.& hæc exceptio est quasi accusatio. quæ dic, secundum Papam, prout not.extr.de elect.cùm dilecti.& c.dudum. ij.& de dolo & contu.cùm dilecti.& de accus.super his.¶Dilatoriæ verò sunt, quæ causam differunt, Insti.eod §.appellantur.3.q.
5 vj.§.except.†¶Dilatoriarum autem alia est dilatoria solutionis, de qua dicam j.§.prox.in prin.alia declinatoria iudicij.& hęc mul
f tiplex est[f].Nam alia competit rōe iudicis, de qua dic exempla, vt s.de iud.

ADDITIONES.

a Exceptionis.¶Lib.vj.
b Congruentiùs.¶verba Vber.de Bonacu.pòst j.prox.illud enim posuit.1.& 2.
c Est autem.¶Verba sunt Vbert.de Bo.tit.de peremptoriis excep. in princ.
d Quòd ferè.¶An verò redhibitoria sit perpetua, per eius exceptionem oppositam venditori petenti pretium, dicam j.de emp. & ven.§.nunc videndum.post prin.
e Secundum Ber.¶Cuius verba vide in dec.exceptionis.in 3.gl.
f Est.¶Primas v.posuit Tanc.vbi s.in princ.Adde ad id, quòd j.dicitur de rescript.ex quo oritur actio,&c.quòd vbi exceptio perimit literas & gratiam.dicitur exceptio peremptoria: gloss.in verbo, obtentum.& ibi scribentes.in c.j.de lit.contest.lib.vj.

ſ.de iud.deleg.§.pen.&fin. Alia ratione actoris, de qua dic exempla, vt ſ. de actore. Alia ratione rei, putà quia eſt legatus, vnde nõ tenetur reſpondere ſub iudice prouinciæ, ad quem mittitur, ff.de iud.l.ij. quod etiam aliter exemplifica, vt ſ. in tit.de reo. Alia ratione procuratoris: quod dic, vt ſ. de proc.§. 1.2.& 3. Alia ratione reſcripti: de qua dic exempla, vt ſ. de præſent.& recept.& impug.reſcrip.

6 †quod intellige, cùm impetratũ eſt ſuper obligatione antiqua: ſec⁹ ſi ex eo oritur actio: quia tunc videtur exceptio contra illud competens peremptoria: quod dic, vt in Sum.do.mei eo.tit.§.2. Alia ratione loci, vt quia non eſt tutus, vel quia alio loco ſoluere tenetur, ext.de plus petit.c.vnico. Alia ratione temporis, vt quia quis citatur die feriato: quæ exemplifica, vt ſ. de citat. vel quia alio tempore ſoluere tenetur, vt extr.de plus petit.c.vnico. Alia ratione cauſæ, vt quia ſuper pluribus perſonalibus actionibus cõuenitur quis coram diuerſis iudicibus, extr.de reſcrip.diſpendia[a].

a vel quia ſub cõditione obligatus eſt, extr.de cõd.appoſ.per totũ, extr.de plus petit.c.vnico, C.de rei vx.act.l.vnica. Alia ratione libelli, quod exemplifica, vt ĩ.de libel.concep. Alia ratione fori, vt ſ.de comp.iud.adit.ad fi.& ſic breuiter de omnibus, per quas iudiciũ declinatur ad tempus.

7 †¶Anomalæ verò ſunt, quæ non ſequuntur normam aliarum, quia poſſunt ante litis conteſtationẽ, & poſt proponi, ſcilicet de quibus dubitatur an ſint perpetuæ vel temporales: vt exceptio excommunicationis, de qua dicetur ĩ.§. prox.ver.porrò.& ſeq.& non numeratæ pecuniæ, vel nõ numeratæ dotis. nam iſtæ duæ peremptoriæ ſunt, & temporales, ĩ.§.2. ver.quid de exceptione non numeratæ pecuniæ. & aliæ, de quibus dubitatur, an ſint tẽporales, vel perpetuę vt exceptio, quę datur ratione futuri facti, ſeu temporis, vel accidentiæ, & exceptio, quam maritus habet, ne cõdemnetur vltra quàm poſſit, vt C. de rei vx.act.l.vnica,§.cùm autẽ in exactione.de hoc not.Inſt.de ex-

b cep.§.perpetuæ. Sunt & aliæ diuiſiones exceptionum[b], quæ omnia proſequere, vt in Sum.domini mei eod.tit.§. 2.& tangam de his & aliis ĩ.§.2.ver.quid ſi procur.minoris.& ſeq.& ĩ.de conclu.

8 & renun.ver.ſunt præterea. †¶Eſt quoque & alia exceptio, quę dubia, ſiue mixta appellatur: vt ſi peto à te decem, quæ mihi promiſiſti: & tu reſpondes te non teneri, quia ſub conditione promiſiſti, ſcilicet ſi Titius aſcenderit Capitolium, dubium quidẽ eſt, an ſit dilatoria, vel peremptoria: quia ſi nunquam aſcendat, peremptoria eſt: ſi aſcẽdat, dilatoria: in dubio tamen peremptoria iudicatur, & ideo ante litem conteſtatam proponenda non eſt, ff.de cõ-

c di.ind.ſufficit. aliàs eſt §.Sed Vber.de Bonacur.conſuluit[c], ꝙ aute litis conteſtationẽ proponatur: & vide ĩ.§.dicto.verſi.quid de excep.beneficij.& ſeq. ¶Eſt etiam exceptio intentionis, vt ſ.ver.de

d fenſiones. Et nota[d], quòd cùm exceptio ſit actionis excluſio, vt ſ. eo.& ĩ.dicetur, dilatoriæ, quę ante litis conteſtationem habent

9 opponi, non videntur propriè dici poſſe exceptiones: †quia ante litem conteſtatam non dicitur quis agere, ſed agere velle, ff.rẽ ra.hab.amplius. Large tamen poteſt dici exceptio, id eſt actionis excluſio, eo quòd actionem temporaliter differat: de hoc ĩ.§.proxi.ver.hoc quoque, &c.

ADDITIONES.

a Diſpendia. ¶Lib.vj.

b Exceptionũ. ¶Tres enim alias poſuit Bonagui.rubr.quot mod. excep.ſumatur, quas aliqualiter declarabo. dixit enim, ꝙ ſecunda diuiſio erat, ꝙ exceptionũ alia perpetua, alia temporalis: & de hac ſ.tactum eſt. per quod patet, ꝙ addere poterat & aliam, de qua dubitatur. Tertia diuiſio, ꝙ quædam ſunt perſonales, & quædam reales: perſonalis, quæ perſonis inhæret: quod intellige dupliciter, ſcilicet de perſona per quam, & de perſona ꝯ quam. De primo de legato, de clerico, de excepto, & abundant exempla ſ.de reo. De ſecundo, excõicatio, vel ſuſpicio iudicis, excommunicatio actoris: abundant exempla ſ. de act. Reales etiam ſume dupliciter, ſcilicet quia concernũt rem quamlibet, de qua formatur: puta locum nõ tutũ, vel remotũ, vel inhoneſtũ, reſcriptũ vitioſum, libellum ineptè formatũ, & ſimilia: aliæ reales, quæ cõcernunt rem ipſam de qua principaliter agitur: petis bñficium: dico illud ſublatũ de eccleſia, conſt. cũ acceſſiſſent, vel ex eius qualitate tibi ñ deberi, cùm ſit dignitas, vel curatũ, & his ſimile. Quarta diuiſio. ꝙ aliæ fauorabiles, aliæ odioſæ, aliæ inductæ ad iuris rigorẽ ſeruandũ, aliæ propter naturalẽ æquitatem inductæ. Exempla de primis Velleiano, dote, & feriarum, & ſimil. De ſecundis, Macedoniani, & criminũ, vt in §.d.ver.ſed pone: dat⁹. De tertio, res iudicata. De quarto, non nu.pec.quod met.cauſa, erroris, ignorantiæ, & ſimilium: de quibus omnibus infrà dicetur.

c Conſuluit. ¶tit. de peremptoriis exceptionib. ante fi.

d Et not. ¶ſecundum Bonagui.ti.quot modis ſumatur exceptio.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio dilatoria quę eſt declinatoria iudicij ſurgere dicitur ex multis cauſis.*

2 *Renuncians omnibus exceptionibus, an intelligatur renunciare eis, quas ſibi competere ignorat.*

3 *Iudex an poſſit cogere excipientem iurare, quòd exceptionem non proponat malitioſè.*

Dilatoriã omittens exceptionem, an poſt litis conteſtationẽ poſſit ad eã redire.

4 *Iurare volens, quòd exceptio dilatoria poſt litem conteſtatam ad eius notitiã peruenit, quæ tamen non eſt de nouo exorta, ſed ab initio competebat, an ſit audiendus.*

5 *Dilatoriæ exceptiones omiſſæ an poſt ſententiam poſſint opponi, & quibus caſibus.*

6 *Exceptiones dilatorias, & peremptorias, an ſufficiat in genere proteſtari.*

7 *Aduocatus actoris quomodo ſibi præcauere debeat, quo ad exceptiones pronunciandas.*

8 *Exceptio excommunicationis quando poſſit anomula dici.*

9 *Iudex poteſt ex officio excommunicatum à iudicio repellere, etiam parte non excipiente.*

10 *Iudice excommunicatum non repellente, an poſſit reus appellare.*

Iudex ſecularis an poſſit exceptionem excommunicationis coram eo propoſitam admittere.

Excommunicatus non poteſt conuenire, ſed conueniri.

11 *Exceptio excommunicationis quo caſu dici poſſit peremptoria.*

12 *Exceptiones cõtra iudicẽ competentes debent ante litis conteſtationẽ proponi.*

13 *Excommunicato cuilibet eſt actio deneganda.*

14 *Reus quare excommunicato communicare prohibetur, & non econtrà.*

15 *Reus ſciens iudicem depoſitum, vel excommunicatum, & ſcienter hoc tacens an poſt litem conteſtatam poſſit eum repellere.*

16 *Exceptio excommunicationis poſt quem terminum poſſit contra partem proponi.*

17 *Reus ſcienter omittens proponere exceptionem excommunicationis in termino aſſignato ad probandas dilatorias, an poſſit, aut debeat in expenſis condemnari.*

Exceptionem excommunicationis ſcienter non opponens, præſumitur malitioſè ſubticuiſſe.

18 *Exceptione probata, ſi ex aduerſo probetur abſolutio, an excipiens ſit condemnandus.*

19 *Ignorantia probabilis eſt in facto alieno.*

Semel excommunicatus, ſemper præſumitur excommunicatus.

20 *Exceptione contra iudicem oppoſita, quis de hoc habebit cognoſcere.*

21 *Exceptionis articulo finito, qui eſt principalis, an articulus condemnationis finiatur.*

Exceptio excommunicationis an per replicam alterius excommunicationis tollatur.

22 *Exceptione excommunicationis facta, deinde replicatione de alia excommunicatione, an priùs de exceptione, aut de replicatione fiet mentio.*

23 *Exceptiones affirmatiuè proponentibus incumbit onus probandi.*

24 *Reus habens exceptiones probare, ſi deficiat, an in expenſis ſit ſemper condemnandus.*

25 *Exceptio dilatoria in quo differat à peremptoria: & an poſſint inter ſe ꝓponi.*

26 *Iudice ſeruo, vel fœmina, vel infame exiſtente, quando ſint hæ exceptiones opponendæ.*

27 *Exceptiones de infamia, vel crimine iudicis, vel principis, an poſſint contra reſcriptum proponi.*

28 *Priuilegium ſi quis alleget, quòd non tenetur coram tali iudice reſpondere, priùs de tali priuilegio reſpondere tenetur.*

29 *Exceptio dilatoria nõ debet à iudice recipi, priuſquam reus libellũ receperit.*

30 *Aduocatus dilatoriam exceptionem poſt litem conteſtatam proponens, qua pœna ſit puniendus.*

31 *Cautela ad firmandum iudicium cum procuratore, vel tutore, vel curatore, vel ſyndico, vel huiuſmodi perſonis.*

32 *Superior, ad quem appellatur propter exceptiones nõ admiſſas, qualiter formabit literas commiſſionis, quando cauſam appellationis committit.*

33 *Exceptione dilatoria propoſita, poteſt aduerſarius petere ſibi cautionem præſtari de expẽſis ſoluẽdis, vel aliqua certa pœna, ſi ꝓponẽs defecerit in ſoluẽdo.*

¶Exceptiones dilatoriæ quando opponi poſſint.

2.§.Nunc videndum reſtat, quando dilatorię exceptiões proponantur. Dilatoriarum igitur alia eſt dilatoria ſolutionis, alia declinatoria iudicij. Dilatoriã ſolutionis dẽt quis ante litiscõteſtationẽ proponere, ſeu proteſtari: ſed nõ tenetur eã probare, niſi poſt litẽ conteſtatã, ſ.actoris intẽtione fundata, C.de prob.exceptionẽ. C.de excep.ſi q̃dẽ. talis eſt illa, ff.de re

a iud.ſunt, q̃ in id. Tñ ante publicatas atteſtationes[a], in aut.de teſti. §.quia

ADDITIO.

a Atteſtationes. ¶Si cetiam dicit Accur.in præ.l.exceptionem.idẽ Inn.in dec. paſtoralis.e.ti.vt ibi ſcripſi in gl.magna circ. medium, cui tunc acquieui: ſed nunc declaro, & ante omnia dico, hoc dictum omnino ſequẽdum in foro ciuili, vbi teneretur opinio Io. & Azo. quæ habet, publicatis atteſtationibus non poſſe in cauſa

principꝛ

a §. quia verò.& hoc intellige [a], siue exceptio sit ex pacto, vt quia fecisti mihi pactum de non petēdo vsq; ad certum tempus, vt ff. de excep.l.3.§.j.siue etiam sit ex lege, puta quia cōdemnatus sum in personali, vnde nō teneor iudicatū soluere, nisi vsq; ad quatuor mēses, extr.de off.deleg.quærenti.de re iud.quod ad consultationem.ff.de re iud.l.2.Itē talis est illa, quòd maritus non tenetur reddere dotē vxori, vel eius hæredi, ante annū à die soluti matrimonij, vt C.de rei vx.ac.l.vnic.§.exactio.& §.seq.Talis ergo exceptio non impedit litis cōtestationē, quia tangit principale negotium: sicut nec peremptoria, ext.de lit.conte.exceptionis.li.6.Est ergo dilatoria solutionis, quæ solutionē differt, vt iam dixi. Vnde si petis ante calēdas, quòd in calendis tibi debeo, exc.piam cōtra te, prius quam cedat & veniat dies, nō potes agere.& hæc exceptio solutionem differt, & vocatur dilatoria solutionis, ff.de verb. sig.cedere diem.ff.de verb.oblig.eum qui cal.extra de plus petit.

1 c.vnico.†¶Cæterum dilatoria, quæ est declinatoria iudicij, quæ surgit ex multis causis, vt dictum est suprà §.prox.versi.dilatoriæ. ante litis contestationem opponēda est & probanda, & litis contestationem impedit, C.de procu.l.ita demū.C.qui acc.non pos. non ignorat. & inter eas recusatio iudicis proponenda est.quod dic, vt s. de recus. §.fit autē.Idem etiam est in declinatoria fori: & hoc in sciente: quia ignorans potest eā opponere etiam post sententiam, C.eodem, præscriptiones fori.C. si à non competen.iudic.l.fi.& generaliter, quælibet dilatoria litis contestationem impedit, & ante illam proponenda est, extrà de excep. pastoralis.C. eo.exceptionē.3.q.vj. exceptio fori. C.de proc.l.ita demū.extrà de re iu.inter monasterium.duabus exceptis, quæ etiam post sententiam possunt opponi, vt j.§.prox.ver.hoc tamen.ibi, & notius vbicunq;. & proxima iura innuūt tales exceptiones quandoque ante litem contestatam posse proponi: ideoq; malitiosi aduocati hodie proponunt vnā, & cras aliam, vt sic lites protrahant, & agētes repellant: arg.extrà eod.pia.resp.j.& de resti.spol. frequens.in prin.lib.vj. Verùm tamen iudices iuris remediis tali debent malitiæ obuiare.extr.de testib.cùm causam.& c.significauerunt.C.de ex-

b cep.rei iud.l.3.vt videlicet [b] assignent vnum terminum peremp-

c torium [c] ad omnes dilatorias proponendas, vt in præd.c.pastoralis.ff.de iud.nonnunquā.arg.ff.si cer. pet.quidā.C.de ingen.man. diffamari.C.qui accus.non pos.si ea quæ.ff.de do.inter vir.& vx. l.4.§.fi.C.de remis.pig.si eo tempore. Materia enim dandarum dilationū amputanda est, C.de dila.l.1.in fi.Nā & tutores plures excusationes habentes, omnes proponere debent intra quinquaginta dies, & pòst non audiuntur, ff.de execu.tut.quinquaginta.& arg.etiam in præ. c.frequens.§.ij.& de hoc s.de dil.§.nunc videamus.in fi.Arg.tamen cōtrà: quia non videtur, quòd possit constituere mihi tēpus ad futuras exceptiones, quæ nondum in meam notitiā peruenerunt: arg.ff.quod cuiusq; vniuer.item eorum.§.si

2 decuriones.†¶Nec renuncians omnibus exceptionibus, intelligitur renunciare eis, quas sibi competere ignorat, ff.de inoff.test. mater.ff.de pact.l.tres fratres.ff.de transac. cum Aquiliana.& l.q cum tutoribus.§.fin.nec valere videtur generalis renunciatio exceptionum, nisi specialiter nominentur, ff.si quis cautio. sed & si quis,§.quæsitum.& arg.ad hoc, ff.de excep.rei iud.si mater.§.eandem.j.de renunciat.& conclus.ver.pone.& versi.quid si quis.Ibi etiam not.quid iuris sit, si actum est, ꝙ nulla exceptio in iudicio, vel arbitrio, opponatur: sed dic, quòd statuere debet vt prædixi, Idē etiam fieri potest de peremptoriis: quòd dic, vt j.§. prox.ver.

d vtrum.Vber.[d] tamen dixit, quòd nulla lege cautum est, quòd præfigatur terminus ad omnes exceptiones proponendas, C.de col lat.illam. Vnde dicit, quòd si propono exceptionē, quæ probata iudicem repelleret, quandiu pendet eius probatio, probata habetur, ff.de iureiuran.nam & postea.in princ.ergo non sum interim grauand9 alia probatione: alioquin superflua esset, ff.vt leg.nom. caue.hæc stipulatio.in fin.& dicit, quòd decr.pastoralis.continet iniquitatem in eo, quòd dicit, post terminum admittendum si velit iurare ad eius notitiam peruenisse, j.§.prox. versicu.sed pone. quia homines prompti sunt ad deierandum, vt extr.de iureiuran. & si Christus.& de cohabit.clerico.& mulie.clericos. Dicit ergo

e quòd illa in foro seculari non seruabitur [e], C.de legat.l.j.in auth. quomodo opor.clericos.in prin.& quòd diuersis temporibus exceptiones proponentur. Sed tu tene, quod prius dixi. An autem terminus simpliciter assignatus ad omnes dilatorias proponendas, peremptorius intelligatur, dixi s.de dilat.prope princ.ver.ex

3 ceptoriæ.†¶Potest etiam iudex excipientem cogere, vt iuret.ꝙ exceptionem non proponit malitiosè, id est, gratia litis differendæ, vel causa aduersarium fatigandi: sed quia ita credit verū esse, prout excipiendo proponit, ext.de elect.cùm dilecti.extr. de dolo & cont.cùm dilecti.C.de iur. cal.l.j. Prædicto autem termino elapso, non audietur, si quam proponere voluerit, nisi illam fuerit protestatus, vel nisi de nouo exorta fuerit, vel nisi de nouo ad eius peruenerit notitiam. quibus casib.audietur, si nihil est, quod ei valeat imputari. quod suo probari poterit iuramēto, vt in prædict.dec.pastoralis.& extr.qui mat.accus.pos.c.fi.de offi.deleg.insinuante.extr.de test.præsentiū.& in constit.Greg. X.de elect.vt circa.lib.vj. §.j. Debet autem quis exceptionem ipsam protestari expresse nominando eam, j.ver.sed illud.quæ etiam scribi debet ext.de prob.quoniam contra.Sed nec omittens dilatoriam, post litis contestationem potest ad eam redire, vt in prǽd.c.pastoralis. & C.de excep.l.fi.licet si de nouo post litem contestatam exorta fuerit, bene poterit ꝓponi: ext.de of.del.insinuante.& c.cū olim. quia nihil est, quod sibi tunc valeat imputari, ff.de proc.Pomponius.in fi.C.de ꝯsor.eiusd.lit.l.ij.ff.de arbi.non distinguemus.§.cū quidam.ff.de inter.act.de ætate.§.ex causa.& in præ.cōst.vt circa.

4 †Sed qd si velit iurare ꝙ post litē ꝯtestatam ad eius notitiā peruenit, quæ tamen non est de nouo exorta, sed ab initio competebat, nunquid audietur? Dicunt quidam, quòd sic. Ber.cōtra.quod

f dic, vt not.in præd.c.pastoralis [f]. Sed nunquid idem erit in peremptoriis? de hoc dic, vt j.§.prox.versi.sed pone.Prædicta autem lo-

g cum habent [g] in exceptione facti, non iuris: quia nemini licet ius ignorare, nisi certis personis, ff.de iur.& fact. igno. regula.xxxvij. dist.§.fin.¶Quid iuris sit, si is, cui præfixus est terminus ad proponendum dilatorias, non venit in termino, sed post? Dic, vt s.de di-

5 la.§.j.ver.exceptoriæ.†¶Sed nūquid dilatoriæ omissæ poterunt post

ADDITIONES.

☞principali testes recipi etiam super nouis capitulis: sed Acc.contrà.& has alias opiniones scripsi in dec.fraternitatis.de test.super iij.glo.Secundum ergo opinionem Accur.quam nos Canonistę sequimur, solùm in causa principali distinguendum est, an dilatio solutionis sit idem articulus cum principali: & tunc procedant, quæ scripta sunt: an vero sit diuersus articulus: & tunc secus in terminis. Mutuasti mihi centum. quæ anno finito repetis: ego dico terminum conuentum fuisse biennij, & adhuc durare, & sic dilatoriam solutionis allego: si tu producas testes ad probandum, ꝙ cōuentum fuit de anno, hîc certum est, quòd in vtroque foro, & secundum oēm opi. si volo probare per testes conuentum tunc fuisse de biennio, ante publicatas attestationes hoc facere debeo idem enim est articulus, & directè inuicem contrarius, vt in cle. de testib.c.ij.Si autem verum est, quòd conuentum fuit tempore mutui de anno.sed dico quòd ante finē anni prorogasti, vel post annū de nouo cōcessisti alium annū, non video, cùm iste articul9 sit diuersus à primo, nec sit directè contrarius, cùm vterq; possit esse verus, quare post publicatas attestationes nō possim ita illud probare per testes, sicut pactū de perpetuò nō petendo, vel solutionē, vel aliud tale: dico hoc ī foro ecclesiastico, vel seculari, vbi seruaretur nostra opi.& de peremptoriis satis no.de testi.c.de testib.in vlt.gl.Nec video tex. qui me cogat in dilatoria solutionis tenere contrariū: imò planè lecta.l.exceptionē.C. de prob.& l.si quidē.de exce.faciūt prò: nec mirū, quia dilatoria solutionis perēptoria est, quo ad libellum & eius instantiam, auth.non obst.quę secundum verum intellectum loquitur super eisdē capitulis, vel directè contrariis, vt dixi.

a Intellige.¶Secundum Tanc.vbi s.ver.hîc de exceptionibus. Adde, quòd hanc addit.sequitur Abb.in c.j.de or.cog. & in c.excep. in iiij.col.extr.de excep.

b Videlicet.¶Verba Vber.de Bo.de excep.contra rescripta, ver.pe. vsque ibi, j.de renuncia.

c Peremptorium.¶Qui talis intelligitur, etiamsi non exprimatur, vt hîc in fi.remittit.

d Vber.¶de Bob.& hoc dixit, vbi de aduocato rei, mihi charta ix.

e Seruabitur.¶Dicens, se hoc non dicere pro isto articulo tātùm, sed etiam pro similibus.

f Pastoralis.¶In vlt.gl.& vt ibi scripsi, Gof.Inn.& Host.tenent primum. Adde, quòd Iac.Bu.in l.ij.C.de consor.eiusd.lit.tenet, quòd post litem contestatam sit audiendus.Idem tenet Salic.ibi, & Bar. l.error.in fin.ij.col.C.de iur.& fac. ignor. & hoc, si est ignorantia facti: & cum opi.prædictorum concordat Iac.de Aret.in l.de die. §.si seruus.ff.qui satisd.cog.Et adde, quod notant Cano.in cap.ex conquestione.de restitut.spol. vbi dicunt esse gloss. singularem, quòd licet exceptio dilatoria debeat opponi ante litem contestatam: tamen hoc est verum, nisi ante non potuisset opponi, obstāte iuris impedimento. An autem omissa dilatoria in principali, poterit opponi in causa appellationis? dic, ꝙ sic: gl.est notabilis in c.ad audientiam.el 2.extr.de rescrip.& ibi no.do.Ant.quod mulier, minor, rusticus non opponentes dilatoriam ante litem contestatam possunt eam opponere pòst: quia præsumitur, quòd ꝑ iuris ignorantiam omiserint, vt dicit Bal.in d.l.de die.§.si seruus.per illum tex.in verbo, minor.secundum lec. Ioan. & vide planè per Abb.in cle pastoralis.

g Habent.¶Secundum Vber.vbi s.prox.

post sententiã opponi in casibus,in quibus & peremptoriæ tunc admittuntur,si sunt ĵ.§.prox.versicul.hoc tamen fallit?Dixit Lotha.quòd non: quia maius periculũ est in peremptoriis,quàm in eis,ff.de Carb.l.j.§.iij.xlij.dist.quiescamus.vij.q.ij.c.ij.Dominus Simon dixit,quòd si hoc conceditur in peremptoriis,multò fortius & in dilatoriis,quod minus est,ff.de ser.expor.cui.extr.de de ci.ex parte.vbi de hoc,ĵ.de appella.§.restat.ver.& not.Vel dic,secundum Vbert. quòd si habebat vsque ad quinq; annos tunc intra illud tempus potest eas opponere,sicut aliàs sententia suspē-
6 ditur,ff.ad l.Aqui.in lege.C.de euic.l.j.†¶Sed illud quæritur,an sufficiat in genere protestari omnes exceptiones dilatorias & peremptorias,vt s̃.de compar.in ter.versi.hoc etiam not.& videtur quòd sic,vt C.de probat.exceptionem.Sed dic cõtrà imò expresse debent declarari sic, oppono, quòd non es procurator, vel ꝙ fecisti pactum de non petendo,& similes,arg.ff.si quis cau.sed & si.§.quæsitum.& videtur casus l.C.de præscrip.long.temp.emptor.vbi dicit, exceptionem præscriptionis. & sic specificat.extra. de testib.ad hæc.aliàs incipit,præsentium.§.fi.lib.vj.de hoc extra.
a de excep.pastoralis [a].De hoc, & qualiter debet quis nominatim
7 protestari exceptiones,no.ĵ.§.viso.ver.sed qualiter. †¶Et nota,
b secundum Vber.[b]quòd actoris aduocatus sapienter agit,si iudex sit ei propitius,quòd super exceptionibus eum verbo pronunciare non faciat,de detur reo occasio appellandi,sed solùm re & facto eas non admittat,ff.ne minor.intra vtile.ff. qui satis.cog. si ab arbitro.Sed certę,salua eius reuerentia,& à facto,seu processu habito,neglectis exceptionibus,appellari possit,vt ext.de appel.ex
c parte.ij.prope fin.[c] & extr.de re iud.suborta.prope fin.†¶Porrò
8 exceptio excommunicationis potest, quo ad hoc,anomala dici: quia quãuis dilatoria sit, potest tamen in omni parte litis & ante
d contestationem,&post sententiã opponi:[d] quia contra iudicem probata facit retrò iudicium nullum,ext.de re iu.ad probãdum. & not.s̃.de actore,in princ.ver.item quòd est excommunicatus. & seq.secus si contra partem,vt iam dicam.& qui eam proponit debet speciem eius, & nomen proferentis etiam exprimere: debet etiam intra octo dies probare, die, in qua proponitur, minimè computata: & de eadem excommunicatione, vel alia potest secundò excipi: extunc habebit iterum octo dies ad probandum: sed non tertio,nisi noua emergat excommunicatio,vel euidens, puta testes, vel instrumenta, & noua probatio, scilicet incontinenti superuenerit de antiqua: sed & licet ea probata actor in sequentibus excludatur,ea tamen,si prius cum eo acta sunt,tenent
e hæc omnia habentur extra.eod.cap.pia.[e] Qualiter autem formabitur hæc exceptio,& qualiter super ipsa pronunciabitur,no.ĵ.§.
9 viso.ver.sed quoque.& vers.præfixo.†¶Et quando tertiò in eadem instantia exceptio excõicationis proponitur,exigo iurm̃ de malitia pp præsumptionem,quæ est ꝯ eum:quia toties ꝓposuit, & non ꝓbauit,iurat et iã,ꝙ de nouo peruenit ad eum probatio, quam tunc offert:& facit ad hoc,quod not.ĵ.de iura.cal.§.j.versi. secundum.& in dec.Greg.X.de elect.vt circa.§.j.lib.vi.& iudex ex communicatum ex officio potest repellere, parte non excipiente,vt ibi in fi.& eo.tit.exceptionem.ij.q.vii.alieni.& hoc in omni parte litis,licet etiam ab initio eum admiserit, ff.de postula.quos
10 prohibet.†¶Quid si non repellit, nunquid reus ex hoc poterit appellare?de hoc s̃.de offi.iud.§.impedit.& iunge hîc,quòd not. in præ.ver.item quod est excommunicatus.& seq.Et nota,quod iudex secularis debet admittere exceptionem excommunicationis coram eo ꝓpositã,& ẽt exceptionẽ rei iudicatę in foro ecclesiastico:& potest ad hoc cogi per cẽsurã ecclesiasticã,vt in const.
f Alex.IIII.de excep.quia nõnulli [f].Excõmunicatus ergo non põt
11 cõuenire,sed cõueniri sic:ext.de iud.intelleximus.†¶Quãdoq; tñ hæc exceptio est verè peremptoria:putà cùm cõtra electũ opponit.tunc.n.in totũ perimit ius electi,ext.de elec.venerabilem. de consue.cùm dilectus.& de cleri.excõ.c.fi.& hæc quodãmodo est similis exceptioni falsi procuratoris,quæ in quacunq; parte li
12 tis opponi põt,extr.de ꝓc.in nostra.in fi.& C.e.ti.licet.†¶Quid si termino assignato ad omnes dilatorias proponendas, reus scienter omittit hanc exceptionem contra iudicem: nunquid post terminum illum, seu post litem contestatam poterit eam oppo-
g nere?Dicit G.Na.[g] quòd non:& Papa idem no.extra.eo.pastora-
h lis [h]. nam exceptiones contra iudicem cõpetẽtes , ante litis contestationẽ debẽt proponi,iij.q.vj.§.exceptio. vnde post litem videtur in eum consentire,3.q.3.offeratur.Tu dic contrà,arg.extr. de excep.exceptionem.nam hęc exceptio facit retrò iudiciũ nullum,vt extr.eo.pia.& arg.ff.de iud.non idcirco. & ext.de procur.
i in nostra.ad fi.in actore tamen posset dictũ eorũ tolerari [i].†¶Idē
13 quoq; est in procuratore,vt quandocũq; huius exceptionis prętextu possit repelli , etiam si reus nolit eũ à procuratione,sed solùm à cõmuniõe repellere:& hoc,siue in veritate sit procurator, siue non:& siue sit in rem suam,siue nõ: quia cuilibet excõmunicato denegatur actio,ext.de off.deleg.prudentiam. §.sexta.Idem etiam in teste,vt ei possit quandoq; opponi.& idem in denuncia
k tore,& in accusatore,& impetratore inquisitionis [k],nisi papa ex officio suo procedat, extr.de accus. olim.Item potest opponi excõmunicatio post conclusionem,& etiam post sententiam,con-
14 tra executionẽ,vt in præ.c.pia.§.fi. †¶Sed quare reus nõ potest cõicare excõicato,vt ext.de exce.exceptionẽ.sicut ecõuersò fieri p̃t.vt ext.de iud.intelleximus.Resp.in odiũ excõicati,ne ex sua
15 malitia lucretur.†¶Sed quid si iudex erat depositus, vel excommunicatus,infamis,& reus scienter hoc tacet?notat Vinc.in præ. c. pastoralis. quòd nequit eos post litem contestatam repellere, obstante sibi termino suprà dicto.Quod mihi non placet in iudice,si ratione dignitatis,à qua depositus erat,iurisdictionem habebat,& nunc factus sit priuata persona. Idemq; dico in omni exceptione,quæ retro facit iudicium nullum,vt præmisi:& probatur
16 ĵ.versi. sed quæro. †¶Sed nunquid post huiusmodi terminum poterit hęc exceptio excommunicationis contra partem proponi?Papa no.in præd.c.pastoralis.quod non, termino peremptorio obsistente,arg.extr.eo.exceptionem. & C.de inge. & ma.dif-
l famari.Ber.& do.meus not.contrà ibidem,& bene [l].nam hæc exceptio semper poterit ante sententiam proponi, huiusmodi termino non obstante:& etiam post sententiam contra executionẽ vt in præd.c.pia.Qui enim talem assignat terminum,intelligit,solùm de dilatoriis,quæ ante litis contestationem proponi habẽt: & non de exceptione , quæ anomala est, & semper proponi potest,vt dixi:maximè propter periculum cõmunionis,vt xj.q.3.cũ excommunicato.extr.de cle.excom.illud. de sent.excom. solet.
m & in præd.c.exceptionem [m].†¶Sed nunquid reus scienter omit
17 tens proponere hanc exceptionem in termino assignato ad pro ponendas

ADDITIONES.

a Pastoralis.¶In 3.gl.Adde Bal.in l.j.C.de iur.& fact.ign.& ibi Bar. & Bal.in l.licet.& in l.nihil.C. de proc.& sicut ignorans admittitur ad exceptionem proponendam,ita dubitans pòst certificatus ita Cy.& Bal.in l.fi.C.de fur.

b Vber.¶de Bo.mihi charta vij.in fin.ver.caue tibi.

c Prope fin.¶Et vide,quod scripsi eod.tit.dilecto.super ver.appellatum.

d Opponi.¶Et etiam post terminũ,vt sequit̃ in vers.sed nunquid. Adde, quòd exceptio excommunicationis potest sæpius ꝓponi in vim dilatoriæ,non peremptoriæ,vt tenet Feder.cons.cxviij.

e c.Pia.¶libr.vj.

f Nonnulli.¶Quam non habemus:sed de primo dicto dec. ipsius habetur de sen.exc.decernimus.lib.6.de secundo habemus decr. Bonifac.hoc eo.tit.cùm quidam.eodem lib.

g G. Na.¶non inueni:sed in dec.sciscitatus.de rescr.ipse fatetur exceptionẽ etiã post sententiã admitti in publicè excõicato, in occulto ñ.Adde, ꝙ Abbas post Cal.in d.c.sciscitat⁹.dicit,ꝙ gesta ab excõicato sunt retractãda,quãdo acta sunt in fauorem partis scientis illum excommunicatum:quod dicit esse notabile ad limit. l.Barbarius.de offic.prætor.& vide per Abb.in ca.exceptionem. & ibi,an malitiosè differens opponere contra personam iudicis, sit condemnandus in expensis. Quid autem,si contra iudicem fuit exceptum,nunquid poterit statuere hunc terminum?Host.tenet quòd sic:Abbas, quòd non rationibus, de quibus per eum in c.pastoralis.extr.eo.

ADDITIO.Adde circa primum dictũ præced.Addit.Fel.in ca. post cessionem.col.7.ver.ij.cõclusio.extr.de proba.vbi determinat,an gesta cum procuratore excõicato, ẽt oculto,sint nulla, ẽt si cõstituens hoc ignorasset: & an ꝓcessus factus cũ actore excõicato,valeat:vide do.de Ro.decis.718.inc.dic,ꝙ si agatur. in antiquis:vbi dicit,quòd sic, si non opponatur.Et adde,quòd excommunicatus non potest petere executionem sentẽtiæ,secundũ Inno.& Host.in c.venerabilem.extr.eodem,de excep.vt refert Archi.qui ita videtur tenere in c.sicut.ij.q.j.& ponit Guid.Papæ,sin. 422.inci.consules.Hen.Ferran.

h Pastoralis.¶Vt ibi scripsi super j.gl.

i Tolerari.¶Imò non posset,vt ĵ.ver.sed nunquid.

k Inquisitionis.¶Hic de rescri.c.j.lib.vj.in gl.quid si.& ĵ.de inquis. §.j.ver.quid si impetrator inquisitionis.

l Bene.¶Et hoc est approbatũ per cle.de except.c.vno.Idẽ tenuit Vber.de Bo.vbi s̃.de exceptione excõicationis:vbi ẽt dicebat de ea parum in iure ciuili haberi:habetur tamen in auth.de san.epis. §.nullum autem.ibi,soluta excommunicatione.& de interdic.hęret.colle.ante fin.ibi,anathematizentur.& no.C.de sacr.sanct.eccles.l.placet.&C.de sum.trin.l.ij. Adde, quòd idem tenet Abb.in d.c.pastoralis.

m Exceptionem. ¶Tu dic idem, etiamsi hoc intellexisset iudex,& expressisset:vt no. in præ.cle.in fi.pen.gl.

ponendas dilatorias, est condemnandus in expensis? Et dicunt quidam simpliciter, quòd sic: & videtur expressum in præ.c.exceptionem.versi.quid si eam Tu dic^a, quòd aut competit contra iudicē, aut contra actorem: si contra iudicem, & reus scienter omittit eā proponere in termino, vt actor sumptib^9 & laboribus inutiliter fatigetur, si postmodum in pcessu eam opponit, siue añ litis con testationem, siue post, locum habet condemnatio in expensis. & est rō: quia ea probata non tenet processus: & sic actor inutiliter laborauit: præsumitur enim malitiose subticuisse, extr. de re iudi. ad probandum. Et secundum hoc potest intelligi præd. dec. exceptionem. Si verò contra actorem^b, nō proprer hoc reus scienter eam in termino omittens, & postea probans, est cōdemnandus: quia licet actor in sequentibus excludatur, valent tamen, quę cū eo acta sunt, in præd. dec. pia. & ita non interest actoris, quia non inutiliter laborauit, argum. extra de offic. delegat. prudentiam. §. sexta. & præterea actor, contra quem probata est excommunicatio, non debet cum dispendio probantis impugnari, nec de ex-
18 communicatione sua commodum reportare. † ¶ Quid si probatur exceptio, & ex aduerso probatur absolutio? Respondeo: Aegid.^c non credit excipientem condemnandum, cùm malitia nulla appareat, quam requirit decretal. pia. in principio. cùm enim absolutiones non fiant publicè, non imputatur reo, si non diuinauit: arg. in præd. decr. exceptionem. in fin. & vt ecclesi. bene fic. c. vnico, & arg. extr. de elect. statuimus. in fi.^d ff. de leg. ij. qui so
19 lidum. ij. qu. iij. Paulum. † ignorantia enim probabilis est in facto alieno, vt ff. pro suo, l. fin. & argu. ff. de probat. verius. Item qui semel fuit excommunicatus, semper præsumitur excommunicat^9, arg. extr. de cleric. excom. proposuit. & de senten. excom. sicut. & c. cùm desideres. Sed opponitur, quia licet ille probauerit excommunicationem, certum est tamen quòd non probauit actorem excommunicatum esse, & ab agendo repellendum, ad quod intēdebat: quia verba cum effectu sunt accipienda, vt ff. quod quisque iur. l. j. §. hæc autem. extra. de cleric. non resident. relatum. & sic tanquam in probatione deficiens, est in expensis legitimis cōdemnandus. debuit enim diligenter inquirere, vtrùm ille absolutionem obtinuisset: quod potius præsumere debuit: quia non est verisimile, quòd tanto tempore fuerit immemor propriæ salutis, vt 1. quæst. 2. sancimus. alioquin liberum erit cuilibet de qualibet excommunicatione, quantumcunque antiqua, excipere: & per consequens litem impunè protrahere, contra mentem prædictę const. pia. Vnde dico, quòd nisi iuratum fuerit de malitia super ipsa exceptione, vt s. versicu. porrò. vel etiam de calumnia in principali, vbi post litis contestationem opponitur, bene condēnabitur excipiens in expensis, vt in prædict. decr. proposuit. & ad hoc facit lex: quia nihil refert an ipso iure quis non habeat actionem, an habeat, sed per exceptionem repellatur, vt ff. de regu. iur. l. nihil. Si autem iuratum fuerit, obtinet prius dictum: quia tunc vna præsumptio per alteram tollitur, argum. extra. de elect. cùm inter R. seniorem. & facit ad hoc j. de expen. §. si ante. versicu. sed nunquid. & j. in tract. libel. in tit. de calum. versicu. quid si accusator. ¶ De probatione autem huius exceptionis, & quando prædicti octo dies currant: & an sine iudicis præfixione: & quid iuris sit, si intra illos octo dies testium dicta non publicantur. vide s. de
20 dilat. §. j. versi. sed & si. & seq. † ¶ Sed si hæc exceptio contra iudicem opponitur, quis cognoscet de hoc? Respondeo: not. dominus meus in præd. const. pia. quòd si sit ordinarius, tunc superior & ordinarius: si verò sit delegatus papæ, tunc arbitri cognoscent: & de hoc s. de recusat. §. fina. versic. nunquid excommunicatio^e.
21 † ¶ Sed quid si iudex pronunciat exceptionem non esse probatam, non tamen condemnat opponentem in expensis, nunquid actor poterit petere, quòd in processu, vel in sententia eum condemnet? Dicunt quidam, quòd non: & imputet sibi, quòd non petiit eum condemnari: arg. de verb. sig. dilecto. & arg. C. de fruct. & lit. expens. terminato. finito exceptionis articulo, qui principalis est articulus condemnationis, qui est accessorius. vt patet ex verbis condemnationis, per consequens finitus est, C. de vsuris, eos. & eo ipso quòd iudex non condemnauit, videtur absoluisse, argum. C. si plures vna senten. condem. fu. l. 1. & 2. & C. si ad uer. rem iudic. l. 1. Alij contrà, arg. C. quando prouoc. non est necess. l. fin. ff. de excep. rei iudic. euidenter. & dicunt, quòd prædicta iura loquuntur in sententia super principali lata: secus dicunt in interlocutoria. de hoc dic, vt j. de expen. §. postremo. versi. illud^f. Sed nunquid exceptio excommunicationis tolletur per replicationem alterius excommunicationis? Respon. non: vt eodem tit. dilecti^g. dicam j. §. fin. versi. item no. † ¶ Sed de qua cognoscetur
22 prius, de exceptione, an verò de replicatione? Ioan. de Deo not. hanc inter suas quæstiones^h, & dicit, quòd de replicatione: argu. præ. dec. intelleximus. & extr. de offic. deleg. prudentiam. §. sexta. quod reprobo per præ. dec. dilecti. Argu. tamen pro eo, eo. titu. à nobis. à contrario sensu. Sed hæc quæstio non procedit, secundū ea, quæ no. s. ver. prox.^i † ¶ Licet autem secundum præmissa lata
23 via reo patet dilatorias proponendi, non consulo tamen quòd sint multùm prompti aduocati ad perdendas animas, & ad exceptiones dilatorias proponendas: imò diligenter cōsiderent, vtrū possint eas probare: nam si eas affirmatiuè proponunt, eis incumbit onus probandi, vt dicam j. §. viso. in princ. nisi fortè in quæstione mēdacij, per quod dicitur rescriptum impetratum: quia tūc, secundum Vbert.^k impetrans habet probare se illud per veras preces impetrasse: sed & opponens, si velit, potest contrariū ostēdere, C. si contra ius, vel vtil. public. præscriptione. quæ est xxv. q. ij. C. de dilat. si quando. quæ est iii. quę. iii. §. spatium. Si igitur reus, qui habet probare, deficit in probando, condemnabitur in expensis, maximè si sint friuolæ, C. de iudic. properandum. §. fin autem. C. de app. à proconsulibus. ff. de proba. in exceptionibus. in princ. in authen. de iud. §. oportet. C. de aduoc. diuer. iud. l. j. ext. de dolo
24 & contu. cæterum. & de pœnis, calumniam. † nisi forte reus probet se habuisse iustam causam, siue occasionem credendi sibi cōpetere illam exceptionem, vt C. de calumn. qui non probasse. ad quod facit in authen. de iud. §. oportet. ij. quæst. iij. Paulum. ext. de elec. statuimus. ad fin.^l † ¶ Hoc quoque notandum est, quòd per
25 emptoria non debet inter dilatorias proponi cum effectu, licet possit protestari.^m Et est ratio, quia diuersos habent effectus. dilatoria enim differt, sed nō aufert principalem actionem, nec ei opponitur: peremptoria sic: vnde oportet, quòd præcedat actio, cui opponatur, & quam auferat, vt probatur & not. extr. de lit. contest. exceptionis^n. Sed ante litis contestationem non dicitur quis agere velle, vt s. §. prox. in fin. Arg. tamen contrà, extr. de renunc. veniens. vbi lite non contestata super principali, scilicet super petitione præbendæ, probationes fuerunt admissæ super exceptione peremptoria: quia exceptum fuit, quòd ille Io. renunciauerat literis. sed dic, quòd ibi fuit lis contestata, vt ibi no. gloss. Item & exceptio renunciationis impedit litis contestationem, vt not. s. § j. versi. defensiones. Si quis igitur exceptionem peremptoriam conuertat in dilatoriam contra rescriptum, non debet admitti in vim dilatorię: aliàs quælibet peremptoria posset reduci in dilatoriam: & econtra: quod ridiculum esset. Argum. tamen contrà, extra. de donat. inter vir. & vx. per vestras. vbi exceptio rei iudicatæ reducitur in dilatoriam contra rescriptum. Sed dic, secundū Gof. quòd ibi non proponebatur exceptio rei iudicatæ. sed proponebatur exceptio dilatoria contra rescriptum: quòd videlicet in ipso non fiebat mentio de processu: vt ext. de re iud. inter monasterium. & de fide inst. inter dilectos. Hodie autem exceptio rei iudicatæ contra literas opponitur, vt dicam infrà §. prox. vers. rursus. Peremptoria autem in vim dilatoriæ proponitur^o: putà, si quis dicat, non potest esse iudex in hac causa, quia T. aduersarius meus fecit mihi pactum de non petendo in perpetuum: vel mihi detulit iura

ADDITIONES.

a Tu dic. ¶ Secundum Aegid. rub. 32. vltra medium.
b Actorem. ¶ intellige, ita quòd non contra rescriptum: nam tunc secus, propter rationem præmissam, vt etiam scripsi in decr. exceptionem. & super gloss. etiam fin. adde, vt plenè per Abb. in d. ca. exceptionem.
c Aegid. ¶ continuatur dicto s. prox. vide, quod scripsi in ca. pia. super ver. not. probauerit.
d In fin. ¶ lib. vj.
e Excommunicatio. ¶ Vide quod satis dixi in pręd. c. pia. super ver. iudex.
f Illud. ¶ Vide, quòd scripsi in dec. pia. super ver. in expensis.
g Dilecti. ¶ Idem Goffred. in sum. huius tit. in fin. per eandem decr. dicit autem, quòd olim tenebatur contrarium, per decr. à nobis. eodem titu. Adde quod scribitur per Abb. in d. cap. cùm à nobis. & capit. dilecti. & Bald. & An. Bartol. & nouiss. in l. cum mulier. ff. solu. matr.
h Quæstiones. ¶ Lib. ij. q. vj.
i Ver. prox. ¶ Hoc repetitur j. §. vlt. in fi. sed quomodo dictum Ioā. de Deo defendetur, vide quod scripsi in præd. decr. à nobis. sub v. membro summæ, quam ibi posui.
k Secundum Vber. ¶ de Bob. charta mihi xij. ver. licet quasdam. in fi. vide, quod dicam j. de clan. despon. super rubrica.
l Ad fin. ¶ Lib. vj.
m Protestari. ¶ De hoc & his quæ sequuntur, scripsi post Inn. de rescri. super literis. post expeditas glo. & de fo. compe. ex parte B. in gl. not. arg. & scripsi s. de rescri. præsen. §. ratione formæ. ver. porrò licet. & sequentibus.
n Exceptionis. ¶ lib. vj.
o Proponitur. ¶ Secundum Bonagui. titu. quot modis sumatur exceptio. in fin.

lit iuramentum, & ego iuraui me nil sibi debere, & sic de similibus. Dilatoria verò proponitur in vim peremptoriæ: vt si quis dicat, non teneor tibi dare decem, quæ à me petis: quia iudex, coram quo me trahis, est tuus amicus: vel quia rescriptum tuum est subreptitium. Hæc igitur stare non possunt. nam cùm diuersos habeant effectus, vt dixi in præmissis exemplis, quod est dilatoriæ, scilicet differre, attribuitur peremptoriæ: quæ habet auferre, & econtrà: quod esse non debet, nec etiã sic debent permisceri.
26 † ¶ Sed quæro de his exceptionibus, scilicet quòd iudex est infamis, vel seruus, vel fœmina, & similibus, quando debent proponi? Respondeo, ante litis contestationem, cùm sint dilatoriæ: & etiam probari, argum. extrà de arbi. dilecti. C. de exce. l. penult. licet quidam contradicant. Secus fortè in his, qui natura ꝓhibentur, vt furiosus: cùm iura naturalia sint immutabilia, v. distinctione. in principio. Item secus in his qui iudicio carent, vt impuberes. Tamen quantum ad fœminam, obtinuit contrà. Nam sententia fuit retractata, quia fœmina fuerat iudex in causa [a], licet hæc exceptio non fuisset ante litis contestationem ꝓposita, sed post. Et hoc ideo dicebatur: quia idem foret in seruo, nisi publice publicis officiis fungeretur, vt ff. de off. præt. Barbarius. Fœmina eñ & seruus, quo ad hoc impedimentum, similes sunt, ff. de iud. cùm prætor. §. moribus. Sed primum verius, secũdum quosdam, vt solùm ante litis contestationem proponantur, vt no. C. de procur. ita demum. Vber. de Bob. [b] distinguit. Nam aut opponitur iudici, quod ipse iure non habet iurisdictionem: & tunc post litem contestatam, & ẽt post sententiam, quandocunque potest hęc exceptio proponi: & idem est, vt dicit, in qualibet exceptione, quæ ꝓbata facit iudicium apparere nullum, vt j. prox. versic. hoc tamen ibi, & nouus, &c. & hoc, nisi probetur scienter pars litigasse sub eo, & sponte, ff. de iur. om. iud. l. j. C. de episco. aud. l. episcopale. Si verò iurisdictionẽ habet, sed ei aliquid opponitur, vt repellatur, tunc dicit, quòd siue scienter, siue ignoranter omittatur, vsque ad sententiam, & non post, valet opponi, C. de iur. & fac. ignor. er
27 ror. Ego dico, hoc inter dilatorias debere opponi. † ¶ Sed nunquid hæ exceptiones, videlicet quòd iudex, vel impetrator est infamis, vel criminosus, possunt contra rescriptũ opponi? Respondeo, non: quamuis si papæ fuisset dictum, non dedisset infamem iudicem. Nam tales exceptiones competunt, vt dilatoriæ contra iudicem, vel etiam contra impetrantem: sed literæ bene valent, licet non faciant mentionem de his, quæ nec processum negotij. nec principalem causam contingunt, nisi tales sint exceptiones, quæ rescriptum afficiant. Nam tales bene admituntur contra rescriptum, licet non contingant processum causæ, vel negotium principale: vt si dicatur, rescriptum non valere, quia pro excommunicato fuit obtentum, vt extrà de ætа. & qual. cùm bonæ. vel falsum, vel obreptitium: vel si dicat reus, se priuilegium habere, extr. de rescript. cùm ordinem. vel si dicitur, quòd impetrator renunciauit literis impetratis & impetrandis præter assensum cõmunem, vt eo. tit. ex parte. iii. vel quod literæ sunt nimis generales, eod. tit. ad hæc. ad idem eo. tit. ex tenore. extr. de confir. vti, ad nostram. Quia ergo dilatoriæ exceptiones ante litis contestationem proponuntur, meritò litis contestationem impediunt, siue sint contra iudicis iurisdictionem, siue contra eius personam: de
28 quibus dictum est s. tit. de deleg. §. superest. & §. excipi. † ¶ Quandoque etiam aliquis allegat priuilegium, quòd non tenetur coram illo respondere [c]. & priùs est de priuilegio cognoscendũ, C. de excep. l. fi. ff. de in ius voc. l. ij. ff. de iudic. si quis. extra. de appel. cùm parati. Siue etiam competant contra actorem, de quib. not. s. in tit. de actore: siue ex persona rei, de quibus no. s. in tit. de reo: siue contra procuratorem, de quibus no. s. in titu. de procur. siue contra citatorem, de quibus s. in tit. de cita. & sic de aliis dilatoriis
29 3. q. vi. §. exceptio fori. † ¶ Illud quoque no. dignũ est [d], ꝙ iudex non debet exceptionẽ dilatoriam recipere prius quam reus libellum receperit, vt 3. q. 3. offeratur. extrà de libelli oblat. c. 1. & hoc, vbi ordinariè agitur: secus si extraordinariè: & sine libello: vt extrà de prob. quoniam contra. & de acc. qualiter. §. debet. ꝙ si reus nolit libellum recipere, potest contra eum, tanquam contra contumacem, procedi. In nullo enim sibi præiudicat libelli receptio, maximè protestatione præmissa, quia non videtur in iudicem cõsentire, qui genus sibi edi postulat actionis. vt ff. de iud. non vide-
30 tur. de hoc dic, vt s. de libel. oblat. ver. quo facto. ¶ Illud quoque non est ignorandum, quòd aduocatus dilatoriam exceptionem post litem contestatam proponens, punitur in vna libra auri, C.
31 de excep. l. pen. † ¶ In summa nota cautelam, vt si velis, ꝙ iudicium cum procuratore [e], vel tutore, vel curatore, vel syndico, vel aliis huiusmodi personis, firmum sit, oppone, qcquid poteris, cõtra eas ab initio: & fac, ꝙ iudex pronũciet illos admittendos, nõ obstantibus exceptionibus propositis contra eos: & sic postmodum non reuocabitur iudicium, ne agens cum eis videaris iudicis auctoritate circumueniri. Hæc cautela probatur C. de his, qui veni. ætat. impe. l. j. in fi. & C. qui admit. ad bo. pos. l. bonorum. sententia enim talis facit ius inter partes, extr. de re iudic. cùm inter.
32 † ¶ Qualiter superior, ad quem appellatur propter exceptiones non admissas, formabit literas commissionis, quando causam appellationis committit, vide j. de ap. §. de officio quoq;. vers. nunc
33 dicam'. & seq. † ¶ Hoc etiam nota, quòd vbi proponitur aliqua exceptio dilatoria, aduersarius petere potest sibi cautionem pręstari de soluendis expensis, vel aliqua certa pœna, si proponens defecerit in probando: quod quidam obseruant, nec aliter exceptiones admittunt. Nos tamen hoc non seruamus, nisi fortè euidenter de proponentis fuga, dolo & malitia præsumatur ex causis verisimilibus: & tunc sic, extr. de elect. cùm dilect. ad fin. de resspo. literas. de accusat. super his. 38. dist. quanquam. in fi. Aliquando verò tam violentæ possunt esse pręsumptiones contra excipientem, vel etiam contra exceptiones, quòd non admittuntur. j. §. prox. ver. sed pone. in fi. [f]

ADDITIONES.

a In causa. ¶ Cõpost. in decr. sciscitatus. de rescri. dixit, procuratrix: vt ibi scripsi super glo. 2. Adde ad id, quod hîc dicitur de prohibito impedimento naturæ, quòd etiam si non opponeretur, nõ valeret processus, vt per Inn. in c. sciscitatus. in prin. & ibi scribentes post ipsum, extr. de rescript. Rom. in repet. rub. de arbit. in viij. col. post princ.

b Vbert. de Bob. ¶ vbi de aduocato rei, charta mihi ix. versic. opponentur.

c Respondere. ¶ de priuil. c. j. lib. vj.

d Dignum est. ¶ Secundum G. Na. vbi & plus circa hoc dixit: vide s. de dilatio. §. nunc videamus. super versicul. in summa. Non est ergo sufficiens procurator ad opponendum dilatorias, qui non habet mandatum recipiendi libellum: de hoc dixi de procur. constit. in prin.

e Procuratore. ¶ Omnino vide s. de rescript. præsenti. §. primò igitur. l. fi.

f In fin. ¶ Vbi remittam ad Compost. ibi enim auctor hunc ver. re assumpsit.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio dilatoria ante litis contestationem est proponenda & probanda.*
2 *Peremptoria exceptio ante litis contestationem est protestanda, sed pòst proponenda & probanda.*
3 *Reus volens ante litis contestationem opponere, & probare exceptionem peremptoriam, an sit audiendus.*
4 *Terminus ad omnes exceptiones peremtorias proponendas, an possit statui.*
5 *Exceptiones peremptoriæ possunt vsque ad conclusionem causæ proponi.*
6 *In criminibus, vel defectibus, non est laxanda licentia, sed restringenda.*
7 *Excipiens super crimine, non admittitur, nisi super eo, quo aduersarius publica laborat infamia.*
8 *Restitutio an sit in criminibus deneganda.*
9 *Violentæ præsumptiones contra exceptiones propositas, qualiter, & quare possint repelli.*
10 *Exceptio peremptoria, an possit per reum proponi post attestationem publicationem, & examinationem. & per testes probari, &c.*
11 *Exceptionib. publicatis, an possit exceptio peremproria proponi talis, quæ non destruat principale, quin tenuerit.*
12 *Exceptio peremptoria an possit post sententiam proponi.*
13 *Exceptio peremptoria an, & quo casu possit proponi, vbi à sententia non est appellatum, sed transiit in rem iudicatam.*
14 *Exceptio peremptoria contra executorem potest post sententiam, quæ in rem transiit iudicatam, septem casibus opponi & probari.*
15 *Procuratore minoris, vel militis suas exceptiones omittente, debet actio communi & speciali iure contra procuratorem dari.*
Exceptio procuratoria an sit dilatoria, & quot modis dicatur.
16 *Soluens si tutus sit exceptione perpetua, an iure communi possit repetere.*
17 *Exceptio feriarum scienter omissa, an post litem contestatam possit proponi.*
18 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, debet ante litis contestationem proponi, & aliquo casu potest etiam pòst.*
19 *Exceptio beneficij epistolæ diui Adriani, ante litis contestationem est proponẽda: & quo casu pòst.*
20 *Exceptio, quam proponit fideiussor, vel pignorum possessor, de cõueniendo principali, an semper ante litis contestationem sit proponenda.*
21 *Exceptio competens tutori, vt inter se & contutores actio diuidatur, an sit temporalis, aut perpetua.*
22 *Exceptio illa, non habens patris consensum: cùm sit filiusfamiliás, an sit dilatoria, & ante litis contestationem opponenda.*
23 *Opponens post litem contestatam duas partes vniuersitatis in constitutione syndici non affuisse: an sit audiendus.*
24 *Dicens post litem contestatam tutores inuentarium non fecisse, vel non satisdedisse, an sit audiendus.*
25 *Exceptio post sententiam proposita, an valeat.*
26 *Exceptiones peremptoriæ debent ante sententiam opponi.*

27 *Muliere agente pro dote contra hæredes mariti, an exceptio adulterij contra ipsam sit admittenda.*
28 *Exceptiones contra rescriptum beneficiale opposita: quando sint proponendæ.*
29 *Exceptio quæ tantùm contra literas competat, qualiter & quando sit in iudicio proponenda.*
30 *Iuramentum temerarium, aut per fraudem extortum, an possit quis sua auctoritate infringere.*
31 *Papa gratiam alicui sine literis dante, an obijciens contra talem de veritate incognita, sit audiendus.*
32 *Negotium principale non dicuntur contingere ea, quæ sunt de processu.*
33 *Tenor rescripti apostolici in quibus loco libelli dicatur haberi.*
34 *Exceptio peremptoria seu defensio ante litis contestationem proposita, an & quo casu retardet, aut impediat litis contestationem.*
35 *Exceptiones peremptoriæ an possint ante litis contestationem admitti.*
36 *Iusiurandum à parte parti delatum, non est minoris auctoritatis, q̃ res iudicata.*
37 *Consuetudo est optima legum interpres, nec de ea præscriptionis exceptio est admittenda.*
38 *Exceptionum peremptoriarum quædã perimit naturalem exceptionem tantũ, quædam ciuilem tantùm, quædam vtranque, & quædam neutram.*
39 *Exceptio peremptoria quo casu ciuilem tantùm, & non naturalem, dicatur perimere.*
40 *Exceptio solutionis an perimat ciuilem aut naturalem. Solutione eius quod debetur, tollitur omnis obligatio.*
41 *Negotium principale an impediat litis contestationem, vbi peremptoria exceptio contingit.*
42 *Exceptio peremptoria quo casu impediat litis contestationem.*
43 *Controuersia per sententiam finita, non debet lis iterum resuscitari.*
44 *Petitione proposita, si quis dicat se non teneri respondere propter pactum de non petendo, an sit audiendus.*
45 *Exceptio iurisiurandi an impediat litis contestationem, & sit contra literas admittenda.*
46 *Contra exceptionem rei iudicatæ, & contra transactionem, quæ possit oppositio fieri.*
47 *Super peremptorijs ante litis contestationem probatis, contra quas nihil extitit replicatum, qualiter pronunciabitur.*
48 *Forma proponendi exceptionem peremptoriam.*

¶Exceptiones peremptoriæ quando opponantur.

a 3.§.Dicto de dilatoriis, quando proponantur, dicẽdũ est de peremptoriis [a]: super quo dicendum est, ꝙ peremptoriæ exceptiones, quæ causam & intẽtionem actoris perimunt, seu elidunt, opponi possunt ꝑpetuò, vt j̃.§.viso.ver.item not.quòd. Item possunt opponi, hoc est protestari, sed nõ probari, semper ante sentẽtiã: verũtamen probari habent tantũ post litem cõtestatã, C.de præscri.long.tem.emptor.C.senten.rescin. nõ pos.peremptorias.C.de prob.exceptionem.C.de excep.præ-
1 scriptionem.&ext.de in int.rest.auditis.3.q.6.§.exceptio.†¶Ordo enim proponendus est, vt dilatoria proponatur ante litis contestationem, & probetur, vt s̃.§.prox.peremptoria verò post litẽ contestatam, vt in præ.l.peremptorias.C.de ap.eos.§.j.ext.de præscri.auditis.&postquam actor suã probauit intentionẽ, vt s̃.de teste, §.qualiter autẽ.ver.sed opponitur. Vnde is ordo non est confundendus, C.de test.consulta.C.de sen.&interlo.om.iu.prolatã. xj.q.j.peruenit in fi. Si enim peremptoria ante litis ꝯtestationem probaretur, nihil probanti accresceret: quia lite non contestata non absolueretur, vt in præ.l.prolatam.& ext.vt lite non contes. per totum. Hoc tamen fallit in quibusdã exceptionibus, quæ impediunt litis contestationem, vt j̃.dicetur. Quidam autem dicunt quòd cùm reus contra libellum proponit peremptoriam exceptionem, eo ipso intelligitur litem contestari: ideoq; poterit confestim eam probare: quod reprobo, vt j̃.de lit.contes.§.ij.ver.sed
b nunquid per exceptionem [b]. & ſm hoc intellige, quæ iam dicta
a sunt s̃.§.prox.ver.hoc quoq;.& seq.†¶Peremptoria ergo exceptio ante litis contestationem est protestanda, sed post proponẽda, & probanda: vnde si petis à me decem, quæ tibi debebam, sed mihi fecisti pactum de nõ petendo ea: vel petis à me fundum, qui fuit patris tui, & ego habeo exceptionem præscriptionis, vel rei iudicatæ, vel aliã similem: hanc, si volo, possum protestari ante li-
c tis cõtestationem, sed probare debeo post, secũdum T. [c] Sed hoc hodie falsum est: quia hæc exceptio de re iudicata impedit litis cõtestationem, vt j̃.dicetur: quòd si exceptio omissa fuerit, potero iterum id proponere & probare, quando voluero, dummodo ante sententiam, secũdum T. vt in præ.concor.nisi terminus peremptorius, vel aliqua interlocutoria, vel conclusio in negotio mihi obstet. Hanc materiam plenè prosequere, vt j̃.ver.vt autem.hic, & seq.& ver.& pleniùs.& se.& ver.rursus.& seq. Arg.tamẽ, quòd in causa criminali exceptio peremptoria sit ante litis contestationem tractanda, C.ad le.Flauiam, de pla.preses. Si autem eadem sit peremptoria solutionis, & declinatoria iudicij, illa n on opponetur in initio, sed in ꝓsecutione quæstionis principalis differetur, secundum Papam, vt extr.de fo.com.ex parte.ff.ad exhib.l.3.§.ibi dẽ.nisi talis sit, per quam sentẽtia ipso iure nulla dicatur, vt est exceptio rei iudicatæ, vel quæ elisis literis etiam quæstio principalis sit elisa, quæ tantùm ex literis innuitur, vt j̃.versi.sed quæro.&
3 seq.de hoc no.Papa ext.de exce.pastoralis.†¶Sed an reus volẽs ante litis contestationem opponere, & probare exceptionem peremptoriam, audiatur? Respon. non, secundum præmissa. omnia enim suis debent temporibus conuenire, 23.q.4.si de ecclesia.C. de feriis, l.ij.ff.de pe.here.ei qui.§.j.ff.loc.si merces.§.colonus. nullam enim vtilitatem ex hoc potest consequi, cùm ante litis cõte-
d stationem non possit absolui: protestari tamen potest, vt dixi [d].
4 †¶Vtrùm autem possit statui terminus ad omnes peremptorias proponẽdas? planum est, quòd sic, secũdum do.meũ, sicut & in dilatoriis dictum est s̃.§.prox.ver.cæterum.& ar.ext. de ꝓb.licet, respon.j.& §.j.de test.cùm causam, quæ.& de fide inst.accepimus, C.de tem.ap.l.ij.in prin.C.de excus.tut.quinquaginta.&ff.de iud. nonnunquam.24.q.3.de illicita.ibi, aut vno pro omnibꝰ peremptoriè.idem etiam no.Papa extr.de exce.pastoralis.arg.C.eo.præ
e scriptione. Tamẽ videtur ibi notare cõtrà [e].arg.pro eo C.de iud. auth.iubemus.extr.de testibus, vltra.ff. quod cuiusque vni.nom.
f item eorum.§.si decuriones [f]. Pone, datꝰ est terminus peremptorius partib.ad dandum omnes articulos, in quib.exceptiones peremptoriæ ꝓponuntur: vel ad ꝓponẽdum, quicquid ꝓponere voluerit, sicut & moris & iuris est, vt ĩ ꝓmissis ꝯcor. s̃.ver.ꝓx.& ext. de in

ADDITIONES.

a De peremptoriis.¶Vber.de Bon.rub.de peremptoriis exceptionibus, sic ꝑ modum summæ aggreditur ipsam materiam: dicit enim videndum, quid sit peremptoria exceptio, & vnde dicatur: & hæc expediuit auctor, ipsius verba proponendo, s̃.§.j.post prin.ibi, est aũt ꝑemptoria: secundò, de ipsarum exemplis: & ipsius verba vide ibi in prin.ibi.& congruentius. reliqua membra patent hîc, & j̃.§.proxi.
b Exceptionem.¶Et patet de lit.contest.c.ij.lib.vj.
c Secundum T.¶Vbi s̃.ver.si vero.
d Dixi.¶Hanc q̃stionẽ, quæ fuit Alber.Gal.in tit.de lit.contest.auctor ponit sub illo tit.§.2.ver.sed quid si reus.& ibi, qd dixerit Alber.habes ad literã. Sed sciẽdũ, ꝙ Vbert.de Bob. plenè ꝓsequitur hunc articulum, vbi tractat de obiectis ꝯ agentes nomine ꝓprio, ver.sed quid si velis.mihi char.xj.inducit l.hac cõsultissima.C. de test.quia ꝓmiscuis actibus nõ sunt rerum officia turbanda. Item, vt dicit, reus non cogitur confiteri ante litis ꝯtestationẽ, vt actor fundet intentionem suam, ff.de interrogat.act.l.j.ergo nec actor cogetur ante litis contestationẽ r̃ndere, vt reꝰ fundet suã, qui excipiendo dr̃ agere. seruetur ergo æqualitas omnino: alle.ff.de except.l.j.de prob.in exceptionibus.C.de eden.l.j.& vlt.de fruct.& lit.expen.l.vl.cùm his, quæ ibi no. In contrarium si offeras, quod petitur, ante litis contestationem, relaxãdus es, ff.si cer.pe.quidã. Inst.de per.& temp.act.in fi.æquè igitur audiri debes, volens ostẽdere te non debere. Item quandoque sententia pro actore fertur lite non contestata, multò magis pro reo, C.vbi de cri.agi oporr. authen.qua in prouincia. C.quom.& quand.iud.auth.qui semel. facit ff.de reg.iur.l.fauorabiliores.& l.non debet. Item quod nõ licet post litem contestatam, licet ante, C.de iud.apertissimi de iurisd.omn.iud.l.nemo. Dici potest, ex quo actoris intentio fundata non est, superuacuum est peremptoriam opponere: & sic audiri non debes: C.de edend. qui accusare.cum his, quæ ibi not.ff.vt leg.vel fidei.hæc stipulatio. Subdit, ꝙ si reus sine interrogatione actoris ostendit instr̃m, per quod peremptoria sua probatur, & actor non reclamat, vel reclamare non potest, reus non est cogendus litem contestari, cùm euidens sit actoris calumnia, quę etiam esset in expensis, vel aliter punienda: vbi hoc non occurrit, contestari cogatur, salua exceptione sua. Incidit ad primum. ff. ad exhi. l.iij.§.ibidem.cum similibus ibi no.& C. de pœnis, qui sententiã. extr.de calum.c.fin. Ad id autem quod allegatur, quòd absolui ñ poterit, responde per not.j̃.eod.§.in fin. Adde, quòd si reus ostendat instrumentum, ñ sit cogendus litem contestari, sequitur Ab. in c.exceptionem. extr.e. Et idem dicit esse, vbicunque exceptio concludit actori ius non competere: quia sine actione nemo experitur, l.si pupilli.de neg.gest.& hoc etiã sequitur Bart.in l.cùm quærebatur.ff.iudi.sol.& ibi Alexan.in apostil,& Abb.in c.super consi.cxcj. vbi, quando exceptio est notoria, Paul.de Castr.
e Contrà.¶In j.gl.& vide quod super ea dixi de Comp.qui concor. primus in decre.quòd sicut.de elect.& de Dyn.qui distinguit, an fiat causa cognita, vel non, in regula indultum.
f Decuriones.¶Iste versicu.quasi ad literam fuit Compost.vbi remittam j̃.

de in integ.reſt,coram.& C.de inge.& ma.diffamari,&C.qui acc.
non poſſ. ſi ea. pars verò alterutra poſt hũc terminum excipit de
aliquo,ad quod probandum aliàs admitteretur,ſi termin⁹ huiuſ-
modi non obſtaret: ſed ne ſibi obſtet, proponit hoc de nouo ad
eius notitiam perueniſſe:quæritur, an debeat admitti? Dic, quòd
ſic, multò fortiùs, quàm in dilatoriis, in quibus admittitur, vt ſ.
§.prox.ver.ſed quid ſi.& in præd.ver.cæterum.arg.in decr.Greg.
a X.de ele.vt circa[a].ff.de no.ope.nun.de pupillo.§.qui opus.& ext.
b de teſti.præſentiũ.& de exce.pia.prope fin.[b] & maior ratio eſt in
his,quàm in dilatoriis,propter maius periculum,xlij.diſt.quieſca
5 mus.& vij.q.ij.c.ſi.Nam † & peremptoriæ poſſunt vſq; ad cõclu-
ſionem proponi,vt ſ.dictum eſt:ideoq; non eſt talis iuris licentia
nimium anguſtanda,C.de hære.quoniam. 14.q.2.quãq.& 28.di.
6 de his.†¶Si ergo procurator, qui factus eſt dominus litis per li-
tis conteſtationem,poſt talem terminũ iurare velit,quòd ad eius
notitiam exceptio de nouo peruenit,admittetur ad eam propo-
nendam& probandam,ſi aſſerat ſe ex nouo mandato domini ab-
ſentis illam proponere:iurabit etiam, quòd credit eam ad notitiã
domini perueniſſe poſt terminum huiuſmodi procuratori ſtatu-
tum:quia & ipſum dominum arctat: quodque dominus idipſum
iurabit, & ſic obtinuit. Imò etiam plus dicunt aliqui, quòd licet
dominus de nouo ſibi non mãdauerit, ſemper tamen iurabit ſe
credere ad notitiam pueniſſe domini illam de nouo, & illum pa-
ratum eſſe hoc iurare: alioquin imputet ſibi dominus,qui procu
ratorẽ non inſtruxit,ſciens ſibi competere exceptionem:non au
tem iurabit ſimpliciter perueniſſe, alioquin anceps ſubiret periu
rium. Vel dic,vt dixi in prædict.capit.vt circa.& hoc verum eſt in
aliis exceptionibus, quàm ſuper criminibus, vel defectibus, in
quibus non eſt laxanda licentia, ſed potiùs reſtringenda.argum.
2.quæ.3.c.j.& qu.7.ſi quis epiſcopus.& c.criminationes.& q.viij.
7 qui crimẽ.& l.ſciãt.ext.de accuſ.licet.ad fin. †Cùm enim non ad
mittatur excipiens,niſi ſuper crimine, ſuper quo aduerſarius pu-
blica laborat infamia,vt ext.de accu. accedẽs.& c.omnipotens.di
cendo,quòd ad eum de nouo peruenit:oſtendit per conſequens
non eſſe de hoc infamiam publicam:& ſic,tanquam ſibi contra-
rius,repelli debet,extr.de ap.ſolicitudinem.Gof.& B.Cõpoſt.di-
cit,ſic pronunciatũ fuiſſe in curia[c]. cùm enim huiuſmodi termi
c nus ſit quædam interlocutoria,vt ff.de arb.qualem.in ſi.& per eã
ius partib.acquiratur.vt extr.de re iud.cùm inter.non debet,vt di
cit, ſine cauſæ cognitione per quandam quaſi reſtitutionẽ reuo-
8 cari, vt in præd.ca.coram. †¶Sed in criminibus reſtitutio dene-
gatur,vt ĩ.de reſt.in integ.§.quis autem.ver. ſed pone.nec ſubeſt
cauſa rationabilis reuocationis huius. Præterea cùm cauſarum
vſus, & iura vſum peremptorij inuenerint, vt eſſet litium finis,ſi
poſt illud quis in talibus audiretur,vix lis aliqua finem haberet &
malitiis & periuriis via daretur, vt in præ.verſi.cæterum.Nec ob-
ſtat,ſecundum eum,extr.de excep. paſtoralis.quia non loquitur
de termino peremptorio, nec de exceptionib⁹ peremptoriis, ſed
d de non perẽptorio[d], & de dilatoriis: ideoque non debet ad hoc
trahi, cùm ſit contra rationem iuris inducta, vt quis poſt perem-
ptorium admittatur, & quòd ſuo iuramento in cauſa ſua ſtetur.
Item in præd.l.de pupillo.& in præd.decr.præſentiũ.non fuit par
tibus per iudicem terminus aſſignatus.†¶Et not.[e] quòd ſi con-
9 tra excipiẽtem præſumatur,debet eum obligare ad certam pœnã
e vt ſ.§.prox.ad ſi.imò etiã ita violentæ præſumptiones eſſent cõ-
tra exceptiones propoſitas,& contra prouiſionem, ſeu collatio-
nẽ beneficij,quòd eis repulſis prouiſio,ſeu collatio,executioni mã
dabitur,C.de fal.l.ij.extr.de reſtit.in integ.ſuſcitata.extr.de cõceſ.
præb.poſt electionẽ.ſecundum ſanũ intellectum eius.& hæc re-
pulſio præcipuè locum habet cõtra exceptiones criminũ,vel de
fectuum:quæ cùm ſint odioſæ,magis debet in eis probatio reſtrĩ
10 gi,ff.de lib.& poſthu.quidam.de pœn.diſt.j.pœnæ. †¶Sed nun-
quid atteſtationib.publicatis & examinatis,reus poteſt exceptio-
nẽ peremptoriã proponere,& per teſtes probare,vel actor repli
cationẽ opponere, & probare contra exceptionẽ peremptoriã
probatam? Et videtur quòd non, cùm teſtificata didicerit, vt ſ.de
teſte,§.ſatis vtiliter.verſi.hoc etiã not.& quia ſic daretur occaſio
ſubornandi teſtes,quòd fieri non debet,ff.de eden,l.j.§.editiones
ff.quemad.teſt.aper.l.ij.& de iureiur.ait prætor.in prin.ext.quod
met.cau.cùm dilecti.extr.vt eccle.beneſi. c.vnico,in fin.Econtrà
videtur,quòd poſſit,ff.de rei vẽdi.officiũ.ff.de probat.cùm de in-
debito.in prin.C.de præſcri.ſiue.C.de excep.ſi quidẽ.quæ loqui-
tur,quando didicit dicta ſuorum,& extr.de teſt.ex tenore.vbi de
f hoc,ſecundùm Vinc.& c.de teſtibus[f]. & c.ſeries. Vel poteſt dici,
quòd non eſt audiendus,& quòd dictæ ll. veteres ſunt correctæ,
&in cauſa appellationis eſt aliud,vel loquuntur quãdo actor vel
reus probat,nõ per teſtes.ſed aliter,ext.de fide inſt.cùm dilectus.
Vel diſtingue:quia ſi nouiter poſt aperturã teſtiũ emerſerit,tunc
admittetur,extr,de excep.paſtoralis.& iidem, vel alij teſtes pote-
runt induci:quia ad diuerſa inducuntur,ext. de teſtibus,veniens.
& c,cùm cauſam.& c.cùm in tua.ſuper veteri verò non,ext.de te
g ſtib.fraternitatis.ſecundum Vber.[g] †Vin.doctor egregi⁹,dixit[h],
11 quòd publicatis exceptionib. poteſt exceptio peremptoria op-
h poni, ſi ſit talis, quæ nõ deſtruat principale,quin tenuerit[i]:ſecus
i ſi dicerem,quòd teſtes dixerunt falſum.tunc enim non audiar,ni
ſi velim teſtes,pducere ſuper corruptione:quòd dic,vt ſ.de teſti.
12 §.qualiter autem.ver.ſed opponitur.†¶Poſt ſententiam autem
an poſſit pponi exceptio peremptoria,diſtingue:quia aut fuit ap
pellatum,aut non:ſi fuit appellatum,poſſum exceptionem omiſ
ſam in principali proponere,&probare in cauſa appellationis.nã
in cauſa appellationis poteſt non oppoſitum in principali oppo-
ni,& non probatum probari,vt C.ſen.reſcin.non poſſ.l.ij.& ff.de
exce.exceptio.extrà de fide inſtru.cùm Ioannes.in ſi.& de teſtib.
fraternitatis.vbi de hoc:extr.de re iud. inter monaſterium.in fin.
13 †¶Sed nunquid ſi in principali excepi de pacto de non petẽdo,
vel de præſcriptione,& ſimilibus: iudex verò per ſuam interlocu
toriam repulit hanc exceptionem,&nihilominus poſtea me ſen
tẽtialiter condemnauit:nunquid in cauſa appellationis interpo-
ſitæ à diffinitiua,potero adhuc illam exceptionem opponere? In-
no.papa IIII.no.extr.de re iudic. quod ad conſultationem.quòd
ſic,vt ff.de ap.l.j.quando ap.ſit,l.j.circa princ.& arg.ff.de in integ.
reſt.l.iiij.§.j.ſ.eod.quòd ſecundum legem ab interlocutoria non
potuit appellare,ij.q.vj.non ita.extr.de appellat.ſuper eo.ij.Aliis
autem hoc durum videtur,cùm in interlocutoria in rem tranſie-
rit iudicatam,à qua appellatum non extitit,& poterit ab ea ſecun
dum canones appellari,& etiam ſecundum leges,vbi per eã prin
cipale abſorbetur:vbi enim à ſententia appellatum non eſt,ſed in
rem tranſiit iudicatam, non poteſt regulariter vlterius exceptio
peremptoria proponi,niſi per in integrum reſ. vt quia eſt minor
vel eccleſia,vt in præ.l.C.ſenten.reſcindi non poſ.l.2. & extra.de
priuil.cùm olim.& ff.de re iud.poſt rẽ.ff.de adul.ſi maritus.§.præ
ſcriptione.& extr.de in integr. reſt.ſuſcitata.ff.de minor.l.minor
k 25.anno. ſi omiſſa allegatione[k]. †¶Hoc tamen fallit in ſeptem
14 caſibus[l], in quibus poſt ſententiam, quæ in rem tranſiit iudica-
l tam,poteſt exceptio peremptoria contra executorem opponi&
probari. ¶Primò, in filiofa.qui habet exceptionem ſenatuſcon-
ſult.Macedoniani,ff.ad Mac.l.tametſi.¶Secundò,in muliere quę
habet exceptionem Velleiani,ff.ad velle.quod vis.§.ij. ¶Tertiò,
in milite cõdemnato,qui exceptionem omiſſam poteſt etiã poſt
m ſententiam opponere,C.de iur.& fac.igno.l.1.in ſi.vbi de hoc[m].
¶Quartò & quintò,in marito,& donatore,& aliis,qui conueni-
endi,ſunt,in quantum facere poſſunt, & non vltrà, ſcilicet habi-
ta ratione ne egeant:quòd ſi non fiat,poſſunt de hoc excipere e-
tiam poſt ſententiam,ff.de re iudic.patronus.ff.ſolu.mat.ex diuer
ſo.§.primo. C.de rei vxo. act.§. cum autem. & ff.de re iudicata.
Neſen

ADDITIONES.

a Circa.¶Lib.vj.
b Prope fin.¶Lib.vj.
c In curia.¶Eius dictũ vide in dec.qđ ſicut.de elec.vbi ſcripſi in pe.
col.ver.ſed pone ſicut.Adde,vt per Abb.in c.paſtoralis.vbi plenè
de hoc,verſi.vtrùm.& ibi dicit Archi.dicere.13.q.j.ſuper ſumma
quòd ẽt reſpectu criminum proponendorũ ſtandum eſt iuramẽ
to partis,per c.vt circa.de elec.in vj.&hoc ipſe ſequitur cõtra Spe
cul. Tenet etiam ibi, ꝙ ſine cauſæ cognitione non poſſit præfigi
terminus ad opponẽdas peremptorias,tam reſpectu rei,quàm re
ſpectu actoris:arg.l.diffamari.de ingen.ma.& l.cùm Titia.ff.de ac
cu.&l.ſi ea.qui acc.non poſſunt.
d Peremptorio.¶Contrarium ibi ſcripſi ante ſi.& no.ſ. de dila.§.j.
ver.exceptoriæ.ſed hæc ſunt verba Compoſt.
e Et no ¶Secundum Comdoſt.cuius ſunt hæc verba in dec.quod
ſicut.de elect.in ſi.vt ibi ſcripſi in prin.ver.ſed po ne.
f Teſtibus,¶Vbi de hoc in vl.gl.& vide remiſſionem,quam ponit
finis huius ver,
g Secundum Vber.¶Sub §.deinde fac.mihi chart. viii.verſicul.ſed
quid ſi producis. Subdit tamen,quòd conſuetudo in his attendi-
tur:& ſic eſt propter diuerſitatem opinionum,quæ in diuerſis fo
ris ſeruantur.
h Dixit.¶De teſtibus,ſeries.
i Tenuerit.¶Ac ſi dicat,quòd non ſit directè cõtraria:facit cle.de
teſtibus,c.ij.vide,quod dixi ſ.§.ij.in prin.
k Allegatione.¶Expeditum eſt hoc de app.c.vl.lib,vj.Vber. diſtin
guit,an interlocutoria pararet præiudiciũ negotio principali,nec
ne:& primo caſu eſt vera prima opinio ſecũdo ſecundo quatuor
autem opiniones de hoc ibi not.in gl.hoc dicit.
l Caſibus.¶Hos poſuit Tanc.vbi ſ.ver.quod autem.
m De hoc.¶Ibi no.iſti caſus.

Neſennius.in fi.& l.inter eos §.fi.& in multis aliis legib.eiuſdem
tit.& j̃.de concluſ.verſ.item beneficium.& in Summa do.mei,đ
do.inter vir.& vxo.ſub tit.de dotis promiſ.§.quis conſtituat.ver.
de legatione ¶Sexto,in fideiuſſore,qui habet priuilegium de ce
denda ſibi actione à tutore,vt ff.de fideiuſſ.ſi fideiuſſores.§. idem
a reſpondit.& j̃.de concluſ.verſ.poſtremò [a] ¶Septimò,in tutore,
ff.de cõtrar.act.tutelæ.l.j.§.præterea poteſt etiã eſſe.¶Octauò,in
falſo ꝓcuratore,C.de procur.licet.ext.eo.in noſtra.ſecus ſi ſen-
tentia dicatur lata per falſas allegationes,C.ſi ex falſis allega. per
totum.¶Nono,vbicunque dico nullum fuiſſe iudicium,quia iu
dex erat incompetẽs, vel excommunicatus,& ſimilia,C.de pro-
bat.licet.C.quando prouoc.non eſt nec.per totum,& C.ſi à non
comp.iud.l.j.& 2.& ext.de re iud.ad probandum.& de excep.pia.
§.fi.lib.vj.& s̃.§.prox.ver.porrò.Tamen hoc caſu, & in falſo pro-
curatore non dicitur propriè exceptio,cùm nullum ſit iudicium
vt in præ.dec.in noſtra.in fin. & eſt ſpeciale in his duabus excep-
tionibus,cùm ſint dilatoriæ,& ante litis conteſtationem propo-
b nendæ,vt etiam poſt ſententiam ꝓponi poſſint [b].† ¶Quid ſi ꝓ-
15 curator minoris, vel militis omiſit exceptionem?Videtur com-
muni & ſpeciali iure contra procuratorem actio dari,ar.ff.de do-
lo,eleganter.§.penul.In citatore verò eſt electio minoris, vt C.
ſi tut.vel cur.l.penul.& fi. Vtrùm exceptio procuratoria ſit dila-
toria,& quot modis dicatur,& quid iuris ſit,ſi etiam fideiuſſor o-
mittit,dixi s̃.de procurat.§.ratione aũt formæ.verſicu.vlt. & ſeq.
16 † ¶Quid ſi quis tutus exceptione ꝑpetua,ſoluit?videtur,quòd
poſſit repetere iure communi,ff.de cõd.inde. qui exceptionem.
Dic contrà,ſecundum Vber.quia res iudicata inhibet hoc,C.eo.
l.j.ff.man.ſi fideiuſſores in omnibus.ext.de re iudic.quod ad con-
17 ſultationem.in prin.† ¶Quid de exceptiõe feriarum?Dic,quòd
poſt litem conteſtatam nõ poteſt ꝓponi,ſi fuit ſcienter omiſſa,
arg.ext.de his,quæ fi.à maior.par.ca.ex ore.C.de iure do.imp.l.2.
c quod intellige de feriis ruſticis,non de ſolennibus [c].† ¶Quid de
18 exceptione non numæratæ pecuniæ,de qua habes j̃.de conclu.
d & renun.verſ.item exceptio non nu.[d].Dicit Io.de Deo [e],ante li-
e tis conteſtationem debere ꝓponi:ſi tamen reus velit iurare,eam
ſe priùs neſciuiſſe, poteſt opponi etiam poſt litem conteſtatam,
cum ſit ꝑemptoria,ex officio ſuo:quia perimit petitionem acto
ris,vt C.de non nu.pec.per totum,Inſtit.de exce.§.j.Eſt tamen di-
latoria temporalis,quo ad hoc:quia ad tempus datur ,ſcilicet vſ-
que ad biennium,vt in præd. conc.Alij dicunt eam ꝓponendam
poſt litem conteſtatam:ſed antea ꝓteſtandam,vt in aliis ꝑempto
riis cõtingit.Eſt autem quædam exceptio,quę miſta dicitur.quia
poteſt eſſe ꝑpetua & temporalis,vt s̃. §. j. verſiculo, eſt quoque.
19 † ¶Quid de exceptione beneficij epiſtolæ diui Adriani,de qua
j̃.de concluſ.verſ.in primis.& videtur,quòd ante litis conteſtatio
nem ſit ꝓponenda:ff.de fideiuſ.inter eos.§.penul.Sed videtur,ꝙ
etiam poſt litem conteſtatam poſſit opponi,C.eod.ſi fideiuſ. vbi
f de hoc [f].Vbert.de Bo.[g] dixit,tutius eſſe eam ante litem conteſta
g tam ꝓponi:& idem dixit in beneficio nouæ cõſtitutionis de du-
obus reis,vt ſequitur:& in conuentione officialium,qui ſunt per
nominationes,ſeu electiones,ad honores, ſeu munera deputati,
C.de conſtit.pec.l.fi.C.de fideiuſ.auth.hoc ita.& C. de conue.fiſ.
20 debit.l.quoniam.† ¶Quid de exceptione,quam ꝓponunt fide-
iuſſores,vel pignorum poſſeſſores,ꝙ primò principalis ꝑſona eſt
h conuenienda:de qua j̃.no.de cõcluſ.ver.viſo [h].Et videtur, quòd
ante litis conteſtationem ſit ꝓponenda,tanquam dilatoria,ff. de
præuaric.ita.Arg.contrà,quòd ſit ꝑemptoria , ſeu ꝑpetua.nam ſi
debitor eſt ſoluendo,perimit inſtantiam iudicij, & fideiuſſor ab-
ſoluitur,ff.de cond.inde ſufficit.& cùm dubium ſit , an ſit dilato-
ria,vel ꝑemptoria,videtur ꝓ reo interpretandum,& ꝑpetua cen
ſetur,Inſt.de interdic. §,retinendæ,ext.de prob.ex literis. ff. de re
i iud.inter partes.Alb.Gal.dixit [i],quòd exceptio,quæ competit fi-
deiuſſori,vel etiam pignorum poſſeſſori,eſt ꝑpetua.nam ratione
futuri facti,vel accidentię,poterit eſſe temporalis,vel ꝑpetua:qđ
ſufficit ad hoc,vt ſit perpetua.ff.de condic.indeb.ſufficit, & no.ff.
k eo.except.Ioan.de Deo tamen,& Vber.de Bonacur.dicunt [k] hic
& in p̃cedenti exceptione tutius eſſe in tali dubio ante litem cõ-
teſtatam opponi:& ideo ſeruandum,extrà de ſponſa.iuuenis, de
pœnit.diſt.7. ſi quis. Negligens enim beneficium legis,non po-
teſt redire ad illud,extra.de re iudic. inter monaſterium.& c. ſeq.
C.de iure delib.ſcimus.§.ſin autem hoc. ꝓpe fin.§.7. quæſtion. j.
quod periculoſum. Idem etiam dicit do.meus in exceptione cõ-
petenti poſſeſſori pignoris,vt ante litem conteſtatam opponat,
in auth.de fideiuſſo.§.ſed neque.col. j. & vtrunque horum pro-
ſequere,ſecundum eum,in Summa de excep.§. hoc quando.ſub
§.hoc de dilatoriis.¶Quid de exceptione illa , Non es prælatus,
vel in poſſeſſione prælaturæ,vel non es dominus rei quam petis
vel non es hæres,vel non eſt tibi ius ceſſum,vel non habes man-
datum,& ſimilibus.de hoc dic.vt s̃.de actore, verſic. item contra
21 prælatum.& ſeq. † ¶Quid de illa exceptione,quæ competit tu-
tori,vt inter ſe & contutores actio diuidatur:nunquid eſt tempo
ralis,vel perpetua?De hoc dic,vt s̃.in exce.fideiuſſori competen
l te:de hoc dic,ff.de tutel.& ra.diſt.l.j.§.nunc tractemus [l].† ¶Quid
22 de illa,non habes patris conſenſum,cùm ſis filiusfamil.C.de bo.
quæ liber. cùm oportet.& videtur,quòd ante litem conteſtatã,
cùm ſit dilatoria,3.quæſt.6.§.excep.C.de prob.exce.C.de excep.
l.penul.& fi.Sed dicit Vber.quòd quandocunque,& ante ſenten
m tiã,& poſt:quia facit apparere iudicium nullum [m].Quid de falſi ꝓ
curatoris exceptione?de hoc extra.de procur.in noſtra.C.eo.tit.
n licet [n].† ¶Quid ſi poſt litem conteſtatam opponitur , duas par-
23 tes vniuerſitatis non affuiſſe in conſtitutione ſyndici ? dic, quòd
24 audietur,vt,in ꝓcu.ibi no.† ¶Quid ſi poſt litem conteſtatam di
co,tutores inuentarium non feciſſe,vel ſatiſdediſſe?dic,quòd au-
diar:quia per hoc contendo iudicium non valuiſſe , & ſententia
contra minorem lata,ipſo iure non valeret,C.in quib.cau. in in-
teg.reſt.ñ eſt neceſ.ſi tutor.C.de tut. & cur. non dubiũ.C.de eo,
o qui ꝓ tuto.l.2.[o] & ideo etiam poſt ſententiã poteſt opponi, ſe-
25 cundum Vber.ff.de re iud.Neſennius. † ¶Sed p pone ædificaui
p in ſolo tuo bona fide tandem condemnor tibi ad reſtitutionem:
non recepi de ſumptibus:quæritur,an in executiõe ſentẽtię poſ-
q ſim opponere de ſumptibus?Reſpon.ꝰnon eſt queſtio,ſecundũ
Mar.qui dixit,vtilem actionem dari pro expẽſis,vt not.ff.de con.
r inde.ſi in area [r].& j̃.de expen.§.j.de iure meo non fuit quæſitum,
vt ff.de excep.rei iud.duobus.& l.pe.§.fi.Sed Ioan.contrà,vt non
competat actio: & ideo non videtur,quòd poſt ſententiam poſ-
ſit opponi exceptio.Dic tamen contra,vt ff.de reſcin.ven.fund.
26 † ¶Sed pone [s],peto à te decem actione ex empto ꝓ p̃tio vini,qđ
s tibi vendidi:fertur pro me ſententia,nunquid in executione ſen-
tentiæ poteris opponere,quòd res vendita non fuit tradita?Vide
tur,quòd non.nam exceptiones ꝑemptoriæ debẽt ante ſententi
am opponi,vt s̃. Ar.ꝯ,& ꝙ actor habeat actionẽ ad rẽ petendam,
nec de iure eiꝰ fuit q̃ſitũ,vt ff.đ exce.rei iu.duobꝰ.& l.pe.§.fi.& ad
t hoc ff.fa.erc. ex parte.ff.de reſcin.vendit.fundus. 2.Sed dic, quòd
27 ſic,per præ.l.& ff.de iureiur.ſi duo.§.antepenu.& pen.[t] † ¶Item
quæri

ADDITIONES.

a Poſtremò.¶Ad hunc etiam verſ.remittit auctor j̃.de fideiuſ.§.j.
verſ.poteſt etiam.
b Poſſint.¶Verba Acc. vbi s̃. & in l.exceptionem.C.de probatio.
in fin.glo.
c Solennibus.¶Vide s̃.de fer.§.vlt.in fi.
d Non nu.¶De hac Alberic.Gal.remittit ad ſummam Az.eodem
titul.§.j.
e Ioa.de Deo.¶Cauil.li.3.rub.quando opponatur dilatoria.in prĩ.
& ibi proſequitur dicta Vbert.qui de omnibus,quæ hîc & j̃. ver.
prox.tractantur,proſequitur char.mihi xj.ſuper alle. ver.quid di-
ces.& ver.ſe.
f Hoc.¶Et apertiùs Inſt.de fideiu.§.ſi plures.Adde,ꝙ beneficiũ ex
cuſſionis ſit opponendum ante litis conteſtationem,tenet Bart.
in l.j.ff.de cecep.Bal.Pet.& Cyn.in auth.præſente,C.de fideiuſ.Sa
lic.in authen.hoc ſi debitor.C.de pignor. Alexand.conſilio 78.
j.libro.
g Vber.de Bob.¶Vbi s̃.prox.& idem Vber.de Bo, rub. de declina-
toriis,verſ.idem puto.
h Viſo.¶Vide quod ibi dixi poſt dominum meum.
i Dixit.¶eo.tit.poſt princ.
k Dicunt.¶Vbi dixi s̃.ver.prox.
l Tractemus.¶ver.fuit Alber.Gal.vbi s̃.verſi. ſed nunquid excep-
tio,quæ.
m Nullum.¶Vide s̃.de actore,B.ad fi.ver.quid ſi præſente patre,&
ibi ſeq.ver.ſe remittit ad iſtum.
n Licet.¶de procur.Et iſte ver.& duo ſeq.fuerunt Alber.Gal.e.ti.
verſ.ſed nunquid exceptio falſi.& ſeq.
o L.2.¶Hucuſque fuit Albe.Gal.ſed Vber.tractans hoc,vbi ponit
obiectus contra ſententiam ordinarij,mihi char.x. verſ. dicet de-
fendens.non allegat l.ſeq.ſed ibi poſt ver.quid de beneficio, trac
tans de inuentario hæredis,illam allegat : ſed hoc nil ad propoſi-
tum:ad hoc intelliges j̃.de inſtrum.edi.§.fina.verſiculo, ſed nun-
quid hæres.
p Sed.¶Iſtum verſ.& ſequentes,ordine tamen cõuerſo,poſuit au-
ctor j̃.de ſent.excom.§.fina.verſi.item pone,emptor.& verſ. ſeq.
vbi aliquãtulum ſcribit pleniùs: & ideo hæc fienda erat remiſſio
ad illos.
q Reſpondeo.¶Secundum Alber.Gal.cuius fuit iſte ver.e.ti.verſ.
ſed pone.quod ibi ꝓcedit.dic,vt dixi in ſtudio Paduano:quid ve-
lit hoc,dicam,vbi s̃.nunc remiſi.
r In area.¶Et materia plenè.ff.de rei.ven.in fundo.
s Sed pone.¶Vide,quod dixi s̃.ver.prox.in princ.
t Et penul.¶Secundum Alber.Gal.cuius fuit iſte ver.e.tit.in fin.

a quæritur.[a] ecce quædam mulier agebat actione de dote cõtra hæredes mariti: hæredes opponunt exceptionem adulterii: quæritur, an possint? Et videtur, quòd sic: nam vbi de dote agitur post mortem vxoris intra lx. dies vtiles, serui non manumittuntur, C. de adulter. l. finali. ff. qui, & à quib. mat. lic. non fiat. sed & si mari-
b tus. & hoc pp quæstionem adulterij[b]. nam & post mortem agitur de crimine pp onera, ff. ad Sylla. Caius Seius. ff. de iur. fisci. ei qui. §. finali. de ingratitudine quæritur post mortem, ff. de inoffic. test. si quis filium. & de crimine in modum exceptionis ꝓposito, ff. de adulteriis. l. 2. §. sed si plublico. C. de transact. si ex falsis. Præterea derelicta accusatione à marito admittitur extraneus, ff. de adulterio. constante. & C. eodem. iure mariti. & l. quamuis. nam quæ temporalia sunt ad agendum, &c. ff. de doli exce. l. purè. §.
c final.[c] Nec obst. C. de adulteri. l. fin. quia ibi loquitur, quando diuortio matrimoniũ est solutum: secus si morte, vt ibi no. & probatur in præd. l. sed & si. in princi. Sed dic, secundum Ioann. quòd non competit exceptio, cùm non lucretur maritus dotem, nisi accuset vxorem de adulterio, & inscribat, in authen. vt lic. ma. &
d auiæ. §. j. Alber. Pa. contrà per præd. l. C. de adult. l. finali.[d] † ¶ Sed
28 quæro de exceptionibus, quæ opponuntur contrà rescriptum beneficiale, quando sint ꝓponendæ? Respon. si aliqua falsitas sit in priuilegio, vel rescripto expressa, vel veritas suppressa q̃ papã ad ꝯcedendum induxit: putà, quia suggessit impetrator se doctorem Decretorum, vel legum, vel quòd erat nepos cardinalis, vel suppressit aliud beneficium, vel iuramentum, seu statutum, tales & similes exceptiones possunt contra rescriptum ante litis contestationem opponi, tanquam dilatoriæ, extra. de rescript. ad au-
e res. & ca. constitutus. vbi de hoc, secundum Papam[e]. & ca. sup literis. & ca. si ꝓponente. & de ap. dilecto. ff. de natal. restitu. l. 2. Possunt etiam post litem contestatam opponi semp ante sententiam, tanquam verè pemptoriæ. sic intellige extrà. de lit. contesta. ex-
f ceptionis. in fin.[f] Et est ratio in istis, quia non solùm literas afficiunt, sed etiam gratiam, quæ potest sine literis fieri, & semp literas præcedit: & ideo huiusmodi exceptiones sunt pemptoriæ gratię, quòd contra gratiam subreptitiam competat exceptio: ꝓbatur extra de re iudica. cùm olim. de accusati. accedens. de exce. cùm ecclesiasticę. Et est vtile eas contra rescriptum opponi. nam tam literas, quàm iurisdictionem iudicis elidunt, & literis elisis tota quæstio est elisa: & sic lites abbreuiantur, extra. de appellati.
29 cap. cordi. in princ. † ¶ Si verò aliqua sit exceptio, quæ tantùm contra literas competat, vt si quis iurauit, vel pactus est, quòd cõtra capitulum, vel contra iuramentum literas non impetrabit, in initio quidem potest hoc contra literas excipi, sed post litem cõtestatam non, C. de excep. l. fina. Secus tamen esset, si iurasset, vel pactus esset, quòd eum non conueniret, extr. de accusat. veniens. quia tunc non tantùm literæ perimuntur, sed etiam actio: & ideo ante litem contestatam & post, potest obiici de iuramento, vel pacto huiusmodi: & talia iuramenta præiudicant literis papæ, nõ quia papa non possit eis præiudicare, sed quia præsumitur nolle præiudicare, quia non est autor periurii, extra de iureiur. si verò. & ca. ad nostram. & ca. quemadmodum. extra. quod met. caus. ca.
30 penulti. † ¶ Et iuramentum temerarium, vel p fraudem extortum, non debet quis sua, sed superioris auctoritate infringere, ex
g tra. de electio. venerabilem. secundum Bernard. Compostel.[g]
31 † ¶ Sed quid si gratia non est simul cum literis data: vt quia papa dedit alicui beneneficium, nulla litera inde facta: & postea mãdat eum in possessionem mitti: obiicitur ei, quòd veritatem tacuit: nunquid admittetur ante litẽ contestatam excipiens ꝯ literas? Resp. non: qa non sunt literæ subreptitiæ, licet gratia sit subreptitia: contra quam etiam competit exceptio, vt prædixi: & hoc te-
h net Innocen. IIII.[h] Alij, quos do. meus sequitur, dicunt contrà: dicit enim, quòd si gratia est subreptitia, quę principalis est, p consequens litera abea descendens, debet subreptitia iudicari: argu. extra. de fide instrumento. inter dilectos. §. cæterùm. extra. de re iudica. cùm inter. ꝓpe fin. Præterea dicit prædic. decret. exceptionis. quòd exceptio pemptoria contingens negotium principale, non impedit litis contestationem: imò post litis contestati-
32 onem ꝓponitur. † ¶ Negotium autem principale contingunt ea, quæ ad ipsum ptinent principale: putà pactum de non petendo, exceptio solutionis factæ, vel acceptilationis, & similia. Ea autem quæ sunt de ꝓcessu, non contingunt negotium principale: & ideo de his quæritur ante litis contestationem, tanquam de dilatoriis, extra. de re iudicat. inter monasterium. & de cohab. cler. & muli super eo. de rescript. dilectus. j. Qualiter autem intelligatur, quod dicit, principale negotium contingent, dicam infrà, versiculo, rursus. Quid iuris sit de exceptionibus contra ꝓuisiones
ꝓpositis. not. plenè p Bernar. Compostel. extra. de elect. quod si-
i cut[i]. † ¶ Item do. meus nota. in Summa. in titulo, de excep. §. &
33 quando. in fi. si contra rescriptum beneficiale opponitur, quòd est subreptitium, in hoc casu non est necesse litem cõtestari, vt s.

in primis concor. & extra. de ǽta. & qual accepimus. de pbẽ. cùm secundum Apostolum. §. penultimo. & final. & ca. dilectus. j. 2. &
k 3. Vel posset dici[k], quòd in talibus tenor rescripti. apostolici loco libelli habetur: vnde cùm talis exceptio cõtra ipsum opponitur, exceptio habetur quasi loco responsionis. vt in p̃. decre. constitutus. & sic p petitionem & responsionem est lis contestata: extra. de lit. contestation. ca. vnico. ¶ Item qualiter pemptoriæ differantur in possessorio, vel etiam contra literas, nota. secundum
l Papam extra. de foro com. ex parte B.[l] ¶ Item vtrùm de pemptoriis, vel dilatoriis exceptionibus sit in rescripto mentio facienda, & quid iuris, si non fiat? nota. secundum eum, ꝓ de rescri. sup li-
m teris[m]. † ¶ Vt autem hic articul⁹ plenè liqueat, no. quòd aliqua
34 exceptio pemptoria, seu defensio ante litis cõtestationem ꝓposita, non impedit, seu retardat litis contestationem, nisi solùm exceptio rei iudicatæ, transactæ & finitæ: vt extra. de lite contestat.
n exceptionis[n]. ff. ad se. consul. Tertul. l. j. §. fina. ff. de verbo. signifi. transacta. & l. seq. Potest etiam quis, si vult, eas ꝓponere post litem contestatam. quod tutius est, quia tunc absoluetur reus in principali: cùm verò ante litem contestatam proponuntur, tunc contra rescriptum opponuntur: nec fit absolutio in principali, in quo non est lis contestata, vt infrà. versiculo, sed quæritur, qualiter. nam pemptoria exceptio actioni actoris opponitur, ff. de exce. l. 2. vnde dicit de re iudica. nam illa exceptio ante litis contestationem contra rescriptum opponitur, vt C. sentent. rescind. non pos. l. fina. idoque non est mirum, si impediat litis cõtestationem Et intellige hîc Rem iudicatam, cùm sententia non fuit appellatione suspensa, vt ff. ad Turpil. l. j. & not. in p̃. decret. exceptionis. Arg. tamen contrà: quia p sentẽtiam tollitur ciuilis, sed remanet
o naturalis obligatio, vt ff. de sol. Stichum. §. naturalis[o]. † ¶ Sed po
35 ne, quòd in causa appellationis ꝓponitur ante litis contestationem nõ fuisse appellatum ab interlocutoria, vel à diffinitiua, vel
p quòd non intra x. dies[p]: vel quòd appellans renunciauit tacitè, vel expresè appellationi factę ꝓcedendo corã iudice, vel etiã faciendo aliquid in cã, de qua agit, & huiusmodi: & sic sentẽtiam in rem iudicatam transisse. Dicunt quidam, ꝙ tales exceptiones, cũ sint

ADDITIONES.

a Quæritur. ¶ Eandem quæstionẽ posuit j̃. de do. inter vir. & vxor. §. formatis. ver. quòd si mulier. sed hæc pleniùs.
b Adulterij. ¶ dicit Alber. Gal. cuius fuit iste vers. & dicunt quidam quòd ibi est casus huius quæstionis.
c §. fi. ¶ Hoc dixit Alber. Gal. econtrà videtur, quia crimina morte extinguuntur, C. si reus, vel accus. mor. fu. l. fi. ff. de accus. l. ex iudiciorum. Item si tacuit defunctus, & eius hæres tacere debet, C. de inoffi. test. l. omnimodo. & de reuoc. don. l. fi. in fi. & ff. ad Syll. j. in fi. Nec obstat. &c. Adde, vt plenè posui in addit. ad Bar. in l. rei iudicatæ. §. fi. ff. sol. mat.
d L. fi. ¶ Cui fauere videtur Accur. in l. vna, C. de rei vx. act. §. illo ꝓculdubio.
e Secundum Papam. ¶ Vt ibi scripsi in gl. exceptio. cum suis remissionibus: & ad ꝓpositum vide quæstionẽ j. quã posui post Goffr. super regula, exceptionem. de reg. iur. lib. 6. de reo, qui contra rescriptum, in quo dicebatur spoliasse, obiicit subreptionem, cùm iudicis auctoritate vacuam possessionem apprehẽderit. Adde. vt per do. An. de sancto Geor. in c. dilecto. in 2. co. extra. de appel. & Abb. in c. ad audientiam. el 2. ext. de rescri.
f In fi. ¶ Lib. vj.
g Compost. ¶ Vt scripsi in decr. ad audientiam. 2. de rescri. super gl. vlt. in fin.
h Inn. IIII. ¶ Qui hoc no. in dec. exceptiones. de lit. contest lib. 6. & vide super gl. pen. hoc dictum & sequens dictum Ioan. Innoc. & Archi.
i Sicut. ¶ Vbi scripsi post expeditionem tex. & gl.
k Dici. ¶ Vt scripsi post Innoc. de elect. dudum. 2. vers. licet autem. in gl. ex hoc patet.
l Ex parte B. ¶ Vt ibi scripsi post prin. in gl. no. arg.
m Literis. ¶ Et vide, quod scripsi post expeditionem tex. & gl. Item scias, ꝙ totũ, quod hîc sequitur vsque ad fi. §. facit ad decr. exceptionis. de lit. cont. lib. 6. Adde, post not. in d. ca. super literis. Pet. de Ancha. con. 16. inci. viso processu.
n Exceptionis. ¶ Lib. vj. Adde, cùm dicitur exceptio litis finitæ, nõ intelligitur de finita taciturnitate temporis, ꝓut exceptio p̃sumpti, sed de finita expresè, prout voluit Feder. consilio 183.
o Naturalis. ¶ Tu dic, quòd ex quo ex ciuili agitur, satis est, quòd ciuiliter finita sit causa. & vide j. ver. & vt pleniùs.
p Decem dies. ¶ Nota, quia cautius est sic excipere, quã dicere, ꝙ post decẽ dies, qa potuisset: & priùs hoc scripsi de appel. Romana §. si verò. super ver. partib. in quo §. Arch. qui quasi ad literam posuit hunc ver. facit ad prædicta j̃. §. proximo, in prin.

sint pemptoriæ, non debet ante litem contestatam admitti. nam eis, vel aliqua earum probatis appellatio ipsa non tenet, argu. ꝑ
a eis in præ. ca. exceptionis [a]. Et ego dico, quòd vbi non appellatur vel non intra decem dies, vel vbi renunciatur appellationi, tunc rata manet sententia interlocutoria, vel diffinitiua: & per consequens, causa principalis est finita, & appellatio est extincta. Vnde dico. eas ante litem contestatam & prius quàm in causa procedatur, admittendas, vt ext. de ap. Romana. §. si verò vocatus. & probatur in præalleg. ca. exceptionis. in verb. finita. hæ enim & similes exceptiones iurisdictionem iudicis tangunt, & ideo iudex ante omnia decernere debet, an sua sit iurisdictio: quia hæc cognitio exercitium iurisdictionis præcedere debet, vt in præ. §. si. verò. & ext. de rescr. super literis. ver. nos igitur. cum suis conc. & ff. de iu. si quis ex aliena. & litis contestationem impediunt: vt s. §. nunc videndum. ver. cæterùm. Sed videtur ꝯtrà in eo casu, vbi quis renunciasse proponitur appellationi faciendæ: quia: cùm propter renunciationem appellari non poterit, non potest hoc prętextu dici res finita, ex quo nullum habuit initium per appellationem. Sed respondeo, quòd ante omnia debet de iudicis iurisdictione constare. Plerique tamen contrà dicunt, & fortè non malè, in casibus præmissis: & etiam in casu illo, quando quis asserit à sententia cõtra se lata appellasse: sed appellatus coram iudice appellationis negat aliquam sententiam pro se latam fuisse, & sic appellationem nullam esse: &, vt dicunt, præ. §. si verò. non obst. Item bñ dicit Transacta: nam exceptio transactionis ante litis cõtestationem admittitur, ff. de cond. inde. eleganter. §. si quis. post princi. Quod autem dicit Finita, intellige, consensu, vt in præ. l. ad Tertul. & in præ. l. de verb. sig. putà per iusiurandum à parte parti de-
36 latum: † quod non est minoris auctoritatis, quàm res iudicata, ff. de iureiur. l. 2. & l. non erit. §. dato. extr. eo. & si Christus. §. Iacobus. secundum Ber. & do. meum. Sed ad hoc opponitur: nam licet iusiurandum ipso iure tollat naturalem obligationem, ciuilē tamen non tollit, sed solùm illam ope exceptionis elidit, vt not. s. e. §. j. Vnde cùm hæc exceptio contingat principale negotium & sit peremptoria, videtur quòd non impediat litis contestationem, sed quod post litem contestatam sit proponenda: ideo fortè ob hanc obiectionem vitandam In. I I I. intelligit Finita, scilicet quia iurauerat se in perpetuum non acturum: quo casu, nisi ex causa, vlteriùs agere non potest, ff. eo. admonendi. ff. de cond. ob caus. l. 3. C. de pactis, post quam. extra. de accus. veniens. ad fin. de renunciat. cùm inter P. & dixi s. eodem. §. versic. sed quæro de. Item intellige finita consensu, scilicet si sit longo silentio sopita, vel, secundum canones, longissimo, vt in præ. l. ad Tertullia. & in præ. l. de verb. sig. putà per legitimam præscriptionem, extr. de ꝓscri. ca. 1. & ca. sanctorum. & c. illud. ff. de alien. iudic. mut. cau. fac. item & si res. Item potest intelligi finita consensu, putà ꝑ pactum de non petendo in ꝑpetuum, secundum Ber. & do. meum, vel ꝑ acceptilationem, ff. de pact. l. j. in prin. & §. pactum. & s. §. j. vel per amicabilem compositionem, secundum do. meum, extra. de decim. ex multiplici. Sed certè, quod dixi de præscriptione, non videtur stare posse. præsertim secundum eos, qui dicunt, per eam non acquiri dominium, sed solùm exceptionem parari, vt infrà,
37 de præscri. † ¶Sed nec de consuetudine, quæ est optima legum interpres, maximè in curia Romana, exceptio præscriptionis admittitur, vel proponitur ante litis cõtestationem, sed post. Item quod dixi de pacto de non petendo, non videtur bene dici. nam pactum de non petendo: licet tollat ipso iure naturalem obligationem, ciuilem tamen non tollit, sed solùm ope exceptionis elidit, vt s. §. j. & iam s. in iureiuran. dixi. Vnde fortè hac ratiõe motus Innoc. I I I. intelligit finita, scilicet propter pactum de non agendo vlteriùs super aliquo certo dubio: sicut & s. dixi in iuramento: secus autem est in pacto de non petendo, secundū eum. Et est ratio, quia quando quis facit pactum de non agendo vlteriùs, nihilominus extra petere potest, & nihilominus debitor remanet obligatus ex promisso, licet contra eum agi non possit, ff. de cond. indeb. naturaliter. ff. de iudic. vix. sed si ꝑmitteret litem contestari non opposita hac exceptione, postea eam apponere non posset, cùm sit declinatoria fori, C. de except. l. final. Vbi autem paciscitur quis de non petendo, nullo modo remanet obligatus, intellige cum effectu: vnde etiam post litem contestatam excipi poterit, cùm sit peremptoria, secundum eum. Hæc autem omnia prosequere, vt sequēti distinctiõe M. de Fano dixit, quòd vbicunque exceptio peremptoria notoria est, ita quòd negari ñ potest, impedit litis contestationem: quia in notoriis ordo iudiciarius non requiritur, extra. de iureiurando. ad nostram. el 3. ff. si quis cau. l. 2. de accusa. ea, quæ. ff. qui satisd. cog. l. si verò. §. qui pro rei qualitate. Argum. tamen contrà in præd. decr. exceptionis.
38 † ¶Et, vt pleniùs instituaris, distingue: quia quædam peremptoria exceptio ꝑimit naturalem obligationem tantùm. quædam ciuilem tantùm, quædam vtramque, & quædam naturam. Naturalem tantùm perimit, vt ecce aliquis me hæredem instituit, & legauit ꝑ minuta legata, quicquid est in hæreditate: & sic ego sum naturaliter obligatus ad soluendum legata, vt extra. de solut. ca. j. non tamen ciuiliter ad soluendum in solidum, cùm beneficio legis Falcidiæ deducere valeam quartam partem, vt extra. de testa. Raynutius. & ca. Raynaldus. Cod. de iur. & fact. ignor. cùm quis, C. ad leg. Falcid. error. Si igitur aliquis ex legatariis me conueniat petens quod legatum est in solutum sibi dari, & ego excipiam non valere literam, quia tacuit, quod lex Falcidia in legatis locū haberet, non est hæc exceptio ante litis cõtestationem admittēda, quia non est de re finita, cum sim in solidum naturaliter obligatus: & pro tribus partibus legati similiter naturaliter & ciuiliter sed pro quarta, quæ retineri potest beneficio legis Falcidiæ, naturaliter tm̃, ñ ciuiliter: & ideo hæc exceptio litis contestationem non impediet, cùm sim in omnibus naturaliter obligatus, vt iam dixi: licet ꝓ quarta parte, quæ per legem Falcidiam detinetur, ex-
39 ceptionis beneficio illa naturali obligatio elidatur. † ¶Ciuilem verò tantùm, & non naturalem, exceptio peremptoria perimit: vt cùm quis obligatus est naturaliter & ciuiliter, & liberatur per pactum de non petendo in perpetuum, seu ꝑ iuramentum, per quod tollitur tantùm naturalis obligatio, & non ciuilis, vt iam dixi, & s. eodem. §. j. & hæc similiter non impedit litis contestationem, quia non est de re finita, quãtum ad ciuilem obligationem, quæ ꝑ pactū, seu ꝑ iuramentum non tollitur, sed ope exceptiõis tantùm eliditur. Insti. d̃ exce. §. præterea. & §. æquè si debitor. Alij tamen contrà, vt s. de iuramento. auth. adhuc. j. dicetur in versic. si quæras. Vtramque autem perimit, vt cùm filiusfam. suscipit pecuniam mutuò, & se obligat per scripturam, & sic numeratione pecuniæ se obligat naturaliter, & per scripturam ciuiliter, postea tamen conuenitur coram delegato: proponit, quòd non valent literæ, quia tacitum fuit, quòd super mutuo facto filiofamiliâs, cui competebat exceptio Maced. impetrarentur: certè nõ est exceptio admittenda. quia non est de re finita, cùm sit naturaliter obligatus, ff. de cond. indeb. frater à fratre. & etiam ciuiliter, si forsan peculium habeat, ff. ad Maced. l. j. in fi. & l. seq. quare litis con-
40 testatio non debet eam impedire. † ¶Est & alia quæ neutram perimit: obstat tamen agenti de facto, vt est solutio. nam solutionis exceptio non perimit ciuilem, neque naturalem, quia iam ꝑempta est: quia solutione eius, quod debetur, &c. Instit. quibus modis, tol. ob. in princi. & ideo, quia per solutionem omnis tollitur obligatio, tam ciuilis, quàm naturalis, potest dici, hæc exceptio est de re finita, quare competit contra literas, & litis contestatio impediri potest, & debet: vt in præ. dec. exceptionis. ibi. de re
41 finita, &c. idem etiam in appellatione, vt s. eo. §. j. † ¶Rursus notandum est, quòd vbi peremptoria exceptio cõtingit negotium principale, non impeditur litis contestatio, nisi vbi excipitur de re iudicata, vel transacta, vel finita: vt in præ. decr. exceptionis. qđ verum est, quando ita contingit negotium principale, quòd nõ
42 literas: vnde bene dixisset tantùm. † Si enim tangeret simul negotium & literas, tunc posset excipi contra literas, & impediret litis contestationem, vt patet in eo, qui impetrauit literas beneficiales, contra quas excipitur, quòd non valent: quia tacuit numerū iuramento firmatum, & huiusmodi. Hęc enim exceptio debet admitti contra literas, & impediet litis contestationem, vt extra. de rescrip. constitutus. & dixi plenè s. versiculo, sed quæro de exceptionibus. Videtur ergo hîc iterum distinguendum ad huius materiæ notitiam pleniorem. ¶Vnde dic: nam aut oritur actio ex ipso rescripto, vt in exemplo proximè ꝓposito: & tũc exceptio elidit literas, & litis contestationem impedit & retardat, vt in eo. ca. cõstitutus. Aut non oritur actio ex rescripto, sed impetratur rescriptum super actione antè competenti: & tunc subdistingue: quia si excipitur contra literas, aut proponitur contra eas exceptio declinatoria iudicii, aut dilatoria solutionis, aut peremptoria. Si declinatoria iudicij hæc literas elidit, & litis contestationem impedit: exemplum habes ext. de re iu. inter monasterium. Si dilatoria solutionis, hæc contra literas non admittit, nec litis contestationem impedit, vt probatū est s. §. prox. in prin. Si verò peremptoria, tunc

ADDITIO.

a Exceptionis. ¶Adde, quod not. j. de iustru. edit. §. nunc dicamus. vers. sed pone: appellans. Adde tu ad id, quod dicitur j. de iureiur. hæc exceptio litis finitæ per iuramentum impedit litis contestationē. §. & si Christus. in 2. col. & ext. de iureiu. & ibi dicit Ab. Sic. in 4. not. quòd sic. Item adde ad præsentem materiam, quòd qualibet exceptio nullitatis impedit litis contestationem, Rot. in antiq. decis. cvij. & decis. cxv.

tunc iterum subdistingue, quia aut illa exceptio est de re iudicata vel finita, vel transacta, & tunc contra literas admittitur. & litis cõtestationem impedit, vt s. ostensum est. Aut nõ est de illis: & tũc non est contra literas admittenda, nec per ea est litis contestatio retractãda, licet sit pemtoria: vt quia perimit obligationem naturalem tantùm, vel ciuilem tantùm, vel vtranq;. vt dixi s. versi. & vt
43 pleniùs. † ¶Si quæras, q̃ sit ratio diuersitatis, quare exceptio pẽptoria, quæ est de re iudicata, vel transacta, vel finita, contra rescriptum competit, & litis contestationem impedit, & non aliæ exceptiones, vt in præ. dec. exceptionis. respon. quia ex quo semel fuit controuersa, & est sententia lata non vult princeps p suum rescriptum lites sopitas iterum resuscitari, extra, de rescri. nonnulli. C. sen. rescin. non poss. l. fi. Nam actio semel extincta, amplius non rouiuiscit. de consec. dist. 4. quæris. Item si aliàs fuit controuersia, & de ea fuit transactum, non vult princeps p suum rescriptum lites, vel causas transactionibus legitimis sopitas, per suas literas suscitari. C. de transact. causas. extr. de deci. ex multiplici. idem est, si res finita sit: qa sublata est omnis obligatio, ex qua, vel super qua rescriptum possit impetrari: & ideo non est mirum, ex quo nulla competit actio, si contra literas talis exceptio pponatur, extr. de rescri. nonnulli. §. sunt & alij. & ca. fi. In aliis autem pemptoriis, sicut est pactum de non petendo, & exceptio Macedoniani. & similes, non potest dici, quòd non competat actio, cùm remaneat etiam post pactum naturalis obligatio: & quandoque etiam subsit ciuilis, & naturalis, licet per exceptionem pemptoriam possit excludi, vt s. versicul. & vt planiùs. quæ etiam exceptiones competunt, licet nunquam illæ actiones in iudicium fuerint deductæ. vnde non dicitur lis sopita suscitari, sed potiùs de nouo intentari, quæ potest per exceptionem excludi suo loco & tempore proponendam: & cùm talis exceptio dicatur actionis exclusio, vt ff. de exce. l. 2. in prin. si contra literas pponeretur, iam extorqueretur ad id, quod non competit: quia eliderет potiùs literas, quã
44 propositam excluderet actionem. † ¶Item si petitione pposita dicat aliquis, non teneor respondere, quia fecisti pactum de non petendo, non est audiendus: qa pponit eam ad id, quod non cõpetit, scilicet contra petitionem, vt eam differat, siue declinet, & nõ contra actionem, cõtra quam est exceptio pemptoria pponenda vt eam excludat, ad quod competit talis exceptio: quia exceptio est actionis exclusio, vt s. & ideo dicit pręc. decr. exceptiõis: quòd talis exceptio non impedit litis contestationem, quia, vt dictum est, non competit contra literas, sed contra petitionem ppositã. Hæc ergo est ratio, quare pemptoriæ non impediunt litis contestationem, nec sunt inter dilatorias ppõendæ, vt dixi s. §. proxi. versiculo, hoc quoque notandum. Sed si pponatur contra actionem ppositam, vt si peto decẽ ex causa mutui, vt respondes, non teneor tibi, quia fecisti mihi pactum de nonpetendo, hoc bene pponis, quia opponis actioni, & est litis contestatio facienda: & sic potest intelligi, quòd per exceptionem pemptoriam ppositam fiat litis contestatio, extrà de dolo & contum. prout. & de appel. cùm causam. de quo dic. vt infrà de lite contest. §. nunc dicamus. versi. sed nunquid per exceptionem.
45 † ¶ Si quæris, an exceptio iurisiurandi impediat litis contestationem, & sit contra literas admittenda? distingue: quia si excipiatur de iuramento agentis, quia iurauit, quòd amplius non petet, admittenda est propter periculum animę, ne via periuriis aperiatur: vt in concor. quæ sunt s. versiculo. sed quæro. de excep. in fir. Si autem excipiatur de iuramento rei à iudice delato, quia dicit, quòd iuramentum fuit sibi à iudice delatum, & iurauit, quòd nil debeat, non videtur exceptio admittenda ante litem cõtestatam contra literas: quia huiusmodi iuramentum tollit tantùm naturalem obligationem, sed non ciuilem: imò remanet ciuiliter obligatus, vt supra dictum est. Vel dic, & meliùs, quòd recipi debet exceptio, præsertim si à parte reo delatum sit iusiurandum: quia tale iuramentum instar transactionis habet maiorem auctoritatem, quàm res iudicata, vt ff. de iureiur. l. 2. & quia omnis controuersiæ finis, est iuramentum, vt extra, eo. si Christus, secundum magistrum Per. de Sam. qui auctor est proximę distinctionis, quę nihil aliud cantat, quàm quod suprà, præscripsimus.
46 † ¶Hoc quoque notandum est, quòd cõtra exceptionem rei iudicatæ potest opponi, quòd non fuit iudex, qui eam tulit: contra transactionem verò, quòd dolo facta fuit, vel quòd negotiũ non fuit legitimè finitum: contra præscriptionem etiam, quòd fuit interrupta, & similia, ff. ad Tertul. l. j. in fi. ff. de verb. signfi. trãsacta. & l. seq. ista enim præiudicialia sunt, & priùs tractanda, extr. de ordi. cog. tuam. vel, secundum dominum meum, vtriusq; partis testes admittentur, vbi simul concurrũt exceptio & oppositio sicut præscriptio & interruptio: qđ dic, prout ipse not. in præ. ca. exceptionis. De hac exceptione vide. j. de sen. §. nunc de effectu.
47 versi. item pone. † ¶Sed quæritur, qualiter pnunciabitur super huiusmodi pemptoriis ante litis contestationem probatis, contra quas nihil extitit replicatum? non enim videtur, quòd pronũciabitur super principali, cùm non sit sup eo lis contestata, argu. ff. de iu. de qua re. extra. de cau. posses. & ppri. cùm super. in fi. vnde, secundum Ber. non pronunciabitur sup principali, sed sup exceptione rei iudicatæ, vel transactionis, vel negotij finiti, de quo actum est, quod sic fiet. dabitur enim exceptio in scriptis. vt extr. de proba. quoniam contra. cuius scripturæ forma talis erit:
48 † ¶FORMA pponendi exceptionem peremptoriam: Coram vobis, domine iudex, excipiendo ppono ego talis, contra petitionem talis, in qua petiit talem rem à me, dicens eam ad se pertinere, q̃ alia vice coram tali iudice sup hoc inter nos extitit litigatum. & ab eo cõtrariam sententiam diffinitiuam reportauit, à qua non extitit appellatum: vel illa quæstio fuit per transactionem legitimè sopita, vel quęstio est finita: iudex verò hoc modo pronũciabit, secundum Ber.

¶FORMA. Quia nobis constat, q̃ super eo, quod talis petiit, sibi obstat exceptio rei iudicatæ, à qua non fuit appellatum, vel trãsactionis, vel negotij finiti, diffinitiuè pronunciamus, dictum talem super prędicta petitione non esse vlteriùs audiendum, sibi super hoc perpetuum silentium imponendo: vt extra, de accus. veniens. §. final. sed illud loquitur in accusatore, cui etiam obstat similis exceptio: hîc autem loquimur, quando contra rescriptum talis exceptio proponitur, vt patet in superioribus: & ideo dicũt quidam, quibus idem Ber. assentit, sufficere in tali casu pnunciare, nõn valere tale rescriptum & aduersarium in expensis cõdemnari, extr. de rescrip. ca. final. & ca. dispendia. eo. titu. lib. 6. Præterea in præmissa forma fit pronunciatio sup principali. vnde tertij, aliis verbis retentis, non ponunt verba illa, sibi super hoc perpetuum silentium imponẽdo. Rof. autem dicit [a], quòd iudex in sua pronunciatione faciet legi libellum in principali oblatum, & dicit sic: ¶ FORMA. Cùm reus contra prædictam petitionem talẽ exceptionem pposuerit, & datis sibi induciis eam sufficiẽter probauerit, actorem non admitto ad agendum, & nõ admittendum fore pronuncio, ff. de iur. fisc. Statius Florus. §. Cornelio. ff. ad Maced. l. j. §. si pendeat. Tutius est ergo, quòd præmissæ exceptiones proponantur post litem contestatam, vt dixi s. ver. vt autem hoc Qualiter autem pronunciabitur dilatoria exceptio probata, dicetur j. §. pro. Si autem renunciauerit quis omnibus exceptionibus, vide s. §. prox. versi. cæterùm [b].

ADDITIONES.

a Dicit. ¶Cuius dictum placet, vt scripsi in dec. exceptionis. super gl. sufficiebat. qđ intelligo qñ simpliciter & dilatoria, & in vim dilatoriæ proposita est, vt dixi s. de dilat. §. j. sup ver. item quæritur.

b Cæterùm. ¶Ibi plena remissio de materia.

SVMMARIVM.

1 *Ex breui verborum mutatione multum mutatur effectus.*
2 *Reus in excipiendo fit actor, quia affirmatiua exceptionis propositio requirit probationem. & nu. 18.*
3 *Exceptionem peremptoriam purè proponens, actoris quodammodo fundat intentionem.*
4 *Forma respondendi, vbi de actoris intentione, vel eius probatione dubitatur.*
5 *Dote per dolum promissa, an per talem promissionem possit actio quędam oriri.*
6 *Exceptionem præscriptionis, vel vsucapionis proponens, an de actoris intentione confiteri videatur.*
7 *Litis contestatio an per solam confessionem oriatur.*
8 *Reo, cui peremptoria exceptio competit, negante se teneri, an si post litem contestatam velit eam proponere, audietur.*
9 *Reo peremptoriam exceptionem proponente, si in eius probatione deficiat, an & qualiter sit condemnandus.*
10 *Literarum obligatio super exceptionem non numeratæ pecuniæ, quæ dicatur.*
11 *Debitore negante sibi pecuniam fuisse numeratam, si creditor contrarium probat, postea autem debitor dicit se soluisse, an audietur.*
12 *Creditori nihil sibi deberi asserenti, credendum est.*
13 *Exceptiones aliquæ competunt vni, quæ non alteri.*
14 *Aduocatus in proponendo declinatorias iudicij quem ordinem obseruare dẽat.*
15 *Reo nullam exceptionem habente, nec cõtra iurisdictionem, nec ex persona iudicis, quæ alias poterit opponere.*
16 *Forma proponendi dilatorias exceptiones.*
17 *Nominatim qualiter debeat quis in iudicio protestari.*
19 *Recusatio in iudicio facta, qualiter sit sufficiens & admittenda.*
20 *Reus non valens ex aliqua causa iudicem recusare, quomodo aliter se habere debeat.*
21 *Forma excipiendi in causa excommunicationis quæ sit.*
Exceptio excommunicationis non est sine causæ expressione admittenda.
22 *Excommunicatio minor non repellit à iudicio, nec à fidelium participatione.*
23 *Exceptionibus in iudicio propositis, qua forma notarius eas scribere habeat.*
24 *Dilatoria solutionis, vel peremptoria in iudicio proposita, sub qua forma scribetur à notario.*

¶Exceptio sicut & actio quandoque ineptè proponitur.

4. §. Viso quando exceptiones opponantur, quia exceptio, sicut & actio, quandoque ineptè ꝓponitur, vt ff. de flu. l. j. §. Labeo. ideo videamus, qualiter, & à quib⁹, & quo
a ordine opponantur. Ad quod primò in genere sciendum est ᵃ, ꝙ aduocatus rei aduertere debet diligenter, quibus verbis concipiet exceptionem. nam pt̄ in hoc de facili errare, vt in pd̄. §. Labeo. quod patet ex eo: nam lex concipit verba exceptionis & replicationis, ff. de ꝓcura. qui ꝓprio. §. fina. & l. seq. ff. de act. em. & vend. l. j. in princ. & l. pendente vindemia. extra. de exce. dilecti. de iu. ex hibita. & ca. examinata. ff. qui pot. in pig. hab. creditor. responso j. ff. de curat. furio. l. consilio. §. j. quod patet etiam. nam aliud est dicere, non habes mandatum: & aliud, dubito, vtrùm habeas mandatum, vt no. infrà, de satisd. §. viso. & aliud est dicere, tu nō es ma
1 ior: & aliud, tu es minor, vt no. s̄. de actore ꝑpe prin. † quia vis facienda est in ordine verborum, vt 43. distinctio. sit rector. in fin. & 31. distinct. omnino. Ex breui enim mutatione verborum multum mutatur effectus, vt 3. quæsti. 7. in grauibus. & ca. iudicet. ff.
2 de verb. sig. natura cauillationis. † ¶Hinc est, quòd si affirmatiuè ꝓponatur exceptio, ꝓponens debet eam ꝓbare: quia reus in excipiendo fit actor, ff. d̄ exce. l. j. ff. de ꝓb. in exceptionibus. nisi cùm opponitur exceptio non numeratæ pecuniæ, vel dotis. vt infrà, dicam: secus, si negatiuè, vt dixi s̄. §. nunc videndum. versiculo, li-
b cet autem secundum. & dixit etiam Pileus ᵇ, quòd reus sic potest respōdere libello, quòd onerabit semp actorem ꝓbatione, & ipse ad ꝓbationem exceptionis interim admittetur. vtpote non negando, vel inficiando p̄cisè intentionem actoris: sed respondendo sic, non credo verum esse, quod dicis, vel inde dubito, C. de ex
c ce. si quidem ᶜ. & sic postmodum poterit vti exceptionibus, quæ actionibus institutis obiiciuntur, & ea ꝓbare, vt infrà. versiculo, sed nunquid. Si verò reus p̄cisè negaret, & actor suam intentionem ꝓbaret, non posset postea vti reus exceptione, vt infrà, ver-
d siculo. est igitur. & seq. ᵈ quod colligitur C. de non numer. pecu. authent. contrà qui ꝓpriam. quod dicitur generale esse in omni-
e bus exceptionibus quod ibi dicitur ᵉ, Tu ergo aduocate rei ᶠ no-
f ta. nam si confidis actorem in sua intentione deficere, nullam ꝓponas exceptionem, vt C. de except. si quidem. in princi. sed tantùm de facto tunc excipitur, sicut de facto solùm agitur: putà si agatur ex nudo pacto, C. de transact. vbi pactum. C. de contrahen. & com. stipul. nunquid. in princ. vel cùm agitur ex turpi ꝓmissione, vel ex ea causa, ex qua non datur actio, ff. de verb. oblig. generaliter. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. qua. re. act. non dan. tur, l. j. §. quæ onerandæ. licet sine actione nemo experiatur. ff. de adminis t. tut. quoties. §. item si temporali. ff. de neg. gest. si pupillus. §. j. Sed tunc non dicetur exceptio ꝓpriè, sed defensio: quia exceptio est actionis exclusio, ff. de exce. l. secunda. in princi. Instit. eo. in princi. vbi ergo nulla est actio, locum non habet excep
3 tio. † ¶Est igitur valde periculosum, exceptionem pemptoriam purè ꝓponere: quia qui eam purè ꝓponit, actoris quodāmō fun
g dat intentionem ᵍ: ita quòd si exceptionem non ꝓbauerit, condemnabitur eidem, ff. de ꝓbat. in exceptionibus. respon. j. & iam dicam. Fallit tamen hoc in exceptionibus non numeratæ pecuniæ, & non numæratæ dotis: quibus legitimè obiectis inter legale tempus, non incumbit necessitas ꝓbandi opponenti, C. de
h non num. pecu. l. j. & 3. ʰ C. de dote caut. l. j. & l. final. authentica. quod locum.
4 † ¶ Si verò dubitat̄ de intentione actoris, vel de eius ꝓbatio-
i ne, dicit Vber. d̄ Bo. ⁱ in ꝑsonali actiōe sic respōdēdū esse: ¶FORMA. Nō credo aliqd me actori debere: & si ostēderet, ex nūc ꝓpono exceptionē rei iudicatæ, vel pacti de non petēdo, & hmōi. Similiter

ADDITIONES.

a Sciendum est. ¶Verba sunt Vber. de Bob. char. mihi 12. versi. sed in genere dico tibi.
b Pileus. ¶Vbi s̄. vltra medium, versi. item potest reus sic. & cōcor. Vin. j̄. versi. sed quid si debitor.
c Si quidem. ¶ Exprimis Pileus, quomodo text. illius legis hoc ꝓbat ibi, nam si de intentione dubitas, &c.
d Et seq. ¶Vide s̄. §. prox. ver. sed nunquid. & remissionem, quæ ibi est in fi. & j̄. vers. & nota.
e Dicitur. ¶Dixit Pileus: quidam dicunt, speciale est, quod ibi dicitur: quod non credo. subdit, ꝙ fortè aliquid est ibi speciale, quo ad pœnam inficiantis, quasi nolit, ꝙquo ad potestatem asserendi contrarium j. dicto, sit ibi aliquid speciale. Tu dic, vt not. d̄ re. iur. nullus pluribus. lib. 6. & ff. e. ti. nemo ex his. & vide j̄. ver. quid si d̄ bitor. & quod statim subdam.
f Rei. ¶Secundum Vber. de Bo. cuius est totum, quod sequitur vsque ibi, nisi fortè diceret. & hæc in tit. de pemptoriis exceptionibus, ver. animaduertat.
g Intentionem. ¶Hoc est falsum, vt patet de regul. versi. exceptionem. lib. 6. Cuius regulæ triplex ratio est, vt ibi not. Item certum est, ꝙ pemptoria non fit lite contestata, ca. 2. libro 6. qd̄ intellige, si ꝓponens stet in metis exceptionis, vt ibi not. in gl. antepnul. Vnum nota, quia ęquitas, quę mouit hîc tenentes, nō succumbet: quia si non operatur exceptionis ꝓpositio, consequetur agens ꝑ responsionem ad positiones suas, quas ad faciliorem expeditionem litium ꝑ confessionem partium vsus longæuus in causis ad inuenit, vt in clem. de verb. sign. sæpe. vers. & quia.
ADDE, quòd Abb. in c. venerabilis. reprobans opi. Bar. in l. non vtique. tenet opin. gloss. in regula, exceptionem. de reg. iur. & in d. ca. cùm venerabilis. scilicet quòd solùm excipiendo non sibi p̄ iudicat ꝓponens exceptionem. Et hanc opin. tenet Innocen. ibi, & Bal. in l. decem. de verb. oblig. Lud. tamen Rom. consilio 77. tenet quòd obiiciens exceptionem compensationis, videtur fateri debitum, vt tenet Dyn. in c. nullus pluribus.
ADDITIO. Adde Bal. in l. cùm Papinianus. C. de sent. & interl. om. iud. in pe. col. vers. item dicit. vbi, an opponens exceptionem compensationis, videatur fateri debitum? & quid si reconueniat? & eundem Bal. consi. 33. inci. verba instrumenti. col. fi. vers. quæstio. in j. vol. vbi, an compensatio sit propriè probatio. Henricus Ferran.
h L. j. & 3. ¶quæ incipit, § ex cautione. & ibi de hoc per glossam. & Cyn. & vide quod scripsi de solut. ca. final. in mag. gl. versi. nec mireris.
i Vber. de Bona. ¶vbi s̄. dixi contra consilia, quæ docent mentiri: vide quod dixi de test. ex tenore. super 3. gl. & no. de confess. ca. j. li. vj. in j. gl. ver. scire debes.

Similiter fiet & in reali: quia dicet, ñ credo me teneri ad restituẽdum id, quod à me petis: & si ostenderis rem, quàm à me petis, esse vel fuisse tuam, obiicio præscriptionem, vel vsucapionem [a], vel aliam peremptoriam competentem. Et q̃ sic sub conditione sit proponenda, probatur C. de excep. si quidem. §. fin. nec taliter proponendo, seu conditionaliter excipiendo, videtur confiteri de intentione aduersarij, ff. eo. l. non vtique. extrà. eo. ca. cùm venerabilis. nec mentiri: quia mẽdacium punitur, C. de non nu. pe. auth. cõtrà qui propriam. Vbi autem purè opponitur, videtur excipiens fundare, & confiteri intentionem actoris, ꝓponendo exceptionem, nisi eam probet apertè, vt iam dixi: & ꝓbatur ff. de rei ven. officium. ff. de confes. certum. §. sed & si fundum. quod clarè patet in eo qui dolo, vel aliter, quàm putat, obligatus est ff. de inut. stipul. dolo. & ff. de verb. obli. si quis conditionaliter. nam obiiciendo exceptionem doli, fatetur se obligatum: & sic fundat actoris intẽtionem, nisi probet dolum in promissione intercessisse, vt ff. de probat. quoties. §. qui dolo & idem in exceptiõe pacti & iurisiurandi, & aliis: & vide ĩ. de positioni. §. x. versi. sed pone, lite.

5 † ¶ Licet hoc fallit in dote promissa per dolum, ex qua promissione nulla actio oriri potest, ff. quod met. caus. si mulier. §. si dos.

6 † ¶ Sed & opponendo exceptionem præscriptionis, q̃ cuilibet obstat, vel vsucapionis, non videtur quis de intentione actoris ꝯfiteri, s̃m Vber. de Bonac. & Vber. de Bo. quia dico iustum titulũ à nõ domino, quem putabam dominum, me habere & me bona fide ꝑ continuum triennium, vel decẽniũ possedisse, quæ in vsucapiõe & ꝑscriptiõe lõgi tp̃is exigunt̃, C. de vsuc. transfor. l. vnic. & Instit. de vsuca. in princ. in tricennali non exigitur titulus siue causa, vt no. C. de præscri. 30. ann. si quis emptionis. Vbi ergo cõditionaliter p̄emptoria exceptio ꝓponitur, non vincet actor, nisi fundet, seu probet intentionẽ suam, nec etiam ea fundata, si reus ꝓbet exceptionem: vbi verò purè ꝓponitur, statim ex hoc actoris est fundata intẽtio: vnde vincet sine alia ꝓbatione, nisi reus probet exceptionem nisi fortè diceret, has oppono exceptiones saluo iure meo: quia dico me fuisse absolutum: & sic actor debet ꝓbare: quia ei, qui dicit, &c. ff. de ꝓb. l. 2. 6. q. vlti. actor. secundum Vber. de Bob. hodie tamen ferè communiter petitio simpliciter negatur, & exceptio purè ꝓponitur, nec aduocati multi hãc subtilitatem aduertunt: quæ tamen diligenter est aduertenda. Papa no. in ꝑ. dec. cùm venerabilis. quòd excipiens de ꝑmutatione, nõ videtur confiteri rem fuisse permutantis, sed permutantem non posse contra ꝑmutationem venire vel rem ꝑmutatam repetere. Tutius tamen est, vt dicit, si sic dicatur: dico, q̃ res non est, vel nõ fuit tua: sed & si tua fuisset, ex causa permutationis in me transtulisti, vt in ꝑ. l. si quidem

7 † ¶ Sed nunquid ꝑ prædictam conditionalem responsionem fit litis contestatio [b]? Puto quòd sic, vt habetur in ꝑ. decre. cùm venerabilis. licet Ber. ibi no. contrarium: & dicam infrà de lit. contest. §. nunc dicamus. versic. illud etiam. Sed & vbi purè proponitur exceptio peremptoria, dixit Vber de Bona. [c] non fieri litis contestationem principaliter sup actoris intentione, sed super exceptione: quia actoris intentionem confitetur & per confessionem non fit litis contestatio. de hoc dicam in e. §. versiculo, sed si reus.

8 † ¶ Quid si reus, cui p̄emptoria exceptio competit, negat se simpliciter teneri [d]: nunquid post litem contestatam volens eam proponere, audietur? Arg. quòd non, in auth. de trien. & semis. §. studium. C. de non num. pec. authenti. contrà qui propriam. ff. de re iud. sed hoc ita. §. fin. extra de ꝓb. per tuas. Vber. de Bona. [e] dicit contrà, arg. C. sent. rescin: non poss. ad ꝑemptorias. sed aduocatus faciat, quòd reus ꝓtestetur eam de nouo ad eius notitiam peruenisse, ne eam proponendo simpliciter videatur contrarius sibi esse, & ne iudex reum reputet mendacẽ, vel variantem, nec de cætero fidem adhibeat dictis eius, eo quòd simpliciter negauit, postea excipiendo confiteri videtur, vt ꝑdixi, ff. de ven. insp. l. j. circ. prin. ff. de inter. ac. de ætate. §. ex causa. ext. vt ec. benef. ca. vnico. ff. de iureiur. si duo patroni. rñ. j. & argu. ff. đ re mil. non omnes. §. à barbaris [f]. Qualiter autem ꝓponantur exceptiones peremptoriæ litis contestationem impedientes: & qualiter eis probatis iudex pronunciabit, dixi s̃. §. proxim. ad fi.

9 † ¶ Illud quoque non est ignorandum, quòd si reus proponat p̄emptoriam exceptionem, licet deficiat in eius probatione, non tamen condemnabitur, nisi actor suam probet intentionem, vt extra. de except. cùm venerabilis. vbi licet procurator monasterij defecisset in probatione propositæ exceptionis, tamen monasterium non fuit condemnatum, quia episcopus non ꝓbauit suam intentionem: habet enim tunc locum regula illa, actore non ꝓbante, &c. ext. đ causa pos. & prop. cùm ecclesia. ext. de iureiu. c. fi.

10 † ¶ Super exceptione non numer. pecuniæ notandum est q̃ literarum obligatio dicitur, quoties quis spe futuri mutui, vel futuræ numerationis, cõfitetur se pecuniam recepisse mutuò, quã in veritate non recepit, sed solam cautionẽ fecit aduersario suo: quo casu debet exceptionem nõ numeratæ pecuniæ intra biennium opponere [g]. hæc probantur Institu. de liter. oblig. C. de nõ num. pec, in contractibus. C. de episc. audi. si præsens. in authent. Col. 7. de tempore non solutæ pecuniæ, nisi fortè in instrumento cautionis confessus fuisset se mutuum accepisse, & etiam reddere promisisset: quo casu exceptio in factum proponitur, C. de non num. pec. cùm vltra. Debet autem hæc exceptio proponi ꝑsente eo, contra quem proponitur, & in scriptis, & apud iudicem in præsentia testium rogatorum, hoc modo: FORMA. Ego A. dico, quòd confessio, qua confessus fui me recepisse à te decem mutuò, facta fuit spe futuræ numerationis, quę non intercessit: ideoque ꝓpono exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel exceptionem in factum, contra cautionem prædictam, quam ego ipse, vel etiam talis tabellio scripsit [h]. Idem quoque iuris est in exceptione non solutæ dotis, licet sit diuersitas in tempore: quia si matrimonium minùs duobus annis durauit, regulariter opponitur hæc exceptio intra annum soluto matrimonio, si autem durauit vltra biennium, non tamen vltra decennium, potest opponi intra tres menses, post solutum matrimonium: si verò durauit vltra decennium, tunc exceptio non opponitur, C. de do. caut. & non nu. l. vlt. & authen. quod locum. Fallit hoc in minore, vt C. de tem. in integ. rest. auth. si minor [i].

11 † ¶ Sed quid si debitor negat sibi pecuniam numeratam fuisse, creditor verò ꝯtrarium probat quod facere debet, vt C. de ꝓbat. l. j. nunquid debitor volens post modum dicere se soluisse, est audiendus? videtur, quòd non, vt in hoc puniatur ꝓpter mendacium: argu. ff. de rei ven. l. fin. & in authent. Col. 3. de trien. & se. §. illud quoque. C. qui pot. in pig. hab. authent. item si possessor. extra, de solut. ca. fin. C. de non nu. pec. authent. contrà. qui propriam. Institut. de fideicom. hære. §. final. Iam enim confitetur se pecuniam recepisse, quod priùs negauerat: ideoque non videtur audiendus, tanquam contrarius sibiipsi, extrà de proba. per tuas. de ap. solicitudinem. vt ec. benefi. vt nostrum. C. de non nu. pec. generaliter. Contrà, quia nemo prohibetur pluribus exceptionibus etiam ꝯriis vti. ff. de reg. iur. nemo. extrà de ꝑscrip. veniens. & argu. ad hoc ff. de probat. cùm de in debito. in prin. Potest dici, secundum Vber. [k] quòd si ex ꝓpria scriptura, seu ex proprio facto conueniatur [l], non est audiendus, vt in primis concor. Si autem ex scriptura, vel facto patris, vel alterius, tunc audiatur, vt in contrariis: argu. ad hoc in præ. l. generaliter. & facit ad hoc, quod not. infrà, de pos. §. viij. versicu. sed secundum. Vincen. autem no. extra de solut. ca. fina. quòd reus debet cautè respondere, & non præcisè negare. Debet enim respondere, dubito, vel non credo me ad idem teneri: & postea poterit respondere actionibus, & vti exceptionbus, C. de ꝓbat. siquidem. nec enim tenetur semꝑ ꝑcisè negare, sed p̃t respondere, dubito: argu. ff. đ pet. hæred. si debitor. quod dic, vt infrà de pos. §. sed nunquid. & sic cauta est responsio, & magis fatigabitur aduersarius, secundum

ADDITIONES.

a Vsucapionem. ¶ Non video, quòd exceptio ꝑscriptionis, vel vsucapionis, includat aliquod ius agẽti, vt statim sequitur: & si in his non est necessarium hoc consilium, nisi diceret reus, præscripsi contra te: & sic loquitur, quod nota. in regula, exceptio. superiùs allegat.

b Lit contest. ¶ Vide, quod dixi s̃. versi. prox. in prin.

c Vber. de Bona. ¶ vbi s̃. versic. vbi autem.

d Teneri. ¶ In hac forma non est expediens consilium Vberti, de quo sequitur, quòd ꝓcederet, quãdo negasset mutuum, vel contractum. constat autem eum, cui peremptoria competit, non teneri, de reg. iur. l. non est in mora. lib. vj.

e Vber. de Bona. ¶ vbi s̃. in fi.

f A barbaris. ¶ Finis Vber. secundi.

g Opponere. Quomodo in priuato hoc locum habet, non in p̃lato nomine ecclesię contrahente, scripsi post Host. de fide instrum. si cautio. super gl. penul. vbi etiam inuenies, quod hîc de dote sequitur. ADDE, quòd Abb. aliter loquitur, quàm Host. in d. c. si cautio de quo plenè vide per nouiss. in l. si ciuitas. ff. si cer. pet.

h Scripsit. ¶ An verò post bienniũ audiatur, maximè qui redire iurauit, ꝓlixè scripsi post Host. de solut. c. vlt. in vlt. gl. & vide Cy. C. de non num. pec. l. 3. in 3. & 4. q.

i Si minor. ¶ Idem inuenies ĩ. de confes. §. nunc videndum. versic. quid autem dixi, & quæ sit ratio horum duorum casuum, ibi vide ver. seq.

k Secundum Vber. ¶ hîc habeo super l. j. C. de probat.

l Conueniatur. ¶ Aliàs, communicatur. ADDE, quòd Bartol. in auth. contrà qui propriam. dicit, quòd ratione mendacij non auditur ad euitandam pœnam negationis, sed ad probandam solutionem bene audietur: & hoc ibi sequitur Paul. de Cast.

a dum eum s. prope princip. huius §.[a] † ¶Sed quid econuersò, po-
12 ne enim, quòd C. obligauerit se ꝑ decem T. qui paratus est solue-
re: sed cùm creditor hoc inficietur, T. debitor, eum super restõne
pignoris vocat in iudicium, & coram iudice consignat, & depo-
nit illa decem, proceditur in causa, & creditor negat per iuramen
tum se mutuasse, & pignus se recepisse: debitor verò sufficienter
probat intentionem suam: ideoque creditor condemnatur ei ad
pignoris restitutionem. nunc quæritur, quid fiet de illis decem,
quæ sunt deposita penes iudicem? non enim vendentur dan-
da creditori, cùm iuratus dixerit sibi debita non esse: & sic omnis
obligatio videtur sublata esse, vt s. in princi. huius tituli, nec inui-
to beneficium confertur, 74. distinct. gesta. Item nec debitori, cũ
in causa iurauerit, & publicè confessus fuerit, se illam pecuniam
debere. & sic suam non esse: ꝑ consequens, alterius: ff. de procur.
Pomponius. §. sed & si is. ideoque videtur fiscũ debere ipsam re-
13 tinere: sed sub iudice lis est. † Item tu aduocate actoris conside-
b ra[b], an reus sit talis persona, cui competit exceptio. quædam eñ
competunt vni, quæ non alij: putà lenocinij, quæ competit libe-
ro, & nõ seruo: quòd si dubium sit, an persona sit idonea, de hoc
priùs quærendum est, C. de adul. quoniam. Excommunicato au
tem bene competunt dilatoriæ, & peremptoriæ in defendendo,
non in agendo, vel reconueniendo, extrà de excep. cùm inter. &
ca. finali. & de iu. intelleximus. Et nota. quòd quidam consulunt,
ne exceptionem peremptoriam proponas, donec videris dicta
testium ab aduersario tuo productorum: qui si bene probauerit,
confestim eam proponas: alioquin non est proponenda: argumẽ
in his, quæ not. suprà versiculo, tu ergo. s. de teste, §. qualiter. ver.
c sed opponitur[c]. † ¶ Porrò in proponendo declinatorias iudicij
14 diligens aduocatus hunc ordinem obseruabit, vt si qua reo ex ip
sa iurisdictione competit, illam priùs proponat: putà nõ es iudex
meus, ext. de iu. at si. vt quia clericus vocatur ad iudicium secula-
re, extrà de foro com. si diligenti. vel aliquis ad iudicem non suũ,
xj. quæst. j. in clericorum. & similia. hæc ergo est proponenda: nã
si ea omissa accederetur ad alias, in iurisdictionem iudicis ꝯsenti-
re videretur, C. de iurisdic. om. iud. l. j. vnde postmodum non po-
test ad eam quis vlteriùs redire, C. de iudic. sancimus. in fin. Quod
intellige. si scienter omittatur: secus si ignoranter, ff. de iurisdict.
om. iud. si per errorem. Hac verò deficiente, vide si competat ali-
qua ex persona iudicis, vt quia est suspectus, vel seruus, vel infa-
mis, vel excommunicatus: & sic de aliis, §. j. versiculo, dilatoriæ. &
inter omnes dilatorias dicunt magistri illam de suspecto ꝓponẽ-
dam: quod dic, vt suprà de transact. §. fit autem. Sed ego dico pri-
mò ponendam securim ad radicem, scilicet ad iurisdictionem, vt
d 3. quæst. vj. §. exceptio. & infrà dicetur[d]. † ¶Quòd si reus nullam
15 habet exceptionem, nec cõtra iurisdictonem, nec ex persona iu-
dicis, opponat, si habet contra rescriptum, quæ multæ sunt, inter
quas possunt esse aliquæ ad iurisdictionem ꝑtinentes: putà quòd
est obtentum per falsi suggestionem, vel veri suppressionem, &
huiusmodi. Quòd si nulla contra rescriptam competat, opponat
si habeat aliquam ex persona actoris, vel procuratoris. quod fit mul
tis modis. Vltimò autem proponat ꝯpetentes sibi ratione sui, vt
quia est legatus, & huiusmodi: vel ratiõe causæ, vel loci, vel libel-
li, & sic de aliis. quæ omnia dic, vt præ. versiculo, dilatoriæ. & hic
est verus ordo proponendi exceptiones fori declinatorias.
16 † ¶Et nota, quòd omnes dilatoriæ sunt simul proponendæ.
vnde secundum quosdam sic ꝓponentur: FORMA proponen
di exceptiones: Coram vobis domino T. qui vos dicitis iudicem
in tali causa, quæ vertitur, seu verti speratur inter me ex parte v-
na, & talem ex altera, excipiẽdo propono ego talis dicens, quòd
non estis iudex meus ex tali causa. Item dico, quòd estis mihi su-
spectus: quia fuistis in hac causa aduocatus aduersæ partis: vel e-
stis infamis, vel excommunicatus. Item dico, literas apostolicas
ad vos directas non valere, pro eo ꝙ sunt tacita veritate, vel exꝓs-
sa falsitate obtentæ. tacuit enim se filium sacerdotis: vel dicit se
doctorem legum, vel decretorum, cùm nõ sit: quo tacito, vel ex
presso, literas minimè habuisset. Item dico actorem nõ posse sta-
re in iudicio, cùm sit excommunicatus excommunicatione ma-
iori per talem iudicem, vel ex tali causa. Item dico, quòd procura
tor aduersæ partis est constitutus ab excommunicato. Item dico
quòd habeo ius reuocandi forum: & sic de similibus. Sed hæc
forma videtur stare non posse triplici ratione. Prima est, nam ex-
ceptio suspicionis non concurrit cùm aliis: quia cum recuso, no
lo quòd iudex de causa se intromittat, vt 3. quæst. v. quia suspec-
ti. Cùm verò obiicio contra literas, vel aliam exceptionem ꝓpo
no, volo quòd interloquatur, vtrùm valeant literæ, vel non: & an
sit admittenda exceptio, vel non, quod facere debet etiam cum
de iurisdictione dubitatur, extra, de rescrip. dilectus. de off. deleg.
significantibus. & sic sum, tanquam petens contraria, repellẽdus,
vt extra, de appell. solicitudinem. imò etiam cùm peto, quòd ꝓ-
nunciet super literis, vel sup alia exceptione, & coram eo ꝓcedo
facio eum iudicem: & tacitè videor renunciare exceptioni suspi-
cionis, & in eum consentire, extra. de off. deleg. gratum. de iudic.
ca. j. Hinc est, quod dixit Io. quòd si quis excipiat, vt dictum est, &
iudex interloquatur super literis, vel super alia exceptione pro
eo non poterit amplius recusari, vt not. s. de recusat. §. fit autem.
Secunda ratio est: nam in præscripta forma videntur omnes ex-
ceptiones sub copulatiua coniunctione ꝓponi, & ideo tenetur
omnes probare: & si succumbit in vna, debet succumbere in om
nib9 aliis, ext. de resc. inter cæteras. & c. ex parte. & c. olim. Tertia
ratio est: nam exceptio de suspecto naturaliter alias præcedit: vn-
de per se est sine aliis ꝓponenda, vt s. His rationibus fortè moti
alij præscriptum proponendi ordinem non seruant, sed vnam so
lùm proponunt, & protestantur saluum sibi fore debere benefi-
cium cæterarũ: vt si in proposita defecerint, possint ad alias habe
re recursum. Sed cum malitiosè hoc faciunt, vt lis protrahatur,
iudicis officio his occurritur, vt dixi s. §. nunc videndum. versicu.
cæterùm. & sic eis sua protestatio parum ꝓdest. His ergo omis-
sis sic tene: vide enim si potes declinare eius iurisdictionem, tan-
quam non tui iudicis aliquo modo: & primò illam obiicias, vt di
xi s. eo. versi. porrò. Si verò hoc tibi non competat, quia constat
eum iudicem esse, considera, vtrùm ex aliqua causa rationabili ip
sum possis, vt suspectum, recusare, & omnib9 aliis exceptionibus
si quæ competunt, prætermissis, protestans tamen nominatim il
lam proponas, & in illa sola procede. Qualiter autem ꝓponatur,
& formetur libellus recusationis, dicam infrà, in tractatu libello
rum, & in tit. de off. deleg. Qualiter ꝓcedatur in exceptione per-
emptoria probata, & qualiter formetur, & qualiter super ea pro
17 nuncietur, dixi, s. §. proximo, ꝓpe fi. † ¶Sed qualiter nominatim
debet aliàs protestari, vt iam dixi, & suprà §. nunc videndum. ver.
potest etiam. & versi. sed illud. respondeo, proposita recusatione
in fine subiungat sic: ¶FORMA. Hoc autem ꝓpono ad præsens,
saluis aliis dilatoriis mihi competentib. quæ tales sunt, s. quòd re
scriptum est ab excommunicato obtẽtum: item quòd est subrep
titium, & de aliis: quib. sic specificatis, subiungat: quas exceptiões
vel alteram, quæ per se sufficiat, me offero ꝓbaturum loco & tẽ-
pore oportunis. Post quã ergo fuerit cognitũ de suspitione, post
talem ꝓtestationem poterit eas opponere, etiam post terminũ
datum ad omnes exceptiones ꝓponendas, vt extr. eo. pastoralis.
nec sufficit in genere ꝓtestari dicendo sic, saluis exceptionib. mi-
hi competentib. alioquin nulla videretur ꝓuisio illius dec. pasto
18 ralis. de hoc in ꝑ. versi, sed illud. † ¶Sed nunquid iudex ꝑt me co
gere libellum offerre sup dilatoriis exceptionibus? Videtur quòd
sic: quia excipiens agere videtur, cùm reus sit in exceptionbus ac
tor, vt ff. de excep. l. j. & nullus debet sine libello experiri, 3. qu. 3.
e offeratur. Dicit Vber.[e] quòd non. Tamẽ ne possim variare, dbeo
eas in scriptis offerre, vt actor sup eis possit deliberare, an eis velit
contradicere, & qualiter eis debeat respondere. Et idem dicit de-
bere fieri in casibus, in quibus libellus non offertur. Canonistæ
autem dicunt, libellum sup exceptionib. dandum, & de calumnia
iurandum: sed si omittatur, non ideo ꝓcessus vitiatur. quod dic,
vt no. ext. de of. dele. prudentiam. §. sexta. & j. de litis contes. §. pe.
versicul. j. Sed quod dixit Vber. in curia, & quasi vbique seruatur.
& bene, vt finis litibus imponatur, ext. de do. & contu. finem. ex-
f tra. de resti. spo. frequens[f]. † ¶Facta igitur recusatione, iudex dele
19 gatus consideret, an manifestè sit sufficiens causa recusationis
quod si est, statim supersedeat, & fiat, prout dicitur ex. de ap. cùm
speciali. & de off. deleg. suspiciõis. & compellat partes eligere ar-
bitros, qui de causa suspicionis principaliter cognoscant, extr. de
for. com. si quis contra. de appel. ad hæc. Si verò iudex dubitat an
causa sit sufficiens: putà quia non exepressa in iure, statim eligant
arbitros secundum formam, quę habetur in ꝑ. cap. suspicionis. &
c. cùm

ADDITIONES.

a Huius §. ¶Vbi ponitur dictum Pilei.

b Considera. ¶Secundum Vber. de Bo. sub versi. quem in princip. huius §. allegauit.

c Opponitur. ¶ Caueat ibi in foro seculari, vbi seruaretur opinio Io. & Azo. vt dixi s. §. 2. in prin.

d Dicetur. ¶In vers. & not. Ibi: his ergo. & idem Tancre. vbi s. post principium: licet in apparatu tenuerit, exceptionem de suspecto præcedere, vt no. in dec. de re iud. inter monasterium. in glo. quicunque. & vide, quod super ea plenè scripsi.

e Vber. ¶de Bobio, chart. pen. §. cùm autem. versi. sed nunquid actor. & Io. de Deo libr. 4. rub. de exceptione libelli.

f Frequens. ¶Libr. 6. ADDE, quòd hîc sequitur Abb. in d. §. 6. Io. de Lig. Bal. in c. j. de lit. contest.

c.cùm speciali,ꝙ si sit manifestè friuola:putà quia dicit,recuso te
quia semel comedisti cũ aduersario meo:vel, quia fuit tecum ad
sanctum Iacobum:vel,quia intrastis simul easdem scholas:tũc iu
dex nõ admittet eam,sed procedet in causa,vt ext.de app.pastora
lis.de iud.qualiter.etiam si appellauerit,vt ibi,& e.tit. vt debitus.
Hoc prosequere, vt s̃.de recus.§.qualiter.& §.effectus.

20 † ¶ Porrò si reus nõ potest ex causa aliqua iudicem recusare
proponat alias tam cõtra rescriptum,quàm ꝯ alia cõpetentes,in
hac forma:¶FORMA.Corã vobis dño tali iudice,ego talis exci
piendo ꝓpono,ꝙ literæ per talem ad vos obtentæ,nõ valẽt:nec
possum per eas cõueniri,quia sunt impetratæ ab excõmunicato.
Item sunt subreptitiæ quia non faciũt mẽtionẽ de ꝓcessu coram
ordinario super hoc negotio habito:& sic de aliis exceptionibus
præter quàm de suspiciõe. quod prosequere,vt s̃.ĩ prima forma,
& in fine subiungat: Has aũt exceptiões per vos admitti peto,&
eas sub alternatiõe propono,vt altera probata,quæ sufficit, alte-
ram probare cogar:nec ad omnes probandas me astringo,sed ad
vnam solam, quæ sufficit ad intentionem meam fundandam. Et
hæc eadem protestatio debet fieri in peremptoriis ꝓponẽdis. Et
hæc probantur ext.de prob.licet.ver.ideoque testes.de iudi.exhi
bita.ad fi.& ff.de iur.dot.plerunque.& ꝓpter hanc vltimam clau
sulam nõ compellitur reus probare omnes exceptiones alterna
tiuas.Secus aũt est in copulatiuis,vt prædixi extr.de rescrip.olim.
ad fi.& de hoc,secundum Papam,ext.de in int.rest.ꝯstitutus.De-
bet in scriptis porrigere,& petere,quòd redigantur in actis,extr.
de præb.quoniam contra.

21 † ¶Sed quoniam excõicationis exceptio frequẽter opponi
tur,adhuc formam exceptionis huius specialiter supponamus,q̃
a talis est: ¶FORMA[a].Corã vobis dño tali,q vos dñi papæ asseri-
tis delegatũ,ego talis excipiẽdo ꝓpono,ꝙ ad petitionẽ T.in cau
sa tali ꝓcedere nõ potestis,nec ipsum admittere ad agẽdum,pro
eo ꝙ ipse excommunicatus est maiori excommunicatione per
talem iudicẽ ordinarium,vel delegatum,vel talis canonis autori
tate.& exprimatur canon:sicut & nomẽ excommunicatoris, se-
b cundum do.ex tali causa.hoc probatur extr.de except.pia[b].& in
versi.porrò.Sed quod dixi,maiore excommunicatione, videtur
superfluum. nam cùm dico aliquẽ excommunicatum ab homi-
ne,de maiori excommunicatione intelligitur,extra. de sent.exc.
c c.si quem[c].& quia ab agendo repellitur,ext.de iud.intelleximus.
Vnde meliùs dixisset prædicta cõstitutio causam ipsius,quàm spe
ciem ipsius.nam & causa exprimi debet in sententia,vt e.tit.cùm
medicinalis.p expressionem enim causæ apparebit,an pro illa,an
pro alia causa sit excommunicatus, vt ext.de off.delega.pruden-
tiam.§.sexta.& an ab homine,vel à canone,& an maiori, vel mi-
nori sentẽtia sit ligatus.¶Item nisi causam exprimat reus,nõ po-
test actor certus esse,de qua excommunicatiõe intelligit reus.q̃d
si esset,actor statim fortè de absolutione doceret, nec reus octo
dies haberet ad probandum.Quare ex his dixit Aegid.non debe-
re admitti exceptionem excommunicationis sine causæ expres-
d sione.& hæc,vt dicit,fuit mens conditoris illius constitutionis[d]:
& exponit ibi speciem,id est causam. Tamẽ conditor ipse ibi ali-
ter not.quicquid de eius mente diuinetur:& Ber.& do.meus, &
Goff.& præmissa expositio est extorta.Nec est verum,quod dicit
per expressionem causæ apparere posse,an sit maiori,vel minori
excõmunicatione ligatus:quia possibile est,quòd causa requirit
maiorem excommunicationem,sed iudex ex causa inflixit mino
rem,v.quæsti.2.præsenti.& extra.de iudic. cùm non ab homine.

22 † ¶ Et minor non repellitur à iudicio, seu à participatione fi-
delium,sed maior duntaxat, vt ext.de sen.excom.si quem.3.q.4.
Engeltrudam.Non tamen nego,quin iudex possit quandoque a
liquem tantùm à communione fidelium,&non à sacramentorũ
participatione separare,si velit,vt v.q.4. in loco,in fin. 18.distin.
placuit.& 34.distinct. quorundam.ad fi. Debet ergo exprimi spe
cies excommunicationis, scilicet vtrùm sit maior, vel minor. Is
enim,qui excipit,non debet vagari cum discrimine alienæ excõ-
municationis,ff.de iniur.prętor edixit,ff.de dolo,l.item exigit.Et
est simile,quod aliàs dicit lex,denegari oportet,cuius dolo factũ
sit,ff.de dolo;si ex dolo.§.fi.

¶Si verò contra iudicem opponitur,sic dicetur: ¶FORMA.
Coram vobis domino tali, qui vos iudicem in tali causa asseritis,
propono ego talis, quòd coram vobis non teneor respondere,
vel procedere, vel aliquid probare, pro eo videlicet, quia vos e-
stis ex tali causa per talem iudicem maiori excommunicatione
ligatus:ideoque non potest in vobis iurisdictio esse. Hoc proba-
tur in præd.capitul.pia,& in gl.ibi posita,quæ incipit,sed mirum.
Sed quia hîc & in præcedenti forma de causa dicitur,bonum est,
licet necesse nõ sit.Quis autem de hoc cognoscat,not.s̃.§.2.ver.
sed si hoc.

23 † ¶ Notarius autem propositis exceptionibus ita scribet:&
primò,si dilatoria sit proposita: ¶FORMA.Titius ad petitionẽ
talis,coram tali iudice citatus,in ipsius iudicis præsentia excipien
do proposuit,& proponẽdo excepit, ac protestatus est,quòd cũ
non sit de ipsius iudicis foro,vel quòd cùm ipse iudex sit aduersæ
parti affinitate coniunctus,ipsius declinando iudicium non vult
nec rationabiliter cogi debet sub ipso iudice respondere: vel,ex-
cipiendo proposuit &c. talem procuratorem esse non posse, eo
quòd est minor xxv.annorum, & cum hui⁹ procuratore nullum
esse iudicium: & propterea cum eo iudicium declinando, non
vult, nec de iure se teneri credit sibi in iudicio respondere.

24 † ¶ Porrò si proponatur dilatoria solutiõis, vel peremptoria,
sic scribet:¶FORMA.Titius,&c.vt s̃.vsque,protestatus est.iun-
ge,quòd cùm terminus quatuor mensium,qui de iure datur his,
qui sunt sententialiter condemnati,transactus nõ sit, non debet
adhuc cogi soluere Seio illas centum libras,in quibus idem T.ei
dem extitit condemnatus.Vel sic:Titius.&c.protestatus est non
esse procedendum contra eum super eo, quòd Seius petit ab eo
centum:quia idem Seius fecit ei pactum de non petendo in per-
petuum:vel quia idem T.fuit in ipsis centum libris per sententi-
tiam,qua appellatum non extitit,absolutus:& sic in aliis excepti-
onibus.Qualiter autem proponatur illa exceptio,quòd testis,vel
accusator fuit socius criminis,vel alia quælibet contra testes.no.
s̃.de teste,§.sæpe.versic.hanc igitur.& de accusatore,versic. item
25 repellitur.† ¶Quidam autem notitij aduocati,propositis omni
bus exceptionibus,appellationem interponunt dicẽtes: Si verò
ipsas non admiseritis,ex hoc sentiẽs me grauari,in his scriptis ap-
pello.Sed fatuè agunt:tum quia iudicem exasperant,vt l.dis.si qs
præpostera.extra.de off.deleg.suspicionis.tum,quia talis appella
tio nulla est,vt pote à nullo grauamine comminato,vel illato in-
teriecta,licet exceptiones ipsæ legitimæ sint, vt extra de app.c. 2.
& ca. dilecto.& c.vt debitus.¶Si autem non potest haberi copia
iudicis,& terminus specialiter datus ad omnes proponendas, la-
batur,procede,prout not.s̃.de dilat.§.non videamus.ad fi.Propo
sitis autem exceptionib⁹ cautus sit iudex,vt iurare faciat ꝓponẽ-
tem,prout not.infrà. de iuram.cal.§.j.versic.secundum est.Dein-
de consideret, an exceptiones validæ sint, vt quia robur habent
à iure, & illas admittat:an verò inualidæ,seu friuolæ, scilicet quæ
nullo iure fulciuntur,& has non admittat:extr.de app.pastoralis.
quòd si quædam sint validæ,quædam friuolæ, iudex per interlo-
cutoriam,repulsis friuolis,validas admittat,extra.de offi.dele.ca.j.
26 & c.fi.de præb.dilectus.& in præ.c.exhibita.† ¶Punitur enim iu-
dex,qui exceptiones legitimas non admittit,25.quæst.2. puniri.
& hoc quantumcunque sibi præcisè scriptum fuerit,vt extra. de
off.deleg.ex parte.2.de ætat. & qual. accepimus, & potest ab eo
e appellari,non interloquendo,vel etiam eis omissis procedẽdo[e],
eas non admittat,vt extr.de appel.dilecto.& c. ex parte. & c.cùm
cessante.&C.si sæpiùs in integ.restit.postul.l.j.in fine.C.de app. si
quis prouocatione.ff.de minor.ait prætor.§.permittitur. ff.quan
do app.sit,l.j.§.si quis tutor.ff.de admin.tut.tutores,qui post.§.tu
tor datus.quarum appellationum formas in tractatu libel.in titu
f lo de app.§.j.& 2.supponemus.Cautus ergo sit excipiens[f],quòd
prius quàm appellet,expectet responsionem,vel interlocutoriã
super propositis exceptionibus,vt ĩ causa appellatiõis possit hoc
ostendere:quia non sufficit ad hoc vt valeat appellatio,excepti-
ones fuisse propositas,nisi negauerit eas admittere,vt in præd. c.
dilecto.Vnde non valet talis appellatio,appello,si non admittis
27 vt pdixi. † ¶Quid si iudex nec recipit,nec repellit exceptiones?
Rñdeo, expectet,donec iudex ei aliquid præcipiat:putà,quòd li-
bello respondeat,vel huiusmodi.nam iudex tunc ꝓcedendo eas
g non admittit,vt dixi[g]:& ideo appellari potest,vt in præd.capitu.
ex parte.ext.de re iud.suborta.de offi.del.cùm causa.ff.de his,qui
28 not.infamia.Lucius.C.si ex fal.instrum.l.1.¶† Sed si sit iudex se-
cularis, nunquid poteris ab eo appellare propter exceptiones
non admissas?Videtur,quòd non.C.quor.appella.non reci.l.pe-
nul.& extr.de appel.super eo.2.& 2.q.6.non ita.& l.ante senten-
tiam

ADDITIONES.

a Forma.¶Aggreditur formam & verba Aegid.respon.32.
b De except.pia.¶Lib.vj.
c Si quem.¶De hac decretali,& de hac materia vide,quod dixi in dec.pia.super gl.hoc ideo.
d Constitutionis.¶Dicens se hoc habuisse à fratre Iacobo episcopo Bono.qui fuit cancellarius Innoc.IIII.
e Procedendo.¶vt j.ver.prox.
f Excipiens.¶secundum Bonagui. vbi de libello recusationis in fine:ibi etiam est sequens versiculo,& monet,quòd vtroque casu habeatur scriptura,per quam fiat ostensio,de qua sequitur.
g Vt dixi.¶suprà versiculo,prox.& suprà §.nunc videndum.versiculo,& nota secundum.& infrà da appellat.§.qualiter.vers.item quòd faciat.

tiam.sed poteris iudici dicere, vt ex officio suo interloquatur,vt ff.de no.oper.nunciat.si prætor.ff.de re iud.quod iussit. Argu.tamen contrà,quòd etiam iure ciuili admittenda sit appellatio, si pronunciatus sit idoneus,qui non est,ff.qui satisdar.cog. arbitro
a ff.de min.intra vtile.in prin.[a]ext.de ætat.&qual.ex ratione.& ali-
29 is casibus,qui no.in præ.c.non ita.& c.super eo.†¶Item cautus sit iudex,vt proposita exceptione,quæ si non admitteretur,pars appellaret,dicat sic,vt viam præcludat appellationi: Ergo hanc
b exceptionem admitto, si probata fuerit[b].vnde ea non probata, non poterit pars appellare:vel si appellet, appellatio non admittetur.hæc cautela elicitur extr.de excep.olim.ver.dis.vestræ mā. ¶Validis autem exceptionibus admissis, statim præfigat terminum congruentem peremptorium suo arbitrio reo,intra quem probet eas,& actor pro expensis protestetur,si fortè reus,qui in exceptione sit actor,deficeret in probando:verùm in probando exceptionem excommunicationis dantur octo dies, die, in qua proponitur,non computata.quod dic,vt s̄.§.ij.vers.porrò exceptio.Item in exceptione spoliationis probanda statuuntur xv.dies die,in qua proponitur,non computata,extr.de rest.spo.frequēs. §.sed in ciuilibus.libro vj.& vltima die termini poterit exceptio proponi & probari.de hoc s̄.de dilat.§.j.ver.sed nunquid. & seq.
30 †¶Præfixo igitur termino ad probandum, reus postulet statim actorem per iuramentum super ipsis exceptionibus interrogari formatis super hoc per ipsum reum,vel per iudicem interrogationibus,secūdum curiæ morem. Et si reus ex actoris responsio
c nibus poterit suam in hoc fundare intentionem,bene[c] quidem: alioquin suas probationes inducat. Adueniente igitur termino, si iudex viderit exceptionem probatam,pronūciet in hac forma: ¶FORMA interloquendi super exceptione probata: Cùm nos talis,de tali causa,quæ inter P.& H.vertitur,seu verti speratur, auctoritate domini papæ cognoscere voluissemus, dictus P. à nobis citatus contra literas apostolicas excipiēdo proposuit in hac forma:Coram,&c.vel proposuit, H.impetratorem impetrationis tempore fuisse excommunicationis vinculo innodatum: & quia termino eidem ad hoc probandum statuto,idem P.suam exceptionem sufficienter probauit,ideo literas ipsas per H. ad nos à sede apostolica obtentas, habito peritorum consilio interloquendo pronunciamus non valere,& nos per eas ad ipsius instātiam non posse procedere in hac causa. Vel pronūciabit,eas per falsi suggestionem obtentas,extr.de rescr.dilectus.j.de procur.c. fi.de off.deleg.significantibus.Tamen videtur, quòd postquam aliquis est absolutus,potest vti literis impetratis,dum erat excōmunicatus:quod dic,vt not.extrà de procur.cap.fin.& de excep. pia.in gl.sed virum.& ideo quidam omittunt,& bene,verba illa, literas ipsas non valere.Sed quomodo pronunciabit, si non habet iurisdictionem ex rescripto?de hoc no.in præ.ca. dilectus. & eod.ti.c.fi.
31 †¶Si verò non fuerit exceptio probata,sic dicet:
FORMA.Cùm nos,&c.vt s̄.vsque,except.sufficienter. iunge, non probauit.& idcirco interloquendo pronunciamus dictum H. actorem excommunicatum non esse, & ad prosecutionem causæ suæ debere admitti, & nos ad executionem mandati apostolici procedere posse,exceptione huiusmodi non obstante.Et si lis fuerit contestata,& ordo iudiciarius seruatus in huiusmodi exceptionis cognitione, fiat de hoc mentio in ipsa pronunciatione.
32 †¶Quòd si reus probare noluerit,vel nequiuerit,quod obiecit sic pronunciabit:
FORMA.Cùm nos talis,&c.vt s̄.in prox.forma, vsque, ad suā exceptionem.iunge,probare non potuit, vel noluit, idcirco interloquendo pronunciamus ipsas literas,non obstante exceptione contra eas proposita,valere,ac nos per eas posse in causa ipsa procedere iuxta tenorem ipsarum:& quia idem talis non probauit,quod obiecit, ipsum in expensis aduersario condemnamus, quas pars altera docuerit se fecisse earum taxatione nobis in posterum reseruata.De iure enim debet in expensis condemnari in probatione exceptionis deficiens,vt extr.de do.& con.finem.ex trà de pœnis, calumniam. Postea verò lata sententia iudex taxabit arbitrio suo expensas,consideratis qualitate negotij, & tempore disceptationis,& conditione legatorum, & aliis circunstantiis,dicens sic:Ego taxo expensas factas occasione propositæ exceptionis in decem libras.Dic ergo tu victor per tuum sacramētum,quòd tu expendisti intra decem libras ad plus:& ille respondeat per sacramentum se expendisse octo libras,vel nouem, vel decem libras minus vno denario, si tantum expendit. Quo facto iudex dicat:Et ego te proponentem,quia in probatione defecisti,condemno, exequendo sententiam & taxationem meam: & iuxta declarationem illius præcipio tibi,quòd soluas ei octo libras,vel nouem libras,vel decem libras minus vno denario,nomine expensarum.quod dic,vt j̄.de expensis,§.postremo,in prin.

33 †¶Quod autem priùs possit fieri condemnatio,& pòst taxatio probatur ff.de sol.Modestinus.valet enim tunc talis incerta sententia:ideoque fortè iudex certificari non potest,vt in præ.§.postremo,vers.item scias.Ar.tamen contrà,quòd taxatio debeat p̄cedere condemnationem,vt in concor.quæ sunt in præd.§. postremo, in prin.vbi de hoc. per quæ iura non videtur prædictam formam pronunciationis stare posse. Vnde ad euitandum huiusmodi contrarietatem, iudex,si velit,in fine sententiæ non condēnet in expensis,sed dicat sic: Expensarum autem condemnationem,& earum taxationem nobis in posterum reseruamus. & sic postea,quando voluerit,poterit eas taxare, & in eis victum etiā condemnare. Prius tamen dictum Romana curia seruat. Quòd autem possit reseruare,probatur in præd.§.postremo, ver. illud etiam.salua tamen Romanæ curiæ obseruatione, quæ præmissa forma tam in interlocutoriis,quàm in diffinitiuis, passim vtitur: consonum iuri puto esse s̄.scriptam formam seruari debere in interlocutoriis,in quibus vt plurimùm parui sumptus communiter adiudicantur: in diffinitiuis verò seruari potest forma tradita in præ.§.postremo, in prin. Quidam autem prius quàm interloquantur,taxant,& iurare faciunt super eis,& inserunt in fine pronunciationis post verbum,obiecit ipsum, &c.taxatione & iuramento præmissis,in centum solid.nomine expensarum aduersario condemnamus.Hoc tamen non placet.nam secundum hunc modum actor,priusquam interlocutoria, vel sententia feratur,
34 certus est,quòd pro eo pronunciabitur.cùm†tamen iudex nulla interlocutione debeat pandere,q̄d sentiat,vt C.de fal.vbi. Sed & vbi iudex iuxta præmissa super expensis incertus est,potest sic dicere:Pronuncio te expensas posse petere,vt C.de fruct.&lit.ex pen.l.terminato.& ar.ff.de re iud. Paulus.j. & tunc & post plures dies poterit in eis condemnare,ac eas taxare,vt in præ.l.Modestinus.& agetur ad eas condictione ex illa l.Paulus.vt dicunt quidā
d & hoc obtinent etiam in diffinitiuis[d].¶Et nota,†quòd vbi præ-
35 misso modo sententia incerta profertur,potest,secundum quosdam,coram executore certificatio fieri, putà taxatio & iusiurandum super eis præstari:sed cùm iudex hęc sibi retinuerit,vt paret s̄.forma prox.ne executor habeat ad talia extēdere manum,melius est,si hoc coram iudice fiat.
36 ¶†Generaliter autem super qualibet exceptiōe sic poterit pronunciari:
FORMA.Cùm in cā tali,quę vertitur inter talem&talē coram vobis tali,per talem fuerit coram nobis proposita exceptio: nos habito peritorum consilio dicimus, & interloquendo pronunciamus,eam non esse admittendam,nec eam admittimus & ea n̄ obstante fore in negotio procedendum. Vel dicimus:& interloquendo pronunciamus eam admittendam fore,& eam dicimus admittendam,ext.de lib ob.c.ij.& iij.¶Porrò in Italia forma ī interlocutoria iuxta consilium à sapientibus in scriptis datum, & nihil aliud debet continere interlocutoria,quàm cōsilium,vt dixi ī de requisit.cons.ver porrò huius. dato quòd hoc modo fiet:
¶FORMA.Cùm in quæstione,quę inter tales vertitur coram nobis iudice tali, super hoc inter aduocatos partium dubitatio foret exorta,tales sapientes assumpti fuerūt super consilio in hac dubitatione dando:qui quidem tale decernunt consilium.pone illud de verbo ad verbum,& in fine subiunge: Nos igitur eiusdē consilij formam sequentes,inuocata Spiritus sancti gratia, partibus præsentibus,interloquendo pronunciamus sic:repete verba
e consilii dati,& secundum ea pronuncia[e]. Ab his autem interlocutoriis partes,si se grauari sentiant,poterunt appellare,vt s̄.dixi in ver.

ADDITIONES.

a In prin.¶Hucusque fuit Vber.de Bobio,mihi charta xj.vbi de p̄sona coniuncta tractat,in fi.& Io.de Deo in exce.contra agentes pro aliis,ver.item quæritur.

b Fuerit.¶Non video hîc magnam cautelā,quia etiam si simpliciter admittat,admisisse intelligitur ad probandum,vt sequitur: & quod dicitur in dec.olim.est regulare.quando enim appellat an te sentētiam,sic scribitur per iudicem appellationis: nec sunt illa verba iudicis à quo,sed papæ delegantis.

c Bene.¶Imò malè.hoc dico etiam tempore dec.pia. quæ nō correxit in aliquo dec.ipso iure,de rescr. libro vj.vt ibi plenè not. in gl.nunquid ergo.

d Diffinitiuis.¶Hoc non placet,vt scripsi satis de seque.pos.ca.i.in gl.pe.vbi vide:& hoc per præ.l.Paulus. & per præd.decret.de ap. cùm appellationi.j.respon.in fi.lib.6.

e Pronuncia.¶Dat intelligere,quòd nō sufficeret iudicem dicere pronuncio per omnia,vt in cōsilio cōtinetur.Alb.Pap.de hoc tractauit in Summa de habendis consiliis:de qua dixi ī.de req.c̄s. & ad hanc partē allegat C.de sen.& inter.l.præses.ff.de arbi.quid tamen.de re iud.l.j.& l.in summa.per quem patet,sententiā nō te-

37 in ver.propofitis.†¶Sed fi iudex videt fe malè interlocutũ fuif fe,vel malè proceffiffe,nunquid poterit fuam interlocutoriam, vel,quod fecit,reuocare?Dic,quòd fic,non obftante appellatio ne ab huiufmodi interlocutoria,vel proceffu,emiffa: & facta re uocatione poterit in caufa procedere, etiam nolente parte ap pellante,ext.de app. cùm ceffante.ff.de re iud.quod iuffit.ext.de accu.qualiter.j.de app.fignificauerunt.xxij.q.iiij.magnæ.quod in
a tellige,vt not.ȷ̃.ver.fed nunquid.Fiet autem[a] reuocatio interlo cutoriæ vtraq; parte prefente:quamuis quidam malitiofi iudices prius quàm reuocent,finant appellantem cum fua appellatione à fua præfentia difcedere,& poftea præfente notario, vel teftib⁹, reuocant quod fecerunt,& fic appellantem decipiunt:quia cùm appellans de iniquitate interlocutoriæ coram fuperiore docue rit , pars appellata incontinenti docet de reuocatione grauami nis:& fic inuenitur appellans minùs legitimè proceffiffe,& con demnatus in expenfis remittitur ad priorem iudicem,extr. de ap pel.vt debitus.in fin.Sed certè,fi conftare poffet de iudicis mali tia,& quòd appellante ignorante id factum effet,non puniretur appellans:ar.ext.de app.ex infinuatione.& c.feq.& de refcrip. ex
b parte.ij.Talia enim non poffunt fieri parte abfente[b],ext.de caufa pof.& propri.c.j.ij.q.vj.biduum.ver.palàm eft.C.quom.& quan. iud.ab eo.& ȷ̃.de app.§.qualiter.ver.& nota, quòd fi.imò iudex, qui huiufmodi fraudem facit,puniri debet,extr.de re iud. cùm æ terni.Si enim ipfe debet partes à dolo & fraude cohibere,vt ext. de refcr.ex tenore.de pœ.calumniam.multò fortiùs & etiam fe, vt extr. de natis ex libero ven.ca.vnico,xix.dift.nulli.de elect.du dum.ij.prope prin.ver.vnde.alioquin in quo alios iudicat,feipfũ
38 condemnat,vt xxxij.q.vj.nihil iniquius.xxxv.dift.c.fi.in fi.†¶De bet ergo reuocatio grauaminis ad appellantis notitiam perueni re,ficut & reuocatio procuratoris ad aduerfarium, vel iudicem, vt ext.de procur.mandato.in præ.dec.ex parte. & reuocatio dif
c penfatoris in notitiam creditoris,ff.de folut.difpenfatori[c].
39 †¶Vt autem in reuocandis per iudices grauaminibus inftruaris nota,quòd iudex quandoque reuocat grauato, feu appellante p̃ fente,quandoque abfente:fi præfente,aut iudex certus eft,quòd grauauit,aut credit fe non grauaffe:aut credit, nefcit tamẽ fe gra uaffe,aut dubitat.Si ergo præfens fit appellans,& iudex certus eft fe grauaffe,reuocatio fiet:

¶FORMA.reuocandi interlocutoriam:Quoniam in tali exce ptione contra talem pronunciaueram, interloquendo ipfam ex ceptionem non effe admittendam: vel quoniam contra talem ita proceffeeram:habito poftmodum confilio peritorum, inueni me ipfum grauaffe in hoc,vel me indebitè proceffiffe:& idcirco vfus confilio faniori,interlocutoriam ipfam,vel proceffum exp̃f sè reuoco:& tibi præcipio,quòd fine licentia à iudicio non difce das:imò in eã fecundum formam iuris procedas, vt in præ. con. cord.¶Quidam tamen erubefcentes fuam interlocutoriam re uocare,fic dicunt:

¶FORMA.Ego talis,fi te talem in aliquo grauaui, illud reuo co.Sed certè non debent erubefcere,vt in præ.c.qualiter.
40 †Nam & papa fuam fententiam iniuftè latam corrigit, xxxv.q. ix.veniam,& c.fententiam.extr.de in integ. reftit. tum ex literis. & ecclefia,vt extr.de frigid.fraternitatis.& Imperator dicit,Non pudet nos noftras leges corrigere.in authẽ.Col.4. de nupt.circa prin.per vnam col.Vnde dicit Seneca: Non eft turpe in melius mutare confilium:& Auguftinus.Magnæ fapientiæ eft, mutare hominem,quod malè locutus eft.vt in præ.c.magnæ.Et idcirco
d alij,vt dominus meus[d],talem reuocationem, tanquam dubiam & conditionalem,non admittunt:& bene.cùm enim iudex gra
e uauerit re & verbo,ipfe folùm reuocat verbo,non re[e].Ber.tamẽ dicit eam admittendam:quia licet prædicto modo fiat, fufficit ta men,ex quo dicit Reuoco:ar.pro eo extr.de elect.illa.ibi, fi quis in ea,&c.Papa no. quòd quandoque tacitè reuocatur grauamẽ, putà fi appello à iudice.ne procedat contra me,quia fum exem ptus ab eius iurifdictione,& ille mihi affignat terminum ad hoc probandum,tacitè videtur reuocare grauamẽ mihi illatum:fup ple,in p̃cipiendo me procedere in principali. nam ipfe poteft co gnofcere vtrũ fua fit iurifdĩõ,vt ff.de iud.fi qs.ext.de refc.dilectus filius Ioannes.¶Cęterùm fi iudex credit fe bene proceffiffe,non debet dicere Reuoco:fed dicet fic:

FORMA.Frater fi te grauaui in aliquo , paratus fum reuocare interlocutoriam de confilio fapientum:& præfigo tibi talem ter minum ad comparendum , intra quem poffis plenè deliberare. Hæc forma exprefsè probatur,& no.extr.de re iud.ad apoftolicæ.
f ver.eratque parata[f].& fi in præfixo termino non venerit, confi dens de appellatione,iudex procedat in negotio fibi commiffo, quantum de iure fuerit procedendum.Sic enim non intelligitur grauaffe,ex quo non ftat per eum quò minùs reuocet,fed per ap pellantem,vt in præ.c.ad apoftolicæ.Quidam tamen dixerunt,ꝙ vbi credit iuftè proceffiffe,debet petere,& habere copiam appel lationis,& vt tollat appellationem,debet refpondere,vt ȷ̃.in for ma:Ego non te,&c.& fic debet eum tenere fub termino,& pro teftari fe velle apoftolos dare.Vnde fi poftea impetrauerit, non valebit fua appellatio,cùm non poffit de grauamine docere. fed prius dictum præualet.¶Si verò credit fe grauaffe, nefcit tamen pro certo,dicat fic:

¶FORMA.Ego proteftor,quòd fi te grauaui in aliquo, paratus fum reuocare.Sed certè hoc non fufficit,nifi reuocet:&quandiu non reuocat grauamen,appellatio in fuis viribus ftat,ar. extr.de eo, qui mit.in pof.caufa rei fer.c.j.
41 ¶†Si verò dubitat,an grauauerit,vel non:tunc,quia non femp de facili videre poteft grauamen inopinatè fortè illatum , in du bio reuocet in hac forma:

¶FORMA.Ego non te credo in aliquo grauaffe:fed fi grauaui paratus fum illud reuocare:& quantum in me eft , illud ex nunc reuoco: fed quia te non credo grauaffe, præfigo tibi talem diem peremptoriè,vt tunc compareas coram me , oftenfurus in quo te grauauerim.Et præcipiat notario de hoc facere publicum in
g ftrumẽtum,ar.in his,quæ no.s̃.ver.item cautus[g].vide ergo quo modo fub conditione reuocat in dubio.hæc autem forma obti net,

ADDITIONES.

☞nere,quæ non continet abfolutionem,vel condemnationẽ,vel æquipollens.facit etiam ff.iud.fol.l.iudicatum.ij. In contrarium, quia abfolutio,vel condemnatio dicta in confilio, per illa verba à iudice repetita videtur.facit ff.de verbo.ob.Titia.de cond.inft. cùm feruus.de ferui.vrb.præd.fi binarum.&de leg.j.l.talis fcriptu ra. & amplectenda eft hæc repetitionis interpretatio, quia facit rem valere,ff.de reb.dub.quoties.& de leg.3.in repetendis.extrà de verbo.fig.abbate.Item per illa verba faltem iudex dicitur con filium approbaffe,& confirmaffe,Inft.mand.§.tua.ar.ff.man.l.ij.ĩ fin.de admi.tu.quidam decedens.§.Papinianus.& l.Titium &Mę uium.j.refpon.in fi. Confirmans autem cenfetur repetiuiffe con firmata,ff.de adop.l.adoptio.de ver.fig.l.obuenire.in auth.de de fen.ciui.§.interim.propter verba confilij ergo condemnatoria, vel abfolutoria iuris fictione abfoluiffe vel condemnaffe videt. facit,quod no.C.de app.l.eos.in gl.no.forma.in prin.quid plura? Satis eft,quòd aliqua parte actorum fententia fit certa,C.de fen. qui fine certa quan.l.3.Confilium autem eft de actis,extr.de pro bat.quoniam.C.vt lite.pen.l.ij.de app.à proconfulibus.ergo,&c. Subdebat,quòd magis tuta &certa via erat,quòd ipfe iudex poft lectum confilium abfoluat,vel condemnet.idem la.de Are. Ego puto inter diffinitiuas, & interlocutorias diftinguen. cùm enim interlocutoriam non fit neceffe ferri de fcripto,fed fcribitur iam prolata,vt no.de re iud.c.vlt.lib.vj.in prima gl. fi notarius fcribat quòd iudex fecundum formam confilij pronunciauit,puto fatis effe:& fic feruat.& fic procedunt allegata fecundò.Sed quia diffi nitiua eft ferenda & pronũcianda de fcripto per ipfum iudicem, vt in præ.dec.vel cum concor.fi dicat,vt s̃. f.pronuncio per om nia,vt in confilio continetur confilium dicebat pronunciandum &c.vel reum condemnandum,vel abfoluẽdum. ergo fententia iudicis erit fic,pronunciandum,condemnandum, vel abfoluen dum:& fic de futuro:& fic vitiatur per prima iura. Bonum tamẽ eft confilium Gul.ꝙ etiam in interlocutoriis fiat repetitio.Faten dum tamen eft,ꝙ communiter magis fimul conueniunt verba ꝯ filiariorum,& iudicum ĩ interlocutoriis, quàm diffinitiuis.Dicit confulens,libellum aptè,vel ineptè formatum,exceptionem ad mittendam,vel nõ ꝓbatam,vel teftẽ admittendum,vel repellen dum:& iifdem verbis vtitur iudex. Adde, ꝙ fnĩa iudicis pronun ciantis in omnibus,& per omnia,&vt in tali confilio continetur non valeat,tenet Ang.conf.ccxlix.

a Autem.¶Secundum Aegid.rub.xxij.Vber.ponit fraudem, quæ fequitur.Adde,quòd regulariter verum eft, vt fiat reuocatio in terlocutoriæ,citatis,partibus:Hoft.in Sum.ext.de re iud.§. quot funt eius fpecies.

b Abfente.¶Vel non requifita.& vide,quę fcripfi de ap.fi à iudice: lib.6.fuper.ver.termino.quod tollit hanc fraudem.De interpreta tione verò,an fieri poffit parte abfente,plenè fcripfi de verb.fig. olim.in gl.magna.Adde,vt plenè p do.Ant.de fancto Geor.in c. cùm ceffante.in xviij.col.ext.de ap.

c Difpẽfatori.¶Simile in cl.de ele.caufam.in fi.cũ concor.vlti. gl.

d Dominus meus.¶Honeftiorem formam, quàm habeat ipfe Ho ftien.fcripfi in dec.cùm ceffante,fuper j.gl.ad finem.

e Non re.¶Ratio Vberti de Bobio,vbi tractat de coniuncta perfo na,in fi.

f Parata.¶lib.6.

g Cautus.¶Quicquid s̃.vel ȷ̃. dicatur, tene,quod habes de app.fi à iudice.lib.vj.

net,vbi probabiliter dubitatur,vtrùm id, pp quod appellatur,verum sit,vel verum esse negatur. Si enim certũ & indubitatum sit superuacuò præfigitur terminus ad ostendendum grauamen:qđ tunc satis ostenditur per narrationem in appellationis forma cõtentam,adeò quòd iudex per appellationem vel admittere, vel refutare potest. Vnde terminus talis appellantem non arctat, q remedio interpositæ appellationis à iudicis iurisdictione, reputat se exemptum. ¶Sed& si verisimiliter ambigitur, vtrùm causa grauaminis in appellatione expressa, legitima sit, vel non, huiusmodi termini præfixio locum non habet, cùm iudex à quo appellatur,non debeat esse iuris ignarus. Potest tamen tunc respondere, quòd vult deliberare, & statuere terminum appellanti ad audiendam suam super hoc responsionem, vt s. in forma illa, Frater, si te,&c.& appellans in termino veniens,& de iure coram iudice disputans, non intelligitur propter hoc appellationi renunciare.

42 ¶†Quòd si a appellans absens sit, iudex per hoc poterit facere
a suas literas in hac forma:

¶FORMA. Talis iudex tali salutem in domino Iesu Christo, cùm tu in causa, quæ vertitur inter te.& B.super hoc coram nobis ex hoc appellans,à nostra discesseris præsentia,tibi tenore p̃sentium innotescat, quòd non credimus in aliquo te grauasse: veruntamen si in aliquo te grauauimus, quod nos latet, illud si apparere poterit,exnunc, vt extunc,reuocamus omnino. Quocirca discretioni tuæ mandamus,quatenus die tali per te,aut per procuratorem idoneum, compareas coram nobis de dicto grauamine ostensurus:alioquin in causa ipsa,prout de iure fuerit, p cessurus:quem terminum tibi peremptorium assignamus,quod nisi feceris,in causa ipsa ratione præuia procedemus,tua absentia non obstante. Et tam de reuocatione,quam de literarum præsentatione fiat publicum instrumẽtum, per quod fides possit de his fieri illo inficiante,& vt iudex facta sibi fide de præsentatiõe, per

43 illud post terminum ipsum in causa procedat. † ¶Illud tñ scias, quòd si is,qui appellauit,compareat coram iudice à quo appellauit, postulans terminum sibi dari ad procedendum in principali: vel dicens,quòd paratus est ius suum prosequi coram illo, videtur appellationi renunciasse:ar.extr.de re iud. quod ad consultationem.ff.de pact.tale pactum.§.i.s.de re iud.ad solutionem.ext.

b de appel.solicitudinem.in fin.b ff.de mino. Aemilius.ff.de leg.cõmis.l.antepen §.fi.& l.penult. Nam altero contrariorum electo, alteri renunciatum esse videtur,xxxij.q.1.cùm renunciatur.C.de

44 furtis,l.j.C.si seruus exte.se emi man.l.i. † ¶Sed nunquid iudex interlocutoriam pro me contra te latam,à quanon appellasti,potest post decem dies reuocare? Non videtur:quia iam transiuit in rem iudicatam,extrà de elect.cùm dilecti.in fin.Dic contrà, quia licet trãsiuerit in rem iudicatam quo ad te,vt non possis post decendium appellare,non tamen quo ad iudicem,quin possit eam reuocare.ff.de re iud.quod iussit.extrà de præsum.afferte.& in p̃.c.cum cessante. Nam & tu posses post decem dies appellationi renunciare,ij.q.vj.si quis libellos. extrà de app. personas. Si autem appellasti,dicunt quidam,quòd etiam adhuc illam poterit reuocare,vt s.ver.sed si iudex. quod verum esse intellige re integra existente:putà quia appellans non fecit sumptus in prosequendo appellationem, de cond.causa da.causa non sec. si pecuniam. in prin. Sed & si vellet iudex sumptus reficere, dicit B quòd adhuc potest reuocare:quia iam non interest ipsius,extrà de app.interposita.§.ij. Dominus meus dicit, quòd semper potest reuocare,

c donec desierit esse iudex. Desinit autem esse, dando apostolos c,
d seu dare,respondere recusando,extrà de app.cordi d.vel si superior appellatiõe recepta sibi inhibeat, ne vlteriùs se intromittat.

e e.ti.Romana.§.si verò e. Vnde si interim fecerit sumptus,sibi imputet:imò [illegible] am dicunt quidam, quòd licet appellans dicat se iuisse ad cu[illegible] m ad prosequendum appellationem, vel etiam iam se habere literas,quæ tamen nondum sunt præsentatæ,iudex poterit nihilominus reuocare ante quàm appellationis causa sit cõmissa,vt in præd.c.interposita.§.ille.& e.tit.vt debitus.Nam sicut appellanti licet redire ad iudicem, à quo appellauit, priusquam causa alteri sit commissa,vt in præ.§.ille.sic debet & iudici licere.

f Inn.1111.dicit f,quòd iudex ante decendium,vel etiam post,vbi est appellatum,potest interlocutoriam suam reuocare: quia appellatio suspendit pronunciationem,ff.ad Turpil.l.j.§.fi.Si verò non est appellatum, non potest reuocare post decendium sine eius licentia,pro quo lata est.

45 † ¶Sed pone,quòd appellatum est ab interlocutoria, & datus ẽ iudex in causa appellationis,qui citauit partes,&ad alia processit nunquid primus iudex adhuc poterit reuocare grauamen? Respondeo:obtinuit,quòd non: quia iam non est res integra, vt in præ.§.si verò.& extrà de app.interposita.§. ille. de officio deleg. pastoralis.§.præterea.ff.de iudi.cùm prætor.respon.j.quamuis iu

46 dex appellatiõi nondum aliquam fecerit inhibitionem. † ¶Sed quis debet proponere exceptiones peremptorias rei cohærentes,vel etiam dilatorias? Respon.ipse conuentus,&eius hæredes & fideiussores,& mandatores,ff. de excep.exceptiones.§. rei autem.& l.omnes.& l.quæ personæ.C.eodem,defensores.ff.de iure fisci,in fraudem.§.si principalis.C.de fideiussor.l.j.& l. sententiam.ff.eo.vbicunque.ff.de reg.iur.hæredem. Hoc tamen fallit ĩ

47 pacto de non petendo,†quod personale est: nec eius exceptio competit hæredi,nec fideiussori,ff.de pactis,idem in duobus.§. p sonale.Item possunt exceptiones opponi contra paciscentes, & contra eos qui in iudicio fuerunt,& eorum hæredes, & emptores,& legatarios.vtentes suorum auctorum iure,ff.de doli exce. apud Celsum.§.de auctoris.& §.cùm legitima.& ar. ff. de acquir.

48 poss.Pomponius.§.cùm quis adminiculo.† ¶In summa notandum est,quòd nemo prohibetur vti pluribus exceptionibus etiã diuersis,ff.de excep.nemo.de inoffic.test. contrà veterani.§. sed nec impuberis.Arg.contrà,extrà de renunc. super hoc. extrà de regul.& transe.ad relig.sicut.& extrà de appellat. solicitudinem.

g prope fi.g† ¶Item nota,quòd ferè omnes exceptiones perem-

49 ptoriæ sunt perpetuę,licet descendant à temporalibus actionib. quas excludunt:quia quæ temporalia sunt ad agẽdum, perpetua sunt ad excipiendum,vt C.de execep.licet.in prin.ff.eodem, l.3. in princip.& l.purè.§.fi.s.§.j.in princ.Ferè,dixi propter exceptionem doli,quæ aliquando perpetuò obiicitur.vt C.eodem, si pactum.aliquando etiam non perpetuò,vt quando à maleficio trahit originem,vt ff.de pecu.quæsitum.§.fin.Item dicuntur perpetuæ,quia semper opponi possunt,quandocunque agitur, etiam

h si actor stet per mille annos,quòd non agat h:quia non est in potestate rei quando actor eum conueniat.Sed si nunquam agatur nunquam excipietur:vt in præ.l.purè.§.fi.C.eodem, l.si pactum. C.de dilat.si quando.in fi.quod est 3.q.4.§.spacium.C.de in inte.

50 restitu.petendæ.† ¶Item nota,secundum Vber.de Bobio i & Io.

i de Deo.quòd aduocatus,qui timet de principali, debet differre causam,si habet diuitem clientulum,hoc modo:proponat enim aliquam exceptionem, & super ea faciat pronunciari, & postea appellet,C.de app.addictos.& admittetur appellatio,causa legitima in ea assignata,extr.de app.vt debitus & hanc appellationem prosequatur,& super ea statim iudicem impetret,vel nunciũ mittat: & postmodum non petit iudex reuocare interlocutoriã, cũ

k res non sit integra,vt s ver.sed nunquid.& seq.Item, fm Vber. k adhuc

ADDITIONES.

a Quòd si. ¶Verba Aegid.rub.lxxj.

b In fi. ¶Miror,quòd fuit omissa dec.gratum.de off.del.vbi est casus,& de testi.cùm venisset.

c Apostolos. ¶Sup.delatorios,de app.cùm appellationibus.lib 6. Adde,vt plenè per d. Ant.de sancto Geor.in c.cùm cessante.&de omnibus his,quæ sequuntur,vsque ad ver.in summa.

d Cordi. ¶& c.vt super.& c.ab eo.lib.6.

e Si verò ¶lib.6.

f Dicit. ¶In c.cùm cessante.ibi remisi ad id,quod,ipse no.in dec.ff. quod met.caus.& ibi scripsi,quod not.in dec.sacro.de sen.exc.& vide ibi materiam plenius,quàm hîc,super gl.

g Prope fi. ¶Solue,vt no.in reg.nullus pluribus.de reg.iur.lib.6.

h Agat. ¶Idem dixerat s.§.i.post prin.

i Bobio. ¶Char.mihi xj.vbi tractat de coniuncta persona,in fin.& Io.lib.3.rub.de exceptionibus contra agentes pro aliis, ver.si volueris.& in fi.

k Secundum Vber. ¶Non inueni Vbe.in vol.descripsisse hãc fraudem,vel forsan alibi scripsit:vel alter scribens hęc illi attribuit:dicit Hiero.ad Furiam B.quòd aliqui,quod ab eis egreditur,ab aliis audiuisse se simulant. Vide Diogenem,qui in libro De vita& moribus philosophorum est quinquagesimus, ante medium:vbi dicẽti sibi,quòd eius amicus de ipso certa mala protulerat:Respõdit,an ille hoc dixerit, mihi dubium: te autem hæc dixisse, mihi certum est. Negari nõ potest quin Vber.quandoque pessima loqueretur.nam vbi tractatur materia curatorum,mihi charta x.reprehendit aduocatum.qui veniente tutore vel curatore ad causam,pmittit litem contestari intra x.an.econuesò sępe se ꝯscientiosum ostendit.& suadet peccata vitari.Vt à fine incipiam,patet in vltima char.ibi,præstito sacramento.in princ.& ver.de tuis.& ver.adhibetur.& charta penult.§.cùm autem.in princi. & ante §. sed si sub arbitro.sua debet memorari nouissima, & spiritum carni præferri,&ibi prius per vnam col.in ver.licet quasdam.&locis aliis suasiones facit salutiferas.

adhuc amplius poterit prorogari causa: quia si in causa præfatæ,
appellationis aliqua quæstio incidat,& iudex appellationis gra-
uet,iterum ab eo appelletur:sicut sæpe in curia fieri videmus per
malitiosos procuratores.Item,secundum eum, adhuc longè sic
plus poterit prorogari.Is enim,qui appellat à sententia, dicat eã
nullam coram iudice appellationis:quod fieri potest,vt ĩ. de sen
ten.§.iuxta.ver.sed quid si à sententia. & seq.& si iudex pronun-
ciauerit iustam,vel aliquam,vel iniustam, statim iterum appellet
& iterum coram iudice appellationis dicat eam nullam:& sic po
terit centies facere.Nec enim dicitur tertiò prouocasse,cùm nul
lam appellationem fuerit prosecutus,& semper possit dicere sẽ
tentiam nullam,vt ff.quæ sent.sine appellat.rescind.l.j.& ĩ.de sen
a tentia,§.fin.in princ.& versic.& nota,quòd secundum[a].Item do-
b cet idem Io.[b]quòd litigator semper insidietur iudici, & inuenta
occasione appellet:nec timeat expensas,si diues est:quia

Grata superueniet,quæ non sperabitur hora.

Sed certè pudet me talem recitare doctrinam, quæ non illumi-
nat cæcum,nec sanat ægrotum,vt xlv.di.recedite.In hoc enĩ do-
ctores fiunt non erudiendorum, sed perdendorum auditorum,
dum quod malè didicerunt,insinuãt,de cons.dist.2.pro dilectio-
51 ne.†Doctrina etenim mala testis est malitiæ doctoris,vt j.q.vij.
conuenientibus.Sed & cùm omnis ætas prona sit ad malum, vt
xij.q.j.omnis ætas.& procliuis sit cursus ad voluptatem& natura
imitatrix vitiorum,vt xx.quę.3.c.ij.profectò auditores libentiùs
52 hanc doctrinam,quàm Euangelium amplectuntur,†non atten
dentes, quòd culpa simul est tam prohibita discere, quàm doce-
c re,vt C.de malefi.& mathema.l.culpa.de quibus Paulus[c]:Sanam
doctrinam non ferunt,& ad sua desideria coaceruant sibi magi-
stros prurientes auribus:& à veritate auditum auertunt, ad fabu
d las autem conuertuntur[d]:onerati peccatis ducuntur variis desi-
deriis,semper discentes,nunquam ad scientiæ veritatem perue-
nientes.hæc leguntur xxvj.q.v.nec mirum.in fine. 1.col.Nam cũ
aduocati proni sint ad malitiandum,vtique non sunt in hoc ven
to doctrinæ instruendi, xij.dist.de his.in prin.Scriptum est enim,
Nolite errare fratres mei:doctrinis variis nolite abduci,xj.distin.
nolite.quia non,quod obsit.sed quod prosit,docendum est, arg.
53 xxxviij.dist.quamuis,in fi. †¶ Quinimo quoties docent, quod
auditoribus non conuenit, toties malus sermo de ipsorum o-
re procedit ad destructionem auditorum,xxij.quęstione.vltima,
quoties.& dum doctrinæ delectantur gloria, fiunt auditoribus
auctores ruinæ,vt xlix.dist.§. 1.nam incauta locutio protrahit in
errorem,vt xliij.dist. sit rector. in princi. Hanc igitur doctrinam,
tanquam reprobam & insanam,taliter impugnamus,vt extrà. de
54 summa trin.c.ij.ad fin.†¶Nam frustratoriè appellans in expen-
sis legitimis condemnatur,vt extrà de appellat. vt debitus. Item
aduocatus malitiosè litem protrahens, in duabus libris auri mul
ctabitur C.de iudiciis,properandum.§.illo.& l.rem non nouam.
§.patroni.& de postul. quisquis.§.præterea.& 3.q.vii.§.tria.ver.si
quis adeo.tenetur etiam,quo ad Deum,ad restitutionem damni
per suam iniquam protractionem dati:de quo dic,vt ŝ.de aduoc.
55 §.fin.prope fi.vers.item sit cautus,ne litem.& seq.†¶Sed(proh
dolor)hodie adeo productus est furor , vt nullius habeatur mo-
menti,qui iniqua agere metuit:quinimo lætantur mali,& in pes
simis rebus exultant:vt xxiij.q. iij. ipsa pietas.extr.de exces.præl.
quàm sit graue,& gloriantur in causarum protractione : & cùm
iniqua egerunt,benedicuntur,vt lxxxij.di.c.j. Rustici enim garru
litatem auctoritatem putant,xlvj.distin. §. j. Peccant ergo in suo
officio clientulos taliter decipiendo,vt & falsi tutores pupillos,
j.q.j.§.penul.& fi.ideóque malè moriuntur in peccatis,vt j.q. vij.
conuenientibus.in fine j.col.&ad illud perferuntur tribunal, vbi
nullum habebunt de allegationum nitore subsidium,& vbi ipso
rum factorum eo vtentur teste, quo iudice,vt ix.q.iij.aliorum.v-
bi etiam pro meritis mercedem accipient condecentem,vtC.de
iud.rem non nouam.iu fine j.col.& extrà. de pœn & remis.cùm
ex eo.extrà de sum.trin.c.j.§.hæc sancta.x.quæstio.j.placuit.in fi.
xx.q.iij.præsens.in fi.& iunge,quod no.ŝ.de aduoc.§.fi.ver. item
caueat,ne falsam.
56 †¶Postremò no.quòd plures sunt exceptiones, quàm actiões:
quia non est reperiri actionem,vel interdictum , quod aliquam,
vel aliquas non recipiat exceptiones,vt 3.distin.regula.Item sub
tali consideratione omnis actio est exceptio,secundum Vber.de
e Bob.[e]nam actore possidente actio potest obiici in modum exce
ptionis,vt ff.de superfi.l. 1.§.quod ait.ff.de inoffi.test.Pomponi⁹.
§.si filius.ff.ex quibus cau maior.necnon.§.exemplo.
57 †¶Item no.quòd si omnia remedia tibi desint,ita vt necessariò
habeas litem contestari:finge secundum prędictos aliquid de no
uo emersisse,ex quo dentur tibi dilatoriæ:quia , secũdum ipsum
Vber.de Bob.opponi possunt etiam post litem contestatam,si d
nouo emergant,extr,de exce.pastoralis,vel fac nouam causam e

mergere.putà facias te vasallum iudicis,vel affinem:extr. de offi.
deleg.insinuante.& c.causam.Nos tamen hanc doctrinam,vt in-
sanam & animabus perniciosam,meritò detestamur,vt prædixi-
mus,& ita malitiæ obuiari docemus,vt ŝ.§.ij.iuxta prin.versi.cæ-
terùm.Item cùm actio , vel causa mutatur , potest reus redire ad
dilatorias propositas,vt ĩ.de lib.conce. §. nunc ostendamus.ver.
f sed & si. Nec prætermittendum est[f], quòd probato crimine in
modum exceptionis proposito,non est quis condemnandus, ff.
de his,qui no.infa.Lucius.extrà de exce.c.j.& de ord.cog.cùm di
lect⁹.vbi de hoc,nisi in casu,vt ff.de adul.l.j.§.si publico.De diuer
sis exceptionibus reo competentibus,vide ŝ.in titulo de Reo.

ADDITIONES.

a Quòd secundum. ¶His per Clementinas aliqualiter est proui-
sum in decret. 1.de sequestr.possess.in fin.& in decre. 1.de sent.&
re iudic.
b Idem Io.¶Vbi ŝ.prox.
c Paulus.¶ij.ad Timoth.4.c.
d Conuertuntur.¶Ab hinc est eadem epistola capitul. 3.ante me-
dium.
e Vber.de Bob.¶Respondeo de peremptoriis,post princ.
f Prætermittendum est.¶secundum Alb.Gal.e.tit.circa med.

SVMMARIVM.

1 *Replicatio in iudicio quid sit,& à quo debeat fieri.*
Replicationes sunt post fundatam rei intentionem probandæ.
2 *Replicatio de dolo an sit contra exceptionem doli danda.*
3 *Contra replicationem actoris an possit à reo duplicari de excommunicatione.*
Replicatio an tollatur per excommunicationem.
4 *Replicatio contra exceptionem opposita,debet esse pertinens,& ad substantiã exceptionis faciens.*
5 *Natura defensionis nulli ad iudicium tracto debet auferri.*

a 5.§.Nunc dicendum restat de Replicationibus[a]. Et est re
plicatio,exceptio competens actori contra ex
ceptionem rei:& istam semper opponit actor:& contra replica-
tionem datur duplicatio reo:& iterum actori contra duplicatio-
nem rei datur triplicatio.vt ff.de exceptio.l.ij.& C.eo.non exce-
b ptionibus.& Inst.de replicat.putà peto à te[b]centum,quę tibi mu
tuaui:tu excipis te dicens habere pactum de non petendo , vł te
absolutum ab obligatione per acceptilationem : quo probato,
absolueris,vt ŝ.in princ.huius ti.Sed ego possum replicare,quòd
tale pactum per metum,siue dolum,vel contra leges fuit extor-
tum,vel abrenunciatum ei per aliud pactum vltimum:quo ostẽ-
so,obtinebo,C.eo.aduersus fratrem.C.de pact.licet.& l.pacta no
uissima.extrà de pac.c.fin.& Insti.de repli.in prin. Verùm contra
meam replicationem,tu potes duplicare de alio pacto tertio, vel
quòd dolus me sciente,vel volente interuenit,C.de transa.cùm
donationis.ff.de reg.iur.nemo videtur.vel quòd post metum ac
cessit consensus,extr.qui cleri.vel vo.c.fi.de spon. ad id quod.&
tamen etiam iterum poteris triplicare contra meam duplicatio
nem de alio pacto vltimo:vt hæc habentur Inst.de repli.&in pal.
l.pacta. Quandoq; tamen replicatio ponitur pro responsione,vt
1 ix.q.3.aliorũ.†¶Replicationes autem post fundatam intẽtionẽ
rei,sunt probandæ,ar.præ.l.aduersus.C.de proba.l.j.& l.exceptio
nem. Qualis replicatio admittatur contra exceptiones peremp-
torias litis contestationem impedientes,dixi. ŝ. §. dicto. ver. hoc
2 quoq; notandum.†¶Sed nunquid contra exceptionem doli da
bitur replicatio de dolo?Videtur,quòd sic,ar.extr.de excep.cùm
ecclesiasticæ.extr.de diuor.significasti.xxxij.q.6.nihil. Ar.contrà,
ff.de doli exce.apud Celsum.§.Marcellus.ext.de exce.dilecti.ext.
de iureiur.quemadmodum.Dic, quòd replicatio de dolo datur
contra aliam exceptionem ordinariam , ff.de pig.act.l.3.ff.quib.
mo.pign.vel hypo.sol.sicut re.§.superuacuum.ff.de neg.gest.&
generaliter.sed non datur contra exceptionem doli.Item hæc re
gula,Contra exceptionem doli non datur replicatio de dolo,in-
telligitur in eodem facto,& quando actor intendit lucrari,& cũ
ipse & reus sunt in dolo: verbi gratia,Induxi te dolo, vt mihi pro
mitteres aliquid,& tu dolo:induxisti me,vt remitterem promis-
sionem:

ADDITIONES.

a Replicationibus.¶De quibus formaui vtilem summam ŝ.eod.à
nobis.vbi vide.
b A te.¶Quatuor exempla canonica vide I summa prædicta.istud
autem fuit Bonagui.vbi ŝ.

sionē: si ego ago ex ꝓmissione, & tu excipis de dolo, q̃a dolo me induxisti ad ꝓmittendū, ego non possum replicare de dolo, quo me induxisti ad liberationem, quia volo lucrari. Et sic intelligit, Contra exceptionem doli non datur replicatio de dolo, vt in p̄.
3 §. Marcellus. hoc prosequere, vt no. in præ. decr. dilecti. †¶Item quæritur, an contra replicationem actoris possit duplicari à reo de excommunicatione? verbi gratia: actor petit x. reus opponit pactum de non petendo: actor replicat de posteriori pacto contrario: reus autem duplicat contra vltimum pactum ex parte actoris oppositum de excommunicatione: quæritur, an possit? Et videtur, quòd sic: quia replicator actor principalis est, cui communicandum non est, vt extrà eo. exceptionem. Sed dic, quòd p excommunicationem nō tollitur replicatio: quia fingitur actor defendere actionem suam propositam, & non elisam per exceptionem, & sic admissam per libellum non reprobatum. vnde excommunicatio priùs non opposita, non potest admittere replicationem. Item quia excommunicationis obiectio non tangit
4 substantiam replicationis: †cùm tamen in exceptionibus & replicationibus non procedatur, nisi vna tangat substantiam alterius, vt Inst. de replicat. §. 1. & ij. & per totum. ¶Item not. quòd replicatio cōtra exceptionem opposita, debet esse pertinens, & ad substantiam exceptionis faciens: vt si excipis de solutione, vel ꝓmissione, replicabo de pacto in contrarium facto, ff. de pactis, si vnus. §. pactus. Vel si excipio de excōmunicatione, tu debes replicare de absolutione vera, vel præsumpta: extr. de cleri. excō. proposuit. extr. de sent. exc. in præsentia. de elec. venerabilem. Si autem ego excipio de excommunicatione contra te, & tu replicas de alia contra me, non bene excipis: quia replicatio non tollit exceptionem, vt Inst. de exce. & replicat. nisi velis opponere renunciationem: & replicas in personam mei excipientis, quòd renunciauerim illi exceptioni, vel verè, vt ext. de re iud. inter monasterium. vel tacitè, s. non opponendo eam intra terminum præfixū ad proponendas exceptiones, extr. eo. pastoralis. & tunc ego, cuius exceptio per obiectum renunciationis eliditur, potero duplicare, quia impeditus fui venire ad diem exceptionis assignatam, ff. si quis caut. l. ij. §. fin. Et ita contra defensionem nulla replicatio obest, quod ad personam meam, nisi renunciatio, etiam si sim a-
5 nathema: vt in præ. decr. dilecti. eo. ti. c. fi. Et hoc est †propter naturam defensionis nulli tracto ad iudicium auferendæ: aliàs sæpe innocens condemnaretur: & quia ex quo defensio mihi conceditur, & per consequens omnia, sine quibus defendi non possem conceduntur, vt ff. de iurisd. om. iud. l. ij. extr. de off. del. præterea. & c. ex literis. ff. de proc. ad rem mobilem. l. ad legatum. secūdum
a Vin.[a] Ex præmissis ergo sufficiat opi. Ioan. de Deo, qui dixit, quòd priùs cognoscitur de replicatione excommunicationis, quàm de exceptione excommunicationis, vt dixi s̄. §. nunc videndum. ver.
b sed de qua[b].

ADDITIONES.

a Secundum Vincen. ¶eo. ti. dilecti. & alia exempla etiam sunt sub quinto membro.
b De qua. ¶Vide quod ibi dixi.

ADDITIONES NOVAE.

§ Nota ꝙ si exceptio peremptoria opponatur ante litem cōtestatam, & licet super ea non debuerit admitti probatio, si tamē ꝓbata fuerit, silentium debet imponi actori. ita dicit Io. Andr. in c. exceptionis. de lite contest. lib. 6. in nouella.

§ Quando possint opponi exceptiones contra literas beneficiales no. in c. j. de exceptioni. lib. 6. in nouel.

§ An quando opponitur aliqua exceptio debeat pars citari contra quam opponitur. Iac. But. quòd sic in l. j. C. de re iud. per l. ita diuus. de adop.

§ Nota quòd exceptio sicut actio nouari potest, no. in l. j. §. conuentionales. de præto. stip.

§ Nota quòd iudex faciendo actum contrarium & præiudicialē exceptioni oppositæ, videtur exceptionem reiicere. ita ait Bar. in l. ait prætor. §. non solum. & §. permittitur. de minoribus. Bar. in l. ex quacunq;. ff. si quis in ius vo. non ier. & l. j. de ord. iud. Inn. in c. præterea. de dilatio. Ang. in d. l. ex quacunque, vide c. ex parte. de appel.

§ Nunquid in exceptione dicatur actor, no. in l. j. de excepti. per Dyn. & in c. cum dilectus. de ord. cogni.

§ Nota ꝙ ille cui opponitꝛ aliqua exceptio, dicitꝛ cōueniri. ad hoc allegatꝛ gl. ī l. q. bona. §. cū inter. de dān. infec. & est gl. q̃ incipit do minꝰ mediarū, ibi, vt s̄m alios. & istud allegatur ad q̃stionē. ꝙ si ꝓmisi te nō ꝯuenire de castro q̃d possidebas. & postea castrum ꝑueniat ad me: quòd non possim excipere contra te quod not.

§ Quæ differentia sit inter exceptionem & conuentionem, no. ī c. j. de lite cont. lib. 6. & Dynus ext. de reg. iur. c. excep.

§ Quid si potui opponere exceptionem declinatoriam in prima instantia, & non opposui, si ea finita alia instantia inchoetur, an possim iterum opponere. allegatur quòd nō, l. si q̃s repetē. in prin. cū ibi no. in gl. super ver. quæ reo. ff. ad Turpi. & Guil. in l. eū qui. de const. pec. & Bal. in l. exceptionem. C. de prob.

§ An opponens exceptionem debeat petere se absolui, no. in l. j. ff. de exce. & in l. de litis contest.

§ Nota quòd exceptio operatur secundum mentem excipiētis, & nō operatꝛ nisi quatenus est fauor eius pro quo excipitꝛ. ad hoc allegat do. Bal. l. fundus. ff. si vsusfruc. pe. & modus excipiendi est inspiciendus, 3. q. 6. c. hoc quippe. Bal. in l. cum Papinianus. C. de sent. & interlo. om. iud.

§ An & quando per exceptionem interrumpatur præscriptio, In no. in c. ij. extr. de ord. cogni.

§ An iudex laicus teneatur admittere exceptionem excōicationis oppositam coram eo, Io. An. in nouella in c. pia. de exc. lib. 6.

§ Exceptio proposita ꝙ libellus non concludit, vel quia non cōtinet certam causam, Bal. in l. exceptionem. C. de exce.

§ An excipiens videatur cōfiteri, Bal. vbi s̄. vbi multa bona dicit.

§ Exceptio ꝙ mandatum non est sufficiens, vel non est legitimū semper p̄t opponi, Bald. in l. non vtiliter. ff. de eo qui pro tutore.

§ An exceptio possit opponi viua voce, vel in scriptis, no. in l. scire. §. oportet. de excusa. tuto. per Ray. & Bar. Io. mo. in c. generali. ver. nunc videamus. de reg. iuris. Guil. in l. j. in princi. de eden. & l. edita. C. eo.

§ An pater contra filium possit excipere de dolo, dic, ꝙ sic, l. 3. de arb. secus econtrà, l. ij. §. aduersus. ff. de excep. doli.

§ An exceptio doli possit opponi fisco, no. in l. Vranius. §. sed cū duo. de fideiuss.

§ An exceptio Macedoniani impediat processum no. in l. tā ex ꝯ actibus. de iud. in prin. & quid de exceptio. Velleiani. no. in l. j. ff. ad Velleian. quid de exceptione transactionis & rei iudicatæ not. in l. eleganter. §. si quis post. de condict. indeb. Quid de exceptione solutionis, no. vbi s̄. per Bar. & no. in l. fratris. C. de transac. p Bal. vbi dicit, quòd omnis exceptio quę est inducta ad breuiationem litis, habet impedire processum.

§ Si statuto cauetur ꝙ in aliquo casu nulla exceptio declinatoria vel exceptio impediens opponatur, an possit implorari officium iudicis, no. in l. planè. de peti. hæred. per Bal. & Iac. Butr. & l. fi. eo. ti. Bar. in l. j. quod vi aut clam.

§ In l. exceptionem. C. de proba. quæro opposita exceptione dilatoria, & probata, quæ sint partes iudicis. Inno. in c. j. de plus pet. Bal. vbi. s̄. plenè distinguit.

§ Statuto cauetur ꝙ bannitus possit impunè offendi, & ꝙ huiusmodi exceptio possit quandoq; opponi: etiam ante litem ꝯtestatam. modò accusatur quidam ꝙ offendit quendam, qui dicitur bannitus, tamen non concordat nomē accusationis cū nomine condemnationis. ꝙ hoc casu non debeat admitti ista exceptio, ni si post litem contestatam, no. in l. ij. §. idem subiunxit.

§ Quo tempore possit opponi exceptio bāni, no. in l. si maritus. §. præscriptionum. de adul. per Bar. & in l. quamuis. de iur. & fac. igno. per Bal.

§ Si aliquis tutus exceptione ꝑpetua, non potuit ipsam opponere in iudicio ꝓpter inopiā aduocatorum, & lata est postea cōtra ipsum sententia: postea vult ipsam opponere, an possit. Guil. de Cu. in l. j. de exercit. act. quòd sic. Ray. contrà in l. velamento. de postul.

§ Si statuto cauetur ꝙ ꝯ instrumētum publicum nulla possit opponi exceptio, an debeat intelligi de friuola, Bal. in l. i. §. j. quod vi aut clam. & l. j. §. fin. à qui. ap. non licet. fac. Bal. in l. ita pudor. C. de adulte. & Bal. in l. j. de cond. indebi.

§ In c. olim. de excep. Petrus de Sampſ. dicit no. ꝙ si aliquis ꝓponat exceptionem, propter quam si non admittatur timetur ꝙ ille appellabit, vt præcludat viam tali appellationi: debet iudex dicere, & ego admitto illam, si fuerit probata: vnde ea non probata, non censetur admissa, nec poterit appellari. Io. An in nouel. in di cto cap.

§ In l. scire. §. oportet. de excusa. tuto. iste §. fac. ꝙ si iudex statuit terminum ad exceptiones ꝓponēdas: & pars aduersa comparuit in termino, nec exceptiones ꝓposuit, sed fuit ꝓtestatus saluas exceptiones fore: ꝙ hoc non sufficit. not. in c. pastoralis. de exce. & c. quoniam contra falsam, de prob. facit quod no. Io. monach. in c. in multis. ext. de rescr.

§ In l. j. C. de fur. pone quòd reus opposuit plures exceptiones, vnam negatiuè, quæ nihil implicat, aliam priuatiuè, quæ tacitè implicat actionem competere: vt est exceptio liberationis, & terminus assignatus est vtrique actori & reo simul ad probandum quatenus incumbit vel simpliciter: nunquid reo currit terminus si-

mul ad probandum exceptiones cõtrarias. gl. dicit ꝙ non. xiii. q. j. c. fi. nisi reus se astrinxisset ad proban. no. Dyn. in reg. non licet. de reg. iur. lib. 6.

Si aliquis egit rei vendicat. & succubuit, nunquid obstabit sibi exceptio rei iudicatæ in possessorio. De hoc no. in l. ij. an eadem. §. fi. de exce. rei iud.

Exceptio proueniens ex statuto semper potest opponi. Bar. in l. j. quod vi aut clam.

An iudex teneatur necessariò pronuntiare super exceptionib⁹ propositis. Tancre. in titulo de quæstio. emergen. circa medium causæ. §. sexto. Inn. in c. cum inter. de electi. & ibi etiam Compostella. Bar. in l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel ali. iu. l. de qua re. ff. de iudi. & l. j. C. de ord. iud. no. in c. pastoralis. de excep. Bar. in dicta. l. ex quacunque causa.

In l. j. C. de cond. ind. dicit Bar. ꝙ aliud est dicere ꝙ non admittatur exceptio, & aliud est quod non admittatur defensio. Primo casu non excluditur iudicis officium, vt l. plane. de petitio. hæred. & l. fi. & l. j. ff. quod vi aut clam. per Bar. C. de transa. l. vbi pactum. secundo casu excluditur iudicis officium. fac. quod no. in l. ita pudor. ff. de adult. Tu dic quòd remouere exceptiones quæ de iure communi competerent, non est aliud quàm fortificare actum: & ideo non est verum quòd iudex possit supplere in defectum exceptionis. l. quotiens. de prec. imper. off. vide Bar. in l. j. ff. quod vi aut clam. Bal. in l. j. de condi. indeb. & l. ita pudor. de adult. Item Bar. dicit ꝙ si statutum remouet exceptiones intelligitur remouere eas q̃ veniunt à iure ꝯmuni, nõ exceptiones quę veniunt à iure municipali, ar. l. nam ad ea. de condi. & dem. etiam si descendatur ex anterioribus statutis, vt sic leges posteriores trahantur ad priores, l. non est nouum. de leg. vbi expresse apparet ꝙ nouum statutum intelligatur corrigere vetus, ar. l. sciendum. qui satisd. cogan.

Quæro quare condictio indebiti non habet locum in actione quæ crescit per inficiationem, gl. in l. certum. de iuris & fac. ign. Bal. aliam reddit rationem.

In authen. si dicatur. de testi. contra rationem gl. fac. quòd licet dicatur libertus ad exclusionem exceptionis seruitutis, ex hoc n̄ sequitur cõfessio seruitutis, quia sicut ille qui opponit exceptionem non videtur confiteri omnia contenta in ea esse vera, sed solum dicere actorem ius non habere, vt c. cum venerabilis. de excepti. ita in replicatione q̃ est exceptio exceptionis non dr̄ replicās fateri exceptionem, sed declinare causam & impugnare. Respondeo quòd oppositio est vera, quòd non dicitur confiteri: tamen quia id quod obiicit non potest esse verum, nisi præsupponatur id quod excluditur, quæ est quædam præsumptio contra replicationem. vnde non fundatur hic intentio excipientis præcise per replicationem, sed admittitur interim propter replicationem & dubitationem & præsumptionem. quod notat Bal. vbi s̄.

Nota quòd exceptiones impedientes litis contestationẽ sunt multæ: imprimis exceptio dilatoria iudicij impedit, quia coram non competente iudice nemo compellitur respondere: vnde si priuilegio se defendit, de priuilegio debet cognosci, vt l. si quis ea. de iud. & l. fi. C. de exce. Item exceptio dilatoria quæ obiicitur parti, quia dico aduersarium non posse agere, quia est excommunicatus, vt c. cum inter. de excep. Item si dico aduersarium procuratorem esse non posse, l. ita demum. & l. filiusfam. de procurato. Item si dico causam talem esse in qua procurator interuenire nõ potest, vel quòd habeat speciale mandatum, l. pen. §. ad crimen. de pub. iud. & l. non solum §. fina & l. Pompo. de procurato. Item si dico ꝙ mandatum non habet, & nemo. &c. l. si pupilli. §. videamus. §. de neg. gest. & l. nemo. de reg. iur. Item si dico procuratorem minorem xxv. ann. tutorem, vel curatorem, vt l. exigendi. de procura. & l. fin. de legiti. tuto. & l. minor. de procur. Item si dico procuratorem crimine cap. accusatum. l. reum C. de procu. Item si dico procuratorem fœminam, vt l. alienam. de procur. Item si dico quòd non vult defendere eum pro quo agit, vt l. eum. de ꝓcur. Item si dico tutorem vel curatorem non legitimè datum, vt l. fin. C. de procur. Item si dico procuratorem esse recusatum, l. si quis eum. §. fi. de proc. ff. Item si obiiciatur tutori quòd nõ satisdedit, vel non fecit inuentarium, l. fi. C. arbi. tuto. & l. non dubiū. de tuto. qui non satisde. Item si dico principalem minorem esse xxv. an. in iudicio sine tutore vel curatore stare non posse, l. fina. C. qui dare tuto. pos. Item si quæstio quæ mouetur posset præiudicare maiori quæstioni, quæ moueri speratur vel mouetur, l. si quis libertatem. de petitio. hæred. & l. fin. de ordi. cogni. & l. qui prior. de iudi. Item si dico me conuentum coram iudice deleg. & aduersarius obiicit mihi quòd ipsum reconuenire non possum, nisi lite cœpta finita, vt in auth. & conuentus. de senten. & interloc. om. iu. Item si dico diem feriatum, vt l. si feriatus. de fer. Item si obiiciam actori quòd est positus in magna potestate, vt l. pars literarum. de iudici. Item si obiiciam actori quòd non satisdedit, vt in Auth. libellum. de litis contest. Item si obiiciam quòd locus est inhonestus, arg. l. si cum dies. de ar. Item si dico me non possidere rem quæ vendicatur à me, l. fina. de rei vendic. Item si dico mihi datam dilationem ad deliberandum, vt in Auth. offeratur, de litis contesta. Item si dico libellum vel actionem ineptè propositam, l. ij. C. de feriis, & l. libellorum. ff. de accusa. Item si dico iudicem esse suspectū, l. apertissimi. de iudi. Item si dico actorem ad terminum assignatum non venisse. non enim contestabar litem, nisi, &c. l. solemus. de iud. Item si dico quòd ꝯ terminum sibi ꝑfixum noluit intentare actionem, vt l. diffamari. de inge. ma. Itẽ si dico me factum de actore reum, quia positus sum in possessione. non enim contra me agens nisi, &c. l. si quis actionis. C. de ꝑscrip. xxx. anno. & Auth. ei qui. de bonis auct. iud. pos. Item si dico rem transactione, sententia, iureiurando finitam. l. eleganter. §. plures. de cond. ind. & l. post rem. de re iud. Item si dico talem rẽ à iure prohibitam, l. finali. C. vt nemo priuatus. Item si dico rem ꝑscriptione fore sopitam, vt dicitur in decret. Inn. quarti. ar. l. item si res. de ali. iudi. muta. cau. fac. Item si obiiciat fideiussor quòd primo conueniatur principalis, vt in Auth. pręsente. C. de fideiusso. Item si hoc obiiciat pignorum possessor, vt in auth. hodie. C. de actio. & obli. Item si dico me spoliatum, & prius restituendum, vt c. j. de resti spo. & l. si quis ad se seruandum. C. ad leg. Iuliam de vi pub. Item si quis dicat se graui infirmitate depressum, & ad iudicium venire non posse, l. ij. si quis dicat se paratum soluere & cedere liti, l. si reus. de procu. l. fin. si certum pe. & infiniti sunt alij casus. Vnum tamen in exceptione peremptoria nota, quòd vbicunque exceptio peremptoria notoria est, ita ꝙ celari non potest, impedit litis cõtestationem, quia in manifestis ordo iudiciarius nõ est necessarius nec requirẽdus. vnde sicut nec pro actore, sic nec pro reo, extr. de accusa. c. is qui. l. ij. j. rñ. si quis cautio. & l. ea quę. de accusa.

Nota ꝙ exceptio dilatoria superueniens post litem contestatā non potest opponi nisi superueniat facto aduersarij, de quo per Iac. de Are. & Bar. in l. non solum. §. minorum. de excu. tuto. & l. j. §. non tantum. de tutel. & rati. distra. Cy. in l. j. de iuris & fac. igno. & auth. præsente. de fideiusso. & l. ij. ff. de excusa. tut.

Nunquid exceptio peremptoria superueniens reo post sentẽtiam possit opponi, Iac. de Are. quòd sic. in dicta l. in omnibus. §. non tantum. de tutel. & ratio. distra. & ibi Ray. & in l. 2. §. 1. de excu. tu.

Nota quòd exceptio pacti & similes peremptoriæ quæ non possunt opponi post sententiam, poterunt opponi post sententiam si agatur actione primæua, secus si agatur actione ex re iudicata. De quo per Cy. in l. j. C. de iur. & fac. igno.

Quid si exceptio rei iudicatæ fuit opposita, per modum excludendi processum, & pronunciatum est ipsa non obstante fore procedendum, an si postea opponatur per modum perimendi merita causæ, obstabit exceptio rei iudicatæ. no. ff. de re iud. l. i.

Si egi rei venditione contra filiumfam. & succubui, an postea, potero agere contra patrẽ, non obstāte re iudicata. no. in l. si mater. §. si quis hominem. ff. de excep. rei iud.

In l. quamuis. de iuris & facti igno. dicit Bal. ꝙ exceptio nullitatis non est propriè exceptio: & sic terminus statutus ad excipiendum non comprehendit exceptionem nullitatis, & ipsa assignatio termini est ipso iure nulla.

An peremptoria possit opponi contra primam sententiā, quā quam actio in factum oriens ex sentẽtia imputetur. dic quòd sic: & sic intelligitur l. ij. C. sen. rescin. non po. & hoc vult gl. in l. duobus. in fine, de exce. rei iud. & fac. l. item veniunt. §. idem rectè. de petitio. hæred.

In l. si non transactione. de iuris & fac. igno. dicit Bal. ꝙ exceptio quæ concernit partem petitionis, non ꝯcernit aliam partem petitionis vt apparet cum dicit, reddito quod debetur, & c.

De aliquibus excep. vide quod notat. Bal. in l. exceptionem. de probationi. C.

Exceptio litis pendentiæ quando debet proponi, Bal. in l. peremptorias. C. sen. rescin. no. po.

Exceptio laudi an sit peremptoria impediens processum Bal. vbi s̄.

De clausula, nulla exceptione obstante, posita in statuto vel rescripto Ang. in l. & non tantum. §. j. de petit. hæredi.

An in exceptionibus sit necessaria conclusio? gl. ꝙ sic in l. j. de litis contes. & l. fideiussoris. de fideiusso. & l. super longi. de præscrip. longi. tempo.

An in exceptionibus quæ fiunt de criminibus, sit necesse quòd declarentur in loco, tempore & circunstantiis, not. ꝑ In. & Arch. in c. præsentium. extrà. de testi. & in clemen. constitutionem. de electio. &

electio.& ibi per Paulum.in l.fina.de peti.hæredi.Iac.But.format quæstionem,statuto cauetur,quòd in causa criminali nulla exceptio peremptoria vel declinatoria possit opponi per principalem: modo pone quòd iudex cœpit inquirere contra aliquem de crimine,de quo non potest per inquisitionem procedere: comparet procurator rei,& vult quòd iudex non procedat: quomodo debet facere. Debet dicere,domine iudex ad officium vestrum pertinet ineptitudinem iudicij resecare: idcirco ego procurator nō excipiendo sed officium vestrum implorando, peto ne de hoc crimine cognoscatis,cum de iure non potestis,quia est vobis nota ineptitudo iudicij,vt iudici:nam leges vt iudici vobis sunt notæ,quæ prohibent per inquisitionem procedi in hoc crimine. & tunc benè dicit,quia non excipit,sed officium implorat.& diuersa sunt hæc,in l.j.de calumnia.C.& l.militis.§.filius.de procur.Iaco.Butri.

Quid si iudex dicat,admitto exceptionem,si & prout debeo de iure,& non aliter:vel si & prout debeo de iure & teneor.Dynus dicit quòd ita dicendo videtur se velle subijcere determinationi iudicis ad quem:& sic sibi videtur interim clausisse manus iurisdictionis,vt no.gl.in c.cum contingat.de offi.deleg.Bar. in l.si quando.in principio.de leg.primo.Bal.in l.edita. de eden. & capitulo Cumana.de electio.& Clemen. constitutus.§. plures.de electio.

In l.non videtur.de iudiciis,si coram iudice opponatur aliqua exceptio,vel contra libellum,vel contra personam agentis,videtur opponens in iudicem consentire, nec potest postea eum declinare,l.sed & si susceperit.de iudic.in princi.& c. intra monaste. de re iudic.ratio,quia cum quis opponit exceptionem,statim videtur velle quòd super ea pronuncietur:& sic cōsentit in iudicē, licet ille qui petit copiam libelli,per hoc in iudicium consentiat non enim ex hoc concludit quòd iudex aliquid faciat,sed dicit quòd deliberare vult,vt hic,& Auth.offeratur. & ideo practica est quòd prima exceptio quæ opponitur,sit fori declinatoria:demum subdat quòd si & inquātum dicta exceptio non obstaret,opponit aliter contra libellum & personam agentis,&c.Bar.

An exceptio obscura aliquid operetur,Bart. in l.j.de except.& l.Titię textores.de leg.j.& l.scire.§.scire.de exc.tu.& l.j.§.Labeo. de flum.

Nota quòd est necesse quòd exceptio excussionis opponatur,alias procedet,& iudicium valebit,Bar.in l.si ego.ff.si certum petatur.

Nota quòd exceptiones quæ possunt opponi post sententiā, ita demum possunt opponi post sententiam, si ante non fuere oppositæ.no.gloss.in l.Nesennius.§.fina.de nego.gest.alias de re iudic.

An exceptio compensationis possit opponi in causa appellationis.Bal in l.per hanc.de tempo.ap.quòd non

Quid de exceptiōe per quam quis allegans turpitudinē suam excluditur.Dic quòd quandocunque ante sentētiam potest opponi,vt c.cum super.de concessio.præb.per Inn.Do. signorolus in consiliis suis:latè dicit Dynus in c.ex eo.& ca. Beneficium. de reg.iur.lib.6.

Quid de exceptione per quam quis deducit expensas in re, an sit peremptoria vel dilatoria.gl.in l.in fundo. de rei vendi.

Quid de exceptione spoliationis,no.in c.dilectus.de rescri.&de ordine cogni.c.cum dilectus.& de causa possessio. c. ecclesia. & Inno.ibi s.qui dicit quòd vbi actio vel officium non eligitur specialiter contra aliquem,non habet locum exceptio spoliationis & est ratio,quia hæc exceptio tantum competit, vt actor remoueatur à conueniendo reum. hic autem qui implorat officium iudicis non conuenitur,ideo ipse propria voluntate se ei opponit.

An exceptio præscriptionis sit peremptoria, not. in l.emptor. C.de præscrip.longi temp.Ioann. An.in c.j.de litis contest.in nouella.& in Spec.de exceptionibus.& dicit quòd sic.licet Hostien. contrà Bar.in l.fin.ff.pro suo.

Nota,quòd si oponitur exceptio, pars aduersa non debet respondere,ne super ea litem contestetur:alias iudex haberet super ea pronunciare.ita dicit Iac.Butr.in l.à procedente.de dilat.quod no.An super exceptione habeat pronuntiare,Bar.in l.si iudex.de his qui sunt sui vel alie.iur.& no.s.e.& l.de qua re. de iudi.& l.ait prætor.§.non Solum.de mino.cum si.

Quid de exceptione beneficij,quod consequitur hæres per cōfectionem inuētarij, an possit opponi etiam post sententiam.dic quòd sic in l.scimus.§.licentia. C.de iure deliberandi,& l.Nesennius.de re iud.per Bar.

An exceptio compensationis possit opponi post sententiam, Inno.in c.super.de ordi.cogni.facit l.si cum militi.§.si intra. ff. e. ti.& l.ij.de compen.Bal.in l.per hanc.in fi. de tempo. appel. dicit quod non.

Quid de exceptione quę opponitur alicui quod possidet vi aut clam,vel precario,Inn.extr.de præscr.c.veniens.alias de excep.dicit quòd hæc exceptio debet opponi ante litē contestatam, Bal. in l.j.§.fin.vti possid.Cy.de ord.cogni.

In c.primo,ext.de resti.spo.lib.6.& Inn.in c.cum inter R.no.quòd vbicunq; de aliqua defensione,vel exceptione constare potest sine probatione facti s.per iuramentum,statim de illa exceptione est iudican.vt dicto c.cum inter.& est ratio ne partes grauentur laboribus&expensis:secus vbi sunt necessariæ probationes facti, cum in his non possit ita de facili liquere,sicut in his quæ de iure sunt,cum iura debeant esse nota, & liceat de iure supplere.fac. c. dudum.e.ti.Arch.compostel.in ca.cum inter R.de elect.& Ioan. An.in c.ad decimas.de resti.spol.

In Auth.si dicatur.de testi.ex hac litera colligitur quòd vbicūque aliquid dubitabile occurrit in processu iudicij, cuius effectus non absorbet ius alicuius partis,non debet propter illud differri processus,sed debet procedi saluo iure suo tempore diffinitiuæ. sicut sæpe contingit in positionibus faciendis,& in capitulis probandis,& in aliis simi.secundum Nicol.mata.& Iac.de Bel.in cor pore vnde hæc Auth.sumitur.fac.c.cum contingat.de offi. dele. fac.Bar.in l.si quando.de leg.j.

Quid operetur excommunicatio per modum exceptionis.no. in c.1.de ordi.cogni.per Inn.in c.cum dilectus.eodem ti. per Hostien.

Quid operetur probatio criminis per modum exceptionis.nota.in dicto.c.j.per Inn.& Host.

An ille qui protestatur dicatur excipere vel agere, Inn.& Hosti.in dicto c.j.

In quibus casibus possit opponi non agenti, no.in d.c.cum dilectus.per Host.

Quid si in causa opponatur quædam exceptio emergens, vt puta iudicis incompetentis,quæ habet impedire processum super qua debet pronuntiari,iuxta nota.in l. 1. C. de ordi.iudiciorum.

Iudex non pronunciando super exceptione, processit super principali,an valeat processus,Inn.in c.præterea.de dilatio.C.Cynus in l.j.de ord.iud.Bar.in l.ex quacunq;.ff.si quis in ius vo. non ier.& l.ait prætor.§.non solum.de minorib.

An replicationes sint perpetuę sicut exceptiones,no.in l.quintum.§.in dolo.ff.de pecul.

Si reus opponit aliquam exceptionem insufficientem contra actorem,actor verò contra talem exceptionem nihil replicat:an ex hoc possit ferri sententia contra actorem,no per Ray.in l. qui Romæ.§.duo fratres.de verb.obl.in gl.ver.dicit secundo.

An excipiens dicatur cōtradictor necessarius vel voluntarius, Arch.xxiij.dist.illud.Bar.in l.in exce.ff.de prob.In.in c.cum inter. de exceptio.& c.veniens.lo ij.de testi.Et nominatus dicitur reus necessarius,non nominatus vero dicitur voluntarius vt ibi s. Archi.in c.pia.de exce.lib.6. vide j.ver.an excipiens dicatur contradictor.

An exceptio laudi sit peremptoria impediens processum. Bal. quod sic,in l.ij.C.sen.res.non pos.

An procurator vel tutor possit renuntiare exceptionibus peremptoriis vel declinatoriis,Bal.in l.pactum curatoris.de pac.

Quando debet opponi exceptio litispendentiæ.Bald.in l.ij.C. sent.rescin.non pos.

An exceptio procuratoria possit opponi in execu.sen.Ang.in l. Pomp.§.rati.de procu.

An excipiens dicatur contradictor voluntarius vel necessarius. vide Bal.in l.post vendi.C.de pactis.& C.de testi.Auth. si quis ab aliquo.facit quòd not.Idem in l.non cogen. §.fi.de proc.& l.fin. C.de edic.diui Adr.tol.& l.ij.C.de pac.Ang.in l.si suspecta.ff.de in of.test.Bal.in repertorio super verbo reus.Inn.in c.bonę de app. & c.j.in fi.de confir.vti.& c.pastoralis.de exce.fac.Ang. in l.de pupillo.§.si procurator.de ope.no.nun.& quod no.Bal.in Auth.itē quicunq;.de epi.& cle.fac.& Bal.in l.sed alio.§.j.ff.si ex noxa.cau. aga.& in Auth.si omnes C.si min. ab hæredi.se absti.vide s.prox. versi.an excipiens dicatur contradictor.

Nota quòd non sufficit opponere alicui, tu non es dominus, nisi dicat,nec in possessione dominij, Bar.in quodam suo consilio.fac.idem Bal. in l.j.C.de testa.& quod no.Inn.in simili in c. nihil.de elec.fac.l.Barbarius.de offi præto.

Nota quod vbicunq; de aliqua exceptione vel defensione pōt constare per iuramentum,sine probatiōe facti,statim est pronūtian.ita Compostel.in c.cum inter R.de elec.& c.cū inter.de cōsuetu.& c.ad decimas.de resti.spo.per Io.And.in nouella.

Ille qui renunciat exceptioni siue scienter siue ignoranter,nō potest postea opponere,Bar.in l.qui procurator.§.j.de procur.

Exceptio,tu non es procurator, an quandocunque possit opponi.Bal.i l.licet.C.de pcur.& licet alias admissus sit vt procurator,nihilominus potest opponi.fac.Bal.in l.ita demū.C. de pcu.

§ Exceptio facti & intentionis semper potest opponi per quem cunque Cy.l.cum seruum.C.de seruis fugi.

§ An exceptio ineptè proposita repellatur, Alb.in l.j.§.Labeo scri bit.de flu.Inn.in c.accepimus.de purgat.can.

§ Exceptio incerta & generalis admittitur, Albri.in rub.C. de ex ce.fac.l.Titiæ texto.de leg.j.& differentia est inter exceptionem in competentiæ & ineptè propositam.

§ Exceptio libelli male concepti quando potest opponi Bal.in l. citet is.de procur.

§ An exceptio declinatoria sit opponenda ante alias exceptiões declinatorias, Bal.in l.ij.ff.si quis in ius vo.non ierit.

§ An exceptio excommunicationis possit opponi in iudicio seculari, Guil.de Cu.in l.placet.C.de sacr.eccle.fac.Io.An.in c.pia. de exce.lib.vj.in nouella.

§ Quæ sint exceptiones impedientes processum, Bald.in l. post quam liti.C.de pac.

§ An exceptio declinatoria fori sit opponeda ante alias oes exce ptiones, Bal.in l.ex quacunq;.si quis in ius vo.non ier.Et de ordi ne opponendi exceptiõem declinatoriam, no.Inn.in c.inter mo nasterium.de re iudica. & in spec.de reo.§.j.

¶ Nota q si opponitur exceptio, pars aduersa non debet rñdere ne litem super ea contestetur: alias iudex haberet necesse pronũ tiare.ita Iac.Butr.in l.à procedente.C.de dilatio.

§ An super exceptione habeat iudex pronũciare.Bar.in l.iudex. de his qui sunt sui vel al.iur.& no.s̃.e.& l.de qua re.de re iud.& l. ait prætor.§.non solum.de mino.

§ Qualiter cognoscantur exceptiones quæ possunt opponi in executione, ab his q̃ non possunt opponi, Bal.in l.ab execut.quo rum ap.non reci.

§ Si ex forma statuti contra executionem laudi nulla exceptio potest opponi, an possit opponi q non tenuit compromissum. Item potest opponi exceptio nouationis. Item exceptio cõtrarij laudi, Bal.in l.si causam de excep.rei iudi.dicit quod sic. item si ex forma statuti contra executionem instrumenti guarentigię non possit opponi nisi quædam exceptio: pone quod instrumentum non est liquidum sed potest liquidari, & eo liquidato, liquidatũ pronunciari: & deinde exequi: opponuntur quædam exceptiones peremptoriæ non contetæ in statuto: quæritur quid iuris in d.l.si causam, fac.Bald.in l.fina.de compen. & l.si ex falsis.de trans.

§ Si instrumentum dicit quòd omnia instrumenta mandentur executioni, quemadmodum sententiæ quæ transierunt in rem iudicatam, an statutũ intelligatur de nõ liquidis. Bal. vbi s̃.quod non, per.l.fina.de compen.tamen potest liquidari per omne genus probationis, Bar.in l.j.de leg.ij.& quod no. Bal. in l.etiam de excep.rei iudi.

§ Nota quod exceptio posita in statuto, quod procedit per viã regulæ, nihil operatur limitatio enim seques ita inest sicut si fuisset locutus limitatè ab ipso initio, glo. in l.ij. de in diem adiec. l. quibus diebus.l.quidam Titio.de condit.& dem. Bar.in consilio quod incipit quia ex facto ius oritur & postea dicitur statuto cõmunis Aretij cauetur, &c.

§ An exceptio peremptoria possit opponi in executione senteñtiæ, Angel.in l.Pomp.§.fina.de proc.dicit quod non.

§ An in exceptione sit necesse exprimere causam, Bal.in l. edita. de eden.Et quid si dicatur in libello, proponit omnes suas exceptiones, Bal.vbi s̃.quam repetiit Perusij, & vide in l. Titiæ texto. de leg.i.

§ De exceptionibus opponedis post sententiam, Bal.in l.j. C. de iuris & fac.igno.& l.fin.C.sententiã rescin.non po.fac.quod no. in l.fideiussores.§.idem respondit.de fideiusso.& l.si soror.de col lationibus.

§ An exceptio compensationis sit in rem, Dynus q sic, in regula si quis in ius.de reg.iur.lib.6.& l.eius.de compen.& vide j̃. de reconuen.

§ An prohibeatur quis in iudicio per viam agendi petere quod fuerat deductum in alio iudicio per viam excipiendi, no.s̃.de actio.& peti.

§ An exceptio vsurarij possit opponi post sententiam, Bald.in l. cum allegas.de vsuris.fa. idem in l.ij.C.de iuris & fac.ign.

§ De exceptione incompetentiæ iudicis Bal.in l.ius pluribus.de iusti.& iure.& Clemen.j.de sequestra.posse.& l.generaliter. C.de epis.& cler.

§ Nota de ista exceptione, tua non interesse, quando potest opponi, Ang.ɔ̃ Im.in l.posthumus.§.si quis ex his.ff.de inoffi.testa.

§ Exceptio banni quando possit opponi, Albr.in materia statutorum in 4.par.ff.de bannitis. statuto lxiiij.& seq.

§ De exceptione excommunicationis, no.in c.pia.de exce.lib.6. fac.Bar.in l.cum allegas.de vsuris, & l.ij.de iuris & fac.ignor.

§ Habens plures exceptiones, si renũtiat simpliciter, an videatur renunciare omnib. Bal.in l.pacta nouissima.C.de pac.in fi.& Cynus dicit quòd sufficit renunciatio indefinita.

§ An exceptio laudi sit peremptoria impediens processum, Bal. in l.peremptorias.C.sententiam rescindi non posse.

§ An exceptiones peremptoriæ impediant litis cõtestationem & processum, Albri.in l.eleganter.§.si post.de condi.inde.Et etiã ibi quærit an exceptio pacti de non petendo, & de non reducendo ad arbitrium boni viri, & de pacto de non agendo, impediat litis contestationem & processum.

§ An si agatur contra venditorem possit excipi de prætio nõ soluto, Bal.in l.per hanc.C.de tempo.ap.& l.2. C.sent.resc.non po.

§ Nota q exceptio debet esse clara & aperta, l.j.§.labeo.de flu.& c.pia.de exce.lib.vi.& Clem.fi.de app.Ang.in l.si quis.de iud.

§ An exceptiones quę proponuntur debeãt dari inscriptis, Alb. in l.j.de eden.q non de more tamen contrarium seruatur vt ibidem per Ange.de off.del.c.vide gl.

§ An super exceptione sit pronuntiandum Alb.in l.de qua re.de iud.& l.adite.C.de ord.iud.& l.si iudex.de his qui sunt sui vel ali. iu.& Ang.in l.ex quacunq; causa.si qs in ius voc.non ie.& not.j̃.

§ Pone in loco exceptionis nulla potest poni exceptio, si instrumentum est confectum extr.territorium, an poterit, &c.Bal.in l. j.C.ne fili.pro pa.

§ Nota q vbi remouetur exceptio per statutum ibi remouetur restitutio in integrum, quia per eam peruenitur ad ius excipiendi.Cynus in l.in causæ, la ij.de min.in additio.

§ Nota q notat Bal.in l.j.C.de test.de modo opponen. exceptionem contra aliquem.fac.idem in l.edita.de eden.

§ An exceptio cõpetens reo principaliter, transeat ad fideiussorem, Alb.in l.exceptio.de exceptionibus.

§ An exceptio libelli malè concepti possit opponi quandocunque, Bal.in l. licet.C.de proc.fac.c.examinat.de iud.

¶ Bald.de Exceptionibus.

SOLVTIO, Acceptilatio, vel renunciatio, non dicunt propriè exceptiões, sed defensiões, §.j.ver.defensiões.& ver.seq.G. ergo in statutis, vbi fit mentio exceptionũ, istæ nõ includũtur: qđ no. Bal.¶Exceptiones, q̃ opponunt ante litis ɔtestationẽ, ñ sunt propriè exceptiões, C.de exc.l.pe.& fi.e.§.ver.fi.quod no.G. ¶Item exceptio, q iudiciũ sit nullũ, non est ꝓpriè exceptio, in d.§. ver. item vbicunq;.Bal.¶Officium iudicis, etiam loco deficiẽtis exceptionis ĩploratum, nõ dicitur exceptio, sed defensio, l.fi.ff. de pe. hær.¶Si lex aufert exceptiionẽ, iudex ñ debet supplere: si verò ñ aufert, sed à principio ñ nascitur exceptio, eq̃tas tñ suadet supplere p iudicẽ, tũc iudex supplere debet.facit qđ no.ff.eo.tit.valet.de pet.hær.l.planè.C.de trãs.vbi pactũ.in gl.& ff.de pac.l. si vnus. §. pactus.& gl.in opponẽdo.vbi videas.Bal.Exceptio ineptitudinis & oĩs exceptio iuris, q̃ nõ indiget ꝓbatione, ĩpedit processum, vt no.in c.vt circa.de ele.li.6.aliàs in Cle.Bal.¶Ad opponendũ oẽs exceptiones dilatorias, potest vnus terminus assignari, §.nunc vidẽdum.ver. item etiam.G.& in c.indultũ.de reg.iur.li.6.per Dyn. & l.de die.ff.q satis.cog.p Gul.& Iac.& l.ij.ff.de re iu.p Bar.¶Hoc q exceptio de nouo peruenerit ad notitiam, ꝓbat p sacramentũ. Vber.dixit ɔ̃, ver.Vber.tñ.& ver.ꝑt ẽt.& seq.& in d.§.sed põe dat. G.Verũ est, q probatur iuramẽto: si tñ iudex ipsum deferat, ĩ quo deferendo debet esse circũspectus, & variè ex personis & causis ɔstituere, ff.de rei ven.l.ĩ fundo.vide gl.in l.si cui.§.j.ff.de acc.Bal. ¶Exceptiones debent specificè ꝓponi, nõ generaliter ꝓtestari, ver.sed illud. G. Vnde aduocati frustra protestãtur exceptiones, quas non opponunt.valet tamen in hoc, quia non intelligit excipiẽdo ɔfiteri ĩtẽtionẽ aduersarij, vt no.s̃.e.§.viso.ver.si verò.& vers.nisi fortè.Stipulãti ꝓ interesse tertij, ꝑt opponi exceptio de incapacitate illius tertij, vt no.in l.vij.ff.de con.ind.Bal.¶An à facto, seu processu possit appellari, sicut ab interlocutoria, versi.& & no.secũdũ Vber.dũ tamẽ nõ appelletur ante factum, sed post facta, vel ɔminationem, C.de app.l.si quis prouocatus.& §.viso. ver.quidam nouitij.per G.¶Exceptio excommunicationis põt, opponi coram iudice seculari, ver.& no.C.de iur.& facti ig.l.j.& Inst.de ca.dim.§.minor.Si iudex pronũciat exceptionem probatam, & non condemnat tunc in expensis, an poterit condemnari ex interuallo? sentit quòd non, ver.sed quid si iudex.G.In contrarium facit extr.de app.c.sæpe.per Inn.vide j̃.de expen.§. possunt. ¶Antequam reus recipiat libellum, nullam, potest exceptionẽ proponere, ver.illud quoq; notatu dignum.G.Vin.doctor egregius, dixit, quòd publicatis attestationibus. ꝑt exceptio peremptoria opponi, & probari per testes, si sit talis, quæ ñ destruit alias exceptiones directè, sed destruit iᵒ petẽtis: vt exceptio pacti: secᵒ ĩ exceptiõe falsi, nisi alleget, & ꝓbet corruptio, §.dicto.ver.sed nunc qđ attestatiõibᵒ.ver.Vin. G. indirectè verò ꝑñt testes reprobari viã plenè j̃.de app.§.id ĩ quo.cũ xvij.§.seq.licet ibi loquat ĩ causa appella

appellationis. ¶Si super exceptione peremptoria est pronunciatū pro se, & postea super principali. & appellatur à principali, potest iudex appellationis interlocutoriam illam cassare, quia tota reperitur & reuoluitur in diffinitiua, secundum Inn. secus si interlocutoria sit extra factum principale, C. de procur. l. ita demum. versi. item quid si. G. dic, vt in c. vl. de app. lib. vj. Bal. vide quod no. ff. qđ metus caus. l. si cum exceptione. §. in hac. Bal. ¶Exceptio non facti inuentarii, est exceptio nullitatis instantiæ: & potest semper opponi, ver. quid si post. G. s. à minore, non cōtra eum, si ratificat: quod iure speciali sibi conceditur, licet sit defectus solennitatis. nam inuentarium est de solennib. C. in quib. caus. l. si tutor. vbi de hoc. Bal. ¶Idem in exceptione nullitatis, quę causatur de defectu iurisdictionis, quæ semper potest opponi ex eo, quòd vigore statuti, vel legis in actu tollantur omnes exceptiones, vt est gl. singularis in Cle. j. de seq. pos. & fruct. quam tene menti. & hoc verum est, nisi sit causa talis naturæ, in qua iudex non reperiatur, vt in cā papæ: quo casu si iure positiuo tollantur omnes exceptiones, ista exceptio non potest opponi: vt si opponatur contra electionem papæ, quòd non valeat, quia facta à cardinalib. suspensis & excōmunicatis, vt in c. licet deuitanda. de ele. ¶Quæ exceptiones impediant processum causæ principalis, vel appellationis, ver. vt autem per tres col. ¶Quæ dicuntur exceptiones rei finitæ? certè illæ, quæ finiunt rem in iudicio, vel motam cōtrouersiam iam diriмunt, vt exceptio rei iudicatæ, transactionis, iurisiurandi, & renūciationis litis: sed exceptio præscriptionis de consuetudine non examinatur ante litis contestationem, ver. item potest. & seq. G. ¶Quædam exceptio oritur ex causa, quæ perimit naturalem tantùm: quędam ciuilem tantùm: quædam vtranque obligationem: quædam neutram, ver. & vt pleniùs. G. ¶Quando oritur actio ex rescripto, & quando non, ver. rursus. G. ¶Exceptio peremptoria debet opponi actioni intentatæ, non libello: & ideo ante litis cōtestationem nō potest opponi, quia nōdum exercetur actio: ver. item si petitione. B. Et si opponitur petitioni, non opponitur ad id, ad quod excipitur indirectè elidendus. vnde videtur fateri factum ab actore intentatum, §. viso. ver. est ergo quod not. ¶Exceptio non numeratæ pecunię competit contra confessionem: sed in factum, contra annexam promissionem, ver. superest. G. ¶Qñ quis negat ius factum, per scripturam propriam conuictus, perdit omnem defensionem: secus si factum tātùm, ver. quid si debitor. G. ¶Beneficium verò perdit per mendacium ff. de fideius. l. si dubitetur. Possessio autem non perditur per mendacium: sed cōmodum eius, quod debet auferri, in auth. de trien. & semis. §. pe. ar. ff. de inter. act. l. non alienum. Commodum autem sententię perdit qui eam inficiatur, vt not. de fid. instru. in c. G. perpetuus. per Inn. vide j. de loca. §. si in emphyteuta. negauit Baldus. ¶Quo ordine sint proponēdæ exceptiones fori, & aliæ declinatoriæ? Primò debet proponi causa, quæ funditus eneruat iurisdictionem: secundò ea, quæ eximit à iurisdictiōe: tertiò exceptio suspicionis: quartò exceptio, quæ elidit: deinde procuratorem, & reliquæ, versicu. porrò in proponendo. G. ff. de re iud. l. quidam. per Bar. Alii dicūt quòd in ordine exceptio suspicionis debet esse prior. nam qui alias opponit, facit eum iudicem in decidendo. Sed resp. ꝙ non ipse, sed lex facit: nec nisi sup illo articulo facit, ff. de iud. l. sed & si suscepit. vide j. de petitorio. §. exceptio. ¶An exceptiones sint proponendæ in scriptis, ver. sed nunquid iudex. G. ff. de excus. tut. l. scire oportet. §. fi. Bal. ¶An in exceptione excōicationis debeat exprimi species, & causa: & quid sit hoc dictū. ver. sed quoniā excōicationis. ¶Illæ exceptiones sunt validæ, q̄ habēt robur à iure, ver ꝓpositis aūt. G. & apertæ, ff. de flu. l. Labeo. debet iudex admittere validas, & ptinentes, & aptas non alleg. G. ¶Iudex, q admittit exceptiones sub conditione, si probabiliter, nō dr̄ grauare, ver. itē cautus. ¶Practica sup taxatione expensarū, & an possit reseruari cōdēnatio, & taxatio, ver. qd si reus. & seq. G. qñ veniūt ex interlocutoria, sic, de appel. c. sæpe. p Inn. qñ ex diffinitiua nō, qa ē functus offic. G. Et dicit, ꝙ ſm stylum curiæ fit reseruatio, G. sic ff. famil. ercifcun. l. itē Labeo. §. i. de hoc in l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. vide j. de iur. cal. §. fi. ¶Grauamen ex interlocutoria potest reuocari, non obstante appellatione, scilicet re integra, ēt parte absente: sec⁹ si sit incœptus ꝓcessus sup appellatiōe, vers. sed si iudex. vide & seq. & versi. sed pone, quòd. G. Et si est appellatum, p̄t reuocari post decē dies, aliàs nō, nisi de consensu partium, ſm Inn. ver. sed nūqd iudex. G. quod est verū, si ex interlocutoria est nata actio, ff. de p̄t. stipul. l. j. in fi. & ibi no. ¶Alii dicūt, ꝙ illud ideo erat, quia erat facta executio īter partes, ſm Raynal. & Bart. ¶Exceptio rei non traditæ, & pretii nō soluti, p̄t opponi in executione sententiæ, per l. si duo patroni. §. item illud. ff. de iureiuran. sed ibi ex ipso iuramento oritur actio, seu petitio, aduersario: non sic ex sentētia, cùm nō sit actū ad hoc, per l. duobus. ff. de except. rei iu. sed ibi victor nō innitebat̄ sententiæ, sed primæ actioni, & per l. fundū, qui Lucius. ff. de rei vendi. sed ibi erat res obligata: sed certe hîc est quasi obligata, vt in §. offerri. §. dicto. ver. sed pone, petii. Guil. Item nō est hæc exceptio pemptoria in ꝓctibus nominatis, sed moratoria executionis. Tutius est verò, ꝙ iudex pronunciet de vtraque, secundū no. C. de sen. l. cùm eorum. Ego dico, ꝙ non iure exceptionis, sed eodē officio venit vtraque, ar. C. vbi cau. fis. l. cū venditur. C. de repudi. l. j. & ff. de petit. hære. l. fin. Bal. ¶In successiuis delictis, q̄diu delinq̄t, actio nascitur, nec præscribitur, arg. ff. de vsufru. accres. l. i. in fin. & ideo à qualibet parte temporis dinumerari potest ius accrescendi, arg. ff. de adul. l. mariti. §. sex menses. Secus in sententia, quæ etiam quotidie nascentē actionē perimit, vt no. ff. de iureiur. l. qui. §. in popularibus. qa cām tollit. Bald. ¶Replicatio debet esse ad substantiā exceptionis, & de eodē, vbi ad factū opponit̄, §. nunc dicendū. ver. fi. G. Sed vbi ad personam, dic, vt in l. cùm mulier. ff. sol. mat. per Iac. de Are. & Barto. ¶Licet contra sententiā nō possit opponi exceptio, tñ non meretur sententiæ executionē, nisi in radice, & in substātia sit liqda, l. hoc aūt. §. j. ff. ex qui. cau. ī pos. ea. ibi, liquerit. q tex. est aureus ad hoc. Bald.

a ¶ De Satisdationibus [a]. Rubrica.

Quoniam oblato libello quędam cautiones in iudicio præstantur, ideo vtile est vt de eis aliqua subiiciamus. Et primò dicamus de satisdationibus principalium psonarum: scilicet de satisdatiōe actoris, & rei. Postmodum de satisdatione personarum pro aliis in iudicio interuenientium, scilicet procuratoris actoris, & procuratoris rei, & defensoris, & tutoris, & de quibusdam aliis satisdationibus extraiudicialibus, &c.

ADDITIO.

a Pileus sine rubrica tractat de his in prin. sui operis. ¶Bag. ēt non facit Rubric. tñ charta ii. circa medium aliqd tractat de satisdatione agentium nomine alieno. ¶Tan. parte ij. facit tres rubricas de tribus satisdationibus, actoris, rei & agentiū causas alienas. ¶Rof. vbi tractat de actionibus ex stipulatu, rubrica ii. iij. & ix. de his hoc ordine tractat, de satisdatione Rem ratam haberi, Iudicatum solui, & Iudicio sisti: de quibus tangit auctor j. de pig. sup ij. parte rubricæ. ¶Neuter Vber. nec Io. de Deo fecerunt de hoc rubricam, nec Bonagui. ¶Aegid. rubric. xi. cùm duabus seq. tractauit de his. ¶Alber. Gal. aliquid de his tractat rubri. sua prima, scilicet de procurat.

SVMMARIVM.

1 *Datio fideiussoris quo casu possit actori remitti: & ipsa remissa, quid ab eo sit exigendum.*

2 *Actor non veniens in termino, ad quem aduersarium citari fecerat, non est ante expensarum restitutionem audiendus.*

¶ Actor qualiter habeat in iudicio satisdare.

I. §. Actor igitur, qui vult agere, libellum suæ petitionis debet porrigere: & per iudicem, seu eius executorem est offerendus reo: vt dicam j. de lib. concep. §. restat. Verū tamen prius quàm actor iudici libellum porrigat, satisdabit cum idoneo fideiussore, quòd vsque ad finem litis perseuerabit in causa, quodque eam per se, vel per procuratorem suum perficiet: & quòd si eum apparuerit litē iniustè mouisse, dabit reo decimam
1 partem litis in libello comprehensæ. † ¶ Si verò constiterit per ipsius sacramentum, quòd fideiussorem dare non possit, remittit̄ ei datio fideiussoris, sed iuratoriam exponet cautionem, & in libello profiteri debet se facturum hęc omnia. Et hoc verum est generaliter, quòd talis cautio pręstari debet, nisi causa moueatur ex cōsensu vtriusque partis: putà quòd apud arbitros, vel quod melius est, id est, quòd cautio de vtriusque partis consensu remittatur. Hæc omnia habētur C. de epis. & cle. auth. generaliter. C. de asser. tol. l. j. §. omnes. Hoc autem facto iudex libellum recipiat, & citet reum, vt veniat, vt dictum est s. de citat. §. sequitur. & §. seq. & cùm venerit, debet actor iterum cautionem exponere ī eum, quem in
a dixi sibi obnoxium, vel in negotii executorem [a], quòd intra duos menses litem contestabitur: quod si non fecerit, omne damnum duplo resarciet reo, ita tamen quòd cautio illa nō transcēdat summam xxxvi. aureorum, vt C. de lit. contest. auth. libellum. & de dila. auth. quod fieri. quæ habentur iij. q. iij. §. spatium. & in auth. de li
b tig. §. ad excludendas. Tamen, secundum Tan. [b] iudex statim potest recipere libellum, & actor simul præstet vtrāque cautionem, ante quàm reus libellum recipiat, quod non est absonum dicere. Verùm licet iura has præcipiant præstari cautiones, hodie tamen

ADDITIONES.

a Executorem. ¶Per cuius stipulationem acquirebatur reo actio, per l. ff. rem pup. sal. fore, non quasi. in prin.

b Secundum T. ¶& Pileum, quorum, vbi s. fuit totum, quod hîc dicitur, vsque ad ver. porrò exceptis remissionibus autoris.

a men non præstantur, contraria consuetudine præualente [a], argu. iiij. dist. §. leges. & no. Inst. de satisd. §. sed hodie. & ij. §. prox. prope princ. Item non sunt coram arbitro præstandæ, vt s. de arbitris, §.
2 differt. ver. item coram eo non. † ¶ Porrò actor, qui non venit in termino, ad quem aduersarium citari fecerat, non auditur, nisi priùs restitutis expensis, & idonea cautione præstita, & in alia cautio
b ne fideliter comparebit: quod dic, vt extrà de do. & cont. actor [b]. De accusatore dic, vt iiij. q. v. quisquis. Sed & mulier non præstat prædictas cautiones iudicio sisti, ff. qui satisd. cog. de die. §. j.

ADDITIONES.

a Præualente. ¶ Dicit Tan. quòd audiuit do. Azo. rem sic dicentē: & Pil. & ipse Tanc. dicunt, quòd suis temporibus illas præstari nō viderunt: hęc dico, ne credas hoc nouissimum.
b Actor. ¶ lib. vj.

SUMMARIUM

¶ Reus qualiter satisdare debeat in iudicio.

1 *Conueniens rei vendicatione forensem, equum conuenientis ducentem per locū suum, an & qualiter fieri debeat satisdatio.*
2 *Clericus quo casu teneatur ad cautionem seu satisdationem.*
3 *Prælati ecclesiarum licet decimam litis, aut aliam partem non possunt recupe rare, possunt tamen expensas moderatas, & pro eis pignora recipere.*
4 *Papa potest suam sententiam, vel auditoris sui vbique executioni mandare.*
5 *Scholaris Bon. conuentus, cauens iudicio sisti, si alium scholarem offert fideiussorem, an sit audiendus.*
6 *Satisdare an possit quis coram vno, quòd coram alio aget.*
7 *Recusans examen delegati non cauet coram eo, quòd respondebit coram domino feudi.*
Roma est communis patria.
Satisdare quis debet coram illo iudice, coram quo conuenitur.
8 *Scholaris plures habens iudices, coram quo habebit litigare.*
9 *Satisdatio eius, qui non possidet immobilia, qualiter, & qua forma sit in scriptis reponenda.*
10 *Fideiussor in iudicio sistendi causa datus, debet pro rei qualitate locuples esse.*
11 *Pro ecclesia, quæ conuenitur, si fideiussorem non inueniat sufficientem, an possit eius vasallus admitti.*
12 *Forma cautionis, quam habet præstare cōtumax intra annum veniens, volēsque recuperare possessionem, cuius commodo destitutus fuerat per primum decretum propter contumaciam.*

2. §. Dicto de actoris satisdatione, nunc de reo dicēdum est. Et quidem reus, cùm libellum recipit, satisdare debet, quòd vsque ad finem litis permanebit, vt Inst. de satis. §. sed hæc hodie. iii. q. iii. differatur. ff. de offi. præs. senatus. in fi. Veruntamē si possidet immobilia, sufficit ei ponere iuratoriam cautionem, vt ibi, ff. qui satisd. cog. sciendum. non tamen cauet de iu-
a dicato soluendo, Inst. eo. §. ab eius verò [a]. Exponet etiam reus aliam cautionem, videlicet de re exhibenda, & non baratanda. vt in
1 præ. l. senatus. in fi. ff. qui sat cog. si fideiussor. §. fin. † ¶ Hinc est, quòd si forensem equum meum per locum meum ducentem conuenio rei vendicatione, vt s. de compet. iud. adi. versi. quid si quis statim priùs equum ducat, satisdabit de eo non baratando, & de illo loco ad aliū nō ducēdo, & represētādo quoties opus erit; vt in p̄. l. si em̄ libello porrecto añ litē ɔtestatā equū aliò mittat, & satisdatio p̄stita nō fuerit, nō tenet ibi respōdere, C. vbi in rē act. l. fi. ibi, i
b locis, qb' res, &c. Ar. ɔ, ff. de iudi. si qs postea [b]. † ¶ Ad hãc aũt cau
2 tionē credo ēt clericū teneri, licet sit aliàs in satisdatiōe iudicio si sti priuilegiat', vt C. de epis. & cle. auth. p̄ pecuniaria. in auth. Col. ix. de san. epis. §. si quas aũt. Nã in eo sufficit sola p̄missio cū hypotheca rerum suarū, secūdū ti. vt ibi clerici em̄ nō ita cogūt̄ satisdare, vt alii, C. de episc. & cle oēs. & extrà de seques. ca. i. in fi. de hoc s. de pri. dec. §. iã de effectu. ver. vlt. & de hac diuersitate satisdationū videt̄ loqui auth. vt reus p̄bitis sportulis, vel data fideiussione xx. dierū gaudeat induciis, in qbus deliberet, cedat, an cōtēdat, vel petat aliū iudici adsociari, vt iij. q. 3. offeratur. qd̄ est C. de lit. cont. Qui autē suo nomine conuenitur, iudicatum solui, satisdare non debet, vt in præ. §. sed hodie. Veruntamen, sicut dixit Pileus, con-
c trarium consuetudo [c] seruat. nam iudices statim recipiunt libellū ab actore, nulla prædictarū satisdationū exacta ab eo vel præstita sed ab vtroque, sc. tam actore, quàm reo, recipiunt pignora, vel fideiussores, si pignora dare non possunt: & hoc p̄pter expensas, quæ fiunt in causis, & in actis causarum, & propter decimas litis, quas iudices seculares secundum diuersorum locorum cōsuetudines accipere consueuerunt. Sed si iurabit reus se pignora, vel fideiussores dare non posse, sufficit iuratoriam præstari cautionem, sicut
3 in satisdatione actoris prædictum est. † ¶ Et not. quòd licet prælati ecclesiarum huiusmodi decimam, vel aliam litis partem nō possint recipere, vt extrà de vita & honest cleric. cùm ab omni. tamē expensas moderatas, & pro eis pignora recipere possunt, secundum titulum: quod dic, vt supra de salar. §. j. ver. si verò est ordina
d rius [d]. † ¶ Sed pone: Titius petit in curia Ro. à B. Anglico c. mar-
4 cas: sciens autem ipsum B. recessurum, petit, quòd vel ille B. deponat c. marcas penes iudicem, vel quòd præstet idoneam cautionem, s. pignora, vel fideiussores, quòd ei soluet, si vincat, nunquid debet audiri? Videtur, quòd sic, cùm ille non sit possessor immobilium, vt in præ. l. sciendum. in fi. Dic contrà, arg. extrà & C. de sequest. per totum, & argum. C. de hære. act. vt debitum. licet enim possit quis cogi ad cautionem iudicio sisti, vt in præ. auth. offeratur. & in præ. l. sciendum. non tamen ad illam iudicatum solui, quam nemo suo nomine conuentus præstat, vt suprà: & no. in præd. l. sciendum. & sic obtinuit, maximè cùm clerici non ita satisdent, vt suprà: cùm etiam papa suam sententiam, vel auditoris sui possit vbique execu-
5 tioni mandare. † ¶ Quid si scholaris Bonon. conuentus cauens iudicio sisti, offert fideiussorē aliū scholarē, nū qd ē audiēd'? Nō videt: imò ille habebit pro non dato, cùm sit priuilegiatus, ff. si quis in ius

ADDITIONES.

a Verò. ¶ Do. meus in legibus pulchrè dicebat, super l. j. ff. qui satisda. cog. quòd gl. magna illi' legis debeat esse super rubrica, cuius rubricæ sunt tres quæstiones. Prima, qui satisdare cog. Secunda, q iuramento promittunt. Tertia, qui sunt, quorum promissioni cō mittitur, id est, qui ad neutrum tenentur. Ad primam respondet, quòd satisdat iudicio sisti, qui non possidet immobilia, vt prædi. l. sciendum. Item qui se offert defensioni, cùm mãdato, vel sine: qa nullus alterius litis idoneus defensor est sine satisdatione: vt præ. §. ab eius & §. si verò eo. ti. & no. ff. in ius vo. vt eant. super rubrica. Ad secundam respondetur, quòd hi qui immobilia non possidēt nec fideiussores dare possunt. C. de epis. & cle. auth. generaliter, & Inst. hoc ti. §. sed hodie. & p̄sonæ honoratæ, C. de prox. sacrot. scri. l. j. & ii. Ad tertiam respondetur de clericis, C. de epis. & cle. l. cum clericis. vbi non iurant. Item nec satisdãt, in auth. de san. epis. §. siue autem pecuniaria causa. Item ille, de quo sic conuenit, Inst. de rer. diuis. §. venditæ. Liberatur autem, qui satisdare tenetur, dãdo pignora, ff. de col. bon. l. j. §. iubet. ad hoc tamen notentur. & sic loquitur l. prætoriæ. ff. de præt. stipul. ¶ Adde, & primam quæstionem limita, s. quòd non possidens immobilia, tenetur satisdare, quòd hęc regula non habet locum in eo, qui multa bona mobilia possidet, quæ de facili non possent occultari, secūdum Gui de Cu. Cy. Bal. in l. sciendum. ff. qui satisd. cog. & Bal. & Imo. in l. facere. ff. sol. mat. Secundò fallit, vbi ego à te priùs conuentus, putà ad equū, fuerim contumax in præstanda tibi satisdatione de iudicio sisti, & demum ille equus ad te peruenerit: & postea ad eundem ego te conueniam, non potero à te petere cautionem, in qua prestanda ego fui contumax: & hoc probatur, secundum Ange. & Rof. in l. vl. quæ bona. §. si quis. ff. de dam. infec. Item limita, quòd veniens ad defensionem alterius, tenetur satisdare, non habere locum, secundum Ang. in d. l. sciendum. in eo, qui venit ad defensionem vnius articuli: alleg. gl. singularem l. in eod. ff. de re. iur. quam gloss. sequitur Bart. in l. si verò. §. de viro. sol. mat. Imo. in c. veniens. de accu. Bal. in l. reos. C. de accus. Quo ad secundam q. quòd sufficiat iuratoria cautio, limita, secundum Bal. & Pau. de Cas. in l. i. qui satis cog. nisi iudex habeat præsumptiones, vel indicia, quòd satisdare possit, arg. l. iii. §. i. ff. de iureiur. secundum Cyn. & Odof. quem refert Cy. in addit. in d. l. i. est necesse, quòd iuret se non posse dare fideiussorem: qa subiret anceps periculū. ɔ l. videam'. de in lit. iur. sed debet iurare se credere, se de facili nō posse inuenire, per l. de die. eo. ti. Item limita non habere locū iuratoriam cautionem in criminalibus: salua in muliere, secundum præfatos Doc. per l. i. §. si quis reum. ff. de cust. reo. & in auth. nouo iure. C. de cust. reo. Plures casus, in quibus non statur iuratoriæ cautioni, vide per glo. & Doc. in l. iiii. C. de vsu & fruc. leg. per gl. & Do ct. in c. qua fronte. de app. Ant. de But. in c. fi. de seq. pos. & fruc. Paul. de Cas. in l. ii. ff. sol. ma. Quo verò ad tertiã q. quòd ille, q debet satisdare, liberatur dãdo pignora: quòd non liberatur ille, qui promittit satisdare. secū dum Guil. de Cu. quem communiter alii sequũtur in d. l. i. & hoc p. tex. in auth. vt cùm. de app. cog. §. aliud. in verbo, desyderium implemus. Et an qui tenetur dare fideiussorem, si iurat non posse dare in vno loco, possit dare in alio, vide Alex. consl. lvii. iii. lib.
b Postea. ¶ Non loquitur de foro rei mobilis, sed de foro domicilii: & ponit eundem casum cum decre. pe. de foro comp.
c Consuetudo. ¶ Tenacissima & quasi ferrea, dixit Pileus, & posuit Tancred.
d Ordinarius. ¶ ibi in ver. Tanc. autem no. habes ad literam verba, quæ posuit hîc. Tancre.

in ius vo.l.j.ff.qui satisda.cogan.quoties.ideo enim fideiussorem accipimus,vt nobis diligentiùs sit cautum,Institu.de fideiusso.in princip.& de replicat.§.fin.Quomodo ergo potest esse idoneus, qui non possidet immobilia,vt ff.qui satisd.cogan.sciendum.in prin.& qui habet fori præscriptionem,vt eod.titul.si fideiussor.& qui difficilis est ad conueniendum.vt C.lib.x.de conuen.fisci.deb.l.ij.Econtrà videtur:quia fideiussor debet accipi iudicio sisti, dummodo sit idoneus facultatibus,& pro facultate conueniendi,ff.qui satisd.co.si fideiussor.in prin.& ff.in ius voc.vt eant,l.ii.& C.lib.x.de agen.in reb.l.fin.circa princ.Sed potest dici,quòd si
a iste nequit alios dare,ille recipiendus est [a],ita tamen quòd renun
b ciet suo priuilegio [b],vt in prædict.l.si fideius.circa princi. †¶Illud
6 quoque certum est,quòd is qui reuocat domum,debet vbi conuentus erat,cauere,quòd iudicio sistet certo tempore coram suo iudice:& cauebit sola ꝓmissiõe,fortè pœnali,absque fideiussori-
c bus,vt ff.de iud.l.ii.§.sed si dubitetur [c].nisi fortè sit suspectus:quia tunc datis etiam fideiussoribus,ar.in præ.l.si fideiussor.§.fi.& ff.de offic.præsi.l.senatusconsul.& sic secundum hoc satisdat quis coram vno,quod coram alio aget,vt ibi ff.iudic.sol.l.pen.& facit ad hoc,quòd in alio tempore caueat,& alio agi differatur,C.de lib.causa,l.ordinata.§.si is.& in præ.l.senatusconsl.in fi.& ff.de adult.si
7 adulterium.§.fin. †¶Sed nunquid præmissa vera sunt in quolibet in non competenti foro conuento,vt debeat ibi cauere?dicit
d Accur.[d] quòd non:vnde recusans examen delegati,non cauet coram eo,quòd respondebit coram domino feudi,vt s.de comp.in di.adi.§.j.ver.s.& in præ.l.de iudi.ideo satisdatur coram eo,apud quem conuenitur:quia ibi conuentus habebat domicilium. Nam Roma communis patria est.ff.ad municip.Roma.ideoque ibi satisdat,quòd in prouincia iudicis sistet.Item locum potest habere,
8 cùm quis reuocat domum,seu forum ad locum remotum. †¶ Quid ergo,de scholari,qui habet tres iudices,vt suprà de reo,vel si,item scholaris.Pone enim,quòd citatus est coram rectore loci: ipse verò reuocat forum,volẽs sub doctore,vel episcopo litigare:nũquid cauebit coram ipso rectore loci?Vr ꝙ sic,ꝑ præ.§.sed si
e dubitetur [e].Vel dic,ꝙ coram eo, corã quo elegerit cãm agi,vt ff.iu.sol.l.iij.resp.j.& l.præ.maximè si coram ipso rectore sit grauior
f forma satisdandi,ſm Accur.[f] †¶Satisdatio autem eius,qui nõ pos
9 sidet immobilia,hoc mõ scribetur:FORMA [g].Cùm in causa,que
g inter B.& T.super c.libras,quas idem B.petiit ab ipso coram tali iudice,oppositum fuisset eidem T.quòd non erat possessor immobilium,& ideo satisdare dedebat,ꝑpter hoc idem T.promisit ipsi B.siue mihi notario,vice & nomine ipsius B.stipulanti de iudicio sisti secundum formam iuris,in causa,& super causa prædicta: insuper B.ipsius T.precibus & mandato eidem B.vel mihi notario pro ipso B.recipienti,de prędictis existit fideiussor.Hoc probatur s.in prin.huius.§.¶Quòd autem notarius possit hãc ꝓmissionem recipere,& quòd ex hoc acquiratur actio ei,cuius nomine recipitur,dixi suprà de primo decreto,§.iam de effectu.versic.sed
10 cui præstabitur.& seq. †¶Illud autem scias,quòd fideiussor in iudicio sistendi causa datus,pro rei qualitate locuples esse debet,exceptis personis necessariis.tunc enim qualicũque sufficit,vt pro parente,& patrono,& aliis.hæc leguntur ff.in ius vo.vt eant,l.i.
11 ij.& iij. †¶Quid ergo si ecclesia,quæ conuenitur,non inuenit sufficientem fideiussorem?Dic,quod vasallus eius pro ea admittetur,licet aliàs non sit idoneus pro tanta summa:quia est persona ecclesiæ coniuncta,per præ.leg.¶An autem talis fideiussor lata sententia teneatur,notatur infrà de fideius.§.j.vers.quid si fideiussor.& de hac cautione vide infrà in tracta.lib.de accu.§.sequitur.ver.sed si dedit.& seq de do.& cont.§.restat.vers.not.quoque.&
12 seq. †¶Porrò de cautione,quam debet præstare cõtumax intra annum veniens,qui vult recuperare possessionem,cui⁹ commodo fuerat destitutus per primum decretum propter contumaciã,& an clericus eam præstet,dixi in prę.§.iam de effectu.ver.vlt.no. Huius autem cautionis forma hæc erit.
h ¶FORMA [h].cùm in causa,quæ vertitur,seu verti speratur inter T.& D.super hoc idem T.propter contumaciam B.ex primo decreto,siue ex interlocutoria iudicis fuisset in rei petitæ in libello possessionem inductus.& hoc in reali.in personali verò dicet sic: fuisset in possessionem bonorum ipsius B.valentium quantitatẽ in libello comprehensam,vel pro modo debiti in libello declarati inductus,ipse B.intra annum veniens & possessionem recuperare volens,expensis libelli,sententiæ,& tenutæ,& quas idem T.ꝑpter hoc se fecisse ostendit,refectis,promisit eidem T.litem suscipere,& in ea vsque ad finem perseueranter stare:insuper H.ipsius B.precibus,&c.vt s.in prox.forma.Hæc probatur in his,quæ no.j.in præ.vers.vlt.Quod autem dicitur in præ.forma,& possessionem recuperare volens,procedit,secundum nos,& alios,qui dicimus,ex primo decreto missum verè possidere.Alij verò dicunt, quòd tantùm custodit:vt not.in præ.§.iam de effectu.versi.si verò reali.&,secundum eos,dic ibi,& ad defensionem causæ se offerens expen.&c.Qualiter autem reus formabit libellum contra actorem idoneum fideiussorem recipere nolentem,vel quando
i quis se,vel alium promittit sistere in iudicio.& non sistit [i],& de aliis,vide j.in tract.lib.in tit.de dolo & contu.§.restat ver.notandũ quoque.& seq.

ADDITIONES.

a Recipiendus est.¶Facit §.sed si dubitetur.in fi.alleg.j.vers.prox.
b Priuilegio.¶De quo sequitur statim versic.quid ergo.
c Si dubitetur.¶Vbi no.Accurs.totum hunc versic.in gl.penul.& antepenult.
d Dicit Accur.¶in præ.§.sed si dubitetur.in vlt.glo.
e Si dubitetur.¶Et hęc dicitur fuisse opi.Hug.ea ratione,quia scholaris laicus bene est de iurisdictione potestatis,licet habeat priuilegium declinandi.& ad alium recurrendi.In scholari ergo clerico procedat opi.contraria.Sed quid si,secundum opin.Hug.scholaris satisdet coram potestate de stando iuri coram illo,ad quem reuocat?nunquid coram illo,iterum satisdabit?Videtur,quòd sic, ff.iud.sol.l.iii.& penulti.Host.contrà,quia non debet quis onerari cautione superuacua,ff.vt leg.ser.causa,l.hæc stipulatio.in fin. ff.de ver.obl.qui his.de procur.non cogendum.j.respon.Adde, vt per not.in c.fin.de fo.comp.& dicit Bal.in l.j.C.vbi in rem act. quòd in legato semper sufficit iuratoria cautio.
f Secundum Accur.¶vbi s.prox.dixi,& in ea.gl.
g Forma.¶Roland.parte ix.circa medium,vbi habentur octo formæ diuersarum satisdationum.
h Forma.¶Roland.vbi suprà.
i Non sistit.¶supple,& quid si dies sistendi non fuit expressa.

SVMMARIVM.

1 *Cautio ratihabitionis tũc à procuratore exigitur,quando incertum est,an ei negotium mandatum sit.*
2 *Procurator nullum habẽs actionis mandatum,repellendus est:si autem habet,& certum est,aut dubitetur,quomodo sit agendum.*
3 *De mandato procuratoris qualiter dubitari possit.*
4 *Testis vnicus facit semiplenam probationem.*
5 *Negatione an semper res efficiatur dubia,& nu.seq.*
7 *Procuratore admisso,si post duos,vel tres dies opponatur,an possit peti cautio de rato.*
8 *Cautio de rato an debeat præstari etiam in arbitrijs.*
9 *Procurator actoris etiam si constet de mandato,debet cauere de defendendo si dominus reconueniatur coram eodem iudice.*
10 *Litem contestatus sine cautione,etiam post litem contestatam potest,vt falsus,remoueri.*
11 *Procurator actoris quare non cauet de rato,si certum est eum mandatum habere:procurator verò rei cauet de iudicato soluendo,quantumcũque certum sit eum mandatum habere.*
12 *Procuratore dolum committẽte,vel pertinaciter se absentante,an contra eum agi possit actione de dolo.*
13 *Forma cautionis scribendæ,vbi dubitatur de mandato procuratoris.*
14 *Procurator actoris quid,& quomodo promittere debeat.*
15 *Absenti an possibile sit stipulari,aut per stipulationem actio acquiri.*
16 *Actor vniuersitatis volens agere,an debeat præstare cautionem de rato,vbi cõstat de mandato.*
17 *Compareat si quis pro alio in iudicio,& satisdet rem ratam dominum habiturum:cùm autem ventum est ad diem,dominus ratum non habuit intra tempus à lege statutum:& postea reo exigente pœnam à procuratore,dominus ratum habuit,an sufficiat.*

¶Procurator actoris qualiter satisdare habeat.

3.§. Viso de satisdationibus personarum pro se in iudicio interuenientium:nunc de satisdatione earum q̃ pro aliis interueniunt,subnectamus.Et primo de procuratore a-
1 ctoris: †super quo scias,quòd cautio ratihabitionis tunc à procuratore exigitur,quoties incertum est,an ei negotium mandatum sit,C.de proc.l.j.ff.vt in pos.leg.l.si is.à quo §.j.Sed super hoc di-
a stingue [a]:nam aut certum est eum habere mandatum,aut certum
2 est eum nõ habere,aut dubitatur. †Et quid si certum est eum ha-
b bere mandatũ,q̃a de hoc ꝯstat literis,vel instrumẽto,vel testib⁹ [b]. vel q̃a re⁹ hoc cõfitet̃,vł q̃a cõstitut⁹ est apud acta:nõ d̃bet tũc cauere rẽ ratã dñm habiturũ,nec ẽt ꝓcurator p̃sentis & cõfirmãtis, nec

ADDITIONES.

a Distingue ¶Ponit,quod no.in dec.j.de procu.in j.gl.& ff.e.ti.nõ solùm §.i.per Accur.Azo plenè in Summa de proc.§.est & aliud.
b Vel testibus.¶Idem Tancr.rub.iii.de qua in prin.& Ber.de ꝓcur. c.i.in prin.i.gl.& hoc supponunt procuratorium probari posse ꝑ testes:de quo vide quod plenè scripsi s.de procur.§.ratione quoque formæ.post prin.

necis qui apud acta factus est.C.de satisdan.l.vnica.Inst.eo.§.fin. autem.Si verò certum est, eum non habere mandatū, tunc repellitur, extra.de procur.c.j. etiam si velit satisdare, nisi sit coniuncta persona: quæ cum satisdatione admittitur: quod dic, vt s. in tit. de coniūcta persona. Quòd si dubitetur, super hoc est varietas. nam dixit Pla.semper esse in electionem rei, vt vel ille probet mandatum, vel satisdet de rato, quod ipse reus maluerit. Io.autem & Azo contrà, s.hoc esse in arbitrio ipsius procuratoris, an velit ꝓbare mandatum, vel cauere de rato. nam cùm quis tenetur alternatiuè ad alterum duorum, præstando quod voluerit, liberatur, ff. de iure dot.plerunque.§.fina.C.de cond.indeb.si quis seruum.extra. de plus pet.c.vnico.quis enim diceret cogendum procuratorem
a cauere, si vltro velit mandatum probare [a]? Item si nolit mandatū
b probare, sed cauere, cur non admittetur? secundum T.[b] Et ex his
c patet Plac. errare, licet secunda opinio non habeat efficaciam [c]. Tertii.vt Bul.distinguit: nam si reus dicit, non habes mandatum, tunc procurator tenetur probare se habere. Si dicit, dubito, an habes mandatum, tūc est in optione procuratoris, qđ facere malit.
3 †¶Sed qualiter potest dubitari de mandato [d]? Dicunt quidam,
d quia fortè præsumptio aliqua est pro procuratore. nam ostendit instrumentum procurationis. dicitur tamen non esse tabellionē eum qui confecit illud, j.de edit.inst.§.restat.versic. sed quid si.&
4 ver.&scias. Vel † fortè probat se procuratorem per vnicum testē qui facit semiplenam probationem, C.de probat.instrumenta.ff.
e quemadmodum testa.aper.l.ij.[e] Vel si instrumenta, & monumēta omnia causæ sibi sunt commissa. præsumitur enim mandatum habere ad causam, quamuis dubium sit, quia nullum fortè ostendit, vt patet extrà de offi.deleg.coram, in prin. Item dubium est, si sigillum in eo appositum sit incognitum: & tunc fieri debet fides ff.de procur.si procuratorem.ff.quod cuiusque vniuers.no. item eorum.§.actor.ff.de admin.tu.vulgo.extrà de testibus, cùm à nobis.de probat. iij.& in similibus casibus, vt s. de procur.§. ratione autem formæ.ver.ij.& iij.Vel dic, secundum Rof.vt not.in libel.
f suo.j.de accus.ex sti.rem ra.hab.§.sed qualiter [f]. Dixit autem Alb.
g Pap.super C.de procur.s.quòd licet nulla sit pro procuratore præsumptio de premiss.admitteretur tamen cum cautione de rato, vt in eadem l.quia si imperator voluisset ibi, quòd admitteretur tunc demum, cùm est pro eo præsumptio, facile sibi fuisset hoc dicere, argum.extrà de decim.ad audientiam.Sufficit ergo, secundum eum, si dicit se habere mandatum, licet nullum ostendat, nec aliquod adminiculum afferat. † quia negatione res efficitur dubia,
5 C.quibus ad liber.procla.non licet, l. iii. Institut. de interdictis, §. commodum.ff.de transact.l.j.Sed certè hoc non credo, nisi sit cōiuncta persona: quia, secundum hoc, nullus repelleretur. quilibet
h enim poterit dicere se habere mādatum[h]. Vnde dic, tunc esse dubium, quando is, qui se procuratorem dicit, aliquod adminiculū, seu aliquam probationem semiplenam inducit, vt prædixi: & tūc admittitur cum satisdatione, aliàs non, vt ff.de do. præleg. Theo-
6 pompus. †¶Quod autem dixi per negationem fieri rem dubiam, verum est super principali, & ante litem contestatam, vt C.de iud.rem non nouam.§.patroni.& tunc quia iura dubia sunt, absoluitur reus actore non probante, C.de rei ven.l.fin.extrà de causa poss.cùm ecclesia.ad fi.Sed in his, quæ fiunt ad litem ordinādam, non fit res dubia per negationem: quia ibi nō agitur de absolutio
i ne, vel de condemnatione [i] †¶Quid si procurator admissus est p
7 duos, vel tres dies, postmodum opponitur, quòd tabellio, qui cōfecit instrumentum, non est publicus, vel sigillum non est publicum & authenticum, & ideo petitur caueri de rato? Et videtur nō debere cauere, ex quo sic comprobatum est, ff.de neg.gest. Pompo.& arg.ff.de mor.infe.si priùs.§.j.Dic contrà: tum, quia hæc cautio exigitur, quoties incertū, &c.C.de ꝓc.l.j.tum, qa añ litē contest.exigitur, vt j.ver.debēt.tum quia talis exceptio dilatoria est,
k C.de excep.l.fi.secundum Odof.[k] Arg.contrà, extrà de procurat.
l in nostra.in fin.[l] †¶Item quæritur, an cautio de rato debeat præ-
8 stari etiam in arbitriis? Azo dicit, quòd non, argum.ff.de arbi.non
m distinguemus.§.pe.[m] Odof.dicit, præstari debere tam in iudiciis, q̄ in arbitriis.nam arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, ff.de arbitris, l.j.Et intelligit §.præ.quando procurator, seu is, qui dicit se procuratorem, compromittit sub certa pœna, qui nō tenetur cauere de rato. Si enim dominus ratum habet, bene quidem: alioquin agetur ad pœnam. Si autem dominus compromisit, sicut intellexit Azo præ.§.& postmodum aliquis procurator interuenit,
n at, de cuius mandato dubitatur, cauere debet[n]. †¶Item no.quòd
9 procurator actoris, etiam si constat de mandato, debet aliam cau
o tionem præstare: debet enim cauere de defendendo [o], si reconueniatur dominus coràm eodem iudice, C.de satisdat.l. vnica, ff. de procur.omnium.& l.non solùm. & hoc cùm ante litis contestationem interuenerit: si verò post, non tenetur satisdare de defendendo, secundum illos, qui dicunt, reconuentionem post litem contestatam non posse fieri, vt infrà de reconuen.§.sequitur. q̄ si non caueat, vel defendat, denegatur ei actio: quia non audietur, vt ff.eodem.mutus.§.pœna.& C.eodem.actione.imò condemnabitur in expensis, extrà eod.constitutus.Hinc est, quòd dominus tenetur eum constituere ad agendum, & ad defendendum, vt extrà eo.accedens.C.eo.nulla.extrà eo.insuper.Quid si constitutus est ad vnum capitulum tantùm? de hoc suprà de procur.§.ratione autem formæ.ver.sed illud. Debet etiam hæc cautio continere, quòd defendet cum arbitrio boni viri, vt ff.eod.seruum quoque. §.ita prætor Item præstabit etiam cautionem iudicatum solui, sicut & procurator rei: nam est procurator rei, quo ad causam re-
10 conuentionis. †¶ Debent autem præstari hæ cautiones ante litis contestationem, & non postea: cùm ab initio procurator fuerit in causa, ff.de procur.Pompo.§.rati. & is qui litem contestatus est sine cautione, etiam post litem cōtestatam potest, vt falsus, re-
p moueri [p], C.e.licet.sed si lis ꝯtestata ē cū dño, & postea ꝯstituat ꝓcuratorē, qđ pōt, vt C.e.nihil.bene cauebit tunc procurator post litē ꝯtestatā, C.de consort.eiusdē litis, l.ij.Itē quamuis hæc cautio debeat præstari ante litis contestationem, vt dixi, sufficit tamen, secund

ADDITIONES.

a Probare.¶Non tamen dabitur sibi ad hoc dilatio, secundū Iac.& Pe.vide Cy.in v.q.l.j.C.de proc.alle.l.si qñ.C.de dila.Certum est, q̄ qui impetrauit delegatum, non iustè petit dilationem ad præsentandum rescriptum.debuit enim tardare aduentum, donec haberet illud promptum, vt ibi: sic & procurator actoris.Sed si velit probare scribentem notarium, vel iustificare sigillum, quæ negātur: certum est, quòd ad hoc dabitur dilatio. nec video si eligat partem cauendi, quare ad id dilatio dari non debeat.
b Secundum Tan.¶vbi s.
c Efficaciam.¶Quasi velit auctor stare opinioni, quę sequitur.& facit suprà tit.prox.§.viso.in prin.tamen, vt scripsi super gl. j. quam superiùs allegauit, Hostien.dicit, quòd omnes moderni conueniunt in illam opinio Azo.
d Mandato.¶Plenè de hoc per Cy.de procur.l.j.in quæst.ii.
e L.ii.¶Huic opponitur, quòd tunc non deberet recipi cautio, sed iuramentum deferri, C.de rebus cred.in bonæ.extrà de iureiur.c. final.
f Qualiter.¶Parum iuuat hæc remissio.
g De proc.¶Ad quod quærimus Papien. cùm hoc ibi teneat Accur.& in l non solùm.§.j.ff. eo. tit. & apertiùs Azo in Summa de proc.sub §.est & aliud.ver.ego puto.Dom.meus in legibus tenebat contrarium, super præ.l.i.& idem ibi Oldr.idem Gui.de Suza. ibi, & super præ.§.i.Alios, qui cum his concord.vide per Cyn. C. eo.l.i.in ii.q. Alia enim, quæ negatiuè interuenire debent ad rem dubiam faciendam, inducunt primi duo, ff.de Car.l.iii.§. causæ. ff. quemad.test.aper.l.i.§.fi.de ven.in pos.mi.l.i.§.si ea quę.aliàs quādocunque occurreret negatio, locus esset dilationi iuramēti: qđ est falsum, nisi alia concurrant, ff.de iureiur.l.admonendi.Gui. autem innititur rationi, quę sequitur: vbi dicam. Adde, quando dicatur per negationem effici res dubia, quod no.in l.cùm quidam.§. quod dicitur.ff.de acquir.hæredit.& quod habetur in l. qui accusare.de eden.& adde, quòd opinio.gl.in d.l.i.tenent Fulgo.& Pau. de Cast.aliquibus rationibus, de quibus ibi per Alex.
h Mandatum.¶Et sic, secundum Gui. sequeretur absurdissimum, quòd liberè agere posset nullam habens actionem suo nomine, vel alieno, contra iura ff.de neg.gest.si pupilli.§.fin. de pet. hære. l.si quid.§.illud.de admi.tut.quoties.§.item si temporali.
i Condemnatio.¶Dubitatur, an sit locus cautioni procuratore actoris plenè probante de mandato, si reus semiplenè probauit reuocationem.Cynus hîc tractat in l.i.q.iii.de procuratoribus.& refert Iac.de Rauen.tenere, quòd non: cùm preferendus sit habens potiora iura, C.de edict.di. Adr.l.ii.Per. de Bel. contrà, cùm semiplena probatio rei tollit dimidiam probationis illius: sicut pactū de non petēdo tollit dimidiam obligationis, vt no.super ti.prox. in prin.item inducit ad hoc l. vulg.ff.de admin.tut. hoc intelligas clariùs per ea, quæ scripsi de iureiur.ca.fi.in fin.vlt.gl. Adde, quòd Bar.in d.l.i.refert.quòd Francis.Accurs.tenebat opi.quam habuit Iacobus de Ra.sed illam reprehendit ibi Bartolus.
k Secundum Odof.¶idem Gui.de Suzar.B.de proc.si procurator.
l In fin.¶Dic, quòd exceptio procuratoria quandoque est dilatoria, quandoque peremptoria, vt ibi no.in gl.quando dicatur.
m §.pen.¶Vbi dixit hoc Azo. De satisdationibus actoris & rei, dixi in ver.alleg. s.§.j.ante fin.
n Debet.¶Hoc etiam ibi tenet Accur.
o Defendendo.¶Vide quod dixi s.de procur.§.j.s.verf. item excipitur, quòd licet.
p Remoueri.¶Dicit Acccur.si id probetur.

a secundum Accu.[a] si fiat in ipsa litis contestatione, vel etiam incõtinenti post, vt C. de pactis, petens. & ff. de solut. Modestinus. de
11 hoc extrà eo. accedens.† ¶Sed quæ est ratio diuersitatis, quòd ꝑcurator actoris non cauet de rato, si certum sit eum mandatum habere: procurator verò rei cauet de iudicato soluendo, quantũcunque certum sit eum habere mandatum: vt infrà §. prox. in pri
b cip.[b] Ad hoc dicit Ioan. quòd ideo tunc procurator actoris non cauet de rato, quia lata sententia pro eo satis ei consulitur per exceptionem rei iudicatæ. Rei autem procurator ideo tunc cauet de iudicato soluendo, quia reus postea veniens posset malignari
c nolens soluere iudicatum[c]. Sed hæc ratio non videtur sufficiens. Nam sicut reo consulitur lata sententia pro eo per exceptionem rei iudicatæ, ita consulitur etiam actori per actionem iudicati, lata sententia cõtra eum pro procuratore suo, vt no. infrà de execut. sent. §. breuiter. Et ideo dixit Odof. quod ideo procurator actoris tunc non cauet de rato, quia stipulatio illa committi non posset: quia hæ stipulationes non committuntur, nisi ad interesse. Aut enim procurator actoris causam prosequitur, aut non: si non prosequitur, non interest rei: si verò prosequitur, aut reus succumbit aut obtinet: & si succumbit, aut dominus actor non habet ratum, nec interest eius: imò laudet Deum, quòd nõ habet ratum, quòd ipse reus sit condemnãdus. Si autem reus obtinet: nec in casu isto committitur stipulatio: quia habet exceptionem rei iudicatæ cõtra dominum, ff. de procu. Pomponius. §. sed & is. In procuratore rei autẽ secus est, quia etsi sufficiat actori actio iudicati contra reum, lata sententia contra procuratorem rei, tamen esse potest, ꝙ procurator rei defendere nollet, sed dolũ interponet, ne sententia feratur: quibus casibus contra reum stipulatio non committeretur, licet contra procuratorem posset agi. Sed dicet aliquis, ꝙ similiter eo casu, quando procurator actoris non sequitur litem,
d interesse potest rei sibi cautum fore de rato: quia fortè vult[d] per ducere causam ad finem, & dominus veniens interim aget cum eo: & sic litibus & sumptibus vexabitur. Sed dic hoc non attendi, scilicet quòd reus optet secum agi, vt lis perueniat ad finem: quia id raro accidit, ff. de legib. nam ad ea. secũdum Odof. Vel dic, quòd procurator actoris, de cuius mandato constat, ideo non cauet de rato: nam ex quo de mandato constat, actor cogitur ratum habere factum procuratoris sui, vt extrà de off. deleg. cùm olim. & de procurat. ca. i. Procurator autem rei non solùm debet cauere de iudicato soluendo, sed etiam ne dolum committat, & quòd in iudicio perseueret, vt in præ. §. si verò. Vnde licet quando dominus constituit se fideiussorem sui procuratoris sub hypotheca rerum suarum, tunc procurator exoneretur, in quantum illa cautio tangit personam domini, s. quòd non teneatur cauere de soluendo illud, quòd in condemnationem veniet: tamen in hoc, quòd illa cautio: s. iudicatum solui. tangit personam procuratoris, s. quòd dolum non committat, & quòd in iudicio perseueret, per cautionem domini non liberatur: quia factum alterius non potest quis promittere, vt infrà ver. si igitur. Sed adhuc videtur superfluum, procuratorem præstare huiusmodi cautionem: quia de quolibet
12 præsumitur, quòd sit bonus, extra. de præsump. c. si. † ¶Præterea si procurator nolit in iudicio perseuerare, sed contumaciter se absentat, potest fieri missio in possessionem bonorum, extra. vt lite non cont. c. i. in fi. & c. quoniam. Item si dolum committat, habet actor actionem de dolo contra procuratorem, ff. de dolo, eleganter. Sed dic, quòd sufficit ita scriptum esse, ff. qui, & à quib. ma. li. non fi. prospexit. vi. q. iii. scriptum est. Sed videtur, quòd hæc cautio de rato non sit hodie necessaria. nam principalis persona iurat de calumnia, C. de iura. cal. auth. principales. & l. ii. §. fin autem. & ideò videtur esse certum de mandato. Sed dic, quòd ante quàm iuretur, ꝓcurator posset aliqua facere: putà libellum offerre, litẽ contestari, & huiusmodi vnde debet cauere. Item adhuc videtur superflua. nam cùm dominus iurat, videtur omnia rata habere, ꝙ
e prosequere, vt not. in præ. §. rati[e]. Vtrùm autem cùm procurator debet de rato cauere, sufficiat, si det pignora, no. ff. de præt. stip. l. ꝑ
f toriæ & C. eo. l. i.[f] † ¶Si igitur dubium est de mandato, cautio hoc
13 modo scribetur:
g FORMA[g]. Cùm in causa, quæ coram tali vertitur, seu verti speratur inter T. & P. siue H. ipsius procuratorem, nomine eiusdem P. super centum libris, quas idem P. ab ipso T. petebat, vel super tali fundo, idem H. se offert, & se eiusdem P. actoris procuratorem
h asseuerat, petens se ad defensionem ipsius admitti[h]: quia tamen de mandato dubitatur. propter quod idem procurator eidem T. satisdare tenebatur, eidem H. promiserit dicto T. ipsum P. dominum rem ratam habiturum: quodque defendet ipsum P. in iudicio, si dictus T. eum reconuenire voluerit: insuper M. dicti H. precibus, & mãdato de prædictis omnibus eidem T. extitit fideiussor.
14 Hæc forma probatur in prædictis iuribus. † ¶Vel dic[i], quòd pro-
i mittere debet se facturum, & curaturum, ꝙ dominus ratum habebit. Non enim potest simpliciter promittere factum alienum: alio quin nõ obligaretur, sed tantùm agi posset ad interesse, ff. de ver.
k ob. stipulatio ista. Habere licere. Inst. de inut. stipul. §. si quis aliũ[k]. Sed promittendo se facturum, & curaturum, factum suũ promittit, non alienum, ff. e. inter stipulantem. Licet sit ar. contrà, ꝙ promitti possit secundum primam formam, ff. eo. quoties. tutius tamen est, quòd promittat se curaturum. nam verba præd. l. quoties. possunt calumniari: quia quod dicitur ibi, sic promitti posset, exponitur, si pœna esset apposita: quo casu valet, Inst. de inu. stip.
l §. alteri[l]. Quòd si præstita cautione de rato dominus ratum non habet, qualiter concipiatur libellus contra eum, qui satisdedit, vi-
15 de s. de pig. §. sequitur. ver. sed & si quis. † ¶Sed quis recipiet, siue stipulabit hãc cautionẽ? Respõdeo, re⁹, vl eo absente iudex, vl tabellio: & ex hac stipulatiõe acqritur vtilis actio ipsi reo ꝯ procuratorem actoris cauentis de rato, ar. ff. de mag. cõue. l. j. §. exigere. ff. quod cuiusque vni. nom. l. j. ff. rem pu. sal. for. l. ij. & iii. & s. de primo de

ADDITIONES.

a Secundum Accur. ¶In præ. §. rati. vbi totus iste vers. in j. glo.
b In prin. ¶De hoc Accurs. in l. non solùm. §. pleniùs. per Cy. C. de procur. l. i. in i. quæst.
c Soluere iudicatum. ¶Concludet hoc dictum apertiùs, quòd absolutoria rei non requirit executionem, quæ in ipsius condemnatione necessaria est actori. facit quod not. de appel. pastoralis. in gl. hæc ratio. in prin.
d Vult. ¶Ipse reus.
e Rati. ¶aliàs est glo. in §. præcedenti, & vna sol. proximè tacta est: quia domino tempore iuramenti nolente habere ratum, veniat ratio interesse & expensarum, quas fecit reus. Secunda solutio, ꝙ dubitari posset de mandato illius, qui se dicit procuratorem datũ post contestationem & post iuramentum facta per dominum. Tertiam solutionẽ Simon Vincen. quia posset tacitè iuramẽtum omitti, vt patet de iur. calum. cap. i. ii. respon. lib. vi.
f L. i. ¶Alber. Gal. fuit ista remissio, vbi s. & ibi nota. in i. gloss. quòd consensu partium hæc cautio potest augeri dando pignora, vel minui, putà vt fiat sine fideiussoribus.
g Forma. ¶Roland. ii. vbi suprà.
h Admitti. ¶Istud petens, &c. non posuit Rolandinus, & bene, ex quo de reconueniẽdo nil erat dictum. Adde, quòd magis cõmunis est opinio in d. l. quòd parte contradicente sufficiat cautio cũ pignore, vt tenet glossa & Bar. & alii in l. ff. qui satisda. cog. & glos. in §. sua pro. in auth. de intro. reis. Bart. in l. prætoriæ. ff. de præto. stipul.
i Vel dic. ¶Secundum Odof. quod placet domino Petro de Samp.
k Alium. ¶Ibi not. quòd prædicta regula fallit in quinque casibus: quorum iste est vnus: quod dictum placebat Dyn. vt refert Cy. in l. j. C. de proc. in vij. q. & ibi vide distinctionem de facto alieno, an promittatur personaliter, an impersonaliter. Dicebat enim Pe. de Bel. referre primo casu, an promittat quis factum alienum, non vt factum personę, sed rei, de qua agitur: vt si tibi promitto, ꝙ seruus, quem tibi vendo, bene ambulat, bene comedit, & c. bene obligor, ff. de euic. l. si ita quis. Aut promitto, vt factum alicuius personæ: putà, quòd librum scribet: tunc non obligor, nisi pœnã adiiciam, vt d. l. stipulatio. circa prin. Secundo casu, quando factum alienum ꝓmitto in ꝑsonaliter: vt si ꝓmitto quem iudicio sisti: valet ꝓmissio, & videor factũ meũ ꝓmittere, s. me facturũ & curaturũ, vt l. quoties. statim alle. in prin. Qui ergo promittit, dñm ratũ hr̃e, ꝓmittit quòd faciet quòd habebit ratum: & sic personaliter ꝓmittit factum alienũ. vnde nõ obligatur: sicut de fideiussore dicitur. ff. de fideius. sicut reus. Parum placet ista diuisio, per quam aliud est etiam per Titium librum scribere, per Titium iudicio sisti, quam eum iudicio sistere. Placet ergo gloss. de qua priùs dixi. Adde vltra ea, quæ habentur per not. in l. quoties. ff. de verb. obli. Bal. consi. ccxcix. incip. nobiles viri. vbi tenet cum Bal. in d. l. quoties. quòd in stipulationibus prętoriis subintelliguntur illa verba se facturum & curaturum.
l Alteri. ¶Si lex illa calumniatur, extant aliæ duæ, secundum Iacob. de Are. ff. rem ra. ha. si fine. aliàs incipit, si domin⁹. §. si in stipulatione. & l. seq. quę expresse dãt istam formã. facit etiam l. inter quos. §. cauere. ff. de dam. infec. Ros. vbi de cautione Iudicio sisti, quæ ẽ xiiii. col. vers. sed omnib. dicit, hoc esse speciale in iudiciis, in quibus multa sunt specialia. quæ, secundum eum, ex titul. si quis cautio. potest colligere studiosus. Adde tamen ad sequentia, quòd i⁹ potest ratificare gesta per procuratorẽ & tacitè & expressè: ideo qualitercunque fiat hęc ratificatio, dummodo expressè non contradicat, vt hîc, valent gesta per procuratorem. ita Rota in nouis decisio. deci. cccclíiii. & hoc procedit etiam si procurator nullum haberet mandatum, vel non esset procurator: ita Rota in antiq. decisi. decis. xij.

mo decreto,§.iam de effectu.prope fi.verſ.ſed cui. Sed contrà ff. de ver.ob.l.j.circa prin.&l.ſtipulatio iſta.§.alteri.vbi dicitur,ꝙ abſenti nemo ſtipulari poteſt.Sed dic,quòd hoc eſt ſpeciale, vt abſenti acquiratur actio per ſtipulationem factam per iudicem, vel tabellionem,vt Inſt.de ſatiſdat.§.ſi verò aliquis.& §.ſin autem.& §.ſeq vel per vicarium ordinarii, vel per ſacerdotem parochialē,
a vt in conſtit.Greg.X.de vſur.quanquam [a].& j.de edit.inſtr.§.nūc verò.ver.item pone.ſicut eſt etiam ſpeciale in caſu prædictarum legum,ff.rem pupil.ſal.fo.& ff.quod cuiuſque vniuer.no.& iūge
16 hic,quod not.j.§.prox.ver.ſed quæritur.†¶Et nota,quòd actor vniuerſitatis volens agere,non præſtat cautionem de rato,ſi conſtat de mandato:ſed ſi dubitetur,ſic,ff. quod cuiuſque vni. no. itē eorum.§.actor.extr.de offic.deleg.coram.in prin.item nec tutor, nec curator,vt dicemus in alia cautione,j.§.prox.actor verò conſtitutꝰ ab epiſcopo,vel curatore,bene cauet,ff.rem rat.hab.actor.
17 †¶Sed pone,aliquis comparuit pro aliquo in iudicio,& ſatiſdedi rem ratam dominum habiturum:cùm ventum eſſet ad diem, dominus ratum non habuit intra tempus à lege ſtatutum : quod magis mente,quàm voce intelligi poteſt:vt ff.rem ra.hab.quo enim tutore.§.ij.extr.de dona.apoſtolicæ. prope fin. poſt verò cū reus exigit pœnam à procuratore,dominus ratum habuit:quæritur,vtrùm ſufficiat?Et videtur,quòd non:ar.ff. rem rat.hab. ſi ſine. in prin.& l.fin.circa fin.ff.de euic.ſi per imprudentiam imò videtur ſaltem ad expenſas teneri,vt in præce.l.ſi ſine. §. quod autem. & arg.ff.de inut.ſti.§.alteri.vbi non ſpectatur,vtrùm interſit ſtipulantis,ſed ſolùm promiſſio pœnæ attenditur:& poteſt dici,quòd loco intereſſe cedat talis pœna:argu.ff.rem rat. hab. ſi commiſſa. Vel poteſt dici,quod pœna diuiditur:argu.ff.de dam. infec. inter quos.§. fin. Quid ſi canonicus eccleſiæ aliis negligentibus agit ꝓ ea,nunquid tenetur ſatiſdare?Dic,vt j.de reconuen.§. nunc dicamus.ver.ſed pone,aliquis.

ADDITIO.

a Quanquam.¶lib.vi. Adde verſic.penult.quæ conſuluit Feder.cōſil.ccxxviij.quòd ſi geſtioni nomine meo factæ,cùm ſciui, cōtra dixi, nòn poſſum poſtea habere ratum: ſi aliter cùm dolui, quòd aliquis nomine meo verberaſſet clericum, ſi deinde ratū habeo, non ſum excommunicatus.

SVMMARIVM.

1 *Procurator rei an præſtita cautione,&c.debeat admitti,etiamſi certum ſit,eum non habere mandatum.*
2 *Domino releuante procuratorem à ſatiſdatione Iudicatum ſolui,an ipſe procurator ſaltem debeat promittere.*
3 *Clauſula illa Iudicatum ſolui,quæ debeat continere.*
4 *Actor vniuerſitatis an cautionem de iudicato ſoluendo præſtare debeat.*
5 *Tutor,aut curator an teneantur ad cautionem de iudicato ſoluendo.*
6 *Procurator interueniens in cauſa ſecundæ appellationis,an ſatiſdare debeat de indicato ſoluendo.*
7 *Procurator ſatiſdans de defendendo,an præcisè cogatur defendere,aut ſufficiat ſtipulationem committi.*
8 *Reus an poſſit ſuum procuratorem releuare extra iudicium,obligando ſe ad illud ſub hypotheca rerum ſuarum.*
6 *Procurator quibus verbis poſſit per dominum releuari à cautione,&c.*
10 *Satiſdatio procuratoris rei extra iudicium,ſub qua verborum forma ſcribenda ſit.*
11 *Dominus pro ſuo procuratore ſatiſdans iudicatum ſolui, an in reſcripto debeat adijcere pro omnibus clauſulis ſtipulationis.*
12 *Dominus ſatiſdans pro ſuo procuratore iudicatum ſolui,an debeat promittere quòd ipſe intererit tempore ſententiæ.*
13 *Actoris non intereſt reum ſuperflua cautione grauare.*
14 *Procurator ſcilicet cum mandato,& defenſor ſcilicet ſine mandato,licet ſint diuerſi vterque tamen admittitur cum ſatiſdatione.*
15 *Venditor an eo caſu,quo ad defendendum emptorem admittitur, teneatur cauere de iudicato ſoluendo.*
16 *Domino reuocante mandatum procuratoris,& iudicio tranſlato à procuratore in dominum,an procuratoris fideiuſſores liberentur.*
17 *Procurator quem dominus non releuauit ab onere,ſatiſdationis indicatum ſolui,an poſſit,ſi velit,ſatiſdare,vt admittatur.*
18 *Cautio de iudicato ſoluendo an locum habeat in ſpiritualibus,aut in cauſa libertatis,ſiue ſubiectionis alicuius eccleſiæ.*
Res eccleſiaſticæ non recipiunt æſtimationem.

¶Procurator rei qualiter habeat ſatiſdare.

4.§.Expedito de procuratore actoris, decens eſt, vt & de ſatiſdatione procuratoris rei dicamus.Et quidem procurator rei repellitur,niſi oſtendat mandatum: de quo omnino conſtare debet: nec etiam admittitur, ſi de mandato dubitetur,niſi velit cauere : ſed & ſiue habeat mandatū, ſiue non habeat,&etiam quantumcunque ſit idoneus,debet ſatiſdare iudicatum ſolui,C.de ſatiſd.l.vnica,in fi.ff.de procu.qui proprio.§.qui alium.& l.minor.in fi. & s̄. de procu. §. ratione autem forma.ver.item quòd in literis.Et ſi cauet,&non defendit,qualiter libellus concipiatur contra eum,vide j. de pigno. §. ſequitur,
1 ver.item procurator rei.†¶Sed & ſi etiam certum ſit, eum non habere mandatum, debet admitti præſtita huiuſmodi cautione,
a C.de procu. exigendi. Inſt. de ſatiſda. §. ſi verò in perſona [a] Reus quoque conuentus præſentialiter conſtituens procuratorem,ꝑſtat hanc ſatiſdationem, & releuat procuratorem à præſtatione ipſius,vt not.ff.eo.præſens.ff.iud.ſol.ad defendendum.Inſt. de ſatiſd.§.ſin autem. ff. eo. qui proprio. in princip. Si verò abſens extra iudicium conſtituit,tunc cautionem interponet pro ſuo procuratore,per quam ipſe fideiuſſor ſui procuratoris exiſtat:&hoc in vtroque caſu, & ſub hypotheca rerū ſuarum,vt Inſtit.de ſatiſd. §.ſi verò aliquis,aliàs ipſe ꝓcurator eam præſtabit, quantūcunq;
2 locuples ſit,vt prædixi.†¶Quid ſi dominus releuauit procuratorem à ſatiſdatione iudicatum ſolui,nūquid ipſe procurator debet ſaltem promittere?Dicunt quidam, quòd ſic,vt ff.de vſufruc.ea-
b rum.l.tribus. Alii contra,per iura pręmiſſa. quòd verius eſt [b]. Item quid ſi poſſeſſor mobilium tantùm, conſtituens procuratorem releuat eum à ſatiſdatione Iudicatum ſolui, ſecūdum legem Inſt. de ſatiſdat.§.ſin autem.nunquid procurator debet cauere de iudicio ſiſti?Et videtur, quòd non: quia, dominus eum à ſatiſdatione releuauit,vt dixi in prę.§.Dic,quòd dominus ſatiſdabit de iudicio ſiſti, vel procurator: quia defendi videtur,ꝙ per abſentiam ſuam in nullo deteriorem facit aduerſarij cauſam,ff.ex quib.cau.in poſ.
3 ea.l.2.in fi.j.reſpon.¶† Hæc [c] autem cautio, ſiue clauſula Iudica-
c tum ſolui,tria debet continere, ſcilicet quòd defendet ipſum reum in cauſa,quòd dolum non adhibebit,& id quod ipſum verbū ſonat,ſcilicet quòd iudicatum ſoluet,ff.iudi.ſol. l. iudicatum ſol-
d ui [d].Satiſdare autem,rem ratam dominum habiturum, non tenetur procurator rei in perſonali actione: cùm etiam illo ratum nō habente ipſe teneatur non burſa ſua ſoluere,quod reuocare,non poſſet dominus,ff.de procur.non cogendum.in fi. Porrò vbi dominus reuocare poſſet,vel retractare, quod actum eſt,quod obtinet in caſibus, vt cùm procurator quaſi defenſor ſine mandato conuenitur reali actione directa, ſcilicet rei vendicatione, ff. eo. Pomponius.§.ſed & ideo. vel præiudiciali actione:putà quia ſeruus contra procuratorem domini proclamat in libertatem,ff.eo. non ſolùm.§.ſi ſtatus.vel familiæ erciſcundæ,vel communi diuidundo,vel finium regundorum,ff.eo.ſi defunctus.§.fi.vel officio iudicis implorato,per ī integrum reſtitutionem,ſcilicet quia res dicitur vendita à reo minore, vt in præ.leg.non ſolùm. §.eſt& alius caſus.vel cùm tutor poſtulatur ſuſpectus, & ipſe per procuratorem defenditur,vt in l.non ſolùm.§.fin.in his,inquam,caſibus, quia reus reuocare poteſt,quod per eius procuratorem actum ē, duplex cautio interponetur à procuratore rei,ſcilicet iudicatum ſolui, & rem ratam dominum habiturum, vt in præ. concord.& hæ cautiones ante litis conteſtationem peti debent, vt dixi s̄. §. prox.ver.debent autem.

4 †¶Actor

ADDITIONES.

a Perſona.¶Videtur per hoc non curandum,an procurator rei habeat mandatum Solue,vt dixi poſt Innoc. de procur. conſtitutis. ſuper iij.gl.

b Verius eſt.¶ſecundum Albe.Gal.cuius fuit iſte verſi.ſequens,de procur.in vlt.col.Dy.tenet in l.ſi fideiuſſor. j. ff. de fideiuſſ. quòd procurator releuatus per dominum abſentem,tenetur ſaltem cauere, vt fideiuſſor conſtituentis habeat, cui adhæreat, per legem illam.hoc intelliges per ea,quæ dixi s̄.de procur.§.vt autem. ver. ſed nunquid talis.

c Hæc.¶Reuertitur ad gl.j.decre.mandato.de proc.vſque ad verſi. ſed pone.

d Iudicatum ſolui.¶Quòd quo ad prima duo, hæc cautio ſit ſuperuacua,opponit & ſoluit Rofr.reſpon.de cauſa iud.ſol.poſt princ. ver.item adhuc. primò, quòd ſuperuacua non ſit interponenda, patet ff.vt le.no.caue.hęc ſtipulatio.in fi.& extrà de maio.& obe. c.iii.cum concord.vlt.gl.quòd prima de defendendo, ſit talis, patet: quia procuratore non defendente mitteretur actor in poſſeſſionem,ff.& C.de bo.aucto.iud.poſſid. per totum,extr.vt lit.non conteſt.quoniam & procurator dicitur defendere dominum,& ſi patiatur talem miſſionē fieri,ff.de procur.ſed & hæ.§.fin. De ſecunda idem,nam bene prouiſum eſt contra procuratorem, q dolum committit,ff.de dolo,eleganter.§.ſi procurator. Ad primam reſpondet,quòd cùm paſſus miſſionem in reali, vel perſonali,vſque ad certum tempus audiatur,magis expedit actori habere ſententiam,& eius executionem,ſi non fuerit appellatum,quàm habere miſſionem. Ad ſecundam reſpondet, quòd plus eſt habere hāc cautionē prætoriā,quæ fideiuſſores requirit,ff.de præt.ſtip.l. prętoriæ.quàm habere actionem de dolo:& ſic neutra ſuperflua.

4 ¶†Actor autem vniuersitatis cautionem de iudicato soluendo
non præstat, quia quasi dominus intelligitur: sic & tutor, ff. pro
empt. qui fundum. §. si tutor. & argument. ff. rem rat. habe. actor.
C. de admin. tut. l. fi. §. defensionem. ipse enim sustinet vicem vni-
uersitatis, & de calumnia iurat in animam propriam: extrà de iur.
5 calum. in pertractandis. & ca. seq C. eod. l. ij. §. sin autem. †¶Item
nec tutor nec curator cauet de iudicato soluendo, C. de admi. tu.
l. fin. §. defensionem. ff. qui satisd. cog. sciendū. §. tutores. sicut nec
a verus dominus, Insti. de satisdat. §. ab eius verò[a]. ¶†Sed pone, egi
6 contra te ad decem: obtinui: appellas: in causa appellationis suc-
cumbis, & iterum appellas: in causa huius secundæ appellationis
pro te interuenit procurator: quæritur: vtrum ille debeat satisda-
re iudicatum solui? Et videtur, quòd non, arg. C. de procur. ita de-
b mum. contrà ff. iud. sol. cùm apud. & C. de procur. l. ij. vbi de hoc[b]
¶Item nunquid substitutus à procuratore satisdabit? dic, vt s. de
7 procu. §. j. ver. sed & nunquid sub. ¶†Sed quæritur, vtrùm procu-
rator, qui satisdedit de defendēdo, cogaᵗ defendere pcisè, an suf-
ficiat stipulationem committi? Respō. procurator actoris, qui ca-
uit de defendendo, & receptus est ad agendum, præcisè cogitur
defendere, etiam licet agere nolit, vt ff. de procur. sed & hæ. §. præ
ter. nisi ex iusta causa destiterit ab agēdo, vt in ea. l. procurator au-
tem rei cauit pro se, vel pro quo inscio, vel absente, dominus satis
dedit: & non cogitur præcisè defendere, sed sufficit stipulationē
committi ob rem non defensam. Si verò dominus cauit apud a-
cta pro eo præsente, & non contradicente, tunc cogitur, nec audi
tur volens dicere, quòd stipulatio committatur, ff. eo. si defunct⁹.
c & l. non cogendum. §. ij. l. filius. §. fin. [c]Regulariter autem vbicun-
que procurator non cogitur defendere, si tamē actio peritura est
d cogitur, ff. e. mutus. §. fi. [d] Vtrùm is, qui promisit defendere, sit ad
hoc perpetuò obligatus, not. s. de procur. §. j. ver. sed nunquid p-
petuò. Item vtrùm procurator cogatur appellare, vel appellatio-
8 nem prosequi, vide extrà de procur. non iniustè. ¶† Item quæri
tur, vtrùm reus possit releuare procuratorem suum extra iudiciū
obligando se ad illud sub hypotheca rerum suarum: no. Ber. extr.
de procu. accedens. & c. mandato. quòd sic. Sed contrà. nam cùm
in prædicta cautione tria contineantur, saltem in duobus videtur
dominus factum alienum promittere, scilicet quòd procurator
reum defendet, & quòd dolum nō committet, ex qua promissio
ne non esset obligatus, vt Instit. de inut. stipu. §. si quis aliū. & hoc
concedit Odof. Quantum ad hoc tamen, quod verbum sonat, di
cit, quòd se potest obligare: & sic intelligit præ. §. si verò. Instit. de
satisdat. Nam etiam proprium factum promittitur, secundum ea,
9 quæ dixi s. §. prox. ver. si igitur. & seq. ver. sed quæ est. ¶† Credo
tamen, quòd si dominus diceret sic: promitto iudicatum solui, si
sententia contra me feratur, & promitto me facturum & curatu-
rum, quòd procurator causam defendet, & dolum non commit
tet, procurator per talia verba releuatur à cautione, cùm per talia
verba nascatur obligatio aduersario: vt Insti. de inut. stip. §. si quis.
& ff. de verb. oblig. stipulatio ista. & l. in illa stipulatione. Sed cùm
hæc stipulatio inter absentes facta sit, nō videtur valere, cùm ver
borum obligatio inter absentes concepta, sit inefficax, Inst. eo. §. i
tem verborum. ergo per talem obligationem non intelligitur re
leuatus. Ad hoc responderi potest, quòd licet non valeat verbo
rum conceptio inter absentes, tamen per prædictam pmissionē
iudici factam, vel tabellioni, acquiritur vtilis actio aduersario, vt
s. §. prox. ver. sed quis recipiet. Si dicas, quòd speciale est in legib⁹
ibi inductis: dico, quòd hoc casu similiter est speciale: aliàs quare
diceret lex, quòd procurator rei potest releuari à cautione iudica
tum solui per eum, etiam extra iudicium, vt in præ. §. si verò. & iū
ge hîc, quòd not. s. de procur. §. vt autem. versi. sed nunquid talis.
10 ¶†Satisdatio igitur procuratoris rei extra iudicium, sic scribe-
tur.
e FORMA [e]. Cùm in causa, quæ inter B. vel eius procuratorem
ex parte vna, & T. ex altera corā tali iudice vertitur, seu verti spe-
ratur super cētum libris, quas idem T. petit. seu petere intendit à
dicto B. & Martin. se offerret, & diceret se ipsius B. pcuratorem es
se: quia procurator rei, siue dubitetur, siue certum sit de mandato
satisdare tenetur, idem M. procurator B. pmisit præfato T. iudica
tum soluere, dominum defendere, & nihil doli mali in defensio-
ne committere: insuper ipse B. dicti M. precibus & mandato ipsi
T. fideiussor extitit de omnibus suprà dictis. Hec forma probatur
in prædictis iuribus. Qualiter autem apud acta scribetur satisdatio
vel etiam in ipso procuratorio, dixi s. de procur. §. vt autem. in j.
11 forma. ¶†Sed [f] quæritur, vtrùm dominus satisdans pro suo pro
f curatore iudicatum solui, debet adiicere pro omnibus clausulis
stipulationis? prout dicitur in præ. §. vt autem. prope prin. Et vide
tur, quòd sic, Instit. de satisd. §. si verò aliquis. Sed dic, bonum & tu
tum esse exprimi: si tamen taceatur, nihilominus mandatum suffi-
ciens est ad releuandum procuratorem: quia omnia comprehen
duntur sub verbo Iudicatum solui, arg. ff. de iudi. solemus. extra.

de causa poss. cùm ecclesia. Nam & fideiussor simpliciter obliga-
12 tus, in omnem causam fideiubere videtur, ff. loc. quæro. ¶† Sed
nunquid dominus satisdans pro suo procuratore, iudicatum sol-
ui, debet promittere, quòd ipse intererit tempore sententiæ, vt
patet in præ. §. vt autem. in j. forma. Et videtur quòd sic, C. de satis.
g l. vnica, ff. de procur. Pomponius. Sed dic[g], bonum est, si fiat: sed si
non fit, nihilominus sufficiens est ad mandatum: non enim refert
vtrùm reus veniat ad sententiam, vel non, ex quo legitimè citat⁹
est, postquam lis est contestata, & de causa liquet, vel liquere po-
test. quod dic, vt s. de contu. §. sequitur. vers. si vero agitur. & seq.
Nec interest actoris, reum superflua cautione grauare, ff. de pro-
13 cur. non cogendum. §. si procurator. ¶†Sed pone: procurator cō
paret in iudicio pro reo citato, exhibens procuratorium: in quo
non releuatur à cautione Iudicatum solui: tandem petit sibi copi
am fieri iurisdictionis iudicis, vel pcuratoris partis aduersæ, & pe-
tit diem ad deliberandum super eis, vel ad proponendum excep-
tiones dilatorias, vel declinatorias sibi dari: opponiᵗ ex aduerso,
quòd non debet audiri: imò debet dominus contumax reputari,
pro eo quia non misit sufficienter, cùm procuratorem non rele-
uauerit ab onere satisdationis, nec procurator illam præstare vale
h at, sicut dicit, quæritur quid iuris? Respon. [h] dominus non est con
tumax, & procurator debet admitti, cum tali mandato ad hoc, &
ad ea, quæ præcedunt litis contestationem: & iura, quæ dicunt p-
curatorem satisdare debere, nisi per dominum releuetur, loquū-
tur, quando quis trahitur coram iudice, de cuius iurisdictione nō
dubitatur, & quando iudicium firmatum est ex persona iudicis, a-
ctoris & rei, & iam in principali proceditur. tunc enim ante litis
contestationem debet satisdare, quia possibile, est quòd non erit
iudicium: quia fortè repellet iudicem, vel actorem: nec ante litis
contestationem dicitur quis agere, sed agere velle, ff. rem ra. hab.
i amplius hoc. ff. de in ius voc. quamuis[i]. Item quare hoc? & dic, vt
14 in pre. §. vt autem. ¶†Porrò aliud est procurator, scilicet cū man
dato, & aliud defensor, scilicet sine mādato: vterq; tñ admittitur
cum satisdatione, vt C. de satisdat. l. vnica, in fi. C. de procur. exigē
di. qa null⁹ in aliena re legitimus defensor ē sine satisdatiōe, Inst. de sat

ADDITIONES.

a Verò. ¶Gl. prædicta rationem subdit, quare aliud in procuratore.
b De hoc. ¶Gl. ibi dat duas solutiones. Prima, ꝙ nouus pcurator,
vel datus post litem contestatam, satisdat in causa appellationis:
antiquus, qui contestatus fuerat litem principalem, non. Secūda,
ꝙ etiam antiquus satisdat, nisi satisdatio facta in causa principali,
expresserit etiam de causa appellationis. & pro ista parte inducit:
quia licet sit eadem causa, non eadem instantia, C. eo. l. inuitus. &
facit, quod scripsi in regula, contractus. de reg. iur. li. vj. in ii. q. Do-
minus me⁹ in legibus tenebat in præ. l. ij. procuratorem intelligo
dominum principalis causæ, & qui in alia satisdederat, non teneri
satisdare in causa appellationis. Sic etiam disputauit, sed illam nō
habeo, sed solùm, quod dixit in præce. l. ij. audiui, scilicet stipula-
tionem iudicatum solui factam in causa principali ad causam ap-
pellationis extēdi. Ad l. cùm apud. prædictam, respondebat, quòd
ibi de speciali iudice Sempronio facta fuerat mentio, & ideo ad
nullum successorē causæ principalis. vel appellationis extenditur
secus si nomen non fuisset expressum: facit de offi. deleg. quoniā
abbas. cùm ibi no. refert Cy. in ea. l. ij. hanc responsionem non pla
cere la. de Ra. cùm illa nominis expressio in l. cùm apud. notet fa
cti accidentiam, non iuris ministerium. nam idē, si simpliciter, eo.
tit. l. iij. in prin. Euasio est l. cùm apud. sed non decr. quoniam. Itē il
la l. iij. ff. iud. sol. non loquitur de iudice appellationis, sicut loquiᵗ
l. cùm apud. Vnde tenendo opinionem domini, mei, dicam, quòd
si cautum sit iudicatum p certum iudicem solui, illo dimisso itur
ad alium, extincta est satisdatio, vt in l. iij. Sed si statur coram illo,
& iudicat ita, quòd locus est satisdationi, si non fuisset appellatū,
vel si diffinietur malè appellatum, si ille idem procurator prose-
quatur causam, hæc posset esse distinctio proprii nominis, de qua
suprà: vt si proprium nomen fuisset expressum, locus sit nouæ sa-
tisdationi: aliàs non attentari etiam posset hîc nouum, quòd no-
uus procurator rei non tenetur in hac causa satisdare, cùm de pri-
cipalis satisdationis effectu lis pendeat. Item, quia nunc vice acto
ris fungitur.
c §. fi. ¶Item in casu cle. decr. de procur. c. i. & ibi vide in gl. præcisè.
Adde, vt p Bal. in l. eos. §. cau. C. de appel. Salic. & ibi Bar. in l. ii. C.
de proc. Bart. in d. l. cùm apud.
d §. fi. ¶vbi de hoc: & pro eo. ti. inuitus. in vlt. gl. & scripsi de procu.
accedens. super gl. ij.
e FORMA. ¶Rolandini iij. vbi s.
f Sed. ¶ver. iste cum duobus sequent. fuit Aegid. sua rub. xiiij.
g Sed dic. ¶Secundum Aegid. vt s.
h Respondeo. ¶Secundum Aegid.
i Quāuis. ¶Fatebaᵗ Aegi. ꝙ viderat seruari ꝯriū, sed malè, sm eum

de satisd.§.ab eius verò.& §.si verò reus.Si quis igitur sine manda to se defensioni alterius offerat,talis erit satisdandi forma:

a ¶FORMA [a].In causa,quæ inter B.& C.vt s̃.in prox.forma,vsq; Martinus.iunge,se,dicti B.defensioni obtulit:& quia nemo idoneus defensor est sine satisdatione,promisit præfato T.& C.vt s̃.

15 vsque insuper. iunge B.ipsius M.precibus,&c. vt s̃. ¶†Sed nunquid venditor eo casu,quo ad defendendum emptorem admitti tur,tenetur cauere de iudicato soluendo?putà quando vult in se iudicium suscipere pro emptore,quasi ipsum etiam inuito actore defendendo:quod facere potest,prout not.C.vbi in rem act.l.j.Et videtur,quòd non:quia si absoluitur,ei prodest,cùm non teneatur emptori de euictione.Si verò cōdemnetur,obest ei: quia de euictione tenetur:& sic causa sua videtur,cùm damnum & lucrum ad ipsum spectat,vt ff.quando ap.sit.l.j.§.in causa propria.ij.q.vj.biduum.versi.palàm is. & quia vt possessor conuenitur,vt s̃.de primo decreto,§.restat.ver.quid si feudatario.& seq. Sed contrarium verius est, quia pro possessione penes alium constituta, conuenitur sic nomine alieno:vnde satisdet : quia nemo est idoneus defensor litis alienæ sine satisdatione,vt ff.de procur.qui ꝓprio.§.j. & l.minor. Item quia defensore sine mandato condemnato,non competit contra dominum actio iudicati,vt ff.de pro-

16 cur.Plauti⁹.& vide C.de proc.l.j. ¶†Hoc etiam nota,quòd si dominus reuocauit mandatum procuratoris, & iudicium transfert à procuratore in dominum,liberantur fideiussores procuratoris & pignora ab ipso data pro iudicato soluendo,ff.quib. mod. pig.

b vel hyp.sol.l.j.§.fin.Arg.contrà,ff.qui satisd.cog. Iulianus [b]. Vtrū pater agens pro filio,teneatur satisdare,quòd ille ratum habebit,

c not.s̃.de syndi.ver.sed quæritur [c]. ¶†In summa nota, quòd pro-

17 curator,quem dominus non releuauit ab onere satisdationis Iudicatum solui,potest satisdare,si vult,& admittetur: alioquin nisi caueat,cùm non sit releuatus à domino,condemnatur in expen-

d sis:quod verum est in ciuilibus [d] & pecuniariis causis.† In spiritu

18 alibus autem, & in causa libertatis, siue subiectionis alicuius ecclesiæ, non habet locum cautio de iudicato soluendo : quia talis causa,siue res,non recipit æstimationem,ff.de rer.diuis.l. sacra. §.fin.arg.ad hæc extrà de off.deleg. coram.& de relig.do.c.pe.quia nec fit commutatio , vel permutatio de spirituali ad temporale, extr.de rer.permut.ad quæstiones.& c.fin.extra.de restit.spol.frequens.§.fin.lib.vi. In spiritualibus ergo procurator cauebit de rato,per quam cautionem fideiussores intelligūtur,ff.de procu. ser uum.§.ait prætor.& in præ.c.coram.Quidam etiam dicunt,quòd ex tali cautione tenetur procurator ad interesse, arg. extra. de arbit.per tuas.Alii contrà,quia causa spiritualis ad quæstum pecuniarium,seu interesse deduci non poterit,sed cogi poterit ad impēsas in lite factas restituendas,ff. rem rat.hab. si sine. §. cùm autem

e procurator. Hæc autem nota [e] circa effectum cautionis iudicatū solui.nam si rei procurator eam præstiterit,ipse tenetur ex ea stipulatione , & non dominus: tenetur tamen actione in factum ex re iudicata cum procuratore suo.nam si per se dominus defendisset,sic tantùm ipse teneretur,nec habuisset necesse satisdare iudicatum solui,vt Instit.de satis.§.sed hoc hodie. De cautionibus curatoriis & tutoriis,vide s̃.de tutore, & in tit. de cur. In causa autē criminali qualiter accusatus,vel eius defensor satisdabunt,vide j̃. de accusa.§.j.

ADDITIONES.

a Forma.¶Rolandini iiij.vbi suprà.

b Iulianus.¶Ibi soluitur.

c Sed quæritur. ¶Parum docebat hæc remissio: sed vide , quod ibi addidi.

d In ciuilibus.¶Secus in criminalibus:quia in eis non interuenit ꝓcurator:vel intendit,quòd in his criminalibus,in quibus interuenire potest.quod dic,vt extrà de accu.veniens.in I.& super j. glo. locum habeat, quod de spiritualibus sequitur, & de hoc per Cy. C.de procur.l.i.in penul.q.

e Not.¶Secundum Tan.vbi s̃.ver.pe.

SVMMARIVM.

1 *Aedificium habens,quod ruinam minatur vicinæ domui alterius,debet illi cauere de damno infecto.*

2 *Casus aduentitij non sunt specificandi,aut computādi,in petendo cautionem de damno infecto.*

3 *Pariete vno tantùm alicuius ruinoso,an pro tota domo cauebitur de damno infecto.*

4 *Cautionis forma,vbi is,cui nouum opus nunciatum est,non audet procedere in opere,nisi præstita cautione.*

5 *Clericus ædificans si paratus est militi nuncianti satisdare coram episcopo suo, miles verò non vult recipere, nisi coram suo iudice, an satisdatio sit remissa.*

6 *Is cui vsusfructus legatus est, in quibus, & per quā debeat hæredi cauere, & numero sequenti.*

8 *Pignora,vel fideiussores præstari debent,vbi idoneè,vel sufficienter caueri præcipitur,vel conuenitur.*

9 *Libelli super diuersis cautionibus qualiter fieri debeant.*

¶De quibusdam satisdationibus extraiudicialibus.

5.§.Est quoque & aliud genus cautionis,qn̄ videlicet fit sequestratio rei mobilis,de qua controuersia est,quę res est penes personam suspectam,quòd cùm ea fugiat,& post illa persona petit rem dissequestrari:debet enim primò satisdare in

a hac forma:FORMA [a].Cùm res talis penes P. inuenta ad petitionem H. mandato talis iudicis fuerit sequestrata, veniens idem P. & eam dissequestrari petens,promisit ipsi H.vel mihi notario nomine ipsius H.stipulanti rem ipsam seruare &custodire,&non baratare,vsque ad finem causæ,& eam restituere &consignare,cui, &quando mādauerit ipse iudex:insuper G.ipsius P.precibus, &c. vt suprà Hæc probantur ff.qui sat.cog.si fideiussor.in fin.ff.de off.

1 præsi.senatusconsulto.¶†Item est & alia satisdatio.nam si habes ædificium,quod minatur ruinam domui meæ vicinæ,debes mihi cauere de damno infecto,id est nondum facto,sed quod fieri probabiliter dubitatur : hoc est, satisfaciendo mihi de omni damno, quod incurrerem ex ruina ædificii,si corrueret,vt ff.de dam.infe. l.dies.& l.prætor ait.in prin.cuius cautionis forma talis erit: FOR

b MA [b]. Quoniam talis domus T.vt dicitur,domui P.ruinam minatur, & præcipitium, & ob hoc idem P. ageret & peteret sibi de damno infecto caueri,idem T.talis iudicis præcepto promisit ipsi P. eidem satisfacere integrè de omni damno , quod incurrere

2 posset ex ruina præfatæ domus:insuper H.precibus,&c. vt s̃. ¶† Circa hoc quęritur:ecce habes domum ruinam minantem iuxta meam: peto, vt eam reficere cogaris: tu dicis, paratus sum tibi de damno infecto cauere: vnde non sum cogendus reficere:ego verò replico,frater,illa cautio locū habet ad res duntaxat:& sic quo ad ædes tantùm.vt ff.de dam.infect.hac stipulatione.in fi.sed esse poterit , quod vxor & filii erunt in domo , vnde pro ipsis caueri non poterit:quia liberum corpus æstimationem non recipit,ff.si quadru.pau.fec.dic.l.ex hac.ff.de his,qui deie.vel effu.l.fi.extr. de iniur.c.i.tu respondes,illi casus sunt aduentitii:vnde non sunt specificandi,seu computandi,ff.qui,& à qui.ma.non li.§.Iulianus.Distingue super hoc:quia si es diues,reficere cogeris captis pignoribus,& mulcta indicta, vt ff. de offic.præsid.præses prouinciæ inspectis.Item ne vrbs deformetur,vt ibi.& C.de ædifi.priua.si vt ꝓponis.ij.& l.singularum.ff. de dam.infect. ad curatoris. Si verò es pauper &reficere nequeas,tunc efficere cogeris,vt reficiatur,aut de publico soluetur tibi,vt periculum euitetur,ar.ff.adSyl.leges.

3 &ff.ex qui.cau.seru pro præ.liber.ac.l.j. ¶†Quid si tantùm vnus paries domus ruinosus,est nūquid pro tota domo cauebitur , an tātùm pro parte illa ruinosa? Et videtur,quòd pro tota domo,ff. de dam.infe.si finita.§.ex hoc edicto.Super hoc est distinguendū an sit domus vrbana , vt tunc pr vno tigno vitioso caueatur etiā pro tota domo,vt in præd.l.& ff.đ act.em.&ven.l.Iulianus.in prī. An fundus rusticus: & tunc tantùm pro parte ruinosa,vt ff.de dā.

c infec.cùm emptor.§.j.[c]¶†Cæterùm is,cui nouum opus nuncia-

4 tum est, non audet procedere in opere, nisi præstita cautione de demoliendo,id est,quòd amouebit quicquid ædificatū apparuerit in solo alieno,extrà de oper.no.nun.c.fin.& ff.eod.prætor ait. cuius cautionis forma talis est:

d ¶FORMA [d].Cùm T.denunciasset P. nouum opus, credens eū ædificare tale opus super tali solo suo,dictus P.quia procedere in opere non audet,nisi satisdatione præstita,promisit coram tali iudice ipsi T.de demoliendo,hoc est quòd amouebit quicquid ædificatum apparuerit super solo suo: insuper H. precibus, &c. vt s̃.

5 ¶†Quid si clericus ędificans paratus est militi nūcianti satisdare coram episcopo suo,miles verò nō vult recipere, nisi coram suo iudice?Respō.videt̄ satisdatio esse remissa,cū clericus de iure satisdare velit:ar.ff.e.prætor ait.§.si quis paratus.nā actor debet sequi forum

ADDITIONES.

a Forma.¶Rolandini vj.vbi s̃.

b Forma.¶Rolandini vij.vbi s̃.

c §. j. ¶Vt intelligat Cononista: si pars domus minatur ruinam, & domus est vnita & contexta,missio fit in totam:quia pars non ruinosa sequi posset ruinosam:si verò domus est ampla, ita quòd ille timor cesset,mittitur solùm in partem. In agris autem cessat illa ratio.Vnde si per agrum tuum,vel arbores timeo ex ipsa ruina damnum inferri ædibus meis,vel vineæ, vel segetibus, & tu non cauer , in illorum solùm possessionem mittar: non enim agrum contiguum post se traherent,sicut ædes ædem. hoc vult iste §.& §.ex hoc.superiùs alleg.& l.fluminum.eod.titul. §.item apud Viuianum.

d Forma. ¶Rolandini viij.vbi s̃.

a forum rei ᵃ¶†Is quoque, cui vſuſfructus legatus eſt, debet caue re hæredi per pignora & fideiuſſores, ꝙ vtetur & fruetur ſalua re rum ſubſtantia, & ſaluis immobilibus rebus, q̃ vſu non conſumũ tur, ad arbitrium boni viri: & ꝙ pecuniam, ſi quam habuit vel ha bebit, ad æſtimationem bonorum, quæ vſu cõſumuntur, & in hę reditate inuenta fuerunt in morte ſua, hæredi, ſeu hæredibus eius reſtituet: extr. de pignor. c. fi. ff. de vſufru. l. j. ff. de reb. quæ vſu con

7 ſum. per totum. Inſtit. de vſufru. §. j. & ij. ¶†Quid ſi prius quã ca neat, agit pro pecunia hæredi ſoluta, quæ ſibi debebatur, & in ꝓ ceſſu cautionem offert? & videtur, ꝙ non ſit audiendus, C. de vſu fru. l. j. quia in initio eſt præſtanda. Sed dic contra, arg. ff. de pig. act.

8 ſi rem. ¶†Et nota, ꝙ vbi idoneè vel ſufficienter caueri præcipi tur, vel conuenitur, pignora, vel fideiuſſores præſtari debent. ff. mand. Paulus reſpondit. in fi. ext. de pign. c. fi. Quid ſi dictum fuit, ꝙ plenè, vel ad ſenſum ſapientis caueatur? dic, vt ĩ. de emp. & vẽd.

9 §. j. ver. ſed quid ſi, & ſeq. ¶†Qualiter autem libelli ſuper diuerſis cautionibus concipientur, vide ĩ. in tractatu libel. in tit. de pig. & aliis cautionibus, §. ſequitur. De cautione verò, quàm præſtat ab ſoluendus ab excommunicatione, not. ĩ. de ſen. §. vt autem. verſi.

b porrò quia ᵇ.

ADDITIONES.

a Forum rei. ¶Nõ obſtat de no. oper. nun. c. pen. quia ille officialis archidiaco. ex ſpeciali iure erat iudex illius loci, vt ibi ſcripſi. Ad. de ver. ĩ. ſeq. & nota, ꝙ nomine cautiõis regulariter ſola ꝓmiſſio intelligitur, l. ſancimus. C. de verb. ſig. Sed cùm adiicitur Idonea, intelligimus fideiuſſores, vel pignora, ff. mand. l. mandato. Titij. §. fi. de fideic. lib. ergo. §. adiici. Sed nũqd, cũ dicit Idonea, ſufficit hy potheca? Videtur, ꝙ ſic, vt not. in d. §. & videtur caſus. C. de omni agro deſer. l. quicunq;. Sed dicebat ſemel papa in conſiſtorio, ꝙ nõ faciebat: quia ibi eſt ſpeciale, vbi dicit obligatis fundis, idoneè caueat: ſed non dicit, ꝙ idonea cautio ſit obligare fundos. facit de fun. pa. l. quicunq;. & de loc. præd. ciuil. lib. vi. Et ꝙ non ſufficiat fa cit tex. qui dicit Pignora. Et pignus eſt, quod tranſi ad creditorem & hypotheca nõ tranſit, vt ff. de pig. act. l. ſi rem. §. propriè. & me lius eſt poſſidere, q̃ à poſſidente petere, vt l. is qui. ff. de rei vend. & minus eſt dare fideiuſſorem. q̃ pignora: quia licet prætoriæ ſti pulationes perſonas deſiderent, tamen ſi dantur pignora, ſatisfit: quia plus videtur dare, vt l. pto. ſtipula. nam cùm tutius eſt pigno ri incumbere, quã in perſonã agere, Inſt. de oblig. quæ ex delic. §. futuri. arg. tamen ꝯ 13. q. fi. vt pridè. & quod ibi not. & fideiuſſor eſt perſonaliter obligatus, l. blanditus. C. de fideiuſ. & tamen meli us eſt dare fideiuſſores, quàm hypothecam, C. de epiſc. & cleric. l. omnes. §. in hac. & in auth. de ſanc. epiſc. §. ſi quis. Col. 9. vbi datur priuilegium clericis, quòd non dent fideiuſſores, ſed promittant cum hypotheca. Et videtur caſus ff. vt leg. no. ca. l. filio. Sic multò minus eſt dare hypothecã, q̃ pignora: cùm plus ſit dare hypothe cam q̃ fideiuſſores. ſed videtur ĩ. regula, plus cautionis. ſed dic, ꝙ ibi loquitur de pignore: tamen contra videtur ſentire de hypo theca. Hæc Oldr. conſil. 68. nomine cau. Adde vlteriùs ad hãc ma teriam cautionis, an & quando requiratur ſufficiens cautio, ſcili cet pignoratitia, vel fideiuſſoria, vel non? glo. fin. & ibi ſcribentes in c. j. extrà de ſequeſt. poſſ. & fru. aliam in verbo Idoneam, in c. fi. extrà. de pig. item gloſſ. in verbo Sufficienti, in c. ex publico. extr. de conuer. coniug. item adde gloſſ. & ibi do. Abb. Sic. in ca. ad no ſtram. el j. extrà de iureiur. & ibi nouiſſimè per dom. Felin. Aduer te tamen, quòd iuratoria cautio eſt valde ſufficiens, & melior quàm fideiuſſoria, vel pignoratitia: vide gloſſ. in cap. de benedic to. xxxij. q. j.

b Porrò quia. ¶Amicus accuſati de crimine capitali, allegans ꝓ illo iuſtas cauſas abſentiæ, an teneatur cauere de illo præſentando, cùm ceſſabunt cauſæ? dixi ſ. de defenſore, ſuper rub.

ADDITIONES NOVAE.

§o An in prætoriis ſtipulationibus promiſſor teneatur promitte re certam pœnam, not. in l. fin. ff. de præto. ſtipu.

§o An in bonæ fidei iudiciis debeat ſatiſdari, vel ſufficiat nuda cau. not. in l. in omnibus. de iudi.

§o Pone aliquis ſatiſdedit de iudicio ſiſti, & iudicato ſoluendo, po ſtea adhuc iterato ſatiſdedit, an videatur à prima obligatione re ceſſum, vt ſic primi fideiuſſores dati dicantur liberati, Bar. in l. vra tionius. de prætor. ſtipul. aliàs de fideiuſ.

§o In l. quod meo. de acquir. poſſe. ibi, poſſidetur, &c. ſic ergo vide tur ꝙ omnes venditores rerum debeant ſatiſdare de iudicio ſiſti, quia illi qui vendunt nomine illorum quibus res venduntur, ſe omnium rerum conſtituunt poſſeſſores. ſic ergo non poſſident, vt hic, ergo ſatiſdant, vt l. ſciendum. qui ſatiſ. cog.

§o An in ſatiſdationibus iudicialibus poſſit quis ſatiſdare cum pi gnoribus, ſicut cum fideiuſſoribus, gl. in l. j. qui ſatiſ. cog. not. in l. prætoriæ. de prætor. ſtipulat.

§o Si promiſi aliquem ſiſtere in iudicio ſub pœna & die certa, & il la die fuit infirmus, itaꝙ non potui eum ſiſtere in iudicio, an tene ar. Gui. de Cu. ꝙ non in l. ſed & ſi quis. §. quæſitũ. ſi quis cautioni.

§o Pone ꝙ promiſi aliquem præſentare coram poteſtate, non ad iecta die, poſtea mutatur poteſtas: ſucceſſor petit à me ꝙ ipſum præſentem. cui tenear, not. in l. ſi finita. in prin. de dam. infec. & l. 3. in prin. & l. cum ap. iudi. ſol.

§o In aut. generaliter. C. de epiſ. & cle. dicit Bal. ꝙ cautiones iudici ales introductæ per ius ciuile, vt puta per conſtitutiones princi pis, vel per ſtatutum, requirunt fideiuſſorem: & hoc ideo, quia re dactæ ſunt ad inſtar prętoriarũ, vt not. in l. quinta. de verb. oblig.

§o In l. ſi deceſſerit. §. ſi verò pro condemnato. qui ſat. cog. Bar. po nit vnam cautelam de illo qui promiſit aliquem præſentare, qui aufugit: & ille qui promiſit ipſum præſentare, hoc videns, fecit ipſum ex banniri ex alia cauſa, de qua hic per ipſum. & Cynus in l. exceptionem. de except.

§o Vbi remittitur ſatiſdatio propter paupertatẽ alicui, tenetur ſal tem cauere ſub pœna, gl. in l. ij. §. ſed ſi dubitetur. de iudi. & in l. fi lio. vt lega. no. ca. & l. fi. eo. tit. & l. fi. de præto. ſtipul. & l. 4. ſi quis cautio. & l. 2. qui ſatiſd. cog. & in Rubr. iudicatum ſolui, & l. niſi. §. quamuis. ff. ſi cui plus quam per leg. falci.

§o Quid ſi forma Authenticæ generaliter omittatur circa ſatiſda tionem, an proceſſus ſit nullus, Bal. in dic. auth. dicit ꝙ valet, & in qualibet parte iudicij poteſt ſuppleri iſte defectus. nam iſte ordo non eſt de forma iudicij, ſed eſt quiddam preambulũ. ordo enim iudicij, propriè non conſiſtit in præparatoriis iudiciorum. vnde quicquid omittatur circa præparatoria iudiciorum, non vitiat: ex cepto libello.

§o Quid ſi iudex accipiat ſatiſdationem abſente parte, an ex hoc acquiratur ipſi abſenti, not. in dicta authent. per Bald. vbi multa bona dicit.

§o Si condemnatus ſum tibi ad dandum, & antequàm tibi tradam fundum conuenior ab aliquo, an ratione iſtius fundi euitabo ſa tiſdationem, not. in l. ſciendum. qui ſatiſ. cog.

§o An ſi per contumaciam ſis paſſus miſſionem in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, ſi poſtea reuocaueris, & litigas, an non obſtan te quòd recuperaueris, tenearis ſatiſdare, no. in auth. de exhib. re. §. ſi verò. in fi. fac. c. frequenter. extr. vt lite non conteſ.

§o An in ſatiſdationibus quæ fiunt per dominos procuratoribus ſuis, debeat interuenire hypotheca bonorum: videtur tex. quòd ſic, Inſti. de ſatiſ. §. vbi. & de hypotheca.

§o Nota quòd difficile eſt extra patriam ſuam fideiuſſores dare: & ideo eſt neceſſaria nuda cautio, l. ij. §. ſed ſi dubitetur. in fin. de iud.

§o Nota, ꝙ licet regulariter quis non admittatur ad agendum ſine mandato, hoc fallit vbi res vel actio eſt peritura: & hoc per l. j. in prin. de neg. geſt. per Iac. de Rauen.

§o Qualiter debet cauere ille qui ſuſcepit iudicium animo nouan di in actione reali, not. in l. 3. ff. de alie. iudi. mu. ca. fac.

§o In l. ſi is à quo. §. ſi ſemel. vt in poſſeſſio. leg. dicit Barto. quòd ſi quis vult facere capere aliquem tanquam ſuſpectum ex forma ſtatuti quòd ſi cauſa ſuſpectionis ſuberat tempore quo cum eo contraxit, non poteſt facere capere: ſecus ſi poſtea, vt l. ſi credito ri. de priuileg. credit.

§o Item nota contra iurantem de ſuſpecto, qualiter iſta ſuſpectio probetur. dic ꝙ in ſuſpectione quæ prouenit ex animo, ſufficit iu ramentum, vt l. præſenti. de his qui ad eccl. confu. Sed an pars de beat citari, not. in l. ait prætor. §. ſi debitorem. quæ in frau. credit. & l. interdum. §. furem. de furtis. & in l. ſi creditores. de priuil. cre dit. cum ſimilibus.

§o Procurator vel defenſor qui comparet ad allegandum cauſas abſentiæ, non tenetur ſatiſdare, not. in l. in eo. §. nemo. de reg. iur. & l. ſi verò. §. de viro. ſolu. matri. per Dy.

§o An procurator conſtitutus ad ſententiam audiendam, tenea tur ſatiſdare, iudi. ſol. not. in l. nihil. de procur.

§o Nota ꝙ procurator actoris, etiam ſi conſtet de mandato, debet cauere de defendẽdo, ſi reconueniatur. Sed nunqd iſta ſatiſdatio debeat præſtari per procuratorem actoris ipſi reo ante quam ip ſe reus porrigat libellum ſuę reconuentionis, vel tantum poſtea Cynus & Bald. in l. j. de ſatiſdan. Bart. in l. ſeruum. §. ait prætor. de proc. & ibi etiam Bal. & not. in l. ſed & hoc §. defendere ff. de pc.

§o An cautio de rato poſſit fieri ſub conditione. Bar. in l. inter quos §. alieno. de proc. & l. j. C. eo. per Cynum.

§o Forma & modus interponendi cautionem de rato. no. per Bar. in l. cum peteret. ff. rem rat. hab.

§o Nota ꝙ ſi quis habet inſtrumenta cauſæ præſumitur procura tor, vt ſic admittatur cum cautione de rato, Bar. in l. vulgo. de ad miniſt. tut. Inn. in c. coram dilecto. de offi. deleg.

§o Si aliquis agat procuratorio nomine pro me, & antequam ha beam ratum deceſſi, an hæres meus poſſit ratum habere, not. in l. ſi is cui. ff. rem ra. hab.

An satisdatio procuratoris rei de cuius mandato dubitatur, quę est de iud. soluen, debeat offerri, & si non petat, vel an possit omitti. Iac. Butri. quòd non debet dari nisi petatur, l. qui proprio. §. qui alium, de proc. Albric. in l. j. C. de procu.

Nota quòd vbi principalis est diues, vel idoneus, non curatur de fideiussore, si non est idoneus, vt dicit glos. in l. mulier. de iure dot. quæ incipit forte.

An procurator releuatus ab onere satisdandi, saltem teneatur promittere, Cynus in l. j. de satisdan. & in l. si defunctus. de procu.

Nota ꝙ coniuncta persona agendo non facit committi stipulationem de rato, no. in l. procurator. rem ratam haber.

In l. quotiens. qui satis. cog. hæc lex facit, si ex forma statuti debet satisdari de reficiendo expēsas, antequam accuset quis de falso, ꝙ si dedit fideiussorem illum qui non potuit obligari, poterit obiici quòd processus non tenet, quia non est satisdatum. Iaco. Butri. & Bart.

In l. fideiussor. qui sat. cog. nota, ꝙ si recipis fideiurorem qui habet priuilegiū. & dubitas ne vtatur priuilegio: debes dicere, ego recipio te, tñ protestor ꝙ nolo ꝙ vtaris priuilegio fori, qasi non contradicit ꝓtestationi sibi per te factę, videtur acquiescere. Bal.

Si aliquis defendens aliquem absentem, satisdet de iudicato soluendo, postea factus est procurator legitimè adiecto absente vel sibi mortuo successit: & sic videntur fideiussores liberati. per l. j. §. fi. qui. mo. pig. vel hyp. sol. & per l. si ante. ī fi. iudic. sol. Sed quid si actor dicat, licet tu sis ꝓcurator effectꝰ, vel hæres intendo te ꝯuenire, & esse tecum in iudicio, tanquam cum defensore, vt sic fideiussores dari per te mihi teneantur: an hoc possit dicere, Iaco. de Are. in dicta l. si ante tenet quod sic.

Item quid si iudicium in dominum transferatur, an stipulatio committatur, nota. in dicta l. si ante.

Sed nunquid antequam committatur stipulatio de rato teneatur stipulator denuntiare, & inquirere an sit aliquis alius volens defendere, not. in l. 3. §. ob rem non defensam. iud. sol.

Quid si fideiussores primò dati efficiantur non soluendo, an adhuc de nouo debeat satisdari, no. in l. qui satisdare. de fideiusso.

An syndicus constitutus ab vniuersitate debeat satisdare gl. Insti. de satis. §. sin autem in gl. 2. & gl. in c. j. ext. de syndico. & l. item eorum. §. fi. quod cuiusque vniuer.

An procurator in rem suam teneatur satisdare, gl. quòd sic. in l. si procurator. § si per contrarium. de procurat. in gl. magna.

An mulier possit petere cautionem à marito pro rebus dotalibus. no. in l. qui bona. §. qui damni. de damno infect. ¶ De satisdatione quę petitur ab aliquo ne ipsum offendat, no. in l. qui bona. §. si quis iuxta. de dam. infec. & l. sed & si susceperit. §. fi. de iudic. & Guido de cu. in l. illicitas. de offi. præsi.

Si promisi præsentare aliquem coram potestate, nō adiecto aliquo termino, successor suus vult quod ipsum præsentem, an tenear. Vber. de Bobio dicit quòd non elapso anno, vt l. si finita. de dam. infect. & l. 3. & l. cum apud. iudi. sol.

¶ Bald. De satisdationibus.

ETIAM recessurus suo nomine cōuentus in curia nō tenetur satisdare Iudicatū solui. ꝓsertim clericus, §. dicto. ver. sed pone. G. nisi esset recessurus cum re alterius, l. fideiussor. in fi. ff. qui satisda. cog. Bal. quid de seculari, ver. quid si secularis. G. ¶ Quando dicatur dubitari de mandato, dic, vt in §. viso. vers. sed qualiter potest. C. de proc. l. j. per Cyn. & Iac. But. exemplum: si tabellio, qui fecit instrumentum, negatur tabellio, vel si per vnum testē probetur, & similia, ver. seq. G. ¶ An cautio rati habeat locum in arbitris, in d. §. viso. ver. item. G. ¶ Procurator etiam non releuatus pt opponere declinatoriam, §. expedito. ver. sed pone. quod est no. ¶ Cautio damni īfecti prospicit damno pecuniario: quid, si timetur de periculo personarum? §. est & aliud. ver. circa hoc. ¶ Forma cautionis damni infecti, item de opere demoliendo, item fructuaria, ibidem G.

a ¶ De Interrogationibus, quæ fiunt ante litem conte-
b statam a. Rubrica.

QVoniam b petitorium iudicium frustrà intentatur, si reus non possidet, nec dolo desierit possidere, ideo interrogari debet, an possideat res petitas, vt supr. de rei vend. qui petitorio. & l. si in rem actum sit. & extr. de exceptionibꝰ. aduersario. idcirco de interrogationibus, quæ ante litem contestatam fiunt, videamus, dicentes: In quibus casibus, & qualiter fiant interrogationes: &, quis sit earum effectus.

ADDITIONES.

a Pileꝰ fecit de hoc rubricā isti cōsonā, in fi. suæ primæ partis. ¶ Tācr. in vl. rubrica secūdę partis. ¶ Ioan. de Deo, lib. Iud. parte 2. rub. 4. principali. ¶ Bonagui. fecit rubricā de īterrogationibus: sed ñ restringit, vt auctor: imò de his nō tractat, nisi remittendo. ¶ Aegi. rubricam fecit, vt auctor, & est 38. in ordine. ¶ Alb. Gal. posuit generalem rubricam de interrogationibus, & principaliᵉ de his tractat. ¶ Guid. de Suz. de his in princip. operis.

b Quoniam. ¶ Istud principium vsque ad ver. sciendum. quasi ad literam fuit Tan. vbi s.

SVMMARIVM.

1 *Interrogationes ante litis contestationem decem casibus sunt faciendæ.*
2 *In petitione hæreditatis quæ sint interrogationes necessario faciendæ.*
3 *Allegatum non probare, vel nihil allegare, æquiparantur.*
4 *Interrogationibus ante litis contestationem non est indifferēter, vel quo ad fundandam principalem cautionem, vtendum, sed solum quo ad viā agendi præparationem.*
5 *Interrogatorium quomodo ab aula recessisse intelligatur.*
6 *Interrogationes hodie sunt iudicis officio faciendæ.*
7 *Libellus an super principali sit ante factas interrogationes ante litem contestatam dandus.*
Interrogari an possit quis pluries super eodem facto.
8 *Forma scribendi responsiones ad interrogationem factas.*

¶ Interrogationes quibus casibus, & qualiter fieri debeant.

I. §. Sciendum est igitur, ꝙ generaliter iudex pōt semper interrogare, ante litis contestationem, & post, & vbicunq; ipsum æquitas mouet, etiam postquā fuerit in causa cōclusum: quod dic, vt ī. de positio. §. 3. & §. 4. & 6.
a & per totum a. ¶ † In decem tñ specialibus casibus fiunt interro-
1 gationes ante litis cōtestationem. ¶ Primus, si agatur ꝯ aliquem tāq̄ ꝯ hæredem, interrogetur, an sit hæres defuncti, cuius noīe ꝯ-
b uenitur b. ¶ Secundus, si respondet se hæredem, interrogetur, an
c in solidū, vel quota ex parte sit hæres, ff. de interroga. act. l. j. c & l. qui interrogatur. ¶ Tertius, si respondeat se hęredem in solidum
d vel pro parte, quæratur, qualiter sit hæres, an ex testamento d, an verò suo nomine sit ei quæsita hæreditas, vel per eos, qui eius iuri subiecti sunt, ff. e. si sine. aliàs incipit, si defensor. §. illud. ¶ Quartus est, cùm agitur noxali iudicio, scilicet an possideat seruū, cuiꝰ nomine noxali iudicio agitur, ff. eo. si quis interrogatus. ¶ Quintus, an possideat hæreditatem, quę petitur, & pro qua parte, ff. eo. non alienum. & l. qui seruum. §. fi. ¶ Sextus, an cōuentus possideat peculium serui, vel filij: qui cōtraxisse dicitur, cuius nomine agit, vt in præ. l. si fine. ¶ Septimus, cuius ætatis est nunc cōuentus, cū de eius ætate dubitatur, ff. eo. de ætate. in prin. ¶ Octauus, an ędificium, ex quo damnum dari timetur, & cuius nomine petit cautio de dāno infecto sit suum, vel quota ex parte, eo. tit. ñ alienum. & l. qui seruum. in fi. ¶ Nonus, an quadrupes, quę damnum dedit sua sit, ff. eo. l. si quis in iure. ¶ Decimus est in rei vēdicatione, vbi quæritur, vtrum possideat rem petitam, vel dolo desierit possidere? Si respondet se possidere, sed pro parte: quęratur, pro qua parte, vt in præ. l. qui petitorio. & in l. præ. qui seruum. §. fi. Si verò neget se possidere, cùm possideat, hoc probato, dabitur res actori, licet nil de iure suo probanti, ff. de rei vend. l. fi. aliàs est pen. Verum tamen titulum suę possessionis. vel vtrùm res sua sit, non cogitur quis dicere in rei vendicatione, C. de pet. hære. l. cogi. in prin. 2. q. v. §. j. ff. de rei vend. sed in speciali. in petitione hęreditatis sic, vt in
2 præ. l. cogi. in fi ¶ † Sciendum e quoq; est, ꝙ in petitione hæredita-
e tis fiunt speciales interrogationes & necessariæ: quia nō conuenitur nisi is, qui pro hærede, vel pro possessore possidet, id est, qui se putat hæredem, vel nullam causam possidendi habet: sed possidet,

ADDITIONES.

a Per totum. ¶ Hunc casum, quem autor præmittit, communiter alij ponunt vltimò.

b conuenitur. ¶ Olim nō tenebatur huic rñdere ille, cui mota erat quæstio hæreditatis, ff. eo. tit. & quia. §. interdū. Et ratio huius ibi in tex. hodie secus, ex quo possidet, C. de pet. hæ. l. fi. §. sin autem. i. Cessat ergo dictū, qđ sumebant aduocati ex §. interdū. s. ꝙ cùm ciues adstringuntur ad bona sua describēda, ñ tenentur illa describere, sup quibus lis mouetur. Tu dic ꝯ, describent tñ ea, vt alia: aliàs prompta esset fraus: quæ cessat in casibus legū, G. qui admit. ad bo. pos. quandiu. & de bon. pos. secundum tab. l. j. quæ inducebatur ad idem.

c l. i. ¶ Vbi numerantur hi casus. & ext. de iur. calum. c. pe. in vlti. gl.

d Ex testamēto. ¶ Sup. vel ab intestato: & vt dixit Azo in Sūma hu. tit. multum inter hæc interest, propter legatā & substitutiones, q̄ debentur, & veniunt ex testamento, & non ab intestato, vbi aliud non exprimatur, C. de fideicom eam, quam.

e Sciendum. ¶ Scire debes, ꝙ cū Hosti. in Sum. de iud. §. 3. sed sub §. fiunt autem aliquando. enumerasset interrogationes, de quibus suprà, statim submisit hunc ver. illud autē. pro regula: quare, quasi totum, quod in isto §. sequitur.

det,quia possidet,vt ff.de pet. hær.pro hęrede.& l.regulariter.Pri
ma ergo interrogatio est,an possideat,vt in præ.l. qui petitorio.
&si negat,petam à iudice, vt me mittat in possessionem saluo iu-
re alterius,vt in præd.l.q seruum.§.fi.si volo eum conuincere de
mēdacio, hoc ipso ad me transfertur possessio, q̄uis nō probē de
ꝓprietate, ff. de rei vend.l.fi.si verò cōfitetur,interroget scdò,an
sit hæres,&ex qua parte?vt s̄.in prin.Si neget,tertiò q̄rat,cur pos-
sideat,ff.de peti.hær.q interrogatus.& alleget titulū ꝓ donato,vł
pro emptore, vel pro dote, & probet, vacat petitio hæreditatis.
3 ¶†Si verò nō alleget,vel allegatū n̄ ꝓbet,qa hæc duo æquiparā
tur,vt extra.de deci.dudū.§.j.de ꝯcesſ.pb.cū super.& c.ex parte.ff.
de proc.q oīa.tunc ꝓsumitur ꝓ possessore possidēte,ff.eo.ꝓ hære
de.¶Si aūt alleget aliū titulū, putà emptionis, quærendum est,à
quo emit,ff.de diuerſ.& tēp.ꝓscri.in vsucapione.§.itē adiiciendū.
Potest em̄ esse,ꝙ emit à furioso:& sic titul⁹ iste habet ꝓ n̄ titulo,
ff.de pet.hæ.nec vllā.§.j.vel ab absente,qui nō tenet vtili petitio-
ne hæreditatis, vt ea.l.§.ꝙ si qs. & iō per iudicē est cogend⁹, vt in
præ.l.vbicunq;.Quòd si dicit se emisse à pſente & sanæ mētis,q̄ra
tur de pretio: quia pōt esse, ꝙ pro exiguo pretio emit,& ideo te-
netur,vt in præ.l,nec vllā.§.si quis.¶Itē si dicit donatū,quærat à
quo?vt C.eo.l.j.Et ꝙ respondere teneatur, probatur C.de fur.ci-
a uile.extr.de alie:iud.mut.cā fac.c.fi.Et dicit dn̄s meus [a],ꝙ super ti
tulo allegato lis dēt cōtestari,arg.extra.de renun.veniēs.§.i.& de
lit.cōtest.c.j.& iuramētū de calumnia pſtari dēt,ar.ff.ad exhib.the
4 saur⁹. ¶†Illud aūt nota, ꝙ vsus p̄dictarū interrogationū ab aula
recessit,&in desuetudinē abiit,nec eis hodie vtimur.nisi post litē
ꝯtestatā,nec an̄ qs cogit r̄ndere,vt ff.de interr.act.l.j.§.interroga-
b toriis.& hoc tenet dn̄s meus ad literā [b].Sed Dn̄i legū exponunt
ibi,n̄ cogit,verū est,iure actionis,sed officio iudicis bene cogitur
ante litisꝯtestationē respōdere,vt ibi in prin.qđ dic,vt no.in prę.
§.& j̄.ver.prox.Et dicūt,ꝙ ante litis cōtestationē interrogabit de
scientia tātū:post verò de credulitate tantū,vt C.de iur.cal.l.ij.&
ī præ.l.de ætate.§.nihil.&in auth.de his,q ingr.ad app.§.fi.Alij ve
rò dicunt,ꝙ ante litis cōtestationē,& post interrogabitur de cre-
c dulitate,vt ea.l.not.resp.j. Rof.dicit [c],† ꝙ interrogatoriū ab aula
5 non recessit:imò remanet adhuc,vt probat ff.eo.l.pen.& quasi ꝑ
totū ti.licet videatur ꝯ j̄.de position.§.j.in prin.Et in præ.lege lo
quit de quadā solēnitate antiqua,sub qua fiebant interrogatiōes
quæ hodie sublata est,sicut & formulę& impetrationes actionū,
vt C.de formul.l.j.& ij.Vel,secundum eum, pōt dici,ꝙ interroga
tiones durāt adhuc, sed interrogatoriæ actiones sunt sublatæ. &
hoc innuit rubrica illi⁹ tit.q sic debet exponi,de interrogationib.
in iure faciendis:supple,quæ adhuc stant:& de interrogatoriis ac
6 tionibus:supple,quę in desuetudinem abierūt,¶ †Hoc quoque
notandū est,ꝙ interrogationes fiunt hodie,vt præmissum est,iu-
dicis officio,ff.de interrog.act.l.j.&in auth.de his,q ingre.ad app.
§.fi. quia res ista nō requirit plenā, sed summariā inquisitionē,ff.
eo.voluit.§.qđ ait.& l.si fideiussor.§.j.Dic,vt s̄.verſ.ꝑx.& cogēd⁹
est,vt certè,clarè & nō obscurè respondeat:de quo dic j̄.de posi.
§.ix.sed nec ali⁹ debet interrogari,quā conuentus,vt in præ.l.si ĝi
7 ne.§.illius. ¶†Sed nunquid prius quàm interrogationes ꝓmissæ
d fiant,dabit libellus in principali?Dicūt quidam [d],ꝙsic:ar.ff.quor.
leg.l.j.§.quod autē.& in præ.l.de ætate.§.2.& §.qui tacuit.& eod.
e tit.l.j.in prin.vbi de hoc.Alij cōtrà,quos do.me⁹ seq̄t [e].Cū.n.fiāt
interrogationes huiusmodi ad instruendum actorē in totum,vel
partē,vel quo iure petat,vt ea.l.j.r̄n.j.& l.voluit.&l.qui seruū.§.j.
& ff.de rei ven.qui petitorio.nō formabit,donec via sit parata,vł
admittat libellus incertus cū protestatione.de hoc dixi j̄.de libe.
cōcep.§.nūc ostendamus.ver.fi.Primū verius.Sed nūquid de eo
dem facto potest quis pluries interrogari? de hoc dicam infrà,de
8 positi.§.6.in princip.¶† Responsio autem ad interrogationem
hoc modo scribetur: ¶FORMA. Ante litem contestatam à tali
iudice in iudicio, vel corā tali iudice interrogat⁹,an possideret rē
in libello petitam : respondit,& confessus fuit,se ipsum possidē-
re,vel non possidere:vel interrogatus, an sit hæres Titij,respon-
dit & confessus fuit,se ipsius Titij hæredē esse, vel non esse:& sic
f de aliis interrogationibus,quæ fiunt an̄ litis cōtestationē. Quo [f]
aūt loco,&apud quē iudicē faciendæ sunt,no.ff.de interrog.in iu
re facien.l.j.& 4. Quid si sine interrogatione respondeatur?Dic,
quòd valet,ff.eo.si sine.secus,si aduersario absente,e. tit. l.fi.ff.de
confeſ.certum.

ADDITIONES.

a Dominus meus.¶Vbi s̄. ver.item puto.
b Ad literā.¶.Hoc plus habeo in Host.Hoc intelligendū,ꝙ nō vti
mur indifferenter,vel quo ad fundandā principalem cautionem
sed solùm,quo ad viæ agendi præparationem.
c Dicit.¶In suo tractatu positionū, de quo dicā j̄. de posit.in prin.
d Dicunt quidam.¶Dixit Azo, & fortè bn̄, hoc in Summa,eo.tit.
post prin.sed tenet id assertiuè in Sum.de cōfeſ.in prin.itē Al.Ga.
vbi s̄.in prin.dixit Gui.de Suz.ī l.j.ff.e.ꝙ actor dabit petitionē iudi

ci,q̄ iudex examinabit:& si videbit casum,quo reus ante porrecti
onē libelli habeat r̄ndere,interrogabit eū priùs:supple, ꝙ si ꝑ re-
sponsiōes apparebit forma libelli mutāda,mutabit ante quā reo
reddatur:& sic breuiter sedatur ꝯrietas: quia dabitur iudici, sed n̄
parti.qđ satis placet:& cōsonat,qđ not.Acc.ff.eo.ti.l.j.in fi.ij.glo.
vbi dicit,ꝙ licet simul hæc dētur,iudex priùs expediēda ꝑmittet:
alle.C.de nouo C.cōpo.l.j.ad fi.facit extr.de rescri.cām,q̄.ff.de le.
ij.l.peto.§.fratre.ibi,ꝓximus quisq; primo loco, &c.Scias, ꝙ Ioā.
de Bla.in prin.sui oper.ponebat casum,quo necessaria videt inter
rogatio ante libelli dationē.pone:Titius ꝑ stipulationem ꝓmisit
mihi dare vineā:ante q̄ daret,decessit facto testamēto,ī quo vnū
ex filiis instituit,& alterū ꝑteriit:& mihi vineā legauit,& vtile fu-
it legatū,ff.de leg.3.si mulier.§.si rē ꝑterit⁹ petit bonorū possessi-
onē ꝯ tabulas,& dubitatur,an ab intestato,an ex testamēto sit hę
res,ff.de bo.po.cōtra tab.l.si post mortē.§.fi.nescio formare libel
lū:qa si ab intestato,ꝑ certi cōdictionē ex stipulatu petā ab eo di-
midiā vineæ:si ex testamēto,petā illā actione ex testamēto:& de
beo vnā eligere,ff.de reg.iur.nemo. §. quoties.tenet ipse, ꝙ ante
libelli oblationē tenebit r̄ndere:aliàs sequeretur,ꝙsi ago ex testa
mēto,& ipse habuit inducias xx.dierū, in quarū fine r̄ndet se hæ
redē ab intestato:habeo formare aliū libellū, & habebit alios xx.
dies:dilationū aūt materia est tollēda,C.de tem.app.l.ij.Non ob-
stat,qđ dr̄,Instituta actione interrogationes faciēdas,ff.eo.l.j.&i.
de ætate.§. qui ex quadrante.& §.qui tacuit.quia satis est actionē
esse institutam,quo ad propositum,& si non,quo ad libellum.
e Sequitur.¶Vbi s̄.ver.sed nunquid ante.
f Quo.¶Alb.Gal.fuerunt remissiones sequētes,vbi s̄.in prin.Sed
vide de hac prima,quod scripsi j̄.de positio.super.§.ij.in fi.

SVMMARIVM.

1 *Reuocare quis non potest quod semel confessus est.*
Offerens se,tanquā possidens,vendicationi fundi,vel alterius rei,quacunque ac tione conueniatur,cùm nō possideat,condemnabitur ad interesse actori.
Actor seipsum decipere dicitur,volens vendicare rē ab eo, qui eā non possidet.
2 *Pœnitere posse aliquem ante litem contestatam,quomodo sit intelligendum.*
3 *Iudicium an,& quando reddatur in inuitum.*
4 *Confessus se furtum cōmisisse,si ante litis contestationem decedat, an eius hæres teneatur.*
5 *Possidens an possit compelli actionem pati in rem,si dicat se non possidere.*
6 *Is à quo res petebatur,si sententialiter fuerit absolutus,quia tempore moræ litis rem petitam sine dolo desierat possidere,an si iterum possidere inueniatur possit denuò res peti.& nu.seq.*
8 *Reum cadere à possessione rei petitæ,sæpe cōtingit,& qualiter tunc procedat.*
9 *Iudex qualiter pronunciare debeat,vbi reo cadente à possessione rei petitæ,absoluitur.*
10 *Consilium cautum pro actore,vbi reus,à quo res petitur,dum est prope sententiam,videns se succumbere,facit se per quendam amicum de possessione expelli,vt absoluatur.*
11 *In rei vendicatione requiritur,quòd quis possideat,vel dolo desierit possidere.*
12 *Agens contra aliquem qui possidebat,rei vendicatione directa,lite contestata,si ille dolo desinit possidere,an sit condemnandus,vel absoluendus.*
13 *Possidere,& dolo desiisse possidere,pro eodem habentur.*
14 *Aduocatus an debeat clientulum in responsionibus instruere.*

¶Interrogationum effectus quis sit.

2.§.Nunc de interrogationum effectu aliqua differamus.
Est igit earū effectus,vt qui respondet suū esse,
vel possidere,vel habere,seu se hæredē esse,vel aliàs aliqđ simile,
sic tenet ea actiōe,qua aduersus eū agit,ac si suū esset,vel possidē
ret,vel haberet,vel hæres esset, seu ac si cōtraxisset, vt in præ.l.de
ætate.§.j.& ij. nec poterit reuocare cōfessionē,ex quo semel cō-
fessus est,nisi iusta de cā,vt ea.l.§.q interrogat⁹.& §.ex cā.vt e.l.§.
q iusto.verūtn̄ si ex reuocatiōe nulla captio actiōis fiat,bn̄ p̄t re-
1 uocare,vt ea.l.§.fi.¶†Hoc quoq; notatu dignū est,ꝙq se offert,
tanquā possideat,vendicationi fundi, vel alterius rei quacunque
actione cōueniat, cùm nō possideat, cōdemnabitur ad interesse
actori,vel quāti actor in litē iurauerit,vt ff.de rei vend.si is qui se
a obtulit [a].ff.de peti.hær. qui se liti.cū distinctione tn̄:quia si igno-
ret actor eū nō possidere,nec dolo fecisse quò minus possideret
condemnabit reus,si patitur litē secū contestari.Si verò ante litis
cōtestationē pœniteat eū,& dicat se nō possidere,& discedat,nō
decipit actorē,cū nō possideat,sed ipse actor seipsum decipit,vo-
lens vēdicare rē ab eo,qui eam nō possidet:& ideo debet reus ab
solui,vt ff.de rei ven.is qui.& l.nā si.extr.de iudi.examinata.de ex
cep.aduersario.Quid si actor sciat eū non possidere,nec ante litis
cōtestationē,nec post,pōt sibi imputare aliquid:qa à seipso deci-
2 pitur,vt iam dixi. ¶†Quod aūt dixi, illū ante litem contestatam
posse

ADDITIO.

a Obtulit.¶Et ibi quasi ad literam hoc not.

a posse pœnitere, verũ est, secundum Accur.[b] quando actor incertus erat, à quo peteret, sed quærebat, à quo peteret: & demum ille se vendicationi obtulit. Si verò actor ab eo tanquam à certa persona, peteret, & ille se offerret, tunc non liceret ei, etiã ante litem contestatam, pœnitere, vt ff. eo. si autem. & iunge, quod est s. de acto
3 re, ver. item eluditur. & seq. ¶† Pone, ego egi cõtra T. rei vendicatione: qui citatus à iudice venit: non tñ interrogaui eũ, an possideret, vel non: lite cõtestata & testibus publicatis, dicit se absoluẽdũ, cũ non possideat: quæritur, an sit pro possessore habendus? ar. quòd sic, in præ. l. is qui. & eo. tit. si is qui se liti. & ff. de peti. hær. q
b se liti. Alij dicũt contrà, & veriùs[b], ff. de rei ven. qui petitorio. vbi de hoc: & no. eo. tit. is qui destinauit. in fi. non enim se liti obtulit sed citatus venit, quia iudiciũ reddit in inuitũ, ff. de verb. oblig. in
4 ter stipulantẽ. §. Stichũ. ¶† Quid si is, qui cõfessus est se furtũ cõmisisse, decedit ante litis contestationem? Rñ. nõ videt, quod eius hęres teneatur, C. ne ex delic. defun. l. j.[c] Sed hîc cõtrà, qa in iudiciis
c quasi contrahit, ff. de pecul. licet. §. idẽ scribit. & tenet quis, qñ cõ
d fitet crimen, ex quasi cõtu, ff. de interrog. in iure fac. de ętate. §. j.[d]
5 ¶† Itẽ nota, quod is, qui possidet. non cõpellitur pati actionẽ in rẽ, si dicat se ñ possidere: sed ipse in hoc punietur: quia si actor eum probauerit possidere, transferri possessio rei petitę in actorẽ iudicis officio, licet non probet eam suã esse, vt ff. de rei vend. l. penu.
6 ¶† Item hoc certũ est, quod licet is, à quo res petebatur, absolutus fuerit sententialiter, quia tẽpore motæ litis rẽ petitã sine dolo desierat possidere, si tamen nũc eam possidere inueniatur, poterit denuò ab eo res peti, nõ obstante exceptione rei iudicatæ: vt extra. de excep. aduersario. Idem iuris est, si tempore motæ litis possidebat, & post sine dolo desiit possidere, ff. de excep. rei iud. si à te hærede. & l. si rẽ. & l. si quis. C. ad exhib. l. neq;. vnde in præ. decr. supple, maximè, & vide j. in tractatu libel. de causa pos. & propri. §. no
7 tandũ igit. ver. est & vtilis. ¶† Et scias, quod cùm quis sine dolo possidere incipit, tunc si sine dolo tempore litis contestatæ desierit possidere, absoluitur: & sic intellige præ. dec. Litem autem motã intellige per litis contestationem, extr. de ver. sig. ex parte. Quòd si tempore litis contestationis possidet, tempore verò sententię sine dolo desiit possidere, absoluitur, ff. de rei vend. sin autem. §. Si verò dolo, vel iniustè, seu illicitè cœperat possidere, licet tempore litis contestatæ sine dolo desierit possidere, nihilominus condemnabitur ad rei restitutionẽ, ac si possideret, ff. de vi & vi arm.
8 si vi me. ext. de vsur. cùm tu. de homic. sicut. §. eos insuper. ¶† Verùm quia sæpe contingit reũ cadere à possessione rei petitæ, ideo adhuc, qualiter tunc procedatur, videamus. Dic ergo, quòd aut cadit à possessione ante litis contestationem, aut post: si ante litis contestationem voluntariè cadit causa mutãdi iudicij, locum habet contra eum actio ex edicto de alienat. mut. iudic. vt ff. de alie. iud. mut. per totum, & extr. e. ti. c. fin. Item si erat possessor malæ fidei, & erat in mora restituendi, tenetur, si pereat, ff. si cer. pet. quidam. & l. quod mihi. & l. periculum. ff. de cond. fur. si pro fure. §. fi. & seq. Item si se liti obtulit, cùm non possideret, ff. de petit. hær. l. qui se. nisi actor sciret ipsum non possideret. tunc enim est absoluendus, & actor à seipso decipitur, vt s. Si verò cadit à possessiõe post litem contestatam: & actio est personalis, tunc siue cadat culpa sua, siue sine culpa, non est vis in hoc: semper ad sententiam proceditur: quia persona, & nõ res oblihata est. In reali autem distinguo: quoniã aut cadit culpa sua à possessione post litis contestationẽ, vel alias promissum seruare non potest: & tunc contra eũ proceditur, & condemnatur iustitia mediante, vel in litis æstimationem, ve ad interesse, ff. ad exhib. l. de eo. §. si post. ff. de euiction. si
e seruus. §. fi. in prin.[e] Aut sine culpa desiit possidere: & tunc actor inuito reo, & econuersò reus inuito actore. petere potest, quod procedatur ad sentẽtiam diffinitiuam propter fructus, & prouentus, & expensas, & interesse, & alia accessoria post litẽ contestatã obuenientia, & propter stipulationẽ de euictione, si intercesserit, ff. de rei vend. vtique. l. prece. ff. iud. sol. si seruus. ff. de euic. si seruus. C. quõ & qñ iud. auth. qui semel. nam si quis cùm iudicij accepti tempore possideret, postea sine dolo malo possidere desierit, absolui eũ oportet, quãuis sit, quod ei imputetur, cur non statim restituit, vt ff. ad exhib. tigni. §. si quis eũ. Quid aũt veniet ex hoc no
f mine fructuũ, no. plenè per Papam ext. de sen. & re iu. super rub.[f]
9 ¶† Sed qualiter tunc iudex pronunciabit? Respondeo sic: FORMA. Quia inueni, quod reus erat in causa cõdemnationis, si possideret, ideo cõdemno eũ ad fructus & expensas: sed quia nõ possidet nec dolo, vel culpa sua rẽ petitã desiit possidere, ideo, quantũ ad eam. ipsum ab impetitione actoris absoluo. Veruntñ iudex prius quàm pronunciet, faciet ipsum reum prę̃stare cautionẽ actori de restituenda sibi re, si ad eũ perueniret, ff. de rei vend. si verò. & in præ. l. de euict. si seruus. §. fi. in fi. ff. de ædil. actio. redhibere. §. fin. & per hãc sententiã licet reus absolutus sit, ex prædicta causa habet regressum contra venditorem de euictione, extr. de emp. & ven. ca. fin. ¶ Si verò sententia pro reo ferenda sit, dicet sic: FORMA. Absoluo reũ ab impetitione actoris, & condemno actorem reo ad expensas. Et per hanc sententiã habet etiã actor regressum de euictione contra eũ, qui vendidit sibi rẽ, in qua succubuit, si sine culpa sua cecidit à possessione, ff. de eui. si rẽ, quam. §. j. & l. euicta. & l. quidã ex. in princ. Alij dicunt, quod semper iudex pronũciabit in primo casu super re petita: nõ quod dicat, cõdemno reum ad restitutionẽ rei simpliciter: sed adiiciet, qñ eam habuerit: vel dicet, pronuncio rem petitã esse actoris: arg. pro eis in prę. l. ff. iud. sol. si seruus. Prius tñ dictũ præualet. Potest etiã iudex differre quandoq; ex causa huiusmodi sententiã diffinitiuam, vt quia fortè speratur quòd reus possit rẽ recuperare in breui: & tũc absoluet tantũ reũ à termino assignato: & sic postea recuperata re procedet in causa cœpta. Potest etiã iudex quãdoq; reũ absoluere, non à petitione rei, sed ab instantia iudicij: & tũc recuperata re inchoabit de nouo iudiciũ cõtra eũ, extr. de excep. aduersario. Quandoq; aũt absoluitur ab impetitione, & prouidetur actori per cautionem de
g restituenda, vt dixi secundum Innocent. IIII.[g] ¶† Sed ecce: reus,
10 à quo res petitur, dum est prope sententiã[h], videns se succum-
h bere, facit se de possessione per quẽdam amicũ expelli, vt sic absoluatur, per præ. l. tigni. de quo facit fieri publicũ instrumentum quod coram iudice ostendit, allegans pro se prę. l. tigni. & ff. de rei vend. si aũt. §. possidere. actor vero probare non põt sufficienter collusionẽ: quæritur quomodo ei consuletur? Rñ. accuset expulsorẽ de vi. quia publicũ est iudiciũ, ff. de pub. iudi. l. ij. ille verò aut fugiet, & sic iste suã apprehendet possessionẽ: aut comparebit, & tunc aut cõfitebitur, & sic cõdemnabitur: aut negabit, & hoc reo non proderit. Arg. contra præmissa Inst. de fideicomm. hær. §. sed
11 quia stipulationes. ¶† Et nota, quod in rei vendicatione requiritur, quod quis possideat, vel dolo desierit possidere, vt s. de actio. seu pet. §. sequitur. versi. item vide. & vbi dolo desiit possidere, agitur rei vendicatione vtili: quia verba deficiunt, sed sentẽtia locũ habet, arg. ff. de iurisd. omn. iud. l. si quis id, quod. & ff. si quadru. pau. fec.
12 dic. l. pe. ¶† Quid ergo, si egi contra te, qui possidebas rei vendicatione directa, lite cõtestata dolo desinis possidere: nunquid debes cõdemnari, vel absolui? Hoc ideo quæritur, quia qui dolo desiit possidere, vtili conuenitur, vt dixi: & videtur, quod sit condemnãdus. nam dolus pro possessione habet, vt §. fint aũt. ita ergo condemnandus es, ac si possideres, vt ff. de noxa. electio. §. ij. Itẽ si nõ condẽnareris, sed absolueeris, iam esset in potestate cuilibet iudicium eludere: quod esset contra iura, ff. de arbit. si rem, quam. & melior esset cõditio stulti, qui semper alienaret, quã periti: quod esse non debet. ff. quod vi aut clàm, seruus. & malæfidei possessoris, quàm bonę fidei, cõtra iura ff. de noxa. non solùm. Itẽ iam titulus de litig. locũ non haberet, C. de liti. l. j. ij. & fi. Arg. contra, quod sis absoluendus. nõ enim fieri posset condẽnatio super directa, cùm nõ possideas. Itẽ super vtili nõ, quia super ea actũ nõ est: vnde super hoc non potest sententia ferri, ff. de iud. de qua re. extr. de causa pos. & propri. cùm super. cùm post litẽ contestatã contingat, & ideo alia interpellatione opus est, ff. de iud. nõ põt. extr. de re iud.
i abbate sanè[i]. SOL. Dic, quod condemnandus es, & in hac vtili rei vẽdicatione. nã quæ primò fuit directa, efficit postmodũ vtilis ratione delicti, s. doli. Nam & alias propter factũ alterius actio mea mutatur, & noxalis libero facto seruo, vt Inst. de noxa. & ff. de pœ. l. j. Vel dic, & veriùs, quod hæc actio non mutatur, sed eius qualitas in noxali

ADDITIONES.

a Secundum Accur. ¶ in l. is, qui se. ff. de rei vend.
b Et veriùs. ¶ Secundum Alber. Gal. vbi s. ad literam versic. sed pone, quòd.
c L. j. ¶ Addit Alb. Gal. cuius ad literam fuit iste ver. vbi s. C. de fur. l. furti, quæ bene facit.
d §. j. ¶ De confesso per tormenta, & qui perseuerauit, & moritur ante condemnationẽ, j. de accu. §. j. ver. quid si latro. & ibi dicam, in quo differant istæ duæ quæstiones: vide etiam, quod dicam j. de app. §. in quibus. super verb. sed nunquid hæc tria. in fi.
e In prin. ¶ Si reus cõdemnatus ad restitutionẽ fundi, appellauit: postea sine dolo vi deiectus desiit possidere, Alb. Pap. ff. si quad. paup. fec. dic. l. j. §. pen. & per ipsum §. & per l. illud. §. actiones. ff. de pet. hær. dixit, quòd ipse tenetur vincenti ad æstimationem, aut cedere actionem contra eum, qui vi deiecit.
f Super rub. ¶ Vide, quòd j. dicam.
g Secundũ Inn. IIII. ¶ Sup. rub. de reg. iur. vt s. dixi. Sed ego sequendo Host. eam posui super j. c. & remissio, de qua s. ibi continuatur in ver. nomine autem fructuum.
h Sententiam. ¶ Si post sententiam, à qua appellasset: vide quod dixi s. ver. verum quia.
i Abbate sanè. ¶ lib. vj.

a noxali & directa, secundũ Rof.[a] vt ff. de noxa. in delictis. §. si detracta. Vnde nõ cõdemnaberis in vtili, sed in directa proposita: quod fiet hoc modo: quia primò iudex faciet actorẽ in litem iurare: & sic quãtitate taxata, in certa quantitate condemnabit, vt ff. de rei
13 vend. qui restituere. ¶†Sed pone [b], petij fundũ à P. dicens illũ iure dominij, vel quasi, ad me pertinere: qui interrogatus, an possideret, respõdit, ꝙ sic: postea ante litis contestationẽ P. alienauit illũ: volo litẽ contestari, sed ipse dicit se non possidere: nũc quaeritur, an super libello porrecto lis debeat contestari? Et videtur, ꝙ sic: quia videt dolo desiisse possidere, vt C. de alie. iud. mut. causa fac. l. j. ff. de rei vend. Iulianus, in prin. Haec enim paria sunt, s. possidere, & dolo desiisse possidere, ff. de re iud. parẽ. ff. ne quid in loco pub. fi. l. ij. §. pe. Arg. contrà: quia alia, est rei vendicatio, quae datur contra possidentem: & alia, quae datur contra dolosum, ff. de noxa. electio. Dic, ꝙ si ante litis contestationem dicit se non possidere, alio libello opus est: si verò post litẽ cõtestatã, tunc non, vt ff.
14 de rei vend. is qui. & l. sin autem. §. possidere. †Item nota, ꝙ aduocatus non debet clientulum in responsionib. instruere: quod patet: quia prius q̃ aduocatus suũ exerceat officiũ, debet iurare re[9], vt C. de iu. cal. l. ij. in prin. ibi, antequã vtriusq;, &c. de hoc ĩ. de positio. §. 3. vers. sed & secundum. Ipse enim certus esse debet de facto suo, vt ibi not. & cum talibus est veritas: arg. extr. de elect. scri
c ptum. §. j. & c. postquam. de test. ad hoc. aliàs incipit, praesentium[c]. de iur. calum. in pertractandis.

ADDITIONES.

a Secundum Rofr. ¶Cuius fuit iste vers. ad literam de rei ven. ver. sed illud quaeritur.

b Sed pone. ¶Iste ver. ad literam fuit Alb. Gal. vbi s̃. vers. sed pone.

c Incipit, praesentium. ¶Lib. vj.

ADDITIONES NOVAE.

S Si ignoratur quis sit haeres, potest conueniri bonorum possessor, & haereditatis, & per hoc solet dici in interrogationibus quae fiunt ante litem contestatam, ꝙ si aliquis interrogatus an sit haeres propter dubium, nolit respõdere, debet interrogari an sit possessor haereditatis: & si respondet ꝙ sic, sufficit actori: & prob. in l. fi. C. de petit. haere. Item quando fit proclama generale quia non repetitur haeres, cautela est ponere ibi, Quicunque vult haereditatem, vel bonorum haereditatis possessionem defendere. Bar. in l. controuersia. de trans.

S Si interrogatus in iudicio dicit aliquod verbum ambiguũ quis debet interpretari, no. in l. si defensor. §. illud. de interrog. act. per Cynum. & Iac. Butrig.

S Si egi contra te rei vendicatione directa, quia tu possidebas lite contestata desiisti possidere, an debes condemnari, vel absolui. Bar. in l. quanquam. de aqua plu. arc. Ray. in l. j. C. de alie. iudi. mutan. cau. fac. & Rofr. in tit. de rei vendi.

S Si interrogatur quis an scit, vel credit ꝙ lata sit sententia, vel facta sint arbitramenta, an teneatur respondere. fac. Inn. in c. perpetuus, de fid. inst. Bal. in l. ij. vt lite pen. & not. ĩ. de appel. ver. appellatus. hoc est ille, &c.

¶Bal. de Interrogationibus facien. ante lit. contest.

SI lite ꝯtestata re[9] facit se expelli de possessiõe, an hoc ei patrocinet, si ñ apparet, ꝙ hoc ipse curauerit? §. fi. ver. sed ecce. & vbi ñ ꝑdest interit[9], nõ ꝑdest expulsio, ff. de rei ven. l. itẽ si verberatũ. in fi. & de peti. haered. l. q̃d in diẽ. §. 3. Vbi nõ mutatur actio, sed qualitas, ñ est necessarius libell[9], ver. quid ergo. G. ¶Idẽ, si mutat actio de directa in vtilẽ, vel ecõuersò: qa fingitur omnino eadẽ, qa sũt idẽ in effectu, ff. de rei vẽ. l. si pòst exceptũ. Dy. Inst. de actio. §. j. & in l. si post. erat mutatio legis, & non hominis: no. & vide l. fin. C. vnde vi. §. pe. Bal. & vide ĩ. de libel. concep. §. actor. in fi.

a ¶De Reconuentione [a]. Rubrica.

Via saepe praestitis cautionibus reus vult actorem recõuenire, & sic fiunt hincinde mutuae petitiones, ideo de hoc aliqua sub breuiloquio ꝑstringamus, dicẽtes: Apud quem debet fieri recõuentio: Et de quib. rebus
b Et quando: Et qualiter: Et quae sit poena nolentis respondere super reconuentione rei [b]: Apud quem debet fieri reconuentio.

ADDITIONES.

a Pileus fecit rub. in parte ij. qualiter & q̃n fiat reconuentio. ¶Tan. fecit rub. de reconuentionibus & mutuis petitionibus: & antepe. secundae partis. ¶Vber. de Bob. char. vl. in prin. vnicũ verbum de hoc ponit. ¶Et Io. de Deo Cauil. libr. 3. in vlt. col. illud ponit, aliquid addens, & in li. Iud. parte 3. ponit rubricas de reconuentione in causa criminali & ciuili. ¶Aegid. de hoc Rubr. xlj. & rub. cxxix.

b Rei. ¶Ad literam fuerunt ad hoc membra Tan. vbi s̃.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio an possit fieri coram illo, in quem de omnibus controuersiis est compromissum.*

Causae continentia non debet diuidi.

2 *Conueniens aliquem coram aliquo iudice ad decem, an ab illo possit coram eodem iudice reconueniri ad viginti.*

3 *Reconuentio de libertate, an coram iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere, possit fieri.*

4 *Reconuentio quo casu meliùs dicatur conuentio.*

5 *Impetratio ad alios iudices, pendente quaestione non est prohibita: sed bene tractatio, seu conuentio coram aliis iudicibus.*

6 *Laicus clericum iniuriatus, an in ius vocatus coram iudice laico, poterit corã eodem clericum reconuenire.*

Actor forum rei sequi debet.

7 *Conueniens aliquem extra suam dioecesim per duas dietas per literas Apostolicas, an possit coram eodem iudice reconueniri.*

8 *Conueniens aliquem coram vno iudice auctoritate apostolica, si ille aliquis eadem auctoritate conuenientem coram alio conuenit, an possit coram vno tantùm fieri reconuentio.*

9 *Exceptiones si quis proponat contra rescriptum, quod contra se impetratum est & succumbat, an ex illo rescripto possit fieri reconuentio coram iudice per illud obtento.*

1. §. Fieri aũt p̃t reconuẽtio apud quẽlibet iudicem, coram quo fit ꝯuentio principalis, 3. q. 8. cuius in agẽdo. ext. de mu. pe. c. j. & ij. C. de sen. & interl. om. iu. cũ Papin. & in auth. & ꝯseq̃ter. non autem penes arbitrũ, qui non potest iudicare, nisi de his, q̃ in ꝯpromisso ꝯtinẽt, ext. de arb. cũ dilect[9]. ff. e. de his.
1 & l. arbi. ¶†Et hoc dicit Odof. verũ esse de arbitro, in quẽ de vna sola re cõpromissum est. nã, vt dicit, corã illo, in quem de omnib. cõtrouersiis compromissum est, bene potest fieri reconuentio. Sed certè tunc est potiùs conuentio, quae fit ex virtute compro-
a missi, quàm recõuentio, arg. extr. de rescri. c. dispẽdia. §. reus [a]. 3. q. 8. cuius. & bene dixi, coram quo fit conuentio. non enim fit coram alio, vt in prae. concor. & extr. de rescrip. dispendia. §. reus. qa causae continentia non debet diuidi, extr. de seques. pos. ca. j. C. de
b iu. nulli. Fit ergo [b] reconuentio tam corã ordinario, quàm corã delegato: quia auth. & consequenter. loquitur tam in ordinario,
c quàm in delegato. Quòd in ordinario, patet in aut. [c] apud eloquẽtissimum. Quòd in delegato, patet ex eo, quod dicit, recusari pos-
d se: quod habet locum in delegato [d]. quod dic, vt s̃. de recus. §. ij. Si ergo impetrasti iudicem contra me super equo: te coram illo reconuenire potero super fundo: nec obst. C. si à non compe. iu. l. j.
e quia ibi est speciale, vt ibi not. [e] ¶†Quid si conuenis me coram
2 aliquo iudice ad x. ego te coram eodem reconuenio super xx. cum ille non possit cognoscere, aliàs nisi de summa x. quaerit an possum? Dic, quòd sic, ff. de iurisd. omn. iu. si idem. secundum vnã
f lecturam [f]. Vel dic contrà, secundum aliam, secundum Vber. [g] &
g iunge, quod est infrà §. prox. ver. sed nunquid incidẽter. ¶†Quid
3 si coram iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere vt C. de peda. iud. l. ij. fiat reconuentio de libertate? Videtur, quòd hoc fieri possit, arg. C. de iudic. quoties. & C. de ord. cog. l. j. extra. de in integ. restit. causa. §. delegati. Dic contrà, cùm ex vi suae iuris-
h dictionis nõ possit de hoc cognoscere, vt dicam ĩ. §. prox. [h] Quid si te coram aliquo iudice interpellaui, tu vis me coram eodem reconuenire, nunquid eum potero recusare: argum. quòd sic, ff. de acqui.

ADDITIONES.

a Reus. ¶Lib. vj.

ADDE, quòd Bar. in d. auth. & consequẽter. & l. non distinguemus. §. item si quis. tenet, quòd coram arbitro non sit locus recõuentioni, nec coram delegato de consensu vtriusque partis.

ADDITIO. Adde tu Panor. post Ant. in c. j. in ij. no. & latius col. pen. ver. vlt. hîc quaero. extr. de mu. peti. & an habeat locum recõuentio coram iudice prorogato: dic, quòd sic, gl. est in l. est receptum. ff. de iurisd. om. iu. quam gl. dicit ad hoc esse singularem Lud. sing. cxlix. incip. coram arbitro. Henr. Ferr.

b Fit ergo. ¶Secundum Simon. Vinc. cuius fuit iste ver. super aut. & consequenter.

c In auth. ¶Id est, in corpore, vnde sumpta fuit, de executor. §. illud Collat. vij. vbi est ille text. Adde Bar. idem tenere ibi.

d In delegato. ¶Supple secundum leges.

e Nota. ¶Ineptè locutus est auctor dicendo, ꝙ est ibi speciale, vbi dr̃, quòd iudex ad certam rem datus, si de alia pronunciet, nihil agit, quae specialitas hîc intendebat: ego dicerẽ, quòd hic in causa reconuentionis est speciale vnde ibi gl. inter quinque casus exceptos ponit istum.

f Lecturam. ¶Aliàs literam. ADDE Bart. in l. cum Papinianus.

g Secundum Vber. ¶Primam tenet Simon. vbi s̃.

h §. proxi. ¶Ver. & trado. & ibi dabo remissiones.

a acquir.hær.cum hæreditate. Sic dic contrà, secundum quosdã [a], vt ff.de neg.gest.Pompo.nisi de noua causa emergat,vt C.de te-
4 sti. si quis testibus. & ff.de inter.act. de ætate.§.ex causa.¶†Item pone,impetrasti cõtra me super fundo: ego te reconuenio corã illo iudice,super alio fundo:tu ratione reconuentionis vis me reconuenire super equo,de quo in literis mentio non fiebat:quæritur,an possis?& vr,ꝙ sic:nã reconueniendo me videris me conuenire.Sed Ioan.contrà:nam licet relator iuri dicatur delegator, si tñ idem ius in eo constituitur,quod in delatore,vt ff.de iureiu. l.iusiurandum & ad pecunias.§.sed nec.Idem patet in excipiente & replicante.nam replicans dicitur excipiens. idem not.Ber.ext.
b de mut.pet.c.fi.[b] j.§.prox.ver.fin. Quid si A.conuentus à P.super vinea coram iudice Bon.impetrat postea cõtra ipsum P.super domo ad iudicem Rheginum, nunquid potest? Respondeo,super
c nulla re,in qua etiam colo.[c] non potest ipsum P. conuenire causa conuentionis durante,nisi coram iudice Bon. vt in præd. §.re-
d us.& in præd.auth.& consequenter [d].¶†Quid si ipse H.per lite-
5 ras causa conuentionis pendente impetratas, vult ipsum P. corã
e iudice Rhegino conuenire [e], nunquid potest excipi contra literas ipsas? Arg.quòd non,extr. de offic.deleg.prudentiam.§.sexta. Insti.qui. mo.testa.infir.§.non tamen.ff.de iniust.rup.irr.test.posthumus.Quidam tamen contrà,arg.extr.de rescri. super.C.si nup. ex rescrip.pet.l.ij.& tempus datæ inspicitur, vt extr.eo. eam te.& hoc videt̃ Papa sentire,extr.eo.c.pastoralis.& contraria loquuntur quando tempore impetrationis literarum, & tempore facti
f testamenti & mortis processus legitimus erat. Alij contrà [f] dicẽtes,quòd literæ possunt sine vitio impetrari,vt impetrans vtatur eis conuentione finita.non enim prohibetur impetratio ad alios iudices quæstione pendente:sed solùm tractatio, seu conuentio
6 corã aliis iudicibus.¶†Quid si laicus iniuriatur clerico super aliquo,vt ipse vocatus in ius à clerico coram iudice ipsi' laici, iuxta regulam illam, Actor forum rei sequi debet, possit clericum coram ipso iudice reconuenire?Dic ,hanc fraudem sibi non debere prodesse,ff.de iud.l.ij.§.sed si agant.& extrà de iur.patro.relatum.
7 §. ad hoc.vbi de hoc,& de alie. iud.mut.cã fac.ex parte.¶†Quid si aliquis me conuenit extra meam diœcesim per duas dietas per literas apostolicas, nunquid cum potero reconuenire coràm eodem iudice, licet distet per quinque, vel decem dietas? Respon.
8 sic,3.q.8. cuius in agendo. ¶†Sed pone:conuenio te coram Titio auctoritate apostolica:tu me coram Seio eadem auctoritate:
g quæritur,an possum te coram Seio reconuenire?Dicit Vinc.[g] ꝙ si ego incœpi te prius conuenire per meum rescriptum , tibi imputa,si postea me per tuum conuenis:nam te reconuenio coram illo,ff.de iurisd.om.iud.si idem.§.quòd si mutuæ.nec traho te,sed potiùs tu te trahis, qui per meum rescriptum me conuenire potuisti:per quod te ego non poteram reconuenire,nisi super mea quæstione ibi contenta.Cùm ergo me coram alio traxeris,te reconuenire potero coram illo. Si verò tu me priùs conuenisti,& ego te reconueni,non possum postea te reconuenire eodem tẽpore super alia personali per meum rescriptum.Potui enim te reconuenire super omnibus sub primo iudice,& nolui, vt vexarem Hæc & alia not. Vinc.extrà de rescri.c.fi. Hodie verò durante iudicio corã iudice,reus non potest ad aliũ literas impetrare,vt ex-
9 trà.e.de rescr.dispendia.§.reus quoq;.lib.vj.¶†Sed pone ꝯ rescriptum,quod ꝯ me impetrasti,multas exceptiones proposui,& in
h eis succubui [h]:quæritur,an ex illo rescripto te conuenire potero coram iudice per illud obtento?Et videtur,ꝙ non,vt C.ad l.Cor. de fal.qui falsas.C.de his quibus vt indig.l.Polla.ff. de acqui.hær. quæsitum.circa medium,extrà de censi.cùm olim.ext.de test.præsentium.Sed dic contrà,vt extr.de mu.petit.c.ij.& C.de sent.& in
i terloc.om.iud.in auth.& consequenter.& est q.venerealis [i].Vel
k dic [k],ꝙ iniusto errore ductus,dixi rescriptum falsum, tunc pote-
l ro reconuenire,ij.q.iij.Paulum.extr.de elect.statuimus ad fi.[l] alio qui non:& habes ad hoc concor.j.de positio.§.8. ver.sed secun-
m dum præmissa.& quæ hic desunt,vide j.§. proximo [m].

ADDITIONES.

a Quosdam.¶Scilicet Simon Vin.cuius fuit iste versi.super aut.& consequenter.in prin.hîc & ibi corruptus:sed illa corruptio non impediebat intellectũ,vt ista.ADDE Bar.qui ita dicit tenere Doctores omnes in auth.& consequenter.
b c.fi.¶Et Acc.in auth & consequenter.in gl.ij.& ibi Simon.
c Colo.¶Id est,qui nihil habet cum conuentione commune.
d Consequenter.¶Ibi q̃rit Gui.de Suz.q̃d si in ciuitate,vel palatio Bon.sint plures iudices:conueni te corã vno illorũ : tu vis me ꝯuenire corã alio,nunquid potes? Quod possis,alleg. quia vnum est illorum officium:sicut dr̃ vnus ꝓconsulatus,ff.de of. ꝓcon.& le. l.meminisse.in princ.& vnius vicem videntur repræsentare,ff.ad munici.l.magistratus.Et primũ videtur:cùm autem ipse dicat apud eundem iudicem,per quem tex.tenet hanc partem,ad l.magistratus. respondet, quòd loquitur de pluribus iudicibus habentibus idem officium: secus vbi ipsorum officiũ est diuisum,licet sub eodem domino,vel rectore. ADDE, quòd idem,quod Spec.tenet Bar.in d.auth.in ver.secundò quæro.
e Conuenire.¶Sup.lite finita.
f Contrà.¶Scilicet Compos.vt scripsi in præ.c.pastoralis.in gl.sed super. in fin.vbi etiam est superior opinio Inn.contraria,pro qua facit,quia si dixisset litem pendere cum illo,literas non habuisset, vt in præ.decr.super literis.Sed dicet Compos.imò habuisset,expresso quòd non intendebat illis vti,nisi prima lite finita,si posset ostendere aliq̃ iustam causam impetrandi:vt quia in illa causa nõ expediebat sibi litigare sub illo, & circunstantiis causæ,satis transiret opinio Compostel.ADDE,quæ not.Abb.& cæteri canon.in cap.postulasti.extrà de rescrip.& ver.quid si laicus.ADDE,quòd Spe.videtur tenere opinionem,quam tenet Bar.in d.auth. quòd clericus agens cum laico,possit ab ipso laico reconueniri: & hoc probatur ibi,hanc fraudem.qua cessante,videtur,quòd possit cõueniri,vt tenet gl.c.j.de mu.petit. licet dom.Anto.ibi teneat contrarium.latius vide in d.c.j.& an clerius accusans laicum possit lite contestata & publicatis attestationibus accusari coram suo episcopo de calumniosa accusatione? & an episcopus possit inhibere iudici seculari,ne procedat super accusatione facta per clericum?Vide Federic.consilio xciij.
g Dicit Vinc.¶hoc dixerat suprà de rescri.præsen.§.vlt. circa medium,ver.sed nunquid.
h Succubui.¶De illo,qui obtinuit,not.de rescrip. cap.j.lib.vj.vt in gloss.ij.
i Venerealis.¶xxxj.
k Vel dic.¶Etiam Secundum Vber.
l Ad fi.¶Lib.vj.
m §.prox.¶De reo, An possit reconuenire actorẽ super actione,q̃ sibi non competebat tẽpore impetrati rescripti,scripsi de rescrip. dispendia.§.j.lib.vi.super verb.obnoxium.

SVMMARIVM.

1 *Si contra aliquem prosequeris inquisitionem,an ille poterit petere,vt & contra te reinquiratur.*
2 *Iudex secularis debet causam matrimonialem ad episcopum remittere.*
3 *Spoliationis quæstione proposita,an habet locum reconuentio.*
4 *Conueniens spoliatorem ad rei restitutionem & fructus perceptos & extantes an possit reconueniri super petitorio.*
5 *Actio vtilis an tollatur per primam sententiam.*
6 *Reconuentio an coram iudice appellationis locum habeat.*
7 *Clerico conueniente laicum coram iudice laico,si laicus eum reconuenit coram eodem ciuiliter de crimine,an teneat sententia.*
8 *Clericus si conueniat laicum, quibus casibus non possit reconueniri ab illo sub eodem iudice.*
9 *Iudex,qui non potest per modum conuentionis de causa cognoscere,consequenter nec potest per modum reconuentionis.*
10 *Clericus non potest clericum reconuenire coram iudice ecclesiastico de crimine,de quo cognoscere non potest.*
11 *Reconuentio an locum habeat,vbi agitur iudicis officio.*
12 *Agens pro ecclesia,cùm alij sint negligentes,& c.si nomine ecclesiæ reconueniatur,an eum debeat ecclesia defendere.*
13 *Conuentio,seu reconuentio duorũ in iudicio contendentium,quoties possit fieri.*

¶Reconuentio de quibus rebus,vel causis fieri possit.

2.§.Nunc dicamus, de quibus rebus, vel causis fieri põt. Et quidem de omnibus.exceptis criminalib.3. q.xj.neganda.& per totũ,C.qui ac.nõ pos.l.j.quia non relatione criminũ,sed innocẽtia reus purgat̃,ff.de pub.iud.is qui. & iunge,
1 quod est j. ver.sed q̃d si conuenis. ¶†Sed quid si cõtra te prosequor inquisitionẽ, nunquid potes petere,vt & cõtra me reinqui
a rat̃?de hoc j.de inquis.§.j.ver.itẽ nunquid [a].¶Itẽ exceptis præiudicialibus actionibus,quę licet à reo vicissim proponant̃,tñ cum petitione actoris tractari nõ pñt,C.de or.cog. l.i.ij.& iij.c.j.ext.de ord.cog.iij.q.xj.§.aliqñ.de quo j.ti.prox.dicetur.¶Item exceptis spiritualibus,de quibus corã laico non habet locũ reconuentio: quia de his laic' non valet cognoscere,de cã iuris patronatus, de cã decimarũ,de cã matrimoniali,& huiusmodi,extra.de Iudæ.decernimus.& c.quanto.de decimis,tua.j.& ij.de iur.pat.relatum.§.
2 ad hoc.de consan.& affi.c.j.de exces.prælat. graue. ¶†Sed nunquid incidenter de his cognoscet? vt si te conuenio coram iudice laico ad duplum , quia corrupisti seruum meum : tu dicis, te non

ADDITIO.

a Nunquid.¶Et,vt ibi dicitur,hîc not.de accusat.qualiter.ij.ad fin. j.gloss.

a nõ teneri [a],quia es vxor mea,vt ff.de seruo cor.l.fi. nũquid iudex cognoscet,an sit vxor?videt,quòd sit:vt C.de ord.cog.l.j.Sed dic contrà:vt extr.qui fil.sint leg.lator.& de ord. cog.tua.vbi de hoc. Cognoscet tñ summatenus,an sit vxor,vel nõ,& huiusmodi: cognoscit.n.an sit sua iurisdictio,ff.de iud.si quis ex ali.& ex quo viderit cõtentiosè agi,an sit vxor,vel non,& partes velint probare & excipere, remittit cãm matrimonij ad episcopũ, secundũ Vin.
b qui hoc no.extr.de deci.tua.j.[b]¶†Itẽ excepta quæstione spoliati
3 onis:qua ꝓposita nõ habet locũ recõuentio,nisi de alia spoliatione,extr.de ord.cog.super.extr.de resti.spo.in literis.& c.ex conquestione.de hoc dicã ĩ.de pet.& pos.Inn.dicit,ꝙ si conuenis me possessorio,possum te reconuenire petitorio.Potes tñ me repellere obiectu spoliatiõis,vt ext.de ord.cog.c.fi.Sed si agis ɔ me interdicto Vnde vi,nõ possum te cõuenire,vel recõuenire rei ven. vel mãdati,vel ɔsimili.Possum tñ te recõuenire interdicto Vnde vi,super alia re.quæ ꝓsequere,secundũ eũ,vt no.ext.de mu.peti.
c c.fi [c].¶†Quid si conuenio te spoliatorẽ ad rei restitutionẽ,& ad
3 fructus perceptos & extantes, vt ff.de vi & vi ar.l.j.§.ex die.& ad eos,qui percipi potuerunt,ff.de acquir.pos.si quis vi.& ad omnẽ vtilitatẽ,quã habuissem,si nõ fuissem eiectus,vt ff.de vi& vi arm.
d l.interdicto [d].nunquid potes me recõuenire super petitorio?Re
5 spon.non,si agebam ex vi interdicti Vnde vi.¶ †Sed quid si agebã ex vi iudicati,quasi iã ad hoc fueris cõdemnatus,sed adhuc nõ pares iudicatis?Rñ.idẽ est:quia durat prima actio, licet snĩa ferat,
e secundũ omnes,in vtili [e] actione,ff.de pig.l.grege,§.etiã.&,secun
f dum quosdã,idẽ in personali,C.de vsur.rei iud.l.fi. [f] Alij dicũt,ꝙ siue actio sit personalis,siue realis, per primã sententiã nõ tollit, vt ff.de fideiuss.l.fideiussor.¶Itẽ excepta quæstione momẽtaneæ possessionis,nã si pupill⁹ agit contra me Vti possidetis, vel Vnde vi,velQuod vi,aut clàm,nõ possum eũ recõuenire,C.qui le.perso.hab.standi in iud.l.fi.[g]¶Itẽ,secundũ Bart.excepta spoliatione
g facta ecclesijs& ecclesiasticis viris,ideo vt passus damnũ possit reconueniri corã seculari iudice,vt s̃.prox.ver.qd si laicus. ¶Itẽ in deposito cessat reconuẽtio,ext.deposi.bona fides.¶Item excõicatus recõuenire nõ potest,extr.de excep.cũ inter.in fi.cõueniri
6 ac.ext.de iud.intelleximus.¶† Sed nunquid corã iudice appellationis locũ habet reconuentio?Respon.non,secundum eos,qui dicunt,causam appellationis esse eandẽ cũ principali: secundum illos verò,q dicũt aliã esse, sic.de hoc ij. q.vj.si quis in quacunq;. Prius dictũ verius est,quod probat ff.de iudi.l.ij.§.legatis. versi.ei quoq;,qui ipsum pro.& ff.eum qui app.in prouin.defe.deb.in rubro & in nigro.Quod intellige de eo,qui de cã iudicialis appellationis tantũ cognoscere habet:de quo ante quàm super appellatione ꝓnũciet,dubiũ est, an sit iudex ĩter partes,vt ext.de app.vt debitus.Corã eo verò,q cognoscit de pronunciatione,vel de tali appellatione extraiudiciali,in qua venit cognitio negotij principalis,putã cũ appellat sup prouisiõe huiusmodi, vt ext.de elec.
h statuimus [h].bene pt reconuentio fieri:cũ sit certũ,eũ iudicẽ partiũ esse,3.q.8.cuius in agendo.talis enim appellatio est citatio ad
i cãm [i].Sed nũqd corã arbitro de cã suspicionis cognoscẽte,fiet reconuentio?dic,vt s̃.de recus.§.effectus.ver.sed nũquid corã istis.
7 ¶†Sed pone,clericus cõuenit laicũ corã iudice laico:laic⁹ verò eũ recõuenit corã eodẽ de crimine ciuiliter:qd pt,C.de iud.quoties.C.de iuris.om.iud.l.j.sed criminaliter ñ posset,vt s̃.dixi.rñdet
k not.Ber.extr.de iud.at si clerici.ꝙ tenet snĩa [k]. Sed si recõuentus fuerit criminaliter,&snĩa ɔ eũ lata,an talis snĩa faciet fidet coram
l suo iudice?de hoc dic,vt ibi [l].¶†Et nota,ꝙ in tribus casibus cleri
8 cus conueniens laicũ nõ põt recõueniri ab illo sub eodẽ iudice, s.super re spirituali,nec sup actione quæ infamat,vt furti,& iniuriarũ:vt ĩ.de dila.iur.ver.vt aũt.& huiusmodi.Quidam tñ dicunt,ꝙ secundũ canones non infamant:Sed contrà vi.qu.i.infames.Alii dicunt,quòd infamant:& sibi imputet clericus, qui conuenit laicum:quia reconueniretur ab eo actione famosa.¶Tertius casus est s̃.§.j.ver. quid si laicus.secundum Vinc.qui hoc not.ext.de de
9 ci.tua.j.¶†Et trado regulam,ꝙ iudex, q nõ pt ꝑ modũ cõuentionis de cã cognoscere,nec ꝑ modũ recõuentionis.Cũ ergo cã criminalis clerici nõ possit principaliter corã seculari tractari,vt extr.de fo.cõp.si diligẽti.ergo nec ꝑ modũ recõuentionis. Idẽ dico in cã decimarũ & iure patronat⁹,& breuiter in qualibet spirituali vt s̃.eo.§.ver.itẽ exceptis specialibus.Idẽ dico in cã liberali,vt s̃.§. prox.ver.quid si corã.Idẽ in cã legitimationis,extr.de ord.cog.c. ij.Arg.ɔ in eo.c.& C.de iud.quoties.& de ord.iudi.l.j.Sed licet iudex ideo ibi cognoscit de incidẽtibus, quia aliter causa principalis nõ poterat terminari, tñ super eis non pronunciet: & sic non sunt ɔ.Quidã tamẽ dicunt,ꝙ hoc casu põt iudex de illis causis ꝓnunciare,quæ aliàs non possent corã eo terminari.quod verum
m est,qñ non poterat pp defectum iurisdictionis [m],ff.de iur.om.iu.
n si idẽ [n].¶†Sed quid,si clericus velit recõuenire clericũ corã iudi
10 ce ecclesiastico,de crimine,de quo ille cognoscere ñ potest?Rñ. dicit T.ꝙ non põt ratione pari,vt iã dictũ est s̃.ver. proxi.in prin. Sed qd si conueneris criminaliter me, nunquid te possum reconuenire ciuiliter?Dicit Inn.ꝙ non.nã si prius ꝓpositæ ciuili super sedeat superueniẽte criminali,C.de or.iu.l.fi.& iij.q.9.ciuili.multo minùs eã potero de nouo proponere:in cõuerso aũt casu,scilicet cõtra cõuentus ciuiliter reconuenit criminaliter, dicit hoc fieri posse,dũmodo cõpetens sit iudex, 3.q.8.cuius.quæ dic,secũ
o dum eum,vt no.extr.de mu.perit.c.j.[o]¶†Sed nunqd habet locũ
11 reconuentio,vbi agit iudicis officio?Rñ.sic,qñ pro actione pro-
p ponit:secus si incidẽter:arg.extr.de off.iu.c.ij.[p] Sed nec habet locũ reconuentio,vbi locũ habet summaria cognitio: quia sic vna summariè,altera plenè,& vna celeriter,altera verò solenniter sit tractãda,nõ possent vicissim simul ambæ tractari& terminari:qd tñ est necesse in mutuis petitionibus,vt extr.de ord. cog.c.ij.& ĩ.
q §.prox.in fi.secundum Inn.[q] ¶†Sed pone aliquis agit pro eccle-
12 sia, cũ alij sint negligentes,fortè repetendo alienata, vel pro libertate eius:quod põt, vt extr. de reb.eccl.nõ alie.si quis presbyterorum.ext.de testi.cum olim.de conces.præ.ex parte ff.de libe. caus.l.j.& ij.nunquid si reconueniatur nomine ecclesiæ,tenetur eũ defendere in causa reconuentionis?vel si agit, nunquid tenet satisdare de iudicato soluendo,& ꝙ capitulũ ratũ habeat?Et videtur,ꝙsic,extr.de proc.constitutus.de off.iud.dele.corã.in prin.3.
r q.8.cuius.arg.C.de procur.neque.Vinc.dicit cõtrà [r],ꝙ nec tenet rñdere,nec cauere.hoc enim concedit ei à iure,ff.de re mil.l.ij.& in præmissis concord.Imò est puniendus,si taceat,ij.q.7.quapropter.& in consti.Greg.X.de reb.eccl.ali.vel non.hoc consultissi-
s mo.§.Nihilominus [s].& grauius esset ibi defendere,vel satisdare, & potiùs

ADDITIONES.

a Non teneri.¶Sup.ad duplũ.Bene etiam contra vxorem datur actio illa in simplum,vt ibi.ADDE,vt per Bar.in d.auth.qui relato. Spec.aliter dicit.

b De deci.tua.j.¶Et ibi subdit,quòd sequitur ĩ.ver.& not.ADDE tu,ꝙ hoc est verũ,vt vbicũq; de causis spiritualib⁹agit,quo ad eorũ valitudinẽ,vel inualiditatẽ,iudex ecclesiastic⁹ est iudex cõpetẽs, & ñ secularis: sed vbi ageret de facto putã an matrimoniũ sit ɔtũ,vel an decimę sint solutæ,&similia,tũc ẽt secularis est iudex vt videtur no. Lap.in alle.lvj.item archi.in c.quid dicam. 14.q.4. Abb.Sic.in c.cùm sit generale. & ibi per alios scrib. extra.de foro compe.item facit,quod dicit idem Abb.Sic.in c.ex literis.el ij.extra.de sponsa.

c c.fi.¶In ij.nil glossauit.ADDE,ꝙBar.in l.naturaliter.§.nihil ɔmune.in pe.q.videtur no.ꝙ in interdicto spoliatorio & causa depositi,habeat locum reconuentio.tamen in auth.& consequenter.tenet idem, quod Spe.hìc.

d Interdicto.¶Quæ potest esse maior æstimatione,quam ipsæ res ablatæ.sic dicebat Vin.cuius ad literam fuit hæc q. & sequens,de ord.co.c.fi.in prin.&est simile,quod dicam ĩ.tit.ij.§.j.ver.sed nunquid intentanti.

e In vtili.¶Alias in reali,ĩ.in Vin.

f L.fi.¶Vbi de hoc in gl.sic ergo.& C.de iud.l.j.ante fi.vlt.gl.

g L.fi.¶Ex multis lecturis,quas ponit ibi gl.Host.prælegit istam, vt scripsi in dec.cum dilectus. de arb.super j.gloss.quæ enumerat hos casus.

h Statuimus.¶Lib.vi.

i Ad cãm.¶Vide hoc clariùs per me de mu.pe. c.j.in gl.reconuentio.ver.corã iudice.ADDE,ꝙBar.in d.auth.relato.Spe.hìc,&Cy. in l.per hanc.dicit,veritas est,quòd quando ille qui appellauit,appellat de necessitate pp iniuriã, quã arbitratur sibi factã à iudice, & sic ipse sua sponte iudicẽ non elegit, & pt corã iudice appellationis reconueniri, sed debet in prouincia sua apud suum ordinariũ conueniri,vt ff.eum,qui appe.in pro.defe.& l.ii.§.hi.ff.de iud.

ADDITIO.An in causa appellationis sit locus reconuentioni, vide Io.de Tur.cre.post Archi.in c.j.col.ij. versi.surgit hìc quæst. 3.q.8.&ibi tradit,an clericus agens corã iudice seculari,possit reconueniri coram eodem iudice:vide omnino per eum Hen.Fer.

k Tenet sententia. ¶Omnino vide,quod ibi scripsi super ij.glo.& ibi Abb.Sic.Fran.de Aret. Barbatia, & Fel.item Lapus alle.cxviij. in j.col.

l Vt ibi.¶Super his vide,quæ scripsi in prę.gl.reconuentione.ver. vtrùm autem.

m Iurisdictio¶Id est,quia non erat iudex actoris.

n Si idem.¶Vide,quod scripsi de mu.pet. cap.j.in gloss.reconuentio.post prin.ibi videbis quòd Inn.&Host.tenet.quod hìcGul.& quòd Accurs.tenet contrarium in auth.& consequenter. in gl.ij.

o c.j.¶Ibi dixit in gl.reconuentio.ver.redeundo.

p c.ij.¶Idem scripsi in pri.gl.ver.& secundum.

q Secundum Inn.¶Vide,quod no.in cle.de verb.signi. sæpe. in gl. quòd requirat.

r Dicit contrà.¶In præ.decr.cùm olim.vt ibi scripsi super gl.ij.

s Nihilominus.¶lib.vj.

& potiùs nõ prosequeret cām ecclesiæ, ff. de iudi. l. ii. §. sed si. & vi-
a de s̃. de coniun. perso. circa prin.ᵃ ¶†Itē scripserūt quidā, ꝙ si me
13 cōuenis ad decē, & ego te reconuenio super boue, non poteris
me iterū recōuenire ad equū, ne sic mutuę petitiones in infinitū
procedant, extr. de rescrip. cū in multis. lib. vj. licet in prin. in eo. li
bello potueris me sup plurib. cōuenire, vt eo. tit. c. fi. & c. dispen-
dia. & extr. de elec. querelā. de capel. mo. c. ij. ff. fam. ercis. hæredes.
§. de pluribus. ff. de act. emp. & vend. non est nouum. & s̃. §. j. versi.
b item poneᵇ.

ADDITIONES.

a Circa prin. ¶Et de proc. §. ii. ver. quid si canonicus.
b Item pone. ¶Per quē videtur iste ver. superflu⁹: nisi dicas ilū ver.
loqui in delegato: istum in ordinario rei, in quo tñ nō puto hoc
ꝓcedere, nisi forsā p hūc modū, ꝙ scđa ꝗuætio actoris, licet corā
eo fieri possit, nō tñ habebit vim recōuētionis, vt simul tractent̃,
& vna sñia terminet̃, p rationē ibi positā, & quę ponitur j̃. ver. pe.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio quando sit facienda, & quando non.*

1
a 3. §. Sequitur videre, † quando sit reconuentio facienda? Et dixit T.ᵃ ꝙ generaliter pōt fieri an-
tequā in petitiōe actor sit litē cōtestatus: postea verò nunquā, ni
si libellus reconuentionis sit antea porrectus, vel nisi protestat⁹
fuerit de recōuētione facienda, extr. de mut. petit. per totū, C. de
b sen. & interlo. om. iu. auth. & cōsequenterᵇ. Sed omissis opinio-
nibus dico, ꝙ semper ante litis cōtestationē, & etiā post, eodē du
rāte iudicio, id est, instantia iudicij, s. quousq; cōclusum sit in cau-
sa: quia cùm negotium discutit̃, tantùm dicitur iudiciū, vt extr. de
verb. sig. forus. pōt fieri recōuentio, etiā nulla protestatione præ-
missa super hoc ante litis cōtestationē: & hoc tā corā ordinario,
quā delegato, vt extr. de rescrip. dispendia. §. reus. lib. vj. per quam
do. me⁹ dicit contrà. & ꝙ post litē contestatā fieri possit, habetur
c extr. de mu. pet. c. j. ibi, responsione facta, &c.ᶜ quia per responsio
nē fit litis contestatio, extr. de lit. contest. c. vnico. & in hoc videt̃
d Inn. declinare in præ. c. j. de mut. peᵈ.

ADDITIONES.

a Dixit Tanc. ¶Vbi s̃.
b Et consequenter. ¶Finita verba Tanc. in hoc membro.
c &c. ¶Nil valet hæc inductio, cum litera dicat facta rñsiōe libello
actoris, respondeatur libello rei: imò ponderata litera illa Incon-
tinenti, q̃ sequitur, apertè ꝓbat ꝯriū: declaro, si litera ibi diceret, ꝙ
facta rñsione libello actoris porrigat reus suū libellū, tunc face-
ret pro actore: sed aliter loquitur, vt prædixi.
d De mu. pe. ¶Vide q̃d ibi scripsi super j. gl. q̃d no. in cle. de ver. sig.
sæpe. in gl. ꝙ req̃rat̃. & gl. seq. vbi videas, q̃ teneant hāc opi. & q̃ ꝯ
riū, quos sequor. ADDE, ꝙ opin. Spec. tenent Vin. Fran. Arch. in
d. c. dispendia. Bar. in auth. & consequenter. Si. Vin. in d. c. j. & Ioā.
de Imol. ibi. Opin. autem Host. tenet Panor. quam etiam dicit te-
nere Car. in d. c. j. Plures & digniores sunt, tenentes, quòd post li-
tis contestationem potest fieri reconuentio.

SVMMARIVM.

1 *Actori nolenti reo eum reconuenienti respondere, denegari debet in sua causa audientia.*
2 *Iurisdictio iudicis quo casu sit perpetuata.*
3 *Reo, vbi lis est contestanda super libello actoris, offerente libellum reconuentionis, an actor super illo libello inducias deliberatorias habere debeat.*
4 *Sententiæ tot sunt, quot sunt & articuli.*
5 *Iudice pronunciante in causa conuentionis, si omittat reconuentionē, an teneat.*
6 *Sententia si primò feratur super vna causa, & postea super alia, cui priùs satisfieri debeat.*
7 *Causa conuentionis & reconuentionis pari iure fouentur.*
8 *Appellatione facta in conuentione, an supersedendum sit reconuentioni: vel è contrà.*

¶In reconuentione qualiter sit procedendum.

4. §. Videndum restat, qualiter in reconuentione procedatur: & quidē libello ab ac-
tore oblato, reus si eum velit reconuenire, porrigat similiter an-
a te litem contestatam libellum reconuentionis, secundum T.ᵃ
sed & postea id fieri pōt, vt iam dixi: & deliberatione super vtro-
que hincinde habita, fiat primò litis cōtestatio sup libello actoris
& cōsequēter super libello reconuentionis: & iudex potest co-
gere actorem respondere libello reconuentionis: postmodū ve
rò lite ꝯtestata sup vtroq; libello, vbi fit ante litis contestationē,
iudex vicissim vtranq; causam audiat, sicq; primò fit litis contesta
tio super prima, & post super secunda: conueniens primò iuret,
secundo reconueniens: & primò ponat, & postea reus: primò eti
am producat testes, secundò reconueniens, & sic alii actus expe-
diantur, ita ꝙ in vna eadēq; die vtraq; quæstio, quasi vna senten-
tia, concordia, vel iudicio terminetur: prius tamen pronuncian-
do super petitione actoris: vt hæc ꝓbantur extr. de mu. peti. c. j. &
de causa pos. & propr. cùm ecclesia. & c. cùm dilectus. iuxta reg. il-
lam, qui prior appellat, prior agat, ext. de or. cog. c. ij. ff. de iudi. qui
prior. Quæ tamen fallit in casibus, qui not. j̃. tit. prox. ver. videm⁹.
b Vbert. verò dicit ᵇ, præmissa vera esse, vt vicissim tractetur, si hoc
iudici placet: & si sibi magis placet, poterit de his vicissim cogno-
scere, & terminare đ vna, cognoscēdo vna die, & đ altera alia die.
1 ¶†Sed quid si actor nolit respondere reo reconuenienti eum ᶜ?
c Dic, ꝙ iudex denegabit ei in sua causa audientiam, arg. extr. de iur.
calum. c. fi. §. pœna. & c. Imperator. j. q. j. si qui episcopi talē. ff. de ꝓ
d cur. mutus. §. pœna. C. de compensat. neq; scriptura ᵈ. ¶†Quid si
2 reus statim libello sibi ab actore porrecto, eum reconuenit, offe-
rens sibi libellū reconuentionis, sed vlterius procedere nō curat:
in libello verò actoris proceditur ad litis contestationem, vel eti
e am ad sententiā? Dic ᵉ, ꝙ adhuc poterit reus causam recōuentio-
nis prosequi. Iurisdictio enim iudicis perpetuata fuit, quo ad cau
sam illam per libelli oblationem, extr. de of. deleg. gratum. & ecō
uersò, si actor facit reum citari, & vltrà non procedit, reus potest
cām reconuētionis inchoare, & ꝓsequi corā illo: eius. n. iurisdō
perpetuata fuit p conuentionem factā p actorē, 3. q. 8. cuius quo
ad hoc enim, pari iure censentur cōuentio & reconuentio, ext. de
mu. pet. prudentiam. Qualiter autem iuratur in mutua petitione,
3 not. j̃. de iur. cal. §. nunc dicamus. ver. nō tamē. ¶†Sed secundum
præmissa, quid si cùm debet lis cōtestari super libello actoris, reus
offerat libellum reconuentionis, nunquid actor habebit super il
lo inducias deliberatorias? Respondeo, sic, si voluerit, & interim
f sua petitio differetur, 3. q. 3. §. spatium ᶠ. Quasi vna sententia, ideo
dixi s̃. quia in veritate duæ sunt sententiæ, quæ simul feruntur su-
per duabus quæstionibus sese minimè contingentibus, & etiā si
se contingant, puta quia agitur petitorio & possessorio super ea-
dē re, adhuc sunt duæ sententiæ ferendæ, vt præd. dec. cùm eccle-
4 sia. in fi. & c. cū super. † quia quot sunt articuli, tot sententię sunt
ff. de mino. etiam. Sed quasi vna & eadem sententia dicitur ꝓpter
continuationem temporis, arg. in præ. l. etiam. sed ad contextum
prolationis, s. vno contextu, vna post aliam feruntur, vt in præ. l.
etiam. sicut est aliàs simile in pluribus stipulationibus plurium re
rū, quæ dicuntur vna stipulatio, quo ad conceptionem verborū,
ff. de verb. oblig. scire debemus. & l. Stichum. §. stipul. & ff. de don.
5 cau. mor. senatus censuit. §. fi. ¶†Et si iudex pronunciet in causa
conuentionis, & omittat reconuentionem, dicunt Doctores, ꝙ
non valet, ff. quæ sen. sine appel. resc. l. j. §. fin. & C. de compens. ne-
que scriptura. vel, secundū Ia. de Al. tenet sententia, sed tamen ab
ea potest appellari: vel dicitur in præ. §. quod intelligit idem Iac.
verū esse, si de vtraq; quæstione simul constare possit. Cæterùm
si de vna, putà de possessorio, cōstat plenè, sed de alia, putà de pe-
titorio, non potest constare de facili, sed longis est ambagibus in
uoluta, bene pt ferri sñia super ea, de qua constat sm eū, arg. C. de
g cōpens. l. fi. idē not. Inn. & Vin. extr. de ord. cog. c. ij. ver. nos aūt g.
Quid

ADDITIONES.

a Secundum Tanc. ¶vbi s̃.
b Verò dicit. ¶In volumine non inueni, sed Simō bene tenet hoc
super auth. & consequenter. & vide j̃. ver. quid si primo. & versi.
præced.
c Eum. ¶Dic secundum Aegid. vbi s̃.
d Scriptura. ¶Superfluit iste ver. propter §. sequentem.
e Sententiam? Dic. ¶secundum Aegid. cuius fuit iste ver. vsque ibi
qualiter.
f §. spatium. ¶Quomodo malitiosi aduocati reorum in hoc abutū
tur, & prouisionem circa hoc, vide, quod scripsi de mu. pet. c. j. su-
per verb. respondere,
g Nos autem. ¶Vt ibi scripsi super vers. vicissim. in princi. sed, vt ibi
dixi, est opin. quòd de natura reconuentionis in tantum est pro-
prium simul casus tractari, ꝙ quantumcunque altera causa recipi
at facilem tractatum, & altera difficilem, necesse erit seruari, quod
ibi dicitur, insimul cognoscendo & diffiniendo: & Hosti. fatetur
hoc dictum congruere subtilitati iuris, licet æqor sit opin. ꝯria, q̃
etiam habes hìc, & in ver. seq. & vidistis s̃. eo. §. post princ. ponde
rato textu prædictę authen. & corporis, vnde sumpta fuit, scilicet
de executoribus, §. illud. Collat. vij. qui vult reconuentionem in-
choari statim, mox, & à princip. quod de inchoatione videtur ad
hunc finē iuberi, vt eo modo simul fiat ꝓsecutio & diffinitio. Ad
quid eñ iuberet simul inchoari, si simul prosequi nō deberet? Itē
textus in corpore idem ꝓbat ibi, apud quem simul vtraq; exerce
ri ꝯpetit litem. Verum est, ꝙ alia litera habet similiter. Item hìc ad
uerbio Vicissim, vtūtur auth. præ. in prin. & decret. j. de mu. pet. &
decr. ij. de ord. cog. versi. nos tamen. Hoc autem sonat, quòd mu-
tuis vicibus procedatur: vnde voluerunt aliqui sic ꝓcedi, quòd re

Quid enim si lata sententia super vna, in continenti is, cōtra quē lata est, appellat, & recuset iudicem vt suspectum? Certè tunc nō possunt vna sententia terminari. Vel dic, vt j. versiculo, sed pone.

6 † ¶ Quid si primò super vna causa feratur sententia, & pòst sup alia: quæritur, cui priùs satisfiet? Respond. ei, pro quo prima lata est, vel fortè expectabitur, donec de alia causa iudicatum fuerit, si nōdum erat pronunciatum, ff. quæ sen. si appel. res. l. j. §. si apud eundem. & §. fi. C. de appel. l. j. vel illud obtinet in quantitatibus, secundum Si.[a] Vinc. autē not. ext. de or. cog. c. 2.[b] quòd si primò ꝓ nunciatur super vna nō differtur executio sententiæ sup illa donec ꝓnuncietur sup alia, vt in præ. concord. & præ. l. fi. corrigit se ipsam, nisi in casu, scilicet cùm aduersarius meus impedit, ne pronuncietur super altera tunc enim differetur executio, & excipiā contra eū, si velit me conuenire ex causa iudicati, arg. ff. de eo, per quem factum est, l. j. & ext. de testib. ca. peruenit. Illud etiam no. quòd cùm post litiscontestationem fit reconuētio, non tractantur simul seu vicissim quæstiones.

7 † ¶ Hoc quoq; certum est ꝙ causa conuentionis & reconuentionis pari iure censent̄ vnde si non pōt appellari super illa, nec super ista, extr. de mut. petit. ca. 2. & si actor non vult reo respōdere, nec ipse respondebit actori, vt j. §. prox.

8 † ¶ Sed pone, ꝙ appellatur in conuentione, nunquid supersedebitur reconuentioni, vel econtrà? Respondeo, non: qa diuersæ sunt causæ, & potest vna sine alia tractari, Arg. tamen cōtrà extra. de appel. super eo. j. vbi hoc no. Vin. Sed nónne debent vna sñia determinari, iuxta præmissa? Respondeo, illud verū est cùm vicissim tractant̄, sed si procedatur in vna, & non in alia, putà ꝓpter excommunicationem oppositam contra rem continētem, vel propter exceptionem spoliationis oppositam, siue propter appellationem interiectam in ea à grauamine, non habet locum vicissitudinaria cognitio.

ADDITIONES.

Responso per reū ad primam positionē actoris, actor respōdeat ad primā rei: sic de secūda & vlterioribus: idē ī testib⁹, vt recepto primo teste actoris, recipiat̄ primus rei: sic de secūdo & reliquis, Nō putat tñ Pileus, vbi s̄. quòd tāta vicissitudo sit necessaria, nisi forsan pariter periculum mortis, absentię, vel aliud vtrisque testibus immineret. His attentis, non iure reconuentionis conuenitur actor coram iudice, coram quo aliàs conueniri non poterat: puto necessariò hanc reconuentionis naturā sequēdā ꝑdictis rationib. Si verò licet reconueniat̄, poterat tñ corā eodē iudice conueniri, cùm ipsi iudici laxior sit habena: bene facit ad hāc distinctionē dec. cum aliquibus. de rescrip. lib. 6. super quo vide, quod scripsi ī præ. decre. 2. super verbo, mutuæ. & in gl. seq. ADDE, ꝙ practica Spec. placet Ab. in d. c. j. referens, quòd do. Ant. illā putat veram, si pars patitur: secus autem, si vult vt procedatur sigillatim.

a Secundum Simo. ¶ Vin. in auth. & consequenter. in fi. hoc intendit Simon, ꝙ in quantitatibus, putà quia actor petit centū, & reus quinquaginta, ꝯgruē fit expectatio prædicta: sed si actor petit domum vel equū, & reus fundū, vel bouē, nō est loc⁹ expectationi.

b c. 2. ¶ Vbi scripsi super glo. si isti.

SVMMARIVM.

1 *Pœna actoris nolentis reo respondere, quæ debeat esse.*

1 5. §. Restat, vt † de pœna actoris nolentis reo respondere, dicamus. Et quidē hæc est, quia ei non respondebitur in causa sua, vt ext. de mu. pe. c. j. & 2. & ext. de iur. ca. c. fi. ff. de procur. mutus. §. pœna. & in præ. l. neq; scriptura. Imò etiam si actor velit desistere, re⁹ si velit eum præcisè cogi, ꝙ sibi respondeat, audiendus est, vt extr. de mu. pet. c. j. & arg. ff. de bo. pos. cōtra tab. post mortem. §. fi. & arg. ext. de ord. cog. c. 2. à contrario sensu: qa iudiciū redditur in inuitū, vt ff. de ver. obl. inter stipulantem[a]. licet sit arg. contrà ext. de appel. cùm cessante. & ff. de in ius voc. quamuis[b]. & si iudex hoc neglecto in quæstione procederet, non teneret, quod fieret, vel saltem esset appellādum ab eo, vt in præ. l. ff. quæ sent. sine appel. res. l. j. §. fi.

ADDITIONES.

a Stipulantem. ¶ Secundum Tanc. vbi s̄.

b Quamuis. ¶ Illud ius non est quæsitū aduersario. Et hîc omnino vide, quæ dixi de rescriptis, c. j. libr. 6. super gl. 2. & vltra ibi scripta scias, ꝙ cū Gul. ꝯtra dominum meum tenet super ipsa auth. G. de Suza. super auth. qui semel. inducēs ēt omnes ll. ff. de exce. & fide iuss. l. ex ꝑsona. ibi ēt Old. idem dicēs se sic audiuisse à domino Iac. de Are. inducit l. 3. §. j. ff. quod quisq; iur. facit ad hoc. quod no. s̄. de dila. §. vlt. versi. quid si reus. & j̄. de app. §. in quibus. sub ver. 34. & §. j. ver. sed quid si ille. ADDE, quæ per Alex. notantur in d. l. 3. vbi de hac addit. mentionem facit.

ADDITIONES NOVAE.

§ An exceptio reconuentionis dicatur reconuentio, tex. ꝙ sic secundum Bal. in l. neq;. C. de comp. Iaco. butri. in l. om̄s. C. de præscrip. 30. anno. dicit ꝙ cōpensatio est exceptio, sicut exceptio doli, insti. de actio. §. sed in stricti. ex quo tex. cū gl. dicit Bal. ꝙ exceptio compensationis & exceptio doli procedunt ex eodem fonte. Dominus Richar. in l. cum Pap. C. de senten. & inter. om. iud. sup gl. quæ incipit, fit tamen illud, &c. videtur facere differentiam inter compensare & reconuenire, vbi sic dicit, Non intelligas hoc dictum gl. sicut sonat scilicet ꝙ ipso iure fiat cōpensatio, quia et si milies hincinde debita essent liquida, oportet ꝙ ab homine opponatur, l. verum cum se. ff. de compen. Dices ergo ꝙ aliud est cōpensare, & aliud reconuenire, quāmuis idem videantur quoad effectum. quod sic, patet, quia qui compensat debitum, de quo inquietatur, videtur confiteri, & ipsum soluere velle, nam qui compensat, soluit, seu dat, vt l. vel permutatur. de libe. cau. Sed reconueniens nullum debitum confitetur, & potius certat de sui absolutione, & aduersarij condemnatiōe, quàm de alio vnde optimè vtrunq; iudicium procedere potest. Sed si debita fuerint clarificata ab vtroque, tunc si partes volent, poterit fieri compensatio, vt hac gl. sin autē nolent, tunc iudex pronunciabit inter eos, prout de iure tenetur Richar. de sali. Bal. in l. cum pap. C. de senten. & interlo. om. iudi. & l. si de proprietate. C. si à non compe. iudi. & l. j. C. de arbi.

§ Nota quòd reconuenire est impugnare. ad hoc facit c. cum inter. de excep. in fine.

§ An vbi agitur de dote habeat locum reconuentio, dic quòd sic vt l. non solum. §. si de dote. de procu.

§ An coram arbitro fiat reconuentio, not. in auth. & consequēter. C. de senten. & interlo. om. iud. not. per Bal. & doctores in l. si distinguemus. §. si quis. de arbi. de iure canonico ꝙ non, c. cum dilecti. de arbi. de iure vero ciuili, si de omnibus cōtrouersiis est cōpromissum, quòd tunc possit fieri reconuentio, vt l. si in tres. & l. seq. & l. si cum dies. §. plenum. de arbi. ponitur in l. idem pomp. §. si de meis. e. tit.

§ Clericus conueniens laicum, agit sub laico iudice. Laycus vult reconuenire clericum sub eodem iudice, an possit. Videtur ꝙ nō vt in auth. statuimus. de episc. & cle. & c. j. de mutu. peti. per Ioan. And. In contrarium fac. authē. clericus. & l. omnes de epis. & cler. Dic ꝙ in causa criminali non potest, sed in ciuili per iura Codicis permittebatur, dicta l. omnes. sed de iure authenticorum prohibitum est, vt dict. auth. statuimus. quod dicit verum super alio capitulo & diuerso ab eo quod clericus laicum conueniendo introduxit. Et ita loquitur dictum ca. de mutuis petitionibus. & Io. And. ibi. sed super eodem capitulo vel de pendenti bene admittitur reconuentio, vt dicit Io. An. in c. at si clerici. de iudic. & dicta auth. reconuenti. & Bald. ibi de hoc, & Barto. ibidem multa dicit. Pan. in c. qualiter. ext. de iudi. & Ange. in l. ij. §. Sed si agant. de iud. & l. qui non cogitur. e. tit.

§ Potest iudex assignare terminum ad reconueniendum, not. in l. omnium. de procura. quod no. Bal.

§ Vbi iudicis officium imploratur, incidenter non habet locum reconuentio, nec in causis summariis, nec in causis appellationis vt c. j. de mutu. pet. & ibi per Inno. & Clemen. sæpe. de verbo. signi. & Inno. in c. j. de libelli obla.

§ In l. 2. §. ei quoq;. de iudic. Bal. dicit nota. ꝙ ex quo quis non tenetur respōdere in loco appellationis, quòd in causa appellationis cesset reconuentio. Inno. in dicto c. j. de mutu. pet. Cynus in l. per hanc. C. de tempo. appel. in 7. q.

§ An in officio iudicis habeat locum reconuentio, gl. in l. sed & si restituatur. in prin. de iud. Bar. allegat l. j. in fi. de variis & extraordi. cog. Itē de materia reconuentiōis vide notabile in auth. & cōsequēter. & quod no. Ang. in l. sicut. iniquum. quod quisq; iuris.

§ Nota plures casus in quibus non habet locum reconuentio, ꝑ Hosti. in summa de mutu. peti. §. fi. per totum. Item in hac mate. vide gl. nota. in clem. sæpe. de verbo. signi. super versi. voluit.

¶ Bald. De reconuentione.

IVDEX laicus, qñ incidit qō spiritualis coram eo, non cognoscit plenariè, sed summariè, non per modū disceptationis: & tūc demū remittit, qñ partes volunt ꝓbare, §. nunc dicam⁹. ver. itē ex cep. & seq. ¶ In officio iudicis nō habet locū recōuētio, ff. de var. cog. l. j. in fi. nisi summariè ꝓcedat̄, ver. sed nunquid habet. & seq. Gul. ēt in summariis habet locū recōuētio: quoad hoc, vt vētiletur corā eodē iudice, & inter easdem personas, ff. de ꝓcur. l. sed & hæ. §. 2. & l. omniū. sed nō quo ad eundē modū ꝓcedēdi, & similiter decidendi: nisi fuerit recōuētio de pari cā, scilicet sūmaria: qa tunc est vera recōuētio, quoad oīa, secundū Doct. ff. d iu. l. sed & si restituat̄. in prin. Bal. ¶ Vsq; ad ꝯclusionē potest fieri recōuētio

§.sequitur.ver.sed omissis.¶Pari iure cẽset q̃uetio & recõuẽtio: & debẽt simul vna sñia terminari.duæ tñ sñiæ sunt ꝓnũciãdæ,& duæ formæ:& super vna p̃t ferri absolutoria,& sup alia ꝯdemnatoria:nemo.n.diceret absolutoriã idẽ esse.G.hoc verũ si recõuẽtio fit ante litis cõtestationẽ, & pariter liquet de vtraq; alioquin propter obscurũ differri ñ debet vna sine altera, C.de cõpẽs.l.fi. nisi per subterfugia & malitiam actoris sit protracta probatio,qa tunc differtur certum propter incertum:nedũ quo ad pronũciationem:imò si esset pronũciatum,differtur ẽt quoad executionẽ interposita tamẽ appellatiõe,in §.vidẽdum.ver.sed secũdum. cũ seq.vbi omnino videas,vt no.in glo.j.in fi.ff.quę sent.sine appel. rescin.Bal.& vide omnino ĩ.tit.seq.§.j. & ĩ.de iura.calũ.§.cã.Nõ debet priùs respõderi petitioni,quàm recõuẽtioni,scilicet ex interuallo,C.de ꝯpens.l.neque.e.§.ver.j.G.Sufficit recõueniẽti pro perpetuãda iurisdictiõe offerri actori libellum reconuentionis, eo.§.versi.2.G.arg.de pu.iu.l.is,qui reus.ver.inchoatus.Bald.

¶De incidentibus Quæstionibus,& de ordine Cognitionum a Rubrica.

a

SAEPE plures in iudiciis quæstiones emergunt,&dubium est, cuius cognitio debeat præcedere: ideoque cùm hæc materia vtilis sit, & secretam aliquantisper habeat indaginem,ipsam apertiùs enodemus: primò dicentes aliqua,quæ antiqui super ea tradiderunt:postmodum alia ad cognitionem eius dicturi.

ADDITIO.

a ¶Pileus posuit de hoc rub.&est vltima suæ secundę partis.¶Tã. conuertit hanc rub.& est suæ secundæ partis pe. Commendabiliter autem auctor sic formauit rubric.propter rubricam de ord. cog.quæ veniebat in 3.parte ponenda.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio ciuilis quotupliciter incidere possit.*
2 *Quæstiones incidentes quòd sint priùs tractandæ,& non simul.*
3 *Quæstione ciuili incidente ciuili,refert,an incidens sit talis,quæ patiatur litis contestationem,vel non.*
4 *Quæstiones plures & multiplices in iudicio deciduntur, quibus etiam multipliciter est prouidendum.*
5 *In quæstionibus incidentibus primùm constare debet de re,demum de eius circunstantiis quæri.*
6 *Actionem eligere an cogatur quis ante iuramentum calumniæ.*
7 *Diuersæ quæstiones si ab vna parte tantùm proponuntur,& sint criminales,an accusator possit eas simul proponere.*
8 *Agens de vno crimine contra vnum ciuiliter,an possit & contra alium de eodem crimine:pendente iudicio primo,agere.*
9 *Plures & diuersi si contra vnum solum agant,quis primò sit venturus.*
10 *Quæstio à diuersis partibus mota quomodo sit terminanda.*
11 *Priùs prouocãs priùs est audiendus,libellũ dando iurãdo,testes producẽdo&c.*
12 *Petentium eandem vxorem prior priùs auditur, propter vitandã difficultatẽ.*
13 *Ciuiles seu spirituales quæstiones si earum altera directè proponitur,& altera per modum exceptionis, an simul possint agitari.*
14 *Diuersæ quæstiones criminales si à diuersis partibus in iudicio proponuntur, qualiter sunt agitandæ,& num.16.*
15 *Reaccusare suum accusatorem an sit in iudicio permittendum.*

I.§.Sciendum est igitur, quòd cùm duæ quæstiones ĩ iudicio proponũtur, aut sunt ambæ pri a cipales,aut vna est principalis,&altera incidens:si quidem a ambę sunt principales,& sunt ambæ ciuiles,quæ priùs proponitur, primò tractabitur, & vna sententia terminantur, licet sint æquales, dummodo se non contingant,vt ext.de or.cog.c.2.§.nos autem ff.de iud.qui prior.& dixi š.titu.prox. §.videndum. & dummodo sit talis quęstio,de qua ille iudex possit aliàs cognoscere,vt ibidẽ not.Si verò sunt criminales & inæquales,tunc maior minori pręponet:quòd si vna sit criminalis,& altera ciuilis,de criminali priùs agetur,vt ex inferioribus apparebit. Porrò si non sunt ambæ principales,sed vna incidit alteri, tunc de incidenti principali priùs cognoscendum & pronunciandum est,ff.de lib.cau. ordinata. Instit.de accus.§.præiudiciales.ext.de ord.cog.c.j.3.q.xj.si de hæ-
1 reditate.C.de ord.iud.l.j.† ¶Et scias, quãdoque ciuilis quæstio incidit ciuili: vt si agenti de hæreditate incidenter & directè, opponitur,quòd non est legitimè natus,vt extra.de ordi.cogni. ca. 2.& qui fil.sint leg.lator.vel quòd est seruus.3.q. 11.si de hæreditate.C.de ordin.cognit.l.2.ff.de alend.lib.l.si quis.§.si vel parens. ¶Quandoque verò ciuilis incidit criminali:vt si is, qui credit se liberum, accusetur de crimine, postea moueatur ei ab alio quæstio status, ead.quæstio.si crimen.C.de ordin.iud.l.3. C.de adult. quoniam Alexandrum.C.ad leg.Flau.de plag.præses prouinciæ. & l.plagij.¶Quandoque criminalis incidit ciuili,vt si agenti per aliquod instrumentum obiiciatur quæstio falsi, ea.q.ciuili.& C. ad leg.Cornel.de fal.damus.¶Quandoque criminalis criminali: vt si agenti de adulterio obiiciatur lenocinium,vt e.q.priùs.&ff. de adul. l.2.§.si publico.ad idem.C.de lib.cau.si filium.ff.sol.mat.
2 cùm mulier.ff.de fur.l.si † ¶Hæ igitur incidentes,tãquam præiudiciales,tractabuntur priùs,& non simul:quia sic esset diuersos processus inutiliter intricare, cũ principales ab eis depẽdeant,extra.de iud.exhibita.de offi.del eg.prudentiam.§.sexta.& dixit Bul. quòd super incidentibus quæstionibus, vel exceptionibus non debet pronunciari,sed tantùm cognosci.M.& P.dicebant, quòd semper debet pronunciari super eis: & hoc tenent Lau.& Vinc. & P.& quasi omnes Canonistæ,extrà de restit.spol.ex conquesti
b one.de appel.super eo.de elect.cùm dilecti.Ioan. & Azo b distinguunt inter emergentes & incidentes: quod videtur Ber.appro-
c bare,quæ prosequere,vt not.ext.de or.cog.c.j.c & C.de or.iu. l.j.
3 †¶Et,vt præmissa clariùs tibi liqueat,nota, quòd d vbi ciuilis in
d cidit ciuili,refert,an incidens sit talis,quæ patiatur litis contestationem:vel si non patitur, tunc de incidẽti erit principaliter pronunciandum,vt C.de dilat.à procedente.quæ est 3.q.3. §. spatiũ. & hoc est verum, quando illa incidens est de appenditiis causæ, vt ibi.Si verò non est de appenditiis causæ, sed quasi de appenditiis,tunc refert, vtrùm litem patiatur contestari,vel non:si patitur,vt est quæstio status,vel pacti facti de non petendo, tunc de principali est primitus cognoscendum,postea de incidenti:& eo ipso quòd de principali cognoscitur,videtur de incidenti cognosci,vt ff.de mino.intra vtile.& facit š.de or.cogn.l.2.& ideo tunc super incidenti pronunciat,quia super ea plenè cognouit.nam si cognouerit semiplenè, tunc secus: nec fit præiudicium veritati, vt ff.de his,qui sui vel alie. iur.sunt,si iudex. ff.de agnosc.lib.si qs. §.si vel parẽs.& §.meminisse. Si autem illa incidens non patiatur. litis contestationem,vt quia dicit aduersarius iudici,tu es excommunicatus,vel si proponat recusationis causam,de hac incidenti debet priùs cognosci,quàm ad alia percurratur: & pro hoc facit ff.de priua.l. 3.secundum Alber. Pap. Sed certè quidam Canonistæ dicunt,quòd etiam super exceptione excommunicationis,& aliis,debet lis contestari,vt not.š.de excep. §. viso. ver. sed nunquid. Si autem criminalis incidit criminali, tunc si vna est præiudicialis,illa præferatur,C.de adult.quoniam Alexandrum. Si verò ciuilis incidat criminali, vel econtrà, tunc dic, vt C.de or.iu.l. pe.secundum Alber.Pa.¶ Cæterùm adhuc circa præmissam ma-
e teriam est alia distinctione opus e.† Nam cùm plures proponun
4 tur in iudicio quæstiones,aut proponuntur ab vna parte tantùm aut à diuersis.Si ab vna tantũ,aut sunt quæstiones ciuiles,aut criminales.Si sunt ciuiles,potest proponens,quã maluerit,præmittere,& omnes simul tractare,nisi in quatuor casibus.¶Primus,si sint contrariæ.tunc enim eligat,quã velit,& priùs eam tractet C. de furt.l.j.C.si seruus extr.se emi man.l.j.q.i petens ꝯtraria,nõ debet audiri,ext.de app. solicitudinẽ.in fi.74.dist.gesta.ext.vt eccl. benef.vt nostrũ quod dic,vt š.de act.seu pet.§.sequitur. ver.no. ¶Secundus est,si primò proposita pendet ex altera,quę postmodum proponi desiderat:vt ecce,aliquis tanquã hæres,petit debitum hæreditarium: postea vult inquiri,an ipse sit hæres.vel non, certè præpostera est talis petitio,C.de hære.act.vt debitũ.ext. de or.cog.tuã.vel si petã fundum rei vẽdicatione,& interim condicam fructus eius,ac si meus esset:repellar ab hac secũda petitiõe,
5 ff.de excep.fundi.†Quamprimùm enim constare debet de re,&
f postea de circunstantiis eius quęri:arg.ext.de eccl.ædifi.ad audiẽtiam.&de re iu.abbate sanè f.¶Terius est,cũ secũda est ꝑiudicialis primæ:putà,petebam à te fundum Titianum, quem possides: tu negas eum meum:ego peto viam ad dictum fundum, per fundum Sempronianum,qui tuus est:non sum audiendus in hac secunda petitione,quia ꝑiudicat primæ,ff.de excep.fundũ Titianũ. Vel si à te fundũ aliquem in solidũ vendico,& velim interim tecum age

ADDITIONES.

a Si quidem.¶In hoc principio ꝓsequitur gl. Io.3.q.xj. in ciuili.& Bernar.hìc e.tit.nam & hoc.vsque ad ver.sed dixit.
b Et Azo.Quibus assentit Inno.de elect.cùm inter R.
c C.j.¶Et vide,quod ibi scripsi super j.gloss. in qua opiniones istæ ponuntur,& in lege,quæ statim alleg. ibi autem in fin.posuit quatuor modos,ex quibus sumi potest, quod quæritur de ꝓnunciatione super incidenti,pręmisso ibi breuiter,quid de his opinionibus sit tenendum.
d Nota,quòd.¶Secundum Alber.Pap.quem alleg.ĩ.
e Opus.¶Secundum Tancre. cuius sunt hæc verba vsque ibi, potest etiam.quod tamen receperat ab Azo.in summa de or.iu. vbi etiam est ille ver.potest.& quoad mentem,quasi totum, quod sequitur vsque ad finem tit.
f Sanè.¶Lib.6.

cum agere Communi diuidundo pro parte eiusdem, nõ sum audiendus, quia per hanc prçiudicatur primæ, vt præ.l.fundi, quem.
¶Quartus est, quando sunt tales actiones ꝓpositæ, quòd vna tollitur alterius electione: vt actio de peculio, & tributoria: quia tūc debet vnam ex illis eligere, vt ff.de tribut.quod in heredem.§.eligere. ¶Potest etiam esse quintus, cùm altera est præambula: vt cùm quæritur de possessione & proprietate, C.de rei vend.ordi-
6 narij.† An autem ante iuramentum calumniæ cogatur quis eligere actionem? not.j̄.de iur.calum.§.j.versic.sed quæritur, an.sed & si quis velit plures super eadem re conuenire potest, cùm non sit prohibitus. Idem, si occasione diuersarum rerum, vel factorum, argu.ff.de prob.ab ea parte.ext.de restit.spol.cùm ad sedem. & de fide inst.inter dilectos.de donat.inter dilectos.de cens.cùm olim.& c.olim. Quòd si diuersi agant contra vnum, de hoc iam
7 j̄.dicam.† ¶Porrò si diuersæ quæstiones ab vna parte tantùm ꝓponantur, & sunt criminales, potest accusator omnes simul proponere, & simul de omnibus contra eundem in vno libello agere, vt extr.de simo.licet Heli.2.quæst.8.libellorum. extr. de iudi. exhibita.extra de accus.licet.3.quæst.x.ca.j.2.& 3.& illa crimina sunt clarè specificanda, & sigillatim, vt accusatus certificetur, vt
a extra de testib.præsentium.aliàs in cipit, ad hoc [a].& meliùs in de
b cre.Greg.X.de elec.vt circa[b]. Sed si primò egerit de vno crimine & in eius probatione defecerit, non admitteretur ad sequentia:
c aliàs secus, vt 3.q.x.placuit.secundum titu.[c] Quod autem dixi, vnum posse contra eundem de pluribus criminibus simul agere: intellige verum esse, ex diuersis factis: sed ex eodem facto vide-
d tur, quòd non licet, arg.à contrario, C.de accus. qui crimen[d].qa non debet bis id ipsum puniri, ext.de iud.at si clerici. in fin.ff.nau. cau.stab.licet.§.fin. Quòd si plures criminales actiones velit cõtra duos ex diuersis factis proponere, dic, vt s̄.de accusatore, in 2.
e ver.[e]& seq. Occasione aūt vnius crīs potest vnus mille accusare:
8 quod dic, vt ibidem.† ¶Si verò vnus de eodem crimine vult cõ
f tra vnum agere ciuiliter, & contra alium[f] criminaliter, pendente priori iudicio, vel econtrà, non potest, ff.de Publi.l.4.ff.vi bo.rap. l.2.§.j.sed finito priori, potest ad alium habere recursum. Si tamē vtraque quæstio propter rem familiarem proponatur, vt quia aliquid abest, vel abfuit de patrimonio suo, C. quand. ciuil. actio præiud.cri.l.vnica.& locum habet in publicis iudiciis, vt ibi dicitur, idem etiam & in priuatis. nam in quolibet furto hoc habet locum, vt ff.de fur.l.si.licet Pla.distinxerit inter publica & priuata iudicia, pro quo facit ff.eo.interdum.§.qui furem. Sin autem competat criminalis & ciuilis ad vindictam tantùm, tollitur vna per al
g teram, ff.de iniur.quod senatusconsul.& l.prætor.§.j.[g]† ¶Quid
9 si plures[h] & diuersi agunt contra vnum, si quidem vnus primò,
h & alter secundò veniat, & ambo agunt ciuiliter, vel criminaliter obtinet regula, qui prior appellat, &c. Sed si simul veniant, & agant ciuiliter, iudex eliget, quem velit, vt sit locus gratificationi, vt ff.de relig.l.fi.in prin.extr.de elect.venerabilem.§.obiectioni. de iure pat.quod autem.si verò plures agant criminaliter, iudex eliget magis idoneum, ff.de accus.si plures.ff.de popul.act. si plures. Argu tamen contrà ext. de accus.licet ibi videtur innuere, ꝙ simul plures admittantur: sed vbi nõ fuit processum cum eis, nec
i lis contestata[i].item contrà, 2.q.j.in primis.vers.quia igitur.& extra.de pur.ca.quot.Sol.ibi.

¶Vidimus qd iuris sit, cùm diuersæ quæstiones ciuiles, vel criminales, ab vna parte tantùm, in iudicio mouentur, siue contra
10 vnum, siue ꝯ plures: † nunc sequitur videre, quando à diuersis partibus mouetur: in quo etiam eadem distinctione opus est. Nā aut ambæ sunt ciuiles, vel spirituales, seu mistæ: aut sunt criminales, aut vna est criminalis, altera ciuilis. Si quidem sunt ambæ ciuiles, vel spirituales, vel mistæ: aut proponuntur ambæ directè, aut vna directè, & altera per modum exceptionis: si ambæ simul directè proponuntur, vna ab actore, altera à reo, tractandæ sunt, ꝓut no.s̄.titu.prox.§.videndum. & tunc habet locum regula illa, qui prior appellat, prior agat, ext.de ord.cog.c.2.quod quidem verū est, nisi altera sit præiudicialis alterius. nam tunc prçiudicialis priùs tractabitur, vt in concor.q̄ sunt s̄.eo.tit.in prin. versi. porrò si
11 non.in prin.† ¶Item habet[k] locum prædicta reg.qui prior, &c.
k in processu causæ, non in sententia: vt scilicet qui priùs prouocat, priùs audiatur, libellum dando, iurando, testes producendo, & huiusmodi, vt s̄.tit.prox.§.videndum. Item locum habet, cùm vtraque quæstio est ciuilis, vel vtraque criminalis, & neutra præiudicialis, vel incidens. Item cùm prima est maior secunda: sed si secunda sit maior prima, præiudicat in criminalibus, nisi nomen accusati accusare volentis accusantem, receptum sit inter reos, vt dicam j̄.vers.item porrò. Item locum habet hæc regula in operis pluribus locatis, ff.loca.in operis. Item in duplicib.iudiciis, scilicet communi diuidundo, fami.ercisc.finium regund.vbi primò qui ꝓuocat ad iudicium, habetur loco actoris, ff.de iu.in his trib.
12 † ¶Item prior petentium eandem vxorem, priùs auditur, prop-
l ter vitandam difficultatem, secundum Vin.[l]Fallit autem[m] & ip-
m sa regula, cùm vtraque est ciuilis, & secunda est præiudicialis: qa est de libertate, vel de filiatione: vt ff.de liber.caus.ordinata. C.de adul.quoniam Alex.C.de ord.cog.l.j.& l. cùm status. Item fallit, cùm secunda est criminalis, & prima ciuilis non præiudicialis, vt C.de or.iud.l.fi. Item, cùm vtraque est criminalis, sed secunda maior. Item, cùm vtraque est par, sed accusatus vult suam iniuriam prosequi, vel suorum, C.qui accu.non pos.l.j.&l.neganda.3.q.xj.
13 c.j.† ¶Cæterū si ciuiliū, seu spūaliū qõnū altera directè ꝓponit, & altera per modum exceptionis, quia fortè reus obiicit aliquid actori, vt eius intētionem excludat, vt non petat eum sibi ꝯdemnari, tunc etiam simul agitabuntur, fundata priùs intētione actoris, C.de prob.exceptionem.& de excep.si quidē.ext.de ord.cog. c.2.nisi fortè exceptio sit præiudicialis, vt sæpe dictū est: quia tūc præiudicialis priùs tractabitur. quod verum est, cum agitur petitorio, vt extr. eod.c.j.Si verò agitur possessorio, & reus obiicit p̄iudicialem exceptionem, secus est: putà, vxor petit sibi virum restitui. Licet enim vir obiiciat parentelam, priùs tamen restituet mulier, quàm de parentela cognoscat, ext.de resti.spol.literas.& c.ex ꝯquestione.de offic. deleg.causam quæ.& de diuo.c.porrò.
14 † ¶ Porrò si diuersæ quæstiones criminales à diuersis partibus in iudicio proponuntur, adhuc vtendum est prçcedēti distinctione. ¶Nam aūt ambæ proponuntur principaliter, aut altera principaliter, & altera p modum exceptionis: si quidem ambæ principaliter, vt quia actor accusat reū de vno, vel pluribus criminibus,
n & reus versa vice vult eum reaccusare, iterū subdistingue[n].†Nā
15 aut nomen re ceptum est in numero reorum, id est, lis est conte
o stata[o]: & tunc de nullo crimine potest suum accusatorem reaccusare, ff.ad leg.Iul.de adult.si maritus.§.præscriptiones.& 3.q.xj.c.j. & dixi s̄.tit.prox.§.j. Potest tamen inscriptionem deponere, accusatione pēdēte: & prima cā finita, illam poterit tractare, vt 3.q.xj. c.2. Si verò non est lis contestata, potest reus accusatorem suum de maiori crimine accusare: & priùs sup illo maiori audiet, vt 3. q.xj.prius est.C.qui accus. non pos.l.j. De pari verò crimine, vel minori, non poterit reacusare acccusatorē, nisi reus suam, vel suorum iniuriam prosequatur. vt 4.quæst.vj.omnibus.C.qui accu. non pos.cùm rationibus.ff.de accus.hos.§. lege. Cæterū si reus n̄ vult

ADDITIONES.

a Ad hoc.¶Lib.vj.
b Vt circa.¶Lib.6.
c Secundum tit.¶Vbi.s̄.
d Qui crimen.¶Vide, quod no.2.q.6.si quis ex pluribus.
e Ver.¶Ibi dedi remissiones.
f Contra alium. Azo, vbi s̄.circa mediū ver.vbi aūt.dicit contra eūdem, & declarat illud ecōtrà, scilicet quādo incipit à criminali.& subdit, quòd finita vna causa, ad aliā poterit conuolare, hæc dixit propter verba, quæ mutauit auctor.
g §.j.¶Hoc plus instituit Azo, remittēs finaliter ad rubricam, quādo ciuilis act.præiud.crimi.
h Si plures.¶Verba Azo.vbi s̄.in fi.
i Lis contest.¶Vnde dicit Host.in summa huius ti.in fi.quòd si ad id deuentum fuisset, fortè papa alterum elegisset.
k Item habet.¶Secundum Vinc.in præ.dect.2.super ver.iu.& vsq; ad eius signum, durant ipsius verba.
l Secundū Vinc.¶qui declarabat hoc ibi, dicens, ꝙ si prim⁹ admissus probauerit matrimoniū, dabit illi: si demum alius idem ꝓbauerit, sed nõ de anteriori tēpore, licet pares habeat ꝓbationes cū priùs agente, prior obtinebit pp probationes & possessionem. q̄ habet, de prob.ex literis. aliàs si simul adulterentur, & probationes essent pares, magna esset dubitatio, cui deberet adiudicari, cū fortè neutrum confiteatur suum virum. Concederē hoc dictum Vin.quando ante factum ꝯstaret, probationes debere esse pares. Sed quid si secundus probet tempore anteriori? pro tanto dico audiēdum vtrunque: & si talis paritas appareat, dic, vt not.de test. in nostra.in fi.j.gl.
m Fallit autem.¶Reuertitur ad verba Azon.
n Subdistingue.¶Secundum Tan.cuius verba reassumit vsque ad ver.postremò.& habetur hæc pars 3.q.xj.in Summa.
o Lis est contest.¶Ex quatuor opinionibus, quas Cyn. recitat in l.j. C.qui accus.n̄ pos.in j.q.hæc est secunda, quæ etiam sibi placet, ꝙ per contestationem dicatur nomen accusati receptum inter nomina reorum & q̄uo respondeatur ad l.adulteram.C.de adul.ibi vide.dicit enim l. illam loqui de absente post litē cōtestatā: quasi intendat, ꝙ descriptioni non sit necessaria præsentia describendi. Aduerte, secundum Bar.in l.2.C.vt nemo pri.ti.ꝙ in criminali cā quandiu pendet cognitio super accusatione, an sit valida, velut donec iudex iustè procedi pronunciabit, nõ recipitur quis inter reos.

vult contra actorē scribere,sed tantùm excipere,vt eũ ab accusatione repellat,de quolibet crimine, pari vel maiori, pt contra eũ agere:& ꝓbato crimine in modũ exceptionis, accusator repellitur,vt 6.q.j.qui crimē.ext.de adult.c.pen.& fi.C. e.quoniã Alexãdrum.ext.de or.cog.c.2.& hoc quidem verum est,nisi accusator eum accuset de crimine excepto. nam tunc obiectu criminis nõ potest eum à sua accusatione repellere,nisi sit eius capitalis inimicus,vel cõspirator:vt hæc habentur & not.ext.de accu.cùm P.& de simo.licet Heli.& hęc sit diuersa in excipiente & accusante:qa in excipiente non quæritur de iure accusati,sed de iure accusatoris:& q excipit,non accusat,vt C.ad l.Corn. de fals.l.falsi. ff.de accus.hi tantùm.Itē ꝓbato crimine in modũ exceptionis, nulla pœna punitur actor,sed tantùm ab accusatione repellitur:& vide, q̃ hic desunt,j̃.de accu.†¶Postremò dicēdũ est, quid iuris,sit quã-
16 do à diuersis partibus diuersæ quæstiones ꝓponuntur, quarum altera est criminalis,altera ciuilis:& quidem si actor ciuilem,ꝓponit accusationem, reus autem criminalē,criminalis priùs tractabitur,q̃ ciuilis:vt C.de ord.iud.l.pen.& fin.& 3.q.xj.ciuili,nisi ciuilis sit præiudicialis criminali:quia tũc primò tractabitur ciuilis,vt 3.q.xj.si crimen.& C.de or.iud.l.fin.& s.dictum est. Vtrùm libellus sit necessarius,& litis contestatio,in præiudiciali quęstione,no.j̃. in tract.libel.in tit.de ord.cog.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Quando super incidenti & emergenti sit pronunciãdum, Bal. in repertorio quod fecit super Innocen.in tit.de ord.cog.

☞ An iudex laicus possit de incidentibus spiritualibus cognoscere,Bal.vbi supra.

☞ Quid si coram arbitro incidat quæstio filiatiõis,an remittetur ad episcopum:& quid de arbitratore,vide Bal.in dicto repert.super eod.tit.Item quid si fiat statutum quòd iudex laicus possit cognoscere de spiritualibus,& quid operetur.Bal.ibidem.

☞ An exceptio clericatus,excommunicationis,& periurij dicantur spirituales,Hosti.in c.j.de ord.cogni.

¶Bald. de incidentibus Quæstionibus & ordine Cognitionum.

QVAESTIO principalis dicitur illa,quæ mouetur principaliter pp se:& incidens largè dicit̃,quæ secundariò mouetur,& ista quandoque contrariatur.vt exceptio q̃nq; adminiculat̃, vt quæ incipit ab eadē parte,vt l.sicut.§.si quæratur.in gl. Azo.ff.si serui.ven.Bal.& q̃nq; mouetur vna quæstio principaliter, quãdoque plures:si plures,aut ab vna parte: & tũc si petitiones se non contingunt,admittit̃ cumulatio:si se contingunt,dic.vt in l.fundi. & l.fundo.ff.de exce.& p Dyn.in c.nullus pluribus.de reg.iur.lib.6. si ad diuersa,vt conuentio,& recõuentio.tũc si se ꝯtingunt,recõuentio nõ habet vim exceptionis,vt no.ff.de inoffi.test.l.Pap.§.si filius.& hoc casu si priùs sententiatur sup recõuentione,sentẽtia est nulla, quasi indiscussa exceptiõe:arg.extr.de iud.c.exhibita.C. de ord.cog.l.fi.¶Si aũt se non cõtingunt,tunc est aliqua, sed potest appellari,vt no.ff.q̃ sen.sine appel.rescin.l.j §.fi.B.¶Incidit ciuilis ciuili:vt si peteti hęreditatē patris,opponit̃ ꝙ sit spuri⁹.¶Itē incidit criminalis,licet eius vigore pœna nõ applicet̃ fisco.vt no. ff.de adult.l.2.§.si publico.sed actio ñ dicitur criminalis,nisi principalis ꝯclusio libelli sit ad pœnã fiscalem.vt no.in l.agraria.ff.de ter.mo.in gl.¶Ciuilis incidit criminali: vt si accusatus de plagio, dicat se dñm,C.de plag.l.p̃ses,vel si agenti de adulterio,opponit̃ quòd est seruus,C.de adul.l.q̃ñ Alexandrũ.¶Criminalis incidit criminali:vt si agenti de adulterio,opponit̃ de lenocinio: qd̃ fieri dẽt ante litis ꝯtestationē,ff.de adult.l.2.§.q hoc dicit.Et est sp̃ãle ĩ ista exceptione,ꝙ cõuictus p exceptionem punitur,vt d.§. si publico.quia non habet solùm vim exclusionis,sed etiã punitionis vt ibi p Richar.¶Itē incidit criminalis criminali:Vt si accusas me de vulnere,ego excipio,ꝙ priùs illum occideras:imò & si te accuso,habet ẽt vim exceptionis reaccusatio,C.qui acc.non pos.l.vbi de hoc,§.j.ver.scias.G.¶Dicitur ẽt incidens quæstio, emendatio & mutatio libelli:quæ fieri p̃t ex eadem instantia, quãdo libellus peccat in materia:secus si in forma:quia omnino debet esse nou⁹ libellus forma substantiali mutata.ff.de adult.si accusaturus.de accus.l.libellorũ.ver.ꝙ si libelli.arg.ff.de iust.& iur.l.ius ciuile.& de testa.mil.l.tribunus. §.vlt.vide ĩ.de libel.ꝯcep.§.actorē.¶Dicitur etiam incidens quæstio,replicatio:q̃ p̃t cumulari cũ petitiõe,si actor vult:vt peto decem ex mutuo,ñ obstãte pacto de nõ petẽdo quia postea fecisti pactũ de nõ petendo,secundũ Inn.C.si aduers. rem iud.l.ij. Dicitur ẽt incidens quæstio,recõuentio,arg.ff.de iurisd.om.iud.l.si idem.§.sed sit.p̃sertim si cõtingat principalem petitionem,secundum Iac.Butr.Sciendum est autem.ꝙ incidentiũ quędã debent eadē sententia terminari,quædã diuersa:& istæ ex primo,vel ꝓprio vocabulo,vocantur emergẽtes,quæ priùs decidendæ sunt.ff.de lib.causa,l.liberæ.extr.de iud.c.exhibita.secũdũ Gul.Non tamen est sententia nulla,si de incidenti ꝓnũcietur,nec dr̃ ꝓpterea instantia diuidi,ff.de mi.l.intra vtile. Bal.Q̃ñ incidens est talis,q̃ ñ patitur litē cõtestari,nec ꝓcedi, priùs est cognoscendum de incidenti.Si autem patitur litem contestari & ꝓcedi,priùs est cognoscendum de principali,versi.& vt præmissũ.Gul.l.iij. ff.de ꝑuar.secundum Alber.Pa.Gul.¶Quędã sunt cõstitutiones præiudiciales:quod dic.vt no.ff.de iu.l.p minorem.Quædam pręambulę,ver.p̃t etiam.Gul.Sed primò debet cõstare de re,postea de circũstantiis eius quæri,ver.secundus est.Gul.¶Plures accusationes possunt fieri cõtra vnum eodem libello,& cõtra diuersos si simul deliquerunt,C.de acc.l.si quis homicidij.Si autem q̃libet de p se,aut circa idem:& tunc idem,C.si reus,vel accu.l.2.Si circa diuersa,tũc non debent eodem libello ꝑmisceri:quia nullam habent contiguitatem,vide j̃.§.porrò.vide j̃.de senten.§.in vno & eodem. Gul. ¶ Præiudicialis quæstio priùs est tractanda in petitorio:secus in possessorio,ver.certum.G.In excipiendo non quęritur de iure accusati,sed de iure accusatoris,ver.si.ad fi.G.

a ¶De Petitorio,& possessorio,& Spoliatione a. Rubrica.

ADDITIO.

a Nullus ex practicis auctorib⁹ directè posuit hanc rubricã.¶Tãc. tamen parte 2.posuit rubricas de libello recuperandæ possessionis,seu restitutionis:item adipiscendæ:item & retinendæ:& sic super ttib.Possessoriis. ¶Rof.inter interdicta tractat de interdicto Vnde vi,Quod vi aut clam,vti possidetis,& Vtrobi.

SVMMARIVM.

1 *Petens se restitui,non potest nisi de alia spoliatione reconueniri.*
Excipi potest de spoliatione contra agentem,etiam de spoliatione.
2 *Duobus,vno cum petitoria actione,altero cum possessoria,simul adinuicem cõcurrentibus,vt vterque priùs agat,quis eorum sit præferendus.*
3 *Actore primò petitorio agenti,& reo secundò possessorio qui conqueratur de spoliatione,qualiter sit consulendum.*
4 *Petitorium & possessorium in iudicio posita si sint super diuersa,quid iuris.*
Reconuentio quo casu tantùm ante litis contestationem fieri possit.
5 *Spoliatio duobus modis potest in iudicio proponi.*
6 *Impetrans contra aliquem super petitorio,an ille possit contra impetrantem agere possessorio coram eodem iudice.*
7 *Quæstio spoliationis in modum actionis,vel exceptionis proposita,semper repellit agentem in causa criminali.*
8 *Exceptio spoliationis,quibus causis,& à quibus & quot modis fieri possit.*
9 *Contra procuratorem nomine domini agentem, an possit excipi,quòd ipse procurator reum spoliauerit.*
10 *Exceptio de spoliatione non à tertio,sed tertiæ personæ facta,putà à qua causa est habita,an fieri possit.*
Possessor alicuius pignoris aduersus secundum creditorem non defenditur ex iure primi creditoris.
11 *Exceptio spoliationis rerum priuatarum contra agẽtẽ de re spirituali,vel quasi an admittatur.*
12 *Depositarius,vel commodatarius,apud quem res deposita,vel cui commodata aufertur,an poterit restitutionem petere.*
Restitutionem petens debet probare possessionem & deiectionem.
13 *Debitor conuentus,qui tenetur per iuramentum soluere certa die,an possit opponere exceptionem spoliationis.*
14 *Spoliatus non tenetur respondere spoliatori ante restitutionem,nec vnquam est ei respondendum,si non sit soluendo.*
15 *Spoliatore vltra mare rem habente,satisdationibus est insistendum.*
16 *Recipiens à spoliatore condignum,videtur spoliationi renunciare.*
17 *Actio & exceptio,quo casu,& in quo differant:& num.seq.*
19 *Episcopo petente ab archidiacono iura episcopalia,quæ possidet, si archidiaconus dicit se non teneri respondere,& c.cuius libellus sit recipiendus.*
20 *Iura episcopalia in multis consistunt.*
21 *Publicatis attestationib. & super eis factis disputationibus,an quis possit adhuc redire ad possessorium.*
Suspensio petitorij an possit fieri post conclusionem,seu renunciationem.
22 *Quæstiõe de possessiõe orta,& de proprietate,priùs possessionis quæstio finiet̃.*
23 *In quęstione de possessione & proprietate,si priùs super proprietate feratur sententia,an teneat.*
24 *Regula ista, Dolo petit quis quod restituturus est, locum habere dicitur tam in petitorio,quam in possessorio.*
25 *Appellatio dicitur extinguere & suspendere pronunciatum:qua pendente nihil est innouandum,num.seq.*
Causa possessionis nil habet commune cum propritate.
27 *Iudex qua parte habeat pronunciare,vbi actum est merè possessorium , & ab altera partium plenè probatum est de possessorio.*
28 *Petitorio intentato an possit ad possessorium recursus haberi.*
29 *Agi simul interdicto retinendæ possessionis,scilicet Vtrobi,& Vti possidetis, & petitorio,an sit possibile.*

Possid

Possidenti non datur rei vendicatio.

30 *Rei vendicatio ratione solius detentionis rei potest dari ei, qui possidet, cùm alius detinet.*

31 *Intentanti interdictum Vti possidetis, an possit exceptio spoliationis opponi.*

32 *Iudex qualiter pronunciabit, vbi agitur interdicto Vti possidetis, si partes probant æqualiter se rem, de qua agitur, possidere.*

33 *Possessio quibus modis possit amitti, & absque vitio apprehendi.*

Iactare pecuniam suam nemo præsumitur.

34 *Cautela pro aduocato, per quam poterit facere suum clientulum obtinere.*

35 *Cautela ad obtinendam & apprehendendam possessionem alicuius rei absque vitio quam quis ad se asserit pertinere.*

36 *Ecclesia nunquam moritur, nec eius possessiones, etiam beneficio vacante, dici possunt non possessa.*

37 *Vacante ecclesia apud quos remaneat iurisdictio.*

Ecclesia an dici possit per canonicos possidere, sicut & ciuitas per suos ministros.

38 *Duobus de possessione contendentibus, quorum vnus turbat alium, & ambo dicunt se in solidum possidere, nec volunt de se inuicem conqueri, an possit iudex eos cogere petitiones suas offerre.*

Interdictum Vnde vi, seu constitutio, Si quis intantam, quo casu specialiter adapetur.

SVperest, vt aliqua de possessorio & petitorio, primò dicamus postea de Spoliatione pauca dicturi.

1 I.§.Sciendum igitur est, † quòd petens restitui, non potest reconueniri, nisi de alia spoliatione, extra. de or. cog. c. fi. Nec sibi potest de ꝓprietate referri quęstio sup eo quod repetit, nisi primò fuerit restitutus, vt ibi, & ext. de rest. spol. in lris. & c. seq. & c. ex ꝯquestione. & c. solicitè. C. de rei vendi. ordinarij. ff. de iu si de vi. Et not. quòd vbi duæ quæstiones possessoriæ principaliter ꝓponuntur à diuersis, & de diuersis rebus, illæ, tanquam mutuæ petitiones, simul & vicissim sunt tractandæ, secundum regulam, qui prior appellat. & c. vt extr. de or. cog ca. 2. §. nos autem. quod dic, vt s. titu. prox. & s. de reconuen. §. videndum. Contra agentem etiam de spoliatione potest de exspoliatione excipi & agi, vt j. vers. si verò spoliatio. Si aũt vtraque possessoria q̃ō fit sup eadem re, iudex vltimò factam violentiam
2 prius purgabit, ff. de vi & vi ar. colonus. & l. cùm fundus. † ¶ Sed pone, quòd duo, vnus cum petitoria actione, & alter cum possessoria actione, scilicet spoliationis, concurrunt simul adinuicem, vt vterque priùs agat, quid fiet tunc? Respondeo, fortè diuidatur ff. de iud. sed cùm ambo. nisi allegetur recens spoliatio, vel rixa:[d] qua etiam tempore feriato agitur, ff. de fer. solet. vel nisi actio dicatur tempore peritura, vt not. ea. l. quo casu, siue agendo, siue reconueniendo, sufficit ad perpetuandam actionem libellum porb rigere, secuta per executorem conuentione, secundum Vinc.[b]
3 † ¶ Si verò vnus agit primò petitorio, & reus secundò possessorio, conquerens de spoliatione, distingue: nam aut ambæ quęstiones sunt circa eandem rem, aut circa diuersas. Si circa eandem rem, dicunt Io. & Innoc. I I I I. & Vincen. quòd paratur præiudicium petitorio priùs ꝓposito per possessorium secundò etiam in modum reconuentionis ꝓpositum: & quòd sup possessorio cognoscetur priùs, & pronunciabitur petitorio priùs ꝓposito suspẽso, vt in præ. dec. ex conquestione. & c. tit. literas. & c. seq. extr. vt lite non contesta. accedens. 2. in fin. secus si sunt super diuersis, vt j. dicetur: & hoc siue possessorium præcedat, siue sequatur, secundum Io. & Vincen. arg. 3. q. j. p totum, extr. de restit. spol. in litereris. & c. item cùm quis. & c. literas. & in præ. c. accedens. Domin' meus not. in dec. ex conquestione. contrarium, dicens, quòd vbi ab vna parte ꝓponitur priùs petitorium, & alia pars reconueniendo ꝓponit possessorium recuperandæ possessionis, hoc possessorium regulariter non impedit petitoriũ primò ꝓpositum, nec retardat: sed sunt mutuæ petitiones, quæ vicissim sunt tranctandæ, vt s. dixi. Pro eo facit extr. de ord. cogn. c. 2. §. nos autem. ibi, tantùm in modum exceptionis ob. &c. & respondet multipliciter
c ad iura præmissa[c]. B. verò tenenens quasi viam mediam di-
d cit[d], quòd si reus ante litis contestationem super petitorio nihil dixit de possessorio, post litem contestatam non audietur, vo-
e lens de spoliatione obiicere, nec agendo[e], nec excipiendo: quamuis, secundum eum, aliàs possit reconuentio fieri post litem contestatam, ante litem autem non contestatam bene potuit opponere, vt dicit, quia qualitercunque proponatur, spoliatio dilatoria est. Sed contrà in decretal. ex conquestione. vbi post litem contestatam admissa fuit super possessorio, petitorio omisso. Sed ibi mulier ante litis contestationem instanter ad hoc petierat se admitti, tam coram ordinario, quàm coram delegato: & nihilominus post litem contestatam petiit restitui: & cùm ni-
4 hil proficeret, appellauit. † ¶ Porrò si petitorium & possessorium sunt circa diuersa, subdistingue: nam aut spoliatio ꝓponitur in modum actionis, aut in modum exceptionis: si in modum actionis, putà quia reus directè petit restitui, tunc sunt duæ mutuæ petitiones, & sunt simul & vicissim tractandæ, & vna sentẽtia terminandæ, vt s. dictum est, exceptis quibusdam casibus, in quibus priùs expedietur possessorium, vt dixi s. de reconuentione, §. videndum. versicul. & si iudex. & postea petitorium examinabitur: & tunc, cùm in modum actionis ꝓponitur, secundum B. potest fieri reconuentio de spoliatione, etiam post litem contestatam,
f vt ibi, & ext. de resc. c. dispẽdia. §. reus.[f] do. meus tñ dicit per eundem §. quòd reconuentio tantùm ante litis contestationem fieri
g potest[g]. Si verò spoliatio in modum exceptionis ꝓponitur, tũc primò tractabitur exceptio spoliationis, suspenso petitorio, vt in præ. dec. de ord. cogni. ca. 2. nec hoc casu post litem contestatam
h potest excipi de spoliatione, secundum Bernar.[h] cùm sit dilatoria. Sed & si peto me restitui, q̃a dico, quòd me spoliasti, tu potes excipere contra me, & dicere, quòd ego te spoliaui. hoc habetur extra. de ordin. cogn. c. fin. in fin. & dictio Quanquam, ibi posita, imꝓpriè ponitur, quia nihil aduersatur. Poteris etiam agere con
i tra me de spoliatione[i], vt ibi, & c. ti. c. 2. & tunc erunt mutuæ petitiones, vt s. & idem, quando petitorio agitur, quia dupliciter potest opponi spoliatio, vt ibi. Diuersi tamẽ sunt effectus: quia spoliatione per modum exceptionis probata, agens repellitur, sed ñ restituitur: sed si probetur in modum actionis, restituetur oppo-
5 nens ante ingressum principalis causæ, vt ibi. † ¶ Cùm igitur se-
k cundum hoc spoliatio possit ꝓponi[k] in modum actionis & exceptionis, caue tibi, & attende, quod tibi magis expediat si enim magis expediat tibi possidere rem aduersarij, quàm tuam recuperare, excipias, si aduersarius te in q̃rela præuenit: quia probata exceptione non cogeris respõdere aduersario, nisi primò fueris restitutus, vt in præ. duabus concor. Si verò tibi magis expediat recuperare rem, qua spoliatus es, ꝓpone directè spoliationem: qua probata, restitueris, vt ibidem: & hæc vera sunt, cùm super diuersis fit conuentio & spoliationis obiectio: secus, si super eadem re fit conuentio & reconuentio. tunc enim vtilius est directè restitutionem petere: quia spoliatione ꝓbata duo consequeret, scilicet quòd restituetur ante ingressum etiam principalis, & priùs audietur, licet aduersarius suam priùs proposuerit actionem, vt s. in princ. versiculo, si verò vnus. Si verò in modum exceptionis, nõ restituetur, licet repellat agentem, vt s. secundum B. & Ioannes. vt not. extr. de ordi. cog. c. fi. 2. q. j. c. j. licet dominus meus dixerit, vtile esse excipere: quia sic probata exceptione spoliationis, repelletur agens, & postea poterit rẽ repetere, & eam recuperare, se-
l cundum ea: quæ not. j. ver. sed pone[l]. † ¶ Qualiter autẽ sup iure
6 eligendi petitoriũ & possessoriũ intentatur, dic vt j. de cã poss. & ꝓp. §. in ꝯfessoria. versi. hoc etiã. & si impetro ꝯ te sup petitorio, an po

ADDITIONES.

b Secundum Vinc. ¶ cuius ad literam sunt hæc verba. de or. cog. c. fi. ADDE, ꝙ hoc non placet do. Ant. nec Ab. ibi. ADDE, tu ad id, quod hîc notabiliter dicitur, scilicet vt spoliatio etiam die feriato agi possit: hoc tenet notanter Rota in nouis deci. cxl.

c Iura premissa. ¶ Istud dictũ Host. & exempla, per quę istud iustificat, & q̃uo respondeatur ad illa, scripsi in præ. dec. ex ꝯquestione, sup ver. restitui. Pro dicto autem Ioã. & sequacium facit cle. de cã po. cã. vt ibi no. in gl. pe. Nec de hac opi. aliquis turbetur, quia prę ter matrimonium carnale, vel spũale, q̃d ꝓnunciari petitur non tenere, nuquam practicabitur, quòd agens petitorio reconueniatur possessorio recuperandæ sup eadem re, vt dixi in fi p̃. gl. Ibi etiam inuenies, quomodo finaliter Hosti. accessit huic opinioni. ADDE, quòd cum hac opin. Ioan. And. in d. c. ex conquestione. transit Abb. Pan.

d Dicit. ¶ in præ. dec. ex conquestione. in 3. gl.

e Nec agendo. ¶ Vt scripsi sup hoc verbo, sup dicta l. Ber. Inno. ibi, & in dec. 2. de causa pos. tenet, quòd in causa matrimoniali, etiã lite super matrimonio contestata. possit reus restitutionem petere: & priùs auditur.

f Reus. ¶ Lib. 6.

g Potest. ¶ De hoc s. tit. 2. §. sequitur.

h Secundum Ber. ¶ In c. ex cõquestione. statim autem intra autor gl. dec. vltimæ, de ord. cognit.

i Spoliatione. ¶ De alia re non: nec esset necesse contra sic agentẽ excipi de spoliatiõe, de qua agitur: sed satis est allegare priuilegium intentantis interdictum, vt clarè probat prę. dec. vlt. vt ibi plenè scripsi post Inn. & Host. sup verbo, audiendus. & ibi respondetur absurditati, quæ contra hoc posset opponi: quòd prouocans ad interdictum ex solo facto suo, impediat aduersatium suum agere.

k Possit proponi. ¶ A reo originali.

l Sed pone. ¶ Vt scripsi sup gl. j. dec. vlt. de ord. cognit. Hoc verum, si aduersarius obmutesceret, & contra agẽtem de sua spolatione non exciperet.

a an poteris agere^a contra me possessorio coram eodẽ iudice? not.
b secundum Papam, extra. de restit. spol. ex conquestione^b. † ¶ I-
7 stud autem certum est, quòd in causa criminali quæstio spoliationis in modum actionis, vel etiam exceptionis ꝓposita, semper repellit agentem. sic intelligo 3. quæst. j. ꝑ totum, & quæstio. 2. o-
c portet. & ca. audiuimus. extr. de restit. spol. frequens^c. Imò etiam
d dixerunt quidam^d, quòd tunc nõ solùm repellitur accusator verùm etiam probata execeptione restituitur: argu. 3. q. j. episcopi. & quæst. 2. cùm ecclesiæ. & 2. q. 2. nullus. Contrà credo, quia ad hoc non est actum, extra. de or. cog. ca. 2. §. verùm. sed ipsi illud intelligunt in causa ciuili. Item contra eos est ext. de testi. veniens. 2. & c. constitutus. in fi. & ff. de excusa. tu. spadonem. §. qui absolu-
e tus. extra. de accus. qualiter. 2. §. penultim. & de simo. licet Heli^e.
8 † ¶ Et breuiter tene, quòd vbi ciuiliter agitur non potest excipi de spoliatione ab alio, quam ab actore facta: vbi verò criminaliter agit, tunc potest excipi de spoliatione facta à tertia ꝑsona: & hæc exceptio ꝓbanda est intra xv. dies à die obiectionis, die ipsa non computata: alioquin in expensis condemnabitur excipiens. Et quod dixi, quòd criminaliter accusatus potest excipere de spoliatione, verùm est, cùm tota sua substantia, vel maiori parte spoliatus est. Et si tunc excipiens nolit exceptionẽ ꝓbare. vt sic semꝑ accusatorem repellat, debet ei certum tempus ꝑfigi à iudice, intra quod restitui petat: quod si non fecere, ex tunc poterit in accusatione ꝓcedi, exceptione huiusmodi non obstante: nec agenti sup ecclesiasticis, potest excipi de spoliatione rerum profana-
9 rum & econtrà. hæc leguntur in præ. decret. frequens. † ¶ Sed nunquid contra ꝓcuratorem nomine domini agentem potest excipi, quod ipse procurator spoliauit reum? Respondeo, non: ff. de doli exce. si procurator agit. Item nunquid contra syndicum nomine alicuius collegij me reconuenientem, possum excipere de spoliatione per aliquem de ipso collegio facta? Respondeo,
10 non: vt 12. quæst. 2. qui manumittitur. ¶ Item † nunquid potest excipi de spoliatione non à tertio, sed tertiæ ꝑsonæ facta: putà à qua causam habeo? Et videtur quòd extra. de iure patro. cùm dilectus, vbi possessor defenditur contra petitorem ex iure tertij, ꝓ
f quo legatus fecerat inhibitionem^f. ad idem ff. de excep. l. nemo. & l. is qui. Dic contrà, ff. si vsus fru. pet. vti frui. ff. si pars hæ. pe. l. j. Nam possessor pignoris aduersus secundum creditorem non defenditur ex iure primi creditoris, ff. qui pot. in pign. hab. creditor. & l. Claudius. §. sed si cum alio. Et ad hoc facit quia ex iure tertij iuri meo non subiecti, mihi non competit defensio, sicut nec actio, ff. de verb. oblig. stipulatio. §. alteri. ff. de pactis, si vnus. §. item ne experiar. & l. si tibi. & ad hoc facit extra. de his, quæ fiunt à ma-
11 ior. par. ca. quæsiuit. † ¶ Quid si ago possessorio, vel petitorio, ꝯtra vxorem, ipsa verò excipit de spoliatione? Dic, ꝙ non admittitur exceptio spoliationis rerum priuatarum contra agentem de re spirituali, vel quasi, vt in præ. ca. frequens. in fin. de hoc, secundum do. meum in Summa, de restit. spol. §. quando. versi. quid si
g virg. Quid si matrimonio dissoluto ab hærede viri ꝺfuncti, vxori sꝑstiti dotem repetẽti, opponitur, ꝙ ipsa spoliauit virum viuentem propriis rebus? Item etiam quæri potest in quolibet successore excipiente de spoliatione facta ei, cui successit, cum eadem persona censetur, vel à quo causam habuit, vt supra, versiculo, item nunquid potest. Item quid si agenti contra te actione reali, vel personali, excipis, & quòd te per vim tuo filio spoliauit? in
h his quæstionibus stude^h. † ¶ Sed nunqnid depositarius, vel
12 commodatarius, cui res deposita, vel commodata aufertur, po-
i terit petere restitutionem^i? Et videtur, quòd non: nam restitutionem potens debet ꝓbare possessionem & deiectionem, vt extra. de restit. spo. olim. 3. extr. de offic. deleg. consultationibus. At rei commodatæ & depositæ dominium & possessionem retinemus, vt ĩ. versi. sed nunquid. Sed dic, quòd potest ꝑ cõdictionem
k ex canone illo. 3. q. j. redintegranda^k. C. de prætor. pig. l. fi. Quid de misso in possessionem causa rei seruandæ? de hoc s̃. de primo
13 & secundo dec. §. iam de effectu. ver. sed quid si missus. † ¶ Quid si debitor cõuentus teneturip iuramentum soluere certa die? Respon. n̄ potest opponere exceptionẽ spoliationis, extr. de iureiu.
l debitores. sed fideiussores sic, ff. de compens. siqd^l. ¶ Quid si aliqs conque-

ADDITIONES.

a Poteris agere. ¶ De exce. non est dubium.
b Ex conquestione. ¶ Vbi scripsi in princ. c. & in prin. magnæ gl.
c Frequens. ¶ Lib. 6.
d Quidam. ¶ Io. scilicet, qui hoc no. 2. q. 2. c. j.
e Licet Heli. ¶ Ad materiam facit, quod plenè not. in præ. gl. magna, ver. si quis etiam. in prin. 2. col.
f Inhibitionem. ¶ Apertiùs facit de concess. præ. c. pe. lib. vj. & ibi in suffra. vide casum l. Claudius. inferiùs alleg. duæ leges, quæ hic sequuntur, dicunt, quòd regula, nullus pluribus. lib. vj.
g Vir. ¶ Necessaria fuit ista remissio, quia ruditer ꝓposita fuit quæstio. Hostien. autem quærit de illo, qui vendicat aliquã vxorẽ & vxor excipit de spoliatione rerum suarũ. huic quæstioni bñ conuenit responsio: ꝯueniret etiam solutio illi parti, quæ narrat de possessorio, qñ vir peteret restitutionem cõiugis: & allegatiões Host. bñ faciunt, etiam ad hanc quæstionem: & hoc forsan intellexit auctor, dum dixit de re spirituali, vel quasi. Adde, quòd Abb. in c. 2. ext. de or. cognit. sequitur dictum Spec. & illud dicit notandum ad d. c. frequens.
h Quæstionibus stude. ¶ Pro auctore, qui vult excitari ingenia, facit dec. cùm Marthæ. in fi. de celeb. mis. vbi sic fecit papa. Et resumendo primã quæstionem, quæ loquitur de hærede, quòd intelligendum est de vniuersali: qđ dic. vt no. de testa. si pater. lib. 6. in 4. gl. & de isto tenendum est, cùm agere posset de spolitatiõe sui auctoris, extr. de testa. significauerunt. ff. de vi & vi arm. l. j. ad fin. §. hoc interdictum. Instit. de ppet. & tempo. actio. §. sed hæredibus. fortiùs igitur excipere poterit. ext. de regu. iur. qui ad agendum, lib. 6. cum concor. Item cùm contra talem agi possit de spoliatione facta ꝑ suum auctorem in eo quod ꝑuenit, vt præ. l. j. in fi. & c. titul. l. 4. §. fi. quod vide not. de restit. spoliat. cùm ad sedem. in gl. penult. Aequum est ergo, quod talis vniuersalis se de illa, qua cõueniri possett, ueri & excipere possit: cùm quod cõceditur actori impugnanti, fortiùs competat reo defendenti, extr. de exce. cũ inter. ver. ac satis. ad id regula, fauorabiliores. ff. de reg. iur. vbi nota. exempla advtrunque. facit regula, is qui in ius. e. ti. libro sexto. De singulari verò successore, cùm sibi nec contra ipsum cõpeteret actio, contrarium est dicendum: quòd intelligas iuxta not. in præ. gl. penult. decr. cùm ad sedem. & sic loquitur ver. præcedens, item nunquid. hîc allegatus. Et sic expedita sit j. & 2. quæstio. Et quoad primam, non obstat fauor recuperandæ dotis, ff. solut. matrimo. l. j. de reg. iur. in ambiguis. Cui respondere ꝑ decret. nup. ad fin. extra. de don. inter vir. & vxo. Item petitioni restitutiõis, quæ fauorabilis est & priuilegiata, extrà de ord. cognit. ca. vlt. beneobstat exceptio spoliationis, vt ibi, in fine. Nec dicas, priuilegiũ spoliati esse ꝑsonale, & sic non competere successori, etiam vniuersali, de reg. iur. priuilegium. libr. vj. quia, vt ibi scripsi post Dyn. super j. glcss. illud ꝓcedit, vbi ꝑsona proxima est finalis & immadiata causa priuilegij: quod hîc non est, cùm illud etiam concedatur iu odium spoliantis. vt probat clem. de causa possess. ca. 2. respon. facit eo. titul. pastoralis. in fina. Porest etiam dici, quòd est priuilegium causę, vt in præ. dec. vlt. de ord. cogn. & sic transit ad vniuersalem successorem, vt scripsi post Dyn. vbi s̃. Et ꝑ hæc sint expeditæ prima & secunda quæstio. De tertia sciendum, Innoc. & Hostien. dixisse in dec. 2. de ordin. cogn. vbi scripsi in gl. hanc exceptionem. in prin. exceptionem spoliationis competere, vbicunque ius possessionẽ restitui præcipit: sed in casu quæstionis id procedit, vbi filius erat in potestate patris, ff. de lib. exhib. l. j. §. 2. ibi, omni modo restituendum putauit, si in potestate est. & de hoc de ꝯuer. infid. c. 2. in j. gl. & ff. de rei ven. l. j. §. j. Item gl. 4. in decr. pastoralis de causa posse. ante fi. videtur ponere hoc interdictum inter possessoria, licet lex j. §. quædam. ff. de interdict. innuat, quòd proprietatis causam continet: & veritas est, ꝙ non est possessorium tale, quòd in ipso interdicto sit necesse possessionem & spoliationẽ ꝓbari, quocunque modo agatur, ex nota. in gl. prædictis: & plures modos ponit Roffre. vbi de interdictis, titu. de libe. exhib. Sed fateri oportet, quòd quia potest fieri spoliatio filij in potestate constituti, & sic possessio competit patri, si volet intẽtare possessorium, & tamen fateor, quòd qualitas causæ requirit etiã tũc de ꝓprietate ꝓbari, sicut s̃. de rest. spol. ex conquestione. e. titu. ad decimas. libro vj. & vide quod no. in cle. de causa possess. c. vno, in vlt. gl. Idem ergo erit in exceptione. facit 3. q. j. ca. 2. in fi. ibi potestatibus carent, & 2. q. 2. in scripturis. in fi. ibi potestati eorum, &c. & c. seq. dicit omnia iura restituenda. Constat autem patriam potestatem ius esse, Instit. de patri. po. §. j. ff. de his, qui sui vel alie. iu. sunt. l. j. & 3. Ergo eius possessio priùs est restituenda, quàm respõdere cogatur, vt in prædictis canonibus.
i Restitutionem. ¶ De actione furti nõ dubitatur, quin talibus detur, C. de fur. l. fi. sufficit enim in ea, quòd intersit, vt no. ext. de fur. qui cum fure. in 3. gl. & quod super ea dixi.
k Redintegranda. ¶ Puto ꝙ inducat illum ver. electio. cùm præmisisset de spoliatis, lex loquitur in pignore cõuentionali & ꝑtorio vide de dolo & cont. contingit. in fi. vlt. gl. & quod ibi dixi. Circa quæstionem autẽ hoc scias: quòd res cõmodatæ, vel depositæ, licet specialiter non veniãt sub interdicto ratione ꝑdicta, ratiõe tamen accessorij bene venirẽt, si occupatæ fuissent cũ ecclesia, vel hæreditate: vel re simili: super quo vide quòd scripsi de causa possess. cũ super. in magna gl. circa medium, ver. nam & res depositæ.
l Si quid. ¶ Hoc est, quod statim sequitur: no. Vin. de ord. cog. c. 2. vt ibi scripsi super gl. hoc patet.

conqueritur de aliquo, quòd impedit eum filium suum baptiza-
re. vel sepelire, vel parietem ruentem reficere? Dic, quòd non ad
mittitur contra eum exceptio spoliationis, argu. 4. distinct. bapti
zari. 8. q. 4. nonne. ff. de oper. noui nunc. l. j. §. si quis riuos. secus, si
prosequeretur, & opponeret de iniuria sibi iam irrogata, dicens:
Cõqueror de P. q me ñ pmisit baptizare vł sepelire filiũ meũ. tũc
14 enim elidi potest eius actio p exceptionem spoliationis. † ¶ Sed
cùm spoliatus non cogatur respondere spoliatori ante restitutio
nem, vt extr. de or. cogn. si per. quid erit si spoliator non sit soluẽ
a do [a]? Et videtur, quòd nunquam sibi respondetur, 14. qu. 6. si res.
Potest dici, quòd si euidens est eũ nihil habere, iudex audiet cau-
sam suam, vt inde faciat compensationem spoliato, argu. extr. de
15 restit. spol. olim. 2. † ¶ Sed quid si spoliator habet rem vltra ma-
re, nunquid interim cogendus est aduersarius respondere? Resp.
tunc est satisdationibus insistendum, ff. de pigno. si fundus. §. 2. &
si satisdat de re, vel æstimatione danda, vel si seruus mortuus fue-
16 rit, audiendus est, extra. de solut. Odoard⁹. † ¶ Sed si spoliasti me
beneficio cũ cura, & postea recepi aliud cum cura nũquid si me
conuenis, potero contra te opponere de spoliatione? Et videtur,
quòd non: nam videor renunciasse priori, recipiendo aliud cum
cura, extr. de præben. de mulcta. Dic ꝯ, quia datur restitutio ad rẽ,
& fructus ad interesse, & ad omnia, quæ ibi erãt. ff. de vi & vi arm.
l. interdicto. & datur vsufructuario finito vsufructu, ff. de vi & vi
arm. idem est. §. fina. Hoc etiam not. quòd petenti restitutionem
non potest opponi compensatio, C. de compensat. l. fina. quia sic
indirectè admitteretur reconuentio: quòd non est dicendum, ar
gu. extra. de exceptio. cùm inter. in fine. Sunt & alij casus, in qui-
17 bus cessat reconuentio, vt dixi s. titul. proximo. † ¶ Sed pone ec
ce ego contra te possessorio, & tu reconuenis me possessorio: &
ego oppono contra te per modum exceptionis de eadem spoli-
atione. de qua te conuenio: nunquid debeo admitti? Respon. sic:
quia ad aliud proponitur vt actio, & ad aliud vt exceptio, ar. ff. de
inoffic. test. contrà veterani. §. sed nec impuberis. & extr. de testi.
veniens. ca. cùm in tua. & per meam exceptionem repelleris, vt
18 ext. de ord. cog. c. 2. & c. fi. † ¶ Sed nunquid potes tu excipere [b] ꝯ
b me de tua spoliatione, seu replicare? Respon. sic: & elides meam
actionem, & sic remanet efficax conuentio & reconuentio, exce
ptione & replicatione sublatis: quia sicut exceptio mea elidit in-
tentionem tuam, sic & replicatio tua meam exceptionem, vt ff.
c de excep. l. 2. [c] † ¶ Circa hanc materiam quæritur: ece episcopus
petit ab archidiacono iura epalia, q archidiaconus possidet: dicit
archidiaconus, non teneor respondere libello epi, donec fuero
restitutus ad ius examinandi clericos ad ordines promouendos,
quo me episcopus spoliauit, argu. extr. de restit. spo. olim nobis.
extr. de offic. archidia. vt nostrum. & si super hoc offert libellum
contra ipsum episcopum, quæritur, quis libellus debet in cogni-
tione precedere? Et obtinuit, quòd libellus archidiaconi deberet
præcedere, vt extr. de or. cog. ca. 2. & fina. & dictum est s. eo. §. in
20 prin. ver. si verò. † ¶ Quid si episcopus vult de libello suo tolle-
re illud capitulum, scilicet ius examinandi? Et videtur, quòd tunc
vterque libellus procedat, tanquam duæ mutuæ petitiones: quia
cùm iura episcopalia in multis consistant, vt extr. de offic. ordina.
conquerente. licet archidiaconus se dicat spoliatum in vno, nihi
lominus libellus debet super aliis procedere. In contrarium vide
tur: quia licet spoliatio facta fuerit in vno capitulo tantùm, non
tamen tenetur archidiaconus etiam, quo ad alia, respõdere libel-
lo. habet enim spoliatus priuilegium, &c. vt extr. de rest. spol. fre-
d quens [d]. & 2. q. 2. nullus potest. Pro hac parte de pcepto domini
Clementis papæ IIII. pronunciaui, scilicet: solum libellum ar-
chidiaconi procedere, licet quasi inuitus & renitens. Nam hęc p
nunciatio contra ius fuisse videtur: quia cùm petitorium & pos-
sessorium essent circa diuersa, erant, tanquam mutuę petitiones,
tractandæ, vt s. eo. §. versi. porrò. & maximè, cùm petitorium pri
mò esset p episcopum propositum: nec præmissa interlocutoria
impediebat libellum, nisi solùm ratione illius capituli de iure exa
minandi: quia quot sunt in libello articuli, tot, sunt petitiones, vt
j. titul. proxi. §. 2. in prin. Potest tamen defendi dicta sententia, se-
cundum opinionem Gof. & aliorum dicentium, quòd siue præ-
cedat, siue sequatur, possessorium priùs expedietur, siue sit circa
eadẽ rẽ, siue sit circa diuersas, vt no. Gof. in Summa de ord. cogn.
§. sed si ago versic. vel si velis. Et ex hoc fuit idem dominus papa
motus ad sic iudicandum, & sic ipse in consistorio meam senten-
21 tiam, à qua appellatũ fuerat, defendebat. † ¶ Et scias, quòd post
publicationem attestationum, & etiam post disputationem su-
per eis factam, potest quis adhuc redire ad possessorium. Vt ie m
non renunciauit, adhuc poterit instrumenta, confessiones. & p-
bationes inducere: & sic non potest dici de cã liquere. Post con-
clusionem autem, vel renunciationem non potest fieri suspen-
e sio petitorij, vt in præ. c. pastoralis [e]. nisi malitia spoliatoris, vel cã
sus, vel alia iusta cã iudicẽ mouerit, vt in possessorio, petitorio su-
spenso, procedat: vbi aũt ab alterutra partium peti potest senten-
tia, tunc renunciari non potest, vt ibi. Arg. tamen contrà, quòd e
tiam post conclusionem in petitorio, potest quis ad possessoriũ
transire extra, de testib. significauerunt, in fin. Sed dic, quòd tunc
iudex vtrunque simul determinabit. Vtrùm autẽ is, qui redit, seu
suspendit, restituet expensas? not. j. de expen. §. si ante, ver. quid si
f suspenso [f]. † ¶ Vt autem paucis vtamur, nota, quòd orta quæsti-
22 one de possessione & proprietate, priùs possessionis quæstio fi-
nietur, vt C. de interdic. l. 3. ff. de iudic. si de vi. Tamen, secundum
canones, simul agi potest vtraque, extra. de capel. monach. capit.
2. in prin. & de causa pos. & propri. ca. 2. Sed licet in pronunciati-
one præmittenda sit possessio, in executione tamen debet pprie
tas præualere, vt eo. titu. cùm dilectus. vbi de hoc. Ioann. tamen
dixit, quòd non potest simul agi petitorio & possessorio, nisi in
incorporalibus: vt in seruitutibus. & est ratio, quia in illis datur ac
23 tio etiam possidendi. † ¶ Quid si primò super pprietate senten-
tia lata fuerit? Dicunt quidam, non valere, argu. C. de senten. pro
lat. alij contrà, quia iste non est ordo iudiciorum, sed actionum.
Postea tamen non est super possessorio ferenda, quia non pro-
g desset, secundum Papam [g]. Sed si primò lata est in possessorio be-
ne potest postea ferri in petitorio, vt extra. de testib. significaue-
24 runt. † ¶ Quid si pro vno lata est in petitorio [h], & pro alio in pos
h sessorio, nunquid is, pro quo lata est in possessorio, potest petere
eam executioni mandari? Respon. non. dolo enim petit, quod re
stituturus est vt de doli excep. dolo. ff. de iudic. si de vi. quæ regu-
i la tam in petitorio, quàm in possessorio locum habet † ¶ Quid
25 si is, contra quem in petitorio lata est sententia, appellauit. nun-
quid appellatione pendente poterit petere, quòd sentẽtia super
possessione pro se lata, & à qua non extitit appellatum, executio-
ni mandetur? Respondeo, non, per præ. decreta. cùm dilectus.
k quia appellatio extinguit, id est, suspendit pronunciatum [k],
vt ff.

ADDITIONES.

a Sit soluendo. ¶ Hanc & duas quæstiones sequentes ponit Vin-
cen. in dec. præ. de or. cog. ca. vlt. in fin.

b Tu excipere. ¶ Hoc concedo, sed replicationem non, vt statim
dicam.

c L. 2. ¶ Hoc dictum de replicatione, quod ponit gl. vnica, in fin. in
dec. vlt. de or. cog. non pcedit, licet etiam placuerit Dama. & Ho.
Replicatio etiam excommunicationis non impedit exceptionẽ,
vt ibi scripsi: & vide de excep. à nobis. quod ibi scripsi sub 4. & 6.
membro, vbi patet, quòd fortiùs habet replicatio afficere exce-
ptionem, quam exceptio actionem: & patet Institut. de replic. in
princi.

d Frequens. ¶ Lib. 6.

e Pastoralis. ¶ Facit clem. de causa poss. causa.

f Suspenso. ¶ De illo, qui obtinuit in possessorio, & postea succu-
buit in petitorio, an teneatur ad expẽsas, scripsi in dec. pastoralis.
super gl. penult.

g Secundum Papam. ¶ Vt ibi dixi. in vlt. gl. decr. cùm dilectus. Ad-
de, quòd dicta huius vers. sequitur Abb. in c. cùm dilectus. extr. de
causa poss. & proprie. qui pro hoc allegat gl. 2. qu. 6. diffinitiuam.
& Bar. in d. l. prolatam.

h In petitorio. ¶ A qua non est appellatum, & sic transiuit in rem
iudicatam: & sic differt à sequenti.

h Habet. ¶ Contrarium de possessorio. no. in dec. in literis. de restit.
spoliat. & regula, dolo facit. de reg. iur. li. 6. Dic, vt ibi dixi sup vni
ca gl. Et aduerte, quia solutioni quęstionis videtur ꝯria opi. Dyni
dicẽtis, quòd licet res iudicata in petitorio paret pĩudiciũ posses-
sorio adipiscendę, vel retinẽdæ possessorio recuperandæ non, vt
dixi post eum, de causa pos. & ppriet. pastoralis. super gloss. ergo
sic. & sup regula, qui ad agendum. de reg. iur. lib. 6. Cessat autem
contrarietas, si de primis possessoriis intelligatur quæstio, vt si a-
gens possessorio retinendæ, reconuenitur petitorio. vel econuer
sò. Tamen, vt patet ex sequẽti quæstione, quæ huic est vnica, ac-
tor egit petitorio & possessorio: & si intelligas de possessorio adi
piscende. cessaret contrarium, vt s. si de possessorio recuperandę:
imputet sibi. qui in his terminis quæstionis egit vtroque iudicio,
cũ potuisset solo possessorio vti. Nocebit ergo sibi sententia lata
sup pprietate, quoad possessorium omne sibi cõpetens. ante sen-
tentiam: secus si post, vt scripsi in decr. cùm dilectus. de cã poss. in
vlt gl. & vide distinctionem, quam posuit e. ti. pastoralis. Adde qđ
dicam in hac addi. tenent Bart. & Alex. in d. §. nihil commune. in
l. naturaliter. ff. de acquir. poss. do. Ant. & Panor. in c. pastoralis s.
alleg.

k Pronunciatũ. ¶ Hoc facit contrà: quia secũdum hoc non debet
haberi ratio sentẽtię latæ in petitorio, in qua ẽ appellatũ: qđ si cõ
cedis, nihil impediet executionẽ sup possessorio. Adde. an & quã
do ad petitorium suspensum possit redire etiam coram iudice in
causa appellationis? vide Rotam in nouis decis. in decis. cxxxj.

vt ff.ad Turpil.l.j.in fi.qua pendente nil,eſt innouandum,j̃.de ap-
pel.§.nouiſſimè. Alij contrà:ſententia enim ſuꝑ poſſeſſione lata
26 debet aliquid operari,vt ff.de leg.j. ſi quando. † ¶Et quod dici-
tur,nihil innouandum eſſe appellatione pendente,verùm eſt in
eadem cauſa: ſed cauſa poſſeſſionis nil habet commune cum ꝓ-
prietate,vt ff.de acquir.poſſ.naturaliter.§.nihil.vel inſpiciendum
eſt,an cauſa poſſeſſionis ſit cum ꝓprietate annexa, vt ſeparari nõ
a poſſit;& tunc non fiet executio:aliàs ſic. Vel dic,& meliùs[a],quòd
refert,an reus,contra quem actum eſt petitorio & poſſeſſorio,ab
ſolutus ſit in petitorio,ideo quia probauit ſe dominũ rei,vt tunc
actor petens executionem in poſſeſſorio, in quo obtinuit, non
audiatur,vt s̃.an verò ideo,quia actor non probauit, iuxta regu-
lam,actore non probante,&c,vt tunc audiatur,vt s̃.Non enim ſe
quitur abſolutus eſt,quia actor non probauit,ergo res ſua eſt:qa
bene poteſt eſſe contrarium,arg.extr.de reſcrip. olim.in fin.Hæc
diſtinctio probatur ff.de iureiur.ſed & ſi. reſpon.j. extra. de cauſa
27 poſſeſ.& propri.cùm eccleſia.in fin. † ¶ Quid ſi actum eſt merè
poſſeſſorium, & ab altera partium plenè probatum eſt de domi-
nio,nunquid iudex poterit ſuper dominio pronunciare?Dicunt
quidam,quòd ſic:vt extra.de cauſa poſ.& ꝓprieta.paſtoralis.Alij
contrà,C.qui leg.perſ.hab.ſtan.in iud.momentariæ.ff.de pet.hæ-
b re.ſi quis libertatem.§.fi.[b] † ¶Poteſt etiam agi petitorio & poſ-
28 ſeſſorio ſeparatim.nam altero intentato, putà petitorio, poteſt
ad aliud,ſcilicet ad poſſeſſorium,recurſus haberi,vt extr.de cauſa
poſſeſ.& ꝓpri,paſtoralis. & c. cùm dilectus & de teſtibus,ſignifi-
cauerunt.Argu,contrà,C.quomodo & quando iudex, auth.qui
ſemel,vbi dicitur, quòd ꝓponens actionem, in ea perſiſtere de-
bet vſque ad finem:aliàs contra eum proceditur, ꝓut ibi dicitur.
Dic, ꝙ ſuſpenſo petitorio, bene poteſt recurſus haberi ad inter-
dictum poſſeſſorium, ſcilicet Vnde vi, Quod vi aut clàm, vt in
c præd,concor.& hoc in odium inferentis vim[c].Et ſic hoc eſt ſpe-
ciale in ſpoliatione,priuilegio ſpoliati:arg.extr.de or, cog. ca.fin.
cum ſuis concor.ſed prę.authen,loquitur regulariter.Item ibi ꝯ-
tumax erat is,qui iudicium intentauerat: in præ. verò concordã.
d non[d].Suſpenſo ergo petitorio, poteſt recurſus haberi ad inter-
dictum recuperandæ, vel adiſpiſcendæ poſſeſſionis, non autem
retinendæ,vt quidam dicunt, vt in ca. paſtoralis.Sed tu dic idem
de interdicto retinendæ,ſecundum Papam,vt etiam j̃. ꝓbabitur.
29 † ¶ Sed nunquid poteſt ſimul agi interdicto retinendæ poſſeſ-
ſionis,ſcilicet Vtrobi,& Vti poſſidetis,& petitorio? Dicunt qui-
e dam,quòd non,ꝑ p̃.l.C,de interdictis[e]. eſſet enim agens ſibi con
trarius,vt no.in præ.ca.paſtoralis.nam poſſidẽti non datur rei vẽ
dicatio,vt inſti.de act.§.j,ext.de re iud.examinata.Contrariũ cre-
do,ext.de cap.mo.ca.2.Nec ob.quòd poſſidẽti non eſt ꝓdita rei
30 vendicatio:nec etiam agens eſt ſibi contrarius.†nam ratione ſo
lius detentionis rei datur vendicatio ei,q poſſidet, cùm alius de-
tinet:& ſic poſſidenti,& non detinenti,datur rei vendicatio,ff.de
rei ven.officium.vbi dicitur, quòd ad rem commodatam, vel de
poſitam,poſſum agere rei vendicatione contra eum,qui detinet,
cùm tamen eius poſſeſſionem & ꝓprietatem retineam, ff. com-
mo.rei commodatæ. ff. depoſi. licet.Et ſic poteſt intelligi præd.
dec.de capel.mo:argum.ad hoc,ff.de acquir.poſſ.naturaliter,§.ni
f hil[f].Item alia ratione non eſt ſibi contrarius, quia ſicut datur in-
terdictum in poſſeſſorem,ſcilicet decretum,ita datur vtile in his,
quæ quaſi poſſidẽtur,vt ff,de ſeruit.quoties.Maximè autem po-
teſt ſimul agi vtraque ſi mora erat periculum allatura, ff. de ope.
no.nun,de pupillo,circa prin.Interdicto autem recuperandę poſ
ſeſſionis.& petitorio,ſimul indubitatè agi põt,vt in prę.ca.paſto
31 ralis.& eo.titulo,ꝑ totum,& de ſequeſt.poſſ. ca.j.† ¶ Sed nun-
quid intentanti interdictũ Vti poſſidetis,poteſt exceptio ſpolia-
g tionis opponi? Dixit Vinc,[g] quòd ſi agitur,vt non turbent poſſeſ
ſionem, ne offendant inquilinos, & putatores vinearum, non
debet opponi exceptio,nec obſtare: qa iudicis eſt impedire lites
futuras.extr.de dolo & contuma.finem,nec debet aliquis ſine iu
dice turbare alienam poſſeſſionem. Si verò agitur ad pœnam pp
h vim inquietatiuam,vt ff.vti poſſi.l.j,& l.penul.§.fin.[h] tunc excep
32 tio ſpoliationis prodeſt,& admittitur. †Et nota,ꝙ cum agitur in
terdicto Vti poſſidetis, ſi partes ꝓbant æqualiter ſe rem, de qua
agitur,poſſidere,iudex ꝓnunciabit: Vti poſſidetis, ita poſſideatis.
Sed contrà:quia ſi vterque ꝓbet ſe ęqualiter poſſidere,cùm non
ſit maior ratio,quare vnus poſſideat,quàm aliter:non conſtat ei,
qui poſſideat:vnde debet ſuperſedere, cùm ſuꝑ re incerta nõ ſit
ſententia ferenda,vt j̃.de ſententia. §.qualiter autem. ꝓpe princ.
& ſecundum hoc neuter obtinebit,vt not.extra.de ꝓbat.licet.ad
i fin,in gloſſ.bene tamen locus, &c.[i] † ¶ Quid ſi ego peto fun-
33 dum à P.& poſſeſſionem eius,condictione ſine cauſa,vel ex iniu
ſta cauſa.& probo me poſſediſſe per decem annos, ſed non ꝓbo
titulum,P.probat ſe poſſediſſe biennio. nec probat titulum? Re-
ſpon,dicunt quidam, quòd ego debeo obtinere: quia præſumi-
k tur,quòd à me clàm poſſederit.cùm non fui abſens[k], nec negli-
gens.nec ſine ſucceſſore deceſſi: quibus modis poſſeſſio amitta-
tur,& ſine vitio apprehenditur,ff.de vſu.furtum.in fin. Inſtit. eo.
§.quod autem.ff.de acqu.poſſ.clam. quia non præſumitur,quòd
aliquis iactet pecuniam ſuam, ff.de proba.cùm de indebito.Roſ.
dixit,quòd mihi iudicis officio ſubuenitur,vt C. libr.x.de agri. &
cenſi.ſi coloni.& argu.ff.de aqua plu.arcen.in ſumma.§.idem Va-
rus.Alij contrà,quòd P.vincet eo iure,quo poſſeſſor,ff.ſi vſusfru
ctus. pet. vti frui. quia qualiſcunque poſſeſſor. &c.ff.vti poſſ.l.2.
& vbi iura partium obſcura ſunt,&c.extra.de probat.ex literis.In
ſtit de interdic.§.commodum.& ad hoc C.de rei vendic.l.fina.&
l quod not.extra.de reſtit.ſpo.ſæpe.& hoc verius videtur[l].Debeo
enim ꝓbare,quòd ille clàm, vel precariò poſſideat:aliàs mihi nõ
creditur,ff.de adminiſt.tuto.hic autem.ff.de dolo, l. dolum.ff.de
reg.iur.ſemper in dubiis.Sed Iac.Bal. tenet prius dictum, dicens,
quòd ſi conſtat me olim poſſediſſe, licet P.nunc inueniatur poſ-
ſidere,tamẽ ego fortior ſum in poſſeſſione:quia cùm ſemel poſ-
ſederim, præſumor poſſediſſe, niſi probet me amiſiſſe poſſeſſio-
nem,C.de probat.ſiue.ff.de acq.poſſ.ſi id,quod.§. quid autem. &
l.poſſidere.§.quòd ſi quis.quare prę́ſumitur P.clàm poſſidere,vt
dixi:nec prædicta præſumptio locum habet in poſſeſſione, ſed in
m dominio,vt C.de in inte.reſtitu.ſi cùm minorem[m].¶† Nota ta-
34 men diligenter cautelam, tu aduocate, ꝑ q̃ poteris facere tuum
clientulũ obtinere.Si.n.videas vtranque partem æqualiter ꝓba-
re,dic ei,ſi potens eſt,quòd poſſeſſionem,de qua cõtrouerſia eſt,
manu armata ingrediatur,& quòd denunciet aduerſario,vt veni
at ad poſſeſſionem,ſi audet: qui ſi non veniat, quia ſuſpicatur ſe
poſſe repelli,ſtatim perdit poſſeſſionem, quam ſe dicebat habe-
re,ff.de acquir.poſ.ſi id, quod.vnde tunc clientulus tuus erit po-
tior,& ſi eat eiectus ad iudicem,dicens,Domine,talis me violen-
ter de poſſeſſione deiecit,& eam ꝓpria auctoritate ingreſſus eſt,
vnde eum peto puniri & priuari iure,quod ſe in re dicebat habe-
re,cùm auctoritate ꝓpria ingredi non debuerit,ꝑ l.ſi quis in tan-
tam.C.vnde vi.& 16.q.6.placuit.clientulus reſpondebit,Domi-
ne,imò ꝓ me ſententia eſt ferenda:æquè enim ꝓbauerã me poſ-
ſidere,ſicut & ille.vnde meam poſſeſſionem,& nõ alienam ſum
ingreſſus,& ſic meam poſſeſſionem retinui, & aduerſarius, ſi qđ
habebat,perdidit,ꝑ præ.l.ſi id,quòd. Sic fecit fieri Rogerius Mu-
n tinen.prout recitant Vber.de Bo.& Roſ.[n]†¶Item nota & aliam
35 cautelam: ſi vis, quòd amicus tuus apprehendat poſſeſſionem
alicuius rei abſque vitio,quam ad ſe aſſerit pertinere,eo ignoran
te fac poſſeſſorem ſpoliari, & ꝯfeſtim deſerere poſſeſſionẽ corã
teſtibus:& ſic ea vacua remanente,nuncia amico tuo,vt vacuam
apprehendat poſſeſſionem: nec per hoc videbitur ratam habere
ſpoliationem:nec dicitur rem à deiectore recipere, ſecũdum ea,
quæ

ADDITIONES.

a Et meliùs,¶ſecundum Odof.vt ipſe idem auctor dicit j̃.de ſentẽ.
execu.§.j.ver.ſed pone,qui ſuperfluè ibi ponitur:ſaluo,ꝙ hoc ibi
exprimit & caſum legis,& decret. quæ ſunt allegatæ j̃.in fin.quæ
hîc exprimi poterant.
b §.fin.¶Vide verſi.illud autem.§.eo.cum remiſſione, quam dedi
in fine.
c Inferentis vim.¶Vt patet in cle.de cau.poſ.cauſa. & an liceat ca-
ſus conuerſus,vidè,quod ibi.no.in gl.per hoc.
d Non.¶Vide de hoc,quod plenè ſcripſi in ca.paſtoralis.ſuper gl.
pe.in 2.apoſtilla.
e De intedictis.¶s̃.ver.vt autem.Nec mireris de diſtantia:quia ver.
ſed licet.ibi proximus,vſque ad ver.poteſt etiam.fuit additio.
f Nihil.¶Et facit,quod ibi no.& pleniùs ſcripſi in prę.c.paſtoralis
ſuper gl.ad intelligentiam.& ſuper ver. vti poſſidetis.
g Dixit Vin.¶in dec.2.de or.cog.vt ibi ſcripſi ſuꝑ gl.hoc patet.ſed
Innoc.in dec,fi.e.ti.ſimpliciter tenet agenti Vti poſſidetis obſta-
re exceptionem ſpoliationis, vt ibi ſcripſi in gl. magna poſt prin.
Vtrunque dictum puto verum:illud ſimpliciter,iſtud verò ſic li-
mitatum pp morę periculũ,s̃.ver.proxi.vide tamen,quòd plenè
ſcripſi poſt eum & Hoſtien.de p̃ſcri.veniens.in gl.iſte epiſcopus.
h §.fi.¶Et vt ibi no.in vlt.gl.venit.in hac pœna intereſſe poſſeſſio-
nis turbatæ,quòd quandoque poſſet excedere æſtimationẽ poſ-
ſeſſionis:& ſimile dixi in interdicto Vnde vi.s̃.de recon. §.2.verſ.
quid ſi conuenio.
i Locus,&c.¶Ibi patet,quòd id,quod hîc in princ. dicitur,proce-
deret,quando duo æqualiter probarent ſe poſſediſſe, tamen di-
uerſo modo.
k Abſens.¶Hoc reſumam in fi.§.
l Videtur.¶Secundum Alber.Gal.cuius vſque hîc,excepto dicto
Roſ.fuit iſte ver.ti.de teſte.in vlt col.
m Minorem.¶ Vide ad materiam s̃.de act.ſeu pet.§.ſequitur.verſi.
quid ſi ago,& quod ſcripſi de reſt.ſpol.cùm ad ſedem.ſuper 3.gl.
n Roſ.¶ Qui hoc poſuit đ interdicto Vtrobi. in j.col.Pet.& Abb.
hãc recitabant in decr.licet.de ꝓb.& vt ibi ſcripſi ſuꝑ gl.bene th.

a quæ habentur & no.extr.de rest. spol.cùm ad sedem[a].& de ordi. cog.cùm dilectus.imò vsucapere posset,prout ibi no.in gl.sic pa-
b tet.ver.sed hoc non est[b].vnde habebit commodum retentionis, vt xvj.q.3.§.potest.ver.quòd si mala fide.ext.de ord.cog.cùm dilectus.prope prin.C.de præscri.xxx.vel xl.ann.si quis emptionis. nec competit contra eum interdictum Vnde vi:& in hoc fuerũt decepti hospitalarij,in præ.c.cùm ad sedem.credentes interdictũ
36 Vnde vi,hoc casu locum habere. ¶†Sed pone: vacante ecclesia P.occupauit quandam possessionem ad eam pertinentem:electo autem ibi prælato, repetit prælatus dictam possessionem à P. petens eum,tanquam inuasorem,puniri: sed P.dicit, quòd intrauit vacuam & vacantem possessionem,vt ff.de vsuc.nunquam.§.va-
c cuum tempus.& C.vnde vi,quærebatur[c].Sed dic,quòd non dicitur vacua talis possessio:quia ecclesia & locus dicitur possidere, & ius habere,vt C.de epis.& cle.l.raptores.§.sin autem.ibi, & plenam pos.earundem rerum,&c.& de sacrosan.eccles. iubemus. §. si quando.quia ecclesia nunquam moritur, vt xij.quæ. ij. liberti.
37 ¶†Quid si ciuitas per ministros suos possidet,vt ff.de acq.pos.l. j.in fi.sic & ecclesia possidet per canonicos:quia vacante ecclesia apud eos remanet iurisdictio,vt extr.de maior.& obed. cùm olĩ. & c.his quæ.vnde non est necesse, quòd factus episcopus intret quamlibet possessionem:sed sufficit, quòd intret possessionem
38 episcopatus:ar.ff.de acquir.poss.possideri. ¶†In summa.no.secũ
d dum Iac.Bal.[d]quòd vbi duo contendunt de possessione,& quilibet dicit se in solidum possidere,&vnus turbat alium in possessione,nec vult vnus de alio conqueri,nec vult vnus alteri libellum dare,quasi sustineat partes rei,& commodo possessionis fungatur, iudex potest ex officio suo eos citare,&cogere suam petitionem offerre:vel potest illud iudicium possessorium sine libello determinare,recipiẽdo probationes vtriusque partis,vt sciat quis illorũ subire debeat onera petitoris,&quis vtatur commodo possessionis: vt ar.ff.de lib.cau. liberis ẽt.§.si quis ex seruitute.& quia hoc vult iudex,s.vt sine libello questio finiatur,cuius iussus facit,vt contractus teneat,qui aliàs non teneret,vt ff.quod cum fal.tu.auct.l.j.& C.de lit.contest.auth. qui libellum.quæ est 3.qu.3.§. spatium.Ex officio enim suo debet partes cohibere,ne veniant ad arma & rixas,ff.de vsufr.si cuius.§.denique.& vim fieri vetabit ei, quem in possessione inuenerit potiorem:de hoc ĩ.de lib.conce.§.nunc di
e cendum.ver.xxij.[e] ¶†Postremò no.consilium Sapientum circa
39 interdictum Vnde vi,& const.Si quis in tantam.si enim non possum probare,quomodo possedi, consulunt, vt possim probare, quomodo sum deiectus, quòd intrem in fundum testibus & tabelliõe præsentibus:& si is qui possidet,permittit, possessionem habeo:si verò me intrare volentem non admittit, sed me incõtinenti possessione expoliat,de quo fieri faciam publicum instrumentum,possessionem amitto incontinenti:vt ff.de acquir.poss. clàm.§.fi.& l.quòd si noluit.& l.si id,quod.& sic habeo interdictũ nam si probo,quod olim hoc anno possederim, illam possessionem animo retinui:quod semper de quolibet præsumitur,s.quòd animo retineat,nisi fortè videres illum possidere,vt ex tua patientia pararetur tibi præiudicium,vt C.de acquir.poss.minus.& nisi lõgum tempus transierit,quo fuit ille in possessione:nam ex longo
f tempore sequitur obliuio,ff.de vsufruc.furtum.secundum Rof.[f] Quæ autem hîc desunt, dic,vt s.de act.seu petit.§.sequitur.versi. rursus.

ADDITIONES.

a Sedem. ¶Et ibi hanc cautelam no.Petr.de Samp.
b Non est. ¶Intellige,vt ibi scripsi post Host. quando expellens possessionem non apprehendit,ita quòd res non fuit violenta: ibi vid.
c Quærebatur. ¶Ad hanc quæstionem vide,quod scripsi de causa pos.cùm super.in gl.magna.ver.per priùs dicta.& de præb.in præsentia.in gl.nota,quòd licet.ver.hoc in tẽporalibus. ADDE Ab. in c.cùm dilectus.de causa poss.vbi hoc dictum Spec.refert & sequitur.
d Bal. ¶& Inn.& Host.vbi scripsi in dec.in præsentia.de prob.in gl. no.quòd licet vltra princ.
e Xxij. ¶Et ad huius intellectum vide omnino,quod ibi dicam.
f Secundum Rof. ¶Vbi de interdicto Vnde vi,vltra mediũ,ver.itẽ vt habeat locũ. Ad intellectum autem ei⁹, quod hîc de obliuiõe, i.& s.versi.quid si pero.de absentia dicitur, proponitur quæstio de illo possessore fundi,qui lõgo tempore abfuit,& nil tẽpore absentiæ fecit circa fundũ,per quod videatur,vel dici possit habuisse animũ possidẽdi,vel dimittẽdi,an fundo per aliũ occupato,rediẽs,& dicẽs se nõ deposuisse animũ possidẽdi,habeatur pro ciuiliter possidente? Et forma ¶tiõis tollit distinctionẽ,qua dicitur:aut cõstat, quod retinuit animũ possidẽdi:aut cõstat,quod deposuit:lex,furtũ.hîc allegat.& ea. sl.§.qđ aũt.ĩ pd.ver.qđ si peto.ĩducũtur cõ absentẽ:ĩducit et l. C.de omni agro deser.q agro.lib.xi.sed solue hoc,vt ibi no.ĩ &ĩ l.licet. C.đ acq.pos.ĩ fi.vl.gl.pro eo inducit:q a solo cursu tẽporis non perditur possessio,ff.quib.mod.vsusfr.amit.l.si mulier.facit de acqui. posses.clàm possidere.§.qui ad nundinas.& l.peregrè.datur solutio,quòd solo cursu temporis non perditur possessio: sed cursus longi temporis modus est obliuionis inducendæ: & obliuio est modus inducẽdi dispositionem animi:& dispositio, vel indispositio animi modus est perdendæ possessionis:& sic loquitur l.furtũ §.quod autem.vt in illis no. ¶Sed cùm l.illa,furtum.expresè loquatur de absentia lõgi temporis,quæritur,quantum tempus ad hoc requiratur?gl.vtrobiq; tenet hoc per iudicem arbitrandum, quanto tempore obliuio inducatur:inducit ff.de iure delib. l.j. §. fi.& l.seq.inducit ff.de dam.infect.l.si finita.§.nõ autem. & quod ibi no.de longo silentio:ponderat etiam,quòd §. quod autem. đ absentia simpliciter loquitur,non de absentia longi temporis. pro dicto gl.facit,quia ex qualitate rei possessæ & personæ possidentis,& causa absentiæ,& quantitate distantiæ,& quantitate loci, quod mansit,iustè plus vel min⁹,videtur arbitrãdum. Aliqui intelligũt de decennio,facit C.de præscri.longi temp. super longi. Sed hoc apertè improbat ipse Acc.in præ.l.furtum.& fortiùs C.de acqui. posses.licet.in vlt.gl.vbi videtur velle,quòd nec decem anni requiruntur,nec illi sufficiant ad obliuionem inducendam,sed sit in arbitratu.Dy.in reg.sine possessione.lib.6.tenet de decennio,dicẽs vt ibi scripsi,quòd si ciuiliter possidens neglexerit naturalem per decem annos,vel vltrà,quòd illa negligentia circa possessionem naturalem,priuat eum possessione ciuili:sicut aliàs negligentia commissa in adipiscenda, vel recuperãda possessione naturali inducit perditionem ciuilis,ff.de acquir.posses.si de eo.§.si fortè,& per id tenet,quod post illud tps,& non priùs, incipere poterit præscriptio contra absentem tunc non ciuiliter possidentem:ibi vide. Quoad quęstionem submissam,placet dictum Dyn.vbi circunstantiæ non suadeant contrarium:satis mouet,quia intra decennium intimare,vel aperire debuisset animum possidendi per aliqua gesta vel scripta.Possent tamen esse tales circunstantiæ ad minus tẽp⁹ vel maius,quòd starem cum Accur.facit extr.de transac.c.fi.cum concor.Ex prædictis patet,quòd eo casu,quo tenuit ciuilem,veniens,&occupantem expellens,non dicitur vim fecisse,sed suam possessionem defendisse.facit C.vnde vi,l.j.& quod ibi no.& ff.đ vi&vi ar.qui possessionem.Adde,quòd dictum Dy.communiter tenetur in l.si id quod.ff.de acquir.poss.& illud tenet Paul.de Castro.cons.ccxcvj.

SVMMARIVM.

1 *Iniustè suspensus,aut excommunicatus,ante omnia est restituendus.*
2 *Vxoris restitutio quibus casibus sit viro deneganda.*
3 *Excommunicatus petens restitutionem vxoris,an sit audiendus.*
4 *Spoliato multis modis,seu de diuersis rebus committi potest.*
5 *Spoliatus officio quo casu agere possit,& quo non.*
6 *Spoliatus communione fraterna an ante restitutionem sit audiendus.*

¶Casus restitutionem impedientes sunt plures.

2.§.Quoniam in superiorib⁹ spoliatum ante omnia restituendum diximus.no. quòd sunt quidam casus, qui restitutionem impediunt, seu in quibus resti-
a tutio denegatur[a]. ¶ Primus, cùm spoliatio fit à iudice in figura iudicij,secunda.quæstione. prima. notum.secus si non in figura iudicij,vel si ab alio quocunque fit, præterquam à iudice. nam
b tunc fiet restitutio,vt ext.de restitũ.spol.licet in literis[b].&[c]cc.se-
c quen.ĩ.ver.& vt hoc. ¶Secũdus,intrusio in Romanam sedem,7. q.j.§.patet.&xxiij.dist.in nomine.ver.nec aliqua super hoc audiam,&c.&est speciale in Romana ecclesia,vt in prę.§.patet. ¶Tertius,dilapidationis suspicio,iij.q.ij. quia ea. sed hodie non spoliatur quis,nisi dilapidatione probata,vt extr.de simo.licet Heli.§. quia
d verò[d]. ¶Quartus criminis enormitas,2.q.v.sup causa.[e] ¶Quin-
e tus,infamia publica,ij.q.v.presbyter si. ¶Sextus,criminis euidentia,ij.q.j.manifesta.& c.de manifesta.& c.scelus.extr.de accus.euidẽtia.Sed quæritur,an in notoriis admittatur exceptio spoliatio
f nis?dicit Vinc.[f]quòd non,quia est dilatoria:& in notoriis ampli⁹
g est,quàm sit litis cõtestatio. ¶Septimus,simonia[g],extr.de diuor. significasti.&de simo.accusatum.&c.tanta. ¶Octauus,contumacia,3.q.9.đcernim⁹. ¶Non⁹,scãdalũ,3.q.6.hoc quippe.& ij.q.j.ĩ pri
h mis. ¶Decim⁹ absentia[h]iusta đ cã,nõ malitiosa,extr.de off.del. cõsulta

ADDITIONES.

a Denegatur. ¶Ex his aliqui no.3.q.j.in summa.
b In literis. ¶Sup.&duobus casibus.hoc dico,vt includatur dec.cõsequenter.quæ facit ad propositum.
c Et. ¶duobus.
d Quia verò. ¶De off.del.venerabile.de causa.c.vltimo.
e Super causa. ¶Vel dic,vt ibi.
f Dicit Vin. ¶de ap.proposuit.vbi dixi in vlt.gl.ADDE Ab.in c.Ro. de ord.cog.
g Simonia. ¶supple,notoria:dec.sequens facit ad propositum.
h Absentia. ¶Supple aduersarij,contra quem petitur.

fultationibus.¶Vndecimus,continuata deiectio,vt iij.q.1.§.fi.&
extr.de restit.spoliat.olim.j.¶Duodecimus,in modum exceptio
nis probata spoliatio,extr.de ord.cog.cùm dilectus.& s. §.proxi.
¶Tertiusdecimus,secundum quosdam,si spoliator incontinen-
ti vult probare exceptionem,vt extr.de restit. spol.literas. §. nos
autem.ver.propterea.& ff.ad exhib.l.iij.§.ibidem.Sed hoc non ē
verum,prout no.in præd.§.nos autem.in gl.hîc patet quòd licet.
&c.& de hoc ij.q.v.super causa.¶Quartusdecimus, rei iudicatæ
exceptio,à qua non est appellatum,ij.q.vj.§.diffinitiua. Quintus-
decimus,pacti,vel iurisiurandi exceptio, secundum quosdam,ex
trà.de resti.spoliat.accepta.¶Sextusdecimus,si quis sub conditio
ne possidet,eo.ti.olim.j.¶Decimusseptimus,si ex gratia,vel pre-
cario possidet,x.q.3.qa cognouimus.extrà. de exces. prælat.cùm
ad quorundam.¶Decimusoctauus, si possidet vt colonus, ff.de
vi & vi arm.cùm fundum.¶Decimusnonus,cùm à malefidei pos
a sessore res peruenit ad verum dominum[a]:vt extr.de ordi. cog. c.
2.ver.verùm.& C.de præscrip.30.vel xl.an.si quis emptionis.§.si
b autem[b].¶Vicesimus,cùm prædo spoliatus,& verus dominus rei
concurrunt eodem tempore in repetitione rei.ff.deposi. bona fi
1 des.de restit.spol.in literis.†¶Vicesimusprimus,excommunica-
tio,extr.de iud.intelleximus.& de except.cùm inter.& xj.q.iij.rur
sus.in fi.& j.ver.prox.ibi,& octauus. & no.xxiij.di.c.j.versus finē,
c ver.quid si quis contra[c]. ¶Vbi autem quis est iniustè suspensus,
vel excommunicatus,ante omnia restituendus est,si id petat: vt
no.ij.q.ij.nullus potest.¶Vicesimussecundus,in omnibus illis ca-
sibus,in quibus audientia denegatur:quòd dic,vt no.in præ. ver.
si quis contra.¶Vicesimustertius,hæresis.extr.de hæret.excom-
municamus.§.credentes.¶Vicesimusquartus,si spoliatus renun
ciauit quæstioni spoliationis:extr.de rest.spoliat.c.j.¶ Vicesimus
quintus,si spoliator non est soluendo,e.ti.olim.ij.¶Vicesimussex-
tus cùm spoliatus non habuit veram possessionem,sed solùm de
2 tetationem,e.tit.olim.3. ¶†Sed & in causis matrimonialibus in
certis casibus viro restitutio denegatur vxoris:vt not.extra.vt li-
d te non contesta.c.1.[d]qui his versibus continentur,Si non conti-
nuit,vt extrà,de diuort. significasti. Si mox probat impedimen-
tum,extr.de restitu.spol.literas.§.nos autem. sitq; vir austerus,vt
ibi,& eo.ti.ex transmissa.& de spon.cùm locum.Moysi sit lege re
licta,vt extr.de diuor.gaudemus.§.qui autem. Si virgo fuerit, &
corrumpi timeatur,vt extr.de pro.casam matrimonij.Si non pos
sedit iustè,extrà de restit.spol.ex parte. Vel si violenter,vt in præ.
3 c.cùm locum.Casibus his septem domini non restituuntur.†Est
& octauus,si vir sit excommunicatus,vel econtrà: extr.de adult.
c pen.& in præd.c.intelleximus.& de officio deleg. prudentiam.
§.sexta.Arg.contrà:quia quæstio spoliationis priuilegiata est, iii.
q.j.redintegranda.ext.de ordi.cogn.super eo. Sed dic,quòd non
auditur excommunicatus.petens restitutionem vxoris:sed iudex
ex officio suo debet eam sibi restituere:ar.extrà de iureiur.c. 1.&
c.debitores.secundum G Na.&Io.vt no.xi.q.j.quoniam multos.
4 ¶†Et vt hic articulus clariùs liqueat, nota.quòd spoliatur quis
qñq; reb[9],vel beneficio,aut ab aduersario,aut ab alio q̄ ab aduer-
sario,quandoq; officio,quandoque communione fraterna.Si re
bus,vel beneficio, aut ab aduersario, aut ab alio quàm ab aduer-
sario,aut à iudice.Si ab aduersario,tunc ante litis ingressum resti-
tuitur:siue in ciuili,siue in criminali,vt extra:de restitut.spol.fre-
quens.lib.vj.nisi in præmissis casibus,in quibus restitutio denega
tur.Si verò ab alio,quàm ab aduersario,in ciuilibus non auditur:
in criminalibus autem habet exceptionem,dummodo spoliatus
sit tota substantia sua.vel maiore parte ipsius,vt in præd.c.frequ-
ens.Cęterùm si sit spoliatus à iudice,aut à non suo,quo casu non
tenet.quod fit,vt extr.de iud.at si clerici.xj.q.j.in clericorum.ij.q.
j.multi,in prin.& ideo facienda est restitutio ante omnia. extr.de
ord.cog.c.ii.& fi.Aut à suo iudice:& tunc aut fuit spoliatus absēs
aut præsens. Si absens,aut fuit absens ex iusta causa, quo casu re-
stituetur,vij.quæst.j.præsentium, aut ex contumacia,& tunc aut
in causa ciuili,quo casu intra annum offerens cautionem de stan
do iuri,restituitur,vt extr.de off.ord.pastoralis.in fi.cum suis con
cor.aut in criminali,&tunc si intra annum suam purgauerit inno
centiam à crimine,audietur de iure petitorio,non possessorio,vt
xj.q.iij.rursus.in fi.& s.de contum.§.sequitur.Si verò præsens spo
liatus fuit à suo iudice,aut post appellationem,&tunc non tenet
quod agitur,vt ij.q.vj.appellatione interposita, aut ante appella-
tionem, & tunc aut seruato ordine iudiciario , aut prætermisso.
Si seruato,tunc nunquam restituitur,nisi appellauerit. vel per q̄-
relam falsi,s.si sentētia sit lata per falsos testes,vel per falsa instru
menta:& tunc restituitur postquàm constiterit de iniusta spolia
tione,vt ext.de testib.ex parte A.Si prætermisso.tunc statim resti
tuitur,si de hoc constiterit,extr.de rest.spol.conquerente.& j.q.
j.notum.extr.de rescri.dilectus.s.in prin.huius §.nisi impediat in-
trusio.vel dilapidatio,vel criminis enormitas.vel cōtumacia,vel
5 scandalum,s.ver.ij.vsque ad ver.nonum ¶†Porrò si fuerit offi-
cio spoliatus,aut à iudice non suo, quo casu nil agitur:aut à suo,
sed post appellationem,& tunc idem,vt pridem, quia nil agitur,
vt extr.de off.del.super quæstionum.in fi.& ij.q.vj. appellatione.
extr.de app.ad præsentiam.vel à suo,sed ante appellationem: &
tunc dic per omnia,vt s.ver.si verò præsens.vsque ad ver.porrò.
6 ¶†Verùm si sit spoliatus communione fraterna, aut à non suo
iudice:& tunc nihil agitur,vt ij.q.j.in primis.extr.de sent.exc.per
tuas. Aut à suo,& ante appellationem:& tunc semper tenet,quo
cunque modo spolietur,donec fuerit restitutus,xj.q.iii.c.j.& c.si
episcopus forte.extr.de sen.exc.sacro.& c.per tuas.& hæc spolia
tio,s.excommunicatio,opponitur contra spoliatum,s.contra ex
communicatum,vt non audiatur,donec fuerit restitutus, s.vers.
xxj.sed superiores tantùm à spoliato contra spoliatorem, ext.de
e ord.cog.c.ij.secundum Pet.de Samp.[e]

ADDITIONES.

a Verum dominum.¶Sine ipsius dolo,vel violentia:vt ibi scripsi.
b Si autem.¶Aliàs,si verò.
c Contra.¶Et ext.de procur.ex insinuatione. in gl.pen.quæ com-
muniter habetur pro vltima.
ADDE Abb.Sic.in c.secundo.in notabilibus, extrà de exce. item
adde ad versic.sequen. ibi, vicesimus. quoties. Item tenet Rot.in
antiquis,etiam in eo, qui spoliatus fuit beneficio, vt si renuncia-
uit restitutioni petendi,non possit restitui,in decis.lxviij. & in de
cis.cccclxxviij.
d C.j.¶in 4.gl.& ver.qui sequuntur,posuerunt Pet.& Ab. in decr.
ex transmissa.de resti.spol.
e Pet.de Samp.¶In dec.conquerente.de restit.spol.& quia de spo
liatione facta per iudicem plura membra sunt,s. proponitur tale
thema post dec. Io.execrabilis impetrauit A.contra B.literam pa
palem ad ordinarium,quòd si constaret,dictum B.contra dec.prę
dictam tenuisse decanatum & præposituram,quorum vtrunque
curam animarum haberet.præposituram illam conferret aucto-
ritate apostolica illi A.ordinarius executor illo B.non citato,co-
gnito de facto præposituram contulit, & in possessionem indu-
cit dictum A.expulso illo B.de possessione: causa p appellationē
ipsius B.contra executorem,& illum A.ad sedem apostolicam d
uoluta ipse B.beneficio cle.vnicæ,de causa pos.& proprieta.pro-
sequendo possessorium, petebat ante omnia restitui: habebat p
se regulam iuris,de spoliato ante omnia restituendo,de qua satis
s.etiam non facta sit per iudicem,de restit spol.conquerente.vij.
q.j.præsentium.C.vnde vi.l.meminerit.& si per vim. vel alio mo
do,l.ij.ostendebat autem spoliatus titulum de possessione:consta
bat per literam aduersarij,de spoliatione probabat, concludebat
se debere in possessorio obtinere. Contra eum allegabatur, exe-
cutorem sine omni causæ cognitione potuisse procedere, per
not.per Innocen.de concess.præben. proposuit.vbi scripsi super
ver. inuestiuit. Sed huic breuis est responsio, quia de mero exe-
cutore loquitur, dato ad exequendum gratiam iam factam: hîc
de facienda erat commissio cum causæ cognitione: & hæc duo
sunt diuersa,vt infrà declarabitur. Quòd verba prædicti rescripti
faciant cognitionem,probatur.de rescrip.c.ij.& c.olim.& c.ex li-
teris.& c.ab excommunicato.& saltem de tribus,quòd possede-
rit,& contra constitutionem,& quòd vtraque curam habeat, &
talem,qualem exprimit dicta constitutio in fine.Quomodo autē
potest executori constare illo non vocato,quòd contra constitu
tionem tenuerit,quod est secundum s.diuisum,cùm sibi,vel suc
cessori papa Ioannes legem imponere nō valens, potuisset ēt in
curatis cum illo B.postea dispensasse: facit, quod statim subdam.
Itē cùm loquimur de mero executore, & tali,qui parte non vo-
cata possit facere collationem, possessorē tamen possessione pri
uare non potest,nisi ipso possessore vocato,cui forsan ius reten-
tionis competit.hoc habetur de præben.licet.ij.libr.vj. & not.il-
lud,forsan.quod facit ad id,quod proximè dixi.Itē no. quòd dec.
loquitur in ordinario collatore,cuius iurisdictio fauorabilior est
quā delegata:sufficiat decr.vlt.de re iud.Dat ergo regula,nūquā
possessorem,saltem coloratum,posse ēt p iudicē sua possessione pri
uari,nisi causa de hoc cognita,& sic eo citato,p iura not.in gl.pe.
pdictę dec.licet.Est enim citatio principiū omnis iudicialis actus
etiā extraordinarij.vt patet in dec.quoniam.de proba.Inst.d pœ.
teme.lit.§.fi.& vide,qd dixi de citatio.in prin.Nō obstat. quod di
citur,quòd sentētia iuris nō debet esse minoris effectus,quā sen-
tentia hominis:cōcedatur efficacia,sed narrat diuersitas quia sen
tentiā iuris sequitur pbatio,quæ præcedere habet sententiā ho
minis. Si dico igitur te excommunicatum, vel priuatū p sentē iā
iuris, necesse habeo probare actum.per quē illā pœnam ius infli-
gat:& sic intelligant no.3.q.j.in summa. Item dicunt quòd sentē
tia hominis lata super pprietate.abdicat possessionē sicut & renū
ciatio,de rest.spol.sollicitè.& vide qd dixi post Inn.de renun.sup
hoc.super gl,licet non sit idem.ergo in sentētia iuris,scilicet exe-
crabilis:

crabilis: sed negatur hæc duo vera sententia enim iuris ciuilis est possessio verò est facti:& certum est,executionem necessariam, quæ nec fieri debet,si intra decenniū appelletur:& si fieret,reuocatur per modum nullitatis.sufficiat decr.non solùm.de app.lib. 6.Item non est vera æquiparatio sententiæ & reuocationis.quia sententia non supponit animum dimittendi, quem supponit renunciatio,vii.q.j.quàm periculosum.ff.de ædil.edic. quæritur. §. pen.Item inter actus,qui fiunt in inuitos,& reos,qui mittūtur cō sensu,magna est differentia in operatione & efficacia:facit de rescri.cùm aliquib.li.6.vbi de hoc in gl.no.verbum.& patet ex duabus legib⁹ ꝯiunctis,ff.de pig.act.l.j.& l.ñ est mirū.e.tit.renunciās videtur habere rem pro derelicto,cuius contrarium ostendit appellās.Ad primum ff.de acqu.pos.si quis vi.§.differentia.facit de conces.præb.c.j.§.ex parte.lib.6.Adde,vt Plinius dixit in ꝓœmio historiarum,turpe esse in furto deprehendi:ideo hanc additionē vide pleniùs per Old.cons.ccxxvij.inci.de toto themate.

ADDITIONES NOVAE.

§ An sit dare petitorium & possessorium fraternitatis, sicut filiationis.Bar.in l.siue contra,de lib.agnos.§.quia.& §.pen.Cynus in l.non epistolis.C.de prob.

§ An lis mota in possessorio impediat præscriptionem in petitorio.Iac.de Are.in l.si de uia.de aqua quoti.& æstiua.

§ In l.æquissimum.de vsufruc.dicit Guido de suza.ꝙ si duo ꝯtēdant super possessorio alicuius rei,& ambo æqualiter probent đ possessione per æquè idoneos testes ; ꝙ iudex super possessione non debet aliquid pronuntiare,sed debet dictam rem sequestrare,& partes audire super proprietate.& hoc arg.huius legis.

§ Nota ꝙ quis potest nominare dominum ī iudicio possessorio, sicut in petitorio,gl.in l.locum.§.j.de tab.exhi. & xij.q.ij. c. quocunque.s.quòd sit dominus nominandus.

§ An pendente appellatione in iudicio petitorio possit sententia mandari executioni in possessorio.Dynus in c.qui ad agendū. de reg.iur.lib.6.

§ An interdictum possessio. recuperan. repellatur per exceptionem dominij.Dynus in dicto c.qui ad agendum.

§ Si aliquis intentat petitorium & possessorium super eadem re & probat de possessione tantùm,an debeat in vtroque succūbere.vide c.cum dilectus filius.de capel.mona.& ibi per Inn.

§ Nota ꝙ clandestinum possessorem possum propria authoritate repellere,no.gl.in l.j.§.interdum autem. & incipit quod vltimo.vti possi.

§ In l.quotiens.C.de rei ven.dicit Bal.secundum Iac.de Are.ꝙ si sint duo habentes titulum de eadem re in simul litigantes,& vterq; probat de possessione , ꝙ ille iustiorem possessio.præsumit habere,qui probat titulum priorem.

§ In l.vis.C.de prob.dicit Bal.notab.ꝙ qñ nemo vult se actorē ꝯstituere,sed armis dimicare,iudex etiam sine libello inquiret de possessione,& constituet quinam possideat, l.liberis.§.si quis.de lib.cau.Bal.in l.si quis super iure.C.fini.regun.

§ In l.si rem & pretium.de peti.hære.in gl.j.ibi,respondeo hic titulus habetur pro non titulo,&c.nota bene,ꝙ quotiens possessor ad excludendam petitoris actionem procurat titulum à non possessore,præsumitur simulatus,& per hoc vide q.Cy.in l.cogi. C.de pet. hæred.in q.viij.in additio.Bal.facit,& quod no.in l.& si quidem.ff.de publiciana.

§ An ex multis præstationibus personalibus resultet possessoriū Bal.in l.j.§.de fideicom.tenet ꝙ non.fac.quod no.in l.si certis annis.C.de pact.& responde ad capitulum querelam.de electione. quòd ibi loquitur in præstatione subiectiua, quæ fit à subdito,sicut est census,& similia.

¶Bald.de Petitorio & Possessorio.

NVDA possessio in petitorio ꝓualet nudo dominio:sed possessio vestita dominio,ꝓualet nudæ possessiōi,ff.de ꝯh.emp.l.si emptio.§.rei.B.¶Vbi allegatur spoliatio,vel rixa,ēt tpe feriato agit, §.j.ver.sed pone.quod no.G.¶Vbi ciuiliter agitur,non opponit exceptio spoliatiōis,nisi spoliāti:sed in criminali cuilibet,& in rē est,ver.& ibi euidenter.¶An detinens & non habens veram possessionem,deiectus possit petere restitutionem,ver. sed nūquid depositarius.& ver.seq.G.de hoc dic,vt no.ff.de cōd.fur.l.& ideo §.Neratius.in gl.ord.Bal.¶Postquā est ꝯclusum in causa,iudiciū suspendi non pt,nec differri,vers.& scias.G.facit in auth. vt cùm de ap.cog.in prin.ff.de mino.l.iij.§.j.C.de adul.l.quamuis indubitati.Bal.Ordo iudiciorum si peruertitur,non valet ꝓcessus:secus si ordo actionum,ver.quid si primo.Gul.facit ff.de euict.l.si mancipiū.§.si cōi.B.vide ī.de impens.§.fi.¶Exceptio declinatoria iudicii nō habet locū in notoriis prius enim est notoriū,quā litisꝯtestatio,§.quoniam.vers.sed queritur.G.facit,quod no.ff.de neg. gest.l.at qui natura.§.cū me absente.¶Spolianti ꝯ spoliatū competit officiū iudicis,vt nō turbet de facto in possessione,arg.l.fi. de off.procura.Cæs.sed non habet interdictū Vti possidetis, nec actionem iniuriarum:quia natura interdicti est,vt possessio, quo ad aduersarium,sit iusta,l.j.in fi.ff.vti possid.de iti.actuq; priua. l.j. §.j.Vin. dixit,quòd etiā interdictum datur, nisi agitur ad pœnam ꝑp vim inquietatiuā,ver.sed nunqd intentāti.G.¶Antiqua possessio si ꝓbetur continuata,ꝑfertur possessioni recenti aduersarij quia facit eam præsumi clandestinā,ff.pro suo,l.si ancilla.sed si ꝓbatur de antiqua possessione per me , & de recenti possessione ꝑ te,cùm ego de præsenti possessione nō ꝓbem,necessariò succūbam,vers.quid si peto.G.Hoc verum,nisi intentauit beneficium c.redintegrandæ.de quo per Inn.de rest.spo.c.sæpe sed fortè hic loquit in interdicto Vti possidetis,vt in c. licet. de prob.& đ hoc vide Vti pos.ver.sed pone,quòd tu.B.¶Vtraq; parte æqualiter ꝓbante,qui de possessione alium expellit,impunè facit,& suam cō ditionem facit meliorem,versi.no.tamen diligenter.¶Expulsio potest probari per publicum instrumentū,vers.postremò no.G.

Incipit II.Partic.huius II.Partis.

a ¶De Litis contestatione [a]. Rubrica.

IN prima huius partis particula,quæ præparatoria sūt ad iudiciū,& quæ sæpe ante principalis causæ ingressum in causis vertuntur, explicauimus: nunc autem nobis cura est ad iudicia properare , à Litis contestatione telam iudiciorum incipientes texere,quæ iudicij est exordium,siue initium,vt ext.de verb.sig.ex parte.ij.xj.q.iij.quicunq;. ff.de iuris.om.iud.& quia.ext.de off.deleg. super quæstionum. §. nos autem.de his,quæ post eam sequuntur , vsque ad diffinitiuā sententiam tractaturi. Videamus igitur,quid sit litis contestatio: b qualiter per quos,vbi,& quando fiat:& quis sit eius effectus[b].

ADDITIONES.

a ¶Pileus posuit hanc rubricam in principio etiā suæ secundæ partis,sed parū de ipsa tradit.¶Tan.eam posuit in prin.suæ tertiæ ꝑtis,& materiā ꝓsequitur.¶Rofr.nō posuit hāc rubricā,nec materiā ordinatè,licet ponat rubricam,à quo, & cui offerat libell⁹:& ī rubricis xj.& sequentibus qñq; de ꝯtestatione loquitur. ¶Vber. de Bob.causa vlt.in prī.sine rubrica de hac tāgit.¶Io.de Deo Cauil.lib.iij.in fi.rubricā ponit,licet modicū instruit:sed in libro Iudicū,prima,ij.& tertia parte,sub qualibet harū posuit hāc rubricā.¶Aegi.fecit tres rubricas:xxx.ann.sub exceptionibus fiat ꝯtestatio.xxxix.& seq.de contestatiōe in principali causa.lxxviij.qualiter fiat in causa appellationis.¶Alber.Gal.de hoc fecit rubricā. ¶Gallicus & alter,de quibus dixi super procemio, distinguentes x.tempore causarum,de hac tractant pro v.tempore.
b Effectus.¶Membra fuerunt Tan.

¶ Quid sit Litis contestatio.

a 1.§.Litis contestatio est principalis negotij apud competentem iudicem[a] facta narratio , & ad eam secuta responsio,extr.de lit.conte.c.vnico,de elect.dudum.ij.de iur. calum.cū causam.de dolo & cont.prout.C.de iud. rem non nouā. §.patroni.

ADDITIO.

a Iudicem.¶Dicit Tan.hincinde facta narratione:& sic dixerat Azo,sed Host.has reprehēdit,secundū quas sequeretur, quòd per positiones & responsiones fieret contestatio,contrà dec.j.eo.ti. Item quia diffinitio plus congruit mutuis petitionibus : & quomodo diffinit.vide in Summa e.ti.& scripsi.e.ti.c.j.post prin. Adde diffinitionem Host.quam sequitur Io.And.in d.c.j.& communiter cæteri Doct.

SVMMARIVM.

1 *Quot sunt in libello articuli,tot dicuntur esse petitiones.*
2 *Forma respondendi libello in Romana curia facto,lite contestata.*
3 *Negans falsum in quodam libello insertum,non dicitur simpliciter negare,sed negare narrata,prout narrantur.*
4 *In libello duo debent contineri.*
Reo dicente,nego narrata,vel nego petita,an sit lis contestata.
5 *Litis contestatio quæ dicatur,& quo casu fiat.& n.14.*
6 *Libello respondere sub conditione quo pacto quis possit.*
7 *Litis contestatio an per conditionalem responsionem fieri possit.*
8 *In litis contestatione qualiter sit procedendum.*
9 *Lite contestata qua forma debeat reus respondere.*
10 *Litis contestatio qualiter debeat in actis redigi.*
11 *Reo non negante,sed confitente,an fiat litis contestatio.*

12 In contestatione litis animus & scientia desideratur.
Litem non contestatur, qui excipit.
13 Nouus aduocatus qua forma debeat ante omnia protestari.
Animus in litis contestatione requiritur.
14 Soluens indebitum eo animo, vt postea repetat, an postea possit, tanquam indebitum repetere.
Protestatio an impediat litis contestationem.
15 Quibus verbis debeat lis contestari in causa appellationis.
16 Litis contestatio requirit animum & verba.
17 Humanæ aures talia iudicant verba, qualia foris sonant.
18 Litis contestatio an per responsionem iuris secutam ad petitionem facti fiat.
19 Litis contestatio an fiat per responsionem factam ad causam petendi, & non ad petitionem.
20 Petente aliquo debitũ alieni, qui nec negat, nec confitetur, an sit lit. cõtestatio.
21 Reo dicente, nolo cum aduersario litigare, si aliter petitioni non contradicat, an censeatur lis contestata.
22 Litis contestatio an fieri possit, vbi verbum Credo, positum est in protestatiõe.
23 Litis contestatio an fiat ad interrogationem partis.
24 Litis contestatio an fiat per exceptionem peremptoriam petitioni appositam.
Actio, cui non est contradictum, non debet excludi.
25 Regula, quòd si peremptoria ante litis contestationem opponatur, erit intentionis exclusio, quomodo sit intelligenda.
26 Reus dicens, nolo litem contestari, quia oppono exceptionem pacti, vel aliam, & volo eam ante litis contestationem probare, an sit audiendus.
27 Libello hanc clausulam cum conditione continẽte, vbi peto mihi tradi à te vacuam possessionem talis domus amoto pensionario, an pensionario respondente fiat litis contestatio.
28 Litis cõtestatiõe missa, si iuretur de calũnia, an intelligatur fieri litis cõtestatio
Iuramentum de calumnia semper est ante litis contestationem præstandum.
29 Vniuersalis petitio est responsio.
30 Animi destinatio plurimum prodest, & potest.
31 Litis contestatio qua ratione non fit per positiones & responsiones.
32 Positiones succedere dicuntur loco probationum, nec sunt ante litis contestationem faciendæ.

¶Qualiter fiat litis contestatio.

2. §. Nunc dicamus, qualiter fiat. Et certè per narrationẽ, seu petitionem, & responsionem subsecutam, vt in præd. concor. & C. e. l. vnica. extr. de off. deleg. relatum. & si plura sint in libello capitula, ad singula respondendũ est, ad hoc
1 vt plena sit litis contestatio. † quia quot sunt in libello articuli, tot sunt petitiones, ff. de ap. cùm in vna. ff. de min. etiã. ff. de oper. no. nunciat. de pupillo. §. si plurium. ij. q. iij. §. notandũ. ver. si plura. ext. de sen. exc. cùm pro causa. & idem est in positione plura ꝯtinente. Plena est ergo litis contestatio, quæ fit in Romana curia
2 vbi sic libello respondetur. ¶† FORMA. Litem contestando nego narrata, prout narrantur, & dico petita fieri non debere. Nam talis respõsio omnia capitula petitionis complectitur, dum omnia generaliter negat: ar. Inst. qui. mo. tol. oblig. §. est autem prodita. ff. de verb. oblig. pluribus. in prin. & l. Titia. in fin. xix. di. si Romanorum. quod dominus meus admittit, vbi plura sunt in libel-
3 lo distinctè posita. ¶† Si autem copulatiuè, oportet ad singula singillatim responderi: alioquin ꝓ vno falso ibi contẽto, posset totus libellus negari. prout dicemus ĩ. depo. §. vii. ver. xj. quod sæpe malitiosi faciũt fieri aduocati. Cõsulo tñ, ꝗ si sint in libello plura, quorũ alterũ, verũ, alterũ falsum sit, ꝯfiteatᷣ verũ, & falsũ neget: licet possint vtrunq; secundum præmissam responsionem excusari: quia non simpliciter negant, sed negant narrata, prout narrãtur. Disiunctio tamen quandoque in libello admittitur, ar. extrà.
4 de rest. spol. cùm ad sedem. ¶† Quid si reus dicat, nego narrata, vel nego petita? Respon. non est litis contestatio. nam in libello duo sunt, s. factum, seu narratio, vel petitio: vt si dico cùm tenearis mihi in decem ex causa mutui, ecce factum, seu narratio: peto te mihi condemnari, ecce petitio. Si ergo negetur alterum tantùm, non est lis contestata. vnde debet subiici, & dico petita fieri non debere. Contingere etenim potest, quòd factum, prout narratur, negari possit, & tamen secundum illud condemnatio seq posset. Ar. contrà, quòd si dicat, nego narrata, lis sit contestata, qa dicit lex, quòd per narrationem propositam & cõtradictionem obiectam fit litis contestatio, vt C. de iud. rem non nouam. §. pa-
5 troni. & ĩ. ver. sed nunquid per responsionem factam. ¶† Et litis contestatio dicitur, cùm iudex per narrationem causam audire cœperit, vt C. de litis contest. l. vnica. Item contrà, quòd si dico, nego petita, & per hoc fiat litis contestatio, quia per petitionem & responsionem secutam fit litis contestatio, vt extr. de elect. du
a dum. ii. & de lit. contest. c. vnico. Vnde dicunt quidam[a], quòd cũ petitio non sit sufficiens sine narratione. respondendo quis ad petitionem solam, si lis cõtestatur, econtrà verò bene potest fieri facti narratio absq; petitione: vnde per respõsionem ad ipsam
b solam petitionem non fit litis contestatio[b]: vt inferius apparebit
6 † Et scias[c] quòd potest quis sub conditione respondere, libello,
c dummodo primò respondeat præcisè Sic, vel Non: & postea ꝓtestetur exceptionem, C. de excep. si quidem. ff. de dolo, eleganter. de hac s. de execep. §. viso. ver. est igitur. vel dicendo sic, nego narrata, &c. & postea subiungat: & si probarentur, non valerent, vel mihi non obessent propter tales rationes: & illæ proponantur & scribantur in actis in modum exceptionum, vt extr. de test.
7 ex tenore. in prin. ibi, adiicietis, &c. ¶† Sed nũquid per conditionalem responsionem fit litis cõtestatio? dic, vt in præ. §. viso. ver. sed. Nunquid litis contestatio potest fieri sine scriptis? dixit Bar. quòd sic, ar. extr. de off. del. relatum. ibi, si lis contest. &c. & ff. de eden. l. j. Ar. contrà 3. q. iij. offeratur. extr. de libel. oblat. c. j. Vincẽ.
d dixit[d], quòd nemo tenetur sine libello litem contestari, vt ĩ. ver. illud etiam. ad fin. Potest tamen, si velit, solennitatibus renuncia-
e re, ext. de offi. del. de causis[e]. Et no. quòd litis contestatio eisdem modis infirmatur, quibus & processus iudicij, vel sententia: de q-
8 bus dicam ĩ. de sententia. §. iuxta. & §. seq. ¶† Si igitur in litis contestatione procedatur partibus coram iudice constitutis, vt ĩ. §. nũc rãgamus. tũc surgat aduocatꝰ actoris legat, & libellũ actoris cuius copiã reus habeat: quo lecto, petat à iudice vt reum respondere cogat. Reus aũt cautus sit, vt inspiciat, an copia libelli ꝯcordet cum originali: & facta collatione diligenti, si discordant, corrigat: si verò ꝯcordant, inspiciat aduocatus rei diligenter, an contineat aliqua ambigua, vel obscura, iiij. dist. erit. & prius quàm respondeat, ea faciat declarari, extr. de libel. oblat. c. fi. Quibus omnibus expeditis, prout dicitur s. de libel. oblat. actor dicat, Domine iudex, postulo, vt faciatis litem ꝯtestari super libello meo: & tunc iudex quærat ab actore, Petis tu, sicut lectum est, & credis iustè petere si dicit, quòd sic. tunc reo præcipiat, vt respondeat, & litem ꝯtestetur, & interroget eum, an sint vera, vel credat, quæ in libello continentur: reus verò respondeat, vt s. ¶ Vel sic:
9 † FORMA. Litem contestando non credo in libello proposita, vel nescio me teneri ad ea, quæ in libello petuntur & narrantur, & similia: extr. de rest. spol. cùm ad sedem. & protestetur sic, si velit: saluis omnibus iuribus & defensionibus mihi competentibꝰ, & beneficio reconuentionis saluo, item contestando nõ credo, &c. vt ĩ. in fi. huius §. Et sic facta est litis contestatio, quasi simul testatio, per petitionem & contradictionem secutam, vt C. de iu.
10 rem non nouam. §. patroni. ¶† Quidam autem lecta petitione, quærunt ab actore, an credit rectè petere in libello contenta: deinde à reo, an credit se defendere iustè: & si vterq; dixerit, quòd sic, dicunt notario, scribe, quòd lis est cõtestata: & tabellio sic scribit: Die tali lis fuit ꝯtestata per tales in tali cã, nulla habita mẽtione de petitione & responsione. sed hoc non approbo. Per hoc enim non probatur clarè litis contestationem factam esse: quia ꝓ processu iudicis non præsumitur, nisi quatenus, &c. extr. de proba. quoniam contra. vnde cassari poterit, quicquid factum est, se
f cundum Aegid.[f] Et no. quòd litis contestatio debet in actis redi-
11 gi, vt extr. de prob. quoniam contra. ¶† Sed si reus non neget, sed confiteatur, nunquid fiet litis contestatio? Respon. sic: si datus erat libellus ante confessionem: secus si non erat oblatus, sed
g vltrò confessus est: quod dic, vt no. in præd. decret. dudum. Sed & si

ADDITIONES.

a Quidam. ¶ Qui sint illi, nõ inueni, per quod nec literam sequentẽ (quam corruptam puto) corrigere potui: finis etiam falsus sine suppletione, vt ibi dicam.
b Litis contestatio. ¶ si appellas: sed dic, procedit, & loquitur de ꝑ. vers. sed nunquid.
c Et scias. ¶ Secundũ Alb. Gal. de lib. oblat. ver. sed nunquid reus.
d Dixit ¶ eo. ti. c. vno, in fi.
e De causis. ¶ Ibi no. in fi. ij. gl. quòd litis contestationi renunciari non potest: & ibi dedi remis. ĩ. de sen. prolat. §. iuxta. ver. quid si de partium, vbi vide. Adde, an libello & lit. contest. possit renunciari, Bar. in auth. offeratur. C. e. Ab. in c. j. de lib. oblat. & in d. c. de causis.
f Secundum Aegi. ¶ Qui dicit, vbi s. s. xxxix. quòd vidit quandam diffinitiuã ob hoc in Bono. palatio retractari: hodie seruatur ꝯrium. Quando aũt ad aliqua verba præmissa iungeretur, & sic fuit lis contestata. vide e. ti. c. vno, super gl. ad fi.
g Dudum. ¶ Allegata s. §. i. & ibi vide in gl. sed pone. & idem Gof. in Sum. de lit. cont. ver. sed quid si petam. & idem tenet Acc. in l. vna, C. eo. in fi. ij gl. quãdo responsio facta fuit animo ꝯtestandi litem, vt ẽt dicit Ber. do. meus ibi dicebat, quando aliquis oblato libello in figura iudicij, & datis induciis, confitetur per id factã ꝯtestationem. non inueni Canonistam, q resisteret distinctiõi, quã tangit hic auctor: & ponit Ber. in dec. dudũ. sed Gui. de Suz super l. vna, C. eo. ti. tenet, quòd etiam post libelli oblationem facta cõ

fessio

& si per procuratores fiat litis contestatio,ita fiat petitio& respõsio,sicut cùm agitur inter principales,hoc saluo,quòd ipsi aliorũ
12 nomine causam gerunt, & proponunt, & respondent. ¶†Illud etiam nota,quòd non sine causa positum est in forma, litem cõtestando,&c.nam in contestatione litis animus & scientia, desi-
a deratur,vt ĩ.in fi.huius §.Vnde[a] dixerunt Azo, Pileus & eorum sequaces,litis contestationẽ tunc tantùm valere,quando ea mẽte fit,vt in causa procedatur:aliàs autem,siue reus confiteatur,siue neget,siue excipiendo factum proponat, sibi non præiudicabit,dummodo non intentet litem contestatã,sed eis expresse cõtradicit,ext.de dolo& cont.prout.Hoc aũt potest concedi,quòd licet quis in principali respondeat,non ea mente,vt in causa procedatur,sed iudici tanquam amico factũ narrando & protestãdo se id sine præiudicio dicturum:vel si aliqua in modũ exceptionis proponit,iudicium declinando,non propter hoc fit litis contestatio,ff.quib.mo.pig.vel hypo.sol.si debitor. §. si in venditione. C.de exce.si quidem.ff.eo.non vtiq;.extr.de in integ.restit. cùm venissent.extr.de ord.cog.c.ij.prope prin.ibi enim citati lit.contes.&c.vbi etiam habetur,quòd qui excipit,non contestatur litẽ de hocdic,vt s.de exce.§.viso.ver.sed nunquid,& extr.de lit.con test.c.vnico,C.eo.l.j.
b Ex his[b] autem aduocati antiqui student supplantare nouos: proponunt enim coram iudice:Domine,coram vobis comparet P. conquerens de B.qui cùm deberet sibi soluere centum in festo paschatis,soluere,noluit pluries requisitus,sicq;&necesse habuit illa centum recipere sub vsuris:quare petit idem P. per vos cogi dictum B.sibi satisfacere de dictis centum:petit etiam damna, & interesse,& moderatas expensas.Et si nouus aduocatus, vel ipse B.respõdet,quòd ea,quæ sunt coram iudice proposita, non sunt vera,nec sibi debet aliquid,tunc statim aduocatus antiquus dicit p narrationem factam & respõsionem secutam litis contestationem esse factam,& ad iurandum,& ad probationes,& ad vlterio
13 ra debere procedi,C.de iudic.rem non nouam. ¶†Cautus ergo sit nouus aduocatus,vt protestetur ante omnia sic: ¶FORMA. Coram vobis,domine iudex, protestor ego talis, quòd per ea,q̃ coram vobis pro P.dicã & proponam,non intendo litem contestari:& si quę dicerem,per quę ipsi P.aut iuri suo posset in aliquo præiudicium generari,protestor pro eo P.vt & ipse protestatur, quòd de eius assensu illa non dicam.Et faciat in actis ante omnia redigi hanc protestationem,s.de aduoc.§.iam nunc.ver. ex præmissis.Post hoc audacter,quod volet,proponat.nam hęc protestatio tuetur clientulum in tantùm,quòd licet aduocatus neget narrata ex parte actoris,non ideo fiet litis cõtestatio:tum quia libellus porrigi debet scriptus,vt extr.de lib.ob.c.j.& s. ver.sed nũ quid lit.contest.tum quia animus in litis cõtestatione requiritur vt iam dixi,& ĩ.ver.& no.quòd.tum quia fieri debet ad iudicis re
c quisitionem,vt s.ver.& no.ar.C.de lit.contest.l.vnica[c]. ¶†Patet
14 ex præmissis,quòd si quis protestetur se dicere animo non contestandi litem,licet postmodum vlteriùs in responsione procedat,vel in narratione facti,negando,non tamen fit litis contestatio.hoc etiam probatur ff.de codicil.conficiuntur.§.fi.& ff. de le. j.si mihi.§.interdum.&l.si ita sit scriptum.Protestatio enim debet aliquid operari,ext.de constit.cùm M.Ar.contrà,quòd fit lis cõtestat.nam qui soluit indebitum eo animo,vt repetat, postea nõ repetet tãquam indebitum,vt ff.de cond.indeb. quod quis.Item si tibi dedi pecuniam,vt te amiciorem facerem:quòd si te amicũ facere non possem,repetere volebam,licet amicus non efficiaris tamen solutum tibi non repetam,ff.de cond.ob caus.da.dedi.§.si quis quasi statu liber.Item si do vxori alicuius, vt eam inducam ad proficiscendum mecum,& si non faciat,quòd repetam, certè & si proficisci nolit,tamen non repetam,C.eo.si repetendi.Item si tibi rem sic pignoraui,vt nisi certa die soluerem, liceat tibi vendere illam,si ad diem non vendidisti,& tibi offero pecuniam,nõ poteris postea vendere,C.de pignor.l.3.& ar.ff.quib.mod.pig.vel hypothe.sol.sicut.§.pen.ad hoc etiam facit ff.loc. cùm in plurib. §.locator horrei.& ff.de codi.l.diui.§.licet.posteriora enim prioribus derogant,vt ibi & C.de pactis.l.pacta nouissima.& ff. eo. si vnus.§.pactus ne.& ff.de legat.j.si mihi.§.in legatis.venit enim ɔ̃ suam protestationem,vt in præ.c.cùm M.ad idem ext.de app.sollicitudinẽ.c.cùm dilecti.ext.de dolo & contu.prout. Azo tamen dixit simpliciter,litis contestationem factam non esse impedien te protestatione.vt ff quib.mod.pig.vel hypo.sol.si debitor. §. si in venditione. & quia in hoc animus desideratur. Io. distinguit, an iudex admiserit protestationem,vel non reprobauerit,seu tacuerit,vt tunc non sit lis contestata.nec,à ,ptestatione recessum. Si verò reprobauit,tunc iste vlteriùs procedendo in responsiõe vel narratione facti,videtur à protestatione recedere, & litem ɔ testari:ar.ff.de neg gest.sin autem.§.si quocunq; & ff.de compen sat.quod in diem.ff.§.j.extr.de censib. olim. & extrà.quod metus causa,c.j.de sponsal.tua nos.xxxj.qu. ij. Lotharius. & hoc verum
d puto.& est hæc quæstio venerealis[d]. Et idem dicunt quidam, si
e pars non admiserit protestationẽ huiusmodi[e].Odof.dicit ita demum litis contestationem factam esse, si primam confessionem reuocauit,& non aliter:ar.ff.de leg. 3.si quis.in prin. & hæc opi-
f nio concordat cum Azo.[f] ¶†Sed cùm in causa appellationis de-
15 beat lis contestari,vt ĩ.in tractatu libellorum,de lib.conce.§.nũc
g dicendum.ver.sed nũquid in causa[g].quæritur,quibus verbis fiet litis contestatio?Resp.appellans offeret libellum, in quo narrabit,quare,& in quo malè contra eum est processum:& petet pro nunciari iudicem iniquè interlocutum esse,seu pronunciasse: & se iustè appellasse:& quicquid post appellationem in eius præiudicium actum est, retractari, vt patet ĩ.in tractatu libellorum de ap.§.nunc dicendum. & §.si. Appellatus verò sic libello respon-
h debit[h]: ¶FORMA. Ego talis,saluis exceptionibus & defensionibus,tã realibus quã personalibus,ex quacũque cã,& quocũque modo competentibus,litem contestando ,ppono, quòd hæc exceptio

ADDITIONES.

☞ fessio non inducit contestationem,ad quã,secũdum eũ,requiritur ɔ̃dictio,per l.rẽ nõ nouã.§.patroni.C. de iud. Procedetur ergo tũc p viã pcepti,p l.si debitori.ff.de iud.quã allegat ibi Ber. & l.,pmissor.ff.de ɔ̃stit.pec.Cy.q hoc dictũ sequit in præ.l.vnica,ĩ i. q.illud sic coadiuuat,si ɔfessio inducit contestationem: ergo fieri poterit diffinitiua,cui⁹ ẽ imponere finẽ ɔ̃trouersiis.ff. de re iu. l.j.sed eo casu non est controuersia,vbi ñ ẽ resistẽtia.ergo,&c.Vltra hoc dicit,ꝙ est casus in l.si re⁹.ff.de ,pc.vbi,fm eũ,dr̃,ꝙ si confitetur debitũ,iudex delegatus nõ pcipit deponi pecuniã, sed ordinari⁹,qa nõ lis ɔ̃testat̃:q̃ si ɔ̃testata esset,iuberet,id ẽt delegatus & sic ɔcludit,ꝙ fm lecturam gl.ibi ẽ casus,& sic ñ est reducendũ hoc in q̃stionẽ,C.de fur.l.ancillæ.Mihi ñ est casus:& ad defendẽdã opinionẽ gl.& nostrorũ primò nego modũ inducẽdi,quẽ facit Cy.dicẽs,ibi dici,ꝙ si reus cõfiteretur,&c.dico enim,ꝙ lex illa de ɔfessiõe nõ loquit̃,q̃ est actus iudicialis,sed de solutiõis oblatione,q̃ solutio actus extraiudicialis est.Dico ergo, ꝙ reus vocatus,si libello recepto ɔ̃fitetur debitũ,istud est ordinare & contestari litem:sed si dicat,volo soluere,istud ñ ordinat,nec contestatur,sicut nec faceret,si soluerẽt.Itẽ miror,quomodo ex narratione illius legis possit notari litem contestatã,vel non cũ finis respondendo distinguat,an sit,vel nõ sit ɔ̃testata:quod optimè cõuenit solutioni nostræ, vt dicamus, quòd si expressam,vel tacitã ɔfessionẽ fecit re⁹ oblato sibi libello,sit ɔ̃testata:aliàs ñ. Ad id q̃d dicitur,diffinitiua debet esse finis cõtrouersiæ:respondeo,potest negari controuersia,vbi reus permisit se trahi ad iudicium, & in iudicio petiit & recepit libellum,certè non, quòd eo amplius esset,si in aliquibus dilatoriis institisset. Ad §.patroni.datur solutio ꝙ ibi narrat,quod communiter accidit.ɔfessio enim rarissima in litibus,contradictio frequentissima,ff.de leg.nã ad ea.Sed ego dico,ꝙ lex illa rectè vsa fuit verbo contradictionis:quia si non fiat contradictio,sed confessio,quod ibi pcipitur de iuramento aduocatorũ,locũ nõ habebit.Sileant ergo,qui per istum §.nostram opinionem impugnant,cùm quatuor textus habeamus, qui verbo Respõdit,vtũtur,C.e.ti.l.vna,& de iur.calũ.l.ij.in prin. & ext. eo.ti.c.vna,& præ.c.dudum.& quintus s.dictus vti debet verbo Contradictionis,vt dixi.Pro nobis ẽt facit, quod ipsi Legistæ fatentur,s.talem confessionem habere effectum ɔ̃testationis,quo ad interruptionẽ,C.de præsc.xxx.an.l.cùm notissimi.§.antepen. vbi de hoc.Concludo autem,opinionẽ hanc locum habere etiã in confessione pura,ad narrata & petita,in qua nulla est resistentia:vt si fateor narrata,sed dico petita fieri non debere:de quo dixi e.ti.c.vno,super ver.secutam.vel cõfiteor mutuum & lapsum termini datum in contractu:sed dico mihi terminũ fuisse prorogatum:vel plus,oĩa ɔ̃fiteor,sed allego inopiam:de his & similib. nulla opinio est,quin sit lis ɔ̃testata. Adde,ꝙ opin.Io.And sequitur Ab.in d.c.j.& Bar.Guil.de Cu.in d.l.j.C.de lit.contest.

a Vnde. ¶Secũdum Tan.cuius fuerunt hæc verba,vsque ad remissionem.
b Ex his. ¶Aggreditur verba Aeg.rub.xxxix. & xl. & hoc vsq; ibi, patet ex præmissis.
c L.vnica. ¶Vide ĩ.ver.sed nunquid tex.
d Venerealis. ¶xxxiiij.
e Huiusmodi. ¶Etiam contrarium protestando,vt dixi in quęstione,ad quam statim remittam.
f Azo. ¶Vide quod scripsi e.ti.c.vnico,super j.gl. in prin.& pleni⁹ in quæstione,quam posui super regula,exceptionem. de re. iur. lib.6.Adde Ab.in d.c.j.& Bar.in d.l.j.
g In causa. ¶Facit de iur.calum.c.ij.lib.6.in prin.vt ibi no.
h Respondebit. ¶Satis ampliat formam Aegid.positam.vbi s.

ceptio non fuit proposita coram iudice:& si fuit proposita, pars appellans non obtulit seipsam probaturam:& si fecit, iudex eam admittere non recusauit:& si recusauit, non fuit appellatum ex hac causa:& si fuit appellatum ex ista, non tamen intra tempus legitimum, nec in scriptis: nec fuerunt apostoli petiti: & si fuit appellatum & petitum, appellans non fuit appellationem intra tēpus legitimum prosecutus: vnde dico: ea, quæ narrantur, prout ī libello narrantur, vera non esse:& quod petitur, fieri non debere. vnde peto appellationem, quæ dicitur interposita, nullam penitus pronunciari,& me ad prioris iudicis examen remitti,& partem aduersam in expensis legitimis cōdemnari. Vel sic: Vnde peto per vos pronunciari malè appellatum,& bene pronunciatum esse:& sententiam,& quacunq; ex ea secuta sunt, confirmari debere. Hæc autem ideo iunguntur, vt si contingat appellatum in causa victorem esse, super hoc iudex possit & debeat pro eo pronunciare: quia iuxta formam petitionis debet sententia dictari, vt extr. de simon. licet Hely. aliàs enim fortè non pronunciaret super hoc. quod dic, secundum Papam, prout notatur extr. de of.

a del. cùm contingat[a]. ¶† Ex præmissis patet, ꝙ in litis contestatio

16 ne requiruntur animus & verba. Animus s. vt intendat quis litē contestari, vt ī. ver. & no. quòd per positiones. Verba sc. quòd dicat verba apta ad hoc, ar. extr. de sponsal. tuæ. nec sufficit alterum

17 tantùm, vt s. ver. illud ¶† Quid ergo, si proponuntur verba apta ad litis contestationem, non tamen animo contestandi litem nulla protestatione præmissa nunquid præsumitur animus, itaꝙ intelligatur lis contestata? Respondeo, sic: quia humanæ aures talia verba iudicant, qualia foris sonant, vt xxij. q. v. humanę. & nemo æstimandus est aliud in animo gerere, quàm quod verbo exprimit, ff. de suppel. leg. Labeo. ad idem extr. de sponsal. ex literis.

18 ¶† Sed nunquid per responsionem iuris secutam ad petitionem facti, fit litis contestatio? vt cùm petis à me fundum, quem dicis me tibi vendidisse: ego respondeo non competit tibi petitio prædicti fundi, vel non debet tibi dari, quia non tenuit venditio, eo quòd non fuit in ea iuris solennitas obseruata: & sic de iure respondeo, cùm dico, Non debet. Vel petis ab ecclesia, vel prælato decem, quæ prælato, vel prædecessori mutuasti: respondetur, nō potes petere, quia non est versum in vtilitatem ecclesiæ:& sic est responsio iuris, ext. de fideiussor. c. pen. cum suis concor. Dic, qđ bene fit litis contestatio per talem responsionem. nam cùm actio sit ius prosequendi in iudicio, quod sibi, s. actori debetur, vt In stit. de act. in prin. eadem ratione defensio erit legitima, siue responsio, si respondeat iuris ratione, cùm actor prosequatur ius suum. par enim in iudiciis debet esse actoris & rei conditio, extr. de mut. petit. c. fi. Item cùm dico, non potes petere propter talē causam, implicitè nego me tibi teneri:& sic nego factum: quare fit

19 litis contestatio. ¶† Item nunquid per responsionem factam ad causam petendi, & non ad petitionem, fit litis contestatio: vt petis à me centum, quę dicis te mihi mutuasse: ego respondeo ñ mutuasti. Dic, quòd sic: quia cùm causa sit principale in ipso libello, quia ex ipsa datur petitio, responsione data ad causam petendi, petitioni intelligor respondere: vt sit idem ius in accessorio, quod in principali, ext. de fide instr. inter dilectos. de off. del. prudentiam. in fi. Vnde licet non negem petitionem dicendo Nego quod petis, tamen cùm nego causam, dicendo Non mutuasti. ēt

b factum nego: vnde litem contestor, secundum Inn. IIII.[b] Arg.

20 contrà s. ver. quid si reus. ¶† Quid si peto à te decem, quæ mihi debes: nec debitum confiteris, dicens, nec nego, nec ɔfiteor, nunquid per talem responsionem fit litis contestatio? Dicunt quidam quòd sic. ar. pro eis extr. de postul. c. j. in prin. ibi, qđ & idem magister in fratrum præsentia constitutus, &c. & ff. de interro. actio. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. Tutius tamen est, vt cogatur reus exprimere, an neget, vel debitum confiteatur, & ꝙ

c certum confiteatur, vt ff. de confes. certum. & in præd. §. nihil[c].

21 ¶† Quid si reus respondet dicens, nolo cum aduersario litigare nec aliter contradicit petitioni? Respon. per hoc non fit litis contestatio: arg. C. de iudi. rem non nouam. quia per hoc nescitur, an neget, vel confiteatur petita: sed sufficit, si animo litigādi petitioni aduersarij contradicat, vt in ea. lege, vt patet in exemplo posito s. ver. item nunquid. & iii. q. iij. offeratur. Hoc etiam probatur ex vi vocabuli. nam litem contestari, nihil aliud est, quàm testari,

22 quòd vult cum aduersario litigare. ¶† Sed pone: peto à te corā iudice decem, quæ mihi debes: tu respondes, domine, credo in veritate, quòd nihil debeo sibi, sed si debeo, volo restituere sibi, nunquid per hoc est lis contestata? Ar. quòd non, extr. de lit. con test. c. vnico: ibi, responsionem secutam, &c. quia immediatè post petitionem debet responsio sequi. Sed contrà ext. de rescri. causam, quæ inter P. vbi dicitur, quòd licet clausula de testium receptione præcedat illam clausulam quantum de iure poteritis tamen intelligitur suo loco, licet postponatur, & hic licet præponatur, vel postponatur responsio, non minus robur habet, extrà

23 de verb. signific. nihil. & de restit. spol. cùm ad sedem. ¶† Sed nū

d quid litis contestatio fit ad interrogationem partis? Resp. sic[d], ex

e trà. de do. & cont. prout. & etiam aduocatis[e], secundum quosdam vt extrà de app. cùm causam. de iudice non est dubium, C. de lit.

24 contest. l. vnica. ¶† Sed nunquid per exceptionem perempto-

f riam petitioni oppositam, fit litis contestatio[f]? putà vendico à te fundum: tu excipis de præscriptione, vel dicis me actioni renunciasse, & huiusmodi: & videtur, quòd non, nisi de plano respondeat, non teneor: arg. extr. e. c. vnico, ibi, & responsionem, &c. exceptio enim est actionis exclusio. vt ff. de excep. l. ij. in prin. non ergo est opus actionem excludi, cui contradictum non est. Primò etiam debet lis contestari: & postmodum vsque ad conclusionem possunt peremptoriæ exceptiones opponi, C. de excep. si quidem. & l. præscriptiones. C. de præscri. longi temp. emptor. C. sent. rescin. non pos. peremptoria. Ar. contrà. nam instituta actione & opposita exceptione peremptoria, videtur esse iudiciū, vt ff. de interrog. act. si filius. §. exceptionibus. Item contrà, extrà. de dolo & contum. prout. & de app. cùm causam. vbi de hoc, & đ elect. dudum. ij. SOL. Dicunt omnes communiter ferè, quòd nō fit litis contestatio: quia per exceptionem iudicium rectè nō or-

25 dinatur, extr. de ord. cog. cùm dilectus. ¶† Vnde si peremptoria ante litem contestatam opponatur, erit intentionis exclusio: sic debet intelligi ff. de cond. indeb. eleganter. si quis post transactionem, & ff. quod met. caus. metum. §. sed quod agit. in fi. ff. de neg. gest. si autem. §. si quocunque. Si verò postquam responsum est libello, & litis contestatio opponatur, tunc erit actionis exclusio. Item contra. extr. vt lite non contest. quoniā frequenter. §. quòd si super. ibi, tanquam lite, quæ ingeritur, contest. &c. Sed ibi plura concurrunt, quæ repræsentant litem esse contestatam ad interrumpendam præscriptionem, s. præsens, qui nomine possidebat alieno:& absens monitus sæpius citatus:& rei præsentia:& quia, secundum quosdam, is qui præsens erat, ius habebat in re. Vel pt dici, sm Vinc. quòd ibi in dubio præsumitur lis cōtestata ex eo, ꝗ peremptoria exceptio proposita inuenitur, Inst. de inut. sti. §. scriptum. Alij contrà. De hoc, & quæ exceptiones impediant litis cō

26 testationem, no. s. de exce. §. dicto. ver. rursus. ¶† Sed quid si reus ita dicit, nolo litem contestari, quia oppono exceptionem pacti, vel aliam, & eam volo ante litis contestationem probare? Respondeo: videtur audiendus, ff. de cond. indeb. eleganter. §. si quis

g post. vbi dicitur, volenti, &c.[g] & C. de except. si quidem. Sed videtur con

ADDITIONES.

a Cùm cōtingat. ¶ Vbi vide in gl. quia meliùs. & maximè in versi. quid si quis. Adde ad ver. sequentem, s. ex præmissis, &c. quòd si fiat responsio ad libellum hoc modo, nego narrata prout narrantur, & dico petita fieri non debere, est facta litis ɔtestatio absque eo quòd dicat animo litis contestandæ: ita Rota in antiq. dec. decis. ccccclxxiij. & in nouissimis decis. decis. xij.

b Secundum Inn. IIII. ¶ in dec. j. e. ti. vt ibi scripsi in gl. notant ꝑ hoc Adde Paulum de Castr. cons. xxviij. incip. in causa, quæ vertitur ī curia. & ver. quid ergo. s. proximè addi. secundum Ab. do. de Rota. decisio. xij. aliàs lxiij.

c Nihil. ¶ An iudex ꝑcisè cogere possit reū ad litem cōtestandam Acc. in auth. qui semel. dicit, ꝙ non, vt dixi in quæstione, ad quā s. remisi, vbi prosequor opi. M. Vtetur ergo remediis inuentis à iure contra contumaces ante litē contestatam: sed Iac. de Are. videtur reum prætoriis remediis posse præcisè compelli: alleg. ff. đ ven. inspic. l. i. §. ex hoc. & quòd iudicium redditur in inuitum, ff. de verb. obli. inter stipulantem. mihi placet prima. ADDE, ꝙ primam opi. sequitur Bar. in d. auth. Cy. in l. j. de lit. cont. secundā verò opi. tenet Paul. de Cast. cons. ccxiij.

d Sic. ¶ secundum Host. vt scripsi super gl. decr. in c. ti. prope fi. alleg. ff. de interrog. act. si fine. j. resp.

e Etiam aduocati. ¶ De hoc ī. duobus §§. proximo s. & pe.

f Litis contestatio? ¶ Expeditum est, ꝙ non, per dec. secundū eod. ti. lib. vj. quod tamen intellige, vt ibi no. gl. antepen. Adde, ꝙ Bar. nō facit ita expeditum: sed dicit quòd aut statim facta narratione ab actore sequitur responsio rei opponentis exceptionem perēptoriam: & tunc inducitur litis contestatio: & ita intelligitur, secūdum ipsum, gl. in l. j. C. e. & §. patroni. in l. rem non nouam. aut post libellum datum: vel narrationem propositam, reus ex interuallo venit cū suis exceptionibus: tūc non inducitur litis ɔtestatio, quia non videtur ꝑducere super meritis causę: & ita dicit loqui c. j. de litis cōtest. li. 6. & hanc doctrinam tenet Bart. vt refert Ab. ext. c. i. sequitur do. Ant. ibi, licet ipse mordeat.

g Volenti, &c. ¶ de exceptione transactionis loquitur.

detur ɔtrà, quod primò debeat litem contestari, & postea proba
a re, ff. de interrog. in iure fac. sed si filius. §. j. Dicunt quidam[a], quòd si de leui potest probare, audietur ante litis contestationem: alio quin non, ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. nisi opponat exceptionem pa cti, vel rei iudicatæ, vt in ea. l. in fi. Alij contrà. Tu dic, vt extr. e. ex
27 ceptionis. & s̃. de excep. §. j. ¶ † Quid si in libello dicatur, peto mi hi tradi à te vacuam possessionem talis domus, amoto tamen pensionario, nunquid pensionario respondente fiet litis cõtestatio? Resp. dic, quòd non, cùm sibi non sit libellus oblatus: quod fieri deberet, vt j̃. de libel. concep. §. restat. de hoc no. secundum Papã
b extr. de foro comp. Romana. §. fi.[b] ¶ † Quid si omissa litis conte-
28 statione iuret̃ de calumnia, nunquid intelligitur fieri litis conte statio? Resp. non quia post litem contestatam est præstandũ hoc iuramentum. & facit ad hoc, C. de iur. cal. l. ij. in prin. C. de sent. & interloc. prolatum. extr. de elect. dudum. ij. & de lit. contest. c. vni
c co, & vide j̃. de sententia. §. iuxta. ver. sed pone, quòd[c]. ¶ † Quid si
29 prius quàm iuretur de calumnia, fiat talis positio generaliter: Po no, quòd omnia, quæ in libello continentur, sunt vera: & sequa-
d tur ad eam responsio? Resp. dicit do. meus[d], quòd cùm totus tenor in libello intelligatur petitus, & sic respondeatur narrationi & petitioni simul & semel, lis est contestata. Vniuersalis enim petitio est responsio, sicut dicitur de electione, extr. de ele. in Ge-
e nesi. & iam dicam. Et nota.[e] quòd per positiones, in quibus nihil petitur, & responsiones ad eas, non fit litis contestatio, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem ad eam secutã, vt extr. de lit. contest. c. vnico, & de elec. dudum. ij. Quod fortè intel ligendum est, cùm positio & responsio non fiunt directè super principali, sed super alio: vel indirectè. alioquin si sic dicatur: Ponit T. quòd H. debet sibi centum, & H. respondeat in iure se sibi non debere: videtur esse lis contestata, vt iam dixi. Vel dic, quòd animus contestandi desideratur in litis contestatione, sicut & alias in adeunda hæreditate, ff. de acquir. hæred. pro hærede. circa
30 pri. † Plurimum enim prodest, & potest animi destinatio, vt col ligitur ff. de leg. 3. cùm quæritur. §. planè. & l. cùm vxori. ff. de ver. sig. locus. ff. de sol. l. qui res. §. aream. xv. q. j. si quis non iratus. & q. vj. c. j. in fi. extr. de pig. nuper. & c. debitum. Vel distingue aliter: nã refert, vtrùm ponatur nudum, & ad id respondeatur: putà sic ponit T. se mutuò dedisse centum H. respondet H. quod positum ẽ non esse verum: vt tunc non fiat litis contestatio. An quidem po natur ius & factum? verbi gratia: ponit T. se dedisse mutuo centũ H. quæ sibi debet: respondet H. quod positum est, non esse verũ: vt tunc fiat litis contestatio: ar. ff. de hæred. instit. si pater. & l. seq. ff. de leg. 1. huiusmodi. §. si ita. & §. legatum. ff. rem rat. hab. procu rator cùm peteret. ff. de his, qui no. infa. quid ergo. §. item. ff. de iu
31 re iur. l. fin. Contrà de hæred. instit. cùm proponas. ¶ † Sed quæ ẽ ratio, quòd per positiones & responsiones non fit litis contestatio? Resp. quia positiones succedunt loco probationum, quę nõ sunt faciendæ ante litis contestationem. Vel dic, vt no. ext. de lit. contest. c. vnico. Illa autem potest esse ratio: quia in positionibus nulla fiat petitio, sine qua sententia non ꝓfertur, ext. de iud. examinata. de simon. licet Hely. Item speciale est in causa, quæ corã domino papa agitatur, in qua sufficit rationes proponere absque aliqua petitione, ad hoc vt sententia ferri possit sine litis contestatione, ar. ext. de instit. cùm venissent. j̃. de sententia, §. iuxta. ver. item non valet. Quidam autem dicunt, quòd & si in libello nulla fiat petitio, sed solùm facti narratio, ad quam reus respondeat ani mo contestandi litem, per hoc fieri litis contestationem, vel saltem tolerari, vt res magis valeat, quàm pereat, ext. de ver. sig. ab-
f bate. Tutius est tamen aliquid petere, secundum Papam[f]. ¶ † Itẽ
32 si omnia remedia tibi, aduocate rei, desint, vt tenearis litem con testari, contesteris saluis omnibus exceptionibus tuis, dilatoriis & peremptoriis, vt s̃. de exce. §. viso. & protesteris etiam de bene ficio reconuentionis, si nondum facta est, vt s̃. de reconuen. §. sequitur. & s̃. §. versi. & nota, quòd.

ADDITIONES.

a Dicunt quidam. ¶ Alb. Gal. cuius fuit iste versi. hoc tit. post prin. hanc etiã quæstionẽ posuit auctor de exce. s̃. dicto ver. sed an re' & ibi plenè scripsi, qd in ea tenet Vber. de Bo. Ad negatiuã ẽt inducit ibi auctor aliã rationẽ, s. quòd diffinitiua ex tali probatione ferri non posset: & hoc respicit titulum istum: vnde hoc omitti non debuit.

b §. fi. ¶ De lib. obl. super rubrica fuit illa gl. & quomodo potuerit esse iste error huius falsæ allegationis, scripsi e. ti. de lib. obl. c. j. in gl. quid si peto. in fi.

c Quod. ¶ Et de iur. cal. c. j. lib. 6.

d Do. Meus. ¶ Vt scripsi pleniùs super gl. dec. co. ti.

e Et no. ¶ Secundũ Rof. cuius fuit iste ver. totus ad literam in suo tractatu Positionum. de quo dicam j̃. de positio. in prin. Adde, vt per Ab. plenè in d. c. j. vbi non sequitur, dicta Spec. hîc.

f Secundum Papam. ¶ Vt scripsi e. ti. c. vno, in gl. no. hîc Inno. ante fi. quod hîc sequitur, fuit Vber. de Bo. vbi s̃.

SVMMARIVM

1 *Litis contestatio fit per confessionem aduocati, ẽt illicitam, ni fuerit reuocata.*

¶ Litis contestatio per quos fiat.

a 3. §. Sequitur videre, per quos fiat litis contestatio[a]. Et quidem per principales personas, si sunt tales, quæ possint in iudicio esse, vel etiam per eorum procurato
b res[b]: item per tutores & curatores, syndicos vel actores, C. de iu. rem non nouam. §. patroni. ext. de dolo & contum. prout. & de iur. cal. cùm causam. ff. de doli exce. si cum procuratore agit. C. de procu. l. procuratorib. & l. neq;. & ff. de proc. l. sed etiam ex his. ff.
1 de iud. licet. † Fit quoque litis contestatio per confessionem aduocati, etiam illicitam, nisi fuerit reuocata, vt probatur ext. de ap. cùm causam, quæ. & valet, quod per eum fit clientulo præsente, & non contradicente, C. de erro. aduoc. l. j. Si verò non habet qs personam standi in iudicio, putà quia est minor xxv. annis, nõ valet quod cum eo fit, vt C. qui legit. pers. stan. in iud. hab. l. fi.

ADDITIONES.

a Litis contestatio. ¶ Totum, quod sequitur, vsq; ad finem, fuit Tã. ad literam, excepto ver. fit quoque. & duabus concor. quæ ibi ꝓcedunt, & ambæ corruptæ.

b Procuratores. ¶ ext. de rest. spol. cùm ad sedem. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Coram præside super re tempore peritura, fieri potest litis contestatio inter non subditos.*

2 *Litis contestatio an coram arbitro sit facienda.*

3 *Litis contestatio habita coram arbitro, an valeat coram ordinario: vel ecõtrà.*

¶ Litis contestatio vbi fieri debeat, vel possit.

4. §. Nunc tangamus, vbi sit facienda. Et quidem coram suo iudice, vt extr. de elect. dudum. ij. ibi, ꝑ petitionem in iure coram iudice, & c. de lit. contest. c. vnico, ibi, in iu re, & c. alioquin non valet, vt ext. de iud. at si. in prin. & de consue.
1 ad nostram. C. si à non comp. iud. l. fi. xj. q. j. in clericorum. † nisi ĩ præside, coram quo super re tempore peritura fieri potest litis ɔ
a testatio inter non subditos[a], vt ff. de off. præ. senatusconsul. ¶ † Il
2 lud autem certum est, quòd coram arbitro est litis contestatio
b facienda[b]: ar. ff. de excep. l. j. litis contestatio facit fidem, & valet coram iudice, vt extr. de testib. præsentata. & c. cùm causam. & C. eo. l. fin. & secundum hoc superflua sunt verba illa, quæ sæpe in compromissis ponuntur, s. quòd acta coram arbitro valeant co-
3 ram ordinario. Vber. autem dicit, † quòd litis contestatione habita coram arbitro, non valet coram ordinario: vel econtrà, quo ad diffinitiuam sententiam: sed quo ad alia, quę fiunt corã eis, sic.

ADDITIONES.

a Subditos. ¶ Tan. cuius fuit iste §. hucusque meliùs locut' est exprimendo casum legis, q̃ nõ loquit̃ de nõ subditis, sed de familiarib' ꝓsidis, in quorũ causis ꝓses suspect' est: sed in re peritura, & c.

b Facienda. ¶ Idem Acc. C. e. l. vna, in princ. ij. gl. ergo & libellus offerendus, de quo j̃. de lib. concep. §. restat. in fi. ADDE Ab. qui dicta Spec. examinat in c. præsentata. extr. de testib.

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio fieri debet super exceptionibus dilatorijs: & iuramentum de calumnia præstari, si negligenter ipsa litis constatio omittatur.*

Litis contestatio quibus casibus non sit necessaria.

2 *Litis contestatio an super incidentibus quæstionibus sit fienda.*

3 *Litis contestatio an fieri debeat in causa nullitatis sententiæ.*

Exceptionem nullitatis sententiæ opponens, debet eam citò probare, si velit exceptionem impedire.

4 *In breuibus litibus non fit litis contestatio.*

5 *Parte absente an, & quo casu possit lis contestari.*

6 *Aduocato actoris ad litis cõtestationem properante, melioratur eius cõditio.*

7 *Volens ad litis contestationem venire, videre debet si aliquid est ambiguum in libello, vt remoueri, vel declarari faciat.*

¶ Litis contestatio quando fiat.

5. §. Quando aũt facienda sit, clarũ est: qa porrecto libello, & datis induciis ad deliberandũ, vt 3. q. 3. offerat. ꝑ quã legẽ dicũt quidã Legistæ, q̃ n̄ valet litis ɔtestatio, nisi prius libell' fuerit porrect', vł partiũ ɔsensu remissus: qđ
a satis tolerari p̃t, sm T.[a] nisi fori contraria consuetudo obsistat. In multis

ADDITIO.

a Secundum T. ¶ vbi s̃.

multis enim locis[a] de more libellus non datur:& ibi valet quod
agitur in iudiciis sine eo. Potest etiam lis contestari omni tem-
pore legitimo ad agendum:non in feriato, vel aliàs prohibito.I-
tem fit litis contestatio & prius quàm de calumnia, vel de veri-
tate dicenda iuretur, & prius quàm fiant positiones, vt ĩ.tit.pro-
1 xi.in prin.¶†Et nota,secundum B.quòd litis contestatio fieri de
bet super omnibus exceptionibus dilatoriis, & iuramentum de
calumnia præstari:tamen si negligenter omissa fuerit litis conte-
statio,nihilominus valebit processus, vt ff.de iureiur.l.iusiurãdũ.
b §.qui iusiurandũ.vt no.extr.de off.del.prudentiam.§.sexta[b].& s̃.đ
excep.§.viso.ver.sed nunquid iudex. Cùm enim super eis testes
recipiantur,vt ex.de testib.c.de testibus.qui non sunt regulariter
recipiendi lite non contestata,vt extrà vt lite non contest. quo-
niam.in prin.patet,quòd super eis est lis contestanda: & patet ex
trà de testi.veniens.vbi lis fuit contestata super quadam senten-
c tia in modum exceptionis opposita.G.Na.[c]contrà.dicit enim, ꝙ
iste est casus,in quo testes recipiuntur lite non contestata: & in
hoc fallit regula prædictæ dec.quoniam.quam,& similes,intelli-
git in causa principali,non in exceptionib.loqui. Item quod dixi
de calumnia iurandũ in eis intelligit,ꝙ de malitia tunc iurabitur,
secundum ea,quæ no.ĩ.ti.prox.§.j.ver.secundum est.Quidam tñ
dicunt hoc locum habere in exceptionibus peremptoriis quia ĩ
dilatoriis iuratur de calumnia,vt C.de iur.calum.l.j.quod nõ cre-
do.Vnde dic,vt in præd.ver.secundum. In quibus autem casibus
non fit necessaria litis contestatio,vide s̃.de teste, §. nunc tracte-
2 mus.& ĩ.de lib.conce.§.nunc dicendum.¶† Sed nunquid super
incidentibus quæstionibus fiet litis contestatio? Videtur,quòd
sic. argumentum. ff.de excusationibus tutorum.quinquaginta.
d Dicunt quidam[d],quòd cùm ciuilis incidit ciuili,non fit litis con-
testatio super incidenti, cùm super ea non pronuncietur, C. de
3 ordin.iudic.l.j. ¶† Quid de causa nullitatis sententiæ? Dicunt
e quidam[e],non fieri in ea litis contestationem:quia sic posset res ĩ
f infinitum abire[f].qui enim opponit exceptiõem nullitatis,statim
debet eam probare,si velit exceptionem impedire, ff.ad exhib.l.
3.§.ibidem.ff.ad Trebel.ille.§.si de testamento.ff. vt in pos. leg. si
is à quo. Vel dic,vt ĩ.de lib.concep.§.nunc dicendum.ad fi. versi.
g quid si sententia[g]. ¶†Quid de breuibus litibus?Respondeo[h],nõ
4 fit in eis litis contestatio,vt in præd.§.nunc dicendum.versicu.3.
h Quid de summariis?de hoc s̃.de officio iudicis,§.final. versiculo,
5 sed quæritur. ¶† Sed nunquid me absente fit litis contestatio,
si aduersarius animo contestandi litem respondet libello? Vide-
tur,quòd sic,vt ff.de interrogato.action.si sine.Sed dic contrà,vt
i ff.de confe.certum.§.si quis absente[i].¶†Item dicit Vber.de Bob.
6 quòd aduocatus actoris debet properare ad litis contestationẽ:
quia ex hoc fit melior eius conditio,C.in quib.cau.in integ.resti.
non est necess.in minori.C.de iud.l.j.ff.de noua.alia.ff.de vsur.vi-
k deamus[k]. Aduocatus verò rei debet,quãtum potest,tardare. qa
per eam clauditur via multis allegationibus & diffugiis, vt C.de
iud.apertissimi.& ĩ.§ prox.& C.de iurisd.om.iud.nemo.ff.de iudi
ciis,vbi acceptum,& per eam subiicitur reus iudici, & obligatur
actori,C.de procur.neque.ff.de redhib.ædiles.§.item sciendum.
7 & extrà de re iud.inter monasterium.¶† Item nota, quòd cùm
volueris ad litis contestationem venire,vide si aliquid est obscu-
rum,vel ambiguum in libello,& istud facias remoueri,vel decla-
rari:vt ĩ.de lib.concep.§.iuxta.ver.item non valet, si sit.

ADDITIONES.

a Locis.¶Vt in Apulia, præter ciuitatem Beneuentanam, vt dicit
Rof.rub.in quo loco offeratur libellus,quæ est xiii.
b §.sexta.¶In gl.ex loco.cuius pars vltima fuit additio.
c Opposita.G.Na.¶nescio,quare hunc allegat,& practicum suum
omisit,scilicet Aegi.qui plenè hîc tractat,& hoc tenet, vbi s̃.in j.
resp.
d Dicunt quidam.¶Gui.de Suz.super l.vna,C.e.tit.
e Dicunt quidam.¶Gui.de Suz.vbi s̃.
f In infinium abire.¶Contra id,C.de transf.fratris.& ff. pro suo, in
l.vlt.in prin.Guid.
g Si sententia.¶In fi.§.est:& distingue,an agatur,vel excipiatur, vt
ibi dicit auctor in quæstione,an hoc casu requiratur libellus:quæ
tendunt ad idẽ. Et aduerte,qa quæstiones istæ formãtur,cùm par
tes sunt præsentes,sed remanet dubitatio,qñ agens dicit sentẽtiã
nullã, & aduersarius,vel iudex,qui illam tulit,si procedebat ex of
ficio,citatus est ꝯtumax lite non contestata, an procedi possit in
ipsa causa nullitatis? Adnegatiuam facit generalis ꝓhibitio,à quo
iste casus non inuenit expressus,ext.vt lite non contest.in rubro
& nigro;cùm contestatio sit iudicij fundamentum,extr.de litis ꝯ
test.c.vno,C.e.ti.l.vna,& extr.de ele.dudum.ij.& no.ff. de iurisdi.
om.iud.l.& quia.gl.pen.& C.de sent.& inter.l.prolatam.Item cũ
priuilegium sit appellationis,quòd in illa procedi possit lite non
contestata,parte cõtumace:extr.de ap.interposita.in fi.C.de tẽp.

app.l.vlt.§.illud.ergo in cæteris est ius commune.In contrarium
de reg.iur.quæ à iure.lib.6.& ibi concord.& ff. de lega.l.ius singu
lare.& ad munic.l.j.Cùm ergo diuersa sit causa appellationis à cã
nullitatis,patet in prima,statutum ad secundam non extendi.Ad
contrarium arguit,quòd similes sunt hæ duæ causæ:ergo eisdem
regulis iudicandæ,cùm quasi identitatem sapiant.facit ext.de trã
slat.c.ij.ver.sicut ergo.C.de inoff.don.l.fi.& non possit diuersita
tis ratio assignari.ff.de iniuf.rupt.& irrit.test.l.3.ff.de verb.obl.l.à
Titio.j.respon.in fi.Item prius vrget ratio in causa nullitatis,quæ
sapere potest iniquitatem iudicis,sine iniustitia partis:in causa ap
pellationis,sine iniquitate iudicis:quandoque tangitur iniustitia
partis,vt s̃.Item constat,quòd tanta est connexitas inter appella-
tionis & nullitatis causam,quòd in causa appellationis de nullita
te agi potest,de quo satis scripsi extr.de app.dilecto.in vlt.gl.facit
ff.fa.ercisc.quædam mulier. ff.de iure pa.l.fi. Ad prædicta facit C.
de temp.appe.l.pen.& quod à sententia præfecti prætorio dicit,
vt eo.ti.l.vlt.ad fi.ibi,cui consentaneum.Item constat, quòd, se-
cundum quosdam,si in causa restitutionis in integrum proceda-
tur reo contumace,admittitur agens etiã lite nõ ꝯtestata,licet es
set eo casu faciẽda ꝯtestatio,si reus esset præsens:de his,de off.iu.
c.ij.in tex.& gl.Itẽ quæstio nullitatis dicitur esse quædam species
appellationis, ff.de arbit.non distinguemus.§.cùm quidam.in fi.
Ad hanc partem inducitur,quod no.Inn.in dec.ij.de off.iud. in fi.
magnæ gl.quod verbum posuit Spe.ĩ.de off.iud.§.ij.in ij.col.ver.
item cùm petitur sententia.&quod no.de proc.in nostra.vbi scri
psi super gl.vlt.in prin.& ante fi.& patet ex his,quæ scripsi super
gl.dec.ij.de off.iud.maior ratio suadet in reo condemnato: quia
dicit sententiam nullam procedi in contumaciam actoris origi-
nalis,vel iudicis,quàm ipsi actori:quia habet remedium missiõis,
reo contumace:econtrà habet reus,qđ nõ habet actor,s.ius exci
piendi,cùm petetur executio.Sed huic obstat,ꝙ sunt multæ sñię
q̃ nõ requirunt executionẽ,vt si ꝓnunciatus est illegitimus,infa-
mis, periurus,vel his similes, propter quæ videtur standum acto
ri,qui voluit,cùm agit,libellum & litis contestationẽ fore neces
sariam regulariter,per allegata primò.Posset aũt esse casus talis ꝙ
æquitas suaderet opinionem contrariam,quam tunc dicerem se
quendam per suas rationes. ADDE,vt per d.Ant.de sanct.Geor-
gio in rubrica extrà de ap.in 27.col.in quinto effectu,& per Old.
cuius prædicta sunt verba,eius cons.xij.incipiẽte,quæstio prima.
ADDE tu,quòd vbi agitur de nullitate processus, vel sententiæ,
non fit litis contestatio,si de nullitate notoriæ constet ex actis,i-
ta Rota in nouiss.decis.decis.cccxl.
h Respondeo.¶secundum Gul.vbi s̃.
i Absente.¶Gui.de Suz.faciebat duas quęstiões:prima,cũ respon-
dit iudice petente,vel nõ petẽte:secunda,cũ respondit aduocato
meo petente,me tamen absente. Sed ꝯtentus fuit auctor paucis,
quia vnica erat responsio.
k Videamus.¶Hoc quòd procedit,dixit post tractatum de contu-
macia,&de mis.in pos.ver.in hoc est caut[o]. mihi charta vij. quod
sequitur,dicit char.vlt.in princ.

SVMMARIVM.

1 *Effectus litis contestationis est multiplex.*
Per litis contest.omnis actio personalis perpetuatur.
2 *Litis contestatio interrumpit omnem præscriptionem.*
3 *Post litem contestatam nulla dilatoria exceptio potest obiici.*
Mandatum procuratoris an possit post litem contestatam reuocari.

¶Litis contestationis effectus.

a 6.§.Effectus autẽ[a] † litis contestationis multiplex est.
1 Nam post eam iudex non recusatur:vt s̃.đ
recusat.§.fit autem.& de excep.§.viso.¶Item per eam omnis ac-
tio personalis perpetuatur:id est,facit,vt vsq; ad xl.annos extẽdat
& postea transit ad hæredes,vt C.de præscrip.xxx.vel xl.annor.ſę
pe.saluo eo,quod dicitur in actione de dolo.quæ non perpetua-
tur per litis contestationem,C.de dolo.l.fi.¶Item post eam cau
2 sa fit vsuraria, quæ priùs non erat: ff. de vsu. lite. ¶†Item inter-
rumpit quamlibet præscriptionem,xvj.q.3.c.potest.etiam si fac-
b ta sit coram arbitro,secundum Papam, vt C.de arbitr.l. penult.[b]
Quid

ADDITIONES.

a Effectus.¶Totus iste §.fuit Tã.vbi s̃:excepto ibi,etiam si facta,cũ
remis.seq.His autem effectibus adde,qđ habes de do.& contu. ꝓ
ur.facit enim fortiùs puniri rei contumaciam,vt ibi.
b L.pen.¶aliàs vlt.per quam legem dixit hîc Inn.in c.præsentia.de
testa.vbi scripsi in gl.nunquid ergo.sed quid de facta coram arbi-
tratore,nunquid interrumpet?Videtur, ꝙ non:quia talis arbitra-
tus habet vim transactionis,vt no.in auth.vt dif.iud.§.si verò con
tigerit.col.ix.& satis scripsi post Inn. de iureiur. Quintauallis. nõ
enim hæc est interruptio naturalis,quia per id non perditur pos-
sessio:

Quid si at coram non suo iudice? de hoc extrà de app. vt debitus.
a in prin.[a] ¶ †Item post eam nulla dilatoria exceptio obiicitur, vt
3 extrà de re iud. inter monasterium, nisi, vt suprà de excep. §. dicto. versic. hoc tamen. ibi, & nouus, &c. ¶ Item post eum non potest reuocari mandatum procuratoris, nisi certis ex causis, ff. de proc.
b post litem. & legibus seq.[b] Arg. contrà, extrà eo. mandato[c]. ¶ Itē
c post eam procurator & tutor, tanquam domini litis, procuratores constituere possunt, C. eo. neque. ¶ Item post eam delegatus ab alio, quàm à principe, potest alii causam committere, vt extrà
d de re iud. cùm Bertholdus[d]. ¶ Item post eam iuratur, & probationes recipiuntur: quod antè non fit regulariter. ext. vt lit. non contest. per totum ¶ Item per eam clauditur via multis malitiis, & re-
e us iudici subiicitur, & obligatur, vt s. §. prox. versi. penul.[e]

ADDITIONES.

☞ sessio: quod ad naturalem interruptionem est necessarium, ff. de vsuc. l. naturaliter. De ciuili videtur idem dicēdum. per l. alienam. ff. pro emptore. Nec iste modus interrumpendi inter alios ciuiles modos numeratur xvj. q. iij. c. potest. versi. hæc de præscriptione. extra. de præscri. illud. & C. de præscrip. xxx. annor. cùm notissimi. nec per Hostien. qui pluries exquisiuit in Summa de præscrip. rerum immobilium, §. quibus modis. Item scias, quòd id, quod statī sequitur de contestatione facta coram non suo iudice, dixit Gui. de Suz. super præd. l. penul. locum habere etiam de facto coram arbitro, si compromissum non teneret ratione arbitri, vel compromittentium. Nec obstat finis illius legis, qui videtur velle contrarium: quia dicit finem ipsum intelligi, cùm compromissum tenet & mutat causam, secundum eum. ADDE primæ parti apostillæ: vel adde Oldra. consil. clxxvi. incip. factum tale est. vbi verba formalia sunt.

a In prin. ¶ & in fi. ii. gl. & idem not. de præscrip. illud. de pur. can. c. ex tuarum. in iiij. gl.

b Seq. ¶ Quas etiam vide de procur. c. ii. lib. vi.

c Mandato. ¶ Illud, cùm procurator non resistit reuocationi: & dic vt in præ. decre. ii.

d Cùm Bertholdus. ¶ Hoc non approbatur, vt ibi no. in gl. sed qualiter delegatus. & vide, quod dixi d app cùm causam. super gl. pe.

e Versi. penul. ¶ Sed an litis contestatio habet effectum obligandi bonæ fidei possessorem ad interitum naturalem? est quæstio Pilei 97, quæ tractat de mula prouinciali surrepta mortua post litis cōtestationem, cum emptore bonæ fidei: & soluit, emptorem nō teneri, etiam de casu in genere, qui euenerit culpa sua, per leges ff. de rei vend. si ad bonæ fidei. & ff. de peti. hære. illud quoque

ADDITIONES NOVAE.

☙ Casus in quibus non debet fieri litis contestatio, & si fiat non tenet, ꝯnumerant̄. Prim⁹, ratione ꝑsonæ agētis, vt si pupill⁹ habēs tutorē velit agere sine eius authoritate, l. i. C. q legitimā ꝑsonā. Sꝭ, ratione iudicātis, l. cū prætor. de iudiciis. Tertius ratione causę, l. j. C. de peda. iudi. Quart⁹, ratione tēporis regulariter, vt c. fina. extr. de feriis. Quint⁹, ratione loci, l. si cū dies. §. fi. de arbitris. Sext⁹, si fiat cū falso procuratore, vt in c. in nr̄a. de proc. Septim⁹, si libello nō oblato, iii. q. iii. si offeratur. Octauus, si fiat coram iudice nō habente iurisdictionem, l. j. si non à comp. iudi.

☙ Nota ꝙ allegatio iuris municipalis vel communis impedit litis cōtestationē, quia non indiget probatione: secus si esset quæstio facti. Io. And. in c. j. de lite cont. lib. vi. in nouella. & l. Arethusa. de sta. hom. Bal. de hoc plene in l. postquam liti. de pac.

☙ In l. scire debet. de bo. vacā. nota tex. ibi, ad audiendas, &c. ad statuta dictantia ꝙ qs nō debeat audiri, vt nō ꝑ hoc impediat̄ litis ꝯtesta. l. leges. de legi. vt ecce statuto cauetur ꝙ bannito nō reddat̄ ius, seu nō fiat ius, an talis exceptio sit impeditiua processus. tex. ꝙ sic in l. si seruum. §. fi. de his q ad ecclesias confugiunt, in fi. & l. pe. in fi. de his q potent. nomi. & vt nemo priuatus. l. ii. §. fi. & sic tenet Mar. Sy. & Iaco. butri. Idem si statutum diceret, nullius audeat alium inquietare. nam similiter ex his verbis paratur exceptio, vt j. Ange in d. l. scire.

☙ In l. fi. de rei vendica. pone conueniebar rei vendicatione à Titio negaui posita & contenta in libello. dixit Titius, ergo negas te possidere: & vult probare me possidere, vt possessio in ipsum trāsferatur per hāc l. an possit. Dic ꝙ nō, q̄a n̄ videor negare, nisi illud quòd mihi nocet, arg. l. non intelligitur. §. si quis palam. de iure fisci. & l. emancipatum. de sena. Bal. in l. si quis intentione. de iudi. & l. i. de litis contest.

☙ Nota quòd per verbum credo, vel non credo fit litis contestatio, vt c. cùm ad sedem. de resti. spoli. & l. iusiuran. quod ad pecunias. de iureiuran.

☙ Quid si plura peto in libello, & tu respondes tantum confitendo vel negando, an dicatur lis contestata super eo, super quo respondisti. Odof. C. de litis conte.

☙ In l. si non transacti. de iur. & fac. ign. nota quòd exceptio quæ concernit partis petionem non suspēdit aliam partis petitionem vt apparet hic, dum dicitur, reddito quod debetur. & est arg. quod litis contesta. possit fieri super parte libelli, sicut contradictio. Bal. in dicta l. si non transacti.

☙ In l. item si vnus. §. ante omnia. ff. de pac. nota, quòd istud est respiciendum ante omnia, &c. & ideo ista exceptio, tu non potes agere, quia tua non interest, impedit litis contestationem, quia dicit ante omnia, &c. Bar. de hoc in l. posthumus. §. si quis ex his. de inoffi. testa.

☙ An litis contestatio extorta per metum vel per torturam teneat Guil. de cu. & Bal. in l. ii. in prin. de iudi.

☙ An vbi petuntur datia vel gabellæ, sit necessaria litis contestatio. Bal. in l. hac perpetua. C. vbi quis de cur. vel cohort. & videtur dicere quòd non.

☙ In l. si fideiussor. qui satis. cog. in tex. sed si aliam, &c. arg. ꝙ protestatio reseruat ius protestanti in casum & tempus quo aliàs nō haberet ius. Iac. butri. & ideo est arg. ꝙ si aliquis contestetur litē sub protestatione & exceptione ac reseruatione exceptionum declinatoriarum, ꝙ declinans possit postea opponere. dicit Bart. ꝙ hoc non est verum: de quo per eum in d. l. si fideiussor. qui satisda. cog. & in l. i. si quis in ius voc. non ie. & l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. de ope. noui nun.

☙ An sit differentia vtrum fiat litis contestatio cum tutore vel cū pupillo, & quæ, & in quo. Bar. in l. i. de admi. tut.

☙ An possit iudex habere litem pro contestata, si pars non vult respondere. not. in l. j. de litis contesta.

☙ Quid si reperiatur in actis, lite contestata tali die, sed non reperitur vtrum per affirmationem vel negationem, an probetur litis contestatio, Bart. in l. Gallus. §. si eius. de lib. & posthu. & l. quòd si dubitet. de acqu. hære.

☙ An in inquisitione fiat litis contestatio. not. in c. cum I. & A. de re iudi. per Ioan. An.

☙ An vbi petitur restitutio sit necessaria litis contestatio, Cynus & Bal. in auth. si omnes. C. si vt ab hæred. se absti.

☙ An in causis summariis fiat litis contestatio, & detur libellus. Bar. in l. si quis à liberis. §. si quis ex his de liberis agnos.

☙ Quid si reus respondeat libello absente iudice, an dicatur lis cōtestata: videtur quòd non, vt c. quoniam contra falsam. de probatio. vbi dicit quod loca, tempora, & personæ sunt designandæ.

☙ Quid de causis vbi proceditur secūdum formam capituli sæpe. de verbo. signifi. in clem. Innoc. in c. dudum. de electio.

☙ An litis contestatio facta coram non suo iudice interrumpat præscriptionem, glo. in l. quod falso. ff. quo fals. tut. Authen. quæ incipit à pupillo. & gloss. in l. pen. ne de sta. defunct. & l. ii. §. quinquennium. ff. de collu. detegen.

☙ Nota ꝙ etiam lite nō contestata peruenitur ed sententiā diffinitiuā, q̄n nō p̄t aliter sibi esse consultum. Bal. in Aut. si oēs. C. si vt minor ab hæred. se absti. & Iac. butri. in auth. qui semel. quomodo & quando iud. & l. scimus. §. sin autem. ad Trebel. C. & Ange. in l. si fundus. §. in vendi. ff. de pignor. dicit ꝙ contra hoc est casus in l. si quis libertatem. in princi. ff. de petitio. hæredita.

¶ Bald. de Litis contestatione.

An Litis ꝯtestatio possit remitti, vide j. de sen. §. lit. contest. ¶ In casib⁹, in quib⁹ nō cōtestat̄ lis, qs act⁹ habeat̄ loco litis ꝯtestationis, j. de sen. §. in casib. in qb. Eodē libello p̄t cōueniri re⁹ & fideiussor, C. de fideius. tu. l. no. G. Vno falso ꝯtēto in libello, tot⁹ libell⁹ pōt negari, §. i. vers. i. G. si illud fasū tāgit factū, vel facti qualitatē, vel locū, vel tēp⁹: secus si sit falsitas in aliqua demōstratiōe, q̄ nō vitiat, ff. de iud. l. si in iudiciis. q̄a nō, ꝑpterea receditur à vero, licet hoc falsum sit, arg. eius quod no. Innoc. de hære. c. fraternitatis. Idem in positionibus dico: facit ff. de reb. dub. l. si is qui ducenta. §. cū ita. & §. vtrùm. G. Quid de teste? vide s. de teste, §. si testis admiscet. & qd de instrumento, j. de instru. edit. §. q̄n instrumentū. & j. de positi. §. q̄n positio est eo, &c. & seq. & de instr. ed. §. ratiōe partis. ¶ Libello debet responderi præcisè Sic, vel Nō: p̄t ēt addi defensio, ver. & scias. G. ¶ Si notari⁹ scribit litē fuisse ꝯtestatā, nec addit ꝑ negationē, vel cōfessionē, ista scriptura nō ꝓbat litē fuisse ꝯtestatā: q̄a ꝯtestatio p̄t esse difformis: & difformia n̄ ꝓsumūt̄. Si aūt dicat iuratū fuisse de calūnia, nec dicit qualiter, ꝓbat iuramentū: q̄a iuramētū ē vniforme, ar. ff. de dote ꝑleg. l. Theopōp⁹. facit qđ no. Cy. C. đ ꝯhen. & ꝯmit. stip. l. i. & hîc ver. q̄dā aūt. G. vide Bar. i. l. ꝙ si dubitet̄. ff. de acq. hære. ¶ Si debes mihi centū. & q̄a n̄ reddidisti mihi ī terminis, oportuit me accipere pecuniā mutuā sub vsuris: & ego volo illud i̇̄teresse petere: qualiter formabo libellū, ver. ex his aūt. G. ¶ Protestatio, si iudex eā n̄ reꝓbat, īpedit litis ꝯtestationē, licet verba al's sint apta ad ꝯtestādū, nisi pars aduersa ꝯdicat ꝓtestationi: q̄a in ꝯtestatione requiritur animus, ver. patet ex præmissis. & ver. seq. G. hoc verum, si post protestationē verba imme-

dia-

diatè sequantur:secus si ex interuallo,ar.ff.de cond.& demonstr. nam ad ea. nam videtur propter interuallum temporis & actum subsecutum à primo proposito esse recessum. ff.loca.l. cũ in plures. ¶Qualiter formetur libellus appellatori⁹ super interlocutoria,&qualiter sit ei respondendum,ver.sed cùm in causa.G. ¶Per exceptionem peremptoriam non fit litis cõtestatio: quia nondũ trahit secum suum effectum,sed reseruatur ad post litem: ante litis contestationem exceptio opponitur potius intentioni,quàm actioni,ver.sed nunquid per exceptionem.vide c.i.extr.eo.lib. vi. ¶Licet persona veniens ex transuerso respondeat, non tamen fit litis contestatio. Non obstat l. ii. C. vbi in rem act. quia illa est quasi contestatio contra cursum præscriptionis,non quo ad procedendum ad diffinitiuam,ver. quid si in libello. G. ¶Procedit iste libellus, peto mihi tradi per te vacuam possessionem amoto inde pensionario.ibidem.G.Respondendo positioni,quę non fit directè super principali,non fit litis contestatio:secus,si contineat substantiam libelli,& respondeatur facto &iuri,ver.quid prius G. ¶In causa nullitatis sententiæ non fit litis cõtestatio,cùm nullitas non retardet executionẽ,nisi statim probetur, C.de or.cog. l.fi.§.pe.ver.quid de causa. vide omnino ȷ̃.de sent.§. in causa nullitatis:vide Ber.de off.deleg.c.pastoralis.vbi distinguit,&c.

a ¶ De Iuramento calumniæ [a]. Rubrica.

Voniam statim facta litis contestatione iurandum est de calumnia,ideo post tractatum de Litis contestatione,de hoc aliquid supponamus,dicentes: Quando iurãdum sit:Et in quibus causis:Et à quibus:Et qualiter:
b Et quæ sit pœna iurare nolentis[b].

ADDITIONES.

a ¶Pileus tota sui operis parte tractat hanc materiam.¶Tancr.parte iii.rubr.ii. ¶Vber.de Bobio char.vl. in prin.¶ Ioan.de Deo Cauil.lib.iii.in fin.& lib.Iudicum parte i.ii.& iii.De hoc posui tres rubr.¶Aegid.rubr.xiii.&duabus seq.¶Alber.Gal.posuit de hoc rubric.¶Guid,de Suza.ante med.sui operis,& ante rubr.de positionibus super exceptionibus.¶Gallicus post rubricã de li. contest.

b Nolentis.¶Hæc membra posuerunt Tancr.& Summistæ, Azo, Gof,& Host. sed præmittebant, quid est iuramentum calumniæ: quod iustè omisit auctor, cùm ipsorum diffinitio respiceret solũ primum membrum iuramenti,quòd non calumniosè petitur,vel non defenditur,de quo ȷ̃.§.pen. in prin.Idem dico de diffinitione Pilei,qui dicebat,vbi s̃,quod iuramẽtum calumniæ est trames legitimus, per quem litigantium temeritas & contentiosa litis instantia compescitur.Sed non placet: quia non conuertitur, scilicet quòd quicquid est tale,sit iuramentum calumniæ. Et scias, ꝙ ferè omnes quæstiones, quas ponit hîc auctor, posuerat Accur. C.eo.tit.sed Azo priùs circa textum, vt dixi in summa huius titu. in fi.Scias etiam,quòd iura. vi.libri se circa hũc titulum habuerũt vtiliter,vt infrà patebit,

SVMMARIVM.

1 *Iudex an possit iuramẽtum calumniæ differre,dicendo,nolo quòd modò iuretur.*
2 *Iudex aliquibus coniecturis motus,contra actorem potest ante litis contestationem iuramentum exigere,aut fingere se velle exigere.*
3 *Iuramento de calumnia ante litis contestationem præstito,an sententia postmodum lata teneat.*
4 *Iuramentum quibus casibus sit ante litis contestationem præstandum.*
5 *Iuramenti genus est quadruplex.*
6 *Iuramentum de malitia præstatur super exceptionibus, vel quum aliquid loco exceptionis proponitur.*
7 *Iuramentum de calumnia in principali præstitum, ad omnia, quæ postea emergunt in causa,extenditur.*
8 *Apostoli dictum,quòd vnusquisque suam habeat propter fornicationem,qualiter sit intelligendum.*
9 *Iuramentum de calumnia,& iuramentum de malitia,in quo differant.*
10 *Iuramentum de veritate dicenda,qualiter & quo casu pręstandum sit.*
11 *Iuramentum de veritate dicenda,semel tantùm in tota causa præstari debet.*
12 *Iuramentum de veritate dicenda,in quo differat à iuramento de calumnia.*
13 *Iuramentum de veritate dicenda,præstare debet syndicus,vel actor tantùm,& fit in anima propria:iuramentum autem de calumnia in animam domini,vel vniuersitatis.*
14 *Ante iuramentum de calumnia an quis cogi possit actionem eligere.*

¶Quando iurandum sit de calumnia.

a I. §. Est autem præstandum generaliter post litis contestationem [a],& incontinenti post,vt extrà,eo. cùm cãm. in fin.& c.i.& ii.&de elect.dudum,ii.ibi,lite verò coram nobis legitimè contestata,prestitoque,&c.scilicet in exordio litis,vt C.e. l.ii.in prin.& C.de iud. rem non nouã.in medio legis.Si vero tacitè fuerit omissum ab initio,poterit peti in quacunque parte iudi
b cii,vt iuretur,vt ȷ̃.§.prox.versic.quid si non[b] ¶†Sed quid si iudex
1 volens differre iuramentum,dicit,nolo,quòd modò iuretur?Videtur ex præmissis,ꝙ non potest. Arg.contrà:quia quod differtur non aufertur,ff.de petit.hæred.destitisse.l.dist.c.ii.in fin.Tamen si postea non iuretur, non tenet sententia,ex quo exactum est,vt ȷ̃.
2 §.prox.ver.& no.ꝙ secundum.& seq. ¶†Sed pone, reus dicit iudici,Domine,ecce actor parat se ad agendum contra me : grauor in contestatione litis,& in sportulis,& aliis:supplico,vt faciatis eum iurare,ꝙ si se æstimet bonam causam habere:vt Insti.de pœn.
c te.litig.§.idem actoris.& sic non aget contra me.Dixit Vber.[c] ꝙ si iudex aliquib.coniecturis moueatur contra actorem,potest ante litis contestationem iuramentum exigere, vel saltem fingere se velle exigere. Ego dico , iuramentum de calumnia de sui natura ante litis contestationem non debere præstari,sed post duntaxat vt extra.de prob.quoniam contra. ex ordine verborum, & patet
d ex serie rubricarum illius libri,&in præ.concor.[d] Aliud autem ge
3 nus iuramenti bene præstatur,vt inferiùs apparebit. ¶†Sed quid si ante litẽ contestatam fuerit iuratum de calumnia? Dicunt quidam,non valere sententiam postmodum latam,vt potè latam ꝯtra solitum ordinem iudiciorum,C.de sen.& interloc.om.iud.ꝓlatam.Alii contrà,etiam si nullum præstitum fuerit. C. de iur. ca-
4 lum.l.ii.§.sed quia infrà §.prox.ver.quid si non. ¶†In casibus tamen ante litis contestationem iuratur.putà cùm propter rei contumaciam facienda est missio in possessionem,vt suprà de primo & secundo decret. §.ii.prope princ.Iuratur autem,vt partes à probationib.exonerentur,& vt veritas causę manifestetur,& calumniosa petitio &defensio euitetur,C.eod.l.i.& in authen.de his, q̃ in gred.ad appel.§. fin. Colla. v. ¶Item in exceptionibus iuratur ante litem contestatam de calumnia,vt infrà §.prox.in fin.sed tũc non est iurandum de calumnia,sed de malitia,vt ȷ̃.ver.secundum Item in causa appellationis:& breuiter,vbicunque non est neces
5 saria litis contestatio.¶†Vnde ad huiusmodi articuli notitiã nota,ꝙ quadruplex est genus iuramenti. ¶Primum est decisorium: de quo habetur extrà de iureiur.c.fin.& C.de reb. cred. generali-
e ter.de quo nihil ad præsens[e],sed de eo ȷ̃.de iureiur.dicetur.¶†Se
6 cundum est iuramentum de malitia, quod præstatur super exceptionibus,vel cùm aliquid loco exceptionis proponitur: & præstatur hoc ante litis contestationem semel & pluries in ciuilibus & spiritualib.& criminalibus causis, quoties præsumptio est contra aliquem,ꝙ aliqd malitiosè proponat,vt ff.ad exhi. thesaurus. extr.de ele.cùm dilecti.vbi suspectus erat excipiens,quia fundata erat electi intentio per confirmationem metropoliticam:&ideo ibi iurat,& extrà de excep.pastoralis. vbi suspectus est.q̃ post terminũ peremtoriũ dilatoriũ ꝓponit:& ideo iurat sic:& in eo, qui post publicationẽ attestationũ obiicit in ꝑsonas testiũ,cùm non fuerit ꝓtestatus,extrà de testib. ꝑsentiũ. sic & in eo, q̃ reꝓbat te-
f stes reprobatorios,vt e.ti.ad hoc.aliàs incipit,præsentiũ.in fi.[f] sic & in eo,q̃ vxori petenti restitutionẽ,obiicit gradũ lege diuina ꝓhibitũ,vt extrà de rest.spol. literas. versus fi.vbi de hoc: sic & vbi quarta dilatio petitur ad testes producendos,vt extrà de testib.in causis.& c.vltrà.& c.significauerũt.sic & in eo, q̃ petit instrumentum pri⁹ editũ sibi edi,vt C.de fide instr.l.fi.His enim casi⁹ & similib⁹ obiiciẽs,cũ sit suspect⁹,iurat,quòd malitiosè nõ ꝓponit:post
7 litẽ autẽ contestatã hoc iuramentũ nõ præstat: †qa iuramẽtũ de calũnia in principali ꝑstitũ, ad oĩa quæ posteà accidũt, vel emergunt in cã,extẽdit,C.de iur.cal.auth.hoc sacramẽtũ.alioquin bis
g iurareť:qđ esse nõ debet[g].Vbi verò de veritate dicẽda iuratũ est, bene iurať post litẽ contestatã sup emergẽtibus,vel incidẽtib.ſm quosdam:sed hoc prosequere,vt no.in ꝑ.decret.ꝑsentium.Breuiter ergo teneas, ꝙ si cã est spiritualis,tunc siue proponatur exceptio ante litẽ ꝯtestatã,siue post, semp iurat de malitia ꝓponẽs exceptiõẽ:qa ꝑsumiť,ꝙ malitiosè ꝓponat,&ẽ rõ,qa ĩ cã tali ñ de calũnia,sed đ veritate iurať.Iurabit ergo ꝙ malitiosè,vel gratia differẽdę litis ñ ꝓponit,sed qa credit sic eẽ verũ.Si vero ẽ ciuilis,&ꝓponitur

ADDITIONES.

a Litis contestationem.¶Dixit Fran.Accur.super l. ii.C. e. per hoc probari,quòd per illud non fit contestatio.
b Si non.¶Ibi dicam.
c Vber.¶Vbi suprà in princ.
d In præ.concord.¶Inquantum de fictione dixit Vbert.æquè locutus est:sed retento dicto G.dici potest, quòd iudex potest exigere iuramentum ab actore,si coniecturas habeat,de quibus s̃.& malitiosè non trahit reum ad iudicium,per decret.ii.in fin.eo.tit. lib.vi.
e Ad præsens.¶Aegid.hoc continuat,vt materiæ,c.cxlv.
f In fin.¶lib.vi.
g Non debet.¶Tu dic eod.tit.c.ii.in fi.lib.vi.

ponitur ante litem contestatam, tūc idem iuris est: sed si post, tūc
8 non iuratur, cùm sit iuratum de calumnia, vt suprà. ¶† Tertium verò genus est iuramentum de calumnia, scilicet vitanda: sicut aliàs dicitur, Habeat vnusquisque suam propter fornicationem, scilicet vitandam, non committendam, vt xiii. dist. nerui testiculorū prope fi. Et hoc præstatur in merè ciuilibus, siue criminalibus & cùm agitur de crimine ciuiliter: vt not. extr. e. c. ii. prox. §. & statim post litis contestationem, vt dixi suprà, & semel tantùm in tota lite, C. e. auth. in hoc sacramentum, nisi vt j. prox. vers. sed nunquid hæres. & ver. quid de quæstionibus. vnde correcta sunt omnia iura dicentia pluries iurari posse de calumnia, ff. de dam. infe. qui bona. §. si quis stipulatus. ff. qui satisd. cog. de die. §. iubetur. ff. de iure-
9 iur. iusiurandum. §. qui iusiurandum. ¶† Differunt autem hoc iu-
a ramentum, & iuramentum de malitia, secundum Gof.[a] quia iuramentum de calumnia præstatur tantùm post litem contestatam, vt s. illud autem antè & post, extra. de elect. cùm dilecti. de testi. in
b causis. & c. pe. & c. vlt. & c. ad hoc. & aliàs incipit, præsentium[b]. de restit. spol. literas. in auth. eo. Col. vii. §. quia verò. & de fi. instru. §. si verò. Sed ego non credo, illud post litem contestatam præstari, nisi vbi iuratum est de veritate, vt s. ver. secundum. Item hoc semel in tota causa præstatur, vt s. illud verò, quoties aliqd dici, vel fieri malitiosè præsumitur. Item hoc locū habet tantùm, vbi agitur de rebus prophanis: illud vbi tam de profanis, quàm de ecclesiasticis. Item per hoc prouidetur, ne quid calumniosè fiat in tota lite, vt in prę. auth. de hoc. per illud verò, ne quod petitur, vel pro ponitur, in quo suspectus proponens habetur, malitiosè petatur
10 vel proponatur. ¶† Quartum verò est iuramentum de veritate dicenda: quod præstatur in spiritualibus, vel spiritualibus annexis sed certè cùm maius periculum sit calumniari in his, quam in ciuilibus, multò fortiùs videtur in eis de calumnia iurandum. Vel prosequere, vt no. ext. e. c. ii. Ego tamen vtrunque in eis pstari fa-
c cio ad cautelam[c]. Addo etiam in hoc iure, quòd respondebit de credulitate: aliàs enim non posset quæri per hoc iuramentum de credulitate: & probatur & no. ext. de iureiu. ex literis. Et idem posset etiam fieri in ciuili causa: vt ibi no. de hoc, secundum Papam, extrà de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. ver. sine iuramen-
d to[d]. & j. tit. prox. §. vj. ver. item nota. & præstatur hoc statim post litem contest. Tamen si diu post litem contestatam & post alios
e processus præstetur, non ob hoc processus vitiatur[e], vt not. in p.
f c. ex literis. & de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. §. testes.[f] & idem in iuro calum. vt ibi: & ibi no. de hoc, secundum do. meum.
11 & j. §. prox. ver. quid si non. ¶† Sed nunquid tunc extenditur tantùm ad sequentia? Arg. quòd sic, C. de iur. cal. l. ii. Tu dic, φ etiam
g ad præcedentia[g]. Vnde si fortè actor, vel reus aliqua negauit, adhuc interrogabitur super illo, vel super executione, vel alio cōsimili. Item præstatur hoc iuramentum semel tantùm in tota causa: sicut fit in iuramento calumniæ, cui succedit: quare eodem iure censeri debet, ff. si quis caut. si eum. §. qui iniuriarum. ff. de peti. hæred. l. item veniunt. §. cùm prædiximus. C. commun. de leg. l. i. Vel dic, & meliùs, φ præstatur quandoque pluries, vt patet extrà de testib. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. ibi enim fuerat in curia iuratum de veritate per procuratores, & papa iterum mandat iu-
12 rari per principales. ¶† Differt autem hoc iuramētum à iuramēto calumniæ: primò, quia illud præstatur in ciuilib. & pecuniariis, vt eodem tit. cęterum. & c. cùm causam. & c. fi. istud verò tantùm in spiritualibus, & eis annexis: vt eo. tit. literas. de elect. dudum. ii. infra §. prox. ver. quid de causa. ¶ Secundò, quia in illo respondet de credulitate, vt in auth. Col. v. de his, qui ingre. ad ap. §. pe. & fin. sed in isto non, nisi de scientia, quam scit, 3. quæs. ix. hortatur. & in prædi. decręt. ad hoc ibi, ipsi sciunt, &c. & ita ipsum, quod verbum sonat. simile ff. iud. sol. iudicatum. & ff. de leg. iij. non aliter. & in p.
h decre. ad hoc[h]. ¶ Tertiò hoc, quia illud continet multa capitula, istud verò vnum solum, videlicet illud, quod ipsum verbum sonat. ¶ Quartò, quia de illo non datur dilatio. nam statim potest dicere, Credo, vel Non credo: in isto verò sic, vt ff. de interroga. act.
i §. qui interrogatur[i]. ¶ Quintò, quia illud præstant principales per
13 sonæ, istud etiam procurator, vt infrà. §. restat. in prin. & versi. j. † ¶ Sextò, quòd istud præstat syndicus, vel actor, in anima propria, vt extrà eo. in pertractandis. & c pe. in fi. & C. eo. l. ii. §. hoc etiam. illud verò præstatur in anima domini, vel vniuersitatis, vt j. §. prece. vers. cæterum. & seq. ¶ Septimò, quia si post illud pręstitum dicatur meliùs nosse veritatem, cogitur iterum respondere, vt in-
14 frà §. fi. in fi. ¶† Sed quæritur, an ante iuramentum de calumnia quis cogatur eligere actionem? super quod distingue, vt s. de act. seu per. §. sequitur. ver. notādum etiam. & ver. sed quando. Et no. secundum B. quòd iuramentum de veritate, non extēditur ad iuramentum calumnię, nec econuersò: vt sic notetur differentia inter ea, extra de testi. c. pręsentium. Primum enim est de scientia, se-
k cundum de credulitate, vt no. extra de confes. statuimus[k].

ADDITIONES.

a Secundum Goff. ¶ in Summa huius ti. in j. col. & easdem differentias posuit Mar. de Fa. in quæstione, an hodie sæpius de calumnia iuretur. & Host. in Summa, §. & in quibus. s. §. qn. & Aegid. vbi s.
b Incipit, præsentium. ¶ lib. vj.
c Ad cautelam. ¶ Et sic hodie fieri debet, vt eo. tit. c. j. in fi. lib. vj. & vide, quod ibi dixi super gl. penul.
d Sine iuramento. ¶ lib. vj.
e Vitiatur. ¶ Hoc patet eod. tit. c. j. in prin. lib. vj.
f Testes. ¶ lib. vj.
g Etiam præcedentia. ¶ vide j. §. pen. post prin.
h Ad hoc. ¶ Vt ibi scripsi in §. præterea. super iij. glo. Host. hoc improbat, dicens, quòd propter iuramentum de veritate, responde-re debet de credulitate: ibi vide, & quod scripsi hîc e. ti. c. in vlt. gl.
i Qui interrogatur. ¶ Vide, quod dicam j. §. vlt. super ver. fi.
k Statuimus. ¶ lib. vj. vide, quod suprà prox. dixi.

SVMMARIVM.

1 *In causa criminali quomodo & quale iuramentum sit præstandum.*
2 *Agere non dicitur quis ante litis cōtestationem, sed agere velle, licet ante eam in exceptionibus iuretur.*
3 *In causa appellationis præstandum est iuramentum de calumnia.*
4 *Iuramentum nunquam est præstandum ante quàm exigatur.*
5 *Coniuncta persona quibus casibus à cōdemnatione alterius appellare, & appellationem prosequi possit.*
6 *Quæstionibus pluribus, & contra plures, coram eodem iudice motis, an semel pro omnibus, vel in qualibet per se, sit iurandum.*
7 *Hæres defuncti qualiter habet iurare.*
8 *Iudice coram quo iuratum est, moriente, vel mutato, an iterum sit coram alio iurandum.*
9 *In causa iuris patronatus quale iuramentum sit præstandum.*
10 *Iuramentum non est in causa modica præstandum.*
11 *Mutans causam, vel actionem post iuramentum de calumnia, an iterum in noua proposita iurare debeat.*
12 *Vno petente, & altero excipiente, quis priùs iurare habeat.*
Reus excipiendo fit actor.
13 *Instantia triennio finita, an iterum sit iurandum.*
14 *In quæstionibus incidentibus qualiter sit iurandum.*
15 *Non possidens, nec dolo desinens possidere, an compelli possit iudicium subire.*
16 *Iuramentum de calumnia an sit in omnibus exceptionibus, etiam in declinatorijs, præstandum.*
17 *Iuramentum de calumnia an in prætorijs stipulationibus prestari debeat.*
18 *Procuratore subrogato in causa post prestitum iuramētum de calumnia, an sit iterum per eum iurandum.*

¶ In quibus causis iurandum sit de calumnia.

2. §. Sequitur videre, in quib. causis iurandum sit de calumnia. Et quidem in omnibus, vt dixi s. §. prox. vers. tertium. exceptis spiritualibus, in quibus non de calūnia, sed de veritate iuratur, extra eo. literas. vt dixi s. §. prox. versi. quartum. tamen secundum B. vbi agitur possessorio de re spirituali, tunc de calumnia iuratur, vt extrà de restit. spol. literas. versus fi. Ego dico contrà, vt habetur expressè extrà de testib. c. ad hæc. aliàs incipit, præsentium. prope prin. & in decre. literas. iuratur super exceptione, & de malitia, & bene: non autem super actione,
1 nec de calumnia. ¶† Quid de causa criminali? Dic, quòd iuratur
a de calumnia, vt not. extrà eo. tit. c. j.[a] & C. eod. l. j. Io. de Deo con-
b trà[b]. Quid de causis mistis? Dic, iurari de calumnia: quod exemplifica, vt extrà de procurat. tuæ. & de accusat. super his. & facit ad hoc xj. q. j. placuit. 16. q. j. frater noster. 14. qu. 2. super pruden-
c tia. Quæ causa dicatur mista. not. suprà, de contum. §. sequitur[c].
¶† Quid

ADDITIONES.

a c. j. ¶ Vide, quod ibi scripsi.
b Contrà. ¶ libro iudicum parte ij. eod. tit. in princip. ADDE, quòd Bar. in l. i. C. eo. tenet, quòd iurari debeat, sed dicit de consuetudine Italiæ non seruari: Abbas verò post glo. in c. i. extrà eo. dicit esse iurandum indistinctè.
ADDITIO. Adde tu videndum Lud. Rom. sing. cccexxiii. inci. tu habes. vbi singulariter ponit, an iuramentum calumniæ possit consuetudinem tollere. Hen. Ferran.
c §. seqt. ¶ Si est quæstio mādato, an qs sit pcurator? Gui. de Suz. dicit in l. i. C. de pcu. de calūnia iurari: alleg. l. i. C. e. tit. Sed qs iurabit pcurator, an nō? C. e. l. ii. Vel dic, φ iurabit, qa in hac causa nō est pcurator, sed principalis: vel, sm eū, non iurabit, quia ante litis cōtestationem non præstatur, nec hîc fertur diffinitiua. Primum ergo dictum procedat in iuramento de malitia.
ADDE, vt per Bar. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infect. & per Panor. in c. in pertractandis. extra. eod.

2 ¶†Quid, vbi imploratur misericordia, vel merum officium iudi
cis? putà petitur à Papa, quòd declaret verba ambigua inserta in a
liqua compositione, vel arbitrio, vel simile, aliquid? Et certè al-
legabatur in causa, quę vertebatur inter abbatem Montis maioris
petentis per dominum papam Clementem declarari verba cuius
dam compositionis ex parte vna, & hospitalarios sancti Antonii
ex altera, non esse iurandum: quia nulla est ibi actio, vel intentio,
vel aliquid loco eius, arg. ff. de no. ope. nunc. de pupillo. §. memi-
nisse. infrà ver. quid si causa. In contrarium dicebatur, quia ante li-
tis contestationem nō dicitur quis agere, sed agere velle, & tamē
ante litis contestationem in exceptionibus iuratur, vt s. §. proxi-
mo. Item & in extraiudicialibus, putà in inquisitione, in purgatio
a ne, & huiusmodi [a] ¶†Quid de causa appellationis[b]? Dic iurari de
3 calumnia, secundum H. & alios, si petatur, C. eod. l. ij. in princip. v-
b bi de hoc, & in auth. de his, qui ingred. ad appel. §. illud. ff. de dam.
infec. qui bona. §. fin. extrà eo. c. j. ibi. vel quacunque causa, &c. vbi
de hoc, secundum Papam. nam & ibi dandus est libellus, & lis est
contestanda, vt s. de lit. contest §. ii. & alia est à causa principali. q̄
dic, vt ii. q. vj. si quis in quacunque. & extr. de app. Interposita. in fi.
& de testa. Raynaldus. & hoc seruatur. Argum. contrà: quia causa
appellationis est eadem cum principali, extra de procurat. non in
c iustè. in fi. [c] Et nota, secundum Pil. [d] & Tancr. quòd hoc iuramen-
d tum remitti non potest, C. eodem, leg. ii. §. sed quia veremur [e]. A-
e zo [f] dicit, patri remitti contra filium agenti, & patrono contra li-
f bertum agenti, vt ff. qui satisd. cog. de dic. §. fin. & ff. de iureiur. iusi-
g urandum. §. j. hoc iusiurandum. Alii contrà: vt in præ. §. sed quia [g].
4 ¶†Quid si non exacto iuramento procedit in causa, & senten-
h tia fertur [h]? Dicit Pil. [i] tenere: quia non est præstandum, nisi exiga
i tur, ff. de no. oper. nunc. de pupillo. §. qui opus. & in præ. l. iusiuran
dum, secus si exactum fuit, C. de sentent. & interloc. om. iud. pro-
latam hoc prosequere, vt not. extrà de testib. tuis. & suprà §. j. in
k princip. Hoc tamen puto, quòd si omissum sit [k], poterit quando-
l que ante sententiam exigi [l]: arg. ff. de dam. infect. bona. §. pen. de
hoc extrà de iureiur. ex literis. in Summa do. mei de lit. contest. §.
5 & quando. suprà §. prox. versic. quartum. ¶†Item quæritur, quis
iurabit in illis casibus, qui sunt ff. de appel. non tantùm. & ii. q. vj.
non solent. ff. de liber. causa, l. i. ii. iij. & iiij. quibus potest coniūcta
persona à condemnatione alterius appellare, & appellationem
prosequi, & contra voluntatem eius agere? Dic, quòd appellans,
6 quasi suam fecerit causam p appellationem. ¶†Quid si moueo
m plures quæstiones, & contra plures [m] coram eodem iudice? Dic,
quòd in qualibet per se iurabo, non semel pro omnibus: arg. ff. de
excep. rei iudic. & an eadem. & arg. extrà de iureiur. clericus. quia
res inter alios acta, &c. extra de fide instr. inter dilectos. versic. por
rò si. & hoc, quando negotium non est commune. Sed si est com
mune, & indiuiduum, tunc omnes iurant, vel vnus pro omnibus:
quia malitiis, &c. ff. de rei vendic. in fundo. extrà de rescrip. ex te-
nore, & C. si vnus ex plur. appel. l. j. secundum Iacob. Bal. & Alber.
7 Pap. ¶†Sed nunquid hæres defuncti iurabit de calumnia? Respō
deo, sic: vt in auth. principales. & in præ. l. qui bona. §. penult. quia
licet defunctus non fuerit calumniatus, sed habuit bonam fidem
fortè hæres habet malam, ff. de accusat. si cui. C. de reb. cred. gene
n raliter. respon. i. Idem fortè [n] in procuratore, ad quem causa tran
sit, infrà versic. fin. Alii dicunt contrà: quia hæres eadem persona
cum defuncto censetur, in auth. iusiurandum, quod à mor. pręs. §.
ii. Tertii dicūt, quòd debet solummodo iurare, se nil dedisse, nec
8 daturum, in auth. Collat. ix. vt litig. iurent, in princip. ¶†Quid si
iudex, coram quo iuratum est, obiit, vel mutatus est? Dic, quòd nō
iurabitur coram alio iterum, quia idem cēsetur iudicium, vt ff. de
iud. mortuo. & l. cùm proponebatur. Ioann. contrà argum. ff. iud.
sol. l. iij. & l. quærebatur. & l. cùm apud. in auth. de resti. §. quia ve-
rò. C. de iudic. properandum. §. sin autē. in med. Dicunt alii, ꝙ par-
tes iurabunt, quòd nec dederunt, nec dabunt aliquid huic iudici,
vt pro eis iudicet, vt in præ. auth. vt litigios. iurent. in princip. Sūt
etiam qui dicunt, tunc de veritate fortè iurandum, C. de eden. l. ii.
9 ¶†Quid de causa iuris patronatus? Dicunt quidam [o], non de ca-
o lumnia, sed de veritate in ea iurari, cùm sit annexa spiritualibus,
extrà de iur. patro. ad aures. extrà de iudic. quanto, suprà in §. ꝓxi.
versi. sed nunquid tunc. Alii contrà: cùm non sit merè spiritualis:
& exponunt extrà eod. literas. nulli inducunt, id est, prohibent, ii.
10 q. v. cōsuluisti. ¶†Quid si causa modica est? Dicunt quidam, non
iurari. nam & sententia sine scriptis lata, tenet: & alia solennitas
propter exiguitatem omittitur, C. de senten. ex breuic. recit. auth.
nisi. ij. q. i. in primis. Dic contrà, vt ff. ad exhib. thesaurus. vt extrà,
de præben. maioribus. & de appe. c. de appellationibus. nisi iudex
p ex officio suo extra ordinem cognoscat. nam tunc non puto iurā
11 dum, arg. ff. ne vis fiat ei, qui in pos. mis. l. i. in princip. [p] ¶†Sed quę
q ritur, si quis post iuramentum calumniæ mutauerit actionem [q],
an iterum iurabit in noua proposita? Respon. sic: quia noua actio
est, & alia: & in qualibet iurandum est, s. eod. l. ii. in princip. quia &
in hac potest calumniari, ff. de dam. infect. qui bona. §. penul. Sup
actione enim iuratur, ff. fami. ercisc. inter cohæredes. §. si familiæ.
Alii dicunt, quòd potiùs super facto iuratur, arg. C. eod. auth. in is
12 to. iurator tamen, quia causa mutatur. ¶†Sed pone, quòd peto
r à te decem: tu confiteris debitum, sed opponis [r] exceptionem pa-
cti de nō petēdo: q̄ritur, qs primò iurabit? Et videt, ꝙ excipiēs: cū
ꝯster d̄ actoris intētione, & re⁹ in excipiēdo sit actor, ff. de excep. l.
s j. Dic contrà: quia originalis causa inspicitur, ff. de donat. id quod [s].
13 ¶†Quid

ADDITIONES.

a Et huiusmodi. ¶Reperitur de hac causa j. de libel. concep. §. nūc
dicendum. vers. xlvj.
b Causa appellationis. ¶Expeditū est, quòd iuratur, eodem tit. c. ii.
in prin. lib. vj. & opiniones Doctorum hîc, vbi vide, in j. gl.
c In fi. ¶Verificatur, vtrùm quia diuersis respectibus est eadem & di
uersa, vt no. de testib. Romana. in gl. ii. lib. vj.
d Secundum Pil. ¶vbi s. rub. iiii. in prin. Tanc. autem hoc dicit, vbi
suprà, in fin.
e Sed quia veremur. ¶Hinc est, quòd non valet consuetudo, ꝙ i-
stud iuramentum non præstetur, extrà de fideius. constitutus. ver
si. præsentium. Dixit tamen Pil. vbi s. parte iiij. in fi. non, quòd erat
contraria iuri consuetudo locorum habens, quòd solùm in tem-
pore sententiæ exigatur hoc iuramentum: audiui dominum me-
um, qui meo tempore Assessor fuit Mediolani. quòd ibi iuramen
tum calumniæ exigebatur solùm tempore sententię, & à victore
& de hac puto Pil. intellexisse, qui fuit de eius diœcesi. ADDE, ꝙ
Panor. in c. cæterum. extrà eod. vbi de hac additione, mentionem
facit, tenet contrarium.
f Azo. ¶Et Pil. vt post eum scripsi eo. tit. c. ij. & ratio ibi.
g Sed quia. ¶Hoc dictum Pil. & Tanc. placet Host. in Summa §. iii.
in fi. item placuit Fran. Vercel. vt scripsi eo. tit. c. j. in fin. pro ratiōe
sumens, quòd ibi non remittitur episcopo, qui pater est, de restit.
spol. conquerente. & ibi concord. in gl. ij. Primum dictum, quod
fuit Azo. placuit Accur. in l. ij. C. eod. post princip. eius ratio, quia
ius vetus non inuenitur in hoc correctum, & secundum hoc §. il
le de remissione hominis loquitur, non legis. & hoc teneas. Item
tenet Accur. in glo. prædicta, quòd remissio per principis rescrip-
tum hoc casu non valet, nisi in eo dicatur, non obstante tali lege.
de hoc plenè scripsi de exces. prælat. c. vno, lib. vj. super glo. & tūc
ipsius aduersario proderit, C. de fruc. & lit. expen. l. fin. Si autem ad
uersarius opponit cōtra rescriptum, in causa ista iurabitur, secun-
dum eum. Quod dixi aduersarium vti illo iure, intelligit Fran. qn̄
illud fuit impetratum à parte: secus si sit proprio motu principis
processum. facit, quod not. de mut. petit. c. ij. in fin. vlt. gl. & Pil. te-
net, vbi suprà, iiii. parte in fi. quòd etiam si impetrans non vtatur,
aduersarius tamē vtetur, ff. quod quisque iur. l. iii. §. i. ADDE Bar.
concordan. huic addit. in l. ii. C. eod. Quid econtrà, an remittatur
filio, vel liberto? Bart. dicit, quòd sic, in l. iusiurandum. §. qui iusiu-
randum. ff. de iureiur. per text. in c. sacramentum. §. in quibus. de
consue. recti feu.
h Sententia fertur. ¶Expeditum est, quòd valet sententia, eo. ti. c. i.
ii. respon. lib. vi. & vide, quod ibi no. in vl. gl. ADDE Rotam in an
tiquis decis. deci. dlx.
i Dicit Pile. ¶Vbi s.
k Omissum sit. ¶Nota, quia distinguit inter omissum & remissum.
l Exigi. ¶Vt in præ. decret. i. in prin. li. vi.
m Contra plures. ¶Ampliatur hæc quæstio, scilicet quando vnus ꝯ
tra vnum plures quæstiones mouet: vel plures contra vnum plu
res quæstiones mouent: & omnibus conuenit sequens solutio.
Alia quæstio de tutore duorum pupillorum inuicem litigantiū,
not. in l. ii. C. eo. ti. iii. §. quod obseruari. in gl. ii. in fi. consilium est,
quòd in altera det actorem: simile s. de aduoc. §. i. versic. quid si ad
uocatus.
n Idem fortè. ¶Sic sub dubio Fortè, loquitur Accurs. in præ. auth.
principales. in i. glo. tu dic sine Fortè, vt in prin. huius §.
o Dicunt quidam. ¶Bar. eo. ti. c. ij. in j. gl. & vide quod super ea dixi.
p In prin. ¶Hîc scias, quòd in causis, quib. proceditur simpliciter &
de plano, &c. hæc iuramenta de calumnia, malitia, & veritate, præ
stari debent, vt in cle. sæpe. de verb. signif. ibi, citatione. &c.
q Actionem. ¶Si dicatur accumulando procedi, hoc dico: quia ex
quo ponit iuratum, ponit litem contestatam: & sic non est locus
mutationi, C. de eden. edita. vide Cy. C. eo. l. ij. in parte j. q. xiii.
r Sed opponis. ¶Sup. in ipsa contestatione, ante quàm iuretur de
calumnia: aliàs superuacua esset quæstio.
s Id quod. ¶Sic dixit Accur. in l. ii. j. respon. in gl. sic ergo.

13 ¶†Quid si instantia sit triennio finita? Respondeo, iterum iurari. Idem dicit Ioan. si iudex in medio triennii mutetur, vt s. versic. qd
14 si iudex. ¶†Quid de quæstionibus incidentibus, vel emergentibus, nunquid iurabitur in eis de calumnia? Nō videtur, cùm sit in principali iuratum: & idem iuris sit in principali, & in accessoriis, vt extrà de offic. deleg. prudentiam. in fi. & quia semel tantùm iuratur, C. eod. authen. in isto. sed hoc verùm est in eadem causa. Vnde dic contrà, vt ff. de dam. infect. qui bona. §. si quis. & ad exhibē.
a thesaurus. & qui satisd. cog. de die. §. penul.[a] ¶†Quid ergo? pone,
15 peto à te fundum: tu dicis, te illum non possidere, nec dolo desiisse possidere, ego peto, quòd iures de calumnia, quæritur, quid iuris? Et certè cùm non possideam, nec dolo desierim possidere, nō compellor iudicium subire: vt ff. de rei ven. qui petitorio. in princip. & §. penult. ergo nec iurare, ff. de iudic. sed si restituatur. §. ex q bus. & de iureiur. tutor. §. fin. Dic tamen esse iurandum: & sic obti
b nuit[b]. ¶†Sed nunquid super omnibus exceptionibus etiam in
16 declinatoriis, est iurandum de calumnia? H. dicit, quòd sic, vt not. suprà de excep. §. viso. versic. sed nunquid. & C. eo. l. i. & probatur ff. qui satisd. cog. de die. §. fi. ff. de noxa. l. quoties. §. penul. Quidam tamen dicunt, sufficere de malitia iurari super declinatoriis, extrà de restit. spoliat. literas. & de electio. cùm dilecti. suprà §. j. vers. in
17 casibus. ¶†Sed nūquid in prætoriis stipulationibus iurabitur de calumnia? Videtur, quòd sic, C. de iuramen. calu. l. j. ff. de dam. infe.
18 prætor. in princi. & l. q bona. §. fi. ¶†Quid si post præstitum iuramentum de calumnia subrogetur procurator in causa? Dic, per eum iterum esse iurandum, cùm calumniosè possit probationes inducere, & alia facere. Alii tamen contradicunt: quod dic, prout
c no. secundum Papam, extrà e. c. i. super ver. j. sed nunquid hæres[c].

ADDITIONES.

a §. pen. ¶Aliàs vlti. in princip. Has leges tenuit do. meus in legibus do. Mar. in quæstione, quę incip. minor xxv. quòd si filius, qui minor 26. adiuit hæreditatem patris, conuenitur actione personali, vt hæres, & dato termino ad respondendum, ipse dicens se inconsultè adiuisse hæreditatem, quæ locuples putebatur, petit restitui ad confectionem inuentarii, & actor dicit id peti animo differēdi actionem, & petit, quòd iuret de calumnia, ꝙ audiendus est. Non obstat, quòd secundum hoc bis iurabitur, scilicet secundò post litem postea contestatam super personali, contra auth. de his, qui ingre. ad appel. in fi. vnde sumpta est auth. hoc sacramentum. C. eo. ti. quia id procedit in eadem instantia, vt dictum est s. secus in diuersis, per iura prædicta. ad idem ff. de eden. si quis ex argentariis. §. exige. & de iureiur. iusiurandum. §. qui iusiurandum. & facit, quod de causa appellationis dictum est s. versic. quid de causa. Itē si diceretur, quòd restitutio peti non possit in modum exceptionis, negari non potest, quin hoc petatur incidenter, C. vbi, & apud quos. l. vlt. in fin. & extrà de restit. in integ. c. fin. & eam esse præiudicialem actioni propositæ, C. de iure delib. l. sancimus. §. donec. facit Instit. de act. §. præiudiciales. & sic pro cognoscenda, de ord. cog. tuam. & hoc quia in perpetuum, vel ad tempus actionem excludunt, habent instar exceptionum. Ad tollēdum ergo suspicionem, purget se per iuramentum, C. de his, qui ad ecc. confu. l. vlt. §. sicubi. Procedit autem, secundum eum, quòd per se iuret, si est maior xxv. & intra tempora restitutionis. Si autem est adhuc minor, iurabit curator: de hoc infrà §. proximo, in princip. & ver. sed cùm pupillus. Si dicamus, quòd hoc casu recipiatur iuramentum de malitia, de quo s. proximo, ver. secūdum. & dixi eo. §. post princip. cessabit omnis difficultas. Et huic est simile, quod notat Guid. de Suza. in l. seruum. §. publicè. ff. de procurat. dicens, quòd qui allegat causas absentiæ, iurabit quòd animo calumniandi illas non allegat. cùm iuret istud solum capitulum: & sic non obstat auth. hodie. de qua suprà.

b Et sic obtinuit. ¶Hoc tenet Alber. Pap. super l. fin. ff. de rei vendi. l. de die. §. fi. in princip. alleg. s. & j. vers. proxi. Ad iura quæ prohibent bis iurari, respondet, illa loqui post litis contestationem, cū iuratum est.

c Nunquid hæres. ¶Primum dictum approbatum est eo. tit. c. ii. §. i. lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Sacramentum omnium possessorum desideratur, dum res venditur ciuitatis.*
2 *Abbas an iurabit de veritate, vbi collegium litigat per syndicum.*
Iuramentum de calumnia semel tantùm in causa præstandum est.
3 *Prælatus ecclesiæ causam per se prosequens, an possit iuramentum committere syndico seu œconomo.*
4 *Pupillo an expediat iuramentum præstari, vbi agit causam momentaneæ possessionis.*
5 *Pater an iurabit de calumnia in bonis aduentitiis.*
6 *Conuentus reali actione, nominans dominum in iudicio, an iurare habebit de calumnia.*
7 *Clericus an possit iurare de calumnia.*
8 *Minor, cuius nomine litigatur, an possit, vel debeat iurare.*
Impubes iurare non potest, secundum Canonistas.
9 *Omnibus, vel maiori parti de municipio iurare licet.*
10 *Procurator an possit iurare de calumnia. & nume. 12. & 13.*
11 *Procurator agens, & defendens nomine absentis, non iurabit, sed dabitur ei dilatio, vt denunciet vero domino, vt veniat iuraturus.*
14 *In procuratorio alicuius, aliàs sufficienti ad causam, si non exprimatur, quòd possit iurare de calumnia, an is poterit iurare.*
15 *Syndicus quo casu & quando possit iurare.*
16 *Hæres defuncti an possit, aut debeat iurare.*
17 *Iudæus litigans cum Christiano, an iurare permittatur super Euangelia.*
18 *Iuramentum calumniæ cuius expensis mittetur ad principalem absentem.*

¶A quibus sit iurandum de calumnia.

3. §. Restat videre, à quibus sit iurandum. Et quidem regulariter principales personæ debent iurare: primo actor, & postea reus, C. e. l. ij. §. j. & ii. & authen. principales.
a extrà eo. c. iii. & c. cæterùm. Item tutor & curator[a], œconomus,
b syndicus, actor[b], & procurator vniuersitatis, & episcopi, & archiepiscopi, parentes & orphanotrophi, & omnes alii, qui legitimā habent administrationē, vel à lege, vel iudicis auctoritate, vt C. e. l. ii. §. i. & §. quòd obseruari. & authen. principales. C. de bo. ma. l. i. Instit. de cur. §. fin. C. de epis. & cle. l. orphanotrophos. & auth. sed hodie. extr. eo. c. iii. & iiii. & c. cùm causam. ff. de cond. & demon. l. municipib. ff. de noxal. act. quoties. §. si tutor. & iurent omnes tutores, vel vnus, C. si ex plurib. tut. omnes conuen. pos. l. i. ¶Item
1 curator bonis datus, C. eo. l. ii. §. i. ¶†Idem in his, qui præsunt mu
c nicipio, seruatur[c], vt omnes, vel maior pars iurēt de calumnia, C. eo l. ii. §. hoc etiam. & in præ. l. municipibus. & argu. extrà de sent. excom. Romana. §. fin. secundum Azo. licet Placen. dixerit, maiorem partem ciuitatis debere iurare, vel ipsam vniuersitatē: quod est difficile. Arg. tamen ad hoc, quia sacramentum omnium possessorum desideratur, dum res venditur ciuitatis, vt C. de ven. reb. ciui. l. fi. & similiter, dum tractatur de defensore ciuitatis eligēdo, vt in auth. de defen. ciui. §. in tantum. Papa not. extrà de iudic. pastoralis. tutius esse, quòd vniuersitas iuret per alium, vel per eum, qui litem contestatus est: quod in dubitatum est in vniuersitate
2 religiosorum, vt infrà ver. proximo. ¶†Quid si aliquod collegium litigat per syndicum, nunquid abbas iurabit de veritate. cùm ipse syndicus iuret de calumnia? Dicūt quidam, quòd sic, vt infrà dicetur in minore adulto: & hoc ideo, vt veritas appareat, & ne ecclesia turpe lucrum sectetur, extrà de iur. cal. Imperatorum. ff. de of. pręs. illicitas. §. veritas. ff. de cond. inde. nam hoc. ext. de pœnis, suā. liiii. di. gñalis. in fi. C. de heret. q̄m. xiiii. q. ii. q̄q̄. Arg. ꝯ. cùm abbas nō sit dominus, sed procurator: ext. de don. c. ii. xii. q. i. si priuatum. & aliud videtur in minore, qui dominus est, & commodum & incommodum eius est, ii. q. vi. biduum. Præterea cùm hæc causa sit vniuersitatis, non sua, vt ff. quod cuiusque vniuer. nom. l. sicut. §. i. & xii. q. ii. qui manumittitur. debet iurare syndicus ab ea constitutus, ff. quod cuiusque vniuers. no. nulli. ext. eo. c. i. non abbas. Et ideo dixerunt alii, ꝙ si abbas scit veritatem, & procurator est truffator, tunc abbas iuret, & non alius, C. de procur. l. fi. sed illa lex loquitur, cùm principalis persona conuenitur: & abbas nō potest dici principalis, vt dixi: & ideo dixit Alber. Pap. ꝙ si syndicus est litem contestatus, ipse iurabit, C. de iu. properādum. versu fi. & C. de reb. cre. l. penul. § penul. & C. de iur. cal. l. fi. §. i. & nō abbas cū ipse possit in testē ꝓduci, extrà de resti. insup. ne fungatꝰ duplici officio, vt ff. đ pactis, plures: extrà đ insti. c. fi. & ne ecclesiæ ꝑiudicetur de facili, eo fortè iurare nolente, C. de seruis fugi. quicūq;. C. vnde vi, meminerint. & sic dicit fuisse iudicatū Vercel. Sed certè malè,

ADDITIONES.

a Curator. ¶Contra hoc opponitur de l. certum. ff. de confes. §. penult. Solutionem vide per Accur. in §. quod obseruari. in glo. ii. & ibi plenius per Cyn.

b Syndicus, actor. ¶Idem Accur. in l. ij. §. hoc etiam. j. alleg. & Vber. de Bob. vt s. ad fi. & Gul. de Suz. l. neque. C. de procu. Et sit ratio, quia cum decreto constituitur, sicut tutor, & à satisdatione releuatur, sicut ille: C. de admin. tut. l. vlt. §. defensionem. ADDE Bar. in d. l. ii. Panor. in c. ii. & c. cæterùm. extra. eo. vbi plenè.

c Municipio, seruatur. ¶Dixit Pile. sua j. q. ex iure moribus recepto consulem iurare præsente & consentiente maiore parte vniuersitatis: allegat authen. hoc ius est. C. de sacrosan. eccl. & l. rem non nouam. C. de iudic.

ADDITIO. Adde Bar. in l. ii. §. hoc etiam. C. de iura. cal. vbi dicit quòd in causa vniuersitatis iuratur de calumnia per administratores nomine ciuitatis, vel per syndicum legitimè ordinatum: & iurabit in animam constituentium, nō in animam ciuitatis: quia ciuitas caret anima. Hen. Ferran.

malè, salua pace iudicantium. nam licet lis contestata sit per syndicum, etiam nomine Abbatis & conuentus agentem, abbas tamen ipse habens ad hoc speciale mãdatum à capitulo, iurabit de veritate nomine suo, & in animas eorum, vel maioris partis, qui sunt de conuentu: vt extrà de testibus, ad hoc. aliàs incipit, præsen
a tium a. & tunc etiã poterit esse testis in causa: secus si ipse causam per se duxisset. Non tamen nego, quin & per syndicum vel procuratorem possit de veritate iurari: secundum quod not. per Papã, extrà de iur. calum. c. fin. Dominus meus tamen dicit, q in præ. decre. non iurauit abbas, tanquam testis, vel tanquam procurator, sed tanquam nuncius, & pica conuentus. Quæ & alia dic, vt not. in præ. c. ad hoc. secundum omnes. Sed & si abbas causam ducat, ipse iurabit in animas conuentus. & de hoc no. extrà de elec. dudum. ii. in gl. B. quæ incipit, not. ergo ius, &c. Iuramentum autem calumniẽ à syndico prẽstitum, abbas non cogitur subire, extrà de iur. calum. Imperatorum. de hoc no. C. eo. l. ij. §. hoc etiam. Si tamen procurator negauerit positiones, dominus, ad quem spectat causæ commodum, vel incommodum, eo quia nouit meliùs veritatem, interrogabitur per iuramẽtum super eis, vt infrà ti. prox. §. vj. ver. in summa. quod quidam concedunt, vbi iuratum est de veritate: arg. in præ. decre. ad hæc. aliàs incipit, præsentium. secus, vt dicunt, vbi de calumnia. Sed certè est eadem ẽquitas: sic hinc inde idem ius etiam vtrobique esse puto, si hoc iudex viderit expedire: argu. extrà de constit. nam concupiscentiam. Nec obst. præ. dec. ad hæc. imò hoc probatur, si rectè intelligatur. Ar. contrà: q̃a iuramentum de calumnia semel tantùm in causa præstatur, vt C. de iur. cal. authen. in isto. Sed illud verum est, ab eadem persona. Vel dic, quòd hoc non est propriè iuramentum de calumnia, sed iurabit respondere, quid credit super positionibus per procuratorem negatis. Et sic iurare & respondere fecimus Archiepiscopũ Rauennatem in causa, quæ inter eum & cõe Arimini super sep-
b tem castris coram nobis vertebatur b. ¶†Quid si prælatus eccle-
5 siæ prosequitur cãm per se, nũquid poterit committere iuramentum œconomo, seu syndico? Videtur, quòd sic, arg. extrà e. c. i. ꝓpe fi. ibi. huiusmodi officiũ aliis denegare. & ff. de procur. l. iij. Dic, quòd iuramentum non potest specialiter committi, nisi & causæ prosecutio committatur, vt extrà eo. in pertractandis. in fin. & c. seq. ibi, qui pro eis petere & exhib. &c. & c. fi. in prin. ibi, elegeris liti, & c. ver. quòd si. & sic intellige eo. tit. c. j. alioquin alicui posset hic causam committere ignoranti. ¶†Sed cùm pupillus possit a-
4 gere causam momentaneæ possessionis, vt C. qui leg. perso. mo- mentariæ. vbi de hoc: & aliàs, vt s. de actore, in prin. nunquid iurabit? Videtur. quòd non, arg. ff. de iur. & facti ignor. l. fi. ff. de iureiur.
c qui iurasse. Vel dic, quòd iurabit c: quia ex quo legitimus est ad agendum: ergo & ad iurandum, & ad alia, ff. de iurisdic. om. iudic. l. ii. extrà de offic. deleg. præterea. & si pupillus agit auctoritate tutoris, quòd potest, vt ff. de admi. tut. l. j. ipse iurabit, ff. de aucto. tut. accipientis. & C. eo. clarum. & ff. de re iud. quidam. sed poterit petere in integrũ restitutionem, si sit læsus. & hoc tenet Alber. Pap. vel fortè tutor iurabit, vt in præ. l. qui iurasse. quasi ipse videatur agere, cuius auctoritate agitur, C. de vet. iur. enuc. l. j. extrà de sent.
d excom. mulieres. secundum Vber. d ¶†Sed an pater iurabit de ca-
5 lumnia in aduentitiis bonis? Dic, quòd sic, vt no. C. eo. l. ii. §. fin au-
6 tem. & vide infrà de libel. concep. §. iam nunc. in fin. ¶†Sed illud quæritur, vtrùm conuentus reali actione, nominans dominum
e in iudicio, iurabit de calumnia? Dicunt quidam, q sic e: cùm non contra eum, sed contra nominatum sit agendum, vt extrà vt lite non contest. quoniam. §. quòd si super. Nec obstat, quòd semel ẽ iurandum, vt C. de iur. calum. auth. hoc sacramentũ. nam per hoc
f sacramentum eximitur à iudicio f. Quid si nominatus dicit, quòd nominans bene possidet nomine ipsius nominati, nunquid tenetur nominatus iurare, quòd non calumniandi animo hoc faciet? Respon. non: imò locum habet tunc præd. auth. hoc sacramentũ.
7 vt tantùm semel post litem cõtestatam iuretur. ¶†Sed nunquid clericus de calumnia iurat? Videtur, quòd non: sed de veritate tantùm. n. vt no. extrà eo. c. i. Quidam tamen dicunt contrà, secundum
g leges, vt no. in præ. §. sed quia veremur g. Quid si quis vouit non
8 iurare? de hoc j. §. superest. ver. q d si reus. ¶†Sed nũquid minor, cuius nomine litigatur, iurabit? Dicunt quidam, quòd sic: quia dicit lex, quòd restituitur, si confessus fuerit, ff. de confes. certum. §. fi. vnde similiter iurabit auctoritate tutoris, si eum habet, ff. de admi. tut. l. i. §. fi. Azo dicit, quòd est adultus, iurabit de veritate dicenda, sed non de calumnia: si verò est pupillus, non, arg. ff. de in lit. iur. videamus. ff. de confes. certum. §. fi. C. de eden. is apud. vbi de hoc, extrà de despon. impub. attestationes. Et secundum canones impubes iurare nõ potest, 22. q. v. paruuli. & c. pueri. 4. q. 3. c. j. nisi sit
9 doli capax. extr. de del. puer. c. i. ¶†Item iurant omnes, vel maior pars de municipio, C. eo. l. ii. §. hoc etiam. ff. de cond. & de municipibus. Item vniuersitas quandoque, extra. de hæret. excommunicamus, §. adiicimus. & potest vniuersitas iurare, non solùm per eũ qui litem contestatus est, verumetiam per alium, vt no. secundũ
h Papam, extrà de iud. pastoralis h. ¶†Procurator autem non iurat
10 de calumnia, vt C. eo. l. ij. §. fin autem. & in præ. §. si tutor i. Argu.
i tamen contrà, extrà eod. c. pe. sed ibi syndici vocantur procuratores. Procurator enim episcopi loco syndici, seu œconomi est, ar. v. q. iii. quia episcopus. ix. q. iii. cùm simus. sed procurator in rem suam datus, bene iurat, C. de procu. qui stipendia. prout no. C. eo. de iur. calum. l. ii. §. fin autem alterutra. siue agat vtili nomine suo
k siue directa nomine domini cedẽtis k, cùm sit causa eius propria: quia damnum & emolumẽtum eius est, ii. q. vi. biduum. vt in præ. l. qui stipendia: nisi reus obbiiciat, quòd procurator suspectus est, vel quòd dominus meliùs nouit causam. tunc enim iudex potest
l præcipere, quòd dñs iuret, C. eo. l. fin. l ff. e. si actor. ext. de iniur. m
m ¶†Quid ergo fiet, cùm procurator agit. vel defendit nomine ab-
11 sentis n: Dicit Vincen. quòd dabitur ei dilatio, vt denunciet vero
n domino, quòd veniat iuraturus, ar. ext. vt lite non contest. q̃m. §. quòd

ADDITIONES.

a Incipit. præsentium. ¶libr. vj.
b Vertebatur. ¶De qua etiã ipse auctor dixit s. de teste, §. qualiter. ver. sed opponitur. circa medium. Multùm depilata fuit ecclesia Rauennas honoribus & viribus suis tempore auctoris. & priùs. nam, vt patet eod. ti. de teste. §. nunc tractandum. ver. hoc autem. ad fi. aliam causam habuit etiam coram auctore super quibusdam castris cum communi Forliuii. Item tempore Inn. IIII. quæstionem habuit cum communi Fauentiæ super villa Luci, & sancti Petri, & castro Arioli: de qua hoc eo. tit. cùm causa. de probat. licet. de testib. cùm causam. j. Villa tamen Luci hodie suo nomine possidetur. Ad castrum Arioli recuperandũ nũc laborat præsens archiepiscopus Rauennas. Sed plus me legisse memini, quòd insula Siciliæ olim fuit ecclesiæ Rauẽnæ, trãslata postea in ecclesiã Romanam: forsan quia illam regere nõ poterat. Quod præsumo quia nec ipsius ecclesiẽ Romanæ nostris temporibus multùm ad id laborantis solicitudo, expensa, & impositio decimarum ad id, saltem in partibus Italiæ multis annis collecta, illam adhuc debito modo potuit subiugare. Ipsius etiam ecclesiæ canonici tũc habebant, & hodie retinent nomẽ Cardinalium & cantorũ. Cui ecclesiæ compatior: quia mihi metropolitica, & quia cùm meis descendentibus cẽsualis sum ipsius: & in ipsa etiam habui filium Cardinalem, & nunc nepotem ex filio cantorẽ: tres vltimi archiepiscopi mei fuerunt scholares, & domini spirituales: quartus autem qui præcessit do. Raynutius, nunc cardinalis sancti Mart. in montibus, meus singularissim' benefactor, pater & dominus: hæc dãt causam deplorãdi, quòd nec etiam in sede propria potitur debita libertate.
c Iurabit. ¶Hoc breuiter tenet Accur. in §. quod obseruari. in fin. 3. gloss. alleg. C. de his, qui ven. ætat. l. j.
d Secundum Vber. ¶vbi suprà.
e Quòd sic. ¶Latior esset litera sequens, si dicere, licet non contra eum. Mihi videtur, quòd locus est iuramento de malitia, & q malitiosè non nominat: non de calumnia, quod respicit totam litem, post litem contestatam præstatur: facit eo. ti. c. ii. in fin. lib. vi.
f Iudicio. ¶Secundum Gui. de Suz. in l. ii. C. vbi in rem actio.
g Sed quia veremur. ¶Ibi plenè per Accur. in glo. magna. ante medium.
h Pastoralis. ¶Vt ibi scripsi super prima gl.
i Si tutor. ¶Hodie iurat, si habet speciale mandatũ, eo. ti. c. vl. lib. vi.
k Domini cedentis. ¶Qđ Pla. non ꝯcedebat hoc sedo casu, sed Accur. vbi s. tenet, vt hic, & do. Azo in Summa circa med. & Vin. eo. tit. c. vlt. sed Vincen. dicit ex causa à iudice æstimandum, per id q̃d sequitur.
l L. fi. ¶Hoc & in sequenti l. corrigere de procur. & in hac l. fin. tenuit Iaco. de Aret. vt ibi no. Cyn. quòd si periculũ causæ pertinet ad cedẽtem, vt quia cessit actionem suo periculo mouendam, ff. mand. si mandato. §. fi. tunc iurare & respondere debet: & sic loquitur l. si actor. Vel neutrum spectat ad eum, cùm causa sit propria cessionarii, vt in l. qui stipendia. & ff. quan. appe. sit. l. i. §. in propria. vide quod dixi s. de defensore, in fin. & s. de ces. act. §. i. ver. sed nũquid. i. securè teneas, quòd etiam eo casu, quo cedens iurat de calumnia, nihilominus cessionarius, qui litem prosequitur, iurare tenetur in animam propriam, per decret. ii. ii. respon. eod. ti. lib. 6. Capitula enim inclusa in iuramento calumniæ, quẽ not. eo. c. i. in prin. & C. eo. l. ii. §. i. longè plus respiciunt prosecutionem litis, q̃ iustitiam negotii principalis. quod facilè patet intuenti: nec est ẽt absurdum, quòd etiam de iustitia principalis causæ secundum suam credulitatem iurarẽt. super quo vide, quod dixi de aduocato. §. i. ver. item quòd est præuaricator.
m Iniuriis. ¶Libro vi.
n Nomine absentis. ¶Difficultas, quæ sequitur, hodie est sublata per præ. dec. vlt. eo. ti. li. vi.

quòd si super.C.vbi in rem act.l.ij.extra.de procu.dilectus.Vel di
a cas,quòd mittetur ei iuramentum,vt in præ.authen.principales[a]
Potest etiam mandari iudici,sub cuius iurisdictione degit,vt illud
recipiat:quod mandabitur sub hac forma:
b FORMA.Talis iudex[b] tali iudici salutem in domino. Nouerit
vestra discretio, quòd T. procurator P. ciuis nostri super libello,
quem vobis præsentibus mittimus inclusum,cùm H.ciue nostro
est litem sub nostri iudicii examine contestatus: verùm quoniam
vt lis sine suspicione procedat,necesse est per principalem perso-
nam præstari calumniæ iuramentum,dilectionem vestram requi
rimus & rogamus,quatenus ab ipso P.super dicto libello, secun-
dum iuris ordinem, fulti iuris communis præsidio iuramentum
calumniæ recipi faciatis:receptionem eãdem in publicam formã
in manu fidelis notarii redactam,nobis,si placet,per latorem præ-
sentium transmittatis.Ideo dixi Fulti iuris communis presidio.nã
iuris auctoritate recipit,&non ex vi commissionis:quod dic,vt su
prà de iudic.delega.§.iam nunc.ver.secundum præmissa.Iudex au
tem delegatus à Principe,committat,prout no.eo.§.ver.quando
que etiam. Quòd si iuramentum ei mitti nequeat, fortè quia est
vltra mare,vel aliàs est valde remotus, vel quia ignoratur vbi sit,
tunc dabitur bonis curator,qui de calumnia iurabit, vt ff. de cur.
12 bo.dan.l.j.& ij.ff.ex quib.cau.ma.ab host.in prin.ver.ego.¶†Vin
cen.autem dicit,quòd non admitteret sacramentum talis procu-
ratoris in hoc casu,extra.de procur.petitio. & hoc secundum le-
13 ges,quas secuti sunt T.& Vincen.& alii.¶†Vincen. tamen no.[c]
c quòd secundum canones procurator potest iurare de calumnia,
extra.eod.c.pe.Et potest esse ratio:quia per litis contestationem
d factus est dominus,C.de procur.neque.Ioan.de Deo dicit[d], ꝙ si
dominus haberi potest,ipse iuret, vt dicunt præd.leges.alioquin
procurator iuret,vt in præ.decret.&dominus debet illi mandare,
vt iuret in animam sui,vt dicam infrà §.prox.Papa no.extra.eo.c.
j.speciale esse in personis ecclesiasticis', quòd iurent de calumnia
per procuratorem,etiam sine speciali mandato ad iurandum,ex-
tra.eo.c.ij.& pe.& fi.Laici verò procurator potest iurare,si habet
ad hoc speciale mandatum,ff.de iureiuran.iusiurãdum quod.Pro
curator autem extra iudicia factus, bene iurat de calũnia, vt ff. de
dam.infect.qui bona.§.si alieno.per quam legem rex Portugaliæ
absens fuit absolutus per dom.Nicolaum papam IIII.à senten-
tia excommunicationis. licet enim procurator eius habens spe-
ciale mandatum ad petendum absolutionem,nõ haberet expres
sum mandatum ad iurandum in animam ipsius Regis,fuit tamen
ad iurandum admissus per hanc legem.Præterea cùm iuramentũ
videatur esse de forma absolutionis,vt ꝓbatur,&no.extr.de sent.
excom.cùm desideres.& c.quamuis.procurator ad petendum il-
lam specialiter constitutus, videtur per consequens constitutus
ad iurandum,sine quo absolutio non procedit,arg.extra.de offic.
deleg.præterea.&ff.de procur.ad rem.& l.seq.& l.sed & id.Ipsi au
tem regi,si præsens foret,debuisset iuramẽtũ remitti,vt probatur
in præ.§.si alieno.& vide ĩ.in ti.de procur.§.j.ver.item opponitur
quòd licet.ibi,xv.curia Romana indifferenter admittit iuramen-
ta procuratorum,& maxi mè in spiritualibus: exigit tamẽ ad hoc
speciale mandatum,vt iam dicam:nec aliud posset ibi propter via
rum distantiam commodè obseruari,arg.l.xii.dist. cùm longè. &
extrà de in integ.restit.tum ex literis.in fi. si tamen principales ad
14 sunt,bene coguntur iurare.¶†Quid ergo, si in procuratorio ali
cuius aliàs sufficienti ad causam,non exprimitur,quòd possit iura
re de calumnia?Respondeo,dixerunt multi,quòd potest iurare:a
lii verò contrà:sed certè cùm mandatum sit aliàs sufficiens ad cau
sam,iudex coget eum litem contestari,& post, tanquam domin⁹
litis,poterit iurare.argum.Inst.de his,per quos ag.poss.§.procura
tor.Hodie tamen indistinctè iuramentum recipimus sine specia-
li mandato.de hoc suprà de procur.§.ratione autem formæ.vers.
pen.¶Quid de defensore,qui satisdedit de iudicato soluẽdo?Res
pon.dicunt quidam,quòd ipse iurabit:alii,contra. de hoc not. ff.
e de procur.non solùm.in prin.C.eod.l.ii.§.fin autem[e].¶†Sed qd
15 dices de syndico?Dic, quòd si est specialis ad vnam causam, non
potest de calumnia iurare,nisi habeat ad hoc speciale mandatum:
sicut nec procurator, quia nõ habet generalem administrationẽ:
secus si datus sit ad omnes causas monasterii,seu vniuersitatis pe
ragendas.Item coniũcta persona alieno nomine defendens,iurat
secundum formam illius authen.principales.secundum Vber. &
f Ioan.de Deo[f]. Item excommunicatus, qui conuenitur, iurat, vt
16 no extra.eod.c.pen.¶†Sed nunquid hæres defuncti iurabit? De
hoc ĩ.§.prox.ver.sed nunquid.Item episcopus iurat,ĩ.§.prox.ver.
si.item no.Item & clerici seculares in causis propriis, vel ecclesia-
rum suarum: & etiam regulares, vbi sunt syndici constituti: alias
non.Sic potest legi & intelligi,extrà eo.c.j.& probatur eo.tit.cæ-
terùm.& per totum,xiiii.q.ij,quanquam.Vel dic,quòd decre. ex-
tra.eo.c.i.vbi dicitur,quòd clerici iurare non audeant prælato in-
consulto,intelligitur coram iudice seculari,vel coram alio,de cu
ius iurisdictione non sunt:vt extrà de foro comp.si diligenti. & c.
significasti.Sed quum iurant coram suo prælato, etiam non epis-
copo,habente tamen iurisdictionem in eos,satis intelliguntur de
eius licentia facere.In contractibus autem bene iurant clerici,ex
g trà de iureiur.ex rescripto.& c.seq. Argum.contrà,xxii.q.v.c.fi.g
17 ¶†Sed pone.Iudæus litigat cum Christiano,nunquid iurabit de
calumnia super Euangelia?Videtur,quòd sic,C.de Iudæis, Iudæi.
ad prin.xxij.q.v.monet te.Arg.contrà,ff.de iureiur.non erit.§.pe.
nam cùm non credant legem Euangelicam,vt xlv.distin. qui syn
cera. ipsi dicent per tale iuramentum, quicquid voluerint. Vnde
dico,quòd si iudex viderit expedire,faciat eum secundum legem
suam iurare super Decem præceptis Moysi,vt C.de Iudæis,si quę
nam & aliàs dicitur,quòd eis est secundum suam legem permissũ
circuncidere,vt ff.ad leg.Cornel.de sica.l.circuncidere,xxxv.dist.
ab exordio.& in præ.c.qui syncera.vel sic dicet, Iuras tu per Deũ
patrem omnipotẽtem sabaoth:vel,per Deum,qui apparuit Moy
si in rubo: vel, per verum Adonai patrem: vel per Deum Eloim,
& huiusmodi:arg.in prædi.c.monet te.ad fi.Respon.Iuro.Vel sic,
Si tu culpabilis es & periurus,sis dispersus inter gentes, & moria-
ris in terra inimicorum tuorum,&sic te terra absorbeat,sicut Da-
than,& Abiron:Responde.Amen,vij.q.j.denique.extrà de elect.
licet.vel sic:Te lepra apprehendat,sicut Naaman Syrum, vt j. q. j.
qui studet.vel sic:fiat habitatio tua deserta,&c.arg.xxiij.dist.in no
mine.prope fin. Vel sic: Veniant super caput tuum omnia pecata
tua,& parentum tuorũ,&omnes maledictiones,quæ in lege Mo
saica & prophetarũ inscriptæ sunt,& semper tecum maneant.Re
spon.Amen. Multas ex illis habes in Deutero. c. xxviii. & in Psal.
Deus laudem. Vel sic: Det te Deus in maledictionẽ, & in exẽplũ
18 cunctorum populo suo,vt ij.q.v.hoc autem.¶†Sed ad cuius ex-
pensas mittetur iuramẽtum calumnię ad principalem absentem,
h vt suprà ver.quid ergo fiet?Respõ.[h] si absens voluntariè per pro-
curatorem litigat,tũc quia eius absentia causam impedit,ipse sol-
uet expensas: si autem ratione sexus, vel dignitatis, vel infirmita-
i tis[i],& huiusmodi, tunc communiter fient sumptus[k].Vtrùm autẽ
k alius à principali persona possit iurare de veritate,vel etiã de cre-
dulitate,not.secundum Papam,extra.eod ca.fin.

ADDITIONES.

a Principales.¶Cuius expensis,dicitur ĩ.ver.sed ad cuius.
b Talis iudex.¶Inhonestè se præponit æquali.
c Tamen no.¶eo.tit.c.fi.ADDE,ꝙ Bar.in d.§.qui alieno.dicit,rela
ta opi.Spec.ꝙ si dominus non potest haberi,ꝙ procurator admit
teretur.ADDE tu vlteriùs,ꝙ procurator in Romana curia tenet
iurare de calumnia,non solùm in animam domini, sed etiam in a
nimam suiipsius,etiam si principalis priùs iurauerit.Rot.in antiq.
decis.ccccxcii.& in nouis.decis.xxxvij.& decis.xl.
ADDITIO.Adde tu,ꝙ procurator generalis ad lites,potest iu-
rare de calumnia,licet aliter lites specificatæ non sint, modò ha-
beat speciale mandatum ad iurandum de calumnia : ita singulari-
ter voluit Matc.notab.suo l.incip.nota,quòd si dominus. Henri.
Ferran.
d Dicit.¶Libri Iudicum parte ii.circa medium huius tituli.
e §.fin autem.¶Dicit Alb.Gal.hoc tit.post princ. quòd si defensor
conueniĩ in causa principali,dominus iurabit: si conuenitur fideiuss.
for datus ab ipso ex stipulatu,tunc ipse iurabit,vt ibi not.
f Ioan.de Deo.¶Isti dicunt,vbi ŝ.eum iurare de his,quæ eum respi
ciunt,sicut ŝ.§.ij.ver.sed nunquid hæres.in fi. Vnde communiter
tenetur,principalem debere iurare:quod tenet Gui.in l. maritus.
C.de procur.quia licet lex eũ agere permittat, procuratorem nõ
facit.ff.iud.sol.l.iii.§ sed & si.&si principalis esset minor,vide ŝ.de
coniunc.persona,ver.item quod is.& versic.seq. Adde,ꝙ Bar.idẽ
tenet,quod Spec.in l.ii.C.eod.
g C.fi.¶Solue,vt ibi no.de his vide,quod satis scripsi eo.tit.c.i.ad fi.
super verbo inconsulto.
ADDITIO.Adde ad versi.seq.ibi,sed pone,Iudæus,&c.do.Ias.
in rub.ff.de iust.& iur.col.fi.ver.vltimò facit.Et quid si Iudæus iu
rat in contractu,an illum contractum obseruare teneatur virtute
iuramenti : cùm animæ Iudæorum non pertineant ad protectio-
nem papæ,vel ecclesiæ?vide Paul.de Cast.consi.xc.incip.visa.col.
fin.ver.sed Iudæorum.in 2.parte consiliorum.Henr.Ferran.
h Respon.¶Secundum Guid.de Suz.in l.2.C.eod.tit.
i Infirmitatis.¶Text.l.2.§.fin autem.in prin.C.eo.ti.ponit duo pre
cedentia:sed adhuc fortiùs vrget hoc tertium, cui iudex compa
ti debet,24.q.4.quę dignior.in fi. Adde,quòd dicta Spec.sequitur
Alex.in l.ad personas.ff.de iureiur.
k Fient sumptus.¶Arg.contrà de iudic.ca.2.in prin.lib.vi.ibi fauo
re producentis tantùm,hîc communis.Expedit enim aduersario
illius exigi iuramentum.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum de calumnia importat dilationẽ non petere gratia litis differendę*
2 *Reus post iuramentum actoris qualiter & sub qua forma iurare cogatur.*
3 *In duplicib.iudicijs vterq; est actor et reus,et vterq; præstare debet iuramentū.*
Iudicia duplicia quæ sint,& quæ dicantur.
4 *Iurans de veritate dicenda,si interroget de credulitate,an teneatur respōdere.*
5 *Episcopus iurans de calumnia,vel veritate,an debeat Euangelium tangere.*
6 *Forma,qua iudex cōputabit iuramentū,vbi causa est spiritualis,vel ei annexa.*
7 *Forma iuramenti quod præstatur in animam domini.*
8 *Iudæus sub qua forma iurabit in iudicio,si cum Christiano litigat.*

¶Iuramentum de calumnia,qualiter,& sub qua forma sit præstandum.

4.§.Nunc dicamus,qualiter sit iurādum. Et quidem sta tim lite contestata iudex actori sic computa bit iuramentum:
¶FORMA. Tu iurabis, quòd non calumniosè petis: sed quia credis & æstimas iustè petere,C.eo.l.ij.in prin.versicu.& actor.& auth.hoc sacramentum.Inst.de pœ.tem.litig.§.item actoris.¶Itē quòd respondebis veritatem super his,de quibus interrogaberis, & eam non negabis,vt eo.tit.auth.in hoc. ¶Item quòd non vteris scienter falsa probatione, siue in testibus, siue in instrumentis, siue in alia specie probationis.sed hoc potiùs de consuetudine,q̃ de iure fit.nam de iure debet sic dici:scilicet quòd nullam probationem exiges, nisi quam pro veritate credes necessariam, vt in authen.hoc sacramentum ¶Item quòd non corrupisti iudicem, neque corrūpes,vel tabellionem,nec dedisti,nec dabis, nec promisisti, nec promittes aliquid per te, vel per interpositā personā pro hac causa:vt sententia feratur pro te,nisi illis personis,quibus iura dare permittunt,videlicet notario,aduocato & aliis,C. eo. l.
1 ij.& auth. principales. ¶†Item quòd dilationem non petes gratia litis differendæ,C.eo.l.ij.in princ.versi.& reus.& l.iij.ibi, quòd non causa differendi,&c. sicut ego dixi,sic verum est, & sic seruabit:sic Deus te adiuuet,& hæc sancta dei Euangelia.Sed consului quòd hoc vltimum omittatur, alioquin rarò aut nunquam partes periurium euitabunt:quia sæpe post hoc iuramentum dilatio
a nes frustratorias petunt [a]. Quidam autem sic dicunt:Tu iuras te litem istam calumniandi animo non mouisse,vt C.eo.l.ij. nec mouere,vt ff.fami.ercisc.inter cohæredes.§.si famil.erciscun.nec mo turum,vt in authen.de his,qui ingred.ad appel.Collat.v. quæ est
b C.eo. auth. in isto [b]. †Computato igitur taliter iuramento actori
2 conuertat se iudex ad reum,& dicat:Tu iurabis, quòd putas peti tioni actoris iustè cōtradicere,vt Insti.de pœna te.lit.in fi.respon. j.& generaliter iurabis ita verum esse, & te obseruaturū in defen dendo,sicut ille iurauit in agēdo:sic Deus te,&c.C.eo.l.ij. in prin. ver.reus autem.& ff famil.ercisc.inter cohæredes.§.si familiæ. Præ stito autem iuramento iudex det actori terminum ad proponen
3 dum,vt suprà de dilatio.in fi. ¶†Nota tamen, quòd in duplicib⁹ iudiciis,scilicet Communi diuidundo,Familiæ erciscundæ, Finiū regūdorum, Vti possidetis & Vtrobi, in quibus vterque est actor & reus,vterque præstat iuramentum actoris & rei, vt in præ. §. si familiæ erciscundæ.extrà de probat. ex literis. vbi de hoc. Sed qs
c tunc prior iurabit?de hoc habes ff.de iudi.his tribus. & l.sequen.[c] Idem est etiam in mutuis petitionibus:quia tūc vterque est actor & reus, & præstabit vterque duplex iuramentum hoc modo: Iuro,quòd vtor bona intentione, & bona exceptione: vel, iuro, ꝙ iustè credo petere & defendere. Et ita secundum canones inueni tur duplex iudicium,scilicet causa conuentionis & reconuentionis siue mutua petitio: quod concedo, quantum ad iuramentum de calumnia,sed non q̃tum ad testes. Nam in iudicio finium regundorum testes,à quacūque parte producantur,perhibent testimonium de facto actoris & rei:aliàs non probarent limites, vel fines communes.Hoc autem necesse non est,quòd testes super conuē tione producti,dicant super reconuentione: imò per se potest ꝓ bari conuentio,& per se reconuentio.Iacob.autem Bald.dixit,in causa conuentionis,& reconuentionis vnum tantùm præstari iu
4 ramentum. ¶†Item dixit magister Gratianus, quòd si is, qui iurat de veritate dicenda, interrogetur de credulitate, non tenetur respondere:secus,si iurauit de calumnia,extrà de testib.c.de testibus.Innoc.dicit, quòd iurans de calumnia, debet respondere de veritate,extrà de re iud.cùm olim §.j.in fi.vt not. extrà de test.ad
d hoc,aliàs incipit,præsentium [d]. ¶†Item no.quòd cùm episcopus
5 iurat de calumnia vel veritate,non tangit,sed inspicit Euangelia extrà de iur.cal.c.fin.xj.q.i.nec honor.tamen quandoque tangit, scilicet cùm reuertitur ab hæresi,vel schismate,vt j.q.vij.quoties. & quando absoluitur ab excommunicatione,vel suspēsione,extr. de senten.excom.venerabili.Alb.Papi. dixit, quòd si causa sit sua propria,tunc iurat episcopus.Nec ob.l.C.de epis.& cle.cùm cle
e ricus.in fin.quia ibi loquitur de alio iuramento [e]. Si verò sit causa ecclesiæ,aut est spiritualis,& tunc non iurat:aut ciuilis,& tunc iurat,non per se,sed per procuratorem,arg.extr.eod.c.j.& c.pen.& v.q.iij.qui episcopus.ix.q.iij.cùm simus.Ego sto decre. extrà eod.
6 c.fin. vt indistinctè iuret secundum præmissam formam. ¶†Cæterùm si causa sit spiritualis,vel ei annexa,& iurari debet de veritate,tunc iudex sic computabit iuramentum.
¶FORMA. Tu iurabis ad sancta Dei Euangelia dicere & respō dere veritatem, quam scis per te, vel intelligis per eos, in quorū a
f nimas iuras:& dicere etiam,quid credis & existimas [f]. Tunc ipse dicat:Ego P. in causa, quæ vertitur inter me & H. super hoc coram vobis dicam veritatem, quam sciuero per me, vel quā per meos fratres, in quorum animas iuro, intelligo, & quam etiam credo, quoties & quandocunque fuero per vos interrogatus:sic me Deus adiuuet,& hæc sancta Dei Euangelia. Hæc forma probatur ex
g trà de testib.& in dec.noua.præsentium [g].C. de iuram. cal. l. ii. in prin. Quod autem dicitur s̄. quid credis, & quā etiam credo, hoc ad cautelam apponitur.nam non est de forma huius iuramenti.q enim de veritate iurat, non debet de credulitate interrogari, vel
7 respondere,vt s̄.§. j. versi. quantum. ¶†Si verò iuramentum de veritate præstatur in animam domini,vt lxiij.dist.sibi.ext.de testi. ad hoc.aliàs incipit,præsentium.tunc fiet in hac forma:
¶FORMA. Ego iuro in animas conuentus, id est singulorum de conuentu:quia conuentus non habet animam,vt not.j̄.in tra. libel.de sent.excom.ver.si.secundum do.mei siue in animam domini mei talis,quod dicam veritatem in tali causa,prout ab eo,vel ab eis,vel à maiori parte eorū didici,vt in præ dec.ad hæc.vel ipse iurat per me, quòd ipse per me veritatem respondebit, extra. de præb.c.accedens.vel iuro in animam eius,quòd ipse per me veri-
8 tatem,quam sciuerit,respondebit de hoc in præ.c.nbi. ¶†Formā sub qua Iudæus iurat,vide s̄.§.prox.in fi.Et scias, ꝙ facta litis contestatione,& præstito iuramento,hoc totum scribi debet in actis, hoc modo:
¶FORMA. Die tali lis est contestata, & iuratum de calumnia, vel de veritate à tali,ex parte vna,& à tali ex altera, vel super præmisso libello,vel sine dicat, super infrà scripto libello, cui⁹ tenor talis est:Coram vobis,&c. ponatur de verbo ad verbum tenor libelli:postea subiungat, & talis dies fuit assignata ad respondendū actori.

ADDITIONES.

a Petunt. ¶Vnde Simon Vinc. non approbat hoc,sed excusat:quia sic habet consuetudo:hoc dicit in l.j.C.eod.tit.
b In isto. ¶Turbantur aliqui,quos etiam sequitur Cyn.in l.ii.C.eo. in 8.q.quòd iuramentum calumniæ præstatur de præterito & verbum mouisse,quod ponit lex prædicta,positum est s̄. exponunt, i.mouere:& mouet eos §.factæ ī.l.ī libello. ff.de ca.& post l.reuer. vbi patet,factum pro infecto haberi non posse:quod enim præteritum est:nequit non fuisse.Sed Host.concordat Gul.in Summa, eod. tit.§.antepenult.l.fi.Nec video, quod impediat iurari de præterito.quòd propriè respiciunt iuramenta compurgatorum & testium.Nil ergo impedit iurare,quòd à prīcipio sine calumnia mo uit litem:sed hoc nō sufficiat propter malam fidem superuenientem.quæ iuramentum excludere intendit.
c Et l.sequen. ¶Vide in præd.c.ex literis.in glo. 2.dixit Rof.in ti.cō muni diuidundo,quòd ex natura actionis procedit vtrūque,actorem & reum iurare.vterque enim petit ab altero etiam prouocatus à prouocante portionem suam:item expensas & damna per alium data:sed ex ordine iudicii,vel processus est semp dare actorem,vel primò prouocātem,vel quem sors præfecit,vt ibi patet.
d Incip.præsentium. ¶lib.vj.
e Alio iuramento. ¶Scilicet de iudicio sisti,& iudicato soluendo.
f Et existimas. ¶Hanc additionem improbat Aegi.c.xliij.in fi. & facit.quod hîc sequitur:& vide j̄.ti.prox.§.vj.versi.item nota.
g Præsentium. ¶lib.vj.

SVMMARIVM.

1 *Punitus,quia non vult iurare in iudicio,an possit appellare.*
2 *Iurare renuens an iuranti teneatur iniuriarum.*
3 *Reus,vel actor,qui vouerunt nunquam iurare,an non obstante voto teneantur iuramentum præstare.*
4 *Tutore,vel curatore nolentibus iurare, an noceant pupillo, vt causam debeat perdere.*
5 *Partes inter se pactum de non iurando facientes si per iudicem cogantur,& nolint,an perdant iura sua.*
6 *Reus & actor quibus casibus possint cogi ad iurandum.*
7 *Emptor bonæ fidei si ex pōst facto sciat rem alienam,& nolit iurare,an possit agere de euictione.*
8 *Reus nolens in causa criminali iurare,an habebitur pro confesso.*
9 *Quæstio dicitur res fragilis & periculosa,quæ & veritatem fallit.*

10 Iurat

10 Iuranti de calumnia an dabitur tempus ad deliberandum.

¶De pœna nolentis iurare de calumnia.

5.§.Superest videre q̄ pœna nolētis iurare de calumnia, vel de veritate. Et quidem hęc est, vt actor
a ab instituta cadat actione per sententiā[a]: reus verò condemnati-
onem patiatur, quia pro confesso habetur, vt C.eod.l.ij.§.quòd si
b actor.& §.si autem reus.extrà eo.ca.fi.[b] in auth.vt liti.iurent,§.j.[c]
c ¶†Sed nunquid taliter puniti possunt appellare? Respon. sic, ff.
1 de app.creditor.§.iussus[d].¶†Item nūquid, qui iurare renuit, te-
d nebitur iuranti ininriarum? Respon. sic, secundum Dy.& Io.[e] Ar.
2 contrà: quia iuris executio, &c.[f] vt ff.de iniur.iniuriarum.§.is q.
e extrà de elec. cùm ecclesia Vulterana. ¶†Quid si reus, vel actor
f vouit, vel iurauit nullum facere iuramētum? Dixit Bul.[g] q̄ nō ob
3 stante voto, vel iuramento, tenetur iurare: & sibi imputet q̄ iura
g uit.aliàs daretur ei facultas eludēdi legibus, quod esse non debet
C.e.l.2.§.sed quia veremur.& extr.de postul.bonæ.ij.prope fi.q̄a
nō fiunt ludibrio leges, vt C.de bo.quæ lib.l.fi.§.vbi aūt.& ad idē
h facit.C.de fid.inst.l.fi.[h] 22.q.3.§.illicitum.& q.ij.beatus.extrà de
i iureiur.venientes.2.q.4.c.j.& ij.¶Quidam tamen dicunt[i], illi fo-
re remittendum sacramentū, quia scriptum est: Vouete, & reddi-
k te, &c.extrà de voto, magnæ[k].¶†Quid si tutor, vel curator non
4 vult iurare? Respon. non nocet pupillo: nec ob hoc causam per-
det, arg.ff.si quis ius dic.nō ob.l.j.§.ij.& C.de seruis fug.quicunq;.
l xvj.quæ.vj.si episcopum[l].¶ †Quid si partes pepigerunt inter se
5 non iurare, & ideo ad pręceptum iudicis nolūt iurare? Certè hoc
casu partes non perdunt iura sua. cùm enim ambæ nolint iurare,
si perderēt iura sua, hæc essent sibi contraria: quia si reus condem
naretur, actor nō amitteret ius suū, vel econtrariò, si actor amit-
teret actionem, non deberet reus ɔdemnari. Vnde dicit Alb.Pap.
q̄ iudex dicit sic: & si vos non iuratis, ego vos non audiam: quia si
ferrem sentētiam, non teneret, vt C.de sen.& interl.om.iud.pro
latam.ex quo iuramentum exactum est, vt in præ.§.sed quia vere
6 mur.& s̄.§.sequitur.ver.& no.& seq.¶†Sed quid in his casibus,
cùm actor, vel reus nolūt iurare, nūquid compellitur reus iura-
re, si actor dicit se non esse ɔtentum ɔdemnatione. vel ecōtra, nū
quid cogetur actor, si reus dicit se nō esse contentum, q̄ actor p̄-
dat actionem? Potest dici, q̄ sic: arg.ff.de ven.inspic.l.j.§.ij.sicut co
gitur quis r̄ndere positionibus, vt ĩ.ti.prox.§.ix.& verius puto suf
m ficere prædictas pœnas[m].†Quid si emptor bonæ fidei, sciens ex
7 post facto rē alienam, nolit iurare: nūquid potest agere de euicti-
one? Respō. sic, si ipse pepercit suo pudori, arg.ff.de proc.quę om
nia.§.j.ff.mand.Quintus Mutius.& maximè si erat notorium, vt se
quitur. Alij ɔ: quia videtur in culpa, arg.ff.de euic.tū ideo.ff.de fideiuss.
n l.fi.Sed nec[n] poterit iurare, licet sciat rem alienam, ad hoc vt cō-
seruet stipulationem de euictione: arg.ff.de neg.gest.at q.§.cùm
secundū Vber.Alb.Pap.dicit, q̄ si publicū sit & notoriū, q̄ res sit
eius, qui petit, tunc nō cogitur iurare, & aget de euictione, arg.ex
o trà de ac.euidētia.ij.q.j.manifesta.ff.de ac.empt.l.emptorē.§.j.[o] li
cet possit iurare, q̄ gratia sui iuris ɔseruādi, nō animo calumniādi
venit ad iudiciū, arg.ff.de iniur.si quis.& ff.de bon.liber.si q̄s de li
bertate.& in præd.§.cùm me.& ita debet iurare. Alij dicūt, q̄ de-
nunciet venditori, si putet se munitum aliqua aliqua exceptione
p vel nō, ff.de euic.l.ideoq;.§.pen.& hoc verius videtur[p].¶†Item
8 cùm in criminali cā de calumnia iuretur, vt in §.reus.nunquid re-
us pro confesso habebitur, si nolit iurare? Videtur q̄ nō, ff.de q̄st.
l.j.§.diuus.sed ibi loquitur, q̄n quis cōfitetur per quæstiones, seu
9 per tormēta.† quia quæstio res fragilis est, & periculosa, & q̄ ve-
ritatem fallit, vt in ea.l.§.quæstio. Vnde dico, q̄ si nolit iurare, ha-
bebitur pro confesso, ff.de custo.& exhib.re. si cōfessus.secundū
10 Vber.de Bo. ¶†Sed nunquid dabitur tempus ad deliberandum
q iuranti de calumnia[q]? Respon. sic, secundum H. ff.de inter.act.q
interrogatus.ff.de iureiur.iusiurādum & ad pecunias. Alij dicunt
contrà, cùm non r̄ndeat tūc nisi de credulitate: secus in iuramen
to de veritate, vbi de scientia r̄ndet. quod dic, vt s̄. no.extr.de iur.
cal.c.pen.& C.eo.l.ij.§.q̄ si actor.in gl.per hoc apparet.& ĩ.tit.p̄x.
§.vj.ver.item no.quòd in iuramento. Ergo de calumnia non cō-
cedetur dilatio, quia statim potest absque nota periurij responde
re, Credo,

ADDITIONES.

a Sententiā.¶Quā si iudex ferre non vult, vide ibi: statim remittā.
b Extrà e.c.fi.¶De hoc ibi no.in vlt.gl.& vide, quod super ea dixi.
c §.j.¶Certum est, q̄ p̄cipitur de iuramento calumniæ p̄stando, lo-
cum habere ēt coram arbitris.textus eñ est in l.ij.C.e.tit.§.sed q̄a
veremur.Pil.aūt dicit, vbi s̄.par.ij.ver.hic quæritur. q̄ hæc pœna
eo casu non habet locum, vt hoc casu: sicut in multis aliis diffe-
runt compromissa & arbitria iudicis. Illos alios casus vide s̄. de ar
bitro.§ differt.
d Iussus.¶Idem Acc.post Io.per eādem leg.vt no.in lib.ij.§ q̄ si.C.
eo.ti.Idē Pil.vbi s̄.parte ij.ad fi.inducit eundē §.Hoc tñ intelligen
dum est, q̄n habuit iustā cām recusandi: puta q̄a priuilegiatus erat
de ñ iurādo à iure, vel à principe.de primo s̄.§.ij.vers.& nota fm.
De scđo ibi dixi: vel fortè pœnituit ante sñiam, qđ sibi licuit fm
Pil.qui duo allegat, s. q̄ plenitudo humanitatis nō debet auferri,
C.de app.si q̄s cau.ij.q.vj.Itē si iudici daretur optio, deberet hanc
mitiorē eligere, ff.de act.& oblig. Arrianus. Ad ɔ̄rium, q̄ recusan-
do iurare, fateri videtur se iniustam litē fouere. Sibi tñ placet pri-
mum dictū: quod placet etiam Fran.Vercel.e.ti.c.fi.& Gui.de Su.
super l.ij.C.eo.§.q̄ si saltem secundum Iac.de Are. si non intere-
rant aduersarij, arg.ff.de nox.e.lectio.de optio.leg.l.mācipiorum.
Gul.allegat C.de his, quibus vt indig.l.alia.cum ɔcor.ibi in vl.gl.
hoc dico, ne obstet l.antepe.ff.de verb.sig.quę vult, q̄ à pœna le-
gis non appelletur: facit extrà de app.quia nos. Vnde dixit Simō
Vinc.illum appellare non posse: quia non solùm à iudice, sed à le
ge damnatur. Sed dic, vt s̄.dixi. Nec obstat opi.quam Fran.attribu
it Azo.Odo.scilicet, quòd talis non apellet, quia contumax: quia
illud falsum in contumace in non parendo, per præd.§.iussus.su-
per quo vide, quòd not. in clem.de do.& contum.si an.in princ.
vlt.gloss.
e Et Io.¶Allegant ff.qui satis.cog.si verò.§.j.Alex. contrà in fi.l.2.
C.eo.inducit legem, quæ sequitur.pro eo facit, quia certa pœna
imponitur, & infrà, vide ver.sed quid in his.
f Executio, &c.¶Non habet iniuriam.
g Dixit Bul.¶cuius dictum Cy.recitat, nec resistit.
h L.fi.¶Per hanc l.tenet Albe.Gal.hanc partem hoc tit.in fin.
i Tamen dicunt.¶Francisc.dicit quòd hoc tenuit Old.
k Magnæ.¶Vide s̄.de citat.§.j.in fi.& s̄.de actore, §. j.vers.sed quid
si iurauerit.& ibi remissio.
l Si episcopum.¶Per hanc ɔcor.q̄ vult, q̄ delictum personæ ñ no-
ceat ecclesiæ, puto idē in plato, vel syndico ecclesiæ, q̄ recusat iu-
rare.vnde dixit Gui.de Suz.C.de sac.eccl.l.iubemus.j.q̄ ille prela
tus, vel syndicus soluet de suo æstimationem litis: alleg.C.de ser.
fug.l.quicunq;.& vnde vi, l.meminerit.Simon Vin.Alleg.in aut.
vt liti.iurent, §.j.& formabat cām in omni legitimo administrato
re.Subdebat Gul.q̄ si nō habet vñ, non punietur ecclesia. Sed ex
hoc sequetur absurdum, q̄ in causis monasteriorum agēte abba-
te, non iurabitur de calumnia: sed eis agētib.cessat ɔclusio absur-
ditatis: quia iudex nō plus procedit: facit, qđ hîc sequitur vers.qđ
si partes. In reo igitur remanet absurditas, p̄p quā in aliis terminis
procurator ɔpellitur iurare, ff.de proc.l.sed ex his.& l.sed & hoc
leg.præter. Subdebat igitur Gul. q̄ cùm nollem hoc casu iurare
& cōfiteri, sit idē, C.de iur.calum.l.ij.§.quòd si.& ecclesia succum
beret, & per confessionem illius abbatis, vel syndici. facit, quòd
not.in ipsa l.iubemus.& ff.de confes.certum.§.penul.sequitur, q̄
illo recusante iurare, succumbet: & dicit Gul. quòd hoc sibi pla-
ceret, quando lis esset calumniosa, ff.de adminis.tu.quot.§.sicut.
multa exemplaria Gul.habeo, & in vno solo reperi hoc dictum.
ADDE, vt per Panor.in c.fi.extrà e.ti.qui de hac additione mē-
tionem facit, & aliter distinguit. Et quando delictum prælati no-
ceat ecclesiæ, vide Pe.de Anc.consi.clvij.& quòd confessio præ-
lati habentis administrationem cum conuentu, vel capitulo, nō
præiudicat ecclesiæ, tenet Ro.consi.389.de quo vide etiam Ang.
consi.214.
m Prædictas pœnas.¶Concor.Franc.Vercel.eo.tit.c.j.in vlt.q.
n Sed nec.¶Puto quod debet dicere, & ponderata lege, quam alle
gant ex verbis Acc.in l.ii.eo.ti.in prin.in gl.caue tibi.
o §.i.¶Huic consentit Pe.de Bel.vt ponit Cy.l.ii.C.eo.tit.in ix.q.al
legat etiam ff.man.l.Quintus.& de admi.tu.quot.§.denique.idē
Alb.Gal.hoc ti.ver.pe.Simon Vin.dixit idem, sub dubio fortè.
p Videtur.¶Refert Fran.eod.ti.c.i.hoc placuisse Lothario, Iacob.
Bald.& Conrado.
q De cal.¶Circa hoc aduertendum est, q̄ duobus modis formatur
hæc q̄stio. Vno, an detur tempus deliberandi super iuramento p̄-
stādo, & sic quærebat Pil.vbi s̄.& patet, q̄ sic: alle.prin.§.q̄ si actor
de leg.ii.C.eo.ti.ibi, & hoc legitimè fuerit approbatum.idē Acc.
in gl.per hoc apparet.ĩ.allegatā.allegat §.quod obseruari.ea.l.&
idem tenet Fran.Vercel.eod.tit.c.i.in q.pen.alleg. l.iusiurandum
& ad pecunias.in princi.ĩ.allegatas.& ne subeat anceps periuriū,
ff.de in lit.iur.l.videamus.Alex.in fi.l.ii.tenet idem, sub dubio for
tè: sed hoc improbat Cy.post prin.l.ii.C.eo.in v.q.ideo quia iste
habuit tēpus ad deliberandum ante cōtestationem litis. Sicut er-
go deliberatus est in illa, ita & in iuramento eadem ratione ñ da-
tur deliberationis tempus actori, qui deliberatus debuit venire
ad iudicium, C.de dilat.si quando.& hoc placet. Alius intellectus
est, quòd prestito iuramento petitur tempus ad deliberandum su
per responsione fienda per illud: & de hoc not.hîc, & in dec.pen.
extr.eo.ti.& in præd.l.ii.§.quod obseruari.& in hoc veritas consi
stit, quòd regulariter dilatio hæc non dabitur. Posset casus existe
re tam perplexus & dubius, quòd daretur: & not.in præd. decret.
penult.

re,Credo,vel Non credo. Et nihilominus si proponatur, ꝙ hodie habet aliam conscientiam, per ea quæ postmodū audiuit, cogetur iterū respondere, arg. ff. de dam. infect. qui bona. §. si quis stipulatus. & ff. famil. erc. inter cohæredes. §. si fami. erc. secūdum do. meum, vt not. extr. de prob. quoniam contra. super verbo, interroga-
a tiones. secus in positionibus, vt in præd. ver. item not.[a]

ADDITIO.

a Item no. ¶ & est simile, quod no. de confes. c. ii. lib. vj. in fi. pen. gl. & dicam j. tit. prox. §. ix. super ver. item illud nota.

ADDITIONES NOVAE.

❧ Quis debet primo iurare de calumnia an actor, an reus. Archi. ponit extr. de iuram. cal. c. j. libr. 6. & arguit pro & cōtra: & dicit ꝙ forte in talibus nō est ordo attendendus, ar. l. nec ordo. de solu. ff. An autem in talibus detur dilatio ad respondendum ibidem format, & remittit ad nota. per gl. in c. cum causam. extr. eo.

❧ Quid si aliquis iurauit ad sancta dei euangelia nūquam iurare, an cogetur iurare de calūnia, si casus accidat. veritas est ꝙ sic, ꝙ omne iuramētum semper à potestate superioris videtur exceptū, c. venientes, extr. de iureiuran. Bal. in l. ij. sed quia, de iuramen. calu.

❧ Si oportet me ire ad aduersarium, vt iuret de calumnia, tenetur ad sumptus itineris, non autem ad sumptus cibariorū, nisi esset talis persona quæ aluisset me ex mea opera, Iac. butrig. in l. sed & si hæreditatis. §. quo autem loco. ad exhibendū. & dicit ꝙ non, per l. pretor. §. defendi. ex qui. ca. in po. ca. facit l. eos. §. si quis autē. in fi. de appe. Quod autem istud iuramentum mitti debeat aduersario mittentis, & petentis, fac. l. sed sciendum. ad Treb. gl. no. contra in l. ij. ex quibus cau. in pos. ea. Dynus.

❧ Quid si exacto iureiurando proceditur ad cām. de hoc per Bal. in l. iusiur. §. qui iusiurandū. de iureiurando, ibi in tex. si exigatur, vbi sic dicit Bal. tene hoc singulariter menti: quia videtur ꝙ iusiurandum calumniæ habet tacitam conditionē annexam si petatur vnde potest omitti & remitti etiam expressè, si modo non sit petitum: & talis remissio habetur pro omissione tantum. vnde non petitum, & expresse remissum postea lite pendente potest iterū peti, quasi sit omissio. sed si esset petitum, omissum vel remissum, vitiaret processum. l. ij. §. sed quia. de iura. cal. Bal.

❧ In c. præsentium. extr. de testi. lib. vi. in gl. s. in fi. & dilucide, & n̄ solum de veritate, sed etiam de credulitate, secundum Host. dicas ꝙ quisquis debet iurare de veritate, debet respōdere & de credulitate. Inducit de re iud. c. cum olim. §. j. in fi. & in Sūma de iuram. ca. §. quando. ver. sed quid dices hic. & ibi ꝙ veritate inspecta iuramentum est de credulitate: quia si id quod non credo confiteor & assero verū esse deiero, 22. q. i. homines. De iureiu. & si xps. 22. dist. psalmista. In omni ergo iuramēto cauendū ne quis dicat contra conscientiam. De seruti. ca. i. & si illam sequitur sufficit, 3. q. 9. hortamur. Ioan. An. ibi s. in nouel.

❧ In l. ait prætor. de dam. infe. ibi, postulaturus. & sic nota, ꝙ si petit proprio nomine de propria calumnia iurat: vel sic qn̄ proprio nomine iurat, vnum tantum, scilicet de calumnia sua: quando alieno nomine iurat, quòd si dominus præsens esset idem esset petiturus. Bald.

❧ An procurator datus ad omnes causas cum mandato iurandi possit vigore dicti mandati iurare de calumnia, & quid de procuratore ad negan. no. in c. nullam causam. de iur. cal. li. vj. Ioan. An. in nouel. vbi etiam dicit ꝙ qn̄ procurator habet spāle mādatum ad iurandum, dominus non potest compelli venire ad iurādum de iuramento veritatis. Bar. de dam. infe. l. qui bona. §. si alieno.

❧ In l. j. §. sin autem. de iuram. cal. dicit Bal. ꝙ si causa sit agenda sine strepitu & figura iudicij, quod tunc procurator potest iurare sine speciali mandato. vide ibi Bal. & Bar.

❧ Dn̄s debet mandare procuratori ꝙ iuret in animam suā, & tūc procurator debet iurare in animam domini. notat gl. in auth. itē sacramēta. de pace iur. fir. de quo est casus in c. procurator. de electio. li. 6. & ille qui iurat in animam alterius debet dicere veritatē non de eo quod sibi videtur, sed de eo qđ didicerit ab eo in cuiꝰ animam iurat. & si non iurat quis pro se, sed tantum in animam alterius, & ipse veritatem sciat, ille autem cuius nomine iurat nescit, nihil dicet, quia de se non iurat. ita not. ext. de testi. capitu. ad hoc. per Inno.

❧ Nunquid si lex vel statutum requirat alicuius proprium sacramentum, possit per procuratorem iurari, not. in c. vt circa. de electio. lib. 6. per Arch. & Ioan. An. videtur tenere quòd non, & no. eo. ti. & lib. c. nulli. per Archi.

❧ In l. actori. de iureiurā. quid de his qui heredem non habent, vt vniuersitas: quia is qui non potest mori non potest hæredem habere, l. j. in fi. si quis ius dic. nō ob. pone ergo quòd syndicus habet mandatum contrahendi cum iuramento, & iurat, quid operatur istud iuramentum. nam ciuitas nō habet animam, vt c. pœnę. ext. de sent. excom. per Inn. Respondeo aut loqueris quo ad reatum periurij, & non obligantur nisi iurantes & mandantes: aut loqueris quo ad perpetuum esse, & certe dico ꝙ illud iuramentum repræsentat rempublicam loco maioris, vt non restituatur amodo in integrū, sicut dicit in minore. & hæc fuit sententia Ray. in summa de iureiurando. fac. c. præsentium. de iureiurando lib. vj. vnde quo ad firmandum dicas idem in ciuitate quod in minore. in ecclesia autem non potest fieri quòd non habeatur loco minoris, & ibi est fauor ecclesiæ. Bal. vbi s.

❧ In l. ab hostibus. de minoribus, ibi, si autem vt plerumque &c. dicit Bal. per hunc tex. cum gl. ꝙ quoties pro absente cōiuncta ꝑsona agit, & petit aduersarius ꝙ absens veniat ad iurandum de calumnia, si modò sit multum absens, detur curator bonis qui tanquam legitima persona iurabit. & gl. hoc determinat in c. cæterū extr. de iuram. cal. in gl. pe. vide Bar. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura. cal. vbi videtur tenere contrarium.

❧ Nota quòd iurans debet iurare cum manu non cum frōte, no. glo. in c. vt circa. de electio. lib. vj. Bal. in l. j. si aduer. vendi.

❧ In l. generaliter. de iureiuran. no. quòd contumax in non iurando non habetur pro confesso ipso iure, sed est in arbitrio iudicis: ad iudicem enim spectat causam determinare. nam quod non est vniforme, & potest esse iustum & iniustum, ad iudicem spectat declarare, vt l. eius qui delatorem. de iure fisci. Bar. in l. manifeste. de iureiuran.

❧ Quid si citatus ad iurandum de calumnia est contumax, an perdat litem Andreas de Baiulo dicit ꝙ non: quia ꝙ perdat litem ille qui non vult iurare est verum in eo qui præsens est, & iurare non vult, vt not. in l. in locorum. C. de omni agro deserto. lib. x.

¶ Bald. de Iuramento calumniæ.

ANTE litem contestatam si seorsum à lite contestata non pstatur iuramētum calumniæ, nec iudex pt ipsum exigere, nisi in summariis, & in his quæ ante litis ꝯtestationem expediuntur, §. i. ver. sed pone. G. ¶ Mutiplex est iuramentū, s. de veritate, ff. de re iud. l. j. per Ia. decisum tn̄ hoc nunquam est, nisi agatur inter partes: ꝙ si decisum de malitia, de calumnia: est & aliud de veritate, qđ præstatur in spiritualibus causis ad litis ordinationē, n̄ ad litis decisionem, ver. vnde ad huius. G. ¶ Suspectus est đ malitia, qui post terminum peremptorium proponit dilatoriā: ideo iurat. G. ¶ Iuramentum calumniæ non extenditur ad iuramentum de veritate, nec econtrà: versic. fi. G. ¶ Non iurat de calumnia, qui impetrat à principe suum priuilegium declarari, vel petit dispensationē, vel aliud simile, quòd iuuetur gratia, vel iure scripto: ver. quid sub §. sequitur. G. In causa enim facti iuratur de calumnia, nō in cā iuris secundum Ric. ¶ In causa appellationis iuratur de nouo de calūnia, nō quia ibi mutatur actio, vel causa, sed quia requiritur nouꝰ ordo iudiciorum: & iuramentum calumniæ potiùs respicit ordinē, quàm factum, vers. quid de causa. ¶ Vbi iudex procedit motu proprio ex officio, nō iuratur de calumnia, ver. quid si causa. G. qa extra ordinem procedit, nec propriè sunt partes. G. ¶ Si reus cōfitetur libellum, quo ad originem petitionis, tamē negat quo ad effectum conclusionis: quia opponit exceptionē: debet tn̄ actor iurare de calumnia, quia causam probationis desiderat, ver. pone ꝙ. G. ¶ Ille, qui negat se possidere, nō cogitur iurare: quia nec iudicium patitur, ver. quid ergo. G. ¶ Abbas non potest dici principalis persona in causa suæ ecclesiæ, nisi testificetur, §. restat. ver. ꝙ si aliquid. G. ¶ Etiam postquā procurator negauit positiones, dominus est interrogandus super eis, si dicatur meliùs nouisse factū, eo. ver. ibi, tamē. quod est not. vide s. de proc. §. si procurator respondit. & l. mali. ff. de procur. G. ¶ Iuramentum calumniæ nō potest specialiter committi, nisi quòd causæ prosecutio committatur, ver. qđ si ꝓlatus. G. ¶ Si iudex Perusinus scribit Fulginati, ꝙ recipiat testes, vel iuramētū in cā principaliter mota corā iudice Perusino, Fulginas nō recipit auctoritate cōmissionis, vel remissionis, sed sua ꝓpria, ver. talis iudex. G. vide s. de teste. §. si causa est ¶ Procurator ad extraiudicialia principaliter ꝯstituꝰ, vt ad petendū absolutionē ab excōicatiōe, pt iurare sine specifico mandato quia iuramentum est de forma rei mandatæ, & quia in extraordinariis, &c. vt l. qui bona. § qui alieno. ff. de dam. infe. & ita fuit iudicatum in causa regia, cui etiam honestum erat remitti iuramētū. G. ¶ Cuius expensis mittatur ad absentē, ver. sed ad cuiꝰ. G. l. hoc autem. ff. ex qui. cau. maio. per Accur. & eo. ti. l. ait prætor. §. defendit. per gl. B. Causa cōuētionis potest seorsum probari à causa reconuentionis, sed non à causa cōmunionis, §. nunc dicendū. ver. sed quis. G. ¶ A pœna inflicta ex cōtumacia pręsentis, appellatur secus in contumacia absentis, §. fi. ver. sed nunquid. G. ¶ An in notorio iuretur de calumnia, §. cùm me absente. ꝙ nō: quia exigitur ꝓbatio, ver. si emptor. G. ¶ Etiā in criminali cōtumax in iurando de calūnia, habetꝛ ꝓ cōfesso, ver. itē cū in criminali. G. ¶ An iuramentum

mētū calumniæ habeatur loco ꝓbationis, vbi probatio fit ꝑ iuramētū, no. ff. ad exhib. l. thesaurus, quòd sic, & no. in auth. de exhi. re. §. si verò. vide omnino s. de primo & secundo dec. §. quod iuratū. & j. eo. §. si per statutū. Si per statutū probatur accusatio ꝑ iuramentū, reus debet cōdemnari: sed tñ poterit agere de periurio ad interesse, ff. mād. l. fideiussor. §. in omnib. & ibi per Ric. & Cy. vide j. §. pone. Pone, ꝙ ex forma statuti per iurm probetur damnū, quid si accusatur forēsis, & negat iurisdictionē, an probabitur iurisdictio? dicit Io. An. ꝙ nō, in c. j. de fo. cōpe. lib. vj. in no. ¶Iuramentū nō præsumitur solēne: quia est qualitas extrinseca, vt no. in c. vt circa. de elect. lib. vj. vide s. ti. j. §. notarius. ¶An vbi iuramētū defertur à iure sine ministerio iudicis, admittatur ꝓbatio in ꝯ̄triū, no. in c. statutū. de rescri. li. vj. in nouel. ¶Iudex ex officio pōt etiā post cōclusionē in causa, exigere iuramentū de calumnia, sicut iuramentū veritatis, vt no. in c. j. de iura. cal. lib. vj. in nouel. In termino iuris mitiùs agitur, quā cū termino hominis, id est iudicis, vt no. in c. j. de ele. per Archi. & eo. ti. quanuis. lib. vj. in nouel. ¶Iudex, qui taxat, rarò, vel parum minuit de eo, quod iuratur, vt no. Inst. de suspe. tu. §. consequens. in gl. ordinaria. Bal.

a ¶De positionibus [a]. Rubrica.

Quoniam post iuramentū de calumnia, vel de veritate, præstitum, probationes vtriusq; partis sunt recipiendæ: ideo positiones inuentę sunt, vt per eas partes releuentur ab onere probationū, vt j. dicetur: idcirco ꝑstito iuramento de calumnia, statim debet dari terminus ad faciendū positiones, secundum doctrinam traditā s. de dilat. in fi. & ideo de positionib. ad cōmunē vtilitatem aliqua differamus, dicē-
b tes [b]: ¶Primò, quid sit positio, & vnde orginē traxit: ¶Secundò,
c quare fiant positiones, & de ipsarū effectu [c]: ¶Tertiò, in quo differant ab interrogationibus, & quis debet positiones, vel interrogationes facere, vel formare: ¶Quarto, quando sunt faciendę: ¶Quintò, qualiter sunt faciendæ: ¶Sextò de responsitionibus ad eas: ¶Septimò, quib. modis positiones impugnētur & reprobentur, & de cautelis circa eas: ¶Octauò de effectu positionum: ¶Nonò de pœna non respondentis, vel falsa respondentis: ¶Decimò de quibusdam dubiis.

ADDITIONES.

a ¶Pileus nō formauit rubricā istā: sed ad materiā facit parte 2. vbi de interrogationib. & cōfessionibus post litē cōtest. ¶Tan. parte 3. sub rubrica de interrogationib. faciēdis in iure. ¶De Rofr. dicā in tex. quia nō posuit in libel. sed ibi principaliter de rñsionibus. ¶Vber. de Bo. aliquid in char. 8. vbi quidā habēt rubricā de positionibus, sed plenius charta vl. post tractatū s. prox. ¶Io. de Deo illā prosequitur Cauil. li. v. rub. de positionibus. & rubricā de hoc posuit lib. Iudic. parte ij. ¶Bonagu. in tota quarta parte sui operis de positionibus & interrogationibus tractat. ¶Aegid. rub. xlvj. & duab. seq. & demū videns se in illis nimis fuisse breuiloquū, materiā plenius ꝓsequitur, eā diuidēs in sex mēbra, rub. cxxij. & quinq; sequētibus, vbi in fi. 126. tractatū extollit. Alb. Gal. posuit rubricā de hoc. ¶Gui. de Suz. ponit duas rub. primā sub officio aduocati actoris, de ipsis positionibus: secundam sub officio aduocati rei, de positionibus sup exceptionib⁹: adde, qđ dicā sup nigro, in prī.
b Dicētes. ¶Rof. specialē tractatū facit de his extra libellos. q incipit, Quoniā frequēs, & quotidian⁹ est vsus positionū, &c. subdēs quòd qa talis erat, iō pleniùs de illo tractandū, ff. de lib. leg. l. legaui. in princ. & de vsuca. l. iusto errore. in prin. facit aūt octo membra, quorū sex ponit auctor sub trib⁹ primis: septimū est sub quarto, octauū sub septimo: & de his patebit in ꝓcessu. Est aūt sciēdū, ꝙ Tan. vbi s. qrebat de quinq;: Quis faciet ĩterrogationes: Quis illas format, & qualiter: Itē qualiter illis rñdeatur, & de qbus reb⁹ fiant. Itē sciendū, ꝙ vltra Practicos actores, de qb. super rubr. dixi, tractarunt multi hanc materiā: de qua ēt ego scripsi lib. vi. de confes. c. j. & ij. in glossis & super glossas, vt j. remittā. Odof. dr̄ fecisse tractatū, qui incipit, De positionib⁹, q̄ in iudicio fiūt: & de quo j. dicam. Primus & secundus etiam de nominatis in prooemio, de his prosequitur quisque in suo v. membro. Ia. de Are. fecit etiam tractatum de positionibus. & Ia. de Ra. & Pet. & de his tribus plenè tractat Cyn. in l. ij. C. de iur. cal. in §. quod obseruari. in fin. & vltra membra, de quib. s. ibi no. quędam alia membra, scilicet: Quo iure sunt introductæ positiones: Quo iure fiunt: vnde dicatur positio: Quo tempore fiant: Et vsque ad quod tempus fieri possunt: Vbi fiant: Per quas personas: Et cui fiant: An eidem positioni sit bis respondendum: Et, an de facto alieno fieri possint. hæc ibi videas, & de aliquib. infrà tangam.
c Effectu. ¶Per errorem videtur hoc hîc positum, quod infrà ponitur pro octauo membro: posset hîc sumi effectus pro causa.

SVMMARIVM.

1 *Positio quid sit, & vnde traxerit originem.*

¶Positionum definito, & origo.

1 1. §. Primo ergo nobis dicēdum occurrit, † quid sit Positio, & vnde originē traxerit. Et quidē, secundū Rof. positio est dictum loco interrogationis positum. nam quod olim sub forma interrogationis ponebatur, hodie de plano ponitur: verbi gratia: Si volebam te conuenire nomine hæreditario dicebam sic: Domine, interrogetis T. an ipse sit hæres talis, & ex qua parte sit hæres, vt s. de interrog. ante lit. cōtest. faci. hodie verò sic dicitur: Pono T. esse hæredem talis. Item pono ipsum ex asse esse hæredem, arg. extrà de lit. contest. c. vnico. Sed cùm hodie etiam fiāt interrogationes, vt extrà de fid. inst. cùm Ioannes. prope fi. & etiam super positionibus iudex interroget, vt j. dicam §. v. ideo videtur melius sic posse describi: Positio est breuis verborū formula, mentem ponentis continens, ad veritatē eliciendam
a concepta, vt j. §. prox. [a] Traxit autē originem & causam hoc ver-
b bum Positio [b], non solùm ex vsu hominum diu in causis inolito [c]
c verūetiā ex lege antiqua, vt patet ff. de leg. 3. Offidius. §. ex diuer-
d so. ibi, pone, inquit, in credito, &c. [d] & etiam à iure nouo, vt extrà
e de confes. statuimus. [e] & de lit. contest. c. vnico, ibi, cùm non per positiones, &c. & de ele. dudum. ij. ibi, cùm non ꝑ positiones, &c.
f & de testib. ad hæc. aliàs incipit, præsentium [f].

ADDITIONES.

a §. prox. ¶Quinque alias diffinitiones, s. Vin. Io. Mo. Ia. de Are. Ia. de Ra. & Arch. vide super j. gl. in prin. de confes. c. j. lib. vj. vbi ēt dixi, quare dicatur positio, & qūo super ea lis ponitur. Cy. aūt, vbi s. diffinitionem Ia. de Ra. exponendo prosequitur. ADDE aliam diffinitionem Bar. in §. qđ obseruari. de iur. cal. ADDE ad materiā istam positionum, videndum esse Lanfr. in repet. c. quoniam contra. §. responsiones. extrà de prob.
b Positio. ¶Vide, ꝙ inhonestè reprehendit Cy. vt s. Canonistas, dicens, ꝙ dn̄t positiōes ĩductas de iure ciuili, hoc esse falsum qa hîc & in dec. j. de confes. si quæritur, quo iure inductæ sint positiōes. sed vñ sumi potuit hoc verbū Positio? fateor ergo cū ipso, ꝙ iure ciuili, si sunt ĩductæ, & si ĩductæ diceret, poti⁹ id esse ex §. fi. ĩ auth. de his, qui ingre. ad app. nō tamen putat, quòd ibi id senserit Imperator. Dicamus ergo cle. statim alleg. quòd ab vsu inductæ sunt, postea per ius canonicum approbatæ, dilatatæ etiam ad forum ciuile de facto. ADDE hæc vltima verba dicit etiam Bartol. in d. §. quod obseruari.
c Inolito. ¶Vt in clem. de verb. sig. sæpe. ver. & quia.
d Credito, &c. ¶Rof. posuit plus de textu, qui talis est: Imperator interrogauit partem legatarij quærendi causa: pone, &c.
e Statuimus. Lib. vj.
f Incipit, præsentium. ¶lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Positiones quare fiant, & quis sit ipsarum effectus.*
2 *Onus probandi per testes, graue est: & commodius est aduersarium ad onera petitoris compellere.*
3 *Confessiones facilius fiunt, quam testium productiones: nec sunt testes necessarij, postquam quis confessus est.*

1 2. §. Secundo videndum est, † quare fiant positiones. Et quidē, vt ponens releuetur ab onere
a probationis per confessionē aduersarij [a]: vt extr. de confes. statui-
b mus [b]. & ff. de iureiur. eum qui. resp. j. nā & ad hoc fiebāt olim interrogationes, vt ff. de inter. ac. l. 2. 3. & 4. & vt veritas eliciatur ex ore litigantis, extr. de iur. cal. cæterum. & extrà de pręsum. nónne. Positiones enim loco probationū succedūt, vt j. §. prox. dicetur. nam & in sacramento calumnię continet, ne quis exigat probationē ab aduersario, quam non putat necessariā, vt s. de iura. cal. §.
2 nunc dicamus. ¶† Et graue est onus probādi per testes, & commodius est aduersariū ad onera petitoris compellere, ff. de rei vē-
3 c dicationes [c], extrà de testi. cùm olim. & de testi. cog. cùm super. & postquam quis cōfessus est, non sunt testes necessarij, ext. de trāsac. c. præterea. pro conuicto habetur, extrà de confes. c. ij. C. eo. l. vnica. & per confessionē res fit notoria, ext. de cohab. cle. & mul.
d & c. fi. de verb. sig. cùm olim. & præmissæ rationes probāt [d], quòd prius

ADDITIONES.

a Aduersarij. ¶Quomodo cōfitebitur positionem, qui negauit petitionem, notatur in præ. ver. & quia. in gl. ij.
b Statuimus. ¶lib. vj.
c Productiones. ¶Propter laborem expensarum, & quia vix inueniuntur idonei: Aegid.
d Probant. ¶id est, approbant, & cōmendant, & præcipuè quo ad certum articulum: de hoc j. §. quanto.

a prius debet poni, quàm ad genus alterius probationis veniri a.

ADDITIO.

a Probationis veniri. ¶Hic satis cadit q̃rere illa duo mẽbra, s. vbi fiant, & quo iure fiant positiones, vel r̃nsiones? De primo dicit Pi. parte j. rub. pen. loquens de interrogationib. ante litẽ cõtestatam de qbus data fuit remissio, s̃. de inter. §. j. in fi. ꝙ faciendę sunt in loco iudiciali: & verbũ In iure, qđ est in l. j. §. interrogatoriis. intelligit, id est, in loco, in quo ius reddit, & nõ in iure, & in iudicio iam instituto: imò si reperitur, ꝙ fiãt in iudicio, dicit intelligẽdũ, id est ante iudiciũ, vel apud iudicẽ: vel accipit̃ largè, id est dũ q̃s coueniatur, licet lis contestata nõ sit. Nec putes, ꝙ ipse Pileus intendat ꝯtestationẽ litis interrogationes p̃ iudicẽ fieri nõ posse. Eius ꝓriũ est verum, de quo ĩ §. 4. circa medium, licet intendat ad illas non esse necessariã cõtestationẽ. Iac. aũt de Aret. de positionibus tractans in sua diffinitione, ad q̃ remisi s̃. §. j. ponit illud verbũ In iure quod intelligit ꝓpriè in loco, vbi ius redditur, cùm positiones fieri habeant cã cognita, & ad litis decisionẽ, super quo vide, quod no. ff. de inter. act. l. 4. q̃ incipit, voluit. in vlt. gl. & de hoc Cyn. vbi s̃. in ix. q. Est etiã sciendum, ꝙ in l. vna, C. de confes. in 3. q. materiã hanc repetens, an s. requiratur confessiones fieri apud iudicẽ pro tribunali sedentẽ, an valeant etiã factæ apud itinerãtẽ, vel stantẽ in lecto, vel balneo: ponit duas distinctiones, ad quas p̃mittã distĩctionẽ Acc. in illa vlt. gl. ad q̃ remisi: vbi Acc. distinguit inter ea, q̃ requirũt plenã cognitionẽ, in quibus requiritur tribunal: & semiplenã, in quibus nõ requiritur. Alia distinctio, q̃ Cy. attribuit Ro. est inter contestationes, q̃ petuntur ad decisionẽ cãæ: & in his requiritur tribunal, sicut in sentẽtiis, ff. de iust. & iur. l. pe. facit C. de dilat. à procedente. & illas q̃ fiunt ad præparationẽ litis, in quibus procedit l. voluit. Tertiò distinguit inter cõtentiosam & volũtariã iurisdictionẽ. pro hac facit ff. de ma. vin. non est omnino. & de offi. proconsul. l. ij. Sed huic obstat præ. l. voluit. in fin. q̃ de contentiosa loquitur, & t̃n itinerando recipitur: pp quod secunda distinctio reassumitur in hac tertia, vt in cõtentiosa iurisdictione distinguatur, vt ibi: satis placet dictũ gl. & duæ distinctiones sequentes, vt veniant ad illam expositiõẽ. De sc̃da dicit Bonag. vbi s̃. rub. pe. ver. ita quæritur. quo iure fiunt, hoc iudicis of. alleg. ff. de interr. act. l. j. & in auth. de his. qui ingred. ad ap. §. fi. & qđ not. Azo. in Sũma. Inst. de of. iud. §. itẽ in interrogationibus. & quia res ista ista ñ requirit plenã inquisitionem, ff. de inter. act. l. voluit. §. qđ ait, & l. si defensor. §. illud. idẽ Acc. in l. j. eo. ti. in gl. sed quomodo. & C. de confes. l. vna, in fi. mag. gl. & ff. de e. tit. certum, in prin. & no, extrà de offi. iud. c. ij. in j. gl. & vide idem per Cy. vbi s̃. in 3. q.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, qui de causa cognoscit, debet interrogare.*
2 *Iudex debet rei qualitatem plena inquisitione discutere.*
3 *Positiones dicuntur loco probationum succedere.*
4 *Positiones facere non potest aduocatus, quia factum inspiciunt,*
5 *Aduocatus dicitur testis iuris.*
6 *Aduocatus an possit ponere & respondere.*
Alius pro alio non debet interrogari.
7 *Pars non debet vti consilio aduocati qui factum ignorat, in responsione facti.*
8 *Assessor an possit interrogare.*
9 *Notarius, seu alter cui iudex commiserit, potest interrogare.*
10 *Consuetudo est optima legum interpres, & ideo ipsa formabit positiones, seu interrogationes.*
11 *Aduocatus debet id quod ius tangit, expedire.*

¶Positiones in quibus differant ab Interrogationibus.

3. §. Tertio dicamus, in quo positiones differant ab interrogationibus: & quis positiones, vel interrogationes facit, vel formare debet. Et quidem differunt non essentia, sed forma. nam quod hîc simpliciter & assertiuè, ibi ponit̃ in-
a terrogatiuè a. Vel dic, quòd interrogationes specialiter fiunt ante litis contestationem, ff. de rei vend. qui petitorio. & quandoq; à iudice, quandoq; à parte, ff. de inter. ac. si sine. §. interrogationes, quamuis generaliter fieri possint quandoque. ff. de inter. act. vbicunq;. etiam quando partes ponere non possunt, vt extr. de fi. instru. cùm Ioannes. prope fi. Positiones autẽ propriè fiunt post litem contestatam. & post iusiurandum, à parte: quamuis & quan-
1 doq; possint fieri antè, vt ĩ. §. prox. ĩ prin. & ver. regulariter. ¶†Et no. ꝙ iudex, qui de causa cognoscit, debet interrogare, ff. de inter. act. voluit prætor. & l. de ætate. §. qui tacuit. & §. qui interrogatus
b Sed licet possit interrogare, vsus tamẽ hodie non patitur b, quòd possit ponere: imò ponit pars. nam sicut iudex nõ debet probare, quæ sunt in causa, sed pars: ita nec ipse debet ponere, sed pars. positiones enim loco probationum succedunt, vt in authen. de his, qui ingre. ad appel. §. fi. ideoq; eius imitari debent naturam, vt extr. de bap. maiores. vbi dicitur, quòd quia baptismus circuncisioni succedit, debet eius imitari naturam, quo ad paruulos & adultos: & ad idem, C. de rei vx. act. l. vnica. Quòd autem pars debeat ponere, & sibi ponenti altera respondere, habetur ext. de testi. ad hæc.
c aliàs incipit, præsentium. circa prin. c ibi, vt tam ponendo, &c. & §.
d j. ibi, adinuicem responderi, &c. Dicit tamen Rof. d sustineri pos-
2 se, quòd iudex ponere possit, cùm & interrogare sibi liceat. † ipse enim debet rei qualitatem plena inquisitione discutere, xxx. q. vlti. iudicantem. C. eo. de iud. iudices arg. ff. de his, quæ in test. delen. proximo. ff. de leg. ij. Offidius. §. ex diuerso. & extr. de fide inst. cùm Ioannes prope fi. Sed certè vtrunq; fieri potest, & debet. nã facta positione à parte, vt suprà, iudex per sacramentum interrogare debet ponentem, si credit verum esse, quod ponitur: & aduersarium, si credit, quod ponitur, vt ĩ. §. v. ver. oblatis. & ĩ. dicam. Item etiam absque positione partis potest interrogare reum su-
3 per contentis in libello, vt s̃. de teste, §. nunc videndum. ¶†Fiũt quoque positiones ab vtraque parte hinc & inde: vt extr. de dolo & cont. prout. & de lit. contest. c. vnico, ext. de elect. dudum. ij. circa medium. nam succedunt loco probationum, vt s̃. & reꝰ quandoq; oneratur probatione, putà in exceptionibus, in quibꝰ fit ac-
4 tor, ff. de excep. l. j. & l. in exceptionibus. ¶†Sed patronus aduer-
e sarij potest interrogare, vel ponere, cui forsan e tenetur aduersarius respondere: vt ff. ad l. Iul. de adult. si postulauerit. §. quæstioni. Propriè tamen loquendo aduocatus nõ potest ponere, cùm positiones factum inspiciant, vt C. de arbit. l. pen. in fi. quod debet à
5 partib. proponi, vt extr. de iud. pastoralis. sed †aduocatꝰ testis est iuris, vt C. de postul. quisquis. Est & alia ratio. nam positiones fiũt per iuramentum, vt infrà dicetur, & probatur extra. de testib. ad
f hoc. circa prin. alias incipit, pręsentiũ f. Aduocati verò hodie non iurant, licet hoc iure caueatur, vt C. de iud. rem non nouam. & in
g const. Greg. X. ext. de postu. c. properandũ g. Si igitur positio proferatur per aduocatũ, nõ dicitur propriè ipse ponere, imò est partis positio p̃ aduocatũ prolata, ex quo parte p̃sẽte ponit, vel interrogat, perinde est, ac si pars id faceret, vt C. de error. aduoc. l. j. Consulo tamen, ꝙ prius quàm tali positioni, vel interrogationi respondeatur, vt interrogetur clientulus aduocati ponentis, vel interrogantis, vtrùm ipse sciat, vel credat, vel ponat, seu ratum habeat. quod ponitur, seu interrogatur per eius aduocatum: arg. extr. de censi. olim. & de ap. cùm causam. s̃. de aduoc. §. iam nũc. vers. ex pręmissis. quia de conscientia partis iuramẽtum super facto requiritur, vt C. de iur. cal. auth. principales. extr. eo. in pertranctan-
6 dis. non de conscientia aduocati nõ iurati, vt dixi. ¶†Sed videtur quod aduocatus ponet, & respondebit, vt in præ. §. quæstioni. & ff. de procu. non solùm. respon. j. Sed dic contrà. nã alius pro alio non est interrogandus, ff. de inter. act. si sine. §. j. & §. seq. aliàs incipit, si defensor. & l. qui seruum. §. fi. & l. voluit. ij. q. v. interrogatũ. extrà de adult. significasti. C. de iur. cal. auth. principales. nisi sit procurator, vt infrà §. vj. in fi. Reus ergo excluso aduocato, quem nõ debet in hoc consulere, respondebit ad eas, qui certus debet esse de facto suo: extrà de rescri. ab excommunicato, C. de rescin. ven.
7 quisquis. vt s̃. de inter. in fi. ti. †Non enim debet pars vti consilio aduocati, qui factũ ignorat, in responsione facti, de pœn. dist. vi. c. j. ver. ideoq; non peræt. & seq. & c. fi. nisi sit multùm simplex, vt infrà §. vii. ver. xvij. ne eius consilio facilè incidat in periuriũ, negando fortè verũ, vel cõfitendo falsum, vt C. de ind. viduit. l. ij. & dixi suprà de aduoc. §. vtriusq;. ver. sed nunquid. imò aduocatus arceatur à cõspectu respondentis, ne verbò, aut nutu quolibet immutare faciat veritatem: prope tamen sit, C. de auct. præs. clarũ. & vij. q. j. illud. ibi, habeat vicini solaminis adiutorẽ, &c. vt possit reum defendere, si iudex, vel aduocatus actoris eum velit cauillosis positionib. decipere, C. de aduoc. diuer. iudi. aduocati. & ff. de off. pro consul. nec quicquam. §. aduocato. & in præ. vers. xvij. Et nota, ꝙ aduocatus docens clientulum falsò respõdere, tenetur alteri par-
8 ti ad restitutionẽ, vt ĩ. §. nono. ver. item nota. ¶†Item & assessor potest interrogare, quoniam participat interrogationibus, vt ff. de offi. assess. l. j. item pars interrogat, vt s̃. & ĩ. §. vj. versic. hoc autem.

ADDITIONES.

a Interrogatiuè. ¶Secundum Rofr. Cy. vbi s̃. in quæstione dicit, ꝙ differunt vt genus & species: in vtroque enim fit interrogatio, sed non in vtroque positio: ꝙ sic ista species, illa genus.
b Non patitur. ¶secundum Rof. in 4. membro.
c Circa principium. ¶lib. vj.
d Roff. ¶vbi suprà.
e Cui forsan. ¶Sic Roffre.
f Incipit, præsentium. ¶Lib. vj.
g Properandum. ¶Quod hodie non habemus: & vide quod scripsi s̃. de aduo. §. j. ver. item quod est priuati.

9 tem. ¶†Itē notarius, seu alter, cui iudex hoc cōmisit, secundū T.[a]
a arg. extr. de offic. deleg. super quæstionū. Sed an talia, & per quos
10 cōmitti possint, no. s̄. de iud. deleg. §. iā nunc. ¶†Sed quis forma
b bit positiones, seu interrogationes? Respondeo [b], consuetudo, q̄ est optima legum interpres, vt ext. de consue. cùm dilectus. ita tamen vt aduocatus, vel alius eius consilio, eas, & etiā libellum causæ formet, seu dictet. nā ius tangunt, & ineptè formari possent, vt
11 extr. de iud. examinata. xj. q. j. sacerdotibus. ¶†Et breuiter, quicquid ius tāgit, expediet aduocatus, C. de aduoc. diuer. iud. aduocati. Eis verò dictatis, clientulus ponet, seu interrogabit, quia in eiº personam formantur, vt s̄. nisi sit indiscreta persona, vt extra. de iud. pastoralis. & in aliis casibus ibi not. quo facto postea iudex reum interroget super eis, vt s̄. ver. & nota. Vtrùm autē interrogatorium retrò ab aula discesserit, no. s̄. de interr. quæ fiunt ante lit.
c contest. §. j. versic. illud autem [c].

ADDITIONES.

a Secundum T. ¶vbi s̄. post princ.
b Respon. ¶Secundum Tan. s̄. in ij. suo membro.
c Autem. ¶Ibi posuit, quod hîc not. Roffre.

SVMMARIVM.

1 *Positiones qualiter fiant ante litis contestationem.*
Iurandū non est super exceptionibus, nisi vbi est præsumptio contra excipientē.
2 *Positiones regulariter fiunt super principali post litem contestatam, non antè: vt & probationes.*
3 *Positiones sæpe fiunt in defectum aliarum probationum.*
4 *Probare intendens aliquid, prius quàm terminū recipiat ad probādū, facere debet positiones, per quarum responsiones poterit liberari ab onere alterius probationis.*
5 *Aliqua partium se offerente ad probandum per testes, vel instrumenta, an poterit redire ad positiones, ex quo semel produxit.*
6 *Probationum facultas non est angustanda.*
7 *Renuncians probationib. in causa, an videatur & positionibus renunciare.*
Renunciare suo iuri quisque potest.
8 *Iudex an debeat interrogare ad instantiam renunciantis, vbi iuri renunciatum est in genere.*
9 *Probationibus simpliciter renunciare, & omnibus probationibus renunciare, æquiparantur.*
Indefinita locutio æquipollet vniuersali.
10 *Positio actoris primò fieri debet, iuxta regulam, qui prior appellat, prior agat.*
11 *Onus habens probationis, habet & emolumentum.*
12 *Positio rei si sit actori præiudicialis, id est interimens eius positionem, prius admittitur reus.*

¶Positiones quando sint faciendæ.

4. §. Quarto quæritur, quando faciendæ sint positiones? Et certè cùm succedāt in locū probationum, & eas imitari debeant, vt dixi s̄. §. proximo: generaliter quandocunq;, & vbicunq; probatio admittitur, fieri possunt: vnde fiunt ante litis contestationem super exceptionibus dilatoriis quæ tunc debent probari, vt extr. de lit. contest. c. vnico, & de ele. dudum. ij. & in aliis casibus, in quibus testes lite contestata non recipiuntur: quod dic, vt s̄. de teste, §. nunc tractemus. & aduersariº cogendus est per iudicem respondere illis. quod dic, vt j̄. §. 7. ver. & nota, quòd. Super principali autem non fiunt ante litis contestationem regulariter, ff. de interrog. act. l. j. nisi in casibus, in quibus probationes possunt admitti, vt in præd. §. nunc tractemus. & si fierent, repelli deberent, vt & probationes, vt ext. vt lit. non cō-
1 testa. ca. j. ad fi. ¶†Sed cùm iuramentum de calumnia, vel de veritate dicenda, præstetur solùm post litem contestatam, vt s̄. titu. prox. in prin. qualiter fient positiones ante litis contestationem, & sic ante iuramentum de calumnia? cùm tamen antè fieri debeant, & ad eas sit respondendum per iuramentum, extr. de testi. ad
a hoc. aliàs incipit, præsentium. prope prin.[a] Respondeo, secundū eos, qui dicunt, quòd super qualibet exceptione est lis contestanda, & iurandū, vt s̄. de excep. §. viso. ver. sed nunquid iudex. facilis est responsio: quia cùm lis sit in illo articulo contestata, & iuratū, satis possunt super eo fieri positiones & responsiones, quamuis lis nondum sit super principali cōtestata, nec iuratum. Alij autem dicunt, non iurari super exceptionibus, nisi vbi est præsumptio cōtra excipientem, vt diximus s̄. ti. prox. §. j. prope princ. vnde, secundum eos, sicut probationes fierent super eis absque iuramento, sic & positiones fient: nec est hoc inconueniens, secundum eos. Et pro eis facit prædicta dec. ad hoc. ibi, sine iuramento, &c. sed secūdum hoc reus impunè poterit, quicquid falsò voluerit, ponere. Vnde dicimus, quòd licet, conditione ponentis & exceptionis qualitate consideratis, iudex absque iuramento exceptionem admiserit, tamen in probatione ipsius facit iurare ponentem, id quod ponit, verum esse, se existimare, & credere ita esse: & cum contra quem ponitur, vel interrogatio fit, respondere veritatem & ad hoc eum cogere potest, vt s̄. dixi: & sic non procedit obiec-
2 tio suprà scripta. ¶†Regulariter ergo fiunt positiones super principali post litem contestatam, & non antè, vt & probationes, vt extra. vt lite non contest. quoniam frequenter. in princ. quorum loco succedunt: vt dixi: fiunt etiam post iusiurādum in causa præstitum, eo quod fieri habent per iuramentum, & etiam responsiones ad eas, vt suprà: & ex positione actoris, si contra se ponat, sibi concluditur, vt j̄. §. 8. in princip. & ex responsione sua reus conuincitur & pro confesso habetur: ideoque habent fieri post litis contestationem, & post iusiurandum immediatè: quia si reus, vel actor confiteatur, non essent postmodum aliæ probationes necessariæ: & breuiter super quibuslibet dubiis fieri possunt positiones & interrogationes, vsque quo fuerit in causa conclusum etiam publicatis attestationibus: sicut fit in instrumētorum productione, vt extra. de fide instru. cùm dilectus. respons. j. Et est ratio: q̄a in instrumentis & in positionib. non timetur subornatio, vt in testibus. Quidam tamen dixerunt, & malè, quòd attestationib. pu
b blicatis non possunt fieri [b]: quia si reus neget, actor probare non potest per testes post publicatas attestationes, extra. de testi. constitutis. ergo inutiliter poneret. Sed hoc nihil est dicere: tum quia
3 adhuc potest probare per instrumenta, vt iam dixi. †tum quia positiones sæpe fiunt in defectum aliarum probationum, vt extrà
c de confes. statuimus [c]. Quinimo etiam postquam conclusum est
d in causa, potest iudex interrogare [d], cùm iudex, qui cuncta debet, vt ad sententiaam perueniat, rimari, possit de facto interrogare, quoties aliquid dubitationis occurrit, vt extrà de fide instru. cùm Ioannes. circa fin. & C. de iudi. iudices. extrà de testi. cùm clamor. & xxx. q. vlt. iudicantem. extrà de offic. deleg. super quæstionum. §. intentionis. & vbicunque. Quod intelligo, cùm aliqua ambiguitas oritur super iam actitatis: super nouo autem articulo interrogare non potest, maximè ad partis instantiam, conclusione obstā
4 te. ¶†Sed & si ante conclusionem sit datus terminus peremptorius ad exhibendum omnes probationes, fortè post talem terminum non possunt fieri positiones, cùm loco probationum succedant, vt s̄. §. prox. ver. j. sed iudex poterit tunc interrogare ex officio, non ad partis instantiam. de hoc nota. s̄. de dilat. §. videndum.
e ver. item quid si datus [e]. Et tene pro regula, vt quādocūq; aliquid intendis probare, prius quàm recipias terminum ad probandum facias positiones, per quarum responsiones fortè liberaberis ab
5 onere alterius probationis, vt s̄. §. secundò. ¶†Sed quid si aliqua partium offert se probaturam per testes, vel instrumenta, nūquid poterit redire ad positiones, ex quo semel produxit? Dixit Goffr. quòd non. cùm enī ponendo potuerit releuari, & grauari elegerit, sibi imputet, quia mos eis gerendus est, vt ff. de proba. circa. C. de iure deliberan. l. fi. §. sin autem. & extrà de proba. quoniam con
f tra. ex ordine verborum. dominus meus contrà [f], quia actus isti
6 non sunt contrarij, imò conuenientes. †nec enim est angustanda probationum facultas, C. de hæret. quoniam. in fi. 14. q. 2. quāquam. maximè nisi se adstrinxerit ad probandum tantùm per te-
7 stes vel instrumenta. ¶†Item quid si renunciatū est probationibus in causa, nunquid videtur esse renunciatum & positionibus? Dicunt quidam, quòd sic: quia cùm sit vna species probationis, vt extrà de confes. c. ij. extrà de restit. spoliat. cùm ad sedem. renū
g ciando generaliter probationibus [g], videtur & positionibus renunciatum: arg. xix. dist. si Romanorum. extrà de priui. quia circa, de maio. & obed. solitæ. & quia in locum probationū succedunt:
h vt suprà. Ego credo [h], quòd si renunciatum fuerit specialiter positionibus, valet renunciatio. nam quisque potest suo iuri renunciare, vij. q. j. quàm periculosum. extra de priuil. si de terra. & de regul. ad apostolicam. nec amplius poterit renuncians ponere.
8 †Si verò in genere, vt s̄. dictum est, dico, quòd non potest vlteriùs ad renunciantis instantiam iudex interrogare, nec etiam ipse renuncians ponere: ex officio tamen suo potest iudex interrogare super

re super

ADDITIONES.

a Prope prin. ¶lib. vj.
b Fieri. ¶Supple super eisdem capitulis.
c Statuimus. ¶Lib. vj.
d Interrogare. ¶Sed non potest pars ponere, ver. hoc pen. Cy. q. 8. & 7. tractat principale dictum huius §.
e Si datus. ¶Et ibi dr̄ in aliquibus partibus seruari contrariū: & fuit dictum Alb. Papi. vt ibi dixi: qui etiā tenet, quòd si datus est terminus ad ponendum, postea non audiretur, nisi iusta causa subesset, C. qui accusa. non poss. si ea. hoc dixit super l. diffamari. C. de ingen. man.
f Contrà. ¶In Summa de lit. contest. §. 3. ver. sed quid si aliquam.
g Probationibus. ¶Accedebat Aegi. si additum fuisset omnibus.
h Ego credo. ¶Cum Aegid. c. xxxv.

re super iam actitatis vsque ad cõclusionem,& pòst,vt s̃.sic serua mus. Quidam tamen hic aliter dicunt.
9 ¶†Et nota, quo ad hoc, idem esse, simpliciter probationibus renunciare,& omnibus pro bationibus renũciare: quia indefinita locutio æquipollet vniuersali,vt in præd.c.si Romanorum.& in præd.dec.quia circa.Cæterùm licet renunciatum sit testium productioni, nihilominus tamẽ adhuc possunt positiones fieri,vt s̃.de teste,§.fi.
10 ¶†Hoc quoque notandum est,quòd actor debet priùs ponere, iuxta regulã, qui prior appellat,prior agat.ff.de iud.qui prior.& secundò reus: vel etiã vicissim ponat,si iudex viderit expedire,ext.de causa poss. & propri.c.ij.& ad hoc facit,quod legitur & not.C.de iur.calum. l.ij.prope princ.ibi,&actor quidem,&c.& j̃.ver.prox.
11 ¶†Sed pone:ecce actor facit vnam positionem,cui re[9] sufficienter respondet,&statim reus vult aliam facere,nunquid cogetur actor ei respondere [a]: Videtur,quòd sic,ff.de reg.iur.non debet.23.q.4.qui peccat.ext.de mu.pet.prudendiam.Econtrà videtur,quia qui prior appellat prior agat:& qui habet onus probationis, habet & emolumentum,vt in præ.l.qui prior.& extr.de ord.cog.c.ij.& ff.de probat.l.ij.Inst.de leg.patro.tu.SOL.Dicunt quidam,quòd si aliquid est pro actore probatum,vel præsumptum, tunc debet audiri reus: aliàs frustra admitteretur,arg.C.de inof.test.filius.C.ad l.Cor. de fals.l.pe.quia absoluendus est,etiam si nihil probat,actore nõ probante,extr.de iureiur.c.fin. extra.de causa poss.& propri.cùm ecclesia.in fi.¶Alij dicunt,quòd si reus velit vltrà probare,mos ei gerendus est,etsi nil sit pro actore præsumptum,ff.de probat. circa.C.de inge.ma.l.pen.De consuetudine verò generali actor primò ponit,quàm reus.quod pleniùs prosequere,vt s̃.de dilat.§.vi
12 dendum.ver.& no.quòd ij. ¶†Hoc quoque certum est,quòd si positio rei sit præiudicialis,id est,si interimit positionem actoris, priùs,admittetur reus.vt 23.q.4.qui peccat,respon.j. vbi dicitur, quia interrogas,quę sit ratio prosequendi,vicissim te interrogo, cuius sit vox,&c.ad idem iij.q.xj.per totum.Item consulo tibi,aduocate rei,ne multum festines in positionibus faciendis,ne scilicet instruas actorẽ,& vt priùs quàm ponas, plenè videas eius intentionẽ fundatam,vel quasi,vt iam dixi.non enim habes ponere,donec videas eius intentionem.

ADDITIO.

a Ei respondere.¶Iste ver.vsque ad finem §.fuit Vbert. de Bo.s̃.& incipit,vtrobique,Item quid si actor.facit ad hunc versi. id,quod scripsi s̃.de reconuen.§.videndum.super ver.& si iudex.

SVMMARIVM.

1 *Positiones non fiunt in plerisque locis.*
2 *Positiones factæ ante litis contestationem super exceptione excommunicationis,qualiter proponantur.*
3 *Excipiens se non esse excõmunicatum,qualiter suas positiones formare debeat.*
4 *Positiões formãs pòst litẽ cõtestatã super principali,qualiter se habere debeat.*
5 *Agens rei vendicatione contra possessorem, quot modis,& qualiter suas formare habeat petitiones.*
6 *Petens fundum:quem ad se asserit pertinere iure dominij,vel quasi,quę debeat allegare.*
7 *Petens aliquid per promissionem ex causa mutui sibi factam , qualiter formabit petitionem.*
8 *Repetens librum,quem deposuit,quibus verbis vtetur.*
9 *Petens aliquem remoueri ab aliqua ecclesia,quam retinet contra iura,quæ debeat in sua petitione allegare.*
10 *Petens electionem suam confirmari,& eam esse canonicã probare volens qua forma verborum vti debeat.*
11 *Positiones super quibus,& per quos debeant fieri.*
12 *Positiones formatæ iudici sunt in scriptis offerendæ.*
13 *Positionibus ab actore oblatis quomodo debeat iudex ponenti respondere.*
14 *Responsio facta positionibus ab actore formatis,sub qua forma debeat scribi,*
15 *Papa vel eius auditore in curia Romana positiones approbante, an illis possit vlterius obijci.*
16 *Ponens in iudicio an semper teneatur dicere , quòd sciat, puta vbi iuratum est de calumnia.*
17 *Positiones sic sunt formandæ,vt fundent intentionem ponentis,considerata natura propositæ actionis.*

¶Positiones qualiter fieri debeant.

5.§.Quinto superest videre,qualiter fieri debent positiones.Et licet ferè in omnibus actionib.spe
a cialiter positiones formauerimus in tractatu libellorum [a], tamẽ
1 vtile visum est hìc doctrinam tradere generalem. † Ad cuius rei notitiam sciendum est, quòd in plerisque locis non fiunt positiones,sed lite contestata,præstitoque iuramento,statim iudex super singulis articulis libelli reum interrogat: quòd dic,vt s̃.de teste,§.nunc videndum nobis.in prin.Sed in curia Romana,& quasi
2 vbiq;,positiones formantur. ¶†Super quo scias, quòd quãdo que fiunt ante litem contestatam super exceptione excõicationis sic proposita:Coram vobis,domine iudex, dico P.esse excommunicatum, quia percussit talem clericum:ideoque non esse in causa,quam cõtra me mouet,audiendum. Si igitur ille negat se excommunicatum,vel se percussisse talem,vel illum clericum fuisse,excipiens sic formabit positiones:

POSITIONES.

3 †Pono,quòd percussisti talem. itẽ quòd in tali parte corporis.Item quòd cum pugno,vel baculo.Item quòd percussisti eum tali die Item quòd in tali loco.Item quòd talibus præsentib[9].Item quòd turbatus ex causa illum percussisti.Item quòd percussi animo iniuriandi. Item quòd ille erat tunc temporis clericus. Item quòd erat in possessione clericatus.Item quòd sciebas eum clericũ esse Item quòd vidisti eum tonsuram clericalem ferentem.Et si actor hoc confiteatur,probata est excõmunicatio per suam confessionem:extrà de offic.delega. prudentiam.§.si verò.sed si diffiteatur actor, reus has positiones negatas dabit pro articulis verbis com
b petenter mutatis:quòd dic plenè,vt in pręd.§.nunc videndum[b].
4 ¶†Regulariter autem fiunt pòst litem contestatam super prin
c cipali,vt s̃.§.proxi.& §.iij.ad quod hac via peruenitur [c].Formans enim positiones habeat libellum præ oculis, & ex ipsius tenore positiones formet,& cõsideret diligenter, quid eũ probare oporteat.Super omnibus enim,quæ probare habet, positiones faciat: nec valet positio.nec confessio,nisi fiat super re, de qua agitur,ff. de inter.act.confessionibus.extrà de offic. iudi.deleg. cùm olim. & j̃.ver.& no.Sed & cauillosè per quæcunque diuerticula poterit,reum trahat actor ad suam intentionem per positiones, ff. de verb.sig.natura cauillationis.&de reg.iu.l.ea est natura.quod potiùs quisque suo ingenio faciat,quàm ex nostra doctrina.ñ enim quẽquam in dolo instruimus: imò pro posse fraudib. obuiamus.
5 ¶†Scias igitur,quòd quandoque quis agit rei vendicatione contra possessorem,petens fundum,quem ad se asserit pertinere iure dominij,vel quasi:quandoque verò petit decem ex promissione sibi ex causa mutui facta:quandoque repetit librum,quem deposuit : quandoq; etiam petit aliquem remoueri ab aliqua ecclesia,
d quam retinet contra iura [d]:quandoq; petit suam electionem cõfirmari, & vult eam docere canonicam esse. Hæc igitur exempla sufficiant ad præsens gratia exempli hìc prosequi. Possunt etiam alia exempla poni,sicut in pręd.§.nunc videndũ.in formis articu
6 lorum diximus. ¶ †Super primo ergo exemplo actor sic ponit: ¶FORMA.Pono ego talis in tali causa iuramento meo,quòd fundus,de quo agitur,fuit T.Itẽ pono,quòd ipse T.vẽdidit mihi dictũ fundũ.Item quòd vendidit pro pretio decẽ librarum.Item quòd dictus T.tradidit mihi possessionem dicti fundi.Item quòd
e solui eidem T.decem libras pro pretio dicti fundi [e].Igitur si reus has positiones confiteatur,actor fundauit suã intentionem, probauit enim rem se à vero domino emisse,&se pretium soluisse,& sibi traditam esse:& sic per consequens,dominium ad se pertinere:& sic est in causa victoriæ,nisi reus aliud opponat, ff. de rei vẽ. in rem.C.de pac.traditionib.C.de prob.cùm res.extr.de fide inst. cùm Ioannes.Inst.de rer.diuis.§.venditæ verò.
7 ¶† In secundo verò exemplo de mutuo,sic pone:¶FORMA. Pono ego talis in tali causa iuramento meo, quòd ego mutuò dedi decem Titio.Item quòd ipse Titius illa decem mihi reddere promisit.Item quòd promisit in tali termino soluere.Item quòd terminus ille pręterijt.Si ergo reus hoc confiteatur,actor est in causa victoriæ : quia numeratione fuit Titius obligatus ad reddendum,ff.si cer.pet.si à me.cùm verò promisit reddere,fuit ciuiliter obligatus:

ADDITIONES.

a Libellorum. ¶Sic & fecit Io.de Blano.generalem autem tractatum non edidit.
b Nunc videdũ.¶Vt tamen no.j̃. §.7.ad fi.ver.quid si pono.respõdere non tenebatur.ibi vide,cum duobus versi.præced,
c Peruenitur.¶Incipiũt verba Bonagui.& durant vsque ad ver.in quinto quoq;.excepto quinto exemplo,quod interserit auctor.
d Contra iura.¶Hæc quatuor exempla fuerunt Bonagui. vbi s̃.in prin.& eius fuit illorum prosecutio,quæ sequit.& tria prima fuerũt Tan.sed nõ sic ƿsequitur,vt hìc.Itẽ ipsa tria& quintũ.quarto omisso,fuerunt Aegid.&ea prosequitur,vt hìc.Gallicus dabat exempla de equo morboso vendito,vel libro vitioso, contra fideiussorem,qui se obligauit pro debitore.
e Dicti fundi. ¶j̃.de causa poss. §.sequitur videre.sub versicul.aliæ sunt reales.ponit quatuor tantùm de istis:remittit enim tertiam. subdit tamen alias quatuor:sic etiam Ioan. de Pra.sub titul.de rei vend.ponit octo, quas solenniter exponit, subdens postea positiones rei.

obligatus:& ex tali ciuili obligatiõe rectè agit actor,Inst.de obli.
a §.j.ff.de verb.oblig.l.j.Hoc autem scias [a],quòd si interrogatus,an debeat decem, quæ ab eo petuntur, negat simpliciter se debere, debet fieri positio alia,scilicet an debeat noue?& si negat,fiat alia scilicet an debeat octo?& sic descendendo vsque ad vltimum numerum. Si verò præcisè negat, & se nil debere dicat, non debet de hoc vltrà interrogari.Eadem quoq; doctrina seruetur in probatione temporis,putà si interrogatus,an censis per xl.annos solutus fuerit,vel beneficium possederit,& similia neget,hoc quæratur,an 39.an.38.& sic descendendo vsque ad vltimum numerum:& hoc ideo,quia cùm ponit xl.si non sunt nisi 39. bene potest negari positio, quia licet maior numerus in se comprehẽdat minorem,vt ff.de arbit.diem proferre.§.si plures.& ff.de reg.iur. in eo.non tamen minor maiorem,vt xv.distinct.c.j.prope princ. imò vnus numerus quandoque excludit alium,vt no.extr.de diuor.c.pen.§.quia verò.

8 ¶†In tertio aũt exemplo de deposito, sic pone: ¶FORMA.Pono ego talis in tali causa iuramento meo,quòd deposui penes T. Codicem meum. Item quòd Codex ille erat in chartis hœdinis. Item quòd erat glossatus de apparatu Accurs. Item quòd habebat desuper corium rubeum.Item quòd secundus quaternus ei⁹ incipiebat nomine:tertius verò,hoc in querimonam. Item ponit,quòd ipse T.recepit dictum Codicem in deposito.Item quòd se obtulit deposito.Hoc confessato reus obtinebit,ff.deposit.l.j. ext.e.bona.& debet etiam dicere signa rei mobilis,ff.ad exhi.l.iij.

9 ¶†In quarto verò exemplo sic: ¶ FORMA. Pono ego talis presbyter iuramento meo, quòd T. habet & possidet ecclesiam sancti Iusti. Item quòd habet & possidet ecclesiam sancti Martini.Item quòd quælibet earum habet curam animarũ.Item
b quòd eas acquisiuit post concilium Lateranense [b].Hoc concesso,re⁹ succumbet,nisi dispensationem,vel vnionem,vel paupertatem ecclesiarum,vel earum dependentiã ostendat,extr.de ele. dudum.ij.de cleri.non resi.quia.de præb. de multa.extr.de æta.& qualit.eam te.21.q.j.in summa.

10 ¶In quinto quoque exemplo sic:¶FORMA.Pono ego talis in tali causa iuramento meo,quòd ego sum electus canonicè ad regimen talis ecclesiæ.Sed hæc est iuris,vnde subiiciat sic:Itẽ quòd fui electus vacante ipsa ecclesia per mortem,vel cessionem talis. Item quòd fui electus per eos, qui tunc erant in possessione, vel quasi iuris eligendi rectorem ad dictam ecclesiam.Item pono,ꝙ
c talis & talis,&c.[c]sunt clerici, vel canonici eiusdem ecclesiæ.Item quòd sunt in possessione,vel quasi canonicatus,&iuris eligendi. Item quòd sex ex eis me elegerũt.Item quòd illi sex electionem de me factam episcopo pręsentauerunt.Item pono,quòd illi sex requisiuerunt alios quatuor,vt cum eis deberent concordare de aliquo eligendo. Item quòd duo ratam habuerunt electionem & præsentationem de me factam.Licet ergo reus neget me electum,si tamen cætera confitetur, obtinebo absque probatione.
d Nam si decem [d] erant clerici,& sum electus à sex constat quòd à maiori parte:ergo debet electio confirmari, ext.de elect.ecclesia vestra.ij.de his,quæ fi.à ma.par.cap.c.j.& de iure pat.quoniam in quibusdam.Item si erãt in quasi possessione eligendi,valet,quod
e faciunt,licet non sint in veritate patroni [e],qui præsentant,extra. de elect.querelam.de re iud.cùm Bertholdus.de iure pat.consultationibus.Item ex eo, quod quatuor fuerunt requisiti,patet,ꝙ
f non fuerunt contempti [f],extr.de elect.quod sicut.& c.venerabilem.& ca. bonæ memoriæ.& c.quia propter.Item quòd duo accesserunt,bene potuit fieri,extr.de elec.quod sicut.& ca.ecclesia vestra.ij.Patet ergo,quòd nisi aliud obsistat,debeo obtinere. Sic
11 ergo in similibus sunt positiones formandæ.¶†Et no.quòd positiones debent fieri super contentis in libello,vel ad ea pertinentibus,vel pertinere valentib.ex parte actoris,quo ad fundandam eius intentionem:ex parte verò rei,quo ad extenuandam,iiij.qu. 4.c.j.Item debent fieri super facto aduersarij:aliàs non cogitur ad factum alterius respondere,ff.pro suo,l.si.in fi.ff.si vsusfruct.pet. l.vtifrui.ff.si pars hær.pet.l.j.ff.rer.amot.Marcellus.ĩ.§.prox.vers.
12 j.& pen.& §.vij.ver.j.& ver.iiij.¶†Item no.quòd positiones formatæ iudici sunt in scripits offeredæ,vt extrà de proba.quoniam contra.vt certus sit,qui interrogatur,&super quo respondere debeat,agnoscat,ff.de confes.certum.&vt tam pars,quàm iudex,videant an sint admittendę,vel reiiciendæ,debet eas examinare iudex,vtrùm faciant ad causam,an sint possibiles,& non contra naturam,non captiosæ,non negatiuæ,& sic de aliis:& hoc partibus præsentibus: & si viderit eas recipiendas priùs, quàm respondeatur,faciat eas in actis redigi,ne aliqua variatio fiat,ff. de re iudic. acta.&ne pòst oriatur contentio inter partes,quòd aliter fuerint rescriptæ,quàm propositæ,extr. de elect.cùm inter R.seniorem. vt ex illa scriptura eis via in talibus præcludatur, vt xxii. quæsti.j.
13 omnes feriæ. vel eas repellat,vt ĩ.§.vii.versi.xvij.¶†Oblatis igitur ab actore positionibus.quærat iudex à ponente:Ponis tu, vel credis per iuramentum à te præstitum, quod in his positionibus continetur.Et si respondeat,quòd sic, tunc conuertat se ad eum, contra quem fiunt positiones, & semoto ei⁹ aduocato, ita quòd aduocatus nutu,vel dicto eum non possit in responsione facti instruere,vt š.§.iij.prope fi.dicat ei:Amice,nihil prodest homini,si vniuersum mundum lucretur,animæ verò suæ detrimentum patiatur,vt extra.de simo.Matthæus.& fideli totus mundus diuitiæ sunt,infideli nec obolus,vt xiiij.quæst.iiij.quid dicam.in authen. vt cùm de appel.cog.ideo salua animam tuam,& responde per sacramentum,quod præstitisti de calumnia,quid credis & æstimas super eo,quod in his positionibus continetur. Si verò fuit iuratum de veritate,dicat iudex,& responde per sacramentum quod præstitisti de veritate dicenda,quid scis super eo,quòd,&c.Si verò vtrumque prestitum sit,(quod vtile est) tunc quærat simul de credulitate & de scientia:de hoc §.prox.versic. item no.quod est in præ.dec.presentium.Quo facto mentem cuiuslibet positionis sigillatim non tam diligenter, quàm fideliter sibi aperiat & exponat, responsionemq; eius sedulò & perspicaciter intelligat,& siue neget,siue confiteatur,semper in fine cuiuslibet positionis ei⁹
14 responsio† scribatur hoc modo.¶FORMA.Credit,vel non credit,vel confitetur,vel negat,ĩ.§.prox.versic.quod autem.Quòd si talis sit pòsitio, in cuius responsione meritò respondens dubitat,petet inducias ad deliberãdum,secundum ea,quę no.ĩ.§.proxi.versic.item not.Quòd autem tam ponens,quàm respondens, debeat interrogari à iudice per iuramentum suum secundum formam præmissam,& etiam principales,vbi litigatur,per syndicos: probatur in præd.dec.de test.ad hoc.ff.de inter.act.noluit.& l.de ætate.§.qui tacuit.Item quòd iudex debeat dicere,quid credis,vł
15 scis,habes ĩ.§.prox.ver.hoc tamen.¶†Item scias,quòd postquã papa, vel eius auditor, in curia Romana approbauit positiones, cùm fit remissio ad aliquam prouinciam,& mandatur,quod principales personæ super eis pręstito iuro interrogentur,nihil pt eis vlteriùs obiici,vt in præ.dec.ad hoc.& arg.C. de testa.oĩm.35.q.
g 9.apostolicæ.34.q.j.à recta.& c.hoc est [g].¶†Item not.ꝙ ponens
16 nõ semper tenetur dicere,ꝙsciat,sed sufficit ei dicere,ꝙcredit,vt putà vbi iuratum est de calumnia,vt no.in præ.dec.ad hoc.& ĩ.§. prox.Item qui ponit,certum ponere debet,vt ff.de rei vend.si in rem.arg.extrà de sponsa.de muliere.& de symo.c.de symoniace. cùm & certum velit responsum habere,vt vtatur eodem iure,ff. quod quisq; iur.l.j.ext.de consti.cùm omnis.l.dist.ponderet.ij.q.
17 vj.decreto.in fi.ĩ.§.prox.¶†In summa [h] no.ꝙ positiones sic for
h mandę sunt,vt fundent intentionem ponentis,considerata natura propositæ actionis.Si igitur agis de dominio,considera,q̃ sunt necessaria in probatione eius,C.de prob.cùm res.extr.eo.licet.ff. de rei vend.in rẽ actio.& per totum.quæ dic,vt ĩ.de locat.§.nunc alia.ver.lvj.Si verò agis Publiciana,considera,quæ necessara sunt in ea,ff.de Publi.l.2.& l.quicunq;,& per totũ,& no.extr.de re iud.
i abbate [i]. Si vis agere vtili rei vendicatione, vt superficiarius.vide ff.si ager vect.vel emphy.pet.& ff.de superfic.per totum.& insti. locati,§.item de prædiis.Si vis agere hypothecaria,vide ff.de pig. si superatus.ff.de proba.ante omnia.C.si res al.pignor.dat.sit.nexum.C.quæ res pign.ob.pos.qui filios.Si agis hypothecaria vtili, vide ff.de pig.& in superficie.& l.si ab eo.& sic de aliis actionib.realibus & personalibus,& mistis.Et caue tibi à positionib. petitioni tuæ cõtrariis:vt si agis petitione hæreditatis,vel Quorum bonorum,non dicas te possedisse aliquo tempore post mortem defuncti

ADDITIONES.

a Autem scias.¶Secundum Tan.vbi š.sub ver.hoc modo.
b Conciliũ Lateranẽ.¶de cle.nõ resi.quia nõnulli. de præb. qa in tãtum.si loqueretur de concilio generali,e.ti.de multa.tũc sufficeret positionem facere de receptione secundæ, post illud, quo ad priuationem primæ.
c Talis,&c.¶Includit viij.
d Nam si decem.¶Sup.tantum:& debuit auctor de hoc ponere in positione, vt sequeretur hæc conclusio. Aegi. tamen dicit, ꝙ ex quo confessus est reus decem esse electores, ergo confiteri videtur.quòd non vltrà:quia indefinita,&c.19.di.c.j. vide ĩ.§.vij.versi.viij.in princ.
e Veritate patroni.¶Nimis permiscet auctor hîc actum electionis & præsentationis.
f Fuerunt contempti. ¶An cõtempt⁹ locũ habeat in patronis nõ vocatis ad præsentationem factã per cæteros, scripsi in dec. 3. de iure patro.super verbo,plurimorum.Aegid.hoc dixit,quòd fortè sic allegat,de elect.bonæ.ij.
g Hoc est.¶De articulis vide š.de teste,§.nunc videndum.ver.sed pone,auditor.& quod ibi dixi super ver.hoc etiam no.in fi.
h In summa.¶Secundum Vbert.de Bo.cuius quasi ad literam fuit totum,quod hîc sequitur vsque ad fin.& hoc,vbi š.j.
i Abbate.¶Lib.vj.

functi. Vel si agis publiciana, non dicas te à vero domino emisse: vel si agis Vti possidetis, nō dicas aduersarium possidere: & sic de similibus: & vide de hoc j.§.x.ver.hoc quoque.& s.de act.seu pe.§.sequitur.& §.seq.

SVMMARIVM.

1 *Cautela pro illo, contra quem ponitur in iudicio.*
2 *Vtile est responsionem illius, contra quem ponitur in iudicio, scriptis notare propter gratiam.*
3 *Positionibus semel respondens, an cogi possit ad iterū, vel vlterius respondēdū.*
4 *Positionem generaliter negare non sufficit, nisi ad singula in positione contenta respondeatur.*
5 *Positiones licet sint de consilio aduocatorum formandæ, non tamen responsiones. sed solùm à partibus faciandæ.*
6 *Responsio facta interrogationi, vel responsioni aduersarij, an teneat.*
7 *Vbi iuratur de calumnia, quæ & quomodo debeat is, contra quem ponitur respondere.*
8 *Iuramentum de veritate an se extendat ad iuramentum de calumnia, vel econuersò.*
9 *Interrogato dubitanti de eo, super quo interrogatur, danda est dilatio ad deliberandum, vbi iuratum est de veritate.*
10 *Præsumitur quis meliùs factum suum scire, quàm alius: nec debet quis alium consulere, qualiter in facto proprio se debeat habere.*
11 *Confessio de credulitate æquè præiudicat, sicut & de veritate.*
12 *Verbum Existimare, generale est ad credulitatem & scientiam.*
13 *Interrogatus vbi iuratur de calumnia, an possit respondere per verbum Dubito. & nu. seq.*
15 *Iudex quomodo se habere debeat, & quæ attendere casu quo is, contra quem fit positio, vel interrogatio, dicit se dubium.*
16 *Responsio qualibet referri dicitur solùm ad id, quod principaliter quæritur, nō ad alia, quæ implicari seu subintelligi possent.*
17 *Respondere ad penitus incertum nemo tenetur.*
18 *Principalis persona licet debeat positionibus respondere, si tamen per procuratorem litiget respondebit ipse procurator.*
19 *Procurator positionibus responsurus, si dicat se libello nescire respondere, aut dubitare, an condemnabitur in expensis.*
20 *Responsio eius, qui absque mandato defendit, an obstet principali.*
21 *Reus, qui nec agit, nec excipit de iure suo, an cogatur respondere positionibus super eius defectibus factis.*

¶De Responsionibus ad positiones.

a 6.§. Sexto tractādum est de respōsionibus ad positiones vel ad interrogationes [a]. Et certè exposita positione ei, qui respondere habet, ipse diligenter aduertere debet, an sint pertinentes, vel superfluæ, vel non: & postmodum sibi facta intimatione diuini iudicij, debet ipse respōdere: & eius respō
1 sio est scribēda, quæ dic, vt s.§.prox.ver.oblatis. ¶† Sit autē cautus is, contra quem ponitur, vt saluo sacramento pronior sit ad
b negandum [b], quàm ad confitendum: maximè vbi positiones dependent ex facto alterius: quia tunc potest habere credulitatem suam ad sic, vel non. & sic actori incumbit onus probandi, ff.de proba.ei qui dicit.s.§.prox.ver.& nota, quòd.
2 ¶† Quòd [c] autem scri
c benda sit eius responsio, vtile est, vt de ipsa possit constare, & ne super eodem articulo respondens iterum interrogetur, quod fieri non debet, siue priùs negauerit, siue cōfessus fuerit: ff.nau.cau.sta.licet.de pœn.dist. iiij.diuina.extrà de iudic.at si clerici.in fi.nisi nouum quid emergeret, extrà de iur.cal.cæterum.vel aliqua dubietas insurgeret, vt s.§.iiij.ver.regulariter.ibi, quæ intelligo, &c. Nouum autem quid esset, si perdita essent acta priora, vel aliquid
3 simile. ¶† Si igitur iteratò super eodem articulo iudex eum iter rogat, ipsum grauat, & iniuriam sibi facit, & quasi anceps periurium eum facit subire, ac vulgi infamiam incurrere: quia si aliter credit tunc, & aliter nūc, ex respōsione dicetur periurium & infamiam incurrisse, si aliter respōdeat nunc, quàm tunc: quia super eodem articulo duo contraria respondet, scilicet verum & falsum. Non ergo respondere tenetur vlteriùs, ex quo semel respondit, vt infrà §.prox.in princ.nisi fortè positio contineat duo, vel plura copulatiuè, vt in concord.quæ sunt infrà §.prox.ver.xj.ibi, pręmissa autem.secus tamen est in iuramento calumniæ, vt s.tit.prox.§.fin.in fin.argu.ad omnia præmissa, C.de iuram.cal. auth.in hoc 30.q.v.iudicantem. ff.ad l.Iul.de adult.si postulauerit.§.quæstioni.ff.de in lit.iuran.videamus.& in auth.de his, qui ingred.ad app.
d §.j.Collat.v. Quidam tamen, vt Accur.[d] & dominus meus, dicunt aliquem posse de eodem articulo pluries interogari: quia potest esse, quòd priùs quando negauit, non credebat, tunc verò apertis testibus credit: argumen.ff.de quæstio.repeti.ff.de dam.infec.qui bona.§.antepen.3 5.qu.9.graue.sed superfluè interrogabitur, ex
4 quo constet per testes. ¶† Illud etiam notandum est, quòd non sufficit generaliter negare positionem, nisi ad singula in positione contenta respondeatur, vt ext.de testi.ad hoc.alias incipit, pręsentium.ver.postea sigillatim.& j.§.prox.ver.xj.
5 ¶† Item nota [e],
e quòd licet positiones sint de consilio aduocatorum formandæ. non tamen responsiones, sed solùm à partibus sunt faciendæ.qđ dic, vt not.s.§.iij.versi.sed & patronus. Potest autem quis cogi re
6 spondere: quod dic, vt j.§.proximo, versi.& nota, quòd. ¶† Hoc
f autem scias [f], quòd licet non teneatur quis respondere interrogationi, vel responsioni aduersarij, si tamē responderit, tenet respōsio, vt extr.de dolo & contum.prout.ibi.de hoc s.§.iij.versicu.finit. nam & valet responsio facta in iudicio sine interrogatione, vt ff.de interro.act.si sine.§.j.& de proba.quoniam.& ibi de hoc.
7 ¶† Item nota, quòd vbi iuratur de calumnia, debet respondere is, contra quem fit positio, secundum quod credit, vel existimat, Credo, vel non credo: quia tunc qui ponit secundum credulita-
g tem, id est, secundum quod credit & existimat, ponit & iurat [g], C.de iur.cal.l.ij.respon.j.& §.j.s.de iur.cal.§.nunc dicamus.in princ. Vbi verò de veritate iuratur, tunc quia positio fit assertiuè, secundum veritatē, sicut & ipsum iuramentum, tenetur respōdere tantùm de veritate: dicendo, nego, vel confiteor: arg.3.quæ.ix.hortamur.& extr.de testib.præsentium.& si tunc de credulitate, quæratur, nō tenetur respondere: quia iuramenti forma hoc non patitur: ideoq; quidā in iuramēto de veritate, adiici faciunt etiam de credulitate, & vtrunq; iuramentum præstari, vt s.de iura.calu.§.j.
h ver.quartum.sed licet cautela sit, non est tamen secundum ius [h].
8 † quia iuramentum de veritate, non se extendit ad iuramentum
i de calumnia: nec econtrà [i]. Si tamē sic iuretur, (prout sæpe fieri facimus ad malitias excludendas) debet taliter iurans respondere de credulitate & de veritate, vt s.tit.prox.§.nunc dicamus.versic.
k cæterum.j.ver.hoc tamen. Licet autē [k] quando reus, vel actor iurant, quòd respondebūt per scientiam, vel credulitatem, respondenti sufficiat dicere, scio, vel nescio: credo, vel non credo: tamē positio non potest fieri super credulitate, vt ita dicatur: pono, ꝙ credo, vel me credere: vel pono, quòd sicut credo, tu fecisti, vel dixisti hoc: quia qui ponit, certum ponere debet, vt s.§.prox.ver. item qui ponit. Debet ergo quis clarè, non obscurè respondere,
l dicendo, nego, vel confiteor [l], vbi iuratum est de veritate, vel credo, vel non credo, vbi de calumnia. Alioquin si obscurè, vel nullo modo respōdeat, punitur. quod dic, vt j.§.ix.& s.§.quintò.ver.
9 oblatis. ¶† Quid si interrogatus dubitat de eo, super quo inter-
m rogatur? Respōdeo [m], danda est sibi dilatio ad deliberādū, vbi iuratū est de veritate: quia tūc oportet eum respōdere de sciētia & veritate, ideoq; potest tunc respondere, Dubito, nisi iudex viderit, quòd statim possit respondere, vt ff.de inter.act. q interrogat. & C.de iure deli.si curatoris.ff.de iureiur.iusiurandū.& ad præ.respon.j.& 27.q.j.& nuptiarū.in prin.& in fi.extr.de iura.cal.c.pen. vbi verò iuratum est de calumnia, cogendus est præcisè respondere ad interrogata, nulla concessā dilatione ad deliberandum: quia non tenetur dicere, nisi ꝙ credit, vel n̄ credit id, de quo quæ
10 ritur: nec pt dicere, dubito, C.de iu. cal.l.ij.respōso j.& §.ij.& auth.
n in hoc.super quo dic, vt infrà ver.sed nūquid. ¶† Caueat tamē [n] petens

ADDITIONES.

a Interrogationes. ¶De r̄nsione credo, vt in instr̄o continetur vel, huic simile: vide s.de teste, §.qualiter.ver.qui ergo si sit.de instru.edi.§.nunc dicamus.ver.quid si quis.
b Negandum. ¶Vide j.ver.sed nunquid.ibi, & si iudex.
c Quòd. ¶ponit verba Tan.vbi s.vsque ibi, nisi fortè.
d Tamen, vt Acc. ¶in l.ij.C.de iur.cal. §. qđ obseruari.in fi.gl.antepen. Host.autem in summa de iur.ca.§.quando.ver.sed nunquid. & vide Cy.in præ.§.in xiij.q.in fi.& in q.seq.
e Item not. ¶Secundum Tan.sub §.hoc modo.
f Scias. ¶Secundum Tan.vbi s.
g Et iurat. ¶Quidā distinguunt hoc casu actorem à reo, vt actoris credulitas sit asserta, cùm agens debeat esse certus: sed in reo non sic: de hoc per Cy.vbi s.in xj.q.
h Ius. ¶Olim, hodie sic, vt de iur.cal.c.j.l.fi.lib.vj.
i Econtrà. ¶ Secundum Aegid.vbi s.concedit tamen, ꝙ sequitur.
k Licet autem. ¶Verba Odof.vbi s.ante fi.
l Vel confiteor. ¶Nec sufficit dicere, non cōfiteor, vt scripsi de testibus, ex tenore.super 3.gl.vbi etiam vide materiā sequētis ver.
m Respondeo. ¶Secundum Aegid.vbi s.ADDE Bar.in §.quod obseruari.& Imol.in c.ex parte.de rescri.
n Tamen. ¶Secūdū Vber.in præ.char.vl.in prin.& eadē char.ī prī. vlti.col.dicit, ꝙ res mali exēpli est, cùm id dr̄ per aduocatum: sed si principalis suo ore iudicat.& æquitas mouet iudicem, cùm habeat iustam cām dubitandi, iustum est dilationem dari: alleg.l.3. & vltimam, ff.de inter.actio.

petens inducias ad deliberandum, ꝙ non petat ad consiliũ habẽdum. nam tũc nõ audietur. ipse eñ debet esse certus de facto suo ext. de rescrip. ab excõmunicato. & presumit meliùs scire factum suũ, quàm alius: nec debet aliũ consulere, qualiter in facto ꝓprio
11 debeat respõdere, vt s. §. tertiò. ꝓpe fi. † ¶ Hoc autem certũ est, quòd æquè præiudicat cõfessio de credulitate, sicut & de veritate, vt not. ext. de iureiur. ex literis. quãuis, vt s. de teste, §. j. vers. itẽ
a quòd deposuit. Ex quo patet[a], ꝙ malitiosi ꝓcuratores sæpe deierant, qñcũq; super aliquo interrogant, & respõdẽt, Nõ credo, licet sciant illud ꝓ certo: dicentes se excusari, qa aliud est scire, & aliud est credere. Sed certè non refert inter hoc, quo, ad partes, licet intersit aliàs, quo ad testes, vt ext. de testi. cùm causam. & probatur bene ext. de sum. trin. firmiter credimus. & simpliciter confitemur in prædictis verbis, de consec. dist. 4. firmissimè. Quid eñ melius credimus, quàm id, quod scimus? certè nihil, vt patet in articulis fidei, vt in præd. decret. & de hoc j. §. 9. ver. sed nunquid. & hoc etiam probat l. quæ appellat scientiam, credulitatem, vt C. de iur. calum. l. 2. §. quod obseruari. vbi dicitur, ꝙ tutores iurant, ꝙ ipsi causam scientes, ad eam perueniunt: & postea sequitur, quòd ipsi causam scire possunt, & sic ad iudicium peruenire: & statim ibi subijcitur, quòd iuratur ex scientia sui animi. hæc esse vera: & licet alia sit rei veritas, tamen quod quisq; credit & existimat, hoc
b esse iurandum. & attende, quod dicit, credit & existimat[b]. † Nã li
12 cet verbum Credendi, possit restringi secundum propriam significationem, verbũ tamen Existimat, generale est ad credulitatẽ & scientiam: & ad hoc facit canon, vbi dicitur, quòd quis dicitur scire, quod ab alio audit, vt 22. q. v. hoc videtur. i prin. Vnde vt tu iudex euites prædictam fraudem, facias in causa præstari vtrunq; iuramentum, scilicet de calumnia & de veritate, vt suprà. Item interroga respondentem super vtroque, scilicet de scientia & credulitate, hoc modo: quid scis, vel credis, vel existimas sup eo, de quo quæritur, vel ponitur: vt s. §. prox. vers. oblatis. & vers. item nota. & in præ. §. quod obseruari. & extr. de testi. ad hoc. §. j. ibi, qd sciat super positionibus, vel credat. extr. de accu. qualiter. j. in fin.
13 & de hoc infrà §. octauò. in princ. † ¶ Sed nũquid abi iuratur de calumnia, potest interrogatus respondere, dubito? Hoc iam s. te-
c tigimus, & adhuc dicamus[c]: & dicunt quidam, quòd sic, argu. ff. de pet. hære. si debitor. C. de excep. si quidem. & s. de exce. §. viso. vers. sed si debitor. ad fi. Nã inter Credere & Non credere, est medium, scilicet Dubitare, vt ibi, & arg. 41. dist. sæpe. xvj. q. j. prohibitum. C. de con. ind. l. fi. Alij contrà. nã licet primò dixerit Dubito, finaliter tamen cogẽdus est dicere, quid credit, vel existimat. nã iurauit respondere secundum existimationem sui animi, vt C. de iur. calum. l. 2. in prin. Sic ergo respondeat, vt non deserat interrogantem incertum, ff. de inter. act. de ętate. §. nihil. quod fit, cùm di-
d cit Dubito. Dominus Io. dixit[d], quòd nec semper respondere potest Dubito, nec semper cogitur respondere Credo: sed interdũ potest dicere Dubito, & interdum cogitur præcisè respondere, quid credat. verbi gratia: Actor posuit de quinquaginta: reus verò confitetur de 40. tunc reus potest cogi respondere, quod credit de decem: sed si nil de quinquaginta confiteatur, tunc potest respondere Dubito. Item si de suo contractu quis interrogetur, tunc tenetur dicere quid credit: si de alieno, putà hęreditario, vel alio, tunc potest dicere Dubito, vt iam dicam. Et si iudex imperitus cogat eum respondere, quid credit, sapienter agit respondẽs, si in negatiua declinet, vbi opinio sua non magis se habet ad sic,
e quàm ad non, saluo in omnibus iuramento[e]. Si ergo ita incertus is, contra quem fit positio, vel interrogatio, ꝙ non magis potest animum suum applicare ad credendũ hoc, quàm aliud, vt in hoc exemplo: credis illum, qui est vltra mare, viuere, vel non? Dicunt omnes, ꝙ potest dicere, Dubito, vt in præ. l. si debitor. & l. si quidem. vel potest etiam dicere Nescio: sed si iudex ad partis instantiam cogat eum respondere, dubitanti dabitur tempus ad deliberandum, vt suprà. Sed si iudex imperitus cogat eum omnino respondere, an credat, vel non, vt quidam faciunt, arg. C. de iur. ca-
f lum. l. 2. §. qd obseruari. vbi de hoc[f], tunc † respondeat sic, præ-
14 missa negatione, non credo eum mortuum g, sicut responsum fuit in dec. neq; scio, neq; credo ad te pertinere, extr. de rest. spol. cùm ad sedem. Nec enim sequitur ex hac responsione, ꝙ credat eum viuere, quia per suam rñsionem nihil ponit, sed negat tm̃. põt enim esse, quòd non credit eum esse mortuum, nec credit etiam eum viuum. Sed si postponeret negationem, dicendo, Credo eum non esse mortuum, tunc bene sequeretur, ꝙ credit eum viuum: & sic potest anceps incurrere periurium. de hoc vide j. §. prox. ver. 12. Hoc igitur casu, cùm is, contra quem fit positio, vel interrogatio, dicit se dubium, debet iudex attendere, an dubitet
15 de facto suo: † & tunc minus est probabilis ignorantia, C. de rescin. ven. quisquis. extr. de rescrip. ab excommunicato. an in alieno, de quo non teneatur quis respondere, & s. §. prox. ver. & no. imò in eo iusta est dubitatio, & ideo dabitur tempus deliberandi ff. de interro. act. & quia. Item debet attendere, an factum sit recẽs an ita antiquum, ꝙ factum etiam proprium quis potuerit obliuisci, C. de testi. iubemus. xxx. q. v. nostrates. 23. dist. præterea. Tractus enim longi temporis obliuionẽ inducit, ff. ad Treb. l. 3. §. duę. & 12. q. 2. longinquitate. quia omnium habere memoriam, &c.
h C. de vet. iure enu. l. 2. §. si quis autem[h]. † ¶ Item non est respon-
16 dendum ad ea, de quibus non fuit in iuramento intellectũ, vt de his, quæ non faciunt ad causam, vt ff. de nox. quoties. §. fi. & de iureiur. qui iurasse. §. pen. & j. §. prox. vers. 2. & respõsio refertur solùm ad id, qd principaliter quæritur, & non ad alia, quæ implicari
17 seu subintelligi possent. qd dic, vt j. §. prox. ver. 9. † ¶ Item ad penitus incertum non tenetur qs respondere, vt ff. de iureiur. qui iurasse. §. 2. & s. dixi: nec ad impertinens. qd dic tamen, vt j. §. proxi. vers. j. & ver. 2. Item quot modis sit respondendum, & qd iuris sit
18 de falsò respondente, j. §. nonò. † ¶ In summa notandũ est, ꝙ licet principalis persona debeat positionibus respondere, vt s. §. 3. vers. sed & secundum. & j. §. octauò. ver. hoc quoq;. & seq. tamen si per procuratorem litiget, tunc procurator positionibus respõdebit, vt ff. eo. non solùm. ff. ad leg. Aquil. proinde. §. j. ext. de testi.
i ad hoc. aliàs incipit, præsentium[i]. & si veritatem neget, vel quia ignorat, vel quia nec Deũ timet, nec homines reueretur: principalis vocandus est, & cogendus est respondere, vt in præd. cap. ad hoc. & ext. de iur. cal. in pertractandis. & C. de procur. l. fi. & ff. e. si actor. & hoc per iuramentum, vt s. de iur. cal. §. restat. ver. quid si aliquid. in fin. tenetur ergo quis talem procuratorem constituere, q sit instructus in facto, & qui respondeat veritatem, vt in prę. c. in pertractandis. & C. eo. l. 2. §. sin autem vel cognitus. & de dolo & cont. c. fi. respon. j. s. de procu. §. j. ver. item qd omnino. quia nisi iusta causa appareat, non habebit dilationẽ ad dominum cõ-
k sulendũ, extr. de procur. dilectus[k]. ff. eo. si actor. C. e. l. fi. † ¶ Quid si procurator dicit, se dubitare, vel nescire libello, vel positioni respondere, & velit dominum consulere? Respondeo Papa not. in præ. c. in pertractandis. ꝙ si id, qd ponitur, pertinet ad negotium principale, condemnabitur in expensis, quę propter hoc fient, & argum. huius dec. & arg. extr. de procur. auditis. & ca. constitutis. & in præ. concor. si verò sit nouus articulus emergens, qui fortè præuideri non potuit, non imputatur domino, si illum nõ instruxit. arg. ext. de iur. cal. cæterùm. in prin. & de testi. fraternitatis. &
20 de except. pastoralis. quare hoc arbitrarium est. † Porro responsio eius, qui absq; mandato defendit, non obstat principali. ff. de
l inter. act. si fine. §. si defensor. aliàs est lex[l]: & iunge hoc, qd est j. §. 8. ver. hoc quoq;. & §. x. ver. sed põe. Iudex aũt simplicẽ litigatorẽ, vel ẽt ad ineptã positionem non coget respondere, vt j. §. ꝓx. ver. 27. ¶ Vltimò no. ꝙ reus, qui nec agit, nec excipit de iure suo, non cogitur respondere positionibus super eius defectibus factis, vt s. de act. seu petit. §. super actionibus. ver. reus quoque.

ADDITIONES.

a Ex quo patet. ¶ Secundum Vber. de Bob.
b Existimat. ¶ Super quo verbo est gl. quam j. allegabo.
c Dicamus. ¶ Hoc dixit propter Bonagui. cuius verba sequuntur: de Accur. j. dicam. Vber. de Bobio ista prosequitur in præ. char. fi. circa medium, ver. sic autem. de quo j. dicam.
d Do. Io. dixit. ¶ Pil. magister noster dixit Bonagui. vbi s. præclarissimus legum doc. hoc autem dictum eis placet, & mihi.
e Iuramento. ¶ Vt s. e. §. in prin.
f De hoc. ¶ In gl. antepe. vbi quasi ad literam, sunt hæc verba vsq; ad vers. item quot.
g Mortuũ. ¶ Satis placet hęc responsio restricta ad suos terminos. Hoc dico ꝓpter Vber. de Bo. qui dicit, vbi s. ad fin. j. col. ꝙ hæc responsio sibi pluribus annis placuit: sed postea displicuit, quia credit illam Deo non gratam. Quicquid dicatur, etiam extra terminos istos viget eius vsus.
ADDE Bar. in d. §. quod obseruari.
h Autem. ¶ Venit ergo hoc per modũ subdistinctionis ad primũ membrum, quando quærit de facto suo: & sic ponit Gui. de Suz. vbi s. 2. Ex verbis autem Vber. in vers. si autem. quem allegaui in princ. huius vers. posset præmitti distinctio inter illas, quæ fiunt ante litis contestationem, & in his certum respondeat: & post, & tunc distinguatur, vt s. sibi tamen placet superior distinctio in vtriusque.
i Incipit, præsentium. ¶ Lib. 6.
k Dilectus. ¶ Vide quod ibi scripsi super vlti. gl. & in præ. c. in pertractandis. super verb. omnino.
l Est lex. ¶ Quid econuersò, dixi s. de defensore, in fi.

SVMMARIVM.

1 *Positio quomodo dicatur superflua.*

2 *Superfluitas in actis est reprobanda.*
3 *Ponens impertinentia,vel superflua,an sit audiendus.*
4 *Positio ad negotium impertinens an sit admittenda.*
5 *Non præsumitur quis semper possidere,qui semel possedit.*
6 *Interrogationem debet sequi responsio.*
7 *Superflua,vel inutili probatione,vel responsione,vel dilatione, nemo debet onerari.*
8 *Superfluum admittere securius est,quàm necessarium omittere.*
9 *Ponens si dicat intentionem suam iudici ad aures,nolens aduersarium instruere,an tunc possit reus cogi ad respondendum.*
10 *Iudex, qui auris sibilum patitur, meritò suspectus habetur, nisi quod in aure audit,publicè proferat.*
11 *Positio obscura non est recipienda.*
12 *Positio,ad quam non ipse,contra quem fit,sed alius debet respondere,an sit admittenda.*
13 *Positioni tali,cui non sit respondendum,an cogi possit quis respondere.*
14 *Respondere non cogitur quis,quando ex responsione ei præiudicatur.*
Filius an debeat respondere positioni patris.
15 *Positioni negatiuæ an sit respondendum.*
16 *Dictiones Tantùm & Solùm,faciunt negatiuam implicitam.*
17 *Iudex an possit admittere positiones negatiuas.*
18 *Negatiua simplex positio an sit probabilis.*
19 *Positio generalis in genere generalissimo,non est admittenda.*
20 *Positio captiosa an sit admittenda.*
21 *Positio non debet esse multiplex seu implicita,& continens seu implicans in se plures articulos,seu plura dicta.*
22 *Propositio cuius particularis est falsa,eius vniuersalis similiter est falsa.*
23 *Respõsio refert solùm ad id,super quo principaliter fit quæstio,seu probatio.*
24 *Positioni plures articulos continenti qualiter sit respondendum.*
25 *Positio generaliter facta an possit per speciales positiones diuidi.*
26 *Positioni,in qua continetur hæc clausula,& si non credis coniunctim,pono diuisim,an sit respondendum.*
27 *Positionibus sic est respondẽdũ,vt per responsionem nõ deueniatur ad piuriũ.*
28 *Status mentis quintupliciter circa dubitationem considerari potest.*
29 *Positioni iurris an sit respondendum.*
Probare ius scriptum nemo cogendus est.
30 *Iura sunt certa & finita & probata in se:& confessio in eis nil operatur.*
31 *Positio procuratoris de certo præmio contra dominum an sit admittenda.*
32 *Remuneratio de iure facienda est iuxta laborem.*
33 *Positioni calumniæ an sit respondendum.*
34 *Positioni dependenti à iam negata,vt sine periculo nõ possit confiteri,an sit respondendum.*
35 *Negans aliquid in genere an teneatur alteri postmodum ponenti in specie.*
36 *Positio impossibilis,vel contra naturam,non est admittenda.*
37 *Positioni implicitæ,vel trãspositæ,seu remotæ,vel repetitæ , nõ est respõdẽdũ.*
38 *Simplicitas amica legum dicitur.*
39 *Ponere nemo potest sibi contraria,vt contra id quod semel posuit.*
40 *Positio non debet fieri super crimine eius contra quem fit.*
41 *Ponenti de crimine commisso notorio,& famoso,an sit respondendum.*
42 *Ponenti aduersarium suum excommunicatum esse,an sit respondendum.*
Excommunicatio non debet imponi,nisi pro peccato mortali.
43 *Sententia canonis semper ligat,& est iusta:hominis verò sententia quandoque est iniusta,nec semper fertur pro crimine.*
44 *Ponenti iudicem,vel executorem excommunicatum:an sit respondendum.*
45 *Positio duplex & alternatiua,an sit valida.*
Positio quibus casibus non valeat.

¶Positiones quibus modis reprobentur,& de cautelis circa eas.

7.§.Septimo videndum occurrit, qbus modis positiones reprobentur,seu impugnentur: & de cautelis circa eas : ad cuius rei notitiam plura sunt attendenda.
1 †¶Primò[a] attendendum est,an positio sit superflua:putà si con-
a tingit,vel eadem est cum iam facta,vel cum iam concessa,siue cũ iam negata:vel si sit contraria iã factis,vel iam negatis,vel cõfessatis:sic fiat positio contra positionem: qbus casibus non est respondendum,extr.de testi.cùm tu.& de iureiur.veniens.in fin.de cohab.cler.& mul.clericos.C.si aduer.ven.l.fi.ff. de pe.hær. si qs libertatem.§.fin.ff.nau.cau.stab.licet. Nam si negat,qd̃ priùs ponendo,vel respondendo confessus est,vel econtra, in reatum p-
2 iurij incidit.ĩ.versi.15.† Nam superfluitas in actis reprobatur , C. de precib.Imp.offer.l.fi & resecatur,vt ext.in procemio Decre.§. sanè.imò etiam punitur,C.de appel.ampliorem.Sicut enim non admittitur quis ad probandum superflua,vel imptinentia,sic nec ad ponendũ,ext.de off.deleg.cùm contingat.circa fi.in auth.Colla,v.de his,q ingre.ad appel.§.fi.ext.de excep.dilecti.& in cõcor.
3 q̃ sunt ĩ.ver.2.¶Hoc † tamen[b] fallit,quando post iuramentum
b redigitur in positionẽ,qd̃ priùs deductum fuerat in petitionem. nam potest esse,& licitum videtur, vt propter reuerentiam iuramenti concedat litigator, qd̃ priùs litem cõtestando negauerat, vel econtrà: Instit.de pœ.teme.liti.circa prin.ff.de dam.inf.q bona.§.pe.ff.de eden.veluti.licet sit arg.contrà in præ.§.fi. in authẽ. de his,q ing. ad appel.& ext.de prob.per tuas.& vt eccle.bene.vt
c nostrum.& C.de non nu.pec.generaliter[c]. In talibus tamen subtilis aduocatus & cautus sæpe contraria reducit ad diuersa,& similia ad dissimilia,& impertinentia ad ptinentia,mutatis verbis, sed sententia retenta,nisi iudicis prudẽtia obuiet,ff.de verb.sig.natura cauillationis. & l.ea est natura.ff.de reg.iuris,ext.de his, q̃ fiunt à præla.sine consen.ca.cùm apostolica.§.auctoritas.ext.de translatio.inter corporalia.§.sicut autẽ episcopus.C.de legi.non dubium.C.de iu.properãdũ.§.j.ibi nullus tã audax,&c.& vide ĩ.de dispu.& alle.§.post hæc autẽ.ver.x.& ĩ.ver.14.&ver.15.&ver.xvij.
4 † ¶Secundò[d] considerandũ est,an id,qd̃ ponitur,sit ad negotiũ
d impertinens,id est,qd̃ si probatũ esset,non pdesset,qd̃ exemplifica,vt ff.de interrog.actio.si fine.§.si de peculio.aliàs, si fideiussor. §.fi.& l.si filius cũ patre.C.de pbat.ad probationẽ.j.in fin.& 30.q. v.iudicantem.in fi.ibi,adnecti conueniat.& in præ.dec.cùm contingat.in fi.C.ne vxor pro marit.l.fi.C.si mancip.ita fu.ali vt man. l.j.ext.de excep.dilecti.& c.cùm olim.C.ad exhib.l.2.§.fi. C.de p. & aliis reb.minor.si qdẽ.arg.ff.ad l.Fal.in rõe.2.§.fi.& l.in quantitate.§.fi.in fi.&tali positioni respondendum non est,vt quia non tangit causam in libello insertã,s̃.§.prox.ver.item non est. verbi gratia:ago rei vendicatione cõtra te: tu ponis de mutuo,vel ago de matrimonio spirituali:tu ponis de carnali:vel econtrà.vel volo probare me cõtraxisse cũ Berta tali loco,& pono te comedisse die tali in tali loco.Vel sic,ago interdicto Vñ vi.pro recuperando fundo,& pono,ꝙ olim possedi ego & maiores mei:certè hoc non sufficit,nec probatum sufficeret,nisi probem,vel ponam, ꝙ deiectionis tempore possidebam,ext.de off.deleg.c.consultatio-
5 nibus.†Non eñ præsumitur semper possidere,q semel possedit extr.de causa pos.cùm ecclesia.Itẽ impertiinẽs est,si sit de alieno facto,de quo nihil pertinet ad actorem,vel reũ,vt ĩ.vers.quartò. Accur.tamen dicit tunc respondẽdum esse,vt no.C.de iuram.ca.
e l.2.§.qd̃ obseruari[e].¶Item etiam impertinens est,si pono,ꝙ clericus in aliquo cõtractu ex quo nunc agitur,promisit respondere coram iudice seculari,& renũncauit decre.si diligẽti.q est ext. de foro compe.non enim valet talis renunciatio,vt ibi:qd̃ verũ est,vbi agitur ex ipso cõtractu.Si autem agitur,vt clericus ex hoc puniatur,tunc satis pertinẽs esset,vt ibi,& xi.q.j.c.inolita.& c. placuit.Sed & p̃r esse impertinẽs circa ea,q̃ in libello continẽtur , vt
6 patet in præ.cõcor.& s̃.ver.proximo,& s̃.§.v.in fi.† ¶Et nota,ꝙ cùm interrogationem debeat seq respõsio,vt i.q.j.§.ecce.qñ cogendus est qs respondere interrogationibus,seu positionibus,in quibus interest aduersarii,ꝙ respõdeat.vt ff.de interrog.act. si defensor.§.illud,qd̃ verũ est,si certum est iudici, ꝙ positio facit ad causam,vt ff.e.de ætate.§.qui interrogatus.& ext.de test.ad hoc. Si verò certus est,ꝙ impertinens est.quia non facit ad causam, ñ
7 debet cogere respondere nolentem:† quia nemo onerãdus est superflua,vel inutili probatiõe,vel respõsiõe,vel dilatione.ff. de testi.l.j.in fi.ff.de pcur.non cogendũ.§.fi.ff.vt in pos.le. hæc stipulatio.ext.de elect.cũ Vintoniẽ.& c.bonæ.in §.cõtra pcessum.ibi, de facili ꝯprobari,&c.& ff.de fideicom.liber.Thais.§.sororẽ.23. q.6.§.fi.in prin.de pœ.dist.7.q egerit.ibi,nã si scirem tibi & mihi prodesse,

ADDITIONES.

a Primò.¶Secundũ Rof.vsq; ad vers.in talibus. est sciẽdũ ꝙ Bon. sex ex ĩ.scriptis prosequitur,& hoc ordine: & idem Aegi. qa primò vnã,secũdo & tertio proseqtur & secundã,quartò,xv.quitò primam,sextò decimam septimam, in qua pl[9] instat:addit demũ Bonaguid.octauam,quæ est ĩ.xvj.Odo.vbi.s̃.posuit ex his 13. in prin.sui tractatus.
b Tamen.¶Fortè Rof.
c Generaliter.¶Huic contrario stari posset,si totũ,qd̃ fuit in petitione,simul iteraretur in positione:secus si per membra,vt no.in cle.de ver.sig.sæpe.ver.& quia.in gl.2.
d Secundò.¶secundum Rof.vsque ad ver.& tali.
e Obseruari.¶In gl.antep.vltra medium:sed non fateor,ꝙ gl.teneat,ꝙ de facto sic limitato,vt dicit auctor,teneaẽ pars respondere: vult ergo,ꝙ rñdere teneaẽ de facto alieno,s̃.quod ptinet ad cãm & sic ibi dicebat dom.meus,vt ẽr ponit Cy.vbi s̃.in vlt.q.& vide, quod dicam super ver.quando.in fi.

ADDE,quæ dicatur positio impertinens,Bart. & Bal. in l.cùm virũ.C.de fideicõ.vbi dicit,ꝙ p̃t fieri positio de iure præsumpto. Et an stante statuto,ꝙ positioni impertinenti qs teneaẽ respõdere si sit notoriè impertinẽs,Imo.in l.dies cautionis. ff.de dã.infe. tenet,ꝙ ñ:p quo faciũt no.in l.j.ff.qd̃ vi,aut clã.Quid aũt si qs positioni impertinenti responderit, an sibi præiudicet? vide Pan.ei[9] consil.vlti.Et an iudex potest cogere respondere positioni imptinenti? vide per episcopum Alex. in capitulo,solicitudinem.extrà de ap.

prodesse,&c. Si verò incertum est, vel dubitatur, an admittenda, vel non, tunc est in iudicis arbitrio, sicut & in quolibet dubio, cogat, vel non. tutius tamen est quòd cogat, quàm quòd non, vt ex
a trà de confess. statuimus. in fin^a. extr. de appel. cùm speciali. §. porrò. vers. excessu. ext. de reg. iur. ca. 2. ff. de interrog. act. de ætate. §.
8 ex causa. & l. qui seruum. §. in iure. & l. vbicunque. † Securius est enim superfluum admittere, quàm necessarium omittere: vt 13. q. 2. non æstimemus. cum suis concor. C. de testa. testand. C. de edend. is apud. quia quæ ex superabundanti fiunt, non solent vitiare contractus, vt ff. de reg. iu. non solent. & faciat hoc iudex præmissa solita protestatione dicendo, responde saluo iure impertinentium: & vtilius est cum hac protestatione litem abbreuiare, quàm eam superuacuis disputationibus protrahere, C. de iudici. properandum. §. illo proculdubio. & l. seq. §. patroni. C. de postul. quisquis. §. præterea. AEquitatem tamen iudex in dubio sequi debet, extr. de trāsact. c. fi. ff. de eo, quod certo loc. ꝙ si Ephesi.
9 † ¶ Quid si ponens dicit iudici ad aurem intentionem suam, nolens dicere publicè, ne aduersarium instruat vt extr. de fide instrument. contingit. Dicit do. meus, quòd si iudex euidenter deprehendat, quòd eius intersit responderi, cogat reum respondere, ff. de inter. act. si sine. §. pe. Item iudex non debet esse præceps in reiiciendo positionem. nam sæpe prima facie non videtur facere ad causam, & tamen bene est pertinens: vnde ponens exprimat iudici intentionem suam, saltem ad aurem, secundum dom. meum, & iudex attendet æquitatem, extra. de transact. capit. fina.
10 † ¶ Sed certè iudex, qui auris sibilum patitur, meritò parti alteri suspectus habetur, nisi quod in aure audit, publicè proferat, ex
b tra. de hære. cùm ex iniuncto. prope prin. 11. quæsti. 3. nolite 2.^b
c ¶ Tertiò ^c quoque considerādū † est, an positio sit obscura: qđ
11 si sit, nō recipitur & dicetur ei, Charissime, declara positionem
d tuam ^d, arg. C. de transac. vt responsum. ext. de spons. de muliere. C. de impub. & aliis substit. præcibus. 4. distin. erit. ff. de iniur. prætor. §. quod autem. 34. q. 2. nō satis. 28. q. i. sic enim neq; in fi. ff. de reb. dub. in ambigua. & l. si libertatis. §. sed si qs. & ff. de sup. leg. Labeo. ptopter dicta iura pone exēpla. Fiat ergo clarè & apertè positio, vt patet in formis positis s. §. v. nam cùm omnis positio sit cōfessio, siue asseueratio, vt j. §. 8. si sit ambigua, non est admittenda quasi nil posuerit, vt j. §. nonò. & in prædi. concor. Oritur autem obscuritas quandoque ex verbo, quandoque ex oratione. vt patet in præ. cōc. & ff. de act. empt. & ven. l. j. & l. tenetur. §. fi. & extr. de sponsa. ex literis. & quandoque ex respōsione, vt ext. de verb. sig. cùm olim. ideoq; clara & aperta debet esse responsio, sicut &
12 ipsa positio, vt s. §. prox. † ¶ Quartò ^e considerandum est, an id
e ponatur, ad quod non ipse, contra quem fit positio, sed alius respōdere debet, vt ff. de inter. act. si sine. §. alius. nec etiam de facto alieno, sed de facto aduersarij debet qs respondere, vt §. v. vers. &
f no. ^f ¶ Quintò ^g considerandum est, an per rñsionem, si ad posi-
g tionē fieret quasi ex quadā pcipitatiōe, præiudiciū fieret rñdenti. nam tunc ñ cogitur statim respondere, vt ff. e. l. qui interrogatur. & l. seq. in prin. & §. interdū. & 6. q. j. quæro. ext. de excep. cùm venerabilis. prope prin. ¶ Sextò cōsiderandum est, an valde intersit ponentis, quòd respondeatur positioni: in qua re summaria cog
13 nitio interponetur, vt in præ. l. si sine. §. illud. † ¶ Septimò considerandum est, an sit talis positio, cui ñ sit respondendum. vt putà si filius, qui se à paterna hæreditate abstinuit, trahitur in iudicium quasi hæres: & trahens sic dicit, pono te esse hæredem, certè non cogitur respondere, vt ff. e. si filius. j. & prætor eum tuetur, si tacu it, vt ibi dicitur: & est hoc speciale in filio: & sic non est contra ff.
h e. tit. de ætate. §. qui tacuit. Vel dic, secundum Rof. ^h quòd filius, q tacuit, habetur pro negante. Si autem negasset se hæredem, non
14 tenetur. nec enim mentitus est. † ¶ Item non est cogendus respondere, quandiu dubitat de iure suo: & quando ex responsione potest ei præiudicari. ff. e. l & quia. Est & alius casus, in quo nō est respondendum: putà si filius agit cum patre, in cuius potestate est. nō enim tenetur respondere patri: quia non est iudicium inter eos. Idem dico, vbi aliàs iudicium nō cōsistit, putà inter seruum & dominum, & huiusmodi, vt ff. e. si filius. 2. & l. si sine. §. si
15 seruus. ff. de iud. lis nulla. & l. non idcircò. §. cùm postea. † ¶ Octa
i uò ^i considerandum est, an positio sit negatiua: quod si sit, nō debet ei responderi: quia qui negat, non ponit, sed remouet, siue sit negatiua explicita, scilicet non habens determinationem loci, vel temporis: vt, pono, quòd non cognoui Bertam, extrà. de frigid. ca. 2. vel non fui citatus, extr. de elect. bonæ. §. porrò. siue implicita: vt, pono, quòd tempore electionis quatuor ex canonicis tantùm præsentes fuerunt: arg. extr. de causa possess. & prop. cùm
k ecclesia. ¶ Et nota ^k, quòd † hæ dictiones Tantùm & Solùm, faci-
16 unt implicitam negatiuam ^l: & neutra prædictarum negatiuarum
l poni potest: quod sic probo: positiones succedunt in locum probationum: vnde id solùm veniet in positione, quod in probatione, vt suprà vers. 3. sed negatiuè nulla est directè probatio: ergo nec positio, ext. de prob. quoniam contra. & in præ. c. bonæ memoriæ. j. §. contrà legati. ff. de probat. l. 2. vj. qu. vlt. actor. extra. de
17 causa pos. cùm ecclesia. de quo dic, vt j. de probatio. §. j. † ¶ Sed fortè excipitur, cùm aliquid indirectè probatur, extr. de testib. ex tenore. C. de contrah. stipul. optimam. Item nisi negatiua habeat implicitam affirmatiuam: quod exemplifica, vt ff de probat. si filius. 3. quæst. ix. iudicas. extr. de renunc. super hoc. & de proba. quoniam. in prin. & c. ex literis. & c. extra. de solut. is qui. ff. de probat. cùm de indebito. Item excipitur, cùm qualitas facti negatur, ff. de probation. ab ea. Item vbi ius præsumit in contrarium, C. de codicil. nec codicillos. ff. de donat. inter vir. & vx. Quintus. ff. de pb.
m si pactum. & l. si chirographum. Vel potest dici, secundum Rof. ^m quòd in prædictis casibus affirmatiuè fient positiones: veruntamen licet negatiua non possit poni à parte, iudex tamen, qui habet ex suo officio cuncta rimari. vt xxx. quæst. vlt. iudicantem. & 23. quæst. 8. occidit. ext. de offi. iu. deleg. super quæstionem. §. intentionis. potest & debet, si viderit expedire, ex officio suo interrogare super negatiua, arg. ff. de interrog. act. l. pe. & extra. de fide inst. cùm Ioānes. vbi iudex facit interrogationem, quam pars facere non poterat, cùm esset in causa cōclusum. Accipe etiam exemplum, prout not. C. de non nu. pec. in cōtractibus. maximè autem interrogat super negatiua, vbi agitur de salute, vel periculo animæ: argum. extra. de re iudic. lator. ad fi. Hodie verò expeditū est: quia iudex potest admittere positiones negatiuas, q̄ non possunt probari nisi per confessionem aduersarij, si sibi æquum & ex
n pediens videatur, extra. de confes. statuimus ^n. Si ergo sit æquitas admittat eas, licet hoc non fiat de rigore iuris: quæ constitutio facta fuit, secundum Vber. de Bobio, & Alber. Papi. & Homobo. dicentes, quòd & si negatiua non possit directè probari, probatur tamen per obliquum, scilicet per confessionem partis aduersæ, vt sic fiat probatio per eum modum, per quem fieri potest: vt aliàs ff. de procur. mutus. Vnde dicebam, actorem cogendum tali positioni respondere: Pono, quòd nihil tibi debeo: talis ergo æquitas præferenda est iuri, C. de iudic. placuit. extra. de transactio. capitul. fin. quam iudex semper debet habere præ oculis, ff. de eo, quod cert. loc. quòd si Ephesi. cùm ponens probare non possit talem negatiuam, & is contra quem fit, nouerit veritatem, æquum est, quòd respondeat, & quòd ad hoc cogatur: quia ad iudicem spectat veritatem inquirere modis omnibus, quibus potest vt ext. de præsum. afferte. & iam suprà dixi, & negatiua positio pbatur solùm per responsionem eius, contra quem fit, nisi in casibus præmissis. Affirmatiua verò si negat, pt pbari p testes, vt exr.
o de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium ^o. De negatiua autem sic potes ponere exēplum: Promisi tibi per instrumētum soluere decem vsque

ADDITIONES.

a In fi. ¶ lib. 6.
b Nolite. 2. ¶ Facit, quod not. C. de iur. cal. l. 2. §. quod obseruari. in gl. ex hoc. ad fin.
c Tertiò. ¶ Secundum Rof. huius mens vsque ad finem.
d Positionem tuam. ¶ Cui declarationi non obstabit terminus datus ad ponendum, vt dixi s. de teste, §. nunc videndum. super ver. hoc etiam nota.
e Quarto. ¶ Secundum Ro. & idem numerus.
f Et no. ¶ Aduerte, quia ibi & hîc dicit, ꝙ de facto aduersarij debet qs respondere: & ibi præmittit, ꝙ de facto aduersarij debet actor, vel reus ponere: & sic vr inepta locutio. Si eñ actor debet pōere de facto aduersarij, ergo nō respōdet reus de facto aduersarij, sed de proprio: & sic in reo ponēte de facto aduersarij: & sic actor respondebit de pprio. Sed in hac materia factum propriū & aduersarij sunt connexa. In terminis pono, ꝙ mutuaui tibi: hoc factū vtriusq;, & in casu, quo factū esset in vno, cōmodū respicit reliquū vel incōmodū: p qđ cōclude, ꝙ de facto pprio, & de facto aduersarij, & de facto tertij, si faciunt ad causam, poni pt, & responderi debet: de tertio patet exemplum quintum in §. v. Item si non facit ad causam etiam in facto proprio, vel aduersarij, non procedit positio, vt patuit s. ver. 2. in prin.
g Quintò. ¶ Secundum Rof. iste ver. & sequens sub eisdē numeris.
h Secundum Rof. ¶ vbi s. ver. 7.
i Octauò. ¶ Secundū Rof. sub eodem numero, sed hîc lōgè pleni⁹.
k Et no. ¶ secundum Aegi. vbi s. c. 24.
l Negatiuam. ¶ Extrà de causa pos. cùm ecclesia. C. de iur. om. iu. l. iuris ordinem.

ADDE Bal. in l. cùm te. C. de prob. & in l. 2. eo. titu. & in §. quod obseruari. de iur. ca. per nouissimos in l. inter stipulantem. in fi. de verb. oblig.

m Secundum ¶ Rof. vbi s.
n Statuimus. ¶ lib. 6.
o Incipit, præsentium. ¶ lib. 6.

etem vsque ad annum spe futuræ numerationis: anno elapso petis à me illa decem: vnde videtur prima facie standum instrumēto, vt ext. de fide. instru. si cautio. Sed ego volo probare me non teneri, dicens, ꝙ nō numerasti mihi la decē: si verum est, constat me tibi non teneri: tamen id probare nequeo, cū sit negatiua simplex, vt s. Possum igitur ponere sic:

18 ¶ FORMA. † Pono per sacramentum meum a, quòd non numerasti mihi illa decem, quæ à me petis. Item quòd nullus nomine tuo numeraui: certè cùm tu scias veritatem, nec ego per testes hoc probare possum, æquum est, vt responder cogaris, C. de non numer. pecun. per totum, Instit. de libel. oblat. Potest quoq; & aliud exemplum poni sic: Pono, quòd rescriptum non fuit de speciali mandatn domini impetratum, vt ext. de rescrip. non nulli. & c. ex parte. Hoc enim respondere debet. cùm ipse hoc sciat,

b & ego probare non possum: & sic in similibus, secundū B. b Porrò in negatiua quidam distinguunt. nam si est præsumtio pro ac tore contra reum, putà quia dicitur homicidium commisisse, & ipse dicit se non fecisse dolo malo. Item si dicitur iniuriam verbo dixisse, & ipse dicit se non dixisse animo iniurianpi, tūc potest reus ponere sic: Pono, quod non feci homicidium dolo male: nec dixi verba animo iniuriandi, sicut dicitur C. ad l. Cor. de fic. l. j. & ff. iniur. si non conuicij. & hoc poterit probare per eum modum, q procedere poterit, sicut dicitur aliàs ff. de procur. mutus. in princip. nam probabit per confessionem aduersæ partis. & facit extrà de præsumpt. c. j. Antiqui tamen, qui simpliciter dixerunt, positiones negatiuas non esse admittendas, dicunt talem positionem admittendam: Pono, quòd testi per totam diem extra ciuitatem, se-

c cundum Alber. Papi c. † ¶ Nonò d consideradum est, an positio

19 sit generalis in genere generalissimo? vet bi gratia, dico sic: Po-

d no mihi fundum dari pebere. vel sic: Pono, quòd T. mihi debet aliquid. & certè talis positio est respuenda. præstando enim fundum vnius digiti, vel soluendo festucam, liberaretur is, contra quem fit: nec oportet eum laborare, opponere contra has positiones: arg. ff. de legatis, 2. Ttia. responso j. ff. de iure dotium, cùm post. §. gener. ff. de verborum significatio. locus. Generalis enim pari obscuritatem, vt ff. de iure fisci, l. ita fidei. & obscuræ positio-

20 ni respondendum non est, vt s. versic. 3. † ¶ Decimò e conside-

e randum est. an positio sit captiosa: putà quæ detegat periurium respondentis, quæ non est admitenda. Verbi gratia: pater conuētus iurauit nihil esse in peculio. vnde constat, quòd tutus est exceptione iurisiurandi, nisi pro rebus postea quæsitis, pro quibus conueniri potest. Finge igitur, quòd post iusiurādum aliqua res in peculio inuenitur, quæ tunc erat in veritate: & ponit aduersarius sic: Pono, quòd hæ res eo tempore, quo iurasti, erat in peculio: certè non tenetur patet respondere propter inconueniens, quod sequitur. nam si hoc confiteatur, iam confitetur per consequens se periurium, cùm iurauerit ipsam in peculio non fuisse: si verò neget, deierat, cum in veritate fuisset in peculio: & præterea non proderit ei exceptio iurisiurandi. & poterit conueniri ꝓ rebus, pro quibus iurauit. quod est inconueniens: quia ex tali iureiurando & actio & exceptio datur. hoc probatur ff. de iureiurando, qui iurasse. §. pater. & l. duobus. §. finali, & l. aliàs. & argu. C. de vsur. rei iudic. & l. finali, in fine. Nulli enim laqueus est immittendus, vt 22. quæst. j. de viduis. Vnde dicit Impetrator, Non spebis me auctorem periurij, C. si aduers. vend. l. j. & extrà de iureiuran. si verò. Non est ergo respondendum positioni, cui respondēdo, vel contrarius esset primæ responi, vel sibi præiudicaret. ff. de petit. hæred. si quis libertatem. §. fi. de hoc j. versic. 12. & 84. & s.

21 vers. j. † ¶ Vndecimò f considerandum est, an positio sit multi-

f plex, seu implicita: & continen, seu implicans in se plures articulos, seu plura dicta: quod esse non debet, ff. de iure fisc. ita fidei. Verbi gratia: Pono T. rectorem talis ecclesiæ mihi debere centum. Vel sic: Pono Seium fuisse filium Mæuij, & mihi debere cētum. Vel sic: Pono, quòd Seius filius Mæuij mihi debet centum. Vel sic: Pono, quòd possideo talem ecclesiam pertinentem ad tale monasterium. Vel: Pono, quòd possideo talem ecclesiam habentem curam animarum, & similia. Vtraque enim istarum positionum duo complectitur, quorum vnum potest esse verum, & alterum falsum simul & semel: quia potest esse, quòd Seius est rector talis ecclesiæ, vel filius Mæuij, non tamen debet centum, vel econtrà: vnde reus implicitus & perplexus est, cùm verum inficiari non debeat, & falsum asserere sit peccatum, extrà, de cri. fal. c. j. xj. quæ. 3. quisquis. 22. quæ. 2. primum. Poterit ergo dicere is, contra quem fit, Frater explica positionem, aliàs non respondebo: vel ipsemet explicet respondēdo, dicens. hoc est verum, illud falsum: argument. C. de impub. & aliis substit. l. precibus. extrà de sponsal. de muliere. ff. ad l. Cornel. de fal. filius. respon. j. & §. seq. extrà de testam. cap. Raynutius. & c. Raynaldus. vel si velit cautiùs respōdere, vbi vnum est falsum, reliquum verum, poterit simpliciter positionem negare, vt ff. de rebus du, si is qui ducenta. §.

g vtrùm. quod potest facere secundum regulam g, quæ dicit,

22 † Cuius aliqua particularis est falsa, eius vniuersalis similiter est falsa: argum. ix. distinct. si ad sacras. 3. quæst. nona, pura. ff. de ædil. edi. cùm eiusdem. extrà, de hæret. fraternitatis. Nec per hoc videtur vtrunque negare, sed solùm copulam, seu associationem. ve-

h rè enim possum dicere, non sum homo & asinus h. Vel si velis probare me hodie comedisse, & ponis sic: Pono, quòd hodie comedisti in ecclesia: certè si hodie non intraui ecclesiam, possum hanc simpliciter negare. licet hodie comederim. Vel si pono, ꝙ tu tali die percussisti talem clericum in capite lethali vulnere, certè licet percusseris, non tamen in capite, vel etiam in capite, sed non lethaliter, potes negare simpliciter positionem: vnde hoc casu debet quis distinctè ponere. vt suprà, §. quintò.

23 Sicut enim quidam scripserunt, † respōsio refertur solùm ad id, super quo principaliter fit quęstio, seu positio, vt suprà proximo versic. item non est. verbi gratia, si velim probare, quòd mutuaui decem T. defuncto: & pono sic, Pono, quòd decem mutuaui T. cuius tu es hæres. si illud simpliciter confitearis, videris solùm de mutuo confiteri: non autem, quòd sis hæres defuncti: quia illud videtur dictum demonstratiuè, non autem ponendo, seu affirmando. argumentum ff. de condition. & demonstratio. cùm tale. §. falsa. cum similibus. Vnde, secundum eos, debet veritas responderi super articulo principali. Quidam tamen in talibus, & vbicunque positio in aliqua parte sui continet aliquid, quod negari possit, admittunt talem responsionem, non credo, vel nego, prout ponitur: sicut & admittitur illa responsio, nego narrata, prout narrantur, vt suprà de litis contest. §. secundo. Alij dicunt, quòd debet respondens dicere, hoc, vel hoc modo, credo illud, vel illo modo, nego, vt præmissum est. Curare debet ergo iudex, vt certum quid ponatur, & distinctè, certumque respondeatur, ff. de interrogat. action. l. de ætate. §. quod autem, & §. nihil. ff. de confession. certum: Fatuum est enim, sic multa in vna positione implicari. vnde cautus dicta diuidat, non commisceat, & diuisim respondeat, non coniunctim, ne decipiat, vel decipiatur. parum enim interest in vitio decipere, vel decipi, 16. quæstio. j. si cupis.

24 † ¶ Cæterùm hodie prouisum est, vt si positio continet plures articulos, iudex debeat positionem membratim diuidere, & postmodum sigillatim super quolibet articulo positionis faciat sufficienter à partibus responderi. Nec sufficit generaliter negare positionem, nisi ad singula in ea contenta respondeatur, vt extrà de testibus. ad hoc. §. j. de consecratio. distinctione 4. quæris à me. circa medium, ibi, respōdet Credis. & ad cætera, quæ singula querūtur, sic respondet, &c. Præmissa autem vera sunt, cùm plura copulatiuè in positione continentur. Disiunctiuè autem plura possunt in positione contineri: vt videtur argument. in præd. §. vtrùm. ff. de conditio. institution. l. quinta, ff. de quæstionibus. repeti. extrà de testibus, cùm clamor. de rescrip. ex parte. s. ibi, do-

i lo, vel negligentia, &c. vbi de hoc secundum Papam i. Institu. de hæred. insti. §. penultimo. Sed certè nec sub distinctione plura in vna positione admittimus, nisi vbi est probabilis ignorantia, vt in facto alieno, ff. de iur. & facti ignoran. regula. quia qui ponit, certum ponere debet: sicut & respondens certum respondere debet, vt suprà prox. & disiunctiua incertitudinem notat, vt ff. de verb. obliga. vbi autem. §. illud. ff. de iniuriis, prętor edixit. §. quod

25 autem prætor. & s. de litis contest. §. 2. in princip. † ¶ Illud autē certum est, quòd si positio fiat generalis, putà pono contenta in libel

ADDITIONES.

a Per sacramentum meum. ¶ Quod potest esse de veritate, sed sequens de credulitate.

b Secundum B. ¶ Eius dictum posui in 4. gl. decr. i. de confes. super qua addidi tertium exemplum, secundum Host. cùm ponitur. diœcesanum non instituisse.

c Secundum Alberic. Papien. ¶ & Vbert. de Bob. vbi supra. ante fi. allegant l. optimum. alleg. supra. post prin. & ff. de eo, quod cert. loc. l. non vtique.

d Nonò. ¶ Secundum Rof. sub eodem numero.

e Decimò. ¶ Secundum Rof. sub eodem numero.

f Xj. ¶ vt s. sed hoc longè plenius.

g Secundum regulam, ¶ quam ponit Tancre. vt supra. §. qualiter. ad finem.

ADDITIO. Adde Bald. cons. 403. incipien: quòd non sit. col. 2. vers. non obstat. in v. vol. quòd vbi oratio est in parte falsa, tota oratio negari potest: & quæ dicat oratio vniuersalis, quæ paticularis, quæ indefinita, & quę singularis, vide Bar. in l. si ita. ff. de leg. 2. Hen. Fer.

h Homo & asinus. ¶ secundum Roffre. sed sequens exemplum fuit Tan.

i Papam. ¶ Ibi vide in gl. not. argumentum.

in libello vera esse, nihilominus adhuc poterunt fieri speciales
positiones super singulis capitulis, vt in prædicta l. si is qui ducen
ta. §. vtrùm ita. sed & specialibus factis potest generalis fieri: quia
nō est nouum, vt quibusdam specialiter præmissis, generalis clau
sula subsequatur, vt ff. ad l. Aquil. si seruus seruum. §. inquit lex. de
tali positione no. s. de lit. contest. §. secundo, versicul. quid si pri-
usquam. & suprà versicul. j. ibi. hoc tamen, &c. Sed an articuli sub
disiunctione sint formandi, not. s. de teste, §. nunc videndum.
26 † ¶ Quid igitur, si fiat talis positio: Pono appellatum esse à tali
iudice, vel ab eius delegato: & si non credis coniunctim, pono diui-
sim? Respon. non esse respondendum tali positioni, per prædic-
ta iura: & sic obtinuit: nec valet, quod in ea dicitur, & si non cre-
dis coniunctim, &c. quia non posuit coniunctim, imò diuisim,
27 C. de verb. significatio quidam. ff. eodem, sæpe. † ¶ Duodeci-
a mò [a] considerandum est, vt sic respondeatur positioni, quòd per
responsionem non deducatur quis ad periurium: de quo etiam
dictum est suprà, versicu. decimo. quod contingit, cùm anceps,
vel dubius, tanquam certus respondet, asserens verum esse, quod
28 falsum est, vel econtrà, extrà de rescript. cùm contingat. † Quin-
que etenim status mentis possunt ex lege colligi: nam interdum
certus sum de eo quod est, & quandoque de eo quod non est,
quandoque puto esse quod est, quandoque puto esse quod non
est, & quandoque nec puto nec scio: vt probatur C. de iure deli.
scimus. §. j. & §. simili quoque modo. & §. sin autem dubius. C. de
cond. indebit. l. fin. de errore verò, ignorantia & titubantia nota.
in Sum. Azon. in tit. de iur. & fac. ignor. in princip. & xxxviij. disti.
quamuis. j. quæst. 4. §. notandum. 22. q. 2. in quibus. In primis qui
dem quatuor casibus non est periculum, etiam post iurisiurandū
præstitum, positionibus respōdere: sed in quinto sic, nisi negatio
præferatur. nam potest esse, q neque hoc, neque cōtrium puto. qd
enim si interroget, an Rex Franciæ, qui distat per 20. dietas, sit in
ecclesia, vel extra? certè nec hoc, nec illud puto: quia nulla ratio
me inducit ad credendū hoc potius, quàm illud: vnde securè re-
spondere possum, non puto, negatione prælata. hoc probatur ff.
de in litem iuran. videamus. ff. de actio. emp. & vend. l. j. ff. de iure
iur. iusiurandum. & ad pecu. in fi. respon. j. & dixi suprà de vi. vers.
29 sed nunquid. † ¶ Decimotertiò considerandum est, an positio
b sit iuris: verbi gratia Pono [b], quòd impubes non potest condere
testamentum, 2. quæstio. 6. §. diffinitiua. Vel pono talem legiti-
mè, vel secundum iuris ordinem, vel ritè processisse: vel aliquid
canonicè, vel iustè factum esse: certè his positionibus, & simili.
non cogitur quis respondere. nam non cogitur quis probare ius
30 scriptum, sed factum, ex quo ius oritur: ergo nec ponere. † quia
iura certa sunt, & finita, & probata in se vnde confessio in eis nil
operatur. ff. de iur. & fac. ig. in omni. & l. plurium. & extrà de ap-
pel. sæpe. in princip. & argum. secunda quæstione 3. §. notandum
prope princip. ibi, nam facti quidem, &c. ff. de orig. iur. l. secunda.
§. si verò, C. de postul. l. secunda. nec respondens debet ius dice-
re, seu declarare in propria causa: imò ad iudicem pertinet, facto
probato, discernere inter æquum & iniquum, iustum & iniustū.
inde dicitur iudex, quasi ius dicens, extrà de verb. significa. forus.
§. in omni. Si quis ergo interroget, an ius ita velit, non valet, quia
si confiteatur interrogatus contra ius, non valet, vt ff. de interro.
actio. confessionibus. & l. seq. §. fi. vel si confitetur ius esse, quod
non est, nisi fortè de consuetudinario iure quæratur, quia tunc
c & poni & probari potest super consuetudine [c], C. de ædifi. pri. l. 3.
C. quæ sit lon. consue. l. secunda. C. de emanc. l. secunda, extrà de
consue. cùm dilectus. extrà de verb. signifi. abbate. & patet infrà
d in tractatu libel. in titul. de consuetu. lex tamen videtur dicere [d],
quòd ad positionem iuris tenetur quis respōdere, quia & de hoc
potest esse quæstio inter partes quandoque, ff. de iureiuran. l. fi-
e na. [e] extrà de fide instrum. pastoralis [f]. † ¶ Sed pone: procurator
f agit contra dominum ad salarium, & facit positiones, qualiter ad
31 ministrauit, procurauit & laborauit: demū ponit sic: Pono, quòd
pro hac procuratione merui centum libras, nunquid est admit-
tenda talis positio? Respondeo, non videtur: quia videtur esse iu-
32 ris, ex eo, quòd dicit Merui. † nam remuneratio de iure facienda
est iuxta laborem, ff. mandati, si remunerandi. extrà de renunciat.
nisi cùm, §. quippe. duodecima quæstione secunda, charitatem.
septima quæstione prima, in principio: de pœniten. distinctione
tertia, pium. extr. de censibus, procurationes. Contrarium puto.
nam licet remuneratio sit debita de iure, & ideo petitur, tamen
æstimatio remunerationis, de qua ponitur, facti est, quia meritum
respicit seruitium, & laborem. de quo positum erat, vt iuxta illud
ipsa fiat: & hoc erit iudicis æstimare, seruitio & labore probatis.
33 † ¶ Decimoquartò [g] considerandum est an positio sit calum-
g niosa, vel per quādam calliditatem & subtilem discussionem, seu
interrogationem inducens ad concedendum, quod iam negatū
est, vt in hoc exemplo. pone enim, quòd in prima positione ad-
uersarius meus negauit Lucium fuisse suum procuratorem. dein
de ego pono sic: Pono, quòd Lucius tanquam procurator fecit
excoli vineas tuas. Item pono, quòd vēdidit vina tua. Item, quòd
culturam vinearum tuarum administrando peregit. Item pone,
quòd mandasti ei, vt quæ præmissa sunt, vel aliquod ex eis face-
ret. Si ergo hoc concedat, manifestè concluditur contrarium e-
ius, quod prius negauerat. Cùm enim procurator sit, qui aliena
negotia mandato domini administrat, vt ff. de procurator. l. j. iam
liquidò patet ex præmissis per quasdam callidas positiones, esse
concludendum contrarium iam negatis. & sic potest intelligi ff.
de reg. iur. ea est. & l. nam cauillationis. ff. de verb. significat. Nec
dico, non esse respondendum, sed cautè & cum deliberatione es-
se respondendum. Possunt quoque & alia exempla illi legi adap-
tari, vt ff. de leg. 2. si debitor. responso j. vt & ibi no. & vide s. ver-
siculo, j & j. versiculo, prox. Item cauillosa est, quando per eam
quis inducitur ad confitendum id, quod facere non tenetur. Ver-
bi gratia: instrumentum tibi edi debet sine die & consule. vt infrà
de edi. instrumentorum, §. videndum. versicul. facienda. nunc tu
vis positiones facere, per quas perueniatur ad notitiam diei & cō
sulis: certè non debes audiri per hanc viam, ff. de tut. & cur. scire
h oportet. §. j. ff. de sponsa. oratio [h]. & vide infrà proxim. ibi, item si
negaui. & facit ff. de petition. hæred. si quis libertatem. §. final.
34 † ¶ Decimoquintò considerandum est, an positio sit depen-
i dens à iam negata [i], vt sine periculo non possit eam confiteri: qd
si verum est, non debet sibi responderi, vt ff. de interrog. actio. &
quia. §. fi. Negato enim principali, per consequens negata sunt q̄
k cunque sequuntur, vel dependent ex eo [k]. argumen. extrà de fi-
de instrumen. inter dilectos. prope fi. extrà de hære. fraternitatis.
16. quæst. 7. sed hoc diximus. C. de legibus, nō dubium. verbi gra-
l tia [l]: pono, quòd T. vendidit mihi talem fundum: reus hoc negat
deinde pono, quòd dictus T. dictum fundum mihi tradidit. hęc q
dem positio non est admittenda: tum quia dependet ex prima
negata: quia si reus ad eam respondet, posset de facili anceps per-
iurium incurrere, quod iudex vitare debet, extrà de iureiurand. si
verò. & quod metus causa, cùm dilecti. & C. si aduersus vendi.
l. secunda. tum quia hoc probatum me non releuaret, quia nuda
traditio non transfert dominium, ff. de acquirend. rerum dom.
traditio. ff. de donatio. nuda. Vel sic: Pono, quòd impetraui rescrip
tum: tu negas: deinde pono, quòd illius rescripti auctoritate fui
receptus in canonicum, vel fuit mihi prouisum, vel quòd illud,
qd præsentaui, & similia: certè hę positiones non sunt admitten-
dæ, tanquam dependentes à prima negata, vt s. versiculo, proxi.
& vide s. versiculo, primo. Patet ergo, quòd contrà id, quod ne-
gaui, nō debet admitti partis positio, vel iudicis, seu partis inter-
rogatio, vt not. ff. de iureiurando, qui iurasse. §. pater. & l. cum qui
§. in pupillaribus. ff. de noxali. quoties. §. finali. C. de iurament. ca-
lum. l. secunda, §. primo. & quòd principali negato nō teneor re-
spondere positioni, quæ sine principali vera esse non potest: ver-
m bi gratia [m]: Ponis, vel dicis me cōxisse cū Berta: quod ego nego: cō-
sequen

ADDITIONES.

a Xij. ¶ secundum Rof. sub eodem numero, quasi ad literam.
b Pono. ¶ Vide, quod dixi suprà. de testibus. §. nunc videndum. in principi.
ADDE, quod scribitur in repe. l. vbicunque. de interrogat. act. & per episcopum Alex. in c. sæpe. extr. de appel.
c Consuetudine. ¶ secundum Odof. vbi s. post prin.
d Dicere. ¶ Placet Ro.
e L. fina. ¶ Circa medium legis, vbi innuitur de iure dubitari posse: solue, vt ibi nota. quòd ius ibi ponitur pro qualitate facti. Item Gui. de Suz. vbi. s. j. decr. innuit quandoque dubitari, an aliqua cōstitutio sit decretalis? tene, quòd vbi talia dubia occurrerent, quæ iustè mouerent iudicem, posset fieri positio, dummodo tutè poni possit, & responderi, id est sine periurij metu.
f Pastoralis. ¶ quòd non teneatur, bene probatur. ff. de auro & ar. leg. l. ornatricibus.
g Xiiij. ¶ secundum Rof. & hîc finitur eius numerus.
h Oratio. ¶ secundum Albe. Gal. vbi. s. circa medium.
i Iam negata. ¶ Non sic in confessata: quod satis patet, & scripsi de confess. c. j. lib. vj. super gl. putà.
k Ex eo. ¶ Ad hoc C. de codicil. l. j. ff. de iniust. rup. & ir. test. nam & si sub conditione. in fi.
l Verbi gratia. ¶ secundum Aegid.
m Gratia. ¶ Hæc exempla vbique ad finem huius ver. ad literam sūt Odof. vbi s.

sequenter ponis, quòd solui ei, vel recepi ab ea decem: certè nō
teneor respondere, quia dos sine numero esse non potest, vt C.
de dona.inter virum & vxorem, l.fi.ff.de iure dotium, l.tertia.30.
quæstione quinta, nullum. quod verum est, vbi agitur de matri-
monio tantùm. secus, si de matrimonio & de dote simul. Tunc
enim negato matrimonio bene tenetur respōdere de dote: nam
aduersarius releuatur à probatione dotis, si eam confiteor matri
monio probato. Item si negaui te à sententia talis iudicis appel-
lasse, non teneor respondere tibi ponenti, quòd appellationem
35 huiusmodi fueris prosecutus.† ¶Item si legaui aliquid in gene
re, non teneor respōdere tibi ponenti postmodum in specie: ver
bi gratia: ponis me tibi animalia subtraxisse: nego: deinde pōis me
tibi boues subtraxisse: certè non teneor respōdere, quia per pri-
mam responsionem huic intelligor respondisse: argumen. ff. de
a exceptio. rei iudic. si cum testamento[a]. §. primo, & argumēto 14.
quæstion. quinta, pœnale. 32. quæst. quarta, c. meretrices. 19. di. si
Romanorum. ¶Itē si negaui aliquid simpliciter, & postea ponis
de certo modo, non teneor respondere. verbi gratia: Ponis me
esse, vel fuisse heredem Titij: ego nego: deinde, ponis me esse vel
fuisse hæredem eius pro semisse, vel quadrante: certè non tene-
or respondere: nam simpliciter me negando hæredē, negaui me
pro aliqua parte esse heredem: secus autem esset, si sic dixisset: Po
no te esse hæredem T. in totū: & ego negaui. & postea dixit, Po-
no te esse heredem T. pro parte: tunc enim teneor respōdere: qa
possibile est, quòd non sum hæres in totum, sed pro parte sic: &
hoc verum est, si forma petitionis patitur positiones prędictas fi
eri: alioquin non teneor respondere, nisi tangant negotium pri-
36 cipale.† ¶Decimosextò considerandum est, an sit impossibilis,
vel contra naturam: quæ non est admittenda: putà si aliquis po-
nat aliquam virginem peperisse, præter gloriosissimam Mariam,
27. q. 2. §. cùm ergo. Vel si ponat interfectum esse eum, qui viuit,
b ff. ad l. Aqui. inde Neratius. §. fi. Vel si ponat patrem minorem[b] es-
c se filio, Instit. de adop. ff. de inter. act. confessionibus[c]. & l. seq. §. fi.
Vel si ponat factum eius, cuius nomine actio cum alio esse non
potest, ff. e. l. si cuius. & in præ. l. confessionibus. Vel si pono eum
seruum, qui mortuus est, ff. de inter. act. si autem. §. primo; & bre-
uiter non potest poni, quòd confessatum non valet: de quo dicā
37 j. tit. prox.† ¶Decimoseptimò generaliter considerandum est,
an positio sit implicita, vel transposita, vel remota, vel repetita.
plerumque enim cauillosi à remotis incipiunt ponere, & inter
multas positiones aliquam implicitam. vel respicientem remo-
tam ponunt, vel præpositam repetunt: quia quæ in prefationib⁹
præmittuntur, in sequentibus repetita intelliguntur, ff. de verbo.
oblig. Titia. ff. de cōd. & demonst. auia. de quo simplex sibi nō ca
uet, 22. q. 4. innocens. & sic cauillosus ab euidenter veris ad eui-
denter falsa eū deducit, p breues mutationes, & subtilia argumē
ta, ff. de reg. iur. natura cauillationis. & l. ea est natura. ideoque p-
mittitur, vt si simplex sit clientulus, aduocatus eius de licentia iu
dicis pro eo ponat, & respondeat, extrà de iud. pastoralis. & quæ-
stioni adsit, ff. de adulr. l. si postulauerit. §. quæstioni. quod intelli-
ge, prout no. s. § tertio. ver. sed & patronus. Caueat ergo, ne cau-
sam negligat, sed inuigilet, arg. ff. de his, quæ in frau. cre. pupillus.
in fi. extrà de offi. prim. c. vnico. in fi. secundum dominum meum
nullus enim capiendus est in sermone, ff. de iureiuran. l. qui iurat
se. 22. q. 4. vnusquisq;. & q. 2. quæritur. & q. v. quacūque. & c. seq.
38† Et simplicitas est amica legum, Institu. de legit. agnat. sucu. §. &
hæc. de fideicommis. hæred. §. sed quia. C. de fur. l. fi. §. tales. & ve-
ritatis. extra. de iureiur. veritatis. Quidam tamen dicunt, quòd q̄-
tumcunque clientulus sit simplex, ipse debet respondere, & non
aduocatus, in facto. Sed nec iudex simplicem, qui non apprehen
dit, an positio sit rectè concepta, vel non, coget ineptæ positioni
d respondere: imò ex officio suo debet eam reiicere[d], vt s. de offic.
iud. §. deseruit. ver. ante litem. & vers. post litem. & §. impedit. & s.
39 §. v. vbi not.† ¶Decimooctauò considerandum est, an ponens
sit sibi contrarius. quod dic vt s. §. v. in fi. vel an positiones sint si-
bi contrariæ. non enim potest quis ponere contra id, quod priùs
posuit: alioquin erit sibiipsi contrarius, ff. quādo appel. sit, l. pri-
ma. §. si alius. extrà, de appell. solicitudinem. in fi. nisi fortè alleget
iustam causam prioris ingnorantiæ, ff. de inter. actio. de etate. §. in
terdum. & §. ex causa. & §. fi. sed nec etiam valet positio in se con-
tinens contrarietatem, ff. de reg. iu. vbi repugnātia. & vide j. §. pro
40 xīn princip.† ¶Decimonono considerandum est, an positio fi
at super crimine eius, contra quem fit: quod esse non debet, siue
agatur de crimine per modum accusationis, siue inquisitionis, si-
ue exceptionis. non enim cogitur aliquis respondere se crimino-
sum, iuxta illud. Nō tibi dico, vt te prodas. quod dic. vt s. de teste.
e §. iam nunc videndum[e]. vers. sed nunquid quæretur[f]. Argumen.
f contrà, extrà de elect. dudum. 2. vbi electus respondit super plu-
ralitate beneficiorum; sed potest responderi, quòd ibi non ni-
xus, sed libens respondit. Eodem etiam modo responderi potest
ad decre. eodem titulo. per inquisitionem. & ad illam extrà, de
confess. capitulo secundo. vbi de hoc, secundum Papam, & ad a-
lia similia. Item contrà, extrà, de accusationibus. si constiterit. sed
illud intellige, prout not. infrà de inquisition. §. nunc tractemus.
vers. inquisitores quoq;. Item contrà, quinquagesima distinct. ex
g pœnitētibus. vbi de hoc. Item contrà, 2. q. 8. sciant[g]. Inn. quartus
h no. in præ. decre. dudū[h]. quòd super notoriis, seu manifestis per
sententiam, vel alio modo, tenetur respondere: quia tunc pec-
catum esset clarè, vt extrà de coh. cle. & mulie. tua. super occultis
non. Item & super his, quæ impediunt executionē officij vel re-
tentionem beneficij, etiam post peractam pœnitētiam, vt suprà
de legato, §. iuxta. vers. sunt quoque. quia in hoc eius vtilitas pro
curatur, argumen. 23. quæst. v. prodest. quod dic, vt ibi nota. & in
præ. decr. de confes. secundum eum. ¶Item si dissimulatio crimi-
nis periculum inducit, vt hæresis, vel dilapidationis, in quibus pe
riculum est, si occulta sint: extra de accusat. qualiter. 2. 22. quæsti-
one j. si quis per capillum. ¶Item si sit infamia super crimine, an
etiam tunc cogeretur infamatus se suo & aliorum iuramento
purgare, 2. quæstione v. præsbyter. & quia peccatum est sustine-
re infamem in dignitate, 25. distinctione, primum. ¶Item de hoc
ipso, an sit condemnatus de crimine, vel confessus, debet respon
dere: quia hæc quærere, videtur quæri, an sit notorium, de quo
respondere debet, cùm sit peccatum tales substinere, vt dixi.
41 † ¶Sed quid si ponatur, quòd aliquis crimen commisit? Item
quòd illud est notorium? Item quòd est fama? Respon. de noto-
rio & fama debet respondere, vt dixi: & si neget famam & notori
um, non tenetur respondere, an crimen commiserit, cùm non te
neatur se publicare, vt dixi. Si autem confessus fuerit se diffama-
tum, vel aliàs probatum fuerit, tunc quæritur ab eo, an crimē cō-
42 miserit.† ¶ Quid si pono aduersarium meum excommunica-
tum esse? videtur secundum hoc quòd non tenetur respondere:
quia excommunicatio non debet infligi, nisi pro mortali, xi. quę
stione 3. nemo. & capitulo. certum. Argument. contrà: quia ex-
communicatio medicinalis est, non mortalis, 2. quæstione j. mul
ti. in principi. extrà de sentent. excommunic. cùm medicinalis. in
princi. Dic, quòd si sit positio super sententia canonis, non tene-
tur quis respondere: secus si super sententia hominis, vt extrà de
43 offici. delega. prudentiam. §. sexta. Et est ratio, † quia sententia
canonis semp ligat, & est iusta: hominis verò sententia quando-
que iniusta est, nec semper fertur pro crimine: extrà de sentent.
excommunicat. à nobis. & 11. quæstione 3. capitulo, j. quia po-
test esse lata sine iusta & rationabili causa, eodem titulo, inquisi-
tioni. 11. quæstione 3. §. si ergo. & quandoque nulla, putà lata
post appellationem, vt extrà de appellat. ad præsentiam. & de
sententia excommunic. solet. cum suis concordan. & in his quæ
not. secundum Papam. extrà de testi. cogen. capitulo, j. & sic ob-
tiuuit. de hoc tetigi suprà de act. seu peti. §. penultimò. versiculo,
44 sed nunquid habet ibi, & propter hoc dicimus. † ¶ Quid
si pono iudicem, vel executorem tuum excommunicatum
esse?

ADDITIONES.

a Testamento. ¶aliàs. si cùm argentum.
b Minorem ¶Scilicet ætate, non statura.
c Confessionibus. ¶Pulchrè dicit lex illa, quòd falsę confessiones
debent cum naturalibus conuenire.
d Reiicere. ¶Secundum Aegid. alleg. de excep. pia lib. 6.
e Nunc videndum. ¶ Debuit dicere. iam nunc de interrogatoriis.
ad fin.
f Quæretur. ¶Vbi tam de teste, quàm de producente tractatur.
g Sciant. ¶Sed ibi dicat per documenta & indicia probari, de con-
fessione nihil dicit. Gof. tamen in Summa de tē. ord. in fi. ver. in se
cūdo casu. videtur tenere, interrogatum in iure teneri de suo cri-
mine respondere: allegat xj. q. 3. quisquis. 35. q̄næst. 6. si duo. xj. q.
vlt. c. j. & pe. qui alleg. gl. in præ. ca. ex pœnitentibus. item Tho. 2.
2. quæstio. 69. artic. 1. Inducitur etiā lex, qui petitorio. ff. de rei vē.
& lex vlt. C. de fid. instru. per quas patet, quòd quis tenetur respō
dere, an dolo desierit possidere vel instrumentum habere: & cō-
stat, dolum malum esse delictum, ff. de dolo, l. j. de bo. autor. iudi.
pos. l. prætor. §. fi.
ADDE, vt per Bar. cōs. cxciij, vbi de Spec. hîc mentionem facit
& ibi ponit, an vxor hæres instituta à marito, rogata restituere p
anima sua illis pauperibus, quibus ipsi vxori placuerit & ipsa velit
restituere spurio testatoris, an teneatur respondere, si accommo
dauit tacitam fidem testatoris de restituendo spurio? & conclu-
dit, quòd sic.
h Dudum. ¶Vbi scripsi in §. tandem in gloss. super processu.

esse?Dic,ꝙ respōdere teneris,cùm per hoc ñ te prodas.Sed quid si fit positio super defectu ordinis,scientiæ,vel ætatis?Dic,vt s.de
5 actio.seu petit.§.super actionibus.vers.reus quoque.† ¶Vicesimò nō valet positio,si sit duplex & alternatiua:imò singula explicanda sunt:& ponenda,ff.de minor.prætor.§.si mihi.¶Vicesimo primò nō valet,si fit ab eo,qui nō potest esse in iudicio,ff. de in-
a terrog.act.si sine.§.j.[a]¶ Vicesimosecundò non valet,si nō tenet iudicium inter personam actoris & rei,ff.e.si filius cū patre.¶Vicesimotertiò nō valet,si fit super re tēpore finita:putà si res mea fuit,quæ est tempore præscripta,argum.C.de non numer.pecu. in contractibus.§.illo obseruando.

ADDITIO.

a §.j.¶Vide s.eodem,versi.7.de his duobus.

SVMMARIVM.

1 *Ponens an possit negare verum esse,quod posuit,aut dicere,quòd errauit.*
2 *Mendacium & falsa negatio tollit priuilegium, quod aliàs in eodem negotio quis haberet.*
3 *Asseueratio falsa punitur in maiore,& in minore doli capace.*
4 *Principalis respondens quibusdam positionib.si recedat contra præceptum iudicis ante quàm omnibus responderit,an habebitur pro confesso.& nu.seq.*

¶De effectu positionum.

8.§.Octauo loco iuxta seriem propositionis videndum occurrit de effectu positionum. Et quidem is est,ꝙ is,qui ponit aliquid,eo ipso,ꝙ ponit,videtur confiteri id, quod ponit,vt j.§.decimo.ver.quid si actor.nam ñ debet ponendo asserere,nisi id quod scit,vel credit:ideoque dicimus quemlibet ponentē esse interrogandum per iuramētum præstitū,an sciat,vel credat,seu existimet verum esse quod ponit,vt s.§.quinto. ver.oblatis.Et dato etiam,quòd non interrogetur,videtur credere vel existimare,quæ ponit:si bene aduertantur capitula,quæ in iuramento calumnię ꝯtinētur:quod quidem iuramentū ad omnia,quæ fiunt in lite,extēditur.Inde est,ꝙ ꝯtra positiones suas qs non auditur.Indecens namque valde est, ꝙ quis sua voce dilucidè protestatus est, in eūdem casum valeat suo testimonio infirmare,vt extrà de prob.per tuas.C.de nō nu.pec.generaliter.ff.de
a do.si patronus.§.j.Ergo certum est[a],quòd tam ponēs,quàm is q confitetur qđ positum est,pro cōfesso habetur,vt ff.de confes.l. j.& C.e.l.vnica,ff.de inter act.de ætate.§.si cùm esset.Et hæc vera sunt,nisi certis remediis confesso,vel quasi confesso, succurrat. inter quæ priùs illud generale occurrit,Quòd error facti āte sententiam confesso non præiudicat,C.de iur.& fac.ig.error.ext. de cōfes.c.fi.j.§.fi.ver.sed pone.& ver. itē si ponens.Sunt & alij multi casus,in quibus cōfesso succurritur:& de hoc aliqua j. de ꝯfes.
1 dicemus.† ¶Sed secundum præmissa quæritur,id quod sæpe de facto contingit,an scilicet ex positione, quā negaui, possem me aduersus ponētem iuuare:vel ipse se aduersus me ex ipsa negatione?Et videtur, quòd sic.nam ponēs nō potest negare verum esse,quod posuit,nisi fortè se errasse dicat, vt iam dixi: & sic me ex ea iuuabo.In contrarium facit,qa ex instrumēto,vel teste,qđ negaui,vel impugnaui, nō possum me iuuare,extr.de censi.cùm olim.& de testi.præsentis.Præterea si verum negaui, & ille falsum posuit,ex falsa positione se iuuare potest: si verò positio sua fuit vera,& negatio mea falsa,debeo propter mendatiū perdere omne commodum,quod habebam ex positione ipsa,vt ff.si ex nox. causa agat.l.secunda,§.primo,ff.de noxa.si seruus depositum.§.fi. ff.si quadrup.pau.fec.dic.l.j.§. si commune.ff.de rei ven.l.fi. ff. de fideius.si dubitetur.§.primo,& ff.ad l.Falcid.hæreditatum.§.fi. ff.
2 pro soc.si vnus.ff.de re iudic.sed hæc ita.§.fi.† Mendacium enim & falsa negatio tollit priuilegium, quod aliàs in eodem cognito quis haberet,C.ad Maced.l.j.ff.quod cum eo,qui in aliena potest si ex monita.§.primo,C.si contra ius,vel vtil.pub.j. & l. rescripta. extrà de rescript.super literis.ff.ad Velle.si decipiendi. C. de non nu.pec.auth.contrà qui propriam.C.qui po.in pig.hab. authē. si possessor.extrà vt eccle.bene.vt nostrum.ff.de prob.cùm de inde bito.C.ad l.Aquil.contra negantē.ff.de inter.act.similis. C. si mi-
3 nor se ma.dix.l.secunda,ff.de min.minor.† ¶Item falsa asseueratio punitur in maiore,& in minore doli capace,ff.de dolo,elegāter.§.fi.& duabus legib.seq.& l.quid enim.& l.quod venditor.§. fi.Inst.de fideicom.§.fi.C.de fideiu.l.fi.ff.de suspec.tu.l.tertia.Dic quòd neuter contra alterum se pōt iuuare ex positione negatiua scilicet negans contra ponentem,nec eꝯtrà:vt extr. de prob. per tuas.quoniam quilibet suam turpitudinem allegaret, quia contra dictum suum veniret:scilicet ponens contra suam assertionē, & respondens contra suam negationem & hoc verum est,nisi se doceret errasse,C.de transact.l.transactione. C. de seruo pignori dato.l.quarta,C.de his,quæ in frau.cred.l.tertia,& in præ.decret.

vt nostrum.ext.de dona.cùm dilecti.de concess.præben. cùm super.& de pœna mendatij posset puniri,vt in præ. concor. & facit ad hoc,quod nota.s.de exceptio. §.viso. vers.sed quid si debitor. & j.de appel.§.nunc breuiter.ver.sed pone.& s.de reconuenti.§. primo,versi.fi.& j.de loc.& condu.§.nunc aliqua.ver.lxv.& seq. Hoc quoque notan. quòd per propositiones & responsiones ad eas,non fit litis contestatio.quod dic, vt s de litis contestat. §.
b 2.in fine.[b]† ¶Item quæritur: ecce principalis respondit quibus-
4 dam positionibus:iudex verò sibi præcipit, ne recedat,donec responderit omnibus positionibus: ille autem spreto mandato recedit ad patriam suam:quæritur, an debeat haberi pro confesso? Respon.non:quamuis sit aliàs contra eum,tanquam contumacē
c procedendum:& obtinuit[c].de hoc j.§.secundo,ver. item ponit.
5 † ¶Quid si pro illo compareat procurator volens absentis contumaciam purgare, & dictis positionibus respondere? Respons. obtinuit,vt nō admittatur.non enim potest moram purgare, cū dominus meliùs nouerit veritatem & negotij naturam,C.depro
d cura.l.fi.extr.de iudi.iuris[d].& vide s.§.6.vers.in summa.Quid si idem procurator petat se admitti, tanquam defensorem? Respō. obtinuit eadem ratione,vt non admittatur.Si igit diffinitiua sententia cōtra talem feratur,quia præsens plenè docuit de iure suo valet,& tenet:& sic obtinuit hoc casu, & præcedentibus,de mandato domini Clementis papæ quarti:quæ sententia per nos lata, quamuis à multis peritis impugnaretur,& licet dura videatur, tamen post varias discussiones bis extitit confirmata,non obstante appellatione per dictum procuratorem interposita:quia contumax non auditur appellans,vt s.de contuma.§.j.ver.& no.nec alius eius nomine. Nec obstat, si dicis, quòd licet esset contumax, quo ad articulum positionum,non ideo debet,quoad alia,contumax reputari,vt in e.ti.§.viso.ver.tu dic.qa hæc est talis contumacia.ex qua pendet tota quæstio: ideo non erat procurator ad alia
e admittendus[e].

ADDITIONES.

a Certum est.¶secundum Ros.vbi s.ver.effectus. ADDE,ver.primo,quòd idem voluit Pet.de Anc.consi.209.& Bal.consi. 389. primo libro.
b In fi.¶Imò ver.antepe.qui fuit hoc Ros.
c Obtinuit.¶Hoc declaratur j.ver.2.
d Iudic.iuris.¶libro vj.
e Admittēdus.¶Nimis durū est dicere,ꝙ ꝯtumax sup positionib. nō citet ad reliqua:qđ videt hîc placere Gul. Tu ꝯriū teneas, vt plenè scripsi de confess.c.2.li.6.in vl.gl.vbi videas responsionem ad rationem Gul.quam hîc ponit.

ADDE,quòd Bal.con.182.inc.p.statuto cauetur. tenet, quòd contumax in respondendo positionibus in termino sibi statuto à statuto,vel iudice,non potest moram purgare, nisi subsistente causa legitima.

SVMMARIVM.

1 *Pœna quibus casibus non respondenti positionibus,non debeatur.*
2 *Tacens in iudicio interrogatus,contumax reputatur.*
3 *Tacens est,qui nihilomnino respondet,nec fatetur,nec negat.*
4 *Tacens habetur pro negante,cùm damnosa est sibi negatio, & pro confesso habendus est,cùm damnosa esset ei confessio.*
5 *Obscurè dictum habetur pro non dicto.*
6 *Aduocatus docens clientulum falsa respondere,tenetur parti alteri de damno hac occasione euento.*
Aduocatus potest docere clientulum respondere quatuor modis.
7 *Veritatem negans variis afficiendus est pœnis.*
8 *Negans, & se non credere respondens, an diuersimodè puniendi sint.*
Responsio de credulitate æquè præiudicare potest.sicut & scientia.
9 *Positioni respondens obscurè, cogi potest clarè respondere,vt certum dimittat iudicem:alioquin pro non respondente habetur.*

¶De pœna non respondentis,vel falsò respondentis.

9.§.Nono tangendum est de pœnis nō rñdentis.No ergo primò,ꝙ horum sex,quæ sequūtur,parest
a conditio[a]:s.falsò confitentis,vt ff.de inter.act.si quis in iure interrogatus.& l.de ætate.§.i.& 2.& §.qui interrogatus. Itē falsò negātis,vt e.ti.nō alienū.Item tacentis,vt in præ.l.de ætate.§.qui tacuit.Item non respōdentis ad interrogata, vt.ea.l.§.quod aūt.& l.si defensor.§.2.in fi.Itē obscurè respondentis,vt in prę.l.de ętate.§. nihil.&

ADDITIO.

a Conditio.¶Secundum Ros.vbi s.ad fin.

nihil.& j.ver.fi. Item dolum comittentis circa rē, de qua agitur,
vt e.ti.si seruus nō sit.in fi. Qualibet.n.præmissorum tenetur,vel
pro mendatio vel pro contumacia,vel pro dolo,vt patet in præ.
1 concor.† ¶Veruntamen quod de tacente diximus,fallit in duo
bus casibus: sc. in filio qui abstinuit patre mortuo à bonis pater-
nis,&in filio cum patre suo agente,in cuius potestate est.his em̄
casibus non tenet̄ fili⁹.quod dic,vt s.§.7.ver.7.Sed ad hoc,qđ di-
citur in præ.§.qui tacuit.sc,ꝙ tacens habeatur pro negante, est ꝯ
tra ff.de reg.iur.q.tacet.sed illud locum habet ext.iudicium:&est
2 ratio diuersitatis,†quia q tacet ī iudicio interrogatus,reputatur
contumax:vnde pœnam contumaciæ sentire debet,vt in præ. §.
qui tacuit.secus in eo,qui tacet extr.iudicium,vt extr.de præsūp.
nónne.nō enim fiunt positiones ext.iudicium,nec ibi necessariò
a habet quis respondere ad interrogata , secundum Rof.[a] Azo ta-
men,& alij dicunt tacentem & obscurè respondentem haberi ꝓ
confesso,vt in præ.§.qui tacuit, & §.nihil.& C.de iur.cal.l.2.§.ꝙ si
actor.extr.eo.tit.c.fi.ff.de confes.certum.ff.de edē.l.j.§.edere.Nā
si procurator,vel hęres non respondeat,vel taceat,pro confesso
habeatur,ff.de procur.non solùm.in princ. & facit ff. de acquirē.
hær.gerere pro hærede.C.de codic.nec codicillum.& sic cōmu-
niter seruat̄ vbique:ergo sic tenēdū est,ff.de legib.minimè.Tāc.
b dixit,[b]† ꝙ tacens est,qui nil omnino r̄nder,nec fatet̄,nec negat.
3 ff.de reg.iur.qui tacet.& in præ.c.nónne.& de postu.præla.c.j.ꝓ-
pe prin.ibi,non negauit.& ideo non est cōdēnandus,vt confess⁹
sed aliàs est iudicis arbitrio,vt contumax,puniendus: quia coget̄
r̄ndere captis pignoribus, vel mulcta indicta, vel per iuramentū
præstitum,ff.si quis ius dic.non obtem.l.vnic.quod probat lex, q̄
parificat tacentem,& negantem,ff. ex quibus cau.in poss.ea.hoc
autem,§.j.ar. ff.de pe.hæ.si debitor. maximè si tacens sit reus,qui
fauorabilis est,ff.de reg.iur.fauorabiliores. ext.de fide instrum.in
ter.in fi.& in hoc concor.Vber.de Bo. & Rof.hoc expeditur ho-
c die per decre. Alex.1111.de confes.retulisti[c].vbi dicitur,ꝙ nolēs
r̄ndere positionibus,& contumaciter recedens,pro confesso ha-
d betur[d]:hoc vbi confessio faceret contra ipsum,sicut in iuramen
to calumniæ obseruatur,quæ loquitur in causa ciuili,& facit ex-
trà de iuramento cal,c.fi. & hoc etiam vsus iudiciorum tenet.Se
e cus puto[e],si agat̄ de spirituali,putà đ beneficio.ne hac via ingres
sus ad beneficia pateat vitiosus,vt ext.de eo,qui mit.in pos.causa
rei ser.eum qui. lib. vj. quia non possunt possideri sine canonica
institutione,ext.de insti.c.3.Do.meus not.extrà de elect.bonæ:j.
§.contrà legati,ꝙ nolens respondere potest etiam excommuni-
cari præter pœnam prædictam , vel missionem in possessionem
pati,ext.vt lite non contest.quoniam.§.fina.& captis pignoribus
cogi,ff.de ven.insp.l.j.§.igitur.ff.de crim.pecu.cum eo.Insti.de sa
tisd.tutor.§.sciendum.ff.de mu.& ho.si qs magistratus.C.de apo.
pub.l.j.vel pœna indici,ff.si quis ius di.nō ob.l.vnica.Odof. dixit,
quòd nolens r̄ndere, siue ante litē contestatam,siue post,potest
à iudice mulctari:secundum tamen ius,potestatis iudicis,cùm in
his,quæ sunt extrema in iurisdictione,non obtemperauerit, ff. si
quis ius dic.non ob.l.vnica.Licet aūt præsens positionibus respō
dere recusans,declarari & haberi debeat pro confesso,vt s.secus
f fortè [f] est in absente citato,vt veniat respondere positionibus,&
non veniente:quoniam maior est illius contemptus &contuma
cia,quàm istius:licet sit arg.contrà in his,quæ no.s.de cōtu.§.j. in
prin.imò iudex hoc casu benefaciet,si illum iteratò citat cōminā
do quòd nisi venerit,positiones pro confessatis habebit,& si nō
veniet in termino,pronunciet eum pro confesso haberi,nec pro
cedat vlteriùs in causa ante huiusmodi pronunciationem , ar.C.
de iudi.l.properandū.Sed si absens citatus respondet se nolle re-
spondere,vel venire,tunc quia talis est verè contumax,potest iu
dex absq; alia citatione declarare illum pro confesso haberi,vt ꝓ
batur in his,quæ not.in præ.§.viso.ver.dicunt etiam.& seq.& in
4 præ.§.j.ver.& not.& vide j.§.prox.versi.item nónne.† ¶Item a-
g liud no.secundum Azo.[g]sicut tacens habetur pro negante,cùm
damnosa est sibi negatio sic pro confesso habendus eit,cùm dam
nosa esset ei confessio,si fateretur: vt semper inspiciamus id, qđ
sibi facit præiudicium in pœnam contumaciæ:& vtrobique:qua
si de mendacio punitur,tanquam de falsa negatione,& falsa con
fessione.Et sic intelligenda sunt prædicta iura ff.eod.tit.non alie-
h num.& l.de ætate.§.j.2.& 3.& 4 v.& vj.[h]† ¶ Quid si quis pror-
5 sus non taceat, nec perēti respōdeat?verbi gratia:actor ponit sic:
Pono,quòd debes mihi decem solidos Turonenses:ille confite
tur se debere aliquos solidos:certè non est hæc sufficiens respon
sio:quia quod obscurè dicitur,pro non dicto habetur, extr. de ꝓ
bat.in præsentia.& de testi.cùm clamor. Vnde cogendus est cla-
rè,& certum respondere,vt j.versi. fi. & iudex debet laborare,vt
certa sit positio,vt certam possit ferre sententiam Inst.de acti.§.
6 curare.xj,q.3.graue.xxxiij.dist,cap.fina.† ¶ Item nota[i], quòd ad
i uocatus,qui docet clientulum falsa respondere, tenetur parti al
teri damnum resarcire,quod hac occasione pertulerit , ff.ad l.A-
quil.qui occidit.§.fi.extr.de iniur.& dam.dat.c.fin.l.distinctio.sæ-
pe.Potest autem clientulum docere quatuor modis respondere
scilicet negando,confitendo,& dicendo se credere,vel non , vel
etiam se dubitare, vt suprà § vj. De primo si quidem modo multi
consueuerunt confiteri,aduocati sæpe suis clientulis dicentes, si
hoc confitearis,causam perdes:nec dicunt,si id negaueris,animā
k perdes:& facit extrà de simon.Matthæus[k].in fina.& §.v.versicul.
oblatis.& ex eo duplex præmium consequuntur,scilicet damnū
animæ suæ,quod est inæstimabile, vt suprà §. quintò. prope fin.
& pecuniæ,quod incurrit clientulus,vt iam dixi.nulli enim expe
dit negare veritatem,vt ff. de tribut.illud.§.penul.quæ negari nō
potest,vt in libro feud.quo tempore miles inuestit.pet.deb.cap.
7 fina.imò nocet sæpe etiam corpori:† quia veritatem negans va-
riis afficitur pœnis:exempla habes ff.de rei vendica.l.fin.ff.si qua-
dru.pau.fec.dic.l.j.§.penultim.ff.ad l. Aquil.inde Neratius. §. hoc
autem.ff.quod cum eo.l.fina.in fi.ff.de fideius.si dubitetur.§.j. C.
de non nu.pecun.authen.contra.C.qui pot. in pig.hab.authent.
l item si possessor [l].ext.de crim.fal.cap.j.xxxiij.quæst.v.hęc imago.
22.quæstio.4.quo sacramento.& quęst.v.si quis conuentus.ex-
trà vt eccles.bene.sine di.con.capit.vnico,v.quæst.v.§.sed aliud.
& suprà de teste,§.j.versicu.item corruptas.& seq.
8 † ¶ Sed nunquid est differentia, quo ad pœnam inter negan-
tem, & se non credere respondentem ? nam leges loquuntur de
negante,C.ad l.Aquil.contra negantem.Certè non,quo ad De-
m um [m],vel quod ad ius naturale,extrà de sum.trinit.capit.j.in quo
rusticitas,vel ignorantia non excusat,C.de in ius voc.l.2.de in in
teg.restit.l.j.in auth.vt non luxu:contra na.in prin.37.distinct §.
fi.Item etiam in aliis non interest in facto proprio respondentis,
maximè

ADDITIONES.

a Secundum Rof. ¶vbi dixi in prin.§.
b Dixit. ¶Vbi s.sub ver.hoc modo.& not.hoc dictum de confessis capit.3.lib.6.in gl.pe.
c Retulisti. ¶Quam hodie non habemus,sed ex ea sumpta fuit decre.2.de confes.lib.6.vt ibi not.in j.gl
d Habetur. ¶Vidi dubitari, cùm verè cōfessus probato errore possit probare contrarium confessionis?& de hoc j.tit.prox.§.sequitur.versic.3.An idem possit iste fictè confessus:& an sibi necesse tunc sit errorem probare?& videtur ꝙ nō:quia error nō cadit in ficto.Poterit ergo & sufficiet probare contrarium : ad quod duæ leges inducūtur,ff.de infa.quoniam vbi dicitur,accusatum de crimine,qui paciscitur,haberi pro cōfesso:sed si accusatus de adulterio det accusanti pecuniam , vt desistat , si postea appareat innocens,illam repetit.ADDE, quando positio habet̄ pro ꝯfessata,& qn̄ possit reuocari?vide Angel.cōs.136.Bal.cons.clxxxij.j.libr.& ibi,si non fuit respōsum in tempore,an possit purgari mora:&an si statutum dicat ꝙ quis teneatur per se respondere positioni , si mittat procuratorem,an debeat haberi pro confessata?Bal.quòd sic,eius cons.122.3.lib.

ADDE tu ꝙ hoc non procedit,quando iussus respōdere,esset contumax,& libellus erat ineptus,nā tunc huiusmodi libello nō respondens non habetur pro confesso:vide Lanfr.in repet. capi. quoniam cōtra.in §.responsiones.in 2.colum.versi.præterea.extrà de probat.sed quid si iste iussus respondere.fuerit contumax, & habitus pro confesso,si ante sententiā moriatur in hac contumacia,an iudicium transferatur ad hæredes? vide Lanfr.in repet. capitulo , quoniam contra. §. responsiones. extrà de probat. ibi, quòd non.
e Secus puto. ¶Intelligo,quo ad ius ponentis.nam quo ad respondere debentem,non puto secus,sed idem.
f Secus fortè. ¶ Et sine Fortè, vt no.in præ. decret. 2. de confes.in gl.per hanc.
g Secundum Azon. ¶qui hoc no.idem hoc Rof.in fi.
h §.j.2.&3.& 4.5.& 6. ¶In interrogationibus procedat hoc:in positionibus non,vbi satis est ponenti,quòd habet intētum.vt not. de confes.c.2,libro 6.in gl.pen.in fi.&vt ibi scripsi,diuersitatis ratio est,quia iudex in dubio interrogat, nec iurat : pars verò ponit certum, & iurat.
i Item nota. ¶ Intrat verba Vber.de Bo.vbi s scilicet charta vltim. post prin.ver. de tuis. vbi etiam ponebat solùm tres modos , vbi statim auctor quatuor ponit : bene tamen prosequitur quartum de credulitate , sed includebat illam sub negatione , vel confessione.
k Matthæus. ¶ Vide,quod super hac dictione scripsi de Dyno,sup j.gl.decr.j.de confes.lib.6.
l Possessor. ¶Quod hîc interposuit ¶Vber.& vide s.§. 6.sub vers. hoc tamen.& illis continuatur versi.hîc sequens.
m Deum. ¶dixit Vber.quòd aliàs esset differentia inter Nō est Deus,& Non credo Deum.

maximè si sit recens:sed in alieno bene interest, ff.ad Vel.quan-
quam.ff.de acquir.hæred.cùm falsum. Vel dic, quod nulla est dif
ferentia,dicat quis,Nego,vel Non credo:sed est differentia inter
proprium factum,& alienum negatum, vel non creditum: vt in
suo non credens,vel negans puniatur:in alieno non, nisi certifi.
catus perseueret in negatione,vel in non credendo, ff.de lib.ho.
exh.l.3.ff.de tribu.illud.§.pe.ff.depos.si qs inficiatus. fm Vber.de
a Bob.[a]Ego dico planè,ꝙ æquè p̄iudicat r̄nsio de credulitate,sicut
9 & sciētia,vt s̄.§.6.ver.hoc t̄n.¶Itē nota,ꝙ vbi quis nō r̄ndet cla-
rè,ponēs sumat inde,qđ sibi est vtilius,ff.de iud.si quis interroga
b tus.Tanc.autem notat[b],ꝙ respondens obscurè cogendus est cla
rè & apertè respondere,sic vt certum dimittat iudicem,vt s̄.ver.
quid si.& in præ.l.de ætate.§.nihil.ff.de confes.certum.xxviij.q.j.
sic enim.prope fi.4.dis.erit.de pœ.dist. vij.c.ij.alioquin pro non
responso habetur,vt in præd.§.nihil.& in ea.l.§.qui autem.& ad
hoc facit ext.de sponsal.ex literis.j.

ADDITIONES.

a Vbert.de Bob.¶vbi dixi.
b Autem no.¶Vbi s̄.ver.hoc modo in prin ADDE, quando quis dicatur obscurè respondere, & an debeat haberi pro confesso, Bal.cons.ccxxxviij.3.li.
ADDITIO.Adde tu,ꝙ si quis non respondeat positioni sine tpe non habetur pro confesso.ita sing.voluit Bal. in l.j.col.fi.ver.pone.C.si plures vna sent.& no.Fran.Cremensis.no.cix. incip.statuto cauetur.Hen.Fer.

SVMMARIVM.

¶De quibusdam dubiis circa positiones.

1 *Iudex an possit cogere respondere inutili positioni.*
2 *Actori contra se ponenti,an sit in eius præiudicium respondendum.*
3 *Verbum Omne,nihil excipit.*
4 *Procuratore alicuius interrogato super positione si dicat se nihil scire,aut nihil credere,an dominus habebitur contumax,tanquam neminem constituens procuratorem.*
5 *Confessus positionem,contra se factam,si statim velit eam negare,vel econtrà an sit audiendus.*
6 *Positioni bis,aut dupliciter respondens,cui responsioni standum erit.*
7 *Ponenti papam scripsisse,vt prouideatur,an sit nulla scriptura adhibita respondendum.*
8 *Verbum semel emissum,irreuocabile vocatur.*
Ponens eo ipso quòd ponit,dicitur cōfiteri,nec potest talē confessionē reuocare
9 *Positiones,seu interrogationes,quibus facilè potest actor in iudicio capi.*
10 *Reus an possit ponere sub conditione.*
11 *Debenti centum in diem,vel sub conditione.si petendo ponatur in causa, quòd debet centum,qualiter erit respondendum.*
12 *Actore lite contestata ponente contra debitorem si debitor dicat se conditionaliter debere,adiiciens,& non alio modo,an videatur confessus.*
13 *Reus non videtur fateri,quod non sentit:nec actor in iudicium deducere quod non sentit.*
14 *Inesse videntur quæ in continenti fiunt.*
15 *Actor simpliciter ponens de debito,si reus respondeat,pone quo modo:an teneatur probare actor,quomodo sit sibi debitum.*
16 *Actor debet certum ponere:sicut & reus certum confiteri.*

10.§.Decimo sequitur videre de quibusdam dubitabilibus.Vnde primò nota,quòd ad quamcunque positionem pars respondere non cogitur de iure ; illam
1 iudex admittere nō tenetur.¶†Sed quid si pars adeò est simplex
quòd non discernit,an positio sit admittenda,vel respuēda,nun-
quid iudex coget eam respondere inutili positioni? Respō. non:
imò ex officio suo eam reiiciet.In hoc enim officium iudicis exu
berar,vt ff.de interrog act.o.l.j.sicut contingit in libello ineptè ꝯ
posito,ij.q.vlt.c.libellorum.xi.quæstio.j.sacerdotibus.& in publi
cè excommunicato,quem ex suo officio repellit,ext.de exce.ex-
ceptionem.vel heretico,vel infami,ij.q.vij.alieni.ei enim est pro
batio facienda.& ideo ipse superfluam, vel inutilem reiicere de-
2 bet.¶†Quid si actor per imperitiam,vel malitiam facit talē posi
tionem,quòd si reus eam confiteatur,actor succumbet.nunquid
nocebit actori?vtique.ar.extr.de rescrip.ex parte decani.§.fi. ext.
de diuor.ex literis.Potest enim contra se ponere,vel confiteri &
creditur ei,xiiij.quæst.ij.§.j ff,de interrogat.act.de ætate.§.i. Nam
quod quis ponit.illud intelligitur confiteri,vt s̄.§. proxi. inprin-
3 ci.¶† Item pone.ecce datæ sunt positiones,& responsum est ad
a eas pro parte:deīde iudex præfigit terminum ad alias dandas[a]: &
præcipit reo ne recedat,donec sit omnibus positionibus respon
sum,sed nihilominus recedit fortè ad patriam suam: quæritur,an
pro confesso debet haberi?& videtur,quòd sic, licet responderit
quibusdam.nam iudex dicendo de omnibus,videtur intellexisse
tam de datis,quàm de dandis:quia qui Omne, dicit, nihil excipit:
extrà de maio.& obed.solitæ.ff.de seruit.vrba.præd. l. si seruitus.
ij.responso,& in præd.§.qui tacuit.hoc enim casu bene potest iu
b dex præcipere,quòd personaliter veniat,extr.de iud.iuris.[b]C. de
procu.l.fi.Ar.contrà,quia videtur solùm intellexisse de datis, qui
bus erat iam pro parte responsum,non de dandis. ideoq; non vi-
c detur contumax,quo ad dandas:ar.extr.de re iud. abbate[c]. extrà
de eccle.ædifi.ad audientiam. Ego non haberem talem pro con-
fesso, maximè in spiritualibus si dimisit legitimū procuratorem.
Nec obst.decr.retulisti.inducta.s̄.§.proxi.ver.verùm. quia ibi ab-
sentans se,nullum dimiserat loco sui:& ibi loquitur in causa ciui
4 li:& sic obtinuit.¶†Sed pone,ꝙ procurator alicuius interroga-
tus super positione, dicit se nihil scire : interrogatus etiam, quid
credat,dicit se nihil credere.Dicunt quidam quòd talis non est le
gitimè constitutus,vnde dominus est pro contumace habendus
Arg.contrà,C.de his, qui ad eccles. confug.præsenti.§.cùm autē
monitus.C.de iudiciis,properandum.§.fin autem.Alij dicunt,qđ
satis est legitimè constitutus,ex quo in actis & ad iurandum con
stitutus est de hoc s̄.§.vj.versic.in summa.Item nunquid vbi ago
possessorio,possum ponere aliquid tangens petitorium?de hoc
5 dic,vt s̄.de teste.§.nunc videndum.in prin.ver.sed pone. ¶†Sed
pone,confessus sum positionem contra me factam, & statim vo
lo eam negare:vel econtrà:nunquid sum audiendus? & videtur
quòd sic:quia errantis consensus nullus est,C.de iur.& fac.igno.
cùm testamentum.& l.se.nec tenet errantis confessio,j̄.ti.proxi.
§.sequitur.ver.iij.Nemo enim existimandus est dixisse, qđ mēte
non cogitauit,ff.de sup.leg.l.Labeo.& qui dicit aliud,quàm vult
&c.ff.de rebus dubiis,in ambiguo.ad idem extr.de ap.cùm causā.
extr.de offi.deleg.cùm olim.j.prope fi.extrà de test.cogen.præte
rea.Arg.contrà,quòd omnino standum sit eius primæ confessio
ni,ff.de donatio.si patronus.§.sed magis.C.de rebus cred.si quisiu
6 siurandum.de hoc j̄.ver.item si ponens.¶†Quid si dixit,confite
or,siue credo sic,imò sic?respon.statur tunc vltimæ responsioni
vt ff.de hære.instit.l.si ita scriptum.Si autem adiiceret tertiò imò
sic,vt priùs dixi,tunc vacillat, vt extrà de causa possess.& propri.
cùm ecclesia.& vide s̄.de teste,§.j.versi.itē,quòd testes sunt varii.
7 & seq.¶†Quid si fiat talis positio:pono,quòd papa scripsit,quòd
mihi prouideretur sub tali forma, vel alia, de aliqua scriptura fa-
ciens mentionem,nunquid teneor respondere, si litera apostoli
ca,vel scriptura non exhibeatur?de hoc j̄.de instr.edit.§.nunc di-
8 camus.vers.quid si quis.¶†Item si ponens eo ipso quòd ponit,
videtur cōfiteri id,quod ponit, vt sæpè dictum est s̄.quæritur,an
d possit talem confessionem reuocare[d]? & certè videtur,ꝙ non.

Nam semel emissum,volat irreuocabile verbum:

vt xliij.dist.§.fi.ff.de prob.quidam.C.de non num.pecu.generaliter.extr.de probat.per tuas.Econtrà videtur,ꝙ possit reuocare,vt
C.de diuor.licet.ff.eo.si pœnituit.ff.de hær.inst.si ita.in princ. Di-
e cunt quidam,vt Io.de Deo[e],quòd si data est in scriptis positio,vt
s̄.§.v.prope finem,tunc non potest reuocari:secus,si non sit scri.
pta:quia tunc non videtur esse data,arg.extr.de elect.scriptum.&
de confessis,ex parte.Sed certè talis opinio plus quàm fatua est.
nulla enim ratio suadet,quare potiùs reuocetur non scripta,quā
scripta positio:cùm scriptura solùm fiat ad solennitatem,vt in p̄.
§.v.ver.itē no.& ꝓbat̄ C.đ fide īstr.l.j.& iij.& ff.đ pig. ꝯhit. Vnde
dico,ꝙ ex quo ī iure, siue ī iudicio cū đliberatiōe ꝓposita ē, siue
sit scripta,siue non,ex quo de ea constat,non potest reuocari: ar.
ext. de confess.ex parte.de lit.conte.c.vnico, de electio.dudum.
ij.nisi ponens doceat se errasse,extr.de confes.c.fin. & de appella.
c.cùm causam.C.de iur.& facti ignor.error.Intellige autem proponi,siue verbo in iudicio proponatur, siue in scriptis de iudicis
præcepto porrigatur,prout moris est fieri: & probatur extrà.de
probat

ADDITIONES.

a Dandas.¶In hoc differt à quæstione,quæ est s̄.§.viij.ver. item q̄ritur.
b Iudi.iuris.¶lib.vj.
c Abbate.¶lib.vj.
d Reuocare.¶De hoc no.de iurei.cū ī positiōib.li.6.ī gl.& vnū.ibi vid.ADDE,an ponēs videat̄ ꝯfiteri, Ale.ꝯs.713.li.& ibi.ā possit reuocare positionē:đ quo ē̄r pulchrè p Lud.Ro.ꝯs.421.& 425.
ADDITIO. Adde Panorm.in c.cū causam.col.v.ver.sed diceres. extr.de iur.cal.vbi,an producens positiones,videatur fateri contēta in eis? & quid de interrogationibus?Henr.Fer.
e Io.de Deo.¶Cauil.lib.6.vbi de positionibus,vers.quæritur ēt.& id habuit ab Vber.primo.vbi s̄.ad fi.pen.col.

probat.quoniam contra,de hoc s.ver.sed pone,confessus.& §. ꝓ
9 ximo.¶†Hoc quoq; diligenter notandum est, quòd in quibusdam actionibus possunt fieri quædam positiones, seu interrogationes actori,in quibus poterit facilè capi.Si enim agit petitione hæreditatis,vel Quorum bonorum, & tu ponis eum possedisse post mortem eius,de cuius hæreditate nunc agitur, sequitur absolutio,vt ff.de petit.hæred.si non tantùm.Inst.de interdic.§.adipiscendæ.Item in Publiciana,si ponas sic:pono,si emisti, quòd emisti à vero domino.ipse enim statim,nisi sit bene sapiens,respō
10 debit,quòd sic:& ex hoc sequitur absolutio,vt ff.de Publi.l.j.¶† Sed nunquid reus potest ponere sub prædicta conditione,s.dicēdo,si res tua fuit,eam præscripsi,vel à te emi,vel si debui,solui: &
a huiusmodi[a].Et certè videtur,quòd sic,cùm non sit prohibitum: imò concessum videtur,extr.de excep.cùm venerabilis. Nam ex parte rei accipitur iudicium sub hac conditione,si collusum non est,ff.de dolo,eleganter. §.penul. ergo pari ratione poterit poni sub conditione.ad idem C.de præscrip.longi temp. emptor.& l. si quidem.Contrà:quia qui respondet,certum respondere debet igitur & ponens,certum ponere debet:quia par debet esse vtriusque
11 que conditio,vt s.§.quintò.ver.item qui.¶†Quid si debes mihi centum in diem,vel sub conditione:ego petens debitum. pono in causa,quòd mihi debes centum:qualiter respondebis? Quia si negas debitum,mentiris,quod facere non debes:vt xxij.q.ij. c.1. & c.seq.si confiteris,iam tibi præiudicas,nisi probes diem,vel cō-
b ditionem:quod facere debes[b],vt j.ti.proximo,§.1. Si sub conditione respondeas,non admittetur responsio,vt iam dixi. Respō. dicas simpliciter debeo,vel non debeo,purè.& super hoc vide ff. ad leg.Aquil.l.inde.& l.proinde.ff.de interrog.act.confessionib⁹ C.de confes.l.vnica,ff.eo.l.j.& l.non fatetur.& l.fi. secundum V-
c ber.[c]& extr.de exceptionib. cùm venerabilis.extrà vt eccles. be-
12 nefi.capitulo vnico.Dic,vt s.de exceptio.§.viso.ver.tu ergo.¶† Sed pone,lite contestata actor sic ponit:Pono, quòd debes mihi centum:reus respondet se conditionaliter promisisse, adiiciens, & non alio modo:vel fortè hoc non adiecit:quæritur, an videatur purè confessus nisi probet conditionem?an econtra videatur ne-
d gasse,nisi actor probet puritatem,vel conditionem extitisse[d]? Et quidem videtur reus confessus,nisi probet conditionem:& videtur esse actoris confessio per eius cōfessionem: quia actor negat confessionem,& ille debitum confitetur,secundum ea, quæ no. in præ.ver.cùm ergo.Duo enim dixisse videtur,s.se promisisse,& sub conditione promisisse:vt est aliàs simile ff.de arbit. Celsus.§. j.& extr.de dolo & contum.cùm dilecti.Vnum ergo ex istis s.promissio,est contra se,cui fides habetur,ff.de interrog.act.de ætate. ff.depos.Publia.§.fi.aliud pro se,s.conditio,cui non creditur, nisi probetur,vj.q.vltima,actor.C.de probation.l.exemplo.in auth. de iureiur.à mor.præst.§.j.Idem etiam dicimus in exceptione pacti,& similibus:quòd si quis confitetur se debere, sed sibi dicit pactum factum de non petendo,condemnabitur,nisi illud probet, nisi præmissa negatione responderit dicens,nego me debere:sed si appareret dico pactū factum de non petendo,vt no.in prę.ver. tu ergo.item si actor ponit de Sticho sibi debito, & reus fatetur, sed de alio Sticho dicit se sentire,stam⁹ dicto actoris, vt ff.de ver. obli.l.inter stipulantem.§.i.Arg contrà.ꝙ videatur negasse,nisi a-
13 ctor probet puritatem,vel conditionem extitisse.†Non enim videtur reus fateri,quod non sentit: sicut nec actor vr̄ in iudicium deducere,quod non sentit,ff.de execut.rei iud.si ex testamento. in fi.vt s.ver.sed pone.quia non est deterior rei conditio,q̄ actoris,ff.de re iud.fauorabiliores.extrà de mut.petit.c.finali, de exceptio.cùm inter.Item in iudiciis,si sit ambigua oratio, stamus dicto rei,ff.de iud.si quis intentione.extrà de probat.ex literis. ergo & hic,si dubitatur,videtur electioni eius standum.Item si intelligatur separata conditio & promissio:ergo eadem ratione & locus:vnde secundum hæc stipulatio,promittis dare decem hodie Romæ,cùm simus Narbonæ,valeret ratione promissionis:quod tamen falsum est,quia non valet,Instit.de verb.oblig.§.loca.non ergo intelligūtur separata.Item cōditio in ipsa actoris natiuitate ponitur.Vnde nec cedit,nec venit dies ante conditionis euentū ff.de ver.sig.l.cedere diem.Et sic aliud est,quàm in exceptione pacti,vel simili,quæ nascitur post natiuitatem primę actionis.Cùm ergo dicit se conditionaliter,vel sub conditione promisisse, tale est.ac si diceret,non confiteor actionem natam.Idem est,si dicit,
14 promisi sub conditione:†quia quę incontinenti fiunt,inesse videntur,ff.si certum pet.lecta.extr.de elec.officij.& maximè si adiiciatur,& non alio modo.Item videtur expressum: quia si decem purè stipulor,& tu respondes sub conditione,nulla est stipulatio quia non videris ad interrogata respondisse,ff.de verb.oblig.l. 1. §.si quis simpliciter.& Inst.de inuti.stipul §.pręterea.De nouo ergo debet respondere,an purè promiserit, cùm non videatur promisisse.Item si diceremus esse duo, s.puram & conditionalē, hoc esse non potest,nisi in alternatiua,non in coniuncta scriptura,sc. promisi,sed sub conditione,facere tantum,ac si dicat,hoc autem isto modo promisi,ff.de cond.& demon.l.nam ad ea.§.j.Item reꝰ potest dicere:frater,si stas cōfessioni meæ pro te,& contra te stare teneris,ar.ff.de inter.act.si filius.in fi.& de iureiu. si duo patroni.§.pe.& fi. Item si recipis primam partem responsionis meæ ꝓ te,& secundam admittere teneris,arg.ff.de adminis.tut.cùm quæritur.& de procur.in causæ.valet,quòd conditio apposita fuerit, & sic ea pendente auferre non possis,ff.de ac.& ob.is cui.ff.si cer. pet.l.certi condictio.in fi.res.j.Sol.Videtur distinguendum,an in continenti conditio adiiciatur, tunc conditio inesse videtur: an post modicum tempus,& tunc non,vt C.de do.quæ sub mod.p-
e fecta[e].Odof.dicit,quòd actor stare debet confessioni contra se,si tamen conditio probetur:aliàs non:quia ei,qui dicit,&c.ff.de ꝓba.l.ij.6.q.v.actor.ideoq; cautè faciet debitor, si negatione præmissa respondeat,dicens,non debeo,purè.sic.n.non videtur fate-
15 ri creditoris intentionem,ff.de exce.l.non vtique.¶† Quid si actor simpliciter dicit:pono,promisisti mihi x. reus verò dicit,ex-
f prime,an promiserim purè,vel in diē,vel sub ꝯdōne:dic[f],quòd actor debet hoc exprimere,prius quàm reus respondeat. non enim videtur edere, seu ponere, qui totam stipulationem non edidit: & dies solutionis est sicut summa pars stipulationis, ff.de edend.
16 l.j.§.edere.& §.editiones. ¶† Præterea actor debet certum ponere,sicut & reus certum confiteri, ff.de confess. l.certum.& in præ.l.de ætate.§.nihil.Alij dicunt, quòd reus in sua responsione
g hoc exprimere debet[g].

ADDITIONES.

a Huiusmodi.¶De his no.de reg.iur.nullus plurib.lib.6.vbi etiam per Dynum.
b Debes.¶Secundum Alber.Gal.vbi s.circa fi.
c Secundum Vber.¶vbi s.ad fi.pe.col.
d Extitisse.¶Vide etiam de hoc,quod scripsi de isto c.penul.super gl.sed quare,sed pleniùs de confes.c.1.libro 6.super ver. confessionem.& scire debes,quòd quicquid hîc sequitur vsque ad ver. Odof.habetur pro gl.noua ad literam,quasi in l.si quidē.C.de excep.& est j.gl.quam non puto auctorem habuisse:nec ego habebam.non enim sic ad contextum posuisset tam prolixam gl.ordinariam.
e Perfecta.¶Hucusq; glo.noua, quasi ad literā:post quam dicebat Gui.de Suza.ꝙ qō remanebat insoluta,& distinctio, quā ponit finis non facit ad casum.Dicebat ergo,reū allegantē ꝯditionē,onꝰ probandi in se transtulisse,cùm illa sit exceptio,in qua reus est actor,ff.de excep.l.j.
f Conditione:dic.¶secundum Alb.Gal.cuius fuit iste ver.ad literā excepto fine,vbi s.vers.antepe.
g Debet. ¶Prima placet,per quam etiam vitamus perplexitatem s.prox.q.

¶Bald.de positionibus.

¶De materia positionum vide s.de teste, §.positiones.& §.seq. ¶Contra fictionem non admittitur cōfessio:ergo nec positio,j. tit.seq.§.contra.¶Positio est breuis oratio,seu narratio factū cōtinens ad eliciendum veritatem conceptam. G. Priùs debet fieri positio quàm veniat ad aliquod probationum genus,§.ij.in fi.G. ¶Non intelligitur quis facere positionem de iure aduersarij. ff. fami.ercisc.l.si famil.ercisc.¶Aduocatus non facit positionem,sed dictat,tanquam pica,in persona clientuli:quia non est pars,versi. sed patronus.G.nec etiam respondet aduocatus positionib.imò arcetur à conspectu respondentis,ver.eo.G.¶Consilium tamen præstat aduocatus,ne ineptè ponatur,eo.§.ver.pen.G.nam consilium iuris ad eum pertinet.G.vide j.§.quando clientulus. ¶Post conclusionem in causa,iudex potest facere interrogationem, si aliqua oritur ambiguitas super iam actitatis: super nouo autem articulo interrogare non potest.Si vero non est conclusum,omnia potest etiam post peremptorium,quia peremptorium non ligat iudicem,§.4.ver.quinimo ēt postq̄.& ver.seq.G.¶Licet pars se adstrinxerit ad probandum per testes,vel instrumenta, tamen potest facere positiones:quia isti actus non sunt contrarij,sed affines & ꝯnexi,ver.sed quid si altera.G.¶Pręsumptio non est vera probatio,ff.de cond.& demon.l.Lucius.per Cy.G.¶Qui renunciat omni generi probandi,non potest facere positiones, ver.itē quòd si.G.& indefinita renunciatio æquipollet vniuersali,ver.& nota,quòd.G.vide C.de compens.l.neq; in versi.responsum.no. G.¶Si positio rei est præiudicialis positioni actoris, & eam interimit,priùs debet responderi positioni rei quā actoris,ver.pe.G. & sic positio præiudicialis impedit processum responsiōis: quod

not

no.vide s̃.de dila.§.primò respondetur.G.¶Reus non debet festinare in positionibus faciendis,ver.fin.G.¶Tantum est dicere, pono quòd res fuit,& absq; eo,&c.quantum facere positionem negatiuam,C.de prob.l.actor.in 3.q.per Cy.Bal.¶Confessio facta in iudicio,præsumitur non esse erronea:notat Dy.in c.quod semel.de reg.iur.libro vj.¶Confessio erronea non potest reuocari post conclusionem in causa,vt no.in c.fi.de rest.in integ lib.vj. in Nouel.¶An negans præsumatur malitiosè negare,no.in l.nõ priùs.C.quando fisc.vel priuat.Ad probandum aliquem esse excommunicatum,eo quòd percussit clericum,fiunt positiones,§. vno,ver.j.G.¶Formãs positiones habeat libellum præ oculis,& iuxta eius tenorẽ formet positiones.nam positiones debent fundari super libello,vel circa libellũ,s.positiones actoris,ver.forma tis enim.& ver.& no.G.vide s̃.de teste,§.positiones.¶Qualiter in rei vendicatione & hypothecaria formentur positiones,vers. scias cognoscere naturam.& ver.in summa.G.¶Qui negat se debere decem,potest rursus interrogari de minori summa.Idem in tempore,ver.hoc autem.G.Vnde negatio maioris summæ non negat minorem:secus in liberatione,ff.de pœ.l.si vnus.§.si tibi d̃cem.B.¶Caue à positionibus contrariis,ver.fi.G.C.de lib.causa, l.cùm precum.etiam reus potest contra talia excipere,non tamẽ ponere.G.Bal.Vbi positio fit sub aduerbio Canonicè vel Legitimè,vel simili,est positio iuris,ver.etiam quintò not.G.¶Qui excipit,non poni.Item qui agit,non ponit,nisi ius suũ,ff.famil.erci. l.familiæ.Bal.¶Si sententia patitur consilium eius,contra quem ponitur affirmatiuè,est negare,§.6.circa princ.G.¶Qui semel negauit super eodem,vel circa idem,seu connexum,vel dependẽs, non cogitur amplius respondere:vide l.filius.in princi.ff.de fal. nam potest dicere,s̃.esse responsum,ff.de vsufruc.accresc.l.fundi. Trebatiani.ver.si igitur iteratò.G.C.de transact.l.vt responsum. & l.precibus.per Cy.B.¶Sicut positio non debet esse implicita, vel multimembris,sic nec respõsio seorsim,sed debet fieri sigillatim,vide in c.præsentium.de testi.lib.vj.in verbo,sigillatim.ver.q dam tamen.G.¶Incerta positio pro nulla habetur,ff.de legat.j.l. Titię textores.B.Positio tamen generalis,non est nulla ipso iure sed per exceptionem,vt no.in l.fi.C.de anna.excep.B.¶Qui respondet ad quod non debuit,sibi præiudicat,ff.de inter act.l.si sine.ver.hoc autem scias.G.nisi respõderit sub protestatiõe,vt no. in c.cùm contingat.de off.del.per Ber.Sed illud de impertinentibus,secus de pertinentibus:quia confessio derogat protestationi & vide ff.de q.l.maritus.& j̃.§.positio superflua.¶Aequè præiudicat confessio de credulitate,sicut & de veritate,de iureiu.ca.ex literis.ver.hoc tamen.G Hoc in ciuili negotio:secus in criminali vt l.fi.de crim.expil.hære.secundum Bar.vide gl.in l.ij.§.quod obseruari.C.de iuramen.cal.per Bar.¶An quis ex iusta causa possit recedere illicentiatus,no.in c.si postquã.de elec.lib.vj.in Nouel. G.vide j̃.de ap.§.ille,qui comparet.¶Nota,quòd terminus assignatus absenti,non currit nisi à die notitiæ,C.de excus.tut.l.quanquam.& sufficit notificari personaliter,vel ad domũ,vt ibi no.& de lib.agnosc.l.j.§.j.Bal.vide s̃.de citat.§.quicquid.¶Negatio præposita significat mentis qualitatem:& postposita facit existentiã, ver.item si de.G.¶Procurator debet respõdere articulis:& si nescit id,quod pertinet ad negotium principale,dicitur contumax, ver.in summa.& seq.vide omnino s̃.de procura.§.si procurator respondet.¶Positio fundari debet super iure ponentis,non super iure tertij,ver.fi.G.vide l.indebitæ.§.fi.ff.de cond.indeb.& l.non solùm.ff.de procur.in prin.Bal.vide j̃.de loca.§.si emphyteuta cecidit.¶Positio non debet esse superflua,C.de ap.l.ampliorẽ.nec impertinens,C.de prob.l.ad probationem.Et dicitur impertinẽs quæ non tangit causam,nec ex ea potest sumi,aliquod adminiculum,§.vij.ver.j.& ij.G.C.de prob.ad probationem.vide j̃.de reg. iur.§.probatio impertinens.¶Si pono,quòd tu me expulisti de tali fundo:itẽ quòd possedi olim ego,& maiores mei:ista possessio antiqua non fouet causam meam,& ideo est impertinẽs,ver. ij.G.Sed in interdicto Vti possidetis,antiquior possessio multùm valet,coniuncta cum possessione præsenti:aliàs non valet aliqd, extr.de probat.licet causam.& no.in l.si duo.ff.vti pos.in petitorio multùm valet possessio antiqua,C.de præscr.xxx.an.l.si quis emptionis.Item,in petitorio,si facio positionem præteriti temporis,putà quòd agnati mei fuerũt domini:vel quòd ego fui dominus:debet responderi,quia præteritum trahitur ad præsens p̃sumptiuè,vt l.siue possidetis.vt no.ff.de confes.certum.& facit qd̃ no.Dy.ff.de ver.sig.l.oportet.& Cy.in l.edita.& ext.de transa. præterea quarto loco.nã dñium est radicatũ,& præsumitur cõtinuatio,quę est iuris,& de iure.Bal.vide s̃.de pet.§.añ.& iũge s̃.de arb.§.fi.¶Si est dubium,an positio sit pertinens,debet respõderi præmissa solita protestatione:s.saluo iure impertinentium,& nõ admittendarum,ver.si verò incertum.G.Idem,si ponatur dictio Absque,vt no.per Cy.in l.si actor.C.de proba.Idem si est pertinens,sed non sufficiens,j̃.eo.§.positioni debet.vide s̃.e.§.tantũ.

¶Clara,intelligibilis,& aperta debet esse tam positio,quàm responsio,l.precibus.& l.vt responsum.C.de transa.ver.hoc quoq;.G.¶Vbi ponitur hæc dictio Tantùm,vel Solùm,est positio implicita & negatiua secundum quid:& ideo ei non debet responderi:sed iudex bene potest ex officio interrogare super negatiõe etiam simplici,ver.viij.& seq.C.de non nu.pec.l.ij.vide j̃.eo.§.pono,quòd Berta.¶Pono,quòd non percussi animo iniuriandi:ista negatiua potest probari per confessionem,ver.porrò.quod ẽ no.G.vide ff.de fur.l.inter omnes.§.rectè.¶Pone,quòd tota tali die reus stetit absq; eo,ꝙ Titium procuratorem fecerit,non est positio negatiua.ibidem.G.¶Positioni captiosæ non est respondendum,ff.de excep.rei iud.l.si à te.& de iureiur.l.qui iurasse.§.si pater.vide j̃.§.pono,ꝙ iudex.G.¶Quidam vult dicere,ꝙnon curritsibi præscriptio,& facit talem positionẽ,quòd ipse erat excõicatus,& sic impeditus agere.Dic,ꝙ non iuuat eum.nam interdũ quis impeditur proprio delicto:& tunc indignus est,extr.de elec. c.fi.Interdum aduersarij priuilegio:& tunc aut priuilegium conceditur fauore publico,aut in magistratibus conueniendis:& currit,sed datur restitutio,ff.de of.præsi l.senatusconsulto.Aut fauore priuato:& tunc ipso iure non currit,de iure delib.l.fi.§.donec. facit,quod no.ff.de iud.l.ij.§.in omnibus.Interdum casu,& tunc dic,vt ff.de annal.excep.l.vt perfectiùs.ff.de seruit.rust.præd.l.Atilianus.Sed ibi erat impedimentum casuale & facti,non iuris.Interdum propter carentiam exercitij actionis:& tunc non currit. C.de an.excep.l.j.in fi.Interdum non est impedimentum,sed quidam modus agendi,& vulgaris formula:& tunc currit,l.sed & si per prætorem.§.ij.ff.ex qui.cau.ma.cum sim.vide ad id,quod dicit s̃.de conce.præben.c.quia propter diuersitatem.Bal.¶Quando positio est copulatiua,vel collectiua,vel vniuersalis,ratione partis falsæ tota negari potest:quia non videtur negari copulata sed ipsa copula,siue coniunctio partium,ver.xi.quod no.G.vide s̃.de lit.contest.§.ij.& j̃.prox.§.¶Pono percussisti Titium in capite lethali vulnere:licitum est tibi negare,si non fuit in capite,vel non fuit lethale:vel si dixi cum citatrice,& non fuit cicatrix:& sic ratione qualitatis,vel partis falsę,potes simpliciter negare.Potes etiam respondere hoc modo:nego,prout ponitur.G.& adde ad hoc,quod no.Gul.de Cu.ff.de dolo,l.item exigit.& vide C.arbi. tu.l.cũ interdicto.¶Pono,quòd mutuaui tibi hæredi xvj.tu dicis credo:an videaris confessus te hæredem?Dic,quòd non:quia istud non est pars possessionis,sed est quædam demonstratio,quæ non adminiculatur ad causam:sicut si dicerem,quòd mutuaui decem tibi rufo,non videris confiteri te rufum,eo.ver.G.secus si adiectio non esset extranea à causa:vt,pono,quòd mutuaui tibi d̃cem vt patrifamiliàs:si dicis,credo:etiam fateris te esse patremfamiliàs,quia est de effectu contractus mutui.Idem in qualitate adiecta:quia ab totum refertur,ff.de ver.obli.l.j.§.cùm adiecit.Bal. vide s̃.de accusat.§.qui excipiendo.¶Non admittitur positio disiunctiua,vel alternatiua,nisi propter intolerabilem ignorantiã: ibidem.G.vel nisi sit alternatiua contractus.non ẽm tunc aberat à ratione,quia trahit originem à radice eiusdem formæ:interdũ scio aliquid esse,interdum scio esse;interdum puto fore esse qđ est,interdum puto esse quod non est,interdum nihil occurrit mẽti meæ,quia nec scio,nec puto:quia deficiunt phantasmata:& sic nulla ratio mouet intellectum.Isti sunt quinq; status mentis,& in isto quinto respondetur negatione præmissa,ver.quinimò.G. ¶Positioni iuris scripti non debet responderi:quia responsio nõ releuat,l.ornamentorum.ff.de aur.& ar.leg.Item nec est officium partis declarare,quid velit lex:sed iudicis est,& parti iniuriæ,ver. xiiij.G.¶Pono,quòd tibi seruiui,vnde merui tantũ salarium,non est positio iuris,sed facti:ver.sed pone,procur.G.& si sapit ius,sapit ius obligationis,non ius contestationis:vnde debet responderi,vt l.fi.ff.de iureiur.Bal.¶Ille,cui est editum instrumẽtum sine die & consule,& vult certificari de die,& facit positionem diei & consulis,non debet respondere:quia super hoc non debet certificari,vers.14.G.quod no.¶Qñ positio pendet ab illa iam negata,non debet responderi.vnde qui negauit contractum.non cogitur respondere super traditione.¶Itẽ negato principali,nõ tenetur quis rñdere positioni,quę sine illo vera esse non potest.vñ negato matrimonio,non debet responderi super dote,si erat q̃stio matrimonij tantùm:secus si dotis & matrimonij:qa tũc sunt duæ causæ principales:& ideo tũc debet respõderi,quia non dicitur dependens,sed coæqualis.¶Item si negatur genus,non respondebitur postea de singulis speciebus.¶Item qui se negat hæredẽ,ñ cogit̃ rñdere,an p̃ parte.¶Item qui negauit simpliciter,ñ p̃t postea interrogari sub mõ,vers.xv.G.vide in simili C.de in integ.resti.l.fi.& l.ij.C.de dona.¶Qñ clientulus est nimis simplex,aduocatus p̃t respondere p̃ eo,ver.xvii.G.vide s̃.e.§.4.¶Non valet positio in se continens contrarietatem,ver.14.¶Positioni criminosæ ñ debet rñderi:secus si fiat super infamia,vel notorio,ver. xix.G.Qñ que tamen interrogatur quis de crimine,vt an deserit

dolo possidere,ff.de noxa.l.quoties.sed illud incidēter fit in præparatoriis quæstionib.quæ sunt parui præiudicij,nō in decisoriis. itē ibi est interrogatio,nō positio:vide ff.rer. amo.l. Marcellus.p Bar.vide ī.de inquisit.§.fi.¶Quando positio fit de excōicatione canonis,nō debet respōderi:secus si de excōicatione hominis:qa sententia canonis necessariò infert crimen,non autem sñia hominis,ff. de ver.si.l.probrum.quid si pono aduersarium.G. quod notat Bal.¶Ponens videtur asserere id,quod ponit:ex positione tamen negata non potest respondens se iuuare,nisi doceat se errasse,§.viij.ver.j.& ij.G.Non potest qs ergo inhærere positiōi negatæ,ar.ff.de iureiu.l.remittit.ff.de exce.l.nemo.Bal.¶Qui non probat,quod ponit,presumitur calūniari:verum est,si impingebat calumniam aduersario:nam hoc genus iniuriæ est, vbi præsumitur dolus,C.de aduo.di.iu.l.j.B. ¶Qui non vult respondere positioni:non tamen videtur confiteri,ver.item quæritur. Tamen si dominus est monitus non potest respōdere procurator,vel defensor.nisi habeat speciale mandatum:& dominus ɔtumax recedendo ante responsionem,non potest appellare,ver.pe.in fi.G.gl.ī l. certū.ff.de confes.dicit,quòd iudex potest habere contumacē ꝓ ɔfesso:idem Ia.de Are.ff.de ven.inspi.l.j.§.ex hoc.vbi videas. Iac. But.contrà per l.si filius loci.ff.de inter.ac.hodie.dic. vt in c.ij.de ɔfes.lib.vj.quia post iussum iudicis habet pro confesso.Hæc tñ ficta confessio eliditur per probationem ɔrij: sicut vera confessio transfert onus probandi contrarium,ff.de inter.ac.si filius.lo j. & ar.ff.de noui ope.nun.l.si prius.in l.si aūt filius.ideo nō nocet: qa filius contrarium probabat,s.se repudiasse:& vide ī.Ia.But.iste tñ appellat,nisi illicentiatus recedat:quia tunc videtur contumax in non veniendo,qui non appellat,nisi.G.& adde,quod no. Inn.de elec.in c,cùm in cunctis.¶Item contumax in non veniendo,nō habetur pro confesso,si est iudicium,contra eum , in auth.de exhib.re.§.si verò ēt quidā.Bal.vide latiùs ī.§.ix.ver.j. G. ¶Idem est dicere,nego,&nō credo,ver.sed nunquid est differētia.in §.ix.G. C.vnde lib.l.qui se patris.B.¶Contumax videtur fateri,vel negare,prout aduersario expedit,& sibi nocet:vnde si positio est affirmatiua,videtur fateri:si negatiua videtur negare,i.fateri illam negationē,ver.itē illud.G.simile habetur ff.de acqui.hæred.l.quamdiu.¶Pōt quis interpretari suā confessionē,extr.de ac.cùm dilecti.vide ī.e.§.licet.Adde eundem Bal.consi. xlvj.& cxviij.¶Potest quis positionē reuocare errore ꝓbato,licet deliberatè positionē fecerit,§.fi.versi.itē si ponēs.G.Hoc ē mirū,ꝙ qs possit reuocare positionē,quā fecit deliberatè,& ex certa sciētia:& vr̄ esse ɔ casū c.ex literis.extr.de diuor.vñ dicendū est,ꝙ aut quis ponit deliberatè & ex certa scientia:& veritas est,ꝙ non pt̄ suā positionē corrigere,vt d.c.ex literis. Aut dubitatur: & in dubio ista considera: quia aut reuocat iste ponens statim & incontinenti suā positionē & præsumitur,ꝙ præcesserit error. Aut ex pòst facto:& ñ p̄sumitur error:& ita intelligitur,qd̄ no.in c.fi.de iureiu.li.6.in gl.super ver.iuxta ea,in fi.quæ est gl.notabilis.Prædicta de reuocatiōe positionis sunt vera,cùm is,contra quem ponitur,confitetur,vt ponitur:secus si negat:tunc enim potest pœnitere & consentire responsioni,nisi negans incontinenti reuocet suam negationē , cū responsio tam partis,quàm testis possit incōtinēti reuocari absq; erroris probatiōe,vt in d.gl.& per Bar.in d.l.post legatū.ff. de his quib.vt indig.& ista sunt verba Bal.in repetitione in l.edita.C.de eden.vbi subdit,ꝙ interrogatio partis nō habet vim positiōis, vt optimè ꝓbat gl.j.c.indicante.vt xxx.q.vlt.qd̄ not.¶An re⁹ possit facere ɔditionalē positionē,vel modalē,vel respondere sub conditione,vel mō:vel dicere,credo taliter,& non aliter,§.fi.ver.nūquid reus.& ver.quid si.& ver.sed pone.G.C.de excep.l.si quidē. per Accur.& dic.ꝙ procedit responsio,& actor nō fundat intentionem suam,quando responsio habet solum vnum casum: quia debet in totū approbare,vel respuere:secus si sub plurib.orationib:secūdū quosdā:quia tūc diuisa est ab ipso respōdente. Tu dic ꝙ ū responsio non compatitur se cum facti causa,non probat. Si aūt se compatitur cum intētione actoris in facti causa, dic,vt no. C.de don.ante nup.l.ij.G.¶Positioni debet addi tempus & mod⁹ si aduersarius aliter non possit deliberare,ver.fi. G.ar.no.ff.de rei ven.l.in rem.§.fi.Bal. ¶Pono,ꝙ Berta fuit vxor Titii.Item quòd ex illo matrimonio fuit natus Petrus.Item ꝙ Titius decessit supstite Petro pupillo. Itē ꝙ Petrus decessit. Hæc omnia confitetur Berta:quæritur,an excludatur à successione Petri? videtur,quòd sic.Et præmitto vnū,s.quòd de negatiua non debet fieri positio, vt s̄.e.§.vbi ponitur dictio Sed.De affirmatiua dic,vt no.Dy.ff.de dol.l.qdā in iure,nā negatiua nō indiget ꝓbatiōe:ergo nec positione.Secūdò præmitto,quòd matri incūbit petere tutorē dari filio pupillo carenti tutore.nā siue sit pupill⁹, siue desierit esse pupillus,finita est legis auctoritas,C.ad Tertul.l.iij.& ar.ff.de diuor. l.fi.Itē si habet pupillus tutorē,matris solicitudo cessat:qa habēti tutorē non pt̄ peti dari tutor,C.qui pe.tu.l.si sororis,& ff.quādo mul.tut.of.fun.pot.l.ij.§.pe.l.fi.Et sufficit ad excusandū matrē,ꝙ pupill⁹ habeat tutorē habitu,licet nō administratiōe.Solicitudo.n.incūbit sibi circa eū,quē ipsa petit:ñ circa aliū,qui depēdet ex aliena prouidentia,C.qui pet.tu.l.cùm à matrib.C.de admi.tu. l.fi. §.psonis.& ibi p Cy.¶Pono adultū nō esse,& in aliis tutorib. carere:negatiua ē:ergo nō ponēda.sufficit ergo apposuisse,affimatiuā:& ɔ vr̄,ꝙ illæ positiones nō inferant de necessitate,vel probabilitate.vnde nō sufficit eas esse ɔfessatas:quia qui arguit ex eis,ñ arguit à sufficienti partiū enumeratione.vñ nō ɔcludit:ar.no. de transl.l.cùm hi.§.si prætor.C.vnde legitimi,l.nō ob hoc.C.de ꝓb. l.neq;.cū gl.ff.de leg.l.nō omniū.in gl.Hæc verior, quo ad ætatē minorē,de qua debuit fieri positio:qa nō ē mera negatiua, cū sit ens.Bal.iunge ī.§.prox.¶Pono,ꝙ Berta fuit auia Titij.Item ꝙnō petiit tutorem. Item ꝙ Titius decessit pupillus. item ꝙ ego sum patruus.Itē quòd auia non petiit tutorem,hæreditas pupilli pertinet ad me:quæritur,an sufficienter posuerim? Et videtur, quòd sic:quia ad ipsam primo loco pertinet hæreditas:ergo & eius tutela:in auth.de hæred.ab intest. §.ex his.debuit ergo acceptare tutelam:nec mihi patrono nocet,si non accepi tutelam : quia non potui propter auiam.Item quòd lex non comminatur pœnam, nisi proximo successori,vt no.C.qui pet.tut.l.nepotib.Nam nec ego sperabam,nec sperare debebam me successurum: quia poterat iste nepos pubes mori , C. ad Tertul. l.matres.& sic auia esset prior.SOL.Dictæ positiones nō concludūt:quia de matre impuberis nihil dictū est:quæ mater oēs præcedit:& q̄diu est ipsa,non potest auiæ negligentia imputari,vt d.§.ex his.&ar.C.qui pet.tu. l.quod dicitur.vide ī.prox.§.¶Pono,ꝙ iudex dedit talem tutorē. Item quòd mater erat in medio.Item quòd mater erat ętatis legitimæ:quęro:an sit sufficienter positum ad exclusionem datiui?Et videtur,quòd sic,vt no.C.de conf.tut.l.ij.nisi econtrà ponatur,ꝙ mater fuit negligens:vel periculum fuit in mora,ar.C.de ɔfir.tu. l.si,vt proponis.Adde,quòd mater ī triplici reperitur statu.reperitur enim sine statu officij tutelaris : & tunc petitus à matre,eius loco succedit:& auo meliùs consulitur, & ante fertur legitimo: quia locum legitimi vacantem inuenit,in auth.de nup.§.sin autē tetulam.&no.in auth.sacramentum.¶Secundus status est matернæ pietatis & confidentiæ, vel diffidentiæ : quia non nupsit, nec vult tutelam ipsius:sed alium petere:&tunc legitimis antefertur vt no.C.ad Tertul.l.iij.¶Tertius status est,quòd erat tutrix ante q̄ mater se suspectam fecerit , an ipso iure cū effectu est priuata. nec remanent reliquiæ:quia tutela matris est conditionalis à prīcipio,i,si non nupserit:ista est conditio extrinseca , secundum Ia. & tunc non vacat tutela in iudicio:vnde non pertinet ad iudicē. secundum Bar.iunge ī.§.prox.¶Berta agit,vt tutrix filij.Ego pono,& oppono ɔ eam:quòd est in concubinatu , & ipsa cōfitetur: quæro,an repellatur?Et dic, quòd sic:quia tex.dicit , quòd debet pudicitiam intactam seruare,C.quando mul.tu.off.fun. po.l.fin. etiam à legitimo thoro, nedū à nouercali concubinatu.&ita tenet gl.eo.ti.auth.sacramentum.Bal.vide ī.§.prox.¶Pono contra eum,qui agit vt tutor,quòd ipse debitor est pupilli:ipse confitetur, an repellatur ? dico, quòd non:quia ista positio est informis: quia non continet certam quantitatem,vel naturam.nam posset esse modica quantitas,quæ nō repellit,vt no.in auth.minoris. Et dicitur modica comparatiuè ad personas,ff.de transact.l. cùm hi. §.modus.& no.in corpore dictæ auth.in gl.or.quam no.& idē in communione bonorum:quia modica cōmunio nō repellit.Itē ī modicis nō præsumitur dolus,ff.de cōd.& demonst.l. quamuis. Nō dicitur positio cauillosa,licet studiosè quis taceat ius aduersarij,ar.l.j.§.j.ff.de lib.agno per Iac.¶Positio superflua non patrocinatur,licet sit probata:secus si ɔfessionata,vt s̄.e. §. qui respondet.vt si quis velit obtinere in petitiōe hæreditatis per probationē dñij.nā dominiū est extr.naturā iudicij,vt no.C.de pet.hæred. l.cogi.per Cy.per hanc ergo probationem non augetur effectus quia est impertinens:ar.ff.de pac.do.l.libellus.Bal.¶Si libellās aduocatus,vel clientulus vtatur verbis contumeliosis,quę nō sunt de natura positiōis,iste libellus nō debet recipi:idē in positionib. C.de postu.l.quisquis.Vnde nota,ꝙ positio debet esse talis,ꝙ substantialia complectatur.¶ Licet ponēs possit interpretari suā positionē,tamen non potest interpretari suam probationem. ext.đ prob.in c.in præsentia.nec confessionem aduersarij,extr. de acc. cùm dilecti.Bal.vide s̄.eo.§.pt̄ quis interpretari.& Bal.in l.si quis intentione ambigua.ff.de iud.& Bar.in l.Aurelius.§.6.de lib. leg. ¶Positio est breuis oratio,quam quis intendit probare per confessionē aduersarij:sed articulus est breuis responsio , quam quis intēdit ꝓbare per testes,vel instrumenta,vt no.in cle.sæpe.đ ver. sig.Bal.vide omnino s̄.đ teste,§.positio pt̄.¶Pono me possedisse per colonum 30.an.aduersari⁹ ponit, quòd tādiu nō fuit mihi responsum de fruct.quæritur,an istæ positiones sint ɔriæ?Et videt̄, ꝙsic:quia qui non respondet de fructib.videtur interuertere possessionem:de ele.querelam.ff.de acquir.pos.l.quāuis.§.si conductor à cōtrario sensu.Item istos fructus intercipere videtur, ff.de acqui.

acqui.re.do.l.Pōponius.in fi.ff.de fur.l.si seruus.§.locaui. Ecōtrà vř,ꝙ non:quia si videretur interuertere possessionē,præscribere longissimo spatio:quod falsum est,C.de præscr.30.an.l. cùm notissimi.§.fi.& l. malè agit. vbi de hoc quod ēt probo.lex enim dicit,ꝙ propter nō solutā mercedē dominus non pt expellere colonū propria auctoritate.qđ nō posset possessiōe retro ĩteruersa ff.loca.l.qro.aliàs,itē quæritur.§.inter.ff.de vi & vi arm.l. colon⁹. &l.cùm fundū.SOL.Dico positiones non esse ꝯrias:quia possūt esse simul veræ:ideo prescriptio non probatur interrupta.Ea eñ tantùm dicuntur esse ꝯria,quæ non possunt esse simul vera, ff. ꝓ suo,l.si ancillam.ff.de acq.pos.l.si quis ante.& no.C. de fid. instr. l.scripturæ.Sed ista possūnt simul veritate & compassibilitate stare:vide omnino ĩ.de prob.§.cōntinua.& ĩ.de loca.§.si debes pro censu.& videtur ĩ.prox.¶Pono me possedisse decē annis.itemꝙ possedi cū titulo.item ꝙ possedi bona fide , an concludetur præscriptionem consummatam esse? Et videtur , quòd sic:quia hæc tria sunt generatiua præscriptionis,sc.titulus,quo debet probari bona fides,quæ præsumitur ex tit.vt no.C.de acquir.pos.l.in ꝓb. per Za.C.de præscri.lon.temp.l.pe.per glo.Insti.de act.§.alie. per gl.& Dy.ff.de min.l.intra vtile.§.vendi.&continuata& non interpellata possessio.C.de vsucap.transfor.l.j.§.hoc tantummodo.In contrarium videtur,quòd potui possidere per decem annos, vel xx.tamen discontinuè,ff.de vsucap.l.si is qui pro emp.§. pe.Item quia non dico,quòd bona fide cœperim possidere:quod videtur necesse,ff.de vsucap.l.iustè.§.si possessionis.SOL.Dico,quòd istę positiones concludunt,C.de præscri.lon.temp.l.pen.nam præsumitur continuata possessio per ipsum tempus. nam interruptio non præsumitur.facit,quod no.C.de ser.fugiti.l. 1.Bal.vide ĩ.eo. §.ego.& hæc pono in rei vendicatione.¶Pono in Publiciana.ꝙ emi rem talem:item quòd eam cœpi possidere item quòd hodie tu tenes eam:quæro,an concludunt positiones?& videtur,quòd non:quia non allego traditionem,vel quasi,vel patientiam, nec quòd meo nomine,ff.de Publi.l.eum qui.§.fi.ff.de acquir.pos.l.si ex stipulatione.Ar.contrà ff.pro socio , l.merito. SOL.Non pono sufficiēter:vnde debeo dicere:item pono,quòd possessio fuit tradita mihi à venditore ex illa causa,Vel pono,quòd dedit mihi licentiam possidendi:item quòd vigore dictæ licentiæ intraui in possessionem,ff.de acqui.pos.l.prædia.Vel pono, quòd eo sciēte & patiente tenui,C.de acquir.pos.l.ij.ff.si ser.l. si à te. §.j. ff. de rei ven.l.quædam.¶Positioni debet responderi,si est pertinens, dato,quòd non sit sufficiens,vt positioni de fama.Item in rei vendicatione,si pono de possessione tantùm,vel de dominio tantùm, tamen in hoc dic,vt no.de exce.rei iud.l.si à te.§.j. ¶Pono in rei vēdicatione,quòd tenui & possedi talem rem per decem annos, sicut quis habet,tenet & possidet rem suam:reus dicit,credo:quęritur,vtrùm sit probata præscriptio?Et videtur , quòd sic:quia videtur confessata positio:aliàs possessio & titulus saltem generalis pro suo,ff.de acqui.pos.l.3. §. ex contrario. Contrarium dico, quia ista verba mentis qualitatem & modum possidendi significant.adiacent enim illa verba possessioni,non titulo : & ideo iste articulus non includit titulū.nā & sine titulo quandoque qs possidet,ff.de sol.l.Titia.Bal.¶Pono , quòd Titius erat emphyteuta talis ecclesiæ,cuius sum rector.item quòd donauit rem illam tanquam allodium:possessor dicit,& ponit se possedisse xl.annis: an istæ positiones sint contrariæ?Dic , quòd non : quia possūnt esse simul veræ,tñ bene sunt incōpassibiles in effectu:quia tanta possessio absorbet dominium, vt no.C.ne rei do.vel templ.l. vniuersas.Item nota,quòd per hoc emphyteuta cadit à iure suo per illā legem:secus si emphyteuta tantùm donaret ius suum.nam nulla præscriptio curreret,vt l.malè agitur. C. de pscri.30.an.Item illa parificat proprietatē Cæsaris & Dei:sed emphyteuta Cæsaris potest donare iura sua,vt no.in l.fin.C.de iure emphyteu.ergo emphyteuta ecclesiastic⁹,per ar.à pari:ergo Bar.somniauit.Item nō sunt cōtrariæ positiones,& tamen sunt incōpassibiles istæ. ¶Pono ꝯ te,ꝙ talis ecclesia,iam sunt decē anni.reformauit mihi talē emphyteusim.item quòd continuè solui censum: tu econtrà po nis tibi refirmatam à duob⁹ annis circa:ista possunt esse simul veræ:tamen ad positionem meam destruitur vigor tuæ positionis, quia ego sum potior,C.ne rei do.vel templo.l.si.ff. de act.emp.l. si ea res.§.vltimo.Bal.¶Ponit colonus se stetisse per xl.annos, ꝙ nō soluit:dominus concedit : lex confitetur:nam confessio nil ē aliud,quàm concessio eius,quod dicitur , vel ponitur : quæritur, an cōtra dominū sit probata præscriptio?Et videtur.quòd sic, C. de pscr.30.an.l.sicut.& l.omnes.In ꝯriū facit e.ti.l. malè agit. & l. cū notissimi.§.fi.SOL.Septē modis ꝯuenit colonus, s.actione psonali ꝓ p̄sione:itē psonali ad rē:itē rei vēdicatiōe:itē possessorio Vti possidetis,ante intrusionē:itē Vñ vi,post intrusionē: itē cōdictione ex lege ꝯductoris:itē condictione ex liberis.ff.de acq.pos. quando derelinquit: vel perdit. Attende tamen de annua pstatione,ꝙ aut venit respectu alterius rei:& tūc vna præscriptio in principali absorbet totam annuā præstationem,dum modo sit plenè præscriptum contra principalem,C.de vsur.l.eos. Aut venit principaliter propter se: & tunc dic,vt l.cùm notissimi.§.in his.eo.tit. vbi no.Et dicitur vnum trib.modis.Primo, quantùm ad vnā verborum exceptionem:secundo,quantum ad vnam nascentem actionem:tertio modo,quantum ad vnam præstationem. ¶Primo modo idem est in stipulatione & in legato,C.de dona.l.sancim⁹. §.fi.¶Secundo modo est diuersum,quia in stipulatione & transmissibili statim nascitur actio:& nōdum nata actio potest esse eadem numero:& ideo non natæ actioni nō præscribitur, nisi quādo venit consecutiuè ad ius de præsenti,& ei cohæret,l.cùm notissimi.§.quinimò.¶Tertio modo plura in præstatione sunt,plura,in exactione:tamen libello vno peti possunt,vt d.l.malè agit. & dic,vt d.§.in his.Bal.enim dicit dinumerationē præscriptionis ab vno principio fieri,& simul & semel totā obligationē tolli tēpore:tanquam si securis apponeretur ad radicē: aliàs sequeretur incōueniens,ꝙ ex tēpore aliquid restat futurū,cui non posset ꝓscribi:& si annua obligatio ꝓ futuro nō posset præscribi , & esset infinitas,quæ est vitanda,secundum Bal.Mar.dixit, quòd non poterit dinumerari præscriptio,nisi de anno in annum: quia nō possunt dinumerari simul præsens , præteritū & futurū. Itē respectu futuri obligatio aut nō est nata,vt in §.quinimo.in fi.Aut est ĩ die & sic interim nō præscribitur,l.cùm notissimi.§.illud. Et si dicat, ergo nunquā præscribitur?Respondeo,sic ita.nā realis cōuentio facit præscriptionem cessare.ff.de ædil.edi.l.ꝙ si nolit.§.fi. & no. per Dy.ff.de leg.j.non potest.Io.distinxit inter stipulationē & legata,ponderans actionē natiuitatis.non enim est vna actio , quæ pluries nascitur.Et si tu dicis,in præscriptione cōsideratur exercitiū,sicut natiuitas:respondeo,potuit simul agi ꝓ præterito,&futuro,vt l.malè agitur. quæ opinio ēt in contractib. non est semper vera,ff.de stip.seruor.l.si seruus communis Mæuij.§. fi. Moderni aūt communiter tenēt opin.Mar.Fallit in vsuris,& in fructib.& ĩ annuis præstationib.quæ pro se non censentur. nā destructo principali imaginē eius relinqui in appenditiis absurdum est, C.de vsur.l.eos.& ar.in l.vlt.C.de his,qui à non do.ma.Bald. Similis qō fit ff.de neg.gest.l.Pomponius,in negotiis.Sunt & quædā iura,q̄ non procedūt per dinumerationem temporū distinctiuā,sed per quandā continuationem:& tunc & à principio est vna causa & vna actio cōtinuata,& non dinumeratur in plures,C.de anna.exc. l.j.§.ad hæc.& est simile,qđ no.ff.de iureiur.l.cū qui.§.in popularib.& ff.de adul.l.mariti.§.sex mensium.& ibi per Bar. ¶Ego ĩ rei vendicatione pono contra te,ꝙ sum dominus: tu fateris tamen ponis,ꝙ tu præscripsisti: ego dico,tu non debes ad probandū admitti.quia positio mea est ꝯria tuæ,& quia tu fuisti cōfessus:ergo nō debes admitti:ar.C.de non nu.pe.l.generaliter. nam per ꝯfessionē quasi ꝯhitur,ff.de pecu.l.depositi.§.j.vñ nō pt rescindi.ff.cō mo.l.in commodato.§.sicut.In contrarium,quia nomine dñij intelligitur directum,ff.de reli.& sum.fun.l.ij.§.j.&no.in l.j.§.qui in perpetuum.ff.si ager.vec.vel emphy.pet.sed per præscriptionem quæritur ius vtile,ff.de aqua plu.l.j.in fi.ff.si ser.ven. l. si quis diuturno.& de iureiu. l.si duo patroni.§.j.Vnde sicut probato dominio actoris nō tollitur exceptio præscriptionis,C.de præscr.lon. temp.l.emptor.sic nec eo confessato.vnde tu non es tibi contrarius:quia vtrunque potest esse verum.facit quod not.C.de præs. xxx.an.l.si quis emptioni.in prin.SOL.Dico,ꝙ positio tua debet admitti,quia nō est cōtraria,cū possit simul esse vera,tenēdo,qđ per præscriptionē quæratur vtile dominiū:sed in vsucapione nō deberet admitti talis positio:qa est ꝯria tuæ respōsioni, nisi errorē probabilē prætēderes.Licet aūt dixerim,ꝙ in suo potiori significatu nomine dominij cōtineatur directum,tamen quandoque ēt vtile cōtinetur,vt quando agit generaliter , tanquā dominus. nam est dominiū genus,& dominum species,sicut possessio,ff.de acqui.pos.l.iij §.genera.& quādoque etiam latiùs accipitur dominium,vt no.ff.de rei ven.l.Marcellus.ff.de inst.l.talē.§.fi.Bal.¶Ponūt Tudertini cōtra ecclesiā,quòd ipsi seipsos rexerūt per centū annos,& ecclesia nō rexit eos:dicit ecclesia, quòd ista positio nō debet admitti,quia iurisdictio tribuit ius collectandi,& similia, q̄ contra principem præscribi nō possunt,C.de præscrip.xxx.an.l.ꝯperit.nam præscriptio nō est de iure diuino,sed humano, vt not. Dyn.de reg.iur.c.ij.lib.6.Vnde potest Imperator statuere , quòd nunquam currat,vt l.inter diuinum.C.de sacrosanct.eccle.In cōtrarium,quia ecclesia prætendit ius contra Tudertinos ex donatione Imperatoris : vnde præscribitur centum annis, vt d.l.inter diuinū.& no.Inn.de postul.præl.l.bonæ.SOL.Contra Imperatorē,qui prætendit ex institutione diuina iurisdictionem temporalem,nō potest præscribi ab ecclesia:bene habet decimas ex institutione diuina,sed temporalē iurisdictionem ex institutione& ꝓuidentia humana.Sed quia ecclesia dubitat de veteri donatione, fecit sibi de nouo donari per Imperatorē Carolum:contra quam nouam donationē nō potest opponi præscriptio tēporis:quia re

ces donatio & ideo Tudertini successerunt.Bal.¶Ex qualitate psonarũ præsumitur aliquid turpe, vel honestum,ff.de act. & ob.l. fi.¶Aptitudo positionis non iuuat ineptitudinem positionis, vt no.ext.de iu.c.examinata.per Io.An.in Nouella.¶Libellus ñ debet emẽdari sub forma positionũ,sed sub forma libelli.Itẽ libell⁹ inept⁹ nõ pt emẽdari ꝙ sit idẽ libell⁹ numero,ff.de adul.accusaturus.Mutatur ergo de nõ esse,ad esse. nam multiplex est mutatio, s. de non esse in esse,& de esse in non esse:vt no.in simili C.de acq. pos.l.nemo.Bal.¶Omnis habens exceptionẽ,pt agere ꝯdictione sine cã,vt liberetur,C.de postul.l.sub specie.in fi.¶Cõfessio,quę refertur ad scripturã non nocet,si in illa scriptura aliud cõtinetur C.de error.aduoc.l.errores.¶Ille,q appellat,vr̃ confiteri se ꝯdẽnatum:tñ non nocet,si re vera non est condemnatus:&no.quòd ante confessionẽ non pręsumitur condemnatus:sed si est confessus,præsumitur ritè condemnatus,ex quo confitetur,nisi ꝯrium probet.Sed qualiter tunc probabitur ista negatiua, ꝙ nõ sit exbãnitus,nec condemnatus?Respondeo,per rimationem & inspectionẽ librorum & actorum,C.de erro.aduoc.l.ij.facit,quod not. Inn.de fid.inst.c.G.perpetuus.C.de rebus cred.l.fi.¶Negatiua ẽt, quòd quis non sit matriculatus,probatur per inspectionem matriculæ.& scholaris non matriculatus non habet priuilegia scholarium,vt no.C.de off.iu.l.nemo.¶Item negatiua,quòd quis nõ sit allibratus,vel non est,tantùm probatur per libros æstimi,ff.de proba.l.cùm de.quod no.Bal.

ADDITIONES NOVAE.

§ Nota quod vbi amplius aliquid probari non potest non possunt etiam fieri interrogationes nec positiones,gl.in l.in contractibus.§.illo.& incipit hic est contra C.de non nu.pec.

§ Nota ꝙ positio non dicitur facta parti donec iudex eam admittat,& probet.ita no.Bal.in l.generaliter.C.de iureiu.fac.id quod no.in c.cum contingat.ext.de off.del.

§ Nota ꝙ ille qui non vult iurare de calumnia videtur confiteri positiones falsas.Bal.in l.si non fuerit.de iureiuran.

§ An positiones sint introductæ de iure Bar.in l.offidius.de lega. 3.no.in l.ij.§.Sed quia.de iuram.cal.& c.j.de confes.per Io.And.

§ In l.generaliter.§.expensis. ibi, capitulis vel litis membris,&c. dicit gl.vel pro idem:vel membris,s.capitulis. & sic no. capitulũ vocari membrum litis,id est articulum vel positionẽ.vnde si terminus datur alicui ad capitulandum intelligitur dari ad ponendum & ad articulãdum.Quæ sit differentia inter ista?dic ꝙ articulus vocatur siue est pars intentionis continens id quod actor siue reus probare intendit,vt c.præsentium.de testi.lib.vj. Positio autem est pars intentionis continens id super quo petit ab aduersario respõderi & ideo terminus ad ponendum nõ includit ad articulandum nec econtra,quia sunt diuersi vt c.§.& quia positiones de verbo. sig.in Clemen.

§ Si aliquis ponat & dicat ꝙ aliquis possedit.x.xx.& xxx.annis.intelligitur vno anno reuoluto in alio,ita ꝙ omnibus numeris cõpletis resultent omnes 30 an l.si ita fuerit libertas relicta. de manu.testa.

§ Quid si reus ita respondeat,credo prout in tali instrumento cõtinetur,nec credo nisi appareat,an talis responsio admittatur,& dicatur certa,not.Cyn.in l.de ætate. §. nihil.ff. de interrogato.actio.Specul.in titul.de instrumento.edi.§.nunc dicamus.versicul. quid si pars in libelllo. Bal.in l.ij.§.quod obseruari.C.de iura.cal.

§ In l.ius alimentorum.§.modum.vbi pupil. educa.debeat. dicit Iac.de Arc.ꝙ iudex potest impetrare pœnã mendacij cõminãdo: vnde si iudex sic dicit,præcipio ꝙ respondeas positionibus veritatem,alias soluas mille pro pœna mendacij,tenet,ar.in aut. de tri. & se.§.fundum.cum simi.Ray.de for.

§ Nota ꝙ in criminalib. non est respondendum per credit vel ñ credit:sed sic est,vel non est.Bar.in l.inter omnes.§. rectè. de furtis,& l.Marcellus.§.fi.C.rerũ amot.Et an positionibus quæ continent turpitudinẽ, vel positionibus de alieno facto debeat respõderi,Bar.in dict.l.Marcellus. Bal.in dicta l.constitit.C.de pœna iudi.qui male iud.tenet contra Bart.nam position.in crimina. non est responden dum.

§ An aduocatus debeat esse præsens quando pars sua respondet positionibus Bar.in l.si postulauit.§.quæstionem.de adul.

§ Si statuto cauetur ꝙ reus teneat respondere positionibus simpliciter affirmando vel negando,qualiter hoc intelligatur,Bar.in l.j.§.si quis simpliciter.de verbo.oblig.& l.j.de vul.& pupil. Bal.ĩ l.iusiurandum.§.non semper.de iureiur.dicit ꝙ licet statutum dicat ꝙ positionibus sit simpliciter respondendum, hoc habet locum nisi sit iusta causa non respondendi: quia forte positio est ĩplicita.concordat.§.si de qualitate.s.eod.Bald.& Barto. in l.eius. in fine,de iure fis.

§ Nota ꝙ positioni cui semel est responsum non est amplius respondendum,dummodo sit clarè responsum,Bar.in l. vxor.§.pater.de leg.ij.& gl.in l.ij.C.de iur.cal.

§ In l.cum ad præsens.si cer.pe.no.dicit Bal.ꝙ non dicitur respõsio conditionalis cui annectitur conditio de præterito : vt credo si apparet istud esse verum:quia hæc conditio non suspendit. tamen hæc conditio est incerta,& ideo non admittenda.sed cum sit admissa,hoc prodest:quia facta probatione reus non posset appellare,cum sit conuictus & confessus,vt l.ij.& l.fi.quor. ap. non reci.

§ An super eodem facto possit quis sępius interrogari,Iac.de Are.in l.qui bona.§.si quis. de dam.infec.dicit aut semel respondit sic esse,vel non esse,& non potest interrogari amplius : sed si responderit,sic se credere,adhuc poterit interrogari,sicut dicimus in Iuramento calumniæ,l.ij.C.de iura. cal. nam potest esse ꝙ primò non credebat,nunc sic:maxime vbi actor postea aliquid probauit,vt puta per vnum testem.quod dicit Bal.no.licet non viderit practicari.pro hoc facit quia in his quæ mutantur tempore vł momento,non præsumimus de præterito in præsenti,l.spadonẽ §.qui absolutus.de excusa.tut.poterit tamen de nouo de eodem interrogatus,dicere, & respondere vt s.responsum est. pro quo facit auth.in isto,de iuramento cal.& l.vxor.§.legauerat.de lega. 3.fac l.ij.ff.quis ordo in bo.pos.sed fac Bal.in l.ij.§.quod obseruari.de iura.calum.vide Guido de suza. in Rub.& in l.j.de interrog. act.vbi distinguit.

§ An positioni de facto suo debeat dari tempus ad deliberandũ, Bar.ponit in l.cum falsum.ff.de acquir.hæred.fac quod no. in ca. præsumitur.de reg.iur.lib.vj.per Dyn.de hoc per Bal.in l.ij.vt lite pendente,super versi.actorum,vbi sic dicit,Nota quòd articulorum seu positionum semper est facienda copia aduersario, quia hæc sunt de actis:tamen hoc est intelligendum secundum quosdam post responsionem quia antequam respondeatur,si articuli vel positiones consistunt in facto proprio, non debet aliter fieri copia,nisi legendo.Nam hoc modo fit editio articulorum, l.j.in principio.de eden.non autem dabitur terminus ad deliberandũ, quia in facto proprio præsumitur malitiose iste terminus deliberatorius,ar.l.fi.ff.pro suo,sed in facto alieno datur termin⁹ ad deliberandum,vt l.iusiurandum.& ad pecunias.de iureiur. In contrarium videtur quod non respondenti debeat dari copia,nõ dico terminus deliberatorius,per hunc tex.pt dici ꝙ si iudex mandauit ei ꝙ respondeat positionibus,& non respondit, ꝙ propter istam contumaciam possit copiam denegare,l.sed & si per procuratorem.§.sed & si.ex qui.cau.ma.Bal.

§ Nota ꝙ licet respõsionem qualificare:sed interrogatio vel positio non sic qualificata allegatur, l.iusiurandum.§. non semper. de iureiurando.fac. quod no.Inn.in c.ex parte.de rescrip.

§ An positioni possit responderi per procuratorem,Iac.Butri.in l.fi.C.de proc.Bar.in l.2.§.defendi.ex qui.cau.in po.ea.& l. de minori.de quæstio.Bal.in l.non solum.de procur.sic dicit, Apparet hic ꝙ procurator debet positionibus respondere,& nedum de ꝯsistentibus in facto,sed etiam in animo domini:puta an sit hæres. no.in c.j.de iudiciis lib.6.sed an procurator respondens de quæstionibus possit dicere tanquam petrus,Credo sic,& tanquam ꝓcurator credo sic.Inn.in c.quia propter.de elec.in fine apparatus procurator vniuersitatis,vel collegij debet respondere id qđ maiori parti placet.Inn.in c.pastoralis.ext.de iudi.

§ In l.ad ꝓbationem.de probationi.dicit Bal.& Alb.no.quòd illa positio dicitur impertinens quæ positioni propositæ nullum præstat adminiculum,& quę nec pro se,nec cum alia adiuncta facit ad causam:sed si adiuncta cum alia aliquod adminiculum præstat,non dicitur impertinens.Guido de suza in l.ij.§. quod obseruari.C.de iuramen.cal.dicit ꝙ in curia Romana seruatur vt omnes positiones admittantur,saluo iure impertinentium. fac Inn. in c.cum in causa.ext.e.in gl.& c.cum contingat.de off.deleg.De hoc per Richar de salice.in l.si defensor.§.qui interrogatus.de interrogat.act.& dicit spec.tenere hoc in c.7.vers.no.fac.ꝙ melius est admittere superfluum,quam omittere necessarium.xiij.qu.2. non existimo.

§ An positio facta possit reuocari,gl.in c.fi.ext. de iureiuran. lib. vj.& idem de responsione facta no.fac.quod no. in l. si duo. ff.de acquir.hære.& l.non est verisimile.ff.de metus cau. per docto.

§ An possit contra fictam confessionem probari probatur ibi. s. aut est pronunciata ficta contra procuratorem, quia fuerat procuratori data, & potest contrarium probari : secus si est pronunciata ficta contra principalem,cum esset data copia ipsi principali fac.Albr.in l.ij.de iuram.cal.

§ An contumax in respondendo positionibus possit mulctari, Bal.in l.j.si quis ius di.non ob dicit quòd sic.

§ Quid si pono sic, dico quòd fama est ꝙ non commisi tale delictum,an tali positioni debeat pars respondere,Iac.But. ponit in l. 2.si seruitus vend.& dicit quòd sic, & quòd si negetur per partẽ, quòd

quòd possit dicta positio per partem probari.

§ Nota q positio negatiua quæ potest probari per partis confessionem, admittitur. fac. l. si ex cautione. C. de non nu. pec. & hic & per hoc dicit Ray. q positio negatiua meri facti admittitur, quia potest probari per confessionem partis: de quo per eum in l. qui dam in iur. de donat. ff. Et nota q positio non dicitur negatiua ex verbis, sed ex qualitate eius quod ponitur. ita not. in l. si cũ minorem de in inte. rest. per Bal. vbi dicit q positio minoris ætatis semper dicitur negatiua siue ponatur verbis affirmatiuis siue negatiuis. & per hoc reprobat gl. quæ est in l. de ætate C. de minor. quæ facit differentiam & ratio est, quia minor ætas est priuatio cuiusdam perfectionis. itaque meritò ipsius positio dicitur negatiua. simile dicit in positione quæ fit per dictionem absque eo fuit, &c. quia semper dicitur negatiua de quo in l. actor. de prob. de verb. ob. absque. 23. q. 5. non est nostrum. & c. cum ecclesia. de cau. po. & propriet.

§ In c. præsentium. extr. de testibus. lib. 6. in gl. quia positio negari, &c. hic per literam, super quolibet not. Inn. non sufficere positionem negari, nisi ad singula respondeatur in positione contenta. idem Pe. & Abbas. & dicit Host. hoc æquum contra cauillosã subtilitatem aduocatorum sumptam ex §. vtrum. Io. And. in nouella.

§ Nunquid ratione partis positionis falsæ possim totam positionem negare. Bart. in dicto §. vtrum. in l. si is qui ducenta. de rebus du. & l. j. §. si stipulationi. de verb. obli. & in l. non solum. in prin. đ procur. in gl. quæ videtur dicere quòd ratione partis falsæ non licet negare totum. Bal. ibi sic dicit, aut est facta positio de totalitate, vt quia dicit positio Titium fore hæredem in totũ, cum sit solum pro parte: & tunc dicta positio potest in totum negari, aut ẽ facta indiffinitè: vt pono Titium hæredem qui est solum pro parte: & tunc negari nõ pt simpliciter. & ita loquitur illa gl. & aduerte simplex positio q qs est hæres videtur præsupponere đ toto, non tamen potest negari simpliciter, vt prædixi Bal. in l. ij. §. qđ solum obseruari. C. de iura. cal.

§ Nota q positio alternatiua admittitur in facto alieno, & idem est in articulis, Inn. in c. ex parte. de rescri.

§ Nota q de positione iuris ciuilis vel municipalis vel ɔstitutionis extrauagantis. per Bar. in l. ornamentorum. de auro & argen. leg. & l. cum prolatis. de re iud.

§ In l. si cui. §. si à filio. de leg. j. quidam fuit accusatus de adulterio commisso cum Bertha vxore talis: ille respondendo fuit confessus se cognouisse dictam Bertham carnaliter. modò quæritur ex hoc q dixit dictam Bertham cognouisse, videat ɔfiteri q sit vxor illius. Speculum hic nihil dicit. Tu dic q quædam est cõfessio generalis, vt puta confiteor omnia contenta in accusatione, & refertur ad omnia contenta siue principaliter siue incidenter, l. fi. de fi deic. lib. quædam est confessio limitata, vt confiteor me cognouisse dictam Bertham, & tunc solum ad bertham, nõ ad alias qualitates eius, vt hac l. si cui. idem in similibus. fac. l. si quis à filio s. e. Bart.

§ An ex positiõe negata possit pars se iuuare. no. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poss. & Bar. in dicta l. post legatũ. de his qui. vt indig. Io. An. in nouella. in c. j. de confe. lib. 6. & idem Io. Mon. & Arch. & tenent q non & Bar. in l. non vtique. de exc. c. per tuas. & idem ex interlocutoria à qua appellatus possum me adiuuare. secundum Richar. Malum. in l. non erit. §. fi. de iureiurã. per Iac. Butr.

§ Positioni detegenti crimen non tenetur quis respondere, vt pote quòd sit vsurarius manifestus homicida. Bal. in l. ij. de iur. cal secus si poneretur quòd est publica vox & fama q sit vsurarius. nam non detegeretur crimen cum sit detectum per famam. Bal. vbi s.

§ In l. Titia. in fi. de verb. oblig. nota literam istam, pro positione tali. Dico q Titius debebat mihi decem cuius es hæres. Respondet credo q verum est: dubitatur ad quam positionem videatur esse responsum: an videatur debitum tantum confiteri, an debitũ & se esse hæredem. & quòd vtrunque videatur cõfiteri probatur hac l. & l. pluribus. j. eo & inst. de inutili stipu. §. quotiens. & l. 3. §. fi. de quæstio. vbi in multis quæstionibus Scæuola respondet sic esse. In contrarium dicit Ioan. Brixien. quòd istud, cuius es hæres, ponitur demonstratiuè, idest cuius dico & demonstro te esse hæredem. & hæc dictio quis, cui, cum verbo præsentis vel præteriti temporis ponitur demonstratiue, vt c. nõne. de presum. vbi Christus respondendo duabus interrogationibus respondendo vni negatiuè, videtur aliam confiteri tacite. l. vj. de leg. i. sed cum verbo futuri temporis facit contradictionem, dicta l. sexta. de legat. j. & l. nuper. de legat. 3. Sed contra id quod s. proximè dictum est, videtur quia confessio indiffinite prolata in omnibus præiudicat vt no. gl. in l. at si quis. §. plerique. de relig. & sum. fu. fac. l. si quis ĩ tentione. de iud. sed tamen Ioan Brix.. dicit quòd primò videatur responsum.

§ In l. error. C. de iuris & fac. igno. dicit Bar. q vbi dolus aduersari adducit reum ad sic credendum & ad sic confitendum, datur restitutio etiam post sententiam: & sic si positioni factæ ab aduersario tu respondeas credo, post sententiam poteris restitui, quasi læsus quia credidisti persuasioni aduersarij: secus si respondisti ipso nõ ponente: hoc videtur falsum. nam omnis cõfessio rei habet in se positionem actoris, saltem inclusam in libello. ergo semper reus audiretur. vt ergo salues. Barto. intelligas q non solum actor posuit, sed etiam vltra processit dolo inducendo reum ad sic credendum. Bal.

§ An positioni criminis sit respondendum, Bar. in l. Marcellus. ff. rer. amot. Bal. in l. non solum. in princ. de proc. vbi dicunt q positioni super delicto non tenetur quis respondere. Inn. in c. dudũ. de electio. sed si de delicto iudex ex officio suo interrogat, tenet quis respondere. ita dicit text. hic dum dicit in interdictis, ponito q sit interdictum vnde vi. & licet quis non teneatur respondere de crimine, tamen tenetur respondere an sit de crimine infamatus vel condemnatus. Inn. in dicto c. dudum. & Hosti. in Rub. de seruti. fac. quod no. Bal. in l. ij. §. quod obseruari. de iuram. calum.

§ Sed cuius expensis debet iri ad aduersarium, vt respondeat positionibus, Iac. Butr. in l. sed & hæc. §. defendere. de procuratoribus. & Guil. de Cu. in l. si actor. de proc.

§ In l. j. C. de fur. Bal. quærit, quid si aliquis primò confitetur vnã positionem. secundò aliam, & repetendo idem per idem, negat: an poterit incontinenti se corrigere. dicit q sic, vt c. præterea. de testi. cog. Quid econtra, dicitur q potest se quandocũque corrigere, vt in Auth. contra qui propriam. & l. eum qui. de iureiuran. quia facit suam cõditionem deteriorem, quod semper licet. meliorem autem nõ semper licet post ius firmiter quæsitum aduersario: in eodem autem contex. potest se corrigere, cũ hoc etiã liceat testi cuius imaginem gerit confitens, l. fina. de fideicommiss. libert.

§ An contumacia procuratoris nolentis respondere positionibus faciat dictum haberi pro confesso, Bal. in l. non solum. in pri. de proc. distinguit, aut est tale quid de quo procurator potest habere notitiam, aut non: primo casu nocet, secundo non.

§ In c. j. de confes. lib. vj. in nouella Io. An. assignat rationẽ quare cogitur per responsionem ad positiones probare intentionẽ aduersarij, cum non teneatur addere instrumẽta quæ faciunt cõtra se, vt c. j. de probatio. & l. qui accusare. de eden.

§ Nota quòd in positionibus est necesse q sit iussus & monitus à iudice, non per nuncium, aliàs non haberetur pro confesso, vt c. si post præstitum. de confess. lib. vj. in gl. ord. idem tenet Arch. ibi idem Bal. & Bar. in l. ij. §. q si actor. C. de iuram. cal. idem Cynus ibidem cum approbat gl. Io. An. Item Spec. in titulo de positionib. §. viij. ver. item quæritur. videtur tenere idem, licet contra videatur tenere in §. nono. vers. licet autem præsens. Item contrà videtur tenere Albr. in l. j. §. igitur. ff. de ven. inspi. Idem quòd gl. or. tenet etiam Dynus in reg. iur. contra eum qui potuit dicere apertius. li. 6. circa medium apparatus. & habetur pro confesso & pro negante interrogatus, prout est sibi nociuum, vt no. Io. An. in dicto c. in gl. penul. in fine. nam tunc habetur pro confitente, si sibi nocet. vide in nouella vel in additio. specu. & Cynum in l. 2. §. quod obseruari. de iura. calum. Tamen Iac. Butr. in l. ij. §. fin. de iura. calum. dicit quòd si est missa copia positionum ad domum cum præcepto, vt respondeat ipsis positionibus, & fuerit contumax, habetur pro confesso. quod dic vt no. per ipsum in dicta l. ij. §. q si actor. in fine, quod dictum non reperio per dictum Iac. Butr. sed bene per spec. vt s.

§ In l. is apud quem. de eden. gl. in l. ij. de iure fisci, quæ dicit quòd non respondens habetur pro confesso, quia hoc est verum in ciuilibus, non in criminalibus. Bar. in l. penul. de quæst. vel dic verũ vbi dicit quòd reus non veniens ad subeunda tormenta, debet haberi pro confesso, quod non est verum nisi statuta aliter disponant.

§ Pone q iudex præcipit mihi q debeã ɔparere hoc seruo ad respondendum positionibus sub certa pœna: ego comparui, & nõ dixi, vt respondeam positionibus certè in dubio videor ɔparere vt respondeam positionibus, cum sciam me citatum propter illud. vt hac l. Bar. in l. conditionum. de condi. & demonst.

§ Quid ponere debeat & quales & quantas positiones facere debeat ille qui vult probare de valore alicuius rei siue mobilis siue immobilis & econtra quid facere debeat pars aduersa. Bar. in l. p̃tia. ff. ad leg. falcidiam. fac. quod no. Ang. in l. mortis. de donatio. cau. mor. & l. si quis vxori. §. si stat liber. de fur.

§ Nota q licet pars se astrinxerit ad probandum per testes vel instrumenta, tamen admittitur ad faciendum positiones. Bal. in l. ij. §. quod obseruari. de iura. cal.

§ An quis possit emendare positionem quam fecit post litem ɔtesta

testatam,Bal.in l.edita.de eden.quã repetiit Paduæ.fac.idem Bal.ĩ
l.gallus.§.quidam rectè.de lib.& posth.

☞ Pone actor ponit quòd reus debet sibi mille:reus respondet ꝙ promisit sub conditione, Alb.in l.j.§.si quis simpliciter.de verbo. obl.& l.si quidem.de exce.ꝙ actori incumbit onus iudicandi puritatem, & debet iudicari tanquam vna confessio, non tanquam duæ:& actor tenetur vel totam admittere, vel totam respuere,& idem tenet do.signor.in dicta l.

☞ Nota ꝙ si fit mentio de aliquo instrumẽto in positione vel petitione,an debeat ante omnia hoc instrumentum edi.Bal.in l.j.§. edi.de eden.

☞ Nota quòd positiones possunt esse multæ,Bal.in l.j. C.de furt. etiam Albr.Bal.vbi.s̃.

☞ Nota quòd si est statutus terminus alicui ad ponendum,non intelligitur ad articulandum,Bal.in l.generaliter.§.i.de iureiu.

☞ Nota ꝙ articulorum & positionum semper est danda copia parti,Bal.in l.j.C.vt lite penden.

☞ Nota ꝙ in positionibus iudex debet interrogare primò ponentem an ita credat,deinde aduersarium.Host.in summa ti.de iud.§. quæ sint necessaria.sub §.vtroq; autem præsente.vers.hoc tamen scias.vide Spec.in ti de posi.§.quinto superest videre.vers.oblat⁹ igitur.& gl.ord.in c.j.de confes.lib.6.

a ¶De Confessionibus[a]. Rubrica.

QVIA factis positionibus rei quandoque confitentᷣ ideo præmisso de positiõibus,aliqua de confessionibus supponamus.Priùs tamen nota,quòd factis responsionib⁹ is,qui posuit,diligẽter debet aduertere,vtrùm respondens confessus fuerit omnes positiones:quod si fecerit, instet àpud iudicem,quòd pronunciet: quia in confitentem nullæ sunt partes iudicis,nisi vt pronunciet,extr.de transact. præterea. ff.ad l.Aqui.proinde.ij.§.fi.Si verò negatæ fuerint omnes,petat terminum ad probationes alias inducendas.Si verò aliquas negauerit, & aliquas confessus sit,videat an per confessatas eius intentio ꝓbetur:quo casu sententiam postulet,vt s̃. alioquin negatas positiones redigat in formam articulorum,vt s̃.de teste,§.nunc vidẽdum.& dilationem postulet ad probandum. De confessionibus ergo dicturi,videamus,quis sit effectus confessionis: qualiter confessio impugnetur:quæ,& quando confessio præiudicet,vel nõ; & an confessio valeat reuocari.

ADDITIO.

a ¶De Pileo idem,quod dixi s̃.rubri.proxim.¶Tancr.posuit hanc rubricam,quæ est quarta tertiæ partis.¶Rof.inter prætorias,vbi de vtili certi condictione.Item inter ciuiles,vbi de actione in factum ex confessione. ¶Vber.de Bob.sui operis col.pen.¶Io.de Deo Cauil.lib.v.vt prox.& lib.Iudicum,vlt.col.¶Bonag.de hoc parte quarta rub.vlt.¶Aegi.cxxx.&hi duo solùm de reuocatiõe confessionis:saluo,quòd iste aliquid dicit in causa cxxij.alleg.sup rubrica prox.¶Alb.Gal.posuit hanc rubricam.

SVMMARIVM.

¶Quis sit confessionis effectus.

1 *Sententia non est confitenti certum debitum necessaria, sed vt tantum habeat tempus ad soluendum datum à lège.*
2 *Confitens incertum non habetur pro iudicato.*
3 *Confitens se debuisse, vel rem agentis fuisse, opponens tamen præscriptionem, vel pactum, vel solutionem an sit statim condemnandus.*
4 *Confitens in causa ciuili aliter consideratur, quàm confitens in causa criminali*
5 *Confessione sola in causa criminali facta, an debeat ferri sententia.*

1.§.Effectus autem confessionis est,vt is,qui confitetur pro conuicto habeatur, C.de confes.l.vni-
a ca[a]:quia in confitẽtem[b] nullæ sunt partes iudicis, quo ad cognos
b cendum,vt s̃: imò ipse quodam modo se sua sententia damnat,
c vt ff.de confessis,l.j.in fi.iuxta illud[c], Ex ore tuo te iudico:& arg.
d xxj.dist.nũc autem.v.q.v.c.qui,quod nouerit[d].vbi ergo quis certum confessus est,vt ff.de confes.certum.§.fin.non restat,nisi qđ
1 confessus habeatur.¶† Tempus ad soluendum datum à lege[e],
e currit à die confessionis,vt ff.de iud.si debitori.ff.de confes. certum.§.si.extrà de offi.del.querenti.extrà de re iudi. quod ad consultationem.nec est necessaria sententia,vt in præd. l. proinde.&
f ff.de re iud.debitoribus.quod verum[f].¶†Et si non petiit libellũ
2 vel petiit:sed non incontinenti confessus fuit,dicens se nolle li-
g tigare[g]:si verò libellum petiit,& recepit,& lite contestata confessus est in forma iudicij,tunc sunt bene aliquæ partes iudicis,s. quò ad pronunciandum:quia tunc debet eum iudex sententialiter condemnare,ff.de confes.Iulianus.& l.qui Stichum.ff.de iud. de qua re.C.de execut.rei iud.l.fi.sed & vbi incertum confessus ẽ non habetur aliquis pro iudicato,vt ĩ.§.prox.ver.octauò.Vbi ergo reus libello recepto,& lite contestata,confitetur actoris intẽ
h tionem,actor statim petat sententiam.nam non est[h] confessi causa tuenda rei.Si verò neget,statim petat inducias ad probandum. Præmissa vera sunt,cùm quis simpliciter confitetur se debere,vł
3 rem agentis esse,ff.de iureiu.si duo.§.j.ff.de ver.sig.debitor.†Siverò confitetur se debuisse,vel rem agentis fuisse, opponit tamen præscriptionem,vel pactum,vel solutionem,non est statim con
i demnatio facienda[i],sed dabitur reo dilatio ad probandum, C.de probatio.siue.C.de except.si quidem.ff.de rei ven.officium. ff.de iureiu.nam& postea.in prin.quòd si confiteatur se debere in diẽ, vel sub conditione,& hoc probet,quia sibi in hoc pro se nõ creditur,licet contra se dicat se debere,ff.de inter.ac.de ætate.§.j.C. de probat.rationes.& l.seq.C.de lib.cau.cùm precum.s̃.ti.proxi.
4 §.fi.ver.quid si debes.¶†Et hoc in ciuili causa: in criminali verò
k videtur[k],quòd confessus non sit condemnandus,nisi aliter contra eum probetur: quia non habetur pro explorato facinore, vt ff.de q.l.j.§.diuus.& §.si quis vltro.& §.qõni.Sed illud locũ habet in ꝯfessione per torturam extorta,in qua confitens non perseuerauit.Sed fortè vult contrarium ostendere.Sed si perseuerauerit vel sine tortura confessus est,tunc est condemnandus,vt ibi,& ĩ.
l §.prox.in prin.& ff.de cust.& exhib.reor.si confessus[l].ext.de con
5 fes.cùm super.de elect.per inquisitionem. †Nec est vnquam qs in criminali pro condemnato habendus:imò semper necessaria ẽ sententia,vt C.de poen.ante sententiam. C.de cust.& exhib. reo.
m l.si quis reus.ff.de q.l.j.§.fi.[m]ij.q.j.nos in quenquam.xxiij.q.4.q̃situm.& c.illud.Adde hîc,quod no.ĩ.in trac.lib.in ti.de acc.§.j.vers. deinde autem.Quid autem iuris sit in causa liberali,criminali,ma
n trimoniali,vel conuersionis,dic,vt ĩ.§.prox.vers.x.[n]

ADDITIONES.

a L.vnica.¶Illius legis verba sic iacent,confessos in iure pro iudicatis haberi placet:dixit Azo in Summa huius ti.quòd hæc verba sunt plena mysteriis,& subiacent insidiis,& multiplices distinctiones admittunt.Host.dicit, quòd magnam caudam trahunt. Hæc autem te vigilem reddant ad inferiora.Item sciendum, quòd antiqui ob hæc formauerunt quandam prosam, vel regulam, quã posuit Azo in Summa huius ti.post princip.Pil.vbi s̃. etiam post princ.Rof.vbi s̃.in 1.col.Sim.Vincẽ.in l.j.in princ.& idem etiam ibi Ale.quam posuit Accu.in præ.l.vnica, in prin.mag.gl.effectũ autem ipsius regulæ posuit in eadem gl. ad finẽ per versus, quos ponit etiam Io.2.q.1.c. 1.& Tan.vbi s̃.& illos prosequitur Goff. in Sum.e.ti.solùm ad quodlibet membrum,vnum ius allegat cõiunctim.Host.autem in Sum.posuit illos versus:ponit etiam prosam illam prolixiorem,quam demum reducit ad alios versus, & illos suos copiosè prosequitur in j.§.Cy.in l.1.C.eod.tit.addit ad prosam,vel regulam,quam ibi ponit Accur.& illam plenè prosequitur.

b In confitentem.¶Debito modo,vt in sequ.§.per quod dixit Pil. vbi s̃.ante finem ver.in summa,quòd in hoc differt confessio facta iudici terreno ab illa quę fit Deo,quæ debito modo facta inducit absolutionem,de poen.distinct.j.dixi,confitebor.in prin.distinctionis.

c Illud.¶Lucæ.xix.ante medium.

d Nouerit.¶Communiter est ver.sub §.vlt.

e Lege.¶Quatuor mensium,vt probant iura sequentia.

f Verum.¶Secundum Accursi.in l.proinde.in princip. allegata,& secundum Vbertus de Bobio, vbi suprà, & idem Alber. Gal. in prin.

g Nolle litigare.¶& tunc fit sibi præceptum,de quo plenam remissionem vide ĩ.de sen.prola.§.2.ver.est quoque.

h Rei.¶Versum posuit Io.de Deo & Rof.

i Facienda.¶Idem no.in l.certum. 1.resp.in vl.gl.

k Videtur.¶Secundum Vbert.prædictum,vbi s̃.in prin.

l Si confessus.¶Tanc.dixit,quòd decretales sequentes probãt meliùs,quàm lex istam cõfessionem in criminibus valere:remissionem dabo in fine tit.

ADDE, an ex confessione sola quis possit condemnari in criminali,pulchrè per Anch.cons.xxiij.visa inquisitione.

m §.fi.¶aliàs pen.

n Ver.x.¶Hoc dixit,quia Vber.hîc continuabat illa.

SVMM

SUMMARIUM.

1 *Confessio metu mortis facta,an valeat.*
2 *Confessio facta errore facti,reuocari potest quandocunque ante sententiam errore probato.*
Errare est aliud pro altero putare.
3 *Confessio pro se non tenet:sed bene contra se tenet,& praeiudicat.*
Confessio coram non suo iudice an teneat.
4 *Confessio facta contra rem fauorabilem,quo casu praeiudicet,vel non.*
5 *Fauor matrimonij facit,vt nulla confessio coniugum praeiudicet,ex quo publicè est contractum.*
6 *Accusetur si quis de stupro à parentibus cuiusdam puellae,& ambo coram iudice confiteantur matrimonium, an postea possint se inuicem cogere ad illud, aut contradicere.*
7 *Confessio super re non litigiosa an valeat.*
8 *Confessio super eo quod ius non admmittit,an sit valida.*
9 *Confessio procuratoris & curatoris an domino absenti praeiudicare,vel prodesse possit.*
10 *Confessio in praeiudicium superioris facta,an valeat.*
Confessio super dote,vel super pecunia non numerata,an praeiudicet.
11 *Confessio in causa criminali,qualiter sit scribenda.*

2.§.Sequitur videre,qualiter cõfessio impugnetur: & quidem multis modis. Opponitur enim primò contra confessionem,quòd non valet, quia facta est à pupillo,qui ipso iure tutus est,xxij.q.v.paruuli. Pubes autem minor xxv.ann.bene obligatur ex confessione,sed restituitur contra eã si laesus fuerit,ff.de confes.certum.§.penul.ff.de minor.si ex causa
a iudicati.§.ii.[a] In spiritualibus autem tenet sententia lata cõtra mi
b norem,quod dic,vt extra.de resti.spol.ex parte[b]. ¶†Secundo nõ
1 valet confessio facta metu mortis,vt extra.quod met. causa,c.i. vel cruciatus,xxxi.q.ii.Lotharius.vel tormentorum, nisi perseueret quis in ɔfessione,vt s.§.i.ver.& hoc.& breuiter non tenet cõ
2 fessio facta per metum,vel fraudem,vel vim,xv.q.vi.c.i.¶†Tertiò non valet,si sit per errorem facta: vnde reuocatur quandocũque ante sententiam,errore probato,extra.de confes.c.fin.ff.eo. non fatetur.& l.i.§.si quis vltra. & §. de quibus. & ff. de interrog. act.de aetate.§.qui iusto.C.de iur.& fact.ignor. error facti. Errare enim est aliud pro altero putare,vt xxii.q.ii.in quibus.ff.de iudi.si per errorem.in fi.Iuris autem ignorantia non excusat,xxxviii.dis. si in laicis.C.de iur.& fact.igno.l.ii.& l.cùm quis.Odoff.tamen dicit, quòd bene excusat in iudicio : quia ibi certat quis de damno vitando:quo casu omnes excusat,ff.de iur.& fact.ign.l.iur. & i. q.
c iiii. §. notandum.vbi de hoc. Sed prius dictum verius puto [c]. Sed quid si confiteor,quae continentur in aliquo instrumento,vel in priuilegio, quod postmodum pronunciatur falsum,nuquid praeiudicat confessio talis?Dic de hoc,secundum Inn. I I I I. vt no.ex
d tra.de excep.cùm venerabilis [d].& de censib.cùm olim. ¶†Quar
3 tò non tenet pro se [e],vt iiii.q.iii.ver. nullus in re.sed contra se be
e ne tenet,& praeiudicat,& creditur,vt in prae.l.de aetate.§.i. &xiiii. q.ii.§.i.C.de probat.non exemplo.sed tunc non creditur de se cõ fesso contra alio,nisi prout no.s.de accusatore, §.item repellitur.
f ¶Quinto non valet,si fiat [f]coram non suo iudice: vt extra de iud. at si clerici.& de consue.ad nostram.xi.q.i. c. in clericorum.ext. de ap.vt debitus.¶Sextò,si fiat extra iudicium: quod dic,vt j.§.prox. ¶Septimò,si fit absente aduersario,vel procuratore eius,ff. eod. certum.§.pe.extrà eod.ca.ii.ff.de inter.act.l. fi. Hugolinus tamen
g nihil deuiat ab aliis[g].¶Octauò,si sit incerta.debet enim esse certa pura,& de certa re,vel quantitate,ff.eod.l.certum.&in prae.l.de aetate.§.nihil,xi.quaest.iii.graue.& suprà tit.proxi.§.ix.¶Nonò,si sit contra naturam:quod dic in confitendo, prout dixi in ponendo,
4 tit.prox.§.vii.versi.xxvi.¶†Decimò,si fit contra rem fauorabilẽ: vnde si ingenuus se cõfitetur seruum coram iudice, nõ tamen in iudicio liberalis causae,non valet,ff.de lib.causa, interrogatam.se
h cus si hoc cõfiteretur in iudicio liberalis causae,quia tũc pͥudicat [h], nisi contrarium probet confitens,vt eo.tit.l.pe.in fin.ff.e.l.i.§. pla
5 nè.ff.de app.non tantùm. ¶†Item etiam fauor matrimonii facit vt nulla confessio coniungum ei praeiudicet, ex quo publicè est contractum:extrà de eo qui cog.consan.vxor.suę,super eo.extrà de diuor.ex literis.sed pro eo bene valet, vt extrà de raptor. cùm causam. dummodo non sit contra aliud matrimonium. Et idem
i in voto[i],secundum Vber.& extr. de clandest.despon.c.ii.& de ap.
6 directè.ff.de iureiur.ait praetor.¶†Sed pone:accusor de stupro à parentib.puellae:tandem coram iudice ecclesiastico vterque nostrum confitetur esse matrimonium inter nos: & sic iudex nos in pace dimittit:post hoc puella me petit in virum:ego nego matrimonium quaeritur, quid iuris? Et certè non videtur, quòd possit me petere.nam dicta confessio fuit simulata,& causa liberationis facta ideoque non est censendum matrimonium, ff. de ritu nup. simulatae.extr.de spon.tua.maximè quia facta fuit propter metũ. xxxi.quae.ij.c.j.& ii.& c.Lotharius.extra de spon.cùm locum.Cõ trà:quia factum fuit coram suo iudice,C.de confes.l.vnica,ff. eo. l.j.extrà eod.cap.j.& ij.Dic,quòd iudex ei praecipiet, quòd eam te neat. Tamẽ si cũ alia contrahat prius quàm in eam verbo, vel facto consentiat,tenet matrimonium cum secũda:secundũ T.& B. & est

ADDITIONES.

a §.ij.¶Si hoc membrum vis plenè prosequi,vide Cy.C.eo.l.j.sup ver.maior.& C.de Auctor.praes.l.clarum. vbi inuenies contrariũ esse in sententia,contra quam nõ est minori necessaria restitutio, vt not.in prae.§.pe.& patet C.si aduer.rem iud.l.cùm minores. Et potest esse ratio,secundum Dy.quia in confessione adest consensus confitentis,qui non adest in sententia condemnati, ff. de ver. ob.l.inter stipulantem.§.j.sed ibi ponitur ij.opi.Petri,quę subdistĩguit in adulto, an habeat, vel non habeat curatorem primo casu in confessione ipsius sine curatore,idem, quod in pupillo: si non habet,procedit,quod est dictum. Ibi etiam ponitur tertia opinio Nicolai de Ma.distinguens etiam inter adultum & pupillum:primus,si cum auctoritate curatoris confitetur,valet:sed si est lęsus, restituitur,si sine,subdistinguit, an ɔfessio fit ad ordinationem litis, vel iudicii,an ad inquisitionem veritatis. primo casu nõ valet: quia habet ad talia personam legitimam.secundo casu valere potest,nisi restitutione:vel aliàs legitimè reuocetur.Sit ratio:quia vbi veritate quaerimus,non sic personae solennitatem inspicimus, ff.man.si fideiussor.§.quaedam.C.de eden.is apud quem,de quo l. interrogari.in quibus patet,quòd de veritate quaeritur:& iurat,licet non iuret de calumnia,C.de iura.cal.l.ii.§. quod obseruari. In pupillo,si est infans, non valet confessio etiam auctoritate tutoris,cùm nec debeat in ius vocari.ff.de in ius voc. quinque. In maiore infante valet sine tutoris auctoritate,sed valet cum illa, & datur restitutio.Et ex praedictis patet,in cõfessione minoris per tormenta,curatoris auctoritatem non requiri,cùm fiat adveritatem habendam:cùm in delictis minor censeatur maior,ff.de mino.auxilium.§.in delictis.C.si aduers.delict.l.j.ff.de reb.eor.l.ij. Hoc posuit, quia cum ipso domino Nico. Paduae pro quodam consilio, quod dare debebamus,satis habui de praedictis conferre:sed ad intellectum istorum vide,quod plenè no.Host.eo.ti.§. j. super verbo,maior. ADDE,vt per Bar. qui & ipse mentionem facit de Nico.Ma.in d.§.pe.& in l.ij.§.quod obseruari.de iur.cal.Bal.in l.fi.C, eod.& ibi tenet,quòd in confessione,quę fit per tormenta,sit necessaria curatoris praesentia:tenet clarè Bal.eius con.ccxliij.incip. aut maior.
b Ex parte.¶de iud.c.vlt.lib.vj.
c Puto.¶De hoc in fi.huius ti.vide distinctionẽ Dyni super regula, ignorantia.lib.vj.
d Cùm venerabilis.¶Vbi scripsi in gl.quasi dicat.ad fi. ver.item nota,quòd si quis.item in dec.cùm olim.vide in gl.in instr.& gl.seq.
e Pro se.¶Hic vide Cy.vbi s.super ver.contra se.
f Fiat.¶In iurisdictione contentiosa: licet quidam contrà, de quo per Cy.vbi s.in q.4.illud idẽ in voluntaria,quando personam illã prorogare non poterat,de foro comp.si diligenti.ADDE, vt per Alex.cons.13.& 86.j.li.&cons.18.iiii.lib.Bal.additionem in ti.de posi.& an confessio ex inepta inquisitione sit sufficiens ad condẽnandum:vide Ang.quòd non,cons.288.
g Ab aliis.¶Hoc indistinctionib.suis e.ti.vbi incipit,ad eorum verbosam,&c.vbi tenet, quòd cùm hodie iudex procedat, etiam ad sententiã absente parte,quòd sententia prodest absenti,vt in l. ꝓperandum.C.de iudi.§.i.& ii.& aequè potest proficere confessio aduersarii ipsi absenti, cuius praesentiã tenet iudex: sed olim non sic: quia iudex nõ poterat absente parte procedere, ff.de iudi.l.de vnoquoq;. & secundum illud tps loquitur lex si.ff.de inter.act.& refert Cy.in l.j.C. e.ti.in vi. quaestio. quòd dictum placuit Petro: & Si.Vincen.in prae.l.i.solùm inducit rationem praedictam. idem ibi Alexander.pro hoc dicto facit,ꝙ iudex est persona publica, & potest subiectis acquirere,ff.rem pu.sal.fo.l.non quasi. de vsuris, quanquam.lib.vi.& Guid.de Suz.in pręd.l.vna.C.eo.ti.tractat,an si de praecepto iudicis pars respõdeat positiõi aduersarii illo absẽte,valeat respõsio?allegat,ꝙ ñ,leges hoc ĩ ver.allegatas.Item ꝙ factũ iudicis iuri ꝺrogare ñ debet,ff.de feriis,l.i.tenet ɔriũ,s.ꝙ valet auctoritate iudicis,ff.ꝺ ĩfa.l.i.§.qꝺ iussit.& de minor.ait ꝑtor.§. qd in.ff.qꝺ cũ fal.tut.l.i.&ꝺ aqua plu.ar.l.§quã.in pri. Alia opinio distinguebat, an ꝑ modũ volũtariae iurisdictiõis fieret illa respõsio, an ꝑ modum cõtẽtiosae:vt primo casu valeat,secundo non.In responsionib. quae fiunt ante litis contestationem ad interrogationem iudicis,de quib.no.in decret.cum causam.de iuram.cal.& ff. de inter.act.l.j.quae possunt etiam à respondente reuocari,vt j.§. vlt.in prin.procedere potest dictum Hug. & Gui.Sed si quęramus de rñsione ad libellũ,vł positiões,cũ in primo fiat ɔtestatio,q̃ ɔtestatio vtrãq; partẽ reqͥt,in secũdis iuramẽtũ ponẽtis ꝓcedit iuramẽtũ respõdẽtis,ñ bñ practicaꝛ dictum ipsorum.ADDE,quid de confessione iurata,facta absente parte,Pau.de Castr.cons.ccxj.
h Praeiudicat.¶Ideo no.eo.tit.c.fi.in fi.j.gl.& ideo Alb.Gal.vbi s.& ferè omnes.
i Voto.¶Monachationis,vel conuersionis:de hoc loquitur Vber. vbi s.& quòd sic intellexit auctor,patet s.proxi.§.in fin.

a & est quæstio dominicalis [a]. ¶† Vndecimò non valet, si fit super
7 re non litigiosa, vt ff. de interrog. act. confessionibus. vel si fiat in lite, quæ non potest procedere. putà inter patrem & filium, dominum & seruum, vt ff. de iudic. l. ij. vel si impubes, vel genitalib⁹ carens de adulterio accusatus, hoc confitetur. tunc enim non valet quia hoc committere nequiuit, extrà de frig. quod sedem. de di-
b uor. quanto. §. pen. & de delic. pue. c. j. ff. de adul. si minor. xxv. an. [b]
8 ¶† Duodecimò non valet, si fit super eo, quod ius non admittit. ff. de inter. act. is cui. §. fi. de his enim, quæ contra ius sunt, nec pactum, nec confessio valet, ff. de pac. iuris gentium. §. & generaliter. & §. seq. extr. eod. c. fi. xxxii. q. ij. solet quæri. extrà de condi. appos. cap. fin. Ius autem non admittit, quòd Iudæus habeat mancipium Christianum, liiii. distinct. mancipia. & cap. sequen. extrà de Iudæis, cap. j. & ca. fin. ideoque si Iudæus conuentus noxaliter confitetur Christianum mancipium suum esse, ei non præiudicat talis cõfessio: vel si Iudæus confitetur se cum Christiana matrimonium contraxisse, non præiudicat sibi: quia iura non admittunt tale ma-
c trimoniũ, xxviij. q. i. caue [c]. ¶ Decimotertiò, si facta est à furioso, ff. de reg. iur. in negotiis. ff. de iure codic. l. ii. §. furiosus. ext. de suc.
9 ab intes. c. fin. xvii. q. i. Gunsaldus ¶† Decimoquartò, si fit à non domino, non obest domino: vnde confessio procuratoris & curatoris absenti dño non obest, ff. de cõfes. certum. §. si quis absente. ver. sed an ipsos. quod intellige verum, si dominus veniens paratus est probare contrarium, extra de confes. c. fi. & de ap. cùm causam. & de censi. cùm olim. aliàs enim bene obest domino eorum
d confessio. quod dic, secundum do. meum in Summa eo tit. [d] & in
10 frà §. postremò. ver. si verò sit ¶† Decimoquintò non valet confessio in præiudicium superioris facta, extrà d e arbi. cum tempore. ¶ Decimosextò, non præiudicat confessio super dote, vel sup pecunia non numerata, C. de non num. pe. in contractibus. Hinc est, quòd licet quis in instrumento confiteatur se dotem ab vxore recepisse, sibi non præiudicat talis confessio: imò vxor eam repetens probare habet seipsam numerasse, vt C. de dot. cau. & non
e num. l. j. & iunge hoc, quod est ĩ. §. prox. ver. quod autem [e]. & seq. & infrà in trac. libel. in tit. de do. inter vir. & vxor. §. ii. versi. si verò quis. & infrà de conclu. & renun. ver. sed & marito. Potest tamen dici, quòd si in illo instrumento renunciatum fuerit exceptioni non numeratę dotis, tunc bene valet, & præiudicat pręmissa confessio, vt in ea. l. nisi præscriptio temporis incurrerit, vt eo. tit. l. fi. & auth. ibi posita. Quidam tamen dicunt, quòd aut confessio huiusmodi fit ante matrimonium, facta traditione: & tunc valet confessio: vt aut post, & tunc non valet, cùm etiam confessio matrimonium facta, trahitur ad tempus matrimonii, vt C. de do. ante
f nup. l. i. & l. quod respon. Sed primum verius, secundum Accur. [f]
11 ¶† Quid iuris sit de confessione in causa criminali, & qualiter sit scribenda, & qualiter reus sit interrogandus, not. infrà de accus. §. j. versi. deinde autem. & seq.

ADDITIONES.

a Dominicalis. ¶ xxvi. ad quam faciunt, quæ scripsi de cler. coniug. cùm Ioannes. cum i. quæstione, & facit de iureiur. mulieri. cum i. bi notatis.
b Xxv. an. ¶ Circa hoc vide, quod dixi de sen. excom. per tuas. super gl. error. & co. tit. Romana. ad fi. li. vj. super ver. innoxios.
c Caue. ¶ Accur. & Simon, vbi suprà, dant exemplum, si confiteor fœminam habere filios in potestate, contra id, de conuer. infidel, ca. ij. cum concor.
d In sum. eo. tit. ¶ dicam ibi in ver. statim alleg. vbi pleniùs hoc prosequitur. ADDE de confessione prælati, Ro. conf. ccclxxxviij. & de confessionibus procuratorum, Old. cons. cxvj.
e Autem. ¶ Ibi dabo remissionem.
f Secundum Accur. in l. j. præalleg.

SVMMARIVM.

1 *Confessio quæ, & quando præiudicet, vel non, vt sequatur sententia, aut condemnatio.*
2 *Confessio in vno iudicio, vel extraiudicium facta, an præiudicet.*
3 *Confessiones & acta in vno iudicio, faciunt fidem in quocunque alio, quando inter easdem personas quæstio ventilatur.*
4 *Confessio procuratoris facta in vno iudicio, an nocebit domino in alio, vbi ipse procurator non fuit.*
Factum procuratoris non nocet domino, nisi in causa, in qua datus est.
5 *Confessio extra iudicium facta, an, & quando valere, aut nocere dicatur.*
6 *Confitens se debitorem, an semper & statim sit obligatus.*
Confitenti quibus casibus competat exceptio.
7 *Confessio sine causa facta extra iudicium coram testibus, non inducit plenam probationem.*
8 *Confessio inter viuos super cõtractu ad liberandũ aliũ à se, quo casu præiudicet.*
Confitens quibus casibus statim obligetur.
9 *Cõfitens bona, quæ fuerãt patris, esse matris, an pręiudicet, aut teneat confessio.*
Dominium nõ trãsfert nudis pactis, aut nuda traditione, nisi iusta cã præcedat.
10 *Confessio in vltima necessitate facta, multipliciter consideratur.*
11 *Confessio patris in vltima voluntate quo casu hæredi præiudicet.*
12 *confessio in vltima voluntate ad alium sibi obligandum, an prosit.*
13 *confessio extra ius facta, licet non præiudicet iure cõfessionis, præiudicat tamẽ iure pacti.*
14 *confitens rem suam esse alienam, an per talem confessionem amittat illius rei possessionem.*
15 *Demonstratio falsa non tollit veritatem.*
16 *confitens alium possidere, quòd ipsemet possidet, an sibijpsi præiudicet.*
17 *confessio in iudicio & coram testibus facta, an valeat, aut præiudicet.*
18 *confessio filij in causa possessionis quo casu noceat patri.*
Filius non potest renunciando, vel paciscendo, patri præiudicare.
19 *confessus in iure pro confesso debet haberi.*
confessio cõiugum cõtra matrimonium facta, nõ nocet, sed pro matrimonio sic.
20 *confessio in vna causa facta, an præiudicet in alia.*
21 *Lite contestata, & probationibus factis, an possit quis pœnitere.*
22 *confitens de furto in actione ciuili, an possit per talem confessionem in iudicio criminali condemnari.*
23 *confessio simulata pro infecta debet haberi.*
24 *Præceptum confesso factum obtinet vim sententiæ.*

1 3. §. Nunc videndum† restat, quæ, & qñ confessio præiudi-
a cet, vel non: ad cuius rei notitiam pleniorem o-
b pus est distinctione [a]. nam aut fit in iudicio [b], aut extra iudicium [c].
c Et si

ADDITIONES.

a Distinctione. ¶ Est sciendũ, ꝙ plures antiqui formarũt distinctionẽ de hoc. Iac. Bald. formauit, q̃ mihi incipit ad quorũdã verbosã clamationẽ. Odof. formauit aliam super l. generaliter. C. de ñ nu. pec. q̃ mihi incipit, vt plenè liqueat iste articul⁹. quo finito prosequtur legis materiã. Gui. de Suz. sup l. tale pactũ. ff. de pact. scripsit distinctionẽ de hoc: sed pleniùs in p̃. l. generaliter. & incip. cùm qs cõfitetur. Et vt ipsorũ mẽbra notescant: quorũ aliqua ponit Accur. ff. de inter. act. l. j. in gl. pe. est sciẽdũ, Iacobũ sic inchoasse, cùm qs cõfitetur se obligandum, aut in iudicio, aut extrà: irẽ aut testibus solenniter adhibitis, aut ñ: & si adhibiti, aut nullã cãm expressit, aut debitũ dixit: & cãm declarauit: & hæc duo primò expedit: demũ reassumit, cũ solẽniter est ꝯfessus, aut non: & hoc secundò mẽbro distinguit, an sit confessio super dominio, aut super possessione: & illã prosequitur: subdit de cõfessione in vltima voluntate, quæ aut ad liberandũ, aut ad obligandũ: assumit de ꝯfessione facta in iudicio, q̃ aut in ciuili, aut in criminali: & primò aut de certo aut de ĩcerto, aut de facto: & hoc vltimo, aut cũ alio p̃t esse actio, aut ñ: reassumit demũ de criminali, ponẽs ĩ fine de liberali. Odof. aũt sic aggredit̃: Aut qs confitet̃ inter viuos, aut in vltima voluntate. Primo casu aut ad obligãdũ aliũ sibi, aut se alii, aut ad liberandum: & vltimo casu distinguit in forma verborũ: secũdo casu aut exprimit cãm, aut ñ: & si exprimit, distinguit cãm mutui & dotis ab aliis causis: reassumit fm principale, de vltima volũtate, in qua aut ꝯfitetur se alij debere, aut aliũ sibi, aut ad liberãdũ: primo casu aut ñ capaci, aut capaci: & secundo casu iurauit, aut ñ iurauit: & secũdo casu aut dicit q̃titatẽ & cãm, aut ñ: si ad liberãdũ, valet saltẽ iure legati. Gu. de Suz. vbi s̃. sic loqtur: Aut confitet̃ qs in iudicio, aut extrà, aut in testamento. primo casu aut ꝓ se, aut ꝯ se: si extra iudiciũ, aut ad se obligãdũ, aut ad aliũ liberãdũ, aut ad ius remittẽdũ horũ primo mẽbro aut ñ fuit expressa causa, & ñ valet: aut fuit expressa: & hoc casu aut est cã dotalis, vel mutui, vel alia: si ad liberandũ, valet, sed opponi potest exceptio, præterquã in sex casib⁹: si ad remittendum: valet si in testamento, aut ad alium sibi obligãdum, & non valet: aut ad alium liberandum, aut ad se, vel hæredes obligandum: secundo casu aut iurat, aut non iurat: tertio casu aut ille erat capax, aut non: & si erat, aut iurauit testator, & causam expressit: aut ñ iurauit, licet causam expresserit. Mẽbra Cy. ponã ĩ. §. prox. sup ver. cæterùm. Ex his patet, quòd vtiliter collegit auctor verba ista, sic illa percipiendo in isto §. seq. Adde Bar. in l. nuda. ff. de donat. & quæ ibi posuit post Alex.
b In iudicio. ¶ Vt s̃. §. j. in prin. dixit: textus legis dicit In iure: quid ergo ꝓ iure, vel iudicio hic sumatur, venit in dubiũ, an solũ cũ pro tribunali sedet, an ẽt cũ ambulat in via, vel manet in lecto, vel balneo. Cynus hoc tractat, vbi s̃. in iii. quæ. quod gl. ibi posuit dubiè, hoc posuit s̃. tit. prox. §. ii. post eius finem.
c Extra iudicium. ¶ Rof. vbi s̃. in fine opponendo ad hanc diuisionem, quærit, quid plus operetur cõfessio in iudicio, q̃ extrà? Aut enim quis confitetur certum, causa adiecta: & tunc siue in iudicio siue extrà corã quinq; testib⁹ rogatis: ꝯfessio p̄iudicat: facta verò sine cã in iudicio, vel extrà, non præiudicat. Respondet, quòd secundum illos, qui tenent confessionem sine causa non præiudicare, fortè nihil: vel secundum eum assignari potest diuersitas:

quia

Et ſi quidem fiat in iudicio,ſubdiſtingue: quoniam aut fit in cauſa ciuili,ſeu in ſpirituali,aut in criminali.Si in ciuili,ſeu in ſpiritualibus confitetur quis certum,nō videtur neceſſaria ſententia. qđ dic,vt ſ.§.j.Si verò confitetur factum,ſi quidem eſt tale,cuius nomine cum alio poteſt eſſe actio,actionem, quæ cum alio eſſe poterat,in me propria confeſſione transfero,vt ff.de inter.act.confeſſionibus.& l.ſi is cuius,ff.ad l.Aquil.ſi is cum quo.Si autem cū alio actio eſſe nō poterat,non tenetur,vt in præ.ɔcor.ff.de inter.
a act.ſi autem.§.mortuo [a].Et breuiter dico,quòd confeſſio in iudicio facta, præiudicat, dummodo facta ſit legitimè, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ.§.prox.vt probatur extrà eo.c.ij.& iij.& C.eod.l.
b vnica [b].¶†Quid de confeſſione in vno iudicio, vel extra iudici-
2 um facta, nunquid præiudicat, & facit fidem in alio?Reſpon. ſic, dummodo illa,quæ fit extra iudicium.fiat cum cauſa,vt probatur extrà de elect.per inquiſitionem.vbi cōfeſſio facta in cauſa inquiſitiōis,fidem facit & præiudicat in cauſa electionis,licet illud mul
c tipliciter conſueuerit intelligi:& dic,vt ibi no.ſecūdum Papam [c]. ad idem facit C.de arbitris,cùm ante ea.§.fin.ff.de inter.act.& qa.
d in fi.[d]Et eſt ratio,quia contra id,quod propria voce dilucidè proteſtatus eſt,venire non debet,extrà de probat. per tuas.C.de non nu.pec.generaliter.& hoc,niſi cōfitens probet,ꝙ in alium caſum illa cōfeſſio intelligebatur,vt in præ.l.generaliter.extrà de accuſ. cùm dilecti.Arg.tamen contrà.nam atteſtationes & alia acta in vno iudicio habita,non præiudicant in alio, vt extra de fide inſtru. inter dilectos.ver.nec atteſtationes.& arg.extrà de ord. cog. c. ij. Reſpon. aliud eſt in atteſtationibus & aliis actis, cùm contra illa plura poſſunt obiici,quæ priùs non fuerant obiecta.Item contrà extrà de iudi.at ſi clerici.ſed ibi non tenuit confeſſio:tum quia ex
e torta:tum quia coram non ſuo iudice facta [e]. †Hoc tamen certū
3 eſt, ꝙ ſi eadem cauſa de vno iudice ad alium tranſeat, acta habita coram vno,faciunt fidem coram alio,extr.de teſtib.cauſam,quæ. vbi de hoc,& c.pſentata.& generaliter, quandocunque inter eaſdem perſonas quæſtio ventilatur, confeſſiones & acta habita in vno iudicio faciunt fidem in quocunque alio,ſi de eis conſtet.vt in præalleg.dec.inter dilectos.à contrario ſenſu,& C.de lib. cauſ.
f iubemus.& in præ.l.& quia [f].Quid de confeſſione coram arbitro habita?dic,quod facit fidem coram iudice,vt C.de arbitris,l.pen.
g in fin.extrà de teſti.præſentata.C.eo.cùm apud [g].Quid de litis cō
h teſtatione?de hoc in præ.c.præſentata.ſecundū Papam [h].¶†Sed
4 nūquid cōfeſſio procuratoris mei facta in vno iudicio,mihi nocebit in alio,vbi ipſe procurator non fuit?videtur, quòd ſic: quia perinde eſt,ac ſi ego ipſe fuiſſem confeſſus,ff.ad l.Aquil.proinde.
i extrà de cauſa poſ.& propri.c.j.Ego puto contrà [i].tum,quia ratio præd.l.generaliter.& decre.per tuas. ceſſat hîc: tum, quia factum procuratoris non nocet domino,niſi in cauſa,in qua datus eſt, vt extrà de off.deleg.cùm olim.dic,vt j.§.poſtremò.verſi.ſi verò. Si
5 verò ſit cauſa criminalis:dic,vt j.§.j.verſi.fin.¶†Nunc dicendum reſtat,quid iuris eſt,ſi confeſſio fiat extra iudicium?&hîc opus eſt ſubdiſtinctiōe.nam aut fit ſuper crimine, aut in cauſa pecuniaria. Si quidem quis confitetur crimen extra iudicium, vel coram nō ſuo iudice,non nocet ei,extrà de iudi. at ſi clerici.quia nullus puniendus eſt,niſi per viam iuris:quæ triplex eſt,vt extrà de accuſ.ſuper his.& c.qualiter.ſecundò:& confeſſio facta coram non ſuo iudice,non præiudicat,ſ.§.prox.ver.v.& hoc verum eſt,niſi crimen eſſet aliàs notorium,extrà de accuſat.euidentia.ii. q. i. manifeſta. vel niſi ex huiuſmodi confeſſione ortum eſſet ſcandalum,vel infamia:quia tūc punitur confitens,ſaltem extraordinariè,extrà de exceſ.prælat.quàm ſit graue.& de confeſ. cùm ſuper. quia priuat omnibus beneficiis habitis,vt ibi,& etiam habendis.quod dic, ſecūdum Papam,prout not.extrà de elect.per inquiſitionem.Si autem in cauſa pecuniaria,ſcilicet ſuper contractu,vel alia re, confiteatur quis extra iudicium, iterum ſubdiſtingue. nam aut fit confeſſio inter viuos,aut in vltima volūtate.Si inter viuos,aut ſuper contractu tantùm,aut ſuper proprietate,aut ſuper poſſeſſione.Si fit inter viuos ſuper,contractu,aut fit ad obligandum ſe,aut ad liberandum.Si ad obligandum,aut cauſa eſt expreſſa,aut non.Si cōfeſſio fit extra iudicium inter viuos ſuper contractu ad obligandū,& cā eſt expreſſa in ɔfeſſione, putà qa ɔfitet̃ qs ſe debere cētū Titio ex cā depoſiti,vel cōmodati,vel vēditiōis, vel ꝑmutatio
k nis,& teſtes ſūt ſolēniter adhibiti,ſtatim eſt confitēs obligatus [k], niſi

ADDITIONES.

☞quia quando in iudicio confitetur ſine cā,tenet̃.& cogi poteſt exprimere cauſam,ſicut quādo confitetur,incertum, cogitur exprimere certum,ff.eo.l.certum.ſecundum eum: tu in proceſſu diuiſionis videbis:quòd in pluribus expedit hæc diuiſio.Adde an confeſſio ſine cauſa præiudicat?& an facta coram arbitratore dicatur iudicialis,vel extraiudicialis?Alex.conſ.xiij.lib.j.

a Mortuo.¶Placet,quod hîc dicitur,cum correctione literæ,quæ aliàs erat falſa hoc dico,quia Accur.in gl. de qua ſ. alium ſenſum dedit his verbis,& Vber.in dec.vlt.poſuit hæc verba ſub reſiſtentia naturæ.Senſus autem iſtorum eſt talis,ſi agis contra me noxali,& damno dato per Titium,quem ego cōfeſſus ſum ſeruum meum,illa actio cōtra neminem poterit eſſe de libero homine:& ſic ɔfeſſio mihi non nocet : ſed ſi ille erat ſeruus alienus, quem confeſſus fui meum,confeſſio mihi nocet,propter rationem præmiſſam:& hoc dicunt leges iſtæ.Hoc ſic declaraui: quia quod dixi, in hoc Roff.vbi ſ.ver.octauum. non placet. idem dico de Iacob. de Arc.& Cy.qui intricarunt hoc membrum.

b L.vnica.¶Sed an hæc duo,confeſſio & probatio, ſint paria?dubitatur.& per ſequentia patet quòd non.& no.ff.de iureiur.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſi cum hæreditate.in j.gl.

c Secūdum Papam.¶Ibi videas,quod ſcripſi ſuper vlt.gl.per quod intelliges,quod j.dicitur,quòd plura obiici poſſunt,&c. Adde,ꝙ confeſſio facta extra iudicium cum cauſa.etiam in abſentia partis valet,& præiudicat confitenti:tenet hoc Rot.in antiq.deciſ.430.

d In fi.¶Pi.alleg.l.fi.C.de re iud.& vide,quod no.de eden.l.is apud. Albe.Gal.idem tenet allegans decret.dilectus.de capel.mo.& vide,quod ibi no.in gl.&ſic.&quod ſuper ea dixi.Ad contrarium induxerat tres leges,quas vide j.verſ.ſed nec confeſſio.prope fin.

e Facta. ¶Et nota. an aliquo caſu laicorum iuriſdictio ſuper clericos approbetur,vt ſcripſi poſt Inn.in præ.dec.per inquiſitionem. ſuper gloſſ.talis.

f Quia. ¶De confeſſione facta coram vno iudice, an per alium poſſit executioni mandari?no.Cy.vbi ſ.in x.quæſt & breuiter tenet ſecundum Ia.de Ra.& Pe.quòd non alleg.ff.de offi.procon.l. vna.Ex quo patet,quòd ſi confeſſus fuiſti ad mei petitionem coram iudice Bonoñ. te mihi debere centum, Iudex Florētinus ſua auctoritate illius confeſſionis executionem non aſſumet.Non obſtat,quod dicitur,iudices ſe debere mutuò iuuare,C.de off.pref. præ.Afr.in nomine domini.de admi.tu.l.Titium. §. tutores. facit xx.diſt.præcipimus.de treu.& pac.c.j. quia leges loquuntur, cùm requiruntur iudices à iudicibus,in auth.vt nulli iud.§.ſi quis verò canones loquuntur de pace ſeruanda. Sed an ſi coram debito iudice petitur confeſſionis executio,habebit locum officium iudicis?Cy.quæſt.ix.dicit Roſ.diſtinxiſſe, an cōfeſſio fuerit facta in iuriſdictione contentioſa,& tunc ſic peti poſſit, ff. de rei vend. poſt rem.ſi per modum voluntariæ iuriſdictionis. nam ipſe refert Petrum tenere in vtraque officium locum habere, cùm locum habeat in omnibus ſibi notis vt iudici,arg.finium reg. ſi irruptione. & C.de accuſat.ea quidem.& hoc eſt tale.Habeat ergo paratam executionem per iudicis officium,C.de execut.rei iudic.l.ij.& vide quod dicam j.§.vlt.ſuper verſi.quæ autem.Adde,quod Bar. in l.à diuo pio.§.ſententiam Romæ.dicit, quòd inſtrumenta guarentigiæ facta in vno loco, poſſunt vbique mitti executioni: ſed Paul. de Caſt.reprehendit hac ratione:quia confeſſio facta coram vno iudice,non poteſt coram alio executioni mandari.

g Apud.¶Eſt v.q.Cy.vbi ſ.an dicat̃ facta in iure?&ibi recitat quoſdam diſtinguere,an ſit lata ſententia & emologata,vel non: cùm primo caſu agat̃ ex ſententia,ſecundo non,C.de arb.l.cùm antea. poterit primo caſu dici in iure facta: ſecundo non.Secunda diſtinctio eſt inter arbitrum & arbitratorem, vt primo caſu dicatur in iure facta,C.de arbi.l.pe.in fin.ſecundo non.Refert ſuum Pe.ſimpliciter tenere,confeſſionem factam coram arbitro,nō dici factā in iure,cùm actus eius nō dicatur iudiciarius,C.de arb.l.j.& quod dicitur de ſententia emologata,de confeſſione non reperitur: ergo,&c.C.de app.præcipimus.Non obſt.quòd dicimus,confeſſionem fidē facere in iudicio fatet̃,ſed non vt facta in iure,ſed extra ius,C.de teſtib.l.fin.Sed inſurgit alia quæſtio,cùm in confeſſione facta iudicio ſententia iudicis, à qua nō eſt appellatum, imponat finem reuocationi erroris,nunquid idem ſit in laudo,vel ſententia arbitri?Videtur quòd ſic,per leges,de arb.l.j.C.de iud.properādum.& facit C.de collat.l.ſi foror.in fi.In contrarium non poteſt dici finis impoſitus,cùm nec actio,nec exceptio oriatur ex illa.C. de arbi.l.j.& verè niſi emologetur,non videtur finiū, vt in proxi. q.ſed ſi fuit arbitrator,videtur ſecus, cùm per id videatur tranſactum,vt no.in auth.vt diff.iu.poſt princip.Collat.ix.& ſcripſi de iureiur.Quintauallis.in mag.gl.in prin.& ante fin.Quod glo.in l.errore:dicit ſufficere,ſcilicet negotiū trāſactione finitū,qđ intelligēdū de tranſactione,quę valeat.Nec obeſt l.ex falſis.C.de tranſact. Sed occurrit & tertia,an in extraordinariis,quę non ſententia,ſed decreto finiuntur,habeat poſt illā locū reuocatio erroris:ſecundo ĩ libertate ñ,C.ſi aduer.liber. l. ii. ĩ alienatione prædii minoris, vel ĩ falſa executione tutoris, vł his ſimilib⁹, ñ impedire decretū ꝯ illa veniri,vt patet ff.đ trāſact.cū hi.§.ſi ꝑtor.de iu.ſi ꝑtor.§.Marcell⁹.C.ſi ex fal.all.tu.ex.fu.l.j.ij.& iij.ff.de re.e.q ſub tu.vł cu.l.magis.§.pc.Addꝫ,an ɔfeſſio fcā corā arbitro,faciat fidē.Al.ɔſ. 13.i.li.

h ſecūdū Papā.¶Ibi ſcripſi ſup verb.acta.&plenius poſt Pet.& Ab.

i Ego puto ꝯ.¶Idē Cōp.ĩ decr.ꝑ inqſitionē.vt ibi ſcripſi ſup vl.gl.

k Cōfitēs oblig at⁹.¶Hic vid,qđ dicā j.§.vlt.ſup ver.q aūt actio.ĩ fi.

nisi probet se indebitè confessum, vt extrà de fide instrum. si cautio. C. de non num. pec. generaliter. & l. ij. & l. si intra. & condemnabitur, nisi contrà probet, vt dixi, & probatur ff. de probatio. quidam. & C. eo. non epistolis. & l. seq. ff. deposit. Publia. adeò quòd si confessio sit facta in scriptis, nō potest reprobari, nisi per aliam scripturam: si verò sine scriptis, potest contrà per testes probari, vt ibi, ff. de probat. cùm de indebito. §. fin. C. de testib. auth. rogati. & vide, quod no. j. de edit. instru. §. instrumentum. ver. item oppo
6 nitur contrà. ¶† Quod autem dixi, taliter confessum statim obligari, fallit hoc in duobus casibus, s. in mutuo, & in dote. Nam si qs confitetur ex causa mutui se debere, competit sibi intra bienniū
a exceptio non numeratæ pecuniæ, sed post biennium obligatur[a], Inst. de lit. oblig. per totum, & C. de non nu. pec. in contractibus. in fin. Item si quis confessus est se recipisse ab vxore centum nomine dotis, & contingat ante biennium matrimonium dissolui, competit confitenti & eius hæredibus exceptio non numeratæ dotis intra annum à tempore soluti matrimonii: si verò post biēnium vsque ad decem annos fuerit dissolutum, competit hæc exceptio intra tres menses. quòd si dissolutum fuit post decem annos, postea non competit, C. de dote cau. & non num. l. fi. & auth.
b ibi posita, & dic, vt s. §. prox. ad fi. [b] Sed quæ est ratio, quare in his duobus casibus competit cōfitenti exceptio, & non in aliis? Respon. quia frequēter, cùm homines velint recipere pecuniam mutuò, & creditores pecuniā præ manib. non habeant, illi confitentur se recipisse pecuniam spe futuræ numerationis: & idem est in dote, quia mariti sæpe confitentur dotem se recipisse spe futuræ numerationis: vnde quia in his casibus hoc frequentiùs accidit, prouidit lex istis: quia ad ea, quæ frequentiùs accidunt, &c. ff. de leg. nam ad ea. extr. vt lite non contest. quoniam frequenter. respon. i. C. ad Carbo. l. j. §. si ea. In aliis verò accidit, quòd priùs fit instrumentum, quàm res deposita, vel locata, vel vendita tradatur: & ideo secus. Si autem non fuit causa expressa in confessione facta super contractu ad obligandum, vt quia cōfitetur quis simpliciter se debere Titio centum nulla causa expressa, talis confessio nullum parat præjudicium, nisi Titius aliter probet debitum: vt in
c præd. decr. si cautio. cum suis similib. [c] ¶† Vnde dicit do. Marti. de
7 Fa. quòd confessio sine causa, facta extra iudicium coram testib', non inducit plenam probationem, ff. de donat. nuda. Nec obstat C. de testib. testium. & auth. rogati. nam ibi fiebat ad liberandum, ff. de pact. tale pactū. & debemus esse promptiores ad liberandū, prout sequitur. Sed nunquid semiplenam inducet? Respondeo, sic, secundum eum, C. de proba. instrumenta. ibi, si non aliis quoque adminiculis adiuuetur. Nec obstat ff. e. quædam. & C. eo. non nudis. & l. non epistolis. nam ibi non ideò imponitur filio necessitas probandi, quia ipse erat in possessione filiationis: onus autem probandi incumbit ei, qui dicit, C. eo. actor. quę est vj. q. vl. nisi ius neget, vt j. tit. prox. §. j. versi. sequitur. Præmissa locum habent, cū fit confessio ad obligandum se alteri. nam si ad obligandum aliū sibi non prodest, etiam milies facta, vt s. §. prox. versic. iiij. & j. versic. prox.
8 ¶† Cæterùm si fit cōfessio inter viuos super contractu, ad liberandū alium à se, tunc si testes sunt solenniter adhibiti post xxx. dies, intra quos competit exceptio non numeratæ pecuniæ, præiudicat talis confessio, & non ante. C. de non nu. pec. in cōtractibus. & C. de quad. præscri. l. ii. in fi. nisi in quibusdam casibus, in quibus statim confitens obligatur. ¶Primus est, quādo quis confitetur se recipisse tributum, vel censum fisci, vt in in ea. l. ¶Secundus, quando maritus post cōfectionem dotalis instrumenti confitetur se recipisse totam dotem, vel partē: vt s. §. prox. ad fi. ¶Tertius, in deposito certarū rerum, vt in præ. l. in cōtractibus. ¶Quartus est, quando in libro curiæ, vbi scribuntur pecuniæ receptæ ꝓ distractis rebus, scriptum est, aliquam pecuniam pro tali re distracta se recepisse. C. de quad. præscri. l. ij. § fin. ¶Potest & quintus ad
d iici, secundum Odof. [d] quando mulier cōfitetur pro intercessione se pecuniam recepisse. C. ad Velle. antiquæ. Sed is casus videtur potiùs ad obligandum. Hoc autem certum est, quòd in cōfessione extra iudicium facta ad liberandum, non est necesse causam liberationis exprimi: imò sine causa præiudicat, ff. de pact. pactum. Secus, quando ad obligandum, vt s. iuxta regulā Arriani, ff. de act.
9 & obli. Arrianos. ext. de probatio. ex literis. ¶† Porrò si qs cōfitetur sup ꝓprietate, si qdē sup dominio fit cōfessio falsa cā adiecta, vt qa confitetur rem non esse suā, siue in iudicio, siue extra, siue coram testibus, non præiudicat. nā si quis bona, quæ fuerant patris, cōfiteatur

ADDITIONES.

a Obligatur. ¶Non naturaliter: quia tempus non est modus inducendæ naturalis, ff. de act. & oblig. obligationum ferè. §. placet. sed ciuilis priùs inefficax, fit efficax, secundum Odof. vbi s. dat simile de l. Iulianus. ff. de condit. indeb.

b Ad fi. ¶Idem posuit s. de excep. §. viso. ver. super excep. vbi etiam ponit exceptionis formam, & scripsi de fide instrum. si cautio. sutio. super gl. pe. ibi vide plenius.

c Similibus. ¶distinctionibus: Mar. de Fa. quam statim allegat, an sit noua obligatio, an cautio super præterita, vide j. de feudis, §. ij. sup iiij. q. fuit iij. Mar. de Fan. cui cōcor. Io. de Bla. vt ibi scripsi. Et ad intellectum eorum, quæ hîc dicuntur, scire debes, quòd ipse Io. in suo libello, vbi tractat de actione ex stipulatu, tenet ex stipulatione sine alicuius causæ expressione agi posse, cū ipsa stipulatio sit sufficiens tam ad agendum, quàm ad excipiendum: quod sic probat: Promissio & solutio paria iudicātur à lege, C. ad l. Fal. l. vlt. facit ff. de donat. si patronus. §. j. & de cōst. pec. idem est. ii. sed nemo pręsumitur indebitè soluere, vt ff. de prob. cùm de indebito. sic ergo dicetur, quòd nullus præsumitur indebitum promittere. Vnde cùm causa promittendi semper præsumatur, non est necesse quòd causa inferatur, cùm etiam stipulatio dicatur à stipite, quod designat firmitatem: Insti. de verb. oblig. in prin. Per se ergo sine alia causa firmitatem ad agendum designat, vt ibi probatur, idem deducendo per singulas obligationes, Instit. de oblig. §. fi. ff. de ꝓcura. l. licet. §. ea obligatio. sed in aliis singulis obligationibus siue exceptione causæ agi potest: ergo & in ista. Item in stipulatione est obligatio ciuilis, vt patet Instit. de acti. §. de consti. Item subest naturalis, ff. de pact. l. i. §. adeo. Cùm ergo ibi sit vtrunque vinculū ad agēdum, ergo promittens est necessario obligatus alicuius rei soluendæ causa, Inst. de obli. in prin. & si ab agēte petat in libello causam sibi edi, respondebit agens, ꝙ causam sui facti ipse scire tenetur, ff. pro suo, l. vlt. ff. ad Velleian. quanquam. C. de rescin. ven. quisquis. Propter ipsius ergo scientiam cessabit editio, ff. de eden. si quis ex argentariis. §. prohibet. Dicit autem, legem ii. §. circa. ff. de doli excep. & de verb. oblig. si quis cùm aliter loqui, quando cōstat nullā vel falsam fuisse causam, vt dicit auctor in præ. iiii. q. versic. & idem. quòd à principio putabat causam, & neuter in dolo: quia pòst reperta falsa, vel nulla, si agat tunc stipulator, promissori, qui errauit, competit exceptio doli, vt in §. circa. Apparet enim tunc veritate comperta dol[us] stipulatoris, licet à principio forsan in dolo non fuerit, vt dixi Concludit ergo duo: Primum, quòd quis quis promiserit causa non expressa, valet stipulatio: cum semper pręsumatur causam interuenisse, vt est dictum: & ex ea agi potest, donec probatum fuerit causam nullā, vel falsam interuenisse: quod per obliquum probari poterit, vt in præ. ver. & idem. Secundum est, quod sequitur ex primo, scilicet quòd causa stipulationis in libello edenda est. Adiuuatur autem sic opinio prædicta lex sine distinctiōe dicit, quòd si promittatur aliquid certum, agitur certi condictione: si incertum, ex stipulatu, Insti. de verb obli. in prin. & ff. si certum per. si quid certum. & ff. de verb. obli. stipulationum quædam. & l. vbi autem. Sed si Legislator voluisset, quòd necesse foret causam exprimi, id, quod sibi erat facile, addidisset: facit l. vna, circa fin. C. de cadu. tol. extra. de transact. c. ii. ver. vnde si circa. cum concor. quę volunt, quòd vbi lex non distinguit, &c. ff. de Publi. de pretio. cum similib. Inducit etiam, quòd si requireretur causa in stipulatione, ergo & cā causæ: & sic in infinitum iri posset: quod euitatur à iure, ext. de rescrip. c. ij. lib. vj. cum concor. ii. glo. ff. de dam. infec. qui bona. vide circa fin. ff. de re iud. l. à diuo Pio. §. si post. Sicut igitur non requiritur oblatio ex oblatione, ff. de re iudic. si se non obtulit. §. ij. sic nec causa causæ, nec lis ex lite, C. de fruct. & litium expens. l. terminato. Item constat. quòd verba legis describentis stipulationem non ponunt causam, sed dicunt eam sic contrahi: promittes? promitto: facies? faciam: dabis? dabo, inst. de verb. oblig. in princip. Roff. tamen in rubrica de certi condictione ex stipulatu, tenet contrarium cum domino suo Azone: quod etiam repetit de cōdict. sine causa, scilicet quòd causa est necessario exprimenda in stipulatione: scilicet promitto tibi ex tali causa: aliàs in effectu stipulatio est nulla: quia exceptio doli obstabit agenti imò & obligatio sine causa condicitur, ff. de do. exceptio. l. ij. §. circa. de condict. sine causa, l. qui sine causa ff. de probat. cum de indebito. §. fi. ad idem ff de do. l. nuda. Nec sibi placet, quòd dicatur facta animo donandi: quod negat verum, nisi vbi ius exprimit in casibus, quos dicit per dominum suum not. ff. man. l. idem. Adiuuat dictum suum Roff. per casus varios, vbi sine expressione causæ nil agitur in trāsactione, ff. de transact. cùm hi. §. in hac causa. Inquiritur etiam causa, si petatur missio, C. de edic. diui Adri. tol. l. fin. In apocha, C. de apoc. public. l. prima. Respondet ad id, quod dictum est, legislatorem non expressisse, dicit hoc verū in libro Institutionū, pp rudes: sed satis est in libris Digestorū, & in aliis id expressum: sic & actio edi debet cū causa. remittit ad ea, q̄ dixit de cā agendi: & verba illa, quæ allegantur, promittis? promitto, &c. fatetur, quòd sunt apta ad obligandum, sed non cū effectu non expressa causa. Et huic concor. quod ipse scripsi rubr. ne vis fiat ei. qui satisda. de opere demol. ante fin.

d Secundum Odof. ¶In distinctione non habeo: sed Gul. vbi s. ponit istum, & addit vi. C. arbi. tut. l. fin. & hi duo no. de prob. iii. in fi. vlt. glo.

tur esse matris, non præiudicat, nec tenet confessio, vt ĩ. ver. hoc
quoque. Et est ratio, quia nuda traditio nunquam transfert domi
nium, nisi iusta causa præcedat, vt venditio, vel alia, ad quam tradi
tio sequatur, ff. de acqui. rer. dom. nunquam. Item & quia domini
um non transfertur nudis pactis, vt C. de pact. traditionibus. nec
etiam amitto dominium, licet rem habeam ꝑ derelicto, ff. de ac-
a quir. poss. si quis vi. §. differentia[a]. Cæterum si fiat confessio super
possessione, putà quia quis dicit se nõ possidere, statim perdit pos
sessionem, quæ etiam solo animo amittitur, vt ibi, & ff. eo. posside
10 ri. §. in amittenda. & etiam retinetur, C. eo. nemo ambigit. ¶†Se
quitur videre de cõfessione in vltima voluntate facta: in quo ite-
rum subdistingue. nam aut confitetur quis ad obligandum se al-
teri, aut ad alium sibi obligandum, aut ad alium liberandum. Si qs
confitetur in vltima voluntate ad obligandum se alteri, aut non
capaci, aut capaci. Si non capaci, putà ei, cui nihil legari potest, vel
etiam ei, qui vsque ad certum modum capere potest, vt C. de na.
lib. auth. licet patri. dicendo, sciant omnes, quòd tali filio meo de
beo centum, quę ad me de bonis eius peruenerunt: & talis confes
sio non valet. præsumitur enim facta in fraudem, cùm, sibi legare
non posset, nisi spurius contrà probet, ff. de probat. qui testamen-
tum. vbi de hoc, ĩ. de suc. ab intest. vers. quid si inter se. Si verò con
fitetur se debere capaci: aut testator confitetur, & iurat sic esse: &
tunc valet, etiam si nihil debuerit, & hæres tenetur id soluere, vt
ff. de legat. iii. cùm quis decedens. §. codicilis. C. de prob. auth. qđ
11 locum. sed hoc creditoribus non pręiudicat, vt ibi no. ¶†Sed nũ
quid patris confessio hæredi præiudicat, quo ad debitum bono-
rum subsidium, vt si pater confessus fuit cum iuramento Titium
deposuisse centum libras apud eum, ad hoc vt filius hæres teneat
illa restituere? Et videtur, quòd sic, per præd. auth. Sed certè secũ
dum hoc posset filius sua legitima fraudari: quod esse non debet,
ext. de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. Vnde dic, quòd talis cõ-
fessio ei uon præiudicat, cùm sit quasi creditor: arg. extr. de inoffi.
test. contrà veterani. §. si quis impuberis. secundum Vber. aut nõ
iurat, sed simpliciter dicit, sciant omnes, quòd debeo tali centum,
exprimendo certam quantitatem: & tunc valet. vt legatum, non
b vt debitum, quia nihil debebatur[b], ff. de leg. ij. Lucius. §. quisquis
c mihi. nisi[c] probet testatorem id errore dixisse, ff. de aur. & arg. le.
qui vxori. C. de falsa causa adiect. l. j. Sed si non expressit certam q̃
titatem, sed dixit, quod debeo tibi, lego: & nihil debebat, nihil va-
let, ff. de liber. leg. legaui. §. contra autem. ff. de leg. j. l. si sic. Si autẽ
dicit, sciant omnes, quòd debeo tali centum, vt patet per instru-
mentum, quod est apud illum: vel, lego vxori meæ centum, quæ
mihi dedit, sicut continetur in tali instrumento, tunc non præiu-
dicat hæredi, nisi instrumentum exhibeatur, C. eo. l. pe. & fin. ff. de
12 lib. leg. l. legaui. ¶†Verùm si confitetur quis in vltima volunta-
te ad alium sibi obligandum, dicendo, confiteor, quòd talis debet
mihi centum, hoc non prodest sibi, C. de probat. rationes. & l. exẽ
plo. & auth. quod locum. Quòd si cõfiteatur ad alium liberandũ
valet, vt ff. de do. ex hac scriptura. Vnde si testator confitetur sibi
solutum esse, præiudicat hęredi, nisi probet testatorem errasse, C.
de falsa causa adiect. l. j. & l. pe. Et hęc vera sunt, quòd valet confes
sio ad liberandum, dum tamen verba sufficientia sint ad liberãdũ,
vt in l. rationes. in fi. quia liberatio intelligitur esse relicta, C. de fal
sa causa adiect. l. j. & ij. Si verò esset minus sufficiens, putà dixit has
res tantùm esse in suo patrimonio, cùm tamen multæ aliæ ab ali-
is possiderentur, quos nolebat earum nomine conueniri, tunc
non valet confessio, nisi præstito iuramento. in auth. Col. v. de iu
reiur. à mor. præst. C. de proba. auth. quod obtinet. Et nota, quòd
qui dicunt ɔfessionẽ extra ius factam non præiudicare, inducunt
pro se ff. de inter. act. l. i. in fi. & l. fi. Sed certè ibi ideò non præiudi-
cat, quia fuit facta contra ius, suprà §. proxim. ver. xij. Vbi ergo cõ-
fessio fit extra iudicium, vt ex ea quis obligetur, bene præiudicat.
nam talis confessio vim pati habet, iii. qu. ix. si debitum. C. de non
numera. pecu. cùm vltra. & l. in contractibus. & infrà versi. proxi.
13 ¶†In summa nota, quòd licet confessio extra ius facta non pre-
iudicet iure confessionis, præiudicat tamen quandoque iure pa-
cti, vt C. de episcop. & cleric. si quis in conscribendo. in princip. &
ff. de pactis, tale pactum. & ecoutrà: quod non valet iure pacti, prę
iudicat quandoque iure confessionis, vt C. de fide instru. l. iij. Hoc
quoque notandum est, quòd respondens quid esse de bonis ma-
ternis, quod est de bonis paternis, nihil agit, vt C. de iur. & facti ig
nor. cùm falsa: nam, secundum Iacob. Bald. si illa confessio extra
ius fiat, non præiudicat, vt ibi, & ff. de interrog. action. leg. j. in fin.
quod verum est, si fiat non adiecta causa, vt ff. de probat. cùm de
indebito. §. fin. nisi alter probauerit sic esse, prout ipse confessus ẽ,
vt ibi: maximè autem verum est, quod dicit ṗ. l. cùm falsa. vbi fit ɔ
fessio per errorem: & sic ibi loquitur. Quid si ex certa sciẽtia fiat?
dicit Iac. Bal. non præiudicare. nam ratio ipsius l. cùm falsa. hìc du
rat, scilicet quòd confessio extra ius facta, nocet: ideoque, secun-
dum eum, per præ. l. exsufflatur opinio Iacobi de porta Rauenna
te dicentis, confessionem extra ius factam pręiudicare, vt C. de ꝓ
d bat. non epistolis. & l. non nudis[d]. Sed ipse Iac. respondebat ad l.
cùm falsa. & exponebat ibi, nihil egisti, supple, si cõtrarium proba
14 re paratus es. Tu verò hoc prosequere, vt suprà. ¶†Quid si con-
fiteor rem meam esse tuam, nunquid per hanc confessionem res
desinit esse mea, & fit tua? Respon. si per errorem dixi, non mihi
nocet, vt ff. de acquir. rerum domi. si procurator. & de condictio-
ne causa dat. l. iij. §. subtiliùs. ibi, nam eum, &c. Quid si ex certa sciẽ-
tia? Respon. nec adhuc mihi præiudicat: quia falsa demonstratio
veritatem non tollit, vt in præ. l. cùm falsa. extra. de consang. & af
finit. quia circa. nec nuda ratio facit aliquem debitorem, ff. de do-
nat. nuda ratio. multò minus nuda confessio, ff. de acquir. rerum
15 dom. nunquam nuda. & arg. C. de lib. causa, iubemus. ¶†Quid si
confiteor tuam esse, & me à te ad vtendum tenere? Respon. dicũt
Iacob. Bald. & Vber. mihi præiudicium non parari, argumen. C. de
do. quisquis. Argumen. tamen contrà, C. de non numer. pec. l. ge-
neraliter, & in prę. l. cùm de indebito. Sed si hoc dixi ex certa scien
tia, scilicet rem meam tuam fore, si probare possum contrarium,
non mihi præiudicat, vt iam dixi. sed videtur, quòd statim fiat eius
rei dominus: sicut rem meam ex aliqua causa tibi concedo, cuius
vsumfructum mihi retineo, statim videor in te illius rei domini-
um transferre, vt C. de do. quisquis. & sic videor rem meam à te
in feudum tenere. Sed Iac. ad hoc respondet, dicens, multum inte
resse, qualiter verba cõcipiantur. Si enim dicit, volo rem istam in
feudum tenere, non tamen per hoc paratur præiudicium verita-
ti: quia falsa demonstratio, &c. vt s̃. licet quidam dicant, quòd ille
statim incipit ciuiliter possidere: quod non placet. Si verò dicit, ɔ
fiteor me velle habere talem rem in feudũ, tunc nocet, ff. de pact.
tale pactum. vel, secundum Vber. si dico sic, confiteor rem istam
esse tuam, & volo eam à te conducere in emphyteusim, tunc præ
iudicat, vt in præd. l. quisquis. & in l. tale pactum. in princip. Si ve-
rò dixi, confiteor rem istam, quæ mea est, esse tuam, & volo eam
à te habere in emphyteusim, tunc nõ nocebit, vt in ṗ. l. cũ falsa. Itẽ
e in cã societatis statim transit dominium, vt ff. pro socio, l. j. & iij[e].
Et quæ

ADDITIONES.

a Differentia. ¶Et ibi gl. soluit contraria de §. pen. Inst. de rer. diuis.
cum concord.
b Nihil debebatur. ¶No. & vide, quod post Inn. scripsi extr. de suc.
ab intest. cùm dilectus. super verbo, asseruit. Hoc etiã scias, quod
Pe. de Bel. ibi no. Inn. improbat, vt refert Cy. in l. generaliter. in 6.
q. Falsum est eum ibi dixisse, quod dicit, vt ibi videri potest in glo.
prædicta, vbi ipsius verba posui. Plus dico, quòd si ad literã dixis-
set, quod dicunt, per optimè dictum esset. Adde vltra ea, quæ ha-
bentur in d. §. codicillis. Bal. in cons. clxxx. & cliiii. ii. lib. per Ang. ɔ
sil. xxix. Rom. cons. ccccxlv. Ab. cons. lxxxv. & xv. ij. lib. & ibi, quòd
pater confitendo in testamento non præiudicat filiis in legitima,
etiam quo ad pias causas.
c Nisi. ¶excipit à legato.
d Nudis. ¶ Et dicunt Antiqui, quòd inducebat pro se q̃dam falsam
auth. cuius tenorem ponit Accur. in gl. de qua s̃. post prin.
e L. j. & iii. ¶Dubitatur, posito quòd aliquis pro se & consortibus
absentibus, quorum se dicit gestorem, recepit à Titio confessio-
nem de feudo, vel emphyteusi, quam tenet ab illis, nunquid con
sortes, vel ipsorum hæredes agere ex illa poterunt sine cessione?
Dyn. hoc tractans suo cons. xxxij. ad negatiuam allegat, quòd per
liberam personam nostro iuri nõ subiectam non quæritur nobis
ius agendi sine cessione, C. per quas pers. nob. acq. l. i. ff. de verb. o
blig. stipulatio. §. alteri. nam si nõ quæritur sine cessione per eum
quem constat habere mandatum, multò minus quæretur per ge
storem sine mandato. Tenet contrariũ, scilicet quòd eis, vel ipso-
rum hęredibus ratum habentibus, sine aliqua cessione competet
ius agendi. Constat autem, quòd hæredes eius possunt ratum ha-
bere, quod poterat defunctus, si est ius tale, quod soleat in hære-
des transmitti, aliàs non, ff. rem rat. hab. l. si is qui. & l. bonorum. I-
tem constat id quęri per gestorem ratihabitione sequente, quod
quæritur per procuratorem mandato præcedente, ff. de reg. iur. l.
hoc iure. §. deiecit. Item constat, quòd per traditionem, vel quasi,
factam procuratori, quæritur dominium sine cessione ipso iure:
si procura. & l. traditio. §. fi. & l. per seruum. §. fi. Ergo & quæretur
per gestorẽ ratihabitione secuta sine cessione, ff. de ne. ges. si ego.
Sed confessio, de qua s̃. habetur loco traditionis: argum. ff. de do-
nat. l. quisquis. ff. de acquir. poss. interdum. in prin. & §. fin. & l. qui
bona. Ergo consortibus, vel hæredibus ipsorum ex illa confessio
ne est dominium acquisitum, & per consequens, ius agendi. indu
cit l. etiam l. certum. ff. e. tit. §. certè. vbi patet ex confessione facta
procuratori pręsenti, quęri domino personalẽ actionem sine ces
sione: & id ideo, quia plus ex facto ɔfitentis quæritur ius agendi,
quàm

Et quæ dixi circa dominium, locum habent etiam circa possessio
16 nem. ¶†Sed quid si confiteor te possidere, quod possideo? Respon. non paratur mihi præiudicium in possessione, per præ. l. cùm falsa. licet sit arg. contrà ff. ad l. Fal. l. j. §. si legatarius. quia hoc verũ est, cùm per errorem cõfiteor, vt xxij. q. ij. in quibus. secus, si ex certa scientia, ff. de acqui. pos. quod meo. tunc enim amitto possessionem, quæ solo animo perditur, ff. eo. per diuersas. §. item. Sed nunquid tu statim incipies possidere? Respon. non: quia solo animo non quæritur possessio, ff. eo. licet. & sic dominium aliter amittit,
17 quàm possessio, vt eo. tit. si quis vi. §. differentia. ¶†Quid si in iudicio, & ex certa scientia confiteor? Resp. mihi præiudico: vt ff. de inter. act. confessionibus. & ff. de confes. l. certum. §. sed si fundum
18 secundum Ia. Bald. ¶†Vltimò quæritur: ecce filiusfamiliàs emit fundum, de quo factum est hincinde instrumẽtum, in quo ꝯtinetur, quòd venditor renunciauit exceptioni non numeratæ pecuniæ, & ꝙ sibi est pecunia soluta: postmodum vero filius cõfessus est coram testibus, se pretium non soluisse: quæritur: an confessio filii noceat patri, vt possit à venditore conueniri, non obstante re
a nunciatione filii [a]? Et videtur, quòd non, arg. C. de probat. cùm ꝑcib. Nec obstat confessio cum solennitate facta: quia alias nõ valeret, vt ff. depositi, Publia. Nec enim renunciando, vel paciscendo potest filius patri præiudicare, vt C. de iureiur. neque. Item exceptio sibi quæsita pacto non tollitur eo inuito, vt ff. de pactis, l. fi. Item non licet filio mutare consilium in alterius præiudicium, ff. de reg. iur. nemo. & facit ff. de oper. no. nun. de pupillo. §. si plures. & C. de non nu. pec. si cui. & licet filius remiserit, non præsumitur pater remisisse, ff. de ritu nup. l. in eo iure. §. inde ait. & facit C. quorum leg. l. j. §. deinde ait. Arg. contrà: quia in omnibus istis tacitè intelligitur, quòd pretium fuerit numeratum, vt in præ. l. si cui. ff. de compens. cùm filio. Item quia pater certat de lucro captando, venditor non: ergo debet melior esse cõditio venditoris, quàm patris, C. de iure delib. l. fi. §. si legatarii. alioquin lucraretur ex aliena iactura: quod esse non debet, vt ff. de condi. indeb. nam hæc natura. extra. de pœnis, suam. xii. q. ij. fraternitas. & remittentibus actiones suas, &c. ff. de ædil. edi. l. itẽ quæritur. §. si venditor. & ff. de minor. si iudex. de consec. dist. 4. quæris. prope prin. vii. q. j. quàm periculosum. Item ex quo filius ipse cõtraxerat, per ipsum poterat distrahi: quia omnis res per quascunque causas, &c. extra de reg. iur. c. j. ff. eo. nihil tam naturale. Secundò potest dici, quòd si pater ex hoc contractu fuit obligatus, potest conueniri: aliàs si
19 sed filius sic, vt ff. de act. & oblig. filius. secundum Vbert. ¶†Vltimò nota, quòd confessus in iure pro iudicato debet haberi, vt extra. de confes. c. ij. de simo. c. de hoc. C. e. l. vnica, & de hoc s. §. j. Fallit hoc, cùm quis confitetur incertum, ff. eo. certum. Item fallit in causa matrimoniali, vt s. §. sequitur. vers. decimò. & in aliis casibus ibi positis. An autem valeat confessio cedentis contra eum, cui
b facta est? no. s. de procur. §. sequitur [b]. Illud quoque verum est, ꝙ confessio coniugum contra matrimonium facta, non nocet: sed
20 pro matrimonio facta, sic, vt s. §. prox. vers. x. †Sed nec confessio in vna causa facta, & inter alias personas, præiudicat in alia, nisi tales sint causæ, quòd sententia lata in vna, obstet exceptio rei iudicatæ in alia, ff. de excep. rei iu. cùm quæritur. de hoc, secundum Papam, extrà. de test. constitutus. & C. de inoff. test. contra maiores. & ff. eod. Papinianus. §. sed nec impuberis. C. qui pot. in pig. hab.
c authen. item possessor [c]. ¶†Quid si egi contra te actione legis A
21 quiliæ: negasti te damnum dedisse: lite contestata confiteris: nũquid potes? Respon. Accur. no. quòd sic, Insti. de act. §. item mista. Alii contrà, vt ff. de mino. si ex causa. §. nunc videndum. Vel, secũ
d dum alios [d], dic, quòd post litis contestationem pœnitere non potest post probationes: sed ante probationes sic, ff. de iureiur. eum
e qui [e]. ¶†Quid si actum est de furto ciuiliter, & reus confessus est:
22 nunquid ex tali confessione condemnabitur in iudicio criminali postmodũ contra eum instituto? Argum. quòd nõ, ff. de quæst. l. j. §. diuus. Argumen. contrà in his, quæ no. C. de lib. causa, l. fi. ex
f tra. de excep. c. j. §. fi. [f] ¶†De facto quæritur: vniuersitas quædam
23 debebat mihi decem ratione salarii: syndicus vniuersitatis confessus fuit in iudicio de communi omnium & meo consensu, se illa debere ex causa mutui: quare iudex cõdemnauit eum mihi ad decem ex causa mutui, & tanquam syndicum. & etiam suo nomine: nunc queritur, an sententia mandabitur executioni contra eum? Et videtur, quòd non. nam videtur simulatio: quare pro infecto debet haberi, C. si cer. pe. si non singula. in fi. & l. si ex pretio. extrà qui filii sint leg. per tuas. nec nouatio facta fuit, quia hoc non fuit actum expressè, C. de nou. t. l. fi. Arg. contrà. quia illud locum ha
g bet in contractibus: secus autem in iudiciis: quia tunc non [g] dicit
24 nouatio necessaria, vt no. C. de iud. l. j. & ff. de noua. l. aliam. †Præceptum enim factum confesso, obtinet vim sententiæ. nam mandatur executioni, & actio ex eo nascitur, vt ex sententia, vt C. de excep. rei iudic. l. fin. & no. ff. de appel. l. fin. §. j. & quando prouoc.
h nece. non est, l. ij. Et hoc verius est [h].

ADDITIONES.

¶quàm ex facto procuratoris confessionem recipientis. Cui est simile ff. quod vi, aut clàm, l. iij. in prin. Concludit ergo, ratihabitione secuta competere ex confessione ius agendi ratione dominii actione in rem, & agendi personali condictione ex moribus ex ꝯfessione, qua declaratum fuit rem feudalem. Vidimus de consortibus, quorum nomine recepta fuerat confessio sed quid si singulari confiteor id, super quo res iudicata omnibus prodesset, vt in querela, nunquid confessio habebit eandem vim, vt omnib. prosit? Vber. super l. si sine. ff. de interrog. act. tenet, quòd non, per l. fi. eod. tit. Non obst. l. si filius ĩ. eo. tit. quę loquitur in filio in potestate constituto: & idem vtrobique not. Cy. in pręal. l. in vii. quæst. dicit Petrum distinguere inter contentiosam iurisdictione, & volũtariam: vt primo casu valeat, quo ad omnes: secundo non.

a Filii. ¶Id est, facta filio.

b §. sequitur. ¶De confessione nil ibi tractat, sed de testimonio ibi ponit in fi. allegare debuit de cessio. actio. §. j. ver. sed nunquid sola. & facit, quod dixi post Iac. & Cy. de iur. calum. §. restat. ver. procur. Adde Pau. de Cast. cons. lxxxiii.

c Possessor. ¶Facit, quod ibi not. in fi. vlt. glo.

d Secundum alios. ¶Alber. Gal. vbi s. ver. sed pone. ĩ. & idem Acc. vt statim dicam.

e Eum qui. ¶Et sic dixit Accc. in præalleg. §. i. iij. gl. reddens pro ratione pœnitendi, ꝙ non releuat actorem ab onere probandi: & allegat hanc leg. Ibi etiam tractat casum conuersum in priùs confesso, postea negante: dicẽs, illum puniri, cùm vltima mora noceat, ff. de peric. & commo. rei ven. l. illud. Subdit etiam, eum, qui duplum soluere non potest, in corpore puniri, ff. de pœ. l. i. §. gñalr.

f §. fi. ¶De confesso furtum, qui ante litem cõtestatam moritur, an teneatur hæres? vide suprà de interrog. §. ii. vers. quid si is. & aliam remissionem ibi addidi.

g Non. ¶Sine Non, posuit Alb. Gal. quod placet: & si vis subintrare materiam, vide, quod plenè no. Cy. in l. i. statim allegata in ii. quę. not. etiam de hoc C. de vsur. rei iudic. l. fi. in gl. sic ergo.

h Est. ¶secundum Alb. Gal. cuius ad literam fuit iste ver. eo. ti. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Confessio multipliciter est consideranda.*
2 *Confessio procuratoris in iudicio facta, quo casu præiudicet, aut quando possit procurator eam reuocare.*
3 *Delatio iuramenti per procuratorem facta, an domino nocere possit.*
Confessio defendentis mandatum non habentis, an præiudicium afferre possit.
4 *Procuratoribus duobus constitutis, quorum vnus negat, alter confitetur, cui sit standum.*
5 *Confessio tutoris, vel curatoris, an noceat pupillo, vel adulto.*
6 *Confessio criminis per contrarij probationem potest reuocari.*
Cõfessio legitimè & ꝑ principalẽ in iudicio facta, an, & quo casu sit reuocabilis.
7 *In criminibus an possit quis errorem suum corrigere.*
8 *Confessus crimen an ex hoc poterit appellare.*
9 *Error habitus in principali an possit in causa appellationis corrigi.*
10 *Nouis defensionibus, aut allegationibus an quis vti possit in causa appellatiõis.*
11 *Error facti negotio nondum finito nemini nocere debet.*

¶Confessio quæ & quando valeat reuocari.

a 4. §. Postremo videndum est, quæ, & quando confessio valeat reuocari [a]. Et est sciendum

ADDITIO.

a Reuocari. ¶Notatur, quia de confessione quæritur in hac materia, non de negatione. quasi de illa non dubitetur. Ab eo enim qđ tendit in ipsius fauorem, diuertere potest: sed non ab eo, quod respicit fauorem aduersarii regulariter. ideo expedit de hoc tractari Hoc tamen scias, ꝙ si negatiua esset contra eum, idem, quod in affirmatiua: pone terminos decret. vt nostrũ. vt eccles. bene. ver. ergo. vbi archiepiscopus primò dixerat se non contulisse. & hoc erat contra eũ, per qđ petebat papam, vt de vacante officio potuisset disponere: reuocatio faciebat pro ipso, secundum illa, quę narrauerat. Ad idem de temp. ord. dilectus. vbi confessus fuit episcop⁹, ꝙ ñ habuerat mandatũ archiepiscopi: & hoc erat ꝯ eũ, cũ mãdatũ alleuiasset culpã. Idẽ dici posset de dec. ii. de capel. monach. si dicat, ꝙ presbyter primò negauerat se iuisse ad illorũ capellã, qđ postea ꝯfessus fuit, vidẽs ꝑbationes paratas. ad idẽ de testib⁹, ex tenore. Si eñ ille miles ꝯfessus fuisset se in septimana paschali ñ habuisse vxorẽ, hoc erat in fauorẽ actricis. Nõ potuisset igiť id postea reuocare. Interrogatus, an essẽ in sacris tẽpore, quo fui elect⁹ in episcopũ, respõdi, ꝙ ñ: hoc ẽ ꝯ me. Interrogat⁹ de ætate, respõdẽdo se minorẽ, vł maiorẽ, vel respõdẽdo, ꝙ habuit mãdatũ, vł ꝙ erat laicus, vel cleric⁹, & his similes, ẽm veritatẽ causarũ, qñq; faciunt ꝑ ipso, qñq; ꝯ ipsũ: & tñ sunt affirmatiuæ. Ex his cõcludiť, in hoc §. tractari de cõfessionib⁹ de affirmato: vł negato, q respiciũt fauorẽ aduersarii ĩ totũ, vł ĩ ptẽ, an istæ possint reuocari, & qualr.

dum, quòd confessio fit quandoque extra ius: de quo §. proximè dictũ est. Quandoque etiam fit in iudicio: & tunc aut fit ante litis contestationem, aut post. Si fit ante litis contestationem, tunc ex iusta causa potest reuocari. quod dic, vt §. de interrog. ante lit. cõ-
1 test. fac. §. fin. †Si verò fit in iure, scilicet lite contestata, aut tunc fit per aduocatum, aut per pcuratorem, aut per tutorem, vel cura
a torem [a], aut per principalem personam. Si fit per aduocatum praesente, vel sciente clientulo, & intelligente, perinde est, ac si per ipsum fieret, C. de error. aduoc. l. j. Vnde si tacet, sibi praeiudicat, nisi
b eam reuocet. extra. de cens. olim [b]. & §. de aduoc. §. iam nunc. versi. ex praemissis. quod potest facere ipse, vel aduocat⁹ vsque ad triduum simpliciter sine probatione erroris, vt C. eo. ti. l. fin. ibi, contraxisse, &c. vel etiam post triduum, quandoque ante sententiam priùs tamen errore probato, extra. de confes. c. fin. & ff. eo. non fatetur. C. eo. error facti. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. si. Ergo si in-
c continenti, vel eadem die [c] eam clientulus, vel eius procurator, quod perinde est, reuocet, tunc sufficit simplex reuocatio, vt ext. de appel. cùm causam, quae. & de offi. deleg. cùm olim. j. in fi. extr. de testi. cog. c. praeterea. & sic intelligo praedicta iura, quicquid alii
d somnient. Quidam [d] autem dicunt, quòd clientulus debet statim, postquam scit confessionẽ aduocati, reuocare, vel saltem eadem die: & in hoc grauatur: sed potest hoc facere simpliciter, & in hoc alleuiatur: suam autem non potest, nisi probato errore, & in hoc grauatur: sed hoc põt quandocunque vsque ad sententiam, & in hoc alleuiatur. Principalis ergo persona, etiam intra triduum nequit suam cõfessionem reuocare, nisi priùs errore probato: licet aliud sit in confessione aduocati, vt dixi: & hoc in errore facti ali-
e ud, secundum quosdam, in errore iuris, vt j. ad fin. Rof. dixit [e] simpliciter & indistinctè, quòd errorem aduocati potest quis, sicut & proprium, vsque ad sententiam reuocare. nam quod dicit aduo-
f catus, perinde est, ac si ipse dixisset [f], C. de errore aduoc. l. j. & ff. pro suo, l. fin. in fi. imò magis debet ei in errore alterius, quàm in proprio subueniri, ar. ff. de reg. iur. qui in alterius. Hoc autem certum est, quòd si clientulus interrogatus, an ratam habeat confessionẽ aduocati, respondeat simpliciter Sic, tunc non potest reuocare, nisi errore probato: si verò respondeat se ratum habere in eo, qđ pro eo facit, in eo verò, quod contra eum est, minimè, tunc nudo verbo sine probatione erroris potest reuocare intra triduum, qđ contra eum est: ideoque consulo, quòd aduocatus, & etiam prin-
g cipalis, protestetur, vt in prae. ver. ex praemissis [g]. & semper sub cõditione proponat, vt in eo. tit. §. final. ver. item sit cautus, ne. Quidam autem distinguũt, an errauerit in facto, an in iure. quod dic, vt in Summa dom. mei, eo. ti. §. an error. Error autem iuris potest
h quandocunque reuocari [h]. ¶†Si verò fit per procuratorem, prę-
2 iudicat [i], nisi eum reuocet: quod potest facere quandocunque an
i te sententiam, errore probato, extr. de offi. del. cùm olim. j. prope
k fin. extra. de confess. c. fi. extr. de elect. scriptũ. prope prin. [k] Quòd autem procuratoris confessio domino noceat, probatur extr. de postul. c. j. prope princ. ver. verùm. cum suis concor. & ff. ad l. Aql proinde. §. j. & ff. de interrog. in iure fac. l. alius. & l. si defensor. ex-
l tra. de re iud. suborta. Quidam [l] tamen contrà, nisi procurator habeat de hoc speciale mandatum, vel nisi sit generalis procurator.
3 ¶†Sicut nec pactum, nec delatio iuramẽti per eum facta, nocet domino, nisi ad hoc habuerit speciale mandatũ, ff. de iureiu. iusiu-
m randum. §. fi. & l. seq. & ff. de pact. nam & nocere [m]. vel nisi domin⁹ confessionem ratam habeat, extra. de procur. c. j. Alii, inter quos
n est Vincen. [n] distinguunt inter procuratorem & defensorem: vt confessio defensoris, id est eius qui non habet mandatum, non p
o iudicet, vt in prę. l. si defensor. & ff. de procur. Plautius [o]. nisi dominus postmodum ratum habuerit, ff. de interrog. act. qui seruum. confessio enim procuratoris, id est eius qui mandatum habet ad causam, vel etiam eius qui habet literas de rato. praeiudicat domino, extra. de procur. c. j. & de offi. deleg. coram. & in prę. l. proinde. nisi dominus contrarium possit probare: ad quod potest admitti. nam & contra propriam confessionem admitteretur, si se doceret errasse, vt in prae. l. error. Verius credo cũ Io. quòd semper obstat domino confessio veri procuratoris, vt in praemis. cõcor. nec est expectandum, quòd dominus ratam habeat confessionẽ. arg. ff. de cond. inde. si procurator. & l. indebitam. nam & quando procurator delinquit circa iudiciũ, domino praeiudicat, nisi fines mãdati excedat, extr. de off. deleg. cùm olim. C. de procur. si procuratur. De hoc, & quando factum procuratoris domino praeiudicet, no. extra. vt lit. non contest. c. j. in fin. & §. §. sequitur. ver. xiiij. & §. nunc videndum. & vide in Repertorio nostro eo. tit. & in titu. de proc. Item an tacituritas procuratoris habeatur pro confessione, not. §. tit. prox. §. ix. & est argum. quod not. extra. de postu. prae lat. c. i. prope princip. ibi, non negaui &c. vbi de hoc, secundum Pa
p pam. [p] Quę autẽ actio oriatur ex confessione procuratoris, no. ff. de inter.

ADDITIONES.

a Vel curatorem. ¶Si per praelatum, vide no. de elect. dudum, 2. in gl. nota ergo. & hic per Cynum de praelato & de capitulo, q. xv. & seq. & de his, quando agere possint, vide plenè §. de acto. §. j. in vlt. char. Adde Rom. con. 388.

b Olim. ¶Vide, quod ibi not. in glo. secunda, & quod super ea scripsi: & in decretali, cùm causam. de appel. super v. glo. ibi distinxi p iudicium negotii principalis ex confessione & sola ordinatione litis per contestationem. ADDE vt plenè per episcopum Alex. in c. dilecto. extra. de appel. & ibi, an procurator confessionem aduocati reuocare possit.

c Eadem die. ¶Vt dicit decreta. cùm causam. de appel.

d Quidam. ¶Scilicet Bonagui. vbi suprà, in fi. & Cyn. vbi suprà. versi. pen. tenet principium huius dicti, scilicet quòd incontinenti fieri possit, nil probãdo: allegat ff. de manu. test. l. Stichus. & illud regulare, quae incontinenti fiunt, &c. aliàs, secundum eum, necesse erat probare errorem, C. de erro. aduocatorum, l. j. & opiniones contrarias dicit truffas.

e Dixit. ¶Rob. 7. qui poss. esse aduoc. vlt. prin. ver. bene intelligat.

f Dixisset. ¶Imò ex ipsius persona aduocatus format talia dicta, vt scripsi in prae. decre. olim. super ij. gl. & patet ex forma rubricae C. de errore aduoc. libel. seu procon.

g Ex praemissis. ¶Hoc consilium non approbat vsus, vt ibi dixi.

h Reuocari. ¶Contrarium dicit in fi. huius §. ibi: inde dixit Accur. in l. fin. C. de erro. aduo. positis circa huiusmodi errorem aduocati duabus opin. sua & Pla. omnes concordare, errorem iuris reuocari posse vsque ad sentẽtiam: & sic loquitur de errore aduocati.

i Praeiudicat. ¶De hoc per Host. in Summa eodem titulo, §. j. versi. dominus causę. & multùm plenè per eum in Summa de procu. §. pen. ver. sed nunquid confu. & pleniùs per Cy. vbi suprà, in quaestione iiij. in qua etiam de tut. & cu. tractat prolixè, & ponit octo opiniones, quarũ prima distinguit, an confessio emanauerit praesentibus dominis, pupillis, vel adultis: & tunc praeiudicat, licet minores restituantur: aliàs non praeiudicat. Secunda distinguit, an cõfiteantur tales in causis quas inchoarunt, an in aliis. Tertia distinguit, an confessionem fuerit secuta sentẽtia, necne. Quarta, an tutor in tota lite durauerit, vel non durauerit. Quinta, quòd praeiudicet, nisi dominus, pupillus, vel adultus, probet contrariũ & haec placet gloss. ff. de procurat. non solùm. Sexta Iacob. de Rauen dicentis, confessionem administratorum talium non praeiudicare, habito respectu ad dominos. Septima distinguit an confiteatur praeparatoria, & praeiudicat: an decisoria, & non praeiudicat: pro ratione sumũt, quòd vbi maius periculum. &c. Octaua, quam dicit Canonistarum est, quòd confessio procuratoris nocet domino, nisi probet illam erroneam, vt lit. non contest. c. j. de re iud. suborta. Distinguit demum inter procuratorem & defensorem: & haec clara. Item inter procuratorem habẽtem speciale mandatum ad hoc, & ista clara: vel habentem generale tantùm: & hanc coniungit tutoribus & curatoribus, distinguens voluntariam iurisdictionem à necessaria. Primo casu non praeiudicat, ff. eo. certum. versic. sed an ipsos. secundo respondendo positionibus, vel petitionib⁹, praeiudicat: cùm & pręiudicet sententia: ergo & confessio, ff. de re iu. sed si se obtulerit. in prin. & §. tutor. nisi dominus probaret contrarium confessionis, vt in prin. decret. i. in fi. Diuersitatis ratio, qa in voluntaria iurisdictione videtur donare. quod nõ potest, ff. de pactis, contra iuris. §. si filius. In necessaria & contentiosa, quę redditur in inuitum, nõ donat: nec prohiberi debet agnoscere bonã fidem, ff. de admit. tut. quoties. §. sicut. Sed si opponas, quòd quandoque tales sunt ribaldi, respondetur in tutoribus, qui satisdant, non est timenda fraus: in procuratore imputet sibi dominus, qui talẽ elegit, si non potest se contrariis probationibus releuare. Adde, an confessio praelati noceat domino, Paul. de Cast. consi. j.

k Prope prin. ¶Vide, quod ibi not. in j. gl. & quod super ea dixi.

l Quidam. ¶Hoc tenuit Vinc. in l. j. C. eo. per l. certum. ff. eo. sed dic ipsum procuratorem teneri, per leges §. prox. allegatas. Idem tenet Iac. de Are. in l. certum. dicens, solùm in tribus casibus domino praeiudicari. Primo, si mandauit eum sic confiteri, ff. de interrog. act. si seruum. j. respon. in fi. Secundo, quando ipso praesente, & non contradicente, confessus est, C. de erro. aduoc. l. j. Tertio, quando ratum habet, vt sequitur: & dicit eũ ratum habere, si statim, cùm scit, non reuocat, ff. de sol. ratum. rem ra. hab. l. quo enĩ. C. ad Mace. l. fin. facit, vt lit. non contest. c. i. in fin. de iureiur. c. vlt. ii. respon. lib. vi.

m Nocere. ¶De procu. qui ad agendum. in fi. lib. vi.

n Vinc. ¶In decret. i. de postul. in prin.

o Plautius. ¶Et de hoc eo. tit. non solùm. in prin.

p Secundum Papam. ¶Vide, quod ibi dixi super gl. ii. & est expeditum de confes. c. ii. lib. vi.

a de inter.act.de ætate.§.qui interrogatus[a].¶†Sed pone:feci duos
4 procuratores,vnus confitetur,alter negat: quæritur,cui stetur[b]?
b Respon.[c]secundum eos, qui dicunt confessionem procuratoris
c domino non obesse, planum est: secundum alios verò videtur, quòd neutri.nam si duo arbitri diuersas,&c.ff.de excep.diem.§.si
d plures.ff.de re iudic.duo.extra.eo.c.fin.[d] sed videtur ei standum, quod magis nocet,ff.de lib.causa,vno.§.fi.ff. ad Syl.si quis.§.fin. Sed distingue:nam aut incontinenti vnus confitetur,& alius negat:quo casu melior est conditio prohibentis,ff.de cur.fur.consilio.§.fin.Aut ex interuallo: & tunc statim dominus obligatur ex confessione sui procuratoris. vnde nequit consequi ex negatione sui procuratoris,quod ex sua cõsequi nequiuisset,ff.de mino.l.iiii.§.sed an vltrò.C.quod met. causa,si per impressionẽ.Vel dic, quòd stabitur idoneiori,ff.de testi.ob carmen.§.fin. secundum Odof.Alii dicunt,quòd si dominus velit contrà probare,audietur, cùm,& si tantùm vnus esset,hoc posset:& sic intelligunt ff.de cõfes.certum.§.si quis. Si verò non est probare paratus, tunc ei no-
5 cet:& vide s̄.de tut.§.fin. versi. quid si duo. ¶†Confessio autem tutoris,vel curatoris,vtrùm noceat pupillo,vel adulto,no.ff. eo.
6 certum.§.ii.¶†Cæterùm si fit per principalem personam[e],& sit
e legitimè facta,secundum ea,quæ habes s̄.eo.§ sequitur.statur ei, & nocet,C.de confes.l.vnica,extrà eod.c.ii.xiiii.q.ii.§.i.nec reuocari potest,nisi errore probato:& tunc potest vsque ad sententiã
f non post,nisi fuerit appellatum[f], C.de trãsact.sub prætextu.C.de
g iur.& fact.ign.error facti.ff.e.non fatetur. Vnde[g] si fui confessus, me occidisse hominem, nunc probo eum viuere:admittar ad re-
h uocandum,vt in præd.l.inde Neratius.§.fi.[h] vel fui confessus me promisisse tibi decem,vel matrimonium cõtraxisse Narbonę tali die:nunc volo probare,quòd in illa die eram Romæ, extrà de testi.ex tenore.C.de contrahen. stipul. optimam. vel fui confessus me tibi debere decimas de aliquo prædio , nunc volo probare illud esse in alterius parochia, extrà, de paroch.c.fin.& de decimis,
7 q̃m.& c.cùm contingat.xvi.q.i.si quis.¶†Sed nunquid in criminalibus potest quis suum errorem corrigere? Dicit Vber. ꝙ si in ea perseuerauerit,secundum ea,quæ no.s̄.in prin.huius tit.ver.&
8 hoc in ciuili.¶†Sed nunquid confessus crimen potest ex hoc ap-
i pellare? Respon.non,secundum Vber.[i] C.quorum appel.non reci.l.ii.& ii.q.vi.§.sunt,quorum. ver.nullus etiam,&c.& est speciale in causa criminali,secundum eum.Ego dico,quòd confessus,siue in ciuili,siue in criminali causa,potest appellare,si non admittitur ad probandum errorem,ff.de confess. cùm fideicommissum. secus si sit conuictus,& confessus, & argumentis superatus: vt in præ.concor.Arg.contrà,C.de erro.aduoc.l. fin. hoc prosequere, prout no.extr.de app.cùm speciali.§.porrò.& c.Romana. §.sĩ aũt
k post sententiam[k].scilicet & ĩ.de app.§.in quibus.versi.ii.[l]¶†Sed
l nũquid in causa appellationis potest quis corrigere errorem ha-
9 bitum in principali. Videtur,quòd non, cùm sit finitum negotiũ per sententiam,extrà de confess.c.fi.& in præ.l.error. extra. de litis contest.exceptionis.lib.vi.ff.de re iu.l.i. Dic contrà:nam appellatione suspenditur pronunciatum:& ita non potest adhuc negotium dici finitum,ff.ad Turpil.l.i.in fi.& ad hoc C.de erro. aduoc. l.fin.Nec potest etiam dici res iudicata,vbi est à sententia appella-
10 tum,vt s̄.de excep.§.dicto.ver. vt autem hoc. ¶† Et præterea in causis appellationis nouis defensionibus & allegatiõibus vti possum,C.de appel.eos.§.i.& de temp.appel.per hanc.extra.de testi. fraternitatis.& exceptionem peremptoriam in causa principali omissam in causa appellationis proponere, extra. de fide instru. cũ Ioannes.C.sentent.rescind.non poss. peremptorias. At corrige-
m re errorem est perẽptoriã proponere:& sic obtinuit[m].Cætera de
11 hac materia vide s̄.de positio.§.decimò. & per totũ titulũ. ¶†In
n summa nota,ꝙ error facti negotio nondũ finito nemini nocet[n], C.de

ADDITIONES.

a Interrogatus.¶Hic est duplex error,causatus ab Alber.Gal.codẽ tit.post prin.versi sed quæ actio.qui simpliciter de confessione q̃rebat,non expresso procuratore:& dicebat sic:Dic,quòd aut confitetur formiter,aut informiter:vt no.ff. &c. &in Alber. habetur additio talis.Sed certè ibi non inuenio notatum:sed tãgitur ff. de confess.l.certum.in fin.vlt.glo.sed non soluit Accur.an hæc additio fuerit sua,vel alterius:fuit malè locata:quia cùm in fin.ver.poni debuisset,posita fuit post præmissum,vt no.ante illud, ff. & verum est,ꝙ in illa glo.aliquid dicitur de forma,dicendo, illud quæritur,si cùm forma quis confiteatur ex venditione, an vtile ex vẽdito teneatur:& verum,ꝙ Accur.non soluit:sed Rof.vbi s̄.in pri. hoc prosequitur,dicens actionem in factum dari ex confessione, licet fateatur Ioan.in Arbore nil de illa dixisse:sed ꝙ supplendum sit alleg.ff.de testib.l.scio quæsitum.ff.de spon.oratio. Dicit ergo, ꝙ si quis confitetur se tibi debere decem, aut informiter,id est,sine adiectione causæ, aut formiter, id est, causa adiecta, putà mutui:decre.si cautio.de fide instru.determinationem ponit pro hac forma:primo casu oritur actio in factum:secundo,vtilis certi condictio,sicut si daretur directa ex vero contractu. nam qui confitetur,obligatur ex eo,sicut ex cõtractu,ff.de inter.act.de ætate. §. q interrogatus.sicut est,secundum eum,in iureiurando delato:vt si iuratur formiter, id est,adiecta causa, datur vtilis ex contractu: si informiter,datur in factum,ff.de iureiuran.l.nam postea.§.pen.& vlt.& l.sed & si possessori.& l.si duo patroni.§. pen Nec est verũ, ꝙ ex confessione oriatur vtilis confessoria: quod quidam dicunt per l.inde Neratius.§.vlt.ff.ad l.Aquil.vbi de hoc. nam confessoria pro seruitutibus est inuenta:remittit ad tractatum suum de cõfessoria:& scripsi de iudiciis,examinata.super gl.ii.Fatetur tamen ꝙ nedum in vtili,de qua est dictum,sed etiam in actiõe in factum vt competat,requiruntur illa decem, quæ in versibus & in prosa habentur, propter quod ipse prosam. vel regulã prosequitur, & exponit,priùs:& post quasdam obiectiones ponit satis congruas materiæ,quas per te videas: ponit etiam libellos & positiones, q & quæ conueniunt vtrique actioni: & valent hæc ad declarationem eorum,quæ no.in decre.si cautio.de fide instru.in iiii.glo.& eius,quod no.ĩ.de accus.§.i.ver.quid si latro.

b Stetur.¶Tene,quod no.de procu.si duo.lib.vi.in iii.glo.

c Respon.¶Secundum Albe.Gal.cuius fuit iste ver.eo.tit. ver. pe.

d c.fi.¶Per quæ iura ponit Alb. opinionem,quæ habet, ꝙ domin⁹ eligit cui stetur,sicut eligitur ordinarius in sententiis delegatorũ suorum.

e Personam.¶In hoc membro distinguit Cy.vbi s̄.q.xj.dicẽs,ꝙ aut scienter,aut ignoranter. Secundo casu aut in facto errauit, aut in iure.Si in facto,regulariter vsque ad diffinitiuam reuocari potest vt in l.error.Fallit C.de cond.inde.ea quæ.Inst.de obl.quę ex quasi contract.§.fi.&sic loquitur l.si is.ff.e.Secundo casu.quia debuit peritos consulere,secundum gl.nullo iure reuocat.ff.eo.tit.non fatetur.& de reg.iur.quod quis.& Dy.hoc concedit,si post litem contestatam erretur: sed ante litem contestatam excusatur, sm eum,ff.de inter.act.de ætate.§.qui iusto.& Celsus. hoc not. in regula,ignorantia.lib.vi.Sed secũdum Petr.casus est in contrarium si non violetur litera,in l.cùm fideicom.ff.eo. tit. Item in damnis vitandis excusat,vt in l.error.Dicit ergo verũ esse illud non reuocari ipso iure , sed sic restitutionis ope. Et in hoc differt ab errore facti,quod reuocatur ipso iure.In confessione autem facta scienter,distinguit,an sit ad præparationem litis:& tunc ante litem cõtestatam pœnitet,postea non,ff.de rei ven.is qui. Si tendit ad litis decisionem,confessus non pœnitet,vt in l.i.C.eo. Fallit in casu l. inde Neratius.ff.ad l.Aqui.§.fi.Notoriè enim constat, te nõ interfecisse hominem, qui viuit:sed non sic notoriè cõstare potest, te non debere,quod confessus es.ad id,quod distinxit post Iac.de Are.in decre.ff.eod.ti.remittam in fin.Attento dicere, quòd in hac materia summè necessaria esset principalis constõ determinans has varietates secundum ius,vbi præualeret,quid certum:aliàs videretur placito,quod eo casu meritorum putarem: de quo Insti. de iure na.gen.§.sed & quod principi.distinctio tamẽ Dyn. plenè placet,ad quam in fine remittam.

f Appellatum.¶De hoc statim ĩ.ver.pen.

g Vnde.¶Exempla ista fuerunt Bonagui.ver.s̄.ante fin.

h §.fi.¶Si ille verò mortuus est.sed inuẽtus est occisor, dicit Iac.de Are.ꝙ in hoc casu,qui euenit Pergami,Iuristæ ibi cõcordabant ꝯfessũ decapitandum.per l.iiii.ff.eo.ti.ipse super lege illa tenet ꝯtrarium,inducens l.i.ff.de quęstio.§.vlt.dixit etiam Gui.de Suz.super l.inde Neratius.ꝙ si q̃s vulnerauit aliquem,quem fortè credidit occidisse,& capt⁹ sic confessus est,etiam amici admitti debent ad probandum,quòd ille viuit.

i Secundum Vber.¶Et Iac.Bal.vt dicit Alb.Gal.vbi s̄.ver.sed nũq̃d ꝯfess⁹.ipse tenet cũ Guli.allegãs,q̃d no.ff.d̄ ap.l.fi.§ i.Add̄ ad hãc materiã,ꝙ ꝯfessio extraiudicialis in criminali nõ nocet,quãtũ ad hoc,vt possit ordinariè puniri,sed extraordinariè tãtũ: vide Rotã in nouis decis.decis.clxxx.vbi pulcherrimè hoc tractatur.

k Post sententiã.¶Li.6.vbi de hoc in gl.alternatiuam.&vide quod super ea dixi.

l Ver.2.¶Sic incip.& allegare intendit,quicquid continetur sub illo ver.vsque ad ver.3.

m Obtinuit.¶Secundum Alb.Papien.in l.per hanc.C.de temp.app. ideo vide Vber.Iac.Bal.super l.error.

n Nocet.¶Hoc verũ,ꝓbato errore,quẽ ꝓbari necesse est p allegãtẽ, vt s̄.§.2.ver.3.& scripsi ad fi.gl.ad q̃ hoc ĩ fi.remittã. Alb.Papi. ad id allegat ff.ad Tre.si hæres ab eo.in fi.& dixit Gul.in l.error.ꝙ si obligauit me plurib⁹ in solidũ p instrumẽta, & Titi⁹ ex illa obligatiõe agit ꝯ me,&ego ꝯfessus fui me ex illo instrumẽto sibi obligatũ:si postea appareat illi⁹ nomẽ in instrumẽto scriptũ ñ esse,ꝓbatus erit error.alleg.ff.ad l.Aq.ĩde Nerati⁹.§.vlt.cũ l.seq.Dicit ẽt ꝓbatũ errorẽ,si aduersari⁹ id ꝯfiteaẽ:alleg.ff.de inter.act.l.fi.& dixit Alb.Pa.vbi s̄.ꝓx.dixi cũ Io.&Azo.& ĩhoc oẽs cõiter ꝯcordãt, ꝙ ꝓbat dicẽdo errasse,&ꝓbãdo tẽ aliter se habere,ff.d̄ ꝓb.verius.

de adm

C.de iur.& facti igno.error.extra.de confes.c.fi.putà quia errauit quis in aliqua confessione in iudicio facta:& bene dicit Facti:sec⁹ autē,si errauit in iure a. nam tunc statim ꝓ iudicato habetur,C.de confes.l.j.ff.eo.non fatetur.vbi de hoc.Vnde dixit Rofre.secus esse,si naturale indebitum iuris errorem promittat,vt ff.de condic. inde.in summa.Pileus tamen dixit idem esse in errore iuris:& supplet in præd.l.maximè b.

ADDITIONES.

☞ de admi.tut.hoc autem.C.de episc.aud.si legibus. Fit etiam hæc probatio per testes,instrumenta,& literas amicorum,ff.de interroga.act.de ætate.in fi.Et si dicas,quòd illud dicere probare,non concludit erratum,quia potuit res aliter esse eo sciente, confiteor:sed stabitur præsumptioni ignorantiæ,nisi probet aduersarius scientiam,vt etiam dixi,vbi in fin.remittam:quod est verum,nisi esset casus,quo scientia non obstaret,vt suprà §.proxim.versicul. quid si ex certa.& dixi nunc in distinctione Cyn. versicul. in confessione.

a In iure.¶De hoc s̃.§.ij.ver.iij.

b Maximè.¶Vide,quod scripsi in decr.vlt.e.tit.super ver.error facti.& post Dy.in regula,ignorantia.de reg.iur.lib.vj.in princ.dist. de hoc etiam per Cy.C.de iur.& fact.ig.l.error.in vlt.q.

ADDITIONES NOVAE.

§ De hac materia vide Bal.C.de confessis.vbi multas quęstiones singulares ponit,& Albric.eo.tit.

§ An confessio clerici facta coram iudice laico faciat haberi pro condemnato , vt sic ex illa confessione agi possit. dic quòd non, Imò est nulla,& eius vigore non potest fieri pręceptum.c.at si clerici.de iudi.Idem Cyn.& Bar.in l.j.C.eo.Innoc.in c.per inquisitionem.de elect.vide quod no Bal.in l.magistratibus.C.de iurisdi. om.iud.Ioan.An.in ti.de confessis.§.sequitur.vers.quinto.in additio.suis,& conclusit ibidem Ioann. Andr.quòd vbicunque iurisdictio iudicis incompetentis non potest prorogari per confitentes ibi confessio nulla sit:siue emanet per modum iurisdictionis contentiosæ,siue voluntariæ.sed vbi iurisdictio prorogari potest,tunc valet dicta confessio,Inno.in dicto cap.dicit quòd dicta confessio clerici non valet vt possit ex ea damnari,tamen cleric⁹ tractus coram iudice competente poterit compelli ad confitendum illud quod fuit confessus coram iudice incompetente.& addit in c.cum dilectus de successione ab intest. ꝙ si clericus decessit, ita ꝙ non potest compelli virtute dictæ confessionis,poterit ferri sententia contra hæredem suum.sed hoc non est verum:qa ex quo cōfessio non ligauit defunctum,ad hoc vt pati posset sententiam,multominus ligauit hæredē.pro hoc fac.gl.in l.iubemus. de lib.cau.sed si emanaret confessio coram iudice, non tamen in figura iudicij,non præiudicat talis confessio,sicut nec extraiudicialis,dicta l.iubemus.in gl.Ange.in l.j.ff.de confessis.Item confessus vnum in vno iudicio ꝯpetenti,potest dicere oppositū in alio iudicio ad alium effectum.vt no.in Auth.Item poss.C.qui potior in pig.ha.Bar.in l.diuus.de cust.re.vide Bal. in l.magistratibus.de iur.om.iu.& Auth.si qua per calumniam.de epis.& cle.& Ang.in dicta l.magistratibus.

§ Maiorem fauorem debet inuenire confessus quàm conuictus, Inn.in c.prudentiam.de off.deleg.in ver.reus.in 4.col.lecturæ.

§ Per confessionem aduersarij potest quandocunq; probari, In. in c.finali,de testibus.

§ Cōfessio idem operatur quod publicum instrumētum de contractu confectum,& non minor est probatio per confessionem, ꝙ̃ per publicum instrumentum,l.cum te transegisse.de transact.

§ An cōfessio facta coram auditore,aut inquisitore infamet,Bar. quòd non,per glo.in l.quid ergo.§.si ex compromisso.de his qui notan.infa.

§ Per confessionem partis veritas nō tollitur.sed præsumptio iuris bene eliditur:nec dicitur erronea confessio ratione præsumptionis legalis.ita dicit Bal.in consiliis suis.

§ In l.quid tamen.ff.de ar.Guil.inducit in argumētū,ꝙ annullato processu,possit reus confessionem quam fecerat,annullare & reuocare.quod est verum quàdo vtrumque est irritum,secus quādo confessio valet,vt c.Pisanis.extr.de resti.spo.per Abb.

§ Nota ꝙ confessio facta in foro animæ nō potest opponi in foro cōtentioso,vt c.fraternitatis.de schismat.Item confessio facta in foro animæ est intentanda secundum mentem proponentis, vt c.exhibita.& c.significasti.de homicidio.

§ Quidam confessus est alium occidisse,cum reuera alius occidisset: postea reperitur & probatur alium occidisse, an dictus confitens debeat ex tali confessione puniri.not.per Albric.in l.4.ff.de confess.& videtur casus in l.Inde Neratius.§.si quis hominem viuum.ff.ad leg.Aquil.

§ Quidam confessus est alium occidisse ad sui defensionem , an debeat puniri,si non probat ꝙ ad sui defensionem.Bar.ponit in l. diuus.de off.præsi.Bal.in l.vnic.C.d confes.& l.cum te.de don.ante nuptias.& in l.ea quæ per inficiationem.C. de con.indeb.& ibi tenet quòd debet puniri in totum.

§ An confessio facta pręiudicet hæredi,& nunquid cōfessio filij facta præiudicet patri,no.Bar.in l.eius qui delatorem.de iure fisc. & l.cum filius.de verb.obli.Bal.in l.ij.de eden.

§ An debeat intelligi ꝙ habeatur pro confesso ipso iure vel per sententiam.Bart.in dicta l.eius qui delatorem.qui dicit quòd debet intelligi per sententiam.

§ Confessio facta in iudicio per errorem iuris absente parte, an valeat Dy.quòd sic in l.ij.§.cum plura.de iure fisci.

§ An confessio facta per errorem in causa principali,& nō reuocata ante sententiam possit postea in causa appellationis reuocari,Inn.in c.ex parte.de confes.& tenet ꝙ sic.idem gl.in l.creditor. §.iussus de appel.

§ In l.de ætate.§.ex causa de interr.actio.vbi Bar.ponit cautelam quando quis vult reuocare confessionem.

§ In l.j.C.de cōfessis,per statutum ordinatur ꝙ omnes debeāt in scriptis dare eorum patrimoniū,& omnia debita quæ habēt modo quidam in sua scriptura posuit se dare debere cētum Titio ex causa mutui:Titius petit illa centum,ille negat se debere:an poterit conueniri ex ipsa confessione,Albri.ibi quod non.& not.in l. quæ quisque.de acquir.re.do.

§ In Auth.quod obtinet.de prob.nūquid per negationem dominij probetur negatiua.verbi gratia, testator in testamēto dicit talem rē non esse suam,nec ad eum pertinere,an per hoc probetur testatorem nullum ius habere in ea re.Dic,aut illa verba sunt prolata contemplatione certæ personæ,& tunc si sunt iurata probāt negatiuam , si autem non interuenerit iuramentum , videtur illi possessori legata liberatio.vt l.Titia.§.Gaius.de leg.ij.aut non respiciunt contemplationem certæ personæ , & tanquam nuda nihil operantur.arg.l.filius.§.diui.de leg.j.Bal.in dicta Auth.

§ Quid si agebam contra te ad xx.& tu confessus fuisti te debere dare decem tantum,& ipsa soluisti:volo postea à te petere & alia decem,an possim?gl.in l.rationes.de probatio.dicit ꝙ nō:imò creditor debet sibi imputare cur talem confessionem cum dictione taxatiua admisit:secus si simpliciter confessus fuisset de decem sine alia taxatione.

§ An confessio procuratoris in criminalib⁹ noceat domino.no. in l.proinde.§.fina.ad leg.Aqui.& l.non solum.in princip. de procurat.

§ An hæres possit reuocare cōfessionem defuncti, no.in l.nō idcirco.de iur. & fac.igno.secundum Bal.& in l.error.in fi.eo.tit.

§ An pater possit reuocare confessionem filij,not.in l.ij. si ex noxa.cau.ag.

§ An procurator possit reuocare confessionem domini,dic ꝙ sic ex causa,l.per hominem.ff.mand.

§ Quando valet confessio coram notario facta absq; iudice,Bal. in l.j.C.de confess.

§ An confessio erronea possit reuocari,Bal. in l.error.de iuris & fact.igno.

§ An videatur quis cōfiteri posita in libello:no.ỹ.de libel.cōcep. An confitenti crimen debeat dari dilatio vel terminus defensionis,no.in l.j.§.si quis vltra. de quæstio.

§ An confessio vsurarij facta in iudicio faciat ipsum haberi pro vsurario manifesto, Bal.in l.j.de confess.

§ Quid de confessione facta in testamento se fore vsurarium manifestum.Bal.in l.ij.C.de fal.cau.adiec.leg.

§ An contra confessionem fictam admittatur probatio in cōtrarium,Bal.in l.quoniam.de his qui not.infam.& in l.ij.§.ꝙ si actor. de iur.cal.dum dicit,nisi probetur contrarium. in quæstione illa, an positiones debeant haberi pro confessis.

§ Quid si iudex faciat præceptum in confessum,an possit postea reuocari confessio.Bal.ponit in l.error.C.de iuris & fact.ig.& refert ꝙ Bar.in l.non fatetur.de cōfessis.& dicta l.error tenet quòd possit reuocari.quod reprobat Bal.propter tria,primò quia istud præceptum est terminus disceptationis,sicut conclusio in causa. Secundò, quia istud præceptum trāsit in rem iudicatam, vt l.si debitori.de iudiciis.Tertiò quia ex illo pręcepto nascitur obligatio & actio,l.cum non solum.§.necessitate.de bōn. quæ lib.& sic habet vim diffinitiuæ.& hoc est verum in præcepto habente naturam iurisdictionis contentiosæ.sed in præcepto quod fit à tabellione,quod appellatur præceptum garentigiæ sto cum Bar.quia ex isto non augetur nec inducitur obligatio,sed quidam modus exequendi datur.est enim istud pręceptum accessorium contractus,& non stat per se: secus quando iudicialiter præcipitur,quia tunc fit principaliter propter se, vt stat per se , vt dicto §. permittitur.

§ De confessione facta absente aduersario,Bar.ponit in l.fi.de in

terroga.action.& dicit ꝙ confessio facta absente parte in iudicio valet, si iudex ipsam recipiat nomine partis absentis, l.j.§.exigere. de mag.con.& l.si ob causam.de euicti.Item hoc est verum in cõfessiõe facta in iudicio simpliciter absente parte: secus si actor in libello quem dat absente aduersario aliquid confiteatur contra se, quia sibi præiudicat, licet pars sit absens.& not. in l. prima. de confessis.

An cõfessio facta per patrem vel matrem super filiatione valeat,& quid operetur. Dic aut confessio fit in præiudicium confitẽtis,& in fauorem filij, aut facta est in præiudicium filij. Et in istis quid operetur confessio, dic aut confessio fit per respectum ad extraneos, aut per respectum ad seipsos. Primo casu aut non fuit facta animo confitendi, quia propter aliud facta fuit: aut facta fuit animo confitendi: primo casu nullo modo preiudicat.l.epistola.in principio.de pact. secundo casu puto quòd præiudicat, quo ad qualequale præiudicium, l.si duo.de iureiur. l.j.§.j. de quæst. secundo principali, aut fuit facta pro ipso filio, quia pater & mater confessi sunt illum filium:&talis confessio non præiudicat, l.non nudis.& l.non epistolis.C.de prob.aut fuit facta principaliter super hoc,&tunc præiudicat sibi,&eius hæredibus, l.Lucius.§.quisquis.de leg.ij.&bene dico quòd nocet eius heredibus, donec probetur contrarium: cuius contrarium probatur per coniecturas, per l.filium.de his qui sunt sui vel alie.iur.aut fuit facta contra filium,& tunc aut loquitur de confessione patris, aut matris. Primo casu non puto quòd confessio patris in aliquo præiudicet sibi, l.j.§.si quis.de carb.edict.sed confessio matris preiudicat sibi, l.fi.de prob.donec filius contrarium probet: quod probabit per coniecturas.dicta l.filium. Segnorolus.de homic.

An confessioni quæ partim est pro se & partim contra se debeat stari. Bal.ponit in l.j.C.de confes.exemplum, vt si confiteor me occidisse hominem ad mei defensionem. Ad huius intelligentiã dic quòd l.perfecta.C.de dona.quæ sub mo.non cernit separationem vel interuallum ad impediendum adiici diem, vel conditionem, vel modum, sed solam actus perfectionem vel complementum:ideo si confessione perfecta statim adiiciatur dies, mod⁹ vel conditio, non valet nisi adiectionem probent.gl.j.in dicta l.perfecta.propter Iaco.Butrig.reprobata opinio.spec.in titu. de posi.§. 10.in fin.dicit, aut verbo non geminato: vnica est tantum oratio respondentis, vel sermonis conceptio: vt, fateor sub modo vel sub conditione tali, & videtur inesse, nec præiudicat confitenti, nisi facta probatione conditionis vel modi, scilicet quòd extiterit vel venerit. Aut verbo geminato duplex est oratio, vt fateor quòd promisi:sed promisi sub conditione vel modo tali:& tunc per primam partem statim sibi præiudicat, & contra se, quia per aliam non potest primam alterare, nec statur ei pro se, argu.l.per seruum.§.j.de vsu & habi.in prima enim non licet, in secunda est perplexitas vel repugnantia.de verbo geminato no.in l.Iulianus. de condi.ind.Mihi verò videtur minus forte orationem primam præiudicare:primò quia absoluta vel perfecta dici non potest in mente, sicut patet apertè in coniuncto immediate, sine quo primùm voluit dicere quod potuit facere, ar.l.j.§.fin autem ad deficientes.C.de cadu.tol.ideo non videtur perfecisse quod non agitauit in mente, vt l.Labeo.de supell.le.Secundò, qa coniuncta loco vnius habentur, nec connexa distinguntur, sed vnum pars alterius reputatur.l.j.§.idem ait.de vsufruc.accresc.præterea nec diceretur incõtinenti, sicut requirit dicta gl. si cõstaret quòd prima oratio fuisset absoluta & perfecta ab hac propositione quæ significat inter lineitatem, l.j.§. in flumine. ne quid in flumine public. ab hac dictione cum, quæ denotat simulationem, vt l.x.ff.de acti. & obl.ita quòd nec temporis tantum, nec sermonis continuatio principaliter attenditur, sed ratione adiuncti. Igitur incontinenti, id est in actu simul se tenet, & intra,& in fragrãti re,&non extra. Quartò multiplicatio seu geminatio verborũ auget sensum, vt l.cum quæstio.§.fi.C.de leg.ibi nec verbis, sed rebus,&c.vt l.fi.C. de vsuris. Et cognitioni iudicis solent hæc relinqui, l.publ.§.fina. deposi. Sed tunc quæro quare vel in quo erit dictum arbitrium. Dic quòd aut confitentis vel asserentis aduersarij assertioni vel confessioni totali:& statur ei assertioni etiam pro se asserente nedum contra,& procedit gloss.in dicta l.publia.§.fina.magis ex vi consensus quàm assertionis, arg.l.contractus.de reg.iur.aut non assentit ei aduersarius,&tunc aut loquitur in actore libellante, capitulante, vel ponente, vt l.cum precium.de libera.caus. non pro se, quia debet probare quicquid est causa suę intẽtionis:& sic procedit alia gloss.in l.ij.de dona.ant.nupt.& l.qui accusare.de eden. aut in reo,& tũc aut in reo excipiente,& tunc idem vt stetur ꝓ se nõ ꝓ se, eadem ratione, quia debet probare quod ex cã suæ exceptionis, l.j.de proba.l.quotiens.§.qui dolum.de prob. nisi sit mera negatiua, vt non numeratæ dotis vel pecuniæ, l.si ex dote. vel si ex cautione.de non num.pec.aut in eorum altero, vel in vtroque interrogante, capitulante, vel positionibus respondente:& tunc aut in totum contra se & statur vt hic,& l.j.de confessis.aut in totum pro se,& non statur, l.rationes.& l.exemplo.de probat. aut implicitè, vt partim contra, & partim pro, & tunc aut vnum est principale,& aliud consequentia necessaria,&tũc si valet principale quod est contra se, & consequens necessarium quod est pro se, l.si filius.ĩ.eo.econtra si non valet principale, nec accessorium nec tacitum, l.3.§.fi. de seruit. vr.p̃.aut neutrum ad aliud est consequens,&necessarium,&tunc aut sub vna oratione&sermonis conceptione verbo non geminato, non præiudicatur, nec statur ei nisi aduersarius probet modum vel conditionem, l.per seruum.& l.si quidem. de exceptio.aut sub vna vel in diuersis orationibus:& tunc aut incontinenti, id est in actu qui se tenet simul, & tunc idem, quia in continẽti videtur inesse, l.lecta.ff. si cert.pe. aut ex interuallo,& statur & præiudicat in eo quod est contra se non pro se, nisi probet modum, vel ꝯditionem, vel diem:&sic obtinet glo.in dicta l.si quidem.in fi.quia responsiones sunt separatæ, nec iam factum potest reuocari nisi probato errore, l.error.C. de iuris & fact.igno.& l.j.de confessis,& l.proinde.§.Neratius.ad leg.Aquil.ergo nec modificare nec conditionare, quod est species:nisi forte ponens sic posuisset, vel capitulasset separatim:vt puta promisisti mille. Item sub tali modo, quia sic videtur consentire possibilitati sic respondendi, vt dicta l.Publia.§.fin.&hoc in claris & certis:in ambiguis serua l.si quis intentione ambigua.de iudi.&sic confitens se hominem occidisse ad sui defensionẽ, in vna oratione sibi non præiudicat, nec posset omnino separari, vel in totum approbari: & tunc absoluitur, vt l.vt vim.de iusti.& iu.vel in totum reprobari, & tunc incumbit aduersario onus probandi eũ occidisse, sicut si simpliciter negasset quid. Quo probato an ille possit postea obiicere, & probare ꝙad sui defensionẽ in eo q̃d verè primò negauit. Ioan.An.in nouella in ca.nullis pluribus.de reg.iur.lib.vj.Bal.in l.j.de confessis, dicit quòd non sufficit, nisi dicat ad defensionem necessariam.

Confessus sum recepisse à titio nomine dotis vxoris meæ, deinde Titius promittit centum:an soluto matrimonio possit Titius agere contra me.Bal.in l.si absen.C.si cer.pe.tenet ꝙ non, quia quando procedit refutatio,& sequitur promissio, intelligitur refutatio facta spe futuræ numerationis.vide no.per Iac.de Are.& Bar.in l.fi.ff.de solu. mat.per Bal.allegat l.si minor xxv.an. cui fideic. ff.de minor.

Si confessio allegatur ad pœnam euitandam, sufficit confiteri ante receptionem testium: secus si allegatur ad præmium: quia tunc statur primæ depositioni.ita Bal.in l.ea quæ. C.de condi.indeb.&ibi plenè de hoc.Item dicit ꝙ quando quis ex confessione debet consequi beneficium statuti, ꝙ in ipsa confessione debet ꝑseuerare: adeo ꝙ si postea negat, non consequitur præmium.ita Bal.ibi,& allegat gl.nota.in §.item iusta.Insti.de act.Item si negat aliquid quod non sit in sui arbitrio, quod nõ offendit legem: vbi per eum.

Qui negat acta, non potest se iuuare ex eis, Bal.in l.error. C.de iuris & fac.igno.& not.in c.perpetuus.de fide instr.

An confessio procuratoris noceat domino, Bald. in l. non solum.de procur.in princ.Bart.in l.certum.de confes.& cap. j. de lite non contest.

An confessio facta coram vno iudice faciat fidem coram alio, Ang.& Iac.But.in l.j.C.de exhi.re.quòd sic.licet alij contra.

An confessio pœnitentialis probet Bal. in l.archigerontes.de epis.audien.

Quod delictum per confessionem efficitur notorium, In. in c. qualiter.in ij.col.de ac.& c.statuimus.de off.de leg.lib.vj.

Quod si reus confitetur rescriptum esse verum, quod postmodum apparet falsum, quòd sibi non præiudicat talis confessio. In. in ca.cum venerabilis.de except.quod facit pro intellectu l.cum precum.de liber.cau.

Quidam confessus est se habere à quodam milite in feudũ, dictam confessionem reperiente pro se& pro quibusdã consortib⁹, an consortes qui nõ erant præsentes possint agere, Bal.in l.j.quãdo lice.ab emp.disce.fac.Bal.in l.ij. de seruit.& aqua. Angel.in l.si quis certum.§.si quis absente.de confes.

Quod ꝯfessio partis in vno iudicio facta, etiam inter personas easdem in alio iudicio non probat, secus in vera probatione Bal. in l.is apud quem.de eden.cum simi.

An confessio erronea facta in libello probata veritate noceat. Bal.in l.ij.C.de error.aduo.

De confessione facta in tormentis.domi. Bart. de Sali.in l.ii C. de custod.reo.Bal.in Rub.de nouo Cod.fa. & Angel.in d.l.ij.Iac. butri.& Ange.in l.j.ff.de custo.& exhi.reor.

An sufficit confessio vsurarij confitentis apud acta se fore vsurarium, Bal.in l.ad hæc. C.de lat.libert.tol.

De cõfitente delictum & negante qualitatem, Bal.in l.ea quæ de conditio.ob causam.& l.contra negantem.ad leg.Aquil.

De confi

De confitente fecisse aliquid ad suam defensionem, an videatur negare vel confiteri, Bal.in l.nec codicil.C.de codic.& l.vnica.C.de confessis.

An quis possit simul & semel fateri se fecisse delictum, & dicere ad sui defensionem, Ioan.An.in c.nullus.de reg.iur.libr.6.

Quod ꝯfessio facta inter prohibitos, in fraudem fieri presumit Bal.in l.hac edictali.de secun.nup.& no.in l.qui testium.de prob. & l.senatores.de natural.lib.per Bal.& quod no. Ange.in l.sicut. §.superuacuum.qui.mo.pig.vel hypot.sol.

¶Bald.de Confessionibus.

¶NOTA, quòd in criminali n valet confessio, vel negatio minoris sine auctoritate tutoris, C.de auct.præst.l.clarum. Quod est verum in spontanea: sed in tormentis sic, pp iussum iudicis. ex quibus colligi potest, ꝙ tantum valet iussus iudicis in actibus minorũ agendis, quantum auctoritas curatoris, &c. ¶Confessio fit interdum ad iudicij euitationem. interdum ad iudicij inchoationem, iterdum ad veritatis indaginem, post litem ꝯtestatam. Primo casu aut confitens offert. & tunc loquitur, ff.de procur. l. si reus paratus. Aut petit dilationem: & tunc fit præceptum cũ dilatione arbitraria, ff.de iud.l.si debitori. ex quo præcepto oritur actio in factum, vt not.in l.fi.§.necessitatem. C.de bo.quæ lib. Et nota quod ista confessio, quæ fit ad litis euitationem, est miraabilis naturę: qa licet fiat in causa famosa, non infamat, vt d.l.si reus. Quod intelligo, quando causa est ex contractu, vt mandati: secus si ex delicto, vt furti: quia tunc infamat confessio facta etiam non in figura iudicij, ff.de infa.l.ictus fustium. Certè gl. dicit, illud esse ex genere pœnę corporalis, & publicè inflictę, non ex mero vigore confessionis. ¶Item nota, quòd si agatur ad pœnam criminalem, tunc per istam confessionem non euitatur iudicium: quia in criminali semper est ferenda sententia, ff.de cust.reo.l.si confessus. Si verò fit in contestatione litis, vel postea, confessio, tunc est necessaria sententia, nisi cõpetens soluat. Et nota, ꝙ ista talis solutio est mirabilis naturæ: quia fingit, ꝙ per cõfessionem nullam infamia sit cõtracta. Et est ratio, quia fertur amodò sñia absolutoria, vt d.l.si reus. Bald. vide ĩ.de reg.iur.§.item nota, ꝙ in confessum.& ĩ.e.§. præceptum. ¶An ex sola confessione possit quis dãnari ad mortem? dic, quòd sic, si est spontè confessus. & sufficit semel: si autẽ cum tormentis, non valet confessio, etiam decies repetita, nisi pcedant indicia, quę debent esse verisimilia, C.de quęstio.l.milites §.oportet.ff.de ed.ed.l.quæstio.§.fi.& de prob.l.cum probatio.ff. de quæstio.l.maritus. Si autem indicia præcedunt, & de facto liquet, licet de persona sit incertum, hoc certificatur per confessionem, in qua sit perseueratum, id est, quæ non sit reuocata, in §.effectus.per G. ¶Confessio ista non debet fieri coram solo notario, nec corã iudice in camera, sed coram iudice ad banchum causarum, C.de cust.reo.l.ij.facit quod no.C.de lib.causa, l.iubemus. & ff.de testi.l.3.§.idẽ diuus.ibi, ego interrogare soleo. Arg. cõtra, quod no.ff.de infa.l.ictus. sed ibi fuit processum de facto, nõ via iudiciorum, ff.de inter.act.l.noluit.§.j.sed in præparatoriis, q̃ sunt modici præiudicij, vbi non requiritur solennitas sessionis pro tribunali sic. Vnde aliud in criminalibus, vbi stat pondus diei & æstus. Bald.vide ĩ.de appella.§.confessus in tormentis.& de re iud. §.iudex debet sedere. ¶An valeat confessio in criminali absente accusatore? videtur, quòd sic: quia in criminali fiscus est aduersarius: sed fiscus est vbique præsens, vt no.in l.j.C. de quadri.præscri. ergo. Item quia iudex supplet in criminali, ff.de adul.l.constante. Bal. ¶Titius confitetur se occidisse quendam, cuius nomẽ ignorat, an ex ista confessione possit puniri? Dic, quòd si cõstat de corpore, non curo de nomine, vt not.3.q.8.libellorum. sicut si quis occiderit puerum nõ baptizatum, vel in vtero matris, cui nomẽ non est impositum: si autem non constat de corpore, tunc secus, ff.ad Sil.l.j.§.item illud. Bald. ¶Punitus est non malefactor ex sua confessione: quæritur, an verus malefactor releuetur, quin & ipse puniatur? Dic, quòd nõ, ff.de interro.act.l. qui seruum. post prin. & arg.ff.de adult.dominici.§.quæritur. Non enim alius pro alio potest soluere pœnam corporalem. Bald. ¶Confiteor me hominem occidisse hoc modo, videlicet ad mei defensionem: quæritur, an nullo alio probato debeam condemnari? Et videtur, quòd non: quia non confiteor, imò interimo obligationem natam: facit quod no.per G.suprà ti.j.§.fi.ver.antepe. Item confessio idem est, quod concessio: sed ego non concedo illam speciem homicidij quę mihi obiicitur. nam mihi obiicitur species homicidii voluntarij, & ego confiteor in necessario. Item ista cõfessio est sub vno contextu: ideo nõ potest diuidi, ff.depo.l.Publia.in fi.facit. quod not.C.de dona.quæ sub mod.l.ij.ad idem extrà de ac.c.cum dilecti. Contrarium est verum, quia præsumptio est contra confitentem: quia præsumitur in maleficio dolus: & ex illa præsumptione iuris damnabor potius, quàm ex qualitate confessionis, C.de fic. l.j.sed Bart.in l.Aurelius.§.j.de li.le. Hinc est, quòd si statutum dat beneficium confitenti, iste non meretur beneficium: quia non ꝯfitetur simpliciter maleficium. Idem, si sit cõfessus per gerundiũ id est, confiteor me fecisse defendendo: quia gerũdium significat modum, vnde confessio est modificata, non simpliciter. tamẽ statur contra se. Alij dicunt, quòd non potest diuidi: quia est vnum constructum & vna oratio. In passiua significatione gerundium significat necessitatem, vt no.in l.j.de eden. ¶Gerundia & supina sunt communis significationis, vt no.in c.j.de postu.lib.vj.in nouella. ¶Confessio instrumenti dotalis non excludit exceptionẽ non numeratæ pecuniæ, nisi sit renunciatum tali exceptioni, §.sequitur.ver.pe.ru facias, vt sit pactum, id est promissio, nõ vera renunciatio: vt scilicet promittat non opponere exceptionem nõ nu.pec. quod pactum valet, tãquam pactum dotale: nec præsumitur donatio: facit quod no.C.de do.cau.l.j.per Acc.& hoc verum quoad personalem actionem inter ipsos contrahentes: sed quo ad præiudicium aliorum creditorum, ista confessio non meretur priuilegium iuris: quia est dos confessata, vt not.in l.assiduis.C. qui po.in pig.hab.in gl.parua. vnde non habet tacitam hypothecam. quod est not.Bald. ¶Confessio matrimonij excusat accusationem stupri, §.j.vers.sed pone.G.sed non accusationem raptus, C.de rap.vir.l.j.ff.de his, qui.vt indig.l.Claudius.B. ¶Cõfessio facta in vltima voluntate, nõ probat debitum esse, vel nõ esse, ff.de li.le.l.Aurelius.§.fi.de leg.ij.Titia.§.Lucius. vnde potest talis confessio reuocari, quia est species vltimæ voluntatis, non autem est species probatiõis. & facit pro eo, qui legat decem pro vsuris, vel i malè ablatis: vt si conualescit, non possit ex ista scriptura conueniri, de quo dic per Cy.C.de non nu.pec.l.generaliter. Bald. ¶Item confitetur quis factum, sed non modum, seu qualitatem: arg.C. arbi.tu.l.interdictæ. Bal. ¶Quando in confessione opponitur dictio taxatiua, non prodest ꝯfiteri, C.de transa.aliàs.de exce.si quidem. ¶Prohibita confessio præsumitur simulata, ff.de prob.l.qui testamentum.& ibi no.Bald. ¶Contra fictionem non admittitur confessio: ergo nec positio: sed cõtra præsumptionem iuris & de iure, sic in auth.de æqual.do.§.illud.Bal. ¶Confessio facta in iudicio, siue formiter, siue informiter, valet, sicut iuramẽtũ, vt not.ff. de inter.act.l.j.Inst.de act.§.item si quis post. Si autem extra iudicium, tunc aut ad deliberãdum, & valet, ff.de pact.l.tale pactum. aut ad obligandum, & non valet ipso iure confessio informis, id est sine limitata causa: sed in reali, sine limitata causa valet, vt si cõfiteor te dominum: quod dic, vt l.cùm falsa.C.de iuris & fac.ignor.p Cy.& hîc per Spec.dico, ꝙ valet in modum probationis, n quò i nudis verbis fiat alienatio, l.traditionibus. secundum Spe. vnde q rem propriam recognoscit in emphytheusim ab ecclesia, nõ prę iudicat sibi, probata veritate, secundum Iac. quod est verum in errante: sed sciens videtur donare: vnde sufficit donatio in ecclesia absq; traditione, secundum Bart.vt l.vt inter diuinum.C.de sacro san.ec. Sed potest responderi, quòd illud in vera donatione, secus in præsumpta, vt no.ff.de polli.l.j.& C.de dot.prom.l.j. nec videtur tradere possessionem, qui nihil agit, & rem propriam conducit. ff.de vsucap.l.ei à quo. vide ĩ.de instr.edit.§.instrumentum habet vim.& in §.deficit.ĩ.eodem §.confessio in absentia.& ĩ.de locat.§.an quis soluendo. Bal. ¶Confiteor filiumfamiliâs mihi soluisse, deinde ipse promittit mihi non obstante refutatione: quæritur, an ista noua promissio obsit patri? Et videtur quòd n, C. de loca.l.si cùm Hermes.ff.de pact.l.fi. In contrarium, quia videtur ꝯfessio simulata, ex quo incontinenti est ab ea discessum. arg.ff.de priuileg.cred.l.si venter.§.fi.C.de pigno.l.fi.ff.de manu.l.4.§.fi.ab ignoto.ff.quib.mo.pig.vel hypotheca sol.l.voluntate. Et facit p marito, qui confessus fuit se ab vxore habuisse dotem, quã frater vxoris statim postea promittit non obstante refutatione, vt non teneatur maritus vxoris, nisi ad cedenda iura, ff.de iure dot.l.si extraneos. Argum. contrà ff.mandati, l.inter causas.§.abesse. Item quia ius fuit quæsitum mulieri, quod ius pacto sibi auferri nõ potuit: aliàs esset facile viro submittere promissionem in fraudem mulieris. SOL. Si mulier consenserit promissioni, debent ei iura cedi: si non ꝯsenserit, tũc non nocet sibi talis promissio, per leges allegatas, cum simili. & vide ff.de acquir.possess.l.prædia.per Bart. Bald. ¶Confessio in absentia aduersarij facta non probat solutionem, in authen.de testi.§.& licet non obligationem. C.de lib.cau. l.Arrianus.§.fin. nisi fiat in iudicio aduersario citato: quia tunc iudex supplet locum absentis, C.de appel.l.ampliorem.§.j.& nisi sit confessio inserta positioni in libello, C.de liber.causa, l.cùm precum. ¶Renunciatio in absentia an teneat? dic, vt C.de pact.l.post quam liti. ¶An remissio, vel pactum valeat? dic, vt ff.de pactis, l. idem in duobus. & de liber.leg.l.non solum.§.liberationis. ¶De ratihabitione dic, vt in l.Pomponius.§.j.ff.de ne.gest. ¶De gratia & beneficio dic, vt no.ff.de iureiur.l.Labeo: & vide l.fi.in prin.C. arbit.tutel.Bald. ¶Quid de cessione? vide suprà de cessione, §.an cessio. Bald. ¶Quandoq; processus non tenet ratione iudicis in-

competentis:& tunc nec confessio valet,extrà de iud.c.at si cleri ci.quandoq; ratione ordinis iudicij deficientis:& tunc tenet con fessio,de restit.spo.c.Pisanis.quandoque ipsorum litigantium in habilitate:& tunc non tenet,ff.de inter.act.l.si filius.la.ij.C.de au ctor.præstan.l.clarum.Bal.¶Confessio,quæ non est erronea,põt exponi,non perimi,de act.cum dilecti.Bal.¶Syndicus confessus fuit se debere id,quod debet vniuersitas,an ex ista confessione te neatur ipse,vt ipse?fuit iudicatum,quòd sic,§.nunc videndũ.ver, de facto queritur.G.Certè imò nõ tenetur,nisi tranferendo in se iudicium fuerit confessus:nam quo ad ipsum iudicium,confessio non habet causam.Bald.¶Præceptum obtinet vim sententiæ,& ex eo oritur actio in factum,scilicet quando fit in confessum:ibi dem G.& ob hoc dicit Ioan.cùm appellatur ab eo,non est neces se exprimi causam,sicut cùm appellatur à diffinitiua: ita not.ipse de appel.c.peruenit.el.ij.quod no.vide suprà eo.§.ij. ver.ex quo, Bald. ¶Confessio aduocati non nocet domino, si infra triduum reuocetur:secus in confessione procuratoris, quæ statim nocet, nisi probetur error,§.postremò.per Gul. Hoc verum,nisi procu rator confitetur bona fide?si autem per dolũ,tunc non videt sibi hoc mandatum,ff.mandati.l.creditor.§.Lucius. Tamen domino nocet post litem contestatam:quia procurator est dñs litis, ff. de excep.dot.l.apud.§.quæsitum,& l.purè.§.j.sed ante litem cõtesta tam in decisoriis secus.Bald. ¶Si duo sunt procuratores, & vnus confitetur,alter negat,quid iuris?§.fi.ver.sed pone,facit.G.¶Cõ fessus potest appellare & reuocare confessionem in causa appel lationis,ver.sed nunquid confessus.& ver.seq. not.de app.credi tor.§.iussus.secus autẽ si quis est confessus, & insuper conuictus, C.quo.app.ñ rec.l.ij.& l.fi.ver.de hoc vide.& ĩ.de ap.§.appellans à diffinitiua.Bald.¶An pater possit reuocare confessionẽ filij:est arg.quòd sic,ff.si ex nox.causa ag.l.ij.in gl.& ff. quod quisq; iur.l. 3.§.si filius.ff.de app.l.Lucius.C.de acc.l.ij.&de lib.cau.l.ij.scilicet pro suo interesse.Bald. ¶Quando quis confitetur factum, & ne gat qualitatem,vide C.arbit,tu.l.cum interdictæ.& suprà eo.§.itẽ confitetur quis.Quando quis confitetur conditionaliter,vel sub modo,vide C.de except.l.si quidem.Item quando quis confitet partem,& partem separabilem negat,vide C.de transact. l. si qui dem.Bald.¶Quid de confessione facta coram arbitro?vide infrà de instru.edit.§.confessio facta. ¶Contractus factus apud acta, æquiparatur confessioni factæ in iudicio, infrà de sent. §. contra fugitiuum.¶De confessione guarentigiæ,infrà de appe.minori xxv.annis.cum §.sequent.vbi habes,quòd confessio minoris va let,licet detur restitutio.Pro plena materia confessionis vide Bal. in l.vnica,C.de confess.& l.generaliter.C.de non num.pecu. per Cy. & Bart.

a ¶De Probationibus [a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Ponentis intentio, si per responsionem ad positiones non fuerint probata, qualiter statuere habeat iudex terminum ad probandum.*

2 *Terminus vnus an possit præfigi ad producendos testes super principali, & ad illos reprobandum.*

¶Actore non probante,reus, & si nihil præstiterit, absoluitur.

N superiori tit.diximus, quid iuris sit,cùm quis acto ris intẽtionem confitetur:nunc dicendum restat, qd iuris sit, cùm negat. tunc enim actori incumbit pro batio eius quod dicit,ff.de proba.l.ij.vj.q.vlt.actor.4.
b q.3.ver.qui intendit.ideo de probationib⁹ supponamus [b].¶†Si
1 ergo per responsionem ad positiones non est ponentis intentio probata,debet iudex partibus terminum statuere ad probandum hoc mõ:Dicet enim notario:scribe,ꝙ statuo partibus terminum xv.dierum ad probandũ, quod ꝓbare voluerint:quẽ terminum statuo ꝓ prima dilatione.Vel sic: statuo vsq; ad mensem pro pri ma,secũda & tertia dilatione:arg.extra.de ꝓb.licet. Sed prius di ctum magis est in vsu. Sed & caue, vt in primo termino aliquam inducas probationem: alioquin non dabitur tibi secunda dilatio sine causæ cognitione,arg.in auth.de testi.Collat.vij.§.quia verò
c secundum AEgi. [c] Ex causa tamen dabitur tibi secunda & tertia: quarta verò non sine solennitate.quæ prosequere,vt ſ. de teste,
2 §.qualiter autem.vers.volens ergo.& seq.¶†Potest etiam vnus terminus præfigi ad producendos testes super principali, & ad re
d probandos illos,extr.eo.c.præsentium.§.testes [d].&ex tunc nõ de bet quis admitti ad reprobandũ,vt ibi, & arg.in præ.c.licet.Sed videtur,quòd tunc fraus poterit cõmitti.nam si talis terminus da tus est vtrique parti,actor malitiosè differet ꝓducere testes suos vsq;ad vltimam horam finalis diei ipsius termini,vt sic reus suos nequeat intra terminum producere:qui etiam post terminum ñ admittetur,vt in ea decre. Sed certè tunc dari debet reo noua di latio ad reprobationem huiusmodi faciendam,arg.iij.q.iij.§.spati um,ver.ei autem.C.de temp.in int.rest.l.petendæ.ext.de iud.§.fi.
c & de rest.spo.frequens.§.solet [e].Sed & licet præal.decr.licet.det
f mentem ad hoc [f], nihilominus consideratis loci distantia,perso narum & negotij qualitate, dilationem huiusmodi moderetur, vt in præ.§.quia verò.prope fi.ext.de app.cùm sit Romana.&est expssum in præ.§.testes.& vide ſ.de teste,§.qualiter.in fi.De pro bationibus igitur aliqua disputemus,dicentes: Quis,& qualiter debet probare:Quid,& quando debet probari:Et quod sunt spe
g cies probationum [g].

ADDITIONES.

a Pauci ex practicis auctoribus formarũt hanc generalem rubricã; & quomodo generalis hîc conueniat,licet species subsequantur scripsi super rub.eod.titu. vbi vide in prima obiectione. ¶Pileus formauit hanc Rubricam:& est prima quertę suę partis.¶Tanc. eam posuit,& est v.tertię partis.¶Ioan.de Deo Cauil.lib.v.rub. 3. & in li.Iudicum,item multimoda probatio.vbi nil ad gen⁹.¶Gal licus formauit rubricam,quam restrinxit ad testes.¶Rolandinus doctor etiam eam formauit,vt dixi ſ.rub.de teste.

b Supponamus.¶Per id patet,quod congruè pręcessit suprà prox. vt scripsi super rub.eod.tit.in fi.

c Secundum Aegi.¶Cuius fuit totum,quod in hoc principio præ cedit,& sequitur,sua rub.xlix.& videas,quòd Aegid.& auctor cõ sentiunt, in principio causæ terminum ad probandum simul assi gnari actori & reo.& faciunt leges,ff.eod.titul.quidam.C.ad leg. Cornel.de falsis,l.vbi.& de abolit.l.fallaciter.Si enim id in crimi nalibus,fortiùs in ciuilibus:& facit decret.licet.eo.tit.statim alle gatis,& decre.cùm causam.de testib. Ad contrarium facit,quod notatur ĩ.proxi.versic. sed vbi ego dico, quòd varietas causarum vtrunque dictum iustificat,si sunt duo electi,quorum vterque se cõfirmari petit,& aduersarium cassari:hîc optimè datur commu nis dilatio.Idem in interdicto Vti possidetis,& similibus:& de his non est dubium.Sed si petis à me mutuum,depositum,legatum, vel aliquid tale,licet partibus nolentibus possit talis terminus assi gnari,putà quòd reus possit restituere & petere nullum terminũ sibi agnari cum actore, ne frustra fatigetur actore non probante, maximè si sua defensio veniret probanda de longinquo:facit,qđ not.de testibus,capitul.de testibus.in vlt.gloss. In foro tamen se culari,actore & reo volentibus probare per testes, caueat sibi re us,ne expectet publicatioem testium actoris,si in foro illo serua retur opinio Ioan.& Azo.vt scripsi super gloss.prædicta.Tunc er go per optimè procedit datio communis termini,vt actor actio nem probet,& reus defensionem.In foro igitur canonico,vel se culari, vbi nostra opinio seruaretur, procedit illa gloss. & termi norum diuisio.Sunt & qui dicunt interesse actoris, terminum si bi & reo simul non dari,moti per l.petendæ.de temp.in integ.re stit. vt post suas dilationes probare possit in termino reo dando, & hoc etiam eo inuito,vt notatur ſ.de dilat. §. videndum.versic. quid si reus. Videamus de alia coniunctione,quàm statim subdit, §.vnicum terminum dari ad producendum testes probatorios in principio,& reprobatorios personarum: & fateor, quòd sic fuit factum in dec.licet.eo.tit.statim alleg.& patet in decre.cùm cau sam.de testib.& fieri potuit, eo quòd in ipsa productione etiã an te quàm deponant,vel cùm deponunt, possunt producere testes reprobatorios:tamen in ipsa eadem dec.licet,ibi,indulto extunc altero mense.& demum in dec.præsentium.statim alleg.ibi,si ve rò abbas.patet,termino diuiso,& non simul,confundi terminos primæ reprobationis & secundæ:per quem modũ fraudi,de qua sequitur,obtimè prouidetur.

d §.testes.¶Lib.vj.

e §.solet.¶Lib.vj.

f Ad hoc.¶Si intendebat de cõmuni termino,de quo pręmisit,de buit dicere tres menses:sed i intendit ad hoc,scilicet ad reproban dũ,de quo proximè dixit:& hoc intendit,ꝙ non est tempus illud iuris& ordinarium:quod patet in dec.pręsentium.§.si verò.vbi si computas,videbis tres menses,quod d.§.testes.ĩ.allegato nõ pos sumus ita concludere:concor.autem hîc:quòd no.de conuer.cõ iu.ex publico.in 3.gl.

g Probationum.¶Hæc membra posuit Tanc.vbi ſ.ad quæ ꝑmitte bat,quid sit probatio:quod fortè actor omisit ꝓpter ea,quę scri psi eo.tit.super rubr.Subdebat etiam,cui facienda esset probatio, quòd etiam posuit Pil.sed auctor id,quasi notissimum,non cura uit, Dicebat autem iudici fidem faciendam, non aduersario: alle gat Pil.C.de testib.eos.Canonis.const.4.q.3.eos.Tan.alleg.eo.ti. si quando.§.sed cum.& C.ex quib.cau.si idcirco.xxx.quæstion.v. iudicantem.extr.de rescri.inter cæteras.ideo Hostien.in fin.eod. titul.§.si cui ius nouum.patet & de rescrip.statutum, §. cùm verò actor.ad fi.lib.vj.

SVMMARIVM.

1 *Negatiua alia facti, alia iuris, alia qualitatis.*
Negatiua facti quomodo diuidatur, & quæ sit earum qualibet.
Probari non potest, quod non est.
2 *Negatiua facti pura, simplex & indeterminata, an sit probabilis.*
3 *Negatiua facti determinata an sit probabilis.*
4 *Negatiua iuris qualis, & à quo sit probanda.*
5 *Negatiua iuris quid sit.*
6 *Neganti ius quare incumbat probatio, non autem neganti factum.*
7 *Negatiua qualitatis quæ sit, & qualiter probanda.*
8 *Qualitas quotuplex sit, & quomodo probetur.*
9 *Reus regulariter nihil tenetur probare: imò actore non probãte debet absolui.*
10 *Onus probandi per quæ transferri possit.*
11 *Onus probandi an sola præsumptione pro actore transferri possit.*
12 *Spontanea probationis assumptione transfertur onus probandi.*
13 *Repetẽs tanquã indebitum: quod iã soluit, regulariter debet indebitũ probare.*
Onus probandi an, & quomodo ratione delicti transferatur,
14 *In communibus iudiciis vtriusque partis probationes admittuntur.*
15 *In crimine falsi vtriusque partis testes audiendi sunt.*
16 *Partis vtriusque probationes quibus casibus admittantur.*
17 *Partibus vtrisque super suis articulis in causa testes producere volentibus, si simul concurrant, quis prior audietur.*
18 *Probatio in causa appellationis competit actori, vel appellanti.*
19 *Furiosus per dilucida interualla si testamentum faciat, & vnus dicat ipsum furiosum, alter autem econuersò dicat, quòd non, cui istorum incumbat probatio.*
20 *Probatio communis opinionis, aut præscriptionis, cuius initij memoria non extat, qualiter fieri possit.*
21 *Distinguere rationes agentium, vel actuum, non interest testium.*
22 *Præscriptio tam longi temporis, cuius initij memoria non extat, an probari possit per testimonium de simplici auditu.*
23 *Testibus plura deponentibus standum est digniorib. & verisimiliora deponentibus, iudicis arbitrio.*
24 *Signa apparentia an possint esse testimonia ad probandum de non visis, aut non auditis.*
25 *Nouale durat tandiu quandiu ecclesia parochialis enormiter non læditur.*
Priuilegium de noualibus, quo ad religiosos, quomodo sit intelligendum.
26 *Priuilegium an perdatur vnico actu contrario.*
27 *Fundi pars an, & quomodo dicatur fundus.*
28 *Opinio communis idem est, quod credulitas.*
29 *Interrogatus de communi opinione qualiter debeat respondere.*
30 *Opinio communis transfert onus probationis.*
31 *Probatio per communem opinionem, quibus casibus locum habeat.*
32 *possessio continua qualiter possit probari.*
33 *Medium colligitur per extrema.*
34 *Probatio non est in transcursu facienda.*

¶Qui, & qualiter debent probare.

1 I. §. Probare † autem debent actor & accusator, qui aliquid dicunt, si reus id neget, vt iã dixi: quoniam actore non probante, reus, & si nihil præstiterit, absoluitur, C. de eden l. qui accusare. 2. q. v. §. j. ext. vt ecc. bene. c. j. de cau. pos. & propriet. cùm ecclesia. prope fi. de iureiuran. c. fi. Non ergo re⁹ negans probare debet: & hoc ideo, quia negantis factum per rerum naturã nulla est directa probatio. vt ext de elec. bonæ. j. & de prob. quoniam contra. in prin. & in præ. l. actor. ext. de renun. su-
a per hoc ᵃ. & in præ. decre. cùm ecclesia. & quia ei qui dicit, non ei
2 qui negat, incumbit probatio, vt supra. ¶† Super quo scias, quòd
b negatiua alia facti, alia iuris, alia qualitatis ᵇ. Negatiua facti alia pura & simplex & indeterminata, alia terminata, alia prægnãs. Negatiua facti pura & simplex & indeterminata est, q̃ non habet determinationẽ loci, vel tpis, vl̃ alteri⁹ rei: vt cũ dico, nõ fui citat⁹: vt in præal. decr. bonæ. §. ꝯ hoc. vel si dico, ñ ꝯxi cũ Berta. & talis ꝓbari ñ pt, quia negationum non sunt causæ. Cùm enim aliquid negatur esse, hoc probari non potest: quia quod nil est, probari nõ potest: & testis volens eam probare, repellendus est, extra. de causa pos. cùm ecclesia. extrà de prob. iurauit. Est tamen quidam mod⁹ probandi eam, extr. de probat. tertio. extr. de frigi. & male. fraternitatis. prope princip. ibi, quòd eadem non poterat esse mater. ¶Tertius per iuramentum, extr. de iureiur. c. fi. ¶Quartus, si dico simpliciter me non interfecisse Titium. possum enim hoc probare, probando eũ viuere, vel morte naturali eũ obiisse. vel ꝙ alius eum interfecit, ff. ad leg. Aqui. inde Neratius. §. si quis hominem. cum duabus legibus seq. & ff. de interrog. ac. qui seruum. ¶Quintus, per acta, extrà de re iud lator. ad fi. & ca. consanguinei. ¶Sextus, si dicatur, quòd aliqua clausula fuit apposita in literis iudicũ non de conscientia ipsorum. statur enim super hoc testimonio eorundem, arg. extr. de exces. prælat. inter dilectos. §. præterea. extr. de præscrip. olim. ¶Septimus, propter probationis impossibili-
3 litatem: quod dic, vt j̃, versic. rectoris. & seq. † Negatiua autem facti determinata, scilicet habens determinationem loci, vel temporis, bene probatur: saltem indirectè, vt si nego me Titium ĩter fecisse, vel cũ Berta contraxisse tali die & loco, bene possum hoc probare indirectè probando, ꝙ illa die alibi eram, C. de contrahen. stip. optimam. extr. de testib. ex tenore. Inst. de inutil. stipul. §.
c item verborum ᶜ. Sed quomodo fiat istud, cùm instrumẽtum debeat edi sine die & consule? Dic. quòd tribus modis petitur edi: quod dic, vt j̃. de instru. edi. §. videndum restat. Item negatiua fa-
d cti prægnans est, quę habet implicitam affirmatiuam ᵈ: vt si dicam non sponte renunciaui. iam enim implicitè affirmo, siue inficiando assero me vi, vel metu renunciasse: & hoc possum & debeo ꝓbare, extrà de renunc. super hoc. in fin. Vel si dico non sum in patris potestate: quia iam simpliciter assero, negando me liberatum à patria potestate: & ideo debeo hoc probare, ff. de probat. si filius. Item si nego testatorem fuisse sanæ mentis: quia negando implico eum fuisse alienum à mente: & ideo id debeo probare, vt 3. quæst. ix. indicas. extrà de suc. ab intest. c. fi. C. de codicil. nec codi-
e cillos ᵉ. & sic in similibus. ¶† Sequitur videre de negatiua iuris:
4 & hæc probanda est ab eo, qui eam opponit. verbi gratia: nego emancipationem rectè factam: iam enim nego eam iustè factam, & ideo debeo probare, ff. de probat. ab ea parte. in fin. Vel dico, quòd non potes esse procurator, ff. de procur. mutus. vel testis, ff. de testi. l. j. vel non potes matrimonium contrahere, extrà de spõ. cùm apud. vel postulare, vel agere, vel huiusmodi, quæ à iure cõmuni conceduntur. Si enim dico te aliquo iure prohibitum, debeo illud ius probare: argum. in præd. decret. cùm apud. ff. de procurat. l. j. quia omnia licent, nisi probentur prohibita, xj. quæstio.
5 j. aliud. & ff. de regul. iuris. non omne. ¶† Negatiua autem iuris est, cùm negatur aliquid iure factum esse: vt, iuris solennitatem abfuisse: & hoc aut in iudiciis, aut in contractibus. Si in iudiciis, aut negatur post quàm sententia transiit in rem iudicatam in processu iuris solennitatem abfuisse: & tunc in causa nullitatis talis nẽgatiua probatur: aliàs semper præsumitur pro processu iudicis, extra. de re iudi. sicut. & de renunc. in præsentia. vbi de hoc. Aut ante quàm in rem transiit iudicatam: & tunc non probat negans: imò non præsumitur pro processu, nisi quatenus, & c. extrà de probat. quoniam contra. Si verò in contractibus, tunc de iure communi probare debet, qui solennitatem iuris negat adhibitam, vt in præd. l. ab ea. Tamen fauore ætatis minor, qui dicit rem suam alienatam, non adhibita iuris solennitate, scilicet tutore auctore, & cum decreto, hoc non probat: imò rem reuocat: nisi is, qui dicit adhibitam, hoc non probet, ff. de Publicia. quæcunque.
6 §. fin. ¶† Sed quæritur, quare neganti ius incumbit probatio, & non neganti factum? Respon. quia præsumitur contra negantem ius. omnia enim præsumuntur licere, nisi probentur prohibita, ff. ex quib. cau. ma. necnon. §. hoc, quod eis. xj. quęstio. j. aliud. Sed contra negantem factum, nulla est præsumptio, nisi in casibus, vbi idem iuris est, quòd in negante ius: vt infrà versic. secundum.
7 ¶ † Restat videre de negatiua qualitatis, quę est, si quis dicit, non
f es bonus, non es diligens, non es legitimus ᶠ, non es soluendo ᵍ:
g hîc enim negatur qualitas: & qui hoc dicit, debet probare. nam quilibet præsumitur idoneus, nisi probetur contrarium, vt extrà de seru. in ord. faciend. c. vnico, de præsump. c. fin. ff. de leg. ij. cùm quidam. & l. cùm pater. §. rogo. C. de inoffic. test. omnimodo. versi. si tamen. ff. de priuil. cred. si creditores. in fin. Super hoc tamen
8 distingue: † Nam qualitas alia est scientiæ, vel ignorantiæ. & hęc probatur per examinatorem: non per eum, qui eam proponit, vt extrà

ADDITIONES.

a Super hoc. ¶Hucusque Tancre.
b Qualitatis. ¶Hac diuisione cõtenti fuerũt antiqui nostri, incluso Host. in Sũma huius tit. §. ij. sed Iac. de Bel. addit negatiuã solennitatis: q̃ antiqui sua secunda, vel tertia putauerunt includi, vt patet j̃. versi. statim. vide in solutionibus contrariorum. C. super l. actor vbi pulchrè prosequitur, hoc eod. titul. ibi etiam Cyn. materiam prosequitur.
c Verborum. ¶Tu dic, ꝙ tanta posset esse locutionis coarctatio, ꝙ etiam directè negatiua cadit in intellectum testis: & sic potest directè probari, vt plenè scripsi in prædict. decret. bonæ. super glossa j.
d Affirmatiuam. ¶Secundum Tanc. vsque ad ver. sequitur.
e Codicillos. ¶Et ibi sic not. in vlt. gl.
f Legitimus. ¶Vide q̃stionem, quam de hoc disputant, posiam super regula infamibus. de reg. iu. lib. vj. Si autẽ negetur filiatio, dic, vt extrà de probati. per tuas. qui fil. sint leg. transmissæ. & capitul. per tuas. ADDE in simili, quòd asserenti aliquem non legitimè institutum, incumbit onus probandi negatiuam. vide Rotam in antiq. decis. decisione xl.
g Soluendo. ¶Vide, quod scripsi in decret. bonæ. super glo. negatiua. in fin.

extrà de præb.cùm secundum.extrà eo. qualiter. & extrà de æta.
a & qual.accepimus.& c.fi.xxiiij.dist.quando [a]. Alia ætatis:& hæc aut est notoria.& tunc probatur per aspectum corporis,extrà de ele.dudum.j.ff.de min.minor xxv.an.ex aspectu.Aut de ea proba biliter dubitatur: & tūc,qui dicitur minor,probat se maiorem,vt extrà de elec.cùm nobis.quod verum est,secundum Ioan.si ipse sit actor.Nam si reus dicatur minor,qui dicit,hoc probet,vt not. suprà de actore,prope princ.versi.si ergo excipis.Alia ordinis:de qua si dubitatur,probat,qui negatur ordinarius,extrà de cleri.pe reg.per totum. Alia conditionis alicuius,vt legitimatio,excommunicatio,interdictum:vnde si dico te illegitimum,vel excōmunicatum,vel interdictum,& similia,hæc debeo probare:quia qui libet præsumitur bonus, &c.vt suprà. An negatiua positio sit ad-
b mittēda,vt dixi plenè suprà de positionib⁹,§.vij.ver.8. [b] ¶†Nūc
9 ad propositum redeamus:& no.quòd reus non tenetur probare regulariter:imò actore non probante,licet reus nil probet, absoluitur,vt suprà in prin.Sed licet reus generaliter probare nō tene
10 atur,† tamen quædam sunt, quæ transferunt onus probandi in
c eum [c]. ¶Primum est exceptio:putà peto à te decem:tu excipis,ꝙ soluisti:vel peto fundum quem probo meum: tu excipis de præscriptione,& similia:certè debes has exceptiōes probare:nec mirum:nam reus in exceptione fit actor,ff.de exce.l.j.ff.de proba.in exceptionibus. extrà eo.ex literis.in fi.xvj.q.3.inter memoratos. extrà de præscrip.auditis.Et hoc verum est,cùm reus excipiendo aliquid asseuerat:secus est,si excipiendo neget,vt patet in exceptione non numeratæ pecuniæ:quoniam ea à reo proposita,actor debet probare numerationem, & non reus exceptionem, vt C.
d de non num.pec.si ex cautione [d]. ¶†Secundum est præsumptio,
11 scilicet quæ est pro actore. vnde si frater petit à fratre partē prædij,quod fuit pars communis,quamuis reus neget illam pertinere ad actorem,tamen probare debet,qualiter ad se tantùm pertineat:aliàs in causa succumbet,vt C.de prob.siue possidetis. ¶Itē si aliquid relictum sit episcopo in testamento ab extranea persona,præsumitur intuitu ecclesiæ sibi esse relictum. vnde licet ipse sit in possessione,& neget illud ad ecclesiam pertinere, tamen ꝓbare debet sibi soli esse relictum,extrà de testa.requisisti.xij.quæ. 3.pontifices.¶Item si episcopus petit ecclesiam sitam in sua dioecesi,quam alter detinet,dicens,non esse episcopi,hoc debet probare,qui detinet,quamuis neget,extr.de relig. dom. constitutus. & c.seq.xvj.q.vij.omnes basilicæ.extr.de rescrip. cùm non liceat. ¶Item quòd præsumptio transferat onus probandi in reum,probatur c.di.c.contra morem.extr.de præsum.quia verisimile.& de restit.spol.solicitē.& de renun.super hoc.ff. de probat. quinquaginta.& l.cū de indebito.extr.vt eccl.bene.cap.vnico,ext.de procurat.ex insinuatione.ex.de iureiur.c.fi.ff.de dona.inter virum& vxor. Quintus Mutius.¶Et breuiter,vbicunque ius commune pro aliquo facit,& pro eo præsumit, talis præsumptio iuris transfert onus probandi in reum,l.di.ferrum.ext.de spōs. is qui.secus, si sit præsumptio iuris & de iure,quæ non admittit probationem in contrarium.quod dic,vt not.extr.de sponsa.is qui.liiij.dist.fra-
12 ternitatem.& vide j.§.videndum.versi. quartò. ¶†Tertium est spontanea probationis assumptio.si enim reus velit onus probādi subire,mos ei gerendus est,vt volens probare admittatur,ff.de
e probat.circa.xxix.q.ij.c.cuius rei causa.extra.de testi.spoliato.c.j. [e] ¶Quartum est iuramenti delatio. nam si iudex reo deferat iuramentum,suscipere debet ipsum:quod præstitum loco probationis habetur,xvj.q.iij.dilectio.xxxi.q.2.si verū.ext.de probat.sicut consuetudo.extr.de iureiu.c.fi.de testi.præsentium.ff.eo.scilicet
13 de iurerando,l.iusiurandum etiam.&l.manifestè. ¶†Quintum est actoris priuilegium. nam qui repetit tanquam indebitum, quod iam soluit,regulariter debet probre indebitum. Tamen si repetens sit priuilegiata persona,putà pupillus,vel minor,vel miles,vel agricola,reus debet probare se debitum recepisse.¶Sextū est delictum.nam si reus,à quo indebitè solutum repetitur,negat se ab actore pecuniam recepisse,certè actore solutionem probāte,reus necesse habet probare postea sibi debitum recepisse.Hos duos casus habes extr.de solut.c.fin.& ff.de probat.cùm de inde-
14 bito.circa prin.& §.fin autem.†¶Septimum,in communibus iudiciis vtriusq; partis probationes admittuntur,extr.de prob.ex literis.ff.de iudiciis,in his tribus: ¶Octauum, cùm vterq; se asserit possidere,vterque probat,vt in ea.l.& extr.de probat.licet. ¶Nonum,in crimine falsi vtriusque testes audiuntur, C. de falsis, vbi.
15 ¶†Sed pone:ecce,petò à te centum,quę mihi debes:tu mihi negas debitum: produco instrumentum ad probandum: tu excipis contra illud de falso:nunc quæritur, quis nostrum debet proba-
f re [f]?Iac.distinguit. nam aut de falso agitur ciuiliter,aut criminaliter.Si ciuiliter,aut instrumentum illud est prima facie suspectum
g putà est cancellatum,vel in aliqua sui parte abolitum [g],vel tabellio alias falsas scripturas consueuit conficere: & tunc producens
h debet illud probare verum esse,C.de probat.iubemus [h]. Aut non est suspectum: & tunc excipiens debet illud probare esse falsum, C.de eden.qui accusare.Si autem criminaliter de falso agitur tūc vterque debet probare:primò tamen excipiens,& subsequenter
i producens,vt in præ.l.vbi.resp.j. [i] ¶†Decimum,quando vtriusq;
16 testes admittuntur in crimine lesæ maiestatis, & in sacramentis desertis,& in proditione patriæ,&in crimine peculatus,C.de abolit.fallaciter.in fin.Est autem peculatus furtum de re publica perpetratum,xxiij.quæ.iiij.quid ergo.ff.ad leg.Iul.peculat⁹.l.j.¶Vndecimum,negatiua habens in se implicitam affirmatiuam,debet probari à reo.quod dic,vt suprà versi.negatiua facti. aliàs autem regulariter verum est,quòd actor debet probare.quod dic,vt su-
17 prà in prin.huius §.¶†Sed vbi vterque vult testes super suis articulis in causa producere,& simul concurrunt,quæritur,quis pri-
k mò producet [k]?Et videtur,quòd actor,qui prior est in omnibus, iuxta regulam illam,qui prior appellat, prior agat, ff.de iudic.qui prior

ADDITIONES.

a Quando.¶Et quo casu seruatur decr.si fortè:de elect.lib.6.
a Ver.8.¶Quomodo probetur præscriptio quartæ decimæ nō solutæ,vide super regula,sine possessione.de reg.iur.lib.vj.
c in eum.¶Aliqua posuit Pil.sed aptiùs illa prosequitur Tā.sed autor pleniùs.Fuit autē Tanc.totum,quod sequitur,vsque ad vers. septimum.& omnes hos casus no.vt eccl.benef.c.vno,in gl.simile.lib.vj.vbi alias remis.vide tex.ibi,& in fi.gl.
d Ex cautione.¶De his suprà de excep.§.nunc videndum.ver.licet autem.& §.viso.in prin.
e C.j.¶Hoc tñ casu,dato quòd nil probetur,reus absoluetur:tamē actore nihil probante, nisi ad perditionem causæ se adstrinxisset, vt j.dicam.
f Probare.¶Iac.& Odofr.in l.vlt.C.de falsis.
g Abolitū.¶Gui.de Suz.in l.quncq;.ff.de Public.vocat hoc vnicū apertū:alleg.C.de edi.diui Adria.l.j.& ff.de his,q̄ ī test.del.l.j.Illud verū,ꝙ sequit,vocat latens,vel inuisibile:siue sit ex parte scribentis,vt sequitur:alle.C.de susce.& arca.l.si aliquid.lib.x.siue ex parte ꝓducentis,qui solet falsa instrumenta ꝓducere,ff. de edend. si quis ex argentariis.§.j.ver.quid enim,si humilis,&c.Et hac de causa prosequitur ibi materiam illius regulæ,semel malus. Primum dictum repetit in l.si post diuisionem.C.de iuris& fac.igno.quos tres suspicionis modos posuit Vbert.de Bob.in prædi.l.si quis ex argentariis.& Rolan.parte x.c.v.in princip. Quartam collige per id,quod dicam j.titu.j.§.instrumentum.versicu.item opponitur, quòd aduersarius.& vide post illum versi.item opponitur,quòd tabellio.
h Iubemus ¶Et per hoc patet magnus effectus suspicionis,secundum Vber.de Bo.vbi s.
i Resp.j. ¶ Hæc vr̄ incongrua locutio, cū ponat excipientē agere criminaliter.Ob hoc sciēdū,ꝙ lex,vbiq;:hîc allegata,duos habuit intellectus,Prim⁹ Bur.ꝙ falsi quæstio incidebat per viam exceptionis.Secundus Ioan.ꝙ ille,ꝯ quem in cā ciuili productum fuerat instrumentum,proposuit accusationem de falso: & hoc communiùs approbatur,& tamen vtrique lecturæ fauent textus eius ibi vide in prima gloss.vt recitat ibi Cyn.Dyn.tenuit in l.secunda ff.de adulte.§.si publico.ordinariam pœnam imponi posse probato crimine per exceptionem,si tale erat,de quo posset sine accusatore puniri, vt in falso: aliàs non posset, per §. si quis accusatorem.in l.rescripto.ff.de muneribus & honoribus. Secunda opinio,quæ nostro iuri consonat, est, quòd si crimen contingit negotium,de quo agitur, puniri potest per viam exceptionis, ff.de exceptio.capitul.primo,in fin.de confess.capitu. secundo.& not. de ordin.cog.capitul.ij.aliàs non potest.Tertia opinio,quòd per viam exceptionis non imponitur pœna ordinaria,sed extraordinaria sic,in certis casibus,vt hîc,& in teste,qui vacillat, C.de testi. l.nullum.Per prædicta vides,quomodo excipiendo criminaliter agitur.Guid.de Suz.in l.illa tenet,dictum Bur.procedere,quando excipiens de falso,subiungit,quòd petit iudicis officio de illo cognosci.inducit l.penultimam C. eodem tit. de probat.Et sic verbum Incidit,positum in principio legis, obstabit propriè:sed secundum lecturam Ioan.quòd accusatio interuenerit, dici ipse, ꝙ ad instrumenta quæ habentur in arca,non opponitur falsitas:sed quando illa producūtur,fit accusatio de falso,quæ quodammodo incidit in principali causa.
k Producet.¶Nota,ꝙ de productione testium loquitur. altero enim volente probare per instrumentum, statim iudex illud reciperet & idem,si vtrique.

prius.ext.de ord.cog.c.ij.ff.de reg.iur.secundum naturam.C.ad l. Cornel.de falsis,l.fin.& l.vbi.Arg.contrà, quòd reus possit priùs testes suos inducere,C.de inoffi.test.liberi.in fi.ff.de prob.circa.§.
a fi.[a] ff.de fer.feriæ.ff.de reg.iur.non debet.ext.de mu.pet.c.fi.& de excep.c.cū inter.ver.cū non debeat.Vber.de Bo.dixit,quandoque de consuetudine iudiciorum quemlibet admitti:& vtentur com munibus dilationibus,vt C.de temp.in integ.rest.petendæ.Quãdoq; etiã dixit ex officio iudicis id pendere,q debet attẽdere, an actor id dicat,ne ipse ꝓducat,seu vt impediat, vel an velit ꝓducere,ff.de rei vend.in fundo.in fi.Et an sit periculum in mora,qa tũc nequit regula iuris seruari,ff.de off.procõ.l.aliquãdo. extr.de iu. c.fin.Ego puto actoris testes priùs debere recipi,&examinari sup sua petitione,quàm rei super sua defensione,ne reus fatigetur in
b utiliter laboribus & expensis [b], C.de prob.exceptionẽ.& in hoc
c cõcor.Azo [c],vt in primis concor.& probatur extr.de prob.licet. ex tenore cõmissionis ibi factæ,& de test.ad hoc aliàs incipit,præ
d sentium [d].& in authen.de instru.cau.§.oportet.C.de testi.si quã.do.ff.de tab.exhib.l.locũ.& si contrà fiat,actor ex hoc poterit ap
e pellare:& sic obtinuit [e].Fallit tamen hoc in primis vndecim casibus,& in præiudicialibus quęstionibus:in quibus priùs admittũtur probationes rei,extrà de ord.cog.ca.fin. iii.q. ix.per totum,&
18 vide suprà de dilat.§.videndum.ver. & not. ¶† Sed quis probabit in causa appellationis?Respon.actor,siue appellans, in authẽ. de his,qui ingr.ad app.§.illud.Quidam tñ ꝯ de hoc, C. de eo.hi,q
f ad ciuilia [f].¶† Pone:quidam erat furiosus per lucida interualla:fe
19 cit testm̃:dico eũ fuisse furiosum.tu dicis eum fuisse sanę mentis
g quæritur,cui incumbit probatio?Dicit Vber.de Bo.[g] ꝙ tibi,vt C. de codicil. nec furentem. Alij dicunt,quòd mihi agenti, dicenti eum fuisse furiosum, incumbit probatio: vel agenti & dicenti, ꝙ fuerit sanæ mentis.nam ei qui dicit,&c.ff.de prob.ei qui.vj.q.vlt.
h actor.extrà de suc.ab intest.cùm dilectus [h]. ¶†Vltimò quæritur
20 qualiter fiet probatio communis opinionis, vel etiam præscriptionis tãti temporis,cuius memoria non existit?putà aliquid esse nouale:vel aliquem locum vltra hominum notitiam fuisse vel ñ
i fuisse inhabitatum,vt extrà de priuil.c.fin.& de verb.sig.quid per nouale.& c.veniens [i].vel aliquẽ notarium,vel prelatum fuisse,& huiusmodi.Ad cuius rei euidentiam,exempli gratia,finge monasterium Fontis frigidi habere priuilegiũ de percipiendis decimis noualium intra parochiam de Burgarachio:vnde agit contra rectorem eiusdem ecclesiæ,quia eas quasi possidet de iure communi:rector verò econtrà agit contra monasterium,vt eas sibi dimittat in pace:hîc quæritur,quid hinc & inde veniet in probatione?
k Et certè no.papa Inno.IIII.[k] quòd testes monasterij dicere debẽt quòd est communis opinio hominum habitantium circa loca,q̃ monasterium asserit noualia esse, & etiam aliorum, quibus cura est de his quærere, vel meliùs hominum, qui circa hoc arbitrantur nullum viuentem vidisse, vel audiuisse quando loca illa culta fuerint. Adiicient etiam, quòd nunquam viderunt, vel audiuerunt aliquos,qui dicerent se vidisse loca illa coli, vel qui audissent ab aliis prædecessoribus sursum in infinitum,vel etiam ab aliis,qui secum conuiuebant,sursum in infinitum, prædicta loca tẽpore suo coli,arg.ff.de probat.l.si arbiter.&extrà de testib.quoties in fin.& c.licet ex.& est speciale, vt testimonium de alieno auditu valeat. Oportet autem hos habitantes, vel arbitrantes, qui prędicta opinantur,esse ad minus duos,vel plures,prout iudex arbitrabitur:nec oportet esse omnes,vel ad maiorem partem.nam municipes scire dicuntur,quod maiores sciunt.ff.ad munic.municipes.extrà de testib.ad hoc.aliàs incipit,præsentium.ꝓpe prin.
l ibi,vel maiores,&c.[l] Nec videtur sufficere,si testes dicunt,non est opinio hominum,nec etiam alicuius præcedentium in infinitum,quòd prædicta loca culta fuerint:quia hæc est negatiua,quę probari non potest, vt suprà in princ.huius §. Non est etiam necesse,quòd dicant se audiuisse prędicta loca semper fuisse inculta imò benè valet eorum dictum,licet audiuerint aliquando fuisse
m inculta [m]. tunc enim probabit ipsum monasterium præscriptionem eius temporis,cuius non extat memoria,contra confessoriam,quàm dictus rector de iure communi intentat ad decimas petendas,vt in præd.cap.quid per nouale.& cap.veniens.Innocentius tamen not.in præd.cap.quid per nouale.quòd hæc probatio non incumbit priuilegiato,qui non est in possessione.& hoc dic, secundum dominum meum, prout ibi not.In huius autem præscriptionis probatione debẽt dicere testes,esse communem opinionem hominum prædictorum, quòd nullus viuens vidit vel audiuit.quòd suo tempore culta fuerunt dicta loca,sed ludis,vel transeuntibus bestiis patebant, vel erant nemora, seu paludes: quodque non viderunt aliquos,qui hæc viderint,vel audiuerint etiam ab aliis de suis temporibus. Et aduerte, quod dixi, De suis temporibus.si enim hoc non dicerent,hoc eodem modo proba
n ri posset Legem à moyse datam esse [n], & transitus maris rubri [o],
o chorea gigantum,schisma Chore,Datan & Abiron [p],&huiusmo
p di,decimaseptima.quæstione.prima.denique.extrà de electio.licet.& etiam multæ absurditates & impietates,etiam de Christo, & de aliis:ideoque restringenda est in his interpretatio,non laxãda hoc modo,dicendo:quodque non viderunt aliquos, qui hoc viderint, & hoc clarum est: vel audiuerint etiam ab aliis de suis temporibus:& hoc etiam planum est,prout verba simpliciter sonant.Si autem velles intelligere&supplere,vel ante tempora eorum factum esse,præmissæ absurditates,& aliæ sequi possent,Di
q cunt tamen quidam, & bene [q], quòd etiam si testes non dicant de suis,sed de aliorum temporibus,sed certis, æquè bene impeditur prescriptio,sicut si de suis temporibus dicant. Verbi gratia:dicunt P.dicentem se audiuisse à Ioanne,quòd loca illa tempore Caroli colebantur:sed ab eo tempore citrà est communis opinio,quòd fuerunt inculta. Si enim à Carolo audiuissent, certum esset præscriptionem non probari, sed impediri. Idem quoque videtur,si non dicunt de certo homine, nominant tamen certum factum, sic:au

ADDITIONES.

a §.fi.¶Vbi de hoc,in vltima glo.

b Et expensis.¶Huic obstat regula,scienti.de regul.iur.lib.vj.cum suis concor.

c Azo.¶Vt refert Acc.in præd.l.circa.ff.eo.in vlt.gl.& idem Dyn. in regula,non licet.libro vj.& etiam ibi dixi: & vide, quod statim dicam, & quod scripsi de testib. ex parte. super gloss. huiusmodi exceptiones.

d Incipit præsentium.¶lib.vj.

e Obtinuit.¶Non video præiudicium actoris, si reus vult cum ipso concurrere in probando, & se onerare prius quàm sibi expediat: & sic non est, super quo fundetur appellatio, nisi diceretur impediri per id receptionem & exceptionem suorum testium, qui fortè venerunt de longinquo: & vnicus est notarius ipsorum examinator, & vide, quod dixi in princ.tituli.Practicatur autem iste casus in rei vendicatione,quando vterque,actor & reus, probare volunt de suo dominio. Et fateor honestè priùs recipi testes actoris: sed in concursu testium rei, detrimentum actoris non video, nisi ex causa extrinseca, vt suprà. Et conuenit huic, quod not.Accursi.& Cyn.vbi suprà.Sed insurgunt duæ aliæ quęstiones hoc casu,de quibus per Accursi.in gloss.præd.an reo probante se dominum,& actore non probante, satis sit reum absolui:an verò pronunciandum sit reum dominum?& tenet ibi,secũdum Ioan.quòd sic:&quod ibi dicit text.de ingenuitate,etiam in aliis casibus locum habeat. Secunda,an videatur reus suscipiendo onus probandi, renunciare iuri, quo debeat absolui actore ñ probante? quod videtur? vt sicut res non adiudicatur actori non probanti,sic nec remaneat penes reum non probantem. Glo. ibi contrà,in quo Dyn.& alij concor.quę vide:& per Cyn.in l.actor in fin.C.eod. tit. habet enim reus duo iura ad absolutionem eius tendentia.Primum,quòd absoluatur actore non probante.Secũdum ad idem,eo suam defensionem probante. Deficiente igitur hoc secundo,remanet primum. Vltra iura,quæ ibi allegat gloss. inducitur de resti.in integ.ca.ij.libro vj.de senten.excom.licet eadem l.ff.de seruit.vrb.præd.si dominus.de mil.test.l.3.C.de excu. tut.l.voluntariæ.Hoc tamen intellige,nisi reus se specialiter obligasset ad perditionem causæ, si non probaret se dominum: facit extr.de rest.spol.c.j.

f Ciuilia.¶Materiam tractat de sentent. prolat. in fin.& ibi dabo remiss.

g Vbert.de Bo.¶Sic recitat Alber. Gal.de testi.versic.pone,quòd quidam.

h Dilectus.¶Vbi de hoc not.in gl.hoc ideo.

i Veniens.¶lib.vj.

k Innocen.IIII.¶Cuius quasi ad literam fuit hæc glo. in decret.veniens.de verb.sign.lib.vj.& in decre.quid per nouale.eod. tit.vsque ad ver.breuiter autem not.iuxta fin.tamen versi.quid si non est.vsque ad ver.& not.quòd præscriptus,non fuit Inno.sed Vin. vt etiam dixi in dec.veniens.super verbo,memoriam.&dicam infrà,& hoc dicit de testibus monasterij:de illis rectoris dicet infrà versi.rectoris.

ADDE, qualiter probetur præscriptio, cuius initij memoria non extat,Oldr.consi.ccliiij.

l Et cætera.¶lib.vj.

m Inculta.¶Inno.posuit Culta,quod magis congruit.

n Esse.¶Exodi vigesimo.

o Maris rub.¶Exodi xiiij.

p Et Abiron.¶Numeri xvj.

q Et bene.¶Dicit Innocentius,& fortè non malè.

sic audiuimus, quòd colebantur, quando Narbona fuit à Sarracenis capta. sed postea inculta fuerunt. Alij dicunt contrà, scilicet quòd non sufficit eis dicere, quo ad impediendam præscriptionem, se audiuisse ea tempore Caroli, vel captionis Narbonæ culta fuisse, nisi dicant, quòd viderunt, vel audierunt suo tempore fore culta: vel, secundum opinionem primam, non videtur differentia, siue audiuerunt à Ioanne, siue à Carolo, cùm eis sufficiat dicere ita de alieno tempore, sicut de suo. Isti tamen bene fatentur, quòd non debent tempus confusum dicere: puta quòd culta fuerunt tempore Christi, vel captionis Troiæ citrà, & huiusmodi: sed certum dicere debent, vt præmissum est, scilicet tempore Caroli, vel captionis Narbonę. Quid si testis interrogatus respondet, aliquos & paucos, sed sine ratione, contrarium opinari? dic, præscriptionem nihilominus probari. Sed quid quid si dicit parem partem contrarium opinari, sed sine ratione? dic, quòd non
21 valet eius dictum. † non enim est testis distinguere, quis faciat
22 cum ratione, vel non. ¶† Quid si sic dicit, audiui aliquem dicentem se vidisse, vel audiuisse, quòd tempore suo culta fuerunt, sed ei non credidi: quia cùm ab eo quærerem de causa sui dicti, vel de circunstantiis, non respondit mihi, vel falsum mihi respōdit? Dic, per hunc testem non probari præscriptionem: quia cùm ipse nō esset iudex illius, à quo audiebat prædicta loca culta, non tenebatur ille respondere sibi. Sed si falsam causam subiecisset sui dicti, tunc præscriptio probaretur, dummodo constet falsam esse, & illum eam dixisse, quia fortè non est testi credendum, quòd eam ille dixerit, nisi pars monasterij illud probet. Rectoris autem testes nouale negantes, debent contrarium dicere, scilicet esse communem opinionem hominum suprà dictorum, quòd aliqui sunt, q viderunt, vel audiuerunt, quando prædicta loca culta fuerunt: & hoc sufficit, licet non probent aliquid aliud, putà diem, consulem
23 vel annum, & huiusmodi. ¶† Quid si testes vtriusque partis hoc plenè dixerint? Dic, iudicis arbitrio relinqui æstimare, qui quibus præferantur: & cùm testes iuxta præmissa debeant dicere communem esse opinionem, loca fuisse culta, vel inculta: præferat digniores & verisimiliora dicentes, ext. de test. in nostra. & c. præterea. 4. q. 3. §. item in criminali. prope princ. Item etiam si in hoc articulo testes monasterii præferantur, non sufficit ei, nisi probent etiam alia iam præmissa, scilicet annum, diem & consulem, cùm lex eum ad omnia illa adstringat, in aut. vt nomen imper. præpo. doc. Si verò testes rectoris hoc probent, sufficit ei, licet aliud non probent. Item si testes rectoris deficerent in hoc articulo, probarent tamen alium: puta, si vidisset, vel audiuisset tales dicentes se vidisse illos, qui audiuerant ab aliis, quòd prædicta loca suo tempore culta fuerunt, id est, in communi opinione habebatur, nec dubitabatur ea culta fore, præfertur rectoris probatio, ff. de aqua plu. arc. in summa. in prin. & §. fi. Cùm enim iure communi vtatur sufficit ei in vno, & si non in omnibus, monasterij probationem infringere: hoc etiam casu, si duo tantùm testes hunc articulum bene probent, præferuntur quotcunque testibus monasterij cō-trarium asserentibus. hi enim affirmatiuam adstruunt: quod est se-cundum ius commune, dicētes communem esse opinionem culta fuisse: illi verò negatiuam, quod est contra ius, vt s̄. in prin. huius §. licet hoc casu propter impossibilitatem probationū admittuntur. Alij autem dicunt, & hoc iudicis discretioni committi: qa vtrunq; testimonium admissum est contra ius: quia de auditu, vt s̄. de teste, §. j. ver. itē q nō prohibet. quamuis testimonium monasterij magis sit contra ius, & quia de auditu, & quia adstruit negatiuam. hæc satis probantur in præd. l. si arbiter. & l. in summa. §. item Labeo. Dicunt aūt quidam, q si constet per confessionem, vel alio modo, quòd à centensimo anno citrà fuerint culta, monasterium succumbet: quātuncunq; pbet per se omnia prædicta oportet enim ipsum probare præscriptionē, cuius memoria non existit. At hæc, quæ est infra centum annos, non est talis, cùm vsq; ad centū annos, vel parū minus, possit hominum extendi memoria, vel vita, ff. de vsuf. an vsusfruct9. C. de sacros. ec. vt inter. Secus aūt, si de tpe citeriori non ɔstet, sed cōstet à ducentis annis citrà culta fuisse: quia tunc valet monasterij probatio prædicto mō
a facta[a]. ¶† Quid si non est, qui viderit, vel audiuerit, q fuerint cul-
24 ta, apparent tamen aliqua signa, putà ædificia antiqua, vel loc9 est vicinus alicui castro antiquo & depopulato? Resp. debent, quo ad præstationem decimarū, pro cultis haberi: quia ager est locus, qui sine villa est, ff. de ver. sig. ager. & per ędificia probatur aliquid C. de admi. tu. lex, quæ. §. nec enim. & C. de alim. pup. præstan. l. iij. xij. q. ij. quatuor. in fin. & c. aurum. 24. q. ij. sanè. ff. de alb. scrib. l. j. &
25 ij. † Circa nouale autē nota, quòd tandiu durat nouale, quandiu ecclesia parochialis nō lęditur enormiter, extra. de verb. sig. quid per nouale. extr. de deci. suggestum. de priuil. c. fi. Item etiam quā diu à primis religiosis detinetur, vt extr. de priuil. c. fin. si enim ad alios locus perueniat, desinit esse nouale, licet isti simili, quo ad
b hoc, priuilegio gaudeant[b]. Item si ab istis iterum redeat ad primos, idem est. Si enim seruus promissus consequitur libertatem, licet postea seruus efficiatur, non recedit in priorem obligationē ff. de verb. obl. inter stipulantem. §. sacram. & §. sequen. Item priuilegium de noualibus, intelligendum est, quando religiosi excolunt propriam & non alienam terram. item vbi habent domini-
c um, non vbi nomine possident alieno, tanquam conductores[c]:
d secus, si tanquam emphytheutæ, vel vsufructuarij[d]. ¶† Quid si re-
26 ligiosi excolunt de nouo huiusmodi terras, & exacti soluerunt decimas, nunquid postea poterunt opponere indulgentiā? Videtur, q sic, extr. de priuil. consultationi. & c. si de terra. & c. accedē-
e tibus. Arg. contrà, C. de iure do. impet. si creditor[e]. & extrà de re
27 iudic. suborta. ¶† Quid si pars agri quandoq; culta fuit, & pars nūquam, an parte inculta fieri poterit nouale? Videtur, q sic. nam q̄libet pars fundi fit fundus, si scindatur, ff. commun. præ. si qs duo. & l. si quis partem. & pars præcisi præcisum censetur: arg. extr. de verb. sig. innouatæ. & c. quid per nouale. Pars enim inculta trahit ad se cultā, seu habitatam: quia singulæ glebæ non excoluntur, ff. de acqui. pos. possideri. Licet ergo talis pars inculta perueniat ad priuilegiatum, tenetur inde soluere decimam. extr. de verg. sign. veniens. quia debet sequi naturam prædij culti, cuius pars est: & hoc sentit Vinc. prout no. extrà de priuile. c. fi. Alij dicunt, q ager potest esse pro parte nouale, & pro parte non: quando videlicet primò incipit esse non nouale, & præcisus est, quasi nouale, vt xij.
f q. ij. cognouimus[f]. Hoc etiam not. q si sylua à laico præcisa, culta est, licet eodem anno ad priuilegiatum peruenit, qui eodem anno iterum eam colit, vel alium fructum inde percipit, non tñ inde decimam soluet. nam non habet, nec colit nouale, cùm iam ab alio priùs fuerit locus præcisus & cultus, extr. de ver. sig. innouatæ. Arg. contra, quòd id, qđ in anno colitur, nouale cēseat, 35. q. 8. c. j. Cum ergo in eodem anno ter coli possit, si eodem anno ad illum peruenit, & illud colit in eodem anno, nō videtur quòd tunc, vel deinceps inde decimam soluere teneatur: sed primum
g verius. & iunge, quod est j̄. de deci. ver. in summa[g]. Et not. quòd
h præscriptus[h] probandi modus videtur etiam locū habere, si negetur Constantinum Romanorum Imperatorē, vel Carolū Francorum regem, vel aliquem notarium publicum, vel prælatum fuisse: & sic de similibus, dummodo prædictam metam centū annorum excesserit. vtrobique enim est eadem æquitas: vnde & idem ius esse debet: extr. de consti. translato. C. de nuptiis, si libertatem. infrà versi. numerum. Alij tamen dicunt locum habere, etiam si quod probari debet, metam xl. annorum excedit, extrà de præscr. de quarta. & c. seq. quia hominum memoria labilis est, C. de test. hac consultissima. §. at cùm. ff. de pig. contrahitur. C. de probat. si arbiter. & in princ. Repertorij nostri. Tertij dicunt, etiā præsentia ignota, tamen, putà in India facta, hoc modo posse probari:
28 quod non approbat Innoc. papa IIII. ¶† Illud autem sciendū
i est, quòd hæc communis opinio idem est, quod credulitas[i]: ideoque

ADDITIONES.

a Facta. ¶ Quòd modo sequitur vsque ad versi. & nota, quòd præscriptus. totum fuit Vinc. in decret. vlt. de priui. & partem etiam posuit in decret. j. de verb. signi. vt ibi dixi, & hæc interpositio fuit additio.

b Gaudeant. ¶ Est ratio, quia non est nouale, vel nouiter cultus, cū peruenit ad eos.

c Conductores. ¶ Primum probatur de deci. licet seruum. eod. tit. dilecti.

d Vsufructuarij. ¶ Remittit Vinc. ad decr. potuit. de locato.

ę Creditor. ¶ Lex ij. est, & incidit in brocardo, an vnico contrario actu perdatur priuilegium? de quo de consti. cùm accessissent. in glo. pen. & vide, quod super ea dixi. Ad decre. suborta. responde, quòd illud speciale in re iudicata, propter quàm omissio productionis priuilegij nocuit. vnde loquitur in non vtente, sed in non producente.

f Cognouimus. ¶ Secundū æquitatem partis, vel te nouiter oportet hoc æstimari. ADDE, vt per Abb. cons. 71. ij. lib. vbi ponit, q si quis præscripsit decimam super parte fundi culti, quòd etiam prę scripsit super alia parte inculta, si fiat nouale.

g In sum. ¶ Et decr. ij. de deci. in prin. lib. vj. cuius mentem ibi ponit facit ad contrarium. & vide, quod ibi scripsi in princ. Istud tamen posset intelligi in priuilegio non soluendi, illud in priuilegio percipiendi.

h Pręscriptus. ¶ Istud Pręscriptus. & Prædictum, quod sequitur, meliùs coaptatur præmis. antè quàm poneretur additio.

i Credulitas. ¶ Est aliud quàm notorium: vt infrà versicul. hoc etiam nota.

ADDE, quòd vbi opinio est vehemens, æquiualet veritati & certitudini: Bald. post Bartol. in l. si quis extraneis. in fin. ff. de acquir. hære.

ideoque importat & famam & credulitatem cum aliqua ratione. Licet enim lingua facilè moueatur ad loquèdum, quod vult: anima tñ, quam solus Deus scrutatur, vt ext. de iud. nouit. non facilè mouetur ad aliquid credendum, sed tantùm præcedente ratione ideoque is, qui de opinione deponit, interrogat⁹, quomodo scit hanc esse communem opinionem, respondebit, nescio: quia solus Deus scit, sed credo, scilicet quia sic verbis exprimebatur, 22. q.v. humanæ. vel aliam quam volet, subiicit credulitatis causam,
29 hac etiam eadem ratione: quoniam tantum de credulitate † respondet, qui super opinione testificatur: videtur, quòd si interrogetur, quomodo scit communem esse opinionem? respondebit quòd sic audiuit à multis: & credit, quòd anima organo vocis suam exprimebat voluntatem, in præd. c. humanæ. & extrà de dolo & contu. veritatis. Est etiam sufficiens causa, si dicit, ꝙ cùm multi suam exprimerent opinionem, alij non contradicebant, extrà de præsump. nónne. & si interrogatus à quibus audiuit, nominat aliquos, bene est. Si verò dicit, recordor de aliquo, quia sic communiter diceretur, non notaui de aliquo specialiter, dicitur etiam testimonium valere. Et scias, ꝙ videtur esse idem probare communem opinionem, & omnium opinionem: arg. præ. l. si arbiter. quasi si vnus solus ratione ductus cõtrarium opinaretur, non esset cõ-
30 munis opinio, vt dictum est. ¶† Verùm licet probatio communis opin. etiam cum prædictis adiectionibus non sufficiat in his quæ prædictas metas excedunt, tamen in his, quæ circa eas sunt, sępe prodest. nam transfert probationis onus in reum, vt extrà de præsum. quia verisimile. & c. illud. C. de testa. l. j. & in authenti. ibi posita. C. de sent. & inter. om. iud. l. 2. Et hæc vera videntur, si dicatur contractus alicuius prælati defuncti non valere, quia non fuit prælatus: vel contra instrumenta tabellionis defuncti, quia nõ fuit tabellio: vel contra filios, quia non fuit matrimonium inter
a parentes[a]: vel si dicitur viuere, qui communi opinione mortuus dicatur, & huiusmodi: arg. præ. legum, & 34. q. j. c. j. ff. de offi. præt.
b Barbarius. 3. q. 7. §. tria. in prin.[b] Secus autem esset, si prelatus, vel tabellio, vel maritus, & huiusmodi viuerent, nam tunc si ipsi agerent, putà quia fortè prælatus suam repeteret ecclesiam, quam alter possidet: vel vxor virum peteret, seu contrà: vel tabellio peteret aliquem asserentem ipsum nõ esse tabellionem, cessaret, à sua diffamatione, & huiusmodi, non videtur communis opinio in alium transferre probationẽ. Et est ratio, quia multa sunt pro reo videlicet quia est in possessione, & quia negat, qđ non est in aliis casib. tñ & hîc aliter subuenitur, prout no. fm Papam, in præ. c. il-
c lud[c]. ext. de rest. spo. sæpe. Item ẽt sec⁹ videtur, si causa non agitur inter principales, sed inter alios, vt si aliquis petit aliquid ex contractu prælati viuentis, alias per instrm viuentis tabellionis. tunc enim sufficit probare communem opinionem esse, quòd pro pl̃ato, vel tabellione habebatur, donec contrarium probetur: arg. præ. l. C. de testa. & de sen. & interl. om. iud. Ratio diuersitatis est, quia persona principalis magis debet habere probationes paratas sui status, quam alius: arg. extr. qui matrim. acc. pos. videtur. C.
d de ingen. & ma. diffamari. C. de prob. neque natales[d]. Et ad hanc materiam faciunt iura, extr. de priuil. c. fina. & præ. c. quid per nouale. e. tit. super quibusdam. 3. q. 6. hoc quippe. ff. de aqua quotid. & æsti. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de iti. actuque priuat. apparet. §. fin. C. de serui. l. j. & 2. & l. si manifestè. & prædic. l. si arbiter. & l. in summa. §. idem Labeo. Qualiter aũt aliquis se probabit tabellionem, si negetur, not. j̃. de edit. instru. §. restat. ver. illud aũt. ¶Hoc etiam not. quòd aliud est communis opinio, quàm notoriũ: qđ dic, vt j̃. de notoriis cri. §. sequitur. vers. item etiam aliud. Nec mireris, si hæc probatio cõmunis opinionis sufficiẽs reputet̃ à iure.
31 ¶ † Non enim dubitari debet de eo, quod omnes homines cõmuniter sine cõtradictione opinati sunt tempore, à quo memoria non existit, vt in præd. §. item Labeo. Valet etiam hæc probatio in seruitutibus & iuribus, quæ nec continuam, vel quasi continuam habent causam: de quibus not. secundum Papam, extr. de præscrip. de quarta. veruntamen non habet locum, nisi vbi habetur expressum in iure, quòd valet probari præscriptio, de qua memoria non extitit. secundum Papam, vt in præ. c. quid per noua-
e le. & ca. veniens. & c. super quibusdam. §. j. in fi. & c. videtur[e].
¶Breuiter autem nota. quòd in probatione temporis, cuius memoria non existit, non requiritur à testibus dies, vel consul facti operis, id est, qui vel quo die fuerit factum opus: item non requiritur, quòd aliquis viderit opus illud fieri, vel audiuerit, quando fuit factum. sufficit enim quòd dicant, nos vidimus semper hoc opus ita factum esse: nec vidimus illos, qui fecerunt: nec audiuim⁹ aliquos, qui dicerent, quòd tales fecerant: & sic vsque ad superiores, id est antecessoria nostres & antecedentes ipsos, vt in præ. §. idem Labeo. & in præd. l. si arbiter. Azo tamen not. in Summa in tit. de serui. in §. item constituuntur. j. in fin. quòd in seruitutibus, quæ non habent continuam causam. si quis ex titulo præcedenti dicat sibi seruitutem cõstitutam, nec id probare potest per testes vel instrumenta, & in adminiculũ suæ intentionis inducat, quòd sit vsus seruitute illa domino sciente & non contradicente per x. vel xx. annos, præsumitur seruitus debita ex illa causa, quæ allegatur: argument. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. fi. & argu. ff. de vsur. cùm de in rem verso, C. de bon. quæ libe. cùm oportet. §. sin autem. de
f hoc in lib. Rofr. in tit. de confessoria[f]. ¶† Sed quæritur qualiter
32 probari potest continua possessio? non enim probatur per in-
g strumentum[g], licet in ea contineatur, quòd corporaliter fui in possessione inductus. potui enim desinere possidere. nam possessio facilè perditur, ff. de acquir. posse. si quis vi. §. j. nec præsumitur semper possidere, qui semel possedit, vt s̃. de peti. §. post. versi. qd si peto. Item nec per testes, vt videtur. quis enim posset deponere de alicuius possessione x. vel xx. annorum continua, ff. de seru.
h seruitutes[h]. Sed dic, quòd probari potest: alioquin quare lex faceret mẽtionem de continua possessione, siue inconcussa, vt extrà de præscript. illud. & probatur dupliciter, s. præsumptione, & rõe. Præsumptione, quia si probo me in initio, & in fine decennij possedisse, præsumitur etiam quòd in medio possederim, argu. C. de apoch. public. §. pen. C. de vsucapio. præterea. C. de adul. si qui.
33 † Per extrema enim colligitur medium, vt probatur, & nota. xxviij. distinct. quia sunt culpæ. Hinc est, quòd testator videtur sensisse in fine testamenti, quod in principio sensit, ff. de lega. j. si ser-
i uus plurium. in fi.[i] Item ratione probatur, quia si probo me collegisse fructus alicuius rei per x. & xx. annos, pro toto anno intelligor recepisse, licet fructus certo tempore colligãtur, ff. sol. ma. diuortio. §. fi. Et hæc vera sunt, quando agitur contra possidentem: quia necesse habet probare se continuè possedisse, & non de momento ad momentum: quia hoc impossibile esset, vt ff. de seruit. quoties. sed quòd collegit fructus singulis annis, vt dixi. ad idem extrà de præscriptio. sanctorum. de hoc in libr. Rofre. in titul. de
k confessoria[k]. † Et not. quòd nulla probatio est in transcursu fa-
34 cienda, vt j̃. de edit. instr. §. videndum. vers. item not. ¶Sed cùm presbyter reuelans peccatum sibi in confessione dictum, puniendus sit grauiter, vt extr. de pœni. & remis. omnis. quæritur, quali-
l ter hoc probatur contra[l] sacerdotem? Respon. probabitur, quòd ipse hoc coram pluribus dixit, quamuis extra iudicium, extrà de accus. si constiterit. de exces. præ. quàm sit. Potest etiam hoc probari, si ponas casum, vbi quis confessus fuit peccatum occultum episcopo: & pòst impetrat ab eo coram aliquibus secretè dispensationem, ne inde in posterum valeat accusari, extrà de fil. pres. ex tua. Si enim episcopo reuelat, potest ei probari per eos, qui interfuerunt, extrà de probat. quoniam contra. Argu. contra, quia in criminalibus claræ debent esse probationes, vt 2. quæst. 8. sciant. Item quandoque sacerdos interrogatur de his, quæ sibi in con-
m fessione dicta sunt, vt not. ext. de testib. testimonium[m]. Qualiter autem, & per quos probabitur res esse surrepta, vide j̃. de fur. ver. in summa.

ADDITIONES.

a Parentes. ¶Vide de presbyt. non ba. c. vlt. in fi. & quod ibi scripsi de tabellione, vide j̃. de instr. ed. §. restat. pen. col. ver. illud autem. & ibi in fi. remittam.

b In princip. ¶Et quod not. C. qui accusar. non possunt. l. non ignorat.

c Illud. ¶Et vide, quod scripsi in gloss. ad confirmationem. de con cess. præben. quia cunctis. libr. vj. in gloss. dicit hîc Hostiens. versic. quid si duo.

d Natales. ¶Vide s̃. de actore, §. j. eo. vers. item contra prælatum. & versi. seq. & quod ibi dixi.

e Videtur. ¶Qui matrimonium accus. poss. allegatum s̃.

f Confessoria. ¶Facit, quod no. ff. de rei ven. quædam mulier. ADDE Alexandr. in l. si certis annis. C. de pact. & in apostil. l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. Panorm. consilio vj.

g Instrumentum. ¶Facit, quod not. de præscr. cùm nobis.

h Seruitutes. ¶Item ciuilis non cadit in intellectũ testis: circa hoc vide quod dixi s̃. de teste, §. nunc tractandum. ver. quid ergo.

i In fi. ¶An probato consequenti, videatur probatum antecedens vide Insti. de inut. stip. §. si scriptum.

k Confessoria. ¶In 2. col.
ADDE no. 6. in l. si certis Annis. C. de pact. Panor. cons. 6. 2. lib.

l Contra. ¶Fuit gl. Vinc. hucusque, quam scripsi in præd. c. omnis. in vlt. gloss. & ibi vide post Host, quid si presbyter negat sibi confessatum.

m Testimonium. ¶In prin. vlt. gl. & vide, quod super ea dixi. ADDE ad hoc, quæ plenè dicuntur per Abb. & ibi per do. Fel. in c. j. super gl. in verbo, innocens. ext. de exce. vbi bene declarat, qualiter hoc intelligitur.

SVMMARIVM.

1 Probari debet solùm illud, quod probatum prosit probanti.
2 Probatio generaliter est post litem contestatam facienda super articulo in iudicium deducto & negato.
3 Reo ante litem contestatam non comparente, an actor in se possit onus probandi transferre, vt pro eo feratur sententia.
4 Altera parte contrarium probante eius quod alia probauit, quid sit agendum.
5 Is, qui super exceptione sua probationes induxit, si dicat se eas casu perdidisse, an admittetur ad probandum, quod perdiderit, an verò ad probandum iterũ exceptionem.

¶Probatio de quo, & quando sit facienda.

2.§.Nunc dicendũ restat, quid & quando debet probari. Et quidem probari debet id, quod deductũ est in iudicium, & super quo lis mota est, siue directè in modum exceptionis, vel replicationis. Si eñ probatur per testes, vel instrã aliud, quam quod deductum est in iudicium, vel si testes inducũtur super vno articulo, & dicunt sup alio, non valet dictum eorũ
a super illo. ext. de testi. c. de testibus[a]. & C. de prob. ad probationẽ. de hoc. s. de teste. §. j. ver. item ꝙ deposuit. An autẽ notorium probari debeat, vide ĩ. de not. crimin. in prin. & per totũ. Item qd debẽt probare testes ad probandũ notorium inducti? e. tit. §. iam de
1 notorio. vers. testes autẽ. ¶† Debet quoq; illud solùm ꝓbari, qđ probatũ prosit ꝓbanti, vt C. de prob. si vt ꝑponis. & illud quod sit
b verisimile, & non aliud, vt ext. de præsum. qa verisimile[b]. Qualiter creditor probabit se pignus amisisse, not. ĩ. de pig. §. j. in versi. sed qualiter. & seq. Vtrùm post datum terminum ad probandum poterunt positiones fieri, vel instrumenta exhiberi, not. s. de dila. §. videndum. vers. quid si data. & seq. Quid debet creditor probare in hypothecaria, nota. ĩ. de oblig. & sol. §. j. versi. quid debet. &
c seq.[c] ¶† Est autem probatio facienda generaliter post litis cõte-
2 statione super articulo in iudicio deducto & negato, ita ꝙ primò probanda est actoris intentio, secũdò rei exceptio, vt C. de ꝓbat.
d exceptionẽ. s. §. ꝓx. ver. sed vbi iuxta doctrinã traditã. s. de exce.[d]
3 ¶† Si aũt reus ante litis contestationẽ absit, an actor in se possit onus probandi transferre, vt sententia ꝓ eo feratur? de hoc not.
e C. quomodo & quando iud. consentaneum. & auth. q semel[e]. In summa no. ꝙ si publicatis attestationibus inuenis te, probasse intentionem tuam per duos testes, tunc destrue & discorda testes alterius partis, vt s. de teste, §. satis vtiliter. & ĩ. de stipulationib. §.
4 nunc videndum. ¶† Si verò altera pars plenè probauit per suos contrariũ eius, quod tu probasti per tuos, recurre ad ea q̃ habes ff. de testi. ob carmen. in fi. C. de contrahen. & com. stip. l. pen. & s. de teste, §. j. & §. postquam. Si vero probauit exceptionẽ peremptoriam, & sic vtraq; probatio potest esse vera, compone cum ea, ff. de ꝓb. in exceptionibus. & C. & ff. de excep. per totum. Si autẽ videris te nihil probasse per tuos, recurre ad testes alterius partis quia fortè per illos probasti. fas enim est ab hoste doceri, quia ꝯmune est dictum eorum, 14. q. v. non sanè. C. de emp. & vẽ. auth. sed iudex. Quòd si fortè omnino defecisti secundum Deum & mundum, tacere debes, C. de iud. rem nõ nouã. in fi. Vel secundũ hominum malitiam potes componere, vt dixi: ad quod vt melius peruenias, cum risu & strepitu finge & contende plenè probasse, xxij. q. 2. vtilem. ext. de elec. cũ inter. ext. de præb. nisi. ext. de præsump. afferte. Si autem habes instrumenta, de quibus cõfidas, pete dilationem ad exhibẽdũ, vt ff. de iud. interdum. 4. q. v. quisquis.
5 ¶† Quid si is, qui super exceptione sua probatiões induxit, dixit se eas casu perdidisse, nunquid admittetur ad probandum, ꝙ perdiderit: an verò ad probandum iterum exceptionem? de hoc, se-
f cundum Papam, ext. de officio deleg. prudentiam. §. sexta[f].

ADDITIONES.

a Testibus. ¶Hucusque Tanc.
b Verisimile. ¶Hoc c. probat contrarium, scilicet, ꝙ admittitur qs ad probandum non verisimile, sed requiritur efficacior probatio: in casu tamen decr. filij. de here. lib. vj. bene procedit dictum Gui. & vide ĩ. §. prox. in fi. versi. quantum.
c Et seq. ¶Hoc ostendit, quando: & iste vers. fuit Tan.
d De exceptio. ¶Maximè in §. dicto. ver. sed nunquid attestationibus. cum sua remis.
e Qui semel. ¶Ista auth. loquitur in actore absente: sed Gui. non allegat tex. sed gl. ibi enim hoc no. gl. scilicet talis.
f Sexta. ¶scripsi in gl. quærit. Innoc.

SVMMARIVM.

1 Probatione per instrumentum facta, præsumendum est debitas solennitates præcessisse.
Delegatus an possit mandatum sibi factum, per testes probare.
2 Exceptio rei iudicatæ probari potest per testes.
3 Auditores palatij domini papæ, quibus causæ diuersimodè committuntur ex parte domini papæ, qualiter probare debeant mandatum suum.
4 Iura nolunt probationum copiam angustari.
5 Pactum & lex æquiparantur.
6 Iuramentum debitoris de non probando, nisi per instrumentum incisum, an sit tenendum.
7 Pactum, quòd non potest nisi per publicum instrumentum probari, videtur esse contra mores: & in hoc iudicis arbitrio standum est.
8 In ore duorum, vel trium, stabit omne verbum, quando dicatur locum habere in causa debiti.
9 Euidentia facti probatione non indiget.
Contentio de limitibus dirimitur per inspectionem.
10 Probatio an possit per præsumptionem fieri.
Probatio facta per iuramentum à parte parti delatum, an sit validum.
11 Clausula ista dominus possessionis, qualiter sit intelligenda.
12 Probatio an possit per libros antiquos, aut per scripturas antiquas, in lapidibus, vel columnis sculptas, fieri.
13 Literæ episcopi sigillo sigillatæ plenam faciunt probationem.
Sigillum cuiuslibet an semper fidem facere dicatur.
14 Sigillum priuatæ personæ, putà Cancellarij Parisiensis, an fidem faciat.
15 Literis cuiusque credẽdum est de his, quæ facere potest vel debet rõe officij sui.
16 Sigillum habens proprium non debet cum alieno sigillare.
Sigillum ad causas non facit fidem in alijs.
17 Annulus in iure ciuili, dicitur sigillum in iure canonico.
18 Sigillum, seu subscriptio, diuersis de causis in literis apponi dicitur.
19 Indicia indubitata an probationem facere possunt.
Probatio facti aliter fieri debet, quàm probatio iuris.
20 Probationes in vno iudicio factæ, an fidem faciant in alio.
21 Attestationes in iudicio productæ, an coram arbitro fidem faciant.
22 Testamentum an possit per publicum instrumentum probari, aut per duos, aut tres testes, & coram eis eius obscuritas declarari.
23 Iudice ĩ sentẽtia dicente, Cõdemno talem tutorẽ talis, an ex hoc probetur tutor.
24 Petens absolui ab excommunicatione, an eo ipso probetur excommunicatus.
25 Testium falsitas qualiter possit probari.
Vitio falsitatis testium probato, rescinditur sententia ob eam lata.
26 Medico credendum est de sua medicina, & naturali de sua natura.
27 Testificanti de arte sua credendum est.
28 Semiplenæ probationis genera quæ, & quot sint.

¶Probationum species quot sunt.

a 3.§.Videndum restat. quot sunt species probationũ. Et quidẽ sunt xij.[a] in genere: licet q̃dam aliæ enumerentur, ff. de testi. l. 3. §. aliàs numerus. ¶Primò, ꝑ testes, vt extr. de ꝓb. c. ij. & c. ex literis. 23. q. j. omne, quod. & tunc non præsumuntur aliqua præcessisse, quæ adiuuẽt dictum testis, vt ext. de testi. cũ clamor. nec valet, si deponat sup eo, sup quo ñ inducitur, vt s. §. prox. de hoc modo plenè dictum est, vt s. de te-
b ste[b]. ¶Secundò, per confessionem partium, ij. q. j. nos in quenq̃. extr. de consti. ecclesiæ. & tunc præsumitur interrogatorium præcessisse, ff. de inter. act. si sine. & j. q. j. §. ecce, quando. ibi, integris interrogationibus & responsionibus, &c. de hoc modo dictum ẽ s. de confessionib. & depositionib. ¶ Tertiò, per instrumenta, vt
1 in præ. c. omne. & extrà de fide instrum. per totum. † Et tunc præsumitur debita solẽnitas præcessisse, vt ĩ. de instr. edit. §. postremo ver. item opponitur contra instrumentum. Sed nunquid delegatus potest mandatum sibi factũ, probare per testes? Dicit Vber. ꝙ non, si sit delegatus papæ, vel imperatoris: alius verò sic, C. de fide instr. in exercendis. extr. e. cùm Ioannes. C. de man. prin. l. vnica, extr. de offi. dele. cùm ĩ iure. esset enim periculosum, & res mali exempli, probari id per testes, secundum eum. Ioan. autem & B. dicunt, ꝙ iurisdictio delegati domini papæ potest probari per testes, si casu sit rescriptum amissum: arg. ext. de priui. cùm olim. j. ꝑ
c pe fi[c]. & in auth. de litig. §. oẽm. & in auth. vt litig. iur. §. qa verò. Tan. verò cõcordat cum Vincen. & dicit, ꝙ nihil potest facere, nisi ostendat literas suæ delegationis: extrà de fide instrum. ca. j. 25. q. ij. sancimus. & in p. c. cũ in iure. Ego credo dictũ Io. & B. locũ habere, cũ rescriptum fuit aliqua vice in iudicio exhibitum & parte præsente

ADDITIONES.

a Xij. ¶Tan. posuit sex tantùm: & hoc ordine scilicet quartã, 6. quintam, 7. primam & tertiam. Hosti. posuit ix. dans versus:

Aspectus, sculptum, testis, notoria, scriptum.
Iurans, confessus, præsumptio prima probauit.
hos prosequitur in Summa §. vlt.

b De teste. ¶Per totũ, & de ꝓximo dicto ĩ §. j. s. ver. itẽ qđ deposuit.
c Prope finem. ¶Vbi de hoc in fi. vlt. gl. & vide, quod super ea dixi.

a præsente a in litera, dictamine, bulla, & filo examinatum, approbatum, publicatum, & in acta publica redactum, C. de re iudi. gesta. C. de testa. l. publicati. & in præ. c. cùm olim. in fi. dictum verò Vber. & T. cùm nunquam aperuit: de hoc no. in præ. c. cùm olim.
b & vide s. de legato, §. superest. versi. sed quid si b. & seq. ¶ † Quid
2 de exceptiõe rei iudicatæ? dic, quòd potest probari per testes: extrà de re iudic. sicut nobis. Quidam dicunt cõtrarium per l. testiũ.
c C. de testib. c ¶ † Quid de auditoribus palatij domini papæ, qui-
3 bus causæ committuntur ex parte domini papę, quandoque per cursores, quandoq; per ostiarios, quandoq; per cardinales? secũdum formam, quæ habetur s. de iud. delega. §. sequitur. prope fin. versi. in curia. Dic, quòd sufficit eis mandatum fore cum scripto, vel sine scripto, vt in authen. Collat. ix. vt liti. iurent. §. quia verò. & de liti. Coll. 8. §. edictum. aliàs incipit, aliis. Et idem intelligo in quolibet auditore, à quolibet ordinario præsente dato. Et est ratio: quia si de iurisdictione dubitetur, de facili potest ad ipsum delegantem recursus haberi. Contrà, quia non creditur iudex delegatus, nisi probetur per literas, vt in prę. c. cùm in iure. nec legat9. C. de man. prin. l. vnica, & xcvij. dist. nobilissimus. Nec creditur officialibus Cæsariensibus, bona alicuius tanquam fiscalia occupare volentibus, sine literis, C. libr. x. de iure fisc. prohibitum. Sed hæc iura & similia locum habent, quando legatus absens est remotus, secundum do. meum, C. de satisd. l. vnic. s. de teste, §. j. ver.
4 item quòd fuit. ¶ † Sed pone, quòd in instrumẽto debiti dictum est, quòd non possit probari finis, seu solutio debiti, nec pactum de non petendo debito, vel eius parte, nisi per ipsum instrumentum redditum debitori cancellatum, vel per aliam chartam factã sup solutione manu alterius legalis notarij, nunqd hęc poterunt per testes probari? Resp. sic. nam tale pactum est contra iura, quæ nolunt probationis copiam angustari, C. de hæretic. quoniam. in fi. 14. q. 2. quanquam. & ideo non valet, extrà de fo. compe. si dili
d genti d. ff. de pactis, ius publicum. C. de legibus, non dubium. x. dis.
e vides. & etiam contra publicã vtilitatem e. Tũc demùm enim valet pactum, cùm licitum est, ff. ad Tertul. l. j. extrà de pactis, c. fina. Item cùm liceat ei probare per aliquam scripturam, ergo per testes: quia hæc parem vim habent, C. de fi. instru. in exercendis. extrà eo cùm Ioannes. imò multò magis, quia viua vox præferenda est mortuæ, in authen. de instru. cau. & fid. §. sin verò. Si ergo d bitor probat pactum de non petendo, vel solutionem, absolui debet etiam in dubio, ff. de act. & obl. Arrianus. ext. de prob. ex literis. in fi. & de fid instr. inter dilectos. in fi. tunc enim potior debet esse debitor, qui certat de damno vitãdo, quàm creditor, qui cer-
f tat de lucro captando f, vt C. de iure delib. sancimus. C. de codici. l. fi. secundum Iac. Bal. & do. meum, qui de hoc not. in sum. de re-
g nun. §. quæ possunt. ver. quid de pacto g. & hoc etiam tenet Hug.
h Azo h, & Accur. prout not. in auth. vt matres tam deb. quam cre.
5 sine prohib. circa fi. Vber. dicit tale pactum valere. † Nam pactũ & lex æquiparantur, ff. de pactis, non impossibile. nam & in casibus non fit de iure probatio, nisi per scripturam: quæ not. j. de edit instru. §. restat. ver. sed si alij. Ergo & per pactum fieri potest, vt non possit fieri nisi per scripturam. ad hoc facit extrà de verb. sig. pactum. Tertij dicunt, quòd ex qualitate personarum audietur, vel non, ff. de lib. causa, diui. ff. de act. & ob. l. fin. quod satis est ęqu
i um i. ¶ † Sed quid si debitor iurauit se non probaturum, nisi per ĩ
6 strumentum incisum? Dicunt quidam, tale iuramentum nõ tenere, extrà de foro competen. si diligenti. C. de loca. & conduc. cùm non dubium. Ego dicam tale iuramentum seruandum, ext. de iureiu. si verò. Consilium est ergo, vt procuret, si poterit, testes reci
k pi iudicis officio k. Item pactum factum, ꝙ non possit probari, nisi per publicum instrumentum, videtur esse contra mores, secun
7 dum Iac. Bal. ¶ † Quid si ibi dicitur, quòd credatur, quantum ad
l expẽsas, simplici verbo creditoris l? Dic, quòd iudex nihilomin9, vel per sacramentum in causa præstitum vel etiam de nouo præstandum, interrogabit creditorem super expensarum quantitate C. de iudiciis, properandum. §. sin autem ex gestis. & alias probationes admittet, xxx. qu. vltima, iudicantem. & taxabit in sententia,
8 prout sibi videbitur, ff. de in litem iur. videamus. §. j. ¶ † Sed quot testes erant necessarij in casu illius versi. sed pone. qui est s? dico. duos, vel tres sufficere. tot enim suffecissent, si pactum factũ non esset: iuxta illud, In ore duorum, vel trium, &c. vt 2. qu. 4. §. j. extrà de testib. in omni. & ca. licet. j. 4. q. 3. vbi numerus. Arg. tamen cõtrà, quòd quinque rogati exigantur, C. eodem, testium. & authẽ. rogati. sed illa locum habent in debito inscriptis contracto: quod non fuit in nostro casu. Quando autem dicatur in scriptis contra
9 hi, dicit l. C. de fide instrumen. contractus. ¶ † Quartò m per eui
m dentiam facti, vt 2. q. j. de manifesta, & c. seq. extrà de accus. euidẽtia. de iureiurand. ad nostrã. iij. de quo habes j. de notoriis crimin. Fit autem probatio per euidentiam sic: Nam si quis clericus habet paruam filiam, ex hoc probatur non diu continuisse, 28. dist. priusquam. & lxxxj. dist. proposuisti. in princip. & 33. qu. 2. de his. Item si quis publicè habet mulierem suspectam in domo sua, ex-
n trà de cohab. cleric. & mulier. de sacerdoribus n. & cap. tua. lxxxi. di. volumus. Et breuiter, in quolibet notorio facto similis probatio est, vt in primis concor. Nam & atrox iniuria probatur ex aspectu, ff. de iniur. l. j. & etiam corporis integritas, vt ext. de proba. ꝓposuisti. de frigi. fraternitatis, prope princip. 27. q. 2. nec aliqua. & ætas, ff. de mino. l. minor xxv. an. ex aspectu. & contentio de limitibus dirimitur per inspectionem, ff. finium regund. si irruptione. extrà de prob. ex literis. Et no. ꝙ in notoriis iuris non remanet nisi sola executio, vt in præ. c. manifesta. & c. seq. & c. scelus. Idem & in notorio facti, extrà de cohab. cler. & mulier. vestra. In notorio verò ꝓsumptionis distingue: nã si est prẽsũptio iuris tãtũ, recipit probationẽ in ꝯriũ, vt in præ. c. nec aliqua. sec9 si sit præsũptio iuris & de iure, ext. de iudiciis, c. fi. & not. extr. de spõsa. is qui. Prædicti autem

ADDITIONES.

a Præsente. ¶ Intellige, contra quam erat impetratum: super quo vide, quod dixi s de resc. præsen. in prin. super ver. sed obiicitur.
ADDE, ꝙ pro hoc facit, quod consuluit Pet. de Anch. consi. xl. ꝙ licet mandatũ ꝓcuratoris aliàs exhibitũ in iudicio, nõ reperiatur tamen si reperitur copia facta per notarium, vel legitimatio iudicis, probatur mandatum.
b Quid si. ¶ Et per dicta hic in prin. de Vbert. videtur, qđ ibi dicitur de ipso, intelligendum de legatis inferiorum à principe.
c Testibus. ¶ Ibi est, quid imputari illi debeat, qui ꝯtraxit in scriptis se obligando: vt sic videatur in se liberando solennitati illius legis assensisse: timor etiam subornationis id induxit, vt ibi in prin.
d Diligenti. ¶ Vbi scripsi de hoc super prima gl.
e Vtilitatem. ¶ ff. de testibus, l. j. in princ. vbi dicitur, testium vsum necessarium: ad idem in auth. eodem tit.
f Captãdo. ¶ Hæc ratio nõ procedit, si loquat de creditore ex mutuo: in legatario, vel his simili, procedere posset gl. Item ille, qui falsò dicit se creditorem, bene procedit.
g De pacto. ¶ Host. ibi plenè tractat, cui iuri renunciari possit: & auctor j. de renun. in 3. co. & Iac. de Bel. in §. fi. j. alleg. vbi ponit hũc casum sub membro, quo mixtim versatur vtilitas communis, & renunciantis: de hoc etiam scripsi de fo. compe. si diligenti. super j. gl. in fin.
h Azo. ¶ Host. vbi s. dicit contrarium de Azone: auctor recepit ab Alber. Gal. qui sic ponit. ADDE, ꝙ Bal. cõs. 34. incip. verba instrumenti. tenet tale pactum valere: & ita consuluit: poterit tamen debitor, secundum ipsum, probare ex certa compensatiõe, & aduerte, quia etiam ibi interuenerat iuramentum: qđ facit ad versicul. seq. tamen de iuramento Bal. non facit mentionem: stante tñ statuto, ꝙ solutio non possit probari, nisi per aliud instrumentum, creditor non poterit probare creditum per testes: ita consuluit Pe. de Anch. cons. 351.
i Aequum. ¶ Et placet Alb. Gal. qui has tres opiniões posuit de testib. ver. sed pone. & hæc cõtinuat ver. tertium, q sequitur ibi, sed quoties.
k Officio. ¶ Facit ad hoc de iureiur. ad nostram. 2.
l Verbo creditoris. ¶ Cyn. in l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cle. format hanc quæstionem de illo, qui promisit super damnis & expensis stare sacramento creditoris: & dic Petrum tenere, quòd non valet, per l. conuenire. ff. de pact. conueni. super dote. Et si dicatur, ꝙ valere deberet, sicut iuramentum delatum à parte parti, C. de re. cre. l. actori. extrà de iureiu. c. fi. respondet, ibi licere post contractum ex interuallo, quod in contractu non licet: alle. C. de pac. pig. l. fi. coniuncta cum l. ff. de pig. act. l. Lucius. Habetur post Alber. Papi. sub l. 2. ff. de in litem iuran. quæstio de debitore, qui nudo verbo creditoris dare promisit sub damnis & expensis: & arguit per ipsam legem, ꝙ valeat, & per l. 3. §. fi. ff. de eo, quod cer. lo. Nam videtur arbitrator, qui si iniquè abitretur, reducitur ad arbitrium boni viri, ff. loca. & condu. si in lege. & de bon. liber. si libertus. Nec obstat l. penultim. ff. de arbi. per id, quod ibi not. in fin. glo. subdit hoc pactum in mutuo, maximè videri appositum in fraudem vsurarum, ff. de ac. empr. & ven. Iulianus. §. ibidem. & C. de vsur. cùm allegas. quod procedit in illo, qui erat solitus fœnerari, ff. de pig. act. vel vniuersorum. ext. de pig. illo vos. vbi concord. in vlt. gl.
ADDE, vt per Alexan. cons. 37. 2. lib.
m Quartò. ¶ versicul. iste quasi ad literam fuit Tanc. vsque ibi, & ætas.
n Sacerdotibus. ¶ Hanc non habemus, sed fuit in j. compil. post ca. sicut. erratum fuit propter Tanc. qui illum allegauerat.

Qui autem quatuor modi habentur extrà de restit.spoliat.cùm ad
sedem. versicul.nos prioris.& iunge hoc ĩ.de notoriis crimin.§.
10 iam de noto.ver.P.de Samp.& seq.¶ † Quintò per præsumpti-
onem fit probatio,extrà de præsump.afferte.& per totum,ŝ.ver.
prox.vnde si quis corrumpit testes aduersarij,præsumitur iniquã
causam fouere.extr.de testib.intimauit.extrà de testi.cogen.per-
uenit.el j.3.q.7.§. tria.prope fin.Item,si contra reum instrumen-
tum inducitur,propter præsumptionem, quæ est pro instrumen
to contra eum,ipse debet probare,ff.de pactis,iuris gẽtium.§. qđ
ferè.& no.Inst.de iniuti.stip.§.item verborum.Item si quis sæpe
inuenitur solus cum sola in loco secreto, & sunt personæ suspe-
ctæ,præsumitur fornicatio,extr.de præsump.literas Idem in qua
libet violenta præsumptione,vt xxxij.q.j.dixit. extr.de præsump.
a literis.de hac dicam ĩ.de præsumpt.Et not.[a] ꝙ vera probatio vin-
cit præsumptionem,extrà de renunc.super hoc.de præsumpt.ca.
fi.ff.quod met.causa,non verisimile. Item præsumptio transfert
onus probandi in reum in pluribus casibus:quos dic,vt not.secũ
dum Papam,extrà vt eccle.benefi.ca.vnico.¶ Sextò,per famam:
de quo dic,vt ĩ.de not.crimi.§.per famam,& ŝ.§.primò,versic.vl
b timo[b],& sequen.¶ Septimò, per iuramenti delationem factam
à parte parti,vt ff.de iureiur.l.j.& 2.& l. manifestè. extrà.c.c.fi.vel
factam à iudice alicui litigantium: putà,quia semiplenè probauit
C.de rebus cre.in bonæ.extrà de procur.ex insinuatione. extrà de
c probat.c.2.[c] de quo dic,vt infrà de delat.iuramenti, vel per iura-
mentum in contractu appositum,vt 32.quæst.j.omne,quod.
11 ¶ † Sed pone:statutum est in ciuitate, quòd quicunque dam-
num dederit in vineis,vel prædiis,vel arboribus,credatur iuramẽ
to domini possessionis:aliquis dicitur intulisse damnum alicui,q
paratus est iurare:opponitur:ꝙ ipse non est dominus rei, licet sit
dominus possessionis:quæritur,qd iuris? Et videtur,quòd opor-
tet eum probare se esse dominum rei: quia prædictũ verbũ Pos-
sessioni,pro ipsa re ponitur,vt C. de pacti inter emp. & vendit.in
initio.in princip.ibi.possessionem, agrum, siue prædium posses-
d sum[d],ad idem C.de donat.inter vir.& vxor.si quidem.ff.de iudi.
si de vi,ff.de cond.causa data,cùm quis mortis causa.ff.si qs test.li.
esse iuf.l.j.§.Sceuola.C.ne vxor pro marit.l.3.C.vbi in rem act.l.j.
ibi,vt dare possessionis domino,&c.C.de pig.l.si dominum,C.de
pign.act.l.4.C.de euic.si controuersia.C.libr.xj.de omni agro de-
ser.l.locorum.Argumentum contrà: quia verbum Possessionis,
pro nuda possessione ponitur,ff.de acquir.pos.l.j.§. si vir.& C.de
sacrosan.eccl.iubemus.in fin.secundum vnum intellectum. Vn-
de videtur sufficere,si sola possessio sua sit: quia licet impropriè,
e tamen dicitur dominus possessionis is,q eam habet[e].¶ † Nonò,
12 per libros antiquos,& per scripturas antiquas in lapidib. vel co-
f lumnis sculptas:extrà de proba.cùm causam[f],xxx.qu.j.peruenit,
24.q.2.sanè.ij.ff.de albo scri.l.j.& per librum censualem Roman.
ecclesiæ,ext.de præsc.ad audientiam. C.de fid.instr.auth.ad hoc.
13 ff.de prob.census.¶ † Decimò,per literas sigillatas sigillo episco
pi,vt extrà de prob.post cessionem.xj.q.3.curæ.& c.debent.extr.
de testib.cùm à nobis. 18.dist.c.j.extrà de præben. cùm secundũ.
& de fideiussor.peruenit.xx.q.j.vidua.lxxiij.dist.in nomine patris.
in fi.xcviij.distin.c.j.& 2.C.de episc.& cleric.si qui.extrà de cleric.
pereg.c.j.Item sigillo legati,extrà de confir. vti.vel inutil.cùm di
lecta.Item sigillo cardinalis,vt ext.de fide instru. quod super his.
Item sigillum abbatis facit fidem,xix.q.3.statuimus.extr.de his,q̃
fiunt à præl.ca noscitur.quod admittebat dominus Clemens pa-
pa IIII.in magnis abbatibus,vt est Cluniacen.Item sigillum ca-
pituli,vel conuentus,facit fidem:extra de proba.tertio,de ap.sig-
nificauit.& cuiuslibet collegii,extrà de excess.prælat.cùm dilecta.
Item creditur sigillo epi alieni,si sit notũ,xix.q.2.c.j.& 2.& cuiusli
bet prælati extrà de dolo & contu.veritatis. & c.cùm olim. & de
præsump. cùm in iuuentute. extrà de maior. & obed. cùm in ec-
clesiis. Secus,si ignotum sit,extrà de fide instr.c.quod super.extr.
cleric.pereg.c.j.Item sigillo episcopi, extrà. de fide instrum. cùm
dilectus.C.de adulter. quamuis. Curia Romana tenet,quòd non
creditur sigillo,nisi sit authenticum,vt ext.de fid.instrum.c.2.ex-
trà de senten.excomm.cùm medicinalis.§.j.libro sexto,de custo.
reorum,diuus.& in præ.c.cùm dilectus curiæ. & c.post cessionẽ.
Vnde sigilla archiepõrum, epõrum,officialiũ suorũ,& principũ,
& abbatum exemptorum,& notariorum iurisdictionem, haben
tium,faciunt fidem in alienis negotiis,non autem aliorum abba
tum inferiorum, vel decanorum vel archidiaconorum.licet prę
sint iurisdictioni,nisi in his,quæ sunt suæ iurisdictionis. tũc enim
cuilibet ordinario,vel delegato creditur:argu.præd.decretal. cũ
à nobis,& in hoc videtur papa Innocent.assentire,qui not.extrà
de fide instrumen.c.j.& 2.quòd sigilla episcoporum,& ŝ.faciunt
fidem:inferiorum verò episcoporum non,nisi vt iam dictum est:
& nisi consuetudo hoc habeat,quòd eorum sigillis credatur, de
his,quæ extra iudicium fiunt, & quantum eis credatur,putà vsq;
ad certam summam, & inter quas personas: statur enim in hoc
consuetudini,quæ facit sigilla authentica, vt extrà eodem tit.cũ
dilectus.argum.C.de emancipat.l.j.ix.quæst.3. conquestus.& in
14 frà titulo 2.§.nunc videndum.versic.fina. ¶ † Sigillum autem
Cancellarij Parisiensis fidem facit,secũdum dominum meum,vt
extrà de testibus,præsentata.Argument.tamen contrà, quòd si-
gillum priuatæ personæ fidem faciat,C.de rebus alien.non alie.l.
ij.ff.de procurat.l.ij.ff.de testibus,ad testium.Instit.de testament.
§.possunt. ff.de procu.si procuratorem.vbi de hoc:sed illud loq-
tur in negotio proprio contra se. de hoc dixi suprà de procurat.
§.ratione autem formæ.versicu.item quòd non sunt.
15 ¶ † Et generaliter scias,quòd creditur literis cuiusque de his,
quæ facere potest, vel debet ratione officij sui: vt si archiepisco-
pus citet ad concilium,18.distinct.si quis metropolitanus.vel ad
consecrationem episcoporum,lxv.distinct. non debet.vel si epi-
scopi absentes per epistolas in hoc consentiunt. extra, de temp.
ordin.nec episcopi.vel si eps,qui solus remansit in prouincia,vo
cet episcopos vicinæ prouinciæ ad consecrationem metropo-
litani, vel etiam populus eo negligente, vt lxv. distinct. si fortè.
vel si capitulum citet canonicos ad electionem faciendam.extr.
de electio. cùm inter. vel si conuentus licentiet aliquem mona-
chum,xix.q. 3.statuimus.vel si episcopus mandat vitari excom-
municatos, 11.q.3.curæ.Idem est de literis cõmendatitiis,vt 72.
dist.per totum.De his ẽt,quæ ratione officij facere non debent,
aliquando creditur eis,vt patet in episcopis,qui dant literas testi
moniales de ordinibus,vel moribus. vel fama alicuius,vt extra
de cleric.peregrin.c.j.& extrà de dolo & contum c.veritatis.& d
præsumptio.cùm in iuuentute. in fin. Idem etiam iudicãdum est
in procuratore ad impetrandum & contradicendum constituto
& in omnibus aliis,vbi nullum,vel modicum præiudicium gene
ratur.nam in prædictis casibus,& si non constet sigilla esse eorũ,
qui scribunt, vel etiam si modicæ auctoritatis homines scribant,
16 creditur eis,secundum Papam.¶ † Et nota,quòd habens propri
um sigillum, non debet cum alieno sigillare: sed nec debet quis
cum alieno sigillare, nisi hoc in litera profiteatur. Item sigillum
ad causas,non facit fidem in aliis:de hoc ŝ.de citat.§. iam de citati
one.versicul,literis.& ĩ.de instrum.edit.§.postremo.versic. item
17 quòd non est sigillatum.& seq¶ † Illud etiam scias,quòd illud,
quod ius ciuile vocat annulum,in præd.l.& similibus,ius canoni
cum vocat sigillum,vt in prædi.concor. Apponitur autem sigil-
18 lum & subscriptio diuersis ex causis: † quandoque in signum
consensus,xij.qu.ij.sine exceptione.extrà de electio.innotuit.de
procurat.ca.j.ff.de pig.fideiussor.§.fina.& l.seq.quandoque in sig
num testimonij,vt in præd,l.ad testium.ff.de pig.Caius.quando-
que in signum auctoritatis,vt 12.q.2.cùm redẽptor,& c.sacrorũ
quãdoque in signum confirmationis, & ex pluribus aliis causis:
propter quod in litera debet dici semper,ad quid sigillum appo-
natur:de quo,& quid iuris sit de schedulis vacuis traditis,quid,&
per quos,quando,& ad quem effectum in eis scribi debet,dic,se-
g cundum Papam,vt not.extrà.de fide instrument.cap. secundo [g].
Hoc autem

ADDITIONES.

a Et not.¶ secundum Tan.vbi ŝ.versi.pen.
b Ver.vlti.¶ extensè.& est circa medium §.
c C.2.¶ hucusque Tanc.
d Possessum.¶ Sic de re iudic.cùm aliquibus. vbi scripsi post Inno-
centium.
e Habet.¶ Octauum modum probationis, scilicet per aspectum
oculorum,qui deest hîc obliuiõe auctoris, vel errore scriptoris.
vide in Sum.eo.tit.§.fi.ver.viij.illum tamen videtur ŝ.expressisse
sub quarto.
f Cùm causam.¶ Vide,quod ibi no.in gl.j.& quod super ea scripsi
post Host.
ADDE ad ver.seq scilicet decimum,per literas sigillatas,quòd
creditur literis episcopi cum solo sigillo, etiam plura asserentib.
quæ fieri potuerunt eodem tempore:Rota in antiq. decis. decis.
cccxcvij. An autem credatur epistolæ transmissæ tertio amico
contra scribentem? vide Rotam in antiq.dec.ccccxxx.quòd sic.
ADDITIO.Adde tu,videndum Car.Zaba.in ca.post cessionem.
extrà eo.tit.de proba.vbi pulchrè determinat, an literis episcopi
credatur? & an literæ sigillatę absque testium subscriptione,pro-
bent? & quando dicatur sigillum authenticum? vide latè per Gui.
Papæ in quæstionib.suis,q.clxxv.incip.literę quantuncunque &
q.ccccl xxxj.in c.literis.vbi,an credatur literis non sigillatis? Hen.
Ferran.
g C.2.¶ Ibi vide,quod scripsi in gl.magna, versi, sed quid de his, in
fi.& quod scripsi de solu. c.2.super vers.quibus.
ADDE ad ver.seq.Rot.in antiq.decis.cccxcvij.

Hoc autem certum est, quòd sigillis duorum, vel plurium execu
torum creditur. Hinc est, quòd literis patentibus abbatis dicen-
tis se aliquem recipi fecisse, creditur: quia ministro creditur in fa-
cto sibi commisso. quod qualiter intelligatur, no j. de remissio. §.
vtile. ver. sed nunquid. ¶ Vndecimò, per denunciationẽ publica-
rum personarum. quod dic, vt infrà, de accusatio. §. primo. versi-
culo, hoc autem scias. suprà, de citatio. sequitur videre. versiculo,
sed nunquid. ¶ Duodecimò, per communem opinionem: quod
19 dic, vt s. §. j. vers. vlt. & sequen. † ¶ Decimotertiò, per indicia in-
dubitata, extrà de hæretic. excommunicamus, j. in fi. C. de rei ven.
a iudicia. 2. q. 8. sciant [a]. Prædicta autem habent locum in probatio-
ne facti: probatio verò iuris fieri debet per leges, canones & con
suetudines, interdum directè, interdum verò p argumẽta, vt j. de
b disputatio. Deo dante, dicemus [b]. † ¶ Hoc quoque scias, quòd p
20 bationes in vno iudicio factæ, putà attestationes, cõfessiones, &
huiusmodi, fidem faciunt in alio: & etiam factæ coram arbitro, fi
dem faciunt coram iudice. quod intellige, vt in concor. quę sunt
suprà tit. prox. §. nunc videndum. ver. quid de confessione.
21 Sed nunquid econtrà attestationes productæ in iudicio, fidem
faciant coram arbitro? videtur, quòd non: quia C. de testi. l. fi. hoc
non dicit: arg. ext. de deci. ad audientiam. & de transla. c. ij. ver. sed
neque. & ver. vnde, si circa. Dic contrà multò fortiùs, cùm iudici
um dignius sit arbitrio, arg. C. de arbi. l. j. & quia acta perpetua sũt
vt C. de re iudic. l. fi. & arbitria ad instar iudiciorum se habẽt, ff. de
22 arb. l. j. ¶ † An testamentum potest probari per publicum instru-
mentum, vel etiam per duos, vel tres testes: vel etiam eius obscu
ritas declarari coram eis: no. C. de fideicõ. l. fi. ff. c. hæredes. §. j. C. d
23 bo. pos. secundum tab. l. 2. ¶ † Sed pone: iudex in sententia dicit,
condemno T. tutorem P. qui satisdedit, & inuentarium fecit. quę
ro, an ex hoc probetur tutor, & q prædicta fecerit? Et videtur, q
sic, etiam si solummodo se tutorem dixit, vt ff. de verb. oblig. sci-
endum est. Inst. de fideius. in fi. C. de contrahen. & commit. stip. l.
j. & pen. Dic contrà: quia id debet probari re ipsa, & verè: vt ff. de
c Publi. quæcunque. in fi. & in auth. vt sponsal. lar. §. 3. [c] & vide ad
hoc, quod no. s. de proc. §. ratione quoque. ver. illud. & j. de instr.
d edi. §. restat. ver. in summa [d]. ¶ † Sed nunquid probatur quis ex-
24 communicatus eo ipso, quòd petiit absolui? Et videtur, quòd sic
vt probatur & not. extrà de electi. venerabilem. §. sunt enim. Tu
dic contrà. nam plerunque petitur absolutio ad cautelam, extrà
de app. ad præsentiam. de sentent. excõ. c. per tuas. & c. solet. Nec
obstat præd. §. sunt enim. ibi, dum per nuncium, &c. nam illa dic-
tio Dum, non dicit causam, quare recognouit, sed tempus, quan-
do recognouit, supponit enim, quòd recognouit, & quãdo, &c.
non autem intelligitur, quòd in eo cognouerit, quod petit: in eo
tamen, quod petiit, videtur, quòd malam habebat conscientiã, q
petiisset ad cautelam: quod ibi nõ dicitur, q petierit ad cautelam.
25 † ¶ In summa nota [e], quòd testium falsitas potest probari per a-
lios testes, qui interfuerunt corruptioni, vel subornationi illorũ
vel si indirectè testificantur contra illos, extrà. de testi. ex tenore.
& c. sicut. per eos autem, qui falsum tulerant testimonium, nihil
probari pt: quoniam eis non creditur, vt ext. de testi. sicut. & de p
bat. licet causam. v. q. j. quicunque. 22. q. v. si qs conuictus. & c. par
uuli. veruntamen admittendi sunt illi falsi testes, tanquã sui ipsius
accusatores, ad deregẽdum fraudem: & parum est eis credẽdum
contra se: pro se verò nihil: arg. extr. de testi. intimauit. & de testi.
f cog. peruenit. secundum T. [f] de hoc dic, secundum Vin. ext. de te-
g sti. series [g]. Et no. quòd post dicta testium publicata, & etiam post
sententiam, potest falsitas probari, vt in præ. c. licet. & in authent.
de testib. §. quia verò. Instrumentorum quoque falsitas probatur
similiter per testes, vt extr. de pbat. c. 3. & arg. C. e. cum precibus.
Probatur ẽt per cõparationem bullæ, & per chartæ similitudinẽ,
& per comparationem literæ, & per modũ dictaminis, & quibus
dam aliis modis: vt ext. de cri. fal. licet. & c. seq. & c. q graui. & ext.
de fide instr. inter dilectos. & j. de instr. ed. §. restat. & §. postremò.
h & s. de præsenta. rescript. [h] Veruntamen T. [i] non adhibet plenam
i fidem probationi, quæ fit per comparationem literæ, seu scriptu
ræ, nisi alia valida adminicula suffragentur: quoniam aliter scribit
homo iuuenis, quàm senex: aliter sanus, & aliter ab ægritudine c
ualescens. præterea calami, pennæ, & chartæ diuersitatem scrip-
turæ, vel similitudinem operantur. hæc probãtur in auth. de inst.
cau. in prin. vt extr. de fide instru. inter dilectos. De probatione au
k tem per comparationem, not. Papa extr. de fide instr. c. j. [k] Probe-
to autem vitio falsitatis, rescinditur sententia per eam lata, & qc-
quid inde sequutum est. Quod, & quid iuris sit de falso, dic, vt j.
26 de sententia, §. fi. ver. in summa. & seq. ¶ † Hoc quoque notan-
dum est q medico creditur de sua medicina, C. libr. 12. de re mil.
l semel. ext. de æta. & qual. ad aures [l]. Item naturali creditur de na-
tura, ff. de sol. si pactum. Fabro de fabrica, in auth. de non alie. aut
m permu. §. quod autem Doctori de discipulo [m]. Magistro militum
de suo milite, C. de offic. magistri offi. l. j. Aduocato de cã, in qua
n aduocat [n], C. de iud. rem non nouam. §. patroni, contrà C. de of-
ficio. asses. nemo. ad fin. Seruo de facto suo, C. de quæstion. inter-
rogari. ff. de ædil. edic. l. quæro. in fin. contra iiij. quæst. 3. §. item in
crimin

ADDITIONES.

a Sciant. ¶ Quæ est lex vlt. C. e. ti. vbi Cy. tractat, an crimen probet
per instrumẽtum: & quæstionem meam de hoc vide sup regula,
semel malus. de reg. iur. lib. 6. Vltra id scias, q Tho. de Pipera. fecit
sub tractatu de fama, plenum tractatũ de indiciis: quem decurtan
do, vt hũc ver. faciam in materia remissibilẽ, prosequar sic dicẽdo
sicut ipse, vbi s. ver. viso de fama. vbi quærit quatuor: Quid sit in-
dicium, vnde dicatur, ex quibus oriatur, & quis sit eius effectus: &
ante omnia differentiam inter Indicare, quod producit secũdam,
ad illud quod corripit: vide Inno. de elec. vbi periculum. in fi. vlt.
gl. lib. 6. cum sua remis. & iste est primus modus, quo sumitur in-
dicium, extrà de fur. qui cum fure. ff. de præsc. ver. solent. Quãdo-
que sumuntur indicia pro plena probatione, C. de rei vẽ. indicia.
& de his non quærimus: in proposito enim ponitur indicium p
notabili signo maleficij. vel alterius rei ad ipsius veritatem habẽ-
dam. Dicitur autem Indicium ab indiciando, vt s. & in præ. l. solet
Oritur autem ex his, quæ vrgere debent iudicis animum ad credẽ
dum maleficium. vel rem aliquam, de qua agitur, euenisse, saltem
credulitatem, quæ eum moueat ad torturam. Effectus est, vt ex ĩ
dubitatis indiciis puniatur reus, ex dubitatis torqueatur, vt dixi: &
de secundis dicam j. de not. crimin. super §. vt autem. in prin prin.
Ponitur de primo exemplum, cùm de camera habente vnicũ adi
tum & egressum, egreditur aliquis pallidus cum gladio sangui-
nolento: & ibi inuenitur homo mortuus: & de his loquitur pr.
l. sciãt. Palliditas enim & trepidatio est vnum indicium, ar. ff. de q.
de minore. §. pen. Delatio gladij potest dici aliud indicium, qđ lex
presumit ad malũ, C. vt armo. vsus, l. vna, li. xj. & in auth. de armis.
Col. 6. sanguinolentia gladij, aliud indicium, ex quo capitur con-
iectura, sicut & aliàs ff. de do. inter vir. & vxo. l. vtrùm. Sed quia ta
lia indicia sunt rarissima, dat Thom. alia: Occisus est Titius in vi-
nea, vel fundo: q Seius occiderit, non sunt testes: sed sunt de ini-
micitia, de vibratione gladij contra illum, q viderunt fugientem
de loco maleficij tpe maleficij. itẽ de voce & fama, q occidit: hæc
quatuor, sm eum, bene probarent Titium per Seium occisum:
& sic intelligit præ. l. sciant. & §. vl. aliàs, numerus. in l. 3. ff. de test.
Potiùs videtur fiẽda tortura, vt ex ore suo iudicetur, xxj. dist. nũc
autem. ff. de iure fisci, imperatores. Aliud exemplum sub eodem
themathe: non extant, testes, q Titiũ occidi fecerit Seius: sed p-
batur, q ipse Seius erat inimicus Titij, ff. de q. l. j. §. præterea. & de
legatio. l. sciendum. §. ij. q tempore occisionis erat in loco, q prece
ptauit occidentem, q occidens erat familiaris & domesticis eius:
probat fama, q Seius iactauit se, q illũ faceret occidi, & erat ho-
mo ad id potens, C. quod metus causa, l. metum. ff. ex qui. cau. ma
io. l. 2. & 3. & q inter eos offensæ pręcesserant: de his etiam dicit
posse intelligi leges illas. Tenet etiam, Thom. q fama sola non ẽ
sufficiens ad torturam, vt dicam j. de not. crimine, §. fama. super
vers. quid si agenti. in fi. Hæc verba recepit Gui. de Suzar. vt pro-
pria, in lectura & in quæstionibus statutorum sub litera S. & vide
j. de præsum. §. vlt. ver. sed pone: P. ADDE, an per instrumentũ
probetur crimen, Feder. consi. 24. Oldra. consilio excviij. & an ex
præsumptionibus violentis quis possit condemnari, per Alexan.
ɔs. xv. 2. lib. ADDE ad hanc materiam indiciorum, quæ plenè di-
cuntur per domin. Ant. de But. & Abb. Sicu. & Fel. in c. iurauit. ex.
trà, de proba.
b Dicemus. ¶ Ad literam fuit Tan. iste ver. remittebat autem ad su
um titulum de allegationibus.
c §. 3. ¶ Hucusq; Vber. de Bob. chart. 3. ver. quid si sententia. qđ po-
suit Io. de Deo Cauil. li. v. rub. antepe. ver. item quæritur, quid.
d In summa. ¶ facit, quod no. de præben. dilecto. in 3. gl.
e In summa no. ¶ secundum Tan. titulo, quo remedio valida sen-
tentia releuetur, vltra medium.
f Secundum Tan. ¶ vbi proximè dixi.
g Series. ¶ Cuius dictũ vid s. de teste, §. qualiter. versi. sed opponit.
h Rescrip. ¶ §. secundo.
i Veruntamen T. ¶ vbi dixi s. prox. ver.
k C. j. ¶ Vbi scripsi in prin. 2. col. versi. ad hoc autem. remis. ad sum-
mam Host. dat auctor j. §. instrumentum. vltra prin.
l Ad aures. ¶ De hoc j. de homi. vers. pone, A. & I. & vide, quod ibi
dicam post Gui. de Suz.
m Discipulo. ¶ 12. q. j. c. j.
n Aduocat. ¶ Cùm vult illam prosequi, vt iustam, vel eam recusat
iniustam: sed non potest esse testis pro clientulo, vt de testi. Ro-
mana. lib. 6. contra eum sic, vt ibi not. iudicare autem in causa nõ
potest: & sic loquitur contrarium.

a criminali.vet.item serui respõsio.& ver.item serui neque a.Item mensori de officio suo,ff.si mens.fal.mo.di.l.j.ff.finium regun.si irruptione.§.j.extr.de rescri.quia iudicante.Tabellioni de officio suo,C.de falsis,si quis decurio.& j.tit.2.§.restat.Et viatori de suo, ff.de rebus eor.l.magi.§.ne tamen,& generaliter vnicuique in arte sua experto credendum est,quinquagesima dist. vt constituetur.ibi,experto crede.& confessori de confesso, extrà de simo. nemo.& no.extrà de testi.testimonium.Et prodest hoc scire pro
27 pter testes:† quia magis credendum est ei,qui de arte sua testificatur.Vnde cùm quidam scholaris Bon.repeteret à quodam cãpsore pecuniam suam,campsor eum cum falcastro percussit:cãpsor verò accusatus,respondit,quòd quædam mula illum cum pede interfecerat:is verò,qui accusationem prosequebatur,chirurgum fecit examinari, vt videretur, an ictu falcastri, vel pede mulæ,interfectus fuisset:& responsum fuit per chirurgicos,quòd ictu falcastri:&fuit pronunciatum,quòd eorum dicto credendum
28 erat, per l.C.de iu.certi.& in proœmio Digestorum.§.j.† ¶ Vltimò nota sex genera semiplenæ probationis.¶Primum, per vnum testem,ff.de dote præleg.Theopompus.ff.quemad.test.ap. l.j.§.fi.ff.de iureiur.si duo.Si enim duo faciunt plenam, vt 4.q.3. ver.vbi numerus.extrà de testi.in omni.ergo vnus semiplenam. Nec obstat ff.de quæstio. maritus. non enim ibi prohibetur torqueri ancilla, ideo quia non præcessisset indicium,sed quia contra dominum postulabatur torqueri:quod esse non debet,C.eo. l.j.12.q.2.§.in patrono.item nec C. de testi.iurisiuran. quia verum est,quòd dictum vnius non probat plenè,sed semiplenè.¶Secũdum est per collationem alterius scripturę:ex qua non plena,sed qualisqualis sumitur probatio,in authẽ.Col.6.de instru.cau.§.si verò moriantur.& §.seq.Tertium, per scripturam domesticam: quę non sola,sed cum aliis valet:& sic semiplenam inducit,C.de
b probat.instrumenta b.¶Quartum,per fugam,in auth.Col.ix.de collatorib.§.super hoc.& §.si quis autem. extrà de præsump.nullus.3.q.ix.decreuimus.¶Quintum,quando quis se dicit in vrbe cõpulsum:quod quia non est verisimile,& sic est semiplena pbatio cõtra eum,oportet eum id apertissimè probare,putà per testes, vel duos excellentes,vt colligitur ff.quod met.causa, non est verisimi-
c le c.ad idem ff.de verb.obl.vbi autem non apparet.Sextum,p fa-
d mam d;vt ver.6.De semiplena pbatione,no.s.de off.om.iu.§.po-
e stremo.& C.de rebus cre.in bonæ e.Qualiter autem expensæ dãni & interesse probentur,no.j.de fruc.& interesse.in prin.& ver. illud etiam.& seq.Item qualiter probatur aliquem deleuisse instrumentum,j.de cri.fals.in fi.Item qualiter pbetur infamia:j.de inquisit.§.nunc tractemus.ver.quod si ille. Item qualiter pbetur instrumenti amissio,no.j.de edi.instr.§.restat.ver.illud quoque.Itẽ super probatione minoris ætatis, & p qualẽ scripturam pbetur, vide s.de actore.in prin,& j.de rest.in inte.§.j.ver.sed cuiusmodi Item cum opponitur contra literas,vel sigillũ,vel characteres,quis probabit,vide s.de procur.§.ratione autem.vers.item quòd non
f sunt factæ,& seq. f

ADDITIONES.

a Serui neque.¶Solue.vt vtrobique not.
b Instrumenta.¶De hoc j.de iura.delatio.ver.j.in fin.
c Verisimile.¶Et extrà de præsumptio.quia verisimile.
d Famam.¶Tho.de Pipera, non fatetur famam facere semiplenã probationem.
e Bonæ.¶Ibi not.in vlt.gl.de prædictis casib.
f Et seq.¶An autem reus ex verbis rescripti,quod p exceptionẽ elisit in alio iudicio,iuuare se possit,vide quod scripsi de iureiu.c.fi,li.6.in j. gl. Item an ad pbandum clericatũ pro exclusione fori secularis, sufficiat litera papalis,quæ vocat illum canonicũ:vide questionẽ supra per regula,nõ licet.lib.6.De probatione recepta contra venditorem ad æternam rei memoriam,vel aliàs,an noceat emptori,vide quod dixi s.de teste,§.nunc tractemus.ante fi.

ADDITIONES NOVAE.

§ Probatio est fienda iudici Bar.in l.si finita.§.deinde.&de damn. infec.Bal.in l.hac consultissima.C.de testa.& l.j.C.si vnus ex pluribus app.

§ Quæ differentia sit inter instituere & ostendere,Nic.de Neap. in l.autem.de hære.inst.

§ An probationes factæ nulla data dilatione valeant, in l. interdum.ff.de iu.&l.in crimine.de adul.per eundem.

§ Nota quod probationes vbi hincinde sunt pares,ille debet obtinere qui habet vltra probationes aliquam præsumptionem,no.gl. in l.si duo patroni.de iureiur.in prin.

§ An acta in vno iudicio prosint in alio,nota. in l.is apud quem. C.de eden.

§ An probationes factæ in causa ciuili faciant fidem in criminali, Cyn.in l.j.C.quan.ci.ac.primi.præiudi.& Bart.in l.2.§.j.vi bo.rap. & l.2.de tabu.exhib.

§ An acta iudicialia possint probari per testes,no.in l.is apud quẽ. C.de eden.& l.emancipat. de fideiuss.& c.quoniam contra falsã. de proba.& etiam per confessionem partium. Sed nunquid per sententiam in qua fit mentio de ipsis actis ipsa acta probetur,no. in dicta l.emancipatione.& Bar.in l.acta.de re iu.fac.Bal.in l.ne in arbi.C.de arbi.& Ange.in l.sui autem.de rei ven.& l.si prætor.in fine.de iudiciis.

§ Quando negatiua probari debet,Bart.in l.hoc iure de verb.oblig.& j.

§ De negatiua quę habet implicitam affirmatiuam,Bal.in l.si.C. de hære.inst.dicit quod quemadmodum negatiua dicitur prægnans affirmatiuæ. vt l.nec codicillos.de codicill.ita affirmatiua dicitur prægnans negatiuæ:vt ibidem ipse notat de hoc Iaco.bu.in l.actor.C.de prob.& l.minor.de in inte.restit.mi.& l. cum de lege.ff. de probat.

§ An delictum possit probari per instrumẽtum,Bar.in l.senatus. in princ.ad Turpillia.

§ Si quis opponit alicui quod non debet ei reddi ius, quia non iuit ad exercitum,quis habet pbare istam exceptionẽ,Iac.Butri.in l.mutus.§.cũ quæritur.ff.de procura.& l.errores.de erro.aduo.per Bald.

§ In l.qui accusare.de edẽ.gl.super verbo præstiterit,nota ex hac gl.quod posito quòd reus renunciauerit defensionibus suis: si tamẽ actor non probet est absoluendus. Item nota quod negatio non est defensio propriè:& hoc facit ad statuta dicentia quod bannitus non audiatur agendo nec defendendo,vt per hoc non includatur quin possit negare maleficium.quod notat Bald. in l.qui sub conditione.de cond.& demon.cum qua concordat l.secundum s.tit.

§ Quero qualiter poterit probare quod illud quod scripsit quis sit verum:sic,quod quædam sunt personæ quarum iuramento statur, vt l. si quis pro redemptione de donatio.sed in casu legis nostrę probatur eo ipso quod bonus vir tantũ expendisset.pro hoc fa.l.2. C.de ali.pupil.prest.& non sufficit tantum expendi in tali domo,& tãtum expendisset bonus vir:sed debet probari me tantum expendisse,& quod tantum bonus vir expendisset,vt prob.in l.experientię. de erog.mili.ann.libr.xij.Bar.

§ In l.j.C.de proba.gl.super ver.debet. dicit Bal.nota ex ista gl. quod responsio dubitatiua rei non firmat probationem actoris.ita ecõtra,responsio dubitatiua non firmat probationem rei.

§ De probatione negatiua,& quotuplex sit negatiua,Bal.in c. 2. de cau.poss.& propr.in reperto.quod fecit super Innoc.

§ Nota quod cum difficultate potest probari delictum de nocte cõmissum,Bal.in l.testium.de testi.& l.si cum exceptione. §. in hac. quod me.cau.Bal.in l.Arethusa.de sta.ho.& x.coll.quæ fuit prima cau.benefi.amit.c.j.§.porro.

§ Nota quòd ratione difficilis probationis sufficit probatio præsumptiua.Bal.in Auth.quas actiones.C.de sacrosan.eccle.

§ Qualiter probetur ętas,Bar.in l.solam.C.de testi.Bar.in l.de ætate.& l.minor.xxv.an.ex aspectu.de mino.& not.C.de in integ. restitu.l.cum te minorem.vide vnum dictum Ioan.An.quod ponit in Spec.de actore in principio.vers.ergo excipis.quod Bal.in l.de tutela,C.de resti.in integ.

§ An sufficit producere libellum,iura,instrumẽta&exceptiones notario,dato quod producantur iudici.Bal.in auth.quæ supplicatio. C.de preci.impe.offe.refert Bart.dicentem quod sufficit quod sibi non placet in instrumentis quæ producuntur ad probandum,quia fides debet fieri iudici,l. iubemus.de libe.cau.& licet fiat scriptura per tabelliones actorum.tamen non sunt acta nisi fiant coram iudice vel nisi haberent in commissione à iudice,vt capit.quoniam contra falsam.de probat.Bal.in l.si vt proponis.la ij.quomodo&quãdo iudex. fac.l.si expressim.de appellat.Bal.in auth.hoc inter liberos.de testam.

§ In l.proprietatis dominium.no.in gl. quod nomen dominij est nomen generale,siue nomen generis, habens sub se diuersas species scilicet directum & vtile,&c.vnde qui dicit in libello se dominum non videtur se astringere ad probandum de directo.nã ponens genus,non videtur se adstringere ad speciem.Bal.

§ Qualiter probatur quis filius,not.in l.filium.ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.in secunda.& no.in c. Michael. de filiis presby. in gl.& not.j.

§ Nota quòd iuramentum non est species probationis, sed quasi probatio,vt colligitur in l.furti. §. qui iussu,ff. de his qui notan. infam.per Bald. & l. eum qui.ad fin. principi.de iureiurando.per eundem.

§ In l.cum inter. C.de fideicom.liber.hæc lex allegatur in fine,quod si intentio alicuius sit fundata ipso iure,si tamen illud vult clarius probare per testes vel instrumenta,debet admitti ad hoc faciendum vt hic.

§ In l.fi.C.de iureiuran.dicit Bal.not.ꝙ aliqua negatiua potest ꝓbari per aspectum oculorum. vt, tu non es in libro æstimi vel in matricula.nam hoc apparet viso libro,l.j.de exac.tri.quędam negatiua probatur per sensus corporeos remouentes affirmatiuã, vt ista non est cicatrix.l.ij.de fer.quędam negatiua probatur ꝑ oppositionem,vt istud non est album.Bal.

§ Qualiter probetur de morte,gl.in l.si quidem.C.soluto matrimonio.& l.2.C.si dubitetur.de acquirend.hære. & l.si virũ.de re.dubiis,per Bart.& dicit Bal.aut factum est antiquũ & probatur ꝑ famam:aut pręsens,& tunc aut est facilis probatio,& ꝓbatur verè.aut difficilis,& tunc probatur fama cum indiciis:& hoc verum vbi tractatur de paruo ꝑiudicio.pro hoc fac.gl. in l.qui ex liberis. de bo.po.secũdũ tabulas.Itẽ dicit Inn.in c.cũ causam.ext.de iura. calum.ꝙ aliqua probantur per veritatẽ. licet non possint probari per visum.Bal.Bar.in l.quotiens.de naufra.lib.x.&l.j.§.fi.quemadmo.test.aper.

§ In l.2.C.de probat.dicit Iac.de Areti.si quis se adstrinxit ad probandum certum quid,nisi probet,reus debet absolui:& idem dicit in causa criminali.sed tamen hoc non haberet locũ in inqsitionibus:nam iudices in inqsitionibus dicunt,sup quibus omnib⁹ & singulis dictus dominus iudex ꝓcedere intendit.& sic non ponitur cõiunctiue,vt videatur se ad vnum astringere. & sic addatis hoc Cyno,aliàs non benè dicit.

§ Not.ꝙ insufficiens probatio non repellit agentem quominus possit se iuuare,imò ipsa insufficiens probatio iuuabit insufficientem,no.gl.in l.2.de fide instru.ff.

§ Qui plura deducit copulatiuè,debet vtrumq; probare:secus si coniunctiuè vel diuisim,vt c.olim.de rescrip.per Host.primũ autem est verum,quando vnum venit ad qualificandum aliũ,vt l.si plures.de exc.tu.Bar.in l.denunciasse.§.quid tamen.de adul.& c. licet.ver.item.de testi.& l.diuus. de re iu.Bal.in l.j.C.de condi.indebiti.Compost.in c.ij.de rescr.

§ Nota quòd probationes iuris clarissimæ,sunt glo.in l.si tutor. de peric.tu.Bal.in l.actor.de prob.Iaco.But.in l.siue possidetis.de prob.& no.j.

§ Notaꝙ non sufficit allegare titulũ ex possessione lõgi tpis,nisi allegetur certus titulus,& à certa persona habitus,& ex certa cã. Inno.in c.si diligenti.extra de præscr.quod no.facit quod not. ꝑ doctores in l.certis annis.C.de pac.& l.cum de in rem verso.ff.de vsuris.& l.j.C.de fideicom.per Bal.

§ Nota quòd si non probatur valor rei iudex ex officio suo potest rem æstimare.Bar.in l.si quod ex Pamphyla.de leg.ij.

§ In l.emancipatione.de fide instru. quid si sententia & bannum sunt cancellata,an probent infamem.Bar.ꝙ sic non obstante tali cancellatione dum appareat ꝙ sit lata. nam propter cancellationem non præsumitur lata.qa instrm cãcellatũ non probat originem rei,nisi probetur origo.not.in l.acta.de re iu.ad hoc igitur ꝓbandum sufficit causa inserta in cancellatione, vt puta quia soluit,quo casu per talem sententiam probatur infamia,quæ solutione non tollitur,secũdum eum: nam per satisfactionem delictũ magis apparet,vt l.locus.§.si quis dolo.de tab.exh.Bal.ibidem.& quod notat Albr.in Aut.si quis in aliquo documẽto.C.de eden. & no.in c.quoniam contra falsam.de probat.

§ An emancipatio probari possit absque scriptura,not.in dicta l. emancipatione & l.post mortem.de adop.

§ In l.testium.in fin.C.de testi.nota ꝙ illud qđ non potest ꝓbari, nisi per plures testes tamen per casum superueniẽtem probatur per pauciores. & sic est argument. ꝙ si scriptura testamenti facta coram septem testibus est perdita,ꝙduo testes superstites probãdo crimen probent & testamentum factum.Bal.

§ Nota ꝙ sicut ei qui dicit aliqd prius esse factum incumbit probatio,vt l.de rebus.de dona.ante nup.& l.j.de iure fisci.lib.x. & l. quotiens.de rei ven.sic ei qui dicit aliquid post factũ incumbit ꝓbatio,vt l.si post motam.de pet.hęr.& l.matrẽ:de prob.& ibi Cy. in l.non solum.§.sed vt probari.de ope.nou.nun.& in cle.literis. de rescr.& ext.de senten.excõ.c.venerabilibus.in fi.& ibi Io.An. & c.abbate sane.de re iu.libr.6.

§ An duæ semiplenæ probationes faciant vnam plenam,& videtur ꝙ sic,vt l.ij.§.j.de excu.tuto.contrà facit l.j.qui numero tutel. Ioann.Cal.ad d.l.ij.c.veniens. ext.de testi.distinguit,Bar.plenè de hoc in dicta l.ij.

§ In l.cum actum.ff.de neg gest.gl.facile,vel aliàs notabiliter sume hanc gl.quę est notabilior alia in materia implicitæ probationis,scilicet si sic est probatum,ꝙpotest sequi cõdemnatio & absolutio,& sic se habet ad esse & non esse.Item quotiens est distinctio temporis est probãda:si nõ probatur, sequi debet absolutio verbi gratia,de iure appellare volens tenetur ĩ.decem dies appellare,computandos de momẽto ad momentum.modò qui appellauit ĩ.decem dies,scilicet decimo die se appellasse probat, nõ tñ probat eo momento quo venire debebat.vide Inn.in c.qualiter & quando. extra.de accus.& l.non solet.§.sed vt probari.de openo.nun.per Bar.in l.matrẽ.de prob.& l.si post motam.de pet.heredi.& l.ob carmen. de testi.Bal.in l.quotiens. de rei ven. & in l. cum actum,ff.de nego.gest.

§ Qualiter probetur simulatio contractus Bar.in l.pœna nouissima.de pac.& l.4.§.sed si ab ignoto.ff.de manum.& l.si vnus. §. illud.de pact. per Bal.

§ De probatione filiationis seu parẽtelæ not.in l.filium.ff. de his qui sunt sui vel alien.iuris.& l.si vicinus.de nup.&l.non nudis.& l.non epistolis.de prob.Bal.in dicta l.non epistolis.de prob.& l.si contra.de lib.agno.& c. per tuas.de probat.& c.Michael. de filiis presb.Iac.But.in dicta l.non epistolis.& ff.đ prob.l.quidam.De ꝓbatione parentelæ posuit Bal.in l.in secunda.in fine.de aqua pluar.& c.licet ex quadam.de testi.Alb.in l.ij.§.quęstionem.de quæstio.Io.An in c.tua.de consan.& affin.

§ In l.nesennius.de nego.gestes ver.ecõtrario.nota hic,ꝙ dubia probatio releuat probantem: & hoc vbicunq; aliqđ est in dubio statutum per ius,alias secus qđ nota,& sic limita omnia iuramenta.& hoc hîc sumitur,ibi,econtrario,&c.sic inducẽdo,quia hæredes auiæ,quamuis probauerint alimenta præstita,non tamen ꝓbauerunt quod iure aluerit de bonis propriis pupilli.statutur ergo interpretationi.verisimile enim &c.

§ An communis opinio ęquiualeat veritati,Bal.in l.j.C.de testa. plenè distinguit Bal.de acquiren.hære.l.j.

§ An communis opinio possit ęquè probari in negatiua sicut in affirmatiua,Inn.in c.veniens.de verbo.signifi.

§ Qualiter probetur quẽ fore furiosũ,de mentẽ vel nõ sanæ mẽtis,Bal.ĩ l.furiosũ.C.q testament.facere pos.& s.de teste.& Bart. in tractat.de teste.fac.Bald.in l.si cum dotis.§.si maritus.ff.soluto matrim.

§ Qualiter probetur paupertas,Iaco.Butri.in l.actor.C.de prob. & an præsumatur pauper vel diues,ibidem no.&Bal.in l.paupertas.de excu.tutor.

§ Nota ꝙ vbi non cadit probatio necessariò concludens, accipitur ea quæ probabiliter concludit,Iaco.Butri.s.& l.neque.e.ti.& l.testium.ff.e.ti.& l.quidam.ff.de prob.

§ Nota ꝙ dubia probatio non releuat probantem,no,in ca.in ꝑsentia.de ꝓb.siue sit dubia in substantia, siue in ratione.Bal.in l.đ tutel.C.de in integ.resti fac.quod no.Bal.in l.Labeo. de supelle. leg.fac.quod no.Bal.in l.quotiens.§.si duo.de hære. inst.ff.

§ Nota ꝙ dictũm testis ambiguum interpretatur contra producentem. de quo ꝑ Bar.in l.inter stipulantem.§.si Stichũ. de verb. obli.& l.si ita scriptum.de manum.test.& dictum testis ambiguũ interpretatur in meliorem partem.no.in l.fi.de præto.stip.Bal.in dicta l.quotiens.§.si duo.

§ De probatio.facta per arbi.not.in c.cum in tua.ext.de vsuris,& c.forus.de ver.signifi.& c.ij.de cler.peregri.

§ Nota ꝙ probata fama,& ipsius opinione,ipsa veritas videtur ꝓbata, vbi agitur de hominis qualitate probanda, Bal.in d.l.j.de testa.fac.l.non omnes.§.à barbaris.de re mili.

§ Nota ꝙ vbi requiritur ꝙ aliquis certo tẽpore fuerit talis qualitatis vel ꝯditionis,sufficit ꝙ probetur eum eo tempore communiter habitum & reputatum pro tali, nec requiritur ꝙ probetur eum ante, vel post,talem fuisse:sufficit enim ꝙ probatio concludat de eo tempore quod est de substantia quæstionis,vt dicta l.j. per Bal.& allegat de testibus,l.ad testium.§.conditionis.

§ In l.si solennibus.de fide instru.dicit Bal.ꝙ doctoratus non solum probari possit per priuilegium,sed etiam per testes qui interfuere examini publico.

§ Quomodo probetur matrimonium vxoris & pręlatura.Inno. in c.illud.de præsumptionib.Archi.in c.si forte.de elec.lib.6.Ioa. An.in c.cum infamibus.de reg.iuris.Alberic.in l.vicinus.de nup. Cynus in l.quisquis.ad l.Iuliam maiest.versi.4.

§ In l.cum in prin.de manu.dicit Iac.de Aret.vnum contra quod videtur gl.in l.circa.ff.de prob.videlicet quòd si quis ponit vnum quod non habet necesse ponere,seu probare, quòd hoc ipso videtur se astringere ad probandum.& tex.in l.denunciasse.§.quid tamen.de adulter. videtur innuere quòd nisi probet,sequi debet absolutio.vide ad hoc c.licet.ext.de probat.in gloss. & per Petrũ de sampsonia,qui dicit quòd cautus debet esse protestando,non astringens se propterea nisi ad ea quæ sufficiunt ad intentum intentionis suæ.

§ Si volo probare me possedisse à tanto tempore citra,vt puta à xl.annis citra,đbeo capitulare ꝙpossedi talẽ rẽ à xl. an.citra:nã dictio.& denotat ꝯtinuationẽ tẽporis.nã si simpliciter dicerẽ ꝙpossedi à xl.annis citra,nõ probaret possessio xl.annorũ,ꝑ c.licet. ex tra đ ꝓb.Itẽ si diceret à xl.ann. citra,& pl⁹. viđ ad hoc c.literæ,ex. de dilatio.& l.si qs ĩ suo.de inoff.te.De ꝯtumacia actoris q̃ debet probari

probari per testes, Bal. in l. si quis ita. de condit. & demonst.

In l. si super chirographis. C. si certum pet. in versi. testimo. no. ꝙ iudex non debet admittere instrumentũ nõ solenne: nã paria sunt instrumentũ non solenne & falsum quãtũ ad vim ꝓbatiõis, non q̃tũ ad vim punitionis, nisi in casibus à Iure concessis, vt §. qa vero. in Auth. de non alie. & dicit In. ꝙ iudex qui admittit instrumentum q̃d non tenet quantum ad probationem, fiat litẽ suam: & tenetur ex illo edicto quod quisque iuris Inn. in c. cum venerabilis. de excep.

In l. quoniam. C. de heret. vt rũ pactũ q̃d solet apponi in instrumentis, quod non possit probari solutio nisi per testes, teneat, gl. in Auth. vt sine prohibi. ma. debi. §. qa vero, & notatur in Authẽ. Iubemus. C. de iudi. Bal. in l. postquam liti. C. de pac. per dom. Segnorolum.

An signo vel marcho meo quod reperitur impressum animali vel alicui rei probetur ꝙ sit meum no. in l. quid in publicis. de seruis fugiti.

An fines plebatuum probentur per instrumẽta, gl. in l. cum aliquis. de iure deliberã. & l. optimam. C. de contrah. & commit. stipu. & c. cum olim. de censi. & c. cum causam. de probat.

An sententia regis probari possit per eius scripturam sigillo ei⁹ roboratam, Pe. in l. exemplo. de probat.

Vir legauit vxori suæ, & iussit non debere molestari ꝑ heredes suos sub pœna priuationis hereditatis, & ꝙ stari debeat sacramẽto dictæ vxoris, Domi. Segnorolus in cõs. suis dicit ꝙ nõ stabitur sacramento dictæ vxoris nisi probetur de molestia.

Nota ꝙ probans per ꝓbationes vel præsumptiones iuris dicitur liquide probare. ita dicit Bal. in l. si tutor. C. de peric. tuto. fac. quod notat Iac. de Are. in l. licet imperator. de leg. j. & sic probationes legum sunt liquidissimæ & sic si lex mandat stari dicto. vel scripturæ alicuius, ꝙ illa est probatio iuris & de iure. Sed an recipiat probationem in cõtrarium, Iac. de Are. in l. j. si aduersus liber. Iaco. Butri. in l. j. C. de re iu. in lectu. noua. dicit ꝙ recipitur probatio in contrarium quando verbum stari profertur in materia probationum: secus in materia dispositionis. De præsumptionibus verò notat Iac. but. in l. siue possidetis. de probationibus. in Rub. ff. de prob. videlicet de præsumptionibus, vt suprà dixi.

An per instrumentum dotis probetur matrimoniũ, Bal. in l. filium, de his qui sunt sui vel alie. iur. & in Auth. vt fratrũ filij. in prĩ. fac. Bal. in l. ab executore C. quorũ app. non reci. B. in l. j. C. de priui. do. & in Auth. si quis in aliquo. de eden. Alber. in l. cùm res. de donat. & l. cum multæ. de don. ante nup.

An medico sit credendum, & an vno vel duobus & an sine iuramento. Bar. in l. j. de ven. inspi.

An in criminalib⁹ vnus testis faciat semiplenam probationem, no. in l. si duo. de iureiuran.

Nota ꝙ scriptura actoris obtinet vim trium testiũ, l. scimus C. de testat. In l. scire oportet. de excusa. tuto. §. sufficit. An credatur de suo sacramento in casu fortuito, Bar. in l. 2. si quis cautio. & in Auth. ei. de tempo. appel. In. in c. cum olim. de priui. Archi. & Io. Monac. in c. cupientes. de elec. & c. quamuis. & de rescrip. c. cum in multis. & c. 2. de dolo & con. lib. 6.

In l. vbi. ver. is autẽ. de edẽ. ff. in gl. q̃ incipit, hæc tria notat Bal. no. gl. quæ vult ꝙ per rationes probetur dominium. vnde si sunt inductæ represaliæ ꝯtra mercatorem qui portabat ballas pannorum, si modò ratio inclusa in ballis, dicat ballas esse alterius quàm portantis, non debet represaliari. Bal.

Statuto cauetur ꝙ credatur sacramento domini possessionis de damnis datis, opponitur ꝙ non est dominus dicit Bald. in l. j. §. ait prætor. ff. nau. caupo. stabu. ꝙ dominium præsumitur, nec debet probari. hoc est verum nisi statutum minus recederet à iure communi, vt puta si diceret si dederit damnum amputetur manus, qa tũc ad restrictionem talis odii, debet probari de dominio Item ibidẽ dicit, ꝙ si qs percusserit in domo percussi, &c. reqratur ꝓbatio dominij, l. 2. §. in locum. de reli. & sump. fu. Dic ꝙ q̃nq; agitur ratione conuentionis, & loquitur iste §. q̃nq; ratione personę & loquitur l. lex cornelia. §. j. de iniuriis. quãdoq; ratione rei & loquitur. §. in locum. fac. l. 2. §. j. de orig. iur. Bald. vbi s̃. & idem l. j. C. de iureiuran.

Quod nõ sufficit opponere alicui, tu non es dominus talis fundi, nisi dicatur nec in possessione dominij. Bar. in quodam suo cõsilio, & not. s̃.

Qualiter probetur aliquam fore concubinam, not. in l. seruus seruum. alias l. maximus. de verbor. signifi.

Qualiter probetur valor rei, not. in c. cum causam. de testib. l. si quos. C. de resc. ven. l. si fundum per fideicom. de leg. j. & l. precia rerum. ad l. falc. & l. si fundus. de reb. eorum. & l. si quis. de rei ven. Bal. in l. 2. de rescin. ven.

An acta probentur per testes, Bal. in l. ne in arbitris. C. de arbit. l. gesta. C. de re iudicata, Angelus in l. si prætor. ff. de iudiciis.

Qualiter probetur dominium rei Bal. in l. iudicia. de rei ven. & l. pen. de condi. instit. & l. cum res. & l. proprietatis. C. de proba. & Bar. in l. Celsus. ff. de vsuca. & l. rem quæ. de acquirenda posse. & l. rem alienam. de pignorati. acti.

Nota ꝙ in factis multum antiquis opinio generalis habetur ꝓ veritate, Bal. in l. conuenticulariam. C. de epis. & cle. In. in c. cum causam. de iura. calum. & in c. veniens. de verbo. signifi.

¶Bald. De Probationibus.

¶An semiplena ꝓbatio sit species probatiõis, no. in c. j. de iu. ꝙ non, & C. de Carb. edicto, l. fi. ¶An obiiciens plura, videatur se adstringere ad omnia probanda, no. in c. si fortè. de elect. in Nouella, li. 6. ¶Nihil facienti in primo termino non debet dari secũda dilatio ad probandum, nisi probato impedimẽto in principio. G. ¶Negatiua simplex non probatur: qa negationũ non sunt cãæ, §. j. in prin. & de qualibet negatiua vide ibidẽ ꝑ G. Testes actoris priùs debet recipi, q̃ testes rei. ver. ego puto. G. ¶An habens dilucida interualla, præsumatur aliqd fecisse tempore furoris, vel tẽpore sanæ mentis, ver. ponit. G. ex facti qualitate præsumitur, ff. de cond. indeb. l. pe. & de offic pręs. l. diuus. secundum Bar. ¶Qualiter probetur negatiua, memoriam non extare? certè ꝑ communem opi. vide plenè in ver. vltimò quæritur. G. Cõmunis opinio est idem, q̃d credulitas. Sed quomodo sciam, si tu credis? respon. per verba, quæ ꝓfers, ver. illud autem. G. & idem est probare cõmunem opinionem, & omnium opinionem, vers. & scias. G. & ꝑ communem opinionem probatur, ꝙ aliqs fuerit tabellio, vel iudex, ver. verùm. & seq. G. ¶Continua possessio probatur ex extremitatibus, ex quibus pręsumitur medium. Item q probat se fruct⁹ percepisse, videtur probare se per totum illum annum possedisse, ver. sed quæritur, qualiter. q̃d not. G. & vide Cy. C. de præscri. lon. tem. l. pe. & s̃. de posi. §. pono me pos. ¶Aduocatus debet omnes attestationes rimari, tam suas quàm aduersarij: nametiam per testes aduersarij quandoque quis probat: & si videt probatum, instet: alioquin desistat, §. nunc dicendum. vide s̃. de teste, §. testis ꝓ ductus. G. ¶An delegatio, vel cõmissio possit probari per testes videndum post principium. G. ¶Licet quis promittat non probare solutionem, nisi per instrumentum, tamen valet probatio ꝑ testes, ne veritas occultetur: sed pone. G. vide ĩ. de renun. & conclu. §. cùm autem. in fin. ¶An valeat pactum, ꝙ credatur simplici verbo alicuius? Dic. ꝙ iurare debet: & videtur iuramentum conditionale, ver. quid si ibi. G. de hoc in l. fi. de prætor. stip. per Dy. & de iureiur. l. iusiurandum, q̃d ex. per Iac. & de dote præleg. l. Theopompus. per Bar. ibi vide. ¶Si per statutũ debet credi iuramento domini, possessionis, de damno dato, an ista verba cõprehendant iustum possessorem, qui non est dominus proprietatis, vt vsufructuarium, vel bonæ fidei possessorem? Respon. ꝙ sic, ver. sed pone: statutum. §. videndum. G. facit, quod no. de rustico, ff. de orig. iuris, l. 2. §. j. In contrarium facit: quia illud statutum est cõtra ius commune: ideo strictè pro vero domino verba sunt accipienda: facit ff. de reli. l. j. §. j. Imò nec emphyteuta comprehẽditur: qa emphyteuta propriè non dicitur dominus, vt l. cùm notissimi. §. j. C. de præsc. 30 an. ff. si ager. vect. l. j. §. qui perpetuum. vbi de hoc Arg. contrà, ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. domum. facit ff. de proc. l. & habet. §. j. SOL. Quando fit mentio dominij absolutè, intelligitur de proprietate: sed quãdo per relationem ad aliud, id est, ad alium effectum, tunc aut ille effectus dependet à proprietate, & tunc significat proprietatem, vt quando cõcernit totum ius rei si autem est tale, q̃d cõcernat fructus. tunc sufficit iusta possessio ff. ad l. Aquil. item Mela. §. pe. & ff. de vsufru. l. q scit. §. fin. & ita intellige hic Bal. & vide s̃. de primo & secundo decreto, §. q̃d per iuramentum. Bal. ¶De auctoritate cuiuslibet sigilli vide plenè ĩ ver. x. per literas. q̃d nota. G. & ꝙ opponantur, ver. illud. G. ¶Licet in sententia fiat mẽtio ꝓcuratorij, non tamen ꝓbatur mandatum, ver. sed pone: iudex. G. vide l. optimã. C. de contrahẽ. & cõmit. stipu. ꝑ Cyn. ¶Acta facta corã iudice, valẽt corã arbitro, ver. sed nunquid omnes. licet nulla lex hoc exprimat. ¶G. Si qs petit absolutionem, an videatur confiteri se ligatum? ver. sed nunquid probatur. G. arg. ff. fam. ercis. l. q familiæ. Bal. ¶Cuilibet perito in arte, est credendum: vnde, an vulnus sit lethale, vel non vel factũ cum falcione, vel lapide, vel calce, iudicio medicorum statur, vt fuit in causa cuiusdã homicidii, & fuit corp⁹ exhumatum & ostẽsum medicis. ver. quoq;. G. ¶Quot species sunt semiplenæ ꝓbationis, vide ibidẽ ad finẽ. G. ¶Probatio, est assertio veritatis, sensatè, directè, & immediatè ꝑ seipsum. ¶Argumẽtum est assertio quędam oriẽs ex sensu alicuius rei facto principali connexo, nõ ex ipso facto immediatè: vnde argumentum est, sicut syllogism⁹ in quo vno præsupposito, aliud sequitur: vt vulnerauit, quia habebat gladium euaginatum, sanguinolẽtum, in rixa. ¶Coniectura, est assertio alicuius circunstantiæ, quæ non cogit intellectum hominis

hominis ad sic credendū,sed inducit ad id præsumēdū& suspicandū:vt quia visus est scholaris in camera cū Berta. Vnde Rhetoricus,cuius sciētia in persuadēdo cōsistit,frequēter vtitur argumētis sumptis ab indiciis & ꝯiecturis:& ius ciuile qñq; idē facit. Bal.

¶De Articulorum exhibitione,& testium productione, Rubrica.

VALITER formentur articuli,&qualiter testes producantur,& qualiter productioni testium renuncietur,plenè dictum est s.de teste,§.nunc videndum. & §.fi.&per to.ti.ideoq; hîc non ducimus refricandum.

a ¶De Instrumentorum editione[a]. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶Pileus nō fecit de instrumentis rubricā,sed in ti.de prob.in fi.đ hoc tractauit,& modicū:item in ti.de tes.subscriptis in instrumēto.¶De Bagaro.idē dico,& ꝙ modicū inseruit,vbi tract.de testi. ¶Tan.par.3.posuit rub.de exhi.instrumentorum & ipsorū fide. ¶Roff.vbi de edictis,ponit rub.de actione in factū,de edendo,vbi de eorū editiōe tractat.¶Vber.de Bo.char.ij.tractatū inchoat, quē prosequitur de scripturis priuatis,& publicis,& de priuilegiis.¶Io.de Deo Cauil.lib.v.posuit rubricam de instrumētis & diuersis scripturis publicis,postquā posuit de scriptura priuata,& đ priuileg.& in li.Iudicū,parte vlti.posuit rubricam de fide instr. & ipsorū iuribus,& quando dicatur authenticū.¶ Aegid.de ipsorū productione posuit rubricam lib.vij.& Alb.Gal.posuit rub.de fi. instr.¶Nepos de Monteal.posuit secūdā rubricā ꝯ scripturas publicas & priuatas,& ꝯ priuilegia:vide,quod dicam in §.cōpendiose.in prin.¶Vides,ꝙ hîc nouē diuisiones facit auctor, de quibus maiorē numerū facere potuisset.Est sciendū, ꝙ Nicolaus Matarelli de hac materia summā ꝓlixā formauit,dicēs, circa scripturā ꝓbatoriā,quæ dicitur Instrumentū stricto modo sumptū, vt no. ĩ.§.j.in fi.& ff.e.ti.l.j.distinguēdū:quæ distinctio quia differt à mēbris auctoris,motus ēt,qa in quadā quæstione,quā circa materiā ipse & ego consulere habebamus,Paduæ satis illam reuoluimus ideo hîc illam ponā,q̄ breuiùs potero,prosequendā. Distinguit aūt sic:Aut dubitatur de illa ꝯficienda,& hîc prolixus est tractat⁹ aut de ipsa cōfecta,exhibēda & tradēda:aut de ea vacuata exhibēda & restituēda:& quia hæc duo breuiùs per ipsum expediūtur,illa præmittam.Dicit ergo circa hoc secundū,iuxta diuersitatē factorū & specierū diuersis actionibus ad talia tradēda agendū esse, quādoq; officio iudicis,quandoq; ex actione in factū quæ dat ex æquitate,qñq; rei vendicatione,quandoq; actione ex eo cōtractu,quādoq; actione mandati:quod dixit apparere ex dicēdis sup j.mēbro.Circa tertium videndū dixi,quādo scriptura dicatur vacuata,quod dicit esse posse diuersis causis.Primò,quando probatoria scriptura est inefficax:quia id,ad quod facta fuit,probari nō expedit:quia de illo amodò iudicari nō debet: vel quia causa est sublata,de qua sperabatur litigiū,vel quia non est sequuta:& sic rectè dicitur vacua,vel vacuata.exempla ponit C.de cond.sine cau. dissolutæ.& l.fi.de sol.l.fi.& ad exhib.l.vlt.& hoc mō dicitur etiā testamentū vacuatū,quando est inefficax, in auth. vt cùm de ap. cog.§.siue igitur.Procedit aūt inefficacia,cùm id, ꝓpter quod factum fuit instrumentum,nec secutum est,nec sequi sperabatur,& tunc per partem,quæ illud dedit, petitur vt reddatur: vel iudicis officio,si in iudicio datum est:vel si extra iudicium , condictione sine causa,C.de ap.si quis libellos.& de cond.sine cā,l.fi.Si verò charta probatoria non est producta,vel data,sed est penes illū,q scripsit,petitur vt aboleatur:& id per quācunq; partē,vel per officiū iudicis,si illud locum habebat illa facienda,vel actione mandati,si ad illā faciēdā ꝯpeteret:facit ff.de accu.l.libellorū.§. fi.& đ iud.l.partus edictū.§.j.Est ēt inefficax scriptura,cùm solutum fuit id propter qđ facta erat:& tūc aut est penes scribentē, aut penes illū,pro quo facta fuit,aut apud tertiū:&secundo casu petit debitor illam sibi dari,per leges priùs allegatas,cùm cā facta sit nō cā, & negotium inter eos gestum,ff.de cond.sine cau.l.j.Si verò creditori data fuit per scribentē,per quā dationē creditor fuit ipsius domin⁹,& nūc inefficax est apud ipsum,nō petit illam debitor ꝑ condictionem sine causa,cū inter eos nullū negotiū gestum fuerit,vn̄ nascatur talis condictio,sed petet condictione ex l.dissolutæ.ff.de cond.ex lege,vna.Si verò charta est penes scribētē,creditor ab eo illā petere poterit,ac si eēt efficax. & illa habita tenebit illi,ꝯ quē factū est,vt dictū est:& posset debitor ꝯ creditorē agere,vt ꝯ scriptorem agat:ad hoc ff.de act.emp.& ven.l.Iulianus.& l.qui impleto.§.messem.Posset tamen se ab onere liberare cedēdo actionem id petenti,vt in dictis legib.no.per l.quod debetur. ff.de pecu.Vbi authētica scriptura esset penes debitorem,qui soluit,nō est,locus petitioni,cùm sit,vbi esse debet,vt in l.dissolutæ. Vbi autem esset penes extraneum,constat ꝙ per dominum scripturę conueniri potest possessor cōib. actionib.s.rei vendicatiōe, & ad exhibendum:si dominus non apparet, conueniri poterit ꝑ illum,pro quo facit,actione in factum,ff.ad exhi.l.3.§.pe. quā habitam tenetur tradere illi,contra quem facta est s.

Circa primam speciem,s.confessiōis,subdistinguit sic:¶Primò aut fit talis scriptura de actibus iudicialibus,quæ forensia,vel fori dicuntur:aut de extraiudicialib.¶Secundò,si illam facere quis đ bet spōte tantū,an ad id cogi possit?¶Tertiò,sub qua forma fieri debeat?Quartò,an talis scriptura cedat chartæ, vel non : & per hoc cuius esse cēseatur.¶Quintò,quis prætiū chartæ & scripturæ soluere debeat.¶Sextò, si talis scriptura est in originali libro, vbi,& per quem custodiri debeat & saluari?¶Septimò, si petitur exemplum transcriptum,cui,& per quem, & sub qua forma scribi & dari debeat,& quo iure petatur?¶Octauò,an talis,scriptura transcripti cedat chartæ,vel non:& ꝑ hoc cui⁹ esse dicatur?¶Nonò,qs soluere debeat chartæ pretiū & scripturæ?¶De primo mēbro,circa quod etiam prosequitur alia membra, dicit scripturas iudiciales fieri debere per officiales ad illam deputatos lege cōi, vel municipali,vel consuetudinaria,si quæ sit in loco,& non per alios:a l.l.C.de ap.præcipimus.§.in his.& §.huic.vbi de taliū nominib.& in l.fi.e.ti.& de do.l.donatio.Nec mirū,si talia,quę prędixi dant talia officia,cùm per illa dētur etiam iudices ordinarii,de iuris.om.iud.l.more.& l.& quia.& quod ibi no. Ad idem extr.de iu. nouit.& de fo.cōpe.cùm contingat.vbi verè per alterum prædictorum modorum nulli sunt deputati ad tales scripturas: dicit seruandum,quod dicit decr.quoniam.de prob.in prin. vt iudex assumat tabellionem,si haberi pt:aliàs duos viros idoneos,vt in decr. quoniam.de prob.& vide,quod ibi no.in 3.glo.& quod super ea scripsi.¶De secūdo circa tales scripturas iudiciales,dicit, ꝙ sicut executores cogūtur per iudices sum officium fideliter exercere, C.de spor.l.ij.sic & tales officiales officio iudicis,cui subsunt, coguntur talia scribere,& litigatoribus tradere,vt in præ c.quoniā. & C.de eden.l.is apud quem & C.li.xij.de nu.l.exceptores.¶De tertio dicit, omnia iudicis auctoritate scribenda fideliter, quæ per iudicem, vel ipsius auctoritate in præsentia ipsius officialis fiunt,apponendo quæ in scripturis publicè apponuntur: de quibus satis ĩ.§.2.& patet in præ.dec.quoniam.& de inscriptione testium,tenet,qđ ibi no.in 3.gl.¶Ad quartum respondet, ꝙ nulli⁹ priuati scriptura est,sed est publica illius rei publicæ,cuius auctoritate fit,vt in d.l.is apud quē.quæ vocat illa acta publica:& meritò,cùm per seruos publicos facta sint. Vnde licet aliàs dicatur,ꝙ litera cedat chartæ,Inst.de rerū diui.§.literæ.tamē hoc casu propter publicæ auctoritatis excellentiam charta cedit scripturę,& efficitur publica,sicut fluuio publico cedit alueus,ff.de acqui.rerū do.l.ergo.§.alluuio.Inst.de rerum diuis.§.ꝙ si naturali.ff.de reli.l. is qui certum.¶Ad quintum respondet,ꝙ tales officiales de salariū recipere debent pro labore & pro chartis , & illo debent esse contenti:in auth. vt iudices sine quoquo suf.§.hæc aūt omnino. & simile ff.de adm.tu.l.ita tamen.in fi.& solutis chartis residuum est eis quasi peculium castrense,de quo C.de inof.testa.l.fi.ver.đ aliis.ibi,de memorialibus,&c.Si autem nonhabent salarium, recipiēt à litigantibus secundum consuetudinem & ordinationē locorum,ar.C.de sacrosan.ecc.auth.hoc ius.& de epis.& cleri.l.nulli.& C.de episc.aud.tam dementis.in fi.Cùm enim per leges, quibus concor.xij.q.2.charitatē.certis personis detur in priuilegiū, ꝙ nil soluant.ergo eius cōtrarium est ius commune in aliis,ff.ad munic.l.1.& tunc ipsi scriptores soluent chartas:&sic seruatur in in illis,quæ remanent penes eos.sed si pars velit illa acta, tunc petunt chartas à parte.¶Ad sextum respondet, ꝙ talia acta custodienda sunt in archiuis publicis,vel chartophylacio:de quo c. dist. & c.2.& de prob.c.1.Apud aliquos vocatur cancellaria,& solent esse officiales ad hoc deputati, C.eo.ti.auth.ad hæc.de app.eos.§. super his.Vbi verò ꝑsonæ,vel loca nō sunt ad hæc deputata,licet ad certa alia essent ordinata,tunc putauit illa custodiri per scriptores,vel ipsorum hæredes,vel per illos quibus committerent,ad ĩstar argentatorium, ff.de eden.l.prætor.§.vl.& l. si quis ex argentariis.§.pen.¶De septimo credit,ꝙ trāscriptū dari debeat cuique peteti,cùm sit publicum auctoritate,vtilitate & vsu suo modo:al le.C.de eden.is apud quem.quæ indistinctè loquitur,& Inst.đ publi.iud.§.1.& ff.de rerum diui.l.nemo.in fi.& l. riparum. & ne qđ in flu.pub.l.2.§.1.Excipit,cùm petuntur contra fiscum,ff.de iu.fi. in fraudē.§.quoties.& quod ibi not.& de eden.l.ne quisque.sic ē in fisco aliud speciale,ꝙ contra se pro ipso tenetur quis edere instrumenta,ff.de eden.l.3.& scripsi extr.de prob.c.1.Ad aliam partē articuli respondet, ꝙ si acta custodiuntur per officiales ad hoc deputatos,ipsi debent dare trāscriptum cum sua inscriptione, vt in §.quoties.& in auth.ad hæc.C.eo.ti. Vbi verò non sunt aliqui deputati, tunc per confectores ipsorū scriptorum,vel alios,q illa habeant,transcribētur cum subscriptione,si sint tabelliones,& si habent personam publicam:siverò sunt priuati fiet transcriptum auctoritate iudicis,cū fides ei⁹ ex auctorizātis auctoritate ꝓcedat

per iura ꝓximè allegata,vt ext.e.ti.c.pe.& vlt.putà,ꝙ a nniDomi
ni.& quicquid eſt in originali,ſit tranſcribendum etiam cum no-
minibusteſtium inſertis.Teſtes autem,qui interſunt tranſcriptio
ni,nõ putat neceſſariò inſcribendos,ꝑ leges ꝑdictas,auth.ad hæc
&§.quoties.Tutum tamen eſt illos exprimere,dicens circa vlti-
mum,ꝙ ſi prædicti hoc ſponte non faciãt,officio iudicis præſidẽ-
tis ad id cogendi ſunt,per prædictam authen.ad hæc.& per c.qm̃
ꝯ.extr.de proba.¶Ad octauum,reſpondet, quòd tale tranſcrip-
tum eſt officialis tranſcribentis,tanquam auctoritate publicum,
ſed vtilitate priuatum,ſicut & tutela:Inſt.de auct.tut.§.1.& cedit
charta ſcripturæ,propter excellentiam publicæ auctoritatis:non
econuerſo ad inſtar tabulæ prædictæ nõ ferruminatorum,Inſt.đ
re.diui.§.diui.§.ſi quis in aliena.& ff.de rei ven.l.in rem.§.item q̃-
cunque.& per conſequens fiet eius,cui per talem officialẽ trade
tur,Inſt.de rer.diui.§.per traditionem.¶Ad vltimum huius partis
dicit,ꝙ dominus chartæ debet habere pretium chartæ à tranſcri
bente,ꝑ iura proximè allegata:ipſe verò tranſcribens habebit ꝑ-
tium chartæ & literæ à petente,pro quo trãſcripſit,niſi lege,vel
conſuetudine aliud eſſet inductum generaliter,vel circa certas ꝑ-
ſonas,vt ſ.ſuper v.articulo.

¶Scđò ſequitur videre de ſcriptura probatoria extraiudiciali,de
qua regula talis datur,ꝙ nulla ſcriptura extraiudicialis probare ꝑt
plenè,vel ſemiplenè,contra alium,quàm contra ſcribentẽ,niſi
de ſcribendo illi mandatum ſit,vel ei commiſſum per quæcunq;
verba ab illis,inter quos fit,vel ab altero illorum.hoc probatur ĩ
auth.de tabel.in prin.& §.1.& quod ibi no.& ff.de eden.l.ſi quis.
§.pertinere.& l.quædam.in fi.Sic& iudices chartularij non habẽt
iuriſdictionem,niſi inter volentes,vt no.ff.de iud.l.j.in gl.pe.Scri
ptura ergo iudicialis naturam iudicij ſequitur,quod redditur in ĩ-
uitum,ff.de ver.obli.inter ſtipulantem.§.1.Sic & ſtipulatio natu-
rã eius ſequitur,ſuper quo interponitur,ff.ſi quis cau.ſi eum.§.q
iniuriarum.& de vſur.ſi ſtipulatus.vt leg.no.ca.l.j.§.ſi ſub condi-
tione.Hac regula præmiſſa diſtinguit:aut agitur de ſcriptura fien
da per tabellionem,qui habet ad hoc publicum officium:aut de
ſcribenda per eũ,qui non habet publicũ officiũ,ſed publica auc-
toritate commiſſum,vt ſunt argentarij,vt ff.de eden.l.prætor.§.
ſed ſi ſeruus.& l.argentarius.§.j.aut deſcribenda per alium priua-
tum,vt ſunt nummularij,hodie mercatores,& ſimiles.Primo ca
ſu ſex veniunt conſideranda.¶Primum,an tabellio,cui mandatᷓ
aliquid ſcribendũ,ad id cogi poſſit inuitus.¶Secundò,cuius mã
datum interuenire debet.¶Tertiò,cuius intelligatur ſcheda ſcri
pta per tabellionem,& cuius intelligatur ſcriptum mundum ex
illa.¶Quartò,cui dari debeat ipſum mundũ.¶Quintò,quæ ſunt
illa,de quibus tabellio poteſt ſcripturam probatoriam facere.
Sextò,quid debet interuenire ad hoc,vt id poſſit de iure,ſi vult&
ſi ñ vult,quòd cogi poſſit.¶Ad primum reſpõdet,ꝙ inuitus co-
gi poteſt præciſè oportunis remediis.cùm ſit publicum officiũ,
& publica auctoritate commiſſum,ad ſimilitudinem iudicis,ff.de
iud.de qua re.& C.de aduoc.diuer.iu.ſcimus.& teſtis,C.de teſtib.
ſi quando.& tutoris,Inſti.de ſatiſ.in §.pe.Et ſi nõ facit,poteſt mã
dator cõdemnari ad intereſſe,ſicut argentarius,ff.de eden.l.ſi qs.
§.ex hoc.Dixit tamen hoc intelligendum,cùm omnia cõcurrũt,
quæ ad hoc requiruntur:de quibus in ſexto membro dicetur.
In ſecundo diſtinguuntur tria membra:de quibus tractabitur ĩ.§
poſtquam.in ver.nunquid eſt neceſſarius.vt ibi dicam,in fi.¶De
tertio,cuius intelligatur ſcheda,& mundum,inde ſumptum,de
quibus dicitur C.eo.l.contractus.in princ.reſpondet,quòd ſunt
ipſius tabellionis,non eius,cuius fuerunt chartæ,propter publi-
cam auctoritatem,vt ſ.verſ.ad viij.Mundum autem de ſcheda fie
eius,cui tabellio tradet,vt ibi dictum eſt.¶De quarto reſpondet
quòd ſi per contrahentes fuit expreſſum,cui dari debeat,illi dare
tur,ff.de iud.l.ſi conuenerit.aliàs dabit illi,pro cuius probatione
&vtilitate factum eſt,ff.de eden.l.prætor.in princip.& l.ſi quis.§.
pertinere.& l.quædam.§.fi.Non datur ergò debitori,pro quo cõ
mittendo factum eſt inſtrumentum mutui,licet ipſe commiſerit
cùm creditori mandauerit.In contractu verò locationis,in quo
pro vtriuſque vtilitate mandatur fieri ſcriptura,dabitur vtrique:
quaſi hoc tacitè actum haberi debeat pro expreſſo,ff.ſi cert.pet.
cùm quid.Sed quæritur,quomodo conſtabit de mandato,quòd
ſit factum,& à quo?Reſpondet,ſi quæſtio eſt inter mandantẽ fie-
ri,& tabellionem,ſuper hoc ſi appareat tabellionem feciſſe ſche
dam,cogetur mundum dare petenti,quaſi præſumatur ab ipſo
fuiſſe mandatum,& tali à principio,ar.ff.commod.in commoda
to.§.ſicut.aliàs probet mandatum,qui id dicit,ff.de probat.ei qui
dicit.¶De quinto ſe expedit,quòd ad eum pertinet ſcribere actꝰ
licitos,non illicitos:item actus,qui non fiunt extra officium ſuũ:
vt quia pertinet ad cognitionem iudicis,& iudex non mandat:&
de hoc ſ.in fi.ſecundi proximi membri.¶Subdiuidendo ad ſepti
mum reſpondet,quòd ad hoc vt tabellio poſſit aliquid authenti
cum ſcribere,& ſi nolit,poſſit cogi,requiruntur facti commiſſio,
rei cognitio,iuris permiſſio,teſtium rogatorum præſentia.¶De
primo dicit requiri mandatum,per quæcunque fiat verba,ſ.com
mitto,delego,iniungo,mando.de hoc remittit in auth.de tabel.
§.j.ar.ff.man.l.j.& de hoc etiam dictum eſt ſ.¶De ſecundo,quod
eſt rei cognitio,ſciendum eſt,quòd tabellio id,quod in publicam
ſcripturam deducit,non ex narratione teſtium,vel viſione inſtru
mentorum,quia eſt iudicis:ſed ſcire debet per ſe,ſicut teſtis,in au
th.de tabel.§.nos autem.ibi,vt habeant,vnde ſciant negotium&
interrogati reſpondere ſciant,C.de teſtibus,l.teſtium.ff.de fid.in
ſtru.l.ij.in auth.de hære.& Fal.§.ſi verò abſunt.ibi,& vidiſſe,quæ
tunc agebantur,&c.vnde ipſe ꝓpriis auribus audire debet illa,vt
per hos duos ſenſus percipiat.&ꝑ hoc dicitur ĩ.§.reſtat.circa fi.ſu
per ver.ſed quæro,ſub qua.Sed nunquid perſonas,de quibus in-
ſtrumenta facit,cognoſcere debet?Videtur,quòd ſic:ſicut & te-
ſtis cognoſcere debet eos,de quibus teſtificatur,vt no.ff.de teſti.
l.3.§.ideóque diuus.in gl.debet ergo.ad hoc C.de iure delib.l.fi.
§.ſin autem dubius.in fi.ibi,qui hæredem cognoſcant.& ibi no.đ
hoc in gl.nota.arg.& auth.hoc eo.ti.§.oportet.ibi,& ſciant eum,
&c.In contrarium facit:quia hoc erit quaſi ad nihilum deducere
inſtrumenta,ſi fieri non poſſent,niſi de perſonis priùs notis:&ſic
non facilè fiet de mulieribus,de ruſticis & extraneis:quod eſt cõ
tra iura volentia probationes ampliari,non reſtringi,in auth.eo.
ti.§.& his qui.in fi.Item dato,quòd Titius promittens centum
Mæuio,qui promittit dicat ſe ſic nominari,non propter id dicitᷓ
notarius ſcire nomina,quæ ſic poſſent falsò confingi.Soluit:ne-
ceſſe non eſſe,quòd notarius illos priùs notos habuerit:ſed ſatis
eſt,quòd ipſo tempore illos notos habeat,audiens ipſorum ver-
ba,nomina & cognomina:& leges adaptantur ad illa,quæ com-
muniùs accidunt,non ad illa,quæ raró,ff.de legib.nam ad ea.Nec
obſtat,notarium,per ſe ſcire debere,quę ſcribit:quia illud verum
de his,quæ ſcriptura probat,vt dictum eſt:ſecus in his,quæ ſcrip-
tura nõ probat:ſicut hîc,quòd aliter vocetur Titius Mæuius,ſed
probat,quòd quidam dicens ſe vocari Titium,promiſit alteri,q
dicebatur Mæuius,ſicut cùm ſcribit,ꝙ A.dicens ſe procuratorẽ,
B.tale quid fecit,conſtat per id non probari procuratorium,ſed
ſolum actũ:facit C.de cõtrahen.& com.ſtip.l.optimam.& de iu-
re delib.cùm quis.& Inſt.de lega.§.ſi quis in nomine.Teneretur
autem pœna falſi ille,qui ſic doloſè nomen mutat,ff.de falſ.l.fal
ſi.in prin.& l.qui falſum.& l.qui Paulꝰ.§.j.nec præiudicaretur no-
tario,niſi probaretur fuiſſe conſcius:quod in dubio non pręſumi
tur,C.de fal.maiorem.ff.de proba.verius.& cùm certis caſibus re
quiratur certa qualitas teſtium,ꝙ ſint locupletes,bonæ famæ &
opinionis.& cognoſcentes perſonas de quib.agitur,vt ſ.dictum
eſt,ſi notarius aſſereret illos tales,bene debet illos cognoſcere
fore tales.Sed ſi hoc ĩ inſtrõ aſſerat,nõ eſt neceſſe,ꝙ cognoſcat:
ſatisfit enim illis legibus,quæ requirunt,ꝙ ſint tales ꝙ non ſciã-
tur eſſe tales,quantum ad ſubſtantiam inſtrumenti,de quo quęri
tur:vnde ſi non erit quæſtio ſuper hoc,non erit neceſſe probari,
ꝙ ſciebantur eſſe tales,ſed ꝙ tales erant:& ſufficiet hæc coram iu
dice fore probata.Bonum eſt in hoc ſtatutum ciuitatis Bonon.
quod vult nullum confici inſtrumentum,&damnat confectum
niſi ſaltem vnus ex teſtibus inſcriptis ſe aſſeruit cognoſcere con
trahentes,quod in inſtrumento ſcribendum eſt neceſſariò.Præ-
dicta in cognitione rerum non ſimpliciter procedunt.nam ſi di-
cit,depoſuit aurum in maſſa tanti ponderis,vel vas auri,vel librũ
talem,cum tali apparatu,notarius habet dicere maſſam auri,vt di
xerunt,eſſe talis ponderis:& ſic de reliquis.Si verò ſimpliciter di
cat maſſam auri,& non ſit aurũ,& iuſtus eſt error,putà quia maſ-
ſa erat aureata,excuſaretur:quia non erat ipſe ad id iudicandum,
nec habebat,nec habere debebat miniſteria ad id parata,ff.de ex-
erci.l.fi.C.de fal.l.maiorem.& l.nec exemplum.& ff.de fal.l.quid
ſi falſum.in fi.aliàs vbi falſum in his ſcriptum eſſet,præſumeretur
contra eum,ar.ff.de act.emp.l.Iulianus.§.item qui furem.ver.q̃d
negauit.¶Hîc ſubdit,an tabellio requiſitus poſſit facere inſtru-
mentum de eo,quod diſcernit alio ſenſu,quàm viſus,vel auditꝰ?
de hoc ſ.remiſi poſt prin.huius membri ad §.ĩ.e.reſtat.ſuper ver.
ſed quæro,ſub qua.& ſubdit hanc quæſtionem,quàm ſcripſi ſup
regula,ſemel malus.lib.vj.& per eam ingreditur tertium mebrũ
huius partis,quod eſt iuris permiſſio:dicens officium tabellionis
fore circa illa,quæ ſcribuntur extra iudicium,& circa illa,quæ nõ
ſunt à iure prohibita fieri:alleg.C.de ſac.ſan.eccl.iubemus.§.his
tabellionbus.& de teſt.l.iubemus.in fi.de eunuchis,l.2.& de pro-
hibit.ali.feu.per Fed.imperialem.§.ſcriba.& de feu.ali.ꝑ Lothar.
l.j.§.ſi quis verò.Sicut igitur ad mandatum delinquentis de ipſo
actu delicti non debet facere inſtrumentum,quia eſſet delicto fa
uere,& facinus illius approbare:quod facere non debet,ſed po-
tius reſiſtere,C.de appe.l.quoniam iudices.& de decurion.l.om-
nes iudices.ſic nec ad mandatum paſſi offenſam:quia id eſſet co-
gnoſcere de delicto,quod non ad tabellionem,ſed ad iudicem
ſpectat:item nec ad omnem iudicem,ſed ad eum qui habet pote

☞ ſtatem

ICTO de probatione viuæ vocis, quæ fit per testes, dicendũ est de ꝓbatione mortuæ vocis. q̃ fit p instrũ, dicentes, Quid sit instr̃m, & vñ dicat: Qualr publicetur, & fiat: Qualiter propria scriptura exempletur, publicetur, seu reficiatur: Et qualiter aliena, & quid iuris sit de publicatione, seu exemplatione instrumentorum? Quando sint exhibenda instrumẽta, & qualiter. Quot sunt eorum species: Quibus instrumentis fides adhibeatur, & quanta: Quibus modis diuersæ scripturæ in iudicio productæ valeant impugnari, vel contra eas excipi.

ADDITIO.

☞ statem puniendi, ff. de accu. l. nulli. de custo. reo. l. diuus. de testi. l. 3. §. idemque diuus. C. de fid. instr. auth. apud. Dabat ergo duas regulas, affirmatiuam s. & negatiuam. ¶ Prima, quòd ea, quæ à iuris ordinatione substantiam capiunt, ad officium tabellionis pertinere possunt: facit C. de aduo. diuers. iu. l. 2. ff. de pactis, l. seruus tuus. ¶ Secunda, econtrà quòd improbata à iure ad ipsi⁹ officium scribere non pertinẽt. cùm enim ipse sit seruus publicus, ff. de adopt. l. non aliter. sic videtur, ꝙ seruus eorum, quæ de iure fiunt, in prohibitis à iure se exercere nõ debet. Si verò de talibus sit facta scriptura per tabellionem, ipse tenet, ꝙ fidem non faciat, sicut nec dicta per testem extra intentionem vt no. extr. de testib. in 1. gl. ff. d̃ peti. hæred. si qui libertatem. in fi. & facit. ff. de off. præsi. l. 3. & C. de testa. l. consulta. & si à non com. iu. l. fin. ¶ Demum aggreditur quartum incidens sub sexto membro huius partis, de testium p̃sentia, dicens, illam necessariam ad effectum instrumenti extra iudicium facti, vt fidem faciat, in auth. de tabel. in prin. & de fide instru. §. sed & si instrumenta vtrobique fit expressa mentio de præsentia testium. ¶ Dixit autem circa testes attendenda duo, s. quantitatem & qualitatem testium: & circa præsentiam alia duo, s. qualis præsentia & qualis subnotatio. ¶ De primo se expedit, ꝙ requruntur duo, non computato tabellione: pluresnon, nisi vbi ius id statuit, ff. de testi. vbi numerus. subdens, quòd vbi certus numer⁹ testium requiritur, qui testificari debent in iudicio, tabellio computatur in numero, ff. de test. l. Domitius. Si verò solùm subnotatur in instrumento, cùm tabellio scribens gerat vicem iudicis, nõ computatur in numero, ff. qui testa. fac. poss. l. hac consultissima. & in auth. de fide instr. §. oportet. De qualitate verò testium dicit, satis esse, quòd non sunt prohibiti, ff. de testib. l. j. §. j. Subdit autem se non inuenire prohibitionem testium circa contractus: licet in iudiciariis & testamentariis illam inueniat in rescriptis vtriusque iuris de testibus, & de testamentis: & tamen etiam in his diuersi. modè, ff. de testa. l. qui testamento. §. mulier. & §. qui per contrarium. C. de testi. l. parentes. & vide s̃. de teste. §. i. char. pen. ver. itẽ quòd est mulier. & ver. seq. & quod ibi dixi. Dicit autem, quòd in iudiciali scripta, quando non sunt necessarij testes, non est curandum quales exhibeantur, C. de dona. l. donationib. ar. C. comm. d̃ manu. l. ij. & de lib causa, l. subscripto. Iudiciarij, æquè pro veritate habenda recipiuntur à iudice, & coguntur, C. de testi. si quando. extr. de testi. cog. per totum. & interrogati respondere debẽt de causa scientiæ, & secretò deponũt: & si iudicis aures offendũt puniuntur & torquentur, C. de testi. l. iurisiurandi. & l. nullum. & l. solam. & de aboli. l. fin. Hæc in testibus instrumentariis cessant, ĩ quantum instrumẽtarij. Fiunt autem iudiciarij, si propter aliquas dubitationes per iudicem testificari cogantur: & idem in tabellione, in auth. de fid. instr. §. sed & his, qui. & §. si verò moriantur. Testamentarij verò sunt, qui manu publica sunt in instrumento descripti, C. eo. ti. l. fi. & in istis non plus est, quàm in aliis instrumentariis, nisi numerus testium. Vbi verò testamentum non est scriptum manu publica, sed scriptum & sigillatum secundum l. hac cõsultissima. & l. hæredes. §. fi. & §. seq. ff. de testa. quia talis scriptura non est publica, sed publicanda, ff. de test. l. seruus. In publicatiõe autem ipsi testes sunt loco iudiciorum, non tamen in totum, ff. quemad. test. aper. l. cùm ab initio. cum legibus seq. per quæ dicit patere, testamentarios maiorem similitudinem & affinitatem habere cum instrumentariis, quàm cum iudicialibus: & sic ipsorum prohibitio & permissio plus est regulandanda secundum testamentarios, quàm secundum iudiciales. facit ff. de sta. ho. l. cùm q̃ritur. & de acqui. rer. do. l. quicquid. §. cùm partes. ad hoc facit C. de hæret. l. qm̃. in fin. ibi innuitur, aliquos esse posse testes instrumentarios, & testamentarios, qui non possunt esse iudiciarij. Per quæ concludit, omnia scripta de testamentariis in iure procedere in instrumentariis: saluo quod de muliere dicitur, quæ non p̃t esse testis in testamento: quæ tamen potest esse in codicillis. de quo remisi s̃. ver. de qualitate. Sic ergo, secundum eum, poterit esse in contractibus. ¶ Circa qualitatem præsentiæ, dicit tria requiri, s. ꝙ tabellio & testes simul audiant, quæ dicuntur per ɔtrahentes circa contractum, vt stipulationes, & pacta. ¶ Secundò, quòd videãt quæ aguntur, s. numerationes & facta. ¶ Tertiò quòd prædicta non diuisim, sed simul à tabellione & testibus percipiantur: probantur prædicta ff. de ver. obl. l. j. in prin. De sententia, ff. de iu. de vnoquoq;. de arb. l. diem. §. perinde. & §. coram. In testamento C. qui testa. pos. l. hac consultissima. §. j. facit ext. de elect. in Genesi. & c. sicut eum. lib. vj. Talis autem subnotatio testiũ, s. ꝙ scribantur ipsorũ nomina, requiritur in quolibet instrumẽto. de hoc j. §. 2. ver. post locũ. Per id autem, quod dictum est de cõmuniõe testium, de ipsorũ collectiua præsentia, satis colligi videtur, illos esse rogatos: & sic cũ tabellio scribere possit eos debita præsentia affuisse, meritò p̃sumimus illos rogatos, vel admonitos: quod est idem. Vbi verò ius expressè præcipit, testes fore rogatos, & casus vide no. s̃. de teste, §. j. pen. col. ver. item quòd non fuit rogatus. & quod ibi scripsi, tunc necesse est id exprimi, si sit diuersitatis ratio: quia in illis casibus rogatio testium est de solẽnitate, quam lex in illis specialiter vult seruari, ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitum & si quis in ius voc. l. j. ad hoc. de elect. is qui. lib. vj. In cæteris casibus sufficit præsumptio scientiæ ipsorum: & sic procedit, quod p̃misi. Sed de eo, quod dixi, quòd videre debent notarius & testes numerationes, est dubium, an debeat notarius vidisse integram numerationem pecuniæ depositæ, mutuatæ, solutæ, vel restitutæ: an sufficiat vidisse principium numerationis, vel partem est dicendum, ꝙ si notarius per se, vel suum ministrum, vidit integram numerationem, tunc illam securè scribere poterit assertiuè, tantam pecuniam numeratam. Ad id quod de instrumẽto dixi, facit quod no. ff. de iur. om. iud. l. j. & regula, qui per alium. lib. 6. Et tales ministri dicuntur annumeratores, in auth. de fid. instr. §. in his verò. §. si verò neq;. Notarius autẽ non debet dicere simpliciter, pecuniam numeratam, & tantam esse: sed scribat partem, vel partes asserere pecuniam numeratã, & tãtam esse. Sic Iudæi dicebãt Pilato, Io. xix. Noli scribere Rex Iudæorũ: sed quia dicebat se Regem Iudæorum. Hæc sufficiant pro nunc de primo membro prĩcipali, s. confectionis: tangentur residua in processu.

ADDE, dum in hac additione dicitur, quòd mulier non p̃t esse testis in testamento, quòd tamen p̃t esse in testamẽto ad pias causas, vt tenet Paul. de Castr. cons. cclxiiij: Potest etiã notarius cõficere instrumentũ numerati, licet pecunia sit ĩ sacculo, dũmõ partes ita ɔfiteantur: ita tenet Bal. eius cons. ccxvij. inc. præmisso statuto. iii. lib. & hoc p̃ l. sed & si quis stipuletur. aliàs incipit, adhuc ĩterest. ver. si verò simul in sacculo. ff. de vsufr. Dicit tamen: ꝙ notarius cautiùs faceret, si videret actum numerationis.

¶ Instrumentum quid sit, & vnde dicatur.

1. §. Instrumentum est scriptura ad assertiõem, seu probationẽ alicuius rei facta[a]. Vel sic: Publicum instrumentum est solennis & ritè ordinata scriptura per authenticæ personæ manum, publicè causa memoriæ facta: vt j. §. nunc dicendum. in prin. Dictum est autem instrumẽtum, quia instruit: ext. de do. & cont. c. fi. seu documentum, q a docet, ar. xij. q. 2. si quis de clericis. & C. de edẽ. auth. si quis in aliquo ext. de rebus eccl. non alie. c. si quis presbyterorum. seu munimẽtum, quia munit producentem ɔ̃ aduersariũ, vt ext. de ap. cordi. §. post hoc[b]. ext. de his, quæ fiunt à præl. sine con. ca. quanto. §. fi. & de testi. ad hæc. aliàs incipit, præsentiũ. §. fi.[c] Et licet appellatione ĩstrumẽtorũ testes cõtineantur, & omne id, quod instruit iudicẽ, vt ext. de test. cog. peruenit. j. & ff. de fide instr. l. j. tamen Instrumẽtum hîc propriè dicitur scriptura ad memoriã alicui⁹ rei ɔfecta[d].

ADDITIONES.

a Facta. ¶ Hic strictè sumitur instrumẽtũ: largè comprehẽdit testes & quicquid instruit causam, & iudicem, vt sequitur: largissimè cõp̃hedit vtẽsilia, per quæ domus, vel fundus instruitur, ff. de fundo instru. & instru. leg. l. instrumenta. & l. quæsitum. & per totum, & extr. de homi. significasti. 2. in fin.

b Post hoc. ¶ lib. 6.

c §. fi. ¶ lib. 6. in pte decisa: de qua ibi no. in vlt. gl. in qua mandabat, ꝙ comparerent partes certo termino coram papa, cum rationibus vel priuilegiis & munimentis.

d Confecta. ¶ secundum Tan. vbi s̃. & inuenta est ad faciliorem ꝓbationem, ff. de pig. l. contrahitur. & vide, quæ scripsi eo. ti. super rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Publicationem instrumenti regulariter facientia, sunt nouem.*
2 *Inuocatio nominis Domini nostri Iesu Christi, solet & debet in initio cuiuslibet instrumenti præponi.*
3 *Principio decenti, & Deo amabili existente, omnia rectè et cõpetẽter gerũtur.*
4 *Anni Domini tempore initi contractus concurrentes, vel rei, de qua conficitur instrumentum sunt in contractu, vel instrumento ponendi.*
5 *Indictionis forma in quolibet instrumento post annos Domini apponenda. Indictio quid, & vnde dicatur.*
6 *Indictionis annus in instrumento apponendæ, quotus sit, & qualiter sciri possit.*
7 *Dies & mensis, in quo instrumentum conficitur, debent in eodem post indictionem*

nem inscribi.
Calendas quot vnusquisque habeat mensis.
Nonas quot habeat vnusquisque mensis.
Idus quot habeat vnusquisque mensis.
8 *Forma, qua nomen Domini papæ in terra sua, vel Imperatoris in imperio, vel regis in regno, debeat in instrumentis apponi.*
9 *Locus, in quo recitatur instrumentum, quis, & qualiter est in instrumento ī eodem confecto ponendus.*
10 *Testes sub qua forma debeant in quolibet instrumento apponi.*
11 *Nomen tabellionis & prænomen eius debet formaliter in instrumento contineri, & cuius auctoritate sit notarius.*
12 *Sententiā proferens, vel confitens per instrumēta, quibus verbis vti cōsueuerit.*
13 *Tabellio semper debet in instrumēto dicere, se fuisse rogatum: aliàs eo mortuo vel non recordante de rogatione instrumenti, non valet instrumentum.*
14 *Tabellio dicitur seruus publicus.*
15 *Tabellio debet in instrumento suum signum apponere.*
16 *Publicationes apponi solita in principio cuiuslibet instrumenti.*
17 *Vtrùm instrumentum conficiatur in prima, vel tertia persona, aut per verba de præsenti, siue de futuro, non est vis.*

¶ Instrumentum qualiter publicetur.

2.§. Breuiter commemoremus qualiter instrumētum publicetur super quo scire debes, quare dicatur publicum instrumentum: quod dic, vt ĭ. §. nunc dicendum. in prin. Item scias, quòd instrumentum publicum duo debet prīcipaliter continere, s. factum, quod dicitur contractus, quia inter partes contrahitur & ordinatur: & etiam publicationes. Circa factum autem huiusmodi non insistimus. nam super negotiis & cōtractibus instrumentorum formas per totum hunc librum inuenies ordinatas. Igitur ad præsens circa publicationes nostra versatur intentio eorundem. ¶ † Sunt autem nouem regulariter,
1
a quæ faciunt publicationem [a], scilicet inuocatio nominis Domini: anni eiusdem, indictio: dies contractus. nomina Imperatoris, vel Papæ, vel Regis: item locus: testes: nomen tabellionis, & eius signum. & hæc debet hodie quodlibet instrumentum publicum per ordinem continere, vt in authenti. vt nomen Imper. præpon. docum. §. j. Col. v. & C. de fide instr. contractus. & ĭ. §. instrumentum. ver. item quòd non est. & seq. Alius tamen ordo no. secundum Acc. C. lib. x. de tab. l. generali. & de præmissis singulis aliqua
2 prosequamur. † Ante omnia igitur, solet inuocatio Domini nostri IESV Christi præmitti, vt in auth. vt nomen Imper. præp. docum. §. si qua verò. quod fiet hoc modo:

FORMA. In nomine Domini, amen: vt xxiij. dist. in nomine. ex
b tr. de testi. in nomine [b]. vel, in nomine domini nostri IESV Christi, vt C. de off. præfe. præt. Afri. In nomine domini. vel, in nomine patris & filij & spiritus sancti, Amen, vt lxxiij. di. in nomine patris. & hæc inuocatio semper imponenda est in arduis perpetuisque instrumentis: in minoribus autem & intra tempus breue defecturis, & in publicationibus actorum iudicialium, nisi sit sentētia diffinitiua, non est vis eam omitti, inchoando sic instrumentū Anno domini, &c. quamuis. & in quolibet instrumento decens sit ea poni. Cūcta etenim in nomine Dòmini faciēda sunt, vt 26.
3 q. vlt. non obseruetis. & q. v. non liceat. ¶ † Nam omnia rectè & competenter geruntur, si principium sit decens & amabile Deo, in auth. quomodo opor. epis. & cæt. cler. ad ord. peruen. circa prī. Vbi enim Christus non est fundamentum, nullius boni operis superest ædificium, j. q. j. cùm Paulus. Hinc est, quòd Imperator ī sui initio inuocat nomen Christi dicens: Deo nobis auxilium præbēte, &c. C. de epis. & cle. deo nobis.
4 † Subsequenter ponuntur anni Domini concurrentes tempore initi contractus: vel rei, super qua conficitur instrumētum: quod fit hoc modo.

FORMA. In nomine Domini, amen. Anno à natiuitate eiusdem millesimo cclxxj. vt 23. dist. in nomine Dñi. in princ. & ĭ. §. instrumentum ergo. ver. item quòd non est ibi. quòd si non præcedat īuocatio nominis Domini, dicatur tamē simpliciter, anno Domini millesimo, &c. & iunge, quod est in præ. ver. item quòd nō est. Quandoque verò dicitur, Anno ab incarnatione Domini M. &c. & hoc secundum morem quorundam locorum, in quibus incipiunt computare annos Domini ab eius incarnatione, vt in præ. c. in nomine. Verùm quòd anni Domini apponuntur, dicunt quidam hoc de consuetudine solùm inolitum, non iure inductum: & tamen si non ponatur, non valet instrumentum, ar. in præ. §. si qua verò. & e. ti. in prin. ibi, & quot, &c. Sed tu dic, in præ. c. in nomine. hoc induci.
5 ¶ † Post annos Domini, supponenda est indictio hoc modo:

¶ FORMA. In nomine Domini, amen. Anno à natiuitate eiusdem M. cclxxj. indictione 14. vt probatur in præ. ca. in nomine. in prin. & præ. ver. item quòd non est ibi. & C. de Iust. cod. confir. in
c fi. ex. de fi. instr. inter dilectos. §. sed contrà [c]. in auth. vt nomē Imp. præpon. §. vnde sancimus. Et vt scias, quid sit Indictio, no. quòd dicta est ab indicendo, i. præcipiēdo, siue iubēdo. vnde indictio, i. iussio, vel præceptum: ar. xvj. q. vij. maiores. & C. de sac. eccle. placet. Cæsar enim Augustus edictum proposuit, vt describeretur vniuersus orbis, i. vt quilibet æstimaret bona sua, describens orbem sub tributo sibi singulis xv. annis reddendo: quod quidem temp' diuisit per tria lustra: siue quinaria, vt s. in primo lustro, siue quin-
d quennio [d], ei ferrum pro fabricandis armis erogaretur: in secundo lustro siue quinquennio, argentum pro stipendiandis militibus solueretur: tertio verò aurum ærario deputandum tribueretur, vt necessitatis tempore pro Reipublicæ defensione expende-
e retur: vel, secundum alios, vt inde simulacra fabricarentur [e]. Sic igitur exactis xv. annis vlteriùs non protēdebatur, sed rursus à capite reincipiebatur, ab his transcursis quindecim annorum indictio vocabatur: tantæque fuit auctoritatis indictio, vt nullus sine ea fieret contractus, nec priuilegium, nec testamentum, nec alia scriptura solennis: & etjam hodie eandem obtinet de iure auctoritatem, vt in præd. concor. quamuis in hoc stemus consuetudini regionis, vt extrà de fide inst. cùm dilectus. ff. de legib. d quibus. ad fi. xj. dist. in his. Sicut ergo olim vltra xv. annos indictio non protendebatur, sic etiam nec hodie: imò omnis indictio, aut est prima, aut secunda, aut tertia, aut quarta: & sic de singulis vsq; ad quintamdecimam inclusiuè: vltrà autem non proceditur, sed ad primam iteratò reditur: sicq; perpetuò fiet: &, vt præmisi, spatium siue cursus xv. annorum indictio propriè dicitur. Abusiuè tamen hodie vnusquisque annus ipsius quindenæ, Indictio nuncupatur. nam in primo anno indictionis, dicitur indictio prima, in secundo indictio secunda, & sic de aliis vsque ad xv. se exponi debet Indictione prima, id est, primo anno indictionis, indictione secunda, id est, secundo anno indictionis, & sic de aliis. Est igit Indictio nomen æquiuocum ad tria, videlicet ad spatium xv. annorum: secūdò ad quemlibet illorum xv. annorum. tertiò ad tria
6 lustra in quindena contenta. ¶ † Cæterùm si velis scire, quotus sit annus indictionis, diuide annos Domini p quindenas, quoties poteris: quia tot annis indictionis cursus concluditur, vt præmisi & adde tres, quia tot præcesserant de indictione, quando Christ' natus fuit: vel quia præmissum edictum Cæsaris tribus annis præcessit natiuitatem Christi: & quota fuerit summa remanens, tāta erit indictio, seu annus indictionis. Verbi gratia: Pone, φ sunt anni Domini M. lix. ecce mille & l. anni sunt diuisi rectè p quindenas: supersunt adhuc ix. ad complendum dictum numerum: quib. adde tres, vt dixi: & sic sunt xij. ergo indictio erit xiij. vt probatur in præ. c. in nomine. in princip. Item hodie sunt anni Domini mille cclxxj. ex qb. mille cclx. sunt rectè per quindenas diuisi, supersunt xj. anni ad præmissum numerum complendum: quibus adde tres & fiunt xiiij. ergo indictio est 14. Item in anno proximo futuro, computabitur M. cclxxij. ex quibus, vt dixi, mille ducenti lx. sunt rectè diuisi, & supersunt xij. quibus iunge tres, & fient xv. ergo indictio erit xv. Item in sequenti postmodum anno, dicetur M. cclxxiij. & indictio erit prima. nā tūc supersunt xiij. quibus adde tres & fiunt xvj. Iam ergo alia quindena est expleta, & superest vnus annus: & sic indictio erit prima: & sic de aliis. Vnde versus:

Si per quindenas Domini diuiseris annos,
His tribus adiunctis, indictio certa notatur.

¶ Præmissa aūt vera sunt, secundum eos qui indictionem mutāt in natiuita

ADDITIONES.

a Publicationem. ¶ Rolan. in fi. sui operis, licet de his omnibus mētionem faciat, sex tantum dicit substantialia, sci. secundum, 3. 4. 6. 7. & 8.
ADDE, quòd in rubrica de no. ope. nunc communiter tenetur, & in proœmio C. quòd inuocatio Diuini nominis non sit de solennitate.
b Nomine. ¶ Facit 18. q. 2. quàm fit. in prin. & de dol. & contu. veritatis. ante fi.
c Contrà. ¶ ibi, & in l. codic. quæ præcedit, & in auth. quæ sequitur in prin. not. in materia ista.
d Quinquennio. ¶ quod facit vnum lustrum, ff. loca. l. item quæritur. §. qui impleto.
e Fabricarentur. ¶ De his etiam metallis sunt tres coronæ, quibus successiuè & à diuersis coronatur Imperator, vt no. in cle. de iur. iu. Romani. §. porrò. in j. gl.
ADDITIO. Et an Imperator habeat administrationem ante coronationem, vide latè per Oldrad. consil. clxxx. incip. quæstio est. Et an dicat Imperator ante coronationem, & quid si in loco debito coronam nō possit recipere: vide Io. de Turrecre. in c. s. col. 4. ver. saluo debito. dist. 23. vide Bar. in prin. Digestorum, in fi. vbi dicit, quòd ante coronationem non est imperator, sed rex Romanorum, per tex. in c. venerabilem de elect. Hen. Ferran.

in natiuitate Domini, sicut & annum:& bene: quia tunc nouus Rex, noua lex,& noua sunt omnia, ar. ext. de constit. translato. & etiam, secundum eos, qui eam mutant in Calendis Ianuarij, sicut & annum: quod non placet:& ẽt, secundũ eos, qui eam mutant ĩ Incarnatione Domini, s. 8. cal. Aprilis, sicut & annũ. Porrò quidã mutant annum 8. Cal. Octobris, sicut & ante Christi aduentum fiebat. Vnde versus:

Incipit Octobris octauis ille Calendis.

Vnde hi discordãt à primis in cõputatione indictionis, saltẽ in tẽpore: quod est ab octauo Calendas Octobris, vsque ad initiũ anni sequẽtis, s. vsq; ad natiuitatẽ Dñi, seu vsque ad Calendas Ianuarii, seu vsq; ad festũ Incarnationis, licet in residuo tpe ꝯcordent verbi gratia, cùm computamus, anno Dñi M.cclxxj. toto illo anno secundum primos est indictio 14. secundũ illos verò qui eam mutãt viij. Cal. Octobris, est xv. ab eo tpe, quo eã mutant:& sic discordãt saltẽ vsq; ad initiũ sequẽtis anni,& nõ vltrà: quia etiã ſm primos ex tũc erit xv. Si igitur velis inuenire indictionẽ, quę ẽ ab viij. Cal. Octobris secundũ illos, vsq; ad natiuitatẽ Dñi, siue ad Calendas Ianuarij subsequẽtis, seu, secundũ alios, vsq; ad festũ Incarnationis, iunge annis Domini quatuor, diuidẽdo eos, vt dixi, sicque, secũdũ eos, certa indictio inuenieť. Circa tempus aũt mutãdæ indictionis, regionis est consuetudo seruanda: arg. lxxv. di. vtinam. 12. di. illa. ff. de legib. de quib. ad fi. xj. di. in his. qua cõsuetudine considerata, sæpe instrumenta ꝯcordanť, quæ prima facie ꝑ varietatem indictionis falsa videntur. Consulò autem, quòd vbi nulla super hoc est consuetudo, vt omnis scrupulus euitetur, in-
a dictio vnà cum anno mutetur[a].

7 ¶†Post indictionẽ subsequenter ponitur dies[b] mensis, in quo ꝯ
b ficitur instrumentũ, vt ĩ. §. instrumentũ. ver. item qđ nõ est ibi. & ĩ. ver. & no. ꝙ tabellio. in fi. Qđ diuersimodè fit. qñque. n. dicitur sic: Prima die Maij, secunda die intrante Maio:& sic de singulis vsque ad xvj. inclusiuè: elapsis aũt xvj. diebus mensis diciť xv. die exeunte Maio: decimaquarta die exeunte Maio:& sic de singulis vsque ad penultimã, in qua dr̃ die penultima Maij,& vltima, dr̃ vltima die Maij:& sic de singulis mensibus 31. diem habentibus obseruatur: in his autem, qui 30. dies habens, proceditur eodem mõ à prima die mensis vsque ad xv. diem per hanc dictionẽ Intrante: quibus finitis per alios xv. sequentes proceditur per dictionẽ Exeunte. nunquam tñ in prima die mensis ponitur Intrante: nec in penultimo, vel vltimo, Exeunte. Sic seruatur Boñ. secundum Rolan. Vt autem scias, quot dies quilibet mẽsis habeat, nota versus:

Iunius, Aprilis, Septemque Nouenque tricenos:
Vnum plus reliqui. Februus habet octo vicenos:
c *Cui, si bissextus fuerit, superadditur vnus*[c].

Quandoque verò dies mensis ponuntur per ascensum hoc mõ: Prima die Maij, secũda die Maij,& sic ascendendo gradatim vsq; ad penultimam diem: in qua & ẽt in vltima dr̃, sicut ṡ. & sic multi in Romana curia seruãt. Tertio mõ dr̃ prima die Maij, secũda die Maij, sine dictione Intrante:& sic vsque ad medietatem mensis: postmodum verò in sequentibus diebus dicitur Exeunte, vt ṡ. & sic in regno Siciliæ dicitur obseruari. Quarto modo poniť dies ꝑ calendas, nonas & id⁹. Et nota, ꝙ Ianuarius & August⁹ & December habẽt xix. cal. Iuli⁹, October, Martius,& Maius habẽt xvij. cal. Iunius, Aprilis, September,& Nouember habent xviij. calendas. Februarius autem habet xvj. calendas. Nonas autem & idus colli ge per hos versus:
Sex Maius nonas, October, Iulius & Mars.
Quatuor, at reliqui, tenet Idus quilibet octo.
& quæ hîc desunt, vide in præd. vers. item quod non est ibi.

8 ¶†Post diem quoq; poniť nomẽ dñi papę, in terra sua vel Imperatoris, vel Regis in imperio, vel regno eorum, hoc modo:

FORMA. Præsidente tali papa, vel imperante tali Imperatore, vel tali Rege regnante. In curia etiam ponuntur anni, quibus Papa sedit, hoc mõ: pontificatus dñi Clementis papæ quarti anno quarto. hæc ꝓbantur in auth. vt nomẽ Imp. præ. doc.& ĩ præ. ver. itẽ qđ ñ ẽ ibi. licet dicať, ꝙ id poni debeat in principio instrumẽti.

9 ¶†Post nomẽ principis est ẽt apponẽduslocus, in quo recitatur instrumẽtũ. Locus aũt duplex est. s. ciuitatis, vel villę, vel castri:& ẽt locus loci specialis, in quo cõfectũ est: qđ fit hoc mõ: Actum Viterbij in domo Ioannis quondã Gerardi Sanichanioni sartoris in camera superiori eiusdẽ domus, in parochia sancti Syluestri, vł sub porticu talis domus:& vide super hoc in præ. ver. item quod
d non est ibi.& seq[d].

10 ¶†Post locum testes ponuntur:& hoc quandoque per nominatiuũ casum, hoc modo: Interfuerunt P.& M. testes ad hoc vocati,& rogati. Quandoque per genitiuum, hoc modo: Acta sunt hæc in pñtia P.& M. testiũ ad hoc vocatorũ & rogatorũ. Qñq; ꝑ ablatiuum, hoc modo: præsentibus P.& M. testib⁹ ad hoc vocatis
e & rogatis[e]. Licet autẽ in quolibet instrumento tabelliones ex vsu apponant testes fuisse vocatos & rogatos, tamen de iure hoc non est necessarium, nisi in quibusdam casibus: quod dic, vt ṡ. de
f teste, §. j. prope. fi. ver. item quòd non fuit rogatus[f].

11 ¶†Post testes autem ponitur nomen tabellionis:& debet poni nomen & prænomen eius,& cuius auctoritate sit notarius, hoc modo:

¶FORMA. Ego Iacobus Tudini, de Podiobonici, sanctæ Romanæ eccclesiæ, vel imperiali, vel talis episcopi, vel comitis auctoritate publicus notarius, his omnibus interfui:& rogatus hæc scripsi. In testamentis autem dicitur, Omnia de mandato dicti testatoris scripsi,& in publicam formam redegi. Item in sententiis & processibus iudicum, dicet, De mandato talis iudicis scripsi,& in publicam formam redegi.& vide ĩ. §. prox. vers. sed nunquid.

12 ¶†Sed in sententiis & confessionibus & huiusmodi, consueuit sententiam proferens, vel confitens loqui, vt ĩ. e. §. instrumentũ. vers. item opponitur, quòd instrumento perdito. hoc modo.

¶FORMA. Ego talis in tali causa, sic pronuncio, vel sic ꝯfiteor vel dico:& pòst subiungit sic: In cuius rei testimonium & memoriã futurorum hoc præsens publicũ instrumentum per talem notarium ĩ. scriptum fieri iussi. iũge, si vis,& meo sigillo signaui. Notarius verò postmodum sic se subscribat.

¶FORMA. Ego talis, tali auctoritate notarius, prædictæ prolationi, vel confessioni, vel prædictis interfui,& vt ṡ. legi, auctoritate & mandato prædicti iudicis, vel confitentis, vel protestantis fideliter scripsi,& in publicam formã redegi,& meo signo rogatus signaui. Acta sunt hæc, die,& loco talibus, præsentib. talibus,& c. Iudex quoque, vel confitens posset in fine subiungere: Et ego talis huic instrumẽto me subscribo: sed hoc non habetur in vsu:& notabiliter post subscriptionẽ notarij dixi de loco, die & præsentibus, ad hoc vt ipse notarius videatur clariùs testificari de ipsis. Non enim testificatur de singulis in narratione iudicis seu in sententia contentis, sed solùm de sententię prolatione: vt dicam ĩ. §. restat. ver. in summa.& hæc in sententia ordinarij. In sententia verò delegati qualiter subscribet, vide ĩ. de sententia, §. vt autẽ. ver. si autem sententia. præmissa probantur j. q. vij. §. quoties. prope fi.
g & xij. q. 2. ij. cũ redemptor.& de ꝯse. di. ij. ego Berengari⁹. ꝑpe fi.[g]
¶† Et no

ADDITIONES.

a Mutetur. ¶De indictione remis. dabo ad duas quæstiões §. instrumentum. ver. item quòd non est.

b Dies. ¶Hora diei necessariò ponenda nõ est, nisi in casu ff. quod vi, aut clàm. auth. qui aliter. §. j. Cõtract⁹ aũt si fieret citra mediam noctem, attribuitur diei præcedenti. pòst verò attribuitur sequẽti, ff. de fer. more Romano. ext. de off. del. consuluit. Lex superiùs allegata ponit casum in illo, qui ædificare volẽs, ne dicať clã ædificasse, denũciat hoc ei, quem suspicatur prohibiturũ: q̃a hui⁹ denũciationis debet scribi dies & hora. Veritas habet, ꝙ regulariter instrumẽtũ necessariò non debet habere horã act⁹, de quo ꝯficiť expressam. Tñ qñq; expedit poni horã: vt pone. lata snia calendis hora 3. q appellat xj. mẽsis ante tertiã, faciat illud apponi in instrumento: aliàs oportebit eũ per testes probare horã. Omissio ergo horæ tunc non vitiat instrumentum, sed aggrauat appellãtẽ. Idẽ dico in omnibus fiendis intra terminum, qui terminus finiť certa parte diei. Idem, quando de gestis diuersis vna die scire expedit, ꝙ fuit priùs: facit de testib. ex tenore.& exempla vide in regula, cum sint partium. lib. 6.

c Vnus. ¶Et quomodo hoc fuerit necessarium, satis scripsi de ver. sig. quæsiui. super gl. pen.

d Seq. ¶Nihil ibi ponit de loco loci, sed ibi addã sup ver. qđ si loc⁹. ADDE, vt plenè ꝑ Ang. ꝯs. ccxx. Sufficit tñ, si loc⁹ tacitè ẽ appositus per coniunctionem causæ: ita tenet Bal. cons. cclxxvij. 3. lib.

e Rogatis. ¶Dicit Ac. vltra ꝑdicta ĩ auth. de ĩstr. cau. §. sed & si. ꝙ qstiõ notari⁹ ĩ hoc ĩ similib⁹ debet eẽ vniformis, vt faciliùs fiat ꝯparatio: all. e. ti. §. si verò nulli⁹.& tex. illius,& §. j. allegati ꝓbat, qđ dicit iste ver. vult em̃, ꝙ ante ĩ strumẽtorũ ꝯpletionẽ adhibeať ex scripto testiũ ꝑsentia. Solet aũt hæc vocari subnotatio, ĩ qua scribunť noĩa testiũ & ẽt cognomina, si sine illis eẽ posset dubiũ ĩ noĩe, ff. đ test. ad testiũ. §. si qs ex testib⁹.& C. e. hac ꝯsultissima. circa ꝑtinc. Scribere aũt ñ teneñť ipsi testes ĩ scriptura publica tabelliõis: ĩ priuata sec⁹, ĩ qua testes subscribũt, C. e. ti. l. ꝯct⁹. §. j. q not. in pig. h. a. l. scripturas. Prĩcipalis tñ teneť subscribere. ĩ auth. đ fid. ĩstr. §. oportet. C. q. test. fa. pos. hac ꝯsultissima. đ iure đ li. l. fi. §. si aũt dubi⁹. qui tunc si nescit scribere, scribit vnus ex testibus, vel adiungitur ali⁹ notarius, vel testis, qui subscribat, vt in dictis legibus.

f Rogatus. ¶Vide, quod ibi scripsi.

g Fi. ¶Quod sequitur, vide quasi ad literam e. ti. c. j. vt scripsi in magna gl. ver. nunc de rogatione.

13 ¶†Et nota, quòd tabellio semper debet dicere in instrumento, se fuisse rogatum facere instrumentum. eo enim mortuo, vel nõ recordante de rogatione instrumenti, non valeret instrumentũ. si autem viueret, & recordaretur, crederẽ sufficere in hoc eius testimoniũ solùm: ar. in auth. de tabe. in prin. & de fide inst. §. si verò
a neq;[a]. Alij tamen dicunt, quòd semper præsumitur rogatus, vt in
b præ. ver. item nunquid[b]. Et scias, quòd cùm officiũ tabellionatus sit publicum & cõmune. quando notarius rogatur à partibus, q̃d fieri debet, vt in auth. Col. 4. de tab. §. nos igitur. & inde dictæ sũt rogationes, non debet esse in occulto, sed diligenter cũcta debet quærere, vt sciat quid agitur, ĩ auth. e. ti. §. nos autem. Si tamẽ ꝯ facit, nihilominus valet instrumentum, licet sit magna suspicio cõtra illud, quia s. occultè rogatum est: & est ex hoc notarius puniẽdus, ar. vt eccl. bene. vt nostrum. extr. de clandest. despon. c. fi. §. sanè. extr. de elec. quia propter. in fi. Sed si instrumẽtum suspectum est, ergo videtur abiiciẽdum, nisi producens approbauerit illud, C. de proba. iubemus. & ff. e. l. j. sed ibi loquitur, quando scriptura vitiata est, vel aliàs supecta ex sui forma, vel propter rasurã, extr. d̃ fi. inst. inter. aliàs aũt secus: quia licet aliquæ suspiciones adsint, tamen valet, nisi aliàs contra illud probetur, nec propter solã suspicionem cassandum est, ar. ij. q. j. primò. secundũ Papam, ĩ. §. restat. in prin. & si notarius negetur rogatus fuisse, debet illud producẽs probare per testes, vt videtur C. de iure delib. l. fi. §. si autem dubi⁹ ibi, & iubenti ei tabel. &c. Vtrùm in conficiendo instrumẽtũ exigatur iussus partiũ, & qualis, no. ĩ. §. prox. ver. sed nunquid. & seq. Debet etiam instrumentum continere tempus rogati instrumẽti, in auth. de tabel. §. fi. quod esse debet. Idem cùm tempore celebrati contractus. si enim aliud esset, putà quia ferret testimoniũ d̃
c præteritis, non valet, secundum Papam, extr. de cohab. cler. tua[c].
14 ¶†Sed pone: T. promisit mihi x. quibusdam præsentibus, & etiã tabellione: processu temporis peto, quòd tabellio inde conficiat publicum instrumentum, cùm ipse, vt dicit, bene teneat ĩ memoria sua nomina præsentium & seriem verborum? Resp. dicit T. ꝙ hoc facere nõ potest: quia non fuit rogatus, nec ad hoc vocatus, vt s. ver. prox. Itẽ si non rogatus scriberet, suspectus esset: quia se ingereret, ff. de proc. quæ omnia. In cõtrarium facit, quia ipse seruus public⁹ dicit, vt Inst. de adop. §. nõ aliter. Vnde publicè seruire debet: nec est necesse, quòd sit rogatus, sed sufficit eũ fuisset p̃sentẽ. Nam & testis non rogatus potest testimonium ferre, ff. de test. ad fi. Et tabellio inter testes numeratur, ff. de testa. Domitius. Sed prius dictum verius est: vt ĩ. §. prox. ver. sed nunquid. & seq. Qualiter autem tabellio se in instrumentis alienis exẽplatis subscribet?
15 dic. vt ĩ. §. pro. ¶†In fine autem post omnia suum apponat tabellio signũ, vt per illud, & alia euidentiùs ꝯparatio fieri possit, cùm necesse fuerit, C. de assess. l. fi. & in auth. de fide inst. §. oportet aũt.
d in prin. Col. 6.[d] Quòd contractus & instrumenta fiant, quòd testes adhibeantur, ac signum instrumento apponatur, à veteri Testamento habet̃. legitur enim Ieremiæ xxxij. c. in fi. Agri pecunia ementur, & in libro scribentur, & imprimetur signũ, & testis ad-
e hibebitur[e]. In quibusdam tamen locis, vt Narbonæ, tabelliones non vtuntur aliquibus signis, sed solùm se in instrumẽtis subscribunt: & licet in hoc sit regionis cõsuetudini standum, vt in conc. quæ s. ver. post annos. ibi, quamuis in hoc stem, &c. & ibi, circa tẽpus autem, &c. tamen vtile est & honestum, vnumquenq; nota-
16 riũ suũ proprium habere signum. ¶†Illud autem non est omittendum, ꝙ quidam à principio instrumenti omnes publicatiões ponunt, præter nomẽ tabellionis, vt 28. di. in nomine. in prin. Ro
f lan. aũt tabellio Bonon. egregius, dicit[f] melius fore, ꝙtres in principio ponant̃: s. illæ, quę notant tempus instrumẽti, putà anni Domini, indictio, & dies: & ẽt quarta, s. nomẽ principis, in cuius ꝓuĩcia conficitur, vbi hoc est fieri consuetum: aliæ verò tres, s. locus testes, & nomen tabellionis, & etiam quarta, s. signum notarii, in fine ponantur. Quidam tamen signum in principio instrumenti, & in fine apponunt. In sententiis verò diffinitiuis & interlocutoriis omnes publicationes in fine ponunt, licet sit ar. contrà in p̃d.
g c. in nomine. in prin.[g] ¶†Illud etiam scias, quòd nõ est vis, vtrũ ĩ
17 strumentum cõficiatur in prima, vel tertia persona, siue per verba de præsenti, siue de præterito: quod dic, vt ĩ. §. instrumentum. ver. item opponitur, quòd instrumento. Qualiter autem libellus appellationis scribetur in actis: & qualiter formabitur, cùm in p̃sentia alterius iudicis appellatur, non eius, à quo appellatio interponitur: no. ĩ. de ap. §. off. autem eius. Quibus iuribus specialiter ĩ instrumentis renunciari consueuerit, no. ĩ. de renun. & ꝯclusiõe.

ADDITIONES.

a Neq; ¶Et C. de falsis. si quis decurio. & quod ibi no. in vl. gl. Nõ obstat s. vers. testes. §. j. ad fi. ver. quid ergo, si dicitur. in fin. quia aliud est simpliciter scribere, quàm subscribere etiam se rogatum, vt ibi dixi.

ADDE videndum Ang. consi. cclxxiiij. ex themate & ex actis.

b Nunquid. ¶Ibi allegat ad hoc tria iura, & remittit ad similẽ. Istud autem dictum placet Acc. in §. nos autem. statim allega. in fine 4. gloss.

c Tua. ¶Vt scripsi in dec. j. e. ti. ad fi. 2. col. ver. tempus autem. & cle. de ver. sig. abbate. super. gl. ex hoc.

d Col. 6. ¶Iste §. non dicit, quòd tabellio teneatur signum apponere: sed conditionaliter loquẽdo dicit, ꝙ vbi signũ apposuit, iudex debet ex illo comparatiõem facere: lex finalis præallegata nõ loquitur de signo notarij, sed consiliarij: lex etiam 2. C. lib. x. de conuen. fisc. deb. quã ad hoc allegat Alb. Gal. e. ti. ante finem, nõ ponit subnotationem pro signo: imò pro subscriptiõe, quã in apocha solutionis facere debet exactor debitori fisci, vt ibi no. Cùm igit̃ nullo iure caueatur, signũ necessariò, velut substãtiale, appõi debere restat, propter illius defectũ instrumẽtũ non vitiari. Primũ patet, ponderato præ. §. oportet. & præ. auth. de tabell. & auth. vt nomen imper. &c. Licet ergo sit cõmendabilis solẽnitas ĩ instrumẽto ponẽda, non tamẽ ipsius quasi minimę solẽnitatis omissio vitiat instr̃m, ff. de ven. insp. l. j. §. fi. ff. de in integ. rest. min. l. scio. & facit, quod de cæterorum locorum ꝯsuetudine sequit̃. Itẽ Ac. id omisit, C. de tab. l. generali. lib. x. in gl. libertus. & facit, quod s̃. dixi in princ. post Rolan.

ADDE, quòd cum hac opi. videtur transire Ang. consi. ccxx. Et adde, ꝙ subscriptio, vel signum non potest per notarium alteri demandari, Bal. in l. singulos. per illum tex. ff. de testa.

e Adhibebit̃. ¶Gratissima fuisset Rolandino huius auctoritatis notitia locandæ ad finem sui operis, vbi remissio. in prin. huius §.

f Dicit. ¶Et est vltimum verbum sui operis.

g Prin. ¶Arbitrarium est, vt ex superioribus patet.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura propria quomodo ex rogationibus poterit exemplari.*
2 *Instrumento casu perdito, an possit tabellio, qui illud scripsit, ad solius perdentis petitionem reficere. & nu. seq.*
4 *Mandatum partium an exigatur in confessione primi instrumenti.*
5 *Iussus vtriusque contrahentis an sit in conficiendo instrumentum necessarius.*
6 *Tabellio non debet in instrumento aliud apponere, quàm quod ei iniunctum est.*
7 *Obligationes prosunt & obsunt partibus, non instrumentum.*
8 *Instrumento debiti cancellato an debitor sit liberatus.*
9 *Creditor debet apocham facere debitori.*
10 *Solutione eius quod debetur, tollitur omnis obligatio.*
11 *Instrumentum continens alicuius rei debitum, non debet refici, nec iterum ex rogationibus exemplari.*
12 *Publicatio, seu exemplatio, quomodo contra aliquem sit facienda.*
13 *Instrumentum ruptum, aut amissum, qua forma refici possit.*
14 *Creditor petens instrumentum debiti perditũ refici, qualiter se debeat habere.*
15 *Creditore volente & petente instrumentum debiti perditum, aut ruptum refici si debitor se opponat negans se debitorem, an sit audiendus.*
16 *Debitore, instrumẽto debiti amisso, negãte se debitorẽ, debet ꝓbare se soluisse.*
17 *Instrumẽtũ de refectione alterius instrumẽti, cõtinere debet causam refectiõis.*
18 *Copiam iudicialium volens alteri partium facere, quomodo exemplum inchoare debeat.*

¶Scriptura propria qualiter exempletur seu reficiatur.

3. §. Postquam de instrumẽtorum publicatione ac cõfectione docuim⁹, vtile esse censemus de proprietate, id est, propria manu confectæ scripturæ, exemplatione, & de eius refectione, aliqua memorare. Et priusquã ad hãc
a ꝑueniat̃ doctrinam, no.[a] quòd aliud est exemplar, & aliud est exẽplum. Exemplar. dicitur ipsa originalis scriptura: exemplum verò quòd etiam vocatur index, vel transsumptum, est scriptura exemplata, seu sumpta ex priori, seu originali scriptura. Vnde versus:

Exemplar generans, exemplum quod generatur.

Exemplari aũt publico fides adhibetur, exemplo non: quod dic,
1 vt ĩ. §. nunc dicendum. prope prin. ¶†Si igitur propriam scripturã iterũ ex tuis rogationibus exemplare velis, & sumere, potes id facere auctoritate propria, quoties opus erit, vt ĩ. dicam, scribendo eam per ordinem, sicut primam, nulla tñ de priori habita mẽtione, dum tñ ille personæ exhibeatur, cuius interest: & ad quam spectat, vt ff. de eden. prętor. §. j. vt putà priuilegiata instrumenta, exemptionalia, & cuiuscunq; contractus mobilium, vel immobilium rerum. item testamentũ procuratorium, emancipatio, tutela, & cura, & quælibet alia scriptura, de qua & per quam nullum imminet periculũ, nec alteri partium fit præiudicium, ẽt si plures eiusdem

ADDITIO.

a No. ¶Incipiunt verba Rolandini parte x. c. j. & 3.

eiusdem tenoris inueniantur, vt j. dicam. Sæpe etenim ad cautelā quis duplicata vult habere instrumenta. hæc probantur ff. de testa. vnum testamentum. ff. de his quæ in testamen. delen. l. fi. ff. de bo. pos. secundū tab. l. j. §. si quis in duob. licet sit ar. ɔ ext. de rescr.
a ex tenore[a]. dum tñ sint eiusdē formæ, & datæ, vt dixi. Inde est, ꝙ cauti tabelliones, cùm partibus exhibent instrumenta, sibi etiam in suis registris retinent ipsorum instrumentorum formas: quod fieri vtile est. Nam primis casu deperditis, faciliùs sub eadem forma reficere poterūt: sed & si de fide priorum quomodolibet hæsitetur, ad registrum ipsorum poterit recursus haberi, in auth. de tab. §. illud quoque. Col. 4. debet enim instrumentum refici sub eadem forma, qua priùs erat, si casu perdatur, vt dixi. Veruntamē non est vis, vtrum refectum loquatur in prima, vel in secunda p̄sona. quod dic, vt j. §. instrumentum quoque. ver. item opponit,
2 quòd instrumento. ¶ † Sed nunquid casu perdito instrumento tabellio, ꝑ illud scripsit, potest ad solius perdētis reficere petitionem? Videtur ex præmissis, quòd sic, & ar. C. lib. x. de discussor. l. 2.
b cum suis concor.[b] & ext. de conuer. coniu. dudum. ver. verùm. & ext. de fide instr. c. pen. ff. de eden. prætor. §. j. Sed dic contrà. ne dētur occasio mali. nam soluto debito, illud iterum peti posset instrumento in fraudem refecto, vt iam dicam. Iudex tamen poterit summariè cognoscere de amissione, & quædam alia fieri poterunt, vt j. dicetur in ver. nisi. Si autem nemini per refectionem paratur præiudicium, potest refici ēt sine iudicis auctoritate, vel parte altera non citata, vel amissione non probata, vt s. dixi: & ꝓbatur in præ. c. dudum. quia cùm ibi vterq; coniugum per instrumentum continentiam perpetuam promisisset, nunquam à voto poterat resilire, vt 23. q. v. q̄d Deo patri. xvij. q. j. qui bona. quia actio semel extincta amplius non reuiuiscit, vt de cons. di. 4. quæris. versus prin. ff. de solut. qui res. §. aream. ideoq; cùm renunciatio iuris, quod ibi ille C. habebat in L. quondam eius vxorem, appareret per instrumentum, ius illud non poterat reuiuiscere alio instrumēto, super illa absoluta renunciatione refecto: imò potiꝰ renūciatio confirmaretur, sicq; ibi non generabatur præiudiciū ex refectione instrumenti. Consulo tñ, ꝙ vbi aliqua oriri potest suspicio, iudicis auctoritate, vel saltem parte altera vocata, reficia
c tur, ar. ext. de off. arch. ad hæc. in fin. C. de auctorit. præstan. l. fi.[c] ¶
3 † Pone ergo: promisisti per instrumentum mihi soluere centum vsque ad pascha, ex quauis causa: soluisti, & tibi restitui instrumētum, vel illud cancellaui, vel fregi: demum adeo tabellion ē solutionē huiusmodi ignorantem, dicens me casu instrumentū crediti perdidisse, nūquid statim debet illud reficere? & si refecerit: nūquid valet? Dic. ꝙ non: quia sic posset bis debitum repeti, & fraus fieri: cui obuiandum est, vt prædixi. ext. de rescri. sedes. In talibus
d ergo debet ordinarius adiri, & de amissione sibi fides fieri[d], vt ex. de priuil. cùm olim. j. in fi. ¶
4 † Sed nunquid in cōficiendo primū instrumentum exigitur mādatum partium, vt ei dicatur, rogo, vel mando, vel cōcedo, vel delego, quòd facias instrumentum? ¶ Et videtur, quòd sic, extr. de fide instru. cùm P. & in auth. de tabell. in princi. ibi, non esse à se delegata, &c. & §. nos autem. ibi, omnibus modis adiungatur, &c. sed aliud in teste, qui fortiùs valet, ff. de testi. ad fi. nisi in casibus, vt s. de teste, §. j. prope fi. ver. item quòd nō
5 fuit rogatus. ¶ † Item nunquid est necessarius iussus vtriusque ɔ
e hentis? Distingue: secundum Azo.[e] & Vin.[f] nam si commune sit
f negotiū putà in gratiam, vel præiudicium vtriusque, tunc vtriusque iussus exigitur, vt in præ. §. nos autem. & in præd. dec. ad hoc. in fi. Si verò pro vno tantùm fiat, tunc sufficit eius mandatū, cuiꝰ gratia fit. Alter enim, in cuius præiudicium fit, nunquam mandaret ff. de verb. obl. inter stipulantem. §. j. ar. ext. de prob. c. 1. maximè in denunciationibus & protestationibus. quæ fiunt ab vno alteri, in quibus ad alterius requisitionem potest confici instrumētum, extr. de testi. significauit. Si autem non contineatur in instrumento aliquid de mandato, præsumo fuisse mandatum, vt arg. C. de contrahen. stipul. l. j. Inst. de inut. stipul. §. si ita scriptum fuerit. Inst. de fideius. §. fi. & j. §. instrumentum quoque. ver. item oppo
6 nitur contrà. & vide s. §. prox. ver. post testes. & seq. ¶ † Et breuiter scias, quòd tabellio non debet apponere in instrumento, nisi quod ei iniunctum est, quantuncunque ipse illud viderit: in auth. Coll. 4. de tabel. §. nos aūt. vel ab altero ɔhentium, vel ab ambo
g bus, vel etiam ab altero, cui fortè dederit instrumentum[g]. Vł tñ, quòd non prosit instrumentum, nisi solùm præcipienti: ar. C. res inter alios act. per totum, ext. de præb. dilecto. in fi. Ar. contrà ꝙ
h ceptum ab vno cæteris preiudicet, vel[h] sufficiens sit probatio. cū
7 sit seruus publicus, vt C. lib. x. de iure fis. l. facultas. ¶ † Obligationes enim prosunt, & obsunt partibus, nō instrumentum: quod si est obligatio, nec etiam ex eo oritur obligatio, sed est tātùm probatio obligationis, vel cuiuslibet alterius facti. Quidam, dicunt, instrumentum non nocere, nisi solùm eis, inter quos fit: & hoc etiā in aliis nō nocet. dicitur enim inter contrahentes fieri, licet non ambo, sed solùm alter eorum, vel etiam quicunq; extraneus, cuiꝰ intersit, fieri inde præcipiat publicum instrumentum. Alij dicunt id non posse ab extraneo præcipi, nec etiam ab vno contrahentium, nisi ambo cōsentiant: aliter enim nec est ɔctus, nec distractus, ff. de pœnis, l. j. §. & hæc pactio. & l. ab emptione. C. de act. & ob. sicut. Quid enim interest extranei, de alieno facto præcipere fieri instrumentum? & hoc verum est in ɔtractibus, qui de partiū fiunt voluntate: in aliis autem, qui nō fiunt de partium voluntate, vt est testamentum, sententia, protestatio. & huiusmodi, sufficit mandatum eius solius, qui illud facit fieri, vt patet ex forma iuramenti, quod tabellio præstat in sui creatione, vt j. §. restat. vers. sed quæro. Cōtrarium tñ seruari sæpe videmus, s. ꝙ notarij instra ꝑficiunt, quocūque iubēte. quod ea rōe defendi pt. q̄a licet ad p̄sens non intersit, poterit in posterum interesse: Inn. papa no. ext.
i de fide instr. c. j.[i] quòd siue ab vno ɔhentiū tm̄, siue ab eo, cuius ñ interest, siue à quocūque, cuius interest, ꝑcipiatur, valet instrumētum à publica persona factum: quia id non prohibetur à iure, ff. d̄ prob. ab ea parte. §. 2. & facit ff. de iure fis. in fraudē. §. ex his bonis. & §. seq. Ille tamen, qui non præcipit, nō potest agere. vt sibi edat
k nisi suus procurator hoc præceperit, ff. de eden. si quis ex argentariis. §. 2. & 3. Tu dic, etiā in his, quos res tangit, vt s. dictum est[k]. ¶ † Quid

ADDITIONES.

a Tenore. ¶ Ibi ex quo diuersi sunt iudices. dicuntur diuersa rescripta: secus si idem essent iudices, eadem data, & forma, vt ibi no.
b Concor. ¶ In vl. gl.
c L. fi. ¶ Dixit Nicolaus, vbi s. ꝙ nullū est instrumentum super actu qui, vel cuius effectus pendeat ex voluntate partium, quin eiꝰ refectio posset alteri præiudicare: quia posset illud esse reuocatum de consensu partium: & ideo non congruit, secūdum eū, de īstrumento venditionis, vel locationis exemplificare. Item, vt dicit, talis cognitio nō pertinet ad tabellionē, sed ad iudicem: facit j. ver. prox. in fi. & si bene aduertis, hoc dictum non ɔdicit ei, quod est dictum de dec. dudū. quia ibi effectus non pendebat ex voluntate partium, vt ibi dicitur.
ADDE, vt per Alex. cons. lix. j. lib.
d Fieri. ¶ Supple, parte vocata: facit, quod scripsi e. ti. c. fi. in prin. magnæ gl. in ver. illud autem tenendum. ad hoc facit etiam decretalis, quæ sequitur.
ADDE, an sufficiat facere fidem per iuramentum, Alex. consilio lviij. j. lib.
e Azo. ¶ Qui hoc, & quod præcedit, no. in §. nos aūt. qui sequitur.
f Vin. ¶ Qui hoc no. in dec. cùm P. e. ti. & eius ēt fuit totus ver. præcedens: & de hoc per Inn. e. ti. c. j. vbi scripsi, in gl. magna, ver. quidam tamen dicunt. & est in 3. col.
ADDE, an notarius debeat eē rogatus ab ambabus partibus Alec. cons. cix. 2. vol.
g Instrumentum. ¶ Et per hoc no. ꝙ poterit vt testis, quod nō potest vt tabellio: concor. s. e. §. ver. sed pone. & vide j. §. restat. versi. sed quæro, sub qua.
ADDE ad propositum, quòd notarius non potest aliquid addere, detrahere, vel mutare: & si fecerit, nō vitiabitur tota scriptura sed id quod est additum, vel mutatum. casus videtur in l. quoties. §. sed si conditio. & ibi hoc per Bal. ff. de hæred. instit.
ADDE, q̄n tabellio ꝓbet: vt gl. in hac cōsultissima. & ibi auth. C. qui test. fac. pos. Bal. in ti. de pace Constan. in rub. de fide instrum. Alex. cons. cxlvj. 2. lib.
h Vel. ¶ Dixit Inn. propriè loquendo.
i C. j. ¶ Vbi hæc scripsi in 3. gl.
k Est. ¶ Hāc materiā pleniùs & aptiùs prosequēdo, distinguēdo dicit Nico. Ma. tria mēbra, q̄a aut agit̄ de facto, vel actu. q ꝑcedit, & substātiā suā capi ex ɔsensu partiū, vt sunt pacta & ɔtus: & tunc mādari debet ab omnibus, quorum cōsensus in illo actu requiritur, C. e. l. ɔctus. in prin. & ꝓ regula dari pt, ꝙ quorū ɔsensus in aliquo actu requirit̄, ipsorū volūtas in scriptura ꝓbatoria req̄rat̄: facit C. de don. ī hac. & de relatio. l. ij. in fi. & si aliter scripserit, ñ ꝓbabit inter eos talis scriptura, in auth. de tabe. in prin. & §. j. & q̄d ibi no. Aut de eo q̄ritur, q̄d pēdet ex volūtate vnius tātū, vt est vltima volūtas, prestatio, repudiatio, & similia: & tūc sufficit mādari ꝑ illū ex cuiꝰ volūtate ꝑcedit: & hic ēt firmat̄ superior regula. fa. C. q test. fac. pos. l. hac ɔsultissima. §. at cū. & auth. de test. hac ɔsultissima. & si ał̄r scriptū fuerit, ñ ꝓbabit ɔ illū. sicut. n. actꝰ pēdet ex illius volūtate, sic & scriptura ꝓbatoria pēdere debet. facit, q̄d dixi s. sup rub. ver. seq̄tur videre. Et q̄d dr̄, in cuius volūtate ē aliq̄d agere, vł nō facere, in illius volūtate ē illud diminuere, vł tollere. ff. de pactis, iurisgētiū. §. adeo. de in litē iur. videamus. §. pe. & l. in actionib. §. j. Aut de eo q̄ritur, q̄d ꝑcedit sine alicuius volūtate, vt ruina, inundatio, natiuitas, partus, mors, & similia: & hîc distinguitur, an aliquis iuris effectus oriatur ex illo actu, propter quod pe

8 ¶† Quid si debitor soluit sortem: creditor verò dicit se instrumē
tum debiti perdidisse, nolēs fortè illud restituere, ne ex eo super
vsuras valeat conueniri, nunquid poterit debitor ab eo postulare
vt sibi faciat instrumentum de solutione? Dic quòd sic: ar. C. de fi
de instr. plures. in prin. vers. & quod resecantes. ibi, vel aliis priua-
tur, &c. & ar. C. de solu. pecuniæ. quare enim non daret, quod alij
prodest, & sibi nō obest, ff. de euict. in creditore. secundum Vber.
a Cancellato autem instrumento[a] debitor liberatus videtur, argu.
lxxvj. di. hunc numerum. & C. de plus petit. l. j. nisi creditor contra
b rium probet, vt ff. de probat. chirographum[b]. Securius est ergo
facere instrumentum de solutione, quàm restituere debiti instru
c mentum[c]. de hoc no. ff. de pac. postquam. & l. Labeo. ¶† Quid si
9 solui decem, quæ tibi debebam, & restituisti mihi instrumētum
debiti: processu temporis timeo, quòd tu probes instrumenti ip-
sius amissionem: & sic mihi incumbat onus probandi solutionē
& instrumenti redditionem: nunquid ego possum implorare iu-
dicis officium, vt cogaris mihi facere instrumentum de confessio
ne solutionis? Et videtur, quòd sic, ar. in præ. l. in creditore. Credi
tor enim debet apocham facere debitori, C. de fid. instr. plures. ad
hoc etiam bene facit C. de quad. præscr. l. ij. prop. fi. ibi, sese, quòd
non accepit, &c. à contrario sensu: & in auth. de alie. rerum eccl.
d §. emptoribus. & de collatore, §. 2. & hoc credo[d]. Ar. contrà: Im-
putem enim mihi, quia quando solui, hoc non petij, ff. de sol. Mo
10 destinus. ¶† Item solutione eius, quod debetur, tollitur omnis
obligatio, & nullæ reliquiæ obligationis remanent, Insti. quibus
e modis tol. obl. in prin. ¶[e] Illud quoque notandum est, quòd si qs
extraneus velit exemplum authentici instrumenti à te conscribi
debes ei illud dare de voluntate & præcepto eius, cuius est: & tūc
eundem seruabis in exemplando modum, qui seruandus est in a-
lienarum scripturarum exemplatione: de qua ĩ. prox. §. disputaī,
f secundum Rolan. Bon.[f] ¶† Vbi autem instrumentum continet
11 alicuius rei debitum, non debet refici, & iterum ex rogationibus
exemplari. nam ex hoc posset debitori imminere periculum, eo
quòd res toties peti posset, quoties instrumentum debiti appare
g ret, vt prædixi:[g] & patet ĩ. de execu. sen. §. fi. ver. illud. Sed si perdi-
tum fuerit, tunc refici poterit, amissione probata, vt ff. de eden. si
quis. §. fi. & ff. loc. & cond. si quis domum. §. Imperator. & C. de pi.
act. si creditor. Et sufficit hoc probari per iuramentum eius, qui se
h asserit amisisse. sic enim seruat vsus[h]. ar. ff. de bo. auct. iu. pos. cùm
plures. ad fi. C. de testa. adhibita tali solennitate. Creditor enim fa
ciet coram iudice debitorem vocari, vel aliū, qui ex hoc lædi pos
set: ar. ff. de eden. si quis ex argentariis. §. fi. ff de bo. aucto. iud. pos.
i l. fi. §. fi. item auth. vt fratrum filij, §. j. ext. de test. significauit[i]. quia
si veniens cōfiteatur debitum, & dicat se adhuc creditori teneri ĩ
re, vel in pecunia, in instrumento debiti contenta, quodque non
vult cōtradicere, vel se instrumenti perditi refectioni opponere
tale tunc iudex à creditore exigat iuramentum.

¶FORMA. Tu iurabis, quòd instrumentum illud, quod refici pe
tis, nullo dolo à te, vel alio nomine tuo, vel te sciente adhibito
perdidisti: quodq; nescis vbi, vel apud, vel penes quem sit: quod-
que dolo, vel fraude illud habere, vel possidere non desiisti: qđ q;
illud nō postulas refici fraudulenter: quodq; si quocūque tempo
re illud ad manus tuas peruenerit, vel habere poteris, restituas ta
bellioni, qui illud confecit, vel iudici cancellatum & annihilatū,
nec eo amplius vteris in præiudiciū debitoris, sed solùm isto pu
blicato, seu exemplato: quodq́ te nunc velis cassum & irritum ha
beri & nullius esse momenti, C. de fi. instr. l. fi. ff. de eden. si quis §.
12 exigiī. & ĩ. § prox. ver. qualiter. ¶† Quid si is, contra quē fit publi
catio, seu exemplatio, dicit nō esse faciendam? Resp. si obiicit iu-
stam causam, & statim, vel intra breue tēpus paratus est docere đ
iure, audietur, vbi in expectatione, vel dilatione breui non immi
net periculū: aliàs fiat publicatio saluo iure suo, vt ext. de confir.
k vti. vel inuti. cùm dilecta. & de priuil. ex parte[k]. ¶† Præstito autē
13 huiusmodi sacramento, iudex iubeat tabellioni, qui illud scripse
rat, quòd ipsum reficiat, & refectum exhibeat creditori, vt no. C.
de admi. tu. chirographis. in ij. glo. de quo iussu & processu idem
tabellio ad sui excusationem fieri faciat publicū instrumentum
per manum alterius tabellionis, hoc modo:

¶FORMA. Cùm P. coram tali iudice postularet sibi quoddā re-
fici instrumētū debiti centum librarū, in quo H. tenetur eidē scri
ptū manu B. notarij, eo q illud se pdidisse dicebat, ipse H. citatus &
ɔparēs corā præfato iudice ɔfessus fuit se debitorē esse dicti P. in
quanti

ADDITIONES.

☞ petitur scriptura: putà actio, exceptio, accusatio, excusatio, vł aliqd
simile, quod potest induci, vel tolli ex voluntate priuati: & tunc
procedat, quod dictum est, quando scriptura petitur de actu, cui⁹
substantia pendet ex voluntate plurium, vel vnius, vt quod de ac
tibus dictum est, dicatur etiam de effectib. actuū: ar. ff. de adimen.
leg. l. 3. § ɔditio. & ibi concordantiæ. Si verò effectus, de quo agi-
tur, non potest induci, vel tolli ex volūtate alicuius priuati, vt na-
tiuitas hominis quo ad successionē patris, vel mors, quo ad idē,
facit C. de ca. & postli. re. l. nec nos. tunc scriptura non fiet ex mā-
dato alicuius priuati, & facta nō probabit, cùm certū modū req-
rat scriptura tabellionis, vt sit probatoria, vt š. patuit: & si in talib⁹
fieri habeat scriptura, fiat auctoritate iudicis, qui non respicit vo-
lūtatem singulorum, sed veritatem sibi cognitam, ff. de off. præs.
illicitas. §. veritas. C. de accu. l. singuli. De his autem, quę officium
& auctoritatem iudicis requirunt, non debet tabellio facere scri
pturam, nisi ipsius auctoritate, vel mandato, C. de iur. fisci. l. 3. lib.
10. cùm ibi not. sicut de apparitore dicitur suprà, quod me. causa.
l. fi. in fi.

a Instrumento. ¶ Non sic de rogatione, vt patebit infrà in forma,
ego B.
b Chirographum. ¶ Vide ver. porrò. ĩ. eo. §.
c Instrumentum. ¶ Hoc dicit præ. l. pecuniæ. per qđ patet credito-
rem hoc casu non excusari, volendo reddere instrumentum.
d Credo. ¶ Per easdem leges idē tenuit Mart. de Fano, allegans etiā
ff. si vsusfr. pe. l. pe. in fi. & idem Lamber. de Ramp. in sua quæstio
ne, allegans etiā C. de pact. con. l. vj. prope fi. & C. de collat. fund.
patri. l. pe. lib. xj. ad idē bene facit, qđ no. ff. de admi. tut. l. chirogra-
phis. in gl. 2. ff. sol. ma. l. 2. in prin. qđ ibi no. in fi. 3. gl. & idem dixit
ibi Dy. in casu conuerso, s. quòd creditor petere poterit cogi de-
bitorem, vt faciat instrumentum debiti, de quo facit fidem per te
stem: vide de test. significauit. & qđ ibi no. in gl. pen. ADDE Bar. ĩ
d. l. chirographis. & Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sac. san. ec. vbi
dicit, quòd si instrumentum debiti est antiquum, idem: item si cō
fines sunt variati.
e In prin. ¶ Hæc iura loquuntur in cessione, quæ facta solutiōe ex
interuallo, fieri non p̄t contra aliū per eū, cui est facta solutio, ra
tione p̄dicta. Et si dicis, eadē ratione nec liberatio, ex quo per so-
lutionē extincta erat obligatio? respondeo, q non q̄rit iste libera
tionē, sed liberationis pbationē, vt š. ver. prox. in qua nulli immi
net præiudiciū, nec sibi, vt š. ver. prox. Itē in hac materia Hug. for
mabat casum ɔuersum & talē: Debitor in centū satisfecit credito
ri, & recepit instrumētū solutiōis, qđ postea pdidit: creditor sciēs
instrumētū pditū, ɔuenit illū ad centū: ad q̄ dānatus fuit debitor,
quia solutionē probare nō potuit: recuperato demū instrumēto
de solutione cū sentētia p instrumēta reperta nouiter retractari
nō possit, ext. de re iu. c. suborta. in fi. C. de trās. sub p̄textu. petebat
remediū: & Hug. dedit tale, p l. si qs ex argētariis. §. ex hoc edicto.
vt diceret sic, agens vtili actiōe ex illo §. debebas tu olim creditor
reddere mihi instrumētū, in quo tibi obligatus erā, statim cū tibi
solui: & hæc non fecisti: imò quia non reddidisti, fui tibi condem
natus ad centum: peto igitur à te centum, quia tanti mea interest
mihi non fuisse redditam cautionem: dicebat ergo per illum §.
hoc iustè peti.
f Bon. ¶ Cuius ēt est, quasi ad literā, exceptis allegationibus & ver.
quid si is. qui fuit Host. vt ibi dicam, totū, quod sequitur vsq: ad
ver. postremò. in parte. x. c. 3. & 4.
g Prædixi. ¶ In ver. sed nunquid casu.
h Vsus. ¶ Qui ēt hūc libellū, vel litis contestationem hoc casu nō
requirit. Sed id fatetur. Nic. quando hæc petitio incidit priori: vt
petitur debitū in iudicio, & actor non inuenit instrumētū qđ pu
tabat habere, obligationis, vel reus non inuenit instrumentū so-
lutionis. tunc sine nouo iudicio per sacramentū petētis iudex id
expediret, saluo iure vtriusq;: ad hoc C. de test. aut. si testis. ff. ad ex
hiben. l. 3. §. ibidē. & C. de fid. instr. l. fi. Vbi aūt super hoc adiretur
iudex, putat quòd sicut daretur libell⁹ vt cogeretur facere, sic da-
bitur vt cogatur reficere perditum, vł deletū, ad īstar argētarij, ff.
de eden. si quis ex. §. fi. & vocabitur pars creditor, vel debitor, vel
is cuius interest: quo veniente, ordinato iudicio pcedetur in cā: si
non veniat, tunc si non resistat notarius, sine libello procedatur:
facit C. si vt se minor ab hær. absti. auth. si omnes. ff. de min. in cā.
§. causa. C. si per vim, vel alio mod. l. fi. Itē, sm eū, ɔdictore non ve
niente stabitur iuramento petitoris, vbi verisimilitudo assistit: &
id saluo iure aduersarij, & super principali, q non sit iure refectū,
C. quorum bonor. l. j. secus si veniat contradictor: quia cùm ple-
na cāæ cognitio fieri debeat, n̄ stabiī soli sacramēto. Nec obstat l.
fi. C. đ fide inst. nā ibi stabiī sacramēto eius, q dicit īstrumētū pdi-
tū, quo ad hoc vt n̄ teneaī illud, qđ dr̄ pditū, pducere sup cā, qua
prīcipaliter petebaī debitū: hìc petiī refectio pp pditionē: vn̄ ple
na pbatio reqriī. p̄sumptio tn̄ ē p ipso, qa apparet īstrumētū in p
tocollo cācellatū. p qđ apparet: fuisse: & pditiōis vt plurimū diffi
cilis ē pbatio: pp qđ ī talibus recipiī facilior pbatio, C. đ repud. ɔ
sensu. Vn̄ ī l. si qn̄. adiūctis aliqbus indiciis. & fide petitoris p̄cipuè
vbi nulla indicia ɔtria sunt p ɔdictore: putat petitori, & n̄ aduersa
rio iusm đferēdū ī pbatiōis đfectū, iuxta legē, ī bōæ. C. đ reb. cre.
i Significauit. ¶ Ad idem ff. de adop. nam ita. & quod ibi no.
k Parte. ¶ Ad literā fuit Host. hoc ti. §. vlt. ver. quid si aduersarius.

quantitate præmissa,& refectioni eiusdem instrumenti non con
tradicere,vel se opponere nolle,præstans insuper idem P.corpo-
raliter iuramentum, quòd illud verè & sine dolo perdidit, nec in
fraudem refici petit,quodq́ue illud præfato H. restituet,si vnquã
ad eum peruenient: iudex autem prænominatus dicto P.pręcepit,
vt illud instrumẽtum reficiat & exhibeat H.præfato: post hoc au
tem B.notarius,qui illud instrumẽtum scripsit,illud exemplabit,
& scribet de verbo ad verbum,sicut fecit primum:& se taliter sub
scribet:¶FORMA.Ego B.tali auctoritate notarius,his omnibus
interfui, & rogatus scripsi, & hoc instrumentum, quod alia vice
a creditori præfato exhibui,iterum ex rogatione cãcellata[a] de præ
cepto talis iudicis exemplaui.& refeci,& ipsi P.creditori dedi, eo
quòd ipso H. debitore coram tali iudice vocato, seq́ue debito-
rem confitente,& refectioni instrumenti non contradicente,dic
tus P.iurauit illud sine fraude perditũ fore,prout in instrumento
14 manu talis notarii facto noscitur contineri. ¶†Si verò debitor
legitimè vocatus minimè compareat,volens ipso,vel alius refe-
ctioni contradicere instrumenti: idem creditor iurabit , vt suprà,
hoc addito , quia iurabit sibi non esse de prædicto debito satisfa-
ctum, vel quòd adhuc tantum ex eo percipere debet & postmo-
dum præcipietur notario,qui illud scripserat,vt s̃.& hoc mutato
q̃ in instrumẽto præcepti dicetur,ipso debitore legitimè citato,
& non comparente : & hoc idem etiam in subscriptione notarii
15 dicetur.¶†Quòd si fortè debitor veniens, neget se debitorem,
seq́ue instrumenti refectioni opponat : dicens simpliciter se sol-
uisse,non tamen ostendens principale instrumentũ debiti cancel
latum penes se esse,tunc iudex statuet ipsi debitori terminum, in
tra quem probet se soluisse:quod nisi fecerit,recepto præfato iu
ramento à creditore,præcipiet vt fiat refectio instrumenti. Si ve-
16 rò probauerit solutionem,non fiet refectio.¶†Porrò si debitor
principale instrumentum debiti cancellatum penes se fortè ostẽ
dat,tunc etiam incumbit ei onus probandi,qui affirmatiuam pro
ponit:& affirmantis,non negantis,aliqua est probatio:vt s̃. de pro
ba.§.j.in prin. Si ergo debitor dicit,ecce habeo instrumentum de
biti cãcellatum,quod quidem mihi redditum est:quare cum per
redditionem chirographi tollatur naturalis obligatio,sum à debi
tore liberatus:creditor verò id neget,dicens instrumentum reddi
tum non fuisse: iudex imponet debitori , vt probet redditionem
instrumenti:super quo vide,quod not.ff. de pactis, postquam. Si
verò creditor dicat se perdidisse instrumentum, & illud ad debito
rem sine causa peruenisse,tunc imponetur probatio creditori, vt
probet se perdidisse,vt extr. de priuil.cùm olim.j.cùm suis cõcor.
Vide in his non est tutum affirmatiuè proponere , præsertim iu-
stam causam fouentibus,& de sufficientia probationis hæsitanti-
bus,cùm plerunque probationis onus implicitum sit, & graue, vt
ij.q. vij. plerique & sæpe deficiat probatio, licet ius non deficiat,
b ff.de test.tut.l.duo[b]. ¶† In summa not. quòd siue debitor confi-
17 teatur,siue citatus non veniat,siue solutionem,vel redditionem
instrumenti non probet,siue alia causa interuenerit, quare refici
debeat instrumentum , semper tamen in instrumento præcepti,
quod facit iudex notario, de refectione instrumenti , & etiam in
subscriptione notarii reficientis , facienda est mentio de proces-
su,& ex qua causa instrumentum reficiatur, vt patet ex præmissis
18 formis. ¶†Postremò nota,quòd si velis copiam iudicialium ac-
torum alteri partium facere,sic tuum exemplum inchoare debe-
bis:prępones enim talem titulum:¶FORMA.Hęc sunt acta quę
dam habita inter partes infrà scriptas coram iudice tali, anno tali,
tempore talis Papæ,vel Imperatoris,vel Regis, quorum tenor ta
lis est.Positis autem istis de verbo ad verbum,prout iacent, tabel
lio sic se subscribet:Ego talis, tali auctoritate notarius, prædictis,
omnibus interfui,&,vt s̃.legitur,auctoritate & mandato dicti iu-
dicis hoc fideliter scripsi,&in publicam formam redegi,& rogat°
signo meo signaui.Quòd si fortè acta sint multa,multasq́ue peti
as contineant, eas diligenter tabellio alleget, & in fine cuiusque
petiæ suum signum apponat:& tunc dicat in fine vltimæ petiæ p̃
dictis omnibus interfui,& vt s̃.in tot.præcedentibus petiis suis,&
in fine signo meo signatis legitur ,auctoritate & mandato, &c. vt
s̃.Qualiter autem acta iudicialia debent scribi, no. secundum Pa-
c pam,extra.de offi.deleg.cùm in iure[c].

ADDITIONES.

a Cancellata.¶Not.quia prudentes notarii , statim quòd fecerunt
instrumentum,ex protocollo illud cancelant,vt sciatur authenti
catum semel fuisse, nõ tñ deletur, vt omni tempore appareat sic
fuisse.Sic instrumentum debiti,cuius est facta solutio,inefficax ẽ:
tamen præseruatur,vt appareat debitum fuisse,ff.de fur.qui tabu-
las.& vt possit restitui debitori,vt in l.dissolutæ.C.de condict.sine
causa,& ad exhibend.l.fi.Si verò protocollum est tale,ex quo plu
ra instrumenta confici possunt,tunc non cancellatur,cùm vni ex
illis datum est: sicut cùm pars debiti soluitur, non cancellatur in-
strumentum, sed subscribitur, vel scribitur apocha de solutione,
vt præd.l.qui tabulas.§.j. & tali scripturæ tabellionis statur, scili-
cet, q̃ illi datum sit instrumentum; sicut & ei creditor de præsen-
tia testium in instrumento scriptorum,in auth.de fide instrum.§.
si quis instrumenta.Etsi non esset annotatio,staretur super tali da
tione ipsius iuramento:sicut & de principali ei creditur,C.de testi.
l.si quando.faciunt,quæ dicta sunt s̃.

b Duo.¶Vide quod scripsi,vt lite pen.c.ecclesia.ii.super vltima gl.
vbi posui dictum Goff.& Accur.in l.vna,§.ille autem.C. de Lati.
liber.tollen.& demum distinctionem Iacobi de Are.hoc addito,
quòd ad secundum membrum subdistinctionis Iacobi, quam ibi
scripsi,inuenio Alb.Gal.extra volumen distinxisse qualitatem de
bitoris, & quantitatem temporis, quo instrumentum fuit penes
ipsum:vt scilicet si est homo bonæ opinionis ipse debitor, & lon-
go tempore penes se habuit instrumentum,sibi non incumbat p̃
batio,sed creditori:quo non probante,iudicabitur debitor libera
tus. Ad primum alle. q̃ ex personarũ qualitate facta pensamus,ff.
de liber.causa l.diui fratres.& de acti.& obl.l.vlt.in fi. xxxvii. dist.
qui de mensa.in prin.& ibi concor.ext.de præ.nisi essent.in prin.
Ad secundum allegat , quòd ex longitudine temporis inducitur
obliuio,C.de testa.iubemus.bene facit extra.de præsum. illud. in
prin. & quod ibi scripsi in princ.in fi.magn.gl.Cessantibus his,vel
vno saltem istorum,id est,quòd neutrum concurrat, mihi videt̃,
quòd sentiatur contrarium: quod contrarium simpliciter tenet
Gui.de Suzar.in l.debitori.C.de solut.In casu,quo non erat debi-
tor ipsius familiaris,non dico ex familia,sed satis est,quòd fuerit
eius aduocatus, vel procurator talis , qui consueuerit sua instru-
menta rimari,secundum eum.Simon Vincen.in præd.l.vna,in fi.
C.de Lati.libert.tol.dicit se tenere cum Azo.hanc partem,quam
vide per Azo in summa de prob.in j.col. circa medium,scilicet q̃
præsumatur redditum instrumentum,ex quo inuenitur penes de
bitorem,nisi per creditorem probetur contrarium.Loquitur ta-
men Azo de cancellato.Sed ipse Sim.non curat,an sit cancellatũ
vel non:& in hoc concor.Accu.qui in principali articulo tenens
contrarium,non distinguit etiam,an sit cancellatum, vel non , in
l.3 ff.de pact.Et cùm facilimum sit debitori habẽri penes se instru
mentum,illud incidere,vel cancellare.satis mihi placet,quancun
que opinionem teneas,hîc non ponderari.Adde,quòd commu-
niter tenetur opin.Bar.in l.si fullo.§. sarcinator. ff. de fur. de qua
latè per nouiss.in l.Labeo.ff.de pact.vide etiam Bal.consi.cclxxxj.
j.lib.& consi. cciij.4 lib.

c Iure.¶Vt scripsi super j.gl.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura aliena cùm extra iudicium exemplatur, duplex concurrit ratio.*
2 *Notarius aliquam scripturam exemplans, quibus verbis vti debeat.*
3 *Exemplificans instrumentum si amplius solemnitatis velit adijcere, qualiter inchoabit suum instrumentum.*
4 *Notarius instrumentum reficiens, quot tabelliones sibi debeat adiungere, et in strumento subscribere & nu. 8.*
5 *Instrumentum publicum exemplatum à tabellione, qui dicit se scripsisse, prout in authentico continebatur, &c. an probet.*
6 *Instrumento exemplato an, & quomodo sit fides adhibenda.*
7 *Fides semel instrumento exemplato adhibita, an sufficiat ad eius validitatem.*
9 *Tabellionibus tribus instrumento exemplato se subscribentibus, & se originale vidisse non vitiatum profitentibus, an vno illarum scribente credatur.*
10 *Præsentia iudicis & eius auctoritas, est de substantia formæ publicationis alicuius instrumenti.*
12 *Auctoritas episcopi, vel alterius authenticæ personę, quomodo debeat in exemplis literarum apponi, & scribi.*
12 *Modus exemplandi in curia Romana, à quibusdam tabellionibus.*
13 *Forma, qua quamplures vti solent in publicandis, seu exemplãdis instrumentis.*
14 *Instrumentum qualiter & quo pacto demum sit publicabile.*
15 *Excipi quomodo possit, & quando, contra instrumentũ exẽplatum publicandũ.*
16 *Tabellione alij tabellioni suas abbreuiaturas legante, an tabellio legatarius poterit in publicam formam redigere sine iudicis auctoritate.*
17 *Instrumentum, in quo abbreuiatura inuenitur, quæ à nemine potest intelligi, an possit publicari.*
18 *Iura sæpe abbreuiaturis vtuntur.*
19 *Instrumẽta exẽplari siue renouari possũt p̃pter vetustatẽ, vel aliã iustã causã.*
20 *Instrumentum qualiter, & quando possit in iudicio exemplari.*
21 *Instrumentum sine die et consule in iudicio exemplandum, qualiter formetur.*
22 *Inscriptis in iudicio exemplandis an sufficiat solius notarij subscriptio.*
23 *Falsitate, vel contrarietate inuenta in instrumento super ijs, de quibus tabellio testimonium perhibet, totum instrumentum cassari debet.*
24 *Publicatio instrumenti, seu exemplatio in iudicio, apud quem fieri debeat, & per quem, & in quibus casibus locum habeat.*
25 *Exẽplatio instrumẽti in iudicio facienda in plurib. casib. locum habere dicitur.*
16 *Instrumentum licet etiam iudicis auctoritate sit publicatum, non facit fidem, nisi vocatis ijs, quos res tangit.*
27 *Publicatione instrumenti diu facta si obijciatur, quòd nõ fuerint vocati ij, quorum interest, quomodo sit præsumendum.*
28 *Publicatio instrumentorum, vel priuilegiorum, vel testium ex parte rei productorum, qualiter fieri debeat.*

¶ Scriptura aliena qualiter exempletur seu reficiatur.

4. §. Ostenso, qualiter propria scriptura exempletur & reficiatur, consequens est, vt de aliena aliqua perstringamus. Circa quod distingue [a]: Nam illa exemplatur aut extra iudicium, aut in iudicio: item si in iudicio, considerandum est, an sint acta iudiciorum, an alia scriptura: de quibus singulis videamus. ¶ † Cùm ergo scriptura aliena extra iudicium exemplatur, duplex cõcurrit ratio. Prima, vt per exemplum habeatur memoria eorum, quæ in authentico continentur: & tunc notarius incipiet sic: ¶ FORMA. Hoc est exemplum cuiusdã instrumenti, cuius tenor: siue, hoc est exemplum quorundã literarum domini papæ, vel talis legati, vel ordinarii, quarũ tenor ẽ talis. vel sic: hoc ẽ exemplum cuiusdã scripturæ, quæ reperitur in quodam quaterno actorum scriptorum, siue quæ scripta dicuntur manu talis notarii sic intitulato: & pone totum titulum, si titulũ habuerint: quo posito, dices, cuius scripturæ tenor talis est: & subsequẽter in eadem linea nullo medio, vel interuallo relicto, incipias, & per ordinem exemplabis, prout in authentico inuenies vsque ad vltimam literam, etiam si in instrumento sit nomen tabellionis illius, qui authenticum illud scripsit, † licet non tenearis ponere signum eius: demum posito signo tuo, te subscribes hoc modo:

¶ FORMA. Ego talis, tali auctoritate notarius, hoc instrumentũ iuxta authenticum scriptum manu prædicti talis notarii fideliter exemplaui, nihil addens, vel minuens, quod sensum mutet, vel etiam intellectũ. vel has literas iuxta authenticas, bulla papali plũbea, vel legati, seu ordinarii cerea pendenti munitas fideliter exẽplaui, nihil addens, vel minuens, &c. vt s. vel prædictam scripturã ex quaterno prædicto sumpsi, & fideliter exemplaui, nihil addens &c. Prædictus autem modus exemplandi, facilis est, in instrumentis non magni ponderis solitus adhiberi. ¶ † Si autem velis aliqd amplius solennitatis adiicere, poteris inchoare, & intitulare exẽplum, prout est superiùs prælibatum: subsequenter verò per ordinem, prout in originali continebitur, exemplabis: omnibus autẽ conscriptis, & etiam nomine notarii originalis, † præter signum eius, quod nullo modo scribere teneris, adiũge tibi duos, vel tres tabelliones [b], cum quibus diligenter ausculatis ipsum exemplũ cum authentico: & si inuentum fuerit concordare, vnusquisque illorum posito suo signo se subscribat hoc modo:

¶ FORMA. Ego P. tali auctoritate notarius, hoc exemplum vna cum infrascriptis A. & B. notariis iuxta authenticum manu prędicti talis notarii scriptum, fideliter & diligenter ausculataui: & quia vtrunque cõcordare inueni, me testem subscripsi. Alius quoque tabellio se subscribat hoc modo:

¶ FORMA. Ego A. talis tali auctoritate notarius, hoc exemplum vnà cũ supra scripto P. & infra scripto B. notario iuxta authẽticũ scriptũ manu talis notarii diligenter, &c. vt s. prox. Postremò verò tu tabellio, qui exemplasti, te, posito tuo signo, sic scribes: Ego B. tali auctoritate notarius, hoc instrumentum iuxta authenticũ manu prædicti talis notarii scriptũ fideliter exẽplaui, & postmodum cum prædictis P. & A. notariis diligenter, &c. vt s. proximè. No. tamen, quòd præmissi duo modi non præbent exemplo plenam fidem, nec ex tali exemplo valet exactio fieri, licet ad solam memoriam fiat [c], vt dixi extr. de fide instr. c. j. C. de eden auth. si qs in aliquo, j. §. nunc dicendum. ver. & generaliter. & seq. ¶ † Vnde si tabellio exemplans publicum instrumentum, dicit se scripsisse, prout in authentico continebatur, nec plus, vel minus, nec in eo interfuisse, vel insertas fuisse aliquas cancellationes, vel interlineaturas, non probatur per tale publicum exemplum: tum quia nõ est officium notarii firmare primum instrumentum authenticũ, & ei firmitatem præstare: tum quia licet ita scripserit, prout in primo continebatur, nec sint ibi cancelliationes, vel interlineaturæ, tamen possunt ibi esse alia, propter quæ fides illi adhibetur, vel ꝑ pter personam tabellionis, vel propter personam eius, qui illud confici fecit, j. ver. porrò. ¶ Secunda quoque ratione exemplantur instrumẽta, s. non tantùm vt habeatur memoria eorum, quæ in authentico continentur, † sed vt etiam tali exemplo plena fides adhibeatur, & ex ea possit exactio fieri [d]. habebit enim eandẽ vim, quam habebat primum, & perpetuam firmitatem habebit: in auth. Col. viii. vt fratrum filii, §. id quoque ff. de admi. tu. chirographis. in auth. de fid. instr. §. si verò nullus. sed nec plus iuris tribuit, quàm haberet is, qui publicationem, seu exemplationem petiit, extra. de fide instru. c. fin. & de confir. vt ili, vel inut. cùm dilecta. de priuilegiis, ex parte. C. de testa. publicati. ¶ † Sed [e] nunquid sufficit, quòd semel facta fuerit fides? Videtur ꝙ sic. ff. de bo. pos. secũ. tab. l. j. §. semel. aliàs est ver. sub secundo §. Dic contrà, nisi & iterũ fiat. extr. de priuil. cùm olim. i. Hoc in instrumentis. nam testamenta & acta perpetuam firmitatem habebunt, C. de re iud. gesta. ext. de testi. significauit. & c. Albericus. & hoc, quãdo ex parte rei pro ducti sunt: secus si ex parte actoris, vt j. versi. in quibus. Hoc ergo casu talis est solennitas adhibenda: Intitulabis enim & inchoabis exemplum, vt s. dixi: quam intitulationis doctrinam in quolibet poteris imitari, procedens per ordinem vsque ad finem, & exemplãdo, vt dictum est: deinde adhibitis quinque vel quatuor tabellionibus [f], insinuabitur iudici, vt coram eo legatur & auscultetur: & coram ipso iudice cum ipsis tabellionibus diligenter auscultabis: & si concors inuentum fuerit, iudex ipse suam interponet auctoritatem: quam scribet, interuallo vnius lineę post nomẽ tabellionis originalis relicto, hoc modo:

¶ FORMA. † In nomine Domini, amen: Anno, indictione, & die talibus, hoc exemplum per me B. subscriptum notarium sumptũ ex authentico manu talis notarii scripto, tali iudici insinuatum fuit, & in eius præsentia per me ipsum B. & alios subscriptos notarios diligenter cum authentico auscultaui: & cùm iudex nouerit illum cum ipso authentico concordare, vt adhibeatur eidem exẽplo de cætero plena fides, suam autoritatem interposuit, & decretum. Postmodum verò vnusquisque illorum tabellionum subsequenter se hoc modo subscribat.

¶ FORMA. Ego H. tali auctoritate notarius, hoc exemplum vna cum infrà scriptis M. N. R. & B. notariis iuxta authenticum instrumentum manu talis notarii scriptum, coram ipso iudice diligenter & fideliter auscultaui: & quia vtrunque concordare inueni, de ipsius iudicis mandato ad eiusdem exempli bonam fidem & testimonium me subscripsi. Et eodem modo cæteri subscribent se. In fine verò tu tabellio, qui exemplum scripsisti, pones nomen tuum hoc modo: Ego B. tali auctoritate notari⁹, hoc exemplum ex au

ADDITIONES.

a Distingue. ¶ Secundum Rolan. cuius est, quod sequitur, vsque ad ver. Innoc. verò exceptis allegationibus, & his, quæ j. signabo, & hoc parte x. ij. alleg. iii. c.

b Tabelliones. ¶ Vide j. ver. hoc ergo casu. & quod ibi dicam.

c Fiat. ¶ Secundum Roland. hîc continuatur versi. hoc quoque. & hoc medium fuit additio.

d Fieri. ¶ Hîc continuat Roland. ver. hoc ergo casu.

e Sed. ¶ Iste versic. est vltimus Hostien. in sum. huius tit.

f Tabellionibus. ¶ Miror de Rolan. & nõ minus de auctore, qui sequutus est eius verba hîc, & s. in prima forma, dicendo, quòd in illa sunt tres, vel ad minus duo tabelliones adiungendi principali notario, & in ista quinque vel quatuor tabelliones adminus. cùm enim fateatur primam fidem nõ facere, sed solùm tenere memoriam, vt s. versi. not. ad quid tot notarios fatigat, quod per vnum solum, imò & per priuatum expediri pt, si illud instrumẽtũ exemplet? Item cùm j. prox. ver. fatet, ꝙ ẽt quinq; notarii nõ sufficiunt ad fidem sine iudice faciendam, ad quid tot ponimus, qđ nullo iure ꝓbant? Scias aũt primũ dictũ non seruari, & meritò, vt prædixi. Nec scđm seruatur in totũ, scilicet quo ad tãtum numerum: sed bene seruatur, quo ad duos adiũgẽdos. quod commẽdo, potissimè qñ non sunt præsentes, quos res tangit: qđ qñq; contingit, vt patet j. ver. qđ si citatio. in prin. & in ver. porro & s. §. prox. ante fin. ver. si verò debitor. & quando specialiter alterum non contigit, vt in præd. ver. porrò. Omnis enim cautela est adhibenda & licet non necessaria, commendenda: sed cùm decr. vlt. e. tit. in singulari loquatur, dicens per publicam personam illa exemplanda, tu qui dicis exemplationem fiendam per plures, vel quòd tot publicæ ꝑsonæ sint necessariæ, da tex. & tres leges alleg. in versic. s. prox. in prin. id probant. Dico igitur, exemplationem, vel insinuationem de auctoritate iudicis factam per vnum notarium secundum formam pđ. decre. vltimæ, fidẽ facere. Habet tñ ille notarius in instrõ subscribere testes, sicut & in aliis instris, Et hoc pcipuè assero. qñ sit aduersario præsente: sed idem quando absente, vel qñ nullus ẽ aduersarius, vt prædixi: licet hoc maximè casu commendem cautelam propter rationem, quæ ponitur j. versi. prox. facit ad prædicta, quod not. in præd. decre. vlt. in vlt. gl. & j. versi. per quem.

ex authentico scripto manu prædicti talis notarii fideliter scripsi,
vel sumpsi: & postmodum in præsentia iudicis cum dictis tabel-
lionibus H.M.N.O.& R.diligenter & fideliter cum ipso authenti
a co auscultaui,&c.vt s̃.prox.[a] ¶†Sed nunqd creditur istis quinq;,
9 vel quatuor,aut tribus tabellionibus subscribentibus,& se origi-
nale vidisse non vitiatum,non cancellatum profitentibus, vno il
lud scribente?Resp.non,nisi iudicis auctoritas interuenerit, vt j̃.
ver.fiebat.& est ratio,quia suspicio est,quòd authenticum fuerit
vitiosum,& quòd ideò fecerit publicari.materia enim fabricandi
falsum tollenda est,Inst.vi bo.rap.§.sed ne dum talia.extra.de ac-
10 cusat.qualiter. ¶†Præterea iudicis præsentia & auctoritas est de
substantia formæ publicationis: ideoque non valet, quod agitur
ea omissa,ff.man.diligenter.extra.de rescri.cùm dilecta.in fi.de of
fic.deleg.venerabili.qui fi.sint leg.per venerabilem.§.j.Ad iudicẽ
enim spectat examinare,approbare, vel reprobare: non ad tabel-
lionem,vt extra.de fide instr.c.fi.C.de testa.testamenta.& sic loq
tur in auth.vt fratrum fi.§.illud.quod prima facie contradicit.Itẽ
contrà,quia in ore duorum,&c.ext.de testi.in omni.Item contrà
quia credendum est publicæ personæ,quæ illud scripsit,C.de pro
bat.cùm precibus.extr.de præsum.illud.& de præscri.ad audienti
am.Sed dic,quòd videtur in sua causa testificari,4. q. 3. §.item in
criminali.ver.nullus in re.Item contra ext.de prob.quoniam cõ-
tra.vbi in dubio præcipitur ad acta originalia recurri:sed ibi tabel
lio per se acta illa tradiderat de præcepto iudicis,in modum priua
tæ scripturæ.nec fuerant sumpta in præsentia iudicis.& auctorita
te solenni:sed nec ibi dicitur, quòd licet instrumẽtum publicum
inde factum fuerit,iudex illud examinauerit cum originali: ideo-
11 que dicit recurrendum esse ad originale,vt eo.tit.fi. ¶†Hoc au
tem scias, quòd plerunque adhibetur auctoritas episcopi, vel al-
terius authenticæ personæ,præsertim in exemplis literarum:quę
quidem in testimonium & fidem ipsius exempli faciet illud suo
sigillo muniri,& scribetur hoc modo:
¶FORMA. In nomine domine,amen: Anno, indictione & die
talibus,hoc exemplum per me subscriptum B.notarium,sumptũ
ex authenticis literis tali sigillo munitis,fuit in præsentia venera-
bilis patris M.Dei gratia Narboñ.archiepiscopi,à meipso B.& ali
is subscriptis notariis diligenter cum authenticis literis ausculta-
tum: cumque idem pater venerabilis cognouerit illud cum ipsis
authenticis cõcordare, ad ipsius exempli plenam fidem & testi-
monium suam auctoritatem interposuit,faciẽs illud sui sigilli ap-
b pensione muniri[b]. Arg.extr.de probat.post cessionem.& xi. q. 3.
curæ. Posset etiam illa persona scribere vniuersis, & testificari se
vidisse literam originalem cum vera bulla & cæteris non vitiatã,
nec abolitam,&in huius rei testimonium suum sigillum appone
re, & notarius in fine se poterit subscribere, & de mandato illius
12 hæc in formam publicã se redigisse asserere. ¶†Porrò in Roma-
na curia talis modus exemplandi à quibusdam tabellionibus ob-
seruatur.incipiunt enim hoc modo:
¶FORMA. In nomine Domini.amen: Anno,die,indictione &
loco talibus,pręsentibus quoque me subscripto notario,& testi-
bus infrà scriptis,talis instãter à tali auditore petiit, quòd per me
transcribi & exemplari faceret quoddam instrumentum manu
talis notarii scriptum:cuius si quidem instrumenti tenor inferiùs
annotatur.Idem verò iudex illius precibus ac instantia motus, p̃.
cepit mihi præfato notario, quòd instrumentum ipsum auctori-
tate sua transcriberem,exemplatum etiam exhiberem. Tenor au
tem dicti instrumenti talis est:In nomine domini, &c. scripto au-
tem toto tenore,sic tabellio se subscribet:Ego talis notarius hoc
exemplum,siue transcriptum,vt in prædicto instrumento non vi
tiato,non cancellato,nec in aliqua sui parte abolito inueni,tran-
scripsi & publicaui,nullo addito,vel diminuto,qđ sensum immu
tet,excepta fortè litera,vel syllaba,quæ sensum immutare nõ po
test:& meum signum apposui.hoc probatur extr. de fide instru.c.
pen.& c.fi.cum suis concord.ext.de priuil.cùm olim.j. in fi. C. de
edi.diui Adr.tol.l.4 prope prin.Si ergo in insinuatione aliquid o
missum est, propter quod sensus non immutetur, semper valet,
vt extr.de fide instru.ex parte.j.q.i.Marcion. Si verò aliquid addi-
tum,vel diminutum est,per quod fiat immutatio sensus,tunc nõ
valet insinuatio,ix.dist.ego solus.s̃.versic.no.tamen.¶Cæterùm
c quidam prouinciales,& dominus meus[c] in publicandis,seu exẽ-
plandis instrumentis hac forma vtuntur:
13 ¶FORMA.†Anno Domini,&c. A.veniens coram B.iudice tali,
supplicauit humiliter,& petiit instanter,quòd instrumentum,cu
ius forma infrà sequitur,faceret in publicam formam redigi:cùm
ob vetustatem ipsius propter difficultatem probatiõis à iure suo
cadere posset, ipso instrumento penitus antiquato: qui B. iudex,
volens probationibus subuenire,ne veritate occultata iustitia va
leat deperire,citatis & vocatis omnibus,qui fuerant euocandi,&
quos res tangebat,videlicet tali&tali.ipsisq; venientib.&nihil op
ponentibus,propter quod deberet huiusmodi publicatio impe-
diri,vel etiam se contumaciter absentantibus,dicto instrumento
vndique diligenter inspecto,& inuento non cancellato, non vi-
tiato,nec in aliqua parte sui abolito,mihi j̃.scripto notario præce
pit, vt eius tenorem in publicam formã redigerem ad fidem per-
petuam faciendam:Ipsius verò instrumenti tenor talis est: Anno
&c.ponatur de verbo ad verbum tenor,& omnia signa; secundũ
dominum meum. Alii tamen dicunt contrà in signis,vt s̃.ver.j.&
ii.& si erat ibi sigillũ,dicatur,quòd erat tali sigillo sigillatum: post
modum dicunt in fine: Et ego talis notarius de mandato talis iu-
dicis, & ipso auctoritate præstante, prædictum instrumentum in
publicam formam redegi:qui præsens fuit in omnib⁹ suprà dictis
& ipsum originale vidi,& iudici & testibus ostendi,& exposui, &
perlegi,non vitiatum,non cancellatum,nec in aliqua sui parte a-
bolitum,seu suspectum:neque in chãrta, neque in scriptura, nec
in sigillo,si sigillum habebat:tũc etiam testificetur,quòd sigillum
integrum erat,in forma seu impressione & in literis circumscrip-
tis,quæ legibiles apparebant,extra.de fide instrument. inter.post-
ea subiungunt: Actum in tali loco,talibus pręsentibus ad hanc pu
blicationem videndam & audiendam testibus vocatis & rogatis.
14 ¶†Et collige ex præmissis, quòd instrumentum ita demum pu-
blicatur,si apparet ñ vitiatum,nõ deletum,vel interletum,vel vi-
tiosum in aliquo,vel cancellatum,seu vituperatum,neque in te-
nore,vel in signis,vel subscriptionibus,vel etiam sigillo, vel filo,
extra.de fide instrum.inter.& c.fin.& C.de edicto diui Adria. tol.
l.fi.j̃.§.instrumentum.vers.item excipitur,quòd est vituperatum.
15 ¶† Illud quoque prætereundum non est,quòd rogationes,seu
protocolla tabelionis,qui decessit,exemplari,& in publicam for-
mam redigi per alium tabellionem nequeunt sine iudicis ordina
rii auctoritate,vt extra.de fide instrum.c.pen. sed nec eo viuente
tabellio potest alii committere completionem instrumenti, sed
per seipsum id facere debet.quod dic,vt j̃.§. instrumentum ergo.
vers.item opponitur,quòd non est confectum.j̃.ver.prox.Iudex
ergo ordinarius hoc alicui tabellioni commitat hoc modo:
¶FORMA. Cùm S.filius & hæres quondam R.notarii concesse-
rit Titio notario rogationes patris sui exemplandas, & in publi-
cam formam redigendas,eo Titio id sibi iudicis concedi autorita
te cum instantia postulante,talis iudex ei prædictas rogationes o
lim præfati C.legitimè ac fideliter exemplandas,&in formam pu
blicam, iuxta tenorem infrà scripti sacramenti, redigendas com-
misit:qui Titius corporaliter ad sancta Dei Euangelia iurauit, ro-
gationes ipsas,eas videlicet,quæ cancellatæ non fuerint,quoties
opus erit,fideliter exemplare:& in publicam formam redigere,e
as solummodò iis,quorum interfuerit,exhibendo:cancellatas ve
rò pro cancellatis scribere: quando sic exegerit ius & casus, nilq;
addere,minuere,vel mutare,nisi quemadmodum in ipsis rogatio
nibus scriptum inuenerit &notatum,&in his omnibus,omni do
lo & fraude semotis,fidem debitam conseruare,vt in præ. §. illud
quoque. Titius autem, cui facta est præfata commissio, rogatio-
nes sibi commissas,cùm opus fuerit,exemplabit,hoc modo: scri-
bet enim rogationem de verbo ad verbum,prout eam in quater
no inueniet,nihil addendo,vel minuendo. Nam nec is:qui abbre
uiaturam fecit,aliud ponere debet,vt in authen.Coll.4.de tabell.
§.illud quoque.licet hoc non sit in propriis scriptis ita strictè ac-
cipiendum,vt j̃.§.instrumentum ergo.ver.item opponitur,quòd
res.quo facto taliter se subscribet:
¶FORMA. Ego Titius,tali autoritate notarius,ex commissio-
ne mihi à tali iudice facta,prout in rogatione cancellata,vel non
cancellata olim Rolan.notarii inueni,ita fideliter per ordinem e-
xemplaui,scripsi,& in publicam formam redegi. Quòd si fortè in
rogatione ipsa non fuerint anni Domini scripti, videat, an in ali-
qua rogatione præcedẽti,seu abbreuiatura, scriptus sit dies quòd
si inuenerit,posito signo &nomine suo &tota illa subscriptione,
d vt ff. de eden.si quis ex argentariis.§.si initium[d]. sic addat: Quam
quidem rogationem & sumpsi,& exemplaui de quaterno, in cu-
ius primo folio,vel secundo,vel tertio,erant scripti anni Domini
hoc modo,scribẽdo annos sicut inuenit in rogatione notæ,quæ
præsentem proximè præcedebat rogationem: vt in præ.§. si initi-
um.erat etiam dies scriptus hoc modo: die xv. intrante Maio, se-
cundũ Rolan. Quidã tñ in initio instrumẽti illos annos Domini
ponunt,

ADDITIONES.

a Prox. ¶Secundum Rolan. qui hoc continuat ver.hoc autem.
b Muniri. ¶Secundum Rol.qui hoc continuat vers.illud quoque.
c Meus. ¶Qui ponit hanc formam in summa eod. titul. prope fin.
d Initium ¶& Instit.ad l.Aquil.§.antepen. & ibi concordantiæ,&
vide j̃.§.instrumentum.versic.quid ergo.

ponunt,quos proximè inueniunt præcedere rogationem ipsam,
sicut & faceret in propria rogatione: quod quidem fieri potest,
a sed præmissus modus verior est [a]. ¶† Quid si aliquis tabellio le-
16 gat alii tabellioni suas abbreuiaturas:quod potest.vt ff.de eden.
b quidam.§.nihil.ad fi.[b] nunquid tabellio legatarius poterit in pu-
blicam formam redigere sine iudicis auctoritate?notauit do.me-
c us in Summa eo. tit.[c] quòd per alium ad hoc officium deputatũ,
quasi vicarium tabellionis,hoc fieri potest.ipso etiam tabellione
viuente,& iusta ex causa,& vera,& non ficta impedito, dummo-
do ille deputatus sit iudicis auctoritate,in auth.q̃ fide inst.§. in his
verò.& de tabel.§.antepen.& pen.Col.iiii.Eo verò mortuo non
valebit,nisi iudicis auctoritas interueniat:& vide s̃.versic.prox.in
17 prin.¶† Quid si abbreuiatura sic inueniatur abbreuiata,quòd ne
scitur quid dicere velit?Respõdeo,si cõtractus celebratur in scri-
pris,non poterit publicari,vt patet in his,quæ not.in Summa do
d mini mei,eo.tit.§.quid de contractibus [d]. aliàs si per scripturam p̃
cedentem,vel sequentem,vel per aliam eadem manu confectam
in simili,vel eodem contractu poterit fieri fides,bene poterit pu-
blicari,arg.ff.de leg.j.si seruus plurium.§.si numerus numerum.&
ff.de fundo instruct.l.cùm de lanionis.§.asinam.&de pig.act.l.vel
vniuersorum.& de vsur.qui semisses.Cætera enim quæ ibi defici
unt,quæ cõtinentur sub,&c.vel sub aliis signis, cum his præsum-
ptionibus iudicis auctoritate supplebũtur,vt ff.quod cum fal. tu.
au.l.ii.§.ij.& in auth.Coll.ix.vt fratrum filii,§.illud quoque.Idem
etiam est,si id, quod defecit,per testes,vel per confessionẽ aduer-
sarii probari possit: putà, quia cohærentiæ deficiunt, vel aliquid
e tale [e].quod factum ergo non potest iudex supplere, quia nequit
diuinare,extr.vt ecle.benefic.vt nostrum.sed ius supplere potest,
cuius est minister:& hoc est cõtra illud:quod dicitur,quòd factũ
est in iudicis potestate,sed ñ i⁹,ff.ad munic.l.ordine.§.durioribus.ii.
q.3.notãdũ.& rasura in narratiõe iuris,&ñ facti,obest,ext.de fi
f de inst.ex literis.& vide infrà §.instrm.ver.itẽ opponit, instrm [f].
¶† Quid

ADDITIONES.

a Verior est. ¶ Dixit Rolan.mihi videtur tutior.&hîc continuat,vt vidimus,quòd intendit resistere ei, quod dixit proximiorem poni:quod etiam placet Vber.de Bo.sed commendat potius in fine, quàm in principio poni.Et quia de rogatione cancellata facta est mentio,est sciendum, dominus meus in legib. disputauit hanc quæstionem,si in rogatiõe notarii mortui, ex quo nullum factũ fuit instrumentum,scriptum est de manu ipsius,sit cassum & cancellatum de volũtate partium: & vna pars petit de illa fieri instrumentum,altera resistit,quid iuris sit, quæritur?Declinauit in partem,quòd instrumentum fieri debeat his rationibus:quia cancellatura non habet sua solennia,scilicet testes,diem &consulem:de quibus dictum est in princip.huius titul.& sic quia non habet publicam formam, impedire non debet confectionem instrumenti:cùm nec ei soli sit credendum, an contractus intercesserit, vel ab eo sit recessum: licet de eo,an instrumentum fecerit, recurrat ad eum,si viuit,vt not.in auth.de hære. & Fal. §. si verò absint Itẽ instrumentum cãcellatum probat debitum fuisse,ff.de furtis,qui tabulas,qui dicit,quòd desiit esse debitor,id probet:quod illa scriptura non facit.Fiat ergo instrumentum,maximè ne detur tabellionib.materia delinquendi,C.de Lati.liber.tol.l.vna.§. ille autẽ. & ibi concordan.in j. gl.Cùm ergo cancellatio nõ perimat instrumentũ,ff.de his,quæ in test.delen.l.ii.& illa scriptura Cassum,&c. & quæ dici possit calumniosa, & non bona fide facta , forsan à tabellione corrupto nullam vim habere debet,ff.hoc eodem ti.l.ij. de custodia reor.diuus.Ad allegata in contrarium,quę plus vrgebant,respondet, quòd hoc casu scriptura cancellata non erat penes eum,qui se vellet ex illa iuuare:sed erat penes tertiũ. qui dolosè potuit cancellare: & sic nocet parti.Nec obst.ff.de dolo,si qs tabulas.&ad legem Aq.q tabulas.quia ibi dolo tertii sic erant tabulæ deletæ,quòd legi nõ poterant:& ideo cum ex illis is,ad quẽ spectabant,se iuuare non possit,agit contra delentem ad interesse:sed hîc legi potest. Nec obstat in authentica de tabellio. § .nos autem.nam ibi tabellio audiuerat contractum,& committebat alii scribendum,quod non licet:hîc autem omnia consummata erant per tabellionem. Alterum ergo horum fiet:aut illa scriptura producetur,& probabit:aut sumetur exemplum ex illa, iudice auctore,secundum eum.Per hunc finem colligere potes,dominum meum intellexisse de rogatione perfecta, & coram partibus lecta aliàs certum est quòd si notarius rogatus partium notas,vel protocollum scripsisset,quod postea coram partibus & testibus non legisset,illud non valeret,nec fidem faceret: patet hoc ff de leg.iij. l.fideicommissa.§.j.Iterum sciendum est,quòd Roffredus sua quõne quadragesimaseptima prolixè tractauit de instrumentis communibus inter partes, quæ per pactum ipsorum contrahentium, vel præcepto arbitri,cancellari debuerunt, vel cãcellata fuerunt, an fides eis habeatur,si in iudicio producãtur? adddens,si tabellio post mandatum sibi factum per arbitrum de cancellando,ante cãcellationem tamen fecerit vni parti instrumentum,vel fecit parti instrumentum de iam cancellato de voluntate partium,an talia instrumenta fidem faciant?& an tabellio commiserit falsum?hęc quia in voluminibus habentur transeo:& solùm in vltimo allegabo prius quàm notarius non teneatur:quia falsum non committitur sine dolo,etiam si subsit lata culpa,ff.de sicar.in lege Cornelia. quod est generale in maleficiis. Vnde si ex lata culpa credens dominium permissurum,vtor re sua,furti non teneor,ff.de furtis, l.inter omnes.ad fin.In contrarium de iure est,notarium de volũtate contrahentium facere instrumenta,C.eod.titul.l. contract⁹. consuetudo hoc habet,& æquitas suadet:& minimè sunt mutanda,&c.ff.de legi.minimè.ff.de aqua pluuia.arcẽ.l.in summa.§.quãquam.& sic expedit ad fraudes vitandas,in authen.eod.titul.post princip. Collat.vj. Nec sufficit defuisse malam fidem, ff. de re mil. l.iii.§.in libello.Item lata culpa cõparatur dolo,ff.si mẽs.fal. mod. dix.l.i.ergo,&c.Soluit,eum puniri pœna stellionatus,si fuit in dolo,ff.de crim.stellionat.l.j.aliàs non punietur.Reliqua priora soluit,& latiùs quàm quæreret,dicens,quòd si instrumẽtum cancellatum est,vel rasum,aut per casum,aut per partes,aut dolo,vel malitia alterius.Primo casu valet,ff. de bonor. possess. secundum tabul.l.j.si post.Secundo casu valet ad probationem præteriti,nõ futuri,ff.de fur.q tabulas.& l.quidẽ tabularũ. Tertio casu fidẽ nõ adhibet,C.q̃ edict.di.Adri.l.fi.& q̃ testã.l.si vn⁹ de ix.qñ interlienatũ est,nisi notari⁹ dicat ĩ fine,se id sua manu fecisse:all.l.ij.ff.de his quæ in test.del.in q.j. dicit instrumentum fidem non facere: quia actio semel extincta,&c.ff.de solut.qui res.§.aream.nisi de voluntate vtriusque partis,C.de trãsact.si diuersa.& hoc,si talis sit actio, cuius primæ reliquię non remanserunt:quia tunc resuscitari non potest,ff.de pact.si vnus.§.pacta.Vbi autem cassatum fuit de mandato arbitri,tunc quia primitiua actio non tollitur,nec ipso iure, nec ope exceptionis, videretur fides adhibẽda:putat contrarium emologato arbitrio,C.de arbit.l. ne in arbitris. & si scriptum fuit instrumentum priùs quàm cancellaretur,dicit,ne dolus patrocinetur,illud admitti non debere,ff.de dolo, non debet.cum l.seq. ADDE,quòd primam partem addit.sequuntur Bal. An.& Paul.q̃ Cast.in l.si vnus.C.de testa.& Pau.de Cast.con.xxxviij.incip.dubium facit.vide tñ An.conf.cclxxiiij.& Petrũ de Anch.con. ccxliii.

b Ad fi.¶ Et medio,& ante medium.

c Eo.tit.¶.§.vlt.versic.quid si tabellio.& seq.hoc versi.vide paulò post illum versi.quid si abbreuiatura.idem Vbert.de Bo.dicens in Italia seruari, quòd legatarius de auctoritate iudicis in consilio, vel arengua licentiam recipit,& iuratur,vt s̃.proximè. ADDE, quòd Bar.in l.si quis ex argentariis.§.j.in fi.tenet, absque iudicis auctoritate poterit expedire succedens notario defuncto: cuius dictum Abb.in c.cùm P. tabellio. sequitur: & quia inuenitur sibi mandatum à lege.

d Contractibus. ¶ Et scripsi post eum eodem titulo: cùm P. super verbo,redacta.& s̃ prox.dixi:vbi hoc ponit Host.nam.§.hîc. allegatus materiam vers.non tractat,sed solùm de cõtractibus in scriptis.

e Tale.¶ Sic intellige,quod scripsi,vbi suprà.

f Instrumentum. ¶ Et vers.seq.ad materiam huius ver.& sequentis scire debes,quòd fuit hoc disputatũ per do. Octauianum de Florentia de notario habente ad publicandum alterius notarii rogationes,an possit supplere illarum defectum circa substãtialia & si non , an hæredes imbreuiantis possint conueniri ad interesse & qualiter succurratur ei,ad quem pertinet abbreuiatura,si compleri non potest? Ad primũ inducit, quòd cùm omissio substantialium contractus reddat illum nullum,ff.de transact.cùm hi.§.si prętor.vi.q.i.nihil.& cùm solus princeps validet inualidum,ad quod sufficiant no.de transact.quanto.in v.gl.ergo supplere non poterit.Induxit etiam l.si quis arbitratu.& l.quicquid astringendæ. de verbor.oblig. Ad contrarium inducit,quia omissio fiendorum ñ vitiat,extrà de spon.c.j.ff.de ventre inspi.l.j.in fin.extrà de sacra.ñ iteran.c.j.& vlt.ff.qui satisdar.cog.de die.§.si seruus.de leg.ii. vnũ ex familia.§.vltimo,de cond.& demonst.l.auia. in prin. de re iud. Paulus.& l.actorem.de præt.stipu.l.j.in fi.de testa.hæredes.§.j.per quæ iura patet,omissum supplendum:& sic non scriptum scribendum.Soluit,quòd circa substantialia,de quibus in authen. vt nomen Imper.præpon.in princ.supplere non potest,etiam si de illis per testes inscriptos,vel alios fieret,cùm ab initio non valuerit:iura vide collecta de regul.iuris,non firmatur.libr.vi.& ff.eo.tit. q̃ ab initio. Circa reliqua tenet,quod no.infrà versiculo proximo: alleg.ff.de donat.qui id quod.C.de iudic.properandum.§. fin autem.in medio. ¶ Antequam ad alia dubia procedam,scire debes, quòd dubia in protocollis solẽt esse talia q talis debitor,vel alius promisit,&c.& renunciauit,&c.vel similia. Itẽ qñ dubium insurgit ex signis,vel notis,quæ secundũ intẽtionem scribentis aliqua designant,quod secundum characteres & ordinẽ literarum pera

lio: no

18 ¶†Quid ergo, si in abbreuiatura continetur, & renunciauit, &c. quid ponet notarius: Respon. ea sola, quæ ĩ instrumentis consue-
a uerunt apponi[a] siue sit ipse idem notarius, qui rogationem scripsit, siue subrogatus. Iura enim quandoque ponunt similes abbreuiaturas, ff. de petit. hæred. l. Item veniunt. §. petitam autem. ff. de lib. & posthumis, Gallus. in princ & §. nunc de lege. & versicu. idē
b credendum est. ff. de nau. fœn. l. periculi. ff. de euict. si ita quis[b]. ex-
c trà de re iud. ad apostolicæ. §. & vt ad præsens[c]. & facit C. de veter.
19 iure enu. l. j. §. sed & hoc studiosum. ¶†Breuiter ergo tene, quòd propter vetustatem, vel aliam iustam causam, possunt instrumenta exemplari, siue renouari, vt extrà eodem c. fi. cum suis concor. & potest esse iusta causa, si perdita sint, vt suprà §. postquā. in prin. & arg. extrà de conuer. coniug. dudum. & iudicis ordinarii, vel delegati, ab ipso auctore exemplata eandem vim cum originalibus
20 habent, vt extrà de fide inst. cap. penult. & fin. ¶†Vidimus de scripturis alienis extrà iudicium exemplandis: nunc autem dicamus de ipsis in iudicio exemplandis. Et quidem si aliena scriptura fuerit acta publica, id est, scriptura in iudicio facta, puta instrumentū procurationis, syndicatus, tutelæ, curæ, vel huiusmodi, ff. de regu. iur. acta. & l. seq. extrà de probat. c. fin. debet & potest illa per ordinem exemplari cum die & consule: id est, cum annis Domini, & nomine tabellionis, & cæteris omnibus per ordinem, quæ in eadem scriptura continentur, præmisso titulo in hunc modum:

¶FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumēti, cuius tenor talis est: quo exemplato tabellio se subscribat hoc modo: Ego B. imperiali, vel tali auctoritate, & nunc talis curiæ notarius, prædictum instrumentum de præcepto talis iudicis ad authēticum scriptum manu talis notarii, prout in eo inueni, per ordinem fideliter exemplaui. Quæ autem fides adhibeatur exemplis originaliū scripturarum in iudicio productarum, not. infrà §. proximo, vers. illud. &, secundum Papam, extrà de offic. deleg. cum in iure. & de
21 probat. quoniam. ¶†Si verò[d] fuerit alia scriptura, quàm acta pu-
d blica: vt putà scriptura priuata, sicut est instrumentum emptionis donationis, locationis, vel simile, & pars aduersa petat in iudicio ipsum exemplari, & de eo sibi copiam fieri, tunc illud sine die & consule, id est sine publicationibus instrumenti, exemplabitur, nisi illud de falso arguere velit. quod dic, vt j. §. videdum. ver. facienda. Igitur sine die & consule exemplabitur in hunc modum:

¶FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumenti, cuius, die & consule prætermissis, tenor talis est: & omissis annis Domini, indictione, die & loco, testibus, & nomine tabellionis exemplabitur solus tenor, & in fine exēplās tabellio se subcribet hoc modo:

¶FORMA. Ego B, tali auctoritate, & nunc talis curiæ notarius, prædictum instrumentum, die ac consule prætermissis, de mandato talis iudicis iuxta authēticū fideliter exemplaui. Quòd si cum die ac consule exemplabitur, dicetur simpliciter:

¶FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumenti, cuius tenor talis est: & omnibus per ordinem scriptis à principio vsque ad finē, taliter tabellio se subcribat: Ego B. tali auctoritate, & nūc talis curiæ notarius, prædictum instrumentum de mandato talis iudicis iuxta authenticum scriptum manu talis notarii, cum die & consule & omnibus per ordinem in eo contentis, fideliter exēplaui. Si autem fit copia legatario de parte testamenti, dic, vt j. §.
22 compendiosè. vers. & breuiter ¶†Et scias, ꝙ in scriptis in iudicio exemplandis sufficit solius notarii subscriptio exemplantis, secū-
e dum Rol. notarium[e]. Inno. verò Papa. III. no. extra. de fide instrumen. c. fin. ꝙ attestationes & alia acta per solum tabellionem sine testibus scripta, non sunt publica scripta: nec faciūt fidem corā alio iudice, nisi sint publicata, vt j. ver. & not. tu dic, vt j. §. restat.
23 versic. sed cum literis. †Et no. ꝙ si aliqua falsitas, vel contrarietas inuenitur in instrumento super his, de quibus tabellio perhibet testimonium de visu, vt putà quando dicit, Actum in tali loco, & talibus personis præsentibus, & tali die, totum instrumentum cassatur, tanquam cui falsitas est admista, ix. dist. si ad sacras. iii. quæ. ix. puta. secus si super aliis contrarietas reperitur: quod dic, secundū Papam, vt ext. de offi. del. cum in iure. & j. §. postremo, aliàs, instru-
f mentum. vers. quid si aliquot[f]. ¶†Et quoniam de publicatione
24 & exemplatione huiusmodi agimus, id latius prosequamur[g], vi-
g dentes, apud quem fiat, & per quem, & in quibus casibus locum habeat, & qualiter fiat, & quis sit eius effectus. Fiebat autem olim publicatio apud magistrum census, vt C. de testam. consulta. & l. publicari. & l. testamenta. hodie verò fit apud defensorem ciuitatis, vt in authen. Collat. iiii. de defens. ciuit. §. sed neque. & etiam apud ordinarium iudicem, licet non habeat administrationem: & & apud delegatum ab ordinario administrationem habente, vt in auth. Collat. ix. vt frat. filii, §. illud. sic intelligit, sm dñm meum
h ext. eo. ti. cùm P. & c. si instrumēta, p dec. ext. de in integ. restit. cā[h].
Si ergo

ADDITIONES.

Alios non potest intelligi: dabat Nico. exemplū, Cum duo CC. ponuntur pro A. vt dicit se vidisse: & ego vidi magna volumina veterum librorum sic scripta. Ipse autem Nico. tenet, quòd si abbreuiatum in protocollo habet certum intellectum per se, ex diffinitione, iuris, vel consuetudinis, vel communis intellectus: dat exēpla, Inst. de fideiussor. §. fi. vbi si scriptum est quem fideiussisse, præsumuntur omnia solenniter acta. ad idem ff. de legat. iii. l. librorū: §. libris. & §. sed si bibliothecam. & de fundo instruct. l. cùm de lanionis. §. asinam. extrà de donat. pastoralis. de verb. signific. propterea cum suo suffragio. tunc ipse, qui fecit protocollum, illum intellectum in instrumento exprimere poterit: quia conscius de intellectu scripturæ, alium intellectum scribere non debet: aliter autem, secundum ipsum Nico. nil potest addere, vel minuere, sed ad literam debet scribere, prout iacet protocollum, Iste enim nec scit intentionem scribentis, nec potestatem habet interpretandi alienam scripturam: si quid ergo addendo, vel minuendo immutat, non valet in ea parte: facit C. de iure fis. l. ij. lib. x. in aliis no. C. de transact. si ex falsis excessibus. rigor videtur mihi iste, & placet, quod not. de his imbreuiaturis j. ver. prox. Pro tuitione tamen rei, consulo, quòd iudicis auctoritate fiat declaratio per ipsum notariū vsitata in similibus instrumentis. ¶Redeo ad disputata, & in ij. quæstione ar. prò & contra, sumuntur ex dec. vltima, de sepul. & ibi no. in vlt. gl. cum suis remis. soluit hæredes notarii subscribentis sic confusè, teneri & conueniri posse actione mandati, vel locati: & sic ex contractu, vel quasi: alleg. in auth. Col. iiii. de tabellio. & Insti. de perpe. & temp. act. ante fi. Sed Iac. de Belui. in l. j. de edend. C. in solutione contrariorum dicit, notarium non teneri actione mandati, licet fuerit rogatus: quia non facit ratiōe mandati tantùm, sed plus ratione officii: nec facit gratis. Dicit igitur cum ad id teneri officio iudicis & actione in factum, ad similitudinem argentarii. alle. ii. l. eo. tit. & ff. eo. prætor. §. j. & l. argentariis. §. j. in quibus & de hoc & per id soluta sit tertia. Sed secundum disputationem, si hæredes non sunt soluendo, poterit petere testes, qui interfuerunt instrumento, ad perpetuam publicari memoriam, cùm scriptura deficiat, & sic probatio facti deperit, alleg. de testi. significauit. ff. ad l. Aquil. in lege. ADDE in vers. nec scit intētionem scribentis. quòd Bald. in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de liber. & posthu. quem isti sequuntur, Ang. Raph. Imo. & Alex. in l. argentarius. in prin. ff. de eden. dicit: quòd si notarius fuit rogatus de imbreuiatura, in qua sit scriptum, talis vendidit tali pro tanto pretio, præsentibus, &c. quòd ipse notarius indistinctè nulla iudicis auctoritate interueniente, poterit extendere. Si aūt notarius sit subrogatus loco alterius, non possit imbreuiaturam extendere: quia successor, tanquam non informatus, non potest declarare factum prædecessoris, l. Pomponius scribit. si frumētum. ff. de rei vend. quod intelligit verum Ant. de Bu. in c. cùm P. tabellio. de fi. inst. nisi successor extenderet de mandato iudicis, & parte citata. de quo vide Paul. de Castr. consi. lj. & Alex. consi. 28. 2. libro.

a Apponi. ¶Sup. per eum: sic dixit Vber. de Bo. in l. si fundus. ff. de e nic. allegabat ibi ff. de ædil. edict. quòd si nolit. §. quia assidua. de testi. l. testium. §. fin. de aqua plu. arc. l. si priùs. §. j. Alia quatuor iura vide s. versi. prox. in prin. & omnino vide, quod ibi dixi post finē in j. q.

b Si ita quis. ¶Et l. seq.

c Præsens. ¶Lib. vj. quia illud, &c. ibi non habetur communiter: vide, quod ibi scripsi.

d Si verò. ¶Gl. est contraria in l. j. §. editiones. ff. de edendo, quam ibi communiter sequuntur Docto. ibi vide.

e Notarium. ¶Cuius s. alleg. c. hic finitur.

f Aliquot. ¶vbi dicam. Adde, quòd vbi in instrumento est aliqua falsitas vitio notarii: totum reputatur falsum: Rota in antiq. decisio. ccvii.

ADDITIO. Adde tu, an instrumentum in parte falsum, reddat falsum in totum: vide omnino Bal. cons. lvj. incip. factum tale. in j. col. in iii. vo. & eundem Bald. consil. cccc v. incip. quæstio est. vbi pulchre. in iiij. vo. Hen. Fer.

g Prosequamur. ¶Inchoant verba Host. in Summa eo. ti. §. vlt. qui licet membra ista ibi non præmittat, illa tamē prosequitur, & præmiserat in princ. tit.

h Causa. ¶Ipse Host. hoc not. in summa huius tit. §. vlt. in prin. In apparatu in neutra illarum decre. expressit, per ordinarium non habentem administrationē id fieri posse: sed bene expressit, delegari id non posse per talem ordinarium, vt in eis scripsi: in insinuatione, quæ voluntariè fieret, potest hoc procedere, vt cùm creditor petit, & debitor consentit instrumentum insinuari: sicut & dicere mus de insinuatione donationis, quæ summam excederet: aliàs cùm, secundum quod statim sequitur, si certa persona tangitur, illam citari oporteat, aliàs edictum publicè poni non video, quomodo per talē iudicem hęc insinuatio, vel publicatio fieri possit.

Si ergo talium iudicum auctoritas non interuenerit, publicatio
non valebit, C. de eden. procurator. & secundum hoc intellige ff.
de admin. tutor. chirographis. secundum dominum meum. Per
quem autem fiat, ex præcedentibus satis patet. Fit enim per tabel
lionem, qui est publica persona, extr. eo. c. si. vel si ille non habea-
tur, per duas personas honestas, vel tres cum subscriptione, vel e-
tiam vna cum nominibus præsentium in scriptis, & cum sigillo
authentico, secundum dominum meum, extr. e. ca. ij. & c. cùm di-
25 lectus. & de prob. quoniam ¶† In quibus casibus locum habeat
facile est videre. habet enim locum in dictis testium publicandis,
& in publicam formam redigendis: & hoc ex parte rei indistincte
ex parte verò actoris, quādo timetur de ipsorum absentia diutur
na, vel morte propinqua. quod dic, vt extr. vt lit. nō contest. quo-
niam, & j. ver. qualiter. Item in testamentis, vt in præd. l. publicati.
& eo. tit. consulta. Item, quando tabellio morte præuentus est, vt
s. vers. illud quoque. Item in priuilegiis, & instrumentis, quando
propter vetustatem, vel aliam iustam causam timetur de consum
ptione ipsorum: puta quia litera incipit deleri propter chartæ viti
um, vel in causti, extr. eo. inter. vel à muribus corrodi, ff. de bon.
pos. secundum tab. l. j. §. si rosæ. extr. eo. c. fin. quod enim paulatim
labitur, conuenit reuocari, in auth. colla. vj. de quæstio. circa prin.
Vnde vetustatem renouamus, in auth. Colla. vij. de admin. circa
prin. Vel in aliam iustam causam, vbicunque mouerit iudicem, vt
in sententiis, & aliis actis publicandis, & similibus, extra. de testib.
Albericus. & de sententia & re iud. sicut. vel si perditum sit, vt j.
26 versic. sed nunquid. † Qualiter autem fiat publicatio, satis superi-
ùs declarauimus, & adhuc aliqua supponamus. Fiat ergo à iudice
pro tribunali sedente, citatis & vocatis his, quos res tangit, extra.
de off. archid. ad hæc. C. de auct. tutor. l. fi. ff. de aqua plu. ar. in con-
cedendo. in authen. de instrumen. caut. §. de quibus. ff. de adop. nā
ita. & l. adoptio. Et nisi vocentur. non facit instrumentum fidem
licet sit ordinarii iudicis auctoritate publicatū: & sic obtinuit co-
a ram me [a]. C. de fide instru. l. fi. & in pręd. concor. & seq. extrà de te
stib. significauit. Cauendum est igitur, vt de citatione fiat publicū
instrumentum, per quod possit probari citatio, si negetur, vt in c.
significauit vel si inueniri non possit, mittatur citatio ad domum
extr. de cle. non resi. ex tuæ. j. eo. §. vt autem versicu. sine scriptis.
27 ¶† Sed quid si post publicationem diu factam obiicitur, quòd
b non fuerunt vocati hi, quorum intererat [b]? Respondeo: dicunt q-
dam præsumi omnia fuisse solenniter acta. Alii dicūt tunc demū
præsumi, si in publicatione contineatur eos fuisse vocatos, vt in
præ. l. alioquin contrà, secundum ea, quæ no. j. de sententia, §. vt
28 autem. vers. & nota ¶† Quid si citatio eum apprehendit, nec ve-
nit? Videretur sufficere, vt fiat publicatio: & sibi debet imputare,
extrà de cōfir. vtil. cùm dilecta. & de priuil. ex parte. C. de fide inst.
l. fin. in authen. vt spons. larg. §. ad hæc. C. de remis. pig. si eo. extrà
de re iud. quamuis. Idem est, si hoc scit, quamuis citatio eum non
apprehenderit, secundum do. meum, arg. extrà de elec. cùm inter
vniuersas. ff. de act. emp. & ven. l. j. in fi. & in præ. c. quamuis. Verū
c tamen quia difficiliter scientia probaretur, tutius est quòd citet [c].
Et hoc intellige, cùm duplicatio instrumentorum, vel priuilegio
rum; vel testium ex parte rei productorum imminet facienda: qa
hæc debent habere perpetuam firmitatem: secus si ex parte acto
d ris testes publicentur [d]. tunc enim sufficit, quòd actor intra annū
certificet reum super hoc: & illud habet necesse facere: aliàs an-
no elapso non valent dicta, vt in præ. dec. quoniam. in prin. Et sic
non obstant, quæ aliàs contraria videntur est enim speciale, vt di-
xi. Sed nec illud dicitur propriè publicatio, sed exēplatio, vel tran
29 scriptio. ¶† Publicare enim, ppriè est, in publicam formam redi-
gere: quod aliàs non fuit. Exemplare verò est transcribere: quod
aliàs est publicum, secundum Papam: largè tamen aliter dicitur,
30 & patet s. ver. in quibus. ibi, item priuil. & s. ver. cęterùm. ¶† Por
rò si absentes citari & expectari non possunt sine periculo perdi-
tionis instrumentorum, putà propter vetustatem: vel aliam cau-
sam consimilem, publicatio fieri potest etiam eis absentibus, se-
cundum Papam, vt in præ. c. cùm dilecta. §. j. & in præ. c. quoniam.
in prin. Item si sit instrumentum, quod alium non tangit, putà pri
uilegium, vel indulgentia, tunc debet saltem edictum solenne e-
mitti: & aliter non valebit priuilegii publicatio, nisi fiat per illum,
qui priuilegium illud concessit: tunc sic, quia ipse de nouo illud
concedere posset. Nec obstat extra. de confir. vtili vel inutili, cùm
dilecta. vbi nullum edictum fuit emissum, quia ibi aduersarius cō
e paruit, & fuit auditus. secundum Papam. [e] ¶† Et (vt hoc pleniùs
31 intelligas) nota, quòd quandoque petuntur attestationes. vel
alia publicari: putà, quia scriptæ sunt per solum tabellionem sine
testium subscriptione: nec inueniuntur apud iudicem authentica
tæ per tabellionem: vel fortè negātur esse acta. tunc enim est pu
blicatio necessaria, & non aliter, vt patet j. §. restat, vers. sed cùm li
teris. Et tunc sic fiet, iudice videlicet pro tribunali sedente, & vo-
catis his, quorum interest, vt s. vocato etiam notario, qui eas scri

psit. Eodem etiam modo fiet publicatio litis contestationis: & p
derit ad interrumpendam præscriptionem, vt C. de præscrip. xxx.
an. cùm notissimi. non tamen, vt possit post triennium in causa p
f cedi, secundum Papam [f]. Sic etiam fit publicatio instrumentorū,
quæ tabellio defunctus notauit, vel sunt vetustate consumpta. vt
s. vers. illud. & ver. cæterum. Et hæc vera sunt, vbi attestationes &
32 aliæ scripturę minus solennes publicātur, & authenticantur. ¶†
Vbi autem scriptura facta non est de eo, quod petitur publicari,
vt quia sententia lata est, vel processus, vel contractus factus, vel
aliquid factum est sine scriptis: & ideo petuntur attestationes, &
huiusmodi, ad certam rei memoriam publicari, vt extr. de testib.
Albericus. & c. significauit. tunc iudex vocabit testes, qui senten-
tiæ prolationi, vel tempore contractus, vel processus præfati in-
terfuerunt, & per publicam formam redigi iubebit in publicam
& authenticam formam, quod priùs erat in mente testium tan-
tùm, vel etiam in chartam publicam, & non authenticam: ad hoc
sufficit iudicis auctoritas. Vel saltem ad maiorem cautelam pote-
rit ibi contineri, quòd iudex decreuit fidem adhibendam fore illi
scripturę: arg. ff. de iud. de qua re. C. de re iud. gesta. ff. ad l. Aquil. in
lege Aquilia. & in præ. c. significauit. Attestationes enim sine te-
stibus per tabellionem scriptæ non sunt publica scriptura, secun-
dum Papam, vt s. ver. & scias. Idem etiam fit in testamēto sine scri
ptis edito: quod dic, vt j. §. vt autem. ver. ad huius. ibi, sine scriptu-
g ra, &c. & j. ver. prox. [g] Similique modo fit, quando is, qui constitu
tus est in eodem instrumento procurator contra plures, agit con
tra omnes. potest enim instrumentum huiusmodi exemplari, &
in publicam formam redigi, & decerni partibus præsentibus, &
non ɔtradicentibus, eandem fidem illi transsumpto adhibendam
quæ authentico, siue originali adhiberetur: & ꝙ possit fieri pro-
batio per illud, nam cōstituere procuratorem quoddam gestum
fuit: ergo potest hoc in publicam formam redigi, cùm vnum nō
sufficiat omnibus, vt in præ. l. gesta. & in auth. vt fratrum filii, §. il-
lud. & j. §. nunc dicamus. ver. & scias. Sed opponatur: nam licet pu
blicatio fieri possit in actis, vnde non est instrumentum confectū
vt s. tamen secus est hîc, vbi fuit instrumentum de procuratione
confectum. Respōdeo: nihil prohibet fieri publicationem alicu-
ius gesti, licet sit inde instrumentum cōfectum, si instrumentum
illud non sufficit omnibus, vt ff. de eden. si quis ex. in prin. & licet
hoc casu, scilicet quando transsumpto fides decernitur adhiben-
da, aliqui his verbis vtentur, scilicet quòd publicatur gestum: me-
liùs tamē videtur dici publicari, vel edi instrumentū. ¶ Item quo
modo fiet publicatio huius procurationis absente domino nec
vocato, contra ea que s. dixi? Respondeo: ex quo procuratori cō
cessum est agere contra plures, per consequens concessum vř, ꝙ
procurationem faciat publicari, sine quo mandatum non posset
commodè adimpleri, ff. de iuris. om. iud. l. ii. extra. de off. deleg. prę
h terea. Odof. et dixit [h], ꝙ in exēplatura instrī, q̄ fit p notarium iudi-
cis auctoritate, est pars citāda: aliàs nō poterit p exēplū probatio
i fieri, vt in pdictis iuribus. Sed alii [i] hoc negant, cū nō inueniatur iu
re cau

ADDITIONES.

a Coram me. ¶ Concordat Odoff. vt j. vers. & vt hoc. in fi.
b Intererat. ¶ Hoc membrum plenius scripsi post In. & Host. de te-
stib. Alber. in gl. quid si contra. in prin.
c Citetur. ¶ Fuit verbum Host. vbi s. sub versi. & qualiter.
d Publicentur. ¶ Melius diceret, producantur: quia tunc non publi
cantur. & vide, quod dixi in decret. quoniam. post prin. super ver.
aliud. Quando verò recipiuntur ad rei memoriam, tunc publicā-
tur, vt ibi not. in §. sunt & alii. quod procedit etiam ex parte acto-
ris, qui adhuc agere non potest, vt dixi in d. §. in prin. & in decr. sig-
nificauit. de testib.
e Secundum Papam. ¶ vt scripsi post eum de testi. Alber. in gl. quid
si contra. ante fi. vbi vide pleniùs.
f Secūdum Papam. ¶ Vbi s. & vbi dixi. Hostien. resistit huic dicto in
foro canonico, per decret. pen. de iud.
g Vers. prox. ¶ quod sequitur, pleniùs scripsi post Inno. in præd. gl.
quid si contra, vers. qui etiam. scripsi hîc.
h Dixit. ¶ In authen. si quis in aliquo. C. de edend. & idem ibi Sim.
Vin. alleg. iura, quæ dicunt illos vocandos, quorum interest, ff. de
adop. non ita. & his similia, quæ vide s. vers. qualiter.
i Sed alii. ¶ Vincen. eo. tit. c. fin. & Gui. de Suz. in auth. prædicta, si qs
in aliquo, qui induci non potuit ad faciendum partem de necessi
tate vocandam. formabat autem quæstionem, vbi s. Gul. Quid si
tale instrumentum postea producatur, contra quod aduersarius
allegat se nō fuisse citatū. Itē petit originale exhiberi, quod vult
probare falsum producens: primū negat: ad secundum respon-
det se illud pdidisse. dicit ipse, ꝙ n̄ audet ɔsulere publicatiōē n̄ va-
lere: sed pnunciabit iudex, personarū & causæ qualitate pensata.
instrum

re cautum, quòd pars sit requirenda ad hoc, dicunt tamen esse tu
33 tius, quòd citetur. ¶† Hoc etiam not. quòd si partes exemplatio
ni consentiant sine iudice, non valet, arg. extrà eod. si instrumen-
a tum [a] quamuis consensus partis sine iudice, sufficeret ad faciendū
instrumentum de contractu, vel super confessione contractus iā
34 facti, secundum Papam. ¶† Et no. quod testamenta sic publican-
b da sunt [b]: in primis enim mortuo testatore, & petita eius publica
tione, faciat iudex iurare eum, qui petit publicationē, quòd eam
causa calumniæ non petit, vt C. quemad. test. aper. l. eius. arg. ff. ad
exhib. thesaurus. vt s. proxi. §. ver. vbi autem. ¶ Item vocabit pro
his omnibus omnes, quos res tangit, vt s. eod. vers. qualiter. Item
vocabit testes inscriptos in testamēto: & si qui, vel etiam omnes,
sunt absentes, mittetur ad eos testamētum, vt recognoscant sigil
la sua: & vtrùm testamēto interfuerunt: & si omnes consenserint
publicabit illud, ff. quemad. test. aper. l. j. in fin. & l. cùm ab initio. &
l. seq. Nec est in hoc tabellio requirendus. nam in prædictis legi-
bus nulla de eo fit mentio. loquuntur enim de testamento, quod
non est per tabellionem scriptum. C. de testa. cùm antiquitas. §. fi.
Eodem etiam modo facienda est publicatio, si non appareat testa
mentum. ff. quemad. test. aper. si in duobus. §. fin. & hæc publicatio
quæ apud certos iudices facienda est, vt suprà in multis legibus,
apertio testamenti vocatur: & ea facta, authentica sunt instrumē-
ta: Testamentum enim non est authentica, nec publica scriptura,
nisi scriptum sit per tabellionem: tunc cùm sit authentica scriptu
ra, non oportet scripturam illam exemplari, nisi aliqua causa sub-
35 sit, vt hîc ¶† Quòd autem testamentum à testatore, vel alia pri-
uata persona scriptum, quod fieri potest, vt C. de testa. cùm antiq.
tas. §. fin. & auth. ibi posita: & quòd non sit authentica scriptura,
patet ex eo, quòd non fit per publicam manum, nec habet sigillū
authenticum, vt extrà de fide instr. c. ij. & infrà §. nunc dicendum.
ver. tertio. Hæc autem publicatio auctoritatem authenticationis
habet: quia per eius ostensionem fit missio in possessionem here
ditatis. per edictum diui Adriani, C. de edict. diui Adrian. toll. l. fin.
Aliter autem licet sigilla, numerus testium, & aliæ solennitates
prosint ad hoc, quòd voluntas testatoris valeat, nihil tamen pro-
bant, nisi scripta sint per publicam manum. Sed in exemplatione
publicorum instrumentorum hæc non sunt necessaria, cùm illa
authenticationem suam retineant ex sigillo, vel signo prelati, vel
tabellionis. Quod ex eo patet, quia post mortem prælati, vel ta-
bellionis fidem faciunt, secūdum Papam. Dominus autem meus
c no. in Summa eodem tit. [c] quòd cùm testamentum publicandum
est, debent testes simul vocari, & totus tenor testamenti legetur
coram eis: & si iurauerint sic esse, vt scriptura testatur, præcipiet iu
dex redigi in publicam formam, vt C. de testa. hac consultissima.
§. fin. & pen. & qui testam. facere poss. hac consultissima. §. at cùm
humana. Sed contrà, quia sunt testes sigillatim examinandi, extrà
d de testib. c. ii. [d] ¶† Sed nunquid fiet idem in aliorum instrumento
36 rum publicatione, vt totus tenor coram testib. legatur simul? Re
spondeo: Hugolinus dixit, quod sic, quia tangit testes: quare ab eis est
probandum, suprà versic. qualiter. Arg. contrà: quia diligenter e-
xaminandi sunt, in præd. c. significauit. & c. Albericus. & facit prò
& contra extra. de priuil. cùm olim. i. Tamen secundum dominū
meum, in vtroque casu tutius videtur, & verius, quòd sigillatim
examinentur, nisi fortè ex causa aliud iudici videatur. Quid enim,
si tenor instrumenti nimis prolixus sit: vel si quis intendit proba-
re prolixum processum coram aliquo habitum, de quo testis nul
lo modo, vel non de facili recordari potest? ex tali quidem cau-
sa, vel simili potest iudex, si vult, legere tenorem coram testib. ido
neis & fide dignis, etiam simul vocatis: & sic non sigillatim exami
nabit. Si verò sint suspecti, eos examinabit sigillatim. Et ex his vi-
detur dominus meus intelligere, quod etiam scriptura authentica pu
blicetur: quod verum est ex causa, vt ex superiorib. liquet. Item vi
detur ex præd. decre. cùm olim. quòd priuilegium, vel instrumen
tum perditum publicari potest, si tenor per testes probetur. & ar
37 gu. in præd. l. si in duobus. §. fi. ¶† Et nota, quòd in publicatione
testamenti notarius se hoc modo subscribet. exemplabit enim to
tum illud testamentum, & postea dicet: Anno, mense, die, & indi
ctione, & loco talibus, hoc testamentum fuit exhibitum coram
tali iudice, vel episcopo, præsentibus talibus testibus sigilla sua re
cognoscentibus, vel præsentibus talibus testibus idoneis & hone
stis, inuenientib. in eo talia signa dependentia: & ego talis, tali au-
ctoritate notarius, de mandato talis iudicis, vel episcopi, exēplaui,
quam veracius potui, nil addens, vel minuens, & in publicam for
mam redegi, originali ipso, quod sigillatum fuerat, in tali archiuo
remanente: & illud originale iterum sigilletur ab ipsis testibus, qui
interfuerunt publicationi: & sic originale in archiuo ad perpetu-
am memoriam remaneat sigillatum. Et debent ibi testes esse sep-
tem. qui intersint publicationi, & apertioni, & vltimæ sigillationi
& hoc exemplatum superioris auctoritate fidem facit originali
38 perdito, C. de testa. publicari. ¶† Quare ergo sigillatur illud, & re
ponitur? Respondeo, quasi protocollum semper ad memoriam
remaneat: aut si fortè exemplum periret, vel suspectum diceretur
vel falsum, possit semper recursus ad illud haberi. Poterit autem
illud, quoties opus fuerit, aperiri: & iterum sigillari coram iudice,
& de nouo exemplari. & publicari: & semper valebit. Originale
ergo semper in vno loco sit. Illud verò, vel illa, quę exemplata, &
publicata sunt, portentur ad iudicium, & vbi opus erit: hæres
autem, qui scit, in quantum est hæres: etiam ante publicationem
potest hæreditatem adire, & ad suos hæredes transmittere, C. de
caduc. tol. l. j. §. j. ij. & iij. & §. cùm enim. & §. in nouissimo. & C. de
iure delib l. iii. De publicatione autem testamenti sine scriptis, vi-
de j. §. vt autem. ver. ad huius. Quis autē sit publicationis effectus
e vide s. ver. secunda quoque [e].

ADDITIONES.

☞ instrumentum publicatum esse suspectum: & sic producens ca-
rebit illius commodo, nisi illud iustificet, C. de probat. iubemus.
de fide instru. l. fi. in prin. & C. de fal. l. fi. Consuluit tamen vocari e
um: qui ex publicatione lædi posset, vt s.

a Instrumentum. ¶ Vbi post eum pleniùs scripsi ad fi. ii. col. ver. sed quid si tam. Adde Panor. ibi.

b Publicanda sunt. ¶ De hac parte satis scripsi post Inno. & Hostien. eo. tit. c. fin. in j. & ii. col.

c Eodem tit. ¶ §. fi. vltra med. ver. & si testamentum.

d C. ii. ¶ j. soluitur. & sunt quæ sequuntur etiam verba Hostien. & Ioan.

e Quoque. ¶ Fuerat hîc quintum membrum, ver. & quoniam. ff. e.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta possunt, vsquequo sit in causa conclusum, produci.*
Lite contestata, & iuramento de calumnia præstito, potest iudex statuere terminum peremptorium ad producendum instrumenta, quib. sunt partes vsuræ.
2 *Exceptio quandoque impedit litis contestationem.*
3 *Iustificare personam aliud est, & aliud iustificare causam.*
4 *Probationes super principali non sunt ante litem contestatam admittendæ.*
5 *Mentionem faciens in libello, vel positione de aliquo instrumento suo, non alterius, debet illud etiam ante litis contestationem exhibere.*
6 *Iudex, apud quem res agitur, acta publica, tam criminalia, quàm ciuilia, iubebit exhiberi ad inuestigandam veritatem.*
7 *Arbiter qualiter, & quando possit facere fieri editionem.*
8 *Actor interrogatus à reo, an velit vti instrumentis, an possit cogi respondere huic petitioni.*
9 *Oblatio instrumenti procurationis in iudicio dicitur de actis, non tamen tenor instrumenti.*
Factum suum nemo dicitur ignorare.
10 *Medium dicitur colligi per extrema.*
11 *Rescriptum commissionis & procurationis, est in actis inserendum.*
Delegationes & subdelegationes per sola iudicum sigilla probantur.
12 *Originalia semper debent penes iudicem remanere.*

¶ Instrumenta quando sint exhibenda.

5. §. Nunc dicamus, quando sunt exhibenda instrumēta. Et certè vtraque pars exhibere potest ea ante publicationem testium, & post, quandocunque voluerit, vsque-
quo sit in causa conclusum, extrà de fide inst. cùm dilectus. & de
testi. cùm causam. Postquam autē est conclusum, id est renuncia-
tum productioni instrumentorum, & aliis probationibus, induci
non possunt, nec aliquid valet in causa mutari: argu. extra. de cau.
pos. pastoralis. in fi. extra. de testa. cùm venissent. de procu. auditis.
C. de reb. cred. si quis iurisiurandi. nisi noua orirentur capitula ex
veteribus pendentia, in quibus possunt de nouo instrumenta ex-
hiberi, ēt in cā appellationis, sicut & testes noui recipi, ext. de test.
fraternitatis. C. de temp. app. per hanc. vel nisi esset talis psona, cui
bñficiū restitutionis in integrū indulget: putà minor, vel ecclesia
a vt dicemus j. de in int. rest. [a] Quidam autem dicūt, etiam post con
clusionē posse produci. nā cū in cā appellationis, pduci possunt,
melius est ante tempus occurrere, &c. vt C. in quib. caus. in integ
rest. non est nec. l. fin. Alii dicunt aliter: quod dic, vt no. Papa. extr.
b de fi. inst. cū dilectus [b]. sed tu tene, quod prædixi. ¶† Licet autem
1 possint, vsquequo sit in causa conclusum, produci, iudex tamen
statī post litē ꝯtestatā & post iurm̄ de calūnia pstitū pt pfigere ter
minū pemptoriū ad exhibēdū oīa instra, qb. sūt partes vsurę in cā
vt ff.

ADDITIONES.

a Resti. Hucusque Tan. in ver. quando sint.
b Cùm dilectus. ¶ Vbi scripsi super gl. ii.

a vt ff.de eden.l.i.§.edenda.vbi de hoc [a]: & sic sæpe obtinui. Quidã tamen hoc reputant durum, cùm id vsque ad conclusionem liceat, vt prædixi, & secundum eos, licet hoc iudex possit, non tamen facere debet, ff.de iud.non quicquid.ff.de reg.iur.non oẽ.xi.q.i.aliud.de hoc s̃.de dilat.§.videndum.ver. quid si data, & versi. quid
b si datus [b]. ¶†Sed pone. appellans à sententia in causa appellatio-
2 nis offert libellum, & appellato negãte appellatum fore, fit fides iudici de appellatione per publicum instrumentum, de quo petit appellatus copiam sibi fieri prius quam respondeat libello: appellans verò dicit, non debere copiam fieri ante litis contestationẽ: quia illud producit tantùm, vt liqueat iudici appellatum esse, ex-
c tra.de appel.Romana.§.si verò vocatis [c]. & appellantem non calumniosè agere cãm appellationis: quęritur, quid iuris? Et primò videtur, ꝙ debet copia fieri, nec respondebitur priùs. nam talis exceptio impedit litis contestationem, vt dixi s̃.de excep.§. nunc videndum. vers.sed pone, quòd in causa. Item quomodo cognoscetur de meritis appellationis, nisi prius appellatio ostendatur, vt in præ.dec.Romana.& arg.ff.de iure codicil.quidam.extra.de eccle.
d ædifi.ca.pen.in fin.& de re iud.abbate sanè [d]. hoc etiam probatur C.de eden.is apud quem.quæ etiam facit in contrarium. Dic contrà: nam cùm testes & instrumenta parificentur, vtique non sunt producenda instrumenta super principali causa ante litis cõtestationem, sicut nec testes, C.de fide instru.in exercendis.extra. vt lite ñ cont.per totum, & in præ.§.edenda.& C.e.l.fi.& sic obtinuit. nã articulus appellationis huiusmodi est negotiũ principale. Negando tamen esse appellatum, lis est contestata. Idem quoque puto, si dicatur, non esse iustè appellatum, vt s̃.de lit.contest.§.ii.versi.sed nunquid per. Nam in processu de hoc cognoscetur: & tunc demum lite contestata copia fiet: sed ante litem contestatam sufficit iudici fieri fidem, aut ei, qui causam appellationis committit. Idem quoque dicendum est, si à grauamine, vel interlocutoria ante sententiam, vel etiam extra iudiciũ fuerit appellatum. Et hæc obtinent de iuris rigore: æquitas tamen in contrarium suadere vi-
e detur [e]. ¶†Sed pone: peto coram iudice appellationis sententiam
3 contra me latã cassari, vel cassam pronunciari? Respondet aduersarius, exhibe sententiam: ego dico, nõ habeo ipsam scriptam, qa iudex noluit mihi facere copiam, vel quia amisi: quæritur, an appellatus eam exhibere cogatur? Respõdeo, dicit papa, ꝙ sic, vt ex-
f tra.de fide instrum.G.perpetuus.vbi de hoc [f]: & arg.C.de eden.is,
4 apud. ¶†Sed quid: ecce T.cedit mihi ius, & actiones, quas habet contra P. conuenio ipsum P. ipse verò ante litis contestationem petit copiam instrumenti cessionis: & videtur, ꝙ sit facienda: quia personam alterius in iudicio repręsento, ex quo ago ex iure cesso vt patet in his, quæ no.s̃.de procur.§.sequitur videre. Item quamuis resultet, ꝙ actu habeam ius in re, nihilominus tamen agendo ex iure cesso vice procuratoris fungor, vt probatur & no.ff. de ꝓcur.seruum.in fin.& l.seq. Ergo ante litem contestatam est copia facienda, extrà de procur.in nostra.in fi.iii.q. vj. si quis episcoporum.§.exceptio.& not. C.de procur.ita demum. quia sine mandato non debet audiri, ff.de procur.l. j. Contrarium tamen puto, qa ante litis contestationem non sunt admittendæ probationes sup principali, etiam si ego velim: extrà vt lite non contest, per totũ, extrà de iudic.exhibita. Item si fieret copia ante litem contestatã, sequeretur absurditas: quia pari ratione hęres, legatarius, emptor permutator, & quilibet habens causam, vel titulum ab alio, teneretur ante litem contestatam exhibere instrumẽta, quibus huiusmodi causa, vel titulus cõtinetur. quod ridiculum esset dicere: qa sic cognosceret de principali: & ideo tales exceptiones nõ impediunt litis contestationem: & vide s̃.de actore, §.primò.ver. item qui se dicit. Vel dic, ꝙ si ago meo nomine, scilicet vtili actiõe, tũc non cogor exhibere ante litis contestationem: secus si ago directa, scilicet nomine cedẽtis: quia tunc idem iuris est, quod in procuratore, tutore, & similibus: & sic obtinuit, arg.ff.de procu.licet. & sic dom.Clemens papa IIII. visus est sentire. de hoc dixi s̃. de
g actore, ver.item contra prælatum, & seq. versus fin. [g] ¶†Quid si
5 quis in libello, vel positione facit mentionem de aliquo instru-
h mento suo, non alterius [h]: dic, quòd iudex ex officio suo faciet illud exhiberi, etiam ante litis contestationem, vel ante aduersarii responsionem: argum. ff.de eden, l.fi. Nam sine illius inspectione non potest plenè deliberare respondens, arg.ff.de eden.l.j.in prĩ. quod verũ est si habet illud in promptu: alioquin facta fide hoc per iuramentum, procedetur in causa. licet non exhibeatur, & cogetur respondere libello, vel positioni simpliciter: nec tunc in curia Romana admittitur talis responsio: credo. quod ponitur, si appareat instrumentum, vel scriptura, de quo, vel de cuius tenore ponitur: oportet enim cõfiteri simpliciter, vel negare. alioquin per talem responsionem in nullo ponens releuaretur: quia si instrumentum in iudicio exhiberetur, fidem faceret, nec de hoc positionem fieri oporteret. Idem puto si ponat de communi scriptura, quod de propria: secus si de aliena. nam ponens illam non cogitur exhibere: & is, contra quem ponitur, simpliciter cogitur respondere, vt j.§.prox.versi.ex præmissis.& vide s̃. de teste, §. quali
6 ter autem.versi. quid ergo. ¶†In summa nota, quòd iudex, apud quem res agitur, acta publica, tam criminalia, quã ciuilia, iubebit
i exhiberi ad inuestigandam veritatẽ, vt C.de edendo, is apud quẽ [i]. & exponitur ibi, Res, id est, causa appellationis, vt C. de app. nec causas.& l.eos.in fi.vel Res, id est, causa principalis: sed tunc exhibentur acta, quia actor diu absuerat, vt C.de iud.properandum.§. j.& §.& si quidem.vel Res, id est, causa principalis, quæ apud successorem primi iudicis agit, ff.de iu.mortuo.vel loquitur in admi
k nistratore, qui debet ter acta videre, vt C.de iud.authen.ad hæc [k].
7 ¶†Sed nunquid arbiter faciet fieri editionem, secundum formã præd.l.is apud quem? Respondeo, non videtur: arg.ff. de arbitris, non distinguemus.§.de officio. Ar.contrà, ff.eo.non ex omnibus.
l §.sed & contumacia [l]. ¶†Quid si actor interrogetur à reo, an velit
8 vti instrumentis: & si velit, dicit, quòd ea debeat exhibere, nunqd actor est cogendus huic petitioni respondere? Videtur, quòd sic: nam si voluerit vti, & exhibere, sciet reus, an velit vti suis: & æquitas debet ad hoc iudicem mouere, ff.de inter.act.vbicunque.& argu.extr.de dolo & contum.prout. Econtrà videtur, vt s̃.de posit. §.6.ver.hoc autem.& quia nondum deliberauit actor. an velit vti eis: ideoque debet habere tempus ad deliberandum, ff.eo. qui interrogatur. fortè enim ignorat, an sibi prosit, C.de prob.ad probationem dominii. Sed dicunt quidam referre, an ex facto suo conueniat, vt tunc respondere cogatur, cùm non debeat factum suũ ignorare, vt C.de rei ven.quisquis.& potuit de liberasse cum peritis, vt in iii.q.iii.c.induciæ.§.spatium.ver.ei autem. & C. de ing. & ma.si auiam.an ex alieno: & tunc non, ff.pro socio, l.fi. vel saltem habebit tempus ad deliberandum, vt s̃.secundum Papam. P.verò dicit, non debere respondere. nam & post sententiam poterit falsum dicere, si voluerit, C.de fide instru.l.fin.C. ad l. Cor. de falsis,
9 querela. ¶†Illud autem scias, quòd quando instrumentum procurationis, vel huiusmodi, offertur ĩ iudicio, licet oblatio ipsa de actis sit, non tamen tenor instrumenti. Vnde nisi aliàs solenniter publicetur, oportet semper originale ostendi, secundum Innoc. extra.de fide instrum.c.i. Alii verò aliter dicunt, & maximè post litem contestatam, arg.ff.de procur.Pomponius.§. rati. Ex quo autem instrumenta coram iudice, vel alio de ipsius mandato, & parte præsente sunt producta, & exemplata. ex tunc non cogitur ad editionem originalium, ad quam raro agi potest: sed solùm acto-
10 rum, ad quã semper agi potest, vt j. dicetur. † Prima enim sic originalia instrã trãslata sunt in acta, s̃.§.ostenso. ver. vidimus.& seq. Idẽ ẽt ẽ, si ñ sunt exẽplata, sed in actis ꝯtinet, talis ꝓduxit instrumẽtũ quoddã, qđ sic ĩcipit, & sic finit. ex tũc eñ instrũm illud, seu ipsius tenor inter instrumẽta cẽsetur. nã per extrema colligitur mediũ, vt xxviij.

ADDITIONES.

a Vbi de hoc. ¶Et ibi de hoc tenet Gui.de Suz.vltra iura ĩ remissionibus alleg.inducens l.ff.de hære.inst.si quis instituatur. §. item si conditioni.ibi, vt nisi intra certum tempus, &c.& similis tex.habetur ff.de bon.auct.iu.pos.l.iiij.allegat etiam ff.de cur.bon.dan. l. j. & C.de inoffic.scimus.§.fin.& idem scripsi in authen.si quis in aliquo.C.de eden.facit secundum prædicta de rest.spol.frequens.§. solet.lib.vj.facit etiam ad prædicta l.si ea.C.qui accus. non pos.& quod ibi no.ADDE videndum Innocen.in cle.sæpe.de verb.sig.& vide Rotam decis.cxlvii.in antiquis.

b Si datus. ¶Ibi de remis.ad cle.sæpe.& ibi no.

c Vocatis. ¶lib.vj.

d Abbate sanè. ¶lib.vj.

e Videtur. ¶Hoc dictum scripsi in præ.§.si verò.in glo.quando appellatus.vide quod scripsi de probat.c.j.in glo.si quæritur.ver.dixi, quòd aliud est iustificari personam, aliud est iustificare causam. ADDE, quòd Spe.dictum commendat etiam Bal.in l.j.§.j.ff.de eden.& vers.seq.adde vltra no.in d.l.is apud quem.Fede.cons.ccii. incip.audiui.

f Vbi de hoc. ¶Et ibi scripsi super verbo, communium. ADDE versic.seq.Lap.alleg.& Pau.de Cast.An.Bar.Alex.in d.l.is, apud quẽ.

g Finem. ¶Et per ibi scripta vides, quòd legitimare causam suam quis non cogitur ante litis contestationem, sed personam sic, vt etiam scripsi de prob.c.i.in vltima gl.

h Alterius. ¶De hoc scripsi post Innocen.de prob.c.i.

i Quem. ¶Et ibi totus iste ver.in j.gl.

k Ad hæc. ¶Vt extrà de offi.dele.super quæstionum.§.intentionis. vers.non obstante.

l Contumacia. ¶Vide, quod ibi no.in gl.quomodo.

vt xxviij.dist.qa.ff.de hære.inst.l.sed & si.§.solemus.Vel dic,vt j.§. prox.ver.j.præmissa probantur extrà de proba.quoniam contra.
11 ibi,instrumentorum productiones.†Per vnam decr. dicunt quidam, quòd rescriptum commissionis & procurationis, & huiusmodi,inserenda sunt in actis:quod licet tutum sit,si tamen non fiat post litem cõtestatã,non habet necesse probare mandatũ procurator, ex quo vsque ad litis contestationem admissus est, vt in præ.§.rati.Nec iudex commissionem sibi factam, vt no secundũ
a Papam,extrà de elec.statuimus [a].& de offic.iud.deleg. cùm in iure.Vel dic,&meliùs,quòd bene oportet probari rescriptum commissionis,& procurationem in iudicio exhibitam,& in actis redactam,scriptam & publicatam fuisse: non tamen oportet originalia, monstrari, nec tenorem eorum probari:secus si non sunt in actis scripta,vt in præ.c.quoniam contra.Sufficit enim in actis cõtineri,ꝙ talis exhibuit coram tali iudice parte præsente, quoddã rescriptũ apostolicũ per procurationem suam:nec est necesse inseri tenorẽ. Eorum delegationes autem, & subdelegationes debent scribi,vt in præd.c.quoniã cõtra.& s̃.de rescri. præsentatione,§.primo.ver.sed obiicitur.& seq.& sufficit ibi dici hæc subde-
b legatio scripta fuit per tales, Alij dicunt,& hoc obtinuit [b],quòd delegationes & subdelegationes probantur per sola sigilla iudicum.vt extr.de offi.deleg.prudentiam.in princ.non enim cẽsentur acta,cùm fiant sine causæ cognitione,&partibus pręsentibus, vt s̃.de probat.§.videndum.ver.sed nũquid.Nec obstant his,quæ
c dicta sunt in prædicto §.rati.[c] ¶†Et scias,quòd si pars aliqua re-
12 petit instrumentum procurationis, vel aliud à se in iudicio exhibitum,aut illud est speciale ad causam illam,ĩ qua exhibuit:& tũc sibi non restituetur,cùm originalia debeant penes iudicem remanere,vt s̃.de testi.§.publicatis in prin.repetere non potest.aut est generale etiã ad alias causas:&tunc æquum est sibi originale restitui, copia illius penes iudicem remanente, vt eo in aliis casib. vti possit,vt probatqr in his,quæ no.s̃.versi. illud autem.meliùs.s̃.§.
d ostenso.ver.& hoc pleniùs.ibi,similique modo [d].

ADDITIONES.

a Statuimus.¶libr.vj.vt ibi in gl.no.ibi,vbi enim.
b Obtinuit.¶Vt scripsi in præd.decr.quoniam.in gloss.no.ex quo vers.alij dicunt.
c Rati.¶Constat enim,ꝙ litis contestatio est de actis.Item,quòd ꝑ eam procurator factus est dominus litis: & de hoc latiùs vide in gl.præd.ver.obstat.
d Modo.¶Vtrùm aũt debet eligere producens testamentũ ante litis,contestationem,an verò illo vti,tanquam testamento,dic, vt j̃.§.compendiosè.ver.&no.& seq.

SVMMARIVM.

1 *In instrumentorum exhibitione iudici facienda qualiter sit procedendum, & qua forma tabellio vti debeat.*
2 *Scriptura notarij de quibus dicatur specificare.*
3 *Instrumento volens sine pœna vti,quibus verbis vtetur.*
4 *Tabellio an,& quando sit cogendus rogationem exhibere.*
5 *Instrumenta producere volens quid agere debeat.*
Diuersas scripturas producens sibiipsi dicitur præiudicare.
6 *Scripturæ,vel probationes non sunt in transcursu faciendæ,nam celeritas in iudicio improbatur.*
7 *Appellatio legitima dubiam reddit quæstionem.*
8 *Papa iudicibus mandante in causa eis commissa vt procedant iuxta priorum continentiam literarum, an primis literis non apparentibus,sit procedendũ.*
9 *Exhibitio parti in iudicio qualiter sit facienda.*
10 *Instrumentorum omnium,quibus vtitur quis in iudicio pro se,debet etiam fieri copia aduersario contra se.*
11 *Actor an ad suam intentionem fundandam petere possit à reo instrumenta sua propria,quibus non est vsurus.*
12 *Producente aliquo instrumentum,quod contra se est,si aduersarius voluerit se eo iuuare,producens autem dicit se per errorem produxisse,an producenti nocere debeat.*
13 *Instrumentorum editio qualiter parti sit facienda.*
14 *Iudice præsumente falsitatem malitiosè opponi,an opponens cogi possit ad pœnam extraordinariam seipsum obligare.*
15 *Aduersarius videns quòd dies non edatur,si ponat, quòd instrumentum die certa fuit confectum,an producens teneatur de hoc respondere.*
16 *Editio instrumenti tribus modis petitur.*
17 *Instrumentorum genera sunt multa.*
Instrumenta hæreditaria,cùm sint communia, debẽt inter cohæredes exhiberi.
18 *Ponente aliquo instrumenta patris sui esse in arca alterius, an iudex ad talem petionem ex officio suo iubere possit arcam talem aperiri.*
Pro seruo fugitiuo rimari possunt etiam cubicula senatorum.
19 *Producens instrumentum diuersa pacta continens,an possit per aduersarium cogi totum,vel in parte edi.*
20 *Instrumento continente,quòd solutio fieri debeat vsque ad sex menses,quo modo per huiusmodi editionem possit sciri,an aliquid debeatur,vel non.*
21 *Instrumenta si petantur exhiberi lite pendente,tunc iudex in omnibus casibus iubebit ea exhibere.*
22 *Editio instrumentorum diuersimodè fieri potest.*
23 *Editio instrumentorum fieri debet præsente iudice,vel alio ab eo deputato,& in loco tuto.*

¶Instrumenta qualiter exhibeantur.

6.§. Videndum restat,qualiter instrumẽta exhibeantur. Et quidem sciendum est,ꝙ aut
1 loqueris de exhibitione facienda iudici,aut de faciẽda parti.† Siquidem de faciẽda iudici,sic procedas:veniens enim ad iudicis ꝑsentiam cum tuis instrumentis in termino tibi ad hoc assignato, dicẽs ei:Domine,ad probãdum de iure meo produco vobis hæc instrumenta mea pro veris, & publicis in causa tali quam habeo cum tali coram vobis.Et tunc iudex ea recipiat,seu per notarium suum recipi faciat:tabellio verò scribet hoc modo:
¶FORMA.Die tali talis exhibuit in iudicio tale instrumentum, manu talis notarij scriptũ ĩ cã tali,purà ꝓcuratoriũ,vel instrumẽtũ tutelæ,seu curæ,vel emptionis,& huiusmodi. Et si scribat horã exhibitionis.id approbo pp multas calũnias vitandas,quas plerũque occurrere vidi.Quòd si fortè iudex,vel tabellio sit tibi suspectus,consulo,vt tibi retineas exempla ipsorum instrumentorum,ne quid machinari valeat falsitatis,vel,qđ melius est notarius ea transcribat,vel saltem principiũ,& finẽ cuiuslibet instrumẽti:& reporta,si potes,originalia tecũ.posset enim,sicuti iam contingit,ea,malitiosè occultare,& negare te produxisse: nec posses probare tenores ipsorũ,nisi ipsorum transcripta,vel principium & finem retinueris. Cautela enim prodest.l.dist. presbyteros.63. dist.quanto.extrà de elec.licet.& c.bonę.Quidam autem nouitij aduocati faciũt simpliciter scribi,quòd ipsi quatuor,aut quinque instrumenta producunt ad suam intentionem probandã:& post
2 secum illa reportãt.¶†Quid ergo erit,si eo asserente per instrumenta producta suam intentionẽ plenè fore fundatam:altera vero pars negat illa fuisse producta,quia scriptura notarij nõ magis specificat de illis,q̃ de aliis instr̃is,sed dicit simpl̃r,quatuor.aut qn
a que?Certè obtinuit [a] scripturã hmõi non probare illa fuisse pro-
3 ducta:& vide j̃.ver.item nota.¶†Quòd si velis sine pœna vti in-
b strumento,quod falsum dicitur,dices sic [b]:Ego talis dico,& protestor instrumentum tale,quo vtor,factum manu talis notarii,verũ & verax esse,sed si apparuerit esse falsum,tũc nolo eo esse vsus. & perinde esse volo,ac si vsus non fuerim:arg.ext.de cri.fal.ad falsariorũ.Et si aduersarius dicit,Certifica me,an velis eo vti,vel nõ tenetur:sed põt sic ꝓtestari:arg.C.de exce.si quidẽ.ff.de no. ope. nũ.de pupillo.§.si quis ipsi pretori.Nam ex vi talis protestationis si appareat postmodũ verum esse, poterit eo vti, & habebit effectũ ex virtute huius dictionis. Tunc,q̃ extremũ tempus significat ff.de condit.& demonst.l.quarta,§.fi.& de vulg.substi.in substitutione. secus si sic simpliciter diceret,nolo eo vti: quòd tunc non posset eo vti aliqua ratione,C.de fide instrum.si aduersarius.& ad
4 leg.Cor.de fal.si falsos codicillos. ¶†Et nota, quòd tabellio cogendus est rogationẽ exhibere,cũ necesse fuerit,recepto tamen
c cõpetẽti pretio pro labore:arg.ff.de eden.argentarius. in princ.[c] ¶†Item

ADDITIONES.

a Obtinuit.¶Per Aeg. vt ipse refert,vbi s̃.&totum,quod præcedit, est de ipsius mente,vel verbis.& scripsi de prob.c.j.in gl.no.quòd ex quo.in prin.post Inn.& Host.
b Dices sic.¶secundũ Gui.de Suz.super auth. si qs in aliquo. C.de eden.&vide j̃.§.instrumentum.ver.item opponitur,quòd aduersarij.quod & ibi scripsi.
c In prin.¶Vbi hoc not.Acc.Et per hæc verba Acc.& auctor vidẽtur velle,ꝙ rogatio, vel protocollũ probet.ꝓ quo dicto facit,qa omnia illa habet,q̃ habere dèbet instrumentum,& plus:quia ipsa rogatio est origo & fons,vñ sumitur instrumentum:& sic plus illi credendum,ix.dist.vt veterum.& quod ibi nota.& 76. dist.ieiunium.C.de eden.l.pen.& auth.si quis.Sed Nic.contradicens protocollum esse principium instrumenti nondum completi, vnde nisi compleatur,pro nihilo est,arg C.ad Silla.l.pen.in fi.dat simile de testamento,& de sententia,quæ nondum completa,licet scripta,nihil probat.Patet primum ff.de testa.si is q.& l.ex ea.Secũdũ C.de sent.ex breuic.recit.l.j.& videtur,fm eos,casus C.de fide instru.cõtractus.in prin.ibi,non aliter vires habere,quàm si in mundum.&c.& sequitur,vt nulli liceat prius quàm.&c.Et licet ibi loquatur de contractu in scriptis,quo ad substantiam obligationis, idem tamen dicendum de alio, quo ad substantiam probationis, ex identitate rationis,C.de constit.pec.l.fi.de confir.vti.vel inuti. cùm dilecta.& facit,quod not.C.de testa.l.j.& ij.bene facit ad prĩcipale dictum,de elect. ecclesia vestra. ADDE ad hoc videndum Pau.de Cast.cons.ciiij.& omnino vide,quia pulchrè casus incipit ad primum.

5 ¶†Item nota, quòd cùm volueris istrumēta producere, lege ea, & perlege diligēter, & vide, an faciant contra te. nam si producis diuersas scripturas, tibi imputatur: & dicere poteris,

Heu patior telis vulnera facta meis.

C. de fide instr. scripturæ. extrà eo. imputari. Si autem pro te videris facere, ostende ea iudici, cui fides est facienda, nō hosti. C. de ꝯdict. ob tur. causam, l. j. extr. de rescri. inter ceteras. ff. de prob. quin
6 quaginta. ¶†Item nō exhibeas ea, vel aliquam probationem in transcursu: sicut quidam faciunt miseri aduocati: quod si fiat, non videbitur fuisse factum, C. de contrahen. stip. l. optimam. Celeritas enim improbatur: quod dic, vt s. de aduo. §. hic docēdum. ver. cùm aūt. Alij etiam in termino dato ad probandum, & ad instrumenta præsentanda & ostendenda, portant plenū saccū de chartis, ea non distinguendo: & sic non potest sciri, de quibus sit parti
a copia facienda: vnde nō videtur valere talis præsentatio [a], arg. ff. de iniur. item apud. §. hoc edictum. ff. de bonis auctor. iud. pos. l. fi. ff. si quis cau. l. ij. §. quæsitū. Ar. tamen cōtrà, quòd valeat, C. de anna. excep. l. fi. ibi. huiusmodi narratione, &c. C. de præscri. xxx. vel xl. an. omnes. s. de quadri. præscri. l. ij. C. cōmunia præ. in tradēdis.
b s. ver. primo [b]. ¶†Sed pone: ecce appellatum est à iudice delega
7 to: huius appellationis causa tibi commissa est, ita vt si inueneris
c ritè appellatum [c], procedas in causa secūdum formam prioris rescripti: quæritur, an ille delegatus debeat tibi mittere bullam, vel sufficiat trāscriptum per manum publicam? Respondeo: no. Ioā.
d de Deo in quæst. suis [d], quòd primus iudex non tenetur mittere bullam, cùm super hoc lis pendeat, & appellatum sit: si tamen dubites, debet ille tibi per suas literas fidem facere, vel per publicū
8 instrumentum, extrà de prob. c. fi. ¶†Sed quid: ecce papa sic mādat iudicib' in causa eis commissa procedere nō obstātibus, Procedatis iuxta priorum continentiam literarum, vt extrà de iudic. quia V. primæ autem literæ non apparent, quamuis constet eos ipsas habuisse, sed postea fortè periisse: quæritur, an poterunt procedere? Respondeo: dic, quòd non, nisi fortè prima priùs appareat, ar.
e extrà de fide instrum. c. j. vbi de hoc [e]: xxv. q. ij. c. scimus. C. de edē.
9 auth. si quis in aliquo. vel nisi probetur tenor prioris. ¶†Porrò [f]
f si quæras de exhibitione parti faciēda, illa hoc modo fiet: recitentur enim instrumenta à iudice, vel ab eo, cui ipse deputauerit, parte contraria audiente, quæ sibi copiam postulet: instrumentū nō tradatur eidem ad transcribēdum, sed per notariū, vel per duos viros idoneos ad hoc deputatos transcribatur, & exinde parti aduersæ copia fiat. Quòd si super vno tantùm capitulo de priuilegiis, seu instrumentis quæstio fuerit, illud solum recitetur, & trāscri
10 batur, & parti aduersæ copia fiat, extrà de fide instr. ꝯtingit. ¶†Illud autem certo certius est [g], quòd omnium instrumentorū, qui
g bus quis in iudicio vtitur pro se, debet etiam fieri copiā aduersario contra se, ff. de eden. l. j. §. edenda. C. eod. titul. is apud quem. & xlv. dist. qui syncera. ibi, ex eorum codicibus, &c. quod locum ha
11 bet tam in actore, quàm in reo. ¶†Veruntamen actor non potest petere ad suam intentionem fundandam à reo instrumenta
h sua propria, quibus non est vsurus, extr. de prob. ca. j. [h] C. de testi. nimis. C. de eden. l. fin. in fi. 4. q. 3. c. si testes. §. item qui intendit. nisi sint communia. nam illa petere potest, vt ff. de edē. si quis ex argentariis. ff. de iure fisc. in fraudem. extrà de fide instr. G. perpetuus. Reus verò potest petere ab actore sua propria instrumenta ad probandam suam exceptionem, C. de eden. non est nouum. & similiter actor à reo ad suam replicationem probandam, C. eod. l.
i fin. in fin. & iam dicam. Azo & Vinc. [i] dicunt, quòd nec actor reo, nec econtra, cogitur edere instrumentum, nisi quo in iudicio est vsurus: vt sunt attestationes, & acta, vt in prædi. §. edenda. de hoc
12 not. Insti. de inuti. stip. §. item verborum. ¶†Quid si aliquis produxit instrumentum, quod contra se est: & aduersarius vult se eo iuuare: producēs aūt dicit se per errorē produxisse: quare sibi nocere non debet, arg. pro eo, ff. de iudi. l. ij. nam & pœnitere potest, ff. de rei vend. is qui se. ff. de in ius voc. quamuis. C. ad l. Cornel. de fal. si falso. Sed dic, quòd non iuuat se errore. nam potuit deliberare, extrà de fide instru. imputari. C. de act. & obl. sicut. ff. de iur. & fac. ignor. regula. §. sed iure, ff. de bonorum possess. l. in bonorum. item ad hoc, C. de tem. in integ. rest. petendæ. Ex quo enim veri
k tas est, secundum eam conuenit iudicari, C. de eden. is apud [k]. 8.
13 distinct. qui contempta. & vide s. de positio. §. 8. versic. j. ¶†Facienda est autem parti instrumentorum editio sine die & consule: id est, sine publicationibus instrumenti: de quibus dixi s. §. breuiter. ne detur materia fabricandi falsum, ff. quemad. test. aper. l. j. & ff. de eden. l. j. §. editiones. & §. edenda. quod qualiter fiat, dixi s. §. ostenso. vers. si verò fuerit. nisi is cui editur, petat sibi diem edi ad intentionem aduersarii elidēdam per exceptionem, vel replicationem: quoniam tunc edendus est sibi dies: arg. C. de eden. l. fi. & l. non est nouum præstito ab eo primitus iuramento, quòd non calumniæ causa id postulat, vt ff. eo. si quis ex argentariis. §. exigitur autem. vel nisi velit illud instrumentum de falso arguere. quoniam tunc præstito iuramento, quòd existimat se posse illum de fal
l so arguere, & facta legitima inscriptione [l], edendus est ei dies, & omnia, quæ in instrumento continentur, ff. de eden. si quis. §. exi
m gitur. C. de fide instru. l. fi. [m] C. de contrahen. stipul. optimam. Inst. de inutil. stipul. §. item verborum. & contra illud, quicquid voluerit, probabit: cōtra quas etiam probationes pars altera, quod voluerit, probabit, extrà e. c. tertio, C. de in integ. rest. petendæ. Qualiter autem probetur falsitas, dixi s. de prob. §. fi. in fin. & vsque ad quod tempus, j. de sentētia, §. quoniam. ver. & nota, quod debet etiam tunc fieri copia originalis, seu authentici sigilli, & subscriptionum, & signorum, extr. eod. inter dilectos. Sed quod iam dixi de inscriptione, non habetur in vsu, quo ad pœnam ordinariā: & bene, cùm tunc non agatur ad pœnam ordinariam infligendā, sed vt ei fides non adhibeatur: extrà de ord. cog. c. ij. in fin. cum su
14 is concord. ¶†Veruntamen si iudex præsumit, quòd malitiosè falsitas opponitur, coget opponentem se ad pœnam extraordinariam obligare, si defecerit in probando: & sic seruamus. Si autē etiam in principio causæ peto ostendi mihi instrumentum productum, vt videam, an sit verum, vel falsum, facienda est editio: tamen sine die & consule, vt quidam dicunt, nisi cùm nomine fisci agitur, ff. de iure fisc. nec quisquam. Sed & communia instrumenta, putà literę apostolicæ, rationes, & acta iudicij, & similia, debent integrè cum die & consule edi, vt extrà de rescri. eam te. cum suis concord. & in præd. l. optimam. & in præd. §. item verborum. ff. de eden. l. j. §. rationes. C. eo. l. ij. extrà de fide instru. c. j. & c. G. perpetuus. & de probat. quoniam contra. vbi de hoc, & j. ver. ex præ
15 missis. ¶†Quid si aduersarius, videns quòd non editur dies, ponit sic, Pono, quòd instrumentum die tali fuit confectū, nunquid tenetur producens respondere? de hoc s. de teste, §. qualiter. vers.
16 quid ergo. ¶†Et nota ex præmissis, quòd tribus modis petitur editio instrumenti. ¶Primo, vt actor fundet intentionem suam ex instrumento rei, vel reus exceptionem suam ex instrumento actoris: & tunc non cogitur quis edere, si ipse nō vtatur, vt s. ver. illud autem. ¶Secundo, quando vtitur: nam tunc editur, vt videatur, an aliquid sibi possit opponi. Exhibetur tñ tūc sine die & ꝯsule, ne detur

ADDITIONES.

a Præsentatio. ¶Nota, quia loquitur auctor de illo, qui præsentauerat, & produxerat saccum. hoc dico. Gui. de Suz. super authen. si quis in aliquo. C. de eden. in fi. format quæstionem, quæ de facto fuerat de illo, qui portauerat saccū, & aperuit corā iudice: aduersarius eius dicit iudici, ꝙ reciperet saccum, & inueniret ibi tale instrumentum falsum: quod iudex fecit, & sic inuenit, & puniuit illum: ipse dicit iudicem malè fecisse, ex quo non produxerat: cū aliorum instrumentorum inspiciendorum potestas dari non debeat, vt dicit l. qui accusare. eo. titu. de eden. inducit etiam l. j. ff. e. titul. §. edenda. ad hoc facit, quod not. infrà. versicul. pone, instrumenta.

b Versi. j. ¶De facto seruatur, quòd recipitur talis productio, si fiat simpliciter: si verò dicat se ex illis illa producere, quæ faciant ad causam, non recipitur, nisi iusta causa subsit, vt iam dixi: putà quia ponderata breuitate termini & distantia loci, de qua portata sunt instrumenta: fortè hæreditaria, non potuerūt discerni pertinentia: bene tamen faceret iudex, si terminum prorogaret, vt discerni possent, & produci ad rem spectantia, & illa solùm.

c Appellatum. ¶Procedit ergo quęstio, aut sit dubia post legitimā appellationem.

d Suis. ¶l. j. q. xxij.

e Hoc. ¶in gl' secunda. ADDE, quod consuluit Roman. cons. 336. quod si papa mandat alicui, vt iuxta tenorem dictarum sententiarum executionem faciat, quarum tenor inseratur in bulla, quòd per hoc non visis originaliter sententiis non potest facere executionem.

f Porro. ¶Hîc incipiūt verba Tancredi, vbi s. ver. hoc modo. & durant vsque ibi, C. de contrahen. dempta illa parte Azonis & Vin. & sequenti ver. quid si. qui fuit additio.

g Est. ¶Tancr. dicit. & nota, quòd omnium, &c.

h Probat. c. j. ¶vbi de hoc.

i Vin. ¶qui de hoc not. c. G. perpetuus. eo. tit.

k Apud. ¶Secundū Gui. de Suz. cuius fuit ille vers. qui fuit additio in auth. si quis in aliquo. C. de edē. & quæst. pen. vbi eam pleniùs prosequitur. ad hūc autē finem alleg. etiam l. illicitas. §. veritas. ff. de off. præsi. ADDE, videndū Bal. in l. j. C. vt quæ desunt. vel quæ ibi posuit post Bart.

l Inscriptione. ¶Vide, quod statim subdit: & hoc non posuit Tan.

m Instru. l. fin. ¶Secundum Tan.

ne detur materia fabricandi falsum. ¶Tertio vt de falso accuset: & tūc cum die & cōsule editur, quæ dic, vt s̄. ver. facienda. Petuntur etiam aliis modis instrumēta edi, id est tradi, per varia genera actionum, vt ȷ̄. ver. prox. Prædictis autem tribus modis petuntur

17 edi, id est demonstrari. ¶† Ex præmissis etiā collige, quòd instrumentorum quædam sunt rationes, vt sunt scripturæ, quas faciūt mutuatores de pecunia mutuata: & hæc edenda sunt aduersario, ff. de eden. l. j. §. editiones. & l. argentari⁹. & l. si quis. & l. prætor. in princ. Quædam priuata, scilicet quę continent priuatam alicuius vtilitatem, ȷ̄. §. prox. ver. priuatam. de quibus dic, vt s̄. ver. illud autem. Quædam forensia, de quibus ȷ̄. §. satis. Quædam sunt publica, vt acta causæ, ȷ̄. §. prox. in princ. & hęc peti possunt exhiberi, vt extrà de prob. quoniam contra. & s̄. ver. illud. Quædam sunt communia, & instrumenta continentia limitationem parochiarū, vel prouinciarum. Itē instrumenta hæreditaria, & huiusmodi: & hæc edenda sunt, ff. fami. ercisc. si quæ sunt. extrà de fide instru. C. perpetuus. Potuit enim ibi esse commune instrumentum, quia cōtinebat obligationem decimarum factum vicario, & priori. Instrumēta ergo hęreditaria, cùm sint communia, sunt inter cohæredes exhibenda, vt in præ. l. si quæ sunt. & C. de eden. l. procurator. Et testamenta etiam sunt communia: & ideo exhibenda sunt inter cohæredes, & legatarios, vt ff. de fide instru. l. fi. & de hoc ȷ̄. §. cōpendiosè. ver. sed quæritur, an. & seq. Et instrumenta tutoris, & curatoris, & procuratoris, & negotiorum gestoris, per actionem tutelæ, negotiorum gestorum, & mandati, eduntur, ff. de eden. quędam. & idem in actis, & literis, vt s̄. ver. sed & communia. Hæc autem instrumenta dicuntur communia, quia communiter fiunt, ꝓ cautione plurium, ff. eo. pretor. §. j. Dicuntur etiam communia instrumenta, quę cōmuniter pluribus à tabellione, vel à quocunq; alio, cuius sunt assignantur, Vnde si in instrumento contineatur communis cautio duorū, videlicet quòd tibi vendidi domum, & caui tibi de cautione: tu verò ꝓmisisti mihi soluere pecuniā certo termino: si quidem ego redemero instrumētum à tabellione, non cogar tibi copiam facere: arg. extrà de prob. c. j. sed tabellio, qui illud confecit, ad preces vtriusq; cogitur exhibere. Idem etiā puto, si haberem protocollum notarij, cùm & illud sit commune ita enim rogatum est pro te, sicut pro me: ideoq; illud cogar exhibere: arg. in præ. l. prætor. §. j. Idem quoq; videtur in actis, & instrumentis hæreditariis, & aliis communibus, scilicet quòd vno exemplaria à notario redimente, illa nō cogitur exhibere, sed originalia tantum, quæ communia sunt, & inuicem exhibenda. Alij

a autē dicunt, & bene [a], ꝙ acta, & rationes, & instrumēta tutoris, & curatoris, & negotiorū gestoris etiā ꝓpria, quisq; cogitur exhibere: arg. præ. l. prætor. & C. eo. tit. l. ij. & præcipuè iudicis officio, nisi iusta causa ipsum mouerit: forte quia actor amisit sua instrumēta, & etiam originalia sunt deperdita, C. eo. l. j. ff. eo. si quis. §. prohibet. vel actione ad exhibendum, ff. ad exhib. l. iij. §. pen. Alij contrà. Magna autem causa debet iudicem mouere ad cogendum aliquem instrumenta sua aduersario exhibere, extr. de prob. c. j. vt s̄. §. prox. versic. in summa. alios verò facilius exhibere coget, vt in

b præ. l. fi. ff. ad exhib. l. ij. §. pen. [b] ¶† Pone: instrumenta patris mei

18 dicuntur esse in arca tua inter tua instrumenta: quæro vtrum iudex ad petitionem meam ex officio suo faciat arcā aperiri: & hoc per se, vel per aliū inquiret? & videtur, ꝙ sic. nam & pro seruo fugitiuo rimari possunt cubicula senatorum, ff. de ser. fug. l. j. & l. diuus. Item in plerisq; casibus mihi tribuenda est facultas inspiciendi domum, vel arcam tuam, vt ff. ad exhib. thesaurus. & l. iij. §. si qs noxam. ff. de oper. no. nunc. non solùm. §. sciendum. ff. de off. prę. congruit. ff. de do. l. quod agit. & C. de his, qui ad eccles. confug. l. præsenti. Iudex enim, quibus modis potest, debet inquirere veritatem, ff. de iur. fis. in fraudem. xxx. q. vlti. iudicantem. Dic contrà: nisi aliquas probationes adducerem, quæ dictum meum verisimile reddant, vt putà quia fuit tutor meus, vel negotiorum gestor. Ratione enim præsumptionis permittitur, quod aliàs non permittitur, C. de quæst. l. j. C. ad l. Cor. de fal. sicut falsi. Non est enim cogendus aliquis edere, nisi ea quibus est vsur⁹ in causa, ff. de edē. l. j. §. nec quisquam. Imò potes prohibere, ne intrem domum tuā,

c argu. ff. de iniur. iniuriarum. in fin. ff. de serui. rust. prædio. l. diuus [c].

19 ¶† Quid si produco instrumentum diuersa pacta continens, siue plura: volo eo vti tantùm pro vnico pacto: petit aduersarius totum edi, excepto die & cōsule, vt ff de eden. l. j. §. editiones. ego dico, nolo aliis partibus vti: vnde non debet tibi fieri copia, vt in ea. l. §. edendo? Respondeo: non debet fieri copia, nisi de capitulo

d quo quis vsurus est, extrà de fide instru. contingit [d]. quia sunt tot

20 stipulationes, quot sunt res, ff. de verb. obl. pluribus. ¶† Sed cum die, qua solutio facienda sit, vt sciatur, vtrum stipulatio sit efficax ad agendum, vel non, licet dies conscripti instrumenti nō sit edēdus, vt in præ. §. editiones. Pone, in instrumento cōtinetur, quòd solutio facienda est vsque ad sex menses. quæritur quomodo per huiusmodi editionem scietur, an pecunia debita sit, necne: cùm ignoremus, vtrùm sex menses elapsi sint, ex quo dies conscripti instrumenti ignoratur. Super hoc dicunt quidam, præ. §. editiões. intelligendum esse simpliciter, prout sonat: & toleratur hæc absurditas ad hoc, vt maior euitetur: quæ esset, si fraus edito die cōmitteretur. vel dic, quòd aut est terminus vsque ad sex menses, & tunc dies conscripti instrūmēti edi debet: aut vsque ad Pascha: & tūc secus, quia etiam sine eo, id est sine editione diei, in quo istrumentum scriptum est, apparere potest, vtrùm pascha sit elapsum, vel non: & de proximo pascha intelligi debet, vt ff. de verb. oblig. cum qui calendis. Ia. dixit simpliciter, quòd dies conscripti instrumenti non est edenda parti, sed iudici sic, vt per hoc sciat qualiter

21 debeat sententiam formare. ¶† Et nota, quòd si lite pēdente petuntur instrumenta exhiberi, iudex in omnibus casib. mediante suo officio pedissequo exhibere iubebit: sicut super lite iuberet ea exhiberi per actionem, vel per officium, quod vicem obtinet

e actionis, secundum Papam [e], vt iam dictum est. ¶† Hoc quoque

22 prætereundum non est, quòd editio instrumentorum fit quandoque per actionem ex testamēto, quæ datur contra hæredem, vt exhibeat instrumentum rei legatæ, & præsertim si & ipsum instrumentum legatum sit, C. de fi. inst. instrumenta. C. ad l. Fal. si ꝓdiorum. Emptor quoq; agit cōtra vēditorē actione ex empto, vt rei venditæ exhibeat instrumenta. ff. de ac. empt. Titius hæres. Et idem dici potest in omni contractu, in quo de euictione contra actorem actum est, vt in eodem casu actio ex cōtractu pro instrumentis edendis proponatur. Item in alio casu, vt C. de lib. causa, si cut datam. Item debitor soluto debito agit contrà creditorē cōdictione sine causa, vt edat & tradat instrumenta: & hoc, si erant propria creditoris: quia ipse satisfecit tabellioni pro illis, vt C. de cond. sine cau. l. dissolutæ. Sed si erant debitoris, scilicet quia ipse soluet et ea, tunc aget actione ad exhibendum. C. ad exhiben. l. fi. Item hæres agit contra hæredes familiæ erciscundę iudicio, vt exhibeant cautionem, vel instrumentum, vel tabulas ad fidem rei gestę faciendam. nec enim sufficit exemplum ostēdere, C. de edē. procurator. & auth. ibi posita, extr. de fid. inst. c. j. ff. fam. erc. cæteræ. §. fin. l. si quæ. & l. Pomponius. Item etiam socij socio per actionem pro socio, & procurator per actionem mandati domino: & tutor per actionem mandati, tutelæ, pupillo: & curator adulto per actionem vtilem negotiorum gestorum, & per directam à spontaneo gestore coguntur exhibere & tradere. Idem & in argentario, qui per actionem in factum cogitur edere rationes. Et idem in tabellione, qui ei similis est, ff. de eden. quædam. respon. j. & §. fin. Item per interdictum de tabulis exhibendis ab eo, qui negat se tabulas habere, vel exhibere debere, vel per edictum quemadmodum testa. aper. si fateatur se tabulas habere. nec prætendit, cur non exhibeantur, ff de tab. exhib. l. j. ff. quemad. tes. aper. l. 2. §. fi. Cæterùm editio instrumētorum, quæ pertinet ad causam cognitionis iudi

ADDITIONES.

a Bene. ¶Sic posuit Inn. cuius fuerunt hæc verba: vt scrpsi in decr. j de prob. super gl. ij.

b Penul. ¶Satis est magna cā id agendi, cū q̄ritur veritas matrimonij. vñ fuit hîc disputando terminatū, ꝙ si illa, cū qua matrimoniū contraxit, dr̄ primum virum habere, & me vendicat in maritum, vel ego ob hoc ad diuortiū prouoco, ipsa coget̄ edere instrumēta contractus, vel dotalitia, quæ habere scitur, vel præsumitur de primo contractu. si enim fauore fisci cogatur quis edere propria instrumenta, ff. de eden. l. 3. fortiùs hoc fieri debet fauore matrimonij, in quo multa sunt fauorabilia: quæ vide, vt lite non conte. c. j. in glo. nota, quòd. & super ea subest alia ratio, scilicet periculū animę, & per hoc facit clem. de vsur. ex grādi. §. j. ADDE, vt refert & sequitur Roman. consil. cccl xxxviij. quòd decisionem Specu. in hoc versi. sequuntur do. de Rota decis. ccij. & Anto. de Butr. in c. j. de probat.

c Diuus. ¶Concordat, quod not. in clemen. de vsur. ca. j. in gl. quid contingat.

d Contingit. ¶Legitur tñ totum, vt ibi, & de priuil. cū psonæ. j. scripti. in fi. lib. vj. qđ dic, vt ibi no. ADDE, quod voluit Bart. in l. 2. ff. de no. ope. nunc. ꝙ petenti editionē alicuius statuti non est edendū totū volumē statutorū, sed illud statutum, qđ facit ad cām. Et ver. seq. adde, vt refert Alex. in d. §. edi. quòd do. Ant. in c. G. perpetuus. tenet, ꝙ tunc debeat edi dies instrumenti, sine quo non videtur edi posse dies solutionis. & pro hoc dicit facere ipse Alex. l. 1. ff. de iur. om iud. & ita dicit velle Cyn. Bal. Gui. de Suz. & Pau. de Castr. ibi: quia est eadem ratio, quæ in libro rationum. ADDITIO. Adde tu videndum do. Ias. post Bart. & alios in rub. ff. de no. ope. nun. vbi in col. pen. ver. gl. in rub. an totum statutum debeat produci cum sua rubri. an sufficiat producere particulam statuti. Hen. Ferran.

e Papam. ¶In præd. dec. j. de prob. vt hîc sequitur in fi. §.

ti iudicii, fit iudicis officio super quo tres diuersitates not. C. de
eden.l.i. Acta verò vel iudicis officio, vel conditione ex lege pe-
titur, vt eo. titu.l.ii. ¶†Fieri quoq; debet editio presente iudice,
23 vel alio ab eo deputato, vt in præ.dec.contingit. Item etiam in lo
co tuto: & is, qui eam petit, debet esse contetus inspectione duo-
decim hominũ, extrà eo. accipimus. & in consti. Alex.III. qa per-
a sonæ a. sed hoc est arbitrarium. Quæ autem hìc desunt, vide, secũ
dum Papam, extrà de probat. c.i.

ADDITIO.

a Personę. ¶Quod non habemus, sed quod sequitur, vide de priui.
cùm personæ.i. respon. lib. vi.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum publicum quale dicatur.*
2 *Officium notarij an dicatur publicum.*
3 *Scriptura dicitur publica, cui de iure, vel de speciali consuetudine creditur.*
4 *Instrumentorum priuatorum species sunt tres.*
Argentarius quis.
Nummularius quis.
5 *Scripturæ priuatæ regulariter credendum non est.*
6 *Scripturæ priuatæ inductæ contra eum, qui illam fecit, nec negat se fecisse, an fletur.*
7 *Literæ propriæ præiudicant scribenti, licet sint priuata scriptura.*
8 *consuetudo an aliquid possit operari, quo ad fidem scripturis præstandam.*

¶Instrumentorum species quot sunt.

a 7.§.Nunc dicendũ restat, quot sunt species instrumento
rum. Et quidem duæ a. nã aliud est publicũ, seu
authenticum: aliud priuatũ. Publicum, seu authẽticum est, quod
1 publicam habet auctoritatem: cui9 species sunt plures. ¶†Nam
publicum est, quod est per manum publicam scriptum, id est per
manum notarii, q est publica persona, vt C. de episc. & cleri. orpha
notrophos. Vnde seruus publicus dicitur, vt C. lib.x. de iure fis. fa
b cultas. & in const. Greg.X. de vsur. c. quanquã b. & in publicã for,
mam redactũ, vt extrà de præsump. illud. ext. de fi. inst. c.ii. & c. in-
2 ter dilectos.§. rursus. ¶†De notario autem dicetur j.§. prox. cui9
officiũ dicitur publicum, quia ob publicam vtilitatem est inuen-
tũ. ¶Item dicitur publicum instrumentũ, quod est sigillo authẽ-
tico sigillatum: extr. eo. scripta. extr. de prob. tertio. xix. q.3. statui-
mus. Sed tunc potius dicitur authenticum, quàm publicum, vt ꝓ-
batur in præ.c. scripta. Quod autem sigillum dicatur authenticũ,
dixi s. de prob.§.fi. ver.13. Dicitur publicum, quod est auctoritate
iudicis exemplatum, & authenticatum, vt C. de testa. publicati.
C. de re iu.c.fi. C. de iu. emp.l.fi. in auth. de qstore, in prin. & vt fra.
fil.§. illud. extr. de cõfir. vti. c.j. ext. de fi. inst. c.pe. & fi. de quo dictũ
est s.§. ostenso. Aliter enim non creditur sumpto, extr. e. c.j. C. de
eden. auth. si quis. ff. eo. l.ii. ¶Quartò dicitur publicum instrumẽ-
tum, quod in iudicio scribitur apud acta publica: & valet, per quẽ
cunq; scriptum sit, vt C. de eden.l.ii. C. de re iud. gesta. extr. de ꝓb.
quoniã contra. ¶Quintò dicitur publicum, quod habet subscri-
ptionem trium, vel, secundũ canones, duorũ viuentiũ testiũ, etiã
si sit per priuatã manũ scriptum, vt extr. de fi. inst. c.ii. de testib. ca.
c i.c de prob. quoniam cõtra, &c. qui pot. in pig. hab. l. scripturas. in
auth. de fi. inst.§. si quis igitur vult cautè. &§. seq. xvi. q.3. c. placuit
§. potest. ii. ver. is autem. C. de anna. excep. vt perfectiùs. sed mor-
tuis testibus non valet, extr. eo. c.ii. ¶Sextò dicitur publicum, qđ
de archiuo publico producitur, liber scilicet rationũ, vel alterius
rei: & ei creditur si habet publicum testimonium, scilicet si iudex
confiteatur illum fore de archiuo, seu armario publico produc-
tum. extr. de præscr. ad audientiam. 30. q.i. peruenit. in auth. de his
3 qui ingre. ad appel.§. si verò. ff. de prob. census. ¶†Et generaliter
nota, omnem scripturã dici publicã, cui de iure, vel speciali con-
suetudine creditur: extr. de fide inst. cùm dilectus. & no. secũdum
d Inn. extr. eo. c.i. d & cuilibet prædictorũ creditur, vt patet in præ.
concor. & Inst. de inuti. stip.§. itẽ verborum. Quod quidem verũ
est, si originale, id est ipsum authenticum instrumentum, introdu
catur. Si verò exemplum, vel sumptum, quod & vocatur Index,
vt s.§. postquã. in prin. exhibeatur, fides ei non adhibetur, ff. de fi-
de instru.l.ii. extr. eod. c.i. C. de eden. authen. si quis in aliquo. 76.
dist. ieiunium. ix. dist. vt veterum. C. de diuer. rescri. sancimus. nisi
auctoritate iudicis sit transcriptum per manum publicam, vt præ
dixi: vel nisi illud authenticum, de quo fit mentio, vel alia legiti-
ma probatio exhibeatur, vt in auth. vt spon. lar.§. & hoc insuper.
Arg. contrà C. de testi.l.ij. C. de re. iud.l.ii. in fi. & ff. de admi. tut. tu
tor. De humanitate tamen, secundum Vber. deberet valere, nisi fi
at in fraudẽ, argu. ff. de iure fisc. in fraudem.§. neq;. iunge hìc, qđ est
j.§. nunc autem. ver. item opponitur. sed tu hæc ꝓsequere, vt no.
de ver. sig. abbate. & c. dis. ꝑ morẽ. Quid si, ꝓducens sumptũ, qđ de
originali faciat mentionem, vult probare per testes, ꝙ sic conti-
nebatur in instrumento, prout ipse dicit: dic, vt j.§. prox. ver. illud

4 quoq;. ¶†Priuatũ autem est omne aliud instrumentum, à quo-
cunq; sit scriptum, nisi aliquo prædictorum modorum sit corro-
boratum. Priuatorum aũt tres sunt species. nam aliquando facis
scripturã tibi tantùm: aliquando alii tãtùm: aliquando tibi & alii.
Scripturæ, quam tibi facis, nulla fides adhibetur, C. de prob. non
exemplo. & l. non epistolis. C. de conuen. fis. debit. l. fi. Scripturæ
verò, quam facis alii contra te, puta creditori tuo de eo, quod ab
eo accepisti, bene creditur contra te, ff. depositi, Publia Mæuia.§.
fi. i. q.7. saluberrimũ. 27. q.i. omnes fœminæ. Tibi autem & alii fa
cis scripturam, sicut est codex rationũ tuarum, cui interdũ credi-
tur, ff. de edẽ. si qs ex argentariis. & l. qđam,§. nũmularios. Est autẽ
argentarius is, q preponebatur olim auctoritate publica argento
dando & recipiendo: ad cuius fidem, sicut & nunc ad fidem tabel
lionis recurrebatur. Idem etiam in nummulario, scilicet qui alie-
nam pecuniam tenebat publica auctoritate. vt in præ.§. nummu-
larios. & argum. in auth. de fideiuss.§. fi. Col. i. & eius scriptura erat
e publica: hodie verò ñ, vt ff. de edẽ. argẽtariis, x. q. ii. si œconom9 e.
Eiusdem

ADDITIONES.

a Quidem duæ. ¶Totum ferè, quod hìc ponitur vsque ad vers. re-
gulariter. fuit Tanc. vbi s.
b Quanquam. ¶lib. vi.
c Testi. c.i. ¶Auctor dabat scriptorib9 materias scribendas, q scribe
bant, & inueniebãt, & postea corrigebat, & addebat: Tan. alle. ex-
trà de testib. c.i. & illud erat ca. cùm à nobis. i. in 3. compil. hoc re-
mansit incorrectum.
d Extrà eo. c.i. ¶& ibi scripsi in prin.
e Si œconomus. ¶qa de argentario & nummulario hìc loqtur au
ctor, de his tractandũ est: & breuiùs de primo, qa hodie est in vsu
Est ergo vidẽdũ, de qbus, quo casu, & qualiter ipsius scriptura sit
ꝓbatoria in iudicio. Et breuiter, aut est de officio sibi cõmisso qđ
ꝓpriè est in scribendis rationib. de accepto dato & ꝯstituto, ff. de
eden.l. ꝑtor. in prin. & l. si qs.§. ratione. In cuius ẽt officio principa
liter põderatur, qualiter sibi soluenda fuerit pecunia, nõ simplici
ter qualiter soluat, vt dr in simili ff. de ꝑh. emp. l.ii. C. de rescin. vẽ.
l. pecoribus. tũc stabitur ipsius scripturæ, dũ tñ diẽ & consulem &
ipsius subscriptionẽ cõtineat, ff. de eden.l.i.§. rõnes. & l. si quis.§.
i. & §. si initiũ. & C. de eden. iniustũ. & l. nõ est nouũ. Nec putat Ni
co. in eis necessariã præsentiã testiũ, vel aliam solennitatẽ, cũ hoc
nõ sit iure cautũ. nam & statur sine his libro cẽsuali, & producto
de archiuo publico: satisq; est ꝙ habeant suas proprias solennita-
tes, extr. de ꝓb. cùm cãm. de præscri. ad audientiã. in his. de hoc ff.
de prob. census. C. de fi. inst. ad hæc. Si aũt scripsit circa id, qđ ad ip
sius officiũ non spectat, non ꝓbabit, nisi sicut alia priuata. bene fa
cit ff. nautæ, caup. stab.l. idem ait.§. eo modo. Subdit aũt videri, ꝙ
scriptura argentarii cedat chartæ, cũ non sit publica manu facta.
in qua secus: facit ff. ad exhi.l.3.§. pe. ipse ꝑriumtener, cũ hoc offi
ciũ publicã habeat cãm, & auctoritate publica exerceaẽ, & fiat, ff.
de eden. argentari9.§. i. & sic cedat charta scripturæ, & liber est ip-
sius argentarii, ad vtilitatẽ eorũ, ꝓ qb. script9 est. Vnde per ipsum
custodiuntur, eduntur & leguntur, ff. de eden. qđã.§. fi. Sic & fun-
di dñs pp cõmunem vtilitatem hominũ præstare pt viam cõmu-
nem, ff. quemad. seruit. ami.l. si locus.§. fi. Soluet autẽ argentarius
domino charte prætium congruũ per actionẽ in factũ ad exem-
plum ferruminatorũ, ff. de rei ven.l. in rẽ.§. item qcunq;. Non ob-
stat l. præ. ad exhib.l.3.§. pe. nã ibi seruus vxoris meæ ratiões fece
rat, quas vendico, si in charta mea scriptæ erant, quia illæ non ha
bebat publicam auctoritatem: quia scribens seruus non erat argẽ
tarius: si non erant in charta mea, propter meum interesse ago a-
ctione in factum. ¶Restat tractare de scriptura alicuius priuatæ
personæ nummularii nostri temporis, vel alterius: circa quam di
stinguendum est, an fiat per officium, cui quis adstingitur: aut per
mandatum de hoc suspectum. De primo dantur exempla in tuto
re, vel curatore, in procuratore & negotiorum gestore: item in
socio: item in quolibet, qui ex officio res alterius administrat, cũ
isti teneantur per se, vel per alios ex consequentia sui officii scri-
bere, quæ recipiunt & impendunt, ff. de tu. & rat. dist.l.i.§. officio
de eden.l. quędam. in prin. & sic tenetur ad id eo iure, quo sunt ad
stricti ad exercendum officium: & sic ea actione, ff. commo. si vt
certo.§. vsqueadeo, de pos.l.i.§. quæ depositis. & d.§. officio. Et fit
talis scriptura expensis eius, cuius sunt negotia, domini scilicet,
vel pupilli, vel societatis, tam in chartis, quàm in scriptura: sicut &
alia: quę ad ipsius officium pertinent, ff. mand. idemque.§. si ad ve
cturas. ff. pro socio, l. cùm duobus.§. quidam. C. de contrario iud.
tutel.l. fi. in fi. Et si in archa domini scribantur, vel societatis, erũt
eius: & poterit eas petere ab illo officiali, soluendo illi pretium
scripturæ, non solùm illa actione, sed & actione ad exhibendum
& rei vendicatione, contra quemlibet possidentem, ff. ad exhib.l.
iii.§. pen. Si verò chartæ erant scribentis, tentetur, soluto sibi pre-
tio chartæ & scripturæ, exhibere domino negotiorum actione:
quia

quia tenetur ex officio,qđ administrauit.Si verò scriptũ fuerat in chartis tertij,erũt eius,cuius sunt chartæ,cùm scriptura sit priuata,vt in præ.§.pe.& insti.de rerum diui.§.literæ.Et hoc verũ,si domino chartarũ placuerit hubere illas sic scriptas:& tũc teneť soluere pretiũ scripturæ bona fide ĩ illis factæ,opposita exceptione, si agat ꝯ scribẽtẽ,vt in §.litẽ.& §.seq.Si autẽ scriptor mala fide scripsit in illis,vel non possidet,perdit prætiũ scripturæ ꝯ dñm chartæ,vt in d.§.literæ.& ff.de cond.indeb.l.si area.Intelligo scriptorẽ, qui scripsit per se,vel per operarios,nomine scribentis,cum ipse scripsisse intelligatur,ff.de reg.iur.qui per alium.ff.de admi.tut.ita tamen.§.gessisse.& đ acq.rerum dom.l.quicquid.j.responso,in fi. Gessisse igitur dicetur officialis ille,qui rationes scribere & exhibere tenetur:sed ne officium sit sibi damnosum,is, pro cuius negotio scriptura facta est,pretium scripturæ soluere tenetur,si per dominum chartę solutum non fuit,qui etiam tenebitur ipsum librum exhibere in iudicio,æquitate suadente, officiali,ac etiã domino negotiorum.actione ad exhibendum:sed & actione in factum,quoties opus erit,vt in prę.§.pe.Tenebitur etiam de hoc cauere,ff.fam.erc.si q̃ sunt cautiones.& de iudi.l.in omnib.& si scripturã destrueret,teneretur pp dolũ suum,ff.ad exhib. l. Iulianus. in prin.& l.iij.§.præterea.Sed si dominus chartæ velit de suis chartis deleri scripturam,nõ auditur, ad hoc solùm intendens,vt noceat,ff.de rei ven.in fundo. & ex tali mutatione videtur substãtia perempta.cùm charta sine lęsione in pristinum statum reduci nõ possit:facit præ.l.Iulianus.§.si quid.& ff.de le.iij.librorum.§.libris. Petat ergò pretium chartæ per actionem in factũ ad instar ferruminatorum,ff.de don.inter vir. & vxor.l.vtile,& de rei ven.in rẽ. §.item quæcunque.Cõtra dolosum,quasi dolo desierit posse restituere,competeret rei vendicatio, ff.de rei vendicat.sin autem. §.sed & his.& tunc qui scripsit,est domin⁹ libri,quasi chartas emisset,ff.de rei ven.l.eius.& scripturæ.quia scripsit, vel scribi fecit:& sibi librum restituere teneretur omnis is,adquẽ peruenisset,sicut in domino,vt in §.pen.sæpiùs alleg.Dominus autẽ negotiorum ab extraneo petet illud sibi exhiberi per actionẽ in factum,æquitate suggerente,vt in præ.§.¶Si verò quæratur, an prædicta scriptura fidem faciat in iudicio,cùm sit priuata?respondet,ꝙ sic,cõtra scribentem,pro ipso non,ff.de interrog.act. de ætate.§.j.& C. de prob.rationes.& l.exemplo.Si tamen aliis adminiculis adiuuetur,putauit Nico.quòd etiam sibi proderit.inducit, ꝙ præ.l.rationes.dicit,quòd sola non sufficit: & facit l.instrumenta.ibi,p̃cedẽs vide,quod statim dicam super ver.licet autem. ¶Sed vltrà quæritur,an talis scriptura debeat aliquas solennitates habere? Respõdet,quòd tales rationes habent similitudinẽ ad rationes argentariorũ,licet parem effectum non habeant.dicit tamen,quòd habere debent diem & consulem,id est,tempus quo scribuntur, sicut illę,cùm sit eadẽ rõ:de quo ff.de eden.l.j.§.rationes.Item debent ꝯtinere quicquid ad talẽ administratorẽ peruenit de pertinentib. ad illum,cuius negotia gessit,& ex qua causa recepit,& ex qua expendi,& quantũ:& sic apparere poterit de fide & diligentia sui actus,ad quod ista scribuntur,ff.de tute.& ratio. dist. l.j.§.officio.Et ratio legis põderanda est, C.de interdic.l. j. Alias solennitates de testibus,& similes,non putat Nico. necessariò ponderandas.Dicit etiam ꝙ si prædicta dies & cã non ponantur, valebit scriptura contra scribentẽ,ne sibi prosit suus dolus,vel defectus:sed in his, quæ facerent pro ipso,fidem non faciet,vt suspecta,licet ex causa quãtitate, qualitate & tempore aliqualem probationem pro eo induceret. Allegat ad primum C.de dona.auth.eò decursum est. in fi.& C.de transac.si ex falsis. Quod dictũ est de aliquali probatione pro ipso,declaratur,vt quia dicitur expensum in alimentis pupilli,qui vixit:in doctrina ipsius,qui profecit,vel artib. imbut⁹ est:in ædificiis:hæc non possunt esse sine expẽsis.Putat ergo,ꝙ secundum quãtitatẽ & qualitatem horum quandoq; sine alio auxilio staretur assertioni,quandoq; esset causa iuramenti deferendi, quandoq; esset præsumptio minus semiplena, sed aliquod facit indicium:hoc habet iudex æstimare,ff.de ali.pup.pręstan.l.fi.facit C.de admin.tut.l.lex,quæ.in authen.de hære. & Fal.§. si verò absunt.¶Dicto de priuata scriptura,quæ fit per officium scribentis, dicendũ est de illa, quæ fit per mandatũ. Et hæc duplex:quia vna fit in forma rationum,alia documentorũ,vel instrumentorũ.Prima quandoq; fit de eo,quod fit inter alios:vt si tu & ego deponimus penes mercatorẽ pecuniã,quasi faciendo ipsum scribam de his,quæ per nos diuisim,vel coniunctim agentur. Aut respicit id, quod fit cum ipso scribente.Primò locũ habet,quod dictũ est de argentario:salua tali dissimilitudine:quia argentarius cogitur recipere,& scriptũ edere.per edictum de edendo:sed mercator ille non cogitur recipere,vel scribere:& si recipiat,cogitur per actionem mandati scribere & edere,ff.mandati,l.j. quod est verũ,si interest mandantis:aliàs non, ff.mandati,si procuratorẽ.§. mandat. & §.fi.Itẽ si scribit,litera cedit chartæ:& sic conuenit rationib.scriptis ex officio.Itẽ si constat cõfessione partiũ, vel probatione legitima,scripturã factam de partiũ voluntate,ei stabitur inter eos: si per alterũ non negatur, stabitur ei, quo ad plenã fidem,qa priuata est, C.eo.instrumenta.cũ aliis tamen adminiculis ꝓdesse poterit,vt ibi:q̃ adminicula maiora vel minora erũt,põderatis circũstantiis personarum principalium,& scribentis,quantitatis rei,& similib. Quod aũt dixi,mercatorẽ teneri edere,non intelligas de toto libro rationũ,sed de parte,quæ pertinet ad mandantem,ff.si cer.pet.cùm quid.fami.erc.l.si quæ sunt.& de eden.l.prætor.§.fin. quod dic,vt extra eo.tit.cõtingit.& de priuil.cùm personæ.lib.vj. Secũdo casu,cùm scriptura respicit solùm mãdantẽ & scribentẽ, si scriptura est solùm pro scribente,nõ statur ei,C.de prob.l. exẽplo.xiii.q.ii.c.i.Si verò scriptura mista est, pro eo & contra eũ, vt continens recepta & data cõtrà se,putà in receptis indistinctè credetur,in datis ponderabit iudex circũstantias,de quibus suprà ꝓximè dictũ est,C.de prob.rationes.ff.deposi.l.Publia.in fi.ii.q.i.in primis.in prin.de testib.in nostra.Primo verò casu?quo scriptura est contra scribentẽ,si per confessionem eius,vel per testes constat illum scripsisse per se , vel per alium , licet condemnetur per id,C.qui pot.in pig.hab.l.scripturas.& de don.l.in donationibus. non tamen,quia per illam scripturã efficiatur debitor,si non erat quia iste non est modus cõstituendi obligationẽ, ff.de dona.l.nuda.sed p̃sumitur ex hac scriptura debitũ esse,si causa legitima obligationis cõtineatur in illa,vt in præd.l.Publia.in fi.dicitur de cõfessione facta in epistola.facit quod no.ff.de vsur.cùm de in rem verso. vbi longæua solutio non inducit obligationẽ, sed inducit præsumptionẽ obligationis ex causa allegata.Quid si in prædictis terminis mercator scripturã libri sui negat sua voluntate factam? dicit Nico.sufficere,quòd in libro suo scriptura est,nisi contrariũ appareat:sicut de libro census dicitur,ff.de prob.l.census.facit C. de Iust.codic.confir.l.j.§.hunc igitur.C.e.ti.auth.ad hæc.& de arbi.l.ne in arbitris.De solennitate dic, quòd contra scribentẽ non est de solennitate q̃rendum,s.in quantũ esset contra mandantem sed quantũ ad id,quod continet pro scribente,requiritur,ꝙ habeat formã rationis,s.diem & consulem,de quib.s̃.¶Nunc de secũdo videndũ de scriptura,s.quæ habet formã documentorũ,s.quę docent & instruunt in iudicio,quod factũ est,& propter id vocatur instrumentũ in rubricis vtriusq; iuris. Primũ.ij.q.7.pleriq;. & q.8.sciant cuncti.quæ lex canonizata habetur C.de prob.l.fin.ad idẽ C.de eden.si quis in aliquo.Et hæc documenta quandoq; sũt publica,s.scripta manu publica:forma quandoq; priuata,quæ sola ad fidẽ iudici faciendam nõ sufficit.Et hæc priuata diuiditur: qa aliud est priuatũ documentum , tanquã publicum, & aliud oĩno priuatum primum Nico.vocat illud,qđ licet deficiat in prædictis duob⁹,vel altero illorum,s.p̃sona publica & forma,tamen habet effectum publici instrumenti.qđ ꝓcedit,q̃ñ id,quod deficit in instrumento,vt sit publicum per iuris ordinationẽ,suppletur ĩ alio s.qđ habet effectum publici.quod dicit fieri per septẽ supplemẽta:quorum tria sunt in confectione,alia tria post confectionem: septimum ꝑtinet ad vtrunque.Primum est maioris solẽnitatis,s. q̃ adhibeť in numero,qualitate & subscriptione testium.Cõstat, ꝙ in publica scriptura,q̃ fit ꝑ notariũ,regulariter interueniũt duo testes ẽt ignoti,qui scribantur per tabellionem:in scriptura verò facta manu priuati,deficit publica manus:& forma:sed habet pręsentiã & subscriptionẽ propriæ manus triũ testiũ ꝓbatæ opinionis:talis solennitas supplet & dat vires publici documenti,C.qui po.in pig.hab.l.scripturas.& qđ ibi no.dũ tñ tempus cõtineat secundum loci cõsuetudinẽ,in auth.vt præpon.no.Imper.§.j. & §. si qua verò. Secundum supplementum est maioris actoritatis, s. cũ scriptura fit à priuato,sed habet subscriptionẽ cũ solitis signis vel sigillis maioris magistrat⁹,illi⁹,s.cui⁹ officium est in illo loco, vel curia,publicis sigillationib⁹:sicut in curiis papæ,vel regũ,vel episcoporũ seruatur:& idem in ꝯmunitatibus ciuitatũ.hęc enim maioris sunt efficaciæ,q̃ scripturæ notarij. Et putat Nic.hanc etiã sine testib.valere,dũ tamen fiat de eo,quòd ad officium sigillantis,vel subnotantis pertineat,vt C.eo.ti.auth.ad hæc.ff. de iur.fis. in fraudem.§.quoties.C.de quadri.præscri. l.fin.ibi, siue per nosmetipsos,siue per procuratores,ex epistalmate tamẽ nostro, &c. & in auth.vt diui.ius.subsc.Col. 8.extr.de ꝓb.c.j.& c. post cessionẽ.de fid.inst.cùm dilectus.& c.inter dilectos.Si ergo recipio mutuum,quod scribitur per priuatum.& sigillatur per magistratum, non putat Nico. ꝙ fidẽ faciat.cùm nõ inueniat hoc iure statutũ, nec eius officium se ad hoc extẽdat,nec ad id fuit inuentum.facit ff. de cust.reo.l.diuus.nisi consuetudo loci hoc inducat. de materia vide suprà de prob.§.fi.ver.x. ¶Tertiũ supplementum est cõscriptio,vel subscriptio. hæc aũt locũ habet,cũ subscriptio fit ad vtilitatẽ vnius partis tantùm,& scribitur,vel subscribitur per illũ cõtra quẽ facit,vel per alium ipsius voluntate,vt est in donatione,vel in mutuo.Et est idem quando scriptura facit pro vtroque Exemplũ in locatione, quæ scribitur per vnum,& subscribitur ꝑ alium, vel per tertium ipso volente : & idem,si scribitur per ter-

Eiusdem quoq; naturę, cuius est codex rationũ, est chirographũ,
quòd fit super deposito: qđ solet in eadẽ forma fieri depositario
& deponenti, ita videlicet vt q̃dam literæ p medium incidantur,
a ſm Tan.[a] sicut in diœcesi, & ꝓuincia Narboneñ. & serua ẽt ĩ aliis
ↄ̃ctib⁹, cui scripturæ stãdũ est, vt in p̃d. l. Publia. & ff. de prob. si chi
5 rographũ. Itẽ & scriptura de pensionib⁹ acceptis. ¶ † Regulariter
ergo priuatæ scripturæ ñ credit̃, C. de prob. l. instrumẽta. & l. exẽ-
plo. & l. rationes. C. de ↄuen. fisci debi. l. ij. & l. fi. nisi ↄ̃ eũ q scripsit
& hoc in ꝑsonalib⁹: secus in realibus, C. q pot. ĩ pig. hab. scripturas.
vel nisi fortè sit à testib⁹ nõ paucioribus trib. subscripta. Si tñ testes
inscripti mortui sunt, non valet, vt suprà versi. quinto. Sed si vetus
scriptura est, facit p̃sumptionẽ, vel semiplenã ꝓbationẽ, vt in p̃d.
l. instrumenta. & l. exẽplo. & l. rationes. C. de reb⁹ credit. l. 3. 24. q.
ij. c. sanè. Licet autẽ instrumenta priuata per se ñ ꝓbẽt, tñ cũ aliis
adminiculis fidẽ faciunt, vt in præ. l. instrumẽta. qa q̃ non prosunt
b singula, multa iuuant[b]. extrà de succes. ab intes. cũ dilectus. C. lib.
x. de agricol. & cens. cũ scimus. in prin. Probat ergo, ſm Vbert. cũ
vno teste, sicut cum iuramento: sicut & aliàs dr̃ de vno teste cum
iuramẽto, habita ↄsideratiõe qualitatis rei & ꝑsonæ, vt C. de reb.
cred. actori. & ergo ex præd. l. instrumenta, videtur, ꝙ si nũmulari
us, seu cãpsor nostri tẽporis, cui⁹ scriptura ñ est publica, sed priua
ta, vt dixi, dicit in scriptura sua, die tali mutuaui centũ tali, p̃sumet̃
pro scriptura cũ adminiculo vni⁹ testis, vel sacramẽti, habita distĩ
c ctione, cui debeat deferri: q̃uis id durũ videat̃[c]. ¶ † In summa er-
6 go nota, ꝙ si scriptura priuata inducit̃ ↄ̃ eũ, q illã fecit, nec ipse ne
get se illã fecisse, statur, vt in p̃d. l. Publia. & ĩ. ver. pximo, nisi ĩ mu
tuo, vbi habet excipiens bienniũ anteq̃ valeat, C. e. tit. in ↄ̃ctib. in
prin. si verò negat esse suã, hoc ꝓbari oportet. Sed & si de alio in-
strumẽto dr̃, ꝙ aliquis illud fecerit, si neget̃ illud fecisse, id ipsum
ꝓbari oportet. Si verò certũ sit p sigillũ, vel alio mõ, suã esse scri-
ꝑturã, dicatur tñ ei ñ esse credendũ, tunc ei credendũ ñ est, nisi sit
tabellio, vel nisi sit de ↄsuetudine introductum, ꝙ ei credatur, nisi
à casu, qa actis cuiuslibet iudicis creditur, vt extr. de prob. c. qm̃ ↄ̃.
d ſm Papã[d]. † Illud ẽt no. ꝙ ꝓpriæ literæ p̃iudicãt scribẽti, licet sint
7 priuata scriptura: vt ext. de transa. quãto. in prin. in parte decisa, &
in præd. l. Publia. §. fi. ff. de pig. l. pe. j. q. 7. quoties. xx. q. j. vidua. 27.
q. j. omnes fœminæ. scriptura e m̃ ꝓpria pręiudicat scribenti. C. de
non num. pec. generaliter. cum præd. ↄcor. in tantum, ꝙ si eam ab
negauerit, & cõuictus sit suã esse, ↄdẽnabitur in duplũ quãtitatis
de qua agitur, vt C. e. auth. ↄ̃ q propriã. Arg. ↄ̃ C. de prob. nõ epi-
stolis. & l. exẽplo. Solue ſm distinctionẽ positã s̃. ver. priuatorum.
Et circa epistolas absentiũ vide iura, q̃ inducuntur circa nuncium
8 ĩ. §. instrumentorũ ergo. in prin. ¶ † Hoc quoq; notatu dignum
est, ꝙ in prouinciis, vbi ñ est vsus tabellionũ, multũ operatur con
suetudo, quo ad hoc, vtrùm credatur alicui scripturæ, vel nõ, ext.
de fide inst. cùm dilectus. & de prob. quoniam contra. xvj. q. 3. ca.
placuit. §. potest. circa mediũ, ext. de of. ord. pastoralis. in fi. xi. dist.

ADDITIONES.

¶ tium, & subscribitur per ambos, vel per aliũ, vel per alios ipsorũ volũtate. His enim modis suppletur defectus publicæ personę, & etiam testium, C. de don. in donationibus. ij. respon. & l. vice donatricis. C. eod. titul. l. plures. & l. comparationes. procedunt per edicta, cùm is, cuius voluntate dicitur scriptum, id fatetur. Si verò negat producens, habet id probare, C. qui potior. in pig. hab. aut. si quis vult. & ff. de procur. si procurator absentem. ibi, literis eius approbatis. & tali approbatione facta, sic stabitur illi scripturæ, ꝙ qui negauit, de suo mendacio punietur, secundum authent. C. de non numer. pec. contrà qui propriam. & d. l. scripturas. Et in hoc differt hoc tertium supplementum à secundo, quia illi statur prima facie, etiam si ab aduersario negetur, nisi alia sit contra id suspicio, sicut etiam dicitur de publico instrumento: hîc secus. Hęc autem tria supplementa respiciunt confectionem, & succedũt tria quæ sequuntur. ¶ Et est quartum supplementum, iudicis examinatio confectionem sequens: quod procedit in vltimis voluntatibus: quæ licet sint scriptæ à persona priuata, vel à seruo, tamen coram iudice examinantur & publicantur, C. de testam. l. publicati. vbi de hoc: & postea probat. Quia similitudinis ratione putat Nicol. quòd si quodcunque priuatum instrumentum fuerit coram examinante publicatum & authenticatum, plenè probet, in authen. vt fratrum filij, §. illud. & de testib. §. pen. quæ est de testi. authen. præterea. & sic etiam quidam intelligunt l. scripturas. C. qui pot. in pig. hab. ¶ Quintum supplementum loci deputatio: quod intelligitur: cùm auctoritate publica deputatur certo die, tanquam publica in archiuis publicis: & pro publicis communiter habentur, &, vt talia, per iudices seruantur: hi sunt libri censuales, libri æstimorum, & statutorum: argum. præd. auth. ad hæc. & ff. de prob. census. de præscrip. ad audientiam. & facit l. Barbarius. ff. de officio præt. ¶ Sextum est temporis obseruatio, scilicet quę longis temporibus à singulis, vt publica & authentica, sunt seruata. Exemplum in libris veteris & noui Testamẽti, epistolis Pauli, libris Aristotelis, Hippocratis, & similib. quia pro dictis auctoritatibus à longis temporibus sunt recepta, & seruata, & habita: facit ff. de aqua plu. arcen. l. j. in fi. & l. principis. Dicit autem, quòd hæc vltima duo supplementa solùm procedunt quo ad personas, inter quas sunt seruatæ, & quæ subsunt iurisdictioni illorum, quorum auctoritate deputatæ custodiuntur. ¶ Septimum supplemẽtum, quod respicit vtrunque tempus. de quo suprà, est loci consuetudo. Vnde Venetiis statur instrumentis scriptis per sacerdotes. In multis partibus facit fidem certum sigillum, certa subscriptio, certa stampa, vel formę impressio: statur eñ consuetudini illius loci, & instrumentis eo loco factis, etiam si alibi agatur, vel producatur, C. de emanc. l. j. extrà eod. tit. cùm dilectus. & dixi suprà in secundo supplemento, & in fine primi: plures concord. ponit auctor hîc in fine huius §. Per prædicta instrumentum priuatum dicitur etiam publicum: omnino verò priuatum, quod nullum supplementum habet de prædictis, quandoque patitur defectum modicum, s. quando persona scribens est magnæ opinionis & fidei, sed non est tabellio: & habet eius scriptura omnia, quæ requiruntur in publico. quandoque habet multum defectum, vt quia scriptum ab eo, pro quo facit: est autem secundum qualitatem defectus habenda fides quandoque semiplena, quandoque minor, quandoque nulla, C. de proba. instrumenta. & l. exempla.
ADDE, quòd libri rationum abque die probent contra scribentem, tenet Alexan. in l. ait prætor. ff. de eden. vbi dicit, hanc addit. in hoc no. Et an stetur libris mercatorum, post Bart. vide, quæ ibi posui in l. nuda. ff. de don. & vide Ro. cons. 346. per Bar. in l. admonendi. de iureiur. & per nouissimos in l. quędam. §. nummularios. ff. de eden. An valeat statutum, vel consuetudo, quòd libris mercatorum detur plena fides: Bal. cons. 375. lib. 4. videtur tenere, ꝙ sic. Item liber registri notarij positus in archiuo publico, probat, licet absque die & consule, secundum Rom. cons. 138.

a Secundũ Tan. ¶ In scripturis, in quibus sunt data & recepta, ꝓcedere p̃t talis diuisio. Si intelligas, quòd dimidiam scripturæ diuisæ forsan per lõgũ habeat quælibet pars: vel forsan ñ diuiditur charta tota, sed certæ literæ fiunt in magna figura, quæ diuiduntur, & dantur in signum: & bonus modus est, quo quandoque vsus sum quia non potest falsari.

b Multa iuuant. ¶ Versus fuit Ouid. secundo de Remed. amoris, in prin. addit bonum versum ĩ. de probat. §. fin. vltra princ. & si non obsunt singula, multa nocent. Ad hoc vltimum alleg. de eo. qui dux. in ma. cùm haberet. & l. fi. ff de prob. Ad primum versum alleg. Accur. ibi contrarium de l. C. qui numer. tute. l. j. in fi. ad idem extrà de elec. innotuit. vers. multa enim solent dici. vbi concord. procedere in probationib. in excusationibus, non vt in contrariis. & hoc ibi placet Alex. vel, vt dicit ibi Iaco. de Bel. quando vnũ per se sufficit, tamen reliqua iuuant. Sed hæc solutio non congruit principio versus, in quantum dicit, Quæ non prosunt singula, &c. propter quod dici potest ex qualitate factorum, & circunstãtiis id arbitrari debere, an pluralitas iudiciorum per se non sufficientium moueat iudicis animum ad effectum vnius efficiẽtis, nec ne. Debet autem iudex in istis, quæ sic cedunt in arbitramentum factum, esse circunspectus, extr. de testibus. præterea. vt ibi scripsi post Hostien. in gloss. penult. ibi, etiam gloss. vlt. B. ponit superiorem versum.

c Videatur. ¶ Et Cyn. in præd. l. instrumenta reprobat illud dictum secundum Pe. dicens, quòd ibi adminicula dicuntur depositiões testium inscriptorum. sed & hoc videtur durum: quia sine scriptura sufficeret depositio plurium testium. Item exemplum, qđ ponit gl. non placet multis, dum exemplificat in eo, qui scripsit, debeo tibi decem, quia contra scribẽtem sufficeret propria scriptura sine testibus: sed ipse intelligit non sufficere ex defectu causæ. Et licet hoc sit verum, quòd cõfessio extra iudicium sine expressione causę non probat debitum, C. de non nu. pec. l. generaliter. ff. de prob. cùm de indebito. §. fi. non videtur tamen lex illam expressionem causæ vocare adminicula, vt ibi per Cy. Guid. de Suz. intelligit illam l. in priuata scriptura creditorum extra librum Rationis: de libris his dicit propter ea, quæ de illis dixi s̃. §. Dominus meus legebat illam in scriptura priuata facta à tertio contra eum vel non probat, secundum eum, sed facit indicium. Iac. de Bel. ponit in solutione contrariorum codicil. quandam distinctionem, quam ibi scriptam per te videas.
ADDE Bart. in l. nuda. ff. de don. & ibi Alex. in apostilla: quòd de hac addi. mentionem facit.

d Secundum Papam. ¶ Quod vide in c. j. hoc e. ti. in vl. col. ver. hoc etiam in his rebus. & c. scit sancta. 75. dist. vtinam. de cõsec. dist. 4. de trina. 18. q. 2. seruitium. extrà de consue. ex literis. & s̃. de prob. §. fin. vers. x. ADDE ad versicu. sequentem, quòd creditur epistolæ alicuius scriptæ tertio amico contra ipsum scribentem, & in fauorem eius, quem ibi appellat suum creditorem: Rota in antiq. decis. 430.

SVMMARIVM.

¶ Fides quibus instrumentis adhibenda sit, & quanta.

1 *Instrumento publico sine alio adminiculo credendum est, dummodo non sit cancellatum, aut aliter vituperatum.*

2 *Inducens instrumentum vituperatum, rasum, vel cancellatũ, vel suspectum, debet illius veritatem probare.*

3 *Instrumento quot testes possint præiudicare.*

4 *Contra instrumentum quantumcunque publicum, possunt testes admitti.*

5 *Instrumẽto super aliquo cõtractu producto, si opponatur aliquẽ contrahentium tempore contractus alibi fuisse, an sufficiant duo testes ad hoc probandum.*

6 *Instrumentum in iudicio productũ si dicatur factum in longinqua regione, conficientis nomine ignoto, an sit validum.*

7 *Scriptura priuata an, & quando prosit, vel noceat producenti.*

8 *Instrumentis in causis dicendis quanta fides sit adhibenda.*

9 *Vxore à duobus petita, si æqualiter probetur, cui probationi standum sit.*

10 *Instrumento scripto, si testes negent ea, quæ in eo scripta sunt, an potiùs instrumento credatur, quàm testib.*

11 *Instrumentum, cui vnus ex testib. in eo conscriptis contradicit, redditur suspectum, donec contrà probetur.*

12 *Scripturæ tabellionis an potiùs credendum sit, quàm dicto testis in instrumento contento.*

13 *Testes contradicentes instrumento, in quo non sunt conscripti, an sint credendi.*

14 *Viua vox duorum testium in nullo casu validior est publico instrumento.*

Publicum instrumentum in quibus casibus validius sit duob. vel plurib. testib.

15 *Obiectio publico instrumento facta in modum exceptionis de falsitate, vel defectu, &c. an potius probetur per testes, quàm per instrumentum.*

16 *Probatio quandoque meliùs fit per instrumentum, quam per testes.*

17 *Probate aliquo per testes cõtra instrumẽtũ, an poterit probari per alios sic esse.*

18 *Instrumento publico an potiùs sit credendum, quàm literis episcopi, vel alterius iudicis.*

Tabellio æquipollet duobus testibus, & quandoque tribus.

Scripturæ tabellionis qua ratione potiùs credatur, quàm literis episcopi.

19 *Instrumenta sibi contraria, & ab eadem parte producta, derogant fidei.*

Probationibus partium æqualibus existentibus, absoluendus est reus.

20 *Facto aduersarij perdens instrumentum, quo vsurus erat, quomodo debeat intẽtionem suam probare.*

21 *Sigillum Imperatoris, vel bullam papæ habenti, an sit credendum.*

22 *Tabelliones facere quis possit.*

23 *Tabellio ab Imperatore, vel papa, vel eo, cui hoc speciali priuilegio est indultũ, ordinatus, potest vbique suo officio vti, & instrumenta conficere. & nu. 25.*

24 *Tabellionatus officium non datur à natura, nec ab omnibus confertur.*

25 *Presbyter semel ordinatus potest vbique celebrare de eius licentia, ad quẽ declinat: sic & tabellio simpliciter constitutus ab eo, qui potestatem habet, potest vbique vti suo officio.*

26 *Tabellio constitutus in spiritualibus, an possit instrumentum conficere in temporalibus.*

27 *Tabellio constitutus à domino temporali in ciuilibus, an possit instrumenta cõficere in spiritualibus, seu ecclesiasticis.*

28 *Tabellione laico scribente vota canonicorum in scrutinio electionis, non tenet talis electio.*

29 *Fieri multa prohibentur, quæ iam facta tenent.*

30 *Seruus an possit fieri tabellio.*

31 *Instrumentum confectum à tabellione excommunicato, an sit validum.*

32 *Instrumenta per eum, qui non est publicus notarius, facta, an sint publica, & an fidem faciant.*

33 *Instrumenta per non notarium publicum confecta habentibus qualiter sit subueniendum.*

Tabellione instrumentum falsum conficiente, an postea sit fides cæteris instrumentis per eum confectis adhibenda.

34 *Instrumentum factum ab hæretico, an sit validum.*

35 *Tabellio si ob aliquam causam officiũ suũ perdat, an postea possit vti suo officio.*

36 *Tabelliones an possint facere fieri formam instrumenti per aliquem, & postea in publicam formam redigere.*

37 *Tabelliones sub qua forma creari debeant.*

38 *Comites & barones priuilegium faciendi tabelliones ab Imperatore habentes cuius formæ instrumento vti debeant.*

39 *Episcopi & barones potestatem creandi tabelliones habentes, qua forma in creatione vti debeant.*

40 *Tabellio multas habet appellationes.*

41 *Tabellio an iura scire debeat.*

42 *Sententiæ iudicis prolatio per quæ fieri debeat.*

43 *Instrumentum continens talem esse debitorem talis & tanti, an originali, aut primæuo ostenso sufficiat ad credendum.*

a 8. §. Restat videre, quibus instrumentis fides adhibeatur: & quanta [a]. Et quidem solis publicis, vel alio modo authenticatis: quod dic, vt s. §. proximo. priuatis quoq; cre
1 ditur in casib. in eo. §. dictis. ¶ † Creditur aũt publico sine aliquo alio adminiculo, dũmodo illud instrumentũ appareat sine cãcellatura, vel vituperatura, vel innouatiõe primæ figuræ, vel rasura, quæ possint suspicionẽ inducere, nec sit deletum, vel abolitũ, in auth. de fi. inst. §. si verò moriatᷣ. ext. e. ex literis. & c. inter dilectos. & de crim. fal. licet. C. de edi. diui Adr. tol. l. fi. §. j. C. de testib. si vn⁹. extr. de reli. do. cùm venerabilis. §. sed pars. C. de test. l. pe. extra de priuil. cùm olim. j. & ij. & j. §. instrumentũ. vers. item excipiᷣ, ꝙ est vituperatũ. Est autẽ suspecta rasura in annotatione indictionis, vt extr. de fi. inst. inter. §. sed ꝯ. & ar. ff. quemad. test. aper. l. ij. C. de ꝯh. stipul. l. pe. vel temporis, extr. de relig. do. cùm venerabilis. vel nominib. iudicũ, vel rei, vel actorum, vel in data, vel in nomine loci, vel in narratione iuris, vel in remotione appellationis, vel in coactione testiũ, vel in assignatione termini, & in pluribus aliis, quæ iudex circũspectus attendet, vt extr. eo. ex literis. extr. de rescript. olim. Sed & si ꝯ has suspiciones appareant aliquæ in ꝯriũ, eas iudex attẽdet. Magis aũt videᷣ instrumẽtũ suspectũ ꝑꝑ rasurã, ꝗ ꝑꝑ
b consumptionẽ: ſm Papã [b]. & breuiter, creditur instrumẽto, dummodo non sit appositum aliquod de illis vitiis, vel defectib⁹, quę
2 sunt j. §. prox. ¶ † Si autem apparet vituperatũ, vel rasum, vel cãcellatum, vel suspectum in aliquo de illis modis vel huiusmodi, oportet inducentẽ illud probare veritatem: quod si non fecerit, præsumitur falsarius, & punitur, C. de testib. iubem⁹. Captiosa eñi
c scriptura vim in iudicio obtinere nõ debet, ff. de fid. inst. l. ij. [c] licet
d sit arg. cõtrà, extr. e. tertio [d]. Hoc intellige, ꝑut no. §. breuiter. ver. & nota, ꝙ. Si verò non apparet suspectũ, incumbit probatio accusanti, vj. q. vlt. actor. C. de accus. qui accusare. & hoc cùm ciuiliter agitur de falso. nam si criminaliter, vtriq; incumbit probatio, vt
3 C. ad leg. Cornel. de falsis. l. vbi. ¶ † Sed quæro, quot testes præiu
e dicent instrumento? Odof. & Ber. [e] dicunt, & auctoritas tabellionis æquipollet duob. testib. vt extra. de probat. quoniã contra. & ff. de testa. Domitius Labeo. C. de fi. instr. in exercendis. licet alibi videatur, ꝙ tribus, vt xvj. q. 3. c. placuit. §. potest. ver. is autẽ. & alibi ꝙ vni, vt C. qui testam. fac. poss. hac consultissima. §. sed quia. & 2. q. 4. c. j. extr. de testib. in omni. Ergo patet, ꝙ quatuor, aut quinq;, siue scripti, siue alij, tantum vincent instrumẽtũ. Dicit autẽ Odof. ꝙ consideranda est natura cõtractus in instrumento contenti, vt si sit testamentũ, in quo sunt septem testes necessarij, vel codicillus, in quo quinq; requiruntur: tunc enim necesse est instrumẽtũ per totidẽ, & per duos amplius reprobetur, vel ẽt per plures, vbi aliqui pro ipso instrumẽto deponũt, vt ff. de pignor. contrahitur qui duo producãtur contra tabellionẽ, cùm propter auctoritatẽ tabellionis credatur testibus inscriptis: & hoc, si sint mortui, de quo dic, vt ff. de testam. hæredes palàm. & pleniùs hoc prosequef
f re, prout notatur, secundum Papam, extr. de fid. inst. cũ Ioannes. [f]
4 ¶ † Et nota [g], quòd contra instrumentum quantumcunque pu-
g blicum testes admittuntur, prout expressè habetur extrà de fide inst. cùm Ioannes. extrà de præscr. ad audientiã. C. de prob. cũ precibus, nisi in duob. casibus. Primus est, quia contra inuentariũ publicum non recipiuntur, C. arb. tu. l. fi. Secundus est, si mulier confessa sit se recepisse pecuniã pro intercessione, vt fideiuberet, & hoc in instrumento contineatur. tũc enim testes instrumẽto nõ
h possunt obiici, vt C. ad Velleia. antiquæ [h]. ¶ † Sed pone: produci-
5 tur aliquod instrumentum super aliquo contractu: opponitur, aliquem cõtrahentium alibi fuisse tẽpore contractus, & probaᷣ hoc per duos testes, quæritur, an sufficiant? & dicit Azo, quòd sic. arg. ff. de testi. l. vbi numerus. & iiij. q. iij. ca. si testes. vbi numerus. Sed

ADDITIONES.

a Quanta. ¶ An per instrumentum probetur crimen, vide q. super regula, semel malus. lib. vj. & vide j. sed si alij. ante fin.

b Secũdũ papã. ¶ Vt scripsi post eũ. eo. tit. inter dilectos. super gl. ꝯsumpto. ADDE ad id, quod dr̃ de annotatione indictionis, qđ si aliqua pars indictionis instrumento apposita esset corrosa, an vitiaretur instrm̃, si posset legi etiam in ipsa corrosura maxima perspicacia intellect⁹? vide Bal. in l. j. in ij. col. ff. de his, quæ in test. del.

c L. ij ¶ Secundum Tan. vbi s. ver. solùm publicis.

d Tertio. ¶ Si intendit allegare capitulũ, quod incipit, tertio, hoc ñ est sub ista rub. si verò allegare intendit decr. tertiam istius tituli, dic, vt ibi no. in glo.

e Et Ber. ¶ In decr. tertio. de prob. in vlti. gl. & in dec. cùm Ioannes. eo. tit. in glo. & ita.

f Ioan. ¶ Et ibi scripsi in gl. ma. ꝗ incipit, dixit hîc Inno. circa fin. gl. vt ibi scripsi: & super gl. & ita teneo cum Inn. instrumentũ reprobari posse per duos testes: quod satis efficaciter ibi probo. vñ ibi videas, vbi ẽt omnẽ opinionẽ inuenies. Et prædicta distinctio Odof. parũ valet, cũ ẽt fides inscriptionis testiũ pendeat ab auctoritate notarij. ibi intelliges. ꝑcederet. n. vbi testes scripsissent. ADDE, vt pleniùs scripsit Panormi. in d. c. cũ Ioannes. & vt per Alex. cons. 27. ij. lib. Bal. cons. 36. 3. lib.

g Et no. ¶ Iste ver. est ad literã in fi. præ. l. vlt. in gl. in decre. tertio. & vide, quod super ea dixi.

h Antiquæ. ¶ Ratio ibi no. in 3. gl.

Sed contrà.nam instrumentum æquipollet duobus testibus,vt s. ergo videtur in dubio ei standum,vt s.de prob.§.videndum.ver. 3.& ver.v.Sed ipse respondet,quòd testes non dicunt hoc directè contra instrumenrum,sed per obliquum: sed si directè contra illud dicerent, tunc plures quàm duo requirerentur, vt vincerent scripturam, ff.de testib. l. 3. ibi, alias numerus,&c. Quid si vnum instrumentum dicit aliquem fuisse Romæ tali die, aliud dicit eum fuisse Narbonæ eadem die?dic,vt j.§.prox.ver.itē opponitur contra instrumentū id,quod per alium.¶†Sed quid si pro

6 ducitur aliquod instr̄m in iudicio,quod dicitur esse factū in longinqua regione,nec cōficiētis aliqua notitia habetur?Super hoc distingue. nam aut illud apparet in publica forma, aut est priuata scriptura. Si quidem apparet in publica forma, videtur, quòd non sit ei credendum.nam nota testimonia & verissima documēta debent præstari,vt C.vbi de crim.agi opor.l.ij.in fin.& ignotis sigillis non creditur,nisi eis fides per aliquos,qui ea nouerint,imponatur,extr.de cleri.pereg.c.j.& ij.& s.de procur.§.ratione autē formæ.versic.2.Sæpe enim eulogia ex mala fide scribuntur,ff.de cust.& exhib. reo. diuus. Sed dic, quòd ex quo in publica forma apparet confectum, non vitiatum, nec in aliqua parte sui abolitum,nec suspectum,quia tunc aliud esset,ff.de fide instr.l.ij. & C. de edi.diui Adria.tol. l.fi.§.j.bene sibi plena fides habetur absque alio adminiculo,vt probatur C.quemad.test.ap.l.ij.C.de probat. cùm precibus.Insti.de inut.stipul.§.item verborum.ibi,omnimodo esse credendas,&c.vbi de hoc,& §.si scriptum.& Instit.de fide iuss.§.fi.in auth.de instrum.cau.& fid.§.oportet autem.&§.seq.vbi de hoc,Collat.vj.Præsumitur enim pro producente,quòd sit memor suæ salutis,vt j.q.vij.sancimus.Et pro tabellione, quòd vera scripserit,vt extra.de præscri.ad audientiam. Maximè autem pro instrumento præsumitur, vbi continet signū tabellionis, & subscriptionē,vt in auth.de instru.cau.& fid. §. sed & si instrumenta. Colla.vj.& j.§.instrumentum.ver. itē quod non est signatū. Nec obstat,quòd quisq; potest similē confingere scripturā: quia multipliciter dicentis falsitas reconuinceretur,in auth.e.ti.§.si tamen quisquam.in fi. §.& arg.ad idem,ff.de offi.præt.Barbarius. 3.q.vij. c.infamia.§.tria.in prin.Stabitur ergo ei:nisi qui contra illud obiicit,quod obiicit,probet,vt C.de proba. sciant.C.de contrahen. & commit.stipul.l.optimam.ver.sancimus.&de fide instru.l.ij.Et

a hoc dicunt multi:& hoc tenet Azo, prout not. in summa auth.[a] Alij dicūt contrà:nisi constet illū in sua prouincia officium exercere. Ego verò distinguo: nam aut producens est legalis, & fide digna persona,& bonæ famæ: quo casu prædicta obtinent.Consulo tamen,vt & tunc iudex,maximè parte,contra quā producitur,absente,faciat producētē iurare,quòd instrumētū verum est, & à persona publica cōfectū,arg.in præ.§.si tamen quisquā.eo.ti. §.si verò moriantur.& §.si verò nil aliud.Si verò pars præsens sit, & neget eum tabellionē esse, qui confecit, probabit tūc producens,prout not.j.ver.& scias.& ver.illud autem. Aut est persona suspecta, & quæ consueuit vti falsis instrumentis: & tunc ei non credatur,nisi fides imponatur,vt in cōcor.quæ sunt infrà §.instrumentum ergo.prope fin.vers. item opponitur,quòd tabellio.nā ex personis hominum dicta pensantur,C.si quis Imperat.maled.

7 l.vna.in fin.¶†Porrò si sit priuata scriptura,producenti non prodest:sed contra eum fidē facit,si in ea cā aliqua sit inserta,in auth. de iureiur.à morien.præst.§.j.C.de non nu.pecu.l.generaliter.qd

8 dic,vt s.§.proximo.¶†Quanta[b] autem fides instrumentis in cau

b sis decidendis adhibeatur,quæritur:& est dicēdum,quod tanta,quanta duobus,vel pluribus testibus.parem eīn vim habent in exercēdis litibus instrumēta & testes,vt C.de fi.inst.in exercendis.ext.e. tit.cùm Ioannes.§.porrò.C.de rei ven.l.indicia.C.qui pot.in pig. hab.scripturas.extr.de prob.quoniam contra.Vnde si vna pars pro se inducit publicum instrumentum,altera verò testes,si dicunt diuersa & non aduersa,vtriq; probationi stabitur,& secundū vtran

9 que probationē iudicandū est.¶†Quid ergo,si duo petunt eandem vxorem,& vterq; æqualiter probat?dic,vt extra de testib.in nostra. Si verò testes dicant aduersa, seu contraria instrumento, dic,quod aut sunt testes in instrumento inscripti,aut alij: si inscripti,

c dicit Pileus[c],quod si omnes testes inscripti in instrumento testificētur contra ipsum instrumentum , statur testibus in illo iudicio:& magis credetur tunc viuæ,quàm mortuæ voci,in auth.de fi.inst. §.si verò aliquid.& ff.quemad.test.aper.l.j.in fin.extra.de probat.

10 tertio.¶†Quid si dum attestationes publicantur,plures ex testibus dicunt se non dixisse,quæ scripta sunt:quæritur,cui magis cre

d datur,an tabellioni,an testibus?hæc quæstio dominicalis est[d]:& soluitur,quod tabellioni,si sit bonæ famæ, propter officiū suū,extrà de præscrip.ad audientiam.ff.de rebus eor.magis.& extrà de app. cùm parati. nisi testes probent se contrarium dixisse, vt extrà de condi.apposit.ca.per tuas in integra.Testes enim singulares sunt in suis dictis:quia singulariter examinati fuerunt:&ideo non probant,extr.de elect.cùm dilecti.prope fin. Si autem tabellio sit suspecta persona,quæ consueuit falsa scribere,tunc potius testibus sit credendum,ff.de suspec.tut.l.iii.§.sin autem.ff.de ac.si cui.§.iisdem.extrà de pig.illo.in fin. Vel dic, inspiciendum numerum & conditionem testium,& tabellionis,ff.de lib.causa,diui fratres.in

e fin.ff.de actio.& oblig.l.fi.in fi. ff.de rei vend.in fundo[e].Hoc ple-

f niùs prosequere.secundum Papam,prout no.[f] extr. de fide inst.

11 c.cùm Ioannes.¶†Quid si tantùm vnus ex testibus in scriptis

g tradicit instrumento? Respon. dicunt quidam[g], instrumentum reddi suspectum,donec contrà probetur,ff.quemad. test. aper.l.

12 j.in fi.de hoc in præ.c.cùm Ioannes.¶†Sed qd si vnus ex testib. à tabellione receptis accusatur falsum dixisse: testis verò dicit aliter scriptum esse dictum eius,quàm ipse protulerit,negans illud: quæritur,cui magis credetur.vtrùm scripturæ tabellionis,an dicto testis id se dixisse negantis?Respondeo: omnes Doctores Bonon.in nostra examinatione priuata concordarunt,quòd nō credatur instrumento contra istum,cùm in criminibus apertæ debeant esse probationes.vt ij.quæstion. viii. sciant. Sed certè nec ipsi testi contra ipsum instrumentum,hac eadem ratione:&ideo neuter punitur,scilicet nec testis, nec tabellio, vt extrà de elect.cùm inter R.seniorem.& hoc prosequere,vt s.de teste,§.j.eod. versic.

h sed pone:ecce iudex[h]. ¶†Sed si alij testes, & non illi,qui sunt in

13 instrumento inscripti, contradicunt instrumēto?Dicit Pil.[i] quòd

i stabitur instrumento,& in nullo ei derogatur: argum.C.de edic.

k diui Adri.tol.l.fin.& argum.ff.de proba.census. Azo verò dicit[k], quòd viua vox duorum testium in nullo casu validior est publico instrumēto: sed publicum instrumentum validius est duobus

14 vel plurib. testibus in multis † casibus, in quibus non habent parem vim,&in quib.requiritur scriptura,&probat per scripturam. ¶Primus est C. si minor se ma.dix. si alterius. ¶Secundus C. de non nume.pecu.generaliter.¶Tertius C.de testibus,testium & auth.rogati.¶Quartus C.de suf.l.vnica.¶Quintus C.qui test.am. fac.poss.hac consultissima. §. at cùm humana.extrà de præscript,

l ad audientiam.¶Sextus in præd.l.census[l].¶Septimus in baptismo,de consecra.distinct.iiii.baptizandi.¶ Octauus in electione, lxiii.distinctione.quanto.& capit.vota ciuium.sexagesima prima dist.c.Osius.§.sed aliud.& c.seq.extrà de elect. quia propter. & c. innotuit.¶Nonus in ordinatiōe,lxi.dist.c.episcopus,dū. extr.de temp.ordin.nec episcopi. ¶Decimus in reuersione à schismate, j.q.vij.quoties oculus.& c.saluberrimum.¶Xj.in excōicatione, xi.q.iii.

ADDITIONES.

a Auth.¶Circa mediū vers.sed qd si pferat.de quatuor opinionibus circa hæc mētionē feci extrà e.tit.c.i.ad fi.i.col.Et de his vide Cyn.C.e.tit.cōparationes.in q.pe.& Iac.de Bel.in auth.eo.titu.§. sed si & instrumenta.in fi.ADDE Paul.de Castr.in l.si qua per calumniam.C.de episc.& cler.

b Quanta.Incipiunt verba Tancr.vbi s.versi.sequitur,quanta licet multa interponuntur.

ADDE, quòd instrumentum habet vim tot testium, quot ibi sunt inscripti ad substantiam instrumenti:hoc tamen qualiter intelligatur,vide pulchrè per Bald.in l.hæredes palàm.in fin. j. col. ff.de testam.

c Pil.¶Rub.de test.sub instrumento.in prin.idem Gui.de Su.super l.si quis decurio.C. de fal.si testes sunt bonæ famæ.

d Dominicalis est.¶xlvii.& infrà ver.ij.in fi.datur remissio de materia.

e In fundo.¶Et dicit Alber.Gal.cuius fuit iste versi. circa medium ti.de testib.quòd hoc vltimum verius:j.posuit actor opinionem dicentium illi parti standum,quæ pro reo facit,de re iud.cap. vlt. cum concor.

f Prout not.¶Enim directè ad terminos quæstionis.ADDE rectè ad terminos q.Bal.in d.cons.lv.iii.lib.

g Quidam.¶Alb.Gal.vbi s.ver.sed pono quòd vnus.

h Ecce iudex. ¶Sed formatur alia quæstio de notario actorū, qui scripsit præconem retulisse se talem citasse:& præco resistit,dicēs se nec citasse,nec retulisse. Cy.ponit quæst.in l.si quis decurio.in fin.C.de falsis.& tenet cum Iac.de Are.ex qualitate personarum, cùm vterque suggerat hoc diiudicandum.Vnde si tabellio est suspectus ex priùs gestis, addito dicto vnius testis, huic suspicioni sibi non credetur,sed duo hęc imperfecta facient vnū perfectum C.de testib. sancimus. de probat.rationes. aliàs in dubio stabitur scripturæ, ff.de lib.causa,diui fratres,de leg.tu.legitimos.ADDE q.Spe.concor.per Alex.eius consi.lxx.j.lib.& sequitur Inn.in cle. j.de hære.tamen vide Bal.consi.lv.iii.lib.

i Pil.¶Vbi not.s.dixi:quia hoc dictum continuatur illi,& vtrunq; recitat Tanc.& etiam,quod sequitur de Azone.

k Dicit.¶in Summa eo.tit.§.porro.

l Census.¶Hos solos posuit Tanc.vbi s.

xj.q.iij.car.& ext.de ſenten.excom. cùm medicinalis.lib.6.& de
treu.& pac.c.j.¶Duodecimus in reconciliatiõe,24.q.j.miramur
¶Tertiusdecimus in accuſatione, 2.q.6.ca.j.& c.per ſcripta.§.li-
bellorum.¶Quartuſdecimus in ſententiæ prolatione,2.qu. j,in
primis.ad fi.& c.ſtatutis. Omnes prædicti caſus à ſeptimo vſque
hîc,habentur ij.q.j.l.legum.¶Quintuſdecimus in renunciatione
7.q.j.c.ſicut vir.§.ecce his.& c.qualiter. ¶Decimuſſextus in ma-
numiſſione,vt 54.di.c.2.¶Decimuſſeptimus in infantum expoſi
tione,vt 87.di.ſi expoſitus.¶Decimuſoctauus in profeſſione,vt
20.q.j.vidua.& 28.q.j.omnes fœminæ.¶Decimuſnonus in lega
tione,vel delegatione,xcvij.diſt.nobiliſſimus.ext. de offi.delega.
cùm in iure.C.de man.prin.l.vnica.¶ Vigeſimus in alieni clerici
ſuſceptione,lxxj.diſt.ab extraneo.ext.de cleri.non reſi.fraternita
ti.C.de epiſ.& cle.ſi qua.¶Vigeſimuſprimus ext.de priuileg.por
rò.& de vſup.c.fi.¶Vigeſimuſſecundus x.q.ij.hoc ius.ext.de reb.
eccleſ.non alie.c.j.¶Vigeſimuſtertius ext.de procur.ca. j. ¶Vi-
geſimuſquartus C.de fide inſtrumentor. contractus. ¶ Vigeſi-
muſquintus in appellatione facta ab interlocutoria,vel grauami
ne,ext.de app.cordi.lib.vj. Vigeſimuſſextus in donatione,quæ ex
cedit quingentos aureos,C.de donation.in donationibus.¶ Vi-
geſimuſſeptimus in emphyteuſi,C.de iure emphyt.l.j.& ij. ¶Vi-
geſimuſoctauus in fideiuſſione,ff.de dam.infec.qui bona.§.fina.
¶Vigeſimuſnonus in requiſitione tranſcripti ſententiæ excom-
a municationis,ext.de ſen.excom.cùm medicinalis.§.j.[a]& ſi qui a-
b lij ſimiles inueniantur[b].In aliis autem nõ refert,dummodo p te-
ſtes fieri poſſit probatio quæ dic, ſecundum do. meum in Sum-
15 ma de fide inſt.§.quid ſi inſtrumentum.& §. ſeq. ¶† Tu autem
c dic[c],quòd ſi obiiciatur publico inſtrumento in modum excepti
onis,falſitas,vel defectus,vel cõditio,vel aliquod ſimile, quod
ibi debuit eſſe,vel non eſſe,ſi probetur per teſtes,quod obiicitur
dicta teſtium præferuntur inſtrumento, ſiue ſint in eo ſcripti, ſi-
ue non,niſi inſtrumentum iuuetur per alios teſtes, qui ſecundũ
illud teſtificentur.hæc probantur ext.de fi.inſt.cùm Ioannes.vbi
de hoc,ſecundum Papam,C.de prob.cùm præcib.ext.eo. de pb.
tertio.C.de contrahen.& commit.ſtip.optimam.arg.extrà de te-
ſtib.ex tenore.Si autem nil tale obiiciatur inſtrumento, ſed vna
pars pro ſe inducit inſtrm̃ in cã, altera teſtes, hoc caſu diſcretus
iudex conſiderare debet,qđ eorum magis conueniat naturæ ne
gotij,& quod magis veriſimile vr̃: & ſecundum illud pronunci-
et.arg.3.q.3.c.ſi teſtes.§.ſi teſtes.ext.de teſtib.in noſtra.Conſide-
16 rare enim debet,quale ſit negotium,de quo quæritur.† nam q̃-
dam meliùs probantur per inſtrumenta,quàm per teſtes,ſicut di
cta teſtium,qui olim tulerunt teſtimonium, ſententia arbitraria,
pactum plures articulos continens:&his caſibus,& ſimilibus,ma
gis creditur inſtrumento, quàm teſtibus. Si verò probari debet
d numeratio pecuniæ,vel matrimonialis conſenſus,vel crimen[d],
vel ſimilia,preferet teſtes inſtrumento,ar.3.q.ix.ſi debitum.C.de
nup.neque ſine nuptiis.ext.de maior.& obe.cùm in eccleſiis.ſed
e & temporis conſideratio habenda eſt[e].Nam cùm res,vel factum
antiquum probatur, magis credendum eſt inſtrumento, quàm
teſtibus.hominum enim memoria labilis eſt, C. de veteri iure e-
nu.l.j.§.ſi quid autẽ longum.ſecus in nouo,aut recenti,vbi teſtes
f ſunt boni diſcreti & honeſti[f].Hoc proſequere,prout no.extr.de
pb.tertio.& c.quoniam cõ.de teſti.in noſtra.& 3.q.3.d.§.ſi teſtes.
Ibi etiam not.ꝙ teſtes præualeant inſtrumento. Ex præmiſſis er-
go ſatis colligitur, quòd poteſt per teſtes probari contrarium e-
ius,quod in inſtrumento publico continetur:ar.C.de proba.cùm
præcibus.C.de contrahend.& committend.ſtipul.l.optimam.§.
fi.quod verum eſt,præterquam in duobus caſibus,vt C.ad Velle.
antiquæ.& C.arb.tut.l.fi.§.j.de hoc no.C.de non num.pec.gene-
raliter.Inſtrumenti quoque falſitas per teſtes probatur, vt ſuprà
17 de proba.ad fin.¶ † Et nota,ꝙ ſi probo per teſtes contra inſtru-
mentum,tu poteris per alios probare ſic eſſe, prout in eo conti-
netur:vt extrà de teſti.ſeries. Vber.contra:ne hoc in infinitum p
cedat,extrà de reſcript.cùm in multis.lib.vj.Nec obſtat, ſecundũ
eum,præ.dec.quia illud ſpeciale eſt in cauſa matrimonij,vt dicit.
18 ¶† Sed cùm literis epiſcoporum credatur,vt no.extr.de proba.
poſt ceſſionem.& xj.q.3.curiæ.quæro,cui magis ſit credendum,
an inſtrumẽto publico,vel ſcripturę epiſcopi,vel alteriusiudicis?
Et dic,quòd inſtrumento.nam tabellio æquipollet duob.teſtib⁹:
imò tribus quandoque:quod dic,vt ſuprà eo.§.verſ.hoc autem.
Et quia ſcripturæ iudicis non creditur, niſi habeat teſtes inſcrip-
tos,extr.de teſti.cùm à nobis.Sed ſcripturę tabellionis creditur ĩ
g iudiciis[g],licet non habeat teſtium in ſcriptionem,vt C.de dona.
l.in donationib.& arg.xxx.q.j.c.j.C.de fi.inſt.authen.ad hęc.in au
then.de his,qui ingred.ad app.§.illud.& arg.in præd.c.quoniam
h contra.vbi hoc[h]:dummodo diem apponat,vt in authen. de fide
de inſt.§.fi.& infrà §.proximo,ver.& not.licet ſecus ſit in contra
ctib.vt in authen.Col.j.de hære.& Fal.§.ſancimus.aliàs §.ſi verò
abſint.vbi de hoc,& j.§.prox.verſ.itẽ ꝙ non ſunt.ibi,& in præ.l.ĩ
donationibus.niſi fortè inſtrumentum fiat coram populo in pu-
blico parlamento:quo caſu teſtes non ſunt neceſſarij,ſecundum
Vber.arg.C.de his,qui in eccleſ. manum.l.j.C. de teſta.omnium.
prope princ.& C.de Lati.lib.tol.l. vnica.Ratio autem eſt, quare
magis credatur ſcripturæ tabellionis,quàm epiſcopi,vel iudicis:
quia tabellio iuratus eſt,ext.de præſcript.ad audientiam.ext.de p̃
ſumpt.illud.in fi.j.quæſt.7. ſancimus. Sed cùm etiam iudex iuret,
vt ext.de iureiur.venientes.§.quia verò.cum ſuis concord.meli-
or eſt ratio: quia tabellio ſcribit acta iudicij, auctoritate & man-
dato iudicis. & ſic duorum auctoritas concurrit, id eſt ſua & iu-
dicis,quorum quilibet eſt in officio publico conſtitutus.Non ſic
autem eſt in ſcriptura,quam per ſe facit iudex:& vide, quod not.
ſuprà de teſte,§.j.verſ.ſed pone:ecce. Ex quo ergo atteſtationes,
ſiue acta per ſolũ tabellionẽ ſcripta ſunt, creditur eis inter eaſdẽ
perſonas,& in eodem iudicio,& in alio,vt in præd.concord.& ff.
de iureiur.ſed & ſi poſſeſſori.§.vlti.& ſeq.licet ſit argu. contrà in
i authent.de hæred.& Fal.§.ſancimus[i].& in hoc cõcor.Papa. put
19 not.ext.de teſti.c.Albericus. ¶† Porrò ſi inſtrumenta ſibi con-
traria,vel aduerſa indirectè,vel etiam directè,ab eadem parte p-
ducuntur,ſibi derogant fidem:C.de fide inſtrumen.ſcripturæ,ex-
tra.eo. ca.imputari.Si verò à diuerſis producantur, videat iudex,
quod magis ſit ſine ſuſpicione,& quod magis congruat negotio
& ſecundum illud iudicet vel ſi æquales ſint probationes, abſol-
k uat reum:arg. extr.de proba.ex literis.in fin.[k]C.de contrahen.&
20 commit.ſtipul.optimam.¶†Illud quoque non eſt otioſè præ-
termittendum.nam ſi per factum aduerſarij mei perdo inſtrumẽ
tum,quo vſurus eram, ſufficit ad intẽtionem meam fundandam
probare,quòd eius vitio perditũ eſt inſtrumentum,per quod p-
batur id,de quo agitur,C.de probat. ſi de poſſeſſione. C. de teſti.
teſtium.§.fi.arg.ext.de teſt.cogen.peruenit.j.3.qu.7.c.infamis.§.
tria.Quòd ſi per factum alterius perdidi, non prodeſt mihi pro-
bare amiſſionem,& etiam eius tenorem,C.de fide inſtrument.a-
l pud eos.ſecundum Tanc.[l] & Azo.& Vin.qui hoc no.extr.de cõ-
uer.coniu.dudum.quia fides inſtrumẽti poterat multipliciter an
nullari,vt j.§.proxi.Arg.tamen contrà, quòd ſufficiat probare a-
m miſſionem & tenorem inſtrumenti, ext.de priuileg.cùm olim[m].
j.Vbi autem inſtrumentum perditum eſt,poteſt quis probare in-
tentionem ſuam per teſtes,niſi in caſibus,in quibus non fit pro-
batio per teſtes:quos habes s̃.ver.ſed ſi.Vber.de Bob.dixit,quòd
inſtrumenti amiſſio poteſt probari per præſumptionem, per iu-
ramentum partis perdentis,& per famam,& per cauſam,ff.quod
vi.aut clàm,ſemper.C.vnde vi,ſi quando.extrà,quod metus cau
ſa,ca.fina.2.q.j.in primis.extrà de probat.§.fi. Quòd ſi iudex igno
ranter

ADDITIONES.

a Medicinàlis.§.j.¶lib.6.
b Inueniãtur.¶.Vide,quod no.de cenſi.Rõ.li.6.in gl.no.caſum.&
quod ſuper ea ſcripſi:vbi alios caſus inuenies.
c Tu autem dic. ¶Secundum Tanc.cuius verba reaſſumit vſque
ad finem huius verſ.
d Vel crimen.¶Hoc ñ poſuit Tanc.de hoc remiſ. dedi in prin. §.j.
e Habenda eſt.¶Idem Vber.de Bob.ſuper l.in exercendis.
f Honeſti.¶Secundum Tanc.
g Iudiciis.¶Id eſt,in actib.iudicialib.quæ ſcripſit hîc,ext.de proba.
quoniam.in 3.gl.vide,quod ſuper ea dixi.
h De hoc.¶in gl.3.
ADDITIO. Adde, ꝙ iſtud dictum Vber.de Bobio,quod refert
& ſequitur Spec.hîc,ſcilicet ꝙ quando aliquod inſtrumẽtum fit
in publico parlamento,vel coram populo,valet ſine appoſitiõe
teſtium:dicit eſſe ſingulariter notandum.Abb in c.j.col.4.ver.ad
uerte tamen.ext.de fide inſtrum.& And.Sic.in repet.rub.illo eo.
titul.in 24.char.in 2.col.vbi ipſe adducit in ſimili dictum Ioann.
And.in addit.Spec.in tit.de aſſeſſ.§. officium,in princ.vbi dicit aſ-
ſeſſores electos à populo,habere iuriſdictionem ordinariam:ſed
electos à poteſtate,habere delegatam: de quibus ibi latiùs per e-
um.Hen.Fer.
i Sancimus.¶Facit etiam prò:& vide,quod ibi no.in gl.ergo à cõ-
trario.
k In fi.¶Hucuſque ver.iſte Tanc.vbi s̃.verſ.pen.
l Secundum Tan.¶vbi s̃.in fi.
m Olim.¶Dixit Tanc.ſed illi decre.poſſet. congruè reſponderi, &
hoc eſt vltimum verſ.in tit.puto,quòd intellexit Tanc.reſponſi-
onem fieri per finem decre.ibi,quòd ſine reprehẽſione,&c.& vi
de,quod ibi not.in prin.vltimæ gloſ.& quod ſuper ea dixi,ibi in-
uenies,quomodo in probatione tenoris veniunt dies & locus.
ADDE, vt per Bar.in authen.ſi quis in aliquo.C.de edend.quem
ſequitur Panormi.in c. cùm olim.ext.de priuil.& verſi. ſeq.vide
Ang.conſ.24.

ranter perdidit,valebit proceſſus,ff.de offi.prę.ſi fortè.ff.de proc.
l.ſi procuratorem.quod non puto , ne id iudex quandoque pro-
curet in fraudem,ex qua non debet commodum reportare, C.đ
reb.cred.l.fi.ext.de reſcript.ſedes.ext.vt eccleſ.bene.c.vnico, niſi
tenor reſcripti alio modo probetur.quod dic,vt in præd. ca.cùm
olim.& ext.de offi.deleg.cùm in iure. Quid ſi legatus perdit lite-
ras ſuæ legationis?de hoc ſ̃.de legato,§.ſupereſt.ver.ſed quid ſit.
21 ¶† Quid ſi habet ſigillum Imperatoris,vel bullam papæ, nũqd
ei credetur Quidam dicunt ꝙ ſic.Tu dic contra.quilibet enim ea
poſſet habere,& dicere:hoc iubet Imperator,vel papa:& ignora-
retur,quid ipſi vellent. Vbi aũt perditur per dolum partis iudicis
commiſſio,ſi quidem iuriſdictio erat approbata,putà per litiscõ-
teſtationem, non habet neceſſe exhibere originale. & adde hîc,
quod no.ſ̃.de teſte,§.ſatis in fi.& C.de fide inſtrum.ſicut iniquũ.
22 ¶† Sed quis poteſt facere tabelliones?Reſpon.Inno.papa.not.
a extr.de fide inſtru.c.pe.[a] quòd nullus,niſi papa,vel imperator,vt
vt ſ̃.de procur.§.ratione autem.ver.item quòd ſunt factæ.niſi ↄ-
ſuetudo,vel priuilegium ſpeciale ab eis conceſſum aliud inducat
arg.C.de emanc.l.j.& fi.ext.de exceſ.præl.accedentibus.ad fi.ext.
de fide inſtrum. cùm dilectus. quamuis tamen conſuetudo con-
cedat alicui tales facere.Hi poſſunt dici notarij : quia in notas re-
digũt acta coram eis:vel tabelliones,quia in tabulis ſcribunt : nõ
tamen habent poteſtatem & officium publicum,quod tabellio-
nibus à legib.& iure ſcripto datur:ſed tantùm illud,& in tantum
habẽt,quod & in quantum conſuetudo concedit. Reges autem
qui habent ſupremum & merum imperium,bene poſſunt eos fa
cere:arg.extrà.qui fil.ſint leg.per venerabilẽ.Sed nullus alius ſub
ditus eccleſiæ,vel imperio,poteſt eos facere:nec etiam ſtatuere,
vel nudo pacto ſe obligare,quòd credatur inſtrumentis alicuius
perſonæ priuatę.Dominus meus no.ibidem,quòd ſicut vniuerſi
tas poteſt ordinarium facere,ſic & is,qui eam regit,poteſt tabel-
lionem facere.Idem not.in Summa.e ti.§. quibus inſtrumentis.ĩ
prin.quòd comites,& prælati hoc poſſunt in terris ſuę iuriſdicti-
onis,arg.in authen.de tabellio.§.pen.Col.4.x.qu.j.regenda.item
no.in Summa,ne clerici,vel mona. §.quæ ſunt.ſub §.clericis.ver-
b ſic.quid igitur[b]. ¶† Et nota,quòd tabellio ab Imperatore,vel
23 papa, vel ab eo, cui hoc ſpeciali priuilegio indultum eſt , ordina-
tus.poteſt vbique,etiam in Francia,vel Anglia,ſeu Hiſpania,non
ſolùm in terris eis ſpecialiter ſubiectis , ſuo officio vti & inſtru-
menta conficere:argumentum. ix.quæ.3.cuncta.& c.per princi-
palem. ff.ad l.Rhod.de iac.de precario.7.q.j.in apibus.extr.de cõ-
ſti.c.fi.xi.q.j.c.omnes.§.hoc ſi quis.& c.volumus.26.di.duo ſunt.
63.diſt.Adrianus.2.8.diſt.quo iure.22.q.j.futuram.23.q.8.c.ſi in
morte.§.ecce.& §.conuenior.C.de quadri.pręſcrip.bene à Zeno
ne.C.de iud.rem non nouam.circa princ.C.de ſum.tri.l.j.in prin.
& C.libr.12.de colon.Palæſt.l.j.in prin.ff.ad Treb.omnibus.C.li.
xij.de eunuch.l.ij.ext.qui fi.ſint legit. per venerabilem. ver.inſu-
per.non ſic eſt in aliis,vt ĩ.verſi.quid de his.dummodo priulegiũ
generale ſit:ſecus ſi ſpeciale,per quod videlicet poſſit is,cui con
ceditur,in certis locis errare.¶† Et ſcias,quòd tabellionatus of-
24 ficium non datur à natura , ſed confertur.non ab omnibus, ſed à
paucis:putà à Principe,vel ab eo, cui ipſe conceſſerit,nõ cunctis,
ſed quibuſdam,vt C.lib.x.de tab.l.generali.& per totum titulum
& in auth.de tabel.&de inſt.cau.per totum:quod intellige,vt p̄di
xi.Ideo ſi is,qui inſtrumentum confecit, negetur eſſe publica ꝑ-
ſona,probabitur econuersò publica,niſi id ſit notorium, nam ex
quo ſemel fuit non publica,adhuc præſumitur non publica, niſi
c probetur publica,C.de prob.ſiue.& vide infrà ver.illud autem[c].
25 ¶† Quid

ADDITIONES.

a C.pe. ¶ Cuius verba plenius,quàm hîc,ibi ſcripſi in gl.2.
b Igitur. ¶ Hoc dictũ Hoſt.roboratur ꝑ l.generali.allegatam ĩ.ver.
ſecundo,qui vult ſingulis prouinciis,vel ciuitatib.tabularios ne-
ceſſarios ordinari.Cũ ergo princeps nõ ſtatuerit,ꝑ quẽ.nec exp̄ſ-
sè ſibi hoc retinuerit, rectoribus prouinciarum cõmiſiſſe videť,
ff.de offi.præfec.vrb.l.j.§.cùm vrbem.ext.de ſent..excom.nuper.
Item hoc caſu nõ ꝓhibitũ,dicitur conceſſum,iuxta nota.extr. de
tranſlat.c.2.in gl.ar.ꝙ non:& licet conceſſio ſupremorũ officio-
rum,& dignitatũ reſeruetur principi nõ commiſſa,vt in præ.c.&
per totũ tit.ff.de offi.eius,cui man.eſt iuriſdict.l.j.notaria tñ eſt vi
le officium.facit,quod de liberto affirmatiuè,& de decurione ne-
gatiuè dicitur,ĩ.verſ. quid de liberto. Et pro tanto dicit reipubli-
cę ſeruus.C.de adoptio.l.ij.de vſuris,quanquam.lib.6.Et licet ar-
guere ex nomine,ext. de præb.cùm ſecundum.Inſt.de donat.§.ẽ
& aliud.Propter quæ non eſt veriſimile, ꝙ princeps hoc vile of-
ficium ſibi ſaltem in prouinciis,reſeruaſſet:maximè cùm ad illud
etiam gerendum notarij cogantur,vt not.C.ne quis lib.actũ rei-
pub.l.j.in vltima gl.li.xj.Itẽ ſi delinquunt,ordinarij eos puniũt,&
deſtituũt,C.de defen.ciu.l.iubem⁹.& de ſacroſ.ec.l.iubem⁹.§.his
tabellionib.& cõiter,cui ↄpetit deſtituere&inſtituere:& ecõuer
tò,ext.de hære.cũ ex iniũcto.in fi.Item de auctoritate iudicũ ſti-
pulanť,ff.rẽ pupil.ſal.for.l.2.& notas vnius notarij alteri publicã
das committunt, vt in præ.decr.cùm P.volens tenere contrariũ,
hæc reſtringet ad executionem officij , non ad collationem ipſi-
us.& pro hac parte facit l.actuarios.C.li. 12.de numerariis,actua-
riis,&c.ibi,manus ſanxerit principalis & auth.de tabellion.in fin.
ver.ſi verò tabellio,qui auctoritatem habet à nobis diffinitã.Sed
reſponderi poteſt ad l.ꝙ loquitur de præponendo pecuniis reci
piẽdis,in cura fortior eſſe debet,ff.de ſol.l.hoc iure.& l.inter arti-
fices. Ad §.reſpondetur,ꝙ localis eſt,ſed qa gl.ibi poſt prin.ſuper
verbo.in prouinciis.hoc improbat,dic veriùs, quòd ibi loquitur
non de auctoritate creationis, ſed de auctoritate delegandi, quã
ibi proximè conceſſerat.
ADDE ſuo loco videndum hanc addi.per Oldr.conſ.lxxv.incip.
quis poſſit creare notarium.
c Illud aũt. ¶ Ad intellectum illius,& iſtius ver.&ver.quid ſi is,qui
non eſt.& ver.ſeq.ĩ.e.& ĩ.§.prox.verſ.quid ergo,ſi tabel.eſt ſcien
dum,ꝙ Dominus meus in legib.diſputauit quęſtionem talẽ:Pro
duxi inſtrumẽtum confectum per eum,qui lõgo tempore exer-
cuit officium:reus negat illum tabellionem:q̃rit primò, an mihi
incũbat onus ꝓbandi? ſecundò, an ſufficiat probare deſcriptum
in matricula notariorum?vel ꝙ multo tẽpore tabellionat⁹ geſſit
officium?tertiò,an his,vel ipſorum altero ꝓbatis,ſit ille & fuerit
tabellio?quartò,an valeat inſtrumentũ, qđ ꝓduxit,& alia facta ꝑ
ipſum?&quid de fiendis?De primo ſe expedit,ꝙ actori incumbit
probatio,cùm aſſerat factum,vel ſolẽnitatem,C.de proba.actor.
ff.de public.quæcunque.facit ratio huius ver.Nec obſtat poſſeſ-
ſio officij:quia cùm p̄ſumptio ſit ꝓ aduerſario.etiam poſſeſſor ꝓ
bat.C.đ ꝓb.ſiue.ext.de ꝓb.ex literis.ad fi.De ſecundo dicit,matri
culam non probare: inducit ff.de decu.Herennius.ſm literam, q̃
ibi habet,alibi:vt ibi not.& C.de teſtam.milit. l. ſcriniarios. Et qa
ordinatio, quæ req̃ritur in tabellione creando , C.de tabul.l.ge-
nerali. in prin. non probatur per ſcripturam matriculæ : quæ eſt
ſcriptura priuata,C.de prob.inſtrumenta.Et dato,ꝙ eſſet publica
pro quo facit C.de dona.in hac.non probat: quia nil aſſerit fieri,
ſed innuit factum eſſe:alle.ff.de leg.3.prędiis.§.Titio. Nam vetus
tabellio,cuius nomen ſolebat eſſe ſcriptum ĩ matricula,licet mo
dò ibi non reperiatur,non deſinit eſſe tabellio,niſi ex cauſa legiti
ma ad id exempt⁹ fuiſſet,ff.de infam.l.ij.§.ignominioſa.facit 2. q.
j.nomen. & quod ibi no.Fatetur , ꝙ ſolennitas matriculæ multũ
operatur,concurrentibus,pręcedentibus.examinatione & crea-
tione,C.de aduoc.diuerſ.iud. petitionem.ff.de albo ſcrib.l.j.& 2.
Et qñq; pręcedẽtia ſine illa non ſufficiũt:& tunc eſſet neceſſaria,
ff.de teſt.milit.l.ex eo tpe,ꝙ geſſit officium. Dicit ẽt non ſuffice-
re,quia id nõ facit eum tabellionem ideo inſtat circa l.Barbarius.
cõcludens Barbarium non fuiſſe liberũ: quia nec creans id intẽ-
debat,ff.de in ius voc.l.ſed ſi.§.patronum.nec prætorem: nec lex
contrà dicit.innuit enim,ꝙ ſe geſſit pro prætore:allegat l.nõ mu
tant.C.de liber.cauſa,li.x.ſi ſer.aut lib.ad decu. aſpi.l, j. & 2.Vſur-
patio ergo &poſſeſſio officij non facit eum talem,C.de acq.poſ.
l.improba.& vbi cauſa ſtatus,l.j.aliàs ſequeretur ridiculũ,ꝙ quiſ-
que ſe facere poſſet notarium. Et per hoc ſolutũ ſit tertium. Ad
quartum diſtinguit,vt in præ.ver.quid ſi is.ĩ.e.per quod reſpon-
detur ad l.Barbari⁹.& ſic etiam ibi diſtinguit Gui.de Suz.Item ſic
etiam ad l.2. C.de ſen.& interloc.reſpondetur:quia ibi de creati-
one conſtabat. per eundem modum reſpondere poterat ad l. ff.
de iure fiſci,ſed ſi accepto.vt ibi patet in prima gl.Ad l.competit.
ff.qui,& à quibus,reſpondetur ponendo caſum,vt ibi dicit gloſſ.
Conſentit tamen opinionem Azo.quando de longinquo fertur
inſtrumentum,poſſe tolerari:de qua ſ̃.eodem §.verſic.quid ſi ꝓ-
ducitur.Item conſentit ei,quod not.de illo , quem conſtabat ta-
bellionem, ſed remotus erat.In authenti.de tabellio.ad fin.in gl.
hîc eſt argumentum.in fi.quod dictum ponitur infrà, verſi.quid
ſi tabellio perdit.& vide,quod ibi dicam. Vltimum autem dixit ꝑ
prædicta ſolutum,quòd conficienda non valent. nam & ſi prop-
ter communem errorem præterita inſtrumenta valerent , nõ ſic
in futuris errore comperto. Vnde dicit,Barbarium reſtitutũ do-
mino in priſtinam conditionem:& fieri debuit, per præ. leges li-
bro decimo,& C.de tabul.l.generali.& qui milit. non poſ. ſuper
ſeruis.Scire debes,quòd Iaco. Bal. de materia tractauit in l.ſoro-
rem.C.de hisquibus vt indig.dicens,iura quæ dicunt ſtari inſtru-
mento,qđ apparet non vitiatum, non cancellatum,&c.no.ſ̃.e.§.
in prin.non procedere,quando negatur inſtrumẽtum:aliàs ei ſta
tur.Sed ſi apparet contradictor, tunc ſuo ordine cauſa agitari de-
bebit,nec ſibi credetur dicenti,vel ſcribenti ſe notarium. allegat
in authent.de hęred.& Fal.§.ſi verò abſunt.& C.de decu.l.j. li.xij.
ADDE,ꝙ Alex.conſilio 138.j.lib.per omnia videtur ſequi hanc
addit. Bald.tamen quo ad primum,conſilio 319.incipi.quia ple-

☞ niſſi nè

25 ¶† Quid de his,qui fiunt ab episcopo,vel comite,vel vniuersitate?not.dominus meus in Summa,ne clerici,vel monach.§.quę sunt.sub §.clericis etiam.vers.quid igitur.& seq.ꝙ tabellio simpliciter constitutus ab eo,qui potestatem habet cõstituendi,potest vbiq; vti suo officio:sicut & presbyter semel ordinatus,potest vbiq; celebrare,saltem de eius licentia,ad quē declinat,ext.de cle. peregr.tuæ.sicut & voluntaria iurisdictio vbique exercetur,ff.de officio procon.l.j.&.ij.ff.de emancip. l.emācipari.Sin autem dicatur sic:Do tibi potestatē cõficiendi instrumenta intra talem diœ-
a cesim,vel prouinciam[a],ext.illam positus non habet exercitium: sicut nec archiepiscopus ext. prouinciam sibi commissam potest vti pallio,c.dist.contra morem.ext.de vsu pallij,c.j.&pe.Ego credo,quòd etiam simpliciter constitutus,intelligitur cõstitutus intra metas iurisdictionis constituentis,vt probatur euidenter ext.
b de foro cõp.Romana.§.pe.[b] vbi prohibetur Archiepiscop⁹ mittere suos clericos ad diœceses suffraganeorum pro recognoscēdis ibi contractibus coram eis.cùm enim ibi non sit vsu tabellionum,illi clerici per archiepiscopum missi concedebant patentes literas super contractibus coram eis initis sicut ergo illi non possunt vti illo officio,quod succedit in locum tabellionatus,ext.iurisdictionem eos mittētis sic etiam nec tabelliones hoc poterūt, arg.C.de sum.trin.cunctos.& ext.de sentē.excom.à nobis fuit.& ff.de off.præfec.vrb.l.j.§.initio eiusdem epistolæ,& l.fin.ff.de iur. om.iud.l.fi.extra de pœn.& remis.quod autem.& de postul.ca.j. & 6.q.3.scriptum.de elect.venerabilem.ff.de off.præsid.l.3.extr. de of.leg.excommunicatis.Ex quibus iuribus videtur dici posse, quòd tales non possunt instrumenta conficere extra iurisdictionem eos constituentium.Secus autem est in his, qui sunt à principe ordinati,vt s̄.vers.& nota,quòd.Non tamen nego,quòd instrumenta intra metas illius iurisdictionis confecta,fidem faciāt ext.illam inter homines illius iurisdictionis,& alios alibi fortè litigantes,postquam constat ea per tales confecta fuisse.Alii tamē dicunt,quòd tabellio vnius loci,cùm sit publica persona,potest vbique instrumenta conficere,nisi prohibeatur ab eo,in cuius iurisdictione conficit.potest enim prohiberi per illum.Sunt etiam qui dicunt,quòd tabellio vnius loci potest alibi conficere de partium consensu,saltem expresso,& non erroneo,arg.C. de iurisd. om.iud.l.priuatorum.ff.e.est receptum.de iudic.l.ij.extr.de foro
c compet.si diligenti[c].Sunt etiam,qui distinguunt,& non improbabiliter,an fiat alibi instrumentum de re voluntaria,vt tūc possint,arg.præd.l.emancipati.& similium:an de re, quæ iurisdictionem respicit contentiosam,vt de dilationibus,&requisitionibus testium,& huiusmodi, vt tunc locum habeat regula illa ff.de iurisd.om.iud.l.fin.& de bonis auct.iud.poss.cùm vnus.§.pen. ff.de verbo.signifi.pupillus.§.territorium.Alij dicunt,in hoc regionis consuetudini standum,ext.de fide instrument.cùm dilectus.

26 ¶† Quid si tabellio sit constitutus ab episcopo in spiritualibus, nunquid ille poterit conficere instrumenta in temporalibus?Dominus meus videtur notare in pręd.§.sub §.clericis & ver.quid si nihilominus.& vers.& breuiter.quod sic:arg. pro eo ext. qui fil.
27 sint leg:per venerabilem.Alij contrà. ¶† Quid de constituto à domino temporali in ciuilibus,nunquid poterit in spiritualibus, vel ecclesiasticis conficere instrumenta?dicit dominus meus ibidem, quòd tabellio ecclesiasticus non debet cõficere in ciuilib⁹ nec secularis in ecclesiasticis: quia istorum cõuersatio debet esse discreta.4.distinct.statuimus.ij.q.7.laicos.C.de epis.& cler.repetita.in auth.de sanctis.episcop.§.omnibus autem laicis.Collat.ix.etiam si cõstitutus à domino temporali sit clericus,secūdum eum, ex quo constitutus est à laico,ext.de iudic. decernimus. & de ar-
d bit.contingit.de rebus eccle.non alien.cùm laici.& de deci.tua[d].
28 ¶† Quid ergo,si tabellio laicus scribit vota canonicorū in scrutinio electionis? Secundum hoc videtur, quòd electio non teneat:imò,secundum Iaco.Bal.propter hoc cassa fuit electio Placentina:arg.ext.de elect.Massana . & dominus meus in hoc con-
e cor.[e] Inn.[f] autem,& Rof.[g] & Gof.dicunt contrà,quia nec existēs
f in sacris debet esse tabellio:imò debet hoc sibi interdici,extrà.ne
g cler.vel mon.sicut te.Officium enim tabellionatus publicum est vt C.lib.x.de tabul.l.generali.Et publica negotia sunt clericis interdicta,vt C.de epis.& cler.placeat.& lex vetat scribas, seu notarios in alijs officiis militare,vt C.de tabul.l.j. & hoc puto.Et iura, quæ prohibent laicos interesse electionibus,intelliguntur,ne in
h tersint,vt coeligant,vel disponant,vel præcipiant[h].¶† Sed cùm
29 dixeris,existēti in sacris debere interdici tabellionis officium,saltem in secularibus,quæritur,si fiat tabellio,& instrumētum conficiat in illis, an valeat?arg.quòd non,x.dist.c.vides.ext.de dol.& cont.veritatis.C.de legi.non dubium.Arg.contrà:quia fit ab eo, qui iurauit,& aliàs honestus est,de præscri.ad audientiam.& de p̄ sump.illud.Multa enim fieri prohibentur, quæ iam facta tenent.
i Dicit do. meus in præ.§.sub §.clericis[i] quòd non valet, si publicè & solenniter fuerit eis interdictum:secus si occultè. ne homines decipiantur,ff.de off.præt.Barbarius.ext.de simo. quoniam simoniaca.ad fi.j̄.de sta.mon.ver.xxvij.Et puto,quòd clerici in causa spirituali & ciuili possunt vti tali officio: arg.extr.de proba.q̄m contra.xxvij.q.2.c. multorum.Alij tamen cõtrà.Quid si tabellio religionem ingreditur, nūquid postea complebit instrumenta? de hoc in præ.ver.xxvij.Quid si legat alicui protocolla?de hoc s̄. §. ostenso. ver. quid si aliquis. Quid si tabellio amisit instrumentum tabellionatus,nec apparent testes,per quos possit probare?
30 dic,vt j̄.§.prox. versi. quid ergo ¶† Sed nunquid seruus potest esse tabellio?dic,quòd non,vt C.lib.x. de tabu.argum.l.generali. & s̄ de proc.§.ratione autem.ver.item quòd non sunt.vbi habes de quibusdā aliis personis prohibitis. Quid de liberto?dic quòd esse potest,vt C.de seruis Reipub.manumit.l.fi.Item decurio nō potest esse tabellio,vt C.lib.x.de decu. vniuersos.licet sit arg.cõtrà C.de tabul.l.2.Pari ratione etiam videtur, quòd nec aduoca-
k tus possit esse tabellio,vt no.in præ.l.viuersos[k].& in præ.l.gene
31 rali.¶† Quid si instrumentum confectum est à tabellione,qui erat excommunicatus?Respondeo,videtur valere, argum.ext.de hære.excommunicatus.j.§.credentes.ibi,si tabellio,&c.à contrario sensu,vbi habet,ꝙ si satisfacere contempserit intra annum,ex tūc instrumēta p̄ eum ɔfecta nō valēt:ergo à ɔrio pri⁹ ɔfecta tenent licet esset excõicatus ipso iure,vt ibi patet:& in hoc videtur
l B.consentire in sua noua additione ibi ad meam instantiā posita[l] Alij di

ADDITIONES.

☞ nissimè.dicit,ꝙ aut ipse tabellio petit aliquē actum, tanquā existens tabellio:& debet p̄bare de ti.vt ff.de decu.l.Herennius.& l. 2.si seruus ad decu.aspi.libro decimo,& C.de fide instr.l.si nō solennibus.aut de officio est quæstio inter alios, & sua possessio est longa,sufficit:secus si recens,vt dicit in simili per Cynū & Iac.Butrig.in l.si qua per calumniā.& subdit dicens,ꝙ etiam si possessio est recens,& aliquas scripturas fecisset in iudicio,faceret eū præsumi tabellionē,ex quo à iudice eius persona est approbata: arg. ff.q̄d fal.tut.l.j.§.idē Pomponi⁹.Item si est bonæ famæ,& multos contractus fecit,& publicè reputatus est,dicit ipse,iudex debet super hoc arbitrari ex ɔiecturis,& indiciis:q̄ sufficiūt,vbi claræ probationes haberi non possunt,vt ff.de re mil.non omnes. § à barbaris.Et ꝙ sufficiat longa possessio,tenet eius cons.229.e.j.li.Pet. de Anchar.consil.ccxiiij.Et quòd per matriculam probetur quis notarius.voluit Ang.cons.clx.

a Prouinciam. ¶Vel faciens tabellionem habet potestatem faciendi intra certos limites.

b §.pen.¶Lib.6.
ADDE,quòd notarius creatus ab alio, quàm à papa,vel ab Imperatore,non possit conficere instrumenta,nisi in diœcesi,seu in p̄uincia constituentis:tenet etiam Rota in nouis decisi.vbi sequit̄ opinionem auctoris hîc,deci.ccxcj.

c Si diligēti.¶Gul.de Cu.resistit huic dicto il.repetita.C.de epis.& cler.p̄ ipsā l.& p̄ l.ɔsulta diualia.C.de testi. bn̄ facit C.li.xij.de officio p̄cõs.& leg.l.j.Itē notarius nitit̄ auctoritati creantis,in auth. Collat.4.de tabellio.circa mediū. Nō poterit ergo,q̄d ille n̄ posset,ff.de reg.iur.nemo plus.inducit l.j.§.tutor.ff.iudi.sol.de admini.tut.l.si duo.& in auth.de admin.offi.§.j.Collat.3.& quod not. C.lib.xij.de prox.sacror.scri.l.hac parte.in vlt.gl.l.Itē punit̄ q excedit metas officij cõmissi sibi, C.li.x.de decu.vtrū.& C.lib.xij.de nu.& actua.l.in prouinciis.& in ea.l.de excep.l.ij.& C.de donat.l. secūdū diui.Iura ɔria hîc allegata in iurisdictione loquūtur, quæ prorogari p̄t:istud verò est nudū officiū,vt in præ.l.cõsulta.& patet extra.ne cleri.vel mona.sicut te. Vnde coram ipso adoptio fieri non posset,C.de adopt.l.adop.nota.ad idem C.de iure fisc.l.ij. ADDE his vltimis verbis Oldd.consi.ccliij.vbi ponit,an insinuatio possit fieri coram non suo iudice.

d Dec.tua.¶Ipse Host.fatetur in decere.sicut te.ne clerici vel mona.contrarium de facto seruari:clariùs autem opin. suam probat, vt ibi scripsi in fine secundæ gl.

e Concord.¶Vide in summa de elect.§.qualiter.sup verbo,in scriptis redacta.

f Inn.¶In dec.quia propter.super verbo,redacta. dicit Inn. id fieri posse per tabellionē,etiā extraneum:de laico non dicit expressè.

g Autem & Rof.¶In lib.iur.canonici super rub.de libel. de forma scrutinij.

h Præcipiant.¶Vide,quod scripsi de elec.quia propter.super glos. per ipsos.

i Clericis.¶Aliter dixit in apparatu,vt scripsi in p̄.dec.sicut te.post principium.

k Vniuersos.¶Propter minoritatem officij dicit ibi Accur.q̄d cõtrarium seruatur Mediolani.Adde Ang.cons.cclxxxiij.& Mediolani non sunt procuratores illi de collegio.

l Posita.¶Hanc non habemus.

Alij dicunt simpliciter, quòd instrumentum ab excommunicato confectum, non valet: pro quib. facit optimè 3.q.4. nullus. ext. de sen. excom. c. nouerit. Tertij, quos dominus meus sequi videtur. dicunt, & meliùs, vt videtur, quòd quandiu eius excommunicatio est occulta, valet instrumentum ab eo confectum: vel etiam si sit manifesta, non tamen probari potest. arg. pro eis, ff. de off. pt. Barbarius. 3.q.7.c. insanus. §. tria. in prin. ver. verum. C. de testa. l. j. ext. de proc. c. fi. de sent. & re iud. ad probandum. & de excep. pia. §. si vero post. & seq. ext. de coha. cler. & mul. c. vestra. prope fi. secus si sit notoria, vt ext. de exce. exceptionem. de hoc not. secun-
a dum Papam, ext. de excep. pia. §. si verò [a] ¶† Quid si is, qui non ē
32 notarius publicus, exercuit tabellionatus officium, sed postmodum apparet eum notarium nō fuisse, nunquid instrumenta per
b eum confecta publica erunt, & fidem facient [b]? arg. quòd sic, in p̄. l. Barbarius. & in præ. §. tria. in prin. & ff. qui, & à quibus. l. j. C. de testam. l. j. Dic, quòd si habuit priuilegium ab eo, qui potestatem habuit creandi notarios, licet ex postfacto appareat eum nō posse notarium esse, putà quia seruus est, vt s. versi. sed nunquid seruus. tunc instrumenta eius valebunt, vt patet in Barbario, q fuità populo electus, & ideo eius sententię valuerunt. Si verò nullum priuilegium habuit, tunc communis error non potuit eum facere notarium, vt ext. de cler. non ord. min. c. j. & 2. arg. C. de iur. om. iud. priuatorum, ext. de fo. com. si diligenti. ff. rem rat. hab. bonorum. j. q. j. cùm Paulus. vnde non valent talia instrumēta, ff. de bonis eorum, qui sub tut. vel cur. sunt, l. qui neque. C. de sacrosanct. eccles. decernimus. Nec censenda sunt instrumenta publica, sed priuata, quibus non creditur, nisi trium testium habeant subscri-
33 ptionē, C. de fid. inst. l. comparationes. ¶† Sed quomodo subuenitur habentibus talia instrumenta? Respon. agant contra illum. & consequenter ad interesse suum, per actionem in factum, ff. ad leg. Cornel. de falsis, qui sub nomine. Quid si tabellio confecit aliquod instrumentum falsum, nunquid instrumentis postea per
c eum confectis credi debet [c]? Et videtur, q̄ non, ix. dist. si ad sacras. ext. de hære. fraternitatis. ext. de summa trin. c. 2. ad fi. ff. de eden. si quis ex argentariis. §. j. ver. qui enim. & ff. quod quisque iur. l. pen. §. illud. Ex quo enim semel malè fecit, postea præsumitur malè facere, ff. de re mil. l. iij. §. is qui. 2. & l. non omnes. §. à barbaris. ad idem ext. de pig. illo vos. in fi. & ff. de suspec. tut. tutor quoque. §. nunc videamus. & §. si autē ipse. & §. si curator. & videtur expressum C. libr. x. de suscep. & arca. si aliquid. Argu. contrà ff. de iud. l. per minorem. Nam qui semel malè iudicauerit, non prohibetur iterum iudicare, C. de accus. l. 4. Et idem videtur in teste. ff. de his q no. infa. Lucius. Dic, quòd donec fuerit priuatus, vel interdictus vti officio per sententiam, valent instrumenta per illum postea confecta, ff. de donat. post contractum. & vide j. ver. prox. & j.
d §. instrumentum. vers. quid si aliquod [d]. ¶† Quid si confectum ī
34 strumentum ab hæretico sit? Respon. dico, quòd non valet, si cōfectum est post quàm fuit de hæresi condemnatus: secus si antè, dum vt catholicus agebat, & contrahebat: arg. in pre. §. credentes in verbo, ex tunc, &c. & in præ. l. Barbarius. & ff. de donat. post cōtractum. C. de hæreti. l. Manichæos. ibi, cuiquam coniuncto, &c. à contrariò sensu: & j. ver. prox. & ix. dist. si ad sacras. ibi, siue antequàm pars, &c. & in præd. §. tria & in prædict. decre. vestra. & 8. q. iiij. nonne. ff. quod cum fal. tut. aut. l. j. §. fi. ff. de minor. l. ait. §. præmittitur. ff. de supel. leg. l. j. in fin. & l. 3. §. fi. C. de test. l. j. ff. eo. ad testium. §. conditio. Arg. contra, quòd etiam priùs confectum non valeat: si tamen confectum est postquàm tabellio in hæresim inciderit, in præ. §. credentes. in verbo, nec ad publicam. & C. de hæretic. l. fina. & l. iubemus. de pœn. distin. j. nemo. & extr. de Iudæis, cùm sit. & capit. ex speciali. C. ad leg. Iul. maiestat. quisquis. versus fin. ver. dotes. extra. de hæret. fraternitatis. cum suis concor. Prius dictum plerique sapientes à me consulti approbauerunt: argum. eius, quod not. in præd. capitulo, exceptionem. & secundum Papam, in præ. ca. fraternitatis. & ne contrahentes hoc ignorantes decipiantur. Alij verò contrà, in odium tanti criminis: quod &
35 iura sic persequuntur. ¶† Quid si tabellio perdit officium ex aliqua causa? putà, quia scribit in alienatione sacræ rei, vt in auth.
c de non alienatio. §. ad hæc. vel quia [e] conficit instrumentum pro
f hæretico, vt ext. de hæret. si aduersus [f]. & similia. Dic, quòd instrumenta pòst per eum confecta tenent: arg. auth. Colla. 4. de tabel.
g §. inde. ver. ipsis tamen [g]. & in pre. l. Barbarius. C. de sen. & int. om.
h iudic. l. 2. secundum Vinc. [h] & Accur. Arg. contrà, C. de sen. pas. l.
i fi. [i] ¶† Quid d hoc, q̄ faciūt quotidie tabelliōes? nā ciuitates labo
36 rēt faciūt formā instrī paliquē ɔ̄hēdiū ordinari, & ipsi postea scribunt, & in publicam formam redigūt. Certè videtur, q̄ possint, vt xij. q. 2. cùm redemptor. ibi, scribenda dictauimus, &c. Ipse tamen notarius postea per se diligenter considerabit singula verba, & quod ei videbitur, emēdabit: melius tamē est, si hoc per se faciat:
37 & ad id tenetur. ¶† Sed quæro, sub qua forma ficiunt, seu creantur tabelliones? Respon. in Romana curia hoc modo: Præsentatur nanque summo pontifici aliquis, qui vult fieri notarius: & si eum dominus Papa admisit, mittit eū ad examinatorē super hoc deputatum: qui examinator eum diligēter examinat, tam in Grāmatica, quàm in scriptura, quàm etiam in diuersorum cōtractuū formis: quem si idoneum reperit, eum pro sufficienti domino Papæ repræsentat: & tunc adest vnus diaconus cardinalis, qui illum iurare facit ferè omnia illa, quæ continentur j. in trac. libel. in tit.
k de feudis, §. quoniam. in fi. Item iurat insuper [k], quòd ipse fideliter suum officium exercebit, ext. de præscr. ad audiētiam. quodq;
l ɔ̄ctus fideliter in scriptis rediget pro vtraque parte. & q̄ cū fuerit
m req̄sit[l], īstrā ɔ̄ficiet d his sup q̄b. rogabit, q̄ viderit, & audiuerit [m] quod

ADDITIONES.

a Si verò. ¶ Lib. 6. & no. de sent. excō. decernimus. lib. 6. in vlt. gl. ADDE, an valeant instrumenta excommunicati, Fede. cons. 74. Et an valeant ab eo condita, qui notarius reputabatur, per eundē consilio 137.

b Facient. ¶ Vide quod dixi s. ver. & scias. s. e.

c Debet. ¶ Quęstio fuit Mar. de Fano, qui idē soluit, & per eandē l. pleniùs tamen arguit, & hæc super l. fi. C. de fi. instr.

d Aliquod. ¶ Et ver. item opponit: quòd tabellio.

e Vel quia. ¶ Hoc exemplum non fuit Accur. nec Vincen.

f Aduersus. ¶ Vide quod ibi dixi super verbo, suspensos. & ne cle. vel mona. sicut te.

g Tamen. ¶ Ibi est gl. Accur. & incipit, hoc est argumentum.

h Secundum Vincen. ¶ in dec. cùm quod. e. tit.

i L. fi. ¶ Sic signauit & insolutū dimisit Accur. hoc cōtrarium, per quod dici p̄t priùs edita valere, sed edita pòst, non, per l. si aliqd. al legatam s. vers. 2. & faciunt ibi dicta, & s. ver. proximo, & no. ff. de eden. si quis ex argentariis. §. j. & arg. C. de transact. si ex falsis. Iac. de Bel. super gl. distinguit, an tabellio officium perdat in genere, & in totum: & procedat, qd̄ dixit. Si autem in certa specie tātùm, & tūc remanet in officio, quo ad alias species. Exemplum: deliqt in officio gabellę, & illo officio priuatus est. ne perpetuò illud exerceat. Idem potest exemplificari de loco.

k Insuper. ¶ De his capitulis scripsi post Host. ne cleri. vel monac. sicut te.

l Requisit[9]. ¶ Hîc vide, quod post Hosti. dixi in præ. c. sicut. de hac requisitione, quæ ibi ponitur pro primo c.

m Audierit. ¶ Nota, q̄a non sufficit intellexisse, nisi fuerit rogatus. ɔ cor. s. §. 2. ver. sed pone. eo. tit. & vers. item nunquid. Item nota, q̄ de quinq; sensibus corporis in iuramento exprimūtur duo tātū, visus & auditus: qui duo propriè cōpetūt notario, qui facit instrumentum de alienis actibus: reliqui autem conueniunt testib[9], de quibus satis s. de teste, §. nunc tractādū. ver. vt autem. & sequentibus. Et tabellio, qui ordinauit rem faciēdā, vel gustauit amaram, vel palpauit durā, nō potest de hoc facere instrumentū, licet fieri posset de aliis, qid dixeran: sed hoc non probaret, quòd talis esset sed quòd tales dixerunt sic esse: hoc capere potuit per auditum. Practicemus: Debebam tibi vas vini dulcis: duco notarium: præsentaui tibi vas vini: tu gustasti, & inuenisti illud amarum: optimè operis facere fieri instrm̄, quòd recusasti solutionem illius vini. dicēs illud amarum: poteris etiā adhibere testes ad gustandū & cognoscendū: sed notarius nō poterit scribere, q̄ testes senserint illud amarum: sed bene poterit scribere, quòd tales dixerunt illud amarum. De suo autem gustu non habet facere instrumentū licet magna esset præsumptio, si adderet se gustasse, & sic inuenisse. facit, quod scripsi de probat. quoniam contra. in magna gl. ante fin. versiculo, tamen, quantum. De alienis ergo actibus, qui non cadunt in intellectum notarij, non debet facere instrumenta: & vide, quod dixi j. de accusatione, §. 1. versi. quid si accusatus. Cognitio igitur, quæ requiritur in notario. & testibus, simul decerni debet per notarium & testes, quod natura non concedit in omni sensu corporis, vt patet per superiora. Patet hoc etiam ex eo, quia iura voluerunt soli tabellioni credi sine testium subscriptione, in authen. de hæred. & Falc. §. si verò absunt. & hoc eodem titu. §. sed si instrumenta. in fin. Testes autem non facit præsentia sola, aliàs dormiens esset testis: sed facit cognitio eius, quod agitur, iij. qu. ix. testes. Per prædicta intelligo instrumentum non probare: & tabellionem, qui id fecisset, fatuè id egisse: per id tamē tabellionem non dico puniendum, quasi falsum scripserit. cessat enim hîc dolus. Sic & sententia iudicis non competentis & dictum testis extra intentionem non valet: non tamen proferenti, vel deponenti infligitur pœna propriè sumpta, cùm id iure non caueatur. Vitiatur ergo instrumentum, non quia sit falsum, sed quia fecit extra officium: licet verum sit, quod scripsit. Per præmissa videtur, quòd ad dictum interpretis mediatoris inter duos

diuersa

quod etiam in scripturis iudicialibꝰ nil falsitatis adhibebit:sed ea, prout à contrahentibus,vel præcipientibus, vel iudicibus iniunctum fuerit,fideliter in scriptis rediget,& publicabit,nil addendo, vel minuendo,quod sensum immutet.Item quòd instrumētum non conficiet de aliquo contractu,in quo sciat interuenire vim, vel fraudem.Item quòd contractum in protocollum,seu in primam collectionē,seu scripturam rediget, & post quàm redegerit,malitiosè non differet contra voluntatem cōtrahentium,vel eius,cuius est super eo publicum conficere instrumentum:saluo tamen iusto salario,& consueto.Item ꝙ si aliquod falsum instrumentum ad eius manus peruenerit, illud destruet, si hoc facere possit absque suo periculo, siue damno: sed si ista sibi imminere videret,proferet hoc in notitiam rectoris ꝓuinciæ, seu eius,qui ibi iurisdictionem habebit.Quo facto dominus papa concedit ei potestatem conficiendi instrumenta publica,& contractus audiendi,& de officio tabellionatus eum inuestit p calami & pugillaris traditionem,dicens:Accipe potestatem condendi chartas publicas,secundum iura & bonos mores:& literas super officio sub tali forma concedit:

FORMA.Clemens episcopus,&c.tali in minoribus ordinibus ꝯstituto,seu laico salutē & appostolicā benedictionē. Ne ꝯtractuū memoria deperiet,inuentum est tabellionis officium,quo ꝯtractus legitimi ad cautelā præsentium & memoriā futurorū manu publica notarētur.Hinc est,ꝙ prædictum officium,ad qđ reptus fuisti idoneus,tibi ducimus committendum,vt illud prudenter & fideliter exequaris,&ad te,cùm necesse fuerit,recurratur.Nulli er-
38 go omnino hominum,&c.¶† Porrò sunt nonnulli comites & Barones,maximè in Italia, habentes priuilegium ab Imperatore faciendi & creandi tabelliones:si igitur aliquem tabellionem fecerint,de hoc instrumentum fiet publicum in hac forma:

a ¶FORMA [a]. De imperialis plenitudine potestatis idcirco in egregium virū talem Comitem creandorū tabellionum emanauit potestas,vt eiusdem potestatis gratiam imperij refunderet in subiectos:ea ꝓpter ex indulto eidem super hoc ab Imperiali culmine priuilegio speciali,prout in eodem euidentiùs continetur, idem comes P.publicum &authenticum tabellionem creauit,& fecit,ipsumque flexis genibus deuotè suscipientem,de tabellionatus officio publicè exercendo, tam in instrumentis, & vltimis voluntatibus,& quibuscunque iudiciorū actibus authenticè cōscribendis,quàm in omnibus & singulis,quæ ad dictum spectant officium,ꝑ omnes terras & loca,q̄ Romanum ꝓfitentur Imperi-
b um,peragēdis,cum pennæ & calami [b] traditione solenniter & legitimè inuestiuit:q̄ P.ipsi domino.Comiti vice & nomine Imperij Romani recipiendi corporale præstitit fidelitatis debitæ sacramentum,iurans ad sancta Dei Euangelia,ꝙ instrumenta,tam publica,quàm priuata,vltimasque voluntates,& q̄cunque iudiciorum acta,& generaliter omnia & singula,quæ sibi ex officij debito facienda occurrerent,seu scribēda, iustè,purè, fideliter,omni simulatione,machinatiōe,falsitate,& dolo remotis,scribet,scripturas illas,quas in publicam formam debuerit redigere, in membranis,& non in chartis abrasis,vel de papyro,fideliter conscribēdo:necnon sententias &dicta testium,donec publicata fuerint& apta,sub secreto fideliter retinebit,& omnia fideliter & rectè faciet,quæ ad ipsum ꝑtinebunt,ext.de confir.vti vel inuiti.cùm dilecta. Expræmissis ergo satis possunt instrui episcopi & barones potestatem creandi tabelliones habentes,sub qua forma eos cre-
39 are debebunt.¶† Illud autem notandum est,ꝙ licet in aliquo instrumento dicatur:Ego talis,imperiali,vel papali,vel tali auctoritate notarius,non constat tamen ex hoc, ꝙ ille sit notarius:imo potest obiici contra instrumentum,ꝙ non est confectum à notario publico,C.de fide instr.iudices.ibi,q̄ prolatis instrumētis,&c.
c & in his,q̄ no.s̄.de proc.§.ratione quoq; constit.in fi. [c] non enim nascitur q̄s tabellio,imò fit.Simile de cōsecrat. dist.2.panis & calix.& duobus cc.seq.& debet fieri à prædictis,vel ab aliis,quibꝰ ipsi hoc commiserint,vt no.C.de tabul.l.fi.& s̄.vers.& scias. Qualiter ergo se probabit tabellionem? nam si per instrumentum tabellionatus,oportebit ꝙ ēt ꝓbetur,qualiter, is,qui illud cōfecit, sit tabellio:& sic res in infinitum abibit: qđ tñ vitandum est.ext.
d de rescrip.cùm in multis [d].Debet ergo sic talis probatio fieri,Probabit enim,ꝙ publica fama & communis opinio est, illū esse publicū notarium,& ꝙ publicè cōficit instrumēta in singulis ꝯtractibus,& ꝙ instrumēta ab eo ꝯfecta pro publicis habenť in tali ciuitate,vel diœcesi,& ꝙ exercet officium tabellionatus,& tanquā tabellio fungitur publicis muneribus,ff.ad municip.l.3.in princi. & ff.de off.præt.Barbarius.3.q.7.c.infamis.§.tria.C.qui, & aduersus quos,l.j.ff.ad munic.l.fi.§.fi.j̄.§.instrumentum.ver.quid ergo, si.& iunge.quod no.s̄.de probat.§.j.ver.& nota,quòd.& ver.verùm licet. Nec sufficit ostendere tantùm duo instrumenta per eum confecta:imò tot debent apparere,quòd euidenter appareat eum commune officium pro omnibus gerere.Sed & per instrumentum probari potest aliquem fuisse tabellionem, secundum Innocen. 1111.quod dic,secundum eum,vt no.ext.de fide instr.
e ca.j. [e] ¶† Illud etiam nota,quòd tabellio multas habet appellati-
40 ones.quod dic,vt legitur & not.C.lib.x.de tabulariis, super Ru-
f brica,& l.j. [f] ¶† Sed nunquid tabellio debet scire iura? videtur,ꝙ
41 sic:ne illicitos contractus celebrans puniatur, vt C.de sacrosan. eccles.iubemus.§.his tabellionibus.&C.lib.xj.vt nemo ad suum
g patr.l.j.& l.4.C.de eunuc.l.fi. [g] ¶In summa no.quòd licet instrumentum plura contineat,tamen tabellio,qui dicit se his interfuisse,intelligitur dicere solùm de his, quæ eodem loco & die acta sunt,secundum Innoc. 1111.vt no.ext.de probat.quoniam con-
h tra.ibi,& personas & omnia,&c. [h] ¶† Hinc est, quòd iudex, si in
42 sua narrat sententia,qualiter in causa,in qua pronunciat, lis fuit contestata,iuratum est de calumnia,testes recepti,partium confessiones factæ, eos, vel procuratores affuisse, & similia: non tamen hæc probantur per instrumentum sententiæ,quia hæc narratio est.non enim fuerunt acta die & loco,quibus instrumentū ipsum factum fuit.Solùm ergo per illud probatur sententiæ prolatio,quæ eisdem die & loco prolata fuit,quo rogatum fuit,vt s̄. §.breuiter.vers.sed & in sententiis.& arg.ext.de præscrip.auditis. imò ēt, secundum eum, si diceret tabellio die & loco tali fuit lis contestata,& confessiones factæ,& iuratum,&c.non valet super his,vt instrumentum:sed quantum ad hoc, sunt literæ testimo-
i niales [i]:quia non super his principaliter confecit instrumentum, sed incidenter ea narrat.vnde oportet de illis per acta causæ, vel aliter doceri,vt in præ.c.quoniam contra.& ext.de fide instrum. c.j.C.de eden.auth.si quis in aliquo. Arg.tamen cōtrà,quòd scriptura fidem facit etiam de eo capitulo,super quo principaliter ñ
k est facta,ext.de censi.cùm olim [k].ad fin.C. de contrahen. stipula.
l optimam,C.de iure deliberand.l. cùm aliquis [l]. Dic igitur, quòd aut in instrumento sententiæ fit mentio de prædictis, aut non. si quidem fit,non auditur illa negans,& eius executionem ob hoc impediens,nisi contrarium probet.nam pro ea præsumiť,ex quo ab ea ex causis huiusmodi non appellauit,vt ext. de renū.in præsentia.

ADDITIONES.

¶diuersarum linguarū contrahētes notarius non pt facere instrumentū de cōtractu,licet posset de verbis interpretis:&licet verè per interpretem inter tales contrahatur lege dicente, Siue Græco,siue Hebraico sermone quis loquatur,obligationem contrahi,dummodo alter alterius linguam intelligat, siue per se, siue p interpretem,ff.de ver.oblig.l.j.in fi.quod vide in rub. de spon.ex literis.j.super 4 g.quia tamen contractus non cadit in intellectū notarij,vel testium, instrumentum de contractu non video fieri posse.Non obstat lex ff.de testa. qui testamento,in fi.ibi enim loquitur de testamento in scriptis.vt ibi no.vbi testis non habet intelligere verba testamenti:sed satis est, quòd intelligat se testem adhibitum testamento:& si non sit intelligens lingam Latinam. ad signandum testamentum Latini admittitur: sed secus in nuncupatiuo,vt ibi not.per l.ibi seq.Si tamen notarius & testes alterius linguam intelligerent per aliqua signa adiuncta cum verbis interpretis,posset contractus intelligi, & sic instrumentum formari in terminis.Græcus exposuit librum, vel equum venalem: interpres pro Latino offert certum prætium:finaliter cōcordāt. & Latinus sibi pretium numerat,& ille tradit sibi librum, vel equum:satis per hoc contractus venditionis apparet. ADDE, quòd communiter tenetur hæc conclusio in d.§.fi.de respectu vltimæ partis:de qua vide etiam Fede.consi. 133.incip.dicit verum.

a FORMA.¶Ad literam fuit Rolandini v.parte,in fi.
b Et calami.¶Rolan.dicit calamarij.
c In fi.¶Vide s̄.e.ver.quid si producitur.
d In multis.¶Lib.vj.
e C.j.¶Vbi scripsi in j.col.ver.quid si negetur.
f L.j.¶Et vide,quod scripsi de probat.quoniam contra.super ver. publicam.

ADDITIO.Adde ad ver.sequen.ibi,sed nunquid,& c.gl.in l.fi. & ibi Bald.in fin.C.de fideiuss. quòd tabelliones non intelligunt clausulas iuris, quas in instrumentis quotidie apponunt: vnde eorum simplicitas nocere non debet contrahentib. Et qualiter puniatur tabellio,qui confecit instrumentum,quod de iure non tenet,vide eundem Bal.in l.j.C.de sepul.viol.Hen.Ferran.

g L.final.¶Iste versiculus fuit Accurs.ad literam in l.3.C.de tabul. libr.x.
h Omnia,&c.¶Ibi scripsi super ver.quæ occurrerint.
i Testimoniales.¶Quid circa hoc dicat Hostien.scripsi in fin.præ. glossa.
k Cùm olim.¶Super gl.pe.in fi.& materia tit.ibi diuersis gl.
l Aliquis.¶Vide de priuil.si papa.in prin.& quod ibi no.in 2. & 3. gl.& in clem.de probat.literis.

sentia.cum suis fi.Sed si velit eam ex hoc dicere nullam, probare tenetur,ext.de ,pc.in psentia.ad fi.C.e.licet.Si queris,quo negans probare cogitur contra illud,C.de prob.l.actor. quæ est vj.q.vlt. ext.de elect.bonæ.j.respon.hoc operatur præsumptio,quę surgit contra eum & pro sententia,quia non appellauit,ff.de probat.cū de indebito.C.de don.inter vir.& vxo.l.etiam.ext.de proba.post cessionem.vt ec.benef.c.vnico,prope princ.3.q.ix.indicas. Si autem de his nulla fit mentio in instrumento sententia,dicunt quidam simpliciter, quòd non imcumbit sibi probatio. sed victori. præsertim si negentur substantiales solennitates, de quibus dixi
a s.in principio huius secundi libri[a]: aliàs non tollerabitur sua sententia,nisi eam doceat ritè latam,vt in auth.Col.v.de his, qui ingre.ad appell.§.illud. Sed lex illa loquitur in causa appellationis. vnde vr dici posse,quòd siue fiat mentio,siue non,ex quo fuit appellatum,sed iam in rem transit iudicatam, & prima facie non apparet falsa,vel vitiata, stabitur ei, nisi probetur aliquid omissum, quod eam reddat nullam,vel falsam,quę prosequere,secundum
b Papam,vt no.in pre.c.cùm in iure[b].& j.de sententia,§.vt autem.
43 ver.& no.secundum.& §.iuxta.ver.sed quid si.¶† Quid si in aliquo instrumento continetur,quòd A. promisit soluere decem B.quę sibi debebat ex causa venditionis cuiusdam equi,prout ptinetur in instro scripto manu talis notarij viso & lecto à me notario,nūquid valet,si primæuum & originale n̄ ostenditur?Dixit Lanfrancus,quòd non.vt C.de eden.auth.si quis in aliquo.ext.d̄ fide instrum.c.j.& ff.e.quicunque.prędicta enim auth.indistinctè loquitur:vnde non est recedendum à verbis eius,ff.de leg.3.non
c aliter. Sed Vbert.[c]dixit valere,arg.C.de falsa causa adiect.l.3.& l. fi.Insti.de lege Fusia Cani.ff.de pact.l.tale pactum.ff.de duob.reis, l.eandem. Nec hoc dicitur exemplum, sed originale nouum per se.Et quotidie videmus talia fieri instrumenta:quod spectandum est,ff.si cer.pet.l.certi.§.fi. Item quid si in aliquo instrumento dicitur, A.filius B.promittit P.decem:nec adiecit Quōdam. cùm tamen B.mortuus sit?dic,quòd propter hoc instrumentum non e-
d rit falsum,vel vitiosum,vt ff.si cer.pe.l.eius qui[d].& no.in actis iudicialibus sufficere,quòd cum die inueniatur hoc modo:Talis libellum die tali coram tali obtulit tali:& talis est litem contestat⁹, & iurauit,& positionibus respondit:& consuluit,& renunciauit, & huiusmodi: & de his actis creditur sine testium subscriptione, vt s.§.prox.versi.sed cùm in literis,& cautè facit iudex,qui in sententiarum prolatione facit de singulis mentionem.Sed & secundum quosdam aliter,si tabellio scribit sententiam,& alius acta,pcipiet iudex illa acta subscribi sententiæ, & eorum publicationi suam præbebit auctoritatem,vt in præ.§.iuxta.ver.si autem sentētia,si autem idem vtrunque scribit,ille idē acta subscribet sententiæ absque qualibet publicationis solennitate.

ADDITIONES.

a Libri.¶Solet vocare partem,quod hìc dicit librum.
b In iure.¶Multum memoratur à longè,cum s.in hoc §.non sit allegata,nisi in prin.3.col.versi.xix.& ver.illud quoque.in fi.& hæc sunt de his,quæ tempus occupant.
c Sed Vber.¶Cuius ad literam fuit hęc additio super auth.si quis ī aliquo.& facit j.§.fi.ver.ij.
d Eius qui.¶Poterat hoc omitti,quod pleniùs ponit j.§.prox.ver. quid si ita. ADDE,φ hoc tenet Bart.in l.j.ff.de operis noui nunc. vt refert & sequit̄ Hippo.per Insti.qui,& ex qui.cau.ma.non posi in prin.in 3.col.post medium.

Postremo restat videre, qualiter scriptura in iudicio pducta impugnetur.& qualiter cōtra eam excipiatur: super quo notandum est,φ diuersæ scripturæ in iudicio proponuntur: Quandoque enim producitur rescriptum aposto
a licum [a]:quandoque instrumentum publicum:quandoque priua
b ta scriptura [b]:quandoq; forenses:quandoq; priuilegium,vel cōfirmatio,vel concessio:quandoq; testamentum:quandoq; instrumentum donationis causa mortis,vel etiam inter viuos:quando que inuentarium. Quid ergo contra quamlibet præmissarum excipi valeat,sub compendio perstringamus. Quid contra rescriptum excipi possit.s.de exhibitione rescripti est rescriptum.

ADDITIONES.

a Apostolicum.¶Hoc non prosequitur,sed remittit.
b Scriptura.¶De hoc remittit.in §.satis.&ibi sequentem prosequt̄.

SVMMARIVM.

1 *Publicum instrumentum qualiter impugnetur.*
2 *Tabellio si instrumentum tabellionatus amiserit,nec testes apparēt,qui per ipsum instrumentum viderint ipsum constitui tabellionem:an sufficiat se probare diu officium exercuisse.*
Tabellio nemo præsumitur,nisi probetur.
3 *Instrumentum validum plura necessariò debet continere.*
4 *Instrumentum,in quo non continetur dies,vel consul,an sit validum.*
5 *Locus contractus in instrumento non insertus, instrumentum reddit nullum: quare etiam testis interrogandus erit de loco.*
6 *Tabellio conficiens instrumentum sine die,loco & consule,an poterit illum reficere,& omissa apponere.*
7 *Publicum instrumentum si fuerit aliquo modo imperfectū,an possit reformari*
8 *Tabellio in notula,seu protocollo diem apponens si postea instrumentum conficiat sine die,an videatur dies in vtroque repetitus.*
9 *Instrumentum dicitur vitiosum,si quid in eo ex necessarijs omittatur.*
10 *Instrumento in aliqua parte sui existente vitioso, an totum dicatur vitiosum & falsum.*
11 *Instrumentum vires sumit ex fide tabellionis.*
Periurus in vno,non est credendus in alio.
12 *Notario formam contractus sub compendio in protocollo, seu abbreuiatura ponente,an possit in publico instrumento ampliari.*
13 *Tabellio quomodo,& quando possit instrumento addere,vel minuere.*
14 *Instrumento perdito,an possit aliud in noua forma refici.*
15 *Instrumentum per suspectum notarium confectum,an sit validum.*
16 *Instrumenta tantò sunt cautiora,quantò plura sunt in chartis signa.*
17 *Productis diuersis,& à diuersis,cui productioni standum sit.*
18 *Instrumentum,in quo filius talis expressi continetur, an si non supersit pater,sit vitiosum.*
19 *Testis in instrumento inscriptus, si sit excommunicatus, an reddat instrumentum nullum.*
20 *Alieno sigillo nemo debet sigillare,si proprium habet.*
21 *Instrumentum scriptum in papyro,an sit reprobandum.*
Versus Ioannis de Deo de mala consuetudine.
22 *Publica persona si de falso accusata sit & conuicta, ex tunc instrumenta & dicta eius robore & valitudine carebunt.*
23 *Nemo meliùs confiteri potest,quàm propria manu scribendo.*
24 *Confessio in scriptis facta,præiudicat.*
25 *Iudex an possit instrumentum falsum coram se exhibitum,comburere.*
26 *Instrumentum non debet scribi per notas,aut signa.*
27 *Filio instrumentum faciente de pecunia patris,an sit credendum.*
Instrumentum conficiens in negotio proprio,non est credendus.
28 *Testatore legante aliquid tabellioni conficienti testamentum nuncupatiuum, an ipse tabellio poterit sibi illud adscribere.*
29 *Testator an possit cōmuniter legare omnibus testibus in testamēto conscriptis.*
30 *Legatum testibus in testamento conscriptis,qualiter & per quos sit probandū.*
31 *Legatarius an possit esse testis.*
32 *Dicens instrumentum esse falsum in modum exceptionis, an postmodum poterit accusari de falso.*
33 *Producens instrumentum,licet non possit contra illud de falso dicere potest tamen illud dicere contra se non facere.*

a 9.§.Instrumentum ergo publicum qualiter impugnetur,breuiter videam⁹[a]. Primò igitur qualiscunq; scriptura sit, vide & perlege diligenter totum eius tenorem.alioquin non poteris eā bene arguere, seu etiam impugnare,ext.de fid.instr.accepimus.ff.de legibus,inciui
1 le.29.distinction.capi.j.in fin.¶†Et vide,quis contraxit,quis stipulatus est, & quid,& cui.& an sibi,vel alij,& an sit talis,qui hoc potuerit,&an qui contraxit,agat,vel conueniatur,vel alius:circa quę vide C.si qs alteri,vel sib.per totum,ff.de const.pecu.eum q. §.3.ff.de verb.ob.stipulatio ista.§.alteri.ff.de reg.iur.q tutor.in fi. Inst.de inut.stip.§.alteri.Si igitur alius agat,vel conueniatur,quā qui contraxit,vide,si hæres sit contrahentis.super quo vide C.de hære.ac. per totū,ff.depositi,hominem.in prin.ff.de act.& ob.ex contractibus.Si autem agens non sit contrahens,nec hæres contrahentis:vide,an contrahens sit filius legitimus litigantis,qvult habere emolumentum ex instrumento,ff.de ver.oblig.filius.&l. quod dicitur.Insti.per quas pers.nob.acquir.2.q.vj.biduum.vers. palàm.vel seruus eius,ff.de acquir.rer.dom.etiam.ff.de verb.obl. seruus eius.ff.de stip.seruor.per totū.vel nuncius,&talis,per quē poterit negotium explicari,ff.de pac.l.Labeo.ff.de pstit.pec.qualiter.in fi.& l.seq.ff.mandati,l.j.ff.pro socio,l.v.ff.de contra.& cōmit.stip.l.j.ff.de spons.l.j.& iij.C.de inut.stip. vt inter absentes.itē vide,si agēs sit tutor,vel curator vel administrator,ff.quod cuiusque vniuers.no.l.fi.ff.de cōst.pec.eū qui.§.pe.ff.de admi.tut.quoties.in princ.ff.quando ex facto tut.l.2.C.arb.tut.per totum,ff.de euict.illud.§.vna.vel procurator,vel syndicus,vel institor,habita distinctione,vtrùm sit soluendo, vel non,ff.de procur.si procurator.ff.de exercit.act.l.j,& per totum, ff.de inst,actio.l.j.& 2.& per totum,ff.de actio.emp.Iulianus.§.si procurator.His autē psideratis opponat contra instrumentū multipliciter;& primò,φ de ipsius instru

ADDITIO.

a Videamus.¶Habetur quidam tractatus de hoc,q incipit,quoniā nonnulli.& dicitur fuisse Ioan.B.ex quo satis adiutus fuit auctor, sed hìc longè pleniùs.

us instrumenti fide hæsitatur: vt si dicatur, quod si tabellio in scriptis id non scripsit, super quo ipse idem, si viuit testificabitur, & recognosceret suam scripturam, & testificabitur, ff. quemad. test. aper. sed
a si quis. C. ad l. Corn. de falsis, si quis decurio. in fi. [a] j. vers. item opponitur, quod non est. vel si discesserit, fiet comparatio literæ cum aliis instrumentis, quæ idem tabellio facit, in authen. de fide inst. in prin. & §. in his verò. & §. q nor. & §. si verò nullus. extrà de priuileg. cùm olim. ij. & de excep. cùm venerabilis. de qua comparatione dic plenè, vt not. in summa domini mei in tit. de fid. instrumē. §. ex quibus. & §. à quo. & §. quis sit effectus. in auth. de instrumē. cau. & fide, §. si vero moriantur. ¶ Item quod tabellio non fuit cōstitutus ab eo. qui cōstituere potest, vel eo modo, quo debet, vt s. §. restat. vers. sed quis potest. & sequen. vel quod aliter se habet, quā fuerit scriptum, j. vers. si. item opponitur, quod res. quas oppositiōes me offero probaturum. Hoc probatur extrà de fide inst. cùm Ioannes. de elec. cùm inter R. Instrumento enim sic in dubium re-
a uocato, non statur ei. sic intellige ext. de elec. scriptum. ¶ † Quid ergo, si tabellio amisit instrumētum tabellionatus, nec apparent testes, qui per ipsum instrumentū viderint eum constitui tabellionem: nunquid sufficit probare se diu hoc officium exercuisse, ad hoc vt possit exercere, & ad hoc quod instrumentis eius fides adhi
b beatur, tanquam publicis? Do. meus [b], quod sic, ar. ext. de fide instru. cùm dilectus. & de re iud. ad probandum. ff. ad Mace. l. 3. ff. de iur. fi. diuus. ff. de offi. præt. Barbarius. C. de testi. l. j. Veruntamen si quæstio est de quasi possessione officij, potest allegari contra huiusmodi, quasi possessionem officij, ff. de rebus eorū, qui sub tut. vel cu. l. q neque. in prin. Non enim præsumitur quis tabellio, nisi pro-
c betur, vt s. §. restant. ver. & scias [c]. & vers. illud autem. ¶ Item obiicitur, quod est aliàs qualitercunque falsum, C. e. l. 2. & 3. extr. e. inter dilectos, præstito priùs iuramento, vt s. §. videndum. ver. faciēdā.
3 ¶ † Quid si iudex instrumentum falsum pronunciat esse verum? de hoc s. de rescri. præsen. §. j. in fi. ¶ Item quod non est ibi inscriptus annus Domini, vel nomen Imperatoris, vel annus imperij, vel consul, vel potestas illius anni: vel quod deest mensis, vel dies, vel indic-
d tio [d]: hęc enim omnia sunt de iure ponenda: & in literis papę nomen eius, & annus sui pontificatus, & mēsis, & dies debent poni. hæc probantur in authen. vt nomen Imp. præpo. docum. §. j. & 2. Colla. v. & in auth. qui. mod. na. ef. leg. §. in maioribus ita. Collat. vj. C. de apoch. pub. l. j. lib. x. in auth. de exhib. & intro. reis, §. sancimus. ext. de fide instrum. inter dilectos, §. sed contrà. ext. de proc. tuæ. xxv. q. ij. si qua. 23. dist. in nomine. in princip. ff quemad. test. aper. l. ij. §. diem. extr. de relig. do. cùm venerabilis. s. §. breuiter. in
4 auth. e. §. pe. ¶ † Quid ergo si dies, vel consul non continentur ī
e instrumento [e]? Et videtur, quod non valet, vt in prædic. concor. & C. de diuer. rescrip. si qua. quæ est xxv. q. ij. Argu. contrà C. de nouo C. compo. §. & si quæ earum. & ff. de ventre inspic. l. j. C. de episco. & cler. nulli. §. cùm autem. C. de Iusti. Cod. confir. §. hunc igitur. ver. nullaque dubitatione. Respondeo: dicitur communiter non valere, vt ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. antepenult. Alij distinguunt, an sit tale factū, quod debeat fieri in scriptis. quod dic, vt s. §. restat. versi. sed si alij, an non. In primo casu nō valet, vt C. de fide instrumen. contractus. in secundo sic, vt ff. eo. l. pe. & ff. de pig. contrahi
5 tur. ¶ † Quid si locus contractus, vel vbi instrumentum conficitur, non sit appositus in instrumento? Videtur, quod non valet, extr.
f de probationibus, quoniam contra. 2. quæst. vltim. libellorum [f].
g C. de contrahend. & com. stipu. optimam. in fi. vbi de hoc [g]. ¶ Potest enim esse, quod is, qui confecit. non habuit potestatem conficiēdi in loco ipso, vt s. §. prox. versi. & nota, quod tabellio. & versi. quid de his. nam & testis de loco interrogatur, ext. de testi. cùm causā. & iij. quæ. ix. nihilominus. cùm hæc duo genera probationis, scilicet per testes & instrumenta, sint similia, C. de fide instrument. l. in exercendis. ext. de testi. cogend. peruenit. j. ergo idem ius erit, arg. j. quæst. j. quod quidam. de rescriptis. inter cæteras. Idem etiā dici potest in literis domini papæ. Alij dicunt locum in instrumentis de consuetudine solùm apponendum, cùm id nullo sit
6 iure cautum. ¶ † Sed nunquid confecto instrumento sine die & consule, vel loco, poterit iterum tabellio reficere, & ea appo-
h nere, si bene recordetur [h]? Argument. quòd sic, extra. de sacram. non

ADDITIONES.

a In fine. ¶ Vt dicebat Odof. super illa l. sup hoc statur dicto suo, an scripserit, vel non: sed de veritate scripturæ ab eo non quæritur. Accur. ibi no. in vlt. gl. quod si diffiteatur suam esse scripturam, tūc est suspecta: alleg. ff. quemad. testa. aper. l. j. §. fi. Pileus, vbi s. de testi. sub instrumento. vers. sed quid si tabellio. dicit n̄ derogari fidei scripturæ, qa posset id dicere p malitiā: reliqt hoc iudicis arbitrio. vide Cyn. C. e. in exercēdis. intra primam quæstionem. Sed quid de notario, à quo peto, quod mihi det instrumentum per se stipulatum, de centum, quæ Titio mutuaui: ipse dicit se non recordari, quod illud instrumentum fecerit, & sic illud celat? quærebat Lambertinus de Rāp. an possint illū accusare de falso? allegat, quod sic: qa celando cōmittitur falsū, ff. de falsis, Paulus respondit. in fi. & l. q testamentū in prin. nec in facto proprio eū excusat ignorantia, ff. de iur. & fa. ignor. l. plurimū interest. C. de rescin. ven. quisquis. Itē argentarius, qui semel habuit codicē rationū, illū habere præsumitur, nisi probet se perdidisse, ff. de eden. si qs ex argētariis. §. fi. Item quod de tabellione cogendo no. e. tit. argentarius. circa pri. & vidisti s. §. videndum. ver. nota bene. facit in auth. de tabel. §. vt igitur. ver. propterea. ibi, vt optimi fiāt circa documenta, & iusti, & cautiores, & non propter suam requiem & delicias alienas corrumpāt vitas. In contrarium inducit, quod potest verum esse, quod dicit notarius: qa memoria labilis est, ff. de prob. si arbiter. q ex tractu temporis etiam in testibus variatur, ff. ad Carb. l. 3. §. duæ autē. Itē lex Cor. de fal. locum non habet, nisi de falso dolo cōmisso, ff. de fal. nec exemplū. & dolus regulariter nō præsumit. Hinc est, quod illum allegans probare debet, ff. de proba. quoties. §. j. licet fallat in casibus ff. de admi. tut. tutor, q. in prin. de his, q in frau. cre. l. omnes. §. Lucius. ad l. Fal. l. dolo carere. ff. man. si pcuratorē. §. si ignorātes. Pręsumetur ergo potius huius tabellionis error quā dolus, & sic facit pro eo textus C. de his, q sibi in test. adscrib. l. pe. in fi. Soluit distinguendo, vt sæpe in hoc tit. factum est circa conditionem psonæ & temporis quantitatē, vt s. si notarius est bonę opinionis, & tēpus longū, quo factū dicitur fuisse instrumentum, accusari n̄ possit: & si accusatus fuerit, absoluatur, salua cōtra eum qstione ciuili in ordinario iudicio ad damnum & interesse, p priùs allegata: ar. C. de testa. sancimus. In casu conuerso, cùm tempus est breue, & psona est suspecta, accusari poterit, & puniri. p iura s. allegata: facit ff. de edend. si qs ex argentariis. ibi, humilis & deploratus, &c. secundum eum. Hoc scias, quod si notarius iste cōfessus esset se stipulatum cōtra eum, sed diceret se perdidisse rogationē, sibi vel suo sacramēto n̄ creditur: imò oporteret perditionē pbare. hoc vult tex. & gl. prædicti §. vlt. in l. si qs ex argentariis. ff. de eden. ADDE primā partē addit. Bal. cōs. 149. 4. li. vbi ponit, an debeat dari fides instrumento, cùm notarius asserat illud falsum. Quo verò ad secundam, vide Fed. cons. cxxiij. Alexan. lxxiij. j. lib.

b Do. meus. ¶ in Summa e. tit. §. 2. ver. quid ergo. si tabellio.

c Et scias. ¶ Vide quod dixit.

d Vel indictio. ¶ Vide qustionem, quam posui in fi. 6. lib. super data de omissione editionis, an vitiet instrumentum. Et quid si expressa non concurrit cum anno. vbi inseritur dictum Gof. de nomine Papæ, vel Imperatoris, anno pontificatus, vel imperij.

e In instrumento. ¶ Huic quæstioni conuenit, qd not. s. de proc. §. ratione formæ. ver. sed quid si in mandato. & de teste, §. iam de interrogatoriis. ver. item de tempore.

f Libellorum. ¶ Quæ est lex 3. ff. de accusat.
ADDE, quòd nec valet cōsuetudo, vt in instrumento non ponatur dies, vel locus: ita Rota in antiq. decis. ccccxl.

g De hoc. ¶ Vide. quod not. de re iudic. abbate. ad fi. lib. 6. in gl. scilicet, donationibus. & quod super ea scripsi: vbi etiam tractatur de nomine loci exprimēdo: & Vber. de Bo. ī l. optimā. quod locus sufficeret: alleg. quod certo loco dicitur esse promissum id quod promissū est Ephesi. vel in alia ciuitate, ff. de eo, qd certo loco, p totū. si diceretur actū in diœcesi, nimis esset indeterminata locutio: finaliter putat, ex talibus inscriptionibus nō vitiari instrm, sed fieri suspectum: maximè pp consuetudinē, quæ vult certū & determinatū locum apponi, nec viribus carebit, nisi pducēs adiuuet illud p testes, C. de pbat. l. vlt. & de falsis, l. fin. Et scias, quod ēt intra ciuitatem posset esse generalitas nimia: vt si dicatur, actū Bononiæ in quarterio sancti Proculi: de quo Dyn. suo consilio 21. quo casu puto procedere, qd prædixi post Vber. vn̄ auctor s. §. 2. ver. post nomē valde specificè posuit locū loci. de tali ergo hoc ītellexisse videt. facit in auth. qbus mo. na. effic. leg. §. quantum verò. Col. vj. & facit, quod de libello accusationis not. j. de accusationib. in prin.
ADDE Angel. idem tenentem eius cons. 220. Bal. cons. 221. 2. lib. Alex. consi. 54. ij. lib. & consi. cxxiij. j. lib.

h Recordetur. ¶ Adiuuabo te declarādo tres opiniones sequētes, in quantū de die quæritur. Ad negatiuā inducit, quod sibi soli nō est credēdū: vel sequit, nec debet ipse fungi duplici officio, factoris s. & correctoris, C. de assess. l. fin. de prox. sacror. scri. l. hac parte. & ibi cū corpore, li. xij. Itē necessaria omissā vitiāt, C. de testa. l. testamētum non ideo vitiatum. ergo non reparabit. Ad contrarium, error notarij veritati præiudicium afferre non debet, C. de testa. l. error. C. de error. aduo l. ij. ff. de offic. præsidis. illicitas. §. veritas. & promptiores esse debemus, vt res valeat, ff. de verb. oblig. quoties. de reb. dub. quot. ext. de verb. signifi. abbate. vers. hîc autem. v. bi concord. & ratione iuramenti præsumitur pro notario, ext. de præsum. illud. de præscrip. ad audientiam. Est aduertēdum, quòd versiculus sequēs declarat auctorē intellexisse de defectu notula, vel protocollo. Opinio Alb. Pap. distinguit nouū à veteri. vt sequ-

tur. Illa

non iter.c.j.argu.ff.de verborum obligat.l.j.circa princip.quia & creditur de his,quæ gessit,vt C.ad legem Cornel.de fal.si quis de curio.ff.de adulte.accusaturus.Distingue,an incontinenti,seu ex modico interuallo fiat:& tunc valet instrumentum:an post magnum interuallum:& tunc non,in auth.de æqualitate dotis,§.aliud.ff.de verbor.obligat.l.j.circa princip.secundum Albe.Papien. & ext.de elec.officij.extr.de testibus cog.præterea.Alij dicunt,ꝙ nullo modo potest.etiam incontinenti,postquam facta est copia parti,cùm functus sit officio suo,ff.de re iud.iudex.ext.de officio deleg.in literis.& in præd.§.aliud.nec enim soli tabellioni creditur,vt in authent.de hæredib.& Falcid.§.si verò.sicut nec soli ar-
a bitro,ff.de arbit.ne in arbitris [a].quia ab initio factum in totum sine suspicione est:quod verò postea,suspicione nõ caret,vt in authen.Colla.7.de æqual.do.§.& ne contingat.Imò etiam dicunt
7 plus,† quòd si publicum instrumentum confectum est,& aliqd ignoranter,vel alio modo omissum sit,tabellio nõ poterit amodò etiam partibus consentientibus illud addere,propter præ.authen.& ff.de rei vendic.in fundo.& vide ff.ad Vellei.Seia mancipia.quod durum videtur.vnde consulti à me super hoc plerique sapientes cõcordarunt,& bene:ꝙ si tabellio potest ostendere se per errorem,& non ex certa scientia hoc omisisse,bene potest iterum prædicta apponere,& valebit instrumentum:alias nõ.Cõ
b sulo tamen sibi,ꝙ de licentia iudicis reficiat illud [b],& vide ĩ.vers.
8 item opponitur,ꝙ res.& seq.¶† Quid ergo,si in notula,seu protocollo diem apposuit,sed postea conficit instrumẽtum sine die, nunquid videtur repetitus dies?vt sicut est in protocollo,ita apponatur,& repetatur in instrumento?Respond.sic.vt ff.de damno infe.si finita.§.item videamus.ver.repetita igitur.ff.de eden.si quis ex argentariis.§.si initium.Inst.ad leg.Aq.§.hęc autem actio. ff.de oper.no.nunc.de pupillo.§.si quis ipsi prætori.ext.de rescr.
9 causam,quę.¶† Item generaliter instrumentum viriatur,si quid ex necessariis omittatur,vt arg.ff.de in integ.rest.l.diu°,ff.de trãsact.cùm hi.§.si prętor.nisi constet de facto,vt ff.de pac.l.pen.§.si. ¶Item excipitur,quòd est vituperatum,abrasum,vel cancellatũ: quòd dic.vt suprà.§.restat.in princip.vel subscriptum,vel suprascriptum,seu interlineatum,ext.de fide instrum.inter dilectos.§. cùm cera.de relig.do.cùm venerabilis.ff.ad le.Cornel.de fal.Paulus.vel incisum,vel rasum,vel quod legi non potest,ff.si tab.test. nul.extab.l.j.§.j.ff.de bo.pos.secundũ tab.l.j.§ si rosæ.extr.de fide instr.c.fi.& s̃.§.ostenso.ver.& collige.Sed prædi.§.si rosæ.facit in
c contrarium [c].nam priuilegia perpetua sunt,C.de diuer.rescr.l.2.
10 25.q.2.c.1.2.& 3.¶† Quid si aliquod instrumẽtum vitiosum est in aliqua parte sui,nunquid totum dicitur esse falsum?Arg.quòd
d sic,3.q.ix.pura.ix.distinct.si ad sacras [d].Arg.cõtrà ext.de arbit.cũ tempore.& de testam.Raynutius.Dic,ꝙ non,quando sunt plura capitula separata & diuersa:secus si sint connexa,vel vnum est alterius accessorium,ff.de minor.etiam.§.ex causa.extr.de appella.
e inquisitione [e].Vel distingue per decre.extrà de fide instrum.ex literis.Io.dicit totum esse falsum,nisi probetur verum,C.de prob. l.pe.Bar.dicit,ꝙ totum est suspectum nec ei creditur in aliquo,ex quo aliqd falsitatis continet,qualitercunque de ea constet,nisi aliter de veritate constet,ff.de fide instrum.l.ij.in fi.idem dicit Pa-
f pa,vt not.ext.de hæret.ca.fraternitatis [f].Vel dic,vt s̃.de teste,§.j. ver.item quod aliquid.& de hoc s̃.§.ostenso.vers.& not.quòd si.
11 idem dixit Iac.de Al.¶† Cùm enim instr̃m vires sumat ex fide tabellionis,quia nisi ipse subscribat,est priuata scriptura,C.qui po. in pig.hab.scripturas.cùm in vno inueniatur periurus.non adhi-
g betur ei fides in alio capitulo.extrà.de præscrip.ad audientiã [g].H.
h verò & Da.& Tanc.[h] dicunt,quòd tantùm ille articulus erit falsus,& ab aliis separatus:sed si ibi est falsitas,vbi est vis quęstionis, totum reputatur falsum,vt C.de edicto diui Adriani tol.l.fi.Hæc
i quæstio est venerealis l.[i] ¶Item opponitur contra instrumentũ, quòd

ADDITIONES.

tur.Placuit Gui.de Suz.in l.j.§.editiões.ff.de eden.ĩducit labilitatẽ memoriæ,ff.de acqr.posses.l.peregrè.veniat igiť hoc in discussione & causæ cognitione,ff.de Car.edic.l.in causæ.facit,qđ scripsi de præsum.illud.in gl.magn.ante fi.Secũda opinio placuit Colũbo,principaliter ꝑ auth.de ęqua.do.ĩ.allegatã,& ꝑ l.testamẽtũ. quã superiùs allegaui.Tertia opinio,q̃ placet auctori,iustificatur ex eo.qa nullo iure videtur prohibitum:& sic est ꝑmissum.ff.de proc.mut°.§.j.ff.de testi.l.j.& est hoc brocardũ,de quo ext.de trãslat.c.2.in gl.arg.qđ.Secũdũ hoc ergo respõdebo ad §.& ne contingat.q aliàs est ver.sub §.dedimus ꝙ nõ ꝑtinet ad casum nostrũ cùm ibi loquať de cõiugib°,inter quos ex post facto facilè aliqd confingeretur in fraudẽ creditorũ,C.de do.l.data.Vñ dos à principio constituta.nõ est suspecta:sec° in augmẽto secuto.Hîc aũt cessat suspicio,cũ certũ sit,si instrumẽtũ factũ fuit.ꝙd fuit certis die & loco,q̃ necessariò comitãtur cõtractum:de re iu.abbate.in fi.li.6.Et per hoc ẽt respõdetur ad §.si verò absũt.in auth.de hær.& Fal.Testiũ eñ præsentia,vel numer° ñ est de necessariò comitãtibus ꝯtractũ,sed de validantib.vñ nõ sic liceret in illis addere, vt in primis.Item instrumento quandoq;creditur,licet nõ sint testes inscripti:ergo q̃stio,&c.patet id s̃.§.prox.in fi.cum sua rem.l. Teneo igitur cũ auctore:& consilium,quod de adeundo iudice subdit,ꝯmendo maximè,propter id,quod dixit lex,eosq.in prin. ff.ad leg.Cor.de falsis:licet propter id,quod proximè dixi,hîc nihil sit aduersum,imò necessariò institum.Haberet ergo locum ꝯsilium,quando errasset in die.tunc enim bene esset contrarietas, & expediret cõsiliũ prædictũ.Et hoc casu pl° esset necessaria dist. an notarius sit bonæ famæ:& an alteratio diei præiudicium afferat aduersario,vel non:& hæc mouerent iudicem ad faciliùs,vel difficiliùs concedendum correctionem diei:& facit,quod statim dicam.

a In arbitris.¶Nec soli iudici,ext.de probat.quoniam.

b Reficiat illud.¶Putat Nicol.hãc licẽtiã necessariã quãdo de illo errore mota est quæstio inter partes.aliàs,si notarius videt se errasse in protocollo,vel instrumento,poterit illa corrigere,nouũ protocollũ,vel instrumentum faciendo:quod melius est,q̃ corrigere,ex quo posset haberi aliqua suspicio,vt no.C.de test.l.fi.ñ tamen dicit,illud non valere:facit lex,qui tamen.ff.de arbi.facit, quod ĩ.e.ver.dixi.

ADDE Alex.cons.70.j.li.vbi sequiť hanc addit.& pręcedentem.

c Contrarium.¶Vide,quod not.de confir.vti.vel inuti.cùm dilecta.in 4.gl.& quod ibi dixi.

d Ad sacras.¶Vbi no.opi.Io.& Bar.de quibus sequitur.

e Inquisitione.¶Hoc dictũ placuit Gof.vt dixi de ele.ecclesia.2.in gl.hîc tractat Gof.Ipse tñ Gof.in sua q.xj.dicebat,ꝙ si cõstat eũ q scripsit,aliqd in eo correxisse,sint vnũ,vel plura capitula ĩ instrumento,ñ reputat illud in aliquo vitiosũ:allegat C.de testa.si vn° per q̃ leg.dicit contrariũ in toto,si alius immutauit:hoc ĩ instrumẽtis:in rescriptis auctoritate papæ,si certũ est scriptorẽ eorum correxisse,nil vitiosũ:si dubitať,dicit distinguẽdum,vt in decr.ex literis,e.tit.hoc in rescriptis apertis:in clausis dicit,ꝙ nulla suspicio est,vt ibi not.per prædicta:vides,quòd ibi non loquitur,cùm constat instrumentum in vno ca.falsum.

f Fraternitatis.¶Vbi post eũ,& Host.plenè scripsi,cùm certi reges in suis regnis sibi vẽdicẽt i° imperiale.Vidi dubitatũ,si Rex decernat instrumẽtũ,vel attestationẽ valere,in eo,qđ veritatẽ cõtinet valeat,nõ obstãte,ꝙ in aliquib.falsa ꝯtineat:& omissa disputatiõe potestatis ipsorũ,de qua ẽt aliquid scripsi de re iud.cũ te.in gl.magna,ver.sed nunqd.& cõtra quos facit lex 2.C.de of.prefe.præt. dicendum videtur,tale decretum nõ valuisse:qa non valeret ẽt factum ab Imperatore,ꝯ partẽ non vocatam,cuius eius per illud tollitur,vel læditur,C.si per vim,vel alio mod.l.2.Idem de ipsius rescripto,C.de prec.Imp.of.l.2.ad idem C.si ꝯ ius,vel vti.pub.l.fi. Potest tamen tale regis decretum interpretari secundum ius cõmune,s.in falsitate circa extrinseca,q̃ non vitiant:non autem circa substantialia,quæ iuxta superiùs dicta totum vitiant:facit l.si quando.C.de inoffi.test.ext.de elec.ecclesia.de rescri.cùm adeo.

ADDE,ꝙ faciliùs cõprehendiť mẽdax,quàm claudus:vt hîc colliges,si Old.inspexeris,ei° cons.37.incip.ad primam quęstionem.

g Ad audientiam.¶Huic dicto,& ipsius rationi concor.aliter Iaco. vt ponit Cyn.C.de transact.si ex falsis.in fin.qui dixit,ꝙ si falsitas procedit à notorio,in totũ reprobatur:alleg.ꝙ semel malus,&c. habetur regula,semel malus.in vj.allegat.secus Accurs.C.de vet. iur.enuclean.l.2.simpliciter dixit in vlt.col.instrumentum ratiõe partis totum non censeri falsum:sed in prædi.l.si ex falsis.videtur distinguere inter separata & connexa,vt s̃.Item sciendum est,ꝙ de producente instrumentum in vno capitulo falsum,Guid.de Suza.quærit in ea.l.si ex falsis.an teneatur pœna falsi?& videtur. quòd non:quia nõ est omnino falsum,quod habet primordium veritatis,ff.de lega.2.cùm filius.§.hæres meus.tenet contrarium, quasi tot sint instrumenta,quot sunt capitula,vt in eadem l.in fi. ff.de verb.oblig.l.scire.in princip.& l.quod dicitur.& l.Publius. & ff.de minor.l.etiam.§.j.& de euic.l.quod dicitur.in princ.Quærit demum,si fasum sit,vbi nulla est vis quęstionis,an vtens eo teneatur pœna falsi?& tenet,quòd sic:allegat ff.ad l.Cor.de fal.l.si quis legatum.in principio.& ff.de arbitr.l.cùm pœna.& si quis cautio.quæ autem.in fine.& de eden.l.vbi.§.j.Remissiones vide ĩ.e.§.in fin.

h Et Tancr.¶& Alber.Gal.eo.tit.vers.sed pone,quòd instrumentum.

i Venerealis l.¶Bar.ibi recitat tres opiniones,ex his subdẽs suam. Pileus quæst.xcii.tenuit do.Io.& per eandem legem,quando in parte non modica,& maximè circa sui substantiam,apparet vitiosum.quia breuiter & pulchrè allegauit,non habẽtibus eius scripta hoc participo:dixit enim.ꝙ contrà instrumẽtum faciunt quatuor.¶Primò,pro parte vitiosa cõtra alium iusta ꝑsumptio.¶Secundò,

quod non continet causam, in qua distinguo: nam si est confectum super obligatione, tunc præsumuntur omnia solenniter acta, Institut. de fideiussor. in fine. & de inutili stipulat. §. si scriptum. ff. de verb. obl. sciendum, nisi quis probet contrà: quod facere potest, ff. de pactis, iurisgentium. §. quod ferè. Si autem confectū sit super confessione: dic, vt s. de confessis, §. nunc videndum. ver. si autem in causa prima. & in Summa do. mei in ti. de fide instr. §. q. bus instrumentis. ver. item contra tenorem. ¶ Item opponitur ꝙ res aliter fuit gesta, quàm contineat instrumentum, s. ver. item ꝙ tabe. quod potest opponens probare, C. plus valere, quod agitur per totum, ext. qui fil. sint leg. per tuas. & de probat. tertio, ext. de
12 elec. cùm inter R. C. de prob. ad probationem. & j. ver. prox. ¶† Hic autem puto, quòd licet notari⁹ in protocollo, seu abbreuiatura ponat sub compendio formam contractus, ipse tamen, vel is, qui in hoc sibi succedit, potest postea in publico instrumento verba ampliare, addere, & mutare, & omnia ibi ponere, quæ ad cõctū sint vtilia, seruata tñ forma ipsius contractus, & substantia nõ mutata: ar. ad hoc C. de no. Cod. comp. §. adiicientes. & C. de veteri iure enuclean. l. j. §. sed & hoc studiosum. ff. de re iudi. actorum.
13 & vide s. §. ostenso. ver. illud quoque. & seq. ¶† Quid si à contrahentibus data est tabellioni licentia addendi & minuendi, & instrumentum, prout meliùs poterit conficiendi ad sensum sapientis? Resp. poterit addere, & minuere, & facere ad confirmationē rei gestæ, contractus substantia non mutata, vt rem, vel prætium talia enim verba non possunt ius commune immutare, ff. mandati, si mandato. §. fi. & facit ff. de regulis iuris, actorum. C. de veteri
a iur. enu. l. j. §. sed & hoc. ff. de hær. inst. illa institutio.[a] ¶† Item op-
14 ponitur, quòd instrumēto perdito refectum est in aliam formā, quàm priùs esset, non est tamen vis, vtrùm instrumentum loquatur in prima, vel in secunda persona, dum tamē non immutetur substantia veritatis: vt ext. de conuer. coniug. dudum. & ff. de donatio. ex hac scriptura. nisi fortè in instrumēto sententiæ, in quo iudex debet in prima persona loqui: ar. C. de sent. ex breui. recit. l. j. Alij contrà, vt j. de sententia, §. iuxta. versi. non valet etiam. Sed nec refert vtrùm cõcipiatur ꝑ verba præsentis, vel præteriti temporis, ext. de iure pat. quod autem. in fi. Vtrùm autem instrumentum perditum, verbis primis non mutatis, reficietur, de hoc not.
15 s. e. §. postquam. ver. j. ¶† Item opponitur, quod non est confectum per eum notarium, qui est suspectus, suprà, versicul. primo. Super quo nota breuiter, quòd est magister stationis, qui maior est in statione: sub quo est tabularius: & sub isto est minor tabel-
b lio, in authentic. de tabellionib. in princip. Coll. 4.[b] Quandoque tamen vnum pro reliquo ponitur. Vnde olim cùm contrahētes veniebant ad eum, qui præerat stationi, ille remittebat eos ad alium, putà ad tabularium, vt eos audiret: & is, qui fortè scribere nesciebat, audito contractu iterum alij, putà tabellioni, scribendum committebat. vt ibi probatur. Hodie verò tabellio contractū audit vsque in finem, & ipse per se debet scribere documentum, & complere, vt in e. ti. §. nos autem. & §. vt igitur omnia. & C. lib. x. de tabu. generali. C. de fide inst. contractus. nec potest hoc alij cõmittere, in auth. e. §. penul. quia facere instrumentum non com-
c petit iure magistratus[c]. vnde non potest committi, ff. de off. eius, cui man. est iur. l. j. in prin. Si tamen commiserit, seu delegauerit, punitur ipse: sed instrumentum factum videtur valere, vt in eod. ti. §. vt tamen non. versic. si verò potest. Sed illud in ciuitate Con
d stantinopolitana, vt ibidem no.[d] Sed quid videmus Narbonæ & Floren

Richar. Malum. in sua quæstione, mihi xvij. quæ incip. Titius ex ꝑ defuncta terminauit, quòd si talem clausulam ad verbum religt, non potest addi Iure Institutionis, vel huic simile: quod habet validare testamentum, quando descendentibus erat relictum. Quicquid dicat, contrarium fit de facto, & habet æquitatem: sępissimè enim testatores filiabus relinquunt, filios instituunt. Ad hanc aūt verborum subtilitatem seruandam subdunt, quòd habeatur consilium sapientis, maximè cùm verbum Relicti, etiam institutioni coaptetur, vt notatur in auth. de hær. & Falci. §. hæc quidem. sup verbo, relictis. ff. de test. ex ea. §. j. & de hære. instit. l. his verbis. ī gl. & quod no. de test. c. j. lib. 6. in gl. nunquid. In fine autem quæstionis illius tractat, quid talis clausula in cõtractibus operetur: dicens primò, quòd omne id, quod in testamentis operari posset, vt sci. voluntas testatoris, & id, quod sensit, describatur ordinatiori: & clariori modo, & magis proprio, & in dubio opinionum tutiori: & hoc fortiùs in contractibus, qui magis possunt conferri in alterius arbitrio, quàm vltimæ voluntatis, ff. de testamen. l. 3. & quod ibi no. in fi. 1. gl. In illis ergo sapiens supplere poterit de consuetis licet non dictis. Et sic posset intelligi, quod no. ff. de verb. obli. ex ea parte. s. ꝙ ibi consuetum erat promitti pœnam. Nec obstat, ꝙ consueta veniunt etiam sine clausula, de sapiente, ff. de ædil. edic. ꝙ si nolit. §. quia assidua. & de aqua plu. arc. si priùs. §. j. quia id additur ad dubitationem tollendam, ff. man. qui mutuam. Supplebit ergo in consuetis & naturalibus, cùm consuetudo est altera natura, ff. de li. & posthu. si quis posthumos. inducit, quod not. ff. de act. emp. emptorem. §. qui autem. in prin. magnæ gl. & l. si quis seruum. in gl. 2. & in hoc consilio veniet arbitriū boni viri, ff. de reg. iur. in personarum. §. j. per quod etiam in cõsueta possent suppleri: extranea verò, vel accidentalia, vel naturalia, quæ bonus vir ñ arbitraretur, supplere non poterit: quia de his non videtur actū, vel cogitatum. facit de iniur. in nostra. de iureiu. c. pen. quod procedit in omni generalitate, vel obscuritate, de reg. iur. inspicimus & c generali. lib. 6. De substantialib. aūt certū est supplere nõ posse: illa enim à principio sic insunt contractib. ꝙ sine illis vitiatᷣ. C. de testa. l. testamentū. de spons. tuæ. & c. seq. in fi. & quod no. C. dᷣ contra. emp. l. in vend. de sustātialibus aūt & naturalib. cõctuū, & de accidentibus remitti ad no. ff. de cõhen. emp. l. pac. Per prædicta terminatum fuit, in cõctum venditionis, donationis, vel alio, quo transfertur dominiū. posse addi precariū, s. ꝙ vendens, vel donās se cõstituit precario possidere pro emēte, vel donatario: quia id fieri consueuit: & efficaciùs venitur ad mentē contrahentium: facit ff. de manu. test. si quis locuples. in fi. de le. 3. si quis. C. communia de legatis. l. j. circa med. & idem cùm notarius posuit, & c. vt illud ibi includatur, qđ est de natura, vel more cõtractus. ff. de li. & posth. l. Gallus. post prin. de iureiur. si duo patroni. in prin & §. idē scribit. ¶ Redeūdo ad quæstionem auctoris de potestate data notario, inuenio super l. j. C. de proc. opiniones recitatas. Prima opi. habet, ꝙ possit, ꝙ verbum sonat, cùm contractus ex conuentiōe legē accipiant, ff. de reg. iur. contractus. & eo. ti. contractus. lib. vi. & nil tam cõgruū fidei, quàm promissa seruare, ff. de pactis, l. j. cirprin. C. de transact. non minorem. & quia verba debent aliqđ operari in cõtractibus, legatis, & priuilegiis, ff. de vsuris, si stipulatus. đ leg. j. si quando. ad municip. l. 2. de priuil. si papa. §. j. in fi. li. vj. Gui. de Suz. distinguebat, an esset, vel nõ esset certus sapiēs nominat⁹ ad id, vt primo casu procedat, quod dixi: allegat C. de contrahen. emp. l. fi. ff. loca. si merces. ij. resp. C. de nouo Cod. fac. l. hæc quæ necessariò. §. ideoque. Secūdo casu nil possit, per præ. l. si merces. i. resp. facit ad hanc distinctionē. ext. de arbi. innotuit. de elec. c. 2. lib. vj. Iac. de Are. etiam eo casu, quo fuit certus sapiens nominat⁹ restringit ipsius potestatē, vt s. dixi post Richar. Quādo aūt venditor promittit securare emptorē ad sensum sapientis, & sapiens dicit fideiussorem dari: vide, quod no. j. de emp. & ven. §. j. super verbis, fideiussoris ꝓtestatione. quæ ibi ponuntur. in instrumento cõctus: & vide etiam, quod ibi dicam. ADDE, vt plenè per Bar. & Alex. in l. illa institutio.

b Collat. 4. ¶ Et verba sunt Acc. quæ sequuntur ibi no. §. primo, in gl. caue tibi.

c Magistratus. Hæc ratio fuit Acc. in gl. de qua dixi. Sed non placet Iac. de Bel. cùm certum sit, tabellionem magistratum nõ esse. Sed hoc voluit Accu. nec iurisdictionem habere, sed habet officium. Dicit ergo rationem esse, ne vsurpentur officia, vel promiscuis actibus confundantur: alleg. C. de episc. & cleric. repetita. & lib. xii. de numera. & actu. l. 4. & 6. & l. nemini. ADDE rationem, quòd personæ fides & industria est electa, extr. de offi. dele. c. fi. §. 2. ff. de sol. inter artifices.

d Ibidem no. ¶ In gl. hîc est ar. quod tenet in aliis locis instrumentum non valere. Sed ad partem, ꝙ valeat instrumentum inducitur, quòd alius ē, qui scribit testamentum originale, putà seruus, vel ipse testator, & alius, qui illud publicet ad fidem faciendā, putà officialis, magistri census, vel similes. Patet primum ff. de testa.

ADDITIONES.

☞ Secundò, veritatis pro falsitate mista corruptio. ¶ Tertiò, totius ratione partis contaminatio. ¶ Quartò totius pro parte legitima cõdemnatio. Ad primum inducit ff. de probat. cùm de indebito. C. de edict. diui Adrian. l. fi. Ad secundum. ff. de excus. tut. qui. test. ff. de rebus dubiis, si qui. §. vtrùm. Ad tertiū C. de vet. iur. enuc. l. vlt. in fi. Ad quartū. ff. ad Syl. si qs in graui. §. si quis tabulas. ¶ Ad prīū inducit alia quatuor, vt dicit, fortiora. ¶ Primum, ratione partis sicca totum non habenda suspicio. ¶ Secundum. vtilis propter inutile non facienda mutatio. ¶ Tertium, maioris partis legitima ꝓpositio. ¶ Quartum, residuę partis perfectissima lectio. Ad primū ff. de his quæ in test. delen. l. penul. & C. de transf. l. penul. Ad secūdum ff. si cer. petat. l. certi. Ad tertium ff. de contrah. emp. l. domū Ad quartum ff. de his, quæ pro non scri. l. 2.

ADDE, quòd Bar. in l. si ex falsis. C. de transac. tenet, quòd instrumentum falsum in vno capitulo, sit in totum falsum. Bal. verò cõ. cclxiiij. incip. factum tale est. 1. lib. consultus, cùm in instrumēto esset venditio duorum castrorum, & in rei veritate non esset venditio facta, nisi vnius castri, respondit, non in totum vitiari: & ita tenere Old. & Accur. & facere no. per Imo. in d. c. fraternitatis.

a Institutio. ¶ Ibi, & in præ. l. si mandato. §. fi. tractat de hac clausula

Florentiæ aliquem esse magistrum stationis, & ille mandat per discipulos confici instrumenta? Resp. illud ideo est, quia & ipse discipulus audit contrarium, & ei iniungitur scribere documenta: ideòque scribere potest, & magister ibi suum signum apponit, & se subscribit propter maiorem auctoritatem, vt ff. de eden. si quis
16 ex argentariis. §. 1. ¶ † Nam quantò plura signa in chartis, tantò sunt cautiora instrumenta, vt in auth. de fide instr. §. oportet. 98. distin. §. j. & c. j. & 2. ext. de of. del. prudentiã. in prin. ibi, integrum est iudicium, &c. Vbi autem non est magister stationis, habens discipulos iuratos in prædictis locis, non potest vnus tabellio id alteri demandare. Ex quo patet, ꝙ extirpãdus est abusus, qui in plerisque locis diœcesis & prouinciæ Narbo. irrationabiliter inoleuit, vt lxviij. di. corepiscopi. Ibi enim tabelliones mãdant in singulis villulis, vel castris, sacerdotibus, vel clericis, & quãdoque etiã laicis, vt eorum vice audiant testamenta, & contractus matrimonij, & alios, & in scriptis cũ testibus redigant: ex qua scriptura ipsi postmodũ conficiunt instrumenta, vel scripturæ per illos factæ subscribunt: & malè, vt patet ex præmissis: nec talis scriptura faceret fidem, si opponeretur. In his autem multùm operatur cuiusque loci cõsuetudo, ext. de fide instr. cùm dilectus. ¶ Item opponitur, ꝙ talis illud scripsit, qui non posset esse tabellio: quod dic, vt s. §. restat. ver. sed cùm dixeris. & seq. Item opponitur contra instrumentum, quòd per aliam scripturam contrariam eadem die factam, vel ab eadem parte productam, derogatur ei fides, ext. de fide instr. imputari. C. e. scripturæ. Idem & in literis papæ, extr. de
17 rescrip. pastoralis. ¶ † Sed pone: produco instrumentum, in quo continetur, ꝙ promisisti mihi decem Narbonæ die tali: tu ꝓfers aliud instrm̃, in quo continetur me, vel te, illa die fuisse stipulatũ Romæ: quæritur, cui potius stabitur? Et videtur, quòd vltimò ꝓducto: ar. C. de contrah. stip. optimam. ad fi. ext. de test. ex tenore. Sed dic, quòd iudex, inspicit, quod instrumentum inducat maiorem probationem: quia fortè primum inducitur per eum, qui cõsueuit facere & producere falsa instrumenta, ext. de pig. illo. in fi. vel erat abolitum, vel cancellatum, seu vituperatum, vt C. de edicto diui Adria. tol. l. fi. & ff. de accusat. si cui. §. j. iisdem. vel tabellio non erat bonæ famæ, extrà de præscr. veniens. vel proferens erat persona famosa & vilis, ff. de eden. si quis ex argentariis. §. primo. Si autem ambo sint æqualia, quo ad hoc, attendat, vtrùm secundum producatur ad absolutionem, vel obligationem: si ad absolutionem, creditur secundo: si ad obligationem, non creditur, vt ar. ff. de act. & obl. l. Arrianus, extr. de probat. ex literis. & s. de con
a fes.[a] sed si expediens visum fuerit, nulli credat, C. de fide instr. scri
b pturæ. Sed eodem themate retento[b], pone, quòd tu per tuum instrumentum obtinuisti, nunquid ego potero probare contrariũ per testes? Dicit Vber. quòd non, ar. C. de fide inst. l. 3. ff. de ædil. edi. quòd si nolit. §. in factum. & vide s. §. prox. ver. sed pone, produ
18 xit. ¶ † Quid si ita[c] continetur in instrumento: P. filius T. promi-
c sit die tali decem H. & illa die T. non viuebat: & sic P. non erat ei⁹ filius? Dic, quòd non ideo falsum dr̃ instrumentum, vel vitiosum ff. si cer. pet. eius qui. debet. n. suppleri filius T. s. quondam. Sic debet exponi & suppleri ff. de damno infe. si finita. §. si fortè. ver. vt autem. ibi, dominus, s. quondam: & C. de rebus cred. ad excludendum. ibi, tutor, s. quondam, ff. de publica. & vect. l. cotem. §. illicita
d rum[d]. & C. de tempo. l. pen. ¶ Item opponitur, quòd aduersarius
e semel coram iudice professus est se eo non vsurum[e], C. e. l. 3. ext. de accus. veniens. vij. q. 1. quàm periculosum. ext. de renun. sanè. & c. dilectæ. ¶ Item, quòd non sunt ibi testes scripti, extr. de proc. c. j. in auth. de fide instr. §. si quis igitur. & §. sed & si quis igitur. & §. sed & si quis. quod dic, vt s. §. restat. ver. sed cùm literis. & in Summa domini mei eo. ti. sub §. idem redditur. ver. item secundũ Gofr. Item, quòd non est ibi numerus testium, qui secũdum legẽ requiritur, habita distinctione, vtrùm contrahatur in ciuitate, vel agro, à perito, vel imperito: & an contractus ascendat libram auri, vel non, in auth. eo. §. sed & si instrumenta. C. eo. auth. si contrac-
f tus. s. de teste. §. restat[f]. Item, quòd testes inscripti non sunt idonei: putà quia sunt de adulterio condemnati, ff. de test. scio. quod dic vt s. de teste, §. j. ita possunt enim impugnari, sicut produci in iudicio. Contrà, quia sufficit illos fuisse bonę famæ tp̃e, quo fuerũt inscripti, C. de testi. l. j. de hoc s. de teste, §. j. ver. itẽ opponitur,
19 ꝙ est cri. ¶ † Quid si testis inscript⁹ in instrumẽto, est excõicatus Resp. instrm̃ nihilominus valet, dũmodo instrm̃ non sit aliàs suspectum

ADDITIONES.

¶ l. seruus. & C. e. hac ꝯsultissima. in prin. & C. e. testamẽta. & l. consulta. Idem in donatione scripta per vnum, & per alium publicata. C. de dona. l. in hac. & maximè in hoc, cũ consentit, qui protocollũ scripsit. facit regula, qui per alium. libro vj. concor. & omnia nostra facimus, &c. C. de vet. iure enuc. l. j. §. sed neq; facit ff. de edendo, si quis ex argentariis. §. j. & videtur casus in auth. de fide instru. §. in his verò. ibi, si quidem per se non scripsit, sed per alium ministrantem sibi. Quòd non possit, inducitur: quia qui per se cognouit causam, pronunciare debet per se, non per aliũ, C. de sen. ex breuic. recit. l. 2. & 3. facit C. de iur. emp. l. fi. C. de his, qui veniã æta. l. 2. Dilatare potes materiam per no. in regula, potest quis. li. 6. In parte prima dicit Nicol. notarios distinguendos, in iudices, quorum aliqui totum & partem committere possunt, etiam priuatis, ff. de iuris. om. iud. l. magistratibus. & l. eum qui. & l. 2. & 3. in fi. ext. de off. del. super quæstionum. §. 2. in qua tamen non procedit, quod dicitur de priuatis personis, de rescr. statutum. §. j. lib. vj. Sunt alij, qui iurisdictionem habent in volentes totum, qui dicũtur iudices chartularij, de quibus C. de iud. rem non nouam. §. j. ff. eo. l. v. extrà de restit. in integ. c. penul. Sic est dare in notariis magistros tabularios, & tabelliones, vt dictum est s. ver. prox. & ver. hîc seq. Et horum diuersæ sunt species, & diuersa officia & nomina, de quibus no. C. de tabular. super Rub. Et constat per prædicta quòd tabularij scribere possunt per alios, & per se signare: & hoc innuitur in auth. de tabellio. in prin. ibi, completum à tabellione & tabulario. Possent etiam per seipsos totum scribere. omnis enim tabularius est tabellio, secundum eum: sed non cõuertitur. Item etiam ipse, quem tabelliõem vocamus, si à seipso extra officium sine commissione facta à tabulario rogatus scriberet instrumentum, haberet plenam fidem sine subscriptione tabularij. Sed cùm in officio ex commissione tabularii scribit, illa scriptura à subscriptione magis tabularij, quàm à subscriptione tabellionis fidem habet. facit ff. de off. eius, cui man. est iur. l. si prætor. Sunt alij notarij, vel tabelliones, qui stationes non habent, nec per aliud officium, quàm tabellionatus deputati sunt ad scribendum & audiendum instrumenta: isti instar secundorum iudicum, de quibus s. bene possunt audire contrahentes, & conficere protocolla, & instrumenta: & totum per se debẽt audire, scribere & complere, & nullam partem per alium explicare, vt in dict. §. nos autem. de tabellio.

ADDE ad ver. seq. si item. opponitur quòd talis illud scripsit &c. ꝙ aliquis prohibitus etiam notarius, licet sit in quasi possessione tabellionatus, & conficiat instrumenta, non tamen propter hanc quasi possessionem tenuit valida sua instrumenta: secus tamen esset, si ille esset. in quasi possessione huius officij, qui posset etiam tabellio: vide per Ang. in add. ad Bar. in l. generali. C. de tabula. lib. x. Si verò instrumento non reducto in modum, morte, vel alio impedimento ineuitabili, non posset rogatus facere instrumentum auctoritate ordinarij fiet per alium, & valebit: ext. eo. ti. c. pen. Itẽ si cõsuetudo loci haberet, ꝙ ex protocollo vnius possit alius notarius facere instrumentum, illi, staretur, C. quę sit longa consue. l. j. ext. e. ti. cùm dilectus, 2. responso, vbi etiam decuriones, vel regimina ciuitatum hoc alicui concederent, quòd de alterius protocollis possent instrumenta publicare, valerent talia instrumenta: & sic seruat Italia. facit C. de iustitia & iur. omnes populi. & de emancip. li. l. j. & vide s. e. ti. §. ostenso. ver. quòd si aliquis tabellio & in ver. ibi sequẽti tractatur de abbreuiatura protocolli: de quo vide, quod ibi dixi.

ADDE, vt per Bal. cons. lxxxv. 2. lib. Paul. de Cast. cons. ccxxx. per Pet. de Anc. cons. ccxliij.

a De confessionib. ¶ §. nunc vidẽdum. ver. si autem. & ver. sequentibus.

b Retento. ¶ No. quia hęc defendit solutionem, & loquitur quando secundus obtinuit, per quod improbatum fuit instrumẽtum actoris.

c Quid si ita. ¶ Hoc posuerat suprà §. prox. versic. penul. sed hîc plenius.

d Illicitarum. ¶ Meliùs dixisset §. penul.

e Vsurum. ¶ Sup. cùm fides instrumenti reuocaretur in dubium, sic ponit lex illa, & no. de test. præsentium in fi. j. gl. Consilium circa hoc vide s. §. videndum. ver. quòd si velis. Vnde, vt in l. illa no. secus esset, si non reuocaretur in dubium. Hoc scias, quòd Gof. in quæstione 28. dicit, l. illam locum habere etiam in alio iudicio & variato modo agendi. nam cùm instrumentum, quod produxit, arguit de falso, & ego dico me illo vti nolle, videor de crimine ꝯuinci, & pacisci, ff. de his, qui not. infa. athletas. §. vlt. & per id pœnam euado, C. ad l. Corn. de fal. l. si falsos. & de crimin. fal. ad falsariorum. Et si negaretur per hoc apparere falsum, non potest negare illud supectum: & suspectæ scripturæ in iudicio produci nõ debent, C. de. proba. iubemus. de rescrip. ad audientiam. j. de fide instr. Et quod dixi, quòd pœnam euadit, intellige secundum prę. l. si falsos. quando opponebatur vsus tantùm: secus si machinatio, vel fabricatio, vt ibi. ADDE, vt per Alexand. in apostilla d. l. si falsos.

f Restat. ¶ Tot⁹ tractat. de numero testium. Hîc autem, quod prędixit, est ibi in princ.

spectum:quia tunc non daretur ei fides per testē,nec excommunicatū.Si aūt nunc est absolutus,bene dat fidē instrumento p suū testimoniū.licet tēpore,quo fuit inscriptus,excōicat⁹ fuisset.Sed contrà:si nunc est excōicatus,sed tēpore inscriptionis non,tunc per suū dictum nō dat fidem instrumēto suspecto, cùm sit excōicatus, secūdum Papam.Alij contrà.De hoc secundum Papam ex
a trà de excep.pia.§.si verò[a].Ar.prò & contrà,s̄.de teste,§.j.ver.itē quòd excōicatus.& seq.&ver.quid si post datum.& seq.¶Item[b],
b quòd in instrumento deest aliqua litera,extr.de fide instr.ex parte.ff.de manu.test.qui habebat.¶Item,quòd illi qui dicuntur in eo interfuisse contractu,tunc erant alibi,extr.de his,quæ fi.à præ. quanto.& de testi.tam literis.in fi.C.ad leg.Cor.de falsis,l.qui veluti.¶Item quòd notarius non fuit rogatus facere instrumentū. quod dic,vt s̄.§.breuiter.ver.& no.quòd.¶Item quòd nō est factum per manum tabellionis publici:quod dic,vt s̄.§.nunc dicendum.in prin.& ver.priuatum aūt.& §.restat.ver.illud aūt.¶Item, ꝙ non est à tabellione subscriptum,vel etiam à partibus,vbi ꝯtractus celebratur in scriptis:C.eo.contractus.C.de conuen.fis.deb. l.ij.extrà eodem,inter dilectos.§.instrumentū.ext.de priuil.cùm olim.ij.circa med.¶Item ꝙ testes non subscripserunt in testamēto,vt no.C.de testa.hac consultissima.& auth.quod sine. & ar. in auth.de inst.cau.& fide,§.oportet.& in casu,qui est C.ad senatus. Vel.antiquæ.§.sed si quidem.Quidam tamen dicunt,ibi non esse
c necessariam eorum subscriptionem[c].¶Item quòd in instrumento non dicitur,ꝙ testes fuerunt rogati in casu, in quo id fieri necesse est:quod dic,vt s̄.de teste,§.j.ad fi.ver.item quòd nō fuit rogatus.¶Item quòd testis inscriptus contradicit instrumento,vel se negat interfuisse. vel se subscripsisse,vel suum sigillum esse vel de sui conscientia appositum fuisse,ff.quemad.test.ape.l.1.§.fin. & l.sed si quis.ff.d̄ tab.exhi.locum.§.hoc interdictum.ff.de prob. si eum.ff.de his,quæ in test.delen.l.1.de hoc vide s̄.eod.§. restat. ver.quid si diui.& seq.¶Item quòd non est signatum ab eo, q ad hoc deputatus est,ff.de iure fisc.in fraudem.§.quoties.in auth.vt diui.iuſ.subscrip.hab.glo. quæ.§.j.& in præd.§.rursus. Item quòd non est sigillatum sigillo,quo debet,cùm diuersa habētur,extra. de app.significauit.¶Item quòd non est signatum signo authenticæ personæ,nec subscriptum,vel annotatum, seu roboratum, vt s̄.§.restat.ver.sed quid si.C.de fid.inst.contractus.C.de conue. fisc.deb.l.2.& ext.de priuil.cùm olim.2.xij.q. 2.cùm redemptor. extr.de fide inst.inter dilectos.§.sed contra priuilegium. & §.rursus.& c.j.& C.eo.auth.ad hæc.C.de testa.si vnus.¶Item quòd habet subscriptiones variis manibus annotatas,vel quòd non est ea
d dem manu perfectum,ext.de priuil.cùm olim[d].2.& in præd.decre.inter dilectos.ver.instrumentum quoque.nisi hæc diuersitas ex mutatione calami,vel atramenti inducatur, vt ibi , & in auth. de fide inst.prope prin.p.Quod autem dixi de subscriptionibus intellige propriè,prout no.in præd.decr. cùm olim. & probatur in præ.c.cùm redemptor.¶Item quòd imago sigilli non est integra,vel aliqui characteres,seu literæ eius sunt deletæ,vt in præ.§. sed contra priuilegium.¶Item quòd cera sigilli est vetus exteri⁹ interiùs verò recens,vt in præ.§.rursus.&§.instrumentū.¶Item quòd sigillum non est authenticum,vt in præ.§.rursus.& eo. tit. c.2.de quo dic,vt s̄.de prob.§.fin.ver.x.¶Item quòd sigillum nō est eius,cuius esse dicitur, dummodo ille habuerit propriū : vt s̄. de cita.§.iam de citatione.ver.literis igitur.& de prob.§.fi.ver.x.
20 ¶†De sigillo namque annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur,qualis in sigillo essentialiter habetur,vt de pœ dist.2.principium.prope prin.ver.de annulo.ideoque non debet quis alieno sigillo sigillare,si proprium habet,ff.qui tes.fac.pos. ad testiū. §.si quis ex testib.& l.pen.ext.de re iud.cùm inter vos.§.j.de hoc dixi in prin.ver.literis igitur.& s̄.de procur.§.ratione autem.ver. item quòd non sunt factæ.& seq.¶Item quòd sigillum dicitur esse talium,qui non fuerunt corpus,vel collegium:quod dic,vt extrà.de excel.præl.dilecta.¶Item quòd in publicatione instrumēti non fuerunt vocati hi,quos res tangit:quare nō valet,vt s̄. §.ostenso.ver.qualiter autem.Item quòd est suspectum, nec ei fides imponitur,vt s̄.§.breuiter.ver.& nota,quòd.¶Item opponunt, quæ habes s̄.de procu.§.ratione autem.ver.item quòd non sunt factæ. & sequentibus. Item quòd instrumentum continet in se duo repugnantia,seu contraria,ff.de reg.iur. vbi repugnantia.ff.d̄ re iud.vbi duo.3.q.9.nihilominus.ext.de testi.in nostra.de appel. solicitudinem.ad fi.25.q.2,si ea.putà si dicatur ibi,quòd superior
21 confirmat,& donat,vt in præd.ca.inter dilectos.§.cæterùm.¶† Item quòd est scriptum in papyro,sed hæc non est sufficiens causa reprobandi instrumentum,sed innouationem obtinendi, ext. de confirmat.vtili,vel inut.cùm dilecta.In nonnullis enim regionibus instrumenta in chartis bombycinis fiunt:quod irreprehensibile iudicamus,vt s̄.§.restat.versi.porrò sunt nonnulli.Item reprobatur instrumentum,si probatur tale quid,quo probato , nō possit stare,quod in eo continetur,C.de contrah.stip. optimam. & de fide instr.inter dilectos prope fi. Item opponitur , quòd tabellio,qui confecit,consueuit falsa componere , vel producens falsa inducere,seu fabricare : vtrunque enim reddit instrumentū suspectum,ar.ff.de eden.si quis ex argentariis.§.j.ff.de suspec. tut. l.3.ff.de accus.si cui.§.iisdem.extr.de præscript.ad audientiam.extrà de pign.illo.in fi.ff.de re milit. non omnes. §.à barbaris. C.de probatio.iubemus.C.ad leg.Cornel.de fals.l.fin.de q.de minore.
e in fin.vnde versus[e]:

Qui malè consueuit,cui prauus mos inoleuit,
Rarò delebit,quod de consuetudine creuit:

arg.xlix.dist.hinc etenim.ver.impetiginem.Ar.contrà,quòd abusio in vno instrumento non præiudicet in alio,C.ad l.Cor.de fal. si falsos.& est hoc verum,quòd licet tabellio confecit vnum instrumentum falsum,nihilominus valent alia vera instrumenta p eum confecta , quamdiu in officio toleratur: & hoc est propter publicam vtilitatem,vt in concor.quas habes s̄.de execu.sen.§.1.
22 ad fi.¶†Si tamen publica persona accusata & condemnata fuerit de falso,ex tunc instrumenta & dicta eius ratione personæ robore carebunt,& non antè,ar.extrà.de testib.testimonium. & in
f præal.concor.& in concor.positis §.resta.ver.quid si cōfectum[f].
g & ad idem ext.de hæret.fraternitatis[g].¶†Sed pone:tabellio con
23 fecit instrumentum testamenti:demum coram arbitris agitur de successione illa:& coram eis illud instrumentum producitur: ipsi verò in sententia sua ita dicunt,pronunciamus sic,Non obstante instrumento testamenti coram nobis exhibito, quòd talem filium pronunciamus,siue reputamus : hæc autem pronunciatio scribitur per eundem , qui illud confecerat instrumentum,& tacet nec in aliquo contradicit quæritur , an ex hoc sit falsarius reputandus?Et videtur,quòd sic,vt C.libr.x.de suscep.& arca.l.si aliquid.nam in talibus sola sententia spectatur,ff. de pœnis,quod ad statutum.Sed certè ibi directè actum fuit contra condemnatos,& sententia contra eos lata:per quas leges quidam hoc dixerunt:& ar.pro eis extr.de testib.testimonium.ver.aut grauata. de re iudi.quamuis.Item pro eis est , quia nemo meliùs confitetur, quàm propria manu scribendo:&talis confessio præiudicat,vt ff. de pig.fideiussor.2.§.j.& ext.de priui.cū olim.ij.lxj.dis.§.sed aliud. & §.sequ.ergo non videtur contra illum alium inquirendum,C.
24 de confes.l.vnica.¶†Nam ꝯfessio in scriptis facta præiudicat,extrà de fide instr.si cautio.licet facta sit in iudicio ad aliud instituto, extr.de confes.cap.ij. ext.de elect.per inquisitionem. nam crimina vndecunque claruerint, puniri debent,24.q.3.ecce aūt.ext.de collu.crimina.Itē in hoc crimine quis sine accusatore punitur,C. de probat.iubemus.&acerrima indago in eo fit,C.ad leg.Cor.de fal.l.vbi.Item ex tali confessione puniri debet,quamuis non fuerit ad hoc actum.ext.de elec. per inquisitionem.extra.de confes. c.2.Ego credo,ꝙ sententia illi non obest:tū quia non fuit ad hoc actum,ff.de his,qui no.inf.Lucius.ext.de excep.c.j.&de ord.cog. c.2.in fi.cum suis concor.tum quia sententia inter alias personas & ad aliud lata,sibi non debet præiudicum afferre,vt ext.de fide ī stru.inter dilectos.§.porrò.& extr.de re iud.c.penul.quamuis ex hoc illius opinio de facto grauetur, & eius instrumenta suspecta quodammodo reddantur,ext.de testibus. testimonium.extrà de simon.per tuas.ext.de pig.illo.in fi.Eis tamen stabitur,nisi aliud c̄ ea probetur,vt in authen.Col.4.de tabel.§.si verò indignus. ver. ipsis tamen Doc.vt & ibi nota.Nam & sententia arbitri non infamat,vt ff.de his,qui no.infa.quid ergo.§.ex compromisso.nec de hoc fuit compromissum:quod & si factum esset,non valeret , vt ff.de arb.non distinguemus,§.Iulianus.ext.de in integ.rest.causa. Sed nec confessio talis,etiamsi expressè fieret coram illis tanquā facta coram non suo iudice,ei præiudicaret,ext.de iud.at si clerici Nam nec potest dici confessus , cùm in instrumento sententiæ non ipse locutus fuerit,licet verba conscripserit arbitrorum , vt
25 extr.de exces.prælat.ex literis.¶†Sed nunquid iudex potest cōburere

ADDITIONES.

a Si verò.¶Cuius dictum posuit de sen.exc.decernimus.li.6.super vlt.gl.ad fi.
b Item.¶Repete,opponitur:quod est s̄.ver.patet enim per iura.alias,quòd opponitur.item oppositio non procedit saluo , qđ ibi scripsi super verbo,deerat.
c Subscriptionem.¶Ibi vide in gl.2.
d Cùm olim.¶In gl.ex hoc.
e Vnde versus.¶Quos posuit Io.de Deo Cauil.libro v.vt suprà,in prin.
f Si confectum.¶Et in ver.proximè præcedenti illum.
g Fraternitatis.¶Vbi scripsi in gl.magna.

Florentiæ aliquem eſſe magiſtrum ſtationis,&ille mandat per di
ſcipulos confici inſtrumenta?Reſp.illud ideo eſt,quia & ipſe diſ-
cipulus audit contrarium,& ei iniungitur ſcribere documenta; i-
deòque ſcribere poteſt,& magiſter ibi ſuum ſignum apponit, &
ſe ſubſcribit propter maiorem auctoritatem,vt ff.de eden.ſi quis
16 ex argentariis.§.1.¶†Nam quantò plura ſigna in chartis, tantò
ſunt cautiora inſtrumenta,vt in auth.de fide inſtr.§.oportet. 98.
diſtin.§.j.& c.j.& 2. ext.de of.del.prudentiã.in prin.ibi,integrum
eſt iudicium,&c.Vbi autem non eſt magiſter ſtationis,habens di
ſcipulos iuratos in prædictis locis,non poteſt vnus tabellio id al
teri demandare.Ex quo patet,ꝙ extirpãdus eſt abuſus,qui in ple
riſque locis diœceſis & prouinciæ Narbo.irrationabiliter inole-
uit,vt lxviij.di.corepiſcopi.Ibi enim tabelliones mãdant in ſingu
lis villulis,vel caſtris,ſacerdotibus,vel clericis, & quãdoque etiã
laicis,vt eorum vice audiant teſtamenta,& contractus matrimo-
nij,& alios,& in ſcriptis cũ teſtibus redigant:ex qua ſcriptura ipſi
poſtmodũ conficiunt inſtrumenta, vel ſcripturæ per illos factæ
ſubſcribunt:& malè,vt patet ex præmiſſis:nec talis ſcriptura face
ret fidem,ſi opponeretur.In his autem multùm operatur cuiuſ-
que loci cõſuetudo,ext.de fide inſtr.cùm dilectus.¶Item oppo-
nitur,ꝙ talis illud ſcripſit,qui non poſſet eſſe tabellio: quod dic,
vt s̃.§.reſtat.ver.ſed cùm dixeris.& ſeq.Item opponitur contra ĩ-
ſtrumentum,quòd per aliam ſcripturam contrariam eadem die
factam,vel ab eadem parte productam,derogatur ei fides,ext.de
fide inſtr.imputari.C.e.ſcripturæ.Idem & in literis papæ, extr.de
17 reſcrip,paſtoralis.¶†Sed pone:produco inſtrumentum, in quo
continetur,ꝙ promiſiſti mihi decem Narbonæ die tali : tu ꝓfers
aliud inſtr̃m, in quo continetur me,vel te,illa die fuiſſe ſtipularũ
Romæ:quæritur,cui potiùs ſtabitur?Et videtur, quòd vltimò ꝓ-
ducto:ar.C.de contrah.ſtip.optimam.ad fi.ext.de teſt. ex tenore.
Sed dic,quòd iudex,inſpicit,quod inſtrumentum inducat maio-
rem probationem:quia fortè primum inducitur per eum,qui cõ
ſueuit facere & producere falſa inſtrumenta,ext.de pig.illo.in fi.
vel erat abolitum,vel cancellatum,ſeu vituperatum,vt C. de edi
cto diui Adria.tol.l.fi.& ff.de accuſat.ſi cui.§.j.iiſdem. vel tabellio
non erat bonæ famæ,extrà de præſcr.veniens.vel proferens erat
perſona famoſa & vilis,ff.de eden.ſi quis ex argentariis.§.primo.
Si autem ambo ſint æqualia,quo ad hoc,attendat, vtrùm ſecun-
dum producatur ad abſolutionem,vel obligationem: ſi ad abſo-
lutionem,creditur ſecundo:ſi ad obligationem,non creditur, vt
ar.ff.de act.& obl.l.Arrianus,extr.de probat.ex literis.& s̃.de con
a ſeſ.[a]ſed ſi expediens viſum fuerit,nulli credat,C.de fide inſtr.ſcri
b pturæ.Sed eodem themate rentento[b],pone,quòd tu per tuum ĩ
ſtrumentum obtinuiſti,nunquid ego potero probare contrariũ
per teſtes?Dicit Vber.quòd non,ar.C.de fide inſt.l.3.ff.de ædil.e-
di.quòd ſi nolit.§.in factum.& vide s̃.§.prox.ver.ſed pone,produ
18 xit.¶†Quid ſi ita[c]continetur in inſtrumento:P.filius T.promi-
c ſit die tali decem H.& illa die T.non viuebat:& ſic P.non erat ei⁹
filius?Dic,quòd non ideo falſum dr̃ inſtrumentum,vel vitioſum
ff.ſi cer.pet.eius qui.debet.n.ſuppleri filius T.ſ.quondam.Sic de-
bet exponi & ſuppleri ff.de damno inſe.ſi finita.§.ſi fortè. ver.vt
autem.ibi,dominus,ſ.quondam:& C.de rebus cred.ad excluden-
dum.ibi,tutor,ſ.quondam,ff.de publica.& vect.l.cotem.§.illicita
d rum[d].& C.de tempo.l.pen.¶Item opponitur,quòd aduerſarius
e ſemel coram iudice profeſſus eſt ſe eo non vſurum[e],C.e.l.3.ext.
de accuſ.veniens.vij.q.1.quàm periculoſum.ext.de renun. ſanè.
& c.dilectæ.¶Item,quòd non ſunt ibi teſtes ſcripti,extr.de proc.
c.j.in auth.de fide inſtr.§.ſi quis igitur.& §.ſed & ſi quis igitur.& §.
ſed & ſi quis.quod dic,vt s̃.§.reſtat.ver.ſed cùm literis.& in Sum-
ma domini mei eo.ti.ſub §.idem redditur.ver.item ſecundũ Gof
fr.Item,quòd non eſt ibi numerus teſtium, qui ſecũdum legẽ re
quiritur,habita diſtinctione,vtrùm contrahatur in ciuitate,vel a
gro,à perito,vel imperito:& an contractus aſcendat libram auri,
vel non,in auth.eo.§.ſed & ſi inſtrumenta.C.eo.auth.ſi contrac-
f tus.s̃.de teſte.§.reſtat[f].Item, quòd teſtes inſcripti non ſunt ido-
nei:putà quia ſunt de adulterio condemnati,ff.de teſt.ſcio.quod
dic vt s̃.de teſte,§.j.ita poſſunt enim impugnari, ſicut produci in
iudicio.Contrà.quia ſufficit illos fuiſſe bonę famæ tp̃e,quo fue-
rũt inſcripti,C.de teſti.l.j.de hoc s̃.de teſte, §.j.ver.itẽ opponitur,
19 ꝙ eſt cri.¶†Quid ſi teſtis inſcript⁹ in inſtrumẽto,eſt excõicatus
Reſp.inſtr̃m nihilominus valet, dũmodo inſtr̃m non ſit aliàs ſu-
ſpectum

ADDITIONES.

☞l.ſeruus.&C.e.hac ꝯſultiſſima.in prin.& C.e.teſtamẽta.& l.con-
ſulta.Idem in donatione ſcripta per vnum,& per alium publica-
ta.C.de dona.l.in hac.& maximè in hoc,cũ conſentit, qui proto
collũ ſcripſit.facit regula,qui per alium.libro vj.concor.&omnia
noſtra facimus,&c.C.de vet.iure enuc.l.j.§. ſed neq; facit ff.de e-
dendo,ſi quis ex argentariis.§.j.& videtur caſus in auth.de fide ĩn
ſtru.§.in his verò.ibi,ſi quidem per ſe non ſcripſit, ſed per alium
miniſtrantem ſibi.Quòd non poſſit,inducitur:quia qui per ſe co
gnouit cauſam,pronunciare debet per ſe,non per aliũ,C.de ſen.
ex breuic.recit.l.2.& 3.facit C.de iur.emp.l.fi.C.de his,qui veniã
æta.l.2. Dilatare potes materiam per no.in regula,poteſt quis. li.
6.In parte prima dicit Nicol.notarios diſtinguendos, in iudices,
quorum aliqui totum & partem committere poſſunt, etiam pri
uatis,ff.de iuriſ.om.iud.l.magiſtratibus.& l.eum qui.& l.2.& 3.in
fi.ext.de off.del.ſuper quæſtionum.§.2.in qua tamen non proce-
dit,quod dicitur de priuatis perſonis,de reſcr.ſtatutum.§.j.lib. vj.
Sunt alij,qui iuriſdictionem habent in volentes totum, qui dicũ
tur iudices chartularij,de quibus C.de iud.rem non nouam.§.j.ff.
eo.l.v.extrà de reſtit.in integ.c.penul.Sic eſt dare in notariis ma-
giſtros tabularios, & tabelliones,vt dictum eſt s̃.ver.prox.&ver.
hîc ſeq.Et horum diuerſæ ſunt ſpecies, & diuerſa officia & nomi
na,de quibus no.C.de tabular.ſuper Rub.Et conſtat per prædicta
quòd tabularij ſcribere poſſunt per alios,& per ſe ſignare:& hoc
innuitur in auth.de tabellio.in prin.ibi, completum à tabellione
& tabulario.Poſſent etiam per ſeipſos totum ſcribere.omnis eñ
tabularius eſt tabellio,ſecundum eum:ſed non cõuertitur.Item
etiam ipſe,quem tabelliõem vocamus,ſi à ſeipſo extra officium
ſine commiſſione facta à tabulario rogatus ſcriberet inſtrumen-
tum,haberet plenam fidem ſine ſubſcriptione tabularij.Sed cùm
in officio ex commiſſione tabularii ſcribit, illa ſcriptura à ſubſcri
ptione magis tabularij, quàm à ſubſcriptione tabellionis fidem
habet.facit ff.de off.eius,cui man.eſt iur.l.ſi prætor.Sunt alij nota
rij,vel tabelliones,qui ſtationes non habent,nec per aliud offici-
um,quàm tabellionatus deputati ſunt ad ſcribendum & audien-
dum inſtrumenta : iſti inſtar ſecundorum iudicum, de quibus s̃.
bene poſſunt audire contrahentes,& conficere protocolla,& in
ſtrumenta:& totum per ſe debẽt audire,ſcribere & complere,&
nullam partem per alium explicare,vt in dict.§.nos autem. de ta-
bellio.

ADDE ad ver.ſeq.ſi item.opponitur quòd talis illud ſcripſit &c.
ꝙ aliquis prohibitus etiam notarius, licet ſit in quaſi poſſeſſione
tabellionatus,& conficiat inſtrumenta,non tamen propter hanc
quaſi poſſeſſionem tenuit valida ſua inſtrumenta:ſecus tamen eſ
ſet,ſi ille eſſet.in quaſi poſſeſſione huius officij, qui poſſet etiam
tabellio:vide per Ang.in add.ad Bar.in l.generali.C.de tabula.lib.
x.Si verò inſtrumento non reducto in modum,morte, vel alio ĩ
pedimento ineuitabili,non poſſet rogatus facere inſtrumentum
auctoritate ordinarij fiet per alium,& valebit:ext.eo.ti.c.pen.Itẽ
ſi cõſuetudo loci haberet, ꝙ ex protocollo vnius poſſit alius no
tarius facere inſtrumentum,illi,ſtaretur,C.quę ſit longa conſue.
l.j.ext.e.ti.cùm dilectus,2.reſponſo,vbi etiam decuriones,vel re-
gimina ciuitatum hoc alicui concederent,quòd de alterius pro-
tocollis poſſent inſtrumenta publicare,valerent talia inſtrumen
ta:& ſic ſeruat Italia.facit C.de iuſtitia & iur.omnes populi. & de
emancip.li.l.j.& vide s̃.e.ti.§.oſtenſo.ver.quòd ſi aliquis tabellio
& in ver.ibi ſequẽti tractatur de abbreuiatura protocolli:de quo
vide,quod ibi dixi.

ADDE,vt per Bal.conſ.lxxxv.2.lib.Paul.de Caſt.conſ.ccxxx.per
Pet.de Anc.conſ.ccxliij.

a De confeſſionib.¶§.nunc vidẽdum.ver.ſi autem.& ver.ſequen
tibus.

b Retento.¶No.quia hęc defendit ſolutionem,& loquitur quan
do ſecundus obtinuit,per quod improbatum fuit inſtrumẽtum
actoris.

c Quid ſi ita.¶Hoc poſuerat ſuprà §.prox.verſic.penul. ſed hîc ple
niùs.

d Illicitarum.¶Meliùs dixiſſet §.penul.

e Vſurum. ¶Sup. cùm fides inſtrumenti reuocaretur in dubium,
ſic ponit lex illa,& no.de teſt.præſentium in fi.j.gl.Conſilium cir
ca hoc vide s̃.§.videndum. ver.quòd ſi velis.Vnde,vt in l.illa no.
ſecus eſſet,ſi non reuocaretur in dubium.Hoc ſcias,quòd Gof.in
quæſtione 28.dicit,l.illam locum habere etiam in alio iudicio&
variato modo agendi.nam cùm inſtrumentum, quod produxit,
arguit de falſo,& ego dico me illo vti nolle,videor de crimine ꝯ
uinci,& paciſci,ff.de his,qui not.infa.athletas.§.vlt. & per id pœ-
nam euado,C.ad l.Corn.de fal.l.ſi falſos.& de crimin.fal.ad falſa-
riorum.Et ſi negaretur per hoc apparere falſum, non poteſt ne-
gare illud ſupectum: & ſuſpectæ ſcripturæ in iudicio produci nõ
debent,C.de.proba.iubemus.de reſcrip.ad audientiam.ĩ. de fidę
inſtr.Et quod dixi,quòd pœnam euadit,intellige ſecundum prę.
l.ſi falſos.quando opponebatur vſus tantùm : ſecus ſi machina-
tio,vel fabricatio,vt ibi.ADDE,vt per Alexand.in apoſtilla d.l.ſi
falſos.

f Reſtat.¶Tot⁹ tractat.de numero teſtium.Hîc autem,quod prę-
dixit,eſt ibi in princ.

ſpectum:quia tunc non daretur ei fides per teſtē,nec excommunicatū.Si aūt nunc eſt abſolutus,bene dat fidē inſtrumento p ſuū teſtimoniū.licet tēpore,quo fuit inſcriptus,excōicat' fuiſſet.Sed contrà:ſi nunc eſt excōicatus,ſed tēpore inſcriptionis non,tunc per ſuū dictum nō dat fidem inſtrumēto ſuſpecto, cùm ſit excōicatus, ſecūdum Papam.Alij contrà.De hoc ſecundum Papam ex
a trà de excep.pia.§.ſi verò[a].Ar.prò & contrà,ſ.de teſte,§.j.ver.itē quòd excōicatus.& ſeq.& ver.quid ſi poſt datum.& ſeq.¶Item[b],
b quòd in inſtrumento deeſt aliqua litera,extr.de fide inſtr.ex parte.ff.de manu.teſt.qui habebat.¶Item,quòd illi qui dicuntur in eo interfuiſſe contractu,tunc erant alibi,extr.de his,quæ fi.à præ. quanto.& de teſti.tam literis.in fi.C.ad leg.Cor.de falſis,l.qui voluti.¶Item quòd notarius non fuit rogatus facere inſtrumentū. quod dic,vt ſ.§.breuiter.ver.& no.quòd.¶Item quòd nō eſt factum per manum tabellionis publici:quod dic,vt ſ.§.nunc dicendum.in prin.& ver.priuatum aūt.& §.reſtat.ver.illud aūt.¶Item, ꝙ non eſt à tabellione ſubſcriptum,vel etiam à partibus,vbi ꝯtractus celebratur in ſcriptis:C.eo.contractus.C.de conuen.fiſ.deb. l.ij.extrà eodem,inter dilectos.§.inſtrumentū.ext.de priuil.cùm olim.ij.circa med.¶ Item ꝙ teſtes non ſubſcripſerunt in teſtamēto,vt no.C.de teſta.hac conſultiſſima.& auth.quod ſine. & ar. in auth.de inſt.cau.& fide,§.oportet.& in caſu,qui eſt C.ad ſenatuſ. Vel.antiquæ.§.ſed ſi quidem.Quidam tamen dicunt,ibi non eſſe
c neceſſariam eorum ſubſcriptionem[c].¶Item quòd in inſtrumento non dicitur,ꝙ teſtes fuerunt rogati in caſu, in quo id fieri neceſſe eſt:quod dic,vt ſ.de teſte,§.j.ad fi.ver.item quòd nō fuit rogatus.¶Item quòd teſtis inſcriptus contradicit inſtrumento,vel ſe negat interfuiſſe. vel ſe ſubſcripſiſſe,vel ſuum ſigillum eſſe vel de ſui conſcientia appoſitum fuiſſe,ff.quemad.teſt.ape.l.1.§.fin. & l.ſed ſi quis.ff.đ tab.exhi.locum.§.hoc interdictum.ff.de prob. ſi eum.ff.de his,quæ in teſt.delen.l.1.de hoc vide ſ.eod.§. reſtat. ver.quid ſi diui.& ſeq.¶Item quòd non eſt ſignatum ab eo, q ad hoc deputatus eſt,ff.de iure fiſc.in fraudem.§.quoties.in auth.vt diui.iuſ.ſubſcrip.hab.glo. quæ.§.j.& in præd.§.rurſus. Item quòd non eſt ſigillatum ſigillo,quo debet,cùm diuerſa habētur,extra. de app.ſignificauit.¶Item quòd non eſt ſignatum ſigno authenticæ perſonæ,nec ſubſcriptum,vel annotatum, ſeu roboratum, vt ſ.§.reſtat.ver.ſed quid ſi.C.de fid.inſt.contractus.C.de conue. fiſc.deb.l.2.& ext.de priuil.cùm olim.2.xij.q. 2.cùm redemptor. extr.de fide inſt.inter dilectos.§.ſed contra priuilegium. & §.rurſus.& c j.& C.eo.auth.ad hæc.C.de teſta.ſi vnus.¶Item quòd habet ſubſcriptiones variis manibus annotatas,vel quòd non eſt ea
d dem manu perfectum,ext.de priuil.cùm olim[d].2.& in præd.decre.inter dilectos.ver.inſtrumentum quoque.niſi hæc diuerſitas ex mutatione calami,vel atramenti inducatur, vt ibi, & in auth. de fide inſt.prope princip.Quod autem dixi de ſubſcriptionibus intellige propriè,prout no.in præd.decr. cùm olim. & probatur in præ.c.cùm redemptor.¶Item quòd imago ſigilli non eſt integra,vel aliqui characteres,ſeu literæ eius ſunt deletæ,vt in præ.§. ſed contra priuilegium.¶Item quòd cera ſigilli eſt vetus exteri' interiùs verò recens,vt in præ.§.rurſus.& §.inſtrumentū.¶Item quòd ſigillum non eſt authenticum,vt in præ.§.rurſus.& eo.tit. c.2.de quo dic,vt ſ.de prob.§.fin.ver.x.¶Item quòd ſigillum nō eſt eius,cuius eſſe dicitur, dummodo ille habuerit propriū: vt ſ. de cita.§.iam de citatione.ver.literis igitur.& de prob.§.fi.ver.x.
20 ¶†De ſigillo namque annuli talis ſimilitudo imaginaliter exprimitur,qualis in ſigillo eſſentialiter habetur,vt de pœ diſt.2.principium.prope prin.ver.de annulo.ideoque non debet quis alieno ſigillo ſigillare,ſi proprium habet,ff.qui teſ.fac.poſ. ad teſtiū. §.ſi quis ex teſtib.& l.pen.ext.de re iud.cùm inter vos.§.j.de hoc dixi in prin.ver,literis igitur.& ſ.de procur.§.ratione autem.ver. item quòd non ſunt factæ.& ſeq.¶Item quòd ſigillum dicitur eſſe talium,qui non fuerunt corpus, vel collegium:quod dic,vt ex trà.de excel.præl.dilecta.¶Item quòd in publicatione inſtrumēti non fuerunt vocati hi,quos res tangit:quare nō valet,vt ſ. §.oſtenſo.ver.qualiter autem.Item quòd eſt ſuſpectum, nec ei fides imponitur,vt ſ. §.breuiter.ver.& nota,quòd.¶Item opponunt, quæ habes ſ.de procu.§.ratione autem.ver.item quòd non ſunt factæ. & ſequentibus. Item quòd inſtrumentum continet in ſe duo repugnantia,ſeu contraria,ff.de reg.iur. vbi repugnantia.ff.đ re iud.vbi duo.3.q.9.nihilominus.ext.de teſti.in noſtra.de appel. ſolicitudinem.ad fi.25.q.2,ſi ea.putà ſi dicatur ibi,quòd ſuperior
21 confirmat,& donat,vt in præd.ca.inter dilectos.§.cæterùm.¶† Item quòd eſt ſcriptum in papyro,ſed hæc non eſt ſufficiens cauſa reprobandi inſtrumentum,ſed innouationem obtinendi, ext. de confirmat.vtili,vel inut.cùm dilecta.In nonnullis enim regionibus inſtrumenta in chartis bombycinis fiunt:quod irreprehenſibile iudicamus,vt ſ. §.reſtat.verſi.porrò ſunt nonnulli.Item reprobatur inſtrumentum,ſi probatur tale quid,quo probato, nō poſſit ſtare,quod in eo continetur,C.de contrah.ſtip. optimam. & de fide inſtr.inter dilectos prope fi. Item opponitur, quòd tabellio,qui confecit,conſueuit falſa componere, vel producens falſa inducere,ſeu fabricare : vtrunque enim reddit inſtrumentū ſuſpectum,ar.ff.de eden.ſi quis ex argentariis.§.j.ff.de ſuſpec. tut. l.3.ff.de accuſ.ſi cui.§.iiſdem.extr.de præſcript.ad audientiam.extrà de pign.illo.in fi.ff.de re milit. non omnes. §.à barbaris. C.de probatio.iubemus.C.ad leg.Cornel.de falſ.l.fin.de q.de minore.
e in fin.vnde verſus[e]:

Qui malè conſueuit,cui prauus mos inoleuit,
Rarò delebit,quod de conſuetudine creuit:

arg.xlix.diſt.hinc etenim.ver.impetiginem.Ar.contrà,quòd abuſio in vno inſtrumento non præiudicet in alio,C.ad l.Cor.de fal. ſi falſos.& eſt hoc verum,quòd licet tabellio confecit vnum inſtrumentum falſum,nihilominus valent alia vera inſtrumenta p eum confecta, quamdiu in officio toleratur: & hoc eſt propter publicam vtilitatem,vt in concor.quas habes ſ.de execu.ſen.§.1.
22 ad fi.¶†Si tamen publica perſona accuſata & condemnata fuerit de falſo,ex tunc inſtrumenta & dicta eius ratione perſonæ robore carebunt,& non antè,ar.extrà.de teſtib.teſtimonium. & in
f præal.concor.& in concor.poſitis §.reſta.ver.quid ſi cōfectum[f].
g & ad idem ext.de hæret.fraternitatis[g].¶†Sed pone:tabellio con
23 fecit inſtrumentum teſtamenti:demum coram arbitris agitur de ſucceſſione illa:& coram eis illud inſtrumentum producitur: iſti verò in ſententia ſua ita dicunt,pronunciamus ſic,Non obſtante inſtrumento teſtamenti coram nobis exhibito, quòd talem fi lium pronunciamus,ſiue reputamus: hæc autem pronunciatio ſcribitur per eundem, qui illud confecerat inſtrumentum,& tacet nec in aliquo contradicit quæritur, an ex hoc ſit falſarius reputandus?Et videtur,quòd ſic,vt C.libr.x.de ſuſcep.& arca.l.ſi aliquid.nam in talibus ſola ſententia ſpectatur,ff. de pœnis,quod ad ſtatutum.Sed certè ibi directè actum fuit contra condemnatos,& ſententia contra eos lata:per quas leges quidam hoc dixerunt:& ar.pro eis extr.de teſtib.teſtimonium.ver.aut grauata. de re iudi.quamuis.Item pro eis eſt, quia nemo meliùs confitetur, quàm propria manu ſcribendo:& talis confeſſio præiudicat,vt ff. de pig.fideiuſſor.2.§.j.& ext.de priui.cū olim.ij.lxj.diſ.§.ſed aliud. & §.ſequ.ergo non videtur contra illum alium inquirendum,C.
24 de confeſ.l.vnica.¶†Nam ꝯfeſſio in ſcriptis facta præiudicat,extrà de fide inſtr.ſi cautio.licet facta ſit in iudicio ad aliud inſtituto, extr.de confeſ.cap.ij. ext.de elect.per inquiſitionem. nam crimina vndecūque claruerint, puniri debent,24.q.3.ecce aūt.ext.de collu.crimina.Itē in hoc crimine quis ſine accuſatore punitur,C. de probat.iubemus.& acerrima indago in eo fit,C.ad leg.Cor.de fal.l.vbi.Item ex tali confeſſione puniri debet,quamuis non fuerit ad hoc actum.ext.de elec. per inquiſitionem.extra.de confeſ. c.2.Ego credo,ꝙ ſententia illi non obeſt:tū quia non fuit ad hoc actum,ff.de his,qui no.inf.Lucius.ext.de excep.c.j.& de ord.cog. c.2.in fi.cum ſuis concor.tum quia ſententia inter alias perſonas & ad aliud lata,ſibi non debet præiudicium afferre,vt ext.de fide ī ſtru.inter dilectos.§.porrò.& extr.de re iud.c.penul.quamuis ex hoc illius opinio de facto grauetur,& eius inſtrumenta ſuſpecta quodammodo reddantur,ext.de teſtibus. teſtimonium.extrà de ſimon.per tuas.ext.de pig.illo.in fi.Eis tamen ſtabitur,niſi aliud ꝯ ea probetur,vt in authen.Col.4.de tabel.§.ſi verò indignus. ver. ipſis tamen Doc.vt & ibi nota.Nam & ſententia arbitri non infamat,vt ff.de his,qui no.infa.quid ergo.§.ex compromiſſo.nec de hoc fuit compromiſſum:quod & ſi factum eſſet,non valeret, vt ff.de arb.non diſtinguemus,§.Iulianus.ext.de in integ.reſt.cauſa. Sed nec confeſſio talis,etiamſi expreſsè fieret coram illis tan quā facta coram non ſuo iudice,ei præiudicaret,ext.de iud.at ſi clerici Nam nec poteſt dici confeſſus, cùm in inſtrumento ſententiæ non ipſe locutus fuerit,licet verba conſcripſerit arbitrorum, vt
25 extr.de exceſ.prælat.ex literis.¶†Sed nunquid iudex poteſt cō burere

ADDITIONES.

a Si verò.¶Cuius dictum poſuit de ſen.exc.decernimus.li.6.ſuper vlt.gl.ad fi.
b Item.¶Repete,opponitur:quod eſt ſ.ver.patet enim per iura.aliàs,quòd opponitur.item oppoſitio non procedit ſaluo, qđ ibi ſcripſi ſuper verbo,deerat.
c Subſcriptionem.¶Ibi vide in gl.2.
d Cùm olim.¶In gl.ex hoc.
e Vnde verſus.¶Quos poſuit Io.de Deo Cauil.libro v.vt ſuprà,in prin.
f Si confectum.¶Et in ver.proximè præcedenti illum.
g Fraternitatis.¶Vbi ſcripſi in gl.magna.

burere instrumentum falsum coram se exhibitum? Resp. sic, secũdum Vber.ar.ff.de tabul.exhib.l.fi.C.de famo.lib.l.j.nisi alia persona esset in instrumento inscripta, quæ ex hoc nimium læderet.
26 ¶† Item opponitur, ꝙ instrumẽtum scriptum est per notas, siue per signa: quod esse non debet, ar.C.de emen.Iust.C.prope fin.§. cuius scripturam.& C.de veteri iur.enuc.l.2.§. hoc autem. Nam
a & Pædius scribit, notas[a] non esse literas, ff.de bo.poss.l.sed cum patrono.§.no.licet sit contrà.nam notarius à notis dicitur, vt lxxvij. dist.monachus. Sed nunquid & per titulos debet scribi? dicunt q̃dam, quòd sic, quasi illud non sit signum tale, quale dicitur in p̃d. concor. Alij dicunt, quòd in instrumento non debet fieri aliquis titulus, qa citò potest in eo falsum fabricari: & quod infirmari, vł vituperari potest, præcauendum est, ext. de seruis non ordinand. c.j.sed hoc non seruatur. In curia tamen Romana scriptores domini papæ à periculosis abstinent abbreuiationib. vt tetigi. s̃. de rescr.præsen.§.j.& vide s̃.§.ostenso.versi. quid si abbreuiatura.& seq. Item ꝙ non est originale, sed sumptum, licet de originali faciat mentionem: cum ei non credi debet, nisi ipsum originale ostendatur, vel nisi eius continentia per testes, vel confessionem probetur: de hoc s̃.c.§.nunc dicendum.in princ.seu ver.3. Item ꝙ est domesticum, putà à filio, vel alia persona domestica factũ, vt C.de probation.instrumenta. Qui autem sint domestici, dixi s̃. de teste, §.primo, ver.item excipitur, quòd est domesticus. Vel põt
27 prędicta lex intelligi de priuata scriptura, vt ibi no. ¶† Item quid si filius fecit instrumentum de pecunia patris, nunquid ei credit? Videtur, quòd non, vt in præd.l.nam filius non est testis idoneus
b in causa patris[b], 4.q.3.vbi testis idoneus.ext. qui mat. accus. pos. videtur.ff.de testi.idoneus.si enim dicatur falsum, oportet probari per filium, vt C.ad legem Cornel.de fals.si quis decurio. Argu. contrà, C.de his, qui sibi in testa.adscri.l.j. Item contrà: nam filius potest esse iudex in re patris in voluntaria iurisdictione, vt ff.de adop.l.3.& 4.& etiam in contentiosa in priuatis delictis, vt ff.de arbitris, quinetiam.de quo dic, vt s̃.de iudice del.§.superest.vers.itẽ si est maritus. Potest ergo patri consuli, secundum Vber. vt adhi-
c beat, alios tabelliones[c]. ¶ Item excipitur, quòd in negotio ꝓprio quis instrumentum confecit: ideoq; non debet credi ei: arg. ff.ad legem Cornel.de fal.l.j.§.ad testan.C.de testa.dictantib.C.de his, qui sibi in test.adscri.l.1.2.3.& 4.nullus.n.idoneus testis in re sua
28 est, 4.q.3.ver.nullus.ff.quando app.sit, l.j.§.in propria. ¶ † Quid ergo, si testator legat aliquid tabellioni conficienti testamẽtum nuncupatiuum, quod fieri potest, vt C.de testa.dictantibus: nunquid ipse tabellio poterit sibi illud adscribere? Resp. sic: nec incidet in l.Cor.de falsis. Nec obstat C.de his, qui in testa.sibi adscrib.
d l.2.[d] illud enim locum habet in eo, qui scribit, & dictat testamentum, quod est in scriptis, cuius vires omnes dependent ex scriptu
e ra illa[e]: secus in nuncupatiuo, quod fit hodie, quia ibi fit scriptura solùm ad memoriam, non vt vires testamenti dependeant ex illa
29 ¶† Sed quid si aliquis ab intestato veniens sibi adscribat? de hoc no.e.ti.l.j.sed super his dic, secundum Rof. vt no. ĩ l.j.in ti.de sena-
f tuscon.Libo.[f] & super hoc concipe libellum, vt j̃.in tracta.lib.in ti.de fide inst.ver.adhuc. Sed nunquid omnibus testibus, qui sunt
g in testamento, potest communiter[g] legari: putà decẽ? credit Iac.
h quòd sic, argu.Inst.de testa.ordi.§.legatariis.[h] ¶† Sed qualiter, &
30 per quos probabitur huiusmodi legatum? Resp. quilibet poterit esse testis pro altero, licet non pro parte sua. vnde si fortè fuerint octo testes, quibus legatum est, septem probabunt pro octauo: & sic de singulis fiet.non enim in re sua aliquis poterit esse testis
31 vt dixi. ¶† Quid de legatario, nunquid poterit esse testis? dic, ꝙ si occasione legati sui questio est inter eum & hæredes, non potest esse testis: si verò q̃ő est inter hæredem & extraneum, tunc potest esse, Inst.de testa.§.legatari⁹.C.e.omnib.4.q.3.§.item in criminali.
i ver.nullus in re[i]. ¶ Item opponitur, quòd continet maiorem partem affuisse: quod tamen falsum est, vt ext.de his, quæ fi.à præl. sine consen.ca.c.quanto.in.fi.& talis falsarius debet suspendi ab officio & beneficio, vt extrà de test.tam in literis. in fin. De iuribus autem, quibus consueuit in instrumentis renunciari, vt not. j̃.de conclus.& renunc.ver.quoniam.& seq. ¶ Item nota, quòd qua-
32 tuor modis agitur de falso, vt j̃.de sententia.§.fin.ver.& not. ¶† Quid si dixi instrumẽtum esse falsum in modum exceptionis, nũquid postmodum potero accusare de falso? Videtur quòd non, ff.vi bo.rap.l.2.ff.de pub.iud.interdum. Sed videtur contrà: quia per modum exceptionis non condemnaretur, vt ff.de his, q̃ not. infa.Lucius.ext.de ord.cog.c.ij.& no.ff.ad leg.Iul.de adul.l.ij.§.si publico.in gl.speciale, &c.in fi.nisi fortè iudex ex officio suo con
k demnet, vt C.de probat.l.pen.& hoc verius est[k]. Vtrùm autem teneatur lege Cor.de fal.qui scienter illicito vtitur instrumento no.in auth.Col.ii.de non ali.aut per.§.iisdem pœnis.& facit extr.
33 de cri.fal.ad falsariorum ¶† Vltimò not. quòd licet producens instrumentum non possit contra illud de falso dicere, potest tamen dicere illud contra se non facere. ¶ Item licet non possit dicere contra ea, quæ in eo continentur, aliud tamen est in testib⁹. ¶ Item si induxi pro me instrumentum, quod non bene intellige bam, & postea in aliquo inueniatur contra me facere, non videť mihi obesse. ¶ Item licet instrumentum, quod produxi, falsum ꝓbetur, non fit mihi præiudicium, quo ad contenta in eo. Sed hoc
l prosequere, secundum Papam, vt extr.de exce.cùm venerabilis[l].
m & de censibus, cùm olim[m].

ADDITIONES.

a Scribit, notas. ¶ Id est, algorismum, vt ibi no. Constat autem notam recipi pro rogatione, extr.eo.ti.c.pen.& suprà eo.§.ver.quid ergo.

b Patris. ¶ Etiam si sit emancipatus: vide s̃.de teste, §.j.ver.itẽ quòd est parens.

c Tabelliones. ¶ De instrumento à se confecto, quod procurator meus producit, vide quæstionẽ super regula, cùm quid vno.li.6.

d L.2. ¶ Vbi de hoc per Cy. Huic autem dicto concordant Odo. & Vber.de Bob.dictum Iac.de Ra.ibi inuenies per Cy.fertur Dynũ tenuisse cõtrarium in l.j.§.inter filium.ff.ad leg.Cor.de fal.vbi gl. mouet hac quæstionem, & nõ soluit. Sic etiam do.meus super p̃. l.j.id autem probabat Dy.per l.impuberem.§.qui codicillos.& l. diuus.eo.ti. Sed istæ leges, quæ dicunt, in codicillis Libonianum locum habere, pro tanto non probant: quia sicut & testamentũ, sic & codicilli in scriptis, & sine scriptis fieri possunt, C.de testa. cùm antiquitas.in fi.& de codicil.l.fi. Dominus Rusticanus disputauit hanc quæstionem, & tenuit etiam in nuncupatiuo locum esse Liboniano, & si non ex verbis tamen ex mente quod multis rationibus probauit, inducens vltimò not.in l.fi.C.de edi.diui Adria.in gl.sigillorum.& C.de fideic.l.fi. Rationes autem fundanť super eo, quod dictum est in ver.prox.& super indistincta & generali prohibitione, & super indemnitatis ratione: fuit quæstio facti de patre notario testamentum scribente nuncupatiuũ, in quo testator filium notarii, fecit fideicommissarium, vel executorem ad soluenda legata, vel ad distribuendam certam quantitatem in pauperes, & posito, quòd opinion. Odof.de nuncupatiuo non d̃fenderent, fuit tamen obtentum: quia per id nihil acquirebatur filio: & sic nec patri: leges prædictæ, vel Libonianum: cùm non haberet, quòd licitè filius illud officium exequi posset: ad quod facit.ff.de fal.l.vxori.§.1.& quod ibi no.& in l.impuberẽ.§.si facit l. de eo.& l.sequens.e.ti.ff.de adi.leg.l.pe.§.j.quando dies leg.ced.l. Firmio.§.j.& de leg.ij.l.si quis Titio.& quod ibi no.ibi enim distinguitur, in ministerio an sit cum cmomodo, vel sine.

ADDE, quòd pro hoc vltimo dicto Io. And.faciunt, quæ no.per Bar.in d.l.impuberem. quòd pater potest inscribere filio legatũ, dummodo patri non quæratur vsusfructus. Quo verò ad Odoff. Bal.in l.j.§.fi.ff.eo.dicit, quòd si est testamentum nuncupatiuum, quod probatur per instrumentum, quia tũc est eadem ratio, quæ est in testamento inscriptis, incidat in pœnam: si verò testamentum probatur per testes, tunc non incidit in pœnam: & hoc seqtur Bal.cons.ccclxxxvij.2.lib.inci.dispositio.

e Scriptura illa. ¶ Testibus ignota: cuius contrarium in nuncupatiuo.

f Libo. ¶ Ibi nil de nuncipatiuo, de quo s̃.ver.prox.

g Communiter. ¶ Singulariter enim non est dubium, vt in prę.l.dictantib.

h Legatariis. ¶ Et sic seruatur.

i In re. ¶ Vide, quod dixi s̃.de teste, §.j.ver.item quòd est talis.

k Verius est. ¶ Vide, quod scripsi s̃.ti.prox.§.1.s̃.ver.sed põe: ecce. & facit s̃.de teste, §.j.ver.sed nunquid iudex.& ver.seq.& quod ibi dixi.

l Venerabilis. ¶ Ibi scripsi in gl.quasi dicat.ad fi.

m Cùm olim. ¶ Ibi scripsi post prin.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura forensis quæ dicatur.*
2 *Scripturæ forensi in iudicio productæ, quæ possint opponi.*
3 *Scriptura forensis, aut attestationes mortuis testibus an valeant post triennũ.*
4 *Scripturæ publicæ iudiciali etiam sine testium inscriptione credendum est.*

¶ De impugnatione scripturæ forensis.

IO.§.Satis vtiliter tractauimus, qualiter scriptura publica valeat impugnari: superest ergo, vt de impugnatione priuatæ tangamus: sed quia hoc s̃.in §. nunc dicendum, tetigimus, ideo hic non repetimus: aliqua ergo de forensi dicamus.
1 ¶† Et scias, ꝙ forensis scriptura dicitur, quæcunque fit corã iudicibus, vel aliis publicis personis, vt emancipationes, protestationes, & huiusmodi, extr.de of.ord.pastoralis.§.fi.C.de an. exce. l.vt

l.vt perfectiùs.C.de iud.cùm specialis.extr.de procur.c.j. sic dicta à foro, vt ext.de verb.sig.forus.in princ. quia specialiter fit de his
2 quæ in foro fiunt, vel dicuntur. ¶†Si igitur in iudicio talis scriptura producatur, opponatur ei, q non valet, nisi sit publicata legitimè, C.de re iud.gesta.& de don.in donationibus.& s̃.eo.§.ostẽso.ver.qualiter aũt.De hoc, & an ipse iudex possit acta scribere,
a no.secundum Papã, ext.de testi.cùm à nobis [a]. ¶Item quòd non valet, si factum fuerit inter alias personas, ext.de fide inst.inter dilectos.versus fin.ff.de iureiur.sed & si possessori.§.fi.& l.seq. ¶Itẽ quòd non valet post lapsum triennij: de quo habes C.de iud.pro
3 perandum.in fi.& ext.eo.venerabilis. †Dic, quòd attestationes valebunt etiam post lapsum triennij, si testes mortui sunt: si viuunt, iterum poterunt examinari, secundum Ber.Vinc.& Accur. ext.de testi.præsentata.& C.eo.l.fi.& Gof.idem dicit in omnib.actis quòd non pereunt, si de mandato iudicis per publicam manũ sint scripta, per præd.l. gesta. Confessiones etiam valent ppetuò, si sint publicatæ, vt in præ.l.gesta.nã & regulariter acta vnius iudicij faciunt fidem in alio, C.de lib.cau.l.pe.in fi. ex de testib.cũ causam.& c.præsentata.de prob.c.fi.& hæc procedũt, secundum eos, qui dicunt l.properandum.non corrigi per dec.venerabilis. quo ad lapsum triennij: alij contrà, secundum quos hæc dubita-
b tionem non habent [b]. An attestationes & confessio in vno iudicio factæ, præiudicent in alio, dixi s̃.de confes.§.nunc videndum.
4 in prin. ¶†Et scias, quòd scripturæ publicę iudiciali creditur sine
c testium inscriptione, vt s̃.§. testat.ver.sed cùm literis [c]. Quid autẽ possit contra sententiam obiici, vide j̃.de sent.§.iuxta.& §.seq.

ADDITIONES.

a A nobis. ¶Vbi scripsi in gl.colligunt quidam.
b Non habent. ¶Vide s̃.ti.j.§.restat.ver.item quòd instant.& quod ibi dixi.
c Cùm literis. ¶Ibi remissionem dedi.

SVMMARIVM

1 *Priuilegij confirmatio non valet, nisi confessio principalis ostendatur.*
2 *Confirmatum priuilegium qualiter dicatur confirmari.*
Seruus quicquid acquirit, domino acquirit, si tamen iustè acquirit.
3 *Confirmationi standum non est, nisi originale & authenticum ostendatur.*
4 *Priuilegium continens ius commune, non dicitur priuilegium.*
5 *Clausula Non obstante tali lege, in priuilegio inserta, an, & quando non impediat illud.*
6 *Dubitans priuilegium esse personale, vel reale, quò recursum habere possit.*
7 *Papa scribens alicui archi.& dicens, Vices nostras tibi in tali prouincia duximus committendas, an intelligatur committere personæ vel dignitati.*
8 *Clausula in instrumento, quæ ad omnia referri potest, apposita, an, & qualiter sit referenda.*
9 *Priuilegiatus multis modis potest priuilegium suum perdere.*
10 *Abbas in totum à potestate episcopi exemptus si episcopo sponte dederit procurationem per xl.annos, an possit episcopus eam petere causa præscriptiõis.*
11 *Imperatore fundante de bonis regni ecclesias, eisque priuilegia conferente: an eius successor poterit reuocare.*

¶De impugnatione priuilegij.

a II.§.Nunc autem videndum restat de impugnatione priuilegij, vel confirmationis, seu concessionis [a]. Et quidem hoc fit multis modis.cùm enim priuilegium contineat ius priuatũ, & speciale personæ, vel vniuersitatis, vt 3.di.priuilegia & xxvj.q.ij.non exemplo.& ext.de verb.sig.abbate.& C.de præscr.30.vel xl.an.omnes.in fi.de facili ius commune ei præfertur, vt in auth.de non alien.aut per.reb.eccle.§.quia extr.de statu mo.recolentes.ext.de priuil.si de terra.& c.ex ore.de re iu. subor ta.quia res de facili ad suam naturam reuertitur, ff.de pac.si vnus. §.quòd si non, vt licet. aliàs in his plena sit interpretatio faciẽda, ext.de don.cùm dilecti.ff.de constit prin.beneficium.In primis igitur considera & inspice totum tenorem, vt de instrumentis dixi s̃.§.instrumentum ergo.in prin.deinde vide bullam.si est papale priuilegium: & considera, quæ habes s̃.de rescri.præsent.& recep.§.j.vel etiam sigillum, si est alterius priuilegium: in quo considera, quæ dixi s̃.§.postremò. ver. item q non est signatum.& se-
1 quentib. ¶†Item oppone contra confirmationem, q non valet,
b nisi ostendatur confessio principalis. Primò [b], quia principalis cã deficit, ff.de reg iur.cũ principalis. ¶Secundò, quia qui cõfirmat, non dat, ff.de iuris.om.iud.& quia ¶Tertiò, quia facit mẽtionẽ đ prima scriptura, quæ nõ apparet: quod dic, vt s̃.§.nũc dicẽdũ.ver. j.in prin. Hæc omnia plenè ꝓbatur ext.de fide inst.inter dilectos.
c versus fi. [c] & de sentent.& re iudica.cùm inter.prope finem & de
d confirmation.vtili vel inutil.cùm dilecta [d]. Institut.de dona.pro-
e pe fin.extr.de verbor.signifi.abbate [e]. ¶†Quartò, quia quicquid
2 confirmatur, intelligitur confirmari, si iustè quæsitum est [f]: sicut
f quicquid seruus acquirit, domino acquirit, si iustè acquirit, ff.de acquir.possess.quod seruus. Ar.tñ contrà, confirmationem valere, licet concessio non appareat: nam qui cõfirmat, videtur donare, ff.de pactis, conuentionũ.& l.seq. Ad hoc etiam facit, quod dicitur de marito, qui delegauit, vel promisit dare dotem certam, quã dixit se accepisse, quam tñ nõ accepit, C.de fal.causa adie. & ff.de dote præl.per totũ, & ff.de au.& argen. leg. Quintus.resp.1. Inst.de leg.§.si quis in nomine.extr.de consang.& affi.quia circa. Præterea quandoq; valet cõfirmatio, licet concessio non tenuerit, ff.de adop.adoptio non iure. Quidã distinguũt, vtrùm erat verisimile cõfirmantẽ de nouo concessurũ, nécne: tũ dic, q si simpliciter fit cõfirmatio, vel in genere, dicẽdo, cõfirmo donationẽ, vel cõcessionẽ tibi p talẽ factã, nõ valet cõfirmatio, nisi appareat donatio, vel cõcessio legitima, vt in primis concor. Si verò fit ex certa sciẽtia, putà qa cõfirmator videt cõcessionẽ, & eã de verbo ad verbũ in cõfirmationẽ inserit, vt patet s̃.de rescr.præsep.§. ratione formæ.ver.sequitur videre.tunc bene valet, vt lxiij.dist.in
g synodo.ext.de confir.vti.vel inuti.c.pen. [g] & in præd.concor.cõ-
h trariis, & ff.de testa.tutel.iure.& hæc quæstio venerealis est [h]. Et nota, q aliud est priuilegium.& aliud cõfirmatio, vt not.secundũ
i Papã, ext.de re iud.cùm inter [i]. ¶†Quid si cõcessum est alicui pri-
3 uilegium à principe, putà vt possit facere tabelliones, vel aliquã alia iurisdictio: postea per successores principes facit iste sibi priuilegiũ huiusmodi ꝯfirmari: pro qua cõfirmatione facit in auth. Colla.j.de hære.& Falci.in j.collat, processu tẽporis, dũ fortè priuilegiũ in dubiũ reuocatur, cõfirmatio in mediũ producitur, cõtra quã opponitur ei standũ nõ esse, nisi originale & authẽticum ostendatur, C.de eden.auth.si quis in aliquo.ext.de fide inst. c. 1. ext.de cõfir.vti.vel inuti.c.j.& c.cùm dilecta. Odof.dicit ei credẽ dũ esse, ar.C.de testa ff.de iuri.om.iud.& quia.ff.de pac.legitima.
k ff.de verb.sig.l.lege obuenire.ext.de confir.vti.c.pen. [k] Item si ꝯcessio principalis apparet, oppone contra confirmationẽ eius vł priuilegiũ. q ipsa concessio nõ tenuit: ergo nec priuilegiũ, vel cõfirmatio, quæ sunt accessoria, vt ext.de iud.cùm inter vos. prope fi.vt in præ.l.iure.in prin. Alij dicũt contrà, ar.pred.l.adoptio non
l iure.sed primum verius. Alij distinguunt, vt s̃.ver.prox. [l] Item si ꝯcessio, seu donatio, & bulla, & sigillum sine vitio appareant: oppone, q concedens non potuit concedere tale priuilegium: super quo vide ff.de postul.l.j.§.de qua.ff.de mino.deniq;.in prin. ff.de flu.l.pe.ff.quod vi, aut clàm, prohibere.§.j.ff.à quib.app.nõ licet, l.j.ff.qui test.fa.pos.l.2.& l.qui in potestate.j.q.vij. Dayberũ. ext.
4 de dec.dudum. ¶†Item oppone, q cõtinet ius cõmune: ergo nõ est priuilegiũ, vt s̃.in prin.huius §. Frustra ergo cõcessum fuit, ff. ad municip.l.j.C.lib.x.de thesau.l.vnica. Si autem sit præter ius, đ bet interpretari secũdum ius, vt C.de inof.test.si qñ.in prin.extr. de consue.cùm dilectus. Si cõtra ius.vide ꝯ quod ius, & ꝯtra quẽ & quæ læsio inferatur, vt xxv.q.2.rescripta.& l.nec damnosa, q̃ ẽ C.de preci.Imp.offer.ext.de ver.sig.qd per nouale.& de deci.sug
5 gestũ.& de testi.causam, quæ vertit. ¶†Et scias, q si in priuilegio dicit, Non obstãte tali lege, tunc oĩa valent, si ꝯcedens habet ius tollendi legẽ illã, vt princeps, ff.ne quid in loc.pub.l.2. §.si quis à principe.C.de testa.auth.hæc aũt inter libertos.ff.de leg.3.si quis in principio, ff.de recep.l.3.in fi.& l.4.ext.de rescr.nonnulli. Si verò dicatur in genere, Non obstante aliqua lege, fortè non valet nulla lege specificata, ff.si quis cautio. sed & si quis. §. quæsitum. extr.de confirm.vti.bonæ.C.lib.10.de pe.bo.sub.l.2.extr. de offi. deleg.

ADDITIONES.

a Concession s. ¶ Multũ habuit auctor de hoc mẽbro ab Vber. de Bob.opere suo, v.& vj.col.& Io.de Deo lib.v.Cauil.vbi s̃.& Nep. de Mon.Alb.hoc prosequitur sub resp.2.
b Primò. ¶Ponit verba Vber.vbi s̃.
c Versus fi. ¶Et vide, quod ibi scripsi de cõfirmatione simplici, & illa, quæ habe clausulã ad instar in gl.no.Inn.& hoc ad decre.audi- tis.de restit.in integ.
d Dilecta ¶Et c.pen.vbi de hoc in gl.2.
e Abbate. ¶Vbi de hoc in gl.ex hoc.& ibi remissiones vide, faciũt leges ff.de leg.j.si sic.§.j.vbi per Dy.ff.de hæred.vel ac.vẽ. q si ĩ vẽditione.& de acqu.pos.possideri.§.incertam.& l.locus.& de vsu. si fur.§.vl.
f Quæsitum.est. ¶Facit de rescri.c.si gratiosè.in fi.lib.vj.cum concord.
g C.pen. ¶Vide quod ibi dixi super gl.pen.
h Venerealis est. ¶xlix.& facit etiam lvij.
i Cùm inter. ¶Vbi scripsi super verbo, priuilegia.
k C.pen ¶Vide, quod ibi dixi post Host.super 2.gl.per quod intelliges diuersitatem huius casus ad præcedentem.
l Ver.prox. ¶Proximus erat ante quàm interponeretur additio ver.nunc prox.

de leg.ex parte.ij.Arg.tñ contrà, ꝙ valet etiã in genere:quia tantũ
valet genus in omnib.quãtũ species in specie,vt ff.de admi.tut.si
plures.& l. si duo.in fi.ff.si cer.pe.certũ.Pōt hoc distingui,vtrũ ex
certa sciẽtia scribũt,vel nõ:vel dic,vt no.in præ.dec.ex parte.&de
a hoc ĩ.de in integ.resti.§.vlt.ver.quid si in causa[a].¶Item opponi-
tur,quòd est obtentum lite pendente,vt extr.vt lite penden.c.fi.
b ext.de priuil.dudum[b].¶Item ꝙ est obtẽtum per falsi suggestio-
nẽ,vel veri suppressionẽ:extr.de confir.vti.vel inuti.c.2.& C.si ꝯ
ius,vel vti.pub.præscriptione.& l.& si legib.quæ sunt xxv.q.2.ff.
de nata.rest.l.j.Distingue tñ hîc,vt ext.de præscri.super literis.Itẽ
ꝙ fuit concessum personæ,non loco:vel econtrà?& vide ff.de re
gu.iur.priuilegia.ff.de cens.l.3.ff.de aqua quot.& æsti.l.j.§.antep.
ff.sol.mat.quia.ff.de admi.tu.si ex pluribus.ff.de leg.2.cùm patro
nus.Priuilegium enim personale non trãsit personam, reale ve-
rò perpetuò manet ext.de præsum.mandata.vij.q.j.petisti.xvj.q.
1.hinc est.ext.de vsu pal.c.2.xxv.q.ij.c.j.ij.& iij.& per tot.& 26.q.
6 2.non exemplo.¶†Si aũt dubium est,an sit personale,vel reale,
recurritur ad intentionem concedentis illud,ff.de regul.iur. Ne
ratius.extr.de iud.cùm venissent.xj.q.j.§.ex his omnibus. quòd si
non poterit concedens haberi,intelligetur reale,nisi contrà pro
betur,ff.de const.prin.beneficium.ext.de emp.& vend.cùm dile-
cti.ext.de pręscr.ad audientiam.xvj.q.2.placuit.Et ad hãc materiã
facit,quod aliàs dicitur de pacto,& personali & reali,ff.de pactis,
iuris gentium.§.pacto.& l.si tibi.§.penult.& l.idem.§.personale.
c ff.de prob.si pacta.ff.de lib.lega.non solùm.§.tale.& l.Aurelius[c].
7 ¶†Quid si papa scribit alicui archi.vices nostras tibi in tali pro-
uincia duximus cõmittẽdas,nũquid intelligit cõcedere personæ
vel dignitati?Resp.credo,ꝙ personæ,ar.in præ. dec.cũ venissent.
& in præd.dec.mandata.xciiij.dist.c.j.& in hoc concordant T. &
d Ber.Alij[d] contrà,per præ.decr.cùm venissent. Hæc quæstio vene
e realis[e] est.& vide,secũdũ do.meum in Summa de priui.§.quę sũt
species.Item oppone,ꝙ fuit ad tempus concessum,quod lapsum
est,xxv.q.2.c.fi.C.de legi.l.fi.ff.de postulã.l. antepen. à contrario
sensu,xxxv.q.3.quædã.& c.quod scripsi. Item ꝙ est ibi aliqua in-
certa cõditio,quæ nõ est impleta:Vide ẽt si est ibi modus,& an sa
tisdedit de adimplendo modo,vel non:super quo vide C.de his,
quæ sub mo.vel ꝯd.l.j.& ij.& ff.de ꝯd.& demõ.l.qbus dieb.in fi.&
l.qui hæredi.§ fi.& ff.loca.qui insulam.ext.de cond.appo.c.j.& 2.
& fi.de pœ.dis.4.c.j.& 2.¶Item ꝙ fuit ob causam cõcessum, quæ
cessat:& attẽde,an illa fuerit finalis,vel impulsiua.& vide sup hoc
C.de epis.& cler.generaliter.ff.de postul.l.j.§.3.ff.de don.l.ij.in fi.
& l.3.ff.de iure pa.adigere.ext.de iureiu.& si Christ⁹.prope fi.vbi
de hoc,32.q.vij.tantùm.ext.de renun.post translationem.s̃.cęte
rùm.j.q.vij.quod pro remedio.& j.q. j.quod ꝓ necessitate.xix.q.
ij.duæ.¶Item excipe,ꝙ talis clausula ibi posita,respicit tantùm se
quentia,& non præcedentia,vt ext.de donat.cùm dilecti. vel qđ
8 præpostera posita est,vt ext.de rescr.causam,quæ.¶†Et nota,ꝙ
si in priuilegio,vel in instrumento est aliqua clausula,vel aliqđ di
ctũ,quæ,vel quod potest referri ad oĩa præmissa, ad omnia refe-
renda est licet de odio tractetur,arg.C.de lib.præter.l.1.ibi,intel-
ligendum est,&c.ff.de rebus dub.l.fi.quod verũ est si sine iniuria
vel testatoris offensa possit ad omnia referri,vt ff.de iurisd.omn.
iud.si idem.alioquin ad proximè præcedentia tantùm, ff.de po-
stuland.l.j.§.proinde. & de leg.j.talis scriptura.& l.seq.secundum
Odoffre.Tu dic,ꝙ clausula generalis quandoq; ponitur in prin-
cipio instrumenti:& tunc,quæ ibi ponuntur, aut sunt connexa,
seu accessoria principali,aut nõ.Primo casu omnia sequentia cõ-
plectitur,&respicit,nisi appareat per finem testatorẽ,vel cõtrahẽ
tes aliud sensisse,ff.de leg.3.si quis in prin.& xxxiij.q. vj. Aposto-
lus.quæ enim in præfationibus,&c.ff.de verb.oblig.à Titia.ff.de
cond.&dem.auia.Quandoq; ponitur in medio:&tunc aut debet
de sui natura præcedere,aut nõ:si debet,tunc non respicit præce
dentia,vel sequẽtia tantùm,sed debet secundum suum ordinem
intelligi,ac si ibi ordinatè posita fuisset, vt in præ. decr.cãm,quæ.
& C.de condi.instit.l.pen.Si non debet præcedere, aut non sunt
omnino diuersi articuli:&tunc non refert,vbi ponatur,vt ext.de
app.secundo.aut sunt diuersi omnino: & tunc si ponatur in me-
dio,sola præcedentia respicit,dum tamen sint principali acidẽtia,
vel annexa,vt ext.eo.inquisitioni. Cæterùm quandoque ponit̃
in fine:& tũc si plures articuli præcedũt,&quilibet eorum habet
suã propriã determinationẽ,excepto vltimo,post quem ponitur
clausula generalis, tunc respicit tantùm proximè positum, vt in
præd.decr. cùm dilecti ff.de in rem verso,si pro parte.§.pen.aliàs
clausula illa in fine posita,respicit omnia præmissa,vt ext.de resc.
olim.prope fi.cum suis concor.quia non est nouum, &c.ff.ad le.
Aq.si seruus seruum.§.inquit lex.& vide ĩ.de disp.& alle.aduo.§.
f post hæc.ver.licet in principali[f].¶†Item oppone,quòd priuile-
9 giatus ꝑdidit priuilegium:quod fit multis modis.[g]¶Primò si pri
g uilegiatus veniat,vel faciat contra priuilegium,ff.de leg.2.cũ pa-
ter.§.libertis.ff.de mino,auxilium.ext.de præb.ꝓ illorũ.& de con
10 sti.cum accessissent.ext.de priuil.si de terra.& c. accedentib.¶†
Quid ergo,si abbas in totum à potestate episcopi exẽptus sit, vt
nihil ei præstet,nisi quod sponte dare voluerit:ipse verò præstat
h episcopo procurationem per xl.annos?Dicit Pileus[h],quòd epis
copus non potest eam petere,quasi pręscripserit:quia videtur cã
i hospitalitatis,ad quã tenetur[i] eum procurasse. Tu dic contrà,vt ĩ
k præ.dec.si de terra.hæc quæstio est dominicalis[k].de hoc ĩ.de pręs
scr.ver.hoc etiam no.¶ Secundò ꝑdit per negligentiam spatii x.
ann.ff.de nundinis,l.j.¶Tertiò,si eo abutatur, xj.q.3. priuilegiũ.
lxxiiij.dist.vbi ista.in authẽ.vt iud. sine quoquo suf.§.antepen.¶
Quartò propter delictum,ff.de ritu nup.filio.C.vbi senat.vel cla-
ris.l.2,ext.de pœn.ad aures.& c.in quibusdam.viij.q.3. talia.Vñ
ciuitas perdit priuilegium propter delictũ ciuium,25.q.ij.ita nos
¶Quintò,cùm enorme damnum inducit alteri,vt ext.de deci.di
l lecti.& c.seq.ext.de ver.sig.quid per nouale[l].¶Sextò,si princeps
qui illud concessit,scienter iudicat contra illud,extr.de re iud. su
borta.in fi.¶Septimò,si verbo,vel facto tacitè,vel expresè ei re
nunciat priuilegiatus,C.de pac.si quis in ꝯscribendo.ff.de acqui.
hæred.recusare.ff.de assigna.lib.l.j.§.assignare.ext.de reg.licet. ex
trà.de deci.nuper,ext.de his,quæ fiunt à ma.par.ca.ex ore.& s̃.in
prin.¶Octauò,per secnudum priuilegium expressam de primo
faciens mentionem,extr.de rescr.c.j.vbi de hoc,extr.de præscrip.
veniens.ver.non obstante.à contrario sensu, ff.de iure codic. di-
uus.§.pen.ff.de lega.3.si quis in principio.Considera etiam,an v-
trunq; sit generale,vel vtrunq; speciale,vel vnum generale & a-
liud speciale,vt ff.de legat.3.vxores.§.felicissimos.& l.seruus vr-
banus.§.fi.& ff.de reg.iur.in toto.xxv.q.2.in Galliarum.ext. de re
scrip.c.j.& c.ex parte.¶Nonò,si concedens illud reuocet,vt C.đ
Iudæis,iussio.extr.de deci.suggestum.& ar.ff.de iud.iudicium.ex
trà de reg.iur.§.j.Considera tamen,an concedens sit talis,qui pos
sit illud adimere:sicut aliàs legitur de testatore,vt ff.de adim.leg.
per totum:vel non possit,vt in donatore,vt C.de donat.quæ sub
11 mod.l.perfecta.ext.de dona.ca.fi.¶†Quid si Imperaror,vel Rex
fundat,vel

ADDITIONES.

a In causa.¶& s̃.de rescr.præsen.§.ratione causæ.ver.itẽ ꝙ est con-
tra ius.& vide.quod plenè dixi de exces.prælat.c.vno,lib.6.super
gl.ergo necesse.
b Dudum.¶Et de testib.causam.2.& vide,quod ibi dixi super gl.2.
c Aurelius.¶De hac quæstiõe,& seq.vide,quod scripsi super regu
la,priuilegium.de reg.iur.li.6.in quæstionibus,& facit ad prædic-
ta,quod no.Host.in summa de pac.§.quæ sint diuisiones.ver. pe.
ADDE,an priuilegium in dubio sit præsumendum reale,vel ꝑso
nale,Bal.cons.cccv.3.li.Pet.de Anc.cons.cccxxxviij.Alex. consi.
cj.Et an concessio facta alicui nõ exprimẽdo ꝓprio nomine,ĩ du
bio sit realis,vel personalis,vide Fed.cons.lxviij.
d Ber. Alij. ¶scilicet Damas.dixi in quæstione prædicta,quomo-
do.vide,quomodo decr.mandata inducitur ad partem suam,scil.
quia protestatio non fuisset necessaria,si commissio non intelli-
geretur realis:& quomodo respondetur ad hoc,& ad decre.cùm
venissent.
e Venerealis.¶xxij.
f Principali.¶Sed Gul.An.in ti.de recusat.2. col. tripliciter distin-
guit.Primò sic,aut repetitio vitiat repetitũ:& tunc cessat repeti-
tio,ff.de ver.obl.quicquid.Aut non vitiat:& tunc procedit, vt p̃-
dicta l.à Titia.Vel sic:aut quæritur de obligando:aut de primo ca
su non repetitur,per præ.l.quicquid.Secundo sic,per l. prædictã,
à Titia.ff.de actio.& obl.Arrianus.Vel sic:aut potest, aut non po
test vna sine reliqua terminari:& secundum id repetitur,vel non
repetitur:alle.de ap.super eo prædio.
ADDE,de clausula in fine posita,ad quæ referatur?Ale.cons.xj.li
bro j.Bal.consi.cclviij.4.lib.Paul.de Cast.consi cliij.Rof.ꝯs.337.
ADDITIO.Adde Soci.cons.ccl.incip.in causa.in 2.vol.vbi in pe
nul.col.ver.tertia ratio.dicit,quòd prædicta clausula refertur tan
tùm ad ea, quæ sunt apposita per viam dispositiõis principaliter,
non ad ea,quæ sunt posita per viam conditionis & demonstratio
nis accessoriè,vt est casus, & ibi Bar.in l.fi.§.Titia ff.de lib.leg.&đ
hac clausula vide Gui.Papæ singul.cc.inci.clausula posita.Henri.
Ferran.
g Modis. ¶Quorum aliqui not.xj.quæstio.iij.priuilegium.xxij.di-
stin.renouantes.de deci.suggestum.in j. gl. & reliquos ibi addidi
post Host.
h Dicit Pil.¶in quæstione sua lxxx.in qua dicit,quòd episcopus in
tentabat confessoriam,vel iudicis officium.
i Tenetur.¶omnibus.Sic expressit Pil.patet id xliij.dist.§.j.extr.de
emp.& ven.c.1.
k Dominicalis.¶xiiij.
l Nouale.¶Et ff.ne quid in flu.pub.l.j.§.sunt,qui putant.in fi.

fundat, vel dotat de bonis imperij, vel regni multas ecclesias, & multa priuilegia eis confert, nunquid eius successor poterit re-
a uocare? Ioan. de Deo no. in quæstionibus suis[a], quòd nō nisi imperium, vel regnum, vel ducatus enormiter lædantur: quia tunc posset, nisi ecclesiæ præscriptione, vel aliqua cā legitima iuuarētur, extrà de dona. pastoralis. extrà de iureiur. intellecto. extrà de
b re iud. abbate sanè[b]. & bene facit in auth. de non ali. aut per. reb. eccles. §. si nimis. Coll. 2. extr. de in integ. rest. auditis. ¶Decimò, si quis non seruat priuilegia aliorum, sua decurtabuntur, ext. de priuileg. dilecti.

ADDITIONES.

a Suis. ¶Lib. j. q. j. in qua etiam exprimebat de Constantino, Carolo, & Leone. de donatione Constantini vide, quod not. in cle. de iureiur. Romani. ad fi. in gl. disputauit. vbi posui opinionem Acc. contrariam Io. & remisi ad Summam Host. de immu. eccles. §. penul. ad fi. item Iac. de Bel. in auth. quomodo opor. epis. in princ. in sua noua quæstione tractat, an posito secundum dictum Acc. ibi no. quòd donatio Constantini non tenuerit, an ecclesia Romana præscribere potuerit? per id, quod hìc sequit̄, innuitur, quòd sic. Ipse allegat prò & contrà: inter alle. quod no. ȷ̄. de præscri. ver. illud etiam quæritur. vbi dicam. Sed est alia quæstio dominicalis, xix. affinis illi, de filio Regis longo tempore peregrino, cuius loco alter se submisit, quē interim Rex decedens, credens eum filiū hæredem instituit: qui monasterium cōstruxit, & illi multa bona donauit, quæ verus filius reuersus repetit: quæritur, an possit? Ad negatiuam allegatur xij. q. 2. nulli liceat. 14. q. vl. comperimus. de cons. dist. j. ligna. & c. seq. xix. q. 3. quæ semel. 3. q. vij. §. tria. ff. de of. præt. Barbarius. C. de testa. l. j. ff. ad Maced. l. iij. & de solu. vero procuratori. §. 2. ext. de iur. pat. ꝯsultationibus. q fil. sint legi. cùm iter. & c. ex tenore. agat igitur verus filius contra putatiuum. Ad affirmatiuam alle. j. q. 7. Daybertum. de dona. inter vir. & vx. nuper. de despon. impub. ad dissoluendum. 8. dist. veritate. ff. de off. præ. illicitas. §. veritas. SOL. per l. si mater. C. de inof. test. & per l. si pater, C. de hær. inst. vero filio illa bona restituenda: consecratorum autem restituetur prætium, per præ. ca. comperimus. & aget monasterium contra putatiuum de dolo, ff. de donat. Aristo. in fi.
b Sanè. ¶Lib. vj.

SVMMARIVM.

¶Testamenta qualiter impugnentur.

1 *Testari potest quilibet non prohibitus.*
2 *Hominis, vel ascriptitij religionem intrantis cuius esse debeant bona, si filios non habuerit.*
3 *Filiusfamiliàs an possit testari in rebus aduentitiis sibi ita relictis, ne ad patrē perueniat vsusfructus.*
4 *Testamentum à filiofamilias de consensu & voluntate patris conditum, quo iure sit validum.*
5 *Bannitus an possit testari.*
6 *Exoculatus propter crimen, an possit testamentum condere.*
7 *Personæ, quæ nō possunt hæredes, vel legatarij in testamēto institui, sunt plures. Seruus de adulterio cum domina commisso accusatus, non potest hæres domini institui.*
8 *Testamento tanquam solenni producto, qualiter sit opponendum.*
9 *Vno ex testibus in testamento inscriptis, viuo testatore moriente, an ruptum sit testamentum.*
10 *Milites in castris, seu in expeditione, aut exercitu existentes, cum quot testibus testari possint. Milites in propria domo existentes, testari debent iure communi.*
11 *Ius canonicum dicit in testamento sufficere duos testes cum proprio sacerdote*
12 *Testamentum cum tribus testibus sine presbytero conditū, non est legitimum.*
13 *Instrumentum, vbi sunt duo testes conscripti, si contineat, quòd talis condidit testamentum nuncupatiuum, coram septem testib. an probet testamentum.*
14 *Solennitates testamentariæ an possint consuetudine remitti.*
15 *Ad testamentum validandum an sola consuetudo regiōis, vel patriæ sufficiat.*
16 *Alienigena in testamenti conditione seruans consuetudinem patriæ in qua est, an possit à legitimis suæ regionis impediri.*
17 *Electione in iudicio facta, iam non est variandum.*
18 *Clausula ista, Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, &c. quid operetur in vltimis voluntatibus.*
19 *Securè testari volens quæ habeat dicere.*
20 *Legans alicui aliquid, si postea testamentū condat nulla de prædicto legato mētione facta, an intelligatur legatum reuocatum.*
21 *Fideicommissarius vniuersalis an possit petere hæreditatem à legitimis.*
22 *Hæredibus duobus institutis, vno purè, altero sub conditione, an purè institutus habebit totam hæreditatem, vel medietatem tantùm.*
23 *Vltima voluntas an per aliam posteriorem dicatur mutari.*
24 *Testator si dicat, si secundum testamentum fecero, non valeat, quando non valebit.*
25 *Iurans non contrauenire suæ voluntati, an, si condat secundum testamentum, contrauenire poterit.*
26 *Redditio iuramenti est de iure naturali, & in præcepto, nec est infringendum iuramentum.*
27 *Duorum testamentorum si primum fuerit generale, & secundum speciale, an primum rumpatur.*
28 *Testamentum faciens si audiat, quòd hæres sit mortuus, & secundò testetur, an si primus hæres appareat, valeat secundum testamentum.*
29 *Pater habens tres filios, quos instituit hæredes, si postea fecerit testamentum vnum instituendo, an valeat.*
30 *Testamentum secundum si fiat sub conditione, an primum rumpatur. Capacibus institutis in primo testamento, incapacibus in secundo, quid iuris.*
31 *Testamentum faciens solenne, & secundò incipiens aliud, sed morte præuentus perficere non potest, an primum valeat.*
32 *Testamentum faciens si per arrogationem testatoris rumpatur, postea autem sui iuris effectus vult, quòd valeat, an debeat valere. Mater filium vulgò conceptum an possit instituere.*
33 *Deductio Falcidiæ cessat in relictis ad pias causas, sed non Trebellianicæ.*
34 *Testatore præcipiente, illicitè acquisita restitui, non est de restituendis aliquid diminuendum, vel deducendum.*
35 *Codicillos plures facere an quis possit, & an vnus tollatur per alium.*
36 *Testamenti forma quæ esse debeat.*
37 *Exhæredare volens aliquem causa ingratitudinis, quem tenebatur instituere, qua forma vti debeat.*
38 *Pater an possit filiam in dote hæredem instituere. Dos est proprium patrimonium mulieris.*
39 *Testamentorum aliud priuatum, aliud solenne.*
40 *Testamentum solenne in quibus aut comparetur, aut differat à testamento nūcupatiuo.*
41 *Forma, qua quilibet ex testibus in testamentis se subscribere debeat.*
42 *Cæcus an, & qualiter testari possit.*
43 *Testamentum cæci qualiter dicatur nuncupatiuum.*
44 *Testamenti partes sunt sex.*
45 *Legatorum species est triplex.*
46 *Directa hæredis institutio fieri nequit, nisi in testamento.*
47 *Prouidæ testatorum dispositiones sunt plures.*
48 *Testamentum integrum cui dari possit, & quibus testamenti partes.*

a 12. §. Compendiose[a] transcurrimus, qualiter priuilegium impugnetur: sed quia testamenta frequenter in iudiciis producuntur, ideo de ipsis aliqua subnectamus: in quo quidem hoc ordine procedamus. Nam primò quæ possunt opponi cōtra testamentum, ponemus: secūdò verò formas vltimarum voluntatum inseremus: tertiò, q̄d iu-
b ris sit de executoribus testamentorum, aliqua disputabimus[b]. In primis igitur cùm quæritur, an valeat testamentum, ꝯsideranda ē testatoris persona, vtrū videlicet sit testabilis, vel nō, vt ff. q testa.
1 fac. pos. l. si q̄ram⁹. & p totū, Inst. q̄bus n̄ ē pmi. fac. test. ¶†Pōt autē testari, q̄cūq; n̄ ꝓhibet, C. de rel. & sum. fu. statuas. Primò ergo oppone

ADDITIONES.

a Compēdiosè. ¶Hìc auctor aggreditur materiam testamentorū, quam tres primi practici autores, Pileus, Tāc. & Bagarot. ꝓsecuti non fuerunt, quasi ad iudiciorū ordinē nō spectaret. Idē dico de Vber. de Bonac. de Bonag. & de Aegi. Item idem de Gui. de Suz. Rof. vbi inter ciuiles de actione ex testamēto. De hoc ꝓsequit̄ Vber. de Bo. & Io. de Deo post eū sic continuat materiam, vt auctor post priuilegiorum scripturas examinādo scripturas testamētorū. Primus hoc facit charta secūda, ibi, si ostendatur testamētū: secundus li. v. sub propria rub. & sub ru. de edi. & rub. sequenti: & ipsorū quisq; breuiter & sine exemplis ponit illa tria opponēda, quæ ponit hìc auctor: ibi, primò ergo oppone. & ibi, secūdò oppone & ibi, tertiò oppone. per quæ exempla auctor vtiliter dilatauit ipsorū posterè verba assumens. Io. de Bla. bene ponit rubricas de actionibus ex testamento, & de petitione hæreditatis, cū duab. seq. sed materiā huius principij nō prosequitur. Nepos de Mōtealb. directè prosequitur materiā, in rubricis ꝯ testamētū solēne, & ꝯ nūcupatiuū cōiungit codicillos. Abl. Gal. posuit rub. de testamētis, & aliā de fideicōmissariis: posuit etiā rubricā de quarta Trebellianica, & tres rubricas de diuersis successionibus.
b Disputabimus. ¶Quidā habēt quatuor de donatione cā mortis, quinq; de codicillis, sex de inuētarij ꝯfectiōe supponemus: sed n̄ puto hìc hos poni d̄bere, q positi fuerūt s. §. postremo. vbi ponit̄ diuisio in septē partes vltimi pricipalis mēbri: hìc aūt quītū membrū illi⁹ diuisiōis subdiuidit in tres partes: & hoc respectu allegat̄ q̄nq; iste §. pro toto, quod sequitur, quo ad illud quintū mēbrū.

oppone contra testamentum, quod testator prohibitus erat à iure te
a stari: quod in multis casibus cōtingit [a]. Primò, si fuit seruus, ff. qui testamen. facer. pos. filius. 13. q. 2. illud. ipse enim nec seipsum, nec bona habet: imò pro mortuo reputatur, ff. de re iu. quod attinet. & l. seruitutē. Quid de ascriptitio? Videtur idem, cum & ipse deterioris sit conditionis, quàm serui, vt C. lib. xj. de agri. & censi. ne diutius. & arg. C. lib. eo. in quibus causis coloni censiti. l. ij. vbi dicit, quòd bona domini, cuius & ipsi sunt, non alienent, sed ibi in alienatione inter viuos: vnde dic, quòd possunt testari, C. de episc. & cler. si quis presbyter. Quod autem dixi adscriptitium testari posse, idem est etiam in colono: quos lex liberos vocat, vt C. de agri. & censi. cùm satis. intelligo verum esse inter suos. vt C. de epis. &
b cler. authen. si quis presbyter [b]. Liberti autem testari possunt, relicta tamen patronis legitima portione: alioquin cassatur testamen
2 tum, vt Instit. de suc. liber. & C. de bo. pos. cōtra tab. l. liber. ¶ † Sed quid si homo, vel adscriptitius meus intret religionem? Dic, quòd si non habet filios, bona sua mihi quasi suo hæredi debentur. Idē est in criminali, cui curia succedit. Idem in liberto, cui succedit patronus, vt C. de episcop. & cler. si quis presbyter. & C. lib. x. in quibus causis col. cen. l. ij. secundum M. de Fano. Vtrùm autem homo meus possit de bonis suis testari? no. infrà de feud. §. quoniam. ver. xix. ¶ Secundò, si fuit monachus, vel canonicus regularis, & alii non habentes proprium, nec arbitrium volūtatis: quæ plenè prosequere, vt ĩ. de statu mon. ver. iiij. & seq. ¶ Tertio, si fuerit in
c terdictus bonis à lege, ff. qui test. fac. pos. si cui. respon. j. [c] ¶ Quartò prohibetur testari hæreticus: & credens, & fautor hæreticorū nolens satisfacere intra annum, extrà de hære. excommunicamus. §. credentes. & capitu. vergentis. C. eod. Manichęos. ¶ Quintò incertus de statu suo, ff. qui test. fa. pos. de statu. & l. qui in dñi. ¶ Sexto, filiusfamiliàs, ff. eod. qui in potestate. & C. qui test. fac. pos. l. penultim. nisi de peculio castrensi, vel quasi. C. de inoffic. testam. l. fi.
3 ¶ † Sed nunquid filiusfamiliàs potest testari in rebus aduentitiis sibi ita relictis, ne ad patrē perueniat vsusfructus? Dicunt quidam, quod sic, vt in auth. Coll. vij. vt lic. mat. & auiæ, in prin. ibi, quo voluerit modo ea disponere, &c. & C. de bo. quæ li. l. fi. §. duntaxat. Alii contrà, & veriùs: quia testamenti factio est publici iuris. vt ff. eod.
d l. iij. & l. qui potest. ff. de dona. causa mor. tam is. & ff. ad Trebel. l. j. [d]
4 & in præ. §. duntaxat. & 13. quæ. ij. §. sed aliud. ¶ † Quid si filiusfamiliàs condit testamentum de consensu & voluntate patris? qđ de iure fieri non potest, vt in præ. l. tam is. ff. de testamen. l. is qui. ij. quæst. vj. §. diffinitiua. & dixit, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, vel cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis, pro ut meliùs potest: quęritur, cùm non valeat iure testamenti, nec iure codicillorū, an valeat iure donatiōis causa mortis? Et videtur, quòd valeat: quia donatio causa mortis cōputatur inter vltimas voluntates, C. de dona. causa mort. l. fi. & filius causa mortis patre consentiente donare potest, vt in prę. l. tam is. Dic, tamen contrà
e nisi expressè dictum sit, vt no. ff eo. [e] Seia. & Instit. de donat. [f] & vi
f de ĩ. ver. item vide. & sequen. ¶ Septimò, impuberes: scilicet masculus minor xiiij. annis, fœmina minor xij. ff. e. qua ętate. ff. de vul. & pup. subst. l. j. Inst. qui test. fac. pos. §. præterea. C. de re mil. l. fin. Die tamen penultimo xiiij. vel xii anni possunt testari. vt ff. de te-
g stam. qua ætate [g]. ¶ Octauo, furiosus & mente captus, ff. qui i test. fac. pos. filiusfamiliàs. §. Marcellus. & extra. de suc. ab intest. c. fin.
h Inst. quib. non est permis. fac. testamen. [h] ¶ Nono, prodigus: vt Insti. quib. non est per. fa. test. §. item prodigus. ¶ Decimò, surdus & mutus à natiuitate: secus, si ex accidenti: quia tunc si scit literas, poterit scribere testamentum, vel codicillum, exemplo Zachariæ p
i phetæ [i]: sed si surdus sit tantùm, testari potest, ff. eo. qui in potestate. §. j. Instit. quib. non est per. fa. test. §. item surdus. C. qui test. fac. pos. discretis. ¶ Vndecimò, cōdemnatus ad mortem ciuilem, vel naturalem. ff. eo. eius qui. §. i. vsque in fin. l. & l. is cui. nisi à condem
k natione appellauerit, eod. titu. qui à latronibus [k]. ¶ † Quid de bā
5 nito? Dic, quòd si bannitus est propter leuem causam, purà pecu
l niariam, potest testari [l]: si propter criminalem, purà propter aliqđ maleficium, ex quo olim deportabatur, bannitus est in perpetuū, non potest, ff. de testa. eius. §. qui insulam. quia tunc bannum loco deportationis habetur. ad hoc ff. de his, qui not. infam. quid
m ergo. §. fin. de hoc not. Instit. qui. mo. ius pat. pot. sol. §. relegati [m]. ¶ Quid de excōmunicato? dicit Iac. Bal. quòd nō potest, sed post absolutio

ADDITIONES.

a Contingit. ¶ xiiij. not. Accur. ff. de testa. l. iiij. Est sciendum, quòd Rolan. in Flo. super viii. parte summæ ponit de his hos versus:

Testari nequeunt impubes, religiosus,
Filius in sacris, mortis damnatus & obses:
Prodigus, ac stultus, dubius seruus, furiosus:
Crimine damnatus, cum muto, surdus: & ille,
Qui maiestatem læsit, cæcus, & ipse.

Auctor autem ponit xvj. casus, & hi seruus. xiiij. hoc est, quia decimusquartus & xv. non comprehēduntur in versibus. Oppositiones ergo deberēt esse xvij. Respondeo: autor vnit duos in numero viij. quos Rolan. diuisit, quia aliud furiosus, quàm mente captus, vel stultus, vt dicit versus: secundum hoc posset addi versus,

Ab hostibus captus, interdictus, hæresiarcha:

& primum differt ab obside, qui spōte datur, vel ingreditur: bene tamen poterat includi sub seruo, Instit. de iure person. §. serui. Qđ dicitur de interdicto bonis iudicis, iustificatur ex interdicto, qui interdicere non debebat, vt dicā super versi. tertio si fuerit. Quod de hæretico dicit, intelligendum est, vt s. ver. quartò prohibetur.

b Presbyter. ¶ Hanc autem non habemus: & si quis j. & s. alleg. non facit. Accur. autem in l. cùm satis. proximè allegata, & in l. 2. C. in quibus cau. co. alleg. super allegat l. si quis. C. de incest. nup.

c Respon. j. ¶ Etiam si interdici non debuerat, ex quo non appellauit, vt not. Instit. qui test. fac. pos. §. item prodigus. in vlt. gl. Adde, quod ille haber interdictam bonorum administrationem, testatur inter filios: ita consuluit Bald. eius consil. cccxxxv. j. lib.

d L. j. ¶ Ad literam fuit Alber. Gal. de testa. in prin.
ADDE Paul. de Cast. consil. ccl. Adde, an filiusfamiliàs possit testari vigore statuti, vel consuetudinis? Bal. in l. iij. ff. de testamen. quod sic. Bar. & ibi Bal. in l. si quæramus. ff. eo. tit.

e ff. eo. ¶ De donat. cau. mor.

f De donat. ¶ Ad literam fuit Alber. Gal. de testamen. versi. fi. & idē Dyn. vt recitat Cyn. tractans hanc quæstionem in l. iij. C. qui test. fa. pos.

g Qua ætate. ¶ De principio istius legis triplex est ibi litera, vt ibi notat. in glo. & hic auctor accedit lecturæ, quę habet, quòd post sex horas noctis dici antepenultimæ desinentis possit testari: plus placet ibi Accursio, quod post sex horas noctis diei penultimi desinētis id possit. & hoc placet: & sic intendit, quod satis est naturalem diem inchoasse, qui incipit in media nocte, de offi. deleg. consuluit. Puto tamen horæ natiuitatis rationem haberi, vt natus calendis hora tertia die præcedenti, post horam tertiæ testari possit ratione prędicta: quę etiam no. in §. pręterea. statim allegato: priùs nō. Super quo vide omnino, quod scripsi de despon. impub. tuæ. super verbo, nobilis. & quod not. Azo C. de indic. liber. in summa, ver. potest quis.

h Facere testamentum. ¶ §. præterea. quis probet hoc casu, vide s. de probat. §. i. ver. pone, quidam.

i Prophetæ. ¶ Lucæ j. cap.

k Latronibus. ¶ Quid de damnato sub conditione, qui testatur ad pias causas, vide quod scripsi de vsuris, quanquam. libro vj. in vlt. glo. de illo: qui plura delicta commisit damnatione digna, post q̄ testamentum fecit, pro anima multa relinquēs: postea captus, decapitatus fuit, non relictis ascēdentibus, vel descendentibus: quæritur, an valeat testamentum, quo ad legata prædicta? Et videtur, quòd sic, per l. j. C. de sacrosanct. eccles. in princip. & fin. ad idem l. sancimus. eodem titul. item facit ff. de dona. causa mor. l. tam is. §. filius. Hoc intelliges infrà §. penul. in prin. & fauore animę saltem pontificali auctoritate seruabitur, ff. de pet. hære. l. hæreditas. §. fi. facit ff. de donat. inter vir. & vx. si sponsus. §. cùm ita. Item cùm agnati & cognati quandoque excludāt fiscum, in auth. de man. princip. §. oportet. ij. & tex. qui ibi habet, generi & legis, varios habet sensus & contrarios, de quibus ibi no. & glos. ibi remittit ad not. de incest. nup. §. j. meritò hæredes scripti debent fiscum excludere, qui vincūt hæredes ab intestato, à quibus fiscus excluditur, C. de edict. diui Adrian. l. ij. in fin. cum ibi no. ad idem ff. de acquiren. hæred. l. quamdiu. ad hoc vj. quæstio. xvi. cognouimus. & capitul. episcopo. & cap. illud. Ad contrarium: quia talis nec testamentū: nec donationem causa mortis facere potest, vt ff. de testamen. eius qui. §. i. de dona. causa mortis, l. si aliquis. & vide, quod no. C. de donat. inter vir. & vxor. l. res vxoris. in vltim. gl. & si non valet testamentum, ergo nec legata debētur, C. de fideicommis. l. eam, quā. Ergo nec donatio, si secuta fuit condemnatio, ff. de donat. l. post contractum. de hoc vide, quod dicam ĩ. de dona. super vers. item pone: aliquis.
ADDE Pau. de Cas. cons. lxxxvi. pro malè ablatis. Bal. cons. ccclv. in j. lib. tamen legare potest. ita Roff. consi. clxiiij.

l Testari. ¶ Alber. Gal. cuius fuit iste ver. alleg. ff. de cri. stel. j. & vide s. de arbit. §. differt. ver. quid de bannito. & quod statim dicam in ver. secundò oppone.

m Relegati. ¶ Glo. ibi loquitur, cùm fit expressè bonorum publicatio sed quæritur, an tacite intelligantur publicata in bannito, qui pro crimine debeat deportari? Gui. in quæst. statutorum. in prin. & in l. fi. C. de bonis proscr. tenet, quòd sic, vtrobiq; alle. ff. de poe. si præses. & ff. si quis cau. si eum. §. qui iniuriarum. Et scias, quòd etiam in relegatione bona adimi possunt expressè, sed tacitè nunquam dicuntur adempta, ff. de inter. & releg. l. relegata.

absolutionem sic: quia haberet rerū suarum administrationem,
vt in præ.l.eius.secus si fuerit excommunicatus, vel hæreticus, se
cundum eum.hæc probantur C.de hæret.l.pen.extra.eo.excom-
municamus.j.§.credentes.in auth.Col.vij.vt cùm de ap.cog.§.oc
casionem.Tu dic, secundum Papam, prout no.extr.de dolo & cō
a tu.veritatis.& secundum do.meum, extra de excep.pia [a]. ¶Duo-
decimò obsides dati pro captiuis populi Romani, vt e.ti.obsides.
¶Xiij.ob crimen famosum damnatus, putà de crimine cōtra na-
turam, eo.tit.is cuius.in fin. ¶Xiiij.reus perduellionis, seu læse ma
b iestatis, C.ad l.Iul.maiest.l.pe.[b] ¶Xv.is qui apud hostes est, Inst.q-
bus non est permis.fac.tes. §. fina. vbi verè omnes prædicti casus
c sunt [c]. ¶Xvj.cæcus vtroque lumine carens testari nō potest sine
solennitate, quæ est C.qui test. fa. pos. hac consultissima. vt Inst.
quibus, non est permis.fac.test.§.pen.& j.§.prox.versi. illud quo
6 que ¶†Quid de exoculato propter crimen? Resp. si fuit graue, &
quòd eum infamem dimittit, non potest testari, secūdum formā
præ.l.vt ff.eo.is cui. §. si quis ob.& l. cum lege quis intestabilis. si
verò de furto, vel alio modico delicto, tūc sic vt C.de secun.nup.
l. j. in principio: vt eadem ratio sit in his, quæ & in cæcis naturali
morbo superueniente, secundum Vber.Præmissis si quidem & si
miles, phibiti sunt testari. Aliàs aūt testari pt, qcuq; n̄ est phibitus
7 ff.de prob.ab ea parte.ff.de his, qui sui, vel al.iur.sunt, l.j. ¶†Scdo
oppone ꝯ testamentum ratione hæredis instituti, s.quia est talis,
qui non potest hæres institui: vel legatarius est talis, cui non po-
test legari.hęc.n.duo æquiparant, Inst.de leg.§.legari aūt.in prin.
Inst.de hæred.qual.& differ.§.testamenti.Sunt autem multæ p-
sonæ tales. ¶Primò, incerta persona, vt in præd.§.legati.& §. seq.
¶Secundò, deportatus, C.de hære.inst.l.j. ¶Tertiò, damnatus in
d metallum, ff.de his, quæ pro nō scri.hab.si in metallum [d]. ¶Quar
tò, seruus de adulterio cum domina commisso accusatus, Inst. de
hær.inst.§.ij.nam talis cremandus est, xii. quæst. ij. §. in criminali.
versi.si qua. ¶Quintò, illicitum collegium, nisi probetur licitum,
C.de hæ.inst.collegium. ¶Sextò, incestuosi in auth.quib.mo. na.
effi.sui, §.fin. ¶Septimò, hæretici maioris hæresis, vt C. de hæret.
Manichæos.imò & cuiuscunque hæresis, damnatæ.extra.eod.ex-
communicamus.in prin.& c.pen. Idem etiam incredentibus, fau
toribus & receptatoribus, nisi intra annum se correxerint, vt in
præ.c.excommunicamus.§.credentes. ¶Octauò, apostatæ, C. de
apost.l.ii.qui fidem ¶Nonò, mulier intra tempus luctus nubens,
& etiam contrahens cum ea, in auth.de nup.§.j.sed hoc intellige,
vt not.extra.de secun.nupt.c.penul.&fin. ¶Decimò, si institutus
non est in rebus humanis, ff.de iure codicil.quidam referunt.ext.
de eccl.ædi.ad audientiam.ii. ¶Vndecimò generaliter, si est indig
nus: quod dic, vt ff.eo.C.de his, quib' vt indig. per totum. ¶Quid
de tabellione, vel testibus, nunquid potest illis in testamento, cui
e intersunt, legari? de hoc suprà §.postremo [e]. ver. item excipitur, ꝙ
8 in negotio.& seq. ¶†Tertiò oppone circa solēnitatem. si igitur
testamentum tanquam solenne producitur, oppone, quòd testa
tor nec totum scripsit, nec in aliqua parte sui coram testibus sub-
scripsit, nec octauus testis pro eo scripsit, vbi ipse scribere nesciit,
vel non potest: quorum alterum requirtur, vt C.de tes.hac con-
sultissima.ff.qui testament.facer.poss. si quis post. ¶Item quòd
non sunt in eo septem testes inscripti computato notario, vel oc
to, vbi testator scribere nesciuit, vt in e.tit.hæredes.in fi.& in præ.
l.hac consultissima.in princip.& C.de codicil.l.fina. ¶Et nota, ꝙ
in numero septem testium computari possunt legatarii, si adsint:
& hoc, cùm est quæstio inter hæredem & alium: secus si inter hæ
redem & ipsos legatarios: ideoque cautius est alios adhiberi: & vi
de de hoc suprà de test.§.restat.& suprà eod. §. instrumentum er-
go.prope fi.ver.sed nunquid omnibus.& seq. Non tamen refert.
an testes sciant, vel non, quid in testamento solenni continetur:
imò testator clausam scripturam potest eis deferre, vt in prædi.l.
9 hac consultissima.& eo ti.cum antiquitas.§.fin.& l.iubemus. ¶†
Quid si vnus ex testibus in testamento inscriptis decessit testato
re viuente? Videtur, quòd ruptum sit testamentum, argum.C.eo.
si vnus. Dic, quòd secundum eos, qui dicunt testamentum non
posse probari per pauciores testes, quàm per septem, irritum est
testamentum: secundum eos verò, qui dicunt per duos, vel tres
posse probari, si de solennitate dubitetur, (quæ opinio de consue
tudine obtinet (testamentum tenet: quæ opinio no.C.de fideicō.
f l.fin.C.de bo.pos.secundum tab.l.fin.§.j.versi.quid si in instrumen
to. ¶Item ꝙ testes nō fuerunt rogati, sed fortuiti. In codicillis ta-
men sufficiunt quinque non rogati: quod dic, vt s.de teste.§.j.ver
si.ꝙ non fuerit rog. Itē ꝙ omnes testes non fuerunt liberi, neque
puberes, vt C.de tes.l.j.& l.hac consultissima. Ins.eo. §. sed neque.
& §.j. ¶Itē ꝙ testes non subscripserunt vno eodemque die, loco
& tempore, vt in l.hac consultissima.& Inst.eo. §. j. Sed nec vnus
pro alio debet subscribere, ff.eo. l. pen. nisi in testamento rustici,
C.eo.l.fin. ¶Item ꝙ testes non consignauerunt illud, vt in præ. l.
hac consultissima.& eo.tit.si vnus.& C.de bo.pos.contra tab. l. j.
¶Item ꝙ testes inscripti sunt fœminæ, vel hermaphroditæ, qui
magis in fœmineo sexu incalescunt, Inst.de testa.§.sed neque.&
iiij.q.iij.ver.hermaphroditus. ¶Item ꝙ testis inscriptus fuit in po
testate testatoris, vel hæredis, vel hæres in eiusdem potestate, vel
in eadem potestate cum hærede, vel erat pater, vel filius testato-
ris, Inst.de testam.§.in testibus.& §.sed neque hæres.& iiij.quæst.
ver.pater & filius.& generaliter non possunt esse testes illi, quib.
in testamento relinqui non potest: quos s.dixi, vt patet in eisdem
concor.& s.de teste, §.j.prope princ.ver.pater autem. Et etiam a-
lia excipe contra testes, vt s.in eo.§. ¶Item oppone contra testa-
mentum, ꝙ testator non scripsit nomen hæredis, quod facere de
bet, si potest, vt C.de testi.iubemus. ¶Item ꝙ hęres non est in eo
institutus, C.eod.non codicillum.& ff.de codicil.illud.& ff.de his,
quæ in test.delen.l.proximè.C.de vul.& pupil.subst.l.j.in fi. ¶Itē
ꝙ testamentum per multa interualla non continuè præter neces
sitatem corporalem conditum est, C.de test.cùm antiquitas. ¶I-
tem ꝙ non debet aperiri coram clericis, sed tantùm coram magi-
stro census, C.de testa.testamento.& l.consulta.C.de episc.&cle.
repetita.& hæc Romæ, vel Constantinopoli: in prouinciis autē
etiam coram defensore ciuitatis fit.in auth.de defen.ciuit.§. nul-
la. ¶Item ꝙ non debet aperiri, nisi in præsentia septem testium,
arg.C.quemad.test. aper. l. ij. ¶Item ꝙ filius est in eo præteritus,
vel post eum posthumus est natus, C.liber.præter.auth.ex causa.
C.de bo.pos. contra tab.l.ij.& ff.eo.l.j.ff.de inius. rup. & irri. test.
nam & si sub cōditione. ¶Item ꝙ filius est in eo sine causa expres-
sa exhæredatus, C.liber.præteritis, auth.non licet. quod intellige
secundum hoc, quod habetur C.ad Tertu.auth.in testamento.&
C.de inoffic.test.omnimodo.Inst.de exhæ.lib.in prin. ¶Item op
pone, ꝙ filius de bonis mortuæ matris, vel etiam de aliis, in quib.
patri vsusfructus acquiratur, testatus est patre viuente: quod esse
non debet, C.de bo.quæ lib.l.fi.§.filius autem etiam, secūdū quos
dam, patre consentiente, C.qui tes.fac.pos.l.pen.& l.senium.& ff.
eo.qui in potestate.& Inst.eo.in prin.s.versic.sed nunquid filius.
¶Item ꝙ post testamentum conditum testator adoptatur, vel ar
rogatur, vel aliàs capite minuitur: ¶Item ꝙ aliàs est imperfectū,
vel iniustum, vel rumpendū: qđ dic, vt Ins.q.mo.test.infir. §. alio
aūt.& p totū ti. ¶Itē ꝙ testator nō vidit tabellionē, vel testes, nec
vis' ē ab eis. Hęc circa solēnia exēpli gratia sufficiat pstrixisse. ¶Ve
g rū opponētē cautū eē oportet, vt ipse testm̄, à principio non ne
get: alioq

ADDITIONES.

a De except pia. ¶lib vj. plenissimè videas expeditum hunc casum
de senten.excom.decernimus.lib.vj.super vlt.gloss. ADDE Bart.
in l.si quæramus.& ibi Bal.ff.de testibus, quòd excommunicatus
potest testari.
b L.pe. ¶Hic concluditur casus dec.felicis de pœ.lib.vi. post prin.
c Casus sunt. ¶Circa istud scire debes, ꝙ Gul.Accu.disputauit quæ
stionem de Rege Henrico filio Imperatoris Federici, qui cū The
utonicis & certis Lambardis aggrediens Bononiam, captus fuit
per Bononienses, & finaliter hic decessit sepultus apud Prædica-
tores: quærebat de ipsius testamento, an valeret? Et præscire de-
bes, prout dicit glossa in præ. §. fin. ꝙ qui est apud hostes captus,
vel obses, iste est, qui testari non potest: & facit ff.de test.l.eius, q
apud hostes. Remanet ergo questionis dubium, an Bononienses
dicendi essent hostes? Tenuit, testamentum non valere, siue Bono
nienses essent veri hostes, resistentes ei, qui illos obsederat, & il-
lis bellum indixerat patris mandato, & pro Imperio augendo, si-
cut de Romano populo dicebatur olim, ff.de verb.signifi.hostes.
& l.quos nos hostes.& ff.de ca.& post.reuer.hostes.& de talibus
per mistim dicitur, quòd capta fiunt capientium: & personæ fiunt
serui: & ideo non testantur, vt in l.eius qui. siue etiam Bononien-
ses non fuerint veri hostes: tamen, quia neque amicitiam, nec fœ
dus, nec hospitium inuicem habebant. quo ad capta, idem in eis,
quod in veris hostibus, ff. de cap.& postlim.reuer.l.postliminii.§.
ij.qui incipit, in pace.sed quo ad hoc vltimum, vide, quod dicam
post Homobon.infrà de obliga.& solu.§. nunc aliqua.super ver.
illud autem. ad finem.
d Metallum. ¶Per hanc l.quæ est iij.in tit.dixit Vber. de Bob. idem
in perpetuò bannito, cum ipse & deportatus loco mortuorum
habeantur, & fiscus succedit in eorum locum: facit ff.pro soc.l.a-
ctione.§.publicatione.& mortuis relictum efficitur caducum, C.
de cad.tol.l.vna, §.cum triplici.§.sequen. ¶Item cùm ea, quæ iu-
ris sunt, non habeant, etiam testari non possunt, ff.de leg.3.l.j.§.ii.
in relegato sec' ff.de inter.& releg.l.relegatorū.§.j.& sequētib',
& omnino vide, qđ dixi s.de cessione act.§.j.ver. illud etiā q̄ritur.
e Postremo. ¶Communiter allegatur §.instrumentum.
f L.fin. ¶Ad literam fuit Alb.Gal.de testib.post prin. concor. in ij.
q.in §.vltim.& facit, quod not.C.de testi.l.testium.in fin.
g Verùm. ¶Secundum Vber.de Bob. vbi dixi in princ.§.& Ioan.de
Deo, post eum.

get:alioquin se hac allegatione priuabit:super quo vide Inst.de fi deic.li.in fi.C.de fideicō.l.fi.nec enim se iuuabit ex eo, quod ne-
10 gauit,s.depos.§ viij.ver.sed secūdū præmissa.¶†Sed & si præmissæ solenitates,vel aliæ huiusmodi nō sint adhibitæ in testamēto, potest quādoq; sustineri:putà ꝓpter priuilegiū patriæ concessū & multò magis,si singulari personæ,vt C de testa.si non speciali. vel hominibus,putà rusticis,vel militibus,vt C.de test.mil.per to
a tum,& de test.l.fi.[a]Milites enim dum sunt in castris, seu in expeditione,testari valent,prout volunt,etiam sine duobus testibus, scribendo etiam sanguine proprio in clypeo , vel alibi propriam volūtatem:sed quando stant in propria,vel aliena domo, testari, debent iure communi:quando verò sunt in exercitu.non tamen
b in libello,testari possunt cū duobus testibus[b].¶†Item per iusca
11 nonicū duo testes cum presbytero sufficiunt in testamentis,etiā
c in aliis,quàm ad pias causas,vt ext.de testa.cùm esses[c].& duo tantùm sine presbytero in relictis ad pias causas,vt eo.ti.relatum. t. Et intelligo in præcedenti casu necessariam præsentiam sacerdotis:quia non detrahitur solēnitati legali, nisi quatenus inuenitur expressum,vt ext.de deci.ad audientiam.ext.de elec. ecclesia nostra.ij.in fi.C.de testa.sancimus.C.de inoffi.dotibus, l. vnica.si er-
12 go ipse locus interesset cum alio,non sufficeret.¶†Sed & si essēt tres sine ipso,non valeret.multum enim pro ipso præsumit iusꝙ fraudes excludat,vt ext.de simo.nemo.ext.de postu.c.fi.& magis eius dicto creditur,quàm alterius,vt lxxvij.dis.monachus.prope fi.ideoque statuit,vt duo cum eo sufficiāt.Siverò essent quatuor sine eo,duos sibi præferrem,quantumcunq; præsumatur pro eo ar.ext.de testib.cùm à nobis.& c.licet ex quadam.4.q.3. ver. iure. xxxv,q.6.§.fi.in fi.Sic intellige prædictas duas dec.licet alij aliter i-
13 telligant.¶†Quid si in instrumento,vbi sunt duo testes inscripti,continetur,ꝙ Titius condidit testamentum nūcupatiuum coram septem testibus , nunquid per hoc instrumentū probabitur testamentum?de hoc no.ff.de testa.hæredes.& in summa do.mei
d e.ti.§.quot testes.&s.ver.quid si vnus[d].¶†Sed nūquid [e]de ꝯsue-
14 tudine possunt præmissæ solennitates remitti?dico,quòd sic,cū
e non prohibeatur consuetudo hæc admitti , ff. de legi.de quibus. C,quæ sit longa consuet.l.ij.xj.dist.consuetudinis.ext.de consue.
f c.pen.&fi.C.de emancip.l.j.in fi.[f]Sed quomodo consuetudo dat remissionem solennitatis,cùm hoc solùm à principe impetretur vt ff.de his,qui test.fac.pos.l.ij.& ff.de bonis liber.l.Paulus.§.j.Respon.illud verum erat in eo,qui intestabilis erat. Vbi autem quis testari potest,bene relaxatur quandoque solennitas per consuetudinem. An autem iuris solennitates possint partium consensu
15 remitti?no.ext.de off.deleg.de causis.¶†Sed nunquid dicemus in hoc sufficere solam consuetudinem regionis,aut ciuitatis, vel
g villæ,vel castri[g]aliquod ius?Puto,quòd sic:& super hoc vide ff.de vsur.l.j.ff.de test.testiū.In fi.ff.de leg.j.apud.& l.si seruus plurium in fi.ff.com.præd.vēditor.§.vna.C.de ædi.priua.l.3.C.quę sit lōg.
16 consue.l.i.ext.de consue.c.fi.¶†Quid si de consuetudine alicuius loci testamentum coram tribus testibus factū valet,& aliquis alienigena ibi corā tribus testamentum ꝯdit,& aliquē de ipso lo
h co hæredem instituit,nūc legitimi huic testamēto se opponūt[h]? Et vi

ADDITIONES.

a L.fi.¶Dixit Vber.vel per i[9] diuinum,si ageretur coram iudice ecclesiastico:hoc verbum dedit causam ver.sequenti.
b Testibus.¶De testamēto militis,diuersis priuilegiis: circa id plures posuit Host.in sum.de testa.§.3.
c Cùm esses.¶Vide,quod ibi scripsi in tex.& super 3.gl.
d Si vnus.¶Ibi allegat alias duas:hìc tamen loquitur de instrumento,ibi de testibus.An verò valeat adēptio facta corā duob[9] testibus de legato facto in testamento: plenè per Host. in summa,de testa.§.qualiter confirmetur.ver.j.
ADDE Bal.in d.l.hæredes palàm.ff.de testa.in j.col.vbi dicit,ꝙ ꝑ hoc nec voluntas neq; solennitas probatur:ibi vide rationes.
e Sed nunquid.¶Iste versi.cum duobus seq.ad literam fuerunt Vber.de Bob.vbi s.
f In fine.¶Dicit Io.de Deo,in Cauil.li.v.vbi de vltimis volūtatib[9] in fi.quòd apud Hispanos non scribitur testamentū, sed solū vocant testes.Venetiis ēt nō seruatur lex de numero testiū:& Iaco. de Are.disputauit,an eorū ꝯsuetudo testandi coram paucioribus testibus sit valida?& dato ꝙ valeat,quærebat, vt j.q.2. de qua ibi dicā:& de prima tenuit,ꝙ si ibi est cōsuetudo de ꝯsensu pricipis, valet,quasi cōstituisse videatur id,quod patit & ꝯsentit,ff. de isa. qd ergo.§.j.ff.locati,cū in plures.§.locator.de exe.l. 1.§.magistrū C.de serui.& aqua.l.2.Constat enim principem talem formā testādi,Venetiis ꝯcedere potuisse,C.de test.si nō speciali.aliàs dicit ꝯsuetudinem nō valere:alle.C.de test.l.3.Item cùm lex dicit tale testamentum nullum esse,ꝯsuetudo nō pt illud validare. Ad primum alleg.C.de test.si vnus.cum multis legibus.Ad fm 1.dist.ꝯsuetudo.ff.de leg.j.l.nemo.ad idem ext.de iur.cal.cæterùm.de ꝓbat.c.2.de fideiuſ.constitutus.Item omne hominū genus legib[9] viuere debet,C.li.xj.de condu.& de ꝓc.domus.Aug.l.j & ff.de sepulchro viol.l.3.§.diuus.C.de legib.l.leges. Itē cū lex numerū illum statuerit pp falsitatis timorem.C.de testa.l.iubemus.de fidei cō.lib.l.fi.Consuetudo,quæ aperit viā falsitati, irrationabilis est, C.de iu.l.j.in auth.vt nulli iud.§.j.8.dist.frustra. Ponens aūt ibi distinctionem,quo ad mentem de consuetudine in genere, quam posui super dec.vlt de consue.membro.Pe.dicebat ad propositū ꝙ qn cōsuetudo sequitur legem ꝯriam,& est rationabilis,de patientia principis valet,per iura superius allegata , & talē dicit istā. Homines eīn ibi mercationib. occupati, vix ab illis auocari pñt. ff.quemad.testa.ap.l.sed si quis ex signatoribus.Putat tñ , expressum ꝯsensum principis hoc casu requiri,propter l.fi.C.de testa.q̄ non vult etiā prætextu consuetudinis numerum septem testium minui. Cùm autem sine principis scientia procedit aliqua consuetudo,dicit,quòd si euidens necessitas,vel vtilitas ei fauet: putà quia legē seruari eēt in loco dānosum,valet ꝯsuetudo:qa credēdū est,principē,q ad subiectorū vtilitatem intēdit,id fuisse ꝯcessurū.ff.de vul.& pupill.substitutione,l.ex facto. in prin.ff.de legi. l.in rebus.de pactis,tale pactum. in fi. Si verò non subest necessitas,vt s.distinguit,aut lex est de leuibus,& præualet consuetudo ff.de ventre insp.l.j.§.fi.aut de grauibus,& præualet lex,vt in §.diuus.ff.de sepul.violat.Et secundum hanc determinationem dicit intelligendum,quod dicit lex Lombarda,nullam consuetudinē præponi legi.Resp.qualiter iudices iudicabūt,de l.placuit.Sed ꝯuerso casu quęritur,an probationem instrumentorū, vel testiū d̄ iure plenā & validā consuetudo faciat inualidam, vel insufficientem?SOL.quæstio soluit seipsam,cùm regulariter, qui potest vnū oppositorū,potest reliquum,de maio.& obed.cùm inferior. vbi de hoc in j.gl.ff.de acq.hæred.l.is qui hæres.& l.is potest. Cōstat autem,quòd est dictum,quòd consuetudo pt primum, de fi de instr.cùm dilectus.2.responso:ergo poterit & secundum. His conueniunt xij.dist.nos consuetudinem. extr. de cler.coniug.cū olim.per quæ duo probant,quòd consuetudo inhabilem habilitat,vt in primo:& aliàs habilem inhabilitat,vt in ſo:faciunt leges allegatæ in præ.dec.cùm olim.in vlt.gl.quæ quid dicant, vide ibi in suffragio.bene facit,quia dat leuiorem & grauiorem formam contractibus,vt in promissione de euictione est expressum,ff. de euic.si fundus,sic approbat & improbat administrationem tutoris.ff.de admin.tut.sine hærede.§.Lucius.Si te in his vis extendere vide,quod scripsi de consuet.c.fi.super gl.& quam.
ADDE,ꝙ non valeat consuetudo,ꝙ minori numero testium testetur,quā per legē est inductū:tenet Old,cons.ccxliij.& Bal.sensisse videtur consi.cliij.4.lib,Bar.verò contrà l.cunctos populos. latiùs ibi vide.
g Vel castri.¶Interposuit Vber.aut progenies.
h Opponunt.¶Cy.in l.j.C.de sum.trin.tractat hāc quæstionē, allegans ēt hunc ver.& Iac.& Pet.dicunt,institutum habere bona illius loci:& reliqua habebit legitimus.Ad l.ius nostrum.ff.de reg. iur.respōdet,id de iure scripto,quod est vniforme:hoc ex iure ꝯsuetudinis,vel statuti,quod est disforme.& est simile,quod scripsi de rest.in integ.ꝯstitutus.super glo.consuetudo.Scire debes,ꝙ Gul.de Cu.super ead.l tractat quæstionē de illo,q habet bona in Anglia,vbi licet testari cū tribus testibus,& Bononiæ , vbi seruat ius scriptum:corā tribus testatus est.quod intellexit in Anglia,vt alibi,non declarat:saluo,quod dicam j.allegat,quòd neutra debe at habere hæres,nec quæ sunt in Anglia,nec q̄ sunt Bononię,ista rōne,qa nō seruauit ius scriptū:nec quæ sunt i Anglia,ne decedat partim testatus,partī intestatus ꝯ regulā,ius nostrū.ff de re.iu. Ad contrarium,ꝙ debeat habere hæres bona Anglicana,inducit, ꝙ diuersitas patrimonij facere aliquem potest partim testatū. ar.ff. de excus.tu.l.iurisperitos.§.cùm oriundus sicut in milite,q habet duplex patrimonium,castrense & Paganicū,& pt duo testamenta facere,& duos hæredes,ff.de mili.test.l.j.& l.si miles. Vtrùm se quatur ergo diuersitas iuris ad diuersitatem patrimonij? sicut de seruo dicitur,qui habet diuersa peculia,ff.de pecul.hinc quærit. §.potest.& in pupillo,ff.de tut.& curat.da.ab his,l.pupillo.Sibi placet,ꝙ institutus habeat omnia bona,& ad omnia admittatur,qa, vt dicit,in consuetudine Angliæ attenditur sola dispositio,& nō bona.Sicut ergo in Anglia testatus illo more haberet omnia bona adeundo vbicunq; sint:& sic hoc casu dat simile in tutore,qui ñ pt auctorizare sibi i obligatiōe pupilli,& tñ auctorizat,vt hæreditatem adeat sui debitoris:& sic per consequens erit sibi obligatus,ff de auctor.tut.l.j.Inst.de legit.patro.tu.§.sed nostra.ff. de le. tut.l.3.in prin. Sicut ergo potest quis super fundo conueniri alibi,quàm sit fundus,C.de præscr.long.temp.l.fi.& plenè scripsi de rescr.dilectus.2.super fin.2.gloss.sic testamentum factum in Anglia suo more, fidem faciet in Italia.inducit etiam l.omnium. C. de test

Et videtur testamentum valere:arg.ff.commun. præd. venditor. §.si constat.ff.de reb.dub.quoties.& viij.dist.quæ contra. facit etiã pro consuetudine tali,ff.de pact.si vnus.§.quod in specie.ff.de bo. pos.secundum tab.qui testamento.§.si.cùm iuuetur per legem di

a uinam,vt extra.de testib.in omni.Arg.contrà C.de testa.si vnus[a]. non enim videtur in loco fuisse, qui ad tempus ibi erat, ff. de leg.

b iij.quæsitum[b].extra.de verb.signifi.nam & ego.Item illa consuetudo est specialis,sed lex est generalis, vt septem testes requirantur.Vnde consuetudo non valet,ff.de sepul.vio.l.iii.§. diuus. nec ligat nisi incolas,ff.de tutor.& curato.dat.ab his,pupillo.Sup hoc dicunt quidam,quòd si agatur in foro ecclesiastico, valebit: si in seculari,& agatur in loco, vbi testamentum factum est, iudex seruabit istam consuetudinem:arg.ff.de testib.l.testium.§.fin. extra. de eo,qui mit.in pos.causa rei seruan.cùm venissent.Et vtrùm ibi agi debeat,dic,vt C.vbi de fideicommis.agi opor.& ff.de euict. si fundus.Si autem agitur in terra, vnde testator fuit, nõ seruabitur consuetudo.Sed arg.contra hoc in præd.l.si fundus.cùm talis cõ-

c suetudo sit ad litem decidendam[c]. Alii dicunt,quòd si mora erat periculosa,quia erat in mortis periculo constitutus,nec alibi poterat ire,tunc valet testamentum:arg.C.de anna.excep. vt perfectiùs.in fin.ff.ad Trebel. cùm hæreditas. Vel dic, quòd si instituit extraneos,non valet:vel si legitimos,sic:vt C.de testa.hac consultissima.secundum Vber.de Bo.& vide C.de episcop.& cler.nulli. §.si autem non designata.Et arg.prò & contrà,ĵ.de constit.versic. sunt hęc.&seq.&vide,quod no.ff.de peculio,licet.§.idem scribit.

17 de hoc no.ĵ.de senten.§.qualiter autem.versi.item pone.¶† Et

d nota[d], quòd cùm vltima voluntas in iudicio ostenditur,dici debet ante litis cõtestationem exhibenti,vt eligat,an velit ea vti tãquam testamento, vel tanquam alia vltima voluntate: & ipse debet eligere,nec post electionem sibi fas est variare: argum. C. de codic.l.fin.in prin. & extra. de crimine fal. ad falsariorum. prope princip.ff.de tributor.act.quod in hæredem.§.eligere.Aliæ enim impugnationes competunt, si vult ea vti , tanquam testamento: & aliæ,si tanquã alia vltima voluntate:& ad hoc ff.de solut.si duo rei stipulandi. extra. de priuileg. cùm olim. nam & testamentum imperfectum non valet inter liberos, si eo volunt vti , tanquam testamento,secundum quosdam:secus,si tanquam alia vltima voluntate,vt C.famil.ercifcun.filii patris.& l fi.C. de testa. hac consultissima.§.ex imperfecto.& maior desideratur solennitas in testamento, quàm in alia vltima voluntate, in qua solùm mens testatoris specta,vt C.de sac.san.eccle.l.j.in auth.Col. iiij. de nup. §. disponat.xiij.q.ij.c.vlt.& §.sed aliud.extr.de tes.relatum.j.& patet ex præmissis,& ex his quæ sunt ĵ.§.prox.quòd si reus tacuerit ante litem contestatam,& post litem cõtestatam hoc dicat,tunc potest respondere exhibens,Frater, totũ ius meum in iudicio dedu-

e xi,extra.de re iudic.abbate sanè.§.j.ver.præmissa[e].& de causa poss. & propri.cùm ecclesia.ita valet mihi,siue sit testamentum,siue alia vltima voluntas: hoc videat iudex.Stultus enim fuit reus,qui hoc non petiit ante litis contestationem ,vt C.de codic.l.fin.ff.de legat.ij.cùm filius.§.variis.Porrò si dubium sit,an debeat haberi ꝓ testamento,vel pro codicillo,considera mentem testatoris,vt ff. de iure codicil.l.j.& verba eius,vt eod.tit.illud.& l.fin.& C.de co-

f dic.non codicillum[f].¶† Item vide,si est ibi clausula generalis,&

18 solita,Si non valet iure testamenti,valeat iure codicillorum,vel cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis,vt ff.de testa.mil.l. iij. in fin. & ff.de vulg.substi.cohæredi.§.filiæ.C.de codic.l.fin.§.illud quoque.ff.de iure codicillorum,conficiuntur. Quid autem operetur prædicta clausula in vltimis voluntatibus, vide C.de lib.præt.vel exhæred.auth.ex causa.Breuiter tamen nota,secundum Iac.But. quòd hæc causula operatur tantùm,cùm testamẽtum deficit propter defectum solennitatis,putà cùm deficit numerus testium,vel alia solennitas,vt tunc valeat iure codicillorum: non autem operatur,si in alio deficit,putà si rumpatur per querelam, vel posthumi agnationem , vel minima capitis diminutione : & hoc probat ex eo,quod dicitur ibi,valet:& sic loquitur de præsenti defectu,q est,vt quia nõ est ibi plenus numerus testium,vel non sunt rogati,vel est mulier nõ de futuro,vt de illo qđ fiet:puta aliquo dͣ præmissis modis: si enim dixisset Valebit, tũc futuros cõplecteretur defectus. vt ergo omnes hos modos comprehendat, debet dici. si non valet,vel non valebit iure testamẽti,&c.ar.ff.de verb. obli. si stipulatus fuerim.§.j.& l.si à colono.ff.de verb.sig.verbũ Opor

g tebit.Item aliud videt dictum,Si non valet:& aliud,Si nõ valeat. Vel dic,

ADDITIONES.

☞ de testamen.per quam patet,quòd testamentum factum apud acta sine numero testium,dabit facultatem adeundi,& valebit coram omni iudice.Concludit ergo,quòd tota hæreditas,vbicunq; sint res,est vnum patrimonium:& vbicunque sint bona, vna aditione spectant ad hæredem,cùm sola dispositio ponderetur in ta li consuetudine,vt dixi.Induxit pro decisione l.ex milit.cùm l.sequenti.ff.de mil.testa.& de castr.pecul.l.hæreditate.§.quædam.& de hæred.instit.l.qui soluendo.& per hæc verba dicit not.sic esse de consuetudine Gallicana:quia vxor superuiuens lucratur partem bonorum mariti:quia illa cõsuetudo directè est super bonis non super dispositione,vt proxima:& ideo bona, quæ sunt extra locum consuetudinis,non possunt sic includi principaliter, sicut ibi incidenter,vel per consequens:allegat l.iij.ff.de offi.presi.ff.ad municip.l.constitutionibus.& de iur.fis.l.certa forma.li.x.Ex hoc sibi incidit alia quæstio,quam diffusè prosequitur.

ADDE,vt p Bar.in l.cunctos populos.ver.sæpe quero.in j.quest. princip.Paul.de Cast.consil. ccxxiiij. Respectu verò consuetudinis Gallicanæ Pet.de Ancha.consi.clxii.tenet,quòd nec vxor haberet bona alibi sita,si testator etiam illa sibi legasset , vel illam in illis hæredem instituisset:quia hoc fecisset deceptus,putans consuetudinem valere,quo ad bona alibi sita.

a Si vnus.¶Facit plus ad causam, e. ti. si non speciali priuilegio patriæ tuæ:nota Tuæ,& ff.de iure fisc.sed si accepto. per quas leges Iacob.de Aret.in quæstione,de qua suprà dixi,tenuit,quòd testari secundum consuetudinem Venetorum,licet solis Venetis, & non illuc euntibus:inducit,quòd etiam l.fi.C.de testa. coniuncta cum l.conficiuntur,§.j.ff.de iur.cod.per quod patet,quod licet rusticis,non licere declinantibus ad eos.

b Quæsitum.¶In prin.& l.si ita legatum.de leg.j.huiusmodi.§.legatũ.de fun.inst. Seiæ.§.Pamphilæ.de act.emp.fundi.§.fi. Suæ igitur ciuitatis,& non illius,ad quam declinauit,lege adstringitur:illa enim suorum ciuium est propria,ff.de iustit.& iur.& l.omnes.&pater xii dist.illud.

c Decidendam.¶Vide,quod not.de elect.licet canon.lib.vj. super versic.de cætero.

d Et not.¶Secundum Vbert.vbi ŝ.

e Præmissa.¶Lib.vj.

f Codicillum.¶Ad intellectum huius ver. & eorum, quæ de clausula statim sequuntur,est sciendum,ꝙ Pil.disputauit quęstionem quæ incipit,quidam paterfamilias.de illo,qui facto priùs solenni testamento,in quo filios hæredes instituit,post tempus volẽs codicillari in præsentia septem testium rogatorum , eosdem filios instituit,dicens in fine,ꝙ volebat ipsam dispositionem iure codicillorum valere : & si sic non valeret, voluit ꝙ valeret iure testamenti,& omni iure, quo meliùs poterat,& primum testamentũ confirmauit : quærebat,an hæc dispositio valeat iure testamenti, vel iure codicillorum?Subtiliter allegat prò & contrà:tenet,ꝙ dispositio illa sit testamentum,& non codicillus,cùm habeat solẽnia testamenti,s.institutionem hæredum,&solennem numerum testium rogatorum,quæ sunt species testamenti,non codicilli,q̃ concurrere non possunt quasi ꝯrię,C.de testam.non codicillum & ibi no.ff.de iure codi.illud.§.tractari.Principaliter autem se fundat in hoc,ꝙ licet institutio facta in codicillis,valeat interdum,ñ vt directa,sed trahitur ad fideicommissum. ff.de iure codi.l.ij.§ fi. de leg.ij.codicil.§.Lucius.& sic si scriptura,de qua q̃ritur,possit esse codicillus,tamen illa,& omnia alia iura id dicentia, oportet intelligi,cùm possibile est directam codicillarẽ trahi ad fideicõmissariam:quod ẽ,qñ diuersi sunt,qui debent fideicommissum,ab illis quibus debetur:vt quia veniẽs ab intestato debet restituere institutis,vt in l.iij.& l.conficiuntur.ff.de iure codicill. Sed cùm in casu proprio sit idem debens,& cui debetur,non est possibile directam trahi ad fideicommissũm:ergo valere debet,quo iure potest,s.directo:& secũdũ:id possibile est ꝙ sit codicill⁹,qui nõ facit directã:ergo ẽ testamẽtũ,ff.de iure cod.qđ man⁹.ff.ad Treb.l.scæuola.Fatetur,ꝙ quibusdã ꝓbabiliter prima facie videretur contrarium,p l.vlt.C.de codic.cũ sua gl.& ꝙ testator sic voluit.dicit enim ad iura illa iam responsum,vt procedat,cũ fideicommissum pt esse vtile ex diuersitate ꝑsonarũ,debentis & cui debetur:qđ qa hoc casu deficit, cùm ijdẽ sint scripti in vtroque, cõcluditur qđ ꝑdixi: & verba illa,Si nõ valet iure codic.&c.sic intelligũtur,vt sonant, si non valet iure fideicommissi,valeat iure directo.Vnde cũ hic fideicommissum deficiat,pp cãm sępiùs dictã,valebit ergo directò &sic iure testamẽti,extra quod hæreditas directò dari non potest C.de codic.l.ij.Et si dicatur,ꝙ cùm plures essent filii instituti, vn⁹ alteri ex fideicommisso restituere poterit: hoc nõ procedit in terminis quæstionis. nam cùm fuerint pariter instituti, necessariũ est fideicommissum inuicem relictum,esse inutile,ff.de leg.ii.l.cũ pater.§.pater.qui filio.quare concluditur, quod ŝ.

g Non valeat.Quòd enim dictio Valeat,inspiciat tempus futurum, patet de elect.quia propter.ver.aliter.de rescri.statutum.ver.nullus tamen.& §.cùm aliter.de eo, qui mitt.in poss.cum qui.cum si. Idem si dicat,non valere:facit C.de testa.man. si iure faciat.& qui. mo.pig.vel hy..sol.l.si debitor.in fi.vbi Valere,ponit pro Durare. Vide de hac clausula. Et,an obstet copula,cùm dicit,volo.ꝙ valeat iure testamẽti,& iure codicillorum,in quæstione Iac.de Bel.

☞quam

Vel dic, secundum Odoff. quòd aut statim deficit testamentum ꝑ
pter solennitatis defectum: & tunc verba illa, Si non valet, &c. re-
feruntur ad illum casum tantùm, & non ad alios prædictos: aut ñ
deficit statim, sed postea ex euentu, putà capitis diminutione, vel
posthumi agnatione, vel alio modo, & tunc etiam ad casum illũ
pertinent hæc verba: quia in dubiis interpretari debemus, vt res
a valeat[a], ff. de verb. oblig. quoties. extra. de fide instrumen. inter. ꝑ
pe fin. & in testamentis, &c. ff. de reg. iur. in testamentis. ext. de do
nat. cùm dilectus. & arg. ad hoc ff. de leg. ii. cùm filius. §. hæres. & l.
19 si quis testamento. ¶† Si quis vult igitur securè testari, dicat sic.
¶ FORMA. Si non valet testamentum ratione præteritionis, vel
exhæredationis, vel alterius solennitatis, valeat iure codicillorũ,
& alterius cuiuslibet vltimæ voluntatis: & rogo omnes mihi ve-
nientes ab intestato, vel succedẽtes ex testamento, vel aliquo iu
re, vt hæreditatẽ meã restituant P. nam hoc casu quilibet tenetur
restituere hæreditatem per fideicommissum, arg. C. de fideicom.
ex testmento. ff. de leg. iii. si cùm fundum. detracto tamen debito
20 bonorum subsidio. ¶† Pone: B. in suo testamẽto legauit mihi de
cem: postea condidit secundum testamentum nulla de prædicto
legato facta mentione. quæritur, an intelligatur legatum reuoca
tum, cùm in primo testamento dixerit, Si non valet iure testamẽ
ti, valeat saltem iure codicillorum, &c. Respon. quòd sic, arg. ff. de
adimen. leg. si tibi. Ar. contra ff. de probat. cùm tacitum. sed illud
locum habet in tacito legato. de hoc not. ff. si cui plus quàm per
b leg. Falcid. l. iij. §. pe.[b] ¶† Sed pone: quidam instituit filium suum
21 impuberem heredem, & rogauit eum, quòd si sine liberis decede
ret, restitueret P. hæreditatem: & reliquit legata, & adiunxit, ꝙ si
non valeret iure testamenti, saltem valeret iure codicillorum: de
cessit impubes testatore viuente: quæritur, an P. fideicommissa-
rius possit petere hæreditatem à venientibus ab intestato? & an
legata debeãtur? Et videtur, quòd possit petere propter prædictã
clausulam, vt ff. de vulg. & pupil. subst. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de
iure codic. l. iij. videtur enim ad legitimos transisse cum onere, vt
C. de caduc. tol. l. vnica. §. in causa. ff. de leg. ij. si Titio. Arg. contrà,
quòd à legitimis petere non possit fideicommissarius vniuersalis
cùm expiret substitutio pupillaris, & fideicommissaria, si decedat
hæres testatore viuente, vt ff. ad Treb. ille à quo. ff. de admin. tut.
tutores. §. j. Item videtur, quòd pupillus fuit personaliter obliga-
tus: vnde onus non transit ad legitimos, vt ff. de leg. ij. Celsus. §. fi.
ff. de leg. iij. l. j. §. fi. Nec obstant prædicta verba, quæ locum habet
c in defectum solennitatis, vt in præ. auth. ex causa. in fi.[c] & iunge
22 s. vers. quid si filius. ¶† Pone: quidam fecit testamentum, adiecta
clausula prædicta, & legata & fideicõmissa plura reliquit: eo mor
tuo natus est posthumus: nunquid illo viuente legata & fideicõ-
d missa peti possunt? de hoc C. de posth. hæred. inst. l. j.[d] Sed si duo
instituti sunt hæredes, vnus purè, alter sub conditione, nunquid
purè institutus habebit totam hæreditatem, vel medietatem tan
e tùm? de hoc ff. si pars hæred. pet. l. ij.[e] ¶† Sed &[f] considerandum
23 est, an vltima voluntas ab initio non tenuerit: vel, an sit mutata
f per aliam posteriorem. super quo vide Insti. quibus mod. test. in-
fir. & C. de codicil. cùm proponas. C. de fideicõ. lib. clari. ff. de leg.
ij. si in iure, ff. de adi. le. per totũ. Distingue tamen super hoc inter
genera scripturarum: nam si vtraque voluntas est testamentum,
valet secundum, & non primum, extra. de celeb. missar. cùm Mar
thæ. §. cæterùm. C. de testa. omnium. xiii. q. ij. vltima. & vide super
hoc ff. de iniusto, rup. test. cùm in secundo. ff. de here. instit. pater.
ff. ad Trebel. si quis. nisi in militis testamento, vt ff. de test. mil. quę
g rebatur[g]. ¶† Quid si testator dixit in testamento, quòd si faceret
24 secundum, non valeret, nunquid tollitur secundum[h]? Dic, quòd
h sic, nisi dicat in secundo pœnituisse prioris voluntatis: de hoc ff.
de leg. iij. si quis in princip. ff. de leg. j. si mihi & tibi. §. fin. Sed quid
si in primo testamento dixit, quòd non liceret ei pœnitere? dic, ꝙ
nihilominus poterit pœnitere, si primi dicti exprimat qualitatẽ:
vt not. l. si mihi. §. fin. nam ambulatoria est testatoris voluntas, vt
25 iam dicam. ¶† Quid si quis iurauerit non venire contra volunta
tem suam, nunquid poterit contrauenire, condendo aliud testa-
mentum? Et videtur ex præmissis, quòd sic. non enim potest quis
sibi legem imponere, à qua nõ liceat resilire, ff. de leg. iij. si quis in
prin. respõ. j. nec libertatem supremi iudicii potest quis restringe-
re, ff. pro soc. l. cùm duobus. §. Pomponius. & §. fi. in fi. Voluntas e
nim testatoris ambulatoria est vsque ad extremum exitum vitæ,
ff. de adi. leg. l. iiij. extra. de cel. miss. cùm Marthæ. §. cæterùm. & prę.
c. vlt. etiam si pactum interuenerit, quòd mutari non possit, C. de
pact. l. pactum, quod dotali. ff. pro so. l. si inter fratres. respon. j. & e
tiam si primum sit per principem confirmatum, arg. C. de testa. l.
omnium. Vltimum enim testamentum morte hominis confir-
matur, & immobile perseuerat, C. de sac. san. eccl. l. j. C. de testa. l.
quoniam indignum. & testamenti factio est publici iuris, ff. qui te
sta. fac. pos. l. iij. & ius publicum, &c. ff. de pact. ius publicum. Pri-
mum testamentum tollitur per secundum: Instit. qui. mod. testa.
in fin. Sed nec tenet pactum, quòd contrà alienum testamentum
non fiat, C. de pact. de quæstione. ff. de acquir. hære. quod supersti
i tis. His rationibus moti Legistæ[i] dicerent secundum testamentũ
valere, & hæredem in eo institutum debere hęreditatem habere,
aliaque in eo contẽta valere: quia iuramentum contra leges præ
stitum non obligat, extr. de foro compet. si diligenti. C. de legib.
non dubium. x. dist. Vide tamẽ secundum Deum, & in foro eccle-
siæ contrà puto: nam omne iuramentum seruãdum est, quod ser
uari potest sine interitu salutis æternæ, extra. de iureiurand. si ve
rò extra. quod met. cau. cum dilectus. & argumen. ad hoc extr. de
26 iureiuran. cùm contingat. in fi. ¶† Et redditio iuramẽti est de iu
re naturali. & in præcepto, xxij. q. j. si pactum. in prin. extrà de iure
iuran. & si Christus. versus fin. ibi, redde Deo, &c. Vnde nullo mo
est infringẽdũ, vt xxxi. q. vij. flagitia. extrà de no. oper. nũ. cũ ex in
iũcto. & de re. iur. qui scãdalizauerit. Idẽ puto in electione sepul-
k turæ, vt no. j. de sepultur. ver. & nota[k]. Fas eñ fuit sibi ď reb⁹ suis,
qualitercunq; placuit, disponere, vt ff. si qs à pa. ma. fu. l. 2. 13. q. 2.
§. sed.

ADDITIONES.

☞ quam posuit C. de liber. præter. vel exhæred. in solutionibus cõ-
trariorum: adde, quòd hæc clausula, Si non valet iure testamenti,
valeat iure codicillorum, non habet locum, quando testamentũ
deficit propter imperfectam volũtatem, l. ex ea scriptura. vbi hoc
per Bal. ff. de testa.

a Valeat. ¶ Et ne nugatoriè sint apposita.

b §. penultimò. ¶ Ad literã posuit hoc Albe. Gal. de testa. post prin.
Nicol. notat in sua quæstione, quę incipit, quidam fecit testamen
tum. in qua principaliter quæsiuit de ipso hærede instituto in pri
mo, an aliquid in bonis defuncti habere deberet: pro vtraque par
te copiosè & subtiliter allegauit: tenuit autem, vt s. s. quòd nihil
habere debeat: fatetur autem, quòd vestigia voluntatis testatorũ
sequenda sunt, C. de nec seruis here. l. quidam. Item communiter
testatores per verba prædicta sibi prouident in causam intestati,
ff. de test. milit. l. miles. qui destinauerat. §. fi. & attende, dum id fit,
quod fieri consueuit, ff. de prob. l. iij. & l. si pactum. in fi. dicit, quòd
si testator remaneret intestatus, hoc testamento non habente vĩ
testamenti, per verba prædicta testamentum haberet vim codicil
li, & venientes ab intestato ex codicillari restituerent hæreditatẽ
instituto, ff. de test. l. ex ea scriptura. ď iniust. test. l. posthumus. §. fi.
& de testa. milit. quærebatur. §. pen. Sed in casu quæsito testator
fecit aliud testamentum: & sic primum non valet iure testamen-
ti, nec propter hoc fit testator intestatus. Soluendo dicit, illa ver-
ba in hoc casu nihil operari: & ideo sublato primo testamento ꝑ
secundum, C. de testa. sancimus, instituti in primo testamento ni
hil habebunt. nam, vt dicit, illa verba, Si non valet, &c. sic prolata
intelligenda sunt manente voluntate testatoris, vt colligitur ff.
de leg. j. l. seruum filii. §. si procula. & Insti. de codicil. §. non tantũ.
item remanente in suo statu, ff. de sol. cùm quis. in princip. & simi
liter remanente in eodem habitu, in quo erat tpe, quo prolata sunt
verba, ff. de condi. ob caus. l. quòd si vnus. sed per secundum testa
mentum hæc omnia sunt mutata. non ergo in ius codicillorum
transire potest: dat casus similes ff. de repud. l. fin. de don. inter vir.
& vxor. l. cùm hîc status. §. si maritus. & C. eo. tit. res vxoris. Item
certum est, dicta & facta consideranda secundum suam causam, ff.
de adi. le. legata inutiliter. de cond. & dem. cùm tale. in fi. Absurdũ
autem esset dicere, hęc verba dicta fuisse ad impedienda, vel impu
gnanda sua futura iudicia. Seruetur ergo vltimum, C. de liber. prę
ter. l. maximè. circa medium.

c In fi. ¶ Ad literam fuit iste ver. Alber. Gal. de testa. ver. pone. q. ij.

d L. j. ¶ Et hoc Alber. Gal. de testa. ver. pone quæstionem v. adhuc
per Cyn. plenius in l. ij. eo. tit. illius. de posthu.

e L. ij. ¶ Hæc remissio fuit Albe. Gal. vbi s. gl. ibi ponit opi. Io. quòd
purè institutus habeat dimidiam: & contrarium Pil. quòd interim
habeat totum: & has gl. concordat distincta forma verborum in
stituentis.

f Sed &. ¶ Reassumit verba Vberti.

g Quærebatur. ¶ Secundum Vber. vbi s. & hoc continebat ver. cæ
terùm, infrà omnia ĩtermedia ponit auctor, sumpta causa ex hoc
versic.

h Secundum. ¶ Iste ver. & sequens fuit Alb. Gal. de test. post prin-
cipium.

i Moti Legistæ. ¶ Hoc tenet Alber. Gal. de test. versic. pone, quòd
quidam. ibi subdebat, quòd secus de iure Lombar. allegat Lom-
bar. lib. ij. de vltimis voluntat. l. si quis Longobardus. sed, vt dicit, il
lud locum habet, cùm fecit traditionem rerum,

k Et not. ¶ Vide, quod circa id ibi dicam.

§.sed aliud. Vnde contra ordinationem iuratā sibi non licet venire, vt S. [a] ¶†Quid si primum testamentum fuit generale, vt quia
27 est in eo hæres institutus in omnibus bonis: secundum speciale, quia est hæres institutus in fundo? Respon. rumpitur primum. sed hæres institutus in vna re, tenetur restituere omnes res, præter fundum, primo hæredi, argumen. ff. ad Trebellian. l. si quis priore. & hoc in pagano, qui non potest decedere pro parte testat⁹, & pro parte intestatus: aliud in milite, ff. de testam. milit. quæreba
28 tur. secundum Vber. ¶†Quid si is, qui testamentum fecit, audiens, quòd hæres mortuus est, facit aliud testamentum, dicens: qa intellexi P. quem primò hæredem institui, mortuum esse. ideo talem instituo: sed pòst apparet primum viuere? Respon. primum testamentum ruptum est: sed primus habebit hæreditatem de æquitate: præstabit tamen legata in secundo, ff. de hæred. instit. l. si. Vel dic, primum non rumpi, quia falsus rumor non debet obesse, vel prodesse, vt probatur & not. ff. de cond. & demon. l. falsa. extra. de
29 eo, qui cog. consang. vxo. suæ, c. per eo. ¶†Quid si pater habens tres filios, eos instituit hæredes. postea faciens aliud testamētum, vnum solum instituit? Respon. primum non rumpi per secundū: quia quantum ad institutionem, nō valet, cùm in eo sit filius præteritus, ff. de lib. & posthu. filius. ff. de vulg. & pup. subst. si quis eū.
30 §. j. legata tamen debentur, C. de lib. præter. auth. ex causa. ¶†Sed quid si primò fecit testamentum, postea fecit aliud, in quo sibi hęredem sub conditione instituit, nūquid primum rumpitur? Videtur, quòd non, arg. ff. de rescind. ven. si id. Sed distingue, an sit conditio concepta in pręsenti tempore, an in preterito, vel in futuro si in præsenti, vel præterito, aut est vera, & tunc ruptum est primū aut non, & tunc non rumpitur. Si de futuro, licet illa nunquam extitisset, quia tamen existere posset, rumpitur primū, ff. de iniusť. rup. & irrit. test. cùm in secundo. ff. de hæred. instit. pater. Quid si in primo instituit capaces, in secundo non? Respon. primum effectu rūpi, quia non capaces de mero iure sunt hæredes, licet ab eis, vt ab
31 indignis, hæreditas auferať, ff. ď his, q. vt id. cū qdā. ff. de vul. subst. ex facto. in fi. ¶†Quid si priùs fecit testamentū solenne, & postea aliud facere cœpit, sed morte pūentus non ɔpleuit? Resp. primū non valet, quantum ad legata, & fideicommissa: quia sola voluntate potuit illa tollere: sed quantum ad institutionem, bene valet mero iure, ff. de le. iij. si iure facto test. cùm non denegentur actiones, sed per sententiam denegabuntur, prout notatur ibi, ff. de adi
b men. legat. ex parte [b]. ¶†Quid si aliquis fecit testamentum, & ru
32 ptum est per mediam [c] capitis diminutionem? putà quia testator
c se dedit in arrogationem: & postea sui iuris effectus vult [d], quod
d valeat testamētū, qđ pri⁹ fecerat? Respōdeo, valet, quasi videať iu
e diciū retrogressus, qđ añ fecerat, ff. de bo. pos. secundū tabul. l. ij. [e]
f vel fortè illud additū est à Compilatoribus noui iuris, sm Vber. [f] ¶Quid

ADDITIONES.

a Vt S. ¶Fateor, quòd sine causa contrauenire non licet, & quòd id agens periurus est: tenet tamen secundum, vt plenè scripsi in quęstione super regula, quod semel. de re. iur. lib. vj. Adde, vt per Old. cons. cxxvij. Abb. cons. xli. ij. lib. & ver. quid si is, Adde, quid econtrà, si quis facto testamento teneat aliud cum clausula, Cassans & irritans: & facit secundum, in quo instituit mortuum, quem viuere putabat. an primum sit reuocatum? vide Bald. consi. xiij. ij. libro. incipit, quidam Lucas.

b Ex parte. ¶Si primum testamentum testator incidit, vel cancellauit, not. C. de test. l. pen. sed ibi plenius per Cyn, qui distinguit, aut id fecit, quia voluit decedere intestatus, aut quia hæredes reputauit indignos, aut dubitatur: in primis duobus casibus concordat cum glos. in tertio recitat Dyn. contradicere gl. ibi in l. proximè. ff. de his, quæ in test. delen. in gl. ii. quæ vtrobique tenet in dubio venire fiscum, vt legata debeantur: sed quia hoc est dicere, quòd in dubio hæres præsumatur indignus, ideo Dyn. non placet, qui dicens fiscum tunc non venire, nisi hæredes scripti probentur offendisse: sed respōdet Acc. quòd tunc cessaret hoc tertium membrum: quia non esset dubium. Audiui dominum meum ibi tenentem in dubio glossam veram, quādo non sunt filii: si enim essent filii, excluderent fiscum, vt in prę. l. proximè. ver. sed in re dubia. & ff. vnde lib. l. scripto. in fin. Multa membra habet distinctio Cy. ibi vide. Plus tamen placet in casu dubii sic distinguere, an actus inducens rescissionem testamenti, respiciat vniformiter totum testamentum, quo ad institutionem, & legata: vt quia totum incidit, vel totum cancellauit: & tunc succedunt venientes ab intestato: vt in præ. l. pe. & ff. si tab. test. nullæ extab. l. j. §. pe. Nec dici potest propter conseruationem legatorum locum esse fisco, vt dixit gl. ex quo nec legata debentur, quæ solui esset contra voluntatem testatoris. Ad primum, ff. de his, quę in testamento delen. l. j. §. sed consulto. Ad secundum, ff. de dol. exce. apud Celsum §. præterea. & C. de fideicom. l. fideicommissum. Constat etiam, facilius adimi legatum, quàm institutionem: patet ff. de adi. lega. l. ex parte. Si autem actus rescindēs, solùm respicit institutionem hæredum, vni⁹, vel plurium. vt quia illa sola cancellauit: patet, quòd noluit in totum decedere intestatus: imò voluit legata deberi, ff. de milit. testam. l. tribus. §. j. & sic non potest esse locus venientibus ab intestato, quia sic legata non deberentur: cuius contrarium voluit incidens, secundum dictum gl. vt soluantur legata, veniat fiscus. Aliquib. videtur, quòd hæredes ab intestato adibunt: & nihilominus debebuntur legata ex voluntate restatoris: quia reseruata institutis, aut indignis, & non habentibus extremam voluntatem defuncti aufertur hæreditas, ff. de vulg. & pu. subst. ex facto. §. Iulius Lōginus. Priùs dictis obstat ff. de his, qui. vt indig. l. cuncta. §. fin. & de his, quæ in test. delen. proximè. ibi sententia autem Imperatoris, &c. nam in his erat actus totū testamentum ɔcernens: & cùm locus est fisco contra id, quod primò dixit, respondetur, quòd in nulla illarum legum stetit in finibus incisionis, sed processit ad alium actum, qui prioris causam declarauit, quia subduxit nomē hæredis: ex quo actu apparet, quare inciderat, s. propter odium hæredis, vnius, vel plurium, & non legatariorum: & propter id legata debentur, propter quæ soluenda locus est fisco: probatur hæc ratio ff. de his, quæ in test. delen. l. ij. & l. penult. in fin. declarat enim hic actus sequens præcedentem: sic ff. de manu. test. l. testamento suo. sicut & verbum sequens arctat & declarat præcedens, ff. de verb. sig. l. seruus & l. si cùm tibi. Adhuc opponitur de l. fina. ff. de his, quæ in test. delen. vbi testamentum fuit cācellatum: & tamen fisco, vel hæredibus ab in testato non est locus, nisi hæredes ab intestato probent voluntatem defuncti. Sed ratio ibi est: quia non dicitur testamentum incisum, vbi adhuc vnum est integrum, & originale, ff. de bo. poss. secundum tab. l. j. §. si quis in duobus, & quemad. test. aper. l. antep. Sed fuit quæstio de facto: quidam solenniter testatus: post aliquod tempus vocato quodam scriptore, fecit per eum scribi, qđ tunc voluit, alios instituendo hæredes, addendo, minuendo, & in multis alterando, quod prius fecerat: & hæc coram duobus sine scriptore facta sunt ordinauitque cum illis, ꝙ illa schedula scripta daretur certo notario, per quem confici posset instrumentum, adhibito numero testium: ante quàm hoc fieret mortuus est: secundus hæres se opponit primo, allegans iura, quæ dicunt vltimam voluntatem seruandam, quæ sunt no. de celeb. mis. cùm Marthæ. ver. vel vtamur. allegat ēt l. diu⁹ Pius. ff. de testa. mil. qui ēt habetur Inst. co. tit. §. planè. & de testa. cùm esses. & c. relatū. Sed fuit cōtrarium iudicatum ea ratione, quia illa scriptura, dato ꝙ verè esset sic probata, non fuit tastamētum, sed quędam dispositio ad testandum datur simile de diffinitiua sententia, quæ primò scribitur, vt de scripto feratur: q̃ scriptura ñ est sententia, sed dispositio ad illam, C. de sent. ex breuic. recit. l. ij. de re iudi. c. vlt. lib. 6. & congruè arguitur de sententia ad testamentum, qđ etiam dicitur sententia, C. qui testam. fac. poss. hac consultissima. §. at cùm humana facit ff. de manumiss. l. seruus hac lege. Parauit igitur iste se ad testandum, ff. de testamen. si is qui. Illa ergo talis dispositio, etiam si Imperator nominatus esset in illa, non tolleret primum testamentum, C. de testam. l. noluimus. apertè casus diffinit l. ex ea scriptura. ff. de test. & de leg. 3. l. fideicommissa. §. j. vbi patet, & not. quòd etiam si notarius illa scripsisset, & non legisset, non esset testamentum. Decret. alleg. non obstat, quia ibi testes probant testamentum, hìc solùm paramentum. ad id facit extr. de eo, q mit. in pos. c. j. & qđ ibi no. Itē termini quæstionis ponūt aliud testamentū priùs solenniter factum, de cuius rescriptione tractatur, qđ in illis iuribus non erat: facit ff. de testa. hac consultissima. §. ex imperfecto. iuncto §. fi. ipsius legis. Sic ēt respondetur ad decret. vt de success. ab intestato. Adde primò, quantum ad q. Spe. Oldrad. consilio cxix. & adde etiam, quid si primum testamentum fuit solenne: secundum verò minus solenne, ratione præscriptionis: an primum, quo ad institutionem, mero iure validum remaneat: de hoc per Petr. de Anchar. consi. cxliii. & cciii. sed illud est Ange. qđ ēt iter ɔsilia ipsi⁹ inuenies numero clxxxiij. vbi pulchrè de veritate huius ver. quo verò ad additionem Ioan. And. eam vide per Oldr. consil. clxiiij. incip. circa materiam.

c Per mediā ¶Exēplū, qđ seqť, est ď minima, Inst. ď ca. di. §. minima.

d Vult. ¶Declarando id codicillo, vel literis, dicit text. statim allegatus: & gl. ibi tenet, quòd illæ literæ habere debent quinque testes.

e L. ij. ¶Concor. l. qui ex liberis. §. ij. & habetur idem Instit. quibus mod. test. infir. §. alio. & §. seq. Item nescio, quare obscuriùs loquutus fuerit auctor, quam tex. illius legis, qui sic iacet: voluntas, quę defecerat, rustico redeunte rediisse intelligitur: & sic etiam posuit Azo in Summa de testamen. iij. col. ver. sic autem.

f Secundum Vbert. ¶Extra opus. in opere enim, de quo in proœmio, hoc non dicit. hoc dico, quia laboraui, si hoc eius dictum habere potuissem: scire autem poteris mentem eius dicti per not. C. de inoffi. te. omnimodo. in fi. 2. gl. & ff. e. ti. si si mortis. in princ. Quædam eñ, quę de iure Digestorū nō erāt, sed de iure Codicis,

quand

¶Quid si mulier filium vulgò conceptum in minùs solenni testa
mento instituit? videtur, quòd valeat: quia semper mater certa est
Institut.de succe.cog.vulgo. ¶Quid si pater naturalis in non per
fecto testamento reliquit vnciam, vel dimidiam? & videtur, quòd
possit, C.de confir.tut.l.fin.C.de natural.lib.l. ij. & l. humanitatis.
¶Quid si filius in minus solenni testamento institui patrem? Vr
valere, C.de inoffic.test.nam & si. Sed dic ɔtrà arg. ff.de leg.& sen.
33 cons.quod verò. ¶†Sed cùm deductio Falcidiæ cesset in relictis
ad pias causas, vt C.ad legem Falcid.auth.similiter. & in aliis casi-
bus, qui not.C.eo.ti.l.in testamento.& secundum Innoc.extr.de
testa. cap. tua nobis. nunquid erit idem in Trebellianica? Videtur
quòd non, vt ff.ad leg.Falcid.l.j.§. ad municipium. si enim condi-
tor legis de Trebellianica, sicut de Falcidia voluisset hoc, & in hac
vt in illa statuisset, vt extr.de deci.ad audientiam. & quod non est
expresse sancitum, &c. vt extra.de translat.c.ii. §. sed neque illud.
xxxj.q.j.quòd si dormierit. ff. de publican.l. de pretio. Argumen.
contrà in auth.de eccle.tit.§.si autem hæres. vbi dicitur, omni Fal
cidia vacante, Trebellianica sub nomine Falcidiæ continetur, vt
not.in Summa Azo.de hæred.& Falcid.vnde dicendo Omni Fal-
cidia, nullam excipit, extra.de maio. & obed.solitæ. prope finem:
& videtur expressum in d.§.si autem hæres. si coniungas cum illo
§.illum, si quis in nomine Dei.ibi præcedentem, vbi dicitur, hære
ditatem, vel legatum. Præterea cùm non possit probabilis ratio
diuersitatis assignari, quare, aliud sit in Falcidia, quã in Trebellia-
nica, idem ius erit interpretatiuè seruandum: nam de similibus i-
dem debet esse iudicium, vt C.ad leg.Falicid.l.fin.C. de cadu.tol.
l.vnica, §.sed vt manifestetur.ext.de rescrip.inter cæteras.extr.de
de consti.translato.j.q.j.quod quidam.ff.ad leg. Aquil.l.illud.& l.
a quæsitum, & videtur etiam casus dec.Ioannes, Frange panem [a]. v
bi hoc no.& C.de episcop.& cleri.si quis ad declinandam.in mul
tis locis & glossis eiusdem l.j.& in præd.authen.similiter, per quę
iura fuit pro hac parte iudicatum: quamuis quidam tunc respon-
derint, quòd ideo in præd.decre.Ioannes.& in l.si quis ad.non de
ducitur Trebellianica: quia nõ erat ibi, qui eam deducere posset:
porrò legitima iure naturæ debita tunc semper deducitur, arg. ex
tra.de testa.Raynutius, & not.in præd.l.si quis ad.in princip. & in
præd.authen.similiter.quamuis contrà not.in præd.decre. Ioan-
b nes.& malè [b]. Quid si Deus directè institutus est, sed hæreditas ẽ
propter legata exhausta? dic, quòd poterit ipse Deus, siue execu-
34 tor, deducere quartam Falcidiam, siue quiuis alius. ¶†Item scias
quòd de his quę testator pręcepit restitui de illicitè acquisitis, ni
hil est diminuendum, vel deducendum prætextu alicuius imposi
tionis post obitum testatoris, vel etiam antè ipso in lecto ægritu-
dinis iacente, in frudem sibi factę, fortè ab aliqua vniuersitate pro
debitis, seu quibuscunque negotiis ipsius vniuersitatis, aut aliàs
iuxta libitum voluntatis: & contrafacientes per censuram ecclesi
asticam compelluntur. Hæc leguntur in constit. Alex. IIII. de te
c sta. quia nonnulli [c]. ¶†Cæterùm [d] si vtraque scriptura est codicil
35 lus, possunt omnes valere, si sibi nõ sint contrariæ prorsus. potest
d enim quis plures codicillos facere: nec vnus tollitur per alium, ni
si sint contrarii: nec est necesse eos signari, vel testes subscribere,
ff.de iure codicil.diuus.§.codicillos, & C.eo.cùm proponas.& In
stit.eo.tit. secus autem in testamento: quia per posterius tollitur
prius, vt dixi. Si verò vna est testamentum, & alia codicillus, vtra-
que potest valere, & vtraque etiam deficere, ex eadem causa, Inst.
de codicil.in fi.ff.de iure codicil.ante tabulas.& l.ab ĩtestato. Por
rò volentem vtranque scripturam reiicere, cautum esse oportet
nam licet posterior voluntas ita demum rumpat primam ipso iu
re, si fuerit valida & solennis, vt ff.de vulg.& pupil.subst. si quis e
nim.in fin.tamen sæpe secunda inualida facit exceptionem obsta
re priori, vt C.de test.hac consultissima.§.penul.& C.ad Syl.hære
ditatis.ff.de acquir.hæred.l. Claudius.ff.de leg.iii.si iure.ff. de adi.
leg.ex parte, ff.de his, quib.vt indig.cùm quidam ff.si tab.test, l.j.§.
si hæres. Potest tamen ex aduerso replicari: frater. non competit
tibi exceptio, ff.de test.milit.codicil.ff.de bo.pos.secun.tab.l.pen.
36 §.j. ¶†Quid si duo testamenta producuntur, quæ eodem tempo
re & die facta esse videntur: in vno continetur, quòd A.institutus
e est: in alio, quòd B.[e] de hoc C.de edic.diui Adri.tol.l.edictos. Vt au
tem cautè præmissas impugnationes euites, sic forma testamen-
tum: & primò breuem formam testamenti ponamus.
f FORMA[f]. A.filius, quondam B.per gratiam Iesu Christi sanus mẽ
te, licet languens corpore, suarum rerum & bonorum omnium
dispositionem per præsens nũcupatiuum testamentum sine scri-
ptis hoc modo fecit: In primis quidem de bonis suis reliquit de-
cem B.pro anima sua: de quibus dari voluit & mandauit tantum
tali ecclesiæ. Item tali tantum, &c. De residuo vero expendi & di
stribui iussit hoc modo, &c. & aliàs, prout vtilius pro ipsius anima
commissario infrà scripto visum fuerit expedire: quem quidem
commissarium suum ad prædicta omnia & singula exequenda es
se voluit T. Præterea de aliis bonis reliquit iure legati D.eius ne-
poti tantum. Insuper C.eius vxori reliquit dotes suas, quę fuerũt
tantum. Item de bonis suis reliquit eidem tantum iure legati. In
omnibus autem aliis bonis suis mobilibus & immobilibus, iuri-
bus, & actionibus, tam præsentibus, quam futuris, H. eius filium
hæredem instituit. Et hanc suam vltimam, &c. vt in sequenti for
ma ad fin. vsque vltimæ voluntatis.

Vt autem in his pleniùs instruaris, formam testamenti, conditio-
nes & dispositiones varias testatoris cõtinentis subiiciamus hoc
modo:

¶FORMA. P. per gratiam Christi sanus mentæ, licet ęger corpo
re. Vel sic: Sanus mẽte ac corpore, volens peregrinari pro succur
su terræ sanctæ, mare transire desiderans, dum in membris vigor
viget corporis, & ratio regit mentem, quam siquidem rationem
sæpe adeò languor obnubilat, vt nõ solùm temporalium rerum,
verumetiam suiipsius cogat ipsa languoris vehementia obliuisci
conditionis humanæ ineuitabile desiderans debitum, peruenire
res & bona sua, &c. Vel sic.

¶FORMA. Dum corpus sanitate viget, mens interiori in semet
ipsa collecta pleniori vtitur ratione, quia nõ cogitur id cogitare
quod dolet. Vnde tunc vltimæ iudicium voluntatis, in quo tran-
quillę mentis rationis vsus exigitur, salubriùs ꝓuidetur. Quapro-
pter P. corpore sanus ac mente compos, rerum suarum dispositi-
one per præsens, &c. Vel sic:

¶FORMA. Suprema hominum iudicia, quibus & animæ suffra-
giis, & temporalis curæ patrimoniis post vitæ præsentis exitum
prouidetur, etiam languente corpore, dum tamen in mente pos
sideatur ratio, legitimè disponuntur. Hinc est, quia A. licet æger
corpore, mentis tamen suæ compos, bonorum tamen suorum
dispositionem per præsens, &c. Vel sic:

FORMA. Licet incerta mortis hora semper debeat in prudentis
animo esse suspecta, corporis tamen imminente languore, ipsius
plus naturaliter formidatur euentus: idcirco A. ęger corpore, &c.
per præsens nuncupatiuum testamentum sine scriptis disposuit
in hunc modum: In primis quidem disposuit, voluit & mandauit,
omnia à se recepta & habita per vsurariam prauitatem, aut rapinã
aut aliam quamcunque illicitam & indebitam exactionem, seu re
tentionem, restitui, & solui de bonis suis, vsque ad integram satis
factionem, illis, à quibus eum apparuerit habuisse, pro his soluen
dis & restituendis omnia bona sua obnoxia & obligata relinquẽs
Item pro anima sua, & parentũ suorũ, reliquit de bonis suis cen-
tum libras: de quibus dari præcepit ecclesiæ parochali decem li-
bras pro restitutione decimarũ, & iurium subtractorum. Item o-
peri talis ecclesiæ quinque solidos. Item cuilibet hospitali, & cui-
libet loco religioso ciuitatis quinq; solidos. Itẽ pro sepultura tan
tum,

ADDITIONES.

☞ quandoque per vltimos Digestorum compositores in illis fue-
runt inserta. Vult ergo dicere, quòd cùm de iure ciuili testamen-
tum tale non valeret, & valeret de iure prætorio, illo ponderato
sic ibi addiderunt Compilatores, sicut de iure repletionis dicunt
glo. prędictæ: sed multùm differunt hi casus, nec inueni in hoc ca
su aliquem vsum his verbis, cùm de iure prætorio plenus sit liber
Digestorum.

a Panem. ¶Quam non habemus: sed de illa formata fuit dec.si pa-
ter.de testib.lib.vj.vbi de hoc in glo.ergo quia.& vide, quod sup
ea scripsi, & quod scripsit Ia.de Bel.in auth.de hære.& Fal.§.si ve-
rò expressim. ADDE vltra ea, q̃ habentur ꝑ Doct.in l Marcellus.
ff.ad Trebel.& in d.l.si quis ad declinandam. quòd cõis opinio est
illa, ꝙ cessat Trebellianica, sicut Falcidia, vt per Bar.ɔs. 5.& 58 Bal.
cons.vj, & lxxxviii.ij.lib.& cons.lxix.iij.lib. Ange.cons.xlj.& cons.
clviij. Pau.de Cast.cons.cxxxiii.& clxxxij.& ccxxv.& ccl.& ccxvij.
Abb.cons.xxxj.ii.vol.& lviii.j.vol.Ro.cons.lx.& cclxxvj.& lxxxv.
& ccxxxix.& ccvj.vbi dicit, quòd vbi esset dubium, an per mortẽ
primi cõmissarii, quòd hæreditas esset restituenda pio loco, quòd
tunc detrahitur Trebellianica: & tamen de relictis ad pias causas
possit detrahi Trebellianica, tenet Oldrad.consi.ccxlviij.in fi.

b Et malè. ¶Ignoro, quis ibi hoc notauerit; tamen si loquebantur
de directa substitutione facta pupillo, verum dicebant illo mori-
ente intra pubertatem, vt patet in præ.decre.si pater.

c Nonnulli. ¶Quam hodie non habemus in vj. & sic nec pro dec.
habenda est, vt in eius proœ.in fi.

d Cæterùm. ¶Reassumit.

e L.edicto. ¶Vide, quod de hoc scripsi de rescrip.c. duobus, lib. vj.
super i.gl.

f FORMA. ¶Hæc forma & sequens cum primo exordio, fuerunt
Rolan.parte viii, in prin.quædam tamen addit autor in fin.

rum.&c. Ad hæc omnia & singula exequenda & complenda esse voluit & disposuit commissarios suos,& huius testamenti executores,T.& M.eius vxorem,& rectorem talis ecclesiæ,qui pro tēpore fuerit,dans eis,& mandans,& cuilibet eorum plenam licentiam,&omnimodam ac liberam potestatem,vt sine contradictione hæredis eius aut alterius cuiuscunque personæ, possit sua auctoritate,de quibuscunque bonis ipsius testatoris voluerit auctoritate sua,accipere,vendere,tradere, alienare & obligare pro prædictis restitutionibus faciendis,& dictis legatis pro anima soluendis.& pro prædictis omnibus,& singulis exequendis,vt dictum ē: & si contingeret aliquem, vel aliquos dictorum commissariorū suorum præmori eidem testatori,aut mori ante executionē omnium præmissorum,alii,vel alius,nihilominus prædicta omnia &
a singula exequantur[a]:vel si voluerint,alium eligant loco eius. Liceat quoque eis agere,&facere procuratorem &actorem,qui cōtra hæredes meos agat,ad omnia,quę dicta sunt,exequenda:&ad pœnam testamenti petendam,& damna,& expensas à meis hæredibus exigendas:&quibuscunque per eos,vel eorum alterum,vt dictum est,fuerit assignatum,& obligatum: ego res meas omnes illis ex nūc obligo iure hypothecæ,id est,pignoris, vt eas possint in iudicio petere & habere.ex tunc enim mando, & facio, quòd ipsi faciendū,mādabunt:vel dicat,vt j.§.prox.ver.notādū quoq;. Item de bonis suis reliquit iure legati,tantum. Item tali tm̄. Item M.vxori suæ reliquit dotes suas,quæ fuerunt ducentæ libræ,& insuper legauit seu reliquit ei de bonis suis xx.lib.iure legati,& tota mobilia sua,s.lectos.scrinia,& omnes pannos lineos & laneos,q̄bus vtetur tempore obitus testatoris.Præterea legauit eidem,voluitque & disposuit,quòd ipsa sit in domo pro hęreditate sua do-
b mina & vsufructuaria[b],quandiu vixerit, & vidualem & honestā vitam in ipsa domo seruauerit, dotes & legatum in iudicio non petierit,& victum & vestitum habeat honorificè:onera quoque personalia, si eam infirmari contingeret, & etiam patrimonialia, quæ contingerent suam dotem pro collationibus,vel aliquibus publicis muneribus,de mea hæreditate soluantur.Si autē filii mei se de ipsa non bene portarent,& ipsa vellet recedere ab eis,tantū habeat de bonis meis.Si verò aliam vitam elegerit,voluit eam solum habere dotes prædictas & legatum prædictum, scilicet ipsarum xx.librarum,&mobilia suprà dicta.Item A.eius filiam sibi hęredem instituit in cētum libras,quas eam habere voluit, cùm nupserit,vel religionem intrauerit,& insuper in decem libras: iubēs eam,& volens his esse contentam de bonis suis.Item H.filiam suam,vel ea pręmortua,liberos eius superstites instituit in eo,quod sibi,vel pro ea dedit nomine dotis,quando nupsit.Insuper reliq̄t eidem nomine benedictionis,vel augmenti decem libras:his volens& iubens eam esse contentam.Vel sic:& iubens eam pro parte & falcidia meorum bonorum esse contentam,arg.C.de inoffi. testamen.authen.non licet. Item dicunt quidam, non sufficere, si filia instituatur in dote. Vnde dicunt sic esse dicendum:Filiam meam in centum libras,quas habuit in dotem, & insuper in centum solidos hæredem instituo: quia ex quo in aliquo etiam vilissimo instituitur,computabit dotem in legitima, infrà versi.sed super.In omnibus autem aliis bonis suis corporalibus & incorporalibus,mobilibus,immobilibus,iuribus & actionibus,tam præsentibus,quàm futuris,G.& C.eius filios sibi æqualibus portionibus hæredes instituit.Quòd si contigerit,ipsum ex dicta M.aut ex quacunque alia legitima eius vxore,ex tunc filios habere peruenientes in lucem, posthumos, aut medio tempore natos,si masculus vel masculi fuerint,ipsum,vel ipsos cum pręd ictis G.& C.vel altero,qui superuixerit,æqualib.portionibus hæredes instituit: si aūt fœmina vna,vel plures, ipsam,vel quamlibet earum sibi in centū libras Turonenses hæredem instituit.Vel sic: Et si dicta M.eius vxor,prægnās esset,& pareret filium vnum,vel plures posthumos aut medio tempore natos ad lucem peruenięntes,si masculus, vel masculi fuerint,&c.vt iam dixi.Et hoc vltimū videtur locum habere specialiter,quando proximus suspicatur obitus testatoris.Si verò aliqua dictarum filiarum,tam natarum,quàm nascendarum quàm etiam posthumarum aliquando,vel intra tale tempus decesserint sine filiis,substituit ei pupillariter & vulgariter,& p fidei cōmissum superstites filios masculos, vel eorum filios in stirpes, & non in capita. Et si aliquis filiorum suorum masculorum, tam natorum,quàm nasciturorum,vel etiam posthumorum aliquando,vel intra xxv.annum suæ ætatis decederet sine liberis, vel intra pupillarem ætatem,substituit ei pupillariter & vulgariter,& p fideicommissum superstites filios masculos, vel eorum filios in stirpes,& non in capita:q si masculi,vel eorū filii nō fuerint,alias fœminas,vel eorum filios in stirpes,& non in capita.Item si omnes,tam masculi,quàm fœminę, non extantibus, vel remanentibus aliquibus ex eis filiis,decesserint,eo casu iussit,&voluit de bonis suis fieri hoc & hoc. Præterea voluit & disposuit, quòd non obstantibus omnibus præmissis substitutionibus, possit quilibet filiorum suorum, aut filiarum suarum testari, ac disponere de eo, quod sibi relictum est,aut de eo, quod ad ipsum spectabit ex hæreditate prædicta, vsque in quantitatem quinquaginta librarum in falcidia sibi debita computandam.Item voluit,disposuit & mādauit, quòd prædicti filii sui masculi simul & communiter habitent, & ad diuisionem non perueniant, vsque quo omnes compleuerint.xxv.annum suæ ætatis:quod si non fecerint,aut si quis eorum alios ad diuisionem prouocauerit, vel requisierit, priuet: & eum ipse testator priuauit quarta,vel dimidia, vel tanta quantitate ex sua parte dictæ hæreditatis:quam dimidiam,vel quantitatem deuolui & peruenire voluit ad cæteros,vel ad talem ecclesiam.Item præcepit, quòd turris, vel domus talis à nullo liberorū suorum possit extra familiam alienari eorundem:olioquin seruātes voluntatem eius in suis partib.partem alienatam vendicent à quolibet possessore. Item voluit & disposuit, quòd dicti eius filii vendere non possint de bonis immobilibus huius hæreditatis, quousque exegerint xx.annum,vel tale tempus ætatis suæ: quòd si contrà fecerint,voluit,quòd fiat hoc & hoc.Tutores autem filiorum suorum, tam natorum, quam nasciturorum pupillorum, esse voluit talem & talem.Quòd si euidens necessitas,vel vtilitas fuerit,cum talium consilio propinquorum possint de bonis vendere & permutare sine decreto,absoluens eos,&liberans à ratione administrationis reddenda, & ipsam eis remittens. In fine autem sic dices.Et hanc suam vltimam voluntatem esse voluit,quā valere voluit iure testamenti:quòd si iure testamenti nō valebit, valeat saltem iure codicillorum,vel cuiuslibet alterius vltimę voluntatis.Vel dic,vt suprà §.proxi.versi.item vide.& seq.Et voluit hoc testamentum nuncupatiuum,seu hanc vltimam voluntatē, omnibus aliis eius testamentis,vel vltimis voluntatibus hinc retrò factis præualere:vel tam factis,quàm faciendis de cætero pręualere,&c.secundum quod in his verbis disponet testator.Et quicunque suorum hæredum,vel legatariorum &fideicommissariorum contra hanc suam voluntatem fecerit,vel eam non obseruauerit,vel extra iudicium violenter, vel in iudicio contentiosè institerit,voluit,quòd sit bonorum suorum expers:& quicquid illi reliquerit,teneatur per fideicommissum restituere illi, quem sua violentia,vel contētiosè iudicialiter fatigauerit,siue fuerint pauperes,siue alii fatigati:& quilibet legatarius,vel fideicommissarius,pro pauperibus habeat actionē, si fuerint fatigati. Et sic patet, quòd testator potest grauare hæredes ī eo,quod vult,nisi solùm indebito bonorum subsidio:& pœnam adiicere,vt extrà de testa-
37 men.Raynaldus. prope fin.& c.Raynutius.prope fi.¶†Si autem is,qui aliquem tenetur instituere, ex causa īgratitudinis illum exhæredare velit,ita dicet:

FORMA.Insuper H.eius filium, quia man⁹ atroces impiè iniecit in eum,vel mortem sibi per poculum veneni parauit,omnino exhæredauit,& ab omni substantia & hæreditate sua constituit alienum:B. verò sibi hæredem instituit. Si autem noluit eum exhæredare, nec instituere, sed præterire, causam tamen inserendo sic dicet:Præterea H.filiam suam,vel neptem,neque instituit,neque exheredauit:qa cùm eam honeste maritare voluisset,ipsa luxuriari prælegit:B. verò hæredem instituit.Et talis præteritio à patre, vel à matre, vel ab aliquo ascendentium,siue ex parte patris, siue
c ex parte matris, cum causa facta, pro exhæredatione habetur[c]. Hoc

ADDITIONES.

a Exequātur.¶Quod sequitur vsque ibi,item de bonis.addidit autor. & principium non videtur procedere per ea, quæ scripsi de procura.c.j.§.j.super vlt.gloss.eius,lib.vj.Et hîc adde,quod habes in forma,quæ est j.§.prox.versi.notandum.& vide,quod ibi dixi super princ.& in fine ipsius formæ,& super duobus ver.seq.

b Vsufructuaria.¶De his verbis vide,quod no.j.qui fil.sint leg.§.j. versic.quid si quis ita dixerit.& ibi dicam,quid,si legat lectum fulcitum.

c Habetur.¶Secus,si simplici præteritione:disputauit Dy.quæstionem,quæ incipit,pater fecit testamētum,quærens, si pater extraneum testamento hęredem instituit,&filium exhæredauit,expressa legitima causa:secundò fecit aliud testamentum,in quo alium hæredem instituit,& filium præteriit,& testamentum primum cōfirmauit:an exhæredatio habeat effectum?Pro solutione duo pręmittit. Primum, quòd ad hoc, vt secundum testamentum tollat primū,oportet sic valere, quòd ex eo de iure ciuili hæreditas possit adiri: nec sufficit, quòd ex eo peti possit secundum tabulas, & non adiri. De ciuili remittit ad notata ff.de iniust.rup.& irrit.testamento,cùm in secundo.& de vulga.& pupill.substit.si quis eum. §.fina. declarat, quòd, vt secundum rumpat primum, oportet, quòd

Hoc tamẽ nota, quòd si mulier pupillarem facit substitutionem, vel etiam masculus, qui non habet liberos in potestate, non valet, ff. de vulga. & pupilla. substit. l. ii.a ff. de alimen. & cib. lega. l. alimenta.
a
3 8 ¶†Sed super forma præcedenti quæritur, an pater possit filiam in dote hæredem instituere b? Et videtur quòd non c: quia dos est proprium patrimonium mulieris, vt ff. de mino. denique. §. sed vtrùm. in fin. d & in suo patrimonio nemo potest institui, Institut. de legat. §. sed scire. Item dos non est, nec inuenitur in bonis patris, ff. de collat. bonorum, si filius. & ff. ad legem Falci. pater filiam. & abscessit à bonis patris, ff. de collat. bon. l. fin. Res. dic contrà e: & sic de generali consuetudine seruatur. arg. C. de rei vxo. actio. l. vnica, §. cautione. versi. quo à nobis. vbi dicitur, quòd dos potest in legitimam imputari, & C. de inoffi. testam. quoniam. nouella: & hoc olim, & etiam hodie. nam quæcunque olim computabantur, dum tamen aliquid, etiam modicum, relinquatur iure institutionis, vt in authen. Col. viij. vt cùm de appel. cognosc. §. cęterùm. & in nouella, in tit. quæ sunt iustæ causæ exhæredationis, §. fin. C. de inoffic. testam. quoniam. Et quod dicitur, quòd est proprium, intellige scilicet & quasi, vt in prædi. l. de rei vxor. actio. §. & hîc ex rei. vbi dicit, quasi proprium. Nam si priùs pater obierit, reuerteretur dos ad filiam: quòd si merum patrimonium esset, non reuerteretur de bonis patris ad eam. & sic intelligitur in ea. l. §. ad hoc. Item dicitur quasi proprium patrimonium. propter id, quod habes eodem tit. authen. sed quamuis. & ad hoc facit ff. de solut. quemadmodum hominem. §. & si gener. Pater ergo dum viuit, habet dominiũ dotis: & rectè in ea filiam instituit: si in ea sit minus legitima, fiet supletio, vt in prædic. authen. sed quamuis f. ¶ Veruntamen præmissus ordo non vbique seruatur in testamentis. alicubi nanque statim post procemium scribitur hæredis institutio: eo quòd ipsa dicitur caput & initium testamenti. deinde ad legata, & similia proceditur. Sed primus modus Bononię seruatur, & benẽ g: arg. C. de test. ambiguitates. Veruntamen nõ refert, vtrùm primò legetur, & postea hæres instituatur, vt Instit. de legat. §. ante.
b
c
d
e
f
g
3 9 ¶†Ad huius autem materiæ clariorem doctrinam scire debes h, quòd testamẽtum, aliud priuatum, aliud solenne, scilicet in scriptis: item priuatum aliud fit sine scriptis, aliud sine aliqua scriptura sub testium pręsentia. Testamentum priuatum sine scriptis dicitur illud, quod fit sine solennitate à iure inuenta, vt patet in præmissis formis: & tale dicitur nuncupatiuum, quando videlicet coram septem testib. & tabellione testator suam voluntatem & hæredis institutionẽ & alia quæ in testamento ordinantur, nuncupat, siue declarat & exprimit. sic ponitur de consec. distin. 4. prope fin. nec alia solennitas adhibetur, quamuis illa per tabellionem redigantur in scriptis. Dicitur ergo sine scriptis. id est, sine solennitate: Institut. de testa. §. fin. C. eo. hac consultissima. §. per nuncupationem Sine scriptura autem sic fit testamentum nuncupatiuum. nam si tabellio haberi non potest, testator vocet testes septem in ciuitate: in villa verò quinque, si plures nequit habere: & coram eis disponat suam voluntatem & ordinatione m: hæredem nominet & instituat, legata exprimat, & illos testes roget. hæc probantur C. de testa. l. si. & l. hac consultissima. & l. publicari Mortuo itaque testatore is, qui ex testamento ius habet, volens huiusmodi testamentum ꝓbare, adibit iudicem, & hoc coram eo proponet: ipse verò vocatis hæredibus, legatariis & fideicommissariis, vel propinquis, qui habent ab intestato succedere, siue venerint, siue non, recipiet testes ad notitiam testamenti, & ad perpetuam memoriam: vt extrà de testibus significauit. & c. Albericus. & quilibet testis iuratus sigillatim interrogabitur de nomine prænominæ, ætate, conditione, & mentis sobrietate testatoris: de verbis, quibus vsus est intestando: de hæredis institutione, & de anno, die & loco, & de præsentibus, & de aliis. Quo facto dicta eorũ coram iudice, & aliis septem testibus prædictis ad hoc vocatis, qui ius habebunt, recitabuntur, & sententialiter pronunciabuntur: eaque ex tunc pro plena ipsius testamenti probatione haberi: notarius autem in membrana, appositis annis Domini, & cæteris publicationibus, attestationes ipsas, item iudicis pronunciationem, & præsentiam vel citationem prędictorum ordinatè scribet: & demum supponet illorum septem testium nomina recitationi & pronunciationi iudicis adhibitorum, & hæc omnia in publicam & authenticam redigẽt formam i. Veruntamen, secundum M. de Ea. vocatis præmissis, & etiam eis, qui fortè in alio testamento instituti dicuntur, ante huiusmodi pronunciationem iudex faciet testes receptos publicari, hoc modo Dicet enim notarius: Anno, mense, die talibus tales coram tali iudice proposuerunt, se velle probare per testes ad æternam
h
i

ADDITIONES.

☞ quòd ex secundo quis possit esse hæres aliquo casu, ff. de iniust. rupt. l. j: Inst. quib. mod. testa. infir. §. posteriore. Sed succedens iure prætorio, non est hæres, licet sit loco hæredis, Institut. de bo. poss. §. quos autem. ergo sequitur, quòd prædixi. Secundum quidentiale est, quòd testamentum, in quo præteritur filius existens in potestate, ipso iure est nullũ, ff. de iniust. rup. l. j. licet si desistat petere declarari illud nullum, confirmetur de æquitate prætoria, eod. ti. l. filio præterito. Emancipatus autem non potest dicere illud nullum iure veteri, vel nouo, ff. de liber. & posthum. l. Gallus. §. in omnibus. & not. C. vnde legi. l. fin. in mag. glo. & de liber. pręter. l. fin. Licet enim per authen. de hæred. ab intestato. §. nulla verò. sit sublata differentia emãcipationis & patriæ potestatis in successione ab intestato, tamen in iure expugnandi testamentum adhuc hodie remanet: quia suus dicit nullum, emancipatus verò rũpit per Contra tabulas, vt not. C. de collat. si emancipati. & de liber. præter. authentic. ex causa. & in l. Gallus. §. & quid si. Per hoc soluit, quòd exhæredatio habet effectum, si pater erat miles, qui condidit testamentum, cùm tunc vtrunque testamentum valeat iure directo, ff. de testamen. mil. l. quærebatur, si non erat miles, secundum testamentum ipso iure non valet de iure ciuili, si filius erat in potestate: & sic exhæredatio habet effectum, ff. de liber. & posthum. l. si filius. & præ. l. si eum. §. vlt. ff. de vulg. & pup. Si verò erat emancipatus, secundum testamentum tenet de iure ciuili, & potest ex eo hæreditas adiri, de bono. possess. contra tabul. l. illud. in prin. & sic tollitur primum per secundum, & secundum poterit tolli per Contra tabulas, & consequenter exhæredatio carebit effectu habetur simile ff. de iniust. rupt. l. 3. sed stante.

a L. ii. ¶ Ibi not. & alia quatuor, quæ requiruntur in illa, quæ etiam scripsi in decre. Ray. super 3. gl.

b Instituere. ¶ Scire debes, quòd eadem ratio formatur de emancipato, quem pater instituit in parte, quam sibi dederat tempore emancipationis, alio fratre vniuersaliter instituto: an scilicet se possit dicere præteritum? Inducuntur prò, quæ statim allegantur. nã illa tunc data, statim fuerunt filii, C. de bonis, quę lib. l. fi. §. cùm autem. & de dona. l. siue emancipatis. & in eo, quod erat proprium, institui non potuit, nec etiam illud legari, C. de legat. l. proprias. Item certum, quòd institutus in certis rebus alio vniuersaliter instituto, habetur loco legatarii, C. de hęred. instituen. l. quoties. etiam si sit filius: licet in ipso tãtum valeat verbum Lego, quantum Instituo, in auth. vt cùm de appe. cognosc. §. ceterùm si qui. Sed in effectu legatarius est in his coniunctis, quod institutus in propriis. & quòd habeatur loco legatarii, & quòd proprium legari non potuit, & legatum valet. Non ergo sibi, vt præterito competeret Contra tabulas, C. de inoffi. testam. quoniam nuper. quia non refert, quid nõ factum, vel minus legitimè factum, ff. qui satisda. cogan. l. quoties. & facit prima opinio hîc de dote. Richard. Malum. in q. quidam habens duos. placet contrarium. sub dubio fortè: vt sic nec possit dicere testamentum nullum, & hoc est certum: nec rumpere per Contra tabulas: sed si habet suam legitimam, sit illa contentus: aliàs agat ad supplementum: & prout infrà de dote dicitur, sic dico de facto seruari in isto etiam casu. datur autem in vtroque consilium, quod etiam de facto seruatur, quòd instituat etiam in aliquo modico vltra illa: & si statuta ciuitatum non impedirent, sic ageret filia dotata ad supplementum, sicut emãcipatus.

c Quòd non. ¶ Hoc placuit Azon. in Summa de liber. præter. §. itẽ debet fieri. Et hanc sequebatur dominus meus in quæstione, de qua submittam.

d In fin. ¶ Vbi hæc materia.

e Contra. ¶ Hęc fuit opi. Ioan. & placet Accur. vbi s.

f Quamuis. ¶ Sed incidit alia quæstio, quam disputauit dominus meus in legibus: an pater, qui simpliciter dedit dotẽ pro filia, simpliciter, id est, nõ stipulatus illam reddi sibi, si instituat illam in dotem, & rebus aliis, possit illi substituere in dote? & tenuit, quòd in dote per fideicommissum substituere nõ possit post tempora pubertatis: nec sequitur, si potest institui, ergo & sibi substitui. Hoc patet in debito iure naturæ, C. de inoffic. testa. quoniam. ij. Dyn. in l. à filia periit. ff. ad Treb. tenet, quòd si pater substituit vulgariter, tenet substitutio. cùm in potestate sit filiæ adire, vel non adire, ff. de hær. institu. l. iam dubitari. si substituit per fideicommissum, & filia habet vltra debitum bonorum subsidium, tenet in eo, quod plus est, ff. de leg. ii. l. fin. §. filiæ. si non habet vltra, non tenet, per præd. l. quoniam. hoc dictum Dyn. posuit Cy. C. de rei vxor actio l. vna, §. videamus. Per hæc verba non soluitur quæstio, quando dos excederet legitimam, cùm quæstio formetur de instantia in dote, & rebus aliis: nisi intelligerent etiam in illo excessu substitutionem tenere: quod non placet, saltem in patre non postulato. Adde per Bal. cõsilio lxiiij. iij. lib. & ibi, quid si ex forma statuti dos fieret lucro mariti, an in eo, quod excedit legitimam, defalcabitur fideicommissum vigore statuti.

g Et bene. ¶ Secundum Roland. cuius fuit iste versic.

h Scire debes. ¶ Secundum Roland. vbi suprà: autor autem addit iura.

i Formam. ¶ Secundum Roland. qui hoc continuat versicul. infrà vltimo.

ad æternam rei memoriam testamentum talis. Qui iudex vocatis talibus, vel faciens publicè præconizari, si quis contradicere vellet: tandem quia nullus apparuit, vel quia nihil rationabile oppositum fuit, interlocutus est testes debere admitti. & mihi notario iniunxit, vt eorum dicta redigerem in scriptis. Talis ergo testis iuratus, sic dixit: & talis sic: in fine verò dicet: Lecti & publicati sunt testes isti ad ęternam rei memoriam, auctoritate & mandato talis iudicis, in tali curia, præsentibus talibus productoribus, & talibus eorum aduersariis, & in præsentia talium testium, sub anno Domini, &c. Ego talis scripsi & publicaui: & vide suprà §. ostenso. ver

40 sic. qualiter. ¶† Testamentum verò solenne, scilicet in scriptis, licet in continentia, & tenore & cæteris omnibus, quæ in dispositione propriarũ, siue de iuris solennitate, siue de testatoris volũtate necessaria sunt, parificetur, & simile sit nuncupatiuo testamẽto, tamen in solennitatibus, & in forma magna est differentia inter ea, ex quibus substantiam & efficaciam sumit testamentum in

a scriptis: de quibus, & de eius forma dicamus [a].

¶FORMA. Volens igitur ordinationem suam fortè fore secretam, & tutam, si literatus est, ipsemet scribat testamentum, vel etiam per alium scribi faciat in membrana bona & solida, in cuius parte superiore relinquatur spatium vacuum trium, vel quatuor digitorum: in dextro verò latere & sinistro tantundem spatij: in parte autem inferiori supersit spatium vacuum tantum, quãtum palmus siue palma digitis extẽsis protenditur, vel circa: in medio autem horum spatiorum scribetur tenor & series testamẽti: quo facto plicabitur charta ipsa, ita quòd spatium superius coniungatur cum inferiori parte: & figantur ibi tres chordulæ: in plicatura verò dextri spatij duæ: & sinistri aliæ duæ: sic vt quælibet chordula duo habeat foramina interiorem literam non lædentia, vel attingentia: quibus chordulis singula spatia, & singula coniuncta ligentur, ita quòd interior litera videri, vel legi non possit. Porrò de illo magno spatio inferiori vacuo tantum debet discoopertũ relinqui, quòd ibi possint patenter & apertè scribi subscriptiones testatoris & testium: quibus, vel eodem die, vel vno, vel pluribus diebus antè sic scriptis, vel factis, vel ordinatis, & postea, quando placuerit testatori, vocabit septem testes iuratos vtique literatos & scribere scientes, & nullum iuris impedimentum habentes, & coram eis testator ipsam scripturam clausam & inuolutam, id est dictis chordulis ligatam, vt dictum est, in manibus tenens offerre debebit, dicens illud suum esse testamẽtum, sua, vel talis alterius manu scriptum, & eos rogare in testes, & rogando mandare, quòd ipsum testamentum subscribant & signent: ipse verò etiam se debebit sua manu subscribere, prout inferius exprimetur. Igitur ibidem, & in præsenti, vno contextu, antequam ipse testator, vel aliquis ex testibus inde discedant, debebit vnusquisque ipsorum testium annullum, vel sigillum characteratum ad vnam ex chordulis appendere, siue suum, siue alteri9 testis, si proprium non habet. Post hoc continuò in spatio inferiori discooperto subscriptiones fient. Primò autem testator, si propria manu scripsit testamentum, se hoc modo subscribet.

¶FORMA. Ego A. præsentem paginã clausam & ligatam in manibus tenens, infrà scriptis testibus omnibus simul præsentib9 purè ad hoc adhibitis & rogatis, obtuli ab eis secundum iuris ordinem signandam & subscribendam: asserens, quod in ea scriptum est, meum fore testamẽtum, & illud totum, & hæredis institutionẽ, & omnia & singula, quæ in eo continentur, à me scripta esse, necnon coram eis ibidem præsentem subscriptionẽ propria manu subiiciens. Si verò de mandato testatoris alius testamentum scripsit, ille taliter se subscribet:

¶FORMA. Ego R. mandato A. literarum ignari, vel subscribere propter corporalem ægritudinem impediti, hoc eius testamentum, tam heredis institutionem, quàm cętera in eo contenta, suo mandato mea propria manu scripsi: & eo postea pręsente paginã clausam & ligatam, infrà scriptis testibus ab eo vocatis, & rogatis omnibus simul præsentibus, offerente, & asserente id, quod in ea continetur, suum esse testamentum, & à me scriptum, pręsentem subscriptionem meam vice & nomine suo & eius mandato appo

41 sui, & in testimonium me subscripsi. ¶Cæterùm † ibidem & in præsenti quilibet ex testibus taliter se subscribet:

¶FORMA. Ego C. rogatus & præsens, vnà cum omnibus infrà scriptis, siue suprà scriptis testibus, ad omnia & singula in hoc pręsentis paginæ inferiori spatio facta, contenta & scripta, simul præsentibus & rogatis in ipsa pagina eius vtique A. testamento suo mandato manu mea in testimonium me subscripsi, & eam sigillo proprio, (si proprium habet) vel sigillo infrà scripti D. signaui, habente in circulo formam aquilæ, vel leonis: quod ad vnam ex chordulis suprà dictis ceræ impressi. Sic igitur septem sigillis appensis, & factis octo subscriptionibus antè dictis, & cæteris ritè peractis, testator testamentum secretè studeat custodire. Ex his ergo solennitatibus substantiam capit, & vitã, & nomen testamenti in scriptis: nec aliter factum valet, nisi inter filios testatoris, vt C. qui testamentum facere possunt, hac consultissima. §. ex imperfecto. & in authen. hoc inter liberos. Præmissa probantur in prædic. l. hac consultissima. & eodem tit. cùm antiquitas. §. fin. & l. iubemus. & authen. hoc non obseruato. Instit. eod. tit. §. postea verò. vsque ad §. testes. ff. eod. hæredes. in fin. & l. ad testium. §. signa autem. & l. penult. & suprà §. prox. versic. iii. & seq. Consequenter autem is, cuius interest, postulabit illud aperiri & publicari: super

42 quo dic, vt suprà §. ostenso. ver. quoniam. & sequen. ¶† Illud autem non est ignorandum, quòd cæcus testari non potest sine solennitate quadam. debet enim vocare septem testes, & notarium & coram eis exprimere, se velle sine scriptis testari. Debet etiam exprimere nomina, & indicia, & dignitates hæredum, quos instituit, & legata, & fideicommissa designare, quæ omnia scribenda sunt à notario coram testibus. Vel, si iam scripta erant, debent coram eis recitari, & cæcus debet profiteri illud suum testamẽtum, & illud dispositum fore ex sui animi sententia. In fine verò in inferiori chartæ spatio debent, tam quilibet testis, quàm notari9 se subscribere, & testium & notarij sigilla apponi debẽt in octo chordulis appositis. Quòd si notarius haberi non potest, debet octau9 testis adhiberi: vt per eum capiat effectum, quod per notarium fieri debebat, vt iam dictum est, C. de testam. hac consultissima. quę omnia fiunt in hunc modum:

¶FORMA. A. licet oculorum carens visione, tñ corpore & mente sanus, vel mẽte tñ sanus, sed corpore languens, vocatis me notario & testib. infrà scriptis, protestatus est, se per nuncupationẽ, & sine scriptis velle testari: declarans & exprimens infrà scripta legata, hæredum nomina, & dignitates, & indicia, & cæteras infrà scriptas dispositiones dilucidè ore proprio. Coram nobis itaque bona sua testando, disposuit in hunc modum: Primò nanque pro anima sua, &c. Scripta ergo clausula finali ipsius testamenti, postmodum sic in fine dicetur: Igitur prędictis omnibus coram dictis testibus apertè recitatis & lectis, dictus A. protestatus est hoc suum esse testamentum ex sui animi sententia dispositum, rogans infrà scriptos ad testimonium adhibitos, testes esse: & vt subscriptiones suas, & sigilla secundum iuris ordinem subiiciant, & apponant: & statim quilibet testis subscribat hoc modo:

¶FORMA. Ego P. simul cũ infrà scriptis aliis testibus, siue cũ suprà & infrà scriptis aliis testibus, à dicto testatore adhibitis & rogatis, huic testamẽto, & recitationi, & oĩbus & singulis suprà scriptis pſens interfui: & ab eodẽ testatore rogatus in testimoniũ me subscribsi: sigillũ meum propriũ, vel si non habet propriũ, dicat, sigillum infrà scripti N. habens intra circulum formam agni, vel columbæ, in vna ex chordulis ceræ imprimens & apponens: & eodem modo cæteri testes similiter. In fine autem tabellio se subscribat hoc modo:

¶FORMA. Ego L. notarius ab ipso A. testatore vocatus, prædicta omnia & singula suo mandato scripsi, & scripta coram dictis testibus recitaui & legi, & in publicam formam redegi, ab eo rogatus in testimonium me subscribens, & sigillum proprium, vel alterius talis habens talem formam, pendens, ad vnam ex chordu-

43 lis subiiciens & apponens. ¶† Et nota, quòd hoc testamentum dicitur nuncupatiuum, licet multam habeat similitudinem cum testamento in scriptis: quia si cęcus codicillari voluerit, eadẽ sunt in codicillo seruanda. Hæc omnia probantur in prędic. l. hac consultissima. & Institu. quibus non est permiss. fac. test. §. penultim.

44 ¶† Et in summa nota, quòd partes testamenti sunt sex. ¶Primò ponitur prooemium, ff. de regu. iur. l. j. ¶Secundò, legata: licet quidam ponant hæredum institutionem, vt suprà versicul. veruntamen. ¶Tertiò, hæredis institutio. ¶Quarto, substitutio. ¶Quintò, prouidæ dispositiones testatoris. ¶Sextò, illa clausula generalis, Et hanc suam vltimam, &c. Ponuntur etiam & alia, putà exhæredatio: quæ, & etiam substitutio, & institutio, non nisi in testamento fieri potest, vt C. de testa. non codicillum. Item ponitur fideicommissum. Item tutorum datio. Item pœnæ adiectio, vt extrà de testam. Raynaldus. ¶In prooemio debet nomen testatoris exprimi, siue certa determinatione monstrari, argumen. ff. de codici. quidam. ¶Item debet dici, an in scriptis, vel sine, velit testari. ¶Tertiò debet dici status mentis & corporis eius, C. de transact. sanum corpore. C. qui testamen. fac. pos. Seium, licet pręsumatur compos mentis, ex quo testatur, C. de codicil. l. nec codicillos.

45 ¶† Circa legata verò scias, quòd eorum triplex est species. ¶Prima,

ADDITIO.

a Dicamus. ¶Rolan. parte 8. v. col. non curauit de hoc, ꝓsequi, dicens, quòd nostro tempore non seruabatur, & verum est communiter: sed adhuc aliqui seruant.

a ma,illictorum restitutio [a],xiiij.quæ.vj.si res.extrà de vsuris,cùm
tu.nulla enim legata debentur,nisi ære alieno deducto,C.de iure
delib.sancimus.§.si verò creditores,j.quæst.j. non est putanda.ff.
de fur.si pignore.§.j.¶Secunda,impensæ funeris,& legata ad pi-
as causas:& post has eligitur persona commissarij ad ea soluenda.
xix.q.vlt.c.perlatum.§.econtrà. non enim expedit hoc commit-
ti fidei hæredis,de pœn.dist.vj.nullius.versi.quem enim morbus.
¶Tertia,legata vxoris & propinquorum,lxxxvj,distin.non satis.
xij.quæs.j.expedit.¶Primò igitur prima,secundo secunda,tertiò
46 tertia species seriatim ponentur. ¶† Tertiò dicendum restat de
hæredis institutione:super quo simpliciter,tu Canonista,nota.ꝙ
directa hæredis institutio fieri nequit, nisi in testamento, & non
in codicillo,vel alia vltima voluntate. Est autem directa,si quis in
stituatur hæres directo iure,ad quem testator vult peruenire suã
hæreditatem,in qua eum instituit,C.de codicil.hereditas.Institu.
eod.tit.§.penul.Obliqua verò,seu fideicommissaria hæreditas re
linqui potest,& in testamento,& in codicillo:vt si hæres institu-
tus in testamento,vel hæres ab intestato veniens,rogetur in co-
dicillo,vt hæreditatem alteri restituat,vt infrà §.viso.Is enim,cui
hæreditas restituetur,hæres erit per fideicommissum,&quodam
modo per obliquum hæreditatem capiet altero mediante, vt In
stit.de fideicommis.hæred.§. præterea.& §.in primis. extrà de te-
stamen.Raynutius.& ca.Raynaldus.Fit autem hæredis institutio
verbis directis sic:Titius hæres mihi esto:vel hæreditatis meæ do
minus esto.¶Item etiam verbis inflexis,sic:Titium hæredem fa-
cio vel instituo:vel ei iure institutionis relinquo,C.de testa.quo-
niam.ff.de hæred.instit.his verbis.Inflexa enim dicuntur nomina
in omnibus casibus suis,preterquam in nominatiuis:idemque est
si dicit,Tibi relinquo hæreditatem,vel alia bona mea,vt C.de se-
cun.nupt.l.hac edictali.respon.j.& Institut.de testamen. mili. Per
hæc enim verba videtur eum instituisse,vt ibi probatur:quod ve-
rum est,nisi alium instituerit. tunc enim loco legatarij habeatur,
vt C.de hæred.instit.quoties.de hoc in authen.Colla.j.de hæred.
&Falcid.§.si verò nulla.Tunc potest fieri institutio purè:vt illum
hæredem instituo,ff de hæredib.instit.hæreditas.¶Item sub con
ditione, vt T. hæredem instituo, si cum filia matrimonium con-
traxerit.Ex certo autem tempore,aut ad certum tempus,non po
test fieri institutio,Institut.de hæred.instituen.§.heres.¶Item po
test fieri in vniuerso:vt,in omnibus meis bonis T. instituo. ¶Itē
in certa parte. ¶Item in re, vel quantitate certa,C.eod. quoties.
¶Item possunt plures simpliciter partibus non expressis,Institu.
eod.§.si plures.¶Item sic potest,partim in capita,& partim in stir
pem fieri:vt A.&B.filios meos,s.quemlibet eorum pro tertia. &
C.& D.& E.nepotes meos,filios quondã H.filii mei pro alia ter-
tia mihi hæredes instituo.nam & sic ab intestato vocantur,Insti-
tut.de hæred.quæ ab intest.def. §.quia placuit.De substitutione
47 verò nil dicimus:quia satis de illa à Doctoribus disputatũ. ¶†Se-
quitur videre de prouidis testatorum dispositionibus , quæ qui-
dem plures sunt.nam quandoque prohibet hæredem detrahere
Falcidiam de legatis,in auth.de hære.&Falcid.§.si igitur à nobis.
& §.si verò expressim.Instit.de lege Falci.§.ex diuerso. quandoq;
prohibet rei alicuius alienationem,Institut.de legat.§.fi.C.de his
quę pœn.no.l.j.quandoque prouidet pupillo de tutore,vt suprà
de tut.quandoque relinquit aliquid filiæ vltra dotem,extrà de te
stam.c, Raynutius. quandoque etiam pœnam adiicit,C.de his,q̃
pœn.no.l.j.Instit.de lega.§. pœnæ quoque. & §.fin.extrà te testa-
men.Raynaldus.& similia, vt patet suprà in forma testamenti po
sita in versic.numerum.De vltima clausula dixi suprà §.prox.ver-
48 sic. item vide.¶†Et breuiter nota,quòd per testamentum inte-
grum & authenticum dari potest cuilibet hæredum , & substitu-
torum,& fideicommissariorum,& legatariorum certa pars testa-
menti:putà illa,in qua fit mentio de eo,quod sibi legatum,vel re
lictum est:hoc modo:
¶FORMA. P.sanus mente & sensu per gratiã Dei,licet languēs
corpore,suarum rerum& bonorum omnium dispositionem per
præsens nuncupatiuum testamentum sine scriptis in hunc mo-
dum facere procurauit. In primis quidem reliquit de bonis suis
pro anima sua centum libras,&c.& in fine ante alia, quæ in eodē
testamēto disposuit,tale fecit legatum his verbis expressum.Præ
terea de aliis bonis reliquit iure legati B. nepoti suo quinque li-
bras Turonens.In fine autem ipsius testamenti sic continetur:In
omnibus autem aliis bonis suis mobilibus & immobilibus & acti
onibus, tam præsentibus, quàm futuris, D. eius filium hæredem
instituit:& hanc suam vltimam voluntatem asserit esse velle,quã
valere voluit iure testamenti: quòd si iure testamenti non valet,
valeat saltem iure codicillorum,vel cuiuscunque alterius vltimę
voluntatis. Et sic vides , quòd quando pars sumitur , debet poni
principium atque finis : quia per extrema colligitur medium, vt
28.dist.quia sunt culpæ.& specialiter hæredis institutio:& in me-
dio poni debet illud legatum,cuius occasione sumitur pars,secũ
dum prædictam formam.

ADDITIO.

a Restitutio.¶De malè ablatis incertis an fideicommissarij restitu
ant,vide,quod scripsi de testa.c.ij.lib.vj.super ver.liberè.

SVMMARIVM.

¶De vltimarum voluntatum executoribus.

1 *Executores vltimæ voluntatis qui dicantur,& quot sint.*
2 *Executores vltimæ voluntatis datiui,qui dicantur.*
3 *Executores testamentarij legitimi & datiui,dicuntur à iure canonico simpliciter executores.*
4 *Executor,distributor,aut minister,nullus efficitur testamentorum:nisi ei specialiter sit commissum.*
5 *Testator si dicat facio talem gardiatorem meum,vt eius consilio legata soluãtur,& distribuantur,an talis sit executor,vel distributor.*
6 *Hæredis distributio,si sit idonea,valet:aliàs non.*
7 *Testator dicens se velle ad arbitrium sui gardiatoris fieri distributionem,an ille erit executor.*
8 *Heredis gardiatore,seu executore ante quàm arbitretur moriente,quis in eius locum succedere debeat.*
9 *Distributor testamentarius an possit dici executor.& num.seq.*
11 *Distribuere est inter plures diuidere.*
12 *Testamentum continens talem executorem ad complendum omnia,an talem reddat ministrum merum.*
13 *Pluribus executoribus testamenti existentibus, si vnus decedat, an inter eos erit ius accrescendi,vel inter superstites.*
14 *Sacerdos non potest esse:aut dici hominis seruus publicus,sed solius Dei : nec per eum potest acquiri alteri actio per auditam confessionem.*
15 *Præceptum fæneratoris tutori filiorum suorum factum,vt vsuras restituat,an valeat.*
16 *Executores testamentorum nomen & vim habent hæredum.*
17 *Legat cum quis alicui,vt legatum inter aliquos distribuat,multipliciter consideratur.*
18 *Legatum testamento relictum quo iure petatur.*
19 *Fides tutoris testamentarij à testatore dicitur approbata.*
20 *Tutor testamentarius an debeat ante bonorum distributionem præstare iuramentum.*
21 *Executor testamentarius,si iam habuit legatum,& dicit cum iuramento se illud expendisse in pias causas,an sit ei credendum.*
22 *Executores testamentarij quando possint ab hærede legata repetere.*
23 *Hærede dicente se velle interesse dispositioni bonorum testamentariorum,an executor contradicere possit.*
24 *Executor testamentarius an possit ante litis contestationem petere procuratorem ad petendũ bona distribui.*
25 *Testatore dicente,Relinquo pro anima mea,quod iustum fuerit, vel quod filijs meis videbitur an agi possit ad executionem.*
26 *Hærede non instituto,sed tantùm relictis legatis in testamento,quis sit loco hæredis habendus.*
27 *Onerari tantum potest quis,quantum est honoratus.*
28 *Testator distributorem relinquens , eum videtur committere , vt possit agere & defendere.*
29 *Executor bonorum testamentariorum,hæres dicitur nomine,sed non re.*
30 *Mulier tutrix & fideicommissaria,si tutela finita remaneat illi aliquid, an ex eo possit dare pro malè ablatis.*
31 *Hæres,vel distributor an teneatur dare instrumenta legatario,quæ pertinent ad negotium rei legatæ.*
32 *Executor vltimæ voluntatis an possit alienare bona curæ ipsius commissa.*
33 *Executor vltimæ voluntatis an sine decreto vendere possit,vbi testator licentiam dedit.*
34 *Executor testamentarius,agens contra debitorem hæredum,an debeat satisdare,hæredem,vel legatarios rem ratam habituros.*
35 *Hæres rogatus restituere executori,an possit ab eo petere satisdationem,quòd eum seruabit indemnem.*
36 *Debitor hæreditatis an soluendo distributori liberatur.*
37 *Debitori testamentario volenti potiùs hæredi soluere,quã executori,an liceat.*
38 *Executores , vel legatarij testamentarij debita non exigentes,videntur esse in culpa.*
39 *Executore testamentario impedito exequi,in quem eius potestas transferatur.*
40 *Heres conuentus ab executore.si contra ipsum excipiat,quòd ex causa non potest agere, an,& per quem sit cogendus ad soluendum.*
41 *Tutor aut curator,an remittendo debita dent liberationem.*
42 *Executor testamentarius an agere debeat causam sumptibus notarij , & iudicis.*
43 *Executor testamentarius an habeat necesse cauere de restituẽdo hæredibus partes singulorum.*
44 *Distributor testamentarius an teneatur facere inuentarium de bonis,quæ habet distribuere.*

45 *Simplex*

a 1 13. §. Nunc verò aliqua de vltimarum voluntatum executoribus disputemus [a]. ¶† Sciendum est igitur, quòd

ADDITIO.

a Disputemus. ¶Hunc tractatum, cum his, quæ addidi, publicare disposui: tamẽ cum clausula, Saluo, &c. quę ponitur in libellis. mouet vtilitas verisimiliter sequutura ex aliqua parte operis publicata, cum per id posset in opere alicuius gratæ alterationis haberi consilium, quod post Christi vicarium, & ipsius fratres requiro suppliciter, ac excelsum Principem dominum meum, dominum Hugonem Hierusalem & Cypri regem serenissimum, qui scripto rum mei familiaris sui auid⁹, habens cum magno sumptu omnia publicata, sæpè opus hoc expediri solicitat: & quem sine hyperbole cõstat omni scientia theologica, iuris vtriusque, & septem artiũ liberalium eruditũ, licet ex altitudine ingenij fortiori astrorum, scilicet fortius delectetur. propter scientiarum tamen studium curam Reipublicę non omittit: quod regni prosperitas pates facit. Istius verò partis præeligendæ causam dedit, quia vltra præteritas, quarum aliquę adhuc pendent, nouissimè simul occupor tribus executionibus voluntatum certorum, quos nec dispositionis executores fore sperabam, scilicet domini Guidonis Cõcordiensis episcopi, cordialissimi mihi patris: propter quem Bononiæ, Mutinæ, & Rhegij mihi hoc onus incumbit: itẽ domini Azonis dilectissimi generi, post cuius funus mihi coniugem charissimam dies quarta subtraxit: decuit ergo tractatum prælegi, in quo ver⁹ affectus etiam ad hoc mouit tollendæ difficultatis, quæ hîc in inueniendis versiculis habebatur, vt sic saltem illo commodo Studentes interim fruerentur. Contulit etiam ad hoc, quia tractatus est generalissimus, & vtrique iuri & foro communis: aliquid etiã adiecit reuelatio grandis furti. Circa quod sciendum, quòd Ioan. Blancus Massiliensis vrbis sub quatuor rubricis, prima generali, & tribus specificatis, prolixum tractatum fecit, in quo cxxxv. quęstiones inclusit: quod hoc opus præcessisse patebit intuenti illud inchoatum Mcclxij. vt in ipsius principio cũ eo, quod habetur su prà eod. tit. ad finem secundæ colum. auctoris. Sæpe tamen, quod commendo, plures illius quæstiones auctor sub versiculo vno ꝯiunxit, vt numerum decurtaret: quia verò ipse Ioan. multas ex illis pleniùs auctore tractauit, illarum numerum describam, vt post sint facilè inueniri. Fuit autem nimis grande furtum, in nulla parte tractat⁹ exprimere inuentorem. Potuisset tamen ex eo moueri, quia ipse Ioan. in suo proœmio se non expressit fore doctorẽ. Item sciendum, quòd huius §. materia per multos tractata est ante & post prædictum Ioan. vt per Vbertum de Bobio, Odofredũ & Rofredum: item Iacob. Bald. de Rauen. & Nicol. Matth. super l. nulli. & Cynum super l. id quod pauperibus. eo. tit. Iacobus verò de Aret. fecit tractatum de hoc, qui incipit, quia fideicõmissariorum. diuidens illum in quatuor partes. Prima est, vnde dicatur ꝯmissarius. Secunda, quis possit ordinari. Tertia, per quem. Quarta quod sit eius officium. & hoc in principio: item in medio: item in fine. Summè placuisset quòd auctor sub his mẽbris aliquibus additis, sic diuisim collocasset inferiora dispersa. Constat etiã, quòd primum & tertium de paruis ferculis saturasset. secundum autem prosequitur in versic. lxxiiij. & sequentibus. Satis autem sit nobis, quòd ipse Ioan. aliqualiter diuisam, & auctor post eum licet indiuisam longè pleniorem telam faceret, quàm alij. Interserit etiam hîc auctor certas quęstiones aliorum: harum vtrasque sæpius impugnabo. Placuisset autẽ valde, quòd auctor hîc fecisset versiculorum numerum, sicut fecit in §. nunc ostendendum. & §. nunc de episcoporum. s. de legato, & in §. fin. j. de locato, & de feud. §. i. & de statu monach. § j. Et quia non attento numerum addere ad cõtextum. propter versiculorum iam factas allegationes innumeras: ideo quod & alibi bis faciam, tabulam hîc componam cum suo numero, quem demum extra columnam in contextu signabo, in qua etiam tabula quæstiones vtiles, & alia, quæ addam, discernentur per nigrum positum post rubrum: & ne per præmissa numeri inculcentur, numeros quæstionum prædicti Ioannis sub tabula ponam, non sub versiculis prælibatis. Vltimò sciendũ est, quòd vbi hîc, vel alibi auctor allegat huius tituli versiculum, numerum addam nomine reseruato. In meis autem verbis deinceps solo numero contentabor. Et sit primùm in tabula:

1. ¶Distinctio executorum & de ipsorum nominibus.
2. ¶Quid si executori nullum officium committitur: hoc primo & secundo Ioan.
3. ¶Quid si dicatur, quòd eius consilio legata soluantur: iij. iiij. & v. Ioan.
Conuertitur quæstio, cùm consiliarius datur executori.
4. ¶Quid si cum eius consilio hæres non concordat. G. & A. Io.
5. ¶Quid si dicit, quòd ad ipsius voluntatem fiat solutio. 8. Io.
6. ¶Quid si malè arbitretur. ix. Ioan.
7. ¶Quid si moritur prius quàm arbitretur: hoc x. xj. & xiiij. Io.
8. ¶Quid si viuens non vult arbitrari: xj. Io.
9. ¶An ad id cogi possit: xiij. & xv. Io.
Suppletur, quod deficit, de Ioan.
10. ¶Quid si facit gardiatorem, vt distribuat. vj. Io.
11. ¶An distributor sit executor. xvij. & xviij. Io.
12. ¶Quid si dixit, facio te gardiatorem meum. xix. & xx. Io.
An expressa potestate agendi executor possit, vbi aliàs ñ liceret.
13. ¶Quid si vnus ex pluribus decedit, vide j. xlix.
Duæ hîc sequentes non fuerunt Ioannis.
14. ¶De vsurario, qui promittit vsuras restituere.
De infirmo, qui remisit iniuriam in manu sacerdotis: dominicalis xiij.
15. ¶Quid si tutori filij præcepit vsurarius, quòd vsuras restitueret: & interponitur remissio, sed ineptè.
16. De potestate executorum in agendo & exigendo: hæc cum sequenti tractantur xxij. xxiij. & xxvj. Ioan.
Impugnabitur.
17. ¶Item quo iure agant, dicam s. proximè.
An minister suo nomine habeat actiones.
18. ¶Quid si hæres petit sibi caueri. xlv. Io.
Impugnabitur.
19. An executor iuret, quòd bona fide agat.

Item

quòd executor vltimæ voluntatis dicit, qui testatoris voluntatẽ exequi, seu adimplere debet: vt ꝓbat ext. de test. tua. & c. Ioannes. & in decre. Innocentij IIII. extrau. eod. ti. Ioannes, frange panẽ.
a in princip. [a] ¶ Executores autem alij sunt testamentarij, alij legitimi, alij datiui. Testamentarij dicuntur, qui in testamẽto dãtur: de quibus legitur ff. de alimen. & cib. leg. l. iij. Horum est officiũ, defunctorũ voluntates implere. ad hoc enim ꝯstituti sunt, vt in p̃d. decre. & C. de episc. & cle. nulli. respon. j. & ij. & in auth. Collat. ix. de ecclesi. tit. §. si quis autem. & §. si autem, qui facere, ff. de alim. & cib. leg. neq; & de his ĩ. tractabimus ferè per totum vsq; ad versi.
b 83. item circa. Legitimi [b] autem dicuntur, quibus huiusmodi potestas, siue officiũ datur à iure: vt est episcopus, œconomus, capitulum, & iudex secularis, vt ĩ. versi. sed idem circa. & seq. iam dicetur. Aut enim testator aliquẽ executorem in testamento, seu vltima voluntate dimisit, aut non. Primo casu, si executor deputatus testatoris ñ exequatur voluntatem, episcopus loci, vbi defunct⁹ habebat domicilium, seu eius œconom⁹, vel etiã episcopus loci,
c vnde originẽ duxit [c], vt in præd. l. nulli. §. j. debet illum primò & secundò admonere per publicas personas: qui si sic monitus nolit exequi, perdit lucrum, quod ex ipsa vltima voluntate habiturus erat: & tam illud lucrum, quàm etiam relictum, quod per eum distribuendum fuerat, cum fructibus & augmentis medij temporis episcopus vendicabit: & quæ testator iussit, per eum implebunt,
d & hæc obtinent in relictis ad pias causas [d]. Hæc & alia legunt in auth. de eccl. tit. §. si quis aũt pro redemptione. & §. seq. & ĩ. versi. 58. q̃ritur autem. Si verò nullum executorẽ dimisit, ꝑ quẽ executio fiat in huiusmodi piis causis, idẽ episcopus, vel eius, seu etiam ecclesiæ œconomus testatoris voluntatem impleat, sm̃ formã in præd. l. nulli. contentam. etiam si testator interdixerit hoc ꝑ eos fieri, vt in auth. eo. tit. §. si autem specialiter. & §. seq. & §. in oĩbus. extrà de testa. tua. C. de episco. & cleric. si quis. Adde §. primũ. & §. si autem. ꝙ si testator sit barbaræ nationis, vel etiam sit ciuis, decedẽs in aliqua villa, vel vico, episcop⁹ ciuitatis hoc exequat: & si ipse in his negligens fuerit denuncietur hoc metropolitano, vt ipse hoc faciat: vt in p̃d. §. si aũt, qui. & §. seq. Inuenitur etiam casus, in quo ecclesia habet huiusmodi executionẽ, vt in auth. Col. 8. vt
e cùm de appel. cogno. §. si vnum [e]. De his legitimis executoribus
2 dicetur ĩ. ver. sed lex est circa vsq; in fi. ¶ † Datiui verò [f] sunt, qui
f vocatis hæredib⁹ testatoris dãtur à iudice, vel ꝯsule ciuitatis: & hi executores p̃stabũt alimenta libertis, q̃bus relicta sunt, aut ex voluntate defuncti, si ipse ea ordinauerit. Is autem executor cauebit eis, quibus relicta debentur, se illis ea redditurũ: vt hæc & alia colliguntur ff. de alim. & cib. legatis, l. iij. §. j. Plura autẽ de his, quæ inferiùs de testamentariis scripta sunt, locum habere possunt etiam
3 in datiuis. ¶ † Porrò [g] oẽs hi executores à iure canonico simpliciter
g Executores appellantur, vt in præd. decret. tua. & c. Ioannes. & in præd. extrauag. Ioannes, frange panem. in princ. sicut & omnes administratores procuratores vocantur, vt suprà de his, qui alie. no. in iudic. interuen. ad fi. tit. secundum leges autem dici possunt Diuisores, vt ff. de alim. & cib. leg. l. pecuniæ. vel distributo-
h res, secundum Roger. qui exponit verbũ illud Pecuniæ diuisio [h], id est, distributio. Nam, secundum eũ, distribuere & diuidere idẽ est: de hoc infrà versi. xj. Sed an distributores possint etiam dici dispensatores? vt authen. Collat. viii. vt lic. ma. & auiæ, §. i. 44. dist. dispensatio. Dicuntur etiam Ministri, quia ministerium eis dicitur committi, vt ff. de leg. 3. si quis Titio. 33. dist. c. j. & 23. distin. mini-
i strum. Accu. autem more Canonistarum vocat eos Executores [i], in gloss. posita C. de dona. si quis pro redemptione. respon. j. & etiam Roffr. in lib. suo, vbi tractat de actione ex testamento. §. item quid erit. Sed Vbert. de Bobio vocat eos executores, & fideicommissarios, super præd. l. nulli. respons. j. Gof. autem not. extrà eod. Ioannes. ꝙ impropriè dicuntur Executores. nam propriè dr̃ exe-
k cutor, qui sententiam ad effectũ perducit [k], vt C. de exec. rei iud. l. j. extrà de crim. falsi, super eo. ij. q. vj. ab executore. Sed certè pari ratione dici potest executor, qui vltimã voluntatem ad effectum
l perducit, vt in præ. decre. Ioannes [l]. quia & hincinde dicitur iudicium, C. de sacrosanct. eccle. l. j. extrà de verb. signi. forus. §. vocatur. Et etiam hæc videntur, quo ad quædam, æquiparari, ff. de pig. actio. non est. Prouinciales autẽ vulgares tales gardiatores à gar-
4 dio, quod vulgariter dicitur testamentum. ¶ † Secundo: quid ergo, si testator in testamento post legata dixit: Titium meum gardiatorem facio, nihil officij sibi committens expressè: nunquid talis poterit exequi testatoris voluntatem? Et videtur, ꝙ nõ sit executor, neq; distributor, nec minister. cùm nulla executio, nulla distributio, nulla diuisio sit ei commissa, arg. C. de ser. à nullo. extrà de verb. signific. c. forus. §. in omni, 68. dist. cor episcopi. in fin. Dic quòd aut est constitutus gardiator nullo hærede relicto: & tunc intelligitur executor, vel distributor, siue minister, seu dispensator ordinatus ad omnia exequenda, argument. ff. de tutelis, l. qui habet. §. fin. ff. de appel. l. Scio. in princip. ff. de adminit. tut. l. quoties. §. fin. ff. de adult. l. denunciasse. responso ij. extrà de procurat. petitio. extrà de offi. iudi. deleg. pastoralis. responso i. Et hoc ideo vt res magis valeat, quàm pereat, ff. de rebus dub, quoties. & l. cũ in testamento. extrà de fide instrumen. c. inter. §. cęterùm. Aut ali
m quo hærede relicto [m], vt tunc habeat inane nomen gardiatoris, vt suprà proximè. Vel dic, quod consuetudo generalis interpretatur, vt intelligatur constitutus ad omnia, quæ pertinent ad officium prædictorum, vt in prædi. concor. & ff. de leg. iii. l. hoc legatum. ff. pro soc. l. coiri. Consuetudo enim est optima legum interpres, extrà de consuetud. cum dilectus. ff. de leg. & senatusconsul. l. de interpretatione. Semper tamen attendẽdum est, quid testator voluerit, ff. de verb. signifi. quisquis. & illud seruandum est,
5 ff. de rebus dub. qui hæredi. ¶ † Tertio: sed quid si dixit sic, facio
n Titium gardiatorem meum [n], vt eius consilio legata soluantur, & distribuantur? Et videtur, quòd talis non est executor, vel distributor:

ADDITIONES.

☞ Item interponit, an cauere possit.
83. ¶ An capitulum. 124. Ioan.
84. ¶ Quid si episcopus est infirmus, vel absens, an succedat capitulum 125. & 126. Ioan.
85. ¶ An archiepiscopus. 128. Ioan.
86. ¶ An secularis iudex. 129. Ioan.
87. ¶ Quid si episcopus loci, in quo mortuus est, incœpit exequi, & superuenit episcopus originis. 130. Ioan.
Item, quid si testator in mari decessit.
88. ¶ Quid si originem habet in vna, domicilium in alia. 131. Io.
89. ¶ Intra quod tempus executor exequi debet. Gl. Reassumens antepenul. scilicet 133. & 134.
90. ¶ Quid si executor de suo impendit.
Hoc latiùs prosequor post Iac. de Rauen. de herede prohibito apprehendere hæreditatem ante legata soluta.
Item, an statutum ciuilium præiudicet hospitali, cui semper soluta fuerant legata pauperibus indeterminatè relicta.

a In princ. ¶ De hac dixi suprà §. compendiosè. ad fi.
b Legitimi. ¶ Verba Io. sub quæstione 124.
c Originem duxit. ¶ De hoc ĩ. ver. 44. ibi, sed coram quo. & 57. ver. hoc etiam quæritur. ibi, cogere autem, &c.
ADDITIO. Adde videndum Card. Zabar. in ca. tua. de test. Henr. Ferran.
d Ad pias causas. ¶ An autem habeat episcopus executionem in ñ piis, plenè scripsi super decr. Ioan. vlt. q.
e §. Si vnum. ¶ Ibi bona decedentis in captiuitate neglecti per liberos ecclesię originis applicantur, q̃ facto inuentario illi reseruare debet ad redemptionem captiuorum, vt sic quod in patris redẽptione non fuit impensum, aliorum redemptioni ꝓficiat, vt per id defuncti anima subleuetur.
f Datiui verò. ¶ Versi. Ioan. in fine tractatus: Iacob. de Rauen. non est ausus dicere, quòd executor detur à iudice, dicens, hoc iure ñ expressum: allegat Marti. in auth. de eccle. ti. §. si quis. hæc dixit in l. nulli. C. de episcopis & cler. Cyn. ponens hoc dictum eod. ti. l. id quod. alleg. de sanc. episc. §. qui abundat. in vtroque casu. & per te videas. Hoc scias, quòd Ioan. illam solam legem pro datiuo allegat, quam auctor infrà. Ad quam tamen Iaco. respondere posset, quòd illa non est executio voluntatis, quia cessaret vnico hærede relicto. Est ergo quędam prouisio contra difficultatem prouenientem ex pluralitate hæredum illius, qui legauerat alimenta libertis.
g Porrò. ¶ Verba sunt illius Ioannis in prin. post procœmium.
h Diuisio. ¶ Textus dicit, legatorum diuisio.
i Executores. ¶ Ioan. dixit cõmissarios, & malè fecit Gul. mutãdo: primò, quia hoc verum, illud falsum: & idem vide in l. diuus. ff. si cui plus quàm per leg. Falcid. & in authẽ. de ecclesi. titul. §. si quis autem pro redemptione. Secundò, quia allegatio sequens Roff. est secundum veram literam vera: secundum falsam, est falsa: quæ fecit me aliàs satis musare. Vt autem dicit Ia. de Are. congruit, nomen commissariorum illis, quibus committitur aliquid disponendum.
k Perducit. ¶ Sed hoc non videtur obstare, cùm & testamentum dicatur sententia, ff. de testa. l. i. in auth. de hæred. & Fal. §. si verò expressum. & §. seq.
l Ioannes ¶ Vide, quod ibi scripsi super verbo, executores.
m Relicto. ¶ De hoc ĩ. ver. sed si sit. in fin. 27. est.
n Meum. ¶ Vt Io. ponderabat istud Vt, quod designat modum: & sic seruandum necessariò videbatur, C. de his, quæ sub mod. l. iii. & extr. de testi. spo. Pisanis. de primo not. de condi. appo. verum. in fi. ii. glo.

butor.ar.ff.de administ.tut.pater.& l.Titium & Mæuium.in prin. quia nullum officium est sibi commissum, vt §.vers.prox. sed nec talis poterit cogi consulere, arg.x.q.ij. precariæ.xj.q.iij.non licet. C.de asser.l.j.ff.eod.diem.nisi fortè testator ob hoc sibi aliquid legauerit, quod ipse agnouit. C.de condi.& demonst.si cui. Vel dic, quòd erit honorarius gardiator, quasi obseruator actionis hæredis, & custos: arg.ff.de administ.tut.si plures.§.j. 23.dist.c.j.versic. princ.ibi præduces sunt, &c.extr.de ma.& obedien.c.j.valebit solutio & distributio legatorũ per hæredem facta, si ille requisitus nolit testatoris agnoscere voluntatẽ, extra.de arbit.cùm olim.& de elect.cùm in veteri.ff.de admin.tut.cùm pater.aliàs incipit, quidam.§.Papinianus.ff.de verb.sign.coram. Secus, si eius consilium
a nõ fuerit requisitũ [a], vt in prædic.concord vt extr.de locat.& cõ-
b duc.c.potuit [b]. ¶†Quartò: quid igitur, si voluntatem testatoris
6 agnoscit, sed eius consilium cum hæredis voto non concordat? Dic, quòd valeat hæredis distributio, si sit idonea: alioquin nõ, vt in præd.decr.cùm olim.& de elect.causam, quæ.in præ.l.Titium. ff.man.l.ij.§.si.præsertim si illi' consilium non sit vtile. licet enim hæres non teneatur eius sequi consilium, vt extrà de renunc. le-
c ctæ. debet tamen requirere, quia [c] fortè illius sententia mouebit hæredem ad melius, vel ad bonum: arg.31.di.Nicæna.ff.de arbit. item si vnus.§.fin.& l.seq.in fin.xx.dist.de quibus.in fin.C.de fidei
7 commis.quæstionẽ. ¶†Quintò quid, si testator dicit, volo, quòd ad voluntatem mei gardiatoris, siue executoris, siue eius arbitrio fiat distributio, & legatorum solutio? Et videtur, quòd erit ille executor, siue diuisor. hæres enim habet eius volũtatem, & arbitrium sequi in prædictis: argu.ff.de verb. oblig.si quis arbitratu.& l. seq.& l.si seruus.responso j.ff.pro socio, si coita. C.de fideicomm. l.fi.C.de contrah.emp.l.fin.ff.quar.rerum actio non da.l.j.in prin. vnde quasi executor censetur, ff.de con.& demõ.in quib.§.fin.& erit ad instar honorarij tutoris, vt suprà ver.3.sed quid si. ¶Sextò quid si malè fuit arbitratus? Et videtur, quòd hæres non tenatur sequi arbitrium eius, sed ipse per se facere potest, ff.de admin. tut. pater.aliàs incipit, quidam.§.Papinianus.ff.de muner.& honorib. vt gradatim.§.j.extrà de arbit.cùm olim.ad fin.extrà de iureiur.c. Quintauallis.& c.veniens.extrà de electio. in causis. Alij dicunt, in dubio eundum fore ad arbitrium boni viri, arg.extrà de regul. & transeun.ad relig.licet.vltra med.ff.de contrahen.emp.l.finali, & l.hæc venditio.ff.pro socio, si societatem.& l.sequen.de pœn. dist.vij.c.j.prope princip.verbo, isset ad fratres. Si verò certum fit ipsum malè arbitratum fuisse, tun hæredes per se faciant. Alij dicunt, quòd si de omnibus fuerit arbitratus, funct' est officio suo nec vlteriùs est cogendus, ff.de arbitris, l.diem.ff.de re iudi.iudex. extrà de officio deleg.in literis.si verò de quibusdam tantum, cogendus est iterum arbitrari, ff.de arbit.quid tamen.arg.extrà de te
8 itam.tua.& de electio.cùm terra.prope fi. ¶†Septimò: sed pone quod prius moritur, quàm arbitretur, vel quàm eius voluntas declaretur, nũ quid expirat, vel est in causa caduci legatum: & an epi
d scopus in locum eius succedat [d]? & videt quòd euanescit, nec aliquis in locum eius succedit: arg.ff.de verb.oblig.si quis arbitra.& l.seq.& l.si seruus, respon.j.ext.de officio deleg.c.finali. Arg.contrà quòd episcopus in locum eius succedat: sicut & succedit cuilibet executori testatoris voluntatem non implenti, C. de episc. & cleric.l.nullus.§.j.in auth.de eccles.tit.§.si autem, qui hoc facere.& in præd.c.tua.& sic non videtur legatum euanescere. Dicũt quidam, quòd quando testator dixit, Lego decem pro alimentis pauperum, voluntate, vel arbitrio talis, &c.hîc duo continentur, scilicet ipsum legatum, & quòd distributio & solutio fiat de voluntate ipsius. Vnde licet alterum, scilicet distributio, de voluntate illius morte præuenti fieri non possit, nihilominus tamen legatum manet, extrà de dolo & contum.cùm dilecti.extr.de restitu. spoliat.Pisanis.ff.de condit.& demonstr.hæc scriptura. Nec peribit legatum: imò quo ad illud soluendum est testatoris implenda voluntas, ff.de condit.instit.l.turpia.§.j.& ij.& l.si fundus.§.Iulianus.nec succedet episcopus. Vel potest dici, quòd si talis sit executor, succedet episcopus: & vide infrà versicul.xiii. quid si sunt. ¶Octauò, sed quid si ille viuens non vult arbitrari? Et videtur, ꝙ legatum euanescit, C.de contrahen.emp.l.finali, extrà de rescrip. sciscitatus.& de offi.deleg.prudentiam.§.j.Sed dic contrà argum. C.de instit.& substit.l.i.ff.de condi.& demonst.l.Titius. ¶Nonò, sed an poterit cogi arbitrari, & suam dicere voluntatem: Quidam
e dicunt [e], quòd non, vt in præd l.de contrahend.emptio.in auth. Collat.viii.vt lic.ma.& auiæ.§.si verò. Argumentum contrà ff.de arbitris, Labeo. Quid, si non negat se velle arbitrari, negotium tamen tenet in suspenso? Dicunt quidam non esse cogendum: alij
f contrà [f]. ¶†Decimò, sed pone: testator dixit, facio talem gardia-
9 torem, vt per eum fiat distributio rei legatæ, seu quantitatis? Certè talis est executor indubitanter, seu distributor: quia hoc sonãt hæc verba, ff.de solut. l.finali. ¶Vndecimò, sed an distributor: dicendus est executor? Et videtur, quòd non. nam distributor videtur solùm esse diuisor, cui momentanea & voluntaria tantùm cura est iniuncta. nam alia est causa executoris, quem necessitas præbendorum alimentorum ad exequẽdum adstrinxit, vt ff.de alim. & cibar.leg. pecuniæ. Nec videtur etiam dici posse minister, qui habet diuidere, siue soluere, siue exequi, vt eodem titu.l.iii. Sed ꝙ idem sint distributor & executor, videtur ex verbis Prophetæ di-
g centis [g]: Dispersit, dedit pauperibus: & in Euangelio [h], Distrubuit
h discumbentibus: & argumen.extrà de app.nouit. ¶†Distribuere
10 enim est inter plures diuidere: argumen. extrà de const.cùm ac-
i cessissent [i]. Item quòd distributor idem sit, quod minister, vel executor, vel solutor, probatur ff.de alim.& cibar.leg.l.iii.ff.de lega.j. quædam.§.ii.ff.si cui plus quàm per leg.Falcid.l.i.§.diuus. Videtur autem inter hæc officia esse differentia, vt infrà versicul.xl.de executore. Item quòd distributor sit idem, quod diuisor, probatur.ii. quæ.i.si peccauerit, ibi, distribuite tempora, &c. Verum est, quòd distributor est solutor, siue executor: de hoc suprà versic. porrò.
11 sub ver.i. ¶†Duodecimò, sed quid erit, si testator ita dicit: facio T.gardiatorem meum, volens per eum fieri solutionem legatorum? Et videdur, quòd iste sit merus executor, vel minister, non habens potestatem diuidendi, vel distribuendi, sed solùm soluendi: & de tali loqui videtur prædicta lex ff.de alim.& cibar.leg.l.iii. præsertim si testator fecerit diuisionem legati. Quòd si nullum fecerit, nec etiam designauerit personam, per quam fiat, adhuc idẽ videtur, vt nullam habeat potestatem, sicut nec merus executor, vt extr.de offi.deleg.pastoralis.§.quia.& de appel.nouit. & sic hæres diuidet. Argumen.contrà, quòd executor, qui habet soluere, debeat diuidere, & soluere suo arbitrio, vt in præ.l.iii.de alimen.
k & cibar.lega.& hoc verius videtur [k]. ¶†Notandum quoque est
12 quòd si in testamento dicitur: facio talem executorem ad complendum omnia prædicta & singula, & nihil aliud: iste est merus minister, & pecuniam sibi datam dispensare potest: sed aduersus hæredem nullam habet actionem: nec aliquid potest, nisi in quã-
l tum testator ei concessit [l]: vnde si testator velit, dicat, prout habetur §.

ADDITIONES.

a Requisitum. ¶Sup.& cõgruo tempore expectatum responsum, per eadem iura, est hoc arbitrarium, secundum Ioan.

b Potuit. ¶Iac.de Aret.mutat terminos, s.cũ cõsiliari' dat executori: vt quia iubet, quod cum consilio Titij executor cuncta disponat.ad partem, quòd sine ipsius consilio valeant acta per executorem, allegabat ff.de administr.tut.quidam decedens.§.paulus.& l. Titium.§.j.Item quid valeret quærere, ex quo non tenetur sequi ff.mandati, l.ii.extrà de arbit.cap.cùm olim. In contrarium allegat voluntatem defuncti omnino sequendam, si fieri potest, C.de lega.l.cùm quæstio.in authen.de nupt.§. disponat.in authen.de iureiuran.quod à morien.præst.in princip. Fiat igitur distributio, vt mandauit, ff.de instit.sed pupillus.§. conditio.& de exerci.l.i.§. si plures.extrà de dilatio.cùm in veteri.de offic.delegati, ca.venerabili. Non obstat lex, quidam decedens.quia cum sup.iuris veteris hoc vide suprà de tut.§.nunc videndum. versicul. vt autem.non possit testamento mandari matri tutela communium liberorum ff.de testam.tu.l.iure nostro. nec poterit mandari aliud simile, ne circumueniatur lex, ff.de sponsa.l.oratio.& de tut.& curat.dat.ab his, l.scire. Talis tamen licet teneatur consilium requirere, non tamen tenetur illud sequi, vt in præd.decret.cùm olim.& c.cùm veteri. Et si dicas, ad quid ergo requiritur? Respondetur, quòd trahi posset in sententiam consulentis, vt in prædic.capitul.cùm olim. & statim sequitur. Vide, quod de requisitione consilii plenè scripsi super regula, nullus ex consilio.libro vi.post quæstiones iiij. ADDE, vt per Angel. consi.xcii.

c Quia. ¶Hæc ratio no.in præ.decr.cùm olim.

d Succedat. ¶Argum.§ quòd expiret.

e Quidam dicunt. ¶Alb.Pap.vt dicit Ioan.

f Alij contra. ¶Scilicet Ioan.auctor huius tractatus, qui dicit eum præcisè cogendum prætoris remediis, captis pignoribus & distractis, & mulctis impositis, ff.de confes.certum.i.respon.& de ven. inspi.l.i.§.ex hoc.vide infrà versic.lviii.queritur autem.ibi, posset etiam dici.

g Dicentis. ¶Psalmo cxi.

h Euangelio. ¶Ioan.vi.post princ.

i Accessissent. ¶Et de conces.præben.capitul.vlti.lib.vi.versicul.si autem.

k Videtur. ¶Secundum Ioan.per l.illam, & hoc intelliges per ea, q̃ not.& dixi in prin.j.ver. datiui. Hoc autem auctor interponit ad verba Ioan.vsque ad ver.& scias.

l Concessit. ¶Vide hoc pleniùs j.ver.& scias.xvi.est.

tur §. §. prox. ver. in forma testamenti[a]. Vel sic:

¶FORMA. Dans & tribuēs ei plenam ac omnimodam & liberā potestatem, atque generale mandatum cum libera administratione exigendi, petendi, & recipiendi ab hæredibus infrà scriptis, vel etiam à suis debitoribus, à quibus eorum voluerit, sufficientē & integram pecuniam, pro prædictis omnibus, & singulis exequēdis: & contra eos habeat causam agendi, & ipsos cum effectu conueniendi: & mandauit dictis hæredibus, quòd dictam pecuniam sine lite & molestia ipsi executori dent, & tradant: & alioquin pœnæ nomine eos damnauit in decem ipsi executori proprio nomine recipienti legati nomine applicandis, s. §. prox. ver. sequitur & prædicta omnia, & singula nihilominus executioni mandari præ-

b cepit [b], Et nota, ꝙ ideo dixi suprà §. proxi. in princip. in forma te-

c stamenti: dans ei, & cuilibet eorum, [c] & cætera. quia non videtur, quòd alter executorum, seu fideicommissariorum, possit sine reliquo agere: argumentum C. de heredita. actio. l. ij. Argumentum tamen contrà ff. de curat. bo. dan. si plures. & ff. de administra. tut. decret. & ff. de procura. si quis cum procuratorio. & l. sequenti: &

d hoc tutius est [d], secundum Vber. maximè, quia nō coguntur hoc

13 officium suscipere. ¶† Xiij. Quid si sunt plures executores, & vn⁹ decedit: nunquid erit inter eos ius accrescendi, vt superstitibus ac

e crescat officium istius [e]? Et videtur, quòd sic, ad instar vsufructuariorum: vt ff. de vsufructu accrescen. l. j. in principio. Sed hoc contrà, secundum Vber. imò episcopus in locum defuncti alium subrogabit ad instar tutorum mortuorū: vt C. in quibus caus. haben. tuto. per totum, nisi dati forent à testatore, cū illa clausula, quòd si non omnes interesse poteritis, &c. extr. de offi. deleg. vnō. & c. prudentiam. §. adiicimus. & extr. de testamen. Raynaldus. in prin-

f cip. de hoc infrà versic. xlix. sed si aliter. Vel distingue [f] ad solutionem huius quæstionis & præcedentis: Aut testator legauit certas res certis personis, aut commisit arbitrio commissariorū aliquid distribuendum pauperibus: aut mandauit aliquid fieri, puta fundari ecclesiam, vel hospitale, vel etiam aliam domum religiosam si quidem legauit certas res certis personis, & vnus solus commissariorum soluit eas illis, & distribuit inter eos, valet quod fecit: licet malè fecerit, consocios non requirendo: quia multa fieri prohibentur, &c. extrà de reg. ad apostolicam. j. q. j. quidam. 30. q. v. c.

g sed obiicitur. Si autem iussit testator res vendi [g], vel vt pecunia, si qua extabat, secundum arbitrium commissariorum pauperibus distribueretur, tunc vnus solus nequit hoc expedire sine aliis, ad instar coniudicum, vt suprà: vel coeligentium, vt extr. de electio. in Genesi. Si verò iussit fundari monasterium, vel aliquod pium opus fieri, tunc omnium consensus debet requiri: qui si discordent vel differant, tunc etiam ad vnius eorum instantiam eos episcopus coget. ad hoc extrà, de testament. nos quidem. C. de

h sacrosanct. eccles. l. j. [h] Nec debet tunc episcopus alium substituere, altero eorum mortuo, cùm alij possint id fideliter exequi. non enim fuit mens testatoris, vt altero eorum decedente, alij non possint exequi: sed econtrà. Et in testamentis benigna est interpretatio facienda, extrà, de donationib. cùm dilectus. vt voluntas defuncti impleatur, C. de sacrosanctis eccles. l. j. xiij. q. ii. vltima. in auth. de nuptiis, §. disponat. Colla. quarta. ext. de testam. c. indicante. Si autem negligentes, vel suspecti essent, tunc debet episcopus interponere partes suas, vt in prædict. nos quidem. & eod. titul. tua nos. & c. Ioannes, & sic etiam de hæredibus, vt eod. tit. si hæredes. & si illi inter se adinuicem dissentiant, poterit episcopus cum eis consentire, qui locis, vel personis pauperibus intendant prouidere, ff. de leg. ij. l. ij. & in auth. de eccle. tit. per totū. C. de episcop. & cleri. si quis ad declinandam. ff. de leg. iij. legatū. §. primo. Sed si concordant in bono, episcopus non habet quicquam facere, vt in præd. concord. & vide suprà versi. septimo, sed

14 pone quòd priùs. ¶† Xiiij. Item pone, cùm quidam fœnerator veniret ad pœnitentiam, promisit sacerdoti nolenti sibi aliter dare pœnitentiam, restituere vsuras receptas, & remittere recipiendas: nunc quæritur, an per sacerdotem actio & exceptio debitoribus acquiratur? Et videtur, quòd non, vt Instit. de verborum obligationibus, §. alteri. Item quia cessat causa mortis. Item quia sacerdos non est hominis seruus publicus, sed soli⁹ Dei: vnde Deo debet acquirere, & non alij. Dic ꝯ: quia ius publicum consistit in sacris, & sacerdotib. vt j. di. c. ius publicum. & ff. de iust. & iur. l. j. §. ius publicum. & sic sacerdos est publica persona, per quam alteri bene quæritur vtilis actio, ff. rem pup. sal. for. l. 4. C. de episcop. & cleri. auth. gn̄alis. & de lit. contest. auth. libellum. quæ est 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium. Et hæc mea opinio hodie canonizata est in decret. Gregorij X. de vsuris, quanquam libro sexto, vbi de hoc diximus: & facit ad hoc extrà de simon. nemo. & vide suprà de primo decreto, §. iam de effectu. versic. sed oppones. & de satisdat. §.

i viso. versic. sed quis [i]. ¶† Decimoquintò, quid si fœnerator præ-

15 cepit illi, quē dedit tutorem filiis suis, vt vsuras redderet? Respōdeo: valet præceptum, ac si factum esset hæredibus: argument. ff. de leg.

ADDITIONES.

a Testamenti. ¶Sup. quę incipit, licet incerta. & incipit ibi, & ad hęc omnia. In forma autem ipsius addit Roland. hanc formam, quæ aliquid supplet: subdit etiam ibi, scilicet in formulari, quod tamē posuerat, vbi suprà, de potestate vendendi, &c. & de formis exequendi altero impedito, vel non exequendi sine consilio & consensu talis: & sic in casu discordiæ volebat, vel nolebat stari maiori parti. Sed quærit Gul. de Cun. super l. nulli. an ex vi talium verborum, quibus datur potestas agendi, petendi, vendendi, &c. detur eis actio contra hæredes, in casu, quo aliàs non agerent? vt qa non ad pias causas? arguit quòd sic, ex l. generali. quia dicitur testatoris voluntatem sequendam, in authent. de nupt. §. disponat. vt sic propter expressionem etiam liceat res illius vendere. Sic de tutore dicitur in l. si tutor. C. de inter. ma. inter tut. & pup. & quā do decreto opus non est, l. fin. & quod ibi not. & in l. alio. ff. de alimen. & ciba. leg. Et constat testatoris mandatum durare post mortem, ff. man. si verò non remunerandi. §. fin. cum l. sequen. ipse tenet, eum ex tali potestate nec agere posse in casibus non permissis: aliàs non posse vendere inuito hærede. Restringitur ergo potestas ad casus permissos, vt agat: & sic, vt dicit intelligitur gloss. superius alleg. In his ergo, quæ non habent iuris adminiculum, non agent: quia non potest testator facere, quin leges in suo testamento locum habeant, ff. de legatis primo. nemo potest. extr. de testamen. cap. requisisti. versi. secus autem. & ibi concor. Itē constat, quòd null⁹ potest agere, nisi is cui debetur: sed executori nudo non debetur, nec mandatum habet à legatario, cui debet: nec testator potest hoc facere, quia sibi nō debetur, & ipse facit quòd debeatur. Ad rationem inducit ff. de regul. iuris, l. nemo alieno. Agunt autem tutores & curatores, quia iuris adminiculum habent: & sic etiam executores ad pias causas alij verò non habēt officium à iure, sed mandato testatoris: ad hoc facit ratio iurium, ff. de manu. testam. Stichus. & ff. de iure dotium, l. si ego. §. si res. text. expressus, secundum eum, facit ff. de testamen. tut. l. iure nostro. quia mater non potest esse tutrix, vt dixi suprà versic. iii. propter quod administrare non potest, licet testator hoc mandet: quia caret iuris adminiculo. Sic in proposito, ff. de neg. gest. qui aliena. §. quanquam. ff. ad Trebel. Lucius. §. Mequia. qui bene facit, secundū cum: contraria dixit esse remota, & procedunt in habentibus iuris adminiculum, sicut tutores, & similes. Dicit autem illum non dici nudum ministrum, cui testator legauit, licet restituendum, vt plenè dicam j. super vers. xvii. in fin.

b Præcepit. ¶Hoc posset sequi absolutio & liberatio ratione reddenda, quæ valeret, vt verbum sonat, nisi contra eum probaretur dolus in administrando, vel distribuendo, ff. de admi. tu. quidā decedens. de liber. lega. l. si quis rationem. & l. si petitur. ff. de leg. ii. si seruus vetitus. vide quod scripsi in decr. Ioannes. ver. ex his. ad fin. pen. col.

c Eorum. ¶Si essent tres, & non vult singulis dare potestatem, det duob. & hoc est vtile propter ea, quæ not. j. in ver. lij. sed quis erit exequens. ibi dicam.

d Tutius est. ¶Silicet, quòd detur mandatum: de quo suprà. Nam dictum proximum non potest dici tutius: si dixisset Verius, coaptaretur literæ sequenti.

e Istius. ¶expeditū est, ꝙ vno mortuo, absente, vel exequi nolente, alter exequitur, nisi testator aliud expressit, de testamen. cap. ij. ij. respon. lib. vj. & quæstionem Ioan. de Deo ibi scripsi super verbo, liberè. & fuit 14. q. 3. lib. quæ vult, ꝙ episcopus non potest in locum defuncti subrogare, quando superstes potest exequi: & idem statim vide in versicu. nec debet. ¶DDE, vt per Abb. consilio cx. ij. volum. Bald. cōsilio 185. iiij. libr. & consilio lxxvj. ii. libr. 412. eod. lib.

f Distingue. ¶Secundū Ioan. de Deo, cuius fuit hæc distinctio post quæstionem s. prox. allegatam: huic etiam conuenit vers. lxij. j.

g Vendi. ¶Propter hoc verbum posita fuit hæc remissio, quæ nūc est post duos prox. versiculos, qui fuerunt additi: & meliùs posita fuisset post xxxij.

h L. j. ¶Vide j. ver. lxv. quid si testator. & quod ibi dicam.

i Sed quis. ¶Per hoc videtur solui quæstio dominicalis decimateria de illo, qui in mortis articulo in manu sacerdotis remisit iniuriam sibi factam per Titium, iurans non contrauenire: postea sanatus vult agere iniuriarum. Et refert Bartolus Hugo. dixisse, ꝙ si id fecit causa mortis, agere poterit: secus si simpliciter: allegat ff. ad Sylla. l. i. §. fi. Refert Tancre. dixisse, cuis fuit hæc quæst. xj. ꝙ cū sacerdos sit publica persona, nullo casu aget, sicut & si sic remisisset vsuras, amplius non poterit: secundum eum. Guido de Suzar. in quæst. statutorum, ad fi. & in l. non aliter. ff. de adopt. tenet, pacem valere, per prædic. l. & per superius alleg. & per illa generalia quòd non licet pœnitere, vel contra factum suum venire: & quia recipiendum est id, per quod res valet, de verborum obligationi

de leg.ij.peto,§.mater.ff.de annuis legatis,l.liberto suo.§.finali,in fi.Qualiter conficiatur instrumentum super venditione alicuius rei à fideicommissario facta,vide infrà, de emptione & venditione,§.j.versi.interdum [a]. ¶†Decimosextò, & scias [b], quòd execu-
16 tores huiusmodi nomen & vim habent hæredum:ex quo patet eos posse agere & exigere, nedum ab aliis [c], sed etiam ab hæredibus relicta,vt C.de episcopis & clericis,l.si quis ad declinandam. §.vbi autem.& l.nulli.in principio,& argumen. ff. de religiosis,si quis sepulchrum.§.funus.& in decret.extrauag.de testa.Ioannes, frange panem.§.primo [d].Sed contrà.nam dixit lex,quòd talis minister nequit exigere ab hæredibus fideicommissariis:si tamen hęredes ei gratis soluant,ipsum tenetur distribuere inter eos,de quibus est à testatore rogatus,vt ff.ad Trebellianũ.Lucius.§. Mæuia duos filios.versi.de hoc.Sed dic, quòd si iste minister est institut⁹ ad erogandum relictum ad pias causas,bene potest etiam ab inuitis hæredibus exigere:vt in prædicta l.nulli.& in prædicto §.fun⁹. & expresſè extrà de testamentis, Ioannes. & si nullus sit hæres, poterit etiam totam hæreditatem vendicare: nec detrahet Falcidiam,vt in præd.decre.Ioannes.& eodem tit.tua.& C.de episc.& clericis,si quis ad declinandam.Si autem non sit executor ad pias cãs,sed ad alias, putà quia testator sic dixit:M.vxorem meam hæredem instituo,& volo, vt decem, quæ habeo in mobilibus,reddat Titio [e]: item quòd idem T. ea diuidat inter tales amicos meos,& nil sibi retineat,hoc quidem casu non habet T.actionẽ contrà vxorem hæredem scriptam:vt in præd.§.Mæuia.& ff.de adi.lega.l.filio ex parte.& leg.filio.§.matri.Nec obstat prædicta decret. Ioannes.si bene intelligatur: prout ibi notatur,secundum Papã [f]: quæ tamen prima facie contraria esse videtur.vnde circa hunc articulum sic distingue [g]:¶†Cùm quis legat [h] alicui aliquid,vt ille
17 illud legatum inter aliquos distribuat,aut iste,cui legatur,est minister merus,siue purus,seu executor tantùm:aut est minister, & particeps illius legati.Si sit minister,siue executor tantùm, vt q̃a ex legato nihil debet penes eum remanere, sed totum debet inter eos inter quos rogatus est distribuere, quia fortè testator sic dixit:Centũ,quę habeo in arca pauperib.relinquo per talem amicum meum distribuenda, vel inter consanguineos meos talia decem,quæ habeo in arca diuidat:tunc regulariter nullam habet actionem pro illo legato exigendo:sed si fuerit ei solutum,debet ipsum inter legatarios diuidere,vt in prædicto §.Mæuia. & in prædicto §.matri.& ff.de legat.ij.l.codicillis. in princi.& l.si quis Titio. ff.de adim.leg.filio.§.matri.Tamen fallit hoc,cùm est minister,siue cùm est legatum ad pias causas [i].Nam tunc licet nullum emolumentum debeat habere ex tali legato, habet tñ actionem ad illud recipiendum,vt in prædic.l.nulli.& ff.ad Trebel.Lucius.§.j.ff. de alimen.& cibar.leg.alio.cùm aliàs fuerat relicturus, vt ff.de le. iij.l.pater.§.Tusculanus.cum suis similib.Item fallit.cum testator expresſè concedit ei potestatem petendi,dicens sic:H.mihi hæredem instituo:P.amico centum lego [k], quæ centum volo, quòd ipse poterit petere,& petita & exacta distribuere, vt ff. de legat.j. cùm quidam.§.si scriptus.& l.si à pluribus.in princip.&ff.famil.erciscund.si filia.§. Papinianus.Si autem sit particeps legati,vt quia testator sic dixit:Titio relinquo cẽtum,de quibus volo,quod retineat quiquaginta,alia distribuat inter pauperes pro anima mea: iste indistinctè potest petere, & exigere ab hærede: quia quo ad suam partem, est legatarius: quo ad aliam, est minister: vnde habet actionem ad repetendum legatum:& postquã repetierit,debet hoc distribuere,vt ff.de leg.ii.si q̃s Titio decẽ.in princi.vbi de hoc,&de leg.3.l.si legatarius.Itẽ ẽt,vbi aliquid voluit executorẽ testator hr̃e,putà Falcidiã,tũc aget,vt ff.de le.ij.si q̃s Titio decẽ [l]. ¶†Xvij.

ADDITIONES.

☞bus,l.quoties.& quia verbum pacis fauorabile.C. de caduc.tollen.l.vna,in princ.& de iudi. nouit. & sic ampliandum,non coarctandum,de regulis iuris,odia.cum concord.Probat etiam id per l.cùm clericus.C.de episcop.& cleric.nam si per executorem secularem acquirit actionem & exceptionem,vt ibi,& in authent, generaliter. superiùs allegata, fortiùs per executorem & ministrum Dei: & loquitur de vtroque casu, scilicet iniuriæ, & vsurarum.vide quod not.Institu. de iniur.§.fin.illud autem,quod pòst Tancredus dixit de vsura,tenuit Pileus in quæstione sua centesimadecimaoctaua, dicens, debitori, à quo post conualescentiam peteret competere exceptionem doli: inducebat odium fœneratorum,prohibitionem vsurarum,fauorem iuramenti,sacerdotem esse spiritualem patrem:&quia illi quorum negotium gessit poterunt ratum habere. Quæstionem Ioan.de istis affinem,vide de vsuris,quanquam.libro sextò,super gloss.nomine.

ADDE, quòd Gulielmus de Cugneo & Bartolus hanc quæstionem ponunt de remissione iniuriæ,& l.si tibi decem.§.j.de pactis: & concludunt,quòd agere possit non obstãte remissione facta in mortis articulo,rationibus,de quibus ibi per eos:&eorum opin. est communis,vt habetur in dicto §. Imò dixit Bald.ibi, & in l. si dominus.de seruit.vrbanorum præd.& in cap.j.§. iniuria.de pace iur,fir.quòd si vnus remittit alteri iniurias & expulsiones & deuastationes,non videtur remittere damna & interesse, quod passus est:allegat Dynum in l.sed si vnus.§.si ante.ff.de iniuriis.

a Interdum.¶Innuit,quòd vendere potest:de quo j̃.ver.31.&32. & vide,quod dixi s̃.ver.xiij.
b Et scias.¶Reuertitur ad materiam Ioan.prosequens,& in ver.se. quæstiones 22.23.& 26.
c Ab aliis.¶Conuenit ei,quod dicit Iac.de Aret. eum contra extraneum rerum possessorem agere posse:& facit ver.25.j.
d Primo.¶De hoc scripsi post Inn.& Host.in decr.Ioannes.eo.tit. in j.quæst.ibi vide.Tangit Iaco.de Rauen.absurdum videri,ꝙ vbi certa sunt legata,& certi legatarij,executor intentet actiones legatariorũ locupletum: & sic quodammodo eis inuitis sit procurator ipsorum.Petat ergo ab illis mandatum: & tũc agat.Ad hoc addo:pone, quòd talis legatarius ab hærede amico non vult exigere,vel plus confidit de hærede,quàm de commissario:per hoc satis puto, saltem de voluntate legatariorum talium, quod ꝓ eis exigat,constare debere.De locupletibus dixi:quia in pauperibus legatum esset pium,in quo fortior est executoris potestas, vt sequitur.
e Titio.¶Meliùs diceret,tradat Titio.
f Secundum Papam.¶Vt ibi scripsi super verbo,per eosdem.& inter primam quæstionem.
g Distingue.¶Secundum Odoffred.de quo j̃.versi.prox. Hìc præmittam partem distinctionis Ioan.de Bla. qui in rubrica de actione ex testamento,ponens quatuor casus, quibus locum habet illa actio,de quibus j̃.de testam.in prin.addit quintum,secundum eos,qui dicunt,executores posse agere ex testamento contra hæredes,vt dent eis res,quas habẽt distribuere. Ipse tñ distinguit in mero executore, qui est quasi minister: quia aut ipse est vnus ex hæredibus,vt quia dixit,volo quòd per talem ex hæredibus meis soluantur legata: quo casu ipse poterit agere contra hæredes iudicio familiæ erciscundæ,vt dicta legata præcipiat,id est,ante alios capiat: & tenebitur legatariis actione ex testamento, ff. de legat.j.si à duobus. Aut non est ex hæredibus. & tunc tenet, & remittit,vt sequitur:& vide,quòd dicam j̃.ver.xlv.
h Legat.¶Hoc verbum j̃.reassumam.
i Pias causas.¶Vel ad alimenta:dicit Odof.& Alber.Gal. de fideic. in prin.& idem j̃.ver.25.
k Lego.¶Vt statim dicam per hoc verbum,etiam si in sequẽti clausula competeret actio.
l Titio decem.¶Per superiora patet,quòd auctor nudum ministrũ intelligit etiam legatarium, qui distribuere, vel alteri soluere tenetur totum.& in nullo vtilitatem participat.Iacob.de Rauen.in l.nulli.tenet.& hoc mihi placet,legatarium,licet totum distribuere debeat, esse ministrum non nudum: & sic agere potest contra hæredem,etiamsi distribuere non debeat in piam causam. hoc ꝓbat per l.Imperator.ff.de legatis secundo,primo responso,vbi patet,legatarium, qui totum alteri restituere tenetur, aut agere debere &soluere, aut actionem cedere, si non vult agere. expresſum ergo habemus,quod agit. Hui⁹ ratio patet:quia legatum est donatio in testamento relicta.ff.de legatis secundo,legatum.ergo non nudus minister.Item certum est,quòd ipse est,qui transfert dominium rei legatæ,vel actiones in eum,cui assignare tenetur:quod non facit nudus minister:qualis esset,si diceret testator lego Titio centum,quæ volo manere apud Seium,vsque ad tale tempus:iste Seius verè non est legatarius,sed custos.Sic esset etiam inter viuos, quando Titio donarem rem aliquam post tempus tradendam Seio:ipse Titius interim est dominus rei,& restitutionis tempore dominium trãsfert:nec reuocare interim posset donationem à Titio:sed si nõ do,vel dono, sed depono apud Titium rem tradẽdam Seio,non transfero à me dominium,propter quod ante traditionem mandatum reuocare potero, nec pòst transferre possessionem,ff.de donatio.l.hoc iure.§.si quis dederit.& si cert.pet.l.eius qui in prouinciam.§. quas verò pecunias.ad prædicta inducuntur ff.ad Trebelli. Lucius. §.Mæuia. & de alimen.& cibar. leg. leges aliæ superius allegatæ iis concordant, quæ not. infrà. versicul. proxim. in fine. Nec dicas differentiam non faciendam hoc casu,cùm res alij est reddẽda:inter verba Dono, vel Depono: quia differentia patet. Moriente enim illo, pro quo deposui,teneris mihi rẽ restituere,ff.de legatis j.l.antep. §.fi.non sic,cùm donaui,vel legaui,& moritur is,cui tradi mandaueram

☞ueram

18 ¶† Xvij.Sed quo iure petetur hoc legatum in his casib⁹,in qui-
bus commissarius habet actionem?Dic,quòd si is,quidebet pete
re,particeps est,sibi competunt tres actiones,scilicet ex testamē-
to,hypothecaria,& rei vendicatio,vt C.commun.de leg.l.i.& 2.
& colligitur ff.de legatis 3.si legatarius.in princ.& s̄.de actio.seu
petitio.§.sequitur.versi.illud verò not.& j̄.de testamen.§.primo,
versi.& nota,ꝙ. Si autem non sit particeps legati, tunc si potest
petere,quod est in duobus casibus,vt dictum est,petet condictio
ne ex ꝑdicta l.nulli. §.si autem post. nam cùm ibi detur actio nec
sit cautum,quo genere actionis agatur, competit ex lege condi-
ctio ff.de condic.ex leg.l.vnica, vel petetur actione in factum,cū
deficiat actio,vel pontificali auctoritate,vt ff.de petit.hære.hære
ditas.in fi.& interest iudicis,&ad eius officium pertinet huiusmo
di pia legata solui,vt in præ.l.nulli.in fi.vnde etiam iudicis officio
peti potest:argu.ff.de legat.2.si quis à Titio.& ext.de testament.
a c.nos quidem.& c.tua.secundum Odof.ᵃ Vel dic,ꝙ actio ex testa
b mento ᵇ:cùm tanquam legatarius,vel fideicommissarius sit, vt ī
prædicta l.j.si quis ad declinandam,Vel distingue, secundū Vber.
an sic dixerit testator:Lego centum Titio,&rogo eum,vt expē-
dat ea in redemptionem captiuorum,vt tūc locum habeat actio
ex testamento.Si autem dixerit,Relinquo centum pro redemp-
tione captiuorum,&volo,ꝙ T.ea disponat,tunc condictio ex le
c ge locum habet:de hoc j̄.versi. 33. illud etiam ᶜ.¶ †Xviij.Quid
19 si hæres dicit, paratus sum soluere hoc legatum, si tu executor
d mihi caues de implenda voluntate defuncti?Quidam ᵈ dicunt,e
um ad hoc non teneri,cùm non dicat hoc præ.l.nulli.& quia of-
ficium suum nō debet ei esse damnosum,ff.quemadmo.test.ape.
si quis ex signatoribus.sicut nec tutor testamentarius: quia eius
fides à testatore est approbata, vt Instit.de satisdat.tut.in princ.&
C.de episcop.audien. de creationibus. & arg.ad hoc ff.si cui plus
e quàm per l.Falc.diuus ᵉ.& ff.de ann.leg.l.liberto.§.Largius.& ff.
f quan.dies leg.ced.l.Firmio.§.j.in fi.etiam si sit frater minor ᶠ, qui
nil habet in bonis.cùm enim eius fides à testatore electa sit, hoc
loco satisdationis habendum est,vt in præ.l.de creationibus.Nec
obstant contraria,quia ibi devoluntate testatoris cauebatur.Alij
g contrà ᵍ,scilicet ꝙ tenetur satisdare:ar.ff.de leg.3.si tibi legatum.
& ff.de leg.j.cùm quidam.§.ij.& l.si à pluribus.& ff.de cond.& de
mon.Titio.circa princip.& l.quibus diebus.in fi.in auth.de hære.
& Fal.§.si qs autem.ff.loca.& con.insulam.§.fi.de hoc j̄.vers.xlv.
sed quæro.Tertij dicunt, ꝙ si sit ei aliquid in testamento relictū,
tunc tenet̄ satisdare,ar.ff.de cōfir.tutor.l.fi.in fi.ff.de leg.3. si tibi.
Tu dic,ꝙ si sit diues,&bona persona,quę consueuit esse fidelis,n̄
cogitur satisdare,vt ff.de fur.si seruus communis.§.qa verò.quia
hodie præsumitur bonus,qui olim fuit,ff.de re mil.non omnes.
h §.à barbaris ʰ.Si verò sit homo inops,perfidus & suspectus,tunc
sic arg.ff.de pet.hær.l.pen. ff.de rei ven.l.si is à quo.ext.de pigno.
illo.in fi.& 46.dist.sunt nonnulli.ad fin.Alij dicunt,ꝙ nec in hoc
i casu satisdabit,ff.de pet.hæred.diuus.ff.qui satisdar.cog.si fideiuſ-
20 sor.§.fin.Sed in primo sic,vt præ.l.sit tibi ⁱ.†¶ Xix.Sed nunquid
debet

quòd piè agit,in auth.de hære.& Fal.§.si verò expressim,sic & ꝑ
curator in his,q̄ acquirit officium exercēdo,dat̄ illi actio suo no-
mine:quòd patet,quia tenetur illam cedere domino,ff.man.si ꝑ
curator.§.fi.Per hoc dicit ad multas quæstiones responsum,de q-
bus j̄.dicetur.Sed Iac. de Ra.ad q.an executor habeat actionem,
etiam si ad pias causas sit electus?respondet,ꝙ non.huius ratio ē,
quia omnis executor est administrator iurium & actionum alie-
narum,sicut tutor,procurator,& his similia,eo.titu. orphanotro
phos.Sed si dicis,quomodo agit,cùm sine actione,&c.respōdet,
id verum de actione sibi,vel alteri competente.Procurator ergo
agit actione non sibi,sed domino competenti:sic executor agit a
ctione sibi commissa per legem vel testatorem,Fatetur ergo ꝙ a
ctionem alienam intentat:nudus autem nō habet actionem,nec
exercitium,nisi in relictis ad pias causas.Si dicas qs effect⁹,ex quo
habet quomodo habeat?Respondet in dando procuratore, quē
non dabit nudus minister ante litis contestationem , ff.de iniur.
sed si vnus.§.item ait.sicut nec tutor,nec curator,C. de procur.l.
neque.sed non nudus sic,tāquam dominus:de hoc in fine satis j̄.
versi.25.
d Quidam.¶Alb.Gal.de fideicom.in prin.& vide j̄.ver.34.sed nū-
quid.vbi de alia satisdatione loquitur,& de alia j̄.ver.xlv.incipit,
sed quero.Et de his omnibus mistim loquendo cum Gul.de Cu.
sciendum est,ꝙ executores cum fideiussorib.cauere non tenent̄,
nisi sint suspecti,ff.si cui plus quàm per l.Fal.l.diuus.dices,si est su
spectus,quare dat̄?Respon.datus fuit ꝑ testatorem ad distinctio-
nem.facit ff.de ann.le.l.liberto. §.Largius.in fi.Sed si q̄ris.an sine
fideiussoribus.teneatur satisdare?dicit,ꝙ si executores petūt le-
gata, vt legatarij soluant, cauent hæredibus de indemnitate: de
hoc j̄.q.35.Si quæritur alia cautio quam indemnitatis, si species
est, ꝙ pars saltem legatorum reuerti possit ad hæredes, dicit, ꝙ
cautio præstabitur:alleg.l.3.ff.de alimen.& cib. leg. ad hanc l.re-
spondetur j̄.vers.xlv.vbi satis de hoc. Si autem nō speratur aliqd
reuerti,cautio non debetur,vt præd.l.diuus.alias leges omnes in
prædic.ver.xlv.Iaco.de Aret.sub dubio fortè,dixit veriùs ; quòd
non satisdet. Ad l.3.ff.de alimen.leg.respondet,ꝙ ibi non à testa-
tore,sed à cohæredibus fuit electus.Ad l.c.ti. pecuniæ sortem.§.
diuersa.respondet, ꝙ finis respicit proximū dictum.non legis pri
cipium circa satisdationem,de qua iste ver.loquit̄.Ia. de Ra.alleg.
ad negatiuam l.diuus.s̄.& j̄.alle. Ad affirmatiuam l.Titio.& l.qui-
bus diebus.etiam j̄.alleg. soluendo tenet,legitimum satisdare te-
neri.quod durum mihi videtur,si intendit excedere formā l.nul
li.de testa.Distinguit,an sit,vel non sit mutata eiusconditio.intel
ligas in malum:& tunc loquendo de nudo ministro,dicit,ꝙ si cō
ditio eius non est mutata,quia priùs pauper, & nunc diues, non
satisdabit,cùm per testatorem fuit ipsius conditio approbata ; vt
de tutore testamentario dicit̄ Instit.de satisda.tu.circa prin.si mū-
tata est,quia tunc diues,nunc pauper,satisdabit:alleg. §. Largius.
de quo s̄.& j̄.& vide,quod dicam j̄.super vers.35. Ex his satis pōt
colligi,ꝙ religiosus,commissarius, testamentarius , non satisdet.
sciebat enim, vel scire debebat testator eū carere ꝑpriis. Ex quo
de satisdatione locuti sumus,scias,secundum Ia.de Are.ꝙ ex duo
bus executoribus vn⁹ potest administrare satisdando Seio de be-
ne administrando:honestiùs tamen offert arbitrium de satisdan-
do,vel satisdationem recipiendo,Insti.de satisd.tu.§.ij.
ADDE,vt per Bal.in l.si quis ad declinandam.per Bart.in l.alio.ff.
de ali.& cib.leg.
e Diuus.¶Per hāc solam legem tenet hoc Nic. & vide,quod post
eum dicam hic in fi.
f Minor.¶Vide,quod de hoc dicam j̄.super ver.lxxiiij.
g Contrà.¶Odoff.vbi s̄.
h Barbaris.¶Ext.de præsumpt.mandata.de pur.can.c.constitutus.
in fine.
i Sit tibi.¶Scilicet quando acceptauit relictū in testamento : dicit
Nic. super l.nulli.commissarium ad pias causas conuenire verbis
legatariis & ministris:fallit in sex casib.quorū duo sunt ꝑ se,qua-
tuor ꝯ se.Primùm, quia fideicommissarius nō cogitur cauere de
implenda voluntate testatoris.Secundùm,quia statur eius sacra-
mento contra se,quia cogitur suscipere officium.Item ex negli-
gentia repellitur,&succedit episcopus.Item nō transmittitur of
ficium ad hæredes. Item non potest distribuere per alium. Dicit
tamen.ꝙ hoc vltimum locum haberet,etiam in legatis non piis,
putà distribuendis inter consanguineos,vel vicinos: de hoc vlti-
mo satis j̄.ver.81.
ADDE, ꝙ officium executoris ad hæredem non transeat: Rom.
consi 69.& ꝙ episcopus succedat executore negligente,per eun
dem Rom.consi. ccxxviij. vbi multa bona vide. Quòd executor
quis possit distribuere per alium ad pias causas, & quòd mandatum morte non finiatur,voluit Rom.consi.ccij.

ADDITIONES.

Fueram.manebit enim res penes legatariū,vel donatarium,vt in
prę.§.Tusculanus.C.de cad.tol.l.vna,§.j.&§.pro secundo.& ff.de
legat.2.l.si quis Titio.Hæc verò non essent necessaria,secundum
opin.Host.quam scripsit in decre.Ioannes, sub j.q. ADDE,vt per
Bar.in l.si quis Titio.quem Panor.sequitur in c.Ioannes.extra.de
test.& ibi videbis de seq.addit.&quando executor dicatur nudus
minister,vide Ro.consi.228.
a Secundum Odof.¶ in l.nulli.vbi per eum hęc distinctio,&s̄.ꝑx.
idem G.de Camo.Simon etiā omnes istos modos agendi ponit.
b Testamento.¶Vtili,secundum Host.& Iac.prædictum de Aret.
quæ directa daretur pauperibus,vt in l.statim alleg.§. licentia.Eo
rum est ratio:quia nec noua obligatio est inducta per l. nulli. sed
iam nata ipsius legis auctoritate,ad alias personas extenditur, C.
de leg.l.ex legato.ff.de pignor.actio.si conuenerit.& sic etiam e-
rat olim per l.alio. ff.de aliment.legat.vbi talis minister actiones
habebat.
c Illud etiam.¶Sed continuando ad id,qd̄ s̄ dixi,quæritur, an mi-
nister,qui,vt predixi,actiones habet,an illas habeat suo nomine,
aut nomine illorū,in quos distributio fieri debeat?Quòd nomi-
ne illorum,facit lex,orphanotrophos.C.de episc.& cler.ibi,qua
si tut.& cur.& auth.de ecclesi.tit.§.si ꝙ suo nomine, facit l.si quis
ad declinandam.in ti.præ.§.licentia.ibi,si enim.&c.Et hoc placet
Iaco.de Aret.&Nicol.vt sicut olim illas habebat,quando sibi ali-
quid retinebat,vt l.si legatarius.s̄.alle.probat, cùm actionem ce-
dere teneatur.ad idem l.Imperator.ff. de lega.2. sic hodie habeat
in relictis ad pias causas,dato ꝙ nihil retineat,& lucrum est in eo

a debet iurare, ꝙ bona fide faciat? dicunt quidam [a], ꝙ sic, C. de don. si quis pro redemptione. resp. j. & in præd. l. de creationibus. & in
b auth. ibi posita [b]. Alij contra [c], per præ. l. si quis. quæ innuit iura-
c mentum præstandum esse post distributionem, & non antè, vt j.
21 vers. 48. sed nunquid. secundum Vinc. ¶† Xx. Quid si executor iam habuit legatū, & dicit se illud expendisse in pias causas, & hoc
d vult iurare, nunquid est ei credendum [d]? Azo dicit, standum eius
e sacramento, C. de dona. si quis pro redemptione. §. j. [e] & arg. pro eo, C. de episco. & cler. orphanotrophos. Alij contrà: & ꝙ debet per scripturam ꝓbare hoc expensum fore iuxta defuncti voluntatem, vt in auth. de sanct. episco. §. œconomus. & in præ. l. nulli. Nec obstat præ. l. si quis pro redemptione. nam ibi te feci dominum, vt tu postea illi dares: in nostro aūt casu non feci te dominum sed solùm executorem: vnde ibi minus exigitur, quàm hîc. Vel dici potest, ꝙ si executor fuit aliàs bonus, & legalis, tunc stat eius sacramento: aliàs non, secūdum regulam. Qui fuit bonus, ꝓsumitur bonus: & econtrà, extr. de præsump. mandata. 46. distin.
f sunt nonnulli. [f] Vel dic, ꝙ aut expensa est magna, & tunc requirūtur testes: aut modica, & tunc non requiruntur: ar. ff. de pig. act. si pignore subrepto. ff. de ventre in pos. mit. l. j. in fi. & ff. de excusat.
g tut. non tamen. in fin. secundum Odof. [g] ¶† Xxj. Sed quæro, quā
22 do executores possunt ab hęrede legata repetere, an statim mortuo testatore? Dic, ꝙ demum adita hæreditate ex testamēto, vt ff. de testa. tu. si nemo. ff. si quis test. li. esse ius. fue. l. j. §. ante aditā, nisi fortè in illis casib⁹, in quibus valet legatum, vel fideicommissum etiam non adita hæreditate, C. de fideicommiss. eam quam. Si decessit ab intestato, tunc etiam debet esse adita hæreditas, vt ff. đ fideicom. li. l. 2. nec potest dici ꝙ habeat hypothecariam, C. cōmu-
23 nia de leg. l. j. ¶† Xxij. Quid si hæres dicit se velle interesse dispositioni. commissarius verò, seu executor ꝯdicit? Arg. pro hærede.
h ff. de vsu & vsuf. leg. l. legatum [h] arg. in præ. l. nulli [i]. & C. de don. si
i quis pro redemptione. ¶ Xxiij. Quid si quis [k] mihi legat, vt vadā
k vltra mare, tamen modò nullus ire audet, nunquid habebo legatum? Dicunt quidam, ꝙ sic, dummodo vadam ad similem locum:
l arg. in prę. l. legatum [l]. ¶ Xxiiij. Quid si relinquit omnia bona sua pro redemptione captiuorum, quādo petetur hoc fideicommissum? Respon. de subtilitate iuris, non potest peti, cùm nemo sit
m hæres [m]: & ideo, secundum Vbertū. consulendum est executori-
24 bus, vt semper faciant fieri hæredes. ¶† Xxv. Sed nunquid ante litem contestatam possunt facere procuratorem, qui petat? Videtur, ꝙ non: ad similitudinem tutoris, & curatoris, & procuratoris, C. de proc. neque. Argum. contrà, ꝙ possint, vt & procurator ad negotia datus, vt ff. mandat. si procuratorem. §. 2. & in præ. l. si qs
n ad declinandam. in fin. [n] Et hoc vt pleniùs intelligas, pone: aliqs instituit hęredem in testamento, & decem pro anima sua legauit expendenda iuxta dispositionem P. cui dedit potestatem exigendi & recuperandi de bonis suis, & vendendi nunquid ergo ipse P. poterit ante litem contestatam facere procuratorem contra hæredem, vel contra bonorum possessores, vel debitores? Et videt, quòd sic: quia habet condictionem ex lege nomine suo, vt C. de episc. & cler. nulli. nam & aliàs commissarius agit, quando ad pias causas, & quando ad alimenta factus est, vt ff. de ali. & cib. leg. l. alio. Item procurator qui vendidit, vel stipulatus est, actionē suo
o nomine habet, & procuratorem facit [o], vt ff. man. si procuratorem. §. fin. in fi. ff. de acquiren. posses. l. j. in princ. ff. de iureiur. sed si vnius. §. procur. Arg. contrà, cùm non sit commodum habitur [p]: quia propria causa dici non potest, ff. de leg. 2. si quis. ff. quan. appel. sit, l. j. §. in propria causa. & 2. q. 6. biduum. nam aliter habetur loco tutoris, qui hoc non potest ante litis contestationem, vt s. SOL. Dico, ꝙ potest. nam commissarius est loco heredis, vt infrà ver. item pone. & procurator priuati si stipulatus sit sibi dari nomine domini, habet actionem, & dominum facit procuratorem, arg. ff. man. si procurator. §. fi. & tamen nullum habet ibi commo
p dum [p]. Alij tamen contrà: quia fides fuit à testatore electa, & cer-
q tum officium ei commissum, ext. de offi. del. c. fi. §. fi. [q] Vel dic, ꝙ si vult procuratorem constituere ad agendum, hoc fieri nō potest. Nec obstat, ꝙ sibi ad petendum datur actio vtilis ex testamento, secundum quosdam: vel saltem cōdictionem ex præ. l. nulli. quia non suo nomine, seu ex sua persona, sed illorum, inter quos distribuendum est, competit ei. Si verò vult cōstituere ad distribuendum legata, hoc potest, vt in præ. l. si procuratorem. §. j. quod intellige, quando vult dare quibusdam: quia tunc constituere potest procuratorem ad dādum illis, non autem vt ille suo arbitrio dispenset, quibus sibi videbitur. nam executoris persona ad hoc fuit à testatore electa, secundum Odoffre. ext. de offic. deleg. cap.
25 fin. ff. de sol. inter artifices. ¶† Xxvj. Quid si testator dixit, relinquo pro anima mea, quod iustum fuerit, vel quod filiis meis videbitur, nunquid episcopus. ad quem spectat talia exequi, vt ext. de testamen. tua nos. cum suis concordant. poterit agere contra hæredes? Videtur, quòd non: cùm sit incertum legatum, C. mandat.
r l. salarium. ff. de iur. dotium. cùm post. §. gener [r]. Dic contrà, fauo-
s re religionis, ff. de annu. leg. si cui. ff. de leg. 2. quidam. & l. penul. [s]
26 ¶† Xxvij.

ADDITIONES.

a Quidam. ¶ Scilicet Ia. de Aret. nisi personæ qualitas aliud suadeat, vt quia est episcopus, C. de episc. & cler. nec honore.

b Posita. ¶ Ad idem C. de erog. milt. an. l. penult. in prin. lib. xij. & in auth. vt hi, qui oblig. in fi. C. de cur. fur. l. fi. de elect. de relig. do. ca. 2. versi. illi etiam.

c Alij contrà. ¶ Alb. Gal. vbi s. post prin.

d Credēdum. ¶ Coniunge j. ver. 47. & ver. seq. & vide, qđ ibi dicā.

e §. j. ¶ Per hūc §. tenet etiam Nicol. & idem Gul. de Cug. in dubio. Text. autem l. nulli. §. post vnius. ibi, numerum captiuorum. data pro his prætia eū manifestare præcipimus. Iac. prędictus sic intelligit, & mihi placet, saluo, qđ dicam in fi. ꝙ ipse expēsas, intelligo notabiles, non minutissimas singulariter scriptas, manifestare debeat: & super earum veritate sufficiet eum iurare, per illum §. j. & vide, qđ scripsi in decr. Ioannes. in pe. q. de ratione remissa per testatorem. Sequens autem opinio, quæ habet per scripturam singula probanda, nimis est rigorosa & sumptuosa, nisi intelligatur, vt s. scilicet ꝙ scriptura specificet specificanda, & iuramentum ꝓbet. Specificatio autem multum valet, per quam veritas & falsitas facilè posset haberi. facit ext. de frigi. & ma. c. vlti. Item ꝯ periculosum est dicere simpliciter, sine specificatione stari iuramento, sicut magni papalardi volunt. verbum est Iacobi de Ra. qui dicit se vnum audiuisse de his, qui de triginta milibus expenderat duo milia, taliter rationem reddidisse: & nota, quia non fuisset in tanta summa id factibile, si per scripturam specificata fuisset.

f Nonnulli. ¶ Bene facit restringendo ad illas, quæ non facilè probari possunt, ff. de re mil. non omnes. §. à barbaris.

g Secundum Odof. ¶ Cy. post Ia. & Petr. super l. id qđ. C. đ episc. & cle. q. 8. distinguit qualitatem expensarum, an possit probari, vt solutio legatorū: an non facilè possint, vt eleemosynæ minutæ: ibi vide, & j. ver. 47. & qđ ibi scripsi in princ. de clementina: & qđ scripsi in vers. ibi seq. ADDE, qualiter sufficiat probare expensas, Fe. consi. 240.

h Legatum. ¶ Statim intelliges.

i L. nulli. ¶ Alb. Gal. vbi s. post prin. & Iac. de Aret. vbi s. vltra medium, inducit hîc in contrarium: & sic facit litera l. nulli. ibi, & pro sua conscientia, &c. Iac. stat pro hærede. inducit timorem collusionis, id est, ne fideicommissarius colludat. & pro hoc dicto facit đ proc. c. ij. in fi. & c. si quē. lib. 6. & leges, quas ibi alleg. gl. & hoc dictum placet, nisi forsan hæres præ se ferret minacem vultum, ouādo terreret legatarios, quibus vsuræ, vel malè ablata veniunt restituenda. faciunt notata s. de teste, §. nunc tractandum in princi. tamen, vt dixi de l. nulli. dico de l sequen. scilicet quòd facit pro fideicommissario.

k Si quis. ¶ Et Alb. Gal. vbi s. vers. sed pone. expressit tamen, quòd legabat pro anima.

l Legatum. ¶ Ponit casum, quādo testator annuos redditus ob sui memoriam iussit in ciuitate expendi in certum ludum, qui in ciuitate prohibitus est: sicut iam lx. ann. elapsis fuit Bononię ludus Canauellæ: hæredes, & primates ciuitatis conuenient de alio ludo ad idem fiendo: puto distinguendum, quid ponderauit testator, an laborē itineris, ad quē fortè ex voto, vel impositione pœnitentiæ tenebatur: & ꝓcedat solutio: aut subsidiū Terræ sanctæ: & tunc expectetur oportunitas: & sic seruatur. facit ext. de voto, magnę. in fi. & c. seq. in fi. Lex. autem loquitur in facto iterabili annuatim, & in quo non sperabatur oportunitas, scilicet quòd ludus primus reformaretur.

m Sit hæres. ¶ Vide s. xxj. versi. sed qro. j. versic. lxi. & j. versic. xxvij.

n In fin. ¶ Et recipit verba Alb. Gal. vbi s. in fi. ADDE, ꝙ executor possit ante litis contestationem constituere procuratorem voluit Paul. de Cast. consi. 148.

o Facit. ¶ Scilicet alium procuratorem: sic ponit Albr. Gal.

p Commodum. ¶ Secundum Alb.

q §. fi. ¶ Hoc placet Iac. de Ra. & vt dicit, si impeditus est, habet remedium constituendi actorem auctoritate iudicis, non sua propria, Instit. de cur. in fi. ff. de admi. tu. l. decreto. Hoc dicto dicit Iac. de Are. dici posse eum procuratorem constituere, cùm suo nomine actionem habeat propter lucrum quod sentit etiam piè agendo, C. de bo. ma. l. j. ff. de iniur. l. sed si vnus. §. idem ait. & C. de donat. l. illa.

r Gener. ¶ Et ff. de verbor. obli. ita stipulatus.

s L. pe. ¶ Supple, ff. de ali. leg. istę tres leges concurrunt in materia. Concor. Iac. de Aret. dicens, quòd commissarius disponere poterit ad quantitatem conuenientē facultatibus defuncti, conditioni personæ, & numero liberorum defuncti: alleg. eadem iura: & sequens ver. fuit Roff. vt j. dicam.

26 ¶† Vxvij. Item pone, ꝙ aliquis non instituit hæredem, sed tantùm reliquit legata: putà in codicillis, in quibus reliquit aliquem dispensatorem, ꝑ quem vult omnia legata solui: quæritur, an legatarij conuenient illum fideicommissarium? & an ille erit loco hæredis? Et videtur, ꝙ iste erit loco hæredis, præterquam ad Falcidiam, in præ. l. si quis ad declinandam. §. licentia. & in authentic. de eccles. titulo, §. si quis autem. Collat. ix. & C. de donatio. si quis pro redemptione. & ff. de aliment. & cib. legat. pecuniæ. & l. alio. Compelli autem etiam potest talis distributor, vt in authenti. de eccles. titulo, §. si quis autem facere iussus. & argum. ff. de leg. j. si seruus. §. qui margaritam. & ff. de leg. 2. si quis Titio decem. Econtrà videtur, ꝙ non sit loco hæredis, nec possit compelli, argumẽ. ff. ad Trebel. Lucius Titius. §. Mæuia. Non enim potest compel-
27 li: † quia quantò aliquem honoramus, tantò eum possumus onerare vt ff. de leg. 2. Imperator. ext. de rebus eccle. alien. vel non. capitulo, 3. Item si testatori placuisset eum hæredem fore, id ipse fecisset, vt C. de caduc. tollen. l. vnica, circa fin. & ext. de deci. ad audientiam. Et contraria inducta in specialibus casibus loquuntur propter fauorem captiuorum, vel pauperum, vel alimentorum. Quod ergo testator potuit, scilicet hæredem facere, noluit: & qđ voluit, scilicet ordinare distributorem, qui sit loco hæredis, non potuit, C. si quis alteri, vel sibi, multum. ext. de off. deleg. cùm su-
a per. in fin. Roffre. dicit[a], ꝙ talis distributor est hæres, seu loco hæredis, vt in præ. l. si quis ad declinandam. §. licentia omnimodo. & argum. ff. de cu. bo. dan. l. 2. & de fideicommiss. lib. l. 2. & 3. & potest à legatariis conueniri, ꝑ iura prædicta. In hoc tamen non est hæres, ꝙ Falcidiam voluit retinere: quia testator hoc videt̃ noluisse, vt in l. si quis ad declinandam. §. & si quidem. In hoc minus est quàm hæres, & etiam quantum ad hoc, vt non possit vendere, vel distrahere, vt in prę. l. alio. & etiam quantum ad hoc, quòd nudo ministerio vtitur, vt in præ. l. si quis Titio decẽ. In hoc autẽ plus est, quàm hæres, quia cogi potest adire, & bona distribuere, vt in præ. §. si quis autem facere. versicu. iussus. quod non est in alio hærede, vt adire cogatur, vt C. de iure delibe. nec emere. cùm hæreditatis aditio in solo animo consistat, vt ff. de acquir. hære. aditio. Et hæc est ratio, quare ꝑ procuratorem adiri non potest,
b vt eo. titu. ꝑ procuratorem[b]. Item iste distributor cogetur adire, ex quo debet alteri restituere. sicut fit in alio hærede, qui ꝯpellitur per Trebellianum adire & restituere, vt ff. ad Trebel. cogi. Item ratio est, quare alius non possit cogi: quia cùm possit habe-
c re emolumentum[c], scilicet quo ad Falcidiam, potest illi renunciare. Nec obstat præ. §. Mæuia. quia ibi illi nepotes, quibus debebãt bona restitui, nondum peruenerant ad 25. annum: ideoque contra fideicommissarium non agunt illi distributores: aliàs agerent
28 actione ex testamento, vt in præ. concor. ¶† Xxviij. Sed si sit loco hæredis distributor, quæritur, quas actiones intentat, & quib⁹
d tenetur? & dicit Roff.[d] eum habere vtiles, vtilibusque teneri: sicut & in fideicommissario, cui est hæreditas restituta, vt Instit. de fideicommis. hær. & ff. ad Trebel. legatario. argum. C. đ leg. l. ex legato ff. de ꝓc. pater filio. Ex quo enim testator distributorem eũ reliquit, videtur sibi concessisse & agere & defendere, quia talis est lex obligationis, argum. ff. de sol. l. fin. Quantum enim ad libelli effectum, hæres est, præterquam in illis, quæ præmisimus, vt ar. ff. qđ cum eo. si filius. alioquin nisi ageret, vel conueniretur, & hę reditas esset in nominibus: qđ quandoque contingit, vt ff. de petit. hære. hęreditas. iam nullus esset, qui conueniret debitores hę reditarios, quod iniquum foret. Patet ergo, quòd loco hæredis
e habetur[e]. Accur. not. in præ. l. si quis ad declinandam. §. vbi autẽ.
29 † quòd executor est hæres nomine, sed non re. Azo verò notat in præ. l. nulli. quòd non est hæres. sed administrator. Porrò si sit executor non ad omnia, siue non vniuersalis, sed aliquorum bo-
f norum tm̃, & in testamento sit hæres[f] institutus, tunc indubitatè
g talis non habetur loco hæredis[g]: arg. C. de hær. inst. quoties. ff. e. tit. l. j. Nam in incertis & non in certis locus est coniecturis, C. de actio. & oblig. l. obligationum substantia. & l. fi. in fi. C. de contra
30 hen. emp. l. fi. ꝑpe fi. nihilominus tamen agere potest. ¶† Xxix.
h Sed pone[h]: quædam mulier erat tutrix, & fidecommissaria: tute-
i tela finita[i] habebat decem penes se vult ea retinere, vt ea soluat pro malè ablatis: nunquid potest? Respon. aut cõstat, ꝙ huiusmo di malè ablata, putà vsuræ, debentur, aut ꝙ non debentur, aut dubitat̃. In primo casu retinet: quia cui damus actionem, & c. ff. de su perfic. l. j. §. j. in secundo non in tertio statuet̃ certum tempus, intra quod cognoscatur, an debeatur: quo elapso restituat, arg. ff. đ
k pet. hær. si quis libertatem. §. pe. in fi.[k] ¶† Xxx. Sed quærit̃, an hę-
31 res, vel distributor teneatur dare instrumenta legatario, quæ ꝑtinent ad negotium rei legatæ? Et videtur, ꝙ non, vt C. de fideicõ mis. instrumenta. Sed illud intelligitur, quando pars prædiorum legata erat. vnde maior pars remanebat penes hæredem. & ideo non dat ibi exempla. Aliàs enim si vnicum prædium sit legatum, credo hæredem dare debere legatario instrumenta, cùm hæres de euictione non teneatur: argum. ff. fam. ercisc. cedere. in fin. & l. seq. si rem. ff. đ fide instrum. § tabu. nec obstat ff. de act. emp. & vẽ. Titius hæres. & l. creditor. quia venditor tenetur exhibere, & nõ dare. quia de euictione tenetur. Dico ergo hęredem dare debere legatario instrumentum: argum. C. de lib. caus. sicut. C. ad leg. Fal.
l prædiorum. secundum vnum eius intellectum[l]. ¶† Xxxj. Sed an
32 executor vltimæ voluntatis potest alienare bona curæ ipsius
m commissa[m]? Et vr̃, ꝙ non, ff. de ali. & cib. leg. l. alio. quod verum ẽ, vt ea in alios vsus cõuertat, vt ext. de testi. tua. vel etiam sine causa. aliàs enim bene potest, ar. C. de epis. & cler. orphanotrophos. §. j. x. q. 2. hoc ius porrectum. C. de præ. mi. sine dec. non alienan. l. ob ęs. putà vt pecunia in solutione legatorum conuertatur, si aliter satisfieri nõ p̃t, ar. ff. de iureiu. siue gñalis. ar. ff. de cu. fu. l. fi. in auth. de eccle. tit. §. fi. & §. si iam annale. & seq. ad instar curatoris bonis dati, ff. de cu. bo. dan. l. j. & vlt. & de bonis auct. iu. poš. ꝑtor. §. his verbis. C. de episc. & cler. si quis ad declinandam. §. vbi. & §. præce. & in authent. Collat. 8. vt cùm de appel. cognos. §. in hui⁹. Potest etiã alienare, si hoc fit ei à testatore commissum, ff. de dote præl. vir vxori. ff. de con. inst. l. quæ sub conditione. §. mortuo. in fin. & hæc vera sunt, vbi nullo hærede relicto cõstitutus est ad vniuersa bona pro anima testatoris erogãda. nam tunc ipse loco
n hæredis habet̃, vt s̃. versi. 27. item pone, ꝙ aliquis[n]. ¶ Xxxij. Quid si non ad vniuersa, sed duntaxat ad aliqua eroganda, hærede ex testamento, vel ab intestato succedente, constitutus est, nec est sibi à testatore alienandi cõcessa potestas, nec potest satisfieri legatariis, nisi aliqua alienent? Et certè videtur, ꝙ tunc hæres, non executor, alienabit, vt in præ. l. alio. Argu. tamen, ꝙ etiam executor hoc possit: quia ad omnia datus videtur, sine quibus testatoris voluntas impleri non potest, vt ff. de iurisd. om. iu. l. 2. ext. de off. delegat. præterea. ff. de procurat. ad rem. maximè hærede rem legatam vendere nolente: quod satis concedi potest, si dixit, Tale ꝑdium pro anima mea relinquo, volens, & præcipiens illum vendi, & pretium pauperibus dari, & ad hoc exequẽdum talem facio executo

ADDITIONES.

a Dicit. ¶ Cuius fuit ad literam iste ver. & sequens rub. de act. ex testamento, ver. item quid erit. & ver. seq.
b Procuratorem. ¶ Vide quod scripsi de præben. c. accedens. super gl. & in suffrag.
c Emolumentum. ¶ Vide ĩ. ver. 57.
d Dicit Rof. ¶ Vbi proximè dixi.
e Habetur. ¶ Secundum Roff.
f Sit hæres. ¶ Supple, alius.
g Hæredis. ¶ De hoc dixit s̃. e. §. post prin. ver. 2. in fi. ADDE, an executor sit hæres? vide Ro. cons. al leg. cons. 228.
h Sed pone. ¶ Fuit ad literam Alb. Gal. vbi s̃. ver. pen.
i Finita. ¶ Supple, & commissaria durante: dixit, quod plus est Iac. de Are. quòd sicut fideicõmissarius p̃t alteri soluere, sic & sibi de eo, quod sibi debetur, ex testamento, vel aliàs, sicut tutor, ff. de administ. tut. quoties. §. sicut. Non obstat lex, non dubium. C. de leg. loquitur enim in simplici legatario, & ibi de hoc: hic loquitur de executore: & intellige generali, non speciali ad certũ qđ, vt s̃. ꝓx. dictum est. facit l. nulli. C. de episco. & cler. ibi, exigendi licentiam & §. fin autem ad id. ff. de leg. 2. si quis ita. ad Trebel. l. Lucius. An autem dispensare in se vel suos possit, vide ĩ. vers. 82. ADDE, an executor possit seipsum eligere, Bal. cons. 185. 4. lib. & Roma. al. legat. cons. 228.
k In fi. ¶ Et de restit. spol. frequens. §. solet, li. 6. ADDE ver. seq. vide cum Bar. in d. l. instrumenta.
l Intellectum. ¶ Ad literam iste ver. fuit Roff. vbi s̃. ver. item quæritur, an hæres.
m Commissa? ¶ Sine numero, & forma quæstionis: est hoc dictum inter xx. & xxj. q. Ioannis, sub ver. dictum est s̃.
n Aliquis. ¶ Dicit Ia. de Aret. ꝙ ex quo nullus est hęres. fortè distrahere poterit ad instar procuratoris habentis generalem & liberam, ff. de acquiren. rerum do. l. qua ratione. §. hoc quoque. Item actionem habet: ergo facultatem distrahendi, arg. ff. de iure delib. ait prætor. Item vendit auctoritate l. si qs ad declinandam. ex quo fideicommissarius & dispositor est. ADDE. vt ꝑ Bar. in l. alio. ff. de alimen. & cib. leg. vbi plenè prosequit̃ hanc materiã an possint vendere, permutare? & per Bal. cons. 185. 4. lib.
ADDE vlterius, quòd executores, quibus à testatore datum est arbitrium vendendi. debent æquare arbitrium, secundum respectum debitorum, & legatorum, & occasione vnius. vel duorum nummorum non vendere rem valentem decem: decidit Bartol. notabiliter in l. magis puto. §. non possi. ff. de rebus cor. glossa ij.

a executorem a. ¶† Xxxiij. Illud etiam quæritur, si nomen debito-
33 ris legatum sit distribuendum per executorem, vtrùm, debito-
re soluere nolente, nec etiam hærede contra eum agere curan-
b te, executor agere possit contra debitorem, vt soluat b? Et videt, quòd sic, vt in præ.l.nulli.respon.j.in authent.de ecclesi.tit.§.si qs autem, & §.si autem, qui facere.in fi.ad instar curatoris bonis dati, ff.de cur.bo.dan.l.2.respon.j.ff.de his, quæ in frau.cred.l.j.in prin. & ad instar orphanotrophi, in authen.e.tit.§.fi.C.de episc.& cler. orphanotrophos.& ad idem ff.de fideicommiss.l.4.ff.sol.mat.Ca-
c ius.& hoc tenet Azo.Vbert.de Bo.Roffred.& Bul. c Aget autem contra debitorem vtilibus actionibus, quibus directis testator agere potuisset, vt s.versi.xxix.sed si sit loco. Azo verò dicit, competere condictionem ex prædicta l.nulli.& idem dicit Vbertus: vel etiam officium iudicis in defectum actionis.ar.ff.de minor.in causæ.2.vel, secundum Bul.dabitur actio in factum subsidiaria, qa æquitas suadet ei actionem dari, nec apparet quæ, ff.de præsc.ver.
d l.j & l.quoties.C.de sac.sanc.eccles.sancimus.qd non placet d, ex
e quo præmissa habet auxilia.de hoc s.versicul. 17. sed quo iure e.
34 ¶† Xxxiiij. Sed nunquid iste agens contra debitorem satisdabit hæredem, vel legatarios rem ratam habituros? Et videtur, quòd sic, cùm ipse possit ab omnibus conueniri, ff.de leg.j.si à pluribus. respon.j.ff.rem pup.sal.for.& si ad species. Arg.contrà: nam habet legitimam administrationem ad instar tutoris, C.de administ.tu. tutrices debita.& l.fin.§.defensionem.ff.e.l.j.§.nec cogedum.ff. rem rat.haber.actor.nisi fortè dubium sit, vtrùm hoc officium sit ei commissum, ff.de administ.tut.vulgò.Sic & in actore, & in procuratore, ff.quod cuiusque vniuer.nom.item eorum.§.actor.Itē etiam iste reconuentus à debitore tenetur defendere, sed non satisdare, C.de episc.& cler.si quis ad declinandum.§.vbi.in fi.ff.de annuis leg.liberto.ff.quādo di.legati ced.Firmio.§.j.in fi.ad instar tutoris & curatoris, C.de admin.tu.tutores debita.& l.fi.§.omnē. ff.de cur.bon.dan.l.ij.resp.j.& ad instar actoris vniuersitatis.vt in præ,§.actor.
35 ¶† Xxxv. Item nunquid hæres, qui rogatus est restituere executori, potest petere ab executore, φ satisdet, φ eum seruabit indemnem, cùm ipse possit à legatariis conueniri? Et videtur, φ sic,
f vt in præ.l.si à pluribus.resp.j. f Vber.contrà, ar.ff.de ā limen.& ci bar.leg.pecuniæ. Eadem etiam quæstio & responsio fit in debitore, cuius nomen legatum est: de hoc j.versic.49.sed si aliter.in fin.
36 ¶† Xxxvj. Sed an debitor hæreditatis soluens distributori, liberatur? Et videtur, φ non. nam talia debita creditori, vel hæredi, qbus testator iusserit, sunt soluēda: C.de hær.act.& C.vt act.ab hæ. & contra hære.incip.quasi per totum, C.de pact.filius. Vnde si alteri soluat, non liberatur, ext.de iureiu.eam te.ff.de solu.si alieni. Sed dic cōtrà, ff.de admist.tuto.quoties.ff.de vētre in possess.mit. l.j.§.item si periculum. Ex quo enim habet exigendi licentiam, vt s.liberatio contingit, vt in præ.l.si à pluribus.respon.j.& in præd.
g l.liberto.§.Largius.in fi.g ¶† Xxxvij. Quid si debitor vult potiùs
37 hæredi soluere, quàm executori? vel econtrà? Et videtur, hoc sibi licere: sicut & licet hæredi soluere cui maluerit, scilicet an legatariis, vel executori: ar.in præ.l.si à pluribus.respon.j.debitor enim vtrique tenetur, scilicet hæredi directis actionibus, vt C.de hęre. actione, per totum.& ff.de acq.pos.cùm hæredes. in prin.& executori vtilibus, vt C.de nouat.& deleg.l.3.& s.ver.33.illud etiā. Et hoc verum est, nisi velit soluere executori hęrede contradicēte, propter iustam causam superuenientem: putà quia executor desiit esse soluendo: quo casu ei non soluetur, nisi priùs ipse idoneè cauerit, vt in præ.§.Largius.in fi.Tamen si soluit hæredi, executor potest agere contra ipsum hæredem, vt id, quòd recuperauit, sibi tradat: arg.ff.de leg.iij.si legatarius, à quo.respon.j.ff.de le. j.si seruus legatus.§.qui margaritā.ff.de leg.3.Imperator. in prin.
38 ¶† Xxxviij. Sed an executor, vel etiam legatarij, habent aliquod auxilium contra hęredem, vt ipse cogatur agere contra debitorē directis actionibus? Et videtur, φ cogetur agere. nam nisi ipse debitum exegerit. videtur esse in culpa, vel dolo: & ideo ex hoc conueniri potest, vt præ.l.si legatarius.respon.j.& l.si seruus.§.cùm qd. ff.de opt.leg.l.si cui. Sed dic contrà, vt ff.ad Treb.nam quod.§.nō
h omnis.& l.se cogi h.& in præ.§.qui margaritā.cùm eis non teneatur, nisi solùm ad iura cedenda.vt Inst.de leg.§.causa autem.ff.de leg.j.l.si sic legatum.§.j.in fi. Executor autem, vt quidam dicunt,
i non liberatur legatariis iura cedendo i.
39 ¶† Xxxix. Sed qualiter subuenitur pauperibus, vel legatariis, executore contra hæredem, vel contra creditorem hæreditariū agere nolēte? Dic, φ est per episcopum ad hoc cogēdus.aliàs eū non

ADDITIONES.

a Executorem. ¶Secundū Nic.sufficit ēt, si solùm dixit, Lego tale prædium distribuendū inter pauperes: alleg.C.de iure delib.l.fi.§. & si pfatā.ver.sed si legatarij. Dicit ēt φ si quantitas est distribuēda, & per testantem data est commissario licentia vendendi, vendere poterit, ēt si pupillus ē hęres, & sine decreto.vt no.C.qñ dec. opus nō est, l.3.ADDE, vt p Barto.in d.l.alio.ver.qro vlteriùs, & quòd executor possit vendere sine decreto, cùm testator licentiam dedit: Ang.tenet eius cons.175.in fi.

b Soluat. ¶Quæstio nō exprimit, an legatum fuerit executori, qui minus haberet dubium: eo verò casu, quo non est sibi legatum, licet agat, cùm ad piam causam distribuendum est, non tamen ageret, si ad non piam.

c Et Bul. ¶Idem Nicol.inducens l.ex legato nominis.C.de leg.

d Placet. ¶Dixit Io.Rof.ex quo habet alia: non dixit præmissa auxilia, per ea, quæ trac.in libel.de dicta actione, scilicet in factum subsidiaria.

e Quo iure. ¶Scire debes, φ Ia.de Ra.vbi s.quęrit, an executor, cui commissa est dispensatio mobilium in pios vsus. agat contra debitores? Et tenet, φ sic: quia actiones, q competunt ad mobilia, inter mobilia computantur: allegat auth.hoc ius.C.de sac.san.eccl. & q ibi dixit.de materia vide, qd plenè scripsi j.de fruc.& interesse, §.j.sup ver.sed quid si debeo. Quærit demū, an executor possit à creditoribus conueniri? Respon.φ non. quia ille solus conuenitur à creditoribus, q est hæres, vel fideicommissarius in toto, vel in parte, sub nomine quotæ partis: sed nudus executor ñ est talis: ergo p creditores cōueniri ñ pt, ff.ad Treb.l.mulier.in fi.& l.nam quod.§.j.& ff.de iure dot.l.mulier. Sed idē poterat dicere Ia. de ñ nudo recipiendo, fm suum intellectum, q vide s.sub versi.xvj.vltra medium. Principali dicto nō obstat l. si quis ad declinandā.§. licentia.quia ibi pauperes, vel captiui erant instituti hæredes. Episcopus ergo pro illis agens, potest per creditores conueniri: quia hæres, vel vicem hæredis gerens.

f Respon.j. ¶Vide, quod dicam j.ver.45.in fi. Tenens opinionem Vber.dicere posset, φ hæres, qui commodum hæreditatis sentit saltem in parte, non mirum si oneratur in cautione, de reg.iur. q sentit.lib.vj.quæ ratio cessat in executore, quem cogere ad cauēdum, esset duplicare onus sine commodo.

g In fi. ¶Hic cōgruit quæstio, an ipse hæres soluēs executori, sit liberatus? hæc qstio soluta videtur, φ non, s.ver.prox.cùm ibi dicatur, sic soluentem restamenta à legatariis cōuenire posse. Iac.de Ra. ad negatiuā allegat ff.de sol.inuito. vbi soluēs sine creditoris consensu alteri, non liberatur.ad idem ext.de iureiu.eam te. Ad ɔ̄rium inducit l.e.tit.vero procuratori.§.j. Soluendo dicit, φ si executor erat nudus, sibi sine satisdatione soluere non debuit, & sic non est liberatus, ff.de condit.& demon.l.quibus. ad fi.ff.de leg. 3.l.si tibi. Si fuit non nudus, aut datus à lege, & tunc idem, quod s. Aut datus à testatore.& tunc vtit distinctione, q dixi s.ver.xxviij. an sit, vel nō sit mutata in peius eius ɔditio. Si verò ñ est mutata, non tenet satisdare: & sic nec hæres debuit satisdationē exigere. Si mutata, subdistingue: aut de diuitiis ad inopiā, & tūc debuit satisdationem exigere, ff.de an.leg.l.liberto.§.Largius.aut mutatus est status ad malos mores, & tūc ēt cū satisdatiōe, q fragilis esset, non debuit sibi solui, Inst.de suspect.tut.in fi.Cy.in hac qōne remittit ad scripta p Dyn.in præ.§. Largius. ex cuius verbis cadit alia subdistinctio, an scilicet ignorāte testatore mutata fuisset ei' conditio, tempore quo datus fuit executor. ponderat ergo.an fuerit hæres in culpa, non exigendo cautionem, vel sine culpa: & sic soluit contrarium de l.si à pluribus.ff.de leg.j.

h Se cogi. ¶Sic etiam posuit Io.neuter pōderauit legem intermediam: hoc dico propter ea, quæ dicam super ver. 57.

i Cedendo. ¶Hoc dictum fuit Io.præalleg.quæ not.j.versi.lvij.simul tractatur sua 77.quæstio.cum duab' seq. Sed in hoc vide, qd plenè dixi in dec.Ioannes.pe.col.ver.item cùm s.Circa hoc etiā sciendum est, φ Iac.de Ra.vbi s.in q.3.qua quærit, an legatarij cōtra nudum ministrum habeant actionem? allegat φ non debet onerari, qui honorem non sentit. sufficiat regula, qui sentit.li.6.ad contrarium inducit l.liberto.§.Largius.ff.de ann. leg. vbi innuit non esse actionem contra hæredes, qui soluerunt executori: ergo erit actio ɔ̄ illum.ad idem ff.de lega.j.si à pluribus. Ipse distinguit, an executor habeat penes se res legatas, vel id, de quo debēt solui legata, vel suo dolo, vel culpa factum est, ne habeat: tunc ɔdemnabitur legatariis: his cessantibus, absoluetur, ff.de leg.3.l.si legatarius.superiùs allegata.sed subdit, quæ sit actio in casibus, qbus tenetur ipse nudus minister. Nam actione ex testamento nō tenetur, cùm nō sit honoratus in ipso, C.de fideicomm. l.ab eo. & commu.de legat.l.j.videtur, quòd actione negotiorum gestorum: cùm ipse negotium legatariorum gesserit petendo, vel recipiendo res illis legatas, ff.de nego.gest.si pupilli.§.j.& l.si ego vel habent vtilem actionem mandati secundum eum. Et aduerte, qa hîc Ia.locutus est de nudo ministro, qui conuenitur à legatariis, vt soluat: quando verò conuenitur à legatariis executor, vt rationem reddat, generaliùs loquitur, vt dicam infrà, super versiculo, 67.

non potest defuncti voluntas impleri, arg. extrà de testa. tua. & c. Ioannes. in præ. l. nulli. vel fortè legatarij agent contra illum condictione ex lege illa, nulli. vel officio iudicis, vt agat. Est enim, vt videtur, in ipsorum optione, quem eorum malint conuenire, scilicet an hæredem, vel debitorem, vel executorem: arg. in præ. l. si à plurib. resp. j. ¶ Xl. Item, qd si executor impotētia iuris, vel facti impeditus, nequit exequi? Dic, ꝙ potestas agendi & distribuēdi in epm transfertur, vt in præd. l. nulli. §. j. 2. & 3. & l. si quis ad. §. j. ext. de rescrip. sciscitatus. arg. C. de contrah. emp. l. fi. de hoc j. ver. 49.
40 sed si alter. ¶ † Xlj. Quid si hæres cōuentus excipit contra executorem agentem, ꝙ ex aliqua causa agere non potest? Dicunt quidam, ꝙ hæres mero iudicis officio cogetur per episcopum, vel ꝑtorem, tradere rem legatam: arg. ff. de pet. hære. l. hęreditas. in fin. ext. de test. nos quidem. Si autem debitor conuentus dictam exceptionem sibi opponit, nec hæres agere curat, legatarij suo nomine habent vtilem actionē contra debitorem, C. de leg. l. ex le-
41 gato nominis. vel etiam episcopus aget, vt dixi. ¶ † Xlij. De illo autem queritur, an executor transigere, vel pacisci possit cum hęrede, vel cum hæreditario debitore? Et videtur, ꝙ non, debitum remittendo: sicut nec tutor, nec curator præstant liberationem remittendo, licet agere possint, C. de pact. l. pactum curatoris. ff. pro emptore, l. qui fundum. §. si tutor. ff. de admist. tut. l. Luci⁹ curator. §. fina. & l. tutor ad vtilitatem. ff. de solut. respon. j. sicut nec procurator ad agendum datus, ext. de arbit. per tuas. C. de transac. l. transactionis. nisi fortè consensu legatariorum, quos tāgit, hoc faceret, arg. ext. de transact. contingit. vel nisi haberet à testatore ad hoc speciale mandatum, ff. de fideic. lib. l. 4. & arg. C. de procu. si procurator. & l. procuratorem. C. de donat. l. non abstulit. Dicunt quidam, ꝙ cùm ei solui possit, & ipse possit rem in iudicium deducere, & transigere, meritò poterit & pacisci, ff. de pact. l. referi ptum. §. fin. & l. sequen. præcipuè si sit bonorum vniuersorum distributor constitutus, ff. e. nam & nocere. & ff. de iureiuran. l. iusiurandum. quod. §. fi. & l. sequen. presertim vbi lis est dubia & incerta. & probationes desunt, C. de transact. præsens. ff. de iureiuran. tutor. ff. de fur. l. si pignore. in fin. & l. interdum. §. qui tutelam. Eisdem etiam rationibus dicunt, ꝙ possunt compromittere, ff. de ar-
42 bit. item si vnus. in princip. ¶ † Xliij. Et not. ꝙ executor agit cām sine sumptibus notarij & iudicis. vt in prædic. l. nulli. §. 2. ibi, sine vllo dispendio. & ibi, iudiciorū dispendiis. & arg. 12. q. 2. charitatē Vel, secundum Vber. exponitur ibi, iudiciorum, id est, iudicum, ff. de verborū obligat. si cùm fundum. vt non referatur ad sumptus notarij, nisi fortè ille haberet salarium de publico, vt 23. q. j. militare. in fi. & j. q. 3. si quis eps[a]. ¶ Xliiij. Sed corā quo aget executor ꝯ hæredē, vel debitorē, vel ēt legatarij ꝯ eosdē, vel ēt ipsum executorē? Dic, quòd coram episcopo loci, in quo defunctus habuit domicilium: arg. in auth. de eccles. tit. §. sin autem, qui facere, & §. si quis ædificationem. & in auth. vt cùm de app. cog. §. si vnum. vel in quo natus fuit, arg. in præ. l. nulli. §. j. vel etiā corā ciuili iudice vtriusq; loci[b], arg. in pręd. l. nulli. §. cùm autem. & in præ. §. si quis ædificationem. Si autem non habuerit ibi, sed alibi, domicilium, tunc attendendum est, vbi acceptauit officium vel agnouit defuncti voluntatem, vel administrauit, ff. de iu. hæres absens. & l. seq. & l. argentarium. & j. ver. 57. hoc etiam prope fi. & versi. 87. quid si episcopus, in cuius. & seq.[c]
43 ¶ † Xlv. Sed quæro, an executor habet necesse cauere de restituendo hæredib⁹ partes singulorū captiuorum, vel paperum defunctorum legatariorum? Et dicit Azo, quòd non nisi testator id fieri iusserit tacitè, vel expressè, arg. ff. de con. & demon. in quib⁹. in fi. ff. si cui plus quàm per l. Falc. diuus. vel nisi testatore viuente & ignorante desierit esse soluendo, ff. de an. leg. l. liberto. §. Largius. in fi. ff. de test. pater. in fi. & hoc tum, quia ex necessitate gerit: tum quia fides eius est à testatore approbata, vt in cōcor. positis s. ver. 28. quid si hæres dicit. vbi de hoc, & ff. quā. di. leg. ced. l. Firmio. §. j. in fi. ff. de ali. & cib. le. pecuniæ. C. de ep. & cle. orphanotrophos. in prin. auth. de ecclesi. tit. §. fi. Arg. tamen contrà ff. de ali. & cib. le. l. 3. sed ibi non loquitur de distributore in vltima voluntate dato, sed de dato à iudice. Item contrà ff. ad leg. Falc. l. pen. in fi. sed ibi loquitur non de distributore, sed de distributoris hærede, cuius fides non erat à testatore approbata. Itē contrà ff. de leg. 3. si tibi legatum. & ff. de cond. & dem. l. Titio. Sed illę leges non loquuntur de mero executore testamentario, sed de legatario rogato alteri restituere, vel aliquid facere. Item contrà ff. de lega. j. quidam. §. pen. sed ibi non dicitur, quòd hæres, idemque distributor præstet huiusmodi cautionem: sed quòd ei à cohærede pstetur, vel

Et idem dico de episcopis, de quibus præmisit facit quod no. C. d incol. l. ciues. lib. x. & est simile de tem. ordi. cùm nullus. li. 6. & ff. de excus. tut. l. iurisperitos. §. j. & no. e. ti. non solum. §. & qui testamento. Distinguendum est ergo, an patrimonium testatoris sit in diuersis locis: & tūc quisq; episcopus officium exercebit in rebus sitis in sua diœcesi, vt in d. §. j. & C. vbi tuto. pet. l. vna. Si in altero loco tantum, tunc episcopus illius loci aget, coget, & iudicabit. facit ff. de iu. fideicommissum. extr. de foro com. sanè. Si verò sit in neutro loco, sed in tertio, tunc videtur episcopus originis, præferendus, per præ. l. nulli. & ꝑ l. ciues. & si diœcesis originis ē dubia, tunc episcopi domicilij: de quo si ēt dubitaretur, tūc eps ciuitatis, in qua defunctus est, vt in præ. l. nulli. §. quòd si. & adde, qd statim dicam: vide distinctionem Petri, quam ponit Cy. in l. nulli. C. de episco. & cler. quæ fuit etiam sui Ia. ea. l. post prin. scilicet, an legatum consistat in re, putà in fundo, an in quantitate: quæ quia non respicit certū domicilium, diuersificetur à prima: ibi vide. Fuit alia talis quæstio circa principia mei studij: Templarij & Hospitalarij, quisque ꝑ suas prouincias diuisim habebāt priuilegia apostolica, expressā causa subsidij Terræ sanctæ super ꝑcipiendis legatis indistinctè relictis ad pios vsus: sæpe iure legati, vel hæreditario relinquebāt indistinctè pauperib⁹, vel ꝓ anima mobile, vel immobile: executor distribuerat verbo, ꝙ tale hospitale haberet tantum, & tale tātū in quantitate, vel tales res ī specie: illi priuilegiati supueniebāt, & petebāt illa: allegabāt ꝑ se generalitatē verborum, ꝑ quod dicebāt sibi deberi, non solum post priuilegiū sic relicta, sed ēt relicta priùs, quæ tamen non erāt disposita in tēpore ipsius datæ dicentes deseruiendū verbis, ff. de exerci. l. j. §. si is q naue de priuileg. si papa. 2. respon. in fi. & ibi concor. allegabant fauorem priuilegiorū, & religionis, & eāx ampliandum, ff. de cōstit. prin. l. j. de verb. sig. olim. Ad secundum de dolo & cōt. ex literis. ff. de relig. & sump. fun. sunt personę. in fi. Tertiū scilicet fauor causæ, patet ext. de voto, ex multa. ver. in tāta. de Iudęis, ad deliberandum. In ꝑriū dicebatur, distributionem factam per commissarium, censeri factam à testatore: & sic dici non possunt indistictè relicta: bene facit ff. de leg. 2. vnum ex familia. j. & ij. resp. & d hær. instit. l. asse. & ff. quod cuiusque vniuer. Item eorum. §. j. sicut lex, nulli. præponit episcopo factū testatoris, sic ꝑponat hoc illis priuilegiatis: si verò veniant priuilegiati ante dispositionem commissarij, & bona petant, commissarius verò dicat se velle distribuere, & fortè distribuit verbo, vt s. vr priuilegium præferendum: arg. ff. de iudic. si quis postea. & de procurat. l. pluribus. & hoc satis placet. Sed alij contra ex fictione, de qua dictum est primò, ꝙ à testatore videatur facta, arg. ff. si certum pet. l. proinde. de rebus dub. l. quadam. C. de contrahen. emp. l. fi. Distinguendum aūt est, secundum Nicol. Ma. qui hoc tractat, vbi s. an commissarius fuerit admonitus, & distribuere cessauerit: & tunc priuilegiati licitè petunt. ad hoc in auth. de eccl. ti. §. si autem, qui hoc facere. Itē si priuilegiati petierunt, & obtinuerunt sibi hæredes coddemnari, & consecuti sunt bona, hoc postea non retractabitur, C. de cōfit. tut. si, vt proponis. ff. de noxal. si quis à multis. Sed commissario non monito, sententia pro priuilegiatis non lata, neque solutione eis facta, valebit distributio facta per cōmissarium, per prima iura. Vbi verò testator non reliquisset cōmissarium, vel reliquisset, sed mortuus esset distributione non facta, priuilegiati venirent ad tale sic indistinctè relictum, per prę. §. si autem, qui hoc facere. & e. tit. §. si quis autem pro redemptione. & omni casu, quo per legem vocatur episcopus, veniret priuilegiatus, licet quidā aduocati, & Gui. de Suz. dicerent, priuilegiatos non venire, etiam commissario non relicto, per l. si quis ad declinandam. de episco. & cler quæ omne indistinctum distinguit, & omne incertum facit certum: & quātum percipio, videtur Guil. voluisse priuilegio locum esse in legato pro anima, sed non in legato pauperibus, cū in eo casu lex prouiderit. Sed hæc allegatio non valet contra principem: contra inferiorem valere posset: sufficiat clemen. de elect. ne Romani. in princ. Vnde dicebat Nic. quòd certificatio legis ñ excludit priuilegiatum: fit enim illa in subsidium, quòd hîc non ē necessarium: sicut nec etiam, vbi certificatio per testatorem, vel alium ab eo datum, facta esse, cessaret enim tunc vtrunq;, scilicet lex, si quis. & tale priuilegium.

ADDE, quis debeat exequi, cùm bona testatoris sunt in diuersis diœcesibus, Rom. cons. 250.

ADDITIONES.

a Episcopus. ¶ Meliùs facit q. 2. sicut episcopum. & vide, quod ibi no. & ext. de simo. c. j. & de rescrip. statutum. §. notorium. lv.

b Loci. ¶ id est, cuiusq; vt recipiatur hoc diuisim, non coniunctim.

c Et seq. ¶ Ponebat Io. pro 41. q. qd si ibi, vbi acceptauit, vel administrauit, condemnetur, & ibi nihil habet, nec ibi reperitur, quomodo. & per quem fiet executio? Respond: ꝙ ad instantiam, vel preces agentis, vel iudicātis, is, sub quo habet domicilū, exequetur: de fo. comp. si quis contra. & c. postulasti. facit e. tit. Roma. §. contrahentes. lib. 6. alleg. C. de arbit. cùm antea. §. j. ff. de bo. auct. iu. poss. cū vnus. §. pe. ff. de inter. & re. l. inter pœnas. forsan auctor illam quęstionem omisit: quia de executione testamentorum, ñ pronunciationum hîc agitur.

tur,vel illis,inter quos est distributio facienda. Item contrà ff.e.
a si à pluribus.respon.j.sed ibi loquitur de alia cautione[a].Sed ne e
tiam satisdabit rem saluam fore,propter pręmissas rationes,licet
b sit arg.contrà in præ. l.si à pluribus.respon.j.[b]
44 ¶†XLvj.Sed an tenetur inuentarium facere de bonis,quę habet
distribuere?Et videtur,ꝙ sic,sicut & orphanotrophus,vt j.e.ti.§.
c dicto.vers.sunt etiam[c].& sicut episcopus, qui est legitimus testa-
mentorum executor,vt in præ.l.nulli.§.2. & argu.C.de don.si qs
pro redemptione.respon.j.C. de bon.proscrip.si qs. 12.q.2.cha-
d ritatē.28.dist.de Syracusanę.& hoc tenēt quidā[d],vbi datus est di
stributor vniuersitatis bonorū:sicut in tutore&curatore dicitur,
vt C.de admin.tut.tutores & curatores.& in p̄lato,vt in præ.§.di-
cto.ver.prælatus.secus autem,si sit datus ad certam rē,arg.C. de ī
litem dan.tut.ad protegēdam. Sicut ēt contingit in curatore bo-
nis dato ad certam rem,vel speciem,ff.de bon.auct.iud.pos.l.fi.ff.
de ven.in pos.mit.l.j.§.item si periculum.& in auth.col.8.vt cùm
de appell.cog. §.si vnū.Arg.tamen contrà C.de in litem dan.tut.
l.fin.ff.rem pup.sal.fore,l.& si ad species.& in præd.l.nulli.resp.j.
e ibi,sine testamento hęres.&§.2.[e]Alij contrà:&hîc inuentarium
gratis est conficiendum.vt s̃.versi.xliij.& nota,quòd.
45 ¶†XLvij.Sed an simplex commissarius,seu executor tenetur red
dere rationem episcopo,vel hæredi,vel prætori,vel etiam lega-
f tariis[f]?Et videtur, quòd sic sicut tutor & curator & negotiorum
gestor,ff.de neg.gest.l.2,ff.de tutor & cur.dat.ab his,l.j.in prin.&
ff.de administ.tut.actus.C.e.tit.rationes.C.arbit.tut.l.tutorē.ext.
de accus.qualiter.2.Arg.contrà in præ.l.orphanotrophos,in au-
then.de eccles.tit.§.fi.Bul.dixit,ꝙ non tenetur:debet tamen iura
re,ꝙ sine dolo & diminutiōe administrauit,& erogauit,vt in p̄d.
l.si quis ꝓ redemptione.respon.j.Sed videtur , ꝙ prætori ratio sit
reddenda,vt in præ.l.nulli. §.j.siue episcopo,vel iudici ciuili,vt in
auth.de eccles.tit.§.si verò sol.§.si quis ædificationem.& ideo di-
g xit Odof.[g].ꝙ talis tenetur rationem reddere,vt auth.de san.epis.
§.œconomus.quia hæc actio est de bono & æquo introducta,vt
ff.de relig.& sum.fun.at si quis. §.hæc actio. AEquum autem est,
vt rationem reddat:aliàs quare faceret inuentarium,vt s̃.ver.ꝓx.
h & fortè reddet eam hæredibus& legatariis præsentibus[h]:quia e-
i orum interest,C.si vt se ab hæred.abst.l.j.& auth.ibi posita,ext.de
46 elec.statuim⁹.lib.6.& de test.significauit.& đ ꝯfir.vtil.cū dilecta[i].
k ¶†XLviij.Nūqd s̄m dictū Bul.stabit̄ ei⁹ sacramēto.[k]?Et vr̄,ꝙ sic,
per

ADDITIONES.

a Cautione.¶Si legatū per omnes hæredes soluendum est,vn⁹ tm̄
illorum est perceptor & distributor:ipse illud recipiens cauet co
hæredibus de indemnitate,illud autem ideo,quia etiam per lega
tarioscontra cohęredes agi potuisse,vt ibi patet.&vide s̃.ver.35.
& vide, quod dixi s̃.super ver.16.in fi.
b Respon.l.j.¶de satisdatione indemnitatis loquit̄, vt ꝓximę dixi.
c Etiam. ¶ Et de ipso orphanotropho patet in cle.de reli.do.quia
contingit.ver.illi etiam.
d Quidam.¶ Iac.de Aret.& Iac de Ra.qui etiam dicit.ꝙ quia hoc ī
uentariū fit de rebus alienis,plusconuenit inuētario tutoris,quā
hęredis.Dicit etiam,ꝙ eo casu,qui tenet̄ facere illo non facto re
pellit̄ ab agendo,per l.tutor q.ff.de admin.tut & l.decreto.& per
hoc non puto,ꝙomissio inuentarij obliget eum,sicut hęredē,ad
soluendumvltra vires perceptorū:quia istud solùm fit ꝓ ratione
reddenda,ad quam ñ tenet̄ hæres,nisi cùm vult vti beneficio,de
quo satis j̃,§.fi.ver.nunc dicamus:& facit,ad quod ibi remittam.e
tiam hæredem in foro conscientiæ illo omisso non teneri vltra
vires hæreditatis.
e §.2.¶Vide s̃.de actore vniuersitatis,ver.puberes autem. & quod
ibi dixi.
f Legatariis.¶De epo expeditum est per cle.de te.religiosi. p quā
patet nedū subditos,sed ēt exemptos ad hoc teneri:& in hoc de-
linquentes posse per episcopū puniri:loquit̄ tamen illa constitu
tio de religiosis tm̄, qui etiam non petitā tenentur offerre,vt ibi
no.in gl.nota,ꝙ. Secūdò,cùm hoc quæratur, an reddere teneat̄,
est videndū,qua actione,de qua dicam j̃.ver.49.Tertio pōderat,
quòd hîc quatuor nominauit auctor p̄sonas.Quintū omisit,sci-
licet de quo executore. Itē non declarat,an petatur rō finito offi
cio,vel non finito:& secunda fortior,& hanc priùs ꝓsequar.Iac.
de Ra.breuiter percurrit illam, dicēs,ꝙ gl.in l.qui ꝓprio.§.fi.ff.de
proc.& l.seq.tenet,ꝙ non tenet̄ officio non finito , loquens ge-
neraliter de administratore, qui de administratione conuenitur:
ipse tenet contrarium,scilicet ꝙ regulariter etiam officio non fi-
nito super certis malè gestis potest administrator conueniri.Fal-
lit in tutore,cuius potestas fortior est,quàm aliorum administra
torū:& ille administrādis ñ conuenitur,nisi finito officio,vt ff. đ
de contrar.& vtil.act.tu.l.j.§.finito.ille tamen §. non loquit̄ de tu
tore ꝯuento,sed đ ꝯueniente;sed de materia aliquid ibi gl.&ple-
niùs per Acc.C.de admin.tut.l.2.& adhuc certiùs per prædictum
Iac.cuius verba posuit ibi Cy.vt autē intelligat Canonista,in quo
tutor ī his curatorē excedit, & sic sit fortior alio administratore,
vt dixi,certū est,ꝙ de gestis ante tutelā,vel curā,vterq; ꝯuenit̄ du
rante officio:alter,tutor,vel curator, autorizat:& si ñ habet talē,
vtroq; casu dabitur curator:ad hoc Inst.de auctor.tut.§.fi.Si verò
agitur de actu habito durante tutela,vel cura,tm̄ ext. officiū, vt si
iniuriam fecit,vel furtū, ex hoc ꝯ tutorē bene oritur actio, sed ñ
intentatur,nisi finito officio:& in hoc differt ab actu per se ꝯmis-
so circa officium tutelæ:qa illud ēt non nascitur,nisi finita tutela,
ff.de tut.& rat.di.l.si tutor cā Reip.& l.nisi finita. In curatore act⁹
ille ext.officiū, quo nascitur ꝯ tutorē actio,ꝯ curatorē facit illa ñ
solùm nasci, sed etiam intentari auctoritate alterius curatoris , si
habet:aliàs nouus dabitur ad litē illam,ff.de admi. tu.l.cū tutore.
Si verò nascitur ex curatore,si quęratur generalis ratio gestionis
differtur ad finem officij:si sp̄alis certi actus,recipit̄ cū auctoritate
alterius curatoris,si extat,vel non,qui dabitur,vt s̃.dices:quare sic
institi solutioni,patet scilicet vt intelligeres priùs dicta.Sed est &
alia, vt scias de his, quæ sunt specialia in tutore,non posse argui à
tutore ad alios ministros,ff.de legi.quod contra.facit lib.vi.de re
gu.iur.quæ à iure,& c.in argumentum.& c.quod alicui.ij.De qu.
primo,an executor executori teneatur reddere rationem? ad af-
firmatiuam allegatur ff.de adminis.tut.l.iij. §.j.vbi contutores as-
siduè rationem exigunt à tutore:ac contrarium etiam lex expres
sa de curatoribus loquens,C.e.tit.de administr.tut.l.ij.& hanc se-
cundam partem in tutore tenet Iac.de Ra.Ad l. contrariā resp̄ō-
de,vt ibi not.scilicet,quòd non in iudicio,quia non habet actio-
nem,sed ext.iudicium petitur ratio assiduè, vt ibi dixit text.vt vi-
deant & sentiāt contutores honorarij,quid agitur,& ipsorum in
terest,vt ibi.Sic dico in proposito de fideicōmissariis,ꝙ commu-
nicare debēt sibi actus.Vnde l.actus.ff.de admin.tut.dicit, ꝙ ratio
nem concuratori reddere non cogitur curator: sed si administra
tionem ñ communicat,aut nō ex fide gerit,deferri p̄t, vt suspec-
tus.Hoc ergo remedio vtetur fideicommissarius ꝯ non commu-
nicantem:& vbi de relictis ad pias causas agitur,putat Ia.accusati-
onem suspecti esse publicā,per l.nulli licere.ad fi.& in nō relictis
ad pias causas posset idem dici,cùm c.vltima voluntas. 13.quæst.
ij.non distinguat,&publicè intersit vltimasvoluntates exequi,ff.
quemad.test.aper.l.v. & maximè quando pia sine reliquis expe-
diri non possunt,vt in decr.Ioannes.de test.ADDE,an executor
teneatur reddere rationem?Paulus de Castr. consil.244. & 146.
an administrator possit conueniri finito officio , per eundem
consilio 143.&,qualiter tutor rationem reddere teneatur de ad-
ministratione?Bald.consil.cclxxxiij.ij.libr.& an teneatur reddere
rationem substituto pupilli?per eundem Bald.consilio 410.eod.
lib.& an tutor possit à contutore rationem exigere?vide Paul.de
Cast.cons.ccciiij.
g Dixit Odof.¶in l.nulli.& vide s̃.ver.xx.quid si executor.& om-
nino vide,quod ibi dixi.
h Pręsentibus.¶Vt dicit Ia.de Ra.etiam legatariis pręsentib.quib⁹
integrè solutum non est reddenda est ratio , cùm etiam ipsorum
intersit,vt sequitur,alleg.C.de auto.præst.l.fi.in fi.
i Dilecta.¶Quæstionem incidentem, quid si testator vetuit eum
rationē reddere?vide in dec.Io.ver.sed ex his.ad fi.pen.co.& vide
s̃.in forma post ver.xij.
k Sacramento.¶Ad quæstionem facit s̃.versi.xx.quid si executor.
& quod ibi dixi,quod omnino videas:fortificat quęstionem Iac.
de Ra.scilicet cùm executores dicunt aliqua eis secrete commis-
sa dispensanda:pro his facit litera l.nulli.ibi,pro sua ꝯscientia vo-
tum adimpleant testatoris. sibi videtur nimis periculosum dice-
re,ꝙ stetur ꝯscientiæ talium,nisi testator id exprimeret.Vnde sæ
pe hodie testatores dicunt, Lego centū dispensanda p tales,ꝓut
eis secretò ꝯmisi, nolens ipsis alios ad idipsum consocios esse đ
bere:& idem,si expresse de secreto ꝯmisso non diceceret,sed hoc
solùm,Lego centū dispēsanda per commissarios meos.secundū
conscientias ipsorū:facit ff.de dot.præl.l.Theopompus.In hoc ē
melior prima forma, qa in secunda distributio nō iubetur esse se
creta.Habebunt igitur executores,cum rationem reddunt,illam
exprimere:& tamen cum minori rigore est exigenda,in his, quā
in aliis.Ad materiam facit,qđ dicimus,iudicem non habere iudi-
care secundum conscientiam,sed s̄m probata:de quo 3. q.7.iudi
cet.de offi.deleg.pastoralis. §.quia verò. & ff. de offi. præ.illicita.
§.veritas. Dicit etiam ipse Iacobus.quòd si executor distribuit in
scholarem,qui sibi paup & studens optimus dicebatur,& repertū
est contrarium de ipso,poterit, quod dedit , repetere : quia fines
mandati.licet per errorem,excessit,cùm pro remedio animæ de-
functi fieri debeat distributio: & quia illa non est talis : ergo non
valuit,ff.manda. l.penulti.ad fin.& pro emptore,l.qui fundum.§.
si tutor. ADDE,an si testator mandat stari debere conscientiæ a-
licuius,ille debeat iurare?Alex.consilio 54.ij.libro.& quòd cùm
execu

per præd.l.si quis. & arg.C.de iur.dot.impet.l.fi.§.fi.& C.de bon.
auct.iud.pos.l.fi.§.fi.& C.de ali.pup.pr.l.2.Argum.contrà.nisi ꝓ-
betur,C.de vsufru.eum quem,ff.de min.intra vtile.§.fi.Sed potest
dici,ꝙ ei stetur,maximè si in codice rationum suarum, scripserit
erogata:arg.ff.de neg.gest.Nesennius. circa fin.& C.lib.xj.de sol.
& lib.debi.ciuitatis,l.vnica:dum tamen circa officium non malè
se gesserit,nec de mendacio arguatur:quia tunc non staretur,C.de
adult.si qui adulterij.ff.qui satisdare cog.de die.§.fi.22.q.v.paruu-
li.2.q.7.non potest.& q.j.prohibētur. ext.de pig.illo.in fi.ext. de
ecclel.benef.c.vnico, ext.de præsump.scribam.C.de probatio.iu
bemus. Alij contrà dicentes,ꝙ iste iurabit in prin.& non pòst, vt
a s.ver.xix. sed nunquid debet [a].cùm in vno negocio ab eadem p-
sona sit semel tantùm iurandum,& non pluries,nisi ex causa,vt j.
q.7.conuenientib.& c.quoties.ext.de ele.significasti.& de ma.&
obe.cùm in ecclesiis.& c.legebat.de iureiu. & si Christus.& arg.
47 ff.de dam.infect.l.qui bona.§.si quis.¶† Xlix.Sed si alter ex duo
bus executoribus obiit,queritur,an alter subrogabitur,& p quē,
& an episcopus illi succedat in officio, an verò superstes tenetur
illud sine aliquo adiuncto implere, quasi videatur ibi locum ius
b accrescendi habere [b]?Et primò videtur,quòd alter sit per iudicē,
vel episcopum subrogandus, ad quem spectat tueri decedentiū
voluntates,ff.de pet.hær.l.hæreditas.in fi.ext.de testa.nos quidē.
ff.de ali.& cib.leg.l.3.§.item enim.& in præ.l.nulli.§.fin.ad instar
tutoris excusati,vel mortui,vel remoti,ff.de test.tut.si quis.ff.de
admin.tut.Lucius.§.cum testamento.ff.q pet.tut.l. fi. resp.j. ff.de
iud.ꝓponebat.in prin.vel in locum defuncti succedit episcopus
vt s.vers.xl.item quid si executor,sicut si nollet suum implere of
ficium,vt s.ver.executores autem.de hoc j.ver.54.quid si vnus.
& hæc enim paria sunt,scilicet nolle,& non posse,C.de contrah.
emp.l.fi.ext.de rescrip.sciscitatus. & etiam hæc tria,scilicet nullū
executorem in testamēto dimittere,vel dimissum mori,vel nol-
le officium assumere,vt in authen.Collat.8.vt lic.ma.& auiæ,§.j.
Videtur ergo hoc officium ad episcopum pertinere: sicut perti-
net,si nullum dimisisset,vt in præd.l.nulli.§.j.2.& 3.Vel dic,ibi ha
bere locum ius accrescendi,vt superstes possit & debeat ministra
re,arg.ff.de suis & leg.hæred.si ex plurib.C.lib.x.quan.non petē.
partes pet.accres.l.vnica,ff.si pars hæred.pet.l.2. de hoc s.versic.
13.quid si sunt plures,Vel distingue, prout distinguitur in legata
riis,vel fideicommissariis,& tutoribus,& fideiussoribus,& magi-
stratibus:quia aut sunt constituti coniunctim,vel simul,& insoli-
dū:aut disiunctim,siue in partes,vt in primo casu distributio alte-
ri accrescat altero mortuo:& habeat officium illud implere:in se
cundo verò non,ff.de exercit.act.l.j.§.si plures.& l.non tamen.in
prin.de euict.si ideo.§.j.ff.de admini.tut.decreto.§.fi.& l.si plures.
in prin.& §.j. ff.de cur.bo.dan.l.j.2.§.final.C.de cad.tol.l.vnica,in
prin.C.de hæred.inst.l.j.& 2.Subrogatus autem videtur,quòd e-
uitabit satisdationes,quas euitat testamentarius executor,si con-
sensu legatariorum fuerit subrogatus,argu.ff.rem rat.hab.actor.
Arg.tamen contrà ff.de admin.tut.l.Lucius.2.§. cùm testamēto.
ff de alimen.& cib.leg.l.3.in authē.vt lic.ma.& auiæ.§.j.de hoc s.
48 ver.34.sed nunquid iste.& seq.& ver.xxj.¶†Lj.Sed quęro,qd si
vnus erat tantùm,& mortuus est:vel etiam plures erāt,& omnes
mortui sunt: nunquid episcopus in eorum locum succedet? vel
nunquid episcopus,vel iudex alium,seu alios dabit? vel nunquid
hæres defuncti eius, seu eorum vices supplebit?Et videtur,quòd
nullus sit dandus in locum ipsorum:sed legitimus administrator
succedat,fortè hæres,arg.ff.de testa.tut.l.si quis.in fi.& in pręd.§.
si quis ædificationem.j.ver.81.insuper. vel fortè episcopus, qui
est hoc casu eorum legitimus successor,vt in eo.tit.§.si autem,q
facere. & in præ.l.nulli.§.j.quod videtur simpliciter esse verum,si
nullus in vltima voluntate fuerit hæres institutus:secus si fuit in
stitutus,& ille velit,& possit testatoris voluntatem implere.Epi-
scopus enim non habet se intromittere, quandiu est,qui testato-
c ris exequatur voluntatem,vt in pręc.concor.Vel dic simpliciter [c],
quòd episcopus succederet.vt s.ver.prox.Sed cùm nullus execu
49 tor à testatore datus est, episcopus aliquem deputabit. ¶† Lij.
Sed quæritur,an executores præsentes possint exequi testatoris
d voluntatem,absentibus non vocatis [d]?Et videtur,quod nō,quia
omnes iussi sunt distribuere,sicut dicitur in arbitris,ff.de arbitr.si
in tres.& l.seq.& in iudicibus delegatis,ff.de re iu.duo ex trib9.ex-
tra.de off.dele.cùm causam.nisi dictum sit,quòd alter posset sine
altero ꝓcedere,vt extr.de testa.c.Raynaldus.in prin.extra.de off.
deleg.c.vno,& prudentiam, respons.j.ff.de arbitr.non distingue-
mus.§.cùm in plures.Vel dic,eos de æquitate vocandos,si com-
modè vocari possint,quia fortè non nimis distant;& si ɔgruo tē
pore expectati non venerint, valebit processus præsentium, vel
e maioris partis eorum:aliàs non. Argu.contrà [e] ext.de ele.quod si
cur.§.j.& c.cùm inter vniuersas.& c.coram.& c.quia propter.ex-
tra.de postul.præl.bonæ.2.43.dist.quanto.ff.vt in poss.le.l.i.§.nō
50 exigitur. & in pd.c.prudentiam.respons.j. ¶† Liij.Sed quid erit,
si sunt plures,& non sunt in exequendo concordes,sed quilibet
vult sine altero administrare? Et videtur, ꝙ tunc episcopus dabit
f tertium [f],vt quod ille cum altero eorum fecerit,ratum habeatur
arg.ff.de re iud.l.si vni.ff.de pac.maiorem.extra.de testa.nos qui-
dem.& c.tua.& c.Ioannes.ff.de petit.hæred.l.hæreditas.in fin.Tu
dic,ꝙ si eodem tpe circa idē sunt discordes,& ipsi sunt in numero
æquales:eps,vel iudex coget eos tertiū assumere,vt qd maior ps
fecerit,obseruet,vt in p.l.hæreditas.in fi.& in p.l.non distingue-
mus.§.principaliter.ext.de arbit.c.j.& de off.deleg.suspicionis.C.
de iudi.cùm specialis.Alij dicunt, ꝙ episcopus assignabit eis ter-
minum competentem ad ordinandum, siue exequendum: quo
elapso,nisi fecerint,ipse exequetur,vt ext.de ap. cùm speciali. &
c.secūdo requiris. §.fi.& c.legitima.lib.vj.Vel dici potest,ꝙ illius
distributio valebit, quam eps confirmabit,vel iudex:argu.ext.de
transact.c.j.ff.de re iud.duo.ext.e.tit.c.fi. Si verò non sunt nume-
ro æquales,valebit,quod maior pars ordinabit, nisi minor aliud
rationabile apponat,& probet:vt extr.de his, quæ fiunt à maior.
par.ca.c.j.ff.de decre.ab ordin.fa.l.3.ff. quod cuiusque vni.nomi-
g ne,nulli.& l.seq.[g] ¶ † Sed nunquid,vbi plures dati sunt,erit me-
51 lior occupantis?& an negotium ab vno cœptū alter poterit ex-
plicare?Et quidem videtur melior conditio occupantis:& quòd
tunc alterius mandatum reuocatum intelligatur,nisi cōtraria vo
luntas appareat testatoris,sicut est in pluribus procuratoribus,ff.
de procur.plurib.& l.seq.ext.e.tit.non iniustè.& in præ.l.non di-
stinguemus.§. cùm in plures.alioquin seruabitur,quod in pluri-
bus tutoribus & curatoribus obseruatur,scilicet vt quisque per se
h agere possit [h],ff.de admin.tut.si plures.in prin.& l.decreto.in fin.
ff.de exerci.act.l.i.§.si plures.& hoc tenet Vbert. de Bo.vel serua-
bitur,quod in arbitris seruatur,vt ff.de arbit.item si vnus.& l.seq.
& in præ.§.cùm in plures.& quinquagesima dis.§.3. vel qd in iu-
dicibus ordinariis,vel delegatis,ff.de re iu.duo. & l.inter pares.&
ext.e.ti.c.fi.Item dicendum est,ꝙ cœptum ab vno alter perficere
potest,

ADDITIONES.

☞ executor non bene distribuit, episcopus possit repetere,vide Anch.consi.44.

ADDE ad s.dicta per Io.And.an executor possit facere eleemosynam minus bene merenti?vide Bal.in l.his verbis.§. illa institutio.quòd sic,ff.de hære.instit.

a Debet.¶De tali iuramento videtur loqui gl.in d.l.diuus.ff. si cui plus quàm per leg.Falcid.

b Habere.¶Quod hîc & in duobus ver.seq.quæritur in versi.quid si vnus.expeditum est per decret.2.de testamen.2.respon.libr. 6. vt dixi s.eo.§.versi,13.& quia Ia.de Aret. ad quæstionem allegabat iura prò & contrà,licet quo ad hos terminos non expediant, ad alios possunt esse vtilia sicut quæ nota. de offi.delega.causam matrimonij.in gl.2. & quod super ea dixi. Ideo illis omissis, quæ in fin.huius versi.allegantur,hîc illa ponam.inducit enim ad partem,quòd solus possit,C.si vnus ex plurib.appel.per totum,ff.de off.consul.l.j.§.j.& ff.manda.l.creditor.§.si duobus. & de cur.bo. dan.in l. 2.§.si plures.Ad contrarium inducit ff.de arbi.l.nam magistratus.& ad Trebel.ille à quo,§.tempestiuum.ff.de nego. gest. cùm alicui.de administ.tut.Lucius.2.§.j.& l.tutores.§.curatores. ff.de arbitr.l.parui.& l.si vnus.§.2.& §.final.& l.seq.C.de appel.in offerendis.ff.de re iudi.l.si duo ex tribus.Soluebat secundam partem veram, nisi ponat testatorem contrarium voluisse.in tutoribus est speciale:super quo vide,quod dixi supra. versic. xlvij.in fin.j.partis.

c Simpliciter.¶Secundum Alb.Gal.

d Vocatis.¶Et expeditum est,vt s.dixi.

e Contrà.¶Melius staret sine Contrà,& sic posuit Io.

f Tertium.¶Vbi de duobus fuisset formata quęstio,ꝓcederet iste numerus:intellectus tamen fuit bonus,vt pari numero faciat imparem.ext.de arbit.c.j.

ADDITIO. Adde, ꝙ executoribus testamentariis discordantibus,coniuncti testatoris,si qui sint,executoribus pferendi sunt secundum Bal.in l.Imperatores.ff.de pact.p illum text.& istud pro singulari allegat Lud.Roma.sing.suo.533.inci.executores testamenti.Henr.Fer.

g Sequenti.¶Lambertus de Ramp.in quęstione sua.quidam fecit testamentum.tenuit,quòd ex tribus fideicommissariis datis simpliciter,tertius impediet actum per duos fiendum,expresè prohibendo:allega.ff.de cur.fur.l. consilia.in fi. & quod not.in summa illius tit.Dicit tamen, ꝙ eo casu (adde) nudus erit iudex, qui inspiciet,quæ causa erit potior,ff.de bo.auct.iud.pos.in ven.in fi. De tutoribus discordantibus vide s.de tutore,vers.penult. & pro hac materia vide Bal.in d.l.consilia.ff.de cur.fur.§.quæsitum vbi pulchra ponit.

h Possit.¶De hoc s.de tutore,§.fi.in tribus vltimis vers.

potest, si cœptor facere impediatur, sicut est in tutorib.ff.de eui.
si ideo.§.j.& 3.& in iudicib.ordinariis eiusdem tribunalis.ff.de of.
procon.l.j.in prin.ff.ad municip.l.magistratus.& facit ad hoc ff.de
cur.bon.dan.l.2.§.si plures.& C.si vnus ex plurib.ap.l.j.& 2.& j.
a versicul.lxxxvij.quid si episcopus.in cuius.& sequenti.[a] ¶† Liiij.
52 Quid si vnus ex duobus executoribus non vult se intromitte-
b re[b]? Respon.dicit Vber.quod alter solus exequatur,arg.C.de aduoc.
diuer.iu.l.fi.& l.laudabilem.ff.de fideicommiss.l.si legatario.extr.
de rescrip.sciscitatus.Vel dic,vt s.versi.xlix.sed si alter.Potest etiã
dici,quod cogetur cum altero exequi,vt j.versi.lvij.hoc etiam. nam
& si vnus tantùm scit,sed nolit testatoris exequi voluntatem.sed
res & peculium testatoris in proprios vsus expendat,monitione
præmissa exequi est cogendus,vt j.ver.69. quæritur. Expectabit
autem iustè,quod exequatur per annum,vel per sex menses. de hoc
53 j.ver.lxxxix.illud etiam.¶† Lv. Quid si executor est suspectus,
nunquid poterit remoueri?& videtur,quod non,argum.C.de dona.
si quis pro redemptione.resp.j.& in præ.l.orphanotrophos. Sed
dic contrà,sicut & tutor & curator propter hoc remouentur, vt
ff.de suspect.tut.l.j.§.ostendamus.& l.3.§.præterea.& l.4.& pro-
c curator,vt ff.de procurat.post litem.& l.seq.ext.e.3.[c] & prælatus
ecclesiæ,ext.de simon.c.licet Heli.& c.seq.& de test.constitutus.
& de ac.qualiter.2.& c.inquisitionis.3.q.2.quia ea.& iudex dele-
gat9.ext.de of.dele.insinuante.& c.cùm super.3.q.v.quia suspec-
d ti.Arg.tamen contrà,2.q.j.primo[d]. quæ tamen per eum ante pro-
positam accusationem de suspecto,vel etiam ea pendente,legiti
mè administrata sunt,bene tenent nisi ipso iure, vel per iudicem
sibi fuerit administratio interdicta, ff.de sol.quod si.§.j.C. de suspect.
tut.eum quem.Instit.e.tit.§.si quis autem.& ff.e.ti.l.3.§.preterea.
ext.de accus.c.fi.ext.de off.deleg.venerabili.ext.de simo.accusa-
tum.& c.quoties.de elect.nihil est.in fi. Porrò vbi qs tanquam suspe-
ctus remotus est,siue vn9,siue plures in testõ dati,videtur:quod alter
in locum eius subrogabitur,& quod episcopus non succedet:sicut in
tutoribus contingit,ff.de test.tut.si quis.& ff.qui pe.tu.l.vl.j.resp.
C.in quib.cau.tut.hab.l.licet.& C.qui peter.tutor.l.in locum.vel
dic,vt s.versicul.49.sed si alter.& seq.& versi.54.quid si vnus ex.
Sed & accusatione de suspecto pendente,videtur alter sibi subro-
gandus,nec se episcopus intromittet,arg.C.de suspe.tut.eũ quẽ.
Arg.tamen contrà,quòd tunc demum alter dandus sit,cùm alter
e fuerit remotus,in præ.l.licet.& ext.de iud.c.j.[e] Potest autem exe
cutor de suspecto accusari,vel ab episcopo,vel ab herede,vel à le-
gatariis,in præd.§. si autem quid facere. quasi sit hæc actio popu-
f laris[f],sicut & accusatio tutoris,ff.de suspect.tut.l.j.§.omnes.Arg.
contrà,quòd à nullo valeat accusari,in præd.l.si quis pro redem-
g ptione.respon.j.& l.orphanotrophos.§.pen.&fin.[g] Si autem hę
res non vult de suspecto accusare,vt remoueatur,sed vult ipsum
conuenire propter dolum,vel culpam,vel fraudem in ipsa admi
nistratione commissam,bene potest,arg.ff.de leg.3.si legatarius,
à quo. resp.j.vel condictione ex præ.l.nulli.vel officio iudicis,qa
hoc modò agitur,vt testatoris voluntas impleatur,arg.j.ver.58.
quæritur autem.Eodem modo potest episcopus eum cogere ex
officio suo,vt emendet,quæ malè egit,vt ext.de testa.tut. Quòd
autem de dolo & fraude conueniri possit,probatur extr.ne cleri.
vel mon.c.ij.ff.de auro & arg.l.non solùm.in fin.& l.Aurelio.ff.de
condit.& demonst.cùm ita.§.2.ff.de administ.tut.qui plures.& l.
quidam decedens. Arg.tamen contrà,quòd non possit idem ali-
h quatenus inquietari,in prę.l.si quis pro redemptione.respon.j.[h]
Et ex his,quę dicta sunt,videtur,quod si executor malè distribuit.seu
diuidit,hæres,vel episcopus,& etiam legatarij poterunt distribu-
tionẽ,seu diuisionẽ hui9 impedire,vt j.ver.lix.ex præmissis. Imò
etiam videtur,quòd quilibet, cuius interest,ff.de procur. post li-
tem.ff.ad exhib.l.3.§.antepenul.& C.si vt se ab hæred.absti.auth.
sed omnes.ff.de minor.etiam.§.pen.& in authẽ.de eccl.tit.§.si qs
autem.qui hoc facere.in fi.ext.de testi.veniens.ext.de elect.statu
imus.lib.vj.2.q.vj.non solent.à contrario sensu.Porrò suspectus
potest per iudicem etiam absque accusatore remoueri, ad instar
tutoris,vt ff.de suspect.tut.l.j.§.ostendimus.& l.3.§.præterea.
54 ¶† Lvj. Pone: testator ita dixit.relinquo Titio decem pro re-
demptione captiuorum: vel dixit.relinquo Titio decem, vt illa
expendat in redemptione captiuorum:quæritur,quid iuris? Re-
spondeo,dic,quòd non interest inter hæc,& idem iuris erit in v-
troque casu,ar.C.commu.de leg.l.2.C de fideicomm.cùm virũ.
In fideicommissione autem magis spectatur voluntas testatoris,
quàm verba:nec est vis in verbis,vt in præ.l.& C.de testamento.
quoniam & facit de cond.& demonst.in quibus.§.fi.ff.de leg.3.
si tibi legatum.ff.de fi leicõ.liber.cùm in testamento.
55 ¶† Lvij. Hoc etiã quæritur,vtrùm quilibet executor vltimę vo-
i luntatis cogẽdus sit hoc officium suscipere,&susceptũ exequi[i]?

ADDITIONES.

Et vid
a Et seq.¶Iste ver.cum duobus præcedẽtibus,& cũ qstione, quam
addidi,faciunt ad quæstionẽ Iac.de Rauen.q tenet,vnũ ex duob.
executorib.agere posse in iudicio: debet tñ alter assistere, ne col-
ludat.inducit ff.de cur.bon.dan.l.2.circa princi.facit de procur.c.
2.in fi.libr.6. Plus dicit quod ambo agere non possent:quia tunc
posset vn9 negare,qđ fateretur alter:& sic intricaretur iudiciũ.ꝯ-
tra quod prouidendum est.sufficiat dec.si duo.de pc.lib.6.decre.
2.de te.Vel dat sibi liberũ exercitium officij in trib9 casibus,cùm
collega est mortuus,vel remotus,vel ñ vult exeq,vt ibi scripsi in
no.super verbo Nolente.Idem in volente, sed nõ valente ex im
pedimento modici temporis:secus si modicũ non esset:qđ pbat
ibi litera,nimiùm differri.Preter hos casus gestio daber esse com
munis,ac etiam in prędictis,si testator prohibuisset alterũ sine al-
tero gerere,vt ibi in fin.si articulus, super quo alter solus litigare
vult,esset ad pias causas,videreť locũ habere pdicta dec. si duo.§.
si qđ.de auctoritate iudicis alter solus agere posset,si dicamus ta-
lem causam spiritualem. Si verò dicatur ecclesiastica tantũ , non
tamen spiritualis,locus non esset illi §.Concludo,quod accedere ne-
scio illi dicto Iac.quòd duo non possint agere: & si eueniat con-
trarietas,quam inducit,vide,quod no.in præd.decre.si duo.in gl.
3.& super ea:& quod no.scripsi.in præd.decre.2.de test.in vlt.gl.
Item scias,quòd Ia.ipse fatetur,quòd contra ipsum induciť rubr.
C.si ex pluribus tutor.vel cura. vnus,vel om.agere, vel conuen.
pos.sed ipse dicit,se in suo libro non habere illud Omnes.hoc e-
tiam recitat ibi Cyn.pro eo tñ facit præ.l.decreto. in fi.sed gl.cui
assentit Dyn.illud intelligit de impotẽria,facti:& si illud Quia,re
cipiať p Cùm,defensio est clara.Item qđ dicit Iac.in casu decr.pd.
2.in fi.quando expresè prohibuit testator vnum non agere sine
altero,tenc igitur,quod prædixi.Quærit etiam,si vn9 solus executor
habet omnia in manibus,& reliqui nihil habent,an nihil habens
possit conueniri?Videtur quòd non: quia remittiť ad totum ha-
bentẽ:sicut de socio diciť,ff.p so.actione.§.si communis.Ipse te-
net contrarium,quia in prejudicium agere volentium nõ potue
runt executores sic inter se diuidere,ff.de adminis.tut.l.inter tu-
tores.e.C.de diuis.tut.l.2.Est etiam sciendum,quod ipse Ia. in qu. an
conueniẽdus sit primò ille,qui gessit,ad affirmatiuã alle. C.si tu-
tor non ges.l.2.& 3.subdit leges loqui de gerentibus ex necessita
te:& de his dicit tenendũ, quod non gerens vltimò ꝯueniendus est,
& gerens primò cõueniendus est & excutiendus.necessarios vo-
cat legitimos:& dicit ꝯcurrere posse gerentẽ ex volũtate & legi-
timum, vt cùm episcopus vni successit,de quo s.ver.xl.& xlix.&
tunc etiam idem,quod non gerens vltimò ꝯueniendus sit,ff.de cura.
bo.dan.l.2.ad fi. ADDE, quando vnus executor possit exequi,a-
liis non volentibus,vel non potentibus exequi? Bal.consil. 185.
4.lib.& ibi,an quis possit sibiipsi distribuere? & an executor pos-
sit confiteri prętium absque reali numeratione? vide etiam Abb.
consil.46.& extr.
b Intromittete.¶Expeditum est per decr.2.de testamen.vt dixi su
per versi.48.
c C.3.¶Clariùs eo.tit.c.2.lib.6.
d Primo.¶Sol. ibi de suspicione temeraria, hîc de probabili, & de
qua iudicialiter constat.
e ca.j.¶Solue per no.de officio deleg.venerabili.in 3.glo.& quod
super ea dixi.
f Popularis.¶De hoc j.ver.lvj.
g Et fin.¶Pro solutione vide,quod no.in cle.de relig.do.quia con
tingit.ad fi.in gl.quia contra C.
h Respon.j.¶Vide remissionem,quam s.proximè dedi.
i Exequi.¶Est sciendum, quòd auctor sub hoc versi. ꝯiunxit octo
quæstiones Ioan.quod partim placet,& partim displicet. Placet,
quòd hæc quæstionis propositio includit tres quæstiones Ioan.
quęrentis primò,an executor cogatur suscipere?secundò,an ex-
equi?tertiò,an quilibet?& hæc per optimè sunt coniuncta. Sed q
reretur,per quem sunt cogendi?Item quando sic suos versiculos
merebãtur,vel saltem ambo vnum,sicut illud qualiter, quod sta-
tim sequitur.Sit ergo prima pars huius ver.vsque ibi,cogetur au
tem.in qua parte auctor primò quærit, vt s.secundò allegat prò
& contra:tertiò ponit tres opiniones successiuè:quartò addit,ibi
sed & fauore.quintò reassumit primam:sextò approbat secundã,
& remittit:septimò dubium soluit,an excusatio admittatur:&re-
mittit. & hæ partes sunt patentes. In secunda parte tractat per
quem cogantur:& hoc primò implicitè,scilicet quod p ipsum,vel p
torẽ:& hoc in ver.est aũt.vsque ad fi.Et hunc saltum non ꝯmen-
do:nec euenisset,si suum versiculũ habuisset.In horum medio p
psequitur, quando:ibi,certũ cogetur.vbi facit tria:primò ponit
oppositionem:secundò dat solutionem,ibi,tu dic:tertiò dubium
incidens prosequitur: ibi, item dicunt. Pars secunda principalis
cum vij. membro partis præcedentis coniunxit reliquas quinq;
quæstiones Ioan.Sciat studens,quòd propter eum, non propter
Fabrũ.qui hoc ñ meruit,diuisiõe textuali ver.honoraui Io. And.
ADDE,an executor sit cogendus iudicium suscipere, & suscep-
tum exequi? Alexand.consil. 5.ij.libr.

Et videtur, quòd sic:ar.in præd.decr.tua.& c.Ioannes.& e.tit.nos
quidem.& ff.de petiti.hæred.hæreditas.in fine, C.de fideicommi.
a l.fin.in fine, & auth.ibi posita[a].Nam ad hoc tenetur, vt in præd.l.
nulli.in prin.Item quisque cogi potest ad psonalia munera sub-
eunda:quale est illud, & tutela, & similia, ff.de mu.& ho.l.1.§.j.&
b §.æquè.& l.munerum.responso j.§.qui annonam[b].ar.extr.quòd
hoc ex mera voluntate procedat, sicut & arbitratus, ff.de arbi.l.3.
§.j.& sicut procurator.C.de procur.inuitus. & sicut contingit in
negotiorum gestore, C.de neg.gestis, tutori.& in curatore bonis
dando, ff.de curat.bon.dan.l.2.§.3.Nam nec vllus cogendus est
singulare legatũ agnoscere, quod alij.restituere tenetur, ff.ad Tre
bel.nam quod.§.non omnis.& l.cogi.§.& generaliter.Non ergo
vr̃ cogendus, præsertim cùm ex testamento nullum commodũ
consequitur:ar.C.communia de legatis, l.j.circa finem, C.de fide
iussor.ab eo.& in præd.§.non omnis.Accu.no.in præd.l.nulli. ꝙ
c sit cogendus suscipere[c], ar.ff.de alimen.& cibar.leg.l.alio.ff.de le
gatis tertio, si legatarius.& in l.cogi.in prin.§.generaliter.& e.tit.
d l.posse[d].& in præd.§.non omnis.& in auth.de eccl.ti.§.si aute.q.
& §.si quis autem.in fi.Gof.verò dixit, non esse cogendum susci
pere, nec etiam exequi, nisi susceperit:tunc verò sic, & in c.Ioan-
nes.vt in l.nulli.prope prin.& in præd.§.sin autem, qui hoc face-
e re.Iulianus distinxit[e], quòd aut fuerit ei aliquid in alia vltima vo-
luntate relictum, aut non.Primo casu aut agnouit voluntatem d̃
functi, & tunc cogitur suscipere officium, & nisi exequatur, per-
det, quod ex testamento percepturus erat, vt ff.vbi pupill.educ.
f deb.l.j.in fi[f].Aut non agnouit:quo casu, & etiam vbi nil fuit ei re-
lictum, non est cogendus suscipere, vel exequi.ff.de conditio. &
demonst.si cui legatum.responso j.ff.de leg.3.si tibi.ff.de fideic.li
ber.si te.ff.de leg.j.etiam si. Sed & fauore religionis de canonica
g æquitate videtur cogendus & suscipere & exequi[g]: putà cùm
relictum est ad pios vsus, vt in præd.c.tua.& c.Ioannes.& in præ.
l.nulli.resp.j.& ij.& in præd.§.si quis autem.& seq.& e.ti.§.itẽ nũ
quid.& in præd.§.si quis pro redemptione.resp.j.ff.de alimen. &
cibar.leg.pecuniæ.& l.alio.& l.iij.Talia enim legata prærogatiua
gaudent, ar.ff.de reli.& sump.fun.sunt personæ.in fi.ar.ext.de pri
uil.cùm & plantare.in prin.& in c.in his.in prin.Et inde est, quòd
infringi nõ possunt, vt C.de sac.sanc.eccl.vt inter.& C.de epis.&
cler.si quis ad declinandam.& Inst.de obl.quæ ex quasi contra §.
fi.Et quidam dicunt, quòd hoc casu tantùm cogendus est susci-
h pere[h]:alij autem dicunt indistinctè, in omni casu cogendum.pro
quibus multum facit C.commun.de lega.l.j.circa medium, & in
auth.de ecc.ti.§.si autem legatum.& §.seq.& in præd.c.Ioannes.
i Dictum Gof.plus placet[i].de hoc no.ff.de reli.& sump.fun.si quis
sepulchrum.§.fun⁹.& ver.s̃.27.item pone, quòd aliquis.in fi.Cæ
terùm si legitimam habeat excusationem, credo excusandum, si-
cut & testamentarius tutor auditur, ff.de excus.tu. qui testamen-
to.& l.Titius.& C.e.ti.quinquaginta.Inst.e.ti.§.qui eam.Vel dic[k]
vt ff.e.tit.[l] Nesennius[m].Cogetur autem executor testatoris exe-
k qui voluntatem per episcopum, vt in præ.§.si quis ædificationẽ.
l sicut & hæres per episcopum est cogendus, vt ff.de pet.hæred.l.
m hæreditas.in fi.ext.de testa.si hæredes.& C.de epis.aud.de creatio
nib.§.sin autem prætor.Tamẽ in his exequendis videtur esse ma-
ior episcopo:quia apud eum per episcopum est inuẽtarium faci
endũ, vt in præ.l.nulli.§.2.ĩ.ver.lxxxvj.sed nunqd iudex. Cæterũ,
ad hoc cogetur, vt quidam dicunt, statim postquàm testatoris a-
gnouerit, seu susceperit voluntatem. Tu dic, quòd tunc demum
cogetur, postquam res legata ad ipsum peruenerit, & non antè,
vt præd.l.si

ADDITIONES.

a Posita.¶Et C.de fideic.lib.l.pe.& vl.& ad Treb.l.fi.
b Annonam.¶Et Inst.qui satisdar.cog.§.j.& 2.
c Suscipere.¶Idẽ Azo in Sum.de epis.& cler.ante fi.sed nil allegat
d L.posse.¶Sic erãt ẽt in Io.sed corrige:& in præ.§.non omnes.Et
si intelligis pcedere medietate, vera est allegatio.nã pp paruitatẽ
intermediæ legis, q̃ ɔtinuata legi pcedenti, & sequẽti, sic iacet, vr̃
omnia sua auctor non ponderauit, illa facit pro autoritate, quod
no.in præ.dec.in vl.gl.& vide s̃.ver.38.
e Distinxit.¶Cy.in 3.q.l.id.C.de epis.& cle.hãc distinctionẽ tenet
in testamẽtario:legitimũ, si dicit indistinctè cogẽdũ.p §.si aũt s̃ ꝑ
xi:allegatum:fuit hoc dictum singulare Io.dicentis, necessitati su
biici, quod per legem iniungitur facit 4.di.in istis.
f In fi.¶Gul.de Cu.qui hãc distinctionẽ tenet, alleg.ff.de his, qbus
vt indig.l.post legatũ.ff.de rel.si qs sepulchrũ.§.funus.& l.at si qs.
§.cui funeris.Ad aliud mẽbrũ distinctiõis alleg.ff.de ven.inspi.l.j.
§.qđ natũ.& de cur.bo.dan.l.2.§.qrit̃.subdit, ꝙ si administrare cœ
pit, cogit̃ implere, q a à principio voluntariũ, & c.ff.man.l.si tibi mã
dauero.§.si tibi.& de reli.at si quis.§.si cui.& de hoc dixit decr.Io.
super ver.susceptum.& super 3.gl.

g Exequi.¶Adiuuatur hoc dictũ, qđ fuit Iuliani: & sequens p l.qa
poterat.ff.ad Treb.& de aqua plu.ar.in summa.§.Labeo.Et hæc
dicta facerent ꝑ Iac.de Are.q consuluit, filiũ præteritum à patre,
quem tñ ipse pater constituit executorem sui testamenti, & exer
cuit officiũ de inofficioso agere posse, cùm testamẽtũ fuerit irri-
tũ ex tali pteritione ipso iure, in auth.vt cùm de app.cog.§.aliud.
Inst.de exhær.li.in prin.respondens ad l.vltimam ff.de inof.testa.
ꝙ hoc excusat̃ ratione officij necessarij sibi iniũcti:& sic sibi ñ de-
bet obesse, C.de admin.tut.cùm quædam.ff.famil.ercis.si pignor.
in fi.& l.qui erat.ff.de his, quib.vt ind.l.post legatũ.§.aduocatum
fisci.facit de elec.cũ nõ deceat.li.6.cũ ɔcor.& 3.q.7.si ɔ patrem.
Si dicatur nõ necessariũ, non faciet hoc pro Iac.dicit tñ posse ip-
sum excusari pp pietatem officij.bene facit 22.q.2.si quelibet.Di
cebat ẽt ipse Iac.ꝙ filius executor se de bonis patris alere p̃t, non
vt executor, sed vt filius:alleg.ff.de ali.pup.præ.l.qui filium.& de
alen.li.l.si quis à lib.j.resp.
h Suscipere.¶Hoc dicit Guil.de Suz.in l.nulli.restringens se ad ca
sum §.prædicti, si quis pro redemptione.
i Placet.¶Et Alb.Gal.de fideicõmissariis, in princ.item Iac.de Are.
vbi s̃.& Iac.de Bel.in §.si quis ædificationem.in auth.de eccles.ti.
Refert Nic.vbi s̃.quòd Homob.tenet hanc partem duplici ratio-
ne:quia hoc non est officium publicum, sicut tutorum, & magi-
stratus:sed priuatum, sicut procuratorum. Secũdò, quia inuentũ
est remedium, vt exequatur episcopus illo nolente exequi, vt in
l.nulli.& in auth.de eccl.ti.§.si autem, qui.& ff.de reli.l.si quis se-
pulchrum.§.hoc edictum.Per quod patet, quòd ex hoc illum cõ
pelli noluit, nisi in perdendo emolumento sibi relicto. Sed huic
rationi posset responderi dupliciter:primò, non fore absurdũ plu-
ra remedia fore ꝓuisa simul, de quo vide ĩ.de restit.spol.§.j.ver.p
dicto:vel saltem successiuè, sc.vt exequatur episcopus, vbi coac-
tio executoris non prodest, vt in dec.nouit.in fi.de iud. Licet aũt
rationi respondeam, tamen opinioni eorum adhæreo: cum qui-
bus est etiam Iaco.de Ra.qui quæstionem de testamentario exe-
cutore, an cogatur, pro negatiua inducit l.nulli.quæ dicit, habeat
exigendi licentiam:sed licentia est verbum facultatis, non neces-
sitatis, ff.de off.præsi.l.sæpe.extr.de test.ad hoc.In contrarium, qa
est munus publicum, quod recusari non potest, C.de cura.l.nul-
lius.libr.xj. Sed publicè interest, voluntates supremas impleri, ff.
quemad.testam.aper.l.v.extrà de testam.c.nos quidem.in fi.Sol-
uit, quòd si suscepit officium, renunciare non potest, C.de act.&
oblig.l.sicut.subdit, nisi forsan re integra ad instar mandati, Instit.
mand.§.penul.dicit enim rem integram testatore viuente, vt sic
ipsum requirere possit, quòd ponat alium loco sui. si enim esset
mortuus, id non posset.Non video, quòd susceptio officii pro-
priè cadat viuente testatore:fateor, quòd consentire potuisset d̃
scribi ad aliud officium:& eo casu procederet prima quæstio, de
qua s̃.& quod dicam ĩ.ver.lxix.Distinguit autem publicum auc-
toritate, à publico vtilitate tantùm:quia primum, quale est tute-
la, renunciari non potest: sed officium executoris non est publi-
cum autoritate, quod à rustico potest imponi. Nec obstat, quòd
etiam rusticus dat in testamento tutorem: quia in illo necessaria
est iudicis confirmatio, C.confirm.tut.l.fin.Est ergo priuatum, si-
cut & procuratoris officium:de quo tamen dicitur, quòd publi-
cè vtile est, absentes à quibuscunque defendi, ff.de procurat.ser-
uum quoque.§.publicè, & tamen ista impropriè dicuntur publi-
ca vtilitate.nam talia sunt illa, in quibus principaliter attenditur
publica vtilitas, sicut in magistratibus. Sed in proposito versatur
principaliter vtilitas priuata, vt legatariorum, & defuncti: & secũ
dariò publica, cuius interest, quòd res priuatæ bene gerantur, &
quòd nullus abutatur re sua, in auth.vt iud.sine quoquo suffrag.
§.cogitatio.& Inst.de his, qui sunt sui iuris, ad fin.vide, quod not.
Instit.de excusat.tut.in princ.C.libr.xj.de mu.publi.super rubr.in
quibus idem de tutela no.Et sic vtrunque ius, s.publicum & pri-
uatum, subdistinguendo respondetur ad l.honor.§.1.ff.de mun.
& honor.& ad iura, quæ dicunt officium istud piissimum, C.de
dona.si quis pro.& de episcop.& cler.orphanotrophos.& l.nul-
li.& l.si quis ad declinandam. quę dicit, quòd id venit in sacro, &
constat, quòd ius publicum consistit in sacris, 1.distinct.ius publi
cum.ff.de iust.& iure, l.prima.§.publicum.Item hi duo textus æ-
quiparant sacramenta magistratibus, quæ non dubitantur publi-
ca, vt suprà.Item dicitur talium actio popularis: de quo infr.ver.
lxvj.
k Vel dic.¶Secundum Vbert.
l Eodem ti.¶De excus.tut.
m Nesennius.¶Supple, cũ legib⁹ sequẽtibus.in his enim distingui-
tur, an tutor, cui testator legauit, sit testamẽtarius, vel datiuus:itẽ,
an in testamento, quo fuit factus tutor, fuerit legatũ, an verò pri⁹
vel pòst:&, an appareat contemplatione oneris tutelæ relictum,
an ob aliam causam.

vt præd.l.si quis pro redemptione.resp.j.nisi per eũ stet, quò minus perueniat.vel nisi dolum,vel latam culpam,s.dolo proximã, in exigẽdo committat, ad instar legatarij rem alteri restituere rogati,vt ff.ad Trebellianum. mulier. §. sed & si quis.ff.de legat. 3. si legatarius,à quo.responsi.j.ff.de legat. 1. l.fideicommissum.& l. si seruus legatus.§.cùm quid.ff.de legat.2. Imperator.responsi. 1. Sed & postquam agnouerit,vel susceperit,videtur adhuc spectãdus,vt s.versicul.liij.quid si vnus ex.Item dicunt quidam,ꝙ propria auctoritate potest accipere res legatas,si sint vniuersorũ bonorum,vel etiam partis distributor,seu executor: vt videtur dici in tutore,qui hoc potest statim facto inuentario,non antè, vt in præd.l.de creationibus.resp. 1.& C.de admini.tut.l. tutores,vel. Ar.tamen contrà,quòd non possit,nisi sibi tradantur,C.arbit.tu. l.fi.§.fi.& in pręd.l.orphanotrophos.§.j.Curare tamẽ habet,vt sibi tradantur,ne in dolo,vel culpa esse videatur: & per consequens legatarius ad interesse teneatur,vt s.Est autem cogendus per iudicem,vel episcopum,in cuius foro defunctus natus fuit, vel domicilium tempore mortis habuit,vt in l.nulli.§. episcopi autem. & §.fi.& in l.si quis ad declinandam.§.vbi.& §.pen.& in præd.§.si autem,qui facere.& §.si quis ædificationem.& in præd.dec.si hæredes.Quòd si executor non sit de eodem foro ratione originis, vel domicilij, de quo est defunctus, sed de alio,tunc videtur esse dicendum idem,quod in tutore testamentario alterius ciuitatis, vt ff.de testam.tu.quæro.in prin.& idem, quod in datiuo alienæ iurisdictionis,ff.de tut.& cur.dat.ab his,diuus.& de hoc s. de tut.

56 §.generaliter.ver.item no.quòd pupillus.& seq.¶†Lviij.Quæritur autem,qualiter sit ad prędicta cogendus?Et quidem dici potest quòd si ex illa testatoris voluntate, quam non vult exequi, vel cui non paret,erat commodum aliquod habiturus, illud ami

a tet[a]:&tam illud,quàm ipsa executio,in episcopum transit,vt in l. nulli.resp. 1.2.3.& 4.in authen.de eccles.titu.§.si quis autem.&§. si autem hæres.& §.si autem legatum.& §.si autem,qui facere. & ar.ff.de leg.3.si tibi.ff.de religio.& sump.fun.si quis sepulchrum. §.funus.C.de fideicommis.l.fin.§.final.Et hoc verum est,quòd amittit,si aliàs non erat testator sibi relicturus,nisi voluntatem ei⁹ exequeretur:alioquin non priuabitur suo relicto, ff.vbi pu.edu.

b deb.l.j.in fi.ff.de excusat.tur.Nesennius.& l.seq.[b]Quòd si nihil erat habiturus,tunc monitione præmissa cogendus est ad hoc per epm loci,vt in c.tua.& c.Ioannes xij.q.ij.indignè.& hoc per sñias excõicationis,vel suspensionis,vel ẽt interdicti, secundum negotij qualitatem:vt ext.de ver.sig.q̃renti.ext.de pœnis,c.2.in fi.ext. de sen.exc.c.cùm medicinalis.lib.vj.& c.sacro.ext.de off.del.sanè & ca.pastoralis.Posset etiam dici,& bene, quòd cùm coactionis modus non sit à iure expressus, arbitrio relinquitur iudicis, siue episcopi,ff.de pœn.aut facta.§.fi.ext.c.dilectus.ext.de off.dele.de causis.2,q. 3.§.notandum.prope prin.vt procedat quandoq;mulcta indicta,ff.si quis ius dic.non obtemp.l.3. C.de modo mulct.l. mulctarum.quandoque captis pignoribus,& distractis,C.de prætor.pig.l.3.de ven.inspi.l.j.§.ex hoc.quãdoque etiam persona capta,si expedierit,vt ext.de ap.dilectis.in prin.ff.ad legem Iul.pec.

c cum eo.& aliter.prout viderit expedire,s.versi.liiii.quid si vnus.[c]

57 ¶†Videtur autem,quòd non ex mero iudicis officio,imò libello oblato & litis contestatione facta,& alio iuris ordine obseruato,cogetur:& hoc,siue condictione ex præ.l.nulli.siue iudicis officio,siue actione ex testamento, siue actione in factum conueniatur:quibus actionibus conueniri potest,vt s.ver.xvij. sed quo iure.& ver.lv.quid si executor.& ver. 24. sed si sit loco. In qualibet enim earum est libellus necessarius,& ordo iudiciarius obseruandus,prout no.Rof.in lib.in ti.dictatum actionum & facit extrà de off.iudicis,c.2.Si verò legatarius nullam de prædictis actionibus proponit,nec iudicis officium,quod loco actionis proponitur,intentat: sed simpliciter postulat illum præmissa monitione cogi suscipere,vel exequi voluntatem defuncti, tunc non videtur dandus libellus,nec litis contestatio facienda:quod verum est, nisi executor aliquam iustam contradictionis causam opponat: quia tunc super illa videtur libellus dandus & litis contestatio facienda:ar.C.de edict.diui Adri.tollen.l.fi.ff.de rę iud.à diuo. §.si super. ff.vt in poss.lega.si is à quo.§.j.ff.ad exhib.l.4.§.ibidem. Attamen videtur velle in casu simili, quantum ad hæredem,ꝙ sit libellus indistinctè offerendus,vt no.in auth.Collat.j.de hære.& Falc.§.illud.secundo.Item potest locum habere,vt de plano sine libello & absque litis contestatione,& sine sumptibus, procedatur in legatis ad pias causas:ar.in auth.Collat.3.de app.§. illud. & in præd.l.orphanotrophos.in fi.& in præd.l.nulli.§. cùm autem. in fi.& in auth.Collat.ix.vt nulli iud.§.si verò apud.maximè si relictum sit modicæ quantitatis,vt in auth.Collat.3.de mand.prin. & ar.ff.de petit.hæred.hæreditas.in fi.extrà.de simo.& si quæstiones.ad fi.Eodemque modo dicendum est in executore & legatariis,[illegible] libello contra hæredem procedere per modum admonitionis,quòd legata soluat:vt sc.post huiusmodi admonitorium decretum anno elapso hæres priuetur commodo hæreditatis,nisi soluerit,vt extr. de testa.nos quidem.C.de fideic. l.fi.in auth.de hæred.& Falc.§.his igitur.& §.illud.Et quòd per of

58 ficium sit cogendus,probatur in præd.l.hæreditas.in fin.¶†Lix. Ex his autem quæritur, vtrùm interposito huiusmodi monitorio decreto possint intra annum legatarij, siue ipse executor anno ipso pendente agere contra hæredem,quem moneri fecerũt ordinario iure,videlicet oblato libello & litis contestatione fac

d ta[d]?Et videtur,quod non,ar.de dilatio.c.siue pars.ext.de app. significante.& de plus petitio.c.vnico.nam hoc tempus anni habet hæres à iure ad legata soluenda,ne interim aliquam pœnam incurrat,vt s.Vnde non videtur interim conueniendus,sicut nec condemnandus,qui habet ex beneficio legis inducias quadrimestres vt ext.de re iud.quod ad consultationem.C.de vsuris rei iud.l.2. & iij.ff.de iud.si debitori.Beneficium enim iuris nemini est auferendum,vel restringendum,vt xxviij.dist.de his.extrà.de secund. nup.c.pen.& fi.imò est largè interpretandum,ext.de donat.cùm dilecti.ff.de leg.& senatusc.l.ij. Præterea hoc admonitorium decretum de soluendo intra annum, est quædam interlocutio, vt

e no.in præ.§.his igitur[e].vnde facit ius inter partes,vt extr.de re iu. cùm inter vos.prope fi.quare neutri parti licet à via ipsius decreti recedere.Item cùm eis duplex via ab initio competeret,s.actio personalis,& via monitionis,vt patet s.ver.prox.vnam eligendo alteri renunciasse videntur,ff.vi bo.rap.l.j.ff.de fur.interdum.§.q furem.C.de pact.inter emp.& vend.l.3.& s.de iudiciis,§.2. versi. notandum est.& seq.Interposito enim decreto nouatio facta esse videtur,& personalis actio sublata,C.de vsur.rei iud.l.j.& fin.§, penul.& hoc tenent quidam.Alij verò contrà:nam,vt dicunt, ꝑ electionem extraordinariæ viæ non intelligitur quis ordinariæ renunciare,vt j.de inquisit.§.fi.ver.fi.item pro eis etiam facit gl.

f posita in præd.§.illud.quæ incipit,j.instantiæ[f]. Ex præmissis satis patet,quòd executor conueniri potest à legatariis, vel ab episcopo,vel ab ecclesia, vel à pauperibus,vel à quocunque cui legatũ sit,vt exequatur piam defuncti voluntatem,vt in præd. §. qui furem.in fi.& s.versi.lvij. hoc etiam.& seq. Quibus autem actionib⁹

59 ageret, vide s.ver.lviij.quæritur autem.& in ver.ibi inductis.¶† Lx.Quid igitur,si hæres scriptus in testamento,non vult hæreditatem adire,nec se hæreditati immiscere ex testamento,vel ab intestato,sicque pia testatoris non impletur voluntas,nunquid cõueniri potest ab executore,vel à legatariis,vt adeat?Et videtur,ꝙ non,C.de jure delib.nec emere.ff.de bo.possess.l. 3.§.inuito. ff.de aqua plu.arcen.l.ij.§.denique.ff.de dam.infect.l.fluminum. §.fin. C.de impub.& ali.sub.l.3.ff.si quis omis.causa test.l.si quis omissa in prin.Ar.contrà:quia in fraudem facere videtur,ff.ad Trebel.nã quòd.§.non omnis.&l.cogi.§.generaliter.præsertim si rogatus ẽ totam hæreditatem in pios vsus erogare,vel executori ad taliter distribuendum tradere,vt in decr.Inn. IIII.extrauag.de testa.Io

g annes.frange panem.resp. 1.[g]ad instar hæredis hæreditatem alteri restituere rogati,ff.ad Trebel.ille à quo.§.tempestiuum.l. quia poterat.extr.de testa.Raynutius.Et idem videtur de aliis legatis, cùm in fraudem defuncti iudicium non agnoscitur, C.si omis.cã test.l. 1.& ij.resp. 1.ad idem ff.eo.l. 1.in prin.& §.fi.& l.licet.Dicũt quidam,quòd si hæres rogatus est totam hæreditatem in pios vsus distribuere,vel executori ad distributionem tradere, tunc cogendus est adire:alioquin non,vt in præal.l.si quis omissa. in fin. Sed tunc executor & legatarij possunt agere contra illum,vt tradat,

ADDITIONES.

a Amittet.¶De hoc in prin.huius §.& dicam j.eo.ver.

b L.seq.¶ De facto fuit exẽplum tale:Testator tribus nepotib⁹ ex sorore,qui diuisim,vel coniunctim legauit cẽtũ,& vnũ ex illis fecit commissarium,satis patet,ꝙ causa legati fuit attinens.

c Quid si vnus.¶Dicit Iac.de Aret.ꝙ pœna perditionis eius,quod ex testamento obuenire poterat,erat pœna non suscipientis officium. Præmissa locũ habent post illud Susceptũ, & vocant hæc prætoria remedia.Inducit etiam l.si quis.C.de don.ff.de vẽt.insp. l.j.§.quid ergo.Inst.de satis.tut.§.fi. Contumacia durante exequatur episcopus, vt in prin.huius ver.propter ea, quæ hîc sequent, remisit auctor ad hunc ver.lviij.j.de li.conce.§. nunc dicendum. ver.30.in fi.

d Facta.¶Facit,quod no.j.de inquisi.§.vlt.not.versic.sed nunquid abbas.

e Igitur.¶Super verbo,dec.& §.illud.super eodem verbo.

f Instantiæ.¶Credo,ꝙ intendit allegare gl.quæ incipit,hic annus. in qua est illud verbum,quod putarunt Io.& auctor in prin.gl.& hoc facilè in gl.scriptis in petiis,vel quaternis accidere potuit:signato illo verbo Viri,pro textu:sed non sic in glossis descriptis circa tex.cùm textu ille non esset idem.

g Resp.j.¶De hac dixi in §.compendiosè.ante fi.

dat,vel soluat eis singula legata:vel etiam contra possessores hæreditatis,vtilibus actionibus. Alij dicunt,quòd indistinctè cogendus est adire,etiam si eam repudiauerit:& hoc,si adhuc adire potest,vel ex beneficio legis,vel ex beneficio restitutionis,maximè rebus in statu suo manentibus:aliter non,C.de iuris& fac.igno.l.ij.& 3.C.de repud.hær.l.fi.ff.de minor.quòd si minor.§.Scæuola.ff.de his,quæ in frau.cred.l.quia autem.§.sed si seruum.& §.pe.l.
60 ait.§.si quidem.¶†Lxj.Sed pone,quòd ex eo testamento non ē adita hæreditas,quia fortè hæres adire nō potest:vel cessauit adi-
a re,non tamen in fraudem talium legatorum[a]. Et videtur,quòd executor,vel legatarij nil possunt ex eo testamento petere,etiam
b pro legatis ad pias causas[b],ff.de reg. iur. si nemo.C.si omissa cau. test.l.2.§.fi.ff.de test.tut.si nemo.& l.si hæreditas.in prin.nisi testator testari præcepit,C.de fideicommis.eam quam.& l.ex testamēto.& l.si veritas.ff.de inoff.test.Titia.ff.de vulgar.substit.cohæredi.§.cùm filiæ.C.de testa.manu.si iur.Arg.contrà,quòd valeat,& peti possit legatum,licet testator hoc non præceperit,ff.de leg.2.cùm pater.§.filius.& l.peto.§.mater.ff.de hæred.instit.l.fi.ff.de fideicommis.liber.l.Antoninus.& l.in testamento.ff.ad Sylla.cum
c fisco.Vbert.de Bo.dixit,nihil peti posse[c]. Alij contrà dicentes dictum eius habere locum tantùm in casibus,in quibus debentur legata & fideicommissa,quamuis hæreditas, non sit adita,nec ab intestato possit adiri,sci.cùm testamentum de iure non valet, putà quia in eo veritas iuris,vel solennitas deficit, vt in præd.l.si veritas.vel cùm ex testamento hæreditas,vel bonorum possessio peti non potest,vel cùm ex testamento iure facto hæres script⁹ bona fide cessat adire,& alter illi ab intestato succedit,C.si omissa cā test.l.ii.§.penul.& fin.quos notat Accur.in præd.l.eam quam.Ibi etiam no.quo iure legata petuntur in casibus illis: alij autem speciales casus not.ex d,§.mater.in quibus aliud est dicēdum,quàm Vbert.dixerit.Sed & si ab intestato sit relictum,quod distribui debet per executorem,dixit Vber.quòd executor nil petere potest quia nullum ius habet,nec personale,nec reale,ante aditam hęreditatem,C.commun.de leg.l.2.& facit pro eo,ff.de excus.tut.Lucius.§.præcedit.de leg. 1.si tibi homo.§.cùm seruus.ff.de fur. à Ti-
d tio[d].¶†Lxij.Denuò quæritur,an solutio,vel distributio legato-
61 rum facta per hæredem sine executore,teneat,& ipse liberetur? & an episcopus,seu executor petere potest, vt illi iterum soluat, seu tradat executori?Et primò videtur,quòd non valet, quod fit ab hærede,& sic non sit liberatus:sed iterum tradere, vel soluere teneatur executori,iuxta voluntatem defuncti per eum distribuendum & soluendum:ar.in his,quæ no.s.vers.v. Sed quid si testator nō ei soluit secundum defuncti voluntatem? & ideo non videtur liberatus, argumentum. ff.de condition.institu. l.quæ sub conditione. §. penultim.& l.si quis in testamento. ff.de dot.prælegat.vir & vxor.in fine.ff.de solu.si quis decem.& l.Stichum aut Pamphilum.§.vsumfructum. Item non intelligitur soluere qui vel non integrè,vel non,vt debet,soluit,ff.de verb.signific.soluēdo.& l.solutionis.ff.de sol.l.3.ext.de iureiur.eam te.Arg.contrà.
e nam sufficit semel paritum esse voluntati testatoris[e],ff.de condi. & demon.hæc conditio.ff.arbor.fur.cæs.l.furtim.§.j.ext.de cler. per sal.promo.c.j.Item bona fides non patitur, vt idem bis exigatur,ff.de reg.iur.bona fides.Item sufficit,quòd hæres fraude careat , licet non soluat secundum expressam testatoris voluntatem, ar.ff.de man.test.qui filium.resp.j.& ij.ff.de cond.& demon.si fun-
f dus.& l.cùm pupillus[f].Dici potest,quòd aut testator diuisit quantitatem legatam,determinando videlicet,quantum singulis, seu pauperibus,vel ecclesiis inde dari deberet:quo casu valet solutio per hæredem sine executore facta:aut nō diuisit, sed potestatem diuidendi & distribuendi executori dedit: quo casu, cùm non sit facta solutio,seu distributio per hæredem iuxta defuncti voluntatem,liberatio non contingit,vt in primis concord.ff.ad Sylla.l.3.Vnde potest cogi ad soluendum iteratò,vt in auth.de eccle. ti. §.si quis autem.& §.in omnibus.lxxxix.dist.c.j. & ca.si quis pecu-
g niam.Vel potest indistinctè dici[g], quòd si bene ordinauit & distribuit,liberatus est:alias non,vt in auth.eo.ti.§.si autem intra.§.si quidem.in fi.ff.de aur.& argen.leg.l.medico.§.fi.ff.de admin.tu.pater
62 ff.de neg.gest.soluendo.ff.de cōsti.pec. vtrùm.¶†Lxiij.Et scias, ꝙ inter relicta ad pias causas etiam relicta quibuscunque personis miserabilibus computantur,vt in pupillis,viduis, peregrinis, pauperibus,auxilio proprio destitutis vel ratione morbi, vel ætatis,expositis,libertis,& similibus,lxxxvij dist.c.2.& per totum.hæ enim personæ in iudiciis,& extr.quadam prærogatiua lætantur, vt C.quando inter pupil.& vid.l.vnica,C.de episc.& cler.l.orphanotrophos.& l.si quis ad declinandam.in auth.de eccles.ti. §.fin. ext.ne cler.vel mo.c.i.extr.de verb.sig.super quibusdam. in fine, lxxxiij.dist.§.j.& per totum.lxxxvj.dist.non satis.xxiij.q.v.reg.24. q.3.si quis de potentibus.& c.seq.extr.de foro com.ex parte.Qđ verum est de viduis,& pupillis,& peregrinis miseris,& pauperib⁹
h non de diuitibus & potentibus,vt ext.de of.del.significantibus[h] & extr.de foro compe.ex tenore. Item etiam quæ relinquuntur monasteriis,vel ecclesiis vel aliis piis locis,vt ext.de testa.c.fi. vel etiam ecclesiasticis & religiosis personis.Pia autem loca & venerabilia dicuntur ecclesiæ,monasteria,hospitalia, & quælibet alia loca,in quibus senes,debiles,& infantes, & aliæ personæ miserabiles,& languidæ alūtur & alia charitatis opera exercentur, vt in præd.l.si quis ad.& l.orphanotrophos.in auth.eo.ti.§.fi. extrà. de relig.

ADDITIONES.

a Legatorum.¶Vide j.de testa. §.j.ver.pone:nullus.& in ver.item plerunq;.qui ibi præcedit,& ponuntur libelli huic materiæ congrui cum suis positionibus.

b Ad pias causas.¶Hoc j.reassumam,quod tangit xcv.q.Io.

c Posse.¶Hucusq; intelligibile est,quod hîc scribitur:& principaliter motus fuit Vber.per duas leges in prin.priùs allegatas: quod sequitur,videtur ineptè dictum,cùm Vber.dixerit nil deberi:& ꝙ sequitur,innuit dictum eius intelligi in illis solùm casibus,vbi legata debentur,licet,&c.Si tenuisset auctor verba Ioānis,cui⁹ fuit iste ver.q.xciij.cessaret error, qui tantùm potuit causari à quodā defectu in originali Ioā.cuius verba post dictum Vbert.sunt hîc: sed,salua eius pace,ego aliter credo,& dico sententiam eius locū habere in illis casibus tantùm,quibus testamentum de iure nō valet:vt quia veritas iuris,vel testamēti solennitas deficit,C.de fidei commis.l.si veritas.vel cùm ex testamento hæreditas, vel bonorum possessio peti non potest,vel cùm ex testamento iure facto hæres scriptus cessat bona fide hæreditatem adire,& tertius ab intestato succedit,C.si omiss.causa test.l.2.in fi.Hucusq; clarè & bn̄ dictum:& supplendo in Ioanne aliter in his.Secus ergo in casib⁹, in quibus debentur legata & fideicommissa, quamuis hæreditas non sit adita,nec adiri possit ex testamento,qui no. &c.in his em̄ tenendum est contrarium eius, quod dixit Vbert.& sic locus est distinctioni.Hæc Ioā.Vt autem hæc meliùs adhuc intelligantur, sciendum est,quòd dominus meus leges tres C. si quis omis.causa test.sic summabat:si participata fraude cum substituto institutus dolosè hæreditatem omittit,ad legata tenebitur substitut⁹: si verò pecuniam recepit institutus,ipse primò tenebitur. Secunda verò & tertia lex in instituto,qui tenet hæreditatem ab intestato distinguunt,vt si testamentum non valebat, nil præstet: si valebat,tunc aut possidet is,qui abstinuit, & ipse tenetur salua ratione Falcidiæ:aut possidet tertius,& ipse possidens non tenetur: & hoc Canonistis sufficiat.Legistis enim valde prolixa ista materia est,in qua Dy.longam distinctionem formauit ff. si quis omis. cā test.quam ad literam posuit Cy.C.e.ti.

d A Titio.¶Hîc omittit auctor quæstionem Io.xcv.qua quærit,an fauore captiuorū,vel pro alia pia cā,seruabitur, quod in cā libertatis seruatur in casibus prædictis: & habetur id Inst.de eo.cui lib. cā bona addic.in prin.& §.j.ff.de fideic.li.l.in testamento.& l.Antoninus. Intendit ergo q̄stio,an sic debeant pia legata hæreditate non adita,sicut libertas.Quod debeatur:Vber.alleg.in auth.vt cùm de ap.cog.§.si vnum.& subdit,dici posse contrarium:quia libertas in sui præiudicium non præscribitur, sed ius pertinens ad causas pias:sic C.de episc.& cler.l.vlt.in fin.C.de præscr.quæ pro lib.oppo.per totum.Item nec ex testamento libertas videtur deberi,hæreditate non adita, saltem ab intestato:vel aliàs possessa, C.si quis omis.causa test.l.j.in prin.& ff.eod.ti.l.libertatibus.& ff. de man.test.l.testamento manumissus. & l.testamento liber.nec legatum ad piam causam,putà alimentorū,C.de fideic.l.j.sed vid̄, quod ibi no.item ad hanc partem facit.quod glo. dicit in præd.l. Antoninus.illud speciale.Sed Nic.tenet contrà, sc.ꝙ remedium legis datum legatis libertatum,locum habeat in legatis piis:cùm id,quod ex pietate inductum est pro temporalibus libertatibus ꝯseruandis,longè magis debeatur vbi maior est ratio pietatis,sc.ꝓ libertate animarum,quæ sunt rebus omnibus præferendæ : alle. l.sancimus.C.de sac.san.eccl.in fi.& in auth.de san.episco.§.si verò lib.in fi.ext. de pœ. & remis.cùm infirmitatis.in fi.Sic per contrarium arguitur,rerū temporalium curam committendam,cui committitur animæ cura.xij.q. 1.præcipimus.

ADDE Rom.cons.ccccxxix.Pet.de An.cons.cliij.Bal.cons.30.in fi.i.li.& Ab.cons.33.2.lib.

e Testatoris.¶Supple,qui ad hoc executores dederat.

f Pupillus.¶Gul.de Cu.speciales leges ad hoc inducit,ff.de bo.li.l.si libertus.§.j.& de do.præle.l.ij.§.idem Iulianus.& l.pater.§.sed si priusquam.cum ibi no.

g Dici.¶Cū distinguat,an bn̄ vel male,n̄ ē indistinctū:imo saluat ꝓxima distictio.In quātū aūt subdit,ꝙ si bn̄ ordinauit,intelligo , id ē,discretè & vtiliter,quātū quisq; prudēs,& deuotus fideicōmissarius facere potuisset.Simpliciter em̄ n̄ bn̄ facit vsurpās alienum officiū,de homic.c.tua nos.de re.iu.n̄ ē sine.l.6.& ff.e.ti. culpa ē.

h Significantibus.¶Vide,quod ibi scripsi in 4.& v.gl.

relig.dom.de xenodochiis.& c.seq.23.q.vl.§.quamuis.in l.sanci-
mus.C.de sa.san.eccl.illud.C.lib.12.de mendican.validis,l.vnica.
Item etiam,vt dicunt quidam,quę relinquuntur ad custodiā ciui
tatis,& locorum:ar.ext.de immu.eccl.c.1.& 2. C.de do.l.pe.§.2.
a Ar.tamen contrà in præd.l.illud[a].Vel refectionē pontium,&via-
rum,& murorum,& fossatorum ciuitatis,&castrorum,& similiū
& hoc si necessitas immineat,aliter non:ar.C.de sac.san.ec.ad in-
structionem.C.de oper.pub.l.omnes prouinciarum.& l.ad por-
tus.& C.lib.x.de quib.mun.vel præst.nem.se lic.excus.l.fi.C.libr.
xj.de priuil.domus Augustæ,l.penul.ext.de immu.eccl.c.2.&c.n̄
b minus.& c.aduersus.Ar.contrà in præd.l.illud[b].item etiam,quæ
legantur in ornamentis ecclesiasticis, vel pro eis,seu pro fabrica
ecclesiæ,vel luminaribus, vel anniuersariis, vel aliis ad diuinum
cultum temporalem,vel perpetuum pertinentibus, vt extrà.de
test.c.fi.Idem etiam dicunt quidam,vbi legatur aliquid pro emē
c dandis fortisfactis[c],etiam generaliter,vbicunque pro anima lega
d tur[d].¶†Lxiiij.Quid si quis legauerit decem ecclesiæ sancti Mar-
63 tini de tali loco,& ibi sunt duæ ecclesię talis vocabuli?Resp.dabi
tur magis indigenti,in auth.Col.ix.de eccl.ti.§.si quis in nomine
magni Dei.C.de epis.& cler.si quis ad declinandam.§.sin aūt am-
pliores.Si verò non appareat maior indigentia, poterit episcop⁹
e gratificari,cui illarum voluerit[e],ff.de relig.& sump.fu.l.fina.& in
præd.l.si quis ad declinandam.§.sin autem nullus.& c.ti.l.nulli.§.
f cum autem[f].¶†Lxv.Quid si testator vult fieri pontem,vel hos-
64 pitale,vel aliquid huiusmodi:nec dixit vbi?Resp.debet fieri in lo
co domicilii sui,ff.de condi.& demonst.l.quæ conditio. §.cū ita.
& ar.2.q.1.si peccauerit.ad fi.ff.de pœn.l.capitalium.§. famosos.
extr.de electio.postquam.Sed si hospitale fieri non potest,vbi te
g stator fieri iussit,fiat alibi,extr.de testam.nos quidem[g].Et idem,si
pecuniam

ADDITIONES.

a Illud.¶j.soluetur,vbi repetitur.
b Illud.¶Lex illa non negat,imo concedit, alias cās, quàm ibi ex-
pressas,esse pias:licet regula insinuationis faciēdæ noluit vitiare,
nisi in casibus expressis ibidem quasi sint gradus in piis actib. 86.
dist.non satis.
ADDE,quæ relicta dicantur ad pias causas,Bal.in reg.l.i.in 6.co.
ff.de leg.2.item aliquid per Ab.Sic.in c.nihil.in 4.col.in prin.ext.
de præsc.item.p Philip.Fran.in rep.rub.de test.lib.6.ī xix.col.ver.
sed aduerte.item in 21.col.ver.sed cer.& circà.Et adde, q̄ hîc le-
gata facta ad pias causas,si nutu fiant,valent & tenent, Bal.in l.2.
ff.de testa.
c Factis.¶De his j.ver.de hoc autē lxxiij.q̄a hîc dicitur de fortisfac
tis,quæritur,an legata pro malè ablatis,dicātur legata ad pias cau
sas?Nic.tenet,quòd sic,cùm relinquitur ecclesiis,pauperibus,vel
similib.personis:secus si relinquitur aliis p̄sonis,maximè coniun
ctis,putà vxori,amicis,vel vicinis:nam,vt dicit, non cōsideratur,
quare dicat testator se legare:sed ꝯsideratur,cui legat,alle.l.illud.
C.de sac.san.eccl.Inst. de leg.§.longè magis.& C.de falsa causa a-
diect.per totum.Hæc solutio parum placet:nam prima pars n̄ est
dubia per superiùs dictum.Secundum dictum non placet, quod
ponit contradictorium:cùm negari non possit causam pondera
ri,cùm de pia causa loquimur.Item nō soluitur quęstio,quæ q̄rit
de simpliciter relicto,& sine expressione personæ,in qua ipse idē
tenet,q̄ legatum tenet,quasi Deo factum & pro animæ salute,ff.
de iureiu.qui pro salute.& in præ.l.nulli.& præ.§.si quis in nomi-
ne.in auth.de eccl.ti.Dicebat tamen,quòd si qui probarent sibi il
lam quātitatem per ipsum malè ablatā,illa facienda esset restitu-
tio,qui peterent,vt debitum.allegat l. Aurelius.§.pen.ff.de li.leg.
ad p̄dicta facit vers.26.s̄.e.Adhuc quærit,si pro malè ablatis p te-
statorem relicta sunt Titio centum.an testatore liberto Titi⁹ illa
petere & exhibere possit,vt debita?Constat enim,quòd, quæ le-
gat,non potest ante ipsius mortem:item,vt dicit,etiam post mor
tem non potest illa petere,vt debita,nisi probet debita,propter l.
Aurelius,in fi.Nec conuenit hæc q. 14.superiori, in qua non fue
rat simpliciter legatum,sed sacerdoti cautum.Iac.de Aret.quærit
si relinquantur centum pro malè ablatis in dispositione Titij,nec
reperiuntur nisi lxxx.malè ablata , an per commissarium sit resti-
tuendum heredi,aut per fideicommissarium dispensandum?Res
pondet,quòd si testator dixit,q̄ nolebat expendi in aliam causā,
non conuertitur:si verò illud non fuit dictum,poterit, secūdum
eum illud in aliam causam piam per fideicommissarium conuer
ti:& bene facit,si id faceret consilio episcopi & hæredis: alleg. ff.
de vsufru.leg.legatum.& l.quædam prædia.ff.de condi.& demō.
l.in testamento.& in auth.de eccles.titul.§.si quis in causam. & §.
seq.
ADDE,quòd legatum pro malè ablatis : sit pium.Bart.in l.j.C.de
sac.san.eccles.& quòd si non ascendant malè ablata ad quantita-
tem legati,debeant in alios vsus conuerti,Paul.de Cast. consilio
ccxliij.
d Legatur.¶Ad istum finem faciunt quæstiones Guid. de Suza.in
q.statut.C.eo.qui ponit,statuto ciuitatis prohiberi maiorem 14.
minorem xviij.legare non posse,nisi pro anima:& id possit, pro-
ut bonum & iustum sibi videbitur.talis maior 14.& minor 18.re-
linquit matri suæ centum pro anima:quærit, an legatum valeat?
Ad affirmatiuam allegat C.de sac.san.eccl.illud.& l.sancimus.q̄a
inter parentes& liberos est pietas,ff.de inof.test.l.2.Item illud sta
tutum est contra ius commune,in quantum arctat libertatem le
gandi:& ideo est arctandum,ff.de lib.& posth.cùm quidam.ad id
de reg.iur.odia.lib.6.In contrarium,quia factum videtur in frau
dem statuti,ff.de legi.contra.& l.fit fraus.Itē mater inter pias cās,
vel loca,non describitur in legibus vulgaribus:& cùm quid pro-
hibetur,& omne id,per quod ad illud peruenitur,intelligitur in-
hibitum,C.quod met.cau.si per impressionem.& de reg.iur.cùm
quid vna.libr.vj.cum concord.& quod directò consequi potest,
non venit per obliquum,ff.de leg.j.si tibi & mihi.§.regula. Solui
legatum valere,si mater est pauper,C.de episc.& cler.si quis ad d̄
clinandam.ver.vbi autem.& ver. quis enim pauperior.si diues ē,
non valet:ar.C.de sac.san.eccl. illud.¶Secunda quæstio:est,cùm
statutum prohibet relinqui vxori vltra certam quantitatem: &
vir quidam illam quantitatem reliquit,vxori,& in alia parte testa
menti relinquit eidem certam quantitatem distribuendam pro a
nima sua:q̄rit,an id poterit?Resp.q̄ si sibi soli, non valet,ne fraus
fiat statuto,ff.de tut.& cur.dat.ab his,l.scire.§.j. Si verò sibi& aliis
commissa ē distributio,valet:q̄a cessat fraudis suspicio:facit C.q̄ si
deic.l.fi.ext.de sta.mo.c.2.& de of.del.prudentiam.& facit,quod
dicam super ver.lxxxij.in fi.
ADDE non incongruè,quod consuluit Pet.de Anc.consi.23.q̄
stante statuto,quòd mater non possit,etiam pro anima,nisi ad cō-
putandum decem pro centenario,de bonis suis relinquerere, q̄
si circunscripto statuto,tanquam contra libertatem ecclesiasticā
quantum negat,imò rationabile,& mater facit legatum pro ani-
ma diuiti:quod legatum non valet,quia veritas est spectanda,nō
fictio.
e Voluerit.¶Vt scripsi de testa.c.iudicante.super gl.2. Host.intelli
git assignando,vel diuidendo:alle.alia iura,ibi vide,vbi inuenies
duas alias opiniones circa hoc.
f Autem.¶Hîc conuenit quæstio,si reliquit ecclesiæ simpliciter,
nullam nominando.Cy.super l.j.C.de sac.san.eccl.arguit, nulli d̄
beri,quasi incertum:soluit,q̄ debetur parochiali,per l. quæ con-
ditio.§.fi.ff.de condi.& demonstr.Gul.de Cu.dixit dari pauperio
ri,per iura in prin.alleg.Quidam dicunt,ecclesiæ Romanæ, quæ
est caput ecclesiarum,22.dist.sac.sanc.C.de sum.trin.inter claras.
& l.seq.Pro cathedrali facit §.si quis in nomine.& in auth.de san.
episc.tenet primum:pro quo facit vicinitas & affectio.Ad primū
ext.de priuil.super specula.vbi concor.istæ,ff.de excus.tu. non tā
tùm.§.1.Ad secundum C.de natu.lib.quoniam.de off.deleg.nisi
specialis.
Duas quæstiones,s.quando parochianus duarum ecclesiarum le
gat ecclesiæ parochiali:vel,quando tempore testamenti erat pa-
rochianus vnius & tempore mortis alterius, scripsi in decretali,
cùm quis.de sepul.lib.6.super verbo,domiciliorum ecclesiæ.
ADDE,q̄ opinionem Io.And.seq.Bart.in d.l.quæ conditio. vbi
etiam vide per Alex.Quid si relinquatur monasterio simpliciter,
an debeat potiùs intelligi de monasterio monialium, quàm mas
culorum?Bal.in l.cùm multæ.C.de dona.ante nupt.tenet, quòd
sic,& de eo,quod Io.And.dicit se scripsisse in dec. cùm quis. vide
Fed.cons.29.
g Quidem.¶Vide,quod ibi no.in gl.pe.& q̄d sup ea dixi. Sed con-
iungendo has duas quæstiones affines,est sciendum,quòd Io.de
Deo lib.4.q.xvj.tractauit quæstionem de illo,qui relictis hærede
& tribus commissariis, iussit ædificari,& dari ecclesiæ: quo mor-
tuo,duo commissarij illud legatum conuertere volunt in trans-
ferendo vnum monasterium malè situatum ad locum aptum:ter
tius commissarius & hæres dissentiunt:inuoluit se:sed hoc tenet
q̄nedum duo ex tribus,sed nec etiam tres hoc possent contra vo
luntatem hæredis,cui in ecclesia nouiter constituenda ius patro
natus debetur:& per id etiam defuncti memoria præseruatur.al.
12.q.2.c.bonæ rei.xvj.q.vij.c.piæ mentis.& c.seq.extr.de testam.
nos quidem.et ibi scripsi super verbo,ædificetur.Quid iuris,si ex
ecutor testamentarius,vel legitimus,plus in ædificando ecclesiā
expenderet,quàm fuerit relictum?Aliam quæstionem eiusdem
Ioā.ad materiam fideicommissorum,vide de vsuris, quanquam.
lib.vj.super gl.nomine.in fi.et de aliis duabus quæstionibus remi
si et scripsi s.§.compendiosè.super ver.11.Sed quærit Gui.de Su
za.si prædictus testator iussit illam ecclesiam fieri in ciuitate: et
duo ex commissariis volunt illam facere in burgis illius ciuitatis
tertius resistit,volens illam fieri inter muros: quid iuris? Pro duo
bus facit

pecuniam inter pauperes distribui iussit:intelligitur enim de pauperibus loci domicilij proprij curasse,vbi viuens fomentum,cõsolationes, & seruitia à multis recepit:ar.in præ.l.si quis ad declinandam.§.& si quidem.& §.vbi aut.& l.nulli. §. sin autem persona.& §.ꝙ si testator.& §.j.Maiorem enim affectionem ad locum
65 proprium intelligitur habuisse,23.q.iij.fortitudo.¶†Lxvj. Sed nunquid quilibet de populo potest agere contra executorem ꝓ talibus ad pias causas legatis exequendis,quasi hęc actio sit popularis?Et videtur,quòd sic,ff.de popul.act.l.j.& ij.ff.ne quid in loc. pub.l.2.§.j.ff.de locis & itiner.l.1.Ar.contrà,ꝙ non,nisi in quibus à lege permittitur agere nomine vniuersitatis:de quib.legitur ff. quod cuiusq; vniuers.l.j.& 3.§.fi.& l.sicut.in prin.ff.de condi.& ď
a mon.municipibus.Dicunt quidam,ꝙ si præmissa[a] computantur inter legata ad pias causas,quilibet de populo audiendus est, vt piis locis & personis miserabilib.satisfaciat,vt in auth.de ecc.ti.§. si aũt,qui hoc facere.Misericordia enim communis est vsus, vt
66 lxxxvj.di.non satis.versus finem. ¶†Lxvij.Sed an pauperes habeant actionẽ ad petendũ relicta pauperibus?Acc.no.in præ.l. ꝙ
b sic[b].¶Lxviij.Itẽ cũ panis,quem auar⁹ detinet,sit id est,eẽ debeat esurientium,& quodammodo dicatur inuasor,vt lxvij.dist. sicut hi.prope fi.& in fi.nunquid pauperes illum petere possunt?Dicit
c Io.[c]quòd non directè: denunciare possunt tamẽ detentorem, vt sic per eccclesiam cõicare cogatur,xij.q.j.dilectissimis. ¶Lxix. De executore autem quæritur primò, vtrùm sit censendus negotiorum gestor,vel quasi,vel saltẽ loco eius?secundò quæritur an sit procurator?tertiò,an habeatur loco legatarij,vel fideicommissarij,vel loco ipsorum?quartò,an sit loco hæredis? Ad primũ dico,quòd non est:dicẽdus negotiorũ gestor,vel quasi:nec est ẽt loco eius.Ille enim est verus,seu merus negotiorum gestor, qui sine mandato,vel cura, vel officio sibi iniuncto alterius negotia gerit,ff.de negotiis gest.l.ait.§.fi.& §.hac actione. Executor verò gerit cum cura vel officio sibi commisso,ff.e.l.j.& l.si quis.& in ꝑ.
d decr.Ioannes.ff.man.si remunerandi.§.j.[d]¶†Lxx. Ad secundum
67 videtur,quòd executor sit procurator,cùm gerat cum mandato, vt dixi:& procurator est, qui alterius mandato negotia ad ministrat,ff.de proc.l.fi.in prin.Sed dic cõtrà: nam si verus procurator esset,morte mandatoris finiretur eius mandatum,vt Inst. mandati,§.item si adhuc.nec posset contra hęredem agere,sicut facit,vt s.ver.xvj.& scias.quia hæres,& defunctus eadem persona censetur,ar.C.de impub.& aliis substit.l.fi.in fi.ff.de acq.hære.cùm hæredes.in prin.C.de præsc.30.vel xl.an.cùm notissimi.§.j.At absurdum esset,quòd contra dominum procurator agere posset, ff.de poe.si plures.Itẽ si procurator esset,posset ab hærede eodẽq; dño eius officium re integra reuocari, ff.de proc.ante litẽ.& sic esset ĩ hæredis potestate,defuncti voluntatem impedire:quod dicere ẽ absurdum,cùm ad eam implendam sit ipse cogẽdus, vt s.ver.lvij.
68 hîc etiam quæritur.¶†Lxxj. Ad tertiũ autẽ quidam, ꝙ ẽ loco legatarij,vel fideicõmissarij,ꝑꝑ quasdam similitudines,quas cũ illis habet:& ideo fideicõmissario,quasi humaniori,aggregat,vt dñt: arg.C.

ADDITIONES.

Urbus facit ff.de verb.sig.l.ædificia.& l.qui in continentibus ædificiis.vbi ædificium dicitur Romæ fieri, quod fit in continentibus ædificiis.ad idem l,2.e.ti.& ff.de proc.l.præsens.Item in legatis,arbitris,& tutoribus,statur maiori parti,ff.de re ind.duo.de arbit. l. sicuti.de admin.tut.l.3.§.fi.Contrarium tenet, cùm verbũ sit clarũ,& sic interpretatione non eget.C.de li.præt.l.iij.Seruentur ergo verba ff.de leg.iij.non aliter.ext.de deci.ad audientiam.vbi cõcor.in vlt.gl.alleg.principaliter l.Quintus.ff.de an. leg. vltra mediũ legis, quæ vult filiũ educari debere, vbi pater dixit.facit ꝓ,ꝙ vulg⁹ sic recipit ciuitatem,ff.de sepul.l.Labeo.bñ facit dec.si ciuitas.de sen.exc.li.6.Sed dices,ꝙ facit ꝯ,in quantum ibi nomen ciuitatis protenditur:sed illud ex causa, vt ibi dicitur. Per quod dico,ꝙ cã suggerente,quia in ciuitate fieri non potest vllo modo, vel non congruè & honestè,tunc in burgis fieri poterit,ex cã,ne legatum pereat:quod est fauorabile,vt dictum est s.per c.nos quidem.& facit præd.l.Quintus ver.nec tantùm.

a Præmissa.¶Hoc dicit Ioã.propter duas quæstiones proximas in numero.

b Sic.¶Constat,ꝙ tenet institutio pauperum, C.de episc.& cler.l. nulli.& l.si quis ad declinandam.& no.de test.cùm tibi.in fi.gl.& substitutio,vt e.ti.c.j.li.6.& vbi aliud non exprimatur,de pauperibus illius loci intelligitur,vt in præ.l.si quis.Sed quandoque fuit dubitatũ,an valeat institutio facta de pauperibus,quos Titi⁹ nominabit?Nic.refert,qñq; fuisse iudicatum,ꝙ non,quasi sit captatoria:nõ insto,quia approbatissima est hodie ista forma & sit ratio,si substãtia institutiõis, vel legati nõ ponitur in alterius arbitrio,sed solùm nominatio personarum,vt not.Cy.secũdũ Dy.in l.captatorias.C.de testa.milit.& hodie additur, quòd illos tantũ instituit,quos ille nominauerit.Itẽ idem, si nullo instituto dicat, bona mea relinquo pauperibus, quos talis me⁹ fideicommissari⁹ nominabit,vt no.in l.his verbis.ff.de hæred.instituen.Nec mirũ: quia etiam captatoriũ legatũ libertatis valet,ff.de fideicõ.lib.l.fideicommissaria.Cùm ergo quæritur,quis adeat,vel actiones intentet?respondet Nic.ꝙ ille fideicommissarius,quẽ l.si quis.ꝑponit episcopo:ad idem in auth.de eccl.tit.§.si autẽ,qui hoc facere. Dicit,etiam,ꝙ cùm commissarius nullum habet lucrum indignũ esset,ꝙ peteretur damnum creditorum,vel alio modo,ff.pro socio,si non fuerint.in fi.ad Treb.quia poterat.C.de iure delib.l. fi. quòd si præfata. Est tutum consilium, quòd inuentarium faciat, vt in l.præd.Item de quæstione,dixit testator,volo,quòd de bõis meis centum distribuatur inter pauperes certi loci:& postea duobus,vel pluribus pauperibus illius loci,legat singulis decem, an illis debeatur pars primi legati?no.Arch.xij.q.vlt.quia Ioannes ꝙ sic,per l.qui Marco.qui alias est §.sub l.Titia.ff.de adimen.leg.ibi gl.signat contraria,quæ Dy.soluebat,ꝙ præcedebant,cùm in eandem causam,putà alimentorum,erat vtrunq;:& sic ambo non ď bentur:secus si in diuersas.remittit etiam Archid.ad no.ff.de fun. instruct.l.quæsitum.§.pen.& vlt.Si testator expressisset per fideicommissarios distribuenda illa centum:& fortiùs,si dixisset,lego commissariis centum distribuenda, &c. quæstio mihi non esset dubia:& idem econuersò, quando dixisset, lego de dicta summa centum lib.&c.Item non procedit quæstio,cùm non debetur legatum omnibus pauperibus,sed sufficit in certis distribui.Procederet ergo quęstio,quando inter sacerdotes curatos ciuitatis iussisset distribui,& postea aliquibus ex illis legasset: hîc enim ẽ certitudo,quæ non est in pauperibus ciuitatis,de quibus Arch. quæstionem formauit non prouidè. Vltimò not.quòd licet sufficiat sola volũtas testãtis, vel legãtis,& maximè ĩ legatis pauperib.de supremis enim iudicijs sui non refert, cum quo quis loquatur, ff. de lega.2.cùm pater.§.donationis.in donatione tamen inter viuos,dicit Acc.illam non tenere factam pauperibus,nisi sit, qui ꝓ illis recipiat.hoc no.C.de sac.san.eccl.illud.in fi.vlt.gl.Iac.de Rauen.placet contrarium:quia quod pauperibus datur,Deo datur, qui semper est præsens.Pet.de Bel.dicit,ꝙ licet ponatur præsentia,non ponitur consensus,qui est necessarius in contractibus: ꝑ quod dicit fortè gl. stare posse:hoc ibi vide per Cyn. Sed Gul.de Cun.ponderauit,quòd ciuitas,ecclesia,& pauperes,æquiparãtur in l.præd.illud.& l.fi.e.ti. Sed pollicitatio facta ciuitati sine causã, non tenet,vt ff.de pollic.l.j.nisi facere cœperit, vt ibi:ex causa tenet,vt ibi,e.ti.l.ob casum. Constat etiam, quòd sicut pactum est duorum consensus,sic pollicitatio est promissum solius offerentis,e.ti.l.pactum.Tenet ergo cum gl.quòd si non est,qui recipiat non tenet donatio:quia verum dicit,nisi causa fuisset expressa:vti si dixisset,propter maximam caristiam victualium, quæ nunc est, dono pauperibus huius loci centum libras, vel cẽtum mensuras grani:putat,quòd teneret obligatio,ex quo de illa constaret,per prædl.ob.casum.& l.propter.& l.j.de pollicita.ff.Constat etiam, quòd alimentorum causa fauorabilis est,ff.de feriis, l.2.& maximè pauperum,lxxxvj.dist.pasce.

ADDE,quòd hanc additionem sequitur Ro.cons.cclxxxv.& vide quoddam consilium subscriptum Acc.in consiliis Bal.ccclxxx. 2.lib.

c Dicit Io.¶In præd.c.sicut &j.q.7.exigunt.

d §.j.¶Iac.de Rauen.tenet,executorem legitimum teneri reddere rationem vtili actione negotiorũ gestorum:quia necessitate gerit:allegat C.de neg.gest.l.tutor.De testamentario dicit, quòd si rogante testatore consentit,tenebitur actione mandati. Nec obstat,quod statim sequitur:quia ista est species mandati.quæ firmatur morte,sicut cùm mandatur fieri monumentum, ff.mand. l.si verò non remunerãdi.in fi.opponit sibi de l.fi.ff.de solutio.secũdum vnam lectu.licet,dicit ipse, pro pace habenda assumit pro se aliam lecturam,placuit iste modus loquendi. Si vero non suscepit ab eo viuente mandatum,etiam si per viuentem facta epistola peruenisset post mortem,non dicetur mandatum,ex quo non concurrit consensus duorum:& sic non est obligatio,ff.de actio. & obli.l.2.Putat ergo,quia voluntariè gerit,ꝙ tenebitur directè negotiorum gestorum.Opponitur de l.si quis.§.Labeo.& §.seq. ff.de reli.vbi,si mandauit Titius, ꝙ expensas funeris sui facerem, quas illo mortuo feci,comperit mihi funeraria:ergo non mãdati,vel negotiorum gestorum : quia illa aliam nõ cõpatitur. vt ibi Quicquid ibi notetur,ipse dicit,ꝙ funeraria non compatitur aliã actionem,quæ non sit vt genus ad speciem: sed actio negotiorũ gestorum est genus ad funerariam : quia competit pro qualibet gestione:sed funeraria pro gestione funeris tantùm:& sic est species generis:& sic procedit responsio:& vide quod scripsi s. vers. 38.in fi.lxx.

arg.C.communia.de leg l.j.circa medium,&ad hoc fac.ff.ſol.ma.
ſi cùm dotem.§.ſi pater filia.ſi em̃ nõ eſſet loco legatarij,vel qua-
ſi,nunquam poſſet contra hęredem agere:quod tamen poteſt,vt
dixi. Alij contrà:quia ex hoc teſtamento nullum commodum ꝯ
ſequitur,ff.de le.2.ſi quis à Titio decem.ar. C.communia de leg.
l.j.circa medium:ibi,cùm enim non aliter,&c.& vide , quod not.
in gl.illa,pecuniarij,&c.Item ſi eſſet legatarius,vel loco eius,non
cogeretur defuncti agnoſcere voluntatem,ff.ad Treb.nam quod
§.fi.& l.ſeq.§.generaliter.& tamen ſecundum quoſdam, cogitur
indiſtinctè,vt ſ.ver.hoc etiam quæritur. & eſt lvij. Item iura po-
nunt differentiam inter legatarium & fideicommiſſarium,& mi-
niſtrum,ſiue executorem,vt in præ.l.ſi quis à Titio decem. & ff.
de ali.& cib.leg.l.pecuniæ.& l.alio.& iſte eſt miniſter legatarius,
a vel fideicommiſſarius:ad hoc facit ſ.ver.xj.ſed an diſtributor[a]. ¶
b Lxxij. Ad quartum verò dic,vt ſuprà verſicul.vigeſimoſeptimo.
69 item pone, quòd quis[b].¶ † Lxxiij. De hoc autem quæritur:po-
ne,P. relicto ſibi hærede ex teſtamento,vel ab inteſtato, ordina-
uit quendam executorem ad ſua fortisfacta emendanda tan-
tùm : iſte P. mortis ſuæ tempore creditoribus tenebatur, & iam
termini ſolutionum effluxerannt:nunc quæritur , an iſte execu-
tor debita huius ſoluere teneatur, & eorum occaſione poſſit à
creditoribus conueniri , vel poſſit agere contra hæredem , vt ea
ſoluat,vel ſibi pecuniam tradat,ad ſoluendum? Videtur,quòd nõ
niſi præceperit hoc teſtator,ext.de teſt.c.pen.nam appellatione
fortisfactorum non vidẽtur contineri debita,quæ ex contractu,
ſeu quaſi,debentur,ar.ext.de off.ord.dilectus.& ext. de ord. cog.
c.2.in prin.Ar.contrà:quia lapſis ſolutionum terminis defunct⁹
cœperit iniuriari creditoribus non ſoluendo.ex præcepto enim
domini videtur debiti ſolutio facienda,ar. 14.q.6.ſi res.xj.q.j.ma-
gnum.23.q.vlt.tributum.ext.de ſolu.c.j.quia peccat in termino
non ſoluendo:tum,quia frangit promiſſum,ext.de pac.ca.j. & 3.
tum quia illo elapſo inuito domino retinuit alienum.ff.de exce.
c doli,l.ij.§.circa.& hoc tenent quidam[c]: vt ſ.nomine fortisfacto-
rum contineantur hoc caſu debita,quorum terminus ſolutionis
mortis tempore elapſus erat,& pro illis agere poſſit:ſecus autem
de illis debitis,quorum terminus nõdum venerat tempore mor
d tis:& ſic obtinuit[d].¶† Lxxiiij. Sæpe etiam quæritur , vtrùm ſim-
70 plex monachus poſſit fieri executor in teſtamento,præcipuè la
e ici.[e]?Et vide,ꝙ ſic,potiſſimè in legatis ad pios vſus,& in fortisfac
tis emendandis , & generaliter in omnibus pro anima relictis.ta-
lia enim potiùs ſunt eccleſiaſtica,quàm mundana,propter perſo
nas,& loca,quibus fiunt;ext.de verb.ſign.ſuper quibuſdam. in fi.
ext.de teſt.relatum.extr.de vita & hon.cleric.c.j.lxxxvj. diſt.non
ſatis.lxxxvij.diſt.per totum:& talium executiones non ex præſũ
ptione temeritatis,nec pro lucro terreno, ſed ex neceſſitate cha
ritatis gerunt:ideo quia videntur eis eſſe cõceſſa.vt 2.q.vij.§. ſed
aliud & 16.q.1.placuit.in prin.Miſericordia enim eſt communis
vſus,vt in præd.c.non ſatis.verſus fi. Ar.contrà : quia nemo Deo
militans,&c. ext.ne cleric.vel monac.c.fi.in fin.& in ipſa rubrica.
Item quolibet negotium eſt eis interdictum,niſi monaſterij vtili
tas expoſcat,abbate nihilominus ſuadente , vt 16.q.1.monachi.
ext.de poſtu.ex parte.xij.q.1.non dicatis.ex quo ad hoc pro mor
tuis habentur,C.de epiſ.& cle.Deo nobis.2.q.7.placuit.& c.ſeq.
nam in anima & corpore tranſlati dicuntur,in auth. Colla.6.hęc
conſtitutio interpret.prior.conſtit. Ergo & hoc interdictum eis
intelligitur,ſiue ſit ad pios,ſiue ad alios vſus.Item monachi non
poſſunt actiones eccleſiaſticas,vel ciuiles tractare,niſi vrgẽte ne
ceſſitate id epiſcopus præcipiat,vt xvj.q.j.qui verè.ext. de ſyndi.
c.vnico:nec debent ſecularibus occupari,vt ead.q.§.ecce.& c. de
præſentium.nec hac occaſione per ciuitates& loca diſcurrere,vt
eadem q.iuxta.& c.ſi cupis.nam etiam miſſas publicas eſt eis pro
hibitum celebrare,vt ea.qu.placuit Super hoc dicunt quidam,ꝙ
pro legatis miſerabilium perſonarum poſſunt fieri executores,
vt lxxxvj.diſt.c.fi.in fi.& ar.ext.de teſta.tua.& in dec.extrauag.eo.
ti.Ioannes,frange panem.vbi quidam de ordine Prædicatorũ fa-
f ctus eſt executor:& hoc iuſſu epiſcopi[f],vt no.in præ.c.de præſen
tium.aliter non:quia oporteret eos vagari & negotiari: quod eẽ
non debet,vt xi.q.j.generaliter.ext.de off.ord.quanto.Sed certè
præd.c.monachi.& præd.dec.expreſsè inhibent eos fieri execu-
tores,niſi monaſterij,&c.vt ſ. Monaſterij autem vtilitas non vide
tur ſuadere hoc officium eis committi debere : imò potiùs con-
trarium.ar.l.j.diſt.præterea.lxxxiij.diſt.inutile.ext.de obli.ad rat.c.
vnico,ext.ne cleric.vel monac.c.2. Nec obſtat pręd.dec.tua.quia
loquitur de religioſis adminiſtrationes habentib. & non de clau
ſtralibus,ſecundum ea,quæ no.j.verſi.lxxvij. quid de præpoſitis.
nec præd.dec.Ioannes.quæ quantum ad hoc,non ponit ius, ſed
factum,prout contingit narrari : vel fortè de ſpeciali domini pa-
pæ permiſſiõe ille officium executoris ſuſcepit:& vide ſ.de arbi.
g § fi.ver.quid de ſimplicig.¶† Lxxv. Quid de canonicis regulari-
71 ibus,& cęteris religioſis?Et videtur idem dicendum,quod de mo
nachis dictum eſt,vt in præd.dec.ex parte.& ext.ne cler.vel mo-
nac.c.fi xx.q.3.præſens.Ar.tamen contrà,ext.de ſta.mona. quod
h Dei[h].¶Lxxvj. Quid de abbatibus,& huiuſmodi religioſis præla-
tis ? Et vr̃,ꝙ eſſe poſſunt executores.nã poſſunt eſſe ꝓcuratores,
vt ext.de trãſ.ꝯtingit.d̃ cẽſi.ſopitæ.& ẽt iudices,extr.d̃ arb.expo-
ſita.& de officio delegati,qm̃ abbas.tu dic,vt j.ver.ꝓximo,& vid̃
ſ.de

ADDITIONES.

a Diſtributor.¶Et ſ.ver.23.in fi.
b Quis.¶Et ver.ſeq.& ſ.ver.ſin ij.ad finem.
c Quidam.¶Io.prædictus.
d Obtinuit.¶Incidit quæſtio facti:teſtator filios habẽs,quorũ vn⁹
laicus,alter clericus eſt,in ſuo teſtamento illos hæredes ĩſtituit&
iuſſit reſtitui debita,& clamores,& fortisfacta emendari, legata,
ſolui,& hæc reſtitui,emendari & ſolui voluit p filios & hæredes:
ſaluo,ꝙ filium clericũ onerauit,vt omnia ex p̃dictis, quæ fienda
erant,in certo loco ipſe ſolus faceret:ponderauit fortè,pater , ꝙ
multum expenderat in eo,quo ad ſtudiũ,& ꝓmotiõnẽ ad benefi
cia:conquerit̃ de hoc clericus,dicens , ꝙ legitima ſua exinanitur
ex hoc:quod ſi verum eſt iuſtè cõquerit̃:ſed hoc præcipuè reſpe
ctu legatorum. Vera em̃ debita,& veræ emendæ clamorũ & for-
tisfactorũ,vt æs alienum,primò deducẽda ſunt,vt dicã j.de teſta.
ſuper rub.poſt prin.facta demum collatiõe cũ fratribus comple-
bitur illi legitima,ſi verum eſt,illam exinanitã,quo ad ſuam par
tem,p illud onus:& tunc poſſet euenire,ꝙ fratres haberẽt multũ
vltra legitimã tantũ,nec poterit de hoc conqueri:cùm etiam ex
preſsè id potuiſſet facere pater,ext.de teſt.Raynuti⁹.& c.Raynal-
dus.C.de inoffi.teſt.l quoniam.& eſt legitima ſecundum nume-
rum filiorum,e.ti.auth.nouiſſima.Item cùm quæritur, an primò
venienti priùs ſoluendum ſit?ſcias,ꝙ Iac.de Rauen. dicit factum
talem executorem deputatum,vt ſ.ſi ſoluat primò venienti ſim
pliciter,vel ſine cautione:& hæc eo fortius, quãdo à teſtarore ta
xata fuerat certa ſumma per eum ad emendas damnorum,& ſo-
lutionem debitorum ſoluenda:debet em̃ recipere cautionẽ d̃ re
fundendo pro rata,ſi hæreditas primo caſu, vel ſumma taxata,ſe
cundo non ſufficiat ad omnia ſicut fit,quando dubitatur an Falci
dia locum habeat,vt patet ff.ſi cui plus quàm per l.Falcid.l.j.circa
prin. Diſcreti fideicommiſſarji:vocari faciunt omnes, dicentes ſi-
bi deberi:& illos deſcribi faciunt expreſſis quantitatibus, quæ de
bentur:poſtea calculant talia credita cum hæreditate,vel quãtita
te taxata.In legatis autem non venit habenda ratio temporis : in
damnis autem,vel fortisfactis,vel debitis,ſecus, ſi haberetur cer
titudo communis:tamen componunt rationem haberi pro rata.
e Laici.¶Expeditũ eſt per dec.2.de teſt.lib.6.j.reſp.ꝙ poſſunt,obtẽ
ta ſuperiorũ licẽtia.ad idem cle.e.ti.religioſis.&ibi no.ſuper ver-
bo,obtenta.non ſufficit hoc caſu ſuperioris taciturnitas. Et vide
quartam quæſtionem ſuper regula,is qui tacet. De fratribus Mi-
noribus tene,quod dicitur in cle.de verb.ſig.exiui.§.proinde.e.§.
verumetiam.de hoc ver.& ſeq.dicitur j.ver.quid de muliere.ꝙ ꝯ
ſuetudo hos omnes admittit:& idem,ſi miſceãtur.ſuper quo vi-
de,quod ſcripſi in dec.Ioannes.habes do.ad decretalem opponi-
tur.& ver.ſeq.
ADDE de fratre minore,vltra ea,quæ habentur per Bart.in trac-
tatu Minoricarum,Pet.de Anch. conſ.cciij.vbi ponit,an loco ſui
poſſit alium allegare,& an poſſit nominare pauperes inſtitutos ĩ
teſtamẽto:& quid de muliere,de fratrẽ minore,vide etiam Ang.
conſ.lxj.& quilibet religioſus poteſt eſſe executor,vbi ſolum ꝯ-
mittitur nudum miniſterium,ſecundum Ro.conſ.ccccix.
f Epiſcopi.¶Non coniungit̃ hoc proximo dicto,ſed ei,quod prĩ-
cipaliter quæritur:ſed ſufficit ſui pręlati licentia. Si tamẽ monaſte
rium vacaret,iretur ad epiſcopum, vt ibi ſcripſi in præd.decr.2.1.
reſp.ſuper verbo,ſuperiore.
g Simplici.Non valet,ſi dicatur, actionem compentem executori
monaſterio acquiri:quod videtur placuiſſe Nic.in l.nulli.p auth.
cã.e.ti.& Inſt.per quas perſ.no.acq.in prin.C.de bo.q̃ li.l.fi.§.vbi
autem.per q̃ iura dixit idem in ſeruo.ſed neutrũ placet.De ſeruo
dicam j.ver.2.Primum etiam ſic procedit:quia, vt dicit Iacob.de
Are.id verum in actione,quæ non cohęret perſonæ, ſicut iſta:cu
ius actio & diſtributio ſic cohæret perſonæ , quòd in monaſte-
rium tranſire non poteſt,vt etiam de hærede dicetur j.ver.lxxxj.
inſuper ipſe ait.ff.de ver.ob.ſi ſtipulatus fuero.& de ſol.ſi ſtipula
tus ſum mihi.ff.de condit.& demon.qui hæredi.& de minori.de
nique.§.ſi quid.Ad auth.ingreſſi.C.de ſacroſanct.eccleſi. & ſimi-
les,reſpondet,quòd loquuntur in his,quæ non cohærent perſo
næ.
h Quod Dei.¶Licet laxiorẽ habeant regulam,vt ibi, tamen in ſub
ſtantialibus conueniunt.

a §.de arbitris,§.fin.vers.sed quæro diligenter[a].¶†Lxxvij.Quid de
72 ꝑpositis, archidiaconis, & aliis habentibus personatus & curam
animarum?Et dicunt quidam indistinctè,quòd non possunt esse
executores.Idem dicunt de canonicis secularibus præbendatis,
ar.ext.de conces.præb.literas.& c.ex parte.lxx.dist.sanctorum.Et
de perpetuis vicariis,ar.ext.de rescr.postulasti.& de fide instr. G.
perpetuus.& de off.vicar.c.j.& 2.Et de canonicis non habentib⁹
præbendas,vel personatus,vel beneficia cũ cura:ar. ext. de elect.
statuimus.§.j.li.vj.Et de clericis habentibus simplicia beneficia:ꝑ
ea,quæ no.ext.de elec.c.dudum.in gl.sed nónne.&de preben.cũ
non ignores.& de excep.cùm ecclesiasticæ.Et de clericis cuiuslibet ordinis non beneficiatis:ar.ext.de postul.c.j.lxxxviij. dist.episcopus,aut sacerdos.Prohibetur enim omnibus episcopis, sacerdotibus & clericis,ne sint ministri laicorum, aut procuratores in
rebus eorum:vt ext.ne cleri.vel monach.c.sacerdotib.& in præ.
c.episcopus.Ergo per consequens,nec executores in testamentis eorũ:cùm executores ministri dicantur,ff.de leg.2.si quis à Titio decem.& expresse in præ.c.monachi.Et appellatione Episcopi presbyter& omnes inferiores ordines includuntur,vt xciij.di.
legitimus.in fi.& appellatione sacerdotis diaconus &subdiaconus,& etiam omnes clerici,vt ext.de cohab.cler.& mulier.si qsquam,nomine clerici presbyter & subdiaconus,vt xj.q.1.de persona.& etiam minores ordines,vt lxxij.di.c.fi.Tu dic,in omnibus
his casibus,& etiam in abbatibus,& aliis religiosis prælatis, & in
habentibus prioratus seu administrationes,quòd possunt eẽ executores in relictis ad pias cãs, & in relictis miserabiliũ & coniunctarum personarum & non in aliis,C.de episc.& cle.generaliter.
q̃ est xvj. q.1.& 88.di.§.j.&c.j.& 86.di.c.fi.Par enim cã,siue rõ est
his omnibus:vnde idem ius est censendum,ff.ad leg.Falc.illud.ex.
b de constitutio.cognoscentes.xv.q. 3.sanè[b].¶†Lxxviij. De epis-
73 copo autem, vel archiepiscopo,vel primate,vel patriarcha, vel
cardinali,quæritur,an possint executores testamẽtarij esse? Et primò videtur,quòd non:quia si seculares curas assumunt,abiiciendi sunt à clero,vt in præd.c.episcopus,aut sacerdos.nec debet causis secularib⁹ occupari,ne vilescat episcopalis auctoritas, lxxxviij.
distin.perlatum.nec debet episcopus testamentorum tuitionem
assumere,vt eadem distin.episcopus tuitionem.C.de episcopis&
cle.presbyteros.nec debet in causis ratiociniorum se inuoluere.
vt eadem di.inutile.Nec est contrà,ext.de testa.nosquidem.& c.
tua.in quibus dicitur,ꝙ succedit episcopus in locum executorũ:
quia illud facit tanquam ordinarius,non tanquam priuata persona.Ar.contrà,quòd esse non possit, saltem in legatis ad pias causas,C.de episcopis & clericis, l.nulli. ff.d pet.hæred.hæreditas.in
fi.quia hoc officium non per se,sed per suos oeconomos exequitur,vt in l.nulli.& in auth.de eccle.ti.§.si autem,qui facere. lxxx-
74 viij. di.episcopus gubernationem.¶†Item pium est, ecclesiasticùm & non seculare,pias causas exercere: & talia sunt episcopis
concessa,vt eadem dist.§.j.ext.ne cleric.vel monach.c.1.per quæ
iura satis dici potest, quòd esse possunt executores in relictis ad
pias causas,xvj.q.j.generaliter.& lxxvi.dist.c.fi.ad hoc facit canõ,
vbi dicitur:Admonere te volumus,ne piæ defunctorum volun-
c tates tua,quod absit,remissione frangantur[c],vt ext.de testa.c.nos
quidem.De cardinali est expressum in prædic.extrauag.Ioannes,
frange panem.in prin.Alij dicunt,quòd episcopi &reliqui s̃.dicti
possunt indistinctè esse executores quarumlibet vltimarum voluntatum.cùm enim ipsi aliàs sint legitimi,non est peccatum eos
in testamẽto fieri, dum tamen non sit causa sanguinis, vel alia eis
interdicta,23.q.8.sæpe.6.q.4.c.1.in fi.ext.de rap.in archiepiscopatu.ext.ne cleric.vel monac.sed nec.Sicut potest episcopus eẽ iudex,vel arbiter partium consensu, C.de episc.audien.episcopale.
& l.si qui ex consensu.extrà de arbit.cùm tempore.& c.ex parte.
habet enim episcopus curam de incarceratis,& de redemptione
captiuorum.de alimentis pauperum,& de pluribus aliis seculari
bus & ecclesiasticis,C.de episcopis & clericis,nulli.§.primo,secũdo,& tertio,& l.si quis.in præd.§.si autem,qui facere.& seq.C.de
episcopali audien.addictos.vnde & Superintendens,siue Specu-
75 lator dicitur,vt xxj.distinctione,cleros.¶†Lxxix.Quid de mino
d re 25.annis[d]?Et videtur,quòd potest esse executor, sicut potest
esse procurator ad negotia,vt s̃.de procurator.§.primo,ver.item
quòd est minor.Ar.contrà:quia indignum est,quòd alterius fiat
administrator,qui suus defensor legitimus & rerum propriarum
moderator non est, vel esse nescit,C.de leg.tutor.l.fi.Inst.de excusat.tutor.§.minores.extrà.de ætat.& qualit.indecorum. Præterea minor non habet personam standi in iudicio,vt C.de procur.
exigendi.& in præd.l.allegat.ver.item quòd est minor.At executorem sæpe oportet esse ĩ iudicio,vt in superioribus patet:& hoc
e tenent quidam[e].¶†Lxxx.Quid de muliere?Dicunt quidam, qđ
76 esse non potest:sicut nec officium procuratoris gerere potest,vt
f s̃.de procurato.§.2.ver.2.& seq.Quicquid autem de iure sit[f], de
facto tamen in omnibus casibus positis s̃.ab illo ver. sæpe etiam.
vsque huc, frequenter contrarium obseruatur.Multa enim per
patientiam tolerantur,&c.vt ext.de præben.cùm iamdudum. in
g fi.[g]¶Lxxxj.Insuper quærendum est, vtrùm hoc officium transeat in hæredem executoris eo defuncto?Et videtur,quòd sic:& ꝙ
etiam hæres sit cogendus hoc officium adimplere, ff.de alimen.
& cib.leg.cùm vnus.in prin.ff.pro socio,hæres socij.ff.de leg. 3.si
quis Titio.j.ff.ad legem Falc.l.penul.§.filiæ.Ar.cõtrà:quia ad hoc
officium certa persona,& eius industria ac amicitia fuit electa: &
ideo non est recedendum ab ea,extrà de off.del.c.fi.§.penul.& fi.
ff.de verb.obli.si seruus j.resp.ff.mandati,l.mandatum.in fi.ff.pro
socio,

ADDITIONES.

a Diligenter.¶Congruè quæritur hìc de seruo.Iaco.de Are.vbi s̃.
hoc quærit:& quòd possit,inducit,quòd sufficit illũ fuisse electũ
à testatore,vt in l.nulli.§.& si q̃dem.inducit l.pecuniæ sortẽ.§.diuersæ.ff.de ali & cib.leg.& indistinctè intelligenda est lex indistĩctè producta,ff.de off.præ.l.3.&legatum pium non in iure,sed in
facto consistit:cadit ergo in seruum.facit ff.de ca.dim.l.fi.& quia
hęc est gestio negotij:ergo sibi conuenit,ff.đ proc.seruum.§.eũ.
& de exercit.l.j.§.cuius.In contrarium inducitur.ꝙ tutor,arbiter
vel arbitrator esse non potest:ergo nec executor,C.qui dare,vel
da.tut.pos.l.in seruili.ff.de arbi.Pædius.de verb.sign.ista verba.Itẽ
commissarius agit contra hæredem non parẽtem testatori, vt s̃.
ver.33.& 38.& seruus in iudicio esse non potest,C.de iud.seru⁹.
Ergo cùm dicatur,secundum Iac.eum fideicommissarium esse ñ
posse,cùm ad illud officium non sit idoneus,C.de sac.sanc.eccle.
qui sub prætext.facit ad prædicta regula,quod attinet. ff.de re iu.
Quærit etiam,quid,cùm electus est fideicommissarius inhabilis?
dicit ipse Iac.de Are.quòd electio eius habetur pro nulla: sed relictum pro anima,non vitiabitur sed sola inutilis adiectio.sufficiat
regula,vtile cum concor.lib.6.& hoc,cùm testator dixit,lego cẽtum pro anima,disponenda per talem:sed si dixit,lego tali tantũ,
& volo, quòd illa pro anima mea distribuat,si est capax legati,licet non sit capax officij,idẽ quod s̃.Si autem non est capax legati,
vel illud non habuit,posset distingui,an sit pro non scripto,an in
causam caduci,C.de cad.tol.l.vna,§.j.& §.pro secundo.Sibi tamẽ
placet,quòd fauore pietatis indistinctè valeat,ar.ff.de fideicõmissa.l.cùm verò.§.si pro non scripto.& disponet episcopus,ad quẽ
hoc spectat fideicommissario cessante,ext.de test.c.nos quidem.
in auth.de eccles.ti.§.fin autem.
b Sanè.¶Vide quod dixi de testa.Ioannes.in 2.oppos.
c Frangantur.¶Satis miror,Io.& auctorem non legisse canonem,
scilicet.xvj.q.1.commonere.quod fuit Greg.& episcopo loquitur.
d Xxv.an.¶Supple maiore 17.per id,quod sequitur,& habetur de
proc.qui generaliter.§.fi.li.6. De impubere autem non est dubitandum,cùm iudiciũ animi non habeat,Inst.quib.non est per.fa.
test.§.præterea.de cor.vitia.ex parte.Et idem dicit Iac.de Are. de
furioso,surdo,vel muto, per l.ff.de arbit.sed si seruum.§.i.& de legi.tut.l.penul.& vl.de tutelis,l.j.in fi.Non obstat de spon.cùm apud.vt ibi no.in j.gl.
e Quidam.¶Ex quo vidimus de minore,queritur,cùm debitor,v[?]
creditor minoris non possit esse ipsius tutor,vel curator, an possit esse executor defuncti?Iac.de Rauen.inducens authẽ.vt ij,qui
ob.per hæres mi.circa princi.dicit,eandem rationem esse in hoc
casu.Prohibitionis enim ratio est.quia actiones,vel defensiones
minorum,quomodo possent hoc casu subuerti,sicut illo:de quo
vide s̃.de tutore,§.fi.ver.item quòd tutor,vel curator.&quod ibi
satis scripsi. Hoc dico,quia Iac.ipse non fatetur esse executorem
datiuum,vt dixi in prin.huius §.super versi.datiui.Et cùm secundum opinionem multorum,vt ibi plenè scripsi, non habeat illa
prohibitio locum in testamentario tutore,maximè cùm testator
id sciebat, secundum id fortiùs cessaret prohibitio in fideicommissario.
f Iure sit.¶Quasi innuatur de iure ipsam fideicommissariam esse ñ
posse:& hoc not. Accur. ff.de tutel.l.antepen.& hoc placet Iacobo de Rauen. Tamen ipse Accur.no.ff.de reg.iur.l.2.quòd procurare potest extraiudicialia:& hoc verum,vt patet ff.de neg.gest.l.
3.§.1.& quòd esse possit,allegatur ff.de alimen.leg.l.à filio.in principio.& de adimen.leg.l.filio.§.mater.Et hoc tenet etiam Iacob.de
Aret.cùm suo nomine actiones exercere possit: de quo dubitatur,& s̃.vers.xxix.posuerat auctor hunc casum, vt non dubium,
& s̃.§.prox.ad fi.j.col.in forma testamenti posuit vxorem cõmissariam.
g In fine.¶No.idem de test.c.2.in fi.2.gl.

a socio,actionem.§.morte.& l.adeo[a]. Super hoc dicunt Vbert.de Bo.& Iul.quòd inchoata per executorem habet eius hæres perficere,sed nihil debet inchoare de nouo:ff.de neg.gest.nam & Seruius.§.penul.ff.man.si mandauero. §.fi.& l.si quis alienum.§.morte.ff.de fideicommiss.liber.l.j.ff.de admin.tut.si tutoris hæres. Ad hoc accedit distinctio illa:aut erat res integra,aut non, vt extr.de elect.in causis.C.mand.l.mandatum.Vel, secundum eundem Vber.dici potest absolutè,quòd transit ad hæredem,& quòd sit co
b gendus,vt in præd.l.cùm vnus.resp.j.& l.alimenta.in prin.[b]ff.de cur.fur.l.cuius bonis.in fi. Alij dicunt,quòd absolutè non trãsit, nisi per testatorem facta fuerit mẽtio de hæredes:sicut in arbitro contingit,ext.de arbit.c.fi.ff.e.in compromissis.l.sed interpellat.
c §.fin.& etiam in procuratore,vt C.de procurator. nulli[c]. Alberi.
d Gal.dixit[d],quòd si executor re integra moritur, episcopus exeq-
e tur,in auth.de eccles.ti.§.fin autem.extrà de test.tua.& hæres[e]cogetur soluere,penes quem legata manent cum onere suo, C.de caduc.tollen.l.fi.in prin.ff.de leg.ij.si quis.§.1.Si verò re non integra moritur,tunc hæres exequetur,ff.de an.leg.l.liberto.§.fi.licet
f sit ar.contrà ff.pro socio,hæres.& ff.de fideiussor.& mand.tu.l.j.[f] Sunt etiam, qui dicunt,quòd mortuo executore, alter est per episcopum subrogandus,vt s.ver.xlix.sed si alter.& seq.& C.de pedan.iud.placet.ff.de iud.si longiùs.in prin.& in auth.Colla. viij.vt
77 lic.matr.& auiæ,§.j.¶†Lxxxij.Sed quid erit in prælato?nunquid
g eo cedente[g],vel decedente,successor eius exequitur?Et videtur, quòd sic.nam successor iudicis,vel prælati,debet perficere,quod prædecessor facere debuit,ff.de iud.mortuo.ext.de sol.c.j.ext. de rescrip.literis.xj.q.3.si episcopus autem.ff.de eden.quædam.§.nil interest. Videtur enim hoc officium sibi ɔtẽplatiõe dignitatis eẽ ɔmissum,ex quo de dignitate facta ẽ mẽtio, ff.de an.leg.l.annua. §.j.ff.de ɔd,& demõ.filia.C.de iure deli.l.pe.Vnde nõ solũ intelligitur

ADDITIONES.

a L.adeo.¶& ff.de tute.l.antepen.ibi idem nota.
b In prin.¶Vide quod ibi no.vt dixit ibi Dyn. quod non transit vt officium non transit vt oblatio.
c Nulli.¶Hoc dictũ placet Nic.qui allegat C.de reb. cre. generaliter.§.j.ff.de reg.iur.l.priuilegia.& l.in omnibus causis.& ff.de ver. obl.si quis arbitratu.Refert Iac.de Are.hoc dictum placuisse Gui. de Suz.per iura,quæ probant.hæredem tutoris non esse tutorẽ, nec socij socium:de quibus ĩ.allegat etiam ff.de here.tut.l.j.& de his,qui no.infa.l.furti.§.illud planè.subdens, quòd pro ipso facit C.de actio.emp.l.fi.ff.de regulis iur.in omnibus.de aqua quot.& æsti.l.j. §.pe.ff.de excus.muner.l.sordidorum.Ad l.cùm vnus.& l. alimenta respondẽri potest,secundum eum,distinguendo ministrum nudum à legatario:de quibus satis dixi super ver.xvj.in fi. & subdit breuiter,dici posse ibi nõ dici de commissario, sed de legatario.Ego dico,quòd leges illæ loquuntur, quando vni ex hæredibus applicatum est onus præstandorum alimentorum libertis:quid mirum,si eo mortuo tenetur ipsius hęres?Et quia fit mẽtio de hærede nominato à testatore:quærit ipse Nico.an fideicõmissario ex speciali potestate nominante alium fideicommissarium,iste seruus habeat eandem potestatem,quam primus,vt quã haberet directè fact⁹ à testatore? Et tenet, quòd sic:allegat etiam auth.de eccles.ti.§.si autem intra annum.ibi,suis hæredibus huiusmodi electionem commiserit.ff.de hæred.instit.l.asse.de leg. 2.l. vnum ex familia.in prin. & §.si de Falcidia.hic est instãdum.clarè enim procedit hoc, si substituendus nominatus fuisset per testatorem, etiam si ipse testator non substituisset,sed potestatem dedisset substituendi talem.Si verò non nominauit, videtur, quòd valeat,per l.vtrùm.§.cùm quidam.ff.de rebus dub.& ff.de lega.ij. cum quidam ita & l.cùm pater. §.à filia.& §.rogo.& ext.de testa. cùm tibi.& ad instar eius,quod de procuratore dicitur,de procu. c.1.lib 6.secundo resp.Sed ibi super vltima gl.scripsi, contrarium fuisse hîc terminatum.Inducit disputans duas leges,sc.l.tutor incertus.ff.de testa.tut.& l.vltimam,in fine,ff.commu.prædio.addit alias duas,C.de episc.& cleri.l.nulli.post princ.ibi, is qui specialiter designatus est,&c.& in auth.de eccl.ti.§.si autem pro redemptione.ibi, & non nominati testator dixerit per quem, &c. Idem tenuit Ray.de Forli.in sua quæstione,quæ incipit,lege municipali.& per duas secundas leges,in quibus sic instatur:Speciale dicit, quod à verbis generalibus est abstractum.ff.de iniur.l.item apud. §.hoc edictum.ff.si quis cau.l. sed & si quis.§.quæsitum. extrà de off.del.quod translationem. etiam quòd vbi requiritur specialis comminatio,non sufficit generalis,de elect.vt circa.lib.6.& c.ꝑcur.de sen.exc.quia periculosum.ff.de procur.Pomponius.in prĩci.&ibi concor.e.ti.qui ad agendum.& c.seq.lib.vj.Sed erat aliud dubium quæstionis illius,cùm lege municipali laicus commissarius esse non posset,si testator duos laicos dedit ad eligendum fideicommissarium,an per illos laicos poterit fieri electio de clerico?Ad negatiuam facit dec.contingit.de arbit. vbi laicus,qui spiritualia possidere non potest,sic nec de illis arbitrari.Item parata esset fraus contra statutum,per quam isti laici talem eligent,ꝙ effectiuè erunt commissarij:& his claudenda est via,de elect.auaritiæ.lib.6.Ex eo igitur,quòd inordinatè fuit actum,nil ordinabiliter agi potuit,de accus.qualiter.j. Nec bono peraguntur exitu,q̃ non habent debitum principium,j.q.j.principatus.facit apertiùs ff.de acq.possess.l.j.§.cæterùm.& clemen.de procur.religiosis.Ad contrarium dec.1.de procurat.lib.6.1.resp,vbi laicus procurator esse potest in causis spiritualibus.ad idem de offi.del.iudex.lib. 6. vbi delegatus inhabilis subdelegat.Item electio commissarij fieri potest per laicum. ergo & laico committi potest,ne requiratur in procuratore,quod non requiritur in domino:& sic facit pro §. illud.in decr.quia propter.de electio , qui vult procuratorem ad eligendum conuenire in qualitate aliis eligentibus:& si quidem esset dubium,fauendum est vltimæ voluntati,C.de sac.sanc. ecc. l.j.ff.de reg.iur.in testamentis.xiij.q.2.vltima voluntas.ext. de dona. cùm dilecti.in fin.maximè hoc casu,quo ius commune clericos & laicos diuisim & simul mistos admittit,ext.de testib. Ioannes.Hoc ergo tenendum,quòd ex hoc capite non vitiatur nominatio & electio fideicommissarij,cùm satisfactum sit statuto: qa electus & nominatus est clericus,& circa nominandum prouidit statutum, non circa nominantem : & separatorum debet esse ratio & diffinitio separata,2.q.vj.non ita.extr.de testi.cùm causa.in fi.de his,quæ fi.à præl.cùm apostolica.C.de don.inter vir.& vxo. si maritus.j.& ibi concor.in vlt.gl.ff.de mino.l.Papinianus exuli. Dec.religiosus.& §.cæterùm.non obstant:quia in furioso & religioso inhabilitas causatur ex defectu consensus, qui sicut impedit agere,sic & committere:& congruit,quod in præ.decr. no.in fi.vlt.gl.Ad alia respondetur, quòd hîc nil inordinatum:æquitas etiam assistit huic dicto, tenendo, quod prædixi,ꝙ committens habet nominare personã.Per quod patet,quòd cessat fraus contra statutum,s.quòd committatur electio laicis,qui clericum eligant pedagogum ipsorum:nam per talem expressionem,qđ patet,isti sunt organum testatoris.Requirat autem Raynerium,vbi s.qui vult illam videre subtilissimè disputatam. Vbi autem non sic intelligeretur,videtur hoc secundum dictum contrarium primo.Fateri oportet,quòd longè melius procederet opinio , quæ dat potestatem eligendi,non nominatim,cùm nil est in ipsius arbitrio , nisi mera executio descriptorum per testatorem, quàm quando ipsius arbitrio aliqua relinquuntur:& facit,quod statim sequitur.Quærit etiam Nico.an ipse commissarius viuens,possit alium subrogare,vel per alium officium suum implere ? Ad affirmatiuam allegat illud generale,Quod per alium, &c.ff.de admi. tut.ita autem.§.gessisse.& concor.quære in regula, qui per aliũ. & in regula,potest quis.lib. 6. In contrarium inducit industriam personæ electæ,& de hoc s.e.ver.Soluit,quòd agere, vendere, soluere,& similia,quæ commodè per alium fieri possunt,cõmittere poterit:illa verò,quæ in industria & motu animi ɔsistunt,vt distribuere locis & personis,& similia,non poterit committere, cùm solus ipse commissarius habeat præeligere.suum enim,& ñ alterius motiuum sequi debet:alleg.no.ff.de arbi.item si vnus. §. fi.& videas ext.de off.del.c.fi. Hoc intellige,vt s.vers.xxv. in fi. & Iac.de Ra.recitat,sed non approbat opinionem distinguentem ꝑsonam,an sit episcopus,vel magnus vir:& tunc liceat, aliàs non: allegat ff.de iudi.si longiùs:in fi.ff.commo.eum qui. in fi.facit de iud.c.2.lib.6.Non potest in hoc dari certa doctrina:ego pro aliis & pro me distribui per Gradinum bonæ memoriæ, qui meliùs me pauperes cognoscebat satis,vltra mille quingentos florenos non tamen committebam sibi commissariam, sed distributionem, etiam in mihi non notos. Scio, quòd quamdiu vixit multis annis non trãsiuit dies,quòd non distribueret in pecunia multum,vel parum per me sibi datum de meo,vel alieno:& idẽ dico de vestibus,saltem circa natale. ADDE,ꝙ Pau.de Cast.cons.cxcj. tenet,quòd ille,cui commissa est electio pauperum , non potest alium eligere. An autem inhabilis possit habilem substituere, vide plenè in d.§.cæterùm.in l.j.per Alexan.& quòd testamentum executoris non transeat ad hæredem, tenet Ro.cons.lxviij. Ang. cons.clxxvi.

d Dixit.¶ti.de fideicommissariis,& quod sequitur de hęrede,intelligit ipsius fideicommissarii.
e Hæres.¶Commissarij:& sic concordat ei,quod dixi post Dy.
f L.j.¶In hoc contrà quia in legibus illis dr̃.quòd hæres socij non est socius:nec hęres tutoris,tutor:& tamẽ vterq; perficit inchoata:ac si dicat,sola inchoata,& sic non omnia:per quod vides,quòd facit etiam prò.
g Cedente.¶Prælaturæ:de cessione iurium,an illam facere possit, vel illam faciendo liberetur,vide suprà versi. xxxviij. cum sua remissione.

gitur de prælato viuente, verùm etiam de ipsius successore, ff. de lib. & posth. placet. & l. seq. Nec refert, vtrùm nomen eius expressum sit, siue non, ex quo de dignitate mentio facta est: vt in auth. coll. 9. vt nulli iud. §. & hoc verò iubemus. & in præd. l. annua. §. j. & in fi. Nam & nomine prælati ecclesia intelligitur, 7. q. 1. scire. Ideo autem transit ad successorem: quia persona mortua, dignitas de qua mentio facta est, non periit. Inde est, ꝙ imperium semper manet, vt in authen. colla. 1. quomodo opor. episcop. & cęt. cler. ad ordin. per. §. fin. & in authen. colla. 6. de quæstore. §. si verò aliquis. & ecclesia non potest esse nulla, vt 12. quæstione. 2. liberti. Vel distingue: quia aut est sibi commissum hoc officium, expresso nomine personæ, non dignitatis: aut sub nomine loci, seu dignitatis: aut sub nomine loci, seu dignitatis, personæ nomine non
a expresso[a]. Primo casu non transit ad successorem: in secundo verò sic, cùm succedat in honore ac onere: argumen. extrà, de offic. delegat. quoniam abbas. & de offic. ordin. pastoralis. circa finem. & in prædict. concordan. Vel dic tertiò, ꝙ aut testator erat extraneus prælato: vt tunc præsumatur ratione dignitatis, siue ecclesiæ, hoc officium sibi fore commissum, & sic transeat ad successorem. Aut erat propinquus, siue coniunctus prælato: vt tunc præsumatur intuitu & affectione personæ commissum, nec transeat ad successorem: argumen. extrà, de testib. requisisti. 7. quæstion. 1. pontifices. De personis enim, & causis, aliud est præsumendum, & statuendum, vel arbitrandum inter coniunctos, vel extraneos vt ff. de probat. Procula. ff. de donatio. inter virum & vxorem. seruus. & l. si quis pro vxore. ff. mandat. si verò non remunerandi. §. idem Papinianus. ff. de oper. libert. Campanus. & s. de præsumpt.
b §. j.[b] ¶† Lxxxiij. Item circa legitimos executores quærit, vtrùm
78 mortuo episcopo loci, vnde defunctus originem duxit, capitu-
c lum[c] ei succedat in executione[d]? Et videtur, ꝙ sic. nam ecclesia
d potestatem habet defunctorum voluntates exequendi, bona erogandi, & distribuendi, & etiam alienandi, emendi pro captiuorum redemptione, vt in authen. vt cùm de appellatio. cognosc.
e §. si vnum. & §. in hærede[e]. Ac appellatione ecclesiæ capitulum continetur, extra de verbor. significatio. cùm cleri. x. quæstione j. antiquos. Item, sede vacante iurisdictionis executio penes capitulum residet, extrà de hæret. ad abolendam. respon. j. extrà de maio. & obe. cùm olim. & c. his quę. 7. q. 1. pontifices. ix. q. iij. cùm scimus. Argum. contrà: quia non inuenitur expressè concessum, ꝙ ecclesia vacante hoc officium ad capitulum transferatur: vnde dicitur prohibitum, argum. extrà ne sede vacan. illa. lxxi. distin. c. fraternitatem. extrà de translat. c. inter. §. sed neque. & facit in auth. de eccles. tit. §. sin autem. & §. sequen. Dixit Vbert. quòd fortè capitulum poterit exequi, argum. C. de tuto. & cur. dat. ab his. l. vbi. ff. de magist. con. l. j. in princip. ff. quod cuiusque vniuer. nom. nulli. Alii contrà. maximè vbi hoc officium communiter ad eos pertinet: quo casu de vno ad alterum non transfertur, vt ext. de con-
f cess. præben. postulasti. & de supplen. negli. prælato. cap. fin.[f] Sed & vbi communiter sunt in culpa, tunc de vno in alium non transfertur: vbi verò non sunt communiter negligentes, bene transfertur,
79 vt in authen. de hæred. & Falc. §. si quis autem non implens. ¶† Lxxxiiij. Quid si episcopus sit infirmus, vel absens, vt hoc implere non possit? Et vr̄, ꝙ capitulum hoc exequetur: arg. in præ. c. pontifices. & in præ. l. vbi. hęc enim parificantur, s. infirmari & abesse, ff. si qs cau. l. 2. §. si quis iudicio. Arg. tñ ꝯ, extr. de conc. præb. quia. in
g fi.[g] ¶ Lxxxv. Itē nunquid archiepiscopus poterit exequi mortuo episcopo, vel infirmo, vel absente? Respon. non puto. certi enim casus sunt, in quibus archiepiscopus iurisdictionem habet in subditis suffraganei, inter quos iste non reperitur, extrà de offic. ordi. pastoralis. & c. duo. nisi fortè episcopus negligens sit, in authen. de eccles. tit. §. si autem. cum seq. & in prædic. c. quia. & in cap. po-
80 stulastis. ¶† Lxxxvj. Sed nunquid iudex secularis in prædictis casibus poterit id implere? Et videtur, ꝙ sic: quia parem potestatem cum episcopo in his habere videtur, ff. de pet. hæred. l. hæreditas. in fine, ff. de alimen. & cib. leg. l. iii. in princip. §. j. & C. de episcop. cleric. nulli. §. cùm autem. in authen. de eccles. tit. §. si quis ædificationem. & §. si verò semel. & §. sequen. Dicit Vbert. primo loco id spectare ad episcopum: quo deficiente ille exequetur, C. qui ꝓ sua iurisdictio. l. vnica, ff. de offic. proc. Cæsar. l. final. in princip. ¶ Lxxxvii. Quid si episcopus, in cuius diœcesi testator decessit, cœperit agere & distribuere: postea vero comparet episcopus loci, vn

ADDITIONES.

a Expresso. ¶ Omittit tantùm casum, quando expressit vtrunque: & tunc Iacob. de Are. ponderat, quod pręmisit: ponderauit leges, quæ sequuntur, an præponatur proprium, an appellatiuum: scilicet an dicatur, Titio hæredi: an sic, hæredi Titio: & secundum id succedet, vel non: alleg. ff. de cond. & demonst. cùm ita dat. §. ex his. & de stipul. seruor. l. si communis seruus. idem Nicol. plus tamen sibi placet, quòd cùm talia communiùs committantur respectu personæ, quàm officii, non venit successio: cùm verba secundum naturam rei, cui annectuntur, sint intelligenda: inducit l. si vno. §. j. ff. loc. & de fun. instru. cùm de lanionis. §. asinam. Inducit etiam, quòd verbum Perpetuò, secundum diuersas materias diuersificat intellectum: & sex varietates huius vide not. ff. pro soc. l. in j. gloss. & vide x. q. 2. perpetua. etiam in gloss. j. ADDE, vt per Alexan. in l. j. ff. de vulg. & pupi. vbi per me in addit.

b §. j. ¶ Continuatur hîc alia quæstio Iaco. de Aret. an iste prælatus disponere possit aliquam partem in suum monasteriū, vel ecclesiam? vel alius commissarius poteritne disponere, ꝙ aliquid remaneat sibi, vel propinquo suo? Nota, quia non loquitur de soluente etiam sibiipsi: de quo scripsi suprà, vers. xxix. Quòd possit, allegat ff. de leg. j. ab omnibus. §. item iussus. de collat. bon. l. j. §. fin. C. de sacrosanct. eccles. si qua mulier. & in authen. de san. episcop. §. diaconissam. Ad contrarium, C. de sacros. eccles. auth. quibuscunque. & ff. man. si mandauero. §. is cuius. & ff. de off. præs. l. iij. Cùm enim sic distribuendo reddat se suspectum: ergo id, ex quo suspicio nascitur, non potest dici sibi permissum, ff. de falsis, l. si quis legatum. & l. vxori. & C. de excusat. tut. l. pietatis. Dicit distingui posse, an sit solus, an sociatus. Primo casu sibi dare non potest, nec fortè sibi valde coniuncto, xcix. distinct. decenter. x. qu. ij. hic vsus. in fin. ff. manda. si mandauero. §. si cuius. & dicta authen. quibuscunque. & ff. de iurisdic. om. iudic. qui iurisdictioni. extrà de instit. c. fi. cum concordan. nisi fortè ille coniunctus esset summè pauper, argum. ff. de in diem addic. l. quod si vno. & de arbit. quid tamen. facit lxxxvi. distin. pasce. In secundo posset, vt præd. l. si vno. ff. quod cuiusque vni. no. & l. nulli. & l. planè. & l. item eorum. ff. de adop. si pater. §. qui duos. & facit, quod scripsi super ver. lxiij. in fi. Iac. de Ra. dicit, videri expressè prędicta prohibita, ff de alim. le. l. alio. circa princ. Sed ipse dixit, executorem bona sibi commissa vendere posse pro implenda voluntate defuncti. Nec obstat illa, quæ ponit casum, cùm legata sunt decem pro alimentis, quæ testator voluit esse penes Titium, donec alimentandus perueniret ad certā ætatem: lex illa dicit, quòd Titius potest agere cōtra hæredem, vt illa tradat sed vendere non potest bona defuncti: quia nec est hæres: ergo lex non loquitur de commissis executori, de quibus quærebatur: ponit ergo, quòd res sit venalis exposita pro centum, nec inuenit, qui plus offerat: an executor pro illis centum illam poterit sibi retinere? Videtur, quòd non, per l. ff. de contrahen. empt. si in emptione. §. fin. & l. non licet. Et idem videtur de filiis & cognatis, vt in d. authent. quibuscunque. Sed ipse Iaco. de Rauen. tenet, quòd executor & quilibet administrator bona fide & palàm potest sibi emere bona, quę administrat, si venalia exponantur, ff. de admi. tutor. l. tutor clàm, vel mala fide non potest, vt in contrariis Hoc maximè seruant domini Cardinales aliorum Cardinalium executores. Rarissimum est, quòd aliquid ibi gratum, vel expediens per illum modum sibi non emerat. Sed vltra prædicta quærit Iaco. de Aret. an commissarius disponere possit, vt pars aliqua veniat in spurium defuncti? Tenet, ꝙ non, cùm ille nec per se, nec alio mediante capere possit: allegat ff. de vulg. & pup. sub. l. si pater. C. de hæred. instit. l. neque. ne veniat ad id, quod lex noluit, ff. de transact. cùm hi. §. si cùm lis. ff. de tut. & cur. da. ab his, l. scire. Item secundum ius, & non contra ius, debet vti arbitrio disponendi, ff. de ritu nupt. §. quanquam. ff. de admin. tut. l. Lucius. Intelligo hoc dictum de quota aliqua, iure filiationis. Sibi autem, vt pauperi, si non demeruit, puto, quòd possit de eleemosynis dispensare: facit extrà de eo, qui duxit in ma. quam pol. per adult. cùm haberet. & quod ibi not. in fin. vlt. gl. & infrà qui fil. sint legi. ver. quod de natis. ADDE, quòd Per. de Ancha. cons. lxxxiii. consuluit, cùm quædam abbatissa esset relicta executrix cum quibusdam aliis, & eius monasterium post mortem defuncti deuenisset ad paupertatem, & bona poterant erogari in monasterium per ipsam abbatissam: & cons. ccccxxxvij. commendant executores, qui in pauperes suos affines erogant. Et quòd executor possit in pauperem eligere filium spurium testatoris, tenet Bal. consilio ccclvj. ij. lib. & quòd libet administrator, maximè prælatus, possit emere de bonis, quę ipse administrat, tenet Fede. consilio cxj.

c Capitulum. ¶ Ioan. prædictus formauit quæstionem cxxv. de archidia.

d Executione. ¶ Vt scripsi in decret. Ioannes: de test. super ver. diœce. etiam si dicatur, quòd non succedat in executione, tamen succedit in executorum compulsione, quæ iurisdictionis est: in qua constat, quòd succedit: ibi vide.

e Hærede. ¶ Non inueni: fortè est §. in huiusmodi. & bene facit.

f C. fin. ¶ Multum facit contrà, ne se. vacan. c. vno. lib. vj. Potest dici, quòd non transferatur, vt hîc dicit: remanet tamen, vt ibi.

g In fin. ¶ Cui statur, saluo, quod habetur de sup. neg. præ. si episcopus. lib. vj. Et ad id, quod sequitur, facit. eo. lib. & tit. c. j.

ci,vnde originē duxit:quæritur,quis eorū præfertur?Dixit Vber.
quòd cùm vterque habeat potestatem à præd.l.nulli.neuter alte
ri præfertur,ad instar contutorum,C.de administ.tut.sancimus.j.
nec quod per primum legitimè factum est,retractabitur propter
alterius quæstionem,C.de fideicommiss.liber.l.ij.ff.de iti.actuque
priuat.l.ij.de confirm.tut.neque.& vide suprà versic.liii.sed nun-
a quid,vbi plures [a].¶†Lxxxviii. Sed quid si fuit natus in vna ciuita
81 te,in alia verò domicilium habebat,quando decessit?Respon.di-
b xerunt Azo & H. [b] vtrunque episcopum habere potestatem exi
gendi & distribuendi,ff.ad municip.l.fin.& l.eos.§.Celsus.& l.as-
c sumptio.& l.municipes.& l.incola.ff.de sen.l.senatores [c]. Argu.
d tamen contrà,ff.de verb.signific.l.prouinciales [d].Alii dicunt,epis
copum,in cuius ciuitate: vel diœcesi domicilium habebat,si suū
transtulerat,habere huiusmodi potestatem,per præd.l.nulli.& e.
tit.l.si quis ad. & in auth.de eccle.tit.§.si autem speciali.&§.si quis
in nomine.& §.si quis autem vnum.in fi.& in præ.l.prouinciales.
ff.ad municipal.l.non itaque.& l.domicilium.& l.eius qui.§.j.nisi
in loco originis sint facultates illius:argumen.C.vbi pet.tutor.vel
e cur.l.vna,ff.de tut.& cur.dat.ab his,l.j.in fi.[e] ¶†Lxxxix.Illud etiā
82 quæritur, intra quod tēpus habeat executor [f] testatoris exequi
f voluntatem, & perducere ad effectum?Respon. secundum quali
tatem iniunctæ executionis id cōsiderari debere,vt videlicet quā
doque fiat intra quinque annos:quandoque verò intra annum à
die,qua res distribuendas accepit,computandum. quod patet:qa
post annum inde tenetur reddere rationem,vt in prædic.l.nulli.
§.cùm autem.vel computabitur à die factæ monitionis per epis-
copum de exequendo,in authent.de ecclesi.tit.§.si autem,qui fa-
cere.& de hæred.&Fal.§.si quis verò non implens.&§.illud. extr.
de testam.nos quidem.Vel dici potest,& melius,quòd in piis vo-
luntatibus intra sex menses ab insinuatione testamenti numeran
dos:quòd si fortè vlterius distulerit,fructus & omne legatum re-
stituere cogetur,vt in authen,de ecclesi.titu. §. si autem legatum.
Vel fortè illi septem mēses computabuntur à tempore binæ mo
nitionis,quæ habet fieri executori,vt eo.§.si autem. sicut in lega-
tis soluendis annus computatur hæredi,non solùm à tempore a-
ditæ hæreditatis,verumetiam à tempore admonitorii decreti,vt
in præd.§.illud.Sunt etiam,qui dicunt,quòd cùm hîc episcopis ñ
sit à iure determinatum episcopi, vel iudicis secularis arbitrio re-
linquitur statuendum,extrà de simo.c.j.de offi deleg.de causis.ff.
de iure delib.l.j.in fin.Posset etiam dici,quòd si primò & secundò
monitus differat exequi, non est vlterius expectandus, vt in præ.
§.si autem,qui facere.Nec ēt si incontinenti constet episcopo de
malitia eius nolentis exequi,sicut nec manifestè contumax,expe
ctandus est,nec ei est altera dilatio danda,extrà de iudic. c. j. C. de
tempor.ap.l.fin.extrà de procur.constitutus. xviij. dist. si quis. de
83 hoc suprà versic.liiij.quid si vnus ex.¶†Xc.Quid si executor à te
statore ad distribuendum aliqua inter pauperes deputatus, aliqd
de bonis suis in exequendo officiū illud expēdit,nunquid hoc de
ducetur de bonis & hæreditate defuncti, in quibus datus est exe-
cutor?Argum.quòd sic,C.de episcop.&cleric.nulli.ver.ita tamē.
vt ibi,ne humanitatis obtentu relictę pecunię iudiciorum dispen
diis erogentur: vbi inuenitur, quòd episcopus, qui substituitur à
lege in locum eius,quem defunctus deputauerat,erat facturus ex
pensas de hæreditate. Vnde idem dicendum erit in eo, qui fuit à
testatore deputatus,cui episcopus succedit,argum. ff. si quis cau.
g si cum.§. qui iniuriarum [g].

ADDITIONES.

a Plures.¶Quid si moritur in mari?posset esse locus ei,quod no.de cleric.vbi periculū.§.porrò.li.vj.in j.gl.in his,q̄ secū hr̄e posset,id locū haberet:vel si esset eius domiciliū vicinū ī loco remoto,haberetur ratio domicilii,vbi sunt res testantis.sufficiant no.de rest. in integ.cùm ex literis.in gl.pen,facit de sen.excom.c.relatum.In casu verò decr. l. vbi periculum. diffinitio illa perplexitatem tollit,& contra diutinam sedis vacationem prouidet: quorum contraria euenirent propter distantiam,in hoc casu.

b Et H.¶& Accur.

c Senatores.¶facit s̄.de tut.§.fi.versi.sed pone,quòd.

d Prouinciales. ¶Illa lex, prouinciales, dicit vocari ex domicilio, non illos duntaxat,qui sunt inde originarii, sed etiam eos,qui ibi domicilium habent:& sic concord.quia in vtrisque fatetur.

e In fin.¶Quid dixerit Ioan prædictus sua q.xlij.scilicet quòd ad requisitionem epī pronunciantis,an alter episcopus,sub quo sunt bona,exequatur,scripsi s̄.super ver.64.& omnino vide,quod ibi dixi:vbi etiam auctor huc remittit.

f Executor ¶Legitimus,vel testamentarius:Ioan.ADDE,an tempus currat,executoribus ignorantibus?Bald.consi.cccclxxj.j. lib. & consil.clx.ij.lib.& Rom.consil.cccviij. Abb.consi.xi. & cons. xx. ij.lib.Et an executor possit moram purgare?ibidē. Et an si electio pauperum est facta post annum præfixū,executio valeat? per Petr.de Ancha.consil. ccclxxxviij. Et an possint legata post annum executioni mandari, per Bal.consil.ccccxii.ij.lib.Si autem à testatore data sit potestas exequendi,quando sibi placuerit, an elapso anno episcopus possit se intromittere, si executores fuerunt negligentes?vide Bal.consi.clxv.& clxviii.j.lib.

g Iniuriarum.¶Hic omnino vide, quod scripsi de testa. nos quidē. in glos.quid si episcopus.Vltra hoc scias Iacob.de Ra.notasse,vbi suprà,ad fin.quod expensæ moderatæ,quas executores facient p executione,fient expensis legatariorum, vel de quantitate ad illa deputata:non expensis hæredis,pro cuius vtilitate non fiunt:nec suis propriis,quando itinerando oportet illos expendere:purà eundo,vel mittendo ad loca,vbi sunt captiui:de quibus etiam deducetur, quod domi expendissent, nisi forsan ex opera viuerent, cui tunc vacare non poterunt:vel clerici essent,qui præsentes de distributionibus vixissent:allegauit ff.de admi.tut. sed & si. §.j. de pe.hæred.l.sed & si.§. quod autem Si verò solùm pro certis legatariis facta fuisset expensa,illis solis imputabitur: vt si pro vno solo legato non liquido oportuit pro liquidatione facti,vel iuris à longè liquidari.facit C.de testi. quoniam.& de appellat.l.eos.§. j. Item si propter id equum,vel alium apparatum emi oportuit,nō manebit apud executorem:sed illi dabitur,cui imputata fuit expēsa:argu.præd.§.quod autem.& ff.de condi.ob causam,sed & si pecuniam.§.j.Secundum hoc ad textum inductum per auctorem responde,vt suprà ver.xliii.Puto tamen verba ponderanda.si enim testator iùberet xx.captiuos redimi,omnis expensa, de qua suprà imputaretur hæredi:sed si leget mille pro redemptione captiuorum,de ista summa sine alio hæredis grauamine fient expensæ necessariæ:& in his procedat dictum Iacobi,quia huic prolixo tractatui auctor hanc vltimam addidit quæstionem.¶Superaddam aliam,quę fuit de facto:quę est talis:A.testator instituit hęredē non necessarium fratrem consanguineum,vel extraneū: & post multa legata,& cum plena potestate executores ad illa deputat:& his verbis est vsus:Instituo B.mihi hæredem vniuersalem in omnib9 bonis meis hac conditione,quòd non succedat,nec possideat dicta bona,nec ipsorum partem possit habere,nec recipere possessionem illorum,donec suprà dicta legata per prædictos executores meos fuerint plenè soluta:quòd si dictus B.contra predicta fecerit,vel possessionem ipsorum bonorum, vel partis ipsorum reciperet, vel violentiam, vel impedimentum executoribus illis inferret,priuo ipsum hæreditate prædicta:& volo,quòd per executores meos prædictos hæreditas ipsa in pias causas expendatur:quæritur,an hæres p̄dictus ex sola aditione hæreditatis incidat in pœnam?Quod videtur,cùm successionem prohibuit ante legata soluta. Successio autē est idem,quod aditio,quæ fit solo animo, tn̄ extrinsecus declarato,Inst.de hær.qual.& dif.§.pen.&vlt.& ff.de acq.hær.l.pro hærede. In contrarium sic dicendo inducitur perplexitas,quæ factum reddit inutile,ff.de cond.insti.si Titius.& de leg.j.si quis à filio.in j.respon. In dubio autem vitanda est perplexitas,ff.de reb,dub.l.quoties. de ver.ob.quoties.ext.de rest.spo.literas. versi.porrò.quæ sic declaratur:legata non debentur,nisi hę reditate adita:nec executores illa soluere possunt,nisi post hæreditatem aditam:in qua aditione pendent omnia in testamento descripta,C.de fideicommiss.l.eam quam.ff.de reg.iur. si nemo.His duobus coniunctis,apparet contrarietas, per quam se mutuò impediunt.ff.de testa.tut.si nemo.& C.eodem.l.j.& vtrobique not. nisi fortè dicatur executores exeq posse hæreditate non adita,& posse legata soluere,licet nōdum efficaciter debita:facit ff.de cōd. inst.l.mulier.§.si quis hæreditarium seruū.& facit,quod post do. meum dixi suprà de tutore, circa princip Consilium autem fuit in causa prædicta,quòd aditio animo volūtate declarato fieri poterat,abstinendo ab apprehensione hæreditatis,vel bonorum ipsius: & hæc prædicta, ponderata voluntate testatoris, qui voluit prouidere,ne executores impedirentur:effectus autem successionis prohibitæ consistit in apprehensione possessionis bonorum hæreditatis,ff.de cri.expil.hæred.l.ii.& not. C.de legib.l. non est dubium.& sic successio talis non est plena,nec violat volūtatem testatoris, quæ ponderanda est plus, quàm verbi proprietas,ext. de verborum signifi.propterea.& ibi concordan.Est tamen sciendum, quòd licet testator vsus fuerit verbo conditionis, non fuit propriè conditio,sed quoddam onus impositum hæredi, prohibens scilicet apprehensionem hæreditatis ad certum tempus:cōcordan.extrà de cond.apposi.verùm.ibi concord.& satis de hoc. Tu Iurista,qui volenti sic testari assisteres consilio,tollas hoc dubium,faciendo exprimi,quòd post aditam hęreditatem,solùm animo declarato,penitus & in totum abstineat à rerum hæreditariarum apprehensione:& nullo modo,&c.¶Annecte q.Pe.de Ancha.in qua consuluit consil.xlvj. incipiente, pro clariori intelligētia.scilicet testator mandauit, quòd hæres posset hæreditatē verbo adire,non autem se de facto immiscere ante solutionem lega

SUMMARIUM.

1 *Filiusfamiliàs non potest testari. sed donare: & qua forma fiet hæc donatio.*
2 *Donatio causa mortis à sano per obligationem facta, qua forma concipi debeat.*
3 *In donatione causa mortis quot testes sufficiant.*
4 *Codicillare volen in absentia, vel causa mortis donare, quomodo id efficere possit, & qua forma verborum vti debeat.*
5 *Instrumentum donationis inter viuos cuius formæ esse debeat.*
6 *Donator inter viuos niti debet, ne multis conditionib. seu obligationibus implicetur.*
7 *Donatio inter viuos an sine decreto iudicis, aut insinuatione valeat.*

¶ De formis donationum causa mortis, & inter viuos.

a 14. §. Porro nunc ad propositum [a] redeamus: quia quis sæpe donat causa mortis, (quia cùm sit filiusfamiliàs, testari non potest) ideo donationis formam sub compendio subiiciamus, quæ talis est:

b FORMA[b]. † A. filius D. eiusdem patris suppositus potestati, quia
1 lege prohibente, etiam patris iussu testari non potest, hanc donationem causa mortis, eodem patre suo ibidem præsente, volente, & consentiente, sanus per gratiam Iesu Christi mente, licet æger corpore, fecit & disposuit in hunc modum: In primis quidem donatione causa mortis relinquit pro anima sua tantum expendendum hoc modo, &c. & hoc exequi voluit per talem, quem suum reliquit commissarium. Item tali legauit talem rem, & tali talem, &c. In fine autem dices: & hæc omnia & singula causa mortis disposuit donationis: & donationem ipsam valere voluit & tenere, si ipsum ex hac ægritudine mori contigerit: alioquin nequaquã. Quòd autem filiusfamiliàs patre permittente possit donare causa mortis, licet testari non possit, habetur ff. de donat. causa mortis, l. tam is. non tamen sine patris permissu, vt ff. de donat. filiusfamiliàs. §. patri autem. Legare tamen non potest. etiam eo permit
c tente, ff. de legat. j. l. ij. nec testari, vt in prædic. l. tam is [c]. ¶ † Quan-
2 doque verò quis sanus existens, per obligationem donat mortis causa: & tunc sic concipe:

FORMA. A. licet sanus corpore, sciens tamen se mortalitati subiectum, & quandoque necessario moriturum, hanc causa mortis donationem fecit: donauit nanque mortis causa H. eius fratri ibidem præsenti tale prædium, vel centum libras Turonenses pollicitatione offerens. vel sic: Solenni stipulatione promittens dicto H. eidem tradere, dare & exhibere post mortem eius donationis causa dictum prædium, siue dictam pecuniæ quãtitatem: & volẽs atque paciscẽs, vt illico dicta eius morte secuta, petitio & exactio rei, vel quantitatis donatæ sibi competat pleno iure: nisi cũ donationis pœnitens eam specialiter reuocauerit adhuc viuens: vel, nisi contingat ipsum donatarium eidem præmori donatori. Horũ
3 enim altero contingente donatio euanescat. † Et nota, quòd in donatione causa mortis sufficiunt quinque testes, C. de dona. causa mortis, l. fi. Quòd si filiafamiliàs coniugata languens, donat causa mortis, & dedando & tradendo post mortem se obligat, sic con
d cipitur [d]:

FORM

ADDITIONES.

torum fiẽdam p eius executores, quos interim administrare voluit: & si hæres contrà faceret, voluit ipsum priuari hæreditate, & illam deuolui ad alium pium locum: accidit, quòd hæres à duob⁹ debitoribus hęreditariis sponte soluentibus recepit solutionem: quærebatur, an per hoc esset hæreditate priuatus? Respondit, ꝙ non, si per istam receptionem non fuit impedita administratio executorum, per regulam generalem, Cessante causa. latiùs aliquã tulum ibi vide. Hanc etiam addi. Ioan. An. vide per Old. cons. cviij. ¶ Concludat in hac parte operis quæstio mei Azonis, qui etiam fuit pars causę publicatiõis istius, vt in prin. dixi, & incipit, tempore, quo non extat, qua ponebat, ꝙ à tempore, cuius initii, vel contrarii nõ est memoria, legata pauperib. indetermitatẽ soluta sunt hospitali sancti Hieronymi modò ciuitas fecit statutum, ꝙ talia legata ciuium soluantur alteri hospitali, vel religioso collegio: quærebatur, an hospitali sancti Hieronymi præiudicet hoc statutum? Ad negatiuam facit temporis diuturnitas, quæ præponitur, quæ tantæ virtutis est, quòd releuat ab onere probandi, ti. de præscrip. c. j. in fina. lib. vj. & antiquitas pro iure inducitur, de translat. quanto. vbi concord. Nec possunt ciues, quod non potest episcopus, vel legatus: de primo, de exces. prælat. ad hæc. de secundo, de cofir. vti. vel inuti. c. vlt. Item hospitale secundum & religiosus locus pactum cum ciuibus facere non posset in præiudicium primi hospitalis, extrà de pact. plerique. Item non possunt ciues de talibus statuere, q̃ ad iudicium ecclesię spectant, de test. relatum. & c. cùm esses. de const. q̃ in ecclesiarum. & quæ scripsi super j. gl. & c. ecclesia sanctæ Mariæ. de rebus eccle. non alie. c. fi. de fo. comp. c. j. li. 6. & qđ ibi no. in gl. pe. facit, quod de Imperatore dicitur, suprà eod. ti. §. nunc aũt. in fi. & in cle. de re iud. pastoralis. ad fi. Item inuito etiam testatore legata pia per ecclesiam disponuntur, extrà de testa. tua. facit e. ti. requisisti. C. de episco. & cle. nunc licet. Fortiùs igitur inuitis ciuibus, facit x. q. j. sit quidam satis. facit cle. de relig. do. quia contingit. & quod ibi no. in gl. per hanc. Ad contrarium inducitur, quòd statutum ciuium respicit actus subiectorum suorum tantùm, quorum personis & ipsorum actibus bene possunt legem imponere: quæ etiam dicitur ius ciuile facit xj. dist. catholica. ff. de iust. & iur. ius ciuile. & l. omnes populi. inducitur l. venditio, §. si constat. ff. communia præd. & qđ not. ff. de reg. iur. neque pignus. §. priuatorum. & l. nec ex præterito. & C. de decre. decur. super rub. lib. xj. & quod scripsi post Dy. super regula, indultum. de reg. iur. lib. vj. scilicet legitimam filiorum posse diminui per statutum. Item constat, quòd testator preiudicare potest hospitali sancti Hieronymi, iubendo illi, vel aliis locis solui. Absurdum autem videtur, ciues nõ posse, quod posset priuatus illius loci sub numero ciuium inclusus: cùm pars contineatur in toto, & minus in pluri, de reg. iur. in toto. & regula, plus semper. lib. vj. Soluendo tenuit per priùs alleg. & per decre. vestra. de loca. & cond. & quæ ibi dixi in textu, & super gl. j. per statutum prædictum ciuium nullum præiudicium generari hospitali sancti Hieronymi.

a Propositum. ¶ Quod expressit s. §. postremo. Host. in Summa fecit de hac rubricellam super rub. de dona.

b FORMA. ¶ Rolan. parte viij. ad fi. dubitatur, an fuerit simpliciter donatio. an causa mortis? vide ff. de do. præleg. l. Seia. & de don. cã mortis, l. Seia.

c Tam is. ¶ Incidit q̃stio Pil. lxxxiiij. an pater reuocare possit, an reuocatio spectet ad filium? tenet, quòd ad filium. Item Accur. in l. iiij. C. eo. tit. tenet. ꝙ morte filii, non morte patris confirmatur: ibi vide pleniùs per Cy. qui ponit distinctionem Dy. an donet filius, consensu patris rem patris, an propriam?

ADDE, vt pulchrè per Pet. de Anch. consil. lxxv.

d Concipitur. ¶ Petr. de Ceruotis quæst. quæ incipit, filiofamiliàs maiori xxv. ampliat hunc casum, loquens de maiore dotata, quæ simpliciter, vel causa mortis donat fratri existenti in eadem potestate de dote: q̃ritur, an valeat donatio? & maximè, vt vsusfructus quæratur patri? Quæstionis solutionem, quæ multùm prolixa est intimabo: sed præmitto, quòd gloss. ff. de auctor. tut. quæ infrà allegatur, vult, quòd teneat donatio, quo ad proprietatem, sed nõ, quo ad vsumfructum. distinguit enim Petrus, an dos fuerit aduentitia: & tunc valet donatio causa mortis: & quæritur fratri, cui facta est, & patri debebitur vsusfructus: quia donatio & alienatio de aduentitiis facta cõsensu patris, valet, C. de bo. quę. lib. l. fi. §. filius. & ibi no. ff. de don. l. filiusfamiliàs. & de do. causa mor. l. tam is. §. fi. Causa mortis dixi: quia facta inter viuos constante matrimonio, etiam de patris consensu, non valeret donatio dotis. C. de iur. do. l. si prædium. vbi de hoc. Sed si donaret spe futuræ actionis de patris consensu, tunc tenet, vt d. l. tam is. & C. de donat. spem. & si fiat fratri, de quo thema loquitur, patri quæritur vsusfructus: nec dicitur pater auctorizare in rem suam, argum. ff. de auctor. tut. l. j. in prin. & l. qđ dicimus. Dixi de donatione facta constante matrimonio: q͂ illo soluto, valeret donatio etiam dotis, nedum actionis, si ad mulierẽ debebat dos redire. Si verò dos fuit ꝓfectitia, id est, ꝓfecta de bonis patris, vel alterius ꝯtemplatione patris, ff. de iure dot. l. ꝓfectitia. tunc si cõstante matrimonio donet inter viuos, vel simpliciter, q͂ tunc inter viuos, et̃ si sit infirma, ff. de do. caus. mor. l. ante pe. §. fi. & si fiat de patris consensu, non valeret. tum q͂ constãte matrimonio id ñ licet, vt p̃dic. l. si p̃diũ. tũ q͂ q͂reret̃ patri, ex quo ex re patris quæritur filio, Inst. p quas perso. nobis acquir. §. j. Si verò filia donauit de dote causa mortis, vel simpliciter spe futuræ actionis, de consensu patris: tunc si dos, vel actio est peruentura ad ipsum, valet donatio secuta morte filiæ, quando mortis causa donauerat: vel simpliciter donauit spem actionis, sed effectum habebit vtroque casu, cùm actio transibit ad ipsam, quòd erit ipsa instituta, vel exhæredata, C. de rei vxo. actio. l. vna, §. videamus. & §. & hoc. & omne pactum ipsius filiæ valet eo casu, ff. de pac. do. l. cùm dos. & his casibus quæritur patri vsusfructus, vt suprà. Si aũt dos, vel actio peruentura esset ad patrem, quod est filia præmoriente, vt præ. l. cùm dotis. in fin. & C. sol. mat. quemad dos, l. dos à patre. tunc non valet, cùm p̃r donasse filio videat̃. ff. de do. in donationibus. §. pe. & cùm sibi quæritur ex re sua, C. de bo. quæ li. cùm oportet. & Instit. per quas pers. §. j. Sed dicit, fortè illam postea cõfirmari morte patris, sicut si ipse pater donasset, C. de do. inter vir. & vx. l. donationes. & sic, secundum eum, erit in pẽdenti donatio talis facta de dote cã mortis, vel simpliciter de spe futuræ actiõis, sicut alle. ff. de vsufruct. sed & si qs. §. interdũ. cũ similib. Subdit autem, ꝙ ex omnibus causis prædictis vno casu requiritur mors patris & filiæ, vel filii donantis, scilicet quando dos fuit profectitia, & ad patrem peruentura: quod est præmoriente filia.

Satis

FORMA. A.filia P.& vxor H.ægra corpore,sed sana mente,quia in sacris constituta testari non poterat, infrà scriptas donationes causa mortis imminentis, metuens mortis periculum, dicto patre suo præsente & consentiente fecit hoc modo:In primis siqui dem de dotibus,& bonis,& iuribus suis ad se spectantibus mortis causa donauit prædictis patre & marito præsentibus & vice &no mine pauperum Christi recipientibus, eorum vice, quos ipsi duxerint eligendos, nominandos,& numerandos, ac si ipsamet elegisset,numerasset,& expresse nominasset,decem libras eorum ar bitrio inter eos diuidendas.Item dicto H. viro suo nomine proprio recipienti mortis causa donauit quinque libras. Item S. eius fratri præsenti decem libras. Item tali tantum. Residuum autem dotium, bonorum & iurium suorum omnium, mortis causa donauit dicto H.viro suo recipienti vice&nomine C.& D.filiorum eius:ita tamen, quòd si quem eorum aliquando sine liberis mori ꝯtingat,eius morientis portio ad superstitem mortis cã donatione perueniat.Quòd si ambos nullis ex his, vel aliquo eorum libe ris superstitibus contingat decedere,tunc ipsum residuum pro di midia ad ipsum fratrẽ suum, & pro reliqua dimidia ad dictum ei⁹
a virum donationis mortis causa deueniat [a]:promittens solenni sti pulatione interueniente cuilibet prædictorum donatariorum ibi dem præsentium recipienti suo nomine pro donatione sibi facta &vice illius,vel illorum,cuius,vel quorum nomine donatum ẽ, idem dare,tradere,& exhibere quantitatem, rem,vel res donatas ipsius donantis morte secuta:volens atque paciscens,quantitatũ rei, vel rerum donatarum illico post mortem eius petitio & exac tio competat pleno iure: nisi vel donatarium præmori, aut eam ab hac ęgritudine liberari,vel donationis pœnitere cõtingat.Ho rum enim quocunque contingente,donatio reuocata sit,&peni
b tus euanescat.Vel sic,secundum M.de Fano [b]:
FORMA.Ego Berta, quamuis sana, vel infirma, causa mortis do & dono tibi tali priori,vel fratri,omnia mea bona,vel talem rem, vel tãtam pecuniã,vt post mortem meam vobis illico competat petitio,& sit vestrum,quod dono:quam donationem per me me osque hæredes, firmam habere & tenere promitto irreuocabiliter,ni specialiter reuocarem nominando personam donatarii, & speciem,& quantitatem donationis, quam voluero reuocare: & do tibi licentiam & auctoritatem me mortua intrandi possessionem amoto inde & eiectio quolibet possessore,& hæc omnia ꝓmitto tibi stipulatione solenni attendere & obseruare,sub pœna centum librarum per me & hæredes meos promissa,& à te prædi cto nomine stipulata:& pro his obseruandis & pœna soluenda ti bi prædicto nomine obligo omnia bona. Veruntamen præmissæ formæ magis placent.Et nota,quòd hæc forma vtilior est,quàm testamentũ,vel codicilli: quia si potest irreuocabiliter fieri, ff. de
c don.causa mor.[c] vbi multo fortiùs potest sub quadam conditione irreuocabiliter firmari:quia cui licet plus,& minus,vt s̃.§.com pendiosè.versi.sed quid si iste.non enim indiget talis donatio in
d sinuatione iudicis [d],nec traditione possessionis,nec aditione hæreditatis,sed statim à morte trãsit dominium in donatarium,Hoc
e probatur in Summa Azonis in tit.de don.cau.mor.[e] ¶†Si autem
4 velit quis in absentia codicillari, vel causa mortis donare,faciat e pistolam per manum publicam cum subscriptione sex testium sub hac forma:
f ¶FORMA [f].Religiosis viris,tali ꝑposito & capitulo,vel tali priori,vel guardiano,& fratrib. talis loci,salutem in domino.Noueritis,&c.Ponatur forma codicilli,vel donationis causa mortis,pro ut s̃.& infrà de verbo ad verbum scriptæ s̃.& valebit,vt C.de fidei com.in epistola.Promissio tamen pœnę inter absentes valere nõ potest, sed bonorum obligatio sic: & etiam codicilli valent inter absentes,etiam si nõ sit ibi forma epistolæ, sed simpliciter codicil li.Donatio autem firma statim potest hoc modo fieri:
¶FORMA.Ego talis pro anima mea,& parentum meorum,& ꝓ remissione peccatorum meorum, purè, liberè & irreuocabiliter inter viuos do,dono&offero tibi.tali priori,vel syndico recipien ti nomine & vice fratrum & ecclesiæ talis,talem vineam,vel omnia bona,quæ habeo & teneo, vel alii pro me,& iura & actiones, quas habeo contra quascunque personas, solo mihi vsufructu, dum vixero,reseruato.ad habendum,tenendum,& quicquid pla cuerit dictis fratribus,faciendum, cum omnibus suis pertinentiis & iuribus, & licet per vsusfructus retentionem intelligatur facta traditio,nihilominus tamen me tuo nomine pro eis ad maiorem cautelam constituo possidere,dans tibi licentiam propria auctoritate intrandi,& promittens malum dolum abesse,abfuturũque esse,&

ADDITIONES.

Secutor ... placet hęc distinctio. Audiui in quadam quæstione facti do minum meum defendere donationem, de qua quæritur, dicens, hanc patris permissionem operari, quo ad hunc actum id quod, quo ad omnes,operatur emancipatio,C.ad Maced.si permittente.& ff.de do.causa mortis.l.tam is.Sed costat emãcipatum id pos se.Ergo, &c.Inducebat etiam l.ff.de pecul.sed si damnum.§. j. per quem patet, patrem, vel dominum concedendo peculium filio, vel seruo,concessisse videri potestatem contrahendæ obligationis,etiam cum his,qui in ipsi⁹ sunt potestate:ad idem Instit.quod cum eo.§.cùm autem.Patria igitur potestas non habet impedire donationem,cùm à voluntate donantis,non à voluntate permit tentis processerit donatio:facit l.de eo.in fi.ff.ad l.Cor.de fal.&de condi.& demonst.l.conditionibus.Subdebat etiam per l. fistulas. §.j.ff.de cõtrahen.emp.quòd in profectitia dote ad patrem reuer sura,per l.ff.sol.mat.l.dos à patre.etiam si consentiret actui,ꝑ quẽ perueniret ad ipsum,videretur tenere cõsensus:fortiùs in casu q̃stionis:& licet gl.quam in princip.allegaui,dicat donationem,de qua queritur,non tenere,quo ad vsumfructum,dicebat sic defen di ꝓriũ:ex quo tenet,quo ad proprietatem,si non potest vsusfructus quæri patri,quæratur filio proprietario:sicut quod per seruũ vni ex dominis queri non potest,alteri in solidum quæritur,ff.de stipulat.seruorum,l.proinde.§.finali.cum l. sequenti. Item liber homo bona fide possessus, id quod sic possidenti non potest acquirere,quærit sibi, ff. de acquirendo rerum domin. liber homo. §.finali. Sic etiam cùm seruus stipulatur actum, cuius executio ad dominum pertinere non potest, sibi id competit, Institut. de stipulat.seruor.§.sed cùm factum.Pro principali dicto expresse fa cit gloss.Accurs.in authentic.idem est in his. C.de bon. quæ liberis. vbi dicit, filio quæri vsumfructum sibi legatum, & non patri: quia seruitus esse non potest,ff,de vsufructu legato,l. j. Et, secundum hoc,non auctorizat sibi pater.Item diuersa sunt auctorizare & permittere,vel consentire.vide quod scripsi extrà de eccle.ædi fic.ad audientiam.secundo,super prima gl.Item scias, quòd sicut pater filio,vel filiæ in potestate constitutis,donare non potest:ita nec illorum coniugi, genero, vel nurui, ff.de donat.inter virum & vxorem,l.tertia,§.quæ in eiusdem.vbi etiam nota. & patet eodem titu.l.cùm hîc status.§.oratio.non obtinuit prædicta l.tertia, § socrui. & C. eodem titulo,si te in vacuam. in quibus socrus do nat genero,vel nurui:quia ibi deficit prohibitionis ratio,cùm fœ minæ filios in potestate non habeant,Instit.de adop. §.fœminæ. & ibi concordan.propter quod nedum nurui,vel genero,sed eti am filio,vel filiæ donare posset mater,C.de donat.inter virum & vxor.l.si constante.non sic, si viueret maritus habens illos in potestate:vt ibi not.Quod autem de potestate dicitur,semper tenẽdum est, nisi exempti appareant:incumbit ergo illis probatio: facit Inst.de senatuscons.Tertul.§.j.& quod ibi not.
ADDE,quòd pater possit cõsentire filiæ donanti dotem fratri in eadem potestate.Oldr.cuius prædicta sunt verba,consilio xxvj.in cipiente,patet consensit filio. Ab.consil.xlj.secundo libro.Quòd autem filius possit donare ipsi patri,ipso authorizante,vel potiùs consentiente,tenet Bal.consilio lix.secundo lib.Ang.cons.cxliij. Rom.consilio cccxlv.An autem valeat donatio facta inter virum & vxorem,q̃n pater alterius se obligaret pro prædictis,vide Bald. cõsilio xxix.iij.libr.Et an valeat donatio facta per filium socero pa tris sui,de re,in qua pater habebat vsumfructum ipso consentien te.Pet.de Anch.consil.cv.
a Deueniat.¶Bene enim donans causa mortis donatario substituit,C.eodem,l.prima. Quæ autem actio competat substituto,ibi not.& pleniùs per Cyn.quæst. prima. Et an requiratur stipulatio substituti,ibi vide in iij.q.vbi tres opiniones inuenies.scilicet Dy. domini mei,& Pe.de Bel.in quibusdã tamen scriptis aliter habeo opin.Azo.& Odoff.quàm ibi dicatur. ADDE ad principium huius tit.dum dicit, pauperes eligendos, &c. an executor, cui datur commoditas pauperes eligendi, possit eligere filium proprium, tãquam pauperem& si elegerit,an causa pietatis,an verò filiationis elegisse videat? vide Bal.ĩ l.tutor.§.q̃ tutoris.ff.de excu. tutor.
b M.de Fano.¶char.iij.vbi de his,& autor hîc immiscuit gl. cũ tex.
c Causa mor. ¶Lex illa dicit contrarium, s. quòd vbi mortis causa donatur, ita quòd nulla de causa reuocari possit, intelligitur donatio inter viuos: & ideo non cadit in coniuges. ADDE omnino,vt per Alex.in l.q̃ dotis.ff.sol.mat.& per me in addi.ad Bar.ibi.
d Iudicis.¶C.eod.tit.l.fi.
e Causa mor. ¶Et ibi in fi. no. differentias inter hanc donationem & legatum:& Accur.Inst.de do.post prin.dicit tex.quòd ferè per omnia connumerantur legatis,per Host.vbi s̃.§.j. in fi.& per Cy. plenè in l.fi.C.eo.ti.scilicet de donat.cau.mor.
f FORMA. ¶Iure veteri etiam donatio causa mortis requirebat stipulationem, ff.e.l.mortis causa.& sic necessaria erat præsentia. ff.de verb.oblig.l.j.in prin. sed iure Codicis non est necessaria: & sic per epistolam donationes,etiam inter viuos,expediri possunt C.de donat.si quis argentum.§.pe.& vlti.intermedio nuncio,vel epistola,vt hîc.

esse, & res prædictas habere licere, cedens iura & actiones reales & personales, vtiles & directas: & te procuratorem nomine ipsorum facio in rem tuam: quam donationem in perpetuum irreuocabiliter firmam habere, & tenere per me & meos hæredes tibi prædictis personis stipulanti promitto, sub tanta pœna in stipulatione solenni promissa: pro qua pœna, & omnib. præmissis tibi obligo nomine, quo suprà, omnia bona & iura, quæ ad me possent vllo tempore pertinere: qua pœna soluta, vel non, prædicta omnia rata & firma permaneant. Potest etiam dici, & promitto dictã donationem non reuocare, vel in vita, vel in morte, neque occasione ingratitudinis, neque superuenientium liberorum, C. de reuoca. don. l. fin. & l. his solis. & l. si vnquam. xvii. q. vlt. quicunque. Quam quidem donationem, si summa quingentorum aureorũ excederet, plurium donationum vires obtinere volo: quæ omnes intra prædictam quantitatem existant. Optimum tamen esset si singulæ donatæ possessiones specificarentur: quia tunc tot essent donationes, quot res, nec indigent insinuatione, C. de dona.
a sancimus [a]. ff. de euic. quod dicitur. & l. seq. ff. de verb. oblig. scire. & not. C. de sacrosan. eccl. illud quidem. Potest etiam hoc per epistolam fieri, vt prædixi, & valebunt omnia, excepta stipulatione C. de donat. si aliquid. vel dic, vt j. ver. prox. Quidam autem dicũt, quòd si, quod donatur, valet quingentos aureos, non sufficit prædicta forma: imò debet primò totus cõtractus scribi, & postea coram iudice partibus publicari iudicis auctoritate: & tunc in fine instrumenti ita dicetur. Hęc omnia in scriptis coram tali domino iudice suam auctoritatem prębente facta & insinuata sunt præsentibus, & subscriptis in præsentia talium testium. Ego A. donator omnia prædicta fieri rogaui & subscripsi. Et bene est, quòd iudex simi
b liter se subscribat [b]. ¶ †Et quoniam hîc de forma donationis cã
5 mortis diximus, consequens est, vt instrumentum donationis in
c ter viuos formemus [c]: cuius forma hæc erit:
d ¶FORMA [d]. Titius dedit, tradidit & donauit purè, liberè, simpliciter inter viuos, ac irreuocabiliter, perpetuò, proprio iure P. pro se suisque hæredibus recipienti domum talem in tali loco sitam, cuius confines sunt tales, ad habendum, tenendum, & possidendum, & quicquid sibi, & suis hæred. deinceps placuerit, perpetuò faciendum, cum omnibus & singulis, quæ intra prædictos confines, vel alios, si qui forent, continentur, accessibus, & egressibus, vsque ad viam publicam, & cum omnibus & singulis, quæ habet supra se, vel infrà, seu intra se & extra, omnique iure & actione, vsu seu requisitiõe, sibi ex ea, vel pro ea re, aut ipsi rei modo aliquo pertinente. quam rem idem T. se dicti P. precario nomine constituit possidere, donec ipsius rei possessionem acceperit corporalẽ. quam quidem accipiendi auctoritate sua, & retinendi deinceps, ei omnimodam & liberam licentiam dedit: promittens pro se suisque hæredibus dicto P. pro se suisque hæredibus stipulanti promissam donationem, & omnia & singula suprà scripta perpetuò rata, grata & firma habere, tenere, & non contrà facere, vel venire per se, vel per alium, aliqua causa, vel ingenio, de iure, vel de facto: nec ipsam donationem ingratitudine, vel causa aliqua reuocare, sub pœna centum librarum Turonensium stipulatione promissa ac refectione damnorum & expensarum litis & extrà: & obligatione omnium bonorum suorum: qua pœna soluta, vel nõ,
e prædicta omnia & singula firma perdurent [e]. Et hæc forma probatur Instit. de donat. & ff. eod. l. j. in princ. & C. eo. per totum, extra. eo. c. fi. & C. de reuoc. don. l. fin. Vel dic, vt s. versic. donatio. Instrumentum verò cessionis ex causa donatiõis factæ, vide s. de acces. §. secundo, versi. si verò. Item instrumentum donationis in solutũ
f vide infrà in tract. libel. de solut. §. j. versic. sed & si res [f]. Item formã donatiõis, quam facit de omnibus bonis suis is, qui monasterium ingreditur, vide j. de regul. & transeun. ad relig. versi. hîc quoque.
6 ¶†Et nota [g], quòd si donator se obligat ad defensionem rei do
g natæ, illud etiam scribẽdum est. Donatores tamen nolunt se multis conditionibus, seu obligationib. implicari: imò valde decet do
7 natarium ad hoc niti, †Item not. quòd donationes vltra summã quingen

ADDITIONES.

a Sancimus. ¶Per illam legem communiter tenetur contrarium: cùm illa requirat diuersis temporibus illas fieri, vt censeantur diuersæ, §. si quis autem per diuersa tempora. quod ibi placuit Iaco. de Are. dicenti, quòd cum plura exigantur, vno deficiente, totum deficit, ff. de diuor. l. fin. de iti. actuque priua. l. iij. §. deinde. bene facit ff. de nau. fœn. l. nihil. §. quod in singulos. & ideo Si. Vin. & Gui. de Suz. in l. sancimus. ibi: idem ponit Cy. hoc vide j. de don. §. j. ver. quid si aliquis dat. & vide, quod super eo dixi de diuersis donationib. factis in fraudem legis: & quid si vna facta plurib⁹ accedit. ADDE Old. con. ccliiij. Ro. pulchrè cons. cccv. Bal. cons. l. & ccccviij. ij. lib.
b Subscribat. ¶Hæc subscriptio donantis & iudicis non est in vsu: de forma etiam insinuationis Doctores variè loquuntur. quidam enim sunt dicentes, quòd insinuatio est præexistentis donationis in scripturam redactæ apud competentem iudicem facta publicatio: & eius auctoritate in publica monimenta, vel acta facta redactio, vt perpetuò & facilior sit veritatis probatio: & hoc voluit auctor in præcedentibus verbis dicere: & pro his facit C. de dona. in hac. in auth. vt frat. filii, §. illud. Collat. ix. & ea. Col. vt nulli iudi. §. & hoc peruenit. & de defen. ciui. §. non habente. Col. iij. Et dicunt isti non esse nouum, quòd actus per vnum celebratus, pro sui vltima perfectione apud alium duplicetur, C. de adop. l. ij. & titu. seq. de eman. lib. l. iubemus. argu. C. de his, qui ven. æta. impe. l. ij. Patet hoc idem in memorialibus ciuitatis Bononiæ, apud quæ contractus factus repetitur: aliàs certam summam excedẽs, non valeret: sed aliis non quærunt hanc duplicationem: secundum quos pro solenni insinuatione sufficit, quòd de donatione facta sit scriptura apud competentem iudicem publicata, vt notat Azo in Summa de donat. §. licet autem. Goff. in Sum. eod. tit. §. item requirit. & Host. in Sum. §. quæ donatio. pro hoc facit C. de don. l. in donationibus. & quod not. in cle. de sum. tri. in iij. glo. & hoc apud nos seruatur: quia vnico contractu fit donatio coram iudice auctorizante, & dicitur insinuata. Sed primi dicunt, quòd hoc resistit causis, propter quas insinuatio fuit inuenta: quas dicunt has, vt inter donationem & insinuationem possit donãs deliberare, an sibi expediat per insinuationem confirmare donationem. bene facit in authen. de appel. & intra quæ tempora. vltra prin. ver. vt liceat. & quod ibi not. Coll. iiij. & vt iteratio actus ostendat mentis perdurationem facit C. de plus petit. l. vna. & extrà. eo. tit. c. vnico, & vt tollatur deceptionis suspicio, C. ad Velle. l. si mulier. ij. & occurratur falsis probationibus, C. de donat. data. Sed secundò ad primas duas rationes respondere possunt, illas procedere, si inter illa duo necessarium esset certi temporis interuallum: quod non est: & sic in instanti illa duo diuisim fieri possent: & sic cessant causæ. Ad tertiam & quartam non expedit respondere, quę concurrunt, etiam si vnicus actus fuit. Sed quia dictum est, quòd coram competenti iudice fieri debet insinuatio, quæritur, quis erit iudex competens, an personarum, an rerum donatarum, an neuter spõte aditus? De primis non dubitatur, sed sic de vltimo. Et, vt me expediam, eo casu sequerer opinionem primorum, vt primò fieret contractus, si ille iudex sit competens, adeatur pro insinuatione fienda: facit ff. de iudic. hæres absens. §. j. de foro comp. c. si. & c. Romana. §. contrahentes. li. vj. Et quòd non sit necessarius iudex rerum, patet C. de donat. data. in fin. & l. in hac. in prin. ad idem C. de contrahend. empt. l. j. Faciunt aduocati in his, & similibus, confici instrumenta de domicilio ibi electo, vel de iurisdõnis prorogatione. Prima placet. Viso de iudice, quæro de tẽpore, an scilicet die feriato ob honorem Dei fieri possit insinuatio? tenetur, quòd sic: cùm hoc non requirat causæ cognitionem, & sit iurisdictionis voluntariç, C. de feriis, l. actus. & faciunt not. s. de feriis. §. ij. versi. porrò. & per Hostien. in Summa de feriis, §. iij. versi. sed quæ pertinent. facit ff. quis ord. in bo. poss. ser. l. ij. §. dies. Seruatur etiam, quòd sæpe in loco priuato fiunt tales insinuationes iudici, propter ætatem, vel sexum declinantem ad locum talem. facit ff. de interrog. act. l. nouit prætor. in fin. Et vt ibi not. non obstat ff. de iust. & iure, l. penult. in fin. quæ loquitur in illo actu, quo requirit plena causæ cognitio: quo casu sedere debet, vbi ius reddere consueuit, vt ibi. Vltimo sciendum, id quod de insinuatiõe dicitur, habere casus exceptos quos vide per Hostiens. in præd. §. quæ donatio. in Sum. de donat. inter quos est donatio, quæ fit per principem, etiam priuatæ personæ: vel principi per priuatũ, vt C. eo. sancimus. & authen. ibi posita Illę enim ñ subiiciũt legib. nec quo ad insinuationẽ, vt ibi: nec quo ad personarũ capacitatẽ. C. de donat. inter vir. & vxor. l. penult. Multis aũt videt, quòd cũ hodie reges in regnis suis de facto vicem imperatoris obtineãt, idẽ sit in illis dicẽdũ: & eo amplius in his, quòd ñ cognoscũt Imperiũ: vide, quod scripsi de verb. sig. sup quibusdã sup ver. regnũ. & ext. de re iu. cũ te. in gl. magna, vers. sed nũquã reges. ADDE, quod si insinuatio, Pau. de Ca. cons. cccix. Old. cuius prædicta sũt verba cons. ccliiij. licet Io. An. discrepet ab eius opi. apud quẽ iudicẽ debet fieri insinuatio: & opi. Io. An. sequit Imol. in l. Modestinus. ff. de do. & ibi vide Bar. Insinuatio aũt pt fieri ex interuallo, sm Ro. cons. ccxv. & Ang. cons. 179. Et quòd donatio facta in præsentia pricipis, sicut priceps, ñ egeat insinuatione, tenet Bal. consi. ccciij. j. lib. Et quòd donatio regum nõ subiaceat insinuationi, posuit Old. cons. ccxxi.
c Formemus. ¶Tale fuit s. prox. sed ibi nõ dabatur vsusfructus: nota autem Accur. C. de donat. causa mor. l. fina. quòd in dubio præsumitur donatio inter viuos: quod intellexit Pil. q. cxxiii. etiam si dicat, pro remedio animæ in donatione: vide Host. vbi s. §. i. versi. i.
d FORMA. ¶Rolan. parte i. circa medium.
e Perdurent. ¶Hucusque Roland.
f Si res. ¶Bene est primus §. in tractatu de solutionibus, sed respectu rubricæ est secundus.
g Et nota. ¶secundum Roland.

quingentorum aureorum, fieri debent cum insinuatione, id est cum decreto iudicis: alias non valent, vt C. de donat. si quis argen tum. nisi fiant ad pios vsus, vt C. de sacrosan. eccle. illud [a], in auth. de non alienan. aut permu. §. si minus [b].

ADDITIONES.

a Illud. ¶Lex illa vult contrarium: & vide, quod ibi not. Pil. q. cxxiij. tenet, donationem factam ecclesiæ, vel religioso loco sine insinuatione, tenere, licet excedat. Et rationem sumit ex §. statim all. nam si differūt imperium, & sacerdotium, & imperio sine insinuatione donatur, vt ibi, & in authen. pig. ne fi. §. j. & quæ paria sunt, paria iura desiderant, C. de const. pecu. l. fin. ff. de pecu. in bonæ fidei. & l. quoties. §. fin. ergo idem in sacerdotio. ADDE Paulum de Cast. consil. xxxij. & ciij. idem tenentem.

b Minus. ¶De præd. l. si quis. & l. sancimus. dubitatur, an scilicet his legibus, quæ insinuationem præcipiunt, renunciare possit donās Guido de Suzar. in l. penul. C. de don. & in l. illud. C. de sac. san. ecclesi. tenet, quòd sic, dummodo exprimantur leges hoc prohibentes, cùm legum austeritas pactis litigātium mitigetur, C. de temp. appel. l. vlti. in fin. ff. de ædi. edic. quæritur. §. si venditor. facit C. de pact. si quis in conscribendo. ff. de pact. l. pacisci. & quod not. ff. de dona. l. fideiussori, Simon Vincen. in l. sancimus. C. de dona. & Cy. eod. tit. l. pen. in fin. tenet contrarium, quod mihi placet: cùm legi prohibenti renunciari non possit, vt in re dotali, & minoris, & donatione inter cōiuges, vel similibus: ne prohibitum vna via, concedatur alia, de reg. iur. cùm quid vna. lib. vj. Item ius illud est publicum vtilitate, ne per metum, vel fraudem donantes grauiter lędantur: quæ duo coram iudice cessare presumuntur, C. de his, qui per met. iud. l. j. ff. quod me. causa, l. fin. & Reipublicæ expedit, ne quis re sua malè vtatur, Instit. de his, qui sui, vel alie. iur. sunt. §. sed hoc maximè, quia donare est perdere, ff. de dona. l. filiusfamilias. Hanc partem tenuit Iaco. de Bel. in sua quæ. v. extra lecturas, quæ tractat de donatione facta nepoti per auiam. Inducit, quòd insinuatio respicit etiam fauorem donatarii, in authen. vt fratrum filii, §. illud C. de donat. l. dona. & l. data. in fin. Tamen fatetur, quòd etiam concurrens renunciatio nō teneret. Sed quid si renuncians iurauit non contrauenire, & de omissione insinuationis non opponere? & secundum opi. Gui. de qua s̄. non est quæstio, cùm per eam teneat renunciatio sine iuramēto. Procedit ergo quæstio secundum contraria, de qua dixi: & quòd cum iuramento teneat, facit authen. sacramenta. C. si diuer. ven. & quod ibi no. in iij. glo. & decre. cùm contingat. de iureiur. & eod. tit. quemadmodum. in fin. & c. licet. lib. vj. & cap. j. de pact. quamuis. Ad idem facit, quia donatio sine insinuatione non est penitus inimica iuris: quod patet, quia tenet infra legitimam summam, vt in l. sancim⁹. C. de do. Ad contrarium facit, quod no. in eadem auth. sacramenta, Col. x. in iij. glos. in prin. Item cùm donare sit perdere, vt s̄. dixi, patens ē læsio. Sed huic respondebitur per regulam, scienti. cum concord. lib. vi. per quod, vbi præstitum fit non dolo, vi, vel metu, videtur seruandum per prima iura. Hoc autem certum est, ꝙ renunciatio quæ fieret de l. si vnquam. C. de reuoc. don. etiam cum iuramēto non teneret. Ratio, quia non est lex illa in fauorem inducta donātis & renunciantis, sed in fauorem filiorum, C. vt in pos. leg. l. ij. & pen. & quod ibi no. & ff. ad l. Fal. quod de bonis. in fi. Sed qd si debebas mihi mille aureos, quos tibi sine insinuatione remisi, faciēdo pactum de non petendo? Videtur, ꝙ non valeat, cùm sit donatio, pactum remittere, vt probat lex j. ff. de transact. vel saltem donationi similis: & sic idem debet esse iudicium, ff. de legi. non possunt. Ad contrarium: quia suę rei quisque moderator & arbiter, nisi in quantum prohibitus reperitur, C. mand. in re mandata. C. de Iudæis. nemo est eius. de contrahen. emp. licet dudum. Albe. Pap. in præd. l. j. dicit, multùm referre inter directum & obliquum: allegat ff. de neg. gest. soluendo. de sol. l. solutionem. pro ignorante, propter quod tenet tale pactum valere: alleg. etiam C. de appel. l. fin. ff. de autor. tu. l. j. §. j. & de lib. leg. l. si quis duos. bene facit extrà de his, quæ fiunt à præla. cùm apostolica. ad fi. Fuit etiam alia quæstio de facto: Duo fratres habentes bona paterna, & acquisita, cōtractum talem inter se fecerunt: quia eorum quisque donauit alteri omnia bona paterna, vt superuiuens, vel eius liberi, haberent omnia illa bona decedentis sine liberis: mortuo vno sine liberis, & sic existente conditione, opponebatur superstiti contractum illum fuisse donationis: & sic nō valuisse, qa non fuerat eius facta insinuatio, cùm bona illa paterna excederent quantitatem insinuatione taxatam: ad quod allegabatur, etiam ipsos fratres verbo donationis vsos fuisse in contractu: ergo sic sensisse videntur, ff. de supel. leg. l. Labeo. Pro hac parte inducebatur l. donari. ff. de reg. iur. vbi dicitur muuū donari. quod nullo iure cogente conceditur: & hoc fuit tale: ergo, &c. Contrarium fuit iudicatum per l. licet. C. de pactis, & quod ibi no. & per l. j. ff. de donat. Cùm enim hoc qsque fratrū cōmodū cōseq posset, & ad hoc tenebat: ergo n̄ ē donatio, sed est promissio quædam ex honestā causa facta, ne patrimonium transiret in extraneos, vt in præd. l. j. sicut nec dicitur, ꝙ remunerationis causa datur, eod. tit. l. Aquilius. Nec videtur ex testamento capere is, qui tantum erogatus est, quantum recepit, ff. de legat. j. l. ciuitatibus. §. fina. Pone casum: Cùm testator fundum valentem centum mihi legauit, si centum dedero. Non obstat, quod de donatione illorum fratrum dictum fuit, scilicet ꝙ donabant: quia veritatem, quæ naturaliter inest rei, nominatio non immutat, etiam si papalis sit. patet in cle. de senten. excom. cap. vlti. ij. respon. vbi concord. patet. id ff. de castren. pecu. si fortè. cùm cōcor. ff. loca. si vno. aliàs, si insulam. in prin. & de rescrip. ver. si insulam. & vide, quod no. extrà de verb. sig. propterea. Ad l. donari. respondetur, quòd non intendit omne id donatum intelligi, quod ius dare non cogit: quia secundum id sequeretur, ꝙ omnes contractus, qui sunt voluntarii, essent donationes: facit C. de iu. deli. nec tenere. C. de act. & oblig. l. licet. Intelligenda est igitur regula priuatiuè, vt id non sit donatio, ad quod cogit necessitas, ff. de adimen. leg. rem legatam. in fi. & de legat. ij. vnum ex familia. §. j. Vltimò nota, ꝙ autor hîc & bis s̄ in forma declarat, quomodo intelligit solidum, de quo loquitur j̄. de donat. ver. quid si aliquis. & de quo in legibus, si quis argentum. & sancimus. superiùs alleg. c. ꝓ aureo. concor. Accur. C. de ser. fug. l. quotiescunque in gl. ij. quorum lxxxvii. faciunt libram. auri, C. de suscept. & arca. l. quoties li. x. vnde Vber. de Bo. in l. sancimus. reprehendit illos, qui recipiunt solidum, prout recipitur in communi pro xij. denariis: pro quibus facit Lombar. l. ij. de quātitate solidorum, per totum, & quod no. B. de Iudæ. c. fin. in iii. gloss. secundum quod vsque ad xxv. lib. monetæ localis poterit donatio fieri sine insinuatione, & vltrà non. Et hoc etiam secutus fuit iudex Montispulzani in Tuscia, qui donationem factam ad trecentas libras reuocauit, in quantum excedebat xxv. libras: quem reprehendit Rof. dicens, istum nō Iuristā, licet de brodio iuris gustasset. hoc autē no. in libel. si quis ius dic. non obtemp. ver. sed illud quæritur. Cy. bis alle. Rof. sed non ibi ideo apposui: concordat, quod scripsi & probaui post Vincen. & Gofr. super ipsa iij. glos. decre. vlt. de Iudæ. quod omnino videas. Parum tamen est vtilis in Italia taxatio legis: & ideo per statuta ciuitatum prouisum est longè minoris quātitatis. vnde in ciuitate Bononiæ vltra quinquaginta li. Bononien. quæ valent parum vltra xxxv. florenos, & quandoque minus, requiritur insinuatio. ADDE, quòd Oldra. consi. clxxiij. incip. quis hæres. tenet insinuationi renunciari non posse, nec l. si vnquam. C. de reuoc. dona. de quo ēt Rom. consi. cclxix. dicit, cum iuramento non posse renunciari. Bal. etiam consil. cccxlj. ij. lib. tenet illam reuocari, licet sit facta ecclesiæ purè: quia nūquam monasterium habetur loco filii, nisi illud ille sit ingressus. Et ꝙ insinuationi non possit renunciari tenet Bal. cons. xcvij. 3. lib. & ꝙ etiam cum iuramento non possit renunciari, tenet Bal. cons. xcix. 3. li. Ang. cons. xciiij. Paul. de Cast. consi. c. & cv. Abbas verò consi. x. tenet contrarium, & Fede. consil. ccxcj. An autem pactum liberatorium de non petendo, egeat insinuatione? Ang. cons. lxxvii. tenet, ꝙ sic, & Bal. cons. ccccLxxviii. iiij. lib. Et ꝙ donatio vicissim facta non egeat insinuatione, tenet Old. consi. cxxxix. Ang. cōs. cxlix. Rom. cons. xxxvj. vbi pulchrè, etiam si non sint coniuncti. Tenet etiam ibi, quòd non sit reuocata per superuenientiam filiorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæres non instituitur in codicillo.*
2 *Codicillus factus ab illo, qui facere non potest, an sit validus.*
3 *Codicillus an possit fieri nullo facto testamento, aut post factum testamentum.*
4 *Codicillus ante conditum testamentū, vel nullo condito, qua forma fieri debeat.*
5 *Codicillus an per alium codicillum, vel testamentum rumpatur.*
6 *Codicillus post testamentum faciendus, qua forma fieri debeat.*
7 *In testamento facto post codicillum, debet fieri mentio de codicillo præcedenti.*

15. §. Viso de impugnatione testamenti, aliqua etiam de codicillo dicamus: & licet s̄. §. compendiosè. in plerisque locis de hoc dixerimus, aliqua tamē specialiter hîc tangamus. Potest autē fieri & nuncupatiuè, & in scriptis, prout de testamento scriptum est s̄. §. vt autem [a]. ¶†Opponitur ergo contra
1 codicillum, quòd in eo euacuatur taliter testamentū: quod esse non potest, quin hæres institutus intestō semp remaneat. in codicillo enim non instituitur hæres, Instit. de hęred. inst. in prin. quia in eo hæreditas nec datur, nec adimitur, nec cōfirmatur, nec aliqs exhæredatur, nec substituitur, C. de cod. l. ij. Inst. e. §. de codic. & §. directo. ff. de iure cod. l. ii. §. fi. Si tamen testator dixerit, vnū ex hæredib⁹ n̄ mereri volūtatē suā auferr̄ ei hęreditas, vt indigno, C. de his, q. vt indi. hære. auf. hæreditas. Sed & priuilegio militari p̄t in codicillo

ADDITIO.

a Autem. ¶vers. ad huius autem.

a codicillo hæres institui,ff.de test.mil.in codicil.¶ †Item opponi
tur,ꝙ est factus ab eo,qui facere non potest:purà à furioso,C. de
codicil.l.ij.§.furiosus Et breuiter,qui potest,vel non potest testa-
ri.potest vel non potest codicillari,ff.de iur.codicil.diuus.§. pen.
quod dic,vt s̃.§.compendiosè vers.primò ergo. Differunt tamen
in hoc testamentũ & codicillus.nam libertas relicta filiofamiliàs
in codicillo,valet,si in eo manumissus obierit:secus si in testamẽ-
a to,ff.de leg.iii.l.j.§.si filiusfamiliàs [a].Item in alio: quia potest quis
plures codicillos facere,nec est sibi necessaria subscriptio: sed nõ
b plura testamenta,vt in §.compendiosè.ver.ceterùm.[b] ¶†Hoc ta
3 men scias,quòd potest fieri codicillus nullo facto testamento,&
etiam post factum testamentum : licet Papa dixerit factum ante
testamentum non valere,nisi in testamento confirmetur,ff.de iu
re codicil.si quis eum.l.ante tabulas.& Insti.de testa.Ioan. tamen
c de Deo dicit [c],opinionem Papæ valere,secundum canones,secũ
dum quos vltimum testamentum tollit alias præcedentes volun
tates.Sed hoc dictum ratione caret:vnde dic,vt in præd.§.ceterũ
& seq.Itẽ de clausula illa, Quòd si non valet iure testamenti,&c.
dixi s̃.§.compendiosè. ver.item vide. Item in codicillio quinque
4 testes sufficiunt non rogati,vt in eod.§.vers.iij.¶†Si igitur codi-
cillus fit ante conditum testamentum,vel nullo condito,vt ff.de
d codicil.l.iij.in prin.Inst.eod.§.non tantùm.eius forma erit hæc [d]:
¶FORMA.T.per Dei gratiam sanus mente ac corpore:vel men
te sanus,licet æger corporæ,præsentibus codicillis vltimum vel-
le suum de bonis suis disposuit in hunc modum : In primis quidẽ
pro anima sua reliquit de bonis suis x.lib.Tur. de quibus dari vo-
luit tali ecclesiæ tantùm,& tali homini tantum,&c.& hęc exequi
& fieri voluit per tales, quos suos voluit esse commissarios, seu
suæ voluntatis executores,extr.de testa.cap. Ioannes. Item lega-
uit,seu iure legati reliquit de bonis suis suis xx.lib. Item vxori re-
liquit dotes suas,quæ fuerunt centum lib.Item legauit eis de bo
nis suis quinquaginta.Item illum,vel illos,ad quem,vel quos hæ
reditas sua ex testamento,vel ab intestato spectabat, rogauit per
fideicommissum,vt ipsam hæreditatem,vel talem partem eius,si
ue talem rem ipsius hereditatis,quam primùm poterit,vel quam
primum ipsam hæreditatem adierit,vel si decesserit sine liberis,re
stituat tali.Et hanc suam vltimam voluntatem asserit esse velle:ꝙ
valere voluit iure codicillorum:quòd si iure codicillorum nõ va
leat, valeat quocunque alio iure valere potest meliùs: & tenere
nolens hanc suam voluntatem per aliquam aliam, vel per aliud
testamẽtum,quod fecit,vel fecerit,infirmari,nisi expressè de sin-
gulis superioribus legatis reuocandis faceret mentionem, ponẽ-
do in specie, non in genere nomina & species eorum:& quicun-
que suorum hæredum , vel legatariorum contra hos codicillos
in iudicio,vel extrà venerit,iussit,quicquid ei reliquerit,totum il
5 lis legatariis restituat,quos iussus fuerit impendere.¶†Et not. ꝙ
tutius est relinquere per codicillos, quàm per testamentum, nisi
fortè quis velit instituere hæredem, quod in eis fieri non potest:
sed si in eis quis possit rogari,restituat per fideicommissum,vt di
xi.Codicillus enim per alium codicillum , vel testamentum non
rumpitur,nisi expressè,vt dixi:testamentum verò per aliud tolli-
6 tur,vt s̃.§.compendiosè.ver.sed & ꝯsiderandum.¶†Cæterùm si
c codicillus fit post testamentum,hæc erit forma [e]:
¶FORMA.Cùm P.super bonorum suoruum dispositione nun-
cupatiuum sine scriptis fecerit testamentum manu mea,vel talis
notarii scriptum,idem P.quia circa quædã,quę in ipso testamen-
to continentur,voluntatem mutauit, quam quidem licet vsque
ad finalem vitæ exitum non mutare præsentibus codicillis,testa-
mentum prædictum obtinere iussit plenissimam firmitatem:hoc
tamen mutato,ꝙ his codicillis illas x. libras Tur. quas in eodem
testamento tali legauerat,ademit,& subtraxit eidem.Item tali re
liquit de bonis suis iure legati talem domum, vel rem,&c. & hãc
suam vltimam voluntatem,&c. vt s̃. & potest fideicommittere,
vt in præ.forma.Vel sic:
¶FORMA. Ego B.memini me fecisse testamẽtum scriptum ma-
nu talis notarii:quod testamentum approbo & confirmo:saluo,
quod in hoc meo codicillo dispono.Relinquo enim L. filio meo
naturali talem domum, & tali amico meo talem syluam. Lega-
tum autem,quod tali reliqui,ei adimo:tutores datos talibus filiis
meis,& ventri,à reddenda ratione tutelæ absoluo,eos annalogi-
stos,id est liberos ab hoc esse volo:quo casu non tenetur de cul-
pa,vel negligentia,sed de dolo,ff. de admi.tut. quidam decedens.
& do filiis meis licentiam,si necesse fuerit,alienandi non obstan-
te fideicommisso:aliàs impedirentur alienare, nisi hoc diceretur,
C.communia de leg.authen.res quæ.Hunc autem codicillum ab
omni hærede, qui mihi ex testamento , vel ab intestato extiterit,
seruari præcipio. Dic super hoc, vt ff. de codicil. conficiuntur. in
f prin. Eum verò,qui ꝯtrà fecerit,censeo bonorum meorum parti
7 cipatione carere:secundum M.de Fa.[f] ¶† Et not.[g] quòd in testa-
g mento facto post codicillum , fieri debet mentio de præcedenti
codicillo:& econtrà vt in præd.forma.Quandoque verò fit codi
cillus post factum testamentum, & post alium , vel alios codicil-
los.nam plures ab vna persona fieri pñt: & tunc fieri debet men-
tio tã de testamẽto præcedenti,quam de codicillo,vel codicillis.

ADDITIONES.

a Filiusfami.¶Mihi nõ dicit hæc lex illa,sed dicit fideicommissum
filiofamiliàs,vel seruo in codicillo relictum cõfirmatur,si postea
manumissus in eadem voluntate decedat:&, vt ibi dicit glos.illud
Manumissus,ponitur propriè,quo ad seruum:impropriè,quo ad
filium:&,vt hìc sequitur:secus in testamento, & patens fuisset er
ror auctoris,si miscuisset seruum filio,vt facit j̃. Io. etiam de Deo
ver.statim dicam.malè recepit verba legis de filiofamiliàs,de ser-
uo nõn faciens mentionem.
b Cæterùm.¶Vide s̃ de testi.§.j.eod.vers.item quòd est mulier. &
vers.seq.
c Dicit.¶Cauil.lib.j.sub rub.de codicillis.
d Hæc.¶Rolan.vsque ibi,volens.parte viij.charta vltima.
e FORMA.¶Rolan.vbi s̃.
f M.de Fa.¶Vbi de testamentis,mihi charta viij.
g Et not.¶Ponit verba Rolan.vbi s̃.& videtur contradicere ei,qđ
dixit s̃.eod.vers.si.hoc tamen scias.nisi dicas,quòd aliud sit Mentio
nem facere,de quo hìc loquitur:& aliud Confirmare,de quo ibi.

SVMMARIVM.

1 *Confessio tutoris extra ius , vel extra inuentarium , qua confitetur plus esse in bonis minoris,quàm sit,an præiudicet veritati.*
2 *Inuentario an sit standum in præiudicium tertij.*
3 *Tutor testamentarius an contra inuentarium sit audiendus.*
4 *Tutor & curator quando,& qualiter possint de bonis pupilli,vel adulti,aliquid attingere.*
5 *Tutor an gratia inuentarij possit aliquid de bonis pupilli attingere.*
6 *In cautè factum habetur pro infecto.*
7 *Tutor, aut curator an inuentario facto teneatur super rebus postea pupillo delatis inuentarium facere.*
8 *Tutor an eo ipso,quòd fecit inuentarium,dici possit quo ad hoc,gessisse.*
Hæreditate adita à pupillo,statim ad eum transit dominium.
9 *Inuentarij forma quæ esse debeat.*
10 *Curatores generales de omnibus rebus etiam adulti,surdi,muti,&c.qua forma debeant inuentarium facere.*
11 *Instrumentum tutoris rationem administrationis reddentis, quomodo confici debeat.*
12 *Orphanotrophi,seu hospitalarij sunt quasi tutores pupillorum,seu curatores adultorum.*
13 *Prælatus facere debet inuentarium de bonis ecclesiæ,quæ in eius ingressu,seu electione inueniuntur.*
14 *Pater an debeat inuentarium facere de bonis aduentitiis filij,in quibus habet vsumfructum.*
15 *In inuentario hæredis quæ exigantur.*
16 *Suus hæres, qui non fecit inuentarium, an detrahit quartam debitam iure naturæ.*
17 *Suus hæres soluens vni legatum an amodò nihilominus habebit beneficium inuentarij.*
18 *Hærede inuentarium non faciente,an illud facere possit fideicommissarius.*
19 *Instrumentum sui hæredis ab hæreditate abstinentis,quale esse debeat.*
20 *Abstinere & immiscere,est suorum hæredum: repudiare autem & adire, extraneorum.*
21 *In inuentarij confectione quæ sunt attendenda.*
22 *Hærede scribi faciente in inuentario aliquas res,quas credebat hæreditarias, an comperto errore possit fieri reuocatio.*
23 *Inuentarij fides tanta esse dicitur,vt ex eo possint debitores conueniri.*
24 *Inuentarij forma quæ esse debeat.*

¶Inuentarium quibus modis impugnari possit.

16.§.Dicto de impugnatione testamenti,& codicilli, di
cendum restat de inuentariis. Et scias , quòd
quintuplex est inuentarium,scilicet tutoris seu curatoris,orpha-
a notrophi [a],prælati,hæredis, & fisci [b]:de quorum quolibet prose-
b quamur.De inuentario tutoris & curatoris habes C.de administ.
c tut.curatores.Cõtra quod obiici potest [c], quòd tardè factum est.
debet enim tutor, vel curator facere inuentarium mox , cùm factus est

ADDITIONES.

a Orphanotrophi.¶ j̃. remittit de inuentario executoris inter hos
duos.
b Fisci.¶De inuentario creditorum loquitur lex fin.ff.de bo. auct.
iud.poss.
c Potest.¶Secundum Vber.de Bob.cuius fuit hoc principium,vbi
de tutore tractat,mihi charta x.

ctus est:id est,quàm citiùs potest fieri,vt in præd.leg.tutores.Itē
quòd in cautè factum est:vnde pro infecto debet haberi,ff.de au
ctor.tut.l.ij.C.ad Syllan.l.fin.in fin.ff.de his.quæ in test.del.l.j. ex-
trà de iure pat.quod autem. Item quòd non continet omnes res
pupilli:maximè si non continet eam,de qua agitur,vt in præd.l.fi.
a ad Syllan. a Item quòd non continet obuentus, nec prouentus,
nec res superuenientes,C.de curat.fur.l.fina.vltra medium.Item
quòd non continet totum tenorem instrumentorum pupillariū
ff.de administ.tut chirographis.C.de episc. aud. de creationibus.
Item quòd non est legitimus tutor,vel curator.quæ dic,vt suprà
1 de tut.& curat.¶†Et nota,ꝙ si tutor extra ius,vel extra inuenta-
rium confiteatur plus esse in bonis minoris,quàm sit,non præiu-
dicat talis confessio veritati. secus si in inuentario sit cōfessus, C.
arb.tut. veteris. Et sic statur inuentario publicè confecto contra
tutorem, vel curatorem: non contra pupillum, vel adultum. Est
ratio,quia fides ei adhibenda est contra se,vt ff.de inter.act.de eta
2 te.§.j.infra versi.quid si hæres fecit.¶†Sed nunquid in præiudici
um tertii stabitur inuentario?videtur,ꝙ sic:argūm.ff.de administ.
tut.chirographis. Sed illud est ita intelligendum, si totius instru-
menti debiti tenor in inuentario continetur.tunc enim standum
b est inuentario,& probat contra tertium,vt in præd.l. b Quid si tu-
tor velit contra inuentariū probare?dic,audiēdum.C. de probat.
cùm precibus.C.si quis alteri,vel sib.l.cùm propria. Vel dic, in fa-
uorem minoris,&propter auctoritatem inuentarii non audiri,ni
3 si velit errorem ostendere.¶†Quid enim,si fecit in eo scribi rem
forte à testatore venditam,vel simile?non videtur audiendus,arg.
c C.ad Velleia antiquæ.§.j. c Item quid si posuit multa instrumenta
d debitorum,quæ post facta d sunt inania:quia fortè debitores pro
bauerunt solutionem?videtur imputandum tutori,per præd.l.ve
e teris e. Ideo cautè agit,si sic facit inuētarium scribi: quæ instrumē
4 ta nescio,si sint inania,necne, secundum Vber.¶†Tutor autem
& curator nil de bonis pupilli,vel adulti debent attingere,nec vl-
lam communionem in eis vendicare,nisi priùs inuentario legiti-
mè facto, res eis fuerint traditæ:& hoc,nisi testator inuentarium
f conscribi vetuerit f:alioquin si inuentarium non facit,& remoue
atur,vt suspectus punitur,& infamis efficitur.vt C.arb.tu.veteris.
§.illo. Bene enim potest hoc testator remittere, cùm sit hoc ius
publicum auctoritate,sed vtilitate heredis &testatoris priuatum,
vt argum.C.vt in possess.leg.scire.& l. sequen. & sic non obstat ff.
de leg.j.nemo.& ff.de admini.tut.quidam.& ff.de pactis, publicū.
5 ¶† Sed nunquid saltem gratia inuentarii poterit attingere?Res-
ponde,sic:argu.ff.de duob.reis,duos.§.fin.& ff.de testa.hæres.§.fi.
g & ff.de iure delib. Aristo.& l.ait prætor.Quid si attingat g?respon.
dic,non valere in minoris præiudicium,vt C.in quibus causis nō
est necess.in integrum restit.l.penult.C.de tut.vel cur. qui non sa
tis.l.non dubium.ff.de cur.fur.consilio.§. j. sed in eius commodū
sic,C.de procur.non eo minus.Item quid de his,quæ differri non
possunt? Respon.dico,ꝙ illa potest attingere & explere, argu.C.
de tut.& cur.qui non satis.l. fin. Quid si aliquas res in inuentarii
confectione suppressit?videtur,ꝙ eas duplicare tenetur,arg.C.d
6 iur.delib.l.fi. §.illo. maximè si hoc scienter fecit.¶†Sed si omnia
non posuit in inuentario,nunquid admittetur ad agendum?Non
videtur:imò videtur repellendus,argum C.de cur.fur.cùm furio
sus.§.in prouincia. quia quod incautè factum est, pro infecto ha-
betur,ff.de his, quæ in test.delen.l.j.& nihil videtur esse actū,&c.
C.ad Syl.l.penul.in fi.&vij.q.j.nihil iniquius.& nil videtur soluis-
se,qui totum non soluit,ff.famil.erci.hæredes.§.in illa. Nec vide-
tur edidisse,qui totum non edidit,ff.de eden.l.j.§.penult.Nec de-
fendisse,qui totum non defendit,ff.de inter.ac.si defensor.& ff.iu
dicatum solui,ex clausula. Ideoque cautus aduocatus debet pro-
testari contra tutorem,vel curatorē,se velle probare,quòd aliud
omisit in inuentarii confectione.Et hæc vera sunt, si multa omi-
sit:si verò quasi omnia posuit,& modicū quid omisit,& leue for
tè,vel vile,non ob hoc eum repellerem ab agendo:argum. ff. de
contrahen. emp.res bona fide.& C.si contra ius,vel vtil.public.l.
j.& ff.de ven.insp.l.j.§.fin.maximè si iurat,quòd nulla mala causa,
&c. nec amittere debet commodū inuentarii,licet teneať pupil-
7 lo pro rebus subtractis:argum.C.de iure delib.l.fin.§.licentia.¶†
Sed nunquid inuentario cōfecto,tenetur super rebus postea pu-
pillo quacunque ratione delatis nouum facere inuentarium?Re
spon.sic,secundum Odof.argum.C.de cur.fu.l.fin.§.tali. Vber.cō
trà:quia sufficit illud semel fecisse,arg.ff.de acqui.pos.in modicis.
Sufficit enim hoc ponere in rationibus suis,quas facit de receptis
& expensis:& sic loquitur præd.§.tali. secundum eum. Et id dici
potest de fructibus de nouo quæsitis,vt ff.de tut.& rat.distrah.l.j.
§.officio. Tu dic,quòd est necesse fieri inuentarium de rebus prin
cipalibus obuenientibus: fieri tamen debet instrumentum publi
cum.& sic intelligi debet §.tali.In fructibus verò,& aliis naturali-
bus,& ciuilibus.& accessionibus,tenet,quod dixit Vber. & sic po
test intelligi præd.l.ff.de tut.& rat. dist. Sed cùm tutor, qui gessit,
teneatur directa:qui verò non gessit,vtili,vt ff. rem pupil. sal. fo.
non quasi.§.j.& iij.quæro,an eo ipso,quòd fecit inuentarium,vi-
deatur,quo ad hoc,gessisse?Et videtur,quòd non,vt in præd.§. il-
h lo. h¶† Sed arg.ꝯtrà ff.de admi.tut.tres tutores. in medio. Quid
8 si sit de consuetudine regionis,quòd non fiat inuentarium?Res-
pon.non videtur in culpa,consuetudinē seruans,arg.ff.de admin.
i tu.l.tutor,qui.resp.j.ff.de Car.non tantùm i.Quid si tutor non con
fecto inuentario ingrediatur possessionem rerum pupillarium,
k nunquid patietur pœnam præ.§.illo k?Et videtur,quòd sic: quia
adita hæreditate à pupillo dominia statim ad eum transeunt, &
non prius,nisi fuerint apprehensa,vt ff.de acqui.possess.cùm here
9 des.& hoc videtur præd.§ dicere ibi,communionem,&c.¶†Hu
ius autem inuentarii forma talis est:
l ¶FORMA l.In nomine patris & filii & spiritus sancti,amen.T.tu
tor constitutus & decreto iudicis confirmatus Seio pupillo & hę
redi quondam H. (vt patet in instrumento super decreto eiusdē
tutelę scripto manu talis notarii,vel mea.cuius formam habes s.
in tit.de tutore.)sciens ad inuentarii confectionem de bonis & re
bus ipsius pupilli,secundum iuris ordinem se teneri, presens inuē
tarium mox,postquam constitutus & confirmatus fuit tutor,de
rebus creditis & debitis atque nominibus debitorum hæredita-
tis quondam dicti H.&ipsius pupilli incœptum sub anno domini
M.CCLXXI.Indictione tali(dic in hunc modum,præmisso vene
m rabilis sanctæ crucis signaculo m.) fecit: in primis quidem dixit &
asseruit se in bonis & in hæreditate prædicta inuenisse duo scrinia
tot vegetes,tot mensuras bladi,& tot vini: & sic de singulis : po-
n nendo priùs res mobiles, secundò n immobiles, putà domos &
terras designatas per loca & latera: tertiò & vltimò credita & de
bita:& dixit,protestatus fuit dictus tutor,quòd quæcunque de cę
tero de bonis dicti H. seu ipsius pupilli ad suam notitiam perue-
nerint,omnia illa manifestabit,& huic inuentario ꝑ meam manū
faciet inscribi. Potest etiam confici instrumentum, vt ipse tutor
in propria persona loquatur,& incipiat sic:

¶FORM

ADDITIONES.

a Ad Sylla.¶Vide ĩ versi.sed si omnia.
b In præd.l.¶Vide ĩ formam Præsentibus & vocatis,vsque in fi. &
s.C.co.tit.ver.præstat.ad fi.ver.quid si in aliquo.ĩ.quibus coniun
ctis verificari potest hoc dictum.
c §.j.¶Vber.super l.fi.C.arbi.tu.dicebat, tutorem contra inuentari
um non audiri, nisi acerrimus eius esset error. quid enim si scribi
fecit rem, quæ priùs fuit vendita à defuncto: non fuerunt igitur
bene recepta eius verba:concord. Vber.Iac. de Aret. vt ibi ponit
Cy.in j.quæst.& adde,quod statim dicam.ADDE, quòd cum Iac.
de Are.concord.Bald.consil.cclxxxiij.lib.j.incip.Iac.de Aretio.
d Pòst facta.¶Meliùs dixisset,reperta.
e Veteris.¶Deducam te ad casum.quo absurdissimum esset impu-
tari debitori.diligens pater pupilli habebat librum, in quo descri
pta erant,quæ sibi debebantur:& cancellata soluta, & instrumen
ta restituta, vel incisa: inuenit tutor librum hunc, & instrumenta
in armario, non incisa fortè cum incisis:& debitores illi erant ab-
sentes,fortè in aliquo officio, mansuri vltra sex menses ad modū
Italicum:ponderatis prædictis sine consilio sequenti illum posu-
it in inuentario crucifiges istum. Seruetur ergo mens legum, ne
prouidentes contra iniquum,ff.de legi.scire leges.extrà de verb.
sig.intelligenti.& c.præterea.
f Vetuerit.¶Infrà vtitur ver.remissionis.vide,quod dixi s.de tuto.
§.generaliter.versi.hoc autem.& ver.fiat autem.
g Quid si attingat.¶Si attingat,etiam post litem contestatam op-
ponitur hic exceptio,vt s.de except.§.dicto.ver.quid si post.
h §.illo.¶Allegato in ver.tutor.non de proximo alle.versi. quid si
aliquis.
i Tantum.¶Hanc quæstionem ponit Cyn.C.arbi.tut.l.fi.& estquę
stio Pet.ad literam,sicut hoc attribuens hoc dictum Vbert. addit
tamen idem de statuto.
k §.illo.¶Dic,vt dixi s.versi.ij.
l FORMA.¶Roland parte xii.charta penult. vsque ibi,& dixit.
m Signaculo.¶Licet dubitetur,an in inuentario hæredis hoc sit ne
cessarium, vt dicam ĩ. versic. in huiusmodi. in his tamen non est
necessarium,cùm id nullo iure caueatur, vt etiam dicit Gui.de Su.
in l.fin.C.de iure delib.licet communiter seruetur.
ADDITIO.An signum crucis sit principium inuentarii,anverò sit
quoddam præludium eius & an sit de substantia inuentarii, ita ꝙ
eius omissio vitiet ipso iure inuentarium? vide pulchrè Bal.con-
sil.cccxxxiij.incip.quæritur,an signum crucis.in j.volum.& ibi in
ij. col. versi. subsequente, an sufficiat apponere signum crucis in
quacunque parte instrumenti.Henri.Ferran.
n Secundò.¶j.in inuentario hæredis dicit has præmittendas.

a ¶FORMA[a]. Cùm ob doli culpã euitandam, omnisq; fraudis suspicionem tollẽdam, & ne bona pupillorũ, vel minorũ lapsu temporis depereant, tutores de bonis ipsorũ inuentarium, seu repertoriũ conficere teneantᷣ sm legitimas sanctiones: ideo in Dei nomine ego T. tutor, &c. vt s. vsq; in fin. dicat, rogo te talem notarium, ꝙ pro me ignaro literarũ huic inuentario subscribas, & signũ tuum apponas: actum anno, &c. præsentib. &c. & postea notarius sic subscribat se, dicens: Et ego talis, &c. Præmissæ formæ probantur C. de iure deli. l. fi. §. sin autem dubius. C. de bon. proscr. si quis intra. C. de admin. tut. tutores. Vel sic:

b ¶FORMA[b]. Presentib. & vocatis corã tali iudice, talib. legatariis, & me tali notario ac testibus infrà scriptis: quoniam tutoribus & curatoribus necessitas imponitur à lege de minorum rebus inuẽtariũ publicè scribere, idcirco ego A. tutor talium pupillorũ, hoc inuentarium scribo: & præmisso à me venerabili signo Crucis, q̃ de pupillorum bonis inueni, in eo pono. Inueni igitur instrumẽtum tale & tale, &c. Item tot equos, &c. Item talem vineam, &c. Item inueni dictos pupillos debere tali tantum, &c. Ego prædict⁹ tutor omnia præmissa scribi præcepi. Ego talis iudex præsens fui, & meam auctoritatẽ interposui: & nos M. & H. testes rogati interfuimus. Ego B. notarius hoc inuentarium scripsi, & publicaui: & ad maiorem cautelam adiiciatᷣ alius notarius qui sic subscribat: Et ego P. notarius talis, huic inuẽtario prædictorũ bonorum descriptioni de mandato dicti tutoris interfui, & subscripsi. Hæc forma ꝓbatur C. de iure delib. sancimus. Itẽ quod dr̃ suprà, quòd debet fieri in præsentia iudicis, non est expressè iure cautum: probatur tamen, quia lex dicit, quòd debet fieri in præsentia publicarum ꝑsonarum: quod intelligit Marti. de Fa. id est tabellionis & iudicis,

c C. de administ. tut. tutores[c]. Item dicit lex, ꝙ ex inuentario conueniri possunt debitores, ff. de administ. tut. l. chirographis, quod fieri non posset, nisi iudicis auctoritate factum esset, arg. C. de eden. auth. si quis in aliquo. & in authẽ. vt frat. filij, §. illud. Prior forma

10 planior. ¶†Et nota. quòd curatores generales [d] de rebus omni-

d bus, etiam adulti, seu muti, vel surdi, & similium personarum, & etiam curator ventri datus, & datus bonis absentis indefensi, debent inuentarium facere simili modo & forma, mutato nomine tutoris in curatorem, & nomine pupilli in nomen adulti, seu muti, & tenore negotij: & tam tutores, quàm curatores generales debent inuentarium facere mox, cùm fuerint constituti, id est, quã citò possunt, vt prædixi, & debet scribi dies, in quo inchoatur inuentarium, & dies, quo terminatur, siue corã testibus legitur. Formam verò inuentarij, quod facit curator bonis absentis datus, habes s. de primo & secundo decre. §. nũc dicamus. versicu. quòd si

11 nullus. ¶†Porrò si tutor reddat rationem administrationis, de

e hoc instrumẽtum hoc modo conficietur[e]:

¶FORMA. S. filius quondã H. visis, inspectis, ac cognitis actib. & scripturis administrationis T. quondam sui tutoris, confessus fuit & contentus ipsum T. ratione administrationis suæ. super omni eo, quod administrauit, aut administrare debuit, in bonis, & circa bona eiusdem S. occasione ipsius tutelę, plenè ac aperte ostendisse eidem, & tradidisse: & quod idem T. integrè dedit restituit, & assignauit sibi omne id, & quicquid ad eum peruenit de rebus & de bonis ipsius occasione administrationis dictæ tutelæ, quam fecit, & facere debuit in bonis, & circa bona sua: & ipsum illud videlicet: quod in reliquis & residuis fuit, & ipsa omnia reliqua, & residua, & omnia, & singula instrumenta bonorum & possessionũ eius approbans, ratificãs, & confirmãs ipsos actus, rationes & scripturas, & quicquid gestum & administratum est per ipsum T. in bonis, & circa bona ipsius H. & omnes & singulas solutiones, dationes, & pacta, & contractus occasione dictæ tutelæ factas ab eo quapropter per se & suos hæredes promisit dicto T. pro se & suis hæredibus stipulanti, quòd deinceps non petet ab eo, vel eius hęrede, vel hæredibus, ac altero pro ipso, aliquid occasione tutelæ præfatæ, vel administrationis factæ, vel faciendæ, vel malè gestæ: aut quod reddet ei de cætero rationem, vel quòd reliqua præstaret, & quòd nullo tempore dicet, vel opponet, quòd ratio ei non sit reddita, & reliqua integra ei præstita, nullamq; contrariam defensionem, vel exceptionem, seu negotium iuris, vel facti, contra aliquod prædictorum, vel infrà scriptorum in aliquo faciet, vel opponet: faciens eidem T. pro se & suis hæredibus recipienti fidem, refutationem & pactum de vlterius non petendo de omni eo, quod petere posset ab eo, vel eius hæredibus occasione dictæ tutelæ, vel administrationis benè, vel malè gestæ, seu alia quacunque ratione, vel causa, liberans & absoluens eum & hæredes eius, & bona per acceptilationem, & Aquilianam stipulationem legitimè interpositam, necnon renuncians exceptioni non numeratarum, traditarum, consignatarum, & restitutarum rerum, exceptioni doli, sine causa actioni in factum, & omni alij auxilio: quæ omnia & singula suprà scripta idem Seius per se & suos hæredes promisit dicto T. pro se & suis hæredibus stipulanti firma & rata habere ac tenere, & non contrà facere vel venire per se, vel per alium aliqua causa, vel ingenio de iure, vel de facto, sub pœna centum librarum Turon. stipul. in singulis capitulis, &c. Super pœna autem & refectione damnorum, & obligatione bonorum in fine facies tu tabellio eum iurare more minorum. Hæc forma probatur ff. & C. de administratio. tutor. per totum.

12 ¶†Sunt etiam orphanotrophi, seu hospitalarij[f], quasi tutores

f pupillorum, seu curatores adultorum. vnde & ipsi faciunt, quasi inuentarium de bonis illorum, vt C. de episc. & cler. orphanotrophos. & in authen. Colla. ix. de eccles. tit. §. fin. & ff. de interdic. &

g releg. si quisq. & l. sequen. vt seruatur in curatore bonis dando, vt ff. de cur. bon. dan. l. j. Nec etiam vllam satisdationem præstãt, nec rem ratam haberi, nec iudicium sisti, nec sub hypotheca rerũ suarum, vt in præd. l. orphanotrophos. quæ generaliter loquitur. Tamen si dubitetur, an sint orphanotrophi, videtur, ꝙ tunc de rato cauebunt, vt ff. rem rat. hab. tutor. & ff. de admin. tut. quod vulgo secundum Alber. Pap. Quid de executore testamenti, nunquid fa

13 ciet inuentariũ? de hoc s. §. nunc verò. ver. sed an tenetur. ¶†Prę latus quoque inuentarium facere tenetur de rebus, quas tempore suæ creationis in ecclesia, ad quam eligitur, inuenit: vt xxviij. distinct. de Syracusanæ. vt xij. quæsti. j. manifesta. & fiet iuxta formam prædictam: nam tutor & prælatus comparantur, argum. in authen. de eccles. titul. § fin. Colla. x. & iij. quæst. ij. quia ea. & not.

14 v. quæst. iij. quia episcopus. ¶†Quid de patre, nunquid debet facere inuentarium de bonis aduentitiis filij, in quibus habet vsum

h fructum? vt C. de bo. quæ lib. cùm oportet [h]. Et videtur, quòd sic, sicut curator bonis, vel etiam ventri datus, ff. de bo. auctorit. iudi. possid. l. fin. ff. de vent. in pos. mit. l. j. circa fin. Contrà, quia eius administratio impunita est: vnde frustra fieret. Sed respõdeo, quòd impunita est, quantũ ad administrationẽ, non quo ad alienandũ. vt C. de bon. quæ lib. cùm non solùm. §. sed patri. versic. non autẽ licentia. Nam & orphanotrophus facit, licet non teneatur reddere rationem, vt in præd. l. orphanotrophos. vbi autem ipse suscepit administrationem, non vsumfructum, indubitatè facere tene

15 tur. ¶†Nunc dicamus de inuentario hæredis[i]: hæc autem mul-

i tis subiacent impugnationibus. Dicamus ergo, quæ in eo exigantur: & si in aliquo eorum defecerit ruinæ subiacebit. Ante omnia igitur sciendum est, quòd hæres facit inuentarium, siue succedat ex testamento, siue ab intestato, siue in totam hæreditatem, siue in par

ADDITIONES.

a FORMA. ¶R. Nepotis de Monteal. quam dixit in Montepessulano seruari.

b FORMA. ¶Mar. de Fan. & fuit additio.

c Tutores. ¶ij. & ibi de hoc in iij. gl. Vber. de Bo. in l. sancimus. C. đ iur. delib. tenet ꝑ hãc l. & l. j. prox. alle. ꝙ corã iudice fieri debebat allegat ẽt C. de episc. aud. de creationibus. & de episco. & cler. orphanotrophos. & de cur. fur. l. fi. sed per id, quod sequitur cõmuniùs tenetur, ꝙ si velit tutor agere ex inuẽtario, corã iudice fieri debet: aliàs satis est tutori coram tabellione id facere: & sic fit opinionum concordia. quod etiam placet Dyn. in l. chirographis. statim allegata. super gl. j.

d Generales. ¶De dato ad litem, vide de actor. vniuer. versic. puberes. & quod ibi dixi.

e Conficietur. ¶Est Rolan. parte vij. char. vlt.

f Hospitalarij. ¶De his patet hodie in cl. de reli. do. quia contingit. ver. illis etiam.

ADDITIO. An hospitalarij teneantur reddere rationem de administratis, vide remissiuè per Soc. consi. ccxiij. inci. in præsenti. in ii. col. ver. hoc idem. in ij. vol. Hen. Ferran.

g ¶Si quis. ¶non est, sed lex, eum qui. in fin. trahi potest.

h Oportet. ¶Ibi do. meus tenebat, quòd nõ: quia vsum & vsumfructum habet: & quia lege non cauetur: subdens etiam, quòd id nõ habet consuetudo.

i Hæredis. ¶Dominus meus in legibus, in materia, quæ sequitur, dicebat super l. fin. C. de iure delib. tria tempora in materia ista, & illa notanda. Primum iure Digestorum, per quod hæres non cogitur facere inuentarium: sed si adiit, tenetur omnibus creditoribus, & legatariis: & si hæreditas non est soluendo, non detrahit Falcidiam, ff. ad Treb. l. j. §. si is qui. & ad l. Falci. l. j. sed si est soluendo, tenetur, & detrahit Falcidiam. Sed per iura Codicis consulitur hæredi, vt faciat inuentarium: & si facit, habet plura beneficia, quæ ponit lex illa: & si non facit, tenetur omnibus creditoribus secundum vires hæreditatis, & non detrahit Falcidiam, vt ibi. Per ius autem Authenticorum hæres cogitur facere inuentarium: & si non fecit, in solidum tenetur omnibus, & de suo vltra vires hæreditarias: non habet Falcidiam, in authentic. de hæred. & Falcid. §. si verò non fecerit. & sic per ius Authenticorum [illegible] est pœna.

a in partem, vt C. de iure deliber. scimus. §. j.[a] Ex huiusmodi autem inuentario legitimè facta cõsequitur: quia postquam ipsum fecerit, non tenetur creditoribus hæreditariis, vel legatariis vltra vi-
b res hæreditatis[b]: & etiã cõsequitur Falcidiã, quam non habet, nisi ipsum faciat. vt in præd. l. scimus. §. & si præfatam. extr. de testa.
c Ray. in fi. & in auth. de hær. & Fal. §. si verò non fecerit[c]. ¶ † Quid
16 de suo hærede, qui non fecit inuentariũ, nunquid detrahet quartam debitam iure naturæ? Respondeo, sic, vt in præd. l. scimus. §. si
d quis autẽ. in fi.[d] & in auth. de hęre. & Fal. §. hinc nobis. quia etiã aliàs, si nõ pareat voluntati testatoris, semper deducere potest illam cùm nullum grauamẽ in ea recipiat, C. de fideicom. aut. hoc am-
17 plius. extr. de test. Raynuti⁹. prope fi. ver. qa verò pater. ¶ † Quid, si soluit vni legatum, nunquid amodò habebit nihilominus beneficiũ inuentarij? Et videtur, quòd sic: arg. C. de excus. tut. voluntariè. C. de his, qui spon. mu. suscip. l. j. & fi. & C. ne vxor pro marit. l.
e fi. Ar. tamen contrà, C. ad leg. Fal. auth. sed cùm testator[e]. ¶ Quid si hæres rogatus restituere hæreditatem, fecit inuentarium, & postea eam restituit, nũquid illud inuentarium proderit ipsi fideicõmissario? Videtur, ꝙ non: quia tantùm in certis casibus debet deducere Falcidiam, ff. ad Trebel. l. j. §. pen. Econtrà videtur ff. de pos. pec. si post constitutam. & ff. ad Trebel. si hæres pecuniã. & ita fa-
f cit, si sibi cedat beneficium inuentarij, per præ. legem[f]. ¶ † Quid
18 si hæres non facit illud, nunquid fideicõmissarius poterit facere? Respondeo, sic: quia effectus est hæres, ff. quod cum eo, si filius.
g & sustinet onera hæreditaria, secundum Vbert.[g] ¶ Sed nunquid hæres poterit obtinere beneficium inuentarij post sñiam, qua cõdẽnat⁹ est creditorib⁹ & legatariis? Rñdeo, vt aliàs ꝓbaĩ de ꝑtio, ff. de minor. ꝙ si minor. §. restitutio. ff. de re iud. Nesenni⁹. §. fin. de donat.

ADDITIONES.

a §. j. ¶ Sic dicit ibi text. siue ex asse, siue ex parte. per quod tenetur, quòd omnes hæredes inuentarium & crucis signum facere tenẽtur: nisi omnes vni committant, de re iudicata c. penultimo, libr. vj. ff. de eden. si quis ex argentariis. de dam. infect. hoc amplius. §. quæsitum.

b Hæreditatis. ¶ An in foro cõscientiæ satis sit hæredi vsurarij, qui non fecit inuentarium, restituere vsuras iuxta vires hæreditatis, plenè scripsi de vsur. quanquam. lib. vj. super glo. dicebat. ADDE, vt per Pet. de Anch. consi. 412.

c Fecerit. ¶ De Trebellianica dubitatur, an illam etiam perdat hæres inuentarium non faciens. Alber. Gal. tenet, quòd sic: quia solida legata & fideicommissa præstat, C. de iur. delib. l. fi. & C. ad leg. Falc. auth. sed cùm testator. hoc no. rñde de Trebellianica. versic. quæritur, si. Sed hãc disputauit Iac. de Bel. cuius quæstionis mẽtẽ posuit in auth. de hæred. & Falcid. §. hinc nobis. in xiij. q. & tenet, quòd heres rogatus de restituendo, detrahat quartam, etiam si inuentarium non fecerit. inducit Rof. Bene. qui id tenet de sen. excom. Trebel. in prin. ij. col. satis est etiam lege id non esse statutũ, ff. sol. mat. si verò. §. pen. & de sent. excom. is qui. lib. vj. hoc etiam tenuit Oldra. in l. fi. C. de iur. delib. in fin. Item constat, vt dicitur ĩ. ver. 3. ꝙ fideicommissarius vniuersalis effectus est heres, & habet tres partes, & institutus rogatus quartam. Sicut autem hæres cohæredi facere nõ tenetur inuentarium, sic etiam nec vniuersali fideicommissario: singularib. prouidere voluerunt per id iura, non vniuersalibus, in prædicto §. hinc nobis. vsque ad §. si autem. & C. de iure deliber. l. fin. §. & si præfatam. & seq. Non obstat: Trebellianicam includi nomine Falcidiæ, vt nota. C. famil. ercisc. l. filium. quia illud impropriè, vt not. in auth. vnde & si parens. C. de inofficios. testam. & improprietates excusandę sunt, non protrahendę, vt not. de verb. sign. propterea. in fi. gl. Ad materiam faciunt not. in decret. si pater. de testamen. in glos. ergo quia. & quod super ea dixi libro vj. Sed vltra quæritur, an hæres rogatus, & si non timore, quartæ perdendæ saltem alio respectu habeat facere inuentarium? Et videtur, quòd non, cùm ipse non teneatur creditoribus, nec debitores sibi, ff. ad Trebel. l. j. in principio. Sed quia pro quarta dantur ei, & contra eum actiones, vt in ea. l. §. fi. & C. ad Trebel. l. ij. videtur teneri ad inuentarium. Distinguitur autem, an possit retinere quartam. & facere debet tunc inuentarium, aliàs ꝓ quarta tenebitur in solidum. Aut non detrahit, vt quia coactus adiit, ff. ad Trebel. l. nam ꝙ. §. qui compulsus. tunc non tenetur, cũ omni commodo carere debeat, eodem tit. ita tñ. §. si præceptis. & l. apud Iulianum. in prin. Sed an faciet inuẽtarium pro tota, an pro sola quarta: pro qua tamen sustinet cõmoda, vt prædixi. Dicebat O d. vbi suprà, ꝙ facere debet pro tota: quia possibile est, quòd tota remanebit apud eum: puta, quando rogatus est in diem, vł sub conditione. Item si purè, quia fortè substitutus ñ petet: & sic rogatus remanebit hæres. Nam substituto, vel ꝯ eum regulariter ñ competunt, nisi facta restitutione re ipsa, præter certos casus, de quibus in l. sancimus. ad Treb. C. Cautè ergo agit, si illud faciat ꝓ tota hereditate. Item nec bene occurrit, quomodo pro quarta, sicue tota fieri possit. Sed adhuc quęritur, an ex beneficio inuentarij hæredi sufficiat dare creditoribus pecuniæ, vel legatariis inuitis res hæreditarias in solutum? Videtur, quòd non: quia inuito creditori aliud pro alio solui non potest, ff. si cer. pet. l. ij. §. j. Dominus meus contrà, per §. & si præfatam. & §. licentia. in l. fin. de iure delibe. C. cùm ibi dicatur hæredem damnum consequi non debere quod hîc eueniret, quia vendendo obligaretur de euictione, ff. de actio. emp. ex empto. post princ. Contrarium est ergo regulare, hoc autem speciale, propter rationem prædictam. dicebat Oldra. quòd res, quæ sic in solutum datur, tantùm æstimabiẽ, quantum posset vendi, non pręstita cautione de euictione, per l. j. ff. ad Treb. §. si hæres. Alber. Papi. qui inducebat pro hærede text. pręd. l. fin. §. si verò hæredes. in prin. vbi videtur expressum, inducit etiam Insti. de nox. act. in princ. nam, vt ibi dicitur, quia iniquum esset, dominum pro noxa serui vltra ipsius æstimationem teneri, ideo lex illum pro noxa, quantumcunque, sit dari permittit, vt ibi ad idem inducit ff. de leg. j. Imperator. in prin. & §. j. & de leg. j. filiusfamilias. §. apud Marcellum. vbi dixit text. non posse quem rogari restituere, vltrà quàm ei relictũ est: vnde si legatur mihi fundus, & rogatus sum tibi dare decem libras dando fundum. Subdebat tamen, quòd fortius est ius creditorum, qui tranctant de damno vitando, quàm legatariorum. in quib. loquuntur hæ leges, q̃ tractant de lucro captando. Iacob. de Aret. cuius dictum ponit Cy. in præ. l. fin. §. & si præfatam. dicit, quòd si hæreditas est soluẽdo, hæres in pecunia satisfaciet, ff. fam. ercisc. si hæres. §. fin. & de lega. ii. si pecunia. quia beneficium inuentarij inuentum in fauorem hęredis trahi non debet ad iniuriam creditorum, extrà de do. post diuor. restit. Imperator. C. de emancip. l. nec auus. ff. ex quib caus. maior. l. sciendum. Si non est soluendo, si inuenitur emptor, debet vendere, cùm de euictione teneatur, vt ibi. nam quod mihi prodest, & tibi non obest. &c. ff. de euict. l. in creditore. Si autem emptor non inuenitur, vel inuenitur, sed vult hęredem vendere proprio nomine, & non vt hæres cum beneficio inuentarij, tunc non tenetur vẽdere, ne damnum patiatur, vt priùs dictũ est. Quãdo autem statutũ loci habet in pecunia solutiones fieri per hęredes, vel alios debitores, vide, quod dixi ŝ. de sent. excom. §. sequitur. post prin.

ADDE, an hæres non conficiens inuentarium, priuetur Trebellianica, vide Ioan. de Anan. consi. 66. Bar. consi. ij. & clxiij. Paul. de Castr. consil. clxiiij. & ccvij. Bal. consi. 97. ij. vol. Oldra. consi. ccxlii. Rom. consi. cclxxxvj. per nouiss. plenè in l. Marcellus. ff. ad Treb. Quo verò ad aliud argumentum, an sufficiat dare creditorib⁹ bona in solutum? adde, quæ not. post Bart. in l. fi. §. & si præfatam. C. de iure delib.

d Autem in fi. ¶ Vt ibi not. in gl. in litem. in fi. hoc est verũ, quo ad legata & fideicommissa: secus quo ad credita, ad q̃ tenetur in solidum, vt eadem l. §. si verò postquam. Et not. in auth. de hæred. & Falci. §. si verò non fecerit, in gl. hoc facit. ad idem ff. de inoff. test. l. Papinianus. §. 4. de filio patris hærede cum beneficio inuentarij, an vendicet ab emptore fundum maternum vẽditum per patrẽ, vide plenè in quæstione Pilei 33. & tenet, quòd sic. de hoc no. in l. scimus. C. de iure delib. in quantum ad effectum, vbi etiam de extraneo hærede: sed de vtroque, & quæstionibus circa id, vide ibi pleniùs per Cyn.

e Testator. ¶ Ibi de illo, qui subtiliter nouerat substantię mensurã, vt dicit text. in errante autem secus, vt ibi not. & vide ĩ. de testa. §. j. ver. pone: quidam.

f Præd. legẽ. ¶ Iacob. de Bel. in auth. de hæred. & Falc. §. hinc nobis q. xij. dicit Lam. de Ram. hoc tenuisse per eandem l. ille etiam. ff. de amini. tut. si minoris. in fin.

g Secundum Vber. ¶ C. ad Treb. l. ij. Sed hîc insurgit quæstio, quando incipiat curreret tẽpus faciendi inuentarium substituto per fideicommissum? & si ponderamus gloss. de quibus dicam infrà, versicul. in huiusmodi. dicetur, quòd currat à die restitutionis fideicommissi. nam sicut adita hæreditate iura transeunt in hæredem ff. de acquir. pos. cùm hæredes. & sic in substitutũ transeunt, eius restitutione facta, vt l. sancimus. C. ad Trebel. sed sicut verum est, quòd tempus currit hæredi post delatam hęreditatem, ex quo sciuit, sic etiam currit fideicommissario, fideicommisso cedente, ita quòd possit peti. Si tamen per institutum ingeratur difficultas, satis æquum videtur, quòd tempus non currat. Sed primæ opinioni sit locus.

ADDE, quòd hæredi non currit tempus, nisi à die aditæ hæreditatis: ita dicit Ro. esse communem opin. eius consi. 84. de quo latiùs per nouiss. in l. fi. C. de iure delib. Bald. tamen consil. 331, 3. li. videtur concordare cum Ioan. And.

a donat.per id,quod.Resp.secundum Vber.[a]¶Ad hoc aũt,vt scias
qñ hæres debet inuentarium facere, opus est distinctione. nam
aut hęres recta via adit,aut recta via repudiat,aut dubitat.Si recta
via adit,vel se immiscet pro certo,volens esse hęres,&nolens hę
reditatem repudiare,tunc nullo indiget inuentario.nam amodò
omnibus creditoribus tenetur in solidum,nec poterit hæredita-
tem repudiare:ideoq; ex confectione inuentarij nullum cõsequi
tur commodum, nisi fortè quo ad beneficium legis Falcidiæ, vt
ea.l.§.fin autem hoc aliquis.quam aliàs nõ deduceret, nisi ipsum
faceret,vt prædixi.Si autem recta via repudiat hæreditatẽ,(quod
facere tenetur intra spatium trium mẽsium, postquã sciuit se hæ
redem,)tunc ẽt non tenetẽ facere inuentarium,cùm sit alienus pe
nitus à successione,vt in præd.l.debet tamen fieri instrumentum
qualiter ab hęreditate abstinet,si est suus hæres:vel,qualiter eam
repudiat,si est extraneus.Si ergo suus hęres ab hęreditate abstine
at,instrumentum sic conficietur:
b FORMA[b].†Arnoldus filius quõdam B.coram tali iudice cõstitu
19 tus,quia hæreditatẽ quondã patris sui sibi ex paterno testamẽto
delatã,vel ad se ab intestato spectãtẽ, sibi verisimiliter credit esse
damnosam, ne à creditoribus ipsius hæreditatis pulsetur in ali-
quo,seu grauetur,omnimodo ab eadem hæreditate abstinuit, &
eam,ac omne ex ea commodum & incommodum penitus recu
sauit.Si verò extraneus hæres eam repudiat,sic conficitur:
¶FORMA.Quia Arnoldus filius P.hæreditatẽ B.sibi ex testamẽ-
to ipsius B.delatam,verisimiliter æstimat sibi fore damnosam,id
circo in præsentia talis iudicis constitutus, ipsam repudiauit om-
20 nino,& omne ex ea commodum,&c.vt s̃.¶†Et nota,ꝙ abstine
re,& immiscere,est propriè suorum hæredum: repudiare autem
& adire,est extraneorum,vt instit.de hæred.qual.& differ.§.in ex
c traneis.& not.[c] C.de iure deliberand.super rubrica.¶Si verò du-
bitat, an omittat hæreditatem defuncti, vel non tunc non habet
necesse deliberare:sed adeat ipsam,vel se immisceat:prius tamen
faciat inuentarium. hæc omnia leguntur in prædicta l. scimus.§.
21 est igitur. & §. si quis autem temerario. ¶ † In huius autem
inuentarij confectione hæc sunt attendenda. nam ipse hæres de-
bet per seipsum scribere, si scribere sciat: alioquin saltem faciat
d in principio [d] signum crucis [e],vt eadem l.§.fin autem dubius.ibi,
e venerabili signo, &c. Item quòd adeat hæreditatem dubitatiuè,
non securè,vt prędixi.Item quòd intra triginta dies,postquã scit
sibi hæreditatem delatam, vel testamentum esse apertũ, incipiat
f inuentarium facere [f]. Item quòd postquã facere incipit, intra lx.
g dies perficiat [g]. Aliud tamen in inuentario tutoris& curatoris.vt
s̃.ver.tutor autem.& ver.& nota,ꝙ.& s̃.de tut.§.generaliter.ver.
hoc autem.Item ꝙ fiat inuentarium de his tantum rebus,quæ de
22 functus tẽpore obitus habuit.¶†Quid [h] si hæres fecit scribi ali-
h quas res,quas credebat hæreditarias:nunc ꝯperto errore vult re
uocare,& eas inde remouere:vel non vult teneri amplius ꝓpter
istas res,quasi hæres locupletior videatur?Dic,ꝙ ei subuenit be-
neficio restitutionis, ex clausula generali,ff.ex quib. cau.maior.l.
j.in fin.arg.C.de iur.& fac.ignor.cùm falsa.Arg.contrà C.de non
i num.pecu.authen.contrà.qui propriam.& C.arbit.tutel.l.fin.[i] s̃.
ver.& nota,quòd si.Item quòd fiat in præsentia notarii & testiũ,
legatariorum & creditorũ,qui ad hoc vocandi sunt.Quòd si cre-
ditores & legatarij vocati adesse noluerint, vocandi sunt saltem
testes.vt in eorum pręsentia fiat:vt hęc omnia probantur in eadẽ
l.§.fin autem dubius.& in auth.de hęr.&Fal.§.si verò absunt.& §.
k sancim⁹. imò etiam,secundum Mart.de Fa.[k] in præsentia iudicis
faciendum est,vt videtur C.de episc.& cle.nulli licere. §.cùm au-
23 tem.& de episc.aud.de creationibus.†Nam tanta est fides inuen
tarii,quòd ex eo debitores cõueniri possint, vt ff. de admin.tut.l.
chirographis.Item exigitur,ꝙ hæres, si scit & potest scribere,sub
scribat in fine sic:scilicet ꝙ omnes suprà dicta res inuenit in hęre
ditate,& dolum non fecit,nec faciet,quin omnes res posuerit in
inuentario:ꝙ si nescit scribere, vel nõ pt,ꝓpter infirmitatem, vel
debilita

ADDITIONES.

a Secundum Vbert.¶ de Bob. mihi charta 3.vbi tractat obiectus ꝯ
sententiam ordinarij,prope finem:tñ:satis confusè locutus est au
ctor.Et Vber.clarè dicens, quid de beneficio inuentarij facti ab hę
rede,si omissum est ante sententiam, lex prima dicit, ꝙ restituto
minore ꝯ venditionem, emptor petit pretium:duæ sequentes di
cunt,condemnatum dicere post sententiam executionem fiendã
solùm in id,quod facere potest. Dominus autem meus in legib⁹
disputauit hanc quæstionem de hærede,ac etiam de ipsius procu
ratore, qui cauit iudicatum solui: & tenuit, vtrunque opponere
posse,ne vltra vires hæreditarias fiat executio:quod sic ꝓbat, vbi
suadet æquitas,hæredem scriptum non teneri vltra hæreditarias
vires impetrare separationem bonorum hæreditatis à suis exem
plum in hærede,qui compulsus adiit,& non est,cui restituat & in
seruo necessario hærede,qui bona hæreditatis non attingit:& in
patrono,qui reuocauit libertam in seruitutem,quę adiuerat hæ-
reditatem eius,qui soluendo non erat,allegat ff.de separationib.
l.j.§.vlt.& l.penult.§.fin.de in integrum restit.l.non solùm.Cùm
ergo beneficium separationis petatur tempore executionis,dum
bona distrahuntur, & post confessionem & condemnationem,
& cessionem factã bonis,& post missos creditores in bona, vt ff.
de cess.bonorum,l.fin.vt patet ex ordine rubricarum,ff.de re iud.
cum sequen.vsque ad tit.de separationibus,& beneficium,quod
habet hęres,ne teneatur vltra vires hæreditatis facto inuentario,
succedat in locum impetratæ separationis, vt scilicet aditio non
præiudicet impetranti,ff.de separationib⁹. l.creditor.ergo etiam
tempore executionis poterit,sicut & illud,opponi:& sic sine pe-
riculo hæreditatem habeat.vt in l.fin.C.de iure delib.versic. & si
præfatam.Et,vt dicit, ex quo hoc competit hæredi: ergo & pro-
curatori conuento ex stipulatione Iudicatum solui,cùm tales sti
pulationes propter ipsam rem&executionem interponantur,ff.
si quis cau.si eum.§.qui iniuriarum.Non obstat.C.senten.rescin.
non poss.l.peremptorias. quę loquitur de peremptoria,quę post
sententiam admissa rescinderet iudicatum:faciunt etiam ad solu
tionẽ casus illi,quibus post sententiam admittitur peremptoria:
not.C.de iur.& fac.ignor.l.j.& s̃.de excep.§.dicto.ver. hoc tamẽ
fallit.ADDE,quòd opinio Ioan.And. videtur communis,prout
habetur in l.ex diuerso.§.j.& §.penult.ff.sol.mat.& cõsuluit Petr.
de Anch.consi.vj.vbi etiam dicit,quòd exceptio,quæ potest op-
poni post sententiam,potest opponi post bannum. Quid autem,
si fuit opposita ante sententiam,sed per iudicem ad vlteriora fuit
processum?Et quid,si statutum prohibet opponi exceptionẽ in-
uentarij post sñiã,prout est Papię?&an tunc statutũ possit ꝓhibe
re respectu rerum,quæ sunt extra territorium Papiæ?& quid si in
uentarium est confectum extra territorium?vide pulchrè & bre-
uiter per Bal.consi.189.3.lib.
b FORMA.¶Rolan.ista & sequens.
c Et no.¶Secundum Rolan.
d In prin.¶Ita seruatur, licet lex videatur velle, quòd in principio
subscriptionis hoc fiat,in §.statim allegato.
e Signũ crucis.¶Quod qdã dicũt de substãtia:arg.ff.de transf.cũ hi.
§.prætor.ff.de in integrũ rest.l.diuus.hoc placet Oldra.sed Odof.
dicit,quia Hug.tenet contrarium:arg.ff.de vent.inspi.l.j.§.penul.
C.si contra ius, vel vtil.pub.præscriptione.Hostien. consuluit,ꝙ
fiat,de testa.cap. Raynaldus.ad fin. Hoc consilium necessariò te-
nendum est,vt in prædicto §. & §. & si præfatam. ibi,solidauerit.
& in authen.de hęred.& Falcid.§.si verò non fecerit.Adde,quòd
Bald.consil.cccxxxj.iij. libr. tenet, signum crucis non esse de sub-
stantia.
ADDITIO.Adde,quòd aliàs est consil.Bald.383.incip.queritur,
an signum crucis.in j.vol.Henri.Ferran.
f Facere.¶Hoc teneas,nec approbatur gl.ij.quæ habetur in prædi
cto §.fin autem dubius.& §.seq.quæ dicunt,tẽpus inuentarij cur
rere post aditam hæreditatem: quia secundum id posset multum
differri,& circunueniri lex illa. & huic dicto concord.quod not.
C.ad leg.Falcid.auth.sed cùm testator.ver.his cessantibus.§.si ve-
rò postquam.in l.fin.de iure delib.legi debet per subauditum.Ad
de, vt dixi in versic. quòd si hæres.quòd communis opinio est in
contrarium.
g Perficiat. ¶Quid si perfecit intra debitũ tempus,non tamen tpe
quo debuit,inchoauit?Vber.de Bob.assentit Colum. & Lau. qui
dixerunt inuentarium nõ valere, nec hæredem illius commodo
vti posse,cùm forma seruata non fuerit,ff.ad municip.constituti
onibus.in fi.de rebus eo.qui sub tut.magis.§.si æs alienuum.C.de
agric.& cen.quemadmodum.de præd.mi.l.minorum.ff.de transf.
act.cum hi.§.si prætor.& §.sequẽ.principaliter inducunt §.si verò
postquam.in d.l.fin.vbi videtur expressum:& hoc etiam tenebat
dominus meus M.Sy.in præd.§.& mihi placet.Alij contrà, quos
Cyn.ibi sequitur ponderato effectu:q̃ iura respiciũt ff.de iureiur.
sed si possessori.§.pen.Ad idem de verb.oblig. continuus.§.illud.
in fin.Item vt patet in præd.l.fi. hæres tractat de damno vitando,
vt in §.fin autem.ibi,ne in damnum incidãt, dum lucrum, &c.Itẽ
nec leuis omissio nocere debet,ff.de ven.inspic.l.j.in fin. facit de
elect.cupientes.j.responso. libro vj. sed ibi id exprimitur, scilicet
quòd non obsit non inchoasse debito tempore,vtetiam ibi nota
ex nunc.
ADDE,quòd sufficit,si in tempore incipit inuentarium,vt tenet
Bart.in l.fin.§.si verò postquam.C.de iure deliber.Bal.consi.333.
iiij.lib.
h Quid.¶Iste ver.fuit Alb.Gal.de fide instru.in fi.sed dic clariùs, vt
ibi loquitur.
i L.fin.¶Vide,quod ibi not.in gl.sic ergo.j.
k Marti.de Fa.¶ Vide s̃.sub tertia forma.

debilitatem, exigitur, quod specialiter ad hoc vnũ notarium adhibeat, qui (vt dictum est) pro hærede subscribat: & sic hoc casu duo sufficiunt tabelliones: vnus scilicet, qui interest confectioni inuentarij: alius, qui pro hærede subscribit, vt in eod. §. vet. subscriptionem. & versi. seq. Item exigitur, quod quando tabellio subscribit pro hærede, dẽnt adesse testes, qui cognoscant heredẽ, & qui interfuerint, qñ hæres iussit tabellario, vt pro eo subscriberet, vt in eodem §. ver. testibus. & in auth. de fide instrum. §. oportet. Item exigitur, quod fiat in illis locis, vbi sunt res hæreditariæ, vel earum maior pars. Item quod si est præsens, heres personaliter faciat inuentarium: si verò absens, debeat facere in locis, vbi sunt res hæreditariæ, vel per se eundo illuc, vel procuratorẽ mittendo, vt in ead. l. §. fin aũt a locis. & arg. ff. eo. si fideicõmissum. & in præd. §. fin autẽ. Si igitur premissa non seruentur, poterit exceptione repelli, nisi contraria consuetudo aliud inducat, vt & s. §. prox. diximus. Vt autem, quæ dicta sunt, clariùs fulgeant, formam inuentarij, quæ talis est, subponamus.

24 ¶†FORMA[a]. Cùm P. filius quondã B. ab ipso patre suo heres in testamẽto institutus fuerit, & relictus, idem P. sciens hæreditatẽ paternã ad se delatam, & volens non inconsultè, sed cùm beneficio inuentarij ipsi hæreditati se immiscere, ne vltra vires hæreditarias teneatur: & vt beneficium ex hoc inuentario de iure debitum, sibi integrè conseruetur, venerabili signo crucis, annexa propria eius manu, præposito. Insuper legatariis, & fideicommissariis & creditoribus hæreditariis vocatis, & presentibus, scilicet tali, & tali, & omni alia iuris solennitate seruata, præsens inuentarium de bonis ipsius hæreditatis, quæ in ea inuenit, in hunc modum facere procurauit. In primis quidem asseruit se inuenisse in dicta hęreditate vnam domum positam in tali loco, cuius confines, &c. ponẽdo prius res immobiles & pretiosiores, secũdò[b] mobiles & viliores, tertiò credita & debita, asserens se res prædictas inuenisse in hæreditate, nec dolo fecisse, vel facere, quin res singulę in inuentario inserantur: quibus oĩbus positis sic dices: Lectum & cõpletum fuit hoc inuentariũ in tali loco sub anno tali, & cætera pñtibus talibus, &c. Vel potest instrumentum confici, vt conficiens in persona propria loquatur sic[c]:

FORMA. Quoniam inuentarij cõfectio ſm sanctiones legitimas hæredi beneficium tribuit, ne vltra facultates hæreditatis teneatur, idcirco ego P. filius quondam B. &c. qđ dic, vt dixi s. e. §. in forma inuentarij à tutore ɔficiẽdi. in fi. Quod aũt pdixi de subscriptione hęredis per se, vel per aliũ, & quod testes intersint hæredẽ agnoscẽtes, iure cauetur, sed in plerisq; locis de ɔsuetudine ñ seruat[d]. Quidam autem aliter inchoant: facto enim in capite signo crucis per manum eius, qui facit fieri inuentarium, si sit hæres institutus, sic dicetur:

¶FORMA. Ego quidem in Dei nomine P. hæres institutus à tali patre, vel patruo meo, aut auunculo, vel sciens, vel credens me esse institutum à tali. Si verò sit hæres ab intestato, tũc dicatur sic:

¶FORMA. Ego P. succedens ab intestato, vel credens, vel sciens me ab intestato succedere debere tali, hoc inuentarium de rebus & possessionibus suis per tabellionẽ scribi & fieri procuraui. Porrò in inuentatio fisci formando secundum præmissa procedas: de quo vide C. de bon. proscrip. si quis[e].

ADDITIONES.

a FORMA. ¶Rolan. vbi s.

b Secundò. ¶Ordinem conuertit in inuentario tutoris, s.

c Loquatur sic. ¶Mar. de Fano ordit sic: ego talis hęres, &c. timens ne Iustinianæ legis neglecto consilio hęreditariis improuisè oneribus illigarer legis beneficio Falcidiæ, beneficio sic priuatus, idcirco, &c.

d Non seruatur. ¶Per quam pars ista potest omitti, cùm per eam liceret hoc de toto, vt s. ver. quid si sit.

e Si quis. ¶C. de bo. vacan. l. iij. lib. x. & in auth. de collat. §. si verò aliquando. Col. ix.

ADDITIONES NOVAE.

§ De editionibus gl. in clem. j. de vsuris, & multas quæstiones circa hanc materiam posuit Bal. ff. de eden.

§ An appellatione instrumentorũ contineantur acta, Bar. in l. in fraudem. §. neque. de iure fisc. tenet quòd sic.

§ Si quis vult producere aliquod statutum de alia ciuitate, an debeat producere volumen statutorum, Bar. in rub. de ope. no. nun. & ff. de reb. dub.

§ An acta criminalia & lib. condemnationum & bannorũ debeant cuilibet postulanti exhiberi, Bar. in l. ij. §. diuus. de iure fisci.

§ An in instrumentis realibus sit necesse apponere diem & ɔsulẽ, Gl. & Bar. in l. in summa. §. idem Labeo de aqua pluuia arcen. & [illegible] si cer. pet. Cyn. in l. si qua. de diuer. rescri. Archid. in data sex ti lib. & xij. qu. ij. c. cum redemptor.

§ In l. ordinem. §. exigere. de fideiusso. tu. quid in sacerdote, quid in iudice, quid in arbitro, & an publica persona in stipulatione ciuili ei cuius interest ipso iure acquirat vtilem. Iac. Butri. in Auth. sacramenta. C. si aduersus vendi. Bar. in l. iij. rem pu. sal. fo. not. in l. non aliter. de adop. & c. quanquam. de vsuris, lib. vj. Quando, quo modo, & in quibus casibus possit notarius stipulari, Bart. in dicta l. ij. rem pu. sal. fore.

§ An in vna charta possint poni plura instrumenta, videtur quod non. in Auth. de tabel. §. j. In contrarium quòd potest, argu. l. cum plur. ff. de euictio. & l. eo quod à mili. C. si certum petat. Item potest fieri instrumentum in diuersis locis, sub diuersis iudicib⁹, notariis, & diuersis temporibus, l. fi. §. licẽtia. de iure delib. & in Aut. de hære. & fal. §. si vero obsunt. sed an in plurib. chartis simul sutis seu iũctis possit poni & scribi vnum instrumentum & idem, dic quod sic, vt l. locum. §. si tabulę. de tab. exhib. Item eodem tempore possunt fieri duo instrumenta eiusdem continentię. vt l. sempronio. de legat. ij. Item in vno instrumento potest fieri contractus duorum separatim, vt l. iij. in prima glo. C. de fide instrum. Bartolo. de Carpua.

§ Si tabellio dicat rogatus scripsi, licet non dicat à partibus, vel à testatore, tamen præsumitur rogatus ab ipsis partibus, vel à testatore. ita dicit Bal. l. j. ff. de hæredi. institu. & in Auth. de tabellio. §. nos autem. & l. hac consultissima. C. de testa.

§ Nota quod contractus factus in dubio debet intelligi secundũ consuetudinem loci vbi fit: & tota die fiunt instrumenta, & in ipsis debent poni omnia quæ ex ɔsuetudine veniunt. ita Bar. in l. si prius. §. placuit. de aqua plu. arcen. & l. ex ea parte. de verbor. obliga. & l. si finita. in prin. de dam. infect. & l. quod si nolit. §. assidua. de ædili edicto. & l. dominis prædiorum. C. de agric. & censi. & l. excepto. C. locati. Bal. in l. ita demum. de arbi. & j. no. Bald. in l. huiusmodi. de leg. j.

§ In Rub. C. de fide instru. Bal. quærit nunquid tabellio qui se negat rogatum, compellatur facere instrumentum. & plene hoc distinguit. Item an tabellio debeat habere agnitionem rei quã scribit. Item an debeat cognoscere contrahentes, & per quem modum: Item an debeat cognoscere testes. Item quęrit de qbus sensibus tabellio possit conficere instrumentum. Item an tabellio possit conficere instrumentum de numero, vt puta scribit in instrumento quod mille floreni fuerunt numerati, & erant in quodam sacculo, & dicit quod esset excusatus si partes hoc asserant: cautius tamen faceret si hoc non diceret. & staret in simplici confessione. Item ad hoc vt tabellio possit conficere instrumentũ quatuor sunt necessaria, videlicet cognitio rogantis, cognitio rei & iuris permissio. Et an teneatur cognoscere animum contrahentium. Item quid si partes mandant notario quòd instrumentũ conficiat de aliquo quod consistat in gustu, odoratu vel tactu. Item quid si mandatur tabellioni quòd vulnus quod aliis vidit inferri ponat in instrumento. hæc omnia examinat in dicta rubri. quam repetiit.

§ De imbreuiaturis Bald. in dicta rubr. quærit de pluribus, primò quid sit imbreuiatura: secundò quid si ista originalis scriptura nõ reperiatur. An instrumentum parti traditum vitietur. Item an imbreuiatura faciat fidem. Item an tabellio suam imbreuiaturã possit extendere. Item an tabellio rogatus possit facere scribi per alium, & ipse se subscribere. Item pone quod tabellio errauit in imbreuiatura, an possit corrigere errorem. Item si instrumentum est deperditum an debeat refici casu probato per coniecturas. Item q̃uis credatur instrumento, & imbreuiatura ñ appareat, tamen tabellioni imputari potest. Itẽ an postquam notari⁹ restituit instrumentum possit cancellare prothocollum. Item quid si reperitur instrumentum cancellatum, & iuxta marginem reperitur hoc cãcellatum manu mei notarij per errorem. Item quærit, Titius produxit instrumentum falsum mutui contra Gaium: econtra Gaius produxit instrumentum falsum solutionis contra Titium. hæc omnia ponit Bal. in dicta Rub. Et ad istam vltimam quæstionem vide quod ipse notat in l. cum mulier. ff. solu. mat. Item ibidẽ quærit an scriptura forensis quæ fit in foro coram iudice valeat sine testibus. Bal. ibi distinguit. Item quærit an istæ scripturæ forenses debeant edi cum die & consule, & quibus, & per quos. Item de instrumentis quæ fiunt ad probationem equi mortui in bello, vel de equis ambassiatorum mortuis in itinere. & dicit quod faciunt indicia. Bal. vbi s. circa hoc vltimum not. fac. Barto. in l. j. de naufra. Bal. in l. fideicommissa. §. j. de leg. iij. & l. Lucius de testa. mili. idem Bald.

§ Item omnia instrumenta actorum seu fori, sunt edenda cũ die & ɔsule: & ex hoc instrumenta tutelæ & repertorij & emancipationis, quę dicuntur instrumenta fori, sunt edenda cum die & cõsule. Inn. in c. j. ext. de prob. allegat. l. cum specialis. de iudiciis, & l. vt perfectius. C. de ann. excep. Bal. in l. j. §. editiones. de eden.

Si instrum.

Si instrumentum casu est perditum an tabellio qui illud scripsit possit ad solius perdentis petitionem reficere vide ad hęc qđ no. domi. Nico. de Neap. in l. qui tabulas. de fur. & Guil. de Cu. in l. si quis ex argentariis. §. prohibet. de eden. & glo. in auth. de tabel. §. nos autem fac. Bal. in l. & quia. ff. de eden. & l. si quis. §. edere. e. tit. & in l. sicut de fide instru.

An de vno contractu possint fieri duo instrumēta. vide do. Nic. in dicta l. qui tabulas de furtis.

An creditor cogatur facere instrumentum solutionis debitori si soluit. Bar. ponit in l. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infec. & l. ij. §. voluntate. ff. sol. ma. & an econtra debitor cogatur facere instrumētum de debito creditori. vide etiam de hoc in l. acceptam. C. de vsur. & l. cmm Aquiliana. de transf. per Bar. vide domi. Ange. qui dicit quòd licet teneatur facere instrumentum de debito, nō tamē debet facere cum hypotheca, nec cum pactis executionis, l. si pupillus. de nouat. fac. quod no. Bar. in l. ex ea parte. de verbo. obli. in contrariū facit l. ꝙ si nolit. §. qui assidua. de ædil. edic. facit Bal. in l. sicut datam. de libe. caus. Item fac. contra quod dictum est s. ver. nota quòd contractus.

An appellatione instrumenti contineatur scriptura priuata: videtur quòd sic, l. notionem. §. instrumentorum. de verb. sign. Iac. Butrig. tenet contrà in l. j. de iura. calum. probat per l. j. de iureiur. iuran. Bartolo. de fali. tenet contra in l. comparationes. de fide instrumentorum. fac. l. instrumenta dotalia. de prob. & an appellatione instrumenti contineantur literæ. & eodem modo de actis causæ. Ray. tenet quòd non, per l. in fraudem. §. neque. de iure fisci. Bar. ibi.

Nota ꝙ quando fit descriptio bonorum vigore alicuius debiti potest tabellio cogi vt exhibeat instrumentum in quo scripsit debitum, de quo fit executio. ita Bar. in l. maritus. §. post aditam. ad l. Falci. & l. fi. C. de eden.

Nota ꝙ si notarius expleat vnum instrumentum, illud exemplum facit fidem contra ipsum. ita Bar. in l. tabularum. §. testamentum. quemad. testa. aper.

Quid si peto authenticari quoddam protocollum alicuius notarij mortui, & facit citari partes, quę comparent & opponunt ꝙ illa scriptura est falsa, quia continet cancellationem vel interlineationem: an hoc impediat Bar. in dicta l. tabularum.

An si rescriptum vel mādatum principis authenticetur coram iudice, illa publicatio faciat fidem. domi. Nic. in l. probationes. de diuer. offi. lib. x.

Nota practicam c. cum P. tabellio. de fid instru. nam primo debet produci scriptura notarij mortui: secundò debet fieri comparatio literarum & approbari ipsa comparatio: tertiò debet probari saltem per duos testes qui interfuerint facto, & sciant veritatē. his actitatis iudex mādat notario quòd redigat scripturam in publica forma. caueat tamen notarius huius exempli ne dicat se interfuisse contractui, sed qualiter ipse interfuit comparationi literarum factæ de protocollo notarij. & qualiter de mandato iudicis redegit in publicum documentum. Bald. de comparatio. litera. & l. comparationes. C. de fide instrum. Bald. in l. fin. cum aut. ibi. C. si cer. pet.

In l. ita demū. de arbi. not. ar. ꝙ vbi notarius est plenè rogatus ꝙ intelligitur rogatus vt apponat clausulas consuetas. ar. huius §. & l. fi. C. de fi. inst. secus in clausulis desuetis. fac. quod no. in l. si fundus. ff. de lege cōmis. & l. ex ea parte. de verb. obli. Bal. in dicta l. ita demum. & not. s.

In l. j. C. de fide instrum. an oportet probari amissionem instrumenti? respondeo non, nisi instrumentum esset de natura rei vel debiti probandi, quod est in tribus casibus. Baldus, de hoc in dicta l. prima. Sed dubitatur, producebatur quoddam instrumentum coram iudice contra Titium, dictus Titius accepit dictum instrumentum, & ipsum coram iudice lacerauit. quæritur primo quantum ad vim probationis & dic quòd standum est iuramento aduersarij, vt l. si de possessione, de probatio. secundo quæro de pœna criminali & dicit Ioan. An. in c. accepimus. de fide instr. in nouel. quòd talis debet puniri extra ordinem. Item quid si iracundia lacerauit instrumentum. Bal. vbi s. Item pone quòd instrumentum meum reperiatur penes aduersarium, & dum cogitur ad edendum, reperitur aliqua rasura, an per hoc derogetur fidei instrumenti, & in his quæ in instrumento concipi possunt. Bald. vbi s.

Quid si imbreuiatura reperitur sic abbreuiata ꝙ nescitur legi. Bar. de hoc in l. Gallus. §. nunc de lege. & §. idem credendum. de liber. & posth. Bal. in dicta ru. de fi. inst. & in Auth. si quis in aliquo docum. C. de eden.

An copia depositionis testium debet dari cum die & consule, Bal. in l. j. §. editiones. de eden. dicit quòd sic, & si dies iuramenti & dies depositionis est idem, debet dari solum illa dies: Si autem nō sit idem, debet dari copia de die iuramenti: quia dies depositionis trahitur retro ad diem iuramenti. Io. And. in c. j. de vsuris quantū ad editionem actionum, qui optimè loquitur. Bal. & glo. in dicto §. editiones.

Quid de nomine notarij qui fecit instrumentum nunquid sit eden. no. in tit. de teste. §. qualiter. ver. eadem. in Spec.

An copia testamenti debeat dari cū die & consule, Spec. in hoc tit. §. ostendendum. Dynus in l. optimam. de contrah. & commi. stipul. quod non videtur text. in l. ij. §. diem quemad. test. aperi. & quod not. in l. ij. ff. de feriis. & l. ij. §. editiones. ff. de eden.

Nota ꝙ si pars producit instrumenta in quantū faciant pro se, tantum nihilominus iudex potest inhærere actis in quantū sunt contra producentem. Bal. in l. j. C. vt quæ desunt aduoc. fac. Albricus & doctores in l. j. §. editiones. de eden.

In l. is apud quem. not. gl. in primo exemplo de eden. ꝙ acta facta coram vno iudice, coram alio qui habet cognoscere ex eisdē actis sunt producenda. fac. l. quotiens. §. fin. ff. de prob. Bart. in d. l. is apud quem. de eden.

Pone, peto sententiam debere cassari: pars aduersa dicit exhibe sententiam. de hoc in l. quoniam. C. de app. per docto. & Cynus in l. iudices. de iudici. & gl. in clem. sæpe. de verb. sign. Dynus in c. indultum de reg. iur. lib. vj. Inn. in c. perpetuus. de fide instru. Bal. in l. supplicare de precib. imp. offeren.

In l. j. C. de eden. pone, peto à fœneratore pignus, volens ipsū luere: fœnerator autem negat, dicens me sibi nō pignorasse ego peto à iudice ꝙ faciat librum suum exhiberi super quo scribit pignora: ipse dicit se non teneri, quia non me mandante scripsit Ia. de Bell. tenebat cum fœneratore. Iacob. Butrigar. in l. quædam. in prin. ff. de eden. contrà, quia de consuetudine contractus est vt sic fiat. Præterea videtur tacitè mandatum vt scribat diem, vt possit scire quid debet soluere pro vsuris. sed clementina prima de vsuris huic addidit vt teneatur edere, etiam si non sit factum me mandante, vel procuratore meo. certè dico quòd testimo. non tenet, quia testificator fuit vsurarius publicus: & ad hoc probandum peto ꝙ liber exhibeatur in ducicio: vel dico istum vsurarium puplicū, & sic infamē notorium non admitti ad testimonium, & peto librum rationum suarum exhiberi ad hoc probandū certè possum. de hoc est tex. in dicta clem. j. de vsu. & glos. Bald. & Albric. vbi s. & l. fina. cod. titu. Albric. & l. quædam. in princi. ff. de eden.

Producens instrumenta cum protestatione ꝙ si sunt vera eis vti vult: alias secus: pars aduersa dicit, certificame an vtivis, vel nō Bar. in l. diuus. la ij. & l. eos. de fal. & Cyn. in l. si falsos. de fal. & vide gl. in l. j. §. editiones. de eden. Bal. ibi. & etiā in l. j. C. vt quæ desunt aduoc. Inn. in c. cum olim de cen. fac. Bart. & Bald. in l. iij. C. de fide instru. & l. iudicati. C. si ex fal. instru. Bal. in l. alia. C. de his, quib. vt indig. & not. j.

Quando producis instrumenta, lege ea an faciant cōtra te, In. in c. cum olim. de elect. & c. cum venerabilis. de exceptio. & glo. in Clem. j. de offi. deleg.

In l. instrumenta. C. de fide instru. gl. quę incipit ideoq; nota. ex ista gl. ꝙ instrumentum liberationis & quietationis videtur totū esse debitoris. vnde non debet restitui creditori, Bar. vbi s. & l. plures apoch. C. de fide instru.

Pone, ego & tu simul contraximus coram notario & mandatū extitit per vtrumque nostrum notario ꝙ faciat instrumētum de dicto contractu postea vis prohibere notario ne mihi det. Nico. de Neapo. in l. qui saxum. de donat.

An possim cogere notarium vt det mihi instrumentum debiti debitoris mei qui mihi obligauit omnia bona sua, Bar. in l. Arist. de iure deliber.

An instrumenta possint produci aduersario non citato. Bal. in l. si quando. C. de testi. & limitando dicit quòd nō. tamen ex quo talis productio reperitur in actis scripta, sufficit facere quod not. Bar. in simili in l. nuda. de donatio. & ex hoc apparet quòd per talem productionem est satisfactum terminis de producendis instrumentis, sed non termino de probando per instrumenta. & quòd citatio sit necessaria in productione instrumentorum facienda, no. Bal. in l. iudices. de fide instrum. & in Auth. hoc inter. §. si quis autem. C. de testam.

In l. plures apochis C. de fide instrum. nota quòd instrumentū solutionis tam pertinet ad creditorem quàm ad debitorem. Bal. ibi. nam per eum probatur debitum præcessisse: vt l. fullo. §. sarcinator. de fur.

Nota ꝙ Tancredus in opere suo in tit. de quæstio. circa procuratorem c. j. dicit ꝙ consilium est ꝙ mandatum procuratoris in actis redigatur, vt semper constare possit fac. Inn. in c. Albri. de testi. in Auth. si quis in aliquo. C. de eden.

Pone in instrumento, dicit, vendidit & tradidit talem rem, an ex hoc probetur traditio. Cyn. in l. minus. C. de acquir. pos. & ... dia. ff. eo. & Iaco. Butri. ibidem. & in l. cum res. C. de prob. Bal. in l.

desiderium.C.de postu.

An instrumenta possint scribi in charta abrasa,Bar.in l.chartæ. de bon. pos. secun.tabulas.dicunt quòd sic.sed tamen consuetudo seruat contrarium.

An possit scribi in papyro, ligno,vel lapide,vel terra Bart.in l.j. de bo.pos.secundum.tab.in l. qui tabulas.de fur.Bald.in l.j.de his quæ in testa.delen.

An vsurarius cogatur edere librum rationum suarum,Iac.But. in l.quædam.in prin.de eden.Bal.in l.j.C. de eden.Alb.in dicta l.j. & l.fina.eo.ti.

Quo iure agitur cōtra notariū vt exhibeat instrumētū de quo rogatus est, & quid si notarius dedit instrumētum defectuosum, an agi possit contra eum vt corrigat:&nunquid idem ipse notarius possit hoc petere:& an ex omissione facta per notariū ipsi parti læsæ.de hoc not.in l.fi.si mensor fals.mod. dixe.& l.Imperator. ff.de statu hom.& an quādo notarius reddit instrumentum debeat pars citari quæ potest ex hoc lædi.& an quādo prędictæ contētiones oriuntur,debeat plena causæ cognitio adhiberi.de his omnibus Bar.in l.fi.de tab.exhib.

In l. rationes C.de probatio. si argentarius vel nummulari⁹ scribat in libro rationum aliquid per se,an faciat fidem?Nicola.mata. dicit quod sic cum aliis adminiculis.& idem dicit ī scripturis mercatorum & campsorum, dūmodo scriptura formā habeat rationis,& contineatur acceptio & datio:& sic tam sit contra se quàm pro se: secus si scriptura esset vnius debiti tantum,& sic non esset ratio dati & accepti:quia tunc nullatenus crederetur, secundum eum.Dicit etiam quòd rationibus defuncti aliqualiter datur maior fides quàm rationibus vnius viui secundū eū.& inducit gloss. istius legis:quæ verba ponit Bar.in l.nuda.ff.de donat.

Nota quòd si legatarius petat sibi edi testamentum,non potest petere nisi illam partem quę facit pro ipso.Cyn.in l.instrumentorum.de precib.impera.offer.

In Auth.Si quis in aliquo documento de eden.dicitur ꝙ exemplum non probat.cōtra fac.l.chirographus.de admi. tut.nam cū est scriptum manu publica videtur esse publicū.Sol. Albr.fatetur contrarium in exemplo scripto à notario cui adhibetur fides, ar. dictarū l.Io.ↄtra,quia facies orignalis ꝑt se aliter habere quàm sit in exemplo. vnde non probat. & hæc ratio est vrgens.vnde dicit aut istud scriptum est,authoritate iudicis legitimè interposita citatis citandis,& tunc facit fidem.vt l.publicati.C.de testa.alias verò ñ si sola authoritate notarij.& qđ dixi de sola citatiōe est verū si rōe materiæ est dare certum aduersariū,aliàs non, vt in priuilegio:de quo in glo.in l.iiij.de bono.pos.Bald.in dicta Auth.si quis in aliquo.

Quid si notarius sumpsit de voluntate partium sine authoritate iudicis.Inn.ponit in c.cum Pet.tabellio.& c.fina.de fide instrumento.

De exemplo sumpto ab originali dicit Iaco. de Aret.in l.scim⁹. de diuer.rescript.quòd exemplo etiam solenniter redacto ex authentico,de quo in Auth.vt fratum filij.§.illud.& c.fina.de fide instrumen. non potest confici seu redigi ad exemplum quod probet:quamuis alia solemnitas debita seruaretur:de quo etiam per Bal.in l.fideicommissa.§.si quis decem.de leg.iij.allegat l.finalem C.de fide instrumentorum.In contrarium fac.quia registrum legitimum exemplatum habet vim originalis licet non sit propriè originale, cum sit diuersa manu scriptum.fac.in capi.cum in iure peritus.de offi.delega. Bal.De originali,no,Bald.in l.publicati.C. de testam.

Quid si reperitur imbreuiatura alicuius notarij defuncti cācellata,& scriptum est penes imbreuiaturam manu ipsius notarij cācellatum de voluntate partiū,& non est plus scriptum:an ex tali imbreuiatura fieri poterit, ꝙ expleatur instrumentum.si aliàs nō fuit factum,non obstante dicta cancellatione?ista fuit q̄stio Marsili.de qua not.in l.qui tabularū.de fur.& vide ĩ.prox.de quo per Bal.in l.nostram.C.de testa.& l.imperator.de stat.homi.& l.postquam liti.de pac.

De imbreuiaturis notarij,penes quas est scriptum cancellatum manu mea,vel cancellatum per errorem Bar.in l.quæ in testamēto.de his quæ in testam.delen.& l.diuus Claudius. ff.de fal.& l.in fraudem.de testa.mili.per Bar.& vide supra proxi. Bal.in l.qui testamento.ponit de cancellaturis& rasuris,de quibus faciūt mentionem notarij in fine instrumentorum. Bald. in rubr. de fide instrumen.

Nota quòd sufficit instrumentum non esse cancellatum nec abolitum tempore quo in iudiciis producitur: & licet postea reperiatur cancellatum,vel abolitum, non nocet: & ideo si in actis notarij apponatur talis produxit instrumentum non abolitum nec cancellatum nec vitiatum,non nocet,quia sufficit fidem in medio chartæ ab initio,vt l.fine.C.de fide instrumen. Bald. Bartol. in l.iij.§.si tabulæ.ff.de testamen.mili, & l.nostram. de testament, per Bald.

Nota ꝙ si aliquis habet instrumēta causæ penes se,præsumitur procurator,vt sic admittatur cū cautione de rato,de quo per Inno.in c.coram dilecto.de offi.deleg.Bar.in l.vulgo.de admi.tu.& not.in l.j.C.de procur.&l.non solum.§.qui alieno.ff.de procu.& Bart.in l.in causæ.de carb.edic.& glo.in Clem.sæpe.de verb.signi. Bald.in l.si qua per calumniam.de episcop.& cler.gl.in l.fi. C. de pac.conuen.

In dicta Auth. si quis in aliquo documento, Bal.quærit quid si notarius faciat mentionem de propriis instrumentis, cui faciat fidem.Bar.in l.Sempronius proculo.de leg.ij.quando scilicet facit mentionem per modū originalis,quia sub eodem die.sed quando facit mentionem per modum sumpti, vide Bar.in l.ij.§.si quidem.de bo.pos.secun.tabu.Sed cum tabellio sit publica persona, quare non facit fidem.Inn.in c.quoniam contra falsam.dicit quādo facit fidem de facto alterius,est potius quędam commemoratio quàm fides,&ideo non creditur Bal.fac.idem in Auth.si quis in aliquo.de eden.

Si vnus de testibus scriptus in instrumento contradicit sibi,Ioan.An.& Inno.in c.cum Iohan.heremita.de fide instr.in c.super eo.de test.cogen.Bar.in l.j.quemad.testa.ape.& l in exercēdis.C. de fide instru.

Nota ꝙ vbicunq; notarius punitur ex eo ꝙ interest alicui contractui,ex eo casu debet puniri etiam si instrumentum non fecit, sed solam schedulam fecit.ita gl.de prohi.feu.alie.per lotar.c.imperialis.in fi.gl.super ver.libellum.

Si producatur instrumentum, in quo aduocatus suus est scriptus pro teste,an debeat fides tali instrumento adhiberi. Innoc. in cap.ex literis.extr.de transa.dicit quòd sic.aliud est quando aduocatus est testis in causa:quia tunc non potest,vt c.Romana.de testib.lib.vj.

Quid si procurator producit instrumentum,quod ipsemet fecit,an adhibebitur fides tali instrumento.Ioā.An.in regula quod vna via.de reg.iur.lib.vj.&tenet quod sic.

In l.ad probationem.de proba.dicit Bal.notab. ꝙ tenor instrumenti apparet perlectionem instrumenti.& ideo Si statuto caueatur ꝙ instrumenta mandentur executioni,tacitæ stipulationes ñ mandantur executioni,nec id quod ex instrumēto fingitur. quia id tantum instrumentum dicitur quod legi potest,l.j.ff.de his quę in test.delen. In contrarium dici potest,quia præsumptio desumpta ex instrumento reputatur eius tenor, l.iure gentium.§.quod fore. de pact.& de verb.obli.l.sciendum.quod puto verius.& ita consuluit Bald. non intelligas de casu quod statutum fingit per l.iii.§.hæc verba.de negotiis gestis.& ibi in glo.quia in eo statuto disponit.

Quid si notarius est adeptus dignitatem,an poterit cogi de nouo instrumenta facere.& reficere.Iac.de Aret.dicit ꝙ non de nouo,sed iam cœpta finire & perficere, vt l.si quis.de fals.Bal.in l.ne patronus.de oper.& in c.vt officium.de hære.libr. vi.

Quis possit facere tabelliones.Circa hoc vide Guil.de Car.qui multas quæstiones ponit in l.non aliter.de adop.& per quam formam debeat tabellio stipulari:& si ille pro quo tabellio est stipulatus nolit sibi acquiri ex ista stipulatione,an acquiratur ipsi tabellioni volenti,not.in dicta l.non aliter.Bald.in l.si absentis.C.si certum pet.& l.nec ei §.eorum. de adop. an autem & quando tabellio possit alij stipulari,not.in l.ij.rem pupil.sal.fo. An pater tabellio possit conficere instrumentū in causa filii,vel econtra,vel frater in causa fratris. Dynus in l.impuberem.C.de fal.

An in proprio facto possit tabellio instrumēta conficere, Gui. in l. fi. de adopt. An maritus in causa vxoris, Dynus in l.vxori.de fal.in prin.

An tabellio cogatur inuitus officium suum exercere, Bartol. quòd Sic in Auth.de tabelionibus.§.scientibus.&C.đ formulis, l.iubemus.Guil.de cū.ff.nau.caupo.stab.l. i.in prin. & hoc est verum in eo qui consueuit facere instrumenta per ea quæ ipse notat in simili in l.mariti lenocinium.§.qui quęsitum.de adult.& l.i. de tabu.

Quid in priuato an cogatur ad scribendum acta iudicii,Bald. ꝙ sic.in rub.C.de fide instru.

Quid de comitibus qui habent potestatem in priuilegio creandi tutores & notarios & iudices ordinarios,an possint,Bar.quòd sic in l.qui semel §.tutores.ff.de tutel.

An idem possit esse iudex & notarius , & sic scribere acta quæ coram eo fient,gl.in l.curent.de testi.& l.iubemus.§.his quoque de episc.& cle.Bal.in l.sed si seruus communis.de stip.seruorum.

An instrumenta possint produci tabellioni absente iudice,Bal. quòd non in Auth.hoc inter liberos. §.si quis autem. C.de testa. vide s̃.in tit.de proba.

Imperator cōcessit priuilegium quibusdam quòd possint creare tabelliones, & eis concedere licentiam faciendi instrumenta,non

ta,non obstante aliqua ꝯsuetudine alicuius ciuitatis: postea ciuitas facit statutum ꝙ nullus possit condere instrumenta nisi habeat licētiam, vel nisi fuerit descriptus in matricula : an tabelliones facti à talibus poterunt facere instrumenta,non obstante statuto prędicto,Bal.ponit in l.si mihi.§.in lege de leg.j.Albric.in l.si quis quæ res pig.ob.possunt.

§ An tabellio vnius ciuitatis possit conficere instrumenta in alia ciuitate,Bal.in l.si arbiter.§.si cum dies.de arbi.Bald.in l.ij.de offic. præsi.& Guil.in l.repetita.de episc.& cle.& l.j. ff.de iud.& l. si mihi. §.fi.de leg.j.per Albri.

Si aliquis qui non est notarius exercuit officium tabellionatus & postmodum apparet ipsum non fore notarium,quid iuris.Bar. in l.Herennius. de decurio.& In.in c.j.& ij.& c.cum P.tabellio.de fide instrum.

An minor 14.annis possit esse tabellio : vr ꝙ sic,l.lex cornelia. §.impuberem.ff.de fal.contra tenet Bal.per l.ij.de reg.iuris. fac.l. vt iureiu.de oper.liber.& no.ȷ̃.prox.fac.l.quidam consulebāt. de re iudi.& l.fi.C.de mili.testa.

Quid si notarius est bannitus,an poterit ei cui est stipulatus opponi exceptio banni:dic quòd non.bal.in l.j. ff.de his qui sunt sui vel alieni iur.

An notarius damnatus ex aliqua causa quæ ipsum reddat infamem,possit conficere instrumentum,Bar.in l.eadem.§.hac lege. ad l.Iul.repet.

Quid si duo sint notarij in instrumento appositi,& vnus est de falso cōdemnatus,alter non,an instrumentum erit vitiosum.Bal. quòd non in l.iubemus C.de proba.alleg.l.si quis ex argentariis. §.j.de eden.Bal.in l.imperator.de sta.hom.

In l.j.ff.de iudici. nota, ꝙ prorogatio habet locum tantū in his quæ iurisdictionem sapiunt, non in aliis officiis,vt in tabellionatu: vnde tabellio imcompetēs non posset scribere in causa etiam de partium voluntate.notat Guil.in l.repetita.C.de episc.& cler. Bal.in l.ii.de offi.præsi.

An notarius de nocte in dubio possit diem ponere quem velit si non sciat horam noctis.Inn.in c.iiij.de offi.deleg.Et si notarius facit contractum de nocte,debet dicere die tali actum Inn.in ca. consuluit.de offi.delegat.

An notari⁹ teneatur exire domum suam,& ire ad locū vbi partes sunt ad faciendū instrumētum:an verò partes teneātur ire ad ipsum.Bar.dicit ꝙ si partes absque incōmodo non possunt ire ad locū,vbi est notarius,ꝙ tūc notarius tenetur ire,aliàs secus,vt C. de decur.l.curiales.& l.iubemus.C.de episc.& cle.& l.ij.§.pen.quis ordo in bo.po.serue.& l.iij.in prin.de dam.infec.An tabellio teneatur exire de lecto.Bart.tenet ꝙ non,nisi esset causa necessaria & ardua,vt in infirmo qui vellet testari,de cui⁹ vita dubitat:aliàs secus,arg.l.cum patronus.§.si.de oper.lib.fac.quod no.in Auth.de iudi.§.sedebunt,secundum Bar.

In l.iudices. C.de fide instru. an si iudex facit aliquam commissionem notario,possit ipse notari⁹ scribere commissionem. Bar. hoc limitat & distinguit in l.ex sententia.de testa.tut.Bal.contra tenet.& Io.An.in c.quoniam cōtra falsam.ext.de prob.in nouel. & dicit bal.quòd non.

An quis possit nasci notarius, Ange.in l.sicut honores. de mune.& hono.lib.x.dicit ꝙ sic.nam cum priuilegium tabellionatus cōcedatur per priuilegium principis in Auth.de tabellionibus.in prin.poterit cōcedi priuilegium alicui ꝙ ipse & filij sui sint tabelliones : qua enim ratione potest alicui concedi dignitas cum nascetur,eadem ratione poterit concedi priuilegium tabellionatus cum nascetur.credo tamen ꝙ quāuis nascatur tabellio,tñ nō poterit exercere officium tabellionatus.not.in l.impuberem.de fal. Spe.videtur tenere contra in §.restat.ver.& scias.fac.l.quidam cōsulebat.de re iudi.& l.fi.C de testa.mili.

An in publicatione instrumenti fienda per iudicem,requiratur citatio aduersarij.dic ꝙ sic.Sed quō fiet publicatio instrī.Iac.Butr. in l.fin.de fide instr.dicit ꝙ erunt tres notarij,& primus dicet,hoc est exemplum cuiusdam instrī,sic incipiē. & ponet totum instrumētū de verbo ad verbum:& postea dicet, ego talis instrumentū hoc fideliter exemplaui, & vna cum tabellionibus infra scriptis, & iudice,& testibus diligenter auscultaui:& quia cōcordare cum originali reperi,ideo mandato iudicis me subscripsi:eodem modo dicet secundus & tertius:& quilibet tabellio faciet mentionē aliorum tabellionum & testium & subscribent,vt prædixi.& mādabitur deinceps adhiberi fides dicto exemplo.

In auth.de fide instrumentorum.§.si moriantur.Iac.de bel.quęrit quid si producitur instrumentum hic de lōginquis partib⁹,an stabitur instrumēto in dubio. Azo in summa huius tituli format hanc quæstionem & tenet ꝙ sic,si instrumentum nō sit vitiatum nec abolitum in contrarium facit iste §.& hoc tenet etiam Inno. in c.j.extr.de fide instru.quia aut infertur magnum præiudicium, aut non.fac.quod not.per Iaco.de Aret.in l.nec apud.de hære.in sti.& Oldra.in l.scire.§.j.de excu.tuto.Albric.plenè in l.cum precibus.de proba.vbi recitat opiniones infinitas Cy. in l.comparationes.C.de fide instrum.fac.Bald.in auth.sed nouo iure.C.si certum pet.

§ Si in instrumēto fit mentio alterius instrumenti facit fidem inter easdem personas:secus inter alias personas.ita not. in Auth.si quis in aliquo documento.de eden.

Quid si in sententia vel præcepto fit mētio alterius instrumēti publici,an habeat locum hæc auth.si quis in aliquo.Dic ꝙ nō qa præceptum,& sententia,iudicis authoritate nituntur,l.publicati. de testa.l.chirographis.de admi.tut.faciunt c.sicut. de sen.& re iudi.& c.bonæ memoriæ maguntio.de ele.& c.præsentia. de renū. & quod not.in c.quoniam contra falsam.de proba.& Inn.in c.cū in iure peritus.de offi.deleg.

Si reperiuntur instrumenta antiquissima non expedit probare ꝙ fuerit notarius ille qui ea scripsit.Innocent.in cap.veniens. extra.de verbo. signific.Bald. in Auth.si quas actiones.de sacrosan. eccle.

Si in instrō dicatur in tali vicinia actum,nec ponitur nomen ciuitatis,an valeat.Barto.in l.quæ conditio.§.cum ita.de conditioni.& demonstra.

An tabellio possit corrigere errorem suū.Guil.in l.imperator. de sta. hom.& ibidem.Bar.Idem Bar.in l.si librari⁹.de reg.iur.Bal. in l.ea quæ.C.de eden.Bal.in l.cum proponebatur.de leg.ii. Spe. in eo.tit.§.postremo.ver.sed nunquid confecto.

Quid si locus contractus, vel vbi instrumentum conficitur nō sit appositus,not.in l.lecta.si cert.pe.& l.optimā.de ꝯh.& comm. stipul.& c.abbate sane.extr.de re iud.& in data sexti lib.quid autē in scriptura priuata.not.in l.cū tabernā.§.idem quæsiuit.de pign. Bar.in l.in suam.§.idem Labeo.de aqua pluuia.arcen.& l.comparationes.C.de fi.inst.& de nouo Cod.comp.si quæ eorum.

In l.instrumenta. C.de probatio.an tabellio domesticus possit conficere instrumentum : & potest inter domesticos & amicos sed quid si affectio est dispar:dicit Nico.Mata.ꝙ de facto cōmuni rogatus potest conficere instrumentum,puta de ꝯtu:secus de facto quod redditur in inuitum,puta de protestatione,quia nō creditur sibi vel saltim ad plenum,cum sit aliqualiter suspectus.arg.l. qui iurisdictiones.de iurisd.om.iudi.vel dic licet sit domesticus,nisi possit imperari,valet instrumentū.l.vxori.de fal.& l.Lucius de testa.Bal.in dicta l.instrumenta.

An tabellio latinus possit conficere instrumenta inter duos Teutonicos,vel aliquos,quorum linguam ignorat, & qualiter.Bar. in l.j.§.eadem lingua.de verb.oblig.

Quid si tabellio conficiens instrumentum dicit,Petrus martini &c.re uera Petrus nō habebat patrem quia erat mortuus,an videatur scripsisse falsum.not.in l.lecta.si certum peta.& l.cotē.§.illicitarum.de publica.Albri.in rub.de fide instru.

In l.ꝯtus.de fi.instru.querit Bal.quid si scriptura cōtinet assertionem,siue promissionē.Verbi gratia:ego Bal.assero me debere Titio decē ex cā mutui,tamē non præcedit aliquod verbum promissiuum: an ista scriptura dicatur completa. & dicit Bald. quòd sic: quia per ista verba constat fieri probationem, si de probatione quæratur.vt l.publia.§.fi.ff.depositi.

Item querit,si apparet scriptura facta diuersa manu,vt puta pro parte est tabellio, pro parte alius Bald. dicit quòd est suspecta de hoc vide Bal.in dicta l.cōtractus:& qđ no.Bal.in l.j.C.de cōfessis.

In l.Paulus ad l.Corneliam.de falsis,Iac.Balduí.quærit ibi qualiter reprobentur instrumenta.& ponit ibi multa exempla.

In l.iureiu.C.de test.Bal.quærit,an vni soli tabellioni credatur, Item an notario credatur de secreta examinatione testiū , in qua nō intersunt alij testes,sed solus iudex & tabellio.gl.in l.solam.C. de testib.dicit.quòd non.Bal.plenè de hac materia in dicta l.iureiur.& not.etiam in dicta l.gesta.de re iudica.C.

An producto vno instrumento quis possit ei stare pro parte & pro parte non,Cyn.in l.vna.de confessis in 14.q.& l.fi. de donat. ante nup.& l.Aurelius.§.idem quæsiit.de liber.leg.per Bar.

In l.si quis ex testib⁹. C.de testib.pone Titius produxit aliquod instrm manu cuiusdam tabellionis confectum,qui tempore facti instrumenti non erat notarius, quia erat monachus, tamen quia fuit oppositū de monachatu sed non probatum,obtinuit vigore dicti instrumēti:postea manu eiusdē monachi producitur instrumentū aliud cōtra ipsum, an possit opponere ꝙ nō valeat. Dic ꝙ nō,vt hic Bal.scilicet in dicta l.si qs ex testibus.nā semel affirmando eum tabellionē , eius auctoritatem in omnib⁹ approbauit.qđ no ta. Sed an videatur confiteri omnia in instrumento esse vera. Inn.in c.mulieri.extr.de iureiu.& c.cum venerabilis.de exceptio. Bal.vbi s.

In l.si post diuisionem.de iuris & facti ignorantia.C.dic ꝙ quādoque tabellio omittit solennitatem incumbentem sibi quandoque incumbentem parti, q̄nque omittit vel prӕterit veritatem.

Exemplum primi,si scripsit instrumētum omissis testibus,vel anno domini,vel indictionis,& tunc huic instrumento non adhibetur fides,imò præsumitur falsum,vt in Auth.de tabellionibus. §.final.Exemplum secundi habes in l.quæsitum.§.fi.de publicia.& in Auth.de non alie.§.quia vero leonis.in gl. & tunc non præsumitur falsum,quia minus solemni testamento probatur volūtas l.fi.de reb.eorum.Exemplum tertij,quādo tabellio scribit instrumētum de eo quod est sibi prohibitum,ex eo ꝙ possit veritas de facili mutari, vel in veritate errari, tūc instrumētum habetur pro falso, nisi exprimat nomen quod testator nō voce sed nutu videbatur declarare.& ita loquitur l.iubemus.in fine,de testa.qđ non est prohibitum ad pias causas,nec in codicillis,ext.de testa.c.cum esses.& l.nutu.de leg.iij.Bar.in l.j.de verb.obli.fac.Bal.in l.mater. C.de rei vendi.

¶De testamentis.

Si filiusfam.facit testamentum de castrensibus bonis postea effectus est sui iuris,an vitietur tastamentum.Ang.secundum Guil. de cu.in l.filiusfam.§.fi.ad Macedo.

Nota ꝙ quando quis est indignus,& bona applicantur fisco,debet intelligi de hęreditate per indignū adita,Bart.in l.eius qui delatorem.de iur.fis.ff.§.fi.licet gl.in l.recusare.§.fisco.ad trebellian. videatur dubitare.

An tabellio possit suum testamētum scribere & publicare. Bar. in l.seruus.ff.de testa.& l.si seruus cōmu.de stipu.seruorum.& an tabellio possit cōmissionē alicuius actus sibi factam scribere.Bal. in l.iudices.& Auth.ibi posita de fid.inst.quòd non.no.in l.ex sententia.de testa.tutor.per Bar.

Statuto cauetur, ꝙ si testamentum infra sex menses non fuerit insinuatū quòd non valeat,an hoc nocebit fideic.dic quòd non. notat Bar.in l.facta.§.si quis bonorum.ad Trebel.

Statuto cauetur ꝙ quis non possit testari vsque ad 23.an. an pater possit eo casu filio facere testa.vsque ad 18.ann.Bart.in l.moribus.ff.de vulgari & pup.

In c. cum olim.extr.de censi.& c.cum venerabilis.de exce.Ioā. An.& Inn.dicunt ꝙ producens instrumēta & iura videtur confiteri vera fore contenta in eis.quod dictum dicit Iac.But.fore verū,nisi producens dicat ꝙ produxit in illis partibus,punctis,& articulis facientibus pro se tantum.nam tūc non videtur fateri omnia contenta in eis esse vera.Iaco.But.in l.minus graue.de testib. Albric.& alij doctores in l.j.§.editiones.ff.de edē.in gl.mag. tñ iudex pōt inhærere eis in q̄tū sunt ꝯ ꝓducētē,vt not.Bal.in l.1.vt q̄ desunt aduo.partiū.de hoc per Bar.in l.post legatū. in princ.ff.de his qui.vt indig. Bal.in l.cum precum.C.de lib.cau.& l.quamuis. C.de fideicom.liber.& in l.alia.C.de his qui.vt indig. & quod no. in l.j.§.editiones.in fi.de eden.

In Auth. quod sine.C.de testa.quæritur per Bart.& Bal. quid si tabellio scribit aliquod instrumentum,& in eo ponit vnum c.ꝓ centum,an valeat.not.vbi s̄.per eosdem,& dicitur quòd sic,si vsitato modo scribitur.idem notat Bar.in l.quotiēs.ff.de hær.instit.

Aliquis intrauit regulam fratrum minorum,eius pater veniens ad mortem ipsum instituit,si exiret dictum monasterium:an talis conditio valeat.do.Nic.de Neap.ponit in l.filius qui in potestate. de condi.insti.

An tabellio computetur in numero testium.Bar.in l.Domiti⁹. ff.de testam.

Pone,hæres scripsit testamentū testatoris sua manu,& dedit tabellioni:tabellio verò ī eadē schedula subscripsit actū,&c. demū moritur tabellio,& factum est statutū eo tempore quo oēs schedulæ manu alterius scriptæ,& à notario subscriptæ debeāt publicari:an hæres prædictus poterit petere dictā schedulam testamēti quam scripserat publicari vigore dicti statuti,Bar.in l.j.§.ex illa. ff.ad l.corne.de fal.

An valeat testamentum si intercesserit vnus ex familiaribus defuncti,gl.dicit quòd non.Insti.de testa.§.sed si filius.

Qualiter probetur quis mutus,furiosus, surdus,vel cæcus.Bar. in l.ij.de bono.pos.quæ furio.Bal.in l.furiosum. C.qui testa.face. pos.de prob.s̄.de testi.

Quid si testator legat alicui vnum sextarium frumenti annuatim vsque ad decem annos, an hæres poterit soluere pro toto tēpore.Bart.quod sic in l.si cum præfinitione.ff.quando dies legati cedit.

Quid si testator substituit filiæ si decesserit sine liberis, an in restitutione veniet dos.Bar.in l.Lucius §.maritus.ff.ad Trebel.

Si statuto cauetur ꝙ filiæ & neptes non succedant stantib⁹ masculis, si contingat nepotem ex filio præmortuo superesse, ipse excludet neptem,Bar.in l.hæredes.§.cum ita.ad Treb.

Quid si testator reliquit aliquid vxori suæ donec castè & honestè vixerit:an si transierit ad secunda vota habebit legatum, Bart. in l.cum mulier.§.cum proponeretur.ad Trebel.& videtur dicere quòd sic.

Quid si quis rogat⁹ est restituere si decesserit sine liberis, vel cū filiis decedentibus infra xx.annos, an intelligetur ꝙ dicti filij decedant fine filiis,Bar.in l.cum auus.de condit.& demons.

Quid si testator dicat,rogo filium meum vt restituat si decesserit sine liberis seu filiis masculis,an intelligatur etiam de fœminis Bart.ibidem. Item quid retento eodem themate si filius decedat cum filiis masculis & fœminis.Bar.ibidem.

In l.Titio.§.si serui.de condit. & demons. per hanc l.dicit Guil. de cu. ꝙ si inducitur alicui viduitas, vel apponatur alicui cōditio ꝙ cū consensu Titij:& ꝙ si secus fiat ꝙ bona vadant ad aliquē pium locum,ꝙ isto casu non reiicitur talis conditio.quod an sit verum Bar.hoc non affirmat,& notatur in l.sed si pupillus.§. conditio.de condi.insti.

Mater instituit filiū infantē,& eum rogauit per fideicōmissum ꝙ si decederet sine liberis hęreditatē restitueret Gaio.Decessit infans hæreditate nō adita: an pater possit cogi adire & restituere. Bar.tenet quòd sic.no.in l.ille à quo.§.si de testamento. ad Treb.

Aliquis est rogatus restituere id quod superesset solutis debitis & legatis.an istud sit fideicommissum vniuersale, Bar.in l.cogi.§. idē quæritur.ad Trebel.& dicit ꝙ nō.Item dicit idem,ꝙ si fiat substitutio per hunc modum,ꝙ si decesserit sine liberis residuum bonorum meorum,deductis debitis & legatis deueniat in talem,ꝙ hæc substitutio non est directa.Bar.

Nota ꝙ inter testatorē & hæredē grauatū aliquid facere oritur cōtractus do vt facias: & similiter inter testatorē & legatariū grauatum aliquid facere.gl.de hoc in l.at si quis.in prin.de religio.& sumpti.fun.& l.his consequēter.§.j. fam.ercisc. Item si legatarius non facit id in quo est grauatus facere, potest agi contra ipsum actione ex testamento,gl.in l.j.§.si decem.vt lega.nom.cau.

Quid si testator legat alicui ecclesiæ vnum calicem,nec adiicit de quo pōdere,nec de quo metallo, nec de valore eius precij de quo metallo debebitur?Bal.in l.si nudum.C.de fur.

Itē si testator dicat lego talem rē xp̄o, vel deo.cui dabit̄. dic illi ecclesiæ vbi testator habuit domiciliū, vt ī Auth.de ecc.ti.§.si q̄s in nomine.ar.l.quæ conditio de conditio.& demons.

Testator legat alicui collegio,& in ciuitate sunt duo collegia, vnum masculorum,aliud fœminarum,cui debebitur. Cynus ponit in l.multa.C.de dona.ante nup.

Quid si aliquid fuit datum vt computaret̄ in quartam,sed filius decessit ante patrem relictis filiis suis, & nepotibus patris sui, an ipsi nepotes debebunt computare in quartam? Item quid si filia dotata decedit antequam pater relictis filiis suis, an dos data ipsi filiæ computabitur filiis suis in quartam.Bar.in l.in quartam.ff.ad legem Falcid.

Nota ꝙ filius tacendo per annum, non potest dicere post annum testamentum nullum,in quo est præteritus.glo.in l.si imperiales.§.si pupillus.de Carbo.edic.

An hæredis institutio possit fieri annuendo capite vel alio modo.glo.in Auth.vt sponsa.§.quia vero.contra tenet glo.in l.iubemus.de testa.

An quando fit restitutio hæredi per fideicommissarium, fruct⁹ interim percepti computentur in legitimam.attende si sit fili⁹ primi gradus,an secundi:vt primo non,secundo sic:vt l.quod de bonis.§.auus.ff.ad l.falcid.Bar.ibi.

Nota ꝙ si aliquis instituit̄ hæres sub īpossibili ꝯditione,licet ꝯditio reiiciatur & remittatur,tñ institutus remanet hæres de iure pretorio,ñ ciuili:& sic oportebit ꝙ petat bonorū possessionē vsque ad annum,nō autem poterit adire perpetuò, sicut ille qui est hæres de iure ciuili,per l.cum antiquioribus.de iure deliberandi. Dominus Nico.de Neap.in l.si quis libertatem.de manu.test.

In l.licet.de leg.j.per hanc legem dicit Dynus,ꝙ si testator instituit sibi impuberem, & matri relinquat alimenta, & ipsi pupillo substituit ipsam matrem & alium, ꝙ mortuo pupillo extinguitur legatum alimentorum.Dynus consuluit.

Statuto cauetur ꝙ extantibus filiis masculis fœminæ nō succedant: pone ꝙ sunt tres masculi & vna fœmina,modo ex illis masculis duo repudiauerunt, an habeat locū ius accrescēdi masculis vel fœminæ.not.in l.mulieri.de condit.& dem.

Quid si pater pro filia ingrediente monasteriū aliquid reliquit, an videatur dotata.Bar.ꝙ sic in l.Titio.in fi.de condi.& dem.Bal. in l.quoniam nouella.C.de inof.tes.fac.Bar.in l.j.§. siue parens.si quis à pa.fu.manu.

Saturo cauetur ꝙ filia dotata à patre non succedat, nec aliquid possit petere, nec dicere contra testamentum patris : modo cuidam filiæ pupillæ pater legauit mille pro dote sua,an statim poterit petere,vel expectabit tempus legitimum.Bar.in l.Titio.de cōditio.& demons.

Nota ꝙ deductio falcidiæ cessat in relictis ad pias causas,Bar.de hoc in l. Marcellus.ad Trebellia.Item an testator possit prohibere trebellianicam,Bar.vbi s̄.

Pone

§ Pone testator instituit duos hæredes vnum in re certa, alium vniuersaliter, quem credebat viuere, & tamen mortuus erat: modo institutus in re certa vult totam hereditatē: an hoc possit. Gul. ponit in l. seruo alieno. de condi. indebi. dom. Nicola. de Neap. in l. quo loco. de heredi. insti.

Pone scholaris existens in studio veniens ad mortem legauit socio omnia bona que ibi habebat: an videatur legasse libros. no. in l. ex facto. §. rerum. de hæredi. insti.

Statuto cauetur quod si filius vult repudiare hereditatem paternā ipsam debeat repudiare coram domino episcopo, alias videatur ipsam adiuisse. modo quidam moritur qui nihil habet in mūdo, sed habet multos creditores, filius suus non repudiauit, secundū formam statuti. modo creditores paterni volunt ipsum conuenire, an possint domi. Nico. de Neap. ponit in l. ex facto. circa princi. de heredi. instituen.

Testator dixit relinquo ecclesię mille: de qua ecclesia debet intelligi. Bar. ponit in l. quæ conditiones. §. qui ita. de con. & demōstra. & l. j. C. de sacro sanc. eccle.

In l. si quis legata. §. quibus dies, &c. de cond. & demonstra. quidam fecit testamentum, & duos hæredes instituit, & dixit si quis dictorum decesserit sine liberis, bona deueniant de vno in alium postea in codicillis reperitur scriptum, quod dictus testator ademit conditionem appositam: modo vnus dictorum filiorum decessit sine liberis, alter petebat se admitti ad hereditatem. Barto. dicit quod ad empta conditione videtur ademptum etiam emolumentum & sic fideicommissum. ita dicit Bart. in hac l. fac. l. ab omnibus. §. Titio. de leg. j. Bar.

In l. certum. si certum pet. per hanc l. soluitur quæstio. hospitalarij habent priuilegiū quod ipsi legata incerta capiant vsq; ad certā quantitatē. modò quidā Veronensis fecit testamentū, & dixit sic: Pauperibus de Verona tantū lego centum libras. modò hospitalarij dicebant quod debebant habere hoc legatum, vt incertum. an hoc sit verum terminatū fuit per dominūepiscopū, quod legatum ad eos spectaret vt incertum. & malè. quia contra hunc casum. nam ex quo legauit pauperibus, limitando de Verona tātum, nō videtur incertum, quia vniuersitati pauperum Veronensium relictum est: sicut si reliquisset fraternitati cerdonum. & hoc per hanc l. nominatim de con. & demon. Richar. malumbra.

An heres qui restituit hereditatē pauperibus, possit detrahere trebellianicā. Bal. in l. id quod pauperibus. de episc. & cle. & l. si quis ad declinandam. eo. tit. & Auth. similiter C. ad l. falci. per Bal.

An testamentum non solenne habeatur pro falso, Bal. in l. post diuisionē. C. de iuris & fact. igno. Et iterū quærit an in foro conscientiæ teneatur admittere coheredē institutum non solenniter Bal. ibi.

An hodie necessarium sit hoc edictum si quis omiss. cau. testa. Bar. in l. j. si quis omis. causa test. tenet vnum. sed Bal. in l. si in fraudem. C. si quis omis. cau. testa. tenet contrarium.

In l. à filia. ad Trebel. pone filius non grauatus de restituendo non dotauit filias suas viuens, sed in vltima voluntate eas dotauit, an istud legatum pro dote minuat istud fideicommissum, Bar. in dicta l. à filia. dicit quod sic, si est factū congruè secundum quòd conuenit qualitati personæ. nam viuens sic fecisset. Bart. vbi s.

An hæres rogatus de restituendo hereditatē debeat primò soluere legata singularia in solidum, & de residuo debeat detrahere falcidiam, seu Trebellianicam, an debeat fieri contributio de legatis, & de fideicommisso vniuersali. Bart. in l. iam tamen. §. ex asse. ad Trebellianum. & l. Marcellus. dicit vnum. & l. j. §. fi. e. ti. dicit contrarium. & hoc approbatur communiter. Bar. vbi s.

In l. qui testamēto. §. mulier de test. Albric. dicit quod omne instrumentum cōfectū corā masculis, nō potest reprobari per mulieres, nisi essent multo plures nu. & notæ fidei & authoritatis. quod not. vbi etiam dicit quòd mulieres non admittūtur in testimonium contra testamētum, nec ad ipsum reprobandum. no. s. de testi.

An verbum relinquo adaptetur ad institutionē, an ad legata, no. per aliquos in l. j. §. relinquit. de tab. exh. & l. si fundo. de here. inst. & Bal. in l. cogi. §. & generaliter. ad Trebel. & in l. illa institutio. & l. his verbis. de here. insti. & in authen. vt cū. de appel. cog. §. aliud quoque capitulum. & in auth. de her. & falc. §. si verò nullum. de verbo lego, iudico, vide Bal. in l. fi. C. de sacrosan. eccl. & l. fi. C. familiæ erc. & l. quotiens. de hæredi. inst.

Quid si testator dixit, instituo Titium, mox Gaium, postea Seium, quis prędictorum debet habere hæreditatem? Bar. in l. fruct. solu. matri. & l. j. si cert. pet.

In l. si adulta. C. de hæred. actio. an per hæc verba quod filia nō possit plus habere vel petere, excludatur filia ab omni iure suo, Bal. ibi dicit, quod per hæc verba tolluntur obligationes, tamen non tolluntur dominia: de quo per Bar. in l. vt iurisiurandi. de oper. liber.

An hæreditas paterna, vel ascendētium dicatur debita, vel quasi debita. gl. in l. si emancipati. C. de iuris & fac. igno. dicit quòd est quasi debita. & ibi dicit Bal. quòd quando aliquis acquirit sibi istud quod est quasi debitum, dicitur lucrari, Bal. & Bar. vbi s. dicit quòd debita iure naturæ non sunt verè debita.

§ An testamentum non solenne impediat ius accrescendi. Bal. in l. si post diuisionem. C. de iuris & fac. ignoran.

In l. si adulta. C. de hereditar. actio. pone quòd pater reliquit filiæ centū, nec dicit iure institutionis, & prohibuit eā plus petere, vel habere: an hæc filia dicatur præterita? dic quòd non cū animo compēsandi videatur reliquisse cum legitima: ergo dicitur instituta non ex vi institutionis expressę. probatur per l. si debitor. ad l. falc. fa. Bal. in l. quotiens. de hær. insti. & l. fi. C. fami. ercisc.

In l. liberti. C. de operis libert. an filia instituta vltra legitimam suam & dotem patris, & prohibita plus petere, possit petere dotē maternam, non obstante prohibitione. Bar. in l. vt iurisiurādi. de oper. lib. Bal. in dicta l. liberti. & not. in dic. l. si adulta. de heredita. actio. & ibi ponit Bal. de dictione super. & l. j. C. communia de le. & de dictione De.

An ista clausula quod nō possit plus petere, connexa vni legato, videantur reuocari alia legata eiusdem testamēti, & dicit Bar. quod sic.

Item quid si reliquit heredibus Titij decem, an contineatur filia instituta in re certa. Bal. in dicta l. liberti.

¶De executoribus testamentariis.

§ Testator in suo testamento mandauit per suos executores expendi centum pro male ablatis incertis, secundum quod eis videbitur. an hæc poterunt facere, non obstante contradictione episcopi dicentis, quod hoc pertinet ad ipsum episcopum. Archi. ponit quod sic in c. fi. de testa. li. 6. Host. contra in in c. cum sit. de iud. Bal. in l. nulli. de epis. & cle. & idem dicit in herede quod heres potest distribuere incerta sine episcopo. de hoc per Io. An. in c. religiosus. de test. lib. 6. in nouella.

Quid si testator dicit Titium dilapidatorem bonorum meorū constituo executorem testamenti mei, Bal. in l. id quod pauperibus. de epis. & cler.

Testator reliquit centum de bonis suis in aliquo opere fiēdo, & constituit executores, illi executores tradidere illā pecuniam in opere, an sint liberati. Gul. de cu. in l. sed si seruus. §. & si sic accepit. in fine ff. de in rem verso.

Quid si executor vel fideic. renūciauit officio postea ipsum pœnitet, & vult reassumere officiū & exequi re integra existente, an possit. Bal. quòd sic in l. 2. ff. de proc. quod not.

Pone testator dixit & legauit quod fideicommissarij possint expēdere pro anima mille: modo dicti fideicommissarij expendidere in sepultura ducentū, & nihilominus adhuc volunt expēdere mille pro anima ipsius testatoris: an possint. Bal. format hāc quæstionē in l. Papinianus. §. quarta. de inof. test. & determinat quod sic. & idem dicit consuluisse Abb. nam expensæ sepulturæ censentur ęs alienum, vt ibi in prin.

An executor seu fideicommissarius compellatur officium suscipere? fac. quod sic. l. si quis sepulcrū. §. funus. Auth. de rel. & sumpr. fun. vnde dicit Ia. Butri. quod cautus debet esse aduocatus vt interroget eum ante litem contestatam an velit tale officiū suscipere: & quòd suscipere nō compellatur, videtur casus in c. pe. de testa. & c. religiosus. de testa. lib. 6. Bar. in l. j. de lega. 2.

An possit committi alicui deputato executorum seu fideicommis. Io. An. in c. j. de procu. lib. 6. dicit quod non. sed in additio spec. videtur dicere contrariū. Bald. in l. id quod pauperibus. de episcop. & cler. distinguit. & Bar. in l. quidā. de re. du. vbi dicitur quæro de eo quod sæpe faciunt testatores, quia dicūt facio talem fideicōmissarium, & si non velit, vel non possit esse do sibi potestatem eligēdi alium & faciendi. Bar. in dict. l. quidam.

Quando dicatur relictum ad pias causas? dic quando relinquitur pupillis, viduis, orphanis, peregrinis & aliis miserabilibus personis. 37. di. c. j. dūmō prædicti nō sint diuites, vt de eorum relictis non detrahatur falcidia, vt in Authentic. similiter. ad l. falcid.

Quis dicatur merus executor, & quis mixtus, & quando executor habeat actionem cōtra heredē, Bar. in l. si quis Titio. de leg. 2.

Quid si concurrant executor testamentarius, & legatarius cui debet primo dare heres, not. in l. si quis seruum. §. certam. de leg. 2. vbi dicit quòd legatarius præfertur executori.

An executor possit conueniri à legatariis. gl. in l. Firmio. §. cùm ab hæredibus. ff. quando dies leg. ce. per Bar. & Bal. in dict. l. id quod pauperibus.

An executores possint cōstituere procuratores ante litē contestatam, no. in l. si quis ad declinandam. §. legitima. de epis. & cleri.

An executor possit fungi officio suo absente herede vel cōtra dicente. Bal. quod sic. in l. milites. de epis. & cle.

An executor possit alienare bona, Bar. in l. alio. ff. de alimē. leg.

In l. si tibi mandauero. §. si tibi māda. dicit Bal. quòd id quod venit distribuen. extra fideicōmissio non potest sibi retinere fideicōmissarius. facit c. cū tibi. de testa. & sic iste §. cū illo faciunt vt prior fr... prædi.

prædicatorum non possit bona distribuere de quibus est fideicõmissarius,ipsis fratribus de quo not.vbi.s.

§ An hæres vel distributor dare teneatur instrumenta legatario. Bar.in l.quintum.ff.de fund.instru.& instru.leg.Cy.in l.instrumẽta C.de fideicom.

An executores præsentes possint exequi voluntatem absentibus non vocatis.Bar in l.id quod pauperibus.de epis.&cler.idem in l.j.§.si plures.ff.de exercit.Ray.in l.lucius §.quisquis.de lega.2.

In l.id quod pauperibus.Bal.quærit.testator reliquit vxorem vsufructuariam in vita sua. & post mortem hæredis dixit ꝙ instituebat fratrem suũ, & dedit executores: modò isti executores volũt dare vsumfructũ vxori:an possint.hoc plenè examinat Bal.ibi & etiã in l.extraneũ.C.de hær.inst.&l.filius à patre.de lib.& post. Albric.in Auth.hoc locum.C.si mulier secundò nup.fac.Bal.in l. voluntas.C.de fideic.

An legata ad pias cãs debeantur hæreditate nõ adita, Bal.in l.ñ adita.C.de sacros.eccle.& ibidem Bar.& Segnorolus.Bal.in l.j.de leg.j.& in l.causa quam.C.de fideicom.& ibi Ang.& l.fi.C.de sac. eccle.& Host.in c.cum esses de testa.& ca.ex literis.de consue.

An super malè ablatis incertis possit trãsigi cum episcopo: de hoc in clemen.j.de pœnis,per Paul.de Leaza.

In l.id quod.de episcop.& cler.quærit Bal. an executor constitutus ad soluendum debita,possit soluere naturaliter tantũ,& tenet ꝙ sic.Item an possit soluere quibus est præscriptum: & tenet quòd sic.Item an possit soluere debitum de quo apparet sententia lata iniuste.& dicit ꝙ sic.Item pone ꝙ testator commisit delitum,ex quo tenetur ad pœnam & ad restitutionem:an executor poterit vendere pro his soluendis.Item quærit quid si in hereditate non est pecunia,an executor poterit eligere pauperem ad q̃titatem,an debeat eligere ad corpus hereditarium Bar.ꝙ sic.l.cũ pater in princ de leg.2.Item an potest eligere in fundo non hereditario vt hæres cogatur redimere, vel æstimationẽ præstare, & dicit quòd non.Item quærit,testator mandauit solui debere omnibus probantib.heredem debere,an requiratur plena probatio. Item quærit de fœneratore, qui tradidit memoriale suũ episcopo, postea in testamẽto suo iussit satis fieri omnibus nominatis ĩ memoriali:& dedit executores episcopus dicit se perdidisse memoriale,&vult pecuniam ad manus suas venire tanquã ad distributorem incertorum:quæritur quid iuris? Bal. s.Item quærit quidam florentinus exercuit vsuras in Alemania,& reuersus florentiam condidit testamentum, in quo constituit executores ad restituendum malè ablata incerta, vtrum executores cum episcopo florentino possint distribuere florentiæ: an verò debeant distribui in Alemania, quasi in loco delicti. & videtur ꝙ sic. & hoc tenet Host. in c.cum tu. de vsuris.Fredericus de senis tenet contrarium,vt recitat Bal.in dic.l.si quid pauperibus.

In c.religiosus.ext.de testa.in nouella.sic scribit Ioan.An. vltra hoc sciendum est ꝙ Archidiaco. inducit hic hanc literam contra opinio.Host.not.in c.cum sit.de iud.quia tenet,ꝙ executores ad id specialiter per testatorem deputati dispensare possunt male ablata incerta: dicens ꝙ ipse testator hoc potuisset:& an talia incerta possint conuerti in reparationem ecclesiæ parochialis.

An bannitus possit esse executor?quid de excommunicato,qd de impubere, quid de cæco.Bal hæc omnia ponit in l.id qđ pauperibus.de epis.& cleri.& c.fi.de testa.lib.vj.& Clem.j.eo.ti. quid de muliere.Bal.in dicta l.id quod.

An executor possit soluere debita testatoris ex contractu vel quasi. Archi.14.q.4.c.si res.

Nota ꝙ executor testamenti q pecuniã non ꝯuertit in debitos vsus tenetur ꝯdictiõe ob cãm,l.si hæres arbitrio.ff.de ꝯd.ob cau.

Nota ꝙ appellatione pauperum ecclesia continet,l.omnes de epis.& cle.& ex hoc dicit Bal. ꝙ incerta q̃ debent pauperibus erogari possunt ꝑ executorẽ concedi fabricæ pauperis ecclesiæ:nec per hoc dicitur vsus alterari,vt in c.fi.de testa.libr.6.

Quid si maritus fecit vxorẽ suam executricẽ in testamẽto, quæ postea transit ad secunda vota.Bart.in l.à filio.de alim.& cib. leg.

In l.&ad litem.de procu.ex hoc collige cautelam,ꝙ quis nunq̃ se intromittere debet in testamento,hic ad decẽ dies,postea Gai⁹ ad alios decem dies,& sic de singulis Bal.vbi s.

Quod aliquando quis vult excludere episcopum ab executione testamenti.quod non videtur facere posse, per Auth.licet testator.C.de epis.& cle. modus est ꝙ testator constituat in cõmissaria successiuos executores, nam tunc testamentarius præfert legitimo.&hoc quantum ad exequendum.ñ tamen per hoc episcopus potest prohiberi quin possit compellere fideicommissarios exequi.Bal.in dic. Auth.licet.Idem in l.si fundum sub conditione. §.Stichum.de leg.j.

An pendentis inuentarij terminus,habeat differre executionẽ relictorum ad pias causas Bal.in l.nulli.de epis.& cle.

Nota quòd licet ignoretur an testator fuerit christianus,an saracenus,tamen ea quę pro anima reliquit debent executioni ĩ mãdari.Bal.in dic.l.nulli.

§ An episcopus possit prorogare executori terminum vltra annum,vel committere vices alteri,Bal.in dicta.l.nulli.& Inn.in ca. cum tibi. de verb.signi.

Nota ꝙ excutor debet exequi ĩ.annum: quando annus iste incipit currere.no.hic in Spec.& Bal.in dicta l.id quod pauperibus.

Nota ꝙ dicitur hic ꝙ annus currit à die admonitionis factæ & ideo episcopi faciunt ꝯstitutiones per quas monentur executores ad hoc Bal. de hoc in dicta l. id qud paperibus.Itẽ an iste ann⁹ currat in legatis conditionalibus, vel in diem Itẽ ibidẽ quærit si cõstitutio episcopi monet executores ꝙ exequantur ĩ.annum à tempore mortis testatoris.an iste annus currat ignoranti.Bal.plenè de his in dic.l.id quod pauperibus.

Nota ꝙ si vnus notarius incipit facere inuentarium,ꝙ alius nõ potest ipsum explere.de hoc est gl.in auth.de hæred.& fal.§.si vero absunt.circa princi.

Nota ꝙ sunt plures leges quæ videntur dicere de his qui tenẽtur facere inuẽtarium:coniungendo tamen ad aliquas gl.suas,& primo de tutore rerum generali nõ dubitantur,l.tutores.& curatores,C.de admi.tuto.Item episcopus& œconomus,l.nulli.C.đ epis.& cle.Itẽ curator dat⁹ bonis,l.j.§.curator.ff.de ven.in posses. mit.Itẽ missus in possessionem,de quo in l.final.ff.de bo.auth.iu. possi.Itẽ ille qui vadit ad bona delata fisco.l.fi.de bon.vacan. lib. x.Item in bõis proscriptorum,l.si qs iure.C.de bonis proscrip.Itẽ hæres qui vult adire hæreditatem cum beneficio inuentarij,l.scimus.C.de iure deliberãdi.Itẽ ecclesia ad q̃ deuoluuntur bona captiui,cuius redemptionem neglexere sui liberi,vt in Auth.vt cũ de ap.cogn.§.sin autem per liberorum.Item orphanotrophus,i. rector hospitalis,vt C.de epis.& cle.l.orphanotrophus.

Quid si ecclesia adit hæreditatem sine beneficio inuentarij, an teneatur vltra vires hereditarias.Bal.in auth.sicut alienatio.C.de sacro san.eccl.

Nota ꝙ fiscus vel alius vtens iure fisci nõ tenetur facere inuentariũ,quia non tenetur vltra vires hereditarias,Bar.in l.j.§.an bona.de iure fisc.

An pendente tẽpore ꝯfessionis inuentarii, hæres nihilominus possit conueniri actione in rem,no.in l. pe.in fi.ff.de noxa.act.

An per nõ confectionem inuentarij hæres perdat Trebellianicam,sicut falcidiam.Bar.in l.Marcellus. ad Trebel. & an per non confectionem inuentarij hæres teneatur vltra vires hæreditarias Bar.in l.in ratione.§.quo vulgo ad l.Falci.& l.cũ tale. §.Titius.de con.& demonst.Item an per omissionem inuentarij filius perdat legitimam,not.in l.fi.§.licentia.de iure delibe.

Pone aliquis fecit inuentarium,& dicit se esse hæredem cũ beneficio inuentarij: fit ibi positio ꝙ tales res sint hæreditariæ,ipse negat,postea probatur contra ipsum: an ipse amittet in totũ beneficium inuentarij,an verò priuatur solum illis rebus.Bart. in l. Paulus respondit ad l.Fal.

Si pupillus faciat inuẽtarium,an hoc sufficiat substituto ipsi pupillo,vt nõ habeat necesse aliud facere.Item quæ bona debet ponere substitut⁹ pupillo. Item quid si institutus in primo gradu fecit inuentarium,postea abstinuit.Item si tutor fecit inuentarium pro pupillo.Bart.de hoc plene in l.in ratione.§.quod vulgo.& §. seq.ad leg.falcid.

Statuto cauetur ꝙ vtens instrumento in quo filius sit obligatus sine consensu patris,puniatur in centum:pone factum est instrumentum,in quo filius est obligatus sine consensu patris,& item alius correus:iste vtitur instrumento contra alium, nũquid incidat in pœnam,Iaco.Butr.ꝙ sic:Bal.contra in l.eo quod à multis.ff.si cer.pe.

Producitur instrumentũ corã iudice,pars ꝯ quã ꝑducitur lacerat ipsum taliter ꝙ non potest videri creditum,quid fiet.Sol.statur iuramento partis producentis & etiam ille punitur ext. ordinem, quando propter superbiã & ex animi in dignitate lacerat. not.Io.An. in nouella in c.accepimus.de fide instru.

Si reperiatur instrumentũ penes aduersariũ, & cogat̃ ad edendum, & reperiatur aliqua rasura ñ per hoc derogatur fidei instri, etiam si sit in loco suspecto, quia non præsumitur factum ab eo ad quem pertinet,nec eius mandato:vt notat Host.& Ioã.An.in dict.c.si autem litera esset obscura taliter quòd nullus sanus intellectus percipi posset,tunc non crederetur.

Item si statutum dicit,ꝙ sufficit quælibet probatio,intelligitur de probatione sufficienti & legitima,not.gl.in l.j.C. de fide instr. & ibi Bal.

Quid si creditor contaminauit seu concremauit iracundia instrumentum,an perdat ius crediti?Bal.ꝙ non,sed clarius probare tenetur per testes.hoc enim casu defertur sacramentum defectu probationis:præsertim in facto antiquo Bal.in l.j.C.de fide instr. & l.census.ff.de prob.ibi,manifestis,&c.

Quando

Quando dicatur instrumentum confici, Angelus in l. si quis. §. si naufragio de eden.

An in instrumentis debeat in seri locus generalis vel specialis, Bald. in l. contractus. de fide instru.

Qualiter probetur amissio instrumenti, Bal. in l. & quia, C. de eden. in fine. Ang. in l. si quis ex argentariis. §. præter. eo. ti.

Quod dicatur originale Bal. in l. publicati. C. de testam. & quod no. in l. ij. ff. de fide instrum.

An appellatione instrumentorum contineantur testes, Bal. in l. si ex falsis. de tran. & Bal. in dicta l. i. de iura. cal.

Quod si notarius aliquid exemplificat ab originali, & ibi sit aliqd qđ nõ intelligat, debet ponere ꝑut stat. Bal. in l. i. đ excu. tuto.

Si reperiat̃ instrumẽtũ publicũ, sed ñ reperiat̃ imbreuiatura, an puniatur tabellio, Bal. in rub. de fide instru. versic. quæro dixi.

An instrumentum debeat edi cum nominibus testium describtorum in eo, & cum nomine tabellionis, Albe. in l. non ex omnibus. de arbi. & in spec. de teste. §. qualiter.

Si aliquis habet instrumentum magnæ summæ, & non audet secum portare propter pericula, & petit ꝙ iudex mittat ad locum vbi est dictum instrumentum ad inspiciendum, ꝙ hoc potest facere, Cyn. & Albric. in l. iudices. C. de fide instrum.

An instrumenta possint produci postquam est conclusum in causa. Bald. in l. i. C. de condi. indeb. do. Richar. de Sali. in l. si ea. C. qui accu. non pos. Bar. in l. mancipiorum. de ope. lega. dummodo sit saluum ius aduersario fac. clem. sæpe. de verbo. sign.

Quot requirãtur ad hocꝙ instrumentũ sit publicum, Bal. in l. i. § editiones. de eden. & l. generaliter. de tabulariis.

Producitur instrumentum, sed negatur instrumẽtũ, seu dicitur ꝙ scriptor non est tabellio. de hoc per Bal. in Auth. sed nouo iure C. si cer. pe. & Cy. in l. cõparationes. & l. & si ꝯctus. C. de fide instr.

Si producatur instrumentum procuræ. & dicitur producenti ꝙ non est ille de quo dicit instrumentum, Bal. in l. si qua per calumniam. de epis. & cle. & Ange. in l. si procurator absentẽ. de procur.

An error vitiet ibidem per Bal. & in l. errore. C. de testam. de errore indictionis Albri. C. de iusti. codi. confir. §. igitur. Bar. in l. nominatim. de condit. & demon. & Bar. in dicto §. igitur.

Si petitur refici instrumentum, an sufficiat allegare simpliciter amissionem, Bal. in l. si quis. §. nec etiam. de eden.

Si vnus notarius legauit alii notario suas imbreuiaturas, an habeat authoritatem eas explendi sine commissione. Bald. ꝙ non, in l. quędam §. nihil. de edendo. Bar. contrà in l. si quis. §. j. ff. eo. tit.

An officium executoris transeat ad hæredem suum ipso defuncto. spe. in titu. de instr. edit. §. nunc vero aliqua. §. insuper quærẽdum est.

An iudex laicus possit se intromittere de relictis ad pias causas, Ange. quòd sic in l. hæreditatis. de petitione hæredit.

An si hęres est rogatus restituere totam hæreditatem possit detrahere Trebellianicam. Bal. in Auth. sed cum testator. C. ad l. Falci. Angel. vbi s̃.

De inuentario notat Bald. in dicta l. final. §. licentia. de iure deliberandi, & etiam in l. si vxor. de bon. auct. iud pos. & l. filium. C. familercisc. & l. j. & ij. C. de bon. aut. iudi. poss. Bar. in l. orphanotrophos. C. de epis. & cler.

Nota circa materiam cõparationis literarum quod notat Bald. in l. fi. cum Auth. illa posita si certum peta. vltra ea quæ ponit in l. comparationes. C. de fide instru.

De publicatione instrumentorum Bal. in l. publicat. C. de testa. & Iac. Butrig. in l. fin. de fide instru.

Si aliquis producit mandatum factum in longinquis partibus, & non habet nisi vnum, & habet necesse litigare cum multis personis, qualiter fiet vide quod no. Bald. in auth. si quis in aliquo. de edendo. & Albri. in l. fin. eo. ti. & l. instrumenta. de fideicom. & ibi no. an procurator teneatur dare originale vel exemplum mandati sui, & quòd not. in c. Albri. de testi.

Quis potest tabelliones creare, Bal. in l. nec ei. §. eorũ. de adop. Albric. in Rub. de fide iustru. & l. præcipimus. C. de app.

Quid si tabellio stipulatur alicuius nomine, & ille non vult sibi acquiri, an tabellio possit exigere pro se. Bal. vbi s̃. quòd non.

An coram consultore possint produci instrumenta & testes. Bal. in l. cum à nobis. de dilatio. & Bar. in l. rescript. de appel.

Quod dicatur originale, Bal. in l. publicati. de testa. distinguit.

Si duo tabelliones sint in instrumẽto descripti, licet vnus sit remotus ab officio, tamen instrumentum valet, Bal. in l. imperator. de statu hom. & l. iubemus. de prob. C. & l. si quis ex argentariis. §. quod. ff. de edend.

Notarius qui scribit instrumenta vsuraria. & simulata qua pœna puniatur, Bal. in Rub. C. res inter alios acta & Inno. in c. nauigãti. de vsuris.

An valeat instrumentum illius qui communiter tabellio reputatur, & vere non est. Bald. ꝙ non, in l. j. C. de testa. & l. ad rescind. §. conditio. ff. de testa. & l. si arbiter. de senten. & interlo. om. iudi. per Bal. Albri. etiam in l. precibus. de proba. per Albric.

An tabellio qui semel edidit instrumentum creditori teneatur amplius edere, nisi creditor probet se casu perdidisse, Albri. in l. si quis ex arg. §. si initium. ff. de eden.

An tabellio debeat cognoscere contrahentes, Ioan. An. in spe. de arti. exhib. & testium product. vltra mediũ. Bar. in l. iiij. ff. de testi. Bal. ĩ l. fratris serui. aut dubiũ. đ iure delib. Bal. ĩ rub. de fide inst.

Pono, producitur instrumentum publicũ & solenne, sed imbreuiatura non reperitur, an dabitur ei plena fides, Albric. in l. contractus. C. de fide instrum. Contrarium videtur quod notat Bal. in authent. si quis in aliquo. C. de eden vbi dicit quòd si instrumẽtum facit mentionem alterius instrumenti non probatur, nisi ꝑducatur originale. & ita si notarius extraxit ab imbreuiaturis alterius notarij nõ facit fidem, nisi imbreuiatura dicti notarij producatur. quod notat Cy. in dicta auth. si quis in aliquo.

Si interrogatus sit quis an velit vti instrumẽto, qualiter debet respondere, Bal. in l. iudicatæ. C. si ex ex fal. instr.

An clericus possit conficere instrumenta. Bal. in l. seruus de testa. Inn. in c. sicut. ne clerici vel monachi.

An notarius possit scribere instrumentum suæ procuræ, Bal. vbi s̃. fac. l. placet. de epis. & cleri.

Notarius falso omisit ponere aliquid in instrumento veritate comperta, an totum instrumentum reddatur falsum: an vero notarius debeat cogi ad id supplendum quod falso omisit scribere. Bald. in l. quamuis. de fideicom. lib.

Nota ꝙ pro notario semper præsumitur ꝙ nunquam scripsit aliquid quod non sit iniunctũ per partes, & quod non sit scriptũ de mandato eius qui mandauit vt scriberet, nec quòd excesserit fines mandati. Bal. in l. errore. C. de testa. & l. j. C. de priui. dot. Bal.

De instrumento crediti reperto penes debitorem qđ iuris, & an cogatur debitor respondere qua causa fuit cancellatũ, Bal. in l. ad hæc. de lati. liber. tol. & no. in l. postquam. & l. Labeo. de pac.

An tabellio possit corrigere errorem suum, Bar. in l. si librarius de reg. iur Bal. in l. imperator. de statu homi & an præsumatur error tabellionis, an partis: & an error possit ꝓbari per duos testes. Bal. in l. errore. de testa. & de errore iudicis Albric. C. de Iustiniano Codi. confir. §. igitur illustris. & quod no. Bal. in l. cum proponebatur. de leg. 2. & l. ambiguitatem de testa.

Si fratres minores hęredes instituant̃, vel aliquid eis leget̃, Bal. in minorica quam fecit, de quo Bal. in authen. ingressi. & in auth. si qua. C. de sacrosan. eccl. etiam ponit de fratribus mendicantibus, & aliter dicit Bal. quam Bar.

An producens instrumenta debeat dimittere originalia apud acta Bal. in l. i. §. editiones. de edendo. distinguit an debeat edere cum die & consule, & quid si dies solutionis non ẽ clara sine die instrumenti, an tunc debeat edi. nam non potest esse clarũ de termino soluendi, nisi appareat de termino promissionis cum forte moneta sit mutata. nam istis casibus dies est inseparabilis à summa, & à quantitate. hoc idem tenet Guiliel. & Spec. in tit. de instr. edi. §. nunc videndum est. de instr. edi. Bal. in dicto §. editiones. ibi iuxta hoc reuoco & ibi, vltimò quæro.

An instrumentũ quòd editur iudici, debeat edi parti Bal. vbi s̃.

De istis executoribus notat plenè Bal. & Albric. in l. id qđ pauperibus. de episc. & cler. & l. nulli. e. ti. no. aliquid in l. post mortẽ. de fideic. & in l. conuenticula. de episc. & cle. Spe. in tit. de instr. edi. §. nunc verò aliqua. & l. cũ magistratus. C. qñ prouo. ñ est nec.

¶Baldus de instrumentorum editione.

¶TABELLIO æquiualet testi rogato, qa debet esse rogatus, §. breuiter, sed pone. vide ĩ. §. tabel. & s̃. de teste, §. an de ꝯsuetudine. ¶An tutor agens, teneatur ꝑducere inuẽtariũ, ff. ad leg. Fal. l. maritus. per Ia. ¶Instrumentũ est solennis & ritè ordinata scriptura per authenticæ personæ manũ cõfecta ad memoriã rei gestæ, ff. de pignor. l. ꝯhitur. G. ¶Instrumentum qñq; continet probationem rei, qñq; essentiam rei & probationem: & qñq; essentiam, & non probationem. Aut enim fit instrumentum ad probãdum, & tunc continet probationem, nõ essentiam: aut ad contrahendũ, & tunc si est publicũ, ꝯtinet probationẽ & essentiã: si priuatũ, ꝯtinet essentiam, & nõ probationẽ: facit ff. de pac. l. Labeo. ff. đ pig. l. cùm tabernã. §. j. C. de fid. inst. l. contractus ff. de actio. & obl. nõ figura. ff. de reg. iu. l. exigere dotem. cum simi. Bal. vide circa hoc §. nũc videndũ. ver. 3. s̃. ti. j. ¶Quot sint de solennitate publici instrumenti & qualiter colligat̃ indictio, in §. breuiter post annos domini. G. ¶ Suspicio, q̃ nascit̃ ex forma instrumenti, vitiat probationẽ: secus si qa clàm factũ, ver. & scias. G. ¶Tabellio licet fuerit præsens, nõ pt̃ ꝯficere instr̃m, nisi fuerit rogatus scribere ver. sed pone. G. vide s̃. §. j. ĩ. §. in eo. & hîc in §. breuiter. ver. vtrũ ꝯcõsitendo. ¶ An notarius teneatur sæpius edere instrumentum, dic, ꝙ nõ: nisi casu probato, saltem per iuramentum, §. postquàm. ver. sed

ver.ſed nunquid.G.C.ne de ſtat.l.nec caſu.li.x.ff.de eden.l.ſi quis
ex argentariis.§.fi.ff.de bo.auctori.iu.poſſid.l.fi.Bal.ver.vbi autē.
vide j.§.ſi creditor.& §.primum In eo, quod pendet ex commu-
ni ꝯſenſu,notarius debet eſſe ab vtraq; parte rogatus:ſecus ī eo,
quod continet factum vnius tantùm,vt in proteſtatiōe,teſtamē
to,& ſimilibus:not.in auth.de tabel.§.nos autem.ver.ſed nunqd
eſt.G.& §.poſtquàm.ver.vbi autem inſtrumentum.G.¶ Si credi
tor petit ſibi refici inſtrumentum,admittitur exceptio debitoris
de ſolutione:& nō fit refectio,ver.quid ſi fortè.G.quia apparet,
quòd petitur ꝑ calumniam,animo vexandi debitorē liberatum:
& fuit ſic de facto couſultum ꝑ Ia. But.vide ſ.§.notarius.¶Non
creditur exemplo ex ſola auctoritate notarij:quia nō eſt hoc of-
ficium ſuum,cùm non interfuerit facto, §.oſtenſo.ver.nō tamē.
G.Exēplum verò, quòd ſumitur ab ipſo eodē notario rogato,&
extrahitur de protocollo,non eſt exemplum,ſed originale:quia
pertinet ad officium ſuum,cùm fuerit originaliter rogatus,vt §.
poſtquam.in prin.per G.& ff.de leg.2.Sempronius Procul.ꝑBar.
vide ſ.an notarius.& §.inſtrumentum.¶Etiam ſubſcriptioni de-
cem notoriorū in ſumpto ſine iudice nō creditur,G.ver.ſed nū-
quid.G.quia approbare,vel improbare,eſt ſentētia,quæ pertinet
ad iudicem,nō ad tabellionem,ſecundum G.Et mortuo notario
nō pt alius notarius propria auctoritate complere rogationes,ēt
de cōſenſu partium,verſ.illud quoq;.j.ver.& not.G.¶ Vnum in-
ſtrumentum completur ex altero contiguo,§.ſi in vitium tabula
rum.ver.ꝙ ſi fortè.G ¶Iudex non poteſt facere apponi ea , quæ
ſunt facti:ſed ea quæ ſunt iuris,ſic,cum cā,ver.ſi quid ſi abbreuia-
tur.& vide j.e.§. breuis. Quid operentur verba iſta, Et renuncia-
uit,&c dic,ꝙ ex conſuetudine tabellionis interpretabuntur,ver.
quid ergo.G. ¶ Quando inſtrumentum eſt falſum in eo,in quo
notarius teſtificatur de viſu & præſentia:vt putà quomodo actū
tali loco,& præſentibus talibus , tali die &c. totum inſtrumentū
eſt falſum,verſ.item nota.G Secus in aliis cōfeſſionib.ff.de le.3.
l.patronus.§.j.Quid de libello & poſitionibus?vide ſ.ď lit.con.§.
2.¶Publicatio nō valet ſine citatione partis,ver.qualiter.vbi di-
cit,ſe ſic pronunciaſſe.G.Contrà videtur dicere gl.ff.de re iu.l.ge
ſta.Sed gl.poteſt intelligi,quādo aduerſarius eſt præſens,verſ.qd
citatio.G.vel loquitur aduerſario tamen citato.Bal. Si autem eſt
Inſtrumētum,quod aliquem ſpecialiter non lędit,ſufficit edictū
generale, ver.item ſi inſtrumentum ſecundum G. ¶ Item in ex-
emplando inſtrumēto procuratoris,nō eſt neceſſaria citatio do-
mini,nec requiritur:quia videtur hoc mandatum:vel videtur iu
xta mādatum: ver.item qūo fiet.G. vide de hoc in auth.ſi quis in
aliquo documēto. C.de eden.& ibi.G.¶Subſcriptiones& ſigilla
teſtium faciunt teſtamentū valere:nō tamen ꝓbant,ver.& nota,
quòd teſtamenta.G.¶Iudex poteſt aſſignare terminum perem-
ptoriorū ad probandum,vel producendū inſtrumenta:poſt quē
terminum ñ habebit locum productio,§.nunc dicamus.ver.licet
autem.G.ff.de feriis,l.error.ar.C.de inge.man.l.diffamari. & hoc
in ciuili,& in criminali,ff.de accuſ.l.cùm Titia.Iſta autem termi-
ni aſſignatio eſt interlocutoria:& ideo poteſt mutari,corrigi&ꝓ
rogari,ff.de præt,ſtip.l.j. §.fi.Bal,vide ſ. de dila.§.pe.¶Ille qui ap-
pellat,debet ꝓducere appellationem coram iudice ad quem, &
facere de ea fidem iudici, vt ſciat ſe iudicem. Parti ēt dabitur co-
pia:& ſi pars contra appellationem vult opponere peremptoriā
exceptionem,poteſt opponere: ſed diſputatio reſeruabitur poſt
litis conteſtationē. Spec.dicit,ꝙ ante litis conteſtatione ñ debēt
inſtr̄a principalia edi parti,ſed iudici: qď verum eſt ad impugnan-
dum,ſed ad deliberandum ſic.ver.ſed pone.Sentētiam aūt habet
neceſſe producere,ver.allegat.Inn.de fide inſtru.c.G.perpetuus.
facit,quod not.C.de erro.aduo,l.2.¶Inſtrumentum etiam acceſ
ſionis nō editur ante litis coteſtationē ad impugnandum,ver.ſed
quid,ecce,& viď j.e.§.dupliciter.G.¶Notarius,q eſt rogatus ſcri
bere ſententiam,nō intelligitur teſtificari,niſi de probatione ſen
tentiæ,§.breuiter.verſ.item in proceſſibus,G,Rationem vide j.e.
§.notarius intelligitur,& j.e.§.nō dicitur loqui.¶ Vbi obligatio
eliditur,remanent reliquiæ ; ſecus vbi tollitur ipſo iure,§. poſtq̃.
ver,item ſolutione.G.¶Nota,ꝙ actus conficiendi rationes inter
dum incidit obligationi,interdum mero officio.Primo caſu peti
tur editio ope actionis:ſecundo officio iudicis,vt not.C.de eden.
l.j in gl.or.Bal.&refert,qualiter fiat,an quia argentarius,an ex na
tura præcedentis contractus,vel quaſi,ſecundū Cy.Priuata ſcrip
tura eſt duplex,vel quam quis conficit ſibi tantùm,vel quam ip-
ſe ſibi & alij,§.nūc dicendum, ver,priuatis,¶Scriptura campſoris
facit ſemiplenam probationem,& cum vno teſte plenam, §,di-
cendum.ver.licet autem.¶Inſtrumentum factum per Illum,qui
non eſt notarius,ſed tamen ex forma ſtatuti ei creditur,vbiq; po
teſt produci ad fidem faciendam, §.reſtat.verſi.quid de his. G. &
vide,quod no,ff.de eden,l.quædam.§.nummularius.in gl.ordi.j.
e.§.cōſuetudo,& §.notarius creatus.¶Dupliciter quis vtitur in-
ſtrumento,ſcilicet realiter ꝓducendo,& tunc ſemper debet edi

aduerſario:& verbaliter allegando in poſitionibus,vel libello,&
tunc debet edi ad deliberandum,non ad diſputandum,ſ.ante litis
conteſtationem. nam exceptiones peremptoriæ reſeruanť poſt
litis cōteſtationem,ita intelligo ver.ꝙ ſi quis.& per Inn.de ꝓb.c.
j. Teſtium verò nomina quis nō tenetur dicere aduerſario , ff.de
arbit.l.non ex omnibus.facit ff. vt leg.no.caue. l.poſtquàm.§.die
Bal.vide ſ.eo.§.ille qui appellat & j. §. periurium.Iſta reſponſio,
Credo prout in inſtrumento continetur,eſt multiplex,non ſim-
plex,nec ſufficiens:quia non releuat à neceſſitate probandi:& idē
ſi reſpondeatur libello,eodem ver.G.vide Inn.de exceptio.cùm
venerabilis. Cōtrarium dicitur ſ.de teſte,§.valet.¶Inſtrumentū
procurationis, vel contractus, non eſt de actis , licet productum
in iudicio:ſed productio eius eſt de actis , quia productio eius fit
in iudicio,verſ.illud autem.G.vide Innoc.in c.ſtatuimus. de elec.
lib.6.& c.cùm in iure.de offi.dele.¶An inſtrumenta poſſint pro
duci poſt ſententiam?vide j.de ſent.§.inſtrumenta.¶Acta iudici-
alia qualiter poſſunt impugnari,vt iudex poſſit acta ſcribere?vide
hîc,& verſ.ſatis vtiliter.& in c.cùm à nobis.de teſti.¶Si inſtrumē
tum verum pronuncietur falſum,quid iuris ? De ſentētia poſtea
lata,vide ſ.de reſcrip.§.j.verſi.fi.Si quis promittit per inſtrumen-
tum ſtare ad ſenſum ſapientis, an talis contractus dicatur in ſcri-
ptis:j.eod.de empt.& vend.§.ſi dictum.Quomodo etiam inſtru-
mentum alienationis debet exemplari,vt faciat fidem,vide hîc ī
§.omnino.¶Iſtrumentum ſpālis procurationis debet remanere
apud acta:ſed ſi eſt procuratoriū generale,debet regiſtrari & red
di,verſi.poteſt.G.¶ Non ſufficit ꝙ notarius dicat , talis produxit
quatuor inſtrumenta.niſi dicat,quæ, propter incertitudinem, §.
videndū.poſt prin.ibi,quidam autem,&c.G.Arg.contrà C. de an
na.except.l.fin.ſed ineſt ſpecialiter odio præſcriptionis,vt in fine
illius legis.¶Primum protocollum notarij ſemper debet edi par
tibus,quia eſt commune,ver.ex præmiſſa.G.ſcilicet ei,cuius fauo
rem reſpicit,vt not.ff. de eden.l.prætor.in princ.Et ſi habet plura
capitula ſeparata.debet edi illud tātùm,quod facit ad factum, de
fide inſt.c.contingit. C.de pre.Imper.offer.l.fi.C.de app.amplio-
rem.§.j.verſ.quid ſi produco.vide ſ.§.dupliciter.Gul.¶An creda
tur pro ſe ſcripturæ,vel rationib.mercatoris,cum ſuffragio alicu
ius iudicis,§.nunc videndum.ver.licet autem.G.Dic,ꝙ nō,vt no.
ff.de eden.l.quidam.§.nūmularios.Arg.contrà ff.de pollic.l.Pu-
blia.§.fi.Bal.Sol.ibi pars approbauit illam ſcripturam,acceptādo
lites, ff.ad Maced.l.ſi filius,vel,ibi non poterāt capitula ſeparari,
ſecundum Bart.vide ſ.e.§.ſcriptura campſoris.& j.§. ſeq. & infrà
§.inſtrumentum tale. ¶Conſuetudo dat auctoritatem ſcriben-
di,vt credatur etiam non tabellioni:quod eſt not.verſi. hîc quo-
que G ff.de eden.l.quædam.§.nummulario.in gloſſ.vide ſ.iuſtru
mentum factum. ¶ Inſtrumentum habet vim tot teſtium, quot
ſunt de ſubſtantia illius inſtrumenti : & non reprobatur , niſi per
totidem, ſecundum Odof.§.reſtat.verſi.2.G.¶Attende, quia in-
terdum obiicitur contra inſtrumentū defectus cauſæ, interdum
defectus ſolennitatis,interdum defectus erroris, interdum vitiū
falſitatis.Primus defectus probatur per modum traditum in l.ge
neraliter.C.de non num.pecun. ſcilicet ſi cauſa ſit expreſſa in in-
ſtrumento.Si autem cauſa non eſt expreſſa.tunc aut eſt inſtrumē
tum liberatorium.& valet,ff.de pac.l.tale pactum : aut obligato-
rium,& tunc non eſt efficax,ff.de excepti.dol.l.2.§. circa.Fallit in
caſibus,in quibus præſumitur donatio propter ingentia,vel ſimi
lia merita,vel propter qualitatem perſonarum,ff.de oper.liber.l.
Campanus.& de don.inter vir.& vx. l.ſi ſeruus.ff.de donat.l.ſi fi-
lius.cum ſimilib.¶Secundo caſu interdum opponiť defectus ſo
lennitatis negotij:& tunc duo teſtes ſufficiunt,ff.de pac.l.iuris gē
tium.§.qď ferè.Interdum defectus ſolennitatis ſcripturæ:&tunc
ſi eſt defectus latens, putà ꝙ vnus teſtis erat ſeruus , hoc probať
duob.teſtib.ſed ex aduerſo pōt probari duob.teſtib.ꝙ pro libero
habebatur,ſ.de teſt.l.j.¶Tertio caſu error debet probari per tot
teſtes,quot ſunt de eſſentia actus,vt not.ff.de leg.2.l.cùm propo
nebatur.¶Quarto caſu ſaltem tres teſtes requiruntur:quia tabel
lio pro vno & duos ad minus habet inſtrumentum:ergo videtur
econtrà totidem requiri,vt not.Inſti.de inutil.ſtipul. §. item ver-
borum.Sed Nico.Math.dicit,duos ſufficere contra vocem mor-
tuam eliciendā,quia perſona infringitur,vt ei non credatur,arg.
ff.de eden.l.ſi quis ex argentariis.§.j.ſicut indirectè ꝑ quos repro
batur,vt l.optimam.C.de contrah.& comm.ſtip.Nec eſt ratio di
ueſitatis:quia magis duo probāt directè. quam indirectè:nec lex
aliqua hoc dixit,ſed gl.pt intelligi , qñ inſtrumentum fulcitur ēt
adminiculo viuæ vocis duorum teſtium.prępōderatur enim tūc
eorum dictū cū tabellione duob. ꝯriis teſtib.propter præſump-
tionem ſumptam ex pſona tabellionis:facit exēplū de fid.inſt.c.
cùm Io.per Innoc.& j.verſ.ſed pone:produc.Bal. & vide,qď no.
C.qui teſt.fac.poſ.l.hac conſultiſſima.§.fin.& j.§.caſus. & §.ſi de-
ceſſerit.& §.ſi ſententia.Bal. ¶ Inſtrumentum tabellionis ignoti
non probat:tamen pro inſtrumentis multùm antiquis pſumitur,
ff.de

ff. de prob. Celsus. recipit enim productio adminiculum ex persona ꝓducentis: quia ꝑ homine legali præsumitur, vers. sed si qd producitur. per G. C. de ꝓb. l. iubemus. ¶ Accusatur testis de falso qui dicit se id nō dixisse, quod scriptū est. certè facit rē dubiā. vñ non ꝯdēnabitur ex accusatione falsi, ver. sed quid si dū. & ver. qd si vnus. Gui. simile C. de fal. l. si qs decurio, per Cy. vide s. de teste. §. si iudex ꝯmisit. Casus, in quib. ñ valet probatio testiū: ver. sed si alij. per Gul. sed reprobatio sic, ibidem per Gul. ¶ Quando instrumentum fit in publico parlamento, non sunt necessarij testes, secundū Vber. Idem in actione, ver. sed cum literis. & seq. G. Emancipatio tamen est de actis: & tunc requirit testes, quia similis est donationi & contractui, ff. de adopti. post mortem. Bal. vide j. e. §. nota, ꝙ & seq. & §. acta. Notarius creatus auctoritate Papæ, vel Imperatoris, vbiq; locorū habet exercitium officij: secus in creato ab inferiore, putà à Rege, vel habente auctoritatem à consuetudine, quæ nō habet exercitium ext. territorium, versi. & not. & seq. Instrumentum factum tamen intra producit effectū suum & probationes ab ext. C. de testa. l. si non speciali. & de postul. ex ea. Bal. & sic est in voluntaria iurisdictione. Nam aut committitur à principe, & tunc potest exerceri vbique: aut ab inferiore: & tunc non potest exerceri, nisi in territorio committentis, l. 2. ff. de off. procons. secundum Bar. in l. cunctos populos. Papæ ergo & Imperatori totus orbis est subiectus, & vniformis: & quia imperium & papatus non possunt diuidi, saltem quotatiuè: & si dicas, si imperium non potest diuidi, quomodo valuit donatio facta ecclesiæ per Imperatorem? respondeo, quia non donatur quota, putà dimidia Imperij, vel quarta, secundum res singulares, sicut hæres dicitur hæres vniuersalis in solidum, licet restituat alicui rem certam: sed si quota hæreditatis, tunc dicitur diuidi hæreditas inter eum & fideicommissarium, Inst. de fideicommis. hære. §. si quis vna. Tamē vniuersalia nomina nō recipiunt diuisionem, nisi diuiderentur in quotas, ff. de petit. hære. l. hæreditas. & de negotiis gestis, l. Pomponius. §. fi. Illud certum est, quòd imperium est ex diuina institutione inductum, & quòd nō potest supprimi, & quòd temporalis iurisdictio est in Imperatore, tanquam in radice, & ꝑ priùs actu & habitu plena essentia: nōn tamen potest Imperator tantum donare, quòd vilescat sua auctoritas, in authent. quomo. opor. episc. in princi. gl. & argum. not. ff. de leg. 3. l. nomen. §. j. qa minorem se facere nō potest in fraudem Imperij, argu. ff. de iure patro. l. si libertus. Bal. Dei gratia & beneficio. dic, vt no. ff. de iure iur. l. Labeo. & vide l. fi. in prin. C. arbi. tu. Bal. vide s. §. instrumentum factum. & j. de re iu. §. Imperator. & j. e. §. quid si rex. ¶ Quando notarius desinit esse tabellio, noua non condit instrumenta, sed vetera complet: exemplum in notario ingresso religionem, & in condemnato, arg. ff. de pub. iu. is qui reus. ver. inchoatus planè. Item qui suspensus est ab officio, vt excommunicatus. nam inspicitur initium temporis, quo tempore actus fuit efficacissim⁹, ver. sed cùm dixerit. & ver. quid si instrumentū. ver. quid si tabellio. & seq. vide j. e. §. si tabellio non est. Gul. ¶ Non perdit notarius officium ex ipso delicto, sed per sententiam, vt ibi per Gul. ff. d eden. si quis ex argentariis. §. j. & idem de infam. l. 2. §. miles. ff. de ĩfami. exauctoratio nanque requiritur, secundum Odof. debet enim de crimine pronunciari, ff. de iure fisci, l. eius qui. Bal. ¶ Etiā hæreticus ipso iure priuatus conficit instrumentum inter ignorantes, ver. quid si instrumentum confectum. Gul. arg. C. de test. l. j. C. de hæreti. l. Manicheos. in verbo, coniuncto, in gl. G. ¶ Notarius pt facere scribi ex suo protocollo per alium: & ipse postea apponere subscriptionem, & signum: & est originale, non exemplum, ver. quid de hoc, quod faciunt quotidie. Non pt tamē alteri committere subscriptionem & signū, in quibus stat ꝯpletio ĩstrumenti. nam completio delegari non pt, s. e. §. ostenso. versic. quid si aliquid. per G. vide j. e. §. non creditur exemplo. & §. tabellio non potest committere. ¶ Licet aliquis in instrumento dicat se notarium, non tamen ei creditur, nisi hoc saltem per famam probetur, ver. illud autem. C. Vide Accur. in corpore auth. de fide inst. & j. e. §. instrumentum. ver. quid ergo. & versi. nunquid. & vide j. e. §. ex sola. G. ¶ Notarius intelligitur conficere instrumentum de his, quæ loco & tempore rogationis erant in fieri: de aliis non intelligitur loqui assertiuè, nec fidem facit, ver. in summa. nisi sint adminicula, & necessaria, vt l. optimam. & C. de fide inst. & iure hastæ fisc. l. j. lib. x. in gl. Sed illud ibi non procedit ex auctoritate scripturę, sed ex iuris præsumptione. vt ibi no. Bal. ¶ Interdum exemplum facit mentionem exempli, C. de diuer. resc. l. sancim⁹. per Cy. Interdū exemplum facit mētionem originalis, vt auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. Interdum originale originalis de alio actu celebrato, de quo ꝑ Inn. in c. qm̃ ꝓ. de ꝓb. & Cy. in d. auth. si quis in aliquo. s. alleg. Bal. ¶ Quando instrumentum quod facit mentionē de aliquo, est originale nouū, licet descendat ex veteri, vt si quis promitit decem, tanq̃ ex alio instrumēto, tunc lecto instrumento debiti non est opus producere primū in strumentum: quia secūdum est originale, nō exemplum, ver. pe. quod est not. Gul. facit C. de non nu. pecu. generaliter. Imò ibi fuerunt verba prolata ab eo, qui confitendo poterat præiudicare. ñ ab alio. Bal. s. §. nō creditur exemplo. ¶ Nota, ꝙ in actis iudicialib. non est necesse apponere testes: ver. fi. Gul. sed diem sic. ¶ Ex sola quasi possessione officij nō præsumitur quis tabellio, nisi iuuetur aliis coniecturis. §. instrumentum. ver. quid ergo. vide, quod not. in fi. C. de fide instru. solemus. per glo. & Cy. sed ex sola quasi possessione præsumitur qs habilis, C. de test. l. j. & inhabilis, C. de ser. expor. l. moueor. Bal. vide s. §. licet aliquis.* ¶ An locus sit de substantia instrumenti? dic, ꝙ sic. saltē de cōsuetudine loci.* Nam nullo iure cauetur, quòd locus debeat inseri, sed seruantur consuetudines regionis, versi. quid si locus. Gul. secus in testibus: quia testes non debent respondere, nisi ad interrogata: secus in instrumento. Item iudici committitur forma interrogandi in testibus. vnde potest interrogare de loco & tēpore, si vult: quam suppletionem non potest iudex facere circa instrumentum: quia instrumentum non suscipit magis & minus. nam in seipso consistere & firmum esse debet. Bal. vide omnino, quod not. in c. abbate sanè. de re iu. lib. vj. in gl. ¶ Notarius ñ pt corrigere instrumentum suū redditum parti, nisi probetur error: & tūc iussu iudicis, ver. sed nūquid confecto. qui nō pt esse contrarius suæ scripturæ, ff. de testi. qui falsa, vel varia. Alij dicunt, quia est functus officio suo: que ratio nō est vera. nam secundum hoc nec similem scripturā posset ꝯficere. Bal. imò etiam non redditum, si iam in protocollo compleuit, vt j. e. §. rogatus. Pone, quòd in protocollo est dies, sed in instrumento reddito parti, deest, an ex protocollo potest suppleri & iuuari? certè sic, ver. quid ergo. sic not. Gul. quia vigor iste sumitur ex radice. Bal. ¶ Rōe partis vitiatæ visibiliter perit tota scriptura: quia indiuisibilis est tota scriptura: aliàs fides tabelliōis, ver. quid si aliquis. Gul. & in l. edicti. C. de edict. diui Adrian. tollend. nam vitium ex aliquo sumptum trahitur ad vniuersum in instrumentis: hoc est verum in falso propriè sumpto: secus in quasi falso, ff. de fal. l. filius. §. j. Itē secus in ꝑsonas diuersas, C. de fid. inst. l. 2. Bal. vide s. de lit. contest. §. 2. & j. e. §. an iudex possit. ¶ Si deficit cā in promissione, valet instrumentum: secus si deficit causa in confessione. Azo in Summa, in auth. de fide instrum. versic. item opponitur contra. vide s. eod. §. vnum instrumentum. Gul. ¶ Breuis forma instrumenti non nocet: quia verba dilatari possunt, substātia non mutata, versic. item opponitur, quòd res. Guli. presertim de consilio sapientis, Gul. ff. de hære. insti. l. illa institutio. & debet arctare consulendo de iure, non de facto, secundum Ray. vide j. e. §. tabellioni. ¶ Commune Perusij vendidit suos reditus secūdū formam schedulæ, quę primò scribitur: dico, quòd iste contract⁹ est in scriptis: & standum est schædulæ: nec potest aliquid addi, diminui, mutari, vel prorogari, ff. loca. l. itē quæritur. §. fi. Bal. ¶ Rogitus notarij non dicitur publica scriptura, nisi sit completa, & habeat signum notarij: not. C. qui pot. in pig. hab. l. scripturæ. postquam verò est ibi subscriptio & signum, statim est quæsitū parti ius probationis ex eo: vnde etiam non redditum parti, non pōt tangi, vel corrigi, nisi iudicis auctoritate: quia iudex pōt parti causa cognita præiudicare: vide s. e. §. notarius non potest. & j. e. §. notarius potest impetrari. ¶ Si tabellioni data est potestas addendi & minuendi ad sensum sapientis, potest addere capitula, quæ iuris sunt, ad corroborationem facti & contractus, non mutata substantia, ver. quid si à cōtrahentibus. Nec potest adiicere pœnam, quæ non à contrahentibus apposita, argum. ff. de verb. oblig. l. ex ea parte. Sed ibi in fiendo, non in facto loquitur. Verbum autem solenne, putà stipulationis vocablum, vel alia iuris vocabula, potest bene apponere, secundum Guliel. facit, quod not. ff. man. mandato. §. final. vide s. eod. §. breuius. & s. de arbit. §. an possit addi. ¶ Tabellio non potest committere suum officium, vel suas vices alteri: quia suum officium est inseparabile: nec potest vnus notarius rogari, & alter publicare de mandato suo, vers. sed nunquid videmus. & versi. præced. Guli. vide s. e. §. notarius potest facere. ¶ Præsumitur potiùs pro instrumento liberatorio, quàm obligatorio, vers. sed pone duos. Gul.* ¶ Si est sententia pro instrō non potest contrarium probari per testes, versi. sed eodem.* ¶ Si tabellio non est condemnatus de falso, valent eius alia instrumēta: quia eius auctoritas viget vsquequo remoueatur, versic. item opponitur, quod tabellio. Gul. Si autem est condemnatus, tunc aut de crimine tabellionatus, putà de falsa scriptura, quia desinit esse tabellio, & debent sibi auferri instrumenta sua, siue officia, q̃cunque habet occasione tabellionatus, & dari alteri, vt in auth. d armis, in fi. Coll. 6. & ibi no. in gl. ord. gesta valent, gerenda nō valent, C. de sequen. l. 2. Aut de alio crimine ext. officiū tabellionatus: & tunc aut sententia priuat eum fama & fide, vt si de aliquo alio falso condemnetur, & non valent eius instrumēta: aut fama & nō fide: vt si condemnetur de furto, vel atroci iniuria: & idem, quia publico officio amodò vti nō pt: aut nec fama, nec fide: vt si

condem

condemnetur de culpa, vel leui iniuria: & tunc si perdit tabellionatum, arg. ff. de minor. l. diuus. à contrario sensu: & facit C. de digni. l. iudices. li. 12. & not. ff. de infa. l. 2. §. miles. Et pdicta vera, si ꝯdemnet ex veris probationibus: secus si ex contumacia: quia tūc non perdit officium publicum: quia condemnatus ex contumacia non fit infamis, l. 2. C. de mo. mulctan. in gl. secundum quosdam. Sed tu dic ꝯ, si bannum æqui paratur deportationi, vt no. In stit. quib. mo. ius patr. pot. sol. §. relegati. ar. ff. de tut. & rat. distrah. l. tutor rei publicę. §. fi. quia officium tabellionatus est de iure ciuili: iō deportatus, vel quasi, perdit ipsum, secundum Bar. vide s. e. §. quando desinit. Bal. ¶ Confessio facta coram arbitro, non infamat, nec valet ad corporalem pœnam, versic. sed pone: tabellio. Gul. quia est facta coram iudice icnompetenti, vel verius nullo, C. qui testa. fa. pos. hac consultissima. §. at cùm humana. ¶ Nō dicitur loqui notarius. qui scribit verba sententiæ: sed scribit verba iudicis, ibidem. Gul. Arg. contrà, ff. de pig. l. fide. §. pater. vide in eodem §. notarius, qui est Romæ. ¶ An iudex possit comburere falsum instrumentum. §. instrumentum. ver. sed nū quid iudex. Gul. ¶ Notarius potest adscribere sibi in testamento nuncupatiuo absque pœna falsi: versi. quid ergo, si testator. Guli. non tamen sua scriptura probat pro se, quia esset testis ī sua causa. Et si dicas, hoc licitum est testi in testamento nuncupatiuo, Instit. de testa. §. legatarius. respondeo, si est quæstio inter hęredem & legatarium, tūc non potest esse testis: si autem inter hæredem & extraneum, tūc sic, secundum Gul. ver. quid de legatariis. Vel dic, ꝙ implicitè pōt attestari solennitati & scripturæ recognoscendo suū sigillum, & iuuando scripturam: sed explicitè non potest testificari de suo legato, præsertim nulla facta scriptura: vnde in testamēto & rescriptis toleratur magis testimonium, quia fortè ignorat, quid contineatur in scriptura, & sic implicitè tantùm attestatur, nec habet proprij commodi cogitationem testis, qui ignorat intrinsecum tenorem scripturæ & specificæ dispositionis testatoris. sed vbi ꝓbatio fundatur ex dicto specifico testis, tunc per se non potest testificari. Si ergo in testamento in scriptis interrogatur testis, quid ibi contineatur, tutius est, quòd dicat, nescio specificè, ff. de test. l. hæredes palā. Sed vbi scriptura est publica, tunc scriptura probat totū facti tenorē: quia in scriptura probationis ius positū est: & de ista probatione, quæ in scriptura publica consistit, potest intelligi. Gul. vide ĵ. de re iud. §. quod tabellio. ¶ Per exceptionem falsi non tollitur accusatio falsi: quia per exceptionem non pōt crimen puniri: ergo nec econtrà criminosus absolui, vt no. in l. ij. §. si publico. ff. de adul. ver. quid si. Guli. sed ciuilis actio bene tollitur, C. de fid. inst. l. fi. in fi. Licet autem vi exceptionis testis, vel tabellio non puniatur, tamē ex officio iudicis potest puniri. Gul. ¶ Productio instrumenti firmat instrumentum contra producētem, vt ei stetur tanquam vero, vers. vltimò not. Guli. ¶ Acta per publicam manum scripta & publicata, valent in alieno iudicio inter easdem personas. Exigitur autem publicatio in attestationib⁹ quia notarius non potest se subscribere, & signum apponere & publicare, & de re iu. l. gesta. Vnde ante publicationem ideo non probant, quia notarius non potest eas redigere in publicam formam, nec cuiquam publicare, §. satis vtiliter. quia non debet publicare, nisi de mandato iudicis: vide s. §. nota, quòd. ¶ An valeat confirmatio, si non producitur originalis confessio? Dic, quòd si confirmatus dicit se vidisse confessionem, non est opus eam producere: aliàs sic, §. nunc autem. vers. 2. Gul. & C. de quadri. præscri. l. 2. & ĵ. vers. 3. Bal. ¶ Aliud est priuilegium, & aliud est cōfirmatio, vt not. Inn. de re iu. c. cùm inter. Gul. arg. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. testamento. per Ia. ¶ An sufficiat in priuilegiis clausula illa generalissima, scilicet Nō obstante aliqua lege: dic, ꝙ sic. si scribitur ex certa scientia, ver. & scias. Gul. de hoc not. C. de nat. lib. l. j. & ff. quod quisq; iur. l. 3. §. si is pro quo. C. de præscrip. trigin. ann. l. omnes. Bal. ¶ Priuilegiū in dubio præsumitur reale, quando est ꝯcessum loco: secus si personæ, ver. item qđ fuit. Gul. de censi. quā quam. in gl. vide de inst. c. cùm venissent. ¶ An clausula in principio, vel in fine posita, referatur ad omnia? vide plenè in ver. item excipe. Gul. ¶ Quot modis perditur priuilegium? ver. item opponitur. & ibi plenè ꝑ Guil. Quid si Rex, vel Imperator fundat & dotat ecclesias, an successor poterit reuocare? Dic, ꝙ non, nisi ob id Imperium & regimen enormiter lædatur, §. nunc aūt. ver. fi. Gul. Et nota hoc contra donationes factas ecclesiæ. Gul. vide ĵ. eo. §. notarius cre. ¶ Filiusfamiliàs cum consensu patris facit testamentum adiecta clausula, Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, & cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis: quæritur, an valeat, vt donatio causa mortis? Et dic, ꝙ non: quia in generali locutione non continetur donatio cā mortis: sed debet specialiter denominari, ff. de donat. l. filius. §. compendiosè. vers. quid si fili⁹. Gul. Si ergo explicitè fiat mentio, ꝙ valeat iure donationis causa mortis, tunc valet eo modo, si res transiuit ad contractum inter pꝛ̃ntes, aliàs nō: de hoc not. C. q test. fac. pos. l. scimus. ꝑ Cy. Est & alia ratio, quare prima clausula non operatur, scilicet quia nomine vltimæ voluntatis nō cōtinetur donatio causa mortis: qa donatio causa mortis magis accedit contractui, quàm vltimę voluntati: quia formaliter est pactum, vt l. 2. ff. de dot. præleg. & iō sequit̃ aliud, licet explicitè diceretur, ꝙ valeat iure donationis cā mortis tamen non valeret, nisi partibus præsentibus. ff. de don. cā mor. l. inter. & facit C. de pac. l. licet & qđ not. C. de sac. san. eccle. l. illud. & C. de don. l. nec ambi. Bal. vide ĵ. e. §. si quis donet. licet nō multum ad propositum. ¶ An ex bannitus possit testari, vers. quid de bannito. & tenet gl. quæ est in §. relegati Iaco. de Aret. dicit, ꝙ aut vult testari secundum statuta & priuilegia patriæ: & non potest, quia lex patriæ sibi non patrocinatur, cùm ciuis esse desierit, ff. de ca. dim. l. amissione. §. j. aut secūdum ius cōe: & potest, ff. ad Treb. l. ex facto. §. ex facto. per Gul. & Ia. nam bānum est strictiꝰ iuris, & est potiùs interlocutoria, quā diffinitiua, C. de hære. inst. l. j. per Cyn. & ibi plenè ꝑ Bar. & vide Bal. super Inn. de sen. excom. c. nouerit. ¶ Si decesserit vnus ex testibus testamenti in scriptis, an per sex testes probetur iudicium testatoris? Et videtur, quòd sic: quia probant solennitatem: qua probata, voluntas scripta præsumitur esse vera, vers. quid si vnus ex. Guli. In contrarium facit, quod not. ff. quemad. test. aper. l. 2. & C. e. l. 2. & potiùs videtur dicendum econtrà, quòd lex, vel quinque testes probent voluntatem, ff. de reb. e. l. fi. qua probata præsumitur solennis, vt C. de iur. & fact. ignor. l. si post diuisionem. Nam voluntas est subiectum, solennitas est accidēs, & subiectū potest probari esse, & intelligi absque accidente: sed non accidens sine subiecto. nā accidentis esse, est inesse, ſm Aristotelem: & facit, quod not. in l. 2. C. de secun. tab. vbi gl. tenet, quòd vnum sine altero probari non potest efficaciter: & hęc vera. Bal. & vide s. e. §. instrumentum habet tres testes, quorum vnus sit sacerdos. sufficit in omni testamento secundum ius canonicum, ver. item per ius canonicum. Gul. ¶ Cōsuetudo potest relaxare solennitates testamentorum, vers. sed nunquid de cōsuetudine. cum seq. In contrarium facit l. vlt. C. de testa. SOL. Ibi loquitur de consuetudinibus, quæ erant ante illam lęgem, sed non prohibet in futurum consuetudinem induci. Sed Ia. de Are. tenet quòd consuetudo nō valet de minori numero testium, quàm ibi dicatur, ff. de testa. l. testamenti. per Iac. Sed nunquid hæc consuetudo patrocinabitur aduenę ibi testanti? Resp. non, quia non sortitur quis forum testando: secus in contractibus, vel quasi, C. de emanci. l. j. Bal. Alij dicunt, quòd quo ad bona ibi sita, valet testamentum: quo ad alia bona, nō, arg. l. 3. C. vbi per. tut. de hoc C. de sum. trin. & fid. cath. l. j. per Cy. & Gul. & hoc in §. compendiosè. ver. si de cōsuetudine. ꝑ Gul. vide ĵ. de sent. §. an quo ad successionem. ¶ Ante litis contestationem cogitur qs eligere. an vtat̃ scriptura & institutione, an vt fideicommissario: sed post litis contestationem nō tenetur eligere, nec eligendo declarare, versi. & nota, ꝙ. Gul. & hoc verum in re certa: secus in re incerta, ff. de rei ven. l. idem Pomponius. §. fi. Bal. ¶ Clausula, Si nō valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, nihil operatur, quando testamētum rumpitur præteritione posthumi: quia verbum Valet, est ꝓsentis temporis: secus dicendo, Si non valebit, maximè si exprimatur ex causa præteritionis, vel alia, versic. item vide, si est. ibi, & vers. seq. Item non facit vim in cōditionalibus verbis, vtrùm sint præsentis tēporis, vel futuri. Sed gl. in auth. ex causa. facit vim: qa institutio videtur à futuro facta: vnde non deuoluitur in fideicōmissarium, per l. Titia. ff. de inoffi. test. idē tenet Gul. de Cu. C. de codic. l. fi. Dy. tenet idem, quod Spec. & videtur casus à contrario sensu, ff. de fideic. lib. l. generaliter. §. ex testaēmto. & ibi per Ia. de Are. Non obstat l. Titia. quia loquitur in exhæredatione. nam aliud est in filios insanire, aliud consilium Galli Vellei j non perpendere, vt no. gl. in simili Insti. de oblig. quæ ex male. §. si iudex. Nec obstat ff. de leg. 3. l. 2. quia ibi à persona, hîc ab ipsis bonis. Et in rē relinqui vr̃ simile ff. de leg. 3. l. si sic. & l. si ita. ſm Cy. Dy. & Bar. & nō detrahit filius, nisi debitū bonorum subsidiū: quia videtur ꝓhibitus detrahere institutus: quod not. Bal. ¶ Quid si testator dicit, si non valebit, quòd de pręsenti non valeat? Respondeo, vera est conditio, ff. de verb. sign. l. verbum Oportebit. ¶ Quandoque clausula indefinitè apposita, vr̃ magis grauare bona, quàm personam: secus, si certa persona, ff. de leg. 3. l. 2. sic ff. de testa. tutel. l. pater. In istis ergo conditionibus quandoque testator duo significat tempora, vt cùm dicit, si non valet, vel valebit: quandoque vnum tantùm. vt cùm dicit, si non valet. idem tenet Dy. Sed Pet. & Iac. tenent, ꝙ illa conditio, Si non valet, vsque ad mortem extenditur, ff. de test. tut. l. fi. nam testator semper loquitur vsque ad mortem, ff. de leg. j. l. talis scriptura. C. de testa. tut. 2. Ista ratio videtur falsa, ff. de lib. causa, l. Aurelius. §. testamento. de au. & arg. leg. l. si ita. ¶ Quid si testator dicit, si non valebit? Respondeo, præsēs & futurum comprehendit, ff. de verb. sign. l. verbum oportebit. ¶ Quid si dicit per copulam, si non valet, & si valebit? Resp. ponitur pro disiunctiua, vt quodlibet verbum aliquid operetur, ar. ff. de legat.

de legat.j.l.si quod.¶Quid si dicitur,nō valere?Respōdeo,omne tempus complectitur: quia conditio per Si, designat propriè futurum.nam propriè conditio est de futuro.¶Quid si dicit, volo valere iure cuiuslibet vltimæ voluntatis?Respondeo,idem: quia

Præsens confusum,præsentis non tenet vsum.

& vide,qđ not.de continuatione ex præsentibus in futurū, ff. de acquir.possess.l.j.§.veteres.Bart.¶Quid si testamentū non valet ratione reuocationis,vtrū clausula codicillaris aliquid operetur? Dic,ꝙ non,vers.pone.Gul.quia deficit ratiōe voluntatis mutatę non ratiōe volūtatis omissæ.Bal.¶Quid si deficit institutio,qa institut⁹ decedit ante mortem testatoris?Dic,ꝙ si erat grauata ꝑsona,tunc deficit onus:sed si erat grauata portio, tūc debet relicta, arg.ff.de leg.3.l.j.§.sciendū.ver.sed pone:quidā.Gul.¶Si duo sūt instituti,vnus purè,putà vxor in uita sua:alius sub ꝯditione,putà Titius post mortē vxoris:an vxor purè instituta hęres,erit hęres interim in solidū?Tenet,ꝙ sic,per gl.l.2.ff.si pars hær.pet.versic. sed si duo.Gul.& sic est hæres ad tempus incertum:quod esse potest alio dato hærede,C.de hær.insti.l.extraneum.ꝑ Gul.de Cun. Bal.¶An testamentum possit fieri irreuocabile per iuramētū?tenet,ꝙ non,de iure ciuili:secus de iure canonico,ver.quid si quis. Guli.Nam & per contractum ꝑt hoc fieri,secundum Dy.ergo fortiùs per iuramentum.Bal.Sed contrarium est verum. qa ñ debet valere testamentum,si testatorem pœnitet,C.de sacros.eccle.l.j. & deficit ius naturale,id est consensus:& iuramentū nō ꝑt immutare naturā testamenti.Vnde veritas est,ꝙ valet secundum:sed testator est periurus,secundum Io.And.imò non est periurus:quia non valet iuramentum,cùm sit contra bonos mores,ff. de verb. obligat.l.stipulatio hoc modo.secundum Bar.Sed testamentum imperfectum tollit completum,quo ad legata.non quo ad institutionem,ff.de leg.3.l.si iure.vers.quid si primò.Guliel.¶Mater & pater possunt instituere filium naturalem coram duobus testibus,versi.quid si mulier.& ver.quid si pater naturalis. Gul.In matre concedo,quia pro iusta reputatur:nec quo ad matrem,est differentia naturalis atque legitimi, ff.vnde cog.l.si spurius.§.si hac parte.Inst.ad Orfic.§.nouissimè.C.quando mul.tut.offi.fun.pot. l.fi.In patre autem si consideras l.vlt.C.famil.erci.illa loquitur tātùm in suo & emancipato.si consideras §.ex imperfecto.ille §.extenditur ad matrem.sed magis facit l.vlt.C.de confir.tut.quæ videtur hoc decidere,nisi exponas,vt ibi not.in gl.Bal.Pater autem non potest institui per filium,nisi testamentum sit solenne,vers. quid si filius.Gul.¶An executor possit ponere manum ad quam rem vult,C.quando dec.opus non est, l.2.in gl.In relictis ad pias causas cessat omnis Falcidia:ergo & Trebellianica.versi.sed cum deducto Guli. Est verum, ꝙ l.si quis ad declinandam hoc non dicit:quia ibi prohibet executori,ne detrahat nonhęredi.executor enim non admittitur ibi,nisi pro pauperibus.Ergo non detraheť quicquam ex eo,quia verè non est sibi ipsi hæres, sed aliis: ergo non detrahit,quia non est, qui possit detrahere,§.sed cùm deductio.Gul.ff.de leg.j.cùm filio,vide ĵ.qui fil. sint legi.§.fi.& de re iu. §.qui relicta.¶De relictis pro restitutione incertorum nil detrahitur,vers.item scias.Gul.nec habet hæres interuallum inuentarij,vbi periculum animæ vertitur,vt not.C.de iure delib.l.fi.§.donec.secundum Azon.& Richar.& ibi per Cy.in addit.Bal.¶Notarius potest interpretari scripturam suam vt nota.ff.de appel.l. ab executore.Bal.& declarare eam incontinēti:secus ex interuallo:quod not.vide s̄.§.rogitus notarii.¶Si bannum non est legitimè cancellatum,non tenet,cancellatio, & ex eadem sciptura fit probatio,C.quomo.& quādo iu.l.si præses.Bal.¶Forma illa,substituit vulgariter,& per fideicommissum,ponitur in Spec.de inst. edi.§.vt aūt cautè.in 2.col.Gul.& tunc substitutus habet eligere, ex quo capite veniat,C.de codic.l.si.ff.ad Trebel.l.recusare.§.Titius Bal.¶ Præteritio cum cā ingratitudinis inserta,est idē,quod exhæredatio sine causa:aut propriè dicitur præteritio,ver.si autē is,qui aliquem.Guli.aliter not.in authen.de hær.& Falci.§.exhæredatos.& per Dy.in l.Gallus.¶Filia potest institui in legitima.ergo & in dote,quæ in legitima computatur, & non dicitur præterita,vers. sed super forma.Guli. ¶ Practica formæ testamenti in scriptis multos habet angulos,in ver.testamentum.& versi. seq. Tamen cùm pater inter liberos testatur,solennia non sunt necessaria,vt in §.ex imperfecto secundum Dy.vt in auth.hoc inter liberos.per Accur.& Doctor.¶Practica formæ testamenti cæci,q̃ multos habet anfractus, ver.illud quoque.nec distinguitur in testamento cęci inter liberos,vel non.Gul.¶Legata debent scribi hoc modo: quia primò illicitorum restitutio, secundò expensæ funeris,tertiò pro anima,quartò cætera.¶Hæredis institutio potest fieri per casus rectos & inflexos. Item per verba directa & communia.Item per vniuersalia,& singularia,l.j.§.si ex fundo.de hę.inst.ver. tertiò dicendum.Gul.¶Integrum testamentum potest reddi legatario.Item & sua particularia tantùm cum substantialibus partibus,ver.& breuiter.Guli.¶Tria sunt genera executorum,sicut tutorum.nam alij sunt testamentarij, alij legitimi, alij datiui,§.nunc vero aliqua.in princ.Guiliel.Ista duo genera vlt. habent locū tantū in relictis ad pias causas.Gul.¶Executores testamenti habent varia nomina.nā qñq; vocāť Executores,vt no. Accur.in l.si quis pro redemptione.qñq; dicūtur Distributores, vt l.pecuniæ sortē.qñq; Commissarij,vt l.nullis.C.de epis.& cle. quandoque prouisores,vt l.Theopompus.de dot. præleg. qñq; Procuratores,ff.mand l.si verò ñ remunerādi. §.fi. qñq; Ministri ff.de le.2.l.si quis Titio.qñq; Gardaitores:& breuiter,nomina eorum sunt secundum actus,quos habent exercere.Nam aut mandatum eorum fundatur super certo,& tunc propriè dicuntur Executores:aut super incerto,& tunc dicuntur commissarij,arg.Insti.de fideicom.hære.in prin.Executor enim propriè est,sicut pica & organum,arg.ext.de appel.c.nouit.de hoc in ver.porrò per Gul.¶ Si testator dixit. Relinquo talem executorē, nec dixit ad quid,omnia exequenda videntur sibi commissa. de hoc in versi. quid ergo.per Guli.quia clausula generalis refertur ad omnia,ff. de serui.vrb.præ.l.si seruitus.Bal. ¶ Assumptus ad consulendum non est propriè executor:vers.sed quid si dixit.Guli.¶Si testator mandat aliquid fieri ad voluntatem executoris , valet testamentum,& eius voluntas est sequenda,versi.quid si testator.Gul.Ar. contrà ff.de hære.insti.l.illa institutio. & l.captatoriæ.SOL. Hic ad pias causas,extrà de testa.c.cùm tibi.vel,hæc voluntas respicit actum executiuum,non actum dispositiuum, ff. de rebus dubij.l. verum.§.j.Bald. ¶Si executor malè arbitratur, episcopus corrigi terrata,cui cura animarum incumbit, versicul.quid si malè. Gulielm.¶Si moritur executor incertorum,succedit episcopus, vel alium subrogat,versi.sed pone. Guli.¶Inter executores non est locus iuri accrescendi,si sunt executores incertorum,sed loco mortui debet subrogari datiuus:sed si ad certum sunt deputati, etiam vnū fieri potest,vers.quid si sunt plures. Guli.& lege, id qđ. per Iac.quia in primo casu mortuus habetur pro discordāte,ideò episcopus supplet,in eo.ver.sed qd erit.Si oēs viuunt,& concordant in vno,episcopus non habet quicq̃ facere : sed si discordant potest episcopus addere vni parti,vel ipse solus exequi,ver.quid si plures.& ver.sed quid erit.Gul.hoc verum,si nō inuenitur maior pars:aliàs statur maiori parti:& potest vnusquisque deponere votum suum separatim:quia non faciunt collegium,ff.de pac. l.cùm in eo.imò videtur,ꝙ debeant simul cōuenire,ff.de arbi.itē si vnus.§.fi.& l.seq quod est tutius & verius:quia officium nō debet diuidi.Bal.vide ĵ.e.§.vnus executor.Ex stipulatione sacerdotis alteri quæritur.quia sacerdos in suo officio & appenditiis est publica ꝑsona,vers.itē cū.Guli.¶Merus executor ñ ꝑt agere nisi ad pias cās,vel nisi hoc habeat in mādatis,ver.& scias.& ver.seq. Gul.¶An executor teneatur satisdare?ver.qd si hęres.Gul.arg.ff. loca.l.insulā.§.fi.& ibi,quid de fratre minore.Bal.¶An executor possit reddere rationem per suum iuramentum,C.de do.l.si quis pro.de accusa.c.qualiter.vers.quid si ex.Gul.¶Executor non potest facere distributionem,nisi adita hæreditate,etiā ab intestato facta repetitione,ver.sed quæro.alle.ff.de fideic.li.l.2.Gul.& no. ff.de hær.insti.l.qui filio.§.seruus.vbi est gl.Bal.¶Executor ad pias causas potest facere procuratorem super actiōe,quam habet, etiam ante litis contestationem, ver.nūquid cā.Gul.& hoc in iudiciis : non tamen ꝑt alteri committere ea,quæ industrialia sunt, l.cuius bonis.de cu.fur.Gul.¶Distributor ad pias cās est hæres ꝑ pauperibus,secundum Rolandinum:sed nomine,non re,secūdū Accur.vel propriè non dicitur hęres,sed administrator,secundū Azo.versi.item pone,quòd aliquis sit loco.Guli. ¶ Mater finita tutela,& commissaria,dicit se habere conscientiam de quibusdā malè ablatis per defunctum,& ideo vult retinere pecunias pupilli,vt eas reddat.quæritur,an possit?versi.sed pone:quædam.si cōstat,sic:aliàs ñ.Gul. ¶An instrā rei legatæ debeant dari legatario? C.ad leg.Falc.si prædiorum.versi.sed quæritur. per Gul.¶An executor vltimæ voluntatis possit vendere?C.quando decre.opus non est,l ij.ff.de alimen.leg.l.alio hærede.& ibi plenè de materia executorum,per Bart.vers.sed an executor.Guli.dic, ꝙ non,nisi in duobus casibus, sc.qñ testator ei hoc commisit:& qñ hr̃ loco hæredis vniuersalis:& quando aliter nō est,vnde soluatur,& vēdet hęres,non executor,ver.sed quid si non.Gul.¶Quo iure agit executor contra nomen debitoris? vers.illud.Gul.& an satisdet? & quid si debitor vult magis soluere hæredi, quàm executori? versi.sed nunquid iste.& versicu.seq. Guli. Et an hæres compellatur agere,vel cedere iura pro solutione?dicit, quòd non cogitur nisi cedere, ver.sed an ex lege.vide etiam ff.de adminis.tut.l. Lucius.§.fi.Bal.¶An executor possit transigere cū debitoribus, vel compromittere,arg. ꝙ sic,in non liquido,C.de transa.l.præses.ver.de illo.Gul.¶Vbi executor impediť,eps exequitur,ver.q. qđ si executor īpotētia Guli.¶An tps appositū ī vna parte testament

menti, videat in alia parte repetitū, C.đ oper.li.l.Titius. ¶An executor possit eligere minùs pauperē, C.đ test. mili.l.captatorias. per Cy. ¶Merus executor non pt instituere ex Trebellianica, ar. ff.đ iure do.l.si mulier.§.ex asse.hęres interdū pt, & non debet, C. de fideicom.l.post mortem. Interdū non potest, nec debet, putà in præiudicium tertij: vel vbi est incertitudo personę, ff.de leg.j.l. filius.§.diui. Vel dic, ꝙ restitutio ex Trebelliano habet tres effect⁹ scilicet transactionis, exonerationis & liberationis à fideicōmissario. Quo ad primum effectū, pt statim restitui: nec tñ est donatio sed præuentio solutionis, ff.đ le.2.l.Lucius.& đ sol.l.sub conditione.& iō tex.in l.post mortem vtitur verbo Satisfacere. Quo ad secundum, non: vñ creditores adhuc habēt restituente obligatū, quia plus tempus non cadit sub voluntate testatoris: sed pter eū est, ff.đ leg.ij.l.Lucius §.testatorem. Item nec exonerat̄ restituēs ab aliis fideicōmissariis, vt d.§.diui. ¶Qñ conditio in seritur actui, ad hoc vt actus sortiatur effectum, đbet ꝯditio extitisse: & facit ff. de her.inst.l.3.§.qui fide.Bal. ¶Executor tenet̄ inuentarium facere, qñ vult administrare, sicut orphanotrophus, & tutor, vers.sed an tenet̄.& hoc, si est distributor vniuersalis: secus, si ad certā rē. Guli. ¶Omnis executor tenetur reddere rationē eorū, q̄ administrat, ver.sed an simpliciter. Guli.& an stetur suo codoci rationū, vers.sed nunquid secundū.ff.de tute.& rat.distrahen.l.j.§.officio per Dy. ¶Si vnus executorum moritur, an accrescat alteri ꝯiūcto verbis, vel non, vers.sed si aliter ex.Gul. ¶Et si oēs sunt mortui ꝯmissaria & industrialis executio ad episcopū redit seu đuoluitur, ver.quid si vnus.vide s.e.§.inter executiones. ¶An præsētes possint exequi collegis absentibus irrequisitis? vers.sed quæritur, an. Guli. ¶Si executores non sunt ꝯcordes, episcopus faciat, qđ vult ver.sed qd erit.Gul. ¶An sit melior conditio occupantis, ver.sed nunquid.Guli.C.đ auctorita.pstan.l.fi.Guli. ¶Si vnus executorū renunciat, an alius solus exequat̄, ver.sed qd si vnus.G. ¶An executor suspectus possit remoueri, vers.qd si executor est suspect⁹ Gul.C.đ ꝓcu.eū, qui.Bal. ¶An executor cogatur exeq, ver.item querit̄.vtrū sic, postquam res ad eū peruenit.G. ¶Et an cōtra executorē necessarius sit libellus, ver.quæritur autē, qualiter. Et an intra annum possit cogi, vers.seq.G. ¶An nō adita hereditate valent pia legata.ver.sed pone, ꝙ ex eo fit.secundum Gul.Contrarium no.j.de re in.§.ꝙ relicta. ¶An hæres possit facere distributionem sine executore, vers.denuò quærit̄.certa sic incerta non.G. ¶Not.ꝙ relicta ad pias causas possunt peti vsq; ad xl.annos, vt in auth.de eccle.ti.§.pro temporalibus.Colla.ix. ¶Videtur ꝙ distributor hæreditatis non possit soluere æs alienum: qa hęreditas dicitur ære alieno deducto, ff.ꝓ soluto, l.mutus.Bal. ¶Quę dicātur relicta ad pias causas, vel ad pios vsus, & ꝙ generaliter relictū ꝓ bono animæ, dicit̄ ad pias causas, ff.de leg.3.l.si qs Titio.per Accur.vers.& scias, ꝙ inter.plenè per Guli.& C.de sacrosan.eccl.l.illud.in gl.Bal. Et an ad pias causas exequēdas quilibet agere possit ver.sed nōne cuilibet.per Gul.ff.đ leg.j.l.ciuitatibus.ꝑ Bal. ¶Nomine fortisfactorum, vel illicitorū continent̄ extorsiōes nō debitæ ex contractu, nisi post moram, ver.adhuc aūt queritur.G. Hoc intellige de debito reali, & non de personali.Bal. ¶An monach⁹, ꝯuersus, canonic⁹, prior, vel eps, possit fieri executor testamentarius? vers.sępe enim q̄ritur.& seq.Guli. ¶An officium executoris transeat ad hæredē, vel successorem, no.de cur.fur.vers.eius nup bonis, & seq.Gul. ¶An mortuo epō capitulū succedat in executione testamenti, ver.item circa legitimos.Gul. ¶Si episcop⁹ ē infirmus, an faciet executionem archiepiscopus, not.vers.seq. Sed an iudex secularis, ver.seq.Gul. ¶Iudex secularis habet ꝯpellere, non exequi, ff.de peti.hær.l.hæreditas. Ar.contrà ff.de vsufru. le. l.legatum.sed ibi non est ad pias causas.Bal. ¶Executor debet exequi intra tempus sibi assignatum, aliàs priuari poterit, vers.pen. Guli. ¶Constitutiones episcopales præfigunt terminū, & dicūt, quòd et ignoranti labuntur termini ꝓpter bonum animæ testatoris, & episcopus faciat, arg.ff.de infa.l.genero. & ibi oīno vide Bar.& ar.in l.si partē.§.i.ff.quemad.seruit.amrt.C.de prescrip.lōg. tem.si contrà videtur.ff.de decre.ab or.facien.l.fin.& de ædili. edic.l.conspe.& c.statutum.de præben.lib.6.Dic. aut termini lapsus est alicui fauor, & currit ignorāti: aut ꝑiudiciū, & tūc non currit, aut nec fauor, nec præiudiciū. & tunc currit ignoranti, vt hîc Bal. ¶Si executor impēdit aliqđ đ suo, recuperat.ver.fi.Gul.in l. fi.ff.de ne.ge.q.aliena.§.libertas.ff.ad leg.Fal. l.j.ff. de iure del.l.fi. §.in computatione.Bald. ¶Si qs donat ꝓprietatem retento vsufructu in vita, ista donatio est inter viuos, licet executio ei⁹ quo ad vsūfructū, sit collata post mortē: & licet fiat mētio mortis: qa non adiicit̄ Mors, verbo pricipali, qđ est Donatio, sed verbo executiuo, vt patet in forma, quā ponit Spe.in §.porro.ver.donatio autem. ¶Et nota, ꝙ triplex est species donatiōis, scilicet mera cā mortis, mera inter viuos, & quasi media inter has: & bene facit ad hoc, qđ not.ff.đ leg.ij.l.cùm pater.§.Mæuio.Bal.vide s.e.§.filiusfamiliâs, ¶Si qs donat plures possessiōes, sigillatim enumerādo plures sūt donatiōes: sec⁹, si vno generali vocabulo, ver.optimū Gul. ¶Potest opponi pactum ꝙ donatio nō reuocetur occasiōe nascentium liberorū: & tunc cessat l.si vnquam.sed non cessat q̄rela inofficiosæ donationis, vers.donatio aūt firma.Guli. ¶Codicillus ñ reuocat̄ per aliū codicillū cā diuersa, sed testamentū per testamētū sic, §.viso.ver.& nota, ꝙ tuti⁹. ¶Quinq; sunt inuētaria, scilicet tutoris, curatoris, orphanotrophi, hæredis.& fisci, đ instr. edi.§.edito.in prin.Gu.viđ s.de actore, §.tuto.& đ cura.§.j. ¶Inuētariū ꝑiudicat tutori, quo ad ea, quæ supprimi possunt: nō quoad ea, quæ certum est poni nō đbuisse, ver.seq.Gul. ¶Si tutor ñ posuit omnia in inuentario, repellit̄, si sunt suspicione digna: sec⁹ in modicis, ff.de con.& demonst.l.quāuis. ¶Sed si nō addit nouiter quæsita, nō pt huic obiici exceptio: quia iustum fuit decretum à principio, vers.sed & si omnia.& seq. De his tamen nouiter acq̄sitis & de fructibus đbet fieri codex rationum: & est simile in fideiussore dando, C.đ iure đlib.l.mulier.Bal. Circa inuētarij ꝯfectionem & modū đbet attendi consuetudo regionis, ver.quid si sit đ consuetudine.G. ¶An pater teneat̄ facere inuentarium? Dic, ꝙ ñ si iure vsusfructus administrat: quia non cogitur reddere rationē vers.quid.Gul. ¶Vltimò tractat Specu. de inuentario hæredis, & ponit substantialia, & formam inuentarij, in pe.& vlt.col.sed non plenè ponit: & iō Bar.facit aliam formam secūdum §.si verò absunt.in auth.de hær.& Falci.& inde collige.Bal. ¶Per statutū potest inuentarij confectio remitti, vt no.in l.fi.C.arbit.tutel.ꝑ Cy. ¶Itē an testator possit derogare statuto, ibīdē per Cy. ¶Mādauit testator hære, ꝙ faceret capellam, & expenderet centum: reperitur capella eius æstimationis, nec reperitur à quo, vel vñ facta fuerit? Dic, ꝙ præsumitur facta ab hærede, l.fin.C.de ali.pup.præsta. per Bar.vide in arg.contrà, l.ei qui dicit.cum cōcor.ff.de prob.& in d.l.fi.ideo sic præsumitur: quia continuò stetit pupillus penes tutorem: ideo vento non præsumitur vixisse.

a ¶De præsumptionibus [a]. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶Pileus non posuit hanc rubricam, sed de ipsa aliquid tractauit sub tit.de prob. ¶Item Ioannes de Deo Cauil.li.v.in distinctionibus tamen suis posuit materiam primi §.vt ibi dicā. ¶Tan.posuit rubricam sui operis parte secunda, rubrica pen. & hunc libellū iudiciarij ordinis Tanc. Host.allegat in Summa huius tit.§.penul. in fi. ¶Archi.autem ferè totum ipsius Tancr.titulum posuit 7.q. j.c.oues.& ex quo reliqui practici auctores, & alij materiam omiserunt, ad non practicos recurramus. Constat omnes Summistas materiam tractauisse.

¶Et quia de Host.nunc dixi, qui vltimus fuit, scire debes eum in Summa triplicem diuisionem posuisse in secundo §. Prima fuit, q̄ ponitur hoc §.ij.quarta omissa, scilicet de temeraria, probabili, & violenta: & de his tribus sub ver.suspiciōis.no.2.q.j.primo semp. & ext.de præsumpt.quanto.& vide, qđ ibi breuiter dixi super gl. Secunda fuit, ꝙ pręsumptionum alia iudic.siue ꝯtumaciæ hominis, alia famæ, alia naturæ, alia iuris tantū, alia iuris & de iure, alia qualitatis facti: & de hoc plenè prosequitur. Tertia ipsius diuisio est, ꝙ præsumptionum alia præsentis ad p̄sens: alia, præsentis ad p̄terita: alia præteriti ad futura: alia præteriti ad præsens: allia, ad pręsens ex præsenti, circa futurum: alia, ex præterito circa præteritū. Membra insinuasse sufficiat: recurratur ad volumen gl. Hanc materiam ponunt l.dist.ferrum, 54.dist.fraternitatem.pleni⁹ de spōsa.is qui.& istas tres remittit auctor j.vers.necessaria.ante fin. Tu addas ext e.tit.scribam.44.dist.multis.ff.qđ met.cau.non est verisimile.& C.de probat.siue possidetis. vbi per Odofred.& ibi per Cy.plenè & satis breuiter quāplures extr.volumina tractauerūt hanc materiam: & maximè super leg.illa, non est verisimile.inter quos Alb.Odofr.qui mutauit modum aliorū, sic diuidens: Causarum quædam requirunt plenam cognitionem, quædam summariam tm̄. Primo casu aut præsūptio est leuis, aut vehemens: & scđo casu alia ē iuris tm̄, alia iuris & đ iure, alia hoīs, alia naturę, alia facti: & ista aut est facti præsentis, aut præteriti, aut subsequentis: & prędictæ præsumptiones quandoque sunt pro actore, quādoque pro reo. Vides, ꝙ principium & finem miscuit inter membra, in quibus vult, quod in summaria cognitione eius præsumptio dat victoram etiam agenti: & ideo quia per illas non præiudicat̄ principali quæstioni: dat exemplum, ff.de liber.agnosc.si quis à libertis §.si vel parens.cætera omitto. Sed est sciendum, ꝙ Marti. de Fano super ea.l.non est verisimile.tractans materiam, non p̄misit membra: sed quinque præsumptiones prosequitur: & est prima iuris & de iure, & in hac dat multa exempla, de quib⁹ infrà dicam.secunda est iuris: tertia est hominis: quarta est naturæ, quę à natura inducitur, vel lege auxiliante naturam, quinta ex consuetudine oritur. Iura, quæ inducit, j.ponam, quia sic aliquid conferam breuitati.

IN præcedentibus de veris & plenis probationibus, q̄ fiunt per testes, vel instrumenta, præmisimus: nunc ergo ad perfectionem tractatus probationum, & de probatione, quæ fit per præsumptionem, aliqua sub compendio perstringamus, dicentes: quid sit præsumptio, & vn-
a de oriatur: quot eius species[a].

ADDITIO.

a Species. ¶Addit Tan. & quis est effectus cuiusque.

1. §. Præsumptio est argumentũ ad credendum vnũ factũ, surgens ex probatione alteri' putà ex cohabitatione personarum suspectarum præsumitur coitus, vt 27. q. j. nec aliqua. 32. q. j. dixit dominus. ext. de præsum. lite
a ris. & c. 3.[a] Surgit autem præsumptio ex multis causis: sc. ex causa,
b vt 23. q. 8. occidit. contrà 32. q. 4. origo[b]. Ex persona, vt lxxxix. di. decenter. & 31. q. 2. Lotharius. 4. q. 3. ver. testium. ext. de præsum. c. fi. & de pœn. & remis. noua. & xlvj. di. sunt nonnulli[l]. contrà 22.
c q. 4. sicut[c]. Ex loco, vt xvij. q. 4. quisquis. ext. c. literis. & c. 3. cõtrà.
d j. q. 3. saluator[d]. in fi. & xl. dist. illud[e]. 32. q. v. tolerabilibus. Ex tpe,
e vt xvij. q. j. Gõsaldus. ext. de spõsa. ad id, quod. contrà 23. q. 8. si nul
f la[f]. Prædicti modi probantur lxxxj. dist. in omnibus[g]. Item ex qua
g litate, vt xlvj. dist. sunt nonnulli. in fi. & 4. q. 3. B. hermaphrodit[g].
h cõtrà 1. q. j. nõ quales[h]. Ex taciturnitate, vt xliij. dist. sit rector. ver sus princ. & 28. dist. presbyterum. ext. eo. nonne. contrà de conse.
i di. 4. cùm pro paruulis[i]. & seq. In vtilitatẽ[k], vt 23. q. 4. ipsa pietas.
k contrà 23. q. v. relegentes. circa med. Ex fletu, vt 31. q. 2. si verum.
l 6. q. j. c. inuitare. contrà 23. q 4. c. est iniusta[l]. Ex fuga, j. q. j. c. cõstat. xliij. dist. sit rector. vers. rectorem. recta, &c. contrà l. dist. presbyte
m ros[m]. Ex negligentia, vt xviij. di. peruenit. ext. e. scribã. 2. q. 7. c. ne-
n gligere. ꝯ xlj. di. sępe[n]. Ex cõseruatiõe, lvj. di. c. j. cõtrà xlvj. dist. quã
o tũlibet[o]. Ex familiaritate, vt 34. dist. quorũdã. xxviij. q. 1. sępe. ext. de accus. repellant. ꝯ C. de epis. & cl. eum q. extr. de cohab. cler. &
p mul. à nobis[p]. Ex vicinitate, de pœn. di. j. sed & continuo. contrà,
q xj. q. 3. c. antecessor[q]. Ex obscuritate, vt 18. q. 2. c. pniciosam. ext. đ
r off del. cõsuluit. ꝯtrà lxxxvj. di. si quid[r]. Ex euẽtu, vt xv. q. j. aliquos
s cõtrà 14. q. 2. c. fi.[s] Ex dignitate, vt xj. q. iij. absit. ext. de rescr. c. præ-
t senti[t]. viij. q. j. qualis. ꝯ ea. q. illud[v]. & xl. di. multi[x]. Ex quãtitate, vt
v xij. q. 2. bonæ. ext. de reb. eccl. alie. vel nõ, consensus. ext. de simo.
x & si quæstiones. cõtrà. 14. q. vj. c. fi.[y] Ex dilectione, vt 23. q. 4. ea. đ
y pœn. dist. vij. c. fi. ver. quem enim morbus. ext. de præb. graue. 28.
z dist. de Syracusanæ. ꝯtrà 8. q. j. c. Moyses[z]. Ex societate, 2. q. 7. c. pe
a nul. ext. de accus. repellantur. contrà lxxxj. di. clericus[a]. Ex frequẽtatione, vt in c. clericus. & ead. dist. in omnibus. ext. de vit. & hon.
b cler. monasteria. contrà xlvj. dist. sunt nonnulli[b]. Ex ætate, ext. de præsum. cùm in iuuentute. & ij. q. j. c. scelus. & xxxiiij. dist. fraterni-
c tatis. contrà ead. di. §. quod ergo[c]. Si ei, qui longo tempore in aliquo ordine deseruiuit, nouiter obiicitur, ꝙ fuit à non suo episcopo ordinatus, quid super hoc præsumatur tam in iudiciis. quã extrà: & an presumatur solennitatem interuenisse, vel omissam fuis
d se, no. secundum Papam, extr. de eo, qui fur. ord. suscep. c. fi.[d]

ADDITIONES.

a c. 3. ¶Est sciendum, ꝙ Io. de Deo ex distinctionib. Rich. Anglici, charta nona, sumpsit hanc distinctionem, quę sequitur vsq; ad decimum octauum membrum, suis distinctionibus liiij. & sicut Richardus nullam decretalem allegabat, sic nec Ioannes. Guliel. addit quatuor vltima membra, & omnes decr. quæ hîc allegantur. Propter multitudinem autem contrariorum nouam formam tenebo in soluendo, præmittens, quòd ad plura ex contrariis ĩ. scriptis sufficit hæc solutio, quòd præsumptio & veritas sunt diuersa: nec negatur præsumptionem esse posse contrariam veritati, eod. titul. c. vltimo, in fin. & patebit per inferiora, & infrà §. prox. &c.

b Origo. ¶Licet ibi dicatur, non refert, ex qua honesta causa quis insaniat, putà ex ieiunio, vel nimia vigilia, per id tamen non negatur, ex causa præsumptiuè iudicari, de acc. cùm dilecti.

c Sicut. ¶licet præsumatur ex persona, putà pro constituto in gradu. apud Deum tamen præfertur iustior, vt ibi, & de temp. ord. ad aures. in fi.

d Saluator. ¶licet vẽditio rei sacrę in ecclesia, vel ext. inducat simoniam, non per hoc negatur, grauiorem esse culpam, cùm in ecclesia peccatur, de homic. sicut dignum. in prin.

e Illud. ¶ad hoc ꝯtrariũ & sequẽs vide, quod in ipso sequenti no.

f Si nulla. ¶vide, quod no. de treug. & pace, c. j. in gl. 2.

g In omnib. ¶& xxix. di. sciendum. & no. xviij. q. 2. diffinimus. in vl. glos.

h Non quales. ¶dicit. ex sacerdotis qualitate eius sacramenta, vel bonam doctrinam non pollui.

i Cùm pro paruulis. ¶baptizatus adultus per se loqui debet: tacendo non dicitur consentire, &c.

k In vtilitatem. ¶meliùs diceret Vtilitate. ibi enim in fi. dicitur, sint ipsi vtiliter, qui contra eam fuerunt hostiliter. & contrarium probat, quòd inutiliter recipiuntur hæretici, cũ peccare non cessent.

l Est iniusta. ¶Fletus rei, vel suorum, non probat eum corrigibilẽ.

m Presbyteros. ¶etiam obstante fuga apparet quandoq; cõuersio.

n Sæpe. ¶ibi dicitur, quòd quandoque remissio, vel negligentia vult videri pietas. Io. de Deo fortè non ponderans, quod prædixi alleg. l. dist. sæpe. sed illud capitulum facit prò, non contrà.

o Quantumlibet. ¶licet præsumatur pro iis, qui in religionibus ꝯuersati sunt, quandoque tamen reperiuntur alij deteriores.

p A nobis. ¶Ibi consanguinitas elidit suspicionem, quàm familaritas induceret.

q Antecessor. ¶Ibi, Bonifacius communicauit corpore, sed non mente.

r Si quid. ¶non debet iudex esse facilis ad credendum.

s c. fi. ¶Richar. & Ludo. non allegauerũt hoc, sed ver. Ouidij epist.
Careat successibus opto, Quisquis ab euentu facta notanda putat.

t Præsenti. ¶Hodie statutũ. §. j. lib. 6. Istud autem capitulũ pt ꝯuerti: quia dicitur, ꝙ sacerdos nõ debet rogari in testem, sed si aliquo euentu viderit, vel audiuerit, aliis deficientibus testificari debet.

v Illud. ¶vide, quod ibi no.

x Multi. ¶vide, quod prædixi super secundo contrario.

y c. fi. ¶ibi soluitur in fi gl.

z Moyses. ¶facit prò & contrà, ponderato, quod fecit Moyses.

a Cler. ¶quòd sit hodie clericus, ibi præsumitur ex solitudine.

b Sunt nonnulli. ¶sanctus vir mala de bonis non æstimat.

c §. quod ergo. ¶ibi, difficile continentiam seruat, &c.

d C. fi. ¶Primum ibi scripsi post eum in gl. secunda: secundum dictum quære de re iud. sicut. super tertia glossa, in quibus locis vide per Inn. & Abb. Sicu. item Rota in antiquis decis. lxxxiij. & decis. cccxij.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptionum species quot sunt.*
Præsumptio temeraria, quæ.
2 *Præsumptio probabilis quæ sit, & ex quibus surgere dicatur.*
3 *Præsumptio violenta surgit ex verisimili probatione.*
Præsumptio iuris dicitur, quando ius præsumit ita esse.
4 *Denunciante aliquo alicui ter, ne cum vxore sua loquatur, si postea cum ea reperiatur loqui, violenter præsumitur de malo.*
5 *Præsumptio necessaria quæ dicatur.*
6 *Iudex procedens per præsumptionem, debet esse tardus ad pœnam imponendã & sententiam temperare.*
7 *In criminibus non debent esse præsumptiones, sed claræ probationes.*
8 *Tortura an ex præsumptione possit aliquo casu dari.*
9 *Bonum factum semper præsumendum est benefactum.*
10 *Bonum de malo, aut malum de bono, nunquam est præsumendum.*
11 *Præsumptiones diuersę nonnunquam circa idem factum habentur.*

a 2. §. Species [a]aũt p̃sumptionũ sunt quatuor, licet cõiter
1 tres consueuerint assignari. ¶†Est enim pręsumpt

ADDITIO.

a Species. ¶Prosequitur & ampliat verba Tanc. vbi s.
ADDITIO. Adde ad materiam videndũ Præposi. Mediolanen. in c. is qui fidem. de spõsa. in 2. col. & seq. vbi plenissimè: & de differentia inter præsumptionem & fictionem, vide omnino Ioannem de Tur. crem. in c. ferrum. dist. l. & Philip. Corn. consi. cxxxv. inci. visis articulis. in 2. col. ver. nam ius canonicum. in j. vol. Et an præsumptio violenta habeat vim plenæ probationis etiam in cã criminali. vide Mathesilan. notabili cxix. incipiente, nota, quòd præsumptio. Et an contra præsumptionem iuris & de iure admittatur probatio in contrarium, vide Io. de Tur. cre. in d. ca. ferrum, in secunda conclusione, & per Ludoui. Rom. cons. cccl. incipien. in casu. col. 4. vers. his tamen. & vide Hippoly. de Marsi. sing. cxvj. incip. præsumptio. vbi, quòd præsumptio iuris & de iure, est maximæ importantiæ, & operatur plura, vt habetur in l. fin. C. arbitr. tutel. & in l. antiqui. C. ad Velleia. & in l. fi. ff. quod metus causa, & in c. is qui. de sponsa. cum simil. de quibus latè per Felin. & alios ĩ c. quanto. in vl. col. de presum. Et inter alios effectus, quos operatur talis præsumptio iuris & de iure, operatur, vt cõdemnatus ex præsumptione iuris & de iure, non possit appellare: quia habetur pro confesso & conuicto: & confessus & conuictus non appellat vt in l. 2. C. quorum app. non recip. ita singulariter dicit Bal. in l. si qui adulterii. C. de adul. quod dictum refert & sequitur pro notabili dominus Franciscus Brunus in tractatu suo de indiciis, & toto tu. in vj. charta, in 3. col. in prin. Et adde Præpositum Mediolanensem in d. c. is qui fidem. in col. penul. ver. colligendo. vbi ponit regulam ꝙ contra præsumptionem iuris & de iure, non admittitur probatio: quam regulam limitat sex notabilibus modis: vide om-

sumptio temeraria probabilis, violenta & necessaria. Temeraria præsumptio est, quæ surgit à malis hominibus & maleuolis, & ex causis vilibus & leuibus: putà quia vident aliquem semel cum aliqua loqui, statim præsumunt malum: & malè, cùm dubia in meliorem partem debeamus interpretari, ext. de reg. iur. c. 2. Vnde si presbyter amplexetur mulierem, præsumitur facere id causa benedicendi, vel ad poenitentiam exhortandi, xj. q. 3. absit. xcvij. dist. in scripturis. Temeraria ergo præsumptio inualida est, & à iure repellitur, nec mouere debet animum iudicantis, ij. q. 1. c. j. & vj. q. j. c. oues. lxxxvi. dist. si qui verò. ext. de simo. licet Heli. ¶†Probabilis autem, siue verisimilis dicitur præsumptio iudicis: & hæc surgit multis ex causis & suspiciõibus (de quibus s. aliquas tetigi) fama super his crebrescente: & hæc inducit purgationem[a], vt extrà de purg. cano. c. si quis. de gradu. 2. q. v. c. presbyter si à plebe. & ca. si mala. & c. omnibus. Cõtra eam tamen admittitur probatio, vt 7. q. j. c. præsentium. ext. de renunc. super hoc. Nec inducit iudicẽ ad sententiandum, nisi cùm talis in purgatione defecerit, vt in præ. concor. & ext. de cohab. cler. & mulie. c. tua. & dicam j. de abolit. & purgat. §. nunc de purgatione. Veruntamẽ licet per se iudicem non moueat ad pronunciandum, cum vno tamen teste, vel cum aliis consimili præsumptione plenam facit fidem, secundũ Tãcr.[b] extr. de præsumpt. illud. 4. q. iij. ver. item sæpe. 3 5. q. 6. si duo. C. ne de sta. defunc. l. 2. vel mouet iudicem ad deferendum iuramentũ ei, pro quo est præsumptio, vt sententiam ferat pro eo, C. de reb. cre. in bonæ fidei. ff. de iureiu. admonendi. ext. de proc. ex insinuatione. ext. de prob. sicut consuetudo. ¶†Violẽta aũt præsumptio surgit ex verisimili ꝓbatione: & dicit præsumptio iuris, quãdo iꝰ præsumit ita esse: putà si apparet chirographum cancellatum, ius præsumit debitorem esse liberatum, ff. de probat. si chirophum & lxxvij. dist. scire. in fi. ff. de pact. postquam. & l. Labeo. Præsumit ẽt ius, quòd nullus resignet personatum ecclesiæ, & postmodum recipiat vicariam, ext. de præsump. quia verisimile[c]. Item præsumit, quòd nullus de maiori dignitate transit libenter ad minorem, vt ext. de cleric. non resi. in eccle. vel præb. c. j. Item præsumit, ꝙ quis cognouerit vxorem, cum qua diu cohabitauerit, vt xxvij. q. j. nec aliqua. Item si quis iuentus sit cum aliqua nuda, solus cum sola & in lecto iacẽtes, secretis locis & latebris, præsumit, quòd sint fornicati, vt extr. ꝺ ꝓsum. l. Iis. Itẽ si accusatꝰ aufugiat, ꝑt ꝯdẽnari, vt ff. de bo. li. si in libertinũ. & C. vt oẽs iud. tam ciui. quã mil. l. vnica[d]. ¶†Item

de epis. & cler. vbi de fuga fit mentio, an propter illam sequatur condemnatio, distinguebat. si crimen est tale, ad cuius damnationem sufficiat sola præsumptio, sufficiet fuga sola, ff. de suspec. tut. l. impuberibus. C. de asses. l. consiliarios. C. lib. xj. de omni agro deser. l. locorum. & in præd. §. si verò etiam quidam. Si aurẽ ad damnationem criminis requiritur plena probatio, non sufficiet fugæ probatio, ff. de requi. reis, l. j. de custo. reo. l. diuus Adrianus. versic. diuus Pius. C. de raptu virg. l. j. §. j. facit C. de iura. cal. l. 2. §. quòd si actor. & §. fin autem. Old. ibi dicebat, quòd si imponitur fuga pro crimine, tunc sola sufficit, vt in desertore, C. li. xij. de deser. l. j. & 2. ff. de re mil. l. desertores & l. qui cum vno. §. qui post desertionẽ. Et sic posset intelligi l. ĩ eos. in prin. allegata, quæ de fuga carceris loquitur. Si autem non pro crimine sed pro criminis prioris probatione imponitur fuga, tunc procedat superior distinctio. Dyn. in pre. versic. diuus Pius. fatetur, quòd fuga inducit suspicionem: sed ex suspicione non debet quis damnari, ff. de poenis. absentem. dicebat tamen, propter suspicionem illam eum subiici posse tormentis, vt in præd. §. de his autem. quod Iacob. de Belui. non placet in præ. §. si verò etiam. per legem ff. de q. l. j. in princ. & C. de q. l. milites. per quas patet, requiri ad torturam argumenta siue indicia in plurali. Præterea fuga non respicit directò delictum, sed tuitionem personæ. De tortura vide, quod plenè scripsi ext. de reg. iur. cùm in contemplatione. De indiciis satis dixi s. de proba. §. fi. super ver. xiij. Quicquid tamen sit, de iure contrarium seruatur: quia ex vnico indicio torquetur. Per prædicta tamen quæstio de producente remanet in dubio: quia si sola fuga notarij non probat contra ipsum, multò minus cõtra actorem producentem facit l. ij. C. de fi. inst. Hinc est, quòd cũ opponitur talis falsitas, vterque probat, C. de fal. l. fi. & vide s. de probat. §. j. sub ver. ix. & quod ibi dixi. Est sciendum, quòd dum eram in curia, quidam arrestati per benefactorem meum venerandæ memoriæ dominum Papã Ioannem, fugerunt: quo scito, hora prandij tota curia fuit in motu, & multi prælati & nobiles statim equitarunt ad locum, quò iuisse putabantur: inuenti fuerunt manu armata, sed non capti: tũc fuerunt examinata certa dubia. Et erat primum, an fractio arrestationis & fuga induceret veram probationem eorum, propter q̃ fuerant arrestati, ita, quòd posset ferri contra eos, vt confessos & conuictos, diffinitiua sententia? Erat secundum, quod proponebatur, an ad illam audiendam essent demum citandi? Ad primum per diuersos inducebantur multa. Primum, quòd princeps est lex animata in terris, vt in auth. Colla. 4. de cons. in fine, vbi v. cõcor. alleg. gl. restat. quòd arrestatio legis & principis idem sunt: sed frãgens arrestationem legis habetur pro confesso: est tex. C. de asses. l. consiliarios. & vt omnes tam ciui. quàm mili. l. vna, ver. quòd si quis. facit ad prædicta ext. de exces. præl. ex literis. vbi contra illũ missum per visitatores ad curiam, licet non arrestatum per Papã, ipse Papa procedens, eum, qui de curia fugerat, pronunciauit indignum altaris ministerio. ex quo secuta fuit depositio. Item iura non solùm arrestatum fugientem, sed etiam contumaciter absentem habent pro confesso. probatur hoc iij. q. ix. decernimus. xj. q. j. Christianus. in fi. extrà hoc e. tit. nullus. ff. de iure fisc. l. senatus. §. diuus vbi delator contumax punitur, ac si non probasset. Item secũdum leges effractores carcerum capite puniũtur, ff. de effract. l. j. Fugienti poena mitior imponitur, vt ibi, & ff. de cust. reo l. milites. & l. in eos. de poe. l. aut damna. §. quisquis. vbi damnato ad tẽpus ad poenam carceris, si fugiat, duplicatur tempus tunc residuũ seruata tamen distinctione, de qua ibi. Facit ad idẽ C. de cohort. l. si apparitor. lib. xij. vbi apparitor fugiens absens damnatur: quod regulariter non fit secundum legem. ff. de poenis, l. absentem. in prin. & C. de accus. l. absentem. de hoc, & quid secundum canones, iij. q. ix. in summa. de dol. & contu. veritatis. ad fi. Contra istos qui se occultant, vel occultantur, etiam quo ad modum procedẽ facit l. 2. C. de his, qui latro. occul. in grauibus criminibus, quale ẽ crimen hæresis: videmus, quòd sola contumacia, etiam cum excommunicatione secuta, non sufficit ad sententiam damnationis, nisi labatur pòst annus, de hæret. cùm contumacia lib. 6. inducebatur tamen tunc sic illa dec. Contumacia enim suspicionem probabilem, facit vehementem: fuga verò carcerati, vel arrestati aliquid addere debet: sed post vehementem non est gradus, nisi violentiæ, vt ibi no. ergo violentiam inducit. Sed respondebatur ꝙ vehemens non erat hæc media: nulla eñi contumacia præcesserat: imò vocati venerant. De secundo dicebatur, citationẽ ñ esse necessariam per decr. eum qui. de dol. & contu. lib. 6. vbi patet contumacem, qui appellauit, etiam ad sententiã non citandũ. Ratio, quia appellando ꝓtestari videt̃ se de cætero nolle venire. Si hoc operatur verbũ appellatiõis, longè fortiꝰ hoc operari debet fuga carceris, vel arrestationis, ẽt in facto ꝯsistens: cùm plus sit facto demonstrare, quàm verbis dicere. de hoc de app. dilecti. ij. in j. gl. Item si verum est, quòd sine appellatione dicẽs se nolle venire, sit manifestus contumax, vlteriùs nõ citandus, per dec. venerabilibus

ADDITIONES.

¶Omnino per eũ. Et an & quando ꝓsumptio reqrat allegationem, vide omnino Alex. in l. q in aliena. in iij. col. ver. ext. gl. ff. de acq. hæred. & per Lud. Rom. cons. lxvij. incip. pater reuerendæ. ver. secũdò respondeo. Et an præsumptio iuris, quod quis habet in re, excuset violentum inuasorem ipsius rei à pena & à dolo, vide Hip. de Marsil. sing. clxvij. inc. violentus inuasor. Inn. in c. cùm in officiis. de testa. Bal. in authentica, licentiam. ver. sed reuoco, C. de epis. & cler. Et adde, quòd præsumptiones iuris sunt liquidissimæ probationes, l. licet Imperator. de leg. j. l. si qs locuples. ĩ fi. ff. ꝺ manumis. test. l. quidam testamento. in fi. de vulg. & pupil. no. Abbas. in c. j. in 2. notab. de cleri. non resi. in c. cùm dilecti. in j. not. de donat. & Bar. in l. fi. ff. de pub. iud. & dominus Philip. Deci cons. ccxxij. in 4. col. ver. in hac causa. in secunda parte cons. Et ꝙ præsumptiões legum dicantur liquidissimæ probationes, no. Paul. de Cast. cons. cclxxxi. inc. in causa ista in 2. co. ver. tertiò releuatur. in prima par. cons. & Mari. Soc. cons. 23. inc. circa prædictam, col. vj. ver. xij. probatur in primo volumine: & ibi, an contra præsumptionem iuris & de iure, admittatur probatio in contrarium. Henr. Ferran.

a Purgationem. ¶Hic est effectus. Tanc.

b Secundum Tanc. ¶cuius ad literam est iste ver. totus.

c Verisimile. ¶secundum Tanc. quod sequitur vsque ibi, hîc induxit. interposuit autor.

d L. vnica. ¶Hîc est instandum propter materiam: & concordat s. ver. ex fuga. §. prox. & datur thema de reo, qui obiicit falsitatẽ cõtra instrumentum productum ab actore, ac etiam notarium accusat de falso: qui notarius postquam comparuit dato fideiussore, vel priùs aufugit: quæritur de notario, ac etiam de actore producente, in quo lædantur ex fuga? Contra notarium accusatũ inducitur l. in eos. ff. de custo. reor. quæ vult, carceratum, quia delatus est de crimine, si aufugit, dato quòd innocens esset, puniri, vt cõfessum, vel conuictum. facit in auth. de coll. § antepen. Col. ix. ad idem in auth. de exhib. & intro. reis, §. si verò etiam quidam. Collatione v. & quod ibi no. de seruientibus, qui fugiunt. Item lex fugam vocat delictum, ff. de ædil. edic. quis sit fugitiuus. in princ. Itẽ desertor capi potest, ff. de re mil. nõ omnes. §. desertor. itẽ facit ff. ad Sylla. l. 3. §. de his autem. & l. leges. §. j. facit ad hoc 3. q 9. decreuimus. ext. eodem titulo. nullus. Dominus meus in l. raptores. C.

4 ¶†Item si quis denũciet ter alicui, ne cũ vxore sua loquatur, & postmodum inuenit eum cum ea loquentem, potest eum iudici tradere puniendum: quia violentissima præsumptio est, quòd ꝑ malo loquatur, in auth. vt lic. matri & auiæ, §. his quoque. Collat. 8. quæ est posita C. de adulter. auth. si quis ei. Item si te accuso de adulterio cũ Berta commisso, & tu me repellis, dicens, ꝙ est tua consanguinea: postea verò cum ea cõtrahas, poteris puniri, quasi de maleficio videaris ꝯfessus, vt C. ad leg. Iul. de adul. si quis adul-
a terij. & hoc inducit[a] iudicem ad pronunciandum pro ea, nisi con trà probetur. nam ꝯ talem præsumptionẽ bene admittitur proba
b tio, vt in prædicta concordantia, & extrà de probat. proposuisti[b]. Ar. contrà, quòd non inducat iudicem ad pronunciandum, extrà de præsum. literas. Sed ibi Papa voluit benignè agere. Vel dic, ꝙ ĩ
c ducit probationem in criminibus mediocribus, vt in pre. c. dixit[c]. non in enormibus, vt in præd. ca. literas. dic, vt ibi not. Aliàs aũt ꝑ præsumptiones, præter quàm in præmissis casibus, & similibus, ñ condemnatur quis sine probatione, secundum Rof. quia sancti⁹ est impunitum relinqui facinus nocentis quàm innocentem cõ
5 demnare, vt ff. de pœnis, absentem. ¶†Necessaria autem est præ sumptio illa, quàm communiter vocant Magistri, Iuris & de iure & hæc inducit probationem, & iudicem ad pronunciandum, nec recipit probationem in contrarium. Dicitur autem ideo Iuris & de iure, quia ius vehementer pręsumit sic esse, vel non esse: & pro pter talem præsumptionem ius statuit super ea. Verbi gratia: Si is qui contraxit cum Berta per verba de futuro, cognouerit eã po stea, ius certè statuit, contra huiusmodi matrimonium præsump tum probationem non admitti. nam ex quo eam cognouit, intel ligitur in eam consensisse, quamuis cum ea non contraxerit per verba de præsenti, vt ext. de spons. is qui. & in exemplis ibi no. Itẽ si quis cognoscit sponsam suam conditionalem, ius præsumit pu rum consensum accessisse: & ideo statuit pro matrimonio sentẽ tiandum, ext. de despon. impub. de illis. ext. de cond. appos. ꝑ tuas. Et eodem modo, si qua inuita viro tradita, pòst consenserit in car nalem copulam, vlteriùs non auditur, ext. de eo, qui dux. in mat. quam pol. per adul. c. significauit. extr. qui matri. accus. pos. insup. Vel si postea cum eo per annum & dimidium stetit, vlteriùs non admittitur ad probandum violentiam, quæ præsumitur in cõsen sum transisse: extr. de sponsa ad id, quod. & c. iuuenis. Idem in ea, quæ dicit se inuitam intrasse religionem, ext. qui cler. vel vouen. c. fi. Item pone alia exempla, vt C. ad Macedo. l. fi. & C. arb. tute. l. fi. De hac autem pręsumptione loquitur xj. q. j. c. si qui clericorũ. & in auth. vt lic. matri & auiæ, §. penul. & fi. ext. de despons. impu.
d c. literas. & de hac materia vide ext. de spons. is qui fidem[d]. & l. di. ferrum. & liiij. dist. ca. fraternitatem. Aliàs autem quantũcunque ius aliquod præsumat, semper admittetur probatio in contrariũ, nisi aliquid certum super ipsa præsumptione statuat: putà, ꝙ non admittitur probatio in contrarium, vt no. in prędicta concordan
e tia[e]. ¶†In summa nota, quòd vbi iudex per præsumptionẽ ꝓce-
6 dit, valde suam debet sententiam temperare, & tardus debet esse ad pœnam corporalẽ, vel pecuniariam infligendã: ar. 2. q. j. ca. no mine. & c. j. quod dic, prout notatur, secundum Papam, ext. eo. qa
f verisimile[f]. ¶†Sed pone: Petrus minatus est Titio, ꝙ ei oculos
7 erueret: postmodum eruti sunt oculi eidem T. nesciturtamen à
g quo: sed P. accusatur de hoc, contra quem probantur, solùm hu- iusmodi

ADDITIONES.

☞bilibus. de sen. exc. lib. 6. §. secus. nec audiendus appellans, per cle men. de dolo & cont. si ante. fortiùs sic dicemus ĩ isto fugiẽte sup hoc tamen vide, quod plenè scripsi s. de contuma. §. j. vltra medi- um, ante ver. & nota, quòd.

ADDE, an fuga faciat quem haberi pro ꝯfesso: vltra ea, quæ no. ĩ d. l. in eos. Bal. cons. cxxij. j. li. vbi consuluit tenuisse sententiam iu- dicis, qui condemnauit quendam, qui fugerat dimissa vxore ĩ do mo mortua ex vulneribus: iuncta eius confessione extraiudiciali, & fama publica: & per Bal. eius cons. cccxxx. inc. primus quæstiõis articulus. vbi dicit, gl. dictæ legis, in eos. sic debet limitari. Nã aut quis detinetur pro generali inquisitione, & nõ habetur pro ꝯfes- so: quia ficta ꝯfessio, sicut vera, debet cadere super certo: & ideo debet crimẽ certũ probari, vt l. j. C. vt omnes causæ, tam ciui. quã cri. & in auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. necessitas. Aut detinet̃ per inquisitionem specialis criminis: & tunc aut aufugit confrac tione, aut conspiratione, & loquitur l. in eos. aut aliter, & tunc ñ habetur pro confesso: punitur tñ pro motu iudicis, vt no. Gul. de Cun. in l. succurritur. ff. ex qui. cau. maior. & ibi etiam, ꝙ fuga car- cerati non probat cõtra potestatem, siue officialem. Respectu au tẽ testatorum, de quibus Io. An. loquitur, vide latiùs per Old. cõ- si. lxv. vbi etiam, qualiter Cardinales essent puniendi, & reliq reli- giosi, qui illi schismatico fauorem præstiterint, qui vocabatur Ba

uarus: consilium incipit, hîc igitur.

a Inducit. ¶Ponuntur effectus, secundum Tanc.

b Proposuisti. ¶Sic est in acquisitis per vxorem, cõstante matrimo nio: quæ mariti præsumuntur, nisi probetur contrarium, ff. de do nat. inter vir. & vx. l. Quintus. Idem dicunt quidam de acquisitis ꝑ filiumfamiliàs, vt præsumantur aduentitia, de bonis patris quæsi- ta: alij contrà: vide s. de actore, B. vers. sed quid si dubitetur.

c Dixit. ¶Multùm respexit auctor retrò: est enim allegatum in prĩ cipio §. præcedentis.

d Fidem. ¶Et vide, quod ibi dixi super gl. 2. hoc eodem ti. quanto. super j. gl.

e In prædicta concordantia. ¶Seruando, quod obtuli super rubri- ca in fi. eo ꝙ dictum Mart. de Fano in volumine non habetur, est sciendum, ꝙ ad hanc speciem ipse addit hos casus. Primus in stipu latione de dote tacita, C. de rei vx. actio. l. vna, j. resp. Secundus in muliere, quę se pro alio obligauit, vt videatur id pro se fecisse, C. ad Velleia. si mulier. & l. antiquæ. Tertius bonæ fidei possessorem facit malæ fidei per contestationem, ff. de pet. hære. sed & si lege, §. si autem. Quartus facit verum contumacem, qui se præsentat iudice pro tribunali sedente, non contumacem, ff. de in integ. re- stit. l. diuus. Quintus facit eum donasse, qui donare noluit, ff. ad l. Aquil. si seruus. §. si oliuam. Inst. de rerum diuis. §. ex diuerso: Sex- tus inducit institutionem, vbi facta non fuit, ff. de adminis t. tut. l. lex, quæ tutores. Septimus facit prælatos acquirere ecclesiæ, qđ ñ intendebant: C. de epis. & cler. auth. licentiam. Octauus facit patrẽ ꝓmittere dotẽ de suo. quã intẽdebat promittere de alieno, C. de dot. promis. l. fi. Nonus pręsumit substitutionẽ pupillarẽ, vbi mẽs testatis erat solũ de vulgari, ff. de vul. substit. hoc iure. & C. eod. ti. quãuis. j. resp. Decimus ꝯ veritatẽ rei facit militem in castrẽsi pe- culio mutuatum, C. ad Maced. l. fi. Vndecimus facit hæredem ma numittere seruum, quem manumittere noluit, C. de Lat. lib. toll. l. j. §. illo. His casib. & similib. lex dicit, Sic volo, sic iubeo: nec innit- titur veritati facti. sed voluntati & æquitati. adducit ad idem C. de dona. ante nup. cùm veterum. de bo. quæ li. cùm oportet. §. fin au tem. de fideic. lib. & si non. de pig. l. fi. C. de epis. & cle. officiales. ff. de adop. l. his verbis. Prosequitur demum præsumptionem iuris, in qua non præponitur præsumptum vero, si verum cõtra illam probari possit. Nõ dicit ergo ius, Sic volo, sic iubeo, vt s. sed dicit sic credo, nisi contrarium appareat. Dat exempla in non expressis casibus, vt d. l. Quintus. ff. de don. inter vir. & vx. cui coniungitur l. etiam. C. e. ti. ff. de iure dot. sed nisi. de testa. l. seruos. de excusat. tu. Nesennius. & l. seq. loca. & conduc. l. item quæritur. de lega. 3. l. v xorem. §. fi. de li. & posth. l. placet. de cond. inst. l. quidã. quęad. te. aper. l. j. in fi. de annu. leg. l. annua. §. à Titia. de lib. agnos. l. j. §. Iulia- nus. de proba. qui testamentum. quib. mo. pig. vel hypo. sol. sicut re. §. superuacuum. de rel. & sump. fun. si quis impediat. §. sed inter dum. de neg. gest. Nesennius. de fideic. lib. l. generaliter. §. si petitũ de fideic. cùm acutissimi. de probat. siue possidetis. mand. l. per di- uersas. de prob. cũ te minorẽ. de anna. excep. l. fi. de secun. nup. au th. nũc. aũt. de alimẽ. pup. præstan. l. fi. arb. tut. l. fi. Fatetur, quòd q. dam computant istã sub priori: & autor istam superiùs allegauit de distra. pig. l. & qui sub imagine. De tertia præsumptione homi nis dat exempla, ff. de acq. hæred. cùm quidã. §. quid ergo. de hær. instituen. l. vlt. de probatio. l. chirographũ. de leg. 2. l. vnũ ex fami lia. §. fi. C. de postul. prouidendum. in fi. de fur. & ser. corrup. l. inci uilem. & l. ciuile est. de testa. mil. in testamento. in fi. secundum v- nam lecturam, de inof. test. l. filiis matrem. Hæc hominis præsum ptio nec veritas ẽ, nec pro veritate recipitur: proficeret tamẽ, si es set aliqualiter violenta, & aliquib⁹ indiciis iuuaretur, ff. de lib. ag- nos. l. 3. §. Iulianus. ff. de min. l. 3. §. j. in fi. C. q. & aduers. quos, l. j. De quarta ꝑsumptione naturæ, allegat ff. qđ met. cã, l. isti qđẽ. §. fi. de nup. l. j. primo resp. de reb. dub. l. qui duos. §. 2. qđ cũ fal. tut. l. pen. resp. j. de lib. hom. exhi. l. 3. §. si cũ. de adop. l. nec ei. de reb. e. l. si pu- pillorũ. §. si pater. de his, qbus vt indi. hær. auf. §. fi. de manu. vind. l. illud. in fi. de lib. leg. l. Aurelius. §. Titius. de reg. iur. l. capiẽda. Dicit aũt hãc ꝑsumptionẽ natura & lege iuuatã, in dubiis ꝓ lege seruã- ri. De quinta sumpta ex ꝯsuetudine, al. ff. de pig. actio. vł vniuerso rũ. de leg. j. si seru⁹ pluriũ, §. fi. de leg. iij. nũmis. ad Maced. l. seru⁹. §. antep. subdit, ꝙ hãc præsumptionem sustinet lex: & meritò, cùm consuetudo sit altera natura.

f Verisimile. ¶Quod posui e ti. c. 2. in gl. per hoc.

ADDE, vt per Ale. in l. j. in 8. col. ff. si cer. peta.

g Sed pone. ¶Iste ver. & sequẽs additi fuerũt: & primũ habitũ ex di ctis Odof. sm ex dictis Guid. de Suz. in diuersis locis: sed plus in l. Pomponius. ff. de neg. gest. in fi. & in quæstione statutorum mihi sub litera B. concordat autem in his, q hic dicuntur. Addit tñ Gui do vtrobique, ꝙ secundum Lombar. indici posset bellũ, vt ibi li- bro primo, de hom. liberorũ, c. recolimus. Aequè poterat auctor addere tertiã qõem multorum de illo, q domũ vendidit, & paù- lò pòst ꝯmisit homicidiũ, an sic præsumat̃ venditio facta in frau-

iusmodi minæ: quæritur, vtrùm ex hoc solo debeat condemnari? Et videtur, quòd non: quia in criminibus claræ debent esse probationes, ij.qu.8.sciant. Item metum non ex iactationibus tantùm, sed ex facti atrocitate probari conuenit, vt C.quot met.cau.l.me
a tum[a]. Licet ergo minæ probentur, non ob hoc factum probatur C.de transf. interpositas. nam præsentem metum inspicere debem⁹, ff.qđ me.cau.l.metū.C.de pœ.qui snīam. Nec p psumptionē debet quis ad pœnā sanguinis ɔdemnari, ff.de pœn.absentē. Nec debet imputari, quòd iracundiæ calore dictū ē, ff.đ re.iur.qđ calore.ij.q.3.§.notandum.prope prin. Nec propter verba sequuntur verbera, ff.de his, qui no.infa.l.iussum.& l.verbera. Arg.contrà ff. ad leg.Iul.de adul.quod ait.ff.ex quibus cau.mai.l.antep.ff. de rei
b vend.l.si ante.ff.si cui plus, quàm per leg.Fal.hoc autem[b]. Præsumitur enim aliquid ex his, quæ incontinenti secuta sunt, extrà.de elect.officij. Item nemo præsumitur dixisse, qđ mente non agitauerit, ff.de supel.leg.l.Labeo.in fi.C.quod me.cau. si donationis. ibi, vel capitales, & c.23.dist. Psalmista.ff.de q.milites.SOL. Dicūt quidam ex præmissis dictis præsumi, & ex persona dicta pensari, C.si quis Imper.maled.l.j.C.de rei vend.in fundo.ff.de tut.& cur. his qui.ff.de q.minore.ff.de actio.& obl.l.fi.ff.de actio.si cui.extr. de pign.illo. in fin. Si enim non consueuit talia facere, non debet iudex ex præsumptione condemnare, licet fuerit minatus, vt in
c præ.l.absentem. Posset tamen supponi tormentis[c], ar.ff.mand.si
8 verò non remunerandi.§.contrario.in fi. ¶†Et idem est, si aliqs īterfectus sit, nescitur tamen à quo: sed probatur, quòd P. erat inimicus illius, & ab illo offensus. nam bene poterit P. ex tali præsūptione torqueri, ff.de don.inter vir.& vxo.si seruus communis.
9 & l.cùm hic status.§.si mulier.& l.vir vxori.ff.de lega.3.l.vxori.§.
d fi.ff.fami.ercifcun.l.qui pater. ¶† Illud etiam notandum est[d], ꝙ

Omne bonum factum, rectè præsumitur actum.

ar.extr.de renun.in præsentia. & de præsum.c.fi.xj.q.3.absit.C.de commit.& contrah.stip.l.j.Item

Omne malum factum, prauè præsumitur actum,

ext.de præsum.c.j.ff.ad legem Aquil.nam ludus.xv.q.j. si quis nō iratus.& q.6.c.j.in fi.quod verum est omnino, nisi ratione perso-
10 næ ɔtraria præsumptio oriatur, vt q.v.non omnes. ¶†Item nota, quòd non præsumitur bonum de malo, nec malum de bono, vt xlvj.dist.sunt nonnulli.in fi.q.qui semel fuit bonus, adhuc præ
e sumitur bonus: & econtrà[e], ff.de accus.si cui.§.iisdem.ff.de re mil. non omnes.§.à barbaris.& in præd.c.sunt nonnulli.ad fi.ext.de p̄sum.c.mandata.ext.de præben.ca.nisi essent.in prin. Et qui semel fuit excommunicatus, adhuc præsumitur esse excommunicatus,
f vt legitur & no.ext.de cler.exc.c.illud[f].ext.de scruti.in ord.fac.c. vnico. Ar.contrà j.q.7.sancimus.de hoc ī.de proba.§.videndum.
11 versi.sed nunquid. ¶†Item nota, ꝙ circa idem factum nonnunquam diuersæ præsumptiones habentur, & quandoque vna illarum præponderat alij, vt ext.de elec.cùm inter R.seniorē.ver.sanè quamuis.cum suis conc.& adde, quod no.s.de prob.§.j.ver.se
g cundum.& §.videndum.ver.v.g

ADDITIONES.

Eadem pœnæ, quòd domus veniat diruenda, vel confiscanda secūdum formam statuti? de qua vide ī.de dona.ver.item pone.

ADDE tu ad quæstionem auctoris ea, quæ plenè dñr per Anto. de But.in c.iurauit.& per do.Ab.Sicul.ibidem, ext.de prob.& per nouissimos ibidem. Ad quæstionem verò, quam ponit hîc Ioan. And.adde notabiliter Bal.in l.si is qui.per illum text.ff.de acquir. hæred.

a Metum. ¶vbi de hoc no.Cynus non tractat ibi q. sed. huc remittit.

b Autem. ¶Plus facit pro prima parte: & si mihi non credis, vide, quod no.ff.de pet.hære.si quis libertatem.§.penul.in glo.ad arbitrium.

c Tormentis. ¶Dixit Guido in q.si aliquod indicium adsit: quia iura, quæ sequuntur hîc, & ī.ver.prox.satis sunt à longè: vide, quod prædixi super verbo, violenta.

d Est. ¶T.vbi s.

e Econtrà. ¶De reg.iur.semel malus.lib.6.& Iac.de Bel. hoc multum plenè prosequitur super l.omnimodo.C.de inoffi.test. in solutione contra.

ADDITIO. Amplia singulariter prædictam regulam, vt per Hippo.de Marsil.sing.lxxiiij.incip.tu habes regulam.Henric.Ferran.

f Illud. ¶Puto, quòd allegare voluit dec.proposuit.e.ti.

g Ver.v. ¶An ballæ, vel res habentes certum signum, præsumant eius, est signum: vide per Iac.de Bel.in q.quæ incipit, dux in ducatu.ad fi.

ADDITIONES NOVAE.

§ De hac materia vide Bar.& Alb.in l.ex persona.& l.siue possidetis.C de prob.vbi multa singularia dicit.

§ Quæ differentia sit inter præsumptionem & fictionem, gl.in l. vnica.§.accedit C.de rei vxo.actio.

§ Nota ꝙ duæ præsumptiones faciunt vnam probationem, Bar. in l.excusantur.de excus.tut.

§ Quare in dubio præsumitur quis bonus, & in dubio præsumiť quis non soluendo. Hos.in summa de scrutinio.§.in summa quærit de hoc, & dicit ꝙ ratio est, quia virtutes naturaliter debent in esse homini.verū est post baptismum, quia in baptismo cōfertur gratia, de cons.dis.4.c.paruulos.vide Host.in summa.de scruti.

§ Nota ꝙ si alicui obiiciantť plura crimina, & respondēdo aliqua, prætermittit quicquid ex violenta præsumptione confiteri videtur. Bald.in l.siue possidetis.de prob.& c.nonne.ext.de præsump.

§ Nota ꝙ sicut vnū factū nō præsumitur, ita nec pluralitas factorum.fa.c.cum Io.heremita.de fide inst.l.ab ea.de prob.& de rescr. c.2.de cond.ap.c.per tuas.

§ Nota ꝙ contra possessionem iuris & de iure non admittiť probatio in contrarium, nisi per confessionem partis no.in Authē.si iam necesse.de dona.ante nup.& clem.constit.in fine.de elect.de hoc nota. in l.non est verisimile.ff.quod met.causa.& l.si duo.de acquir.hæred.nota tamen ꝙ partis confessio non admittitur cōtra fictionem, licet admittatur cōtra præsumptionem.no.Bal.in l.siue possidetis.de proba.vbi Bald.dicit ꝙ Nico.mata.dicit ꝙ duæ sunt præsumptiones, vna est iuris, alia hominis: & iuris præsumptio est duplex, quia quædam est quæ transit in statum legis.& ista appellatur iuris & de iure.dicitur enim iuris, quia à iure est inducta.& dicitur de iure, quia de ea est factum ius, & contra istam non potest probari, l.si arbitratu Caij.& l.antiquæ.ad Velleia.quędam est præsumptio iuris, non de iure, & huic statur, donec probetur cōtrarium: & dicitur iuris, quia ius inuenit eam, vt l.nostra. & si lex habet istam pręsumptionem pro vera, refundit onus probādi in aduersarium, vt hic: sed si habet eam pro coadiumēto veritatis, non pro fundamento, non transfert onus probandi in aduersarium, sed confirmat probationem probantis minus plene: sicut dicitur de fama.l.iij.§.de testi.Item quærit ibi Bal.an sit differentia inter præsumptionem violentam & vehementem.& dicit quòd non.

§ Nota quòd præsumitur quis viuere nisi probetur mortuus, vt in Auth.hodie.de dona. inter virum & vxor.no.in l.Spadonem. §.qui absolut.de excus.tut.Bal.in l.si quidem.C.solu.matrimo.

§ An ille qui semel fuit talis, præsumatur semper talis. Bal. in l.si cum inter.§.quando prouoca.non est ne.

§ An olim mutus, surdus, cæcus vel furiosus, præsumatur hodie esse.Bal.in l.j.de bon.pos.furio.infan.

§ An præsumptio sit facienda ex præsenti in præteritum. Bal. in l.j.§.magistratus.de magistra.conue.& l.ex persona.de probat. & ibi multa bona.

¶Bald.de Præsumptionibus.

¶AN præsumatur quis possidere pro suo, ī.de disput.& allegat. §.p̄sumitur. ¶Ex quibus causis insurgit præsumptio? ex persona, loco, tpe qualitate, taciturnitate sequenti, īutilitate, fletu fuga, negligētia, familiaritate, euentu, obscuritate, quātitate, dignitate, dilectiōe, societate, frequētatiōe, & ætate, §.j.circa prin. G.& ex tēporis breuitate, C.de ma.ser.l.j.in gl.Ex temporis vicinitate, ff.de priuil.cred.l.si ex euentu.§.fi.Ex nimia charitate.C.de dona.l.data.Ex charitate parentelę, ff.de ritu nūp.l.non solum.§.denuo.C. de iniur.l.si non conuicij.Ex vniuersali alienatione, ff.quę in frau. credit. l.omnes.§.Lucius.ff.de leg.iij.l.nomen.§.j.Ex instrumenti qualitate, ff.de fica.l.j.§.sed si claua.ext.de hom.c.significasti. & ibi Baldus super Inn.Ex continuata possessione, l.sicut.§.superuacuum.ff.quibus mod.pig.vel hyp.sol.Ex legali prohibitione, de prob.l.qui testamentum. Ex maleficij vicinitate, vt not.ff.de donat.l.post ɔtctum.per Doct.Ex officio & administratione, vt not. in l.athletas.§.calumniator.ff.de infa.ff.de admin.tut.l.non est.Ex potestate & iurisdictione, C.si qua præd.pot.l.j.Ex eadem cognatione, ff.de iniur.l.lex Conelia.in prin.Ex consideratione.ff.de offi.præfec.vrb.l.j.§.cùm patronus. in gl.Ex secta & conspiratione, vt no.in c.conspiratores.Ex secreta coniuratione, vt in Catilina, & multis aliis causis.Baldus. ¶Quadruplex est p̄sumptio: temeraria & leuis, quæ animum iudicantis ad credendum dicitur mouere.Est probabilis: & hæc est duplex: vna, q̄ iuuatur legibus, & ista

habet vim probationis, nisi contrarium probetur: alia, quæ videt hominibus. est enim probabile, quod videtur omnibus, aut pluribus, aut saltem sapientibus, secundum Aristotelem: & ista non ꝓbat per se, sed iuuat probationem sibi concordantem, & elidit sibi probationem contrariam, l. fi. ff. quod met. causa, vbi de hoc. Elidit, dico, id est aliqualiter extenuat: & vide, quod no. in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiur. & ff. de pœn. l. absentem. per Dynũ. Est & violenta, id est, ex multis indiciis collecta, ff. de excus. tu. l. 2 §. ætas. per gl. & Dynum: vel ex vno multùm efficaci & proximo veritati: vt si quis fugiat cum gladio sanguinolento, præsumitur vulneraſſe, si aliud non apparet: & istud indicium non est plus q̃ semiplena ꝓbatio, sed est minus: ergo duo indicia nõ faciunt plenam probationem, quia nec vnum semiplenam, vt no. ff. de proba. l. cùm probatio. sed iudex ex qualitate indiciorum perpendet ff. de ædili. edic. l. quæro. in fi. ff. de qu. l. maritus. ff. de adul. l. capite quinto. C. de q. l. milites. §. oportet. C. fami. erciscun. l. fi. Est & necessaria iuris & de iure, quando lex figit pedes in ea non solùm ꝓsumendo, sed etiam stando: & tunc non valet probatio in contrarium, nisi per confessionẽ, vt in authentica, de æqual. dot. §. illud. Bal. vide j. de re iud. §. not. contra præsumptionem. ¶ An qui minatus est alicui mortem, occidiſſe præsumatur, si postea inimicus eius clàm fuit occisus? ver. sed pone. per Gui. ¶ Nemo præsumit priuilegiatus, nisi probetur: quia priuilegium non potest naturaliter haberi, C. de fid. instr. l. solennia. ¶ Præsumptio est talis, qualis est semiplena probatio hominis, non legis. Et nota, quòd præsumptio legitima hominis habetur pro liquidiſſima probatione, vt l. licet Imperator. ff. de leg. & no. C. de peric. tut. l. penul. in glo. ordinaria. Bal. Nota, quòd duæ imperfectæ species probationis, & duæ præsumptiones diuersorum generum, & vnus testis de veritate, & duo de fama, non faciunt plenam probationem in criminali: nam testis de veritate est singularis. Item fama est probatio multùm fallax & facilis: sed in ciuili probant plenè, ſm Dyn. ff. de excus. tut. l. 2. §. ætas. Sed Old. dicit contrà etiam in ciuili, ar. l. j. qui num. tu. idem Ray. & Bar. ibidem: quia duo imperfecta, quæ non sunt eiusdem naturæ, non faciunt vnam perfectam: pro quib⁹ optimè facit tex. de succes. ab intest. c. cùm dilectus. & ibi vide Bal. super Inn. Gl. tenet contrà: quia

quæ non prosunt singula, multa iuuatn:

nec debet ad vnam speciem probationis arctari vigor veritatis. Item consentiens fama confirmat, ff. de testib. l. 3. §. idem diuus. vide j. de re iud. §. stipulatio. Bald.

a ¶ De Iuramenti delatione[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentorum species quot & quæ sint.*
2 *Pluribus testibus in vnam sententiam concordantibus, potest ferri sententia, ex quo actor plenè probat, nec defertur iuramentum.*
Testes duo an faciant plenam probationem, & vnus semiplenam.
Dictum vnius, dictum nullius.
3 *Causa dicitur modica, nisi sit vltra duos aureos.*
4 *Iuramentum nolle deferre, aut omnino nolle iurare, manifestæ est turpitudinis.*
5 *In iuramenti delatione quatuor specialiter sunt attendenda.*
6 *Iuramentum an in causa ciuili & famosa sit deferendum.*
7 *Iusiurandum an in causa merè spirituali poſſit deferri.*
8 *Iuramentum debet ei, qui melius probat, deferri, siue sit actor, siue sit reus.*
Actore non plenè probante reus est absoluendus.
9 *Iuramentum cui sit deferendum, vbi vtraque pars semiplenè probat.*
10 *Actore plenè probante, si reus excipiat, cui deferendum sit iuramentum.*
11 *Iusiurandum deferri potest per eũ, ad quem negotium proprio nomine spectat.*

VONIAM ob defectum plenæ probationis defertur actori quãdoque iusiurandum à iudice, & etiam pars quandoque parti defert, vt ext. de iureiur. c. fi. & ff. e. l. j. & 2. l. manifestè. ideo super his ad instructionem iu-
1 dicum aliqua, tamen pauca, tangamus. ¶ † Ad euidentiam tamẽ dicendorum prænotandum est, quòd iuramentum aliud est promissorium, aliud aſſertorium. Promissorium dicitur, quod super futuro fit: quando videlicet aliquid dandum, vel non dandum, vel faciendum, vel non faciendum promittitur, vt si quis iuramento promittit in iudicio sistere, aut litem exequi, vt C. de epis. & cleri. auth. generaliter. ext. de sequest. pos. c. j. in fi. aut aliquid huiusmodi promittit: & tale iuramentum infamat, quia in eo frangitur fides Deo & homini: & magis imputatur tunc, quàm si iuraret de præsenti, vel de præterito: quia magis & plenius deliberare põt, vt C. de transac. si quis maior. & de hoc 6. q. j. quicunque. & ff. de his, qui no. infa. Lucius. Aſſertorium verò dicitur, quod fit de præterito, vel præsenti, in quo videlicet aſſeritur aliquid esse, vel fuisse: & hoc non infamat, s. quantum ad infamiæ pœnam. Gof. non
b admittit hanc distinctiõem [b]. Aſſertorij autẽ sunt plures species. nam aliud est de calumnia, aliud de veritate, aliud de malitia: de quibus no. s. de iur. cal. §. j. Item aliud est voluntarium, aliud neceſſarium, aliud iudiciale. Voluntarium est, quod fit ext. iudicium, & ex sola voluntate, ff. de iureiu. iusiurãdum, quod ex conuentione. & extrà eo. ferè per totum. Neceſſarium est iuramentum testis, vel iuramentum de calumnia, vel quod iudex parti defert. de quo dicam iam. Iudiciale verò est, quod pars in iudicio defert parti: de
2 his habetur, & no. eo. ti. c. fi. ¶ † Nota igitur, quòd si plures testes in vnam concordent sententiam, tunc sententia ferri potest, ex quo actor plenè probat, nec defertur iuramentum, ext. de prob. c. 2. Si verò actor semiplenè probat, putà habet vnum solum bonum testem, & res est modica, & in qua duo testes sufficiant, tunc actor, si sciat veritatem, petat sibi iuramentum deferri, vt C. de re. cred. & iurei. l. 3. ff. e. si duo patroni. in prin. ff. de leg. tut. legitimos ff. de dote præleg. Theopompus. & ext. de despon. impub. attestationes. vbi de hoc, secundum Vincẽ. quod fieri debet. Nam cùm duo testes faciant plenam probationem, vt ext. de testa. in omni. & c. licet. & 4. q. 3. ver. vbi numerus. ergo vnus faciet semiplenam probationem, vt s. de prob. §. fi. ver. vlt. Reus verò econtrà respõdeat, Frater, Vox vnius, vox nullius, C. de testi. iurisiurandi ff. de q. maritus. 33. q. 2. admonere. versus prin. vnde non debet tibi iuramentum deferri: imò mihi, qui reus sum in hac parte, siue excipiẽ
3 do, siue replicando, C. de eden. l. fi. † Nec enim est modica causa, quia est vltra duos aureos, vt ff. de dolo. id est. Sed videtur modica, si sit duorum aureorum, vt ff. eo. si oleum. in fi. vel si sit decem aureorum, vt ff. si cui plus quàm per l. Falci. in l. 2. §. quamuis. Vel quinquaginta, ar. C. de defen. ciuit. defensores. ff. de acc. nonnulli. Vel trecentorum, in auth. de defen. ciuit. §. & iudicare. & §. audiẽt. Vel dic, & veriùs, quòd inspecta qualitate personarum & locorum, minor dicitur maxima, arg. ff. de iud. sed & si susceperit. §. j. ff. de alimen. & cib. leg. l. j. & l. Mela. §. fi. In minima ergo causa, in qua non vertitur magnum periculum, defertur: in magna non, in qua magnum vertitur periculum, ar. ff. de legitimis tutori. legitimos. ff. de ventre inspicien. lege prima, in fin. & facit in auth. de mand. prin. §. sit tibi. 7. q. 2. c. ij. & xlij. dist. quiescamus. imò vbi magna est & ardua, nisi actor plenè probet, reus absoluetur, vt in concord. positis j. versiculo, sed cui. Præterea tu es persona suspecta. nam consueuisti deierare, ideoque non debet tibi deferri, ff. de re mili. non omnes. §. à barbaris. 22. q. v. paruuli. extr. de pig. illo. extrà. de testi. c. testimonium. Hęc tamen pendent ex officio iudicis, secun
c dum Vber. Est etiam, secundum quosdam[c], semiplena probatio, si actor per priuatam scripturam probat suam intentionem: quia talis scriptura non facit plenam probationem, vt in præd. ver. vl-
d timo.[d] ¶ † Si autem actor nil omnino probat, & dicit aduersario vt iuret ad suam innocentiam purgandam, vel quòd sibi deferat iuramentum, videtur iustè allegare. nam manifestæ turpitudinis est nolle iurare, nec iuramentum velle deferre, vt in præd. l. manifestæ. & ff. rerum amot. Marcellus. ff. de iureiurando, l. lex Cornelia. §. hac lege. C. de his, qui ad eccl. confu. l. præsenti. C. de iure de lib. l. fi. §. licentia. C. de fideic. l. fin. Potest tamen respondere reus: Frater non cogor iurare, nisi aliquid sit probatum, vel præsumptum: quod non est hîc. & ad hoc C. de eden. qui accusare. C. de ac. negantes. 6. q. vl. actor. leges enim, quas allegas, vel sunt speciales casus, vel loquuntur, cùm aliquid est probatum, vel præsumptũ. Et hoc verum est. nam actore nihil probante, &c. vt ext. de iurei. c. fi. §. sanè. nisi in casibus, in quibus lex defert iuramentum reo, li
e cet actor nil probet, vt C. de his, qui ad eccl. con. l. fi. §. sanè[e]. & C. de fide instr. l. fi. & C. de iur. delib. l. fi. §. licentia. Vt autem pleniùs instruaris, nota quatuor esse in iuramenti delatione spãliter attẽ
5 denda. ¶ † Primum, an actor aliquid plenè, ꝓbet, vel semiplenè, vel nihil, vt iã s. diximus. ¶ Secundum est, quia si semiplenè probat, aut quæstio est criminalis, aut est ciuilis, aut est spiritualis. Si crimi

ADDITIONES.

a Ex practicis auctoribus nullus posuit hanc rubricam simpliciter: vnde Tanc. s. proximè continuauit sequentem. ¶ Pileus tamen quarta parte rub. j. s. de probat. ante medium, satis de hoc tractat. ¶ Rof. tamen prætorias posuit rub. de vtili actione ex ea causa, ex qua iuratur: & inter edicta posuit rub. de actione in factum ex iureiurando.
b Distinctionem. ¶ Quod videas in Sum. de iur. ante fi.
c Quosdam. ¶ Acc. in l. in bonæ. & in l. admonendi. vbi idem dicit d̃ fuga: de qua vide: quod dixi s. ti. prox. §. 2. super verbo, violenta. d̃ vno teste, & de comparatione literarum, & idem Vin. in dec. fi. e. ti. & Gof. in Sum. ad fi. j. col. hoc etiam no. s. de proba. §. fi. ver. tertium.
d Ver. vl. ¶ de prob. alle. s. ante ver. reus verò.
e §. sanè. ¶ Vide, quod ibi not. & supra de offici. iudic. §. vltima. ver sic. vj.

criminalis,non est deferendum à iudice, C.de prob.l.fi,ext.de iurei.c.fi. quia ibi debent esse apertissimę probationes, C.de dolo,l. dolum.& 2.q.8.sciant.& 23.q.4.est iniusta. Si tamen vna pars de
a fert alij,tenet delatio ob inopiam probationis factaª,etiam si de illo crimine transigi non possit:quia non ita hoc confiteri videtur
b sicut in transfatione:imò negare videturᵇ. Si verò ciuilis est, aut
6 est ciuilis & famosa,aut ciuilis & non famosa.†Si ciuilis,& famosa,vt actio doli,furti,iniuriarum,& quod metus causa, in quibus fit quis infamis de iure & ex sententia,etiam si ciuiliter sit actum, vt ff.de his,qui no.infa.l.j.& j.de pœ.tem.lit. &c. mulier nomine ventris in possessionem missa condemnatur ad restitutionem illorum bonorum,quorum possessionem per calumniam habuerat,ff.eo. Notatur & in crimine expilatæ hæreditatis:sc.cum quo quis condemnatur,quia bona iacentis hæreditatis alibi exportauit,C.ex quibus causis infa.irrog.si te hæreditate. In his enim priuatis criminibus sequitur condemnatum infamia iuris. de hoc secundum Vinc.ext.de simon.ex diligenti.& j.de poen. teme. litig. & de sententia.§.videndum. In his,inquam,casibus non defertur iuramentum,quia ibi plena probatio exigitur,vt in præ.l.dolum & ff.quod met.causa,metum autem.& ext.de iur.c.fi. Si autem sit ciuilis,& non famosa,subdistingue:quia aut est magna & ardua, aut est parua:si quidem est ciuilis,& non famosa,& magna,non ẽ de facili deferendum,ff.de leg.tut.legitimos. Si verò sit parua,relinquitur iudicis arbitrio,vt procedat,inspecta qualitate personarum & consuetudine regionisᶜ. Qualitate personarum:vt si quis non habens in bonis.xx.solidos,petit ab aliquo mille libras. hæc enim causa est magna respectu petentis. Vel si inter aliquos magnos Comites agatur super decem solidis. hæc enim est minima respectu personarum. Consuetudine regionis,vt in oleo & vino & similibus,quæ plus valerent in vno loco,quàm in alio, vt in Prouincia de oleo,& de vino in Francia,quàm in Anglia,melius forum habetur. Et ita his à iudice consideratis defertur iuramentũ
7 vel non,ext.de off.del.de causis.†Si verò sit causa merè spiritualis,putà monachatus,vel matrimonij,tunc iudex fortè nequit deferre iusiurandum ob defectum probatiõis. Si autem non sit merè spiritualis,tunc fortè potest,secundum Vin. Sed nec appellanti est indistinctè deferendum iuramentum,licet pro eo sit præsũptio:sed tunc demum,cùm inspectis personarum & causę circunstantiis hoc faciendum videtur,extr.de testi.Romana.lib.6. Item etiam propter enormitatem delicti rei defertur iusiurandũ actori,si non possit ablata probare,C. Vnde vi,si quando. extrà.quod me.causa,c.fi. ¶Tertium quoq; est attendendum.quis sc.meliùs sciat veritatem. Hinc est,quòd ei,de cuius facto agitur, præcipuè est deferendum,ext. qui ma.acc.pos.videtur.ibi,qui enim meliùs admittuntur,&c.& ff.rerum amo. Marcellus. §.fi. In alieno enim facto non defertur,ne cogatur anceps subire periurium,vt ibi & ff.de in litem iuran.videamus.in prin.& de iur.iusiurandum. §.2. ¶Quartum etiam considerandum est,s.qualitas personarum, in præd.§.sanè.s.quis melior,quis dignior,& quis præstantior videatur,vt illi deferatur,vt in præ.l.legitimos. sicut alias in electione hæc omnia spectantur,8.q.1.licet.ext.de off.cust.c.fi.de ele.ecclesia nostra.2.& c.dudum.j.& in testibus illud idem,ext.de test.in p̃sentia.& c.Romana.lib.6 4.q.3.ver.testium.ff.fa.ercis.si quæ sũt. ff.de fide instr.l.ij. His concurrentibus locus est,vt iudex iuramen
8 tum deferat,vt in §.sanè.¶†Sed cui defertur priùs,actori,an reo Resp.dicunt quidam,quòd ei,qui meliùs probat:ar.ext.de prob. ex literis.& c.licet.prope fi.vt quia actor probat per vnum testẽ, reus nihil:ei ergo deferatur,ne probatio sit sibi inutilis: quod cẽ non debet,vt ff.de leg.j.si quando.in prin.& hoc puto. alij, quòd reo:quia cùm actor non plenè probat,reus debet absolui, vt ext. de iur.c.fi.§.sanè. Iura enim promptiora sunt ad absoluendũ, quã ad condemnandum,vt ext.de prob.ex literis.ff.de act.obli. Arrianus.ext.de fide instr.inter dilectos.in fi. Vel dic,quòd hoc per iu
9 dicem expedietur,cui s.deferatur, vt in §. sanè. ¶†Quid si actor habet vnam præsumptionem,& reus aliam,vel vterque semiple
d nè probat?tunc dic,reo deferendumᵈ: quia promptiores sumus ad absoluendum, & in dubiis melior est conditio possessoris, vt C.de cond.ob tur.cau.l.1.Inst.de interdict.§.commodum. Alij dicunt,quòd est locus gratificationi,arg.ff.ad Syl.si quis in graui.§. sed cùm omnes.& ff.de bo.aucto.iud.poss.si non expedierit. Tertij dicunt,quòd actori:quasi in iudiciis fauorabilior sit,ff.de iud.si quis intentione.& l.solemus.ff.qui satis.cog.de die. Quarti dicũt hoc casu nulli esse deferendum,quia tunc demum ad hoc recursus habetur,cùm aliæ probationes desunt:ar.ext.de prob.c.ij. Sed
e prius dictum verius estᵉ. ¶†Quid si actor fundat intentionem
10 suam per duos testes,& plenè probat, & reus exceptionem suã peremptoriam per vnum,nunquid defertur reo? Resp.non:imò condemnabitur,& ad solutionem iuris remediis vrgebitur,vt C. de ac.& ob.negantes.& ar.ff.de prob.cùm de indebito.in prin.ff. de test.ob carmen.& l.3.ibi,alias numerus,&c.quæ sunt 4.q.4. §.

f item in criminali hoc plenè prosequere,vt ext.de iurei.c.fi.ᶠ¶†
11 Quid si timens, ꝙ iudex deferat iusiurandum reo ex officio suo vt ext.de iurei.c.fi. præcludere vis sibi viam,dicendo, eum tibi eẽ suspectum,ff.de re mil.non omnes.§.à barbaris. Vtrùm autem in prætoriis stipulationibus iuretur in litem,no.secundum Rofr.in
g li.in ti.de prætoria stipulationeᵍ. In summa no.quòd is,ad quem negotium proprio nomine spectat,iusiurandum deferre potest: procurator verò non,nisi in tribus casibus: putà,si habet ad hoc speciale mãdatum:vel,si sit datus,velut in rem suam:vel,si habet
h liberam & generalem administrationemʰ:& cùm prelatus hanc habeat,potest deferre. quæ prosequere in Summa do.mei e.ti.§. si quis potest. versi.in reb.& seq. Quæ autem hîc desunt,vide j̃.in ti.de iureiurando.

ADDITIONES.

a Facta. ¶Nec appellat delator,si ille iurauit,& obtinuit:de hoc,& quid de relatore,scripsi de iur.c.fi.super j.gl.
b Videtur. ¶Vide,quod scripsi de iur.c.fi.in glo.vt modica ver.sed quid dicemus.& versi. iste si tamen.hucusque fuit vltimum verbum Vincen.in præ.dec.vlt.
c Regionis. ¶Vide in gl.ad quam remisi s̃.versi.,prox. hæc quæ sequuntur in prin.ipsius gl.
ADDE ad ver.sequentem ibi,si non sit.ibi,vel matrimonij. adde dist.gl.in c.mulieri.extrà de iure. licet ibi do.Ab.Sicul.post Host, teneat contra ipsam glo.& forsitan minus bene:quia causa ardua est,& negari non potest. præterea in hac causa non est recedẽdũ à seueritate canonica,vt in c.fin.extr.de transact.ideo non potest per arbitrium expediri,c.causa.extrà de in integ.rest. delatio autẽ huiusmodi iuramenti est potiùs de ęquitate:ergo,&c. Multa alia quæ pro hac opi.dici possent,quæ breuitatis causa omitto. Ioan. Maria.Blon.
d Deferendum. ¶dicit Gui.de Suz.conditionibus personarum paribus.
e Est. ¶Vt etiam scripsi de iudic.in capitu.fina.in vltim.glossa, post princ.
f C.fin. ¶Distingue,vt ibi scripsi in vlt.gloss.an plena actoris & semiplena rei sint incompatibiles? & tunc procedit, quod est dictum:an verò compatibiles?& tunc posset locus esse delationi.ibi vide.
g Stipulatio. ¶in vl.col.ver.item quæritur.
h Administrationem. ¶De procur.qui ad agendum.in fi.lib.6.

ADDITIONES NOVAE.

Vide ad hoc facientia.j̃.in speculo de iureiur.
Nota ꝙ iurandum est cum manu & nõ cum alio membro, no. in c.circa.ext.de elect.li.6.& Bal.l.si minor.C.si aduersus vend.& iuramentum habet tres comites,C.de nuptiis.Auth.quod super eis.super l.imperialis.
De sacramento purgationis no.in l.si de meis.§.fi.de arb.& l.p̃senti.C.de his qui ad eccle.confu.& l.2.C.de duo.re.& l. licet.de excu.tuto.& Auth.nouo iure.C.de poena iud.qui malè iudi. & l. fi.C.de fide instr.& c.quotiens.ext.de purg.cano.& dicitur ibi ꝙ p̃stantes huiusmodi sacramentum,debent sacra tangere euangelia.in aliis autem iuramentis non consideratur hoc, sed sufficiat verbo iurare,vel aliis scripturis,nota.in Clem. j. de hæretic. vers. porro.
Nota quòd ex leui præsumptione non defertur iuramentum, no.in l.idemque.§.illud.ff.de minor.
Nota quòd in omni sacramenro semper intelligitur excepta superioris authoritas,l.imperator.ff.ad municipa.c. venientes de iureiur.
Nota quòd iuramentum habet vim sententiæ latæ,præcedentibus probationibus,l.sed & si possessori.§.fi.de iureiur.
Nota ꝙ crimen periurij non est adeo ecclesiasticum, quin iudex laicus possit de eo cognoscere & punire, Io.An.in c.cum laicus.de foro comp.in nouella.
Procurator generaliter constitutus ad causas & ad iurandum quolibet genere iuramenti in animã ipsius constituentis an possit iurare solet not.in Clem.2.de proc.& in c.quoniam ad agendum.de proc.li.6.& l.iusiuran.c.fi.cum l.seq.ff.de iur. Bar.in l.qui bona.§.si alieno.ff.de dam.infec.
Pone statuto cauetur ꝙ sacerdotes & clerici non iurent nisi in virtute Spiritus sancti,an eorum procuratores hoc facient. Guid. de suza.per l.qui bona.§.penul.de dam.infe.
Cui potius debet deferri iuramentum, Bal.in l.qui accusare.de eden.dicit ꝙ in triplici paritate vincit reus. primò quando nil p̃batur hincinde. de quo Inn.in c.solet.de sent.exc.lib. 6. secundò quando hincinde est semiplena probatio,l.diuus.de re mili. Tertiò

tiò quando vterque probat plene:quia fauorabiliores &c.Si aūt probationes non sunt pares,ille vincit qui melius probat,vt l.fin. C.de edic.diui Adria.tol.& dic,melius probare illum cuius intentio magis consonat veritati seu rationi:de quo per Inn.in c.licet. de proba.

50 Nota ꝙ ille qui repellitur à testimonio,debet repelli ab isto sacramento,cum in hoc casu pars dicatur testis,l.quotiens.de fideiusso.&sic nō deferretur fœneratori,quia repelleretur à testimonio,vt l.si quis ad declinandam. C.de epis.& cle.Bar.in d.l.qui accusare.& D.Bar.de sal.in l.in bonæ fidei.C.de iur.& ibi Bal. & no. ꝭ.de iureiuran.

Nota quòd iuramentum quod est præstitum alicui tanquam officiali,eo deposito non debet seruari,Inn.in c. venerabilis. ext. de electio.

Nota ꝙ vbicunq; certus numerus est de substātia probationis actus qui geritur,tunc in defectum probationis nō ꝑt deferri sacramentum,vt in vltimis voluntatibus,& donationibus cā mor. de quo per Bal.in l.bonorū.C.de bo.pos.secund.tab.Item in hiis quæ sunt iudicij fundamēta nō ꝑnt stipulari ꝑ iuramentū, vt no. in l.j.C.de proc.fac.quod no.Inn.in c.innotuit ext.de eo qui fur. ordi.susce.& est ratio quia omissio substantialis formæ vitiat,l.si vnus.de testa.

Nota quòd si quis iurauit in contractu non potest contra venire nisi relaxatione iuramenti obtenta:alias incideret in periculū, quia posset de periurio puniri,l.fi.de crimine stellio.nisi forte ꝓbari posset iuramentum dolo vel metu extortum. Ange.in l.qui iuramento.qui satis.cog.

Nota quòd iuramentum super quolibet actu præstitum habet in se clausulam,si non potest ille actus valere vt agitur, valeat vt valere potest. Bar.in l.si quis pro eo.ff.de fideiuss.

Quod vbi mulier iurauit non venire contra alienationem fundi dotalis factam per maritum,non potest contrauenire,siue mulieri possit aliunde consuli,siue nong l.est in cap.cum contingat. de iureiurando,quam ibi sequitur do. Vinc.Item Arch.in c.quamuis.de pac.lib.6.super ver.omnino.Item Bal.in Authē. siue à me. C.ad Velleian.iuxta fi.apparatus, referendo dictum suum ad textum qui loquitur vtrum possit mulier consuli vel non.Item Hosti.in summa de iureiu.§.quando censeatur.sub §.papa etiam à iuramento.vers.sed ꝯ quia alienatio.De ista materia vide in Specu. de renun.& conclusione. vltra medium.vers.sed pone.& ver.itē beneficium iure hypothecarum.& latius de contrah.emp. §.tertio loco.per duas columnas,vbi etiam vide pulchras formas in renunciatione vxorum in ꝯtractibus virorum,& alia pulchra circa alienationem fundi dota.Contra videtur de iure ciuili,in l.si prædium.C.de iure dotium,super ver.nihil.& gl.ī l.j.§.cum autem hypotheca.C.de rei vxo.actio.super ver.sed nec alienare. In renunciatione tamen hypothecæ facta per vxor. vbi dicit se esse securam,practicatur in collegio mēi quòd sacramentum sibi non noceat,si illud reperiatur vltimum pignus.& ratio inter hanc renunciationem etiam cum iuramento,& iuramētum super fundo dotali, de qua.ꝭ.prox.potest esse. quia vbi dicit se securam nescit in quantum læditur,credens se securam.In iuramento autem facto circa fundum dotalem,scit in quantum læditur.Ex hac ratione ēt sequitur ꝙ si simpliciter renunciaret hypothecæ, & iuraret non venire contrà,non dicendo se esse securam super aliis,quòd non posset contrauenire. Idem si diceret se non venturam contra, & iuraret hoc addito, & si non esset secura,quia tunc scit in quantū læditur.

Quod iuramentum contra alias impossibilitates quam in supplendo ætatem nihil firmat de iure ciuili nec aliqua obstantia remouet.sed de iure canonico secus, Bald.in l.pactum dotale.circa princ.C.de collationib.

¶Bald.de iuramenti delatione.

¶Ex vno teste probante donationem,defert iudex sacramentū. Fallit in causa criminali:item in causa famosa:itē in causa spirituali.Item fallit,vbi non sufficiunt duo testes,vt in testamentis:quia ibi deficit ius & probatio.Itē fallit, vbi aduersarius plenè probauit.Item,vbi causa est nimis ardua.Item fallit, vbi persona est suspecta,vel ignota.G.¶Quandoque statur indiciis,& non iuramento,C.de in litem iur.l.2.§.fi.

a ¶De disputationibus,& allegationibus aduocatorum[a]. Rub.

QVONIAM testibus publicatis,& instrumentis exhibitis,partibusq; confessis,& aliis, quæ ad factum spectant,peractis,est iuris allegationibus insistendum, vt ext.de testi.in causis.& de postul.bonę.j.ideo,&c.Vel

b sic[b]:Postquam de probationibus facti,quæ fiunt per testes,vel instrumenta,vel aliis modis,plenè discussimus, consequens est, vt de probationibus iuris,quæ fiunt per aduocatos,s.de allegation. aliqua subnectamus. Et licet ꝭ.de aduoc.§.nunc de exordiis. & §. hic docendum.de arengis.& propositionibus plenè dixerimus, hic tamen specialiter de allegationibus,quæ in finitione litis fiūt

c dicemus,& ad aliqua specialia descendemus. Videndum[c] est igit, quid sit allegare:quis ordo in allegando seruandus est:qualiter ē allegandum:& qualiter allegationibus respondendum:quid pertineat ad officium iudicis allegationes audientis.

ADDITIONES.

a ¶Pileus sui operis parte 4.posuit rubricam,qualiter aduocati debeant allegare,& quis primò?¶Tanc.parte 3.in fi.posuit rubricā, de allegationibus,& respōsionibus.¶Aegi.fecit tres rubricellas allegatio actoris,allegatio rei,publicatio aduocati actoris.¶Totus libellus Vber.de Bob.fuit disputatorius actoris & rei, vel aduocatorum suorum:& per consequens sic.¶Io.de Deo,specialiùs tn̄.adaptat huic rubricæ pen.& vl.resp.lib.j.Cauil.in li.aūt Iud. parte prima,& secunda tractat de disputationibus super testibus: reliqua vide super Rubr.de aduocat.

b Vel sic.¶Secundum Tancredum, vbi ꝭ.

c Videndum.¶Omnia ista membra fuerunt Tan.& vnum plus posuit ante vltimum,s.quod sit officium allegantium? quod auctor putauit non necessarium.

¶Quid sit allegare.

1.§.Allegare seu disputare, est intentionem suam per probationes in iudicium deductas ostendere,& eam iuribus asseuerare,& colorare, ix.q.3.aliorum.23.q. vlt.conuenior.ver.allegatur.ext.de fide instr.inter dilectos.& de

a re iud.abbate sanè.libr.6.& de conces.præb.quia cunctis[a]. Quòd autem disputationes huiusmodi & allegationes fieri debeant sup

b testibus & actitatis,probatur in auth.de test.§.quia verò multi[b]. & §.nam partes.ext.e.in causis.de elec.dudum.j.&C.de testi.auth. si dicatur.in fi.& in præ.ver.allegatur.Ideo autem dixi,Per probationes inductas.nam cùm ex facto ius oriatur, vt ff.ad l. Aquil. si ex plagis.§.in cliuo.& ff.de act.& obl. l.obligationum.§.ex facto. & ff.de iure codic.quidam referunt.ver.nullus.ext.de eccl. ædif. c.pen.ext.de spon.de muliere.nisi sit fundamētum facti, nullum bonæ allegationis potest ædificium supponi, vt j.q.j.cùm Paulus. ext.de presby.non bap.veniens.nec clientulus poterit vllum de allegationis nitore habere subsidium, vt 9.quæstion.3.aliorum. Licet enim per subtiles allegationes & cauillationes lis quandoque indebitè protrahatur, vt ff.de ver.sig.ea est natura.& C. de iudi.rem non nouam.& l.properandum.& ext.de exce.pia.in prin. lib.6.& C.de iur.cal.l.2.prope prin.tamen finaliter iustitia & veritas sub æquo iudice valet,& inualescit, vt 25.q.9.graue. 8.dist.cōsuetudo,& in præ.l.properandum.§.j.Ar.contrà C.de aduoca.di

c uer.iud.aduocati[c].

ADDITIONES.

a Cunctis.¶eo.lib.

b Multi.¶Ver.si verò.& ibi no.

c Aduocati.¶Cesset contrarium,si intelligatur de aduocatis,q sua subtilitate iustam reportant sententiam:si de iusta intelligo,illud casuale.

¶Quis ordo in allegando sit seruandus.

a 2.§.Nunc breuiter[a] transeamus de ordine in allegando seruando.Et licet de hac materia dictum fuerit ꝭ.de aduoc.§.iam nunc.tamen hic aliqua specialius vtile est commemorare.Ordo igitur in allegando is est, vt aduocatus actoris primò proponat,quæ ad sui clientuli intentionem iuuandam & fundandam viderit expedire, vt j.§.prox.deinde verò rei aduocatus r̄ndeat allegatis,destruendo allegationes alterius partis, ꝑ dicta testium,vel instrumentorum,vel per confessionem,seu alias ꝑbationes,inducendo etiam pro se iura,rationes,&exempla:& allegatis per partem alteram clarè & apertè respōdendo,distinguēdo eorum iura,intellectum apertiùs exprimendo, vt j.§.post hoc ver.iuribus.ꝙ seq.sicut facit Augustinus 28.q.j.sic enim. & Papa ext.de rest.spo.literas.& de conces.præb.quia cunctis.& de re iu. abbate sanè.lib.6.ext.de translat.inter.§.sed neque.j.§.prox. ver. fundata.Præmissus autem ordo proponēdi probatur.nam actor laborare debet ad intentionem causæ suæ ampliādam:reus verò econtrà

ADDITIO.

a Nunc breuiter.¶Ordo iste quasi ad literam fuit Tanc.

Contrà ad extenuandam, 4.q.4.c.j.& ij.& ar.xxi ij.q.2. dominus. Et quòd actor priùs debeat proponere, probatur ext.de mu.pet. c.j.& iuxta regulã, qui prior appellat, ptior agat, ff.de iu.qui prior ext.de ord.cōg.c.2. Deinde si reus exceptionis se credit iuuari bñficio, alleget priùs, quæ faciunt ad fundandam & probandã suam exceptionem, & pòst actoris aduocatus respondeat, & allegationes illius destruere satagat, sicut prædiximus paulò antè. Meritò autem reus primò tunc allegabat. nam in exceptionibus probandis, seu proponendis reus fungitur vice actoris: & qui excipit probare tenetur, ff.de prob.si pactum.& l.in exceptionibus. ff.de exce.l.j. Demum si actor originaliter replicare voluerit contra allegationes rei, replicet, quod sibi videbitur sub præscripto modo cui etiam simili modo respondeatur à reo: similiter & in triplicatione, quæ datur reo, & in quadruplicatione, quę datur actori: de hoc dic, vt s̃. de excep.§.fi.

SVMMARIVM.

1 *Factum priùs constare debet, quam disputetur de iure.*
2 *Ad factum qualiter, & quando sit in iudicio accedendum.*
3 *Causa rei confessi non est tuenda.*
4 *Funiculus triplex difficilè rumpitur: & quæ non prosunt singula, multa iuuant*
5 *Intentione per facti probationes in iudicio fundata, ad iuris defensiones descendendum est.*
6 *Iudicandum est pro illo, pro quo plures bonæ fecerint rationes.*
7 *Argumenta toties sunt in iudicio repetenda, donec aduersarius intelligat, & iudex plenariè instruatur.*

¶Allegationes suas qualiter debeat facere actoris aduocatus.

3.§.Nunc videndum occurrit iuxta propositionis seriem qualiter faciendæ sint allegationes. Scias igitur quòd postquam publicatæ fuerint attestationes, & instrumenta ac aliæ probatiões exhibitæ, debet fieri disputatio super actitatis.
1 ¶†Priùs enim constare debet de facto, quàm disputetur de iure, ff.de iure codic.quidam.ext.de eccl.ædific.ad audientiam.extr.de re iud.abbate sanè.libro 6.in auth.de testi.§.si verò.ibi, in tempus disputationis, &c. quia ex facto ius oritur, vt s̃.§.j.ver.ideo autem Ideoque die ad disputandum, seu allegandum specialiter præstita vtralibet pars debet habere copiam omnium eorum, quæ fuerunt in iudicio actitata. Tunc autem deliberatione præhabita diligenti, surgat actoris aduocatus, ad quem specialiter pertinet officium disputandi, qui se habeat in surgendo, & in beneuolētiam iudicis captando, & in licentiam iudicis postulando, & eum de iustitia monendo, & in arengam faciendo, ac aliis, prout dixi s̃.de aduoc.§.nunc de exordiis.in prin.& ver. vel tali ad iustitiã. & per
2 totum, & §.hoc docendum.versi.item de iustitia.& per totum.† Quo facto, statim ad factum hoc modo accedat. nam ipse debet cām ampliare, vt s̃.§.proxi. Si enim est iudex, de cuius iurisdictione possit meritò dubitari, putà delegatus, vel arbiter, vt ext.de offic.del.cùm in iure.& C.de man.princ.l.vnica, & 2.q.6.§.quod de arbitris. aduocatus actoris incipiat, & dicat, qualiter causa fuit cōmissa, vel compromissum factum: & si necesse sit, legat, literas cōmissionis, vel instrumentum compromissi: recapiloget etiam citationes, & subdelegationes, si quæ in causa factæ fuerunt: quę omnia in promptu habeat, vt si quid ex his negetur, vel super aliquo immineat dubium, paratus sit per documenta causæ facere plenam fidem. Postmodum verò proponat, quid petitum fuerit per suum clientulum: &, si necesse fuerit, libellum prælegat ab ipso porrectum, vt xxvj.dist.bene quidem.extrà de lib.obla.c.j. Deinde verò recenseat processum: putà litis contestationem, iuramenti præstationem, positiones, & alia, quæ fiunt in causa: & maximè quæ sunt substantialia, de quibus dixi s̃.in proœmio huius secundæ partis. Hæc probantur extrà de electio.dudum.secundo, §.partibus.& extrà de prob.quoniam contra.& singula habeat in ꝓmptu, paratus ostendere, si necesse fuerit, vt prædixi. ¶†Sed & si ad
3 uersarius aliquam positionem, vel aliquid de intentione eius, vel libellum confessus fuerit, illud proponat iudici, vt iam quasi pro iudicato habeatur: imò petat sententiam, quia non est confessi causa tuenda rei, extrà de transac.præterea.2.C.de confes.l.vnica extrà eodem, c.2.& 2.qu.1.nos in quenquam. Ea verò, quæ pars negauerit, per probationes inductas satagat asserere, s.per dicta testium, vel per instrumenta, vel per priuilegia à se inducta, vel per præsumptionem, vel per iuramentum, & etiam per alia genera probandi, de quibus dixi s̃.de prob §.videndum.& probatur 22.q.j.omne, quod.& extrà de fide instr.per totum, & de præsum. illud.dicens sic: per A.& B.& C.testes, & per tale instrumentum, vel ius probatur primus articulus, qui talis est: per D.& E.& F.probatur secundus articulus, qui talis est: & sic de aliis. De hoc autem & de articulis vide s̃.de teste, §.publicatis. & §.nunc videndum. legendo, si necesse fuerit, dicta singulorum testium, nisi super articulo negato fecerit mentionem: & quātò plures testes concordes habuerit, tantò melius erit, vt lxxxj.distinctione, in omnibus. extrà de offic.delega.prudentiam.§.1.xx.distinctione, de quibus. quoniam aliàs numerus testium, aliàs dignitas, aliàs fama consentiens, confirmat rei, de qua quæritur, fidem, vt 4.quæstione 3.§. item in criminali.in princ.extrà de testibus, in præsentia. Quòd si aliqui testes discordes videantur, concordet eos, si potest, de pœ. distinctione j.periculosè.extrà de testibus, cùm tu.argumen. 11. quæstione 3.antecessor. ff.de liberis & posthu.si ita scriptum. C. de inoffic.dona.l.vnica, in authen.de exhiben.& intro.reis, §.fi. ff. de rebus dubiis, quoties. Distinguat enim tempora, modos & qualitates, & concordet scripturam, 2.quę.1.si peccauerit.super quo dic, vt in præd.§.publicatis. Item si præsumptiones, vel instrumēta faciunt cum dictis testium, alleget ea ad confirmandam testiū fidem, arg.ff.de probat.l.fin.§.1.4.q.3.ver.solam.C.de testibus, l. solam. Inducat etiam omnia iura & rationes, quæ faciūt ad id, qđ probare intendit, vt facit Nico.Papa.3.q.v.quia suspecti.vt iudex bene instruatur in causa, & simul cuncta iungat, & liget: quoniam
a qui allegat, alligat, secundum T.[a] vt omnibus simul coniunctis &
4 sibi inuicem suffragantibus, probetur fortiùs, quod intendit.†nā triplex funiculus difficilè rumpitur, extrà, de treu.& pac.capi.j.& quæ non prosunt singula, multa, supple collecta, iuuant, ff.ex quibus cau.ma.necnon.§.si quis sæpius.& ff.de pac.l.j.in fi.Inst.de o-
b blig.quæ ex consen.[b] ¶†Fundata verò intentione sua per proba
5 tiones facti, tunc ad iuris probationes descendat, allegando & inducendo leges, & canones, & argumenta, exempla & rationes, q̃ suam fulciant intentionem, sicut Papa facit ext.de iud.nouit. §.ñ igitur.extrà de noui operis nuncia. intelleximus. & Augustinus xxviij.quæstione j.c.sic enim valet.xj.quæstione 3.c.summopere s̃.§.proxi.versiculo primo: & si non habet casus expressos, argumenta & similia inducat, ff.de leg.l.non possunt.extrà de rescrip. inter cæteras.ff.de re mil.non omnes.§.à barbaris.& C. de quæst. milites.C.de prob.cùm res.ff.de neg.gest.Nesennius.ff.si cer.per.
6 lecta.ff.de excep.rei iud.singulis.¶†Studeat autem multa pro se inducere.nam pro illo iudicabitur, pro quo plures bonæ fecerint rationes, de pœn.distinctione 4.§.finis.xiij.distinctione, duo. ad fin.Instit.de adopt.§.si verò.extrà de probat.licet.in fin.lxv.distinctione, capi.j.2.& 3.de iur.& fac.ignoran.l.j. ibi, tamen si nondum satisfecisti. Deterior enim est causa eius, contra quem plures faciunt rationes: extrà de iure pat.suggestum.de re iudic.cùm æterni.in fi. 28.distinctio.de Syracusanæ. Sed & vbi plura faciunt pro aliquo, quàm contrà, pro eo pronunciatur, vt 23.quæstio.6.
c cap.vides.& extrà de iure patron.suggestum.cum suis concord.[c] licet sit argum.contrà lj.distinctione, designata.cum suis concor. Repetant etiam, & explanent argumenta sua toties, donec aduersarius intelligat, & iudex plenariè sit instructus: sicut facit Augustinus: contra Pollentium, xxviij.quæstione j. iam nunc.prope fi-
7 nem, ver.intelligis ne, quid dicam, & cætera. ¶†Quòd si plures fuerint articuli, & positiones, ita faciat super quolibet: vel si iudices sint parati, exposito facto diligenter, & repetitis sub compendio quatuordecim, quæ continentur extrà de prob.quoniam cōtra.dicat sic: Et quia scio vos gestare iura in scrinio pectoris vestri idcirco ea coram vobis allegare omitto, vt C.de testam.omniū. extrà ad appellat.sæpe. in principio. Supplico tamen, vt ea, & cætera omissa, suppleat discretio iudicantis, C.vt quæ desunt aduo. iudex suppleat, l.vnica, extrà de postul.bonę. In fine autem petat sententiam pro se ferri: petat etiam, expensas, sic dicens: Per præmissa igitur, dñe Iudex, ꝯstat luce clariùs nos esse in cāvictoria: vñ peto pro me sniām ferri, & aduersariū mihi sñaliter ꝯdenari: & expensas in lite factas mihi restitui, & restituēdas esse ꝑ vos decerni,

vij.q

ADDITIONES.

a Secundum T. ¶vbi s̃.in 3.vers.
b Ex consensu. ¶Supple, per totum.
c Suis concor. ¶Ibi no.in vlt.gl.& solue: sed contrarium, vt ibi scripsi, s.quòd in æquiualentibus singulariter & diuisim statur maiori numero: quādo verò in illis est inæqualis autoritas, præfertur quandoque minor numerus personarum: de hoc de testi.in nostra.& rationum, vt in contrariis: & est expressum ext.de elect.innotuit. Lanfran.in inferiori contrario se expediebat, dicendo, qđ plus valet, præualet, ff.de senat.emancipatum.& vide, quod not. xiij.dist.duo mala.

vij.q.i.c.felicitatis.ibi,luce clarius,&c. & iij.q.6.hoc quippe.ibi,luce clarius.& ij.q.8.sciant. Quòd petere debeat expensas,probatur C.de iud.properãdum.§.sin autem.ext.de rescr.c.si.Prædictus modus allegandi probatur in concord.quæ sunt infra vers.prædictus autem. Aget quoque sapienter,si quæ probata sunt:& per quos, colligat:& ea cum suis allegationibus in scriptis consiliariis,vel iudici tradat,vt pleniùs deliberare valeant,quia non possunt de omnibus recordari:& ad hoc extra.de elec.dudum.ĵ.titu.prox. versi. auditis.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum actoris,etiam testibus roboratum,multis modis impugnari pôt.*
2 *Aduocatus rei potest,allegare,iuribus& rationibus pro parte actoris inductis, non esse exemplis,sed legibus iudicandum.*
3 *Simili per vnum inducto,& altero negante simile,cui incumbat probatio.*
4 *Allegationes partium qualiter sint in iudicio distinguendæ.*
5 *Iurium contrarietas multiplici ratione sopiri potest.*
6 *Contra ius causam perpetuæ prohibitionis habentis factum an valeat.*
7 *In medio posita sæpe ad principium & ad finem referuntur.*
8 *dictio Fortè,quandoque est nota assertionis,non dubitationis.*
Vsque dictio quandoque exclusatiuè quandoque inclusiuè ponitur.
Clausula,quidam alij,ad quid referatur.
9 *dictio Donec,dictio Amplius,& dictio Circiter,quomodo sumantur.*
10 *Vt dictio quandoque consecutiuè,non causatiuè ponitur.*
11 *Nunc dictio quid importet.*
12 *Causa cessante statuti,debet cessare constitutio & effectus.*
13 *Causa impulsiua quæ dicatur.*
14 *Argumentum à contrario non valet,vbi ius expresè contradicit.*
15 *Præpositio In,multis modis sumi potest.*
17 *Masculinum genus an possit comprehendere fœmininum.*
18 *Fœmininum an possit comprehendere masculinum.*
19 *Apostolus denegat se habere consuetudinem contentiosorum.*
20 *Alleganda in iudicio duobus versibus continentur.*
21 *Aduocatus rei,aut quilibet,quibus modis poterit soluere iura contra se inducta*
22 *Fallacijs tribus possunt omnia contraria in iure solui.*
23 *Aduocatus debet factum suum aliter,quàm actor proposuerit,asseuerare.*
Oculi Domini super iustos:vultus autem eius super facientes mala.
24 *Reus exceptionem in iudicio proponens,fit actor:& eam probare potest pluribus modis.*
25 *Allegationibus qualiter sit respondendum.*

¶Aduocatus rei allegationes suas proponere debet.

4.§.post hoc autem rei aduocatus, qui debet causam extenuare,vt s̃.§.nunc breuiter. surgat iuxta morẽ s̃.in principio præcedentis.§.vers.nunc autem. est commemoratum,& per ordinem,quæ per aduocatum actoris fuerint proposita sub epilogo repetat,seriatim ad singula per eum proposita respondendo, & audacter cuncta per eum introducta, prout poterit,destruendo:siue sit cõfessio,siue attestationes, siue instrumenta, siua aliqua suprà scripta: dicens, Dominus talis superficialiter & coloratè,sed non medullitùs visus est ostendere: ꝙ suus clientulus foueat iustam causam:sed, vt cum pace sua loquar, non debuit coram tantis viris propter salarium contra conscientiam allegando ad gehennam ædificare,extra.de restit.spol.literas.vt eccle.bene.c.vnico. Vel dic,vt s̃.de aduo.§.nunc de exordiis. Quòd verò contra conscientiam dixerit, sic ostendo:confessionem igi
1 tur dicat fuisse reuocatam,quod dic,vt s̃.de confes.§.fin.¶†Item testes,quibus actor suam intentionem fundauit,impugnet:quod multis modis facere potest,assignando contrarietatem,seu varietatem,seu mendacium in dictis eorum,si potest:vel dicat,quòd ñ reddunt causam sui dicti: vel ꝙ non respondent ad interrogata: vel non deponunt super eo, ad quod inducuntur: vel quòd sunt infames,vel aliàs inhabiles: & sic de aliis, quæ plenè prosequere, vt s̃.de teste,§.primo.Item discordet eos per impossibile, & per ꝑsumptiones,& per contraria,extrà de probat.licet.in princip.extra.de causa pos.cùm ecclesia,iij.q.ix.c.nihilominus.& c.pura.Itẽ impugnet instrumentum: quod multis facere potest, vt dixi: vel de falso arguat.quod dic,vt s̃.de instr.edi.§.postremo.¶Item impugnet præsumptionem,dicens,eam temerariam,vel leuem,vel per aliam contrariam tolli:quæ dic,vt s̃.de præsump.§.species.&
2 sic de aliis,quæ in facto consistunt,pro parte actoris inductis.¶† Exemplis quoque,iuribus,& rationibus pro parte actoris inductis respondeat,dicendo,quòd non est exemplis,sed legibus iudicandum:vt ij.q.vij.§.hoc dicto.de consec.disti.ii.reuera.versic.sed quod.C.de senten.&interloc.omnium iudic.nemo.¶Iuribus etiam respondeat,dicendo,quòd iura inducta pro similibus,non obstant:quia aliqua dissimilitudo in eis inuenitur,vt xxviij.q. j. cap. sic enim neque.in iij,col,ver.non sunt itaque.& extrà de sum.tri.
3 cap.ij.§.nos autem.¶†Sed si ego induco simile,&tu negas esse si
a mile,quæritur,cui incumbet probatio?Respon.tibi:quia vera [a] negas,ff.de probat.ab ea parte.præsertim si coloratè propono,& expressa sit identitas,seu similitudo,vt extra.de transla.inter.vers. sicut ergo.extra.de rescript.inter cæteras.in fin.¶Præterea negãdo aliquid esse simile,implicas dissimilitudinem,& ideo eam probes,extrà.de renun.super hoc.ff.de probat.filius.& meliùs,qui si. sint leg.per venerabilem,§.verum.& in præ.ver.non sunt itaque. quòd si hoc non probetur,non est simile,xxvij.q.j.nuptiarum,in authen.de fide instr.in princip.Item respondeat distinguendo,& exponendo iura,vt s̃.eodem,§.nunc breuiter.versic.ordo.& sol-
4 uendo etiam contrarietatem,vt iam dicam. ¶†Et generaliter distinguendo,partis alterius allegationes aliquas per interemptionem,vel per vim literæ,vt facit Augustinus xxiij.q.vij.quod autẽ & viij.dist.quo iure. Aliquas etiam per aliqua iura, & posteriora, & noua,vt ext.de rest.spoliat.sæpe.vij.distinct.Moyses.ff.de legib. l.non est nouum.& l.seq.extra.de homi. si perfodiens. Quasdam per veriorem intellectum,vt ix.distinctio.quis nesciat.extr. de fide instr.inter dilectos.Quasdam per rationem solam,j.distinctio. consuetudo. & ix.distinct. sanè quippe ratio. ¶Prædictus autem modus allegandi & respondendi probatur xj.q.j.quicunque litẽ. xiij.q.j.§.j.& ij.& per totum,& extra.de consuet.cùm dilectus.extra.de elect.cùm nobis olim.extra.de probatio.licet causam.de fide instr.inter dilectos.& in concord.quæ sunt in præ.ver.de ord.
5 ¶†Potest autem iurium contrarietas multiplici ratione sopiri: putà dicendo illud prius,hoc posterius,vt s̃.versic.&generaliter. & illud ius determinatur,seu interpretatur per istud, ff. de leg.& ideo.vt patet tertia. questione tertia.offeratur.quę determinatur
b quo ad possessionem mobilium,vel immobilium,per l.sciendũ[b] ff.qui satisda.& cog.extra.de maio. & obe. statuimus. quæ deter-
c minatur [c] per illam.extrà de constit.cap.fin.¶Vel illud in ordinario,hoc in delegato: qui executioni mãdata sententia functus est officio suo,vt extrà de offic.deleg.in literis.vel illud in reali,aliud in personali:& hæ duæ solutiones probantur eodem titulo, quereti.¶Vel,illud de monachis,hoc de canonicis,extr.de statu mo.
d quod Dei.Argumen.contrà extr.de postuland.ca.ij.[d]¶Vel,illud de Cistercientibus, hoc de aliis monachis, qui non sunt tantum priuilegiati.extra.de rescrip.cùm ordinem.¶Vel illud in decimis prædialibus,hoc in personalibus,vel in primitiis,xvj.quæstione j. quæsti.ext.de deci.ad apostolicæ.¶Vel,ibi erat lis contestata,hîc non,vt extr.de dolo & cont.prout.¶Vel,ibi agebatur petitorio, hîc possessorio,extra.de restit.spoliat. literas.§. nos autem.¶Vel, hoc illud expresè corrigit,extr.de consang,&affin.non debet.& ff.de leg.iij.si quis in principio.ff.verb.significationib. derogatur. extr.de iudic.venerabilis. ¶Vel,illud ius non fuit moribus vtentium approbatum,iiij.dist.§.leges.& xij.distin.diuturni.Institu.de iust.& iure,§.ex non scripto.¶Vel à plurib.& melioribus hoc ius seruatur,quàm illud,xix.distinctio.in canonicis.¶Vel, illud de rigore,hoc de misericordia,C.de iudic.l.placuit.l.distinctione,ponderet.in fin.extra.de transactio.cap.fi.xxvj.quæstione,vltim.allegant.¶Vel,illud de iuris asperitate,hoc de ęquitatis misericordia seu mãsuetudine,ob communem vtilitatem inductum,vt ext.de re iudic.abbate sanè.§.fin.libro vj.¶Vel,illud de consilio, hoc de præcepto,vt v.distinctione,§.primo,& xiiij.quæstio.ij.quod præcipitur.& cap.præ.exemplum patet.extrà de obseruat.ieiu.cap.ij.
6 item de illis.& xxviii.quæstion.j.sic enim.¶†Vel,illud ius habet causam perpetuæ prohibitionis,& ideo non valet. quod fit contra illud, vt C.de legi.non dubium.extra de testibus,capitu.secun
e do,x.distinctio. vides [e].xxv. quæstio.ij. imperialem. hoc verò ius non habet talem causam prohibitionis:& ideo tenet,quod fit cõtra,illud,ff.de vent. insp.l.ij. §. quod autem. Quidam tamen hanc distinctionem non approbant. Vnde potest dici, quod fit contra iuris prohibitionem,nõ tenet,nisi per aliud ius tolleretur: quod contingit in multis casibus:vt ecce, simpliciter vouens prohibetur contrahere matrimonium:& tamẽ si contraxerit,tenet,xxvij. quæstione j.nuptiarum.¶Itẽ sententia prohibetur ferri sub conditione:

ADDITIONES.

a Verum.¶quod ius sic scripsit de constitu. translato. super vltim. glossa,vbi videre potes,quorum fuit hot dictum.
b Sciendum,¶Nouum videtur hoc dictum,quòd authentic.determinetur per l.Digestorum:sed dic,quòd determinatur,id est,intelligitur.
c Determinatur.¶Hoc propriè.
d C.ij.¶Fateor,quòd in multis differunt,licet & in multis conueniant,vt ibi in fin.
e Vides.¶Vbi de hoc,& ibi etiam aliqua no.de inferioribus exemplis:de hoc etiam extrà de sponsa.duor.tua.

ditione:lata tamen tenet,ij.quæst.vj.biduum.¶Item sententia ex communicationis prohibetur ferri monitione non præmissa: lata tamen tenet,extrà de sent.excom.sacro.Item prohibetur,ne episcopus consecret ecclesiam in alterius diœcesi:si tamen contrà fecerit,tenet,vij.quæstio.j.episcopus in diœcesi.¶Item ne quis sine examinatione ordinetur:si tamē contrà fiat,tenet,xxiiij.distinctione,quando.¶Item præcipitur,vt de calumnia iuretur:si tamē omittatur tenet processus & sententia,C.de iur.calum. l. ii. §. sed
a quia veremur [a].& sic de similibus.¶Vel,ibi non ponitur ius,sed factum narratur.sic potest intelligi vii.q.i.præsentium.in princip. extra de re iudic.libro vi.abbate.& no.s̄.de appellatio.§.qualiter. versi.porrò.¶Vel,in principio factum narrat:in fine concordan. vt extrà de fide instrum.ex literis.extrà de appellat.secundò requi
7 ris.†Ea enim,quæ in medio ponuntur, sæpe ad principium & ad finem referuntur.vt ibi dicitur. Argum.contrà, quia non ad omnia præcedentia, sed ad sequentia interdum clausula refertur; vt extra. de donat. cùm dilecti. Item in eadem oratione contenta n̄ debent ad diuersos intellectus referri,vt extr. de baptis. maiores. §.cæterùm.Et not.quòd clausula in medio literarum posita,complectitur tantùm præmissa:sicut sunt plura negotia non se contingentia:sed si articuli sunt connexi,non refert,vtrùm in principio vel in medio,vel in fine ponatur: quia tūc, cùm aliquid prohibet in vno,etiam in aliis intelligitur esse prohibitum,quę in literis cōtinentur,vt extra.de appellat.inquisitioni.& in præ.cap.secundò requiris.& extra.de rescrip.olim.& vide,quod not.suprà de edit.
b instrument.[b]Item clausula [c] illa,Et vltra,ad modicum tempus re
c fertur, nisi aliter in libello exprimatur, vt extrà de dilat. literæ. ff.
8 de ver.sig.hæc adiectio.¶†Item dictio Forrè, & dictio Forsitan, quandoque est nota assertionis,& nō dubitationis:extrà de testa. quia ingredientibus.de procur.c.tuę.xxxiii.quæstione ii.admonere.cir.med. ¶Item dictio Vsque,quandoq; ponitur exclusiue, ex
d tra.de episcopo,qui.renunc.episc.c.i.[d] quandoque verò inclusiuè,vt xciii.distinction.à subdiacono.¶Item clausula Quidam alii ad quatuor tantùm refertur,vt extrà de rescrip. cùm in multis. li-
9 bro vj.¶†Item dictio Donec,quandoque sumitur pro Vt, extrà de verborum significatio.Ioseph.& capit.quod dicitur.Item dictio Amplius,ad modicam quantitatem refertur.Similiter & hæc dictio Circiter,& similes,extra.de verborum significatio. cùm inter vos.ext.de despon.impub.c.fin.¶Item Diutius,extenditur ad biennium,vel quinquennium,vel arbitrium boni viri,ext.de ꝺiu.
e lepr.c.i.ff.de pac.quod dicitur[e].¶ Item Maximè,quandoque po-
f nitur pro Tantùm,vt ext.de fil.presb.ad abolendam.[f]¶Item Mox, ponitur quandoque pro Incontinenti, ff. de testamen. hæredes palàm.in fin.extra.de elect.quia propter. & cap. cùm post.quandoque pro spatio decem dierum,ff. de constitut. pec. promissor. quandoque pro anno,xx.quæstione ii.si in qualibet.&capitul.puella.quandoque pro triduo,C.de iudic.cùm specialis.¶Item qualiter intelligatur Celeriter,habes extra.de loca.& con.ca.fin. ¶Item de verbo Statim,ff.de damno infecto,damni.§.Sabinus.& ff. de solu. quod dicimus.¶Item de verbo Quamprimum, ff. de administ.rer.ad ci.pertinen.l.ii.¶Item de verbo,sine dilatione,in au
g thentic.vt nulli iud.§.illas [g].¶†Item dictio Vt,quandoque poni
10 tur consecutiuè:& non causatiuè,C.de seruitu.& aqua,lege prima,& i.quæstione i.benedictio.cum suis concor.¶Item per clausulam Vocatis, qui fuerint vocandi, debent vocari omnes, quorum interest,extra.de iudiciis, exhibita. ¶Item qualiter intelligit clausula illa,Quantum de iure poteris.habetur extra. de rescript. causam,quæ.¶Item clausula illa,Quantùm de iure poterimus,ꝓcedemus,semper ponitur post peremptorium, vt patet extra. de in integ.restitut.tum ex literis.fin.de dol.& contum.cùm dilecti. ¶Item de aliis clausulis vide s̄. de rescrip. præsent. §. ratione for-
11 mę.¶†Item dictio Nunc,importat,vt quid sine dilatione fiat,C. de inoffic.testamen.sancimus.§. cùm autem quis. versicul. sancimus.xxviij.quæstione j.iam nunc.¶Itē de verbo Tunc,ff.de cōd. & demonst.l.iiij.&l.si is ita.¶Item quæ hîc desunt,vide in Repertorio in titul.de verborum significatio.& in tit.de rescript. ¶Vel talis auctoritas sic debet ex vi literæ intelligi,vt in prę.§.cæterùm Argumen.contrà j.quæstione. j.Marcion.ext.de verborum signi
h ficatio.intelligentia.& capitul.præterea [h].¶Vel ibi interrogatio posita non infert negationem,sed potiùs difficultatem,vel raritatem:not.de pœn.distinctione j.§.quod autem.ver.sed huius.& §. sequen.& sic intelligitur xxxij.quæstio.ij.quid in omnibus.Quandoque verò negationem infert,vt extr.de elect.venerabilem. ꝓpe princip.ibi,nunquid enim,&c.& ver.quod autem.¶Vel,illud vetus,hoc nouum:quod soluere non valet ouum:putà olim licitum erat episcopis deponere episcopum in cōcilio,vt ij. quæstione i.primates.hodie non,vt ii.quæstione vi.ideo.& iii.quæstione. vi.quamuis.& capit.seq.extr.de offic.leg.quod translationem. & s̄.ver.generaliter.¶Vel,illud est priuilegium,hoc ius commune, vii.quæstione. i.petiisti.iii.distinct.priuilegia.xxviii.quæstione. ii. non exēplo.de regularib.quia in insulis.¶Vel,illud est priuilegium personale,hoc reale,extrà.de inst.cap.pen.extr.de verb.signifi.abbate.xxv.quæstione ii.§.fi.¶Vel,illud, vbi timetur scandalū, hoc vbi non timetur,l.distinctione,vt constitueretur.extr.de cle. excommunicato,latores.¶Vel,illud vbi quis plus,seu pluries deliquit:hoc,vbi semel,vt C. de episcop.aud.nemo.xxv.q.ii.ita nos. extrà,de iudi.cùm non ab homine.¶Vel, ibi Papa loquitur magi
i straliter[i],hîc papaliter.¶Vel,ibi de comparatiua promissione,hîc de iure,extr.de spon.cap.ii.in fi.¶Vel,illud in foro animæ,hoc in iudiciali,extr.de senten.excom.inquisitioni.&extra.de spon.tua. ¶Vel,illud statutum fuit ob necessitatē,quæ nunc cessat:hoc absque vlla necessitate,i.quæstiōe vii. quod pro remedio & quæst. i.quod pro necessitate. extra. de elect. cùm in cunctis. in princip.
12 †¶Vel,illud statutum fuit ex causa,quæ nūc cessat,ideoque cessare debet constitutio,vt extrà.de iureiuran.& si Christus. vbi de
k hoc,& de renun. post translationem. §. cæterùm [k]. quod verum est in causa finali,vt ff.de cond.ob turp.caus.l.i.&.ii.C.de cond.ob causam,l.dictam.non in impulsiua,vt no.in præd. decre. ¶Causa autem finalis est,cùm constitutio ob fauorem inducta est,vt cùm in fauorem condemnati statutum est, quòd possit à grauamine appellare: & sic est causa finalis. Cessante ergo causa tali, scilicet grauaminis,cessat ius,extr.de appellat.cùm cessante.ext.de voto, magnæ.in fin.Sed contrà xxxii.quæstione vii.cap.fin. vbi dicitur, quòd licet aliqui iungantur matrimonialiter causa prolis habendæ,& sic est causa finalis,non tamen separantur,licet prolem nequeāt procreare.Sed illud speciale est in matrimonio,sicut & alia multa,quæ not.extr.vt lite non contest.cap.j.¶Vel dic,quòd nō semper illa est causa nubēdi:imò quandoque quis nubit,quia nequit resistere stimulis carnis.vt extr.de eo,qui duxit in ma.Iorda-
13 næ.& xxxij. distinctio.solet. & §.præd.¶† Causa verò impulsiua est,cùm in odium alicuius aliquid statuitur: vt propter garrulitatem Calphurnię statutum est,ne mulieres postulent,ff.de postul. l.j. §.sexum. Item propter fugitiuos & criminosos statutum fuit, ne clerici sine literis commendatitiis recipiantur,vt xcviij. dist. §. j.& cap. Afros & tamen extenditur ad non criminosos:quia licet causa impulsiua cesset,non ideo constitutio cessat,vt xix.quęst.ij. duæ.¶Vel,illud secundum leges,hoc secundum canones, x. dist. cap.j.extr.de offic.deleg.super quæstionum.§.intentionis. extra. de testa.filius.xxxiij.quæst.ij.inter hæc vera.¶Vel, illud statutum fuit propter magnam importunitatem petentium,&inconsultè. hoc proprio motu & cum deliberatione.extr.de pur. can.c. cùm in iuuentute.prope fi.de rescrip.si quando.C.libro x.de petit.bo.
l sublat.l.j.de pœ.distin.j.importuna [l].¶†Vel, non obstat sensus in
14 de à contrario sensu sumptus,cum in hoc casu ius expresè contradicat: & argumentum à contrario non valet, vbi ius expressè contradicit,vel est contra bonos mores,vt C.de condi.insertis,l. ij.C.de iurisdict.om.iud.nemo.C.de episc.& cleric.conuenticula licet aliàs sit validissimū,ff.de off.eius,cui man.est iuris.l.j.extr. de reg.&trāsl.ad rel.cū virū.ext,d̄ his,q̄ fi.à p̄l.fin.cō.ca.cū apostolica. in fin. 8.q.j.sciendū.xxiij.q.ij.sanè.quod facit ad hoc xxxvij.distin. relatum

ADDITIONES.

a Veremur.¶Et de iur.calum.cap.j.§.j.libro vj.
b Instrumen.¶§.nunc autem videndum.vers. item excipe. & vide quod infrà dixi.
c Item clausula.¶Hucusque ad ver. vel talis. principaliter ponit de verbor.sig.de quo satis Azo in brocar. sub rubrica, de verborum effectu & significatione: sed hodie habentur de hoc volumina per alphabetum ordinata.
d C.j.¶Et ibi plenè de hoc scripsi super j.gl.
e Dicitur.¶De hoc dixi de fide instru.c.fin.
f Abolendam.¶De hoc dixi super gl.hoc ideo.
g Illas.¶Et ibi de hoc.
h Præterea.¶Solue,vt ibi no.in gl.ij.
i Magistraliter.¶De resti.spo.literas.versic.nos autem.& ibi no.in glo.ij.
k Cæterùm.¶Vbi de hoc in glo.argum.est hoc:vide,quod ibi dixi, & ibi plena remissio,& in regula, decet concessum.de reg. iur. libro vj.
l Importuna.¶Vel ibi gratia petita,hîc proprio motu data:de præben.si motu proprio.& cap.si pluribus.libro vj.

a relatum a.¶Et breuiter dic b,quòd quando Si, vel Quia ponitur
b in modum causæ,tunc valet,& fortissimum est argumentum à ɔ
trario sensu sumptum,vt in præ.l.j.de off.eius, cui man. est iurisd.
ff. de iure pat. adigere. si verò supponitur pro Quando, id est, in
vim modi,tunc non semper valet:& ad hoc facit extra.de verb.si
c gni abbate c.¶†Vel In.ponitur pro Valde,vt extr.de fideiuf.cap.
15 j.& ff.de lib.& posth.Gallus.§.ille casus.in authen.quom. opor.
episc.§.quanta.ibi,irreprehensibilem,id est valde reprehensibilē.
Quandoque verò ponitur In,pro Sine,vel Non,vt in authentic.
Colla.ij.de incest.nupt.§.& hoc quidem.ibi,innoxium.& de fide
instr.respon.ij.ibi,innumeras.& ff.de cond.indeb.frater à fratre.i-
d bi,indemnis.& extrà de rescrip.præsenti.in fi.ibi,impune d.quan-
doque pro Malè,in auth.de iud.§.quia verò. ibi, incautum, id est
malè cautum.quandoque ponitur pro Vt,ff.de cond.fur.l.j.quan
doque pro Propter,vel pro Circa,ff.de triti.in hac. secundum v-
nam literam,id est,propter,vel circa hanc.quandoque pro Con-
trà,vt C.lib.x.de fide instr.& iure hastæ fisc.l.duplex.& ii.q.j.si pec
cauerit in te.id est,contra te.quãdoque pro Non,vt xl.distinctio-
ne,si Papa innumerabiles.& extrà de sent.excom.Romana.§.fin.
ibi,innoxios.libro vj.& xxv.distinctione,§.nunc autem.ibi,irrep-
hensibilem.xliij.distin.sit rector.in principio. ¶Vel,licet contra-
dicant sibi,quo ad superficiem,seu corticē literę,non tamen quo
ad medullam,seu radicem mentis,j.q.j.Marcion.de consec.distin-
ctio.iiij.nullus autem.ibi,heretici scripturas habent ad speciem,id
est superficiem,non ad salutem,id est medullam. ideoque distin-
guendum est,vt concordet scriptura,ij.q.j.si peccauerit.xxix.dist.
capit.j.& ij.¶Vel,illud est comminatio,quæ non habet vim sen-
tentiæ,hoc verum ius est,C.commina.vel epistolas,l.j.& per tot.
¶Vel,illud est canon latę sententiæ,xvij.quæstione iiij.si quis sua
dente.hoc dandæ,xxx.distinctione,per totum:quod exemplifica,
vt no.in Repertorio sub tit.de senten.excommunicat.in rubrica,
casus, in quibus quis est ipso iure excōmunicatus, & in titulo se-
e quen.e¶Vel,ibi supplendum est Maximè,vel Tantùm:& sic non
f contradicunt f,vt extrà de exceptio.aduersario.ibi,tempore mo-
tæ litis.& de conuer.coniugatorum.charissimus.¶Vel,ibi expo-
nitur Præsertim,scilicet Tantùm,vt extrà de dolo & contuma.c.
g finem.secundum quosdam g. ¶Vel,ibi non respondetur ad quæ
stionem propositam,hîc sic,prima quæstione quarta, quia præsu
latus.& extrà de officio delegati,prudentiam.in principio.¶Vel,
vnum ius tantùm dicit illud,hoc plura asserit,vt vigesima distinc-
tione,capit.de quibus.in fin. extrà de officio delega. prudentiam.
prope principiū.lxxxj.distinctione,in omnibus.& in concordan.
quæ sunt suprà §.proximo,versicul.studeat autem.¶Vel, hoc ius
efficacioribus rationibus fulcitur,quàm illud, vt in eisdē concor.
& extrà de re iudica.suborta.¶Vel,illud obscurè dicit,hoc clarè:
quarta distinctione,erit.¶Vel,illud loquitur indistinctè, hoc ve-
rò cum distinctione,ext.de fer.capellan°.¶Vel,illud ius vagatur,
tanquam incertum,extra corpus iuris, hoc in eo clausum est, ex-
trà de fide instrumentorum,capit.pastoralis.& in procem.Decre
tal.§.sanè.¶Vel,illud loquitur in tali casu,hoc in tali,de pœn.di-
stinctione prima,§.quod autem.versiculo, sed huius.& §.potest
etiam.& infrà versiculo,vel tale.extrà de his,quæ fiunt à prælatis
sine consen.ca.c.cùm apostolica.extrà de translatio.inter corpo-
ralia,secunda.quęstione prima,si peccauerit.¶Vel,illud secundū
consuetudinem vnius ecclesiæ, hoc secundum consuetudinem
alterius,extr.de decim.cùm sint homines,lxxvj.distinctione,cap.
vtinam.extra de sepult.certificari.de consuetudine, c.cùm olim.
vndecima distinctione,ca.in his.argum.contrà xij.distinctione,il-
h lud h.¶Vel,illud generale hoc speciale,extr.de rescript.ca.j.&ca.
pastoralis.ff.de reg.iur.in toto. ¶Vel, illud speciale est in fisco, ff.
ad muni.simile.argumen.tamen contrà ff.de pe.hæred.l. j.prope
i princip.C.de iur.fisci, iustas.& ff. eod. i item venit.super quo dic,
quòd si lex,quæ in publico loquitur,ponit ius commune,tunc trahē
da est etiam ad priuatos,vt in præ.conc. & ff. quod cuiuſ. vniuer.
no.l.j.in similibus:si verò ponit ius singulare,tunc non,vt in præ.
l.simile.& similibus, & xxvj.quæstione ij.non exemplo.eo.§.ver.
vel illud est priuilegium.¶Vel,tale verbum ibi positum,sic intel
ligitur,vt extr.de transla.inter corporalia.§.sed neq;.ext. de verb.
sig.abbate.Vel,non refertur ad proximè dicta,scilicet ad precedē
tia:sic intelligo,& lego extr.de testamen.officii.in fin.versi.saluis.
extr.de coniug.lepros.cap.j.in fi.ver.quos si.& probatur extra. de
do.cùm dilecti.& de rescr.causam,quæ.de hoc s.de inst.edi.§.nūc
autem.ver.item excipe. ¶Vel illud de exceptione dilatoria, hoc
de peremptoria,extr.de excep.pastoralis.¶Vel,illud in causa cri-
minali.hoc in ciuili,vel criminali,& ciuiliter mota,extrà.de proc.
tuæ.de accus.super his.in fi.v.quæst.in criminali.extr.de regu.iur.
libro vj.¶Vel.illud ius non excludit hoc.ext.de testibus,cùm tu.
de pœ.distinctiōe prima,periculosè.¶Vel,illud de disputatione,
hoc de rigore,vt extrà, de consanguinitate & affinitate,quod di-
16 lecto.xiij.distinctiōe,nerui.†¶Vel, ibi debet exponi Vel pro Vt,
k C.de nox.ac.l.j.in prin k.¶Vel dictio illa propriè & impropriè po
nitur,vt extra.de postulan.bonæ.j.C.de Iustin.Cod.confirman.§.
si quę verò pragmaticę.C.de ser.fug.quicunque.ff.de officio pro
17 con.l. ij. ¶†Vel, ibi masculinum genus comprehendit fœmini-
num,vt ff.de iure fis.ait diuus.ita C.de fideicom.l.penult. C. vnde
l vi,si quis in tantam l.Super quo dic,quòd masculinum genus aut
profertur à lege,aut ab homine:si à lege,tunc fictione iuris com-
prehenditur fœmininum sub eo, vt quod traditur in masculo,
intelligatur traditum & in fœmina : & hoc siue tractetur de
m odio, siue de fauore, ff. de verborum significatione, l.j. m & l.
testamen

ADDITIONES.

a Relatum.¶Multos canones,in quibus procedit, & in quibus nō
procedit arg.à contrario sensu,collegit Ioan.de Deo in distinctio
nibus char.iij.ADDE glo.& Doc.in c.significasti.extrà de fo.cō-
pe.vbi habes,quando argum.à contrario procedit.

b Dic.¶secundum Iacob.de quo dixi in remiss.quam infrà dabo.

c Abbate.¶de hoc scripsi de elect.publicato.super vltim.gloss.cir-
ca fin.i.col.ibi, secundam opinionem coadiuuat,&c. habetur per
Vber.super præd.l.j.talis doctrina,quòd hoc argu. cessat, quoties
eadem ratio est in contrario,quę in prohibito:exemplum in legi
bus j.& iij.superiùs alleg.

d Impunè.¶Hanc hodie non habemus:sed habetur idē ver.de cōst.
c.ij.lib.vj.in fin.

e In ti.seq.¶Vide in cle.de sen.excom.ca.i.in gl.est sciendum.

f Contradicunt. ¶Iura, quibus fit altera illarum suppletionū. hoc
dico,quia Maximè, comparatiuè sumptum : & tamen bene sunt
contraria:facit s.ver.item maximè. Circa quod sciendum est, vl-
tra id,quod scripsi post Goffr.de causa pos.ecclesia.super ver.Tā-
tùm,s.quòd hęc dictio implicat negatiuam:nunc dico,quòd quā
doque designat quantitatem in numero,vel reportat vtrunque,
extrà de consti.cùm M.primum ibi,xiiii.præbendas tantùm,secū
dum Vber.nisi in tantum,&c.patet hoc, cum mandatur mihi tan
tum dari,vt aliis,vel vt illi,vt ibi ad fin.eo.titu.cùm omnes.de ver
bo.signi.olim.& tunc etiam ponitur relatiuè: dixit Accurs. C. de
cust.reo.l.fin. quòd quandoque ponitur in vi nominis: ad hoc in
authen.de rest.& ea,quæ pa. §. vnum si quidem.ibi, tantum tem-
pus.ad idem in authen.de defen.ciui. ad fin. Colla.iii. ibi, quantò
quis melioribus præest, tantò maior, &c. & hoc adaptatur etiam
in corporalibus,quę non consistunt in numero,pondere,vel mē
sura,extrà de iudi.nouit.ad fin.ver.ne igitur.de simo.tanta.& c. in
tantum.de excep.præla.tanta. Quando verò ad verbialiter poni-
tur, regulariter habet separare, vel excludere omnes alios casus,
vel personas:patet C.de patri.qui fil.distrax. l. ii. circa quod vide,
quod scripsi de re.iur.in arg.lib.vi.super glo.& facit ff.de pac.l.sed
si tantùm. Quandoque tamen non excludit omnes, sed certos tā
tùm,C.de præd.mi.l.ob æs alienum.cum sua gl.de iur.om.iud.l.ii.
etiam cum gl.ad idem ff.de acqui pos.l.i.§.per seruum.ii.Quando
que nec certos,ff.de verb.sig.cùm in testamento. vbi dictio Dun
taxat, extenditur, vbi testator dixit,expendat in momento centū
aureos duntaxat. Quandoque etiam designat tempus incertum,
ff.de stip.ser.si seruus communis Mæuii.§. fi. quantam pecuniam
tibi in calendis mutuauero,tantam dare spondes?

g Secundum quosdam.¶Hostien.& Ab.contrà,vt ibi scripsi: con-
cor.vide xii.dist.illud.

h Illud.¶Verum est,quòd aliquorum consuetudines non subuer-
tuntur per consuetudines aliorum, vt ibi: sed per hoc non nega-
tur quin arctentur per proprias.

i ff.eo.¶s.de peti.hære.item veniunt.§.cùm autem.& §.aptanda.

k In prin.¶decr.hoc verum,vt dicitur j.ante fi.rit.

l In tantam.¶ff.de adop.l.hoc autem.cum l.seq.ff.de iurisd.om. iud.
si quis id.§.j.& ibi materiam habes per Guid.de Suz.

m L.j.¶Ibi de hoc per Accu.& per Dy.de hoc etiam de elec.gene
rali.lib.vj.in gl.ij.per Cy.de ser.fug.l.quicunque.vbi priùs Alberi
cus antiquus doctor materiam distinxerat:& vide per Arch.ad sa-
turitatem xvii.q.iiij.si quis suadente.super j.gl.& quia quod nota
uerat de hoc Hostien.in decre.Raynaldus.de testa.in prin.ipse sa-
tis ibi collegerat,& propter materiam decre.prolixam ibi non po
suit:remissionem dedi:non tamen omittam,quò in l.quicunque.
& c.si quis suadente.propter famositatem legis & canonis, posi-
ta est per prædictos hæc famosa materia:non, quia materiam tex
tuum illorum directę respiceret:& in hoc Gui.de Suz.commen-
do, qui pertinenter posuit , vbi s. licet etiam per eum aliquid de
hoc habeatur super l.quicunque.

ADDITIO.Adde tu omnino videndum Bar.Soc.in suo tract.fal
len.in regula cclv.vbi ponit regulā affirmatiuam,q̃ limitat pluri-
bus modis:& vide per Hippo.de Marf.sing.xx.incip.masculinum
genus.& singul.xxxix.incip.capias vnum.& sing.cxcj.incip. sæpi-
ùs iam dixi.Henric.Ferrand.

testamento.& ff.de constit.pecun.l.j.§.j. ff.de negotiis gestis,l.iij. §.j.& hoc,nisi id,quod constituit in masculino,tale sit,quod non
a congruat mulieri:nam tunc non comprehenditur [a]. Vnde procurator est,qui negotia domini mandato administrat,vt ff.de procurat.l.j.Sed non est procuratrix,quæ mandato dñi negotia admini-
b strat,ff.de procura.l.j. [b]quia hoc virile officium est,C.eo.alienam. ff.eod.l.neque. Licet sit arg. contrà extra.de confir.vti. vel inutil.
c cùm dilecta.§.quia verò [c]. Idem est in multis casibus,quos not.supra de procur.§.j.versi. regulariter.Si verò profertur ab homine, putà à testatore,aut tractatur de odio, aut de fauore: si de fauore, putà de legatis,de tutoribus dandis,& huiusmodi,tunc iuris interpretatione sub masculino comprehenditur fœmininum,ff. de lega.iij.qui duos mulos.& l.seruis legatis. si de odio,putà de exhæredatione,tũc non,ff.de vent.in pos.mit.l.j.§.j.& est ratio,quia fauores ampliandi sunt,& odia restringenda,ff.de liberis & posthu.
18 cùm quidam. ¶† Verùm licet sub masculino comprehendatur fœmininum,non tamen hoc contingit econtrà.hoc enim perniciosum esset exemplo,ff.de legat.ii.si ita scriptum sit. Masculus enim dignior fœmina est,ff.de statu homin.in multis.extr.de pœ. &remis.noua.Vnde honestius est,minus dignum sub digniori cõprehendi,quàm econtrà,ff.de acqui.rer.do.l.i.C.de transact.l.fin. de consec.eccl.vel altar. quod in dubiis.extra.de rescrip.sedes. In casu tamen speciale est fauore matrimonii,vt sub fœmina masculus comprehendatur.Nam lex Aelia Sentia,quæ prohibet patronum cogere libertam iurare,ne nubat,locum habet etiã in liberto,ff.de iure pat.adigere.in principio,& l.qui contra legem.Posita quoque vna solutione,seu responsione,potest poni & alia, vt extra.de resti.spo.literas.& poterit tunc vti verbis Hieronymi su
d per Euangelium, quod legitur in festo Innocentium [d]: posito enim ibi vno intellectu, subiicit sic: Possumus locum istum & ali-
19 ter consolari,†propter contentiosos, quorum consuetudinem Apostolus denegat se habere.Sunt enim quidam curiosi, qui de illis,quæ non expediunt,facilè disceptant,vt extra.de sen.& re iu.
20 abbate sanè.prope fi.lib.vj.†Et generaliter omne contrarium facilè solues,si attendas.quæ his versibus continentur:

Causa,locus,tempus,persona,rigor,nouitásque,
Antiquum,bonitas,veto,consulo,præcipióque;
His si iungatur permissio,ius variatur:

quasi omnia, quæ in primo versu continentur, probantur xxix.
e dist.c.j.ij.& iij.[e]& xiij.distin.sicut. Causa,vt in neophyto,xliij.dist. c.j.& ij.& in promotione monachorum ad sacerdotium,& ad curas animarum:quod ex causa, scilicet propter penuriam clericorum,obtinuit tempore Gregorii,lv. distinct. priscis. Locus, vt in Orientalibus,vt xxxj.dist.aliter,& c.quoniam. & c.Nicæna,extra. de cle.coniug.cùm olim.Tempus, vt in vxoribus Abrahæ, xxxij. q.iiij.obiiciuntur.& in matrimonio in tertio & quarto gradu contrahendo:quod ex causa ad tempus concessum fuit Anglicis,35. quæ.iij.quod scripsi. Persona, vt in Ambrosio neophyto electo, vt lxiij.dist. Valentinianus.lxj.dist.§.his omnib.vt vii.q.i.petisti.Rigor,vt presbyter post lapsum deponatur,vt lxxxii.distinc. presbyter.iij.q.vii.si quis.l.dist. ca.j.& ii.j.ver.prox.Nouitasque,vt xxxv. q.iij.quędam.extrà.de diuor.cap.fin.Antiquum,vt xxxv.q. viii.de gradibus,ff.de ritu nupt.diuus.aliàs incipit,qui in prouincia.argumentum contrà,extra.de eo,qui dux.in ma.quam pol. per adult.
f cùm haberet.extra,de consue.c.fi.[f].Bonitas,vt in hæreticis,j.quæstio.vii.conuenientibus.Veto,vt xiiii.quęst.i.quisquis.vt de vxore non dimittenda excepta causa fornicationis, xxxii.quæstio.i.dixit.& quæstione v.præcepit.& de non accedendo ad aliam,vt ea. causa,quæst.vi.non mœchaberis.Consulo,vt xxiii.quæstione j.§. i.in prin.ibi,sed si quis te percussit in vna maxilla, &c. & de vxore post fornicationem reconcilianda,xxxij.quæstio. i. quod autem. & de continentia capienda,vt ea.q.integritas. & xxxiii.quæst.v.q sitit.& de non dimittenda coniuge infideli cohabitare volente, xxviii.q.i.iam tunc.& c.sic enim.Præcipioque,vt Diliges dominũ Deum tuum,vt iii.distinctione,omnis.in fin.& xxvi.quæst.v. nec mirum.in fi.& redde debitum vxori petenti,xxx.q.v.c.i.& ii. Permissio,vt in his,qui continere nequeunt,xxviii.distinctio. de his. & concubitu coniugali,qui fit causa incontinentię,qui permitti-
21 tur,vt grauiora vitentur,xiii.dist.nerui.¶†Item nota,quòd quædam iura loquuntur secundum iustitiæ rigorem, vt de peccante post baptismum acta pœnitentia non promouendo,xxv. distinctione,primum.xlviii.dist. quoniam.de criminosis post pœnitentiam tolerandis,i.qu.v.c.i.& fin.l.dist.ponderet.xxxiiii.dist.fraternitatis.Item quædam sunt datæ sententiæ,quędã dandę,vt s̃.Hæc igitur illa canonum varietas,de qua dicit Isidorus,quòd ea ignorata,& medullitus non perscrutata, multi in erroris labyrinthum intrando impingunt,vt xxix.distin.cap.i. His igitur modis potest aduocatus rei, & quilibet peritus facilè soluere iura contra se in-
22 ducta.¶†In summa nota,quòd ferè omnia contraria in iure per tres fallacias soluuntur:scilicet per fallaciam æquiuocationis,accidentis,& secũdum quid,& simpliciter,siue per aliter,& per sim
g pliciter aliud,& per secundum aliud [g]. De fallacia æquiuocationis tale est exemplum.Dicit lex,quòd mãcipium,quod est in causa redhibitionis,debet emptor exhibere,vt C.de ædil.ac.l.fin.Sed contrà:quia si mancipium emptum,quod erat in causa redhibitionis,mortuum sit,non debet exhiberi,vt ff.de ædil. edic. quòd si nolit.§ si mancipium.& l.redhibere.§.fi.imò impossibile est hoc, quia Exhibere est copiam videndi & palpandi facere, vt ff.ad exhib.l.ii.& de lib.hom.exhib.l.iii.§.ait prætor.Sol.in præd.l.de ædil. act.ponitur Exhibere,pro Probare,vt ibi no.sed in illa Ad exhibẽdum,ponitur,vt faciat copiam apprehendendi,vt s̃.dic ergo, aliter hîc, & aliter ibi. Item aliud exemplum: dicitur extra. de elect. quod sicut. in prin. quòd per nominationem non acquiritur in nominato:contrà eo.tit.cùm in iure.& cap.publicato.& xvi.q.7. contra sanctorum.sed dic, ꝙ in c.quod sicut. nominatio sumitur pro tractatu, qui electionẽ præcedit,in quo per verba de futuro nominantur diuersi:in cõtrariis verò ponitur pro expressione ꝯsensus per verba de presenti.de hoc no.lxiii.distinctio.quanto. In fallacia verò accidentis sic exemplifica:De iure naturali debet nemo cum alterius iactura locupletari,ff.de condic.indeb.nam hoc natura.extrà de pœnis,suam.sed contrà ff.de vsucap.l.iij.SOL.In specto hoc accidenti,iure naturali nemo cum aliena iactura locupletatur:sed tamen inspecto hoc accidenti iure ciuili sic: & ita aliud ibi, & aliud hîc. Item contrarietas illorum exemplorum, xvi. quæstione j.quoniam.& xij. quæstio.ii.cùm deuotissimam.soluitur extr.de his,quæ fiu.à præl.sine consen.cap.apostolica.Per simpliciter aliud in fallacia, secundum quid simpliciter, exemplifica sic:dicit lex, quòd si patronus arrogat libertum suum, consequitur libertus iura ingenuitatis,ff.de ritu nup.sciendum.ij.sed contrà ff. de sta.hom,l.fin.vbi adoptatus libertus à patrono, non consequitur iura ingenuitatis,SOL.Consequitur ea,quo ad quędam,vide licet vt nec patronus, nec filius habeat ius patronatus in eũ, quo ad successionem:& sic est ingenuus,quo ad quid,vt in d.l.sciẽdũ. sed quo ad alia,remanet libertinę conditionis,vt in l.contraria:& sic aliud hîc,& aliud ibi.Sic ergo contraria soluuntur per aliter,& per aliud,& per secundum aliud,Item aliud exemplum de secundo:aliud dicitur extrà de elect.Cumana.quòd persona electa non facit numerum:contrarium dicitur eo.ti. cùm in iure. Sed primũ obtinet de iure communi,secundum verò ex virtute cõpromissi: & ita ibi secundum aliud, & hîc secundum aliud: vel, alio modo
23 loquitur hîc,& alio modo ibi.¶†Studeat quoque aduocatus factũ suũ aliter,ꝙ actor ꝓposuerit,asseuerare, q̃buscũq; modis poterit: & tñ ipse licet nihil probet, absoluetur actore non probante,
h ext.de iureiu.c.fi.ext.de cau.pos.& prop.cùm ecclesia.prope fi.[h]

Sic igi

ADDITIONES.

a Comprehenditur.¶bene facit de statu regul.ea quæ.in fin.
b L.i.¶Communiter non approbatur hoc exemplum: quia lex ista non dicit,quis possit esse procurator,sed diffinit:quæ diffinitio caderet in fœminam,casibus,quibus dari potest procuratrix,vt sequitur.
c Quia verò.¶Illud speciale in Papa,vt ibi no.in gl.sic ergo.
d Innocentium.¶Matthæi ii.ca.& loquitur de verbo,ex Aegypto vocaui filium meum.quod habetur Oseæ xj,c.
e Et iii.¶Ideo super illa distinctione Richardus in distinctionibus suis posuerat hos casus ad modum antiquum per tractus calami vniendo:vbi etiam ad literam posuit hos versus,saluo quòd posuerat Pietas, vbi hîc est Bonitas: & nescio quare mutatum: postea Ioan. de Deo in prin. suarum distinctionum posuit hos casus solùm pro prosa.
f C.fi.¶Illud in his,quorum transgressio inducit mortale.
g Aliud.¶Subscripsi in procemio decre. super gl. quia nulla. Fran. Vercel.has fallacias ibi posuerat, qui licet alia exempla penetret, hinc remittẽdo decidit:postea ibi prosequebatur decem prædicamenta,quæ etiã non posui:quia videri possunt per Azon.in princip.suæ Summæ.illa etiam Lau.breuiter posuit,& Archid.post e-culum,l.distinctione,ferrum. Breuiter autem, exempla ipsius ad fallacias erant de decr.vestra,de cohab.cleric. circa contrarietatem. ibi,in tex.solutam.& decret.cùm apostolica.ad fi.de his, quæ fiũt à præl.aliud dabat de decret.ii.de no.ope.nun.in quantum soluit contrarium de scandalo vitando,vel non. Tertium dabat de contrario soluto in decre.statuimus.de ma.& obed,in gl.ij.
h Prope finem.¶Nec obstat ei,quòd assumpsit onus probandi, vt dixi supra de probat.§.i.supra versic.sed vbi vterque.

Sic igitur destructis, vel impugnatis, quæ per aduocatum actoris constructa fuerant, dicat ex præmissis: Domine iudex, luce clariùs liquet, quòd iniustam litem contra me pars altera mouit: quare Deo committo meam iustitiam, & vobis, & memores sitis eius,
a quod scriptum est [a]: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: vultus autem Domini super facientes mala, vt per dat de terra memoriam eorum. Omnis enim qui rectè iudicat, sta teram in manibus gestat, xlv. distinctione, omnis, qui. extrà de re iudic. cùm æterni. libro vj. Et qua mensura mensi fueritis, &c. ext. de accu. qualiter. j. & de poe. & rem. cùm ex eo. Vnde cùm sim eui denter in causa absolutionis, peto me sententialiter absolui, & ac tori silentium perpetuum imponi: quia semper innocẽs petit absolui, xj. quæstione prima, c. Christianus. extra de præsumpt. nullus. Peto etiam aduersarium mihi in expensis legitimis condemnari, extrà, de pœnis, calumniam. & de dol. & cont. c. finem litib.
2 in gl. mag. ¶† Cæterùm si reus aliquam proposuit exceptionem cùm in ea sit actor, vt suprà §. nunc breuiter. ipsam exceptionem confessionibus, testibus, instrumentis ac præsumptionibus proba re laboret, sicut suprà diximus de actore: & ei ab aduocato actoris respondeatur, sicut iam in reo prædiximus. Eodem quoque modo in replicatione procedatur, vt in præ. §. nunc breuiter. Et consulo tibi, quòd si potes, sis vltimus in loquẽdo: quia quæ vltimò audiuntur, meliùs memoriæ mandantur, de consec. distinctio. ij. liquidò. & verbo vltimò prolata, quæ nullo gladio percussa, nulloque telo vulnerata sunt, præstantiora sunt. nam per contradictionem res dubia efficitur, C. quibus ad liber. proclam. non licet, l. iij. Qui enim vltimò proponit, non solùm potest, quod asserit, rationibus & iuribus fulcire, ac colorare, sed etiam potest, quod ex aduerso propositum est, de colorare & annullare.

ADDITIO.

a Est. ¶ Psalmo xxxiii.

SVMMARIVM.

1 *Acta interiudicialia debent disputationes et allegationes continere, & inferre.*
2 *Allegationibus aduocatorum finitis, non est tutum vnum sine altero à iudice recedere.*
3 *Aduocatus leges allegans an teneatur dicere nomen legis.*
4 *Leges an possint in causa ecclesiastica allegari.*
5 *Papa an possit leges tollere, declarare, vel modificare.*
6 *Veritas rerum errore gestorum non vitiatur.*
7 *Imperitus contra sapientes disputans risui patebit.*

5. §. Porro aduocatus actoris, cuius allegationes si cõfractæ fuerint & elisæ, iterum surgat, & lapsa eri-
a gat, ac fatigata reparet: vt C. de aduo. diuer. iudic. aduocati [a]. Satagat igitur reædificare, & reparare quicquid rei aduocatus visus ẽ infringere, iuxta posse, & incipiat arengare, vt in præ. §. nunc de exordiis. ver. post hæc autem. ibi, vel ita nihil omnino respondere &c. & per totum: postmodum verò sigillatim reparet, quicquid rei aduocatus visus est diffinire contra eum, dicens: Stupet admodum meus animus, quomodo aduocatus ille non erubuit, in tot & tantorum præsentia ex tam euidenter falsis & friuolis procedere, & aures vestras, domine iudex, & audientium, tot inanibus ambagibus prægrauare. Nec enim eum adeò resupinum, seu iuris ignarum existimo, vt credam eum latere, quòd confessio reuocari non potest, nisi demum errore probato: quod dic, vt s. de confes. §. fin. Item non erubuit instrumentum ex parte nostra productũ de falso arguere: cùm euidens sit intra terminum peremptorium ad hoc datum, eum nihil omnino dixisse. Sed nec erubuit duob' è nostris testibus excommunicationem obiicere, cùm tamen liq dò de ipsorum absolutione legitimè in iudicio facta fuerit fides: & sic de aliis singulis capitulis prosequatur. In fine igitur sic concludat: Euidens ergo est, domine iudex, nos esse in casu victoriæ: nam plures rationes pro parte nostra faciunt, quàm pro illa: vnde adhuc id petimus, quod & primò, vt s. §. nunc videndum. versic. studeat. simpliciter postulans, vt ius nostrum seruetur illæsum: cæ
1 tera suppleat religio iudicantis. ¶† Et not. quòd inter acta iudicialia debent disputationes & allegationes contineri & inferri, vt extra. de elect. dudum. j. xxx. quæstione v. iudicantem in authen.
b de testibus, §. si verò. & §. nam partes. secundum Io. de Deo [b]. De renunciatione autem allegationibus facienda, & de conclusione dicetur j. titulo proximo. Vtrùm autem aduocatus teneatur in vulgari allegare, vt ab aduersario intelligatur? Item de eo, qui falsas leges allegat, vel falsum instrumentum, vel testem producit, vt legitur, & not. s. de aduo. §. nunc de exordiis. in fin. & §. vtrius-
2 que. ver. item caueat. ¶† Et nota, quòd finitis allegationibus cõsulo ne recedas, altero aduocato cum iudice remanente, ne sibi suggerat, quod eum moueat, te absente: extrà de rescrip. cæterum in fin. vel aliquam scripturam ei ostendat, quæ non fuerit in iudicio exhibita, vt suprà de aduo. §. sequitur. versi. item sit cautus. & sequen. ¶ Item nota, quòd miles, qui in causa omisit iuris ignorantia allegationes competentes, poterit eas proponere, cùm ex sententia cœperit conueniri, vt C. de iur. & facti ignoran. l. prima. Quid si omisit allegationem iuris? Videtur, quòd post sentẽtiam possit eam proponer, sicut minore, ff. de minorib. l. minor xxv. an nis omissam. Cõtrà in eo, qui potuit deliberare cum peritis, vt suprà de aduo. §. nunc tractemus. ver. habito. Vel dic, quòd iudex videat, an sit talis, per quam poterat obtinere: & tunc audiat eum,
3 aliàs non. ¶† In summa not. quòd aduocatus non cogitur dicere nomen legis, vel decre. nec titulum, vbi sit lex, vel decr. sufficit enim dicere mentem, scilicet hoc dicit lex, vel decre. vel non: vel sic est in Codice, vel in Digestis, vel in lib. Decretalium, vt ij. quæstione v. omnibus. in fin. & argumen. extrà de spon. continebatur
c & extrà de cohab. cleri. & mul. vestra. in principio [c]. j. quæstione j.
d vt euidenter. & extrà de præben. cap. nullus [d]. ii. & de probat. cau-
e sam. xlv. distinctione, neminem. in suprà scriptis, & penul. [e] xxvii. quæstione i. si quis desponsauit. xxiiii. quæstione i. pudenda. in fi. xi. quæstione iii. qui consentit. ii. quæstione i. §. hoc idem post ea. iudex. C. de indi. vidui. l. ambigua. ibi, secundum ea, quæ de, &c. C. de iudi. apertissimi. vbi dicit, statuimus. nec dicit vbi, & C. ad l. Fal. authen. sed cùm testator. ibi, secundum modum, &c. & extra de resti. spol. literas. ver. secunda. & ff. de rei ven. si nauis. ibi nec est contra, quod de pecunia, &c. nec dicit, vbi est illud. Argu. contrà, quod agatur, vt in præ. auth. sed cùm testator. ibi, diximus in titu. de leg. &c. & Instit. de pœn. te. litig. in fi. & ff. de acqui hær. l. necessarius. ff. de postulan. l. i. in fin. ibi, sub tit. de in ius vo. Potest dici, ꝙ prima iura obtinent, cùm aliquid iuri consonum allegatur: cõtraria verò, vbi à iure communi deuiare videtur. tunc enim non credetur, nisi ius, quod hoc dicat, ostendatur, extrà de fid. instrumen. pastoralis. ff. de probat. ab ea parte. Non tamen parti, sed iudici cogitur hoc dicere: & iunge, quod not. s. de aduo. §. consequenter. ver. item caueat. Item sufficit dicere hoc dicit decima, vel quinta decima lex. vel dec. talis. tit. vt i. quæstione i. eos. vel sic habetur in i. lib. Decretalium, vel in secundo, vt extra de frig. & malefic. cap.
4 i. in superscriptione ¶† Sed nũquid in causa ecclesiastica possunt
f leges allegari, & canonibus deficientibus secundum eas iudicari [f]? Videtur, quòd sic: extrà de no. oper. nunc. c. i. cum suis concord. & expressè extrà de cau. pos. & propri. cap. ii. Ar. contrà xxxiii. quæstione ii. inter hęc. Dic, quòd legibus vtendum est in ecclesiasticis
g causis, nisi canonibus contradicant, vt no. in præ. decre. [g] Tamen distingue super hoc. nam aut leges sunt contrariæ canonibus, aut non. Si non sunt contrariæ, tunc sunt permistim allegandæ & seruandæ leges cum canonibus in foro ecclesiastico & ciuili, vt in præ. decre. & x. dist. si in adiutorium. & ca. seq. & extra. de fid. instr. pastoralis. ix. q. iij. summopere. ij. q. j. in primis. Si autem sint cõtrariæ, aut sibi contradicunt expressè, aut nõ: si non, stabitur in vtroque foro illi, quæ expressè casum, seu causam determinet, vt in præd. dec. de no. ope. nun. vbi expressis legibus statur super nunciatione noui operis etiam in re ecclesiastica demoliẽda: idem in foro ciuili, vbi canones expressè declarant articulum aliquem, in quo leges nihil statuunt. exemplum habes in eod. tit. cap. penult. & fin. item aliud exemplum de duabus quartis deducendis. extrà de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. arg. ad hoc extrà qui filii sint leg. per venerabilem. circa medium, §. rationibus. vers. si difficile. & prope fin. versicul. cuius sententiam. Taceant autem quidam Legistæ, & eorum gl. volentes contra casus in canonibus expressos per argumenta legalia & per exquisitas rationes disputare. nã indubitatè in expressis in eis casibus acqescere debẽt canonibus, vbi iura ipsa ciuilia casus ipsos expressè nõ ponunt. Si verò sibi nõ contradicunt expressè, aut lex põt sine peccato seruari: & tũc statur ei

ADDITIONES.

a Aduocati. ¶ Bene adaptauit hîc auctor, quod posuerat in princip. tit. Pil. & Tan.
b Ioan. de Deo. ¶ lib. Iud. parte j. vbi de disputatione: sed hoc non seruatur apud nos.
c In princ. ¶ Et ibi induco quinque noua iura hîc non inducta, quę hîc repetere non expedit: & ibi vide dom. Abb. Sicu. & alios. item vide gloss. in cap. vt euidenter. j. quæstione j.
d Nullus. ¶ In superscriptione.
e §. penulti. ¶ Vbi de hoc.
f Iudicari. ¶ de hoc scripsi de no. ope. nun. c. j. super gl. ij.
f In præ. decre. ¶ priùs allegata.

tur ei in foro suo, & canoni in suo, extrà de testamen. cùm esses. &c. relatum. Aut non potest sine peccato seruari: & tunc statur ca noni indistinctè, quia omni consuetudini & constitutioni tali est derogandum, extrà de præscri. c. fi. Porrò in defectum canonum sunt leges inducendæ & seruandæ: vt xj. q. iij. summopere. & in p̄. c. si in adiutorium. vt iii. q. vj. iudicet. & econtra x. dist. quoniam idem. in spiritualib. aūt leges nullius sunt momenti aduersus canones, vt x. dist. constitutiones. & C. de sacro. san. ecc. omni nouatio-
5 ne. ¶† Vtrùm aūt Papa possit leges tollere. declarare, vel modifi-
a care, no. in præ. constitutiones[a]. & dicam in const. Gre. X. de vsu-
b ris, quanquam. in fi. lib. vj. & d̄ postul. properandum. prope prin.[b] Et scias, quod rationis ac iuris penuria ducitur, qui in materiis sacramentorum leges mundanas inducit. An rubricæ possint alle-
6 gari, dicam infrà §. prox. ad fin. ¶† Sed quid si aliquis malè intelligens legem, vel canonem, illam, vel illum pro se inducit: & tamē inuenitur in aliquo contra eum facere? Dicunt quidam, non debere sibi præiudicare: quia veritas rerum errore gestorum non vitiatur, ff. de off. præsid. illicitas exactiones. §. illicitas. & in iure errās potest se corrigere, nec sibi præiudicat, vt s̄. de confess. §. fin. & ar. extrà de postul. bonæ. j. C. si ex falsis allegat. per totum: de hoc, se-
c cundum Papam, extrà de excep. cùm venerabilis[c]. ¶† Et nota, ꝙ
7 imperitus matheseos, i. idiota[d], aduersus mathematicos, i. sapien-
d tes disputans, risui patebit: & ignorans documenta philosophorum, aduersus philosophos disputans, vt xxxviij. dist. qui de mēsa.

ADDITIONES.

a Constitutiones. ¶De hoc de reg. iur. c. 2. lib. 6. in j. gloss.
b Prope prin. ¶Quam hodie non habemus.
c Veneralis. ¶Vbi scripsi in glo. magna ante fi. ver. item nota, quòd si quis.
d Idiota. ¶Hoc exposui s̄. de arb. §. desert. super ver. inferendo.

SVMMARIVM.

1 *Iudex debet aduocatos patienter audire, nec subitò eis silentium imponere.*
2 *Officio iudicis incumbit supplere, quod à partibus, vel aduocatis est omissum, vel minus dictum.*
3 *Veritas erroribus non vitiatur.*
4 *In iudicio malè probata, vel facta, debent à iudice suppleri, & declarari aliter se debere fieri.*
5 *Iudex quandoque debet supplere de facto, & quandoque non.*
Iudicis officio congruit excommunicatos, infames, milites, & similes personas ab officio procurationis expellere.
6 *Iudex potest supplere in sententiæ prolatione.*
7 *Iudex non potest supplere in his, quæ nouit, vt priuatus.*
8 *Quis iudex possit supplere.*
9 *Arbiter an possit in iudicio supplere.*
10 *Iudex quando possit supplere.*
11 *Iudex an possit in iudicio supplere, vbi de fructibus, aut expensis est aliquid omissum.*
12 *Iudex an in causa criminali possit supplere in expensis omissis.*
13 *Iudex debet tantummodo secundum acta & probata iudicare.*
14 *Iuris necessitati non subijcitur, quicquid iudici permittitur.*
15 *Rubricæ legum an sint authenticæ, & an ponant ius, aut possint allegari.*

¶ Iudices qualiter in audiendo alllegationes se debeant habere.

6. §. Satis clarè aduocatos instruximus, qualiter in allegationibus se habebūt: ad vberiorem igitur doctrinam restat, vt & iudices, qualiter in audiendo allegationes se habere debeant, instruamus. Et quidem ad eorum spectat officium, tunc sedere, & non stare, vt j. dicam de sen. §. iuxta. versic. item est nulla ratione modi. Et diligenter inuestiget, & intelligat, quæ dicentur, & quæ ad instructionem causæ faciunt, interrogandi, respondendi, obiiciendique præbita patientia ab eo, donec actio ambarum partium sit pleniter luminata. hæc leguntur xxx. q. v. iudicantem. extra. de off. deleg. super questionum. §. intentionis. C. de iudic. iudices. quia veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucem, xxxv. q. ix. graue. Nec motū animi sui multùm aperiat, sed dissimulet, nunc pro hac parte, nunc pro illa allegando & respondendo, vt C. ad l. Cor. de fal. vbi. ibi, nec vlla interlocutione diuulget, quid sentiat, postrema sentētia, quid sibi liqueat, proditurus, vt ff. de offic. præs. obseruandum. ibi, cuius animi motum vultus detegit. Nec nimiùm debet dictum vnius aduocati extollere, ne alteri honorem detrahat, dum alteri nimium impēdit honorem vt 89. dist. nullus. in fi. & c. ecce. nec quicquam vni honorabilius exhibeat, vñ alter scrupuloso corde moueretur, 16. q. 7. decimas cùm enim nimium vnum commendat, alium vituperat, arg. ext.
1 de præsum. nōnne. xxv. di. qualis. ¶† Item patienter audiat aduocatos, nec etiam subitò eis silentiū imponat: qđ dic, vt s̄. de aduo.
2 §. nunc de exordiis. versus princ. ¶† Item ad eius spectat officiū, supplere, qđ à partibus vel aduocatis est omissum, vel minùs dictum, vt C. vt quæ desunt aduoc. par. iudex suppleat, l. vnica, & extrà de postul. bonæ. j. quod verum est in his, quæ sunt iuris, putà, si aliqua iuris allegatio sit omissa. Potest etiam allegatis responderе, & pro vtraque parte pleniùs allegare, & leges & canones inducere, vt ibidem patet. Potest etiam inducere casum consimilē, vel ducendo ad inconueniens, vt ff. de leg. 3. Offidius. & obiicere, & respondere, vt in præ. c. iudicantem & hoc argumentando, vt vt ff. de mune. & ho. l. fina. §. antepe. ¶ Item si aduocatus malam, vel falsam legem inducit, vel impertinentem, poterit hoc iudex
3 dicere, & apertam inducere: † quia veritas erroribus non vitiatur, ff. de offic. præsi. l. illicitas. §. veritas. Et inducens falsam legem vel abrogatam, & iudex aurem præbens, crimen falsi incurrit, vt s̄. de aduoc. §. vtriusque. versi. item caueat. De sententia verò per falsam allegationem lata, dic, vt extrà de probat. licet. Potest etiā actionem ineptam corrigere: quia hoc potiùs est iuris, quàm facti: quod dic, vt s̄. de offic. iud. §. deseruit. versiculo, in sententiæ: & j̄. versicu. item in sententiæ. & libellum ineptum reiicere, vt in eo. §. in prin. versi. item faciet libellum. & similia, quę ibidem continentur in facto. Aliter dicit Pla. ꝙ potest supplere, arg. ff. de pet. hæ. l. fi. & 28. dist. priusquam. ext. de elec. cùm nobis olim. extr. de consue. cùm dilectus. Sed in præ. l. potius consulitur iudicis offi-
a cio, quàm iure ordinario.[a] Vnde dic, secundum Azo. & Accur. ꝙ non potest de facto supplere, nisi sit tale factū, quod sibi sit tanꝙ iudici, notum: tunc enim potest. sic intelligitur C. de transact. age
b cum Geminiano[b]. & C. de eden. is, apud quem. ff. de testi. l. 3. §. j.
4 ibi, tu magis scire, & c. ext. d̄ fideius. constitutus. in fi. ¶† Quid eīn si sciat confessiones partium, dicta testium, vel aliquam exceptionem propositam, vel interlocutoriam fuisse latam, vel citationem per eum fuisse factā, vel instrumentū coram eo exhibitum vel aliqua partium illa proferat aliter, quàm sint, vel etiàm omittat? certè tunc iudex, etiam tacēte parte altera, supplere debet, & allegare, & ostendere aliter se habere, quàm proferantur, & dicere talem exceptionem fuisse propositam, vel interlocutoriam latam: & sic de facto sibi, vt iudici, noto potest supplere, ext. de ap. constitutus. prope fi. licet soli sibi nō credatur in talibus, vt extrà de probat. quoniam contra. Poterit etiam dicere, non contineri in instrumento tantum, quantum, vel sicut petitur, vel non esse probatum, quod dicitur, & similia. ¶ Item si dicatur probatum p P. testem poterit dicere, non est ita, sed per H. Item si dicat aduocatus, reum fuisse confessum se debere decem. ipse potest dicere, non est ita: imò aliter in instrumento continetur: & sic de aliis. In facto autem sibi noto, tanquam priuatæ personæ, nō potest supplere, vt 2. quæst. j. §. quando autem. & 3. q. 7. iudicet. Argument. ad præsumissam distinctionem ff. de suspec. tu. l. 3. §. preterea. nisi,
5 prout dicam j̄. vers. porrò. ¶† Et breuiter nota, quòd iudex potest quandoque supplere de facto, & quandoque non: potest autem supplere in facto sibi, vt iudici, noto, vt dixi. Item potest supplere de facto in lite, absente parte, quam defendere debet: secus si præsens sit. Potest etiam dicere tempora fatalia fore lapsa, vt C. de app. l. fi. prope prin. & C. de temp. ap. l. 2. §. fi. ¶ Item potest contra naturam actionis ferre sententiam, vt ff. de ædil. edi. si bouem. §. aliquando. & arg. ext. de conces. pręben. ex parte. & Ins. de actio. §. minus. Sed hoc potius est supplere de iure, j̄. ver. item in sententiæ. ¶ Item in his, quæ sunt ad substantiam electiōis, potest supplere, & de his proprio motu inquirere. 47. distin. de Petro. & lxj. distinct. Catinens. extrà de elect. cùm nobis olim. Et est ratio: quia ibi tractatur communis vtilitas, argum. ext. de consue. cùm dilectus. & de elect. nihil est. ¶ Item in his, quæ spectant ad substantiam iudicii. vnde repellit excommunicatos, & infames, & militem, & similes, ab officio procurationis, ratione publicæ vtilitatis: quæ dic, vt s̄. de officio omnium iud. §. impedit. ¶ Item potest actionem, vel libellum facere corrigi, vt prædixi. ¶ Item si creditor ante diem solutionis, vel euentum conditionis petit, potest dicere: non recipiam libellum, quia inutiliter petit ante diem, vel conditionem, ff. de pignor. grege. §. fi. ff. de excus. tutor. cùm ex oratione. & l. si is qui tres. ff. de ædil. edict. bouem. §. final. ¶ Item si aduocatus volens se ostendere conscium, vel ignorantem, fortè aliqua dicit, vel facit in præiudium clientuli sui, iudex illud supplebit, licet semper secundum veritatem actorū & probationum debeat pronunciare, 3. quæstion. 7. iudicet. versiculo,
6 examinet. ¶† In sententiæ prolatione potest supplere, vnde si quis petiit fundum iure dominij, vel quasi, nullam exprimens in libello actionem: & sic totum ius suum videtur in iudicium deduxisse,

ADDITIONES.

a Ordinario. ¶Vt ibi no. in vlt. gl.
b Geminiano. ¶Vbi no. hoc Accurs. & C. vt quæ aduo. des. l. vna.

deduxisse,vt extrà de re iudic.abbate sanè.§.cæterum.libr.vj.& ff. de except.rei iudi.si mater. §.& an eadem postea vero interrogatus,quam actionem intentabat ad vendicationem fundi: respondebit, quòd exercitoriam, vel aliam ineptam ad vendicationem: certè iudex nihilominus pronunciabit, ac si respondisset rei vendicationem:ar.iij.q.vii.iudicet.ibi,sed sicut se habet natura,decernit,&c. quia ipse potest emendare in fine. ¶Item etiam post sententiam supplet,ff.de re iudic.Paulus.secundum Ia.But.hæc enim respiciunt potiùs rem, quàm factum. ¶Item supplet in causa, vbi verteretur periculũ animæ,si sententia ferretur:putà,si quis contraxit cum consanguinea sua,vt extrà de clan.despon.cùm inhibi

7 tio.& sic de similibus. ¶†Porrò.non potest supplere in his, quæ nouit,vt priuatus,vt s.Item non potest supplere in causa,quæ tãgit priuatam vtilitatem:vt si quis petit centum,vel fundum ab alio:tunc non potest supplere de facto,nisi videat partem absentẽ ius suum contra iustitiam perdere,argum.C.de app.leg.si.in principip. ¶Item in facto sibi,vt priuato,noto, supplere potest quærendo & disputando,non autem ponendo:arg.ff.de questio.l.j.§.qui quæstioni.ff.de ædi.edic.ædiles.§.item sciendum.nisi in prædictis casibus.Sed & præmissas suppletiones faciat de plano, non placitando,vel allegando:non stando, sed sedendo, ne duplici officio fungi videatur,C.de postulan.quisquis.& de offic.assess.leg.fin.& extra de insti.cap.fi.lxxxix. dist. singula. dicendo sic , videtur talis testis super hoc multa dicere: item talis lex videtur facere pro te: nec dicat,hæc lex decidit quæstionem.nisi sententiaret:quia tũc potest inducere leges omissas quæstionem decidentes. potest enim iudicare omissis allegationibus,vt ff.de his,quæ in testam.deleu.proximè.in fi.quæ licet non fuerit allegata,ratio tamen legis intelligitur esse inducta,ar.iij.q.vij.iudicet.ibi,sed iuxta leges & iura pronunciet.

8 ¶†Sed quis iudex potest supplere de iure? Resp. non solùm ordinarius, sed etiam delegatus , licet quidam contrà in delegato,per legem ff.de re iu.ait prætor.in prin.& C.ad l.Cor. de fal.l.vbi.ibi,necvlla interlocutione diiudicet,q̃ sentiat,&c.Sed certè fateor,quòd nulla interlocutione debet ostẽdere, quid sup principali sentit : sed per diffinitiuam sic, vt ibi dicit. Tamen non propter hoc neget, quin supplere possit, si quid extrinsecus contingat.Sed nec prædicta l.ait prætor.obstat:quia loquitur de arbi

9 tro,qui habet notionem,non iurisdictionem. ¶†Delegatus autem habet vtramque,extrà, de officio dele.super quæstionum.§. porrò.&ff.de verb.sign.notionem.Sed nunquid arbiter supplere potest? Quidam dicunt, quòd nõ,eisdem rationibus, quas dixi in delegato. Sed dic contrà:quia partes iudicis sustinet. ff.de arbitr. Pomponius.§.recepisse. & arbitria sunt redacta ad instar iudicio-

10 rum,ff.eo.l.j.C. de iudi.rem non nouam. ¶†Sed quando potest iudex supplere? Respon.ante litem contestatam,& post:arg. ff. de interrogat.actio.vbicunque.& xxx.quæst.v.iudicantem.extrà de fide instrum.inter dilectos.prope fin.& suprà eo.§. Argum. tamẽ contrà ff.de ædil.edict.ædiles.§.item sciẽdum.Sed licet quæ post litem contestatam accidunt,valde spectent ad officium eius, (vt ibi dicitur)nihilominus tamen & ea,quæ antè accidunt,ad ipsum spectant,vt suprà de off.iudic.§.deseruit.ver.vt autem.& seq.Sed nunquid de fructibus iudicabit? Respon.sic.vt ff. de rei ven. & ex

11 diuerso.§.primo. ¶†Quid si de fructib.& expensis fuit omissum nunquid poterit iudex supplere? Resp.sic eadem die,ff.de re iud. Paulus.ff.de ædil.edict.l.illud.§.fi.s.de expen.§. nunc de expensis. in prin.Imò videtur, quòd etiam post multos dies, argum. extrà de dote post diuor.restit.de prudentia.sed illud fit auctoritate se-

a cundi mandati Ros.distinguit [a].nam de fructibus post litem contestatam perceptis,qui non veniunt nec iure actionis,nec iudicis officio,quod interuenit loco principalis actionis, sed veniunt of ficio iudicis mercenarij,vel executoris, vt ff. de vsufruct. euictis.

b tunc eodem die supplere potest,vt in prædi.l.Paulus respondit [b]. nisi dixerit in sententia,de fructibus distuli iudicare, quia mihi de illis ad plenum non liquebat. tunc enim Potestas iudicabit, vt C. de fruct.& lit.expen.l.2.Si verò sunt fructus,qui petuntur iure actionis,vel officio iudicis,quod loco principalis actionis intenditur,tunc etiam de illis potest post sententiam iudicare,argu.C.de iudic.l.j.Quid si nolit supplere? Respond.si dolo faciat, ne suppleat,punietur in veram litis æstimationem:si per imprudentiam, in quantum visum fuerit iudicanti.ff.de iud.si filius.ff.de var.& extr.

c cogn.l.fi.ext.de re iud.cùm æterni [c].

12 ¶† Quid si actio sit criminalis? Respondeo, & tunc supplebit in expensis omissis:alioquin de proprio resarciet eas. C. de iudiciis. properandum. §. siue autem. quod intellige de factis post litem contestatam,etiam non petitis,vt in prædicta l.ædiles.§. item sciendum. In factis autem ante litem contestatam non, nisi petitæ fuerint,ff.eodem titulo.de ædil.edict.item si serui. §. quas expensas,secundum Alberic. Papiens. Vtrùm arbiter pronunciabit super fructibus? nota.suprà,de arbitr.§.finali.versiculo, sed cùm. su-

13 prà. ¶†Licet autem dixerim,de facto iudicem supplere posse, iuxta præmissa, non tamen sic supplebit, vt secundum conscientiam iudicet, siue causa sit ciuilis , siue criminalis, sed secundum allegata & probata tantùm,vt tertia.quæstione.septima.iudicet. secunda.quæstione.prima. §.quando autem. & hoc est,quod su-

d prà dixi,quòd potest supplere de facto sibi,vt iudici,noto:de hoc extrà,de officio delegati.pastoralis.§.quia verò [d].

14 ¶†Sed

ADDITIONES.

a Distinguit. ¶Tit.de offi.iud.quomodo petuntur fructus.in fi.tractat etiam de hoc de rei ven.ad fi.pe.col.vbi etiam quærit,si non condemnat eadem die, nec reseruat , an de suo refundere teneatur ad exemplum expensarum.C.de iudi.properandum. §.fin autem.dicit,quòd sic, cùm victor contra victum nullam habeat actionem,C.de fruc.& lit.expen.l.terminato.

b Respondit. ¶Sup.postea non,nisi,&c.

c Aeterni. ¶Libr.6.

d Verò. ¶In gloss.argumen.contrà Vgo.& de offic.ordin.c.1.& in prædict.c.iudicet.Vide,quod dixi super prædict.gloss.post Hosti. & in text.ipsius §.super verbo, sententiam.post Innocen.Audiui in hac materia Doctores sacræ paginæ in suis disputationibus tenere contrarium : siue quæratur de pronunciando , siue de exequendo pronunciatum à maiore , cui id exequi mandatur , & in executione sententiæ latæ super crimine:quid dicant Inn.& Hostien.vide,vbi s.&tenent,non parendum,stante conscientia contraria:sed etiam de pronunciatione in criminali, vel ciuili fienda secundum conscientiam,inducebatur Isa.cap.xj. in principio. vbi videtur innui,non secundum visionem oculorum,nec auditum aurium,sed secundum iustitiam & æquitatem iudicandum. Iudex ergo,qui scit veritatem cõtrariam probatis,ipsam veritatem imitabitur: & merito, quia Christus de se dicit, Ego sum veritas, Ioan.xiiij.viij.distinct.de consuetudine.& c. seq.xj.q.iij.abiit. & omnis ordo iudiciorum institutus est ad notionem veritatis,ij.Esdre iij.super omnia veritas.Contra veritatem ergo per acta non damnetur innocens.Exodi xxxiij.dicitur, Insontem & iustum non occides. Adhærebit ergo veritati.& non probatis in absoluendo,vel condemnando.Item l.iij.ff.de testi.canonizata iiij.q.iij.sæpe innuit, iudicem non debere alligare ad probationis speciem notionẽ suam,sed animi sui sententiam debet sequi.Sic & arbiter pronunciat,quod sibi videtur,ff.de arbi.qualem.in prin. Sed hæc omnia, & similia intelligantur de scientia iudicialiter informata. Tenundum est ergo,vt dicit auctor,acta sequẽda,per l.illicitas.§.veritas. ff.de offic.præsi.vbi hoc tenet Guido de Suz.& idem in quæstionibus M.sub litera C.inducit etiam l.si filia. in princ. ff. fami. erci. Hoc etiam placuit Pil.sua charta prima quæstione,præmittens tamen duas opiniones prima distinguit, an conscientia sit pro actore, an pro reo: vt secundo casu sequi possit conscientiam, primo non.Secunda fuit Mar.distinguentis criminalem,à ciuili,vt in secunda sequi possit conscientiam,in prima non posset.Ergo consideratur in iudice sacerdote triplex conscientia, scilicet quam haberet vt Deus per cõfessionem sibi factam , vel quam haberet vt homo ex aliquo sensu corporeo, vel quam habet vt iudex per ꝓbata coram ipso.Primò toto nisu laborare debet ad veritatem sibi altero primorum modorum notam habendam:secundò, si ad eam peruenire nõ potest,debet pro posse laborare, vt alleuietur remittendo ad superiorem,vel delegando,vel qualitercunque licitè posset: & hoc remedio deficiente,debet tertiò informare cõscientiam suam per distinctionem: demum tanquàm legitimè & securè pronunciet:quia altera primarum duarum scientiarum nihil habet commune cum tertia: & verè dicerem contrarium, scilicet quòd iudex posset pronunciare secundum conscientiam,vt ꝙ ꝓtextu allegationis conscientiæ possit abstinere ab officio , qđ incumbit,esse infringere totum ius positiuum,canonicum&ciuile,testante Apostolo ad Roma.iii.in princi.ꝙ Deus verax est, sed omnis homo mẽdax. His tribus deficientibus,quia veritatem nõ habere nec se alleuiare, nec cõscientiam informare ad id potest, vide remedium Host.ad quod in prin.remisi.Fateor tamen,quòd his tribus deficientibus tolerabilius est sic perplexo non pronunciare.&patienter pœnam pati,de sen.exc.inquisitioni.quàm contra acta per conscientiam iudicare:& ad primum prouide dictum Hostien. ADDE, quòd iudex debet iudicare secundum allegata & probata,est gl.in c.summopere xj.q.iij.glo.in verbo, & contra. in c.j.de re iud.lib.vj.glo.in verbo non quæ iudici.in c.cùm olim de verb.sig.gl.in c.j.extra de constit.item do. Ant.in c.venientes. in fin.j.col.extra de iureiur.item ibidem do.Abb.Sic.in ver.no. iudices.Et nota ad prædicta, quòd cùm iudex debeat iudicare secũdum iustitiam,c.forus,extra de verb.sig.& c.iudicet.iii. q.vij. hæc iustitia debet esse fundata in iure communi,& nõ in proprii capitis æquitate:ita contrà in repet.rub.de arb.in ij.col.in fi.

14 ¶† Sed nunquid iudex tenetur supplere ex officio suo, prout dicit prædicta l.C.vt quæ desunt aduocatis. Et certè videtur, quòd non tenetur, nisi velit: quia non quicquid iudici permittitur, iuris necessitati subiicitur, ff.de iudiciis. non quicquid. C. quomodo & quando iudex, lege prima: extrà de offic.iudic.delegat.consuluit. Dicunt quidam cõtrà, vt C.vt quæ desunt aduoc.par.iudex supple.in rub.quia hęc dictio Vt in rub.posita, importat necessitatem, vt ff.in ius voc. vt eant. & C.vt causæ post pu.adsit tu.& C.li. x.vt dig.ord.seruetur, & C.vt intra certum tempus, & in auth. vt præpo.no.imp.doc.& vt omnes obed.iud.prouin.& vt litig.iur.& extrà vt ecc.benefi. & extrà vt lite non contest. & probatur ff. de lib.leg.liberto.§.Lucius.ff.de fideicom.lib.cùm in testamento.ff. de leg.iij.si ita legatum.extrà de vsu pallii.c.i.nam & alia rub.ar.vt C.ne fideiuss.do.dentur, per totum, ff.si cer.pet.l.j.extrà de testi.ad hoc quia [a]. ¶† Et no.quòd rubricæ legũ authenticæ sunt, & allegari possunt, & ius ponũt, vt patet in prę.l.j.si cer.pe.& C.de nouo Cod.facien.§.quibus specialiter.ibi, ꝯgruis subdere ti. & de pœn. dist.j.hæc autem.ibi, de hoc.quæ est ff.quod quisque iur.l.j.§.hoc autem.& in præd.concor. Idem dico de rubricis Decretalium, vt patet in præd.decre.ad hæc. & extrà vt eccle. bene.c.j. prope fin. vbi idem ponitur, quod & in rubri.& in procemio constitutionũ nouarum, ibi sub suis tit.&c.Secus autem est in rubrica Decretorum: tum quia alius fuit conditor Decretorum, & alius earum [b]: tum quia illæ quandoque falsæ reperiuntur.vt patet iii.quæst. xj. chartæ [c].xvj.q.iij.placuit.ij.& aliç quædam: de hoc dicam in procemio consti.Greg.X.[d] Prima tamen rub. Decretorum authentica est & generalis. Cæterùm finitis allegationibus, iudex se habeat, vt j.rit.prox.iam dicetur.

a · 15 · b · c · d (marginal letters)

ADDITIONES.

a Quia. ¶ Hanc partem non habemus, quæ decisa fuit de decre.prę sentium eo.tit.lib.vj. & partem illam glossauit Hosti. cuius mens erat, quòd Inno.cum suis constitutionibus, quas fecerat, transmisit illam decre. Gregorio, mandans illam sub tit.debito collocari.

b Earum. ¶ Forsan id intẽdit, quòd aliqui asserunt, s. paleas & rubricas illius voluminis non per Gratianum, sed per quendam eius discipulum addita fuisse, qui postea Palea vocabatur: potiùs videtur velle, ꝙ Decreta fuerunt sanctorum Romanorum pontificum & Conciliorum, sed rub.fuerunt Gratiani: quod patet: & quia dixit, alius fuit conditor, non dixit Compilator.

c Chartæ. ¶ vbi de hoc in rub.& de pœ.dist.i.§.hæc autem.

d Greg.X. ¶ Hoc admittebat, nil aliud dicens. Tu dic de rubricis legum & decretalium, quòd si habent orationem perfectam per se, licitè allegãtur, vt in superioribus exemplis, quod quisque iur.& vt eccle.benefic.&c.& multæ similes. Aliàs rubrica, cuius oratio nõ est perfecta, & sic non habet aliquid diffinitè, sed solùm nigri materiam demonstrare, per se non allegatur: ex ea tamen diuersimodè arguitur. Primò per modum de executore & conseruatore, no.libr.vj.de rescri.tibi, qui.in gl.ij.& de offi.deleg.c.j.in ij glo. Secundò, vt ex duabus lecturis, quarum altera sola competit rubricę, illa tollatur: exemplum de ele.cùm monasterium. vbi not. in glo.ij. Tertiò arguitur ex ipsius ordine, vt scripsi de mu.pet.c.j. super j.gloss.

ADDITIONES NOVAE.

§ An puniatur allegans aliqua dicta alicuius doctoris, cum non sint, Bar.in l.fina.de fal.

§ An sententia doctoris sit probabilis & tenenda, Nico. de Neapo.in l.an apud.de manu.vindi.

§ Nota ꝙ qui differentiam allegat, rationem differentiæ allegare debet, l.j.§.sin autem.de cadu.tollendis.

§ Nota ꝙ de impertinẽtibus frustra disputat, l.j. C. ne vxor ꝓ ma.

§ Nota ꝙ tacitum aliquando sumit vires statim, licet expressum differat.l.quæro §.Lucius.ff.de testa.tute.secus si expressum esset penitus malum, l.item.§.fina.de serui. vrban.præd.

§ Nota ꝙ habens ius petendi tantum partem, si simpliciter petat non facta mentione de parte, tenet petitio hoc colligitur ex glo. in l.ex semisse.coniuncto tex.ff.de acquir.hær.

§ Nota casus in quibus delictum patris nocet filio, l.diu. in gloss. mag.de petitio.hæredi.

§ In l.cum seruus.§.cõstat.de leg.j. nota ꝙ id quod non potest expediri, nisi per vnum, adeo est difficile. ꝙ censet impossibile.gl.in l.continuis.§.cum quis.de verbo.obli.per Bar.& c.semel.de reg. iur.lib.vj.per Dyn.

§ An pater possit emancipare filium quo ad vnum actum tantũ puta quoad testamenti factionem.Bar.in l.j.§.in filii.ad Trebel.& arguit prò & contrà. & dicit cogitabis Bar. & Bal. ꝙ non in l. fœuum, C.qui testa.facere possunt.

§ Quid si non seruatur forma & ordo datus per statutum, Bal. in l.nominatim.de libe.& posth.& l.non dubium.C.de leg. & Auth. generaliter.C.de episc.& cle.l.si tutor.in qui.cau.in integ.rest.nõ est nec.& c.j.de mili.vas.qui fu.cont. Dynus consuluit ꝙ non valeat actio non seruatis ordine & forma, & instrumentum reddit suspectum: prout dicit Albric.in materia statutorum, in j.parte, & in Rub.de fide instru.& Ioan.Andr.in c.vt circa. de electio lib. vj.

§ Nota quòd quando copula cadit inter duas orationes, nõ inducit coniunctionem verbalẽ, Bar.in l.j.§.sin aũt.C.de cadu.tollend.

§ An sit licitum allegare leges correctas, Bar.in d.l.si.

¶ Bald.de Disputationibus & allegationibus.

¶ ALLEGATIONES, seu rationes cùm inducuntur ab vtraque parte, pro illo iudicabitur, pro quo plures rationes bene faciunt, §.nunc videndum.ver.si autem. ¶ Similitudo sumitur à pari ratione, vel à maiori, non à minori, secundum Ia.de Are. ¶ Similia sũt, quorum est eadem qualitas: eadem sunt, quorum est vna substantia, secundum Arist. & Cy. ¶ Si statutum dicat, quòd procedatur de similibus ad similia, & ego dico esse simile, sed tu negas, cui incumbat probatio, §.post hoc autem.versicu.sed si ego induco.G. dic, ꝙ iudex arbitrabitur, ff.de legib.l.non pñt.Bald. ¶ Et ista clausula, ꝙ procedatur de similibus ad similia, tacitè videtur inesse legibus & statutis non exorbitantibus à iure communi, ff. de leg. l. sed & si posteriores.vide j.in ver. quod in pœnis.Bald. ¶ Quid de argumento à cõtrario sensu? dicit Azo ff.de testa.l.qui testamento.§.mulier.ꝙ contrarius sensus legis pro ipsa lege, & pro ipso statuto accipitur. Sumitur enim per significationem verborum implicantium contra sensum, non propter interpretationem extrinsecam. Cùm ergo fiat per interpretationem intrinsecam & intellectum, & non extraneam expositionem, habet locum in statutis & rescriptis, c.de fur.l.apud antiquos, in gloss. Et quòd contrarius sensus dicatur sensus tacitus, non expressus, vide Dy. in consilio, quod incipit, in statuto ciuitatis Pistorii. cùm illud ar. non debeat ad legum correctionem, vel improbum sensum trahi, C.de cond. inser.l.cùm patrem.& no.j.eo.§.post.per G.vers.vel non ob. De causa impulsiua, vel sine ista, vide j.eod. §. cessante ¶ Non obstat, ꝙ licet in possessorio procedatur de similibus ad similia, tamen ꝯtinet ius commune: vt no.C.de fur.l.si quis seruo.& ibi Bar. sed illud per interpretationem legis, non iudicis.Bal. ¶ Prẽsumitur fraus, si alienans postea reperiatur possidere pro suo: & præsumitur pro suo, si postea perceperit fructus, & nemini respondet de eis, ff.de solu.l.Titia.nam Pro suo, hìc non est titulus, sed modus possidendi secus, si vt fructuarius, vel colon⁹ quis possideat, C.de do. l. quisquis. & in §. super vacuum. Bald. & istud verius, vbi agitur de præiudicio tertii: aliàs non prẽsumitur simulatio, nisi probetur nam sola possessio non infert de necessitate, C.vnde leg.nõ obst. hìc Bal. ¶ De clausula in medio posita, habet se ad principiũ & finem in connexis. ¶ De dictione Vltra, de dictione Fortè, & Forsitan, & Vsque & de clausula Quidam alii, de dictione Donec, Ampliùs, & Maximè, de aduerbiis Mox, Celeriter, & Statim, de verbo Quamprimum, de verbo Sine dilatione, de clausula Vocatis qui fuerunt euocandi, vel de clausula Quantum de iure poteritis, de dictione Tunc, & Nunc, §.post hoc videtur.& no.G. vide j. de re iudic.§.cõminatio specialis.Bal. ¶ Cessante causa finali statuti cessat statutum, sed non cessante causa impulsiua, vers.vel illud statutum fuit.G.Ratio tamen legis in dubio præsumitur finalis, sed ratio hominis in dubio præsumitur impulsiua.& not.ff. de cond.& demon.l.cùm tale.§.pen. ff.de dona.l.ij.§.fi.ff.de acquir.pos.l. si is, qui animo.Bal. ¶ In pœnis delictorum, quando delictum cadit æquè in muliere & viro, masculinum includit fœmininum, vt no. C.vnde vi, l.si quis in tantam.in glo.ord.Et an masculinum concipiat fœmininum, ver.vel ibi masculinum. G. & quòd concipitur ex interpretatione, ff.de ver.sig.l.j.per Dy.& Batt. Sed quando ex significatione, vt quando substantiuum est generis communis, vt Homo, vel apponitur signum vniuersale, vt Quisquis, tunc ex natura signi vniuersalis de omnibus prædicatur, tam in legibus, quã in statutis, nisi mens legis sit de viro, & non de muliere: not.ff. de reg.iur.l.j.C.de indi.vidui.l.fi.C.de rap.vir.l.j.C ad l.Iul.maiest.l.qs quis.C.de ser.fug.l.quæcunque.& ibi per Cy.Bal. ¶ Quot modis soluantur contraria, & quot fiant fallaciæ in legibus, versi.posita quoque cum ver.sequen.G. ¶ An leges sint seruandæ in foro canonico, §.porro.vers.sed nunquid in causa ecclesiastica.G. *Et ibi vide: quod dicitur illum nescire rationes & iura, qui in materia sacrorum leges humanas inducit, secundum Gul. in ver.sed nunqd in causa ecclesiæ.in fin.vbi videas.* ¶ Quid de statutis particularibus locorum? dic, vt no.in c.j.de no. ope.nun.in nouella: & de postul.ex ea.& de fo.compe.c.quod clericus. ¶ An post sententiam possint allegationes fieri, eo.§.porro.ver.sed quid si emi. ¶ Quando iudex possit supplere ex mero officio pro præsente, vel absente, & circa quid & in qua parte iudicii, & an debeat supplere ex actis,

actis, vide plenè in §. ſatis clare. & an idẽ ſit in ordinario & delega
to, an poſſit ſupplere de fructibus, & an in criminali ſuppleat ĩ ex
penſis: & an faciat litẽ ſuã, ſi ñ ſuppleat, & an arbiter poſſit ſupple
re in omnibus, dic, quòd ſic. G. vide ĩ. de ſen. pet. §. j. & ij. per Tho.
& Bar. in l. iiij. §. hoc autem dicendum.

a ¶De Renunciatione & Concluſione[a]. Rub.

SVMMARIVM.

Initis Partium allegationibus & rñſionibus, de quib⁹
ſ. tit. prox. diximus, quærere debet iudex ab eis, an ali-
quid vlteriùs habeant, quod in quæſtione Proponãt,
vt 30. q. v. iudicantem. ꝙ ſi nihil habent partes, renun-
b cient allegationibus, & in cauſa cõcludant[b]: quæ omnia ſunt re-
digenda in ſcriptis, vt extrà de prob. quoniam cõtra. ſed & ſi habe
ant aliqua dicere, ſed tamẽ ſufficiẽter dictum & probatum eſt, de
bet eis iudex dicere, quòd renũcient allegationibus, & cõcludãt,
C. de iudi. auth. iubemus. extrà de teſtib. ſignificauerunt. & c. cùm
c cauſam. §. fi.[c] ¶ † Et no. quòd ſi parte vna renũciante allegationi-
b⁹, altera dicat ſe habere aliquid, quod proponat, iudex coget eã
intra 30. dies à die renũciationis dicere, quicquid volet: quòd ſi ñ
dixerit, det ei alium menſem: quòd ſi adhuc diſtulerit, dabit terti-
um menſem: poſt quem non audietur, ſed ad ſententiam proce-
det, vt C. de iudic. auth. iubemus. in auth. Collat. viij. vt cùm de ap.
cog. §. ſed hoc pręſenti. Et intellige tãtam dilationem dari abſen-
ti. nõ enim dare tenetur tãtum ſpatium præſenti & petẽti, vt ff. de
fer. leg. fi. Vel dic, hoc ſpeciale propter allegatiões, arg. ff. ex quib.
cau. ma. ait prætor. §. fi. & l. ſeq. Veriùs credo hãc dilationem arbi
trariam, vt ſ. de dilat. §. nũc de temporum. Cæterùm ſi actor non
plenè probauerit, faciat ſibi, vel aduerſario iuramẽtum deferri: q̃
2 dic, vt ſ. de iur. dela. ¶ † Auditis[d] aũt allegationibus iudex, vt in-
d ſtruct⁹ ĩ cã appareat petitionẽ & cãę ꝓceſſum, allegatiões quoq;
& rñſiones, & ſingula actitata ſub cõpẽdio reepiloget, Salomonis
e exẽplo[e], qui ĩ quæſtiõe duarum mulierũ de filio litigantiũ dixit:
hæc dicit, filius meus viuit, & filius tuus mortuus eſt: eꝯriò dixit il
la, Mẽtiris, imò filius tuus mortuus eſt, ſed meus viuit. cuius litis
deciſio habetur extrà de præſum. afferte. & hæc reepilogatio ꝓ-
batur extr de re iud. abbate ſanè. & de cõceſ. præb. c. quia in cũctis.
lib. vj. Si quæſtio intricata ſit, vel plures angulos & anfractus ha-
bens, breuẽ & verã facti continẽtiam, allegationes quoque & re
plicationes partium in ſcriptis faciat ſibi dari, vt ſuper eis plenè
f deliberare valeat ſecũ, & etiam cum peritis[f]: de qua deliberatiõe
3 ĩ. in tit. de requiſ. conſilij, diſſeretur. ¶ † Et ſcias, ꝙ poſt concluſio-
nem nulla admittitur exceptio, vel allegatio facti, neq; teſtis, vel
inſtrumentum, C. de compen. l. fi. & arg. extr. de teſti. c. de teſtib⁹,
& de fid. inſtru. cùm dilectus. & de procur. auditis. & de cau. poſſ.
paſtoralis. & ſ. de inſtru. edit. §. nunc dicamus. in princ. niſi aliqua
euidens ratio moueat iudicem, vt in dec. paſtoralis. & niſi in exce
ptione excommunicationis, vt ext. de excep. pia. li. vj. & c. excep-
tionẽ. & niſi iudex ex officio ſuo aliquid inquirat, vel interroget
ſuper iã actitatis. quod dic, vt ſ. de poſ. §. iiij. & niſi aliquid iudicis
negligẽtia ſit omiſſum, vt ext. de teſtib. per tuas. & niſi vel dñs Pa
pa per ſe de aliqua exceptione cognoſcit: quòd dic, ſm In. vt no.
g extrà de ac. ad petitionẽ[g]. Poſt renũciationem etiam nõ põt ali-
quid fieri ſuper eo, ſup quo renũciatio facta eſt, C. de cond. inſer.
l. pe. ante fi. vij. q. j. quàm periculoſum. C. de reb. cred. ſi quis poſt.
de conſec. diſt. iiij. quæris prope prin. Et not. ꝙ eo ipſo, ꝙ eſt alle-
gationib⁹ renũciatum, intelligitur eſſe cõcluſum. vt extrà de pro
h bat. quoniam ꝯ. ſecundum Io. de Deo[h]. Sed licet hoc verum ſit
i pro parte præſente, ar. in auth. de teſti. §. quia verò[i]. tamen præd.
decr. hoc non probat, quę ponit per ſe renunciationem, & per ſe
concluſionem: & quilibet eorum eſt actus per ſe, vt iã eos diſtĩxi:
k de quo, & de renũciatione ꝓductionis teſtiũ dixi ſ. de teſte, §. fi.[k]
¶ † Hoc

ADDITIONES

a ¶Ex practicis autoribus nullus poſuit hãc Rubricam, ſaluo ꝙ Io.
de Deo, de renũ. allegationũ, poſuit in lib. Iudicum, j. & iij. parte:
& de cõcluſione in parte ſecunda. ¶Pil. aũt, & Tanc. de hac mate
ria modicũ poſuerũt in fi. rub. ſ. prox. Et puto, ꝙ idem feciſſet au-
ctor, ſi ſub hoc titulo nõ cõcepiſſet materiam extrà ordinẽ iudici
ciorum inſerere, quo ad multos caſus, vtilem valde. nõ eñ exiſti
mauit conueniens, illos ponere in tractatu libellorum ſub tit. de
renun. illos autem ponere inchoat ĩ. ver. & quia hîc. & nos ibi ali
quos tales addemus.
b Concludant. ¶ſecundum T. & hîc continuatur. ver. ij. ĩ.
c §. fi. ¶Tenet Pil. de allegationibus, in fi. quòd bene tenet ſentẽtia
licet allegationibus non fuerit renunciatũ: & facit ad no. in clem.
de verb. ſig. ſæpe. ad finem.
d Auditis. ¶Reaſſumit verba Tancredi.
e Salomonis exemplo. ¶3. Regum iij. c.
f Cum peritis. ¶ſecundum Tan. & hîc finit tit. eius præcedens.
g Ad petitionem. ¶Vide, quod ibi ſcripſi in gl. hîc continentur.
h Io. de Deo. ¶lib. Iudicum parte j. vbi de renũciatiõe allegationũ.
i Quia verò. ¶ſecundum Roſ. qui idem allegat, vt ſcripſi de cauſa
poſ. paſtoralis. ſ. ver. aut ibi vide. & in gl. prædicta.
k §. fi. ¶Eſt ſciẽdũ, ꝙ Gui. de Suz. plenè tractat quæſtionẽ ſup l. ſi qs
in ꝯſcribendo. C. de pact. qñ vnus litigantiũ renũciauit allegatio
nibus, an producere poſtea poſſit teſtes, vel inſtrumenta? Quòd
poſſit, inducit facultatẽ probãdi ampliandã, nõ anguſtandã. C. de
hæret. qñ. & iudex debet niti ad veritatẽ habẽdam, C. de iud. l. iu-
dices. nec arctare ſe debet ad vnã probationis ſpeciem: allegat ex
tr. de re iud. cauſam. & ibi concor. Itẽ iniquum eſt verbis eius peri
mi: quod nõ fuit cogitatũ. ff. de tranſ. cùm Aquiliana. Itẽ verbum
Allegationib⁹, de allegationibus iuris debet intelligi, C. de bo. q̃
lib. ñ ſine ratione. Item qui detulit iuramentũ, ipſum reuocare põt
& aliis probationibus vti, C. de re. cred. ſi quis. Item probatio eſt
genus, allegatio ſpecies: hoc poteſt ſubtrahi de genere, illo ma-
nente in ſuo ſtatu, ff. de manu. teſt. l. ſi peculium. & faciunt oĩa iu-
ra, quæ permittũt pœnitere, l. ſi quis libellos, C. de app. canoniza-
ta. ij. q. vj. §. ſi qs. cũ ſimilib. quæ vide in regula, qđ ſemel. de reg. iu.
li. j. Item facit C. de repu. hære. l. fi. vbi paternã hæreditatem repu-
diandam licet adire. Ad cõtrariũ inducit iura, quæ probant, quòd
licitum eſt cuiq; ſuo iuri renunciare. Remittit pro concordantiis
ad l. ſi quis in conſcribẽdo. C. de pac. vbi de his ſatis patebit. Item
quòd remittentibus actiones ſuas, &c. ff. de ædil. edict. quærenti.
& turpe eſt redire ad id, quod renunciauit, vt in prædi. l. ſi quis. &
C. de condi. inſer. l. vlt. ante fi. Item contra proferentem interpre
tanda ſunt verba, ff. de pac. veteribus. de reg. iur. cõtra eum. libr. 6.
Soluit, quòd inſtrumenta & teſtes producere poterit, per primò
allegata: quæ repetit, vt chartam occupet. Aduertendum, hãc ſo

4 ¶†Hoc autem ſcias,quòd renũciatio,vel concluſio in cauſa pri
cipali facta,non extenditur ad cauſam appellationis:nec credun-
tur partes de hoc cogitaſſe.Si autem cogitaſſent,& expreſsè dixiſ
ſent:Nos renunciamus, vel cõcludimus, quòd de cætero nec de
iure,nec de facto in cauſa principali, vel appellationis aliquid di-
cemus,talis renunciatio bene prẹiudicaret.¶Et quia hîc de renũ
a ciatione fit mẽtio,aliqua de alio genere renũciationis dicemus[a].
5 ¶†Pone ergo:aliquis renũciauit in aliquo cõtractu omnib⁹ ex-
ceptiõibus dilatoriis,quòd nulla vtetur,ſi cõueniatur ex eo con-
tractu coram arbitro,vel coram quocunque iudice:quæritur,q̃d
b iuris[b]?Et videtur,quod nullam poterit opponere,C.de pact.ſi q̃s
in conſcribendo.C.de rebus cred.ſi quis iuſiurandũ.extrà de for.
comp.ſi diligenti.7.q j.quàm periculoſum.C.de nõ nu.pec.gene
raliter.C.de appel.l.fi.in fi.xj.qu.3.rurſus.extrà de re iud.quod ad
conſultationem.Econtrà videtur, ꝙ ſic : quia ſic cogeretur quis
quandoque coram non ſuo iudice litigare:quod eſſe non debet
ff.de iur.om.iud.ſi conuenerit.ij.q.j.in primis.extrà.de iud.at ſi cle
rici.xj.q.j.in clericorum.Item cogeretur litigare fortè cum pupil
lo,vel adulto,vel cùm minus idoneo tutore,vel curatore,vel ex
communicato,vel hæretico,vel coram talib⁹:& ſic multiplex ab
ſurditas ſequeretur.Item cùm nondum ille exceptiones compe
terent,quando renunciauit, non valet renunciatio, ff. de acquir.
hær.is qui.ff.de leg.ij.ſi ita.§.ſub conditione.ext.de re iud. abbate
ſanè.prope prin.lib.vj.extr.de eccleſ.ædif.ad audientiam.xxij.q.ij.
ne quis arbitretur.Secundò poteſt dici, quòd ſi expreſsè dictum
fuit,quòd nulla exceptio admitteretur,tunc nulla admittetur:ali
às ſic,arg.à contrario ſenſu,extr.de offi.deleg.ex parte.ij.&arg.ex
c tr.de æta.& qua.accepimus.Vel diſtingue[c], an expreſſit excepti-
ones,quibus renunciauit,vel non:ſi non expreſſit,ſed abſolutè di
xit,nulla eſt renunciatio,vt ff.ſi quis cau.ſed & ſi quis.§.quæſitũ.
imò poterit rationabiles proponere,vt in præd.decret. ex parte.
non obſtante, quòd dixerit nullam exceptionem dilatoriam. nã
& lex dicit,quòd cõtra interdictum Quod vi,aut clàm,aliqua ex-
ceptio non opponitur,vt ff.quod vi,aut clam,l.j.§.j.& tamen po
ſtea in 4. vel v.leg.ſubſequent.admittit̃,ff.e.l.ſi alius.§.j.& in præ.
c.ne quis. Si verò expreſſit, ſeu ſpecificauit aliquas exceptiones,
aut erant tales,quibus poterat renunciari, aut non poterat.Si nõ
poterat,non videtur illis renunciatum. ſic patet in feriis ob reue-
rentiam Sanctorum inductis,extr.de fer.c.fi.ff.eod.l.j. & in illa ex
ceptione,de qua habemus ff.de procur.filiusfamiliâs.§. veterani.
& ff.de poſtulando,quos prohibet.& extrà de foro competenti,
d ſi diligenti.& ſimiles[d].Si autem poterat,tunc valet renunciatio,
vt patet in feriis meſſiũ. extr.de iud.ca.fi.ff.de fer.l.j.& l.ſi feriatis.
& in exceptione,de qua habetur.C.lib.x.de honorib. non conti.
l.ij.ff.ad mun ic.Lucius.§.idem.Vel poſſet dici,quòd renunciatio
generalis pl us valet, quàm ſpecialis: maximè aliqua exceptione
expreſſa,C.quando mulier tu.offi.fun.auth.ibi poſita,ff.de acqui.
rerum do.quædam.quod in hac parte non multum placet,argu.
23.diſ.quanquam.Vel diſtingue,an renunciauerit ſpecialiter,vel
promiſit quòd nulla vteretur,vel pactum fecerit.Primo caſu nõ
valet:in ſecundo & tertio ſic:& ad hoc C.de pactis, l.j.ſecundum
Vber.vide j̃.ver.quid ſi quis.Sed,ſecundum hoc,quid dices,ſi fiat
pactũ,vt poſſit ſub quolibet iudice conueniri,vel in quolibet iu-
dicio?de hoc dic,vt s̃.de compet.iudi.adi.ver.27.& ſeq. Quid ſi di
catur in inſtrumento,quòd non poſſit probari ſolutio,niſi per ip
ſum inſtrumentum redditum:dic, vt s̃.de prob.§.videndum.verſ.
e ſed pone[e].¶†Quid ſi quis renunciauit omnibus exceptionibus
6 competituris?& videtur,quòd non tenet renunciatio.nam inſti-
tutus ſub conditione repudiando ante conditionem extantem
nil agit,ff.de acqui.hære.is qui hæres.reſp.j. Item omne futurum
cenſetur incertum,ff.de iud.ſed & ſi reſtituerit.§.fi.ff.ſi pars hære.
pet.antiqui.Inſt.de ver.obli.§. conditiones. Vnde dubitationem
inducit:quare non valet renunciatio,vt in prædict.l.ſi is qui. §.ſi
quis dubitet.& eo.tit.qui ſuperſtitis.& l.in repudianda.& l.is qui
poteſt.& C.de cap.& poſtli.reuer.nec nos præteriit. Item nemo
repudiare poteſt,quod nequit habere,ſi velit,ff.de reg.iur.qui po
teſt.§.quod quis.ad idem ff.de leg.ij.ſi ita ſit ſcriptum.§.ſub condi
tione.ff.de cond.& demon.mulieri.extr.de re iud.abbate ſanè.li.
vj.extr.de eccleſ.ædif.ad audientiam.ij.ff.de iniuſt.rub.& irri.teſt.
l.nam & ſi ſub conditione.& l.ſi binæ.ff.de ædil.edic. bouem.§.ſi
ſub conditione.Arg.contrà:quia poteſt renunciari pacto iuri ſuc
cedendi in poſterum & hæreditati mortis tempore propter in-
certum conditionis euentum,C.de pactis,l.j.ff.eo.l.& hæredi.§.fi
liusfamiliâs.& l.pactum inter hæredem.ff.de minori.l.denique.§.
7 ſi quid minori.¶†Item ſi datur mihi ſub conditione,& ſic ſpe tã
tùm,illam ſpem poſſum alteri dare, C.de don.l.ij.ad idem ff.de re
iud.commodis.& facit ff.à quibus appellar.non licet, l.j.§. ſi quis
autem.C.de tempor.appel.leg.fi.§.fi.ff.de contrah.emp. ſi in em-
ptione. §.omni.Super hoc dicunt quidam,quòd repudiatio futu
ri iuris tacitè facta,bene tenet,C.de bo.libe.l.fi.ſecus ſi expreſſim
arg.C.e.ti. Paulus.§.patroni.errorem ſuum ſumentes ex gl.Azo
poſita ff.de acq.hær.qui repudiantis.Alij dicunt,quòd ſola repu-
diatio non valet,vt in prẹd.primis concor.ſed pactum de repudi-
ando factum,bene valet,vt in contrariis:ad idem C.de pac.ſi quis
in conſcribendo. quia pactum nititur auctoritate duorum, vt ff.
de pac.l.j.§.pactum.Sed repudiatio conſenſu vnius tantum fulci-
tur, & ideo plus videtur poſſe pactum, quàm repudiatio. & hoc
videtur Azo ſentire ff.de regul.iur.qui poteſt.§.quod qui.Tertij
dicunt,quòd refert vt renuncietur generaliter omnibus excepti
onibus,nullis enumeratis,vt tunc non teneat:an omnes,vel quẹ
8 dam ſint enumeratæ antè,& tunc teneat.vt s̃.ver.pone.¶†Quid
ſi quis renunciet iuri ſibi competenti,& competituro, literis im-
petratis,vel impetrandis?Dic,vt in Summa do.mei in tit.de renũ.
§.quæ poſſunt.ver.quid ergo,ſi quis.Item iuri publico renuncia-
9 ri non poteſt,ff.de pactis,ius publicum.¶†Cui autem iuri renun
f ciari poſſit,ſatis plenè no.extr.de for.compet.ſi diligenti[f],hîc ta
men aliqua vtiliter adnectamus. ¶Diſtingue ergo: Nam ius pu-
blicum,aut eſt publicum auctoritate & vtilitate, vt C. ſi aduerſus
fiſc.leg.j.aut auctoritate tantùm.Primo caſu non poteſt ei renun
ciari : vt eſt ius eximẽdi monaſteria vel eccleſias,quod eſt publi-
cum auctoritate inſtituentis, ſcilicet Papæ, & vtilitate eius, quia
ſibi retinet illa,extrà de arbi.cum tempore.cum ſimilibus:ſicut e-
tiam eſt ius publicum,quòd conſiſtit in ſacris & ſacerdotibus.l.j.
ff.de

ADDITIONES.

☞lutionem non eſſe contrariam iſti verſiculo, qui loquitur, quã-
do partes ambẹ renunciauerunt allegationibus:quo caſu tenent
s̃.dicti Doctores haberi pro concluſo: quæſtio autem quærit de
vno ſolo.Item quæſtio eius minus eſſet dubia, quando ſuper ali-
quo emergenti eſſet facta illa renunciatio. Et ſcias ad vtrunque
dictum, quòd in talibus renunciationibus ponderanda ſunt ver-
ba,& ſtatus cauſæ,& conſuetudo fori.Si enim fiat renunciatio al
legationibus&omnibus probationibus,certum eſt,quòd iſta eſt
concluſio,vt no.in decre.cùm dilectus.de fid.inſtru.in ij.gl.Idem
puto,ſi renuncietur allegationibus iuris & facti,quando ſtat⁹ cau
ſæ patitur concludi:facit de reſcri.ſtatutum.§.pe.lib.vj.Item ſi cõ
ſuetudo habeat,verbum allegationum comprehendere ius & fa
ctum,& per illud ſolum concludit:& tũc procedit,quod dicit iſte
ver.facit quod not.s̃.de lit.conteſt.§.pe.in princ.& j̃.de ſen. pro-
lat.§.pe.in fin.
ADDE,quæ voluit Rom.conſ.xx.& clxxv.
a Dicemus.¶Ex quo auctor diuertit à proſecutione ordinis iudici
arij, nos ipſius propoſito per remiſſiones caſus aliquot adiunga-
mus de quẹſtione dominicali:vt de clerico,qui turbatus propter
exactiones, quas ſibi imponebat epiſcopus, renunciauit benefi-
cio in eius manibus:quod ſtatim repetit:ſcripſi de renun.ca.ij.lib.
vj.in vlti.gloſſ.de illo, qui renunciauit legi commiſſoriæ, etiam
cum iuramẽto:fuit quæſtio dominicalis xij.& Tan.x.vide q̃d ſcri
pſi ext.de pig.ſignificãte.ſuper gl.ij.Sed vltra ibi ſcripta ſciasꝙ hẹc
quẹſtio fuit Pilei lxvj.q ſoluẽdo diſtinxit debitorẽ ſciẽtẽ pactũ le
gis ꝯmiſſoriæ ñ tenere,ab illo,q ignorauit:dicẽs primũ,q renũcia
uit,& iurauit,effectiuè teneri:ſꝫm dicit,ñ obſtãre iuramẽto, poſſe
ꝯuenire:alleg.ff.de dam.infect.ſi finita.in prin.ff.de noua.l.ſi quis
delegauerit,ad Maced.ſi mulier.ſi q̃s cau.ſed & ſi.§.vl.Nec vr̃ deie
rare,q ex iuſta cã deſerit iur̃m,ff.q ſatiſd.cog.l.fi.C. de ñ nu.pec.l.
vlt.& in auth.ſcenicas ñ ſolũ,&c.Et hoc dictũ ñ eſt ꝯtriũ æquitati
vt ſit diſtinctio inter illũ,q credebat iurare rẽ licitã,ab illo, q ſcie-
bat illicitã:ſed ius canonicum loquit̃ de illo,qui compoſuit & re-
nũciauit reſcripto,hoc acto, quòd ſi non ſeruaretur compoſitio
poſſet vti reſcripto,dixi s̃.de reſcri.prẹſen.§.ratione autẽ impetrã
tium. ſuper ver.item ꝙ renũciauit.De ſpoliato,qui renũciauit li-
teris,ſed illas non tradidit,vide,q̃d dixi de renun.ſanè.ſuper gl.pe.
An renunciare poſſit alter coniugum rubricæ,ne fideiuſſ.dot.dẽ-
tur,not.j̃.de do.inter vi.& vx.§.ij.ſub ver.illud quoque. de renũ.
vxor filiaſa.quod facit marito vendenti,eo.tit.§.iij.ſub verſ.item
nota,quòd.De filio repudiante hæreditatem,& reperitur poſſide
re quid de bonis hæreditatis,vide j̃.de ſuc.ab inteſt.poſt prin.ver.
pone:quidam.
b Iuris.¶Hanc quæſtionem formauit Alber.Gal.de excep.ver.pe.
ſed pleniùs Vber.de Bob.ſui operis charta penul.verſic. ſed quid
dices tu.
c Diſtingue.¶Hanc poſuit vterque,cæteras ſolus Vber.
d Similes.¶Dixit Vber.de Bo.præ.ſicut eſt exceptio excommuni-
cationis.quod auctor non debuit omittere.
e Pone.¶Facit de proc.qui ad agendum.lib.vi.
f Diligenti.¶In j.gl.& quod ſuper ea plenè ſcripſi in fi.cum ſuis re
miſſio ad Summam Hoſt.& ad §. quia verò,in authen.vt ma.ſine
prohi.Col.vij.

ff.de Iust.& iur.cano.j.dist.ius publicum.Item in macedoniano se natusconsulto, quod est inductum ad communem vtilitatem & in odium creditorum,quod est ius: quia si quis filiofamiliâs mutuat pecuniam,ille non tenetur soluere,quandiu est in potestate nec etiam pôst,nec etiam eius hæres,nec fideiussor.hoc enim inductum fuit in odium Macedonis vsurarij, mutuantis pecuniam filiisfamiliâs,& dicentis eis,quòd si non haberent patres,ita cito mutuaret eis centum marchas,sicut nunc centum solidos:quare inducebantur filij ad necandum parentes.Cùm ergo publicè vtile sit,ne patres à filiis interficiātur, statutum est,ne tali iuri possit renunciari,ff.ad Macedon. leg.j. & l.sed & si pater.in fin.Idem est in clericis,qui non possunt renunciare priuilegio fori sui,vt possint coram laico seculari iudice conueniri: imo iuramentum super hoc interpositum non tenet,vt in præd.c.si diligenti.cum suis concord.Publicè enim est omnibus vtile,quòd clerici psallant in ecclesiis diuina,vt xvj.q.j.generaliter.extr.de celeb. missar.ca.j. & c.cùm creatura.nam ipsi peccata populi comedunt,i.delent& consumunt,iij.q.j.nulli.&j.q.j.Christus.aliàs,ipsi sacerdotes.Si ergo indifferēter per iudices seculares à diuinis reuocarentur, hoc esset inutile omnibus: ideoque statutum est,ne tali iuri renunciari possit,vt suprà,ne per tales possint in ius vocari,vt C.de episco. & cleri.auth.statuimus.& ad hoc facit C.eod. si quis in hoc gen⁹.

a & ff.de pactis,Imperator[a].ff.de transac.Imperatores.ff.de admin. tutor.ita autem.§.Iulianus.licet sit arg.contrà C.de pact.si quis in

b conscribendo[b].& vide,quod not.s.de com.iud.adi.§.j.vers.x. & ver.22.& seq.¶Ius verò publicum auctoritate,scilicet instituentis tantum, est Velleianum senatusconsultum, quod est inductū in fauorem mulierum propter sexus fragilitatem, videlicet vt intercedentes,vel pro alio se obligantes non teneanť,ff.ad Velle.l.

c fi.[c] Item priuilegium religiosorum de non dandis decimis,vt extra.de priuilegiis,si de terra.& c.accedentib.Item quodlibet ius à principe constitutum,quod omnes ligat:vt extr. de constit.c.fin. & C.de summa tri.l.i.Et istud ius aut est inductum in fauorem renunciantis tantùm,& tunc potest ei renunciari,vt extr.de regula ribus,ad apostolicā.ff.de mino.si iudex. Aut in communē:& tūc non,maximè si sit in odium aliquorum,vt in præd.ca.si diligenti. cum si.& extr.de iur.cal. cæterùm. Velleianum enim inductū est in fauorem mulierum tantùm:& sic in præmissis exemplis:& idē est in omnibus iuribus priuatis:& de hoc not.extr.de for.compe. dilecti.in j.gl.Nec obstat præd.l.si quis in conscribendo. quia loquitur de ordine sacerdotij, quod est Romæ quædam dignitas, cui præsidens sacerdos vocatur:vel loquitur,quia in tēporalibus potest coram seculari iudice clericus renunciare: quod non placet.alij autem sic distinguunt hoc membrum:quando scilicet est publicum auctoritate tantū,sed est vtilitate priuatū. nam aut est inductū in fauorē,aut in odiū.Si in fauorē,aut in fauorem priuatorum,aut certi generis personarum,aut Reipublicæ.Si in fauorem priuatorum,aut est inductū propter priuatos,non habendo respectum ad alios,aut habendo ad alios respectum.Si non habēdo respectum ad alios,tunc potest illi iuri renunciari:& sic loquitur præ.l.si qs in cōscribēdo.& ff.de ædil.edic.l.qritur de illa.Si habendo respectum,tunc non potest,vt in præd.c.si diligenti.Si verò in fauorem certi generis personarum,aut fuit certificata illa psona de iure suo,aut non.Si fuit certificata,pt renunciare illi iuri, ff.de trāsac.cū Aquiliana.Si non fuit,non pt,ff.ad Vel.l.fi.§.pen.vbi no.& infrà dicam,cū de epistola diui Adriani tractabo.Si verò in fauorem Reipublicæ,aut expressè renūciať illi iuri,& tūc ñ valet renunciatio:aut tacitè, & tunc valet hæc taciturnitas,sed pt p iudicem reuocari:& hæc colliguntur C.de iur.cal.l.ij.§.sed quia vere mur. Porrò si sit in odium introductum, non pt ei renunciari, vt in Macedoniano dictum est, & in priuilegio clericorū, qđ est inductum in odium laicorum,qui eis sunt oppidò,id est valde infesti,vt j.q.vij.c.laicos. Tertij verò dicunt,quòd ius publicū quādoque præcipit,& qñque prohibet:& his casibus ei renunciari ñ potest,vt in c.si diligenti.& in Macedoniano quandoque permittit,vt in priuilegio de decimis non dandis,& in Velleiano:&tunc potest ei renunciari,vt suprà,ius verò publicum.Dominus meus distinguit inter ius publicum reale,& personale.Quis autem possit per priuilegiū tollere aliquod ius in genere,vel in specie,not.

10 suprà de inst.edi.§.nunc autem.versi.& scias ¶†Et quoniam de renunciatione hic loquimur,scias,quòd quotidie quibusdam iuribus in instrumentis publicis renunciatur:& hac renunciatione tabelliones iuris ignari abutūtur. Nota ergo, quòd quatuor sunt beneficia iuris,quibus præcipuè solet in instrumentis renunciari scilicet beneficium epistolæ diui Adriani,& nouæ constitutionis de fideiussoribus, & nouæ constitutionis de duobus reis, & cedendarum actionum : de quibus beneficiis in singulis & aliis, ad quid valeant,&in quibus inter se differant, videamus.In primis ergo renunciatur beneficio diui Adriani epistolæ, de qua habetur C.de constit.pec.l.fin.& Instit.de fideius.§.si plures. ff. de fideiuss. inter fideiussores.& l.si plures. & l. si dubitet. & suprà de actioni. versi.item repellitur creditor.Dicamus ergo,quod sit huius epistolæ beneficium,& inter quos locum habeat,& quando propo

d natur,& quando cesset[d].Hoc supposito scias,quòd huius epistolæ verba non habemus, sed eius tenor & sententia recitatur in præd.l.fin.C.de constit.pec.& in præd.§.si plures. Beneficium ergo eius epistolæ est. quòd quamuis aliqui sint in solidum obliga

e ti,tamen per eius beneficium,si omnes[e] præsentes sint soluendo tempore litis contestatæ,possunt postulare,vt diuidatur actio inter eos, vt vnusquisque pro virili actione conueniatur: alioquin nisi dicto beneficio iuuarentur,posset creditor, quē mallet,in solidum conuenire,vt probatur in præd.concor.Si ergo huic beneficio fuerit renunciatum,poterit creditor,quem maluerit,conue

11 nire.†Nunc dicamus inter quos locum habeat.Et quidem,inter fideiussores,& mandatores & constitutores,vt in præalleg.concor.item & inter contutores,ad exemplum prędictorum,ff.de tute.& rat.dist.l.j.§. nunc tractemus. Sed inter alios debitores principales secundum iura antiqua non habebat locum,quando om

12 nes erant soluendo , & præsentes. ¶†Sed quid si dubitetur, an omnes sint soluendo,vel non? respon.secundum l.ff. de fideiuss. si dubitet. responsi.j. Quid si plures sunt fideiussores, & similes,& omnes sunt absentes, & constat omnes esse soluendo: nunquid desiderare possunt præsentes, vt actiones inter eos diuidantur, an etiam præsentes possunt in solidum conueniri? Dicunt quidā quòd iam præsentes possunt desiderare , vt inter omnes præsentes& absentes actiones diuidantur,argum.ff.eod.si fideiussorem. §.si plures.Sed dominus Homobonus contrà,arg.præd.l.si dubitet.ibi, præstò sint,id est, præsentes. Ergo à contrario colligitur, quòd pro absentibus locum non habet. Item argum. ad hoc C. de duobus reis,authen.ad hoc ita.& C.& fideius.authen.præsente.Nec obstat præd.l.si fideiussorem.quia ibi est aliquid,quod imputari poterat creditori:sc.quare vnum ex fideiussoribus sub cōditione recepit. At hîc nil potest imputari,argum.ff.ex quib.cau.

13 ma.sed & si per prætorem.§.i.¶†Quid si præsentes petant dilationem ad ducendum confideiussores absentes pro parte conueniendos, nunquid iudex dabit eam, sicut contingit in fideiussore præsen

ADDITIONES.

a Imperator.¶aliàs incipit debitori.

b Conscribendo.¶Solue,vt scripsi in c.si diligenti.in j.glo.in prin. & ĩ.sequitur.

ç L.fi.Quomodo huic dicto resistitur? ratione prędictę fragilitatis, quæ sicut esset in intercedendo, sic in renunciando: scripsi in decret.si diligenti.super prima gloss. vltra princi.vide in materia distinctionem,quam ponit Cyn.in l.fin.C.ad Velle. dicebat autem Vbert.de Bo.super l.antiquæ.C.ad Velle. quòd ad ligandam mulierem intercedentem necessaria sunt fortia vincula. petatur ergo,quòd renunciet beneficio S.C. Velleia. & omni iuris auxilio. Item legi antiquæ C. ad Velle.Item renunciet,vt obligetur,licet pecunia non sit versa in eius vtilitatem.Item quòd iuret se certificatam.Et dicit,eam de quolibet prædictorum iurium certificandam,&in instrumento id exprimendum,per l.manifestissimi.§ si autem nescius.C.de fur.vbi etiam allegat ad idem ff.de inoff.test. mater decedens.&l.nihil interest.§.penult.ff.de transact.qui cum tutoribus.in fin.de insti.l.habebat.in fin.j.respon.de inter.action. de ætate.§.ex causa.de acquir.hære. in repudianda.& l.Claudius. quando actio de pec.est an.l.quæsitum.& vide infrà ver.cessat.Et hæc satisfaciunt contra opin.dicentium,renunciationem vxoris generalem factam Titio de omnibus contractibus,quos maritus iniit cum illis,valere.

ADDE,quòd mulier & minor sint de beneficiis specificè certificandi: tenet Bald. consilio iiii. iii.libr. & cxxxiij. eodem.libr.licet Bar.contrà in authen.sacramenta puberum.& vide Bal. consilio xl.v.lib.

ADDITIO. Adde Alexand. consilio xlij. incipi.super præmisso, colum.iiij.versi.sextò,quod.in j. vol.vbi an mulier,minor & rusticus,etiam si scienter decepti fuerint vltra dimidiam in contractu possint ipsum contractum rescindere,nisi de beneficio certiorati fuerint:& vide Soci.in tractatu suo fallen.in reg.cclxxiij.vbi,quādo mulier de Velleiano non certiorata,si ei renunciet,teneat renunciatio?& quando mulier fideiubens non iuuetur Velleiano? vide singulariter Ludo.Ro.singulari 323.inci.Tu Sai,quòd mulier.Henr.Ferran.

d Cesset.¶Quod de hoc ponit per centum membra diuisim,habuit ab Host.in Summa de fideius.sub §.pe.

e Omnes.¶Per id quod sequitur,videtur malè dictum,omnes præsentes,qui soluendo sunt,&c.sed potest defendi per illud.iā præsentes.quod sequitur:quasi intendat:quòd omnes erant absentes & omnes vocati,& aliqui venerunt.

præsente,& reo principali absente? vt in præd.auth.præsente.Respon.non,secundum Azo.sicut nec reo debendi daretur tempus vt alium correum absentem deducat æqualiter conueniendum, vt not.in præd.authen.hęc ita.Quid si aliquis primò dedit vnum fideiussorem,deinde ex interuallo dedit alium? Respon.dixerunt Host. & Azo, quòd non habet locum beneficium epistolæ inter
a eos,ff.de fideiuss.si plures.in prin.& l.si Titius & Seia [a]. ¶ †Sequi-
14 tur videre, quando hoc beneficium proponatur. Et certè ante litis contestationem, & pòst quandocunque ante sententiam, vt C.de fideiuss.fideiussor.Sed nunquid post sententiam? Dicunt quidam,quòd sic:sicut & beneficium cedendarum actionum,vt ff.e. si fideiussores in id.§.fin.&l.inter eos.§.fin.Sed Homobonus contrà, vt in præd.l.si fideiussores.& C.sent.rescin. non poss. peremptorias.Nec obstat prædic.l.inter eos.§.fin.quia ibi non fuit con
15 demnatus fideiussor ex causa fideiussionis.¶†Cessat autem hoc beneficium quibusdam existentibus non soluendo, quo ad illos: item quibusdam absentibus,secundum Homobo.vt patet ex pręmissis.Item si fuerit ei renunciatum,C.de pactis,si quis in conscribendo.extr.de regular.c.ad apostolicam. & ideo in instrumentis ponunt tabelliones, Et renunciauerunt epistolæ, seu beneficio diui Adriani. Valet autem renunciatio,si renunciantes sciuerunt hoc beneficium sibi competere,etiam si non fuerunt à creditore, vel tabellione certiorati,vt ff.de act.emp.& ven.l.j.in fin. Si verò nesciuerunt,nec certiorati sunt,non videtur, quòd teneat renunciatio: quia non videtur quis renunciare iuri, quod ignorat sibi competere,vt ff.de inoffi.testam.mater decedens.&arg.C.de furtis,l.fin.§.fin autem.& ff.de transact.cùm Aquiliana.& l.qui cum tutorib.& in præ.c.ad apostolicam. nec videtur perimi, &c.vt ff. eo.cum tutoribus.in fin.& sic sentiunt plurimi:& idem dicunt in renunciatione Velleiani & similibus: ideoque discreti tabelliones apponunt in instrumentis,Et renunciauerunt tali beneficio, qđ est tale,super hoc certiorati à me tabellione. Vel dic,ꝙ tenet renunciatio,licet ignorauerit,argumen.ff.de public.& vect.l.fin. §.licet.& §.seq.& ff de doli excep.l.doli exceptio.Item cessat hoc beneficium propter mendacium,si fideiussores & similes fuerint inficiati se fideiussisse,vt in præd.l.si dubitetur.§.ita demum.secundum Homobo.Item cessat inter plures curatores: de hoc not.ff.
16 de cur.bo.dan.l.iij.§.fin.¶†Viso de beneficio epistolæ diui Adriani,videndum restat de beneficio nouæ constitutionis de fideiussoribus:de quo habetur in authen.de fideiuss.in princ. & in præd. authen.præsente.& suprà de excep.§.dicto. versic.qui de except. quoniam.& per illud succurritur fideiussoribus,vt postulare possint,quòd reus principalis primò conueniatur.Succurritur etiam
b per ipsum mandatoribus & sponsoribus [b].Et hæc vera sunt,si ipse reus principalis præsens fuerit,& soluendo,vt in præd.concor. Ante tempus verò prædictę constitutionis poterat creditor conuenire,quem volebat:primò scilicet fideiussorem, vel reum principalem,nisi inter partes aliud conuenisset, vt C. eo.iure nostro. quæ hodie corrigitur per prædictam authen. Si igitur huic con.
17 stitutioni renunciatum sit,reditur ad ius antiquum. ¶†Sequitur videre de beneficio nouę ꝯstitutionis de duobus reis:de quo legitur in præd.authen.hoc ita.quod est positum de duobus reis stipul.vel promit. per quod subuenitur duobus reis debendi,vel promittendi,vt per ipsum postulare possint,sed non in solidum, se pro parte tantùm conueniri:& hoc si omnes præsentes sint,& idonei,id est soluendo,vt probatur in præd.auth.& in authen.de duobus reis promit. Sed ante tempora prædictæ constitutionis potuisset creditor quemlibet in solidum conuenire,vt C.eod.l.j. & ff.eod. l.ij. Ad hoc ergo, vt quilibet in solidum teneatur, duo sunt necessaria:scilicet quòd promittant,& se in solidū obligent
18 & quòd huic beneficio renuncient.¶†Et nota,quòd quandoq; duo,vel plures se principaliter obligant,& in solidum,ibi locum habent præmissæ tres renunciationes:& scribentur hoc modo: FORMA.Renunciantes beneficio nouarum constitutionum,& epistolæ diui Adriani. Vnus enim pro altero intercedit, quando se obligant vltra partem sibi contingentem. Sed si fideiussor se principalem constituit, nunquid poterit prius, quàm principalis debitor,conueniri? Dicunt quidam,quòd sic:alij contra,&veriùs nam certum est,eum semper pro alio interuenire:& origo inspicienda est,ff.de donat.qui id,quod.C.ad Macedon.si filius.& not.
c secundum Azo.in Summa de fideiussor. [c] ¶†Quid [d], si sunt duo
19 rei,& sic adinuicem fideiubere videntur? vt in auth.de duo.reis,
d in princ.& not.ff.ad Velleia.l.vir vxori. §.fi. nunquid vnus poterit allegare,quòd alter primò conueniatur? Azo not. quòd non,
e in Summa eo.tit.[e] & vide infrà in tit.de fideiuss.Illud autem scias, quòd duo rei debendi constituuntur re, vel verbis: quod dic , vt not.C.si cer.pet.si non singuli.& C.de duo.re.stipul.authen. hoc
20 ita.¶†Quid si vni ex reis stipulandi solutum est? Dic, quòd non tenetur alteri correo dare medietatem,nisi sint socij,ff.ad l.Falc.
f in lege Falcidia [f].Sed nunquid vni conceduntur iura contra alterum? Respon.sic, pro parte,vt no.C.de duob.re.deben.l.j.Quid si sunt tres rei debendi,& sunt obligati in xxx.& quisque in solidū, demum conuenio vnum, & ei cedo iura contra quemlibet aliorum in xx.ille verò agit contra vnum ad xx. iure cesso? dic, quòd potest,vt not. C.eod.l.j.in fin.Quid si alter eorum est inops? Dic, quòd periculum diuideretur inter eos,qui soluendo sunt,vt C.eo. tit.authen.sed hoc ita,ff.de fideiussor.si dubitetur.ff.de tut. & rat.
g dist.l.j.§.nunc.& ff.pro socio,si vnus.§.j.[g]¶†Postremò dicendum
21 est de beneficio cedendarum actionum: de quo habetur ff. de fideiussor.l.fideiussoribus.& ff.de solut.Modestinus.& l.Stichum, aut Pamphilum.§.penu.per quod postulare possunt fideiussores & alii, qui obligati sunt in vna obligatione, sibi cedi iura contra fideiussores,& alios,pro quibus obligati sunt:alioquin nisi cedantur eis,possunt recusare solutiones, vt in prædict.l. Stichum,aut Pamphilum.§.pe.¶Sed dices,quid prodest creditori,si renuncietur beneficio cedendarum actionum, cùm à quocunque soluatur,habeat sibi debitum:&cùm sibi debitum receperit,quid prodest sibi non cedere iura? Respon.si est renunciatum huic beneficio,poterit creditor gratificarei amico,vel amicis suis:quia poterit eligere vnum ex fideiussoribus, quando plures erunt, & eum in solidum conuenire: nec is poterit opponere, cedas mihi iura, cùm iam fuerit huic beneficio renunciatum: & sic exonerabit &
22 releuabit amicum suum. ¶†Sed pone, emi domum à T. vxore
h eius nec consentiente,nec iuri hypothecarum renunciante [h]:demum ipsa agit cōtra me hypothecaria:quæritur,an possim ei opponere exceptionem cedendarum actionum? Dicunt quidam, quòd non:quia renunciatio in vna re facta, in alia non nocet. C. ad Vel

ADDITIONES.

a Et Seia.¶Secundum Alber.Gal.rubrica de fideiussoribus.

b Sponsoribus.¶Dominus meus in legibus,in sua quæst.quæ incipit, habeo debitorem.tenuit, quòd si amica debitoris mei,cuius bona iussa erant capi,& iam capta,rogauit,quòd bona sibi relaxarem,promittens mihi soluere certa die:qua elapsa eam conuenero,non poterit petere priùs principalem conueniri, vel eius bona excuti: cùm ex tali forma mandati renunciatum videatur illi beneficio fideiussorum,vel mandatorum,per præd authen.de fideiusso.eis concesso,cui renunciari poterit,vt sequitur.ff.de pact. l.pacisci. Patet ex prædictis,quòd ipse tenuit inter creditorem & amicum debitoris fuisse mandatum:refert tamen,quòd aliquib⁹ tunc videbatur agi debere certi condictione ex stipulatione,qua si omnia videantur acta solenniter,per verbum Promittens. Sed ipse dicit,quòd his obst.gloss.C.de vsur.l.i.dicit,quòd aliis videbatur fuisse contractum innominatum.Facio vt des:&sic agendum Præscriptis verbis,vel Do,vt facias.ff.de præscri.verbis,l.naturalis.§.quòd si faciam.aliis videbatur agendum Constituta pecunia ff.de constit.pec.l.qui autem.in fi.&l.quidam.Sed istis obuiat eo. tit.l.i.§.eum,qui inutiliter.

ADDE, quòd si secundo loco promittens ꝓmittat soluere absq; aliqua exceptione,quòd tamen poterit opponere,quòd priùs excutiatur principalis,secundum Rom.consilio ccxi.

c Fideiu.¶Scilicet authenticorum:dixit hoc Alb.Gal.ru.de fideiu. & verum dixit:ibi vide in ver.secundò quæritur.

d Quid.¶Iste versicul.cum versicu.sequen.sunt Alber.Gal.titu.de duo.reis.

e Summa eo.tit.¶Scilicet de duobus reis,in fin.

f Falci.¶De hoc plenè scripsi super respon de sol.j̃.

g Primo.¶Secundum Alber.Gal.vt prædixi.

h Renunciante.¶Comperi(vti infrà dicam)ex similitudine dictionis hîc esse defectum post versicul. renunciante.quia Titius postea vendidit alteri prædium vxore consentiente,& renunciante demum,&c.& tunc optimè sequitur versic.cęterùm.qui conuertit casum,& omnia clara,i.qu.i.& ii.op.quæ sic posuit Alber.Gal. de excep.versi.sed pone,quòd Tanc.Hîc autem sciendum,quòd Gui.de Suz.super aut.quod locum.C.de colla.instat circa casum hic conuersum,quem ampliat ponendo, quòd marito alienanti q̃ plura prædia ꝯsensit vxor,& renunciauit:postea vnius, vel plurium alienationi non consensit:& agit hypothecaria contra emptorem : dicamus vltimum, cui non consensit:ille excipit , quòd non potest cedere contra primos emptores,quibus consensit:q̃rit,an exceptio illam repellat? Dicit pluries iudicatum, quòd sic, per l.mulier.ff.qui pot.in pig.hab.& per l.Stichum.§.penult.ff.de sol.Ipse tenet contrarium,tum quia habet hypothecariam in prędiis, quibus non consensit viro alienanti : tum quia personalem habet contra maritum,quam cedere potest, vt in prædict. l. mulier.

ADDE,an ille,qui consentit alienationi,possit repelli ab actione hypothecæ,tanquam non habeat beneficium cedendarum? Bal. ☞ consil.

a ad Velleia.iubemus[a]. Alij cōtrà.nā statim empta domo,acquisita
fuit mihi dicta exceptio,quæ mihi auferri nequiuit,ff.de pactis,l.
fi.Iusto enim possessori cedenda sunt iura,ff.qui pot.in pign.hab.
b mulier[b].ff.de lega.j.si res.Cæterum si vir vendit primo,& mulier
consensit,& renunciauit:deinde vendidit secundo,nec renuncia
uit:si nūc agit cōtra secundum, non obstat ei exceptio cedenda-
rum actionum:arg.§.quod quisque iur.l.iij.secundum Alber.Ga.
c & vide j.ver.item beneficium iuris hypothecæ[c].Potest autem fi
d deiussor proponere exceptionē cessionis,etiam ante[d] sententiā,
23 ff.de fideiuss.si fideiussor.§. idem respon. ¶†Quid si cessio facta
est ex interuallo post solutionem?Dic,quòd non valet cessio,vt
ff.de solu.Modestinus.& distingue,prout no.ff.man.l.Papinian[o].
ff.de sol.Stichū.Quòd si sunt plures fideiussores,cessio facienda
est pro parte,& non insolidum,vt no.Azo in Summa in tit.de fi-
deiussor.§.cōuentus.Sed pone,A.fideiussor B.fuit pro huiusmo
di fideiussione condemnatus T. ad decem:nunc T. conuenit ip-
sum A.actione iudicati pro illis decem:ille verò opponit excepti
onem cedendarum actionum,nunquid potest? Respon. sic,vt ff.
e de fideiu.fideiussor.§.fi.[e] Item pone venditor post venditionem
acquisiuit aliquam exceptionem: nūquid emptor poterit vti ea?
Dicunt quidam,quòd non,vt no.ff.de hæred. vel act. vend.l.vel
emptoris. Sed illud locum habet in actione: vnde in exceptione
dic,quòd sic,vt ff.de reb.eorum,qui sub tu. illicitè. de hoc not.ff.
24 de petit. hæred. nec vllam.§.pen.¶†Quid,si creditor consensit
venditioni pignoris?dic, quòd acquisita est exceptio cedendarū
actionum fideiussori, vt in procuratore in rem suam constituto:
aliàs dixi.¶Et nota,præmissa beneficia locum habere,nisi eis fue
rit renunciatum:quod fieri potest,vt suprà dixi:& tunc non pos-
sunt desiderari,vt 7.q.j.quam periculosum.extrà.de reg.& transe
unt.ad relig.ad apostolicam.Item quære hîc,vt infrà de oblig. &
25 solut.§.j.ver.illud etiam quæritur.¶†Sunt & alia beneficia,qui-
bus quotidie in instrumentis renūciatur,&eis renunciari potest:
puta Condictio indebiti,qua si quis soluerit,quod soluere nō te-
nebatur,ideo repetere potest,vt C.& ff.de cond.indeb.per totū.
¶Item condictio sine causa,quæ dicit,quòd obligatus sine causa
vel ex iniusta,non tenetur,vt C.& ff.de condit.sine causa.¶Item
Actio in factum,quę competit ex variis figuris causarum,de qua
suprà de act.seu pet.§.ij.ver.rursus.& sequen.¶Item exceptio do
li mali,scilicet cum quis asserit se dolo& calliditate alicuius ad ali
quid inductum: & huic exceptioni ob dolum præteritum renun
ciari potest,vt ff.de doli excep.&C.& ff.de dolo malo,per totum
¶Item beneficium conditionis incerti,quod locum habet,cùm
hæres rogatus est mihi restituere hæreditatem, vel partem eius:
seu quando sum ei substitutus in eo casu, si contingat eum dece-
dere sine liberis: & hoc incertum conditionis ei remittere & re-
nunciare possum,C.de pac.l.j.& l.cùm proponas.j.& C.de transa.
de fideicommisso.& dic,vt infrà de empt.& ven.§.iij. versic.si au-
f tem.& extrà de testa.Raynutius[f]. ¶Item beneficium iuris hypo
thecarum:quodcompetit vxori in bonisviri,quia omnia bona vi
ri sunt ei tacitè pro dote obligata: & huic potest ipsa renunciare
tam viro, quàm contrahentibus, certificata tamen de ipso, C.de
pact.con.tam super do.l.fi.ext.de pign.ex literis.ad fi.& s̄ ver.ces-
sat autem.& dicvt in præ.§.3.vers.sed & si.& ver.j.& seq.& s̄.ver.
sed pone. ¶Item etiam beneficium iuris hypothecarum, quod
competit creditori,cui bona sui debitoris sunt expressè,vel taci-
tè obligata,C.de pig.l.ij quæ res pig.oblig.pos.l.fin.¶Item bene
ficium Velleiani senatusconsulti:de quo suprà versi.ius verò pu-
blicum auctoritate.¶Item mater,vel auia recipientes tutelam fi-
lij,vel nepotis,renunciant secundis nuptiis& Velleiano.vtC.quā
g do mulier tut.offic.fun. potest,authen.matri[g]. Item generaliter
renunciari consueuit omni legum auxilio:quę renunciatio parū
h valet[h],licet lex eam ponat,C. quando mulier tut.offi. fun.l.fin.[i]
i ¶†Sunt etiam & alia beneficia,quibus potest,quo ad quid,renū
26 ciari,& quo ad quid,non.¶Est enim beneficim redhibitoriæ,cō
petens ementi ignoranter rem morbosam, vel vitiosam. potest
nanque contra venditorem agere intra sex menses vtiles,vt red-
27 dat pretium,&rem recuperet. ¶†Item est &beneficium,quod
dicitur Quanto minoris:quod dicit,vt emens ignoranter animal
vel rem vitiosam posst agere intra annum vtilem contra vendi-
torem,petendo illam partem pretij reddi sibi,quam non dedisset
si vitium sciuisset.hæc probantur ff. de redhib. actio.sciendum.§.
k fi.& l.sequen.[k] Et his beneficiis renunciare potest emptor,& re
nunciatio venditori ignorāti morbum,vel vitium,prodest,si au-
tem sciuit, & tacuit, nec emptorem certificauit, ratione doli sui
non valet renunciatio,ff.eo quæritur.§.si venditor.& §.sequen.
de hoc dic,vt infrà de locat.§.iam dicendum.ver. ad euidentiam.
& de emp.& ven.§.nunc dicendum.versic.quid si venditor.¶Est
etiam & beneficiū feriarum,ne quis in eis in ius vocetur:de quo
dic,vt suprà de fer. §. nunc videamus. ¶Sunt præterea & alia be-
neficia,quibus renunciari non potest,vt beneficium Macedoni-
ani,de quo dixi suprà versi.cui autem iuri.¶Item beneficium re-
stitutionis in integrum, quod competit minoribus sui facilitate
læsis,vt not.infrà de in integ.restit.§.qualiter.versic.sed nunquid
28 minor.¶†Item beneficium, vt quis condemnetur in quantum
facere potest,id est habita ratione ne egeat: quod competit ma-
rito & eius patri ab vxore conuento: & vxori & eius patri à viro
conuentæ:& patrono à liberto conuento:& socero à genero cō
uento:& patri à filio, vel à filia conuento: & huic renunciari po-
test.hæc probantur in concord.quas habes suprà de excep.§.dic-
29 to.versic.hoc tamen fallit.& §.j. versi.anomalæ. ¶†Item est be-
neficium,quod dicit,ne liber homo ob ęs alienum obligetur:cui
renunciari non potest, quia hoc esset contrarium libertati, vt C.
de act.& oblig.l.ob ęs alienum.extrà de pign cap.ii.cùm suis con
l cord[l]. Contrarium tamen faciunt Doctores Bonoñ.qui schola-
res, quibus pecuniam mutuant, faciunt prædictis legibus ob æs
alienum specialiter renunciare,vt eos valeant detinere:&pro eis
facit ff.de his,quæ.in frau.cred.ait prætor.§.si debitorem.vbi dici-
tur, quod debitorem meum fugientem mea auctoritate capere
possum:ergo& per pactum hîc conueniri potest,sicut aliàs,C.de
pignor.act.l.penul.& de pignor.creditores. Sed dic, tale pactum
non valere in scholaribus,C.de patribus,qui fil.dist.l.j.In scripto-
ribus autem valere potest, si conueniant, vt debeant in certo lo-
co stare,vel scribere,quo casu etiam in compedibus poterunt re
tineri Et idem in obsidibus, vt extrà de iureiur. ex rescripto.pro-
m pter consuetudinem generalem, secundum Vber.[m] ¶†Item ex-
30 ceptio non numeratæ pecuniæ, siue non traditæ, vel redhibitæ
rei,quandoque competit intra duos annos,quādoque intra xxx.
dies,aliquando intra annum, aliquando intra tres menses. Si eñ
debitor

ADDITIONES.

☞consi.ccclxxxviii.Et quando competat beneficium cedendarum per eundem consil.ccclxvij.j.lib.& consil.ccclxxxvj.iii.lib.Feder. consi 241.

ADDITIO.An beneficiū cedendarum possit implorari in executione sententiæ,vide Bal.consi.cix.inci.quilibet iustus.in 3.volu. in ver.si autem.Henr.Ferran.

a Iubemus.¶Ibi vide eum in vlt.q.vbi in fin. auctorem vocat cornicula m.

b Mulier.¶In meis voluminibus finitur hîc dictum Alber.Gal.

c Hypothecæ.¶Vide suprà de cessio.actionum.§.i.ante fin. versic. sed pone.& duo versi.seq.fuerunt etiam Alb.Gal.saluo, quod statim dicam.

d Etiam ante.¶Alb.Gal.dixit pòst:& hoc magis conuenit legi:sed auctor voluit facere secundum Vbert.hîc, de illo post: vel fortè priùs fecerat illum.

e §.fi.¶Quatuor sunt ibi leges,quæ sic incipiunt,ex quibus vna so la habet §.& illa non facit.veritas est,quòd lex allegata s̄.ver.pōt hoc probat, & §.ibi nominatus est etiam vlteriùs: & vide, quod ibi dixi.

f Raynutius.¶Et ibi not.ante fi.iii.gl.vt no.s̄.eo.§.ver.quid si quis in secunda solutione.

g Matri.¶De nup.Dic,vt ibi in auth.sacramenta. Item sunt & alia quædam,vt patet j̄.de sol.§.i.vers.porro.in fi.& in aliis formis, vt in eod.§.litis.& ver.ii.

h Valet.Dixit Vbert.quòd valet ad excludendum tertium testem, quem requirit l.antiquam.C.ad Velle.

i L.fin.¶Per hoc potest idem dici, cùm renunciatur in genere beneficio statutorum:si verò in specie, sit locus distinctioni positæ suprà ver.item iuri publico.de hoc Gui.de Suz. in quæstione statutorum ii.

k L.seq.¶Quod dixi,vide de simo.licet Heli.super gl.sic s̄.

l Suis concor.¶Formam libelli contra creditorem in hoc casu vide j̄.de pig.§.i.ad fi.ver.item ob æs.

m Secundum Vber.¶Quod dictum est de scriptoribus,not.per Accur.ff.de no.oper.nunc.l.stipulatio.l.siue autem.in i.gloss.quæ dicit, quòd sicut ibi publica vtilitas, quæ læderetur ex contemptu edicti prætoris,inducit, quòd quis præcisè cogitur ad factum, sic & hoc casu turbaretur publica vtilitas,studiū scilicet:& dicit omnes Doctores Bonoñ.residentes in hoc concordasse.Vnde Dyn. ibi dicebat pro gloss.quòd non erat ibi inuenire maiorem rationem,quàm de scriptore,dicens, quòd licet ibi pareat edicto præcisè tamen compellitur ad demoliendum : inducit etiam pro gl. ff.de procur.sed & hæ.§.præter.cui concor.cle.de procu.c.i.inducit etiam ff.quod met.cau.si cum exceptione.§.sed & si quis.in fi. cui concor.de iureiuran.Quintauallis.& c.venientes.in fi.Ipse tamen tenet contrarium in scriptore parato soluere verum interesse:quod est regulare in quocunque, qui tenetur ad factum, ff.de re iudi.si quis ab alio.§ si.etiam si factum consistat in operis ff.de

debitor confitetur se mutuo pecuniam accepisse, quàm in verita
te non recepit, potest opponere exceptionem non numeratę pe
cuniæ, intra duos annos à die confessionis factæ creditor verò, q
confessus est sub spe futuræ numerationis creditum suum rece-
pisse à debitore, habet exceptionem non numeratæ pecuniæ, in-
tra xxx. dies, C. de non num. pec. l. in contractibus. respon. j. in fin.
& §. super cæteris. & Inst. de lib. obl. in fi. Quid si renuncietur? dic,
31 vt infrà de oblig. & sol. §. j. versicu. j. ad fin. ¶ † Sed & marito, qui
confessus est sub spe futuræ numerationis se dotem accepisse,
competit exceptio non numeratæ dotis intra annum post solu-
tum matrimonium: & hoc, si matrimonium durauit minus duo-
bus annis: si verò durauit plus biennio, sed minus decennio, tunc
intra tres menses est proponenda, C. de dote cau. & non nu. l. fin.
& authen. quod locum. Nec renunciatio obest, quò minus intra
dicta tempora agi possit. In hoc tamen prodest, quia renunciatio
transfert onus probandi in renunciatorem. De his exceptionibus
not. suprà de excep. §. i. versi. anomalæ. & suprà d. ver. quid si pro-
32 curator. & sequent. ¶ † Item est & beneficium, seu priuilegium
fori: nam reus debet conueniri coram iudice suo, iuxta regulam,
Actor forum rei sequi debet: & huic priuilegio solo pacto renũ-
ciari non potest, secundum quosdam: imò ad hoc, vt reus possit
coram non suo iudice conueniri, promittet se soluturum vbi-
a cunque fuerit ab eo petitum [a]: clericus autem non potest priuile
gio fori sui renunciare: quæ dic, vt s. de comp. iud. adit. §. j. ver. 22.
& seq. Est etiam beneficium fori, quod competit scholarib. quod
33 dic, vt suprà de reo, ver. item clericus. & ver. item scholaris. ¶ † Vl
timo no. illud, quod in Romana curia frequentatur. nam aliquo
prælato, seu alio mutuò pecuniam recipiente, fit super hoc con-
tractu publicum instrumentum: postmodum verò contrahentes
accedunt ad aliquem auditorum, coram quo creditor petit sibi sa
tisfieri de debito, prout in ipso instrumento continetur: & is, qui
recipit mutuum, confitetur id coram eo, supponens se iurisdicti-
oni ipsius, ita quòd, nisi statuto tempore soluerit, in eum sententi
am excommunicationis ferat, & aliter procedat, prout conuen-
tum fuerit inter partes, quæ submissio videtur approbari à iure,
b vt extrà de offi. deleg. P. & G. [b] extrà de elect. cùm dilecti. ad fin. &
j. q. vij quoties. Tamen videtur reprobari extrà de foro comp. si-
gnificasti. licet possit defendi, quia existentes in curia, subsunt iu-
risdictioni auditorum: quare se eis submittere possunt. Super hoc
ergo sic conficitur instrumentum:
¶ FORMA. Vniuersis, &c. talis auditor salutẽ in domino. Noue-
rit vniuersitas vestra, quòd constitutis in præsentia nostra P. & G.
idem G. petiit sibi sententialiter condemnari dictum P. in centum
libras, in quibus tenebatur eidem, prout patet per publicum in-
strumentum manu talis notarij confectum protestans etiam de
expensis, damnis & interesse. Vel dic: Idem P. petitionem obtulit
in hæc verba, Coram, &c. dictus verò G. volens bonam fidẽ agno
scere, & nolens sumptibus & litibus inaniter se grauare, litem cõ
c testando [c], confessus fuit in iudicio coram nobis, petita vera esse,
& se ad præmissa teneri: sed cùm tunc soluere non posset, obtulit
& promisit se talib. loco & tempore dicto P. vel eius nuncio hoc
instrumentum restituenti, integrè dictum debitum soluturum.
Nos igitur auditis & intellectis confessione & protestatione prę
dictis in iudicio habitis coram nobis, viso quoq; ipsius debiti pu-
blico instrumento, Christi nomine inuocato, de consensu & vo-
luntate expressa dictorum P. & G. qui se mihi sponte nostroque
iudicio submiserunt, eis præsentibus & sententiam postulantibus
in his scriptis dictum G. ad solutionem dictæ pecuniæ faciendam
& eidem P. vel eius nuncio sententialiter condemnamus: pręcipi
entes eidem G. vt ipsi P. seu nuncio hoc præsens instrumentum
restituenti dictis loco & termino integrè satisfaciat de pecunia
memorata. Nos enim exnunc trina monitione pręmissa in ipsum
G. eius accedente consensu expresso, in his scriptis excommuni-
cationis sententiam proferimus, si dictis & loco & termino cessa
uerit in solutione præfata, vel aliquo præmissorum: & si in dicta
solutione cessauerit, damus de consensu & voluntate dicti G. libe
ram potestatem eidem P. quòd ex tunc sua auctoritate, sine alia
monitione, vel alterius licentia eum possit, vbi & quando sibi vi-
debitur, tamdiu facere excommunicatum publicè pronunciari,
quousque dictus G. plenè satisfecerit eidem: quæ omnia & singu
la dictus G. acceptauit, & approbauit, & promisit solenniter se ea
obseruaturum, & in nullo contra venturum sub debito corpora-
liter præstiti sacramenti, promittens quòd non appellabit, nec vl
lam exceptionem proponet. Item quòd non opponet dictam
sententiam ante terminum solutioni præstitum fore prolatam:
in cuius rei testimonium, &c. ¶ Forma verò mandati ad mutuũ
in curia contrahendum, & ad se iurisdictioni alicuius iudicis sup-
ponendum, not. s. de procura. §. ratione formæ. versicul. qualiter
autem.

ADDITIONES

☞ verb. obliga. in stipulationibus. §. operarum. inducit etiam præd.
l. ob æs. Et quia stare in carcere, est quædam species seruitutis, ff.
de lib. ho. exhib. l. ij. ad id. ff. de condit. & demonst. l. Titio. §. Titia.
de hoc etiam quandoque aliquid dixit in l. alea. §. eleganter. ff. so-
lu. ma. Ad §. illum respondet, quòd ibi non cogitur suis manibus
demoliri, sed præstare patientiam & impensas. Item ibi actio ex sti
pulatu subrogata in locum actionis in factũ, quæ datur ex eo edi
cto ad demoliendum illius sequitur, ff. si qs cautio. si eũ. §. qui in-
iuriarũ. Temperat tñ hoc dictum dicens, gl. sm quosdam locum
habere posse, quando esset electa personæ industria, ff. de sol. in-
ter artifices. & extrà de off. c. vlt. §. ij. aliàs stabitur regulæ, de qua
suprà. Et si de electiõe dubitatur, præsumetur electa industria, ff.
de leg. iii. fideicommissa. §. fi. Concurrit cum his materia, qua quę
ritur, an quis renunciare possit bñficio cessionis bonorũ, de quo
C. qui bo. ced. pos. l. j. vbi plenè Cyn. tractat hanc quæstionem, po
nens ad literam consilium Ia. de Are. super hoc datum in Vrbe: &
tenet, quòd si per pactum in contractu fiat renunciatio, valet: ali-
às non: ibi vide.
ADDE, quòd Feder. consil. ix. idem tenet, si pactum est iuramen-
to firmatum.
a Petitum. ¶ Vber. de Bob. ponebat pleniùs, scilicet quòd renũciet
fori priuilegio, & quòd possit coram quocunq; iudice conueniri
& constituat se soluturum quocunque loco, quo debitum fue-
rit ab ipso petitum, non opposita exceptione fori: alleg. ff. de eo,
quòd cer. loc. l. j. de actio. & oblig. contraxisse. de bon. auctor. iud.
pos. l. j. Dicit etiam, quòd pactum renunciationis, de quo suprà, li-
cet possit conueniri, obligat tamen ad interesse, ff. de re iud. si quis
ab alio, in fine, & de verb. oblig. cùm stipulatus. in fi.
b P. & G. ¶ Hæc decr. faceret contrà, si diceretur, auditores habere
delegatam: de quo not. in cle. de rescri. auditor. in j. gl. vide j. de li-
bel. concep. §. iam nunc videndum. ver. quid si fueris.
c Litem contestando. ¶ Hîc ponitur: & procedat diffinitiua: & vi-
de infrà de sententia, §. ij. versicul. est quoque. & quod ibi dicam.

ADDITIONES NOVAE.

§ Circa materiam renunciationis vide gl. in l. si minor. quod me.
cau. quam tamen gl. Bald. ibi reprobat. & an renunciatio det titu-
lum. Bal. in l. de tutela. de in integ. resti. C.

Nota quòd aliud est confiteri & aliud renunciare, l. si cum ma-
ior. de pe. hæred. per Bal.

Nota quòd partes non possunt renunciare solennibus in vero
iudicio, sed in compromisso sic. Host. in c. de causis. de offi. deleg.

An renũciatio & conclusio in causa sint idem, Ioan. An. in c. fi.
de in int. rest. dicit quòd sic. Bal. in auth. iubemus. C. de iud. Arch.
in c. si aduersus. de in integ. resti. lib. vj.

Quid si actor renũciat instantię litis absente aduersario, an talis
renunciatio prosit aduersario, no. in l. post quam liti. C. de pac. per
Bar. Bal. Iaco. Butri. & domi. Segnorolum.

Quid operent̃ verba posita in instrumentis per notarios qui di
cunt, talis renunciauit omni iuri quod habet, vel habere potest,
vel sperat. Bar. in l. si vxori. §. diuus. de adul.

Quid si aliquis remisit omne ius quod habet ꝯtra me, an valeat
remissio etiam de eo de quo non est cogitatum, nec fuit certio-
ratus: quod esset necesse. vt in Authen. quomodo opor. episcop.
§. dum ex frequenti. dic quod bene valet, per l. Lucius. §. fin. cum
gl. fi. de pact.

An post conclusionem causæ admittat̃ exceptio vel allegatio
facti. Spec. no. hic: pro quo fac. quod no. Archidi. in c. finali, de in
inte. resti. lib. vj. ibidem Ioan. And. in Nouella. Bal. in auth. qui se-
mel. C. de prob.

Super Rub. C. de pactis, si mulier prohibetur contrahere sine li
centia propinquorum suorum, non intelligitur prohibita sim-
plex renunciatio: quia aliud est renunciare, aliud est contrahere.
fac. Bar. & Albric. in l. iubemus. ad Velleian. & Bar. in Auth. si qua
mulier. eo. ti. fac. Albr. & Bal. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de
pac. cum ibi not.

Nota ꝙ in causa cõcluditur per renũciationẽ vtriusq; partis re-
nũciantis & consentientis ꝙ in causa vlterius non procedatur, &
aliquid nõ producat̃, in c. pastoralis. de causa poss. & propri. Ioan.
An. in c. fi. de restit. in integ. lib. vj. in Nouella. & nota ꝙ partibus
præsentibus cõcluditur per renũciationem: sed altera parte ab-
sente, tunc concluditur quando disceptationis via penitus impe
ditur, ita ꝙ nihil restat nisi ferre sententiam, l. q̃uis. de adult. Item
nota ꝙ inquisitus pt̃ concludere in causa inquisitionis renũcian
do productionibus & allegationibus. Contrariũ not. in l. pactum
inter hæredem. de pact. sed ibi renunciabat liquidæ defensioni:
quod fieri pt̃, l. j. §. si quis vltro. de quæst. & l. non tantum. ff. de ap-
pel.

pel. Item aliud est nominatim renũciare tali defensioni, aliud est ꝯcludere suo iure in causa seu suo ordine. Nota tamẽ ꝙ iudici nõ ꝯcluditur, quia nõ p̄t renũciare: tamẽ loco conclusionis est ꝙ nihil restet nisi ferre sententiã. fac. c. cum Iohan. heremita. de fid. instru. & l. ij. de furib. balneariis. facit etiam quod not. in l. fi. ff. de feriis. & Auth. Iubemus. de iudi. Et an procurator possit renunciare & concludere, Inn. in c. pastoralis. de causa poss. & prop. & c. fi. de resti. in inte. lib. 6.

An quis possit renũciare, vt nõ possit probare nisi per instrumẽta, Bal. in Auth. iubemus. de iudiciis. & gl. in Auth. vt matres debitrices. §. quia vero.

Nota ꝙ conclusio causæ principalis non extenditur ad causam appellationis, Inn. in c. cum venisset.

An procurator possit renunciare exceptionibus dilatoriis vel peremptoriis. Inn. in c. cum olim. de off. deleg.

An procurator possit concludere in causa, no. in c. pastoralis. & in c. fi. de in integ. resti. lib. 6.

In c. exposita. de arbi. dicit Inn. ꝙ si presbyter vellet nõ posset renunciare nec dimittere ius ecclesiæ, xij. q. ij. sine excep. etiam si iuramentum interuenisset, vt c. sicut ex literis. extr. de iureiu.

An renũcians omni iuris beneficio, intelligat̃ renũciare beneficio statutorum. Bal. ꝙ non, in l. sed & si quis. §. quintum. si quis caut. fac. l. j. si quis in ius voc. non ier.

Nota ꝙ non sufficit renũciatio generalis, imò debet esse specialis, not. in l. j. in fi. si quis in ius voca. non ie. & dicto §. quintum. si quis cautio. & C. ad Velleian. l. 2. per Bald. l. pacta nouissima. C. de pac. per eundem.

Nota ꝙ legi annullanti ipso iure contractum non p̄t renũciari, item nec legi disponenti negatiuè, l. conuenire. de pac. dotal. & l. j. C. ne fideiuss. dot. dent̃. Item legi iubenti aliquid simile per pactũ nõ p̄t renũciari, l. pacisci. ff. de pac. Item vide gl. in l. inter pactũ. De fensioni nõ p̄t renũciari: sed delationi bene p̄t renũciari, eo. tit. & tũc nõ v̄r renũciare defensioni. notat glo. in l. j. ff. de furib. baln. & hoc in pũcto iuris. sed in puncto facti secus. de hoc per Bal. in l. pactum inter. Itẽ legi prohibenti & puniẽti ñ p̄t renũciari, in Auth. sed hodie. de actio. & oblig. Item legibus prohibitoriis ñ p̃ot renũciari, l. j. C. ne fideiuss. dot. den. Circa quod dicit Bal. in Auth. generaliter: de epis. & cle. vbi dicit ꝙ iuribus seu legibus prohibitoris quæ diriguntur ad personã iudicis in fauorem partiũ bene p̃ot renũciari: secus si dirigantur parti: & sic intelligit dictã Aut. Item contra legem pœnalem vel quasi non licet pacisci. Bal. in l. cõsensu. de repud. Quod si aliquis facit pacem cum bannito, nõ potest renũciare legi de nõ offendendo eũ Bar. vbi s̃. Bald. no. aliquid in l. ij. C. de rescind. vendi. Bal. in l. j. §. fi. de temp. app. & quod no. Bal. & Bar. in l. si quis in conscribendo. C. de pac.

In c. ex literis. de transactio. dicit Host. ꝙ si aliquis scribatur in instrumento venditionis videtur renũciare iuri suo. tõ quia in venditione obligantur personæ non res: secus in obligatione reali: quia tunc obligantur res & non personæ, & per consequens qui se subscribit, non videtur consentire, nec iuri suo renunciare. de hoc in c. nonne. de præsump.

In l. diem proferre. §. si hæredis. de arbit. nota ꝙ ius offerẽdi trãsit ad heredẽ. & per hoc soluitur qõ. Quidam pater decessit derelictis filiis masculis, & vna fœmina, q̃ fœmina remisit oẽ iᵉ quod habebat in hæreditate patris, sub conditione si fratres sui darent sibi certam partem, quæ sibi faceret, & promisit & iurauit nihil petere de hæreditate patris: modò ipsi fratres ipsis viuentibus nõ assignarunt eidem, sed hæredes eorũ volũt assignare ei. Quæritur quid iuris. & terminatum fuit ꝙ sic, per istum §. & per l. si prædio. de in diem adiectione & per l. veteris. de contrah. & cõmit. sti. sed malè fuit terminatũ: q̃a ista remissio fuit ꝯditionalis, si fratres assignarent partem, quæ non potest impleri per heredem, l. à testatore. de cond. & demon. secundum Cynũ in l. si plures. de conditio. inser. C. sed ꝙ illa sententia fuerit bene lata. fac. quia illa remissio fuit ex causa onerosa: vbi conditio transit ad heredem, l. ij. de pac. inter emp. & vendit.

In l. cum hi. in prin. de transs. nota ꝙ si testator facit vxorẽ suam massariã & vsufructuariã, ꝙ tali iuri nõ p̄t renũciare nisi p̄tor interueniat. idem in filia q̃ pater voluit habere recursum ad domũ fratrum, & cũ dote sua esse contentam iussit. tali iuri renũciari non potest, nisi prętor interueniat: etiam si ipsa iuret: quia defendi potest tale iuramentum non valere. Bal. vbi s̃.

An possit renunciari insinuationi in donatione fienda, not. in l. illud. C. de sacrosan. eccle.

Aliquis cõstituit procuratorem ad fideiubẽdũ pro aliquo: iste fideiussor renũciauit beneficio de fideiussoria. an talis renũciatio teneat. Bar. in l. si fraudator. de his quæ in fraudem creditorum. & l. si quis delegauerit. de nouationib.

In l. si quis in conscribẽdo. de pactis. pone, aliquis renũciauit exceptionibus præsentibus & futuris, & postea quęsiuit sibi aliquã exceptionẽ, an possit ipsam opponere, non obstãte dicta renũciatione. de hoc plenè per Cynũ in l. si qs in cõscribẽdo. de epis. cle.

In l. fi. ff. de solu. Bar. quærit, an iuri quæsito ex contractu, possit renũciari in præiudiciũ creditorũ suorũ, vel iuri quæsito ex vltima voluntate. Item quid de iure quæsito per statutum. fac. l. si absentis. si cer. pe. per Bald. in l. qui autem. §. apud Labeon. ff. quæ in fraud. credit. fi.

An vxor possit renunciare iuri hypotheca. in bonis mariti sui, Bar. in l. §. in summa. quar. re. ac. non dat.

An appellans possit renũciare appellationi, Bal. in l. postquam liti. C. de pac. dicit, ꝙ In. in c. ex parte. ext. de rescr. tenet ꝙ nõ. quãdo appellans detulit appellationi. item Bal. in l. j. de pactis dicit in iudicio potest renũciari appellatiõi factæ. sic intelligo l. fi. de tẽp. app. & quod not. in l. ne in arbitris. C. de arbit. & l. postquã liti. C. de pac. sed in contractu non potest renunciari appellationi, nisi per viam pacti de nõ appellando, non per viam simplicis renunciationis quod not. Bald.

An protestationi factæ in iudicio possit per protestantem renũciari, Bal. in l. postq̃ liti. dicit ꝙ In. in c. pręsentiũ. de testi. dicit ꝙ ñ, quando protestatio potest vtramque partem iuuare: & sic protestatio protestanti nocet, l. fi. ff. pro dereli.

An quis possit renũciare rescripto à se impetrato. Bal. in l. postquam liti. dicit aut illud rescriptũ aliquid continet propter quod aliquod ius quæritur præter instantiam, & non potest renũciare in præiudicium aduersarij. ff. eo. tit. l. fi. & Inn. in c. ex inquisitione. de resti. spo.

An quis possit renũciare dilationi competenti, Bald. in dicta l. postquam liti. dicit ꝙ sic quo ad se, nõ quo ad aduersariũ, qui gaudet eadem dilatione, l. post mortem. §. fi. de bono. pos. contra tab. Cy. & Bal. in l. petendæ. C. de temp. in int. rest. pe. dicunt cõtrariũ, per l. si iudex. ff. de mino. Bald. tenet contrarium in eo qui meruit dilatiõem à iure communi, sed in eo qui meruit dilationem à iure speciali per beneficiũ restitutiõis in integrum, tunc dictũ Bar. rationabile est: quia ius singulare est probatum pro singulari fauore. sed iure communi attenditur æqualitas in iudiciis Bald.

Quando dicatur conclusum in causa Bal. in l. nec causas. de app. Archi. in c. fi. de resti. in integ. lib. 6.

An post quam est cõclusum in causa possint produci iura. Bal. vbi s̃. Inn. in c. pastoralis. de caus. poss. & pro.

Nota ꝙ Iac. de Bel. in auth. vt cum de appell. cog. §. si vero. & in Auth. de testi. §. quia verò. dicit quòd iudices ante sententiam debent facere concludi in causa & allegationibus renunciare. quod nota.

Circa renũciationẽ vide quod not. Bal. in l. j. si quis cauti. & Bal. in l. si quis in ius voca. non ier. & l. sed & si quis. §. quintum. si quis cauti. & Bal. in l. pactum. C. de collat.

Nota quòd licet quis renunciet liti & causæ non propterea renunciat dominio, Bald. secun. Barto. in l. si pro fundo. in fin. C. de transac.

Quod cõiter in secularibus foris non fit conclusio, sed in ecclesiasticis fit per partes. gl. in Clem. sæpe. de verb. sig. super versiculo conclusione.

¶Bald. de Renunciatione & Conclusione.

¶SVPER iure futuro non cadit mera renunciatio, sed pactum: quia mera renunciatio sumit vires à solo renunciãte: & est priuatio, quam habitus præcedere debet, & fit per verba de p̄senti: sed pactum obligationem cõtinet, & fit per verba futuri tẽporis: de hoc not. in l. j. C. de pact. vide ĩ. eo. §. Titius. ¶Post conclusionem nulla admittit̃ exceptio, vel allegatio parti, ver. & G. ¶Eo ipso, ꝙ allegationibus, & disputationibus est renunciatum, videtur esse conclusum, ver. & not. ꝙ. G. vide c. fi. de restit. in integ. in Nouella. li. vj. ¶Conclusio in causa principali non officit in causa appellationis, quia impossibilis est cõclusio in futuro iudicio, ver. hoc aũt. ¶An valeat generalis renũciatio, Omnib. exceptis dilatoriis, sine alia specialiori specificatione, an vero nomina exceptionum dicẽda sunt? ver. pone ergo. G. Tutius est pactum opponi, q̃ merã renunciationem, fm Vber. vide s̃. eo. §. j. Quid in verbis legitimis? dic, vt l. j. ff. quod vi, au clàm, & C. de adul. l. ita pudor. per Cy. ¶An possit renunciari exceptionibus competituris? & videtur, ꝙ non sola renunciatione, sed pacto sic: vt not. ff. de reg. iur. l. qui potest. §. quod quid. ver. quid si quis. G. non distinguit, an exceptio sit honesta, vel non, sicut alibi distinguitur, ff. man. l. si fideiussor. §. quæ dam. Cui autem iuri renunciari possit, not. plenè in ver. cui autẽ. G. ¶Differentia est inter ius cõstitutionis, & ius partis. Si est ius ꝯstitutionis tunc aut continet certam formam in actibus hominũ, & non potest ei renunciari, vt ff. de leg. ij. l. codicillis. §. fi. & hoc. si sit formalis solennitas: secus si beneficium, C. de test. l. non dubiũ. §. j. Si ergo est beneficium, aut cõceditur personæ inhabili: & potest

teſt renunciari,C.quando mul.tu.offi.fun.po.l.ij.& in auth.matri & auiæ,niſi lex procedat prohibendo & annullando: quia tunc ñ poteſt renunciari,C.ne fideiuſ.do.den.l.j.C.ad Velle. auth. ſi qua mulier.per Cyn.Si verò ſit odioſum,& ius ſtatutum in odiũ,tunc non tenet renunciatio,vt not.ff.ad Macedon.l.tametſi Bal. ¶An autem in contractibus poſſit renũciari probationi teſtium,vt no. in authenti.ſine prohib.ma. debit.§.qui verò.Collat.vij.vide s̃.de proba.§.licet.¶Quatuor ſunt beneficia, quibus communiter renunciatur in inſtrumentis,ſcilicet beneficium epiſtolæ diui Adriani,quod conceditur fideiuſſoribus,mandatoribus,& conſtitutoribus,& cõtutoribus:ad exemplum prædictorum in hoc bñficio diuiditur actio inter eos,qui ſunt ſoluendo & p̃ſentes.¶Secũdũ beneficium eſt nouæ ꝯſtitutionis de fideiuſſoribus, qđ eſt,vt priùs excutiatur reus,q̃ fideiuſſor,vel quaſi fideiuſſor,q onꝰ ſuſcepit alterius ex diſpoſitione legali,ff.commo.l.vnde quæritur. ¶Tertium beneficium eſt nouæ conſtitutionis de duobus reis, per qđ beneficium diuidetur actio inter reos prĩcipales,qui ſunt præſentes & ſoluendo:hoc eſt introductũ ad inſtar beneficii epiſtolę diui Adriani: & duo rei principales videntur ad inuicem quaſi fideiubere,ff.ad Vellei.l.vir vxori.§.fi. Iſti ergo correi principaliter in ſolidũ obligati habent beneficium diuiſionis,non tñ excuſſionis ¶Quartum eſt beneficium cedendarum actionum, quod ꝯpetit omnibus,qui obligati ſunt vna & eadem obligatione:item competit iuſto poſſeſſori conuento hypothecaria, ff. qui potiores in pig.hab.l.mulier.& in hoc differt à iure offerendi:quia ius offerẽdi competit etiam prædoni, ff.qui pot.in pig.hab.Paulus.§.qui pignore.ſecus in beneficio cedendarum,arg.ff.de tute.& rat.diſtra. l.j.§.nunc tractemꝰ.ver.& quoniam.cum ſeq.per G.¶Sed an iſtis beneficiis poteſt renũciari?Dic,ꝙſic,vt no.ff.de pact.l.niſi.in aut. de fideiuſ.in prin.non tamen præſumitur quiſquam renunciaſſe niſi appareat,vt not.ff.de verb.oblig.l.ſciendum.¶Sed an valeat renunciatio , ſi renuncians non eſt certioratus de beneficio ſuo? q̃dam dicunt,quòd non:alij, quòd ſic,ver.ceſſat autem.G.Tu dic quòd quædam priuilegia conceduntur perſonis,quæ præſumuntur ius ciuile ignorare,vt in muliere & minore:& tunc exigit̃ certioratio oportet etenim,quòd propriam vocem intelligat ille,q renunciat:not.in d. l.ſciendum.& ff.de donat.l.doli mali. Quædã conceduntur perſonis, quibus non cõceditur ius ignorare, vt in beneficiis ceſſionis : & tunc non eſt neceſſaria certioratio : & ita concor.opin.Bald.Et nota,quòd prudenter facit tabellio,ſi dicit: Renũciauit beneficio Velleiani certificata à me notario de dicto beneficio,ibidem G.¶Si vxor conſenſit cuidam alienationi:& cuidam non,& agit hypothecaria contra illum,cui non accommodauit conſenſum,an repellitur per exceptionem cedendarũ?ver. ſed pone:emi.G.¶Iſta exceptio nõ datur iuſto poſſeſſori,niſi offerat debitum.aut ergo durat matrimonium, & non poteſt offerri,nec ceſſio peti,C.qui pot.in pig.hab.cũ tibi.per Iac.& Cy.Aut eſt matrimonium diſſolutum:& tunc mulier tenetur cedere perſonalem,nõ hypothecariã,ſi ñ habet.nam de perſonali loquitur l.mulier.vnde pp ñ poſſidere hypothecariam, ñ obſtat exceptio cedendarum,ar.C.ad Velle.l.iubemus.& auth. ſiue. Bald.¶Valet pactũ,ꝙ debitor poſſit capi pro debito per ipſum creditorẽ, verſ. item eſt beneficium.G.Iſte tamen non tenebitur in carcere creditoris,ſed ducetur ad carcerem iudicis.Et Adde,quod no.ff.de ne. geſt.l.nam & ſeruus.Bal.& facit Lucæ xij.c.& Matthæi xviij.c. & vide Dyn.ff.de lib.hom. exhib.l.j.& de furtis,l.interdum.§,qui furem.Bald. ¶In curia vadunt partes poſt contractum ad auditorẽ domini Papæ, & confitetur reus debitum, & recipit præceptum, & ſubmiſit ſe iuriſdictioni,& ſententiis:omnia iſta valent,verſic. vlt.not.G.

a ¶De Requiſitione conſilij[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iudice aſſeſſores cum quibus de cauſa deliberet,non habente, vel habente,ſed diſcordantes,qualiter prouidere poſſit.*
2 *Præmium recipere pro iuſto conſilio licitum eſt.*
Iudex ſpernens conſilium:tenetur de cauſa læſa,vel malè agitata.
3 *Partibus in eligendis conſiliarijs non concordantibus, qualiter iudex prouidere debeat.*
4 *Merè Legiſtæ an poſſint in cauſa merè canonica recuſari.*
5 *Conſiliarij electi debent fideliter,& pro vtraque parte conſulere.*
6 *Sententia de conſilio ſapientum pecunia corruptorũ lata , non eſt defendenda.*
7 *Affectio dominationis,affinitatis,& familiaritatis,amor,timor,odium & auaritia,ſenſus & opiniones peruertunt,& intellectus humanos hebetant.*
8 *Clericis an potiùs credendum ſit,quàm laicis,& qui poſſint in iudicio ad iurandum compelli.*
9 *Peritus an cogi poſſit in aliqua cauſa alicui conſulere.*
10 *Iudice poſt deliberationem cum peritis decedente:an ſucceſſor debeat tale conſilium ſequi.*
11 *Abſolutio,vel cõdemnatio in iudicio,qualiter & quibus peractis ſit formãda.*
12 *Aduocatus niti debet,& honeſtè,vt ſciat continentiam conſilij peritorum,vt ex hoc inſtruatur quid agendum ſit.*
13 *Iudex ſciens conſilium,etiam peritorum,eſſe contra ius,an illud ſequi debeat.*
14 *Ad officium iudicis ſpectat,multitudinem ſuſpectorum refrænare.*
15 *Electio conſiliariorum ad alicuius actus determinationem non ſeruatur in curia Romana.*

¶Iudicantem oportet cuncta rimari.

Voniam pertinet,auditis & in ſcriptis habitis allegationibus, concluſoq́; legitime in negotio, quòd iudex & deliberare & peritos conſulere debet,qualiter pronunciandum ſit,extr.de conſue.ad noſtram.& xx.diſ. de quib.xcv.diſt.eſto.& s̃.de aduoc.§.nunc tractemus.ver.habito igitur.& ver. porrò. idcirco de conſiliis & conſiliariis aliqua per-
b tractemus [b]. ¶Nota ergo,quòd concluſo in negotio iudex recepto ſelario pro aſſeſſoribus, vel conſilio requirendo,vt s̃.de aſſeſ.
c §.ſalarium [c].debet cum eis diligenter ſuper negotio conferre,inſpiciendo petitionem,iuxta quam ſententia eſt formanda,vt extra.de acc.qualiter.ij.ad fi.& de ſimo.licet Heli.& poſitiones & reſponſiones,& ſi neceſſe ſit,atteſtationes,& allegationes,& totum cauſæ proceſſum , vt ex his aſſeſſores animum ſuum informent ad rectè conſulendum,iudex autem ad rectè pronunciandum,extrà de renunciat.in præſenti.iiij.quæſtio.iij.§.item in criminali.Iudicantem enim oportet cuncta rimari,vt infrà verſi.proxi. Quòd ſi aſſeſſores diſcordent in dando conſilium,tũc iudex tertium aſſumat,

ADDITIONES.

a ¶Ex practicis autoribus nullus poſuit hanc rubr.præter Aegid.q illam etiam aſſeſſoribus coniunxit:vide s̃.de aſſeſſore:& c.xxv.ponit rub.de dando conſilio. Vbert.de Bo.ſine rub.tractat de his,mihi chart.viij. & ipſius verba ĩ.ſignabo.¶Ioan.de Deo pen. rubr.j. lib.Cauil.formauit, quid agat, aduocatus actoris coram conſiliariis:& in lib.Iud. iiij.parte poſuit Rubri. de iuriſconſultis, & ipſorum præmiis:& aliam de pœna fraudulenti conſiliarij.
b Pertractemus.¶Si auctor ſuper hoc vidiſſet Alb.Papien.vel Iac. de Aret.ordinatiùs ſcripſiſſet,quærendo cum eis per modũ Summę de decem.¶Primò,quo ordine per iudicem,vel per aſſeſſorẽ procedendum ſit ad conſilium habendum:de quo vide ĩ.ver.ſcias igitur.¶Secundò,an iudex,vel aſſeſſor de iure inuitus cogatur habere cõſilium: de quo dicam ſuper verſ. vt autem.¶Tertiò,an electus in cõſiliarium,inuitus cogatur recipere:de quo dicam infrà ver.ſed nunquid poteſt.¶Quartò,ſi recepit,an iudex cogatur bonum dare conſilium:de hoc ĩ.ver.item facit.¶Quintò,an ſi dicat electus ſe dubitare,debeat ſibi dari ſocius? vide , quod dicam poſt prin.ver.quòd ſi.¶Sextò, an dato conſilio poſſit illud mutare,corrigere,emendare,vel declarare?de quo dicam infrà verſic. porrò auditis.¶Septimò, an iudex vel aſſeſſor cogatur ſtare conſilio,vel aliud ſequi?de hoc ĩ.ver. quid ſi iudex.i. & ij. ¶Octauò, an conſiliarius electus poſſit recuſari?de quo ĩ.verſi.ſed nunquid huiuſmodi. ¶Nonò , qualiter conſilium receptum debeat pronunciari:de hoc datur remiſſio,ver.porrò huiuſmodi.¶Decimò quę pars ſalarium conſulentium ſoluere debeat?de quo ſtatim dicam.Item pp infrà ſcripta addi poteſt.¶Vndecimò,ſcilicet quam formam tenere debeat conſulens in conſulendo:de quo ĩ.verſi. porrò. ¶Duodecimò, quid,ſi dolo,vel imprudentia malè conſulat:de quo in ver.conſiliarij.¶Decimotertiò quid ſi ad conſilium corruptorum feratur ſentẽtia:de quo ĩ.ver.quid ergo.¶Decimoquartò ſoluitur vna quæſtio de loco cõmittendi conſiliũ, in ver.quid ſi eſt.¶Decimoquintò inſtruitur aduocatꝰ,quid agat ante datum conſilium,& quid pòſt,verſ.hos autem.& ver.tu autem.Vltimò tractat de conſiliariis ciuitatum.
c Salarium.¶Hîc intrando decimum articulum ſummæ, petet,nõ procedere, quod ibi allegatur, ſ.ſalarium ſolui debere p victum, per l.properandum.§.ſin autem.C.de iud.cum concor.cùm non appareat ſolutionis tempore alicuius victoria,extrà de dolo,finẽ Quòd autem vtraque pars ſoluat,facit ff.ne quid in loc.public.l.j. §.pen.C.de iur.calum.l.ij.in fin.de reb.cre.l.pen.§.his de præſentibus.& regula,quod omnes concord.de reg.iur.lib. vj. Quòd ſoluat petens facit ff.ex quib.cau.in poſ.ea.l.prætor.§.defendi.verſi. de hoc.& de eden.prætor ait.in fin.cum l.ſequen.C.ſi.reg.ſi quis. §.fin.de reſcript.ſtatutum.§.penul.cum concord. lib.vj.Soluitur: ibi ponderandas conſuetudines & ſtatuta circa hoc: quibus ceſſantibus ſoluet petens,per vltima: neutro, vel vtroque petente, fiet ſolutio communiter,per iura ſecunda,& per decre.ſtatutum §.aſſeſſorem.lib.vj.

firmat,vt ext.de offi.deleg.suspicionis. Quòd si malitiosè discor-
a dare se fingunt[a] ad sui exonerationem,& ne partiũ indignationẽ
incurrant,ad hoc vt tertius assumatur,iudex eis pcipiat sub pœna
excommunicationis,vt veritatem dicant an ꝯcordare possint?&
b si necesse fuerit,eos excõmunicet,vel iurare cogantur[b]. Debent
autem ipsi illi tertio suum salarium participare,vt s. de assess.§.sa-
1 larium.vers.quid si.¶† Si verò non sit aliquis assessor in cã, cum
quo iudex deliberare valeat, tunc secundum consuetudinem Ita
liæ generalem,eligantur concorditer à partibus sapientes,qui ex
aminent acta iudicij,vt s͠m eorum dictum iudex pronunciet. Quã
consuetudinem reprobo:quia & reprobatur in prædi.decret.ad
c nostram [c].& multa enormia possunt per tales iudices committi.
Melius est igitur,quòd iudex ipse scrutetur diligenter acta nego
cij ad rerum veritatem,& plena inquisitiõe discutiat,quàm sic se
exoneret ad dictum illorum,vt xxx.q.v.iudicantem oportet cun
cta rimari.C.de iudic.l.iudices.& auth.ad hæc.ext.de offi.delega.
super quæstionum.§.intentionis.ext.de fi.instr.cùm Io.prope fi.
2 & pòst super dubiis cum peritis deliberet diligenter.¶† Vt autẽ
tam generali consuetudini seruiamus,aliqua de præmissis consi-
liariis interseramus. Nota igitur ante omnia, ꝙ licitum est pro
iusto consilio præmium recipere:qđ dic,vt s.de salar.§.sequitur.
Plerunque tamen periti recipiunt pro iniusto. Itẽ iudex,qui sper-
d nit consilium [d],tenetur,si per imprudẽtiam,vel dolum lædit cau
sam,ff.de iu.filiusfamiliàs.Instit.de iniur.§.j.ext.de consan.& affi.
c.j.in fi.Punitur etiam in æstimatione litis, extrà de re iu.cùm æ-
terni.lib.6.C.de pœ.iu.qui malè iu.l.j.& 2.Instit.de oblig.quę ex
quasi malefic.in prin.ff.de calum.l.j.ff.de condict.ob tur.caus.l.2.
Secundum canones tamen iudex,cuius mala sententia reuocat,
in quatuor casibus punitur,scilicet si propter odium,vel cupidi-
tatem,vel gratiam,vel timorem pronunciauerit,vt 2.q.6.hoc eti
3 am placuit.ext.de re iu.cùm æterni.lib.6.¶† Scias igitur,ꝙ si iux
ta morem Italiæ partes in eligendis consiliariis nequeant cõcor-
e dare [e],tunc iudex partibus præcipiet,vt certo termino ad hoc eis
f assignato [f] sibi dent inscriptis peritos , quos habent in aliquo lo-
co suspectos,& quos recusant,3.q.v.quia suspecti.& ꝯsulo,ꝙ ille
qui dat suspectos.illorũ nomina faciat in scriptis redigi, ne iudex
g ex illis aliquem fortè eligens valeat malignari [g]: quo facto ipse
eligat aliquos,ꝓbos viros,quos partes nõ dederint pro suspectis:
& terminus ad id datus lapsus sit. Quòd si fortè pars alterutra di-
cat,omnes in ciuitate,vel diœcesi sibi suspectos esse propter alte
rius partis potentiam,vt sæpe vidi,tũc iudex faciat eam iurare , ꝙ
id non malitiosè ꝓponit:sicut hoc sæpe feci in partibus Lombar
diæ,arg.ext.de elect.cùm dilecti.& de restit.spol.literas.ff.ad exhi
ben.thesaurus.ar.ff.de no.ope.nunc.l.de pupillo.§.qui opus.Sed
nec passim & sine cã debet huius recusatio admitti:ex causa tamẽ
4 potest.† vt si causa sit merè canonica,siue spiritualis [h],bene pos-
h sunt merè Legistæ recusari,ext.de consang.& affin.c.j.xx.dist.§.j.
i Potest etiam iudex restringere talem multitudinem [i],inspecta ꝑ-
sonarũ & negotij qualitate,dicens:qualibet pars det mihi suspe-
ctos vsque ad decem,vel xxv.præsertim vbi est copia peritorum,
arg.extrà.de rescrip.sedes.& in c.cùm in multis. Nos tamen ple-
runq; partes hoc modo in personis eligendis concordamus:pręc-
cipim' eñ vtrique parti, ꝙ nobis nominet in scriptis decem,vel
12.bonos,vel legales,expertos,literatos viros tali loco habitan-
tes,ex quibus possumus eligere vnum:quam scripturam in actis
secretè poni facimus:& cùm rarò tot tales inueniantur,sæpe par
k tes in nominando concordant [k].¶† Consiliarij autem electi de
5 bent fideliter & pro vtraque parte cõsulere,vt 14.q.v.non sanè.
C.de assess.nemo.Quòd si conuincantur de dolo, & iniquè con-
suluisse,de dolo tenentur,& aliàs puniuntur,vt ff.de reg. iur.l.ꝯ-
silij non fraudulenti.ext.de renun.sanè. & c.lectæ.ff.de fur.q ser-
uo persuaserit.§.j.C.de assess.ꝯsiliarios. ¶Et contra iniquè consu
lentem videtur, ꝙ possit agi, quanti interest alicuius consilium
datum non fuisse,ff.de dolo,l.arbitrio.§.dolo.& si non sit soluẽ-
do,videtur,ꝙ debet restitui litigator ad pristinũ ius,ff.e.l.elegan-
ter,§.pen.ff.de eo,per quem fac.erit,l.fi.Et falsus consiliarius põt
excommunicari,vt extrà de sen.excom.ca.nouerit.& c.grauem.
& quandoq; suspenditur,& infamis efficitur,vt ext. de hær. si ad-
uersus.&c.excommunicamus.§.credentes.Arg.tamen contrà,ꝙ
nemo ex ꝯsilio obligetur,vt ff.man.l.2.in fi.Instit.e.tit.§.ex diuer
so.in quibus not. de hoc. Sed illud verum est de nõ fraudulento
consilio,

ADDITIONES.

a Fingunt.¶Quod sæpe vidi fieri.vt dicit Aeg.cuius fuit iste versi.
b Cogantur.¶Fori secularis.Aeg.facit lex C.de his,qui ad ec.con-
fu.præsenti.§.sanè.de iur.calum.c.2.in fi.lib.6.Et per hunc modũ
soluitur:quia is articulus summæ de vno solo consultore qui di-
cit se dubitare,petit socium sibi dari:pro quo facit C.de relat.l.fi.
de iu.eum quem temerè.§.j.Item iustæ deliberationes nulli sunt
auferendæ,ff.ad Trebel.sed &si.§.planè.de iureiuran.iusiurandũ.
& ad pecunias.in fi. extrà de procur.dilectus.de dilat.ca.j.vt vite-
tur anceps periurium,ff.rerum amot.Marcellus. de in litem iurã.
videamus.
c Nostram.¶Solue,vt ibi no.in gl.2.
d Consilium.¶Datũ:vel loquitur đ dando,scilicet quia ñ vult re-
cipere consultorem,fortè partibus id petẽtib':&sic faceret ad se
cundum articulum summæ,qui tñ,secundum Gui.expeditus vi-
detur,cum s.prox.& ĩ.prope si improbat consuetudinem de cõ
siliariis assumẽdis. Ad partem,quòd assumere teneatur,inducu
tur iura de habendo consilio,ff.de fun.instru.l.quæsitum.in pri
de dam.infec.si ædibus.de donat.l. Aquilius Regulus. de bo. pos.
in bonorum.C.de legi.humanum.vbi Gui.de Suz.tenet, qđ seq-
tur,de inge.ma.3.de fideicom.l.fi.de iure delib.l.fin.de repu.l.du-
bium.xx.di.de quibus.de offi.del.prudentiam. Soluitur ibi,quòd
suæ voluntati relinquatur,habere consilium:facit de rescript.sta-
tutum.§.assessorem.lib.vj.& si videt frustratoriè peti, non debet
concedere,ff.si cert.petat. Quidam dicunt tamen,ibi Vbert.de
Bo.tenuisse, iudicem assessorem peritum non teneri dari consul
torem:aliàs,secundum eum,tenetur de iure & bona consuetudi
ne.Si autem statutum haberet,quòd omnes sententiæ ferrentur
de consilio sapientum,certum est,consultorem assumi debere:a
liàs sententia non valeret,secundum Rof.q.sua xlv.alleg.ff.de re
iu.l.4.§.condemnatum.C.de senten.& interloc.l.prolatã.idẽ Ol.
in sua q.quæ incipit,antiquum statutum.alleg.ff.đ admi.tut.qui-
dam decedens.§.j.&l.Titium & Mæuium.in prin.ne quid in flu.
publi.l.j.§.quod autem.de arbit.l.Pædius.in fi.de acquir.hær.si qs
mihi.§.pater.vers.si coram. & quod ibi nota.& quod scripsi post
Inno.de offi.deleg.si pro debilitate.in gl.putat Inno.idem Nico.
Mat.in q.quam vide super regula,nullus ex consilio.li.6. Sed sci-
endum est,ꝙ duæ quæstiones contra hoc terminati videntur per
Lamber.de Ramp.& per Gui. de Suza. quorum vterque tenuit.
Primus in quæst.quæ incipit,statutum est in villa.secundus mihi
sub litera C.quòd si statutum habet,quòd Potestas condemnati-
ones facere teneatur de consilio quatuor hominum lociꝗ tene-
bit condemnatio facta non hominibus requisitis.tenet enim, ꝙ
necessitas non arctabit ad requirendum.Vterque rationem red-
dit:quia illi non erant in officio cum Potestate,nec esse poterant
eo loco,C.de asses.l.in consiliariis.ff.eo.tit.l.si eadem.ex qui.cau.
maio.l.hi qui.& l.sequen.in prin.inducitur præ.l.quidã decedẽs.
§.Papinianus.& gloss.quæ ibi incipit,quia sine matre. & eo.titul.
Titium.§.j.cum gloss.quæ incipit,non arbitrio.Fatebatur vterq;,
quòd secus esset,cùm duo essent ad vnum officium:quod vult l.
præ.Titium.in principi.ibi,si administrationem Mæuio dedisset.
& 4. gloss.ipsius legis: sic etiam loquitur l.j.ff.de exercit.§.si plu-
res.cum sua gloss.Per prædicta apparet solutio contrarietatis:po
nebat enim primus terminus in villa subiecta episcopo,ita quòd
non ab hominibus villæ, sed ab ipso habebat Potestas officium:
& sic videretur in quacunque ciuitate,in qua regimen commit-
teretur à maiore,&statuta fierent per ciues:Curiosus,qui sedila-
tare vellet in his,videat quæstionem prædictam Old.cuius ĩ hoc
dicto perplexitas per hæc breuia verba clarescit.
e Concordare.¶Præmittit illa Summa,quòd si statutum,vel con-
suetudo loci,dat certam formam circa habenda consilia,illa ser-
uabitur: quibus non extantibus,procedet iudex,vt sequitur.
ADDE,quando iudex teneatur consilium admittere,&illud seq
Pau.đ Cast.consilio octuagesimo septimo,per Ang.consili. 136.
& 186.& meliùs 188.Bal.consilio 380.j.lib.Et an coram consul
tore sit instantia?& an consilium pręsentatum extra tempus à sta
tuto præfixum,à iudice tamen confirmatum,sit nullum,per eun
dem Bal.consilio 154.Et an iudex sequi debeat consilium impe-
riti,per eundem cons.116.Et an consultor assumptus ad consulẽ
dum super omnibus articulis,possit super aliquibus cõsulere, &
aliquos reseruare?per eundem consil.437.3.lib. vbi etiam prox.
allegata.
f Assignato.¶Dicit s.quem scribi faciet.
g Malignari. ¶Illa summa dat hoc cõsilium iudici.vt tutus sit con-
tra partem,quæ diceret,eum elegisse illum,quem dederat suspe
ctum:communiter seruatur, quòd suspecti in scrip tis dantur iu-
dici,nec scribuntur in actis:quia nolunt partes incurrere indigna
tionem illorũ,quos recusant:si tamen pars vellet illos in actis đ.
scribi,sibi parendum est,de probat.quoniam.
h Spiritualis.¶Maximè sacramentalis:vide s.ti.2.§.porrò.vers.sed
nunquid in causa.in fi.
i Multitudinem.¶Ad id ff.de test.l.j.ext.e.tit.cùm causam.de res.
c.2.lib.6.
k Concordant.¶De more vocemus hos confidentes.

a consilio,ex quo nemo obligatur,vt in prę.l.ꝯsilij[a]. Absit em̄,vt ea
quæ pp bonū & licitum facimus,nobis debeant imputari,si quid
præter nostrā voluntatem inde ꝯtingat,vt 33.q.v.de occidendis
Sed si per imprudentiam falsum d̄dit ꝯsilium, ñ videtur excusari:
imò debet puniri,vt ff.de variis & extraor.cog.l.fi.Instit.de oblig.
quæ ex quasi malef.in prin.quia imprudentia culpæ annumerat̄,
Instit.ad l.Aquil.§,imperitia quoque.& ff.e.sed & si.in fi.& l.seq.
in prin.ext.de homi.tua.ext.de æta.& qual.ad aures.Fatuus tamē
est,qui imperitum elegit consiliatium,& sibi imputet,Instit.qui
bus modis re contra.ob.§.præterea.& pro socio,§.fi.Vnde in Ec-
clesiastico c.6.Consiliarius tibi si vnus de mille,Quid si per impe
ritiam aduocati quis causam perdit?dic,vt s̃,de aduocat. §.fi. ꝓpe
6 fi.¶† Quid ergo erit de sententia ordinarij,vel delegati, vel ar-
bitri lata de consilio sapientum pecunia corruptorum? Respon.
non est defendenda.est enim res mali exempli, ff.de pœn.si quis
aliquid.§.3.ff.ad leg.Cor.de fal.l.3.Nec corrūpens ex corruptiōe
commodum consequetur,C.de pœna iu.qui malè iu.l.j.& 2.ad
instar patroni,qui præuaricatus est,C.de aduoc di.iu.l.j.2.qu.3.§.
b notandū,f̄m Vbert,[b]¶†Tu igitur Italice,not.ꝙ electis consilia-
7 riis iudex dicet partib.Tales sunt consiliarij per me electi:ite ad il
los,& iura vestra & rationes omnes illis ostendite,& corā ipsis al
c legate,Cùm autem [c] iueris coram eis,caue tibi,quia multas frau-
des consueuerunt committere:& attende,an sint inimici tui,vel
saltem partis alterius amici,3.q.v.quia suspecti.Affectio enim do
minationis,affinitatis & familiaritatis,amor quoque,timor & o-
dium & auaritia,humanos hebetant intellectus,sensus & opinio
nes peruertunt,vt 3.quæstione.v. accusatores,vel testes.xj.quæ-
stio. 3.quatuor.Item vide,si sint tales,qui non sint suæ salutis im-
8 memores,j.q.7.sancimus.de consec.dist.4.sanctum est.¶† Item
fac eos iurare rectè consulere. quare enim eis absque iuramen-
to credes:cùm & testis,iudex & aduocati iurent? C. de testib.iu-
risiurandi.ext.e.nuper.C.de iur.calum.l.3.prope princ.C.de iud.
rem non nouam.in prin. & auth.ibi posita,ext.de iureiur. veniē-
d tes.extrà.de iud.[d] in const.Greg.X.properandum [e].Tales igitur,
e eligant̄,si clerici sunt,quibus sine iuramento fides possit adhibe-
ri:quibus magis creditur,quàm laicis,vt s̃.de inst.edit.§.compen
diosè,versi.item per ius canonicum.qui etiam de facili ñ debent
iurare,vt 2.q.v.c.j.& 2.ext.de iur.cal.c.j.C.de epis.& cler.cùm cle
ricis.Si verò sint laici,& sint officiati,qui iurauerūt fortè ꝯsulere
fideliter Potestati,vel dño,vel eorū officialib. tūc nō exigit̄ aliud
iur̄m ab ipsis Reprobatur em̄ crebra iuratio,iuxta illud[f], Vir mul-
f tum iurans replebitur iniquitate,nec recedet à domo eius plaga
ext.de iureiu.& si Xp̄s.C,de cur.fur.l.pe.in fi.Siverò sunt extranei
& priuati,aut est ardua causa:& tunc iurant: aut minima, & tunc
non iurant.quare enim iurant pro decem solidis fortè,habita ta
9 men consideratione qualitatis eorum.¶ † Sed nunquid potest
peritus cogi in aliqua causa alicui consulere?Respon.non puto,
g vt dixi s̃. de salar.§.sequitur g.¶Sed nunquid huiusmodi consili
arij iurati,vel non iurat i poterūt ex noua causa recusari?Puto,ꝙ
h sic [h] vt extrà de officio delegati, insinuante. 3.quæstione v. quia
suspecti.C.de iu.apertissimi.cùm & iudices, qui habēt iurisdictio
10 nē,recusari possint,vt dixi s̃.de recusatio.¶† Quid si iudex post
quàm deliberauerit cū peritis,decedat?Dic,ꝙ successor nō debet
sequi illud consilium: quia etiam ille viuens non habebat illud
necessariò sequi,arg.eius,quod dicitur de tutore, ff.de adm.tu.q
dam decedens.Argu.contrà ff.de iu.mortuo & l.dictum.& C.de
i re iu.gesta.extrà.de rescr.super literis.prope fi.[i] Hos autem con-
siliarios tu aduocate,verbis,honore & blando sermone ac com-
posito in tuam satagas trahere sententiam, sicut & de iudice dixi
suprà de aduo.§.hoc docendum.ver.cùm autem. & si iustam fo-
ues causam,quære bene peritos & fideles:si verò malam:vereor
k tibi suadere peccatum [k],extrà de pœ.& remis. cùm infirmitas. l.
dil,minor.Hoc autem audacter suadeo,vt tūc cedas,vel compo-
nas extrà de electio.dudum.2,in fi.extr.de transf.c.fi.Deinde tu ad
uocate coram eis procedas per omnia,& alleges,sicut coram iu-
dice procedendum dixi s̃.de disput.§, nunc videndum. quia corā
11 eis tales faciunt Italici disputationes.¶† Porrò auditis partium
disputationibus,& actis causæ examinatis, & consiliarij delibera-
tione præhabita diligenti , consilium in scriptis redactum, ne iu-
dici relinquatur via malignandi,& secretè offerāt,prout eis iustū
& æquum videbitur,qualiter iudex debeat condemnare, vel ab-
soluere:cujus quidem scripturæ forma talis erit:
FORMA. Consilium nostrum, scilicet nostri talis,& mei talis,
in quæstione,quæ inter talem &talem coram tali vertitur, cuius
quæstionis tenor talis est,&c.(pone totam quæstionem.)tale est
Dicimus enim,ꝙ talis est condemnandus, vel talis absoluendus.
Vel sic: Consilium mei B.super exceptionibus propositis per E.
coram D.iudice,quæ tales sunt,Coram vobis domine,&c.tale ē:
Dico enim primam exceptionem,quæ sic incipit, &c.admitten-
dam non esse:vel dico, eis non obstātibus esse testes aperiendos
l vel exceptionē admittendam,vel iudicem grauasse,& similia [l].Et
nota,quòd consiliarij non tenentur exprimere in consilio causā
quæ ipsos mouet: & sic in arestis in curia Franciæ obseruatur, j̃.
de sent.§.qualiter.versi.verùm.& suprà de disput.& alleg.§. por-
rò.vers.in summa.nec est fieri consuetum. Quidam autem sic in
consilio dicunt:Per ea,quę vidi & audiui,ita dico & consulo,&c.
12 ¶† Tu autem aduocate labora scire consilij continentiam,si id
honestè fieri possit, vt ex hoc instrui possis, quid tibi agēdum sit
an scilicet debeas ad sententiam,vel concordiam properare, vel
aliquid de processu ostendere, vel beneficium restitutionis in ī-
tegrum postulare,vel alia remedia adhibere.Nota,quòd non so
lùm super decisione quęstionis principalis eliguntur huiusmodi
sapientes: quinimò & super quolibet litis ambiguo casu. Porrò
huiusmodi dato consilio,iudex secundum illud sententiam diffi-
nitiuam,seu interlocutoriam formare curabit, sicut dixi s̃ de ex-
m cep.§.viso.versic.porrò in Italia [m].& j̃.de sententia, §. vt autem,
13 versi.in partibus.¶†Quid si iudex videt ꝯsilium esse contra ius?
dic,quòd si ipse consiliarios elegit,spreto consilio pronunciet se
cundum ius:alioquin facit litem suam,vt suprà.non enim prętex
tu consilij excusaretur:imò magis accusaretur, vt Instit.de oblig.
quæ ex quasi delic.in principio,ff.de var.& extraor.cog. si iudex.
& melius in authent.vt iudic. sine quoquo suffrag.§.eos. debuit
enim deliberare,vtrùm sibi expediebat consilium,vt ff. manda.l.
2.in fin.& ad hoc facit in authentica,vt defunct. seu fun. eodem.
§.final.extrà de consuetudi.ad nostram.ff.de his,quę in testamen
to delent. proximè.ibi, remotis omni, &c. extrà. de arbitr.cùm
olim.

ADDITIONES.

a Consilij.¶Et de reg.iur.nullus ex consilio.lib.6.
b Secundum Vbert.¶In charta 3.vbi tractat de sententia delegati
vers.quid de sententia.
c Autem.¶Hîc incipiunt verba Vbert.mihi charta 8. ver.cùm au-
tem veneris ad consiliarios.& totum,quòd sequitur,vsq; ad ver.
porrò auditis.quo ad verba,vel quo ad mentem,fuit eius,excep
to vers.sed nunquid potest,& versi.quid si iudex.
d De iudi.¶De postul.erat.
e Properandum.¶Quam hodie non habemus.
f Illud.¶Ecclesiasti.23.
g Sequitur.¶Vers.non allegat:& meritò,quia nil ibi de hoc dicit,
si loquatur secundum materiam de consilio iuris dando iudici
super causa finienda,vel aliquo eius articulo.in præ.§.soluitur,ꝙ
eligens,si suus iudex est,illum cogere potest,si iustam causam re-
nuendi non habet,cùm iudicare sit ius publicum, ad quod inuiti
coguntur,ff.de mun.& hon.l.munerum.§.iudicandi.& de vacat.
mun.l.penult.§.qui autem.C.de aduoc.diuer.iud. sancimus.quæ
licet in delegato loquantur, eadem tamen ratio est in consulto-
re.vt not.C.de prox.sacr.scrin.libro 12.& sic seruatur. Procede-
ret ergo dictum Gui.quando præciperet aliquod dari consilium
in camera.
h Sic.¶Etiam si de consensu partium fuerint:facit ff. de arbit. non
distinguemus.§.cùm quidam.de procurat.c.2.lib.6.& tunc neces
se est iustificare causam,ante consensum non:& sic seruatur.
i Prope fi.¶De facto statur huic ꝯ̃rio,nisi patēs sit error consulto-
ris:& vide j̃. ver.quid si iudex.
k Peccatum.¶Verbum fuit Vberti.
l Similia.¶Occurrit hîc vj.dubium:Summæ,an dato cōsilio possit
illud mutare?quòd possit,inducitur l.vlt.C.de fur.§.sed cùm. Ad
contrarium ff.de re iudi.iudex.Soluitur,quòd incontinenti ante
quàm diuertat,potest & videtur inesse,ff.si cer.pet.lecta.de elect.
officij.& quæ incontinenti fiunt,suspicione carent,in authen.de
æqua.dotis,si autem.Collat.7.Item poterit,si ex interuallo,si bo
na ratione,vel lege mouetur,ff.de iure patro. l.diui. quia prætor
quandoque variationem admittit,ff.de col.bonor.nonnunquā.
aliàs non auditur,ff.de transact.cùm hi.§.in causa.de his, qui no.
infa.l.2.§.ignominiæ.de dona.l.nuda.ff.de testi.qui falsa.pręsumi
tur enim machinatio,vt in præ.§.de ęqua.do,Circa declarationē
remittit ad l. in ambiguis.2.ff.de reg.iur.& e.ti,contra eum.li.sex
to.Mart.de Fan.reuocationem consilij ęquiparat reuocationi te
stis:de qua dic,vt extrà de testi.cog.præterea.Alij ponderant tem
pus statutum ad dandum consilium,an duret,an sit lapsum? facit
de offi.deleg.de causis.
m In Italia. ¶Et ibi dixi,an sufficiat dicere, lecto consilio pronun-
cio,vt in consilio continetur.

olim.ext.de elect.ne pro defectu.& c.cum in veteri.26.dist.dein de.versi.quæro.lxviij.dist.cor epi. Si autem de partium consensu

a electi fuerint, tunc dicunt quidam[a], ꝙ debet iudex iuxta eorum consilium pronunciare:arg.ff.de re iu.si conuenerit.ext.de offi.dẽ leg.super quæstionum.§.verùm.Contrà credo,vt in præ.decret. ad nostram.ad idem.ff.de adminis.tu.pater tutelam.Debet enim iudex secundum allegata & probata iudicare,ff.de offi.præ.illicitas. §.2.& 3.q.7.iudicet.cum suis concord.Nec obstat l.pdicta,si cõuenerit.quia ibi exponitur,quid,id est,super quo,non cui⁹ ꝯsilio. Item non obstat ff.de admi.tu.Titium & Mæuium.respon.j.quia verba illa,quod sine eo fit,irritum, &c. contrarium tollunt. Nos tamen ad cautelam scribi in actis facimus,ꝙ partes petũt & ꝯsentiunt,ꝙ iuxta illorum consilium pronuncietur: & idẽ facimus in

b examinatoribus rubricarũ concorditer à partibus electis[b],vt vi-

14 delicet diffinitioni eorum à partibus stetur.¶† Quid si est statutum in aliqua ciuitate, ꝙ non eatur ext.illam pro cõsilio habẽdo nisi partes haberent omnes illius ciuitatis suspectos: nunc altera pars tantum habet omnes suspectos,queritur,vtrum possit iri extra illam ciuitatem pro consilio?& videtur,ꝙ ñ nisi vtraque pars omnes habeat suspectos:quia in statuto dicitur,nisi partes,&c.& à verbis eius recedẽdum non est ff.de leg.3.non aliter.& fa.C.de bo.quæ lib,cùm non solùm.§.ipsum autem filium.ibi, ex vtraq; parte vertitur.Sed dic contrà,argumen.in præ.§.ipsum.& in authen.Col.j.de hær.& Fal.§.fiat.ibi,tabulariis,&c.ff.de eo,per quẽ fac.est,l.j.§.si plures.& ff.si quis cau.si duo.§.j.& ff.de manum. testa.si ita.ff.de pact.rescriptum.§.si pacto.C.de appel.inofferendis. Ad officium autem iudicis pertinet multitudinem suspectorum

15 refrænare:de quo not.in auth.vt nulli iu.§.si verò.¶† Item no. quòd electio huiusmodi consiliariorum in curia Romana,vel extra Italiam non seruatur:sed iudex prius quã aliquid diffiniat,auditis causæ meritis & discussis,vt 3.q.7.iudicet. deliberat secum priùs diligenter,& postmodum cum peritis,quos discretos nouerit & fideles,referendo eis plenè rationes & iura partium,& quęrendo,qualem negatio finem imponere debeat, vt s.in prin.huius §.& dicam j.de relat.§.qualiter.in fi.Non enim debet iudex nimis prorumpere,& suã sententiam præcipitare,Augustini & aliorum exemplo,vt 6.q.j.quæro.2.q.j.Deus.xj.q.3.summopere. C. de sentent.ex breui.recit.l.2.Imò debet diu deliberare,vt j.tit.p xi.quia tempore indigemus,vt aliquid maturiùs agamus,l.dis.põ

c deret.in princ.& lenta virtus,&c.vt s.de aduo.§.hoc docẽdum[c]. Nec præmissi consiliarij audient disputationes aduocatorum, sicut in Lombardia & Tuscia vidimus obseruari:quem quidẽ mo-

d rem propter lucrum aduocatorum[d],& ad exonerationem imperitorum iudicum esse inolitum æstimamus. Sed cùm ratione careat,extirpandus est,vt 68.dist.cor episcopi.& hunc morem dominus Papa Clemens IIII.lumen iuris, sæpe reprobat. Vitium enim magnum est Reipublicæ, si iudices non ex se quid agendũ sit sciant, scilicet lites decidere,sed aliunde.iudicandi enim discãt honestatem,& ab aliis quærant, quæ ipsos in iudicãdo eloqui decet,vt in auth.Collat.6.de iudicibus,prope princ.vers.illi autem. & j.q.7.conuenientibus.Sed vbi iudex imperitus est,bene potest assessorem habere:quod dic.vt s.de assessor.§.salarium. Iudex tamen non tenetur sequi consilium,vt j.de sent.§.iuxta.versi.quid si sunt tres.Quid iuris autem sit,si prouisio,vel electio,vel aliquid aliud mandetur fieri de consilio alicuius,nota.plenè, secundum Vincen.ext.de constit.ex parte.& de elect.cùm in veteri.ver.ẽt.

e de hoc secundum Papam & alios.& ext.de arbi.cum olim[e].¶Et qm̃ hìc de consilio loquimur,not.ꝙ si in consilio alicuius ciuitatis aliquid firmandum,vel refirmandum est, debet Potestas, seu Rector in consilio sic proponere cõcionando:Domini,quid vobis placet super hoc:& tunc arẽgatores proponent, quod eis videbitur: quo facto instantiabitur & firmabitur per rectorem & consilium,quòd maiori parti placuerit, & inde fiet publicum instrumentum,in quo propositio rectoris & consilia arengantium

f & partium & reformatio continebuntur[f].

ADDITIONES.

a Dicunt quidam.¶Alb.Pap.nisi ꝯsilium esset expressè contra ius, quod sequi non debet,C.de præd.minor.prædia.& si contra ius, vel vtil.pub.l.fi.& ille auctoritatem perdit,qua abutitur,C.de Iudæ.Iudęos.ext.de priuil.c.tuatum.idem Guid.de Suz.super l.humanum.C.de leg.& super l.2.ff.quod quisque iur.alleg.in auth. de iu.ad fi.§.omnis autem iudex.

b Electis.¶De quibus s.de teste.§.publicati j.in fi.

c Docendum.¶Sub ver.cùm autem tempus.

d Aduocatorum.¶Qui allegant corã ꝯsiliariis:vel fortè ponderauit,ꝙ aduocatis illius loci,vel fori,qui in causis illius, non patrocinantur,solent talia committi.Quod sequit̃ dę imperitis iudicibus fatemur, cũ ex quo tales sunt, vniuersalis est consuetudo, q̃ Italici dñt inductam,vt freni temperies apponatur iudicib.seuire volentib.C.de cust.reo.si quis in ea.Nec posset negari,quin consuetudo habeat finem & respectum bonum,scilicet vt in decisionibus litium seruetur iustitia, C.de legi.l.humanũ.& sic sunt gubernacula iustitiæ.facit ff.de eui.scapham.Item cùm iura permittant assessores haberi,sufficiat sequens remissio:quare de his ꝯsiliariis sic turbatur,cùm etiam experientia doceat,ppter occupationes iudicum marcescere causas,quæ per iudices sine talibus ꝯsiliariis terminari debent,quæ cum eis citò expediuntur: & hoc appetunt iura, quæ sunt not.

e Cùm olim.¶Tu exclusa dist.præpositionum De, & Cum,dic,vt scripsi de reg.iur.nullus ex consilio.li.6.post finem quæstionis.

f Continebuntur.¶Vt aliquod pambulum detur huic fini,est sciẽdum,ꝙ dominus meus in legibus disputauit q̃stionem, q̃ incipit: in quadam lege municipali.& erat quæstio, si statutum ciuitatis habebat,ꝙ certus actus expediri deberet per ꝯcilium arctius,non per ꝯcilium maius, cùm duo talia ꝯcilia ibi essent: & in illis duobus ꝯciliis simul congregatis expeditus fuit ille actus, an valeat? Quòd valeat, pbat̃: quia factum est præsente & ꝯsentiente illo concilio,ad quod spectabat id agere:& maximè, cùm hoc casu ꝯtradicere possent:ad hoc mistum alleg.ff.de re iu.sæpe.§.cùm aũt ff.de arbi.si in tres.de re iu.duo ex tribus.de verb.sig.coram:& qđ no.ff.de pig.act.l.Caius. Illi ergo de ꝯcilio maiori fecerũt ex abũdanti:& quæ superabundant, vitiate ñ solent.ff.de reg.iur.nõ solẽt,nec inutilis adiectio vitiat,sed vitiat̃,C.de do.si quis argẽtũ.ff. quod fal.tu.l.j. Item hoc non fuit factum aliud,sed plus: nec forma mutata,sed ampliata.ad hoc ff.mand. rogatus.de stat.ho.non sunt liberi.in fin.Itẽ dubia interpretant̃,vel interpretamur,vt res valeat,ff.de reb.dub.quoties.Contrarium tenẽs inducit,debiliorem esse naturalem possessionem mistam cũ ciuili,q̃ solã, q̃ solo animo retinetur.iuxta no.ff.de vi & vi ar.l.j.§.iterdictum hoc.& l. 3.§.vnde vi.& ff.đ acqui.pos.naturaliter.Item cùm minor portio iungitur maiori,minor extinguitur, vt si alienum brachium statuæ meæ iungo,ff.de acquir.rer.do.l.adeo.& l. quicquid. & grex auctus idem remanet,ff.de vsuc.l.eum qui ædes.& l.rerum mistura.Concluditur ergo ex his,illud vnitum fuisse maius: ergo. &c. ad hanc partem facit l.Pedius.§.j.de arbi.vbi mistura liberi & serui vitiat compromissum:allegat idem de iure canonico,cũ in electionibus miscentur clerici cũ laicis,ext.de ele.Messana.&c.cùm terra.Non ergo promiscuis actibus rerum turbẽtur officia, C.de episc.& cleric.l.repetita.& de testa.l. consulta diualia. Item facit ad factum,ff.dę fur.l. pe. vbi patet ꝙ tacens metu,vel reuerentia, habet̃ pro ꝯtradicente.Sed qñ artifices sunt in maiori ꝯcilio,cum nobilibus & maioribus,metu,vel reuerentia suum animum non exprimunt:ergo pro contradicentibus habentur: & sic essent ꝯtraria:ad idem facit ti.de fur.si quis in seruitute.Et hæc fuisse videtur consideratio statuti,& iustificat solutionem.

ADDITIONES NOVAE.

Consultor debet attendere verbum pphetiæ dicens,Iudicium & iustitiam vestiebat de pœni.dist.4.c.dominus.& consilium cuiuslibet consulentis debet esse vestimentum iustitiæ non volũtatis propriæ sequela.4.quæstione.v. capitulo,iudicet.in fine.& concludas consultori hoc modo,Virtus cõsulentis in medio diminuat,& superfluum circuncidat: de vultu dei prodeat iudiciũ vestrum,& oculi vestri videant æquitatem.

Notaꝙ illud super quo cõsiliũ postulatur debet dari in scriptis quod hodie in practica appellamus articulum,vt no. in l.fi. C.de legationibus.lib.x.super ver.formata.

In l.hac lege.de sen.ex breui.rec.dicit Bal.ꝙ iudex quantũcũq; peritus seu doctor potest dicere se velle habere ꝯsilium vel colloquium cum sapientibus.

Item Inn.in c.super quæstionibus.de offi.del. dicit quòd iudex põt committere cãm consulẽdam inuitis partibus,& debet formare articulum de conscientia partiũ,l.j.de relat.& si partes non volunt formet articulum de per se.Io.An.in nouel. in c.statutũ. ext.de rescri.li.6.Sed cuius expensis debet committi quæstio cõsulenda.Bar.in l.si postulauerit.de adul.

Quando quis sit excusatus sequendo consilium, & quando ñ, Bar.in l.in bonorum.de bono.poss.

An pendente commissione possit iudex interim aliquid facere in causa.Bar.in l.j.nil no.ap.pen.

An iudex possit commissionem reuocare,& ipse de causa cognoscere.Bar.in l.ad principem.ff.de appel.

An sentẽtia lata pẽdẽte cõmissiõe sapiẽtis debẽtis ꝯsulere valeat,Bar.ĩ dicta l.ad principẽ.fac. qđ no.in l. & si ꝯuenerit.de re iud. nota quod Ia.de Areti.fecit in hac materia vnum tractatum.

An iudex possit habere ꝯsilium cum aduocatis partium.Nicol. de Neap

de Neap.in l.prox.de his quę in test.del.& l.non distinguemus.§.cum quidam.de arb.

An ɔsultor electus si incipiat semel audire cām & allegationes, possit postea cogi acceptare.Bar.ī l.ꝑtor.§.post cām.de vaca.mu.

An cogatur quis suscipere quæstionē sibi commissam & cōsulere,not.in l.2.§.corporum.de vaca.mun.& l.si quis magistratus.de mun.& hono.per Albri.

Pone statuto cauetur ꝙ iudex teneatur omnes sententias dare cum consilio sapientis:aliquis iudex commisit quæstionem,cōsultor in suo consilio dicit ꝙ suadebat iudici debere sic dicere & ꝓnūtiare: postea ī syndicatu opponitur iudici ꝙ non tulit sn̄iam cum consilio sapientis:an sufficiat ipsum pronunciasse consultore.sic fieri suadēte.Guil.de Cu.ꝙ sic per l.an ap.in fi.de manu.vin.

Pone statuto cauetur ꝙ iudex teneatur committere omnes q̄stiones:aliud statutum dicit, ꝙ in quibusdā casibus iudex debeat ꝓcedere summariè, an in his etiam casibus debeat ɔmittere.Bar.in l.prætor.§.si quis.vi bo.rap.

Quid si partes discordant in electione consultoris.dic ꝙ electio transit ad iudicē,no.in l.in venditione.ff.de bon.auth.iu.possid.ꝑ Dy.& Ray.Item quid si discordāt in formatiōe articuli,dic quòd iudex debet illum formare.Bar.ibidem.

Consultor assumptus vt consulat de iure,non p̄t nouas probationes seu noua instrumenta recipere,sed debet super iis q̄ à iudice transmittunť consulere c.cum à nobis.de dila.Bar.&Bal.in dicta l.cum à nobis.& etiam Bar.in l.rescriptum.de ap.& l.quinquaginta.de probat.Richar.Malum.

An ignorantia excuset, vbi quis potuit consulere peritiores, Bar.in l.in bonorum.de bono.posse.& multa bona ibi dicit.

An q̄s possit allegare turpitudinē sui ꝑdecessoris, seu sui parentis.dic aut loquor ext.iudicium,aut in iudicio:primo casu aut legem condendo,& potest,l.3.§.si seruus.de con. ob cau.ratio est, quia non videť fieri iniuria prædecessori,si à successore in iure in melius ditatur,l.potioris.đ offi.rect.pro.aut negotia administrādo,& tunc ad malum patris non p̄t,vt in Auth.§.& ita.aut ad bonum,&potest.§.eis qui.de tu.& cu.da.ab his.& auth.liber.de epi.au.secundo casu qn̄ in iudicio tunc aut in iudicio criminali,aut in ciuili:primo casu aut ius reddendo, & non p̄t.l.lex Corradi. in ꝑsenti.ff.de iureiur.aut accusando,& non potest regulariter in criminibus,no.in l.his tamen in præsenti.de accusat. & l.plures.qui accu.non po.aut misericorditer implorādo, & tunc potest,l.3.§.quod autem.de offic.præfe.vrb. & l.2.ff.de his qui sunt sui vel alien.iur.aut crimen retorquendo,& tunc similiter potest,l.libertus.ff. de in ius vocan.ratio. quia tunc est ignoscendum ei, si vult vlcisci prouocatus,l.qui cum maior.§.j.de bo.liber.Tertio videlicet quando in iudicio ciuili,& tunc aut ius reddendo,aut turpitudinem retorquendo:aut excipiendo,aut agendo seu replicando, aut misericorditer implorando,aut alio modo retorquendo. Primo casu,videlicet quando ius reddendo,& tunc aut vt delegat⁹, & p̄t,l.in priuatis.de iu.aut vt iudex ext.ordinarius,& non potest, vt l.qui iurisdictionem.de iur. omn.iud.secundo casu scilicet turpitudinem retorquendo,& tunc potest,vt l.in arena.& l.si filiam de inoffi.testamen.&est ratio,quia cum sit per modum retorcutionis,videtur delictum cum delicto cōpensari,l.viro.& l.mulier.ff.solu.matri.tertio casu, videlicet quando excipiendo, tunc aut allegando turpitudinem sui prædecessoris,&tunc ɔtrahens cum prædecessore suo remaneret deceptus,& tunc allegare non pōt, l.rem alienam.de pigno.acti.aut allegando turpitudinem prædecessoris nitiť euitare de deceptione sui,& tunc dic vt l.apud Celsum.§.aduersus.de excep.doli.& l.non debet,de dolo.aut neuter dictorum casuum interuenit,& tunc potest,l.qui habebat.de manu.testa.§.j.& l.quoniam testamentum.de prob.Quarto vero casu valet quando agendo seu replicando,& tunc aut agitur criminaliter ratione vindictę sumēdæ,aut ratione rei familiaris:primo casu,aut vindicta petitur sumi ab alio quam à patre,& tūc ad hūc finem filius quādoque allegat vilitatem& in honestatem patris, vt l.sed si vnus.§. filio.de iniuriis. aut petitur sumi à patre,& non potest nisi iniuriarum atrocitas insit.l.pretor.§.præterea.de iniu. secundo casu quando agitur ratione rei familiaris,&tunc aut per hoc quod allego turpitudinem prędecessoris nitor infringere actum libertatis fauorabilem,& non possum l.si creditoribus.de ɔmuni seruo pig.da.ma. aut nitor infringere actum prædecessoris q̄ de sui natura est obligatori⁹,&nō possum,vt l.filius.de his quę in frau.credi.& l.transactio.de transac.aut allego turpitudinem ꝑdecessoris tendentem ad priuandum me in toto vel in parte hæreditate debita,seu quasi debita alterius non committentis turpitudinem,& tunc possum,vt l.hi tamen.ver.nam & filius.de accu. aut allego turpitudinem prædecessoris & ꝑ hoc volo me admitti ad hæreditatem mihi debitam, vel quasi debitam ipsi⁹ committentis turpitudinem,& tunc aut turpitudo me concernit,aut cōcernit publicum.Primo casu possum,vt l.2.de inoffi.donat.& l.2. de his quæ in frau.patro. secundo casu idem,vt l.j.de natural.lib. & l.j.de secun.nup.& l.hæreditatem.de his qui. vt indig. aut allego turpitudinem prædecessoris, vt per hoc consequar exercitiū actionis iuris mihi debiti,&possum l.si cum dotem.§.eo aūt tempore.ff.sol.matr. quīto verò casu videlicet misericorditer implorando etiam similiter possum,l.negare.& l.si quis à liberis.de lib. agnosc.sexto verò casu,videlicet alio modo requirendo,& tunc aut per hoc nitor vitare periculum dilapidationis,& tūc possum: aliàs secus,l.imperator.ad Trebel.Et per hoc apparet quæstionis determinatio, an filius volens admitti ad hæreditatem patris ab intestato debitam seu quasi possit allegare testamentum paternum fore nullum,ex eo quia fuerit pater vsurarius manifest⁹, & videtur ex præmissis ꝙ sic. Segnorolus de homodeis.facit etiam quod ipsemet notat in consiliis suis in 3.par.in prin.ɔsilii quinti.

Nota ꝙ iudex qui commisit causam ɔsulendam, non pōt ferre sententiam,donec recipiat consilium consultoris,vel ɔsultori labatur terminus:quia dilatione pendente nihil est innouādum, l. siue pars.C.de dila. Item q̄a præiudicialis est ista commissio.Cle. quamuis,de appel.ita dicit Bald.in l.si quando.C. de relatio.& s̄. proxi.nota.

De consilio sapientis quod petitur calumniosè,notat Bal.in l. ab administrationem.C.de leg.Bart.in l.ille. §.in verbis.de legat. 3.& l.pediculis.de aur.& argen.leg.In.in c.j.de offi.vica.notat gl. in simi.in l.qui cum maior.§.si patris.de bo.lib.Compostel. in ca. quod sicut.de elect.Inn.in c.post cessionem.de concess.præb.&l. illa.de hære.instit.

An iudex iniunctus teneatur dare consultorem parte petente, Albric.in l.humanum.C.de leg.

Consultor in consilio suo dicit Titium debere condemnari, & iudex ita pronunciat,quid iuris.Bal.in l.testamento.de hære.inst. & l.j.C.si aduer.liberta.

Si quæstio est commissa duobus consultoribus,qui diuersa cōsilia proferunt,quid iuris.Ang.in l.si pars.de inoffi.test.

Si statuto caueť ꝙ quæstio committať,& iudex profert sententiam commissione non facta.Bar.in l.j.§.si plures. de execu.Bal.ī l.ambiguitatem.C.de testa.secundum Cy.in simi.Albric.contrà. Bar.in l.quidam decedens.de admi.tut.

¶Bald.de Requisitione consilij.

¶AN sapiens electus ad consulendum,de iure teneatur de imperitia,ver.consilium.& ver.seq.G.&videtur,ꝙ non:quia tale consilium est nullum ipso iure,arg.ff.de auro & argen.leg.l.ornamētorum.ergo non facit litem suam,vt ff.de var.&ext.co.l.si iudex. Dic econtrà, quia lædit partem, & tenetur de dolo & lata culpa. Bal. ¶Consultor non tenetur in cōsilio exprimere causam,nec leges,vel rationes allegare,versi.porrò.cum seq.G. ¶Iudex non tenetur sequi malum consilium,etiam electi consultoris à partibus:& si sequitur,facit litē suam,versi.quid si iudex videt.G.facit C.de tutor.& curat.illustr.per l.j.facit C.de senten.ex breuic.rec. l.ij.& arg.ff.man.l.idemque.§.si tutoris.in fin. & vide Bar. ff.de re iu.si cōuenerit.Bal. ¶Si vna pars habet omnes suspectos,& non altera,vide in ver.quid si est pars.per G.¶Consilium est cū commissione,colloquium est sine cōmissione:quod in omnibus causis haberi potest,ver.item not.G.¶In consilio ciuitatis rector facit ꝓpositas exceptiones.deinde ɔsulitur,deinde statuiť,&forma poniť.ver. fi.¶Consilium cōmissum à prædecessore,potest reddi successori,ar.ff.đ min.l.verum.§.ex facto.vide s̄.de leg.§.ꝓceptum.¶Consilium non debet committi aduocato alterius partis, vt notat lex,proximè.de his,quę in test.delen.vide s̄.de aduoc.in prin.Bal.¶ Consilium dicit,Titium esse absoluēdum:dicit iudex & ita pronuncio secundum tenorem consilij, an videatur absoluere,vel pronunciare absoluēdum?Respondeo: ꝙ absoluere:q̄a effectum consilij sequendum credo,non verba,arg.ff.de eui.l. si ita quis.Et nota, ꝙ non valet sententia prædicta, nisi iudex legat consilium.l.j.& 2.C.de senten.ex breuic.reci.Bal.¶Nec consiliū, nec scriptura debet committi,nisi confidatis,vt not.in authēt.de trien.& semis.§.qđ sępe.Bal.¶Qui petit consilium,debet petere suis expensis: quia non debeo posse lædere aduersarium meum ī opere expensarum,arg.C.de test.l.quoniā liberi. C.de erog.mil. anno.l.cùm sępe.Bal.¶Sufficit,ꝙ assessor nō sit de suspectis,licet non sit de confidatis,vt no.in c.statutum.de ref.lib.6.in nouella. Bal.¶An consilium expiret morte iudicis,s̄.de lega.§.ꝓceptum. ¶An possit compromitti cum cōsilio sapientis, s̄. de arbitr.§.an possit.¶An qui iudicat habito prius consilio sapientis,excusatur à pœna iudicis malè iudicantis,si iniustum sit ɔsilium, ī. de sent. ad fi.§.si iudex scienter.& ibi, & in §.sequ.habetur.an teneat sententia lata intra terminum statutum cōsultori, ipso ñ expectato valeat:& de materia vide Bar.in suo tractatu De requisitione cōsilij,multum benè.

¶De peti

a ¶De petitione sententiæ a,& eius cautela. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus antequàm sententiam petat, debet suæ causæ merita perscrutari.*
2 *Voluntas cordis secreta communiter legitur in facie.*
3 *Tepidus in petendo sententiam, præsumitur de suo iure diffidere.*
4 *Aduocatus certus de victoria, debet adesse sententiæ prolationi: si autem econ uersò, fugere.*

VONIAM disputatione super actitatis habita,côclusoque in negotio & deliberatione cum peritis habita, sola sententiæ prolatio superest, q̃ partes debent instanter petere, vt ext. de sen. & re iu. causam quę, ideo
1 de petitione sententiæ perstringamus. ¶†No. b igitur aduocate,
b quòd prius quam sententiam petas, debes diligenter causæ tuæ merita perscrutari. Vnde consulo, quòd accitis tibi peritis, de quibus confidas, cum eis deliberes diligenter, iuxta illud: OMNIA cum amico delibera: quia qđ à pluribus quæritur, faciliùs inuenit vt 20. dist. de quibus. nec nimium tuæ prudentiæ innitaris. multos enim propter suam præsumptionem sæpe vidi in causis decipi ext. de cõstit. ne innitaris. c. j. & hoc s. de aduo. §. nunc tractem⁹. Item consulo, ꝙ stomacho ieiuno deliberes: quia tunc melius vigent sensus, xv. qu. j. sanè. ext. de testib. c. j. 2 2. q. v. honestũ. & hoc est, qđ Philosophus dicit, Quòd post somnum, quando satis dormisti, melius deliberabis. tunc enim nullus rumor impedit sensũ tuum. & concordat extra. de accusat. si constiterit. quia, secundũ Hieronymum, vẽter pinguis crassum sensum generat, vt 43. dist. §. fi. & vt ad viam peruenias veritatis, oppone & allega contra tuam partem. qđ dic, vt in præ. §. nunc tractemus. & si inueneris cau
c sam desperatam, compone, vt dixi s. tit. proxi. c Si verò confidis đ
2 tuo iure, adeas iudicem sermone modesto, & vultu lęto: quia† in facie legit̃ cordis secreta voluntas: & vultus talis erit, qualia mente gerit, ar. xlj. di. §. j. & §. fi. & laudes eum, vt tibi sit propitius, 26. q. vlt. alligant. dicens ei cũ reuerentia, ꝙ placeat sibi cãm sniæ calculo diffinire: & hoc, si de ipsius fide plenè cõfidis. si verò dubitas, đ fide, siue peritia eius, idem dicas. & expecta, vtrùm dicat ꝙ velit deliberare cum peritis, quod si dixerit, respondeas. Lætus sum valde, ꝙ ad vestri exonerationem salubre consilium habeatis: nec ꝑ hoc censeris in prauum consilium, vel consiliatium consentire. Quòd si videris eum absq; consilio ad diffinitiuam currere, curialiter & humiliter dicas ei: Domine, supplico, vt iuxta consilium
d Salomonis procedere velitis dicentis d, Omnia fac cum consilio, &c. vt s. tit. prox. ad fi. Quæ autem præmissa sunt, etiam in interlo
3 cutionibus obseruentur. ¶†Item not. ꝙ vbi speras verisimiliter pro te sententiam proferendam fore, postules eam ferri: & vtaris verbis positis s. de dispen. §. nunc videndum. in fi. & §. post hoc autem. ver. sic igitur destructis. non tamen importunè, nisi in mora videas periculum imminere: tunc verè insta oportunè & importunè, vt xliij. dist. sit rector. in fi. & ext. de elect. cùm inter R. senio
e rem. in prin. Licet enim e de ipso confidas, credas tñ eũ hominem esse, & idcirco pronum ad malum, 22. q. j. omnis ætas. xx. q. 3. procliuis, maximè si fit solit⁹ nũmis corrumpi, xj. q. 3. qui rectè. 14. q. v. non sanè. xj. q. 3. ñ licet & c. pauper. ext. de pig. illo. §. fi. cum suis
f concor. Si f enim tepidus sis nimis in petendo sententiam, præsumeris de tuo iure diffidere, vt xliij. dist. in mandatis. Pete igitur sẽ
4 tentiã, prout. no. in pre. ver. sic igitur. ¶† Item aduocate, tibi consulo, quòd si certus es de victoria, adsis sententiæ: si contrarium speres, fuge, sicut Medici faciunt, In primo casu honor, in secundo casu contumella te vbique sequetur. In dubio autem est consultius, quòd intersis, propter multa, quæ tunc sæpe occurrunt, ex quibus cã tua in causa appellationis iuuari poterit, si succumbere te contingat. Illud autem tibi sit memoriæ, vt semper aduersarium petas in expensis tibi legitimis condemnari, vt dixi s. in ꝑ. §. nunc videndum, in fi. & §. seq. & de expensis. §. j. ad fi.

ADDITIONES.

a ¶Nullus ex practicis auctoribus posuit hãc rubricam præter Io. de Deo in lib. Iudicum, parte 2. qui posuit rubricellam: petitio sẽtentiæ. & ibi modicum: & iterum modicum parte 3. sub eadem rubrica: de quo modico j. dicam. ¶Vber. tamen de Bob. posuit hoc nigrũ, vbi s. dixi, s. tit. prox. & dicam j. Tamẽ auctor ampliauit Io. de Deo. licet verba eius communiter assumpserit. In cauil. non inueni adhuc, quòd hanc Vberti partem posuerit.
b Nota. ¶Hoc, & totũ qđ sequitur, fuit Vberti de Bob. mihi charta 8. ver. cùm autem fuerit finis. ampliat tamen auctor: & quid inseruit de Io. de Deo, j. dicam.
c Tit. prox. ¶Vers. hos autem.
d Dicentis. ¶Ecclesiast. 3 2. ad fi. & facit Prouer. 13.
e Enim. ¶Assumit verba Io. de Deo, ver. s. parte 2. & ei, quod sequitur, conuenit ad Ro. 3. Deus verax est, & omnis homo mendax.
f Si. ¶Hoc habuit Io. de Deo, versi. super parte 3.

¶Bald. de Petitione sententiæ, & eius cautela.

¶CVM petis sentẽtiã ferri, sit tibi memoriæ, vt petas aduersariũ in expensis condemnari, vers. fi. G. Sed an in fructibus & interesse potest iudex condemnare sine petitione? Dic. ꝙ in fructib⁹ ante litis contestationẽ perceptis exigitur petitio: sed post litẽ ꝯtestatam nõ, vt not. ff. de dam. infe. l. si quis iussum. §. iudex. Bal. vide s. de dispur. & allega. §. prox. Sed qd in pœnis? dicit statutum, ꝙ periurus perdat litẽ. ¶An sine petitione poterit iudex ꝯdemnare ꝑiurũ in amissione causæ? & videt̃, ꝙ sic, ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. item sciendum. In contrarium videtur ff. de dã. infec. l. 4. §. hoc autem iudicium, hoc enim ñ pertinet ad sequentiã petitorũ, sed orit̃ ex noua cã, ar. ff. de in lit. iur. l. j. Ergo iudex nõ potest supplere ex officio: ad hoc facit C. vt lite pen. l. j. in gl. & ff. de iur. fisc. l. eius qui delatorem C. loc. l. conductorem. C. vnde vi, l. ñ ab re. in gl. in auth. de trien. & semis. §. j. in gl. & hoc est tutius. Bal. Et ad omnia sufficit petitio generalis, sub hac forma, peto sententiã ferri pro me, C. de pac. l. petens. G. ¶Sed quid dices, actore absẽte & citato legitimè, lite ñ contestata, si reus petit sentẽtiã ferri, iudex ex gestis sentit pro actore, & pronunciat ꝓ eo, an valeat? videtur, ꝙ nõ: quia lis non est ꝯtestata, C. de temp. ap. l. fi. §. illud. Sed pro reo bene valet, vt in authẽ. qui semel. C. quomodo & quando iu. SOL. Credo valere: & imputet sibi reus, q stultè petit, & iudex pro absente potest supplere, l. properandũ. §. sin autem reus. & §. seq. C. de iu. Bal. ¶ Vide, quatuor sunt casus. nam quãdoq; fertur sentẽtia pro præsente, & tunc petitio est necessaria: quandoq; pro pñsente contra absentem, & idem: quandoque pro absente contra præsentem, & tunc ñ est necessaria præsentia absentium: quandoque pro absente contra absentem, & tunc ñ valet sententia, ff. de arb. l. arbiter. ita vide j. prox. ¶Sed quare non sufficit actori, ꝙ in libello petiit condemnari? Respon. quia illa sunt verba futuri temporis: sed ista petitio est præsentis, vt nunc: & ista vltima petitio est idẽ dicere, q uòd instantia: quia ad instantiam partis iudex debet procedere, non motu proprio, vt in auth. qui semel. ibi, reo postulante, & c. ff. de iu. l. & post. C. vt intra cer. tem. l. 2. cum simil. Bal. vide j. tit. j. §. de quibus. versi. sed pone. G.

a ¶De Relationibus a. Rubrica.

AEPE contingit, quòd is, q causæ discussit merita, dubitat, qualiter pronunciare debeat: & sic refert negotium ad superiorem, vt sibi respondeatur, qualiter in pronunciãdo se habere debeat: ideoque aliqua de his relationibus præmittamus. Item quando is, qui causam examinauit, iudicandi potestatem non habet, imò ipsam debet ad superiorem remittere, vt vbi lis sit, ibi finem debitum sortiatur, ext. de elect. dudum. j. & de test. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. §. fi. lib. 6. ideoque de his remissionibus aliqua subsequẽter adiiciamus. Et licet ferè omnes iuris canonici tractatores communiter recipiãt verbum Relationis & Remissionis, & etiam iura quandoq;, vt patet ext. de pur. can. cùm dilectis. §. is igitur. hoc tamen nobis non
b placet, prout clarè ex sequentibus apparebit b. Primò igitur vidẽ
c dum est, quid sit relatio c: de quibus fiat: quando: & qualiter fiat:
d & quis sit eius effectus d.

1. §. Relatio

ADDITIONES.

a ¶Practici auctores ñ posuerũt hanc rubricã, excepto Io. de Deo qui eam posuit Cauil. lib. v. rub. vlt. vbi ponit quædam relationũ exempla. Fecit ẽt de histractatum, qui inchoat, Incipit summa de relationibus: vbi pleniùs prosequitur, & ponit formas, & cõiter hr̃ post librũ Dispensationũ & sentẽtiarũ. Habuit ergo auctor đ his pabulũ. & à Summistis, Azone præcipuè, Goff. & Ho. Et no. ꝙ ordinẽ Legistarum secutus est auctor quo ad librũ Codicis, tractans priùs de relationibus, q̃ de appellationibus: sed discordat cõpilatio Digestorũ & nostra, in quibus simul de vtrisque tractatur scilicet de appellationibus & relationibus. Discordat aũt ab illis tribus ꝯpilationib. qa in illis priùs tractatur de sententia, q̃ de his: sed ꝑ diuersas relationis causas procedit vtraque: de qbus j. §. 3.
b Apparebit. ¶Forsan voluit Io. de Deo, vbi s. dicere primo, ꝙ relatio erat ꝑpriè delegatorũ, im ꝑpriè ordinariorũ. verũ sicut tecõuentio ꝑsupponit cõuentionẽ, sic & remissio remissionẽ. Refert re aũt idẽ est, qđ deferre, proferre, vel intimare: miscentur ista, de cle. egro. c. j. lib. 6. ver. si autem. đ statu mo. in singulis. ver. si verò. & c. ea quæ. ver. quòd si forsan. & in cle. de hæret. nolentes. in fi.
c Relatio. ¶Hoc membrum non posuerunt Summistæ.
d Effectus. ¶Io. de Deo. vbi s. 2. parte. 6. articulis, non dico mẽbra, hanc materiam tradere voluit: sed sic loquẽdo potiùs obfuscauit sis ergo auctoris narratione contentus.

1.§.Relatio est iudici de iure dubitantis ad principẽ missa consultatio, vt probatur C. de rela.l.j.& fi.
a & ext.de appel.c.intimasti.& 2.q.3.si quid in ecclesia.[a]

ADDITIO.

a Ecclesia.¶Non conuenit diffinitioni.loquitur enim non de consultatione iudicis:sed de renunciatione prælati,q̃ fit per subditũ.

SVMMARIVM.

1 *Relatio de quibus sit facienda.*
2 *Iudex fingens malitiosè de iure se dubitare, fit infamis.*
3 *Iudex potiùs debet in odore bonæ famæ delectari, quam malæ.*
4 *Causa an præsumatur iusta, vel iniusta, ex qualitate personæ.*

1 2.§.De quibus facienda sit relatio, breuiter perstringamus. Et quidẽ†facienda est in omni casu siue sit cã ciuilis, siue criminalis, cum de iure dubitatur:secus qñ super facto, in auth.Collat.vj.de iu.§.fi.ff.de iu.l.eum quẽ temerè.§ j.in auth.in medio lit.non fieri sacras for.vel iuſ.Collat.8.§.j.ver.q̃d enim.& §.si verò aliqua.xj.dist.c.fi.ext.de bap.non iter.opponens & 2.di. responsa. Vnde dicit Imperator non enim crimina, sed vindicta potius ad nos debuit puenire, C.de offi.pf.Oriẽ.& Illyri.l.3.in fi. 27.qu.j.custos.& c.si homo.ff.de ap.ꝗstões. Si ergo ñ inueniat ius expressũ, ñ est culpãdus iudex, si superiorẽ cõsulat, ext.de no. oper.nunc.c.j.21.dist.c.j.vel si ñ dubitat de intellectu legis, vel canonis, vt in præ.§.si verò aliqua.ext.de sentẽ.exc.inter alia.xj.q.j. §.ex his omnibus.& de simo.p tuas.j.vel super contrarietate iuriũ ext.de fide instr.pastoralis.de resti.spol.literas.& c:frequẽs, lib.6. de renunc.post translationem.ext.de his, quæ fiunt à prælat.sine con.ca.c.cùm apostolica.ext.de do.apostolicæ.de offi.deleg.sup quæstionũ.de voto, ex multa.de verb.sig.cum olim.Cùm his ergo casibus securè referat, vtrũ delegatus ab illo d̃bet quærere, q delegauit eũ?vt ff.de off.procon.& l.solent.§.legatos.& in prę.c.
a super q̃stionũ.§.porrò.¶†Porrò iudex malitiosè fingens se du
a bitare de iure, infamis fit, & in 30.li.auri.punitur.C.de legi.l.2.[a]& extra.de rescri.cùm contingat.Sed fortè hæc pœna ñ habet locũ
3 secundũ canones, sed illa.q̃ est ext.de re iu.cũ æterni.li.6.¶†Sed pone:ecce victor in cã, petit expensas, & euidenter docet de calũnia aduersarij, q in principali succumbit:item docet eũ deierasse, & multipliciter in responsionibus variasse, demum iudex vult referre super dubio expensarum, nũquid dicet in relatione sua illũ calumniatorẽ, periurũ, & huiusmodi?Videtur ꝙ non:quia do.Papa potiùs delectatur in odore bonæ famæ alicuius, q̃ malæ, vt extra, de accus.licet in fi.& arg.xj.q.3.in cũctis.& 86.dist si quid.2.q. vlt.pscripta.ext.qui ma.acc.pos.c.2.Arg.contrà:quia ex hoc psu-
4 mitur contra personam:†& ex qualitate personæ præsumit cã iusta, vel iniusta, vt extr.de no.ope.nun.c.2.& de pig.illo.& ff.de vsu.qui similes.§.j.& ext.de præb.nisi.& lxv.dist.sunt nonnulli.& psumitur ꝯ cãm variantis, ext.vt ecc.ben.c.vnic.Ex quo.n.de pręmissis constabit cõstat per consequens, illũ in expensis condemnandũ, ext.de pœnis.calumniã.Item iudex pt̃ punire crimẽ, vbicunque ꝯtinget causam, de qua agitur, ẽt sine accusatore, ext.de elec.per inquisitionem ff.de testi.qui falsa.& C.e.nulli.& ff de adul.si maritus.ext.de excep.§.j.de iureiur.querelã.de fideiſ.peruenit.de rescrip.olim.& de accus.super his.& de collat.eximiam.Et hoc vltimum verius est, licet multos magnos audiuerim contrarium asserentes.

ADDITIO.

a L.2.¶Secundum Hosti.in Summa huius tituli, in fi.q̃d sequitur, additur in dec.intimasti.de appel.vt ibi scripsi super prima gl.

¶Quando facienda sit relatio.

3.§.Quando autem sit relatio faciẽda?clarum est, ꝙ super quolibet iuris dubio priꝰ quàm illud sententialiter declaretur, C.e.l.j.ff.quando ap.sit, l.j.respon.j.& 2. q.6.biduũ.in fin. In casu tamen speciale est, vt post latã sententiã fiat, scilicet in criminali, vbi priùs fertur sententia, vt demum princeps æstimet, an sit sequẽda:putà vbi præses aliquẽ in insulã deportauit, ff.de inter.& rele.inter pœnas.& l.seq.ff.de iniuſ.rup. test.si qs filio.§.q tñ.ff.qñ app.sit, l.j.& 2.q.6.biduũ.ad fi.Fit quo-
a que[a] relatio in omni parte litis:fit enim in principio litis, cùm q̃ritur de modo processus, ext.de accus.super his.xj.dis.c.fi.Item fit sæpe in medio litis, cùm dubitat̃ de aliquo, super quo nõ inuenit̃ jus expressum.hoc probatur 3.q.6.multum.2.q.j.nomen.3.qu.j. §.spatium ext.de testi.tam literis.ext.de offi.deleg.super quæstionum.§.fi.& c.prudentiam.C.de rela.l.j.vbi pònitur forma referẽdi, & l.2.& 3.Item fit relatio post sententiam, putà de assignanda insula, vel alia pœna infligenda, xix.dist.in memoriam.& in concord.posi:is s̃.in princi.vbi putà, ibi, &c.Generaliter aũt, quoties
b expedit, ex causa iusta & necessaria fit relatio:exemplo Mosis[b], qui ingressus tabernaculũ quærelas populi ad Dominum referebat, vt secundum eius imperium iudicaret, ext.de re iu.cùm æterni.li.6.xj.q.3.summopere.& expensæ in ferendo factę ꝯtribuentur à partibus, extrà de statu mon.ea quæ.§.hæc eadem circa.

ADDITIONES.

a Quoque.¶Verba Io.de Deo, vbi s̃.2.ver.7.
b Mosis.¶Exo.32.
ADDITIO.In quo docemur, ꝙ iudex debet ferre sñiam f̃m Deũ & non secundum propriam voluntatem:& ꝙ secundum leges & canones debeat quis iudicare, in quib.vr̃ voluntas Dei explicata: dic, vt per Ioann.de Turre crem.in c.summopere.hîc alleg.Hen. Ferran.

SVMMARIVM.

1 *Relationibus plena veritas inesse dicitur, cum vel allegationibus partes repelluntur, vel partium approbantur assensu.*
2 *Relatio debet fieri plenè.*
3 *Relatio ante litis contestationem qualiter sit formanda.*
4 *Inquisitor status alicuius monasterij quæ debeat quærere, vt relationem debitam faciat.*
5 *Forma relationis, vbi post litis ingressum dubitatur de intellectu, vel contrarietate iuris.*
6 *Relatio qualiter sit facienda, vbi ius expressum non inuenitur.*
7 *Relatio post sententiam qualiter sit formanda.*
8 *Relationum exemplar est per manum publicam partibus dandum.*

¶Relatio de quibus sit facienda.

4.§.Qualiter sit facienda relatio dicamus. Et quidẽ examinato diligẽter articulo, sup quo fieri debet relatio, partibus præsentibus dicat iudex, se sup eo dubitare, & velle Principem ꝯsulere:demũ ꝯficiat literam, q̃ principi dirigat:in qua contineatur ꝓcessus corã eo habitus, & dubitationis articulus, & rationes partiũ, & iura, q̃ ipsum faciunt dubitare:quo facto litera ipsa, seu libellus ille debet coram partibus legi:& si quis contradicere iustè voluerit, liberũ ei erit:vel quia fortè aliter scriptum sit, quàm actũ:vel quia semiplenè sit scriptum,
1 & huiusmodi, vt ext. de elect.cùm inter R.seniorẽ.ad fi.¶†Tũc enim demum relationibus plena veritas in est, cũ vel allegationi
a bus partes repelluntur[a], vel partiũ approbãtur assensu, vt C.d̃ rela.l.2.in fi.& l.j.& nisi relationis exemplum partibus ediderit, (ad
b quod tenetur, ex quo se relaturũ pollicet̃,) poterit appellari[b].vt ext.de appel.intimasti.Si verò tunc appellatum non fuit, postea
c cùm princeps rescripserit, nõ poterit appellari, sed à sententia[c]sic, 2.q.6.biduum.in fi.quia relationem approbasse videtur, vt ibi, &
2 ff.quando app.sit, l.j.respon.j.C.de rela.l.j.¶†Item relatio plenè debet fieri, vt ext.de elec.dudum.j.§.& fideliter, vt ext.de re iu.cũ Bertholdus.§.licet autem.& omnia cõtinere debet, ita vt non sit iterum necesse pro actis mitti, vt C.e.l.fi.& arg.ext.de app.cordi. §.post hæc.lib.6.nec debet continere aliquid falsitatis.sed fideliter est faciẽda, & purè vt ĩ.ti.prox.§.videndum.ver.q̃d demum. Quòd si inter partem & iudicem super hoc sit contentio, tunc recurritur ad originalia acta:ext.de proba.quoniam contra.Debet quoque iudex in relatione inferre, quæ contra eum à partibus opponuntur, & etiam appellationem.C.eo.l.fi.ext.de appel.intimasti.& c.vt debitus.Et ex quo pars relationem sigillatam portãdam recipit, non debet eam aperire:alioquin grauiter punietur, extra.de offic.delega.cùm olim magister.de rescriptis, olim.
3 ¶†Relatio igitur ante litis ingressum hoc modo formatur:
FORMA.

ADDITIONES.

a Repelluntur.¶Exponit ibi gl.vt quia fuit dies statuta, & nil dixerunt, quicquid voluerint.
b Appellari.¶de iure canonico certũ est hoc d̃ iure aũt ciuili disputat̃ hîc, & in l.j.C.e.ti.in vlti.gl.& ibi pleniùs per Cy. Disputationis ratio:quia ab interlocutoriis ante sententiam regulariter secundum leges non appellatur, C.quorum appell.non recip.ante sent.de app.super eo.2.& lex vocat hanc interlocutoriam, ff.de appel.l.j.§.j.
c Sentẽtia.¶Lata pòst ñ em̃ loquit̃ d̃ priùs lata, & scriptũ fuit principi, vt insulã assignaret:q̃d fecit:d̃ qua s̃.§.px.& hoc vult sequẽs allegatio.Si verò consultus fuisset Princeps super sententia ferẽda, quę profertur secundum eius responsum, si pars habuit copiã relationis, & consensit, resistere non potest:si nõ habuit, vel contradixit, tũc vel appellare poterit, vel saltem refutatorias preces offerre Principi, vt C.e.ti.l.j.ff.de appel.l.j.§.j.Vbi autem princeps aliquem articulum diffinisset, postquam iudex ferret sententiam diffinitiuam, valeret appellatio interposita ñ directè cõtra respõsum principis, sed si instante eius responso:aliàs esset iniqua.

a FORMA [a]. Sanctissimo In Christo [b] domino Clementi diuina
b permissione vniuersalis ecclesiæ summo Pontifici, T. delegatus ĩ
tali cã, à vobis pedũ oscula beatorum sanctitatis vestræ, qua de-
cuit reuerentia. susceptis literis talis ꝯ talẽ, tale crimẽ hoc mõ: pu
tà accusando, vel denunciando, vel excipiendo, vel añ ꝯfirmatio
nem, vel pòst obiecit: qđ quidem crimẽ probatum actorem peni
tus repelleret ab agendo. Cùm igitur dubitem, qualiter in his de
beam ꝓcedere, instãter postulo, vt me sup hoc vestris dignemini
literis informare. hæc probantur ext. de accus. super his. & c. inqsi
4 tionis. de simo. licet Heli. 23. dist. illud. ¶ † Si autem fuerit inqui-
sitor super statu alicui⁹ monasterij, tam in capite, quã in membris
potest quærere, an omnes debeat adstringere iuramento, scilicet
conspiratores, inimicos, excommunicatos, & conuersos & con-
uersas prædicti loci. Item an hi, qui ꝓsecuti sunt inquisitionẽ, ha-
bebunt expensas, & vnde? hoc probatur ext. de re iu. cùm I. & A.
ext. de accus. inquisitionis. & c. pe. Item ordinarius inueniens ciui
tatenses & diœcesanos discedere à statu vniuersalis ecclesiæ, vel
à cõsuetudine, quam Romana ecclesia seruat, & docet seruandã,
potest Papam consulere, qualiter in his debeat se habere: & hæc
est potiùs consultatio, quàm relatio: & probatur ix. dist. quis ne-
sciat. de consec. dist. 2. pacem. de consec. dist. j. de nominibus. 4. di.
denique. 12. dist. illa. Item si populus aliquis diuino adiutorio no
uiter conuertatur ad fidem, potest consulere Papam, qualiter de
bet se habere: & qualiter debẽt informari in fide, & qualiter eccle
siæ eorum debẽt ædificari, & quibus consuetudinibus imbui? 12.
dist. nouit. xij. q. j. quia tua. 30. dist. c. fi. 80. dist. c. fi. ext. de pœn. & re
mis. Deus. 28. di. c. fi. Sed hoc præcedens potiùs est consultatio, q̃
5 fit ext. iudicium, quàm relatio, quæ fit in iudicio. ¶ † Porrò post
litis ingressum, cùm dubitatur de intellectu, vel contrarietate iu-
ris, sic fit relatio: ¶ FORMA. Sãctissimo patri, &c. Verùm cùm iu
xta vestri tenorem mandati, causæ præfatæ cognitioni intende-
rem, super tali lege, vel decretali disputatio est exorta, aliis sic eã
debere intelligi asserentibus, aliis verò non leuis opinionis in cõ
trarium asserentibus: ex quorum cõtradictione, cœpi meritò du
bitare: vel, Super talis canonis intellectu variæ & diuersæ sunt
Magistrorum opiniones scriptæ ita vt dubitem, quæ ipsarum sit
alteri præferenda: vel sic, In præfata causa tales sunt pro contrari
is allegatæ: in cuius contrarietatis solutione dubito vehemẽter.
Vñ cùm melius sit piè dubitare, quàm temerè diffinire, sanctitati
vestræ duco humiliter supplicandum, quatenus vestro me digne
mini oraculo edocere, qualiter ipsum ius intelligatur: vel quali-
ter oppositionum diuersitas, vel contrarietatis perplexitas exsol
uatur, vt vnde iura prodeunt, inde quoq; interpretatio, seu decla
ratio procedat. hæc probantur in concor. quæ sunt s̃. §. de quib⁹.
ibi, vel si dubitat. & ibi, vel super contrarietate. & tex. l. ex facto. ff.
6 de vulg. ¶ † Quòd si ius ñ inueniatur expressum, sic relatio fiat:
¶ FORMA. Sanctissimo, &c. Nouerit sanctitas vestra, ꝙ in causa
ipsa, mihi à vobis commissa opponit, ꝙ iudex esse non possum, ꝑ
c eo quòd sim compater, vel patrinus actoris [c]: vel, ꝙ mihi non cre
ditur sic dicenti, cãm viuæ vocis oraculo fore mihi à vobis com-
missam, quantũcunq; vester familiaris & de vestra curia sim, nisi
id per instrumenta, vel testes ostendã. Cùm igitur isti casus noui
sint, nec sint in iure expressi, supplico, vt quid iuris in eis sit, vestro
dignemini oraculo declarare: vt ext. de ap. postremo. & de offi. đ
leg. cùm in iure. C. de mand. prin. l. j. extr. de frig. fraternitatis. 20.
dist. de libellis. in fi. ext. de no. ope. nun. c. j. & vide s̃. de prob. §. vi-
7 dendum. ver. quid de auditoribus. ¶ † Cæterum relatio post sen
tentiam sic formatur: præmisso enim loco salutationis & humili
ationis, alioquin dicas:
¶ FORMA. Notũ vestræ celsitudini facio, ꝙ talis de tali crimine
capitali coram me accusatus, ad plenum causæ discussis meritis
per me, de ipso crimine extitit sententialiter condemnatus. Cùm
igitur ex tali crimine meruerit deportationem, seu exiliũ, ad qđ
est etiam condemnatus, vestrã rogo magnificentiã, vt ei insulã,
vel locum, vel aliam pœnã, sicut vestræ maiestati placuerit, assig
netis. hec ꝓbantur ff. de inter. & rele. inter pœnas. & l. seq. in prin.
8 2. q. vj. biduũ. in fi. ff. quan. appel. sit, l. j. respon. j. ¶ † Et nota, ꝙ ha
rum relationum exemplar est per manum publicam partibus dã
dum, vt prædixi. Item not. ꝙ quilibet iudex refert sapiẽtibus, cum
quibus deliberat, plenè merita causæ, vt dixi s̃. de requis. consilij,
prope fi. Sed & auditores generales palatij domini Papæ, qui ei⁹
vice causas audiunt, eidem domino singula litis dubia viua voce
referunt, Mosis exemplo, vt s̃. §. proxi. ver. generaliter. & ẽt super
singulis diffinitiuis. referunt eñ, quid petitur, qualiter, & quate-
nus in lite processum est, quid ꝓbatur, qđ replicatur, quid impli-
catur, & breuiter purè ac fideliter debent referre omnia iura, & ra
tiones partis cuiuslibet, non alleuiando, vel aggrauando, vel sub
iiciendo iura partis alterius, quæ possint ipsum Papam mouere,
sed stateram in manibus suis gerant, 3. q. ix. pura, ext. de re iu. cùm
Bertholdus, ibi, qui cum nobis, vt ext. de deci. dudũ. ver. prior au
tem. xlv. distinc. omnis, qui. Quo facto, collatione & deliberatio-
ne præhabita cum aliis auditoribus ibidem præsentibus, idem do
minus Papa dicit ei: Ita pronuncia: & dat ei potestatem & licenti-
am pronunciandi, q̃ non habent alij auditores, sed solùm adien-
di & cognoscendi: quare Auditores vocantur. vnde & in pronun
ciatione semper dicit auditor: Facta domino nostro summo pon
tifici relatione fideli, de ipsius speciali licentia & mãdato mihi fa
cto oraculo viuæ vocis ita pronuncio, ĩ. de sent. §. vt autem. vers.
cæterùm.

ADDITIONES.

a FORMA. ¶ Ista & omnes sequentes fuerunt Io. de Deo, vbi s̃. pri
mo, & pleniùs secundo.
b In Christo. ¶ Hodie non ponimus In Christo, vt patet in forma
sequenti.
c Actoris. ¶ Super hoc vide quod scripsi de app. cùm speciali. super
4. gl. & hoc exemplum non fuit Io. de Deo, sed auctoris.

¶ Quis sit relationis effectus.

5. §. Effectus autem relationis, seu consultationis est, vt
causa, vel etiam consultatione pendente,
nihil debeat innouari, vel de causæ meritis inquiri, vel aliquid fie
ri: aliàs irritum id habetur, C. e. l. j. ext. de off. leg. c. licet. & de post.
prela. bonæ. 2. §. nec nocebat. C. de app. ex illo. 2. q. j. nomẽ. 3. q 6.
multũ. In omnib. eñ his expectandum est superioris responsum,
a 6. q. 3. denique. Veruntamen, secundum B. [a] quãuis relatio fuerit
per iudicem approbata, tamen prius q̃ facta sit, potest ea cõmissa
de partium consensu in causa procedi, arg. C. e. l. 2. Arg. contrà, ex
b trà de offi. deleg. significantibus [b]. Quid si iudex & vna pars con-
sentit relationi faciendę, altera verò nõ? Videtur, quòd iudex pos
sit pœnitere: quia certum est eum nondum retulisse, quamuis re
ferre voluerit, arg. ff. rem rat. hab. amplius. Si verò altera pars con
sentit, tunc altera parte instante quòd fiat, fiet sibi copia ipsius: ex
trà de ap. intimasti. Quid si iam relationem partibus edidit, & post
ea partes consenserunt, quòd cognoscat, nec relatio procedat?
Respon. locus est pœnitentiæ, dummodo iudex consentiat, arg.
ff. de pac. ab emptione. ext. de reg. iu. c. j. nisi iam fuerit superiori ꝓ
sentata, arg. ext. de postul. prælat. bonæ. 2. §. nec nocebat. Arg. cõ-
trà extrà de offi. deleg. significantibus. Sol. secundum dominum
c meum, vt in præ. c. intimasti. in fi. [c]

ADDITIONES.

a Secundum B. ¶ in dec. licet. de offi. legat.
b Significantibus. ¶ Pro solutione datur hæc in fi. remissio.
c In fi. ¶ Et ibi scripsi in fi. vlt. gl. scilicet quòd ibi iurisdictio erat ex-
tincta, hîc suspensa.

¶ Bal. de Relationibus.

¶ AN Iudex in relatione debeat admittere aliquem periurum &
calumniatorem? videtur ꝙ non: quia hoc est potiùs iudicium, q̃
consultatio. Dic, ꝯtrà, si ex actis apparet, §. de quibus. vers. sed po-
ne: ecce. G. ¶ Auditores palatij domini Papæ debent audire & re-
ferre, non iudicare, nisi ex mandato domini Papæ, §. pe. ver. fin. G.
vide ĩ. tit. prox.

a ¶ De Remissionibus [a]. Rubrica.

EQVITVR videre de remissionibus: in quo videndũ
quid sit remissio: quæ in ea sunt consideranda: in qui-
bus casibus sit facienda: qualiter fieri debet: quid sit of
ficium eius, ad quem remissio fit: vltimo, de remissio-
ne, quæ fit à superiori ad iudices inferiores, dicemus.

ADDITIO.

a Supple. Causarum. de remissionibus enim personarum suprà ad
iudicem delicti, non tractat hæc rub. de illa autem habetur extrà.
de raptor. ca. j. & in authent. vt nulli iudic. §. si quis verò compre-
hensorum. & no. in Cle. de re. iu. pastoralis. in gloss. sed nunquid
de iure. ¶ De remissionibus etiam indulgentiarum rubricam ha-
bemus. sed nihil ad propositum. De remissionibus autem iurium
putà quas facit substitutus instituto rogato de restituenda hære-
ditate, & an diuisio habeat vim remissionis, no. & dicam ĩ. de test.
§. j. vers. item quid si duobus. ¶ Nullus autem ex practicis posuit
hanc rub. Imò, vt dicit auctor super rub. prox. in prin. antiqui pro
miscuè de relationibus & remissionibus loquebãtur. Vnde autẽ
huic rub. auctor traxerit alimentum, dicam, super nigro. sequitur
videre, quid sit remissio.

¶Remissio quid sit.

1.§. Quid sit remissio, planum est. est enim remissio id, quod
ipsum nomen sonat: quia nomina debent esse
consona rebus, Inst. de donat. §. est & aliud. 16.q.j. si cupis. Vnde re
missio ē causæ commissæ ad ꝯmittentē facta remissio. ext. de ele.
dudum.j. & dixi s. tit. prox. in prin. & in sequentibus apparebit.

SVMMARIVM.

1 *Parte contumace amplius non citata, an possit superior procedere.*
2 *Superiori licet delegati sui iurisdictionem reuocare.*
3 *Delegati processus ante reuocationem iurisdictionis habitus, ratus erit.*
4 *Iudex sciens causam appellationis alteri commissam, debet ab ea cessare.*

¶In remissione quæ sint consideranda.

2.§. Quæ autem in remissione facienda ꝯsideranda sunt
breuiter supponamus. Et quidem cōsiderandū
est, an fiat partib⁹ ꝯsentiētib. vel saltē non appellantib. vel an fiat
alterutra contradicente & appellante. Si enim partes ꝯsentiunt,
vel non appellāt, ei statur, ext. de pur. can. cùm dilectus. §. his igit.
ver.j. Et terminus ad ꝯparendū corā superiore remittente parti-
bus præfixus, ꝓ peremptorio est habēdus: arg. ext. de app. sæpe. §. qa
tamē. Si verò fit ꝑ appellationē ei n̄ creditur, nisi ex aliis actis, siue
circunstātiis roboret, 2.q.vj. biduū. C. de relat. l.j. Sed & si fiat alte
ra partiū absente, ēt per contumaciā, adhuc n̄ vr̄ ei credendū, nisi
alia probatio adsit: termini tñ assignatio bene valet, vt extra. de
1 testi. cùm olim. † Vnde & parte cōtumace amplius n̄ citata, ꝓce-
dit superior: sicut & iudex remittens poterat cōtumaces absentia
a non obstante, sm Inn. IIII.[a] Ego tñ semp cito in audientia, arg.
ff. de euic. l. si rē quā. in fi. Quòd si pars, quā iudex inferior retulit
contumacem, veniat corā Papa, vel alio superiore, dicens: Domi
ne, nunquam fui cōtumax, sed appellans recessi ab eo, & cām ap
pellationis obtinui à vobis committi alij: tunc superior, si verum
est, quod commiserit, nō credet remissioni, sed remittet partes ad iu
dicem super appellatione obtentum, qui de appellatione cogno
scet: & an sit reuocandum, vel non, quicquid factum est post ap-
pellationem; vel etiam si maluerit, ipse superior de his cogno-
2 scet, † bene eñ sibi licet delegati sui reuocare iurisdictionem, ff.
de iud. iudicium soluitur. nedum expresè, sed etiam tacitè, cog-
b noscendo videlicet, vel alij committendo[b], arg. ext. de conces. ꝑ-
ben, quia diuersitatem. §.j. ext. de off. deleg. pastoralis. §. præterea.
3 ¶† Tamen totus processus delegati ante reuocationem cōmis-
sionis habitus, ratus erit, arg. ext. de rest. spo. audita. §.j. Sed & si iu-
dex commissionis causam, quæ iam instante parte commissa erat
alij, vt de appellatiōe cognosceret, iterum postmodum commit-
tat alij, & ꝑp hoc inter ipsos iudices sit de iurisdictione cōtentio,
dicunt quidam, sopiendam esse, secundum decr. ext. de rescri. pa-
storalis. resp.j. Tu dic, quòd ad hunc secundum iudicem, cui com
missa est causa remissa, nihil aliud pertinet, nisi cognoscere, an cau
sa appellationis priùs alij fuerat commissa. Nam ex quo de hoc
constiterit, debet partes ad illum remittere iudicem, cui causa ap
pellationis priùs commissa fuerat: ad quem pertinet cognosce-
re, an sit sua iurisdictio. sic enim seruatur in iudice appellationis,
4 ext. de rescri. dilectus filius. 2. §. fi. ¶† Sed nunquid eodem modo
iudex, qui causam remisit, statim ex quo scit causam appellatiōis
ab eo interpositæ alij esse commissam, debet cessare, & remittere
causam ad iudicem, cui est commissa? Respōdeo, si scit, vel credit
quòd causa appellationis sit legitima & vera, prudenter facit, si su
persedet. Si enim processerit, & postea constiterit causam appel-
lationis legitimam esse & veram, cassabitur, quicquid per eum fa
ctum fuerit, vt not. extrà de appell. interposita. & c. Romana. §. si
verò. & §. sequ. si autem pro constanti habet appellationem esse
iniustam, securè procedat. Eodem etiam modo iudex cui causa
remissa commissa est, si indubitanter confidit, quòd appellatio sit
iniusta, non obstante ꝙ causa eiusdem appellationis alij sit com-
missa, securè procedat: & tenebit, quicquid ab eo fiat, dummō de
claretur postea per diffinitiuam sententiam, quòd appellatio fuit
temeraria & iniusta, vt not. in prædi. §. vero, & seq. secundum Pa-
pam. & adde, quod est j. §. videndum. Generaliter autem verum
est, quòd iudex postquam causam remisit, non potest vlteriùs de
causa se intromittere, vt s. tit. prox. §. effectus. in principio.

ADDITIONES.

a Innocentium IIII. ¶cuius fuit ferè ad literam totus iste §. vt scrip
si post eum de appel. intimasti. in 1. col.
b Committendo. ¶Supple, scienter.

SVMMARIVM.

1 *Lite pendente potest fieri causæ aduocatio: qua facta, non debet prior iudex in causa procedere.*
2 *Superior an de causa cognoscere debeat ex vi aduocationis, aut reuocationis.*
Pars appellans an sibi præiudicet literas aduocatorias præsentando.
3 *Literæ post reuocationem factæ an valeant.*

¶Remissio in quibus casibus sit facienda.

3.§. Nunc videamus, in quibus casibus sit remissio facien
da. Et quidem faciēda est in omnibus maiorib.
causis, quæ habent per superiorem tractari, ext. de appel. vt debit⁹.
in fi. ext. de bapt. maiores. xij. dist. c. 2. ext. de transac. c.j. de hoc ext.
a de offi. leg. quod translationem[a]. ¶Item fit qñque propter defec
tum iurisdictionis, quam quis habet semiplenam: vt quia est lega
tus proconsulis, vel quia est ei tantùm cognitio demandata, vt
ff. de offi. procon. solent. & l. si quid. & C. ad leg. Corn. de fals. vbi.
¶Item fit quandoque ex necessitate, putà quando causam com-
mittens id iubet: vt si mandat, quòd delegatus pronunciet, si de par
tium processerit voluntate: alioqin negotium remittat ad dele-
gantem sufficienter instructum, vt extr. de rescri. ex parte decani.
§. petente. ext. de ele. dudum. j. resp. j. & c. scriptum. §. j. ver. & si par
tes, &c. vel etiam si mādat, vt intra certū tempus cā remittatur,
vel si certum tempus non adiiciatur: vel ēt si mandetur, vt cā, suf
ficienter instructa remittatur, vel etiam si mādetur, vt instructa,
vl̄ n̄ instructa remittatur. Istis. n. modis scribi sæpe & similib. ꝯsu-
euit: & tunc iuxta formā mandati est remissio facienda. Idē quo-
que est, cùm demandatur testiū, vel instrorū receptio, & hmōi.
Idem etiam est, cùm superior reuocat ad se negotiū, & iudex sibi
1 processum causæ remittit. ¶† Et not.[b] ꝙ lite pendente potest fi
b eri aduocatio causæ: & ea facta, non debet prior iudex in causa ꝓ
cedere, ext. vt lite pen. ecclesia. 2. & s. de leg. §. nūc ostendendum.
ver. 33. & §. superest. & vers. cæterùm licet. sed post sententiam n̄
potest aduocari, vt v.q. vl. quod bene. nisi per querelam falsi hoc
per superiorē fiat, C. de fals. querelam. vel per supplicationē, vel
per appellationem interpositam, vel per in integrum restitutio-
nem: sed tunc non propriè dicitur aduocari. Quid ergo, si aduoca
tio superueniat post latam sententiam, à qua non extitit appella
tum? Respon. non valet, nisi fiat per in integrum restitutionem,
2 vel per querelam falsi, vt dixi. ¶† Quid si fuit appellatum, tamē
aduocatoriæ literę venerunt, & oblatę sunt: nunquid cognoscet
c superior ex vi aduocationis, an verò ex vi reuocationis[c]? vel an
pars appellans præiudicet sibi literas aduocatorias præsentando?
Et dicit Vincen. quòd sic, si in eis exprimitur aliqua causa, quare
superior aduocet ad se causam: quia beneficiū aduocationis post
sententiam, extraordinarium est: sed si nulla cā exprimitur in eis,
non potest præiudicare appellationi: quia etiam natura appellati
onis est, vt trahat causam ad superiorem, vt 2.q.6. anteriorum. &
3 l. appellatione. extrà de appel. ex insinuatione. ¶† Quid iuris sit
de literis reuocatoriis, & de his, quæ postea fiunt, habetur extrà
de resti. spol. audita. ¶Item quę fiunt post reuocationem, non va
lent, extrà de appellatio. vt nostrum. de offic. leg. nouit. aliàs autē
si remissio

ADDITIONES.

a Translationem. ¶Licet s. dixerit per superiorem tantùm, tamen
omnes concordantiæ de Papa loquuntur: & sic loquendo, sicut
subtilizauit auctor, & bene, diuidendo relationes à remissionib⁹,
vt dixi s. tit. proxim. in princip. sic hîc distinguere debuit inter re-
mittere & referre. Absurdum enim videtur, quòd causam remit-
tat is, qui nil habet cognitionis, vel iurisdictionis in causa, vt ipse
auctor fatetur infrà versic. fin. Remissio enim sonat in quandam
necessitatem adeundi ad eum, ad quem fit, vt patet per inferiora:
Nunquid si vacante vno episcopatu, petatur à legato, vel archi-
episcopo, quòd vniat illū alteri episcopatui, remittet illos ad Pa-
pam? Item quæritur, si ab eorum altero petatur ecclesia erigi in
Cathedralem, vel petit illegitimus dispensari per epm ad sacros,
nunquid isti, & his similes remissi ad Papam ire tenebuntur? ab
sit. Non diceret ergo legatus, archiepiscopus, vel episcopus præ
dicti, Remitto vos ad Papam: sed diceret, Non possumus quæ pe
titis: sed si ad hoc intenditis, requiratis Papam: & istud secundum
possunt omittere. Textus ergo hîc allegation. non dicunt causas
remittendas: quod intelligi debet secundum decret. j. de translat.
vbi dicitur Proferendas: quod etiam sonat Inde ferendas. Fateor
quòd etiam in his terminis est dare casum, quo procederet vera
remissio, scilicet arctans partes ad eundum, scilicet quando duo-
decim episcopi audiuissent causam criminalē ad depositionem
episcopi, qui sicut habent illam instructam ad Papam remittere,
sic & partes ire, 3.qu.vj. accusatus. cum ij. c. sequen. v.q.4. duode-
cim. & pro tanto dixeram, qui nihil habet cognitionis, &c.
b Et no. ¶Hic incipit gl. Vincen.
c Reuocationis. ¶Debet dicere Appellationis. ponit Vin. de pro-
cu. auditis.

si remissio fiat, vt iudex à iudicando exoneretur, non valet quod agitur, C.eo.l.j.ext.de off.del.c.prudentiam.§.adiicimus. Imò punitur in decem lib.auri, in auth.in medio litis non fieri sacras ius. §.si verò aliqua.Col.8.nisi fortè referat, quia non habet plenam iurisdictionem, vt quia est legatus, vel proconsul, vel quia tantũ, cognitio erat ei demandata, vt auditoribus palatij domini Papæ, vt s.ti.prox.§.qualiter.ver.fi.ff.de of.procon.solent.& l.si quid.& in præd.l.vbi.vel quia erat pedaneus, vt 2.q.6.c.diffinitiua.§.item cùm certa.nec tenet remissio sine causa facta, vt C.de peda.iud.l.3.Et nota, quòd tunc demum remissio vel etiam relatio tenet.cũ fit per suum iudicem: aliàs contrà extrà de off.leg. licet. quamuis quandoque legatus apostolicæ sedis negotium examinet, vt sup facto pleniùs Papam informet, licet in eo iudex non sit, vt extrà
a de ap.constitutis.in præsentia nostra.Archid.claro modo[a].

ADDITIO.

a Modo.¶Propter duas dec.ti.quæ incipiunt, consti.in tantum expressit.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio an & quando lapsu statuti tempois finiri dicatur.*
2 *Terminus per iudicem à quo, appellatur præfixus: quo partes habeant coram superiore prosequi, dicitur peremptorius.*
3 *Terminus prosequendi coram superiore causam, quo casu non debeat assignari appellanti.*
4 *Causa appellationis an debeat causam principalem præcedere.*
Termini assignatio in causa appellationis qua ratione fieri dicatur.
5 *Superiore, ad quem causa remissa est, appellante citante in causa principali nulla mentione facta de appellatione, an sibi sufficiat excusatorem mittere.*
6 *Cã intra certum tempus alicui commissa decidenda, an possit ab eo, cui cõmissa est, intra tempus statutum remitti.*
7 *Reus, contra quem facta est remissio extraordinaria, aut non legitima, venit absoluendus, & ad suum ordinarium remittendus.*
8 *Partes quibus casibus possint in causa appellare, & super appellatione literas impertrare, non facta mentione de remissione.*
9 *Actor quo casu non admittatur de cætero ad probandum de eo, de quo voluit causam instrui.*
10 *Iudex non dicitur prius, quàm incipiat iurisdictione vti.*
11 *Causa semper est ab eo, cui commissa est, remittenda.*

¶Remissio qualiter sit facienda.

4.§.Videndum restat, qualiter remissio facieda sit. Et quidem is, cui sub aliqua forma rum s.prox.§.præscriptarum præscriptum est, debet exequi fideliter, quod mandatur: siue debeat testes & instrumenta recipere, siue causam examinare: & siue intra certũ tempus, siue non certũ remittere debuerit: faciat sicut est ei iniunctum. Vt igitur sibi certum tempus præfixum fuerit, intra quod expediat, quod mandatẽ alioquin causam remittat, &c.eo lapso siue perfecerit, quod iniũctum extitit: siue non, citet partes, vt die certa peremptoria compareant coram eo ad videndum & audiẽdum remissionem, quã facere intendit, prout in mandatis recepit: & tunc siue venerint, siue non, potest & debet ratione suæ iurisdictionis semper post terminum etiam in infinitum, nisi ab eo reuocetur mãdatum, remissionem facere, & certum diem ad comparendum sufficienter coram superiore partibus assignare, ext.de ap.cordi.lib.6.extr.de acc.§.fi.secundum formam positam ext.de test.cùm olim.in fi.& c.ad hoc.aliàs incipit, præsentium.§.cæterùm.lib.vj.& de do.& ꝯtu.c.fi.quem etiam terminum debet eis postea significare, si absẽtes sunt, & reperiri possunt: alioquin hoc faciat publicari, vel ãtes sunt, & reperiri possunt: alioquin hoc faciat publicari, vel ãtes domũ, vel in ecclesia contumacis, vt ex.de cleri.non resi.ex tuæ.
1 de dol.& cont.c.fi.& de eo, qui mit.in pos.cauf.rei ser.c.fi.†Non enim iurisdictio eius finita est per lapsum statuti temporis: quia licet id verum sit, quo ad causæ examinationem & diffinitionem, non tamen, quod ad faciendam remissionem, vt j.apparebit: quã & intra ipsum tempus facere nequit quandoque, vt j.ver. hoc ẽt est notandum.& hoc probat secunda pars mandati, cùm dicit, Alioquin eã remittas, &c.quasi dicat, si intra dictum, tempus causam non expedieris, ipsam nobis remittas. Hunc quoque terminum iudex assignare poterit.sicut puto: licet in literis commissio
2 nis non fuerit id expressum, vt in præ.concor.†Eo enim ipso, ꝙ ei aliquis articulus committitur, videtur, per consequens commissum, ꝙ partes ad priorem remittat iudicem, ne causa absq; termino remaneat. Nam quod plus est, iudex à quo appellatur, pfigit terminum partibus, quo coram superiore prosequantur appellationem, ext.de app.personas. Multò fortiùs id potest, vbi nõ
a est appellatum[a]: & talis terminus assignatus intelligitur peremptorius, vt s.§.quæ autem. Demum ad superiorem, à quo mandatum recepit, scribat, qualiter tale mandatum ab eo recepit, ponẽdo illud de verbo ad verbum: & consequenter inserat, qualiter processit: & quicquid fecit, vel facere nequiuit: extrà de elec.dudum.j.§.cùm autem.nihil falsitatis adiungendo, sed cuncta purè & fideliter referendo, iij.q.9.pura.ext.de re iud.cùm Bertholdus. ver.qui cùm nobis omnia fideliter, &c.& de do.& contum.cùm olim. Postmodum etiam adiungat, qualiter causam ipsam iuxta formam mandati traditi sibi, remittit: & alia, quæ habes s.versi.in summa.ibi, quia & si non plenè &c. Vltimò verò dicat, qualiter terminum, & quem partibus assignauit ad præsentandum se coram superiore, vel ad audiendam sententiam, vel ad aliud prout
3 natura causæ & forma mandati requirit.¶†Verùm[b] si prius quã
b is, cui testium receptio, vel aliquis articulus committitur, procedere incipiat, appellatur ab eo iusta causa expressa: de qua tamen dubitatur an sit vera, & quam appellans se non obtulit probaturum: si postea procedat, & contingat eum remittere negocium ad superiorem, non potest aliquem terminum appellanti assignare: quod sic probo. In causa enim appellatiõis, s.vt eam prosequa
c tur non potest, cùm ei non detulerit[c]. Sed si post appellationem processerit in articulo sibi commisso. Item in causa principali, super cuius articulo processit, non potest frustra enim ibi non assignaretur: quia in ea non procedetur, nisi priùs inquiratur de veritate appellationis, vt ext.de app.vt debitus honor.& c.interposita.quod adeò verum est, quòd si delegans fortè ignorans procedat in principali. quia delegatus nihil sibi significauerit de appellatione facta à se, nõ valebit processus eius: quia dolosè aduersarius tacuit appellationem aduersarij: quam si dixisset, iudex nõ processisset, vel procedere non debuisset contra non legitimè ci
4 tatum, & ordine, peruerso, †cùm causa appellationis debuisset causam præcedere principalem, 2.q.6.§.diffinitiua.ver. si prolatã & in præ.c.vt debitus.e.ti.interposita. ff. de iud.si prætor. Si verò nullam causam assignasset suæ appellationis, quam ante sententiam emisit, cùm constet talem appellationem nullam esse, vt in præd.c.vt debitus.nunc bene potest assignare terminum, licet ea parte præsente tenuerit tantùm receptio testium: quia termini assignatio fit magis ratione iudicis, ad quem appellatur, quàm eius
d à quo appellatur secundum Papã, qui hoc no.ext.de accus.c. fi.[d]
5 ¶†Item no. quòd si superior, ad quem est causa remissa, citet appellantem in causa principali, non facta mentione de appellatione: sufficit sibi excusatorem mittere.quod dic, vt s.de cita.§.sequi
e tur.ver.postremò[e]. Hoc[f] quoque sciendum est, quòd si mandet
f alicui, quòd remittat causam instructam, & etiam quocunque de modis dictis s.§ prox.semper sufficit causam remittere cum ea instructione, & cum illis actis, & quæ iudex recepit, & quæ partes voluerint & potuerint producere coram eo, etiam si non sit plenè instructa: & semper potest remissor partibus certum terminũ
6 assignare, quo coram superiore compareant, vt prædixi.¶†Hoc etiam est notandum, quòd is, cui causa, seu aliquis articulus intra certum tempus, putà sex mensium, decidendus committitur. aut alioquin remittat, &c.non potest illud intra tempus remittere: ꝙ si fecerit: nihil agit, nisi de consensu partium fiat, etiam si penulti-
g ma, vel vltima die termini remittit: & sic Curia seruat[g]. Et est ratio quòd totum ipsum tempus est datum ad id, quod iniungitur. fini endum, & non ad remittendum. Vnde si intra illud fiat remissio, non valet: tum quia à non suo iudice fit, vt extrà de iud.at si cleri. tum quia fit contra formam mandati, ex.de rescr.cùm dilecta.ad fi.tum, quia prohibitæ sunt remissiones causa iudicij detrectandi factæ, vt s.§ prox.ibi, vel autem, &c. Et ideo quantũcunque impediatur iudex, non valet remissio intra hoc tempus facta, nisi fiat d
h partium consensu: ar.extrà de off.del.de causis.[h]¶†Sed quid si fi
7 at intra id tempus? Resp.si reus, contra quem facta est, comparuerit coram eo, cui facta est, hoc obiiciens coram eo, absoluendus ẽ de iuris rigore, & ad suum ordinarium remittendus, cùm causa sit in curia

ADDITIONES.

a Appellatum.¶Secundum Inn.vbi patet j.
b Verùm.¶Reassumit verba Inn.
c Detulerit.¶Non videt hæc sufficiens ratio, de ap.oblatæ.in prin. & e.ti.de ap.& lib.6.
d C.fi.¶vbi in gl.quæ inci.dicit Inn.hoc dicendo remisi.
e Postremò.¶Vbi posuit, quid in eodem c.de hoc notauit Inn.
f Hoc.¶Inchoant verba Inn.& Host.quæ scripsi in c.intimasti. ad fin.j.col.versi.& circa.de ap.& durant hæc vsque ad versi.in summa.
g Seruat.¶Dixit Hostien.vbi suprà, quòd hoc sibi de facto acciderat.
h Causis.¶Vide simile, quod no.s.de citat.§.j. ver. sed pone, Papa. & quòd ibi dixi.

In curia per reuocationem, vel per appellationem, vel per alios
modos, per quos causæ ad superiorem referuntur, qui non inter
uenerunt, nec per hanc remissionem, quæ nulla est, vt dixi: & quę
partes per consequens non adstringat, ar. ext. de ele. bonæ. 2. in fi.
per quod etiam apparet, quòd si reus non compareat, non est cō
tumax reputandus. Verùm si ambæ partes sufficienter instructæ,
ad diem sibi assignatam compareant coram Papa, satis æquum est
& ex mente mandati colligi potest, quòd Papa causam audiat, vel
alij audiendam committat. & maximè vbi reus non habet alium
iudicem, quàm Papam: & si remissio nulla sit, certum est tamen,
quòd Papa actori impetranti voluit prouidere, & ad se, si per illū,
cui hoc committebat non diffiniretur negocium, finaliter reuo-
care. ¶ Æquum igitur est, vt ex quo partes præsentes sunt, in ne
gocio procedatur, ar. ff. si cer. pet. quidam. ff. de no. oper. nunc. l. j.
§. & post operis. nec debet actori præiudicare, quod per iudicis ī-
prudentiam fit, ar. ext. de emp. & vend. c. fi. Nec obstat, si dicat re⁹,
Modis omnibus peto ad Papam remitti. potest enim sibi respon-
deri: Frater, non est malitiis hominum indulgendum, qui nihil la
turi sunt, nisi vt officiant, ff. de rei vend. in fundo. extrà de rescrip.
plerunque. Ex hoc enim nil aliud referes, nisi quandam dilationē
malitiosam: cùm & statim negocium possit sub eadem forma cō
mitti, & remissione ad curiam legitimè facta, necesse haberes ite
rum ibi comparere & respondere: nil ergo consequeretur, nisi
malitiosam dilationem: & sic forsan contra conscientiam detine
ret alienum. Vnde æquius est, vt tunc in curia respondeat, & pro
cedat, cùm partes ibidem præsentes sint, & sufficienter instructæ,
vt dixi: & cùm Papa sit ordinarius singulorum, ix. q. 3. cuncta. ext.
de for. comp. c. fi. nec pro alia causa illuc venerint, vt prędixi: ideo
que iudicium reddetur in inuitum, ff. de verbor. obl. inter stipulā
tem. §. j. Cautum igitur esse oportet eum. cui sub prædicta forma
scribitur, nam intra tempus deputatum nō potest remittere: nec
potest illud in causa procedere, nisi priùs consensu partium fue-
rit prorogatum, vt in præd. c. de causis. & ĵ. versi. in summa. vnde
tempore elapso, & non intra illud, siue processerit, siue non, cau-
8 sam remittat. ¶ † Et scias, secundum Inn. 1 1 1 1. ᵃ quòd in omnib⁹
a causis positis s̄. §. prox. licet partibus ex causa appellare, & super
appellatione sua literas impetrare, non facta mentione de remis
sione à primis iudicibus facienda: quia nec semper præcipitur re
missio fieri, propter hoc quòd superior velit de negocio iudicare
tunc enim oportet de remissione fieri mentionem, ar. extr. de ap
pel. vt nostrum. de off. del. super quæstionum. §. verum. ver. cùm
autem. Imò quandoque fit, quia partes non confidunt de iudici-
bus in diffinitione, licet confidant in causæ examinatione, ext. de
rescr. ex parte decani. & de elec. dudum. j. Sed & quandoque ex-
pedit in vno loco inquiri de vno articulo, & in alio loco senten-
9 tiari, extrà de elec. scriptum. ¶ † In summa ᵇ nota, quòd vbi nego
b cium intra certum tempus instruendum mandatur, & postea re-
mittendum, hoc tempus pro peremptorio habetur, ita quòd etiā
coram iudice, ad quē fit remissio, neutra partium admittetur de
cætero ad probandum, secundum ea, quæ no. ĵ. de sen. §. nunc vi-
dendum. ver. illud autem. Et propter hoc dicunt quidam, quòd
si alicui committatur, vt intra certum tempus instruat causam, &
ex tunc causam instructam remittat. ex quo repræsentata est iudi
cialis commissio, iudex adueniente fine termini præstituti, etiam
nulla instructione in causa recepta, & etiam reo intra ipsum ter-
minum non citato, potest tunc citare reum, & ei diem præfigere
quo coram delegato compareat, in negocio processurus extr. de
testibus, cùm olim. Nec potest reus dicere se grauari. quia actor
super eo, super quo voluit causam instrui, non admittetur de cæ-
tero ad probandum: imò ei perpetuum silentium imponetur: &
sibi imputet, quia intra certum terminum non probauit, argu. C.
de inge. ma. diffamari. & extr. de restit. spol. frequens. §. pe. li. 6. &
de prob. licet. resp. j. ver. super quo. Nec obstat, si dicitur, quòd or
do in rescripto commissionis contentus, s. vt primò instruatur, &
postea remittatur, omissus fuit: ideoque non valet remissio. Nam
bene est causa instructa, quia contra contumacem sententia fer-
ri potest. Vel dic hoc, quòd occurrunt duo principalia mandata:
vnum de instructione, aliud de remissione. Vnde si iudex non po
tuit primum propter negligētiam partis exequi, quod nec ab eo
solo, sed à parte, quæ probare habet, dependet, tenetur saltem ad
secundum, s. ad remissionem faciendam. quod ex se solo depen-
det: ar. extrà de rescr. constitutus. resp. j. & de dolo & contu. cùm
dilecti. §. præterea ver. j. extrà de off. del. cùm super. Alij dicunt, &
fortè meliùs, quòd si iudex priùs citauerit partes ad cedendū sup
instructione negocii, non potest ipsum remittere: quia nec mer⁹
10 citator est. ¶ † Sed nec iudex est priùs iudex, quàm incipiat iuris
dictione vti, extrà de off. del. relatum. & c. gratum. extrà de rescri.
pastoralis. in fi. Postquam autem partes citauerit, potest fortè ne
gocium ipsum remittere: quia & si non plenè remittit. tamen, ꝓ
ut potest, īstructum, s. quia dicet, quomodo citauit partes, & quo
modo obtulit se paratum ad procedendum, & quomodo actor
procedere noluit: & etiam si expedierit, dicet, quomodo dedi reo
potestatem dicendi, quicquid vellet. & sic de aliis factis, vel omis
sis. Sed contrà: quia non valet remissio, nisi plena: imò puniendus
est iudex contra faciens, vt C. de relat. ne causas. C. de legi. l. ij. & l.
humanum. & extrà de elec. dudum 1. §. cùm autem. Sed dic, illud
verum esse, quando fieri potest: & est, quod iudici valeat imputa-
ri: aliàs autem sufficit facere, quod potest, 22. q. 2. faciat homo. ff.
c d reg. iur. impossibiliū. extrà de pact. c. fi. ᶜ ¶ † Sed nunquid iudex,
11 ad quem talis commissio impetratur, debet cōdemnare in expē-
sis actorem, si fecit citari reum, & nullam probationem induxerit
super instructione causę? Resp. sic, ar. de resc. cæterùm. in fi. & c. fi.
in fi. & de do. & contu. finem. semper enim debet causam remitte
re, ex quo sibi iniunctum est: licet aliqui contradicant extrà de re
scri. cùm dilecta. Alij dicunt, hunc terminum vim peremptorij n̄
habere: verùm, vbi mandatur, quòd iudex causam instructam, vel
d non instructam remittat ᵈ, cessant prædictæ opiniones: hìc enim
nullus error est, si iudex causam non instructam remittat, cū hoc
sibi expresse mandetur: & tunc, facta remissione, poterit iterum
noua relatio dari impetranti: quia nec expresse, nec tacitè consē
sisse videtur, hunc terminum peremptorium esse, secundum ea,
quæ no. in præ. ver. illud autem. & s̄. ver. in summa. Imò contrariū
innuit pars illa mandati, qua dicitur: quòd etiam non instructam
remittat: nisi fortè aliud esset actum: nisi dicas, quòd is, qui dilatio
nem obtinuit, probare potuit: sed quia neglexit, sibi debeat impu
e tare, vt patet s̄. ver. in summa. hoc no. Inn. ext. de ap. super eo. ᵉ

ADDITIONES.

a Quartum. ¶ vbi s̄.
b In summa. ¶ Incipiunt verba Inn. vbi dicitur hoc in fi.
c C. fi. ¶ Vel illud verum, quando sponte defert: secus si mādatum eum arctat ad id.
d Remittat. ¶ De qua forma s̄. prox. §. post prin.
e Super eo. ¶ q. s̄. in summa, circa totum, ibi vide.

SVMMARIVM.

1 *Sigilla in literis incognita quo casu sint probanda, vel non.*
2 *Altera partium tātum coram superiore præsente, an possit ipse superior remissionem admittere.*
3 *Remissione facta, superior, ad quem fit, debet eam & singula diligenter examinare.*
4 *Remissio iudicum ad curiam missa, an fidem faciat, vt eorum literis credatur.*
5 *Literis iudicum, vel executorum, quo pacto sit credendum.*
6 *Iudice, vel executore testificante coram se appellatum esse, an sit eis credendum.*
7 *Clausula specialis in rescripto apposita, reddit illud quandoque fide dignum.*

¶ Officium illius ad quem fit remissio, quod sit.

5. §. Vtile censemus esse dicere, qualiter se habebit is ad quē
negocium remittitur. Et quidem ipsa remissione
recepta prius quàm eam aperiat, citabit partes, vt contra eius ap-
tionem obiiciant, quod de iure viderint obiiciendum: quòd si ni
hil opponāt, ipse partibus præsentibus aperiat, & teminum ad re
cipiendum copiam de illa præfigat, vt contra eam possint obiice
re, quod libebit, vt extrà de procura. in nostra. sed si temerè dixe-
rint, punientur, vt extrà de pœ. dilectus. puta in expensis, & aliter
ff. si quis ius di. non ob. l. j. Sed & si proponatur ipsam non fore a-
periendam, & super hoc diutius disputetur, iudex ex causa sibiipsi
aperire potest, non tamen partibus: quemadmodum & in attesta
tione fieri consueuit. De apertione autem remissionis debet fie-
ri publicum instrumentum, in quo describantur signa, literæ, seu
1 characteres sigillorum, sub quibus mittitur introclusa. ¶ † Quid
a si sunt sigilla incognita? Resp. ᵃ si partes stent eis coram superiore
bene est, vt ĵ. ver. sed nunquid. alioquin est probatio eorum faciē
da, extrà de cler. pereg. c. j. de fid. inst. quod super his. Si autem sint
duo, vel plura, eis creditur, postquam imposita eiserit fides, adhi-
bitis aliquibus iuratis, qui ea recognoscant: quæ dic, vt s̄. de prob.
2 §. videndum. ver. x. ¶ † Quid si altera partium tantùm coram su-
periore præsens est? Resp. poterit superior, si sibi videatur. consi-
derata qualitate psonę & negocij, de quo agit, recepto iuramen-
to partis, ꝙ talis fuit facta remissio, ipsam admittere, ar. extr. de iu-
reiur. c. fi. de procur. ex insinuatione. & c. in nostra. & imputet sibi
pars,

ADDITIO.

a Resp. ¶ secundum Host. vt scripsi in dec. intimasti, super ver. exemplum. vbi vide etiam ver. seq.

pars,quæ non ibi venit,ar.extr.de ap.sæpe.& de ele.statuimus.lib.
3 vj.¶†Remissione verò aperta,superior,ad quem fit, eam & singula diligenter examinabit:quo facto,vel admittet, vel repellet actorem,vel reum ad probandum,vel à probando, prout sibi de iure videbitur faciendum:vel cassabit processum,remittens,si eũ inuenerit ex tenore remissionis,vel aliter,contra ordinem iuris factum,vel in se repugnantiam continere: vel etiam secundum illum ad vlteriora procedet,si eum inueniet ritè factum, vt extrà de pur.cano.c.cùm dilectus.§.his igitur. Quòd si plena fit remissio,procedet ad sententiam:alioquin non,vt ext. de elec.dudum j.§.cùm autem.Si altera pars sit tantùm præsens,vt iura contumacis & rationes contineantur in remissione,poterit procedere superior ad sententiam:aliàs non,vt in præ. §.cùm aũt.cũ enim quælibet pars,cum actis suis debuerit comparere in termino sibi assignato,non debet ɔtumax vlteriùs expectari,C.de iud.properandum.§.si autem.sed ipsius absentia Dei præsentia repleatur,vt extrà de do.& contu.veritatis.& de eo,qui mit in pos.causa rei seruandæ,eum qui.De officio autem eius, ad quem causa per appel
4 lationem defertur,dicam ĩ.de app.§.de officio. ¶†Sed nunquid remissio iudicum ad curiam missa,fidem facit,vt videlicet credat̃ literis eorum super his , quæ domino Papæ super processu scribunt?ar.quòd sic,in præd.§.his igitur.& de exces.prælat.inter dilectos.§.præterea.& c.ex literis.§.j.ver.fi.& de accus.cùm dilecti.§. j. ver.mandamus.& de dolo & cont.veritatis.§ nos igitur. & d̃ of. del.cùm olim.§.præterea.Ar.contrà, extrà de prob. quoniam cõtra.& ff.de cust.reo.diuus.nam etiam literis Cardinalium nõ creditur,vt no.s̃.de teste,§.j.vers.item quòd fuit.Soluit do. meus in præd. §.his igitur.quòd remissioni vnius iudicis non creditur, vt ibi in præd.c.quoniam contra.& hoc videtur mos curiæ appro-
a bare,secundum cum[a].Vel potest dici , quòd remissioni vnius iudicis ab vna parte exhibitæ creditur tanquam authentico,seu instrumento publico, si altera pars præsens non contradixit, argu. in præd.§.his igitur.& ff.de proc.si procuratorem. Cuilibet enim creditur contra se,vt ff.de interrog.actio.de ætate.& 14.qu.2.§.j. Vbi verò non est pars,nec remissio habet sigillum notum & auauthenticum,ei non creditur,arg extrà de dolo & contu.c. cùm olim.& de cleri.pere.c.j. Si verò tale sigillum haberet,standum ẽ ei,nisi pars altera contrarium probet:ad quod est admittenda,ar. extrà de electio.cùm inter R.seniorem.§.fin.& c. scriptum.§.j. &. de fide inst.c.2.Inn.Papa IIII.notat extrà de probat.post cessionem.& B.Compost.cum eo super dec.de elect.statuimus.lib. vj.
5 †quòd literis iudicum,vel executorũ creditur,si sint duo,vt ext. de testibus,cùm à nobis & de concess.præben. accedens.& de accus.cùm dilecti.in fi.Et locum habet,si literæ cõfectæ sunt in modum actorum,designando videlicet loca& tempora,vt c.quoniã contra. secus si per modum relationis, seu remissionis, cui non creditur,nisi multa interueniant,quæ prædiximus,s.quòd fiat parte altera præsente,& copiam eius recipiente:& alia,de quibus habes extrà de app.intimasti.& C.de releg.l.j.2.& 3.Idem tamen B.
b no.super dec.ext.de rescr.capitulum[b].quòd creditur literis abbatis dicentis se de mandato apostolicæ sedis fecisse aliquem recipi in canonicum alicuius ecclesiæ.nam ministro creditur in facto sibi commisso,s.quòd faceret eum recipi,ar.ff.de reb.eor.qui sub tut.vel cur.sunt,l.magis.§.ne tamen. Arg.tamen contrà in ea.l. §.
c item prætor.vers.nec nimiùm[c].Tu dicas,quòd sigillo vnius iudicis delegati,vel ordinarii,vel etiam executoris partes iudicis assumentis,negocium remittentis creditur, quantum ad hoc vt credatur negocium remisisse:& vt causa in curia,vel coram superiore agatur,vt in primis concord. non tamen quantum ad contenta in remissione,seu quantum ad actitata iudicialiter coram eo,ẽt si ipse voce propria sic esse asserat,nisi quatenus in causa legitimè &c.vt in præd.c.quoniam contra.Vbi verò non iudicialiter executor processit,sed certum ministerium sibi iniunctum exequit̃, tunc postquam de suo sigillo constat , satis in hoc sibi soli credit̃ referenti,cùm in hoc magnum præiudicium non versatur. nam & coram superiori partes poterunt suam iustitiam consequi: & hoc curia seruat,quicquid do.meus Host.s̃.no.& sic intelligit̃ prędic.§.nec tamen.& ar extrà de app. cùm parati. cum suis concor. multùm enim interest inter ista,vt extrà de off.del.c.fi.in fin.¶†
6 Quid ergo,si iudex,vel executor testificentur coram se appellatũ esse?Resp.ei non creditur soli,nec etiam duobus,si in formam relationis,seu remissionis scribãt:secus,si in formam actorum,vt p̃missi,secundum B.quamuis & hoc fortè de iuris rigore valeat impugnari.nam non creditur testimoniis , vt ff.de testib.l. 3.§.item diuus.& extrà de cohab.cler. & mul.tua. nisi fortè producerẽtur in testes,secundum ea quæ no.in præd.ver. item quòd fuit. Arg. tamen,quòd vni credatur,extrà de ap.cordi.in prin.ver. in quib9. lib.6.vj.Consulo igitur iudicibus,vel executoribus negocia referentibus,seu remittentibus siue testificantibus,vt processus , seu acta coram se habita per manum publicam scribi , vel saltem authentico sigillo faciant sigillari:& sic scripta,seu sigillata,remittãt
7 remissionis autem literam suo sigillo sigillent.¶†Illud autẽ certum est,quòd vbi in rescripto illa clausula apponitur , Quicquid autem inde feceris, nobis per tuas literas tuo sigillo sigillatas studeas intimare:tunc tali inscribenti creditur propter formam iniuncti mandati.Quibus autem sigillis credatur,no.s̃.de prob.§.videndum.vers.x.

ADDITIONES.

a Eum.¶Vt ibi scripsi in gl.no.secundum Host.& eius etiam est,qđ sequitur,vsque ad vers.Inn.
b Capitulum.¶Vbi scripsi post gl.ad fi.j.col.ver.sed quæritur.
c Nimiùm.¶Vide,quod dixi s̃.de teste,§.nunc tractandum. versi. hoc autem.in fi.

SVMMARIVM.

1 *Remissio facienda est ad eum,à quo appellatum est,cum in forma iudicij procedebat.*
2 *Forma rescripti circa iudicia , cum remissio facienda non potest propter dubiũ facti determinari.*
3 *Dicente aliquo appellatum ante diffinitiuam,si hoc falsum inueniatur,ad quem debeat fieri remissio.*

¶De remissionibus,quæ fiunt à superioribus ad inferiores iudices.

6.§.Sequitur videre de remissionibus,quæ fiunt à superioribus ad inferiores iudices, quando appellare contingit:super quam secũdum vsum Romanæ curiæ regulariter est tenendum,quòd si appellàs primò à subdelegato ad delegatum,deinde ab ipso delegato ad Papam impetrat super appellatione,secundum ea,quæ no.ĩ.de ap.§.de officio quoq;. ver. porrò si appelletur. ibi,quòd si à subdelegaris,&c.& si non ita inuentum fuerit verum esse,prout impetrans asserebat,tunc ad eũ, à quo nouissimè appellatum est,debet negocium remitti, etiam si plures literæ impetratæ fuerint hinc & inde,ar.ext.de ap.vt de-
a bitus.in fi.& 2.q.6.in fi.q.[a]Si autem quod asseruit, fuerit ab impetrante probatum,procedendum est per iudicem appellationis iuxta continentiam literarum directarum ad eos, vel subdelegatos
1 ipsorum,qui probantur vltimò grauauisse.¶† Item remissio facienda est ad eum,à quo appellatum est, cum in forma iudicii p̃cedebat,ext.de ap.cordi.prope fi.li.6.Si verò aliquis conquerat̃, quòd eius superior,qui in ipso iurisdictionem habebat,grauabat eundem in his,quæ in iudiciis,vel circa iudicia non aguntur, vt ĩ hoc exemplo:
b ¶FORMA[b].Cum quæritur quis,quòd suus episcopus,vel archidiaconus eum indebitis exactionibus aggrauabat: & licet p̃pter hoc ad sedem apostolicam appellasset , idem tamen in eum post appellationem huiusmodi excommunicationis sententiam auctoritate propria promulgauit,sic concludi potest:
¶FORMA.Mandamus,quatenus partibus conuocatis:vel, mandamus,quatenus,si est ita,sententiam ipsam denuncians nullam eẽ, ac reuocans in statum debitum,quicquid post appellatiõem huiusmodi inueneris temere attentatum:audias causam,&c.faciẽs, &c.alioquin sentẽtiam ipsam(sicut rationabile est)prolatam, facias auctoritate nostra,appellatione remota,vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruari.Et est considerandum, quòd quandocunque primus iudex est officio suo functus, si fuerit diffinitiua sententia lata,debet alioquin sic obiici.
¶FORMA Alioquin sententiam ipsam,sicut iusta est,facias per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari:vel , si est excommunicationis (sicut rationabiliter est prolata) facias auctoritate nostra vsque ad satisfactionem condignam, &c.Si verò restabat cognitio,cùm fuit appellatum,tunc debet fieri remissio, prout dictum est.Item si primus iudex,qui grauasse dr̃ sit defunctus,& forte fuerit delegat9 in dignitate aliquas ɔstitut9 , & fuerit ei scriptũ p̃prio noĩe ñ expresso,vt ext.de of.del.qm̃.ɔcludet̃, q̀ p̃cedat̃ in cã iuxta ɔtinẽtiã literarũ ad talẽ iudicẽ directarũ:alioqn ad eiusdẽ successoris ptes remittat̃ examẽ.Si verò nomẽ illi9 iudicis, à quo appellatũ ẽ,exp̃ssum fuit,& mortu9 ẽ,tũc dicat̃ sic:Alioquĩ ĩ nego
2 cio memorato supsedere curetis.† Porrò circa iudicia,cũ remissio fa

ADDITIONES.

a Quæst.¶Apertiùs apparet intricationis exemplum de exce.dilecti filii.quod facilè intelliges per id.quod ibi dixi super vlt.gl.
b FORMA.¶In formulario Romanæ curiæ,sub tractatu Reuocatoriarum,habentur hæ formæ,& vide ĩ.de ap.§.de off.8.col. ver. cæterùm si remissio.

ſio facienda eſt qñcunque pp dubiũ facti,nõ pt determinatè dici, ad quem ſit negocium remittendum.xj.q.3.graue.33.di.habuiſſe.& tunc ſic dicendum eſt:

¶FORMA. Alioquin partes remittas ad eos, ad quos de iure videris remittendas: vt patére poteſt tunc, cùm aliquis conquerit de pluribus reſcriptis ab eodem, & ſuper eodem, ad diuerſos iudices impetratis, ita quòd vnum de alio nõ faciebat aliquam mentionem: quo caſu impetrans coram diuerſis tractus, taliter aliqñ conqueri conſueuit, ꝙ talis eius aduerſarius ſuper tali re non vt ſuam proſequeretur iuſtitiam, ſed vt ipſe, qui nũc impetrat, fatigatus laboribus & expenſis, damnoſam pactionem inire, vel iuri ſuo cedere cogatur, ad diuerſos alias de aliis non facientes aliquã mentionem ſuper eodem negocio literas apoſtolicas impetrauit: & ad querelam huiuſmodi, etiam ſi non ſit appellatio interpoſita, taliter vexato in odium vexãtium ſedes apoſtolica ſubuenit: quia impetrator commodo caret vtrarumque, ext.de reſcr.ex tenore.propter quod impetrans ſic petat. Quare ita fatigatus duxi ad apoſtolicæ ſedis prouidentiam recurrendum: & concluſio talis erit,

FORMA. Mandamus, quatenus, ſi eſt ita, illum impetrantem, de quo queritur, vtrarumque literarũ commodo carere, decernens eum immoderatis expenſis, quas propter hoc iſtum feciſſe conſtiterit, condemnare procures: ext.de reſcr.c.ſi.alioquin negociũ ad eos remittas, ad quos de iure videris remittendum: impetrantem in expenſis legitimis, &c.teſtes, &c.& hoc, cùm in modum q̃relæ proponitur grauamen ſuper impetratione plurium literarũ. Si verò per eas proceſſum fuerit, & neſcitur: vel in literis, quę mõ contra illas impetrantur, non dicitur, quæ primò fuerint impetratæ, poteſt ſic ſimpliciter concludi:

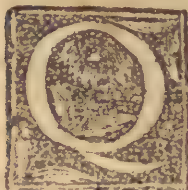
¶FORMA. Mandamus, quatenus, ſi ita eſt, illum impetrantem vtrarumque literarum commodo carere decernẽs, ac proceſſum per eas habitum denuncians non tenere, eum immoderatis expenſis, quas propter hoc reum feciſſe conſtiterit, condemnare ꝓcures: alioquin negotium ad eos, ad quos, &c.vt ſ. non enim valet proceſſus habitus per literas ipſas, vt ext.de reſcr.diſpendia. §.j.lib.6.¶†Si autem fuerit appellatum à iudice, ad quem impetratæ fuerunt literæ non facientes de prioribus & proceſſu per eas habito aliquam mentionem pro eo, quia ipſe iudex exceptiõem huiuſmodi non admiſit, alia erit concluſio, vt ſ.de reſcr.præſentata.§.ratione formæ.ver.porrò.ſed hic articulus.& ſeq. Item cùm dicitur appellatum ante diffinitiuam, ſi hoc falſum inuenitur, nõ fit remiſſio ad iudicem, qui functus eſt officio ſuo, vt no.j.de ap.§.de officio quoque.ver.porrò ſi. Quòd ſi appellatum fuerit à diffinitiua, & appellatus nimiùm præoccurrens & præueniens appellantem, impetrat ſuper confirmatione ſententiæ, ad quos facienda ſit tunc remiſſio, vide in præd.§.ratione formæ.ver. eſt & caſus.

¶Bald.de Remiſſionibus.

¶NOTA, ꝙ totus proceſſus delegati factus ante reuocationem cõmiſſionis, valet, §.quæ autem.poſt prin.G.¶Not. ꝙ iudex, poſt quã cãm commiſit, non pt vlteriùs ſe intromittere, e.§.in fi.Gul. ¶No.ꝙ remiſſio fit vel pp cauſæ arduitatem, vel propter defectum iuriſdictionis, vel propter formam mãdati, vel pp iudicium alibi cœptũ, §.nunc videamus per G.facit ext.de or.cognit.c.tuã ff.de lib.cauſ.l.cognitio.§.ſi plures.G.¶No.ꝙ ille, qui refert, poteſt aſſignare partibus terminum ad comparendum coram eo, ad quem remittit, §.vidẽdum.per G.¶No.quòd ſi mandatur alicui, quòd remittat cauſam inſtructam, ſufficit ei, ſi mittat cum ea ĩſtructionem, quam recepit, quam partes voluerunt & potuerunt ꝓducere, ver.hoc quoque faciendum.quod no.G.Non creditur ei quod dicunt iudices in forma remiſſionis: ſecus ſi in forma actoris, §.pen.ver.pen.& fi.G.

Particula III.

a ¶De Sententia, & de his quæ ipſam ſequuntur[a]. Rubrica.

QVONIAM deliberatione habita cum peritis, factaque relatione iudex præſentibus partibus, vel cõtumaciter abſentibus debet ferre ſententiam vt j.§.qualiter.ideo conſequens eſt, vt de ſententiis aliqua diſcutiamus[b], dicentes: Quid ſit ſentẽtia: quot ſint eius ſpecies: à quo ſit ferenda: quando ſit ferenda: qualiter: de diuerſis ſententiarum formis: quis ſit ſententiæ effectus: qualiter ſententia in iudicio prolata, impugnetur: & quibus remediis, vel modis, valida ſententia ſubleuet, impugnetur, ſeu retractetur.

ADDITIONES.

a ¶Pileus quarta parte ſua rubrica pen.poſuit de ſnĩa diffinitiua. ¶Tã.ſua quarta parte in prĩ.poſuit ſucceſſiuè tres rubricas, quas proſequendo auctor hoc innuit: prima de ſnĩa, & interlocut. ſa, quæ ſententia eſt ipſo iure nulla.tertia, quomodo valida ſubleuetur, & quomodo de falſo agaẗ.¶Roſ. đ ac.in fac.ex re iu.¶Vber. de Bo.de ſnĩa ordinarij & delegati, char.2.& 3.¶& Io.de Deo de his, rub.pe.& antepen.v.li.Cauil.Et hæc reſpiciunt etiam rub.j.ꝑ xi.& ipſe Io.de Deo, lib.7.ponit primam de ſententia & interlocutionibus, & li.j.Iud.ponit rub.de prolatiõe ſnĩæ.¶Vber.de Bo. & Baga.in Cauil.ponunt duas rub.primam de exceptiõibus poſt ſententiã: & ſecundam de impedimentis executionis, & de nullitate, & annullatione ſentẽtię.¶Bon.ineptiſſimè locauit materiã iſtã.in ſecunda enim parte intra formas libellorũ poſuit tractatũ de appellatiõibus, & demũ de ſententiis & ipſarũ nullitate & iniquitate, cũ poſt ſuam quartam partem, finito tractatu teſtiũ & de poſitionũ, illas duas & ſecundã primò ponere debuiſſet.¶Aegi. de formis ſentẽtiarũ ponit ĩ lxviij.c.& ſeq.& c.lxxix.de ipſi⁹ nullitate ponit ĩ lxxiij.¶Alb.Gal.ponit rub.đ ſentẽtiis.¶Nepos đ Mõ. Albano poſuit rubricã ꝯ ſententias, & de eis retractandis.Gui.de Suz.ponit rubricas de ſententia ferenda, & ipſi⁹ nullitate, & quis de illa cognoſcat.¶Gallic⁹ poſuit rubricã de ſentẽtia diffinitiua.

b Diſcutiamus.¶Quærunt aliq, an diffinitiua ſententia ſit de actis cauſæ? & videtur, ꝙ non: quia l.2.C.vt lit.pend.ponit pronunciationem & acta, vt diuerſa.ad idem C.de ap.l.à ꝓconſulibus.Bene facit etiam dec.qm̃ ꝯ.de prob.vbi vniuerſa iudicij acta ꝯſcribãtur videlicet, citationes, &c.& ſub illis vniuerſis actis non ponit diffinitiuam. Ad idẽ dec.vl.e.ti.de teſti.præſentata.ad fi.vbi iuxta acta mandatur diffinitiua ferri.facit de ap.intimaſti.& cle.e.ti.appellãti.de reſtit.ſpol cũ ad ſedẽ.ver.nos prioris.de of.del.cũ olim.2.in fi.In contrarium C.de dona.ſancimus.§.his inſuper.& §.ſin autẽ. 2.vbi donatio, quę eſt principale, ad quod tenditur, dr̃ actis ĩſinuari.ad idem in auth.vt fratrum filij, §.illud.Col.6.fa.C.de re iud.geſta.cum ſuis gl.C.de eden.l.2.Fortiùs facit de re iu.cùm æterni.li.6.vbi ſententiæ concipiendæ & ferendæ ponuntur inter agenda cauſæ: per quod fateamur diffinitiuã eſſe de actis, cùm inter acta ferri debeat, & loco iuridico: vide j.§.qualiter.ver. debet autem. in fi.iura, quæ hoc volunt.Nec obſt.quòd ex actis fertur diffinitiua.nam idem in interlocutoria, quæ tamen eſt de actis, vt in decr. quoniam contra.quæ dec.etiam non obſtat, quæ ſolùm ſuper ꝓceſſu ſcribendo prouidit: de diffinitiua ſcribenda non dixit, quia prouiſum erat per alia iura, quæ vide j.§.qualiter.in prin.& §.iuxta.ver.non valet etiam.ADDE, quòd nomine actorũ veniat ſententia, Bal.conſ.cccxxxviij.inci.ad officium.j.lib. An ſententia, ſit de proceſſu, vide Ab.Sicu.in c.cùm I.& A.in prin.ij.col.ext. de re iu.& plenè per omnes Doctores ext.de prob.in c.quoniã cõtra.

¶Sententia quid ſit.

1.§.Sententia eſt iudicialis diffinitio controuerſiæ finẽ imponens, condemnationem, vel abſolutionem continens: vt probatur j.§.prox.Excommunicatio autem, vel Interdictũ, impropriè dr̃ ſentẽtia: quia potiùs punit, quã cauſæ finem imponat, xj.q.3.nemo.ideoque potiùs dici pt pœna quàm diffinitio, 24.q.3.corripiantur. Quæ autem differentia ſit ĩter ſententiam, & rem iudicatam, no.ff.de re iud.l.j.C.de ap.litigatoribus[a].

ADDITIO.

a Litigatoribus.¶Vide quod dixi eo.ti.ſuper rubr.ſ.quòd ponitur res iudicata, largè & ſtrictè.
ADDE Bar.in l.j.ff.de re iud.& quæ ibi poſui.
ADDE etiam But.& Ab.Sicul.& nouiſſimos in rub.ext.eo.ti.de ſent.& re iud.

SVMMARIVM.

¶Sententiæ ſpecies quot ſint.

1 *Sententia interlocutoria quæ ſit.*
2 *Vox iudicis rei iudicatæ non ſemper habet auctoritatem.*
3 *Sententia diffinitiua quæ dicatur.*
4 *Sententia quandoque dicitur præceptum.*
5 *Iudex præcipiens aliquid certa die ſolui, an hoc poſſit præcipere ſub pœna dupli vel tripli.*
6 *Præceptum iudicis quandoque non valet.*
7 *Sententia quandoque mulcta nuncupatur.*
8 *Differentia inter pœnam & mulctam.*
9 *Condemnati in arengis publicis (vt fieri ſolet in Italia) an ſint infames.*
10 *Sententia ſuper crimine famoſo lata, ſemper condemnatum reddit infamem, licet de pœna nulla fiat mentio.*
11 *Papa an poſſit, quo ad forum ciuile, infamiam irrogare.*
12 *Titulus ff.ſi quis ius dic.non obtemp.an locum habeat in poteſtatibus & iudicibus noſtri temporis.*

13 *Iniuriæ plures simul irrogatæ, vnum tantùm maleficium æstimatur.*
14 *Condemnatis tribus in centum ex eodem delicto, an vnusquisque pro virili portione condemnetur.*

2.§.Species autem iudicialis sententiæ sunt quatuor: sc.
interlocutoria,diffinitiua,præceptũ,& mul-
cta:est & quinta,s.sententia dispensationis.hæc tamen non semp
a est iudicialis[a].¶†Interlocutoria est,quæ fertur inter principium
1 & finem causæ:non super principali,sed super incidentibus quæ-
stionibus, vel emergentibus: putà super libello offerendo, vel
corrigendo,super dilatione danda,vel deneganda,& similibus ex
ceptionibus,vt ext.de officio del.significantibus. & de testi. signi
ficauerunt.& de off.del.c.fi.ex his enim iuribus probatur,ꝙ inter
locutio non est plena diffinitio,sed semiplena: ideoque non dici
tur diffinitiua,ff.de arbi.qualem.& C de reb.cred.l. pen. & quan-
2 doque fertur sine solennitate,C.de fide inst.iudices. ¶†Et nota,
quòd non omnis vox iudicis rei iudicatæ habet auctoritatem,C.
de sen.& interloc.ex stipulatione.& l.post sententiã. per quas le
b ges dixit Io.de Deo[b], interlocutoriam non obtinere vim rei iu-
dicatæ:quod falsum est,vt ext.de ele.cùm dilecti.ad fi. ff. de arbit.
dicere.prope fi.nisi,quo ad hoc,quia potest reuocari,ff.de re iud.
quod iussit.ext.de ap.cum cessante.Quod qualiter possit, vide s̃.
3 de exc.§.viso.ver.sed si iudex.& seq.¶†Diffinitiua verò est, quæ
principalem diffinit quæstionem:& hæc debet continere condẽ
c nationem,vel absolutionem,aliter non valet,ff.de re iu.l.j.C.e.[c]
præses.2.q.6.§.diffinitiua.ext.de acc.illa.vel aliquid, qđ tñ valet,
ff.đ ar.qđ tñ.§.si arbiter.ff.de re iu.in summa.& l.ait prætor.ext.de
ver.sig.c.ĩ his. nisi in cã appõnis,vbi ñ habet iudex necesse dicere
Absoluo,vel Condemno,sed tantũ Confirmo, vel Infirmo prio
rẽ sñĩam,C.de ap.eos.rub.j.in fi.princ.ibi,vel iniustam, &c.vbi de
hoc.Cõsulitur tñ,ꝙ vtrũq; ponat,ext.de ap.c.j.ext.de re iu ad ꝓ-
d bandũ.& j̃.§.vt autem ver.in iudice[d]. Et quælibet præmissarũ re
quirit iuris ordinem:& etiam sententia excommunicationis, sus
pensionis,& interdicti,& missionis in possessionem: quod dic,vt
no.2.q.j.in summa.Sententia autem excommunicationis potiùs
trahitur ad naturam interlocutoriæ,quàm diffinitiuæ,vt ibi innu
it Io.& meliùs,secundum do.meum,ext.de sent.exc.c.cùm medi
4 cinalis.& s̃.in prin.huius ti.¶†Est quoq; & tertia species senten
tiæ,quæ dicitur Præceptum:putà cùm quis à reo in iudicio absq;
libello cum instrumento debiti petit decem,& reus confitetur đ
plano.tunc enim iudex sine alia causæ cognitione ei præcipiet,ꝙ
e certo termino soluat:& hoc dicitur præceptum,& non sentẽtia[e]
quia ordo iudiciarius non est seruatus: alioquin sententia non
valeret,2.q.6.§.diffinitiua.resp.j.de hoc no.in precedenti summa
f & ext.de elec.dudũ.2.[f]An autem à præcepto valeat appellari?dic
g vt j̃.de ap §.in quibus.ver.2.[g]¶†Sed nunquid iudex, qui p̃cepit
5 aliqd solui certa die,p̃t hoc precipere sub pœna dupli,vel tripli[h]?
h Videtur, quòd sic. nam & testator potest hæredi aliquid præci-
pere sub pœna,vt C.de his,quæ pœ.nom.in test.vel codicil.l.vni
i ca,& extr.de testa.Raynaldus.prope prin.[i]Sed dic contrà, secun-
dùm Vber.non enim potest præiudicare,nisi de eo,de quo actũ ẽ
coram eo:at de hoc actum non fuit,ff.de iu.de qua re.extr.de cau.
pos.cum super.ad fi.& de simo.licet Heli.& facit ad hoc C.cõmi.
& epistol.l.interlocut.quamuis possit responderi,ꝙ præceptum
non est sententia,vt præmisi: & idem est in sententia diffinitiua,
cùm non fuerit ad hoc actum.Tu dic, ꝙ si iudex euidẽter præsu-
mit contumaciam & malitiam condemnati, satis ei poterit ex of
ficio suo quasi exequendo præceptum suum sub certa pœna præ
cipere,vt certa die tradat,vel soluat,per præmissa iura, & ar.eorũ,
quæ no.j̃.ver.prox.& ar.ff.de doli excep.apud Celsum.§. Labeo.
Sed ibi loquitur in tali actione,super qua contumax mulctari po
terat.Iudex enim & arbiter possunt in quibusdam actionibus ar-
bitrariis mulctare contumaciam,vt no.ff.de arb.non ex omnibus
& in præ.l.interlocutio.& ff.de vsur.l.j.Item quia sic consuetũ est
fieri,& ideo sic obseruandum est,ff.de legi. si de interpretatione.
6 ext.de consue.cùm dilectus.¶†Quid si iudex præcepit mihi, vt
soluam tibi decem intra octo dies,nisi probauero solutionem in
tra ipsum terminum?Et videtur tale p̃ceptũ nõ valere,C.de fruc.
& lit. expen. terminato.ff.de cond insti.si Titius.ff.de serui.l.viæ.
ff.de vsu & hab.l.vsus.& no.e.ti.per seruũ.§.fi.Videtur enim talis
sententia continere impossibilitatẽ iuris,vt videlicet post rem iu
dicatã testes producantur.item ar.ad hoc ff.de iud.non quemad-
modum.ar.C.de sent.& interlo.om.iud.prolatam.Arg.contrà ff.
k quando ap.sit,l.j,§.quid ergo[k].& vide j̃.§.iuxta.ver.sed ecce. ¶†
7 Est & quarta species,quæ dicitur Mulcta[l],cùm videlicet iudex ꝓ
l pter euidentem litigatoris contumaciã ipsum pecuniariter mul-
ctat,vt C.de mod.mul.per totum,ff.si quis ius di.nõ obtem.l.j.qđ
& potest iudex facere delegatus,vt ext.de off.del.pastoralis.§.itẽ
cùm totũ,& c.fi.ff.de iud.si longiùs.Sed vr̃,ꝙ in iudiciis nõ habet
locum mulcta sm canones,vt ext.de do.& cont.c.j. licet aliud sit
secundũ leges,vt in præd.l.si quis in ius voc.non ie.sed præ.decr.
locũ habet in delegato.Ordinarius autem,bene mulctat,ff.de iu
di.l.2.§.fi.Sed & delegatus mulctare potest, si ꝓpter contumaciã
partis iustitia periclitatur,ext.de of.del.præterea.de pœ.dilectus.
& c.fi.Arbiter quoque mulctare p̃t,ff.de arbi.non ex omnibus.¶
8 †Est aũt differentia inter pœnam & mulctam.nã pœna infligit ĩ
corpore,

ADDITIONES.

a Iudicialis.¶Et de his dicetur in §.vt autem.char.vl.ver.postremo
vsque ad finem.
b Io.de Deo.¶Cauil.lib.7.rub.j.ante fi.& saluari potest dictum Io.
per id,quod sequitur:& sic etiam dixit ipse Io.in lib.Dispensatio-
num & sententiarum,in fi.vbi dicit,Interlocutoriã reuocari pos-
se:si tamen non suspendatur per appellationem intra decem dies
transit in rem iudicatam.allegat eandem dec.cùm dilecti.& dec.si
gnificauerunt.de testi.
c C.e.¶Sc.de sententia & interlocut.
d Iudice.¶Ibi dicam.
e Sententia.¶In forma,quam posuit s̃.de renun. & conclus. sub §.
bene fertur sententia.& ideo ibi ponitur litis contestationem fa
ctã.Veritas ergo est,ꝙ in tali breui cursu causæ posset ferri sñĩa,&
fieri præceptum tantũ.quod satis probat l.si reus.ff.de procur. &
ff.de iud.si debitori.quod intelligo,siue sit iurisdictio cõtentiosa,
siue voluntaria,dummodo talis sit,quæ prorogari possit.
f Dudũ.2.¶In gl.sed pone.& de verb.sig.ex parte.in vl.gl.in auth.
de exhib.& intro.reis,ver.suscepto.in gl.s.& huius formam vide
j̃.§.vt autem.post prin.
g Ver.2.¶Habeo de p̃cepto quæstionẽ solenniter disputatam, an
præceptũ,qđ ad meã petitionẽ fecit iudex Titio meo vicino, ne
ꝓcederet in quodã opere p eũ inchoato,donec videret. an id de
iure facere posset,ad petitionẽ ipsi⁹ Titij statim tolli debeat?Ad af
firmatiuã allegat,ꝙ cã nõ cognita,& parte nõ vocata fieri nõ de-
buit:q̃ si p̃sens fuisset,inducere potuisset illũ ad non faciẽdũ,ff.de
arb.si in tres.Itẽ nõ ipse fecit,sed nũcius:& q̃ causæ cognitionẽ đ
siderãt,ñ ɔmittunt,ff.de of.ꝓcon.nec qcquã.§.vbi.Et hęc duo fa
ciunt p̃ceptũ nullum,sicut & sñĩa nulla esset lata ɔ̃ absentem non
ɔtumacẽ,vel per aliũ recitata,ff.q̃ sen.sine ap.rescin.l.j.§.itẽ cũ. &
C.de sen.ex breui.reci.l.2.de re iud.tenor.& e.ti.c.fi.li.6.Reuoce
tur ergo,quatenus de facto ꝓcessit,& postea cognoscat.an p̃cep
tũ debeat iterari simile C.de ord.cog.si res tuas.Itẽ si velles fateri
p̃ceptũ nullũ, fateri oportet illud ĩiustũ:qđ iudex corrigere p̃t,er
go dẽt,ff.de re iud.qđ iussit.ext.de ac.qualiter.In ɔ̃riũ,allegat,tol
li nõ debere p̃ceptũ,ne sit elusoriũ,ff.de iud.si p̃tor,in prin. indu-
cit.l.ff.de bo.poss.l.3.§.si cũ eo.vbi bonorũ possessio,q̃ ẽt ĩ ꝓprie
tate i⁹ tribuit,dat cã ñ cognita.Fortiùs ergo dari potuit hoc p̃cep
tũ.ad id.C.si p vĩ,vel alio mõ,l.fi.Licitè ergo factũ iudex tueri de
bet,nõ tollere,& sic me decipere,ar.C.de his,q ve.ætat.l.j.Et si di
ceret,p aliũ iudicẽ tolli posse,faciẽs tñ nõ p̃t,ff.de re iud.p̃t iudex
& l.Paul⁹.Soluit,ꝙ sicut factũ sine causę cognitiõe fuerat,sic erat
ẽt reuocãdũ,ff.de reg.iur.nihil tã naturale.ext.e.ti.c.j.Pl⁹ placet q̃
rẽti distĩgui,an iudex factur⁹ fuisset p̃ceptũ,ẽt parte p̃sente:& tũc
nõ reuocet,sed aliàs reuocet.Exẽplũ de primo,qñ ꝓmpta erat ri
xa & arma recepta,ff.de vsufr.ęquissimũ. qđ eñ Titio inuito pote-
rat,potuit & eo ignorãte,vel absente,ff.de iud.cũ furiosus. ɔiun
cta cũ l.munerũ.§.iudicãti.ff.de mu.& ho.& C.de distra.pig.si ces
sante.& l.seq.ĩ fi.ɔiũcta cũ l.2.Sequẽs ti.refert,ꝙ qdã iuris peritissi-
mi ẽt casu,quo rixa timet,statĩ p̃ceptũ tollunt:sed partibus p̃senti
bus statim illud renouant,vt sic satisfiat iuri sine timore periculi,
& quasi non videat sublatũ,qđ subitò reformat,ff.de in integr.re
sti.l.nemo.De præcepto facto duobus,ne se intromittant de pos
sessione cuiusdã fundi,vsque quo cognitũ fuerit,ad quẽ spectet,
post hoc recepti sunt testes vtriusque partis:dicit Alber.Gal.e.ti.
ver.sed pone quæstionẽ.tenere ꝓcessum,si simpliciter iudicis of
ficium implorabit:aliàs iudicialis processus non valeret.ibi vide.
ADDE,quòd factum sine causæ cognitione,absque ea etiã pos-
sit reuocari:tenet Rom.cons.clviij.circa articulum.& Bald.cons.
clxvj.3.lib.
h Vel tripli.¶Vide ad materiam,quod dixi s̃.de iur.om.iudi.in fi.
i Prope prin.¶Et ibi satis scripsi post Host.super gl.hoc bene.
k Quid ergo.¶Quæ habetur 2.q.6.biduum.in prin.& parũ,vel nil
facit.Inducere poterat de inst.cùm venissent.ver.non igitur.tñ đ
interlocutoria loquitur:& de tali,qua nil iubetur dari,vel fieri.fa
cit etiam,quod no.de ver.sig.ex parte.in fi.vlt.glo.Tutius est dif-
ferre sententiam,vt fuit actum de re iud.suborta.ADDE Bal.cõ-
sil.cccxv.3.lib.
l Mulcta.¶De qua Host.fecit specialem rub.quam incorporauit ĩ
Summa j̃.rub.de sent.& re iud.vide s̃.de contu. §. nunc dicamus.
post prin. vbi alias remissiones dedi.

a corpore[a],vt C.de fer.fug.quicunque.& de pœnis,l.fi.& ff.de in ius voc.l.fi.mulctatur verò quis in pecunia,vt C.de mod.mulct.eos.
b in fi.[b]per quas leges Poteſtates conſueuerunt dicere,quando cō demnant in arengis moderata condemnatione propter paupertatē.poteſt enim prætextu eius iudex remittere mulctā,ff.de offi. præſi.illicitas.§.pe.ext.de reſt.ſpol.olim.2.ext.de vſur.cùm tu.& in præd.l.eos.ext.de ſol.c.fi.Item à pœna non appellatur,à mulcta ſic,ff.de ver.ſig.ſi qua.Item pœna infamiam irrogat,vt 2.q.3.§. notandum.& 3.q.7.§.portò.mulcta verò non,vt C.de mō mulc. l.j.ēt ſecundum quoſdam,ſi quis fuerit de famoſo iudicio,putà
c furti,condemnatus[c].ſed ſecūdum hoc multos poſſes ab infamia liberare.Vnde dic,ſecundum Alb.Pap.qui ibi fuit mulctatus de tali delicto,quod infamia nō irrogabat:aliàs enim ſecus eſſet,ſi eſſet alio genere pœnæ damnatus,C.de his,qui no.infa.& ſi ſeuerior. & l.ſeq.nec enim poteſt facere iudex,quin damnatū de furto ſe-
9 quatr infamia,ff.de fur.ſi pt.2.q.3.§.hinc colligit.in prin.¶†Quid de iſtis,qui quotidie in Italia condemnantur in arengis publicis, nunquid ſunt infames?Dicit Alb.Pap.ꝙ non:tū qa illud fit præter legē:tū qa fit dieb.feſtiuis,C.de fer.l.fi.&ext.e.c.j.& c.fi.tum quia ſententia dicit à tabellione ſtante,nō ſedente,j.§.iuxta.verſ.itē eſt nulla.tum quia iudex pronunciat per aliū,non per ſe,j.§.prox.in prin.tum quia fertur partibus abſentibus,nec citatis,j.§ qualiter. Item debemus defendere famam alicuius,ext.de accuſ.licet.in fi. ff.de pœn.ſi præſes.ff. de reg.iur.ſemper in dubiis.& l.ſi in duab. Mulctatus ergo ēt ex tali cauſa,quæ aliàs infamiā irrogaret,nō fit infamis.nam hodie omnia crimina extra ordinē aguntur,& non cum antiqua ſolennitate iuris,ff.de pœn.hodie.ff.de publ.iud.ordo.34.diſt.fraternitatis.Vnde hodie ex tali iudicio,quo actum eſt extraordinariè,non infamatur quis,ar.C.de modo mulct.l.j.nam pœnæ & etiam odia reſtringenda ſunt,de pœn.diſt.j.pœnæ.ff.de
d lib.& poſth.cùm quidam[d].Alber.Pap.contrà:& dicit,ꝙ præd.l.j. C.de modo mulct.nō poteſt intelligi,quando mulctatur quis ex crimine infamiā irrogante.nam in crimine ſtellionatus,& in actiōe iniuriarū mulcta imponitur,& non pœna,quando certa pœna à lege inducta nō eſt,ſed extraordinariè imponitur,vt ff.de cri.ſtel.l. pen.& §.pœnæ.ff.de iur.fiſ.l.fi.Ergo mulcta eſt,cùm à iudice imponitur,vt ff.de verb.ſig.l.antepen.& tamen ex ipſis infamia irrogatur.ff.de his,qui no.infa.l.j.in prin.& l.athletas.§.fi.& l.quid ergo.§.fi.ff.de pub.iud.infamem.Loquitur ergo,ſecundum eum p̄ di.l.j.C.de modo mulct.in mulctis,quæ fiſco applicantur,vt e.ti. mulctarū.putà quia iudex mulctat facientē contra mandatū ſuū. tunc enim mulctatus nō fit infamis. Item nō obſtat præ.l.hodie. & l.ordo.Quòd enim crimina extraordinariè aguntur,hoc nil facit,quò minus infamia irrogetur.nam & qui de crimine paciſcit, fit infamis,vt in præd.l.athletas.in fi.& tamen nullum iudiciū ordinarium & extraordinariū ibi agitatū eſt:& leuia crimina,putà duorum ſolidorum,extraordinariè audiuntur,& tamē ex eis quis
10 infamatur,ff.de accuſ.leuia.¶†Et ad huius articuli notitiam nota,quòd ſi iudex ferat ſententiam ſuper crimine famoſo,licet de pœna nihil dixerit:nihilominus tamen fit infamis,C.de his,qui no.infam.furti.& l.ſi te.Et eſt ratio:quia pœnæ perſecutio,&c.vt 2.q.3.§.notandum.prope prin.ff.ad Turp.l.j.§.j.ff.ad municip.ordine.reſp.j.Supplet enim tunc lex factum iudicis.Et hic eſt primus caſus,quando aliquis fit infamis.¶Secundus eſt,cùm iudex per ſententiam condemnauit aliquem de crimine famoſo,non augēdo,vel minuēdo pœnam.nam hoc caſu remanet infamis.¶Tertius,quando condemnauit,ſed minorem pœnam ſine cauſæ cognitione impoſuit.nam tunc fit infamis,arg.C.ex qui.cau.infa.irro.& ſi ſeuerior.à contrario ſenſu ſumpto ex verbis illis,certis rationibus motus.& ar.ff.de decur.ad tempus.¶Quartus,ſi iudex pœnam pecuniariam auxit,in maiori pœna condemnando.nil enim valet augmentum pœnæ pecuniariæ,ideoque hoc caſu fit infamis,vt ff.ex qui.cau.infa.irro.quid ergo.§.pœna grauior.Ex his quidem quatuor caſibus ſemper infamis fit.¶Cæterùm non fit condemnatus infamis,ſi iudex mitigauit pœnam & condemnationem cauſa cognita,vt ff.de decur.l.generaliter.reſp.j.Itemſi pro pecuniaria pœna corporis eſt irrogata & impoſita,ff.de pœ. in ſeruorum.in fi.Vel,quādo imponitur corporalis pœna maior quàm deberet,vt C.ex qui.cau.infa.irrog.ſi Poſſidonium.& in p. §.pœna grauior.vbi de hoc.Quæ autem hic deſunt,dic,vt in no-
11 ſtro aureo Repertorio ſub tit.de pœn.in rub.qui ſunt infames.† Et nota,quòd Papa poteſt,quo ad forum ciuile,infamiam irrogare,vt j.§.fi.ver.item no.quòd Papa.Vtrùm accuſatus abſens poſ-
12 ſit mulctari,no.j.de acc.§.fi,ver.quid ſi accuſatus.& ſeq.¶†Sed nunquid ti.ille ff.ſi quis ius dic.non obtem.locum habet hodie in Poteſtatibus & iudicibus noſtri temporis?Videtur,quòd non.nā omnibus magiſtratibus permiſſum eſt defendere ſuam iuriſdictionē pœnali iudicio,id eſt,mulcta:non tamen duumuiris,id eſt,ciuitatum,& municipiorum defenſoribus,vt ff.eo.l.vnica,ſic.n.exponitur hoc verbum,ſecundum Azo.vt C.de iud.l.fi.Item defenſores ciuitatum non mulctant,vt C.de defenſ.ciuita.defenſores. Dic contrà cùm habeant iuriſdictionem:ergo per conſequēs coercitionem,ff.de of.eius,cui mand.eſt iur.l.j.& fi.ext.de of.del.ex literis.&c.præterea.Nā & pñt audire leuia crimina,in auth.col.3. de defen.ci.§.audient.ext.de iu.c.fi.vnde & mulctare pñt,ne deluſorium ſit prætoris imperiū,ff.de iud.ſi prętor.ff.ne quid in lo.pu bl.l.fi.Et intellige,quòd poſſunt modicam mulctam imponere, vt in præd.l.de defen.ci.non maximam,vt C.de modo mulct.l.fi. Intelligitur autem modica,vel maxima,ſecundum qualitatem ꝯtemptæ iuriſdictionis,& conditionem perſonæ,& conſuetudinē ciuitatis,cui præeſt.In quibuſdā enim ciuitatibus Poteſtates ha-
e bent liberum arbitrium mulctandi,&in quibuſdam modificatā[e]. De facto autem iudices & Barones mulctant contra ſua præcepta facientes vltrà quàm prædicta l.eos.de mō mulctarum,dicat.
13 ¶†Quid ſi præconizatum eſt publicè per ciuitatem,ne tale qd fiat:tandem aliquis contrà faciens vult ſe prætextu ignorantiæ excuſare?de hoc in libro Rof.in ti.de edi.ſi quis ius di.non obtē.[f]
f Sed pone:in ſtatuto ciuitatis Mutinæ continetur,quòd ſi quis a-
g lium pugno:vel palma percuſſerit[g],ſoluat centum ſolidos:& ecce aliquis vno impetu in eadem rixa alium decies pugno percuſ-
h ſit:quæro,an decies in cētum ſolidos condemnabitur[h]?Et videt, quòd non,C.de modo mulc.eos.§.id quoque.ibi,ſed ad cōtinuatum,&c.quia vnum videtur fuiſſe maleficium,licet mai9,quo ad priuati iniuriam æſtimandam.Ergo ſufficit,ſi ſemel ex maleficio condemnetur,ar.ff.ſi famil.fur.fec.dic.l.j.in fi.& l.ſeq.ff. de fur.ei qui.C.de annal.excep.l.j.C.de leg.cùm qō.& quaſi expreſsè ff.ad leg.Aq.illud.§.fi.ſed ibi de occiſo:& ff.de act.emp.& ven.non eſt
i nouum.ff.fam.erc.hæredes.§.de plurib.& ff.pro ſoc.l.cùm duob.
k §.ſi plures.ff.de pop.ac.l.3.[i]Sed dic ꝯ,C.de fer.fug.l.quicunque[k]. ff.de in

ADDITIONES.

a Corpore.¶Et in pecunia,ſi lege limitata ē,ff.de ver.ſig.aliud.§.j. ADDITIO.Adde Car.Zab.in c.Raynaldus.ver.porrò.co.fi.ver. & differunt.ext.de teſta.vbi dicit,ꝙ mulcta & pœna differunt,tanquam genus & ſpecies:quia omnis mulcta eſt pœna:non ecōuerſo.nam pœna comprehendit pœnā pecuniariā & corporalē,ſiue applicet parti,ſiue fiſco:mulcta verò ſolā animaduerſionē pecuniariā ptinet,vt d.l.aliud.§.inter mulctā.Et an mulcta,quā īponit iudex,habeat locum de iure canonico,vide Panor.in c.j.in j.& 2. col.ext.de dol.& contu.Hen.Fer.
b In fi.¶Dicunt auari,duplicem eſſe ſanguinem,ſ.venarum,& burſarum.
c Condem.¶i.mulctatus.
d Quidam.¶de re.iur.in pœnis.& c.odia.lib.6.
e Modificatam.¶Hoc expreſſi poſt Rof.in remiſſio.quam in prin. huius materiæ dedi ſ.ver.eſt & quarta.
f Non obtem.¶Et dicam j.de conſt.ante finem.
g Percuſſerit.¶Ia.de Are.ſuper l.ff.de iniur.item apud.§.conuiciū. diſtīguit,an ſtatutū dicat,q dederit alapam,vel qui alapauerit,vt primo caſu ſecundum numerum palmarum,ſecundo ſemel tantùm puniatur.videtur hæc quæſtio reſpicere primum membrū.
h Condemnabit.¶Tractauit hoc Albe.Gal.de acc.ver.pone quæſtionem 9.ad quæſtionem facit,quod no.ſ.de contu.§.nunc dicamus.ver.ſed pone:iudex.& vide queſtionem,quam diſputaui,poſitam ſub regula,delictum.de reg.iur.li.6. ADDE,vt per Bar.in l.vulgaris.ff.de fur.& eius conſ.mihi cccxij. incip.Antonius commiſit adulterium.
i Actio.l.3.¶Inducit ad hāc partē ff.de dona.inter vir.& vxo.l.3.§. ſi ſtipulanti.ibi,nam celeritate coniungēdarum,&c.Et hoc ſcias, ꝙ Mar.de Fano caſum habuit pro indubitato,qñ plura vulnera vno ictu vni fuiſſent illata,vt ſi duo cū forcipe,vel tria cū furca intulit vulnera:alle.ff.arb.fur.cæſ.l.ſi gemma.& leges.de iniur.allegatas hîc in fi.& l.cùm antiquitas.C.de teſta.& l.continuus.j.reſ. ff.de verb.obl. ADDE,vt plenè per Ang.conſ.cccviii.
k Quicūq̄.¶Et ibi Cy.in v.q.ponit partē diſtinctiōis Dy.quā recitabat ſup l.nūquā.ff.de priuat.deli.Sed vt pleni9 illā ſcias,dic,ꝙ cū q̄rit,an ex multiplicatiōe delicti multiplicet pœna,aut ex actu ꝯtinuato pluries delinquo,aut ex actib9 diuerſis & ſeparatis.Primo caſu,aut ſunt ſpecies delicti eædē,aut diuerſæ.Si eædē,vnū erit delictū,& vna ſola pœna puniēdū,ff.de fur.ſ.ficiādo.§.ſ.fās.niſi ī plures & ꝯ plures pſonas delinqueret:qa tūc numeratione pſonarū plura delicta cēſent,ff.de iniur.l.j.& fi.& l.eū q.§.ſi nupta.Secūdo caſu,qñ ſunt diuerſę ſpecies deliquēdi,licet ex eodē facto ꝯtinuato,tūc plura & diuerſa ſūt d̄licta,ff.d̄ adul.l.ſi adulteriū cū īceſtu. niſi ad eūdē effectū oēs ſpecies ſeqret,vt p̄.l.illud.§.fi.& ff.de fur. & l.ſi ſurripuit.Secūdū aūt mēbrū pricipale,qñ diuerſi & ſeparati ſūt act9,pſeqt ibi Cy.vt ſi ſæpi9 ſit iterat9,& ſæpi9 ī alteri9 iniuriā

ff.de iniuriis,l.eum qui.§.j.ff.de adul.si adulterium. in princi. Tot enim sunt pœnæ,quot alapæ.sicut aliàs dicitur in stipulatione,& in legato esse,ff.de verb.obl.scire.& quod dicitur ff.de leg.2. l.iij. & præd.l.eos.loquitur,cùm quis condemnatus est ob culpā, vt patet in prin.eius.Videtur tamē,ꝙ de omnib.simul debet accusa
14 ri,ff.de iniur.prætor.§.si plures.& §.fi.& l.si plures.¶†Illud autē certū est,ꝙ si iudex cōdemnat tres in centū ex eodē delicto,vnusquisque ꝑ virili portione ꝯdemnatus est,vt C.si plures vna sent. cond.fue.l.j.¶Sed nunquid potest iudex adiicere in condemnatione,vt quilibet in solidū teneatur?Resp.sic,qñ quilibet in solidū cōuenit,aliàs nō:ar.ff.comm.diui.vt fundus. Sed cùm tres cōueniunt ad centū,& iudex eos condemnat simpliciter, nō videt de toto dicere sententiā,quia nō absoluit eos in residuo:quod facere debet,ar.C.de ap.eos.& ff.de arbi.diē.vnde debet eos absol-
a uere de residuo:& sic eius sententia bene stabit, secundū Vber.[a]

ADDITIONES.

☞vertitur,toties tenetur,quoties iterat,vt in ipsa l. quicunque. Si non respicit alterius iniuriam, vel damnū, vt quia respicit illius malos mores,locū habet l.eos.C.de mo.mul.vt ter tātùm puniatur in anno, & nō vltrà.Et circa hoc audiui dominū meū dicētē, ꝙ l.eos.in §.id quoque.ꝑ literā ibi,in vnius correctione ꝑsonæ,si ad id cōtinuatio peccati impulerit,loquebatur in peccato inobedientiæ:& cùm pluries delinquitur circa idem,in terminus mulctauit iudex eum,qui ꝯ eius præceptū lusit ad azardum:item ludit & secundò mulctabit:& sic tertiò,sed non vltrà eo anno,per illā l.istud est modò cōtinuare inobedientia in eadem specie,vel circa idem.tamē per diuersos,& successiuos actus:aliàs procederet, quod s.dixi.Host.in Summa,vbi s.§.& pro quibus.dicit,ꝙ qcquid iura dicant,iudices nostri temporis illa nō seruant:ibi vide:& per hoc patet superuacuò quæri,an mulcta in eo saltem, quod excedit l.eos.sit ipso iure nulla : quod aliquibus placuit per l.certa ratione.C.quando prouo.nō est necess.2.q.6. c.cū certa.vbi đ hoc. & facit,qđ de hoc no.s.ea.col.ver.4.Communiter tenetur,ꝙ valet,quando contumacia est in grauibus , vt dicit etiam ipsa lex in verbo,nec tamen.& est ratio:quia maior est cōtumacia in criminalibus,quàm in ciuilibus:maximè,quia circa principale,de quo impetitur,suspicionem inducit,de hæret.cùm cōtumacia.li.6.Et quantò crimen est grauius,tantò maior est suspicio,vt ibi,& ff.de his,qui sibi mort.consc.l.3.§.idē rescripsit.Quidā ēt intelligunt l. eos.quando primum præceptū non fuit pœna fulcitum:& facit quod no.ff.de custo.reo.l.si quis reum.in vlti.gl.Dicūt etiam isti, ꝙ l.si qua pœna.in fi.ff.de verb.sig.ñ loquit de ꝑdicta.l.eos.moti quia illa non statuit quantam pœnam dicat,sed quantā pœnā ñ dicat.Et ēt simile in forma pauperum,de qua dixi j.de conc.ꝓbē. sup tub.sub ver.tractetur alia q.& sub ver.in 2.& 3.q.ver.propter quod videretur.Item dicunt,iudices in initio actuū,quos producunt,posse,qđ possunt ꝯhentes,ff.de manum.l.seruus hac l.ff. de verb.obl.l.in cōuentionalib.non sic ex postfacto,ff.de præt. sup. l.j.§.vl.Sed ꝯtrahentes pœnā,quam volunt,apponunt, ff.de ver. obl.stipulatio ista.§.alteri.ergo & iudex propter consuetudinem de qua s.Non plus insto.

ADDE,vltimam partem huius additionis videndam per Old.ꝯs. xv.incipiente,circa processum.

a Vber.¶Subtilizauit:sed ad hoc tendat iudex, vt exprimat , quòd centum solutis omnes sint liberati.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus & illiteratus iudicare non possunt.*
2 *Iudices simul plures existentes debent omnes iudicare,aliàs vnius sententia nō tenet.*
3 *Duobus iudicibus ordinarijs existentibus,si vnus absente alio sententiam ferat an valeat talis sententia.*
4 *Sententia semper est à suo iudice proferenda,id est ab eo qui iurisdictionem habet in quæstione proposita.*
5 *Sententiam ferens in aliqua causa in qua iudex non est,an possit talis sententia ratificari,aut validari per ratihabitionem ordinarij.*
6 *Sententia iudicis iurisdictionem habentis super re,de qua sententiam profert, an semper sit valida.*

¶Sententia à quo sit ferenda.

3.§.Sequitur videre,à quo sit sententia ferenda.Et qdē fereda est ꝑ os ipsius iudicis.nō debet eā alij ꝯmittere ꝓlationē verborū,alioquin ipso iure nulla est,C.de sen.ex bre.rec.l.i.& 2.& fi.ff.de arb.diē.in prin.& l.nō distinguem⁹ §.qsitū.ver.ꝙ si hoc mō.extr.de ꝯsue.ad nrā.nisi iudex sit illustris. q p̄t ꝑ aliū recitare,dūmō is,cui cōmittet,sciat legere, vt ibi,& in auth.vt ab illustri.& qui s.eā dignitatē sunt,§.sancimus igit.Col.
a v.ibi,ne cogant,&c.[a]¶†Quid si nescit legere iudex,vel nō videt
1 nā cæc⁹,& illiteratus iudicare ñ possunt,ff.de iu.cæcus.vt s.de iu. del.§.excipi.ver.itē ꝙ est surdus. & ver.itē ꝙ est illiteratus.& j.§. iuxta.ver.itē nō valet.Resp.vel deleget cāę diffinitionē alteri,vł faciat petitionē & allegatiões partiū ꝑ aliū recitari, & ꝑ seipsum ab illo instructus, ꝓferat verba diffinitionis causę,s.Cōdemno,vł Absoluo:& hoc Potestates Italię obseruant.Do.tñ meus hoc nō
b approbat quod dic,sm eū in Sūma e.ti.§.qualiter. Vin.dixit[b],ꝙ si iudex non videt clarè,ita ꝙ nō potest legere, vel examinare rescriptum & rasuram,vel cancellaturā,&cætera huiusmodi,potest tanquam suspectus repelli. Quòd & si literæ suspectæ sint, licet aduersarius eas admittat, iudex tñ ex officio eas repellere debet, ext.de exce.exceptionē.ff.de postu.quos ꝓhibet.ext.de cri.fal.su
2 ꝑ eo.¶†Sed & si iudices sint plures,oēs simul sentētiare debent, aliàs non valet snīa vnius,2.q.6.§.diffinitiua.ver.si plures.& l.si in tres.nisi aliqs eorū sit per cōtumaciā absens:qa tūc valet snīa pręsentiū.qđ dic,vt ext.de of.del.prudētiā.§.adiicimus.& c.cām.ff.đ re iud.duo ex tribus.vel nisi vnus de mandato aliorū ꝓnūciet,ex trā de elec.in Genesi.& j.de elec.§.j.ver.his igit. vel nisi in cōmissione cōtineatur,ꝙ vnus posset sine alio procedere.præmissa probantur ff.de arb.si in tres.ff.de re iud.l.ij.qđ dic,vt s.de arbit.§.seq tur.ver.pone ergo.Ar.tamen contrà C.de relat.auth.prohibet.v bi dicitur,ꝙ si plures sunt iudices, vnusquisque ꝓnunciet , quod
c sibi videbitur.Itē ꝯ de re iud.c.fi.Sol.ibi[c].¶† Quid si sunt duo iu-
3 dices ordinarij,& vnus absente alio fert snīam?Videtur,ꝙ nō va
d leat,in auth.Col.ix.vt iud.nō expe.sa.ius.Ar.ꝯ de of.ꝯsu.l.j.[d]Dic, ꝙ si sint ordinarij,quilibet p̄t ferre ꝑ se sententiā,si quilibet per se cognouit:sed si simul cognouerūt,simul ꝓnūciare debēt.Si aūt sunt delegati ad vnā cām,tūc simul oēs debēt ꝓnunciare,vt extr. de of.del.causam matrimonij.& no.ff.de re iud.Pomponius.ff.ad muni.municeps.de ap.Impatores.de hoc s.de cita.§.iā de citatio
e ne.ver.hoc aūt.& seq.vbi ēt no.vtrū possit ratificari[e].¶†Itē ferē
4 da ē snīa à suo iudice,id est,ab eo q iurisdictionē habet in qōe ꝓposita:alioquin ipso iure nō valet,lata à iudice in ꝯpetēti,2.q.1.ī primis.xj.q.1.clericorū.ext.de iud.at si clerici.& de consue.ad no
5 strā.C.si à nō com.iud.l.fi.ff.de re.iu.factū.¶†Quid si nulla delegatiōe ꝓcedēte aliqs tulit snīam in aliqua cā,in qua iudex ñ erat, nūquid ratihabitio ordinarij facit valere sentētiā?Videtur, ꝙ sic, ff.de iud.licet.C.de iure fisc.l.2.lib.x.& ix.q.2.Lugdun.Sed dic ꝯ,
f vt no.in præd.l.ij.& 9.q.2.c.j.[f]Est aūt incōpetēs iudex,q nullā habet iurisdictionē:vt qa ꝑ falsas literas ē obtērus,ext.de cri.fal.sup eo.si dat⁹ est ad vnā certā rē,& vult de alia iudicare,ext.de of.del. cū olim.& c.venerabili.& C.si à non comp.iud.l.j.vel si partes ꝯsentiāt in eū:quia nulli pręest iurisdictioni,qđ fieri non potest.ex
g trā.de foro ꝯp.significastig.C.de iur.om.iu.priuatorū.ff.de iu. l.j. vel si partes errore,vel metu ꝯsentiūt ēt in eū,qui præest iurisdictioni,ff.de iur.om.iud.si per errorē.C.de epis.aud.si quis.vel si clericus sine metu,vel ēt sciēter,ꝯsentiat in alienum iudicem seculare,ext.de foro cōp.si diligēti.& c.Romana.in prin.e.ti.lib.6.9.q.j. inolita.& c.placuit.vel ēt ecclesiasticū sine ꝯsensu sui epi,vt e.tit. significasti.& in præd.c.Romana.vel in talem,putā delegatū, cuius iurisdictio nō poterat prorogari,ext.de of.del.P.& G.vel si de re spirituali ꝯsensimus in laicū,ext.de iud.decernimus.& de arbi. ꝯtingit.vel si ꝯsensum reuocauimus,ff.de iur.om.iud.l.si ꝯuenerit.vel si sit talis,qui possit per exceptionem aliquā remoueri:qđ
6 dic,vt s.de iu.del.§.excipi.¶†Verùm si iudex iurisdictionem habet sup re,de qua snīam ꝓfert,si corā eo lis sit ꝯtestata, valet eius snīa,licet ante litē ꝯtestatā potuisset ꝑ exceptionē iurisdictio ei⁹ declinari,ext.de re iu.c.inter monasterium.C.de exc.l.pen. nisi aliàs sit sententia nulla.

ADDITIONES.

a Etc.¶Ad horum instar idem possunt episcopi,de re iud.c.vl.lib. 6.sed electi,confirmati,vel administratores id non possunt,vt ibi scripsi super ver.episcop.
b Dixit.¶De rescr.sciscitatus.quod decidendo ibi hic remisi.
c Sol.ibi.¶Dic,ꝙ pronunciatio p̄t fieri ꝑ vnū aliis præsentibus & mandatibus,tñ ꝑ verba pluralis numeri,de re iud. c. pen. lib. vj.si discordant,locum habent contraria.
d L.j.¶Ibi de voluntaria iurisdictione.& tali,quæ singulis competebat,vt ibi in prin.vnde licet duo cognouerint,vno impedito,alter expediet.
e Ratificari.¶Vide,quod no.de arb.c.2.li.6.in vl.gl.
f C.j.¶Verba fuerunt Alb.Gal.de iud.ord.& del.ante fi.ver.sed pone,quòd iudex.
g Significasti.¶Vbi scripsi super fi.j.gl.nouem,quæ requiruntur in prorogatione fienda per clericum.

SVMMARIVM.

1 *Sententia, ordine iudiciario substantiali prætermisso, vel non seruato, lata, ipso iure non tenet.*
2 *Terminus ad causæ decisionem ab initio electus, vicem obtinet peremptorij.*
3 *Iudex quandoque cogi potest iuris inducias diminuere.*

¶Sententia quando sit ferenda.

4.§.Nunc videndum restat, quando sententia sit ferenda: & quidem ordine iudiciario præmisso, s. lite contestata, confessionibus & allegationibus auditis, omnibusque causæ meritis diligenter inuestigatis, in die non feriato, & ante crepusculum noctis. hęc omnia probatur 30.q.v.§.his ita. & c. incerta. & c. nullum. & c. iudicantem. ext. vt lite non conte. ptotũ, ff. de fer. l. feriatis. ext. de of. del. cõsuluit. in auth. de iud. §. sedebũt. Col. 6.
1 ¶†Alioquin sñia ordine iudiciario substãtiali prętermisso, vel nõ seruato lata non tenet ipso iure, 2. q. 6. §. diffinitiua. ver. item sententia contra solitũ. ext. de ele. dudum. C. de sent. ex breui. rec. l. 2. 3. & 4. Et hoc verũ est regulariter. Fallit tamen in casibus, in quibus, si reus sit contumax, possunt testes lite nõ ꝯstita recipi & sententia ferri: quos dixi s̃. de testi. §. nunc tractemus.
a ver. 3. & ver. 4. & ver. v. & ver. 8. & ver. xj. & ver. 30. & ver. 34[a]. Itẽ secundum leges ferenda est intra biennium in causa criminali: in ciuili verò intra triennium, vt C. de iud. properandum. quod dic,
2 vt extr. e. c. pen. ¶†Illud autem est no. ꝙ si causa intra certũ tem-
b pus, puta intra mensem decidenda cõmittitur[b], vt extr. de of. del. de causis. & de ap. super eo. 2. si huiusmodi commissio de partium ꝯsensu emanauerit, iudex, adueniẽte ipso termino, ad petitionẽ, partis alterius pronunciabit: quamuis pars altera ꝯdicat, petẽs terminum ad probãdum de iure suo, & ob hoc appellans. nam eò ꝙ ab initio cõsensit in terminum, talis terminus vicẽ obtinet perẽptorij, adeo vt etiam cõclusionis loco censeatur, nisi fortè nouũ & inexcogitatum impedimentum emergat, vt probationes inducere nequiuerit: quo casu vel iure communi, vel restitutionis be-
c neficio, subuenitur eidem, ar. ext. de ap. cordi[c]. sicut & fit in termi-
3 no iuris, prout no. e. ti. ex ratione. ¶†Si verò ex consensu partis alterius tantùm præfixus fuit, tũc ad eius petitionem non differetur sententia vltra illum: quia sic consensisse videtur. alteri tamen parti, quæ nõ ꝯsensit, nõ præiudicat, quin ad ꝓbandũ de iure suo moderatas debeat inducias obtinere. Iudex em̃ iuris inducias debet, & cogitur diminuere: & in hoc videtur delegãs fecisse gratiã impetranti. Certum quoq; est, ꝙ vbi mandatur lis intra certum tẽpus, seu terminũ terminari, nõ dabit iudex tot & tantas inducias, sicut aliàs fecisset, si certus terminus pręfixus non esset. Caueat tñ ne sic eas coarctet. ꝙ omnino ius partis absorbeat, quæ intra tam angustum tempus probare non posset: ar. ff. de admin. tut. tutor, qui repertoriũ. §. j. Quòd si fortè reus. q in termino non cõsensit dilationes vlteriores, quàm actor. q cõsensit, obtinuerit, hæ ꝑderunt etiam reo, vt intra easdẽ possit de iure suo docere, C. de tẽp. in integ. rest. l. petẽdæ. Vltra terminũ aũt ꝑfixũ neq; iudex eas dare, vel ĩ cã ꝓcedere, nisi de partiũ ꝯsensu, vt in præd. c. de causis. & ext. de re iud. quod ad consultationem. §. sed nec executionẽ. ſm
d Papam, vt no. in præd. c. super eo[d]. Et idem videtur per omnia, si negociũ intra certum tempus instruẽdum mandat, & postea remittendum: quod dic, vt s̃. de remis. §. videndum. ver. in summa.

ADDITIONES.

a Ver. 34. ¶Omisit 33. qui ibi est, cum opponuntur exceptiões priuilegiatæ, de quibus de lit. contest. exceptionis. lib. 6. quasi intendat, ꝙlicet in eo recipi posset testis, non tñ diffinitiua ferri. Posset tamen dupliciter respõderi. sc. ꝙ ibi miscuerat puras dilatorias cũ illis: vnde verè excipere non potuit. Item quam plures alios omisit, in quibus fertur sentẽtia. vnde non omnes, sed certos, voluit numerare. Hæc dicta sunt propter no. de lit. contest. exceptionis. lib. 6. in gl. sufficiebat. in fi. & s̃. de excep. §. dicto. in vlt. col.
b Committitur. ¶Si venit dies termini, & est feriata, vide s̃. de fer. §. 2. super ver. pen.
c Cordi. ¶lib. 6.
d Super eo. ¶Vbi post eum scripsi totum, quod hîc hr̃, post ver. illud autem. vsq; in fi. & qđ interseruit Host. & hoc in gl. quæ incipiat ergo. & vide, quod no. v. dixi s̃. de dila. §. j. ver. sed pone, ꝙ causa. quod hîc ponit poterat: sed quia de dilationibus erat, ibi potiùs collocaui.

SVMMARIVM.

1 *Sententia ferri debet secundum allegata & probata, non secundum conscientiam.*
2 *Sententia ferri debet secundum consuetudinem loci, in quo contractum est, vbi litigatores sunt diuersorum locorum.*
3 *Sententia debet ferri secundum iura, non per exempla.*
4 *In prolatione sententiæ debent adesse ij, quorum consilium & præsentia requiritur.*
5 *Sententia ferri debet in publico, non in occulto.*
6 *Causa si ab initio ducatur per procuratorem, syndicum, vel actorem, tunc in eius personam concipienda est sententia: secus si per principalem dominum.*
7 *Sententia debet esse certa.*
8 *Sententiæ generales in iure quæ sint.*
9 *Petens decem, si iudex cõdemnat in quinque, de aliis quinque tacens, an possint illa quinque repeti.*
10 *Sententiam rectè latam an possit iudex corrigere, vel mutare.*
11 *Sententia delegati potest per superiorem corrigi, vel mutari: & si multum distet, nihilò minus potest actio pristina intentari.*
12 *Sententia, quæ non transit in rem iudicatam, potest corrigi, & quasi de nouo per iudicem, vel eius successorem ferri.*
13 *In sententiæ prolatione quæ sint per iudicem exprimenda. Iudex quibus verbis in prolatione sententiæ vti debeat.*
14 *Iudex quibus casibus teneatur sententiæ causas exprimere.*
15 *Sententia est secundum formam petitionis dictanda.*
16 *In qualibet sententia dicuntur sex contineri.*
17 *Custodia veritatis in iudicando est magis obseruanda, quàm obedientia voluntatis.*

¶Sententia qualiter sit ferenda.

5.§.Qualiter aũt sententia sit promulganda, clariùs explicemus. Et quidem iudex ante omnia debet diligenter cuncta, quæ fuerunt in iudicio acta, discutere, & cum peritis deliberare, vt s̃. de requis. ꝯs. in prin. & in fi. postmodũ partes citandæ sunt ad sententiam audiendam, vt extr. de testi. cũ olim. in fi. aliter non valeret sententia, vt s̃. de citat. §. viso. ver. ali-
a ter autem. Deinde[a] est ferenda sententia, iudice sedente pro tribunali in loco consueto, vel aliàs honesto, vtraque parte præsente, vel altera contumaciter absente: (quia contumacia facit tunc eã pro præsente haberi) sententia priùs in scriptis redacta, & correcta, sacris ẽt coram se positis, sciat iudex, quia nõ minus iudicabit, q̃ iudicet. hoc probatur per ordinem 2 q. 4. §. notandũ. ver. abolitio. & 3. q. 3. §. spacium. ver. à procedente. C. de iudi. properandũ. & l. rem non nouã. C. quomodo & quando iud. ea quæ. ext. de dolo & contu. veritatis. ext. de iur. venientes. & ĩ. c. ti. §. iuxta. ver. itẽ
b non valet. & per totum[b]. ¶†Item debet ferri secũdum allegata
1 & probata, & nõ ſm cõscientiã, vt 3. q. 7. iudicet. ff. de of. præ. illicitas. §. veritas. ext. de of. iu. ord. si sacerdos. & de of. del. pastoralis.
c §. quia verò[c]. quod facit ad q. illã, quia cùm quidam nobilis quẽdam interfecisset in platea Bonoñ. & Potestas de fenestris palatij hoc vidisset, tandẽ quia homicidium illud nõ probatur, Potestas voluit illũ ad quęstionẽ ponere, vt sic ab ipso erueret veritatem. Sed Azo, Host. & Acc. consulti, responderunt, ꝙ hoc facere non poterat, ꝑ ꝑ. §. veritas. Sed contrà 2. q j. §. qñ. quod intellige, vt no
2 ĩ. de no. cri. §. fi. ver. Pet. de Samp. ¶†Debet etiam ferri ſm cõsuetudinem loci, in quo contractum est, vbi litigatores sunt diuersorũ locorum: quod dic. vt s̃. de fer. §. j. ver. sed pone. Quid ergo, si vnus Carnoteñ. & alter Rhemen. ꝯhũt Parisiis: demũ de cõmuni cõsensu consentiũt in iudicem Beluacen. scientes eum suũ nõ eẽ iudicem, vt ff. de iud. si ꝯuenerit? Dic, ꝙ ille iudicabit ſm ꝯsuetudinẽ Parisien. si sit illa cõsuetudo ad decidendum litẽ, vt probat in præ. ver. sed pone. Itẽ pone: quidã Flandren. obiit Ianuæ, & ibi in testamẽto vxorẽ suã hæredẽ instituit: sed ecce, secundum cõsuetudinẽ Ianuæ nõ ꝑt vxor succedere viro, ex quo possessor bonorum se tuet: in Flandria verò est ꝯria ꝯsuetudo, ex quo mulier replicat. Dic, ꝙ mulier ſm consuetudinẽ Flãdriæ, vbi litigat. potior ẽ in adeũda hæreditate, ff. ex q. cau. in pos. ea. apud Iulianũ. in fi. & sic obtinuit ĩ hac q. & ĩ ꝑ. ſm Odof. ꝑ iura posita in ꝑ. ver. sed pone
3 de hoc no. s̃. de edi. inst. §. ꝯpẽdiosè. ver. qđ si de cõsuetudine. ¶†Debet quoq; sñia ferri ſm iura, nõ ꝑ exẽpla, 2. q. 7. §. hoc dicto. nisi cẽnt exẽpla principis, q̃ faciũt iꝰ, C. de leg. l. fi. ext. de re iu. de cau
d sis[d]. ẽt si lata sit à principe sine scriptis, dum tamẽ sit lata animo statuendi ius, xxv. q. 2. institutionis. Argu. contrà, xx. dist. de quibus. in fi.

ADDITIONES.

a Deinde. ¶Ponit verba Tan. vbi s̃. resp. j.
b Totum. ¶Pil. de ꝑsentia Euãgeliorũ hîc tacta, tractat, vbi s̃. ĩ fi. ponẽs tex. ipsius l. rẽ nõ nouã. & tenet, ꝙ si solennitas illa defuerit, sñia ñ valebit: alle. C. de iur. cal. l. 2. Ac. ibi ꝯ ꝑ l. ff. de vẽ. insp. l. j. ĩ fi. Tẽperat demũ Pile. dictũ suũ, dicẽs, ꝙ si iudex à pricipio iurasset generaliter, prout debet, putã quasi illud iuramentum semper ad sit sine Euangeliorum præsentia, valere sententiam.
c Quia verò. ¶Vide, qđ dixi s̃. de disp. & alle. §. fi. prope fi. ver. licet. ADDE ver. seq. Item pone, quæ posui post Bar. in 7. q. principali in l. cunctos populos. C. de summa tri. & fide cathol.
d Causis. ¶Ibi dixi de hoc in gl. contrà, quæ.

a in fi.ᵃ Quid si iudex ita dixit, Pronuncio, sicut talis iudex in tali cã pronunciauit:(& constat quòd ille bene iudicauit) nunquid valet
b hæc sententia ᵇ? & videtur, quòd non, propter vitium pronunciationis, vt ff. de excu. tut. qui testamento. Vel potest dici cõtrà, quia si hæc verba non vitient, arg. ff. de verb. ob. quæ extrinsecus. Vel refert, vtrùm in sententia expressit errorem, vel non. quod dic, vt
c extr. de sent. excom. c. per tuas ᶜ. ¶† Item adesse debent in prola-
4 tione sententiæ ij, quorum consilium & præsentia requiritur: puta canonici episcopales, quando episcopus debet sententiare, ar. xv. q. 7. episcopus. extrà. de his, quæ fi. à præl. sine conf. cap. nouit.
d extr. de accus. qualiter. ij. lxxxvj. dist. si quid. xxiiij. dist. episcopus ᵈ.
5 ¶† Debet autem ferri in publico, non in occulto, C. de sent. & inter. om. iu. sententiam. xcvj. dist. bene quidem. extra. de off. deleg. consuluit. iij. q. iij. §. spacium. ver. à procedente. xviij. q. ij. perniciosam. extra. vt eccle. benefi. c. j. ff. de reg. iur. omnia, quæcunque. Et intellige locum publicum, in quo ius reddi consueuit, ff. de iust. & iure, l. pe. & ff. de arbi. si cùm dies. §. pe. & ff. de inter. in iure fac.
6 l. iiij. ¶† Porrò si causa ab initio ducta est per procuratorem, syndicum, vel actorem, sententia in personam eius concipienda est, & non in personam domini: & ipse condemnandus est, seu eius
e condemnatio facienda est, secundum T. ᵉ extr. de censi. olim causam. C. de sent. & inter. om. iud. l. j. extra. de elec. querelam. Si verò
f dominus causæ in propria persona litigauerit ᶠ quamuis postea in causa illa procuratorem dederit, formanda est sententia in personam domini, & non procuratoris, vt ff. de neg. gest. liberto. §. j.
g extr. de transact. ex literis ᵍ. Tutius tamen est, in personam vtriusque condemnationem dictari, prout not. in præd. decre. quere-
h lam ʰ. C. de procur. nihil interest. In criminibus autem in personã
7 domini est dictanda, C. de iureiur. l. fin. ¶† Item debet esse sententia certa, vt C. de sent. quæ sine cer. quantit. profer. per totum. Sed contrà j. de expen. §. fin. ver. item scias. & ff. si pars hæred. pet. non possumus. Sed illud ibi facit natura actionis: super quo dic, quòd si de certa quantitate actum est, certa debet dari sentẽtia alioquin non valet, vt Inst. de actio. §. curare. Dic tamen, quòd quandoque factum est incertum: & tunc certa non potest dari sententia, C. de senten. quæ sine cer. quantit. profer. hæc sententia. xj. q. iij. graue. xliij. dist. in. habuisse. Vnde si petantur decem, aut Stichus, vt in noxali actione, potest iudex pronunciare, vt dentur decem pro æstimatione litis, aut Stichus pro noxa, ff. de nox. l. j. & ij. Inst. si quad. pau. fec. dic. in prin. & de off. iud. in prin. Et si petitur ecclesia cum pertinentiis, valet tunc incerta sententia, ext. de excep. cùm venerabilis. xxj. q. ij. si quis iam. j. de relig. do. ver. illud autem. Quid si petitur sors & pœna simul, nunquid potest pronunciari super pœna tantum? de hoc s. de act. seu pet. §. sequitur. ver. sed quid si quis. Quandoque verò ius est incertum: & tunc nihilò minus certa potest ferri sententia, de similibus ad similia procedendo, ff. de legib. non possunt. extra. de rescrip. inter cætera. xx. dist. de libellis, Quãdoque persona est incerta, contra quam sentẽtia fertur, sed factũ est certum, vt extra. de off. ord. c. ij. v. q. j. quidam. Quandoque etiam quantitas est incerta, & tamen fertur sententia, sed non mandatur executioni, donec fuerit quantitas certificata, vt ext. de procu. auditis. Certificatur autem incerta sententia per certam quantitatem in actis expressam, vt in præ. l. hæc sententia. Vinc. verò di-
i xit ⁱ, quòd si ambiguitas est in facto, nõ debet ferri sententia, vt suprà, nec debet etiam consuli superior, ff. de iud. eum quem temerè. §. ij. Si in iure, nec tunc debet ferri sententia, xiiij. dist. sicut, quædam. sed debet etiam superior consuli, vt in pręd. l. §. j. Si autem de persona dubitetur, fertur sub conditione, vt in præd. c. quidam. & in præ. dec. de off. ord. Et no. ꝙ si constat iudici, ꝙ quis habet in aliqua ecclesia ius episcopale, dubitat tamen de aliquibus capitulis, prudenter faciet, si sic in sententia dicat: Adiudicamus tali ius episcopale in tali ecclesia, talibus capitulis, de quibus nobis non constat ad plenum, exceptis, vt extra. de relig. dom. constitutus. & de excep. cùm venerabilis. ver. quia verò. vbi de hoc, secundum Pa-
k pam ᵏ. Petitio enim subiectionis generalis est: & ideo licet in libello dicatur, Generaliter ago super subiectione, vt j. de relig. domi. ver. illud autem. tamen probari debet, in quib. articulis sit subiecta, & super illud tantùm sententia ferri, vt probatur & no. secũ-
l dum eum, extra. de re iud. cùm inter vos. in princ. & in fi. ˡ ¶† Item
8 no. inueniri in iure generales sententias, vt decernimus omnem collationem per talem factam, & sententiam latam irritam, vt extra. de exces. prælat. tanta. ¶ Item iudicamus omnes processus irritos, vt extra. de rescrip. cùm dilecta. de elect. dudum. ¶ Item reducimus te ad statum, in quo eras tempore appellationis emissæ, vt extra. de appel. bonæ memoriæ. ¶ Item adiudicamus tibi ius episcopale, vt ext. de excep. cum venerabilis. ¶ Item cassamus processum, & quicquid secutum est ex eo, vel ob id, vt extr. de procu. auditis. ¶ Item condemno te ad expensas faciendas, si in probatione defeceris, vt eo. c. & similes. Quando autem possit generalis ferri sententia, & quid iuris sit super hoc, no. secundum Papam, in præ.
m c. tanta ᵐ. ¶† Quid si peto decem, & iudex condemnat in quinque,
9 de aliis verò quinque tacet ⁿ? dic, ꝙ adhuc potero alia quinque pe-
n tere. quod dic, vt no. C. si aduer. rem iu. l. j. Vel distingue: quia si iudicium coram iudice habitum est, intelligitur reus absolutus in quinque. nam hoc casu subuenitur minori per restitutionem in integrum, C. si aduer. rem iud. l. j. per quod patet, ꝙ erat absolutus reus. Si verò coram arbitro, secus, ff. de doli excep. apud. §. item quæritur. contrà s. de arb. §. fin. ver. quid igitur, si de vna. Secus tamen est in compensatione. si. n. petii à te x. & opposuisti compensationem aliorum x. & iudex te condemnat in x. non ideo intelligitur me absoluere, nisi adiiciat in sententia, ꝙ spernit, vel cassat compensationem ff. de neg. gest. si autem. §. si à quocunque. ff. de compens. quod in diem. §. si rationem. Et scias, ꝙ aliqua expressio est necessaria in sententia, sine qua libellus valet. nam in sentẽtia debet exprimi res, vel quantitas, vel in actis contineri, ff. de re iu. ait prætor. Vnde non valet talis sententia, ꝯdemno te ad res, quæ tibi
o obuenerunt à tali, ar. C. de sent. quæ sine cer. quan. profer. l. ij. ᵒ

ADDITIONES.

a In fi. ¶ Ibi soluitur in j. gl. & vide, quod dixi de elect. venerabilem. Secus ver. sciunt. super j. gl.

b Sententia. ¶ Ad quæstionem facit, quod scripsi s. de except. §. viso. ver. porrò in Italia. ADDE, quæ scripsit Angel. consil. cxlix. an valeat sententia iudicis dicentis, pronuncio in omnibus & per omnia, vt in consilio continetur. ADDE vlterius domin. Abb. Sicul. in c. cùm venerabilis. in penult. col. extr. de excep. & ibi dixi, ꝙ ex quo de illa sententia non apparet in actis, nõ valet sententia

c Tuas. ¶ Hunc finem nescio quare posuerit auctor, cùm quæstio poneret, ꝙ cor[r]obabat primam sententiam valere. Secunda etiam allegatio parum valet, quia ibi stipulatio erat certa & perfecta, licet verba superflua fuerint interposita. Sed in casu quæstionis sẽtentia remanet incerta ex quo ex verbis sententiæ, vel actis eiusdem instantiæ non habetur certitudo. De actis litis dixi: quia bene valeret talis sententia, condemno ad petita: & de hoc statim sequitur in ver. itẽ debet. & patet in l. iij. C. de sen. quæ sine cer. quan. Non obstat decre. cùm venerabilis. ver. quia verò. de excep. quia in generali, vel vniuersali iudicio loquitur, vt j. dicetur, & per Hosti. in Summa eo. tit. §. qualis. sub ver. certa.

d Episcop⁹. ¶ Valet tñ consuetudo cõtraria, de cõsuet. nõ est. li. vi.

e Secundum T. ¶ Vbi s. rub. j. ante fi. ver. & no. de apparatu j. dicã.

f Litigauerit. ¶ & litẽ ꝯtestatus fuerit. Habet q̃stio Scharabecii, quã qdã attribuũt Frã. Accur. sed originalẽ habeo de manu primi: qui tenuit, valere sentẽtiam latã in personã domini, q ꝯtestat⁹ fuerat litem, licet postea procuratorem dederit, qui cum eo præsens erat tẽpore sententię, in qua de ipso mentio facta non fuit: & incipit q̃stio: Quidã petebat à me fundum. Motiua ipsius fuerunt, qa libellus ꝯ dominum formatus fuerat, & non ꝯ procuratorem: & sic contra dominum formari debuit sentẽtia, ff. communi diuid. l. vt fund⁹. Insti. de act. §. curare. Itẽ hîc dupliciter dominus, re ipsa & contestatione litis: ergo, &c. Itẽ actio in factũ, q̃ orit̃ ex re iudicata, datur contra dominum, & non ꝯ procuratorem, ff. de procu. l. Plautius. Conuenientius ergo & expedientius fuit actori, illum condemnari, quem sententia afficit. Cõstat enim ex promissione procuratoris iudicatum solui, nec ex delatione iuramenti per eũ facti, nec ex eius pacto dominum affici, ff. iu. sol. si ante. de iureiur. iusiurandum. ij. §. fi. de procur. qui ad agendum. in fi. li. vj. Non obstat l. j. C. de sent. & inter. quia, vt ibi dicit textus. domina nunquã fuerat in iudicio: & tunc principalem vocari, qui ignorat statum causæ, videtur absurdum & vocatio procuratoris statum causæ notum habentis, posset inducere iudicem ad non pronunciandũ vel ad aliter iudicandum: meritò igitur ille vocandus. Nec enim placet subauditus Maximè, vel dicere, ꝙ ibi factũ narret, cùm verba legis regulariter, & nõ frustra ponantur, ff. de iniur. ait prætor. §. j. Ad l. si quis cum procuratorio. ff. de procu. & ad l. licet. §. si plures. eo. tit. & his similes, respondet, quòd dominus tempore sententiæ non erat ibi in iudicio: hîc præsens erat in iudicio. Procedunt autẽ prędicta, & fortiùs, qñ dñs litem ad se assumpserat, qua si procuratorem reuocando: qđ poterat: tũ qa nõ fuerat litẽ cõtestatus: tũ qa nõ residebat. hoc ibi pleniùs. ADDE, an sententia lata ꝯ dñm q litigauit ꝑ procuratorẽ, sit nulla tam de iure ciuili, q̃ canonico, & quod ius sit seruandum, Ang. conf. xcviij.

g Literis. ¶ Pars đcisa faciebat ad hoc, vbi ẽt erat hęc gl. Tã. ĩ i. cõpil.

h Quærelam. ¶ In gl. concipienda. & vide, quòd super ea dixi.

i Dixit. ¶ In c. iuuenis. de spõsalib. ADDE tu ad ꝓpositã materiã, ꝙ vbi sententia est incerta ex pluralitate nominum, non valet, Bal. in l. tempus. §. quoties. ff. de hæred. instit.

k Papam. ¶ Ibi scripsi in gl. sed nonne.

l In fi. ¶ Et dixi post eum de officio ord. conquerente. super j. gl.

m Tanta. ¶ Vbi scripsi in gl. no. generalem.

n Tacet. ¶ vid, qđ đ hac materia plenè scripsi đ re iud. cũ ĩter. ivl. gl.

o L. ij. ¶ Vide, quod ibi not.

Secus tñ est in libello:qđ dic,vt ĵ.de lib.cōcep.§.iuxta. ver. itē nō
10 valet ī ac.¶†Hoc quoq; notādū ē,ꝙ sētētiā rectè latā iudex non
potest corrigere,vel mutare,ff.de re iud.iudex.vj.q.iiij.c.quod be
ne.extra.de off.deleg.in literis.vt s.de arbit.§.sequitur.ver.sed nū
quid verbum.& seq.dic,vt ibi.Papa tamen hoc potest, extr. de re
iud.cùm olim.& de in integ.rest.tum ex literis.xxxv.q.ix.aposto-
licę.& c.loci.Potest tamen iudex eam supplere ea die,qua tulit,in
his,quæ pertinent ad consequentiam priorum statutorum, vt de
fructibus,& sumptibus,& similibus,vt s.de disput.seu allegat.§.sa
tis clarè.versi.quid si de fructibus. & quo ad grammaticam,& or-
natum verborum, ita tamen quod sententia non mutetur, ff. de
a re iud.actorum [a].G.Na.& Innoc.IIII.dicunt [b],quòd ordinarius
b potest à capite incipere, & sententiam suam emendare, & aliam
ferre,si latam inuenerit esse nullam,C.quomodo & quādo iudex,
c si præses.C.de acc.l.iiij.[c]Delegatus verò non,cùm sit functus offi
cio suo,vt in præd.l.ff.de re iud.iudex. & desiit esse iudex, vt ff. de
arbitris, qualem.in fin.sed tunc per superiorem emendabitur, C.
d quomodo & quando iud.si,vt proponis[d].nec est contrà extrà,de
accu.qualiter.j. quia illi erant generales legati, ideoque, secundū
eum,corrigere poterunt.In factis autem & in aliis omnibus,præ-
terquam in sententiis diffinitiuis,potest tam ordinarius,quàm ēt
delegatus,iterum facere,quod minus ritè fecit.De ordinario pro
batur extr.de elec.cùm terra.de delegato extr.de offi.deleg.signi
11 ficasti.de app.cùm cessante.s.de excep.§.viso.ver.sed si iudex.¶†
e Quid ergo faciam,si superior[e] multùm distet,& laboriosum esset
mihi ipsum adire?dicunt quidam,quòd,non obstante tali ,senten
tia,intentabo pristinam actionem:&si excipiatur de re iudicata,re
plicabo de dolo:quia sententia non fuit ritè lata, arg. ff. de dolo,
f cùm à se.sed hoc non videtur tutum[f].Quid ergo,si sententia sit la
ta die feriata, nunquid iudex poterit ipsam iterum ferre die nō fe
riata,Respond. sic,si est ordinarius,vt dixi:secus,si sit delegatus,ff.
de re iud.iudex. extr.de off.deleg.in literis.Mulcta autem senten-
tialiter indicta remitti potest à iudice,ratione paupertatis,vt ff.de
off.præsi.l.illicitas.§.fi.C.de modo mulct.eos.in fi.In aliis verò se
intromittere nequit,cùm sit funct⁹ officio suo,ff.de re iu.l.iudex.
12 extra.de off.deleg.in literis.¶†Ioan.de Deo dixit [g], quòd si sen-
g tentia nulla est,vel est talis, quæ non transit in rem iudicatam,vt
est excommunicatio,& huiusmodi, iudex,vel eius successor pōt
eam corrigere,vel quasi de nouo ferre,xxxv.q.j.ca.quod quis.C.
quomodo & quando iudex,si præses.C. de sent. & interloc. om.
iud.l.j.ff.de interrog.action.l.iiij.dum tamen sit ordinarius.Secus
autem in delegato,vt notatur C.quomodo & quando iud.l.iiij.&
in præd.c.in literis.eo.tit.conquerente,extra.de off.ordi.pastora-
lis. Ego verò dico, ꝙ sententiam perperàm latam non potest iu-
dex corrigere,vel aliter iudicare, etiam eadem die, ex eisdē tamē
actis,vt ff.de re iud.cùm quærebatur. De nouo tamē bene potest
cognoscere,& iterum iudicare,si est ordinarius:secus in delegato
vt s. Videtur tamen,quòd delegatus etiam potest reuocare,& mu
tare sententiam excommunicationis à se perperàm latam: tū qa
potiùs illa tendit ad naturam interlocutoriæ , quàm diffinitiuæ:
tum quia potiùs est pœna,quàm sententia,vt s.§.j.& §.ij.versi. &
nota.Item an interlocutoriam iudex reuocare possit,& qualiter,
13 dixi plenè s.de excep.§.viso. ver. si iudex.& seq. ¶†Cæterùm in
sententiæ prolatione iudex exprimere debet actoris petitionem,
& rei responsionem,& eius exceptionem, & generaliter quicqd
in causa vtriusque petitum,vel allegatum, seu actum est, sub epi-
logo referat,vt dixi s.de conclus.& renuncia.ver.auditis.quo fac
to,habeat paratam sententiam,vt ĵ.§.iuxta.& eam,vel saltem cō-
clusionem ore proprio legat,vt s.§.iij.ver. sequitur. & his verbis,
vel similibus in prolatione vtatur:
¶FORMA.Visis & auditis confessionibus & attestationibus,in-
strumentis,rationibus & allegationib.vtriusque partis in iudicio
de ductis,eisq́ue diligenter examinatis, & intellectis,deliberatio-
ne quoque nobiscum & cum peritis præhabita diligenti talem ꝯ
demno,vel absoluo. Vel aliter proferat,sicut viderit proferendū
ita tamen,quòd canonibus legibus,vel consuetudinibus cōueni-
at approbatis:quæ omnia sunt in sententia exprimenda, secundū
h T.[h]& in formis luculentiùs apparebit.hæc omnia probantur ex-
tra.de prob.licet causam.extr.de fide inst.c.j.de cur. fur. si furiosa.
§.j.C.de iud.properandum.§.illo.x.q.iij.summopere.extra.de eo,
qui mit.in poss.causa rei ser.c.iij.Quare dixerūt Deliberatione cū
peritis habita,vid s.de cōsilii requisit.ad fi.& s.de aduo.§.nunc tra
ctemus.ver.habito. Verùm si rationes ,vel allegationes partiū,q̃
ipsū ad pronunciandū mouent,in sententia nō ferātur,nihilò mi
i nus sententia valet,extr.eo.sicut nobis[i].arg.Inst.de inutil.stip.§.si
scriptū.licet secus sit in instrumento,vbi causa inserenda est.&est
ratio,vt no.in præd.decr.sicut nobis.Cautiùs autem faciet iudex,
si eas nō inserat,vt in præd.decr. sicut nobis. ne fortè qnq; ex in-
curia errorem in sententia exprimat,&ne viam calumniis aperiat
ff.de sent.quæ sine app.rescin.l.j.§.item contra.& ij.q.vj.§.diffini-
tiua.ver.sententia.extra.de sent.excom.per tuas.cū suis concord.
& ne vna lis sit alterius exordium,vt C.de reb.cred.si quis.in fi.de
14 fruct.& litis expen.terminato.in fi.extr.de ver.sig.cū olim.¶†In
quibusdam tamen casibus exprimere tenetur , ne ex toto pereat
ius partis,vt ff.de leg.j.filiusfamiliàs.§.diui.ff.de iure fis.l.ij.§.sena
tus.ff.de transact.cùm hi.§.in causæ.¶Primus est,vbi propter ine
ptam petitionem absoluit,ne pereat ius agendi,extra.de iud.exa-
minata.ff.si men.fal.mo.dix.l.j.§.j.¶Secundus est,cū à iure cōmu
ni recedit.Vnđ si victū nōꝯdēnat in expensis,debet cām exprime
re,quare cessat,extrà đ pœnis,calūniā.in auth.de iudicib.§.opor-
tet.Col.vj. ¶Tertius, quādo absoluit in rei vendicatiōe, ideo qa
reus tpe sniæ ñ possidet,ne fortè volētī postea agere ex noua cā,
obstet exceptio rei iudicatæ:ext.de exce.c.pe.ff.de exce.rei iu.si rē
meā.& l.si qs ad exhibendū.¶Quartus,qñ qs absoluit ab instātia
iudicii.& per patronos causæ stetit,quòminus cā poterit diffiniri
C.đ iud.ꝑperādū.§.illo ꝑculdubio.¶Quint⁹,in sentētia excōica
tionis,extr.de sen.excom.cu medicinalis.lib.vj.¶Sextus,in cā ap-
pellatiōis,vbi debet inseri cā,quare prima sententia reuocetur,vt
ꝑ hoc prioribus iudicibus,q bene fm acta coram se habita proces
15 serunt,nihil imputetur,vt ĵ.§.prox.versi.sed pone: excep. ¶†In
summa nota , ꝙ secundum formā petitionis est sententia dictan-
da,vt extr.de simonia,licet Heli.de accusa.qualiter.ij.ad fin.& l. vt
fundus.ff.com.diuid.Vnde si actum est possessorio,non ꝓnūcia-
bit super petitorio,sed sup possessorio tantùm:& econtra.vel si a
ctū est vtroque simul,nō ꝓnūciabit super altero tantùm,extr. de
causa poss. & ꝓprie. cū dilectus. Quid si lis est ꝯtestata in actione
depositi, actor verò ñ ꝓbat se deposuisse,sed se commodasse?Vt
reus ꝯdēnādus,ar.ff.de priui.cred.l.ij.qa in certis ñ est locus con-
iecturis,arg.ff.de verb.oblig.ꝯtinuus.& hoc tenet H.&Azo, ff. si
men.fal.mo.di.l.j.in fi.j.resp. Argumentum tamen ꝯtrà ff.de iure
iur.si duo.§.idem Iulianus.& extra.de re iud.abbate.§.sed ad hoc,
k & §.præfatus [k].¶† Et [l] nota,ꝙ generaliter in qualibet sententia
16 sex dicūt ꝯtineri.¶ Primū,nomē iudicis,& an sit delegat⁹,vel or
l dinarius.¶Secūdū,nomina litigatorū.¶Tertiū, tenor petitionis
in iudicio porrectæ.¶Quartū,substātia ꝓcess⁹ cāæ:putà litis ꝯte
m statio,& iuramēti pstatio,& huiusmodi. Quintū [m], ꝙ fiat mētio,
partes fuisse pñtes,vł ꝓ ꝯtumaciā absentes.đ quo vid ĵ.§.ꝓx.vers.
& nota fm. ¶Sextū,cōdēnatio,vł absolutio,seu pronūciatio,& a
17 lia,q̃ videbūť expediētia iudicanti.¶Et†breuiter,ī iudicādo cor
di magis sit custodia veritatis,q̃ obediētia voluntatis,vt iij. q .vij.
iudicet.in fi.¶Itē nota,ꝙ si partes cōueniāt,qd iudex ꝓnūciet,il-
lud iudex seq debet,ff.de re iud.si conuenerit. Quid si qs alicui sic
dixit,Si obtinuero in causa,nolo ꝙ mihi tenearis:de hoc ĵ.de app.
§.fi.ver.quid si quis ita.

ADDITIONES.

a Actorum.ff.de verb.sig.l.alienationis.in §.vlt.
b Dicunt.¶Dec.in literis.de of.deleg.vbi scripsi super ver.functus.
& ver.sed si causa.
ADDE,quòd licet iudex non possit corrigere,vel mutare senten
tiam suam,ipsam tamen obscuram bene poterit declarare,etiam
ex interuallo,Bal.in l.hæredes palàm.§.sed si notam.ff.de testa.&
quando intelligatur hoc,& qualiter,vide ibidem per ipsum.
ADDITIO.An sententiam etiam incontinenti post latam iudex
ipse corrigere possit,vel etiam illi addere,latè cōsuluit Alex.cōsi.
cxviij.incip.omnis vis.in iij.vol.&an sententia obscura debeat de
clarari per acta probatoria,vide Mathesila.no.cxlij.inci.no.quòd
illud.Hen.Ferran.
c L.iiij.¶Non obst.ff.de pœn.l.moris est.§.iste. quia istud propter
enormitatem delicti,& odio pœnarum,C.de pœnis,pœnam.
d Proponis.¶An ex eisdem actis,dicetur ĵ.§.iuxta.ver.sed si causa.
e Superior.¶Qui delegauit.
f Tutum.¶Facit,quod scripsi de excep. cùm venerabilis. super gl.
pen.circa finem.
g Dixit.¶Libro Iudicū,vbi s.ver.antep.Et scias,ꝙ ex supiorib.mul
ta fuerūť Io.de Deo nūc solū nominati,quia vult im ꝓbare:& is
te stylus scribendi iam diu viguit,sed nō apud me:laudetur Deus.
h Secundum T.¶Vbi s.rub.in ver.præterea.& vide ĵ.§. prox.versi.
quod autem.
i Nobis.¶Vide.quod ibi scripsi super iij.gl. vbi etiam vide casus vj.
qui hoc sequuntur,sed non eodem ordine.
k Præfatus.¶lib.vj.vide s.de act.seu peti.§.sequitur.ver. hoc quo-
que.& quod ibi dixi.
l Et.¶Iste ver.fuit Rolandini,parte ix.vltra medium:vbi de senten
tia iudicis ecclesiastici super matrimonio,ver.cæterùm.
m Quintum. ¶Roland. ponit hoc pro sexto & pro quinto:& facit
ad dicenda in versi.statim alleg.

SVMMARIVM.

1 *Formæ sententiarum sunt diuersæ.*
2 *Præceptum qualiter fieri debeat in confessum.*

3 *Iudex duobus debitoribus præcepturus, cuilibet eorum præcipere debet in so l i dum.*
4 *Iudices ex officio suo varia facere possunt præcepta.*
5 *Iudex ad alicuius petitionem sequestrari iubens res aliquas, quibus rescriptis vti debeat.*
6 *Sententia diffinitiua super diuersis, & à diuersis ferri solet.*
7 *Sententia fertur ad perpetuam rei memoriam.*
8 *Sententia semper continere debet condemnationem, aut æquipollens: vt est, statuo, pronuncio, præcipio, & similia.*
9 *Silentium perpetuum, & absolutio ab impetitione, in omni sententia proponi debent.*
10 *Si in sententia contineatur, Condemno talem, vel Condemno procuratorem talis, an præsumendum sit, eos fuisse præsentes.*
11 *Iudicata res pro veritate est habenda.*
12 *Prouinciæ cuiusdam modus in sententiæ prolatione.*
13 *De singulis actibus mentionem in sententia, fieri, cautela est.*
14 *Sententia super adipiscenda possessione ferenda, qualiter pronunciari debeat.*
15 *Modis diuersis, & super diuersis casibus sententiæ proferendæ occurrunt.*
16 *Sentētia qualiter sit proferēda, vbi causa illegitimitatis per defensionē agitur.*
17 *Sententia, vbi reus nec condēnatur, nec absoluitur, quæ verba continere debeat.*
18 *Sententia qualis esse debeat in causa matrimoniali, vel in sponsalibus.*
19 *Tenor libelli non semper in sententijs apponi solet à quibusdam, sed summatim mens petitionis.*
20 *Sententia à iudice delegato, vel subdelegato ferenda, qualiter sit formanda.*
21 *Notarius qualiter, & per quæ verba se in sententijs subscribere habeat.*
22 *Auditor palatij domini Papæ quibus verbis se in sententijs subscribendo vti debeat.*
23 *Sententia qualiter sit proferenda in causa criminali, seu iniuriarum.*
24 *Iudicis appellationis officium est triplex.*
25 *Appellatione facta à sententia ipso iure nulla, qua, & qualiter iudex debeat pronunciare.*
26 *Iudex appellationis an pronunciando iniustam sententiam & appellationem fore legitimam, videatur per consequens condemnasse.*
27 *Iudex appellationis qualiter pronunciabit malè fuisse iudicatum, si primus iudex pronunciauerit secundum acta coram se habita.*
28 *Sententia excommunicationis qualiter sit formanda.*
29 *In enormibus delictis sententia quandoque solenniter est proferenda: & tunc dicitur anathema.*
30 *Sententiæ solennitas non semper est in iudicijs obseruanda, sed tantùm in scriptis producenda.*
31 *Contumacia crescente crescere debet & pœna.*
32 *Participantes cum excommunicatis an, & quo casu eandem excommunicationis sententiam incurrant.*
33 *Participans cum excommunicatis non peccat mortaliter, sed venialiter.*
34 *Iudex aliquem propter causam excommunicans, rescriptum facere debet vt excommunicatus vitetur.*
35 *Ecclesiæ miseratio nunquam claudit gremium ad eam redeunti.*
Beneficium absolutionis ab excommunicatione, qua forma sit tradendum.
36 *Absolutio à suspensione hominis, qualiter fieri debeat.*
37 *Iudice delegato causam alicui subdelegāte, diffinitiua sibi reseruata, si ipse subdelegatus aliquem excommunicauerit, an in absētia delegati possit absolui.*
38 *Sententia iudicis per Papam confirmata, an possit per eundē iudicem relaxari.*
39 *In obtinenda absolutione ad cautelam præstandum est iuramentum.*
40 *Absoluendi tantùm per sedem apostolicam, possunt & per alios in necessitate absolui.*
41 *Mulier robusta & fortis an sit mittenda ad sedem Apostolicam pro absolutione habenda.*
42 *Episcopus senex & debilis, aut impeditus, per quem possit absolui, si manus iniecerit in clericum.*
43 *Abbas monachum verberans à quo sit absoluendus.*
44 *Prior, magister, seu maior ordinis hospitaliorum, si excommunicationē incurrat, à quo sit absoluendus.*
45 *Delegatus simpliciter vices suas committendo, videtur in totum committere.*
46 *Dispensatio fit multis modis.*
Literæ qualiter sint super dispensationibus formandæ.
47 *Forma dispensationis, vbi quis fuit conuictus de aliquo crimine, in quo poterat dispensari.*
Misericordia superexaltat iudicium.
48 *Forma dispensationis, seu restitutionis alicuius, in magnis criminibus.*
49 *Papa potest, quo ad ius ciuile, infamiam irrogare.*
50 *Episcopus volens dispensare cum aliquo, qui ignoranter habuit beneficium per simoniam ab alio commissam, qua forma vtetur.*
51 *Iudex volens formare sententiam super dispensatione accusatoris in probatione deficientis, ne infamis sit, quibus verbis vti debeat.*
52 *Infamiam ex sententia irrogatam volēs restituere, qualiter procedere debeat.*
53 *Episcopus dispensans aliquem ad duo beneficia, qua forma vtetur.*

1 6.§. VT autem, quæ præmisimus, exemplis subiiciantur, formas sententiarum aliquas supponamus. ¶† Primò igitur formas interlocutionum ponemus: secundò formas præcepti: tertiò formas diffinitiuarum: quartò formas sententię arbitro
a rum [a]: quintò formas condemnationis in criminali cā & mulctæ: sextò formas sententiæ in causa appellationis. septimò formas sē tentiæ excommunicationis, interdicti, & suspensionis & absolutionis: octauò formas sententiarum super dispensationibus.

¶QVALITER autem sententia interlocutoria super peremptoriis ante litem contestatam propositis, vel super exceptione excommunicationis, vel super dilatoriis exceptionibus propositis, formetur: &, an lata possit per iudicem reuocari, & formam reuocandi: &, qualiter tunc super expensis pronuncietur, dixi s̄. de excep. §. dicto. ad fi. & §. viso. ver. præfixo igitur. & seq. vsque ad fi. itē qualiter formetur interlocutoria de reputando aliquem contumacem, s̄. de contumacia, §. sequitur. in prin. item, qualiter interlocutoria de mittendo in possessionem propter contumaciam, & etiam sententia dationis in solutum rem, ipsam, & secundi decreti, habes s̄. de primo & secundo decre. §. ij. & §. nunc dicamus. ver. his peractis. item, qualiter iudex appellationis pronunciabit super attentatis, & quando, & super quibus, j̄. de app. §. nouissimè versi. illud. & seq. &, secundum Papam, extrà. de appel. dilecti filii. prior. qualiter etiam pronunciabitur super exceptionibus litis ꝯtestationem impedientibus, no. s̄. de exce. §. dicto. ver. sed quærit.
2 ¶† NVNC Dicamus, qualiter Præceptum fiat in confessum, de quo dixi s̄. §. species. Et quidē post quàm reus de plano de debito confessus fuerit, iudex sic dicat:

¶FORMA. Ego talis iudex, audita confessione tua, præcipio tibi vt des & soluas hinc ad x. dies centum solidos Turon. P. quos ex causa mutui eidem P. te debere & contineri in instrumēto publico manu talis notarii confecto, de plano in iudicio es confessus. Qualiter autem auditores in Romana curia pronuncient in con
3 fessos, no. j̄. ver. in Roma verò. ¶† Quòd si sint duo debitores, p̄cipiat cuilibet eorum in solidum sub præscripta forma: vno tamē soluente, alter liberatur. Verùm si fiat pręceptum ex dilatione iurisiurandi, tunc sic dicat.

¶FORMA. Ego, &c. vt s̄. vsq;, te debere postea iunge, delato tibi iuramento in iudicio es confessus. vel, delato sibi iuramento in iudicio asseruit idem P. ext. de iureiu. c. fi. C. de reb. cred. generaliter. cum suis concor. & sic de aliis præceptis, inserendo in eis, quid & quare præcipitur, & tempus prefixum. Notarius autē hoc in scriptis redigat, verbis primæ personæ in verba tertiæ commutatis.
4 ¶† Hoc autem nota, ꝙ iudices varia ex officio suo (quod latè patet) faciunt pręcepta: putà ꝙ quis sibi præsentet aliquid, vel quòd teneat in domo sua aliquem, & similia: & hæc præcepta sunt scribenda simpliciter per tabellionem, prout à iudice proferuntur. Et de his & similimus dicitur, quòd non omnis vox iudicis rei iudicatæ continet auctoritatem, vt C. de sent. & interloc. om. iud. ex sti-
b pulatione. extr. de præsum. afferte [b]. ¶† Quandoq; verò ad alicu
5 ius petitionem iubet res aliquas sequestrari: & tunc etiam potest eius iussus scribi: tamen consueuit communiter solùm executoris relatio scribi hoc modo: ¶FORMA. T. nuncius, seu cursor talis curiæ, seu Papæ, retulit se de mandato talis iudicis, vel auditoris, ad petitionem talis sequestrasse penes B. tales res, quas se in tali fundo, vel domo asseruit reperisse: & præcepisse ipsi B. vt res ipsas saluet & custodiat, donec quid inde faciendum fuerit, decernatur. Verùm si is, cui pręceptum est, ante tenutam bonorum aduersario datam veniat, & contra præceptum excipiat, dicens, ex dicto præcepto non esse contra eum procedēdum, fortè pro eo, quòd
c ipse minor est, & non potuerit sibi aliquid in iudicio sine tutoris [c] auctoritate præcipi: vel quia est filiusfamiliàs & dictum præceptū sine patris auctoritate recepit, vel quia factum fuit in eum inuitè confessum, & huiusmodi: tunc dabitur ei terminus ad probādum exceptionē propositā: quo elapso, pronunciabitur in hac forma: ¶FORMA. Quoniam talis coram me tali iudice constitutus, in tali causa talem exceptionem proponere curauit, scilicet curam, &c. pone totam: pòst iunge: & hanc exceptionem probauit legitimè, ideo de consilio peritorum interloquendo pronuncio, nō
d esse contra eum ex præcepto huiusmodi procedendum [d]. & hoc cùm su

ADDITIONES.

a Arbitrorum. ¶De hac materia j̄. vers. si autem sit arbiter.
b Afferte. ¶Vide s̄. de iur. om. iud. in fi.
c Tutoris. ¶Vel curatoris.
d Procedēdū. ¶Ad hæc, & ea, quæ præmissa sunt, facit quæstio Ni. d̄ Mata. q̄ incipit, statutū est in ciuitate. q tenuit, ꝙ si statutū sit in ciuitate, ꝙ ꝯ p̄ceptū factū in ꝯfessū n̄ possit opponi exceptio nisi falsitatis, vl̄ solutiōis, tn̄ poterit opponi exceptio nullitatis, vt in terminis præmissis, & maximè, cū ꝓcedit nullitas ex vi alteri⁹ statuti & est simile, qđ dicā j̄. tit. j. §. vlt. sup ver. xvj. allegat, ꝙ p̄cceptū non ritè factum, non dicitur pręceptū, ff. de bo. pos. ꝯ tab. l. filiū. §. non quæuis. &, si vis, huiusmodi ꝯcor. vide de cleri. nō resi. c. tuæ. in gl. ij. & super ea suffragium & suppletiones: ibi etiam tenuit, ꝙ si minor iurauit se maiorem, & confessus debitum recepit præce

ptum

cùm suam exceptionem plenè probauit: vel, si non probauit, pronunciet, non obstante dicta exceptione ex præcepto huius ꝯ eũ fore procedendum, & præceptum ipsum fore executioni mandandum. Quo facto, dabitur tenuta in bonis rei, quę scribetur, vt s. de i. & ij. decret. §. nunc dicamus. ver. quòd si nullus hoc saluo, quòd in hac tenura dices exequendo præceptum factum à iudice tali, vel reo, dabitur bannum secundum consuetudinem Italiæ in hac forma:

¶FORMA. Quia P. non soluit T. centum solidos, in quibus ei ex causa mutui tenetur per instrumentum, vel præceptum manu talis notarii factum, & legitimè secundum formam statuti per talẽ cursorem die tali citatus & cridatus non venit, nec misit, ideo ex nunc sit in banno talis curiæ.

6 ¶† NVNC Transeamus ad diffinitiuas sententias, super diuersis, & à diuersis ferendas. Ad cuius rei euidentiam sciendum, quòd quandoque fertur diffinitiua sententia ab ordinario, quandoque à delegato, quandoque ab auditore palatii domini Papæ, & quandoque ab arbitro. Cùm fertur ab ordinario, aut fertur in persona li actione, aut in reali. Si in personali actione, sic dicatur:

¶FORMA. In nomine Domini, amen. inter B. & C. super hoc coram nobis orta materia quæstionis, idem B. libellum obtulit in hac forma: Coram, &c. pone libellum de verbo ad verbum. Lite igitur coram nobis legitimè contestata, præstitoque hincinde de calumnia, seu de veritate iuramento, factis quoque positionibus & ad ipsas responsionibus subsequenter datis, etiam articulis & testibus, instrumentis productis, & attestationibus publicatis, tandem cõclusum in causa à partibus extitit hinc & inde: vel, nos parte altera concludente in causa ipsa, in partis alterius contumaciã habuimus pro concluso. Nos itaque diligenter visis & auditis partium iuribus & rationibus & probationibus, inuestigatis quoque ad plenum & cognitis ipsius causæ meritis, & æqua iustitiæ lance discussis, & deliberatione insuper nobiscum, & cum peritis præhabita diligenti, vt extrà de re iud. ad apostolicę. §. nos itaque. & c

a ab bate sanè. & c. cùm æterni[a]. Dei nomine inuocato, partibus propter hoc in præsentia nostra constitutis, & sententiam ferri postulantibus, vt suprà de pet. sentẽtiæ: vel altera præsente, & altera cõtumaciter absente, cuius absentia Dei præsentia repleatur, vt ij. q. j. de manifesta. in fin. & extrà de dolo & contu. veritatis. cum suis concor. præfatum C. seu B. eius procuratorem procuratorio nomine pro eodem C. in centum. libris, quas idem B. petiit in libello nomine sortis, & in decem, nomine pœnæ, seu interesse, idem B. sententialiter in his scriptis condemno, & ad earum solutionẽ cogendum foro decerno: condemnans nihilò minus sententialiter præfatum C. in expensis litis, ipsarum taxatione mihi in posterum reseruata, iij. q. iij. §. spatium. ad fin. ij. q. j. c. in primis. extrà de se quest ra. pos. c. j. Sed de hoc, & de taxatione, quando fiet, dixi s. de except. §. viso. versi. quid si reus. & j. de expensis, §. postremò. Quare dixerim, In his scriptis, vide j. §. iuxta. ver. nõ valet etiam. In fine autem sententiæ sic dicitur, In cuius rei testimonium. &c. quę dic

7 vt s. de edit. inst. §. breuiter. vers. sed & in sententiis. ¶† Sententia enim fertur ad æternam rei memoriam, vt legitur, & no. extrà de

b re iud. ad apostolicæ. in superscriptione[b]. Item notabiliter incipit præmissa forma: In nomine domini, vt xxiij. dist. in nomine. extrà de testi. in nomine. lxxij. dist. in nomine. patris. Vtrùm autem debeat sententia concipi sub verbis primæ, vel tertiæ personæ: & vtrùm iudex debeat pronunciando scribere partibus, vel etiam vniuersis, & qualib. verbis vti debeat in sententia, vide in præ. ver

8 sic. non valet etiam. ¶† Et nota, quòd non est vis, si dicat iudex, Condemno: vel dicat, Præcipio, vel Pronuncio, vel Statuo, vt ff. de re iud. in summa, extrà, de verb. signific. in his. Licet enim lex dicat, sententiam nullam esse, quæ non continet cõdemnationẽ, vt C. de sentent. & interl. omnium iudic. præses. subauditi tamen debet, vel æquipollens, vt in prędict. concord. Idem est, si dicitur, nil videri Titium debere Seio, vt ff. de arbitr. quid tamen. §. si arbiter. Item idem est, si dicit, ne inquietet eum, ac si dicat. non impediat, vt ff. si vsusfruct. pet. fructuario. §. fin. Si verò B. plura petiit in libello, & ĩ vno obtineat, & in aliis non, tũc iudex in fine sentẽtiæ sic adiiciat: in aliis verò petitionibus ipsius B. dictum C. sententialiter absoluentes, ipsi B. super eis perpetuum silentium impo-

9 nendo, extrà de testa. Raynutius. & cap. Raynaldus. ¶† Quòd autem vtrunque verbum proponendum sit in sententiis, scilicet silentium perpetuum, & absolutio ab impetitione, probatur extrà de causa possess. & propri. c. cùm ecclesia. in fin. & de conuers. con iug. c. dudum. in fi. de transact. ex literis. in fin. & de electio. c. cùm ecclesia. extra. de relig. do. constitutus. in fin. extr. de off. archi. c. fi.

10 de præscrip. auditis. ¶† Et nota, secundum quosdã, ꝙ si in sententia dicitur, Condemno C. vel Condemno talem procuratorem C. omnino credendum est eos fuisse præsentes, nisi euidenter cõtrarium ostendatur, vt C. de contrahen. & com. stipul. optimam. & l. 1. & C. de re iudi. l. 1. & meliùs extrà de elect. bonæ. j. §. porrò. & facit extrà de renun. in p̃sentia, qa instr̃o credit̃. C. de ꝓb. cũ pcibus. Alii dicũt, ꝙ si in sententia ꝯtineat̃ fuisse p̃sentes, vel vocatos fuisse,

ADDITIONES.

Præceptum, vt s. si ipse minor fuit in dolo, & creditor in bona fide, tenuit præceptum ratione doli & sacramẽti, per l. j. ff. depos. §. an in pupillum. Si verò creditor sciebat illum esse minorem, tunc de dolo illius conqueri non potest, ff. de actio. empt. l. j. C. de in integ. rest. mi. l. de tutela. de regu. iur. scienti. lib. vj. & alterius statuti, quod annullat obligationem minoris aliter factam, forma seruata non fuit, dicit præceptum nullum: & maximè si errauit, tunc putans se esse maiorem. ff. de confes. non fatetur. ad idem ff. de pac. si cùm te. de act. emp. si hæres. sicut etiam vna lex per aliam terminatur: sic statutum, & etiam lex: aliàs sequeretur, præceptum factum furioso, pupillo, prodigo, cui interdictum erat, exequendum foret: qđ esset absurdum. Vt igitur dicatur validum pręceptũ, oportet duo concurrere, personam scilicet, quę pręcipere, & personam cui pręcipi potuerit, ff. de confir. tut. l. j. & l. naturali. §. j. & secundum hoc, defuit tam lege, quàm statuto. dicit tamen, ꝙ in dubio præsumit̃ eum in dolo, qui dixit se maiorem, per l. quid enim. ff. de dolo. Solutioni non obstat authen. sacramenta. C. si aduer. vend. loquitur enim de iuramento super contractu. Iuramentum autem, dequo loquitur, fuit super quadam assertione. Adde, quòd istud de præsenti, illud de futuro. Non obstat etiam l. si alterius. C. si mi. se ma. dix. quæ loquitur de contractu, qui tenebat, contra quem petebatur restitutio, non quòd diceretur nullum. Iac. de Bel. in q. quæ incip. Perusina: in primis duobus membris tenet, quòd statuto prohibente fieri, & annullante, si fiat contractus per filiumfamiliàs sine cõsensu patris; vel per adultum sine curatore, licet primus cõtrahendo mentitus fuerit se patremfamiliàs, vel seruus mentitus fuit esse curatorem illum, qui non erat, cõtractus tamen non tenebunt propter statutum, quod non solùm prohibet, sed etiam annullat: sic non oritur obligatio ex contractu, qui ipso iure non valet. allegat l. non dubium. C. de legib. & l. quid enim. de dolo, & quod no. in l. quæcunque. §. fin. de Publiciana, & in l. si curatorem. in glo. ipso iure. C. de in integ. rest Prædictam auctor l. quid enim sic inducit, si cõtra pupillum, qui mentitus fuit, datur actio de dolo, ergo non tenuit contractus: aliàs daretur actio ex contractu, non de dolo, eo. tit. l. j. §. ait prætor. Contraria dicit procedere, cũ statutum non annullat: fortiùs, si actionem, vel exceptionem dat: super eo verò, quod quæritur, an iuramentum prædictorum validet contractum, distinguit inter filiumfamiliàs & adultũ. De primo simpliciter tenet, quòd non: quia roborari per id non potest contractus, q non tenet per statutum, cùm principale à suo accessorio non vestiatur, nec reguletur, ff. de vulg. & pup. l. in pupillari tũ qa iuram̃ est ꝯ bonos mores, ponderata l. j. in princ. ff. ad Maced. inducit regulam, non est obligatorium. de reg. iu. lib. vj. De minore distinguit ius canonicum à ciuili, vt de iure ciuili non validet̃ ratione prædicta. de canonico sic, per decret. de iureiur. cùm contingat. cum concord. Aduertendum est, quòd hìc tractauimus de beneficio nullitatis, non de beneficio restitutionis: de quo plenè tractatur j. de rest. in integ. §. ij. vers. item denegatur. & vers. seq. & vide, quod de præd. q. Iac. de Bal. quæ conuenit illi materiæ in articulo, sicut dicam in præd. §. ante fin. col. Adde primæ parti, quod consuluit Roma. consil. ccxciiii. scilicet ꝙ si respondens positioni dicat, credo, prout in instrumento continetur, & instrumentum sit nullum ratione solennitatis, quòd similiter confessio est nulla: quia respondens intellexit de instrumento suis substantialib. reprobato. Item quod idẽ Rom. voluit consi. xlij. scilicet ꝙ stante statuto, quòd contra instrumentũ nulla possit opponi exceptio, tamen poterit opponi exceptio inhabilitatis personæ: vt si vxor donat viro ipsa poterit opponere, ꝙ vir erat inhabilis ad recipiendum donationem. Item quod voluit idem Ro. consl. lxvij. scilicet quòd st̃ate statuto, ꝙ lauda mandentur executioni, lauda nulla ñ mãdabũtur executioni. Item facit, qđ voluit Bal. ꝯs. ccclxix. iiij. li. scilicet ꝙ statutũ loquẽs de arbitro, intelligit̃ de verò non de præ tenso. Itẽ facit, qđ voluit idẽ Rom. consilio allegato xlij. scilicet ꝙ stante statuto, ꝙ nulla possit opponi exceptio patens, nõ velata. Itẽ facit, qđ voluit Petrus de Ancharano ꝯsilio ccxij. scilicet ꝙ stãte statuto, ꝙ nulla possit opponi exceptio, tamen poterit opponi exceptio nullitatis causatę dolo aduersarii. Item nullitas, q̃ prouenit à iure naturali. Itẽ ille, q̃ colligitur ex inspectione actorum. Itẽ qđ idẽ voluit ꝯs. cclxxj. s. ꝙ p̃dictũ statutũ non ponit exceptionẽ nullitatis q̃ prouenit ex alio statuto. Itẽ qđ idẽ voluit ꝯs. lxxij. s. ꝙ stãte statuto, ꝙ sententia mittat̃ executioni, debet intelligi de illa, q̃ viribus subsistat. Latiꝰ ꝓseq̃re in additionib. positis p me post Bar. & Alex. in l. j. ff. qđ vi aut clã. Quo verò ad materiã l. si alterius. C. si mi. se maio. dix. vide pulchrè Anch. ꝯs. 227. & Pau. de Ca. ꝯs. 141.

a Cùm æterni. ¶libro vj.

b Superscriptione. ¶Libro vj. illud posui in j. glos.

uisse, præsumuntur præsentes, vel vocatus fuisse, vt in præd. l. & C. de appel. qui ad. alioquin contrà, arg. ff. de verb. oblig. l. Titia. §. ij. & ff. de Publicia. quæcunque. §. fi. extrà de constit. ecclesia. C. de arbitr. ne in arbitris. Tertii dicunt, quòd licet non dicatur in sentẽtia, fuisse citatos, vel præsentes, vel absentes, dummodo prima facie appareat non vitiata, postquam transiuit in rem iudicatam, sẽper standum est pro ea. nisi probetur aliquid omissum, quod reddat eam nullam extrà de procur. in præsentia. vel falsam, C. de fid.
a instrum. si veteris[a]. ¶† Et hoc credo verum de iure. nam iudicata
11 res pro veritate accipitur: & sententia facit ius inter partes, licet lata sit contra ius litigatoris, ex quo non est appellatum ab ea, vt extrà de re iudic. cùm inter. prope fin. ij. quæst. vj. §. diffinitiua. versic. item contra ius. Tutius tamen est, exprimere in sententia partes fuisse, citatas, vel præsentes, vt patet in forma præcedenti. Si autem nondum transiuit sententia in rem iudicatam, vel fuerit appellatum ab ea, tunc, nisi probetur absens citatus, reuocabitur sẽtentia, vt probatur suprà de citatio. §. viso. versic. item licet. & seq. extrà de maio. & obedien. inter. ij. quæ. j. c. nos in quenquam. Nõ enim præsumitur pro processu iudicis, nisi quatenus pro ipso cõstat, vt extrà de probat. c. quoniam contra. Si tamen sententia scri
b pta sit in formam actorum, & contineat illum fuisse citatum[b], vel præsentem, non est alia probatio necessaria: & tenet sententia. non enim potest ille probare se non fuisse citatum, vt in præd. §. porro. & secundum hoc possunt prædictæ opiniones ad concordiam reuocari, C. de inoff. donat. l. vnica, & vide, quod not. suprà de instru. edi. §. restat. versicul. in summa. & de probatio. §. fin. ver. sed pone. In Romana verò curia qualiter pronunciabit, vel excõmunicabit auditor super debito coram se confessato inter eos, qui se suæ iurisdictioni submittunt, vide suprà de conclu. & renũ.
12 versi. vltimo. ¶† In partibus verò illis, in quibus in sententiæ ꝓlatione apponunt, formam consilii, post illa verba Præhabita diligenti, iunge Consilii, quorum tenor talis est: Consilium nostrum &c. vt suprà, & de consi. requisit. ver. porrò. ponatur totum consilium. postea iunge, Dictorum talium sequens consilium Dei no-
c mine inuocato. &c. [c] Quòd autem in sentẽtia de singulis actibus fiat mentio, cautela est, vt dixi suprà de edi. instru. §. restat. versic.
13 in summa. ¶† Si verò reali actione actum fuerit, post verbum Nomine pro eodem, &c. iunge, in restitutione prædicti fundi, vel vineæ in libello petitæ, & in decem sextariis tritici pro fructibus vineæ à tali tempore citrà perceptis, eidem B. sententialiter. &c.
14 ¶† Cæterùm si super adipiscenda possessione sententia feratur, post verbum Nomine pro eodem, &c. iunge, in præstatione possessionis & quasi possessionis prædictæ domus in libello petitæ eidem P, sententialiter, &c. Si verò super recuperanda possessione feratur, dicas ibidem, in restitutione prædictæ vineæ, vel fundi in libello petiti cum fructibus à tali tempore citrà perceptis, eidẽ B. &c. Si autem super retinenda feratur, dicas ibidem, præcipiẽtes vt sinant dictum B. pacificè possidere, vel quasi possidere præfatam vineam in libello petitam, sicut possidebat tempore litis contestationis, idem B. &c. hoc probatur extrà de iure patronatus, dilectus. in fine, extrà de restit. spoliat. grauis. extrà de prob. licet. in
15 fi. cum suis concordan. ¶† Qualiter autem pronunciabit iudex, cùm reus cecidit à possessione, siue non possidebat, siue incipiebat de nouo possidere, vt no. suprà de interrogat. §. finali, versi. sed qualiter. Item qualiter prnunciabitur super interesse, infrà de fructibus & interesse, §. ij. versi. sed qualiter. Et qualiter super æstimatione, infrà de obligat. & solut. §. sequitur. versic. sed quo iure. Itẽ qualiter pronunciabitur, cùm petitur ratio administratæ tutelæ, infrà de iudic. §. generalia. versic. quòd si quis. Item qualiter pronunciabitur, quando agitur constit. si quis in tantam. C. de restit. spoliat. §. j. versi. & nota. Item qualiter, cùm agitur negatoria, vel confessoria, suprà de causa possess. & propri. §. finali, versi. sed nunquid. Item qualiter pronunciabitur in iuramento in litem, infrà de iureiur. ver. is autem. Qualiter autem alimenta decernantur, infrà, qui filii sint legit. versi. item pupillus. Qualiter autem pronunciabitur sententiam non esse exequendam: dic, vt infrà titulo pro
16 ximo, §. breuiter. versi. sed secundum. ¶† Si autem agitur causa illegitimitatis per defensionem, quòd fieri potest, vt suprà de defen. ver. hoc etiam. sic pronunciabitur:

¶FORMA. Cùm A. ageret contra B. procuratorem, seu defensorem C. procuratorio, seu defensorio nomine ipsius super illegitimitate ipsius: nos, visis & intellectis rationibus partium, ipsum B. procuratorem, vel defensorem dicti C. memorato A. sententiali
d ter condemnamus[d]. Nec est necesse causam exprimi, vt extrà de re iudic. sicut nobis. Nec tamen minus valet sententia, si causa exprimatur, hæc scilicet, cùm illegitimitas C. sit plenè probata. de hoc & an talis sententia præiudicet ipsi B. & quis sit effectus huius sententiæ, no. secundum Papam, extrà qui fil. sint legit. causam, quæ. ij. Fertur ergo sententia in personã procuratoris, ff. de his, qui no. infamia, l. furti. §. j. & l. seruus. & non domini: nec est vis, si sit lis cõtestata, vel non, secundum Papam, C. de sentent. & interloc. omnium iudic. l. j. ff. de procur. licet. §. penul. & l. qui proprio. respon. j. Alii tamen contrà, vt in prædic. l. furti. sed contra eos est C. de ꝓ-
e curat. nihil[e]. Idem quoque est in defensore sine mandato, vt in personam eius sententia feratur. si verborum aptitudo patiatur, ff. de neg. gest. liberto. §. fi. Simili quoque modo sententia dictanda est, si de furto, vel aliis consimilibus per defensorem agatur, vt not. in prædic. c. causam, quæ. Qualiter autem sit fomanda sententia contra procuratorem cum mandato, vel contra dominum, vel contra vtrunque, quod tutius est. not. extrà de electio. que-
17 relam. & infrà versicu. in matrimonio. ¶† Cæterùm si nec damnatur reus, nec absoluitur, sed iudiciũ nullũ ꝓnũciatur, tũc post verbum Dei nom

ADDITIONES.

a Veteris. ¶l. ij. est.

b Citatum. ¶Supple, peremptoriè: de hoc infrà §. iuxta. versi. quid ergo. cum seq. Scias, quòd Guido de Suz. in Sũma tituli, quomodo ad sententiam procedatur, & in l. properandum. C. de iudiciis, quærit, si sententia sic cõtineat, citato reo peremptoriè, vt veniat ad sententiam audiendam, eo non veniente, pronunciamus, &c. an non probato aliter peremptorio stetur sententiæ? Quòd stetur, inducit quatuor, scilicet præsumptionem, solennitatẽ, auctoritatẽ iudicis, item publicæ scripturę, & vt res valeat. Instit. de fideiussor. §. vltimo, ij. extrà de renunc. in præsentia. tertiò, C. de prob. cùm precibus. quartò, de verbo. significat. abbate. In contrarium alleg. §. item cùm ex ea. ff. quæ sentent. sine appellat. rescin. item l. quæcũque. ff. de Public. Item si sunt verba tabellionis, non creditur ei, in authentica, de hæredibus & Falcidia, §. si verò absint. Idem, si sunt iudicis: de probationibus, quoniam contra. Ad idem C. de sententiis & interlocutionibus om. iud. ex stipulatione. Soluit, quod licet seruetur contrarium de iuris subtilitate, necesse est probari peremptorium per iura secunda. Bene facit, qđ scripsi post Innocentium in præallegata decretali, quoniam contra. super versiculo, quæ occurrerint. quæ videre poteris in versicul. in summa. hic in fine allegato. Vbi autem teneas victorem non habere probare non tamen est verum, quod sequitur, victum non posse probare producendo enim acta litis, inter quæ non apparebit ista citatio, habebitur pro non citato, nisi probetur contrarium, per iura, quę scripsi in præd. decre. qm̃ ⁊. in fi. Item si fatetur citationem, & negat peremptorium: optimè poterit id probare per testes, qui citationis formam audiuerunt, vt dixi in decretali, bonæ. primò, de electione: in materia negatiuę, vbi vide, in auditu. & in fine: vt etiã dixi, quò possit fieri instrumentum negatiuæ, scilicet quòd in actis non est illa citatio, vel non est peremptoria. Item posset probari per testes literatos, qui examinarunt acta: ibi vide in fin. Item si probaret victor personalem citationẽ, posset victus illam improbare per modum decretalis, ex tenore, de restibus, & C. de contrahenda & committenda stipulatione, lege, optimam. Non obstat §. porrò. infrà allegat. quia ibi non erat coarctatio aliqua actorum vel temporis. In eo autem, quod hic subdit Gulielmus, vel præsentem bene puto stari dicto notarii: quia non de præterito loqtur, sed de pręsenti, iuxta ea, ad quę remisi suprà de Innocen. in decretali, quoniam. & putat Gulielmus prædictus in Summa, titulo de sententiis, quòd præsentia sine expresso consensu, vel dissensu sufficiat: licet nõ emanauerit peremptorium. quod fiebat ad præsentiam habendam, vel absentis malitiam conuincendam. Inducit iura de tacito consensu, quòd sufficiat regula, qui tacet. de regulis iuris, libro vj. Bene facit, quod notatur infrà de libellorum conceptione, §. sequitur. ad finem: iam seruari feci ad omne dubium tollendum, quòd iudex citauit partes, licet præsentes, peremptoriè ad sententiam tunc audiendam. ADDE, vt per Bald. consilio centesimodecimo, tertio libro, per Alexandrum consilio cẽtesimo quadragesimo, secundo libro, & eodem libro consilio cẽtesimo trigesimo quinto & quadragesimosecundo, 4. libro. & per Paulum de Castro consilio quinquagesimosecundo, vbi pulchrã habebis limitationem ad illud, quoddicitur, quòd ex longinquitate temporis præsumitur solennitas.

c Etc. ¶Repetendo verba cõsilii secundò illa pronunciando, vt suprà de excep. §. viso. B. ver. porrò in Italia. vbi satis scripsi, an sufficiat dicere, pronuncio, vt in consilio continetur.

d Condemnamus. ¶Si petebat illum pronunciari illegitimum, nõ congruerent hæc verba: si verò petebat eum cõdemnari ad restitutionem bonorum paternorum, quæ possidebat debet etiam id exprimi.

e Nihil. ¶Sol. ibi in gloss. j. & vide, quod dixi suprà §. proximo, versicu. porrò.

Dei nomine inuocato,&c.iunge, pronuncio dictum iudicium esse nullum, pro eo quòd dictus C. qui est filiusfamiliâs, sine patris consensu cõtestatus est litem in iudicio suprà dicto, vt C. de bon. quæ liber. cùm non solum. Porrò si iudex ferat sententiam super processu coram alio habito, ita dicet:

¶ FORMA. Cùm olim inter talem & talem, & super hoc quæstio coram tali iudice verteretur, coram eo libellus oblatus extitit cõtinentiæ talis: Coram, &c. Lite igitur super libello ipso coram eo legitimè contestata, &c. vt suprà in prima forma: vsque, habuerit pro concluso. postea iunge, verum eodem, sicut Deo placuit, viam vniuersæ carnis ingresso, vel ab officio remoto, vel in remotis agente, nos in causis omnibus, quæ coram eo ventilabantur, vel in causa ipsa, eidem per talem fuimus substituti: ergo, &c. vt suprà in prima forma ff. de iudic. edictum. extrà de in integrum resti

18 tutione, tum ex literis. ¶ † In matrimonio autem, vel sponsalibus sic dic:

¶ FORMA. In Dei nomine, amen. Cùm nuper coram nobis tali officiali inter tales super fœdere matrimonii orta foret materia quæstionis, ipsa M. coram nobis libellum obtulit continentiæ talis. Coram, &c. Lite igitur, &c. vt s. in forma prima vsque, nomine pro eodem. iunge, præfatum P. ab impetitione eiusdem sententialiter in scriptis absoluimus, eidem super impetitione eiusdem P. perpetuum silentium imponentes, dantesque eidem P. licentiam nubendi in domino, cui volet, extrà de secundis nup. c. penult. & fi. Vel si probatum fuerit matrimonium, pronunciabitur matrimonium legitimè inter eos contractum fuisse, & adiudicabitur vir mulieri: & pronunciabitur, eum debere cogi cohabitare eidẽ, & eam maritali affectione tractare, vt extrà de spon. ex parte. in fi. & c. veniens. j. hæc forma probatur in auth. Collat. ix. de eccl. tit. §. si quis in sua domo. In causa autem matrimoniali per procuratorem contracta, vtrùm sentẽtia formabitur in personam procuratoris, dixi s. de defen. ver. quid de causa. Sed si de sponsalibus actum fuit, & probata fuerint, dices sic:

¶ FORMA. Pronuncio sponsalia inter eos legitimè contracta fuisse, & valere de iure, ipsumque P. cogendum per censuram ecclesiasticam ad perficiendum matrimonium inter eos: hoc saluo, quod

19 iuxta modum petitionis sententia dictetur, vt suprà dixi. ¶ † Et scias, quòd quidam in sententiis non ponunt tenorem libelli, sed summatim mentem petitionis primus tamen modus nobis placet, & sic vsus curiæ Romanæ obseruat. ¶ Quòd si actum fuerit ad diuortium, iuxta præmissas formas sententia dictabitur, verbis competenter mutatis: hoc saluo, quòd in sententia causa diuortii exprimatur, extrà de diuor. ex literis. Si autem arduum sit negotium, incipias cum præfatione sic:

¶ FORMA. Vt nostrum prodeat de vultu Dei iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, &c. vt extra vt ec. benefic. vt nostrum. Vel sic:

¶ FORMA. Præsidente rationis imperio in animo iudicantis, sedet in examine veritatis pro tribunali iustitia, & quasi Rex in solio iudicii rectitudo, de cuius ore procedit gladius bis acutus, cuius etiam aspectu terribili propriæ voluntatis dissipatur arbitrium reproborum: quia noxius appetitus sine personarũ delectu sub iuris regula limitatur. hæc enim recta fuit æterni prouidẽtia iudicis, de cuius vultu recta iudicia procedũt, vt recti iudices eligerentur in orbe, qui terram iudicent, iustitiam diligant, & eorum oculi respiciant æquitatem. Hoc profectò velut Dei testamentum, quo filios hominum rectè iudicare iussit, per quod fœdus humani generis in tranquillitate consistit, solicitudine vigili, ac diligenti studio sunt à cunctis firma stabilitate seruanda. nam pacem pariunt, modestiam nutriunt, lites perimunt, sua vnicuique æquo libramine tribuunt, iurgiorum materiam reprimunt, delinquentes puniunt, alterum lędi ab altero non permittunt. Sanè, &c. recitetur negotium. Ex hac autem præfatione membratim diuisim plures poteris formare:

20 ¶ † Si autem sententia diffinitiua à iudice delegato, vel subdelegato feratur, sic dicet:

¶ FORMA. In Dei nomine, amen. Nos talis iudex, à sede apostolica in tali quæstione inter tales deputatus, olim literas apostolicas recepimus sub hac forma: Clemens episcopus, &c. pone de verbo ad verbum: post iunge, Quarum siquidem auctoritate talem coram nobis in iudicium ad instantiam B. fecimus euocari: eo verò comparente ei per ipsum B. coram nobis libellus porrectus extitit in hac forma. Coram vobis, &c. pone totum postea iunge, Lite igitur, &c. vt suprà, versicul. cùm fertur. extrà de eo, qui mit. in

21 pos. causa rei ser. c. cùm venissent. ¶ † Notarius autem sic subs-

a cribat [a]: Et ego tali auctoritate notarius prolationi huiusmodi sẽtentiæ interfui, & de mandato dicti iudicis prædictas commissionis literas vidi cum vera bulla in filo pendenti, non cancellatas, nõ vitiatas, nec in aliqua sui parte abolitas: & eum tenorem de verbo ad verbum in hac sententia apposui, nil addens, vel minuens, per quod rei veritas immutetur, & diligentes etiam auscultaui, qui iudex ad ipsius sententiæ confirmationem & robur his suam auctoritatem interposuit & decretum. Operatur autẽ hæc subscriptio, quia licet postmodum rescriptum apostolicũ perdatur, nihilò minus stabitur sententiæ tali, C. de testibus, l. pablicari. extrà de fide instrum. c. ij. quod aliàs non fieret, vt eod. tit. c. i. Idem etiam consulo de instrumentis procurationum. & aliis: quibus perditis sententia non valeret. de hoc extrà de officio delegati, cùm iniure. & suprà de instrumen. edit. §. nunc dicamus. versi. illud autem. & §.

22 restat. versicul. in summa. ¶ † Cæterùm si sit auditor palatii domini Papæ, dicet sic:

FORMA. Cùm causam appellationis & negotii principalis: vel pone alterum tantùm, prout contin get, quę inter talem & talem super hoc & rebus aliis vertitur, nos magister Gulielmus Durandi, domini Papæ subdiaconus & capellanus, ac palatii ipsius domini Papæ generalis auditor, audiendam suscepimus, & fine debito terminãdam: & hoc, cùm cã est ciuilis: vel fine canonico, cùm est spiritualis, vel matrimonialis, vt suprà de rescrip. præsent. §. ratiõe formæ. ver. item quòd vbi. & hoc quando audit tanquam generalis auditor, sententiæ cõmissione speciali à parte additus, vt suprà de iud. delega. §. iam nunc. ver. sed nunquid. in fi. Si verò dominus Papa ei specialiter commisit, dicat post verbum Vertebatur: Sanctissimus pater dominus Clemens Papa IIII. nobis tali audiendam commiserit, & fine canonico, vel debito, terminandam, tandem in causa ipsa libellum recepimus in hac forma: Coram, &c. Lite igitur, &c. vt suprà ver. cùm fertur. vsquæ, causæ meritis. postea iungat, factaque domino nostro summo pontifici relatione fideli, deliberatione quoque nobiscũ, &c. vt ibidem vsque, repleatur. Iunge, de ipsius domini speciali licentia & mandato nobis facto oraculo viuæ vocis præfatum C. &c. vt sequitur in eadẽ forma, extrà de iud. c. cùm Bertholdus. & suprà de relat. §. qualiter. in fin. ¶ SI AVTEM SIT ARBITER, qui sententiam profert, dicat, vt suprà de arbitris, §. vt autem. ver. cognitio. Qualiter autem pronunciabitur, sententiam esse exequendam, dic, vt infrà tit. prox. §. sequitur. Item qualiter pronunciabunt arbitri super exceptione

23 suspicionis electi, suprà de recusa. §. qualiter. versi. vt autem. ¶ † PORRO si agatur causa criminalis, putà iniuriarum, sic dicetur:

¶ FORMA, Quoniam T. accusatus à P. quòd verba iniuriosa sibi dixisset, videlicet quòd erat latro, vel leno, & idem P. suam plenè nequiuerit probare intentionem, idcirco dictum T. à præfata accusatione sententialiter absoluimus, eidẽ P. super ea perpetuum silentium imponentes, & eum in decem libras Turon. condemnantes, extr. de iureiuran. Quintauallis. xv. q. j. illud. Si autem actũ fuerit criminaler ad pœnam sanguinis, & probata sit accusatoris intentio, ita dicet:

¶ FORMA. Quoniam T. accusatus coram nobis à P. quod idem T. nuper die tali talis mensis, loco tali in H. fratrem eiusdem P. cũ lancea insultum fecit, & eum cum ea in pectore percussit, ex qua percussione idem H confestim cecidit, & obiit, se præfatum ictũ fecisse coram nobis ↄfessus est legitimè. & de hoc ẽt aliàs per probationes legitimas nobis constat: idcirco dictum T. ad pœnam capitis sententialiter condemnamus, ita quòd caput sibi pręcidatur sic, vt moriatur: vel, si clericus erat accusatus, dicas, eum ab officio & beneficio ducimus deponendum, & perpetuo carceri mancipandum sententialiter in his scriptis condemnamus, ext. de iud. at si clerici. & c. cùm non ab homine. de verb. signifi. c. nouimus. Magis tamen placet, vt forma libelli in sententia inseratur, vt prædixi, & infrà in tractatu libel. in titulo de homicid. Si verò nihil probatum fuerit, dicat sic:

¶ FORMA. Quoniam T. &c. vt suprà proxim. vsque, & obiit. & iunge, & cùm de hoc aduersus dictum T. nulla sufficiẽs probatio appareat, nec de hoc aliquó modo nobis liquere potest, idcirco à præmissa accusatione eum sententialiter absoluimus, eidem P. super ea perpetuum silentium imponentes, extrà de accus. illa. ij. q. vltima, sciant. Si verò iudex velit aliquem ex causa aliqua mulctare, sic dicet:

¶ FORMA. Quoniam T. conuentus & citatus ex parte nostra per talem huius curiæ cursorem, vt die tali, pro tali causa coram nobis sub pœna decem librarum comparere deberet, ipseque cõtumaciter recusauerit ↄparere: idcirco prõpti inobedientiam eius

ADDITIO.

a Subscribat. ¶ Verba Aegid. versi. suprà, scilicet centesimo sexagesimonono.

riam eius vlcifci, nifi is etiam hinc ad talem diem fe præfentare curauerit coram nobis, eum puniendo mulctamus,& mulctãdo punimus in decem libras:vel fic,

FORMA. Cùm caufa,quæ inter B. & C. vertitur, in noftra præfentia tractaretur, idem B. præfato C. in noftra & aftantium præfentia,quorum teftimonia in fcriptis redigi fecimus, verba contumeliæ & iniuriæ proferre non erubuit dicendo fibi,quòd per gulam mentiebatur, quodque fe adhuc de eo vindicaret quoniam igitur res eft mali exempli, locum iuris & iuftitiæ in iuftis lacerare conuitiis,idcirco præfatum B.in c. folidos puniẽdum mulctam⁹, & mulctando punimus prætextu paupertatis,&fimpliciter pœna nihilominus mitigata, extrà de officio delegati,cùm fuper abbatia.in parte decifa,fecunda quæftione j.§.finali.De hac mulcta dixi fuprà eod.§.fpecies.
14 ¶†IN IVDICE autem appellationis not. quòd triplex eft eius officium.¶Primò.vt cõfirmet, vel infirmet priorem fententiam quod intellige, quando in caufa appellationis nil noui proponitur, & vnicus tantùm eft articulus, extrà de in integrum reftitut.ex literis.in fecunda quæftio.vj.in fine,C.de epifcop.audien.authen.fi quis litigantium.extrà de re iudic.abbate.in fin.lib.vj.6.quæft.iij. Ofius.in fin.Si verò plures fint articuli, poteft in vno infirmare,& in alio confirmare,ext.de tefta.Raynutius.& c.Raynuldus.extrà de priuileg.cùm olim.prope fi.&fuprà §.fpecies.verficu.diffinitiua.¶Secundò debet emendare, vel corrigere,fic vt poteft,C.de reb.cred.generaliter.§.fin autem.¶Tertiò debet pronunciare,primam fententiam iuftam, vel iniuftam, vt ij.q.vj.§.diffinitiua.in fin.C.de appel.eos.in princ.fecundum Vbert.& dic,vt infrà in tractatu lib.de appe.§.nunc dicendum.verfic.fi verò à fententia.& in Summa do.mei eodem titulo,§. qualiter.Poteft etiam aderere,vt extrà de tefta.Raynutius.Arg.contrà
a C.de appel.eos.in princ.[a]
25 ¶†Vbi autem appellatum eft à fententia, quæ ipfo iure non valet, iudex pronunciabit appellationem iniuftam,inferta caufa:quod dic,vt not. C.quando prouoc.necef
b fe non eft,l.j.[b]¶Vt autem res exemplo fubiiciatur,in caufa appellationis à grauamine,vel interlocutoria interpofitæ fententia fic formabitur.

¶FORMA.Nos P.iudex delegatus à tali,in caufa,quę vertitur inter tales,libellum recepim⁹ à tali in hac forma: Coram,&c.ponatur totus tenor libelli.Lite igitur,&c.vt fuprà verf.cùm fertur. vfque,tepleatur.iunge,fententialiter pronunciamus,talem bene& legitimè appellaffe,& talem perperam proceffiffe,& interlocutũ fuiffe, & ad nos iurifdictionem procedendi in principali deuolutam effe:vel econtrà.& tunc dicas, ipfumque remittendum effe, & remittimus ad iudicis prioris examen,condemnantes eum infuper in x danda & foluenda ipfi tali, quæ conftat eum occafione dictæ appellationis expendiffe.hæc probantur ext.de app.vt debitus.ij.q.vj.ei qui.§.pen.in fi.ad fin.q. Poteft etiam iudex,vt dicunt, appellatum, qui per priorem iudicem abfolutus fuerat, condemnare,vt ff.iudic.fol.l.pen.
26 ¶†Sed nunquid iudex appellationis ꝓnunciando iniuftam fententiam,& appellationẽ fore legitimam videatur per confequens condemnaffe? videtur quòd fic, vt not. C.de fent.& interloc.omnium iudic. præfes. Vtrùm autem dabit libellus in caufa appellationis ante fententiam interpofitæ, vide infrà de libel.con.§.nunc videndum.in fin.In caufa verò appellationis à fententia interpofitæ habet iudex cõfirmare,vel infirmare priorem fententiam,& in expenfis condemnare,malè appellãtem,vt dictum eft: vnde tunc fic poteft fententia formari:

¶FORMA.In Dei nomine,amen.Ego P.iudex delegatus à tali epifcopo, vel à Papa deputatus in caufa appellationis interpofitæ per talem à fententia talis,fcripta manu talis notarii,cuius fententiæ tenor talis eft:In nomine domini,&c. ponatur totus tenor fẽtentiæ:quo facto fubiungas fic,Vifa appellatione prædicta,& etiam commiffione ipfius appellationis mihi facta à dicto domino tali,fcripta manu talis notarii,de qua habes in tit.de appe.§.de officio quoque.verfi.quòd fi fuperior.vifis infuper & auditis, &c.vt fuprà verfi.cùm fertur.vfque ibi,repleatur,&c.poftea iunge,prædictam fententiam à tali latam confirmo, vel infirmo,& pronuncio bene iudicatum,& malè appellatum,& talem in expenfis condemno:vel econuersò:vel fic:prædictam fentẽtiam in hoc confirmo,& malè appellatum fore pronuncio, & in hoc eam infirmo, & bene appellatum effe pronuncio hæc probantur in prædicta concor.Vel poteft alio modo fic formari:

¶FORMA.In Chrifti nomine,&c.Cùm olim inter P.&M.fuper hoc coram tali ordinario,vel delegato quæftio verteretur, iudex illam diffinitiuam contra P. duxerit fententiam promulgandam. Porrò eodem P.ab hac fententia appellante,venerabilis pater talis Epifcopus, vel fanctiffimus pater dominus Clemens Papa iiij. caufam appellationis huiufmodi nobis tali audiendam commifit, ac fine debito, vel canonico terminandam. Partibus igitur ad noftram præfentiam euocatis,& conftitutis,prænominatus P. libellum obtulit in hunc modum:Coram, &c. pofito toto tenore libelli fubiungat:Nos igitur vifis & auditis,&c.vt s.ver. Vtrùm aũt iudex,à quo petitur fentẽtia, vel proceffus infirmari, vł nulla ꝓnũciari,poterit ↄfirmari,vł aliq̃ ꝓnũciare,illo q̃ hoc petit,ĩ ꝓbatiõe d̃ficiẽte,nifi altera pars id poterit,no.fm Papã, ext.de of.iud. deleg.

ADDITIONES.

a In principio.¶Ibi de hoc in gloff.not.formam.vide,quod dixi de tefta.Raynaldus.parte ii.fub verfi.condemnauit.Et plenius vltrà, q̃ ibi fcripfi, fciendum, quòd an fit fatis pronunciare fententiam, vel appellationem iuftam, vel iniuftam:fuerunt opiniones diuerfæ.Prima,quæ placet Accurfio in præd.l. eos. tenet, quòd fic, per textum ipfius legis in fine primi refponf.& vltra duas leges,quas ibi alleg.facit ff.ad legem Falcid.in ratione,& l. cùm quidam. & l. furti.§.j.ff.de his,qui not.infam.Secunda fuit,quòd fieri debet abfolutio,vel condemnatio:& pro ifta facit ff.iudi.folui,cùm apud. ff.de re iud.l.j.C.de fentent.& interlocut.omnium iudic.l.præfes. ij.quæft.fexta,§.diffinitiua.in prin.&ad l.eos.refpondẽt ifti,quòd ibi textus dicit,liceat, non dicit, fufficiat. Tertia opinio adhærens primæ,hoc addit,quòd etiam iudex debet cõfirmare,vel infirmare primam fententiam:& hoc addendo non habet neceffe abfoluere,vel condemnare:pro hoc facit C.de vfur.rei iudic.l.ij. C. de epifcopali audient.authentic.fi qui litigantium.& C.de temp.appel.authen.appellatione ceffante.ad fin.extrà de re iudic.caufam. in fin.de reftitut.fpoliat.cùm ad fedem.in fi. Quarta opinio diftinguit, an reus fuerit condemnatus, an abfolutus in cafu principali: vt primo cafu procedat prima opinio in omnem cafum, id eft, fiue pronunciatur pro condemnato, fiue contrà:& idem fecũdo cafu, quando fuit abfolutus, fi pronuncietur malè appellatũ.Si verò pronuncietur bene appellatum,abfolutus in principali condẽnandus eft per iudicem appellationis:quod placuit Iacob.Bal.per l.tutor.in princ.ff.de vfur.& hoc aduerte,quia prima opinio vult quòd pronunciatio iuftę appellationis interiectę ab actore à fententia abfolutoria contineat tacitam condemnationem, vt not. in prædic.l.præfes.de fenten.& interlocut.& dicitur in verfic.hîc fequen.quod etiam placet Odoffred.in l.eos.& Alber.Gal.de ap. verfic.pone quæftionem.Et hęc ifta vltima opin.in vltimo membro negat pro qua facit de tefta.Raynutius.verficul.cùm autem. ibi,ad cuius.& c.Raynaldus.ver.condemanauit.&,vt ibi dixi poft Hoftien.Iudices noftri temporis, quando pronunciant bene appellatum,communiter condemnant abfolutum:&abfoluunt cõdemnatum:& hoc eft commendabile.Tamen vltima opi.veritatem habet,quæ patet ad fenfum. fit enim in principali cõdemnatio,vel abfolutio:à prima reus appellat,à fecunda actor.tollamus primam,fi pronũciet iudex appellationis fententiam iuftam, vel appellationem iniuftam,quod plus expedit actori,non habet cõdemnationem,cuius petet executionem.Econtrà fi pronunciat fententiam iniuftam,vel appellationem iuftam,quod plus expedit reo,nonne contra condemnationem habet folidam defenfionem? Item fi in abfolutoria pronuncietur fententia iufta,vel appellatio actoris iniufta,quod plus expedit victori,cùm abfolutoriam fuam executionem habet:fed in cafu conuerfo,fi pronunciatur fententia iniufta,vel appellatio iufta,actor habet, quòd abfolutio habetur pro non facta:fed conftat, quòd potuit malè abfolui, qui tamen non debuerat condemnari: quid ergo petit actor hoc cafu?dicet ne,ago,quia fuifti abfolut⁹,& abfolutio fuit reuocata: hîc non concludit obligationem, vt dixi Patet ergo ad fenfum,vt dixi,hui⁹ opinionis veritas coloratur etiam per iura, quæ volunt,difficiliùs obligari,quàm liberari,ff. de action. & obligat. Arrianus.extrà de proba. ex literis.& vtrobique concord.Quòd autem iudex appellationis abfolutum condemnare poffit, non dubitatur,per l.penul.ff.iudi.fol.& patet de teftamen.Raynutius. & c.Raynaldus.ADDE,quòd Bal.in l.eos.tenet,quòd fufficiat,fi iudex appellationis dicat,fententiam primam iuftam,vel iniuftã. & ibi dicit effe cafum:& idem ibi tenet Pau.de Caftro.

b L.j.¶In multis foris ciuilibus hoc feruatur: Canoniftæ non feruant:quia licet exprimatur appellationem iniuftam, quia fententia fuit nulla, appellatus ex iniuftitia appellationis petet expenfas factas in inftantia appellationis,quæ pronunciata eft iniufta:dixit Iaco.de Aret.iudicem appellationis pronunciare debere fententiam nullam,& appellationem ex fuper abundanti interpofitam alleg.eod.titul.de app.nominationes.C.qui pro fua iurifdictione l.j.ff.de iure patro.l.fin.& famil.ercifcun.l.quædam mulier.vbi videtur expreffum:hoc ponit etiam Cy.in l.eos.& vide infrà §.iuxta.fcilicet antepen.verfic.etiam auctor.in fin.allegat prędictam l. quædam.

a deleg. cùm contingat [a]. ¶†Sed pone: ecce opposui actori in lite
27 principali exceptionem pacti de non petendo, & probaui: actor verò opposuit mihi exceptionem pacti de petendo, sed non probauit, licet in veritate sibi fecissem pactum de petendo non obstãte priori pacto, ideóque iudex me absoluit, nunc in causa appellationis probat actor illam exceptionem: quæritur, qualiter iudex pronunciabit malè fuisse iudicatum, cùm primus iudex bene pronunciauerit, secundũ acta corã se habita? Respon. debet sic dicere ¶FORMA. Quia talis in principali causa non opposuit, vel non probauit talem exceptionem, quæ sibi in veritate competebat, vel oppositam non probauit, & nunc eam probauit, ideo sententiam primi iudicis emendo, vel reformo, ff. de appe. l. j. extrà de in integ. restit. tum ex literis. in fin. & suprà ver. in iudice. in prin. Si enim simpliciter pronunciaret, illum malè pronũciasse, minùs bene diceret. Debet ergo illum excusare modo prædicto, vel dicendo, instrumentum, per quod nunc probatur, non fuisse coram illo productum, & huiusmodi, extrà de priuileg. cùm olim. prope fin. ix. distin. ego. in auth. Collat. v. vt defun. seu fu. eo. in princ. extrà de fi. instrum. cùm Ioannes. in fin. Vel dic contrà, prout no. C. de appel. respon. j. in fin. ibi, etiam. & suprà §. species. no. vtrùm deberet dicere Cõdemno, vel Absoluo. Iudex autem appellationis potest reum condemnare, vt ff. iu. sol. l. pe. extrà de appel. vt debitus. Qualiter autem pronunciabit iudex, cùm is, cuius interest, se opponit contra sententiam, & probat in causa appellationis, no. secundum Papam, extrà de sent. & re iud. cùm super.

28 ¶†IVXTA præmissum ordinem videndum restat de formis sen-
b tentiæ excommunicationis, suspensionis, & interdicti [b], & absolutionis. Si igitur in causa criminali ante litem contestatam contumax sit, excommunicandus est, vt suprà de contum. §. sequitur videre cuius excommunicationis forma talis erit:

c FORMA sententiæ excommunicationis [c]. Cùm P. presbyter de tali loco in nostra præsentia constitutus, à G. super variis criminibus, scilicet simonia, periurio, adulterio, &c. accusaretur, ipse nedum cum aduersario noluit in iudicio experiri, verumetiam contumaciter contra nostrã inhibitionem à nostra discedens præsentia, nostris sæpe vocatus literis & nunciis, comparére contemnit. cuius rei causa ipsum contumacem reputauimus, & ob hoc eum in his scriptis auctoritate Dei omnipotentis, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & nostra, excommunicationis vinculo innodamus: extrà de iudic. c. j. extrà de sent. excom. cùm medicinalis. lib. 6. tradẽtes eum, quamuis absentẽ, Satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus fiat in die iudicii. hæc probantur ii. quæ. j. de manifesta. xi. quæstio. iij. audi. 23. quæst. 4. qui peccat. in princip. & c. quid crudele. extrà de app. cùm sit Romana. in fin. 24. quæst. j. §. sin autem. versi. vnde apostolus eum, & c. quæst. 3. notandum ad fi. xlv. dist. non licet. Quòd si excommunicatur cum suis participi-
d bus, sic poterit dici: Habeto: [d] itaque cum his, qui tibi consentiũt, plenè condemnationis sententiam, sublatumque tibi nomen & munus sacerdotii agnosce, sancti spiritus in iudicio, & nostra auctoritate damnatus, & anathematis in conspectu dei & sanctorum angelorum, vt 23. q. 4. Guilisarius. & hoc in ordinario iudice. Delegatus autẽ ceteris verbis retentis, vbi dicit, auctoritate Dei omnipotentis. &c. dicit, auctoritate mihi commissa, vel sic:

¶FORMA. Cùm de talis presbyteri excessibus nobis fuissent frequenter varia nunciata, nos volentes ex officio nostro ad inquirendum descendere & videre, vtrùm clamorem, qui ad nos peruenerat, opere compleuisset: eundem per nostras citauimus literas, vt coram nobis certo termino personaliter compareret: ipse verò nec p se, nec p aliũ, in præfixo sibi termino cõparere curauit: quare ipsum reputantes meritò contumacem, in his scriptis, &c. vt suprà proxim. 2. quæstione j. Deus omnipotens. extrà de accu. qualiter. 2. Eodem etiam modo potest quis excommunicare eũ, qui in causa ciuili contumax reperitur, facta competẽti narratione, qualiter cognoscens de causa, quæ inter tales vertitur, citauit talem, qui se contumaciter absentauit, extrà vt lite non contest.

29 quoniam. in fin. & extrà de postul. prælat. c. j. ¶†Illud autem scias, quòd in enormibus delictis & contra tyrannos claues ecclesiæ contemnentes quandoque fertur sententia excommunicationis per episcopum cum magna solennitate: & hoc dicitur anathema debent enim xij. sacerdotes episcopum circumstare, & lucernas, seu candelas ardentes in manibus tenere, quas in cõclusione seu in fine anathematis, seu excommunicationis proiicere debent in terram, & pedibus conculcare: deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina & excommunicationis causam. hæc leguntur xi. q. iij. debent. & illæ candelæ nõ debent sumi postea ad aliquem vsum, secundum Io. sed foras proii-
e ci [e]. 2. quæst. vij. non omnes episcopi. In plerisque tamen locis ñ conculcantur pedibus, sed extinguuntur in aqua dicendo, Sicut
f candelæ hæ extinguuntur, sic eius opera [f] coram Deo sint extincta, donec sufficiẽti satisfactione præmissa ad sinum sanctæ matris ecclesiæ reuertetur. Quibus autem verbis formetur sententia, cũ quis pro aliquo facinore excommunicatur. vide 23. dist. in nomine. versus fin. versicu. quòd si quis contra. vsque ad fin. Nonnunquam etiam fertur sententia perpetuæ depositionis, degradationis, vel suspensionis in aliquem: quod dic, vt infrà de accusat. §. 2.

30 versi. & no. quòd. & seq. & suprà ver. porrò. ¶†Cæterùm in iudicio non tenetur quis tantam solennitatem seruare. nam postquã quis ter monitus est, quòd respondeat positioni, vel aliud faciat, iudex potest ex tunc in scriptis eum excommunicare, dicens:

FORMA. Et quia legitimè monitus non vis positioni responde-
g re, te, tua cõtumacia exigente, excommunico in his scriptis [g]. Et not. quòd nullus debet excommunicari, nisi legitima monitione præmissa, vt extrà de appel. reprehensibilis. de senten. excommu. sacro. scilicet trina, secundum B. 24. quæst. 3. de illicita. 16. quæst. vij. omnes decimæ. 17. quæst. 4. de presbyterorum. Ego credo cũ G. Na. vnam sufficere cum testium subscriptione: hæc enim dici-
h tur canonica, vt in prædic. alleg. c. reprehensibilis. Argu. [h] tamen contrà de senten. excommun. in const. Gregor. X. constitutionẽ. lib. vj. Et not. quòd excommunicationis sententia est in scriptis proferenda: alioquin punitur eam ferens, extrà de sen. excomm.
i cùm medicinalis. in prin. [i] extrà de treuga & pace, c. j. 2. q. j. legum. nec credo esse de substantia, quòd dicatur in sententia, In his scriptis excommunico: consulo tamen, quòd dicatur, vt infrà §. iuxta. vers. non valet. & executores quandoque ferunt tales sententias, Contradictores & rebelles excõmunicationis sentẽtia innodamus. Quid autem iuris sit de hac sententia, & qui per eam ligentur, & quis eam ferre possit, not. secundum Papam extrà de præ-
k ben. pro illorum [k]. ¶†Verùm quia, excommunicato in sua con
31 tumacia perdurante, iudices volunt quandoque suam sententiã aggrauare. vt contumacia crescente crescat & pœna, vt in præd. decre. quoniam. in fin. & l. dist. quia. extrà de cohabit. cler. & mul. clericos. in fin. & C. de ser. fug. quicunque. in princ. & ff. de pœnis, relegati. & 2. q. v. quando. ad fin. poterunt tunc procedere ad suspensionem, vel priuationem perpetuam officii & beneficii, vt extrà de ætate & qualit. cùm bonæ. & de testib. cog. cùm super causa. & 33. distinct. præter hæc. de appel. pastoralis. de cohab. cler. & mul. clericos. & c. seq. de cleri. non resid. ex tuæ. & de cleri. excommun. latores. xj. q. iij. rursus. & c. seq. vel ad depositionem, vt extrà de dolo & contu. veritatis cuius sententiæ forma talis erit:

¶FORMA. Cùm nos P. Dei miseratione episcopus talis ecclesiæ talem sui exigente contumacia. olim excommunicationis vinculo duxerimus innodandum, ipseque, contemptis clauibus ecclesiæ, velut filius inobedientiæ, adhuc in graue animæ suæ præiudicium & scandalum fidelium pertinaciter in sua contumacia perseuerer, & excommunicationis sentẽtiam, qua ligatus est, animo sustineat indurato, idcirco, ne de sua contumacia valeat gloriari, & ne facti sui peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum sed potiùs pœna eius sit aliorum metus, nostram sententiam aggrauantes iuxta meritum culpæ illius, eum ab officio & beneficio duximus suspendendum: vt in præ. concor. & ext. de vi. & ho. cle. vt clericorum. §. si quis igitur. & extra de iud. at si clerici. de exces.

32 prælat. tanta. de homic. pro humani. ¶†Quandoque etiam sententia excommuniationis aggrauatur, vt omnes participantes ei eandem sen

ADDITIONES.

a Contingat. ¶ & ibi scripsi in gloss. quia meliùs & maximè circa finem.

b Interdicti. ¶Has duas conuerterat præponendo secundam in prĩcipio §. & tamẽ duas virgulas solas ponit de his, scilicet infrà ad fi. secundæ col. versiculo, & not. quòd prælato. & in 4. col. versicul. & not. quòd sententia. Causam dedit, quia Hostien. de his in Summa de sententia excommunicationis non fecit membra: remissionem tamen de illis dedit ad tria loca, eodem titul. versiculo, antepen. & vide infrà de sent. excom. in fi.

c Excommunicationis. ¶Effectus huius & sequentis fuit Aegid. consilio centesimo sexto.

d Habeto. ¶Verba Syl. vestri ad Iulium diaconum proditorem suum: nec important, ad quod auctor inducit, scilicet excommunicationem participantium extra crimen: quia verba non sonant hoc: hodie etiam ferri non posse, nisi seruatis formis decretalium de quibus infrà versi. quandoque.

e Proiici. ¶suprà arg. ille enim canon hoc non dicit, sed de sale infatuato loquitur.

f Opera. ¶Sup. bona.

g Scriptis. ¶Hodie, vbi locus esset decretali secundæ, de confessis, libr. sexto, non esset iusta talis excommunicatio, ex quo ponens habet, quod intendit.

h Argumen. ¶immò expressum, & ei statur.

i In prin. ¶lib. vi.

k Illorum. ¶vbi scripsi in prin.

dem sententiā incurrant,vt extrà de sent.excom. quod in dubiis. ad fin. & de priuileg. quanto. Hodie tamen hoc non debet fieri, nec sententia tenet,nisi prius & ipsi participantes moniti fuerint,
a vt desistant,extrà de sentent.excom.statuimus [a].Et in monitione ex primi debent nomina illorum, qui monentur, siue fiant plures monitiones, siue vna pro omnibus, obseruentur aliquorum dierum competentia interualla,nisi facti necessitas aliud inducat,
b vt in const.Greg.X.eo.tit.constitutionem [b].prout ibi dicam.Quidam etiam fatui iudices suas volētes sententias aggrauare,faciūt presbyteros indutos vestibus sacerdotalibus venire ad domū excommunicati, & ad ostium, vel super tectum domus tres lapides iactare. quod ridiculum est. Potest & sententia aggrauari per decre.extrà de poe.c.fin.vel per alia iuris remedia cogitata:quia crescente contumacia crescere debet & poena,vt s.not.quòd præla-
c to [c] ob reuerentiam pontificalis officii primò debet ingressus ecclesię,vel sacerdotale officium interdici:deinde ab officio suspendi, & subsequenter aggrauetur censura ecclesiastica contra eos, nisi aliter suaserit fieri in vna contumacia proteruitas, siue culpa
d sua,vt in const.Alex.IIII.de priuil.quia pōtificali [d].& probatur batur extrà, de officio delegat. sanè. Cum igitur participans excommunicato non sit excōicatus, sed excōmunicādus,vt ext.de cleri.excō.c.fi.nec sit ēt excōicandus,nisi postquā fuerit monit⁹,
33 vt suprà patet,† ꝙ nō peccat mortaliter,sed venialiter,arg.extrà
e quod me.cā,sacris [e],nam excommunicatio nō debet nisi ꝑ mortali infligi,xj.q.3.nemo.& c.nullus.secus tñ,si in cōtemptum,vel pertinaciter participet,vt extrà e.cùm medicinalis.in prin.libr.vj. vel post excōicatoris prohibitionē,vel frequēter,ar.xj.q.3.excellentissimus.& c.fi.xxv.dist.§.aliàs ea demum.nam tunc potest ex
34 communicari. ¶ † Porrò aliquo propter sui contumaciam excommunicato,consueuit excommunicator alicui scribere,vt ibi excommunicatus ipse vitetur: cuius quidem scripturæ forma talis erit:
f ¶FORMA [f]. Talis delegatus vel ordinarius, tali rectori salutem in domino. Cùm nos talem nostrum parochianum, eius contumacia exigente, pro eo quòd coram nobis tali, de iure noluit respondere, excōicationis vinculo duxerimus innodandum dilectionem vestram monemus & hortamur, & nihilo minus vobis auctoritate,qua fungimur in hac parte,præcipiendo mandamus, quatenus singulis diebus dominicis, & festiuis in ecclesia vestra, publicè coram populo pulsatis campanis,& candelis extinctis,ex communicatum denunciare curetis ipsūmque velut excommunicatum faciatis in ecclesia,& extra, vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus arctiùs euitari:vel donec suæ culpam inobedientiæ recognoscat,& de ea satisfaciat,vt tenetur. hæc probantur xj.quæstio.3.curiæ.& c. debent. Et consulo actori,quòd cùm has literas præsentabit rectori, si excommunicans sit iudex delegatus, habeat transcriptum literæ apostolicæ per manum publicam,vel ipsam literam bullatā, per quod rectori fidem faciat de iurisdictione excommunicatoris : alioquin rector,literis si nolit credere,non tenetur, extrà de of.deleg.cùm in iure. de rescriptis. cùm contingat.C.de mand.princip.l.vnica,97.dist.nobilissimus. ¶Sed & auditores domini Papæ quandoque,quos excommunicant,faciunt in audientia excommunicatos per suas literas nunciari:quarum forma talis erit,
¶FORMA. Cùm contemptus contumacibus obesse debeat, ne de sua valeant contumacia gloriari, mandat talis auditor, talem, quem,sui contumacia exigente, canonica monitione præmissa, excommunicauit in scriptis,excommunicatum in audientia publicè nunciari.Datum,&c.extra.de postul.c.j.ij.quæst. v. quanto,
35 ¶†Porrò quia de excommunicatione diximus, & frequenter excommunicati ad sinum Sanctæ matris ecclesiæ redeuntes, petunt sibi absolutionis munus impendi,(quod quidem concedendum est. nam miseratio ecclesiæ nunquam claudit gremium redeunti ad eam,vt xj.q.3.de illis.& C.de summa trin. liquet.§.nos enim)ideo & de absolutione aliqua subnectamus.Debet autem fieri absolutio,cum Psalmo poenitentiali, & oratione dominica, vt extrà de sent.excom.à nobis.ij.§.fin.hoc modo: Excommunicatus enim accedat ad excommunicatorem,petens humiliter beneficium absolutionis. Iudex autem recepta ab eo cautione de parendo iuri,vbi fuit excommunicatus propter dubiā offensam, vel etiam propter contumaciam,vt extrà vt lite non cōtest.quoniam. §. in aliis, vel etiam de parendo mandatis ecclesiæ, seu excommunicatoris,quod idem est,vt extrà de sent.excom.c.ex te-
g nore [g].& c.cum desideres.& c.de cætero.& extrà de offic.deleg. prudentiam.§.vj.& de appel.ad hoc.ij.& de maior.& obe.cùm in ecclesiis.in fin. licet Io. not. contrà prima. quæstione. septima.si qui voluerint. vel satisfactione præmissa, vbi fuit pro manifesta offensa excommunicatus, vt extrà de verborum signific. ex parte.super quo vide suprà de contum.§.nunc dicamus.& restitutis expensis,vt ibi,beneficium absolutionis sibi tribuat in hac forma:

¶FORMA.Excommunicatus enim vestibus exutis stet ante valuas ecclesiæ, genibus flexis, coram eo, qui eum debet absoluere:& ille tenebit virgas,& in quolibet versu psalmi,Miserere mei Deus,semel eum percutiet magis,vel min⁹,considerata illius cō-
h tumacia:finito verò psalmo dicet,Gloria patri,&c.kyrie [h] eleison. ter Paster noster,&c.& Ne nos,&c.Saluum fac seruum tuum, vl' ancillam tuam,vel seruos tuos, vel ancilla tuas, si plures fuerint Domine,nil proficiat inimicus in eo,vel in ea, vel in eis. Esto ei, vel eis,turris fortitudinis,Domine exaudi orationem meam.Dominus vobiscū:oremus. Deus,cui proprium est misereri semp & parcere,suscipe deprecationem nostram,& hūc famulum tuum, quem excommunicationis catena constringit,miseratio tuæ pie
i tatis absoluat: secundum do. meum [i]. vel dicat hanc orationem, Præsta,quæsumus Domine,huic famulo tuo dignum poenitētiæ fructum, vt ecclesiæ tuæ sanctæ (à cuius integritate diuiauerat peccando)admissorum veniam cōsequendo, reddatur innoxius, per Dominum nostrum,&c.hoc habetur xj.q.3.cùm aliquis.Postea dicat: Auctoritate Dei omnipotentis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli,& ecclesiæ sanctæ suæ,& nostra absoluimus te à tali sententia,& restituimus te communicationi & participationi ecclesiæ, & omnium fidelium, & ecclesiasticis sacramentis.
k Et,secundum do.meum.[k] reprobatur abusus simplicium presbyterorum dicentium in tali casu, Absolutionem & remissionem excommucicationum & omnium peccatorum,&c.debent enim dicere,Absoluimus:arg.pro eo extrà de sentent. excommunic. à nobis.prope princi.ibi,prece.postmodum absoluere,&c.Veruntamen iudices non sequuntur hodie hanc formam, sed recepto iuramento dicunt: Ego absoluo te auctoritate Dei omnipotentis & sanctorum Petri & Pauli apostolorum, & autoritate mihi commissa, à tali excommunicatione. Et certè talis absolutio valet,& tenet,& hac vtimur.Nam & si simpliciter dixero, Noueris te excommunicatum,excommunicatus es:& si simpliciter dixero,Te noueris absolutum,absolutus es:argumen.extrà de sentē. excommunic.capitu.pen.extrà de re iudic.c.j. Et communiter tenent Doctores,quòd si valet iniusta excommunicatio,sic & iniusta absolutio:quæ pleniùs prosequere in Summa do.mei.de senten.excommui.§.& qualiter hæc absolutio.sub §.tertium.versic. qualiter proferatur.& in prædict.ca.à nobis.§.absolutionis.& su-
36 prà de citatio.§.iam de citatione.in fin.¶ †Absolutio quoque à suspensione hominis fit cum iuramenti præstatione,vt extrà eo. c.venerabili. Et nota, quòd vbi à pluribus & solenniter quis excommunicatur, tunc etiam à pluribus & solenniter debet absolui,argumen.in prædic.c.cùm aliquis.& ea.q.debent. & ff. de reg. iur.nihil tam extrà eod.c.j.Item scias,quòd licet iudices,qui non sunt presbyteri, & eorum superiores, possint absoluere à sententiis,quas ipsi proferunt, tamen à se absolutos debent mittere reconciliandos per sacerdotes.secundum domi.meum,vt extrà de sent.excomm. canonica.quod dic,secundum eum, vt in Summa eodem titulo.§.quis possit absoluere. sub §.sed quis absoluet.& eo.tit.cùm illorum.idem etiam videtur Inno. IIII.dicere extrà de consue.quanto.Et hoc seruamus,licet aliqui hoc non seruēt.
37 ¶†Sed pone:iudex delegatus causam alui subdelegauit, diffinitiua sibi reseruata: qui subdelegatus partem excommunicauit, & post se ad partes remotas transtulit:quæritur,an delegatus possit illum absoluere?& videtur,quòd non:imò excommunicatus est ad excommunicatorem remittendus, extrà de offic. ordin.ad reprimendam.& de sentent.excommunic.capitu.per tuas.Dic contra:reuocat enim ad se causam:quod ei licet, vt ff. de iudic.iudicium soluitur.quo facto,eum absoluet: sicut & subdelegatus eum absoluisset,si fuisset ab eo petitum.ext.de verborū sign.ex parte.
secun

ADDITIONES.

a Statuimus.¶lib.vj.
b Constitutionem.¶li.vj.
c Prælato.¶Episcopo scilicet.
d Pontificali.¶Quæ hodie habetur de officio delegati,c.ij. libr.vj. de episcopo loquitur.
e Sacris.¶Hunc articulum plenissimè ibi scripsi in vlt.gl.
f FORMA.¶Aegid.fuit totus iste ver.
g Tenore.¶Vbi idem not.in j.gl.& extrà quod metus causa,c.primo,in 4.gl.
h Kyrie. ¶Secundum deriuatores sunt duæ partes: & non dictio composita.Kyrie,per vnum r,idem est,quod Domine:Eleison.id est Miserere.Kyrrie per duplex rr,idem, quod porcus secundum eos.
i Do.meum.¶In summa de sententia excommunicationis,§.pen. ver.tertium est.j.alleg.
k Domi.meum,¶vbi suprà.

a secundum P.[a] Quod verum est,nisi simpliciter,vel totaliter illi ɔ miserit vices suas, quia tunc re non existente integra, causam ad se non poterit reuocare,extrà de offic.deleg.venerabili.& c.super quæstionum.§. si verò. in prin. Vnde tunc debet ad delegantem primum recursus haberi,vt in eod.ca.& extrà de concef.præben.

38 quia diuersitatem.de offi.ordin.pastoralis. §. præterea. ¶†Quid si Papa confirmat sententiam excommunicationis latam per aliquem iudicem, nunquid idem iudex poterit postea absoluere ab

b illa?quæstio est venerealis:& soluitur, quòd sic, ext.de insti.c.3.[b] idem no.Goffre.in Summa de confir.vti.vel inuti.& Vin:extrà de confir.vtili,c.j.Et no.quòd sententia interdicti lata generaliter in ciuitatem,vel castrū,vel alium quemlibet locum, non potest ad

c cautelam relaxari,vt in cōst.Greg.de sent.excom.præsenti[c].&ibi

d dicemus,quæ sit ratio huius iuris[d].¶†Quid si scribatur alicui, ꝙ

39 si inueneritin P.sententiam excommunicationis post appellationem latam,ipsam denunciet nullam esse?Respon.no.Inno.ext.

e de sent.excom.solet[e].quòd talis non potest absoluere ad cautelam.in obtinenda autem absolutione ad cautelam præstatur iuramentū:&hoc,quādo dubium est,an sententia teneat,vel non,vt extra de sent.excom.venerabili.secus,quando quis absoluitur à minori excommunicatione,vt eo.tit.nuper.§.fin.& vide j.in tra-

40 ctatu libel.in tit.de sent.excom.¶†Illud quoq; notandum est,ꝙ hi,qui debent tantùm per sedem apostolicam absolui, possunt ꝑ alios in necessitate absolui,vt 17.q.4.c.si qs suadēte.& 26.q.6.hi, qui.putà per episcopum,vel presbyterum,vt eo.tit.nuper.§.fi.& not.eo.tit.de cætero.Necessitas autem est,imminente mortis articulo,vel infirmitate,vel inimicitia,vel inopia,vel puerili,vel senili ætate, vel fragilitate sexus, vel alia corporis impotentia, vel quolibet alio canonico impedimento:puta,quia non sunt sui iuris,vel sunt nimiùm debiles, & delicati, vel serui, vel est officialis episcopi,vel alius officialis,qui turbam arcendo excommunicationem incurrit,vel qui sunt mēbris destituti,vel valetudinarij,vel

f est difficultas aliqua:debet tūc eis[f] iniūgi,vt resumptis viribus ad sedē apost.vel eius legatū accedāt,eius beneplacito pariturì.hæc ꝓbant ꝑ ordinē ext.de sen.exc.q̄uis.& c.decætero.& c.mulieres. & ca.relatū. & c.si verò j.& c.ea noscitur.& c.nuper.in fi.& si fortè per alium fuerant excōicati, iniungetur eis,quòd parebunt ex

41 cōmunicatoris mandato,vt ca.nuper.§.fi.¶†Quid si mulier robusta & fortis sit?Respon.idem iuris est propter sexus fragilitatē, vt in ca.mulieres.Quid de filiofamiliâs,nunquid est ad curiā pro absolutione mittendus?& videtur,quòd non, quia non est sui iu

g ris,vt in præd.ca.mulieres g.Sed dic cōtrà:nec etiam iussus patris ab excommunicatione excusat,xj.q.iij.si dominus. ff. de actio. & oblig.si seruus.Arg.tamen contrà,quòd excuset.ff.de his,qui no. infa.liberorum.in fi.ff.ad leg.Aqui. liber homo.ij. ff. quod vi,aut

h clàm,is qui in puteum.§.si tutoris.86.dist.an putatis[h]. ¶†Quid

42 si ipse episcopus manus mittit in clericū,& episcopus est senex, & debilis,& impeditus?Dic,quòd per metropolitanū poterit absolui,qui est eius ordinarius:vel sede metropolitica vacante, per capitulum ipsius ecclesiæ,extrà de maior.& obed.cū olim.Quid si episcopus non vult absoluere in casu, in quo sibi permittitur? Respon.si negligens est,hoc archiepiscopus faciat,extr.de præsc. cùm ex officij.secus,si sit excommunicatus,vt extr.de sup.neg.ꝑla.Romana.lib.vj. Sed quid si episcopus absens est ex iusta causa, sed nō negligens? dic, quòd archiepiscopus non potest absoluere iudicem alterius. nam episcopus potest hoc committere suo

43 vicario,extr.de offi.ordi.c.fi.¶†Sed cùm claustrales se in in claustro adinuicem leuiter verberantes absoluendi sint per abbates, vel priores suos,vt extr.eo.monachi.& c.cùm illorum.quid erit, si abbas verberauit monachum?dic,quòd per episcopum absolue

i tur,arg.eodem tit.de monialibus[i].Quid si abbas percutit abbatē, vel monachum alterius diœcesis?Respon.conueniant ambo episcopi,& absoluant, vt in c.cùm illorum. Sed quid si monachi nō claustrales,vel extra claustrum se verberant atrociter?Respon.dici potest,ꝙ propter scandalum sint ad apostolicam sedē mittendi sicut & quando verberant clericum secularem,vt in præd.c.cùm

44 illorū ibi,nisi eorū excess⁹ extiterit difficilis&enormis.¶†Quid si Prior, & magister, seu maior ordinis hospitaliorum excōicatus est, quòd fortè excessit in verberando fratrem aliquem? Dicunt quidam,quòd per episcopum loci,in quo deliquit,absolue tur:alij quòd per Priorem ordinis illi⁹,qui quo ad hoc, maior est

k vt extr.c.canonica.vbi de hoc, secundum Vincen.[k] Absolutiōe autem obtēta ab excommunicatione propter contumaciam,cōsulo,quòd hoc facias scribi in actis:vnde facias confici publicum instrumentum. nam qui semel fuit contumax, aliàs excommunicatus,& publicè denunciatus,semper præsumitur excommunicatus,& à quolibet actu legitimè repellitur,nisi se probauit absolutum,vt extr.de elect.& ele.potest.venerabilem.§.sunt etenim. & in ꝑ.c.cū desideres.& extr.de cler.exc.ꝓposuit.prope fi.vbi de

l hoc.Argumentum contrà extrà de seru.in or.fa.c.j.vbi de hoc[l]. cuius instrumenti forma talis erit:

m ¶FORMA[m].Anno,mense,die,& loco talibus, in præsentia mei notarij,& testium infrà scriptorum, R. de tali loco se coram tali domino, delegato tali, vel tali ordinario præsentauit, deposcens ab eo humiliter,& deuotè se ab excommunicatione in eum per ipsum iudicem ex tali causa lata,absolui,offerēs cautionē de iudicio sisti,& asserēs separatū parti aduersæ ɔgruè satisfacere de expēsis.Idē verò dn̄s iudex, recepto priùs ab eo iuramēto, secundū formam iuris de parendo mandatis ecclesiæ,seu excommunicatoris,ac exhibita satisfactione congrua expensarum,ei munus absolutionis impendit,& eum à prædicta excommunicationis sententia denunciauit penitus absolutum.Et ego talis,tali auctoritate notarius,prædictis interfui,&c. Quo facto, petat literas,vt denuncietur absolutus, vbi & fuerat nunciatus excommunicatus: quæ erunt continentiæ talis:

¶FORMA.Talis tali salutem in domino. Cùm talis parochian⁹ vester,quem suismeritis exigentibus,ad mandatum nostrum excommunicatum pridie publicè nūciastis,ad sinum sanctæ matris ecclesiæ humiliter & deuotè redierit,& præstita cautione,secundum iuris formam,restituris expensis,à nobis absolutionis beneficium obtinuerit,discretionem vestram monemus & hortamur &nihilò minus auctoritate,qua fungimur in hac parte,vobis pręcipiendo mandamus,quatenus eum in ecclesia vestra à sententia qua tenebatur adstrictus,absolutum publicè pronuncietis: argu. extr.de pur.can.inter solicitudines.ver.in pœnam.& xj.q.iij.c.cu-

45 ræ.& ca.debent.¶†Sed pone:aliquis pluribus de causis excommunicatus, absoluitur apud sedem apostolicam: Pœnitentiarius illum remittit ordinario absolutum,nulla expressa causa excommunicationis,à qua illum absoluerit,quæritur an debeat pro absoluto haberi?Respon.sic,extra. de consang.& affinit.quia circa. quia non præsumitur iste tacuisse, & immemor propriæ salutis esse,j.q.vij.c.sancimus. quæ est C.ad leg.Iul. repetun. l.fi.Nam & delegatus simpliciter vices suas committendo,videtur in totum commissum,extr.de offi.deleg.venerabili.l.distinct.c.j.in fi.Et tutor non expressa causa,in qua detur,in omnibus causis pupilli intelligitur esse datus,ff.de tutelis,l.iij.in fi. in beneficiis enim larga debet interpretatio fieri,vt extr.de don.cùm dilectus. Argumentum tamen contrà, vt potiùs præsumi debeat excommunicatus in his,quæ not.extrà de serut.in ord.fac.c.j.Item contrà,extra.de

n sent.excom.cùm pro causa[n].

46 ¶†POSTREMO videndum occurrit,qualiter sententiæ super

o dispensationibus formentur.Et nota[o],quòd multis modis fit dispensatio,scilicet dissimulando,74.dist.vbi ista.extr.de cogna.spirit.super eo.ibi dissimulare poteris,&c.de consang.& affini.quia circa.& extr.de restitu,spol.cap.literas.§.opinioni. Item monendo,27.quæst.j.ca.si homo.extr.de offi.leg.cap.nisi.Item remittendo,extr.de offi.ordin.ad reprimendam.Item castigando,14.q.vj. cap.j.

ADDITIONES.

a Secundum P. ¶in decretali,super quæstionum.§.porrò.vt ibi scripsi super verb.reseruat.

b C.iij.¶Ibi no.ꝓrium in vlt.gl.& illud verum in sn̄ia hominis cōfirmata per Papam:quòd hic dicitur,procedit in sententia ɔstitutionis confirmatæ per domi. Papam, vt scripsi per præallegatam glossam.

c Præsenti.¶lib.vj.

d Iuris.¶Et ibi no.in j.glo.

e Solet.¶Ibi post gl.plenè tractat per modum Summæ materiam absolutionis ad cautelam.

f Tunc eis.¶Dicit decretalis,quamuis. qui temporali impedimēto laborant exceptis pueris & senibus: vide, quod scripsi eodem tit.de his,quæ autor per errorem omisit.

g Mulieres.¶Et hoc ibi tenet Hostiensis:tu distingue vt ibi dixi super prima glos.

h Putatis.¶Ibi soluitur,de reg.iuris,quod quis.libr. vj.& pleniùs in præd.l.liber homo.ij.ff.ad leg. Aquil.

i De monialibus.¶Decret.eodem titul.vniuersitatis.in fine,apertè dicit contrarium:& omnino vide, quod ibi scripsi in glo. pen.

k Vincen.¶Vide,quod ibi scripsi in j.gl.

l De hoc.¶Et vide,quod not.extrà de electione.si fortè. libr.vj.in gl.qui etiam.

m FORMA.¶Ista & sequens fuerunt Aegidij eodem ti.c.secundo, & sequenti.

n Pro causa.¶miror,quòd non allegauit decretalem,quę magis ꝓpriè respicit causam istam, scilicet de officio iudicis ordinarij, ex parte.& dic vbi ibi.

o Et no.¶Secūdum Ioan.de Deo,cuius fuit hoc principium,& tractatus,qui sequitur in li.Dispensationum,ad fi.quem vocat Summulam super formandis sententiis.

cap.j. Item instituendo, extr. de fil. presby. c. veniens. 17. q. 4. §. qui autem. item tacendo, ext. de præben. cum iam dudum. in fi. 86. di. c. tanta. Item ordinando ipso facto, vt no. lj. dist. c. qui in aliquo. & s̄. de legato, §. qualiter versi. dicunt autem. Item permittendo, vt eodem tit. §. genera. ver. præmissa. Item tolerando, vt extr. de pręben. cùm iam dudum. in fine, extr. de spon. præterea. In his autem casibus & similibus non est opus facto, nec est necessaria sententiæ prolatio. Cùm agitur in contentiosa iurisdictione, scilicet in forma iudicii, tunc opus est facto, & necessaria est sententiæ formatio: ideoque de hoc aliqua perstringamus. In quib. autem casibus possit dispensari, & per quem, & quid iuris sit de dispensationibus, dixi plenè s̄. de legato, §. præmisimus. & §. seq. & in glossa in eo posita, extr. de iud. at si clerici. & in aureo Repertorio sub ti
a tulo de pœnis, in rubrica de dispensatio.[a] ¶† Si igitur aliquis fue-
47 rit conuictus de aliquo crimine, in quo possit dispensari secundum formam iuris, dicetur sic:

b ¶FORMA Dispensationis[b]. Licet te in tali facto culpabilem inuenerimus, propter quod secundum iuris rigorem merueras ab officio & beneficio remoueri: tamen, quia defectus nostri temporis, quibus non solùm merita, sed etiam corpora defecerunt, antiquā non patitur canonum manere censuram, & quia maluimus de misericordia rōem reddere, quam de seueritute, idcirco vitam tuam pleniùs agnoscentes, & meliora & viciniora saluti de cætero verisimiliter expectantes, de misericordia, quæ superexaltat iudicium, hanc pœnam tibi dispensatiuè duximus relaxandam: in cuius rei testimonium has nostri literas sigilli impressione munitus tibi concedimus, quibus te defendere valeas à iaculis æmulorū. Data, &c. hæc forma probat 34. dist. c. fraternitatis. 26. q. vlt. alligant. 86. dist. nō satis. ver. meliùs. ext. de sim. ex diligenti, extr. de
48 elect. quod sicut. ¶† Quòd si is, cui hoc conceditur, velit in magnis criminibus in casu concesso cum aliquo dispensare, vt ad statum pristinum reducatur, sic dicet:

c ¶FORMA[c]. Ego te in integrum restituo natalibus tuis & iurib⁹ omnibus, atque pristinæ famæ, ff. de senten. pas. & restitu. l. j. & ij. C. eo. l. j. & ij. & ij. q. iij. §. notandum. in fin. j̄. ver. porrò. Quibus autem modis infamia irrogetur, dixi s̄. eodem tit. §. species. ver. & ad
49 huius. ¶† Item nota, quòd Papa potest, quo ad ius ciuile. infamiam irrogare, vt extr. de hæreti. si aduersus. & c. excommunicatus. §. credentes. nam & tollere ipsam potest, quicquid dicat Gratianus ij. quæst. iij. §. hinc colligitur. illud enim intelligitur de infamia facti. Et episcopus etiam in illis casibus, in quibus potest dispensare, vt ibi no. Sed videtur, quòd quilibet iudex ecclesiasticus idem possit: quod dic, vt j̄. de in integrum restitu. §. videndum. versicul.
50 item iudex. ¶† Si autem episcopus velit dispensare cum eo, qui ignoranter habuit beneficium per simoniam ab alio commissam sic dicat:

d FORMA[d]. Licet de iure communi nullus debeat in ecclesia de cætero ministrare, vel beneficium in ea habere, quam licet ignoranter, per simoniam, noscitur habuisse, vt j. q. v. c. j. & q. j. statuim⁹ & c. si qui à simoniacis. nos tamen considerantes eos dignos fore misericordia, qui vitio alieno laborant vt in præ. c. statuimus. & q. iiij. placuit. & c. qui apud. & lvj. dist. nasci. idcirco honestatem tuam ac spem futuræ vtilitatis verisimiliter considerantes, libera priùs à te resignatione huius beneficij recepta, tibi dispensatiuè concedimus, vt in eodem beneficio administrando, domino valeas famulari, illud tibi de nouo liberaliter conferentes, hęc probantur extr. de elec. si alicuius. & de simo. ex insinuatione. Alij ta-
e men, vt Ioan. de Deo[e], dicunt, quòd non potest ea vice in empto beneficio etiam ignoranter, dispensare episcopus. & pro eo facit
f verbum Tolerari[f], positum in præ. decre. si alicuius. & eodem tit. c. super eo. In alio tamen titulo eiusdem ecclesiæ, putà in alia prębenda, vel dignitate, bene poterit: vnde, secundum eos, dicas, Vt in ecclesia possis, excepto empto beneficio, aliud beneficium ob
51 tinere. de hoc s̄. de legato, §. nunc ostendendum. versi. 24. ¶† Si verò iudex velit formare sententiam super dispensatione accusatoris in probatione deficientis, ne infamis remaneat, vt s̄. de legato, §. nunc de episcoporum. ver. sed pone. & seq. sic dicet:

¶FORMA. Ego talis iudex, cognoscens de causa inter tales pronūcio talem temerè accusasse, vel non probasse, parces in hoc eidem, quia cum non pronuncio calumniatorem esse. hæc probantur ii. q. iii. §. notandum. in prin. ff. de abolit. l. i. Si verò pronunciaret eum calumniatorem, tūc fieret infamis, ff. de cal. l. i. Est autem iusta causa dispensandi cum eo, qui fuit deceptus promissione testium, vt eadem quæst. c. Paulum. vel si aliàs error probabilis ipsū excusat, vt extr. de elec. statuimus. in fi. lib. vj. de sen. excom. sacro.
52 versicul. nisi forsan. & de appell. vt debitus ¶† Quod si g infami-
g am ex sententia irrogatam velit is, qui id potest, restituere, sic dicat:

¶FORMA. Quoniam hactenus plenè nouim⁹ fidem tuam, necnon vitam & famam integram extitisse, per talem sententiā contra te latam nolumus infamia te notari: & si qua irrogata fuerit, eam ex officio nostro totaliter abolemus. hoc probatur extr. de re iud. cùm te ab. Porrò is, cui de iure, vel ex priuilegio competit in natalibus dispensare: quod dic, vt s̄. de legato, §. nunc de episcoporum. ver. vtrùm ita dicetur:

¶FORMA. Licet illegitimè nati legitimè nequeant, nisi monachi, vel canonici regulares fiant, ad sacros ordines promoueri, vt in susceptis etiam ministrare, vt extr. de fil. presbyt. c. i. lvi. dist. c. i. quia tamen vitam tuam claram ac honestam agnouimus, multorumque proborum testimoniis commendatam habemus, idcirco dispēsatiuè ac misericorditer tale impedimentum vitæ abstergimus: concedentes, vt in tuo possis ordine remanere, & in eo etiam ministrare. lvi. distinct. Cenomanensem. & cap. sequen. s̄. ver-
53 sicu. quòd si is. ¶† Porrò, secundum B. & sequaces, potest episcopus dispensare, vt quis habeat duo beneficia sine cura: &, secundum eos, ita dicet:

¶FORMA Quamuis de iure communi vna præbenda vnum integrum debeat habere seruitorem, vt 70. dist. sanctorum. & 21. q. i. c. i. & vna ecclesia vnius esse debeat sacerdotis, vt extr. de præb. cùm non ignores. & x. q. iii. vnio. & 21. q. ii. sicut. & q. i. c. i. confiderata tamen literatura tua, & nobilitate, ac conuersatione laudabili, quibus iuuari dignosceris, tibi concedimus talem præbendam, dispensatiuè etiam indulgentes, vt eam simul cum tali alia, quam prius habebas, licitè retinere valeas & habere. hoc probatur extr.
h de præb. de multa[h]. ext. de exces. præl. tanta. ad fi. ext. de ele. dudū. ij. ext. de simo. Iacobus. T. verò dicit, ꝙ de iure cōi potest quis habere duas præbendas, nec est necessaria dispēsatio. Tertij, vt Gof. & sequaces, dicunt, quòd non possunt epi in talibus dispensare. quæ dic, vt ext. de præb. de multa. & de conces. præb. literas. & lxx. dist. sanctorum. & 21. qu. ii. si quis iam translatus. & s̄. de legato. §. videndum. In beneficiis autem cum cura, vel dignitatibus, solus Papa dispensat, vt in præ. c. de multa. & in ętate ad beneficia: quod
i dic, vt extr. de elec. cùm dilecti[i].

ADDITIONES.

a De dispen. ¶Hostiēsis etiā finito valde cōmendat in Summa sua tractatu de pœnitentiis & remissionibus plequit tractatū Dispēsationum etiam per modum summę, de illo faciēs quinq; mēbra.

b Dispensationis. ¶Ad literam Ioann. de Deo, vbi suprà, allegauit cū solū duo vltima c. ei⁹ ēt fuerunt oēs formæ sequentes, sed nō eodem ordine: nec fuit magister dictaminis: quia tunc infrà dixisset: & quia maluimus de misericordia, quàm de seueritate reddere rationem.

c FORMA. ¶Ioan. de Deo.

d FORMA. ¶Io. de Deo cum conclusione secunda.

e Ioan. de Deo. ¶In libro Dispensationū, rubrica de dispensationibus episcoporū, in decretalib. cōtētis, 3. col. ver. item pt dispēsare cū illo, vbi etiā damnat, vt idiotā, tenentem ꝑrium: & hoc sibi faterer, vbi diceretur tenendum ex priori titulo, vel ex renunciatione non libera: sed si post liberam expositam, vt ibi dixi, non video quare sic aggrauet.

f Tolerari. ¶Sripsi ibi post Gof. quòd tolerantia concessionis est, non permissionis tantùm.

g Quòd si. ¶Supple Contra.

h Multa. ¶Ibi in gl. penul. post principium scripsi elegantiorē formam, qua vtitur Curia.

i Cùm dilecti. ¶Imò dic, vt de ætate & qualitate, capitulo primo, lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Sententia an rescindatur prætextu instrumentorum postea repertorum.*
2 *Duobus fratribus cum duabus sororibus contrahentibus, an vno affinitatem cū vxore sua probante, possit alter per eadem attestata inter se & vxorem suam petere sententiam ferri.*
3 *Exemplum duorum super præbenda litigantium.*
4 *Successio nunquam reperitur in ecclesia.*

¶Sententiæ effectus quis sit.

7. §. Nunc de effectu sententiæ dicamus. Et quidem maximus est. nam facit i⁹, inter quos est lata, ex quo in rem transit iudicatam, etiam si sit cōtra ius litigatoris, vt ii. q. vj. §. diffinitiua. extr. de re iudicata, cùm inter vos. in fi. Nam res iudi-
1 cata pro veritate accipitur, ff. de regulis iuris, res iudicata. ¶† Itē alius effectus est: quia non rescinditur prætextu instrumentorū postea repertorum, extr. de re iudicata, inter monasterium. & ca. suborta. in fi. & C. de transactio. sub prætextu. C. de re iud. sub specie. Item non rescinditur ratione calculi, seu malæ computationis, vt C. eodem, l. ii. nisi error calculi in sententia exprimatur. vt

C.eodē,l.ii.nisi error calculi in sentētia exprimatur,vt ff.quę sen. sine appel.rescin.l.i.Item effectus est, vt ex re iudicata detur actori actio rei iudicatæ,vel in factum,vt ff.de re iu.miles.§.fi. & C.de rebus creditis,actori.reo autem exceptio,si pro eo sit lata,vt in p̄.
a §.diffinitiua.ver.si cōtra res prius [a]. Cætera vide in Sūma do. mei eo.tit.Præmissos autem effectus intellige locum habere, quādo sententia non est nulla, vel non est appellatum ab ea: aliàs secus.
2 ¶†Sed pone:duo fratres contrahunt cū duabus sororibus : vn⁹ eorum probat consanguinitatem per testes inter se&vxorem:& sic diuortium est celebratum:alter petit per easdem attestationes inter se & suam vxorem sentētiam ferri. Dic, ꝙ nō potest.nā res
b inter alios acta,&c.extr.de præb.dilecto.in fi.vbi de hoc [b].Imò iu rabunt iterū,&examinabuntur,ff.de excep.rei iud.si cum vno.est
3 quæstio dominicalis 48.¶†Itē pone: T. & P. litigant super præbenda:P.obtinet sententiam,& habet ipsius præbendæ possessionem: demum mortuo P. Papa confert mihi dictam præbendam per mortem P.vacantem: post hoc dictus T.contra me agit ad dictam præbendam:ego excipio contra eum de re iudicata:quærit̄, an possim?& videtur,ꝙ sic.ff.de excep.rei iud.si mater.§.idē Iulian⁹.& §.si ego.& §.eandē cām.in ver.cæterùm. in quib. probatur, ꝙ victus in reali,si post actionem eiusdem rei agat,vel conueniatur etiam cum alia persona,dummodo non alleget nouum ius sibi post primam petitionem quæsitum,obstat ei exceptio rei iudicatæ.Item cùm fuit pronunciatum,P.ius habere, per consequēs pronunciatum fuit,T.ius non habere,ff.eo.si inter me.ff.de proc. Pomponi⁹,§.ii.quæ exceptio semper obstat victo in reali,siue ab eadem,siue ab alia persona victo, vt s̄. Idem fortè in mista actiōe inter realem & personalem:qualis est hæc.Item eadē persona cēsetur successoris & prædecessoris,ff.de fideic.lib.cum qua.extr.de rescri.significauit.extr.de offi.deleg.quoniam,de offi.or.pastoralis.& de ali.iud.mut.cau.fa.c.i.& fi.& de immu.eccles. si aduersus. de solut.c.i.de iudi.quia V.C.de impub.& aliis subst.l.fi.in auth.iu iurandum,quod præst.Contrà:quia res inter alios acta,&c.extra. de re iudi. quamuis.Item tunc obstat exceptio rei iudicatæ, cùm idem est modus agendi,eadem res & personæ conditio, ff. eo.cū quæritur.& l.seq.arg.extr.de testi.ex tenore.& ca. veniens.quod
4 non est hic.¶†Item non potest dici successisse in eodem iure,cū omnis successio cesset in ecclesia, extrà de conces.præb.ca.ii.pro hac parte obtinuit,arg.in præ.decr.dilecto.in fi. & no.secundum
c Papam,extr.de arbi.ex parte [c].

ADDITIONES.

a Priùs.¶Secundum Tan. cuius ad literam hucusq; fuit illud prin. l.si.i.rubricæ.
b De hoc.¶In vlt.gl.& super ea posui rationes,quæ vrgent ad hāc partem:& cautiùs formauit quęstionem B.q̄ auctor,loquēdo de fratribus ex eisdem parentibus.&idem de sororibus.allega.quæstio non est dubia:nonne pater & filius possunt contrahere cum matre & filia,de consang.& affini.quod super.si ex coniugio patris & sorore nascantur filii,nonne illi sunt vxoris& viri filiorum fratres diuerso respectu?
c Ex parte.¶Vbi scripsi super verbo,interitu.

SVMMARIVM.

1 *Sententia dicitur nulla multis modis.*
2 *Sententia iudicis excommunicati an sit valida.*
3 *Sententia plurium iudicum in iudiciis semper obtinet.*
4 *Sententia quare ratione iurisdictionis nulla dicatur.*
5 *Sententia dicitur quandoque nulla ratione litigatorum.*
6 *Sententia quare dicatur nulla ratione loci.*
7 *Sententia lata feriis,quibus renunciari non potest,est nulla.*
8 *Sententia dicitur ratione causæ quandoque nulla.*
9 *Vtile per inutile non vitiatur.*
10 *Sententia à iudice procedente seu stante,lata,dicitur nulla. Iudicis est sedere,non stare,nec deambulare.*
11 *Sententia iudicis super equum sedentis quandoque valet.*
12 *Sententia sine scriptis lata,an sit valida.*
13 *Iudex qualiter debeat sententiam ferre.*
14 *Sententia interlocutoria an debeat in scriptis ferri.*
15 *Sententia diffinitiua à iudice partium voluntates tacitè cognoscente lata, an valeat.*
16 *Discussio in causis de partium voluntate procedens accipitur pro plena.*
17 *Condemnatio facta priùs quàm constet de eo,in quo fit,an sit valida.*
18 *Iudex si non inueniat in actis litem non fuisse contestatam, an attestationibus publicatis sententiam ferre poterit.*
19 *Sententia post appellationem legitimam lata,an valeat.*
20 *Alteri parte non veniente die statuta ad sententiam audiendam, an iudex illo die debeat sententiare.*
21 *Sentētia non tenet,nisi pars contra quam est lata, sit trib. edictis,vel vno peremptorio pro omnib. citata.*
22 *Sententia manifestum continens errorem habetur pro nulla.*
23 *Iudice appellationis sententiam, quæ nulla erat,confirmante, an talis sententia possit adhuc dici nulla.*
24 *Geminans appellationem,an per hoc dicatur processum iudicis approbare,aut impugnare.*
24 *Appellans à sententia quæ nulla est,an eam videatur approbare.*
26 *Appellans à sententia,quæ nulla est.si non prosequatur appellationem,an sententia validetur.*
27 *Ordinarius videns sententiam à se latam,esse nullam,potest aliam,etiam sine libello,aut alia retractatione,ferre.*
28 *Exceptiones contrarias in iudicio proponens non est admittendus.*
29 *Causæ appellationis,& nullitatis,an possint coram eodem iudice tractari.*
30 *Sententia nulla potest etiam sine temporis præfinitione retractari.*

¶Sententia in iudicio prolata qualiter impugnetur.

a 8.§.Iuxta propositionis seriem videndum restat de sentētiæ impugnatione [a]. super quo scias, ꝙ quādoq; sententia est nulla ipso iure, vt iam dicā,qn̄doq; verò annullāda,
1 vt j̄.§.proxi.¶†Nulla autē dicitur sn̄ia multis modis,scilicet Ratione iudicis: Ratione iurisdictionis:Ratione litigatorum:Ratione loci: Ratione temporis: Ratione causæ : Ratione quantitatis: Ratione modi: Ratione processus : Ratione manifestæ iniquita-
2 tis.¶†Ratione igitur iudicis est nulla sn̄ia , vt quia erat excōica-
b tus [b],extrà de re iud.ad ꝓbandū,24.q.j.audiuimus.vel infamis,extrà de rescri.sciscitatus.vel seruus,vel mulier,vt ibi,& 3.q.7.c.j.& §.tria.extr.de verb.sig.c.forus.ii.q.i.in primis.ff.de iud.seruus.& l. cū prætor.§.i.C.eo.seruus.ff.de regul.iur.l.ii.33.q. v.mullerē. vel si mercede corrupt⁹ ꝓnunciauit,ii.q.vi.§.diffinitiua.ver venales.
c extr.de vita & honest.cler. cùm ab omni [c]. vel si laicus iudicat in spiritualibus,extr.de iud.c.ii.& 3.ix.q.i.nullus.ext.de arb.contingit.& in auth.vt cler.apud proprios epis.§.si verò ecclesiasticum. C.de epis.& cl.auth.statuimus.& ne filius pro pat.ea.auth.habita. Vel si est arbiter, & cognoscit de causa criminali & matrimoniali,ext.de in integ.resti.c.pen.Vel si est pedaneus,qui nō p̄t cognoscere de causa liberali,C.de ped.iud.l.ii.ff.de arbitris,nō distinguemus.§.de liberali.extr.de in integ.restit.c.pen.Vel si aliqui condēnent episcopos in causa criminali sine speciali mandato domini Papæ,vt 3.q.vi.quamuis.& c.dudum.Vel si solus episcopus condemnat institutum in sacris,xv.q.7.Felix.& c.seq.extr. de re iudi. non potest.quod prosequere,vt j̄.de acc.§.iiii.Vel si duo iudices sunt ordinarii , & diuersas ferunt sententias, non valet sententia pro actore lata,sed pro reo sic.Si verò sunt delegati,hæc pendent ex arbitrio delegātis:si arbitri,neutra valet,vt extr.de re iu.c.fin.s̄.
3 de arb.§.fi.ver.itē nō valet,si duo.¶†Quid si inter tres litigantes sup vna re,sunt vndecim iudices: qnq; ꝓnūciant ꝓ vno,quatuor pro alio,& duo ꝓ tertio:quæritur,quæ sentētia tenet?Et quidem in electiōe nō est q̄stio,vt extr.de elec.in Genesi.& c.cum in iure sed in iudicib. videtur sententia tenere, vbi plures consentiūt: qa in iud.

ADDITIONES.

a Impugnatione.¶Et hic oīum scripta miscuit auctor,Pilei,Tanc. Vber.de Bobio,vbi s̄.ver.nūc videdū.Sed hīc cōmēdabiliùs ꝓcedit auctor ꝑ diuisionē,q̄ hīc ponit:q̄ antiqui,vt Alb.Gal.de sen.in prin.nō posuerunt.Io.tn̄ de Deo ver.s̄.f.Cauil.lib.vii.in rub.aliqd de hac diuisione posuerat , & vidi librū: parte secūda sub rubrica de app.posuit xvij.cās nullitatis sn̄iæ. Bonag. & Aegid.eisdē verbis vtēdo,dicebāt potissimè nullitatē colligi,si aliq de septē tramitib⁹ iudiciarii ordinis omittant:quos vocāt libelli oblationē,litis cōtestationē,iuramētū calūniæ,vel veritatis,scripturam attestationum,publicationem illarum,sententiam de scripto proferri,& à iudice sedente pro tribunali:hīc sufficiat intimasse,quæ in ti.de app.scripsit vterque.
b Excommunicatus.¶Publicè,vt ibi.
c Cùm ab oī.¶Quid si ex duob. vel trib.iudicib.ꝓnunciātib⁹,vnus solus,aliis ignorātib⁹,corrupt⁹ fuerit pecunia,valebitne sentētia? ꝙ valeat,vr̄ ꝑ l.ff.d̄ li.cā,liberis.§.si duo.ad idē ff.d̄ do.iter vi.&vx. si sponsus.ver.ii.itē ff.de iur.fis.n̄ intelligit̄.§.i. Item in dubiis facienda est interpretatio,vt res valeat,ff.de reb.dub.l.quoties.In prīum ff.quod fal. tut.l.i.§. quid enim. vbi auctoritas à verò & falso tutore simul p̄stita,nō valet.Et de hac allegatione vide,quod no. de off. deleg.cū super.in vlt.gl.& in regula,vtile.de reg.iur.lib.vi. inuenio solutū,sn̄iam nō valere,per l.Pedius.aliàs;parui refert.ff. de arb.& per dec.ad probandū.de re.iud.sed ibi excommunicatio erat publica,hīc corruptio tunc occulta.Quæstio proponebatur de trib.& duob.iudicibus:& in his videtur ius variari:quia in trib. valere sententia duorum : & idem in duob. datis cum clausula, Quòd si ambo:secus,si simpliciter.
ADDE,quod voluit Bald.consil.449. incip.proponitur. iiii.libr. vbi ponit,an valeat laudum latum à tribus:quorum vnus erat frater minor.

i ĩ iudiciis obtinet ſententia pluriũ iudicũ,lxv.di.ſi epiſcopus.Et ẽ
ratio,quia quilibet iudex habet poteſtatẽ & auctoritatẽ iudicãdi
prout ſibi videtur,ſed nõ quilibet canonic⁹ habet auctoritatem
eligendi.Quidã tamẽ dicunt,ꝙ non præualet ſententia,vt quia ñ
eſt maior pars iudicũ.In Metropolitano aũt videtur,ꝙ quando ꝯ
prouinciales epiſcopi diſcordant inter ſe,debet ſeq̃ pluriũ ꝯcor-
diã,lxv.diſt.c.j.ij.& iij.vel requiret epiſcopos vicinę prouincię.ſic
intelligitur 6.q.4.c.j.& ij.ſed vbi ſolus Metropolitanus eſt iudex
niſi conſulat plures,vt xx.diſ.de quib.& ext.de cõſuet.ad noſtrã.
quia qui ſuo periculo iudicat,nõ ſequitur prouincialiũ, vel alio-
rũ ꝯſiliũ,C.de pœ.iud.qui malè iud.l.ij.ext.de re iud.cùm æterni.
a ſm Vin.[a]Vbi aũt epiſcop⁹ cum capitulo ſuo cognoſcit đ aliqua
quæſtione,vtrùm omnes canonici ſint iudices, vel ipſum capitu
b lum,no.xv.q.7.epiſcopus[b].¶†Itẽ eſt nulla ſnĩa ratione iuriſdic-
4 tionis,putà ſi lata eſt à nõ ſuo iudice,ext.de iud.at ſi cleric.ext.de
conſuet.ad noſtrã.ff.de of.præ.l.3 ff.de iuriſ.om.iud.l.fi.xj.q. 1.in
clericorũ.C.ſi à nõ cõp.iud.per totũ;vel ſi nulli præeſt iuriſdictio
ni,C.de ſen.& interl.om.iud.nulli.ext.de fo.cõp. ſignificaſti. Vel
quia literæ delegationis ſunt falſæ,ext.de cri.fal.ſuper eo.Vel ſi ẽ
delegatus ſuper vna re,& ꝓnunciet ſuper alia,C. ſi à nõ cõp. iud.
l.j.ext.de of.del.cùm olim.& c.ex literis.de teſt.c.de teſti.Et qua-
re hîc,vt j̃.ver.itẽ eſt nulla ratiõe quãtitatis. Multa & alia exẽpla
pone hîc,& in præc.mõ,vt dixi s̃.de iud.del.§.excipi.& s̃.e.ti.§. ſe
5 quit.¶†Itẽ eſt nulla ratione litigatorũ,vt ſi lata ſit cõtra mino-
rem xxv.ann.in iudicio ſine tutoris, vel curatoris auctoritate in-
teruenient e,C.qui leg.perſon.hab.in iud.ſtan.l.j.& ij.C.de in int.
reſt.ſi curatorẽ.& ff.de re iud.acta.§ fi.& l.ſi contra.de hoc dic,vt
s̃.de acto.in prin.vel contrà,filiusfamiliàs ſine patris conſenſu,vt
j̃.e.ti.ver.item quòd eſt filiusfa.vel ſi nõ erat de iuriſdictione iudi
cantis,vt quia erat exẽptus,xvj.q.j.frater noſter.vel quia actor, ꝓ
quo eſt lata,fuit publicè excommunicatus & denunciatus:ſecus
ſi contra eũ lata fuit,ext.de excep.cùm inter.ſed hoc intellige,vt
ext.de excep.pia.§.fi.lib.6.& ext.eo.ti.exceptionem. de hoc vide
c ſatis s̃.de actore,ver.itẽ ꝙ eſt ex[c].Vel quia falſus procurator ĩter-
uenit,C.de proc.licet. & extr.eod.tit.in noſtra.in fi.& de reſcr.ex
parte.Vel quia is,contra quẽ lata eſt,mortuus erat tempore pro-
lationis,quando iudex fuit datus,ff.quæ ſen.ſine ap.reſ.l.pen. vel
erat furioſus,vel bonis interdictus, ff. de re iudi.furioſo.extrà.de
ſucceſ.ab inteſ.§.fi.C.de cur.fur.per totũ.Vel,ſi eſt lata contra fiſ-
cum abſente eius aduocato, C.de aduoc.fiſ.l. fi ſecus in priuato,
vt ibi,& C.de poſtul.velamẽto.vel ſi pecunia data eſt aduocato,
vel procuratori,vel aduerſario,vt ſe patiatur conuinci,C.de pœ.
iud.qui mal.iud.l.j.& de aduo.diuer.iud.l.j. vel ſi tutor legitimus,
vel ſine inquiſitione datus non cauerit rẽ pupilli ſaluã fore,& in
iudicio de re pupillari expertus ſententiam contrariam reporta-
uit.hæc enim ſententia pupillo non officit, C.de tut. vel cur.qui
nõ ſatiſ.l.pen.& fi.C.in qui.cau.in integ.reſt.non eſt nec.ſi tutor.
vel ſi tutor non fecerat inuentarium,C.arb.tut.l.fi.vel ſi reus prĩ-
cipalis condemnatur,qui nunquã fuit in iudicio per ſe,ſed per ꝓ
6 curatorẽ,C.de ſen.& interlo.l.j.¶†Item eſt nulla ratione loci,vt
d ſi epiſcopus tulit eã extr.ſuã diœceſim,ext.de fo.cõp.Romana[d].
vel iudex ext.ſuũ territoriũ,3.qu.6.leges.ff.de iuriſ.om.iud.l.fin.
Vel ſi lata ſit in eccleſia à iudice ſeculari,vt in conſtit.Greg.de im
e munitate eccl.decet.§.ordinarij[e].Vel ſi iudex in alio loco pronũ-
ciet,quàm in eo,quem partibus ſtatuerit,iniuſta eſt,ff.de iud.ſi lo
cus.ext.de reſcr.c.fi.C.quomo.& quã iud.ſi,vt proponis.& l.pręſes.C.de ſen.& interloc.cùm ſententiam.Vel ſi ſit lata in loco in-
honeſto,putà in lupanari,vel popina,extr.de ap.qua fronte.ff.de
recep.ſi cùm dies.§.ſi arbiter.C.de iud.properandũ.& l.rẽ nõ no-
uam.ff.c.ſi locus.ff.de interrog.act.l.iii.Vel ſi lata eſt in occulto,
vt s̃.eo.§.qualiter.ver.debet autem.Quę enim cauſæ cognitionẽ
vel deciſionem deſiderant, iudice pro tribunali ſedente fieri de-
bent,iij.q.iij.§.ſpacium.ver.à procedente.Si tamen partes conſẽ
tiant,vt in lupanari feratur,licet fatuè faciat iudex,qui ibi fert,tñ
partes non poſſunt contrauenire,ff.ſol.mat.l.cùm mulier viri.&
7 l.viro.32.q.v.tolerabilius.¶†Item eſt nulla ratione temporis vt
ſi lata ſit in die feriato:ſ.feriis,quibus renunciari non poteſt,extr.
de fer.c.fi.C.eo.ſi dies.ff.eod.l.j.& l.ſi feriatis.C.quomo.& quan.
iud.ſi,vt proponis.xv.q.4.per totum. Sed nunquid tunc poterit
iterum ferri?de hoc s̃.§.qualiter.ver.quid ergo.Vel ſi lata fuit lap
ſa die,ad quam datus erat iudex, ſi non fuit conſenſu partium ꝓ-
roga

ADDITIONES.

a Secundum Vin.¶Qui hoc no.de elo.in Geneſi.
b Epiſcopus.¶Et de of.ord.irrefragabili.in 4.glo.
c Eſt ex.¶Eſt ſciendum.ꝙ Alb.Gal.vbi s̃.in fi.arguit, quod dictum
eſt ĩ actore excõmunicato,locũ habere in bãnito.In ꝯtrariũ alle
gatur,quædã ꝓhiberi,ne fiãt,quæ facta tenẽt, 2.q.6.biduũ.Item

auctoritas rerum iudicatarum,ff.ad Treb.ſeruo inuito.§.cùm pre
tor.Non ſoluit,ſed diſputauit Ia.de Are.hanc quæſtionem,expri
mens per ſtatutum illi non debere i⁹ reddi,ſed audientiam dene-
gari:& incipit quæſtio,ſi lata ſententia. & ſoluit ſententiam nul-
lam,ſi expreſſus fuit error:vt,condemno A.B.bannito,ff.quæ ſen
ten.ſine ap.reſc.l.j.§. item cùm contra.C.quando prouoc.non ẽ.
nec.l.ij.canonizata ij.q.6.§.diffinitiua.poſt princ. Si non eſt error
expreſſus,aut fuit exceptio,aut non.Primo caſu, aut iudicauit ex
iuris contemptu,quaſi exceptio nulla eſſet:& tunc idem,quod s̃.
ar.ff.de feriis,l.j.§.2.Aut quia exceptionem non habuit per ꝓba-
ta,vel bannum æſtimauit non ritè datum,ff.de re iud.ſi ſe.§. con-
demnandum.vel illud de bãno exemptũ,valet tunc ſententia,ar.
ff.de re iud.cũ ꝓlatis.C.de fide inſtr.l.fi.ff.de neg.geſt.ſi autem. §.
ſi quocunq; modo.de comp.l.quod in diem.§.j.Sic alibi requirit
cauſa motiua ad iudicandum, ff.de euict.ſed ſi ex vtriuſque.Sciri
autem hoc poterit ex qualitate diſputatiõis factæ circa exceptio
nes,ff. de iur.l.fi.ſi autem exceptio non fuit oppoſita,puta iudici-
um retro nullum:quia ꝯ formam ſtatutu,& ſic contra legem fac
tum,eſt,ff.de leg.contra legem ergo irritum, C.de legi.non dubi
um.& de ſac.ſan.eccl.iubemus.§.ſanè.Item in omni iudicio req-
ritur actor,reus,& iudex,ext.de verb.ſig.forus.ver.in omni.C.de
iur.calum.l.2.circa prin.de litis conteſt.l.vna.Sed hîc deficit, qui
actoris officio fungi poſſet:nec intereſt non eſſe, vel eſſe inhabi-
lem ff.quod cuiuſ.vni.l.j.§.fi.ad Velle.quamuis.§.ſi conuenit.nec
habebat executionem officij actoris:& ſic,quod facit,viribus ca-
ret,ff.de tut.& cur.da.ab his,nec mandante.§.j.de ſta.ho.l.qui fu-
rem.Item denegare alicui licentiam agendi fauore ſuæ perſonæ,
ſicut minori ſine tutore,vel curatore,vel denegare propter odiũ
vt in bannito,æquiparantur, vt contrariorum ſit eadem diſcipli-
na,ff.de leg.iij.l.fin.de pac. quod dictum. Et primo caſu iudicium
nullum,vt in huius ver.prin.dictum eſt: ergo & in hoc ſecundo
idem erit,& fortiùs,de reg.iur.odia,lib 6.inducit etiam ff. de iud.
non idcirco.§.j.ff.ſi quis caut.quoties.Viſo de ſententia,quæro đ
pacto:pone,ſtatutum habet:quòd bannitus non poſſit ad ſui vti-
litatem contrahere:T.qui locauerat Seio domum ad annum, bã
nitus fuit,& demum domum illam vendidit Lucio, eo pacto, ꝙ
emptor pateretur ꝯductorẽ habitare domum vſque ad finem an
ni:quæritur,an pactum valeat? Et videtur,ꝙ ſic: quia hîc non eſt
contractus,cùm nulla obligatio ſit hincinde,ſed ſolius emptoris
facit ff.de verb.ſig.l.Labeo.& eſt obligatio de nõ faciendo, ſicut
& de non petendo,C.de tranſact.l.vbi.ſicut & in furto,Inſt.đ ob.
quæ ex delict.naſc.§.j.de verb.obli.§.non ſolùm.Differunt enim
contractus,pactum & conuentio.De primo dictum eſt per l. La-
beo.quòd non eſt nomen ſpeciale:ad idem Inſt. qui. mo.re con-
trah.obli.§. 1.Pactum eſt nomen generale,ſiue ad liberandum,ſi-
ue ad obligandum,ff.de pac.l.j.§.eſt enim. & l. ſi vnus. §. pactum.
Conuentio eſt nomen generaliſſimum ad vtrũque. Item qui ex
diuerſis locis vniuntur,conuenire dicuntur,ff.de pa.l.j.§.conuen
tionis.& l.reſcriptum.in princ.Ad idem inducitur, quòd ſtatuta
ſunt ſtricti iuris,cùm ex eis oriatur condictio ex lege,ff.de condi.
ex leg.l.vna.quam certum ẽ eſſe ſtricti iuris,q̃ ñ ẽ deſcripta inter
bonæ fidei,§.in actionum.Inſt.de actio.Sit igitur eius conditiõis
mater,cuius eſt filia,ff.ſi q̃s cau.ſi eum.§.qui iniuriarum.& abſur-
dum eſſet punire inquilinum,qui non delinquit,C.de pœn.ſanci
mus.Item ſtatutũ ponderat vtilitatem,de qua hîc nõ agitur,ſed đ
damno vitando:nec eſt par ratio lucra captare,& damna nõ cape
re,C.de codic.l.fi.Itẽ cũ bannitus exulet,ciuitate relicta, nõ habe
ret inquilinus,vñ ſeruaretur indemnis,ff.de ca.dim.l.tutelas.in fi.
Gul.in q.ſtatutorũ diſtinguit,an bona ſint omnia cõfiſcata, vt in
bannito ꝓ graui maleficio,q̃ eſt ſimilis deportato,ff.de bo.dam.l.
j.in prin.quo caſu pactum non tenet,quaſi ſuperuacuum,cũ etiã
ſine pacto expelli non debeat per fiſcum,nec ipſe fiſcus ſuccedẽs
bãnito,teneatur inquilino,ff.de iure fiſci, l.fi. Aut nil cõfiſcatum
fuit,ſicut ĩ auth.bona.C.de bo.dã.& tũc pactũ iniquũ eſt,ex quo
bãnito ꝓueniret vtilitas,ſi ñ poſſet ĩquilinus expelli,q̃ expulſus ꝯ
ipſum regreſsũ haberet,cui bona remãſerũt,ff.loc.ſi merces.§. 1.
Aut certa quota bonorũ ẽ publicata,& certa remãſit,vt C. ad le.
Iul.de vi,l.ij.& tũc q̃đ iuris ẽ de toto,quoad totũ,idẽ đ parte,quo
ad partẽ,ff.de rei vẽ.q̃ de tota.in prin.& facit ff.qñ ap.ſit,l.i.§.in ꝓ
pria.in fi.Dicit aũt,ñ habẽdã rationẽ confiſcationis certarũ rerũ,
non ſub nomine quotæ,Inſt.de fideic.lib.§.ſi quis vna.C.de ſent.
paſ.l.3.& de hær.inſt.l.quoties.
ADDE,quid operetur ſtatutum,ꝙ bannitus non audiatur ciuili-
ter,nec criminaliter?Ro.conſ.cciiij.Et ꝙ parificentur excommu-
nicatus & bannitus,vide Bar.in l.ſi quis arbitratus.de verb.obl. Et
ꝙ non oppoſita exceptione bãni iudicium ſit retro nullum, ſeq-
tur latè Ale.in l.i.§.j.ff.ad Treb.Vide tu notabiliter gl.in verbo,i
terdictum.& ibi Doc.Inſt.de ca.dimi.in prin.
d Romana.¶lib.6.
e Ordinarij.¶lib.6.

rogata,ext.de offi.del.de causis.de ff.de iud.l.2.§.&si iudex,ext.de
a of.del.consuluit.Vel si sit lata de nocte[a],vel post vesperas,vt ff.de orig.iur.l.2.§.& quia.& in præd.c.consuluit.in auth.de iud.§.sede
9 bũt.vel post finitam iurisdictionem,vt iam dixi.¶†Item est nulla ratione causæ:vt si non continet absolutionem, vel condẽnationẽ,vel æquipollens,vt e.ti,§.species,ver,diffinitiua.Item ẽ nulla ratione quantitatis,vt si datus ad cognoscendum de x.pronunciauit de xx.ff.de iud.de qua re.ff.mand.diligenter.& ij.q.6.§.diffinitiua.ver.item cùm certa.videtur tamen, quòd tota sententia ñ vitiabitur,sed in quantum iudex excesserit, ff.de verb.obli.l.2.&
b l.qui extrinsecus.ff.de vsur.placuit[b].Sed quid erit econuerso? de
9 hoc s.§.qualiter.versi.quid si peto.¶†Sed quid si negocium, de quo iudicauit,erat indiuiduum,& immiscuit non commissum ꝯmisso?videtur,quòd sententia tota non tenet, ff.de aqua quotid.&æsti.l.j.§.illud.Econtrà videtur,quòd valet in totum,ff.de aqua pluuia arc.sed interdum.ibi tamen iudex habebat iurisdictiõem
c in toto opere[c],& ff.de testa.hæredes.§.fi.de conse.dist.4.firmissimè.& c.si non sanctificatur.vide meliorem gl.in l.fi.de iurisdict.om.iud.Potest tamen dici propter auctoritatem iudiciariam, in totum valere,ff.de donat.inter virum & vxorem,si sponsus.§. 2. vt res magis valeat,quàm pereat,ext.de fide instrumẽtorum, inter dilectos.& quia vtile per inutile non vitiatur,extr.de elect.illa.de conse.dist.4.si non sanctificatur.& quia causæ continentia diuidi non debet,ext.de sequest.pos.c.j. C.de iud. nulli.secundũ
d Vber.[d]Vel non valet,si non contineat certam quantitatem,vt s.
10 eodem ti.§.qualiter.ver item debet esse.¶†Item est nulla ratione modi:vt quia lata est à iudice procedente,seu stante,& non sedente.iudicis enim est sedere,cùm res,quæ agitur,plenam cognitionem desiderat,vt ff.quis ordo in bonor.possess.ser.l.2.§.dies.in auth.vt ab illustri,& qui super eos sunt,Col.v.§.sancimus igitur. ff.de arbi.si cùm dies.§.si arbiter.ver.fi.3.q.3.§.spacium.ver.à procedente.C.de sententia ex breuic.recit.l.j.xlv.dist.disciplina.ad finem,24.q.1.paratus.ver.sedens me iudicare,& cætera.in auth.de
e iud.§.sedebunt[e]. Quid si pronunciat in alta turri sedendo,& ptes
f sunt inferiùs?certè valet,secundum Accu.[f]& dominum meum[g]
g arg. ff.de acquirenda pos.quod meo.§.si venditorem. quia fortè timebat sibi ex aliqua causa:vnde potest sibi securum locum prouidere,extr.de spons.cùm locum.& de elect.bonæ.j.& ar.ad hoc
11 C.vbi senat.vel clari,l.3.ante med.¶†Et faciunt hæc in ar. ad q̃stionem de illo,qui lanuæ super equum sedens sententiam tulit nam videtur,quòd sententia valuerit:& hoc dixit Iac.Bald.Licet enim non videatur sedere,videtur tamen quasi sedere,ff.de serui rustic.prædior.qui sella.& extrà de homic.dilectus.& c.significasti.Præterea solennitates accidentales bene omitti possunt, ff.de ventre inspiciendo,l.j.& de ædilitio edicto,l.j.§.penul.Alij cõtrà vt C.de sententiis & interlocutionibus omnium iudicium,prolatam.quia de solennitate substantiali videtur esse,ꝙ debeat sedere j̃.&talis non videtur sedere j̃.sed baiulari,vt C.de officio ciuilium iudicum,in honorati.Item non valet,si iudex eam legit per aliũ, vt s.eodem.§.sequitur.ver.j.Quid si nescit,vel nequit legere?dic,
12 vt ibi.¶†Nõ valet etiam,si est lata,sine scriptis[h],2.q.1.in primis
h & c.statutis.C.de sentent.ex breuicul.recitand.l.j.& fi.de senten.
j excommun.c.cùm medicinalis[i].& de treug.& pace,c.j.& de probat.quoniam contra.Hoc tamen fallit,si breues sint, & leues, & maximè vilium personarum,vt in auth.nisi.C.de sent. ex breuic.recit.vel si episcopus sententiat inter suos clericos.quæ dic, vt j̃.de libel.cõcep.§.nunc dicendũ.ver.3.&ver.4.& in sentẽtiis,quas per se dominus Papa profert.non enim fert eas in scriptis,sed ipse solutus est legibus,C.de legi.digna & quia eius præsentia omnem supplet solennitatem,vt ff.de testa.omnium. Vnde de processu coram eo habito,dubitari non potest,quin sit in eo lis contestata,vt ext.de prob.c.fi.s.de lit.contest.§.ij.ver.& no.quòd.j̃.§, prox.Ar.contrà,quòd ipse etiã debeat in scriptis proferre, in au-
k then.Col.viij.in med.lit.non fieri fac.iuſ.§.si verò aliqua[k]. Fallit etiam in casibus,in quibus libellus non est necessarius: quos dic, vt in præd.§.nunc dicendum.Item fallit in causa matrimoniali,vt ext.de testi.Albericus. Sed certè ibi non habet,ꝙ sñia ñ fuerit lata ĩ scriptis,sed ꝙ non fuerit redacta ĩ publicã formã, vt ibi,patet:
l ideoq; nullũ speciale ibi[l].Inno.tñ & Ber.ꝯ:nec admitto ẽt,qđ dicit

ADDITIONES.

a De nocte.¶Hoc tenuit Tanc.& Bar.post ipsum titulo, quæ sententia sit nulla ipso iure.ad fi.& Inn.in dec.consuluit.ibi scripsi super gl.quid si vbi gl.tenet contrarium,& Gui.de Suz.ti.an credatur nuncio.in fi & in l.non minorem.C.de transact. & in l. more Romano.ff.de feri.vbi de hoc Ac.& in fi.§.sedebunt.j̃. allegato: vbi vterq; notat,ꝙ de die sentẽtiatur necessitate,sed de nocte voluntate,& j̃.vide ver.quid ergo.Iac.de Bel.in §.præ tenet,ꝙ etiam de necessitate pronunciat iudex de nocte,si casus ferendæ sentẽtiæ,tunc occurrit.inducit etiam l.j.ff.quando ap.sit,§.dies.in fi.ibi suprema hora.Inducit etiam,quod ibi litera dicit,Et vespere.post quod non determinat horam,nec diem vsque ad vesperas.Inducunt isti præd.l.non minorem.C.de transac.& ff.de testa.l. ad testium.§.posse etiam nocte.Sed ad illa facilis est responsio, cũ certum sit, transactionem & testamentum nõ requirere certum locum, vel diem, nec maturitatem cessionis , nec scripturæ præcedentis,vel similia,vt requirit iudicialis sententia. possunt enim illa duo fieri omni loco,& omni tempore, & sine prædictis solennitatibus:hæc verò non potest tempore feriato, nec loco in honesto, nec illis solennitatibus omissis, vt patet s. & j̃. licet fatear, quòd & illa habeant aliqua sua substantialia, quæ non habẽt ista, sed non sic pertinentia ad propositum.Mihi placet,qđ post Host. dixi in præd.dec.consuluit.super gl.quid si iudex.s.quòd partibus tacentibus valeat etiam diffinitiua lata de nocte:sed si resistant ambæ,vel altera,& petant recedendi licentiam,& denegatur, locus esset appellationi,secundum eum.Plꝰ puto,quòd & si sine appeltione petita & denegata licentia pars recederet, sententia ferri ñ posset in his partibus,quibus,non viget consuetudo contraria. Reputo enim illam latam contra absentem non contumacem, cùm iudicia diei claritatem exigant,& lucis subtractio sit male agentium,vt in præ.dec.consuluit.& ff.de ventre insp.l.j.§.mulier. & fures,& adulteri noctem exquirunt,Iob.24.d.& Ioannis.xi. b. Qui ambulat in die,non offendit:qui nocte ambulat,offendit: & qui malè agit,odit lucem. Fateor, ꝙ in quibusdam partibus inoleuit mos curiis regum & multorum Principum,etiam ecclesiasticorum,apud quos plus in iudiciis proceditur in tenebris quàm in luce:& verificant illud Iob xvij.Noctem verterunt in diem.

ADDE,quòd Panor.in c.consuluit.dicit,Io.And.hìc optimè locutum.

b Placuit.¶Huius legis casum ponit gl.in regula, vtile.de reg. iur. lib.6.quæ regula cum suis exemplis,facit pro hac parte: quam ẽt tenuit Accursius C.de reg.iur.l.2.licet notet contrarium in l.fi.ff. de iurisd.om.iud.de hoc vide opiniones in regula,ea, quæ fiunt. de regulis iuris,lib.6.pro hac parte l.sed Proculus.ff.mand. & qđ no.in l.illud.C.de sacrosanc.eccl.& olim terminando hanc partẽ tenui,cùm quantitates,aut quilibet actus de se sunt diuisibiles,vt patet in dec.j.de arb.li.6.cum concor.& no.in l.amplius.ff. de re. iur.facit ff.de ver.ob.l.j.§.si stipulanti.facit ad materiam,qđ no.ff. de fideiuſ.l.Græcè.§.illud.& l.si à reo.ij.resp.& adde quod dicam j̃.ver.prox.

ADDE,ꝙ Bar.tenet gl.in l.fi.ff.de iuris.om.iud.quia licet summę sint diuisibiles,tñ iudiciũ ẽ indiuiduũ:&hãc opinionẽ Ale.ibi dicit communem.Fulgosius tamen sequitur opi.Io.An.licet de ipso mentionem non faciat.

c Opere.¶Ac si dicat aliud,cùm iudex pronunciat, quod ñ potest de quo s.ver.prox.aliud,si pronunciat,quod non debet,cùm cadebat j̃.iurisdictionem,vt hoc casu valeat,si non appellaretur,C. de mo.mulct.l.fi.

d Vbertum.¶Vbi tractat de sententia delegati,versi.quid si negotium.

e Sedebunt.¶Adde,quod statim dicam in ver.seq.

f Secundum Ac.¶Qui hoc ponit C.de sent.ex breuic.recit.l.1. & de hoc de re iud.c.fi.lib.vj.Ponit autem Acc.in l.præ.opinionem dicentium,quòd sedere debet iudex in cognoscendo,non autem in pronunciando,cùm plenè cognouerit: quod dictum placuit ibi Pet.& Cy.Vnde Gui.de Suzar.dicebat super l.prædictam,&in ord.iud.sub rub.de sententia,sessionem non esse de substantia: allegauit l.j.in fine, ff.de ventre inspicien.Hæc sunt reprobata per præd.dec.vlt.§.j.vide,quod post Hieron.ibi dixit super fin.penultimæ glossæ.

ADDE Bar.in d.l.ii.qui dixit,quòd vbi iudex non habet locum vel ab initio determinatum,posset procedere illud, quod dicitur de equo,vel curru.

g Et dominum meum.¶Ibi suprà eodem titulo, §.qualiter.in princip.

h Scriptis.¶Vt expressè habetur de re iudicata,cap.vlt.§.primo,libro 6.

ADDE,quòd adeo hoc est verum, vt si sit lata in scriptis, & non possit legi,dicatur lata sine scriptis:ita Bal.in l.j.ff.de ijs,quę in test. delen.

i Medicinalis.¶lib.6.

k Aliqua.¶Certũ est,quòd declarari & interpretari potest ex scripto,vt ibi:& etiam ex non scripto,vt ibi procedit.

l Speciale ibi.¶Hoc probat cle.de verb.sign.sæpe.ver.pen. coniuncta dec.dispendiosam.de iud.at si clerici.

ADDE casum secundum Bar.in l.leuia.ff.de accuſ.

ci: G.Na. ſc.quòd in qualibet cauſa ciuili poſſit ſine ſcriptis pro-
nunciari, & ꝙ prædicta iura loquuntur in cauſa criminali,in qua
maius periculum vertitur,vt xlij.diſt.quieſcamus.& ideo cautiùs
eſt in ea agendum,vt 7.q.2.c.ij.& lxj.diſt.miramur.hoc proſeque
re pleniùs in Summa Domini mei eodem ti.§.qualiter.prope prĩ
ci.Dicunt autem quidam , ſententiam ferri poſſe ſine ſcriptis de
a partium conſenſu:quod dic,vt in prædicto verſic.3.[a] Et conſulo,
quòd iudex in prolatione ſententiæ dicat, in his ſcriptis pronun-
cio.hoc enim fieri vtile eſt,C.de teſt.auth.hoc inter.C. de fide in
ſtrumentorum,contractus.imò etiam dicunt , aliter ſententiam
non valere,ar. C.de ſententiis ex breuiculo recitandis,l.penul &
b ſic:quod non puto[b] ar.C.de teſta.cùm antiquitas.§.fi.ſufficit em̃,
quòd in ſcriptis feratur:& vide ĩ.in tracta.lib.in ti.de appellationi
c bus,§.j.ver.& notabiliter[c].¶Et nota,quòd ſi ſcriptura alicuius ſẽ
tentiæ iudiciũ producitur contra te,vide,an ſit ſub verbis primæ,
vel tertiæ perſonæ confecta:ſi ſub primæ,præſumitur lata in ſcri-
ptis,niſi contrà probetur:ſi ſub tertiæ,præſumitur non fuiſſe lata
in ſcriptis : & ſic non valet, niſi iudex expreſſim dicat ſe tuliſſe in
ſcriptis,vt ſ̃.quòd ſi dicatur abſolutè ſine ſcriptis lata,reſpõdeat,
id de partium conſenſu actum fuiſſe,vt ſ̃.vel quòd erat laicus im
peritus literarum,C.de iudiciis,certi.ff. de iuriſdictione omnium
iudicum,l.2.ff.de procuratoribus,mutus.in princ.vel quòd con-
ſuetudo regionis hoc habet,C. de emancipationibus,l.j.extrà de
fide inſtrumentorum,cùm dilectus.xj.diſt.in his.Aliàs autem ni-
hil intereſt,vtrùm ſententia ſub verbis primæ,vel tertiæ perſonę
loquatur, ſecundum quoſdam. Tu dic, vt ſ̃.de inſtrumentorum
edi.§.2.ver.ſed &in ſententiis.& §.inſtrumentum.ver.item oppo
13 nitur,quòd inſtrumentum. ¶†Et nota[d], quòd quidam iudices
d erant dictantes ſententias ſuas aliis excipientibus,videlicet parti-
bus,vel etiam vniuerſis,dicentes:Noueritis,quòd ſic pronuncia
mus.nam tales ſcripturæ ſunt potiùs teſtimoniales præteritorũ,
quàm aſſertoriæ præſentium.Sed nec debent alicui ſcribere ſen-
tentiam,& loqui in præſenti,dicendo:Noueritis,quòd ita pronũ
cio.Ar.contrà,extrà de ſequeſt.poſ.c.j.& de re iudicata,inter mo
e naſterium.&ca.abbate ſanè[e].& de conceſ. præben. quia cunctis[f].
f &alię plures,in quibus hoc reperitur factum eſſe:ſed non obſtãt
ſi bene conſiderentur:& vide ſ̃.de citatione , §.iam de citatione.
ver.quid ſi iudex ita.Item contrà,ſ̃.de excep.§.viſo.ver.quid ſi ap
pellans.Debet ergo iudex ita dicere:Ego,vel nos,talis iudex ordi
narius,partibus præſentibus,talem ſententiam proferimus ad æ-
ternam rei memoriam,vel ad honorem Dei, vel ad honorem &
conſeruationem iuris litigatorum: vel alia ſimilia verba, vt ſ̃.pa.
14 tet §.vt autem.ver. cùm fertur.¶†Quid de interlocutoria? Dic,
quòd non eſt neceſſe ipſam in ſcriptis ferri , licet ſit in actis redi-
g gẽda,vt ext.de prob.quoniam contra.vbi de hoc[g].Et nota quòd
quidam in prolatione ſententiæ poſt factum recitant & partium
rationes,& eas:quę ipſum mouerint ad pronunciandum:licet ne
ceſſe non ſit eas in ſentẽtiæ ſcriptura aſſerere,vt ſ̃.§.qualiter.ver.
verum.& poſtmodum ſententiæ concluſionem legunt in ſcrip-
tis:& nos ſic ſeruamus,ſ̃.de concluſio.& renunciat.verſi.auditis.
Romanus quoque pontifex idem ſeruat, excepto quod de con-
cluſione in ſcriptis legenda prædixi,vt ſ̃.ver.proxi.Sed nec in cu-
ria Franciæ in ſcriptis pronunciatur:quia ibi ſecundum iura ſcrip
ta non litigatur:quinimo diebus feriatis audiunt & pronunciant
& plura alia faciunt præter iura ſecundum ſuas obſeruantias ſpe
ciales.Quidam autem potiùs ruditate , quàm ratione moti , non
approbant præmiſſum recitandi modum,dicentes,ſententiam le
gendo proferendam eſſe,inducentes pro ſe extr.de appellationi-
bus,præterea.2.quæ nihil ad hoc facit.Argumentum tamen pro
eis eſt ij.q.1.c.ſtatutis.à contrario ſenſu,ibi, diffinitiones de ſcrip
ti recitatione proferant.& c.legum.ibi,ſententia,quę ſine ſcriptu
ra profertur,&c.Sed tu dic,quòd ſatis in ſcriptis profertur,vbi cõ
cluſio,quæ virtutem ſententiæ continet,in ſcriptis recitatur. Itẽ
eſt nulla ratione proceſſus: vt ſi eſt lata lite non conteſtata,vel o-
miſſo aliquo de his,quæ ſunt de ſubſtantia ordinis iudiciarij,vt C.
de ſententiis & interlocutionib.omnium iudicium, prolatam.q̃
eſt 2.q.6.§.diffinitiua.& ſ̃.in proœmio huius ſecundæ partis. V-
trùm autem partes poſſint renunciare citationi,vt teneat ſenten
15 tia?dic,vt ſ̃.de citatione,§.viſo.ver.ſed pone.¶†Quid ſi de par-
tium voluntate tacita,vel expreſſa,iudex ſine litis conteſtatione
cognoſcens tulit diffinitiuam ſententiam?& videtur,quòd valet
h ar.ſ̃.[h] in eodem ver.iudicem.ff.de re iud.ſi conuenerit. Si em̃ po-
i teſt tota ſubſtantia[i],multò magis hoc, ar.ff.de in lit.iuran. videa-
mus.§.penul.& facit C.de donationib.ante nupt.ſi conſtante.C.
16 de temp.ap.l.fi.in fi.¶†Item illa diſcuſſio in cauſis pro plena ac-
cipitur,quæ de partium voluntate procedit,ar.ff.de fideic.l. 4.§.a
diici.Item cùm per vtranque partem fidei debeat conteſtatio,ſi p̃
eos ſtetit,pro facta habetur,ff.de cond.&demonſt.iure ciuili.nec
vnus poterit hoc alteri obiicere , vt ff.de compenſ. ſi ambo.ff.de
neg.geſt.l.ex facto.in fi.Item cùm dubium ſit,vtrùm iudex ex of
ficio ſuo abſque partium conſenſu ſine litis conteſtatione poſſit
pronunciare,vt C.de epiſ.& cler.ſi quis in conſcribendo.C.quo-
mo.& quan.iudex,l.conſentaneum.&in auth.qui ſemel.C.de in
gen.man.diffamari.ſatis videtur partium conſenſu hoc fieri poſ-
ſe:ar.C.de epiſ.& cler.generaliter.ff.de pactis,l.tale.§.primo. Sed
dic contrà ff.de donat.inter vir.& vx.ſiue.& in præd.l. prolatam.
nam litis conteſtatio eſt de ordine,nec ſine ea videtur res in iudi
cium deducta,ar.ff.commu.diui.vt fundus.& eſt litis principium
vt C.de iuramen.calum.l.2.extrà de verborum ſignificat. ex par-
te.2.vnde finis ſine eo eſſe non poteſt,ff.de re iud.non poteſt vi-
deri deſiiſſe.& l.cùm in diuerſis.ff.de orig.iur. l. ij. Item non poſ-
ſunt partes ſuo conſenſu iuris regulas vitiare,ff.de adminiſt.tuto
k rum,quidam[k].l.nemo poteſt.ff.de leg.j. ¶†Sed ecce iudex ita p̃
17 nunciat:Condemno te reum in eo,quod petitum eſt,ſi actor p̃-
bauerit,quod intendit:quæritur,vtrùm talis ſentẽtia valeat,& ſit
procedendum ſecundum eam?Et videtur,quòd ſic:ar. C.de ſent.
& interloc.cùm iudex.extrà de procur.auditis.in fi.& in his,quæ
no.ſ̃.§.qualiter.ver.item debet eſſe certa.& ſeq. Argumentum ꝯ
C.de acqui.hæreditate,vt debitum.C.de pœnis,qui in ſententiã.
ff.de offi.præſi.illicitas.§.j.quia iudex debet ſecundum probata p̃
cedere,3 q.7.iudicet. Non enim valet condemnatio facta prius
quàm conſtet de eo,in quo fit:extrà de eo , qui mit.in poſſ.cauſa
rei ſeruan.c.penul.Super hoc dicunt quidam, talem præpoſtera-
tionem non reddere ſententiam nullam,cùm nõ ſit talis, de qua
l.loquitur,C.de ſententia & inter.prolatam.licet faciat eam iniu-
ſtam,& per appellationem reſcindendam: & pro priori dicto fa-
cit ff.de rei vend.in fundo.in fi.& l.qui reſtituere.extrà.de reſcrip
tis.cauſam,quæ.extrà de iud.exhibita.& vide ſ̃.§.ij.ver.quid ſi iu-
l dex[l].¶†Sed pone,ꝙ atteſtationib.publicatis , nõ inuenit iudex ĩ
18 actis,ꝙ lis fuerit conteſtata,nunquid feret ſententiam,cùm ſibi
conſtet

ADDITIONES.

a Ver.3.¶Parum docet iſta remiſſio:opiniones vide de re iu.c.fi.li.
6.in v.gl.Guido de Suz.ſuper auth.niſi.C.de ſen.ex breui.recit.di
cit,id fieri poſſe.vltra iura in ver.allegata inducit C.commu. diui.
iudicem in prædiis.& C.de temp.app.l.fi. & vide ĩ. ver. quid ſi de
partium.
b Puto.¶Idem Alber.Gal.vbi ſ̃.ver.ſed pone,quòd iudex.
c Notabiliter.¶De hoc in præd.decre.vlti.de re iudicata,in fine.v.
gloſſæ.
d Et no.¶ſecundum Vber.de Bo.cuius verba poſuit Io.de Deo in
Cauil.lib.v.de ſen.produc.in iud.in prin.
e Sanè.¶lib.6.
f Cunctis.¶lib.6.
g De hoc.¶Et de re iud.c.fi.li.6.vbi de hoc in j.glo.Eadem ratione
dicitur in illa proferenda non eſſe neceſſarium peremptoriũ ex-
primi,cùm id non ſit iure expreſſum.
ADDE gl.& Panor.in c.quoniam contrà.extr.de prob.& ipſum
Alex.in c.cùm ceſſante.ext.de ap.
h Ar.ſ̃.¶debet dicere Commu.diuid.Si erratum erat in ſcriptis M.
de Fan.cuius fuit hæc qu.incipiens, pone,quòd iudex.& hæc lex
& ſequens ad hoc inducuntur,ſi partes conſentiunt , quid iudex
pronunciet:iudex ſic facit,& ſ̃.vt ſtatim dicam , & vide ſ̃.§.quali-
ter.in fin.
i Subſtantia.¶Sententiæ,partium voluntati committi,fortiùs hęc
qualitas M.de Fan.
k Quidam.¶ſecũdum Mar.de Fa.qui dicit, ad hanc partem facere
omnes leges,quas gl.ſignat pro contrariis in l.ſi quis in conſcri-
bendo.C.de pact.
l Si iudex.¶Sed quid de abſolutoria, qua iudex abſoluit reũ , ſi iu-
ret ſe non debere,valet ne ſententia?Repete,quæ dicta ſunt in q̃
ſtione condemnatoria:& de hac no.in præall.l.cùm iudex. C. de
ſent.& interloc.om.iud.& vide Cy.de reb.cred.generaliter. in 1.
oppoſ.Caſus videtur,ꝙ valeat,de deſpõ.impub.continebatur. &
c.atteſtationes.ſm quæ ſcripta Gui.de Su.format quæſtionẽ ſup
l.cùm proponas.C.de reb.cred.quando non ſtatim iudex iuramẽ
tum exigit,ſed ex interuallo poſt ſententiã iurauit reus:& arguit
ꝙ nõ valeat,per l.iudex.ff.de re iud.& per l.j.C.de calum.In con-
trarium: quia de appenditiis eodẽ die iudicat,ff.de re iu.l. Paulus.
ff.de rei vend.l.& ex diuerſo.adducit etiam l.fi.C.de error.aduoc.
facit de ap.cùm appellat.lib.6.Soluit:refert,an illico poſt ſenten-
tiam iuret,reus ante quàm ad alios actus diuertat: & tunc , valet
ſententia:an poſt quàm ſe aliis immiſcuit,& ex interuallo:& tũc
ñ valet:alleg.de ver.obli.continuus.ff.de duobus re. l.duos reos.
in fi.bene facit de elect. cùm poſt petitam. Ad contraria reſpon-
det,ꝙ hoc non eſt de appenditiis,ſed de ſubſtãtia ſententiæ, dec.
continebatur.& atteſtationes non iuuant ſententiam,qa ibi iura
mentũ præcedebat ſententiam:ſic & hîc fieri debeat. q̃nque em̃

constet aliter quàm per acta, litem fuisse contestatam, & tabellio idem dicat? Dic, quòd si tulerit sententiam, & de hoc sit quæstio inter alias personas, & coram aliis iudicibus, non irritabitur snia: & ipsi poterunt de hoc testificari, quod in eorum præsentia fuerit actum, 3. qu. 9. testes. Nec in hoc dicetur iudex esse testis in cā, ext. de exces. prælat. inter dilectos. §. præterea. secundum ea, quæ no. s̄. de teste, §. j. ver. item quòd fuit in eadem causa. Si ergo appa ret sententia, non tamen inuenitur in processu, quòd lis fuerit ꝯtestata: imò apertè negatur, non valet sententia, vt extr. de elect. dudum. 2. ver. licet autem. & s̄. de litis contestatione, ver. sed prius quàm. Cùm enim processus negatur, non valet, nisi quatenus de eo legitimis ꝯstiterit documētis, vt ext. de prob. qm̄ ꝯ. & apparet in his, quæ no. ext. de off. dele. cùm in iure. Poterit autem de hoc constare per iudicem, vel tabellionē, vt s̄. vel per duos iudices, vt patet in prædicta decr. quoniam. in princ. ibi, iudicis. non enim dicit Iudicū, ar. 4. q. 3. §. in criminali, ver. vbi numerus. Secus aūt esset fortè in his, quæ non reddunt sententiam nullam, ex quo non est appellatum ab ea: quare dic, vt no. s̄. §. vt autem. ver. & nota secū-
19 dum. & s̄. de edi. instr. §. restat. vers. in summa. ¶ † Est etiam nulla, si lata est post appellationem legitimam, 2. q. 6. arguta. & extr. de ap. ad audientiam. Vel si lata est contra absentem non contuma-
a cē [a], ff. de re iud. de vnoquoque. C. quomodo & quan. iudex. si, vt proponis. & l. ea, quæ. & l. penul. C. de proc. quia absente. & j̄. ver. item etiam no. Cùm autem aliquis abest iusta & probabili causa, valet contra eum sententia lata, sed per appellationem rescindit. Vnde distingue quinque genera absentiarum, prout no. 2. q. 6. bi
b duum. ff. de in integrum rest. diuus [b]. & vide j̄. §. prox. vers. porrò. Vel si est lata in dominum litis, & debuit ferri in procuratorem, vt s̄. e. §. qualiter. ver. porrò. Vel si priùs fuit iuratum, & postea lis contestata. Vel si priùs fuit lata sentētia, & postea scripta: quæ dic vt in prædicta l. prolatam. ext. de rescriptis, cùm dilecta. xliij. di. sit rector. in fi. ff. de vulg. & pupil. substit. l. 2. §. priùs. Vel si plures dati sunt iudices, & vnus tantum pronunciat, vt s̄. §. species. ver. sed & si. Vel si lata est contra primam sententiam, à qua nō extitit ap pellatum, 2. q. 6. §. diffinitiuam. in prin. & C. de sententia & interl. omnium iud. post sententiam. nisi in casibus, qui no. extr. de re iu-
c dicata, inter monasterium [c]. Vel si post, vel intra terminū ad hoc statutum lata sit sine noua citatione, C. quando prouoc. non est nec. cùm non eo. C. quomodo & quādo iudex. si, vt proponis. ex trà de of. del. c. de causis. Argumentum contrà, extrà eodem, ver.
d sed nec erit [d], & in his, quæ no. s̄. de citatiōe, §. viso. ver. item licet.
20 ¶ † Quid ergo, pone, quòd altera pars non venit die statuta ad sententiam audiendam, nunquid iudex pronunciabit ea die, an in sequenti? Et videtur, quòd nō in die illa: quia tota cedit citato, vt Inst. de verborum oblig. §. omnis stipulatio. ver. ac nec eo. & ar. ff. de fer. more. Item quia post peremptorium debet iudex iterum citare absentem, ff. de iud. & post peremptorium, extr. de dolo & contu. prout. Argumentum contrà, quòd ea die pronunciabit, ī præceden. l. cùm non eo. & ff. de verborum oblig. cùm stipulatus sim mihi, aut Proculo. & l. liber homo. in fi. Et hoc verius est, se-
e cundum Accur. vt no. in præd. §. omnis [e]. tamen dicit, quòd post vesperas sed non in nocte debet ferri. in auth. de iud. §. sedebunt.
21 & in præ. c. consuluit. ¶ † Item etiā non tenet sententia, nisi pars contra quàm lata est, fuerit tribus edictis, vel vno peremptorio
f pro omnibus citata [f], C. quom. & quando iud. consentaneum. & l.
g ea. ff. de re iud. contumaciag. 24. q. iij. de illicita. ext. de testib. cùm olim. in fi. ff. de ap. reci. l. j. §. item cùm ex eo. An autem possit ferri sententia contra non citatum peremptoriè, vide in præd. §. viso.
h ver. item licet primo [h]. & ver. quid si lata. Quid de interlocutoria, nunquid ferri potest vna parte præsente, & altera absente? de hoc
i ff. de arb. diem proferre [i]. Non tenet etiam, si non fuerit libellus in causa oblatus, vt j̄. de lib. concep. §. vtrùm libellus sit de substantia. Quid si petit quis sortem & pœnam, & pronunciatur solū super pœna? de hoc s̄. de act. seu petit. §. sequitur. ver. sed quid si. ¶
22 † Item est nulla ratione manifestæ iniquitatis, putà si contineat in se expressum errorem, ext. de sen. exc. per tuas. & de confir. vti. vel inuti. examinata. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. j. ext. de re iu. cùm inter vos. Vel si contra ius scriptum, canonicum, vel diuinū, vel ci uile feratur, vt ext. de re iud. c. j. ff. de ap. si expressim. ix. dist. §. fi. pu tà si contineat minorem 14. annis testari posse, ij. q. 6. §. diffinitiua & sententia contra ius scriptum lata non conualescit, licet nō sit appellatione suspensa, ext. e. c. j. & c. inter cæteras. secus, si sit lata ꝯ
k ius litigatoris, vt s̄. §. prox. Vel si [k] contineat impossibilitatem, ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. si. ext. de pact. c. fi. & de cō. appo. c. fi. Vel, si est per subreptionē obtenta, 35. q. 9. veniā. ext. de of. vic. sua. de rescr. ad audientiā. C. si à nō cōp. iud. l. fi. ext. de re iu. cùm. vel si misericordiam vetat, l. dist. pōderet. in fi. ff. de pœnis, respiciēdū
23 † Sed qd si à sententia, quæ nulla est, de facto appellaretur, & iudex appellationis cā confirmat, nūquid adhuc poterit dici nulla? Et videtur, ꝙ nō: quasi alius sit effectus, si confirmet expressè, & aliud, si tēporis transcursu, vel tacitè, ff. de his, qui no. infa. furti: acci pe. §. j. Vel dic veriùs nō cōfirmari, vt C. de inof. test. cū. ff. fam. er. l. quædā. Itē elegit appellationē errando, cùm nullam dicere poterat. Nō ergo sibi præiudicat, sl. de inof. test. mater. ff. de pet. hær. legitima. 22. q. ij. in quibus. 38. dist. quāuis. de hoc no. ff. de ap. si ex
l pressim [l]. ¶ † Quid ergo, si appello ante sententiā, vel ext. iudiciū,
24 postmodū nihilo minus fertur sententia ꝯ me, à qua iterū appel lo: nūquid per posteriorē appellationē videor renunciare priori,
m vel sententiā ꝯ me latam ratificare [m]? Et videtur, quòd sic, ar. ff. rē rat. hab. l. 3. §. falsas. vbi dicitur, quòd si appello à sententia lata cō tra eū, qui falsò dicebat se esse meū procuratorē, amodò dicere non possum eū non esse meū procuratorē. Sed dic ꝯ: nā geminā do appellationem nō ob hoc videor processum iudicis approba re: imò potiùs impugnare. Consulo tamen, quòd in secunda appellatiōe quis protestetur, se per eā nolle à prima recedere: & sic
n seruo. de hoc, secundū Papam, ext. de ap. dilecto. j̄. ver. prox. [n] ¶ †
25 Vtrùm aūt appellans à sententia, quæ nulla est, videatur eā confirmare, vel aliquid facere? Videtur, quòd sic, ff. de iud. licet. C. cōmunia vtriusque iud. l. ij. ff. rē rat. hab. l. 3. §. falsus. C. e. l. j. in fi. Contrà: quia appellatio fit ad rescindēdum, nō ad confirmandū, vt ar. ff. de ap. si expressim. cū suis concor. ff. fam. ercis. qdā. Vbert. dicit, quòd si sciens sententiā nullam, scienter appellat, tunc eam confirmat: aliàs, non, ff. de iudic. l. ij. princi. Vel veriùs: aut est nulla ipso iure, & tūc nō cōfirmatur: aut quoquo modo tenet, sed pōt ꝑ excep

ADDITIONES.

☞ ex causa non absoluitur reus, nisi iuret, vt vtrobique no. ADDE huic ver. Pau. de Cast. cons. xv. Ab. cons. lxxv. j. li. Bal. con. ccclxxv. 3. lib. Alex. cons. lxxiij. 3. lib.

a Contumacem. ¶ Alb. Gal. huius ti. vlt. col. ver. sed pone, quòd. dicit, hoc locum habere etiam in sententia, quam Imperator ordinario iure cognoscens tulit altera partium nonvocata, nisi ex plenitudine potestatis ipse velit contrarium. remittit autem ad quæstionem Pil. quæ est lxvj.

b Resti. diuus. ¶ Quæ prosequitur Nepos de Montealb. vbi s̄. post princ.

c Monasterium. ¶ In prin. vl. gl. & vide, quod super ea scripsi.

d Nec erit. ¶ Dic, quòd si pars fuit ꝯtumax quæ fuerat citata ad sententiam audiendam, propter eius contumaciam lata non fuit sequenti die sine illius noua citatione: fieri potest, vt ibi. Si autem ille comparuit, sed ex aliqua cā lata non fuit tunc est necessaria noua citatio, vt s̄. dictum est.

ADDE, ꝙ Bart. in l. fi. §. fi. ff. quod vi, aut clàm. tenet, quòd citatus ad certam horam, si ille actus, ad quē citatio facta est, non fit illa hora, non valet, nisi de nouo citetur: quod intelligit Panor. in c. ꝯsuluit, ꝑcedere, quando iudex illa hora impeditus non expediuit actum: secus si ille fuerit contumax, & iud. fuit paratus.

e §. omnis. ¶ In gl. hic no. quæstionem Guid. de Suz. in v. rub. ij. all. quod vi, aut clām, l. vlt. in fi. quam dicit melius ea die pronunciare, quàm expectare. Dicit etiam vtile fore, in peremptorio comminari, ff. de iud. in peremptorio. Dicit etiam ideo expectādas vesperas, vt hîc sequitur: quia si sententia tunc de mane lata valeret, sequeretur dictum fuisse contumacem, & sic appellare nō posse, C. quor. ap. non reci. l. j.

ADDE, quòd Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. tenet, ꝙ iudex possit expectare: idem tenet Bal. in consi. ccxxxviii. 3. vol. Panor. in c. consuluit. & ita cōiter Doc. dicūt ibi, & in d. §. Iulianus.

f Citata. ¶ Etiam si nuncius, cui fuerat commissa citatio, retulit se citasse, vel falsò, vel per errorē, putà quia citauit alium eiusdē nominis. ex quo enim constat illum non citatum, non tenet sententia: sic in sua quæstione tenuit Ia. But. quæ incipit, iudex, qui de cā super iura hîc allegata.

ADDE, quod voluit Bar. in l. si finita. in §. Iulianus. ff. de dā. infec. ꝙ licet iudex commiserit nuncio, vt aliquem citaret, & iudex ꝓnunciauit, non visa relatione, quòd non valet sententia.

g Contumaciam. ¶ & l. de vnoquoque.

h Primo. ¶ Meliùs diceret, aliàs autem.

i Proferre. ¶ In prin. ibi dicitur, quòd arbiter diem profert, etiā absens, per nuncium, vel per literas.

k Vel si. ¶ Non respicit proximum dictum, sed præcedentia.

l Expressim. ¶ Vbi sunt hæc verba per Acc. vide, quod satis scripsi post Inn. & Host. de confir. vti. vel inuti. c. j. super vl. gl.

ADDE, quod Bar. ibi no. & Paul. de Leaz. in c. finē litibus. de dol. & contu.

m Ratificare. ¶ Formam libelli in hoc casu vide j̄. de ap. §. nunc vidēdum. in fi.

n Proximo. ¶ Vide clē. de dolo & contu. si ante. & ver. præd. Inn. vide in fine magnæ gl. ipsius dec. dilecto.

exceptione annullari: & tunc confirmatur, seu approbatur, vt ff. rem rat.hab.minor, hæc quæstio est venerealis liiij.dist.dic,vt ibi, & extra.de re iud c.j.& secundum Papam,in præd.c.dilecto.Ibi ẽt no.an coram iudice appellationis possim causam prosequi nullitatis?& quòd possim,est arg.ff.fa.ercisc.quædam.& ff.de iur.pat.l.
26 fin.§.ver.prox.¶†Quid ergo,si appellans à sententia,quæ nulla est,non prosequitur appellationem, nunquid valebit sententia? & vide,quòd sic,extra.de app. cùm sit Romana. Dic contrà, imò causa potest ab initio agitari,vt in præd.l.si expressim,cùm per ap
a pellationem non efficiatur aliqua,vt prædixi[a]. Sed si causa de nouo iterum agitetur, cùm dicitur sententia nulla, nunquid fiet de nouo litis contestatio,vel pronunciabitur ex eisdem actis?Et vid'tur quòd de nouo fiat litis contestatio,& nouus processus omnino,vt in præ.l.si expressim.in fin.& ad idem C.de sen.& interloc. om.iud.l.j.in fi.C.quomodo & quando iu.si,vt proponis.in fi.Ar. contrà: quia videtur, quòd ex eisdem actis fertur sententia, ff. de iudi.mortuo.C.de accus.l.iiij.& extt.de restit.spol.cùm ad sedem. vbi dicit Papa,prioris acta iudicii recensentes.& de testi.præsenta
b ta.hoc verum est,secundum Accursi.[b] Et quod dicitur in l.si expressim.in fi. ꝙ causa potest ab initio tractari, intelligitur, quo ad sententiam,quæ non valet,ff.de pecul. quoties. §. ij. non quo ad processum aliàs iustum & sic vtile per inutile nõ vitiatur, vt ff.de verb.obl.l.j.§.sed si mihi,de consec.dist.iiij.si non sanctificatur. extra.de elec.illa.Vel distingue.&meliùs.nam aut fuit lis contestata & processus habitus coram eo, qui nequit ab initio cognoscere, vel iudicare:putà quia non erat iudex,vel erat excommunicatus: & tunc ex illis actis non potest iudicari:imò necesse est litem cõtestari de nouo,& cætera fieri,vt in primis concord.Si autem potuit cognoscere & iudicare ab initio,sed ex post facto contingit aliquid ante sententiam, propter quod iudicare nequit, hoc casu, si sententiam tulit,licet nulla sit,non est opus litem contestari de nouo., sed ex illis actis poterit sententia ferri, vt in secundis con-
c cord.[c] Mihi[d] videtur, quòd cùm quis petit sententiam ex aliqua
d iusta causa nullam pronunciari, in hac instantia libellus offertur, & contestatio litis,& cætera fiant,& sic Curia seruat. sic etiam fit in causa appellationis.quod dic,vt j.de lib.concep.§. nunc dicendum.ad fi.& in qualibet exceptione.quod dic,vt extr.de offic.de-
27 leg.prudentiam.§.sexta.¶†Nunquid ergo ex parte condemnati admittetur talis libellus:peto talem sententiam contra me latam nullam pronũciari?& videtur,quòd non,cùm sit tutus exceptiõe perpetua,vt prædixi:arg.ff.de eo,per quem fact.est,l.j.§.si reus.Argum.contrà,quòd non solùm habeat exceptionem,sed etiam actionem,ff.de pet.hære.l.fi.ff.de lib.leg.quod mihi.& hoc seruatur de facto.Ordinarius tamen videns sententiam à se latam, esse nullam,sine libello,vel sine alia retractatione potest aliam ferre,vt s.
28 §.qualiter.ver.hoc quoque.¶†Sed nunquid libellus talis admittitur:dico sententiam nullam,&eam peto nullam pronunciari,& si qua apparet,appellationem prosequor,& peto etiam cassari,vel contra eam in integrum restitui?arg.quòd sic,extr.de priuil. cùm olim propter.§.tandem.& de in integ.rest.constitus.ii.quæst.j.primates.cum suis concord.& xvij.dist. concilia. cum suis similibus, & ff.de act.empt.& vend.l.Iulianus.§.si quis colludente. ff. si pars
e hæred.pet.l. j.in fin.[e] ff.de rei vend.quæ de tota.§.j.ff.de leg. j. seruo legato.§.fin.extra.de præscrip.auditis.ff.quorum leg l.j.§.quia autem. ff.de minorib9. in causæ.§.interdum.& ad hoc facit,quod
f not.de Publiciana,extra.de re iudic.abbate[f]. Possum enim,quibuscunque modis possum,appellationem meam defendere,&sentẽtiam impugnare,ff.de appel.scio.in fin. nam & talis appellatio ad
g mittitur,vt j.in tractatu lib.eodem titu.[g]§.j.versi.quidam autem. Argu.contra,extr.vt lite non contest. cap.ij.in fin.quia licet conditionaliter proponam, tamen contrarius sum mihiipsi, dicendo sententiam nullam,& aliquam,& ideo repellendus.extr.de appe. solicitudinem.ff.quando appel.sit,l.ii.§.sed si alius. & C. si seruus extero se emi.man.l.vnica,C.de fur.l.i.Nam etiã excipiendo duæ contrariæ exceptiones non admittuntur,ff.de excep.nemo.multò minus agendo.Item dicendo nullam,tutus sum iure communi:ideo non possum recurrere ad restitutionẽ,ff.de minor.in causæ.ii.§.Pomponius.ff. de eden. quædam. Item pro hac parte facit
29 C.de codicil.l.fin.ff.de tribut.quod in hæredem.§.eligere.¶†Itẽ causa appellationis&nullitatis non possunt coram eodem iudice tractari.nam causa nullitatis debet tractari coram eo,qui de principali cognouit:& tunc de iure ordinario pronunciabit,C.de sen ten.& interloc.om.iud.l.i.de quo dic,secundum Papam,vt ext.de re iudic.capit.i.& de app.dilecto.causa verò appellationis apud alium,scilicet apud superiorem,ff.si quis,& à quo app.l.i.ff.de app.
h l.Imperatores.extr.de appe.dilecti.Quidam tenent hoc vltimũ[h]: sed prius dictum curia seruat:& sic de mandato sanctissimi patris domini Clementis Papę IIII.sępe pnunciaui:& adde,quod no.
i quidam autem.Innocen.IIII.no.de hoc extra.de appel.dilecto[i]. & de in integrum rest. constitutus. Et quòd iudex appellationis possit pronunciare sententiam esse nullam,probatur ff.fami.erci.
k quædam mulier[k].tamen contra sufficit,nisi pronunciet appellationem non valere,cùm non est locus appellationi,vt no.C.quã
l do prouoc.non est nec.l.j.[l] Ex præmissis igitur omnibus,& ex his quæ habes j.§.prox.potest sententia impugnari. Est etiam & aliis
30 modis sententia nulla,vt j.de appel.§.ij. versi.xviij.¶†In summa not.quòd cùm sentẽtia dicitur ipso iure nulla, sine temporis præfinitione retractari potest,nisi loci,vel fori cõsuetudo aliud inducat,C.ad l.Corn.de fal.sicut.ext.de procur.in nostra.in fi.quod intellige,id est vsque ad xxx.vel.xl.annos,secundum ea,quæ no.j.§. pro. ver. in summa. & seq.Item de hoc potest contra eam perpetuò excipi,si ex ea agatur,arg.ff.de excep.doli,vel purè.§. fin.nam omnes exceptiones perpetuæ sunt,præterquam exceptio nõ numeratæ pecuniæ,& non numeratæ dotis:quæ dic,vt s.de except. §.j.versic.anomalæ. Si verò sententia petitur rescindi per in integrum restitutionem,dic,vt j.§.prox.ver.& no.quòd,&c.

ADDITIONES.

a Prædixi.¶Et hoc est,quod dixerat s.vers.sed quid si de tacita confirmatione.

b Secundum Acc.¶qui hoc not.in præd.l.si,vt proponis.& apertiùs in præd.l.si expressim.Sed ipse videtur tenere contrarium in l. cùm quærebatur.ff. de re iud. Ad quorum concordiam locus est distinctioni,quæ sequitur:declarat tamẽ,vt subdã:q distinctio placet Gui.de Suza.in l.j.C.de iu.& fact.ig.Dictum Accur.tenet Alb. Gal.hoc tit.ver.sed pone,quòd sententia.& ver.seq. ADDE Bar. in d.l.si,vt proponis.Bal.in l.edita.C.de eden.Pet.de Anch.in cle. j.de re iud.Bal.in l.j.C.de senten.ex breui.recit.

c Concord.¶Nimis in vtroque membro restringit se distinctio ad personã iudicis:quare latiùs dicas,ꝙ si etiã vtroq; tempore iudex erat cõpetẽs,& optimè processit,sed malè iudicauit,putà tẽpore feriato,vel non in scriptis,procedit fm mẽbrũ distinctionis,ꝙ ex eisdem actis iudicabitur.Secundo præsupposito,quòd probatum in preterito necessariò,vel verisimiliter cõcludat,idem in præsenti:vt si probaui me maiorem,vel dominum, vel ꝙ in secũdo processu sit inspiciendum tempus præteritũ,&non præsens:licet tũc probatũ non concludat nũc idem: vt si tractabatur de ætate litigantis tempore impetrationis,de rescri.si eo tempore,lib.6.Si verò iudex etiam competens malè processit,putà lite non contestata, & sic etiam malè iudicabit procedit primum membrum distinctionis.Et aduerte,quia in verbis se auctor videtur à quæstiõe diuertere, quæ erat, an expedito negotio nullitatis, possit etiam is,qui vicerat, vel aduersarius eius, petere ex primis actis ferri de nouo sententiam. Certum est enim,quòd si victor vult defendere sententiam,oportebit primò hoc diffiniri, & secundum qualitatem obiectus examinabitur,vel non acta priora:pone ꝙ delegata fuerat causa,reseruata sententia,sola commissionis forma sufficiet,nisi aliud probetur ad nullitatem.

d Mihi.¶Secundum Vber.de Bo.cuius hucusque fuit iste versi.vbi s ver.penult.

e In fi.¶Per eundem modum inducitur ff.de dolo,eleganter.§. nõ solùm.de his,quæ in test.delen.l.j.§. fi.cum l.sequen.

f Abb.¶lib.vj.

g Eo.tit.¶de appel.

h Vltimum.¶Vber.Bona.cuius fuit iste ver.prçter allegationes ad affirmatiuam,vbi s.in fi. Fatetur tamen,quod sequitur,scilicet seruari ꝑrium:& idem Albe.Gal.de app.versi.sed pone quæstionem Idem Guid.de Suz.vbi de libel.in causa appel.ibi consueuit ẽt dici vbi etiam tenet,quòd prælectio non præiudicat in hoc casu: vnde si prosecutus est appellationem,redire poterit ad nullitatem,ꝑ l.si expressim.ff.đ ap.Et idẽ dico,si ñ ẽ ꝓsecut9: saluo qđ stat ĩ dicã.

i Dilecto.¶Hoc ꝑdixerat,& ibi scripsi in vltima gl.& qa ẽt de restitutione ꝑdixerat,dat remissionẽ sequẽtẽ,q ibi vide ĩ gl.no.libellũ ADDE,vt plenissimè per episcopum Alex.in d.c.dilecto.

k Mulier.¶Hoc intellige, cùm prosequitur appellans. si enim neglexit appellans,& appellatione deserta,putà post annum,vult agere de nullitate: qđ potest, vt supra dixi, & patet de senten.exc. c.licet.li.vj.tunc non coram iudice appellationis,sed coram aliàs competenti agit,vt scripsi in præ.decret.licet.in gl.pen. & terminos ibi posui in vltima gl.de illo scilicet, qui appellat à sententia, qua vxor eius fuerat per alium euicta, & non fuit prosecutus. qui probare poterit sententiam esse nullam:ibi vide.

l L.j.¶Vide,quod de hoc dixi suprà §.vt autem.super vers.in iu.

SVMMARIVM.

1 *Valida sententia quot, & quibus modis generaliter subleuetur, impugnetur, seu retractetur.*

2 *Sententia pro ratione nullitatis retractari quomodo debeat.*

3 *Sententia valida quibus modis specialiter impugnari, cassari ue possit.*

4 *In impugnatione sententiæ attendendum, per quem lata sit, & quomodo pro diuersitate eam sententia sit impugnanda.*

5 *Ex omni causa, quæ sufficiens est ad appellandum, potest sententia valida retractari.*

In impugnatione sententiæ videndum, an iurisdictio sit delegantis.

Item an lata sit sententia per iudicem ordinarium, vel delegatum.

6 *Delegatus archiepiscopi si dixerit se delegatum episcopi, an valeat sententia ab eo lata.*

7 *Testes probare corruptos an sufficiat si non ostendatur eos falsum dixisse.*

Sententiæ latæ non valentis aliquot modi.

8 *Sententia lata per falsos iudices, seu falsa instrumenta, an teneat, & quomodo rescindatur.*

9 *Ad quantum tempus possit secundum canones agi sine temporis præfinitione, & in quibus.*

10 *Lapsu xl. annorum tollitur omnis actio & obligatio.*

Si excipiendo, vel replicando de falso quæratur, perpetuò quis est audiendus, & quare.

11 *Probato vitio falsitatis, an sententia rescindatur, & quicquid per eam factum est, retractetur, & solutum etiam repetatur.*

12 *Si in priori iudicio ante sententiam fuerit actum de falso, an sit quis etiam pòst audiendus, si non appellauit.*

13 *Ad quod tempus obiici possit exceptio falsi procuratoris.*

14 *Domino procuratore succedente, nunquid iudicium possit dici nullum.*

15 *Quousque præsumatur pro processu, & pro sententia iudicis.*

16 *Victores vt potiantur victoria: & quid seruet Romana curia in eo.*

In causa appellationis non teneri appellantem probare iuris ordinem, &c. vt sit verum.

17 *An in causa appellationis appellans teneatur probare sententiam esse iniustã, ex causa, quòd non fuit lata per legitimas probationes, an verò appellatus debeat contrà probare.*

¶ Quibus modis valida sententia subleuetur, impugnetur, seu retractetur.

9. §. Quoniam suprà §. proximo diximus, quando sẽ
tentia sit ipso iure nulla, consequens
est, vt dicamus, quibus remediis valida subleuetur, seu impugnet̃,
1 seu retractetur. ¶† Et nota, quòd septẽ modis generaliter[a]. ¶Pri
a mò per appellationem, vt ij. quæst. vj. §. j. & ca. j. de qua ĩ. de appel-
lat. ¶Secundò per supplicationem: de qua ĩ. de supplic. ¶Tertiò
per in integrum restitutionem, de qua ĩ. de in integ. resti. ¶Quar
tò per simplicem petitionem, in illis casibus, in quibus iudex po-
test suam sententiam reuocare. quos dic, vt no. in Summa Dom.
mei eodem tit. §. quot sint. sub §. diffinitiua ¶Quintò per querelã
falsi: de qua statim ĩ. dicetur. ¶Sextò per implorationem tristis au
xilii: vt si sententia lata sit contra seruum, ille appellare nõ potest,
sed permittitur ei implorare triste auxilium, ff. de appe. serui. ¶Se
ptimò, quando post sententiam nullo remedio attentatam iterũ
de causa cognoscitur, vt extra. de re iudic. cum Bertholdus. versi.
licet autem. vbi de hoc, secundum Papam: & licet ab ea appellatũ
non fuerit, tamen propter æquitatem superuenientis casus retra
ctatur, & ab ea receditur. ff. de condi. sine causa, l. ij. ff. commo. incõ
modato. §. fi. & extra. de pur. vul. c. ij. vbi de hoc: etiam si non sit ex
2 ecutioni mandata, excipitur ꝯ eam, vt C. de re iudic. l. ij. ¶† Et no.
ꝙ cùm sententia dicitur nulla ipso iure, sine temporis præfinitio-
ne retractari potest, vt dixi s̃. §. prox. ver. fi. Si verò per in integrũ
restitutionem petatur rescindi, putà ratione ætatis, vel absentiæ,
id habet vsque ad quadriennium fieri, C. de temp. appel. l. pen. &
fin. C. ex quibus cau. ma. restit. xxxiiij. q. j. cùm per publicam. xvj. q.
iij. porrò. Si verò propter falsitatem, dic, vt infrà eo. §. versi. & no.
Si autem, quia sit satisfactum actori, in infinitum, C. de non num.
pecun. asseueratio. quia bona fides non patitur, vt idem bis exiga-
3 tur, ff. depositi, bona fides, xij. q. ij. fraternitatis. ¶† Porrò sentẽtia
lata, quę valida est, multis modis specialib. impugnari & cassari po
test. Si igitur scriptura alicuius sententiæ in iudicium producatur
vide, tu aduocate, contra quem producitur, an sit in prima, vel ter
tia persona confecta: quod dic, vt s̃. §. prox. vers. item non valet. I-
tem reuocatur sententia lata alibi, quàm vbi ad hoc terminus fue
rat statutus, vt s̃. §. prox. ver. item nulla est ratione loci. Vel si me-
tu, vel errore partes consentiunt, tenet sententia, sed retractatur
per appellationem, ff. de iud. l. ij. C. de episc. au. si quis. ff. de iur. om.
iud. l. 4. & l. si per errorem. xxij. quæ. ij. in quibus. extrà quod met.
caus. per totum. Item si sit lata sub conditione, retractatur per ap-
pellationem, vt ij. q. vj. anteriorum. ver. illo videlicet. & ver. sanè.
b & c. biduum. Et dicunt quidam[b], ꝙ licet olim valeret sententia la
ta sub conditione, licet sic ferri non deberet, vt in præd. concord.
hodie tamen non valet, vt Instit. de act. §. curare. & ff. de interd. &
releg. l. relegatorum. §. ad tempus. & §. fine. & extr. de senten. ex-
c com. Romana[c]. Vel si exactum fuerit iuramentum calumniæ in
causa, & non præstitum: & idem, secundum quosdam, & si exactũ
non fuerit: quę dic, vt ĩ. de libel. concep. §. vtrùm libellus. & §. nũc
d dicendum. vers. ix.[d] Vel si sit lata contra ius litigatoris, retractatur
extr. de re iudi. cùm inter. prope fi. Vel si est lata contra absentem
iusta de causa, & hoc si citò probauerit, reuocatur per in integrũ
restitutionem ad appellandum, ext. de in integ. rest. ex literis. ff de
excus. tut. scire oportet. §. sufficit. ff. de minor. in causæ, ij. & l. præ-
fecti. & s̃. §. proxi. ver. sed quid si apparet. Quòd si absens fuit rei-
pub. causa, distingue. nam aut fuit defensus legitimè, & tunc resti
tuitur ad appellandum tantùm, ff. de in integ. rest. l. fi. ext. e. c. fi. aut
non fuit defensus, vel fuit, sed minus legitimè: & tunc ad totam
causam fit restitutio, C. de procur. qui absentem. Item retractatur
sententia in casibus, qui sunt s̃. §. prox. ver. item est nulla ratione
4 modi. ibi, item etiam no. & ibi, vel si post sent. ĩ. ¶† Vt [e]autem in
e impugnando sententias pleniùs instruaris, attende, an sit lata per
f ordinarium, an per delegatum, an per arbitrum[f]. Si per ordinariũ,
oppone, quòd ille fuerit seruus, vel infamis, vel excommunicat⁹
vel huiusmodi, vt s̃. §. proxi. in prin. Ad hoc autem potest pars al-
tera respõdere, quòd communiter estimabatur bonus. vnde pro-
pter auctoritatem rei iudicatæ præferenda est opinio veritati, ff.
de offic. præt. Bar. iiij. q. vij. §. tria. ff. ad trebel. seruo. §. cùm prætor.
extr. de biga. nuper. cum suis concord. Hæc tamen defensio non
cadit in excommunicato, in quẽ nulla cadit iurisdictio: quod dic,
vt no. extr. de excep. pia. lib. vj. & in præd. §. tria. ¶Itẽ oppone, ꝙ a-
ctum est de vna re, & pronunciatum de alia, vt ff. communi diui.
fundus. ¶Item oppone, quòd iudex sine causæ cognitione, & mi
nùs plenè instructus, & ex abrupto, seu præcipitanter pronuncia
uit, extr. de in integ. restit. tum ex literis. prope fi. vj. q. j. quæro. C.
de eden. is, apud quem. C. de transact. si causa cognita. C. de iud. iu
dices. C. de appell. ne causas. C. de poen. qui sententiam. quod dic,
vt ĩ. de senten. excom. §. nunc breuiter. prope princi. ¶Item si pe-
tatur executio post sententiam, oppone, quę ĩ. ti. prox. §. fi. ¶Item
oppone multipliciter contra sententiam ratione testium, vt s̃. de
teste. ¶Item generaliter vide, si potes aliquam de exceptionibus
opponere, quæ cõpetunt post sententiam absque appellatione,
vel restitutione: quas dic, vt s̃. de excep. §. dicto. versi. post senten-
tiam. & seq. ¶Item vide, si nouata est sententia, ff. de min. minor.
ff. de re iud, si se non obtulit. §. si ex conuentione. C. de execu. rei
iud. si causa. Et an sit pactum de non petendo factum, vel transac-
tio, vbi fieri potuit: & sic non debuerit condemnatio sequi, C. de
transact. si causa. ff. eo. post. & ff de cond. indeb. eleganter. ff. de do
nat. si stipulatum. ¶Item obiice contra sententiam, quæ diximus
contra instrumentum posse opponi, s̃. de instru. edi. §. instrumen
5 tum. ¶† Item retractatur valida sententia ex omni causa, quæ suf
ficiens sit ad appellandum, extrà de appel. vt debitus. & c. causam,
quæ. vel si sit per subreptionem lata, vt extrà de officio vica. tua.
xxxv. q. ix. veniam. vel si falsus ꝓcurator interuenit, vt extrà de ꝓ-
cur. in nostra. in fin. & C. eo. licet sententia. Tamen cum falso pro
curatore lata, potest rata à domino haberi, vt ff. de iu. l. pe. Et si est
delegatus à principe, id per scripturam probet, vt in pręd. l. C. aliàs
g verò etiam per testes, secundum Vber.[g] C. de fide inst. in exercen
dis. ex

ADDITIONES

a Generaliter. ¶Tan. vbi suprà rubrica tertia posuit solùm iiij. scili-
cet primos iij. & v.

b Quidam. ¶Vber. de Bo. vbi s̃. versi. ratione conditionis.

c Romana. ¶§. caueant. lib. vj. sed ibi. etiam lata sic reum, vt ibi scrip
si in j. glos.
ADDE Paulum de Castro consil. xv. Alex. consil. lxxiiii. ii. libro,
Bald. consil. ccclxxv. iii. libr.

d Nono. ¶& de iura. cal. c. i. lib. vi.
ADDITIO. Adde ad dictum Spec. prox. sequen. Ludo. Rom. sin-
gul. ccxii. incip. ex quo scimus. vbi quando sententia contra ius li-
tigatoris sit nulla ipso iure ibi, prout no. limitationem, ad c. cùm
inter vos. de re iud. hîc alleg. Hen. Ferran.

e Vt. ¶Hîc resumit verba Vber. de Bo. char. ii. ver. si producatur scri
ptura alicuius sententiæ. & seq.

f An per arbitrum. ¶ De his hîc non prosequitur, contentus, vt pu
to, hîs, quæ dixerat suprà de arbitro: & maximè in §. excipitur. V-
bertus autem ordinatè prosecutus est hæc tria: Ioan. de Deo pri-
mum & secundum, vbi suprà, de rescrip.

g Secundum Vber. ¶vbi suprà, eodem §. dixi, Immissio, vel gratia
principis an, & quando possit probari per testes, vide Cardin. &
alios in procemio super titul. Abb. Sicul. in sua glos. in clemen. ii.
de sepult. in fi. vbi plura allegat. Felin. in tractatu, quando apostol.
literæ priu. iur. patronat. item vide Bald. in l. idem Vlpianus. ff. de
excusa. tutorum, vbi quærit, an ad gratiam principis requiratur
scriptura.

ℓs.extra eod. cũm Ioannes.Nec sufficit,si dicat in sententia,Ego à tali delegatus,arg.ff.de leg.iij.prædiis.Argumen.tamen contrà,
a C.de contrah.& com.stip.l.pe.ª de hoc s̃.de instrum.edi. §.restat. versi.illud quoque.&seq.& in præd.cap.cùm in iure.¶Item vidẽdum est,an sit iurisdictio delegantis,C.qui pro sua iuris.l.vnica,extrà de iure patro.quod autem.j.quæst.vij.Daybertum.¶Item vide,an sententiam ferat iudex,vt ordinarius,vel vt delegatus ab alio,licet ipse in hoc sit aliàs ordinarius,ff.de offic.eius,cui man.est iuris.& si prætor.extrà de off.ord.licet.Quid si in sententia non dixit se ordinarium,vel delegatum,sed dixit in genere Cognitor,vl
6 Iudex?dic,quod valet sententia,C.de an.except.l.fi.¶†Quid si dixerit se delegatum episcopi,cùm esset delegatus archiepiscopi? videtur,non valere sententiam,etiam si id per ignorantiam dixit, ff.de eo,qui pro tut.neg.gess.l.penul.Argumen.contrà ff. de iud.
b l.antepen.ᵇ & de consec.distin.iiij.si non sanctificatur ᶜ.xii.q.ij.in
c quibus ᵈ.Prius dictum verius est,secundum Vber.Quid de sentẽ-
d tia lata de consilio sapientum corruptorum? dic, vt s̃. de requis.
e cons.ᵉ¶Item oppone,quòd lata est per falsos testes,qui corrupti falsa dixerunt,vt per falsa instrumenta,extrà de prob.licet. vbi de hoc,C.si ex fal.instru.per tot.ff.de exce.qui agnitis.vel ꝑ falsas al-
7 legationes,vt iam dicã.¶†Nec sufficit,ſm Papã ꝓbare testes cor
f ruptos fuisse,nisi ꝓbet̃ eos falsum dixisse,vt no.præ.c.licetᶠ.Itẽ ñ valet,si sit lata contra res prius iudicatas,C. quando prouoc non est neces.l.j.vel si contineat impossibile,ff.quæ sententiæ sine appel.res.l.fin.vel si sit de alia re pronunciatum,quam cognitum sit, ff.commu.diuid.vt fundum.extrà de causa posses. & propri. cùm super.vel si super alia re pronunciauit, quàm super qua datus est, C.si à non compe.iud.l.i.vel si venalis est,ii.quæst.vj.§.sunt etiam
g quorum.& §.venales.quę est C.quando prouoc.non est nec.gvl si per gratiam lata est:& tunc per in integrum restitutionem auditur,vt not.ff.de iudic.si prætor.ff.ad Trebel.seruo inuito.§.cùm prætor.vel si is,qui nomine alieno fuit in iudicio,non fuit legitimè constitutus, vt in præalleg. l.& ff. de collus. deteg. non iusto. ff.de appel.si constet, vel si erratum est in calculo, ff.quæ sententiæ sine appel.rescin.l.ij.§.ij.quæ est in præal.§.sunt etiam,quorũ.
8 ver.quot.¶†In summa ʰ not.quòd sentẽtia lata per falsos testes
h vel falsa instrumenta tenet de iure: sed rescinditur prætextu falsi per in integrũ restitutionem,ff.de re iud.diuus.vel per querelam falsi,C.ad leg.Cornel.de fal.querela.vel per actionem in factum: vel,secundum canones,per iudicis officium,quando ecclesia fuit decepta,extrà de regul.iur.lator.Idem,si sit lata per falsas allegationes,ff.de iudic.si prætor.§ Marcellus.C.si ex fal.alleg.l.j.ff.de ex-
9 cus.tut.qui testamento.ff.ad leg.Corn.de fal.l.fi.¶†Et no.ⁱquòd
i secundum canones potest de falso agi sine temporis præfinitione, s. vsque ad centum annos & vltrà,xxxv.q.9.§.quia ergo.& c. sequentibus.sed illud intelligitur in causis matrimonialibus,& aliis spiritualibus,in quib.periculum animæ vertitur,& vbi præscriptio locum habere nõ potest:vt xxxij.q v.quod Deo.&suprà ver si.& no.Cæterùm si nõ vertitur animæ periculum,subdistingue,
k secundum Tan.ᵏnam aut agitur criminaliter,aut ciuiliter,aut excipitur,seu replicatur.Si is,qui sententiam latam per falsos testes,vl instrumẽta,petit rescindi,agit criminaliter de falso aduersario legitimè citato,&inscriptione præmissa,&certa solennitate adhibita,quam dicemus j̃.de accus.& s̃.de instrumen.edi. §. videndum. ver.faciendum.tunc vsque ad xx.annum tantùm est audiẽdus. vt in præd.l.querela.C.de excep.licet.extrà e.cùm venerabilis.Si autem intendit ciuiliter agere per beneficium restitutionis in integrum, vel per actionem in factum, vbi locum habet, tunc vsque ad xl.annos dico eum audiendum:quoniam per litis contestationem fuit actio perpetuata,quæ postea non tollitur,nisi spacio xl. annorum.vt xvj.q.iii.§.potest & aliter.& sentẽtia per falsos testes vel falsa instrumenta lata, non potest præstare impedimentum:
10 post quadraginta annos ver.audiri non debet: † quia lapsu quadraginta annorum tollitur omnis actio &obligatio,extrà de pręscrip.vigilanti.& c.si diligenti.Io.autem,&Do.meus & Ber.dicũt ꝙ cùm per in integrum restitutionẽ retractatur, id fieri debet vsque ad quadriennium cùm verò per actionem in factum,tunc vsque ad xxx.annos,sicut & in aliis personalib.C.de constit.pec.l.ij. ff.de falsis,qui nomine.Si verò excipiendo,vel replicando de falso quæratur,perpetuò est quis audiendus: quoniam quæ temporalia sunt ad agendum,pertua sunt ad excipiendum, ff. de doli ex-
l cep.purè.§.fin.secundum T.ˡ Agitur etiam quarto modo de falso,scilicet officio iudicis,vt C.de probat.l.penul.& C.de testibus, nullum.& tunc vsque ad xxx.annos. & non vltrà, secundum Accur.de hoc suprà eo.§.in prin.¶Item agitur quinto modo de falso per actionem in factum ad interesse,vt in præd.l. qui nomine. de hoc no.C.de transact.l. penul. Qualiter autem probetur falsi-
m tas testium,vel instrumentorum,not. suprà de probat.§.fi.ad fi.ᵐ
11 ¶†Et not.quòd probato vitio falsitatis rescinditur sententia,& quicquid per eam factum est,retractatur,&solutum etiam repetitur,extrà de confir.bonæ.extrà de cri.falsi,super eo.de re iud.causam,quæ.C.si ex fal.instrum.l.j. & fin. quod quidem verum est, si iudex secutus dicta falsorum testium,vel instrumentorũ,sententiam tulit:quod præsumitur,si dicat in sententia,visis &lectis attestationibus &instrumentis,&c.alioquin si secutus alias probationes pronunciauit,licet falsi testes,vel falsa instrumenta fuerint in causa priori producta, non cassatur, quod per legitimas probationes factum est,sed id solùm,quod per falsas,vt extrà, de re iu-
12 dic.cùm I.&A.ff.eo.cùm prolatis.C.si ex fal.instr.falsam.¶†Hoc etiam no.ꝙ si in priori iudicio ante sententiam actũ fuerit de falso, post sententiam non audietur super quæstione falsitatis si nõ
n prouocauit,vt C.de fide instru.l.fi.secundum T.ⁿquæ prosequere,vt extrà de probat.licet.Quid si post latam sententiam reperit̃ instrumentum,per quod apparet eam iniustam:de hoc j̃.ri.prox.
13 §.fi.vers.Illud autem.¶†Sed vsque ad quod tempus potest obiici contra sententiam exceptio falsi procuratoris? Videtur,ꝙ vsq; ad quod potuit appellatio exerceri,ij.q.vj.ei qui.extrà de appella. cùm sit Romana.Dicit Vber.quòd si directè agatur de falso,tunc vsque ad tringinta annos,vt C.de fal.querela.Si in modum exceptionis,& sit talis exceptio,quæ coadiuuet actionem,dic,vt ff.de iureiur.nam postea.§.si minor.Si verò sit talis,quæ elidat, vide ff.
14 de excep.doli,purè.§.fi.¶†Quòd si procurator ᵒsuccessit domi-
o no,nunquid poterit dicere iudicium nullum?arg.ꝙsic,ff.de inof. test.filius.C.de procur.licet.extra.de iureiur.sicut nostris.Arg.cõtrà,extr.de do.inter dilectos.& de cõces.præb.cùm super.ar.ff.de
p exce.rei iu.& an eandẽ.ff.de con.indeb.si non sortem §.si filius P.

¶† In

ADDITIONES.

a L.penultima.¶Stipulatio transit in hæredem, & contra hæredẽ; licet de illis non fiat mentio,potest contrahẽs suis verbis obligare hæredem, sed suis verbis se non potest facere iudicem.
b Antepen.¶Ibi cõstabat,quia litigatores senserant, licet in nomine,vel cognomine erratum sit.
c Sanctificatur.¶Dic, vt ibi in j.gl.
d In quibus.¶Ibi errare in his,de quibus nõ interest, toleratur:sed hîc interest.
e Consi.¶Versi.quid ergo erit.
f Licet.¶Et ibi hoc scripsi super gl.ij.
g Est nec.¶Vide quod dixi suprà §. prox.in prin.
h In summa.¶Assumit verba Tan.vbi s̃.dixi in prin.huius §.
i Et not. ¶Dicit Tan.quosdam dicere.
k Secundum T.¶vbi prædixi.
l Secundum T.¶vbi prædixi.
m Ad fi.¶hoc dixerat hic Tan.vbi s̃.
n Secundum T.¶Cuius titulus,de quo s̃.hîc finitur.
o Procur.¶falsus:de quo s̃. prox.
p §.si filius.¶Quæstio fuit Pil.iij.&est similis ipsius quæstiõ xciij.de iudice qui successit reo,contra quem sententiauerat,& qui appellauerat:& quia in voluminibus habentur,breuiùs transibo, & primò declarabo quæstionem hanc, quæ fuit de procuratore falso, qui sub nomine veri procuratoris egit, & succubuit: & ipse post tps hæres à dño institutus hęreditario iure repetit actionẽ,an possit?soluit,ꝙ ñ:tũ quia de eadem re agere vr̃ ff.de excep. rei iud.& an eadẽ.& de rei ven.is q.tũ ꝗa ex eadẽ cã & eadẽ ꝑsona.Et si dicatur,ꝙ vbi falsus procurator interuenit,iudicium sit nullum,extrà de proc.in nostra. in fi.id verum, quo ad dominum, non quo ad ad procuratorem,arg.ff.de superfic.l.j.nam si falsus procurator tenetur aduersario,quem decepit,fortiùs potest exceptiõe submoueri,vt ibi in §.planè.& ff.de procurat.l.Plautius.Item si falso procuratori denegatur exceptio,si fuerit condemnatus,& conueniatur actione in factum ex re iudicata, fortiùs denegabitur ei actio, si egit,& fuit aduersarius absolutus,vt in hoc casu quæstionis. ad quæstionem facit,quod no.j̃.de pactis,in fine.In ij.quæstione tenet, iudicem qui reo ꝑ se condemnato successit, prosequi posse appellationem à defuncto interpositam,nisi probaretur,cum dolo malo perperam iudicasse,facit ff.de leg.j. si seruus plurium. §.j. Honestè tamen faciet,si ad id procuratorem constituat,ff. de iur. om.iu.l.prætor.hęc quęstio modicum habet dubii,loquendo de appellatione interposita à diffinitiua, in qua sententia iustè lata secundum probata & acta causæ principalis reuocari potest per nouas probationes factas in causa appellationis sine aliqua nota iudicis principalis,de fide instru.cùm Ioannes.ad fi.de priuil.cùm olim.ij. & vide s̃.§.vt autem.ver. sed pone,ecce.Interposita ergo aõ interlocutoria,vel à grauamine,q̃ iustificari non potest,nisi ex priùs actitatis.vt in cle.de ap.appellanti. maior esset dubitatio, & tamẽ dolo cessante videtur procedere solutio Pil.maximè in partibus,quibus pronunciant iudices de consilio peritorum,vt s̃.de requisitione consilii,post prin.

15 ¶† In summa no.quòd præsumitur pro processu:& pro senten-
a tia iudicis,donec contrà probetur:vt extrà de renũ.in præsentia[a].
de elect.bonæ.j.Argum.contrà,extrà de restit.spol. cùm ad sedẽ.
super quo dic, quòd si sententia transiuit in rem iudicatam, quia
non est appellatum ab ea:vel si fuit appellatum,terminus iuris,vel
hominis prosequendæ appellationis præteriit, vel appellator in
appellatione succubuit,tunc præsumitur, quòd sententia tam ex
ordine,quàm ex causa sit iusta,nec vlterius de litis contestatione,
vel de alio ordine,vel de ipsius iniustitia est conquerendum:quia
res iudicata pro veritate accipitur,ij.q.vj.§.diffinitiua.Ex quo vic-
tus non appellat,ipse suo facto iudicium confirmat,vt C. de sen-
ten.quæ sine cer.quant.l.fin.hoc,quando partibus præsentibus la
tà fuit sententia. Et idem etiam præsumimus,si parte victa per cõ
tumaciam absente lata fit.sufficit enim sententiam probare,& iu-
dicis auctoritatem,dummodo talis causa sit,in qua poterit absen-
te parte pronunciari,C.de iudi.properandum.Secus autem,si ab-
fuit,sed non per contumaciam: vel si fuit intra decendium appel
latum,nec tẽpus prosequendæ appellationis sit lapsum: quia tũc
non præsumitur pro iudicis processu nec pro citatione, nec pro
litis contestatione,nec pro aliis,nisi de quibus constiterit,& c.ex-
16 trà de proba.quoniam.in auth.de his,qui ing.ad ap.§.illud. † vbi
dicitur Victores non aliter potiantur sententiis, quàm si eas ritè
latas docuerint. Et sic curia Romana seruat. Quod autem dixi, ꝙ
in causa appellationis nõ tenetur appellans probare ordinem iu-
17 ris nõ seruatum,sed is,pro quo sentẽtia lata est, tenetũ ꝓbare ser-
uatũ,verũ est,si vult defendere sententiam.¶†Sed nunquid ap-
pellans tenetur in causa appellationis probare sententiam esse in
iustam ex causa: putà quòd non fuit lata per legitimas probatio-
nes: an verò appellatus debet contrà probare? super hoc habes
iura prò & contrà.in præd.c.in præsentia.sed dic,quòd si reus, qui
appellans est,fuerit condemnatus,appellatus debet probare sen-
tentiam iustam.nam reus eo ipso docet iniustã,quòd non appare
at aliqua legitima causa,quare debuerit condemnari,vt in præ. c.
cùm ad sedem.Si verò reus fuerit absolutus,actor appellans pro
bare debet iniustam,ostendendo aliquid in principali probatum,
propter quod reus debuerit condemnari: quia certum est, quòd
debuit absolui, nisi contra eum aliquid probatum fuerit, propter
quod debuerit condemnari,vt in c.cùm ad sedem.vj.quæst.vlt.a-
ctor.extrà de iureiur. c.fi.Vel dic,quòd actori incumbit onus pro
bandi in causa appellationis, cui etiam in principali incumbit: sed
b hoc redit in idem[b].

ADDITIONES.

a Præsentia.¶Ibi de hoc in gl.hîc est ar. & vide, quod plenè sub ea
scripsi,vbi etiam inuenies,quod sequitur.
b Idem.¶Verba fuerunt Gui.de Suz.vbi tractat de ap.in fi.& Com
postel.vt scripsi in præ.decre.in præsentia.super gl.hîc est ar.in fi.
vide etiam,quòd scripsi de probat.quoniam.super vlt.glo.

¶ Baldus de Sententia.

¶ SENTENTIA debet interpretari in benigniorem partem, ff.
de pœnis,l.si præses.Item sententia debet interpretari,vt aliquid
operetur,ff.fam.ercisc.l.& puto.§.j.in gl.or.Bald.¶Intentata vna
via nullitatis contractus,non potest alia prosequi,de emp.& ven
c.cùm dilecti.secus in sententia.ff.de ap.l.scio.vides.de li.ob.aliàs
j.de lib.conce.§.ille,qui dixit.¶Excõicatio,vel interdictũ, nõ dr̃
propriè sententia,§.j. ¶ Sententiarum alia diffinitiua,alia qua-
si diffinitiua,vt præceptum factum in confessum: est tamen inter
locutoria,sed non mera,vt j. eo. §. sed an valeat præceptum. alia
merè interlocutoria,alia banni,vel mulctæ,in §.species.Diffiniti-
ua dirimit & perimit.nam partibus & iudici concludit: & est irre-
uocabilis.& no.ꝙ per eam quasi contrahitur,C. de sent. & inter-
loc.l.post sententiã.j.resp.&hoc,quando sententia diffinitiua va-
let:si autem est nulla,non concludit,nec partibus,nec iudicio or-
dinario,C.eo.l.j.Sed in delegato distinguitur. Aut enim pronun-
ciat seruato ordine iudiciorũ,non tamen seruata solennitate:aut
nõ seruato ordine. ¶ Primo casu aut deficit solennitas,quæ req-
ritur circa sententiam, vt quia pronunciauit die feriato , vel con-
tra citatum minùs legitimè:&tunc expirat sua commissio,&non
potest vi eiusdem commissionis iteratò iudicare, C. quomodo
& quan.iudex,l.si,vt proponis. nisi fortè habeat vniuersalem de-
legationem causarum:quia tunc talis habetur instar ordinarii, vt
not.ff.de of.præs.l.legatur.& nisi propter iustum errorem,vt no.
Inn.de re iud.c.cũ l.& A.¶Aut deficit solennitas integralis ipsius
sententiæ,vt quia sententia fuit scripta,& non prolata in voce:vel
prolata in voce,& non scripta:& tunc non videtur expirare com
missio, quia actus non est exercitatus, nec consummata pronun-
ciatio:& qui partem indiuidui facit,nil facit,arg. ff.de arb.l.quid ta
men.C.de sen.ex bre.rec.l.j.& arg.ff.de lega.iii.l.si fideicommissa.
§. i. & idem , si sententia sit nulla : quia non continet condemna-
tionem,vel absolutionem,C.eo.l.ex stipulatione.& l.cũ iudex.&
hoc indiffinitiua:qa nulla est ipso iure ꝓpter defectũ substantiali
tatis, vel solennitatis: & secus, si est nulla ratione ordinis omissi,
vel præposterati:&tunc,si est ordo iuris,expirat cõmissio.quo ad
iudicẽ delegatũ: si aũt est ordo cõmissionis , vel mãdati cõmissi,
tunc nõ expirat cõmissio,quo ad iudicẽ delegatũ:quia non est ea
adhuc vsus.arg.dictæ l.quid tamen.secundũ Doc.¶Et an eodẽ li-
bello poterit iterum sententiare, vide j.e.§.delegati,q.& no.in sẽ
tẽtiis aliud esse substãtialitatẽ,ꝗ cõsistit in cõsensu legitimè decla
rato:aliud solennitatẽ,ꝗ consistit in modo,&loco,tẽpore,& simi
lib.cõcomitantib.actũ:aliud ordinẽ iudiciorũ,vt no.in l.ꝓlatã.C.
desen.& interl.om.iud.in gl.ord.&vide.¶Interlocutoriæ aũt sen
tentiæ tres sunt species:qdã em̃ interlocutoria dirimit & perimit
petitionẽ,vt si iudex interloquitur obstare exceptionẽ rei iudica
tæ,vel simile:& ideo absoluit reũ ab obseruatione iudicii: vel pe-
rimit iurisdictionẽ,vt qa iudex delegatus,vel prorogatus pronũ-
ciat sed nõ iudicẽ: & ista non potest reuocari,vt C.de sen.&inter
loc.l.post sententiam.in fi.à contrario sensu,&extrà de offic.dele
ga.c.significantibus.
¶ ADDE,quòd hoc fallit, nisi ab eius sententia fuerit appellatũ:
quia per appellationẽ nõ est finita iurisdictio,ideo poterit reuoca
re:ita Paul.de Castr.in l.qđ iussit.ff.de re iud alleg.Rot. decis.ccxl-
iiij.Quædã dirimit emergentẽ quæstionẽ,non tñ perimit proces
sum, vel iurisdictionẽ: vt si pronunciat testẽ legitimum, vel non
legitimum: & hoc potest reuocari contrario imperio, vt l.quod
iussit.ff.de re iudi.Quædã interlocutoria nõ dirimit,nec perimit:
vt si iudex dat dilationem non contradictam,vel facit aliquam cõ
missionem,vel remissionem:& tunc potest reuocare, ff. de arb. l.
qualem §.fi.nisi partes consenserint sententiæ,&nõ reuocationi,
ff.de præt.stip.l.j.§.fi.& ita intelligitur,quod no.C.sen.rescin.non
pos.l.j.¶Et quæ dicatur propriè interlocutoria,no. in auth.de li-
tig.§.omnem, Et absolutoria ab obseruatione iudicii, est interlo-
cutoria,vt not.ff.de accu.§.Titia.& ff.si ser.ven.l.harum.nõ tamẽ
potest reuocari,quia non expectat aliam sententiã post se:&ideo
si pronunciat procuratorem actoris non esse legitimum,quantũ
ab instantia per eum mota,tacitè reus absolui videtur: & non po
test reuocari,sed debet appellari,C.de procur.ita demũ.¶Et not.
ꝙ vltimò statuta in interlocutoriis valent:secus in diffinitiuis,vbi
primò statuta valent:ita dicit gloss.in d.l. post sentẽtiã. sed tu dic,
vt s̃.dixi,& vide Inn.de off.deleg.c.in literis.vers.omnino videas.
¶Sententia verò præcepti in confessum, non videtur quòd pos
sit reuocari:quia ex ea oritur actio,vt no. C.de bo. quę libe.l.fin.§.
necessitatem.sed bene potest appellari,vt no.ff.de ap.l. creditor.
§.iussus.de hoc no.Ber.ext.de ver.sig.c.ex parte in Christo.vbi vi
de,& j.de ap.§.appellans à diffinitiua.¶Sententia banni potest ex
causa reuocari,sicut sententia mulctæ: quia est interlocutoria,vt
in auth.itẽ nulla cõmunitas.& ff.de off.præs.l.illicitas.in fi.nã bã-
nũ ñ habet ꝓ pœnatiõe,ff.de cust.reo.l.diuus.ideo ñ infamat,l.j.
C.de modo mul.Bal.Itẽ potest à sentẽtia bãni appellari.C.si pen.
ap.l.ij.&ratio no.ꝑ Cy.C.quorũ ap.ñ reci.l.ante.vide j.de ap.§.Ti
tius appellauit à bãno & j.eo.§.cõdẽnat.& §.seq.& de multis aliis
sententiis interlocutoriis j.e.ꝑ totũ. ¶Et an sentẽtia reuocatiõis
attentatorũ sit interlocutoria,vide Ioan. An.de appe.c.ñ solũ.lib.
vj.& vide j.e.§. exceptio banni. ¶Nomine sententiæ simpliciter
prolato vocabulo,sola, diffinitiua propriè continetur, vt not. ff.
quando ap sit.l.j.Et ideo si statutũ dicit,ꝙ ñ possit appellari à sen-
tentia,intelligitur de diffinitiua,ñ de interlocutoria: qa cũ sit cõ
cõmune,strictè debet interpretari,ff.de minor.l.si ex causa.§.nũc
videdũ.ꝑ gl.&Cy.Si aũt ñ adiiciatur verbũ A.sentẽtia,intelligitur
omnis appellatio reuocata,C.de sen.l.fi. nisi fortè à diffinitiua, vt
ibi not. Et si statutum dicit, ꝙ debeat solui gabella de sententiis,
non intelligitur de interlocutoriis:quod est notabile.Bal. Largè
tñ omnis interlocutoria vocatur diffinitiua:qa omnis interlocu-
toria certos in se fines habet,& aliquid determinat,vt no.C.de re
cre.l.generaliter.in prin.¶ADDE,ꝙ appellatione sentẽtię in ma
teria stricta intelligitur diffinitiua,eundẽ Bal.in l. j. C. ne liceat in
eadẽ causa tertiò prouoc.& in l.iusiurandũ.ff.de iureiur.do.Card.
in cle.j.de re iud.sensit.Bar.in l.dicere.ff.de arb.& in l.generali. de
tab.lib.x.¶ADDE tu notabilem gl.in c.cùm olim.extrà de testib.
item gl.in verbo,inanes.in c.fi.de eden.lib. vi.item do. Ab. Sic. in
c.fi.circa fi.extrà de seq.pos.&fruc, ¶Processus ñ ritè factus pt ri-
tè iterum fieri,& ipsa imperitia corrigi,de accus.qualiter, lo j. G.
de iud.c.exhibita.Bal.¶Executio autẽ non ritè facta,& ẽt quicqd
accidit eidẽ,vel ex ea secutum est,debet reuocari,ff.de euic.l.mi-
nor.in princip.in gl.C.vnde vi,l.meminerint.ff.de verb.sig. l. qui
neque.& de re iud.l.si cùm nulla.ext.de pur.vulg. c. ij. sed officio
iudicis,non iure actionis,si rectè facta est,licet non ritè,l.fi.in fi.ff.
qđ me.causa.vel ibi nõ erat facta ꝑ iudicem,& non retractatur cõ
trario officio iudicis,nec iure illius actionis. Bal. ¶An valeant ꝑ-
cepta pœnalia sub pœna applicanda parti,quæ pœna non veniat
ex pctõ?Videtur, quòd non: quia non est ad hoc actum, C. de fi-
deicom

deicommiss.liber.l.fi.& quia certæ sunt actiones arbitrariæ & pœnales, Instit.ad.act.§.item mista.melius in §.præterea.eo.tit.Ergo reliquæ sunt simplices, ñ pœnales. Arg.contrà, si quis ius dic.non obt.l.j.§.2.Bal. Arbitri tamen ñ possunt facere præcepta pœnalia, ff.de arb.l.ñ ex omnib.& l.arbiter interea.de hoc in §.species. ver.sed nunquid iudex.G.C.commi.vel epi.vel progr.interlocutio.& l.j.Bal.¶Sed an valeat præceptum sub hac forma, præcipio vt soluas intra 8.dies, nisi interim te soluisse probaueris? & videt, quòd ñ: quia est ordo præpostерus. nam probatio præcedere debet, non sequi sñiam, vt l.prolatam.C.de sen. Ego respondeo: ꝙ l.prolatã.loqr in diffinitiua, sed præceptum est interlocutoria, & in interlocutoria non requiritur ordo iudiciorum. Item ista conditio postea existens, retrò extitisse fingitur ãte ipsum præceptũ: qua ratione attẽta videtur, ꝙ & diffinitiua possit sic ferri, C.de sen. l.cùm iudex.¶Super hoc sciendum est, quòd sententia quandoque fertur sub modo, & valet: & ex modo nascitur actio, & modꝰ ẽ in sua forma seruandus, C.de sen.l.cum eorũ.& qui non vult seruare formam, videtur renunciare.l.nõnunquam.ff.de collat. bo. & cùm apponitur modus, duo videtur esse præcepta.& ex quolibet oritur actio, vt ibi not.¶Quandoque sententia fertur sub cõditione: & tunc aut sub conditione de præterito, vel de præsenti: & tunc aut est conditio pertinens, aut impertinens. Si pertinens valet sentẽtia: quia in ea ordo iuris exprimitur, ff.de iud.l.à diuo Pio.§.j.& de excus.tut.l.qui testamento.& đ fideicom.l.3.§. adijci. Si impertinens, vt si Papa sedet, vel si ambulat, non videtur valere, arg.no.per Inno.in c.j.de iu.lib.6.Sed contrà videtur in §.biduum.2.q.vj.sed resp.vt statim dicam. Aut secundo modo fertur sententia sub conditione de futuro: & tunc aut sub conditione, ex qua pendet iustificatio, vt sub conditione probationis: & tunc aut sub conditione iurisiurandi, & valet sententia, C.de reb.cre.l. generaliter.aut sub conditione, si probetur per testes: & tunc videtur, ꝙ non valeat: quia est ordo præposterus, vt l.prolatam.vel responde, vt s. Aut sub extranea conditione: & tunc aut de ea disputatum est, & valet sententia, extr.de fi.instr. c.cùm lo.aut de ea ñ est quæsitum in iudicio: & tunc non tenet talis lata sententia, cũ impertinens sit conditio actioni & iudicio, ar.l.fi.C.de fideicom. lib. Non obstat §.biduum.quia intelligo, ꝙ ibi erat quæsitum de ea: quia reus dicebat, se sub conditione promisisse. Bal. & facit ff. de tutel.l.muto.§ j.¶Ex his apparet, ꝙ si ago ad rem ex empto, & ñ solui pretium, nec me reconuenisti, quia est obligatio relatiua reciproca, iudex poterit sic sentẽtiare. Cõdemno te ad rem.ita ꝙ tu soluas pretiũ, propter naturam mutuæ præstationis, vt l.cùm eorum.de sen.& interloc.& arg.ff.fami.erc.l.Meuius.§.arbiter.& sic iudex potest egredi formam libelli ĩ modo: quod est notandũ. Itẽ ex his apparet, ꝙ si instat tempus instantiæ, & iudex incurret pœnam: & quia acta non vidit, non potest condemnare, vel absoluere, præcisè poterit euitare pœnam pronunciando hoc modo: Condemno, si est probatum: & absoluo, si non est probatũ, secundum Ia.Bu.in d.l.cùm eorum.in lect.noua.¶Et not.ꝙ quando petitio habet duo capita, vnum purum, aliud cõditionale, potest sententia ferri sub conditione, vt l.si cùm exceptione. §.hæc actio.ff.quod met.causa.per gl.¶Libellus etiam ꝯditionalis procedit in pœnis & interesse de futuro ex eodem iudicio ꝯmittendum, vt no.Ber.ext.de testa.Raynaldus.& no. Accurs.C.vnde,vi, l.non ab re.C.loca.l.ꝯductores.ff.si cer.pet.l.vinum.& l.j.in prin. de act.emp.in gl.or.Bal.Vide Inn.de ꝓcur.c.auditis.vbi dicit, ꝙ in interlocutoria dẽnt partes citari, & j.c.§. in interlocutoria, & §.an valeat hæc sententia.& j.tit.proximo.§.sed quid, si dico sic, petõ, &c.& j.de libel.concept.§. procedit.¶An missus per prætorem possit retinere ex dominio, vel pignore ꝗestionali? Dic, quòd ñ, quia non fuit ista intentio prætoris, C.de præscr.xxx.an.l.si quis emptionis.§.fi.ver.de hoc.facit ff.de annu.leg.l.fundus.C.de iu.l. ¶An condemnati in aregis publicis sint infames, ver.quid de istis.sentit ꝙ sic, si crimen est famosum, secundum Albr.Pap. Alij dicunt, quòd condemnati per statuta ciuitatũ nõ sunt infames, per l.cessat.ff.de act.& oblig. Tertij dicũt, quòd aut sunt condemnati absentes per contumaciam: & non sunt infames, sicut nec banniti, C.de mo.mul.l.j.C.de requi.re.l.fi. Aut condemnati sunt præsentes: & tũc sunt infames: & sic minor est sententia lata ex ꝯtumacia, quàm in præsentem lata, ext.de ꝯst.c. ex literis. Non obst.l.cessat.quia ibi loquitur in ciuili iudicio, non in criminali: vide Bar.in l.infamem.ff.de pub.iu. & eundem Bar.ĩ l.athletas.§.calumniator.ff.de infa.& l.quoniam.eo.tit.& vide s. in §.4.in fi.¶Sed quid si bannitus postea capitur, & fustigatur? Respon.tunc fit infamis ex genere pœnæ, ff. de infam.l.ictus fustiũ. Sed quid si bannitus ex forma statuti habeatur pro confesso, an ista ficta confessio infamet? & videtur quòd sic, C.de inter.mat.l. si tutor. Contrarium est verum, quòd confessio ficta ex cõtumacia non infamet. Non obst.l.ex contraria: quia ibi ex facto oriebatur fictio, s. ex crimine, non contumacia. Item ibi infamia ex ipso facto contrahebatur: hìc autem ex processu opus erat infamiam oriri, similis differẽtia ff.de infam.l.liberorum.§.pe.in gl.Bal. Sed quid si per statutum alteratur pœna, vtrum videtur super ĩfamia dispensatum? Respon.nõ: secus si per iudicem fiat alteratio: quia tunc distingue, vt hìc in versi. & ad huius.per Specul. Transmutatio ergo pœnæ facta per legem, non habet vim dispensationis: secus interdum, si per iudicem, Ad primam facit C.de sepulc.vio. l.qui sepulchra.ff.de act.& oblig.l.quoties. Concurrunt ergo plures pœnæ, quarum vna imponitur per legem, alia per hominem Bal. Et adde, quod not.de alteratione pœnæ in eodẽ genere pœnæ, vel alio, per Cy.C.de transact.l.transigere.& in l.quid ergo.§. pœna grauior.per Doct.de infam.¶Si statutum dicit, quòd percutiens aliquem puniatur in decem, an pluries percutiẽs pluries punietur: vt sic oratio pro distributiua habeat locum, i.pro quali bet percussione: an verò semel tantùm, & sic pro collectiua? Dic, quòd pro quolibet ictu debet fieri punitio, versi.sed quid: pone, in statuto. G. Fallit in occiso, G quia ibi ex omnib. resultat vnus titulus criminis, & vnus finalis effectus. Item insultus cum vulnere confunditur, vt not.C.de accus.l.qui de crimine.& per gl. Dy. & Bar.in l.nunquam plura.ff.de priua.delic.Bal.¶Si plures simpliciter condemnantur etiam in criminali, videtur quilibet ꝑ parte virili condemnari, licet primaria obligatio sit insolidum, ver.illud autem. G.quod not.& fuit de facto in criminali causa ĩ ciuitate Florentiæ.¶Qualiter intelligatur l.j.ff.de offi.procõsul. not.§.sequitur.versi c.sed si.G.¶An Potestates terrarum possint legere sententias peralium? & quid de cæco? vers.j.G.& C.đ sen. ex breuic.recit.l.fi.& per Accurs.C.qui test.fac.non poss.l.hac ꝯsultissima.§.at cùm humana.per Ia.¶Quot modis dicatur iudex ĩcompetens? versi.est autem incompetens.G.¶Terminus assignatus de consensu partium vel à iure, habet vim peremptorij, §. nunc videndum.G.de quo per Inno.in cap.super eo.j. de appell. ¶An quo ad successionem, seruetur consuetudo, quæ est in loco iudicij, vbi est maior pars hæreditatis? Responde, sic, in §. qualiter.versi.item pone.G.Dic, vt not.per Doc. in l.cũctos populos. C.de sum.tri.& fid.cat.s.de instru.edi.ad fi. §. ꝯsuetudo. post Bal. ¶Sententia non liquida non potest executioni mandari, nisi primò liquidetur.vers.quid si petitur.G.C.de comp.l.fi.¶Iudex nõ potest, nec debet mandare executioni, nisi id de quo sibi constat, & liquet, C.de sen.quæ sine cer. quant. l. fi.in verbo, ñ liquidam esse.& l.hoc autem.§.j.ff.ex quib.caus.in pos.ea.ibi.liquere debet constare, &c.& si secus fit, ipso iure non valet: secundũ Bart. vt no.per eum C.de pact.l.si pacto, quo pœnam. vide s.de except.§. fi.¶Delegatus, qui tulit sententiam nullam, non potest iteratò sententiare ex eodem libello: sed an ex nouo libello? Quidam dicunt, ꝙ sic. Tu dic contrà: quia expirat commissio, versi. hoc quoque & versi.quid ergo.G.vide s.e.§.4.¶Sententia excommunicationis magis accedit interlocutoriæ, quàm diffinitiuæ: & ideo per delegatum potest reuocari, ibidem G.¶Valet sententia lata non inserta causa: in sex tamen casibus debet causa inseri, vt eam restringat, ver.verum.G.¶Sententia debet ferri præmissa probatione de eadem causa & re, ñ de alia, versi.in summa.& versi. seq. G.quia super probatione impertinenti ñ potest fundari sententia.Bal.¶Generaliter quælibet diffinitiua debet in se sex continere.fin.G.¶Filius non potest recipere præceptum in iudicio sine auctoritate patris, §.nunc autem.versi.vt autem. G. secus in præcepto guarentigiæ: qa non fiunt in figura iudicij. sed per tabellionem, arg.no.in l.j.C.qui admit.ad bo.poss.& facit, quod not.Acc. C.de bon.quæ lib.l. cùm non solùm.§.necessitatem, & ff.de bon. po.l.seruus.cũ si.Bal.¶Impositio silentij est diffinitiua, ver.& no. quòd ñ est.G.facit ff.de lib.leg.l.Aurelius.§.centum.per Accurs. ¶Vbi apparet lata sententia diffinitiua, præsumitur ꝙ pars fuerit præsens, vel citata, ver.& no.secundum quosdam.G.tenet ꝯtrarium, & Gui.de Cu.in l.j.ff.de in ius voc.& meliùs, quia contumacia ñ præsumitur: facit C.de exhi.re.l.2.& quod ibi not.per Cyn. Bal.vide j.de appel.§.& not.quod dicit Inno.¶Triplex est officium iudicis appellationis.ver.ĩ iudice autem.G.vide ff.quod cum eo,l.Titianus.per Gui.de Cu.Bal.¶Qualiter extinguatur cãdelæ in sentẽtia excommunicationis, versi.illud autem scias.G.¶De vigore sententiæ excommunicationis, & de sententia absolutionis, & quando quis ad curiam ire debeat, ver.verum.& ver.porrò ¶An sentẽtia lata pro vno fratre, prosit alteri fratri, & quid, &c. de proba.§.nũc autem.ver.sed pone.G.¶Si Tancredus succubuit ꝙ præbẽda cũ Petro mortuo, alius impetrat, an Tancredus iteratò agẽs ꝙ istum repellatur exceptione rei iudicatæ? sentit, ꝙ sic, quia iste impetrãs ñ est propriè successor: vnde ñ transit ad eum ius excipiẽdi, ver.itẽ pone, ꝙ. G.ad hoc ff.qui po.ĩ pig.hab.l.Claudius Felix.Bal.ad fi.¶Verbum principale sẽtẽtiæ debet esse dispositiuũ, ñ enũciatiũ præteriti, vel futurj, §.iuxta.ver.& no.ꝙ quidã G.Contrariũ no.C.de sen.l.cùm eorum.Sed illa ibi non est absolutio, cùm dicit Absoluam, secũdũ Bar.¶An valeat hæc sententia, Condemno

Condēno te, si actor ꝓbauerit, ver. sed ecce, iudex. Certè ñ, qa est lata omisso medio, s. ꝓbatione, vt no. in l. prolatā. C. de sen. & ꝯsti. ecclesia sanctæ Mariæ. vel dic, vt dixi s. §. sed an valeat præceptū. ¶ADDE, vt posui in d. ver. secundū Bal. ¶Iudex debet fm proba ta ꝓcedere: ibidē G. C. arb. tut. l. j. ¶Sententia interlocutoria nō ꝯ siderat scripturā, in c. quoniam ꝯtra. de proba. ver. quid in interlo cutoria. G. ¶Non dicitur lata sentētia in scriptis, quia iudex dicat Sic pronuncio, & tu notarie scribas: qa debet legi, vt l. fi. C. de sen. ex breuic. recit. & not. in l. prolatam. & hoc in diffinitiua: secus in ĩ terlocutoria. Bal. ¶Litis cōtestatio est principium formale iudi cij: nec potest remitti per pactum, quia ad finem non potest per ueniri, vbi fundamentum, seu principium non est, vers. quid si de partiū. G. Citatio aūt ñ ꝓpriè est principiū, sed pludiū iudiciorū, vt no. in auth. in me. lit. non fi. sa. for. §. fi. col. 8. in gl. ¶An senten tia nulla possit confirmari per iudicem appellationis, vers. sed qd si sententia. G. arg. ff. de act. & oblig. l. qui propriis viribus. Bal. vid ĩ. e. §. si appelletur à sentētia. ¶In causa nullitatis dēt offerri libel lus, & lis ꝯtestari, si mouet corā alio: si corā illo q ꝓnunciauit, nō debet offerri libellus, & ver. sed si causa. & vers. seq. G. vide tamen s. de lit. contest. §. fi. & ĩ. eo. §. an possit. ¶Causa nullitatis tractatur corā eo, qui pronunciauit, & coram iudice appellationis, ver. sed nunquid talis. vt l. Carmelia Pia. de iure patro. & l. quædam muli er. fami. erc. & C. de accus. l. 4. idem tenet Bar. vide ĩ. de appel. §. qñ proceditur. & s. e. §. sententia, quæ valet. ¶ Sententia potest ferri ex peremptorio, & ex quasi perēptorio, & expressa ꝯtumacia, vt l. tres denunciationes. C. quomodo & quan. iu. & ex monitione facta præsenti in iudicio, e. ti. l. 2. & ex recessu sine iudicis licentia, vt no. ĩ. de re iu. l. ꝯtumacia. & de excu. tut. l. scire oportet. §. scire. Bal. ¶Sententia, qua pronunciatur appellationem desertam, est interlocutoria: quia eius contraria est interlocutoria: & contrari orum eadem est disciplina, vt not. in cle. vlti. de app. hæc quæstio fuit G. Durandi in c. cupientes. de elect. li 6. in sua gl. & quia ex ea non oritur actio in factum, vt no. ff. de pac. l. tale pactum. §. j. & qa ista sententia est absolutoria ab obseruatiōe iudicij, ergo est inter locutoria, vt not. ff. de accus. l. cùm Titia. & l. harum. ff. si serui. vē. Sed Ia. But. dicit, ꝙ est diffinitiua. Hinc est, ꝙ minor indefensus eā non patitur, C. quomodo & quando iudex, l. si preses quasi deser tam. Tu dic, ꝙ est interlocutoria, per quam corroboratur diffini tiua, & habet effectum diffinitiuæ: specie tamen est interlocuto ria, & non desiderat solennia: personam tñ requirit legitimam, q̃ non habet minor indefensus, C. qui da. tut. poss. l. vniuersalis. Bal. ¶ADDE Ang. consi. cxc. ¶Sententia, instrumentum esse liqui dum, vel non liquidum, est interlocutoria, C. de sent. ex breui. re cit. l. j. Bal.

¶ADDE Ang. consi. cxv. sed Io. contrà cons. 174. ¶Sententia ꝯ seruationis indemnitatis est diffinitiua, & ab ea appellatur, C. de sent. l. cùm eorum. C. de sen. qu sine cert. quant. l. 2. & valet absq; quantitate prolata: quia factum tacitè continet & interesse, Bal. ¶Sententia, ꝙ libellus procedit, vel non, est interlocutoria, ff. qd met. causa, l. metus. §. sed apud. ff. de accus. l. cùm Titia. Appellatur tamen ab ea, vt ibi not. licet regulariter ante diffinitiuam senten tiam non appelletur, C. de sen. & interloc. l. fi. Bal. ¶Sententia de claratoria alterius sententiæ, vt cùm iudex executionis declarat primam sententiam non liquidam, vel auget condemnationem quod in accessoriis ꝯtingit, est interlocutoria. nam in principali vr̃ diffinitiua, si petita sit executio per libellum. secus si de plano officio iudicis. nam in primo casu desideratur litis contestatio, & expectat diffinitiuam, ff. de pe. hær. l. item veniūt. §. idē rectè. secū do casu non. Et ꝙ iudex appellationis possit sic pronunciare, siue appellet reus, siue actor, not. C. de senten. quæ sine cer. quant. l. j. Bal. ¶Sentētia declaratoria dominij est diffinitiua, vt no. ff. de rei ven. l. q restituere. Idem dic in declaratoria cōtractus, vel obliga tionis. ff. de arbitris, l. quid tamen. §. j. C. de senten. quæ sine certa quan. l. 2. secundum vnam lect. Bal. ¶Sententia lata per errorem valet: sed datur restitutio, C. quando ac. pecul. est anna. l. quæ situ. & ff. de cōfessis, l. cùm fideicommissum. & no. ff. ad Treb. l. seruo inuito. §. cùm prætor. dic, vt l. penul. ff. de iusti. & iure, per G. ¶ Sē tentia lata per obreptionem petitionis, vt quia quis petit debitū solutum, valet: nec rescinditur, nisi per appellationem ff. man. l. si fideiussor. §. in omnibus. Si verò per obreptionem probationis, tūc, si fertur ꝯ absentem ex iusta causa, est nulla ipso iure: si autem contra præsentem, vel contumacē, valet, sed datur restitutio, ff. ď iu. l. si prætor. §. Marcellus. Sed hoc fallit, quando acta falsifican tur: quia tunc ipso iure nō valet, ff. de fal. si quis obrepserit. in ver bo, nil agit. nam qui hoc facit, causam pdit, ff. de iure fisc. l. in frau dem. §. quoties. Item fallit in sniā missionis in possessionem, quæ est ipso iure nulla: quia falsum decretum executionem meret, l. j. §. hęc verba. ff. ne vis fiat ei. Bal. ¶Quis probat in cā appellatio nis, an appellans, vel appellatus, in Spe. de sen. §. fi. ver. fi. G. vide ĩ. de appel. §. quæritur, quis debeat. ¶Sententia, quæ non valet ip so iure, non meretur, executionem legis, nec iudicis, ff. de feriis, l. si feriatis. nec trahit secum executionem, ff. de iniust. test. l. si quis filio. §. ꝙ si quis. Si autem sententia re vera est aliqua, licet dicatur nulla, ista petitio nullitatis non rescindit pronunciatum, si quod est: quia non ꝯcurrit petitio cum veritate facti: & ideo ea penden te potest bannitus impunè offendi. secus in appellatione, q̃ resci dit pronunciatum, ēt in his, in quibus sententia trahit secum exe cutionem: quia non tenet, quod fit ab eo, nec qd̃ fit coram eo, ēt nec ꝯfessio, C. si à non compet. iu. l. fi. per gl. & Dy. ff. de acqr. pos sess. l. 3. §. si seruus. Bal. vide ĩ. e. §. exceptio banni. vers. pēdente. & ĩ. §. an sententia nulla possit. & omnino vide §. an sententia lata in capitalibus. & C. de offi. or ad reprimendam. & de appel. pastora lis. Bal. ¶Sententia lata à iudice incompetenti, non meretur exe cutionem: quia non tenet, quod fit ab eo, nec corā eo: etiam nec confessio, C. si à non compet. iu. l. fi. C. ne de sta. defun. l. pater. ex trà de iudic. ca. at si clerici. Et licet per statutum non possit oppo ni de nullitate sententiæ, poterit tamen opponi de nullitate iuris dictionis, vt not. in c. j. de sequest. possess. & fruct. in clem. in gl. or. & ideo cleric⁹ condemnatus à Potestate poterit opponere. Bal. ¶Si iudex est delegatus in causa ꝓprietatis, specifice videtur ex tendi ad possessorium, quod ordinatur ad petitorium, tanquam præambulum: secus si non ordinetur ad ipsum. nam tunc non ex tenditur, nisi per viam reconuentionis, vel contrarij iudcij. C. si à non comp. iu. l. fi. C. de iu. l. nulli. ff. de do. inter vir. & vx. si marit⁹. ¶ADDE Paul. de Castro ꝯsi. 272. ¶Sententia lata in capitalibus statim trahit secum suum effectum. vt l. qui vltimo. & not. in l. fi. C. si à non comp. iudice. Ergo non expectato tempore appellan di, potest executioni mandari. de appel. l. addictos. & ff. de appel. non tantùm. Hoc ñ est verum, nisi in conuicto & confesso, vtro que istorum scilicet concurrente, C. quor. appel. l. 2. nam intra tē pus appellandi nil est innouandum per iudicem, nisi periculum immineat ex mora, ff. de iniust. test. l. si quis filio. §. 3. adde, qd̃ not. de accus. l. ex iudiciorum. sed per legem bene potest innouari, ff. de infa. l. furti. §. j. sed iudices faciūt, ꝙ renuncient omni exceptio ni, & defensioni, & sic etiam appellationi, C. de tem. appel. l. fi. in fi. Sed certè hoc ñ præcludit viam defensioni in capitalibus cau sis. ff. de appel non tantùm. & not. ff. de pactis, l. pactum inter hæ redem ¶Præsumitur tamen ex hoc, ꝙ nolit vlteriùs se defen de re, arg. no. ff. ex qui. causis ma. l. antepen. Bal. vide ĩ. ti. proximo, §. sententia excommunicationis. & ĩ. tit. 2. minori. & s. §. sententia, quæ non valet. & ĩ. §. contra fur. ¶Si iudex facit criminalem exe cutionem contra ius, tenetur lege cornelia, ff. ad leg. Iul. repet. l. lege. §. fi. secundū Bar. ¶Nota, ꝙ veniens post terminum non de bet audiri. item ꝙ à sententia, quę audientiam denegat, potest ap pellari, C. de excus. tut. l. 3. ff. de accu. l. Titia. Bal. ¶Nota, quòd qñ interlocutoria fertur super principali articulo, seu capitulo, & ap pellatur, interim non potest primus iudex procedere in aliquo. I tem nota, quòd confirmans interlocutoriam nunquam exequi tur, sed remittit ad primum iudicem, ff. de mino. l. intra vtile, quę lex duo predicta probat. ¶Sententia incerta non meretur execu tionem, etiamsi sit lata super dote. C. de senten. ex breuic. rec. l. fi. Et si dicis dos est nomen vniuersale, vt not. in l. quod. dicitur. ff. ď impen. & in vniuersalibus ñ exigitur specificatio in sententia. Re spon. ꝙ lex ꝙ dicitur. non dicit, quòd dos non sit vniuersalitas, sed quòd est nomen iuris, & ciuile significatum habet, ff. de lega. 2. l. Mævio, §. à me.

ADDE, vt in l. j. ff. sol. matri. quia contrarium tenent multi. ¶Iu dex executionis potest augere executionem augmentis medij temporis: debet tamen primò declarare ea deberi, & eorum quā titatem, C. de sentent. quæ sine certa quantit. l. j. ¶ Item vbicun que dubium oritur super sententia, ibi debet decidere, si execu tor est iudex: secus, si executor, & non iudex. ¶Et nota, quòd me rus executor dicitur duobus modis. Vno modo merus, id est, abs que iurisdictione: & iste non cognoscit, nec dicitur grauare exe quendo, vt notat Dyn. de regul. iur. quod quis mandato. libr. 6. & argument. extrà, de appellat. capitulo, nouit. Secundo modo di citur merus, id est, absque causæ cognitione: & tunc si nemo con tra dicit sententiæ, vel etiam si contradicit, refricando iam deci sa, fit executio summaria, repulsa contradictione, ff. de iudic. l. si prætor. ¶Si verò contradictor opponit legitimas defensiones, tunc debet primò examinari causa contradictionis, & deinde ꝓ nunciari exequendum, & ita demum exequetur: not. C. quorum appellat. non recip. l. ratione gratiæ. dic, vt in capitulo, iudices. de offi. ab executione. & not. in l. prima, C. de sentent. quæ sine cert. quantit. & hoc in executione sententiæ: sed in executione dele gati. de sent. & re iu. in cle. j. & adde, quod not. Inno. de re iu. cap. de cætero, & vide omnino infrà eo. §. an apposita. Bald. ¶An co ram iudice & executore possit opponi exceptio nullitatis? & vid tur, ꝙ nō, C. de or. cog. l. fina. & hoc tenet Inno. de officio deleg. capit. cùm in iure. Hoc verum, si prima facie sententia sit aliqua, nec sit

nec sit in prōptu probatio nullitatis: secus si in promptu offeratur, ff. de re iudi. l. quarta, §. condemnatum. & ibi per Dyn. & Bal. ff. de iu. l. si prætor. in fin. C. quando prouoc. non est necess. l. j. Bal. ¶ An corā executore imperito, ipso pronunciante, vel eius superiore, possit peti restitutio in integrum contra sententiam? Dic, ꝙ de inferiori, vel pari patet, ꝙ non potest, ff. de minor. l. minor autem. Maior autem magistratus sententiare potest, nisi fuerit sententia principis, ff. de iu. l. si prætor. §. Marcellus. C. de transact. l. si causa cognita. de restit. in integr. c. suscitata. ¶ An sententia secūda, ex qua augetur effectus, dicatur executio primæ, no. in l. si cū exceptione. §. in hac. ff. quod me. causa, videtur, ꝙ sic: sed propriè non est executoris illa sententia in casu illius glos. quia fertur super alio, quam fuerit lata prima sententia: ergo est prosecutio eius, sed non formalis executio. Bal. ¶ An in causa executionis debent dari dilationes? Dicit Inno. ꝙ nō, de appellat. ex ratione. Accur. dicit, ꝙ dantur, sed breues, ff. de inoff. test. l. de inofficioso. Prima opin. vera, vbi non requiritur causæ cognitio: sed secunda ꝓcedit, vbi requiritur. quod dic, vt no. extr. de excep. c. cùm inter priorem per Inn. & per Cyn. C. quorum appel. non recip. ab executione, Bal. ¶ An pronunciatio de exequendo dicatur executio? videtur, ꝙ sic, s. verbalis. In contrarium, ꝙ non, est argum. not. in l. fi. C. vbi, & apud quos. nam ab executione non appellatur, à pronunciatione sic, vt not. in d. l. ab executione. C. quorum app. non reci. Sol. Dic, ꝙ est executio, argum. no. in §. hęc autem actio. non tamen est mera executio: & ideo non potest ferri die feriato. Secus in mera executione, extrà de iu. c. fi. in nouella: quæ executio tunc potest ferri, nisi sint diuinæ feriæ, quia tunc non posset ferri nisi propter periculum fugæ, vt not. C. de fer. l. fi. vide j. de appel. §. à pronunciatione de exequendo. & j. eo. §. an opposita exceptio. Bal. ¶ ADDE, ꝙ sententia, qua pronunciatur instrumentum exequendum, sit diffinitiua: tenet Io. conf. 174. sed Ang. cōs. 115. per plura tenet ipsam interlocutoriam. ¶ Sed an captura debitoris dicatur executio? Respon. potiùs est citatio, quàm executio, ff. de in ius vo. l. plerique. quod patet: quia pōt pręcedere sententiam & sequi, C. quomodo & quando iudex, l. consentaneum. l. j. C. qui bo. ce. pos. sed executio debet sequi nō præposterè præcedere, l. nimis properè. C. de execut. rei iu. Ex hoc sequitur, ꝙ nullo tempore feriato potest quis capi pro ciuili facta, quod est citatio, & sic prohibita, l. j. ff. de fer. nisi data licentia capiendi die iuridica, secundum quosdam, & bene: sed de captura pignoris dic vt nota. ff. de euict. l. minor. in prin. Et dicitur esse potiùs remedium prætoris, quàm executio: & non derogatur ei per aliud, vt no. in c. quoniam frequenter. §. fi. extrà, vt lite non contest. vide s. eo. §. prox. quia fallit propter periculum fugæ. Bal. ¶ Citatio debet esse legitima, ad hoc vt sententia valeat. Item debet nuncius retulisse ad hoc, vt iudici ex actis constet de citatione. ¶ Nota tamen tres esse partes citationis, s. commissionē iudicis, citationem nūcij, & relationem. Et dicunt quidam, ꝙ de commissione & citatione creditur nūcio publico & iurato: alij dicunt, credi de citatione, & non de commissione, C. de exhib. re. l. fi. per Cy. Si autem nūcius dicat, Ego citaui talem, & ipse dixit, ego nolo venire: an credatur nuncio, ꝙ ille sic dixerit? Videtur, ꝙ non, arg. no. de sent. ex com. venerabilibus. §. secus. de sent. exc. lib. 6. vide s. de citatione, §. an credatur. ¶ An possit quis capi personaliter, non præcedente contumacia? Videtur, ꝙ sic, ff. de in ius voc. l. plerique. cū l. seq. In ꝯtrarium facit, quia lex exigit contumaciam, C. quomodo & quando iudex, l. consentaneum. ff. ad l. Iul. pecul. l. cùm in eo. C. q bo. ce. pos. leg. i. ff. quæ in fraudem cre. l. fi. in fi. Nam si res nō pōt capi, nisi ex ꝯtumacia, C. de his, qui ad ecc. confu. l. præsenti. §. sed si ad hoc. ergo non persona. Bal. ¶ Secundum decretum est interlocutoria, vt no. C. de his, qui ad eccl. confu. l. pręsenti. §. si hoc. in gl. or. & per Dy. in l. si minor. de bo. auctor. iu. pos. & ideo ex eo ñ oritur actio in factū, sed officium iudicis: sed bene oritur actio in factum non ex decreto, sed ex illo edicto, ne vis fiat ei, contra turbantem, ff. eo. l. si quis iussum. & arg. ff. si quis ius dic. non ob. l. j. §. fi. cum si. Bal. ¶ Si tenuta datur in re, quam possides, q̃ est Titij, Titius potest impedire processum, non tamen contradicendo ꝯsequi possessionem: quia recuperare tenutam ꝯceditur reo: sed Titius non est reus, nec est tenuta accepta sibi, secundum Fran. Acc. impedit ꝯtrario secundum decretum: sed non recuperat tenutā: quia nec eam amisit, ff. đ re iu. l. à diuo Pio. §. si super. secundum Fran. Accur. sed si possessor est passus missionem, destruit ex toto tenutam, & annullat eam, vt l. j. §. si quis ideo. ff. ne vis fiat ei, secūdum Ia. vide s. de secundo decreto, §. 2. ¶ In vno & eodem libello non possum agere ꝯ plures, nisi sint consortes eiusdem facti, vel criminis: & per consequens sint consortes eiusdem litis. nam si non sunt ꝯsortes eiusdem litis, quilibet debet recipere libellū per se: nec debent variæ causæ permisceri: nec simul tractari. Si tamen reus tolerauit talem libellum, & ius tollerat. & lata sentētia executionem meretur, C. si plu. vna sen. l. j. C. si re vel accu. mot. fue. l. i. C. de accu. l. si quis homicidij: cum si. secundum Fr. Accur. vidē extrà suprà de inciden l. quæst. §. antep. ¶ Non valet sentētia lata tempore feriato ob messes. Intelligo tamen, ꝙ nunquam sūt feriæ messium, nisi sint indictæ à iudice, vel statuto, secundum locorum ꝯsuetudinem, ff. de fer. l. si præsides. secundum Fr. Accu. & ideo licet oliuæ sint in fructu, ñ tamē tempore, quo colliguntur oliuæ, sunt feriæ: quia non sunt indictæ. Item si per statutum sūt feriæ messium toto tempore Iulij, & propter pluuias dilatæ sunt messes ad sequētem mensem Augusti, non tamen erūt feriæ de mense Augusti: quia feriæ pro illo mense indictæ ñ sūt: vñ tūc lata sententia tenet, & exequenda est. ¶ Procuratori petenti executionem sentētiæ opponit exceptio procuratoria, q̃ obiiciēs vult probare per testes, quos ñ habet in promptu, an possit? Videt. ꝙ nō, arg. ff. ad exhib. l. Iulianus. §. ibi. ff. đ de iureiu. l. nam & postea. i prin. in gl. or. nam in notorio iuris, vel facti, ñ debet đ apicibus iuris disputari, vt no. ff. de negot. gest. l. at qui natura. §. cùm me absente. Bal. ¶ An possit đclarari sētētia nulla sine libello? Dic, ꝙ aut causa nullitatis est cā per se principaliter mota, & tunc exigitur libellus: aut incidenter, & tunc ñ, q̃a ex eisdē actis iudicatur, vt not. C. quomodo & quando iu. l. si vt proponis. quia in officio nobili necessarius est libellus, ñ in officio mercenario, ff. de interr. act. in gl. rub. & nullitas. ¶ Vbi principaliter petitur iudicis officium, imploratur nobile, vt no. in l. j. §. j. ff. quæ sen sine app. res. & de ꝯd. in stit. l. qui sub ꝯditione. §. si. secundū Bar. & sic videtur intelligi, qđ habes s. e. §. in cā nullitatis. ¶ In casibus in quibus lis ñ contestat, vt in executione sententiæ, & similibus, terminus datus succedit loco litis ꝯtestationis, C. đ ꝓcur. l. nihil. per Cy. & no. in c. i. đ ele. lib. 6. & intelligūt quidam ꝙ prima, citatio habet vim ꝯtestatiōis litis: quia per eam inchoatur tale iudicium, & procedi dicitur, vt no. C. de temp. app. l. fi. §. illud. Sed illud nō placet. cū citatus possit opponere declinatoria exceptione: sed præclusa via in eis opponendis, tunc đbet bñ haberi lis pro ꝯtestata, C. vbi in rem ac. l. 2. Bal. ¶ Si appellatur à sentētia nulla, putà ꝓpter incertā quātitatem, iudex appellationis ñ solùm habet nullam declarare, sed ēt reformare, & emendare vitium pronūciationis, ꝯdemnando reū in certa quantiate, C. de sen. quæ sine cer. quant. l. fi. secundū vnā lecturam qđ no. Caueat ergo sibi reus appellans à sentētia nulla: vide s. e. §. an sententia nulla. Bal. ¶ Sententia, quæ potuit ferri ex causa rationabili, & lata est ex irrationabili, nō iustificatur ex rationabili propter vitium pronunciationis, ff. de excus. tu. l. qui testamento, nisi esset appellandum: quia tunc iudex appellationis posset emendare causam, seu pronunciationis rationē, ff. qđ cum eo. l. Titianus. & ibi per Gui. & Bar. vide j. tit. prox. §. quid si iudex fuit motus. ¶ Instrumenta non possunt produci post sententiam, nisi in casibus, in quibus perēptoria exceptio potest opponi post sententiam, ff. de eden. l. argentarius. §. cùm autem. de iur. & facti ignor. l. j. đ fide instrum. c. cùm dilectus. C. de sent aduer. fisc. la. l. j. lib. x. & ibi vide Bal. Et illud est verum de instrumentis ꝯtrariis sētentiæ: secus de instrumentis compassibilibus, ff. de compen. l. si cùm militi. §. j. Bal. ¶ Sententia super expensis lata, valet sine taxatione. nam sicut admittitur incerta petitio expensarum, ita admittitur incerta sententia, C. de fruct. & lit. expens. l. terminato. & ibi no. in gl. or. facit, quod no. extrà de sen. quæ sine cer. quantit. l. j. vbi probatur dicta æquiparatio libelli ad sententiam, secundum Bar. ¶ Iudex potest sibi reseruare taxationem expensarū: sed quare non ꝯdemnationem earum? Respondeo, quia statim, cùm cōdēnat, expensæ q̃ veniebant officio iudicis, veniunt iure actionis ff. đ dam. infe. l. si finita. §. postea. Sed si non ꝯdemnat, tunc officiū mercenarium extinguitur finito iudicio, vt l. terminato. secundū Cy. & Bar. sed gl. in eadem l. terminato. innuit, ꝙ possit reseruari condemnatio: & tex. ibi innuit, ꝙ possit reseruari petitio. ad idem ff. fami. ercisc. l. idem Labeo. §. j. in glo. parua: quod no. ff. de verb. obl. l. Titium. & Cy. C. de institut. & subst. l. si quis hæredem. Sed prima opinio verior est, nisi eadem die condemnet, ff. de re iudi. l. Paulus. Bal. ¶ Sed an reseruans sibi declarationem, videatur etiam reseruare successori suo? Dic, quòd sic: quia officio, non personæ fit reseruatio, ff. de iud. l. cùm proponebatur. & sic non obstat argum. contrà ff. de verb. obliga. l. qui Romæ. § Augerius. secundum Bar. Sed in diffinitiua super re principali non potest quis sibi reseruare declarationem incertæ sententiæ, ff. de arbitr. l. non distinguemus. §. de officio. Bal. ¶ Sed an succumbens in exceptione vel replicatione, debeat statim condemnari in expensis illius capituli, an verò debeat reseruari in diffinitiua? Dic, quòd statim: quia qui talem exceptionem, vel replicationem obiicit, processum causæ retardat: & ideo debet condemnari in damnis & expēsis ratione retardati processus, C. de fruc. & lit. expen. l. pen. secundum Bar. quam tamen ꝯdemnationem si tūc iudex omittit, poterit iudex vsque ad diffinitiuam supplere, de appel. c. sæpe. per Inn.

¶ Sed

¶ Sed an refectio expensarum in criminali veniat, qñ accusator desistit? dicit lex venire, C.q acc.non pos.l.q crimen.ibi, sumptus, quos, &c.Bald.Sed quid si ad diffinitiuam peruenitur? videtur, ꝙ non debeat fieri condemnatio expensarum in criminali: quãquã in ciuili fiat, C.ꝺ fruc.& li.expen.l.fi. vbi litera loquitur aduersatiuè.in ciuili & criminali circa expensas.& idem no. Accur.in procœmio Insti.Sed in contrarium videtur casus in l.fi.C.de fruc.& li. expen.nam si ibi per priuilegium non veniunt, ergo per ius commune veniunt, tam in ciuili, quàm in criminali, vt ibi apertè dicitur, secundum Bar.& hoc tenent Canonistæ extrà.de pœ.c.calũniam. Nam damna & interesse etiam in criminali incidenter veniunt, vt not.extrà de accus.c.cùm oportet.per Inn.Bal.Sed quid si instantia est perempta, an ex die secundæ instantię veniunt fruct⁹ & expensæ? Dic in expensis, quòd veniunt ex die secundæ: sed in fructibus dic, ꝙ aut instantia periit tempore, aut renunciatione: si renunciatione, habetur pro non mota, C.de præsc.long.temp.l.j. secundum vnam expositionem, de iure fisci, l. si fiscus. Si autem tempore, tunc dicit gloss. quòd officium illud mercenarium primò ortũ, extinctum est, nec denuò oritur: & ideo tempus secũdæ litis inspicitur, C.de fruct.& lit.expen.l.2.in gloss.& facit l.terminato.in ratione sui. Non obstat C.de præscrip.xxx.ann. l.fi.vbi durat effectus primæ instantiæ: quia illud verum ad conseruandam actionem, non ad augendam confirmationem. Sed Doct.dicunt contrà: quia mala fides perpetuò durat, donec purgetur, ar. ff.de vsur.l.mora.Sed ista ratio est satis debilis.nam ñ sufficit simpliciter mala fides in percipiendis, sed requiritur litiscontestatio: dic, vt ibi per Doct.Bal. ¶ Quidam nobilis habuit aduocatum gratis: postea ipse nobilis vincẽs vult, ꝙ aduersarius reficiat sibi salarium, an aduersarius teneatur? Et videtur, quòd non. C.de fruct.& lit.expen.l.fi.secundum secundam lect.quod not.Bald. ¶ An cõdemnatus, qui dicit se postea soluisse, possit probare solutionem per testes? Videtur ꝙ non: quia sententia requirit scriptutam: ergo &c.C. de testi.l.testium.sed ibi in debito conuentionali: secus videtur in iudiciali, C.de re iu.l.j.ff.de condict.sine causa, l.si fullo ¶ Quid in inuentario tutoris? dicit Richar.de Salic.quòd non poterit probari solutio, nec pactum, nisi per scripturam: sed si dicas, quòd sit obligatio legalis, contrarium esset dicendum.Bal. ¶ Sententia lata extra metam iurisdictionis, est in totum nulla, C.quãdo prouoc.non est nec.l.cùm certa ratione.sed si fertur supra metam debiti, vtile per inutile non vitiatur, vt not.C.de re iu.l.2.& ideo illa clausula, saluo, quòd si esset vltra formam, reducimus ad formam, &c.non videtur valere, quia licet sit vnum capitulum, tamen diuidi potest.Docto.dicunt contrariũ: quia indiuisibilis ẽ sententia, ff.famil.erciscun.l.in hoc iudicio.sed ibi erat defectus modi & rei, quia non erat iudex functus officio suo, ff. de arbi.l. quid tamen.hîc verò erat excessus: & plus continet minus.& videtur casus ff.de arbi. l.diem proferre.§.si plures.Sed alia ratione non videtur valere dicta clausula: quia est incerta & conditionalis, sed respectiuè certificatur per acta, C. de sen.l. cùm iudex.Sed tertia ratio, quare non valet, est, qua continet repugnantiam, ff.ꝺ reg.iur.l.vbi repugnantia.& hoc sentit gl. C.comm.vel epist.l.3. secus in adiũcto compassibili, ff.famil.ercis.l.item Labeo.§.j.Bal. vide ĩ.de app.§.ex forma.Bal. ¶ Pone, quòd post sententiam opponitur exceptio permissa opponi: iudex statuit terminum ad bandum: testes non deposuerunt intra terminum: quæritur an sufficiat intra terminum iurasse? Videtur, quòd sic. nam & sine articulis potuerunt testes examinari super exceptionibus. Item depositio retrotrahitur, vt no.in c.j.de offi.deleg.in Cle.SOL.sufficit, si vult eos examinari super exceptionibus.sed si vult producere articulos, videtur, ꝙ non possit, ff.de iureiur.l. admonendi.ĩ verbo, quibus solis.Sed contra dico: quia articuli sunt declaratio exceptionis, & ideo etiam postea produci possent, argumẽt.ff.de testa.l.hæredes palàm.§.j.& hoc in termino iudiciali: secus videtur in legali, extrà de excep. c.pia.libr.6. Nam terminus iudicialis potest prorogari, sed terminus legalis non.vt not.in auth.ꝺ exhibere.§. suscepto.Si tamen pars producens facit quicquid potuit, faciendo, grauari & pignorari testes, hoc ei sufficit, etiam si non iurasset intra terminum: & possunt iurare postea, & finguntur recepti intra terminum, arg.C.de inoffi.test.l.eum qui.& l.contra maiores.& valet absque alia dilatione, secundum Fr.Accur.in quodam suo libello: allegat ad hoc C.de testi.l.si quando. in fi. Tuti⁹ est tamen, si noua dilatio petatur.Bal.vide Bar.ff.de dam. infect.l. damni.§.Sabini. ¶ Sufficit in sententia dicere Condemno. Itẽ sufficit dicere Iure petis, iure querelaris, &c.C.de fru.& lit.expen.l. terminato.Bald. ¶ Non debet incipi ab executione, C.de execution.rei iudicat.l.nimis properè.ff.de re iudi.l.si cùm nulla.C.de pact.l.si pacto, quo pœnam.& ideo nõ procedit libellus, peto debitorem meũ cogi ad soluẽdũ, mihi, nisi petam eum ɔdẽnari: qa petitur executio sine sententia, secundum Bar.Sed tu dic, ꝙ petẽdo consequens, vr petere antecedens, vt lege, & si non cognitio.C.si ɔtra ius, vel vtil.public.& argumen.C. de fideicommis.l. quamuis simpliciter.& ff.de acquir.hær.l.illud. ¶ Præterea nomine compulsionis etiam pronunciatio intelligitur, ff.de ven.insp. l.j.§.ex hac.Nam omnis libellus est tollerandus, si possibile est, vt dicit Inno.extrà de iu.c.examinata.Suppletur ergo libellus circa conclusionem: item circa medium, siue narrationem, l.oẽs.§.Lucius.ff.quæ in frau.cre.& facit qꝺ no.j.q.4. quia præsulatus. in gl. or.Bal.vide Bar.in l.moribus.§.j.ff.de vul.& pup. ¶ Contra fugitiuum incipitur ab executione, l.ait prętor.§.si debitor est.ff.de his quæ in frau.cre.Itẽ ex pacto, de pig.act.l.3.itẽ in nunciatione noui operis incipitur à pręcepto, ff.de no.op.nun.l.de pupillo.§.meminisse. Item contra fideiussorem iudicatum solui: quia iste accidit executioni, & ei se submittit. nam licet sententia non sit lata contra eum, tamen patitur executionem.C.de vsur.rei iu.l.fin. in fi.& dic, vt ibi no.Et vna lex ponit singularem rationem, quæ talis est, s.quia contractus factus apud acta, æquiparatur confessioni in iudicio factæ, & mandatur executioni tanquã confessio iudicialis: ita dicit tex.ff.de pact.l. tale pactum.§.qui prouocauit.& est noua ratio. Ad idem facit C.de testa.l.omnium. vbi dicitur, ꝙ testamentum factum coram principe, vel apud acta alterius iudicis, habet vim testamenti publici & insinuati: quia fit de actis: siue fiat apud acta, siue ante factũ redigatur in actis: & not.hoc.& hoc verum in eo fideiussore iudicatum solui, qui fideiubet apud acta, ɔ quem ꝓceditur ex actis: & sic ex liquido & notorio iudici vt iudici. Si autem in contractu ego fideiubeo pro Titio, & promitto pro eo iudicatum soluere, ista fideiussio non est iudicialis, nec est notoria iudici vt iudici: & ideo Titio ɔdemnato, non fiet in me executio, sed ex stipulatu conueniendus sum, quia magis sum fideiussor contractus, quàm iudicij, ff.de iureiur.l.duobus.§.qui iurauit. Et si diceres contrarium, tunc addicta promissione in tali clausula prędicta de iu.sol.semper esset executio parata in fideiussorem, tam realis, quàm personalis, reo condemnato: & esset noua & bona cautela: tamen caue, ne facias poni, quia insitata generant suspicionem falsitatis in instrumentis: & no.in l.vim.ff.de con.inst.Bal. ¶ Porrò in fideiussorem de iudicio sisti, non fit executio condemnationis, ff.de fideius.l. Græcè.§.& post litem.Sed bene fit executio in hoc, ꝙ sistat, ff.de in ius vo.eum pro quo.sed vsque ad sententiam, non post: quod est notabile. & vide, quod not.ff.de verb.oblig.l.continuus.§.quis.per Dyn.Item in sequestris, & in habitationibus proceditur interdum extra ordinem, ff. de leg.commis.l.fi.& de offi.procur.Cæs.l.fi.Bal.vide s.e.§.sentẽtia lata in capitalibus. ¶ Qualiter fideiussor acceptus in causa iudicati, patitur paratam executionem: & secus in promissione rei principalis & hypothecaria data hypotheca, no.C.de execu.rei iu.l.2.ff.de mino.l.minor xxv.ann.cui fideicom.Bal. ¶ Nam natura illius accessorij est natura illius satisdationis, ne lites ex litibus oriantur, vt l.terminato.C.de fruc.& lit.exp. ¶ Item nota, ꝙ vbi ĩordinatè proceditur, non valet tenuta, vt d.l.j.& 3.in c.postulasti. de concess.præben.per Inno. Et filiofamiliàs bonis ɔfiscatis non patitur pater executionem: imò occupat peculium filij, taquam mortui, C.de bo.proscri.l.si filius.Nec obstat, quod no.ff.de nox. & si condemnatus. quia ibi sententia fuit ciuiliter lata: vnde pater tenetur ex quasi contractu: secus in criminali, & maximè in sẽtentia confiscationis, ex qua nulla oritur obligatio, vt no.Bart.ff. de dam.infe.l.si finita.§.si qua.& facit C.qui bon.ce.pos.l.pen. & l.3.§.si filius.ff.quod quisque iur. nec tenetur pater aliquid fisco assignare, vt l.si qua pœna.ff.de his, qui sunt sui, vel al.iu.per Gul. & Cy. Si verò pater tenetur soluere pro maleficio filij ex forma statuti, tunc aut filius est conuictus: & tenetur pater.aut cofessus, & similiter tenetur, nisi pater probet contrarium: ad quod probãdum debet amitti pro suo interesse, vt not.l.2.ff.si ex noxa.causa ag.aut filius est contumax, & non tenetur pater: quia contumacia non facit ius, nisi contra contumacem, ff.de inof.test.l.qui repudiantis.§.fi.& si statutum non facit mentionem maleficij, sed ɔdemnationis, & condemnationem solui iubet, tunc pater quasi fideiussor iudicatũ solui, tenetur etiam de contumacia filij, argu. ff.de ver oblig.l.cùm filius.& ibi Bar.& l.2. ff.ad municip. cum si. Bal.vide ff.de dam.infe.l.si finita.§.si qua.per Bar. ¶ An bona dotalia possint capi pro debito? ꝙ possunt, ponitur de bo.dam.l.quĩque legibus. Quid de parafernalibus? vide C.ne vxor pro ma.l. 2. Bar. ¶ An qui habet tempus quadrimestre, patitur primum & secundum decretum immediate? Gl.innuit, ꝙ sic: secus, si ex interlocutoria, id est, ante sententiam, sit veniendum ad secundum decretum, cùm ibi nulla dilatio præcesserit, vt not.in l.fin. C.de excep.rei iu. Tu dic, semper aliquod spatium dandum, eodem titu. l.ordo.inver.diu.quod est arbitrarium: & iudex dabit minus tempus ei, qui habuit illam dilationem, quam non habẽti.facit, quod not.ff.de constit.pec.l.promissor.per G. Et in hoc seruabitur natura illius loci, vt no in l.fi. C.de iur.do. ¶ Secundum decretum ñ potest interponi, nisi præcedentibus bannimentis, si quis est, qui

velit illam rē emere,&c.vt dicta l.ordo.Et illud est verum,vbi desideratur excussio,an s.reperiatur emptor:sec⁹ in cā noxali,de dā. infect.no.in l.iubere cauere.ff.de iurisd.omn.iud.Et si res non extat,potest fieri executio in æstimatione,licet ad hoc non sit principaliter actum,C.de exec.rei iud.l.si longiùs.secundū Bar.¶An interlocutoria requirat peremptorium?Dic,ꝙ aut est interlocutoria irreparabilis à diffinitiua:& tunc exigitur peremptorium,q̄a sortitur naturam diffinitiuæ:aut potest reparari per diffinitiuam, vel per appellationem à diffinitiua:& tunc sufficit vna citatio,secundū Guid.de Suz.facit C.quomodo & quando iud.l.consentaneum.& vide ibi Bart.& est tex in l.præsenti.§.sanè.C.de his,qui ad eccle.cōfu. Quòd requiratur peremptoriū in interlocutoria, quę parat pręiudiciū in principali,vel in proprietate,vel in possessione,no.C.de appel.l.si quis prouocatus.vide s̄.§.sed an valet p̄ceptum.B. ¶An opposita exceptione contra executionem sententię,iudex possit exequi sine alia pronūciatione de exequēdo? Dic,quòd sic,& est vtilis cautela:quia si pronūciaret,exequēdum appellaretur ab ista pronūciatione.sed si exequitur,nō potest appellari,nisi excedatur modus,vt not.in l.ab executione.Iudex ergo mittet in possessionem,& habet licētiam capiēdi,nō obstantibus exceptionibus:nō autem pronūciabit exequēdum:sed exequi mādabit,& exequetur: nō autem appellabitur ab executore. Sed certè etiam ipsa pronūciatio est pars executiōis,& ideo nec ab ea appellatur,nisi excedatur modus primæ sentētiæ:arg.nota. ff.quod metus cau.l.si cum exceptione.§.in hac.secūdum Franc. Accur.in quodam libello.Vel dic,quòd si fuerit aliquid probabile obiectum executioni,tūc possit appellari,tāquam à grauamine,causa specificata:aliàs nō.Bald.vide s̄.eo.§.vbicunque.& §.an pronūciatio de exequēdo.& infrà titu.2.§.non est necesse.¶Dicit statutum,quòd homicida cōdemnetur in mille:& si fuerit cōtumax,cōdemnetur in quarto pluri:alio statuto cauetur,quòd si homicida nō soluit pœnam homicidij intra decem dies,decapitetur:modò homicida soluit mille,sed nō quartum plus,an decapitabitur?& videtur,quòd sic:nam totum debetur ex cōtumacia,& est debitum in forma ex cōtumacia:ergo nō debet diuerso nomine,vel iure censeri,argum.ff.de pact.dot.l.inter.§.cùm inter. In contrarium videtur: quia pœna homicidij est signata & taxata in mille:& de ista originali pœna debet intelligi,vt ff.de petit. hær. l.item veniūt.§.cùm prædiximus. & ff.si certum petat.l.certi cōdictio.in princi.nam plus est pœna solius cōtumaciæ,quia pœna nō oritur tempore delicti,sed tempore cōtumaciæ,ff.de in lit.iu. l.i.& hæc vera:quia ista pœna nō recepit aliam pœnam,argumē. C.de vsur.rei iudica.l.fi.& nota.ff.de petition.hæred.l.hæredi furioso.Baldus.¶Sentētia lata per vnum iudicem,mittitur executioni per alium,qui habeat iurisdictionem in personis.ff.de iudi. l.argērarium.§.nomine.facit quod not.ff.de postul.l.ex ea.Sed si nō habet iurisdictictionem in personam,sed in res,tūc nō potest facere executionem,nisi requisitus per literas primi iudicis,ff.de bonis auctoritate iudi.possi.cùm vnus.§.is qui.ff.de iurisdict.om. iudic.l.cùm quædam puella.& ibi per Cynum in lect.Dicit statutum,quòd si cōdemnatus pro vulnere nō soluat cōdemnationem ītra decem dies,quòd ei amputetur manus:modò quæritur quādo īcipit istud decēdiū?& videtur,quòd post x.dies: quia tūc dicitur condemnatus propriè.ff.de pig.l.si fundus.§.si plures.In cōtrarium videtur,quòd statim lata sentētia: & sic fiat computatio de momēto ad momētum, argument.ff.de minoribus.l.iij.§. minor.SOL.Dies sententiæ non computatur,sed à die sententię currit,si non est appellatum: si autem est appellatum, tunc à die confirmationis sententiæ,nisi dolo,vel lata culpa esset appellatum,quia tunc appellatio ei nō prodest,C.de vsur.rei iud.l.ij.Sed cōtra hoc opponitur.nam ex ista sentētia ante decem dies nō oritur actio:ergo nec antè currit terminus soluēdi,arg.ff.de iure do. l.tali.SOL.Imò statim oritur actio,reuocabiliter tamē,si appellatur.quod sic probo:appellatio rescindit pronūciatum,ff.ad Turp. l.j.& fi.tūc dices, quòd aut rescindit factum,& hoc est impossibile,l.in libello.§.in facto.aut ius:& sic ortum erat,secundum Iaco. de Rauen.nam nō posset rumpi,nisi esset natum,ff.de in integ.restitut.l.nam & si sub cōditione.§.rumpēdo.& de verbor.obligat. l.decem.vide,quod not.C.de testi.l.præposteri.vide ī.eodem.§. no.quòd in ciuili.¶Titius fideiussit iudicatum solui pro Seio accusato.nam in criminali suo nomine cōuētus satisdat iudicatum solui: secus in ciuili.nam in criminali,nisi satisdet,debet detineri in carcere publico,vel in palatio,de custo.reo.l.i.&l.si quis reum nisi sit mulier,quæ nō debet detineri in carcere propter inopiam fideiussoris:quod not.C.de custo.reo.authenti.nouo iure.pone ergo,quòd fideiussor est coactus statim soluere:quia in criminali non datur tempus quadrimestre:sed in ciuili sic:quæro ergo,an fideiussor statim exigat reum?nam inter eos ciuilis obligatio versatur,non criminalis.Dic,quòd statim iudex maleficiorum poterit hoc facere,argumen.C.de senten.l.cùm eorum.C.vbi cau.fis. l.cùm vendi.& ibi per Iacob.& C.de vsul.rei iudic.l.fi.in fin.& ibi plenè per Bartol.Bald.¶Natura copulæ est,diuidere obligationem condemnationis,vel contractus,in viriles,C.si plu.vna sent. l.j.nec attendimus naturam primæ causę,sed naturam verborum causæ secundæ sententiæ,vt ibi not.& l.j.de condi.& demonst.§. cùm fundus.ff. Banna etiam,quæ fiunt ex parte Potestatis,fiunt magis ad terrorem,quàm ad valorem,C.commi.vel epist.l.programma.& vide infrà tit.prox.§.bānum generale.¶Subscriptiones etiam iudicum non habent vim sententiarum,eo.l.penult.tamen hoc vide ff.de eden.l.si quis ex argentariis.§.j.per Gul.¶Cōflictus nō dicitur solùm in libellis,sed etiam,in iudicis,C.commi. vel epi.l.fin.Baldus.¶Ceruicosa & capitosa præcepta iudicum inania sunt,& vim sentētiæ interlocutoriæ nō merētur,C.commi. vel epi.in rubro & nigro,& īfrà de re iud.præceptum.¶Pro peccato vnius hominis nō debet cōtrata,vel vniuersitas cōdemnari vel puniri,vt not.in authentic.vt nulli iud.§.quoniam.Col.ix.in gloss.ordin.siue ille sit certus,siue incertus.Bald.Quòd si libellus est iuri contrarius & ineptus, sentētia est nulla: vt patet extrà de emp.& ven.cap.cùm dilecti.sed vbi est præter legem, non cōtrà, tūc valet,secundum Bartol.ergo contestatio litis super libello inepto valet.nam & sine libello super simplici vera narratione valeret litiscontestatio,secundum quosdam:q̄a tenent,quòd oblatio libelli possit omitti & remitti d̄ cōsensu partiū:vide s̄.de offi. iud.§.si iudex.¶Sententia lata super accusatione nō cōtinēte locum & tempus,valet:nec potest cōdemnatus eam dicere nullam quia lex dicit, quòd debuit petere se aboleri ante sentētiam propter libellum informiter porrectum,ff.de accus.l.libellorum.§. quòd si libelli.ita not.Gandi.in suo opere in titu.qualiter fiat ipsa accusatio:& sic propter defectum solēnitatis loci & temporis nō vitiatur sentētia: quod est notatu dignum.Sed videtur,quòd sit nulla:quia libellus est ineptus & inutilis,ff.de adult.l.accusatorus.Respon.quòd hæc exceptio nō potest opponi post diffinitiuam,sed ante debet opponi.Simile C.de adult.l.quamuis indubitati.Præterea super hoc etiam not.quòd procedit libellus per circūstantias nō declaratas,ff.de pœn.l.si præses.sed ibi loquitur de circūstantiis,id est de qualitatibus, nō autem de solēnitatibus: & sic nō facit ad quęstionem nostram.G.Nam additio qualitatis nō est de substātia libelli:sed adiectio solēnitatum sic.Sed cōtra Gandinum facit ff.de interroga.actio.l.si filius.la ij. ff.ne quis eum.l.i. §.Offilius.ff.de iureiur.l.si patronus libertum.& quod ibi Dy.cōtra glos.vide suprà de accus.§.sed quid si statutum.& infrà de lib. cōce.§.exceptio inepti libelli.¶Iudex formauit inquisitionem: superuenit accusator:tandem condemnauit ex inquisitione:modò quæritur,an ista sentētia sit nulla, vel annullāda per appellationem, necne? Et videtur,quòd sit nulla: quia accusatio rescindit inquisitionem,& remedium ordinarium tollit extraordinarium SOL.Dico,quòd nō tollit ipso iure:sed oportet,quòd pronūcietur non esse procedēdum ab exceptione obiecta per reum.ff.ad Velleian.l.ij.in fi.Sed an poterit appellari ex eo,quòd reus sit grauatus ob hoc ipsum? Quæstio stat in hoc, an inquisitus debuerit silere, vel non: & si iudex habet suspectam cōclusionem accusatoris,nō debet silere,argument.C.de abol.l.ij.Idē,si fiscus ex hoc patitur præiudicium,vt quia inquisitio est probata.nam si accusator vult paratam probationem,non ad initium nouæ probationis redigere,iudex nō debet hoc pati:sed si bona fide agatur, sic, argum.ff.de iureiuran.l.eum qui.§.in popularibus.Et ad illud argumen.de ordinario & extraordinario responde,quòd vbi extraordinarium tendit ad coadiuuandum ordinarium,& ad eundem finem,nō cessat vnum propter aliud,vt not.ff.de rei vend.l.j.§.per hanc. & hoc quantum ad ordinem: sed quantum ad processum, debet procedi super vno. Vnde iudex debet hîc eligere alteram viam nisi quatenus plus esset in accusatione, quàm in inquisitione:quia tunc posset simul prosequi vtrunque, argumen. ff.de ac. & obligat.l.qui seruum.¶Practicam serua:quòd si plenior sit accusatio,super eo tantùm procedatur,& pronunciabitur, non esse procedendum super inquisitione. Acta tamen publica valent in sequenti iudicio,scilicet si fuerit receptus super crimine:secus si super fama,vt infrà eodem.§. penult.& vide infrà de inquisi.§. ex probationibus.argumen.C.de re iudic.l.gesta.sed attestatiōes nō publicatæ ī inquisitione receptæ,n̄ valent in accusatione.Itē nouæ dilationes dantur:quia est noua instantia.& hoc coram eodem iudice.nam coram diuersis melior est conditio peruenientis: vide infrà de inquisi.§.quidam.& §.penu.& infrà eod.§.ex probationibus.¶Et an absolutus per inquisitionem possit accusari?dic quòd sic,ab eo,qui prosequitur suam,vel suorum iniuriam,si docet ignorantiam:vel collusionem:aliàs nō.nec iudex debet prosequi suorum iniuriam:quia in causa suorum nō posset iudicare, vt not.ff.de iniur.l.lex Conelia.in prin.¶Et in priuatis criminib⁹ nō habet locum īquisitio de iure communi:quia iudex nō repręsentat personam priuatam offensam, sed publicam: & illud, ⁹ est

priuatum,nõ publicum,ideo à persona publica nõ potest exerceri.de hoc no.Gan.ad practicam in suo opere in ti.qui possunt accusare.& ibi videas.Baldus.¶Ad mortem nemo potest ex indiciis cõdemnari,nec sentẽtia mortis ferri ex indubitatis indiciis, secũdum quosdam:vt not.Gand.in titul.de præsumpti. in fi. Aliter sentit Dyn.in l.ij.ff.de excusat.tutor.Istud tamẽ certum est,quòd tortura fieri potest etiam ex vno indicio indubitato,vel multùm verisimili,vt not. G.in titul. ex quo tempore possit fama incipere:& locus à communiter accidẽtibus inducit indicium indubitatum: vt si volo probare aliquam esse meretricem, eo quòd passim admittebat iuuenes ad se,C.de probati.l.neque. per Guid. & Iac.vide Bartol in l.fi.C.de probat.& infrà eodem.§. sentẽtia cõdemnatoria nõ potest.versic.in causis.& infrà eod.titul.proxim. §.cõfessio in tormẽtis.¶Titius fuit cõfessus se occidisse quẽdam hominem,cuius nomẽ ignoratur,& ipsum proiecisse in mare:vnde corpus apparere nõ potest:quæritur, an ex hoc Titius debeat condemnari? Et videtur, quòd nõ:nam liquere debet de corpore interfecto:aliàs nõ potest præsumi factum ab aliquo,si ipsum factum in se est incertum,ff.ad Syllanianum, l.j.§.ibidem. Item ista cõfessio est multùm vaga & incerta, & in genere:ergo nõ valet, ff.de cõfess.l.certum.SOL.Si non apparet aliquo modo de mortuo,nõ debet ferri cõdemnatio,sed si per famam probaretur mors licet corpus inspici non posset, vel quia in sepulchro resolutum, vel in flumẽ proiectum,tũc stabitur cõfessioni:argumẽt. ad hoc, quia mors potest probari per famam,C.sol.matrimo.l.si quidem & vide Gan.in titulo,qui ad præsumpt.famæ,in titulo,de pręsumptio.Bal.¶Exceptio bãni est exceptio rei iudicatæ,si bãnitus potest impunè offendi:& ideo impeditur processus, secũdum Gãd. in titulo,vtrùm procurator in maleficiis.in vltim.col.de hoc dic, vt not.C.de accus.l.reos.per Cynum.Pẽdẽte tempore appellãdi bãnitus potest impunè offendi, & nõ impeditur processus, secũdum Gãd.ĩ titulo,de bãnitis pro maleficio:quod est falsum:quia interim nõ debet aliquid innouari:& facit,quod not.ff.de accu.l. ex iudiciorum.per gloss. & Dyn.nam si interim moritur, expirat sentẽtia,ac si esset appellatum.vnde sentẽtia non põt patrocinari occisori:vide suprà eodem,§.sentẽtia,quæ nõ valet.¶Sentẽtia lata ex vno statuto,potest suppleri mediãte processu nouo ex alio statuto ratiõe qualitatis,vt no.in quæstionibus statutis per Gãd. & in l.senatus.de accus.per Barto.& ita cõsuluit collegium Perusinum Assisij cõtra scholares, ex quo cõsilio hæc ciuitas perdidit Assisium,sed Iacob. Butri. cõsuluit cõtrarium.¶Sentẽtia lata ex inquisitione formata per Potestatem Perusinum de delicto commisso per subditum extra territorium,quæritur,an valeat?& videtur,quòd nõ:quia in hoc nõ est iudex competẽs,vt not. Gand. in fi.sui operis secũdum Odof. Sed Cynus disputauit cõtrarium:quia non proceditur ratione sortiri fori occasione delicti tantùm,sed quia subditus,argumẽt.ff.de decret.ab ordin.fa.l.fi.maximè si inquisitio fiat in casu permissa iure communi. Idem tamẽ, si à iure municipali:quia inspicitur statutum iudicis in modo procedendi:quia modus procedendi est ad ordinem iudicij,nõ ad decisionem litis,secũdum Bar.& alios in l.cũctos populos.C.de summ. tri.Sed cõtra hoc est:quia posse inquirere, est ad diffinitiuam causæ inquisitionis,sic habere vel nõ habere actionem, vel officium iudicis principale:& Ioan. And.in addit. Spec.tenet. quòd nõ procedat inquisitio via statuti:not. Bald. ¶Sentẽtia aliquãdo fertur per legem:& tũc nõ desiderat causæ cognitionem,sed veram existẽtiam terminorum,vt not.ff.de cap.dimi.l.amissione.§. quia deficiunt,nam lex certa est,ff.de cõd.ob cau.l.si pecunia.§.si seruum Iudex tamẽ nõ debet exequi,nisi causa liquidata,ff. de iure fisci. l. eius,qui delatorem.¶Et in legibus & statutis vltima sentẽtia valet:quia potest statutum reuocari, nisi statutum trãsuerit in contractum. Nam tũc distĩguitur:aut cõtractus respicit publicam vtilitatem,& potest reuocari per statuẽtes: aut priuatam, & tũc nõ: aut mistam & publicam & priuatam,vt in medico & doctore cõducto:& tũc ex causa superueniẽti potest reuocari,sed absque causa,nõ,ff.de decre.ab ord.fa.l.quod semel.per G.& Bar.& in quæst. stat.per Gand.¶Si verò trãsierit in sentẽtiam diffinitiuam iudicis,tũc reuocari nõ potest,C.sent.resc.nõ poss.l.finali:vide, quod not.C.de testamẽt.authẽtic.hoc inter liberos ¶Sentẽtia cõdemnatoria in criminali nõ potest ferri,eo quòd reus nolit se repræsẽtare ad tormẽta suscipiẽda,ff. de quæstionibus,l.penultim.Sed tamen debet mulctari ipse & fideiussores sui,& pro motu iudicis cõdemnari de cõtumacia,nõ de crimine,ff.de custo.reo.l.si quis reum.nam in criminali ex cõtumacia nemo habetur pro cõfesso l.j.ff.de requir.re.Bal.&hoc d iure communi.Sed in Italia per statuta terrarum cõmuniter aliter prouidetur: quæ statuta valẽt,vt l.omnes populi.per Bald.¶Sentẽtia cõdemnatoria nõ potest ferri ex sola fama,nec in ciuili, nec in criminali: sed ex fama & vno teste de veritate potest ferri ĩ ciuili,sed nõ in criminali præsertim vbi dę hominis salutę certatur:quia fama in criminali nõ est species probationis nam & fama inducit suspicionem: sed suspicio non probat in criminali,ff.de pœnis, l. absentem. & hoc tenent Practici,apud quos ratio experimẽto cõfirmatur,vt tenet Gand. in titul.qui ad probat.famæ:& Frã. Accur.Et interdum fama veritati probatę cõsentit:& tũc cõfirmat, & præualere facit cõtrariæ probationi,vt ff.de testi.l. 3. §.idem diuus.ff. de quæstio.l.minor. §.tormẽta.Interdum certum est,quòd dissentit veritati:& tũc fama nil operatur,nisi quia ĩterdum errãtem excusat,ff.de adu.l.miles.§.penu.ff.de acquir.hæred.l.cùm quidam.§.quod dicitur. Nam fama est potiùs cõiectura,quàm probatio:&in rebus certis nõ est cõiecturæ locus,ff.de verb.obli.l.cõtinuus.§.cùm ita.¶Interdum dubitatur,an fama cum veritate cõcordet, vel discordet: & tũc pro fama,quæ est apud bonos & graues,præsumitur:tamẽ illa est præsumptio hominis,& nõ legis:& ideo nõ est species probationis. sed dat exordium & materiam inuestigãdi & inquirẽdi veritatem,C.de offic.rect.prouin.l.iustissimos.& sic est efficax ad ordinationem iudicij,nõ ad decisionem ĩ causis criminalib⁹.¶Fama,quæ etiam aliis coniecturis iuuatur, valet ad tormenta in criminalibus grauibus.Quidam tenẽt,quòd etiam fama nõ faciat semiplenam probationem:& ideo nõ probet cùm vno teste de veritate:quia sunt duæ species dissimiles,quæ nõ faciũt vnam speciem perfectam,secundum Oldr.& Bar.in l.ij.§.ætas.ff.de excus.tu. Dyn.& Accur.cõtrà tenẽt,quia nõ agitur de inducẽdo de nouo, sed de probãdo:& no.Bar.vide infrà de notor.cri.§.item fama.& suprà eodem,§. ad mortem.¶Illud nota,quòd testis,qui super articulo de veritate dixit se nihil scire,intelligitur dixisse,scilicet de veritate,de qua erat interrogatus,arg.ff.de interrog.act.l.si defensor.§.j.& non de credulitate,id est fama,de qua nõ fiebat interrogatio:& ideo postea deponẽdo super fama,refertur etiam ad articulos ñ probatos,vt no.Spe,ĩ ti.de no.cri.§.fama.in fi.§. &Gãd.in tit.qui ad proba.famæ:quòd est not.Bal.¶Illud etiam nota,quãdo refert testis super fama,reddat hãc rationem,quia audiuit publicè dici:&tũc probat fama.nam intelligitur publicè,id est publica fama,arg ff.de re iud.l quoties idem sermo. secus,si dixit,palã, vel à pluribus,secũdum Frã. Accur.¶Alij dicũt,quòd æquiuocatio testis ñ probatur,sicut nec dictum ęquiuocum,extrà de probat.cap.in præsentia.Sed hæc dictio est ęquiuocata:quia vnus potuit publicè dicere,vt saluaretur dictum testis à vitio falsitatis:ergo nõ probat.Bal.¶Illud etiam nota, quòd super fama ad inquirẽdum receptę attestatiões nõ valẽt in iudicio subsequẽti:sed denuò testes recipiẽdi sunt,quia ñ fuerũ recepti in figura iudicij,sicut no.in simili de bo.poss.l.3.§.pen.& C.quor.bon.l.j.& arg.extrà dę testib.ca.veniẽs.lo ij.cum si.vide suprà e.§.iudex formauit. ¶Colonus põt expelli à fisco,cui bona sunt confiscata,nec potest resistere.ff.locati,l.si fundus.B.

ADDITIONES NOVAE.

50 An sentẽtia& decretum iudicis cõtineãtur appellatione actorum.Bal.in l.supplicare.C.vt lite pend.Barto.in l.in fraudem.§.in strumenta.de iure fisci.

An sentẽtia lata super appellatiõe deserta dicatur diffinitiua vł interlocutoria,gl.in cle.fi.de appellationib⁹.Bal.in l.furti.in prin. de his qui no.inf.&ibi dicit quòd est interlocutoria.

Nota quòd ad hoc vt sentẽtia valeat debet iudex respicere acta & actitata in cã,vt l.properãdum.§.&si quidẽ.C.de iud.ibi.acta apud se cõfecta.nõ enim sufficeret aliquid actũ in cã nisi iudex illa acta videret vt ibi: & ideo iudex in sñia debet dicere, Visis actis & actitatis in causa.dixit Bal.in dicto §.& si quidem.& Bar.in l.j.§. consensisse.ff.de iudi.& l.fi.de condi.& demon.

An sententia lata super cassatione processus sit interlocutoria vel diffinitiua,Bald.in l j.§.sin autem prætor.ff.de postuland.dicit quòd est diffinitiua.

An præceptum iudicis sit sententia interlocutoria,no.in l.cum clericus.C.de epis.& cler.& l.qualem.de arbi.

Nota quòd incisio libelli habet vim interlocutoriæ,l.si præses, C.quomo.& quan.iu.Bal.

An sententia lata super exceptione perẽptoria:dicatur peremptoria vel diffinitiua.Archid.xx.dist.in summa.Io.An.in Clem.fi. de appel.

Quæ dicatur sententia interlocutoria,gl.dicit in cle.j.de seque. poss.& fruc.& ĩ.not.

An sententia qua iubetur rem restitui sit diffinitiua,vel interlocutoria.gl.in l.qui restituere.in gl.mag.fi.ff.de rei vend.

An sentẽtia absolutoria ab obseruatiõe iudicij dicał diffinitiua vel ĩterlocutoria.Bar.ĩ l.cũ Titia.de ac.gl.ist. de perpe.tẽp.ac.§.fi.

Pone ꝙ reus ante sentẽtiã offert debitũ creditori vt euitet sententiam,nunquid hoc facere possit.Bar.in l.infamen.de pub.iud. & l.si reus.ff.de proc.

An iudex possit cõdemnationẽ facere sub pœna quarti,qđ quotidie fit fac, ad hoc l.j.de vsur.fisc. vbi dicit Bald. cõtra illos qui iubent

bẽt cõdemnationem solui ad x.dies sub pœna quarti plus posset etiam dici ꝙ ista gl. facit in cõtrariũ,cum rectores ciuitatum hodie habeãt vim maiorum iudicũ,l.fi.C.de sentẽ.ex breu.rec.& sic apparet ꝙ possint mulctare,dum tamẽ nõ excedãt modũ.nota tamen quòd illud quartũ quod adiicitur in pœnã nõ soluentis infrà terminũ, ñ est pœna primi delicti, sed pœna moræ ñ soluẽdi, vt hic,& l.j.de in litem iurã.Bal.de hoc in l.ij.ff.de pub.iudi.&per hoc defendi quẽdam semel ab amputatiõe pedis: quia cum esset cõdemnatus ad cẽtũ, & si nõ infra x.dies solueret,in amputionẽ pedis, ñ soluit intra x.dies: quærebatur an deberet sibi amputari pes?dixi quòd nõ:quia istud ñ est pœna delicti,sed moræ.Gui.de Suzar.in l.furti.de his,qui no.infa.ponit hãc quæstionem.pone, aliquis cõdemnatus est in x. & dictũ est ꝙ soluat infra x. dies sub pœna quarti:cõdemnatus autem appellauit,vel dixit nullam,& postea succubuit:si soluat cõdemnatus in alios decem dies:post illam secũdã sentẽtiã dicit ꝙ nõ incidit in pœnam quarti.fa.l.furti.& l.j.de pœnis. & quod not.in c.j.de sagitta.per Ber,contra fa. l.tutor.ff.de vsur.& l.negotiorum.de appel.

50 Sentẽtia interlocutoria quæ sit notat In. in c.cõstitutus.ext.de ap.& opinionẽ In.cõfitmat Archi.extr.de electi.ca.auaritiæ.libr. vj.in ver.cõfirmẽt.& ii.q.vi.§.diffinitiua.Archi. in c.j.de ap.lib.vj. & c.cupientes.de elec.in fi.& abb.in c.quod ad consultationem. de re iudi.& Clem.j.de sequest.pos.in ij.gl.& Spec.in tit.

Nota ꝙ pro sentẽtia præsumitur sine productiõe actorũ, Bal.ĩ l.circa prin.c.ij.de feud.cog.& in c.in præsentia.de renun.in prin, per doct.fac.in Auth.clericus.de epis.& cler.

In auth.interdicimus.C.de epis.& cleri.Bal.dicit,pone,ꝙ ꝓ aliquod delictum quis cõdemnatus est ad ꝑpetuos carceres: tamẽ iudex in sententia reseruauit sibi quòd posset pœnã suo arbitrio minuere,an hoc possit?Bal vbi s.

An sententia quæ fertur in confessum dicatur interlocutoria, vel diffinitiua,Bal.in l.non solum.de bo.quæ lib.

An cõdemnati in arẽguis publicis efficiãtur ĩfames?fac.ꝙ nõ,l. j.de mo.mul.&l.3.§.ꝓterea.de susp.tu.& in auth.de tab.§.si vero. in contrarium fa.gl.in l.si quis ex argen.§.j.de eden.& ĩ l. iudices. de iudi.Ray.

Quid de clausula quam ponũt certi iudices ĩ fine sentẽtiarum quia dicũt:has sentẽtias & cõdemnatiões secũdum formam statutorum, cassamus & annullamus, & ad formam statutorum reducimus,an valeat de iure?Bar.in l.moris.de pœnis.& l.3.de re iudica.& etiam ĩ l.dicere.ad Turpil.Bal.in l.dicere.de arbit.& in l.si de meis.§.ex compromisso.eodem tit.sic dicit ex hoc tex.dic ꝙ si iudex dicit,cõdemno in cẽtum,saluo pluri pauciorive,quod exigitur à forma statutorum,quod ñ valet, secũdum Guili. & nihil operatᷣ cum expressit,cõdemno vel absoluo,quicquid dicat Bar. ĩ l.preses.de poen.dñs Ang.ĩ l.ait prætor.§.si iudex pronũciat sup delicto, videlicet talem commisisse tale delictum,dato quòd nil de pœna dicat.Bar.in l.j.ff.ad Turpill.

An sententia lata in ciuili faciat præiudicium in criminali, vel econtra.Bar.in l.2.§.hoc edicto.vi bo.rap.

Nota quòd si cõdemnatio dicat, sic cõdemnamus talẽ syndicũ talis villæ,& ipsam villam ĩ cẽtum,ꝙ ipse syndicus videtᷣ cõdẽnatus ad dimidiũ,& tenebitur, & tenetᷣ etiam ad cõferẽdam aliam dimidiam,tãquam quilibet de vniuersitate.Bal.in aut.causa quæ cum monacho.C.de epis.& cler.

Sẽtẽtia temporalis temporalem effectum debet ꝓducere.item vbi sẽtẽtia ñ distĩguit nec nos.Bal.allegat ad hoc l. imperator.de postulãdo. & ibi etiam quærit an in dubio sẽtẽtia præsumatᷣ perpetua,an temporalis.& dicit aut fertur super delicto,& præsumitᷣ perpetua,l.seruus.ff.de pœnis.& ibi per Cy.aut ex cõtumacia,& præsumitur durare ipsa durãte,c.ex literis.de consti.Item quærit si aliquis ponatur ad cõsiliã nõ apposito tempore de ipso, & dicit Bart.l.siue præsumptione.de pœnis.Bal.in l.puto.§.j.de postulã.

An sẽtẽtia possit legi per aliũ,Iac.Butr.ĩ l.hac cõsultissima.§.at cum humanis.C.de testa.& l.j.de sent.ex breuic.reci.& docto.ibi.

In l.dicere.de arbi.dicit Bart.ꝙ illud quod communiter dicitᷣ ꝙ interlocutoria ꝑt mutari in diffinitiuã,l.quod iussit.de re iud.ego aliter dico,vt dicit hic,videlicet ꝙ illa sentẽtia potest mutari quę nõ finiuit iudiciũ,secus si finiuit.& hoc multum differt à præcedẽti dicto,videlicet ꝙ qñ iudex pronũciauit se nõ esse iudicẽ,vel ñ esse ꝓcedẽdũ,obstãte re iudicata:poteritne iudex reuocare,respondeo non:quia fuit iudicium.& domi. Angel.limitat illam l. quod iussit.vt ibi not.

An sñia lata his verbis,pronũcio nõ fuisse probatũ,sit sñia ĩterlocutoria:& dicit ꝙ sic,l.fi.C.de sent.quæ sine cer.quã.Bal.ibi dicit.ideo dicimus eam qua quis simpliciter absolutus est,qđ dr̃ interlocutoria nõ diffinitiua,iuxta dictum Cyni dicẽtis eo casu sẽtẽtiã absolutoriã latã,quia actor ñ probauit,ñ quia reus ñ debuerit.putarem tamẽ aduertẽdũ an datæ fuerũt vtriq; parti dilationes ad ꝓbãdũ,quo casu dicatᷣ de meritis cãæ ꝯstare, & ꝑ ꝯsequẽs sñia diffinitiua cẽsebitᷣ:aut ñ,vt puta quia forte actor ñ interfuit, tũc verũ sit dictum Cyni,ñ obst.aut.qui semel. C. quomo.& qñ iud.vbi ꝓhiꝉ heremodicium actore absente:quia dico ꝙ ibi se ab sentauerũt post oblationem libelli,& copiã datam parti ad rñdẽdum,& pars assumpsit onus probandi,& probauit ꝙ licuit vti iuramento suo,ideo diffinitiuè absoluitur.sed dubitatur:an vbi lata est sentẽtia,quia non probauit,actor is,possit iterum litem suscitare?& videtᷣ ꝙ sic,cum nõ sit finis causæ & obligationi imposita, sed instãtiæ & processui.modò pone.ꝙ datis dilationibus legitimis vtriq; parti feratᷣ sententia absolutoria:certum erit ꝙ erit diffinitiua,an poterit actor interim mouere quæstionem: dic quòd non, quia talis absolutoria infert actori nõ fuisse ius: & sic videtᷣ lata,quia nõ debet recipere,nõ autem quia nõ probauit.sed hoc videtᷣ mirum. quando enim ita fatuè nũquam reus assumet in se onus probandi datis actori legitimis dilationibus ad probandum Respon.ꝙ hoc casu reus non facit cautè,sed tantum quando est absens actor dilationib.sibi non datis per dictam auth.qui semel.

An in sñia sit causa inserenda,gl.in l.j.ff.si mens.fals.mod.dix.& l.qui Romæ.§.duo fratres.de ver.obl.& ĩ l.properandum.§.illo. C.de iudi.gl.contrà in l.si ad exhibendũ.de excep.rei iud.vbi per Bal.& l.ij.ff.de his q nõ.inf.& l.scio.§.fi.ff.de app.dom.Ray.in l.q testamento.ff.de excu.tut.sed si dubitetur quæ causa mouit ipsũ ad sic pronũciandum,debet recurri ad eũ,arg. l.ab excut.in prin. de app.& debet credi suo dicto per dic.l.ar.C.de fal.l.si quis decurio.&l.quicũque.de seruis fug.Bal.in l.qđ ait.§.ignominię.de his qui no. infa.dicit ꝙ si sñia ꝑt vno solo mõ intelligi,ñ debet cã inseri:secᵘ si pluribᵘ modis.& hoc euenit in absolutoria,in qua pñt esse plures cãæ,vt qa nõ ꝓbatũ,vel qa nullã cãm habet,& hoc ñ tãtũ ad se.sed ad declarationẽ ipsius.& sic in absolutoria semper debet cã inseri.& sic in cõdẽnatoria quæ ꝑt pluribus modis intelligi:tñ si nõ exprimatur sñia,valet,& vr̃ lata in cãm leuiorem,l.si præses.de pœnis.& exẽplũ huius est in sñia remotionis,vt apparet:hic:& ꝓdicta locũ habẽt cũ iudex imitatᷣ ius ꝯmune: sed si vel let addere vel detrahere iuri cõmuni,tũc est exprimenda,l.quid ergo.§.pœna grauior.de his qui no.infa.& in cõdemnatoria dic, ꝙ si cõdẽnatoria fundatᷣ sup libello speciali est certa,etiam absq; expressione causæ, si verò super libello generali, tunc est exprimenda,vt dict.l.si præses.Bal.vide eundem in auth.hodie.qui dicit quòd in interlocutoria est inserenda:aliàs facit litem suam.

An sententia sola sine causa probata infamet aliquem.Bar.in l. non potest.de fur.& l.fi.de pub.iudi.

An sententia lata ex falsa causa & inhabili teneat,no.in l.si prætor.§.Marcellus.de iud.Bar.in l.si is ad quem.ff.de acq.hær.

Nota ꝙ in tributis & publicis functionibus proceditᷣ ad sñiam etiã lite non contest.C.vbi qs decuriali vel cohor.l. hac ꝑpetua.

An vna sententia possit aliam tollere,Ia.Bu.in l.nam& postea. §.si damnatur.de iureiur.

An sñia lata super principali præiudicet in incidenti, not. in l.j. de ordi.iudi.Inn.etiam de hoc in c.super spoliatione.de ord.cog. q sic distinguit,aut est cognitũ de incidẽti summatim,& ñ ꝑiudicat.l.j.de lib.agn.aut plenè, & tunc aut sententia super principali nõ tenet sine decisione incidẽtis,& ꝑiudicat vt hic:aut ꝑt ꝓcedere sine decisiõe incidẽtis, & tũc aut incidẽs est reprobatũ expresse,& ꝑiudicat:aut tacitè,& ñ ꝑiudicat,l.fin aut.§.fi.de neg.gest. & l.quod in diem.§.si ratione.de competen.ita dicit Guid.in dic.l.j.

An sententiam nullam possint partes ratam habere,doct.in l.j, C.qui pro sua iuris.& l.ij.C.communia vtriusque iud.

An sententia lata super incidenti pariat præiudicium super prĩcipali.Bar.in l.si iudex.de his qui sunt sui vel alie.iur.

In l.si deliberatè.de or.cog.pone,aliquis egit possessorio ꝯ Titiũ:Titiᵘ excipit de dominio quod incõtinẽti erat paratus probare testibus ꝓductis tã super petitorio q̃ super possessorio : iudex cõdemnauit reũ ad restitutionẽ possessionis,saluo sibi iure in ꝓprietate:an istud saluo aliquid operetᷣ & videtᷣ ꝙ nõ:quia super incidenti nõ est pronũciandũ , & si iudex facit nõ valet, quia factũ à iudice,&c.l.factum.de reg.iur.Itẽ iudex nõ ꝑt facere quin infamia sequatur cõdemnatũ furti.In ꝯrium fac.l.si quis filio exhæredato.§.irritũ. de iniusto testa. & l.si pater exhæredato.de bo.lib. & sic poterit Titius adhuc de dominio litigare. maximè cum sit separata causa possessionis & proprietatis , l. naturaliter. §. nihil commune.de acquir.pos.Dyn.

Pone,iudex statuit terminũ hodie partibus ad audiendũ sentẽtiam,an iudex debeat expectare vsq; ad vltimã horã diei, an possit proferri qualibet parte ipsius diei.Bar.in l.liber homo.de ver. obl.& l.aut qui aliter.quod vi aut clam.

Nota ꝙ vbi sententia lata contra vnũ facit præiudiciũ alteri,ꝙ ille tertius cui ex dicta sententia fit præiudicium, nõ est citandus ad sententiam audiendam.de quo glos.in l.de vnoquoque.de re iud.super ver.communi.

Statuto cauetᷣ ꝙ qui non probauerit accusationẽ ꝯdemnetᷣ in

decem:an iudex in eadem sententia poterit absoluere reum & cõ demnare accusatorem in x. Bal.in l.si talis.de fal.in fi.

An iudex in eadẽ sententia possit cõdemnare reũ ꝙ delicto, & iubere rem restitui, Bar.ponit in l.inter omnes.§.qui furem.de fur.

Quid si iudex ita dicit, Titiũ & Gaiũ vtrunq; ipsorũ in mille cõdemno, an quilibet videatur ꝯdemnat⁹ in mille, an inter ambos videatur facta ꝯdẽnatio in mille, no.in l.creditor §.duob⁹.ff.mãdati.

In Spec.de sñia.§.qualiter aũt sñia sit promulganda.ver.quid ergo si vnus carnoten.&c.fa.ad hoc quod no.Arch.xij.dist. c.illud Bal.in l.fi.ff.de iurisd.om.iud.in repet.sua.

Quid si vnus in vno libello accusatus est de plurib⁹ delictis, an de quolibet delicto sit attribuenda vna sententia, an pro omnib⁹ vnam summã tantum. Bart.in l. prætor dicit.§.si mihi.ff.de iniur.

Quid si iudex condemnat reum in criminali ad dandum decem nec adiicit cui, no.in l.ita liber.de statulib.

Quid si aliquis habet actionẽ ad q̃quanginta tm̃, & ipsa petiit cẽtũ, an iudex possit ꝓnũciare de quinquaginta. Bar.i l.si ꝯstãte.§.si bona.ff.sol.mat.&l.j.C.si adu.rẽ iu.& c.abbate sane.de re iu.lib.6.

Pone ꝙ duo plaustra dederũt sibi adinuicẽ damnũ in tantũ culpa bubulcorum:iudex q̃ cognoscebat de ista q̃stione, habita fide & probato de dãno, ꝯdemnauit vnũ plaustrũ alteri in tãtũ:an valeat sñiã.de hoc not. in l.4.§.si alter fund⁹. ff.finiũ regun.per Cy.

An sñia lata super principali, faciat fidem super pœnali iudicio, ac probationem, gl.ponit i l.qui Romæ.§.duo fratres.de ver.ob.

Si iudex absoluit reum ab impetitiõe actoris, quid operetur, vide in c.cum super controuersia.de sent.& re iud.per In.

Nota ꝙ sentẽtia est formãda secũdum verba statuti: & ideo te funda ex verbis statuti vel legis quoties super forma sentẽtiæ aliquid disponitur.. Bal.in l.qui se dicit.ff.de iudi.

Sentẽtia diffinitiua pt̃ accipi duobus modis, notat Bar.in l.si cũ exceptione.§ in hac.ff.quod me.cau.Bal.in l.si preses.C.quomo. & quan.Angel.in l.qui restistuere.de rei vend.

In l.bona fide.depositi, quæro iudex ꝯdemnat in parte, & in parte tacet:an valeat sñia.gl.in l.apud Celsum.§.item queritur.de exceptio.do.tenet quòd sic.gl.ꝯtra in l.j.C.si aduer.rem iudi.Bar.in l.si ꝯstãte.§.fi.sol.mat.&l.ij. C.de iudi.Bal. in l.extra territorium. de iur.om.iudi.Item quid si petii decem, & probaui de xx.an iudex poterit in xx.ꝯdemnare? ibi s̃.no. & in dict.l.apud & l.verbũ oportebit.de verb.signi.& in l.si ex testamẽto.in fi.de except.rei iud.In.in c.grauis.de resti.spo. & in dic.l.bona fides. Aut vnum capitulum vertitur in iudicio, aut plura:primo casu super toto pronũciandũ est vel ꝯdemnãdo vel absoluẽdo in totum, vel ꝯdemnãdo in parte, & absoluẽdo in parte. valet etiam in parte deducta in condemnatione, l.qualem.§.dicere.de arbitr. & l.eos.& l.ampliorem.de app.& l.j.C.de ordi.iu.nõ debet in parte, & c.l.in hoc iudicio.famil.erciscun.& secundum hoc debet intelligi l.præses. de sent.& interlo.om.iud.fac.l.litibus.C.de agri.& cẽ.sic ergo nõ debet claudicare pronũciatũ, l.si cum dies.§.pen.de arbi.fac.l.pretoria.de preto.stip.l.in hoc iudicio.&dic.l.qualem.quidam tamẽ dicũt sentẽtiam talem valere in eo ꝙ ꝯdemnatio facta est, & ad residuũ agẽdũ.pro quibus fa.l.j.§.si stipulãti. ff.de ver.ob.& §.item inutilis.Insti.de inuti.stipu. item pro eis l. sin autem. §.rationem. ff.de neg.gest.& l.si in diem.§.j.& l.de compensa.item dic.l.apud Celsum.sed ñ obst.dic.l.j.§.si stipulanti.de verb.obli.quia illud in ꝯtractu qui potest valet pro parte & pro parte nõ, vt in auth.de nõ alienã.§.nõ autem. & Insti.de auct.tuto.§.j.Item nec dic.l.sin autem.imo ꝯcordat:quia ibi erãt duæ quæstiones directæ, & cõtrariæ:vnde valet sentẽtia de directa, & si de cõtraria nil sit dictum Item dicta l.apud Celsum nõ ob.si inspiciatur, & secũdum hoc ñ valet sentẽtia quam videt̃ approbare in dic.l.j.C. si aduer.rem iu. vt quod in vno permittitur, in alio denegare videtur, vt l.marit⁹. C.de proc. sed tu dicas propterea absolutionem ñ videri factam in residuo, & si valeret particularis absolutio, vel ꝯdemnatio, vt dict.l.sin:autem.nedum quia vt s̃.ꝓbatum est nõ valet in aliquo prius allata.Nec ob.dic.l.j.si aduer.rem iud.quia in parte fuit ꝯdẽnatus, & in parte absolutus:ꝯtra quam partem absolutoria restitutio postularetur. Sed quid si pronũciatur in maiore quãtitate quàm sit petitum, vt puta petebam x. & iudex ꝯdemnauit in xv. an valeat? videtur quòd sic in quãtitate petita, nõ autem in residuo, ar.l.sancimus.de donat.& vtile per inutile, & c.& l.j.de verb. obli.ñ obst.l.j.quia ibi nõ pronũciatur super toto quod petitum erat, hic autẽ sic.l.j.§.si stipulãti. Sed potest dici quòd vt in nihilo valeat prædi.l.in hoc iudicio.ar.l.Grecæ. §.illud.de fideius.nã nõ habet iurisdictionem super eo quod ñ est petitum, l.vt fundum. com.diuid.aut sunt plura capitula, & tũc aut cõnexa aut separata primo casu si pronũciatur super vno, & super alio omittat̃, ñ valet sñia. dict.l.in hoc iudicio.secũdo casu potest dici valere in eo quod pronũciatum est. l.quædam mulier.famil.ercis.& l.Camelia pia.de iur.patro.ar.l.minor.& l.ij.ff.de mino.§.ex causa. & l.ab execu.& C.quor.ap.non reci.& l.quod tamẽ.de arbi.nã tot sunt capitula, vt l. pluribus.& sic nõ pt̃ dici eadem sentẽtia claudicare: quod esse nõ debet.d.l.in hoc iudicio.In c.vero omisso est procedendum cum in eo non ꝓpterea videat̃ absolutũ q̃d omissum est l.si in diem.de compen.secũdum Ia.de Are. & In.in c.cum.de sentẽ.& re iud.vbi sic dicit, super aliis in libello ꝯtentis nil dicit.vnde potest dici ꝙ in aliis intelligit̃ absolutus, cum non essent specialiter petita, sed super generali petitiõe quã fecerat, scilicet q̃a petebat subiectionẽ ipsi⁹ monasterij:ꝯcludebat̃ sin aũt capitula plura singulariter & principaliter petita essent, & sup vno ferret hodie, & super alio cras posset, vt l.ẽt.ff.de mino.& tandem si nullo tẽpore is iudex corã quo p̃dicta petita sunt specialiter nihil dixit perit instãtia iudicij:si aũt vnam magnam sñiam peteret, vel vnã magnã rem peteret, & in parte condemnaretur, non videtur nec condemnatus, nec absolutus, l. quidam existimauerũt. si certum peta.Inn.& Bal.aliquid notauit in l.ij.C.de re iu.

Pone, ꝙ actor petit aliquid simpliciter vt sibi debitum, reus aũt cõfitet̃ debitũ, sed sub cõditione, iudex autem simpliciter & indefinitè ꝓnunciauit illud deberi:an in dubio videatur illud pronunciatum ꝓ actore, vt petebatur, an pro reo, prout excipiebat. Bart. de Sali.in l.si post decretum.C.si aduer.lib.ponit per illam l.in dubio pronunciasse pro actore.quod nota.

An sententia possit ferri per verbum videtur, & per verbum credo. Bal.ꝙ sic in l.cum q̃s.C.de iur. & fac.ignor.&l.quod tamẽ §.pe.& l.diem proferre.§.si plures.de arb.& l.cũ ante.& de dolo.

In l.receptitia.C.de constit.pec.Bal.q̃rit, quid si mercatores habeãt statuta ꝙ ꝯ eorum apodixas non possit opponi. nam cũ nõ possit opponi, necesse est solui:sed si est indebitum solutũ, repetitur per condictionem indebiti, nõ obstante sñia, & est rõ q̃a non obstat sententia quod in primo iudicio nõ potuit discuti hæc negatiua, an esset debitor necne. igitur quod non est discussum nõ intelligitur sententialiter terminatum.not.in l.Neratius de condict.inde.& c.debitores.de iureiur.

An sufficiat ꝙ iudex in sententia ꝓnũciet rem nõ esse petitoris dato ꝙ non dicat ipsam esse possessoris, ad hoc vt possit agere ipse posessor contra petitorem, qui ipsam rem incepit possidere. no.in l.si quis rem à non domino.de excep.rei iud.

Quid si iudex dicat, condemno te, imò absoluo, an dicat̃ condẽnatoria vel absolutoria? dic ꝙ absolutoria: q̃a vltimo verbo standum est, xvj.q.j.c.predicator.ar.quod dicitur in ꝯctibus, l.cum in plures.§.locator horrei. ff.loca.& quod no.Cyn.in l.pacta nouissima.C.de pac.de hoc per Bal.in const.C.§.quibus non obst.dicit ipse si dicatur ꝙ primũ verbũ scilicet condemno, traxit secum effectũ suum:igit̃ iudex est functus officio suo:q̃a R ñ.ꝙ non habet locum quando ꝓferuntur contraria in eodem cõtextu verborũ sicut si in diuersis orationib⁹ p se stãtibus, l.j.C.sent.rescin.ñ pos.

Pone, iudex pronunciauit, & reum simpliciter absoluit, nec posuit cãm, an videatur absolutus, q̃a non possidebat, an quia actor non probauit gl.in l.si quis ad exhiben.de excep.rei iud.dicit ꝙ in dubio vr̃ absolutus ex cã q̃ apparet in actis, & hoc quia sententia refertur ad acta, l.4.C.de sent.quæ sine cer.quã.Item põt probari per l.non intelligitur §.j.de iure fisci.Item quero quid si iudex dicat, absoluo te, quia nõ possides, & quia actor non probauit.R ñdeo obstat exceptio ex proxima causa, quia nõ probauit.ar.Insti. de nup.§. affinitatis. quia si sunt duæ causæ impedientes nuptias, sufficit ꝙ vna sit sufficiens ad impediendum, vt not. in l.si vẽtri.§. in bonis.de priui.credi.Itẽ nota ꝙ sñia absolutoria q̃a actor nõ ꝓbauit, parit exceptionem rei iu. reo incipienti de nouo possidere sed si esset pronunciatum rem esse actoris, & reus fuisset absolut⁹ quia non possidebat, tunc incipiente reo de nouo possidere, fiet executio in eum, l.si à te §.j.e.tit. Bar.in d.l.si quis ad exhib.de excep.rei iud.

Quid si in sñia dñt ꝯdemno C. vel ꝯdemno talem procuratorẽ C. an credẽdum sit eos esse p̃ntes.Inn.in c.cum in iureperitus.de off.deleg.& Compost.in c.bonæ memoriæ.de elec. & ibi ẽt q̃rit̃ an p̃sumat̃ ꝓ sñia.vbi multa dñt.circa aũt istã materiã Iac.de Are. in l.emãcipatus.de fi.instr. dicit ex hac l.colligit̃ ꝙ si sit lata sñia, & opponat̃ ꝙ lis nõ sit ꝯtestata, sed hoc ñ possit ꝓbari, q̃a acta sũt perdita, satis ꝓbat̃ p ipsam sñiã.pro hoc fac.l.acta.de re iudi. nam ibi dicit gl.ꝙ licet p sñiam possint acta circunduci.ergo tenet sententia siue actus.nam iudex debet esse discretus, vt l.j.de off.pref. p̃to.vt q̃ñ est discretus, si præcipit acta post sñiam.pro hoc c.in p̃sentia. de renũciatio. Canonistæ tenet ꝙ probari pt̃ de processu. Inn.in c.quoniam contra falsam.de prob.dicit ꝙ si est quæstio de recenti, tunc ostenduntur.sic intelligitur capit. quoniam contra falsam:alias non.& sic intelligitur hic. pro hoc quòd aliud sit de recenti prob.in auth.hæc constitutio innouat.& ex Iaco.de Aretio.fac.Bal.in c.ij.de feudi cogni.Comp.in c. bonæ memoriæ.de elect.

Nota ꝙ iudex appellationis debet pronũciare primam sententiam iustam scilicet vel iniustam.de quo per Iac.de Are.in l.creditor.§.

tor.§.cum de sorte.de solutio.& l.eos.de ap. debet intelligi vel p æquipollentia verba.fac.ad hoc l.fi. C.quod cum eo. & l.præses. C.de sen.& inter.om.iu.

50 An iudex appellatiõis possit pronũciare sñiam nullam, si ipsam reperit nullam.Bar.in l.si expressim.de ap.& l.qui dã.fami.hercis.

Nota φ sentẽtia appellatiõis dicitur ĩterlocutoria, de quo gl.in Clem.fi.in fi.de ap.

Nota quòd cum sentẽtia pronũciatur nulla, vel iudicium nullum, talis pronunciatio dicitur absolutoria.vt l.non idcirco.§.cũ postea.de iudi.Bal.ibidem.

Pone imperator cõdemnat aliquẽ & filios vsq; ad tertiam generationem, an naturales comprehẽdãtur. Cy.in l.legitimos.de interdic.mat.Bar.contra in l.quisquis.ad l.Iul.maiesta.& tangit in l. ex facto.ad Treb.& not.in c.quibusdam.de poe.

In l.Lucius tenet.§.qui habebat.ad Trebel.paria sunt ab initio relinquere pro parte, vel relictum simpliciter pro parte modificare. h.d.& casus quotidianus est, & fac. ad id quod tota die fit in sentẽtiis cõdemnatoriis. dicitur enim quãdo aliquis de pluribus delictis cõdemnaẽ, Talem cõdemnamus in tãtũ: deinde subiũgitur videlicet pro tali delicto tãtum, & pro tali delicto tãtum.nam perinde est ac si essent plures sententiæ.ar.huius §.& l.ædiles.§.fi. ff.de ædili edic.

Quidam ꝓmisit ꝯseruare iudicem indemnem, si sñia ferreẽ de iure, an iudex dicatur corruptus. tex. φ ñ in l.si quis vxori.§.si fugiti.ff.de fur.Bal.in ꝯrium.fac.gl.in l.& generaliter.§. cal. & l.j.ad l.Cor.de fal.super verbo ad vocationẽ.nam licet ñ incidat in edictum de calumniatorib⁹, ex eo quia iustam dedit sñiam tñ incidit in l.Iuliam repetũ.quia corruptus est ac si pecuniã accepisset.ar.l. & generaliter.ĩ prin.quæ corruptela ñ est sine suspiciõe falsi.nec curo si simpliciter dixerit si sentẽtiã ferret de iure, an addiderit secũdum me, quia inspicio ipsius iudicis incõstãtiam & timiditatẽ. quæ puniẽda est, vt alibi dicitur, extra de exces.præla.c.inter dilectos. sed potes dicere φ quãtum eo casu quo agitur vt sñia iusta feratur.& sic facit φ est diffinitiua, an sit iudici data pecunia, & tũc puniatur.l.Iulia repetũ.aut solum sit sibi facta promissio ꝯseruatiõis indemnitatis, & tũc nullo mõ teneaẽ.nisi qa forte posset reprehẽdi de incõstãtia seu timiditate nimia. & est ratio, qa primo casu sibi aliquid est, & vere cẽseẽ corruptus esse: secũdo casu nõ, sed solum timiditas improperatur.sed si iniustã tulisset sñiam, nõ distinguo inter pecuniæ dationem & promissionem indemnitatis, ar.d.l.& generaliter.& not.quòd inter pœnas iudicis dicitur esse dolus, l.lex Iulia repet.ad leg.Iuliam repet.Bal.

Quid si tabellio legit sñiam, & iudex postea dicit, sicut lectũ est ita pronũcio, an ꝓinde valeat ac si ipsam legisset.Bal. in l.hac cõsultissima.C.q testa.fa.po.& l.iubemus.eo. tit.vt ibi facit testator lecto testamẽto p notariũ.& dicit Iac.But.ibi φ sufficit habere assessores. ergo q p statuta sunt iudices ordinarij, verbũ substãtiale scilicet cõdemno vel absoluo, debẽt legere, & voce ꝓferre p se ipsos: secus in interlocutoriis, qa nõ requiritur de scripto recitatio.fac.quod no.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de of.pro con.Bal.in dic.l.hac consultissima.

Statuto caueẽ φ ꝯdẽnati à 30.lib.s.stẽt ĩ carcerib.malefactorũ: cõdemnati verò ab inde infra stẽt in carcerib.debitorũ: modò qdam erãt cõdemnati pluribus vicibus, ita φ inter oẽs vicesꝯdemnatio erat vltra 25.lib, licet in qualibet esset minor quãtitas: quæritur quid iuris Bar.in l.vbi fideiuss.de solutio.& l.si testamẽto.§. si dño.de condi.insti.& φ debeant tales condemnati stare in carcerib⁹ malefactorũ tenet Iac.de Are. post multa allata hincinde.

Sentẽtia cõdemnatoria lata super aliquo capitulo libelli generalis, vel pluriũ capitulorũ specificatorũ ñ intelligitur absolutoria in ceteris capitulis, In.in c.cum inter.de re iu.q dicit φ in libello generali licet dicatur in generesuper subiectis, &c.tamẽ debet probari, & in illis ꝓbationib.debet ferri sententia.secus in capitulis specificatis, fm eũ ibidem.primũ est verũ mero iure, sed quo ad effectum de æquitate distinguitur.quia aut generalis est ꝓsecutio, aut specialis: si generalis verũ dicit Inn.si specialis, aut p errorẽ, quia ꝓsequẽs ignorabat habere ius aliud & tũc ñ nocet, vt l.licet.C.de iud.aut p malitiã cã diuidẽdi vnũ ꝓcessum in plures, & tunc in omnibus nocet, vt l.de rebus.de arb.ita not. Cy.in dic. l.licet.Item in sñia absolutoria nõ, quia respicit libellum.de infami.l.j.& l.ꝓperandũ.de iud.Bal. vel latius clarificando istam materiam dic φ vbi sunt plura capitula diuisa vel diuersa, iudex super vno hodie & super alio cras poterit ferre sententiã.sed si vna est sententia de expensis litis, vt c.auditis.de procu.& c.fin. de do.& con.Inn.dicit φ in primo dicto sentẽtia est nulla, quia cõdemnauit, idem si sentẽtia est nulla in parte, quia in aliqua condemnauit.Idem si absoluisset siue fuerit sentẽtia ordinarij siue alterius, vt not.in l.i.C.si aduer.rem iudi.& l.apud Celsum.de excep.doli. & l.eos.& l.ampliorẽ.C.de ap.& l.in hoc iudicio, fam ercis.& l.j. de ordin.iudic.cum simil.Sed contra hoc fac.cap.cum tempore. de arbitris.sed solue vt ibi Ber.Inn.& Host.qa hæc habent locũ siue capitula principaliter & singulariter petanẽ in eodẽ libello, siue petatur magna siue plures res, vt not.dic. gl.in d.l.i.C.si aduer. rem iud.ibi dum dicit idem in pluribus ꝯtrouersiis, &c.per l.quid tamẽ.de arbi.& in hoc male hic dicit Inn.si verò separatim in diuersis, tunc quia separati, quasi plura ꝯpromissa, &c.non obst.l.ẽt §.j.de mino.quia nõ loquitur in cã principali, sed in cã restitutionis in integrum, vbi nõ est necesse ab oĩbus petere super quo restitutio est indulta, & sententia valebit siue sit confirmans siue ñ nec obst.l.quædam mulier.ff.famil.ercis.quia ibi loquitur in causa appellationis, vbi licitũ est à certo capitulo appellare, nec ꝓp⁹ est à tota sententia appellare: vbi sententia est lata super vno capitulo, à quo non est appellatum, valet, licet tota sententia ñ tangatur.secus in causa principali, vt omnes in parte condemnando & in parte absoluendo, fm quod expedit, vt dicta l.qui diem.&l. quid tñ.de arbi.& l.in hoc iudicio.& dic.l.ẽt fm Iac.de Aret.ratio quia sententia debet esse conformis libello, alias est ipso iure nulla.item iudex nõpt diminuere libellum, nec pro parte officio suo fungi.Et circa hoc scias φ triplex est pars, scilicet vniuersalis, integralis, & reciproca.nã si vendico domũ, & iudex solũmodo iudicat de superficie, & non de solo, ipso iure est nulla: quia non totũ integrale, id est, petitũ de toto integrali nõ pt ipse diuidere iudicium iurisdictionis.& officiũ ꝓnũciandi debet esse indiuiduũ & integrale.sicut dicimus de testamento cuius actus est indiuiduus, l. hæredes palã.ff.de testa.testamẽtũ eñ dr sñia: sicut sñia iudicis: ꝓ hoc ff.de admi.tut.l.inter tu.pars verò vniuersalis est triplex pars rei, id est quantitas, pars actionis, id est actionis in actione generali, & pars libelli: & plures in vno c cumulantur actiones.in prima parte sententia ipso iure non valet.vt si peto decem, & iudex condemnat in quinque, vt dic.l.j.C.si aduer.rem iudi.nisi agamus contra plures in solidũ: tunc valet sententia contra quemlibet ꝓ parte: quia licet quo ad singulos sit ꝓ parte, tamen quo ad diuersos est in solidum, vt l.j. C. si plures vna sñia. In secunda parte qñ sub vna actione plura capitula ꝯprehenduntẽ, siue vnum capitulũ qualificet aliud, siue non, super toto tamen est ꝓnunciatum.differentia tamen quædam est vbi sunt duo capitula coæqualia siue paria, si libellus fuerit generaliter prosecutus, ipso iure non valet sententia in parte, l.quid tñ.in prin.ff.de arbi.si autem fuerit specialiter prosecutus refert: quia quædã est prosecutio ad litis inchoationem, vt litis contestatio, quædã ad ꝓbationẽ, vt subsequẽtia ad litis contestationem.si ergo fuerit specialiter contestata valet sententia, & ipso iure alia capitula super quib.nõ fuit lis contestata ꝯplecti nõ pt: quia diffinitiua differri nõ pt super eo, super quo non fuit lis contestata. si aũt fuit lis ꝯtestata gñaliter, sed postea actore patiẽte declarata super vno capitulo, si quidem sequatur scilicet sñia, tunc specificè ferẽ in vno capitulo, reseruato tñ iure in aliis, si qđ ꝯpetit, valet tñ sñia.si aũt est simpliciter lata, tunc de iuris rigore non admittiẽ fm naturã sñiæ, q est vt sit indiuidua: & ideo de rigore in omnibus exceptio obest, l. licet.C.de iudi.scilicet de ęqtate, qa in non prosecuta videtur esse lata sententia à diuersis mediis.Datur replicatio, nisi actor dolo fecerit cã vexãdi, reum.vt l.de reb⁹.de arb.& dic.l.licet p Cy. sed omissio qualitatis circa vnum capitulum non vitiat substãtiã ff.de pœnis.nõ ẽ tãta vis accidentis, licet dependeat ab ipsa sñia.sed ꝯ fa.qđ no.in l.hoc enim.ff.de suspec.tut.In tertia verò parte vbi plures actiones cumulanẽ in eodẽ libello, & iudex iudicat de vno tm, dico φ plures libelli censentur, & valet sententia ipso iure, vt si quis cumulat petitoriũ cum possessorio, l.j.C.de appel.& not. pars reciproca, aut est reciproca circa idem iudiciũ, vt minor indiuisorio, & tunc ñ valet sententia in parte lata, vt si iudex designat partem vni, & nõ alteri: ad hoc fac.l.in hoc iudicio.aut sunt iudicia diuersa, vt conuentionis & reconuentionis, & compensationis, & valet sententia lata in altero: sed pp iniquitatem iudicis potest appellari, vt l. j.in fi.ff.quæ sen.sine ap.res.& l.quod in diem.§.si rationem.ff.de compen.Bal.de hoc plenè in repertorio quod composuit per alphabetum super verbo sententia. fac.Bal. in l.extra territorium. de iuris.omn.iud.

Sentẽtia interlocutoria pt ferri ꝯ absentẽ, & nõ per cõtumaciã c.auditis.de proc.per In.Iac.But.in l.necquiquã.§.vbi decretum. de of.procon.& leg.& omissum in interlocutoria potest supple ri: secus in diffinitiua, vt ibidem per Inn.

Citatus ad processus nõ est citandus ad interlocutoriam: secus in diffinitiua, vt in §.vbi decretum.

Nota φ iudex pt in plus condemnare quàm sit petitum, si reperiatur plus deberi.gl.in l.verbum oportebit.de verb.sig.& incip t pone &c.quod gl.non approbat.

Si iudex est incertus quando fert sententiam an sit iudex vel esse possit, an valeat eius sententia.Bar.in l.multum.de condi.& demon.& l.si incertus.de lega.iij.& l.sed & si de sua.de acq.hær.Bal. in l.falsus.C.de fur.

Nota quòd si sententia quæ est nulla propter defectum iurisdictionis pronuncietur fore aliqua, conualescit, vt in c. conquest. de resc. per In.

Nota ꝙ sñia lata in loco secreto nō publico ipso iure ñ valet, l. si ꝯsentaneū. C. de sent. & inter. om. iud. & quid si est lata de nocte gl. in l. moræ. de fer. & in c. cōsuluit. de off. deleg. Iac. But. in dic. l. more. & Inn. in dic. c. consuluit. & dicunt ꝙ valet. licet do. Signorolus. in consiliis teneat ꝙ nō valeat, per multa arg. pro & cōtrà.

Nota ꝙ si in sñia dicat̃ talē p̄ntem vel citatum, hoc p̄sumit, & si sñia sit scripta in forma actoꝝ, & cōtinet talem fuisse præsentem vel citatū, nō est necessaria alia probatio. ita dicit Spe. in ti. de sententia. §. vt autem. versic. & nota secundum quosdam. vide quod not. in c. quoniam contra falsam. de prob. per docto.

An p̄sumatur pro sententia iudicis? In. & Compos. in c. cum in iureperitus. de offi. deleg. tenet quòd sic. Host. & alij. in c. quoniam contra falsam. tenet quòd non. Bal. in l. j. C. si aduer. credit.

Quid si iudex existēs domi. facit citari partes ibi vt veniāt ad audiēdā sñiam, & iudex ibi tulit ipsis p̄ntibus, an valeat sñia, Gui. de cu. ꝙ sic in l. pen. §. fi. de iusti. & iur. item quid si iudex habet certā sedem in palatio, & fert sententiam in sede alterius iudicis sub eodem palatio, Gui. de Suz. ea. l.

An ex sētētia trāsferat̃ dñium, not. in l. Pomponius. §. si iussu. de acquir. po. & l. nō solū. 4. si mihi. de vsuc. & l. sunt aliæ. de pub. & l. 2. C. commu. vtri. iud. & l. sed & si. §. quæri. de reb. eo. per Bar. & l. si mater. §. eadem. & l. exceptio. de excep. rei iud. & insti. de of. iu. §. fi. & l. Iulianus. de cond. indeb. Bal. in l. ex hoc iure. de iusti. & iu. & in l. traditionem. de pac. vbi etiam dicit de sent. arbitri.

In c. in nr̃a. de proc. In. dicit ꝙ vbi aliquis agit nec petit aliquid sibi, sed petit à iudice fieri, vt puta testamētū rescindi, vel sñiam, vel alia instrumenta, & similia, tunc sententia lata pro vno prodest omnibus, not. in c. super his. de accu.

Quid si aliquis condemnetur tanquam produxerit falsos testes an ista sententia faciat fidem, & præiudicium de necessitate ipsis testibus: & idem quæritur de notario, si condemnatur de falso instrumento, an hoc noceat domino ad quem pertinet hoc instrumentum. Item an sententia lata pro vno absolutoria prosit socio eiusdem criminis, Bartol. de his ponit in l. denunciasse. ff. de adul. §. quid tamen.

In l. j. C. de iur. & fac. ign. no. ꝙ sententia ab excommunicato lata est ipso iure nulla: & hæc exceptio potest opponi in foro seculari. quod intellige in publicè ex communicato. secus si excommunicatio esset occulta. c. pia. de excep. lib. vj. in nouella. & l. si arbiter. C. de sent. & interloc. om. iud. & idem in interpositione decreti. & idem in qualibet auctoritate, vt tut. vel cur. excōmunicatus ñ p̄t auctorizare. idem in quolibet officio publico. de his omnibus. in dic. c. pia. hoc in publicè excōicato, vel secus vnde habemus ꝙ tabellio occultè depositus tamen conficit instrumenta, notat gl. in auth. de tabel. §. fi. Bal. in dic. l. j.

In l. iusiurādū. §. fi. de iureiur. nota ꝙ interlocutoria dr̃ esse sñia ab obseruatione iudicij, quantumq; absorbeat ius partis. Itē sñia ex mera contumacia lata, vel ex confessione quantuncunque lata post litem contestatam, dicitur interlocutoria. Bart. in l. Titia. de acc. & gl. in l. carum. ff. si seruitus vend.

An sententia lata pro falso procuratore possit haberi rata, not. in l. si mater. §. hoc iure. de excep. rei iud. & l. si tutor. in qui. ca. in inte. rest. non est neces.

Quid si plures erant iudices, & vnus erat absens, & alij p̄ntes tulere sententiam ipso absente, qui postea reuersus vult habere ratam ipsam sententiam, an possit. gl. quam no. in l. 2. de iure fis. libr. x. videtur dicere quòd non.

Sententiæ latæ sine ordine & cā nō est parēdum: secus in præceptis quę ñ pertinēt ad forum causarum, sed ad authoritatem p̄cipientis. c. ad aures. de temp. ap. & ibi per In. fa. l. Quintus. §. Pomponius. de an. leg. Bal.

An valeat sententia simpliciter lata super re, nō expresse de toto vel de parte. gl. in l. Pomp. §. si is. de proc. Bar. in l. legat. de leg. 3. not. in l. si in rem. de rei ven.

Iudex potest suam sententiam defendere, quia sua videtur interesse. Host. in c. cum contingat. de resc.

Statuto cauet̃ ꝙ si sñia ñ fuerit lata infra sex menses, ꝙ instantia perimatur. saluo si per actorem ñ steterit: modò actor fuit ꝓtestatus iudici ꝙ deberet ferre sñiam, & per eū nō staret, & hoc fecit sibi semel tantum: opponitur sibi ꝙ qualibet die iuridica debebat instare, quòd sententia ferretur: an sufficiat semel fuisse protestatum. Bar. ponit in l. Titia. §. vsuras. de leg. 2.

An sñia lata ꝓ vxore ꝯ virū ꝯuētū qa vergebat ad inopiā noceat creditoribus viri, & faciat fidē ꝯ ipsos creditores: & an sñia lata cōtra venditorem noceat emptori? Albri. in Rub. quæ res iu. nō no. & l. emptor. C. de hære. vel acti. vend. & in repet. l. vbi adhuc. de iure dot. fac. l. sæpe. de re iudic.

Nota ꝙ duo sunt casus in quibus sñia lata ꝯ absentem nō citatū valet, primus in l. 2. §. quod de frumētaria. de admi. rer. ad ciu. per. & ratio ibi per Bar. assignatur. secundus in l. ne diu. C. de pœnis.

Quæ sententia facit ius, Cynus in l. leges. C. de legibus.

Nota casus in quibus p̄t ferri sententia incerta, l. nō possumus. si pars hære. pe. vide Bar. in l. 2. C. de sent. quæ. sine cer. quan. prof. & Bal. in l. j. C. de iuris & fac. igno.

An nudū p̄ceptū iudicis liget, Bar. in l. pater. §. Iulianus. de le. 2.

Qualiter memoria alicuius possit damnari, no. Inst. de hęre. qui ab intes. §. per contrarium.

Nota casum in quo sententia non prodest victori, & prodest alteri cuius interest, l. posthumus. §. si quis ex his. de inof. tes.

Sentētia super iurisdictione respectu territorij lata inter partes, non præiudicat domino territorij. In. in c. cōquestus. de fo. com.

Si iudex iudicat vltra suam iurisdictionem, & nihil sit oppositū tenet sentētia: nisi sit error expressus. In. ī c. cū super. de of. deleg.

Nota ꝙ vbi iudex tulit sentētiam quæ ipso iure ñ tenet, vt ꝯtra ius errore expresso, ꝙ ñ facit litē suā. gl. ī l. j. ff. de var. & extra. cog.

Nota quòd sententia per errorem iuris emissa p̄nte parte præiudicat ita vt nō possit contrarium probari, l. 2. §. fin. de iure fis. ff.

In l. sicuti. de arb. not. arg. ꝙ si aliquid est cōmissum priorib⁹ vel cācellariis ꝑ statutū vel ꝓmissionē vel reformationē, ꝙ ille q absentat se nō p̄t cōmittere vices suas alteri: qa electa est industria: & ita seruat̃. Itē no. ex l. ista, ꝙ si eligātur tres vel quatuor syndicatores, q debeāt syndicare potestatē, & mō duo ex tribus vel tres ex quatuor volūt absoluere, alius ñ vult, nā ad hoc vt absolutio ñ valeat, cōsulitur ꝙ nolens nō pronūciet sed taceat, & hoc nisi caueatur quòd stetur maiori parti. & adde quod no. Arch. 2. q. 2. c. iudicibus. & c. si episcopus. Bal. & not. s. de arbitro.

In l. error. de iur & fac. ign. si iudex errauit ꝓnunciando aliter q̃ pronūciare debebat, si errore in sententia expresso, sententia est ipso iure nulla, & si super cōfessiōe fundet̃. l. nō fatetur. de cōfes. etiā si fundetur super ꝯsilio alicui⁹ periti. qa ꝯsiliū ñ defendit sententiā ꝯ nullitatē erroris expressi. ēt dico si esset de voluntate partium lata, & esset nulla. nō ob. l. ij. C. cōmu. vtriusq. iud. quia ibi nō loquitur in casu erroris expressi. ratio omniū est, quia ius constitutionis non potest mutari peccato priuatorum, l. quod de bonis. §. j. & l. Seius & Agerius. ad leg. fal. Bald.

An admittatur libellus, dico sñiam nullam, & si qua est appl'o, Bart. plenè in l. si expressim. de app. & gl. in c. abbate sane. de re iu. lib. vj. Iac. But. l. j. C. quan. prouo. non est necess.

Statuto cauet̃, ꝙ ꝯ sñiā nō possit opponi aliqua exceptio, ego volo dicere sñiā nō esse sñiam. an possim, not. in l. tribun⁹. de mili. test. ꝑ Bar. & in cle. j. de sequest. pos. & fru. Bal. in l. 2. C. cōmunia vtriusq. iud. vbi dicit quòd non potest dici nulla ratione incompetentię iudicis, postquam est missa executioni de volūtate partiū.

Quo ordine peruenitur ad restitutionē sñię latę ꝑ falsos testes vel falsa instrumenta, Iac. de Are. in l. j. dom. Macha. de azoguidis de Bononia multa & multa dixit in l. 2. C. si ex falsis instru.

Quibus modis subleuetur seu impugnet̃ sñia, gl. & Bar. in l. cās. C. de sent. aduer. fisc. lat. lib. x. & hoc vltra casus nota. per Spec.

Nota quòd prætextu exceptionis de nouo repertæ non debet retractari sententia, Inn. in c. dilectus. de resc.

Cum fert̃ sñia ꝯ sñiam, de quo per Cyn. & doct. alios in l. j. quan. prou. nō est ne. post eorū dicta Ioa. Cal. in c. inter monasteriū. de re iudi. sic distinguit s̃m Ioā. And. aut secūda sñia fert̃ ratione alicuius remedii. puta restitutionis, vel appellatiōis. aut ñ: primo casu tenet secūda, vt in materia restitutiōis vel appellationis. secūdo casu, aut sentētia erat nulla, aut aliqua: si nulla, secunda tenet: nā nō p̄t dici aliquid fieri ꝯ illud qđ nullū. est, & ꝑ hoc illa prima nō ꝓstat impedimētū, vt in regula iur. ñ p̄stat. si aliqua, aut istę ambæ sñię p̄nt cēseri vt diuersę & ñ vt ꝯrīæ, aut ñ: primo casu vtraq; valebit, & intelligēt̃ taliter. vt nō dicāt̃ ꝯrīæ, & se ñ impediāt. ar. l. quotiens. de reb. dub. & qđ solet dici in l. sed & si possessorem. ff. de iureiu. Secundo casu, aut in instātia tractatum est de virib. primæ, aut nō. primo casu tenet, secunda, l. j. in prin. ff. quæ sent. sine ap. resc. secundo casu aut scienter & dolose fuit hoc omissum ꝑ illum qui pro se habuit primā sententiā, aut nō dolosè sed ignoranter, vel scienter sine dolo tamen. primo casu tenet secūda sententia, & ita intelligit̃ dictū c. inter monasterium. & ita dicit Hosti. & inducit ꝓ se capitulū cum excep. de exce. dū ibi dr̃ ꝙ est speciale in exceptione excōicationis. obseruandum est ergo in aliis ius cōe. l. ius singulare. de leg. secundo casu non tenet secunda sententia: & ita intelligitur dicta l. dat. Petr. de bellaper. dicit quòd quando ignorāter fit omissio, si iudex ignorauit de prima sentētentia, tunc valeat secunda: sed si sciuit, non, & pro hoc inducit capit. si duobus. extr. de ap. quod non placet Ioan. An. do. Ioā. Cal. & post ipsum dom. Ioan. de casti. multa ponit in dic. c. cum inter monasterium.

In l. j. ff. de Iudic. quidā nobilis litigās mecū, metu illato in iudi-

cem, iudex pronunciauit contra me: an sententia sit ipso iure nulla. videtur quod sic, quia metus illatus in iurisdictionem facit actum ipso iure nullum, vt hic. Resp. quod hoc est verum in iurisdictione concedenda secus in concessa excercita, vt no. Inn. in ca. innotuit. de eo qui fur. ord. susp. pro prima parte fac. quod coactio facta ad sic pronunciandum facit sententiam ipso iure nullam, cum videatur abesse consensus, l. qualem, ff. de arb. ad hoc Respondetur quod aliud in arbitro secus in iudice, qui compulsus ad sic pronunciandum, sententia eius tenet. not. gl. xj. q. j. c. 4. & ext. de sen. exc. c. j. à contrario sensu lib. 6. videtur sic dicendum aut quæris an sententia valeat, adeo quod non sit necesse appellare, & dic quod non valet. ita intelligantur iura pro ista parte allegata. aut quæris an valeat quo ad aliud effectum: & dic quod valet: tamen obstat exceptio seu replicatio, arg. l. si dolo. §. de dol. & ita intelligantur alia iura Bal.

Nota quod sententia lata per iudicem laicum contra clericum est nulla. Bal. in l. generaliter. C. de epis. & cle.

An sententia lata super inepto libello sit ipso iure nulla. Bal. in l. ius pluribus. & l. manumissiones. de iusti & iur.

Pone apparet sententia lata, sed non apparet ad cuius petitionem an valeat. Bal. in l. j. C. vt quæ, des, aduo. iu. sup.

An causa falsa adiecta in sententia vitiet sententiam. Bal. in l. qui testamento. de excu. tu.

Nota quomodo sententia facit ius inter omnes, no. in l. in omnibus. de lib. agno.

Si sententia est lata super inepto libello & pro actore, quid erit officium iudicis appellationis. Bal. in l. 2. C. de rescin. ven.

Nota quod si procurator fuit litem contestatus, & dominus fuit citatus ad audiendam sententiam. Bal. in l. procuratoribus, de proc. dicit quod sententia est ipso iure nulla. fac. quod no. in l. j. C. de sen. & interl. om. iud.

An sententia lata super appellatione ab interlocutoria sit diffinitiua vel interlocutoria Bal. in auth. hoc sacramentum. de iuram. cal.

An sententia possit ferri pendente commissione. Bal. in l. litigato. de appellatio.

An processus possit ratificari post sententiam latam. Bal. in l. Iuli. qui satis. coga.

An sententia lata super appellatione interlocutoria sit diffinitiua vel interlocutoria. Bal. in aut. hoc sacramentum. de iuram. cal.

An sententia lata super nullitate sit interlocutoria, an diffinitiua. Bal. in repe. l. tale pactum. §. qui prouocauit. de pac.

Sententia præiudicat illi qui scit suam causam agitari. Inn. in c. sicut. de re iud.

Sententia lata me præsente cum certa persona possidente rem meam præiudicat mihi quantum ad possessionem tantum. Inn. in ca. super. de re iu. & quod no. in c. cum quis. eo. ti.

Sententia non est mandanda executioni contra hæredes defuncti, nisi præmissa citatione. Inn. in c. at qui. alias quia. v. de iud. Ang. in l. oratione. de fer. vide eundem in c. ex ratione. de ap.

An pars sit citanda ad sententiam ferendam. Bal. in l. si ea. C. qui acc. non po. distinguit inter diffinitiuam & interlocutoriam.

Si duo iudices ferant diuersas sententias, quid iuris. Bal. in l. 2. quando prou. non est ne. Ang. in l. duo. de re iud. & de inoffi. test. l. si pars.

Sententia per quam pronunciatur instantiam fore peremptam, est interlocutoria. Bal. in l. fi. C. si tutor vel curator interue.

Sententia qua pronunciatur sententiam fore exequendam vel non, sit diffinitiua vel interlocutoria. Bal. quod est interlocutoria. in l. ab executione. quo. ap. non reci.

Sententia lata dilatione pendente non valet, gl. in l. j. ff. de feri.

Sententia lata de nocte an teneat. Bal. in l. casus. C. de testa.

Sententia lata nulla dilatione data est nulla Bal. in l. pen. C. si ad uer. rem iud.

An iudex possit declare sententiam suam fac. Bald. in l. hæredes palam. §. sed si notam. ff. de test.

An debeat offerri libellus in causa appellationis. Bal. in aut. hoc sacramentum. de iur. cal.

Præsumitur pars citata ad sententiam si sententia transiuit in rem iudicatam. doc. in Clem. j. de re iud. sup ver. citatio secundum paulum de Leaza.

An iudex in causa ciuili possit ponere pœnam in sententia, Ang. in l. debitor. de re iud. & in Spec. de sent. §. j. & c. Raynaldus. de testa. per Io. And. in nouel. ad fi.

An sententia lata super possessorio sit diffinitiua vel interlocutoria, Bal. in l. post sententiam. de sen. & inter. om. iu. & de sen. interlocut. Bal. ibidem.

Nota quod in sententia interlocutoria debet inseri causa absolutionis: aliàs iudex facit litem suam. Bal. C. de iud. aut. post iusiuran.

Si petitur simpliciter sententiam pronunciari nullam, an iudex poterit pronunciare de iniquitate. Inn. in c. cùm contingit. de of. del. in gl. mag. ibi, vel quid si petitur simpliciter rescindi.

Sententia debet esse conformis libello: quid debet intelligi vt no. Bal. in l. j. C. si plures vna sententia. & l. C. de sen. ex breui. reci. & l. fi. C de fideic. lib. Bal. & Alb. ibi, & l. j. C. vt in pos. leg. & Bal. in l. 2. si seuerior. C. de infa.

Nota quod si iudex tollit iustam sententiam per metum, aliàs non facturus, an valeat sententia, Bal. in l. fi. de poe. iud. qui mal. iud.

Sententia lata pro filiofam. in causa appellationis, si non appareat ipsum fore filiumfamilias, queritur quid iuris. Bar. in l. fi. §. necessitate. C. de bonis quæ lib.

An sententia interlocutoria possit ferri parte non citata, no. in l. diem proferre. de arb. & l. de vnoquoque. de re iud. vide Alb. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. de of. procon. & leg.

An sententia diffinitiua lata præsente reo citato ad instantiam actoris, & ipso actore non præsente, teneat Ang. in dicta l. de vnoquoque quod sic

De sententia lata contra eum qui decessit. Alb. in l. penul. quæ sententiæ sine app. resc. fac. l. in summa. §. fin. de re iud. & l. de qua re. & l. tam ex omnibus. de iud. fac. quod no. in c. 2. vt lite pen. lib. 6. per Arch. & 24. q. 2. in summa. & l. nulla. de proc. fa. Bal. in l. vnic. §. in prin. de cadu. tol. & in l. edita. C. de eden. in repe.

In quibus casibus valet sententia vtraque parte absente lata, & quid in interlocutoria. Ang. in l. si quis libertat. de pet. hæred.

Qualiter res sit exprimenda in libello. Bald. in l. edita. de eden. in quin. q. princ. & non conclusioni libelli. Bal. in l. hac perpetua. de sent. ex breui. reci.

Nota quod sententia videtur habere tacitam causam per relationem ad acta, quæ idem operantur quod causa expressa. Bal. in l. ex morte ad l. Aquil. & C. de erro. aduoc. l. j. secundum Cy.

An sententia lata in causa summaria propriè dicatur diffinitiua Ang. in l. imperium, de iuris. om. iud. dicit quòd non. & l. qui restituere. de rei vend.

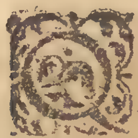
Sententia perimens exceptionem peremptoriam an sit diffinitiua. no. in clem. fi. de ap. Bal. in l. rei iud. C. commin. prog. vel epist.

An sententia imperatoris vel principis teneat sine citatione partis, Bal. in l. nec causas. de appellatio.

a ¶De Executione sententiæ[a]. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶Tancredus posuit hanc rubricam post illas suas, de quibus dixi in proxima. ¶Ioan. de Deo. libr. Iud. parte. j. ij. & 3. de hoc tract. Rof. de vtroque Vber. & Nep. de Moteal. vide s. rubr. Alb. Gal. posuit rubricam de executoribus sententiarum. ¶Gui. de Suz. ponit 4. rubricas: primò de executione rei iudicatæ: secundò, an detur tunc libellus tertiò, qui exequi possint: quartò, de exceptionibus, quæ executionem impediunt. De secundo & quarto vide, quod dicam infra de lib. concep. §. nunc dicendum. super ver. 25. ¶Vidi dubitari circa duos habentes iurisdictionem cumulatiuam criminalium in solidum in certo loco, quorum alter solus habens executionem propterea id volebat furcas erigere, an id posset altero resistente? Et fuit terminatum quod posset: & maximè per l. si ita §. j. ff. de vsu & hab. Non obstat l. Sabinus. ff. com. diui. & regula, in re com. lib. 6. quia hic ponitur, quod executio non erat communis: ergo eius solius est executio, licet exigeret rei signatæ signum: facit ff. de of. præfe. præ. Afri. l. nomine domini. ibi, sicut ex clausuris, &c. & C. de athle. l. vnica, li. x. ff. ad l. Cor. de fal. l. eos. & de iure annul. aur. per totum: & simile ext. vt lite pendente, c. j. & cle. de priui. c. 2. Repellendus est ergo socius, qui nullam iustam habet contradictionis causam, C. de edic. di. Adri. l. fi. Protestari tamen poterit, quod per id nullum suo iuri, quod habet in cognoscendo, fiat præiudicium: facit ext. de re iud. suborta. ante fi. & de capel. mo. c. 2. ad fi. ad idem ff. de testa. tu. l. idem fiat. de lib. exhib. l. 3. §. pe. & de aqua quo. & æst. l. pe. Sed quid si ille non habet ibi solum proprium, vel ad hoc aptum? Videtur, quod cogi potest habens locum ad id aptum, vt illum vendat, cum in executione harum publica & priuata versetur vtilitas. De prima patet, quod publicè interest maleficia puniri. de sen. exc. vt famæ. & ibi cum concord. in gl. 4. Illius autem est homines terrere, ne illa committant: & sic ante tempus occurre, C. quando lice. vni. sine iud. se vind. l. j. propter quam causam interdum exacerbantur pœnæ, ff. de pœn. aut facta. in fi. ¶Quia verò excusationes pœnarum actum transeuntes facilè à memoria decidunt, per industriam est inuentum illas erigi ad pœnarum memoriam, siue terrorem, prout de monumentis dicitur ff. de condi. inst. quidam in suo. Visus etiam fortius imprimit, quàm auditus, Inst. de gradi. affin. & de his vide prin. arboris, De secunda patet: quia ad solatium passorum damna, vel hæredum interemptorum id pertinet: & patet in vtraque, ff. de pœn. capitalium. §. famosos. & sunt quasi cuiusdam edicti propositio ad delicta terrenda, ff. de var. & extraor. crim. l. saccularij. §. sunt quidam. Is autem, cui competit dispositio finis, habet disponere, quæ pertinent ad finem, de of. del. c. j. vbi concor. in vl. gl. & ff. de re mil. l. officium regentis. de sent. exc. permittimus. & eodem titulo quoniam. libro vj. Per quod concluditur, quòd deficientis iudicij loco, quo sine alterius incommodo poni possint, poterit habens locum commodum compelli ad vendendum propter publicam vtilitatem, de qua ff. ne quid in loc. pub. l. j. §. sunt, qui putant. de relig. & sump. fu. l. si quis sepulchrum. ad Syl. l. lege Cornelia, quemadmodum ser. ami. si locus. C. in quibus cau. ser. pro præ. lib. accu. l.

VONIAM non sufficit sententiam ferri, nisi & ipsa executioni mandetur, vt extr. de re iudi. cùm aliquibus. & probatur in ipsa rubrica, dum primò dicit de sententia, & postmodū subiicit De re iudicata, quod executionem respicit, vt ff. de constit. pec. promissor Stichi. §. constitutio. ideo postquam de sententia diximus, aliqua de eius executione dicamus, ostendentes quæ sententia sit executioni mandanda & à quibus: & in quibus rebus: & qualiter: & post quod tempus:
a qualiter, & quo iure executio petatur: & qualiter impediatur[a].

ADDITIO.

2. ¶ADDE, quòd hæc quæstio fuit inter Regem Maioricarum & abbatem Anuamæ: & super ea consultus Old. respondit, vt ei[9] cons. clxj. incip. thema. tale est: cùm materia quęstionum inter Regem Maioricarum, &c. vide etiam eius consi. 6. inci. quæstio talis duo homines.

a Impediatur. ¶Tria prima membra, & quintum fuerunt Tan. Hosti. in Sum. de re iud. §. vlt. coniunxit quinque membra.

SVMMARIVM.

1 *Sententia non est executioni mandanda, vbi appellatio fuerit interposita: & si factum fuerit, appellanti fieri debebit restitutio.*
2 *Appellans à sententia, semper est admittendus, etiam si sine causa illam interponat appellationem.*
3 *Appellatione pendente nil est in iudicio innouandum.*
4 *Sententia excommunicationis secum trahit suam executionem: & vbicunque excommunicato sua deneganda sunt beneficia.*
5 *Prælati sententia tenet, quamdiu toleratur.*
Prælatus potest excommunicatum spoliare beneficiis, quę sub ipso habet.
6 *Excommunicato beneficiis spoliato, an, & quo pacto possint clerici, ad quos spectat electio, alium eligere.*

¶Sententia executioni mandanda quæ sit.

1. §. Est autem illa sententia executioni mandanda, quę de iure valet, & tenet, & quæ non est per appellationem, vel restitutionis petitionem suspensa, C. de executione rei iud. lege prima, & l. si, vt proponis. & l. fi. ff. de re iud. si cùm nulla. C. in integ. rest. postul. ne quid noui fiat, lege prima, ff. ad Turpil. l. j. §. fi. alioquin differri debet, donec appellationis, vel restitutionis quæstio decidatur, ext. de officio delegati, c. pastoralis. §. præterea. & §. fi. Si verò suspensa fuerit per supplicationem, executioni mandabitur, sed victor satisdabit de eo, quod obtinuerit, restituendo, si contingat priorem sententiam retractari, C. de præcib. Imperat. offe. auth. quæ supplicatio. Sed & si postulata in integrum restitutione, & obtenta pendente causa presumptio sit, quòd malitiosè postulata fuerit, mandabitur executioni sententia sub præmissa
1 cautione, vt ext. de in integrum restitutione, suscitata. †Quod autem dixi, appellatione interposita non esse sententiam executioni mandandam, verum est: & si factum fuerit, possessio restituenda est appellanti: & reuocabitur, qcquid factum est, etiam priùs q̃ de meritis appellationis discutiatur: vt ext. de iureiur. venientes. in fi. & in præ. §. præterea. & extrà de app. dilecti. & in auth. vt nulli. iu. circa principium, & ij. q. 6. appellatione. Et hoc dicunt quidam verum esse, cùm appellatur à sententia ordinarii, vel etiam delegati, cui commissa est causa sine remotione appellationis, vt in p̃. concord. secus si sit causa, appellatione remota, commissa: quia tunc appellatio non impedit executionem sententiæ talis delegati, vt in §. præ. vbi quæritur, an commissio obtenta super causa appellationis interpositæ à sententia eius, qui datus erat appellatione remota, impediat sententiæ executionẽ? Frustra igitur hoc quæritur, si eam sola appellatio impediret. In e. § etiam dicitur, q̃ eo ipso, quòd Papa causam appellationis committit, reuocat iurisdictionem prioris iudicis: vt interim executio sententiæ suspẽdatur. Ergo à cõtrario prius quàm fiat commissio, primus iudex potest sua iurisdictione sententiam exequi ad idem facit eodem titulo, super eo. in fi. ibi, non illis, sed partibus appellationis remedium est sublatum: hoc est dicere, quòd propter partium appellationes iudex non dimittet sententiam exequi, cùm eis fuerit appellatio interdicta ad idem facit extrà de app. pastoralis. Ideoque non reuocabitur, quod post talẽ appellationem factũ erit, donec de appellatione sit cognitum, extrà de dilat. c. j. secundum G. Na. & P. de Samp. Sed cõtrà ext. de officio delegati, cùm causam, quæ vertitur. & c. cùm olim. in quibus non fuit remota appellatio, & tamen non retractatur sine causæ cognitione, quod fit post appellationem. Dicit G. N. quòd ibi causa fuerat, appellatiõe remota, commissa: & remotio appellationis operatur, vt non retractetur sine causę cognitione, quod fit post appellationem. Tu dic, q̃ quòd remotio appellatiõis, quo ad hoc, nihil operatur: quod fit pòst, ar. ext. de off. ord. licet vbi appellatio recipitur, licet fuerit inhibita, & de app. vt debitus. vbi de hoc. Vnde dicitur, quòd aut appellatur à diffinitiua: & tunc statim reuocatur, quicquid fit à quocunque iudice appellatione pendente, vt in primis concor. Nec credo, salua prædictorum reuerentia, quòd tunc remotio appellationis quicquam operetur, vt j̃. titulo proximo, §. quibus. prope fi. ibi, ego dico. Sed hoc fit ex virtute & beneficio appellationis emissæ. Aut ab interlocutoria: & tunc secus, quia pręsumitur pro processu, vt extrà de appel. cùm in ecclesia. Vnde non reuocatur sine causæ cognitiõe quod fit post appellationem ab ea interpositam, vt in prædictis contrariis, & extrà de lib. oblat. c. ij. & 3. cum multis similibus. Et est ratio: quia possibile est, quòd appellatio sit nulla, vel iniusta, nec admittenda, vt extrà de appellationi. cordi. §. quòd si appellator. & c. Romana. § si verò. & §. quòd si. & §. si au
a tem[a]. ¶†Quando autem appellatur à sententia, semper est admit-
2 tenda appellatio, qualiscunque sit, etiam si sine causa interponatur, vt in præd. ca. Romana. §. cùm autem. à contrario sensu. Item quia maius præiudicium fit, si diffinitiua executioni mandetur, quasi post appellationem ab interlocutoria aliquid innouetur. Alij autem aliter dicere consueuerunt super decr. de consti. cùm M. in fi. & iünge, quod est j̃. de appel. §. nouissimè. & §. in quibus.
3 versiculo, verùm quia. & seq. ¶†Sed pone[b]: agebam contra te si
b mul petitorio & possessorio: lata est sententia pro me in possessorio, pro te autem in petitorio: appellaui à sententia lata contra me: tu verò non appellasti à sententia contra te lata pro me: vnd̃ peto illam executioni mandari cùm in rem transiuerit iudicatam tu excipis per decr. de causa pos. & pro. cùm dilectus. quòd executio debet in petitorio præualere: ego replico, q̃ in petitorio non debet executioni mandari, quia appellatione pendente nil est innouandum, extrà de ap. dilecto. & de iureiur. venientes. in fi. quæritur, quid iuris? Resp. distingue, secundum Odof. quia aut sententia super petitorio fuit lata pro aduersario meo, ideo quia ego ñ probaui me dominum, per regulam illam, actore non probante, &c. tunc talis sententia non tribuit ius aduersario meo: vnde bene potest sententia super possessorio pro me lata executioni mãdari: quia non sequitur, absolutus est, quia ego nõ probaui: ergo est sua: quia contrarium potest esse verum: ar. ext. de rescri. olim. prope finem. Aut ideo, quia ille se dominum probauit, quia fortè assumpsit in se onus probandi, licet esset reus, ff. de prob. circa. & tunc non est exequenda: quia ex quo pronunciatum est rem suam esse, per consequens pronunciatum est non esse meam, ff. de procur. Pomponius. §. sed & is. vnde obstat mihi exceptio doli: quia peto, quod restituturus sum, ff. de excep. doli, l. dolo. & in hoc casu loquitur præd. dec. cùm dilectus. & prædicta distinctio probatur ff. de iureiur. sed & si possessori. resp. j. vbi dicitur quòd si detuli iusiurandum alicui, qui iurat rem suam esse, & postea res p̃ ueniat ad me, audietur excipiens: si verò iurauit rem meam non esse, & postea res ad me perueniat, non audietur, quia nõ iurauit suam esse. Sic extrà de causa pos. cùm ecclesia. in fine, vbi canonici obtinuerunt, non solùm ex eo quòd clerici non probauerunt plenè suam intentionem, sed quia ipsi fundauerunt intẽtionem suam de iure communi, s. electionem regulariter ad canonicos p̃
4 tinere. ¶†Item sententia excommunicationis secum trahit suã executionem, & vbique excommunicato sua beneficia denegantur, vt extrà de ap. pastoralis. Mandatur tamen quodammodo executioni, quando publicatur, vel etiam aggrauatur: quod dic, vt s̃. titulo proxi. §. vt autem. ver. verùm quia. & seq. Item etiam aliæ sententiæ statim quosdam sortiuntur effectus. si enim in ea talis ĩfligitur poena, q̃ adimat libertatem, vlteriùs eius testamentum nõ valet, nec etiam ex testamento capiet, ff. de legat. 3. l. j. §. deportatus. ff. de poenis, qui vel. §. quod ad. extr. de hæret. excommunica-
5 tus. §. credentes. ¶†Secus tamen est in his, q̃ ratione officij agit: putà si est prælatus, & sententiam fert. tenet enim sententia quãdiu toleratur, 8. q. 4. nonne. 3. q. 7. § tria. prope prin. ext. de cohab. cle. & mu. nostra. xix. distin. serui. ff. de offi. prætor. l. Barbarius. nisi fortè lata esset in eum sententia depositionis, vel spoliatus esset insigniis dignitatis, vt infrà de accusa. §. 2. versicul. & nota, quòd. & seq.

ADDITIONES.

a §. si autem. ¶libro 6.
b Sed pone. ¶Super finem ponitur hìc iste ver. qui habebatur s̃. de pet. & pos. §. j. ver. quid si is. vt ibi dixi.

& seq.tunc enim sententia à tali prælato lata,non tenet,ff.de his, qui not.infa.l.ij.§.igitur.ff.de iudi.cùm prætor.Ex quo autem sententia lata est contrà aliquem de aliquo crimine,prælatus potest illum spoliare beneficiis,quæ sub ipso habet, eo tamen prius vocato:&super hoc sententia contra eum,tanquam super notorio,
6 videtur lata.¶†Clerici tamē,ad quos spectat electio, non eligēt alium sine superioris licentia, vel nisi eo priùs amoto per sententiam depositionis, seu perpetuæ amotionis: hoc prosequere, secundum Papam,prout not.extr.de accu.qualiter.ij.in gl. quando
a igitur.prope fin.[a]

ADDITIO.

a Prope finem.¶Mihi incipit,ij.q.vij.vers.incipit,credimus tamen.

SVMMARIVM.

1 *Delegati patriarcharum,archiepiscoporum,episcoporum,& aliorum minorū iudicum,& subdelegati à delegatis principis,an possint in possessionem mittere.*
Ordinarius,vel delegatus à principe causam alteri committens, quibus verbis vti debeat.
2 *Delegatus simpliciter,seu totaliter vices suas committens,sententiam exequi non potest,cùm nil sibi retinuerit.*
3 *Delegatus à Principe an,& intra quantum tempus possit suam sententiam exequi.*
4 *Iudex secularis an exequi possit sententiam ecclesiastici.*
5 *Executio multipliciter diuiditur.*
6 *Executor merus an possit bene cognoscere de precum veritate,in quibus ei demandatur executio.*
Mera executio implicitam habet cognitionem.
7 *Appellatio ab executore an impedire possit,quin minus exequatur.*
8 *Executio sententiæ an in totum per appellationem suspendatur.*
9 *Appellans ab executione sententiæ an debeat dicere causam,quare appellat.*
10 *Iudex appellationis si confirmet sententiam à priori iudice latam, cuius erit eam exequi.*
11 *Appellatiōe facta ab interlocutoria,si iudex appellationis pronūciat malè appellatum,remittens appellantem condemnatum ad primum iudicem,quis exequetur hanc condemnationem.*
12 *Sententia doctoris cognitionem causarum habentis,per quem executioni mandabitur.*
13 *Condemnatus in vna prouincia an cogi possit in eadem satisfacere.*
14 *Sententiæ executionem petens à proferente,eius officium dicitur implorare.*
Executor esse desinit,qui partes iudicis interponit.
15 *Iudices in causis criminalibus per quos suas sententias exequi debeant.*
16 *Executor sententiæ dubitans de mandato, non tenetur exequi quod mandatur, donec certus fiat.*

¶Sententia à quibus possit executioni mandari.

a 2.§.Nunc dicendum est, à quibus mandatur sententia executioni[a].Et certè à iudicibus ordinariis,siue ipsi iudicauerint,siue delegati ab eis,siue etiā arbitri compromissarii,si ipsorum arbitrorum sententia confirmata sit expresso partium consensu,vel tacitò,s.dierum decem lapsu,vbi compromissum non fuit aliqua pœna vallatum.hoc probatur extrà de fo.cōpet.si quis contra.ij.quęstione vj.quisquis.ff.de re iud.à diuo Pio. respon.j.& §.sententiam.C.de arb.l.pen.C.de iudic. properandū.
1 §.fin autem reus.¶†Quoniam delegati patriarcharum,archiepiscoporum,episcoporum & aliorum minorum iudicum,& subdelegati à delegatis principis,in possessionem mittere non possunt vt ff.de iur.om.iudic.debere. quare ordinarius delegans, in cuius iurisdictione est res petita,vel alia bona condemnati,debet sentētiam executioni mandare,vt extrà de fo. compe. sanè si episcopi. & cap.postulasti.C.de præd.mi.si prædium.ff.de censibus, forma.
b secundum Tanc.[b]Io.tamen,& Bar.& alii dicunt,quòd delegatus ab ordinario potest sententiam suam exequi.Innoc. Papa IIII. no.extr.de offic.ordin.cùm ab ecclesiarum.quòd quilibet iudex, siue sit ordinarius, siue delegatus à quocunque, siue subdelegatus, potest exequi suam sententiam per iurisdictionem, q̄ habet. Ipse quoque no.ext.de ver.sig.dilecto.ꝙ et missionē in possessionem ex primo decreto,& etiam ex secūdo, tam in personali,quā in reali actione,potest facere solū delegatus à principe,vt C.quo modo & quando iud.in authen.qui semel. & l.consentaneum.§. ver.hoc autem.verùm etiam delegat⁹ à quolibet alio.Alij dīt,ꝙ delegatus ab ordinario, seu ab alio, q̄ à principe,decernere & pnunciare potest de mittendo in possessionem: sed dare possessionem corporalem non potest,vt in authen.Col.v. de exhib. & intro.reis, §. si verò etiam quidam. Imò ordinarius delegans ipsam dabit,vt ff.de dam.infe.l.iiii.§.duas.extrà de fo.comp. Romana.§.
c contrahentes[c].de hoc no.s̄.de j.& ij.decre.& §.restat.& §.nunc videamus.s̄.de iud.dele.§.sequitur.ver.potest etiam.& in prædi.c.si quis contra.& de offi.deleg.ex literis.& ca.significasti.& cap.seq. & in præd.cap.quisquis.& xj.q.j.peruenit.& ff.de re iudic. à diuo.
d Sed,vt sub tuto procedatur,consulo[d],quòd ordinarius,vel delegatus à principe,causam alii committens,sic dicat:
¶FORMA.Talem causam, & eius executionem tibi committo:
2 &tunc poterit ille exequi,ex quo sibi fuerit demādatū.¶†Quid si delegatus simpliciter,seu totaliter commisit vices suas? sic ipse non potest exequi,cùm sibi nil retinuerit,extrà de offic. delegat.
e venerabilis.ordinarius autem non vult exequi.Dicit Io.de Deo[e] & hoc casu poterit ipsemet exequi:& si hoc non potest,denunciet illud iudici seculari,vt infrà eodem §.versi.sed pone.ij.ibi,sed il
3 Jud,&c.¶†Hoc autem certum est,quòd delegatus à principe potest suam sententiam per se,vel per ordinarium,si maluerit, exequi intra annum,vt in præ.cap.ex literis. vbi de hoc,&cap.significasti. & cap.sequen.& de do.& contu.c.j.& de off.ord.pastoralis.§.præterea.& de eo,qui mit.in pos.cau.rei seruan.cap.ij.& iij. Potest etiam missum defendere,vt s̄.de j.& ij.decr.§. iam de effectu. versic. & nota.Quòd si ordinarius certus est de illius iurisdictione,tenetur ad mandatum eius exequi, etiam si scit eam contra ius litigatoris latam esse,vt eodem titulo, postoralis. §. quia verò & eodē titulo,si quando.& cap.cùm te.ff.de iudic.si prætor.Poterit tamē delegato dicere,quòd læsam habet conscientiam:&rogare,ne ipsam cogat exequi:alioquin appellet, extrà de appellat. de priore. & no.extrà de of.delegat.si quando.Si verò dubitat,non tenetur exequi,nisi certus fiat,vt eodem titulo.cum in iure.C.de mandat. princip.l.vnica,extrà de rescrip.cùm contingat. Si autem sciat eā nullam,putà latam à non suo iudice,vel per falsas literas, vel alio modo,vt dixi s̄.titulo proximo,§.fin.tunc eam exequi non tenetur,extrà de crim.fal. super eo.C.si ex fal.instr.l.iudicati.& in præ. l.si prætor.C.de cond.cau.da.l.ij. Sed nunquid mittet in possessionem rerum,quæ non sunt suæ iurisdictionis?de hoc in præd.§.re-
f stat.¶†Hoc etiam nota,quòd iudex secularis exequitur sententi-
4 am ecclesiastici:& econtrà.quod dic, prout not.secundum Papā, extra.de off.ord.cap.j.Quid si mandetur alicui,quòd mihi det possessionem, amoto inde quolibet illicito detētore?Dicunt quidā, quòd iste non habet iurisdictionem,nisi super notoriis illicitis,ar
g gumen.extra de offi.deleg.statuimus[g].Alii probabiliùs dicunt,ꝙ procedet super non notoriis,iuris ordine obseruato.de hoc,secū
h dum Papam,extrà de priuileg.cùm olim propter[h].¶†Vt autem
5 in hac materia pleniùs instruaris, nota,quòd executio alia mera, alia mista.quæ prosequere, vt no. in præ.c.pastoralis.§.quia verò & ij.q.vj.§.sunt etiam quorum.versic.ab executore.& xxv. q. ij. si non cognitio.Tu tamen vltra illa,quæ ibi no.circa hoc sic distingue:Nam sententia aut est nulla,aut est iniusta,aut annullanda.Si sententia est nulla,vt dixi s̄.ver.si autem.& hoc coram mero executore opponitur,non cognoscet ipse de hoc: imò supersedebit executioni referendō negotium superiori,extrà.de re iud.de cætero.&in prę.ca.si quando.Talis enim sententia non est in re exequenda,vt in præ.l.si ptor.ext.de re iu.super eo.xxv.q.ij.si n̄ cognitio.Si verò ē iiusta,i.ꝯ i⁹ litigatoris lata,ex odio,vł p imprudētiam iudicis,& similia,vt ext.de re iu.cū iter vos.& d̄ emp.&ven.c.fi.& hoc coram executore opponitur,nō reuocabit sententiam, nec de ea

ADDITIONES.

a Executioni.¶An delegat⁹ Papæ,qui intra terminum sibi statutū tulit diffinitiuam,illam post terminum exequi possit,scripsi de offi.deleg.de causis.post gloss. in quæst. quis exequitur sententiam latam per iudicem laicum ꝯ laicū factum clericum,vel monachū. scripsi de oblig.ad rat.c.vno,super gl.in magna suppletione. ad fi. ADDE,quòd illud,quod ibi scripsit,fuit Oldradi, eius consil. iiij.
b Secundum Tancre.¶vbi suprà post princip.
c §.contrahentes.¶libro vj.
d Consulo.¶Secundum Ioan.de Deo,vbi suprà,parte j.versi.dicat ergo.
e Ioan.de Deo.¶Vbi suprà parte 3.ver.pone.quod allegat ibi xj.q. j.de persona.& c.si quis cum clerico.&C.de episc.aud l.episcopale iudicium.
ADDITIO. Adde versicul.sequent.ibi, hoc autem certum,&c. quòd delegatus principis potest suam sententiam exequi, nisi specialiter princeps sibi executionem sententiæ reseruauerit, iuribus hîc alleg. modò à tempore sententiæ intra annum eam exequatur,in cap.quærenti.extrà de offic.delegat.ita tenet Bar. quicquid dicat gl.in l.à diuo Pio.in ij.col.ver.secundò quæro.ff. de re iudic.& pro hoc alleg.tex.in l.vltim. C. de iudic.Et quid de delegato ab ordinario,an possit suam sententiam exequi, vide Guid. Papæ sing.ccclxix.incip.delegatus.Hen.Ferran.
f §.restat.¶Ibi nil,sed in §.seq.qui incip.nunc videamus.
g Statuimus.¶libro vj.
h Propter.¶Vbi scripsi versicu.portarium.in fin.gl.

de ea cognoscet: quia non est cognitor, sed executor, vt in præd. §.quia verò.imò eam exequetur. In executione enim non quæritur, an sit iustè pronunciatum, necne, C.de iud.liber.l.j. ff. de iu. si prætor.& C.de execu.rei iud.si, vt proponis. Cæterùm si sit annullanda, putà quia lata est contra contumacem postea probantem iustam causam absentiæ: quo casu ordinarius debet illum in integrum restituere, vt extr.de re iud.cùm Bertholdus. Delegatus verò hoc non potest post sententiam latam, cùm sit functus officio suo, vt ff.de re iu.iudex.& ext.de of.del.in literis. Si quidē hoc coram executore proponitur, aut ille, qui sñiam exeqt, ē maior illo, qui sñiam tulit: vt si archieps tulit sententiam: & eps, qui iure ordinario ad hoc tenetur, illam exequitur: & tunc executor potest reuocare, quod reuocandum fuerit iure ordinariæ potestatis, vt in præ.l.si prætor.§.Marcellus. Aut est minor: & tunc non potest reuocare, nec cognoscere, sed tātùm exequi tenetur: quia minor magistratus non potest cognoscere de sententia lata à maiori, ff. de minor.minor. Et hac etiam ratione ordinarius non potest cognoscere de sententia delegati à Principe, quā illius iussu exequitur, vel etiam eam reuocare, cùm delegatus maior sit eo, extrà de off.dele.c.sanè.& in prædicto §.quia verò.secundum P.de Samp.

6 ¶†In summa etiam no.secūdum Vincen.quòd merus executor bene potest cognoscere de veritate precum, in quibus ei executio demandatur, vt xxv.quæstione secunda,&si non cognitio. Mera enim executio habet implicitam cognitionē, vt ibi probatur. Sed vtrùm sententia iusta sit? de hoc non cognoscet: quia non cognitio, sed executio sibi demandatur, vt in præd.§.quia verò[a]. Tu

7 verò dic, vt s. ¶† Quid [b] si ab executore appellatur? Respon. nō ideo minus sententiam exequatur: quia ab eo non appellatur, nisi in casibus, quos dic, vt infrà de appellat.§.ij.versiculo v. puta cū excedit modum in exequendo: quod fit, si præcepit fieri missionem in possessione magnæ rei, cùm sufficeret in modica fieri: vel si in maiori quantitate, quàm sententia continet: vel si ante tempus exequatur, scilicet ante quadrimestre tempus, vt C.de appellat.si quis procuratione.quæ prosequere, vt not. C. quorum appel.non recip.ab executore. Quòd si appellatum sit ab executore eo casu, quo fieri potest, executio suspensa est: & appellatione recepta, si res sit mobilis, possessori aufertur, & sequestratur, ei dando qui in causa appellationis obtinebit. Si immobilis, fructus rei percepit, vel nati tempore emissæ appellationis, similiter sequestrantur, re ipsa penes appellantē remanente, vt in ea.leg. ¶†Sed

8 nū quid in totum executio suspenditur per appellationem, an id solùm, in quo modus exceditur? Et videtur, per præ.l.quòd in totum, quæ generaliter & indistinctè loquitur. & argumentum ad hoc extrà de appel.ad hæc.Si in vna? Respon.dic, quòd si in appellatione exprimitur id, in quo excedere dicitur, tunc in eo solo executio suspenditur, & in alio exequi potest. Si verò dicatur generaliter, appello, quia modum excessisti?, nec dicitur, in quo, tunc ratione incertitudinis in totum suspenditur. ¶†Hinc est, quòd ap-

9 pellans ab executione debet dicere causam quare appellat, secundum Vbert.sicut & iudex debet dicere causam, quare appellationem non recipit, ff.de appel.recip.sciendum.extrà de appella.cordi[c]. Cùm ergo appellatio sit ab executione generaliter prohibita debet causa exprimi, cur ab ea appellatur, argumen.ff.de transact.cùm hi.§.causæ.ff.de colleg.illic.l.j.secundum Vber, Sed hoc non habet dubitationem: quia semper causa rationabilis est exprimēda, vbi à diffinitiua non appellatur, extrà de appella.vt debitus. &

10 capitul.cordi. ¶†Sed pone, quòd iudex appellationis confirmat sententiam[d] à priori iudice latam: quæritur, quis eam exequetur? Dicunt quidam, vt Lauren.quòd primus, arg.extr.de off.dele.insinuante.in fi.& c.pastoralis.§.prætera.Tanc.[e]Io.B.Vin.& Papa dicunt, quòd tantùm secundus, C.de episcop.aud.si quis litigantiū.extrà de re iu.causam, quæ.quia prioris iudicis iurisdictio est reuocata, vt in præ.§.præterea.& de rescrip.cæterùm, Nam si secund[9] sententiā infringeret, de causa ab initio cognoscere posset, C. de rebus cred.generaliter.§ & si iudex.& ij.quæstione vj.§.sunt etiā, quorum, in fin. extrà de re iudic. ad probandum.& si necesse esset aliquid etiam addere, & corrigere, in authen.de sanc.episc. §. si qs contra aliquem.ff.ad Trebel.si quis priore.extrà de in integ. rest. ex literis.in fin.extrà de testamen.cap.Raynutius.Et quia ex secūda sententia datur actio in factum, vt ff.de his, qui no.infa. l. furti. vbi de hoc, & C.de app.cos.resp.j.in fi.qūo ergo primus mādabit executioni in eo, qd auditū est, cū de eo ñiudicauerit? Tertii dñt, ꝙ si primus sit ordinarius, ille exequat: si delegatus, tūc secds exequatur. Alii dicunt, quòd non refert, per quem fiat: quod dic, vt not.in præd.§.præterea.Do.meus not.in Sum.de appel.§. quis sit effectus.sub§.sed qualiter.quòd primus exequetur, etiam si sit delegatus, dum tñ à principe: si verò sit delegatus ab ordinario, tūc ipse ordinarius[f]. ¶†Quid igitur, si appelletur ab interlocutoria,

11 & iudex appellationis pronunciet malè appellatum, remittens appellantem condemnatum, in expēsis ad primum iudicem [g]: vt vt ext.de app.vt debitus.quæro, quis exequetur hanc condemnationem? quia condemnatum debemus intelligere cum effectu: ff.de re iud.si se.§.condemnatum. Dic, quòd primus.nam secund[9] est functus officio suo, pronunciando illum malè appellasse: & primus suus iudex in illa causa remansit, & in aliis[h], extra de appe.cū in ecclesia.extr.de matrim.contra interdict.ecclesiæ contrac. c.j.

12 & ij.quæst.j.notum.& sic obtinuit. ¶†Quid de sententia doctoris, qui habet cognitionem causarum, vt C.ne fil.pro pat. conue. in auth.habita.quis mandabit eam executioni? Respon.dic, quòd ordinarius, vt in præd.authen.si quis litigantium, vt suprà in principio huius §.[i] Sed nunquid ab illa sententia poterit appellari, & ad quem? Resp.dic, quòd ad defensorem ciuitatis: sicut appellatur à sententia episcopi, quia parificatur episcopo, vt C.de profess.& med.medicos.quod verum est, si litigatores sunt laici: si verò clerici, ad episcopū: sm Iulia. Tu dic, ꝙ lex illa, habita.ñ habet locū indistinctè ī clericis, vt notat s.d reo, vers.itē scholaris, & seq.[k] Sñiā autem

ADDITIONES.

a §.quia verò. ¶ibi no.hoc Vinc.

b Quid. ¶Vltimum ver.Tanc.vbi s.

c Cordi. ¶lib.vj.Dubitationem oportet fateri saltem, quo ad Legistas, qui ab interlocutoriis non appellant: vide, quod dicam j.tit. primo, §.in quibus.super ver.v.

d Sententiam. ¶Condemnatoriam, vt j.dicam.

e Tanc. ¶Ipse & alii in præd.§.præterea.item ipse Tanc. vbi suprà, ver.sed pone.& Alb.Gal.eod.tit.in prin.

f Ordinarius. ¶Pleniùs de hoc scripsi in apparatu in præ.§.prǽterea vt ibi dixi super gloss. sed pone. in fi. Vt autem hæc, & ibi scripta clariùs intelligas, nota, quòd hic & ibi formatur quæstio non in genere, scilicet quis exequatur sententiam latam per iudicem appellationis, sed quis exequatur sententiam eius, quæ confirmat primā.& debet hoc intelligi de sententia cōdemnatoria. Constat enim, quòd absolutoria primi confirmata per secundum, non requirit executionem. Item si cassaret condemnatoriā, siue expressè absoluat, siue non, certum est, quòd neuter exequetur. Si autē absolutoriam primi iudicis iudex appellationis cassaret, & absolutum condemnaret, quod eo casu facere debet: vt dixi supra titul. prox.§. vt autem.super ver. in iudice autem indubitatū est, quòd primus non exequeretur quod non pronunciauit, imò executio esset contra ipsius pronunciationem: vnde nō sibi competit, sed condemnanti. Et sic ex quatuor casibus respicientibus propositū qui non sunt plures, vbi non fiat diuisio sententiæ prioris, vel ad illam additio, tres sunt indubitati, scilicet quādo primus iudex absoluit, siue confirmetur sententia, siue infirmetur per secundam, & sic habes duos casus. Tertius, quando primus condemnauit, & secundus absoluit. Remanet ergo solus quartus dubius, quando primus condemnauit, & secūdus confirmauit. Et opinio Lauren.placet Host.hoc casu, quando sine vlla correctione cōfirmata est, vt s.primus iudex, si fuit ordinarius, exequatur, vel delegat[9] qui exequi possit: & æquitatem habet hæc opinio, cùm certum sit, quòd lata sententia competebat illi executio, si non fuisset appellatum. Cassata igitur appellatione, nonne summa æquitas exigit, quòd executio impedita per illam, reuertatur ad ipsam? Hoc autem fortiùs in criminali procederet, quando primus iudex, à quo fuit appellatum, talis erat, qui habebat ius remissionis petendæ, per auth.vt nulli.iud.§.si verò quis comprehensorum.de quo vide, quod no.in clemen.de re iu.pastoralis. ver.quòd si punitio. in gl.sed nunquid.

ADDE Bart.in l.à diuo Pio.in princ.ver.quæro, & reuoco in dubium.ff.de re iud.

g Iudicem. ¶Si verò ille non condemnasset, primus iudex non cōdemnabit, nisi in fine litis: vt not. j. de expen. §. nunc videndum. versi.quid si iudex.

ADDE episcopum Alex.inc.ex ratione.in xxvij.col.ext.de appe.

h Et in aliis. ¶Si est ordinarius.

i Huius §. ¶Aliqui legum doctores tenent, magistrum, qui sententiauit ꝯ scholarē, exeq posse, si scholaris ibi habet bona: ꝗsi ñ hēt bona, vel ñ habet sufficientia, ad requisitionem magistri exequetur is, in cuius territorio habet bona, vel cuius regimen pertinescit, vt dicit lex pen, C.de arbit.& ff.de bo.auctor. iud. possi. l. cùm vnius.§.pen.& de re iud.à diuo, ADDE Bart.in d.l.à diuo Pio.ver. quæro: pone.

k Et seq. ¶Propriè in ver.sed quid si scholaris.& scripsi in decre. si diligenti.de foro compe.super gl. hic ergo. Sed si recipiatur opinio, ꝙ in magistro clerico habeat locum lex, procederet solutio Iulia. Scire debes, ꝙ Legistæ d hac appellatiōe aliās ꝗunt.f.si alter

☞ex trib.

autem vnius iudicis alter potest exequi, vt ff. de re iu. à diuo. §. j. & extra. de fo. comp. postulasti. & sententia vnius alteri facit fidem, argumentum. 24. qu. j. quisquis. cum suis concor. & 4. q. v. quisqs

13 ¶† Sed pone: iudex Perusinus condemnauit P. Titio in decem libras, quas idem T. ab eo petebat: à qua sententia non extitit appellatum: processu temporis prædictus T. & P. morantur in curia Romana: vnde T. petit coram Mareschalco curiæ, vt dictam sententiam ex officio suo exequatur: quæritur, an hoc possit? Et dicunt multi, quòd sic: argum. pro eis C. de iu properandum. §. sin autem reus. sed ibi loquitur in sententia delegati, quam ipse delegatus nequit exequi, ff. de re iu. à diuo Pio. in prin. & ext. de fo. com. si quis contra. & in præd. §. ibi, & siue ipse, &c. & ibi, not. per rela. &c. item pro eis ff. de iu. l. argentarium. vbi dicitur, quòd condemnatus in prouincia, Romæ cogitur satisfacere. Sed illud obtinet ratione contractus, vt ibi patet, & probatur e. tit. hæres. & extrà. de

a fo. com. c. fi. & c. Romana. §. contrahẽtes [a]. Item facit pro eis præ. l. à diuo Pio. in prĩ. §. illud in sententia delegati, vt dixi, vel arbitri, quam ordinarius debet exequi, non ipse, qui iurisdictionem non habet, vt patet ibi, & s. in princip. huius §. Item pro eis extra. de of. leg. c. ij. sed ibi legatus ad mandatum exequitur delegati. Item facit pro eis ext. de fo. comp. postulasti. sed illud obtinet propter factorum connexitatem. Eo enim, quòd est de crimine condemnatus, constat per consequens, quòd est ecclesia priuatus, 81. di. tantis. ext. de accusat. ad petitionem. & de pur. can. cùm dilectus. §. his igitur. Vel ibi is, in cuius diœcesi est beneficium, priùs sententiabit super beneficio, & postea exequetur super eo, vt ibi innuit Ber. ĩ gl. & ita &c. & secundum hoc non tangit hunc casum. Sed ille intellectus ñ placet: imò ibi is, in cuius diœcesi delinqt, pñũciat super crimine, & etiam super beneficio, quod habet alibi: & alter hanc sententiam exequitur. Item pro eis facit ext. de raptor. ca. j. sed illud obtinet in sententia excommunicationis, nam excommunicatus, vel suspensus ab vno, ab omnibus est vitandus, vt xj. q. 3. curæ. & in præd. c. quisquis. Alij autem dicunt, quòd non potest nisi ad relationem, vel commissionem iudicis Perusini: argu. pro eis, ff. de bo. auctorit. iu. poss. cùm vnus. §. is cui. vbi est arg. quòd vnus non exequitur sententiam alterius. Sed ille §. recepit hodie aliã declarationem per præ. §. contrahentes. idem videtur no. Accur. ff. si quis in ius vo. non ier. l. ij. §. j. Item pro eis, ext. de offi. or. pastoralis. §. præterea. vbi videtur, quòd vnus iudex se nequit intromittere de sententia, vel processu alterius: sed ibi ille erat delegat⁹ Papæ, qui est maior quolibet ordinario: & ideo nullus de eius processu se potest intromittere, vel cognoscere, nisi Papa: ideo ibi ñ potest dari absolutio, vel restitui possessio: quia hæc causæ cognitionem exigunt. Præterea ibi mortuo delegato Papæ causa redierat ad delegãtem: quare nihil super ea per aliquem poterat quomodolibet attentari, vt ext. de appel. vt nostrum. & de offi. deleg. pastoralis. §. præterea. in fi. §. ad relationẽ aũt, vel commissionem proferentis bene potest, secundum eos, vt in præ. §. sin autẽ. Tu dic, quòd bene potest quis coram alio iudice executionem petere, non per præmissas rationes, quæ ad hoc non faciunt, vt prædixi, nec prædicto modo. non petetur enim iudicis officio, vt factum

14 fuit, sed per actionem in factum. † qui enim agit actione in factũ dixit sibi alium obnoxium ex quasi contractu, vnde eum conuenit in figura iudicij, dando videlicet libellum, & litem contestando, vt j. §. breuiter. versi. est & secundum. Porrò si petatur executio sententiæ à proferente ipsam, tunc imploratur officium eius, vt ff. de rei ven. qui restituere. ñ enim ipse de sua sententia cognosceret, vt C. quomodo & quando iu. si, vt proponis. j. ff. de re iu. iudex. extr. de offi. dleg. in literis. & de rescriptis, ab excommunicato. quamuis etiam sibi in hoc possit quis præiudicare actionem ĩ factum proponendo. nam interponẽdo partes iudicis, desinit qs

b executor esse, C. d edendo, edita [b]. Ex præmissis ergo patet, quòd ñ est relatio, vel commissio necessaria ĩ casu proposito: imò sine eis Mareschalcus poterit sententiam exequi, cum quasi iure actionis petatur executio, vt præmissi. Nec obstat præ. §. sin autem. quia ibi loquitur in eo, qui alterius auctoritate cognoscit. quia debet superiori volenti sententiam illius exequi, referre, qualiter pronunciauit. Alia autem iura, quæ videntur contraria, loquuntur, quando quis exequitur per suos executores. tunc enim ñ dicitur propriè committere, imò ipse idem dicitur exequi, C. d execut. rei iu. si, vt proponis. ff. d adminis͡t. tut. ita autem. §. gessisse. extrà de sentent. excommunica. mulieres. in fi. Sed opponitur contra præmissa. nã aut is, à quo petitur executio, est superior, seu maior proferente sententiam: & tunc videtur relatio necessaria, vt in præ. §. sin autem. Aut par est ei, vel etiam minor: & tunc similiter non videtur, quòd debeat de facto partis, vel maioris se intromittere. nã par in parem, &c. ff. de arbit. nam magistra. extr. de elect. innotuit. Nec minor magistratus potest cognoscere de sententia maioris, ff. de minor. l. minor autem. resp. j. & §. pe. & xxj dist. inferior. Sed dic, quòd hic is, à quo petitur, non cognoscit, an sit bene, vel malè sententiatum, sed solùm an sit sententiatum. Quidam autem dicũt, quòd cùm sententia, vel præceptum in vno loco factum, petitur alibi executioni mandari, aut is, qui hoc petit, agit actione in factum, vel iudicati, vel etiã iudicis officio: quod pt facere, si iudex illius loci sit iudex condemnati, cùm sit per sententiam prædictis actionibus obligatus, vt C. de execut. rei iu. si, vt proponis. Aut agit ex pronunciatione facta à iudice, qui tulit sententiam de sua sententia executioni mãdanda: & tũc oportet pp res sitas in alio loco, quòd officium iudicis illius loci interueniat, & effectui mãdet, quod per istum pronunciatum est: & tunc quasi cùm vt minister habeat hoc facere, necessaria est relatio eius. qui sententiam

15 tulit, vt in præ. §. sin autem & in præ. l. à diuo. ¶† Item nota, quòd iudices in causis criminalibus sententias suas per executores, qui Carnifices vocantur, exequuntur, xxiij. q. v. non frustra. &c. cùm homo. & talis executor truncando caput, vel membrum condemnati, non peccat: vt ead. q. miles. & c. non est crudelis. & c. si homicidiũ. quia non ipse, sed lex occidit, ea. q. dum homo. Si tamen sponte quis interfecit, quem scit à iudice occidendum, peccat, & homicida ẽ, vt ea. q. cùm minister. & c. seq. & c. cũ hõ. Sed nec iudex, qui iustè hominem ad mortem condemnat: peccat: quia officia iustæ vindictæ bono animo impleri possunt, quomodo iudex & quomodo lex: vt ea. q. officia. & cap. seq. & c. non frustra. & c. si homicidium. & c. de occidendis. & quæst. 4. quæsitum. & capitu. seq. nec scelus committit, nec sanguinem fundit, vt ead. quæstio. iudex. & c. sequen. imò minister Dei est, vt ea. quest. qui malos. & Deus in hoc placatur, vt ea. causa. q. 4. si quos igitur. Item nota, quòd isti executores multis modis appellantur, vt s. de cita. §. sequitur. An autem ordinarius, vel delegatus, qui non potest suam sententiam exequi, possit brachiũ seculare inuocare: dic, vt s. de iu. del.

16 §. sequitur. ver. sed nunquid. ¶† Hoc quoque certum est, quòd si executor dubitat de mandato, non tenetur exequi, quod mandatur, donec certus fiat: extra. de rescrip. cùm contingat. de offic. deleg. cùm in iure. C. de man. princ. l. vnica, xcvij. distinctione, nobilissimus.

ADDITIONES.

☞ ex trib. iudicib. coram quib. fit vocatio, pronunciat se iudicem, an ab hac sententia possit appellari? Et dubium est Legistarum, qui ab interlocutoriis non appellant, C. quo. appel. non rec. l. ante sẽ tentiæ, Antiqua gl. in l. habita. C. ne fil. pro pa. in fi. mouit dubium non tamẽ apertè: nec illud soluit. Noua gl. dicit, quòd bene: est ratio quam reddit etiam ibi Cy. in ix. q. quia licet sit interlocutoria, nõ tamen posset grauamẽ eius releuari per appellationem interponendam à diffinitiua, & tardè ei tunc contradiceret, ff. qui satisda. cogã. ab arbitro. probatur etiam id per l. apertissimi. C. de iu. facit de app. c. vlt. in fi. libro 6.

a §. contrahentes. ¶ lib. 6.

b Edita. ¶ De hoc satis j. §. breuiter. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum iudicis de sententiam exequendo, sub qua forma debeat in actis Curiæ scribi.*

2 *Debitor pecuniæ, vel alterius rei expressæ, an in eadem nesoluere teneatur.*
Ordo quis seruandus in bonis debitoris capiendis.

3 *Relatio executoris sub qua forma fieri & scribi debeat in actis iudicialibus.*

4 *Sententia in procuratorem lata, an executio fieri debeat in eius bonis, aut domini.*

5 *Sententia lata in vniuersitatem, tanquam debitricem, nec in ea sit, quod possideatur, an omnes teneantur ad contributionem.*

9 *Procuratore ecclesiæ ratione contumaciæ condemnato in expensis, an in bonis ecclesiæ fiet executio.*

7 *Procuratore ante sententiam malitiosè appellante: propter quod condemnatur expensis, an executio fiet in bonis procuraroris, an domini.*

8 *Tutor si pupilli nomine lite contestata contumaciter absit: propter quod condẽnetur, in cuius bonis fieri debeat executio.*

9 *Curatoris officium quando finitum censeatur.*

10 *Reo in causa debet sententia præiudicare.*

11 *Filiofamilias ob delictum cõdemnato, an in bonis paternis & legitima debeat fieri executio.*
Legitima an viuo patre filio debeatur.

12 *Condemnatus nolens restituere, manu militari potest cogi, & etiam res auferri.*

13 *Executor non inueniens bona condemnati sub eius iurisdictione, sub specialibus verbis relationem facere debet ad iudicem sub cuius iurisdictione sunt bona condemnati, vt sententiam exequatur.*

14 *Sententia lata contra monachum, in cuius bonis executio fieri possit.*

15 *Debitore condemnato an possit fideiussor conueniri.*

16 In

16 *In executione sententiæ facienda contra minorem habentem res mobiles & immobiles, & nomina, an sit ordo seruandus.*
17 *Executio an in re promissa fieri possit.*

¶Sententiæ executio in quibus & qualiter fieri debeat.

3.§.Sequitur videre, in quibus, & qualiter executio fiat. Et quidem hoc modo fiet. si enim actum est actione reali, id est, si aliqua certa res sit petita, putà prædium, vel equus, vel domus, mittendus est actor in possessionem rei sibi adiudicatæ, vt ext. de re iu. cùm Bertol. in fi. mandabit enim iudex suo executori, quod ipsam rem: seu eius tenutam & corporalem possessionem det actori.
a ¶† Quod præceptum in actis curiæ scribatur sic ¶FORMA. Talis iudex curiæ talis, exequendo diffinitiuā sententiam à se, vel à tali iudice latam, manu talis notarij scriptam, præcepit tali executori, seu cursori eiusdem curiæ, vt det T. tenutam & corporalem possessionem talis rei petitæ: in cuius rei testimonium P. est eidem T. sententialiter condemnatus. Hoc facto, executor ille mādatum iudicis exequatur, & iudici referat, quicquid fecit: quod etiam in actis redigatur hoc modo:
¶FORMA. H. talis curiæ cursor, siue executor retulit se de mandato talis iudicis exequendo sentētiam ab eo, vel à tali iudice latam, dedisse tenutam, & corporalem possessionem T. talis fundi in tali loco positi, cuius confines sunt tales, in cuius fundi restitutione P. vt dicitur, est dicto T. per eandem sententiam condemnatus.
2 ¶† Si autem personali, vel alio modo actū sit, fieri debet
a executio in rebus condemnati [a], sic, vt primò capiantur mobilia.
b si qua possidet: secundò immobilia [b]. tertiò peruenitur ad nomina, siue iura, id est ad ea quæ sibi debentur: ita tamen, vt confitentis debitum, non negantis nomen pignori capiatur, vt ff. de re iu. à diuo Pio. §. in venditione. & §. sed verum. & §. pe. arg. ext. vt lite non contest. quoniam. §. fi. in fi. in ver. quid si capiatur. Sed si super rebus capiendis fiat ab aliquo controuersia illa dimittantur, & alia capiantur, quæ sine controuersia sint, vt in prædicta l. à diuo. §. si super rebus & §. sed & illud. Si autem alia bona non habeat, nisi ea, super quibus controuersia mouetur, tunc iudex, qui exequitur sententiam, debet summatim de proprietate cognoscere: & si viderit rem esse condemnati, sentētiam exequatur in illa: alioquin rem illam dimittat, vt in ea. l. Mandabit igitur iudex cursori, seu executori, vt det tenutam & corporalem possessionem in bonis & de bonis Antonij valentibus centum lib. nomine sortis, & decē nomine expensarum, in quibus P. est eidem T. sententialiter condē natus, scilicet primò de mobilib. si apparuerint: alioquin de immobilibus: quod si mobilia, vel immobilia non apparuerint, vel non sufficerint, det. vel suppleat de nominibus, seu iuribus P. prædicti: & hoc mandatum in actis sub eadem forma scribatur hoc modo: FORMA. Talis iudex curiæ talis vt s. in præ. forma vsque, & corporalem pos. & iunge. in bonis, & de bonis, &c. vt s. prox. formā mandati vsque in fi.
3 ¶† Post hæc executor mandatum sibi factū exequatur: quo facto iudici referat, quicquid fecit: cuius relatio sic scribatur:
¶FORMA. H, talis curiæ. &c. vt s. vsq; possess. T. iunge, de j. scriptis bonis P. pro cētum lib. nomine sortis, & decem nomine expēsarum: in quibus, vt dicitur, dictus P. ipsi T. est per eandem sententiam condemnatus, scilicet primò de vna culcitra & duobus linteaminibus: vel de tali vinea in tali loco sita cuius confines sunt tales: & sic de singulis rebus. Qualiter autem fiant venditio rerum ex causa iudicati assignatarum, vide s. de primo & secundo decre.
4 §. nunc dicamus. vers. illud autem. & sequen. ¶† Sed & si alia sententia fuerit in procuratorem, executio tamē fiet in bonis domini, si habuit à dño mādatū: si verò sine mādato litigauit, tūc fiet ī
c bonis procuratoris [c]. Hinc est, quod tutor, & curator & actor municipū vel syndicus, non videntur sine mandato litigasse: ideoque in bonis pupilli, minoris, vel vniuersitatis, fiet executio, ff. de re iud. l. si se non obtulit. in prin. & §. j. & 2.
5 ¶† Quid [d] si vniuersitas est de-
d bitrix, nec est in vniuersitate qđ possideatur, nūquid tenētur oēs ad contributionē? Respon. dic, quod sic, vt no. ff. qđ cuiusc. vni. l. j. §. qui-
e bus [e]. & ar. ff. de cen. cū possess. ff. de ali. & ci. le. l. 4. ff. de colle. illici. l. j. resp. j. hoc plenè prosequere, put not. secundum Papam, extr.
f de sentent. excommun. grauem [f]. Itē qđ si vniuersitas dissoluatur, nūquid quilibet poterit partem suam petere? dic quod sic, ff. de colleg.
6 illicit. l. j. 2. & 3. vbi de hoc. ¶† Quid si procurator ecclesiæ ratione contumaciæ condemnatur in expensis? not. Papa Inno. extrà vt lite non contest. c. j. in fi. quòd in bonis ecclesiæ fiet executio: secus autem esset, si procurator falsa instrumenta produceret, vel aliam fraudem faceret. Quid si ex facto simulato sententia fertur nunquid fiet executio? de hoc s. de confess. §. nunc videndū. ver. de facto. Et scias, quod quòd cùm simul petitorio & possessorio agitur, siue ab eadē parte, siue à diuersis actum sit, siue simul, siue diuersis temporibus agi cœperit: primò est sententia super possessorio executioni mandanda: & hoc, si simul latæ sint: secus si diuersis temporibus. quod dic, vt extrà de cau. possess. & propri. cùm dilectus. & meliùs suprà de petit. & posses. §. j. versicu. vt autem. &
7 sequent. ¶† Sed quid, si procurator malitiosè ante sententiam appellat, & ide coondemnatur in expensis: vt extrà, de appellationibus. vt debitus. Respondeo, voluit dominus Papa Clemens IIII. lumen iuris. quòd executio fieret in bonis procuratoris, & quòd ipse procurator de sua bursa solueret, & non dominus: argu.

ADDITIONES.

a Condemnati. ¶Quærit Gui. de Suz. vbi s. in fi. vlt. respon. an debitor condemnatus in pecunia, instante creditore præcisè cogatur pecuniā soluere? qđ videtur, quia inuito creditore, &c. ff. si cert. pet. l. 2. C. de solut. manifesti. dicit, quosdam hoc tenere. Ipse aūt tenet condemnatum, si debet pecuniā, ad id teneri: alias secundū ordinē, qui sequitur, satisfiet creditori, dicēs, quod pretiosiora dabuntur ī solutum iuxta formam auth. hoc nisi. C. de solut. Est etiam sciendum, quod Albe. Pap. tractauit quæstionem statuti Papiensis, quo cauebatur, quod omnis debitor pecuniæ, etiam hæres, in pecunia soluere teneretur. Solutionem eius non vidi. Et quia etiā de hærede loquitur, vide, qđ dixi s. de instru. edit. §. fi. super versi. nunc dicamus. Aliam quæstionem, quæ tendit ad idem, formauit Cy. de statuto suæ ciuitatis Pistoriensis, per qđ non recipitur beneficium cessionis, in præ. auth. hoc nisi. quoniam etiam in soluta dimisit. Papien. autem allegat pro statuto, quod ipsius verba seruanda sunt, & nō calumnianda: & in dubio verbis est standum, & generale generaliter intelligēdum, etiam si per quàm durum: & maximè, cùm locorum rectores iurant illa seruare: quia à periuriis cauere debēt. Ad contrarium allegat, quod generalia verba statuti nō tollunt bñficium speciale, illius mentione nō facta, ff. de leg. 3. vxorē. §. felicissimi de ver. oblig. l. doli clausula. ff. de leg. 3. l. si qs. in pri. Quicqd loquantur statuta, pacta contrahentium, vel renūciationes ipsorū, si debitor sibi tuitionem contra carceres parare possit, vel carcerum mansionem si perhorrescit, venire oportebat ad remedia pro ius inuēta, de quibus hîc sequitur. ADDE, vt per Panor. cons. 22. inci. in qstione Dominici. ij. lib. & Fe. cons. 58. vbi tenet, quòd valet pactum, quòd non liceat cedere bonis.
b Immobilia. ¶Non obstat C. de his, qui ad eccle. confu. l. fi. §. cùm autem. vbi præponuntur immobilia: quia ibi non pōderatur ordo, vt ibi not.
c Procuratoris. ¶Id est, illius, qui dixit se procuratorem.
d Quid. ¶Iste ver. & sequens ad literam fuerunt Alb. Gal. sub Rub. de syndico: vt pleniùs intelligas Rof. q. 23. de vniuersitate castri, quæ habebat causam, putà vbi fiebat forum: itē vias publicas, theatrum, fontes, & flumina, si non defenditur: quæritur, an creditor sit mittendus in possessionem illorum bonorū, an verò vniuersitas illa debeat bāniri? Istud ēt tractatum inuenio post Iac. Bal. sup §. quibus. statim allegato, de legat. j. ff. quod cuiusque vniuers. Est tamen in solutione concordia, quod si castrum habeat forum, vel ius aliquod in eo, vel prata, theatrum, domus, vel prædia, quod in illis fiet missio, & creditor pro iure suo possidebit illa, vt ibi, & l. ciuitates. eo. titu. Si verò castrum habeat vias fontes, vel flumina: quia ista sunt vniuersitatis, quo ad vsum, non quo ad proprietatem, & non, quo ad hoc, quod vniuersitas sit domina, in his missio non procedit: sicut nec datur possessio planetarum, Solis, Lunæ, vel venti. Hinc est, quod si quid fiat in viis publicis, remouetur, ff. de via publica, l. j. Vnde si talia, & non alia inueniuntur, poterit communitas, vel vniuersitas illa secundum statuta banniri, dummodo fiat citatio per præconem, secundum authentic. qua in pronuncia. C. vbi de crimine agi opor. licet dici possit non esse de iure est tamen de consuetudine ciuitatum: non tamen per id bannientur singuli, nec singulorum bona possidebimus, ff. de rerum diuis. l. in tantum. §. j. de in ius vocan. sed si. §. qui manumittitur. sit patēs ratio in his missionis non faciendæ: quia cùm missio ex primo decreto possessionem det: & ex secundo decreto dominium, si passus missionem est dominus. vel saltem datur cā vsucapiendi, ff. de dā. infe. si finita. §. Iulianus. & hæc in his haberi non possunt, concluditur missionem in his non procedere. Fatentur tamen vtrique, quòd castrum vniuersitatem habere non potest, arg. ff. de leg. j. si hæres. 2. §. vicis. C. lib. xj. de fundis lim. l. quicūque. ff. ad Treb. omnibus. ff. de re. du. l. ciuibus. Quæstionem autem prædictorum huic vnitam, an admittatur volens partem vniuersitatis defendere, breuiter posuit s. de defen. post prin.
e §. quibus. ¶Idem Vber. de Bo. qui vltra l. qui potest facere. quam alleg. ibi gl. ff. de reg. iur. inducit l. si locus. in fi. ff. quemad. ser. ami. ad idem de sta. mon. ea quæ. ver. illorum.
f Graue. ¶Vide de hoc, & aliis ad materiam infrà de censib. §. 2. ad finem.

argu. ad hoc ff. si quis ius dic. non obtem. l. vnic. nec enim ītelligitur ei dominus mandasse, q malitias adhibeat Hinc est, q curator non debet calumniosam actionem proponere: quod si fecerit, nō repeteret sumptus à minore, arg. C. de inoffi. test. si pater. 2. prope fi. ff. de his, qui. vt indig. Polla. ff. de adminis. tut. sine hærede. §. penultim. Postquam enim procurator agere incipit, & factus est dominus litis, si cōtumax sit, vel aliquid malitiosè agit ipse tenetur, & de dolo punitur, vt in prædicta l. ff. si quis ius di. non obtemp. secus si ab initio ipse mandatum occultat: quia tunc dominus condemnatur, vt ext. de appell. sæpe. in prin. Item si procurator interrogatus, respondet se nescire, quæ ad causam pertinent, condemnatur in expensis, s. de procurato. §. j. versic. item quod omnino.

8 ¶† Sed pone lite contestata cum tutore pupilli nomine, tutor contumaciter abest, propter quod fertur sententia contra ipsum quæritur, vtrùm mādabitur executioni in bonis eius, an in bonis pupilli? Et videtur, quòd in bonis eius arg. ff. si quis ius dic. nō obtem. l. j. non enim cōuenitur pupillus ex dolo tutoris, nisi in quātum factus locupletior est, ff. de adminis. tu. l. fi. ff. de reg. iur. neq interdum. ad idem. ff. de re iud. ex contractu paterno, ff. de procura. l. qui aliena. §. procurator. ff. ad leg. Aquil. proinde. §. si procurator. ff. de excus. tut. l. 2. §. tutor. Argum. contrà, quòd ī bonis pupilli, omnia enim iura hoc dicunt, presertim cùm se non obtulit, C. quando fiscus, vel pri. l. propterea. ff. de re iu. si se. ad idem ff. de tribut. l. procurator. contumacia enim nocet pupillo ab initio: ergo multò fortiùs ex post facto, ff. de bo. autoritat. iu. possi. si minor. SOL. Dicunt quidam de æquitate, quòd in bonis tutoris: alij contrà, & veriùs: quia potest esse minor cōtumax. Hinc est, quòd restituitur, si ob hoc sententia lata sit contra eum, ff. de minor. minor si quasi. Si tamen tutor dolum, vel culpam commiserit in nō veniendo, ipse tenebitur, ff. de eui. si ideo. Pupillus tamen poterit restitui, C. de iu. properandum. circa fi. & vide s. de contumacia, §.

a cum dicamus, vers. sed nunquid minor.[a] ¶† Item pone, ad peti

9 tionem creditorum datus est curator hæreditati iacenti, quia hæres institutus eam repudiauit: actum est cum curatore, & tandem condemnatus est, & sententia in rem transit iudicatam: post hoc quidam hæreditatem illam adiuit ab intestato inuentario per eū confecto: & demum præfatus curator citatur super sententiæ executione: sed hæres se opponit, quasi sua intersit, dicens se respōdere paratum: quæritur, vtrùm curator excusetur, quo minus executio contra eum fiat? Et argument. est quòd nō, ff. de in ius vocan. neque. §. j. extrà de in integ. restitutio. suscitata, cùm enim iste non veniat, vt defensor vocati, excusari non debet. Argumentū. contrà: quia hæres paratus est docere, quòd ad eum pertinet: & sic perpetuò adire potest, C. de iure delibe. si curator, ff. de appellat. à sententia. extrà de restitut. veniens. 2. extrà de re iu. cùm super. C. de non numer. pecuni. si cui. C. de accusa. l. 2. & hoc verius dicetur. Finitum enim est curatoris officium, ff. de tut. & cur. datis ab his, curatorem. Vnde non est cum eo amplius agendum, nec ratione sui, nec ratione rerum, vt C. quando ex facto tut. vel cur. l. j. & ff. eo. post mortem. ad idem C. quando fisc. vel priua. l. j.

10 ¶† Quid si sententia lata est contra defensorem, qui se litis defensioni obtulit, nunquid mandabitur executioni sine alia sentētia cōtra fideiussores, qui promiserunt, de iudicato soluendo? Et

b videtur, quòd sic, ff. iu. sol. l. j. C. de vsur. rei iu. l. fi.[b] ff. de re iu. à diuo. §. item quid dicemus. sciunt enim reum esse in causa, vnde si. bi deberet sententia præiudicare, ff. de re iudica. l. sæpe. §. j. Nam & sententia lata contra hæredes, extenditur ad alios possessores, ff. vt in possess. le. circa. ad idem ff. de leg. 2. cùm filius. resp. j. ff. de cri. expil. hære. l. antepenult. & ff. fa. ercisc und. hæredes, §. idem. Item obligauerunt se de iudicato soluendo: vnde si non mandaret̄ sententia executioni, sed expectaretur alia contra eos. non viderentur de iudicato rei, sed de suo promisisse: quod est falsum. Item vna sententia esset alterius litis initium: quod esse non debet. Argumentum. contrà. quòd non præiudicet. nam ipsi non sunt cōdemnati, ff. de postul. Imperator. C. quorum appel. non rec. ab executore. & sententia contra fideiussores lata, stipulatio non committitur, ff. iu. sol. l. iudicatū. §. 2. & facit ff. d adult. l. denunciasse. §. fin. ff. de iurisdictio. om. iud. & quia. C. res inter alios ac. per tot. ff. de tutel. & rat. distrah. alterius. C. de lib. causa, l. final. C. de fideiussor. authentic. præsente. Item restituto minore non videtur fideiussor restitutus, ff. de iniur. l. iii. §. sed vtrùm. C. de fideiussor. min. l. secunda. Super hoc dic, quòd aut est fideiussor in contractu: & tunc sententia contra eum lata non præiudicat fideiussori: imò sibi dabitur libellus, si reus soluendo nō est, vt in iuribus pro hac parte inductis. Aut est fideiussor in iudicio: & tunc ei præiudicat,

c & in bonis eius executioni mandatur[c] sine alio libello, vt in aliis

d iuribus prædictis: & vide infrà de dol. & contumac. §. restat. ver-

11 siculo, sed pone[d]. ¶† Quid si filiusfamiliàs ob delictum condēnatur, nunquid fiet executio in paternis bonis? vel nunquid cogetur pater saltem dare curiæ legitimam filio iure naturæ debitā, aut alimenta, quæ filio præstare tenebatur? Et videtur, quòd sic. nam filio succedit curia, cuius bona propter crimen publicum publicantur, vt ff. pro socio, l. actione. §. publicatione. ff. soluto mat. si marito. Sed constat bona patris esse filij, vt Instit. de hære. qual. & differ. §. sed si Constat etiam filium in bonis patris habere legitimam, ff. vnde lib. scripto. in fine. C. de inoffi. testa. quoniam 2. extra. de testa Raynaldus. circa medium: & sic à patre alimenta deberi, vt ff. de liber. agno. si quis à liberis. respons. j. C. de alen. liber. l. fina. j. distinct. ius naturale. extra. de infan. & lang. expo. capitulo, vnico. Vnde videtur, quòd pater soluet condemnationem, & tam legitimam, quàm etiam alimenta curiæ dabit: alioquin hoc ad commodum filij penes patrem remanebit: tum quia inde aletur: tum etiam, quo ad spem succedendi: quoniam bona patris ad filium venire debent, vt in præ. §. sed sui. & ff. de libe. & posthum. l. in suis. & sic per consequens maleficia impunita remanebunt: quod esse non debet, ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. prope fin. extr. de senten. excommunicat. vt famæ. Sed dic contrà scilicet quòd condemnationem non soluet. nam siue filiusfamilias ex contractu, siue ex delicto condemnetur, non tenetur pater pro illo, nisi in quantum factus est locupletior, ff. de iudi. tam ex ꝯtibus. ff. de nox. act. & si condemnatus. Instit. eo. titulo, in fi. ff. de pecul. licet. §. ex causa. & §. sed filius. Hinc est, quòd pater, qui non consensit nominationi filij, non tenetur de illius mala administratione, vt C. lib. x. de decur. filios. si enim patre condemnato subuenitur filiis, vt ff. de bo. dam. l. fina. §. si plures. & C. eo. l. fina. ff. de minor. l. 3. §. sed vtrùm. in. fi. §. frater. de pœnis, crimen. ergo filio condemnato subueniendum est patri: cùm par ratio sit hincinde, ff. ad leg. Aquil. illud. præsertim vbi ipse nec deliquit, nec delinquenti consensit, ext. de constit. cognoscentes. extr. de his, quæ fiunt à maio. par. capitul. quæsiuit. C. de pœn. sancimus. extra. de renuncia. nisi. §. personæ. ad idem C. ne ex delic. defun. l. vnica. Item legitimam curiæ dare non cogetur: imò etiam peculium filij sibi non auferetur, C. de bo. præscrip. l. 3. Præterea legitima non debetur filio, nisi demum mortuo patre: vt probatur & not. C. de sacrosanct. ecc. authen. si qua. & C. de episc. & cler. Deo nobis. §. hoc etiam. nec filio contra patrem competit actio propter eam, vt no. ext. de test.

e capitulo, Raynutius. in glossa. retinebunt, &c.[e] Imò posset pater omnia bona sua in mari iactando filium legitima defraudare, vt notat. C. de inofficio. donation. l. j. Alimenta quoque curiæ non dabit: quia nec pater indistinctè tenetur ad illa, vbi filius operari, vel aliàs sibi sufficere potest, vt in prædicta l. si quis à liberis. §. sed si filius.

ADDITIONES.

a Minor. ¶ Alb. Gal. fertur. disputasse quæstionem, quæ incipit, Titius conueniebat pupillum, sc. de matre, quam maritus pupillo ī stituit tutricem in minus solenni voluntate: & sic non valuit datio, C. de confir. tut. l. 2. nec fuit confirmata, nec renunciauit Velleiano, & secundis nuptiis, nec fecit inuentarium, quæ obtulit se defensioni pupilli. nec prædictis interrogata & lis contestata est, & contra eam, vt tutricem, lata sententia, quæ contra pupillum pronunciata fuit nulla, vt debuit, C. in qui. cau. in integ. restitu. si tutor. & de tut. qui non satisd. l. §. dubium. an actore petente fieri possit executio contra matrem? Et tenet quòd non: quia non fuit in dolo, licet errauerit in iure, ff. de petit. hære. sed & si. §. sed scire. Nec potest dici falsa tutrix, quo ad titulum de fal. tuto. cùm veritatis primordio adiuuetur. ff. de legatis ij. cùm filius. §. si hæres. Item actor fuit in culpa, q inquirere debuit de ꝑdictis, an fuit confirmata, & an inuentarium fecisset: de se ergo conqueratur, ff. de fideiussorib. l. Titius & Seius. Item dato, quòd fuisset falsa tutrix, esset orta contra eum actio ex edicto, quod cum fal. tu. ff. eodem titulo, l. nouissimè. in principio. ergo ad extraordinarium auxilium non recurretur, ff. de minor. in causa. & de Carbo. edil. l. cùm fine.

ADDE, quòd Bar. super hoc versi. & præcedenti aliter loquitur ī l. si se obtulit. de re iu. ideo ibi vide.

b L. final. ¶ Multùm plenè tractauit hanc quæstio. Mar. de Fan. super hac l. & Odoffred. concordes videntur, vt infrà dicam: & vide, quod dicam de iniur. & damn. dat. & si pignora. libro vj. in ij, glossa.

c Mandatur. ¶ in defectum, secundum Mar. & Odof. per l. fi. ff. d eo, per quem fac. est.

d Vers. sed pone. ¶ Ibi de fideiussore iudicio sisti, hîc de fideiussore iudicatum solui: & hi differunt, vt in gl. præ.

e Retinebunt, &c. ¶ Vide, quod super ea dixi.

si filius.& §.parens.Præterea legatum alimentorum non desiit deberi,licet legatarius condemnetur,ff.de ca.dim.eas.& l.legatum. de ali.& cib.leg.solen t.§.debebit.& l.is cui.Imò deportato legari potest,vt ff.de his,q̃ pro non scri.hab.l.3.& argu.86.dist.pasce. Quidam tamen dicunt,ꝙ legitima ad curiam perueniet,vt C.de bo.damn.l.deportatorum.& hoc duntaxat post obitum patris:alimenta verò statim,vt sic ille tanquam malè meritus in exēplū aliorum publica egestate laboret,vt ff.de pos.bona fides.respon.j.
a in fi.Sed primum verius [a]. ¶ † Quid si is,contra quem fit execu-
12 tio,nolit rem restituere?Respondeo:manu militari est ei auferēda:& alia etiā remedia dantur.q̄d dic,vt s.d̄ primo & secūdo d̄cre to,§.iam de effectu.ver.& no.ꝙ si missus. Quòd si ñ inueniantur bona in iurisdictione iudicis sententiam,exequentis,tūc fit re latio ad iudicem,in cuius iurisdictione sunt bona cōdemnati,vt ipse per res & facultates condemnati sententiam exequatur, C.de iu.properandum.§.sin autem reus.ff.de re iu.à diuo.in principio, & ext.de foro competen.postulasti.& c. Romana. §. contrahen-
b tes [b].quæ relatio fiet per epistolam hoc modo:
13 ¶FORMA.† Talis iudex [c] tali iudici salutem in domino. Cùm ī
c causa,quæ inter P.& T,olim super tali personali actione verte batur,pro T.tra P.diffinitiuam sententiam duxerimus promulgandam,nos eam volentes ex officio nostri debito debitæ executioni mandari secundum iuris ordinem,ipsius P.bona diligenter exequi fecimus & perquiri. Verùm nullis ibidem eius bonis repertis,ꝓ certo didicimus in iurisdictione vestra ipsi⁹ aliqua bona fore.Cū igitur ad vos s̄m iuris ordinē sit huiusmodi relatio faciēda prudentiam vestrā solicitè depræcamur,quatenus eandem sentētiam ad ipsius T.petitionem in ministeriū iuris ꝑ res& facultates condēnati curetis exequi,prout decet.hæc ꝓbant in præ. cōcor.
14 ¶† Quid si sententia lata sit ꝯ monachum,in cuius bonis fit exe
d cutio?de hoc j.de statu.mon. [d] in summa.Et no.ꝙ in exequendo sentētias,&alia,ita deferēdū est maioribus personis,ꝙ iustitia nō pereat,ext.de of.d̄leg.sanè 3.q.9.c.fi.ext.de sta.mo.ea q̄.ꝑpe pri. Sed si executor formā ī exequēdo ñ obseruat, fas est sibi obiicere manus,vt C.li.x.de iure fis.prohibitū.Qualiter aūt is,cui mandatur.ꝙ alicui d̄ bñficio ꝓuideat,mādatū apostolicū exequēt,vi
15 de s.d̄ act.seu pe.§.sup actionib.¶†Sed pone,ꝙ debitor sit ꝯdēnatus,nūq̄d fideiussor poterit ꝯueniri?Dicit Vber.ꝙ ñ ītra tp̄s ad soluēdū sibi datū,ar.C.de vsu.rei iu.l.fi.§.fi.sed pòst sic,ar.ff.d̄ pig. grege.§.etiam.&§.seq.& hoc de iure veteri,sed de iure nouo ali-
e ud est,s̄m eum.Quid [e] si capiatur nomē debitoris, ipse verò negat se debitorē,vt no.in præ.l.à diuo.§.sit quoq;.& C.q̄ñ fisc. vel
16 priua.l.j.& 3.¶†Quid si siū a debet executioni mādari ꝯ minorē habentē res mobiles&immobiles,&nomina,nūquid seruabitur ordo?Dicunt quidam,ꝙ sic:alij ꝯ.per l.ff.de reb.eor.qui sub tuto.
f vel cur.sunt,magis.§.ñ passim ibi.vel in nominibus,&c. [f] ¶ Quid si debitor habet tantùm præbendam,vel redditus,nūquid potest capi in causa iudicati?Respon.sic.ff.de re iu.cōmodis, C. quæ res pig.obli.pos.spem.ext.de fideiuss.c.2. Si autem ꝯdemnatus habet alia bona,non fiet executio in stipendiis,C.de execut.rei iu.stipē
17 dia.¶†Quid si habet tātum feudum?dic,ꝙ fructus illius possunt capi in causa iudicati,arg.ff.de leg.2.peto.§.j.&vide s.de primo & secundo decret.§.restat.& §.videndum.Quæ exceptiones admittantur post sententiam contra executionem, vide s.de exceptio. §.dicto. Vtrùm in re promissa fiat executio, licet promissor velit soluere interesse,no.j.de fruct.& interesse,§.viso.versiculo,item dicimus.

ADDITIONES.

a Primum verius.¶Huic quæstioni congruè coniungitur quæstio Albr.Gal.extra opus,de vxore Titij condemnata ad decem quæ mihi debebat:qualiter fiet executio æquè, cum nihil habeat ext. dotem,& in dote fieri non potest, quæ constante matrimonio à marito peti non potest,C.de collat.l.tot.& C.si const.matri. dos sol.fuer.l.vna:nec in alimentis:C.de execu.rei iu.l.stipendia.& q̄ res ob.possunt,lege,spem eorum.Non obstat l.commodis. ff.de re iu.quæ loquitur,cùm is,contra quem fit executio, nihil aliud habet in bonis.Item cùm mulier esse debeat in obsequio mariti, de operis lib.sicut.ergo debet ali.Videtur ergo, quòd nomen actionis de dote, quod habet mulier in casum diuortij, capiatur in causam iudicati:nam spe futuræ actiōis quis donare potest, C.de dona.spem.ff.de hær.vel act.ven.l.nomina.vel illud nomen venditur pro eo,quod haberi potest:& in pretio fiet executio, ff. de con.fur.si seruus.ad l.Fal.in quantitate.§.j.res enim tantum valet quantum vendi potest,ff.ad l.Rho.de ia.l.2.§ si nauis.
ADDE ad quæstionem Spe.quæ scripsit Barto.in l. cùm filius.de verb.oblig.& in l.si finita.§.si de vectigalibus,& quæ ibi posui, ff. de dam.infect.
b §.contrahentes.¶lib.6.
c Iudex.¶Inhonestè præponit scribentem pari.
d De sta mona.¶in q.ij.
e Quid.¶Hic incipiunt ver.Alb.Gal.& durant vsque ad vltimum.
f Nominibus,&c.¶Dicit Alb. Gal.quod est verius.

SVMMARIVM.

1 *Sententia post quod tempus sit executioni mandanda.*
2 *Sententia in criminibus lata,post quod tempus sit executioni mandanda.*
3 *Executio sententiæ in seruum latæ differri debet,donec domino rationem reddiderit.*
4 *Executio sententiæ differri debet,dum quis de suo crimine per cōfessionem est confessus.*
5 *Venditio rerum pro pignore captarum post quod tempus fieri possit.*
6 *Delegatus non potest suam sententiam post annum exequi.*

¶ Sententia post quod tempus executioni mandetur.

1 4.§.Videndum restat,† post quod tempus sententia sit executioni mandāda.Et quidem in personalibus regulariter post quatuor menses& non añ, ext.de off.de leg.quærenti,ext.de sent,& re iu.quod ad consultationem.C.de vsu.rei iu.l.2.& l.fi.in prin.ff.de iu,si debitori.Interdum tamen quadrimestre tempus,causa cognita,arctari potest& elogari,inspecta qualitate & quantitate causę,& personarum,& locorum,& temporum,vt in præ.c.quod ad consultationem. & ff.e.l.2.Si verò sine iusta causa fiat illius temporis abbreuiatio,supple tur illud tempus condemnato legis beneficio,vt ff.eo.l.4.§.si
a quis [a].In reali verò actione si non est appellatum à sententia,nec restitutio postulata,si res illa sit præsens est statim post decendiū executioni mandanda: quoniam tunc transit sententia in rem iudicatam,vt Inst.de offi.iud.in prin.ext.de elec.cùm dilect.extr.de
2 testam.significauerunt.¶† Porrò sententia in criminibus lata,q̄ non est per appellationem, vel per in integrum restitutionē,vel per supplicationem suspensa,statim post decem dies est executioni mandanda,2.q.j.sicut fine.C.de poe.cùm reis.de poe.dist.j.Adam post culpam. aliàs est sub c. fleat.nisi incontinenti exceptio probanda obiiciatur,ext.de testi.veniens.2.ver.cùm igitur.& extra.de restit.spoliat,literas.& nisi cùm princeps ex iracundia tulit
b sententiam [b],C.de pœnis,si vindicari,& 6.q. 3. cùm apud.vbi de hoc. ¶Item cùm sententia lata est contra mulierem prægnantē, differtur executio vsque ad tempus partus,ff.de poen. prægnan-
3 tis.¶† Item si lata est in seruum,differtur, donec reddiderit domino rationes, C.de bo. proscri.l.2.¶Item differtur,quando in-
4 sula est à Principe assignanda,vt 2.q.6.§.biduū.¶ † Item differt̄, cùm quis est de crimine confessus,vt C.de custo.re.l.2.Argum. ꝯtrà,ꝙ etiam post decendium non sit executionis mandanda,nisi post 30.dies,vt in præ.c.cùm apud.sed illud intellige iuxta præmissa.Sed & ante decendium potest executioni mādari, in eo sci
c licet casu quando non potest quis appellare in notoriis [c], vel q̄ñ quis est confessus, vel testibus conuictus, & argumentis superatus,vt 2.q.6.§.sunt etiam,quorum.quod dic,vt no.ext.de appel.
d Romana.§.sin autem [d].& c.cùm speciali.§.porrò.¶Cæterū in ꝑsonali actione confesso currit tēpus à die confessionis, vt ff.d̄ cōfes.certum.§.fi.in criminali verò nequaquā,vt ff.d̄ cust. & exhib. reo,si confessionib.q̄ñ ibi est sententia necessaria,vt 2.q.j.nos in
5 quenquam.extrà de consti.ecclesia. ¶†Sed quando fiet vēditio
e rerū pro pignore captarum?dicit Azo [e],ꝙ post quatuor menses, sicut

ADDITIONES.

a §.si quis. ¶ Dicit Gul. quòd in multis partibus non seruatur hæc dilatio quatuor mensium.
b Sententiam.¶Seueriorem,quàm iura præcipiant.
c Notoriis.¶Ratio huius dicti patens est:quia cùm decem dies dātur ad deliberandum,an appellare velit,vt patet 2.q.6.in anteriorum.quæ est lex in auth.Col.4.de appel.& intra quæ tempora.in prin.cùm certum sit,hunc appellare non posse,ad quid fieret hęc expectatio:bene facit ff.ad Velle.ali quando.§.fi.cuius casum vid̄ in prin.decr.vbi periculum.de elec.lib.6.ad idem ff.de acquir.hære.cùm hæres.§.fi.Et per prædicta soluitur alia quæstio, an si sententia sic intra decem dies executioni madetur, & postea etiam intra decem dies appelletur,an locus sit reuocationi executionis per decr.non solùm.de appel.lib.6.de quo enim executio differri non debuit,vt s.patet, licitè factam propter notorietatem per appellationē præcedentem, vel sequentem, reuocari ñ posse primum patet de appel.c.cùm sit.& c.peruenit.& c.consuluit. adde latiùs per Old.cons.18.
d §.sin autem.¶lib.6.
e Dicit Azo.¶Cuius ver.in Sum.e.tit.§.pe. quem etiam ponit Tā. vbi s.versicul.penult.ADDITIO.Adde ad versiculū, ibi, & nor.

sicut olim fiebat post duos:& hoc, cùm capiũtur ex diffinitiua sẽtentia, ff. de re iu. debitoribus §. fi. Si verò ex interlocutoria, expectandum est fortè per annum, vt C. de præscr. 30. vel xl. an. si quis emptionis. § fi. de hoc s. de primo & secundo decr. §. iuxta. Vel p biennium ĩ pignore ꝯuẽtionali, vt C. de iure do. im. l. fi. Vel iudex ex suo arbitrio hoc tempus diffiniat, cùm ñ sit diffinitum à lege, vt ff. de iure delib. l. j. §. fi. ext. de offi. deleg. de causis. Vel dẽtur ĩ solutum actori, sm T. put tradidi s. de primo & secundo dec. §. nũc
6 dicamus. ver. actio igitur. & seq. ¶† Et nota, ꝙ delegatus post annum sententiam suam exequi ñ potest: intra sic: quod dic, vt ext. de offi. deleg. quærenti.

ADDITIO.

☞ quòd deleg. &c. quòd delegatus Principis potest suam sententiã exequi, dummodò à tempore sententiæ intra annum eam exequatur; ita tenet Bar. quicquid dicat glo. in l. à diuo Pio. in 2. col. ver. secundò quæro. ff. de re iu. & pro hoc alle. tex. in l. vl. C. de iudi. Et quid in đ legato ñ à principe, an exequatur suam sentẽtiam, vide Car. Zabar. in c. si quis contra. ext. de for. com. Hen. Ferran.

SVMMARIVM.

1 *Executio qualiter in facto consistere dicatur.*
2 *Auxilium actori vincenti qualiter prodatur.*
3 *Actio iudicati ad quid sit vtilis.*
4 *Executio in actione in factum qualiter, & quando peti debeat.*
5 *Actio iudicati ordinarium auxilium est, iudicis verò officium extraordinariũ.*
6 *Litem ex lite oriri iura abhorrent.*
7 *Actio iudicati, siue in factum, ex sententia dari censetur.*
8 *Exceptio dari dicitur ex sententia interlocutoria.*
9 *Iudice appellationis confirmante sententiam primi iudicis, an detur actio in factum ex prima sententia, aut secunda.*

¶Sententiæ executio qualiter, & quo iure petatur.

a 5. §. Breuiter dicendum est, qualiter, & quo iure sententiæ executio petaẽ, sup quo aduocatiᵃ multum errare consueuerunt. Solent enim petere sentẽtiarũ executiones p actionẽ in factũ descẽdentẽ ex re iudicata: & malè nã qlibet victor habet duo auxilia, s. iudicis officium, & actionẽ iudicati. Si verò vult executionem petere, petat hoc iudicis officio, & sine libello: quia executio in facto consistit, vt probatur subtiliter ff. de re iu. à diuo Pio. per totam l. & fit ibi summaria cognitio, cũ de capiẽdis pignoribus disputatur, vt in eadem l. §. si super rebus. nec debet tunc iudex iudicis partes assumere, sed solùm executoris, vt C. de exec. rei iud. si, vt proponis. nec libellus admittitur, vt
b ĩ. de lib. cõcep. §. nunc dicendum. ver. xxv.ᵇ Sed si proponeretur actio, iam iudex cognosceret in forma iudicij, & desineret esse ex
c ecutorᶜ, vt C. de eden. edita. ibi, speciem future litis, &c. & C. quo modo & quando iu. auth. qui semel. ext. de offi. deleg. cùm super. Aliud est enim causæ cognitio, & aliud executio, vt xxv. q. 2. & si non cognitio. & hoc est, quod dicit lex, Ius dicentis officium latissimum est. nam potest in possessionem rei iudicatæ mittere, ff. de iurisd. om. iu. l. j. & l. iubere. Et ꝙ hoc iudicis officio expediatur, expressum est ff. de rei ven. qui restituere. in prin. & facit C. de exec. rei iu. l. 2. Hinc est, ꝙ ab executore non appellatur, vt s. §. nunc dicendum. versi. quid si ab executore. Et hoc etiam tenet Vbert. de
d Bo.ᵈ ꝙ officio iudicis petatur. nã secũdũ eũ, tũc agiẽ pro sententia exequẽda, ñ vẽtilãda, C. de exec. rei iu. l. ij. ff. de minor. l. minor annis C. de ap. si ꝯ. ff. de re iu. l. 4. §. ait ptor. & §. seq & quia boni p toris est lites minuere, ff. si certũ pet. quidam. ext. de rest. spol. fre
e quens. resp. j.ᵉ ¶† Si quæras, qũo executio ꝯsistat in facto? ñd. qa
1 iudex pignora capit, & postea distrahi iubet, C. de exe. rei iu. l. 2. & si. in qua executione nec actio ponit, nec lis ꝯt. nã si hoc esset iã lis ex primæ litis materia orire tur: qđ lex abhorret, C. de fru. & lit. ex. l. terminato. & ext. de ver. sig. cũ olim. ff. de re iu. si se non obtu
2 lit. §. ait prætor. C. de agr. & cen. l. tib. ff. pro soc. l. fi. ¶† Est & secũdum auxilium proditũ actori vincenti, scilicet actio iudicati, quę
f aliàs actio in factũ ex re iudicata nũcupaturᶠ: de qua fit mẽtio ff. de re iu. l. in iudicati. C. de vsuris rei iu. l. fi. C. de cõpens. l. ex cã. C. de reb cre. l. actori. Qui autem agit iudicati, aduersarium suũ ciuiliter obligatum sibi ea sentẽtia, & ex quasi ꝯtu dicit, vt ff. de pec. licet. §. antepenultim. Sic eum conuenit & ab eo in forma iudicij dando libellum & litem cõtestando petit, vt probatur subtiliter ff. de petit. hære. l. item veniunt. §. cùm prædiximus. & ff. de pcur. si procurator. ff de re iu. miles. §. 2. ff. de pecul. sed si damnum. § fi. ff. de minor. denique. §. sed vtrùm. ff. de iureiur. duobus. §. penul.
3 ¶† Sed dices, ad quid ergo fuit actio iudicati vtilis? Respondeo, certè quia per eam petuntur vsuræ cẽtesimæ, & ipsa sors, si actor hanc viam elegerit, C. de vsur. rei iu. l. fin. C. si plur. vna senten. l. i. Quòd autem hic sint duæ viæ, patet ff. de re iu. si prætor. in princ. hoc etiam patet ex ipsis rubricis. nam tit. de sent. est in C. quia ex sententia aliquando iudicati agitur, aliquando officio iudicis executio postulatur: in ti. verò de re iu. tractatur de actione iudicati, vt eodem tit. l. j. in titulo autem de except. rei iudicat. tractatur de
g exec. quæ fit iudicis officio, secundum M. de Fan. ᵍ hoc etiam pa
4 tet ext. de sen. & re iu. in ipsa rubrica. ¶† Alb. Pa.ʰ autem dixit, ꝙ
h peti debet executio actione in factum, vt C. qñ ex fact. tu. l. j. vbi videtur, ꝙ dandus est libellus, & actio iudicati, siue actio in factũ, quæ ex re iudicata oritur, proponenda est, C. de iur. & fact. ignor. l. j. in fi. vbi dicitur, si ex sententia, id est, ex actione, quæ ex ipsa sententia oritur, conueniri cœperis. Ad idem C. de re. cre. actori. & ff. đ pig. grege. §. si cũ defensore. in fi. ff. đ re iu. miles. §. iudicati actio
5 In his. n. legib. dixit, non posse officium iudicis intentari: † quia actio iudicati ordinarium auxiliũ est, iudicis verò officium extra-
i ordinariumⁱ: ad quod recurrendum non est, quãdiu superest ordinarium, ff. de minori. in causæ. & ff. đ eden. quædam. & bene facit ad hoc ff. si mulier ven. nom. in pos. esse dic. l. j. §. j. Sed ad prædictas leges, in quibus dicitur executionem esse petendam per actionem in factum, sic potest responderi: quia illud impropriè dicitur, quasi dicat, agendo actione in factum. & super ea sententiam obtinendo, fiet executio mediante ipsa sententia super actione ĩ
k factum lata ᵏ. ¶† Sed, secundum eum, quæritur, qualiter pronũ
6 ciabit iudex in hac causa? Respondeo, pronunciabit, sententiam debere executioni mandari: quo facto, nisi reus pareat iudicatis, mandabit eam executioni ex officio suo: prout traditur s. §. sequitur. Sed contrà: quia sic res in infinitum abibit. nam sic poterit ab hac sententia appellari, sicut à prima. & qualibet alia. C. de transa. fratris. C. de ped. iu. placet. 2. q. vj. omnis oppressus. & c. ad Romanam. sic lites ex litibus orirentur: quod tamen esse non đbet, vt s. & sic nullus erit litium finis. Sed ipse respondet, ꝙ sentẽtia est de
l executione ˡ, & pars executiõis: ergo ab ea appellari ñ pt, nisi modus excedaẽ, vt s. §. ij. ver. qd si ab. Tertij dicunt, ꝙ si is, p quo lata est, petet eius executionẽ, tũc ñ dabitur libellꝰ, vt C. de exe. rei iu. ordo. Si verò is, qui ei successit, eã petit, agẽs ex sentẽtia, vel etiam conuentus

ADDITIONES.

a Aduocati. ¶Prouinciæ meæ & Thusciæ, dixit Mart. de Fa. super l. ordo. C. de exec. rei iu.
b Ver. 25. ¶Et vide, quod ibi dixi ante fi. & in fi. ibi vide, qd teneat Specul. & quid tenuit dominus meus Azo.
c Executor. ¶Vide s. §. nunc dicendum. versi. sed pone: iudex. vltra medium.
d Vber. de bo. ¶vt refert Homobo. l. j. C. de iur. & fa. ignor. hoc tenuit contra Alb. Pa. de quo sequitur, in publica disputatione do. Ia. de Salerno.
e Frequens. respon. j. ¶lib. vj.
f Nuncupatur. ¶Vnde dixit Homobon. vbi s. quòd inter ista duo contentio de nomine pertinacibus est relinquenda, C. de consti. pec. l. 2. ad fi. Decem autem, quæ in hoc requiruñẽ, numerat Rof. vbi s. in prin. quæ per positiones patent infrà de sentent. & re iu. ver. actor ergo.
g M. de Fa. ¶cuius fuit totum, quod præmissum est, exceptis tribus versiculis, vbi de Vber. loquitur: & eius etiam fuit responsio, quæ sequitur, vt ibi dicam.
h Albe. Pap. ¶& Rof. ibi, qui in tota vlt coi. hanc materiam prosequitur, præmittens formam libelli in actione hac, & demũ obiiciendo, & soluendo, plenè ruminat hunc casum.
i Extraordinariũ. ¶Hoc verum, qñ imploratur per beneficiũ restitutionis ab ecclesia, vel minore: & vide s. de off. iu. §. j. vers. sed opponitur. In quantum verò duplicatur auxilium, dicebat Roff. interesse vestra habere plura auxilia, etiam si alterum inutile sit, ff. đ serui. ei fundo. đ lib. leg. l. 3. aliàs 4. in fi. Vnde filius in potestate pteritus habet duo auxilia, vnũ ex iure ciuili, aliud ex ptorio, C. de lib. præter. l. fi. addebat Gui. de Suz. vbi s. resp. j. in fi. ff. ne vis fiat ei qui in possess. mit. l. 3. in princi. vbi missus habet interdictum, & sine interdicto iudicis officium: est simile de rest. in integ. c. 2. lib. 6. & de appel. concertationi. e. lib.
k Lata. ¶Verba Mar. de Fa. respondentis ad l. pen. C. de arb. sic iacebant: impropriè loquitur, quasi agendo actione in factum & per officium iudicis obtinendo sententiam, faciet arbitrium mediante sententia sup actiõe in factum lata executioni mãdari. Nescio ad quid hæc implicatio fatenti, ꝙ agi possit vtraque via, licet in p eligendo sit discordia: vñ Gui đ Suz. in l. j. C. de iu. & fac. igno dat optionem victori. allegat C. de exec. rei iu. l. 2. đ vsur. rei iu. l. etiã. l. 2. idem, vbi s. respon. j. in fi. sibi tamen plus placet officium iudicis de iure & consuetudine.
ADDE Alexan. consi. l. 3. lib. sed vide Roman. cons. 174.
l Executione. ¶Dixit Al. Gal. clariùs, quòd sententia est de executione sententiæ principalis, & pars, &c.

conuentus successit condemnato: tunc quia possit dubitari de sētē
a tia, dabitur libellus, i. petitio a: non tamē cū magna solēnitate fiet iudicium. Idem fortè potest dici, cùm petitur executio sententiæ ab eo, qui successit proferenti eam, C. de re iu. l. gesta. ff. de iu. mortuo. & l. edictū. & idē, qn̄ petit executio ab alio iudice, non ab eo
F q ipsam tulit, vt s. e. ti. ver. sed pone: iudex. de hoc, vt j. de lib. con.
7 §. nūc dicendum. ver. 25. ¶† Sed cùm ex sententia detur actio iudicati, siue in factum, vt s. & C. de re iu. l. j. & etiam exceptio, vt patet C. de arbit. l. cùm antea. & ff. de exce. rei iu. per totum, quæritur, an & ex sententia interlocutoria, & quæ auxilia pro ea seruanda dabuntur? dic, q actio in factum, vt hìc dicitur, C. de reb. cre. actori. Nam si datur ex iuramento, prout ibi dicitur, multò fortiùs ex iussu iudicis: & facit C. de re iu. l. si pecuniā. nam ex sola confessione datur actio, C. de cōfess. l. j. trāsiuit enim interlocutoria in rem iu
8 dicatam, vt extrà de elect. cùm dilecti. ¶† Datur etiam ex interlocutoria exceptio, ff. de neg. gest. sin autem. §. si quocunque modo. tamen ibi loquitur in diffinitiua. ad idem ff. de re iu. quod iussit. quia si ex ea datur actio, multò fortiùs exceptio, ff. de superf. l. l. j. & quòd detur actio & exceptio, probatur in præ. l. cùm antea. Item etiam præceptum confesso factum executioni mandatur, & ex eo actio nascitur, sicut ex sententia, C. de exec. rei iu. l. fi. s. d
9 re iu. §. postremò. ¶† In præmissa autem actiōe in factum, dicūt quidam referre, an in sentētia sit cā adiecta: & tunc datur actio ex primo contractu: an non, & tunc datur actio in factum, argum. ff. de iurei. l. si duo. §. l. si quis iurauerit. ¶ Sed pone, appellatum est à sententia: demum iudex appellationis eam confirmat: quæritur, ex qua sententia detur actio in factum, an ex prima, vel secunda? Respon. de hoc tetigi s. §. nunc dicēdum. ver. sed pone, q. Vtrùm autem iudex possit confesso præcipere sub pœna, q soluat: dixi s. tit. prox. §. species. ver. sed nunquid. & vide, quod no. j. in tracta. libel. in tit. de re iud. ver. porro. Vtrùm actio iudicati detur procuratori, no. ff. de procur. si procurator. Item an detur contra eum, not. e. tit. Plautius.

ADDITIO.

a Petitio. ¶ Vide, quod scripsi post. In. de iu. quia V. in gl. scias, q cā.

SVMMARIVM.

1 *Executio sententiæ per legitimam appellationem impeditur, aut cùm appellatione pendente ad arbitros itur.*
2 *Postulatio restitutionis in integrum an impedire possit sententiæ executionem.*
3 *Ordinarius an possit sententiam exequi in rebus extra suam iurisdictionem positis.*
4 *Condemnationis exactio differtur, donec debiti existat conditio: secus in tabulis conditionaliaus exhibendis.*
5 *Iudicati actio quo casu denegari possit.*
6 *Sententia per dolosam allegationem obtenta, aut contra iustè impeditum, & iure absentem lata, an citò sit exequenda.*
7 *Exceptio simulati quo casu possit contra sententiam opponi.*
Exceptio peremptoria an possit post sententiam proponi.
8 *Oppositio de re non tradita an impediat executionē sentētiæ pro vēditore latæ*
9 *Aedificans bona fide in solo alterius, si condemnetur ad restitutionē, an in exceptione poterit opponere de expensis.*
10 *Possessor qualiscunque an possit debitum offerre.*
11 *Executor opponens sententiam esse per instrumenta falsa, vel testes falsos latam, an sit admittendus.*

¶ Executio sententiæ qualiter impediatur.

a 6. §. Postremo dicendū est, q̄ executionem sententiæ impediant. Et certè a primò eam impedit appellatio legitima, ext. de iur. venientes. & de ap. solicitudinē 2. q. vj. appellatione. ff. ad Tur. l. j. ext. de re iu. c. j. s. e. ti. §. j. in prī. qa ea interposita, iudex (ex quo sibi de appellatiōe facta fuerit fides) non exequet sententiā intra annū, vel biēnium, ff. nil no. ap. pe. l. vnica. C. de tem. appel. auth. ei qui. quod est 2. q. 6. extra de appel. cùm sit Romana. sed nec post annū, vel biennium, si cā appellationis in cōsistorio principis agitetur, vt extrà de appel. ex insinuati
1 one. 2. q. 6. anteriorum. & C. de tem. appel. auth. sed lis. ¶† Idem est, si pēdēte appellatione ad arbitros eatur: qa nec fatale tps tūc
b currit, in auth. de appel. §. deinceps Col. 8. b Idem etiam, si stetit p iudicem, quò minus in appellatione procedatur, in auth. vt spon. lar. §. hoc quoque. Col. ix. Impeditur etiam, secundum quosdam nisi offerat suas probationes paratas, q res sit sua, vel q est in possessiōe ipsius. Alij tn̄ cō. de hoc plenè, secūdum Papā, ext. de re iu.
c cùm super. in gl. qūo c. ppe fi. & de sponsa. veniēs d. j. in fi j ver. 7.
d ¶† Secundò, si in integrū restitutio sit postulata, C. in integ. rest.
2 post. ne quid noui fi. per totū, licet sit cōtrā ext. de in integ. rest. suscitata. s. e. §. i. in prin. ¶ Tertiò, si actio iudicati iure reuocationis introducta sit in nouam petitionem, vt ff. de minor. minor autē

e 25. an. cui per fideicom. e resp. j. ff. de re iu. l. 4. §. si ex conuentione ¶ Quartò, si fuerit supplicatū, vt s. §. j. in prin. ¶ Quītò, delegat9 à
f Papa f, vel Imperatore, si velit exequi sentētiam à se latā, ff. de re iu. à diuo Pio. in prin. Contrarium est tam secundum canones, vt
3 s. §. nunc dicendū. ¶† Sextò si ordinarius velit exequi suam sententiam in rebus extra suam iurisdictionem positis, ff. de bo. auct. iu. pos. cùm vnus. §. is qui possidere, C. de iu. l. properandum. §. sin autem reus. ff. de iur. omnium iu. l. fi. extrà de foro comp. Romana. §. contrahentes. 2. q. vj. leges. ¶ Septimò, si super rebus ab executione captis quæstio moueatur, & sint eius, qui cōtrouersiam mouet, vel habet condemnatur alia bona, quę sine controuersia capi possunt: sed hæc executio non differtur, nisi ad tempus tantùm: quæ dic, vt s. §. sequitur. ver. si autem. ¶ Octauò, si condem-
g natus suorum bonorum facit cessionem, C. qui bon. ce. pos. l. j. g
4 ¶† Nonò ad tempus differtur executio, vt procedit in cōditionali chirographo intellecto, ff. ad l. Aquil. l. in lege Aquilia, si deletum. nam differtur condemnationis exactio, donec debiti existat conditio. Secus tamen est in eo, qui condemnatur in tabulis cōditionalibus exhibendis: quia non differtur cōdemnatio interesse. imò pœna contumaciæ præstatur ab eo, qui non exhibet, ff. de ta
h bulis exhib. locum. §. cōdemnatio h. ¶ Decimò, si fullo: vel commodatarius est in locata, vel commodata re cōdemnatus: & post
i ea commodator & locator īuenit rem locatam & commodatā i: argum. ff. de con. sine causa, l. si fullo. ff. commo. in commodato.
5 §. fi. & l. rem. resp. j. ¶† Vndecimò k in conuento à multis actione
k noxali. nam præstando seruum ei, qui primò vicit, cæteris postea venientib. iudicati actio denegatur, ff. de nox. si quis à multis. Idē q̄ potest dici in cōuēto à pluribus actione reali, ff. de rei ven. is à quo fundus. Idem est, si quis in actione noxali condemnatur ī æstimatione damni, seruum intra quadrimestria tempora pro noxa dedere,

ADDITIONES.

a Et certè. ¶ Ponit verba Vber. de Bona. vbi s. & aliquis ex his casibus no. de re iu. quod ad consultationem. in vlt. gl.
b Col. 8. ¶ & in cle. de app. quandiu.
c Quomodo. ¶ Mihi incipit, quæritur, & versicul, vtrobique, inci. per istam.
d Veniens. ¶ Vide in gl. nisi aliquid.
e Fideicom. ¶ Propter alias leges sic incipientes.
f Papa. ¶ Quidam hìc habent, non à Papa: sed sine Non, debet esse quod probat id, quòd sequitur; & sine Non posuit Vbertus de Bona.
g L. j. ¶ Cùm bona intelligantur, quæ habentur, & quæ beant, vel beatos faciunt, ff. de verbor. signi. bonorum. j. quomodo potest bonis cedere, nil habens, vel non habens, quod sufficiat ad creditum: & quomodo per talem actum ipsius impediri potest executio? Rofr. super titulo, de actoribus. in fin. ad primum respondet inueniri similia. nam & fit missio in bonis, etiā si nulla sint bona. ff. de bo. aucto. iudic. poss. cùm vnus. §. vltim. Et est actio de peculio, etiam si nil sit in peculio, ff. de peculio, l. quæsitum. Et, quo ad secundum, dico, quòd actus cessionis, si aliquid est in bonis, parat viam exceptioni, quo ad illa: si nil est in bonis, cessio non impedit executionem, sed impossibilitas facit pro cessione denudata, vt not. de solutio. Odoardus. in 3. gloss. & sic non simpliciter suo facto impedietur executio: fiat autē cessio, vt detrudatur in carcerem, vt in prædict. l. j. post cessionem autem habet beneficium ne ex postea quęsitis conueniatur, nisi in quantum facere potest ff. de ces. bo. l. is qui. 2. Et hac ratione satis placet assertio dicentiū cessionē bonorū non fieri creditoribus, non instātibus, vt carcerentur: & multò minus eis, cùm per eam fraudentur in acquirendis per beneficium cessionis, vt ibi de hoc per Cy. in præ. l. j. C. q bonis, j. q. 8. & aliquid ibi in fi. no. la. de Arc. An huic bn̄ficio cessionis renunciari possit, remisi s. de renun. & conclus. vers. item est beneficium. in fi.
h §. condemnatio. ¶ Expedit enim tabulas testamēti exhiberi, ēt si conditionale sit legatum: ad probationem enim exhibentur, nō ad exactionem.
i Commodatam. ¶ supra. non fiet executio prædictę conditionis, & nota. quod sequitur, argument. ff. & c. non enim ponit casum illarum legum, sed arguit ex illis: Vbert. dixerat, argumē. summæ ff. & c.
k Vndecimò. ¶ Casus in hoc ver. comprehensi, faciunt ad solutionem Iac. de Bel. quam vide C. vt intra cer. tem. cri. quæstio terminetur, vt l. ex duobus vulneribus duobus vno impetu illatis, cùm per statutum vulneranti amputari debeat manus, cum qua percussit, licet ambo accusentur ad vnius percussionem manu amputata, ab alterius accusatione & ab obseruatione iudicij debet absolui.

xa dedere, vt ff. de pet. hær. item veniunt. §. idem rectè[a]. ¶Duode
b cimò, si obijceretur, quòd facta est transactio post sententiam[b]:
arg. ff. de in ius voc. neque. §. j. ¶Decimotertiò, si dolosè aliquid
6 executor agit, ff. de neg. gest. l. 3. §. si executor. ¶†Decimoquar-
tò, si per dolosam allegationem obtinuit is, pro quo lata est sen-
tentia: vel si is, contra quem lata est iusto impedimento detentus
absens fuit, ff. de iud. si pretor. §. si. aliàs est lex, si per dolum. & ext.
de re iudic. cùm Bertholdus. §. postmodum. ¶Decimoquintò, si
executor modum excedit in exequendo, vel sententiam malè in
terpretādo: & breuiter oī exceptiōe, q̄ pt̄ ꝯ executionē opponi.
q̄ dic, vt no. extrà de re iud. quod ad consultationem. & ĩ. tit. prox.
§. in quibus. ver. v. ¶Decimosextò, vbicunque sententia dicitur
c esse nulla: quod fit multis modis. quod dic, vt s. tit. prox. §. iuxta[c].
d & §. seq.[d] ¶Decimoseptimò, si res petita peruenit ad actorem,
e C. de re iud. leg. j. ff. de cond. sine causa. l. j. & ij. & vide alia s. titul.
prox. §. si. & s. eo. §. j.[e] In causa autem criminali differtur executio
7 in casibus, vt s. §. videndum. ver. porrò. ¶†Illud autem quæritur:
ecce debebam tibi decem per publicum instrumentum: solui ti-
bi, & fecisti mihi apocham, siue instrumentum, in quo confessus
es tibi solutum esse: nunc petis à me decem per illud instrumen-
tum debiti, quod apud te remansit non cancellatū: ego non pos-
sum inuenire instrumentum solutionis, & sic tibi condemnor: iu
dice autem volente exequi suam sententiam, inuentum est īstru
f mentum, & peto sententiam retractari: quæritur, an possim[f]? Et
videtur, quòd non: nam prætextu instrumēti de nouo reperti lis
sopita restaurari non debet, vt extrà de re iu. inter monasterium.
& c. seq. C. de transac. sub prætextu. nec post sentētiam potest pe
remptoria exceptio proponi, C. sen. rescin. non pos. l. perempto-
rias. nisi in casibus, qui no. s. de excep. §. dicto. ver. hoc tamen īter
quos iste non est. Super hoc dicunt quidam, dari mihi vtilem ac-
tionem ex edicto de edendo ad interesse, ad similitudinem direc-
tæ, de qua dicitur de eden. si quis ex argērariis. §. ex hoc edicto. A-
lij dicunt, me restituendum contra sententiam, vt ff. de iudi. leg. si
prætor. §. Marcellus. Vel dic, quòd aut allegaui coram iudice solu
tionem factā esse: & iudex huiusmodi allegatione reprobata, me
condemnauit: & tunc prætextu instrumenti reperti nihil dicere
possum. Aut hoc non allegaui: & tunc possum, ar. ff. de neg. gest. l.
sin autem. §. si quocunque modo. Cautè ergo facit, qui in casu p̄-
senti dicit iudici, instrumentum solutionis perditum esse: quia sic
lata sententia contra eum, ex instrumento reperto contra illam
poterit se iuuare, C. de fi. instrum. l. fi. Posset etiam dici, quòd si iā
post sententiam soluero, instrumento inuento potero solutum
repetere condictione sine causa, ff. mand. si fideiussor. §. in omni-
bus. Vnde cùm detur soluti repetitio, multò magis dabitur nō so
luti retentio, ff. de superfi. l. j. & vide ff. de re iud. l. post rem iudica-
tam. & ff. de iureiu. admonendi. C. de sen. aduer. fis. latis, l. j. C. de re
8 iud. l. sub specie. ¶†Item pone emptor condemnatus est vendi
g tori ad pretium rei agenti, quæ sententia in rem transiuit iudica-
tam: & dum executioni mandatur, opponitur de re nō tradita ad
impediendam executionem: quæritur, an possit? Dicunt quidam
q̄ sic, ar. C. de compen. ex causa cùm habeat emptor actionem ad
rem petendam, nec de eius interesse fuit quæsitum, ff. de exce. rei
iud. duobus, & ad hoc ff. de iureiur. si duo. §. pe. & antepen. ff. fa. er
cisc. ex parte. ff. de rescin. ven. fundus. Alij, contrà ar. C. sen. rescin.
non pos. peremptorias. & C. quorum ap. non reci. leg. j. Sed licet
non possit impediri executio, poterit tamen agi ad rei traditionē
iure actionis, ar. ff. de ac. emp. & ven. l. Iulianus. §. offerri. & vide, q̄
no. ff. ex quib. cau. in pos. eatur, l. Fulcinius. §. secundo. Nec obstat
prædicta lex, ex causa. quia hoc casu non est hincinde quantitas.
9 ¶†Quid si bona fide in tuo solo ædificaui, & condemnatus sum
tibi

ADDITIONES.

a Idem rectè. ¶Hucusque Vber. de Bona. id, quod sequitur, recepit
ab Host. in summa de off. del. §. quæ delegati. sub ver. finis.
b Sententiam. ¶Suprà. & erat casus, super quo transigi potuit: pu-
tà quia erat appellatum, vel poterit appellare: vel negabatur iu-
dicatum, vel petitor id ignorabat, ff. de cond. indeb. l. eleganter. §.
si quis.
c §. iuxta. ¶Est sciendum, quòd super illum §. Vbert. de Bo. quærit,
an petens executionem sententiæ necesse habet admittere defē
sorem, qui se offerat ꝓ ꝯdēnato? arguit, q̄ sic, ex illo §. & quia pu-
blicè, vtile est absentes à q̄buscunq; defendi, ff. de procur. seruum
quoq;. §. publicè. In ꝯrium alleg. ff. iud. sol. l. iam tamen. in prin. v-
bi condemnato fideiussore reus ad defensionem non admittit̄. I-
tem in bonis rei damnati nolunt iura executionē fieri, ff. de re iu.
à diuo. & l. si se. & iura, q̄ admittunt defensores in ciuilibus, loquū
tur, cū ventilatur actio, non cùm petitur executio: aliàs non esset
finis litium, cū finita causa cum isto defensore veniret postea se-
cundus & tertius successiuè, contra id C. de transactio. fratris. & d
dolo & contu. l. finem. Item non debet ex obligatione oriri obli
gatio, vt præd. l. si se. §. ait pretor. facit l. minor 25. an. & C. de exec.
rei iud. l. ij. Soluendo tenet per l. ff. de fideiussor. pro vēditione. q̄
admittetur defensor, si facere velit, quod dominus faceret, aliquā
tulum plus, s. satisdare: sed si hoc faciet, rectè defendet, ff. de pro-
cur. sed & hæc. §. defendere. & l. fi. & de iud. l. rectè defendi. Sed do
minus aut solueret, aut inchoaret sententiam. Ad hoc ergo faciē
dū admittēdus, est defensor. Audiet ergo dicēs actorē habere rē
petitā: vt hîc sequitur ver. xvij. vel aliā exceptionē doli oppone-
re, paratus probare. In his enim & similibus hîc expressis audiet: i
aliis non: sed fiet executio, C. de ap. si contra maiorem. Si eū vel-
let litem contestari super actione iudicati, vel facere, quæ domi-
nus non posset, non admitteretur, secundum eum.
d §. seq. ¶Contrarium vide, quod scripsi de of. del. cùm in iure. post
gl. Terminauit Rofr. bene in sua q. xlv. & Gui. de Suza. post eum,
vbi s. quòd si vnum statutum dat certam formam sententiandi &
aliud iubet sententiam intra tempus executioni mandari, non o-
bstante aliquo statuto, sententia, in qua cōstat formam primi sta
tuti non fuisse seruatam, executioni non mādabitur, ne primum
statutum dicatur sublatum: alleg. ff. de verb. obli. doli clausula. &
de leg. iij. si quis in principio. In dubio verò præsumitur pro sen-
tentia, ff. de inoffic. test. si pars. de re iud. in ambiguis. de elec. bonę
vers. contrà legati. C. de execut. rei iud. l. ij. & ff. de re iu. à diuo. Ad
primum dictum bene facit de iureiu. venientes. ad secundum op
timè C. de fide instr. & iure hastæ fiscalis, l. j. & 2. lib. x. Item vide, q̄
dixi s. ti. j. §. vt autem super forma, quoniam talis. Item scias, q̄ de
executione nullitatis, de qua generaliter loquitur auctor, ꝓuisū
est hodie per cle. de re iud. c. j. q̄ executio sententiæ bis confirma
tę per iudices appellationis, impediri non potest per exceptionē
vel actionem nullitatis, nisi priùs facta executione: de quo dicam
ĩ. tit. j. §. quoties. s. ver. sed secundum. Vltra hoc sciendū, q̄ Gui. de
Suza. in l. j. C. de iur. & fac. ig. dicit, non procedere, quod de nullita
te dicitur, quando statim de illa potest fieri fides. tunc enim, & nō
aliàs, impeditur executio, ff. ad exhi. l. iij. §. ibidem. ad Trebel. ille à
quo. §. si testō. vt in pos. leg. l. si is à quo. in princ. C. ad leg. Cor. de
fal. l. satis apertè. Probabit autem, secundum eum, nullitatem is, q̄
illam allegat, cùm præsumatur pro sententia, vt s. dixi. Item scias,
q̄ Gui. de Suz. vbi s. rub. vl. ante fi. addebat hos casus executionis
non petendæ, quando ꝯ eum factum erat pactū de non petendo
ff. de ædil. edi. quæritur. §. si vēditor. vbi dicitur, q̄ remittetur. &c.
Alius, si obstat pręscriptio xl. ann. transactorum post sententiam,
C. de præscr. xxx. vel xl. annor. l. vlt. Tertius, si facta erat solutio, ꝑ
quam omnis tollitur obligatio, Instit. quib. mod. tol. oblig. ī prin.
& ff. de re iud. l. 4. §. ait prætor. ADDE, quòd hanc addit. in prima
sui parte sequitur Paul. de Castr. consil. xv. vbi consuluit, q̄ stan-
te statuto, q̄ iudex teneatur sententiam proferre pure, & nō sub
conditione, alioq; statuto caueatur, q̄ sententiæ executioni man
dentur, nulla exceptione obstante, q̄ per hoc primum statutū est
sublatum: quin si ferat sententiam sub conditione, sit nulla: quo
verò ad aliud, q̄ executio impeditur, cùm quis incontinēti offert
se probaturum, aliàs non. Adde Abb. cons. liiij. ij. lib. Oldra. consi-
lio cvj. vbi pulchrè, cle. j. de re iud. vide etiam Pet. de Anch. cons.
lxxij.
e §. j. ¶Non debuit omitti casus decr. pia. de excep. lib. 6. §. pen. vbi
exceptio excommunicationis impedit executionem rei iudica-
tæ. & facit pro dicto Gui. de Suza. qui tenet in quæstionibus statu
torum, mihi sub litera V. quòd petenti executionem sententiæ o
bstat exceptio statuti, per q̄d sibi i° reddi n̄ debet: alle. ff. ad Mac. l.
tn̄ si n̄ opposita. & ff. de re iud. Nesennius. item Gul. Acc. q. q̄ inci
pit, Capitaneus Antiani, &c. vterq; hanc exceptionem vocat ano
malam, quia pœna erat ad quinquennium.
f Possim. ¶Hāc q. plenè tractat Cy. de ꝯd. indeb. l. j. sub tertia oppo
sitione: &, vt ibi dicit Iac. de Ra. & Pe. de Bel. tenebant illum non
audiri, vel executionē non īpediri de iure, ꝑ l. sub specie. hîc alleg.
in fi. & per l. argentarius. §. cùm autem. ff. de edē. quomodo indu-
cit, ibi vide: & dictum Iac. de Are. distinguentis, an ipsi creditori fa
cta fuisset solutio, an suo auctori. Cy. videtur, q̄ etiā si creditor n̄
fuit in dolo per sententiam latā ex falsa cā, competet restitutio,
per no. ff. de acqui. hære. si is ad quem. in fi. ff. ad Treb. seruo inui-
to. §. si prætor.
ADDE, quando contra sententiam possit opponi exceptio simu
lati, Per. de Anch. cons. cclx. ADDE pro hac quæstione, quam no
tabilem dicit d. Ab. Sicul. in c. suborta. & ibi etiam nouissimi, extr.
de re iud. vbi pulchrè examinat hanc quæstionem.
g Item. ¶Istum ver. & sequentem posuerat auctor. s. de excep. §. d.
ver. sed pone, petij. & ver. præce. hîc tamen addit versic. sed licet,
vt ibi dixi, fuerunt Alb. Gal.
ADDE Bar. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iurej. & Pau.
de Cast. cons. cxl.

tibi ad restitutionem,nec opposui exceptionem expensarum:qd potui,vt j.de expensis,§.j.versi.si autem fiant.nunquid potero in
a executione opponere[a]?Resp.sic,secundum M.qui dixit, dari vtilem actionem,vt no.ff.de cond.indeb.l.si in atea.in fi. quia de iure meo non fuit quæsitum,vt in præd.l.duobus,& e.ti.l.penult.§.fi. secundum Io.contrà,vt non habeam:nec videtur,quòd post sententiam possit hęc exceptio opponi,vt s.de hoc ff.de rei vend.in
10 fundo.¶† Item quid si mihi condẽnatus es in hypothecaria actione,& adiudicata est mihi domus in causa pignoris:nec dictum est,quòd possis mihi debitũ offerre?Et videtur,quòd non,donec suscipias iudicium in actione iudicati,vt ff.de petit.hæred.itẽ veniunt,§.idem rectè.nam qualiscunque possessor potest debitũ offerre hic vsq; ad prædictum tps,vt ff.qui.mo.pig vel hyp.sol.l.
11 Paulus.§.j.¶† Quid si coram executore dato ad sñiam exequendam opponitur,sententiam latã esse p falsa instrumẽta,vel p falsos testes?Dic,quòd non tenetur hanc exceptionem admittere, cùm non habeat cognitionem,vt de officio del.pastoralis.§.quia verò.Pōt tñ,si vult,audire aliqua de huiusmodi falsitate ad sui instructionẽ:vt si audiuerit,quod eum moueat,supersedeat, & sup iori reseruet.Arg.contrà:quia post sententiam admittuntur aliq exceptiones,præcipuè per quas iudicium retrò redditur nullum vt C.de iur.& fact.ignor.l.j.& no.ff.de re iud.l.si prætor.& s.de excep.§.dicto.vers.hoc tamen.Resp.admittitur.non coram executore,sed coram iudice competenti,aliàs inter partes cognitionẽ habenti:& sic loquitur præ.l.si prætor.in fi.Veruntamen præmissa exceptio,quòd sententia lata fuit per falsa instrumenta,vel testes,etiam coram iudice competenti proposita,non impedit executionem in integrum restitutione petita.nam sententia nõ fuit ipso iure nulla,ff.de re iud.diuus.s.de sent.§.quoniam.ver.ĩ sum-
b ma[b].ea autem petita,bene impeditur executio,nisi contra peten
c tem restitutionem præsumatur,vt ext.de in integ.rest,suscitata[c].

ADDITIONES.

a Opponere.¶Rof.sua q.xviij.posuit terminos prolixos de dño,q feudum,vel emphyteusim auocauerat à vasallo,vel emphyteuta pp seruitia non præstita,vel canonem non solutum:& datus fuit per Papam executor sententię antecessoris vasalli,vel emphyteutæ,iam lapsis annis xxx.concessit alteri in feudum,vel emphyteusim,qui fecerat ibi magna ædificia,quærebatur.an contra eum fieri possit executio?Alb.Gal.ext.opus formabat sic:quidam vendidit casamentum meum emptori bonæ fidei,à quo illud vendicaui de causa,postquam domum ibi construxerat:peto executionẽ sententiæ:& ille excipit de expensis:quæritur,an hoc modo illas consequi possit?Sed in opere,vbi remisit,s.ver.prox.prius breuissimè posuit istud thema,vt hic:sed themate posito habetur in opere:dic, vt dixi in studio Paduano : suspicor, quòd hoc verbum fuit additio,vt j.dicam.Est autem sciendum,quòd secundum suũ thema Rof.tenuit sententiam executioni mandari posse ꝯ possessorem,maximè eo casu,quo dicitur rem fuisse feudalem:quæ si alienetur,non obstat temporis præscriptio,quò minus possit vendicari,vt in constitutio.Federici,de feudis,imperialem decet solertiam.habet tamen hoc petens offerre possessori impensas ædificij:aliàs poterit doli exceptione repelli.allegat l.si in area.& l.in fundo.inferius allegatas,& Inst.de rer.diuis.§.ex diuerso.ver.certè illud.& ff.de acqui.re.do. l. adeo.& quia quæstio hæc in voluminibus habetur,non plus insto:& quia sequens nõ sic habetur, instabo.Sed paulisper Alb.Gal.fortè in studio Paduano prosequens hoc pleniùs,quàm scripsisset in opere, post allegationes , sic soluendo distinguit : Aut expensæ peti possunt per actionem, vt in commodatario,depositario, & creditore patet,ff.commo.ĩ rebus.& possunt,ff.de furt.si is qui rem.ff.de posi.l.ei apud.ff.de pig. ac.si necessariam.Isti enim & similes,cùm habeant actionẽ,multo fortiùs retentionem,ff.de superfi.l.j.§.quod ait.ff. ex qui. cau. ma.necnon.§.exemplo.de inoffi.test.contrà veterani.§.si quis filius.ff.ad Treb.hæres,cui.Si verò non per actionem , sed solùm p exceptionem,expensas consequi poterat,vt ff.de act.emp.idẽ Iulianus.§.j.& in præ.l.si in area.in fi.ff.de doli excep.l. Paulus. Aut fuit de his habita mentio in causa principali:& tunc habebitur actor pro tacitè absoluto:& tunc eo deducto condemnandus est, vt in l.in fundo.in fi.Nec obstat l.domus. ff.de leg.j.& l.qui exceptionem.§.fi.ff.de cond.indeb.quæ dicũt,quòd si hæres domum legatam refecit & dedit legatario , repetit expensas : quia ibi domus erat hæredis.& non defuncti : vel ibi sub conditione fuerat legata:vnde interim erat in dominio hæredis.Si autem in principali nulla fuit habita mentio, tunc consequabit expensas. faciunt omnes leges de retentione loquentes.& l.duobus. ff.de except. rei iudic.veniat.l.colonus.ff.de vi & vi arm.in fin.C.vnde vi,non ab re.& quando prouoc.non est nec.l. fi. maximè cùm naturalis æquitas retentionem inducat,ne quis ex alieno damno lucretur ff.de cond.indeb.nam hoc natura.de peti.hære.l.planè & regula, locupletari.de reg.iur.lib.6.

ADDE,quid si in bonis sunt aliqua,in quibus non sunt facta melioramenta,& in aliquibus sunt facta,an statim debeat fieri executio in illis,in quibus non sunt melioramenta-Pau.de Cast.consi. cccxxiiij.

b In summa.¶Vide,quod dixi de excep.cùm venerabilis.super gl. pen.

c Suscitata.¶An autem hęres,vel eius procurator,qui cauit iudicatum solui,post sententiam possit vti beneficio inuẽtarij ad impediendam executionem,dixi de instr.edi.§.fi.super ver.sed nũquid hæres.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Nota ꝙ cum petit̃ executio sententiæ pars contra quam petit̃ nõ pt petere ꝙ de hoc compromittat̃ vigore statuti dicentis debere compromitti đ causis,&c.idem cum petit̃ executio vigore alicuius instrumenti confessionati.de quo p Bar.l.post rẽ.de tra. & l.eleganter.§.si quis post. de cond.ind.& l.post decisionem.C. de fur.

In l.defendente.de aucto.tu.Bar.ex hac l.dicit ꝙ cum petit̃ sen, executioni mãdari, iudex pt incipere à præcepto de soluendo, vt præcipio ꝙ soluas , aut ostendas cām quare soluere non debeas, & executioni sententia mandari debeat.fac.l.de pupillo.§. meminisse.de ope.no.nũ.Alius modus exequẽdi est,vt primò citet̃ ps vt veniat ad opponendum quare sententia nõ debeat executiõi mandari.licet quidam dicant ꝙ sententia possit etiam executioni mandari parte non citata,vt plenè no. in l.à diuo pio.de re iud.& Bal.in l.j.C.de iur.& fac.ignor.

In dic.l.j.C.de iuris& fac.igno.not.ꝙ ille dicit̃ incipi conueniri, vt Inst.de pœ.tem.lit.ergo hic est expressũ ꝙ in executione sententiæ requirit̃ citatio.& hoc tenet hic Pe.&gl.in l.qui.de inoffi. test.vbi dicit̃ ꝙ in executione dant̃ dilationes ad defendendũ,licet debeant esse breues.In contrariũ fac.l.j.de iud.Inno.in c.ex ratiõe.de ap.tenet vnum: aliter distinguit in c.cum inter.aliàs cum venerabilis.de excep.

An captura personæ quæ nõ est propriè executio, sed ꝯpulsio, possit fieri post sententiã sine alia citatione:& credo ꝙ sic, præsupposito ꝙ nõ requirat̃ excussio bonorũ. Præterea in libellis petit̃ quis condemnari,& condemnatũ compelli ac cogi.vnde de hoc toto est cognitum fac.l.j.C.qui bo.ce.po.secus si excussio bonorũ esset necessaria.nam excussio nõ pt fieri sine citatione.vide qđ no.in l.3.de suspec.tu.Bal.vide eundem in l.ab executione.quor. ap.non recip.contra Bar.in l.à diuo Pio.de re iud.Bal.in repe.l.tale pactum.§.qui prouocauit.de pac.

Nota casus impedientes executionem sententiæ qui dicũt̃,in l. vnica C.in inte.resti.postu.Prim⁹ ē exceptio solutiõis,l.ij.de fals. C.secundus mala interpretatio,l.3.ff.de ap.& l.vn.nil no. ap.pen. Tertius appellatiõe interposita.l.3.C.de appel.Quartus est de restitutione petita,dicta.l.vnica.C.in integr.rest.post.& Bar.in dic. l.defendente de aut.tu.de hoc per Bal.in l.eos.C.de exec. rei iud. ꝗntus in rei vẽdicatiõe post sen.fac.nouatiõe.l.4.§.si ex ꝯctiõe. ff.de re iu.sextus si ex falsis instr̃is allegetur sñiæ ꝓlatio,C.si ex fal. instru.septimus translatio l.neque.§.j.de in ius voc. octauus si fiat controuersia super rebus super quibus fit executio, l.à diuo Pio. §.si super rebus.de re iud.circa qđ dic ꝙ si tertius impediẽs veniat iure hypothecæ,non auditur,nisi possideat,sm Ang.in d.l.à diuo Pio.§.ꝙ si res sit pignorata.& sm Alb.& Rapha.de Ray.ibidẽ ĩ nouis recollec.licet ꝯ videatur tenere in veterib⁹. Nonus si delegatus velit exeq suã sñiam in rebus q̃ sunt in alieno territorio,dic.l. à diuo Pio.in prin.Decimus si iudex velit exeq suã sñiam in reb⁹ q̃ sunt in alieno territorio,l.fi.de iuris.om.iud.& c.vt animarũ.de ꝯsti.li.6.Vndecim⁹ si ꝯdẽnatus cedat bonis,l.j. qui bonis cedere poss.Duodecim⁹ si debitũ ē ꝯditionale,l.3.ff.ad leg.Aqu.Decim⁹ tertius si res in condemnationem deducta ad petitorem perueneerit,vt l.j.C.de re iud.de hoc per Bald.in l.eos.C.de exec.rei iudi.& j.de rest.in integ.& in auth.quæ supplicatio.de pre.imp.off.

In c.postulasti.de foro cõpe.Pone ꝙ laicus recõueniat clericũ in foro ciuili, & ꝯdẽnatus est clericus:quis dictã sñiam executiõi mandabit.arg.istius c.dic ꝙ episcopus suus, non iudex secularis.

In l.actori.C.de iurei.ꝗro quomõ formetur sñia ĩterlocutoria sup executionẽ.gl.dicit ꝙdebet dicere,declaram⁹ iudicatũ,&executionẽ mãdam⁹ solui.de quo gl.ĩ l.j.C.de sñiis q̃ sine cert.quãt.& si ē sñia declaratoria,puta aliqđ deberi,iudex ñ ꝯdẽnat aliter,sed đclarat đberi,qa tacitè vr̃ ꝯdẽnare,l.qđ tñ.§.j.de arb.fac.l.sed si possessionẽ.§.j.de iurei.& circa hoc singulare dictũ in Cle.auditor.đ resc.in dicta l.actori.Itẽ q̃rit an ex sñia lata sup inepto libello oriatur actio in factũ,an sit nulla ipso iure?gl.Inst.de obl.in prin.dicit ꝙ sententia est ipso iure nulla,gl.quæ incipit istud.Bal.vbi s.

In gl.j.C.ne filius pro patre.Bal.quęrit an valeat statutũ quòd pater teneatur pro delicto filij,seu ꝓ filio.& item vtrũ intelligat̃ de delicto

delicto commisso vbicunq; locorū. Item si statuto caueẽ ꝙ instrumenta ꝯfessionata mandenẽ executioni, an habeat locū ĩ instr̃is factis ext. territor. ū. Itē quid si in loco executionis nulla p̃t opponi exceptio, quid si instrumentū, factum est ext. territoriū. Itē an pater teneaẽ soluere condemnationē pro filio, si sit iniustè condemnatus, vel ex contumacia. & an filius sit primò excutiendus quam pater. Item quid si filius est cōdemnatus patre ñ citato. Itē quid si filius est condemnatus in omnibus bonis, habeatne locū statutū de soluenda eius cōdēnatione per patrē. Itē quid si pater soluit condemnationē pro filio, an repetet à filio. Bal. in dic. l. j. & adde l. 3. §. si filius. quod quisq; iur. & de cōtumacia gl. Inst. de no. §. fi. fac. Bal. in l. fi. de vsu. rei iud.

50 In l. Macedonianū. aliàs si filius tuus. ad Maced. Bal. dicit si statuto caueẽ ꝙ pater teneaẽ soluere cōdemnationē filiifam. an teneatur soluere condemnationem nepotis: & tenet quò non: cū statutum sit odiosum & loquatur solum in filio.

De istis executionibus sententiarū, dic ꝙ si aliquis est iudex ad executionē deputatus, aut tractaẽ de executione s̃n̄iæ, & tūc ñ debet cognoscere vtrū sit iusta vel iniusta, cū sententia lata dicaẽ, l. si vt proponis. de exec. rei iud. sed si sententia dicatur nulla, vel ad eam opponaẽ exceptio quæ p̃t opponi post s̃n̄iam, tunc aut ipse iudex qui est deputatus est ordinarius ad executionē, & tunc debet cognoscere de nullitate sententiæ, & de tali exceptiōe ꝓposita, vt C. si ex fals. instr. l. fi. & l. si prætor. §. Marcellus. de iud. aut ē delegatus, & tunc debet subsistere, & negotiū ad delegātē remittere, cū sup ipso diminuēdo iurisdōnē nō hēat, vt c. de cætero. de re iud. si aūt s̃n̄ia non apparet lata, aut tractẽ de executione alterius negotij, vt puta rescripti, vel priuilegij, vel grauaminis ĩpositi semper debet executor de toto negocio cognoscere, siue sit ordinarius, siue delegatus, l. & si non cognitio. si contra ius vel vti. pub. & c. ex parte. de of. del. & hoc est verū in iudice executore, secus si est nūcius, qui quandoque appellatur executor, l. pen. C. de execu. rei iud. nunquā debet se intromittere de cognoscendo in aliquo casu, cū nullam habeat iurisdictionē, sed nudū præbet ministeriū in executione sententiæ, quam facit iudex, vt no. in l. j. đ iurisd. om. iud. nisi specialiter esset ei à iudice cōmissum, l. fi. de iu.

Pone ꝙ iudex appellationis confirmat primā sententiā, quis eā exequeẽ, no. in l. si qs litigātiū. C. de epis. au. & l. à diuo Pio. in pr̃. per Bar. de re iud. & l. tale pactū. §. qui prouocauit. de pac. per Bal. & l. eos. de ap. per Cy. in l. lecta. ff. si cert. pe. Bal. quærit, quidā fuit captus pro debito die feriata, & talis executio tali die fieri nō poterat: quia erat in honorē dei, qua die capi non p̃t nisi fugitiuus, l. fi. C. de feriis. si enim esset feriata ob messes, bene posset capi persona pro executione sententiæ de capiendo lata tempore iurisdico: licet sententia de capiendo interlocutoria non posset ferri illa die in ciuili causa, l. j. de fer. & c. fi. de iud. & ibi nota quòd quælibet sententia p̃t mandari executioni tempore messiū: sed in feriis repentinis est dubiū: tamē gl. in clem. sæpe. de verb. sig. notat, ꝙ feriæ repentinæ quę indicūtur principaliter ob fauorem pub. vt ꝓpter lætitiā, vel tristitiā, ęquiparaẽ feriis introductis ad fauores diuinos, l. fi. C. de sacrosan. eccl. in causis verò criminalibus nō sunt feriæ messiū, sed repentinæ, & in honorem Dei sic, l. j. C. de feriis. Pone ergo reuocatur in dubiū an quis sit legitimè captus: iudex commisit causam cōsilio sapientis, an iste esset rectè captus: qui sapiens consuluit ꝙ nō teneret captura, propter ferias: opponitur cōtra cōsiliū, ꝙ hoc nō venit in puncto cōmissionis, & nō debet cōsulere extra articulū seu punctum ꝯmissionis, ar. l. qui per salutē de iureiu. & hic cōsuluit extra articulū. nam aduerbiū rectè, designat causam, sed ritè designat modū, l. iuste. de acq. poses. & l. nō putauit. ff. de contratab. & l hoc colore. de inoff. testa. potest etiā consultor adiicere id quod venit ad declarationem seu limitationē, vt l. iusiurandum. §. non propter. de iureiur. & licet quis die feriata non possit capi, tamen potest relaxari, & accipi fideiussor de eo præsentando, l. custodias. de pub. iud. & l. diuus Traianus. ff. de feriis. Bal.

Nota quòd quando fit executio sententiæ, debet fieri in prædiis vicinioribus victoris, vt l. quicunque. de omni agr. deser. libr. xj. Andre. de Barudo.

Quod si habeo sententiam pro me an possim petere mandari executioni in rebus penes me existentibus? & videtur ꝙ sic, l. quicunque. de omni agr. deser.

Statuto cauetur ꝙ executio nō fiat in bestiis aratoriis: mō aliqs habet vnum æquum de quo arat, & etiam æquitat: an possit peti executio in isto equo. Cy. in l. ij. C. ad l. Aquil. ponit.

Nota ꝙ si quis contra dicit executioni sententiæ, diciẽ actor, & ille q̄ petit executionē dr̄ reus, ita Inn. in c. j. circa fi. de ꝯfir. vti. vel inti. & c. bonę. de ap. simile esset in pacto licere ingredi possessio.

Statuto caueẽ ꝙ si quis cōmiserit homicidiū. dom⁹ destruatur: mō q̄dā habēs partē inferiorē vni⁹ turris, ꝯmisit delictū: an dom⁹ tota destruaẽ. Bar. in l. sed interdū. ff. de aqua pluui. arc. & l. si finita. de dam. infec. & l. & si seuerior. de his qui no. infa.

In l. p̄nti. §. sane. de his qui ad eccl. confu. iste tex. dicit ꝙ sententia lata contra debitorem possit mādari executioni contra extraneū possidētē res debitoris: fac. l. à diuo Pio. de re iud. verum iste leges vidētur loqui in iis qui tenebant res nomine debitoris: posset ēt dici ꝙ loquunẽ in suo noīe possidētibus, & hoc habeat locū ar. l. si is cui. §. qui in possessio. vt in pos. le. sic ergo ñ dato libel. iudex in qret ꝯ eos q̄ dicūtur possidere res d̄bitoris ꝯdēnati. sic & alias ĩ ciuilib⁹ in qrit, l. testiū. de test. & l. j. §. si plures. de magi. ꝯue.

An sententia lata ꝯ reū mandabiẽ executioni contra fideiussorem? not. in l. scimus. §. fin. de vsur. rei iud. & l. j. iud. sol. ff. & not. in Spec. & in l. ij. §. j. qui satis. cog. & l. si quis pro eo. §. si nummos. de fideiu. Io. Mon. in c. j. de dam. da. Inn. in c. auditis. de rescr.

Pone mulier condemnata est constante matrimonio: qualiter mandabiẽ s̃n̄ia executioni? Respondeo in his q̄ percipiebat à viro l. ꝯmodis. de re iud. & l. stipendia. de executione rei iud. fallit in casibus no. in l. si q̄uis. de bon. damn. & hoc de his q̄ cōtingunt post matrimoniū: sed quid si ante matrimoniū habeat creditores, & ipsa dedit omnia bona in dotem, dic ꝙ videẽ dedisse tantum ea quę supersunt deducto ære alieno, vt l. mulier. de iure dot.

An s̃n̄ia possit mādari executioni die feriata, videẽ ꝙ sic, nā licet sententia de mittendo tali die ferri nō possit, cū desideret causæ cognitionē, l. ordo. C. de exec. rei iud. t̃n executio q̄ est facti, vt l. ab executio. quorū ap. ñ reci. b̃n posset illa die expediri, quemadmodū cætera q̄ sunt facti, vt appellationē interponere, l. j. §. cū dies. quā. ap. sit. sic & similia. đ quo ꝑ Bar. in l. j. §. j. de ope. no. nū. Do. Signorol⁹ in ꝯsiliis suis in prima parte tenet ꝙ nec s̃n̄ia nec executio fieri possit die feriata. Io. And. in c. fi. de iud. li. 6. Ang. in l. eadē. de fer. & no. ij. q. ij. sicuti & c. Adā. de pœ. dist. j. Io. And. in c. fi. đ iu.

Si pater virtute statuti teneaẽ assignare partē filio delīquēti: q̄ si fili⁹ inculpatur, & ꝑ cōtumaciā ꝯdemnaẽ an teneatur assignare, licet nō ꝓbetur ipsū delictū ꝯmisisse. Bar. in l. cū fili⁹. đ ver. ob.

In l. si qua pœna. de his q̄ sunt sui vel alieni iuris Andreas de pis. quærit: pone. ꝙ filius ꝯmisit delictū, ex quo bona veniūt publicāda ex forma statuti: moritur fili⁹ post s̃n̄iam latā de bonis publicādis: an legitima q̄ ꝯpetebat isti filio de bonis patris veniat applicāda fisco. & vr̄ ꝙ sic: nā bona delinquētis trāseūt ĩ fiscū. l. inter eos. de fideius. Itē spes debiti transmittitur ad fiscum, l. inter socium. §. j. de pac. dota. In contrarium: nam hæreditas non adita non transmittitur, nisi ad suos: ergo non ad fiscum, qui loco extranei est, l. Paulo Callimacho. de leg 3. & l. ex facto. §. ex facto. & §. si quis rogatus. ad Treb. l. j. §. si filiusfa. de his qui deie. vel effu. no. j̃. de succe. ab inte. Bal. in l. j. C. de hære. inst. & in l. si qua.

Quid si corā executore dato ad sentētiā exequēdā, opponatur sententiā latā ꝑ falsa instr̃a, vel per falsos testes: an teneatur hanc exceptionē admittere? no. in Spe. fac. l. si vt proponis. de exce. rei iud ꝯ oppo. de l. & si nō cognitio. C. si contra ius vel vti. pu. facit l. fi. C. si ex fal. instr. quidam dicunt ꝙ duplex est executio, videlicet mera, vt quando idem tulit sententiā & eam exequitur: & tūc executor p̃t cognoscere sup suggestione falsi: nō sic: si opponatur ꝙ sentētia sit lata per falsos testes. nā hæc cognitio reseruatur illi q̄ tulit sententiam. sed in l. si prætor. §. j. de iud. dicitur, ꝙ corā executore debet probari dolus aduersarij qui obtinuit, & coram eo debet probari falsitas instrumentorū, per quæ lata est sententia. sed dic ꝙ veritas est ꝙ iudex executor nunquam debet recipere aliquas probationes, per quas iudicet super principali negocio, sit mādāda s̃n̄ia executioni, vel nō: nā fieret præiudiciū negocio pr̃cipali, & sententia remaneret inutilis, obstante exceptione rei iudicatæ. sed p̃t b̃n recipere ad sui instructionē probationes, & si aliquid inueniret, remitteret ad superiorē. Do. Io. An. in c. pia. de exce p. lib. 6. fa. l. diuus. de re iud. & de exceptione cognoscit summariè. sed non pronunciat, vt c. pastoralis. de off. del.

Quid si fui condemnatus per sententiam tibi ad restituendum rem: & ipsam tibi restitui: deinde ipsa res ad me peruenit: an poteris contra me agere amplius actione in factum ex sententia ad rē vendicandam. gl. in l. Claudius. qui po. in pig. ha. ꝙ non. gl. in l. sed & si possessori. de iureiur. tenet contrarium.

Quid si sentētia feratur ĩ reali, an nascatur actio in factū gl. ĩ l. Iulianus. de excep. rei iud. dicit quòd non. glo. in l. nam & postea. §. si minor. de iureiur. alias. §. si petitur. no. contrarium.

An sententia lata contra vnum possit mandari executioni contra alium qui habet causam ab eo, l. qui habet rem quam ille desiit dolo possidere, no. in l. C. de alie. iud. mut. cau. fac. in 8. q. ꝑ Bart. in l. is cui. §. qui non posset. vt in posse. leg.

An sententia lata contra vnum ex reis debendi possit mandari executioni contra alium, Bar. in l. j. C. de diuer. resc. Bal. in aut. qua in prouin. C. vbi de crimi. agi opor.

An sententia lata in criminali possit mandari executioni j̃. tempus datum ad appellandum Guil. de Cu. in l. editos. de epis. aud. tenet ꝙ sic alij contrà, Inn. in c. quærenti. de of. del.

An si iudex pronūciat sñiam exequendā, vel nō, possit à tali sententia appellari.no.in l.ab executione.C.quor.ap.nō reci.vbi vř dicere ꝙ pt appellari.& hoc intellige quando ille qui volebat executionē sententiæ impedire inducebat pro se ius humile ad impediendam ipsam executionem.de quo no.in l.j.C.de iur.& fac. ig. secus si nullum ius vel ius friuolum induceretur.

An tempus quatuor mēsiū det ꝯdēnatis ex furt o vel rapina: & vř ꝙ nō, quia reatus omnē honorem excludit, vt l.j.C.vbi sena.vř clari.fac.pro hoc l.reis.de re iud.Contrariū tenet Guil.in l.si cum exceptionē.§.si cum hoc.ff.qđ me.cau.& rationē addit, quotiescunque tractamus de aliqua actione, magis inspicimus ipsius naturā & originē, quā ipsius accidens, ar.l.cum id.de do, in prin. sed hoc ita est, ꝙ istud tempus dař actioni in factū, descendēti ex sñia ergo datur illud tempus tali actioni, nec inspiciā accidens ipsius actionis, s.an sit debitor ex delicto, an ex cōtractu, sed ipsum gen⁹ & originem & naturam.fac.l.3.§.idem scribit.de peculio.

In l.si procurat.de proc.no.ꝙ si datus est procurator ad agendū, nō pt petere executionē sententiæ, sicut hic vides, ꝙ nō pt agere iudicati, sicut ēt sibi solui nō pt, vt l.hoc iure.de solu.& l.sed si tantū.de pac. & ꝑ hoc aduerte qñ formas libellū in persona procuratoris, quia tu debes petere reū condemnari tibi procuratorio nomine rei ad dandū & soluendū ipsi principali, non autem tibi, nisi specialiter sit tibi mādatum. Itē quod dixi ꝙ procurator non pt petere executionem sententiæ, hoc verū in procuratore dato ad agendū tantū, vel ad lites pñtes: secus si datus eēt ad lites pñtes & futuras, tunc cum petitio executionis sit quodammodo lis noua, illam posset petere ex vi illius mādati.de hoc per Bar.in l.hoc iure.de solu.vide circa hoc quod no. Bal.in l.multum interest. si quis alteri vel sibi.& Bar.in l.si Titio de vsuf.leg.

Pone aliqs qui fuit procurator ad negotia, vel negotia alicuius gessit damnatur ad mortem pp delictum commissum: an debeat differri executio quosq; reddiderit rationem.Bar.in l.fi.de publica.Cy.in l.j.de bon.proscript.

In l.argentarius.§.cum autem.de eden.iste §.facit ad quæstionē conueniebas me ad decem: & fui cōdemnatus, & non appellaui. Petis executionem cōtra me: probo, & fidem facio iudici, ꝙ tu habebas & habes quoddam instrumētū, per quod apparet me non esse debitorē, quia ego solui: quid iuris? per hanc literā vř ꝙ possim te conuenire ad id quod mea interest, eo quia nō edidisti. Itē quia per falsas allegationes, &c.ar.l. si prætor.de iud. Odofr.

An sententia quæ transiuit in rem iudicatam possit executioni mandari die feriata, no.2.q.2.sicuti.Io.An.& Inn.in c.fi.de iud.fa. c.Adam.de pœ.dist.j.

An exceptio nullitatis impediat litis contestationem, no.in l.si cum nulla.de re iud.ff.

An exceptio nullitatis īpediat executionē sententiæ, Bal.in l.4 §.condemnatū.ff.de re iud.Bar.Bal.in aut.quę supplicatio.C.de pꝛ ci.imp.off.fac.clem.j.de re iu.Inn.in c.cum in iure.de of.del. & c. ex ratione.de ap.fac.Bal.in l.si quando.C.de ord.cog.& l.fi.C.si ex fal.instr.Alb.in l.si vt proponis.de exec.rei iu.Inn.in c.cum olim. Io ij.de priuil.Host.in summa.de off.del.§.quæ delegari.& Bal.in l.ab executore.quor.ap.non recip.

An petitio restitutionis impediat executionē sententiæ, Bar.in l.defendente.de auct.tut.& l.si prætor.§.Marcellus.de iud.Bal.in l.eos.C.de exec.rei iud.& l.j.C.in integ.rest.postu. & l.si causa cognita.C.de transf.& Io. An.in ti.de supp.§.differt.& extra de resti.ī inte.& auth: quæ supplicatio.de præci.impe.off.per Bal.fac.idem Bal.in l.præses.de ap.& l.pen.C.si aduer.rem iud.

In l.chirographis.§.ab eo.de admi.tuto.pone, Titius aliquā rē possidebat: ꝯueni eū rei vēdicatione, & fuit ꝯdēnatus: appellauit & pendēte appellatione ipsam rem alienauit: deinde confirmata ē prima sñia.quæriř an ista sententia possit executiōi mādari ꝯ ēptorem, qa de venditore nō est dubiū.dic ꝙ sic: quia ille conuentus fuit directa & in ea lata sñia: mō ꝑ alienationē cœpit teneri vtiliter.vnde est opus noua instantia: tamen per hanc legem dico qđ poterit mandari executioni contra emptorem. Dy.& Oldrad.

An exceptio nullitatis īpediat executionē sñiæ, Bal.in l.fi. C.de ord.iud.& l.fi.si ex fal.instr.& ĩ.no.& l.ab executione.quor.ap. ñ rec.fa.etiam quod no.Bal.in l.j.ne lice.in vna eadēq; cau ter ꝑu.

An pater teneař assignare filio legitimā ꝑ soluēda ꝯdēnatione filij? Spec.in tit.de sen.§ sequitur.fac.l.si filius.C.de bo.proscr. Albri.l.j.§.domini.ad sillan.Bal.in l.fi.C.de vsur.rei iud.

Sententia ꝑiudicat illi q scit suā cāmagitari, In.in c. sicut nobis. de re iu. Quid iudex exequatur sententiam, an iudex à quo, vel iudex ad quem? Bal.in aut.si quis.de epi.audi.& in l.episcopale.c.ti.

An in executione instrumentorum guarentigiæ sit pars citanda, Bal.ꝙ sic in l.ab executione.quo, ap. non rec.notat etiam ibidē Bal.quomodo cognoscantur exceptiones, quæ possunt opponi in executione sententiæ ab iis quæ non possunt opponi.

Sententia lata in reali statim debet mandari executioni, no. Insti de of.iud.in prin.Ang.in l.debitoribus de re iud.& Bal.in l. fin. de exec.rei.iud.

Nota ꝙ si executio sumit vim per formam statuti, non de iure communi, talis executio non potest fieri per iudicem diuersi territorij, Bal.in l.j.de confessis.

Nota ꝙ in executione sententiæ nō ē instantia, Bal.in l.tale pactum.§.qui prouocauit.ff.de pac.& l.litibus.C.de agric.& cen.per Bar.Bal.in l.j.§.is vř.si quis ius dic.obtē.alleg.l.minor.an.xxv. cui fideic.de mino.& hoc quādo agitur officio iudicis.idem dicit qñ petitur executio instrumentorum.

De officio iudicis quod imploratur ꝑ sententia exequenda, q̄do potest & debet, vide Ang.in l.qui de inof.in fi.de inof.testa.& l.argentarium.de iud.

An sufficiat ꝑducere sñiam sine actis actis? Inn.in c.cum in iure peritus.de of.del.& no.in c.qm̄ ꝯ falsam.de prob. & c.2.de feudi cog.x.Coll.no.in l.emancipat.de fi.inst.fac.l.acta.de re iud.& aut. si quis in aliquo.de eden.& c.3.quo temp.miles.& l.fi.de ord.co. & in aut.clericus.de epi.& cle.

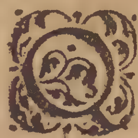
An prima missio in possessionem dicatur executio, Bal.in l.consentaneum.C.quomo.& quan.iud.

¶Baldus De executione sententiæ.

¶OMNINO vide s̄.ti.prox.per infinitas quæstiones.¶Pendēte restitutione in integrum, sententia non mereř executionem, ff.đ ap.l.tutor.in fi.Bal.& no.C.si aduer.ven.l.j.nisi ratione præsumptæ malitiæ, §.j.circa prin.G.¶Si est appellatum, & erat appellatio remota per superiorem, impediř executio diffinitiuæ, nō interlocutoriæ, ver quòd autem.G.quia plus operař illa clausula īterlocutoria, quàm diffinitiua, C.de sent.l.fi.Bal.¶Captus in furto, criminaliter puniř, & ēt punitus nō relaxař, nisi furtū restituat, vt in auth.vt iud.sine quo.(suff.§.oportet.& in auth. vt lic.ma.& auiæ. §.pen.& ff.de fur.l.interdum.§.qui furem.per Bar.¶Quid includitur nomine armorum, & personæ, si quis sit ex bannitus & ꝯdemnatus, no.in aut.de armis.¶Creditor accepit tenutā de bonis debitoris: nunquid pt facere eū capi? & videtur, ꝙ non: quia debitor qui est soluendo, non potest capi pro debito, vt no.in l.3.§.tutores, qui.ff.de suspec.tut.secundum Bar.¶Qualiter intelligař c.cū lectus.de cau.pos.ver.sed pone.vbi omnino vide G.¶Sētētia ex communicationis, mortis & deportationis statim trahunt secū executionē intellectualem, ver.fi.G.vide s̄.ti.prox.§.sñia lata.Delegatus inferior à principe, nō potest dare corporalem possessionem, sed dandam denūciare.hoc de iure ciuili: sed de iure canonico pt, si ei, hoc sit commissum, §.nūc dicendum.post prin.G.nā secundum ius ciuile commissio ꝯsistit in iurisdictione reali, q̄ inhæret territorio, non in verbali, C.vbi, & apud quos, l.fi. Et delegat⁹ ñ habet territoriū: sed de iure canonico oīa sunt delegabilia, siue mixti, siue meri imperij.¶Clausula Amoto illicito detentore, cōfert oēm iurisdictionē sup quēlibet resistētē, ver.quid si mādetur G.¶Sententia nulla ñ meretur executionē ab executore sed sententia annullanda sic, nisi sit actū ad annullādum coram eo, q potest, ver.vt autem.Gul.¶Non est necesse, qñ appellař ab excessu modi, dicere, in quo mō excedatur mod⁹: sed quare excedatur, secundū Vber.ver.sed nunqd in totū.G.ar.ff.de ap.l.appellanti.§.fi. & in totū cessabit executio: qa nomine excessus etiam totū continetur, fm G.Bal.vide s̄.ti.prox.§.an opposita.in fi.G.¶Iudex appellationis si aliquid addit primæ sententiæ, eam exequitur: sec⁹ si simpliciter eam confirmat, nihil addendo, vel mutando: nā tūc agitur ex confirmato. Vel dic aut sententia confirmatur consensu adhibito corā iudice appellatiōis: & tūc secūdus exequitur, ff. de pac.l.tale pactum.§.qui prouocauit.si coram primo, & tūc primus exequitur, C.de re iud.ad solutionem. Aut confirmatur tempore: & idem: quia retro fingit, ff.de infa.l.furti.§.j.Aut per diffinitiuam iudicis ad quem: & tunc prima sententia transfunditur in secundam, & agitur ex posteriore, vt est expressum in auth.de sā. epis.§.si quis aliquid.Col.ix.& C.de ap.l.addictos.in fi.& l.præcepimus.§.of.& l.eos.ver.sed pone, quia.per G.Sententia tamen ex pensarum, lata per iudicem appellationis ab interlocutoria, mandatur executioni per primum iudicem, ad quem tota causa remittitur: ar.ff.de minor.l.intra vtile.ver.quid ergo.G.¶Sententia lata ab vno iudice, potest peti exequi per alium, si proponatur actio in factum, non officium mercenarium, licet vnus iudex nō se intromittat de processu alterius. Fit etiam executio ex commissione, l.cùm vnus.§.is qui. Ille autem, qui exequitur per nunciū, non dicitur propriè committere executionem, sed ipsemet exequi, ff.de manumis.& l.pater.vers.sed pone: iudex Perusinus. per G.Est autem quasi minister iudex, cui scribitur pro executione, vt d.§.is qui.& ideo sine commissione pronunciatio fieri nō potest.G.¶Qualiter fiet executio ꝯ vniuersitatē, ver.quid si vniuersitas.G.¶Pro executiōe sententiæ primò debent capi res, tā qñ

sint in controuersia, quàm ille, quæ sunt, §. sequitur. post prin. G. ¶Sententia expensarum ex malitia procuratoris venięntium mãdatur executioni in procuratorem. Si autem veniunt ex qualitate litis, veniunt in dominum, versi. quid si procurator malitiosè. G. nam & si dominus solueret, repeteret à procuratore, qui deliquit in officio sibi commisso. vide ff. de le. ij. l. qui solidum. §. etiã. & Bar. & Bal. ibi. ¶Qualiter minor possit esse contumax, ver. sed pone. & ibi declaratur l. minor. etiã si quasi sit contumax, ff. de minor. per Guliel. ¶Sententia lata contra curatorem hæreditatis iacentis, mandabitur executioni contra hæredem postea adeuntẽ, ff. de re iud. l. ex contractu. de hoc vide in ver. item pone: ad petita Guliel. Non dato autem curatore hæreditati indefensæ non patitur diffinitiuam, nec secundum decretum, ff. de hære. inst. l. si quis instituatur. Bal. vide s̃. de citat. §. quando citatus. G. ¶Sententia lata in filium ex maleficio, non meretur executionem contra patrem, nec fiscus capiet legitimam etiam mortuo patre, nec alimẽta filij confiscantur. Alij dicunt, mortuo patre legitimam confiscari, ver. quid si filius. G. C. de dec. decur. in rub. lib. x. Bal. vide s̃. ti. proxi. filio confiscato. ¶Quãdo executio fit in bonis minoris capiuntur primò mobilia, quàm immobilia, ver. quid si sentẽtia debet. G. in criminali non datur iudicatis tempus quadrimestre, §. videndum. per G. tamen ante decem dies non fit executio. Et not. quòd in ciuili currit tempus soluendi à die confessionis, sed ĩ criminali à die condemnationis: ibidem. G. ¶Executio in facto consistit: & ideo nõ requiritur libellus: ver. breuiter. in prin. G. agitur enim de sententia exequenda, non ventilanda, secundũ Vber. G. & vide s̃. ti. j. §. an possit declarari. cum allegatis ibi. ¶An ex interlocutoria oriatur actio? versi. sed cum ex. dicit, quòd sic, per l. cũ antea. C. de arb. vide gl. ord. in §. necessitate. & vide C. de colla. l. si soror. Bal. & gl. in cle. fi. de ap. ¶An exceptio pretij non soluti, vł rei non traditæ possit opponi executioni sententiæ, sicut executioni iuramenti? sentit quòd non: quia est peremptoria, quę post sententiam non potest opponi: sed post iuramentum, cum quo se compatitur, sic: ver. item pone. G. ¶An post sententiam possit opponi retentio expensarum, vers. quid si bona. C. de fruct. & lit. expen. l. j. ff. de rei ven. l. emptor. G. ¶An condemnatus in hypothecaria, post sententiam habeat ius offerendi, versi. item quid si mihi. G. ff. de pignor. l. si fundus. §. si plures Bal. ¶Exceptiões, quæ possunt opponi post sententiam, admittuntur coram iudice competenti, non coram executore, ver. fi. G. ¶Sententia lata per falsos testes, vel instrumenta, rescinditur tribus concurrentibus: primo, quòd falsa probentur: secundò, quòd iudex super his se fundauerit: &, quòd quæstio falsi non sit aliter decisa. Et prodest ad tria, s. quia sententia rescinditur, executio impeditur, & soluti dať repetitio, C. si ex falsis instr. l. ij. & 3. Bal. Quid si testis non dicit falsum, sed notarius scripsit falsum? Respondeo, idem, quod in testibus falsis, vel instrumentis extraiudicialibus falsis, vt no. in d. l. iij. ¶In capitali sententia lata per falsas probationes, si condemnatoria est fortè ipso iure nulla. arg. ff. de fal. l. si quis obrepserit. in verbo, nil agitur. Vel dic, quòd ibi est etiam necessaria restitutio in integrum, ar. ff. de iure fis. l. j. §. si quis vltrò. Bal. Alibi dicitur, quòd q falsificat acta, perdit litẽ, ff. de iur. fis. l. neque. sed ibi loquitur in cã. fiscali: sed in causa priuatorum falsa probatio nihil agit, & non elidit veram probationem, vt dicta l. 3. Sed pone: Titius produxit quatuor testes, duos veros, qui interfuerunt, & duos falsos, qui non interfuerunt, tamen asserunt se interfuisse: modò quæritur, nunquid producens, & isti falsi testes possint accusari? & videtur, quòd non: quia non interest aduersarij. Sed dic contrà: quia ius reprobandi competit indistinctè, vt d. l. 3. i. responso: sed rescissio sententiæ non fit, quia sententia habet fundamentum super verbo, vt ibi dicitur. Sed quomodo possunt reprobari testes post dicita testificata, cũ timeatur subornatio? Resp. quia corrupti falsum dixerunt: aliter non possent reprobari, ff. de infa. l. Lucius: vł saltem indirectè, vt l. optimam. C. de contrah. & commit. stip. vel in noua instantia, no. in eadem l. Bal. Et no. quòd ista exceptio falsi est priuilegiata, & impedit executionem sententiæ, licet fortè probatio non sit in promptu, vt d. l. fi. Regulariter dicit, in executione sententiæ non adhibetur, nisi summaria cognitio: & ideo ñ suspenditur per exceptionem requirentem altiorem indaginem ar. C. de compen. l. fi. quia liquidum non differtur per non liquidum, vt ibi patet. Bar. dicit idem esse in exceptione falsi, quod in aliis, per l. satis apertè. C. de fal. ¶Et nota, quod confessio, quæ fundatur sup instrumento falso, nil valet, s. ope restitutionis. nam bñ valet ipso iure, ff. de exce. l. quia agnitis. ff. de re iud. l. diuus. Et no. quod Iacob. de Are. dicit, quia tunc est necessaria restitutio, quando falsitas non est participata cum parte: si autem est participata, tunc datur actio & exceptio, ff. de fal. l. qui nomen. secundum Ia. de Aret. & Cy. in d. l. j. & satis ibi videas per eum, scilicet Cyn. Sed quid si iudex fuit motus ex falso instrumento, & non ex vero, ex quo debuit moueri? Resp. rescinditur sententia morbosa, ff. de ex cus. tu. l. qui testa. Bal. vide s̃. ti. j. §. sententia, quia Bannum generale, vel speciale inordinatè, vel sine causa factum, vel datum alicui non habet vim legis, nec sententiæ, vt no. Dy. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. neque interlocutoriæ, neque diffinitiuæ, C. commi. vel epist. l. programma. & ideo sint cauti assessores, quando statutum dat formam, qualiter procedatur ad banniendum quendã quòd illam formam seruẽt: aliàs bannum, & quicquid fundatur ex eo, ipso iure est nullum. ¶Et nota, quod iudex non debet incipere à grauamine, pœna, banno, vel tenuta, nec conditionaliter dare, e. ti. l. j. 4. & v. Bal. ¶Si iudex sciẽter & malitiosè iudicat, omnia damna resarcir, C. de pœna iu. qui ma. iu. l. fi. Si per imperitiam & per latam culpam non tenetur in solidum, sed arbitrio iudicis moderato, l. 2. ff. quod quisq; iur. in gl. nam imperitia in iudice est lata culpa: tamen non formatur contra iudicem libellus in solidũ sed cum temperamento arbitrio boni viri: aliter libellus esset ineptus, vt l. si iudex. ff. de var. cognit. Arbitrabitur autem bonus vir, ꝙ si errauit in apicibus iuris, vt l. Gallus. tunc mitiùs puniatur, vt no. Inst. de ob. quæ ex quasi delic. in prin. Si autem errauerit in sequendo rationem practicam & opinionem, tunc videtur excusari: quia non est error singularis, sed communis. Item si dubium tale est, & apud sapientes est incertum, & stat in opinionibus, tunc iudex excusatur: quia hoc casu lex est incerta, vt in prima cõstitutione C. §. quibus in gl. secundum Bar. quem vide in d. l. fi. C. đ pœna iud. qui malè iud. Qui autem recedit à communi opinione, est in culpa, ff. de legib. l. minimè. secundum Bar. Si autem vult se excusare, quia sententiauerit de consilio talis sapientis, hoc solũ nõ excusaret eũ: quia debuit iuris rationes põderare, nõ personæ auctoritatem legibus præferre, ff. de of. præsi. l. sed licet. aliàs ferè sẽper excusaretur: quia semper haberet consilium, vel colloquium cũ sapientibus, l. 2. C. de sen. ex breuic. rec. & no. in auth. de ap. & ĩtra quæ tẽpora, §. ad hoc. Col. 4. in gl. or. & vide, quod dixi in l. j. §. j. ff. quod quisq; iu. Bal. ¶Sed pone, ꝙ iudex committit causam cõsulendam, & statuit consultori terminum octo dierum ad consulendum, tandem non expectato termino pronũciat, an valeat ꝓnunciatio? Videtur ꝙ non, C. commi. vel epist. l. iudex. C. de dilat. l. à procedente. Dic ꝯ: quia pro hoc iurisdictio sua nõ est suspensa vnde valet sñia partibus præsentibus, vel citatis lata, & oportet appellari, C. de relat. l. j. per gl. & Bart. ¶Sed nunquid postquã iudex commisit causam consulendam, & diffiniendam de partiũ voluntate, potest ad nutum recipere instrumenra, vel deferre iuramẽtũ in defectũ probationis, vel similia? Videtur, ꝙ non, quasi sit conclusum parti & iudici, vel saltem parti: ar. de dilat. cùm à nobis. C. de ap. l. ex illo tempore. per Bar. & fac. ff. de ap. l. ad principem. Credo, ꝙ possit: non tamen debet, nisi ex iusta causa superueniente. ꝯmissio enim illa non ligat iudicis vigorem, ar. ff. de admin. tut. l. q dam decedens. & l. Titiũ & Mæuiũ. ff. de arb. l. nõ distinguemus. §. de officio. Bal. ¶Illud verò nota, ꝙ punctus transmissus consultori, debet formari de partium voluntate, vel interlocutionis auctoritate, C. de relatio. l. ij. & cum puncto debet transmitti tenor actorum per descensum, de quibus etiam in puncto debet fieri mẽtio, C. de relat. l. fi. & ibi Bar. ¶Iudex, qui non vult recipere libellum, vel accusationem, facit litem suam, vt summatur in auth. de q. §. super hoc. Idẽ, si illegitimam non admittit, ar. C. de pac. l. pen. Bal. ¶Iudex non facit litem suam in eo, quod non est petitum, l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. & Bar. ibi plenè.

a ¶De Appellatione[a]. Rubrica.

QVONIAM valida sententia appellationis remedio subleuatur, vt diximus s̃. de sententia, §. quoniã. s̃. in prĩ. idcirco decens est, vt pauca de appellatione perstringamus[b], ostendentes: quis possit appellare[c], in quib. casi

b

ADDITIONES.

a ¶Pile⁹ posuit hãc rubr. & ẽ vltima quartæ ptis. ¶T. post rubr. ꝓximã posuit istã, & ẽ penultima sui operis. ¶Vber. đ Bo. & Baga. ĩ Cauil. qsq; posuit đ hoc rubricã sui operis. penul. ¶Io. đ Deo Cauil. 6. li. rub. 2. vbi ĩ fi. fatet, Vber. đ Bo. nil đ ipsa rub. tractasse: & ĩ li. Iudicũ j. 2. & 3. pte. ¶Bo. sua pte ij. ĩ tractatu libellorũ, posuit hãc rub. & demum speciales cãtas ab illa. ¶Aegidi⁹ c. lxx. ponit gñalẽ rubricã đ appellatiõe, & xij. seq. ad materiã, & pri⁹ c. cxx. posuerat formã appellatiõis ab ĩterlocutoria. ¶Alb. Gal. duab⁹ ꝓx. rubricis ꝯtinuauit istã, & aucto. ¶Nepos de Mõtealba. posuit rubricã ꝯ appellatiões. ¶Guido de Suz. qñ appellãdũ sit: & sex sequẽtib⁹ tractat materiã. ¶Gallic⁹ post diffinitiuæ tractatũ põit ex his casib⁹ li. 6. spectantes ad hunc ti. & ad ti. de offi. del. scripsi illo ti. sũper rub.

b Perstrĩgam⁹. ¶T. cred⁹, q oĩa mẽbra sequẽtia posuit, pmisit, qd sit appellatio? & dicit ꝙ, Appellatio ẽ sñiæ, vł grauaminis releuatio, à minore ad maiorẽ iudicẽ fcã ptextu iniq iudicis, grauaminis, vł ĩiustæ sñię. Plures diffinitiões posuit Host. e. ti. §. j. Io. ponit vnã 2. q 6. in sũma. vbi mẽbra ista ñ põit: distĩctè tñ illa prosequitur Richardus in suis distinctionibus, suo more distinguẽs hoc mẽbrũ.

c Appellare. ¶Hoc interposuit Host. quare appellatio sit inducta?

casibus,& ex quibus causis possit appellari, quando teneat appellatio,vel non:à quibus & ad quem,quando, & intra quod tēpus possit appellari:qualiter debet fieri appellatio, & quid debet appellans agere:intra quæ tempora fiet appellationis prosecutio quoties sit appellandum:quod sit officium eius, à quo appellat: quod eius,ad quem appellatur:quis sit effectus appellationis: & qualiter appellatio impugnetur.

ADDITIO.

Rationem collige ex l.j.ff.eodem ti.in prin.& ex dec.cùm specia li.eo.ti.§.porrò.

SVMMARIVM.

1 *Oppressus,seu iniustè grauatus quicunque sit,etiam excommunicatus,potest à sententia appellare.*
2 *Procurator,si contra eum sententia feratur,& non appellet,an teneatur mandati.*
3 *Tutores & curatores à sententia lata appellantes,tenentur ad prosecutionem appellationis.*
4 *Procuratores qui,& quo casu appellare possint.*
5 *Procurator generalis alicuius capituli,quorum debeat habere notitiam.*
6 *Procurator tenetur appellationem ab interlocutoria, vel grauamine emissam prosequi,in eo loco,in quo lata est,vel grauamen illatum.*
7 *Appellatio nomine alieno facta, debet ab illo, cuius nomine prolatæ est,intra decem dies ratificari.*
8 *Emptor tenetur exercere causam suæ appellationis.*
9 *Tutor si condemnetur nomine pupilli,non suo,pupillo prodesse,vel nocere debet sententia:& eius nomine debet appellatio interponi.*
10 *In criminalibus appellari potest,non solùm à condemnato ,sed etiam à quolibet,etiam extraneo,& inuito condemnato.*
11 *Vno ex pluribus eiusdem litis consortibus appellante,& obtinente, an omnibus prosit.*
12 *Vno ex sociis litis appellante,& cum actore competente,an alter sociorum possit causam appellationis exercere.*
13 *Petente aliquo centum ab aduersario,si aduersarius absoluatur pro quinquaginta,an petens poterit coram iudice appellationis petere integra,centum.*
14 *Seruus condemnatus an possit appellare.*
15 *Episcopus potest etiam sine mandato speciali pro ciuitate sua, & subditis appellare.*

¶ Appellare quis possit.

a 1.§.Quis [a]possit appellare,planum est:quia omnis oppressus,seu iniustè grauatus,quicunque sit,vt 2.q.6.
1 omnis oppressus.& c.ideo.extrà.de ap.vt debitus.†etiam si sit ex communicatus,vt j.§.prox.ver.xvj.¶Item is cuius interest,& nō alius,vel cui mandatum est,vt procurator,vel qui negotium alienum gerit,vt 2.q.6.non solent.& ext.de ele.cùm inter R.& c.statuimus.& valet appellatio , licet parum intersit appellantis, vt ff. de ap.à sententia.in prin.& extrà de re iud.cùm super.& in præ. c. statuimus.ext.de off.del.super eo.Vnde si cohæres in præiudiciū cohæredis se condemnari patiatur,poterit cohæres appellare,licet sine appellatione sit tutus.¶Item fideiussor pro eo, pro quo interuenit,potest appellare.¶Itē venditoris fideiussor,victo emptore,appellat.¶Itē hæres de victo, ab eo qui de inofficioso agit,
b legatarij,& qui libertatem acceperunt,appellant, vt[b] in prædi.l.à sententia. ¶Item si procurator victus non appellat,dominus potest appellare.¶Item emptore super proprietate victo,venditor potest appellare:& econtrà.¶Item procurator victus , qui litem est contestatus,potest alium procuratorem ad appellandum constituere,cùm sit dominus litis:quia ipse tenetur appellare, licet n teneatur prosequi appellationē,ff.de app.ab executore.§.alio.&
2 §.fi.& l.tutor.¶†Breuiter autem nota, si ɔ procuratorem sententia fertur,vel aliquid præiudiciale in iudicio fit,ipse debet appellare:alioqn mandati tenet,ff.de neg.gest. liberto.§.fi. Vel si ex aliqua iusta causa impeditur appellare,putà metu,vt extr.de ap.c. fi.vel inopia,vel ignorantia,vt ff.man.si proc.§.si ignorātes. tenetur saltē id domino denunciare,siue dominus hoc ignorat siue n vt dominus,si voluerit,appellet.hic autem procurator appellat, & licet ipse volens possit prosequi appellationem : inuitus tamē ad hoc non tenetur:debet tamen denunciare domino appellatū esse,ext.de proc.c.pen.C.e.ti.inuitus.s.de proc.§.j.ver.quid si procurator intercessit.Et hoc etiam obtinet in actore, in negotiorū gestore,& fideiussore,vt & ipsi appellationem prosequi non teneantur.C.de ap.si actor.ff.e.à sententia.& in præ.§.ignorātes.Secus autem est in vindicante necem defuncti : qui si appellauerit, prosequi tenetur,licet non teneatur appellare,C.ad Syl.l. mino-
3 ribus.in fi.ff.e.propter venenum.§.fi.¶†Tutores quoque & curatores appellare & prosequi tenentur appellationem,ff.si tu. vel cur.ap.l.2.ff.de ap.l.tutor.& l.negotiorum.& in præd. l.si actor.Idem etiam in gestore,qui accessit animo gerendi omnia, vt s.cū
4 & ille de aliis omissis teneat,ff.de neg.gest.si pupilli.§.fi.¶†Procurator autem constitutus ad præsentandum aliquem episcopo ad aliquod officium , vel ad recipiendum pro aliquo inuestiturā de aliquo beneficio,vel ad petēdum illi de aliquo beneficio prouideri,& similes,appellare possunt,ar.ff.de proc.ad rem mobilē. & l.ad legatum.Et per appellationem talis procuratoris,& etiam per sciētiam eius,qua sciuit partem alteram appellasse, dominus intelligitur citatus,vt ad curiam ire teneatur,secundum formam
c constit.ext.de elec.statuimus[c].Et hoc in procuratore speciali: se-
5 cus in generali,vt no.j.qualiter.ver.quid si proc.¶†Hinc est, non sufficit reseruationem alicuius beneficij , vel inhibitionem, vel decretum,vel huiusmodi,peruenire ad notitiam generalis procuratoris capituli:quia per hoc non probatur id ad ipsum capitu
6 lum peruenisse,ar.ff.de dec.ab or.fac.l.fi. ¶† Illud autem notandum est, quòd appellationem ab interlocutoria , vel grauamine emissam,tenet procurator prosequi in eo loco,in quo lata est,vel grauamen illatum:vel saltem,vbi non oporteat ipsum negotia p
d pria postponere,secundum Papam[d],ar.ff.de iud.si longius. resp. j.ff.de arb.litem autem.in fi.Verùm licet tutius sit procuratori omittere posecutionem appellationis de iudicis licentia & auctoritate,ar.ff.de proc.post litē.& l.aut longa. tamen & propria auctoritate hoc potest, cùm id sibi permittat à iure:arg.xxviij.dist.de his.extrà de secundis nup.c.penul.Ceterùm licet possit quis post decendium appellare,vbi priùs sententiam contra se latam nesciuit,is tamen,qui defensus est per procuratorem,de facili non auditur post decendium ad appellandum,vt j.§.restat.ver.j. Sed si ibi per procuratorē defensus est,ipse procurator tempore latæ sētentiæ verè contumax sit,ita vt appellare non possit,nihilò minus dominus,qui nec verè,nec præsumptiuè contumax est , poterit appellare, vt extrà de of.delegati,c.cùm olim.j. & hoc intra decēdium à recitatione sententiæ,non à tempore suæ scientiæ computandum,2.q.6.anteriorum.prope prin.Sed cōtrà,quia hoc tēpus currit à tempore scientiæ,j.§.restat.Sed illud obtinet in ficto contumace,at hic nec verè,nec fictè ɔtumax erat.Post decendiū autem,licet dominus indefensus non verè,sed præsumptiuè contumax appellari possit,vt C.quomodo & quando iudex, l.ab eo. quia tunc ei currit tempus solùm à tempore scientiæ,vt 2 q.6.biduum.vers.si aduersus.tamen si per procuratorem,qui cōtumax est,defensus sit,appellare nequibit.quod verū est secundū quosdam,vbi procurator propter contumaciam condemnandus soluendo est,alioquin domino succurritur,vt ff.de eo , per quē fac. est,l.ex hoc.§ planè.C.de iud.properandum.§.fi. Alij verò cōtrà: cùm factum ex scientia, & dolus procuratoris post litem contestatam domino noceat,vt extrà de in integ. rest. cùm venisset. ff. de doli excep.si proc.ff.de trib.l.procuratoris.extrà vt lite non ɔ-
7 test.c.j.¶†Porrò vbi alieno nomine appellatur,necesse est,vt is, cuius nomine appellatum est,mox intra decem dies appellationem ratificet,postquàm sciuerit appellatum,vt in præd.l.non solent.ff.rem rat.hab.l.bonorum.& 2.q.vj.anteriorū. Si enim post decendium haberet ratum ratihabitio non inueniret quid , & in quo operaretur,vt in præd.l.bonorum quia post decem dies appellare non licet.extrà de elec.cùm dilecti.in fi.extr.de test.signi-
8 ficauerunt.¶†Sed nunquid emptor tenetur exercere causam appellationis? Respondeo,sic,secundum Vber.vt ff.de euictio. He-
e rennius.§.Caia.& §.fi.vbi de hoc[e],ar.C.de admi.tut.si factam. & ī præd.l.à sententia.nisi aliud pacto conuenerit inter eos , vt patet j.ď emp.& ven.in secunda forma ibi,remissa ex nunc,&c.vt ibi de hoc.Aliud est in procuratore,vt iam dixi:& est ratio: nam venditio fit causa venditoris & emptoris,procuratio causa domini tantùm,licet duriùs videat procurator adstrictus,vt C.man.l.procu-
9 rator.¶†Sed pone:curator alicuius minoris post litē ɔtestatā fecit procuratorem , qui procurator succumbens appellauit noīe ipsius curatoris:vel fortè non dixit,cuius nomine:quæritur,an valeat talis appellatio ? Et videtur , quòd non : quia tutor condemnandus est nomine pupilli , non suo,ff.de his , qui nota. infam. furti.

ADDITIONES.

a Quis.¶lib.6.
b Appellant,vt.¶s.præd.omnia patent,
c Stauimus.¶lib.6.quod dic,vt in cle.no.de ele.causam.
d Secundum Papam.¶vt scripsi de proc.non iniustè.in vl.gl.
e De hoc.¶Et ibi no.quòd si præsente venditore sententia lata ē, emptor appellare non tenetur.

furti.§.j.& pupillo prodeſt,vel nocet ſententia.vnde eius nomi-
ne debet appellatio interponi, ff.de no.ope.nun.cùm ꝓcurator.
ff.quando appel.ſit,l.j.§.tutores.ff.fa.erciſc.l.3.ff.de appe.ex con.
ſenſu.C.ſi aduer.rem iudic.l.pen.Arg.contrà,ff.de appel. ab exe-
cutione.in fi.& l.Seio.§.ſi quis.& C.de procu.ſi actor.Sed poteſt
dici,ſecundum Vbert. quòd licet procurator non habeat ius ap-
pellandi nomine curatoris,vt ff.de furt.is cuius intereſt.æquitas
tamen ſuggerit,vt valeat appellatio, ff.de appel.l.4.§.pen.& fina.
quia licet appellanti variare,vt petat reſtitutionem in integrum,
a ff.de minor.& ſi ſine.§.item & ſi ſine.Et præmiſſa obtinent [a] in ci
10 uilibus,& ſpiritualibus,& miſtis.¶†In criminalibus autem,in q
bus appellari poteſt regulariter,niſi in caſibus,vt C.de appel.reci.
l.ij.& l.addictos.nō ſolùm condemnatus de crimine capitali,ſed
etiam quilibet extraneus, etiam inuito condemnato, admittitur
ad appellandum pro eo,vt ff.de appel.non tantùm.& C.eodem,
l.eos §.ſuper his.ff.quando appel.ſit,l.ij.§.fi.&hoc ratione huma
nitatis,cùm ſit proximus,de pœnit.diſtin.2.charitas eſt,vt mihi.
ver.item proximos.vbi dicitur, quòd conſors naturæ proximus
eſt.Mater etiam appellat pro filio de quocunque crimine condē
nato:& pater pro filio victo in cauſa libertatis,vt ibi,& in prædic-
ta l.non ſolent.& ff.eodem,l.j.Argumen.contrà,quòd in talibus
vnus non poſſit pro alio appellare,vt ff.de pub.iud.l.penult.§.ad
crimen.& v.q.3.§.in criminalibus.Sed illa loquũtur in cauſa prin
cipali:at aliud in cauſa appellationis,& hoc propter paratum pe-
11 riculum,vt in præd.l.non tantùm.& de appell.recip.l.j.¶†Item
ſi plures ſint eiuſdem litis conſortes,& vnus appellat,& obtinet,
hoc aliis prodeſt,extrà de appe.vna.quod verum eſt,ſi iure com
muni iuuentur,& idem ſit negotium,& eadem cauſa defenſionis
vt ibi dicitur,& 2.q.vj.§.ſunt etiam,quorum.verſ.quandoque.&
C.ſi vnus ex pluribus appella.l.j.& ij.Sed an habeat hoc locum,ſi
omnes fuerint in ſolidum condemnati,vel ſi pro parte?Reſpon.
ſcilicet tunc demum,ſi omnes fuerint in ſolidum condemnati:ſe
cus ſi pro parte,ff.de appe.ſi quis ſeparatim.in prin.Vel poteſt di
12 ci contrà,ſecundum Vbert.arg.C.de diuer.reſcri.l.j.¶†Sed quid
ſi ille,qui appellauit,compoſuit cum actore:& alter vult cauſam
appellationis exercere:dicit actor,non potes,quia non appella-
ſti:quia ille,qui appellauit,compoſuit mecum:nunquid admitti-
b tur:Videtur,quòd ſic,argu.extrà de elect.ſtatuimus[b].Cùm enim
ſemel ei hoc ius competierit.ſibi auferri non poteſt,ff.de pact.l.
ſi.ff.de appel.à ſententia.in prin.& probatur & not.in conſt.Gre-
c gorii X.de electio.vt circa.§.alioquin.ibi,adhærentes[c].Arg.con-
d trà ff.de mino.ſi iudex[d].ff.de ſeparat.ab hærede.¶†Sed pone:pe
13 to centum ab aduerſario meo:iudex cōdemnat eum in quinqua
ginta, & abſoluit in aliis quinquaginta: ille appellat, & non ego:
quæritur,quid iuris? Dic,quòd ſi ex eadē cauſa petiit cētum,po-
tero coram iudice appellationis petere integrè centum, vt C.de
e appel.ampliorem[e]. ſecus ſi ex diuerſis cauſis non connexis, C.ſi
vnus ex plu.appel.l.j.& ij.q.vj.§.ſunt etiam, quorum.ver.de poſ-
f ſeſſione.& eſt quæſtio dominicalis:dic,vt ibi[f].¶†Item ſeruus cō
14 demnatus non poteſt appellare,ſed dominus appellat pro eo in
cauſa criminali: vel alius nomine domini: ſed ſi nullus ſit pro eo
appellans,ipſemet poteſt triſte auxilium implorare,ff.de appell.
ſerui.& l.Lucius.& l.creditor. Quid de excommunicato?de hoc
ſuprà de actor.ver.item quòd eſt excommunicatus.Item dixerũt
quidam, quòd extraneus auditur appellans pro condemnato in
cauſa ciuili, dummodo condemnatus ratum habeat, vt prædixi.
Alij contrà & veriùs,vt ij.q.vj.non ſolent.argu.extrà de præb.di-
15 lecto.¶Item epiſcopus ſine ſpeciali mandato appellat pro ciui-
tate ſua,& pro ſubditis,vt extrà de appel.dilectis.prope prin.Dic,
vt ibi not.ſecundum Papam.Idem puto de quolibet domino,ar.
eiuſdem decre.& eod.titu.conſuluit.3.& 2.q.6.non ſolent.nam
factum ſubiectorum tãgit dominum,ideoque ſuo & ſuorum no
mine appellare poteſt.Item capitulum appellat, & agit pro cau-
ſa epiſcopi,ſi epiſcopus negligens eſt,vel aliquid facit in eius prę
iudicium:vt extr.de maio.& obed.dilecti.item dic,vt j. verſ.prox.

ADDITIONES.

a Obtinent.¶Secundum Tan.vbi ſ.

b Statuimus.¶Libro ſexto.

c Adhærentes.¶Libro ſexto.

d Si iudex.¶In iſta lege reſtitutio data minori,non proficit aduerſario,ſi minor non vult illa vti:quia non in fauorem aduerſarij fuerat conceſſa,ſed contra illum,vt ibi:hęc verò interpoſitio appellationis non contra conſortem,ſed in eius fauorem iure permittente fiebat.durat ergo fauor,licet ille componat:lex ſequens facit etiam prò:vide,quod dicam infrà proxi.ſub verſic.34.quo ad iſtum ver.& ſeq.

e Ampliorem.¶Vbi idem not.in princip.ſed hoc verum,ſi proſequitur appellans,vt ibi patet,& dicam j.§. proxi. ſuper verſiculo xxxiiij.

f Dic,vt ibi.¶Eſt quæſtio 67. & in ſolutione nihil plus ibi dicitur, quàm hîc, ſaluo quòd ad ſecundum membrum etiam allegatur ff.de mino.etiam ſi à pa. §.ex cauſa.

SVMMARIVM.

1 *Contumacis appellatio an ſit admittenda.*
2 *Homicida,veneficus,adulter,inſignis latro, ſeditioſus,& ſimiles crimino ſi appellantes non ſunt audiendi.*
3 *Confitens coram iudice ſe debitorem,ſi iudex præcipiat ſoluere non poteſt debitor appellare.*
4 *Executori,vel tabellioni condemnatis ratione adminiſtrationis,in qua deliquerunt,an liceat appellare.*
5 *Appellans à decimarum ſolutione non eſt audiendus.*
6 *Iudice pronunniante ſententiam fore ſic exequendam,an liceat appellare à tali pronunciatione.*
7 *Appellanti ab executione ſentētiæ incumbit cauſam rationabilē exprimere.*
8 *Appellans in momentanea poſſeſſione an ſit audiendus.*
9 *Appellatio à nominatione publici muneris an ſit producenda.*
10 *Appellandum non eſt re dilationem non capiente.*
11 *Iudice alimenta præſtari decernente,an à tali decreto liceat appellare.*
12 *Condemnatus in actione ad exhibendum an poſſit appellare.*
13 *Appellationi tacitæ,vel expreſſæ renuncians,non poteſt eam producere.*
Appellatio non debet eſſe præſidium iniquitatis.
Appellatio in delictis notorijs non admittitur.
14 *Appellans à correctione an ſit audiendus.*
15 *Appellatio in reſcripto Principis prohibita,an ſit admittenda.*
16 *Iudice inter partes conueniente,quòd ob eius ſententia licet appellare,an tunc valeat appellatio.*
17 *Sententia excommunicationis an per appellationem ſuſpendatur,an remoueatur.*
18 *Appellare à ſententia,quæ nulla eſt,non eſt neceſſe.*
19 *Appellans ne in eccleſia ſua reſideat,an ſit audiendus.*
20 *Appellatio generalis an ſit valida.*
21 *Contumax,qui de ſtando iuri iuratoriam cautionem præſtitit, an poſſit amplius appellare.*
22 *Petens dilationem iuris ad appellandum,an ſententia lata poſſit appellare.*
23 *Appellans ab eo,quod fecit, & fieri procurat,an ſit admittendus.*
24 *Appellãs victus,& propriæ appellatiõi renũciãs,an poſſit agere ad ſumptus.*
25 *Victo in cauſa non appellante,an victor poſſit propter ſumptus appellare.*
26 *Excommunicatus an poſſit in his,quæ ſiunt extra iudicium,appellare.*
Excommunicatus poteſt appellationem ante ſententtiam excommunicationis interiectam proſequi.
27 *Iudice alteri partium minante,quòd eam velit lædere,an illa pars poſſit à talibus minis appellare.*
28 *Appellare non licet ante ſententiam ſine cauſa rationabili:& quæ ſit talis cauſa rationabilis.& nu.32.*
29 *Appellare an liceat ab interlocutoria ſententia.*
30 *Appellari an poſſit à beneficijs per iudicis iniuriam denegatis.*
31 *Appellatio de non vendendo aliquam rem,aut de non moleſtando poſſidentem an ſit admittenda.*
Appellatio fruſtratoria nunquam eſt admittenda.
32 *Pars grauata poteſt licitè appellare,licet grauamē non ſit in iure expreſſum.*
33 *Appellatio notoriè & euidenter fruſtratoria non eſt admittenda.*
34 *Clauſula remota appellatione,in literis Apoſtolicis inſerta,quid operetur.*
35 *Poſt ſententiam fas eſt cuilibet ſimpliciter,& ſine cauſa appellare.*

¶In quibus caſibus,& ex quibus cauſis appellari poſſit,
& quando teneat appellatio,vel non.

2.§.In quibus autem caſibus,& ex quib⁹ cauſis appellari poſ-
ſit,& quando appellatio teneat,vel non,eſt vidēdum.
Et quidem in omni cauſa,& ex omni grauamine appellari poteſt
niſi vbi ſit prohibita appellatio,vt ſ.tit.prox.in prin.quod dic,vt
j in fi.huius §.Videamus ergo vbi ſit prohibita,vt per conſequēs
ſciamus,vbi ſit permiſſa:quia viſo vno contrariorum, videtur &
1 reliquum,vt ſ.de arbit.§.poteſt eſſe.in prin.¶†Primò igitur pro
hibita eſt appellatio,quia contumax non auditur appellans,vt 2.
q.6.§.ſunt etiam,quorum.24,q.3.de illicita.C.de iud.l.properan
dum.§.ſin autem.extr. de appe.perſonas.quod verum eſt in vero
contumace:ſecus in ficto, ſeu præſumptiuo. quod dic,vt vt ſ. de
a contu.§.j.[a]¶†Secundò homicida,veneficus,adulter, & qui ma-
nifeſtam violentiam committit,inſignis latro,vel incitator ſedi-
tionis, vel dux factionis, raptor virginis,ſi ſit argumentis ſuperatus,

ADDITIO.

a §.primo.¶Vbi ſuprà verſ.& not.vltra remiſſionem ad cle. de dolo& contum.ſi ante.plene proſecutus ſum meteriam per ſeptem membra diſtinctam.

tus,testibus confessus & conuictus,non auditur appellans:sed statim est sententia exequenda,vt in præ.§.sunt etiam,quorum.ver. nullus.& ff.de ap.constitutiones.C.de raptor.virg.l.vnica.Idem, secundum quosdam,in causa ingenuitatis & libertatis,ff.de statu ho.ingenuum.ff.de reg.iur.res iudicata.Sed in libertate est cōtrarium,vt C.de lib.cau.l.si is,quem.& ff.quan.app.sit,l.ij.§.si is.Azo tamen id dicit seruādum in omnibus criminibus,sicut in præmissis.Sed nūquid hęc tria debent concurrere,vel an sufficit sola cōfessio,vt quis non appellet?dic,vt no.ibi,& extrà de ap.Romana.
a §.sin autem[a].& c.cū speciali.§.porrò.Per quę §.& per præd.vers.
3 nullus.dicunt quidam,†quòd si iudex confesso coram se ante litis contestationem se debere aliquid,præcepit quòd soluat,à tali præcepto appellari non potest:& inducunt etiam ff.de mino.l.ait prætor.§.j.& ff.de ap.l.pe.§.omnes.& C.de re iud.si pecuniam.& extrà de proba.per tuas.Alij contrà,dicētes,quòd præd.l.ait prætor.loquitur disputando,non asserendo.Bart.dicit,quòd ex quo in iudicio legitimo cōfessus est,non potest appellare,nisi priùs probauerit se per errorem confessum fuisse,vt not. in præd.§.fin au-
b tem[b].& §.porrò[c].Azo dicit,quòd aut fit præceptum super nega-
c to,vt quia pars altera iurat: & si iudex neganti præcipit quòd soluat,& tunc non valet præceptum,& potest appellari,C.de re iu. si pecuniam,& in præd.l.ait prætor.§.permittitur. Aut fit in confessato:& tunc tenet,& appellari nō potest,vt C.de nō num.pec.
d generaliter.Odof.dicit[d],quòd si præceptum fit,& post diffinitiua expectatur,tūc non appellatur: quia à diffinitiua poterit appellari:& sic omnia grauamina primò illata poterūt reparari,ff.ad Turpil.l.j.C.de transactio.cùm ea.ff.de ap.l.ij.§.si & hæc ratio colligitur in eo.ti.l.j.Si verò non speretur diffinitiua,tunc,sicut possum à sententia appellare,aut ipso iure nullam dicere,sic & ab eo præ-
e cepto,ff.eodem,si expressim[e].& iunge,quòd est j.versi.x.& j.de
f confes.§.postremò.ver.sed nunquid cōfessus[f].¶†Tertiò non li-
4 cet appellare officiali curię,putà executori,vel tabellioni cōdemnato ratiōe administrationis,in qua deliquit,vt in præ.§.sunt etiam quorum ver.nulli,quorū.& C.quo.ap.nō reci.nulli.¶Quartò non appellat is,à quo fiscalis calculi satisfactio,aut tributariæ functionis munus,vel euidentis & conuicti debiti publici,vel priuati redditio exposcitur,vt præd.§.sunt etiam,quorum.ver.quo-
g ties.& C.eodem[g],abstinendum.& l.fi.¶Si ergo non appellatur
5 in tributis,†ergo videtur,quòd nec in decimis,quæ sunt tributa animarum,appellabitur,vt vj.q.j.decimę.extrà de decimis,tua no
h bis[h].dic,vt ibi.¶Quintò nō appellatur ab executore,nisi modū excedat:quod dic,vt s.tit.prox.§.nunc dicendum.verſ.quid si ap. vel nisi meritò sit suspectus,vt in præ.§.sunt etiam,quorum.ver. quoties ab executione.C.quorum appel.non recip.l.ab executore.C.si in causa iudicati,l.ij.& 3.extrà de app.nouit.nisi obiiciatur transactionem post sententiam fore factam,arg.ff.de in ius vo.l. neque.§.j.vel si executor iniuriosè aliquid aget,C.de app.si quis prouocatione.3.q.v.c.quia suspecti.vel nisi in integrum restitutio sit postulata,C.de in integ.rest.post.l.j.& de app.sicut.vel nisi dolosè aliquid egerit executor,vt ff.de neg.gestis,l.3.§.si executor.vel nisi sententia dolosè obtenta sit:vel is, contra quem lata est, iusta de causa absens fuerit,ff.de iud.si prætor.§.fi.aliàs est l.si per dolum.extrà de re iud.c.cùm Bertholdus.§.postmodum.vel nisi admittat aliquam de exceptionibus,quę post sententiam obiici possunt:quas habes s.de excep.§.dicto.ver.post sententiā.& sequentib.& has exceptiones & alias,quæ not.extr.de re iud.q̄d
i ad cōsultationem[i].tenetur admittere executor.¶†Et scias,quòd
6 si iudex pronunciat sententiam fore sic exequēdā,tuc bn̄ appel-
k lat ab hac p̄nūciatione[k].Si verò n̄ p̄nūciat, sed p̄cipit executori,vt capiat pignori res,vel ipse capit,tūc à tali facto n̄ appellatur nisi vt p̄missum est,ff.de ap.si quis prouocatione.ff.de minor.ait prætor,

ADDITIONES.

a §.sin autem.¶Libro sexto.
b §.sin autem.¶In 3.glossa.
c §.porrò.¶In j.gl.
d Odof.dicit.¶In l.ante sn̄iæ.C.quo.ap.non recip.vbi ad negatiuā inducebat ipsam l.ad diffinitiuam inducit l.si pecuniā.& §.permittitur.superiùs alleg.& ff.eodem tit.creditor.§.iussus.Soluit,vt sequitur.vtitur tamen his verbis:Aut de causa cognoscitur iure ordinario:aut extraordinario:& in effectu idem est: quod sequitur, & quod addam.
e Expressim.¶Dixit Odof. nisi præceptum fiat in confessum, ff.de iud.l.si debitori.
f Confessus.¶Ad declarationem eius,quod ibi & hîc dr̄,quæritur quid iuris de hærede cōfessi,an appellet?pp'quod narrabo quæstionem Nicol.Mat.quæ incipit,quidam veniens ad pœnitentiā quam format de pœnitente confesso coram ordinario se rapuisse mille,& solenniter promittente illa restituere,quibus debebātur,ad ipsius mandatum,& iurauit renunciando omnibus exceptionibus,&c.quo mortuo, A.coram ordinario petiit centum sibi per eum rapta: ordinarius sine libello & litis contestatione receptis argumentis & indiciis de rapina & iuramento petitoris,de quantitate rapta pronunciauit hæredem debere restituere illa cētum:à qua pronunciatione hæres appellauit, dicens etiā illā nullam:soluit ex primo propter quædam argumenta præmissa dicit processum illum factum per defunctum coram ordinario,n̄ posse dici sententiam:quia nec lata per iudicem,nec in scriptis,nec lite contestata,nec solennitate seruata iudiciarij ordinis,C.de sen.& interloc.l.prolatam. canonizata ij.q.vj. §.diffinitiua.in prin.de re iud.c.fi.libro sexto.Fuit tamen actus,qui in principio in præiudicium debitoris habet vim sententiæ propter confessionem coram ordinario factam,& promissionem stipulatam de certa quātitate per personam publicam,per quam acquiri potuit omnib' rapinam passis,C.de episcop.& clericis,generaliter.& l. cum cle. de vsur.quanquam.libro sexto.Et prædicta habent effectum sententiæ,ff.de iudic. l. debitori. Item adiunctum fuit iuramentum, quod fortificauit obligationem,C.de trāsactionib.si quis maior. extrà, de iureiurando. Si verò contrà , nullitas allegari non potest.Nec obstat personas certificatas non fuisse,quibus erat restitutio fienda,cùm illam ordinario commiserit: & sic facta per ordinarium,à promissore facta videtur,ff.de hæredi.institu.l.asse.& quod cuiu.vniuer.nom.l.item eorum.§.primo.Nec etiam locus est appellationi,vbi non est iniquitas, vel grauamen,extrà de ap. cùm speciali.§.j. nec ibi actum est,quod petit appellans,C.de rebus cred.generaliter.§.sin autem.in fin. Concludit ergo respectu processus habiti cum defuncto,beneficium nullitatis,vel appellationis hæredi non competere.Item nec competit ex declaratione personæ facta per ordinarium,& quantitatis illius debitæ ex summa promissa & pronunciatione secuta.Declarationes enim illæ,quæ de appenditiis sunt,à principio factæ videntur,per præ. l.asse.cum concordan.& sic non fuit necessaria solennitas sentētiæ,ff.de testa.hæredes palàm.§.primo:& bene facit,quod ibi no. super verb.posse.qua etiam ratione de pronunciatione idem dicit,cùm etiam illa non possit dici diffinitiua:allegat ff.quod met' cau.si cum exceptione.§.hoc autem.& quod ibi not.in glos.non est danda. facit 2.q.6.biduum.in princ.& in fi.subdit,quòd si appellatio interposita habet iustam causam grauaminis,deberet illud ordinarius reuocare,extrà de appellatio.cùm cessante.si non habet,exequatur,& cogat illum soluere.Heredis enim in vitium succedentis par fortuna habenda est,C.de fruct. & litium expen, l.secunda.Hic addo,quòd hoc procedit,etiam si in hęreditate nil est de præda.ex confessione enim & promissione conuenitur hęres, non simpliciter ex delicto: quo casu procederent notata secundum leges in decret.vlt.de sepul.& xij. quæstio. ij.ca.episcopus,qui filios.& vide suprà de inter.§.secundo,versi.si is.cum sua remissio.
g Et C.eo.¶Quorum ap.non reci.
h Nobis.¶In fin.& vide,quod ibi dixi. sequens autem remissio est ad ibi not.in prin.j.gl.
i Consultationem.¶In vltima gl.& vide,quod super ea dixi.
k Pronunciatione.¶Hoc tenet Acc.C.quorum ap.non recip.l.ab executore.& ff.de ap.ab executore. vtrobique in j.gl.Sed Odof. Gu.contrà in vtroque membro huius ver.primò siue exequatur siue pronunciet exequendum,secundum eos non appelletur.& est ratio vt sit finis litium,C.de transa.l.fratris.extrà de dolo,c.fin. & cap.finali,in prin.& ne lex imponatur verbis,C. communia de leg.l.ij.& de ele.commissa. §.secundo,libro sexto:& quia secundum leges ab interlocutoria non appellatur,quor.ap.l.penul.& quia prohibitio simpliciter emanauit:ergo sic tenenda,ff.de Publi. l. de pretio. nisi in quantum apparet permissio.Si igitur proponatur exceptio competens post rem iudicatam,de quibus infrà versi.proxim. siue exequatur, siue pronunciet exequendam, appellari poterit,secundum eos:quia modum excedit,& grauat: & hoc,siue per actionem iudicati,siue per iudicis officium fiat executio,de quo satis suprà tit.j.§.penu. Cyn. coaptat in proposito in prædict.l. ab executore.vbi vide per eum.Subditur autem hic, quòd quando licet ab executore appellare,causa rationibilis exprimenda est in appellatione.quod etiam pleniùs dixerat in versicu.ad quem remittit,& versicu.ibi sequen.Ex quo colligitur,executionem,vel sententiam super ea ferendam, esse interlocutoriam.
ADDE,quòd quando appellatur ab executore,debet causa rationabilis exprimi:Rom.consi.j.Paul.de Cast.consi.325.Quòd autem sententia, qua pronunciatur instrumentum in exequendo, vel non exequendo,sit interlocutoria,tenet multis mediis Ang. consi.cxv.Contrarium tenet Rom consi.174.dicens,Ang.in dicto consilio malè loquutum fuisse.

7 prætor.§.permittitur.¶† Et cùm ab executiõe appellatur,est cã
rationabilis exprimẽda,vt in pręc.ver.qd si ab.¶Sed pone:aliquis
post sententiam cõtra se latam opponnit exceptionem, quã de
iure opponere potest,vt s̃.de excep.§.dicto.ver.hoc tamen fallit
si iudex illam ñ admittit,nunquid propter hoc poterit appellare?
Videtur,quòd ñ:quia ab executiõe non appellatur, vt s̃. Sed dic,
quòd sic,quia à beneficio denegato appellatur,vt C.si sępius in ĩ
teg.rest.post.l.secũda:& ab iniuriosa executiõe,vt C.de ap.si qs ꝓ
uocatione.Sed iudex,qui de huiusmodi appellatiõe cognoscit,ñ
cognoscet de meritis principalis causæ,vt C.de app.l.ab executo
a re.sed cognoscet de exceptiõe,secundum Albe.Gal.[a] ¶† Sextò
8 non appellatur in momentanea possessione, vt in præcedent.§.
sunt etiam,quorum.ver.si de possessione,& C.si de momen.pos.
b fu.appel.l.j.[b] sed secundum canones bene appellatur,ext.de testi.
c c.significauerunt.& de restit.spo.ex cõquestione [c].Sed nũquid ꝯ
demnatus per constit.si quis in tantam.appellare potest?Non vi
detur,secundum præ.l. Dic,ꝙ si actum est tantùm ad restitutio-
nem possessionis,tunc non potest appellari,vt ibi:si autẽ tãgatur
d petitorium,tunc sic,quantum ad partem illam, secundum Rof.[d]
9 Tu dic,appellari posse,vt s̃.versi.prox.¶† Septimò ñ appellatur
à nominatiõe publici muneris,quod est vtilitate priuatum,vt est
in tutela,vel cura,ff.quando appell.sit,l.j.§.si quis.Instit.de excu
sat.tuto.§.qui intrinsecus.secus si sit publicum auctoritate & vti-
litate,C.de appel.l.quarta. & l.qui ad ciuilia. & l.nominatiões.se
cunda quæstione sexta.nominationes.Sed ĩ primo casu debet se
excusare intra quinquaginta dies:&nisi excusatio admittatur,ap
pellet.ff.quando appel.sit.l.j.§.si quis,secunda quæstiõe sexta.ca.
10 biduum.in prin.¶† Octauò,quãdo res dilationem ñ capit, ff.de
appel.reci.vel non,l.si.putà vt excommunicatus absoluatur,ext.
de appel.qua fronte.& de senten.excom.sacro. vel ne testamen-
tum aperiatur,ne scriptus hæres in possessionem mittatur,ne fru
mentum in subsidium militiæ transmittatur, vel ne fiat id, quod
edicto perpetuo continetur,vel ne pignus à creditore vendatur
vel ne funus sepeliatur,ff.de appell.reci.vel non,l.si.C.quo.app.
non reci.l.quisquis.quæ est 2.q.sexta.§.sunt etiam quorum,ver.
si quis ẽt.ext.de sepul.ex parte.C.de sep.vi.l.si. & auth.item q do
11 mum.& authen.sed nec ante.¶† Sed nunquid,quando iudex de
cernit alimenta præstari,vel aliud decretum interponi,super his,
quę habes ff.de offi.eius,cui man.est iuris.poterit ab eius decretis
appellari?Dicit M.de Fa.ꝙ ñ: quia talia non capiunt dilationem.
ff.de appel.reci.vel non,l.si.ff.de re iu.l.secunda,ff.de fer.eadem:
extrà de appel.qua fronte.quia nec appellatur à sententia lata,vt
annonæ dentur,vt iam dixi.Alij dicunt,quòd à sentẽtia super ali-
mentis data,appellari potest,arg.C.de appel.& in maioribus. Tu
dic,ꝙ si petantur alimenta officio iudicis,tũc obtinet sentẽtia M.
de Fa.quia tunc summaria sit cognitio,vt ff.de his,qui sui,vel alie
ni iur.sunt,l.si iudex.ff.de liber agno.si quis à liberis.§.solent.ext.
de accus.ex parte.& c.pe.& fi.17.q.vltima,§.fi.nisi diceretur iudi-
cem modum excessisse: quo casu iterum præstabunt,ff.de inoffi.
testam.si instituta,§.pe.ff.de lib.agnosc.si neget. si verò petantur
e iure ordinario, tunc præualet sententia aliorum [e]. Sed nunquid,
vbi agitur iudicis officio inter patrem & filium.& inter patronũ
& libertum,& de cautiõe damni infecti,potest appellari? de hoc
12 s̃.de offi.iu.§.primo,versi.sed an in eisdem.¶† Sed nunquid in a
ctione ad exhibendum condemnatus,appellare potest?Et videt̃,
quòd non:cùm nec in possessorio appelletur,2.q.sexta,§.sunt ẽt
quorum.C.quorum app.ñ recip.quisquis. Sed distingue:si enim
condemnatus est,vt exhibeat rem,cuius facultatẽ exhibendi ha-
bet tunc ñ potest appellare:imò rem cogitur exhibere,cùm tale
iudicium nõ habeat more dilationum differri, vt ff.ad exhib.l.3.
§.ibidem.Si verò ꝯdẽnatus est quasi homo qui dolo desierit pos-
sidere,cùm subiaceat periculo iuramenti in litem,vel interesse,ti
more huius periculi,quod est graue, vt ipsius petitorij periculũ,
poterit appellare,arg.in eadem l.§.idem Iulianus.§.j.aliàs incipit,
si quis hominem.resp.j.& §.si quis rem.Item appellari posset,vbi
cunq; exhibitio trahit secum rem ipsam actori restitui, & causas
cohærentes eidem,vt in pręc.l.Iulianus.§.quantum.& §.fi.& l.sed
si hæreditas.resp.j.& l.Celsus.& §.idem.& §.item Celsus.& §.seq.
13 & §.idem Iulianus quærit.& e.ti.l.2.¶† Nonò,cùm appellatio
ni est tacitè,vel expresè renũciatum.quę dic,vt ĩ.§.fi.ver.itemꝙ
appellans.¶Decimò,in delictis notoriis,si per appellationem ve
lit quis in eis perseuerare.nam appellatio ñ debet esse præsidium
iniquitatis,extra.de appel.cùm sit Romana. in fin. & c. peruenit,
& c.consuluit.& c.reprehensibilis.& extr.de sponsa. ex literis.in
f fi.de vsur.quàm perniciosum [f].C.de app.constitutiones.C.quo-
rum ap.

ADDITIONES.

a Alb.Gal.¶Hoc e.tit.vers.vlt.
b L.j.¶Dixit Io.de Deo,vbi s̃.in Cauil,vltra med.hoc ꝓcedere,cũ
malitiosè impedit̃ restitutio,de rest.spo.in literis.& c.itẽ cũ quis.
c Conquestione.¶Vide quod no.e.ti.cùm ad sedem.in fi.pe.gl.&
ad saturitatem vide per Arch.in prædict.ver.de pos.Ad id autem
de quo etiã ibi tractatur, ꝙ ex quo lex illa est canonizata, scilicet
vbi s̃.seruanda sit etiam in ecclesiastico foro respõde per ea, quæ
scripsi extrà de rescrip.c.2.super glo.pe.non enim fuit tanta auc-
toritas Gratiani, ꝙ hoc posset.Item ipse intellexit sententiam in
casu illius legis esse interlocutoriam:quod reprobant Azo & Ac
cur.in l.præ.in fi.j.gl.Item ad id,quod allegatur de modico præiu
dicio,vt propter id vitetur appellatio,respon.per id,quod not.in
l.præ.in vltima gl.quæ tenet restitutionem contra talem senten
tiam dari minori:& facit, quod statim dicam. Item præiudicium
exprimit ibi gl.circa medium,scilicet si contingeret in iudicio ꝓ
prietatis probationes esse paratas. Negari ergo non potest, de-
teriorem conditionem illius,qui fit de possessore petitor.
ADDE,an appellari possit à sententia momentaneæ possessiõis,
Ang.cons.45.B.cons.336.in fi.3.lib.Rom.cons.324.Fed.de Sen.
consil.76.
d Rof.¶Vbi de interdicto Vnde vi,vltra medium,vers. quærit̃ au-
tem,an dictum Accur.in præ.l.de momen.pos recidere videt̃ in
idem:sed Gui.de Suza.ibi tenet,ꝙ si agitur possessorio conditio-
ne ex illa lege, dato ꝙ sequatur proprietatis perditio. non pote-
rit appellari,cùm causa originalis,& non accessoria sit inspicien-
da:alleg.C.ad Mace.filius.ff.de do.qui id,quod.in prin.& ff.quod
vi,aut clam.nam origo. Item principale per accessorium non re
cipit immutationem,sed econuersò:dic,vt dicam ĩ.ver.quid si vi
ctus.Item quia violentus ex delicto suo nõ meretur habere iura,
C.de hæreti.l.prima.& l.curiales.ff.de inter.& releg.l.relegatorũ
§.fi.Et pondera,quòd dictum Simo.Vincen. super l.si quis.nõ est
hîc contrarium.loquitur enim,quando agitur actione in factum
descẽdẽte ex interdicto Vnde vi.Quærit etiam ipse Gui.quid si e-
gi contra te petitorio & possessorio recuperandæ,vel adipiscen-
dæ simul,&in vtroque fuisti mihi condemnatus,&appellasti:nũ
quid fiet contra te in possessorio executio, appellatione non ob
stante?quod videtur per pręedictam legem.Tenet contrarium,vt
sic nil nouetur tali appellatione pendente,C.eodem,l.3.ff.nil in
nouan.appel.penden.l.vna.Nec obstat l. præ. quæ locum habet,
cùm causa possessionis est principalis:hæc autem erat accessoria
proprietati, ex quo simul proponebatur,de causa possess.cùm di-
lectus.& quod ibi no.in vltima gl.sequatur ergo accessoriũ prin
cipale.de regu.iur.accessorium.libro sexto.Tenet etiam ibi Gui.
quòd contra sñiam bene competeret exceptio doli,si in hac cau
sa per dolũ esset obtenta,dans pro regula,omnia remedia præter
appellationem competere contra sententiam momẽtaneę pos-
sessionis.Cùm enim sola appellatio denegetur per legem illam,
quod in aliis mutatum ñ est,stare nõ prohibetur, C.eod.tit.præ-
cipimus.& de test.sancimus.Pro hoc facit,quod tenet ibi gl.vlti.
beneficium restitutionis contra talem sententiam minori com-
petere.& hoc ad id quod s̃.prox.dixi,summę iustificat ius nostrũ
& Canonistarum opinionem.
e Aliorum.¶Hæc dist.fuit Alb.Gal.qui hoc no.e.ti.vers.sed nũqd
à sententia.Vnde dixit Vber.de Bo.ff.de lib.agnos.ꝙ secundo ca-
su datur libellus:de hoc statim remittam.datur curator, ff.de tut.
& cura.da.ab his,l.in omnem.appellatur.& de hoc hîc. In primo
verò casu,quando ex officio neutrum horum admittitur,Gui.de
Suza.per l.de alimentis.C.de transactio. ibi arguendo distingue-
bat,an agatur de præteritis:& tunc libellus detur,& appelletur:si
de futuris,secus de vtroque.Primum membrum placet:in secun
do posset procedere distinctio prædicta:& de libello vide ĩ.de li-
bel.concep.§.nunc dicendum.sub vers.trigesimò. circa fi.Ipse ta
men Gui.super l.si iudex.ff.de his,qui sui,vel al.iuris sunt.dicebat
appellari posse à sententia,lata pro alimentis pręstandis,cùm nul
lo iure sit prohibitum:quod sufficit,C.de collat.l.illam.ff.de præ
uaric.l.3.ad fi.de sent.excommuni.is qui.lib.6 ad idem C.de reli.
& sump.fu.l.statuas.imò etiam in minimis causis est permissum,
extrà de appel.c.de appellationibus.& præ.l.& ĩ maioribus. Hoc
maximè verum,secundum eum,quando is, pro quo est lata sen-
tentia,aliunde se alere potest:aliàs æquum est,ꝙ appellans interĩ
illi præbeat alimenta:arg.ff.de inoffi.testa.l.si alimenta.§.pe.& de
iure del.l.filius,&vide s̃.de of.iu.in q.statim alle.& quod ibi scrip
si de causa possessio.cùm super electione.super 2.gl.
ADDE,quod opin.Spec.sequitur Bart.in dicta l.fi.de appella.re-
cip.vel non.
f Perniciosum.¶De manifestis vsurariis loquitur:& vide quod ibi
dixi in tex.& super glo.
ADDE,ꝙ licet in notoriis non appelletur,tamen si causa rationa
bilis in appellatione inseratur, appellatio est admittenda,secun-
dum Lud.Rom.consil.324.quem sequitur episcopus Alex.in c.
cùm speciali.§.porrò.de appellat.

rum ap.nō rec.l.2.siue sint notoria de iure,siue de facto,vt eodē tit.cùm speciali.§.porrò.Et not.breuiter,quòd si aliquid sit notorium per rei euidētiam,tūc ñ admittitur appellatio,vt ī præd.ca. ex literis.si verò per famam publicam,tūc admittitur appellatio, vt in præ.ca.cùm sit.in fi.Idem in notorio iure,quādo scilicet ꝓbatur crimē alicui,vel cōfitetur in iudicio,admittitur appellatio, nisi vincatur & confiteatur,C.quo.app.non reci.obseruare.nisi in casu in quo confessus non potest appellare,vt not. ff.de app.l. fi.§.j.super verbo,auxiliū. & hoc locum habet in crimine, vt ibi,
a & in causa ciuili,vt eodem titulo,[a]abstinēdum.& l.fi.quod dic,vt s̄.versiculo,2.Item in notorio facti præsumpti,cùm recipiuntur probationes,recipitur appellatio, extra.qui fil.sint legi.ca. trans-
14 missæ.De his notoriis dic,vt j̄.de notorio crimine.¶† Vndecimò,à correctione,ext.de offi.ord.licet.& in præ.c. cùm speciali.ī fi.ī quo distingue:Nam aut persona, quæ appellat à correctione, vel disciplina,est regularis:& tūc nō valet appellatio, vt extrà de app.ad nostram:& c.reprehensibilis.nisi corrigens modum,excedat,vt eodem.titulo, de priore.& de offic.delega.super quæstionum.& extrà de off.ord.irrefragabili.§.vt autem.aut est secularis & tunc tenet appellatio,vt extrà de appe.peruenit.2.Tamen do. Inno.iiii.not.in præ.ca.ad nostram.quòd quo ad hoc,nil inter est inter seculares & regulares, nec inter correctionem & alium
b processum:quod non approbo [b].nam talis intellectus multa iura infringit:& vide,quod not. j̄.de inquisit.§.j.versic. item quod
15 est sibi.¶† Duodecimò,quando appellatio in rescripto inhibetur:quod solus princeps facit,ff.à qui.ap.non li.l.j.in fi.ext.de ap. sup eo. & de of.dele.pastoralis.in prin.Sed certè per hoc sola appellatio friuola ītelligit esse remota,ext.de of.del.c.sup qōnum. de hoc j̄.versi.quod verè.& seq. ¶ Decimotertiò ñ appellatur à principe,& aliis,vt j̄.§.prox.¶ Decimoquartò nec ab interlocuria secundum leges,nisi in casibus,2.q.6.ante sententiam, sed secundum canones sic,& quādocunque quis grauatur,extrà de appel.cùm cessante.& c.super eo.2. ext.de election.cùm dilecti. in
c fi.ij.q.6.ñ ita.j̄.versi.sed nunquid [c]. ¶Decimoquintò non potest
d tertiò appellari,vt j̄.§.quoties[d].¶Decimosextò ñ appellatur ab arbitro,C.de arbit.l.j.nisi sit delegatus,ij.q.6.§.fi.vers.iudicibus.A iudice tamen ex communi consensu dato bene appellatur, ff.de appel.l.ex consensu.& ij.quęst.6.sanè.& argumē.contrà.ea.qu à iudicibus.sed ibi de arbitro compromissario,vt patet in §. qui ibi
16 sequitur.¶†Quid si conuenit inter partes,vt ab eius sententia [e]
e liceat appellare?Respondeo:dic,non valere,argum.in auth.Col. 8.in medio litis non fieri sacras iuſ.circa prin.C.de iurisdi. om.iu.
f l.priuatorum[f]. ¶Decimoseptimò non appellatur à sñia excommunicationis,vel interdicti.quod verum est,quo ad hoc,vt sententia suspendatur.quod esse non potest,cùm secum trahat suam executionem:imò non obstāte tali appellatione.denunciari potest.quod dic,vt extrà de appel.pastoralis.& c.ad hoc.j̄.§.nouissimè.prope princ.aliàs autem bene appellat excommunicatus, vt extrà eo.peruenit.& de excep.c.finali, & tertia quæstione nona. c.re vera.in fine.Et operatur talis appellatio,vt transferat causam ad superiorem , vt extrà, de sententia excommunicationis, per tuas.in princ.& etiam eximit appellantem à iurisdictione eius, à quo appellatur,extrà de appellatio.ad hoc.& c.pastoralis.vide j̄.
17 versi.35.¶† Sed dices,quid ergo prodest appellare,ex quo sententia non releuatur,seu suspenditur?Respon.multùm:quia tūc superior,ad quem est negotium per appellationem translatum, potest absoluere excommunicatum appellantem nec tenetur, nisi velit,ad excommunicatorem eum remittere absoluendum, vt in prædict.capitulo,per tuas.versiculo, verum. Sin autem per simplicem querelam superior de excommunicatione cognosceret,teneretur eum ad excōmunicatorem remittere absoluēdum extrà de offic. ordi. ad reprimendam.Item aliud operatur etiam, vt dixi suprà versiculo proximo. Dicunt etiam quidam,quòd si episcopus præcepit alicui de sua diœcesi, ꝙ faciat,vel præstet aliquid,ad quod de iure communi tenetur:ille verò dicit se non teneri ratione priuilegii,vel præscriptionis,vel alia de causa, & appellat, si episcopus illum excommunicet post talem appellationem sine causæ cognitione,talis sententia tenet, dummodo verum sit,quòd ille tenetur.hoc prosequere,secundum Papam, vt
g not.extrà de censi.significauit [g].¶†Decimooctauò à sententia,
18 quæ nulla est,non est necesse appellari:putà si non continet absolutionem,vel cōdemnationem.Item si sit lata ordine iuris substantiali postposito:& si sit lata contra res prius iudicatas. Item si sit lata contra ius scriptum,vt quia continet,minorem quatuordecim annis posse testari. Item si plures iudices simul dati sunt, & vnus solus pronunciat.Item si certus modus mulctandi statutus est,& iudex eum non obseruat.Item si sententia sit venalis,lata à iudice mercede corrupto. Item si quis illegitimæ ætatis ad honorem aliquem nominatus est.In his omnibus,inquam, casibus,non est necessaria appellatio,vt hæc omnia probantur secūda quæstione sexta,§.diffinitiua.& suprà, de senten.excommunicationis.§.iuxta.¶Decimononò non valet appellatio sine causa post citationem factam interposita. ext.de appellationibus,meminimus.& de officio deleg. c.causam,quæ.¶Vigesimò non potest appellari ab eo,quod maior pars facit,extrà de his,quæ fiunt
19 à maiori parte capituli , capitulo , primo. ¶† Vigesimoprimò, ne quis in sua ecclesia resideat, extrà de appellationibus,peruenit. ¶Vigesimosecundò non appellatur ab episcopo,in quem compromissum est,secundum l.episcopale.C.de episcopali audiētia, & in authentica ibi posita.& vndecima quæstione prima,quicūque litem. secus secundum canones, secunda quæstione sexta, omnis oppressus.¶Vigesimotertiò non valet , si appelletur , ne fiat electio,vel ecclesiæ ordinario,vel ne fiat id,quod de iure cōmuni fieri debebat,seu quod edicto perpetuo continetur , vt in-
2 frà versiculo,si verò appellatur.¶† Vigesimoquartò non valet appellatio generalis,vt extrà de appellat.ca.2.& c.consuluit.2. ¶Vigesimoquintò non valet appellatio in minimis causis,argu. 2.quæstione.vj.anteriorum.versiculo,etiam. argument.ff.de dolo,si quis affirmauerit. & C.de sentent.& interlocuto.om.iudic. authentica.nisi breues.Sed contrarium verum est.vt extrà de appel.c.de appellationib.& C.eodem,& in maioribus.¶Vigesimo sextò non tenet appellatio,quamuis,qui præstito iuramento,secundum formam ecclesiæ,ab excommunicatione est absolutus, interponit priùs quàm sibi aliquid iniungatur,extrà de app.que-
21 stioni.& de senten.excommun.ca.sacro.¶† Sed nunquid contumax,qui iuratoriam cautionem præstitit de stando iuri,potest
h amplius appellare?Resp.sic,ff.qui satisd.cog.l.fi.[h] Arg.contrà extrà de dolo & contum.prout. sed ibi ex causa friuola appellauit. ¶ Vigesimoseptimò non valet appellatio , si iudex reuocauerit grauamen,propter quod extitit appellatum,extrà de appel. cùm cessante.quod intellige,vt s̄.de excep.§.viso. versicu.propositis. & seq.

ADDITIONES.

a Eodem tit.¶Quo.ap.non reci.
b Approbo.¶Nec approbat Host.vt ibi scripsi super ylt.gl.
c Nunquid.¶Vide,quod ibi dicam.
d §.quoties.¶Ibi dicam prouisionem cle.de re iud.ca.primo,super ver.sed secundum præmissa.
e Sententia.¶Supple,arbitri.
f Priuatorum.¶De hoc plenè scripsi extrà de arbit. cùm dilectus. super gloss.2.Sed quæritur,an sententia iudicis lata sup petitione de reducendo arbitrio arbitratoris ad arbitrium boni viri , possit appellari?Rusticanus disputauit hanc quæstionem,& incipit,petitum fuit à iudice.& tenuit,quòd appellari non possit.Eius principale motiuum est,quòd ab arbitramento non appellatur:ergo nec à sententia, quæ super eo fertur. Item iudex non cognoscit hoc,vt iudex,sed vt bonus vir, ff.pro socio, si societatem,in fine. & habetur perinde,ac si non,vt iudex,ad id fuisset assumptus. Primum declarat:quia subrogatum in alterius locum illius naturam sortitur,ff.si quis cau.si eum.§.qui iniuriarum.cum concordā. ibi not.Sicut ergo ab arbitratore non appellatur,sic nec ab isto.Vnde,quando arbitri in locum iudicum cognoscunt, appellatur ab eis,vt à iudicibus,C.de iudiciis.l.apertissimi.& capitulo,cum specialis.de officio delegati,ab arbitris.libro vj.Sic ergo econuerso, quando iudex locum arbitratoris tenet,non appellatur ab eo,sicut nec ab arbitratore:aliàs per primam & secundam appellationem in anfractus litigiorum incidēt partes:quod à principio abhorruerunt.
ADDE,an à sententia arbitri,vel arbitratoris appelletur?vltra ea, quæ habentur per Canon.in c. Quintauallis. de iureiuran.& per Legistas.maximè Alexand.in lege,nemo potest:de legatis,j. & p episcopum Alexan.in rubrica extr.de appellat.Romana. consili. 27.Quo verò ad addit.Ioannis Andreæ,an à sententia lata super petitoria reducta ad arbitrium boni viri , etiam appelletur , vltra loca prædicta.adde Cald.consi.v. Ant.de Butri.consi.l.Imo.consi. inci.reuocatur in dubium.Paul.de Castro consi.22.Alexan.consilio 16.3.lib.Roma.consi.mihi 261.vbi ex habente.Bal. in l.j.C. de his,quæ pœ.nomine,distinguit, aut ille iudex læsit in modico & non appellatur:aut in magna quantitate,& tunc appellatur.& cum hac opinione transit episcopus Alexan. in rubrica de appel. in 22.col.& in quantum concludere videtur Ioan.And.quòd ab arbitratore non appelletur,quod Bar.tenet, quòd ex iusta causa possit appellari,in l.finali,de appel.recip.& sequitur Bal.consilio 444.j.libro.
g Significauit.¶Vbi scripsi in glossa.quia monachi. versiculo,& id videtur.
h L.finali.¶Vide extra eodem titul.ad hoc.secundo,& ca.sequen. & quod in eis not.

a & seq.ᵃVigesimooctauò non valet, si fit ab eo, qui non potest appellare. quod dic, vt s.§.j.¶Vigesimononò ñ valet, si cõdemnatus
b de falsa moneta, appellat, C.de fal.mo.l.j.in princ.ᵇ ¶Trigesimò non potest appellare, qui terminum receperit ad procedendum, vel ad soluendum, vel aliàs processui sententiæ acquieuit, extrà de off.deleg.gratum.de re iud.quod ad consultationem.C.eo.ad
22 solutionem.& ij.§.fi. versi. item quòd appellans ¶†Quid si lata sententia petit dilationem iuris ad appellandum? Resp.dic, quòd adhuc poterit apellare, ff.quibus mod. pig.vel hyp.sol.si debitor. &ff.si quis cau.l.ij.nisi processerit ad solutionem, vel ad aliud simile, arg. extrà de appel.solicitudinem.ff.loca.cùm in plures.§. locator.¶Trigesimoprimò non valet appellatio, vbi relapsus in hæresim curiæ seculari traditur, extrà de heret.ad abolendam.§.illos quoque.¶ Tregesimosecundò fortè non valet in casibus, in quibus audientia denegatur, quorum vnus est.vndecima quæstione tertia, rursus. in fin. alius vigesimatertia distinctione, in nomine.
23 prope finem, & ibi alii not.¶†Trigesimotertiò non potest quis appellare ab eo, quod ipse fecit, vel procurat fieri, C.de reb⁹ cred.
c & iureiur.generaliter.§.primo, in fin. ver. quis enim, &c.ᶜNam & iudicem à se, vel à procuratore suo impetratum non potest quis recusare, tertia quæstione tertia, c.offeratur.extr.de causa posses. & propri.cùm olim.de off.deleg.cùm olim.ij.Nec etiam appellare potest propter iniquitatem personæ, extrà de offic.delegat.super quæstionum.§.verum.ab eius iniqua sentẽtia sic, quarta quæstione tertia, §.item in criminali.ver.si quis testibus. & no.ij.q.sexta, à iudicibus.¶Trigesimoquartò, licet victus appellet, tamen is, pro quo lata est sententia, non potest appellare, pro eo tantùm, quòd iudex non adiudicauit sibi expensas: sed pro eo, quòd adiudicauit insufficientes, sic, C.quando prouoc.non est necess.l.fi. & infrà de expen.§.nunc de expensis.in princ.& §.fin.ver.illud etiã. licet contrarium notetur extrà de excep.significauerunt. in glos.
24 super quo fiunt, &c.& malè.¶†Quid si victus appellans renunciauit appellationi factæ: quod potest, vt infrà §.fi.ver.item quòd appellans. nunquid victor poterit agere ad sumptus? Videtur, ꝙ non, secundum ea, quæ not.infrà de expen.§.postremò.ver.illud etiam.Sed dic contrà.nam ex quo ex persona eius hoc ius consecutus est, etiam eo inuito illo vti potest, vt C.de fideiusso.minor.
d l.fin.ff.de bonorum posses.contra tab.si post mortem.in fin.ᵈ¶†
25 Sed quid si victus in causa non appellauit, nunquid victor prop-
e ter sumptus poterit appellare ᵉ? Videtur, quòd sic: quia in præd. l. C.quando prouoc.non est nec. videtur victor prohiberi propter sumptus appellare, ideo quia victus appellat à sententia: vnde cessante appellatione victi, victor poterit hoc beneficio vti, arg. extrà de appel. cùm cessante. Contrà, quia non est illa causa, quare prædict.lex victorem prohibet appellare: sed illa, quia litis decisionem approbat. Agat igitur contra iudicem, qui condemnare omisit: præterea videtur in eius optione relinqui, vtrùm condemnet, vel non.quæ dic, vt in præd.versi.illud etiam.Prius dictum verius videtur, & Curia hoc seruat.nam grauat, ex quo sumptus petitos non adiudicat: quos etiam post sententiam adiudicare posset, secundum ea, quæ no.in præd.versi.illud etiam.Mens tamen præ.l. C.quando prouo.non est nec.contradicit: & vide, quod not. eo.
f tit.ᶠ§.nunc videndum.ad fin. ¶†Trigesimoquintò excommuni-
26 catus non appellat in his, quæ fiunt extra iudicium: potest tamen prosequi appellationem ante excommunicationis sentẽtiam interiectam.quod dic, secundum Papam, vt extrà de excep.cùm in-
g ter g.¶ Trigesimosextò post decendium non appellatur, ij.q. vj. anteriorum.& c.biduum.extr.de elect.cùm dilecti.in fin.de re iudi.quod ad consultationem.¶Trigesimòseptimò, si grauamen ñ est illatum, vel comminatum, vt j.§.qualiter. versi. necesse. extrà
h de app.cùm cessanteʰ.¶†Quid si episcopus, vel si iudex minatur
27 alteri partium, quòd eam lædet? Videtur, quòd ex hoc appellari non potest: quia vanus metus est, & non iustus, ff.qđ me.cau.l.metum.& l.j.& ij.Dic, quòd si minatur de his, quæ pertinent ad eius iurisdictionem, iustus est metus, & tenet appellatio, ff.eo.l.fi.§.j.& C.commi.vel episto.& prorogata.per totum, extrà de offic. dele. cùm super.in parte decisa: secus, si nõ haberet iurisdictionem. Ad huius materię autem clariorem doctrinam distingue: nam aut appellatur à correctione, aut super ecclesiarum ordinatione: item aut in iudicio, aut extra iudicium. Si appellatur super correctione, dic, vt suprà versi.xj. Si verò appellatur super ordinatiõe ecclesiæ, ne fiat electio, vel ne procuretur vtilitas ecclesię, non valet appellatio, nisi iusta causa appellandi fuerit assignata, vt extrà de elect. cùm nobis olim.extrà de his, quæ fiunt à maiori parte cap.c.j.circa princ.& c.ex ore. circa fin. Non enim valet appellatio, ne fiat, quod edicto perpetuo continetur, vt ff.de appel.rec.vel non.l fi.
Si autem

ADDITIONES.

a Et seq. ¶Debet autem hæc reuocatio intimari appellanti, secundum Bonagu.vbi suprà: allegat ff. de instit.sed & si.§.præscribere. & ff.de regulis iuris, l.decr.extrà de dolo & contum.cap. vltimo, & idem Aegid.facit, quod scripsi eodem tit.si à iudice.in fin.libro sexto, & de procur.mandato.& cle.de elect.causam.consuluit etiam Aegid.quòd de hoc habeatur scriptura publica.
b In princi.¶Et no.extrà de iureiuran.quanto.in j.glo.
c Enim, &c.¶Per quod dicitur, delatorem iuramenti appellare nõ posse, si is, cui detulit, iurauit, & obtinuit deberi: de relatore ibi no.& scripsi de iureiuran.capit.si.super i.gloss.
d In fine.¶Ad hoc facit, quod nota.& scripsi suprà de reconuen.in fine.facit etiam suprà §.proximo, ad fin.ver.sed quid si ille.& versiculo sequenti, sed pone. Ad quorum intellectum scire debes, ꝙ Gui.de Suza.super l.ampliorem.C.eodem tit.quærit, nunquid illius legis beneficium competat appellato, quando appellans pœnitet, & ab appellatione recedit? arguit, quòd non, quia pœnitere potuit, per l.si quis libellos.eodem tit.C.de adul.sine metu.In cõtrarium allegat ff.de reg.iur.nemo.quia non licet mutare consilium in alterius detrimentum.ad idem ff.de regulis iuris, mutare.libro sexto. Et hanc partem sine distinctione tenuit in ordine iudiciorum, vbi de appellationibus, versic.penultimò, sed super prædict.l.sic soluit, quòd si appellans solùm appellauit, & in appellationis causa non processit, pœnitere poterit aduersario inuito. & sic procedũt allegata primo. Si autem processit ad prosecutionẽ appellationis, non poterit inuito aduersario pœnitere: quia cùm aduersarius suprà sic interpellatus ex facto appellantis beneficiũ illius legis sit consecutus, inuito appellatore poterit illo vti, allegat eandem l.post mortem.alibi, vbi suprà, alle. ad idem ff.de fide ius.si stipulatus.in princ.& l.ex persona.Non obst.Gui.in nota.cõcor.authen.qui semel.C.quomodo & quando iud.cogitur enim actor prosequi reo citato, & non priùs. Non obstat decret.ab eo, de elect.libro sexto, vbi sola oppositio impedit pœnitentiam. sic & hæc sola appellatio impedire deberet. nam ibi duplex interesse personæ, contra quam efficiebatur ex obiectis ecclesiæ, & propter secundum non posset obiiciens pœnitere, etiam consentiente aduersario, vt ibi not.in vlt.glos. fortè congruè distingueretur casus l.ampliorem.à casu legis, omnem honorem.de qua auctor hîc loquitur. Si ponimus, quòd in isto casu ego victor appellare non possum propter sumptus, ex quo victus præuenit in appellãdo super principali: sic enim ego, illo etiam re integra desistente, deceptus essem à lege: sed non sic in casu ver.sed pone.& l. ampliorem. quia apertè à sententia, in qua succubueram, poteram appellasse, vt ibi, & extrà de testam.Raynutius.& cap.Raynaldus.Imputem ergo mihi, si non appellaui, cùm etiam apertè lex illa in principio loquatur de appellante, qui prosequitur ibi, si appellator semel in iudicium venerit, & causas appellationis suæ proposuerit, & cætera.Et quid de iudicio eius, ad quam loquatur, clarè patet ex text. ADDE, ꝙ Bald.in dicta l.ampliorem.dicit, ibi esse casum in principio, quòd si aliquis est condemnatus in quinque, & in quinque absolutus, & appellet, quòd iudex appellationis poterit illum condemnare in illis quinque, in quibus erat absolutus: & idem tenet in l.fin.C.quando prouo.non est necess.
e Appellare. ¶Intendit, an quia iudex reum non condemnauit in expensis: & eo forti⁹, si absoluit eum, ab illo possit actor vincens in principali appellare. Legistæ communiter tenent, quòd sic: & Gui.de Suz.habet hoc pro indubitato, ꝙ in præ.l.fi.quęrit, an hoc casu in cã appellationis interpositæ per victorem reus possit conqueri de iniquitate sententię super principali? Et tenet ꝙ non: qa principale non recipit firmitatem ex infirmitatem ab accessorio vt C.de contrahen.& commit.stipul.nuda.sed econtrà sic, ff.de vsur.l.eos.in princ.C.de fruc.& lit.expẽh.l.terminato.probatur vtrunque de consec.ecclesi.vel altar.cap.vno.libro sexto, & eadem l.j.de reg.iur.accessorium.ADDE, an appellari possit per omissionem expensarum, Ang.consi.cxc.
f Eodem titu.¶De expensis.
g Cum inter.¶Vbi scripsi in glo.dixit hoc Inno.in fi.
g Cessante.¶Pleni⁹ ponit auctor in hac materia, quàm antiqui: Tãcred.& alii, qui per tres versus dabant nobis casus, dicentes:

Appellare vetant, scelus, excellentia pacta,
Contemptus, minima res, interdictio facta,
Arbitrium, res quæ perit, & sic longiùs acta.

Richardus in suis distinctionibus ponebat xj.& hoc secunda quæstione sexta.Nepos de Mõte albano, ibi, suprà collegit circa xxv. casus: posuit tamen & exposuit illos versus Gui. de Suza. vbi suprà, posuit xiij. An verò his casibus addendus esset casus puniti, qa noluit iurare de calumnia, vide suprà de iuramento calumniæ, §. fin. in princip. & quod ibi dixi. ADDE, vt plenissimè per episcopum Alexand.in dicto cap. cum cessante.ADDE Andr. Sicul. sequentem: an comminatio iudicis sit legitima causa appellandi, vide Card.in consi.ix.in ij.col.

Si autem iusta causa assignata fuerit,& probata, valet tunc appellatio,extrà de his,quæ fiunt à ma.parte cap.c.j.& de app.constitutis.Porro cùm appellatur in iudicio,secundum antiqua iura canonica poterat appellari ante litem contestatam,& post ante sententiam,& quandocunque,etiam nulla causa appellandi ostensa,vel allegata,vt ii.quæst.vj.non ita.& extrà de appellatio.cùm sit Romana.& c.super eo.& c.secundò requiris.§.illam.hodie verò nõ licet sine causa rationabili ante sententiam appellare,vt de appel.
28 vt debitus.¶†Sed quam dices causam rationabilem? Respon. vbicunque iudex grauat contra ius scriptum,vel denegat iuris beneficium,xxviij.distin.de his.prope fin.extrà de secund.nup.c.penul.& fi.putà si negat restitutionem spoliato,priùs quàm de proprietate cognoscat: vel si negat quartam productionem testium cum solennitate legali,iij.quæst.ij.per totum,extra.de restit.spoliat.ex conquestione extrà de testi.cap.significauerunt.¶Vel,si citat ad locum suspectum,extrà de appel.ex parte.¶Vel,si non admittit excusationem propter consanguinitatem,eod,tit. postremo.¶Vel,si non facit exprimi in libello res petitas,eodem ti:significantibus.quæ est etiam in tit.de libel.obla.¶Vel,si cogat partes coram se litigare suspecto,extrà de officio delegati,super quæstionum. §.fin.¶Vel,si excedat fines mandati,extrà de officio delegati,cùm olim. ¶Vel, si executor modum excedit, vel meritò sit suspectus,extrà de appel.nouit. ¶Item si duo ex tribus iudicibus,tertio irrequisito,causam subdelegãt,ab illo potest appellari extrà de officio delegati,causam, quæ. ¶Vel, si delegatus inuito ordinario vult minus idoneum instituere,extrà de officio deleg. super eo. Et generaliter vbicunque legitimæ exceptiones non admittuntur,extr.de officio deleg.c.ex parte.¶ Vel,si delegatus, cui causa est appellatiõe remota commissa, committat alii vices suas,poterit appellari ab illo,vt in prædi.ca.super quæstionum.§. si verò duo.¶Vel, si iudex incipiat à peremptorio, extrà de dilat.
a cap.j.[a]¶Item in casibus expressis secunda quæstione sexta,c.non solent.¶Vel,si inferior velit cognoscere de causa ad superiorem delata,extrà de app.solicitudinem.Vel,si tertia persona appellat, extrà de officio deleg.super eo.in fin.¶Vel,si non admittatur exceptio super suggestione falsi,extrà de rescrip.super literis.¶Vel nisi fiat editio actorum,C.vt lite pẽdente,l.ij.¶Vel,si iudex mandet pecuniam solui,non expectatis curatoribus,ff.de minor.l. ait. §.permittitur.¶Item in casu,qui est C.de appell.si quis.¶Item vbicunque interest alterius appellari,§.j.¶Item vbicunque snĩa,vł factum iudicis continet iniquitatem,ij,quæstione tertia,§. diffinitiua.¶Et breuiter,vbicunque iudex denegat dilationem,vel non admittit exceptionem,vel grauat contrà ius.¶In his ergo casib⁹, & similibus est causa rationabilis appellandi:vnde appellabitur in eis,etiam si appellatio sit inhibita in rescripto. Præmissa probantur extrà de appellationi.pastoralis.¶Post sententiam autem diffinitiuam licitè appellatur à quocunque,&per quemcunque,etiam sine causæ rationabilis expressione,argum.extrà de appel.Ro
b mana.§.cùm autem.& c.cordi.§.his,quæ[b].& not.ff.de pro soc.&
c hoc nisi in casibus præpositis,in quibus appellare [c] non licet.¶†
29 Sed nunquid potest ab interlocutoria appellari? Respon. secundum canones non est quæstio:quia potest,vt suprà versi.xiiij. inter Legistas autem est super hoc contentio.Ioan. & Azo dicunt, quòd non,nisi in casibus C.quo.app.non rec.l.ante sententiæ. &
d not.ff.eod.[d]ante.Idem dixit Alex.Papa extrà eod.super eo.ij.Alii dicunt,quòd sic,quãdo sententia potest executioni mãdari.Ter-
e tii dicunt, quòd si est talis interlocutoria, quæ possit examinari [e] in causa appellationis, tunc non appellatur: alioquin sic ff.qui sa-
f tisdare cogantur.ab arbitrio.ff.de minoribus.intra vtile.[f]

30 ¶†Cæ

ADDITIONES.

a C.i.¶Dic,vt ib dixi super gloss.ii.ibi dixi,quòd Bonagui.glossauerat,propter breuem terminum non peremptorium curiam non dare literas appellanti:sed ipse in summa aduocatorum pen.rubricella plus dixit.scilicet se expertum,quòd dato,quòd ambo concurrant,id est,quia terminus peremptorius est breuis,curia etiam tali appellanti literas non concedit:& dicit,quòd literam iam sup hoc factam vidit per Vicecancellarium dilaniari. Dicit tamen, ꝙ Gof.tunc auditor contradictarum resistebat,dicens id iniustè fieri.Subdit etiam, quòd abinde tales literas non potuit obtinere: ponderata veritate causarum iustificari posset consuetudo cãcellariæ, & econuerso summè reprehendi. Reserare enim oportet casum,quo prædicta decret.j. de dila.remaneat incorrecta.ibi enĩ mouebatur quæstio monachis super ecclesia, vel proprietate: & sic causa erat ardua & fortè improuisa.Et tamen scias, quòd antiqua decr.præ.quæ erat in prima compil.sub tit.de dolo & contu. dilecti.fuit immutata,quia fuit additum De breui,quod ibi non erat.sed solùm de peremptorio : vnde auctor hìc illam allegat, vt antiqui,qui solùm peremptorium ponderabant.Item ibi post verbum Maturare,in totum fuit recessum ab antiqua litera: quę solũ tractabat de quadam possessione per iudices decreta monialibus Per hoc patet,quòd adiuncto illo breui cum peremptorio,illa decre.in hac parte Gregoriana propter clausulam submissam de reuocatione attẽtatorũ appellationẽ iustificat.ADDE Pan.in d.c.j.
b His,quæ.¶Lib.vj.
c Appellari.¶Ver.fuit Alber.Ga.& T.in prin.
d ff.eo.¶Scilicet de app.recip.vel non.
e Examinari.¶Supple,& emendari.vnde dicebat Gui.de Suza.vbi s.dum tractat de spernenda appellatione,in fine, aut per appellationem interponendam à diffinitiua sententia,saluum est ius appellandi aduersus articulum decisum ante diffinitiuam, aut non.
f Vtile. ¶j. respon.ibi enim recipitur appellatio ab interlocutoria lata super ætate petentis in integrum restitutionem. Mar. de Fa. plenè tractat hanc quæstionem, & quia in voluminibus non habetur, in ea abbreuianda tamen instabo. Ad negatiuam inducebat l.apertissimi. C. de iudic. vbi est expressum, ante diffinitiuam non appellari.item prędictam l.ante sententiæ tempus.item l.etiam præallegatam, ff. de appel. recip. vel non, l.ante sententiam. Nam si certo casu ibi permittit,scilicet añ sententiam appellari:ergo eius, contrarium est regulare ff. de condit. & demonstra. l.cũ ita.Stetur ergo interlocutoriæ saltem vsque ad diffinitiuam,ff.de lib.cau.liberis.in fin. C.de dila.à procedente.in fin& hoc, vt sit finis litium,quæ ex contrario tenderent ad infinitatem. Contra id ff.de damno infec.qui bona.in fin.cùm enim appellans ad prosequendum habeat annum,& bis possit pars quælibet super vno articulo appellare, vt infrà §. quoties. in princip. facilè prosecutio appellationis poterit ad quadriennium prorogari. Quando ergo diffiniatur principale, vel feretur diffinitiua, quæ tamen intra triennium ferri debet, C. de iudiciis, properandum. Inducta hac æquitate, respondet iniquitati, quæ ad ꝯrium posset induci, scilicet quòd sit stari necesse iniquæ interlocutoriæ.nam per appellationem interponendam à diffinitiua, emendabuntur interlocutoriæ malè latæ. Constat enim interlocutoriam mutari posse, ff. de re.iur.quod iussit.de noui ope.nun. si opus. quod faciet iudex appellationis,C.de reb.cred.l.generaliter.§.iii.& C.de appel.eos. §.si quis.de tem.ap.per hanc.Sit ergo contentus hoc auxilio passus interlocutoriam,ff.de dam.infe.qui bona.§.đ illo.& l.si ædib. Item dicit inuincibilem rationem,qua constat ab illa sentẽtia posse prouocari,ex qua paratur actio iudicis,C. de arbit. l. i. sed hanc interlocutoriam non parat,C.de senten.& interlocut.l.post sententiam.& comminatio episcopi,l.interlocutio. & l. seq.ergo ab ea non appellabitur.Ad contrarium inducit l.ij.C.de episc.au.vbi prohibetur frustratoria appellatio ante sententiam.ergo non frustratoria conceditur,ff. de iudic.l.cum prætor. Item lex permittit ab iniuria appellari, C.eod.tit.si quis prouocatione.ergo ab iniuriosa interlocutoria id licebit.Itẽ ab iniqua interpretatione appellare licet,ff.eodem tit. ab executore.& constat,quòd interpretatio interlocutio est,non sententia:argu. ff. de testamen. hæredes palàm.Item certum est, quòd interlocutoria potest offendere, q̃ etiam successor seruare debet,ff.de admini.tut.tutor,qui repertorium.§. si deponi. Quare ergo subtrahatur remediũ in ista, quod in sententia conceditur,ff ad legem Aquiliam,l.illud.Item executio latæ sententiæ,in qua exceditur,interlocutio est. Idem dicendum ẽ de negatione restitutionis post sententiam. Itẽ de non admissa excusatione tutoris, vel eius, qui vocatus est ad munera. & tamen omnes prædicti appellãt.probatur per ordinem C.quorum appel.non recip.l.ab executore.C.si sæpius in integ.restit.l.j. C.de excus.tuto.l.quinquaginta.C.eodem tit. qui ad ciuilia.Concluditur autem,secundum leges ab interlocutoriis appellari.alle. ad idem C.de re iudic.l.ii.ff.de minor.ait prætor.§.permittitur. & in authen.de collat.§.si quis autem putauerit.Nec valet,quod dicitur,ei post sententiam prouideri: quia tutius est ante tẽpus occurrere,quàm post,&c.C.in quib.cau.in integ.rest.non est nece. l.vltima,& C.quando li.fine iud.l.i. Soluendo tenet, ꝙ si interlocutoria secum trahit executionem,vel executioni mãdatur,ideo ꝙ non potest remedio appellationis post sentẽtiam grauato succurri,appellare licebit:allegat ff.de minor.l.in causæ.ii.secundum quod tres opi. concordari possunt, quas recitat auctor faciendo hunc casum exceptum à prima.¶Aliqui volentes ius ciuile & canonicum concordare, dicunt,ꝙ omnes casus suprà dicti,& similes,quibus leges pemittunt ante sententiam appellare,not.ꝑ Accur.in ꝓdictis legib.añ snĩæ.&,añ sentẽtiã.ꝑ Azo.in Summa hui⁹ ti.§.appellare qs potest.& ꝑ Io.ii.q.vi.ñ ita.pleniùs ꝑHos.in Sũma e.ti.§.qñ.versi.vide.ponũt gratia exempli,vt idẽ sit in omnib⁹ aliis,in qb.qs iniuriat̃,vel grauatur:dicentes, ꝙ specialitatis ratio ad alios similes sufficiẽs reddi nõ posset.& horũ dictũ recitat Io.vbi s.& Accur.in ꝓdictis duab⁹ legib. Et si istis opponãt̃ tex. nostri ii. q.vi.nõ ita.& ꝓdicta decr.super eo.qui apertè ponunt in hoc differentiam inter leges & canones,respondẽt illud verũ tẽpore illorum iuriũ,quo recipiebatur appellatio frustratoria, vel sine expſ-

50 ¶†Cæterum[a] si iudex pronũciat nullam de exceptionibus pro-
a positis admittendam, bene potest ab hac interlocutoria appellari: quia à beneficiis per iudicis iniuriam denegatis appellatur, C. de in integ.restit.l.j.in fin.C.de appel.si quis prouocatione, ff. de minor.ait prætor.§. permittitur. & ab excusationis beneficio denegato appellatur, ff.quand.appel.sit, l.j.§.si quis tutor.ff.de admi. tu.l.tutores, qui post.§.tutor datus. Cæterùm si extra iudicium appellet quis causa tuendi ius suum, non debet prohiberi, nisi appellatio frustratoria sit: & postquam constiterit eum legitimè appellasse, quæcunque post appellationem fuerint attentata, sũt cassanda, extrà de appel.bonæ. & infrà §. de officio quoque. & §.
31 sequen. ¶†Quid si quis appellat, ne vendas talem rem, quia sua est: item quid si aliquis ita dicit, cùm ego sum in possessione custodiæ talis ecclesiæ, appello, ne quis me molestet, an valeãt tales ap
b pellationes? de hoc, secundum Papam, in cap. bonæ[b]. Quod verò iam dixi, appellationem in prædictis casibus tenere, etiam si appellatio sit in rescripto remota, certum est. nam per hanc clausulam non intelligitur remota frustratoria: quia illa nunquam est admittenda, etiam si appellatio non sit in rescripto remota, vt C.de epi. audi.l.ij.imò ius eam punit, extrà eo.super eo. §. si autem.C.eo. à pro consulibus.sed quælibet, quæ expresè non sit à iure indulta,
32 vt in præd.c.pastoralis. ¶†Est autem expresè indulta in prædictis casibus & similibus: & breuiter, vbicunque ius appellare permittit. Hodie tamen, siue appellatio sit remota in rescripto, siue non, non potest appellari, nisi causa probabilis sit expressa, talis scilicet, quæ probata debeat legitima reputari: & ex quo est probabilis, siue sit in iure expressa, seu indulta, siue non, valet appellatio vt extrà de appel. vt debitus. & ita in hoc videtur correcta illa decret.pastoralis, vt valeat appellatio, licet causa non sit expressa in iure: quod illa negat, secundum B. Tu dic, quòd dicitur in decret. pastoralis. quòd per remotionem appellationis, quęlibet appellatio, quæ non sit expressa à iure indulta, intelligitur remota, verũ est, quantum ad iudicem, vt non teneatur ei deferre, non quo ad partem. nam pars quandocunque grauetur, bene poterit appellare, licet grauamen non sit expressum à iure, sed iudex non tenet̃ sibi deferre, nisi velit, ex quo grauamen, propter quod appellatur non est expressum in iure: & superior illud grauamen remouebit, & reuocabit quod post appellationem factũ inuenerit, postquam sibi de causa probabili facta fuerit fides: quamuis non fuerit appellationi delatum, vt in præd.c.pastoralis. versi. sed si appellans. quia non imputatur appellanti, quòd iudex non admisit appellationẽ, vt eod.tit.cap.sæpe.vers. sed si appellans. quia non imputatur appellanti, quòd iudex non admisit appellationem, vt eod. tit. cap. sæpe. versic. quòd si forsan. & sic non contradicit illi decret. vt debit[*]. quia illa dicit, quòd à quolibet grauamine, siue sit expressum in iure, siue non, appellari potest: & idem etiam dicit illa decret. pastoralis. Et plus etiam dicit, quia si in rescripto remota sit appellatio, iudex non tenetur illi appellationi deferre, nisi sit interposita ex causa in iure expressa. De causa non expressa in iure exemplifica, vt infrà §. nunc dicamus. versic. circa hoc. Do. autem meus no. quòd si appellatur ab ordinario, non valet appellatio, nisi interponatur à grauamine illato, vel comminato: sed ab illo appellari potest, siue sit expressum in iure, siue non, vt in cap. vt debitus. & c. cùm cessante. Si verò appellatur à delegato sedis Apostolicæ, & appellatio non sit in rescripto remota, idem est: si autem sit remota, & appellatur ex causa in iure expressa, idem, vt pridem. Si autem ex causa non expressa in iure, non valet appellatio de rigore iuris, ex eo, quia princeps inhibuit. Si tamen videatur superiori, ꝙ causa illa rationabilis fuerit, poterit hoc per eum reformari: & sic
33 intelligitur cap.pastoralis. ¶† Quod autem dixi suprà versi. proxim. frustratoriam appellationem nunquam fore admittendam, intellige de euidẽter, seu notoriè frustratoria: & de hac loquitur cap. pastoralis. aliàs, si haberet qualemcunque excusationem, admittebatur olim, nisi constaret eam frustratoriam, vt ij. quæst. vj. ad Romanam. & per totum, extrà eo. personas. & pluribus capitulis: hodie verò necesse est causam proponi probabilem, vt prædixi. Et vt hic articulus plenè liqueat, dic, vt in præ. ver. circa hoc.
34 quam distinctionem hîc iunge. ¶† Verùm quia de remotione appellationis mentionem fecimus, & quotidie in literis Apostolicis hoc inseri videmus, idcirco, quid hęc clausula operetur: videamus. Et licet à Doctoribus hoc plenè sit traditum, tamẽ, vt addamus aliqua, hîc sub cõpendio repetamus. Dicit ergo B. super decre. vt debitus. quòd remotio appellationis nil operatur, cùm hodie remota sit ipso iure, vt in eo. c. Et in hoc etiam concordat Innoc. IIII. vt nil operetur ante sententiam, vel post, sed apponitur ad cautelam: quia plus solet timeri, &c. extrà de hæret. si aduersus. & xxiii. distin. quanquam. Sed contrà: nam secũdum hoc frustra mẽbranas occupat. vt xix. dist. si Romanorum. cùm tamen nil debeat esse superuacuum in scriptura, vt lxxvi. dist. huius. & extrà in procemio.§.sanè. & prætereà secundum hoc frustra distingueret decret. an hæc clausula ponatur in medio literarum, vt sic præmissa tantùm complectatur: an in fine, vt sic omnia, quæ præcedunt cõprehendantur, vt extrà de app. inquisitioni. quę etiam post illam, vt debitus emanauit. Item secundum hoc tollitur decret. pastoralis. quæ dicit operari, vt non possit tunc appellari, nisi ex causa expressa in iure: cùm tamen legum correctio sit vitanda, vt extrà de electionib. capitu. ecclesia vestra. ij. quod enim non mutatur, quare stare prohibetur? vt C. de testam. sancimus. Et ideo alii dicunt,
c quòd constitutio, vt debitus[c]. in ordinario loquitur, in quo hæc clausula non habet locum: vel in delegato, cui scribitur sine illa clausula: sed per hoc responsum non est quæstioni propositæ, scilicet quid operetur clausula prædicta. Ioan. Vinc. & G. Na. dicunt, quod ante sententiam nil operatur: quia appellatio ante sententiam remota est ipso iure, per præ. const. in princ. ibi, ante sententiam, &c. sed pòst sic, vt tunc non possit sine causa probabili, & in iure expressa appellari: quod aliàs posset, nisi remota foret appella-
d tio, ar. in c. Romana. §. cùm autem. & c. cordi. §. his quoque[d]. Hinc est, quòd si causa est appellatione remota commissa, & appelletur à sententia, appellatio non impedit executionem, nisi ex causa in iure expressa fuerit appellatum, vt in præal. c. pastoralis. & probatur extrà de officio dele. super eo. in fin. dummodo fiat executio prius quàm emanet commissio super ea, vt eod. tit. pastoralis. §. pꝛæterea. quod dic, vt suprà tit. proxim. §. j. Si autem non esset remota appellatio, tunc posset simpliciter appellari: & appellatio impediret executionem: imò facta executio post appellationẽ ante omnia reuocaretur, vt extrà de iureiur. venientes. in fin. & de app. dilecti. Sed opponitur ad hoc, quod dicunt, nil ante sententiam operari. constat enim, quòd omissis mediis potest ad Papam appellari, vt extrà eo. si duobus. & c. solicitudinem. ii. q. vi. ad Romanam. & c. præced. & sequen. Pone ergo: causa est mihi appellatione remota commissa: ego tibi committo tantùm litis cõtestationem, cæteris mihi reseruatis: lite contestata coram te vis testes recipere: vnde cùm fines mandati excedas, potest à te probabiliter & licitè appellari, vt de offic. deleg. cùm olim. & appellabitur ad me, q̃a aliquid mihi de iurisdictione reseruaui: & non ad Papam, licet aliàs posset ad eum, omissis mediis, appellari: & si fiat non valebit, vt in præd. §. super quæstionum. §. porro. ver. si causa sit ei appellatione remota commissa, &c. Ergo à contrario, si non sit appellatione remota commissa, poterit appellari ad Papam, per præd. iura. Vides ergo, ꝙ remotio appellationis aliquid ante sententiam operatur: p̃ qđ prima opinio, & hęc eneruãtur: & ideo do. meus videt̃ dicere ꝯ, qđ operet̃ ante sñiam, & nõ post, vt vbi hæc apposita est clausula, ñ possit ante sñiam appellari, nisi in casu in iure expresso

ADDITIONES.

☞sione legitimæ causæ: sed quia hodie secus, per decre. vt debitus, dicunt, ꝙ iura concordant: & ad l. ante sententiæ. respondent, ꝙ verum est, si sentẽtia sit diffinitiua, vel interlocutoria, ante quàm feratur, appellari non posse: sed ex quo lata est, potest. Dy. legum doctori hæc verba non placent: & Cy. in præ. l. ante sentẽtiæ. hãc expositionem improbat. circa hoc vide, quod scripsi de no. oper. nun. ca. pen. in gl. vltra medium. His multùm congruè coniungitur, quod quærunt aliqui, inter quos Guid. de Suz. super l. ex qua cunque. si quis in ius voc. non ier. si iudex, cuius fortè iurisdictioni aliquid opponebatur, pronunciauit se iudicem, an ab ista interlocutoria possit appellari? Ad negatiuam inducuntur duæ primæ leges superiùs alle. Sol. Gui. fuit talis, qualis s̃. An remanet ius mihi saluum contra illam in appellatione interponenda à diffinitiua, an non? vide, quod dixi s̃. tit. prox. §. nunc dicendum. super ver. sed nunquid ad illa.

ADDE ad primò dicta episcopum Alex. in rub. de arb. & in c. cùm cessante. Quo verò ad vltimò dicta, Bald. consi. ccxlij. j. lib. tenet, quòd appelletur à sententia, qua quis pronũciat se iudicem competentem: & idem do. Fran. Bald. inter eiusdem consilia, num. cclxxvii. iiii. lib. nisi esset statutum, quòd ab interlocutoriis non appelletur: quia tunc statutum valet, nec potest appellari: & hoc vltimum tenet Bart. eius consil. incip. viso puncto. licet aliqui contrà, vt per d. Episcopum in d. c. vt debitus.

a Cæterùm. ¶Quod sequitur, ad literam fuit Vber. de Bona. de exceptionibus contra rescripta, ver. sed quid si.

b C. bonæ. ¶Vbi scripsi in gloss. vnde petebat.

c Debitus. ¶In iij. gloss. Tu dic, vt super ea scripsi in fine. ADDE, vt latiùs per episcopum Alexandrinum.

d Quoque. ¶Libr. vj.

presso, vt suprà ver. dominus meus. post sententiam autem possit simpliciter sine causa, vt suprà ver. & ideo. Alii, quia de illa nil statuit constitutio: sic videtur ipse notare in decret. vt debitus. super verbo, ante sententiam. & super verbo, absque rationabili causa in commento, & etiam in Summa de hoc multa not. Alii autem, quibus Ioan. & Pet. assentire videntur, dicunt, ante sententiam & post idem operatur, scilicet vt non possit appellari, nisi ex causa in iure expressa, vt in præd. cap. pastoralis. vbi fit hæc quæstio: & respondetur ad eam, non distinguendo, ante sententiam, vel post. Ego dico, quòd remotio appellationis nil operatur ante sententiã quo ad partes, quò minus possint appellare ex causa legitima expressa in iure, vel non, vt in præd. cap. vt debitus. cùm ipso iure remota sit, vt ibidem. Ideo autem in rescriptis clausula illa apponitur, quia ante illam constitut. vt debitus. semper apponebatur: & sic adhuc de facto apponitur iuxta præteriti temporis morem: sicut & clausula, Si est ita, in literis de facto inseritur, licet etiam de iure subintelligatur, extrà de rescrip. ex parte, xxv. quæst. ij. vniuersanam & sæpe conceditur, quod de iure communi competit, vt extra de procur. quia in causis. extra de iureiuran. & si Christus. in fin. licet superfluum sit, vt C. lib. x. de thesauris, l. vnica. Quo ad iudicem autem, bene operatur. nam vbi apposita est, si appelletur ex causa in iure non expressa, iudex non tenetur ei deferre, nec suum processum retardare, vt supra vers. quod verò. ibi, tu dic. Quãdo autem appelletur ex causa in iure non expressa, dic, vt infra §. nunc dicamus. versi. circa hoc. ¶Item post sententiam nil operatur: † quia tunc simpliciter & sine causa fas est cuilibet appellare
5 nec in hoc prioribus iuribus in aliquo derogatur, vt eodem titu. cordi. §. his quæ. quæ posterior est: nec constitutio, vt debitus. de appellatione post sententiam dicit quicquam. nec est verisimile, quòd princeps per hanc clausulam velit ius litigatoris auferre, cùm eam in suo rescripto inserit, vt extrà de off. ord grauem. & de offi. deleg. super eo. & vnico verbo tot iura tollere, vt extrà de elect. ecclesia. ij. quamuis. G. Na. & Pet. dixerunt, quòd tunc operatur, quo ad iudicem, vt non obstante appellatione secuta possit sententiam exequi, vt suprà tit. prox. §. j.

SVMMARIVM.

1 *Appellari à quibus possit.*
2 *A sententia arbitri non est appellandum, nec ab executore.*
3 *Appellare non licet à sententia lata in curia Franciæ.*
Rex Franciæ in temporalibus superiorem non recognoscit.

¶ A quibus appellari possit.

1 3. §. Videndum restat, † à quibus appellari possit. Et quidē generaliter ab omnibus, tam delegatis, quàm ordinariis, ij. q. vj. c. ij. & c. ad Romanam. extrà de appe. cùm sit Romana. nisi in rescripto remota sit appellatio, vt s. §. prox. versi. ij. & versi. verum. A principe autem, scilicet à Papa, vel Imperatore, non appellatur, vt ij. quæst. vj. anteriorum. versi. illo. ix. q. iii. cuncta. & c. per principalem. nec à sententia præfecti prætorio, sed supplicatur ab ea: nec à sententia senatus, vt C. de sent. præfect. præt. l. j. ff. à quibus appel. non lic. l. j. ff. de mino. præfecti. ij. quæstione sexta, anteriorum. nec à sententia episcopi, vt suprà §. prox. versiculo, vigesimosecundò. Quòd autem dixi à sentẽtia præfecti supplicari, verum est, cùm prima sententiam profert, vel cùm primam sententia per alium latam ex appellatione infirmat: si autem iam bis iudicatum sit, & præfectus tertiò ex appellatione cognoscit, tunc si confirmat priores sententias, non supplicatur; sic intellige C. ne li. in vna eademque causa ter. pro. l. vnica: de isto dic, vt suprà de iurisdict. om. iud. versi. magis. Item quod dixi de sẽtentia senatus, intellige de omnibus senatoribus simul, qui erant numero centum, C. de pet hæred. l. fin. de quolibet senatore sepa
a ratim non.[a] ¶† Item à sententia arbitri non appellatur, vt s. §. px.
2 versi. xvj. Item ab executore non appellatur: quod dic, vt suprà §.
3 prox. versi. v. ¶† Item à sententia lata in curia Franciæ non appellatur, cùm rex ipse in temporalibus superiorẽ nõ recognoscat, vt extrà qui filii sint legit. c per venerabilem. & sic ibi de facto seruatur. Vtrum à iudice cõmuniter electo appelletur, & ad quem: dic vt suprà de comp. iudic. adi. §. j. versic. sed an. & versicu. sed ad quẽ.

ADDITIO.

a Separatim non. ¶Dicit Gul. quòd quidam sibi attribuunt, quòd vnus, vel duo senatores Vrbis, qui hodie præficiuntur, de quibus in decret. fundamenta. de elect. lib. vj. non habeant illam potestatem, quam olim habuerunt illi centum: sed dicit, quòd separatim vnus, vel multi, si potest, quod omnes possunt: Pet. & Cyn. in pd. l. fin. sub dubio fortè, tenent, quòd eandem habent, per l. sicut & l. planè. ff. quod cuiusque vniuer.

SVMMARIVM.

1 *Appellari potest ad Papam, omissis mediis, sine tamen præiudicio inferiorum, & damno litigantium.*
2 *Appellans à metropolitano procedente simul auctoritate ordinaria & Apostolica, an sit admittendus.*
3 *Appellatio diuersimodè, & à diuersis fieri potest.*
4 *Processus appellationis à vicario ad episcopum, qui causam commisit, &c. an sit validus.*
5 *Appellans à delegato Principis, coram principe tantùm agere debet.*
6 *Commodum de fraude nemo reportare debet.*
7 *Appellatione ad Papam facta, etiam fieri non debita, quo casu teneat.*
8 *Iuris appellatione quid intelligatur.*
9 *Delegato subdelegante sub hac forma, Committo vices meas, quousque ipsas duxero reuocandas, an per talem subdelegatum sententia lata teneat.*
10 *Delegatus à non Principe, qualiter, & quo casu possit causam alij subdelegare.*
11 *Duorum delegatorum si vnus committit totaliter alteri vices suas: alter verò committit aliqua, sed non in totum, ad quem ab istis sit appellandum.*
12 *Appellari de pari ad parem an liceat.*
13 *Sententia lata, à qua appellatum non est, si iudex committit alicui executionem tantùm, à quo appellatur, ad quem debeat appellari.*
14 *Appellanti per errorem ab vno pro alio, an noceat talis error.*
15 *Ad legatum Papæ an liceat omissis medijs appellare.*
16 *Appellans simul ad plures, ad quem intelligendus sit appellasse.*
17 *Parte ad legatum, & altera ad metropolitanum à sententia suffraganei appellãte, cuius tenere debeat appellatio.*
18 *Processus contra appellantem tenere dicitur, vbi incertum est, ad quem appellatio inferatur.*
19 *Sempliciter appellans, nec dicens ad quem appellet, ad quem intelligendus sit appellasse.*
2 *Appellans ab episcopo, si dicat, appello ad maiorem iudicem, qualiter, & de quo sit maior interpretandus.*
21 *Appellatione facta à sententia episcopi ad metropolitanum, si contingat ipsũ metropolitanum mori, & episcopum loco eius substitui, an ipse substitutus possit de causa apppellationis cognoscere.*

¶ Ad quem appelletur.

4. §. Nunc tractemus, ad quem sit appellandum. Et quidem à minori ad maiorem, & gradatim: id est ad eum, qui in gradu proximo superior est eo, à quo appellat: putà ab archidiacono ad episcopum: ab episcopo ad archiepiscopũ: ab archiepiscopo ad primatem: ab illo ad Papam: & sic seriatim, vt C. de appel. præcipimus. ff. eo. Imperatores. & l. prima, §. si quis. extrà eod. dilecti filii, prior. & cap. Romana. responso i. ij. quæstione sexta, si quis putauerit. & cap. placuit. & l. anteriorum. ver. ad hoc. & ver. illo: videlicet. & quæst. vij. c. metropolitanum. Excipitur tamen dominus Papa, ad quem potest omissis mediis appellari. vt ij. quæst. vj. ad Romanam. & ca. præceden. & ca. quoties. & c. ideo. & extrà de appel. si duobus. & c. solicitudinem. extrà de priuileg. antiqua. Et est ratio: quia ipse est ordinarius singulorum, vt extrà de elect. cùm nobis olim. Delegato dic, vt infrà vers. & nunquid. Benedictus sit tamen Imperator, qui licet dominus Mundi sit, vt ff. ad l. Rho. de iact. deprecatio. & licet omnes prouinciæ sub eo sint, vt lxiij. distin. Adrianus. & omnes nationes. vt xj. quæst. j. hoc si quis. ver. volumus. & omnes principes. vt vij. q. j. in apibus. præter regem Franciæ, vt extrà qui fi. sint leg. per venerabilem. circa medium, & licet omnia sint in eius potestate, vt viij. dis. quo iure.
1 & xij. q. i. futuram. & C. de quadri. præsc. bene à Zenone. † non tamẽ patit̃ in pǭiudiciũ inferiorũ ordinariorũ, & ĩ dãnũ & laborem inæstimabilẽ litigatorũ ad se omissis mediis appellari: quod si fiat,
a remittit appellãtẽ ad iudicẽ cõpetẽtẽ, vt ĩ p. l. Impatores respõ. j.[a] cum

ADDITIO.

a Respon j. Lib. vj.
ADDITIO. Adde ad versi. sequen. ibi, præter regem Franciæ, ꝙ idem tenet Spec. in titu. de feu. §. quoniam ver. xv. & Ioan. de Turreb. cre. in c. in apibus. col. ii. ver. ad primum. vii. quæst. i. & tenet Old. consilio lxix. incip. consueuit dubitari. vbi in col. fin. versicu. non obst. dicit, ꝙ nec de facto, nec de iure rex Franciæ recognoscit superiorem. Adde do. Ias. in l. i. col. 3. ver. nunquid autẽ rex Francorum. in i. lectura, C. de summ. trini. vbi dicit, ꝙ communiter tenetur, quòd de iure non sit subiectus Imperatori. & vide Bald. in consil. ccxvii. incip. ego puto. in princip. in iii. volu. vbi formaliter dicit, ꝙ contra regis Franciæ, decorem, id est contra prima vexilla inuictissimi regis Francorum nemo præsumat honorẽ: & in col. fin, ver. illud etiam. vbi etiam expressè dicit, ꝙ rex Francorum, qui francus est à iure Romano, & dedignatur legibus subiici, non tamen dedignatur sacros canones imitari: & per eundem Bal. cons. ccxviii. incip. petita via flexis genibus loquar. col. i. versic. & ideo. eo. vol. iii. vbi etiam dicit, ꝙ super omnes reges Christianorum rex Francorum obtinet coronam libertatis & gloriæ. Et adde, ꝙ reges Franciæ consueuerunt in eorum consecrationibus vngi ampulla, quam apportauit de cœlo columba cum chrismate rostro suo. vt per Guid. Papæ in quæstionibus suis, quæstione cxiiii. incip. in hac ciuitate. circa fin. Henr. Fer.

cum suis concor. Licet enim princeps omnia possit, & legibus nō adstringatur, tamen viuere debet secundum legem, vt extrà de concess. præb. proposuit. & C. de legi. digna. & xxv. quæst. prima, §. si ergo. in princ. aliàs in §. his ita. tunc enim iura sua seruantur, quā
a do eis ipse reuerentiam exhibet, vt ix. distinct. iustum. Palea est [a]. ¶Et nota, quòd cùm appellatur ab eo, qui habet iurisdictionem à persona ecclesiastica, appellatur secūdum canones medio omisso, & ante sententiam, & non secundum legem: vt probatur extrà
2 de foro comp. licet. & de appellationib. si duobus. §. denique. ¶† Quid si appellatur à Metropolitano procedente simul auctoritate ordinaria, & etiam apostolica, vt extrà de corp. vit. significauit. de præben. nisi. de officio ord. licet. Respon. dicit Papa in decret. vt debitus. super verbo, ante sententiam. absque rationabili causa, in commento & etiam in Summa de hoc multa not. Alii autē, quibus Ioan. & Pet. assentire videntur, ad Papam fore appellandū
b dicunt, non ad primatem, vt not. ext. de præscrip. cùm ex officii [b].
3 ¶†Et hoc in ordinariis: in delegatis autem dic, quòd si est delegatus ad vniuersitatem causarum à minori iudice, quàm sit Papa, vel Imperator, potest vnam tantùm ex illis subdelegare: & ab isto subdelegato appellabitur ad ordinarium, & non ad delegatum, qui illum subdelegauerat, ff. quis, & à quo appell. l. prima. §. fi. secundū
c Tancr. [c] quod mihi non placet, vt iam dicam. Vt autem in hoc articulo pleniùs instruaris, distingue: quia appellatur quandoque ab ordinario, quandoque à delegato, quandoque à subdelegato. Si ab ordinario, gradatim debet fieri, excepto Papa, vt prædixi. Si à delegato, subdistingue. nam aut est delegatus ad vniuersitatem causarum, aut ad vnam tantùm. si ad vniuersitatem, vt est vicarius episcopi, vel officialis, qui ordinarius censetur, tunc appellatur ad archiepiscopum, ad quem ab ipso episcopo appellaretur: quia vnum & idem Consistorium censetur officialis & episcopi, extrà
d de appellat. Romana. in princ. [d] & tamē hìc posset ad Papam omissis mediis appellari, vt suprà. ¶† Quid si de facto appellatur à vi-
4 cario ad episcopum, qui causam committit, & partes scientes cōmissionem non tenere, litigant coram delegato? Dicunt quidam quòd non valet processus, ff. de appe. ex consensu. §. i. de hoc no. C. de iurisd. om. iud. priuatorum. & suprà de comp. iudi. adi. versic. x. & sequen. non enim valet delegatio causæ, quam partibus scientibus committit, vbi delegare non potest: no. C. de pœna iudi.
e l. ij. Alii contrà [e]. ¶† Si verò à delegato ad vnam causam tantùm,
5 aut est delegatus à principe: & tunc ad principem tantùm, vt ff. qs & à quo appel. l. i. in princ. & extrà de off. deleg. super quæstionū. Aut ab alio inferiori ordinario: & tunc ēt ad eundem ordinariū, vt in ea. l. respon. i. & l. fi. & extrà de appel. cùm speciali. & xi. quæ. i. peruenit. & in præd. cap. dilecti. in parte decisa, vt ibi not. & idem not. extrà de foro comp. si quis contra. ibi tamen loquitur, quando ordinarius recusatus causam alicui delegat, à quo delegato si appellari cōtingat, dico, quòd ad archiepiscopum potest, omisso episcopo, appellari: quia cùm ordinarius sit recusatus, non dicitur
f facere medium: argum. ii. quæst. vi. ca. placuit. secundum Vinc. [f] licet B. not. contrà ibi. His tamen casibus ad Papam posset semper appellari, vt suprà. Sed ad quem appellabitur ab arbitris ad cognoscendum de causa suspicionis electi? Resp. ad Papam, cuius intel-
g liguntur esse delegati, ext. de app. cùm cessante [g]. ¶†Sed fm præ-
6 missa, si iudicis, ꝙ ab eo, cui eps vnam causam delegat, debet ad ipsum episcopum appellari: ergo episcopus semper causam appellationis committet, ne causa ad superiorem veniat: respō. aut ipse episcopus est suspectus: & tunc ad supiorē appellabitur, nō ad eum vt iam dixi: aut non est suspectus, & tunc si episcopus in fraudem causam appellationis cōmittat, ne causa ad superiorem perueniat, nō debet de fraude commodum reportare, ff. de eo, per quem fact. est, l. ij. extr. de rescri. cap. sedes. in fi. cum suis concor. & c. seq. Nam de iure ipse habet necesse causam appellationis per se audire, vt extrà de app. vt debitus. ibi, de appellatione cognoscat. & in auth. vt defun. seu fun. defun. non iniur. §. pen. etiam si aliis occupetur negotiis, vt ibi no. ad idem C. de iudi. auth. ad hæc. Et credo quòd sentētia excommunicationis per modum cōsilii in generre: lata per Metropolitanum contra fraudes huiusmodi committentes valet, & tenet, argu. exrà de inst. c. iij. extrà de offic. vic. Ro-
h mana. [h] & de off. ord. c. ij. Sed quoniam, qui fraudem allegat, fraudem probare tenetur, vt ff. de prob. quoties. §. qui dolo, quod difficile foret Metropolitano probare, necessarium esse huiusmodi
i fraudibus per sedem Apostolicam obuiari [i]. ¶ †Cæterùm si ap-
7 pellatur à subdelegato, subdistingue nam aut est subdelegatus à delegato Principis, putà Papæ, vel Imperatoris: aut à delegato alterius. Si à delegato Principis, aut delegatus subdelegauit totam causam: & tunc tantùm ad principem appellatur, vt extrà de offic. deleg. super quęstionum. §. porro. aut aliquid de iurisdictione sibi retinuit: & tunc si sit remota appellatio in rescripto, non potest appellari ad Papam, sed ad delegatum tantùm, qui eum subdelegauit, secundum B. & T. & dominum meum, & alios: & si fiat appellatio, nō valebit: imò remittetur ad delegatum. speciale enim est in hoc casu, vt non possit ad Papam omissis mediis appellari, vt
k in præd. §. porro [k]. Alii tamen, vt G. Na. dicunt, quòd appellatio facta hoc casu ad Papam, tenet, licet fieri non debeat. & sic dicunt de facto seruari, & curiam Romanam talem appellationem recipere & exponunt, quod dicitur in prædicto §. porrò. non ad nos,
8 sed ad eum, &c. verum est de iure communi. ¶†Nam appellatio ne iuris ius commune intelligitur, arg. C. de his, qui ven. æta. imper. l. fin. & extrà de transact. cap. j. Secus autem est de iure speciali, quo ad nos, omissis mediis, in omnibus appellatur: argum. extrà de appel.

ADDITIONES.

a Palea est. ¶Mart. de Fa. multùm prolixè tractauit quæstionē, quæ incipit, Castellani præcedentibus deuotis obsequiis. qua quærit de ciuitate priuilegiata per principem, vt possit statuta condere illibatè seruanda, quæ statuit certos iudices ordinarios, à quorum grauaminibus ad potestatem appellari deberet: quidam ciuis appellauit ad principem in causa criminali, vel eius vicarium in prouincia: quærebat, an deberet cogi seruare statutum? Ad casum inducit ff. de decr. ab ord. fa. l. fi. ex cuius legis Græco patet ex leg. municipii, agētem extra municipium posse puniri. Secundò probat, quòd ciuitas etiam sine principis priuilegio possit sibi leges condere, etiam tam validas, quòd in loco iuri ciuili præiudicant: alleg. Instit. de iure na. §. pe. ff. commu. pręd. venditor. §. si constat. ff. de legi. de quibus. in fi. & quas etiam præsides prouinciarum inter illos seruare tenentur, C. quæ sit lon. con. l. j. & C. de ædifi. priua. l. an ī totum. nam & princes sic ait, in auth. de vsu. nau. añ fi. col. viij. Nec obstat terminus quæstionis, si dicas principi, vel illi, ad quem appellari debebat, per id præiudicium fieri: quia non est inuenta appellatio in fauorem illorum, ad quos interponitur, sed grauatorum, ff. eod. tit. l. j. in princip. & l. serui. extrà eod. cùm speciali. §. porrò. Hinc est, quòd appellatio potest omitti, & interpositæ potest renunciari, & de non interponenda pacisci. Patet primum extrà de re iud. quod ad consultationem. C. quand. prouo. non est ne. l. iii. in fin. Secundum, C. eo. si quis libellos. canonizata ij. q. vi. si quis. Tertium, C. de temp. appel. l. vlt. in fin. ff. à qui. app. non lic. l. i §. si quis. Per hoc concluditur, ꝙ fauorem respicit grauatorum. Si ergo priuatorum facto appellatio potest elidi, fortiùs potest ciuitas aliquam formam dare, vt de illa apud certos iudices cognoscatur, ff. de pact. l. iurisgentium. §. adeo. Demum prolixè instat arguendo prò & contra, ciuitates super mero imperio. Contentus autem de suprà scriptis, quæ titulum respiciunt, ad eius solutionē venio, qui tenet, ciuitates, nisi cōsuetudine, vel priuilegio admittentur hæc, quæ maioribus sunt reseruata iudicibus, & maximè capitalium criminum quæstiones non posse aliqbus demandare, in authen. de defen. ciui. §. audient. & quasi per totum, authen. eod. tit. Col. iiii. §. pen. & vlt. C. de peda. iud. l. ii. ff. ad muni. l. ea, quæ. Propter id, quòd dicit Cōsuetudinem, videtur vel le merum imperium posse præscribi: de hoc remis. dedi de forò comp. cum contingat. in glo. non dixi.
b Ex officii. ¶Et ibi scripsi in glo. dicebatur.
c Secundum Tanc. ¶Vbi s. post prin. ver. appellatio.
d In prin. ¶Lib. vi.
e Contrà. ¶Scilicet Alber. Gal. de iud. ord. & dele. ad fi. alleg. prima duo, scilicet in contrarium allegata, scilicet legem, ex consensum & not. in l. priuatorum.
ADDITIO. Adde videndum singulariter Ludouic. Rom. singul. lxxv. incip. concessum est episcopo. vbi an possit appellari à vicario episcopi, cùm ab episcopo non appelletur, & per eundem Ludouic. Roman. singu. cccclviii. incip. tu habes titulum. vbi not. tradit, an possit, appellari ad vicarium episcopi, episcopo causam delegante canonicè? Et adde, quòd non appellatur à sententia vicarii ad eum, cuius est vicarius, sed ad eum, ad quem appellaretur, si ipse principalis ordinarius iudicasset, vt per Bar. in l. præcipimus. C. de appel. Henr. Ferr.
f Secundum Vinc. ¶Vt in præd. decre. si quis contra. scripsi super glo. ii.
g Cessante. ¶Hoc patet de offi. deleg. ab arbitro. lib. vi.
h Vica. Romana ¶Lib. sexto.
i Obuiari. ¶Vide quod dixi de offic. deleg. super quæstionum. vers. intentionis. super glos. nisi causa. Vt intelligas superiora, ista fraus incipit à negotio principali. nam causam, quam episcopus non vult deferri ad metropolitanum, ipse non audit per se, nec per vicarium suum, sed delegat quādoque etiam id vicario, vt sic ex delegatione audiat, non ex vicario: oportet ergo tunc ad eum appellari, vel ad Papam: & si ad eum appelletur, iterum delegat.
k §. porrò. ¶Vide, quod ibi scripsi super gloss. maximè.

de appel.significauit. & suprà dixi. sed hic intellectus non placet. Si autem non fuit appellatio remota, adhuc dicunt B.& dominus meus, ad delegatum tantùm, & non ad Papam appellandum, cùm omnis appellatio sit remota per const. vt debitus. Tamen Pe. de Samp. dicit quòd hoc casu potest ad delegatum appellari, & nihilominus ad Papam illo omisso, vt in præd.§.porrò.sed secundum legem in eo casu, quando scilicet delegatus committit in totum vices suas, & in eo scilicet quando non est remota appellatio, debet ad delegatum, & nõ ad principem appellari, vt C.qui pro sua iurisd.l.j.§.ad hoc. Vel solue, vt no.in præd.§.porrò. Item dom.meus dicit, quòd non congruit iuri, vt Papa recipiat appellationem interpositam à delegato non suo, vel à subdelegato ab illo vna tãtùm causa commissa fuit, quandiu delegans, vel subdelegans superest: & causam appellationis vult & valet expedire: vnde credit stãdum in foro ecclesiæ legi C.qui pro sua iurisd.iu.da.l.j.&ff.quis, & à quo appel.l.i.in princi.& l.fin.quibus nullo iure canonico expressè contradicitur. & ad hoc facit mens illius casus positi suprà ibi, aut aliquid, &c.debet enim suam potestatem, secundum iura mo

a derari, vt suprà [a]. ¶†Sed quid si delegatus subdelegat sub hac for

9 ma: Committo tibi vices meas, quousque ipsas duxero reuocandas: certè nisi reuocet, valet sententia per subdelegatum lata. Sed ad quem appellabitur tunc? Respon.ad Papam. Sed si ante sententiam fuisset appellatum, tunc ad delegatum appellaretur: quia adhuc poterat causam ad se reuocare: sed postquam lata est sententia, non potest aliquid reuocare. sic notat Papa extrà de off. dele. si pro debilitate. & T.in præ.§.porrò. Argum.tamen contrà: quia adhuc restat executio, quam potest resumere: argum. extrà eod. tit.quærenti.propter quam rationem dominus meus notat contrà in præd.cap.si pro debilitate. & dictum priorum obtinuit in executione ad prouidendum cuidam deputato, qui alteri commiserat vices suas, à quo extitit appellatum. Multi autem tunc dixerunt, quòd nunquam est appellandum ad executorem, sed ad Pa-

b pam, etiam ante latam sententiam per subdelegatum eius [b]. ¶†

10 Porrò si appellatur à subdelegato delegati ab alio, quam à principe, potest appellari ad eum, qui subdelegauit, vt ff.quis, & à quo appel.l.prima, in princip.& l.fi. nihilò minus ad Papam, vt suprà. Quidam tamen dicunt, appellari ad ordinarium, vt in præ.l. ff. qs, & à quo app.l.prima, §.ab eo. Si autem quæras, quomodo delegatus à non principe potest causam alii subdelegare, contra illud C. de iudiciis, extrà de appel.cùm causam, quæ.respon.hoc obtinet, quando alicui causarum vniuersitas est commissa: vt vicario episcopi, qui potest vnam causam alii subdelegare, vt ff.de iudic.cùm

c prætor.extrà de foro comp.Romana.§.nec [c].à contrario sensu, &

11 suprà dixi, & no.in prædic.c.cùm causam. ¶†Sed pone: duo sunt delegati, & vnus committit alteri totaliter vices suas: alter verò committit alicui aliqua, sed non in totum: quæritur, ad quem appellabitur ab istis? Dic, quòd ad Papam. Eadem quæstio est, si vnus delegatus committit alteri cõdelegato vices suas, aliquid sibi de iurisdictione reseruans. Idẽ etiam est, si sint tres iudices: & est quę

d stio venerealis [d]: quam prosequere, prout ibi no. [e] Quid si sint tres

e delegati, & duo subdelegant: duo autem subdelegati procedunt cum tertio delegato? Dicunt quidam, appellandum esse ad primum delegantem: alii dicunt, quòd ad tertium delegatum appellabitur, si sit in literis clausula illa, Quòd si non omnes: quod dic, secundum Papam & B.prout not.in c.super quæstionum.§.si ve

f rò [f]. ¶†Sed in illa quæstione, quando delegatus committit tantũ

12 condelegato principium causę, non videtur quòd appelletur ad committentem, sed ad Papam: quia de pari ad parem non appellatur, secunda quęstione sexta, anteriorum. Dic tamen contrà, nam

g recipiendo subdelegationem sui coniudicis, se facit minorem [g]: argumen.extrà de offi.deleg.super quæstionum.§.si verò duo, & ff.de iurisdict.omnium iudic.est receptum. Vnde si est in commissione clausula, Quòd si non ambo, &c.appellabitur ad committẽtem, extrà eo.cùm super.& C.qui pro sua iurisdict.l.prima: quia ille, qui grauat, non potest de hoc cognoscere. nam esset iudex in causa sua, quod esse non dẽt, C.ne quis in causa sua iudic.l. prima. Et si appellatio tenet, remanet solus iudex, argumen.extrà de appella.ad hoc, si in vna. Si autem non sit illa clausula, tunc appellatur ad Papam, ff.quis, & à quo appel.l.j.in fin. Idem iuris est, si alter committit tantùm causæ principium alteri extraneo: de quo dic, secundum Papam, prout not.in prædic. ca. super quæstionum.§. porro. Si verò delegatus committit alicui extraneo totum, vel aliquem certum articulum, tunc appellatur ad principem: quia de pari ad parem non appellatur, C.de appel.precipimus.§ fin.secun

13 dum Iac.Pet.& Lau.& Papam. ¶†Quid si lata sententia, à qua appellatum non est, iudex committit alicui executionem tantùm: à quo executore, quia suspectus est, appellatur, vt suprà §.in quibus vers.in quinto.quæritur, ad quẽ debet appellari? Et videtur, quòd ad primum delegantem, cùm iudex delegatus sit functus officio suo, extrà de officio deleg. in literis. Sed quidam dicunt, quòd ad ipsum delegantem, cùm eius iurisdictio duret ad annum integrũ vt extrà de officio delegati, quærenti. & cap.si pro debilitate. ibi, te consulere, &c.quod verum, si committit intra annum: quia si pòst, nec commissio, nec executio tenet: argumen.à contrario in

14 præ.c.quærenti.& argument.eodem titul. significasti. ¶† Quid si per errorem alius iudex pro alio appelletur? Respondeo, si appellaretur ad maiorem, quem deseruerit, vel ad partem, talis error appellanti non obest: si verò ad minorem, tunc obest, ff.de appel.l.prima, §.si quis.quia in primo casu remittitur adeum, ad quẽ

h debuit appellasse, vt ff.eodem, Imperatores [h]. Potest igitur ad Papam omissi s mediis appellari, vt suprà in principio huius §. vers.

15 excipitur. excepto illo casu, qui est suprà vers. cæterùm. ¶† Et nunquid idem est, in legato eius? Dicunt quidam, quòd sic, cùm eius vicem gerat. argumentum bonum ij.quæst.vj.c. si episcopus. prope finem, & xciij.distin.c.si.& xciiij.dist.c.j.extrà de offic. dele. sane, & ff.de admin.tut.ita autem.§.gessisse.extrà de rescriptis, super literis.prope fin.& extrà de offi.leg.c.j. vbi Cantuariensis, qui est legatus in sua prouincia, potest cognoscere de causis subditorum suffraganeorum suorum ad eum per appellationem delatis. Alii, vt Ioan.dicunt contrà: quia hoc est speciale priuilegium Papæ, vt præ.§.excipitur.ad idem ij.quæst.vj.si quis vestrum & c.sequen. Item non debet ad principem omissis mediis querela deferri, vt in auth. Collat.iij. de mandatis principum, §. si tibi. & suprà in princip.huius §.ibi, benedictus sit, &c. & videtur expressum xj. quæst.j.peruenit. Sed priùs dictum de facto seruari videmus in p

i uincia sibi decreta [i]. Ad Patriarcham etiam Constantinopolitanum omissis mediis appellatur, vt xj.quæst.j.si clericus.& no.xxij. distinct.renouantes. Idem videtur de Alexandrino, vt xlv.distinc.

k mos antiquus [k]. ¶†Sed pone: aliquis ita dicit, appello ad archie-

16 piscopum: appello ad legatum: quæritur, ad quem talis appellasse intelligatur? Respon. quòd obtinuit, quòd Papa de huiusmodi appellatione cognoscet, ad quem omnibus omissis appelletur, vt suprà & argumen.ff.de seruit.vrb.prædio.per fundum: ff.com. prædior.l.fin.in princip.C.quomodo & quando iudex, tres.extrà de appel.si duobus.ff.de re iudi.contra pupillum.ff.de iur.dot.plerunque in fin.ff.de pact.veterib.C.e.petens.ff.de iure fisc.ita fidei. ff.de legat.non est nouũ.ff.de verb.signi.sæpe.§.j. Quidã aũt dixerũt, talẽ appõnẽ nõ valere, arg. extrà de electio. in electionib. ff.

l de interrog.act.de ætate.§.nihil interest.ff.de iureiu.prętor.edixit

17 in princip. [l] ¶†Quid si à sententia suffraganei vna pars appellat ad lega

ADDITIONES.

a Vt suprà. ¶Pro hoc dicto vide, quod de more cancellariæ dixi de off.deleg.si delegatus.lib. vj.in glo. mirabile. qui mos non habet dare iudices super appellationibus interiectis à subdelegatis delegatorum Papæ datis non in totum, nisi in casibus decret. si is cui. & decret. si à subdelegato.de offi.deleg.lib.vj.

b Subdelegatum eius. ¶Expeditum est per dec.si delegatus. §. j. & ij.lib.6.quòd valet sententia: quòd etiam à sententia appellabitur ad subdelegantem: ibi vide.

c §.nec ¶lib.vj.

d Venerealis. ¶lj.

e Ibi not. ¶Qualitercunque permisceas delegatum & subdelegatũ vel subdelegatum in totum cum subdelegato in partem, semper appellatur ad Papam, vt not.in præ.§.si verò.in gloss.patet.

f §.si verò. ¶Est expeditum eod.tit.si duo.lib.vj.quòd ad Papam appellabitur.

g Minorem. ¶Procederet hoc totum, si ex sola subdelegatione procederet: sed ex quo delegatio est permista, absit quòd ad collegam appelletur. & vide, quòd scripsi super præ. gloss. patet. vbi etiam posui hoc dictum Hostiens. nec iustificari posset, quare aliud in extraneo, vt infrà sequitur, quàm collega.

h Imperatores. ¶secundum Tancred. cuius fuit iste versicu. vbi suprà, versic.quid si autem. & hoc secundum legem: secundum nos non videtur hoc procedere.

i Sibi decreta. ¶De hoc scripsi de offi. leg. quod translationem. super j.gl.

k Antiquus. ¶Hoc non placet: & vide, quod scripsi de priuil. antiqua.in fi.

l In princip. ¶Et hoc mihi placet, nisi intra tps, quo appellare debuit, alterum elegerit. & hoc etiam verum, nisi probabilem causam habuerit sic appellandi: vt not.in decret. si is cui.de off. deleg. lib. vj.in glo.pen.& vide quæstionem, quam disputaui super reg.in alternatiuis.de reg.iur.lib.vi. ADDE pro hoc, quod Ioan.An.dicit, quòd consuluit Rom.consi.cccxl. quòd valet appellatio facta ad concilium, vel Romanum pontificem, si probabilis causa erat dubia, an concilium vellet cognoscere. & de hac additione vide Alex.consil.cj.& clxviij.ij.vol.& ibi, quid si appellatur ad Papam, & ad quemlibet iudicem competentem: de quo etiam inter consilia Bald.consi.ccxx.iiij.lib.

ad legatum,altera ad metropolitanum? Dicit dominus meus,tenere appellationem,quæ interposita est ad legatum,sicut dicitur in Papa,ext.de app.si duobus.quod verũ est, si legatio ei indeterminatè commissa fuerit:quoniam tunc est plenissima interpretatio facienda:arg extrà de don.cùm dilecti.extrà de verb.signific. olim.ff.de offi.præs.l.ij.§.in initio apostolicæ. Aliàs autem,vt dicit,non debet prohibere subiecto episcopi,ne coram ipso respõdeat:& sic non cõtradicit xj.q.j.peruenit.& hoc intellige,nisi specialiter prohibitum esset ad ipsum appellari posse.nam quibusdã legatis conceditur plus, quibusdam minus,25.qu.ij.seruatis.Vel
18 dic,vt s.de offic.leg.§.superest.in princ.¶†Quid si dicat appello ad legatum,vel ad Papam,mihi optione reseruata,corã quo ma-
a lim prosequi appellationem [a]?Resp.obtinuit,quòd coram Papa talis appellatio audiatur,licet appellãs velit coram legato prosequi,arg.ff.de verb.signifi.coniunctione.& l.sæpe.in prin.ff.de auro & argento legato,si quis ita legauerit.& l.Quintus Mutius.C. de verb.signif.cùm quidam.ff.de app.l.j.§.si quis in appellatione. maximè cùm super prouisione appellatur:quia tunc talis appel-
b latio debet in curia tractari,extrà de elec. statuimus [b]. Et est ratio ad præcedentia:quia per talem appellationem relinquit appellatum incertum,ideoq; coram Papa audietur, vt s. versi. proxi.Sed certè videtur,quòd nõ tenet appellatio talis. nam certum debet esse,ad quem appelletur:aliàs tenet processus contra appellantẽ habitus,extrà de app.si duobus.& per hanc appellationem nescit appellatus,quò ire debeat, ideoque non debet in incertum laborare,xj.dist.noli.extrà de rescri.c.fin. & de appell.sæpe.nec appellans debet sic variare,vel vagari in discrimine alterius,ext.de appell.dilectis filiis.sed tenet appellatio,vt prædixi,cùm appellauerit ad legatum,vel ad Papam:quorum vterq; maior est eo, à quo appellatur,3.qu.6.peregrina.Ioannes de Deo tamen distinxit in quæstionib⁹ suis,an sit recepta talis appellatio à iudice,vel appro-
c bata à parte,vel non:quod non placet [c].¶†Sed quid si quis dicit
19 simpliciter Appello:nec dicit,ad quem?dic,appellatum intelligi ad proximè superiorem,ff.de appel.l.j. nam in dubiis non est recedendum à iure,arg.ff.de reg.iur.in obscuris.est enim de natura
d appellationis,quòd fiat gradatim,vt s.in prin.huius §.[d] Quidam
20 tamen dicunt, talem appellationem non valere. ¶†Quid si appellans ab episcopo,dicit Appello ad maiorem iudicem?videtur de archiepiscopo intellexisse,vt fiat interpretatio secundum ordinem iuris,vt iam dixi.Iura enim maiorem iudicem hoc casu vocant eum,qui proximior est:& qui maior est eo,à quo appellat, vt ff.de appel.l.j.§.si quis.ff.de mino.minor autem.ff.de regu.iur. contra pupillum.§.is qui.Arg. contrà,quòd de Papa intellexisse putetur, qui supremum in ecclesia locum obtinet, & maiorem, vt 12.dist.de his.& 21.dist. quamuis.& 22. dist. omnes.& 9.q.3. cuncta.& ca.seq.& præced.Primum credo verius de iure,quãuis viderim do.Papam dubitantem,& omnes auditores.Multum tamen allegatum fuit contra appellantem, qui volebat causam in curia tractari: quòd contra eum erat interpretatio facienda,qui suam appellationem debuit apertiùs declarare,ff.de pac.veterib. 4.dist.erit.22.q.vlt.quacunque.Arg.tamen,pro eo debere interpretationem fieri,maximè appellato in curia existente,ff.de iudi.
e si quis intentione.ff.de reg.iur.in ambiguis [e].†Quòd si appellatũ
21 sit à sententia episcopi ad metropolitanum:demum mortuo archiepiscopo episcopus ille in locum eius substituitur:quæritur, an ipse substitutus de illa quæstione cognoscet?Arg.quòd sic,C. de app.eos.in prin.ff.de iudi.si is,qui Romæ.& xj.q.3.si episcop⁹.
f extrà de elect.querelam.in prin.[f]& 3.q.7.§.tria.vers.si contrà patrem.Arg.contrà ff.de iudic.iudicium.& l.Iulianus.2.aliàs incipit si alter.Dicunt Io.& Tancre.quòd debet causam alij delegare,vt ff.de iurisd.om.iu.prætor.extr.de foro compe.si quis contra.alio-
g quin poterit recusari.Hęc quęstio venerealis est [g].vide ibi.¶†Il
22 lud autem hodie certum est,quòd si appellatur ĩ temporalib⁹ ab episcopo,appellatur ad archiepiscopum,&non ad regem,vel comitem,à quo illa tenentur,vt extrà de app. Romana.§.debet au-
h tem [h].& de fo.comp.licet.ibi,vel ad nostram, &c.& de deli.pue. c.ij.vbi de hoc:nisi aliud obtineat de antiqua & præscripta consuetudine,vt ibi,& extr.de consue.c.fi.vel de aliquo iure speciali,sicut de iure feudali,vt extrà de maio.& obe.solitæ.vbi de hoc: & de foro comp.ex transmissa.& c.verum. Sed in regno Franciæ ñ audiuntur hodie prælati prędicta iura allegantes.Quid si causa feudalis agitur, vel etiam de iniuria in re feudali facta coram parib⁹ curiæ:quæritur, ad quem appellabitur? De hoc dic,prout not.se-
i cundum Innoc.1111.extrà de re iudic.cæterùm [i].

ADDITIONES.

a Appellationem.¶Aduerte hîc,quia hoc habet plus istud thema quàm mea quæstio,de qua suprà & ĩfrà remisi:quod satisfacit ad factum.nã hæc reseruatio videtur facere certum,quod aliàs erat incertum,vt patet ff.de verbor.obligat.vbi autem.§.qui illud.Itẽ & si non apponantur,satis est,ꝙ electio competit:facit ff.de arbi. l.item si vnus. §.sed si ita. qui §.loquitur in materia,in qua requiritur certitudo,vt patet in §.ibi seq. & extrà de arbit.innotuit.sed per hoc à solutione quæstionis non discedo, etiam in his terminis.

b Statuimus.¶lib.vj.

c Placet.¶Quæstio Io.est 18.j.li. plenius ipsius dictũ vide in quæstione,ad quam suprà remisi, vers.sed pone.in fi.Sed occurrit alia quæstio de illo,qui dixit,appello ad Papam,vel archiepiscopum, reseruata mihi electione alterius, coram quo prosequar: adiuit archiepiscopũ:præsentauit appellationem,& ille pronũciauit se iudicem:modò vult ꝓsequi coram Papa:quęritur,an possit?Duo sunt dubia.Primum propter alternatiuam:ad quod sufficiãt,quę dicta sunt & remissa. Secundum de præelectione archiepiscopi, an præiudicet ei volenti mox prosequi coram Papa? Et videtur, quòd non:quasi non dicatur fuisse, quod nõ durauit,ext.de verbor.signi.nam & ego.facit ff.de inoff.test.mater.ad fi.ff.de leg.ij. qui fideicommissum.& verba cum effectu sumẽda sunt,de cleri. non resid.relatum.& ibi concor.Item talis electio vsq; ad litẽ cõtestatam mutari potest,facit ff.de iurisd.om.iud.si conuenerit.ff.ad Tertul.l.fili, mater.in fi.& ff. de verb.oblig.si stipulatus.in princi. Sed prędicta procederent,vbi de viribus appellationis obiectum vel discussum nõ fuisset: aliàs secus, ex quo talis discussio habita fuisset,nec ab ipsius sententia appellatum,de elec.cùm dilecti.ad fin.de reg.iuris,quod ad consultationem.ff.de neg.gest.si autem §.fi.de compensat.quod in diem.§.si rationem.Sed fingamus appellationem valuisse,& pronunciationem factam non esse,poteritne appellans coram archiepiscopo prosequi?videtur quòd nõ per decret. si duobus. eodem titulo. Secundò propter ordinem scripturæ,de consecrat.dist.2.c.in Christo pater.nam in dubiis ad talem ordinem recurritur,de elect.ca penultimo,libro sexto,de præbendis,c.mandato.eodem libro,in auth.de hæredib.& Falci. §.inordinatum.& §.si verò nullus legatarius. Tertiò propter tribunale maius & dignius, vt ff.de officio legat.nolentes.de priuileg.antiqua.ff.de re iu.contra pupillum.§.j.C.de adulteriis,l.adulteri.ff.de fide instr.l.fi.de alb.scriben.l.vltima. In contrarium pro archiepiscopo fac.l.Imperatores. ff.eodem,quia ordinarium est gradatim appellari,vt ibi,&extrà eo.tit.dilecti.vbi concordan.in principio,& eadem gl.& s.eo.§.in principio. Appellare ergo per saltum,est extraordinarium:ergò primũ præferendum,ff.de mino.in causæ.ij.in principio.Item archiepiscopus proximus est:& sic de ipso debet intelligi,ff.de verb.oblig.l.eum qui calendis.Itẽ cum optionem sibi reseruauit,nec iudex nec aduersarius contra dixit:libere igitur potest eligere,ff.de lib.agnoscen.l.j.§.pœna.ff. nau.caup.stap.l.finali,in prin.ad Maced.l.filius.C.de anna.excep. l.finali.Declarauit ergo verbum ambiguum,quod potuit,ff.de iudic.si quis intentione. & regulariter de pluribus iudicibus actor habet optionem,C.de episcopis & clericis,l.cùm clericis.in principio, & in authentica,habita.C,ne fil. pro parte. Vterque igitur dicitur appellatus:sicut de alternatiua stipulatione dicitur,de cõstit.pec.l.illud.in princ.& de verb.oblig.l.si duo rei.Decre.si duobus.non obstat:quia ibi non dicitur appellationem factam ad archiepiscopum non valere:&si id diceretur,non obstaret,quia ibi duæ appellationes interpositæ fuerunt à diuersis:& quia non potest vtraque valere, præualet facta ad maiorem: sed hîc vnica ad alterũ duorum,quem appellans elegerit:quorum vno electo,ad ipsum solum videtur appellatum,C.de temp.appe.l.fin.§.illud.in prin.cum similib.ibi no.ff.de rescin. ven.si quam rem.& de proc. l. pluribus. Ex prædictis intricationibus eo amplius mihi placet quæstionis meæ solutio,ad quam remisi.

d Huius §.¶secundum Tancr.& B.Bri.in q.venereali ij.sed Dama. in q. huius titul.xj. dixit, standum declarationi appellantis:quod placet, si intra terminum fiat appellationis interponendæ, vt supra dixi.

e Ambiguis.¶In legibus illis non erat certum tempus limitatum, sicut est in appellatione interponenda.

f In princi.¶Vbi de hoc in j.gl.

g Venerealis est.¶54.& prius fuit Pil.98.

h Autem.¶Vide,quod ibi scripsi super gl.putà.

i Cæterum.¶Ibi scripsi in glo.magna post princip.& in versic.sed quæro.

SVMMARIVM.

1 *Tempus decendij ad appellandum determinatum quando currere incipiat.*

2 *Melius est intacta iura seruari, quàm post causam vulneratam remedium quærere.*

3 *Dies,in quo appellatur,an sit de numero decem dierum ad appellandum determinatorum.*

4 *Appellatio, quæ à grauamine interponitur, intra quantum tempus fieri debeat.*
5 *Soluens operas petitas, quas scit se posse recusare, donare videtur.*
6 *Grauamine durante, durat & tempus ad appellandum determinatum.*
7 *Appellatio extraiudicialis intra quantum tempus fieri debeat.*
8 *Decretum confirmationis instar sententiæ dicitur habere.*
9 *Iuris beneficium nemini est denegandum.*
10 *Diffinitiua sententia an possit intra decem dies executioni mandari.*

¶Quando & in tra quod tempus appellandum sit.

5.§. Restat videre, quãdo, & intra qđ tempus sit appellandũ. Et quidẽ appellari potest statim. qñdocũq; grauamen infertur, vel inferri putatur per quencunque iudicialem processum, vt extr. de ap. ex parte M. & c. dilecti. vel per interlocutoriam, vt in præ. c. dilecto. & c. cùm cessante. vel per diffinitiuam, vt eo. tit. oblatę. & de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. vel extra iudicium, vt eo. tit. bonæ. & 2. q. vj. biduum & de elec. statui
a mus [a]. Potest etiam appellari postea, siue ab interlocutoria, siue à
b diffinitiua, semper intra decendiũ, & non vltrà [b], vt in auth. de ap. & intra quæ tem. in princ. & ij. q. vj. anteriorum. & extr. de elec. cũ dilecti. de testibus, significauerunt. de confir. vti. vel inutil. bonæ. & de re iud. quod ad consultationem. Idem etiam videtur, vbi nõ potest appellari, sed supplicari, vt in auth. vt spõ. larg. §. aliud. Col.
c ix. Computatur autẽ hoc decendium à die [c] latæ sententiæ, vt C. de ap. eos. & in præ. decret. quod ad consultationem. vbi de hoc,
1 secundũ Papam. ¶†Sed nunquid hoc tempus est vtile, vt cõputetur à tempore sententiæ, sicut & biduum, cui succedit? vt 2. q. 6. §. biduum vers. palàm videtur. C. quomodo & quando iu. ab eo. & in hoc stabitur iuri antiquo, cùm nouum nil exprimat in hoc casu? vt C de app. præcipimus in fi. C. de testa sancimus. Arg contrà, quòd sit continuum. nam hoc tempus à recitatione sentẽtiæ
d computatur, vt in præ. c. anteriorum [d]. Dicunt Tancre. & Io. & B. quòd hoc tempus, quo ad sui initium, est vtile: quia non incipit currere, nisi à tempore scientiæ: sed quantum ad sui progressum, est continuum, quia computabitur & curret à tempore scientię, vt C. quomodo & quando iud. ab eo. ff. de ædil. edi. cùm sex. & in præ. §. biduum. Quod ergo dictum est prædicta auth. à recitatione supple, & à scientia condemnati. non enim currit ignoranti, nisi contumax sit: veruntamen si is, qui condemnatus est absens, fuerit p procuratorem defensus, nec procurator prouocauit, difficile est, vt audiatur, vt in præ. ver. palàm. Item nõ currit ei, qui nõ habet in publico potestatẽ adeundi iudicem, à quo vult appellare: dummodo id protestetur: vel etiam ad eum, ad quem appellare intendit. ff. qñ ap. sit, l. j. §. biduum. & §. dies. & C. eod. eos. §. sin autẽ. & extrà eo. si iustus. & c. ex insinuatione. & in præ. §. anteriorum. Et idem credo, quando extrà iudicium appellatur in eo casu, quo casu id debet intra decendium fieri, vt j. ver. sed quid. vt illud tẽpus sit vtile. quo ad sui initiũ: contrarium verò, quo ad progressũ arg. in præ l. biduum in prin. hoc etiam in cæteris, &c. & C. de tẽ.
e app. l. j. [e]H. autem dixit. pdictum tempus esse continuum, sed pòst dicit restituendum eum, qui agere nequiuit: arg. pro eo extrà de
2 in integ. rest. c. fi. Quod non credo: † nam melius est intacta iura seruari, quàm post causam vulneratam remedium quærere. C. in qui. cau. in integ. restit. non est nec. l. fin. Cùm ergo hoc tempus à tempore recitationis & scientiæ computetur, fatuus fuit aduocatus ille, qui sæpe coram me asseruit hoc tempus non currere, donec iudex non fecerit copiam de instrumento sententiæ parti, vt possit deliberare, an sibi expediat appellare. Est tamẽ vtile hoc tẽpus, quo ad hoc, quia non currit ei, q potestatẽ ñ habet expediẽ-
f di, secundum Aegid. [f] ff. de diuer. & temp. præscri. l. j. Continuum autem tempus est illud, quod continuè currit, quantum ad initium, & quãtum ad finem: vt est tẽpus quatuor annorum. qđ datur
3 ad petendam restitutionem. C. de temp. in integr. rest. l. fi. A†Sed nunquid dies, in quo appellať, ꝯputabitur in numero decẽ dierũ? Videtur, ꝙ sic. nam & dies pmissionis cum alio die computabiť, ff. si qs caut. l. j. Itẽ cùm maritus possit intra lx. dies accusare vxorẽ iure mariti, vt ff. ad l. Iu. de adul. l. is cuius. §. ex senatuscõsulto. dies qua fit diuortium, computatur in illis lx. diebus, qui dantur accusatori à tempore diuortij. vt ff. eod. pater. §. lx. & vř expressum C. de app. eos. §. sin autem. ibi, eodem die, &c. licet enim ibi dicat intra. vel infra x. dies appellãdum, vt s. in prin. §. & in præ. l. pater. & in præ. §. ex senatusconsulto. & ff. de verb. oblig. si in tantum. decimus dies comprehenditur. vt ff. de succes. edi. l. j. § quod dicimus. & ff de verbor signif. si quis dixerit. Et idem etiam esset, si diceret, Ante decem dies: quia tunc die decima poterit appellari, vt ff de verbor. oblig. quinante. & l. eum qui ita. §. qui ita. 2. ad idem ij. q. 6. propter. Argument. contrà: quia dies, qua exceptio excommunicationis proponitur, non computatur in numero octo dierum,
g qui dantur ad eam probandam, vt extr. de excep. pia [g]. Nec etiam dies, qua pponitur exceptio spoliationis, cõputať in quindecim
h diebus, qui dantur ad eam pbandã, vt extr. de resti. spo. frequẽs [h]. Sed nec dies latæ sententiæ excommunicationis computatur in mense, qui datur excommunicatori ad dãdam copiam de ipsa excommunicatione, vt extrà de sentent. excommunic. cum medi-
i cinalis. §. primo [i]. Ioan. dixit [k], quòd si tantum superest de die, qua
k appellatur, quòd possit appellans deliberare, dies illa pro vno cõputabitur: quia decendium datur ad deliberandum, vtrùm expediat appellare: quòd si ita tarda hora lata est, quòd non potuit deliberare, dicit Vber. diem illam non computari. Bar. dicit, semper eam computari: & sic de facto seruari. Tu dicas, quòd hoc temp⁹ computatur de momento ad momentum, argum. ff. de minor. l. 3. §. minorem. & ff. de diuer. & tem. præscri. l. ij. in princip. Attenditur enim tempus, siue hora prolationis sententiæ. argu. extrà, de re iudic. quod ad consultationem. & in prę. §. biduum. ver. si aduersus. & in præ. ca. propter. & ea. q. anteriorum. ibi, à recitatione
l sententiæ. &c. & C. de app. auth. hodie [l] 4. q. v. quisquis. Verbi gratia: sententia fertur die Iouis in nonis: numera ergo continuè decem dies computata illa die Iouis: & certè in sequenti die xj. vsq; ad horam nonam poterit appellare. cùm enim decem dies habeat à iure ad appellandum, vt suprà ostensum est, iuris beneficium non est sibi denegandum, seu coarctandum, vt 28. dist. de his. iuxta fin. extrà de secundis nup. c. pen. & fin. quod fieret, si non posset die xj. appellare vsque ad nonam: quia tantum temporis restat adhuc ad complendum decendium: quia hora ix. fuit sententia lata:
4 & sic plerique in curia seruãt: & vide s. de cita. §. viso. in fi. ¶†Sed quid dices in appellationib. quæ à grauamine interponũtur, absque alia interlocutoria, vel diffinitiua? Resp. do. meus no. extr. de
m appel. Romana [m]. quòd si grauamen habet vim sententiæ, purà si iudex dicit non esse respondẽdum libello, vel petitiõi, vel si dicit pcipio, vel Volo, vel simile, tunc intra decem dies est appellandũ hæc enim vim habent interlocutoriæ, arg. ff de arbit. qualem. ff. man. l. ij. C. commu. de leg. l. fin. & sic intellige, quod ipse no. in c. vt debitus. in fin. super verbo, de maioribus. ibi, & idem, &c. Ibi videtur not. contra id, quod sequitur: vbi verò aliàs grauat, vel cõminatur, nũquam grauaminis illatio in rem transit iudicatam. ar. extrà de consti. cùm accessissent. §. j. dummodo grauamen nõ habeat vim interlocutoriæ: quia non omnis vox iudicis, &c. vt C. de sentent. & inter. om. iudi. ex stipulatione. verbi gratia: assignat locum

ADDITIONES.

a Statuimus. ¶lib. vj.
b Non vltrà. ¶Etiam si effectus dilatetur ad tempus longius: vt qa condemnor ad centum soluenda intra memsem, vt in c. quod ad consultationem. statim alleg. non sic in sententia excommunicationis & censurę, contra quam sic latam sufficeret: intra mensem appellari: de quo plenè scripsi eodem tit. præterea. ij. An autem liger, si intra terminum desinat esse subiectus, vt ibi not. quod pleniùs vide in regul. cùm sint. de regul. iur. lib. sexto. in vlt. quæst.
c Die. ¶Cautiùs loquitur infrà: sic tamen dixerant P. & . T vbi s. & Aegid.
d C. anteriorum. ¶ & ibi de hoc in gl. nunquid hoc.
e Appel. l. j. ¶Et sic est terminatum eo. tit. concertationi, lib. vj. ADDE, quòd dies appellations currere incipit à die scientiæ sententiæ. Ang consi. 401.
f Aegid ¶vbi s. ver. priùs allegato.
g Except. pia ¶lib. vj.
h Frequens. ¶lib. vj.
i §. j. ¶lib. vj.
k Io. dixit. ¶In præd. l. anteriorum. in gl. sed nunquid. & ibi etiam dictum B. quod sequitur, habes in fi. glossæ.
l Hodie. ¶Facit l. eos. eo. tit. in prin. ibi, post decisam & sic. & ante finem ibi, eo die, &c.
m Romana. ¶lib. vj. si verò. & ibi, & in decre. concertationi. eo. ti. remisi ad hunc ver. ADDE, vt per episcopum Alexan. in ca. cùm sit Romana. extrà eod.
ADDITIO. Adde ad ver. sed. & nota, secundum Vincen. quòd ci citatus ad locum non tutum, vel coram iudice de via facti suspecto, vel qui minas ad terrorem sufficientes protulit, venire, aut ꝯparére non tenetur: & in non comparendo non dicitur contumax, vt voluit Gui. Papæ sing. dcccxxxix. inci. via etiam nullitatis. & adde Oldra. consil. xliij. incip. quæritur, vtrùm citatio. vbi latè ponit, an citatio facta, etiam per Imperatorem, in loco non tuto vel ad locum non tutum, vel si est inimicus citati, arctet citatum, & per Phi. Cor. consil. cxxxj. incip. in hac consultatione. in iiij. volum. vbi in ii. colum. versicul. vbi. dicit, quòd propter periculum mortis, citatus ad locum pestiferum non tenetur comparére. Henr. Ferr.

locum non tutum: certè si nolit huiusmodi assignationem reuocare, poterit etiam post mensem appellari, extrà de app. ex parte. Et idem in comminatione, nisi forte coram eo postea procedere contempserit, extrà eo. cùm cessante. Et idem, vbicunque grauat, non solùm verbo, sed etiam facto, quod plus est, eo. tit. dilecti. 2. & c. vt nostrum. ff. de legib. l. de quibus, vel si exceptione ne
5 glecta procedit, extrà de appel. ex parte. ij. ¶ † Et nota, secundum Vincent. quòd si citatus, cui competit exceptio de loco non tuto, vel fori, non opponit eam, præiudicat sibi, saltem in illa instantia, arg. extrà de elec. cùm dilecti. s̄ de excep. §. nunc videndū. ver. sed nunquid. nam qui sciens se recusare posse, operas petitas soluit, eas donare videtur, ff. de oper. lib. Campanus. Sed si iterum citetur ad eundem locum, vel forum, semper poterit excipere quasi de nouo. nam & is, qui prædicto modo operas præstitit, non p̄stabit eas alia vice, si nolit, nisi se ad id obligauerit, vt ff. eo. operis non impositis, si enim non posset, quasi de nouo opere semper grauaretur semel grauatus: quod esse non debet, vt ff. eo. opera. extrà de censi. peruenit. C. de pact. si certis. aliàs, vbi continuatur grauamen, & durat, semper possum dicere, iam non possum amplius pati tale grauamen, 26. q. 6. alligant. ff. locat. si merces. §. qui calumniam. & vbi per interlocutoriam læditur quis, & continuè grauatur, nō transit in rem iudicatam post decem dies, vt extr. de
a app. cùm cessante. hoc no. Vincen. extrà de rescri. dilectus. 2. [a] Per
6 quæ potest colligi, quòd secundum eum, † quamdiu durat grauamen, tamdiu potest etiam post decem dies appellari. quamdiu enim non reuocat, tamdiu grauat: & idem semper appellatur, ar. de pœn. dist. 7. c. fi. in fin. ver. qui autem. Item ex præmissis colligitur, quòd licet semel passus sim me per rescriptum apostolicum vltra duas dietas trahi, nihilominus iteratò tractus ibidem pote-
b ro excipere: &, si necesse fuerit, appellare [b]. ¶ † Sed quid dices de
7 appellatione, quæ fit extra iudicium? puta in electionibus. Et videtur solùm intra decendium appellari posse, non autem post, vt 2. q. 6. biduum. prope princ. vbi dicit, hoc etiam in cæteris obseruandum esse: ex quibus sententia non profertur, appellari nō potest: putà in electionibus & repræsentationibus. extr. de app. constitutus. & de offi. delegat. super eo. prout not. in d. c. biduum. Tu verò dic, quòd appellari potest non solùm in tractatu electionis & in ipsa electione, sed & post, etiam vltra decem dies, quousque fuerit electio confirmata: quod si non fiat, à confirmatione po-
8 terit appellari: sed tunc solùm intra decem dies: † quia decretum confirmationis instar habet sententiæ. Secus in decreto canonicorum super electione facto: post decem dies autem à tempore confirmationis appellari potest, ne procedatur ad consecrationem: & etiam post consecrationem potest appellari, si crimen & infamia obiiciantur: quæ dic, secundum do. meum, vt no. in præ. c. vt debitus. in fin. Et dicit Innoc. generaliter extra iudicium post decendium appellari posse, in his, quæ non fiunt in figura iudicii, extrà de ap. bonæ. in fi. & depræsum. c. fi. & de cau. pos. & proprie.
c c. cùm olim [c]. ¶ In summa nota, quòd secundum canones potest semper ante sententiam, & pòst, propter grauamen legitimum appellari, extrà de ap. vt debitus. Secundum leges verò non licet ante sententiam, nisi in certis casibus, appellare, vt eodem tit. su-
9 per eo. ij. & 2. q. 6. non ita. ¶ † Sed pone: lata est ꝯ me interlocutoria, & iudex vult in causa ante decendium procedere, & suam interlocutoriam exequi? ego dico, domine, cùm habeam decem dies ad appellandum, non procedatis in causa vsque ad illud tempus: quia fortè appellabo: quæritur, quid iuris? Plerique dixerunt quòd non potest iudex procedere, arg. 2. q. 6. biduum. quia iuris beneficium nemini est negandum, 28. dist. de his. extrà de secun.
10 nup. c. pen. & fi. Sed illud locū habet, cū appellat̄ à diffinitiua, † q̄ non potest intra decem dies executioni mandari, extrà de iureiu. venientes. in fin. secus in interlocutoria: qua lata iudex ad petitionem partis potest intra decendium in causa procedere. Et est ratio, quia interlocutoria non transit, quo ad iudicē, in rem iudicatam: vnde postea poterit eam, quando voluerit, si sibi videbitur, reuocare, ff. de re iud. quod iussit. extrà de ap. cùm cessante. extrà de acc. qualiter, j. & sic obtinuit. & in hoc etiam omnes Doctores
d Boñ. in nostra priuata examinatione concordauerunt [d].

ADDITIONES.

a Dilectus. 2. ¶ Et idem Compost. vt ibi scripsi in gl. ante litem.
b Appellare. ¶ Idem dixit s̄. de accus. §. j. ver. quid si reus.
c Cùm olim. ¶ Expeditum est eo. tit. concertationi. li. vj. quòd volens ratione grauaminis resistere per appellationem electioni, vel extraiudiciali actui, habet necesse appellare intra decem dies à tempore sententiæ.
d Concordauerunt. ¶ Adde rationem no. eo. ti. c. vlt. lib. vj. in fi. ante pen. gl. quia scilicet econtrariò sequeretur, quòd non esset dare finem litibus, Contra perplexitatem autem, quæ intra hoc decendium euenire posset grauato, & quid de quęstione dixerit Guarsias, ibi scripsi super fin. glo.

SVMMARIVM.

1 *A diffinitiua sententia potest prima die, etiam sine scriptis appellari.*
2 *Appellans à diffinitiua sententia, an necesse habeat causam appellationis exprimere.*
3 *Appellans ad quæ teneatur.*
4 *Nomen aduersarij an debeat in appellatione exprimi.*
5 *Appellans ante sententiam quas cautelas debeat obseruare.*
6 *Appellatio sub hac forma, peto hoc fieri, q̄si nō feceritis, appello, an sit valida*
7 *Appellatio à grauamine debet esse de præsenti, non de futuro.*
8 *Reuocatio, quæ petitur, & quæ est de futuro, non est grauamen, sed præcedentis grauaminis releuamen.*
9 *Appellans debet aduersario suam appellationem notificare: alioquin non procedetur contra eum in curia.*
10 *Terminus, seu citato iuris, habetur pro peremptorio.*
11 *Factum, vel scientia procuratoris, domino nocere non debet, nisi postquam scit dominus.*
12 *Procuratori non appellanti, seu quòd appellet, domino non denuncianti, imputatur.*
13 *Processu agitato in curia contra appellantem absentem, an si postea veniat, admittendus sit ad prosequendam & defendendam causam suam.*
14 *Actione mota contra appellantem absentem, an si veniat, & voluerit iudicem appellationis recusare, dilatorias proponere, & similia, sit admittendus.*
15 *Appellans debet in scriptis appellare.*
16 *Appellanti incumbunt cautelæ multæ de bene esse aduertendæ.*
17 *Appellans qua forma debeat suam appellationem proponere. & num. seq.*
19 *Cautus esse debet appellans, vt attendat, an sibi expediat assignare terminum ad prosequendam appellationem, vel non.*
20 *Curare non debet appellans, quod eius appellatio admittatur à iudice, vel approbetur à parte.*
21 *Pronunciatione de appellatione legitimè facta, debet per consequens causa principalis agitari.*
22 *Causa appellationis, & negotium principale, an possint simul agitari.*
23 *Appellatus volens causam in curia agitari, debet hoc expresse dicere, cùm interponitur appellatio.*
24 *Appellatio etiam sine causa interposita, an, & qualiter transferat causas episcopatuum ad sedem apostolicam.*
25 *Cùm appellatur à sententia diffinitiua, non refert, an appellatio admittatur, vel non.*
26 *Iudex quando dicatur appellationem recipere.*
27 *Termini appellationis præfixio facta à iudice, vel à parte, absque delatione, vel approbatione, quid operetur.*
28 *Appellatus an possit abbreuiare terminum, seu beneficium à iure appellanti concessum ad prosequendum appellationem.*
29 *Exceptio contra iudicem delegatum, quod non potest esse iudex, an impediat processum.*
30 *Dicens, Proclamo, vel prouoco ad sedem apostolicam, an habeatur pro appellante.*

¶ Appellatio qualiter fieri debeat.

6. §. Qualiter autem appellatio fieri debeat, & quid appellans agere debeat, breuiter pertranseamus. Et quidem si appellatur à sn̄ia diffinitiua, illico, siue incontinēti apud acta potest viua voce appellari. Cùm aūt non incontinenti, sed pòst appellatur, tunc est appellādum in scriptis, vt C. de app. litigatoribus. quæ est 2. q. 6. ad finem quæstionis, vers. liti-
1 gatoribus. ff. quan. ap. l. j. §. dies. & §. si quis. ¶ † Per quæ iura dixit
a T. [a] die prima posse sine scriptis appellari: quod non est verum, nisi iudice sedente pro tribunali adhuc: si tamen post latam sententiam per integram horam sederit, semper poterit sine scriptis appellari: & satis dicitur fieri apud acta: secus, si iam iuerit ad prandi-
b um, vel ad alios actus diuerterit [b]. hæc probantur ff. de app. l. 2. C.
c eo. eos. §. sin autem. Idem dicunt T. [c] & Accur. cùm appellatur à grauamine, vel ab interlocutoria, posse eodē die sine scriptis appellari:

ADDITIONES.

a Dixit T. ¶ Vbi suprà, dum tractat, quod idem dixerat Pil. vbi s̄. in prin. sed se correxit, tenendo quod sequitur.
b Diuerterit. ¶ Dixit Bonagui. se sic doctū à p̄ceptoribus suis, quia talis actus dicitur continuus, ff. de verb. obliga. l. continuus. idem Aegid. vbi s̄ in prin. Quod autem dicitur de diuertente, intelligo de iudice, & plus etiam de appellante, cùm text. legis plus ponderet partem, quàm iudicem.
c Dicunt T. ¶ Vbi s̄. sed Acc. in l. ij. ff. e. nō dicit apertè, quod hîc loquitur: videtur tamen sic intellexisse, dum quærit de appellante ab interlocutoria sequenti die, an teneantur appellare in scriptis quasi de primo non dubitetur, si incontinenti.

a pellari: quod hodie falsum est [a]. Nam siue appelletur à grauamine, vel ab interlocutoria, & in iudicio, vel extrà, & incontinenti, semper vsque ad decendium in scriptis appellandum est, vt extrà
b eo.cordi.in prin.[b] ¶†Hæc est vna differentia, quando appellatur
2 ab interlocutoria, vel diffinitiua. Alia est, quia quādo appellatur à diffinitiua, non est necesse exprimi causam appellandi, extrà de
c app.c.cordi [c]. Secus, quando ab interlocutoria, vel à grauamine, vt extrà eo. vt debitus. licet quidam dicant in vtroque casu posse sine causa appellari. Alij etiam dicunt, quòd sufficit dicere, appello ab interlocutoria, quia est iniusta: nec est necesse exprimi, in quo sit iniusta. & hoc tenet Papa, vt not. extrà de noui ope. nun-
d cia.c.pen.[d] Item etiam quando appellatur à sententia excommunicationis, debet exprimi iniusta causa. Alij tamē dicunt, tunc appellationem tenere sine iniustæ causæ expressione: sicut in appellatione à sententia diffinitiua contingit. de hoc, secundum Papā,
e extrà de sent. excom. per tuas [e]. ¶†Sed nunquid sufficit appellati
3 onem scriptam iudici, à quo appellatur, offerre, vel porrigere, q̄uis coram eo non legatur? Videtur, quòd non. nam appellans ad duo tenetur. debet enim appellare, & in scriptis, vt in præce. c. cordi. licet alterum sufficiat, cùm à sententia diffinitiua appellatur, dixi. Arg. tamen contrà, quòd sufficiat solùm offerre. 2. q. 6. si quis libellos. & l. biduum. ver. si quis ipsius. C. quorum ap. non reci. nul
f li. ibi, tribuatur, &c. & sic obtinuit [f], ne detur via iudicibus malignādi. nam & solo facto appellatur. ext. de appel. c. dilecti. 2. Qualiter autē appellationes in diuersis articulis sint formādæ, & quid appel
4 latio cōtinere debeat, vide j. in tractatu libellorum. e. tit. ¶†Hoc
g autē nota [g], quòd nomen aduersarij debet in appellatione exprimi, ff. de app. l. j. in fi. si tamen non exprimitur, non nocet, vt eo. ti.
h l. 3. in prin.[h] Sed si plures habet, & quorūdam nomina nō expressit in appellatione, non ideo ei præscribitur, quo ad illos: imò potest appellationem prosequi contra eos. Sed econtrà, si vnus ex pluribus condemnatis appellauerit, non ideo videtur alij appellasse, vt ff. de app. l. j. §. fi. & l. 3. in prin. & 2. q. 6. §. sunt etiam, quorū ver. quandoque plures. extrà eodem, c. pen. Appellans autem fru
i stratoriè punitur, vt j. §. nunc dicam⁹. Hodie, qui appellat [i] ab electione facta, vel facienda, omnia debet in appellatione exprime
k re, quæcunque intēdit opponere ɔtra formam, vel personas [k], & hoc coram personis authenticis. alioquin super expressis non audietur, nisi iuret, quòd de nouo emerserint, vel ꝙ super antiquis probandi facultas superuenerit, vel ꝙ de nouo ad appellantis notitiam peruenerint, vt in constitutione Gregor. X. de elect. vt cir
l ca [l]. Et nota, ꝙ appellator debet instanter petere apostolos: & si eos habere non potest, idipsum coram eo appellans publicè protestetur: quæ prosequere de apostolis, & qualiter formentur, vt
5 no. j. in tractatu li. §. sequit. ¶†In summa nota [m] cautelas, quas
m appellans ante sententiam debet obseruare: quarum quædā sunt de Esse, quædam de Bene esse. De Esse sunt: Primò, vt proponat in appellatione talem causam grauaminis illati, vel comminati, qua probata debeat legitima reputari, vt extrà de app. vt debitus & c. seq. & c. cùm causam, quæ. Veruntamē extra iudicium appellari potest à grauamine sine causæ expressione, vt quidam tenent Vnde si episcopus meus mihi imponat aliquam pecuniæ summā possum dicere, non teneor: quare ab impositione appello. dicendo enim, Non teneor, omnia iura communia cōprehendo. ¶Itē quòd appellet intra decem dies, vt s. §. proxim. ¶Item quòd causa expressa sit vera, vt extrà eo. interposita. respon. j. ¶Item quòd faciant iudicem super exceptiōe proposita interloqui, vtrùm ve-
n lit eam admittere, vel non [n]. aliàs enim non posset ostendere coram iudice appellationis se ex hac causa grauatum esse, nisi ostēderet iudicem, à quo appellauit, ipsam exceptionem per suam in
o terlocutoriam admittere denegasse, vt eodem tit. dilecto [o]. & c. interposita. vel saltem ea neglecta in causa procedendo, vt eodē
6 tit. ex parte M. †Hinc est, quòd si dicat quis, peto hoc fieri: quòd si non feceritis, appello, talis appellatio nō tenet: quia non est à grauamine illato interposita. non enim grauat, donec verbo, vel facto neget, vt dixi: imò necesse erit iterum appellari, cùm verbo vel facto incipiat grauare: nec potest iustè à futuro grauamine appellari, sed tantùm à præterito, vel saltem à præsenti: putà comminatorio, vel alio iusto, extrà de app. consuluit. ij. & c. ex parte. j, & c. vt debitus. & c. cùm cessante. & c. dilecto. §. fi. & c. ex parte. 2.
7 ¶†Sed si iudex, quod petitur, negat, vel contra id faciat, & appellatur hoc modo: peto per vos reuocari grauamē: alioquin nisi feceritis, appello: certe valet appellatio, quia fit à præsenti, & non à futuro grauamine, vt patet in præ. c. ex parte. j. & c. cùm cessante. extr. de suplen. negli. præla. c. j. Nec obstat, quòd videtur à futuro
8 grauamine appellatum. †nam hoc verbum Nisi feceritis, extensiuum est, vt ff. ad Tert. filij mater. ad fi. nec est futurum subiuncti ui modi. nam reuocatio, quæ petitur, & quæ est de futuro, nō est grauamen, sed præcedētis grauaminis releuamen: grauamen autem fuit eius negotio, quod fuit petitum, à quo etiam sine prædi cto verbo extēsiuo potuit appellari. Item cautus debet esse quis, vt appellet coram iudice, vel appellationem ab eo interpositam
p sibi significet [p]. Si enim timens à suo iudice grauari, appellet in absentia iudicis coram testibus, talis appellatio eum non protegit, donec ad notitiam iudicis peruenerit, vt probatur ext. de app. c. si duob. respon. j. in fi. Arg. tamen contrà, eo. ti. suggestum. & quod
9 ibi no. in j. gl. ¶†Cautus etiam sit, vt appellationem suam notificet aduersario: alioquin non procedetur in curia contra illū, cùm non sit contumax, quia non fuit citatus. Appellatio enim, quę defert causam ad curiam ibidem tractandam, est quædam citatio, vt
q patet extr. de elec. statuim⁹ [q]. Cùm ergo non fuerit illi notificata appellat

ADDITIONES.

a Falsum est. ¶Secundum Aegid. cuius hæc fuerunt verba, vbi suprà, consi. 72.

b In prin. ¶li. 6. idem ibi no. in gl. no. ius nouum. ADDE, ꝙ necessaria in appellatione ab interlocutoria, ponit Rom. cōsi. ccci. Et an in qualibet appellatione ab interlocutoria sit necessaria scriptura, vel solùm de ea, quæ fit coram Papa: Gui. & Hostien. tenent in c. j. eodem tit. lib. vj. quòd solùm in illa, quæ fit ad Papam: sed glo. in c. vt debitus. & do. de Rota, conclusione 385. tenent in qualibet interlocutoria necessariam scripturam. An autem per statutum possit tolli scriptura, vide per Bald. in l. j. C. qui admit. & in j. constit. Cod. & in l. fin. §. finali, C. de temp. app. & in l. præscriptio. si contra ius, vel vti. pub. Ang. in l. ij. ff. de re iudic. Barto. & Roma. in l. fin. ff. de aqua pluu. arc. Ang. Are. in l. j. §. interdum, ff. quando appel. fir. & consuluit Bart. quòd per statutum possit tolli appellatio ab interlocutoria: quod incipit, In nomine domini, viso pūcto. Tamen contrarium tenet Angel. in l. si sic. ff. de leg. j. & Bald. in l. programma. C. commi. vel epistol. Opinio. tamen Barto. tanquam notabilem, tenet do. Franc. Bal. inter eiusdem consilia numero 277. 4. lib.

c Cordi ¶lib. 6.

d C. pen. ¶Sed hoc reprobatur in cle. e. ti. appellanti, & vide, quod ibi not. in glossa 2.

e Per tuas. ¶Et scripsi in decre. venerabilibus. super gl. pen. de sent. excommun. lib. 6.

f Obtinuit. ¶Et sic est terminatum eo. tit. de app. lib. 6.

g No. ¶secundum Tancre. vbi s. versicu. forma. de emptor. versi. si tamen.

h In princ. ¶Hoc not. Accur. in præ. l. j. in fine, & vide, quod dicam infrà de appel. §. j. ad fi. ij. col. ver. si verò appelletur. De nomine iudicis à quo, si non exprimatur in commissione, vide j. §. de officio ver. antepen.

i Appellat. ¶Extra iudicium, de elec. constitutio. lib. 6.

k Personas. ¶Cessat autem constitutio, vbi talia non opponit, sed prosequitur suum, vel suæ ecclesiæ interesse, vt in cl. de elec. con stitutionem.

l Vt circa. ¶lib. 6. Et si appellatio interponitur per procuratorem, dic, vt eodem tit. procurator.
ADDE, quòd apostoli respectu informatiōis iudicis possunt dari clausi, c. cùm olim. el ij. extrà de offic. delegat. & Paul. de Leaz. in cle. ij. extrà eodem ti. Item valet petitio extraiudicialis, & datio apostolorum, dummodo loco congruo fiant, quando dantur ad informationem iudicis, secundum opi. Alex. in ca. vt debitus. qui allegat Rotam deci. 353. inci. item si appelletur. Item possunt peti à negotiorum gestore, licet à principio non habeat mandatū, dummodo ratificet intra tempus 30. dierum, secundum Bal. in l. eos. §. apostolos. C. de appel. & dantur expensis appellantis, secundum gloss. in d. clem. ij. & apostoli non sunt petendi die feriata, secundum Fed. consi. 175. nec iudex, qui non dat apostolos, potest de causa cognoscere, vt per eundem Fed. consil. 187. nisi appellatio esset frustratoria: & si iudex petenti apostolos non respondet, vel dicit se daturum nullo certo termino assignato, videtur denegasse, & appellationi detulisse, secundum Lap. alleg. ccxxiii. per not. in clemen. quamuis. eodem titu. & Petr. de Anch. consil. 218. inci. iste dominus executor. idem tenet Bald. consi. 242. j. lib. Et quando apostoli dicantur rectè petiti, vide eundem consilio, 465. j. lib.

m No. ¶secundum Aegi. vbi s. c. 74. sed hîc pleniùs.

n Vel non. ¶De hoc in cle. eodem tit. c. vlt. gl. 2.

o Dilecto. ¶Vide, quod ibi scripsi in gloss. inepte. & facit, quod no. in cle. eod. titu. quamuis. in gloss. 2. ADDE Imo. in clem. causam. de elect.

p Significet. ¶Vide infrà. §. j. de officio. ver. porrò. & infrà de appe. §. j. ver. cæterùm. & ver. illud quoque.

q Statuimus. ¶lib. vj.

a appellatio,non intelligitur fuisse citatus[a]:si verò illi fuerit insinu
10 ata,procedetur contra illum,tanquam contra cõtumacem:† qa
terminus,seu citatio iuris habetur pro peremptorio,vt ext. de ap
b pel.oblatæ.& c.sæpe.& in præd.c.statuimus[b].Et aduerte,quia de
nunciari debet alicui facie ad faciem,appellatum esse contra eũ,
vel in domo eius:aliter verò credere non tenetur,ff.de excus.tut.
l.scire.§.j.ff.quod vi,aut clam,l.autem.§.j.ff. quæ sent.sine app.re-
scin.l.j.§.item cùm ex edicto.extr.de do.& contu.causam,quæ.in
domo videlicet,in qua degit,& larem fouet,ff.de li.ag.l.i.§.j.ff.de
dam.infect.l.4.§.prætor.C.de anna.excep.vt perfectius.Nec tene
tur credere,vni vel pluribus,contra illum appellatum fuisse asse-
rentibus,nisi ei,vel per publicum instrumentum,vel per sigillum
authenticum fides fiat,vt no.s̃.de citat.§.sequitur.prope prin. Ve
runtamen non semper appellatio extra iudicium facta,est citatio
quin oporteat appellatum de nouo citari:quod dic,secundũ Pa-
11 pam,vt extrà de maio.& obe.dilecti.¶† Quid si procuratori ipsi
us appellantis fuerit denunciata appellatio aduersarij: vel quid si
ipse procurator domino ignorante appellauit:nũquid in istis ca-
sibus scientia procuratoris preiudicat domino ignoranti,vt intel
ligatur citatus,& sic contra eum valeat procedi in curia Romana
sine noua citatione?Et videtur, quòd non.quia factum,vel scien
tia procuratoris non nocet domino,nisi postquam scit,ff. quan.
app.sit,l.j.§.fi.vbi tempus scientiæ domini spectatur,vt extrà vt li-
te non contest.c.j.in fi.& ff.de procur.ignorantis.Sed sapientibus
curiæ visum est contrarium: quia procurator personam domini
repræsentat,vt ff.de procur.sed & hæ.§.defendere.extrà de elect.
in causis.& scientia eius domino præiudicat,ff.de tribut.procura
tor.Et cùm hæc appellatio sit loco citationis,sufficit,ꝙ ad procu
ratorem perueniat,extrà de do.& contu. causam, quæ.ibi tamen
c loquitur,quando dominus non inueniebatur.Ego dico[c], quòd
iste procurator aut habebat generale mandatum:& tunc obtinẽt
prima iura:aut speciale ad causam.in qua appellatur,& tunc verũ
est,quod sapientes prædicti dicũt.hoc probatur ff.de lib.cau.imò
ff.de contrah.emp.in huiusmodi.extrà de testi.ad hæc.aliàs inci-
d pit,præsentium.§.cæterum[d].extrà de procu.dilectus.tunc enim
eius factum & scientia præiudicat domino:quia videtur etiam ei
12 præcepisse,quòd appellare posset. ¶† Hinc est, quòd ꝓcurator
tenetur appellare,vel saltem domino denũciare,quòd appellet:
extrà de procur.non iniustè.& C.eo.tit.inuitus.Quod si nõ facit
imputet sibi dominus,qui,talem constituit,ff.de mino.l.cum mã
13 dato.de hoc s̃.§.j.versic.breuiter.¶† Sed pone,quòd processum
est in curia contra appellantem absentem:postmodum ille venit
nunquid admittetur ad prosequendam & defendendam causam
suam?Respõdeo,admittetur in eo casu,in quo inuenerit causam
ipsam,vt videlicet vlterius procedatur,nulla contradictione,vel
e disputatione super primis actitatis admissa[e]. ¶† Quid si vult iudi
14 cẽ appellationis recusare,dilatorias fori ꝓponere,petit libellum
sibi dari,litis ꝯtestationem fieri,& huiusmodi? Respondeo: non
audietur in eo casu,in quo,si pręsens fuisset,eis omissis postea nõ
audiretur, secundum B. Comp.verbi gratia: ex quo iudex appel-
lationis incepit procedere in causa,examinando negotium prin-
f cipale,vel etiam appellationis[f],vel ẽt postquam fecit partem ꝑ-
sentem iurare de veritate dicenda,quod iuramentum post litem
cõtestatam ꝑstari consueuit,recusatiõis exceptio nõ admittetur:
vt extrà de re iud.inter monasterium.Item postquam pars ꝑsens,
testes ꝓduxit,cùm tunc perinde habeatur,ac si litis cõtestatio fa-
cta fuisset,non poterit pars superueniens petere libellũ,vel exce-
ptionem fori ꝓponere, vel quòd fiat litis ꝯtestatio, petere,quin
pars absens pro præsente habeatur,ext.de dolo & cõtu. veritatis
Si enim præsens fuisset, non potuisset eam ꝓponere. si eã ab ini-
g tio omisisset,ff.de comparit.in termi.ver.attendas[g]. ¶† Item ap-
15 pellãs debet esse cautus,vt appellet in scriptis,vt s̃.in prin. ¶ Itẽ
debet instanter intra 30.dies apostolos petere,vt præ.§.sequitur.
h ¶ Item si appellans velit[h],debet venire instructus ad totam cau
sam,vel mittere aliquẽ:aliter reputabitur nõ appellans,extr.eod.
c.cordi.¶ Item debet solicitè ꝓcurare, vt causa intra annum ter-
minetur,j̃.§.proximo:& si alterum horum deficit, non valet ap-
pellatio.¶ Item etiam caueat,quòd diligẽter obseruet,quod no.
16 s̃.ver.hoc etiam not.¶ † Sunt quoque & aliæ cautelæ,quæ sunt
de Bene esse.Primò,quòd offerat se paratum statim ꝓbare causã
propter quam appellat:& si nõ admittitur,magnum ex hoc cõse
queretur incommodum.nam hoc coram iudice appellationis ꝓ
bato.non cogitur ꝓbare veritatem causæ,propter quam appella
uit.satis enim apparet grauamen , eo quòd eum nolit admittere
i ad probandum,vt in predicto c.interposita[i].& j̃.§.nouissima.ver.
17 illud.¶† Debet autem sic appellans dicere:
FORMA.Cùm me grauaueritis,eo quòd in causa talem excepti
onem admittere recusastis:quam exceptionẽ & grauamen doce
re sum paratus,& me offero probaturum,idcirco appello,&c.nõ
autem dicat, Appello, quia me grauatis, & grauamen me offero
probaturum.oportet enim,quod primò se offerat probaturum,
& postea appellet:& ꝑ exceptionem nõ admissam: & quia non
admittitur ad ꝓbãdum,vt prædixi. Alioquin si primò appellat,&
pòst se offerat ꝓbaturum,vt iam dixi,tunc oportebit eum coram
superiore grauamen,seu veritatem causę ꝓbare,cùm iam tota cã
deuoluta sit ad eum:& quia non appellauit,ideo quia nõ fuit ad-
missus ad probandum. Argu. tamen contra præmissa, quòd licet
probet coram iudice appellationis,ꝙ se obtulerit probaturũ co-
ram eo,à quo appellauit,nec fuit admissus ad probandum,nihilò
minus teneatur probare veram esse causam appellationis,ext.de
test.ex parte Adæ.sed illud in peremptoria exceptione:dec. verò
18 interposita.loquitur in dilatoria,vt ibi not.¶† Tu dic,quòd aut
propter exceptionem propositam,propter quam non admissam
fuit appellatum , fieret aduersario præiudicium circa negotium
principale,si haberetur pro probata,& tunc habet locum dec.ex
parte.ibi enim præiudicaretur super principali, si exceptio cõtra
testes proposita haberetur pro probata: quia forte non habẽtur
alij testes,vt extra.de re iud.cùm I.& A.Idem esset in exceptione
excommunicationis, licet nõ sit peremptoria: quia si haberetur
pro probata,semper repelleret agẽtem,& sic fieret præiudicium
prosecutioni negotij principalis,licet in veritate non esset fortè
excommunicatus.Idem etiam in exceptione præscriptionis, per
quam fieret præiudiciũ aduersario,si haberet̃ pro probata,ext.de
præscri.de quarta.Idẽ etiam in exceptione pacti de nõ petẽdo vs
que ad longum temp⁹,scilicet decem,vel viginti annorum: quæ
si probata haberetur , præiudicaret:& licet non omnino, tamen
vsque ad dictum tempus.Et ita illud non obtinet solùm in pem-
ptoriis,sicut B.dicit:imò in quibusdam dilatoriis,vt dixi. Aut non
fieret præiudicium,vt quia proponitur exceptio consanguinita-
tis,vel alia huiusmodi,contra iudicem, vel contra rescriptum,qa
non fuit per procuratorem obtentum,& huiusmodi: & tunc lo-
k cum habet decr.interposita[k]. ¶† Secundò debet esse cautus ap-
19 pellans,vt attendat,an sibi expediat assignare terminum ad pro-
sequendam appellationem,vel non:quod potest facere,vt extrà
eo.oblatæ.& c.personas.& talem,scilicet an longum,vel breuem
vt si statim paratus sit appellationem prosequi,tunc breuem:ali-
oquin longum, iuxta suum arbitrium, dum tamen non vltra an-
num. Annus enim,qui à iure indulgetur,vt j̃. vers.prox.non inci-
pit currere,donec terminus ille lapsus fuerit, cùm intra eum nõ
possit,etiam si velit,in causa huiusmodi procedere,vt in prędicto
c.oblatæ.quia impedito agere non currit præscriptio,vt C.de an
l na.except.l.j.in fi.secundum P.[l] ¶† Tertiò debet esse cautus,vt ñ
20 curet,quòd eius appellatio admittatur à iudice,vel quòd appro-
betur à parte:quia si hoc non fiat,sufficit ei tunc mittere procura
torem ad impetrandum & contradicendum tantùm,& super ap-
pellatione literas impetrare,vt eo.titu.interposita.§.j.appellatus
autem

ADDITIONES.

a Citatus.¶ De hoc,& de ver.seq.dic,vt in cle.de elect.causam.
b Statuimus.¶ lib.vj.
c Ego dico.¶ Hoc approbatum est per cle.de elect.causam.
d Cæterùm.¶ lib.vj.
e Admissa.¶ Est simile,vt lite pendente,c.ij.lib.6.
f Appellationis.¶ Quod facit,ex quo cognouerit illa interuenisse per quæ patet causam esse in curia: & vtile est hoc pronunciare, vt scripsi de elect.c.j.lib.vj.super gl.de iure.
g Attendas.¶ De his not.de elect.c.j.lib.vj.in gl.vbi enim.
h Velit.¶ Super hoc petit.
i Interposita.¶ Vt ibi satis notatur super verbo, offerens.nõ puto hoc casu sufficere verbalem oblationem,sed requiritur realis, & quòd propter illam non admissam appellauerit:ibi vide,& j̃.§.pe. super ver.illud quoque.
ADDE,vt latiùs per episc.Alexand.in d.ca. interposita.vbi ponit xviii. fallen.quòd appellans , qui offert incontinenti se probaturum exceptionem admissam esse,non habet necesse probare veritatem exceptionis:inter quas in xvj.est ista Ioann. Andre. contra quam dicit communem opinionem esse in contrarium.Latiùs ibi vide.
k Interposita.¶ Veriùs tene,quòd dixi in præ.decre.ex parte.super gl.ad hanc.scilicet quòd probare probationes exceptionis nõ ad missas,licet sufficiat ad iustificandum appellationem,si propter id fuit appellatum, ad effectum tamen exceptionis consequendum in principali oportebit veritatem exceptionis probari , si sit dilatoria,vel peremptoria,vt ibi dixi.
l Secundum P.¶ Hoc not.in decr.vt debitus.Tu dic contrà,vt dixi in c.sæpe.super gl.pe.

autem nullo modo tenetur prosequi,nisi velit.Si verò admittat, vel approbetur,tunc necesse habet ire, vel procuratorē sufficiē-tem mittere ad causam appellatiōis in termino pręfixo:alioquin appellato prosequenti condemnabitur in expensis,& eo.tit. Nicolao,& c.sæpe.& tunc etiam appellatus non cogitur venire,nisi velit:quia potest, si vult, causæ renunciare: & quia contra eum absentem potest prosequi in causa appellationis,vt eo.tit.per tuas. Quòd si appellatus non solùm appellationem approbet, sed
a etiam dicat,quòd velit causam [a] apud sedem apostolicam tractari,tunc vtraque pars tenetur venire,vel mittere sufficienter,non solùm ad causam appellationis,imò etiam ad prīcipalem,vt cùm actis& monimentis omnibus ad causam facientibus,vt eo.ti.cor di.§.j.& sic addetur illi,Nicolao.licet hæc additio iniquitatem cōtineat, inuenta fortè, vt causas ad curiam trahat, sicut & illa de
b elect.statutum [b].Vel dic [c],quòd iusta est. Nam cùm causa appel-
c lationis habeat in curia tractari,vbi approbata, vel admissa est, vt
21 suprà & infrà patet:†si pronunciabitur bene appellatum,ibi debet causa principalis per consequens agitari,vt not.in c.vt debit⁹ in gl.hic patet.& ii.q.vi.in fi.Et sic oporteret nouas ꝓcedi inducias ad portandum acta& munimenta causæ,&nouam citationem
d fieri:quia aliter non procederetur,vt extrà eod.sæpe.& c.cordi [d]. & sic lites prorogarentur contra mētem iuris,C.de iu.properandum.extrà de dolo& contu.finem.licet aliud sit in electionum& & prouisionum negotiis,in quibus terminatio appellationis articulo sine noua citatione procedetur propter celeritatem extrà de elect.statuimus.extrà de app.oblatæ.in fi.quia tunc appellatio est solùm prouocatio ad causam,seu citatio,vt s.ver.cautus etiā.
22 ¶† Imò etiam plerunque simul tractantur causa appellationis, & negotium principale:videlicet qñ in cā appellationis venit ipsum negotiū principale: vt quādo appellatur à diffinitiua,vel ex tali causa,quæ sufficeret,si probata foret,ad diffiniendum negotium principale,vt si capitulum appellet ab executore,ne cogatur ex aliqua causa ad receptionem T. vel ne sibi prouideatur in ec-
23 clesia sua,& huiusmodi. ¶†Et nota, quod si appellatus causam in curia voluerit agitari, hoc expresè debet dicere,cùm appellatio interponitur.Vnde consulo appellanti,quòd inde fieri faciat publicum instrumentum,per quod ex hoc constare possit.Si eñi postquàm appellatus appellantem vexauerit faciendo eum venire ad curiam,secundum præmissa, velit causam extra curiā agitari, non audietur: imò punietur: quia nisi venerit instructus ad causam,contra eum,tanquam contra contumacem,procedetur, vt in c.cordi.§.fi.vbi de hoc:sed & nisi dum appellatus appellationem approbauerit,& expresè dixerit,se velle cām in curia agitari, quamuis postea illuc venerit, nihilominus appellans poterit super appellatione impetrare, non obstante appellati contradictione.& sic multi sapientes dixerunt,& probatur in præ.c.interposita.§.j.& arg.in his,quę not.s.de excep.§.viso.ver.sed si iudex. & hoc in ciuilibus & criminalibus.¶In electionum autem &prouisionum negotiis,quæ per simplicem appellationem hodie absque probatione partis,vel receptione iudicis ad curiam deuoluūtur,vt in præ.c.statuimus.si vtraque pars præsens sit ī curia,potest appellatus dicere,volo,quòd omisso appellationis articulo in cā procedatur, licet appellatio non fuerit per ipsum aliàs approbata,nec dixerit,quòd causam volebat in curia tractari,& appellāte inuito super principali agetur,dummodo iudex appellationis, q̄ attentata sunt post appellationem extra negotium principale reuocet:putà, si fuit excommunicatus, vel in expensis condemnatus post appellationem:quia his reuocatis non interest sua prose-
24 qui appellationem,vt iam dictum est.¶†Illud autem scias,quòd quamuis appellatio , etiam sine causa interposita , deferat causas episcopatus ad apostolicam sedem,contra mentem illius constitutionis,vt debitus.in fi. vt in const.Alexan.IIII.de elec.dilecti. Sed hodie nobis instantibus interpretationem recepit : quia si in episcopalibus,vel aliis dignitatib⁹ superioribus appelletur,in iudicio,siue extrà,expressa tamen causa manifestè frustratoria,non defert talis appellatio causam ad curiam:secus, si ex causa legitima appelletur:quo etiam casu potest appellās recedere ab appel-
e latione interposita,vt in constitutio.Greg.X de electio.quāuis [e].
25 vbi dicemus de hoc.¶†Porrò quod suprà dixi,ad probationem partis,vel ad receptionem iudicis operari,vt quis sufficienter causam in curia prosequi teneatur, verum est,secundum B.in appellationibus ante sententiam & litis contestatione interpositis.nā cùm appellatur à sentētia diffinitiua,non refert,an appellatio admittatur,vel approbetur:vel non:sed hoc solùm cōsideratur, vtrū terminus sit à iudice,vel ab appellante præfixus: & tunc vtraque pars tenetur ire, vel mittere sufficientem procuratorem ad totā causam:aliàs contra eum procedetur tanquam contra contumacem:quia hic terminus vim habet peremptorij,vt extrà de renū. veniens.vbi hoc ipse not.& ad hoc facit in præ.c.sæpe.ver.saluis. facta relatione ad præcedentia,& eo.tit.per tuas.Vin.tamen not. in præ.c.veniens:quod etiam,vbi appellatur à diffinitiua,si appellatio recipitur,vel approbatur,tenentur partes mittere sufficienter ad causam:alioquin sufficit mittere ad imperrandum,vel con tradicendum:& sic habet locum exceptio,vel approbatio,secundum eum,etiam quando appellatur à diffinitiua.Et videtur casus pro eo expressus,extrà de appellat.oblatæ.in prin.ibi,nec delatū, &c.vbi hoc idem not.do.meus, qui etiam super hoc à me requisitus idem mihi cum deliberatione respondit, & induxit pro se, quod not.secundum eum,in c.interposita. §.j.hoc etiam idem ꝓbatur ff.de appel.recip.si cuius.& C.de app.si appellationem.Ego
f credo [f],saluo consilio saniori, quòd cùm appellatur à diffinitiua, delatio iudicis nil operatur : quia tunc iudex non potest non deferre appellationi:tum,quia functus est officio suo,vt ext.de officio delega.in literis.tum quia tunc non quæritur,ex qua causa appelletur,vt extrà,de app.cordi.§.his quæ. ideoque sua delatio nil operatur.& in hoc bene dicit B.& alii malę.Nec obstat c.oblatæ. quia factum narrat,sicut contingit. Item non obstant leges præ-
26 dictæ.†iudex enim dicitur non recipere appellationem: quia aliquid facit in eius præiudicium,fortè sententiam exequendo,vel apostolos non concedendo,& huiusmodi. Recipere autem dicitur,cùm contra ipsam nil attentat:veruntamen talis receptio nullius est effectus,vt dixi.Potest tamen tunc iudex appellanti præfigere terminum ad prosequendum appellationem: veruntamen hæc præfixio sola non arctat appellantem mittere sufficientem: imò sufficit sibi mittere ad impetrandum:quia impetrare est prosequi, & initium exercere appellationis. Et idem dico,si pars appellans præfigat terminum,vbi appellatio non approbatur à parte : quia tunc sufficit partibus mittere solùm ad impetrandum & ad contradicendum,vt in præd.capit.oblatæ. versicu.& quidem. & in hoc minus bene dixit B. Termini ergo præfixio sola, quo ad effectum deferendi causæ examinationem ad curiam,non sufficit,vbi non præcedit delatio iudicis,vel appellatio partis,vbi autem parte approbante appellationem à sententia interposita terminus pfigit à iudice,vel ab appellāte,tunc dico idē,qd in appellationibus ante sentētiā,vt partes teneātur ire,vel mittere sufficienter:& hoc ex vi approbationis, non termini præfixionis: & sic potest intelligi,quod not.eod.tit.Nicolao.& in præd.decret.cor
27 di.& in hoc malè dixit B.& alij. ¶†Operatur autem sola præfixio termini facta à iudice,vel à parte,absque delatione,vel approbatione,vt terminus ille pueniri non possit ab aliqua partium in impetrando,nisi de hoc faciat mentionem,vt in c.oblatæ.hic autem

ADDITIONES.

a Causam.¶Supple,principalem.
b Statutum.¶lib.vj.
c Vel dic.¶Turbor,quòd non dixit,Imò dic.Ponderare debuerat quòd Innoc.IIII.fuit auctor decret.cordi.ad cuius defensionē contra præmissa,vltra id,quod subdit,est aduertendum,quòd decreta.cordi.non arctat appellatum inuitum:quod si esset, potuisset auctor reprehendere,nisi causa subesset, vt in negotiis prouisionum.Constat autem,quòd appellans à grauamine,hoc cōcludit, quòd vult reuocat grauamine causam principalem esse coram iudice appellationis.Si ergo appellatus consensit,& Papa statuit,quòd eo casu ambæ partes veniāt instructæ etiam super principali, exprimat actor, contra quem est iniquitas, quam allegat: hoc,quo ad primum.Secundum est, quòd finito articulo appellationis pro,vel contra appellantem,si Papa viderit expedire,procedetur in curia super principali,ponderato,quod dixi de primo: & quòd arbitratus Papæ reseruatur super expedienti: multum errat,qui asserit hoc iniquum. Tertium est,quòd de voluntate partium poterit omitti articulus appellationis,&super principali procedi,ex quo istud tertium partium volūtati relinquitur,quis potest dicere hoc iniquū? Dicet auctor, potuisset causa delegari ad partes: quòd fortè intendebat appellans.hoc fateor,quòd potuisset.Sed nunquid Papa, vel alius iudex iniustitiam facit non delegando?vltra id quis modus est verisimilior ad finiendam litē,iste, vel ille?cùm forsan citiùs erit expeditum negotium principale,q̄ exceptiones contra delegatos,vel contra rescriptum propositæ: qua de cā beneficialia sunt in curia:inde impatiēs fui illum reprehendi,qui per text.& gl.dedit nobis argumentum scientiæ notabile.mansissemus autem amici, si recedendo à reprehensione dixisset,Imo dic,&c.
d C.cordi.¶lib.vj.
e Quamuis.¶lib.vj.
f Ego credo.¶Hoc est,de quo honoraui autorem in præ.decr.Nicolao.super j.gl.

tem termini præfixo,per quem tempus iuris coarctatur,fieri potest per partem appellantem,vt extrà eo.oblatæ.ver.licet igitur. & §.versi.2.& non per appellatum,nisi præfigat terminum iuris. grauare enim esset appellantem,qui in causa appellationis actoris vicem sustinet, & qui probare habet meriti terminum ex voluntate rei,seu appellati,ff.qui sati.cog.de die.in prin.4.q.3.§.spa
28 tium ver.ei autem.& C.de integ.rest.petendæ.¶†Non ergo potest appellatꝰ abbreuiare terminum,seu beneficium à iure appellanti concessum ad prosequendum appellationem,vt 27.dist.de
a his.nec his contradicit decret.de app.cordi [a].& iunge hoc.quod est j.§ proximo,ver.item pone.& seq.Quod autem dixi,delationem iudicis operari,vt partes teneantur ire,vel mittere sufficienter ad curiam Romanam pro tota causa,verum est, vbi cōstat de
29 iurisdictione iudicis deferentis. †Quid enim si excipitur contra iudicem delegatum,quod non potest esse iudex in aliqua causa: ipse verò,hoc non obstante,procedit: quare appellatur ab eo,& ipse defert appellationem:certè talis delatio,licet causam appellationis deferat ad curiam illic tractandam, quia nondum cōstat illum non esse iudicem, non tamen causam defert principalem: imò Auditor appellationis probata coram eo huiusmodi exceptione,vlterius in principali non procedet ex virtute talis delatio
30 nis.¶Quid si quis ita dicit proclamo vel prouoco ad sedem apostolicam?dic,quòd habetur pro appellante.Potiùs enim attenditur in talibus mens,quàm verba:vt patet extrà de ap.ad audientiam.& de verb.sig.si intelligentiam.& c.præterea. & de consecra. distin.4.nullus.

ADDITIO.

a Cordi.¶Vbi hoc Inno.vt ibi scripsi super ver.petierit.ADDE ad versi.si.quòd nil refert,an quis dicat,volo causam meam audiri à Papa,vel expressè ad ipsum appellet:ita gl.no.in c.quoties.ij.q.6. per tex.in c.dilecti.in deci.extr.de appel.

SVMMARIVM.

¶Appellationis prosecutio intra quæ tempora fieri debeat.

1 *Appellans à sententia excommunicationis,si non prosequatur,an maneat sententia rata.*
2 *Appellans à sententia excommunicationis,si iusto impedimento detentus appellationem non prosequatur,an maneat sententia rata.*
3 *Iustum impedimentum qualiter intelligatur in non prosequendo causam appellationis.& nu.8.*
4 *Causa intacta quando dicatur absque damno moræ.*
5 *Celeritas iudicij sæpe iustitiam exorbitare facit.*
6 *Appellator non prosequens cām appellationis causa infirmitatis, si super hoc non habeat testes,an suo stabitur iuramento.*
7 *Appellator copiam iudicis,ad quem appellauit,non habens,an excusandus veniat à prosecutione suæ causæ.*
9 *Causam appellationis non prosequenti sola negligentia imputatur.*
10 *Terminus ad appellationem prosequendam datus an possit restringi.*
11 *Is,contra quem opponitur,quòd non fuerit prosecutus appellationem,qualiter probare debeat se impeditum fuisse.*
12 *Terminus iuris in causa prosequendæ appellationis an possit præueniri.*
13 *Impetrans auditorem intra tempora ad prosequendum appellationem assignata,an ipsa tempora videatur obseruasse.*
14 *Constitutio de termino ad prosequendam appellationem requirit principalem vel procuratorem.*
15 *Non veniens intra dies statutos ad prosequendam appellationem,et non comparens,an poterit se ex facto aduersarij iuuare.*
16 *Tempus ad appellationem prosequendam à iure indultum nemini est auferendum.*
Iudex appellationis an habeat iurisdictionem, vel possit cogere prosequi ante terminum à iure præfixum.
17 *Iudex appellationis,an possit ex officio suo partibus præsentibus terminum ad appellationem prosequendam præuenire.*
18 *Iudex,à quo appellatur,potest ex causa abbreuiare,vel prolongare terminum appellationis.*
19 *Terminus prosequendi appellationem quandoque præfigitur appellanti ad iter arripiendum.*
20 *Appellatus negans aduersarium appellasse,an si diu super hac negatione disceptauerit,poterit prædictam appellationem postea prosequi.*
21 *Appellationem prosequi prohibetur,qui terminum petiit ad satisfaciendum, vel pactum fecit de satisfando.*

7.§.Nunc breuiter transcurrendum est, intra quæ tēpora debeat appellatio exerceri.Dic,quòd regulariter intra annum,vel ex iusta causa intra biennium:intra quod tempus appellatur per se in contumacia appellati , vt communiter cum aduersario litem exequatur:quo trāsacto,lite non completa,rata manet sententia,quia tunc appellatio annullatur,C.de temp.appel. auth. ei qui appellat,aliàs incipit,si quisq; est.ij.q.vj. ext.de ap.constitutus.nisi iudex, à quo appellatur,tempus breuius moderetur:quo elapso,lite non completa manet rata sententia,extr.e.cùm sit Romana,& c.sæpe.Quando autem incipiat an-
1 nus ille currere,dixi s.prox. ver.2. †Vtrùm idem sit in sententia excommunicationis.vt si appellans non prosequitur appellatio
a nem,sententia rata manet,no.secundū Papā,in præd.c.sæpe [a].Datur etiam prædictum tempus,non solùm cùm appellatur à diffinitiua,sed etiam cùm appellatur ab interlocutoria,vt in præ.c.cùm sit Romana.in princ.ibi,quòd si ante sententiam,vel postea,&c. Et etiam cùm extra ius appellatur,vt e.ti.constitutus.vbi de hoc. Hodie tamen dic,vt j.vers. hoc autem certum.Terminus autem statutus à iudice,vel à parte,vim obtinet peremptorij,extr.eo.sæ
2 pe. ¶†Præmissa verò fallunt, cùm appellatus iustè impeditus n̄ potest prosequi appellationem.nam tunc non manet rata sententia:imò appellationem post biennium prosequitur, eo.tit.ex ratione.Iustè autem impeditur,si ipse, vel eius procurator in itinere capiatur,& huiusmodi,C.qui pe.tut.vel curat.cùm à matribus extr.de pignor.c.pe.vel propter infirmitatem, vel tempestatem, vel inopiam,v.q.3.si non ægrotans.extr.de do.& contu.cùm di-
3 lecti.extr.de solut.c.pe.vel aliam iustā causam.¶†Item,secundū quosdam, iusta causa potest esse,si fortè vnus mensis,vel duo fuerūt de primo anno feriati,ita quòd iudex nō cogebatur pronūciare,ff.de arbit.si feriatis.vel aliàs fuit iustè impeditus.nam tunc tantundē habebit de anno sequēti, ff.de minor.l.fi.ff. de his,quæ in frau.cred.ait prætor.ver.si conditionalis. C.de testa.milit.quo tempore.dummodo agat ante finem anni:quia sic videtur morā purgare,ij.q.vj.appellatore.secus si expectet vsque in finem:quia tunc nō potest purgare moram, vt dicunt, ff. de ver.oblig.si Sti-
4 chum.§.j.ff.de peric.& commo.rei ven.l.illud.¶†Item iusta causa est,cùm lis est in consistorium principis inferenda,nec Imperator proceres cōuocare potest ad causam audiendam. tunc enim causa intacta manet absque damno moræ,vt 2.q. 6.anteriorum. ver.ad hoc.& l.sed lis,quæ speratur.vt extr.de appel.ex insinuatione.Idemque est in curia domini Papæ:qua ratione& propter alias,de quibus habes aliquas extra de ap.sæpe.quandoq; ibi quæstiones plus debito prorogantur:sicut patet in causa decimarum Anglicana nunc coram nostro pendente examine,quæ ante nostræ natiuitatis tempus,qd̄ est 34.annorum,fuit ad apostolicæ sedis examen per appellationem perlata,nec adhuc est causa appellationis sopita:quinimò nec lis est in ea contestata:tamen vnum est remedium, quia finaliter ibi veritas rādiu exagitata splēdescit
5 in lucem,vt 35.q.9.graue.¶†Alibi verò celeritas sæpe iustitiam exorbitare facit,arg.extr.de in integ rest.tum ex literis.§.prospeximus.sicut plerunq; in curia Franciæ,vbi iudiciarius ordo nō seruatur,experti sumꝰ.Iniquitas enim omnia præcipitat,de pœn.dist. 3.inter hæc hircum.Nec est sententia percipitāda,vt vj.q.j.c.quæro.imò ponderanda.nam tempore indigemus,vt aliquid maturiùs agamus,l.dist.ponderet.& æquo libramine librāda,xl.dist.om
b nis,qui.extra. de re iud.cùm æterni [b].Hoc etiam scias,q̄ etiam in curia Romana in causis ciuilibus & criminalibus patrimonij beati Petri,& in causis curialium bene quantum ad hoc ius commune seruatur:quia si quis eorum non prosequatur intra annum,vel biennium, & appareat de eius negligētia,amplius nō auditur,vt in præd.concor. Vbi autē apparet per acta causæ,vel alias euidenter de eius diligentia,putà quia libellum obtulit,&c.competenti tempore egit,sed per iudicē,vel propter subterfugia partis aduersæ,vel propter aliam inexcusabilem necessitatem sterit,quò minus causa fuerit expedita , non est quod ei valeat imputari, C. de
6 temp.ap.l.fi.§.illud.& ver.nisi ipse appellator.¶†Quid ergo si appellator fuit infirmus,nec habet testes super hoc, nūquid suo stabitur iuramento? Fortè sic, inspecta causæ & personæ qualitate,
c ff.de excus.tut.l.scire oportet.in medio legis [c], extr.quod metus causa,c.fi.&secundum præmissa etiam possunt prædicta iura intelligi, & sic sanctissimus Pater do. Clemens Papa IIII.fons iuris, nobis

ADDITIONES.

a C.sæpe.¶Terminatum est per dec.licet.de sen.excom.li.vj.quòd non conualescit:tamen illi denūciabitur,& vitiabitur,donec nullitatem sententiæ doceat.

b Cùm æterni.¶lib.vj.

ADDITIO.Adde ad ver.seq.ibi, qd ergo Guid. Papæ in q̄stionibꝰ suis in q.ccv.inci:in cā app.vbi latè,an appellātis iuramento stetur super impedimentis.Et adde,q̄ appellatio non ꝓsecuta pp paupertatē,excusat,vt per Mat.ī no.suis no.vl,&per Bal.in l.ij.§.si quis.in vlt.q.ff.si quis cau.vbi dicit,se liberasse quendam pauperē à pœna furcarū,qui cùm appellauit, propter paupertatē appellationē prosequi nō potuit:& istud pro sing.refert,& sequitur Frā. Cre.not.cxxj.incip.statuto cauetur.vbi dicit,quòd statutū disponens,quòd appellans debeat soluere certam gabellam,& aliquis non potuit soluere ex paupertate,non dicetur appellatio deserta.Henr.Ferran.

c Medio legis.¶§.sufficit.& facit, quod scripsi de dolo & contum eum qui.lib.vj.in gl.dubitatur.in fi.

nobis auditoribus seruari præcepit:& sic seruamus.Sed in causis totius orbis illuc per appellationem delatis nō potest rigor iuris per omnia seruari,cùm quãdoque oporteat remissiones ad prouincias remotas super variis articulis fieri,quæ non possunt intra breuis temporis spatium expediri: nihilominus tamen sæpe de
a hoc excipi videmus,sed rarò pronunciari [a]. ¶† Item fallunt præ
7 missa,cùm appellans non possit habere iudicis copiam,ad quem
b appellauit:vel non vult [b], vel non potest. procedere in causa, in auth.vt spon.lar.§.hæc quoque.Consulo tamē, quòd hoc publi
8 cè protestetur,vt extra.de app.c.fi.¶† Item iustum impedimentum est,si aduersarius petit dilationem,vel propter suam infirmitatem,vel sine causa.generaliter enim dicimus, quòd non currit huiusmodi prescriptio,si ius non redditur,vel propter defectum iudicis,vel rei,vt extrà de iudic.ca.pen.ff.ex quib.cau.ma.sed & si per prætorem.vsque ad §.quod verò. Necesse est tamen doceri voluisse agere, sed ex causa aliqua nequiuisse,vt in l.ea.§.si feriæ. C.de ann.except. vt perfectiùs.extrà de offic.iud.ord.pastoralis. Est ēt iusta causa,si testes fuerint impediti:vel si instrumenta nequeunt habere:vel si alicuius dolo impediatur prosequi appellationem,sed tūc ei succurritur per beneficium restitutionis in integrū,extrà de in integ.rest.ex literis.extrà de offic.
9 ord.c.pastoralis.§.fi.¶† Item fallunt,si tempore prosequēdę appellationis partes ad arbitros iuerint.nam tūc etiam post biennium causa reduci potest ad iudices appellationis,vt C.de temp.appel.l.j.auth.si tamen.& in auth.de app.Collat.8.& extr.de app.si
c gnificantibus [c]. & generaliter sola negligentia imputatur, vt ibi, & arg.ff.de excus.tut.scire oportet.Præmissa ferè omnia probantur.in auth.de his,qui ingre.ad app.in prin.& §.j.2.3.& 4.Istud autem scias,quòd imputabitur appellatori,si modicum tempus sibi restat de anno,& causam non incipiat intra annum:licet in anno nullo modo valeat terminari,vt in præd.auth.ei qui.Quæ & alia circa hanc materiam dic plenè,prout no.secundum Papam in p̄.
d c.ex ratione,de appel.[d] ¶† Licet autem detur annus, vel ex iusta
10 causa biennium,ad appellationem prosequendam,vel finiendā, tamen huiusmodi terminus restringitur quandoque ab appellāte,vt eod.tit.personas. & quandoque à iudice,à quo appellatur.
e Prorogari autem non potest nisi ex causa,vt eo. tit.ex ratione [e]. hæc probantur eo.ti.oblatæ.Ab appellato autem non potest restringi,

in causa principali,si perit instantia,non est periculum,cùm actio salua maneat:& ideo nō p̄t fieri ꝓrogatio,vt not.l.properādum. licet si pereat instantia in cā appellationis,est periculum appellāti,quia rata manet s̄nīa: facilior ergo debet esse prorogatio. item pro hoc facit l.ij.ff.de iud.§.fi.& §.iudex.& quod scriptum est per Azo.in Summa.de iur.om.iud.in ij.col. Et quia rigor iuris mitigari potest pactis ꝯhentium,vt in præd.l.fin.in fi.C.de temp. app.& gl.ibi posita.facit etiam C.de abolit.l.vlt.§.post hoc.Contrarium videtur tutius, vt ad instar triennij causæ principalis: & quia hoc tempus legale est limitatum ob cōmunem & publicam vtilitatē non in singularem fauorem paciscentis,pp quod vr̄ ꝓrogatio n̄ valere,ff.de pactis,ius publicum.& de iur.cal.l.ij.§.sed quia.Et qa §.fin.& §.iudex loquuntur de tempore mutato per delegantem aliqua speciali de causa,quę processit ex his,quę inter partes acta sunt:& ideo ibi valet consensus partium in prorogando: sed hîc est tempus legale & limitatū à lege,ponderata generali occasione,scilicet odio litium:nec possunt partes pacisci,ꝗ lex municipalis in sua cā locum n̄ habeat,ff.de legat.j.l.nemo potest.Nec teneret ꝓrogatio, si iudex interloqueretur tempora talia appellationum posse ꝓrogari:quia expressus est error.facit etiam C.de tēp. app.nemo.ibi,p̄missis duobus,quibus prorogari non p̄t hoc tempus subdit.Nec sub prætextu quodā altero:& sic ꝓrogationē excludit,vel partium pactionem.Item,vt dixi,instantiæ in cā appellationis plus sunt odiosæ,q̄ causę principales,arg.C.eo.tunc eos. in fin.& sic non de facili prorogandæ.Richardus copiosè tractās tenuit idem principaliter ex dictis s̄.ad hanc partem in prin. Et ꝙ tempora terminandarum litium ob publicam vtilitatem sint inducta.alleg.C.de iudi.properandum.in prin.& ibi no.&C.de tēp. appel.l.ij.in princ.Secundò assumit præd. l.nemo.per modum.s̄. expressum,cui contingit,in auth.eo.tit.de appel.Collat.8. vbi in fine sic dicit textus,aliis omnibus,quæ de appellatiuis certaminibus priscis dicta sunt legibus & à nobis in legum scripta codicib. in propriis virtute manentibus.cui conuenit,de his,qui ingre.ad app.§.si verò neuter.ead.Col.Sed quod de prorogatione dicitur statutum de iure non apparet: stabitur ergo legi Codicis, & eius tempori.Inducit etiam specialiter duas leges ff.loc.&conduc.l.si in lege.in prin.& de verb.oblig.qui Romæ.§.Callimachus.ad fi. Subdit autem nunc secundam quęstionem,scilicet,quid erit,si intra tempus statuti n̄ fuerit cā diffinita?Refert quosdam dicere, ꝙ etiam ex eadē instantia adhuc poterit diffiniri vsq; ad annum,vel ex iusta causa vsque ad biennium: quasi statutum illud magis sit inductum ad pœnam iudicis,saltem extraordinariam,si non finiat,ff.de pœn.sanctio legum.quàm ad modificationem causæ,vel instantiam contra ius cōmune:pro quo facit C.vt omnes,tam ciuil.quàm mil.l.vna,in fi.Ipse autem putat tempus statuti per omnia subrogatum esse in locum temporis de iure communi dati ad prosequendam appellationem:&ideo quibus casibus tempus iuris communis non currit,puta cùm stat per iudicem,vel cùm partes ꝯpromiserunt,vt in auth.si t̄n.&auth.itē si appellatione.C.de temp.app.non currit ēt tempus statuti.Item quibus casibus currit tempus iuris cōis,sed datur restitutio , vt no.in auth.ei qui appellat. eisdem hoc curret, & restitutio dabitur. Item quibus casibus currit tempus,& mortificatur causa& instantia appellationis vt in auth.præd.ei qui appellat.eisdē currit tempus statuti,&mortificabitur causa & instantia,vt sic per omnia fungatur vice temporis,ad quod subrogatur,vt ff.si quis test.liber.esse ius.fuer.l.j.§. hæc actio.de responsione ad l.C.vt omnes,&c.Et d̄ tertia,scilicet q.temporis statuti ad aliam causam criminalem,vel ciuilem,non appellationis,vide,quod dixi s̄.de deleg.§.restat.super vers.quid si in statuto fateatur non posse prorogari,quod esset dicere,si ꝓrogationem duplicari,vel amplius,quàm duplum concedi iudici ad procedendum continuè,possunt tamen partes,quæ prorogare vellent compromittere,vel expresè consentire prosecutioni causæ,supersederi ad certum tempus:& tunc nō current tempora iuris,vel hominis. Et fateri oportet in horū alterum numerari tempus statuti: & sic erit locus prædictæ auth. si tamen. & cle. quandiu.de app.

ADDITIONES.

a Pronūciari. ¶Aduerte qa mādatū Clemētis cōmēdabile fuit in curia,vbi difficile& qbusdā impossibile esset ducere testes ad curiā ꝯscios infirmitatis:& remissio plus esset impeditiua,vel occupatiua tēporis.q negotiū principale.In inferiorib⁹ ergo,vbi facilis esset ꝓbatio,putà cū de archidiacono ad episcopū,vel de episcopo ad archiepiscopū appellatū esset, nō esset sufficiēs ꝓbatio per quod idem puto de vicinis curiæ.facit, quod dictū de his est s̄.ver.prox.Nō sufficeret etiam talis ꝓbatio in casu decr.cupientes.ad euitandam eius pœnam, vt ibi patet in §. quòd si.ibi, apud sedem ipsam facere plenam fidem.&hoc,quo ad illos,de quibus loquitur ibi tex.

b Vult. ¶supple iudex.

c Significantibus. ¶Idem,quomodocunq; de partium expresso ꝯsensu causa prorogetur: & habet hoc locum in termino iuris & hominis,vt in cle.eo.titu.quandiu.fallit autem in casu ibi posito.

d De appel. ¶Vt ibi plenè scripsi post eum, & Host.super i.glos.ad quæ etiam addidi duas vltimas colum.&vide q.facti,quam posui super rub.de appel.

e Ex ratione. ¶Ibi non fuit ꝓpriè ꝓrogatio,quæ est idem,quod ꝓtensio,vel extēsio.In his enim oportet existere,rē,quæ debet extendi,vel protendi,sicut tempus, vel quæuis materia. Ibi autē cū biēniū esset elapsum.non extabat tempus protēsibile:fit ergo ibi noua temporis ꝯcessio ex causa beneficio restitutionis , vel iure cōi,vt ibi no.De primo vide s̄. de deleg.§.fi. ver.item quòd iuris. Scire debes,quòd do.meus in legibus hîc, & Richar.Ma. Paduæ disputauerunt ; an tempus datū per statutū ad finiendā cām appellationis,posset per partes prorogari appellationis iudice consentiente? Hanc primam breuiter, secundam prolixè tractarunt. prima incipit,dubitatum fuit Bonon̄.secunda,statuto cauetur,ꝙ iudex.Dominus meus ad literam dixit,si tempus appellatiōis ad causam exercedā non potest actari,vel prorogari per iudicem,vt not.in auth.offeratur.sed partium consensu videtur,quòd possit prorogari,cùm possit arctari, vt videtur innui C.de temp.ap.l.vl. in fin.ibi,vel vllum fatale,&c.ergo& prorogari.Item valet pactū de non appellando,vt præd.l.in fi.& ff.à quib.app.non licet, l.j.§. si quis.fortiùs ergo pacisci possunt de tēpore appellationis ꝓrogando.Item per tacitum consensum partium, scilicet per recursum ad arbitros ꝓrogatur,vt in auth.si t̄n.ergo fortiùs per cōsensum expressum.Sed,vt j̄.dicam,illa non est propriè ꝓrogatio.Itē

ADDE, quo ad primam partem,vt per episcopum Alexan. in d. c.ex ratione.& per Nouis.in l.ij.ff.de re iudic.per Alexan.in l.properandum,C.de iudic.per Paul.de Castr.in l.ij.s̄.allegata,vbi dicit videri text.in clem.si appellatio.de appel.quòd tempus datum ad prosequendam appellationem, potest consensu partium prorogari.Dicit etiam,se vidisse in ciuitate Lucana,quòd partes prorogauerunt tempus datum ad appellandum:&illud fuit obseruatū. ADDE etiam,vt per Alexan.consil.xxiiij.iiij.lib. Quo verò ad secundam,adde,vt per Paul.de Castr.cons.cclxxxvij.incipien.videtur dicendum.Panor.consil.xvj.incipien.in causa fratrum.libr.2. Ang.in dict.l.properandum. vbi dicit,quòd licet iudex non possit diffinitiuè pronunciare,potest tamen absoluere ab obseruatione iudicij.

stringi, vt s. §. pr. ver. pe. & vbi certus terminus à iudice vel ab appellante præfigitur ad appellationem prosequendam, literæ sup appellatione, siue ab appellato, siue ab appellante, impetratæ, tacito eo non valēt, vt in præ. c. oblatæ. & c. significantib. & c. sæpe. vbi de hoc. Vbi autem nullus termin⁹ præfixus est, potest, siue appellans, siue appellatus, intra terminum iuris impetrare, ita tamē quòd nimium non procurrat: puta plus quam per mensem, vt 2. q. 6. appellantem. vel etiam per minus tempus, dummō malitiosè non agat. verum licet appellatus impetret, quādocunque voluerit, vbi terminus non ab homine, sed à iure tantùm præfixus, non tamen poterit petere confirmationem sententiæ, nisi cùm vnus mensis de anno superest, vt præ. l. appellatore. appellatus tamen bene potest coram iudice sic obtento causam appellatiōis, quandocunque voluerit, prosequi. nam causæ continentia diuidi nō potest, C. de iu. nulli. extrà de sequest. poss. c. j. Vel dic, quòd coram iudice appellationis, & coram subdelegato ab eo, tam ippellans, quàm appellatus potest prosequi causam appellationis, etiam non expectato mense iuxta finem anni: argument. in præ. ca. oblatæ. versi. si verò. vbi dicitur, ꝗ coram iudicibus intempestiuè impetratis potest appellatus prosequi causam suam. Tertij dicunt, quòd quis potest semper impetrando literas causam prosequi, etiam anteꝗ̄ vnus mensis restat de anno: causam aūt ante il-
11 lud tempus prosequi non potest, secundum Papam. ¶† Hoc etiam nota, quòd si is, contra quem opponitur, quòd non fuerit prosecutus appellationem intra tempus iuris, probare velit se intra illud fuisse impedium, vt nequiuerit prosequi, potest hoc facere prius quàm lis sit contestata in causa appellationis, nec pri-
12 ùs fiet litis contestatio: & sic obtinuit. ¶† Hoc autem certum est quòd terminus iuris præueniri potest, non hominis vt extrà de app. vt debitus. Est autem terminus iuris, annus: vel ex iusta causa biennium, vt s. Est etiam & alius terminus, qui datur hodie, cùm appellatur super electiōne, postulatiōe, seu prouisione, vel occasione ipsarum. nam appellans, & omnes, quorum interest, per se, vel per procuratores ad causam instructos intra mensem debent iter arripere ad sedem apostolicam veniendi: & si aliqua partium non venerit, per viginti dies post aduentum alterius expectata, in electionis, postulationis, seu prouisiōis negotio procedetur. hæc
a leguntur extrà de electione, c. statuimus [a]. Et scias, quòd præsens non potest petere, vt procedatur tunc contra absentē, nisi docuerit se præmissa tempora obseruasse, deducto tempore competēti. Computatur enim mensis, & viginti dies, & tempus competēs quo in itinere fuerit. Sed nec is, qui tempora non absoluit, potest hoc contra aduersarium opponere, ff. de reg. iur. cùm par. xxv. distin. c. j. in fi. extrà de vsu. quia frustra. & arg. ext. de censi. cùm olī.
13 extrà de except. cùm ecclesiasticæ. ¶† Sed nunquid videtur tempora obseruasse, qui intra ea auditorem impetrauit? Dicunt quidam, quòd nō, nisi saltem aduersarium in audientia citari fecerit: quia non videtur expectasse aduersarium. nisi præsentiam suam & voluntatem prosequendi negotium per citationem manifestari fecerit. Alij dicunt, & hoc obtinuit, quòd sufficit auditorem impetrasse: vel adire intra tempora prædicta: ad hoc vt tempora seruasse videatur: quia prædicta constitutio ad obseruationem temporum non requirit, nisi quòd intra mensem iter arripiatur, & quòd pars veniēs ad curiam per viginti dies expectet alterum.
14 ¶† Quid si apparet auditorem obtentum, non tamen constat, quòd per principalem personam. vel per procuratorem? Non videtur sufficere: quia prædicta constitutio requirit principalem, vel procuratorem, vt ibi dicitur. Contrarium tamē seruamus. sufficit enim, si is, pro quo impetratus est, id ratum habeat, ff. de reg. iur. l. hoc iure. Nec in commissionibus, quas do. Papa in curia facit per schedulas, vel per cursores, exprimitur, ad cuius instantiā sit datus auditor: sed simpliciter dicitur, mādat dominus Papa magistro Gulielmo Durādi, quòd causam, quę inter tales super hoc
15 vertitur, audiat, & diffiniat. ¶† Sed pone, auditor, à quo appellatur, præfixit decem ad prosequendam appellationem, vt extrà de appe. ad hoc. & intra hoc tempus appellatus impetrat auditorem in causa appellationis. & citari facit appellantem. sicut fit quotidie. qui tamen non comparet intra illos decem dies: postea verò comparet, volēs appellationem suam prosequi coram eo, quem suus aduersarius impetrauit: opponitur ei, quòd non debet audiri, cùm intra decem dies nō fuerit suam appellationem prosecutus: quæritur, an sit audiendus? Respon. obtinuit, quòd non. cùm enim intra dies statutos non venerit. non poterit se ex facto sui aduersarij iuuare, vt s. de pos. §. 8. versicul. sed secundum. quia verum est, quòd ipse non fuit appellationem prosecutus in termino sibi præfixo. vt in præd. c. ad hoc. argumen. C. de integ. resti.
16 petendæ. & s. §. j. versi. sed quid si ille. ¶† Item pone, præfixus fuit à iudice, à quo appellatum est, terminus partibus, in quo se coram iudice appellationis præsentent. vt extrà de appel. personas. & c. seq. Partibus ergo in termino ipso coram iudice appellationis constitutis, appellans dicit, nolo adhuc prosequi appellationem, cum habeam adhuc ānum, vel biennium, vt s. nec enim qs inuitus cogitur agere, vt C. vt nemo inuitus, per totum. Respon. obtinuit, quòd non cogitur. licet enim iudex prædictum terminum sibi potuerit præfigere, non tamen potuit sibi tempus à iure indultū auferre: quia iuris beneficium nemini est auferendum vt 28. distinct. de his. & extra de secundis nup. c. pe. & fi. & hoc satis determinauit ex his, quę not. extrà de appel. cùm sit Romana. in gloss. argumentum. quòd iudex. Appellatus tamen poterit libellum offerre, & confirmationem suæ sententiæ petere, vel cassari illius appellationem, eo. titul. oblatæ. versic. si verò non sit. & argum. C. quomodo & quando iudex, authen. qui semel. & sic indirectè ille cogetur suam appellationem prosequi: & sic seruamus. de hoc, secundum dominum meum, extrà de appel. cordi. §. post hoc. & iunge hoc, quod est s. §. prox. ver. porrò. & seq. Quid si statutus est à iudice terminus appellato ad prosequendam ap-
b pellationem: ipse verò venit diu ante terminum [b], nunquid ante ipsum terminum cogetur appellatus respōdere coram iudice appellationis? Et videtur secundum præmissa, quòd non: quia nec iudex appellationis habet iurisdictionem ante terminum, C. de di la. l. 3. Imò appellans tacitè, vel expressè potest renunciare appellationi, extra de appel. ad aures. & c. personas. & c. directè. & c. reprehensibilis. & c. sæpe. extrà de offi. del. gratū. C. de iure emph. l. fi. §. 2. 2. quæst. vj. si quis libellos. Argum. contrà 2. quæst. vj. appellatione. C. de temp. appel. l. fina. §. in his. extrà de appel. oblatæ. de
c poen. distinct. j. prædixerat. Super hoc dixit Vince. [c] † quòd iudex
17 appellationis ex officio suo potest partibus pręsentibus terminū præuenire: sicut & iudex, à quo appellatur, potest ex causa abbre-
18 uiare, vel prolongare terminum. tu dic, vt s. ¶† Item quid si pars quæ præfixit terminum ad prosequendam appellationem, mittit procuratorem ad prosequendum, non tamen prosequitur? Respon. non excusatur. debuit enim prosequi, ff. man. si procurator §. si tutores. Argum. contrà, quòd sufficiat mittere, extr. de appel.
d Nicolao [d]. & ff. coram odat. l. argentum. ¶† Et not. quòd quan-
19 doque præfigitur terminus appellanti ad iter arripiendum vt ex
e trà eodem. peruenit. & de elect. statuimus [e]. de re iu. cùm causam. quandoque ad repræsentandum se domino Papæ, vt eodem tit. personas. & c. significauit. quandoque ad terminandam causam appellationis, vt eo. titu. cum sit Romana. & 2. quæstio. vj. ei qui. sed hoc tantum à lege, & non ab homine, vt eo. titulo, insinuatione. Non autem potest pręfigi terminus, intra quē redeat à prosecutione appellationis, nec etiam à lege præfigitur, vt eo. titul. ex insinuatione. & 2. quæst. vj. anteriorum. Et nota. quòd vbi datur terminus ad prosequendam appellationem, sufficit intra illud
f iter arripere, vt extrà de re iudic. cùm causa. de elect. statuimus [f].
20 ¶† Sed pone, appellatus veniens ad iudicem appellationis negat te

ADDITIONES.

a Statuimus. ¶libro vj. In cathedralibus, vel regularibus ecclesiis, quarum confirmatio spectat ad Papam ex appellatione, vel immediata subiectione, seruanda sunt tempora decret. cupientes. e. titulo, libro vj.

b Terminum. ¶Vin. sic formauit: quid si ante terminum ambę partes sunt in curia: nunquid, &c.

c Vincen. ¶eo. tit. ad aures.

d Nicolao. ¶Vbi de hoc not. Vincent. soluit, vt ibi in j. glossa. Item ibi non fuit negligentia procuratoris, sed impotentia ex defectu mandati. Ad legem seq. responde per id, quod dixi de pig. significante. super gl. ergo non.

e Statuimus. ¶lib. 6.

f Statuimus. ¶lib. 6. Ista iura non probant id, ad quod inducuntur. In ista enim decret. ea parte statuitur terminus mensis ad iter arripiendum. Idem đ eodē termino intelligo dec. cùm cā. vt ibi scripsi sup verbo, inducias. vel aggrauando cōtemptum, dicit illum ñ solùm non prosecutum, sed nec iter arripuisse. simile extrà de renun. veniens. Ad prædicta facit, quod ipse auctor pmisit in proxi. vers. vbi tractans de termino ad iter arripiendum, allegat hęc duo iura. Sic etiam allegat gl. in dec. cùm causam. in dec. personas. e. ti. vbi tractat de his terminis. Potest tamen hoc dictum sic defendi. Prosecutio appellationis habet tres partes, scilicet principiū, medium & finem. Principiat autem prosequi, dum iter arripit, vt in d. c. statuimus. & c. cupiētes. e. tit. sicut & de alia lite dicitur de off. ord. quamuis. lib. 6. Tamen Inno. in dec. peruenit. 2. eo. tit. dicit, ꝙ itineris arreptio non sufficit: imò requiritur, quòd se repręsentet. vide, quod ibi post eum dixi. Aliquibus videtur distingendum inter terminum ad se presentandū, & terminum ad prosequēdum. In termino ad præsentandum sufficit pręsentari: in secundo tenetur prosequi, licet non teneatur ad diffinitiuam, vt not. in c. cùm sit Romana. de his s. ver. 2.

ADDE, quia in appellatione interposita in beneficialibus, ius assi

gat te appellasse, & sup hac negatiōe diu disceptatum est: ꝓcessu verò tēporis vult illam appellationem prosequi, quam negauit quæritur, quid iuris? Respon. obtinuit, quòd non audiatur: argu. extr. de ꝓbat. per tuas. & patet in his, quæ not. in præ. versi. sed secundum. De prosecutione appellationis dixi s̄. §. prox. Item qđ si procurator rei condemnati appellās in curia, non vult appellationem prosequi, sed dicit se hoc velle domino fortè in Hispania, vel vltra mare absenti nunciare? dic, vt s̄. đ ꝓc. §. j. ver. sed pone: ꝓcu.[a] ¶† In summa nota, quòd prohibetur appellationem exercere, qui lata sentētia diem petiit ad soluendum: vel si pendēte appellatione pactum fecit, vel transegit: vel si ānus, vel ex causa biennium à tempore appellationis emissæ pteriit, vel mortuo appellatore, C. de re iu. absolutionem. ff. de pac. tale pactum. §. qui pactus est. in authent. de his, qui ingre. ad appel. §. j. & 2. Collat. v. C. si pendente ap. mors interuen. l. 3. Et not. quòd quandoque vnus appellat, & alius appellationem prosequitur: quod dic, secūdum B. Compo. vt extra. de elect. auditis. & ca. statuimus[b]. & s̄. §. j. versi. sed quid, si ille.

ADDITIONES.

Assignat certum tempus, putà mensem, ad iter arripiendū, c. j. de ele. nunquid p lapsum huius temporis appellatio habeatur ꝓ deserta? Lapus tenet, ꝙ sic, in cle. j. eo. titul. motus, quòd duplici pœna non est afficiendus, c. at si clerici. ext. de iu. & pōderat tex. in d. cle. quia illo non veniente ꝓceditur, vt contra contumacem. Quid autem, si tale tempus iuris assignatur ab homine, an idē erit? Old. consi. 2. tenet, quòd sic, & Lapus in d. cle. j. latiùs vide de hoc: quia aliqui contrà per episcopum Alex. in c. cùm sit Romana. ext. eo. ADDE tu pro opinione Spec. hîc, vt sufficiat intra terminum ad prosequendum dictum iter arripere: hoc tenet Rota in nouis decis. xciiij. & decis. clv. vbi facit mentionem de doctrina Speculatoris hîc.

a Procurator. ¶De hoc s̄. §. j. post prin. ver. illud autem.

b Statuimus. ¶lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio quoties iterari possit.*
Bis posse appellari, qualiter intelligatur, & quòd nemini tertiò appellare licet.
2 *Parte vna duas sententias confirmatorias habente, & altera duas alias, quę potior dici debeat.*
3 *Duobus ex eiusdem serui noxa conuentis, cui dandus erit seruus.*
Duobus literas impetratorias pro eodem beneficio habentibus, primò offerenti venit obtinendum.
4 *Appellatio tertia licet sit prohibita, restitutio tamen in integrum peti potest, & supplicari contra res bis iudicatas permissum est.*
5 *Appellans & restitutionem petens diuersis iuribus vti dicuntur.*
6 *Appellatio quandoque semel tantum fieri potest.*

¶Quoties apppellandum sit.

8. §. Quoties appellandum, sit clarum est: quoniam regulariter sup quolibet articulo, vel grauamine, & qualibet interlocutoria ante sententiā, & etiam à sententia diffinitiua bis tantùm appellatur, & non tertiò; vt ext. đ ap. dilectę. C ne in vna & eadem cā lic. ter. ꝓuo. l. vnica, ext. de ap. sua & 2. quæst. 6. ca. si autem. §. post secundam. & l. si quis in quacunque. Vnde cùm multa sint capitula in causa ante litis contestationem, multoties potest appellari. nam sup quolibet potest bis appellari, vt dixi: post sententiam etiam tantùm bis. & secundū hoc intellige 2. q. 6. omnis oppressus. & c. ad Romanam. & c. quoties. & c. iō. ¶† Quod autem dixi, Bis posse appellari tantùm à sentētia, vel à quolibet grauamine, intellige verum ab eadem parte. nā altera pars poterit etiam super eodem c. vel sententia appellare. Si enim appellauero à sententia pro te contra me lata, & iudex appellationis sententiam confirmat, possum secundò appellare à confirmatione sententiæ. sed si hæc confirmatio confirmetur, non possum amplius appellare: quia non licet tertiò ꝓuocare. Si autem confirmatio infirmetur, tu poteris ab illa sententia appellare: quia hoc non est tertia appellatio, sed prima, quo ad te. & si iudex appellationis infirmationem sententię infirmet, poteris secundò appellare: vltrà tibi non licet. & sic sunt predicta iura intelligenda. Et secundum hoc sup quolibet articulo potest quartò appellari. Et sic obtinuit: licet audiuerim quendam contrarium sustinentem, vt tantùm bis appelletur, sicut iuris verba tenent. Idem etiam credo, si interpellatim fiant appellationes: vt si à sententia lata pro te contra me ego appello, & in causa appellationis obtineo: demum tu secundò appellas, & obtines: tertiò ego appello & obtineo: & quartò tu appellas & obtines: certè nulli nostrum licet vlterius appellare: quia nulli nostrum licet tertiò appellare: & sufficit sic scriptum esse, ff. qui, & à quibus ma. liber. non fi. prospexit. sexta. quæstione, tertia. scriptum est. Vbert. dicit, quòd non licet tertiò appellare: verum est continuè, vt in superiori exemplo: sed interpellatim bene licet, vt in proximo exemplo. Item non licet tertiò appellare, verum est in eod. c. sed in diuersis sic, etiam centies. Et docet talem cautelam, vt appellans appellādo & prosequendo dicat primam sententiam nullam: & si iudex appellationis dixerit eam aliquam, vel iustam, vel non iustam, statim poterit appellare, & cēties per hanc viam. quod dic, secundum eum, vt s̄. de except. §. viso. versiculo, item not. secundum.
2 ¶† Sed secundum pmissa pone, tu habuisti ꝓ te duas sentētias confirmatorias, & ego ꝓ me alias duas: quæritur, quis erit potior, cùm nulli nostrum liceat vlterius appellare. Et videtur, ꝙ originalis reus: quia promptiores sumus ad absoluendum, quàm ad condemnandum, ff. de act. & ob. Arrianus. extrà de probat. ex literis. in fin. extra de fid. instrum. inter dilectos. in fin. 26. quæsti. vlt. alligant. Imò videtur, quòd is, qui priùs sententiam obtinuit, siue sit reus, siue actor: quia pro sententia psumitur, vt extra. de re
3 nun. in psentia. ¶† Et iudices appellationum plerunque in peius reformant sententias, ff. de appel. l. j. sicut & aliàs, cùm quis à pluribus ex noxa eiusdē serui ꝯuenitur, dabit ei, qui priùs ad sententiam ꝯuenerit, ff. de noxal. si quis à multis. Sic & in actione de peculio, vt ff. de pecu. si verò adhuc. sicut & aliàs inter duos impetrātes, qui primò psentat literas, primò pbendam obtinet, vt extra de rescrip. c. capitulum. Hoc disputationi duximus relinquedū[a].
4 ¶† Licet autem tertiò non appelletur, tamen in integrum restitutio petitur, & supplicatur contra res bis iudicatas, ff. de min. minor[b], & l. seq. ext. de in integ. rest. tum ex literis. §. pe. extra. de re iu. cùm causa. Arg. tamen contra: quia quòd appellatio in maioribus, hoc restitutio in minoribus operatur, vt ff. de min. præses.
5 ¶† Sed dic[c], quòd petēs restitutionem vtitur iure speciali & singulari: appellans verò iure communi, vt 2. q. 6. omnis oppressus. Et ideo aliud ius est in vno. quàm in alio, ff. de vulg. & pup. sub. l. centurio. ext. de priuil. sanè. xxv. quæst. 2. non exemplo. Sed licet restitutio detur contra res bis iudicatas; non tamē ipsa, vel etiam supplicatio bis, sed solùm semel dantur, vt j. tit. prox. §. quis autē
6 ver. item sup eo. & j. de supplica. §. j. ¶† Item licet regulariter bis possit appellari, quandoque tamen tantum semel appellatur, vt C. de episc. aud. authentic. si quis litigantium. & C. de appel. iubemus. & l. in offerendis. in authen. de appel. §. illud. Collatio. 4. & 2. q. vj. anteriorum. & §. illud. & C. de assert. tol. l. §. i. & C. de precib. impe. offer. si quis verò. quandoque etiam non semel, vt s̄. §. videndum.

ADDITIONES.

a Relinquendum. ¶Hodie p cle. de re iu. c. 2. patet, ꝙ melior est ꝯditio actoris, quādo prima sententia fuit pro actore, vult enim illa decre. ꝙ si actor habet tres sententias pro se, omnino fiat executio, non obstante ꝙ aduersarius agere, vel excipere velit, vel vellet de nullitare aliarum, vel alicuius earum. consequitur ergo intentum, nam, prout ibi dixi, legendo p gl. 3. satis est actori, ꝙ tres sententias habuerit, dato ꝙ fuerint interpellatæ. actor enim, qui obtinuit primam in principali, si habuit primam & secundam cōfirmatorias, statim debet hodie executionem petere. Idem, si primam & tertiā. Si autem pro ipso est quarta, & vna de primis, nūc & nō prius, habet beneficium illius iuris. licet fatear, ꝙ maior est æquitas illius dec. quādo reus nullam, vel vnam solam pro se sētentiam habuisset: sed sufficit ita scriptum esse, ext. de fer. c. 2. cum concor. j. gl. ADDE, an contra tres sententias conformes possit opponi exceptio nullitatis ad impediendum executionem. Old. omnino cons. cvj. Bal. consi. 449. 4. lib. Abb. consi. xcvij. 2. li. Paul. de Cast. consi. 320. Alex. consi. 77. 2. lib.

b Minor. ¶autem magistratus. in ordine. xix. in §. denique. ibi, contra res bis iudicatas, &c.

c Sed dic, ¶Secūdum Vber. de Bob. super l. j. C. si sæp. in integ. rest. pe. ad literam.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, à quo appellatur, non faciens officium suum, qua pœna tenebitur.*
2 *Iudicare, an causa in appellatione expressa sit probabilis, & iusta in ipso actu appellandi, quis debeat.*
3 *Appellans consulere debet iudici, vt deliberet camperitis de admittenda appellatione.*
4 *Appellatio multipliciter consideratur.*
5 *Appellatio latens & frustratoria quæ sit, & an sit admittenda.*
Appellatio media, siue dubia, quæ sit.
6 *Iudice dubitante, an sit deferendum appellationi, vel non, in dubio potiùs deferatur appellationi, quàm sententiæ.*
7 *Appellatione per iudicem recepta, qualiter habeat cum appellāte procedere.*
8 *Appellatione pendente, siue sit recepta, siue non, iudex non debet in præiudicium appellantis aliquid innouare.*
9 *Appellationem non esse recipiendam, qualiter cognosci possit.*
10 *Appellatio debet porrigi iudici, à quo appellatur, si fieri potest, aliàs, ad quem appellatur.*

11 *Inſtrumento appellationis continente quòd iudex appellationis eam benignè re*
cepit, an per hoc probetur ipſum iudicem appellationi detuliſſe.
12 *Appellationem admittere cenſetur, qui contra eam nil attentat.*

¶ Officium eius à quo appellatur, quod ſit.

9. §. Nunc dicamus, quod ſit officium eius, à quo appellatur
Et quidem, recipiat appellationem, & reuerẽter
1 ei deferat, ſi ex cauſa legitima ſit interiecta. ¶† Quod ſi non fece
rit, ſecundum Legem punitur in xxx. ponde. auri: & officiales ei⁹
ſimili modo, vt C. de appel. quoniam iudices, & l. iudicibus. ſecun
dum Can. verò debet d̃poni, vt 2. quæſtio. vj. decreto. ſecundum
Decre. mittitur ad ſedem apoſtolicam pro meritis pœnam recep
turus, vt ext. de appe. c. de priore. & c. ſeq. nec nocebit appellanti,
ſi eius appellatio legitima non admittatur, vt 2. quæſt. vi. appella-
tione interpoſita. & extr. de ap. ſæpe. Quòd ſi appellatio talis eſt,
quòd iudex eam non debet recipere, non nocebit ei ſi eam non
recipiat: imò temere appellans puniri debet, ſecundum Legem, ĩ
quinquaginta libris argẽti, vel efficitur infamis, vt C. quorum ap.
non rec. ab executione. §. fi. & C. de appel. à proconſulibus. in fin.
ſecundum Cano. remittendus eſt ad eum, à quo appellauit con-
dẽnatus in expenſis, vt in c. vt debitus. in fi. ita vt ſumptus in qua-
druplum reſtituat, 2. q. v. omni modo. hodie in ſimplum, vt C. de
fru. & lit. expenſis. non ignoret. & l. terminato. vel fortè in triplũ.
3. q. 3. libellum. de his expenſis dicam j̃. de expen. Iudex quoque,
qui fruſtratoriam appellationem admittit, & appellans ſimiliter
eſt puniendus in xx. libris argẽti, vt 2. q. vj. §. ſunt etiam, quorum.
2 ver. ſi quis etiam. ¶† Sed quis iudicabit in ipſo actu appellandi,
an cã in appellatione expreſſa ſit probabilis, ſeu iuſta, vt dicit c. vt
debitus? Et certè appellans non: quia qualemcũque diceret pro
babilem. Item appellatus non: quia etiam expreſſam in iure non
diceret probabilem. Item nec iudex, arg l. diſtinct. ſi quis p̃poſte-
ra. ext. de off. dele. ſuſpicionis. ext. d̃ conſt. cùm oẽs. & de verb. ſig.
cùm olim. 3. q. 7. iudicet. xv. q. v. preſbyter. ſicut nec arbitrari po-
teſt, an offenſa ſit notoria, vel dubia. vt extr. de ver. ſig. cùm olim.
Quid ergo erit? Dic, ꝙ appellans hoc iudicabit, quantum ad appel
landum: appellatus, quantum ad recipiendum: iudex, quãtum ad
deferendum: in dubio tamen deferat, vt j̃. ſequitur: & ſic ab initio
3 ſpectatur vtriuſque iudicium. ¶† Conſulo tamen appellanti, ꝙ
ſupplicet iudici, vt deliberet cum peritis, an ſit admittẽda, vel nõ:
quòd ſi denegauerit, hoc ipſo grauat, ſecundum do. meum, niſi
fruſtratoria appareat euidenter. Ex pòſt facto iudicare, an bene,
vel malè ſit appellatum, ſpectat ad iudicem appellatiõis, vt j̃. ver.
a pe. Vin.[a] dicit ſimpliciter, ad opinionem iudicis referre huiuſmo
probabilitatem, ff. de arb. qualem. 2. q. vj. plerique. 3. q. 3. §. item in
criminali. verſ. j. ibi. iudicis motus. extra. de conſuetu. ad noſtram.
4 ¶† Circa hoc autem hîc not. ꝙ quædam eſt appellatio manife-
ſtè rationabilis & legitima, vt ea, quæ fit ex cauſa in iure expreſſa,
vt patet in exemplis poſitis s̃. e. §. in quib. verſ. ſed quam dices. ex-
trà de offi. dele. ſuper quæſtionum. in fi. & c. cùm olim. de teſt. ſig-
nificauerunt, de ap. ſolicitudinem. & c. nouit. de dilatio. dilecti. de
reſcript. ſuper literis. C. vt lite pen. l. 2. C. de epiſco. au. l. 2. & in ca-
ſibus, qui ſunt 2. q. vj. c. non ſolent. & huic debet iudex deferre. nã
& ius eam admittit, vt extr. e. poſtremò. & c. ſignificantibus. cum
multis ſimilibus. Quædam verò eſt manifeſtè fruſtratoria. vt e. t.
propoſuit. & c. ad noſtram. huic non debet deferre, vt ext. e. ti. pa
ſtoralis. quia nec ius eam admittit, vt eo. ti. cùm ſit Romana. in fi.
& c. peruenit. Et hoc allegabatur in quæſt. quæ coram nobis ver-
tebatur inter archiepiſcopum & capitulum Piſanum pro parte v
na, & cõmune Piſarum ciuitatis ex altera parte. nam cùm ipſe ar-
chiepiſcopus excommunicaſſet Poteſtatem & cõſilium Piſanũ,
pro eo quia moniti per eum non abraſerant de capitulariis ſuis
capitula illa, quæ Honorius Papa mandat per eum abradi in decr.
ext. de ſent. excom. grauamẽ. & propter alios eorum manifeſtos
exceſſus contra eccleſiaſticam libertatem commiſſos: ipſi ſentẽ-
tiam huiuſmodi ſuſtinuerunt animo indurato. & petebat archie
piſcopus & capitulum coram domino Hoſtienſi apoſtolicæ ſe-
dis legato dictam ſententiam aggrauari: Piſani verò reſponde-
bãt quòd ipſi à proceſſu archiepiſcopi ad ſedem apoſtolicam ap-
pellauerant: vnde non tenebantur corã dicto legato, ſiue coram
me reſpondere. Replicabatur ꝓ parte altera. & bene: quod appel
latio illa euidẽter fruſtratoria erat, & ex cauſis friuolis interiecta
cui ẽt archiep̃s non detulerat: quare nec dominus legatus ei de-
ferre debebat, vt in præ. concor. ſuper quo dic, vt s̃. de legato, §.
5 nunc oſtendendum. ver. 33. ¶† Quædam verò eſt latens fruſtra
toria: putà cùm cauſa ꝓpoſita eſt probabilis, ſed tamen eſt falſa.
Et hęc admittitur à iudice, vſquequo veritas patefiat: ſed à iure re
probatur, 8. diſ. veritate. & c. ſeq Quædam verò eſt media, ſiue du
b bia, quam Vinc. vocat neutralem[b]: vt quando appellatur ex cau-
ſa, quæ non eſt in iure ſcripta, videtur tamen rationabilis: vt ſi di-
co iudicem fore compatrem aduerſarij, vel patruum, vel quãdo
appellatur in caſu, vbi ſunt diuerſæ opiniones: putà quia me com
pellit reſpondere per literas poſteriùs impetratas, quæ tamen pri
mò fuerant præſentatæ: hæc cauſa probabilis eſt, cùm ſit dubia:
quia circa hoc ſunt opi. vt no. ext. de reſcri. capitulum. Item pone
exemplum in appellantẽ, qui ſe dicit nuncium præmiſiſſe, vt not.
j̃. de expenſis. §. nunc videndum. in prin. Et his caſibus, ſi ab ordi-
nario appelletur, tenetur deferre, quia ius eam admittit: ſed ſi ſit
delegatus, cui cauſa eſt appellatione remota commiſſa, non tene
tur iudex deferre: grauatus tamen poterit nihilominus appellare
& ſi ſuperior reputauerit appellantem grauatum, poterit remo-
uere grauamen, vt in præ. c. paſtoralis. verſicul. ſed ſi appellant. &
ſic erit in arbitrio ſuperioris, quam opi. in hoc dubio eligat & ſe
quatur: & an reputet huiuſmodi appellationem fruſtratoriam,
vel legitimam: & hoc proſequere, vt s̃. in §. quibus. verſicu. & ad
6 huius. & ſeq. ¶† Dicũt autem quidam, quòd oppoſita tali dubia
recuſatione, de qua præmiſſum eſt, iudex debet partibus dicere,
quòd eant ad arbitratores: qui ſi eam iuſtam ꝓnunciant, non ſta-
bit eorum dicto, niſi velit, ſed ſi pars ex hoc appellet: tũc deferre
tenetur. cùm poſſit meritò dubitare. Sed melius mihi videtur, ꝙ
ipſe, à quo appellatur, ſecum diligẽter deliberet, an ſit cauſa ſuffi-
ciens, vel non: quod dic, vt not. 2. quæſt. vj. c. ad Romanam. Vinc.
c dixit[c], ꝙ ſi iudex dubitat, an ſit deferendum appellationi, vel non,
in dubio potiùs deferetur appellationi, quàm ſententiæ, extrà de
appella. dilectis. in fin. & eſt expreſſum in præ. c. vt debitus. §. cùm
autem. & c. cum ſpeciali. §. exceſſu. de reſcr. cùm contingat. in fin.
& de ſenten. excom. c. ſacro. §. fin. & quære hoc, vt s̃. de citat. §. j.
7 verſiculo, item pone. ¶† Recepta autem appellatione debet da
re appellanti apoſtolos requiſitos, & offerre etiam non petenti.
de quibus, & de eorum forma dic, vt j̃. in tracta. libellorum, in tit.
de appella. §. ſequitur. Quo facto ſecundum locorum diſtantiam
& perſonarũ qualitatem, & negotij, indulgeat tempus appellan-
ti ad proſequendum appellationem, vt ext. de ap. cordi. §. j. vel ad
alia, vt s̃. §. proximo. verſiculo, & nota, Et ſcias, quòd hæc cogni-
tio, an ſit recipienda appellatio, necne, præcedit cognitionem il-
lam, vtrùm ſit iuſta, vel iniuſta cauſa appellationis: & poteſt fieri
hæc adminiſtratio, altera parte præſente, ff. de adminiſtr. tu. chiro
8 graphis. §. fi. ff. de ap. re. ſi cuius. ¶† Item appellatione pendente,
ſiue ſit recepta, ſiue nõ, iudex non debet aliquid in præiudicium
appellantis innouare, nec exeutionem facere, niſi in caſibus, qui
no. j̃. §. nouiſſimè. ver. j. & hoc ſi certũ eſt appellationẽ tenere: vel
ẽt, ſi dubium ſit de iure, vel de facto, ſit iuſta, vel non. ſic intelligiẗ
ff. de appella. recip. vel non, l. ſciendum. & alia iura dicentia, nil in-
nouari appellatione pendente, vt C. de app. à proconſulibus. &
l. quoniam iudices. Si autem non ſit dubium, ſed certum, appella
tionem eſſe iniuſtam, tunc ſententiam exequatur: putà ſi ſit con-
feſſus & conuictus de crimine, vel eſt inſignis latro, ſeditioſus, &
in aliis caſibus, in quibus prohibitum eſt appellare, vt s̃. §. in qui-
bus. vel etiam ante ſententiam nulla cauſa expreſſa, ff. de iniuſt.
rup. & irri. teſt. ſi quis, §. hi qui. & §. quid tamen. ff. de appel. conſti
tutiones C. quorum appel. non recip. per totum, in authentic. vt
9 nulli iu. §. illas. & §. ſuper hoc. † Sed cùm cognoſcere, vtrùm ap-
pellatio ſit recipienda, vel non, ſpectet ad iudicem appellationis
quomodo poteſt certum eſſe eam non eſſe recipiendam. vt ff. de
adminiſtr. tuto. chirographis. in final. C. de appel. apertiſſimè. ff.
nil. nouan. appel. penden. l. i. Reſpon. ſit notum non p̃ cauſæ co-
gnitionem, ſed per euidentiam facti, ſuper quo iudicatum eſt: vel
quia ibi prohibetur appellari à iure, vt dixi: vel quia cauſam in ap
pellatione non ante ſententiam aſſignauit: & ſic in omnibus ali-
is poteſt dici notorium iuris. hoc not. Papa extrà de offici. deleg.
c. paſtoralis. §. p̃terea. & vide s̃. verſiculo, ſed quis. Vtrùm autem
locum habeat delatio iudicis, vel approbatio partis, quando ap-
pellatur à diffinitiua, not. ſuprà. §. qualiter. verſiculo, porrò.
10 ¶† Et ſcias, quòd appellatio iudici, à quo appellatur, porrigi de
bet, ff. de appel. l. j. in fin. 2. quęſtio. vj. ſi quis libellos. & hoc, ſi fieri
poteſt: aliàs enim iudici, ad quem appellatur, vt ff. quando ap. ſit,
l. j. §. dies. & §. ſi quis, vel ſaltẽ fiat corã notario, & publicis perſo-
nis, vt infrà in tractatu libellorum, de appel. §. j. verſiculo, cæte-
11 rùm. & ſequentib. ¶† Quid ſi in inſtrumento appellationis ta-
bellio ita dicit: Quam appellationem iudex benignè recepit: nũ-
quid probatur per hoc ipſum iudicem appellationi detuliſſe? Nõ
videtur, quia ſæpe iudex appellationem manu propria reci-
pit, &

ADDITIONES.

a Vin. ¶ Dixit in decr. vt debitus. e. tit.
b Neutralem. ¶ In dec. paſtoralis. eo. ti. in ſua ſecunda gl. ex qua gl.
ſimul cum prima ſumptus fuit iſte ver. circa hoc.
c Vinc. dixit. ¶ in prædicta dec. vt debitus.

32 pit, & tamen ei non defert. ¶ † Item & quandoque recipere dicitur appellationē, qui contra eā nil attentat, vt s. §. qualiter. ver. porro. Dominus Clemens Papa IIII. dixit contrà, ar. pro eo, extrà. de appel. c. interposita. §. j. & 2. q. vj. appellatione interposita. sępe enim in hoc casu Recipere, & Deferre, pro eodem accipiunt.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, ad quem appellatur de sufficientia causę appellationis, qualiter procedere debeat in causa.*

2 *Appellari potest à sententia diffinitiua, etiam sine causæ expressione. Appellanti à diffinitiua sententia sufficit dicere, appello ab iniqua sententia.*

3 *Iudex appellationis an procedere & pronunciare possit altera parte contumaciter absente.*

4 *Iudex appellatus malè appellatum cognoscens, an pronunciare debeat super causa.*

5 *Fructus alicuius fundi post litem contestatam percepti, iudicis officio veniunt.*

6 *Iudex appellationis ex officio potest nō solùm sententiam iustam, vel iniustam pronunciare, sed etiam illi addere.*

7 *Iudex appellationis debet litigantium consuetudinem sequi.*

8 *Iudex appellationis an, & quando possit priori iudici inhibere, ne procedat in causa, vel ne sententiam exequatur.*

9 *Iudice appellationis priori iudici, ne prosequatur, inhibente, an debeant partes vocari.*

10 *Priuari sua possessione nemo debet propter alicuius appellationem. Appellatione extra iudicium facta, an iudex, qui de veritate appellationis cognoscere cœpit, possit aliquid inhibere ei, à quo, vel cōtra quem est appellatum*

11 *Appellatione iudici appellationis præsentata, debet notarius sub speciali forma eam in suo quaterno scribere.*

12 *Impeditus ne possit coram suo iudice appellare, si coram alio appellet, debet instrumentum speciale conficere.*

13 *Lite pendēte nō debet prodesse, aut nocere legis, aut alterius statuti innouatio.*

14 *Stilus Romanæ curiæ iuri communi innititur, & ideo, tanquam magister omnium, ab inferioribus est sequendus.*

15 *Appellatio à diuersis sententijs diuersimodè consideratur.*

16 *Conclusio diuersorum iudicum adinuicem discordātium qualiter fieri debeat.*

17 *Iudex si spernat appellationem à diffinitiua sententia, & excommunicet appellantem, qualiter sit concludendum.*

18 *Appellatione sententiam diffinitiuam præcedente, si sequatur sententia excommunicationis, quid iuris.*

19 *Appellans ante diffinitiuam, debet grauamē sufficiens exprimere, alioquin non tenet appellatio.*

20 *Appellatione facta à sententia in causa matrimoniali, qualiter sit concludendum.*

21 *Appellatione facta à sententia diuortij lata per iudices delegatos, si iudex appellationis in contumaciam partis latam sententiam confirmauerit, demum pars se excusauerit, quomodo concludetur.*

22 *Appellante à sententia delegati non prosequente intra tempus, quomodo sit concludendum.*

23 *Ordinario proferente diffinitiuam, & alio dato ad causam appellationis eam infirmante, qualiter sit concludendum.*

24 *Appellatio ante sententiam diffinitiuam ab interlocutoria, vel grauamine illato seu processu facta, multipliciter consideratur.*

25 *Grauamine illato super exceptionibus in causa appellationis non admissis, datur distinctio.*

26 *Exceptione peremptoria in vim dilatoriæ proposita, & non admissa, si appelletur, an super tali appellatione dandæ sint literæ.*

27 *Appellatione facta propter dilatoriam non admissam, vel propter grauamen iniustè illatum, & propter processum iniquum, &c. qualis fieri debeat conclusio.*

28 *Appellatione facta à delegato sedis apostolicæ, vel subdelegato ipsius, &c. vbi semel fuerint literæ impetratæ, super quibus sit appellatum, qualis debeat esse conclusio.*

29 *Appellatio à subdelegatis delegatorum apostolicæ sedis cuius conclusionis esse debeat.*

30 *Appellante intra tempus legitimum appellationem non prosequente, qualiter debeat appellatus suam narrationem facere.*

31 *Exceptio in causa appellationis multipliciter proponi potest.*

32 *Modus proponendi exceptionem in materia appellationis, quas considerationes requirat.*

33 *Literis super aliqua quæstione obtentis, si coram delegato processum est, & super eodem ad ordinarium trahatur, qualiter sit excipiendum.*

34 *Forma conclusionis in multis casibus, quibus excipitur contra literas, quibus contradicitur.*

35 *Exceptio excommunicationis si opponatur contra rescriptum, dicendo quòd tempore impetrationis impetrans erat excommunicatus, an sit per hoc rescriptum vitiosum.*

36 *Sententia excommunicati publicè non tenet.*

37 *Liti se offerens, vt processus contra se habitus reuocetur, si à iudice hoc denegante appellauerit, qualiter concludetur.*

38 *Clericus conuentus pro quadam summa pecuniæ, quam soluere nequit: si offert cessionem bonorum, nihilominus à iudice excommunicetur, quid sit de hoc concludendum.*

39 *Conclusio facienda, vbi appellatur, quia iudex admittit aliquem ad causam sine mādato: nec iudex vult apostolos cōcedere, sed appellātem excōmunicat.*

40 *Impetrare volens literas super appellatione quæ debeat considerare.*

41 *In literis, quæ super appellationibus impetrantur, non debent verba consueta in narrationibus omitti.*

42 *Conquerens de procuratore non admisso quæ debeat in narratione proponere.*

43 *Officiales curiæ cauere debent ab exceptionibus factis appellantium.*

44 *Vtraque parte à diuersis iudicibus appellāte, quibus verbis sit pronūciādum.*

45 *Duobus grauaminibus sese compatientibus, vel nō compatiētibus, in appellatione prolatis, quibus rescriptis vtendum sit.*

46 *Decano & priore datis executoribus, si vno absente, nec se excusante, alter procedat, propter quod appellatur qualiter concludendum erit.*

47 *Executore excedente fines mandati, & assignante stallum in choro &c. propter quod appellatur, quomodo concludetur.*

48 *Forma concludendi, vbi appellatur, quia procurator per errorem impetrat non super grauamine, sed super alio.*

¶ Officium eius ad quem appellatur, quod sit.

10. §. De officio quoque eius, ad quem appellatur, aliqua perstringamus. Et certè ad eius officium spectat appellationem sibi oblatam recipere, & diligenter eius formam inspicere, & videre, an fuerit intra decem dies appellatum, vel fuerit appellationi renunciatum tacitè, vel expresse, vt extr. de ap.
a Romana. §. si verò[a]. Postea debet videre, vbi ante sententiam appellatum est: ex qua causa fuerit appellatum, an videlicet fuerit talis, quæ probata, legitima esse, & an cā sufficiens sit ꝓposita, vt dixi s. §. prox. & §. in quibus. versi. sed quam dices & ad hoc debet partes citare, ext. de ap. per tuas. de constit. ecclesia, nisi quando appellatio recipiatur à iudice, & terminū præfixit ad prosequendā appellationem. nam terminus ille habetur loco peremptoriæ citationis, ext. e. sæpe. De citatione partis appellatæ no. s. de cit. §. vi
1 so, † Cognito igitur, an cā sit sufficiens, recipiat libellum, vt j. de lib. conc. §. nunc dicēdū. ver. si. & fiat litis cōtestatio. prout no. s. d lit. contest. §. 2, versicu. sed cùm in causa. & iuretur, & inquirat de
b veritate causæ, vt in præ. c. Romana, §. ꝙ si obiiciatur[b]. & si eam veram inuenerit, debet pronunciare illum iustè appellasse: & post ea debet de tota cā cognoscere, & eam mediante iustitia terminare. Et idē faciat subdelegat', vl delegat' ab ipso, s. ꝙ cognoscat de pricipali, ar. ext. de resc. sup literis, in fi. ext. de test. c. Raynutius. Si aūt nō probatur cā vera, tunc pronunciabitur appellatio iniusta, & debet appellantem in expensis condemnare, & ad eum, à quo appellauit, remittere, vt ille in causa procedat. hoc probatur ext. de ap. vt debitus. in fin. & c. cùm in ecclesia. ext. de off. deleg. insinuante. ext. de eo qui mit. in poss. cau. rei ser. cùm venisset. in fi. &
2 2. quæst. vi. in fi. ¶ † Si autem à sententia diffinitiua fuerit appellatum non habet laborare inquirendo, an ex cā fuerit appellatum. nam à diffinitiua etiam sine causæ expressione appellari potest: & sic sufficit dicere tunc, appello ab iniqua sententia, vt sæpe dictum est. Debet ergo tunc libellum recipere, vt j. de lib concep. §. nunc dicendum ver. sed nunquid. & negotium ipsum diligenter examinare, modis quibuscunque poterit, vt xxx. q. vlt. iudicantē. & debet sententiam prioris iudicis confirmare, vel infirmare, corrigere, seu emendare: & hoc in totum, seu in partem, vbi sententia plures continet articulos. quæ dic. vt s. de sententia. §. vt autē, vers. in iudice. Debet autem præmissa facere secundum allegata. Quinimo debet etiam rationes & testes audire, & recipere, quos partes volunt super nouis articulis inducere: quia in causa appellationis potest non oppositum opponi, & non probatum probari: sicque secundum causæ merita debet sentētiā proferre, hæc ꝓbantur C. de appel. eos §. si quis autem. ext. de testi. fraternitatis. & de fide inst. cùm Io. & dic, vt s. de teste, §. satis vtiliter. vers. illud autem. Debet etiā reuocare attentata post appellationē, vt j. §. ꝓxi.
3 ¶ † Sed qualiter se habebit iudex appellationis, si altera pars se contumaciter absentat? Dic, quòd nihilominus in causa procedat & pronunciet, C. de temp. appel. l. fin. sed hoc prosequere, vt ext. de app. per tuas. & c. interposita. §. fin. Vtrùm autem succumbens in causa appellationis siue sit appellans, siue appellatus, condemnabitur in ex pensis, notatur j. de expensis, §. nunc videndum.
4 ¶ † Item nota. quòd si iudex appellatus videt fuisse malè appellatum, & bene pronunciatum: videt etiam appellantem paratum plures exceptiones & cauillationes opponere, & appellare: consulunt quidam, quòd non pronunciet super causa appellationis, sed consulat, quòd sententia executioni mandetur, vt sic non valeat

ADDITIONES.

a §. si verò. ¶ lib. vj.
b Obiiciatur. ¶ lib. 6.

leat appellari ab eo.Sed contra hoc eſt remedium ĩ.§.prox.verſi.
5 & not.quod.¶†Sed pone:petij fundum à P.appellauit:pendente appellatione percepit fructus:nunquid iudex appellationis cõ
demnabit P.etiã ad fructus medij temporis?Dic,quòd ſic,vt ff.de
vſu.tutor.in prin.ff.de re iu.l.fin.ff.de neg. geſt.nã fructus poſt li-
tem conteſtatam percepti veniunt iudicis officio,vt de diſput.&
6 allegat.aduoca.in fin.§.quid de fructibus. ¶†Poteſt autem non
ſolùm pronunciare ſententiam iuſtã,vel iniuſtam,vt ſ.de ſentẽ.
§.vt autem.ver.in iudice.imò etiam põt illi addere,vt ext.de teſt.
Raynutiùs,prope finem,ibi,cenſuit,&c.Arg.tamen contrà,C.de
a appel.eos[a].¶† Debetque iudex appellationis litigatorum con-
7 ſuetudinem ſequi,vt præ.c.Raynutius.ext.de eo,qui mit.in poſſ.
cauſa rei ſeruan.cùm veniſſent.quod proſequere,ſecundum Pa-
pam,prout no.ext.de conſue.c.j.Item de officio eius,ad quem ſi-
8 ne appellatione cauſa remittitur,dixi ſ.de remiſ.§.fi.¶†Sed quę
ritur,quando iudex appellationis poſſit priori iudici inhibere,ne
procedat in cauſa,vel ne ſententiã exequatur?Reſpon.aut appel
latur poſt ſententiam diffinitiuam,aut antè.Si poſt,aut proponi-
tur coram iudice appellationis non eſſe appellatum,aut appella-
tionem eſſe nullam,vel alias ad ipſum iuriſdictionem non ptine-
re:& tunc non debet priori iudici aliquid inhibere,niſi priùs con
b ſtet appellatum eſſe,ext.de appel.Romana.§.ſi verò vocatis[b].&
niſi priùs cognoſcat,an ſua ſit iuriſdictio,ext.de reſc.ſuper literis.
etiam ſi appellans à iudice capiatur,vt in decre.Alex.eo.tit.vt ꝓ-
c batio[c].Poſtquam autem vocatis partibus cognouerit appellatũ
eſſe,vel ſuã iuriſdictionem eſſe,ſtatim poterit inhibere,vt in pręc.
§.ſi verò.& ſic itelligitur ext.de offi.deleg.paſtoralis.§. præterea.
ibi enim loquitur de appellatione à ſententia.Et hoc verum eſt,
quòd vbi conſtat appellatum eſſe,poteſt inhibere,niſi in quib.ap
pellatio inhibetur:putà à ſententia ſuper nototiocrimine,vel de
quo quis in iure conuictus & confeſſus eſt,& ſimilibus. tunc eñ
iudex appellationis non poteſt inhibere priori,ne ſententiam ex
equatur,niſi poſtquam cognoſcere cœperit,an appellatio,ſit re-
cipienda,vel non:& an ſit caſus. in quo potuerit appellari, vt in
præ.c.Romana.§.ſi autem poſt ſententiam.Si autem ante ſenten
tiam à grauamine appellaẽ,tunc non prohibebit priorem iudicẽ
procedere,niſi ſibi conſtet appellaſum eſſe,& ex cã legitima,& in
cipiat cognoſcere de veritate cauſæ appellationis:& tunc ſtatim
inhibeat.vt eo.c.§.quòd ſi obiiciatur.& ſic intelligitur ext.de re-
ſcri.dilectus filius.Id quando ſcilicet non negabatur appellatum,
non ex cã legitima,ſed appellationis cauſa, quia ſcilicet trahebatur
d vltra duas dietas, dicebatur eſſe falſa[d]. Alij dicunt quòd hæc
locũ habent,quando ad Metropolitanum appelletur, qui in ſub
ditis ſuffraganeorum iuriſdictionem non habet,niſi in certis caſi
e bus,ext.de off.or.paſtoralis.ix.q.3.§.i.Secus in delegato[e],qui (vt
dicunt)ſtatim cùm literas ſuper appellatione à grauamine inter-
poſita recipit,inhibere poteſt priori iudici,ne procedat.& ſic in-
telligunt præ.c.dilectus.& facit ext.de reſti.ſpo.audita.Sed prius
dictum verius eſt,& illud Papa approbat.& c.audita,nõ loquitur
in literis ſuper appellatiõe obtentis.vnde aliud ius eſt in eis, quã
9 ſi forent ſuper appellatione obtentæ.¶†Quid ſi iudex appella-
tionis non ſit Metropolitanus, nec delegatus, ſed eſt alius ſupe-
rior,putà epiſcopus,ad quem à ſententia ſui archidiaconi appel-
latur?Reſpon.niſi contraria ſit conſuetudo,poteſt, quandocun-
que voluerit,priori iudici inhibere, etiã ante quàm incipiat cog
noſcere:& forſitan etiam hoc poſſet,etiam ſi non fuiſſet appella
tum,ff.de iud.iudiciũ.ibi,vel etiã eo,qui maius imperium,&c.cũ
talibus talia competant ex delegatione epiſcopi.Alij tamen con
f trà[f].Sed nunquid in eo caſu,in quo dixi iudicem appellationis in
hibere poſſe,debent partes vocari?Reſpon.ſic,vt in præ.§.ſi verò
g vocatus.& C.ſi vt ſe ab hær.abſti.authen.ſi omnes[g].¶† Quid ſi
10 extrà iudicium appelleẽ,nunquid iudex,ex quo đ veritate appel
lationis cœpit cognoſcere, poteſt inhibere aliquid ei,à quo,vel
contra quem eſt appellatum?Reſp.non:quia propter appellatio
nem alicuius non debet quis ſua poſſeſſione priuari : & quia per
appellationem iuriſdictio tantùm ad ſuperiores transfertur,vt di
cam ĩ.§.proximo.An autem iudex,à quo appellatur,cui inhibitũ
eſt,ne procedat,dẽat ſuperſedere,& quando dicã ĩ.§.prox.& illa
iunge cum iſtis.Formam verò inhibitionis vide ſ.de cita.§.dicto
11 ver.porrò.& ſeq.¶†In ſumma not.quòd præſentata appellatio
ne iudici appellationis notarius eam in ſuo quaterno debet ſcri-
bere in hac forma:
¶FORMA.P.in præſentia talis iudicis conſtitutus, aſſerens ſe à
ſententia talis iudicis appellaſſe,libellum appellationis eidem p̄-
ſentauit continentiæ talis.demum ponat totum tenorẽ: & poſt
ea ſubiungat ſic:qui quidem libellus oblatus fuit ad eum.P.dicto
iudici,& ab eo receptus,anno, menſe, die, hora, & loco talibus.
Quòd ſi ſuperior recepta appellatione velit cognoſcere per ſe ꝓ
cedat,vt ſ. ſcriptum eſt:ſi autem velit alteri committere audienti
dam,notarius ſic ſcribat:

¶FORMA. Dominus talis cauſam appellationis interpoſitam
per talem,à ſententia,vel proceſſu talis, cõmiſit die tali viua vo-
ce,vel per talem curſorem audiendam,& fine debito terminan-
dam,Vel ſic:Talis curſor dixit tali,ex parte talis,&c.Qualiter au-
tem fiat ipſa cauſæ commiſſio,dic, vt ſ. de iudice deleg.§. ſequi-
12 tur.ver.cæterùm.¶†Porrò ſi quis non poteſt coram ſuo iudice
appellare,quia non poteſt habere eius copiam,vt 2.q.6.c.biduũ.
vel quia abſens eſt,fortè in curia Romana, & ideo appellat corã
alio iudice, putà coram auditore palatij, inſtrumentum poterit
confici in hac forma:
¶FORMA.Vniuerſis & ſingulis hoc publicum inſtrumẽtum in
ſpecturis,talis iudex,vel auditor ſalutem in domino.Nouerit vni
uerſitas veſtra, quòd talis in præſentia noſtra conſtitutus præſen
te notario & teſtibus ĩ.ſcriptis appellationem quãdam interpo-
ſuit in hoc verbo:Coram,&c.ponatur totus tenor:deinde ſic ſub
iiciatur:In cuius rei teſtimonium, in memoriam futurorum hoc
præſens publicum inſtrumentum,manu talis notarij noſtri con-
fectum,fecimus ſigilli noſtri munimine roborari.Et ego talis no
tarius,&c. Acta ſunt hæc anno,menſe,die tali,hora,loco,indicti-
one talib.præſentib.teſtib.rogatis adhibitis. Vel ipſe notarius in
ipſo inſtrumento loquatur:vel forma inſtrumẽtum,vt ĩ.in tract.
13 libellorum.in titu.de appel.§.j.ver.illud quoque.¶† Sed quid ſi
dum cauſa appellationis,vel etiam negotium principale diſcuti-
tur,fertur noua lex.nũquid iudex appellationis, vel etiam cauſæ
h principalis iudicabit ſecundum illam?Dic[h],quòd ſi facta eſt ad al
terius partis petitionem,non valet in hac cã:imò iudicabitur ſm
antiquã,vt in auth.Coll. 8.in med.litis non fieri ſacras iuſ.§.ſi ve-
rò dum cã.& in §.eã aũt.Idem etiam eſt,vbi proprio motu,nullo
petente,facta eſt,ſi ſit poſt latam ſententiam,ſiue poſtquam par-
tes allegationibus renunciauerint, & relatio facta eſt. non enim
valet tunc etiam ſi in ea dicatur,quòd ad præterita trahatur, vt in
authent.Coll.e.vt cùm de appel.cog.§.i.Et ſic intellige ext.de cõ
ſtit.cognoſcentes.& c.fin.& C.de legi.& conſtitu.leges.quia lite
i pendente nihil eſt innouandum,extra.vt lite pendente,ca.fin.[i]ff.
14 nil nouã. appell.pen.per totum.¶†Vt autem hoc membrum[k]
k plenius proſequamur,not.quòd cùm pars,quæ ſe grauari ſentit,
ad ſuperiorem appellat,ſuperior quãdoque ſuper ipsã appellatio
nẽ literas concedet,in quibus decens,clara,& aperta narratio fie-
ri debet & competens, & iuri conſona querelæ concluſio ſequi
debet,vt ĩ.verſiculo,inferuntur.& ſeq.Super quo,cùm plura ſint
negotia,quàm vocabula,vt ff.de præſcript.verb.natura.& extr.in
prooemio Decre.in principio,ibi,tot noua litigia,&c.certa regu-
la tradi non poteſt:tamen aliqua ſuper aliquibus, quæ frequentã
tur,etiam ſi non plenam de omnibus,tradamus doctrinam, extr.
vt lite non conteſt.quoniam frequenter in princ. ff. de legi.nam
ad ea.ſtilum Romanæ curiæ,qui iuri communi innititur, proſe-
l quentes[l],extr.de fide inſtrum.paſtoralis.ext.de confir.vti vel in-
uti.bonæ.§.fin.quæ,tanquam magiſtra omnium,ab inferioribus
eſt ſequenda.22.diſtinct.omnes.in fi.ext.de ſumma tri.dãnamus.
prope fin. Quid iuris autem ſit de aliis formis,diximus ſ.de reſcr.
15 præſent.§.ratione formæ.¶†Sciendum eſt itaque,quòd quãdo
que appellaẽ à diffinitiua: qñque ab interlocutoria,vel grauami-
ne,vel

ADDITIONES.

a Appel.eos.¶Vide,quod plenè dixi ſuper præ.ver.in iudice.prox.
allegato.
b Vocatis.¶lib.vj.
c Probatio.¶Quam hodie non habemus.
d Falſa.¶Et ſic,quod ibi dicitur,quòd ad iudicem appellationis pertinet cognoſcere,ad quos iuriſdictio debeat pertinere, exponiẽ,
id eſt,de veritate cauſæ appellationis:per quod patet,ad quos ſpe
ctet iuriſdictio.vide,quod ibi ſcripſi in vlt.gl.
e Delegato.¶Sup.Papæ.
f Contrà.¶Quod videtur verius:ar.de exceſ.præ.c.2.& in auhen.
de defen.ciui.§.nulla.facit, quod ſcripſi de off.ordi.paſtoralis.ſu-
per j.glo.
g Si omnes.¶Facit ĩ.§.pe.ante fi.ver.ſed.quæro.
h Dic.¶Sed Compoſt.cuius fuit iſte ver.in dec.2.de conſtit.vt ibi
dixi.Materiam autẽ huius ver. vide de ele.licet canon.lib.6.in gl.
ad futura.cum his,quæ ſuper ea ſcripſi,& remiſſiões alias ibi dedi
ADDE,vt per Bar.in l.omnes populi.ff.de iuſt.& iure.
i C.fi.¶Vide,quod ibi ſcripſi ſuper j.gl.
k Membrum.¶Non loquitur de prox.ver.qui fuit additio.
l Proſequentes.¶Sic ad literã, quòd hic ver.præcedit,& ꝙ ſequitur præter allegationes iurium,habeo in ſtilo prædicto, parte ſe-
cunda reuocatoriarum:& ſub eodem ordine vſq;ad verſ.quòd ſi
in cauſa.& eius prima forma in ſtilo continuatur,verſ.nunc dica-
mus.media de diuerſis locis partis primæ recipit.

ne,vel processu.Si à diffinitiua à quocunque prolata appellatur, super appellatione literæ impetrentur, & sic in narratione dicat

¶FORMA.A. clericus nobis conquerẽdo monstrauit,quòd cũ inter ipsum & B.super hoc coram C. iudice quæstio verteretur, idẽ iudex perperam in causa procedens,iniquam tulit diffinitiuã sententiam contra eum,à qua ad nostram audientiam appellauit & cõclusio talis erit:Mandamus,quatenus in appellationis causa legitimè procedentes,sentiam ipsam confirmare, vel infirmare
a appellatione remota curetis,sicut de iure fuerit faciendum a. Veruntamem si episcopus de causa cognouit,tunc nõ ponitur Perperam. Item hæc conclusio datur, siue semel tantùm ab eadem parte,siue bis extiterit appellatum:putà,episcopus tulit diffinitiuam contra A.clericum,qui appellauit ad Metropolitanũ,& Metropolitanus in totum eandem sententiam confirmauit: à qua si denuò appelletur, præcedens conclusio non mutatur. Si verò appellatur ante sententiam,& etiam post.eadem erit conclusio,
16 sicut s.& idem est,si appellatio nõ sequat,vt j.ver.porrò.¶†Si verò in diuersis diffinitiuis à diuersis iudicib9 prolatis vtraq; pars appellat,putà vnus iudex condemnat.alter absoluit.vel vnus cõfirmat alter infirmat,vel aliàs fuerunt diuersi processus,vt ext.de re iu.c.fi.tunc conclusio talis erit:

¶FORMA.Mandamus,quatenus,si ita est, de vtroque processu legitimè cognoscentes,illũ,quem legitimum inueneritis,approbetis,reliquo,sicut iustum est,reprobato. Vel sic:de vtroque iudicum processu legitimè cognoscentes, quod iustum est,vel fue
17 rit,appellatione remota curetis, &c. ¶†Si autem vlterius processum fuerit, quia videlicet post appellationem à diffinitiua interposita iudex spreta appellatione excommunicauit appellantem,tunc conclusio talis erit.

¶FORMA.Mãdamus,quatenus, si dictam excommunicationis sententiam post appellationem ad nos legitimè interpositam inueneris esse latam,eam denuncians penitus non tenere diffinitiuam confirmare,vel infirmare,&c.vt extra.de relig.dom.cùm dilectus. Et prædicta determinatio, scilicet legitimè,refert ad hoc scilicet si appellatio interposita à diffinitiua excommunicationis
b sententiam subsequatur b. Si verò post latam diffinitiuam intra decendium purè & simpliciter excommunicat,postmodum condemnatus appellat intra idem decendium ab huiusmodi sententia,conclusio talis erit:

¶FORMA.Mandamus, quatenus excommunicationis sententia,sicut iustum fuerit,iuxta formam ecclesię relaxata,in causa appellationis procedens legitimè diffinitiuã ipsam confirmare,vel infirmare,&c.vt s.debet.n.relaxari excõicatio,cùm liget,ex quo purè latam appellationem præcessit,vt ext.de appel.ad præsentiam.ix.q.3.c.j.c Vel sic:Mandamus, quatenus eo priùs sufficientẽ
c cautionem præstãte,quòd ipsi diffinitiuæ sententiæ parebit,si etiam constiterit iustè latam,ext.de of. deleg.cùm contingat.de of. ord.ad reprimendam. vel eo sufficientem cautionem præstante, quòd ecclesiæ mandatis parebit,iuxta formam ecclesiæ sententiam excommunicationis relaxans, diffinitiuam confirmare,vel infirmare extrà de offic.deleg.prudentiam.§.sexta.Sed si post latam diffinitiuam excommunicatio sub conditione infligatur, scilicet nisi diffinitiuę intra certum tempus litigator pareat,& intra idem tempus,&intra decendium fuerit appellatum,tunc conclusio talis erit:

¶FORMA.Mandamus,quatenus,si est ita,prędictam excommunicationis sententiam denuncians non tenere diffinitiuam cõfirmare,vel infirmare,&c.vt s. nam tunc appellatio excommunicationem suspendit,vt ext.de appel. præterea.& etiam pronuncia-
18 tum,ff.ad Turp.l.j.fi.§.¶†Porrò si appellatio præcedit diffinitiuam, tunc non dabitur litera, sed de iniusta excommunicatione secuta conquereretur,nisi exprimat grauamen:&tunc formabitur litera super appellatione interposita à grauamine.Et conclusio erit talis,qualis in appellationibus interpositis ab aliis grauaminibus consueuit apponi:vt sic dicatur:

¶FORMA. Mandamus,quatenus,si est ita,reuocato,&c.audias cãm,vel in ipsa causa procedas,&c.quod dic,vt j.versi.nunc dicamus.& seq.Nec debet tunc poni in conclusione, quòd diffiniti-
d uam confirmare vel infirmare procuret.nam si à iusto d grauamine,quod exprimẽdum est,fuerit appellatum, totum reuocari debet, quod secutum est, & si diffinitiua etiam secuta dicatur:veruntamen si non fuerit ita,vt appellãs narrat,in cła illa, Aloquin non debet subiici,quòd fiat remissio ad iudicem,qui functus est officio suo,vt s.de remis.§.sequitur.in princ.sed poterit subiici, Alioquin sententiam ipsam,sicut est iusta, facias per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari. sicut aliàs dicemus. Tamen cùm appellatio ante diffinitiuam interponitur,& diffinitiua subsequetur,dicunt quidam etiam non expresso grauamine literas concedendas,si hoc modo narretur:

¶FORMA.A. conqueritur, quòd cùm inter ipsum & P.coram tali iudice quæstio verteretur, idem iudex perperam in causa procedens,post appellationem ad nos legitimè interpositam,iniquã tulit diffinitiuam sententiam contra eum.& concluditur:Mandamus,quatenus,si ista,de appellationis causa legitimè cognoscen
19 tes,sententiam ipsam cõfirmetis,vel infirmetis,&c.vt suprà.†Sed certè cùm appellatur ante diffinitiuam, semper est grauamen sufficiens exprimendum:alioquin appellatio non tenet,extrà de appel.c.vt debitus.& c.cùm causam.quare hęc forma multùm non
e est approbanda e. Vel potest dici sic:Mandamus,quatenus sententiam post huiusmodi appellationem latam in eum denuncietis
20 penitus non tenere,vt ext.de appel.dilecti filij,prior. ¶† Quòd si in causa matrimoniali appellaturã sententia,siue petatur sentẽtia confirmari,siue appelletur ab ea,conclusio erit talis:

¶FORMA. Mandamus,quatenus,si ita est,de sententia ipsa legitimè cognoscentes,quòd canonicum fuerit, appellatione postposita, statuatis.Et si excommunicatio subsequatur,adiectiones, de quibus s diximus,in conclusione procedant: vel tunc sic narretur, & concludatur:

¶FORMA. A. sua nobis petitione monstrauit,quòd cùm inter ipsam & B. laicum diœcesis talis coram episcopo tali auctoritate ordinaria matrimonialis quæstio verteretur,idem episcopus iniquam sententiam tulit contra eam,à qua ipsa ad nostram audientiam appellauit: sed dictus episcopus, eius appellatione contempta,promulgauit excommunicationis sententiam in eandẽ. Mandamus, quatenus, si dictam excommunicationis sententiã post appellationem ad nos legitimè interiectam inueneris esse latam,denuncies penitus esse nullam ac de diffinitiua cognoscẽs legitimè,quod canonicum fuerit, &c. Et nota,quòd modus iste seruatur in causa matrimoniali : si verò in alia causa talis processus habeatur,omnia debent narrari vsque,denuncians nullam es
21 se.iunge,diffinitiuã confirmes,vel infirmes, &c. ¶† Item si appellatum est à sententia diuortij lata per iudices delegatos, & iudices appellationis in contumaciam partis latam sententiam cõfirmauerint, demum pars absens ad iudicum præsentiam veniẽs, & absentiam suam excusans intra decendium appellauit, sic concludas: Mandamus, quatenus,de causa prioris appellationis ordine iudiciario cognoscentes,confirmetis,vel infirmetis,sicut iustum fuerit,sententiam à primis iudicibus promulgatam, ext.de in integ.rest.ex literis.Sed & si diuersæ diffinitiuæ in causa matrimoniali latæ fuerint,tunc sic concludetur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus de vtroque processu legiti-
22 mè cognoscentes,quod canonicum fuerit,&c. † Quòd si appellans à sententia delegati non prosequatur appellationem intra tempus,tunc sic dicetur:

¶FORMA. Decanus & capitulum ecclesiæ Beluacensis sua nobis petitione monstrauerunt,quòd cùm inter ipsos ex parte vna, &B.ex altera super hoc coram tali auctoritate apostolica quęstio verteretur,idem iudex, cognitis causæ meritis, tulit diffinitiuam sententiam pro eisdem:à qua licet pars altera ad nostram audientiam appellasset, appellationem talem interpositam non est intra tempus legitimum prosecuta.Mandamus,quatenus,si ita est, appellatione huiusmodi non obstante, sententiam ipsam, sicut est iusta,&c.vsque,obseruari.Potiùs verò dicitur,à qua pars altera frustratoriè ad sedem apostolicã appellauit, & licet ipsi appellationi dicti iudices detulerint reuerenter, eã tamen nõ est intra tempus legitimum prosecuta,Mãdamus,quatenus,si ita est,in cã ipsa,&c.alioquin partes,&c.impetrãtem,&c.extr.de app.cùm sit Romana.& c.pastoralis.& 2.quæst.vj.ei qui.& vide s.§.nunc breuiter.& j.versi.quòd si appellãs.Vtrùm autem delatio locum habeat,quãdo à diffinitiua appellatur,vide s.§.qualiter autem. ver. porrò.Si verò appellatum sit ab ordinario,concluditur sic:

¶FORMA.Mandamus,quatenus reuocatis,&c.alioquin partes
23 &c.†Quòd si vnus iudex,putà ordinarius, profert diffinitiuam, & alius

ADDITIONES.

a Faciendum.¶Si duos libellos dederat actor,& iudex vno cõtextu,tñ diuisim,condemnauit super vtroque,an hæc forma sufficiat contra vtranque cùm singulariter de sententia dictum sit,vide in reg.pluralis.de reg.iur.lib.vj.

b Subsequatur.¶Quãdo dubitatur,quæ præcesserit,excommunicatio,vel appellatio,vide in regula,cùm sunt.de reg.iur.lib.vj.

c C.j.¶Concord.quod not.de sent.excom.venerabili.§.porrò.i gl.post diffinitiuam.lib.vj.& vide,quod super ea dixi.

d A iusto.¶Sic est est in stilo:& intellectus est,id est, à grauamine, quod iustificet appellationem.

e Approbãda.¶Dicitur in stilo,licet ab aliquibus tolleretur.quod statim sequitur,addit auctor.

& alius datus in causa appellationis eam infirmat, sic dicetur:

¶FORMA. A. sua nobis petitione monstrauit, quòd cùm inter ipsum & B. super hoc coram tali auctoritate apostolica quæstio verteretur, idem iudex, cognitis causæ meritis, pro eo diffinitiuã sententiam promulgauit, à qua pars altera ad nos vocem appellationis emittens, cognitionem ipsius causæ à nobis obtinuit delegari: qui delegatus sententiam ipsam perperam infirmauit: propter quod ipse duxit ad nostram audientiam appellandum. Mandamus igitur, quatenus de vtroque processu legitimè cognoscentes, illo, quem illegitimum inueneris, infirmato, reliquum, sublato appellationis obstaculo, firmare procurares. Iudex enim appellationis nonnunquam in peius sententiã reformat, ff. de appe. l. j. nec tunc ponitur clausula illa, testes autem, &c. Sed si in causa appellationis processus similis habeatur, concluditur sic:

¶FORMA. Mandamus, quatenus de vtroque processu legitimè cognoscens, quod canonicum, &c. vt s. ver. quòd si.

¶Quòd si diffinitiua lata fuerit contra n̄ citatũ, & etiam excommunicatio, sic dicetur:

¶FORMA. A. sua nobis petitione monstrauit, quòd cùm B. contra eum super hoc ad talem nostras literas impetrasset, idem iudex contra ipsum absentem, non per contumaciam, nec citatum iniquam tulit diffinitiuam: ac si diffinitiuæ non pareret, in eundẽ excommunicationis sententiam promulgauit: quod cùm ad ipsius peruenit notitiam, statim duxit ad sedem apostolicam appellãdum. Mandamus, quatenus in appellationis causa procedens legitimè diffinitiuam ipsam ꝯfirmetis, vel infirmetis, &c. Vel sic: Mandamus, quatenus, si ita est, eidem iuxta formam ecclesiæ beneficiũ absolutionis impendas, & in appellationis cã procedens, &c. vt s. prox. ¶Item si iudex in causa conuentionis & reconuentionis vicissim tractatis, fecit sententiam partim pro aliquo, & partim contra eum: & ille in eo, quòd lata est contra eum, appellat, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus reuocato, &c. vsque ad, attentatum. iunge, in causa, &c. alioquin partes, &c. appellantem, &c. Si verò post appellationem interpositam à diffinitiua, is à quo appellatum est, sententiam exequatur, sic dicetur:

¶FORMA. Cùm igitur, postquã B. lator præsentium ad sedem apostolicam à sententia iudicis talis appellauerit, sententiam ipsam duxerit executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis aduersarium inducendo volumus & mandamus, vt possessionem ipsam restituatis eidem alioquin noueritis nos tali mãdasse, vt vos ad id ecclesiastica censura compellat, vt extrà de iureiur. venientes. in fin. & vide infrà §. proxi. Conclusiones autem super reuocatoriis, quando appellatur à diffinitiuis secundum diuersitatem negotiorum diuersimodè variantur: vnde has exempli gratia sufficiat posuisse.

24 ¶† Nunc dicamus, quando ante sententiam diffinitiuam ab interlocutoria, vel grauamine illato, seu processu appellatur: quo casu aut est appellatum à delegato sedis apostolicæ, seu à subdelegato eius, aut ab ordinario, seu ab eo qui ex sua iurisdictione, vel non ex apostolica delegatione cognoscit. Item aut est appellationi delatum, aut non. Si quidem dicitur delatum appellationi, siue ab ordinario, siue à quoque appellatum fuerit, non est necesse grauamen exprimi, sed sufficit sic simpliciter in narratione poni:

¶FORMA. Cui appellationi iudex idem detulit reuerenter. & conclusio talis erit. Mandamus, quatenus, si est ita, partibus conuocatis audias causam, &c. alioquin partes ad ipsius iudicis, &c. extrà de appel. ex insinuatione. in fin. & hæc conclusio locum habet, cum ordinario iure procedetur. Sed si iure delegato, talis erit Mandamus, quatenus, si est ita, in causa ipsa procedatis iuxta priorum continentiam literarum. Si autem non sit appellationi delatum, exigitur, quòd sufficiens grauamẽ, & vnum solummodo, &
a non plura exprimantur[a]. ¶† Et quoniam consueuit super excep
25 tionibus non admissis grauamen inferri, distingue: quia aut impetrans super appellatione, conquæritur de pẽptoria, aut de dilatoria non admissa: super quo primò aliqua disputemus[b]. Si ergo
b dicatur peremptoriam coram iudice, à quo appellatum est, fuisse propositam, talis videlicet, quòd ea probata liqueret per consequens de toto negotio principali, si est de re transacta, vel iudicata, vel amicabili compositione sopita, cùm ipsa litera obiecta nõ fuerit necesse litis contestationem fieri, non est necesse, quòd impetrans de lite contestata faciat aliquam mentionem: imò sufficit sic narrari:

¶FORMA. Cùm inter A. & B. coram C. iudice quæstio verteretur, A. excipiendo proposuit coram eo, quòd cùm lis fuerit per amicabilem compositionem sopita, eius aduersarius non erat super eodem amplius audiendus. Et quia idem iudex exceptionem huiusmodi non admisit, nostram audiẽtiam appellauit: vide s. de rescr. præsent. §. ratione formę. versiculo, porrò licet. Idem etiam est, cùm impetratum fuerat rescriptum super beneficio, vel præbenda, & contra ipsum obiecta est exceptio statuti de certo canonicorum numero iuramento firmato, seu de indulgentia cocessa quòd non teneatur ad receptionem, de quibus non est facta mẽtio in rescripto: vel si impetrans beneficium dicatur indignus, expresso eius crimine, vel defectu: quæ omnes exceptiones sunt ꝑemptoriæ, cùm per eas quicquid in rescripto petitur, perimatur: dic vt s. de exce. §. dicto. in princi. & versicu. quæro. de exce. & relation. & in præ. versiculo, porrò. Si verò alia quæcunque exceptio peremptoria proposita fuerit, in eo casu etiam potest impetrans simpliciter conqueri, quòd post ipsius obiectum exceptionis iudex procedebat in causa, cùm ea obiecta etiam necessarium sit ad litis contestationem & causæ ipsius examinationem procedi. Et propter hoc est de litis ꝯtestatione mentio facienda, vt si eam proposuit post litem contestatam, dicatur sic:

¶FORMA. Lite contestata excipiendo proposuit coram eo, ꝙ cùm, &c. Et si ante litis contestationem obiecit eandem, nihilominus oportet, vt de litis contestatione mentio fiat, ne videatur in vim dilatoriæ & ad impediendum processum, vel litiscontestationem proponi. Vnde cùm dicit, talis excipiendo proposuit coram eo: adiiciat, prout erat litis contestationem probare paratus, extrà de appel. c. interposita. & quia iudex, &c. vt s. vsque, appellauit. Et in his omnibus casibus secundum vsum curiæ Romanæ mandatur, quòd post talem appellationem attentatum est, solũmodo reuocari. & conclusio talis erit:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocetis in statum debitum, quicquid post appellationẽ huius inueneritis temerè attentatum: alioquin partes ad priorum, &c. vt infrà versiculo, porro. si quæ determinatio huiusmodi apponitur, semper cùm
26 ab interlocutoriis, vel grauaminibus appellatur. ¶† Si autem peremptoria exceptio proponitur in vim dilatoriæ, & quia non admittitur, appellatur, super tali appellatione non dantur literæ, nisi fortè de sententia, vel transactione, vel compositione excipiatur. super quo vide s. de exce. §. nunc videndum. versicul. hoc quoque not. In casu verò, vbi aduersarius appellantis coram iudice, à quo appellatum est, super re ad se pertinente, vel in re sibi competente agebat, nec dependebat ex rescripto ius ipsum, licet ad prosecutionẽ illius literas impetrasset: & generaliter, vbi post obiectum peremptoriæ esset litis cõtestatio facienda, vel etiam post litem contestatam, non videtur satisfactum iuri, vel partibus consultum, si solùm mandatur reuocari, quod post appellationem attentatum fuerit contra eum. nam potest esse, quòd post appellationem etiam non admissam, non fuerit vltrà processum, nec aliquid temere attẽtatum: vnde nec partibus, nec iuri satisfactum est, si solummodo concluditur, reuoces, &c. Imò quicquid primus iudex, à quo appellatum est, debuisset facere, si exceptionem propositam admisisset, hoc debet facere iudex, qui de appellatione cognoscit. Vnde si coram primo proposita exceptione peremptoriæ, ante litis contestationem, vel post litem contestatam obiecta ad causæ examinationem & sententiæ prolationem debuisset procedi: cùm de qua re cognoscit, siue cognouit iudex, de ea sit pronunciare cogendus. vt ff. de iudiciis. l. de qua re. de causa pos. & propri. cùm super. ff. de arbi. l. item si vnus. §. principaliter. Eodem modo iudex appellationis procedere debet ad omnia suprà dicta, extrà de appell. vt debitus. in fi. 2. quæst. vj. in fin. quæsti. Videtur ergo secundum hoc in conclusione sic addendum:

¶FORMA: Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vt suprà proxim. vsque ad, attentatum. iunge, in causa ipsa, præuia ratione procedens, quod istum fuerit, appellatione remota, decernas, faciens, quod, &c. extrà de exceptio. dilectæ. seruata tamen distinctione, de qua tangitur infrà versiculo, proximo, vtrùm videlicet à delegato Papæ sit appellatum: & tunc dicatur, in causa ipsa procedas, vt in priorum continentia literarum. An verò ab eo, qui non ex apostolica delegatione cognoscit: & tunc si ante litis contestationem fuit appellatum, concluditur. reuocato, &c. si verò post litem contestatam, concluditur, vt suprà dixi, in causa ipsa præuia ratione procedens, quod iustum fuerit, &c. quamuis secus sit, vbi super beneficio obtinendo literæ fuerint impetratæ: quo casu sufficit, si concludatur solùm, reuoces, &c. vt superiùs expressum est, cùm hoc totam ius impetrã tis pen

ADDITIONES.

a Exprimantur. ¶vide infrà penul. col. in prin. versiculo, item cùm duo.

b Disputemus. ¶Dicitur in stilo, in quo doctrina breuior.

tis pendeat ex rescripto. Vnde sufficit appellanti, si solum reuocetur. qđ occasione literarum, & ex ipsis lr̃is fuerit attentatum: nec oportet, quòd tunc dicat, ꝙ erat litis contestationem legitimè ꝓbare paratus: quia ex scripto pendet totum ius eius. ¶† Porrò si
27 appellatur propter dilatoriam non admissam, quæ debuit admitti, vel propter aliud grauamen iniustè illatum, vel propter iniquum processum, & appellatur ab eo, qui ex sua iurisdictione, vel non ex apostolica delegatione cognoscebat, expresso in narratione grauamine tali, quo expresso, vel probato appellatio legitima censeretur, extrà eo. vt debitus. & ca. cùm causam. conclusio talis erit:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato in statum debitum, quicquid post huiusmodi appellationem inueneris temerè attentatum, audias causam, & eam appellatione remota debito fine decidas: faciens, quod decreueris, per censuram ecclesiasticã firmiter obseruari. alioquin causam ad illius iudicis, à quo appellatum est, remittas examen, appellantem in expensis legitimis condemnando. testes autem, &c. extrà de constitu. cum M. in
28 fin. de rescri. ex parte. ¶† Si verò appellatur à delegato sedis apostolicæ, vel à subdelegato ipsius, vel à delegatis legatorum missorum de latere, si semel super eodem negotio literæ impetratæ fuerunt ad iudices, à quibus postmodum extitit appellatum, talis erit conclusio:

FORMA. Mãdamus, quatenus, si ita est, reuocato, &c. vt s̃. prox. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa ratione præuia procedas iuxta priorum continentiam literarum, extrà de libell. oblat. c. 2. & de exce. c. dilectæ. de resc. ex parte decani. in fin. & tribus c. seq. de offi. deleg. insinuante. in fin. & c. significantibus. in fin. de ꝓcur. dilectus. de appel. significauit. de oper. no. nun. c. pe. alioquin partes ad priores iudices remittas, appellãtem, &c. testes autem, &c. Et si post talem appellationem ad excommunicationem processum fuerit, sic dicetur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si dictam excommunicatiõis sententiam, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa appellatione remota præuia ratione procedatis iuxta priorum continentiã literarum: alioquin partes, &c. appellante, &c. testes. &c. vt ĩ. ver.
29 cæterùm. ¶† Quòd si à subdelegatus delegatorum apostolicæ sedis appelletur, tunc fit mentio in conclusione de literis, iuxta quarum tenorem procedendum, est, quæ fuerũt de delegatos directæ, hoc obseruato, vt si delegatus commisisset totaliter vices suas, & subdelegatus grauasset, & ab eo ad sedem apostolicam appelletur, sic concludatur:

¶FORMA. Mandamus quatenus, si est ita, reuocato, &c. ꝓcedas in causa iuxta directarum ad delegatum continentiam literarum alioquin causam ad ipsis subdelegati remittas examen, ext. de iu. quia V. Si autem totaliter non commisit, & subdelegatus grauauit, appellari debet ad delegatum, qui pro parte causam subdelegauit eandem: & si iterum delegatus appellantem grauauerit, & ideo appellatur ad sedem apostolicam, tunc proximè præcedens conclusio, vsque ad alioquin. non mutatur super quo vide §. nũc tractemus. ver. cæterùm. ¶ Si autem appellationis causa, siue exceptio non sit sufficiens, sic concludetur:

¶FORMA. Nos igitur appellationem huiusmodi friuolam reputantes, mandamus. quatenus, ea nequaquam obstante, in negotio ipso præuia ratione procedas iuxta priorum continẽtiam literarum, extrà de dilat. literæ. & de exce. significauerunt. in fine. Item si post inhibitionem iudicis, & post appellationem aliquid fit, sic concludetur:

FORMA. Mandamus, quatenus, si de inhibitione huiusmodi, & de præmissis causis appellationum, vel earum altera constiterit, reuocato in irritum, &c. vsque, attentatum. iunge, in iamdicto negotio iuxta priorum continentiam literarum, vt extrà de appel. significante. in fin. Ceterùm si remissio fieri debeat, remittendum est negotium ad delegatum, à quo fuit vltimò appellatum. quod
a prosequere, vt s̃. de remis. §. sequitur. & illa iunge hic[a]. ¶† Quòd
30 si appellans non prosequitur appellationem intra tempus legitimum appellatus sic narrabit:

¶FORMA. Et licet dicti iudices eius appellationi duxerint humiliter deferendum, ipse tamen eam intra tempus legitimum ꝓsequi non curauit. Mandamus, quatenus, si ita est, &c. vt s̃. Sed vbi ponitur ibi appellantem. dicas hîc, impetrantem. & vide s̃. ver
31 sículo, quòd si appellans. ¶† Verùm licet dixerimus, qualiter sit prout in pluribus concludendum, quando ante sententiam propter illatum grauamen appellatur: sunt tamen quidam speciales casus, qui speciales conclusiones etiam requirunt. Quandoque enim proponitur exceptio fori quandoque excipitur contra literas, quandoque contra personam litigatoris, vel iudicis excommunicationis exceptio opponitur: & hęc proponuntur, vt ꝯuentus se à iurisdictione iudicis subtrahat, vel litigatorem repellat. Si igitur exceptio fori proposita fuerit, putà cõuentus coram delegato allegauit rem feudalem esse, & propter hoc vult, & debet coram domino feudi respondere, vt extra de foro compet. verùm. & c. transmissa. de iu. cæterùm. vel rem esse fori secularis: & ipse coram ecclesiastico iudice conuenitur, vt extrà de iu. nouit. & de foro compet. si clericus. vel subditus suffraganei trahitur ꝑ simplicem querelam coram Metropolitano, cùm non sit ab episcopo appellatum, vel alio modo ab eo recessum, vt extrà de fo.
b compet. Romana[b]. extra de offici. or. pastoralis. in princ. ix. quæstione. 2. Lugdun. & eiusmodi: & tunc conclusio erit talis:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, negotium ad feudi dominum, vel ad illius iudicis remittas examen, cuius forum fuit allegatum. alioquin ad illos, à quibus extitit appellatum. Et si sit causa feudalis. iunge, iniuncto ei, quòd dicto tali exhiberi faciat iustitiæ complementũ.
32 alioquin. &c. hæc probantur in præ. concodan. ¶† Si autem obiectum fuerit coram iudice, à quo appellatum est, quòd negotium erat cœptum coram ordinario, vel delegato, de quo in illis literis mentio non fiebat, tunc causam eodem modo ad eum remitte, coram quo negotium erat cœptum: alioquin, vt dictum est, ad eum, à quo fuerat appellatum, extr. eodem, vt debitus. & c. ad hæc sicut. sed: in modo proponendi exceptionem est diligenter considerandum, vt si trahatur coram delegato per literas apostolicas, & excipit de quæstione accepta coram eo, qui ex sua iurisdictione, vel nõ, ex delegatione apostolica cognoscebat, exceptio sic formetur:

FORMA. Quòd cùm corã iudice suo scilicet tali, lis fuerit inchoata, cùm non esset ab eo per appellationem. vel alio modo legitimo recessum per literas apostolicas non facientes de hoc aliquã mentionem, conueniri non poterat, nec debebat: & quia, &c.
33 ¶† Si verò super quæstione aliqua obtentæ sunt literæ, & corã delegato processum, & tunc super eodem ad ordinarium trahitur, sic excipiet:

¶FORMA. Quòd cùm super ipso negotio ad talem literæ fuerint impetratæ, & coram ipso processum, lite coram eo pendente. super eodem coram isto ordinario respondere minimè tenebatur: nec est tunc necessarium, quòd adiiciat, nec fuerit tunc ab eo per appellationem, vel alio modo legitimè recessum. & concludetur, vt s̃. scriptum est. & vide s̃. de rescr. pręsen. §. ratione formę. ver. porrò licet. ¶ Si autem appellatum est quia iudex non faciebat copiam de sua iurisdictione, & post appellationem suspendit, vel excommunicauit, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, prenominati talis ꝓcessum, & quicquid ex eo secutum est, vel ipsum, sicut iustum fuerit, reuocantes, in negotio ipso appellatione remota ratione præuia procedatis iuxta priorum, &c. alioquin ad priores iudi-
34 ces remittatis eosdem. ¶† Si verò excipitur contra literas, quia conuentus dicit delegatum nullam in eo habere per eas iurisdictionem, vel dicit se alterius esse diœcesis ab his, quę in literis continentur, vt ext. de rescr. significante. & c. dilectus filius. j. vel quia impetratæ sunt ꝯ A. cum clausula, quidam alij super debitis & rebus aliis, & B. maior & dignior illo A. in literis expressis in iudicium per eos trahitur, vel super re maiori, quàm sit quæstio, quæ in literis est expressa, & excipitur ad se, vel ad rem, pro qua conuenitur, literas non extendi, vt eodem titu. c. sedes: vel si coram conseruatore trahatur in causa, q uæ iudicialem requirit indaginem,
c vt eodem tit. sedes. ext. de offi. dele. c. statuimus[c], & in his casibus & similibus conclusio erit talis:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuoces, &c. vsque, attentatum. iunge, causæ supersedeas eidem. alioquin partes, &c. non enim debent concludi, reuocato, &c. in causa procedas iuxta priorum continentiam literarum: cùm & si ita probatum fuerit, vt asseritur, secundum tenorem literarum, contra quas prædictis modis exceptum est, procedi non possit, cùm illarum continentia ad istam personam, vel rem, in causam nullatenus extendatur, vt in præ. ¶ Si autem obiiciatur contra literas, quòd sunt veritate tacita, vel falsitate suggesta impetratæ, siue sup re iudicata, siue super transactione, siue quia præuentus est ab aduersario impetratore, & huiusmodi, & ꝓpter hoc appelletur, hoc prosequere, vt s̃. de resc. præsent. §. ratione formæ. ver. porro licet. & seq.
35 ¶† Cæterùm si in personam actoris excommunicationis exceptio opponitur, quia fortè dicitur tẽpore impetrati rescripti fuisse excommunicatum, tunc quia hæc exceptio, licet sit in personam

ADDITIONES.

a Iunge hîc. ¶Meritò: quia sic sunt in stilo positæ.
b Romana. ¶lib vj.
c Satuimus. ¶lib. vj.

nam actoris, literas tamen afficit, ita quòd si hoc verum sit, nullæ sunt ipso iure, vt extrà de rescr. dilectus. j. extrà de procur. c. fi. sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus reuoces, &c. vsque, attentatũ. iunge, auditis hincinde propositis, quod iustum, &c. ¶Si verò obiiciatur simpliciter excommunicatio in personam actoris, & absque determinatione temporis dicatur ex alia causa excommunicatus, & quia non admittitur, appellatur, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, audias, quæ partes duxerint proponenda: & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, &c. & facies, &c. alioquin, &c. extrà de exce. dilecti. Plerique tamen dicunt fore aliter concludendum, quando excommunicatio in personam actoris obiicitur. Dicunt enim, quòd aut obiicitur litigatori, quòd excommunicatus erat tempore impetrati rescripti: & tunc licet rescriptum non teneat, ex quadam tamen æquitate, vel legalitate Romanæ curiæ, quæ non solùm debet impetranti, verum etiam aduersario super negotio prouidere, est potius, quòd prouideat negotiis, quàm personis, vt extrà de offic. deleg. c. fi. sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, audias, quæ partes duxerint proponenda, auditis hincinde propositis, &c. ext. de ap. ex parte M. Nam & si probetur excommunicatus fuisse tempore impetrati rescripti, absolutione petita modo debito, & obtenta, super iure suo poterit litigare, prout no. ext. de excep. pia. in gl. sed mirum[a]. Si verò dicatur
a simpliciter excommunicatus fuisse, ita quòd exceptio ipsa tãgat personam, non rescriptum, cùm non adiiciatur, quòd excommunicatus fuerit tempore impetrati rescripti, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa iuxta priorum continentiam literarum præuia ratione procedas: extrà de excep. c. dilectæ. & ideo adiiciunt, præuia ratione, cùm non debeat incontinenti procedi quamuis literæ valeant, quarum impetrationis tempore excommunicatus non fuit capax, nisi primò fuerit absolutus. Si autem excommunicatio procuratori agenti opponitur, conclusio erit talis, qualis est in aliis grauaminib. poni consueta. Licet enim ille postmodum absoluatur, non tamen agere postea poterit, vt extrà de prob. c. post cessionem. ¶Si autem quis non fuit admissus ad probandum, quòd actor esset excommunicatus, & ideo appellauerit, iudex verò nihilominus eum excommunicet, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si dictam excommunicationis sentẽtiam post appellationem huiusmodi inueneris in talem temerè esse latam, denuncians eam penitus non tenere, ac reuocãs in statum debitum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneris temerè attentatum, audias, quæ partes coram te duxerit proponenda: & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, appellatione remota decernas, faciens, quod decreueris, per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari: alioquin partes ad dicti talis remittas examen, appellantem in expensis legitimis condẽnando: testes autem, &c. extrà de excep. dilectæ. Et nota, quòd si quis appellat, pro eo quòd volens probare aduersarium suum excommunicatum literas impetrasse, non fuit auditus, debet in literis dici, Reuoces, sine clausula illa, processus, iuxta priorum continentiam literarum. ¶Item si appellat, quia iudex non vult audire reum volentem reconuenire actorem, sic dicetur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus reuocato, &c. vsque, attentatũ. iunge, in causa ipsa. alioquin partes, &c. appellãtem, &c. Quòd si in personam iudicis excipitur, quia fortè dicatur excommunicatus, quidam sic indistinctè concludunt:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa, &c. Potest tamen distingui, vtrùm obiiciatur, quòd tempore impetrati rescripti fuerit excommunicatus ex tunc: quia hæc exceptio literas afficit, & tunc sic concludendum est:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuoces, &c. vsque, attentatum. Aut verò obiicitur simpliciter, quòd est excommunicatus, vel quòd post tempus impetrati rescripti iudicauerit, tunc sic concluditur:

FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. in causa
36 ipsa procedas, &c. alioquin, &c. †Sententia enim excommunicati publicè non tenet, vt extrà de re iud. ad probandum. quia in eũ non cadit iurisdictio, vt no. in præ. gl. sed mirum. Si autem solùm subdelegato delegati excommunicationis exceptio opponitur, & appellatum fuerit, conclusio talis erit:

FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa procedas iuxta directarum ad delegatum continentiam literarum: alioquin, &c. cùm literæ illæ va-
37 leant ad delegatum directæ. ¶† Et quoniam de excommunicatione mentionem fecimus, nota super hoc amplius, quòd si quis se liti offert, vt processus contra se habitus reuocetur: putà quia dicit contra se, tanquam contra contumacem ad missionem in possessionem, vel ad excommunicationem fuisse processum, & offerens intra annum de stando iuri coram iudice idoneam cautionem, ac parti alteri satisfactionem congruam expẽsarum pro contumacia, si qua fuit, petit humiliter excommunicationis sententiam iuxta formam ecclesiæ relaxari, vel in rei petitæ possessionem reponi, & iudex id facere denegat, propter quod appellatur, conclusio talis erit:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c vsque, attentatum. iunge, eo faciente, quod offert. Vel meliùs, eo huiusmodi cautionem & satisfactionem præstante, sententiam ipsam iuxta formam ecclesiæ relaxantes, in causa ipsa, &c. vel, eo huiusmodi cautionem & satisfactionem præstante in pos. reducto in cã ipsa, &c. vel in negotio ipso rõe præuia procedatis iuxta directarum ad eosdem continentiam literarum: alioquin idem negotium remittatis ad ipsos ap. &c. testes autem, &c. vel audiatis causam, &c. alioquin, &c. hæc probantur extrà de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. 2. & 3. extrà de of. ord. pastoralis. ad finem, extr. vt lite non contest. quoniam. §. in aliis. Sed si econuerso conquerit aliquis, quòd excommunicatio in aduersarium eius iustè lata, sit in eius præiudicum contra iustitiam relaxata, nulla cautione, vel satisfactione recepta, tunc conclusio talis erit:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictos tales in pristinã excommunicationis sententiam reducentes ac reuocantes, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa iuxta continentiam literarum ad dictum talem directarum appellantem procedas: alioquin partes ad ipsius, &c. appellantem, &c. Potest etiam dici, quòd cùm non debeat postulanti absolutio denegari, dummodo eam postulet, prout debet, vt xj. quæstione. 3. de illis. quòd non sit reducendus in excommunicationem, qui offert ea, quæ petens absolutionem consueuit offerre: & ideo secundum hoc erit talis conclusio facienda:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictos tales, nisi ab eis compentens pro manifestis præstetur satisfactio, & idonea cautio pro dubiis de parendo in pristinam excommunicationis sententiam, &c. vt s. Et hæc additio fit, cùm pro damnis, vel iniuriis irrogatis dicitur suum aduersarium excommunicatum fuisse. Si verò pro contumacia, tunc dicatur in conclusione sic:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si ita est, dictum talem, nisi ab eo idonea cautio de stando iuri præstetur. & congrua satisfactio pro expensis, in pristinam excommunicationis sententiam, &c. alioquin, &c. appellatum, &c. vt s. Si verò excommunicatio in aliquem lata fuerit diffinitiuæ parere nolentem, quamuis conqueratur contra iustitiam in suum preiudicium relaxatam, sic concludatur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictum talem, nisi ab eo sufficiens præstetur cautio de parendo diffinitiuæ, si eam iustè constiterit esse latam: vel, nisi ab eo sufficiens præstetur cautio, quòd ecclesiæ mandatis parebit, in pristinam excommunicationem reducens, in causa ipsa, &c. vt s. & vide ver. si verò post latam. & s. de
38 cont. ver. sed pone. & ver. sed nunquid. ¶†Quòd si clericus petit sibi subueniri super eo, quia cùm conuentus fuisset à quibusdam super quadam summa pecuniæ, & quia soluere non poterat obtulit cessionem omnium bonorum, tamen iudex ipsum excõmunicauit, sic concludatur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si vobis constiterit, quòd præfatus clericus pecuniam in totum, vel in partem non possit ob paupertatem soluere, s. dictam, recepta priùs ab eo sufficienti & idonea cautione, quòd quàm citò ad pinguiorem fortunam peruenerit, pecuniam ipsam soluet creditoribus memoratis, sententiam ipsam iuxta formam ecclesiæ relaxetis, ext. de solut. Odoardus. de restit. spolia. olim. 2. Sed si citatus super aliquo crimine coram ordinario excipit, quòd non ad eum, sed ad prepositum & capitulum hoc spectet cognoscere, & quia non auditur, appellat, ordinarius tamen nihilominus eum excommunicat, sic concludetur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si dictam excommunicationis sententiam inueneris post appellationem huiusmodi esse latam, denuncies eam penitus non tenere, ac reuocans in statum, &c. vsque, attentatum. iunge, alioquin sententiam ipsam, sicut rationabiliter est prolata, facias auctoritate nostra vsque ad satisfactionẽ condignam, appellatione remota, inuiolabiliter obseruari. Si autem

ADDITIO.

a Sed mirum. ¶Hoc est falsum, vt de rescr. c. j. lib. 6. & dic, vt ibi no. in gl. nunquid.

tem appellatur,quia iudex sine libello vult de causa cognoscere, quæ libellum requirit,& apostolos negat concedere,& appellãtem excommunicat,sic concluditur:

¶FORMA.Mandamus,quatenus,si dictam excommunicationis sñiam inueneris post appellationem ad nos legitimè interpositam esse latam,denuncies,&c.vt s.proxi. Quando quis iniustè se excommunicatum,& propter hoc damna grauia pertulisse asserens,eo absoluto de excommunicatione conqueritur: ille verò excipit,conquerentem excommunicatum fore, sed cùm huiusmodi exceptio non admittatur,appellatio sic concluditur:

¶FORMA.Mandamus,quatenus,si est ita,reuocato,&c. vsque, audias.iunge,quæ partes hincinde duxerint proponenda.& auditis hincinde propositis,quod iustum fuerit,&c.facientes,&c.appellantem,&c.¶Si verò delegatus sine causa excommunicat aliquem non confessum in iudicio,non conuictum, non se contumaciter absentantem, propter quod appellatur, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus,quatenus, si ita est, dictam sententiam nullam penitus nunciantes,reuocantes in statum debitum, quicquid post appellationem eandem vobis constiterit temerè attentatum in causa,&c.alioquin partes,&c.2.qu.j.nos in quenquam,

39 ext.de const.ecclesia.de maio.& ob.inter quatuor.¶†Si autem appelletur,quia index admittit aliquem ad causam sine mãdato, iudex verò non vult apostolos concedere,imò appellantem excommunicat,& suspendit,sic conclude:

¶FORMA.Mandamus,quatenus,si dictas excommunicationis & suspensionis sententias post huiusmodi appellationem inueneris esse latas,denuncies eas penitus non tenere, ac reuocans in statum debitum, quicquid post appellationem eandem tibi constiterit temerè attentatum: in eadem causa iuxta priorum continentiam literarũ,appellatione remota,præuia ratione procedas. alioquin partes ad prioris iudicis remittas examen,appellantem,

40 &c.extrà de procurator.c.j.¶†Inseruntur etiam & alia grauamina,propter quæ appellari consueuit. Vnde nota,quòd si aliquis vult super appellatione literas impetrare,considerandæ sunt personæ litigantium,& res,vel causæ,super quibus agebatur,& exceptionis,quæ proponebatur,qualitas,& quale sit,quod dicitur illatum grauamen:vt,his consideratis,sciri possit,vtrùm iustè,vel in

41 iustè appellans,vel impetrans conqueratur.¶†Item in literis, q̃ super appellationibus impetrantur, in narrationibus verba consueta nullatenus omittantur:putà si allegatum est à conuento tẽpus feriatum,adiici consueuit,cùm esset circa rusticam rem occupatus,vt C.de fer.l.omnes iudices.§.ruri.Item ad consideratione causæ additur,cùm nõ vrgeret necessitas, nec pietas suaderet,vt ext.de fer.c.fi. Aduertenda est etiam q.nam hæc exceptio feriarũ non potest in omni quæstione proponi, vt patet s.de fer. §. quid in eis. Itẽ si in quæstione criminali,vel alia,quæ exigit principalis

a personæ præsentiam,vt extrà de iud.iuris [a]. conqueratur aliquis, quòd eius procurator minimè sit admissus, literæ denegantur.

42 ¶†Et generaliter,cùm quis de procuratore nõ admisso conquæritur,debet sic in narratione proponi:

FORMA.Talis iudex ei⁹ procuratorem legitimum non admisit, mandatum sufficiens exhibentem,cùm causa rationabilis non subesset,propter quam deberet personaliter in iudicio comparere quod ideo ponitur,quia in illis quæstionibus, in quibus consueuit recipi procurator,potest aliqua causa mouere iudicem, vt,procuratore non admisso,præsentiam exigat principalis.Et sic in his, & similibus sunt ea,quæ dictat iuris ratio,& vsus Romanæ curiæ exigit aduertenda. Est.n.satis difficile conclusiones in reuocato-

43 riis formare,ar.extrà de testib.constitutis.¶†Caueant autem officiales curiæ,quia frequenter appellantes fingunt sibi exceptiones,vt iurisdictiones iudicum,&domini Papæ prouisiões eludãt. Verbi gratia:exceptio de loco non tuto,quæ plerunque ad fugã ab impetrante confingitur,non debet contra literas super prouisione obtentas indistinctè,ac sine determinatione concedi.Bene ficiis enim suis & prouisionibus impetrans plerũque propter huiusmodi subterfugia fraudaretur:quod esse non debet,extrà de ꝯ mo.c.j.& propter hoc petatur exprimi in literis,quid contra illũ qui literas super prouisione obtinuit,volebat proponere: ad qđ proponendum locum sibi petebat assignari securum:putà quòd dicat se priuilegium immunitatis habere, vel in rescripto fore adiectum,si pro alio non direximus scripta nostra,& ipsam ecclesiam,à qua prouisio petitur, esse super aliorum prouisione grauatam,vel similia,quæ in talibus consueuerunt repellere impetrantes:licet in aliis, quæ ex natura sui ab initio habent quæstionem, cùm super his impetratur rescriptum,& propter hoc impetratur vt quæstio cum causæ cognitione & ordine iudiciario terminetur simpliciter, impetrans consueuit admitti.Si conqueratur, ꝙ ad locum trahebatur non tutum,& alium iudex denegabat assignare securum,humiliter requisitus, extrà vt lite non contest. accedens.2.ff.de iud.si longiùs.extrà de ap. ex parte.& in his & aliis pluribus rigidus sit aliquis ad impediendas,aut facilis ad expediendas literas,prout ex personarum qualitate & causarum cognitione poterit pro sua industria cognoscere fraudem, vel iustitiam impetrantis.Si quis autẽ dicit,aduersarium suum aliam cãm in literis confinxisse,quàm ex qua appellauit coram iudicibus, ñ

44 est statim eis iurisdictio auferenda:quia fieret eis iniuria.¶†Illud quoque notandum est,quòd quando dicitur appellatum à diuersis iudicibus ab vtraque parte,tunc meliùs dicitur,impetrantem, quàm appellantem in expensis condemnandum.¶Item cùm dicitur appellatum ante sententiam,in fine debet sequi post appellationem huiusmodi.Si verò à sententia,tunc dicitur post appel-

b lationem,s.ver.in his.Item cùm appellans[b]dicit,suos iudices appellationis de appellatione non cognito partes remisisse ad suos iudices à quibus est appellatum:& ideo si dicit se appellasse, non

c valet[c]:quia si probare noluit de appellatione,quàm dixit se inter

45 posuisse,iudices bene fecerunt.¶†Item cùm duo grauamina se se compatientia proponuntur,& propter ea non admissa dicitur

d appellatum, dantur literæ vnicæ super eis[d]. Si verò se non compatiuntur,super altero tantùm dantur,nec aliæ super reliquo dãtur:quia si fortè vno non probato pronunciaret causam ad priorem iudicem remittendam,propter aliud vellet causam inchoare:& sic iudicium frustraretur.Item cùm in litera illatum grauamen exprimitur,non debet dici, idem sentiens indebitè se grauari.Item si appellans à diffinitiua,dicens,quòd iudex appellationis sæpe requisitus per annum,& amplius,causam tenuit in suspenso,petat,quòd si iudex ipse monitus non procedat intra tempus præfigendum, ex tunc alius in causa procedat iuxta traditam illi formam,literæ non dantur:quia cùm appellatiõis causa intra annum terminata non fuerit,rata manet sentẽtia, vnde subuenitur ei per exceptionem extrà de app.cùm sit Romana.2. q. vj. ei qui. Item cùm missus in possessionem non potuit anno iam elapso nancisci possessionem rerum,in quibus missio facta est, ne contumax melioris,quàm obediens,conditionis existat,sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus,quatenus,si est ita, dictum clericum in possessionem ipsam,sicut iustum fuerit,inducatis, & defendatis ĩ

46 ductum,contradictores,&c.extrà de do.& contu.contingit.¶† Quòd si Decano & priore datis executorib⁹, priore absente,nec se excusante,decanus procedat,propter quod prior absens appellet,sic concluditur:

¶FORMA.Mandamus,quatenus,si est ita,reuocato, &c. vsque, attentatum.iunge, in negotio ipso iuxta directarum ad Priorem & eundem decanum continentiam literarum appellatione remota ratione præuia procedas.Alioquin tu fili Prior,cum prædicto decano in negotio procedatis eodem, iuxta traditam vobis formam.¶Si verò duo,putà archiepiscop⁹ & archidiaconus tertio

ADDITIONES.

a Iuris.¶lib.6.

b Appellans.¶Hic auctor diuertit à stilo,in quo clarior est sermo, quam hîc:ibi enim sic dicit:Si appellauerit quis à iudice,qui đ appellatione cognoscere debebat,quia de appellatione non cognito in principali contra iustitiam procedebat:aut ille erat iudex sũ per appellatione interposita à diffinitiua,frustratoria est appellatio,& literæ denegantur.habet enim talis iudex super principali cognoscere.Aut erat datus super appellatione interposita à grauamine:quo casu si datus erat ad petitionem aduersarij eius, qui modò fortè nititur impetrare: vt ipse dicat, quòd aduersarius se appellasse confingens super appellatiõe sua ad tales literas impetrauit,& iudex de appellatione non cognito super principali cõtra iustitiam cognoscebat,& propter hoc se appellasse proponat literæ conceduntur.Si verò quis dicat iudicem à se super appellatione, q̃ ipse interposuit à grauamine impetratum in hoc ipsum grauasse,quòd de appellatione nõ cognito de principali cognoscebat,iste se grauatum innuit ex eo,quod perductum est ad effectum quod principaliter intendebat.Nam appellans à grauamine qui impetrat iudicem super appellatione,hoc principaliter intendit,vt nõ remittatur ad eum,à quo appellauit:sed iudex super appellatione sua datus de principali cognoscat,secundum dec.vt debitus.& ideo literæ non dabuntur.

c Non valet.¶Hoc esset malè dictum, nisi iustificarent sequentia, quæ huic verbo præmitti debuissent.

d Super eis.¶Contrarium dicit s.e.§.6.col. ver.si autem non sit æquum esset,quod hic dicitur:licet & contrarium habeat æquitatem,vt dixi eo.ti.cum causam.super vlt.gl.& no.in cle.eo.tit.appellanti.in vj.glos.

tioi udice, putà decano, absente irrequisito, & se non excusante, in causa ꝓcedant, propter quod impetrator appellat, & impetrat super hoc ad alium episcopum, & ipsum decanum, sic concluditur.

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, negotio ipso, iuxta tenorem literarum ad archiepiscopum, & ad te decanum & ad archidiaconum directarũ, eadem ratiõe præuia procedatis: alioquin, tu decane, cum archiepiscopo, & archidiacono s. dictis in negotio procedatis eodem
47 iuxta literarum continentiam earundem, appellantem, &c. ¶† Si autem executor excedens formam mandati assignat stallum ĩ choro, & locum in capitulo, propter quod appellatur, sic concluditur:

¶FORMA. Mãdamus, quatenus, si est ita, ipsius executores, sicut iustum fuerit, reuocato processu, in negocio ipso ratione præuia procedatis iuxta directarum ad præfatum Abbatem continentiã literarũ: alioquin processum ipsum, prout est canonicus, faciatis
48 auctoritate nostra appellatione remota firmiter obseruari. ¶† Item si procurator per errorem impetrat, non super grauamine, propter quod appellatum fuerit, sed super alio sic, quando oportuit appellatum ad curiam mittere: vnde lapsus est annus, qui datur ad prosequendam appellationem, & etiam duo menses vltrà fluxerunt: quare supplicat sibi super hoc misericorditer prouideri, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si de huiusmodi errore & prędicta causa appellationis tibi constiterit, dictas sententias nullas esse, penitus nuncies, ac reuoces, si quid aliud post appelllationẽ huiusmodi inueneris temerè attentatũ in causa, iuxta prioris mãdati nostri ad dictum talem directi tenorem, ratione præuia procedas: alioquin partes ad eiusdem iudicis remittens examẽ, appellãtem, &c. testes autem, &c. ¶Item si vir auctoritate propria vxore dimissa, impetrat contra eam ad iudices super impedimento ꝯsanguinitatis: ea verò petente coram eis ante omnia iuri restitutionem, ipsi solùm super principali cognoscere volunt, propter quod ipsa appellat, sic concluditur.

¶FORMA. Mãdamus, quatenus, si est ita, mulieri virum restitui faciatis, quę post eius appellationem acta sunt, in irritum reuocãtes: postmodum causam super matrimonio audiatis, & fine canonico terminetis, extrà de resti. spol. ex conquestione. Quòd si iudex delegatus propter contumaciam rei, res, de quibus agitur, sequestrat, in quibus tamen actor mittendus fuisset in possessionẽ causa rei seruandæ, & reo petente res huiusmodi sibi restitui, actor excipit iudicem non habere iurisdictionem, quia causa alij est commissa, licet in huiusmodi commissione nulla de primis literis mentio fiat, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus præscriptam causam secundũ formam priorum literarum, non obstantibus posterioribus, terminetis, expensas, quas propter hoc reus fecisse dignoscitur, & ab actore restitui facientes. ¶Si autem appellatum fuit, quia iudex ĩ causa matrimoniali non faciebat processum redigi in scriptis, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato in statum, &c. vsque, audias. iunge, & causam appellatione remota decidas, faciens, &c. alioquin partes ad prioris, &c. appellantem in expensis, &c. extrà de testib. Albericus. de prob. quoniam contra. ¶Sed & si appellãs ab ordinario, conficto aliquo grauamine, cui appellationi iudex detulit, iusto impedimento cessante non prosequitur appellationm intra tempus legitimum, sic concluditur:

¶FORMA Mandamus, quatenus, si est ita, partibus conuocatis, &c. vsque, obseruari, &c. alioquin, &c. appellatum, &c. ¶Quòd si iudex, contra quem causa suspicionis proponitur, requisitus non vult dare arbitros, qui de suspicione cognoscant, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsq;, attentatum. iunge, in causa ipsa, &c. alioquin partes, &c. extrà de offi. del. suspicionis. & de ap. cùm speciali. & c. legitima. ¶Quòd si cã committatur alicui prælato, vel alicui monacho simplici, qui tamen in litera apostolica Prior vocatur, & idem monachus causam alteri committit, corã quo subdelegato excipitur, quòd non potest per huiusmodi literas falsitate suggesta obtentas procedere: & quia exceptio non admittitur, appellatur, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocetis, &c. vsque, attentatum, &c. iunge, alioquin partes ad subdelegatum remittatis eundem, appellantem, &c. Sed & si subdelegatus committit alteri totaliter vices suas, propter quod is, contra quem literæ obtentæ fuerunt, appellat, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque attentatum. iunge, in eodem procedatis negotio iuxta priorum continentiam literarum. alioquin partes remittatis ad illos, ad quos de iure videritis remittendos, appellantem, &c. C. de iud. à iudice. extr. de of. del. super quæstionum. §. j. ¶Si autem cùm quęstio inter aliquos verteretur, aliquis coram iudice se obtulit, & petit se admitti ad docendum de interesse & iure suo, & non fuit admissus, licet admitti debuerit, propter quod appellauit, extr. de testib. veniens. tunc sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato in statum d̄ebitum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneris in ei⁹ præiudicium temerè attentatum, audias, quæ idem pro iure suo duxerit proponenda, & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, appellatione remota decernas, faciẽs, &c. alioqui in negotio supersedeas memorato, appellantem, &c. Et nota, quòd cùm quis rem suam agi conspiciens, postulat à iudice delegato, vt paratus de iure suo docere audiatur, & quia non auditur, appellat, ñ debet poni clausula, Alioquin partes ad priorum iudicum, &c. ¶Sufficiat præmissa exempli gratia posuisse. quæ autem hìc desunt vide s. de rescr. præsent. §. ratione formæ. ¶Sed pone, quòd in cõmissione, quę fit super causa appellationis, non exprimitur nomẽ
a iudicis, à quo dicitur appellatum[a], nunquid valet talis commissio & videtur, quòd non: quia in appellatiõe debet contineri nomẽ eius, vt ff. de ap. l. j. §. finali, & etiam in apostolis, ff. de libellis dimissoriis, l. j. ad idem 2. q. 8. libellorum. Nam sunt quidam, à quorum sententiis appellari non potest, vt s. §. videndum. Idem etiam dicitur in rescriptis, xxv. qu. 2. si qua. & in instrumentis, C. de mand. prin. l. vnic, & in nominatione, vt 2. q. 6. nominationes. ff. de transact. cùm hi. Arg. contrà, quia ex quo de causa & de personis, inter quas sententia lata est, mentio fit in rescripto, satis videtur de iudice mentio esse facta, ff. de rei vend. in rem. ff. de cond. inst. nominatim. ff. de hæred. instituen. quoties. §. si quis nomen. nam & si nomen fundi non dicatur, sufficit ponere fines, ff. de censi. forma. licet enim aliquid omissum sit, tamen omnia presumuntur solenniter acta, ff. de vent. inspic. l. j. & ad hoc facit ff. de verb. oblig. cùm seruus. ff. de app. l. 3. §. fi. & l. appellari. ff. de suspec. tut. scire. ff. de cond. & demonst. cùm tale. §. penul. Et hoc tenet Vber. dicens quòd delegatus poterit procedere. ¶Item quæritur, si constat ꝑ testes, vel confessionem aduersarij, me appellasse à sententia contra me lata, nunquid sufficit hoc, vt videar etiam probasse, quòd intra decendium appellauerim? Et videtur, quòd sic: quia intelligor legitimè appellasse, ex quo appellatio probatur, argum. C. de contrahend. & commit. stip. l. j. Verba enim cum effectu intelligenda sunt, ext. de cleric. non resi. relatum. Sed dic contrà. oportet enim probare, quòd intra tempus legitimum appellauerim, extr. de app. Romana. §. si verò. extrà de testibus, significauerunt, qui enim solennitatem substantialem, allegat, eam probare debet, ff. de Publicia. quæcunque. §. quæ à pupillo. ¶Vtrùm iudex appellationis pronunciabit secundum ius commune, vel secundum consuetudinem, & secundum quam, notatur, secundum Papam, extrà de consuet. super rub. & vide suprà de feriis, §. 1. versi. sed pone.

ADDITIO.

a Appellatum. ¶De nomine appellati si non exprimitur in appellatione, s. §. qualiter. ver. hoc etiam no.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione pendente quibus casibus liceat aliquid innouare.*
2 *Appellatione pendente nil innouandum, qualiter intelligatur.*
3 *Ordinarius potest post appellationem possessionem turbatam reformare.*
4 *Iudex, à quo appellatum est, qualiter debeat appellatione pendente supersedere.*
5 *Facta per priorem iudicem appellatione pendente tenent, si non fiat inhibitio.*
6 *Causa appellationis quare maior dicatur, quàm principalis.*
7 *Primo iudice qualitercunque appellatione pendente procedente, si veritas causæ approbetur, reuocantur quæcunque fecerit, & nu. 10.*
Lis, seu appellatio, non debet aliquem sua possessione priuare.
8 *Officium, vel possessio, vel aliud ius, an per appellationem transferantur ad iudicem appellationis.*
9 *Iudice appellationis iniustam esse appellationem proferente, ratũ manet, quicquid primus fecerit post appellationem.*
11 *Appellatione extraiudiciali facta, quo pacto post talem appellationem per iudicem acta reuocari debeant.*
12 *Facta medio tempore inter sentẽtiam & appellationem, an per appellationem extinguantur.*
13 *Appellatio in electionibus quid operetur.*
14 *Reuocatio attentatorum an causa appellationis cognita fieri possit: & sub qua forma.*
15 *Cognoscere & diffinire de appellationis iustitia, vel iniustitia, ad quem spectet.*

16 *Collatio beneficij per aliquod capitulum quibus casibus veniat reuocanda.*
17 *Vitium contractus litigiosi in quo casu locum habere dicatur.*
18 *Motio litis personalis an faciat rem litigiosam.*
19 *Prohibitio de re litigiosa non alienanda quibus tantùm fieri debeat.*
20 *Commodo suæ possessionis nemo sine causæ cognitione priuari debet.*
21 *Ad auxilium extraordinarium recurrendum non est, quandiu superest ordinarium.*
22 *Reuocato in causa appellationis vno articula libelli prætextu appellationis, an cæteri omnes reuocati censeantur.*

¶ Appellationis effectus quis sit.

II. §. Nouissime de effectu appellationis est videndum. Et quidem effectus is est, vt ea pendēte nil innouetur, sed omnia in eo statu permaneant, in quo erant tempore appellationis emissæ, 2.q.6. appellatione interposita. ff. nil inno. app. pend. l. vnica, ext. de ap. bonæ. & c. secundò re-
1 quiris. C. eodem, l. 3. ¶ † Excipiuntur tamen quidam casus, in quibus aliquid innouatur. ¶ Primus, cùm reus suspectus est de dilapidatione fructuum rei actori adiudicatæ. nam tunc fructus sequestrantur, 2. quæstio. vj. c. quoties. primo, C. quorum ap. non recip. ab executione. extrà de seque. possess. c. fin. ff. de ap. Imperatores. ¶ Secundus est, cùm hæres conuictus super legato appellat. non enim defertur appellationi: imò cauere debet de eo restituendo, ff. vt leg. vel fideicom. nom. caue. l. postquam. §. Imperator. ¶ Tertius, si condemnatus de crimine appellat, nec potest dare fideiussores: quoniam erit in custodia, vsque dum veniat ad eum, ad quem appellauit, argumen. 2. quæstio. vj. c. arguta. & C. de ap. eos qui. §. super his. ¶ Quartus in illis casibus, in quibus appellatio nō admittitur, vt s. in quibus. de hoc 2. quæ. 1. appellatione. ¶ Quintus est, nam si excommunicatus appellat à sententia excommunicationis, post appellationem potest denunciari excommunicatus, extrà de ap. pastoralis. de hoc, vt s. §. in quibus. & versic. xxvij. ¶ Sextus, secundum Innoc. quia si agatur personali actione, vt ex empto, vel simili, & res petita alienetur, tenet alienatio. Sed contrà ff. nil. nouan. appel pend. l. 1. C. de ap. appellatione. 2. quæstio. 6. c. appellatione. vbi dicitur, quòd status causæ mutari non debet appellatione pendente. Sed dic, quòd non mutatur, nec præiudicatur appellationi: quia ita condemnabitur persona, si res petita alienetur, ac si non alienasset. quod dic, vt suprà. de interrogat. §. fin. versicul. verùm quia. Item contrà in authen. vt nulli iud. §. super hoc. vbi prohibetur iudex transferre possessionem rei petitæ ab vno litigantium in alterum. Sed dic, quòd ibi non prohibetur
2 pars transferre in extraneum. ¶ † Quòd ergo dicitur, Appellatione pendente nil esse innouandum, supple Per iudicem. nam pars, non obstante appellatione alterius, potest de iure suo. quod dic, vt infrà, versic. verùm. Si verò agitur reali actione, putà de dominio, tunc fateor, quòd non tenet alienatio: nō ea ratione, quia facta est appellatione pendente: sed quia res est litigiosa, infrà versic. verùm. & suprà de accusat. §. j. ver. vt autem. ¶ Septimus, quia tenet sententia lata post appellationem, nec reuocatur in casu, quem habes infrà de not. crim. §. j. versicu. quid si auditis. ¶ Octauus in casu, qui est suprà §. in quibus. vers. xvij. ibi, dicitur etiam. ¶ Nonus, quia iudex, à quo appellatum est, quandoque interponit suam iurisdictionem propter periculum animarum, & in fauorē matrimonij, vt extrà de matri. contra interdi. ecclesiæ contracto, c. 2. Quidam tamen illud intelligunt solùm in ordinario. ¶ Decimus, quia licet iudex detulerit appellationi, tamen intromittit se de iurisdictione, absoluendo ab excommunicatione, & cautionē nomine ecclesiæ recipiendo, vt extrà eo. qua fronte. vbi de hoc,
a secundum Papam[a]. ¶ † Vndecimus, quia ordinarius potest post
3 appellationem possessionem turbatam reformare, vt extrà e. cū teneamur. ¶ Duodecimus, quia vbi ordinarius ignorat appellatū fuisse ad superiorem, tenet sententia contra appellantem per eū lata, extrà eo. si duobus. ¶ Decimustertius, quia potest appellantem notoriè delinquentem punire, vt eodem ti. proposuit. in fi. ¶ Decimusquartus, quia potest tempus legis moderari, vt eodē ti. cùm sit. resp. primo. ¶ Decimusquintus, quia potest appellantem cogere propriam appellationem prosequi, vt eodem ti. consuluit. primo, in fi. & c. reprehensibilis. §. j. ¶ Decimussextus, quia si præfixus sit à iudice terminus ad prosequendam appellationē, & appellans intra illud non prosequitur, iudex poterit sententiā exequi, vel in causa procedere, vt eodem ti. cùm sit Romana. versicul. quòd si is. & c. ad hoc. & infrà, & c. ad aures. Quidam tamen dicunt, quòd non manet sententia diffinitiua rata, licet huiusmodi terminus sit elapsus, nisi lapsum fuerit tempus iuris: quod non
b placet. quod dic, secundum Papam, vt no. eodem ti. personas.[b] ¶
4 † Sed cùm suprà prox. §. de inhibitione iudicis appellationis dixerimus. vtile est, hîc vt inseramus, qualiter iudex, à quo appellatū est, debeat appellatione pendente supersedere: & de reuocatione eorum. quæ fiunt post appellationem. Quæritur ergo, an primus iudex debet supersedere, an verò in causa procedere, quām citò scit iudicem appellationis de veritate causæ appellatiōis cognoscere, licet hoc ei à iudice appellationis non mandetur? & an tene-
c at, quod agit, si postea procedit[c]? Respon. dicunt quidam, quòd tenet, quod fecit ante inhibitionem super negotio in principali: quia illud non tangit processum iudicis appellationis, argum. extrà. de
d appel. Romana. §. quòd si obiiciatur[d]. vbi dicitur, quòd iudex appellationis, postquam incepit cognoscere de veritate causæ ap-
5 pellationis. potest inhibere priori iudici, ne procedat. ¶ † Cùm igitur illud sit nouum beneficium, datum iudici appellationis, videtur, quòd teneat. quod fit per priorem iudicem, si non fiat inhibitio, vel priusquam ad illum inhibitio perueniat, argumentum. extrà de rest. spol. audita. Aliàs enim sequi potuisset magnum inconueniens, vt si quis in curia Romana prosequatur causam appellationis per procuratorem, & in prouincia causam principalē per se coram primo, qui non detulit appellationi, & qui nihil scit de prosecutione appellatiōis. Iniustum enim esset, si propter hoc solum, quòd superior cognoscit de veritate appellatiōis, licet postea constet quòd non sit vera, cassaretur processus primi, qui in nullo peccauit, cùm nihil sciret. Alij tamen dicunt contrà, quod non valet. postquam secundus incipit cognoscere de veritate cā appellationis, licet sibi non fuerit inhibitum: quia satis intelligitur parti inhibitum, quæ præsens est in prosecutione appellatiōis Sed & si non esset præsens, sed contumax, non debet sibi contumacia sua prodesse, vt extrà. de postul. prælat. c. primo, prope fin. imò contumacia repræsentat eum præsentem, ff. de re iudic. contumacia. extrà de dolo & contum. veritatis. & ex quo ius concedit iudici appellationis, quòd cognoscat de veritate causæ appellationis, vt extrà de rescri. dilectus filius Io. in fi. videtur abstulisse priori per consequens potestatem cognoscendi de prinicipali. Argumen. extrà de offic. delegat. pastoralis. §. præterea. ff. de iudi. cùm prætor. in principio. Item dicit lex, quòd per minorem causam non debet præiudicari maioris causæ cognitioni, ff. eodem,
6 qui minorem. ¶ † Et certum est, quòd maior est causa appellationis, quàm principalis: tum propter auctoritatē maioris iudicis, vt extrà. de offic. deleg. sanè. & c. pastoralis. §. quia verò. tum quia de pluribus cognoscit, scilicet de appellatione: & etiam quandoq; de principali, vt s §. de officio. Et ad hoc etiam facit decre. vt debitus. vbi dicit, ad priorem iudicem remittat. Sed primi his omnibus respondent, & dicunt prædictum §. quòd si. loqui, postquam priori denunciatum est: vel ipse aliàs nouit, quòd secundus cœpit co-
7 gnoscere de veritate causæ appellationis. ¶ † Illud autem certū est. quòd siue ante inhibitionem, siue post, siue ante sententiam iudicis appellationis, siue post, primus processerit, probata veritate causæ appellationis, reuocabitur, quicquid fecerit, extrà. de ap. ex parte. Et hæc vera sunt, cùm in iudicio appellatur: si verò extr. quamuis superior incipiat cognoscere de appellatione, seu de prīcipali, siue alio modo, non ideo debet impediri ius primi, vel alterius hominis, quin illud exequatur, vt prius: nam lis, seu appellatio non debet aliquem sua possessione priuare, extrà vt lit. pend. per totum, ext. de re iudic. cùm super. & de hoc, secundum Papā,
e extrà de maio. & obedien. dilecti[e]. quamuis & hoc ipsum sit in iu
8 dicio. Et est ratio: † quia officium, vel possessio, vel aliud ius, non transfertur ad iudicem appellationis, sed solùm iurisdictio: qua ratione etiam dici potest, quòd si appello, ne quis instituatur in aliqua ecclesia, sed prælatus nihilominus instituit, si pendente causa huiusmodi appellationis iterum imminet institutio facienda, iudex appellationis non prohibebit prælatum instituere: sed si prælatus me excommunicet, quia illum non habeo pro instituto, non tenet sententia: quia iurisdictio, cuius pars est excommunicatio, ad superiorem est deuoluta, vt dixi.

Et hoc

ADDITIONES.

a Secundum Papam. ¶ Ibi scripsi in gl. no. secundum Inn.
b Personas. ¶ Ibi scripsi super verbo, sententiæ. & ca. ex ratione. super i. glos.
c Procedit. ¶ De hoc, de quo tractauit Innocent. in §. quòd si obiicitur. statim allegato. scripsi in decretalem. non solùm. de appell. lib. 6. super ver. post inhibitionem. vbi quod plus est, teneo, quòd etiam insinuatio iudicis appellationis sine inhibitione non sufficeret: ibi vide.
d Obiiciatur. ¶ lib. 6.
e Dilecti. ¶ Vbi scripsi in gl. sed quod prodest.

Et hoc verum est, postquam superior cœperit de principali cog noscere, s. an ad prælatum pertineat institutio. nam in appellationibus, quæ fiunt extra iudicium, non quæritur aliter de veritate, vel iustitia causæ appellationis: sed de ipso principali solùm, cùm sint procurationes ad causam, vt extr. de ap. cùm sit Romana. Ar-
a gumentum tamen cõtrà, eodem titulo, vt nostrum[a]. & iunge hîc
9 quod habetur j. ver. verùm. ¶† Porrò si cognoscens de principa li, à quo appellatur, non defert appellationi, quia eam dicit inter positam post decem dies, vel nulla causa expressa, vel iniusta, vel falsa, sed procedit ad sententiam, iudex quoque appellationis pro cedit, & pronunciat bene, vel ex iusta causa appellatum esse, cassando processum prioris iudicis, & consequenter pronunciando super principali, siue bene, siue malè, tenet sentẽtia iudicis appellationis lata contra ius litigatoris: nec reuocabitur, nisi fuerit appellatum: cùm constet eum habere iudicem, vt 2. q. 6. §. diffinitiua. ext. de reg. iur. cùm inter vos. Nec obstat quòd lata est contra res priùs iudicatas: quia prima non tenuit, vt pote post appellatio nem latam, ff. quæ sent. sine ap. rescin. l. j. Si verò iudex appellatio nis pronunciet appellationem iniustam ex præmissis causis, tunc ratum manet quicquid primus facit post appellationem, cui non detulit, nisi appellans obtulisset se probaturum coram eo veritatem causæ, nec fuisset admissus: quo casu tenet appellatio, etiam si falsa sit causa: nec est necesse cognosci de veritate ipsi⁹, vt j. ver. prox. & ideo cassabit iudex appellationis quicquid inuenerit factum post appellationem, nisi notorium esset, causam appellationis esse falsam, extrà eo. cùm sit Romana. Et idem dicunt quidam de eo, quod factum est post inhibitionem legitimam, vt s. arg. ff. nil no. ap. penden. l. j. Alij contrà: & dicunt, quòd præd. lex loquitur in appellationibus post sententiam interpositis, vel post decretum cum causæ cognitione interpositum: quia tunc reuocabitur, quicquid factum est post appellationem, priusquam de ipsa cognoscatur, vt ibi, & not. extr. de exceptio. dilectę. secundum
b Papam[b], nisi patens sit sententiam fore iniustam. Quod dic, vt
c no. ext. de of. del. c. pastoralis. §. quia verò. ibi no. secundum Inn.[c] quid iuris sit de his, quæ fiunt post appellationem à sententia interpositam. Præmissa autem obtinent in appellationibus ante sẽtentiam. ¶ Regulariter autem tenendum est, quòd ea quæ appellatione interposita attentantur, reuocantur, 2. qu. 6. c. appellatio-
d ne interposita. Quod dic, vt s. ti. prox. §. est autem. & s. e. §. i prin.[d] vel post nuncij missionem, ext. de of. del. cùm causa. vel post iter arreptum, ext. de ap. dilecti filij. vel lite pendente, extr. vt lite pen.
10 per totum. ¶† Illud quoque certum est ꝙ cùm in iudicio appel latur, probata veritate probabilis causæ, vel saltẽ probato, quòd se obtulit probaturum, nec fuit admissus, reuocabitur quicquid factum est post appellationem, vt ext. de ap. ex parte. & c. interposita. in prin. & s. §. qualiter. ver. sunt quoque. & s. ver. prox. sicut & in nunciatiõe noui operis sufficit probare, quòd obtulit quis cautionem de demoliendo opus, vt ext. de no. ope. nunc. c. fi. versi. 2.
11 & ver. sed cùm. ¶† Vbi verò extra iudicium appellatur, non sufficit allegare causam similiter, quo ad reuocationem eorum, quę fiunt post appellationem, quæ fuerit interposita ex causa probabili, nisi doceatur vera: sed ea probata vera, reuocabuntur quæ facta sunt post eam, vt ext. de app. constitutus. nisi in causa, quæ est ext. de iure pa. c. pastoralis. Nec etiam sufficit probare, quòd se obtulit probaturum, nisi priùs doceatur de veritate causæ, vt probatur ext. de elect. cùm inter canonicos. prope fi. ibi, confirmetis ipsius, &c. vbi dicitur, quòd electio facta post appellationem probabilem debet cassari. Ratio diuersitatis est: quia cùm quis appellat extra iudicium, nõ est coram quo se offerat probaturum, nisi fortè coram confirmatore electionis, vel coram consecratore. Sed cùm in iudicio appellatur, potest appellans coram eo, à quo appellat, offerre se paratum probare suam exceptionem. quæ dic, se-
e cundum Papam, vt in præd. c. cùm inter[e]. & ext. de despon. impu.
f ad dissoluendum[f]. & tetigi s. de actio. seu pet. §. super actionibus. ad fi. ver. sed quid si antequam. Quod autem dixi, quòd in appellatione extra iudicium non sufficit, quo ad reuocationem attentatorum, probare appellatum esse ex causa probabili, nisi sit vera verum est, cùm appellatur propter exceptionem non admissam, vt in præd. c. cùm inter canonicos vbi non fuit admissa exceptio illa de morbo epileptico. Secus autem est, si extra ius appelletur propter grauamen, quod sibi quis timet inferri. nam tunc sufficit probare appellatum esse ex causa probabili, vt ext. de ap. bonæ. se-
12 cundum P. ¶† Et no. quòd hodie iudex appellationis ante omnia, etiam priusquam incipiat cognoscere de appellatione, debet reuocare quod fit post appellationem à diffinitiua interpositam, ext. de iure i. venientes. in fi. ext. de exce. dilectæ. & de ap. ex parte M. in auth. vt nulli iud. in prin. Col. ix. & C. & ff. nil no. ap. pen. per totum, nisi in casu, quem habes j. de no. crimine. §. j. ver. quid si audit is. Idem etiam dicendum est de his, quæ fiunt medio tempore inter sententiam & appellationem, quia per appellationem extĩguuntur, ff. ad Turpil. l. j. §. fi. Idem etiam est, cum ante sententiam appellatur de his, quæ fiũt post inhibitionem legitimam: de qua dixi s. §. prox. ver. sed quæritur. ibi, si autem, &c. quamuis fortè cã appellationis non sit vera. Si autem non fiat inhibitio, nihil reuocabitur, donec constet de veritate causæ appellationis, vt in dec. Alex. iiij. de ap. vt probatio. §. fi. quæ decr. sufficiens est circa hanc
g materiam[g], & ext. e. ti. sæpe. vbi dicitur. cùm constiterit legitimè prouocatum. & extr. de dila. c. j. & ext. de eo, qui mit. in poss. causa
13 rei ser. c. fi. ¶† Quid operetur appellatio in electione, no. secun-
h dum Papam, ext. de elec. cùm inter canonicos. & c. statuimus[h]. Item an electio, quæ fit post appellationem, sit nulla, vel annullãda, e. ti. considerandum. Item si fiat aliquid post appellationem in electione interpositam, an cassabitur solùm id, quod fit contra appellationem, an etiam alia, quæ postea in electione fiunt, eodem
14 ti. cùm nobis. ¶† Vtrùm autem attentatorum reuocatio fiat causa cognita, not. j. ver. sed quæro. Appellãs autẽ sic formabit suam petitionem:

¶ FORMA. Peto, domine iudex, reuocari per vos, quicquid factum est post sententiam iudicis, à quo appellaui: & quòd interdicatis ei, ne deinceps aliquid contra appellationẽ attentet, quan diu mihi competit prosecutio ipsius. non enim iudex ex officio suo tenetur hoc facere, vt in præ. dec. dilectæ. & vide j. in tractatu lib. in ti. de ap. §. nunc dicendum. ver. si verò. in vlt. forma, & vers. seq. Contrà: nam ad iudicem appellationis non pertinet iudicare nisi solùm, vtrùm bene, vel malè pronunciatum sit, vt C. de app. eos. ij. q. 6. in fi. quæstionis. quomodo ergo admittet hanc petitionem? Item si ipse reuocaret, quæ attentata dicuntur, & pòst appellans non prosequeretur appellationem, fingeretur non fuisse appellatum: sicque restaurandum esset, quod reuocasset: quod esset iniquum: & sic esset quædam absurditas. Item lex dicit, quòd tunc reuocatur, quod fit post appellationem, cùm meliorem in-
15 uenerit sententiam appellans, ff. eod. cùm ex causa. ¶† Sed dic quòd ad iudicem appellationis principaliter spectat, cognoscere, & diffinire de appellatione, an sit iusta, vel iniusta: sed ratione accessorij ad eius spectat officium huiusmodi petitionem admittere, & exaudire, vt probatur in concor. quæ sunt j. in tractatu lib.[d] ap. §. fi. ver. in summa. Item non est absurditas, si id, quod malè actum est, reuocetur, & postea idem legitimè fiat, vt xii. q. 1. certè. de pœn. dist. 1. nouit. Item licet prædicta lex dicat reuocari, cùm meliorem, &c. non negat, quin & ante quàm appellans obtinuerit sententiam, reuocari possit, vt s. probatum est. & hoc no. Papa
i in præd. c. dilectæ[i]. Vbi autem appellatur extra iudicium, tunc improbabitur reuocatio attentatorum post appellationem officio iudicis, petendo reduci ad statum, in quo erant tempore appellationis emissæ: cùm aliàs si non appellasset, oporteret eum intentare interdictum recuperandæ possessionis: ar. ext. de ap. bonæ. in quo interdicto necesse est probare se possedisse, & spoliatum, fuisse: sed hîc non habet necesse probare hoc, sed statum duntaxat, in quo erat tempore appellationis emissæ. Item potest hoc peti, etiam contra non spoliantem, vel rem scienter à spoliatore non recipientem, vt præ. c. bonæ. contra quos tamen non habet locum interdictum, vt ext. de restit. spoliat. sæpe. & c. cùm ad sedem. Quidam

ADDITIONES.

a Nostrum. ¶ Vbi traditio sigilli facta post secundum mandatum, directè respiciebat negotium principale.
b Secundum Papam. ¶ Vbi scripsi super ver. reuocato.
c Secundum Inn. ¶ vbi vide in gl. mirabilis.
d In prin. ¶ Vide, quod ibi dixi super ver. offerens. & quod sequitur facit pro opi. quam ibi teneo: & dixi s. §. qualiter. ver. sunt quoq;. non enim in casu, qui sequitur, sufficit verbalis obligatio cautionis: imò realis requiritur, vt probant illa iura, quæ tamen procedunt post tresmenses, non priùs, inuito denũciante, vt ext. de no. operis nuncia. c. vl. intendo, quòd sicut offertur cautio, vt sequit, sic sit offerenda probatio illo casu.
e Cùm inter. ¶ Vbi vide in gl. quid si coram.
f Dissoluendum. ¶ In gl. quid si crimen.
g Materiam. ¶ Quam tamen hodie non habemus, sed omnia superiora patent hodie in dec. non solum. e. ti. li. vj.
h Statuimus. ¶ lib. 6.
ADDITIO. An appellans, qui in electione fuit contẽtus, teneat ad obseruantiam, c. vt circa. de ele. lib. 6. vide Old. cons. clxxxviij. incip. quod prosequens. Henr. Ferran.
i C. dilectæ. ¶ Ibi scripsi in gl. no. Tan. hîc, Inno. & Host. vide, quod no. in decr. præ. non solùm. in 4 gl. & in vlt. in fi.

dam tamen dicunt hanc petitionem non admittendam.ficut nec interdictum,hoc profequere,vt no.in præd.c.bonæ.fecundũ Papam,ext.de maio.& obed.c.dilecti.B. Qualiter autem iudex pronunciabit fuper attentatis,& quando,& fuper quibus,& de multiplici effectu appellationis extraiudicialis,not.plenè,fecundum
a Inn.IIII.ext.de ap.dilecti filij,prior[a]. Item vtrùm citatione facta iudex poffit fuper attentatis quicquam facere,no.§.de off.iud. §.deferuit.ver.fed quæritur,quando. Vtrùm cùm §. diximus in verficulo,illud autem.ibi,& hæc vera,&c.quòd lis,vel appellatio non debet quenquam fua poffeffione priuare,adhuc circa hoc q
16 ritur?¶†Pone,quòd cùm effem canonicus Parifienfis expectãs, & fine præbenda,vacante ibi quadam præbenda,egi fuper ea contra capitulum coram iudice competenti:lite conteftata capitulũ illam confert:vel pone,quòd peterem contra capitulum electionem de me factam in canonicum,vel archidiaconum confirmari poft litem conteftatam capitulum contulit præbendam, vel dignitatem illam alij:nunc quæritur, vtrùm ante omnia fit collatio capituli reuocanda,prius quam de meo iure conftet? Et videtur, quòd fic,§.ver.& nota,quòd.& ar.ext.de conftit.cùm M.in fin.& de arbitris,ex parte.& de iure patro.ex literis.nam & lite pendente nil eft innouandum,xj.q.j.quia res.ext.vt lite pend. & C. e.per totum.Argumentum contrà ext.de in integ.reftit. c. cùm venif-
17 fent.¶†Item quia vitium contractus litigiofi locum nõ habet, nifi vbi lis de dominio mouetur,vt C.de litig.auth.litigiofa.At iura,ficut eft præbenda & fimilia,non funt in bonis noftris,ff. de vfufruct.l.I.23.q.7.c.quod autem.prope fi.ext.de donat.c.2.ergo de dominio eorum lis effe non poteft.Sol.Generaliter verum ẽ, quòd quandocũque dicit quis rem aliquam fibi deberi, fiue corporalem,fiue incorporalem,vt ius præbendæ,fiue prębendam,ñ autem dicit fuam effe,vel quafi,femper is,à quo petitur,poteft illam alienare fine vitio litigiofi.Item fimile eft,fi petitur confirmatio electionis,aut præbendæ,vel dignitatis.nam ille,cõtra quem petitur confirmatio,vel quicunque alius habens ius conferendi eam,poteft eam conferre,fiue alienare fine periculo litigiofi, ẽt fi ante alienationem fuiffet appellatũ ad Papam. Et fi dicis,quòd cùm iam per appellationem effet ad Papam de lata caufa ergo caffandum eft quicquid poft eam extiterit attentatum,vt ext.de ap. ad præfentiam,& c.dilectus.& de exce.dilectæ.de of.leg.licet. ad hoc refp. quòd per appellationem caufa defertur ad Papam, & non poteftas prouidendi,§.ver.illud autem.& ibi, & hæc vera.Illud autem,quod regulariter dicitur,quòd caffandum eft quicqd fit poft appellationem,vt §.ver.porro.& feq.& in concor.§. hoc eo.ver.pofitis,intelligitur de his,quæ ad iudicium, vel caufæ proceffum pertinent:quia fi poft appellationem talem recepiffet teftes,vel fententiam tuliffet,illa bene caffarentur, fi appellatio legitima appareret:collatio autem non, quia nõ pertinet ad caufæ proceffum.non enim confert præbẽdam,quafi litigatus, fed qua fi alius.Hoc autem bñ fateor,quòd pendẽte caufa,prefertim appellationis,poffeffio non debet alteri parti auferri:quia poffeffionem auferre,eft de proceffu caufę,ar.ext.de ap.cùm teneamur.in auth.vt nulli iud.§.illas.& fic intelligitur dec. cùm M. de conftit, in fi.Item non obftat præ.dec.ex parte.nam ibi lis mota non impediuit electionem vltimò à capitulo factam,fed electio præcedens,vt ibi dicitur.Item non obftat præd.decr.ex literis.nam vbi dicitur ibi,ante quàm controuerfia effet,&c.fupplet,maximè.Itẽ non obftat illud generale,quòd lite pendente nil eft innouandũ
18 nam intelligitur,vbi lis de dominio pendet,vel quafi,vt dixi.¶† Motio autem litis perfonalis non facit rem litigiofam,vt in præ. auth.litigiofa.& §.ver.excipiuntur,ibi, fextò fciendum.Hinc eft, quòd fi epifcopus agit cõtra M.vt amoueatur à fua ecclefia cum cura,quam retinuit poft alterius curæ receptionem, & hac lite pendente epifcopus confert alij ipfam ecclefiam, lis mota non impediet collationem epifcopi:quia de dominio,vel quafi,dictę ecclefiæ non agebatur.Si verò de dominio,vel quafi,ipfius rei ageretur, vt fi quis agat ad aliquam præbendam , vel aliam rem,q̃ alius tenet,quam dicit effe fuam,vel ius fe habere in illa per collationem canonicam,vel inueftituram,non autem dicit,eam fibi deberi,tunc fi is,à quo petitur, eam alienet, incidit in vitium liti-
19 giofi contractus.¶†Nec obftat, quòd iura in bonis noftris non funt:vnde de ipforum dominio agi non poteft: ergo contractus litigiofi in eis locum non habent,vt §.Ad hoc etiam refpondeo, quòd & fi iura non fint in bonis noftris, funt tamen quafi in bonis:ficut & quafi poffidentur,vt ff.de acqui.re.do.feruus.§. incorporales.Sed & licet quando præbendam, vel aliam rem peto, dicens eam effe meam, vel quafi,non poffit per aliquem litigantiũ alienari,fiue conferri,tamen à tertio bene poteft alienari, licitè, etiam fine vitio litigiofi,cùm prohibitio de re litigiofa non alie-
b nanda fiat tantùm litigantibus actori,f.vtC.de litigiofis,l.2.&reo
c vt e.tit.l.fi.de hoc.fecundum Papam,de elec.dudum.2.[b]& de ap.
20 Romana[c].¶†Sed quæro,vtrùm,quando Papa ita fcribit, reuocetis,&c. vt patet ext.de confti.cùm M.in fi.debet iudex procedere cum caufæ cognitione?Refp.fic:quia non debet quis commodo fuæ poffeffionis fine caufæ cognitione priuari,xvj.q.4.volumus. Quicquid enim dicat refcriptum Principis, iudex tamen debet feruare leges,authen.de iud. §.omnes. extr.de refcript.c.fuper li-
d teris[d].Sed nunquid in caufa appellationis poteft obiici compenfatio? putà debebas mihi centum ex caufa venditionis, & ego tibi alia centum ex caufa mutui, in quibus tibi fui condemnatus:appellaui,& in caufa appellationis obiicio compenfationẽ quæritur,an poffim? Et videtur, quòd non:quia hæc eft prorfus noua exceptio,non dependens ex veteri,C.de temp.ap.per hanc in prin.ext.de tefti.fraternitatis.Dic contrà,vt ff.quæ fen.fine ap. refcin.l.j.§.fi.& ext.de fide inftr. cùm Ioannes.nam & conuentus ex caufa iudicati eam opponit,C.de compenf.l.2.Sed in caufa prĩcipali poteft pronunciari compenfationem effe faciendam, quæ fuit facta in caufa propofita in modum exceptionis, vt in præal-
21 legato capitulo,cùm Ioannes.¶†Sed pone petij in libello fententiam,tanquam iniuftam,reuocari, & attenta poft appellationem emiffam ante omnia retractari:lite verò fuper hoc conteftata,peto reuocari ex officio attentata,ficut petieram in libello:refpondet reus,frater, ego negaui petita in libello : vnde nil debet ex officio reuocari, nifi cùm ordine iudiciario fuerit hoc probatum,ar.ext.de ap.fignificante. Item petẽdo in libello ante omnia reuocari,& conteftando litem,& alia faciendo videris à dicta petitione receffiffe,& viam ordinariam elegiffe: ideoq́;illa eft profequenda.nam & quamdiu fupereft ordinarium auxilium, nõ eft ad extraordinarium recurrendum,ff.de mino.in caufæ.j.& fic ob
e tinuit[e].ar.ad hoc,vt leg.vel fidei.nomi.ca.l.j.§.non folùm.¶†V-
22 trùm autem reuocato in caufa appellationis vno articulo libelli,prætextu appellationis,cæteri omnes reuocati intelligantur,& vtrùm iuuetur aliquis ex appellatione,non folùm profequendo eam,fed etiã excipiendo ex ea,vide.fecundum Inn.IIII.extr.de
f ap.dilecti[f].& j̃.de expenfis,§.nec videndum.in fi.Item vtrùm reuocari debeant,quę fiunt poft iter arreptum,f.poft nuncij miffionẽ, no:ext.eodem,dilecti.2.&,fecundum Vinc.& Papam,e.tit.vt de-
g bitus[g].Item an poffit quis appellationi renunciare,no.j̃.de lib.ↄcep.§.nunc oftendendum.ver.porro.& dicam in conftit. Gre.X.
h de elect.quamuis[h].

ADDITIONES.

a Prior.¶2.Quia primum c.& in ti.etiam fic incipit: ibi vide in glo. dicit Inno.
b Dudum.2.¶In gl.nunquid in hoc.fuper ver.difpenfatur.
c Romana ¶lib.6.
ADDITIO.Adde verf.feq.ibi:fed quæro,an attentata pendente appellatione innouata à parte reuocentur de plano & fine libello,ex folo iudicis officio?vide Bal.in l.appellatione,col.2. verfic. quæro,vtrum.C.de ap.& Old.conf.ccvj.inci. in caufa. in prin.vbi qualiter attentata lite pendente,vel poft prohibitionem iudicis, veniant reuocanda& an attentata poft appellationem poffint peti reuocari litis conteftatione fuper principali non obftante? vide do.de Ro.decif.clxxxv.incip.fi pars.in nouis decif. Henricus Ferran.
d Super literis.¶Facit,quod no.§.§.de officio. verfic. fed nunquid in eo.
e Obtinuit.¶Supple,& malè,ex quo petebat ĩ libello, ante omnia fieri reuocationem:fuper quo vide,quod plenè fcripfi e. ti.nõ folùm. lib.6.poft prin.
f Ap.dilecti.¶2.in gl.dicit Inn.
g Vt debitus.¶Vtriufque.quod dictum ibi vide in gl.dixit Inn.
h Quamuis.¶lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio qualiter impugnetur.*
2 *Pactum inter partes de non appellando,multipliciter confideratur.*
3 *Pactum de non appellando poft litem conteftatam,& ante fententiam factam, an fit validum.*

¶Appellatio qualiter impugnetur.

a 12.§.Qualiter autem appellatio ĩ iudicio exhibita impugnetur,facilè colligitur ex præmiffis Si igitur ex præmiffis inftrumentum appellationis in iudicio exhibetur,excipe contra illud,vt fuprà.de edi.inftrumen. §. poftremò. Si inftrumentum legitimum fit, conuerte ad formam ap-

ADDITIO.

a Qualiter.¶Allegatur ifte §.pro vltimo:qa habetur alter §.§. e.tit. qui etiam incipit,qualiter autem ap.quod auctor non aduertit.

pellationis,& ad alia:& oppone, quod appellans non potuit appellare:quod dic,vt s̃.§.j.¶Item oppone,quòd nõ est talis casus, vel causa,in quo,vel in qua potuerit appellari.¶Item quòd ẽ appellatio frustratoria, vel quòd appellatio in rescripto fuerat remota:quæ dic,vt s̃.e.§.in quibus.¶Itẽ quòd à tali est appellatum, à quo non potest appellari de iure.quod dic,vt s̃.§. videndum.¶ Item quòd non est appellatum ad eum, ad quem debebat appellari,vel quòd ex forma appellationis is,qui aditus est,non potest de appellatione cognoscere.quę dic,vt s̃.§.nunc tractemus.¶Itẽ quòd nõ est appellatum intra tempus competens.quæ dic, vt s̃.§.restat.¶Item quòd appellatio nõ est legitima in sui forma,nec appellans seruauit,quæ debuit obseruare.quæ dic,vt s̃.§.qualiter ¶Item quòd non fuit eam intra tempus legitimum prosecutus appellans.quæ dic,vt s̃.§.nunc breuiter.¶Item quòd est vltra bis appellatum,vt s̃.§.quoties. ¶Item quòd appellans mortuus est: & ideo in causa appellationis nõ proceditur,etiam quo ad bona vbi condemnatus est de tali crimine, quod non adimebat bona, vt C.si pen.ap.mors inter.l.3.¶Item quòd non fuit à iudice recepta,vel à parte approbata,nec recipi debuit,vel approbari,vt s̃.§. nunc dicamus.& §.qualiter.¶Itẽ quòd appellans non detulit suę propriæ appellationi,nec de ea mentionem fecit,vt ext.de rescriptis,ex parte s.¶Item ꝙ non detulit appellationi aduersarij: quare sententia non valet,nec ei deferendum est,vt ext.de ele.bonæ
1 j.prope prin.& de ap.an sit.¶†Et nota,quòd non semper verum est,ꝙ si non detuli appellationi tuæ contra me interpositæ,quòd non tenearis meæ contra te interpositæ deferre.Sed quod dicit̃ ĩ præd.c.bonæ.obtinet,quando super eodem negotio appellatur hincinde:vt quia tu primò legitimè appellasti, ne aliquid in tuũ præiudicium facerem : ego verò tuę appellationi deferens facio illud,contra quod appellasti,& appello ad tuitionem eius, quod contra tuam appellationem feci:certè non teneris appellationi meæ deferre,vt in c.bonæ.Et sic potest intelligi præd.c.ex parte. & c.an sit,& potest hoc intelligi ff.de dolo, si duo.Sed si ego in alio negotio,putà electionis,appellationi tuæ nõ detuli,& in alio negotio,putà super vinea, cõtra te appello legitimè bene debes appellationi meæ deferre:aliàs cassabitur,quod contra eam feceris.Item quòd appellans renunciauit appellationi, procedendo postea coram eo,à quo appellauit,vel aliquid faciendo,vel petẽdo coram eo,vel fortè transegit,ext.de of.del.gratum. & de test. cùm venissent.ff.de mino.si filius.ff.ad Mace.si filius.vel recipiendo terminum ad soluendum iudicatũ. quæ dic, vt s̃.§.in quibus. ver.xxix.vel expresè appellationi renũciando,vt C.de tem.ap.l. fi.§.fi.ff.à quibus ap.non lic.l.j.§.si quis.ext.de pac.c.j.2.q.1.si quis
a libellos.& in dec.Alex.III.de ap.& prob.in prin.[a] Idem etiam
b operatur tacitũ pactũ secundum T.[b]C.de iureiu.l.generaliter.§.
c sin autem.& iam dixi[c].¶†Et nota, quòd cùm fit pactum de non
2 appellando inter partes,aut fit ante litiscontestationem,aut post Si post,aut fit ante sententiam,aut post sententiam. Si ante litem contestatam,dicunt quidam,non valere,nisi factum sit de omnibus causis,quas habent adinuicem:sicut aliàs dicitur de pacto : ꝙ si vnus posset in aliquo decipere alium,quòd non possit decept⁹
3 conqueri.¶†Quid si quisita dixerit,si obtinuero,nolo,quòd mihi tenearis:reus verò dicit iudici,domine iudex,non condemnetis me:quia & si facta esset condemnatio,nil posset à me exigi,iuxta præmissum pactum.actor contradicit,imò es condemnandus, quia ita demum feci pactum,si obtinerem,& non obtinui. Hanc
d quæstionem Scholasticis iuris relinquimus disputandam[d]:vł dic valere,si fiat super lite certa mota,vel mouenda,C.de temp. ap.l. fi.§.fi.Si verò pactum fiat post litẽ contestatam ante sententiam, non videtur valere: quia renunciatur iuri, quod sibi competere quis ignorat,s̃.de conclus.& renun.ver.cessat autem.Sed dic contrà.Nec obstat,quod dixi. non enim ignorabat hoc ius sibi competere,licet ignoraret contra quem sententia ferretur. Quòd si post sententiam fiat,non est dubium, quin valeat,vt in præd.l.fi. C.de tem.ap.

ADDITIONES.

a In prin.¶Quam hodie non habemus.
b Secundum T.¶Dum exponit versus,de quibus s̃.ver.37.dixi in §.in quibus.
c Iam dixi.¶no.casus,quos s̃.prox.posuit ante vltimum.
d Disputandã.¶Similis est quęstio magistri Protagorę oratoris,& discipuli Euathli,quam poni Aulus Gellius li.v.c.x.& in Speculo Historia.lib.4.c.lv.quæ talis fuit:Discipulus, qui promiserat magistro grande pretium die,quo primam causam apud iudices orasset,& vicisset : cùm valde prouectus esset,causas non recipiebat: ob hoc magister litem cum ipso ingressus,& contestatus est: cõcludebatq; ꝯ eũ,quòd si vinceret, ille necesse habebat pp sñiam soluere:si verò vinceret ille,debebat ex vi pacti ꝓdicti:hæc æquè discipulus reuoluebat in ipsum.Iudices vidẽtes hoc inexplicabile,cãm iniudicatã reliquerũt. Videbat̃ tñ diffiniri posse ꝑ regulã, cùm non stat.de reg.iur.lib.6.quæ habetur ff.eodem titulo,in iure ciuili.& per regulam, in omnibus causis.j̃.e.titulo.
ADDE,vt per Ang.consi.clxxxvij.inci.A.& B.vbi de Spec.hîc facit mentionem.

¶Bald.de Appellationibus.

¶AN in causa appellatiõis sit necessarius libell⁹:&,an appellatio interposita habeatur loco libelli,vide j̃.de libelli ꝯce. §. nũc vidẽdum.versiculo antepenultimo,& ĩ titulo de ap.§.de of. ver.cognito igitur.& de litis contest.§.2.ver.sed cùm in causa. G.¶Si appellatur ab interlocutoria,non est necessarius libellus,quia appelatio facta in scriptis cum expressione causæ,habet vim libelli:sed si appellatur à diffinitiua,& quæstio sit ordinaria,requiritur libellus.G.vide j̃.eodem,§.iudicium dicitur inchoari. vbi omnino vide.¶Non sufficit reseruationem alicuius beneficij,vel inhibitionẽ, vel decretũ peruenire ad notitiam generalis procuratoris capituli,§.post princ.G.¶Ratihabitio debet interuenire,quid & in quo operet̃,aliàs non valet:putà post terminũ perimentem id,ꝙ ratificatur,ff.de ap.recip.l.j.in gl.ord.versiculo,porro.G.nam terminus iuri quærendo appellationi appositus,idem,vel plus, quã renunciatio,operatur:idem,quo ad se:vt no. ff.de neg. gest.l. sed si ego.plus,quo ad aliud,ff.ad Trebellia.l.facto. §. si quis bonorũ. & ibi per Iac.Debet etiam id,quod ratificatur,esse in potentia recipiendi substantiam,vel qualitatem à confirmante,vt no.ff. de lega.j.l.talis scriptura.G.¶Quo ad appellationẽ interponendam in capitali,omnis persona est legitima,etiam si vna non intersit,ver. & præmissa.¶Causa subiectorum tangit dominum & prælatum eorum,de ap.constitutus.versiculo,item episcopus.G. ¶A præcepto potest appellari,si interest:aliàs non,ff.de min.l.ait prætor. §.permittitur.in §.in quibus. ver.sed vnde quid.Gul.etiam si fiat ĩ confessum,vt no.ff.de appellationibus,l.creditor.§.iussus.in glo. ord.Bal.Non tamen à præcepto guarentigiæ: quia inhæret cõtractui.nam & pars eius est,& habet executionem paratam, vt j̃.eodem,§.minori.versiculo,item illud præceptum.j̃.eodem,§.dicũt quidam.¶Potestas condemnatus in syndicatu,vel alius officialis non appellat.etiam de iure canonico,versiculo 3.Gul.¶A pronunciatione de exequendo appellatur, qa iudex,qui pronunciat assumit partes iudicis,sed ab executione facti non appellatur: qa tunc iudex assumit partes executoris, nisi excedatur forma iuris, versiculo,verò.Gul.vide s̃.de sententia,§.pronunciatio. ¶A decreto alimẽtorum,quod officio iudicis interponitur,non appellatur:sed à sententia sic,si petatur per actionem,versiculo, sed nũquid,quando.Gul.¶A sententia arbitri non appellatur,etiam ex conuentione,versiculo,quid si conuenit.Gul.Dyn.contrà l.con sensu.ff.de ap.Prima verior:quia non erit propriè appellatio : qa debet fieri gradatim.sed arbiter nõ est in gradu iurisdictionis: sed erit querela,& reductio quædam,vt ff.qui satis.cogantur, l.arbitrio.secundum vnam lectur.& ff.de arbi.non distinguemus.§.cũ quidam.Bald.vide j̃.eodem,§.sed pone quæstionem de facto. ¶ Quæ differentia est inter appellationem & simplicem querelam à sententia excommunicationis,versiculo, si dices. Gul. quidam pe.¶Vbi alicui denegatur audientia,appellatio interdicta videt̃, versiculo 32.G. ff.ex quibus causis ma.l.sed & si per prætorẽ. ver siculo,sed si dubitetur.¶An possit quis inhærere appellationi aduersarij:&,an propter iniustitiam expensarum litis possit appellari,ver.34.& sequenti quæstione:de expensis intellige, s.ab omissione,sed à condemnatione,vel cassatione sic:extrà quod me.cã, c.super eo.per Inn ¶Casus,in quibus appelletur ab interlocutoria,& à grauamine,& de iure ciuili, versiculo, porro.per G.Dic, aut interlocutoria fertur ante litem contestatam, aut post litem contestatam,aut post sententiam.Primo casu aut pertinet ad ordinationem processus,aut ad legitimationem personarum, si ad ordinationem causæ,vt quia mandat iudex reo,quò respondeat, an sit hæres, vel possideat: vel statuit nimis breuem dilationem ad respondendum libello:& tũc non potest appellari:& hoc per regulam,quæ dicit, quòd ante litem contestatam non habet locum appellatio,C.de sent.& interloc.om.l.fi.Si verò interlocutoria pertinet ad legitimationem personarum,tũc potest appellari, vt si iudex pronunciat se iudicem,vt C.ne fil.pro pat.auth.habita. per gl.vel si pronunciat aliquem legitimum principalem,ff.d̃ minor.l.ait prætor.§.permittitur.extrà de app.c.ex parte M.&hoc ꝑ regulam,quę dicit,quòd ab interlocutoria appelletur,vbi grauamen eis non potest tolli per appellationem à diffinitiua:sed istud est huiusmodi,C.de procur.l.ita demum.ergo, &c.¶Secundo casu,s.post litem contestatam,tunc datur secunda,quæ dicit, quòd in medio non est locus remedio appellationis.C. de episc. aud.l. secunda. Hoc fallit,si iudex interloquitur super exceptione perẽpto

ptoria,vel super aliquo capitulo præiudiciali:quia tunc cùm trahat secum præiudicium in principali,potest appellari,ff.de mino.l.intra vtile.¶Sed an à breuitate dilationis appelletur?Respōdet gl.C.de dilat.l.à procedente,quòd non.Non obst.ff.de accusat.l.Titia.quia ibi post interlocutoriam,quæ absoluebat ab obseruatione iudicij,nec post dilationem ad agendum expectatur alia sētentia diffinitiua.Item illa interlocutoria trahit secum suam executionem,ff.quod met.cau.metum.§.sed licet.Et datur doctrina quòd istis casibus potest appellari de iure ciuili,vbi interlocutoria trahit secum suum effectum:qua ratione ab interlocutoria,q̃ pronunciatur libellum ineptum,possit appellare de iure ciuili:& ab interlocutoria,qua pronunciatur appellatiōem esse desertam ¶Item cùm iudex pronunciat aliquem esse torquendum,vel cōminatur,vel ad torquēdum se parat,vel excedit modum torturę ff.de ap.reci.l.ante.¶Tertio casu,quando post sententiam iudex interloquitur:tunc si quidam exequendo,an appelletur tunc,dictum est superiùs.Si verò aliter interloquendo, tūc videtur,quòd possit appellari:quia non speratur alibi reparari.Bal.vide s̃. ti. proximo mediato de multis interlocutoriis,& in titulo de sent.in prīcipio.¶Interlocutoria suspenditur per appellationem interpositam,non per interponendam,l.intra vtile.ff.de minoribus,ver.fi. G.¶Si iudex quotidie grauat,semper tēpus appellandi est in initio:vt si cogit partes ire ad locum non tutum. Si autem pronunciat',tunc à die sententiæ currit tp̄s appellandi ab interlocutoria vel à diffinitiua,ar.ad prin.ff.de vsufr.accre.l.j.in fi. G.Alij dicunt, quòd à die,quo editur sententia,aliàs quo modo scit formare appellationem:sed hoc non placet,secundum G.¶Sed qualiter ꝓsequitur appellationem,si non potest docere de sententia? Dic, vt no.de fide instr.c.G.ꝑpetuus.ꝑ Inn.¶Si quis dicat, si me grauabis,vel ne me graues,appello,præpostera appellatio est,& nō valet:sed debet repeti illato grauamine. Si autē dico sic,peto reuocari grauamen,aliàs appello,bene valet appellatio:quia est à grauamine iam illato.Bal.¶Clausula,appellatione remota, ita operatur,quo ad iudicem à quo,vt non teneatur deferre appellationi:non autem parti adimit ius appellandi. B vide,quod plenè notatur in auth.de iud.ver.penul.Colla.6.in gl.ord.G.& j̃.eodem,§.quid operetur.Hāc clausulam,vt deroget iuri,nullus apponit,nisi princeps,sed vt deseruiat iuri,ipsam apponit omnis ordinarius, C.de sen.l.fi.Bal.

¶Incipiunt quædam dicta extrauagantia, conferentia ad materiam appellationis.

CONFESSVS in tormentis, vigore confessionis est condēnatus:quæritur,an sit necessaria appellatio? & videtur, ꝙ non: quia non fuit ordo seruatus.nam talem confessionem debent p̄cedere legitima indicia,&debent subsequi perseuerantiæ,ff.de q.l.maritus.& no.C.de custo.reo.l.2.C.de confessis,l.j.Solutio.Dic quòd valet sententia,nisi appelletur.Casus est notabilis in d.l.maritus.vide s̃.ti.prox.§.ad mortem.& s̃.de confessis.§.3.¶Sed quęritur,an credatur instrumento,quo cauetur, quòd talis fuit sponte confessus?Respondeo,de confessione bene statur instrumento:sed quòd sponte,hoc non probatur per instrumentum,sed sola iuris præsumptione.facit,quod no.Inn. in c.super hoc.de renūciatione.¶Minori xxv.annis factum est præceptum guarētigię sine auctoritate curatoris:quæritur:an sit ipso iure nullum , an verò per appellationem rescindendum,an verò per restitutionem in integrum?Et videtur,quòd sit nullum ipso iure,sicut in filiofamiliàs:vt no.in l.finali,§.necessitatem.C.de bonis,quæ lib.In contrarium videtur:quia contractus valet:ergo & præceptum ei additum ad robur & executionem contractus.nec enim hoc est figura iudiciorum,ar.ff.de bonis paternis,l.seruus.& idem in filiofamiliàs ar.notatur in l.j.C.qui admit.ad bon.pos.Item valet confessio minoris,licet detur restitutio:secus in sententia.Et ratio differentiæ est,quia confitendo consentit,secundum Dy.Item illud præceptum est in interlocutoria,vt no.in auth.de litig.§.ad excludendas.C.commi.vel epist.l.interlocutio.licet habeat executionem paratam,vt no.Cyn.C.de confes.l.j.Sed minor patitur interlocutoriam,maximè voluntariæ iurisdictionis,vt est tex. ff.de minoribus,l.ait prætor.§.permittitur.quod verum credo, quòd valeat,si carebat minor,id est adult',curatore.Nec habet locum appellatio:quia est præceptum conuentionale. Restitutio tamen ī integrum implorari potest,& obtineri probata læsione, ff.de minoribus,l.ait prætor.vide s̃.eo.tit.§.accepto.& j̃.§.sed nūquid ex. G.¶Tutori tutorio nomine est factum præceptum guarentigiæ quæritur,an contra pupillum executioni mandetur? Et videtur, quòd non:quia confessio tutoris,cui adhæret præceptum , non nocet pupillo,ff.de adminìst.tut.l.Lucius.§.tútelæ.C.de donat.l.non abstulit.Nam quando tutor confitetur per modum contractus,& proprio motu,non nocet pupillo: sed tantùm cùm in iudicio cogente & mandante iudice,vt no.Cy.in d.l.j.C.de confes.In contrarium videtur,quòd tutor nomine pupilli rectè contrahit, ff.de euict.l.3.Sol.Aut præceptum opponitur promissioni,aut ꝯfessioni.Primo casu valet præceptum:quia ex promissione tutoris pupillus obligatur, si concernat administrationem. Secundo casu secus,ff.si cert.pet.l.ciuitas.Sed in generali procuratore maioris videtur vtrunque valere,ff.de inst.l.fi.Bal.¶Sed nunquid ex præcepto guarentigiæ oriatur actio?Videtur,quòd sic,vt l. fin.§.necessitate.C.de bonis,quæ lib.in gl.ord.In contrarium videtur, quòd non oriatur,nec officium iudicis, C.comminat.vel epist.l.iudex.Solutio.Aut illud præceptum est factum formiter,& tunc illa actione debet agi.ff.de iureiur.l.si duo patroni.§.penul.Aut informiter:&sine causa:& tunc non valet præceptum,vt no.Dy.ff.de leg.j.l.filiusfamiliàs.§.diui.nam causa soluendi præcedere deberet præceptum,& non subsequi,vt l.iudex.Vel dic,quòd ista p̄cepta tabellionum,qui sunt etiam iudices chartularij ,non habēt executionem de iure communi:quia isti sunt iudices sine executione,& sine administratione:nisi fiat prorogatio in vero iudicio ff.de iudic.l.j.& ideo præcepta eorum non habent executionem paratam:sed per statuta locorum mandantur executioni officio iudicis:à qua executione potest appellari, quia non est executio rei iudicatę:imò inchoatur ab executione mandati:si tamen īstrumentum non esset liquidū,priùs debet liquidari,quàm executioni mandari,C.de sen.quæ sine cert. quan.l.fi.& l.j.C.de com.l.fi.q̃ liquidatio poterit peti officio iudicis:quia est pars præābula executionis:vide s̃.eodem,§.minor. Bald. ¶An contra præceptum guarentigiæ potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ?videtur,quòd non:quia l.in contractibus.loquitur in confessione contractus,non in confessione iudicij:& ista confessio fit coram iudice,& sic in iudicio,vt no.C.de confes.l.vnica:nec potest infrīgi,quia non sederit pro tribunali notarius:quia hoc non requiritur,cùm fiat de plano,ff.de interrogat.actio.l.voluit.§.j.in princi. quia propriè nō fit in iudicio,quod fit coram notario absente iudice,de lib.causa.l.iubemus.& de iure fis.l.instar.lib.x. Sed ad hoc respondeo:quia iste notarius duplex publicum gerit officium,C. de sacrosan.eccl.l.iubemus.§.his tabellionibus.Solutio:Dico , ꝙ cùm de iure communi hæc exceptio opponitur , & omnes aliæ, cùm nunquam fit de his discussum,similiter vbicunque res incipit à præcepto.nam causæ disceptatio subsequi debet, ff.de noui oper.nun.l.de pupillo.§.meminisse.& ibi no.Bal. & j̃.de re mil.§.idem iudex debet.¶Sed quid si iudex fecit executionem guarentigiæ,reiecta exceptione non tanquam falsa,sed tanquam exigēte longiorem tractatum:an postea poterit retractari executio, si exceptio vera iudicetur?videtur,quòd sic,vt ff. ne vis fiat ei , l.j.§.hæc verba.ext.de pur.vul.c.2.ff.si mul.ven.no.l.j.§.j.ext.d̃ iur.c.d̃bitores.ff.de ap.l.cùm ex causa.In contrarium ff. mand. si fideiussor.§.in omnibus.Sol.sed ibi in diffinitiua,quæ transiuit in rem iudicatam.Cognitio summaria non derogat veritati,ff.de re iud.l.à diuo Pio.§.quòd si super rebus.& l.penul.ff.de his,qui sunt sui,vł alieni iuris.Bal.Sed nūquid à tali interlocutoria,qua exceptio repellitur,potest appellari?Respondeo,sic,cum causa, & in scriptis C.quorum ap.ab executore.§.fi.& patet in c.dilecto.de ap.& notatur in c.cupientes.de elec.lib.6.in gl.Guil.Bal.¶Nota,quòd iudex appellationis non debet iudicare,nisi visis actis primi iudicis, nec valet sententia,non visis,nec productis actis,C.de edendo, l.ij.per Acc.¶Ego ago contra te Vti possidetis : pendente iudicio expello te:vis me accusare criminaliter de vi:an potes?Dic,quòd non:& si iudex te audit,vel pronunciat super accusatione procedendo,vel me interim condemnat,rectè appello,C.de ap l.j.secūdum secundam lecturam.quod est notabile.Bald.& sic possessorium ciuiliter motū facit supersedere iudiciū criminale.Sed Ioannes ponit ibi casum per l.2.ff.vi bo.rap.s.quòd agens ciuiliter interim non potest agere criminaliter, n̄ ꝙ processus sit nullus,sed quia potest annullari per appellationem:quod etiam est no.sc.ꝙ exceptio dilatoria pręposterationis obiecta & reiecta non reddit processum nullum,sed in causa appellationis de nouo ventilatur Item si non opponitur,processus non vitiatur,vt no.ff.de euict.si mancipium.§.si communi.Bal.¶Quidam appellat ex pluribꝰ causis,non protestans,quòd non adstringit se ad omnes probandas: tandem non probat,vel n̄ prosequitur nisi vnā:quæritur,an videatur appellationem deseruisse propter alias causas desertas , vel non probatas?Dic,quòd non:quia vna bona causa sufficit , ff. de appellat.l.appellari.§.non solent.secundum Accurs.Illa ergo protestatio non distinguēs se, &c.non est necessaria,vt notatur Inst. de execu

de excus.tu.§.si plures.nisi quando quis videtur se adstringere,vt quia vnum illorum veniat qualificandum ad aliud,argum.ff.de instit.l.habebat.secundum Bar. Quandoque etiam non videtur qs se adstringere,quin possit qualitatem detrahere,ff.de noxal.l. in delictis.§. si detracta. ¶Sed quid si quis appellando allegat vnam causam tantū,& probat aliam,an sufficiat?videtur,quòd nō,C.de petit.hæred.l.hæreditas materteræ.Sed dic,ꝙ contrarium loquitur in appellatione à diffinitiua,ff.de appe.scio.Et idem dico, si in libello appellatorio quid simile fiat:secus in libello causæ primæ: quia est de substantia illius libelli,vt not.in l.j. ff. de edendo, vide in clemen. appellanti. de appel. ¶Sed an est necesse, ꝙ appellans offerat libellum conuentionalē appellato coram iudice ad quē? Videtur,ꝙ nō.nam si actor appellat,sufficit sibi libellus,quem obtulit iudici à quo:si autem appellat reus, tunc reus non debet offerre libellum,sed recipere,argum.ff.de eden.l.iij.& l.si quis ex argentariis.§.fin.argum.ff.iud.sol.cū apud.&hoc tenet Innocen.de offi.deleg.cū contingat.Alii hoc fatētur,si in causa prima non desideratur libellus:quia appellatio non mutat naturam litis:sed cōsuetudo seruat,quòd offeratur libellus, super quo fundatur processus causæ.Bald.vide j.eod.§.iudicium dicitur inchoari.¶Et nota,quòd si ī libello,vel ī ipsa appellatiōe erretur,error potest corrigi,C.de appel.si quis libellos.scilicet si tempora largiuntur,ff.de adul.l.accusaturus.&l.edita.C.de eden.¶Et nota,quòd lex vocat appellationem libellum appellatorium,C.de appe.l.eos.§.pen.& l.si quis libellos. Aliquando vocat appellationem vocem appellantis,eo.tit.l. litig. & l.locati. B. ¶Sed pone, quòd quis appellat bis ab eadem sententia intra decem dies,putà statim viua voce,& sequenti die in scriptis,sicut quotidie fit:tandem prosequitur appellationem secundam, & non primam: elapso anno à tempore primæ appellationis dicit appellatus appellationem esse desertā, & non prosecutam:appellans dicit se prosecutum secundam,&licuisse sibi geminare appellationem,& eligere secundam:& annū à die secundæ computari: quæritur, quid iuris? Et videtur, quod appellatio prima sit deserta,quia eam non est prosecutus,argum. ff.de fideiusso.l.stipulatus es opus.ff.de collat. bonor. l. nonnunquam.quo facto videtur sententia confirmari. In contrarium videtur, quia bis appellans duo iura habere videtur : & obtinendo vnum,non perdit reliquum,quod est longioris vitę,ff.de serui.vrban.prædiorum,l.si domus.ff.mand.l.si mandato. §. interdum. ff. de castren.pec.l.pater.Sed ad hoc respōdetur,ꝙ illæ non sunt duę appellationes,sed est vna in substantia.nam per primam rescinditur sententia,non per secundam: vnde secunda nō est secunda in virtute appellationis,sed est magis prosecutio & approbatio primæ appellationis:& ideo tempora primæ computanda sunt.Et si decimum debet mitti ex forma statuti intra xx. dies, computatur tempus à die primæ appellationis: bene tamen fateor, quòd non nocet geminare appellationem:sed frustra fit per posterius,quod potest per prius,nisi fortè secunda appellatio esset plenior prima argum.ff.de hæred.instit.si ita scriptum fuerit.& ff.de vulg.substi. l.fin.§ j.vel nisi appellaret denuò emendando,vel mutando,C.de appel.l.si quis libellos.de hoc in cle.j.de do.& contu. Bald. ¶Sed pone,statutum dicit,quòd illæ,qui appellat,debeat mittere in cōmuni sex denarios pro libra intra decem dies:& proceditur in appellatione:modò quidam per errorem calculi soluit aliquantulū minus: item non processit ad alium actum, quàm ad citationem: quæritur,an sufficiat?Et videtur,quantum ad primum, quòd modicus error non vitiet,ff.de cond.& demon.l.quamuis.& argum. ff.de ædil.edic.cui dens abest.Quo ad secūdum,videtur,quòd sufficiat citatio,qa citatio ē de ꝓcessu iudicii,vt Inst.de poe.te.l.t.§.fi. Item in causa appellationis idem operatur citatio,quod in prima causa contestatio litis,vt not.C.de temp.appel.l.fi.§.illud.In contrarium videtur,quo ad primum,ꝙ error vitiet,ff.de appell.recip. l. semper. Item ad secundum, ꝙ nō videtur sufficiens prosecutio simplex citatio,facit in authen.de litigiosis,§.omnem.¶Nam citatio dicitur esse præludium iudicii,non principium,vt not. in authen.in medio lit.non si.sa.for.aliàs,iussiones,§.si.collat.viii. Sol. Quo ad primum passum, dico, quòd decimum non est sufficienter solutum nam debuit integraliter à principio solui;vel suppleri,donec tempora suffragabuntur.Quo ad secundum,dico,quòd sola citatio sufficit,nisi sit circunducta:quia citatio est de processu facit quod no.in l.j.ff.de in ius vo.& de actio.&oblig.l.constat.& C.de præscrip.lon.temp.l.j.de præscrip.xxx.annorum,l. sicut. per Gul.Item attende bene,quid verba dicant,& ad quid terminus assignetur,vt ff.de contrahen.empt.l.qui fundum.quæ est multùm not.sed videtur, ꝙ non sufficiat citatio,nisi libellus appellatorius fuerit oblatus iudici:quia lex dat hunc ordinem,ꝙ primo offerat libellus conuentionalis iudici:deinde emanat citatio super libello porrecto,non super porrigendo,C.de præscrip.xxx.annorum, l.sicut.C.de annnali exceptione,l.fin. Ad quod ego respondeo,ꝙ nulla lex dicit, quòd de substantia citationis sit, ꝙ libellus primo offeratur iudici,sed solū est de bene esse,de dilat.c.ij. per Bernar. glossatorem:facit in auth.de litigiosis,§.ad excludendas.sola autē libelli oblatio facta iudici,non sufficit,secundum Bar. C. de in ius voc.super rubrica.Bal.¶Sed pone quæstionem de facto:quidam petiit rescissionem laudi,dicendo,peto rescindi remedio appellationis:an ponetur pro nomine reductionis ad arbitrium boni viri?Respondeo , satis imperitè loquitur ille : tamen libellus debet exponi congruè,arg ff.de iureiur.l. sed & possessori. §. ij. & quod not.ff.familiæ erciscundæ,l.j.§ & puto.nam hæc verba ex toto repugnant,ff.de hæred.inst.l.talem.§.fina. quia reductio species est appellationis,ff.de arbitris,l.non distinguemus.§.cùm quidam.in fi.Bal.vide s.de arbi.§.an processus.& s.eod.ti.§. sententia arbitri. ¶Sed quid econtrà:ille,qui verè appellat,nō fuit vsus verbo Appello,sed dixit Reclamo ad superiorem?Dic,ꝙ sufficit mente cōsiderata,secundum Speculator.arg.C.de testamen.l.quoniam indignum.Simile no.C.familiæ erciscundæ,l.quoties. Item si dixit, Conqueror,arg.l.si ab arbitro.ff.qui satisdare cog. Bal.¶Sed pone quæstionem de facto:dicit statutum,ꝙ cōdemnatus de homicidio non possit appellare : modò Titius commisit homicidium, Cui Seius ad euadendum de manibus curiæ præstitit opem, & inde damnatus est:quæritur,an possit appellare?Hic videndum est, quis dicatur cōdemnatus pro homicidio:& videtur,ꝙ omnis particeps delicti,siue participet consensu, siue consilio, siue facto & opere,& qui accommodat ensem ad hoc faciendum,siue operā, vt qui præstat auxilium,vel fauorem in ipso actu,vel postea,ff.de minor.l.auxilium.§.in delictis.in verbo,pro adulterio.Hoc enim verbum Pro homicidio,non solùm significat veritatem, sed paritatem,ff.de sicariis,l.j.§.diuus.& similitudinem,vt not.ff. de verb. sig.l.mentis.& facit C.de confessis,l.j.in verbo,præiudicatis.& C. de interdic.l.si tutor.Sed mihi videtur, ꝙ condemnatus ex isto capite scilicet ꝙ præstiterit auxilium fugæ,non condemnetur ex eadem specie criminis,vt ff.de poen. l. Metrodorum. nam & dictio Pro,causam immediatam significare consueuit:& ita consului in simili quæstione Aegidii domini Sabinensis,cuius constitutio dicit, ꝙ omnes banniti admittantur ad gratiam præter condemnatos pro homicidio.Bal.¶Ad priores,siue antiquos pertinet quædam electio ad præsidium illius ciuitatis,id est ad potestatem , vt C.de præscrip.lon.temp.l.fi.pertinent confirmatio:modo pone, ꝙ Potestas committit prioribus vices suas,qui ratione proprii officii eligunt,&ratione commissionis confirmant,à qua cōfirmatione iste electus & confirmatus vult appellare: quæritur, an debeat appellare ad potestatem, an ad superiorem? itē quæritur,an Potestas poterit committere priorib.vices suas?nam si non poterit,appellatio ab impossibili non est necessaria,ff.de ap.l. si cōstat. & videtur casus, ꝙ valeat commissio, & ꝙ ad ipsum committentem sit appellandum,ff.qn̄ app.sit,l.j.§.solent.Sed certè ille §.hoc non dicit.nam ibi n̄ fuit commissio præsidis: quia ibi decuriones illud per se fortè fecerunt ex consuetudine loci,vt notatur in authen.de defen.ciui.§. interim. sed ibi fuit nudum cōsilium cadens super certo. Vnde ad consulentem appellatur , non obstante , ꝙ consuluerit,& non obstante etiam, ꝙ interfuerit,vt consiliarius, non vt vocem habens,vt ibi dicitur. Quòd ergo non valuerit cōmissio, & remissio facta in priores , probatur: quia videtur electa probitas & industria personæ:ergo delegari non potest,ff.de off. eius,cui man.est iurisd.l.j.in principio.Nec potest quis committere animi sui motum,vt notatur ff. de arbitris, l. sicuti. Nec potest quodlibet officium delegari,vt no.in auth.de tabel.§.nos autem. Non obstat l.item eorū.§.si decuriones. quod cuius. vniuer. quia ibi concessio facta decurionib à iure,fit eis generaliter, & in rem, non in personā.Item fit intuitu eorum,quib.conceditur, non intuitu tertii:& ideo alteri committere nō possunt.Sol. Aut ista cōmissio cadit super certo,putà ꝙ confirment Titium:& valet:quia ipse propriè facit, qui committit, ff. de manumis. vind. l. pater ex prouidentia. Aut super incerto , quòd eligant , quem volunt , & confirment:& tunc est dubium,an ista vaga remissio valeat: & videtur valere,quia remittens habet ordinariam potestatem à lege non delegatum,ar.ff.de iuris.om.iud.l.more maiorum.quod verum credo:quia confirmatio est actus iurisdictionis,quam Potestas potest delegare,C.de senten.ex breuic.recit.l.fin.in glos. Item requirit modicam industriam,non exactam peritiam,sicut requireret officium prædicandi,arg.not.per Innocen.de offic.deleg. c. quoniam apostolicis.Itē quia hoc expedit publicæ vtilitati,ꝙ possit alii cōmitti,C.vbi,& apud quos,l.fi.in ratione sui:si cōmissio fuit limitata ad certā personam,ipse cōmittens grauatur,ideo ad alium appelletur:si aūt in genere,tūc ad cōmittentem.similē distinctionē facit ff.loca.l.cùm in plures.§.seruus.& not.ff.de neg.gest.

l.si pupilli.§.j.¶Et nota, quòd electi à superiore, vel domino, vel ciuitate ad aliqua regimina, tenentur ea acceptare, vt not. in d. §. interim.& ff.de muner.& hon.l. si quis magistratus. & si grauantur, debent appellare, ff.de appel. l. hi qui ad ciuilia. Vnde iudices communis Perusii & potestas extracti ad regimen castri huius ciuitatis, non possunt renunciare. Idem in eo, quem ciuitas deputat in causa vertente inter se & suum ciuem: de quibus habetur C.de sententiis, l.cùm sententiam.in glos.& C.de senten.quæ sine certa quant.l.ij.in fin.gloss.ordi.Bald.¶In feruore tempore rebelliū fuit ordinatum per consilia cōmunis, quòd eorum vxores essent & intelligantur exbannitæ communis: pro eorum parte dicit, ꝙ illud statutum est nullum, & petitur declarari tanquam nullum: & si esset aliquod, appellatur: quæritur, quid iuris? Et videtur, ꝙ statutum sit nullum, ff.qui,& à quibus.l.& si priuatus ff.de appel.l. si constat.ff.de pollicit.per totum: vel saltem sit iniquum, & obstet exceptio doli, argumen.ff.de excep.doli, l.j. in fin. quia nec debet fieri lex post factum, sed ante factum, C.de decu.l.penul.lib.x.nec debet alius pro alio banniri, vt nota.in auth.vt nulli iudic.§. quoniam verò. In contrarium videtur, quòd non possit appellari: quia ab iniquitate statuti non appellatur, ff.de appel.recipien.l.fi. Nec debet dici iniquum, cùm publicæ vtilitati expediat, & contra publicam vtilitatem non procedit appellatio, ff.de appe.recipien.l. constitutiones. Item valet statutum post factum, emanans etiam contra certam personam ex causa, ff.de capi. dimi. l. amissionem. §.j.secundum vnam expositionem: & lex quandoque fit super vna persona, ff.de capti.l.v.§.fin.& lex, etiam dura seruanda est, vt l. prospexit.ff.qui,& à quibus: quod verum est, si publicè expediat. Bald.¶Verus contumax appellauit: iudex ob reuerentiam superioris, vel iuris imperitiam detulit appellationi: quæritur, vtrum nō obstante, quòd detulerit, suam sentētiam exequi possit: an videatur à se suam iurisdictionem abdicasse? Circa quam materiam nota casus quatuor. nam interdum appellationi defert lex & iudex: & tunc nihil innouari potest. Interdum lex, & non iudex: & tunc aut ratio impediens est manifesta, & potest exequi, vt hîc not. in. l.j.ff.nil no.ap.pen. Aut ratio est occulta, putà quia erat verus contumax, tamen hoc non apparebat iudici: & tunc dicit Ioan. Andr. licet nouum videatur, quòd iudex à quo, non in figura iudicii informet se de veritate, & sic postea exequatur, vt ipse notat in cle. j.de dolo & cont. quod verum credo: quia in hoc procedit, vt executor: ideo nō est iste actus de processu causæ, nec citatio requiritur, argumen.no.ff.de bonor.possess.l.ij.§.penul.& per Innocen. de appel.c.ex ratione. Interdum non defert lex, sed iudex à quo: & tunc aut est certum, quòd non debet deferri, aut est dubium. Primo casu aut appellatio est prohibita fauore publico: tunc debet fieri executio, C.quorum appel.non recip.l.nulli. Idem fortè, si appellantis odio, vt in verò contumace. nam & hoc casu contempta maiestas prætoris iudicatur, ff.de iurisd.om.iud.l.si familia. Idem, si propter litis naturam, vt in possessorio: quia factum prætoris iuri derogare non potest, ff.de feriis, lege i. Si verò est dubiū tunc, qui detulit appellationi, omnem iurisdictionem à se abdicare videtur: facit C.de relat.l.i.ff.de appel.l.ad principem.& l.ad Imperatorem. Imò leges istæ nil faciunt, quia loquuntur in remissione, quæ fit ante sententiam, non in dimissione & absolutione nā iudex, qui dat apostolos dimissorios super appellatione à diffinitiua, videtur absoluere interim ab obseruatione suæ iurisdictionis, argu.ff.de minoribus, l.intra vtile. ideoque dimissorii vocātur apostoli. Item quid aliud est dicere Defero appellationi, nisi superiori iudici cedo locum? Vnde qui cedit, hoc actu legitimò & solenni abdicat à se iurisdictionem & interdictionem, quæ transfertur in superiorem, tanq̄ in suum succedaneum, l.pe.ff.iud.sol.& facit in ratione sententiæ, ca.cū appellationibus.§ si vero iudex. de ap.lib.vj.Bald. Et ex hoc collige vnum notabile dignum, quòd & si aliquando non valet appellatio iure appellationis, tamen valet iure dilationis, vt ibi per Archidiac.Bald. ¶Qui appellat quadam quasi præsumptione, presumitur habere malā causam, ff.de euict. l.Herennius.§.Caia. ī gl. ¶An testes examinati in prima causa, nō tamē publicati, possunt aperiri in causa appellationis, an verò pereunt. nā quia idē videtur iudicium, videtur valere: sed quia diuersa est instantia, videtur contrarium, vt l.gesta.C.de re iud.& ff.quę in fraud.cred.l.iij. Sed non videtur, ꝙ hæc quæstio procedat: quia sententia videtur ipso iure nulla, si iudex ñ publicauit processum, vt not.in l.prolatam.C. de sententiis, nisi loquaris non de testib' productis in principali, sed super incidenti, argum.ff. de compensa.l.quod in diem.§.si rationi. Credo, ꝙ iudex appellationis possit publicare & emendare vitiū in hoc actu, sicut & in aliis: argumen. legis, per hanc.C.de temp.appel.Bald.¶Quidam promisit repræsentare Titium domino Potestati: Potestas condemnauit Titiū: ille Titius appellat: iudex appellatiōis vult cogere promissorem, vt sistat eum: quæritur, an possit? dic, quòd non, l. penultim. ff. iud.sol. Sed si non est appellatum, an potestas possit cogere ad sistendum? Dico etiam, quòd non, ff.de fideius.l.Græcè.§.post litē. quod est no.Bal. ¶An in causa appellationis veniant expensæ reficiendæ? dic, quòd sic, vt l.à proconsulibus.in fi.C.de ap. Si autem succumbat appellatus, tunc dicit Acc. C.d re.cre.l.generaliter.§.si iudex. quòd non condemnatur in expensis. quod verum est in cōtrariis sententiis: quia sententia dabat ei titulum litigandi, nisi esset euidenter iniqua, vt no. Archid.in c.cordi.ad fi.de ap.libr.vj.& ibi vide per eum. Ergo ex primis actis & persona perpendendum ex quib. patet, qualis sit iniquitas. ¶Per appellationem ab interlocutoria transfertur cognitio ad iudicē ad quem: & iudici à quo est impositum silentium adprocedendum ipso iure, quando talis est interlocutoria, quæ præiudicat in principali negatio, ff. de mino.l.intra vtile. Si autem interlocutoria esset alterius naturæ, tūc potest procedere iudex à quo, super aliis capitulis, C.de reb.cre.l. generaliter.§.si iudex. donec ei inhibeatur per iudicem ad quem: quam inhibitionem non potest facere ante quàm appellatio coram eo introducatur & citetur appellatus: quo facto etiam si dubitetur. an sit appellatio recipienda, vel non, debet fieri inhibitio, de off.deleg.c.pastoralis.per Innoc.& not.in c.Romana. de ap.li. vj. vbi per Achi.& probatur C.de appel.l.iij. Bal. ¶ Non admissus ad opponendum, eo ipso est grauatus, arg.ff.de re militari.l.iii.§.si ad idem. Item si admissus est ad opponendum, & non admissus ad probandum, cùm se obtulisset probaturum, eo ipso est grauatus: quia mos ei geri debuerit.ff.de probatio. l.circa. Vnde quia in eo iuris ciuilis obseruantia defuit, meritò appellat: & iudex appellationis ex hoc grauamine debet pronunciare eum iustè appellasse & tollere grauamen de medio, faciendo id, quod si iudex primus fecisset, non grauasset, scilicet admittere exceptiones, & recipere probationes. sed si postea ex receptis apparet, quòd appellans in causa principali careat iustitia, pronunciabit contra eum in facto principali: & sic idem vincet, & vincetur, de ap. Romana. per Archid. Hostien. Bal. ¶Appellans à diffinitiua vigore confessionis, condemnatus non tenetur exprimere causam, quo ad substantiā appellationis, sed quo ad hoc, vt iudex à quo, teneatur ei deferre, sic, vt in c.Romana.per Archid. Et quòd possit appellare, probat, tripliciter. ¶Primò, quia lex dicit, quòd error confessionis potest reuocari in causa appellationis: ergo supponit, quòd possit appellari, C.de error.aduo.l.fi. ¶Secundò, quia lex dicit, quòd confess' & conuictus non appellat: ergo secus in confesso tantū, C. quorum appel. non recip.l.fin.& l. obseruare. ¶Tertiò hoc expresse legitur & not.ff.de ap.l.creditor.§.iussus. Sed hoc videtur falsum. nam à confessione non appellatur. Item certum est, quòd à confessione oritur actio: ergo non tollitur per appellationem, licet ex alio genere probationis non oriatur actio, ff.de iureiur. sed & si possessori.§.pen. Sol. Dico, actionem natam, sed reuocabiliter: vel fortè fingitur non nata ex confessione postea secuta sententia, arg.ff.iud.sol.l.cū quærebatur. vide ī.eo.§. quæstio talis est. & §.penult.& s̄.de confessis, §.ꝯfessus potest. & s̄.tit.prox.§.iiij.ver. sententia verò præcepti. vide ī.eo.§.dicunt quidam.& ī.de reg.iuris, §.item nota, quòd in confessis. ¶Appellatio debet interponi coram iudice à quo: si autem eius copia haberi non potest, debet appellari coram iudice ad quem, vel coram viris honestis, vt in c. appellatio, eo.tit.lib.vj.per Arch. Si verò tantus est horror, quòd loqui non audeat, habetur pro appellante, C.de relat.l.j.secundū vnam lecturam. ¶In dubio potius statur appellationi, quàm sententiæ, vt in c. si à iudice. de appel. lib. vj. per Archid. & facit ff. de excusat.tut.l.diximus.in ratione sui. Et nota, quòd appellatio est fauorabilior, quàm sententia, in principio litis: in medio est par: in fine autem est fauendum sententiæ, si acta patiuntur, ff.de euict.l. Herennius.§.Caia. ¶Capitulum expensarum venietium ex interlocutoria non refricatur per appellationem à diffinitiua: quia prosecutio expensarum nil facit ad negotium principale, vt in c. fin. de appellat.lib.vj.per Archid. ¶Postquam iudex à quo, dedit appellanti apostolos dimissorios, non potest reuocare interlocutoriam: idem per Archid.Bald. ¶An & quando appellatur ab interlocutoria, q̄ habet vim diffinitiuæ, vel eius vigorē, possit appellari illico, viua voce, & sine expressione causæ grauaminis? videtur, ꝙ sic, vt notatur in cap.peruenit.extrà de appel.in Nouella: & sic debet intelligi, quod notatur ff.de appel.l.scio. vide ī.eod.§.si iudex pronunciat. ¶Dubitatum fuit, an sufficiat petere apostolos sæpius in eodem instanti? & videtur, quòd non: vt notatur in simili ff. de pigno.actio.l.si conuenerit. Nam & qui semel petit, semper insistere videtur, ff.de vsuris.l.mora. Ergo non sufficit semel, sed ter diuersis vicibus petere debet, argumen. ff.de verb.oblig.l.qui Romæ.§.cohæredes. Sed contrarium est verum. Bal. ¶Dubitatum fuit, an sufficiat porrigere scriptam & non lectam sententiam appellationis coram iudice ad quem, ar. quòd non, ff.de leg.3.l.fideicō. §.j.C.de senten.ex breuic.recit.l.j. Contrà ff.de excus.tut.l.scire oportet. §. pen. hæc vera. Tamen de productione huius scripturæ debet constare per publicum instrumentum, vel testes, secūdum

Archidiaco. ¶Dubitatũ fuit, an valeat ista appellatio, appello ex nunc, prout ex tunc, si non admiseris exceptiones meas. Et dic, ꝙ non: quia tempore incongruo factum nõ trahitur ad tempus cõgruum, l. fi. C. qui admit. ad bonor. possess. Item hîc non fuit ordo seruatus, quia grauamen præcedere debet, secundum Archidiac. ¶Dubitatũ fuit, an si dico Appello, & tu notari scribas, an sit appellatio in scriptis? Dic, ꝙ non: quia appellatio est priùs consignata, quàm scripta. nam ista scriptura est de re facta, nõ de re fienda. Simile dicimus in sententia, vt not. in l. prolatam. C. de sententiis, lege ij. C. de senten. ex breuic. recitan. ¶Iudex appellationis, si sententiam nullam, pronunciat nullam, vt lege, quædã mulier: ff. familiæ erciscundæ, sed nõ pronunciat super principali libello, quãdo appellatur ab ordinario, remitte causam ad primũ iudicem ordinarium. ita dicit glos. C. de appellat. l. eos. huic consentit Iacob. de Aret. nisi sit nulla propter intolerabilem iniquitatem primi iudicis: quia tunc ad eum non debet fieri remissio: argum. l. eos. & hoc per l. absentem. C. de accusat. Bar. dicit, quòd nõ habet necesse remittere: sed potest pronunciare per l. quedam mulier. familię erciscun. & per l. Camelia Pia. de iure par. & ff. de mino. l. verum. §. ex facto. Bal. ¶Ille, qui comparuit, non debet recedere inexpeditus, vel illicentiatus, c. j. de iud. in atiq. hoc verum, nisi superueniat impedimentum. tunc enim si est præcisum, vt febris, nõ erit contumax, vt l. quæsitum. ff. de re iudic. Si autem sit causatum, vt periculum rei familiaris, tunc erit contumax, vt no. Archid. in c. postquam. de elect. lib. vj. & ibi per Ioannem Andr. in Nouella. Contra quos est, quod not Accursius ff. de appel. l. ex consensu. §. fina. vbi colligitur, quòd ille non est verus contumax, sed quasi contumax: & idem not. ff. si quis ius dicen. non obtemp. l. j. in fin. & ad hoc l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex quibus causis in possess. ea. & hoc est verius. Bal. vide infrà de expen. §. penult. s̃. & duobus §. pen. & infrà eod. §. veniens. & suprà de dilat. §. ij. & de posit. §. an quis. ¶Qui casu impeditur appellationem prosequi, deserere nõ videtur, C. de appel. l. præses. C. qui pet. tut. l. cùm à matribus. de pignorib. c. significante. Et dicitur appellationem deserere, qui non petit apostolos. Item qui petit, sed in termino statuto non comparet ad eos recipiendos. Item qui comparuit, & recepit apostolos, tamen intra terminum sibi præfixum non comparuit coram iudice ad quem. nam potuit ei statui terminus ad appellationem introducendam coram superiore, vt not. in d. l. præses. sed non ad eam finiendam, vt not. eodem tit. l. iij. Hunc autem terminum appellationis introducẽdæ tres personæ præfigere possunt, scilicet appellans sibiipsi: item appellans appellanti, scilicet cum eo iudice motus concurrat, arg. l. qui de die. ff. qui satisda cogantur: item ipse iudex. & adde, quod no. in c. cordi. in verbo, principis. per Archi. de ap. lib. vj. & in c. secundo, de ap. in Cle. Bald. De termino ad prosequendum, vide ỹ. eodem, §. an appellans possit. ¶Lata est sẽtentia de consilio sapientis electi de partium voluntate, quęritur an possit appellari? & dic, ꝙ sic, C. de ap. l. ij. secundũ lecturam secũdam. nam in causa appellationis poterunt noua produci & probari, C. de ap. eos. §. j. & l. per hanc. C. de temp. ap. A consilio autem ñ appellatur, sed bene contradicitur. C. de relat. l. ij. Si autem contra dicitur, debet dari terminus ad iustificandum suam contradictionem: & si non potest eam iustificare, proceditur ad remissionem puncti ad cõsilium sapiẽtis, C. de rela. l. ij. in fi. Et eodem modo ꝓceditur, qñ quis vult exemplificare acta, vel instrumentum cum auctoritate iudicis, & extat contradictor. nam debet sibi terminus dari ad suam contradictionem iustificandam, per d. l. ij. quę hoc expressè dicit, coniuncta l. fin. eo. ti. Bal. vide s̃. de arbit. §. præceptũ. & s̃. de arbit. §. arbiter facit. ¶Nota, quod dicit Inno. in c. cùm in iure peritus. de offi. deleg. quòd si sententia est lata presentibus & non contradicentibus partibus, & in ea continetur, ꝙ lis sit contestata, & c. ꝙ credatur iudici, ex quo pars nõ contradixit, nec appellauit. & videtur casus in l. fi. quando ap. sit, & gl. ord. in l. j. C. de relat. Sed contrà tenet Ber. in c. quoniam contra. de proba. & videt casus C. de relatio. l. fi. vbi dicit, quòd per originalia debet fieri fides, id est per sumptum ex actis authenticis iudicis, C. de ap. l. eos. §. super his. in verbo, exempla. vt ibi per Bar. & non per nudam assertionem iudicis: & hoc verum in his, quæ desiderant figuram iudicii, vt sunt decreta iudicum, & arbitramenta arbitratorum: in q̃bus omnia præsumuntur solenniter acta, quasi sint iudicialia, vt not. C. de fid. instrumen. & iure hastæ fisc. l. j. lib. x. & per Innocen. extrà de eo. qui fur. ord. susc. ep. c. innotuit. & per Dyn. in consilio, quod incipit Ptolemæus Manentis. & in laudo arbitratorum fuit iudicatum, quòd presumeretur pro eo, & ꝙ probatio contrarii incumbat petẽti reductionem. Sed in vera appellatione dic, vt no. C. de ap. l. hi qui ad ciuilia. Bald. vide s̃. de senten. §. vbi apparet lata. & ỹ. de reg. iur. §. item no. ꝙ dec. Bar. in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio, in quæstione, quæ incipit, quæro, vtrùm arbitramẽtum. Bal. s̃. de arb. §. de emologatione. ver. ego verò. ¶Queritur, quis restituat minorem lęsum in appellatiõe? Dic ꝙ in appellatione interponenda iudex à quo, restituet, ff. de in integ. rest. l. pe. & fi. ff. de mino. l. si fine. §. fi. sed in appellatione interposita iudex ad quem: quia in eum fuit transfusa iurisdictio, C. quomo. & quando iud. l. si pręses quasi desertam. Sed contra hoc est: quia deserta appellatione statim sine aliqua pronunciatione redit iurisdictio ad primum iudicem: & not. C. de ap. l. eos. in prin. Sed respondeo, quòd restitutio in integrum hoc facit: quia est de appendititiis appellationis, arg: ff. de procur. l. qui proprio. §. item quæritur. Item adhuc durat iudex in pronunciando super desertione, vt in c. fi. de ap. in Cle. & hoc tenet Iac. Bu. in l. fi. C. vt intra cer. tem. vbi est casus, secundum Iac. per gl. facit C. de ap. l. quoniam in verbo, mox. & l. si contra. in verbo, rector. Primus tamẽ iudex animaduertit. vnde videtur, quòd primò iudici sufficiat hoc perpendere ex gestis, vide ỹ. eo. §. appellatio potest corrigi. & §. quando quis pronunciat. Bal. ¶An libellus primæ causæ possit emendari in causa appellationis? Dic, ꝙ non: quia sumitur post litem contestatam in veteri, vt no. C. de ap. l. iii. nam appellatio non rescindit litem contestatam: imò auget, C. de procur. l. ita demum. nec tollit effectus, quos secum trahit litis contestatio: imò auget, ff. de admin. tuto. l. chirographis. §. vltimo. Bal. ¶Pendente appellatione nihil potest innouari contra appellationem, sed vigore appellationis sic. vnde in causa appellationis fit sequestrum, vbi in prima sufficisset sola descriptio fructuum, vt notatur C. de ap. l. iij. Item quod poterat fieri personaliter appellatione pendente, nec fit per iudicem, vt ff. vt leg. no. l. postquam. §. Imperator. secundum Dyn. Itẽ extrà, seu circa appellationem bene potest aliquid fieri, vt notatur ff. mandati, l. creditor. in princip. B. ¶Item an datio possessionis possit fieri pendẽte appellatione? Determinatum fuit Paduæ, quòd non: quia ipsa datio possessionis est de substantia processus, vt notatur in c. cùm M Ferrariensis. de constit. per Ioan. Andr. in Nouella: vide ỹ. e. tit. proximò, §. an appellatione pendente. ¶Casus talis est: Habebam licentiam capi faciendi Titium debitorem meum: ab hac licentia Titius appellauit, & non fuit prosecutus intra tempus præfixum à statuto: elapso termino primus iudex vigore illius licentiæ facit eum capi ad instãtiam meam ante quàm iudex appellationis pronunciaret appellationem esse desertam: queritur, an valeat captura? nam licet captura non sit executio, est tamen ei similis: ideo videtur, quòd non possit pendente appellatione fieri, vt not. C. de ap. l. iij. in gl. parua. Sed videtur dicendum, quòd valeat captura, vt no. C. de ap. l. eos. in prin. scilicet si tempus erit præfixum iudici, & causæ appellationis, vt C. vt omnes tam ci. quàm cri. l. j. §. fin. facit de ap. l. si contra. vide s̃. eod. §. condemnandus ad mortem. & ỹ. de solut. §. ij. quòd non sit incipiendum à captura debitoris, sed primò debeat moneri, vt s̃. de citatione, §. citatio rei per capturam. & alia multa ad carcerationem permissa & prohibita, vide in remissionibus infrà scriptis, videlicet s̃. de contumacia, §. an excommunicationis. & de renunc. & conclu. §. pen. & de sententiis, §. sed an captura. & §. an possit quis capi. & §. Titius fideiussit. & s̃. tit. prox. §. creditur. ¶Nota, quòd sententia non debet formari nisi inter appellantem & appellatum: quia solus appellans & appellatus sunt partes: licet alii preiudicetur, secundum compost. el. de electione, statuimus, in verbo, appellari. Bald. ¶Dicit statutum, quòd homicida condemnetur in mille, & expellatur perpetuò de ciuitate: modò Titius fuit detentus, & tandem condemnatus de homicidio: à qua ꝯdemnatione appellat, & vult dare fideiussores, vt relaxetur: quæritur, nunquid possit? Et videtur, quòd non: tum quia in prima lite non dedit fideiussorem, & appellatione pendente nihil est innouandum: tum quia est pœna corporalis, vbi non interuenit fideiussor. Sed tu dic, fideiussorem admitti. C. de ap. l. eos. §. super his. & quod ibi not. per Cy. secus si venerit pœna imponenda in corpus, vt fustigatio, mutilatio, vel mors: quia tunc non recipitur fideiussor: quia non potest fieri executio, nisi in præsentem. Bald. ¶Quæritur, quis debeat probare in causa appellationis? Respon. aut de iure communi est fundata intentio appellati: & tunc appellans debet probare, C. de ap. l. hi qui ad ciuilia. & l. ciues. Aut est fundata de iure communi intentio appellantis: & tunc appellatus debet probare: quia iuris pręsumptio transfert onus probandi in aduersarium: secus in præsumptione iudicis, quia non transfert onus probandi, nisi in ætate, vt not. ff. de mino. l. de ætate. Aut de iure communi neuter habet intentionem fundatam: & tunc aut vterque prosequitur appellationem aut altera pars tantùm: aut neutra pars. Si vtraque pars, ille probabit in cã appellationis, qui & in prima causa: quia nullo iure cauetur, quòd interpositio appellationis transferat onus probandi, seu probationis: & prohabitur per acta primæ causæ, ff. de proba. l. quoties. in fi. C. de ap. l. ampliorem. Item & per actitanda de nouo, vt l. eos. §. j. & l. per hanc. C. de temp. ap. Si verò vna pars prosequitur, altera nõ, tunc prosequẽs debet in se assumere onus probandi: aliàs nõ posset ferri diffinitiua, vt notat C. quomodo & quãdo iudex, auth. qui semel. sed currerẽt fatalia, sicut in casu sequenti. aut

ti. Aut nemo prosequitur: & tunc videtur deseri appellatio. Deseri dico, scilicet ab appellante, non ab appellato, vt lata fuit sententia temporibus decursis, C.eo.l.si contra.& l. quandoque. secundum Bar. in l.j.ff.si tut.vel cur.ap. ¶Dicit statutum, quòd iudex appellationis debeat diffinire causam intra duos menses: modò appellatio est deserta: quæritur, vtrùm teneatur pronunciare? Resp. non, vt no.C.de appellat. l.eos.in gloss.not.forma Bald. ¶Si procurator est verus contumax in non veniendo, dominus non priuatur iure appellationis, extrà vt lite non contestat.capit.j.per Innoc. Si autem procurator est contumax in non opponendo, distinguitur, aut procurator est soluendo: & tunc scientia & mora procuratoris noceret domino, nisi esset absens ex iusta causa: quia tunc potest petere restitutionem in integrum. Aut procurator non est soluendo: & tunc non nocet domino, saltem ope restitionis, vt. l.j.in fi.ff.quando ap.sit: & no.C.de ap. auth. hodie. & ibi Bald. ¶Negligentiam procuratoris dominus recuperare potest, C.de app.l.dominus litis. Contrà si procurator per malitiam appellauit, ipse procurator de malitia punitur extra ordinem, vt d.l.eos.§.pen. ¶Condemnatus ad mortem appellat: cùm detineatur in carcere, quomodo poterit prosequi appellationem? Resp. per procuratorem. nam hæc ipsa necessitas, facit esse probabile, C.eod.l.eos.§. super his.& ibi per Guli. Non obstat §. ad crimen. quia ibi loquitur in prima causa, non in causa appellationis, secundum Spec. in hoc titulo: vel est specalis, in causa carceratoris, secundum Bart. C.de appel.l.minimè. Ipsi enim non sunt pro quolibet actu de carcere trahendi, & apud acta ducendi, arg.ff.ad Turp. l.Domitianus. sed tantùm, vt respondeant libello, & vt torqueantur, & vt audiant sententiam, C.de custodia reorum, l.ij.Bal. ¶Sed ad cuius petitionem debeant recommẽdari in carcere? Dic, ꝙ ad petitionem iudicis à quo, & iudicis ad quem: & sic vtriusque interim: sed lata sententia, tunc, si absoluitur, debet dimitti de carceribus: si autem condemnatur, tunc exequitur iudex ad quem, nisi fortè velit remittere executionem ad primum iudicem, vel ex forma statuti ipse non habeat facti executionem, arg. in auth.de sancti.episco. §. si verò crimen. Si verò appellatio pronuncietur deserta, tunc primus iudex exequetur statim lapso tempore prosecutionis, C.de ap.l.si contra legem, quoniam.& ita fit in terris ecclesiæ, secundum Bar. vide s̃.de procu.§.in criminalibus. ¶Quæro, quando dicatur appellari incõtinenti, vt sic sufficiat viua vox dicentis, appello? Quidam dicunt, quòd tota eadem die: quia dicitur incontinenti fieri, quod fit ea die, ff.de re iudic.l.Paulus. sed illud, quod ad supplendum, non quo ad contradicendum, vt C. de relatio.l.j.in fin. Dico ergo, quòd ante quàm recedat, arg.ff. de in integr.restit.l.diuus.& contra prædictos habes tex.& gl.or. in l.eos.§.penul.C.eo.tit. ¶Nota, quòd illa regula, quòd ab interlocutoria non appellatur, habet locum in causis criminalibus, & in causis detentorum in carcere, C.de appel.l.eos. §. super his. & habes ibi casum ad literam Bald. ¶Nota, quòd secundum ius ciuile apertura testium in principali causa nihil impedimẽti operatur in causa appellationis, C.de ap.l.eos.§.j.&l.per hanc.C.de temp.ap.nam idem præstat maioribus appellatio, quod minoribus restitutio: ergo, &c.ff.de mino.l.præses.coniuncta l. minor xxv. annis omissa. & ita teneas de iure ciuili, quod est seruandum in foro terrarum Cæsaris: sed de iure canonico dic, vt in c.fraternitatis.de testi.eo.tit.Bald. ¶Nota, quòd procedit libellus per circunstantias nõ declaratas, vt l.si præses.ff.de pœ.& l.quid ergo, §.pœna grauior. de infa.per Gul.& Cy. ¶Quæstio talis est: Titius dicebat coram iudice, quòd ego debebam sibi dare centum: nec causam adiecit: ego confessus fui: vnde iudex præcepit mihi, vt soluerem ab hoc præcepto ego appellaui: non possum vincere, nisi probem me errasse in facto: quomodo ergo vincam, cùm me non debere, sit absoluta negatiua, nullis limitibus, vel circũstantiis, vel circumlocutionibus coarctata? imò & si causa fuisset incerta, vt mutui, idem esset nam nullo teste potest probari negatiua simpliciter. Respondeo, confessio valuit, & præceptum, C.de anna.excep.l.fin. Item & appellatio tenet, ff.de app.l.creditor.§.iussus. Quomodo autem fiat probatio, vide C.de erro.aduoc.l.ii.in gl.& ibi per Cyn. ¶Sed pone cùm indiscretè petitum & confessatum fuerit solui: postea iteratò conuenior causa adiecta: ego solutionem allego: aduersarius dicit, non fuit hæc causa, sed alia: an iteratò ego cogar? Bart.dicit, quòd non & est casus pro eo extrà de fide inst.c.cùm Ioannes. ¶Iuxta hoc nota, quòd interdum petitur incertum causa & quantitate: interdum causa, & non quantitate: interdum quantitate, & non causa: sic quòd etiam tribus modis quis citatur super incerto peto, quod debes: incertum peto causa & quantitate, sic si facio te citari, quòd venias responsurus de iure super eo, quod mihi debes, incertam quæstionem continet citatio: tamen habet effectũ quia interrumpit præsumptiõem in omni eo, quod me scripsisse declarabo: & si me non adstringo declarãdo, est interruptio generalis: & sic indefinita petitio æquipollet vniuersali. ¶Itẽ peto decem, quę mihi debes: est certum in quantitate, non in causa. tamẽ est notandum, quòd indefinita decem est apta comprehendere illa locutio, & citatur, ꝙ veniat responsurus de iure super decem, amodò non prescribetur in aliqua summa, quę constat ex decem. Item petò, quod mihi debes ex causa mutui: certum peto causa, ñ q̃titate: tamen hîc nota, ꝙ non in omni mutuo est facta interruptio, si citatio eadem forma subsequitur: & sic comprehendit plures casus numero, qui sunt eiusdem speciei, seu tituli: non autẽ genere & forma: quia non sunt passibiles sub verbis includi. vt not. C.de anna.excep.l.fin.& facit ff.de actio.empt. l. non est nouum. ¶Sed quid si dico sic: peto, quòd cogatis talem ad respondendũ de iure mihi: & citetur reus, ꝙ veniat ad respondendum de iure, nunquid fit interruptio? Et videtur, ꝙ non: quia hîc non fit mentio debiti, nec alicuius causæ generalis, id est obligationis in genere. vnde iste non est libellus, nec citatio generalis, licet magis videatur sine causa. facit quod no.ff.de exce.do.l.ij.§.circa. secundũ Bart. Vbi autem libellus & citatio cadunt super certo, circa illud operatur, & etiam circa eius accessorium, quando idem est finalis exitus controuersiæ, vt in personali & hypothecaria, vt d.l.fin.& not ff.de iudiciis, l.solemus. Sed ꝙ prædictus libellus, non procedat, & causa generalis, sic probatur: sentẽtia debet esse conformis libello, vt l.fin.C.de fideicomm.lib. sed sententia nõn conformis erit nulla, vt hîc erit, vt l.hæc sententia.C.de senten.quæ sine certa quant.ergo, &c. Sed respondeo: imò nõ erit nulla, si ex aliis post sit reddi certa. Item non est verum, ꝙ sententia debeat esse cõformis libello in certitudine, vt dicimus, quando petitur interesse, de inutil.stipul.l.iij.iñ fi.& not.in l.j.C.de senten. quæ sine certa quãti. Item quandoque libellus excedit sententiam, vt l.j. C. si plures vna senten.fuerint condem.& de fructib.& lit.expen. l. terminato. ¶Quandoque sententia adiicit petitionem, vel modum, vel ꝯditionem, C.de senten.l.cùm iudex & l.cũ eorum. vel reseruationem, vt adiudico rem, saluo quod infrà dicam: & postea adiicio, quòd seruitutem reseruo, ff.fami.ercifcun.l.item Labeo.§.ij. Quãdoque deseruit libello: quia debet esse de re petita, ff.de arbit. l. ñ distinguemus.§.de officio. Illud nota, ꝙ licet sit petita condemnatio, sufficit, si iudex pronunciat per verba ęquipollentia, de app.l. eos.in prin.C.de sententiis, l.iij.ff.de verb.oblig.l.qui Romæ.§.Se ia. & de arbitris, l.quid tamen.§.j. vide suprà tit.proximò, §.an valeat præceptum. versi.his apparet.& infrà eo. §. Titius appellauit à banno. ¶Sed quæro, q̃d si generaliter fecit citari Titium, cùm duo forent Titii? Dic, ꝙ ille arctatur, cui est præsentata citatio. Si autem non est præsentata alicui, quia fortè est facta per preconẽ, tunc dic, ꝙ non arctat.ff.de iudiciis, l.eum quem temerè. scilicet si possit tangere vtrunque Sed si vnum tantum, vt quia vnus tantũ contraxit, vel aliquid fecit, tũc ille intelligitur citari, qui de se cogitare debuit, cùm sciret se deliquisse, vel se defendere: nam & de hoc etiam iudex sensit, ff.de except.rei iu.l.si ex testamento.& sic inuestigato crimine ille intelligitur positus in banno, qui meruit in banno poni, ff.de leg.ii.l.si quis seruum.§.inter duos. & ita Florentiæ fuit iudicatum. ¶Sed quæro, cùm libellus generalis non natura actionis, sed temeritate petitoris non concludat: quomodo super eo potest procedi? Respondet Iac.Bu.in l.edita. ꝙ libellus generalis concludit iudici, sed non parti: quod falsum videtur. nam aut petitur specificari, & tunc nõ ꝯcludit iudici, C.de impub. & ali.substit.l.precibus.C.de transac.l.vt responsum, C.de vetera. l.j.lib.xij. Nec etiam parti, cui non debuit ius de liberationis aufferri, vt no.ff.de rei vendi.l.si in rem.§.fi. Aut non opponitur: & tũc vtriq; cõcludit, q̃ñ ꝓceditur ꝑ viã ꝯtentiosæ iurisdictionis: sed si de plano, vt q̃ñ petit̃ decretũ interponi, ñ valet petitio informis, vt l.j.C.de ꝑd.decu.lib.x.ibi, dũ dicit causas, q̃b.strangulatur, nominatim exponet. Idem fortè, vbicunque iudicium imploratur contra ius commune, ff.de minor.l. minor autem magistratus. ¶Sed hîc quæro, quomodo est ita fatuus reus, qui nõ opponit de incertitudine? Respon. quia scit se nil debere: vnde de iustitia sua confisus non vult opponere dilationem, sed venire ad conflictum in causa principali. Item fortè reus habet testes, qui sunt affuturi. nã si opponeret hanc exceptionem, quæ impedit litem contestari, se impediret in productione testiũ. Non obstat ff.de test.l.curent. q̃a hîc re⁹ est in culpa opponẽdo dilatoriã iudicii: si verò vult eos posse ꝓducere, statĩ litẽ ꝯtestet̃. ita dicit gl.ĩ dicta l.fi.C.đ anna.excep. q̃d no. ¶Sed q̃ro, nũq̃d illa lex vltima, C.đ an. exc. habeat locũ in ꝑscriptiõe statutaria? Dic, ꝙ sic, q̃a habet locũ in omni ꝑscriptione lõgi tẽporis.& lõgissimi, vt ibi patet. Nec obstat finis illi⁹ legis, q̃ videt̃ loq soliũ in ꝑscriptiõib. odiosis: cũ nõ omnis præscriptio sit odiosa, sed q̃dã est fauorabilis, vt vsucapio, ĩ quo fauor possessoris ponderat̃; & non interrumpitur ciuiliter per aliquem actum in effectu, vt l.si post.ff.de rei vẽdic. ¶Quędam est media, seu mista, in qua ex parte præscribentis fauor inducitur: quia integratur ex tri

Sed ex parte negligentis est odium.nam negligẽtes sunt legibus odiosi,ff.ex quibus causis maio.l. non enim, quandiu negligant. & de vsufru. §. fundi.¶Quædam tantùm odiosa,scilicet xxx. vel xl. annorum: quæ non fauore præscribentis,sed mero odio non petentis in causa proceditur.nõ enim fauet lex furi,& tamen præscribit,licet assiduæ furetur continuando,C.de anna.except.l.j.§. ad hæc.Quædam est sua natura currens,vt redhibitoria, & Quanto minoris,quæ interrumpitur litis contestatione.vel quasi,ff.de eo,per quem factum est,l.fi.&ibi per Guliel.& Cynum in additionibus.¶Præscriptio verò statutaria est anomala.nã si succedit loco præscriptionis xxx. annorum,est odiosa tantùm, & interrumpitur missione executoris:nõ autem perpetuatur in quadraginta annis,nisi lite contestata,vt no.C.de præscri.xxx.an.l.sicut.secundum Richar. Vnde si statutum dicit,quòd debitum non possit peti vltra decem annos,ista præscriptio,quę nõ tuetur possessorem sed impugnat petitorem in actione personali, vel officio iudicis, est merè odiosa:quia nõ mutatur natura, sed tempus: sic notatur in simili ff.de cond.indeb.l.qui exceptionem.Item si statutum dicit,quòd immobilia præscribantur biennio, rationabile est statutum,vt l.i.post princ.C.de vsucap.transfor.tamẽ talis præscriptio est mista:quia succedit loco mistæ,quæ erat de iure communi decem annorum,vel viginti:&non interrumpitur,nisi per litis contestationem,vel quasi:vel moram litis contestandæ,l.ij. C. vbi in rem act.ff.si quis cau.l.si eum. §. qui iniuriarum. Item si statutum dicat, quòd nobilia præscribantur anno, est præscriptio merè fauorabilis.Itẽ si statutũ dicit, quòd in redhibitoria duret per mensem tantùm, est præscriptio sui natura currens: quia temporalis est actio.Item si statutum dicit, quòd executio instrumenti non possit peti post decem annos,odiosa est pscriptio ex mera negligentia non petentis,cùm officiũ iudicis duraret xxx.annis,vt no. C.de præscrip.xxx.annor.l.fi.C.de anna.exce.l.j.§.ad hæc. ¶Dico igitur, legem vltimam C.de anna. excep. generalem esse in præscriptione cuiuslibet temporis. & nota: & hoc est contra Iac.But. qui dicit,quòd lex illa non loquitur de processu causæ,sed de processu ipsius citationis tantùm : quod falsum est, quia præscriptio longi temporis desiderat processum ad litem contestatam, & de ea ibi apertè dicit.Item ibi addit de perpetuatione,quæ requirit litis contestationem.Item expressè ibi loquitur de libello conuentionali,non solùm de citatorio.¶Sed quæro,nunquid illa lex vltima habeat locum in ilis casibus,in quibus per solam libelli oblationem factam iudici,vel per protestationem ad domũ interrumpitur præscriptio:qui casus in l. vt perfectius.e.tit.sunt in absente, in infante,mente carente,& magistratu indefensis,qui citari non possunt?Respondeo sic,per rationem dictæ l.fin.quæ dicit, quòd actor omne ius suum videtur in iudiciũ deduxisse. Quæ ratio habet etiam locum, vbi per solum libellum fit interruptio in omni actione reali,personali,& mista:nam lex,vt perfectiùs.C.de an.exce.est generalis quo ad actiones & præscriptiones,vt patet in fine legis,licet sit specialis,quo ad eas personas,quæ in ius vocari non possunt,ff.de in ius voc.l.neque Bal.¶Et sic procedit libellus: dic libellus informis:sic & iuramentum,ff.de iureiu.l.si duo patroni. §.pe.Item & confessio facta in iudicio:sed extra iudicium confessio informis valet ad liberandum, ff.de pactis, l. tale pactum. non ad obligandum:sed est ipso iure talis confessio nulla,licet promissio informis,id est sine causa,esset aliqua,sed obstaret exceptio,vt not.Azo in corpore auth.de fi.instru.in summa.Et est ratio differentiæ:quia natura confessionis est probare, ff.depositi,l. Publia. in fi.& probatio debet esse clara,vt not.ff.de pos.l.j.§.si quis argentum.non sic in promissione.Bal.¶Et no.quòd in dubiis condemnatio ad minimum redigenda est,vt not.in l.fin. ff.de præt. stipul. facit l.interpretare.& l.si præses. ff.de poen.¶Item not.ꝙ in causa appellationis potest declarari quantitas non declarata in prima instantia.C.de sen.quæ sine certa quantit.l.fi.secundum vnam lecturam.¶Item not.quòd processus super libello in certo non est ipso iure nullus,sed est appellandum à contradicente,ext.de libelli oblatione.c.significantibus.Bal.¶Sed quid dices:ego appellaui contra minorem, vel vniuersitatem indefensam: minor non curat habere curatorem, nec vniuersitas syndicum: vnde ego non possum procedere, C.quomodo & quando iud.l.si præses. quasi desertam.& sic elapso termino opponunt mihi appellationem esse desertam:quæritur,quæ erunt partes iudicis? & quid,si appellatus est furiosus? Respon. iudex coget minorem petere curatorem,C.qui pet.tut.l.j.& vniuersitatem coget facere syndicum,C. de fideicommis.lib.l.libertati.Ergo furiosum non coget,sed monebit iudicem furiosi,& mandabit eidẽ,quòd ordinet curatorem quod est notandum,C.de admi.tut.l.fi.§.j.& ibi est casus.Bal.¶Si iudex pronunciat aliquid esse probatum,vel non esse,ab ista interlocutoria potest appellari.Item si iudex pronunciat terminum iuris esse elapsum:ista enim est interlocutoria:tamen potest appellari,ff.de accus.l.Titia.Item post terminum iuris non appellatur: post terminum iudicis, sic: quia terminus iuris est quædam sententia legis:& à lege non appellatur.Item terminus iuris statutus in prima causa, afficit in causa appellationis: secus in termino iudicis.Item licet interlocutoria habeat vim diffinitiuæ,tamen causa est allegand a in appellatione, de appellationib. dilecto. omnia ista dicit Speculator in c.cupientes.de electione,lib. vj. in suo apparatu.Bal.vide s.eod.§.quando appellatur.Item lex,per hanc.C. de temp.appel. non habet locum in appellatione ab interlocutoria.Idem Gulielmus. Vult etiam Speculator, quòd sententia lata super appellatione ab interlocutoria,sit interlocutoria. vide in l. cùm & vos minores.C.si aduersus rem iudicat.& ibi Bal.¶Nota, quòd habens priuilegium reuocationis, vel immunitatis, vel libertatis,vel alterius exemptionis,debet ipsum allegare, & allegatum probare: & si reiicitur, debet appellare: & hoc est verum in priuilegio extrauaganti, quod non est clausum in corpore iuris, C.de app.l.hi qui ad ciuilia. Item est verum,etiam si priuilegium sit manifestum:secus si notorium, nam notoriũ probatione non indiget,licet clara,prompta,& facilis sit,vt l.ciues & incolæ,C. de appel.in tex. Vnde si quis allegaret aliquem vsurarium manifestum,debet probare:arg.dictæ legis.¶An autem sit manifestus,habet iudex arbitrari ex additis cohærentiis: putà qa publicè fœnerabatur,& vsurarius putabatur:vel ꝙ aliàs fuerit declaratus vsurarius, & similia. Esse enim manifestum, est quædam qualitas.facit c.quanquam.de vsuris,lib.vj.Notoria autem licet non indigeant probatione,quia sunt luce clariora,indigent tamẽ propositione, quia oportet dicere,quòd quis velit vti notorio, vt notatur in c. appellanti.de appel.in Cle.& adde ad prædicta, quod not. Innoc. in c.j.de sepul.in Clem.& facit C.de senten.& interloc.om.iud.l. cùm sententiam.C.de appel.l.nominationes.ff.quando appellandum sit,l.j.§.adeundi super verbo,in publico.cum similibus: vide infrà de notoriis criminibus.§.citatis.& de citatione,§.citatio est nulla.& vide ad materiam,vt lite non contest.accedens.Bald.

¶Incipiunt notabilia Codicis super Rub. de Appellationibus.

PROCVRATOR ad vnam speciem cõstitutus potest appellare,sed non prosequi appellationem,C.de procur.lege, tutor malè.Bal.¶Appellatio non debet esse causa carcerationis,C. de appellatio.l.minimè.¶Priuilegium impetratum circa conclusionem causæ,vel in causa appellationis,non valet,l.ex illo tempore.de appellatio. Bald.¶Causa,quæ est in curia per appellationem,vel alia deuolutione,debet remitti plenè instructa cum omnibus actis & monumentis causę.l.nec causas.C.de appella.Bald. ¶Dicit Imperator,ꝙ vbi debet à sententia appellari,sufficit appellare à capitulo principali sententiæ,C.si pendente appel. mors interuenerit.l.iij.Bald.¶Si aliquis est impeditus,vt non possit appellare,nõ currit sibi tempus,quia est vtile à principio: imò habetur pro appellante,vt notat Cy.in l.ij.de his,qui per met.iudic.nõ appel.¶Interpositio appellationis elidit vim executionis,vt l.quoniam.C.de appel. Tamen vt non detur appellantibus materia differendi,si non petunt apostolos, videntur appellationem deseruisse,vt dicta l.quoniam.Hæc est ratio:quia lex habet appellationem pro deserta,ne dilatandi materia præbeatur.facit lex secũda, C.de temp.appel.in prin.Bal.¶Appellatur à vicario præfecti prætorio ad ipsum præfectum,C.de app.l.à proconsulibus.Regulariter contra,C.de app.l.præcipimus.in prin. & ĩ c.secundo,de consuetudine, lib. vj. Bald. ¶Apostoli sunt dandi intra triginta dies à die sententiæ,non à die appellationis numerandos,C. de appel. l.iudicib.Bal.¶Causa remittit̃ ad partes,ne litigãtes nimis grauentur,C.de ap.l.cũ post sententiã.Bal. ¶In ↄsilio publico debẽt creari & publicari officiales: aliàs non valet,C. de ap. nominationes. Bal.¶Appellatio pt corrigi & emẽdari,si tẽpora suffragant̃.C. de appel.l.si qs libellos.vid Gul.ff.q satisdare cog.l.arbitrio.Bal.vide ĩ.eodẽ §.qñdoq; quis re.& s.§.qñ cã est in curia.& ĩ.§.petii à te boue.& §. qualis est libellus.in fi.¶Tortus,vel verberatus illicitè appellando pp stud grauamẽ eximitur in totũ à potestate torquentis,& tota causa ad superiorẽ deuoluit̃,C.de ap.l.si qs prouocatione.¶Nõ est iniustũ,ꝙ appellet̃ à grauamine.nã idẽ,si ab interlocutoria,cũ appellatio est iusta,C.de rebus cre. l.generaliter §. si iudex.¶Item nota,ꝙ licet præpostérum sit priùs appellare,quã grauetur,illud est verum,nisi grauamẽ esset irreparabile: qa tũc posset dicere,appello,ne grauer,vt d.l.si quis prouocatione.& de ap. recip.l.antepenult.& C.eodẽ,l.antepe.Bal ¶Ab executione non appellatur, sed ab excessu executionis sic: & excedit̃ re & tẽpore, l.si quis prouocatione.& l.quoniã iudicis.de app. Nam executio nil decidit:& ab eo,qđ nil decidit,nõ appellatur. Ratio colligitur ibi.Baldus.¶Quãdoq; qs renũciat appellationi factę,non tamen simpliciter,sed emẽdãdo,vel mutãdo,vel nouam appellationem geminãdo,& ipsã solã prosequẽdo: quandoq; simpliciter renunciando.Primo casu renũciat appellatiõi,sed nõ iuri appellandi.Secundo

cundo casu in totũ renunciare videtur. vtrunque probatur C. de ap.l.si quis libellos. secundum diuersas lecturas. Ergo apparet, quod non semper est idem renunciare appellationi, & renunciare iuri appellandi.quod est notãdum.vide supra §.appellatio potest corrigi.Bald. Appellationem potest prosequi non solùm appellans, sed etiam appellatus,C.de ap.l.ampliorem.in princ.Bald.Et sic ex appellatione quæritur ius tam appellanti,quàm appellato. quod est notandum.Et vterque potest eam introducere,C.eod.tit.l. in offerendis.ff.de bo.pos.contra tab.l.si post mortem. in fine.Bald. ¶Dicit statutum, quòd appellans debeat soluere à principio duos denarios pro libra eius,quod estimatur lis:modò pone:æstimatores estimauerunt litem centum:postea in calculo sententiæ apparet,quòd lis est ducentorum:vnde dicit appellatus, se non posse succumbere,nisi in centum, quia pro aliis non est solutum optimum duorum denariorum pro libra, (quod Purusii corrupto vocabulo Decimum appellatur) quærit, quid iuris? Respon.ista æstimatio rectè facta à principio, non restringit ius partis,nec auget,nec ergo impedit,quin iudex sequendo veritatẽ de toto pronunciet,C.de ap.l.fin.in fi.Bal.vide ĩ.de reg.iur.§. vbi non proceditur. post medium.¶Dicit statutum,quòd reportans sententiam condemnatoriam contra reum,soluet intra decem dies à die sententiæ duos denarios pro libra:aliàs sententia ñ valeat: modò ponamus, quòd sententia est lata sine certa quantitate in expensis,vel in generali,vel in vniuersali iudicio:quæro,quando incipiat tempus decem dierum?Respondeo,à die taxationis expensarum,& à die declarationis in iudicio vniuersali.nã antè non est certa quantitas:tunc enim sententia inspicitur,quando ex eius tenore quantitas est liquida:aliàs si non est liquida, oportet quòd primò liquidetur,C.de ap.l. in offerendis.ibi,dum dicit,si sententia iudicis discernenda.qui textus est ad hoc multum notabilis,& l.fin.eodem tit.Bald.¶Magis dignum trahit ad se minus dignum,C. de appel. l.præcipimus.§.pen.& sic est arg.quòd si in eodem collegio sunt clerici,& laici,episcopus sit iudex totius collegii, & non iudex secularis:&de hoc no.extrà de locat.c.primo.Bal.¶Quidam est episcopus,& dux:fert sententiam in temporalibus, vt dux:an appelletur ad archiepiscopum,an verò ad regem?Videtur,quod ad regem quia non iudicat vt eps, sed vt dux. nam inspicitur qualitas iurisdictionis,non qualitas dignitatis:argu.ff.de off.eius,l.&si prætor. & videtur ibi casus,& ibi per Gul.C.de appel.l.pe. In contrarium facit:quia ista iurisdictio facta est ecclesiastica & episcopalis,vt in c.Romana.de ap.li.vj.Non obstat lex,si quando.quia ibi erat dignitas sine iurisdictione,quæ non considerãtur:hîc verò ipsi sedi& dignitati erat annexa iurisdictio.Baldus.¶Dicit statutum,quòd à laudo mercatoris non possit haberi recursus: modò compromisimus in Titium,qui nõ erat mercator tempore compromissi, sed postea est mercator tempore laudi:quæritur,an poterit haberi recursus?Videtur,quòd non:quia ad auctoritatem sẽtẽtiæ firmandam inspicitur tempus sententiæ,C.de appel.præcipimus.§.sanè. vide ibi per Bart. ¶Tempus currit absenti à die notitiæ, præsenti statim à principio,C.de temp.appe.l.prima.¶Quæ differentia est inter hos sermones:appellatio suspendit pronunciatum.C.de appel.l.præcipimus.§.in offerendis.&,appellatio rescindit pronunciatum,ff.de infam.l.fur.§.fi.ff.ad Turpi.l.j.in fine.Respond.aliud est Suspendere,aliud est Perimere,vt no. ff.de pactis.l.si vnus.§.j. de consuetudine,ca.cùm inter.per Innocen.Nam si suspenditur, tunc finita appellatione resumit vires prima sẽtẽtia inspecta veritate,&meretur executionem:si perimitur,non potest reassumere vires,nisi per fictionem:&lex non fingit,nisi in casu,quo appellatio deseritur:quod est in quatuor fatalibus.¶Primũ fatale est,si non petuntur apostoli intra xxx.dies,C.de appel.l.quoniam.¶Secundum fatale est, si appellatio nõ introducitur intra terminum præfixum,C.de ap.l.præses.¶Tertium fatale est, si non fit prosecutio intra annum,C.de temp.ap.auth.ei qui.de quo anno eximitur tempus compromissi,C.de temp.ap.authen.si tamẽ.quod est notabile.¶Quartum fatale est conuentionale,ff. de pactis, l. tale pactũ.§.qui prouocauit. & ibi plenè per me in repetitione. Ergo per confirmationem expressam nõ reassumit vires prima sententia:quod mirum videtur,vt confirmatio non tribuat confirmato robur,contra l. Aurelius.§.testamento.ff.de lib. legat. Si enim affert robur,ergo & executionem meretur.Sed respondeo per legem,si quis priore.ff.ad Trebel.secundum Iacob.Butr.vide ĩ.eo. §.qui compromittit.Bal. ¶Quãdo causa est in curia Romana per appellationem,omnia denuò possunt actitari,suppleri, &emendari,C.de appel.l.in offerendis.§.fi.& l.ampliorem.§.primo:secus si sit in curia per relationem,C.de dilation.l.cùm à nobis.C.de appellat.l.ne causas.Bald.¶An appellans possit sibi decernere & statuere tempus & terminum appellationis prosequendæ,C. ne lic. in vna eademque cau.l.j.vide ĩ.eod.§.qui casu.¶Officium iudicis appellationis est magis latum,quàm officium iudicis causæ principalis:quia iudex appellationis potest pronunciare ex cã nõ intentata in libello appellatorio,ff.de app.l. scio. secus in iudice primæ causæ.¶Secundò quia iudex appellationis supplet vltra id,quod petitum est:quod non potest iudex primæ causæ,Inst. de act. §. si minus.verbi gratia:Petii à Titio centũ:iudex condemnauit eum in quinquaginta,in aliis absoluit: Titius dixit, appello, quatenus sententia est contra me: & prosecutus est Titius me absente: iudex appellationis potest emendare sententiam, & condemnare eum in centum:& sic condemnat me non petente,C.de appel. l. fin.in principio.¶Hoc etiam nota,quòd appellatus potest in causa appellationis prosequi omne ius suum: etiam absque libello. Et quia licet appellans dicat,appello,quatenus sum læsus, tamen tota causa deuoluitur ad iudicem appellationis: quia appellatio est communis:ergo non potest ei renũciare appellans inuito appellato,argum.ff.de bo.pos.contra tab.l.si post mortem.§. fin. Et hoc est verum, postquam est introducta coram iudice ad quem: sed antè sic,C.de appe.l.si quis libello.& facit,quòd licet quis dicat,produco instrumentum, quatenus facit pro me, tamen inde possit se iuuare aduersarius suus.de hoc no.ff.de eden.l.j.§.j. C. de fide instru.auth.ad hoc.& de censibus,cũ olim.per Innoc.¶Item in causa appellationis valet confessio facta iudici absente parte: quia iudex supplet,vt d.l.ampliorem.§. j. & potest supplere stando &sedendo.C.de temp.ap.l.ij.in fi.secundum naturam actionis quam explicat:vide Ber.extrà de postul.prælat.c.bonæ.& ff.de interrog.actio.l.voluit.§.j.vide s.de senten.pas.per totum,& ĩ.titu. proximo,§.egi ad centum.& ĩ.e.§.iudicium dicitur inchoari.ver. & ratione.& §.petii à te decem.& §.an inuito appellato.¶Quando tempus præfigitur instantiæ, computantur etiam dies feriati: nec differtur terminus,si vltima dies est feriata,C.de temp.ap.l.ij. §.fin.Et si potestas debet expedire processum intra mẽsem ex forma statuti, si vltima dies est feriata, expediat die præcedenti non feriata: aliàs incidit in pœnam statuti:nec enim fit prorogatio termini dati à iure,seu constitutione,licet feriæ incidant:not.Bal. Et hęc facit pro intellectu capituli,de causis.de officio delegati,vide ĩ.eo.§.quando terminus. ¶An inuito appellato possit appellans appellationi renunciare?Dicit Cynus,quòd non:C. quando prouoc.non est necess.l.omnem honorem.§.fi.sed ibi loquitur in differente, non in renunciante: sed ad idem facit, quia ius est quæsitum appellato,C.de tem.ap.l.ampliorem.& de bo.pos.cõtra tab. l.si post mortem.§.fi.In hoc dicit Specul. quòd re integra potest: secus re non integra,C.de appel.l.si quis libellos.idem notat ipse in c.quamuis.de elect.lib.vj.in suo apparatu:dic,vt ibi.Bal. vide s. §.officium iudicis.&ĩ.ti.seq.§.ille,qui acquisiuit.& ĩ.de libel.concep. §. actor non potest. Interrogatio & positio semel facta, non debet iteratò fieri,nec parti,nec testi,C.de appel.l. ampliorem. §. fin.Bal.¶In dubio præsumitur &statur pro iurisdictione,C.de appel.l.ampliorem.§.fi.Bald. ¶Quando ius commune imploratur, vt reparatio,non est necesse partem citare,C.de tem.ap.l.ij.ibi, admoneri. Bald. ¶Terminus legalis non est alicui necessariò notificandus:quia notum est,vel esse debet,d.l.ij.vt ibi no.Bal. ¶Dilationes non sunt inculcandæ:&ideo vna post aliam cedit,nec conceduntur,eadem l.in gl.si reparationis.vide s.de dilatio.§.vna dilatio.¶Bald.¶Prorogatio dilationis non est necesse quòd allegetur in termino prorogato,sed sufficit in termino prorogãte:ibidem: Si appellatio deseritur post tps quadrimestre,nullæ dãt reo induciæ,dicta l.ij.§.quòd si ab.in glossa,sed nonne.Bal.¶Si nemo prosequitur appellationẽ, ea deserta potest primũ iudiciũ exequi,licet nõ sit declarata appellatio deserta,in eadẽ gl. quæ dicit, quòd non est opus pronunciatione:&subdit,rationem,quia non venerat pars ad iudicem qđ est no.dignum. Bald.vide supra e.§.casus talis est.& ĩ.eodem,statim.§.iudex.&in §.si iudex appellonis & s.§. qñ tẽpus.¶Qñ terminus est statutus ad finiẽdũ processũ, iste terminus non prorogatur pp dies feriatos,vt dicta l.feriatos.&dicta l.ij.ver.pe.Bal.¶Iudex ex officio suo potest opponere: & renunciare instãtiã & appellationẽ desertã,vt d.l.2.§.fi.qđ no. bene: vide supra,px.§.si nemo.Bal.¶In culpa est, q patit sibi labi dimidiã partẽ termini,&nil fecit:videt eũ se arctasse,C.de tẽp.ap.l.nemo. Bal. ¶Possũt repelli instrumẽta, q̃ pducũt nimis in fine tẽporis, vt dicta l.nemo.in fine:qđ no. Baldus.¶In cã appellationis contumax et victor,pdẽnat in expẽsis, C.de tẽp.ap.auth.ei qui. ¶Quatuor sunt casus:qñq; psequitur appellationẽ vterque: qñque appellans tantũ:quandoque appellatus tantùm: qñq; neuter.idem Bal.¶Ille qui cõpromittit,non videtur renunciare liti, vel instantiæ:& pendente compromisso non currit tẽpus iudicio,nec partibus ad procedendũ,nec iudici ad expediendum processum,C. de tem.ap.authen.si tamen.&extrà de app.& c.quamdiu.in clemen. vide s.quæ differẽtia est.& s.de legato,§.tempus. Bald. ¶Coram principe nõ perit tẽpus instantiæ,C.de tem.ap.auth.sed lis.quod nota.Mora iudicis nõ nocet parti, nec inducit desertionem appellationis,C.de tem.ap.authen.si tamen. Idem in tempore statutorum.Bal.quia procedenti & diligenti non imputatur lapsus temporis:&

poris:& vt de diligētia appareat,protestetur.not.Bal.¶Id,in quo prima sententia non efficit,secuta appellatio non deuoluit,C. de tem.app.l.per hanc.secundum Iaco.But.& Cyn. & in hoc stat vir tus illius legis:quia illud dicitur nouū,ad quod sententia non extendit suum vigorem:& illud dicitur annexum,quod excluditur per rem iudicatā,vt sunt exceptiones,replicationes,& similia,secundum Iaco.But.& Iacob.de Rauen.vide s.de excep.§. Vincentius. ¶Positiones factæ post litis contestationem in causa principali,possunt mutari in causa appellatiōis,& admittitur variatio vt si egi rei vendicatiōe,& in prima causa nolui probare dominiū per sentētiam, vel per traditionem,nunc per præscriptionem,vt no.in d.l.per hanc.sufficit.n.sub libello includi,vt no. in l.per hāc. in gl.& Iaco.de ista materia habemus quinque.ff.quod cum eo.l. fina.C.de ap.l.eos.§.j.& in l.in offerendis.§. fina. & l. ampliorem. §.j. l.per hanc. Iaco. ¶Etiam si ab interlocutoria appellatur, potest appellans de iure ciuili vti nouis probationibus,l. per hanc.p Cynum in iij.q.de iure Canonico dic,vt in c.appellanti.de app.in cle.vide s.eo.§.nota, quòd secundum ius ciuile. ¶Ille qui appellat,habet necesse producere sententiam,l.per hanc.C.de tem.ap. & ibi per Cyn.q.iiij.de fide instrumen.c.G.perpetuus.per Innoc. Vtrùm in causa appellationis procedat renūciatio,dicta l.per hāc per Cynum. ¶Vtrùm appellatio in causa conuentionis retardet processum reconuentionis.in l.per hanc per Cynum.Quid est dicere quòd ille,qui generaliter sine vlla coarctatione coegit,videatur deducere omne ius suum,C.de anna.excep.l.fi.respon.j.præsens & futurum,de re iudi.c.abbate sanè.libro vj.& not.per Azo. C.de temp.appel.l.per hanc.Sed tu dic,quòd non videtur intentare,nisi ius,quod habet de præsenti,ff.de act.emp.l.non est nouū. non autem futurum,nisi sit præsenti coniunctum, vel à præsenti originem trahat,ff.de pign.act.l.si rem.§.fina.& per Dyn. Institut. de act. §.j.& hoc verum in actore.Sed reus videtur intentasse etiam futurum:quia reo prodest etiam exceptio quandocunque oriens,ff.de condict. sine causa, l. si fullo. Sed ego dico, quòd sicut non prodest actori talem causam allegare,licet postea superueniat vera sic nec reo,sed debet de nouo allegari.Vnde si reus allegauit exceptionem pacti nōdum facti,& postea fiat pactum,denuò excipi oportet,sicut & agi. nam exceptio obiecta fuit falsa, & super causa falsa nō potest fundari victoria rationalis,ff.de peculio, l.eo tempore.Bal.vide infrà eo.§.incidentia omnia.& §.petii à te decem.Bal.¶Casus talis est:Egi contra Titium ad mille certi con dictione ex mutuo:produxi contra eum decem testes ad probandum:publicato processu apparet,quòd vnus tantùm probauit:iudex propter inopiam probationis absoluit reum: ego appellaui: & in causa appellationis volo producere vnum alium testem ad habendum plenam probationem:quæritur,an possim?Item quęritur:agebam ex testamento per sex testes iudex absoluit reum ,p pter inopiam probationum, C.de testibus,l.si vnus. appellaui, & in causa appellationis volo probare per septem testes: quæritur, an possim?Et videtur,quòd non,tribus rationibus.¶Primò,quia post didicita testificata timetur subornatio,in auth.de test.§.quia verò.& ista suspicio n̄ remouetur per appellationem:ergo durat prohibitio.¶Secundò,quia causa appellationis & causa principalis sunt circa idem: & appellatio tollit pronunciationem de medio:ergo quod non licebat ante sententiam,nec nunc licet,ff. ad Turpil.leg.j. in fine. ¶ Tertiò, quia ridiculum esset prohibere in prima causa,si permitteres in causa appellationis. nā ob istud cōmodum semper victus appellaret. Iusti' esset ergo permittere in prima,quàm dare occasionem nouæ liti,argum.C. de fruc. & lit. expen.l.terminato.in fin.¶Quartò hoc dicit in textu in c.fraternitatis.extrà de testibus,&in clem.de testibus.eodem titu. In contrarium probatur sic: ille, qui nullos producit testes, & sit in latiori negligentia,potest in causa appellationis eos producere, & nihil probans totum probare:ergo multò magis aliquid probans supplere,quod deficit:vel saltem ista debent,vt paria,iudicari,nil probasse, vel insufficienter,C.de ap.l.ampliorem.§. j. Nam si maior negligentia nō officit:ergo nec minor. hoc probatur in l. per hanc.¶Secundò sic: cā appellationis est diuersa à prima,accipiēdo causam pro processu,prout diffinitur C.de transact.l.causas.& l.penul.ff.iudic.sol.Sed probationes sunt de processu causæ:&nouus processus desiderat nouas probationes: ergo sic, q probauit in ciuili per testes, iteratò probat in criminali: & qui probauit in personali,iteratò probat in hypothecaria,vt not.C.ad l. Aquil. l. ex morte.& de probat.l.ante omnia.¶Tertiò sic:sicut se habet ,p cessus arbitri ad processum iudicis.sic se habet processus primi iudicis ad processum alterius iudicis, id est iudicis appellationis. ergo,&c.vt leg.penul.de arbitris,& C.de temp.appel.l.fin.¶Quartò videtur casus C.de appel.l.eos.§.j.& l.in offerendis.§.fi.& l. ampliorem.§.j.C.de temp.appel.l.per hanc.Solutio.In foro Iustiniani est vera ista secunda opinio,sed in foro ecclesiastico prima.Tamen opinio Legistarum ratione prævalet:quia testes in causa appellationis producuntur ad nouum effectum:scilicet ad cōfirmādum sententiam,vel infirmandum. nam magnus est iste effectus vltra terminos primę obligationis ascendens:patet exemplum ff. de excep.rei iudic.l.duobus.C.si plures vna sententia, leg. j. nam alterato effectu recipitur noua probatio,ff.de excep.l.sed si exceptio.Nam & decre.dicit hîc,quòd testes ante litem recepti, vt aliquis admittatur ad contradicendum,postea repetuntur,vt admissus vincat:quia variatur effectus,extrà de testibus,c. veniens. lib. vj Sic & testis receptus super inquisitione informanda iteratò est producendus super formata.Sed potest responderi, quòd ante litis contestationem non recipitur in figura iudicii,ff.de bon. poss. l.iiij.§.penult.& ideo non dicitur ritè receptus,quod ad negotiū principale.facit quod notatur in l.j.C.quorum bon.Bal.¶Sed pone:Titius accusatus de homicidio,confessus est homicidium,sed excusando se visus est probare,quòd fecit ad suam defensionem: & quia hoc non probauit nisi per vnum testem, condemnādus fuit:in causa appellationis vult per vnum alium testem defensionem probare,vt sic ex coniunctione duorum testium habeat probationem:nunquid potest secundum ius ciuile, quod est æquissimum,vt pleniori lumine subueniat̄ veritati? sed dico, quòd licet non possit pars,tamen iudex ex officio potest & debet,vt no. Innoc.de test.c.cùm clamor.quod est notabile.Et hæc est notabilis limitatio ad c.fraternitatis.de testi.Bal. ¶Sed nunquid iudex, qui condemnauit ex inquisitione,potest defendere suam in causa appellationis?Respondeo, sic: quia lex eum vocat aduersarium, C. de ap.l. si appellatus. Hoc est verum: tamen ex gestis coram se in prima causa,non ex aliis:quia ex illis tantùm debuit se fundare,vt no.in l.illicitas.§.veritas.ff.de of.præsi.Nam iudex,qui malè condemnauit,pretendit interesse,cùm teneatur ad interesse,vt l.seueriter.C.de excu.tut.Bal. Non propositum & non oppositum proponam & opponam: proponam ego actor : opponam ego reus, si ex eadem lite sit:secus si sit nouū capitulum,vt l.per hanc.Quid est dictum nouum capitulum?dixit Ioannes,id est nouum ius: dixit Azo,id est noua res:tertii dixerunt,id est noua causa non orta, sed intentione,Bald.¶Sed an sufficit aliquid probare, licet nō op posuerit?Dic,vt not ff.de pactis,l.si vnus.§.pactus.Bal. vide j. statim §.petii à te bouem.Petii à te decem actione ex mutuo:lite cō testata mutuaui:debet iudex condemnare te,ff.de pignor.act.l. si rem.§.fin.sed si appellaui, & præcedente appellatione mutuo nō prodest,secundum Ioannem: quia est nouum ius, non inclusum sub primò processu.Glo.dicit, quòd etiam in primo iudicio non prodest,ff.de iud.l.non potest.Distinctio ergo de primo & secundo iudicio est falsa:tamen verum est, quòd ad iudicem appellationis hoc non pertinet capitulum : & hoc ex parte actoris : sed ex parte rei sufficit ius superueniens, ff. de condiction. indebit. l. eleganter. §. si quis tamen. Interdum nec reo sufficit, ff. de rei vend.l.si post.& de condi.furtiua,l.& ideo.& tunc nec reus potest introducere hoc in causa appellationis : quia ex hoc non consequitur defensionem:& adde quod not.Cyn.in l.j.C.de ali.iu.mu. causa fact.vide s.eodem,§.quid est dicere. ¶Petii à te bouem, es absolutus:appellaui,&in causa appellationis volo probare,quòd debes ęstimationem,vel asinum:non possum:quia est nouum capitulum impertinens:nec potest mutari libellus in causa appellationis,secundum Azo.Sic & defensio rei debet esse de re,quæ petitur,non de alia re:facit ff.de arbitris,l.non distinguemus.§.de officio.& hoc verum dicit Azo.Bal.Sed si mutatur causa circa eandem rem,hoc potest fieri in causa appellationis: verbi gratia: Egi rei vendicatione,& sum prosecutus titulum emptionis in prima causa: in causa appellatiōis possum prosequi alium titulum: quia generaliter egerā.& sic includebatur sub libello: & licet fecerim malam positionem in prima causa,possum eam emendare in causa appellationis:quod no.secus,si non includebatur in libello, vt dixi.Sufficit ergo eam includi sub primis actis petitoriis,licet non includatur in probatoriis in prima causa factis, secundum Azo. Nouum enim capitulū dicitur,cùm res, vel causa mutatur, quod non corroborat ius actoris,vel rei circa idem, quod in iudicio est deductum:nouum capitulum non dicitur,quod oritur ex eadem causa,vel circa eandem causam incidit.Bal.vide j.statim §.egi cōtra colonū.& suprà,appellatio potest porrigi:aliàs corrigi.& omnino.j.eod. §. qualis est libellus opposuit. ¶Illud quod excluditur per aperturam processus,& didicita testificata,non potest postea probari: sed si excluditur per sententiam, sed non excluditur per processum testium,sic: & hoc de probatione testium: sed per instrumenta omnis probatio pertinens ad causam admittitur: impertinens verò non admittitur. ¶Et not. quòd sufficit intentari dominium & illud simpliciter probare per præscriptionē, vt no. in d.l.per hanc.ff.de except.rei iud.l.si mater. §. eandem per gloss. & Dynum,& Iacob. Butrig. Institut. de actionib. §. primo. Bald.

¶Egi

¶Egi contra colonum actione arborum furtim cæsarum: in causa appellationis volo prosequi actionem ex locato:non possum, quia est nouum capitulum. ¶Item vbi actiones electione tollerentur,non possum ratione electionis,secundum Iac. ¶Reus opponit exceptionem pacti in causa principali: in causa appellatiõis vult probare exceptionem non numeratæ pecuniæ: non potest: quia est nouum capitulum.Hoc verum, si iudex pronunciauit super exceptione eam non obstare:secus si condemnauit in principali per hanc regulam:quia illud dicitur nouum capitulum,quod non excluditur per sententiam. Vnde cùm in hoc sententia non officiat,nec grauet,appellatio non proficit,ff.de instit. l. habebat. ff.de pact.dot.l. Bæbius ¶Illud non dicitur nouum, quod excluditur per rem iudicatam,secundum Iacob.de Ra.Ia.But.Pe.&Cy. ¶Incidentia omnia in causa appellationis probari possunt. Iaco. ¶Si conditio debiti extitit in causa appellationis, potest eam actor allegare:quia oritur ex veteri causa,ff.de cond.fur.l.si seruus. in princ.ff.de pig.act.l.si rem.§.si.¶Item,si pendente appellatione extitit conditio liberationis,potest hoc reus allegare:quia oritur ex veteri causa,ff.de cond.furtiua,l.si seruus.in principio. ¶Item si pendente appellatione factum est pactum actori de petendo, potest illud allegare & probare:quia est accessorium causæ,ff. de pact.l.tale pactum.§.j.Econtrà si reo est factum pactum de nõ petendo,potest id allegare,ff.de cond.indeb.l.elegãter.§.si quis.Reus ergo ad originem exceptionis,sed actor in replicationem fundandam,non ad originem petitionis, nisi retro fingatur ex veteri causa,poterit allegare talia:vide suprà §.id,quod excluditur. & suprà eod.§.quid est dicere.Bal.¶An pendente appellatione possit mora,vel contumacia purgari,no.in l.j.in princ.ff.de actio. empt. l.si cùm except.§.hæc autem actio.ff.quod me.causa,& vide Cyn. C.de transact.l.si maior.Bal. ¶Super vno libello non valent duæ sententiæ diffinitiuæ,nec contrariæ,nec similes:sed tantùm valet prima si fuit ritè lata,C.quæ sen.sine appel.rescin.non possunt,l.j. C.de senten.& interlocut.omnium iudic.l.post sententiam.ff.de re iudic.l.quod iussit.secundo responso.Et est ratio:quia secunda sententia non habet instantiam,si inuenitur lata sine instantia.nã prima instantia prius finem acceperat per priorem sententiam,C. de fruct.& litium expen.l.terminato.Nam lata diffinitiua non durat ad modum instantiæ litis:quia non durat lis.Adeò hoc est verum,vt etiam de consensu partium lata sententia nõ valeret, siue consenserint partes,vt iterũ pronunciaretur:siue etiam,vt sic pronunciaretur,vt not.C.de transac.l.si diuersa.Et in hoc concordãt omnes sapientes:sed super diuersis libellis de eodem formatis,& super diuersis instantiis,an valeant duæ diuersæ sententiæ, vel cõtrariæ:an prima tantùm,an vltima tantùm, apud peritos dissensio fuit,& adhuc sub iudice lis est:&, vt clariùs intelligatur,forma sic thema.Titius& Seius debebant mihi decem,quilibet insolidum: item ad fundum egi contra eos, & quemlibet eorum in solidum iudex cõdemnauit in decem, & absoluit in fundo:ego vidi,quòd quilibet vestrum condemnatus est in quinque: ago denuò cõtra quemlibet in solidum,vt primus iudex primæ causæ vtrunque ꝯdemnet in solidum,tam in decem,quàm in fundo:quæritur,quid iuris?Et videtur,quòd in decem debeat ferri secũda sententia: nõ enim est primæ contraria,sed plus continet. nam in eo,quod decerat,agere potui,vt notatur in l.j.C.si plur.vna senten.de exce.rei iudic.l.eiusdem.ff.de actio.& oblig.l.qui seruum.§.fin.cum si. Nã quid prodest mihi , quòd actio remaneret mihi , si eam non possem intentare?C.de vsur.rei iud.l.si.ver.si enim. Si ergo volo agere ex prima causa,possum.item ex secunda: quia non sunt contrariæ,sed habent se,vt excedentia & excessa.&hoc,quo ad primum caput sententiæ. Si autem primus iudex condemnauit in decem, & secundus absoluit,tunc istæ sententiæ sunt contrariæ.nam prima condemnatoria,secunda fuit absolutoria:quæritur,ergo,quę præualet?Et glossę dicunt,quòd semper prima sententia valet,nisi ratione dubii:quia si est dubium,an sit iudicatum,tunc valet secunda:sed si est certum,tunc secunda non valet: & est ratio: quia sententiæ contrariæ habẽt se per modum coæqualium: & ideo posterior in priorem nil potest,ar.ff.de fideiusso.l.generaliter. Secus in iuramento & sententia:quia non habent se, vt coæqualia, sed vt superius & inferius,respectu iudicis & potestatis officii. nã iuramentum est inferius,sententia est superius:&ideo eneruat iuramentum,secundum Cy.Sed Gulie.de Cu.dicit ꝯ,quòd si prima sñia fuit condemnatoria,secunda absolutoria,valet secũda,& nõ prima,per l.duobus.ff.de except.rei iudic.Sed econtrà si prima fuit absolutoria,secunda condemnatoria,valet prima,& non secunda.nam secunda executionem non meretur: quia absolutio transiuerat in rem iudicatam,vt d.l.j.C.quãdo prouoc.non est necess. & hoc tenet Cy.in addi.per l.duobus.coniuncta dicta l.j.quę inuicem videntur contrariari.Et ratio differentiæ est in prõptu. nam in primo casu imputet sibi actor,argumen.ff.de minoribus,l. minor vigintiquinque annis omissam.Sed certè in l.duobus.secunda sententia fuit lata ex noua cã,&habet nouum fundamẽtũ:sed quæstio,quando non,habet aliud fundamentum à prima:præterea ius quęsitum ex sententia,examinatur seorsum à principali:& cùm de eo non sit disputatum in secunda causa,mirũ est,quomodo absorbetur per absolutoriam super alio latam.nam secũda absolutoria est super actione prima, non super actione iudicati: nisi dicamus,quòd sublata actione principali & accessoria,s. secundaria sublata videatur,ff.de transact.l.& post rem.§.j.Vel fortè actio iudicati tollitur electione, si reditur ad actionem primam,arg. ff. de tribut.l.quod in hæredem.§.eligere. ¶Et nota, ꝙ exceptio rei iudicatæ potest opponi post sententiam:quia reddit eam nullam arg.ff.de arbit.l.de rebus.extrà de re iudic. ca. inter monasterium. Nam tunc esto,quòd sententia secunda sit nulla, tamen non potest eam dicere nullam propter suam moram & malitiam: sic extrà de excep.cùm ecclesiasticæ.& ff.de manumis.testa.l.qui habebat.Concludit ex prædictis,quid iuris,si prima fuit absolutoria,& qd econtrà. Et hoc in sententiis ꝯriis latis successiuè. ¶ Sed quid si simul,vel non apparet ordo temporis?verbi gratia:Ego eodem die super eadem causa fui Perusii absolutus,&Florentiæ condemnatus:putà super eodem debito fortè litigabã,hîc per me ipsum, Florentiæper procuratorem,cùm vtrobique haberem domicilium?Respondeo,si potest probari prius & posterius,præualet prima sententia:si non,tunc neutra valet,C.de fide instrumen.l.scripturæ.vel quæ minus condemnat,valet absolutoria,argumen.ff. de leg.secundo,l.Sempronius Proculo.Et fortè idem est in criminali,quod in ciuili:putà si in duobus locis contra aliquem inquiritur,& ab vno iudice condemnatur,ab alio absoluitur,nisi condẽnatio fundaretur ex contumacia,secundum formam statuti:quia pœna contumaciæ non tollitur, licet per aliam sententiam crimen purgetur:& argum.ff.de custo.reo.quod est no.Bal.¶Quãdo procedit iste libellus cumulans contraria,scilicet dico sententiam nullam:&si qua est,appello:secundum Innocentium in cap. dilecto procedit in diffinitiua,sec⁹ in interlocutoria. Dynus dicit, aut appellat reus,& tunc procedit:quia reus potest vti remediis ꝯtrariis cõditionaliter propositis:secus in actore. Vnde si actor appellat, libellus talis de iure non procedit,secundum Dy.Sed glo. ordinaria dicit contrarium,scilicet quòd libellus procedit,C.quãdo prouoc.non est nec.l.j.Non obstat.quòd actor non potest cumulare contrarias actiones:quia verum est,quando actiones sũt coæquales:secus , si vna incidit alteri: vt causa nullitatis si incidit appellationi:& Oldr.dicit:quòd ista cumulatio expresſè admittitur, quia tacitè inest. nam qui solùm appellat, etiam de nullitate tacitè videtur agere,ff.de appel.l.si non extat.ff.famil.ercisc.l.quędam mulier.ff.de iure patron.l.Camelia Pia.Secus.si tacitè non in esset,secundum Oldr. & confirmatur per casum in simili extrà de de in integrum restit.c.constitutus.Quod ego verum credo:quia nullitas & appellatio nõ tam actiones,quàm remedia sunt:& potest quis pluribus remediis vti,vt extrà vt lite non contest.c.quoniam frequenter.§.fin. B. & per Bartol.plenè in l.si expressim. ff. de app.vide suprà in hoc titulo,§.j.ver. quidam autem. & infrà §. potest. ¶An qui dicit actum nullũ ex vna causa, possit aliam causam nullitatis prosequi, infrà de libel.concep. §. ille qui dicit. Et quid si desiunctiuè intentatur causa nullitatis,& restitutio?Eodẽ titulo,§.procedit libellus. Et quando in eodem libello petitur restitutio & nullitas,an possit fieri,infrà de restit.in integr. §. j. Et de materia nullitatis, coram quo peti possit, s̃. de sententia, §. causa nullitatis.¶Statutum dicit, quòd in causa appellatiõis debet mitti decimum: nil dicit de causa nullitatis:appellans non misit decimum,& sic non potest prosequi appellationem:quæritur,an possit prosequi nullitatem?Et videtur, quòd non:quia quæstio nullitatis non est quæstio principalis,sed incidens:vnde principali causa sopita & pręclusa,durare non potest accessoria,C.de vsu.l.eos. &ff.de eo,quod cer.lo.l.centum Capuæ.Nec obst.quòd in libello dico,sic propono sententiam nullam,& si qua est, appello, nã licet iste sit ordo verborum,tamen ordo orationis & intellectus videtur alius,vt dictum est.¶Ex hoc etiam sequitur, quòd deserta appellatione deseri videatur causa nullitatis. Sed contrarium videtur,argumen.ff.de serui.vrb.prædio.l.si domus.C.de iure deliberan.l.puberem.& ibi per Guliel.de appel.c.sæpe.per Innoc. Nam aliud est in expressa,quam in tacita,l.tertia,ff. si penden. appel.mors interuen.Bald. ¶Titius appellauit à banno sibi dato ex ficta contumacia:quod potest,vt not.in l.j.ff.de requiren.re.& ꝓsecutus in hoc modo:quia petiit bannum rescindi,tanquam latũ contra ius partis,& non fecit mentionem de nullitate, iudex pronunciauit bannum esse nullum,tanquam latum contra ius constitutionis,de appellatione nil dixit:quæritur, an valeat pronunciatio?Et videtur,quòd non:quia lata extra libellum, C.de fideicommis.lib.l.fi.Sed bene valeret, si dixisset Pronuncio superuacuè appellatum esse,cùm sententia sit nulla,vt l.si constat.ff.de app.Sol. Obtinui valere sententiam per gloss.dictæ l.de app.l.si expressim. & facit C.

& facit.C.quando prouoc.non est neces.l.cùm eo die.vide ĩ.eo-
dem §.appellationem non ꝓcedere: & §. sed quid si dico sic,&c.
Bal.¶Ex forma statuti pro quolibet præcepto spreto debet quis
in decem mulctari,iudex mulctauit in xv.an valeat in decem?Vi-
detur,quòd non: quia iudex legitimos fines excessit, C. quando
prouoc.non est neces.l.si certa ratione.ergo ipso iure non valet
bãnum,quod excedit formã statuti:quia bãnum est mulcta:& iõ
assessores faciunt dare bãnum in certa quãtitate: & addunt, & in
pluri,& in minori,secũdum formã statuti.facit, quod notatur in
l.extra territorium.ff.de iurisdict.omnium iudic.Et prędicta sunt
vera,si forma& meta data sit iurisdictioni:& ratione partis sentẽ-
tia est nulla,quo ad vnum & idem capitulum. ¶Per diffinitiuam
potest confirmari testamentum , quod erat ipso iure nullum, C.
quando prouoc.non est necesse,l.ij.§.fi.Item sententia nulla cõ-
firmatur per aliquem:no.eo.tit.l.j.ff.de app.l.si expressim.Hac ra-
tione dicimus , ꝙ confirmatio p̃latorũ facta in ꝯdictorio iudicio
est diffinitiua, & confirmat electionẽ qualibet liberatione nullã:
secus,si fiat de plano.nã tunc distinguitur,vt no.Inn.in c.nihil.de
electione,& no.Ioan.And.in c.fi.de electione, lib.vj.in Nouella.
facit,quod no.ff.de bon.posses.l.3.§.penul.Bald.vide infrà proxi
mo §.cuius ætas.& ĩ.§. impossibile decretum. Iudex pronunciat
instrumentum exequendum,& commisit nuncio,ꝙ daret tenu-
tam:quæritur,an possit appellari?& videtur,quòd nõ:quia est ex-
ecutio.In contrarium facit:quia est pronunciatio.Glos.dicit,ꝙ à
pronũciatione appellari posset: ergo non fiet executio,nisi post
decem dies,l.j.ff.nil no.app.pen.in gl.item pronunciatio est exe-
cutio:no.ff.quod metus causa,l.si cùm exceptione.§.in hac.Item
executor non grauat,extrà de appel. c.nouit. Item executor nil
noui facere videtur,nisi modum excedat: & tũc bene appellatur
ab executione,C.quo.appel.non reci.l.ab executore.vide ĩ.titu.
prox.§.illud est,&c.& suprà eodem tit.in multis §§.¶Cuius ætas
non est capax officij,vel dignitatis,si eligatur,electio nõ est nulla
ipso iure,sed annullãda,vt C.quando prouoc.non est necesse,l.si
pater tuus. Bald. ¶Quotidie fiunt electiones ecclesiasticæ & se-
culares ad officia & beneficia,& non valent ipso iure ætate refra-
gante.Bald.Si tamen confirmentur causa cognita errore non ex-
presso,valent:eodem titulo,l.ij.Bal.& vide,quod not.in simili ex
trà de rescript.c.sciscitatus,per Inno.& pro isto dicto videtur ca-
sus in c.cùm dilecti.de elect.Obstat tamen,quia istæ sententię in
beneficialibus non transeunt in rem iudicatam,vt not.Docto.in
c.si quando.de offic. deleg. Cogita.vide suprà §.per diffinitiuam.
Bald.¶Appellatio,quę suspendit in antecedenti,ipso iure impe-
dit in consequenti,C.quando prouoc.non est necesse,l.si,vt pro
ponis.ff.de mun.& hon.l.reus.& de lib.caus.l. qui de libertate.ff.
de excus.tut.l.diximus.extrà de resti.in integ.c.ij.in fi. ¶Appella-
tio superuacua non debet admitti,& propter omissam condem-
nationem expensarum nõ potest appellari,nisi in casu,quem ha-
bes ĩ.tit.proxi.§.omissam condemnationem. C. quando prouo.
non est necesse,l.fi.& iudex appellationis factæ in principali con
demnat in expensis vtriusque litis.Bald.idem vide ĩ.tit.proximo,
§.ab omissione expen.¶Sed pone:petii à te decem:iudex ĩ quin-
que condemnauit,& in quinque absoluit:tu appellasti ratione ꝯ
demnationis:& ego appellaui ratione absolutionis:tandem ego
non petii apostolos in causa appellatiõis, & sic est deserta appel-
latio mea:volo inhærere appellationi tuæ,& petere suppleri pri-
mam snĩm:vr̃,quod possim,vt d.l.oẽm.§.fin.& C.de appel.l.am-
pliorem.in prin.quod est not., nam mea appellatio fuit superua-
cua:& ideo superuacua neglecta non vitiat.Bal.&vide s̃.§.officiũ
iudicis appel.versicul. & quia appellatio. ¶Appellationem non
procedere,potest esse ex duabus causis:vel quia sententia est nul
la,vel quia iniusta.Pone ergo,quod iudex appellationis pronun-
ciat appellationem non procedere:quæritur,an videatur pronũ
ciari ex causa nullitatis,an ex causa æquitatis, & iustitiæ? Sol.An
in dubio videtur prima sententia confirmari,nõ infirmari,vt no.
C.quando prouoc.non est necesse,l.j.in gloss.v.vide s̃.eo.§. Titi
us appellauit à bãno.¶Impossibile decretum est nullum ipso iu-
re,ff. de tut. & cur. l. Seiæ egressæ. an ergo valet in homine sanæ
mentis,vt amẽti,vel prodigo detur curator?Dic, quòd aut datur
in contradictorio iudicio,aut de plano:primo casu valet ratione
dubij:secundo casu,aut decretum consonat veritati,& nõ est du
bium,quòd valet,aut dissonat:& tunc aut est dubium:& valet ra-
tione dubij,ff.de petit.hær.l.si putas.aut est certum,& non valet,
vt l.Seiæ.superiùs alleg.& not. in l.ij.C.quando prouoc. non est
necesse.Et sic intelligitur,quod not.in l.j.de curato.furio.¶Et in
arbitrio iudicis magis est causas de mente æstimare,quàm ætatẽ,
argum.ff.de suspec.tuto.l.3.§.si tutor.In ætate habet arbitrari,an
sit probatum,ff.de probat.l.cùm de ætate.non autem potest arbi
trari,vt parum industrioso puberi det tutorem:quia lex fidem da
tioni fecit,ff.de condit.& demon.l.pater.§.conditionum.& facit
ad prædicta,quod not.in simili,ff.de bon.posses.l.3.§. si bonorũ.
& §.penul.& de leg præstan.l.filium.§.si quis.C.quo.bon.l.j. Bal.
¶Sententia legis,vel statuti,vel iudicis, quæ bona respiciat,non
porrigitur extra territorium,ff.de bo.auctor.iud.possi.l.cùm vn⁹.
§.is qui.nam nec mens,nec potestas videtur esse tanta,vt not.C.
de anna.excep.l.fin.in fi.magnæ glos.Item licitum est arguere de
rebus ad personas,ff.de vulg.substi.l.qui plures ergo,&c.vt l.ex-
tra territorium.ff.de iuris.om.iudi.¶Sed quid dicemus de nomi-
nibus debitorum?Respon.eius loci videntur,vbi agi debet,ff.de
solut.quæro.Bald.¶Constitutio episcopi,vel statutum ciuitatis
statuit terminum ad appellationem introducendam,id est ad ex-
ordium appellationis,scilicet ad citationem partis, & ad compa-
rendum cum actis & munimentis primæ causæ viginti dierum,
& ad finiendam appellationem trium mẽsium quæritur , vtrùm
hæc tempora ꝯsensu partium valeãt prorogari,vel arctari?Et vi-
det̃,ꝙ possint arctari,l.fi.in fi.ff.qui satis.cog.l.de die. & quod no.
Inn.de offi.deleg.de causis.Item vr̃,quòd possit prorogari,vt l.fi.
in fi.C.de temp.appel.& auth.si tamen.Nam iurisdictio proroga
tur de tempore ad tempus.ergo & sic instantia videtur proroga-
ri posse.Sol.Dico,ꝙ coarctari possit tempus tam finiendæ,quàm
introducendæ appellationis.Sed an augeri possit?Dicũt quidam,
quòd possit augeri tempus introducendæ,non autem tempus fi
niendæ causæ,ff.de dolo,l.arbitrio.§.penul. Nam instantia causæ
appellationis non debet esse maior, sed minor,quã instantia pri-
mæ causæ:sed illa nõ potest prorogari:ergo nec ista.Item pari ra-
tione introducta sunt,propter publicam vtilitatem, vt not. C.de
iudi.l.properandum.in prin.Nam respublica ex ciuilibus conten
tionibus plerunque læditur:maximè,si contendant simul perso-
næ potentes,ff.de cap.l.si quis ingenij.§.in ciuilib⁹. Nam propter
immensas dissensiones quandoque tota ciuitas ad diuisionem&
emersionem peruenit:& ita fuit cõsultum Senis super quadã cõ
stitutione episcopali,ſm Francis.Non obstat auth.si tamen. quia
ibi est prorogatio legis propter impedimẽtum compromissi: se-
cus si non currit impedimentum, sed simplex prorogatio simpli
citer.Similiter respondetur ad l.petendæ.C.de temp.in integ.re-
stit.pet.Sed quòd valeat prorogatio,facit ff.de ędil.edic.l.ꝙ si no
lit.§.si quis ita.Sed ibi dispositio legalis taxatiua tẽporis erat subsi
diaria in casu,in quo homo non prouideret: at hîc præcisè lex lo
quitur taxatiuè.Bald. Nec potest partium consensu derogari le-
gis auctoritati,vel formæ:quia istæ dependent à prouidentia le-
gis,non hominis:argum.not.C.de testam.l.non dubium.& ff.de
adopt.l.si arrogatur.§.j.ff.ad Turp.l.j.§.calumniator.& ad munic.
l.ordine.vide ĩ.§.proximo,ver.an tempus appellationis.¶Iudici
um dicitur inchoari qñdoq; per citationem,quandoq; per litis ꝯ
testationem.Per citationem dr̃ inchoari,quãtum ad pręscriptio-
nem odiosam interrumpendam,C.de anna.exceptio.l.fi,C.de p̃-
scrip.xxx.annor.l.sicut.&quantum ad appellationem introducẽ-
dam,C.de temp.app.l.fi.§.illud.Idem in causa appellationis esset,
vt possit procedi ad diffinitiuam parte cõtumace:quia hæc est na
tura appellationis,quòd potest à qualibet parte introduci & ven
tilari,C.de fruct.&litium expens.l.omnem.§.fi.¶Item quia appel
lare est officium iudicis implorare: in quo officio iudex plurimũ
potest,& in eo suppletur pro absente,C.de appell.l.ampliorem.
in princ.nam in his,quæ officio iudicis veniunt,& incumbunt,ip
se iudex,cui conclusio dirigit̃,habet arbitrari,qualiter officio suo
fungatur,ff.de pet.hæred.l.fi.& l.planè.Nam appellatio est poti-
ùs remedium,quod misericorditer imploratur,(quod lex vocat
Triste auxilium)quàm actio:& ideo nec desiderat libellũ appel-
latorium:sed sufficit,quòd viua voce ille,qui appellauit,solenni-
ter petat super appellatione procedi,arg.not.per Inno.de offi.de
leg.c.cùm contingat.Quod verum credo, si appelletur ab inter-
locutoria,arg.no.ff.de interrog.actio.in rubrica.Sed si appelletur
à diffinitiua, tunc si requiritur libellus in prima causa, requiritur
etiam in secunda:aliàs non:quia appellatio naturam litis nõ mu-
tat:facit cle.sæpe.de verbo.sig.& de iudi.c. dispendiosam.eo.lib.
¶Per contestationem dicitur inchoari iudicium,quãtum ad for
malem iudicij inchoationem.nam litis contestatio est primus ac
tus contradictorius in principali negotio. tunc enim incipiunt
partes venire ad conflictum:& tunc audiuntur primò:C.de iudi.
authen.ad hęc.&in authen.de litig.§.omnem.Et istud est verum
tam in ciuilibus, quàm in criminalibus. ff.de pœnis, l.absentem.
nam in criminalibus ad instar ciuilium proceditur,vt ibi patet.ad
de,quod nota.ff.de iurisdict.om.iud.l.& quia.vide s̃.eod.§.offici-
um iudicis.versic.& hoc etiam no.omnino.ĩ.de libel.concep. §.
in cã appellationis.& in secunda parte.de appel.§.appellatio.&s̃.
eod.§.j.& §.sed an necesse.¶Qualis est libellus in causa principa-
li,talis est in causa appellationis.nam qualitatem litis causa appel
lationis non immutat:vt si causa prima erat de boue,causa appel
lationis non potest esse de asino:si causa prima erat depositi,cau-
sa appellationis nõ potest esse de causa mutui,quia hoc est nouũ
capitulũ,vt l.p hanc.Et si libellus prim⁹ fuit specialis,qđ est,quã-

do fuit expressa spālis in causa in libello, vel postea in declaratione libelli, vel tacitè subintelligebatur, vel iurisdō iudicis erat specialis, C.đ an.exce.l.fi.cā appellatiōis erat specialis: q̄a succedit appellatio loco primæ causæ, & eandem habet naturam, ff.iu.sol.l. cùm apud. Et si in cā principali fuit admissus libellus sine cā. vt d. l.fi, licet admitti non debuerit, reo contradicēte in cā appellationis non poterit respui, arg.C.de ꝓc.l.ita demum. & facit ff.đ doli exce.l.2.§.circa. Bal.¶Si iudex appellatione deserta ꝓnunciat bene iudicatum, ipso iure ñ valet, ff.de excu.tut. l.scire oportet.§.ꝯsequens.Bal.& facit ff.đ dolo.l.arbitrio.§.pe.& quod not.Inst.de act.§.rursus.vide s̄.e.§.fi. nemo ꝓ se.¶Tempora appellationum sunt continua, & computātur dies feriati, & ñ feriati, đ tem. ap.l. 2.in fi.Bal.¶Nō dicitur excedere modū ille, q̄ facit, qđ ē đ mera natura condemnationis, vt ext.de ap.c.nouit.Bal.¶In cā appellationis tempus statutum iudici videt̄ statutum parti, vt dicimus in termino triginta dierum.nā q̄a lex statuit iudici terminū triginta dierum ad dādum apostolos, idem temp⁹ videt̄ statuere parti ad petendum, C.de ap.l.à ꝓconsulibus.in gl. Et est ratio: quia officio iudicis proceditur, & terminus, qui statuitur iudici statuit̄ eius officio: ergo & causæ. nā eius officium est cā principalis. Secus in actionibus, vt C. vt omnes, tā ciuiles, l.j.in fi.ꝑ Cy. & de iu.properādum.& facit ff.de excus.tut.l.scire oportet.§.consequens. Alij dicunt, etiam in cā appellationis referre, an terminus statuatur iudici, an liti, Primo casu non sit fatale tempus statutum parti: secūdo sic: & tunc indicat desertionem instātię.Bal.¶Superuacuis appellationibus non est vtendum, C.qñ prouoc.non est necesse, l.omnem honorem.Bal.& iō ab interlocutoria non appellat̄.¶Ante sententiæ interlocutoriæ tempus non appellatur, C.quo.ap.ñ reci.l.pe.in gl.& iō qui opponit exceptiones, non p̄t appellare antequàm iudex sup eis pronunciet. ibi est gl.or. sed lata interlocutoria sup exceptionibus bene p̄t appellari: sed interlocutoria nō ꝯtinet dari, vel fieri: & pp hoc ex ea non oritur actio, eo.tit.l.ab executore.in glo.or. quæ incipit, id est diffinitiua.Bal. Vnde ista sūt proportionabilia. actionem oriri. & appellari, ꝯ no.in l.j.C.đ arb. Bal.¶Nota, ꝙ diuersę species probationis impfectę faciūt vnā ꝑfectam, vt testes, argumenta & instrumēta: & duæ species pfectæ faciunt vnam pfectionem, si cumulentur debito tēpore: vt testes & confessio: vñ vtroque simul iuncto non procedit appellatio: altero solo, sic, C.quorum ap.l.2. & l. fi. Sed quidam dicunt contrà, quòd duæ species separatę iungi non possunt, vt no. Doc.in l. 2, §.ætas.ff.de excus.tut.arg.l.j.C. qui num.tutel. Sed ibi loquitur de causis: hîc de probationibus.

Nam quæ non prosunt singula, multa iuuant:

vt l.instrumenta.& ibi no.C.de prob.& sic non sufficit vnum iudicium, & tamen multa sufficiunt, ff.de ędil.ed.l.quero.in fi. Ideo autem exigo, ꝙ tempore competenti: quia q̄ nō concurrunt eodem tempore, non fouent se mutuò, vt no.in d.l.2.fm intellectū Ioannis. Sed contrarium videtur no.e.ti.l.abstinere.in gl. fi. & facit ꝓ Io.quod no.ff.de q.l.maritus.secundum vnum intellectum Bal.¶An fictè confessus appellet? dicit gl.quòd sic, in l.j. C.quorum ap.non reci.quia etiam verè confessus appellat, vt not.ff.de ap.l.creditor. §.iussus.in gl.& facit C.de reb.cre.l.generaliter.§.si iudex. In contrarium videtur, quòd ista ficta confessio est confessio iuris & de iure: & ideo probatio in contrarium non recipitur, secundum Pet.in d.l.j.Bal, vide s̄.§.appel.à diffinitiua, &c.

¶Iterum Baldus addit.

VERA Contumacia procuratoris excludit dominum à beneficio appellandi, §.j.vers.sed si. vbi Gul.¶Procurator ꝯstitut⁹ ad defendendum, non p̄t agere. Item constitutus ad agendum, ñ habet mādatum ad defendendum. Fallit in duplicibus iudiciis, ff. de ꝓcur.l.si defunctus.§.qui ad communem Bal. ¶ Ratihabitio excluditur p lapsum termini, quia non inuenitur quid, & in quo operetur, ver. porrò. Gul.& s̄.e.§.3.¶Emptor tenetur suā appellationem prosequi: sed simplex procurator, ad quem nō spectat commodum, non, ver.sed nunquid emptor. Gul. Condemnatus secus si ꝓ parte. vel dic idē, ver.sed an. Gul.¶Ille, qui acquisiuit i⁹ ex appellatione tertij, non perdit ius. licet ille renunciet expressè vel transigat, ver.sed quid si ille. Gul.j̄.e.§.ver. quid si victus. Gul. ad hoc ff.de pact.l.fi.ff.de bo.pos.contra tab.l.si post mortem.§.fi. ff.de bon.aut.iu.pos.l.cùm vnus.ff.de in integ.rest.l.perēdę C.qñ ꝓuoc.non est neces.l.omnes.§.fi. Non obstat ff.de minori.l.si iudex. quia hîc loquitur in iure pari: ibi in non pari, C.si vnus ex pluribus, l.fi. Arg.contrà ff.de sepa.l.ab hærede.Sol.¶Appellatio tertij est cā fiendi, sed non est causa essendi, iō non cessat effectus ꝓductus de acquisitiōe iuris facta alteri parti: vide s̄.§.an inuito appellato. Bal.¶Egi ad centum: iudex condemnauit in quinquagīta, in reliquo absoluit: vnus nostrū appellat: an iudex appellationis p̄t dę ea parte, in qua non est appellatum, iudicare? Dic, ꝙ sic, C.de ap.l.ampliorem.ver.sed pone, peto.Gul. vide s̄ tit. proxi.§. officio iudicis. ¶Episcopus, & quilibet dominus p̄t appellare ꝓ subditis suis.đ ap.dilect⁹.ꝑ In.ver.itē eps.Gul.¶Dicunt quidā, ꝙ à præcepto facto in confessione, qui nullam exceptionem opponebat, neque declinatoriam, neque ꝑemptoriam, non p̄t appellari. Nam lex dicit, quòd à ꝑcepto appellatur p iniuriam, ff.de minori.l.ait prætor.§.ꝑmittitur. sed non est passus iniuriam, qui consentit. Item ista appellatio est ab interlocutoria. vnde nisi grauamen ex primis actis constet, appellatio nō ꝓcedit, vt in cle.appellanti.de ap. Sed hîc non potest constare de hoc. Item istud ꝑceptum videtur emologatum ipsa confessione, argumentum. ff. de pact.l.tale pactum.§.j. Item ꝑ confessionem debitum efficitur notorium: ergo nō appellatur, C.quorum ap.non rec.l.abstinendū. & l.fi. Tu dic, ꝙ sicut possum dicere diffinitiuam nullam, & appellare, ita & in isto ꝑcepto, & in causa appellationis potero corrigere errorem confessionis, C.de erro.aduoc.l.fin.ff.de ap.l.creditor.§.iussus.non dicitur consensisse, qui errauit, l. si per errorem. ff.de iuris.om.iu.in §.quibus.versicu.sed nunquid hoc.Guli.vide s̄.eo.in princ.versicu.à ꝑcepto p̄t.& s̄.tit.ꝓxim.§.appellans à diffinitiua.¶Aliud est pronunciare exequendum, aliud præcipere. A primo appellatur: tamen causa est exprimenda in appellatione: sed à facto executionis non appellatur, vers.& scias. Gul. idem tenet Accur.C.quo.appel.non reci.l.ab executore, Bal. vide s̄.tit. proxim.§.iudex pronunciauit instrumentum.¶Item appellatur, si iudex non admittit exceptionem, vel denegat iurisbeneficium C.si (sæp.in integ.restit postul.l.j.& 2.vers.sed pone.G.& ff.de administr.tut.l.tutores, qui post.§.tutor datus.j̄.e. versic.sed nunqd potest. Gul. Regulariter non appellatur à corruptione seculari, versi.vndecimo.Gul.¶Non appellat is, cui non datur audientia, vers.xxxij.fortè.Gul.vt l.sed & si ꝑ ꝑtorem.§.sed & si dum de certo.ff.ex quibus causis maior.in gloss.ord.Bald. ¶Ab omissa condemnatione expensarum victor appellat, si victus non appellat, versicu.sed quid si victus.G.vide s̄. §. appellatio superuacua. Bal. ¶Causa rationabilis appellandi dicitur, vbicunque iudex grauat contra ius, vel non admittit exceptionem legitimam, versicu.ad huius materiæ.G.Simile habes C.de inoffic.test.l.quoniam in prioribus. Iacob⁹.¶Quid operatur clausula, Appellatione remota, in principio, medio, fine & executione causæ: in vltim col.huius §. plenè per Gul. Instruit enim ista clausula iudicem, quòd non deferat appellationi: non autem tollit ius appellādi. quoad vim appellationis. Gul. etiam quo ad litis ordinationem, & quo ad litis decisionē, & quo ad litis executionem: vbi grauamen est intollerabile, ista cl̄a non tollit ius appellandi, qđ dic, vt no.C.de sent.& int.om.iu.l.fi.ꝑ gl.& Doc.vide s̄.eo.clausula, appellatione remota.& seq.¶Papa est ordinarius singulorum, & ad eum appellatur omissis mediis. §.nūc tractemus. Sed quid si appellat non dicēdo ad quem, vel dicit, appello ad superiorem, intelligitur appellasse ad ꝓximū supiorē, ñ p saltū: ideq; est dicere, appello, & ad supiorē appello: q̄a tacitè intelligitur ad supiorē, ver.sed quid si q̃s.& ver. seq.Gul.no.C.de bon.auct.iu.pos.l.cùm proponas. in gl.or.Gul. Si autem quis alternatiuè appellat, ad supremum spectatur.G.vide disputationem Ioā. An. in c.in alternatiuis.in Mercurialibus. ¶Quando quis habet duas iurisdictiones, & appellatur ab eo, intelligitur iurisdictio superior, extr.de pscr.c.cùm ex officij.ꝑ Inn. versi.quid si ap.G.¶Tempus appellationis currit à die sententiæ & si quis non habet copiam sententiæ, quid fiat? in §.restat. versi. cùm igitur.G.đ fide instr.c.G ꝑpetuus.ꝑ Innocē.¶A grauamine, quod est semp in fieri, semp nascitur appellatio, vers.sed quid dices.& versi.& not.secundum Vincen.G.hoc est notatu dignum, & facit ff.de vsufruct.accre.l.j. in fin. In contrarium facit ff. de iureiuran.l.eum qui in popularibus.in gloss.or. Bal. ¶ Tempus appellandi ab interlocutoria non est vacuum tempus, ita quòd nil possit innouari, versicu.fin.G. Accur. sentit contrarium, & habet̄ pro expssione causæ, si appellans dicit, appello, quia me grauastis, non dicendo, in quo: dicendo tamen, quare, ff.ad appel.appellanti.§.non soluere.Innoc.extrà de no.ope.nun.c.2. iuncto c.fin C. de dila.l.à ꝓcedente.¶Item in sententia excommunicationis idē seruatur, quod in diffinitiua, c.ꝑ tuas. §. qualiter.Gul.Notificatio facta procuratori in beneficialibus de appellatione habet vim citationis domini, vers.quid si procuratori.Gu.¶Appello, si grauabis, non valet appellatio, sed appello, nisi reuoces grauamē, valet appellatio, vt in §.qualiter.vers.itē ꝙ & seq.Gul.Cùm appellatur à diffinitiua, dilatio iudicis nil operatur: & videtur differre, qui nil innouat, versicu.porrò.& sequen.Gu.¶Proclamo, vel Reclamo ad superiorem, idem est dicere, quod appello, versicu.fin.Gu.C.đ anna.exce.l.fin.Bal.¶Si appellans ab excommunicatione non ꝓsequitur appellationem, rata manet sententia, de ap. sæpe.ꝑ Innocentium. Sed ad quem finem, cùm appellatio non rescindit excommunicationem: quia etiam iniusta timenda est, §. nunc breuiter. circa prin.¶Speculator, quando opus suum composuit, erat ætatis

rat ætatis

iat ætatis 34.annorum,versi.itē iusta.¶Quæ tēpora de tēpore fatali eximantur,& an infirmitas,vel impedimentum probetur per iuramētum,ver.item.& ver.quid ergo.Gul.¶Ad obtinendā dilationem iudicis probatur impedimentū per iuramētum: item ad obtinendam dilationem legalem,vt secundi anni in cā appellationis:sed si iudex arbitretur, sacramentum est deferendum.nā cū iudicis animus debeat instrui,nisi videatur,vt deferat iuramentū nil ꝓdest iurare.sic intelligitur l.non oēs.§.à barbaris.ff.de re milit.& C.vnde vi,l.si qn̄.ff.ad exhib.l.thesaurus.& đ excu.tu.l.scire oportet.§.sufficit.& l.2.ff.si qs cau.ꝑ Gul.vide ĵ.ti.ꝑx.si petitur restitutio,Bal.¶An tempus appellationis prosequēdæ possit arctari:ver.illud aūt scias.vide s̄.§.constituto episcopo. ¶An veniens ante terminum cogatur ante terminum r̄ndere, si altera pars sit præsens:& vr̄ ꝙ nō:quia nec iudex habet iurisdictionem ante terminum,C.de dilat.l.siue pars.videlicet dixit,ꝙ iudex ex officio p̄t partes compellere,ex quo sunt p̄sentes,& decurtare dilationem ver.quid si statutum.G.no.omnino.in c.cupientes.de elec.lib.vj. vide ĵ.de reg.iur.§.processus.& s̄.de dilat.§.ij.¶Non excusatur,q mittit procuratorē negligentē,ff.man.l.idemq;.§.si tutores.versi. item quid si pars.G.¶Nota,ꝙ vbi datur terminus ad prosequendū appellationem,sufficit intra illum terminū iter arripere, versi. & no.Gul.ADDE:hoc tenet Rota ī antiq.decisio.decis.538.vbi notabiliter:& hoc intellige verum extra curiam:sed in curia secꝰ est:nam tunc debet diligentia fieri: vide Rotam in antiq.decisio. deci.539.¶Qui negat se appellasse, videtur renunciare appellationi,ver.sed pone:appellatus.Gul.de fide instru.c. G.perpetuus. Inno.¶Qualiter pars potest bis appellare,licet vno appellante ꝓ sit alteri,in §.quoties.G.arg.l. petendę.§.quòd si de.Bal.¶Omnis appellatio præsumitur rationabilis in dubio,nisi appareat contrarium:& ideo in dubio potiùs defertur appellationi,quàm sententiæ,ver.circa hoc autem defertur.dico, quo ad litis ordinationē: sed quo ad decisionem,in dubio defertur sententiæ, ff.de euict.l. Herennius.§.Caia.quod dic,vt C.de appel.l.hi qui ad ciuilia C.de temp.appel. l.per hanc.per Iac.& Cyn.¶Si instrumentum dicat, quòd iudex à quo, recepit appellationem, præsumitur detulisse, ver.fin.G.ff.ad Maced.l.si filius.Bal. ¶Quando appellatio non tenet,potest fieri executio:secus si appellatio sit iniusta. Et an teneat,si cognoscit primus iudex,non vt iudex,sed vt executor informando se,ver.sed cùm G.sic,C.quor.bo.l.j.in gl.ff.de bo.pos.l.3. §.pe.in gl.Bal.vide c.si à iudice.de ap.lib.vi.¶Quādo iudex appellationis possit mittere inhibitoriam,in §.de officio.ver.quæritur G. ¶Noua constitutio non porrigitur ad causam appellationis, etiam si retrotrahatur,versiculo,sed quid si dum.G.quia iudex appellationis non potest plus, quàm primus: sed primus nō potest iudicare ex lege futura.¶Itē quia appellatio suspendit,non in toto rescindit pronunciatum:& sic ad rem iudicatam non p̄t porrigi constitutio C.de vsur.l.si. Bal. ¶Quicquid debuisset facere iudex à quo,debet facere iudex ad quem, cùm appellatur ab interlocutoria,ver.si autem peremptoria.Gul. Valet commissio,licet in ea non exprimatur nomen iudicis, à quo appellatur, versi.pe. Gul. ¶Appellatio non impedit alienationem in personali causa sine actione,in §.nouissimè.ver.vlt.ſm Inn.G.& l.chirographis. per Dyn.ff.de administ.tut.¶Quando appellatio facit supersedere iudicem à quo,versic.sed cùm.s̄.G. ¶Appellatione pendente nil debet innouari in his, quæ pertinent ad processum iudicij inchoati: in aliis sic: item auferre possessionem de processu, in authen.vt nulli iud.§.illos.versi.veruntamen.G.C.vnde vi,l.meminerint.Bal.vide s̄.eo.§.pendente ap.& de constit.cùm M. ¶Clausula Reuocato in irritū,intelligitur parte citata,versi.sed quæro, vtrùm C. vnde vi.l.meminerint. ¶Exceptio compensationis p̄t opponi coram iudice appellationis,sicut coram primo, versi.sed nunquid in causa.Gul.¶Potest quis renunciare appellationi etiā ante quàm grauetur,in §.fin.G.expressè,non autem tacitè,ff.de minor.l.si filius.ff.quor.lega.l.j.§.quod ait.& ita Bal.

ADDITIONES NOVAE.

Qui teneantur in causa appellationis exhibere sententiā. Inn. in c.perpetuus.de fi.instr.Bal.in l.supplicare. C.vt lite pē.& no.ĵ.

Si aliquis appellat à grauaminibꝰ illatis,ꝙ nō possit prosequi,in quibꝰ x.dies adhuc non sunt elapsi à t̄pe appellationis,& alia non vt in Clem.j.de ap.Ray.in l.scire.§.scire.ff.de excu.tu.

An per statutum possit disponi & fieri.Bar.in l. is cuius fundo. de aqua plu.arc.& l.omnes.de iusti.& iu.§.sint autē. C.de tēp.ap.

In l.si ipse.C.de excu.tu.hæc lex allegatur certum est,ꝙ verè ꝯtumax non appellat,nisi veniat iudice sedente ꝓ tribunali,l.diuꝰ. de in int.rest.Quid si recessit,& superuenit,an possit appellare?sa. quòd sic l.1.§.dies.quan.app.sit.& l.j.de app.fac.Bal.in aut. hodie. de app.& l.ea quæ.quom.& quan.iu.

Appellatio propriè est illa, quæ fit in iudicio prouocatio, quæ sit extra iudicium.Inn.in c.cum sicut.de app.

In l.si minor.de admi.tu.ex tertia lect.not. ꝙ omnis modus per quem aliquis inuocat officium iudicis,potest dici prouocatio.simile in l.ab arbitro.qui satis.cog.Bar.

In l.si iudex.de mino.hęc l.facit ad quandā cauillationē Bagaroti:pone:actor egit,& pro eo lata fuit sententia:reus appellauit:videns actor ꝙ reus in cā appellationis obtinet,vult renūciare primæ sentētiæ latæ ꝓ se,ad hoc vt totus processus ēt appellationis annulletur & habeatur ac si iudicium non fuisset inchoatum.An possit?Et videtur quòd non,per l.post mortem.de contra tab. & l.si patronus.de donat.& l.petendæ.C.de temp.in integ.res.pe.

Quando quis dicat renūciare appellationi.Inn.in c.gratum. de off.del. An exceptio compensationis possit opponi in causa appellationis,dic quòd sic,l.j.quæ sen.sine app.resc.& l.per hanc.C. de temp.app.fac.optimè l.ij.C.de compen.

An frustratoriè appellās de iure cano.teneatur pœna,l.ij. C.de epi.au.dom.Bal.ibi quòd non.per gl.in l.j.à quib.appel.non li.& ideo in terris ecclesiæ hoc non seruaretur.

In l.4.§.hoc iudiciū.de dā.infec.dicit illud certū ꝙ ad querelādū, opus est petitione, id est vt conquerens ostendat se petiisse à iudice,vt hic:& ex hoc dicit Spec. ꝙ cum appellatio sit quædam querela de iudice,non potest quis appellare super non intētatis etiam si possent venire in iudicio iudicis officio supplentis.Bald.

Quid si quis fuerit impeditus vna die de anno appellationis ꝓsequendę,an habebit integrū annū,an solum vnā diem?gl.no.ꝙ habebit integrū annū,in c.si electio.de elect.lib.vj.in gl.fi. Inn.& Host.in c.ex ratione.de app.& ij.q. vj.ei qui.& in auth. de his,qui ingre.ad appel.not.in l.ab hostibus §.fi.ex qui.cau.ma.licet Cyn. tenuerit contra C.de temp.app.auth.ei qui.vbi Ang.sequitur Inno.& Ioan.An.not.etiam ĵ.

An sententia iudicis lata super petitione de reducendo arbitramēto ad arbitrium boni viri,possit appellari?Io.An.ponit in add. in Spec.de appell.& ĵ.not.

An possit appellari à sententia qua pronūciatū est ꝯ arbitrum, Bal.ꝙ non.in l.j.de leg.ij.ver.appellari non potest ab arbitro.&c. vide Bal.in l.super rebus.de contra.emp.& l.j.C.de his, quæ pœnæ nom.ꝯ tenet in l.tale pactum.§.qui prouocant.ff.de pac.vide eundem in l.j.C.ne lice.in vna cau.ter. prouoc.& Ioan.An.in addi.Spec.de app.fac.etiam Bal.in l.fin.C.commu.deleg.vide etiam ĵ.ver.an arbitro appelletur.

An appellatio ab interlocutoria possit iustificari ex nouis actitatis,Bal.in l.ab arbitro.ff.qui satis.cog.

An solùm confessus prohibeatur appellare, Bar.in l.constit.de app.l.obseruare.quor.app.non reci.

An ab actibus extraiudicialibus possit appellari, & quando seu quibus casibus.Bar.ponit in l.fi.de app.reci.Inn.in c.cum olim.de caus.pos.& propri.Bal.in l.qui ad ciuilia.de app.contrà Bar.

Pone,iudex non obstantibus exceptionibus propositis ad processum pronunciat eē procedendum,an poterit appellari,not.in aut.habita.ne filius pro pat.Bar.in l.eius qui.de ap.reci.

An à sententia absolutoria ab obseruatione iudicij possit appellari?Bar.in l. Titia.de accusat.

Nota, quòd volens allegare immunitatem ab aliquo munere, non auditur,nisi primo appellet,l.j.§.si quis tut.quan.appel.sit.

Nota ꝙ ab attestatione non appellatur.Inno.in c.cum olim.de cau.pos.& propr.

An confessus in iure & condemnatus possit appellare,not.in l. creditor.§.iussus.de app.&l.ante.de app.reci.per Bar.Bal.in l.si clericus.C.de epis.& cle.

Pone aliquis cōdemnatus appellauit, an ad prosequendā appellationem debeat citari procurator fisci, Bar.in l.j.§.fi.ad Turpi. & an iudex à cuius sententia appellatur debeat citari,ibidem no.Inno.in c.cum speciali.de app.

An possim appellare si primo cognoscatur super reconuentione quam super principali,not.in l.ij.§.fi.quæ sen.sine app.resc.

In l.cessante.quomo.& quando iud.ex gl.not.ꝙ simplex iussus iudicis habet vim peremptorij,& iussus constituit in vera contumacia,adeò ꝙ nō p̄t postea appellare, si nō comparet.& ideo facias per iudicē admonere partes qn̄ credis sentētiā obtinere ꝓ te.

Appellari non p̄t ab arbitrio eius,ad quem recursum fuit,vt bonū virū,Inn.in c.p̄nti.de rescr.vide s̄.ver.an possit appellari à sententia,&c.Angel.in l.arbitro.qui satis.cog. intelligit dictum c.de præsenti in quadam controuersia emergenti.

In l.contractus.de fide inst.dicit Bar.ꝙ notarij qui recipiunt appellationem in scriptis,& postea reddunt parti ad emendandum, malè faciunt:quia talis scriptura est inemendabilis. nam si appellans vult aliquid emendare, debet facere de conscientia iudicis, & non solius notarij,l.si quis libellos.de app.Bal.

In l.j.C.de litis contest.no.ꝙ fatuus est ille,qui appellat à præcepto facto in confessum:quia nō p̄t iustificare eū de nouo aliquid scisse,

scisse, nisi possit probare errorem. secus si appellet à diffinitiua, vt dicam l.creditor.§.iussus.

An per pactum possit fieri, vt à sententia arbitri appelletur, no. in l.j.de arbi. Bar.in l.nemo potest.de leg.j.& l.ex consen. de app.

An à sententia iudicis cuius iurisdictio est prorogata per partes possit appellari, Bar.in dic.l.ex consensu.

An à snia lata de consilio sapientis assumpti de volũtate partiũ possit appellari. Bar.in l.j.§.quæsitum.de ap.& dic.l.ex consen.

An ab arbitro appellet̃.Bar. ꝙ nõ, ab illo qui eligit̃ à partib⁹ voluntariè & sponte, secus ab illo qui eligit̃ de necessitate ex forma statuti: quia à tali bene p̃t appellari. Bart.in l.fi.à quib.ap.nõ lic.& l.qui fidem.de transf.Bal.in l.diem.§.star.de arbi.fac.quod no.Bal. in l.j.de leg.ij.vide s.versi.an possit appellari à sententia qua pronunciatum est.& ver.appellari non potest ab arbitro.

An in casibus in quibus licet appellare ab interlocutoria, debeat in scriptis appellari, not.in l.ij.de ap.& c.j.de app.lib.vj. Bal.in l. eos.§.sin autem.de app.

Libelli dimissorij cuius expensis sint dandi, & de istis libellis no. per Spec.in hoc ti.de app.vide j.ver.not.quòd appellare.

An in casu nullitatis debeat exprimi causa, not.j.de testi.Alb.in l.scio.§.quid ergo.de ap.Innoc.in c.cum Bertholdus.de sentent.& re iu.in fi.& c.sæpe.

An à sententia lata in emergenti possit appellari, Bald.in l.ante sniam.quo.ap. non reci.& ibi multa bona dicit.statutum M̃ri.de app.dicit quòd non.

An pendentia nullitatis operet̃ id quod pendentia appellatiõis Inn.in c.cum in iure peritus.de off.deleg.& c.solet de sen.exc.Dynus.in l.3.§.seruus.de acqui.pos.l.fi.de ord.cog.Bal.in l.furti.ff.de his qui no.inf.& l.ab executione.quor.ap.non reci.

An ex sententia interlocutoria oriat̃ actio in factum, gl.dicit ꝙ sic in l.fi.C.de bon.quæ lib.& l.Paulus per proc. de acquir. hære. contra hoc fac.l.illud.§.si talis.cum l.seq.de mino.

Nota ꝙ sententia excommunicationis non suspenditur per appellationem, ita nec sententia absolutoria ab excommunicatio. Inn.in c.abbate.de rescr.

Nota quòd suspenso interdicto non potest appellari, Inn.in c. cum inter.de consuetu.

Nota ꝙ si aliquis interposita appellatione ab interlocutoria vł aliquo emergenti, assignat causas, & recedit non probans cãs, nec iustas assignans, ꝙ iudex non debet recedere à processu: quia talis reputatur contumax: & sic iudex fert sententiam cõtra ipsum tãquam contra contumacem, de quo Archi.in c.eum qui appellat. de dolo.& cont.in ad.lib.vj.& etiam dicit, ꝙ si iudex fert sententiam contra eum, non potest appellare.

Nota ꝙ ꝯtumax q dixit, nolo venire, ñ appellat ꝯtumax ꝑsonaliter citatus ñ veniens, ñ appellat: nisi excuset suã cõtumaciã, vt ĩ cle.j.de do.& cõt.nisi veniret iudice sedẽte, &c. qa tũc p̃tor ipsum restituit ad app.l.diuus.de in int.rest. Cõtumax ñ citatus domi, appellat, nisi ꝯ eũ ꝓbet̃ ꝙ sciuit se citatũ: nã sufficit, l.scire. §.scire.de excu.tu.Bal.Item licet vera ꝯtumacia tollat remediũ appellandi, tñ si iudex sciat malã sniã, nõ impedit̃ regressus ꝯ eũ, qa nõ seruat mandatum, legis.Bal.in l.& post edictum.§.sciendum, ff. de iudi. vide gl.in c.venerabilibus.§.idem est, ver.secus autem.de sent.ex com.lib.vj.super ver.in iudicio.

Nota ꝙ mandata quæ fiunt in iudiciis ex abrupto non valent, nec oportet quòd appellentur. Inno.in c.cum venissent.de in integ.resti.not.in ti.C.comminat.vel epist.

In l.generaliter.§.sin autem.de iureiur.no. ꝙ causa nõ allegata, potest in cã appellationis interpretari, & contra grauamẽ illatũ est interlocutoria.nec obs.cle.appellante. de ap.quia illud intelligit̃ vbi directè appellat̃ ab interlocutoria, vel à grauamine: secus vbi indirectè appellando à diffinitiua, in qua appellatione discutitur à grauamine antecedente, vt hic expresse patet, & Innoc.in c. quod ad consultationem.de re iud.Bald.

In c.significauit.de exce.dicit Inn. ꝙ si actor exeõicatus in iudicio procederet vsq; ad sententiã, tunc posset repelli, & excipi ne iudex ꝯ ipsum ꝓcederet ad sententiã: & tũc sententia lata ꝯtra ipsum, à qua appellauit, à ꝓsecutione appellationis, nõ p̃t repelli, & ibi reddit rationem. Item quid si procurator alicuius principalis egit, & à sententia contra se lata appellauit: & statim ab aliquo iudice competente excommunicatur, an possit prosequi appellationem, vide do. Io. And.in dic.c.in nouella.

Nota ꝙ idẽ modus appellãdi seruat̃ in interlocutoria, q̃ secum trahit effectũ diffinitiuæ, nec post eã speratur alia diffinitiua, qui seruat̃ in ipsa diffinitiua, vt ponit Abb.in c.puenit.de ap.& c.cupientes.de ap.elect.lib.vj.per Arch.fac.Bal.in l.arbitro.q satis.cog.

Nota ꝙ à sententia lata super legitima ꝑsona p̃t appellari, quia tale grauamen reperiri non potest in diffinitiua, l. ita demum. de proc.in aut.habita.C.ne fili.pro patre.Bal.in l.intra vtile. de min. Bar.in l.ij.de ap.reci.

An ab ancianis seu prioribus ciuitatis, possit appellari ad potestatem ciuitatis, Bar.in l.j.§.solent.quando ap.sit.

Pone ciuitas q̃ ñ recognoscit superiorẽ ipsa sibi eligit rectorẽ, & fert sententiam, quis erit iudex appellationis. Item pone ꝙ iudex ecclesiasticus & secularis simul iudicauit, ad quem appellabit̃ an ad supiorẽ iudicis ecclestiastici, an ad superiorẽ iudicis sclaris.

Item si aliquis est comes & episcopus, & cognouit de aliqua cã tanquam comes, an ad superiorem vt episcopum, an vt comitem Bal.in l.j.§.si quis.ff.de appel.

Nota ꝙ ad hoc vt currant tempora alicui ad appellandũ est necesse ꝙ sciat sententiam & tenorem sententiæ, not. in c.cõcertationi.de app.lib.vj.& aut, hodie.de app.& lib.j.C. de temp. appel.

An à sententia lata in causa appellationis possit appellari, Bart. in tract.quem fecit de alim.& l.fi.de ap. reci.tenet quòd sic.

A quibus sententiis interlocutoriis possit appellari. Bar. in l.ante.ff.de ap.reci.

Si appellatur à sententia vicarij imperatoris, ad quẽ appellabitur: quidam dicunt ad solum principem supplicari. C.si aduersus sententiam.l.aduersus.& C.vbi & apud quem.l.2.fac. quod not. Inn.in c.licet.de offi.deleg.

Quid si iudex qui de principali cognouit succedat in locum iudicis appellationis, an cognoscet de appellatione.gl. quòd sic in l.filius.de inoffi.test.quam Cy.reprobat in l.eos.de appel.

Quid si appellans dicat appello ad iudicem competentem, an valeat, not.in l.qui Romæ.§.Seia.de verb.ob.per do.Segno.

Quid si appellans dicat, appello si de iure mihi licet.Dyn.in l.libertus testa.de manu test.

Nota quòd in fine anni bissextilis potest appellari vsque ad xj. dies.gl.in l.ij.ff.de diuer.temp.præscr.

Quid si iudex condemnat aliquem in decem, si tale quid nõ faciat infra mensem, qñ incipiant currere decem dies ad appellandũ an tẽpore sniæ latæ, an verò post mensem elapsum. Host.format hanc quæstionem in summa de ap.§.quomodo. ver.si quid. & tenet quòd infra x.dies post mensem elapsum.

In c.cordi.de app. lib.vj. Inn. dicit ꝙ si iudex à quo appellat̃ defert appellationi, superior ad quem appellat̃, quiuis sit, poterit in cã procedere appellante inuito. licet in scriptis non appellauerit nec apostolos petierit, nec causam assignauerit.ar.de fo.com.c.si gnificasti.& c.Romana.& eo.ti.c.appellationis.

Si aliquis appellauit nomine meo, an possim habere ratam appellationem post decem dies gl.quòd non in l.j.de app.reci.

Quis debeat in causa appellationis probare not. in l. per hanc. C.de temp.appel.per Cy.& Bal.

Pone ꝙ appellaui à sententia viua voce, postea in scriptis q̃ appellationem debeo prosequi. item si ego dixi, appello viua voce reseruato mihi iure appellãdi in scriptis. Itẽ qd si iudex dedit vnã interlocutoriam & postea iterato dedit eandem super eodem: de his Bar.in l.cum procurator.§.si dominus.de oper.no.nun.

An appellatio alternatiuè interposita valeat, de quo Io. An.ĩ c. in alternatiuis.de reg.iur.li.vj.in Nouella.& dicit, vł ꝙ talis appellatio valeat de iure ciuili, cum non relinquat appellatum incertũ Ratio quia ad imperatorem non appellatur omisso medio. Dicerem non tenere, nisi probabili causa dubitationis sit motus spe. tamen tenet contra Archi.post datam, & c.illo.

Nota ꝙ in causa appellationis ñ est necessari⁹ libellus, qa sine libello potest iudicari ex primis actis, Inn.in c.coram.de off.deleg.

Nota ꝙ libellus appellationis p̃t plura cõtinere q̃ sit petitũ in libello principali, si modò quod plus petitur sit accessorium eius quod in libello principali fuit petitum. glo.in authen.vt cum de app.cog.§.si verò neuter.

An sufficit si appellans offerat suam appellationem tabellioni seu notario eius iudicis qui eum condemnauit. Bal. in auth.quæ supplicatio.de pre.imp.offe.dicit quòd sic.

In l.ampliorem.de app.no. ꝙ si aduersarius meus appellat, possum vti beneficio appellationis suę: quod verũ est si appellat simpliciter.pro hoc l.petendæ.de temp.in int.rest.pet.& ideo contra hoc prouidetur dicendo, appello in quantum sententia sit cõtra me.& tũc aduersarius vti non p̃t beneficio appellationis.de quo in l.fi.de app.reci. Item prædicta vera quando sententia continet vnum capitulum si enim plura capitula contineret, & ab vno appellarem, aduersarius meus non posset vti appellatione in alio capitulo.sed est opus quòd ab eo appelletur.de hoc in c.si duobus. de app.& l.eos.de app.& c.Raynutius.extr.de test.Albri. de Ros. vide Bal.hic.

In l.fi.C.qñ ꝓuo.nõ ẽ nec.Cyn.dicit hãc l.ponere tãtũ duo dicta: pone, peto à te decem: iudex ꝯdẽnat te in quinq;, & in quinq; te absoluit: tu appelasti: ego volo similiter appellare, qa ĩ quinq; absolut⁹ es, ñ possum, qa ꝑ tuã appl̃onem vtriq; ꝯsultũ est, sed si re⁹ ñ appellasset, tũc actor bñ posset appellare, vt s.dixi.I.ſẽ puto si reus appellasset solũ ab illo caplo in quo cõdemnatus est, & in quo fa

quo facit sententia contra eum, tunc non esset consultum actori per appellationem. Albric.

50 In l.j.qn̄ prouoc.nō est nec. si quis vellet appellare à sententia continente plura capt'a, aliqua pro se, & aliqua contra se, non debet simpliciter appellare, sed solùm in eo quod facit contra se, vt c.Raynaldus.de test. alias aduersarius posset vti beneficio appellationis in eo quod esset contra se, & eam prosequi, vt dixi in d.l. ampliorem.

In l.ait prætor.§.permittitur.vers.quid tamen.de mino.nota q victor victo negligentiam appellandi non imputat.fac.l.sed si seruus.§.sed si autem.de leg.j.Bal.

An tēpus datum ad appellationem ꝓsequendam possit de voluntate partium prorogari, Ray.in l.q si nolit.§.si quis ita.de ædi.edi.Cy.in aut.ei qui.de temp.ap.& ibi etiam Bald.& ibi etiam de tempore dato ad appellandum.

An post tēpus appellationi ꝓsequendæ præfixū possit iudicis officium implorari, vt petat sententiam nullam ex alia causa quā ex qua appellatum est: vt puta quia excommunicator non erat suus iudex, Inn.in c.sæpè contingit.de appel.

Quid si appellator iuxta finē anni aliqua iusta cā impediatur, q debet habere integrū annum, de quo per Iac.de Are.in l.senatus. in fi.ad Turpil.Inn.in c.ex ratione.de ap.& l.& ratio.de verb.obl. Cy.in auth.ei qui appellat.de temp.app.Io.An.extra.de elect.c.si electio.lib.vj.in fi.gl.fi.

Quid si sunt elapsa fatalia, & iudex fert sententiam, an valeat, Inn.quod sic in d.c.ex ratione.Host.ibid.contrà.

An casus fortuitus possit probari per sacramentum, not.in l.scire oportet.§.sufficit.de excu.tu.& l.ij.ff.si quis cau.Cyn.in l.creditores.de pig.act.

An qn̄ stat p iudicē tēp' appl'onis dicat̄ n̄ currere ipso iure? gl. 3.in l.fi.de re iu.itē gl.in auth.vt spon.larg.§.& hoc quoq; not.in aut.itē si.de tē.ap.& in aut.de ap.§.j.& in l.sed si p.in prin.ff.ex qui.ca.ma.& Azo.Guil.no.in c.ex rōne.de ap.& hoc tenet Pe.Ia.Cy. But.Iac.de Bel.Bald.Salic.Imol.Fe.in dictis locis.& Ab.in c.ex insinuatione.de ap.sed Bar.& Ang.ꝯ.& But.ibi dicit ita cōiter seruari q vbi est notoriū ex actis, iudex appl'onis ex ipsis actis p̄t inspicere, & ex eis ꝓcedere ēt parte absente. Inn.in c.exclusiuarū.& c. ĩterposita.de ap.in gl. pe.fa.qđ notat Io.An.in c.solicitudinē.c.ti. vbi dicit q per solam inspectionem scripturæ est quid notorium pro hoc fac.l.tpa.circa med.ibi nec hoc parti nocebit.de tem.ap.

Nota q quādiu iudex appellationis cognoscit an appellatio sit recipienda, non debet inhibere, Inn.in c.dilectus.de rescrip.

Nota q Inn. in c.pastoralis.de offi. deleg.dicit quòd consciētia excusat iudicem qui non admittit appellationem, non tamen debet eam sequi in exequendo interim.

Si quis iudicabit in ipso actu appellādi, an cā ĩ appl'one expressa sit ꝓbabilis seu iusta, no.in l.j.nil nouari ap.pen. Inn.in c.cordi. de app.& c.pastoralis.de offi.del. & nota q hæc cognitio, sit recipiēda apl'o.nec ne, ꝓcedit cognitionē illā.s.sit iusta vel iniusta appl'o, & p̄t fieri hæc cognitio parte ēt absente, l.chirographis.§.fi. de admi. tu.Itē dicit Inn.vbi s. q cognitio an appl'o sit recipiēda, nō ꝑtinet ad iudicē à quo p facti cognitionē, sed p euidentiā facti per quā si constat q appl'o est ipso iure nulla non supersedet in exequendo. si autem annullanda per sententiam, supersedet, qa secunda sententia non pertinet ad eum, vt l.præfecti.de minor.

In c.cū appellationibus friuolis.de app.lib.vj.quærit Ioā.An.in nouel.an iudex qui detulit possit re integra dilationem reuocare & dicit quòd sic, sicut aliam interlocutoriam: tamen contra hoc teneas de accu.c.meminimus.

Nota q apostoli sunt dandi parti expensis iudicis à quo appellatur.no.in cle.quamuis.extr.de app.Item iudex debet dare apostolos, etiam si appellationi non deferet, l. sciendum.de app.reci. Archi.in c.cordi.de app.

In l.generaliter.§.expensæ.de iureiu. C.dicit Bal.q has expēsas facit ille q petit hoc fieri, l.qm̄ liberi.de testi. & iō cū qs appellat ad regē, & petit se debere remitti ad terrā regis, & oporteat ipm̄ sub custodibus ire, quòd iste debeat facere expēsas custodib.Bal.

In c.ab eo.extr.de app.lib.vj.Nicol.Mata.q̄rit qđ si aliquis petiit apostolos infra tempus, & iudex se obtulit paratū dare, & appellans recessit eis non habitis, dicit quòd hęc petitio nil prodest, ar. l.illud.de peri.& com.rei ven.& l.j.de lib.dimis.

An iudex appellationis possit pronūciare sn̄iam nullā.Bar.in l. si expressim.de ap.Arc.in c.cordi.de ap.libr.vj.& l.quædā mulier.

Quid si iudex appellationis appellationem porrectam circunduxit & cancellauit, an videatur primam sententiam confirmare? dic quòd sic, vt l.præses.C.quom.& quand.iud.

Iudex appl'onis sequit̄ statuta primi iudicis: ratio quia loco ei' succedit, l.pen.iud.sol.Bal.in opere quod fecit super Inn.fac.Inn. & Host.in c.j.de consue.extr.& in rub.eiusdem tit.

An iudex appellationis possit delegare causam gl.quòd sic, in l. eos.C.de app.& auth.ad hæc.de iudi.Arch.in c.cordi.de app.li.6.

In c.prælatorū.de acc.Inn.q̄rit, pone, iudex cognoscebat de aliqua q̄stione siue via ordinaria seu delegata: modò ꝯtigit q ab ipso fuit appellatū ab interlocutoria: postea iudex ad quē facit citari partes nō habita mētione de appl'one, an teneat̄ ꝯparére. dicit Inn. q non, sed tn̄ tenet̄ excusatorem mittere. Item quærit, quid si aliquis appellauit ab interlocutoria, & iudex ad quē citauit partes, vt veniant ad respondendum super negotio principali, habita tamen mentione de appellatione, an teneatur comparére? & dicit quòd non, nec excusatorem mittere.

In l.si expressim.de app.qđ si iudex dicat simpliciter tātū appellationē n̄ tenere, vel male iudicatū eē. nec bn̄ iudicatū dicat, seu iuste fuisse iudicatū: an prima sn̄ia videat̄ ꝯfirmari? Bart. q nō.do. Ang.dixit q semp sn̄ia lata in cā appellationis, de sui natura habet implicitā ꝯriā: vn̄ si ꝓnūciat appellationē iniustā, eo ipso ꝓnūciat sn̄iā iustā, & ecōuerso, siue sit ꝯdēnatoria siue absolutoria.no. Cy.& Iac.But. in l eos. C.de app vnde ex quo hoc inest tacite de sui natura, expressio eius nil operatur, l.3.de leg.j.Vnde dicit ponderá verba sn̄iæ: aut sonant iniquitatē, vel iniustitiā, vel nullitatē, vel temeritatē, aut verò ita ꝑgnāria, q possunt adaptari ad vtrūq; sensum. Primo casu intelligit̄ prima sn̄ia ꝯfirmari pp implicitā ꝯriā? Exēplū si iudex ꝓnunciat iniustā vel iniquā appellationē, vt dic.l.hæc aūt iniustitia n̄ p' ꝯsiderari nisi intelligam' primā sn̄iam ꝯfirmatā. ita intelligit̄ hæc gl. Secundo casu n̄ intelligitur prima ꝯfirmari, qa ex quo verba sonāt solū nullitatē seu temeritatē appellationis, nō intelligit̄ vllo mō iudex ad primā sn̄iā se referre, sed tm̄ ad ipsius sn̄iæ valorem. Exēplū si iudex ꝓnunciat appellationē nullā vel frustratoriā: nā verba sonant in nullitatē appellationis, nō in iniustitiā seu iniquitatē sn̄iæ, vt d.l.eos.n̄ ergo vr̄ per hæc verba ꝯfirmare primā sn̄iā, qa interpretatio nō est ꝯgrua, ergo reiiciēda.l.itē veniūt.§.pen.de peti.hære.& sic soluit̄ hæc glo. Tertio casu idē est vt nō intelligat̄ sn̄ia ꝯfirmata: qa qn̄ verba sūt apta ad plures sensus, trahunt̄ ad sensum iustū: n̄ ē m est credēdū iniustū facere voluisse, sed si sn̄ia esset ꝯfirmata, verba iudicis traherentur ad iniquū. hoc no.Io.An.in c.cōfirmat. de elec.lib.6.in gl.fi. magna exemplū huius est si iudex ꝓnūciat appellationē nō tenere: nā hoc verbum habet duplex significatū q nō teneat qa frustratoria, & quia iniqua: ideo non intelligo primā confirmari.

Appellatio est huius naturę seu essentiæ q extenditur ad grauamina, quæ postea subsecuta sunt. ita Abbas in c.ex parte.de testa.

Appellatio generalis non valet, Ab.in c.inter cætera. de appel.

Appellatio sicut tenet à diffinitiua sine expressiōe cāæ ita tenet à præcepto quod habet vim diffinitiuæ, Ioan.An.in c. vt debitus. de app.not.in l.ait prætor.§.permittitur.ff.de mino.

Appellatio non requirit in notorio excessu iudicem. Abb.in c. peruenit, de app.

Appellatio remota in vno cap.de connexis, intelligitur remota ab aliis. Abbas in c.secundo requiris.de app.

Appellatur à rebellione facta ignorante parte. Ab.in c.intimasti.de appel.

Appellans ab interlocutoria per dolum, non est amplius citandus ad diffinitiuam. Inn.in c.ad petitionem.de accusa.

An possit appellari ab oneribus & muneribus ecclesiasticis sicut à ciuilibus? Inn.in c.proposuit.de conces.præb.

Appellatio nō valet nisi petantur apostoli, In.in c.cordi.de ap.

Appellatio an extinguat primā sn̄iā, gl.j.ff.ad Turpil.& ibi Bart. & gl.in l.furti.de his q not.inf.& l.j.de re iu.q tenēt q vere extinguit̄.gl.in l.tale pactū.§.q ꝓuocauit.de pac. & ibi Bal.tenēt q suspendat sn̄iam.Bal.in d.l.furti.sic dicit: aut est lex quæ aliquid nouat, & valet nouatio.ita loquit̄ l.q à latronib.de testa.cū simi. & hic aut est nouatio hominis, & tūc aut erat tale qđ n̄ impediebat pendētiā principalis cāæ, & illud n̄ ĩpedit pēdēs appellatio.l.post quā.§.imperator.ff.vt leg.no.ca. aut erat qđ impediebat̄ p primā ĩstātiā: & tūc dic q pēdēte appl'one n̄ fit nouatio.l.chirographis. de admi.tu.Aduerte tn̄ q instātia criminalis nō facit in reb. aucupia.si alienat vitiū litigiosi.l.abstinē.de ĩ ĩteg.res.min.sed alienatā demū p sn̄iā subsequētē reuocāt̄.Inn.ĩ c.cū M.Fer.de cōsti.Bald.

An & quando appellatio episcopi prosit clero & populo. Inn. in c.dilectus fil ius.de app.

Nota quòd sententia fauorabilis non adeo rescinditur per appellationem, q ex ipsa appellatione omne grauamen tollatur, videlicet quia non tollitur ius præsumptionis pro ipsa sententia ad hoc allegat Bal.glo.in l.si dolo acciderit. de dolo.quæ incipit sed nonne, vt quia prætor fauet libertati, vnde plus est grauatus quàm primus.

Nota q sicut sententia excōmunicationis non suspenditur per appellationem, sic nec sententia absolutionis ab excommunicatione. Inn.in c.abbate.de resери.

In c.dilecto.extr.de exce.dicit I. A.in nouella, vbi refert q Hostiensis dixit, q illa regula appl'one pēdēte, respicit ēt partē, ne videlicet

delicet aliquid innouetur in cā in ꝑiudiciū aduersarij ad minus violenter. nec mirū dicit ipse, q̄a etiam nulla lite ꝑpendē. nō datur licentia parti intrandi possessionem quā tenet pars alia, vel circa illam inferendi aliquam violētiā, imò per ius prohibetur, vt l. si qs in tantam. C. vnde vi. & xvj. q. vj. c. j. & l. extat. quod met. caus.

An appellatiōe pēdēte possit peti restitutio in integrū. Bal. ponit in l. Labeo. C. quō & quā. iud. in gl. in l. in rem. C. si adu. rem iu.

In c. olim inter extr. de resti. spo. Io. An. q̄rit, aliquis appellauit, post appellationē fuit excōicatus: iste incepit obseruare Istā excōicationem, q̄a dubitabat an ꝑ talem obseruantiam intelligatur renunciasse appellationi? dic quòd non secundum Inn. & Host.

Appellans ante sententiā latam, si offert se velle probare causam propter quam appellat esse veram, quicquid fit post appellationem non valet. Inn. in c. Romana. de appel.

Appellans non solum appellationem prosequi, sed etiam excipere potest ex ea. Inn. in c. dilecto. de app.

Appellari nō p̄t à pœna īposita à iure. Abb. in c. ad nr̄am. de ap.

Appellari p̄t ab assignatiōe loci nō tuti. Ab. in c. ex parte. de ap.

Appellari non potest etiam secundum leges vbi beneficium iuris denegatur. Abb. in c. super eo. de app.

Appellatione facta ad papam, non solum principale sed etiam accessoriū ad sedē apostolicā deuoluitur. Abb. in c. dilecto. de ap.

Appellationi magis quam sententiæ statur, Abb. in d. c. dilecto.

Appellans ante sententiam si post sententiam iterum appellet, ex eadē cā nō videtur renūciasse appellatiōi. Inn. in dic. c. dilecto.

Appellatio propriè est ea, quæ fit in iudicio: prouocatio quæ fit extra iudicium, Inn. in c. cum sicut. de app.

Appellari potest non solum ex causa probabili, sed etiam ex dubia. Inn. in c. sacro. & c. cessante. de app.

Appellari non potest ab excommunicatione nec ab absolutione. Inn. in c. per tuas. de sen. excom.

Appellās ab īterlocutoria vel grauamine, dēt adiicere cām & rōē quare grauatur, nec sufficit dicere: appello q̄a me grauasti: nā idē esset cū rōe, q̄d esse nō debet. l. fi. de off. ꝓc. cæs. sed bn̄ sufficit dicere, appello q̄a me grauasti, cū ꝓbauerim: vel ꝯ me ꝓnūciasti iniquè, vt apparet ex actis cāæ, licet nō multū explicitè, cū implicitè assignatur rō à dicto diuersa. Inn. in c. fi. de ope. no. nunc. fac. Bal. in l. eos. §. q aūt. de app. Ioan. An. in c. pastoralis. de offi. deleg.

Appellatur à multis, & à meris interlocutoriis, tamē appellatio nō iustificatur nisi ꝑ cām allatā, & cā nō iustificatur nisi ꝑ ea. acta nā appellare ab interlocutoria, est appellare à ꝓcessu, q̄a interlocutoria est de ꝓcessu cāę & ꝓcessus nō p̄t impugnari ꝑ cās intrinsecas, q̄ nō sunt inclusæ. & hoc de cāis facti: sed cāæ iuris liquidę sūt per aperturā librorū, de qb⁹ nō loquitur c. appellāti. de appel. in cle. Inn. in d. c. fi. de op. no. nū. si autē appellatur à p̄cepto diffinitiuæ, nō est necessaria appellatio, sed sufficit ꝙ cā allegata sit pn̄s in processu, vel ꝑ errorē omissa, l. ait ꝓtor. §. ꝓmittit. de minor. Ioan. An. in d. cle. appellāti. & iō q appellat à p̄cepto facto in ꝯfessum, potest in cā appellationis ꝓbare errorē, vt l. creditor. §. iussus. de appellationibus q̄d non posset nisi audiatur ex eisdē actis cū habeat effectū diffinitiuæ. prima diffinitiua differt. q̄d no. sed ipse iudex q est interlocutus p̄t ex nouis actis reuocare sentētiā interlocutoriā ꝯrio imperio. l. quod iussit. de re iud. Idē in superiori eius adito, non per viam appellationis, sed per viam querelæ & officium iudicis. l. arbitro. §. quosdam. qui satisdat. cog. quod not. Bald.

An is qui non appellauit ab interlocutoria, appellans à diffinitiua possit refricare in illa illud, super quo fuit interlocu. Inn. in ca. quod ad consultationem. de sent. & re iud.

Appellari potest à nimia moderatione dilationum non ideo quia in prima vice misit peremptorium. Inn. in c. j. de dila.

Appellari non potest ab arbitrio eius ad quem recursum fuit, vt cognosceret vt bonus vir, Inn. in c. præsenti. de rescr.

Appellatio extra iudiciū nō imponit silentium ius habēti, nec cassat actum legitimè factum. Innoc. in capit. cum vobis. de elect.

Appellatio in vno articulo an īpediat ī alio. Inn. ī d. c. cū vobis.

Appellat̄ à sn̄ia interlocutoria lata in possessorio: vn̄ licet ī possessorio nō appelletur à diffinitiua, appellatur tn̄ à grauamine: vt si iudex forte nō vult recipere probationes. Inn. in c. significauit. de testi. & l. si ex causa. §. nunc videndū. de mino. & sic ab interlocutoria lata in possessorio appellatur. Bar. vide Bal. in l. 2. de ap. reci. & l. creditor. §. iussus. de ap.

Appellat⁹, hoc est ille q obtinuit sn̄iam ꝓ se, negat eā latā, perdit oē emolumentū, q̄d ex ea esset habitur⁹. de quo Inn. in c. ꝑpetuus. de fi. instr. Bal. in l. j. vt lit. pen. & l. ij. de erro. aduo. instrumētū verò appellatiōis semꝑ debet ꝓduci: aliter eīn nō p̄t introduci appellatio. idē dico in simili si qs denegat instrumētū vel scripturā facientē ꝓ eo, ꝑdit oē id q̄d ex eo posset ꝯsequi, & q̄d aduersarius suus vellet ꝙ ꝑderet. l. j. de his q̄ in te. del. ꝑ Bal. vide q̄d not. Cōpo. in c. bonæ. de elec. in ver. ꝓsumit. & c. cum dilecti. in fi. eod. tit. & etiam in c. sup literis. de rescr. in gl. j. §. itē pone, quod no. Archi. in c. Romana. §. si vero vocatus. de ap. lib. vj. in j. gl. & Bal. in l. qui ad ciuilia. C. de ap. & l. fi. de fideiuss. & l. iudices. de iud. & gl. in clem. sæpe. de verbo. sig. Dyn. in c. indultum. de regul. iur. Quid si interrogatus dicat nescio aut dubito, & sic non negat.

Appellatio an impediat officium executoris gratiarum. Inn. in c. statutum. de elec.

Sicut appellari potest à iudice si grauat, sic ab auditore si grauat quia inter hæc non est differentia quantum ad hoc Inn. in c. dilectus. de maio. & obe.

Appellari p̄t à iuramento delato à iudice, & à taxatione expēsarū Inn. in c. super eo. q̄d me. cau. & ad hoc allegat̄ ꝙ ab iniqua taxatione dānorū & interesse, nō dico à tota taxatiōe, q̄a est executio primæ. ar. not. in l. si cū excep. §. hoc autē. ff. q̄d me. cau. & dicit Inn. ꝙ iudex q errauit in mala taxatione, poterit illū errorē reuocare Bal. sed de iure ciuili vr̄ ꝙ ab ista taxatione nō possit appellari: q̄a ista taxatio est executio, & decl̄atio executionis expensarū, vt l. terminato. de fru. & lit. expē. sed sicut nō licet appellare lapsis decem dieb. à sententia cōseruationis, ita nec à taxatione, quę est executio primæ. ita sentit gl. in simili in dic. l. si cum except. §. hæc autem. Item est alia ratio, q̄a ab executione nō appellat̄, nisi excedatur modus, l. ab executione. quo. ap. nō reci. & tunc appellatur ab excessu, licet non ab executione ipsa in totū: quia certū est ꝙ in totū nō excedit̄ mod⁹, cū aliqua taxatio necessaria sit, & iusta, licet non tanta. & ita exempla, quando dr̄ modus excedi. Et mod⁹ dr̄ excedi tempore, vt si ante tempus exequitur. Item exceditur, quia debet fieri missio in possessionē modicæ rei, & fit in possessionē magnæ rei. Item exceditur modus loco & cā, sicut & plus dr̄ quatuor modis. Item cum sit interlocutoria, n̄ ꝓcedit gl. sed certè si debet taxare in quinq;, & taxat in decē, an excedat modū in re, idest in quantitate. Item falsum est ꝙ taxatio expēsarum sit interlocutoria: quia aliud est sententia, aliud taxatio expensarum. appellatur ergo à grauamine quando excedit metas rationis in exequendo, non vt à sententia, vt c. nouit. de ap.

Appellatione interposita quicquid dictum est in sententia reuocatur, Inn. in c. à nobis. de excep.

Appellationi interpositæ facilius renūciatur quàm appellationi fiendæ, Inn. in c. quod ad consultationem. de sen. & re iu.

Appellari nō p̄t ab insta. grauamine, nec à grauatione iudicis. Inno. in c. inter cæteras. de ap. alleg. c. pastoralis. sed vr̄ ꝙ a cōminatione non possit: q̄a nō habet vim interlocutoriæ vel sentētiæ diffinitiuæ, vt l. fi. C. cōm. vel epi. itē quia non est grauamē, sed ordinatur ad grauamē de futuro. Solue quia aut cōminatio iudicis infert iustū metū facti, & p̄t appellari. nam à factis ante factū appellatur, q̄a post factū, vt post torturā & ossa fracta serò appellatur, l. si qs. C. de appe. aut nō infert iustū metū, & non p̄t appellari. hoc verum sm̄ leges, sed sm̄ canones vr̄ secus in hoc ij. dicto Ion. qui dicit hic ꝙ appellatur à cōminatione iudicis. fac. l. non distinguemus. §. cum quidā. de arbi. & l. j. C. de offi. præf. vr. & l. nec quicquā §. plane. de offi. procon. & leg. adde quòd minæ ferentes faciunt iustum metum, l. j. C. si quacunque præd. po. & l. licet. de arbit.

Appellati interest eligere auditorium papæ, non appellantis. Inn. in c. si duobus. de ap.

Appellatio quando suspendat processum primi iudicis, & quando non, Inn. in c super eo. alleg. c. meminimus. de ap.

Appellari potest extra iudicium sine expressione causę, vel personæ, Inn. in c. consuluit. de app.

Appellans nō debet recedere à iudicio ante quā iudex deferat vel respuat appellationem. Inno. vbi s. & sic nota ꝙ opponens in iudicio parti exceptionem, non debet recedere antequam iudex admiserit, vel respuerit. quod not.

Appellationem non prosequens in termino dato à iudice. nō videtur deserere si fuit impeditus etiam per inopiam, quia terminus hominis succedit loco termini iuris, l. 4. §. si quis. de re iudic. Inno. in c. ex ratione. de app. Bald. vult quòd impedito per alium currat tempus. sed restituitur, idem si fuit impeditus per inopiam testium.

Appellatione pendente non potest quis denūciari excommunicatus Inn. in c. pastoralis. de app.

Appellatio etiam in absentia iudicis ritè facta eximit appellantem ab eius iurisdictione. Inn. in c. dilectus. de app.

Appellās si corā iudice nō ꝓsequit̄, nec ꝓduxit appl̄lōnē, nec agit tāquā appellās, sed solū agit de nullitate, nō dēt audiri secundū quosdā: licet Inn. teneat ꝯrium in c. dilecto de app. & hoc si appellauit à diffinitiua: secus si ab interlocutoria secundum eum: incidenter verò causa nullitatis venit sub ꝓsecutione appellatiōis

Appellatio generalis debet admitti, Inno. in c. bonæ. de appell. Abb. contra.

Appellare est se submittere protectioni, Inn. in c. ad audientiā. de app. idem Abbas ibi, quòd idem est dicere appello, quod submitto me protectioni talis iudicis.

Appellari

Appellari quando possit à sententia interdicti, & quando non, & quid operetur & prosit, Inn. & in c. ad hæc de ap.

Appellari an possit ab executione, & quibus de causis, Inno. in c. nouit. de ap. & ibi ponit casus qui impediunt effectus sententiæ.

Appellans qui non prosequitur appellationem non potest conqueri de iudice à quo, quod fecerit litem suam: quia deserendo appellationem videtur iuri suo renunciasse. Inn. in c. sæpe. de ap. secus si pendet appellatio, vt no. gl. in l. j. quod quisque iur. Bal. qui dicit ibi quod renuncians appellationi nihilominus potest agere contra iudicem à quo de iniustitia sibi facta, & pro hoc fac. l. cum iurisdictio. de arb. Bal.

Appellatus, hoc est ille qui obtinuit sententiam si ius suum coram ordinario prosequitur, & appellans comparet, & opponit de appellatione, & appellatus neget esse appellatum, vel dicat appellationem desertam esse tunc iudex aditus cognoscet & pronunciabit & stabitur sententiæ super hoc latæ, nisi per eum appelletur. Inn. in c. constitutus. de ap.

Appellatio non debet impedire effectum confirmationis, ex quo ipsa confirmatio præcessit appellationem. Inn. in c. constitutus. de ap.

An appellans possit renunciare appellationi inuito appellato, Cy. & Bal. in l. fi. quan. prouoc. non est ne. & l. per hanc in fi. de tem. ap.

Nota quod si alicui est delegata causa appellationis, an possit cognoscere de nullitate. Bal. in l. j. quan. prouo. non est ne dicit quòd sic.

An ille qui appellat, teneatur scire sententiam à qua appellat? dic quod debet scire, & an scire præsumatur, & an absens præsumatur scire, Bal. in l. j. de temp. app.

An à momentanea possessione possit appellari. Bar. in l. creditor §. iussus. ff. de ap. & l. 2. ff. de ap. reci. Bal. in l. si cleric⁹. de epis. aud. vide de hoc Guil. de Cu. in dic. l. vnic. C. si de mom. pos. fu. ap. Et minor poterit appellare, & in integrum restitui petere, vt ibi per Bal. fac. quod no. ipse in l. 2. C. de epis. aud. & l. consentaneum. C. quom. & quan. iud. & l. post sent. de sen. & int. om. iud. & l. j. de ap. Inn. in c. cum ad sedem. de resti. spo. & ibi gl. ord. ad fi. c. & ibi vide Io. qui expresse dicit quod si creditor per hypothecariam petit sibi pignus restitui, & iudex præcipit debitorem debere restituere, & debitor appellet, quod non auditur: quod videtur satis mirabile. sed puto illud dictum intelligendum quando debitor de plano confitebatur debitum, & sic nulla erat quæstio nisi possessorij, aliter videbatur dictum illud concludere, quod à sententia lata super hypothecaria, quæ solam possessionem aduocat, l. si venditor. in prin. ff. de eui. non possit appellari. quod non videtur posse stare.

An possit appellari à sententia qua pronunciatum est contra arbitramenta. fa. Bar. in l. nemo potest. de leg. j. & c. conquestus. de fer. per Inn.

An pendentia nullitatis operetur id quod sententia appellationis. Inn. in c. cum in iure peritus. ext. de of. del. & c. solet. de sen. exc. Dy. in l. 2. §. seruus. de acqu. pos. l. fi. de ord. cog. Bal. in l. furti. de his qui no. inf. & l. ab executione. quor. ap. non reci.

Nota quod ille qui non appellat videtur consentire, de quo per Bal. in dic. l. ab eo. & qualiter hoc intel. ibi s. Iac. But. & Pe. in aut. hodie. C. de ap. per Bal.

Appellatio interposita à sententia arbitri non est propriè appellatio. Bal. in l. eos. §. vt temere. de ap. Ang. in l. arbitro. qui sa. cog.

Iudex appellationis quando tertius appellat, qualiter pronunciabit, & an tertia persona veniens ex transuerso quæ nunquam appellauit, possit tertiò appellare, & an sententia mandetur executioni in preiudicium vnius, non alterius, & an pronunciabit pro appellante, & an rescindetur in totum sententia etiam contra principalem. de his Inn. in c. cum sup. de re iud.

An in causa appellationis sit necessarius libellus, Inn. in c. cum contingat. de of. del. de quo Bal. in auth. hoc sacramentum. de iura. cal. Arc. in c. 2. de iur. cal. lib. 6.

Ab executione sententiæ licitum est appellare quando exceditur mod⁹ & quando dicatur excedi modus, Host. in c. quod ad consultationem de re iud. & Bal. in l. ab executione. quor. ap. non reci. & etiam ibi ponit qualiter exceditur modus. & quando appellatur ab executione, debet inseri causa in appellatione, vt vbi s. per docto.

Nota quod licet appellatio suspendat pronunciatum, & ea quæ ordinantur ad ipsum, non tamen suspendit litis contestationem, nec ea quæ ordinantur ad ipsam, Bald. in l. ita demum. de proc. Io. in c. fi. de ap. li. 6. Bal. in l. si eam. C. de transac.

A sententia arbitri non appellatur, vide Bal. in l. j. & in l. illa institutio de hære. inst. & Bar. in l. j. à qui. ap. non li. & an possit peti restitutio in integrum, spec. in ti. de resti. in inte. §. sciendum. ver. hoc etiam scias. Bal. in l. vnic. si de mom. pos. fuer. ap. & in rub. de ap. C. & in l. arbitro. qui satis. cog. Bar. in l. nemo. de leg. j.

Nota quod quando causa nullitatis est mixta causæ appellationis, post tempora fatalia non potest appellans prosequi causam nullitatis: quia eisdem fatalib⁹ perit nullitas & iniquitas. Ang. in l. Papinia. §. si filius. de inof. test.

An à sententia syndicatoris possit appellari, Cy. & Bar. in l. nulli C. quor. ap. non reci. Bal. ibi contra Cy.

An si est deserta appellatio, sit deserta nullitas. Bal. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. de pac. in repet.

Si quis promisit stare sententiæ quæcunque esset, Bal. in rep. l. tale pactum. §. qui prouocare. de pac.

An appellatio ab interlocutoria possit iustificari ex noua probatione, & ex allegationibus. Bal. in l. arbitro. qui satis. cog.

Quando pronunciat sententiam exequendam, vel non, an possit appellari, in l. ab executione. quor. ap. non reci. & gl.

An possit appellari à primo & à secundo decre. Bal. contra Bar. in l. ij. C. de epis. aud.

An appellatione pend. possit in integrum restitutio peti, Bal. in l. ab eo. C. quomo. & quan. iud. gl. in l. rem. C. si aduersus rem iud. fac. Bal. in l. j. C. ne lice. in vna re ter. prouoc.

An appellatione pendente ab interlocutoria possit procedi in principali negocio, Bal. in l. arbitro. qui satis. cog.

An interlocutoria possit contrario imperio reuocari in qualibet parte processus, Bal. vbi s.

An dicenti sententiam nullam currant tempora appellandi, Bal. in l. contra maio. C. de inof. test.

Quæ statuta seruabit iudex appellationis, Inn. & Compost. in Rub. de consuet. & c. j. & extr. de feriis. c. conquæstus.

An possit appellari à sententia, qua pronunciatur sententiam exequendam vel non, Bal. in l. ab executione. quor. ap. non rec. dicit quod non. licet gl. contra.

Nota quod d. Ang. in l. arbitro. qui satis. cog. dicit quod si medici adhibiti super cicatrice, vel agri mensores super mensura agrorum, vel obstetrices super ventre inspiciendo, vel notarij super comparatione literarum vel archiatri super valore bonorum, potest appellare pars grauata ad iudicem de principali causa cognoscentem.

Nota quod ab interlocutoria lata super principali appellatur. idem si feratur super incidenti vel emergenti, & trahat secum executionem cum preiudicio vel sine preiudicio causæ principalis ab aliis autem interlocutoriis non appellatur, tamen possunt peti contrario imperio reuocari, quod non est minus quam appellare Bart. in l. arbitro. qui satis. cog. vbi ponit casus in quibus appellatur ab interlocutoriis. de hoc Bal. in l. j. si quis ius dicen. non obt. & l. vbi pactum. de tran. fac. quod no. Bal. in l. an. quo. ap. non reci.

An falsa demonstratio vitiet appellationem. Bal. in l. etiam. C. de fal. cau. adiec. leg. puta appello à tali sententia lata tali die, & erat lata alia die.

An eadem sint fatalia appellationis & nullitatis. Bal. in l. qui testamento. de excu. tut.

a ¶De restitutione in integrum[a]. Rubrica.

IN præcedenti titulo de vno modo, quo sententia valida subleuatur, s. de appellatione, prælibauimus: & quoniam per in integrum restitutionem similiter subleuatur, vt diximus s. de sententia, §. quoniam. s. [b] ideo de hac materia vtile visum est aliqua pertractare. Et licet de hac materia satis j. in trac. lib. super hoc eodem titulo dixerimus, hîc tamen aliqua in supplementum adiiciamus, dicentes: quid sit in integrum restitutio: quis, & quando potest eam petere: & qualiter: & intra quod tempus: & quis possit eam concedere: quis sit eius effectus[c].

ADDITIONES.

a ¶Practici autores neglexerunt hanc rubricam. Ex antiquioribus sol⁹ Tan. illam posuit: & est vltima in opere Rof. de of. iud. quo restitutio datur minori. Io. de Deo Cauil. rub. penul. per totum, & aliquid li. 4. rub. j. in li. Iudicum parte j. rubrica antep. & parte ij. rubr. vltima, & parte 3. in sex vltimis rubricis. ¶Aegi. solùm vnam formam libelli posuit c. 22. Io. And.

b Quoniam. s. ¶vltimus §. est. Io. And.

c Effectus. ¶Omnia ista membra fuerunt Tan. vbi s. Host. ponit xij. membra in Summa e. ti. Est sciendum, quod M. de Fa. de hoc fecit vnum tractatum in modum summæ, qui incipit quæri & dubitari consueuit. de quo j. fiet mentio. Io. And.

¶Quid sit in integrum restitutio.

1. §. Est autem in integrum restitutio, prioris status, vel iuris, vel audientiæ redintegratio, vt 2. q. 3. §. notandum. in fi. ext. de in integ. restit. ex literis. C. de sent. pas. l. j.

SVMMARIVM.

1 *Minor xxv. annis si lædatur, qualiter sit restituendus.*
2 *Ecclesia læsa, vel grauata, debet prælato interueniente in integrum restitui.*
3 *Minoribus subueniendum est, si ex causa iudicati eorum bona capta sunt, vel distracta.*
4 *Is, qui veniam ætatis impetrauit, non est super his, quæ postea facit, restituendus.*
5 *Restitutio non datur bis super eodem, nisi noua defensio prætendatur.*
Restitutio in integrum dicitur beneficium personale.
6 *Defensio noua in causa restitutionis quæ dicatur.*
7 *Restitutio an detur contra res bis iudicatas.*
8 *Restitutionis auxilium in executionibus pœnarum non debet esse paratum.*
9 *Restitutio denegari potest propter mendacium.*
10 *Iuramentum semper est seruandum, nisi seruatum vergat in animæ detrimentum.*

11 *Probare volens se minorem, quæ debeat instrumenta proferre.*
12 *Sententia & sacramentum paribus passibus ambulare dicuntur.*
13 *Arare in boue & asino, qualiter intelligatur.*
14 *Beneficium restitutionis in integrum dicitur ius singulare, & ideo faciliùs repellitur quis ab eo, quàm à iure communi.*
15 *Matri minori xxv. annis non petenti filio tutorem, qualiter sit succurrendum.*
16 *Cessante causa cessat effectus.*
17 *Priuilegiatus an, & qualiter contra priuilegiatum restituatur.*
18 *Minor in seruum suum perperam manumissum non est fauore libertatis restituendus.*
19 *Respublica quo iure seruetur illæsa.*
20 *Commune alicuius castri, quod læsum est, an, & quomodo debeat restitui.*
Restitutio dicitur contra ius commune: quia rescindit præscriptiones.
Castrum & ciuias in multis differunt.
21 *Prælati & potestates debent ecclesiam & vniuersitatem defendere.*
22 *Prælatus non potest alienare sine consensu capituli.*
Prælati fungi dicuntur vice tutorum, vel curatorum.
23 *Restitutione à principe aduersus delictũ petita, an constitui debeat procurator*
24 *Præscriptiones longi temporis non currunt minori, sed ipso iure seruatur illæsus.*
25 *Ecclesia an restituatur contra præscriptionem.*
26 *Tempus datum ad proponendam exceptionem non numeratæ pecuniæ, non debere currere minori, qualiter intelligatur.*
27 *Minor quare in contractibus non seruetur illæsus, sicut & in præscriptionibus.*
28 *Præscriptio vnius anni, quæ currit ei, qui non accipit inuestituram feudi, vt repellatur, post annum, an currat pupillo.*
29 *Ecclesia quibus temporibus, & à quibus seruari debeat illæsa.*
30 *Temporales præscriptiones in tribus casibus contra minores currunt: & an ad appellationem omissam restituantur.*
31 *Maior xxv. annis, læsus in iudicio, vel extra, dolo, vel metu, &c. qualiter sit restituendus.*
32 *Sententia contra maiorem absentem lata, multipliciter est consideranda.*
33 *Conuentus in iudicio, lite contestata si eligatur in Potestatem, & detur ei licentia eũdi ad potestariam, demum in media via citatur, nec venit, propter quod condemnatur, an veniat restituendus.*
34 *Restitutio diuersis modis alicui deberi potest.*
35 *Læsione probata danda est restitutio.*
36 *Ecclesia, vel minor, an possit errore non probato contra confessionem suam restitui.*
37 *Beneficium restitutionis non est pro modica læsione largiendum.*
38 *Minor, contra quem restitui dicatur, vel non restitui.*
39 *Restitutio in integrum diuersimodè petitur.*
40 *Diffinitiua sententia super restitutione danda, vel deneganda, non est ante litis contestationem danda.*
41 *Restitutionem in integrum petere quis possit, & quando.*

¶Quis possit in integrum restitutionem petere, & quando.

2.§. Quis autem, & quando possit in integrum restitutionem petere, videamus: & quid de minore xxv.
a annis[a], Super omnibus, quæ in minori gessit ætate, si enormiter
læsus sit ob sui facilitatem, vel aduersarij calliditatẽ: & hoc siue in
faciẽdo, siue in omittẽdo, & siue in lucro captãdo, siue in damno
vitando, restituitur, vt ff. de min. quòd si minor. §. non semper. &
1 l. non omnia. & l. ait prætor. §. fi. ext. eodem, constitutus. ¶†Nam
& si præsente curatore confessus est in iure, restituitur contra cõ
fessionem, vt possit negare. Si verò sine tutore agat, vel confitea
tur, ipso iure seruatur illæsus, vt ff. de mino. si ex causa iudicati. §.
nunc videndum. ff. de confes. certum. §. pen. ext. de rebus eccl. nõ
alie. ad nostrã. de hoc ĩ. ver. illud quoque. ¶Item si omisit instru-
mentum, vel allegationem, vel exceptionem, vel probationem
sibi necessariam, restituitur ad allegandũ, vel ad ꝓponẽdũ, vł ad ꝓ
bãdũ: & eo ipso, ꝙ omisit, ꝓbatur læsus, ext. eodẽ, c. auditis. in fi. &.
c. suscitata. & c. coram. & ff. de mino. l. minor autem. §. j. & l. minor
annis xxv. omissa. ¶Vel si compromisit, nec hoc sibi expediebat,
b vt eodem ti. si minor. §. minores[b]. & l. si iudex. ¶ Vel si omisit ali-
quam exceptionem, quam non proposuit intra terminum sibi
statutum, ext. de exce. pastoralis. ¶Item si detulit, vel remisit iura
mentum, ff. de iureiur. nam & postea. §. si minor. ¶Item restituit̃
in positionibus, C. si aduers. transac. l. j. & 2. ¶Item restituitur con
tra sententiam in eum latam, tutore, seu curatore interueniente,
2 vt C. si tutor, vel cura. interuen. l. 2. C. si aduer. rem iud. l. j. ¶ †Idẽ ĩ
ecclesia, prælato interueniente, xvj. q. 6. si episcopum. ¶Item cõ-
tra acceptilationem à se factam: & ꝯtra electionẽ, quia potuit me
lius eligere, &c. per licitationem potuit rem suam meliùs vende-
re, ff. de mino. prætor. §. pen. & l. ait prætor. §. sed hodie. & l. si sine.
§. quæsitum. & l. si in emptione. ¶Itẽ subuenitur ei, si se in nego-
tiis immiscuit alicuius, vel saltem necesse habeat domino nego-
tiorum cedere beneficium restitutionis, ff. e. quòd si minor. ¶Itẽ
subuenitur ei, si quasi contumax ad iudicium non venit, culpa in
teruenientе, ff. e. minor. ex l. si ex causa. Secus, si ex dolo: quod dic
3 vt in Summa domini mei eo. ti. §. pen. ver. sed nunquid. ¶†Item
subuenitur ei, & fideiussoribus suis, si defensor alterius extitit, ff. đ
cur. minor. xxv. annorum. ¶Item subuenitur ei, si ex causa iudica-
ti bona eius capta & distracta sint, si grande eius damnum sit, ff. de
mino. l. si ex causa iudicati. ¶Item subuenitur ei propter preuari-
cationem aduocati, vt C. de aduoc. diuers. iudicat. l. j. ff. de minor.
l. minor autem. §. minor autem. ff. de confess. certum. §. penultim.
¶Item subuenitur ei, si passus est se à malo, vel paupere homine
c arrogari: secus si maior[c] se vendi permisit ad prætium participan-
d dum[d], ff. de minor. denique. §. si quis. & l. si ex causa. §. Papinianus.
¶Item subuenitur ei in obligatione amissa, ff. e. minor autem. §. j.
& l. minor annis 25. Et generaliter, siue per pactum suum, siue per
tutorem, vel curatorem capiatur, vel lædatur, semper restituitur.
¶Cæterùm si vsus est iure communi, nequaquam restituitur, li-
cet ex pòst facto res incipiat esse damnosa, vt C. de restit. in integ.
l. fi. Sed & si iurauit non petere in integrum restitutionem, & est
pubes, non restituitur, quamuis sit deceptus, vt C. si aduer. vendit.
e auth. sacramenta. 22. q. v. pueri[e]. ¶Item propter suum delictum
non restituitur, vt C. si aduer. delict. l. j. ff. de minor. auxilium. §. in
delictis. ¶Item seruus non restituitur, nisi ei fideicommissaria li-
bertas debeatur, ff. de mino. l. 3. §. fi. & l. 4. & v. ¶Item non subue-
nitur minori ex contractu paterno, etiam si mortuo patre temp⁹
solutionis incidat in tempus minoris, ff. eodem, AEmilius. ff. de
his, quib. vt indig. l. post legatum. ff. ex quibus causis in possess. ea.
4 §. apud. de iure fisc. fiscus. ¶†Item is, qui veniam ætatis impetrauit

ADDITIONES.

a Annis. ¶Vt dixit Azo in Summa huius tituli in principio, hoc tẽ
pus computatur de momento in momentum: & est tex. ff. e. tit. l.
j. §. minorẽ. & dies bissextilis de medio tollitur ibi recipit auctor
inde exempla sequentia concedendæ & denegandæ restitutio-
nis, vsque ad ver. sed quam. dicens, quorum aliqua Io. de Deo. po
suerat, vbi s̃. post Tan. Io. And.
b Minores. ¶Vt ibi no. hoc ipso, quòd appellari non potest, appa-
ret grauamen. Vnde Mar. de Fa. vbi s̃. dicebat certos casus, ex qui-
bus ecclesia, vel minor ipso facto probant læsionem: alleg. prædi
cto §. & C. de arbit. l. j. Alius casus, secundum eum, est in mutuo: ĩ
quo aduersarius probare debet, in ipsorum vtilitatem pecuniam
esse versam, C. si aduer. cre. l. j. C. de sacrosan. eccl. auth. hoc ius ca
nonizata x. q. 2. & ext. de fideius. c. pe. Terti⁹, si fideiubebat minor,
vel ecclesia, ff. de mino. l. ait prætor, §. si solùm xj. q. j. te quidem. ex
tr. de fideius. c. j. ff. qui satis. cog. l. de die. §. j. nisi fideiuberet in rem
suam, putà pro procuratore suo, vt ibi faciunt præ. pro Gui. de Su
za. qui addit casum. in l. j. C. si tut. vel cur. de minore volente resti-
tui, quia hæreditatem adiuit, vel se immiscuit, qui non tenetur læ
sionem probare: quia læsio apparet ex aditione, vel mistione. ex-
pedit enim sibi, sumptibus & litibus non vexari, ff. de mino. l. mi-
norib. xxv. ꝑ quam l. dicit Alex. in l. j. C. si vt se ab hære. abst. mino
rem. qui adiuit restitui, etiam si per aditionem nil de bonis suis di
minuatur. item alleg. Gui. ff. man. si hæreditatem, ff. ad Treb. quia
poterat. Dicit autem, quòd aliqui contrà, & malè Hoc contrariũ
tenet Cy. secutus Iac. de Aret. quod vide plenè super auth. si oẽs.
C. si vt se ab hęre. absti. allegant isti pro se, ff. de mino. verum. §. itẽ
non restituetur. & §. si locupleti. vbi dicunt expressum: item præ.
auth. si omnes. ad quid enim vocarentur creditores, dum vult ab
stinere, si sine probatione id posset. Sed responderi potest id fie-
ri, ne res dissipentur, vel baratentur. Habet ergo minor: secũdum
eos, probare hæreditatem damnosam: alleg. no. C. de rest. in inte.
in fi. Ratio, quia adeundo contrahit: & sic debet probare læsionẽ
sicut in contractu. Ad l. minoribus. respondent, ꝙ non vexatur, si
hæreditas est opulenta: & si dicas, vexabitur in corpore, respon-
dent, litiget per procuratorem, vel actorem. hæc nõ est mihi suf-
ficiens responsio per dec. querelam. de proc. Io. And.
c Si maior. ¶Supple xx. annorum. Io. And.
d Participandum. ¶Supple, & participauit: requiritur & secundum
quòd emens ignorauerit illum liberum: & quartò, quòd ipse sci-
uerit, quòd liber erat: hoc videas ff. de lib. causa, l. liberis. Instit. de
iure perso. §. pe. gl. Quolibet autem illorum quatuor deficiente,
de iure communi in libertate prouocat: his concurrentibus ser-
uus est iure ciuili, vt ibi in tex. nec restituitur, licet minor xxv. an.
vt ibi gl. ne tanta solennitas vitietur: & quia mutauit statum. & vi
de, quod dicam ĩ. de na. ex lib. ven. super verbo, sciendum. Ioann.
And.
e Pueri. ¶Si iurasset non venire ꝯ contractum de iure, vel de facto
an læsus enormiter, restitutionem petere possit, vide quod dixi
post Dy. de emp. & ven. c. penult. super vlt. gl. quod posuit etiam
Cy. in l. 2. de rescin. ven. sub 6. q. Io. And.

uit,non restituitur super his,quæ postea facit,C.de his,qui ve.æ-
a tat.impe.l.j.[a] ¶Item propter priuilegium & reuerentiam non da
tur restitutio filiis,vel libertis ꝯ parētes,vel patronis vtriusque se-
xus,C.qui,& aduer.quos in inte.rest.non post.l.ij.in fi.Quia si fili-
us succedit minori,qui poterit restitui ꝯ patrem ipsius filii?Resp.
dicit Albe. Pap. quod iure hæreditario poterit petere restitutio-
nem contra patrem:argumen.ff.de inoffi.test.filius.§.fin.& de ad-
5 opt.l.si pater. ij. †¶Item super eodem non dabitur bis restitutio,
nisi noua defensio prætendatur,C.si sæpius in integ. restitut. po-
stul.l.fi.ff.de mino.minor autem,§.j.extrà eodem,cap.fin.tunc ve
rò sic.Et est ratio:quia in integrum restitutio personale benefici-
um est,& in personali actiōe,si egi vna causa expressa,possum po
stea petere,vt C.de petit.hæred.l.hæreditas materteræ.ff.de exce.
b rei iudi.cùm quæritur.extrà de re iudi.abbate sanè.§.sed ad hoc[b].
¶Item si semel est denegatum,nec sit appellatum,non datur,nisi
ad appellandum,nisi nouæ defensiones adsint,vt C.si sæpius in in
teg.restitu.postul.l.j.extrà eodem.cap.fin. Vbi autem datur resti-
tutio ad appellationem,non cassantur acta priùs habita:sec⁹ si det
contra sententiam,argum.extrà eodem,cap.fin.secundum Vinc.
Sed non videtur, quòd in præd.cap. sit necessaria ecclesiæ restitu-
tio ad appellandum.nam censetur iure minoris,vt eod.titul. cap.
j.Minor autem seruatur ipso iure illæsus in omnibus præscriptio
nibus,nisi in præscriptione xxx.annorum,vel xl.annorum, vt C.
in qui.cau.in integ.restit.non est necess.l.fin. Ergo ipso iure serua
tur illæsa in tempore, quod datur ad appellandum, quod est tan-
c tùm decem dierum.Dic ergo,vt infrà eodem §.ver. hoc autem[c].
6 ¶† Sed quam vocas nouam defensionem[d]?Respon.pone:eccle
d sia emit fundum à non domino bona fide:quem fundum domi-
nus vendicabat à procuratore per ecclesiam constituto: lata sen-
tentia contra ecclesiam,quia omisit exceptionem præscriptionis
ecclesia petiit restitui contra ecclesiam: denegata fuit restitutio,
quia dixit iudex.quòd ecclesia ageret contra procuratorem ad in
teresse,per l.C.de iudic.properandum.in fi.ff.de tribut.procurato
ris.nunc iteratò ecclesia petit restitutionem : certè neganda est,
præterquàm ad appellandum,nisi nouis defensionibus sit muni-
ta,vt s̄. Noua autem defensio potest esse,si cùm prima fuit petita
restitutio,procurator erat soluendo: pendente verò iudicio fac-
tus est non soluendo,& in hac noua,ecclesia audietur, ff.de min.
cùm mandato.§.fin autem.& l.cùm minor. §.j. Vel si minor egit
tutore, vel curatore auctore, periit instantia iudicii lapsu trien-
nii:petiit minor restitui:sed quia tutor, vel curator est soluendo,
denegatur ei:postea tutor,vel curator desiit esse soluendo: certè
ex hac noua causa dabitur restitutio,vt in præ.l.properandum.in
fine. Vel sic minor à suo debitore accepit mulierem intercedem-
tem animo nouādi,quæ postmodum vtitur beneficio:vel minor
petit restitui contra illud beneficium, & denegatur ei restitutio,
quia debitor erat soluendo,sed pòst desiit esse soluēdo : certè ex
hac noua causa dabitur est restitutio contra beneficium Velleia-
num,ff.de minorib. si apud.¶Sed nunquid contra res bis iudica-
7 tas datur restitutio?Dic,vt s̄.ti.prox.§.quoties.¶†Sed pone[e]: ec
e clesia litigat cum aliquo super beneficio agente,quæ poterat illi
crimina,vel defectus opponere,sed exclusa est per terminum pe
remptorium datum ad omnes exceptiones proponendas:quæri
tur,an sit ad hoc restituenda?Et videtur,quòd sic,extra. de in inte
grum rest.coram.nam &restituitur ad exceptiones omissas,vt su
prà.Item interest ecclesię,nō habere socium criminosum,exem-
plo minoris,qui restituitur,si damnosam societatem coierit.ff.de
minor.in causæ.ij.§.j.quia ecclesia iure minoris fungitur,extra.eo
dem cap. j. nam & absenti causa reipublicæ lapsu temporis ab ac-
cusatione excluso,subuenitur,vt accusare possit,ff.ex quibus cau
sis maio.si qua militi.& ei,qui vltra tempus debitum non potuit,
furore,vel ætate obstante,accusare, vt extr. qui ma.accu.possunt,
cùm in tua.Dic contrà.quòd minor, vel ecclesia, non restituitur
8 ad crimina in modum exceptionis proponenda:& sic obtinuit.†
nam in executionibus pœnarum non est paratum auxilium resti
tutionis,vt in præ. l.auxilium. Esset enim magna executio pœnæ
contra eum, qui propter crimen, etiam in modum exceptionis
probatum,à beneficio repelleretur:quia fieret infamis,saltem in
famia facti,& ineligibilis,C.de dig.l.ij.lib.xij.extrà de exces.præla.
inter dilectos.extrà de elect.super eo.Nec obst.præd.cap.coram.
quia ibi fit restitutio ad priuilegia exhibenda, & non ad crimina
probanda.& hoc ideo:nam ibi ecclesię nihil de suo iure non pro
ponendo deperiret,nec illi aliquid accresceret proponendo: qui
bus casibus tantùm minori datur restitutio,ff.eodem,non omnia
& etiam maior,ff.ex quibus causis ma.l.& si verè.&l.fin.Item per
hoc patet,quòd præ.l.in causæ.non obstat:quia recipiendo hunc
socium beneficiandum, nil incommodi pecuniari sentit: de quo
interesse iura curauerūt:non autem de publico interesse, de quo
dicitur,quòd publicæ vtilitatis est,ne crimina remaneant impuni
ta,extrà de sentent.excommunica.vt famæ.ff.ad l.Aquil. ita vul-
neratus.vt patet in præ.l.auxilium.& l. non omnia.Item non ob-
stat.l.si qua.& decre.cùm in tua.quia ibi non datur restitutio:imò
tempus ad accusandum,cùm sit vtile,ipso iure non currit.ff.de a-
9 dul.l.si maritus.in principio.¶†Item denegatur restitutio prop-
ter mendacium,si,cùm contraxit, mentitus est se esse maiorem,
C.si minor se maior.dix.l.j.ij.& iij.Sed nunquid & contra hoc da-
f bitur ei restitutio? Respondeo[f], non videtur: quia volenti dolus
non infertur,C.de transact.cùm donationis.Sed nec aduersarius
hoc potest dicere,cū ipse sciuit,&decepit,C.si mi.se maio.dix.l.iij.
in fi.vnde dol⁹ cū dolo,&c.de lib.cau.si filiū tuū liberū.ff.de min.
g verum.§.fi.ff.de dolo,si duo.secundū Alb.Papi.Tu dic breuiter[g],
quòd si

ADDITIONES.

a L.j.¶Saluo,quod dicitur eod.ti.l.pen.de alienationibus & hypo
thecis immobilium,in quibus requiritur decretū, in quibus cen-
setur minor, vt est : licet veniam ætatis habuerit, quæ non datur
maioribus.,nisi maiorib.xx.annis,vt ibi in l.ij. & facit hoc ad vlti-
mum membrum quæstionis Iaco.de Bel.quæ incipit.l.Perusina.
quòd si per statutum validantur confessiones & contractus facti
per maiorem xx. minorem xxv. & talis contraxit, & est læsus cir-
ca prædicta,quòd restitui debeat,ne plus habeat statutum,quàm
venia ætatis. In contrarium videtur casus in auth. si captiui.C.de
episco.& cler.sicut minor ætas.limitata per illam legem:facit eti
am super immobilibus valere cōtractus:sic facit ætas limitata per
statutum:&hoc in quæstione præ.tenet ipse Iacob.dicens contra
ria loqui,cùm lex ætatem limitat,sed gesta non validat.Io. Andr.
b Hoc.¶libro vj.Ioan.An.qui loquitur in restitutione petita & ob
tenta:& primo casu restitutionis concessio habet vim interlocu-
toriæ:secundo diffinitiuę.Bald.
c Autem.¶Et ibi dabo remissiones.
d Defensionem.¶De hoc dixi extrà eod.cap.vltim.in vlt.quæst.Io
an.Andr.
e Sed pone.¶Iste ver.quasi ad literam fuit Compo. de elect. quod
sicut.quem huc remittendo decisè ibi posuit in vlt.col. versi.sed
quid dices.& continuabatur ad ver.ibi prę.quem posuit auctor s̄.
de excep.§.dicto.ver.sed pone,datus.Ioan.An.
f Respond.¶Reuerentia eius salua,non apertè locutus est auctor.
Primum enim arg.non intelligo,nisi cùm diceretur dolus aduer-
sarii interuenisse:&tunc secundum recidit in idem:& sic remanet
quæstio, quando ex vtraque parte interuenit dolus. vides, quòd
Alb.Papi.tenet dolum dolo compensari.& refert Homobo. Lan
fre.dixisse,quòd beatus,qui tenebit:vt in pari causa melior sit con
ditio possidentis:habemus regulam,in pari.li.vj.vbi concor.idem
Simon in l.iij.in fin.C.si minor:quod intelligit ita, quòd cesset ab
vtraque parte petitio:satis vr̄,vt recitat Cyn.in l.præd.q.j.Petrum
bene dixisse: qui vult restitutionem procedere: facta enim com-
pensatione ad dolum,perinde est ac si nullus dolus interuenisset:
& sic stat firma petitio.quod placet etiam Inn. vt scripsi de adul.c.
pe.sup gl.pe.ibi,verbi gratia.& secūdum terminos ibi positos,qñ
principalis petitio non tangit dolum, sed excipitur & replicatur
de dolo:optimè hoc procedit:& vide,quod not. de exce. dilecti.
in vl.gl.Ioan.And.
g Breuiter.¶Secundū Host.in l.j.C.si mino.multi enim domini le-
gum distinxerunt:sed plus hìc accedit Homobo.sed dominus me
us sumendo primam, secundam & tertiam l.illius ti.sic dicebat te
nendum:si minor aliquid asserit,aut asserēdo deceptus est,aut de-
cipit:primo casu restituitur,vt l.j.& iij. 2.respon.Nec curat hoc ca
su,iurauerit minor, vel nō:quia semper restituitur. Simon in hoc
concor.l.iij.Secundo casu non restituitur,vt in l.ij. & l.iij. in prin.
Si verò neuter deceperi,sed minor asserit se maiorem,aut simpli-
citer, aut cum iuramento verbali, aut cum iuramento corporali.
Primo casu restituitur:secundo habet probare per instrumenta se
minorem:tertiò non restituitur:quia iurauit super ętate:quod est
priuilegium,quod faciliùs tollitur,quàm commune, vt infrà eo.
ver.sed cùm ei.scripsi hoc e.ti.c.si.in opin.secunda:in dubio tenet
cum Azo.& gl.quòd præsumatur minor decipere,& non decipi:
& sic,non restituitur:& hoc.si vni dixit,ex cōiectura,l.ij.e.ti. idem
dixit post Nico.Mat.vbi remittam infrà versi.sed cùm ei.Sed Ho-
mobo.in hoc dubio dicit quosdam distinguere,à quo inchoaue-
rit verba, an à minore:& tunc præsumetur voluisse decipere:an à
contrahente cum illo,& tunc contra contrahētem præsumetur.
Sibi placet,quòd in dubio pręsumetur pro ipso:quia potius in iu-
re præsumimus ignorantiam,quàm sciētiam:habemus per regu-
lam,præsumitur.de regul.iur.lib.vj.vbi concor. Item præsumitur
potius bona fides,quàm mala,C.de euic l.penul.Nec pręsumitur
dolus,nisi probetur,C.de dolo,l.dolum. ff. de probat. quoties. §.
qui dolo.Idem Petr.de Bel.vt recitat Cyn. in prædict.l.iij.in fine.
per easdē leges.Sed ad hoc respōdebat do.meus per id,quod præ-

quòd ſi minor dixit ſe maiorē,ſciens ſe eſſe minorem,non ſubue
nitur ei,vt C.ſi minor ſe maio.dix.ſi is.qui,& l.ſequen.in princip.
Si verò hoc dixit ſuaſione aduerſarii,tūc ei ſubuenitur,vt eodem
titul.l.j.& l.ſi alterius.ibi.quia ſi per iniuriam, &c,Si verò facilita-
te, ſcilicet putans ſe maiorem,cùm minor eſſet, bona fide dixit ſe
maiorem, ſubueniť ei niſi iurauerit. Quo caſu ſubdiſtingue: quia
aut iurauit verbotenus in inſtrumento: & tunc non reſtituitur,
niſi per ſcripturam , ſeu per inſtrumentum ſe probet minorem,
vt in præd.l.ſi alterius.prope finē.Aut iurauit corporaliter:& tūc
10 in nullo caſu reſtituitur,vt in ead.lege,in fin. †¶Quodlibet enī
iuramentum ſeruandum eſt, niſi ſeruatum vergat inanimæ detri
mentum,extrà de iureiurand.ſi verò. & cap. cùm contingat. C. ſi
aduer.rem iudic.auth.ſacramenta.Sed ſi ignoratur, an minor do-
lo ſe maiorem dixerit,volens decipere,vel non,quæritur,quid in
dubiis præſumetur?de hoc no.in præ.l.ſi alterius.prope fin.&., ſe-
a cundum quoſdam[a],extrà de in integr.reſtit. conſtitutus. ¶†Sed
11 cuiuſmodi erit ſcriptura,ſeu inſtrumētum,per quæ debet proba-
re ſe minorem?vt præmiſi.Reſpondeo, ſi habet inſtrumenta ſuæ
natiuitatis planum eſt,vt C.de probat.neque natales.Si autem ha
ber inſtrumenta dotalia,in quibus dicitur,quôd T.ſponſus à Ber-
ta ſponſa recepit centum nomine dotis,tunc eſt præſumptio pro
b ipſo minore contra aduerſarium[b].Si autem ibi dicatur:T.cōiunx
à Berta coniuge,vt extrà de præſumpt.illud.tunc non ſic pro mi-
nore præſumitur, quia dudum poſtquàm fuit natus, poſſent eſſe
confecta, niſi vellet probare per teſtes, qui nuptiis interfuerunt,
& quando inſtrumentū fuit factum,ſcilicet tempore nuptiarum,
12 licet non recordentur quo anno fuerint celebratæ.†¶Sed nun
c quid hoc ſacramentum[c] præiudicat minori cum alio contrahen-
ti?Videtur,quòd ſic,ff.de minor.l.de ætate.nam ſententia & ſacra
mentum paribus paſſibus ambulant, vt C. de rebus cred. actori.
Sed dic contrà,quia res inter alior acta,aliis non præiudicat,vt ex
trà de re iudic.quamuis.& ita nec iſti minori,niſi quantum eſt in-
famia.Nec obſtat l.præ. quia aliquando eſt ſententia maioris auc
toritatis,quàm iuſiurandum,vt argumen.ff.de iureiu.l.ij.Sed qua
liter aget contra minorem is, qui cum eo contraxit, cùm minor
iuraſſet ei ſe maiorem eſſe?quia non poteſt eſſe in iudicio ſine cu
ratore,vt C.ſi aduer.rem iudic.l.penul.& ſi petat curatorem ei da
ri, videtur dicere eum minorem. Reſpondeo , huiuſmodi ſubti-
litates iudex reiiciet,& id quod in principali,& in acceſſorio ob-
13 ſeruetur. †¶Quid ſi feci ſecum contractum vnum, & iurauit ſe
maiorem , poſtea verò feci alium , & non iurauit : ſi agam primò
ex eo contractu,in quo iurauit,poſtea ex alio,videor arare in bo-
d ue & aſino[d].Vnde primò debet agi ex eo contractu,in quo non
iurauit:licet dicam tunc eum minorem, & petam ſibi dari curato
rem,tamen in alia cauſa potero eum dicere maiorem:quia poteſt
eſſe,quòd factus ſit maior,ſecundum Vbertum.¶Sed cùm ei,qui
fraudulenter ſe maiorē dixit,negetur reſtitutio, vt prædixi, quid
erit,ſi negotium ipſo iure non tenuit:putà,fuit in iudicio ſine cu
ratore:vel vendidit fundum ſine decreto : nunquid poterit veni-
14 re contrà?Et videtur,quòd ſic,non obſtante mendacio:†quia fa
ciliùs repellitur quis à beneficio reſtitutionis in integrum, quod
eſt ius ſingulare , quàm à iure communi , ſicut aliàs dicitur, Non
tibi tuum,ſed ſuum prætor denegat auxiliū,vt no.C.ſi aduer.ven
dit.l.j. Vel poteſt dici contrà,vt nullum ſibi ſuperſit auxilium, ſi
e iurauit,argument.in præ.l.ſi alterius.in fin.ſecundum Vber.[e] †¶
15 Sed & ſi mater minor xxv.annis non petat filio tutorem,ſuccur-
ritur ei per beneficium reſtitutionis in integrum,vt hoc non ob-
ſtante ſibi ſuccedat,vt C. ſi aduer.deli.l.ij.Sed cùm etiam alij agna
ti teneantur petere,vt C.de leg.hæred.ſciant.nunquid eis minori
bus ſubueniatur,ſi non petierint?Reſpondeo, ſic, eadem æquita-
f te,licet magis videatur ſubueniendum matri,magis de filii[f] morte
16 lugenti.†¶Sed quid ſi ipſa mulier eſt maior facta filio in pupilla
ri ætate conſtituto,& nondum tutorem habente, nunquid tene-
tur petere, & ſi non petat,nunquid punietur?Videtur,quôd tene
tur petere:quia ceſſante cauſa ceſſat effectus,vt ff.de pact.quod di
ctum.& ff.de iure patrona.l.adigere.§.quamuis. extrà de appella.
cùm ceſſante.extrà de vot.magnæ.& argument.ff.de tutel.& rat.
diſtrahen.ſi tutor reipublicæ.§.j.de lega.ij.Titia.§.vſuras. Argum.
contrà,quòd initium ſit ſpectandum,ff.de bo.liber.qui cùm ma-
ior.in prin.extrà de elect.dudum.j.ff.de his,quib.vt indig. in frau-
17 dem.§.pe.quod verius eſt,ſecundum Vber.†¶Item nota, quòd
priuilegiatus cōtra priuilegiatum reſtituitur. Vnde ſi procurator
fiſci rem minoris diſtraxerit minori prætio,quàm valet,minor re
ſtituitur contra fiſcum,vt C.ſi aduer.fiſ.l.j.& ſic priuilegiato ſerua
g tur priuilegium contra aliud priuilegium,vt ff.eod.verum.§.fi.[g]
Sed qualiter hoc erit , cùm in pari cauſa potior ſit conditio poſſi-
dentis,vt ff.de reg.iu.in pari?Reſpond.hic non eſt par cauſa: quia
non ſunt circa idem priuilegiati,fiſcus & minor, nam minor cer-
tat de dāno vitando:fiſcus verò de lucro captando:ideoque agen
tis potior eſt conditio,ff.de minori.ſi minor. Sicut etiam contin-
git in omni caſu,vt fiſcus ſemper vtatur iure communi, niſi aliud
ſpeciale fortè appareret in eo,vt ff.de peti.hæred.l.item veniunt.
§.ait ſenatus.Sic etiam dici poteſt in eccleſia,& minore, & in om
nib.ciuitatibus multò fortiùs,argumen.C.de præſcri.xxx.an.om-
18 nes.in fin.ſecundum Vber.†¶Item fauore libertatis non reſtitui
tur minor in ſeruū ſuū perperā manumiſſum,licet eius indemni-
tati,quoad pretiū,cōſulatur,C.ſi aduer.li.l.ij.ff.de mi.ſi minor.j.&
ij.Porrò eccleſia iure minoris ſemper debet illæſa ſeruari, vt extr.
eo.c.j.ideoque ipſa,ſicut & minor, reſtituitur in omnibus contra
ctibus,& negotiis,& iudiciis,& ſententiis,in quibus enormiter læ
ditur,vt extra.eo.c.j.& c.auditis.& c.tum ex literis.& c.coram. vt
19 s.diximus in minore.†¶Idē quoque iuris eſt in Republica,quæ
vtitur iure minoris,vel pupilli,vt ipſo iure ſeruetur illæſa, vel ad
inſtar eorum debet reſtitui, vt C.li.xj.de cur.reipu.l.rēpublicam.
quod intellige in republica Romana.Illa enim dicitur propriè re
ſpublica:tamen,quo ad hoc, dici poteſt reſpublica cuiuſlibet ciui
tatis,vt ff.ex quib.cau.maio.ſed & ſi per prætorem.§.item inquit.
h ibi de hoc[h],ff.ad Mac.l.nil intereſt.C.de off.eius,qui vicem alteri
us iudic.obti.l.j.dic,vt ibi,& arg. ad hoc C. de ſacroſan. eccle. & l.
i fin.[i] Arg.tamen contrà: quia quælibet alia ciuitas ad Romanam,
loco priuati eſt,vt ff.de ver.ſig.eum qui vectigal.& l.pręc.& ciuitas
& priuatus æquiparantur:& ideo non dabitur ei reſtitutio,ſecun
k dum Papam,in præd.l.nihil[k].†¶Ad doctrinam autem huius arti
20 culi clariorem quæritur,an commune alicuius caſtri, quod læſum
eſt,putà in vēditione alicuius rei,debeat reſtitui?Et videtur,quòd
l ſic.nam eius legatus reſtituitur,ff.ex quib.cau.ma.legatis[l].Dicitur
enim legatus municipii,caſtri,vel villæ,ff.ad municipal,l.j. Item
qua ratione minor læſus reſtituitur,ſcilicet quia facilè lædi præſu
mitur,vt ff.de mino.l.j.eadem & vniuerſitas, in qua naturale viti-
um eſt negligi,&c.vt C. qn̄, & quibus quarta pars debea.ex bon.
decu.l.ij.lib.x.ſed hoc verū eſt in aliis conſortibus.Item ciuitas reſti
tuitur,ſm Acc.vt iam dixi,& ipſe idem æquiparat caſtra,villas. &
burgos ciuitati,vt notatur in ſumma de magiſt.muni.ſed hoc ve-
rum eſt,

ADDITIONES.

☞dixi poſt eum: hæc vera,vbi non eſſet coniectura ad contrarium:
ſed dic,eſt coniectura ex l.ij.vt prædixi:& quia dixit falſum.
ADDE,vt per Pet.de Ancha.conſ.ccxxvij.& Pau.de Caſtr.conſi.
cxlj.qui tranſit cum Io.And.in tit.de ſen.prolat.s.vt autem.ſuper
iiij.forma.
a Secundum quoſdam.¶hoc non vidit.
b Aduerſarium.¶Hoc ibi placet Guid.de Suza.allegat pro indirec
ta probatione,C.de contrahen.& commit.ſtipul.l.optimam.& l.
Ariſto.ff.qui potio.in pig.hab.in fi.
c Sacramentum.¶De quo dixi ſuprà primo verſic.
d Et aſino.¶Contra illud Deuteronom.capit.xxii.& extrà de elect.
cùm cauſam.& ſubtilitas huius verſiculi procedit, quando actor
volens tutè agere,vult,quòd reus habeat curatorem.
e Secundum Vber.¶De hoc membro nullitatis vide,quod dixi ſu
prà de ſent.prolat.§.vt autem ſuper iiij.forma.
f Filii.¶Aliàs viri.& vtraque bona.ADDE,quòd matri minori nō
petenti tutorem ſuccurratur:tenuit Lud.Rom.conſ.cclxxix.ſecu
tus hîc Specul.& Bald.in authentic. ſi captiui.de epiſcopis & cle-
ricis:quem etiam ſequitur Paulus de Caſtro in l.minoribus.C.de
his,quibus vt indignis,& Bald.conſilio ccj.iij.libro.
g §.fin.¶Ad materiam facit,quod ſcripſi de priuileg.cap.j.libro vj.
verſiculo,& illud ipſum.& ſuper regula,& iudiciis.eo.libro.
h Hoc. ¶Sup. & hoc etiam, iſtud dico, quia in contrarium allega-
tur l.nihil.vt ſequitur.
i L.fi.¶ Ad hanc partem, quòd ciuitas reſtituatur, inducitur C. de
ven.re.ciui.l.iii.vbi inclitæ Vrbi aliæ ciuitates comparantur, & ru
brica ibi ſeq.de debi.ciui.l.j.& ij.lib.x.& ff.de ædil.edic.§.illud.ff.de
Publi.l.ſed & hi.§.j.C.de ſer.fug.l.mancipia.& hanc partem tenet
Odof.ſuppoſito,quòd ciuitas ſubſit Romano imperio,ff.ad Tre.
omnibus ciuitatibus. Idem Simon Vinc.ſuper l.reſpublica.& An
dr.de Bar.ſuper prædict.l.rempublicam.
k Nihil.¶Ipſe Inno.hoc no.eo.ti.c.j.vt ibi ſcripſi ſuper iiij.glo.facit
ad hoc vltimum ff.qui pot.in pig.hab.ſi pignus,
l Legatis.¶Dicebat Accur.vbi dicam ī. ergo fortiùs municipium,
quod eſt cauſa cauſans.Sed ipſe reſpondet,quòd id facit abſentia
Vnde,vt ibi patet §.penult. & vlt.vocati cauſa teſtimonii, vel qui
propter cauſam principalem,vel appellationis,vel aliam neceſſà-
riam abſunt,reſtituuntur:ergo non eſt id ex priuilegio municipii
ſed ratione probabilis abſentiæ.

a rum est,quo ad iurisdictionem a. Argumẽ.contrà:nam restitutio
est contra ius commune.rescindit enim præscriptiones,ff.de mi-
no.l.ꝙ si minor.§.restitutio.& ĵ.ver.hoc autem.& seq.Si ergo in
ciuitate Romana,vel alia,locum habet,non debet ad consequen
tiã trahi,ff.de leg.& sen.quod no.26.q.2.ñ exemplo.16.q.3.§.po
test.ij.resp.j.Item pari ratione quælibet vniuersitas pistorum,cer
b donum,& huiusmodi restituetur b.omnis enim vniuersitas iudi
cem facit,C.de iuris.om.iud.l.fin.& sic res in infinitum abibit:qđ
c vitandum est,vt extra.de rescr.cùm in multis c. Item & in multis
differt castrum à ciuitate,vt C.de sacro.san.eccl.l.fin. ff.de vsuc.l.
d vsucapionem.item ad hoc ff.de via pub.ædiles d.hanc partẽ mul
e ti sapientes fouent:sed Albe.Papien.primam sententiam tenet e.
f de hoc C.ex quibus cau.ma.l.respublica f.¶† Sed nunquid præ-
21 latus,vel Potestas potest de hoc cognoscere?Respon.non:quia
illi debent ecclesiam,seu vniuersitatem defendere,vt ext.de iura.
calum.c.pe.C.de defen.ciui.defensores.& de procu.eum qui res.
22 †¶Prælatus autem nomine ecclesiæ,sicut & defensor ciuitatis,
nomine vniuersitatis,potest sine speciali mãdato eam petere, vt
videtur argument.C.de offic.eius,qui vi.ali.iu.obtin.l.j. isti enim
funguntur vice tutorum,vel curatorum,argu.C.de epis.& cler.
orphanotrophos.in auth.de eccl.tit.§.fi.Colla.ix.v.q.3.quia epi-
scopus.& est arg.ad præmissa ff.de minor.illud.ff. quod cuiusque
vniuersi.l.fi.&C.de decu.procuratores.lib.x.Arg.contrà,quòd p̃
latus & defensor vniuersitatis debent habere speciale mandatũ
à suo capitulo & vniuersitate.nam prælatus non potest alienare
sine consensu capituli,vt extrà de his,quæ fi.à prælat.sine consẽ.
cap.per totum.facit ff.de iure delib.ait prætor. circa medium, &
ibi non loquitur in tutore,vel curatore,vel prelato,vel syndico,
seu alio administratore,sed solùm in hærede deliberante:qui dũ
deliberat, non potest alienare. non est ergo mirum,si non possit
actionem mouere.Item videtur contrà de syndico:quia ipse fun
gitur vice procuratoris,ff.quod cuiu.vni.no.item eorum.§.actor
sicut ergo procurator non posset petere,sic nec ipse poterit.Sed
dic,quòd fungitur vice procuratoris,quo ad id,quod ibi dicitur,
& quo ad hoc,vt possit ex eisdem causis mutari,quibus & procu
rator,vt ibi,& §.sequen.secundum Alber. Pap.Poterit ergo præ-
latus petere in integrum restitutionem sine mandato , saltem in
g subsidium,secundum Alb.Pap.g Alij contrà:& exponitur in prę.
l.C.de offic.eius,qui vic.alic.iud.obtin.l.j.defensores & syndicos.
Idem etiam est,secundum Papam in actore vniuersitatis,& quo-
libet alio vltimam administrationem habente,vt petere possit si
ne speciali mãdato:secus autem in procuratore generali,qui pe-
tere non potest,ff.de mino.illud.§.fin.Nec etiam consanguneus,
vt ff.eodem,procurator.Idem dixit Alb.Papi. in syndico. Accur.
contrà,vt not.C.ex quibus causis maio. respublica. verùm causa
restitutionis potest per procuratorem ad hoc legitimè constitu-
tum tractari, vt C.etiam per procurat.caus.in integ.resti.peti pos
se,l.j.dum tamen ad hoc habeat speciale mandatum:non aliàs,vt
suprà de procurat.§.j.versiculo,item opponitur,quòd licet. Pro-
curator autem eius,contra quem restitutio petitur, sine manda-
23 to ad defensionem admittitur,ff.de minor.quòd si de.† ¶Quid
de ea restitutione,quæ à principe aduersus delictum petitur?Dic
quòd & ibi potest constitui procurator: qui non est criminalis
causa:secus in causa criminali,vt in eodem §. versicu. item quòd
causa est.Sed nunquid procurator constitutus ad litem,in qua in
cidit'commodum restitutionis , potest illam petere sine speciali
mandato?Respond.sic,vt notatur extrà eodem,de in integ.resti-
h tuti.suscitata h.† ¶Hoc autem notandum est, quòd præscriptio
24 nes longæ non currunt minori:imò ipso iure seruatur illęsus,C.
in quibus causis in integ.restitui non est nec.sancimus. Quod ve
rum est,si sint in corpore iuris clausæ:secus si sit municipalis præ
scriptio,extrà eodem tit.ca.constitutus i.† ¶Ecclesia etiam resti-
i 25 tuitur contra præscriptionem,secundum do.meum.sic potest in
telligi extrà vt lite non contest.accedens.j.& de re.ecclesi.non a-
lien.ad nostram. Goffred.tamen contrà, de hoc ext.eod.c.j.Item
& præscriptiones iudiciorum currunt,sed restituitur,C.de iudic.
k properandum.§.fi.Vincen.dixit k , quòd ecclesia semper auxiliũ
restitutionis,nisi vbi cautum in contrarium inuenitur: vt in præ-
scriptione temporali,quæ hodie non currit contra minorem:o-
lim verò currebat.sed restituebatur , vt patet in exceptione non
numeratæ pecuniæ,C.in quibus causis in integ.restit.non est ne.
l.fi.Sed tamen præscriptio temporalis contra ecclesiam currit,vt
patet in vsucapione, quæ currit cõtra eam,nec restituitur, vt 16.
quæstio.3.placuit.& l.quas actiones.C.de hæretic.authen.idem.
extrà de præscrip.capitulo,j.Dom.Clemens Papa IIII. pronun
ciauit contra Treuerensem electum , quòd post biennium non
posset contra mercatores opponere exceptionẽ non numeratæ
l pecuniæ,vel doli: quæ ad idem tendunt: & eos non debere cogi
26 respondere positionibus electi causam tangentibus l.† ¶Sed cũ
dixerim,tempus quod datur ad proponendam exceptionem nõ
numeratæ pecuniæ.non currere minori,videtur,quòd hoc priui
legium nullum sit. nam post minorem ætatem exactam non cur
rit biennium:& si postea non restituitur:sed si aliàs esset decept⁹,
haberet quadriennium,quòd currit post xxv.annos,vt C.de tẽp.
in integ.restit.l.j.& final.Ad hoc dicunt quidam , quòd post xxv.
annos habet biennium , & post biennium habet quadriennium:
& esset maius tempus. Vbert.verò dixit,& meliùs , quòd hoc bi-
ennium vtilius est quadriennio. nam in isto biennio non habet
necesse probare sibi fore pecuniam numeratam,vt C.de non nu.
pec.si ex cautione. sed quando habet quadriennium , tunc se ha-
bet probare & læsum,& minorem tempore ꝯtractus fuisse,vt C.
27 de in integ.rest. l.4.† ¶ Sed quare in contractibus non seruatur
ipso iure illæsus,sicut & in præscriptionibus?Respon.in contrac-
tibus est incertũ,an sit deceptus,vel ñ.vnde ñ debet restitui , nisi
deceptione probata,vt C.e.ti.si minorem & ĵ.ver.illud quoque
In præscriptionibus autem temporalibus certum est , ꝙ decept⁹
est.vnde in certis locus non est coniecturis,vt ff.de verb.ob.cõ-
tinuus.§,cùm ita. Quid si minor stetit per biennium,vel trienniũ,
quòd

ADDITIONES.

a Iurisdictionem.¶Ad hanc partem inducitur ff.de furtis,l.sed si i-
maginem.
b Restituetur.¶Hoc concedit Gui.de Suz.in l.respub.ĵ.allegata.
c Multis.¶lib.vj.
d Aediles.¶Communius est l. prædio.sub tit.de loc.pu.fru.
e Tenet.¶Quod etiam refert Alb.Ga.rubri.de syndi.prope fi.
f Respublica.¶Et ibi per Cy.de his omnib.primò,scilicet de fisco:
secundo de ciuitate:& tertiò de castro & villa.& de omnibus tri-
bus tenet,quòd non restituantur.ibi vide motiua.Breuiter tamẽ
ad primum casum inducit,id in illa lege cauerit.item quod no.in
auth.de hær.& Fal.in 3.gl.item quòd sint diuersa,patet ex diuer-
sitate rubricarum. vnde C.libr. x.posuit rubricam de iure fisci, &
xj.posuit rubricam de iure reipublicæ.bene facit ff.de lega.l. sciẽ-
dum.in prin.& §.j.In secunda inducit leges hîc allegatas,& opin.
Pet.de Bel.sed instat in responsione ad contraria.In tertia allegat
restitutionem odiosam,ff.de act.& ob.in honorariis.sed cũ rescis
sa.& in auth.de non ali.§.quia verò verisimile.subdens.hoc tenu
isse Acc.in quæstione, quam disputauit:& verũ dicit.nã illam ha
beo in lib. Codicis de manu glossatoris signatam:tamẽ,vt extra-
ordinariam,&habeo extra librum:& incipit,Commune cuiusdã
castri,vt hîc:& responsiones eius ad primas allegationes contra-
rias auctor s̃.inseruit,præter primam,& illam ego s̃.suppleui.pro
eo facit communis opi.quę negat ciuitatem restitui fortiùs ergo
castrum,vel villam. de Innoc.& Petr.de Bel.dixi s̃.sed Alberi.Pa-
pi.multos habet sodales,Bur.& Iulia. vt refert Vber.de Bob.in l.
sed & si.§.pe.superiùs allegato:& ipsum Vber.item Odof.qui di-
cit,rationem, quæ est in ciuitate læsa, esse ẽt in castro,vel villa:er
go idem ius,ff.ad l.Aquil.illud.cum concor.& maximè dicit resti
tutionem faciendam ex clausula leg.sed & si §.pe.& vlt.subdens.
hanc opi.humaniorem,& ideo sequendam,C.qui bo.ce.pos.l.fi.
maximè propter minores,viduas,&miserabiles personas,q̃ muni
cipio læso læduntur:& ideo hic fauor ampliandus,ff.de ventre ĩ
pos.mit.l.j.§.j.Guido de Suz.tenet idem,amplians hoc ad oẽ cor
pus,vt s̃.dixi.Quartam qõ.format ibi Cyn.intra qđ tempus resti-
tuatur respublica?& est Guil.ibi,& pleniùs in prin.l. rempublicã.
C.de iure reipubli.quæ ponit iij.opiniones,quas etiam ipse reci-
tat:tenet Vber.vbi s̃.& Cy.& mihi placet,quòd intra quadriẽniũ
à tempore læsionis:vt sic æquiparetur minori facto maiori,vt de
ecclesia dicitur eo.tit.ca.j.lib.vj.opponit gl.apertè,quòd tex.ęqui
parat rempublicam pupillo:dic illud,quo ad futuras lęsiones,nõ
quo ad præteritas.
ADDE,vt per Rom.consi.423.&Alex.consi.lxxiiij.iiij.lib.Pau.de
Cast.consil.215.
g Pap.¶Qui hoc,&id,quod sequitur,no.in dec.suscitata.vt ibi scri
psi super gl.iste fuit.
h Suscitata.¶Idem M.de Fa.vbi s̃.quęstione 4.allegat multa licere
incidenter,quæ tamen non licent principaliter.C.de iu.l.iij.& de
ord.iudi.l.4.patet eodem tit.c.penultim.ADDE,quòd restitutio
in integrum incidenter,& verbotenus peti possit, Bald.consilio
275.iij.libr.
i Constitutus.¶Vt ibi scripsi super gl.consuetudo.est idem in con
uentionali, per l.Aemilius.ff.de mino.vide etiam,quod scripsi e-
xtrà e.tit.ca.fi.sub sexta obiectione.
k Dixit.¶In dec.auditis,ad fi.eodem titul.
l Tangentibus.¶Vide,quod contra hoc diffusè scripsi post Host.
de solut.ca.final.

quòd non soluit pensionem, nũquid currit ei illud tẽpus, an seruabitur ipso iure illæsus? de hoc ſ. de loca. §. nũc aliqua. versi. 14.
28 †¶ Quid de præscriptione vnius anni, quæ currit ei, qui ñ accepit inuestituram feudi, vt repellatur post annum? Et dic, ꝙ ñ currit pupillo, vt ſ. de præscr. 30. annor. sicut. §. fi. sed adulto sic, sed restituitur: quia gestum est cum minore, vt ff. de min. ait prætor. in prin. ¶ Quid in præscriptione, quæ opponit̃ redhibitoriæ, vel cõsimili? vt ff. de redhi. act. sciendum. §. fi. Respon. fortè ipso iure seruatur illæsus, secundum Vber. Si autem testes pro minore induc
29 ti nil dicant, dic, vt in §. fi. ¶† Vt autem hæc materia sub compẽ
a dio commemoretur, not.[a] ꝙ quædam sunt tempora, quibus ecclesia ipso iure seruatur illæsa, nec sibi currunt, vt præscriptio decem vel xx. annor. vt xvj. q. 3. §. pt. circa prin. cum suis concor. ext. de præscr. ad aures. Quædam, in quibus dormit, seu suspenditur p̃scriptio: & seruatur ecclesia ipso iure illæsa, vt cùm vacat, extr. de in integ. resti. auditis. vel cùm habet prælatum hæreticum, ext. de præscr. c. j. vel suspensum, ext. de conces. præb. quia diuersitatem. & tempore hostilitatis, ext. de præscr. ex transmissa. & c. cùm nobis. & c. auditis. Quædã, de quibus dubitatur, an currãt: vt est biennium & triennium, quæ currunt cõtra canonem ñ soluentes, cũ quædam iura dicant ñ currere contra ecclesiam, 16. q. j. §. nouarũ & C. de sacrosan. eccl. placet. qd̃ concedit Gof. & quidam dicunt
b contra, vt C. li. x. de exact. trib. l. fi. quæ incipit, si diuina[b]. Sic etiam dubitatur de vsucapione, an currat contra ecclesiam? & videtur, quòd sic, vt in prædict. §. potest. & l. quas actiones. Sed est contrà
c C. in quibus causis, in integ. rest. non est neces. l. fi [c] & in his ecclesia restituitur, si læditur, C. ſ aduer. vsucap. l. fi. in fi. Quædam sunt quæ currunt pro certo, nec restituitur, vt patet ext. de ele. ne pro defectu. & de conces. præben. nulla. & hoc propter negligentiã, quæ dolo comparatur. ff. depositi, quòd Nerua. sed tunc non currit ecclesiæ, sed personis, extrà de præscript. c. j. Quędam verò currunt pro certo, & pro certo restituũtur, vt in decendio, quod dat̃ ad appellandum, quod currit ecclesiæ, sed restituitur ad illud, vt extrà de in integ. restituit. c. fi. & C. si sæpiùs in integ. restit. postul. l. j. Quædam pro certo currunt, sed est dubium, an restituantur, vt in præscriptione xl. annorum, vt extrà c. auditis. Sed & in minore dic, quòd olim sibi quædam tempora currebant, nec restituebat̃: nec hoc hodie immutatur: vt præscriptio lx. dierum, qui dantur ad accusandum iure mariti, vt ff. de minor. l. auxilium. Item præscriptio quinquennij, quæ currit minori volenti mouere quæstionem status alicui, cuius mater tempore mortis ingenua habebat̃ si enim tacuerit per quinquennium à tempore mortis, non restituitur etiam hodie, vt C. ne de statu defunct. si mater. & extrà de coniu. ser. licet. Item in tempore statuto ad confectionem inuentarij, vt in authentic. de hæred. & Fal. Collat. j. §. final. Item in tempore, quo durat instantia iudicij: sed tunc distinguitur, an tutor sit soluendo, vt C. de iud. properandum. §. fina. Et sic intellige ff. de minor. l. & si sine. §. item si non prouocauit. & §, item in eremodiciis. Idem fortè in tempore statuto ad appellandum, vt in prędic. §. item si non prouocauit. & hoc, si tutor non sit soluendo: aliàs non. Item quædam tempora ipso iure olim sibi non currebant, nec hodie currunt, vt quinquiennium, quod datur pro querela inofficiosi testamenti, vt C. in quibus causis in integ. resti. non est nec. adolescentiæ. ff. de minor. l. interdum. C. si maior. fac. l. final. in his enim nil immutatur. Vnde ꝯtingit, quòd etiam post 30. annos minori subuenitur. Item quædam erant olim tempora, quæ currebant minori, sed restituebatur: in quibus hodie immutatur, vt in præscriptione xl. annorum. C. in quibus causis in integ. rest. non est nec. sancimus. in fine. vbi de hoc. Item quędam olim tempora currebant minori, sed restituebatur: quod est hodie immutatum: quia ipso iure seruabitur illæsus in omnibus temporalib⁹ præscriptionibus. scilicet decem, vel xx. vel v. annorum, & in aliis omnibus temporalibus, vt in prædicta l. sancimus. vbi ius vetus
30 corrigitur. ¶† Sed quare tempora, quæ dantur ad appellandum currunt minori & ecclesiæ, vt dixi, cùm sint temporales præscriptiones? de hoc C. qui. non obst. lon. temp. præscriptio. non est. Et dici potest, quòd sunt tres speciales casus, in quibus temporales præscriptiones contra minores currunt, sed restituuntur, scilicet ad appellationem omissam, vt dixi: & contra instantiam iudicij, quæ perit lapsu triennij, vt suprà. Item cùm adiit hæreditatem, quo ad ea, quæ ante hæreditatem petere potuit, vt in authentic.
31 de hærede. & Fal. §. pupillus. secundum Odoffre. ¶† Diximus de restitutione minorum: nũc aliqua de restitutione maiorum subiiciamus. Scias ergo, quòd si maior 25. annis læsus est in iudicio, vel extrà, dolo, vel metu aduersarij sui, restituitur per actionem de dolo, vel quod metus causa, iudicis officio, C. de dolo malo, & C. quod metus causa, & extra eodem, per totum ¶ Item si læditur, dum absens est causa necessaria, vel probabili, putà causa reipublicæ, vel studij, vel peregrinationis, vel legationis suæ ciuitatis, vel prosequendæ appellationis, vel testimonij ferendi, vel quia in vinculis, vel custodia publica, seu priuata detinetur, & venire non potest: & restituitur in eo, quod in absentia sua læsus est, ff. ex quibus causis ma. l. succurritur. & in eadem causa, & ff. de iu.
32 dic. l. ij. ¶ † Verum circa sententiam contra maiorem absentem latam, distingue: an absens fuerit probabili & necessaria causa, vel probabili tantùm, vel necessaria tantùm, vel voluntaria tãtùm, vel ex contumacia. In primo casu si fuit legitimè defensus, restituitur ad appellandum tantùm: si verò non fuit legitimè defensus, vel nullo modo, restituitur ad totam causam ex integro
d agendam, ff. de in integ. restitutio. l. final.[d] ff. de iudic. si prætor. ff. ex quibus causis ma. l. j. & l. ab hostibus. respons. j. In secundo casu si fuit legitimè defensus, in nullo restituitur: si minus legitimè, vel nullo modo, potest appellare suo communi iure. ff ex quib⁹ causis ma. l. nec non. C. quomodo & quando iudex, l. ab eo. ff. quando appellandum sit, l. j. §. finali. ideoque non restituitur, nisi fortè, quando nullum poterit relinquere procuratorem: vel reliquit, sed mortuus est. tunc enim restituitur ad causam tractandam. argumentum. prædic. l. necnon. cùm dicit, procuratore suo defuncto, &c. Idem quoque est in tertio casu, vt ff. ex quibus causis ma. sed & si. §. j. & ff. de minorib. Papinianus. In quarto autem casu in nullo restituitur, ff. de re iudicata. de vnoquoque. ¶†
33 Quid si is, qui conuentus est in iudicio, lite contestata eligitur in potestatem, vel rectorem alicuius loci, & datur ei licentia eundi ad potestariam: cùm autem est in media via, citatur, vt veniat ad audiendam sententiam: ipse verò non venit, ideoque fertur sententia contra eum: nunquid debet restitui, quasi sententia non tenuerit? Videtur, quòd sic, argumentum. C. ex quibus causis mat. in integrum. restitutio. l. j. & de magist. conue. l. j. ff. de tut. & cura. dat. ab his, diuus. Argumentum, tamen contrà ff. ex quibus cau. ma. l. & qui data opera. & l. reipublicæ. de hac materia vide, vt not. ff. de in integ. restitut. l. fina. & 2. quæstione vj. biduum. versi.
e palàm. In quinto [e] casu, si est fictè contumax, auditur appellans: si autem verè, minimè. quę dic, vt suprà de contumacia. §. primo.
34 ¶† In summa not. [f] quòd restitutio alia debetur ex sola miseri-
f cordia, alia ex debita iustitia. Ex sola misericordia debetur illa, quam ratione peractæ pœnitentiæ misericorditer petit suspẽsus, vel damnatus ab eo, qui suspendit, vel damnauit, vel ab eius superiore, vt l. distinctione, contumaces. & capitulo, ponderet. ext. de cle. non resi. ex tuæ. ext. de iudic. cap. at si clerici. prope fi. ibi, post peractam pœnitentiam. &c. depositus verò, seu solenniter degradatus à solo papa petere potest, vt 2. quæstione vj. ideo. Et hoc ꝓpriè dicitur prioris status redintegratio, de qua suprà de legato, §. nunc ostendendum. versi. nonò. & §. genera. ext. de cleric. excommunic. vel depos. minist. c. clerici. & in præd. c. ideo. Ex iustitia autem debita est illa, quæ datur minori xxv. annis, vel etiam maiori reipublicæ, vel ex iusta, seu probabili causa absenti, vel ecclesiæ, vel reipublicæ læsis aduersus contractum, vel quasi, aduersus sententias,

ADDITIONES.

a Not. ¶ secundum Petr. & Abb. qui hoc not. eod. titulo, ca. fin. vbi scripsi.

b Diuina. ¶ Vide quod satis scripsi de reli. domi. constitutus. super gloss hoc ideo.

ADDE, quod Bald. consi. 224. j. lib. tenet, quòd ecclesia per non solutionem canonis incidat in commissum: & ibi dicit, quòd si opinio Ioan. Andr. in d. c. constitutus. esset vera, emphyteusis non teneret suam naturam.

ADDITIO. Adde tu eundem Bal. in l. placet. in 3. not. C. de sacr. san. eccle. vbi etiam istud tenet. & ad illam legem, quæ solet induci in cõtrarium, respondet, quòd ibi loquitur de translatione rei fiendæ in pœnam: vt si non soluitur tributum Imperatori: sed in casu, de quo hîc, translatio fit ex natura contractus: & res reuertitur ad dominum suum: & idem tenet Pet. de Ancha. in d. c. constitutus. col. pen. vers. ex hac etiam glo. de reli. domib. & ibi per Car. Zaba. vide in col. fi. ver. quæro in eo. & Panor. in col. pe. ver. in gl. in verb. iusta. Et an oporteat, quòd cesset per triẽnium, sicut dicimus de priuato in priuatum, vide Bald. in auth. qui rem. in 2. col. ver. quærit hîc gl. C. de sacrosanc. eccle. vbi tenet, quòd sufficit biennium, & quòd ita sentit ibi gl. Henric. Ferran.

c L. fin. ¶ Et vide, quod scripsi e. tit. c. j. super 4. gl. & de reg. iur. possessor. super si. primæ gl.

d L. fi. ¶ Et ibi hæc distinct. & 2. quæstione vj. biduum. versiculo, si aduersus.

e In quinto. ¶ Quem omiserat Tan.

f In summa no. ¶ secundum Tanc. vbi ſ. in principio, & Io. de Deo vbi ſ. hæc verba pluries repetit.

tentias, vel iudiciorum processus, & aduersus delictum, vel quasi, in quo soli minori subuenitur quandoque: de qua restitutione
a hîc agimus [a]. ¶† Illud quoque prætermittendum non est: quòd
35 tunc demum danda est restitutio, cùm probata est læsio, vt extr. eodem, cùm venissent. §. nos igit. vel noua defensio, vt eodem ti, c. fi. Arg. tamen contrà, e. tit. suscitata. ver. procurator contrà sententiam admissus est nulla læsione probata. & c. auditis. vbi restituitur ad exceptiones probandas, non probata læsione, nec probato se necessariam probationem omisisse, in ver. licet autem. ibi, vt asserit, & c. non enim dicit probauerit. ¶ Ad solutionem igitur horum contrariorũ distingue: nam aut ecclesia, vel minor petit se restitui extr. iudicium, aduersus peremptorias probandas, vel aduersus contractus. Aut in iudicio: & tunc aut in his, quæ præcedunt sententiam, aut contra sententiam. Si in his, quæ præcedũt, tunc & breuiter in cunctis eius negligentia omissis fit restitutio, non probata læsione. Ipso. n. tractu temporis, vel propter ipsam negligentiam satis apparet læsio. vnde non est necessaria probatio, vt s̃. versi. sed quare in contractibus. putà quia omisit probationem necessariam proponere ante conclusionem, vt in præ. ca. auditis. vel omisit munimenta causæ intra tps à iudice statutum exhibere, vt in capitu. coram. Si autem aduersus sententiam, vel contractum restitutio petatur, vt videlicet reuocetur, necesse habet probare se læsam in sententia, vt in præ. c. cũ venissent. & e. ti. c. fi. vel in contractu, vt e. tit. c. j. & c. constitutus. His enim casibus non probat se læsam, eo quòd censetur iure minoris, vt e. tit. ca. j. versi. sed quare in contractibus. sicut nec minor, vt ff. de iureiurã. nam & postea. §. si minor. Sed adhuc obstat præ. c. suscitata. sed dic quòd ibi fit restitutio non contra sententiam, sed ad exceptionẽ peremptoriam, scilicet ad præscriptionem proponendam: ideoque ibi non reuocatur sententia: imò executioni interim mandatur, donec exceptio sit probata. Vbi autem fit restitutio contra sententiam, totus processus reuocetur. Vnde necesse sunt nouæ defensiones, vt s̃. eodem §. vers. sed quamvocas. & sic ecclesia ibi læsa fuerat per negligentiam. vnde non probat læsionem, quia iam apparet ex negligentia, vel omissione. & vide, quod not. suprà versic. sed pone, ecclesiæ. Sed si minor, vel ecclesia omisit opponere declinatorias, seu dilatorias ĩ termino ad hoc statuto, subuenitur ei læsione probata, vt in præ. ca. constitutus. Quæ (vt dicunt quidam) probabitur isto modo: Primò enim probabitur, vtrùm exceptiones, quas omisit in termino, & nunc intendit proponere, sint legitimæ, extrà. de appellat. vt debitus. quo inuento læsio apparet eo ipso, quòd ipsas, vel eas in termino non propo-
36 suit, vt in præ. ca. cùm venissent. circa finem. ¶† Sed nunquid ecclesia, vel minor potest contra confessionem suam restitui, non
b probato errore [b]? Respon. non, vt s̃. in prin. huius §. quia si detulit minor iuramentum, non ideo probatur læsus: quia potest esse, ꝙ is, cui detulit, verum iurauit, & sic minor non læditur. Sic & ecclesia potuit confiteri veritatem: & ita non est læsa. Vnde necesse nõ habet probare errorem, vt in præ. §. si minor. & argumentum. ff. de confess. certum. §. penultim. Sed secundum hoc ecclesia non est priuilegiata, vel minor: quia quilibet maior restituitur contra confessionem, probato errore facti, vt suprà de confess. §. postremo. Dic, quòd imò: quia maior hoc non potest, nisi ante sententiam: minor verè hoc potest ante & pòst. Vtrùm autẽ, & qualiter ecclesia potest restitui contra sententiam, no. Vinc. extra de
37 restit. in integr. tum ex literis. ¶† Et scias, quòd hoc beneficium competit, cùm res, vel personæ læsæ sunt enormiter, nec habent aliud auxilium, per quod eis valeat subueniri. nam pro modica læ
c sione ñ datur [c]: nec vbi illud superest ordinariũ remedium: putà quia contractus non tenuit: vel si competat aliqua actio, vel exceptio, per quam læsus sibi prospicere possit, ff. de minori. scio q̃-
d situm. & l. in causæ. 2. responso j. [d] & §. i. & 2. C. in quib. cau. in in-
e teg. resti. non est nec. l. j. & 2. extr. eodem, capitulo, secundum T. [e]
38 ¶† Hoc autem generale est, quod minor restituitur contra eũ, cum quo contraxit, vel contra eius hæredem, & non contra tertium, ad quem resperuenit, nisi in subsidium: videlicet si ille, cum quo contraxit, non est soluendo, ff. eodem, in causæ. §. fi. & l. planè. Itẽ minor deceptus à seruo, vel filiofamiliàs, restituitur quandoque contra dominum, vel patremfamiliàs, ff. de minor. quòd si minor. §. si seruus. Quidam tamen dicunt, quòd si nihil ad eos peruenit, sola serui, vel filij castigatione liberantur, ff. de his, qui deiec. vel effu. argum. l. j. §. cùm seruus. ff. de iniur. l. j. §. sed si vnus. & §. cùm seruus. ff. de iur. omn. iu. si quis. §. in seruos. & iunge, q̃d
39 est j̃. §. proximo. ¶† Vltimò not. [f] quòd restitutio in integrum
f quãdoque petitur incidenter, & tunc non est libellus necessarius: quandoque verò principaliter, & tunc est libellus necessarius, & litis contestatio, & sententia, vt extrà de offic. iudic. cap. 2. & s̃. de offic. om. iu. §. incidenter. vers. sed quæritur. & j̃. de lit. contest.
40 §. nunc dicendum. versic. 8. ¶† Quid ergo si is, contra quem petitur, ante litem contestatam se absentet contumaciter? dicunt quidam, quòd ante litis contestationem non dabitur diffinitiua super restitutione danda, vel deneganda, sed solùm interlocutoria de mittendo actorem in possessionem rei, vel quantitatis petitæ, ff. vt in possess. leg. is cui. ext. vt lite non contest. quoniam. cũ suis concor. Speciale enim est in causa appellationis, vt in ea non possit lite non contestata pronunciari, vt C. de temp. app. l. fin. §. illud. & in hoc concor, B. vt not. ext. de offi. iudi. cap. 2. & de in in-
g teg. restit. ex literis [g]. Sed contrà, quia per hoc non consulitur petenti restitutionem contra sententiam. Præterea causa restitutionis debebat finiri olim intra annum: hodie verò intra quadriennium: nec enim perpetuatur per litem contestatam. At is, contra quem fit missio, lite contestata perpetuò auditur, vt cõsueuit dici C. de iu. l. properandum. §. sin autem reus. & C. vbi in rem actio l. j. Et ideo dicunt Odof. & alij, quòd cogetur venire captis pignoribus, vel mulcta indicta, ff. si quis ius dicenti non obtemp. l. vnica, ff. de mun. & hon. l. si quis magistratus. ff. de liber. agnos. si quis à liberis. §. si quis ex his. ff. de ven. inspi. l. j. §. quid ergo. Instit. de satisd. tut. §. fin. & tunc si veniet, fiet litis contestatio, & sententia feretur, ff. de min. Papinianus. in fin. & in præ. decre. de offi. iu. quòd si non veniat intra tres menses, vel minus spatium ex causa à iudice statuendum, vel si nolit litem contestari, dabitur responsio, etiam lite non contestata, vt C. si vt se ab hæred. abst. auth. si om-
h nes creditores [h]. C. de edic. diui Adri. tol. l. vnica, §. sin autẽ. & hoc probat l. ff. de min. in causæ. §. causa cognita. quæ dicit indistinctè, eam dandam partibus præsentibus, vel per contumaciam absentibus. vnde nos distinguere non debemus, extr. de translat. inter. 2. q. v. consuluisti. & sic erit speciale, quòd feratur sententia diffinitiua in causa restitutionis in integrum, quę habet finiri, vt dixi, olim intra annum: hodie verò intra quadriennium, siue sit lis contestata, vel non: vt in præ. l. Papinianus. & C. de tem. ap. l. fi. quod esse non posset, si non dareť sententia, aduersario absente. Posset ẽt dici ꝙ hoc non est sententia, sed decretũ: vt & aliàs, C. ad Treb. sancimus. §. causa autem. ff. de bo. poss. l. 2. §. si causa cognita. & l. seruus. in prin. ff. de libe. præte. filium. §. si quis bo. poss. Est enim differentia inter sententiam & decretum: vt no. ff. de off. procon.
i & l. nec quicquam. §. vbi [i].

ADDITIONES.

a Agimus. ¶ Verbum Tanc. dicentis, quòd de præcedenti, quæ fit ex misericordia, nil ad hoc opus: & facit j̃. §. 2. in fi. ADDE, vt per Alex. consi. ciij. libro j.

b Errore. ¶ Vide e. tit. c. 2. libr. 6. & quod ibi not.

c Non datur. ¶ Ponit Ros. exemplum, si res valens xx. venditur pro xviij.

d Respõ. j. ¶ Vide, quod ibi no. sed pleniùs, quàm alibi, per Ros. vbi s̃. vers. circa ista quæritur. & ver. sed nunc videamus. & ibi in fi. reprehendit dicentes, quòd vbi alia actio cõpetit, non datur iudicis officium. debet enim hoc dictum restringi ad restitutiõis beneficium. Et est ratio: quia isto casu contractus rescinditur. Vnde iustum est illud negari, vbi aliud auxilium competit: quæ rõ cessat in aliis: sufficit, quam not. s̃. de senten. exc. §. breuiter.

e Secundum T. ¶ vbi s̃. vers. competit.

f Nota. ¶ secundum Mar. de Fan. vbi s̃. q. 2.

g Literis. ¶ idem Mar. de Fa. vbi s̃. q. 3. & hoc probat, & respondet, vt s̃. in præ. dec. 2.

h Creditores. ¶ Quęstio B. respondet ad hanc aut. vide de offi. iu. c. 2. in 2. gloss.

i Vbi. ¶ Facit, q̃d dixi s̃. de primo dec. sup j. §. Habeo quędam scripta super l. fi. C. de temp. restitu. in integ. quæ narrant quęstionem de hoc fuisse inter monasterium Nouantulanum, & commune S. Ioannis in Persicero: quod monasterium petiit restitui contra quandam sentẽtiam latam pro communi: pars communis resistebat, ne daretur restitutio: finaliter lite ñ cõtestata lata fuit sententia, monasterium restituẽdum: quam Odof. communis aduocat' impugnabat per præ. l. & quia lata contra solitum iudiciorum ordinem lite ñ cõtestata, C. de sent. & interlocut. l. prolatam & inducebat pro se dec. 2. ext. de offi. iu. refert Francis. Accur. pro monasterio se allegasse sententiam valuisse, ꝙ iudicis officium fuerat imploratum, vt fieret restitutio contra sententiam: & cũ q̃d per iudicis officium petebatur fieri, ñ erat necesse dari libellum, vel contestationem fieri. inducebat quandam gl. Azo. sup rubri. ff. de interrogat. actio. Item quia super actione datur libell. & fit contestatio: sed officium iudicis non est actio: ff. de mino. ꝙ si minor. §. fina. ergo contestatio non fuerat necessaria. Fuit terminatum. ꝙ & si secundum scripta speriùs, ex quo petebatur restitutio contra sententiam, parte contumace, sententia ferri potuisset, tamen ex quo pars erat præsens, cõtestatio erat necessaria, per præ. decr. 2. & sic opinionibus, de quibus s̃. & in prædict. dec. not. non erat hîc locus.

SVMM

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum qualiter petatur.*
2 *Minor petēs restitutionē, an debeat exprimere, qualiter sit læsus aut deceptus.*
3 *Minor exprimens vnam causam suæ læsionis in petendo restitutionem, an poterit eam mutare.*
4 *Minor renuncians beneficio, an possit petere restitutionem in integrum.*
5 *Contrahens matrimonium cum vetula exdentata, an possit petere restitutionē in integrum.*
6 *Minor intrans religionem an gaudere debeat beneficio minoritatis.*
7 *Beneficio ætatis an gaudere debeat clericus maior in patrimonialibus.*
8 *Minor an possit renunciare beneficio minoris ætatis: & quid post impetratam restitutionem.*
9 *Ecclesia an possit renunciare beneficio restitutionis in integrum.*
10 *Restitutio non petitur per actionem, sed solo iudicis officio.*

¶Restitutio in integrum qualiter petatur.

3.§. Qualiter autem restitutio in integrū petatur. planum est. Petit enim is, qui læsus est vel ꝓ
curator habens ad hoc speciale mādatum, nam generale non suf
ficit, vt s. §. prox. ver. Peti quoque dēt apud suum iudicē pręsente
eo, contra quem petitur. vel ꝑ contumaciam absente, vt ff. de mi
nor. in causæ. §. causa. & l. etiam. §. fi. & l. vtrùm § sciendum. extrà
de in integr. rest. tum ex literis, in fi. C. si aduersus do. l. ij. ff. de ado.
1 nam ita in authen. vt spon. larg §. ad hoc. Collat. ix. ¶† Et scias, ꝙ
cùm petitur restitutio, danda est dilatio, si petatur, C. de dilati. l. fi.
2 ext. eodem, per totum, 3. q. 3. § spatium. ¶† Sed nunquid minor
a petēs restitutionem, debet exprimere in libello[a], an dolo aduer-
sarij, vel sui facilitate: & qualiter sit deceptus, seu læsus? dic, ꝙ nō:
quia nō refert, quomodo læsus sit: quia semꝑ restituitur, ex quo
læsus est, arg. C. de in integ. rest. minor. l. minoribus. ibi etiam do-
lus, &c. quasi dicat, non solùm si sui facilitate sit læsus, secundum
quosdam. Vber. contra, arg. C. si sæpius in integ. rest. post. l. 2. in fi-
b ne.[b] C. de edic. diui Adria. tol. l. fi. Nam omnes in integrum resti-
tutiones causa cognita sunt dandæ. arg. ff. de in integ. rest. omnes.
Et dicit aliud esse in appellatione à sententia, in qua non tenetur
3 quis causam exprimere. ¶† Sed si expressit vnam causam, nunqd
poterit postea eam mutare? Videtur, ꝙ sic, arg. ff. de ap. scio. in fin.
c & ff. de nox. act. in delictis. §. fi. Alij contrà [c]. Sed nunquid poterit
plures causas simul proponere? Respon. sic. argum. ff. de ædil. edi.
4 si tamen. §. pe. & no. ff. de suspect. tut. l. j. ¶† Quid si minor renun
ciat beneficio minoris ætatis, nunquid potest petere restitutio-
nem in integrum? Non videtur, cùm censeatur maior in spiritua
lib⁹, vt ext. de rest. spol. ex parte. vbi no. B. Quòd si beneficiū illud
d sit collatum alij non p̄t petere restitutionem[d], arg. 7. q. j. eos. ff. de
mino. ꝙ si minor. §. Scęuola. Vincen. verò no. ext. de in integ. rest.
constitutus. & c. tum ex literis. quòd p̄t, siue sit collatum alteri, si-
ue non, ff. de minor. etiam. §. ex causa. & l. præ. §. pe. nisi pronuncia
ret propter monachatum, vt ī. dicam Tamē si eps ꝯtulit alij. con-
ferat eidē aliud, vel illud idē, ff. e. planè. & l. ī causæ. §. fi. & institut⁹
agat contra episcopum cōdictione ex illo canone, 7. q. j. præsen-
e tium. arg. ext. de præben. inter cætera [e]. Accur. de hoc no. ff. de mi
nori. ait prætor. in princ. dicens simpliciter, ꝙ non potest petere
restitutionem: quia in spiritualibus minor agit, & conuenitur, vt
maior: & quia iste magis videtur exoneratus, quàm damnum paſ
5 sus. ¶† Quid si quis contrahit matrimonium cum vetula exden
f tata [f]? Dico quòd non potest petere restitutionem in integrum,
arg. 27. q. j. nuptiarum. in princi. & 31. quæstione j. aperiant. & C.
de nup. sancimus. & xiiij. quæstione vlt. ca. fina. nam & se vendere
potest ad pretium participandum, nec restituitur, Instit. de iure ꝑ-
sonar. §. pe. Imò in contrahendis nuptiis quicunque contrahere
potest, & maior fingitur esse, cui non subueniet beneficio ętatis,
arg. ext. de desp. impub. de illis. 2. & c. fin. C. si minor se ma. dix. l. 3.
6 ¶† Sed nunquid minor intrans religionem, habet hoc benefici
um? Respon. non: quia non decipitur, qui cum ditiori contrahit
sponso, & optimè eius negotium gestum est, 27. quæstione j. si-
g cut. de consec. dist. v. nunquam[g]. Do tamen electo quatuor dies,
h ext. de regul. & transeunt. ad relig. ad nostram [h]. Nec in hac parte
subuenio ecclesiæ, si se totam ad religionem conuerteret, & vel-
i let restitui, ext. quod met. cau. ca. cùm dilecti. secundum Vincēt. [i]
7 ¶† Sed nunquid clericus maior habebit hoc beneficium in pa-
trimonialibus. Arg. quòd sic, xvj. qu. j. simpliciter. ext. de immun.
eccle. non minus. ext. de vita & honest. cler. ca. fin. Dic contrà: nō
obstant prædicta iura: quia ibi dicitur, quòd eodem iure gaudent
res clericorum, quo & ecclesiarum: verum est, quo ad defensio-
k nem. xii. q. 2. ecclesiarum seruos. secundum Vinc. [k] ¶† Sed nun
8 quid minor potest renunciare beneficio minoris ætatis? Respō.
non: quid & in hoc eo ipso decipitur, ff. de minor. interdum. ibi,
hoc enim ipso, &c. & l. ēt si fine §. restitutus. & l. ait prætor. in prī.
l secundum Azo. Ar. contrà, ea. l. si iudex [l]. ¶Item nunquid minor
post impetratam restitutionem potest renunciare beneficio re-
stitutionis, quod pro se inductum est? Respon. sic, vt in præ. l. si iu
m dex [m]. Quid si minor appellauit à sententia contra se lata, nunqd
appellatione pēdēte poterit petere in integrum restōnem? Dic,
quòd sic, vt not. C. si aduer. rem iudi. l. pe. & in Sum. Azo. e. ti. cir-
9 ca medium. ¶† Quid de ecclesia, nunquid potest renunciare be
neficio restitutionis in integrum? Respon. no. Vin. ext. de resti. in
n integ. tum ex literis, ꝙ sic, vt ff. de minor. si iudex [n]. Quid si stetit
per annum, ꝙ non fuit vsa rescripto? Respon. si id dolo omisit, n̄
restituetur, vt C. si aduer. delic. l. j. ext. de resc. si autem. Si verò per
negligentiam, sic, vt ibi: & arg. extra de in integ. rest. auditis. secū-
o dum Vin. [o] ¶† Item nota, quòd restitutio non petitur per actio
10 nem, sed solo iudicis officio, ff. de minor. quòd si minor. §. fi. & l.
illud. §. j. & l. quòd si speciali. & datur ad hoc vtilis. actio in rem, ff.
p e. in causæ. & l. planè [p].

ADDITIONES.

a In libello. ¶Quando sit necessarius, dixit & remisit s̄. §. prox. versiculo, penultimo. quòd congruentius fuisset hoc præmissum sub isto §. qualiter.
b In fine. ¶Per hanc legem dicit ipse Vber. in l. ibi seq. ꝙ beneficiū restitutionis personale est: & sic exprimenda est causa in libello: faciunt no. ext. de lib. oblat. c. 2. in j. gl. ADDE, an minor debeat probare lęsionem, & qualiter illa probetur, Alex. cons. 21. j. lib. & contrarium eius, quod hîc tenet Spe. tenet ipse in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur.
c Alij contrà. ¶Scilicet Vber. prædictus, vbi s̄ & hoc post litem cō test. per no. C. de eden. l. edita. Ad l. scio. est responsum s̄. prox. sequen. Solue, vt ibi no. in fine. j. gl.
d Restitutionem. ¶Ac si dicat, potest, si nō est collatum: quod placet Hostiensi, si ecclesiæ & animabus expedit, vt ibi dixi. ADDE, vt per Ang. consil. 187. & 311.
e Inter cætera. ¶Ipse tamen Vincentius præ. decre. ex parte. tenuit cum Io. & Ber.
f Exdentata. ¶Sine dentibus: verbum Vin. in decre. constitutus. in prin. eo. tit.
g Nunquam. ¶ vide, quod scripsi de regula. cùm virum. super fi. 2. gl. vbi inuenies, qui doctores, & quæ gl. concord. huic dicto.
h Nostram. ¶Illa decr. dicit de tribus tantùm. & tene, quod habes de regul. constit. in fi. lib. vi.
i Secundum Vinc. ¶qui hoc not. eodem tit. cùm ex literis. & ibi etiam, quod statim sequitur.
k Secundum Vinc. ¶Hoc respon. not. & aliàs additur in prę. c. similiter. & vide, quod not. ea. causa, & quæstione iiij. c. j. item adde gl. & ibi Scribentes in cle. vnica. de restit. in integr. quam Doctores communiter adiiciebant.
l Iudex. ¶Solue per id, quod statim sequitur: & vltra id renunciat ibi ipso facto nolendo vti restitutione concessa.
m Iudex. ¶Et est hoc vltimum verbum Azon. in Summa, & idem Mar. de Fa. in vj. quæstione.
n Iudex. ¶Salua auctoris pace, Vin. ibi. loquit̄ expresè de rest. iam impetrata: & sic ēt loquitur l. vt s̄. patet. Vnde Mar. de Fa. vbi s̄. q. 7. tenet in futura restitutione contrarium, cùm ex tali renunciati one eo ipso pateat ecclesiam, vel minorem esse deceptam: & sic contra id etiam sæpiùs posset restitui, ff. de minor. & si sine. §. restitutus autem. & l. interdum. circa prin.
ADDE, ꝙ Ang. cons. 187. circa fi. tenet minorem & episcopum non posse renunciare futuræ restitutioni, per d. l. si iudex. & idem tenet Pano. in c. j. ext. e. etiam si iurauit episcopus: secus si minor: alleg. gl. singularem in c. j. e. ti. lib. vj.
o Secundum Vin. ¶Vbi s̄ sed in dec. plerunque de resc. in fin. dixit hoc sub dubio fortè, vt ibi scripsi in gl. quid erit.
p Planè. ¶Ad literam posuit hîc Io. de Deo in cauil. vltra medium vers. item hoc no. idem Mar. de Fa. vbi s̄. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Minori in tempore decepto quantum tempus in restitutione sibi facienda sit concedendum.*
2 *Ecclesiæ quantum tempus sit ad restitutionem sibi faciendam determinatum.*
3 *Ecclesia respublica æquiparantur.*
4 *Maior xxv. annis læsus in eius præsentia, intra quantum tēpus restitui debeat*
5 *Absens non debet plus iuris habere, quam si fuisset præsens.*
6 *Restitutione ex misericordia petita, non est tempus ad eam faciendā præfixū.*

¶Restitutio intra quod tempus danda sit.

a 4.§. Intra quod[a] tempus restitutio dāda sit, breuiter tangamus, licet cunctis hæc materia sit nota, & ab omnib

ADDITIO.

a Intra quod. ¶Dixi in Sum. de temp. in integ. restit. post prī. & hoc eius dictum posuit Tanc. vbi s̄. ver. intra quod tempus. vbi etiam continuat ver. seq.

omnib. tacta. Scias ergo, ꝙ minor xxv. ānis eā pt petere toto tempore minoris ætatis, etiam post completum 25. annum, secundū antiqua iura, intra annum vtilem: hodie verò vsque ad quadriennium à prima die xxvj. āni continuè numerādum, i. vsq; ad finem 29. anni, vt C. đ tem. in integ. rest. l. fin. & hoc cùm læditur ꝑ factū suum, siue per alienum, siue per suam, vel alienam negligentiam.

1 ¶† Sed si minor in tempore decipiatur, videlicet ꝙ patiatur tempus sibi labi in præiudicium rei, vel actionis suæ, & est in cā restitutionis, dicunt quidā, semper quadriennium sibi concedendum post 25. annum ad obtinendā restitutionem, per præ. l. Azo dixit quòd si lædatur tractu temporis; s. quadriēnij, vel maiori tempore, habebit quatuor annos ad restitutionem obtinendam, postꝗ peruenerit ad legitimā ætatem. Si verò minori tempore læditur potest eā petere toto tēpore minoris ætatis: & tanto tēpore post xxv. annum, quāto tempore fuit læsus, arg. ff. qñ acti. de pecu. est an. cùm post mortē. ff. de minor. interdum. §. planè si defunctus. & 47. distinct. omnes. in fin. & C. libr. x. de his, qui in exil. dati, vel

a or. mo. sunt, l. j. & de pœ. dist. j. vide[a]. ¶† In restitutione autem ec-

2 clesiæ ꝯcedēda, variāt Sapientes. dicūt. n. Ala. & G. Nat. eius discipulus, semper sine temporis ꝓfinitione eā sup eadē lęsione sibi ꝯcēdedā: quia ecclesia iure minoris semp debet illæsa seruari, extr. e. c. j. & exponunt Semp, quasi Quandocūque Sed ꝯ eos est expsè decr. Greg. extrauag. quæ incipit, ecclesia. e. tit.[b] Et quia si hoc

b verū esset, nulla ꝑscriptio, etiā quadragenaria, ꝯ ecclesiā curreret sed semp deberet seruari illæsa: qđ tamen falsum est, vt 16. q. 4. §. potest. ver. quas actiones. ext. de ꝑsc. de quarta, & ꝑ totū. Item sequeref ex hoc absurditas, vt melioris ꝯditionis esset, qui rem ecclesiæ, ꝑ xl. annos possideret nullo, vel iniusto titulo, ꝗ qui legitimo: cùm ibi tantùm restitutio locum habeat, vbi contractus tenet, & cùm nullum aliud superest remedium, vt s̃. §. 2. versi. & scias. Sic enim res posset vendicari post xl. annos per in integrum restitutionem ab eo, qui iusto titulo possidet: & ille, qui iniusto titulo per quadraginta annos possidet, post xl. annos tutus esset ꝑscriptione. Et ideo alij dicunt, ꝙ vsque ad 29. annos à die lęsionis factæ numerandos, ponentes ecclesiam in primo die natiuitatis minoris, arg. præ. dec. vbi dicitur, ecclesia iure minoris. & c. Tertij ponunt ecclesiam in 14. anno: ideo quia contra pupillum non currit præscriptio, sed cōtra ecclesiam sic, vt xvj. quæst. 3. placuit. sicut contra adolescentē: ideoque dicunt eam restituendam vsq;

c ad xv. annos à die læsionis[c]. Sed contra præmissas duas opi. opponitur, quòd nullo iure speciali fulciuntur: pp quod dicunt Laur. & T. eius discipulus, & B. discipulus T. & Vin. & dom. meus Host. & Iac. de Al. magister suus, & Innoc. IIII. & alij ferè omnes, standum esse legi, quæ dicit, ꝙ oīs restitutio fisci, rei publicæ, vel priuatæ, intra quadriennium limitatur, nec vltrà extenditur: & intra id tempus debet causa restitutionis tractari, & terminari, vt C. de tem. in integ. rest. l. fin. Ex quo patet restitutionem ecclesiæ faciēdam vsque ad quatuor annos, & non vltrà. Quod dicitur in præ. decr. Semper. exponunt, i. in omni contractu, vbicunque læditur enormiter, vt notet sempiternitatem contractuum, non temporum, vt ꝓbatur extr. eo. c. j. in fin. vbi fit restitutio ad ostendendū priuilegium contra sententiam, & capit. auditis. vbi fit ad allegationes omissas, & c. tum ex literis. vbi fit contra sententiam domini Papæ, & c. suscitata. & c. coram. vbi fit ad causæ instructionem, & similia. Patet ergo, quomodo fit semper, i. in omni contractu. Ponitur igitur ecclesia in xxv. anno: in quo qui est, minor est, ff. đ minor. l. denique. §. minorem. & habet quadriennium ad restitu-

3 endum, vt dixi. ¶† Hoc idem obtinet circa restitutionem reipublicæ: quia ecclesia & respublica comparantur, 23. quæst. 4. quid

4 ergo. & not. C. quib. ex cau. ma. in integ. rest. l. 3. ¶† Cæterùm in restitutione maiorum dico, quòd si maior xxv. annis in eius præsentia lædatur, restituendus est iusta de causa, cōputabiturq; quadriennium à die læsionis. Si verò in absentia læsus sit, computabitur ei tempus à die reuersionis, ita quòd tantum tempus sibi concedetur ad restitutionē, postulandam, quāto tpe fuit absens: vt s̃. dictum est de restitutione minorum, cùm decipiuntur in tempore, ſm Azo. ar. ff. ex qui. cau. ma. sed & si. §. sed cùm feriæ. & §. quoties. intra qđ tempus cā debuerat tractari & terminari. Quid si absens tantùm sit pvnam diem? Res. vnam tantùm diem habebit ad

5 restitutionem obtinendam, vt in præ. §. quoties. ¶† Sed quomodo intra diem illam ꝓbare poterit læsiones, seu læsionem, & sententiam obtinere? Res. sibi imputet, qui in tantum se arctauit, vt ff. si quis caut. l. ii. §. si quis tamen. non enim debet plus absens ha-

d bere ꝗ præsens habuisset[d]. ¶† Porrò vbi restitutio ex misericor-

6 dia petitur, vt s̃. §. quis autem. ver. in summa. ibi non est tempus ꝑfixum: imò quandocunque superiori visum fuerit, dabit eam: qa ecclesia nunquam claudit gremium redeunti, C. de sum. trinit. liquet. & xj. q. 3. de illis. 23. quę. 4. duo. Misericordiæ enim Dei nec terminum, nec mensuras ponere possumus, nec tempora diffinire, de pœ. dist. j. c. multiplex.

ADDITIONES.

a Vide. ¶ Dic, vt in cle. e. ti. ab ecclesia. quæ distinguit tempus intra quod, à tempore ad quod fit restitutio.

b Tit. ¶ Et habetur hodie libr. 6. ꝑ quā expedium est, ꝙ quadriēnij lapsus nocet ecclesiæ. ita quòd pòst non auditur nisi est causa: & per hanc exceptionem soluitur vlt. quæstio Mart. de Fa. vbi s̃.

c Læsionis. ¶ Adiungi posset noua opi. ꝙ ponatur ecclesia in fi. xij. anni: vt sic fauor ipsius augeatur: quia restituetur vsq; ad 17. annū & sic pubertatis fœmineæ, non virilis consideratio habeatur, ex quo fœmineum est eius nomen, & declinatur, vt tale: Io. de Deo dixit, vbi s̃. in Cauil. l. in fi. quòd ecclesia restituitur vsque ad ꝑscriptionem completam, dicens. pecus esse, qui tenebat contrarium: charitatiuus erat cognomen suum aliis tribuendo.

d Habuisset. ¶ Quæstio & solutio ista cessat hodie, & iustificat đ terminationem clem. superiùs alleg. distinguentis tempus ad quod & tempus intra quod: & responsiones ad contraria ibi vide in gl. hæc erant.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus ab eo, qui non habet propriam iurisdictionē, vel administrationem, an possit restituere, vel de restitutione cognoscere.*
2 *Ordinarius non habens administrationem, an possit de restitutione in integrum cognoscere.*
3 *Causa restitutionis in quo foro tractanda sit.*
4 *Ordinarius in quibus habeat de restitutione in integrum cognoscere, & disponere.*
5 *Legatus dicitur contra sententiam delegati posse restituere.*
6 *Appellans censetur iudicem iniquè pronunciasse fateri.*
7 *Iudex ecclesiasticus potest aliquem ad famam restituere.*

¶ Restituere in integrum quis possit.

5. §. Videndum restat, quis possit restituere. Et qdem qlibet iudex, tam ordinarius, ꝗ delegatus, siue sit delegatus à Principe, siue ab alio ordinario admini-

a strationē[a] habēte: & hoc, siue principaliter, siue incidēter. ¶† Sed

1 si delegatus est ab eo, q ñ habet ꝓpriā iurisdictionē, seu administrationem, ille restituere, vel đ hoc cognoscere ñ pt: nec etiā arbiter com ꝓmissarius, nisi incidenter: sed delegatus restituere pt, si hoc sibi specialiter demandetur, ext. e. ti. cā. & c. j. & c. tum ex literis. C. vbi, & apud quos, l. fi. ff. de minor. in causæ. & duabus legib[9] sequentib. & l. præses. Et ꝙ arbiter possit incidenter de in integrū restitutione cognoscere, habetur in præ. c. cùm ex literis. & pro-

2 batur C. de or. iu. l. j. C. de iu. quoties. ¶† Sed nunquid ipse ordinarius non habens administrationē, de hoc pt principaliter cognoscere? Dic, ꝙ non, arg. in præ. decr. causa. in principio, à contra-

b rio sensu[b] & in præ. tit. vbi, & apud quos, l. fin. vbi dicitur, ꝙ illi soli, qui ibi connumerantur, possunt de hoc cognoscere: sed iste ibi non enumeratur, vt & ibi not. Ergo, & c. Item vicarius alicuius iudicis cognoscet de restitutione, vt C. de offic. eius, qui vic. alic. iu.

3 obti. l. j. ¶† Tractabitur autem causa restitutionis in foro eius, ꝯ quem petitur, C. vbi, & apud quos in integ. restitutio. post. l. ij.

4 ¶† Et nota, ꝙ ordinarius cognoscit de restitutione, restituendo tam in contractibus, quàm in aliis, & etiam contra sententiam à seipso latam, vel à prædecessore, seu à suo inferiore, sed ñ contra sententiam à maiore latam: licet sit arg. contrà l. distinction. acce-

c dens[c]. veruntamen solus Princeps restituit in iure contra sententiam sui procuratoris, vel iudicis, quem ipse delegauit, vel contra res bis iudicatas, vel contra sententiam suam, licet rarò, vt hęc leguntur & not. C. eo. titu. l. j. C. si adersus rem iudicatam, si aduersus ff. de minoribus, in causæ. §. fin. & l. præfecti. & l. minor xxv. q. ix. quod quis. & xxj. distinct. inferior. ext. de in integ. restit. tum ex

5 literis. extrà de elect. innotuit. ibi, par in parem, & c. ¶† Nunc legatus restituit contra sententiam delegati, nisi habeat speciale mandatum, extrà de offic. deleg. studuisti. ¶ Itē is, q tulit sñiam, pt đ in integrū restitutiōe ꝯ suā sētētiā cognoscere, vt ff. đ minor. ī causæ. §. fi. & l. præfecti. Secus in eo, à cuius sententia appellatur, qui non potest de eius appellatione cognoscere, vt C. de appellat. eos. prope prin. extrà. de appel. vt debitus. & de mat. contra in-

6 terdictum ecclesiæ contracto. capitul. j. ¶† Sed quæ est ratio diuersitatis? Respond. qui appellat, dicit iudicem iniquè pronunciasse: ideoque iudex propter vereeundiam non de facili suam sententiam reuocaret, argument. extrà de cler. coniuga. diuersis. extrà de accu. qualiter. j. At qui petit restitui, non dicit iudicem bñ vel malè ꝓnūciasse, sed dicit se sui facilitate, vel aduersarij calliditate deceptum: & ideo supplicat iudici, vt ei p restitutionem subuen

ADDITIONES.

a Administrationem. ¶ Cui iurisdictio adhæreat, vt dicit l. j. alleg.
b Sensu. ¶ Et scripsi e. ti §. j. in prin.
c Accedens. ¶ Solue, vt no. xxiij. q. ij. latorem. in vlt. gl.

7 subueniat. ¶ † Itē iudex ecclesiasticus restituit aliquem ad famā, vt videtur arg. extrà de simo. c. ex diligenti. xvj. q. 6. auctoritate. & extrà de re iud. cùm te, secundum Ioan. & Vin. Tu dic, ꝙ in præd. dec. non restituit, sed dicit ibi, illum ipso iure nō teneri, cùm nulla, vel modica fuerit iniuria, vt & ibi no. in gl. qa non, &c. sed Papa hoc potest, vt s̄. de sent. §. vt autem. ver. item no. & vide s̄. de legato, §. postremò. ver. hoc etiam not. Vtrùm Papa, vel Princeps, vel senatus, vel episcop⁹, vel collegium Cardinalium, vel Reges possint restituere in integrum ad famam, & ad honores, & ad quos, & quando, not. in præ. c. cùm te, & s̄. de legato, §. sunt quoque. §. fi. Vtrùm autem Potestas, vel prælatus dabunt restitutionem contra ciuitatem, vel ecclesiam, dixi s̄. §. j. vers. sed nunquid prælatus.

SVMMARIVM.

1 *Res, super qua postulatur, alienari non debet: nec aliquid in præiudicium postulantis fieri, donec restitutio fuerit expedita.*
2 *Restitutio in integrum an per litis contestationem perpetuetur.*
3 *Testibus per minores, vel ecclesiam in eorum causam inductis, nil pro eis dicentibus, vel causam dicti sui requisiti non reddentibus, quid sit agendum.*
4 *Læsio, à qua petitur restitutio, qualiter sit probanda.*
5 *Minor, vel quasi minor, ex lubrico ætatis, vel dolo aduersarij deceptus, qualiter sit restituendus.*
6 *Minor fundum paternum vendens, & super hoc fideiussores dans, an si conueniatur, debeat restitui.*
7 *Duobus minoribus cum aliquo contrahentibus, si ambo, lędantur, vnus autem tantùm petit restitui, an prosit alteri.*
8 *Priuilegia singulorum communem legem non faciunt.*

¶ Effectus restitutionis in integrum quis sit.

6. §. Vltimo videndum restat de effectu restitutionis in integrum. Et quidem is est, vt ea postulata & obtenta, omnia, sint in eo statu, in quo erant prius quàm postu-
1 laretur, seu cùm postulari cœpit. ¶ † Nec enim res, super qua postulatur, alienari debet, nec sententia executioni mandari, nec aliquid fieri in præiudicium postulantis, donec restitutio fuerit expedita, C. in integ. rest. postul. ne quid noui fiat, l. j. Sed videtur, ꝙ ea pendente fiat executio sententiæ, vt extra eo. ca. suscitata. Dic, quòd ibi non pendebat: imò etiam data erat: sed quia ibi contra petentem eam valde præsumit: idcirco sententia executioni mādatur præstita cautione, vt ibi dicitur. Vel dic, quòd illud fuit pro-
8 uisio Papę: vel dic, vt ibi [a]. Restitutione autem cōcessa contra sententiam, vel causæ processum, auditur restitutus ex integro, sicut ante sententiam: vel admittitur ad id, ad quod petiit se restitui, extr. eo. auditis. & c. ex literis. Si verò restitutio concessa est super aliquo contractu, vnusquisq; recepit, quod dedit: & quod suum est, vel ex suo peruenit, vt C. de reputationib. l. vnica, ff. de minor. minor. §. restitutio. extr. eo. c. j. quoniam nemo debet cum aliena iactura locupletari, vt ff. de transact. cùm hi. §. sanè. ff. de cond. inde. nam hoc natura. extrà. de pœnis, suam. liiij. distinct. generalis. in fi.
2 ¶ † Sed nunquid in integrum restitutio perpetuatur per litis cōtestationem? Dic, quòd non: imò quadriennio clauditur, ff. de minor. Papinianus. in fin. & s̄. §. j. fortè cùm mouetur in consistorio principis, secundum do. meum. vel si non perpetuatur, saltem interrumpitur, extr. eod. tum ex literis. & c. suscitata. Non enim debet iure proprio sine sui culpa priuari pars, per quā non stat, sed fortè per iudicem, vel aduersarium, quò minus cā fuerit expedita, lvj. dist. satis peruersum. extr. de consti. cognoscētes. de hoc extr. de off iud. c. ij. Quod de rescissoria dicunt quidam, non perpetuari per litis contestationem: sed Io. contrà, cùm nulla lege sit ꝓ-
b hibitum, & de hac [b] vide j̄. in tractatu libellor. eod. tit. ¶ † Quid si
3 in causa minoris, vel ecclesiæ, testes per eos inducti nihil pro eis dicunt, vel causam dicti sui requisiti non reddunt? Resp. tunc petant se restitui in integrum ad inducēdos nouos testes, ff. de min. ait prætor. § nō solùm. & l. minor. Sed dicet pars aduersa: Non debes restitui, nisi priùs probes læsionem, & personam, & locum aptum ad hoc, ff. eo. verùm. §. item no. & ff. de iureiu. nam & postea.
c §. si minor. ff. de integ. rest. minor [c]. omnis. ¶ † Quomodo autem
4 probabitur læsio? Et quidem videtur necessarium, quòd hoc modo, vt isti testes noui producantur, & dicant in dicto suo, quòd si ante aperturam testium ꝓducti fuissent, hoc idem dixissent: & tunc iudex auditis eorum dictis cognoscet, an fuerit expediens minori, vel ecclesiæ, eos ꝓduxisse: & tunc si viderit faciendum, restituet ad producendum eos. Sed dices: Nónne semel testificati sunt in hac causa? quomodo ergo amplius in ea testificabuntur contra illud 4. q. 3. §. item in criminali. in prin. & ff. de testi. producti. Respon. testificati sunt in causa restitutionis, siue incidenti q̄stione: nunc testificabuntur in principali. Sed dicet pars altera, ꝙ eadem videtur quæstio, vt ff. de procur. qui proprio. Præterea si nunc dicant aliud & aliter, quàm primò dixerint, sequitur magnū inconueniēs: & ideo dixit Vbert. de Bo. quòd detur electio parti, contra quam producuntur, vel quòd approbet dicta istorum, vel quòd iterum iuret, C. de testi. l. fi. & extr. eo. tit. præsentata. vel, vt vitentur prædictæ oppositiones, dici potest, quòd eo ipso, quòd producunt nouas personas, quas ab initio non induxerunt, satis videntur læsi: & sic recipientur sine alia probatione, vel productione, vt ff. de minor. l. & si sine. §. item. & s̄. §. j. versic. illud quoque. Sed non videtur hęc restitutio danda minori, vel ecclesię, cùm iā didicerint testificata priorum. Vnde etiam per rescriptum Principis non possunt ampli⁹ testes producere: ergo multò minus per edictum, in auth. de testi. §. quoniam Sed respon. per instantiam:
d quæ responsio in causa debet admitti [d], vt ff. de acqui. pos. l. j. §. si
e filius [e]. nam minor, vel ecclesia venit per edictum contra contractū, contra sententiam, contra vēditionem, contra transactionē, & similia, vt C. si aduersus transact. & si aduersus vendition. & similib. & tamen per rescriptum Principis non potest venire contrà, C. de preci. Imper. offer. quoties. C. de transact. l. causas. C. sen. rescin. non posse, l. fi. Sed dicet is, contra quem producuntur, hęc instantia nō est vera: quia & per rescriptum venit quis cōtra prædicta, vt not. in præ. l. quoties. & C. de rei vend. ratas. Ad quod respondeat volens producere: Bene fateor, quòd venit contra pręmissa per rescriptum Principis, si dicatur in eo, non obstante tali lege, ff. ne quid in loco pu. fiat, l. ij. §. si quis à principe. ff. de lega. 3. si quis in principio. in auth. de testa. imperfect. & extrà de offi. de-
f leg. ex parte. & not. s̄. de instrum. edi. §. nunc autem. ver. & scias [f]. Et concedo, quòd si dominus Imperator dicit, non obstante constitutione, de testibus. producat testes, is, qui didicit testificata, valebit rescriptum, vt in prędict. l. & ff. de constit. prin. l. j. ¶ Item adhuc instabit aduersarius: Non debes restitui ad producendos te-
5 stes. † minor enim, vel quasi minor, debet restitui, si ex lubrico ætatis, vel dolo aduersarij sit deceptus, vt C. de minor. l. 4. & C. & ff. de dolo, per totum. At dolo meo factum non fuit, quò minus produceres, nec etiam lubrico ætatis: quia pro parte tuu præmissa fuit diligens inquisitio pro quærendis omnibus testibus, quos erat verisimile veritatem scire. Si igitur factum fuit, quod à diligentissimo patrefamilias factum fuisset, licet nunc aliqui dicant se scire veritatem, non ideo debes restitui ad producendum eos quia non fuisti lęsus in eis, C. de in integrum restitutione, minor. l. fi. ff. de minor. verum. §. item si locupleti. Sit igitur iudex cautus & iustus. nec nimis in dando promptus, nec in negando durus, iuxta illud Catonis:

Constans & lenis, cùm res expostulat, esto:

xlv. distinctione, vera. & c. omnis. & c. disciplina. extrà de pur. can. inter solicitudines. ver. attendentes. nam & si vix videatur danda restitutio, tn̄ datur, ff. eodem, intra vtile. §. vno. Sed si litigator nō sit minor, vel quasi minor, nec probat per testes, tunc aduocatus miser à limine iudiciorum excludetur, & condemnabitur in expensis, extrà de raptor. c. fi. de pœnis, c. calumniam. de elec. c. statu
g imus. §. adiiciamus. & de excep. pia. §. si quis [g]. C. de iud. l. properā
6 dum. ¶ † Hoc quoque sciendum est, ꝙ si minor, qui fundū paternum vendidit, & super hoc fideiussores dedit, cōueniatur, potest restitui ad rem, vel etiam ꝯ emptorem, si conueniatur de duplo, adeò vt postea ad eum periculum euictionis non spectet: verumē hoc fideiussoribus n̄ prodest, vt ff. de fideiussorib. l. j. Sed ꝯtrà: nam per restitutionem tollitur principalis obligatio: ergo & fideiussoria per consequens, ff. de reg. iur. l. cùm principalis. ext. de cēsi. c. grauis. Resp. dico, quòd ciuilis tantùm per restitutionem eliditur, sicut per rem iudicatam, vt ff. de condi. indeb. Iulianus. & l. credit. ergo naturalis remanet. cui potest accedere fideiussor, vt
7 ff. de fideius. fideiussor. ¶ † Quid si duo minores contrahunt cum aliquo, & ambo læsi sunt, vnus verò tantùm petit restitui in integrum,

ADDITIONES.

a Ibi. ¶ in gl. penul. & quod super ea dixi.
b Hac. ¶ Nota, quia dicit De hac, non dicit de hoc. ego autem de hoc ibi dicam super rubrica.
c Minor. ¶ An autem tunc aduersari⁹ testes producere possit, vide s̄. de dilat. §. vidēdum. ver. in summa. & ibi vide hoc omissum, quo modo restituto minore, vel ecclesia, aduersarius etiam maior intelligitur restitutus.
d Admitti. ¶ j. q. i. sicut vrgeri. vbi de hoc.
e Filius. ¶ Non est ibi iste §. bene est Offidius. qui non facit, nec est. probatur tamen ibi per eum, & §. per procuratorem. versicul. alioquin.
f Scias. ¶ Circa quod vide plenam remissionem, quam ibi dedi.
g Quis. ¶ lib. vj.

grum, nunquid proderit alteri? Videtur quòd sic, sicut in appellatione, vt 2.q.6.§.sunt etiam, quorum.ver.quandoq; vnam.& no. ext.de ap.c.penul. quia id facit restitutio minorib. quod appellatio maioribus, ff.de minor.preses.secundum.Alb.Pap.Ar.tamen contrà, ff.e.ti.l.3.§.sed & vtrùm.ibi, non fuit propositum prætoris denegare restitutionem minori, sed maiori. Item quia hoc beneficium est personale, & singulare, ext.de priuil.sanè. & de inst.
8 cùm venissent.† priuilegia enim singulorum communem legẽ non faciũt, xxvj.q.2.c.non exemplo. Item in cõtrarium est illud generale, res inter alios acta, &c.ext.de præben.dilecto.in fi.& ea quæ ibi no.expressè C.si in com.eademque causa in integ. restit.
a postul.l.vnica, in fi.[a]

ADDITIO.

a In fi.¶Gl.ibi tenet hoc secundum in indiuiduo: primam partem in diuiduo. sed Cy.post Pe.ibi contrà, quòd etiam in indiuido nõ prosit fratri: loquitur tamen in maiore. ibi vide.

¶Baldus de Restitutione in integrum.

VBI restitutio datur ad appellandum, non cassantur acta priùs habita: secus, si detur contra sententiam. Secundum Vin. loquitur in restitutione petita & obtenta: & primo casu restitutionis concessio habet vim interlocutoriæ, secundo diffinitiuæ. Bal.§.j.ver. itẽ sup.& seq.G.¶Ex noua causa restitutio denegata iterum impetratur. Et quæ dicatur noua causa, ver.sed quam vocas. G.¶Nec ecclesia, nec minor, restituitur ad opponẽda crimina, vel defectus, vers.sed pone, ecclesia. G.¶Per instrumentum matrimonij probatur ætas prolis: sed non per instrumentum dotis, si dos est promissa pro matrimonio ꝯtõ. Si autem pro ꝯhendo, probatur ętas præsumptiuè, ver.sed cuiusmodi. G. Sed vnde sumitur ista præsũptio? Respõ. per locum à cõmuniter accidentibus, vt no. in simili C.de prob.l.neq;. quod est notabile. Sic & ꝑ instrumẽtũ dotis ꝓbatur matrimoniũ, in auth.vt fratrũ filij, in prin.s.per locũ à communiter accidentibus: quia non cõsueuit fieri instrumẽtũ dotis, nisi inter veros, & nõ simulatos cõiuges. Bal.¶Qui iurauit se maiorem in contractu, reputatur maior etiam in iudicio, quod inde sequitur. vñ debet ꝑ se, tanquã maior, litigare, nõ cũ curatore: qđ ẽ notabile. Gul.¶Castrũ & villa habẽt priuilegia ciuitatũ, vt no. Azo. in Summa de magist.munic. non tñ habet locum in castris, l.vlt.C.de sacrosan.ecc. sed bene habet locũ in eis beneficium restitutionis. & facit ff.de mu.pet.l.ædiles. non tñ poterit hoc petere corã suo Potestate: quia Potestas in hoc reputatur pars esse, ñ iudex cõpetens, ver.idẽ quoq;.& ver.sed nunquid. Guil.¶Legitimi & publici administratores possunt petere restitutionem in integrũ sine speciali mãdato: secus in procuratore, nisi incidenter emergat, ver.prælatus aũt.& seq. Gul.¶Quæ præscriptiones currãt minori & ecclesię, & quæ non currant, ver.hoc aũt no.&ver. sequenti. G.¶Præscriptio statutaria currit cuilibet minori, extr. eodem, constitutus. quia statutũ & consuetudo ligat minores.¶Item generalis cõsuetudo facit ẽt ecclesiis præiudiciũ ipso iure, ibidem, & vers.vt autem. G.¶Papa Clemẽs ꝓnunciauit pro mercatoribus ꝯ Treuerensem, ꝙ post bienniũ non posset eis opponi exceptio non numeratæ pecuniæ: secus in minore, ver. hoc autẽ G.C.de curato.furio.l.ij.in gl.& sic ecclesia non gaudet iure minoris, per l.fi.C.in quib.cau.in integ. resti.nõ est nec. Et est ratio, quia ecclesia semper est ecclesia: sed minor non semper erit minor: sic ff.de tut.& ratio.distrah.l.nisi.§.fi.Bal.¶Nunquid absens occasione Potestariæ, quã acceptauit, dicatur ex publica cã absẽs? ver.quid si is, qui. Gul.¶Restitutio alia nititur iustitiæ, & est necessariæ iurisdictionis: alia misericordiæ, vt restitutio famæ, ff.de postu.l.j.§.de qua.vers.in summa no.B.& ĵ.§.videndum. ante fin. Guliel. Si petitur restitutio ad obtinendam dilationem, vel tẽpus ad probandum, vel excipiendum, læsio probatur ex solo lapsu tẽporis, si exceptio, vel positio, quæ probari intẽditur, sit iusta, ver. illud quoq;. Si aũt post didicita testificata petitur restitutio ad testes producẽdos, summatim debet probare ꝓ habẽda restitutione de læsione, & de interesse petẽtis restitui, ĵ.§.vltimò. ver. quid si in causa. Si autem ꝯ sententiã, vel ꝯ ꝯtũ petatur restitutio, plenè probãda est læsio: ibidem quæ verba not. G.¶Quid si minor post sentẽtiã petit restitutionẽ ad opponẽdũ peremptoriã exceptionẽ? dico, quòd non impedit executionẽ sententiæ, quia non petitur contra sententiam: nam sententia valet, & meretur executionem, licet exceptio speretur opponi, vt C.de iur.& fa.igno. l.j.& ideo quia restitutio desiderat altiorẽ indaginem, non impedit executionẽ, ff.de iurei.l.nam & postea. in prin. & ita loquitur c.suscitata.e.ti. Sed vbi petitur restitutio ꝯ sententiã, putà quia lata fuit per dolũ, tũc cessat interim executio, ff.de iud.l.si prætor.§. Marcellus, C.de in integ.rest.ꝑ l.j.C.de transl.l.si causa.ff. de inoffi. test.l.Papinianus.§.si filius.arg.de excu.tut.l.diximus. nisi petatur per malitia: sed hoc arbitrio iudicis relinquitur, C.de ord.cognit. l.fi. facit ad prædicta C.de fal.l.satis apertè. C.si ex fal.instr.l.fi.& vide ibi per Bar.& vide ĵ.§.finali, in prin. G.¶Ecclesia non restituitur contra ꝯfessionem, nisi probato errore: tũc restituitur etiam post sñiam, ver.sed nunquid ecclesia. G. Imò idẽ, si ex certa scientia, ff.de minorib.l.si ex causa.§.nunc videndũ. Sufficit ergo probare rẽ aliter se habere, ff.de interrog.act.l.de ætate.§.fi.& ita ĩtelligitur l.si filius. eodem tit.¶Itẽ no.ꝙ error negantis probatur solaꝯfessione, in d.§.nunc videndũ. Sed error confitentis nõ probatur sola negatione, sed probatione contrarij, C.de iur.& fac.ign.l.nisi post diui.B.¶In causa restitutionis in integrũ proceditur lite nõ contestata, si reus abest, vel præsens nõ vult litẽ contestari, C.de tem.ap.l.fi.§.illud. quia aliter potest consuli petitori: cùm restitutio in integrũ non perpetuetur, nisi per sententiã diffinitiuã.¶Itẽ concedere restitutionem, est potiùs decretũ, quàm sententia: ergo, &c.de bo.pos.l.3.§.pen.ver.quid ergo, si is.& ar.ff.de mino. præses.no.G.¶Petitio restitutionis debet ꝯtinere qualitatem & causam læsionis: secus in appellatione, ĵ.in §.qualiter.ver.j.&seq. G. Hoc tenet gl.ff.de min.l.verũ.§.sciendum.&probatur e.ti.l.minor aũt magistratus. Bal.¶Minor & ecclesia possunt renunciare beneficio restitutionis obtento, ff.de minor.l.si iudex nõ obtinẽdo.ff.de noua.l.doli mali.in §.qualiter. vers.sed nunquid. G. ff.de verb.obl.l.sciendum.in gl.ord.¶Ecclesia censetur iure minoris, quo ad acquirẽdum beneficiũ restitutionis, nõ quo ad restituendũ, ne quadrienniũ currat: sed statim cùm natum est, currit ecclesiæ, vel maiori, in §.in quod. G.¶Imputet sibi, qui se arctat ad vnũ diem, in quo probare non potest, ver.fi.G.C.de temp.ap.l.3. & l.fi.§.j.Bal.¶Singulare ius restitutionis non porrigitur ad socium eiusdem litis, C.si vnus.ex plu.per l.fi.in §.fi.ver.fi.G.¶Item singulare ius restitutionis non porrigitur ad accessoria specificè causa non deducta, ff.de cond.indeb.l.fi.§.fi.in gl. ord. Non obstat §.itẽ sciendũ. quia extensio nõ habet locũ in iudicio rest.in integrum, quod valde stricti iuris est. Bal.¶Mater ratione minoris ætatis excusatur, si filio tutorem non petiit. Et sufficit fuisse minorẽ à principio, quo indiguit minor filius tutore, in §.j.ver.sed quid ipsa.G. Nam principium temporis spectamus, ff.de infa.l.quid ergo.& đ excus.tut.l.ij.§.ætas.& ita no.C.in quib.cau.in integ.resti.non est necess.l.j.in gl.ord.nã ista immunitas perpetua esse debet. Sed ꝯ, ff. de leg.2.l.Titia.§.vsuras. nam vbi ętas est immediata cã beneficij, cessante ætate cessat beneficium. Sed illud loquitur in beneficio successiuo, hîc in instante liberatione. Itẽ illud non est priuilegiũ quia est secũdum ius naturale, quod est ius commune: innititur enim ætatis imbecillati, C.de leg.tut.l.fi.Bal.¶Restitutio in integrũ ꝑt implorari incidenter super emergenti, vel incidenti, nõ super principali, s.ad fundandam originem petitionis. Nã præpostere rum eẽt priùs rescissoria, quàm officio iudicis, ff.de excep.l.exceptio, & l.ꝗ personæ.§.fi.sed ad fundandã exceptionem, vel replicationem ꝑt incidẽter peti restitutio. Tamen ordo verborum est vt primò petatur restitutio, & exinde excipiatur, vel replicetur, l. nã & postea.§.si minor.ff. de iurei.& Inst.de actio.§.rursus. ꝑ Dy. ¶Minor, qui commisit dolum inficiãdo verũ, restituitur, ff.de minor.l.si ex cã.§.ij. Quomodo est hoc? Resp. mendacium est delictũ verbi: secus in delicto facti. Itẽ mendacium negãtis potest purgari per confessionem, vt no. Inst.de actio.§.itẽ mista est actio de eo. ideo speciale est.¶Aetas probatur testibus, scripturis, & ꝯiecturis, ff.de excus.tut.l.2.§.ætas.C.si minor se maio.dix.l.si alterius C.de his, ꝗ ven.ætat.imp.l.omnes.ff.de prob.l.cùm de ætate. Et ẽ spãle in ætate ꝓbãda, ꝙ iudex ꝑt imponere probationẽ, cui vult s.ex aspectu, vt no.ff.de minor.l.de ætate. Est & aliud speciale: quia sententia lata super ætate ex aspectu, nunquam transit in rem iudicatam: quia oculus officialium sæpe fallitur: & quia est interlocutoria lata ex præsumptione iudicis tãtùm: sed transfert onus ꝓbandi, ff.de minor.l.minor xxv.annis, ex aspectu. Quod intelligo si sit lata citata parte: aliàs non transfert onus probandi, ar. notatorum C.quo bon.l.j.ff.de bo.pos.l.3.§.pen.& facit, quod not.ff.de interrog.act.l.de ætate.in prin.& C.de iur.calum.l.2.§. quod obseruari.& ff.de mino.l.etiam.§.fi.Bal.

ADDITIONES NOVAE.

So Nota ꝙ restitutio est restringenda, quia est iuri cõmuni cõtraria, no. in l.fi.ff.de condit.indeb. Inn. in c.ex transmissa. de præsc.

Ciuitas non restituitur in integrum, Inn. in c.cum venissent. de in integ.resti.

Nota ꝙ restituitur minor si potuit cum aduersario trãsigere, & non transegit: restituitur enim ad ipsam transactionem faciendã. notat gl. in l.ex causa.§.nunc videndum.ff.de minor.

Nota ꝙ beneficium restitutionis potest cedi per minorẽ, no. in l.quòd si minor. in prin. de minor. & l.si ex pluribus. de admi.tut.

Nota ꝙ in cã quæ reiteratur remedio restitutionis in integrum

non productum in prima causa producere possum,& non proba tum probare ad hoc allegatur l.in fraudem. §.neq; instrumenta. de iure fisci.

An beneficiũ restitutionis possit opponi p viã exceptiõis. Gl.ĩ l.nam & postea.§.si minor.de iurei.& dicit q nõ.idem no.in l.nec non §.exemplo ff.ex qui.cau.matri.& in l.penul.ff.de auct.tu.

An minor possit petere restitutionẽ in integrũ de ɔtibus cele bratis in tempore quadriennij quod dať ad petendũ restitutionẽ in integrũ.casus q sic,aliàs non,in l.fi.§.sin autem.C.de repu.her.

An res minoris obligenť in casib⁹,in qbus induciť tacita hypotheca,Bal.in l.conditionibus.de condi.& dem.& l.si constante.in prin.sol.mat.& l.item quia.de pac.gl.in l.fi.C.de leg.tu.& l.certi. C.loca.per Cy.

Statuto cauetur quòd pro datiis&gabellis sint bona cuiuslibet obligata:an bona minoris erunt obligata.Bal.vbi s.& Bar. in dic. l.conditionibus.

Si adultus fecit testamentum,an possit petere beneficium resti tutionis in integrum,si dicatur ipsum inconsultè testatum. Bar.ĩ l.j.§.fuit quæsitum.ff.ad Trebel.

Nota q ista impediunt restitutionẽ,renũciatio,ext.de rest.spo. accepta.res iudicata,c.ti.c.audita.2.q.vij.§.diffinitiua.aliàs 3.q.1. dilapidatio.3.qu.3.quia contumacia.2.qu.ix.decernimus.vitatio scandali,3.q.6.hæc quæ.Criminis enormitas,2.q.5.sicut excõica tio.2.qu.3.placuit.Præcedens compositio,ff.si quis cau.l.2.§.j.& c.audita.de resti.spol.& alia ratio per Bal.in c.j.ext.de in inte.rest.

Nota q iudicium restitutionis in integrum restringitur ad peti ta:vnde ext.petita etiam accessoria non veniũt. Item q exceptio compensationis non potest opponi in restitutione in integrum postulanda,Bal.ad hoc allegat l.stichus.§.fi.de cond.indeb.

An iudex qui cognoscit de restitutione,si videat sententiam ñ valere,possit pronunciare ipsam non valere, sicut iudex appellationis,no.in c.cum R.& c.cum contingat.& c.coram.de of.del.

An restitutio in integrum & nullitas possint eodem libello intentari conditionaliter,Inn.in c.constitutus.de in inte.resti.

Quid differunt restitui contra sententiam & restitui ad appellã dum,Inn.in c.fi.de in integ.restit.

In l.j.C.de repu.quæ fiunt in iud.Bal.quærit.quid si minor allegat dolũ in vẽditiõe.& dum petit restitutionẽ ad rẽ,dicit aduersa rius,redde mihi preciũ,dicit minor nolo ratione doli tui,quia nõ teneor,an possit allegari hoc,Bal.ibi non decidit.sed dicit,cogita.

In l.si duo patroni.§.idem Iulianus.de iurei.& l.sciendũ.de ver. obl.Bal.tenet ɔ Dy.in q.de minore,qui iurauit se nõ venturũ cõ tra cõtractũ.nã dicit.Dy.q pt petere restitutionem in integrũ,ni si de cã fuerit certioratus.Bar.q sufficit minorẽ certioratũ sup facto vel sup ɔctu.tũc eñ tolliť omne ius qđ posset sibi ɔpetere ad veniẽdũ ɔ factũ ipsum. fa.aut.sacramẽta.C.si aduer.ven.q dicit su p ɔctibus rerũ suarũ non renunciandis,&c. non autem super restitutione non petenda.sufficit ergo quòd iuret non venire con tra,& sic super facto.

An restitutio in integrũ possit peti coram arbitro.not.in l.fi.C. vbi & apud quem.Item an corã arbitratore,& Bar.ibid. quòd sic.

In l.verũ.§.sciendũ.de min.gl.quæ incipit oportet,nota istã gl. quia aduocati debent eam scire,vt sciant capitulare,quia cum de ipsis nõ inueniretur copulatiuè probatũ,obtinuit in ea.Bal.vbi s.

An restitutio in integrũ peti possit pẽdẽte appellatiõe,Bal.in l. ab eo.C.quomo.&quan.in gl.in l.in rẽ C.si aduer.rem iud.fac.l.si minoris.de admi.tut.Bal.in l.si præses.de ap.& in l.si causa cogni. de transac.& in l.j.C.in inte.rest.post.Bar.in l.defen.de aucto.tu.l. eos.C.de exec.rei iu.& aut.quæ supplicatio.de pre.im.of.& l.j.ne lice.in vna cau.tertiò prouoc.

In l.nam & postea.§.si minor.de iurei.ex hoc tex.dicit Bar.q mi nor qui nõ appellauit nõ diciť læsus eo ipso q nõ appellauit,nisi doceat se aliqd habere pp quod in causa appellatiõis debeat vincere,nec obstat l.si minor.§.i.de mi.qa ibi ante sñiam latã minor renũciauit appellatiõi.vñ eo ipso q renũciat decipiť,quia possibi le est sñiam iniustam sequi. & sic constat ipsum statim decipi, nisi appareat ipsum fouere iniustam cãm, vt hic. Item per hoc habes q si minor nõ probauit ĩ.terminũ,nõ statim tãquam læsus debet restitui ad terminũ nisi ostendat se habere probationes vt hic & eodem modo si petat se restitui ad allegationem omissam, nõ re stituiť,nisi doceat illam allegationẽ habere.ita intelligiť l. minor xx.annis omissam.de mino.ita intelligiť Inn.in c.auditis.& c.felicis.de in inte.rest.fiet tñ in hoc iudicio,quo qriť an minor sit læs⁹ facilior probatio,an haberet vel nõ: sufficit eñ q ostẽdat iudici præsumptiuè,q minor potuisset pbare,arg.l.in l.Aquil.si deletũ. ad l.Aquil.& istæ probationes quæ fiunt hic, non facerent plenã fidem in causa principali,vt c.veniens ext.de rest.Bar.

In aut.si captiuj.de epis.& de Bel.quærit,pone,q tempore quo carceratus fuit pater alicuius,filius erat minor xviij.annis: tamen pater diu stetit in carcere,ita q filius est effectus maior, & pater ĩ carcere decessit:quæriť quid iuris,an inspiciť initiũ, an processus ipsius temporis,an finis totius temporis.Bal.ibi hoc examinat,& l.j.C.in quib.ca.in integ.rest.non est nec.& l.j.C.si aduer.delic.

An minor qui restituitur ad legata repudiata dicatur etiam resti tui ad ius accrescendi.Bal.in l.mulieri.ff.de cond.& demon.

An minor possit restitui contra sententiam interlocutoriã,Inno.in c.coram felicis.de rest in integ.Bar.in l.si finita.§.si forte.de dam.infec.Bal.in l.fi.de rest.in inte.

Nota q legis doctor non potest prætendere errorem iuris,no. in l.j.per Cy.qui & à quibus.

Quid si statutũ dicat q ɔtra instrumentũ non possit opponi ali qua exceptio,an poterit opponi restitutiõis auxiliũ? & dicitur q nõ ad hoc allegať qdã gl.in l.in causas.§.j.in prin. de mino. q gl.di cit q p restitutionẽ parať exceptio,ñ obligatiõis extĩctio:& sic cũ p restitutionẽ veniať ad exceptionẽ,obstabit statutũ:& sic dicit ibi Bal.q no.fa.ad statutũ Mediolani, qđ vult q à sentẽtia interlo cutoria non possit appellari,nec qrelari,nec supplicari, nec de ali quo grauamine agi,nec excipi, nec ɔqri, vt nec possit in integrũ restitutio peti. & ita determinatũ fuit p do.Machariũ de Bernadi gio anno M.cccxxviij.mense octo.in quæstione hospitalium san cti Petri.extra portam Romanam, & Iacobi in porta Verceliana. ex vna parte,& Dionisium de Binuo ex altera.

Nota q dolus aduocati probatus,est sufficiens causa ad faciendum concedi restitutionem,absque eo quòd dolus aduersarij allegetur no.in l.minor.§.j.de min.ibi,vel adiu.

In l.quamuis de iuris & fac.ign. obreptio solius libelli vel petitiõis ñ inducit restitutionẽ,l.cum putarem. famil.erc.nisi forsan ĩ criminali per l.si quis obrepsit.de fal.tamen glo.intelligit illud in obreptione probationis, quo casu conceditur restitutio ministerio iudicis, l.seruo inuito.§.cum prætor.de mino.

Quid de anno q dať cẽsitorib.ad ɔqrẽdũ de æstimo male facto p æstimatores,an currat minori, vel absenti cã reipub. dic q ipso iure nõ currit,l.q grauatos.de cẽsito.li.x.Idẽ dř in tpe dato ad soluendũ canonem fisco pro fundo patrimoniali l.ij.de fun. patri.li. xj.licet sit secus in vectigali præstando,l.imperatores.de publica.

Quid de præscriptiõe inducta à statuto,an currat minori? dic q sic,vt c.ɔstitutus de rest.in inte.Bar.de hoc in l.et.de mino.& dic vt ibi p ipsum q qõ stat in hoc, vtrũ statuta q dicũt præscriptiõẽ currere,simpliciter restringãtur nisi ɔ minores & recipiãt interptationem restrictiuã,vt aliqs nõ lucretur sed si minor pateretur damnum tunc secus,Bar.& Bal.in l.omnes populi.de iusti.& iur.

An papa possit restituere laicum non subditum,Inn.ponit in c. cum te.de re iud.

An si minor ɔmittat ɔ statutum propter hoc incidat in pœnã, an poterit petere restitutionem in integrum.no.in l.si ex causa.de mino.& Albri.in materia statutorum.in prima parte q.32.

Quando testes sunt recepti qui recipi non debuerant, datur ab senti restitutio.Inn.in c.ex parte ade.de testi.

In l.cum hij.§. si cum lis.fac. q si statutum dicit q minores non possint aduersus sententiam restitui qui assumũtur ex forma statuti quod est verum, nisi lis fingatur, vt hic ad quod fa.quod no. Inn.in c.grauis.de depo.Bar.

In l.quãuis.de iur.& fac.ign.vtrũ ista habeant locũ in replicatione, videlicet q miles possit replicare post sentẽtiã absolutoriam aduersarij,sicut pt post sñiam ɔdẽnatoriã sui.Gl.dicit q ñ, & ideo exponit ageres idest defenderes.& in alia gl.similiter dř q iste mi les erat re⁹ ñ actor:alij ɔ:vñ si miles intẽrauit ɔgruã actiõẽ & ad uersarius opponit exceptionẽ pacti deñ petẽdo, & eẽt absolut⁹: & miles de nouo agit,& opponitur sibi de re iudicata,poterit replicare de alio pacto de petẽdo,vt §. pact⁹ ne peteret. qđ verũ eẽ credo,qa replicatio habet in se naturalẽ æqtatẽ, quia eadẽ est ratio quæ in exceptiõe, scilicet naturalis æquitas,& militiæ priuilegiũ,& error iuris,pbat.& hoc tẽer Bar.Quid ergo si miles omisisset opponere ex certa sciã iuris vř facti?certe tũc sibi ñ subuenitur p hãc legẽ:qa sicut restitutio debet fundari ratiõabili cã,ita & restitutio hui⁹ legis.& hoc ẽ notabile pp hoc.nã si pp militẽ exci plẽrẽ vř replicãtẽ pbetur sciẽtia iuris,vt qa ɔsuluit peritiores,vel ipse habebat peritiã iuris,qa ipse audiuerat iura in scholis,tũc nõ esset audiẽdus fac.quod no.de mune.patr.l.professus.lib.x.Bal.

In l.fi.de in integ.rest.dicit Bal.aut erat cã mota & vtriq; imputatur,nec est differentia hoc casu:aut non erat mota,nec moueri sperabatur,& idem:quia tũc neutri imputatur cur procuratorẽ ñ dimisit:aut sperabatur moueri de proximo,& loquitur gl.l.sed & si per prætorem.ex quib.cau.maio.quia imputatur absenti ex necessaria causa,non autem absenti ex probabili.

An castrum & villa restituere possint,sicut ciuitas,ipsa gl.in l.re spub.ex qui.cau.maio.tenet q non. Iac.de Are.tenet ɔrium.Bal. in ipsa l.respublica.dicit q ẽ opinio communis & eam tenet Dy. sed fran.Acc.tenet gl.& eam defendit.quia restitutio est priuilegium contra ius commune,& sic non debet trahi ad ɔsequentiã.

Inn.

Inn.in c.fi.de in inte.rest.

An excommunicatus possit petere restitutionem contra senteтiam à qua non appellauit.Host.& Io.An.in nouella. in c. significauit.de exce.& quid si excommunicatus conqueritur de sententia censuræ,ibi per eundem.

In l.si minoris.de admi.tuto.ista l.facit ad quęstionē de facto pone lata fuit sňia ꝯ pupillum:tutor appellauit:lite contestata super causa appellationis,vult petere tutor ex persona minoris restitutionem in integrū:dicens sibi potius expedire restitui quā causā appellationis prosequi,vtpote cum plus cōsequatur ꝑ restitutionem in integrum,quam per appellationem.vt l.fi.de resti.in inte. hanc quæstionem ponit Bal.in l.rem pupil.C.si aduer.rem iud.

In l.2.C.si aduer.rem iudica.dicit Bal.aut minor petit restitui aduersus factum alienum, vtputa tutoris,curatoris,iudicis,vel alterius,& non est necesse quòd asserat de sui facilitate , vel de dolo aduersarij : sed vbi petit aduersus factum suum,tunc bene est necesse.fac.l.3.rem pupilli.ĵ.e.Bal.in l.in minoribus.C.de in inte.resti.min.

In l.de ætate.de mino.quidam minor iurauit se maiorem ad sācta dei euangelia:postea dū esse in aliquo contractu deceptus petebat restitutiōem in integrū:obiiciebať sibi ꝙ iurauerat se eē maiorem vnde nō poterat restitui:hic est ar.ꝙ non possit,quia in aliis contractibus debet sibi nocere.ar.contrà in l.certum. §.penul. de conf.Albric.Pap.

Quando ex contumacia partis post litem contestatam possint recipi testes in causa restitutionis in integrū,Inn.& Host. in c.accedens.vt lite non contest.

An restitutio in integrū impediat executionē sňiæ,Bal.in l.eos C.de exe.rei iud ꝙ sic,& no.š.de exec.sent.no.in c.suscitata.de in integ.rest.& l.j.C.in integ.rest.postu.Bal.in l.si causa cognita.C.đ transf.no.in l.si prætor.§.Marcellus.de iud.per Bar.in l.defendente.de aucto.tu.

An in ista restitutione procedatur summariè, an plenariè , vide c.j.de of.iud.per do.Io.de Casti.Bal.in l.præses.de ap. & aut.quæ supplicatio.de præ.imp.of.& in l.penul.C.si aduer.rem iud.Ang. in l.iudicati.C.si ex fal.instr.

An petēs restitutionē debeat exprimere in libello,an dolo aduersarij,an sui facilitate sit lęsus.Bal.in l.minoribus.C.de in integ. rest.mino.dicit ꝙ si nō opponatur , bene procedit libellus.sed si opponatur,non procedit,tanquam minus generalis.allegat ff. e. l.minor.& in Spec.

Si sententia feratur contra minorem sub conditione,à quo tpe incipient currere tempora petendi restitutionem, vel à die sňiæ latæ,vel à die euentus conditionis,vel à tempore celebrati contractus?Bar.in l.j.§.biduum.quan.ap.sit.

Nota ꝙ vbi agitur de rescindenda venditione,vt quia deceptio facta est vltra dimidium iusti precij, l.ij.de resc.ven.vel vbi agitur actione ex ꝯtractu,quia decept⁹ in precio,vt l.Iulianus.§.vēditor. de actio.emp.ꝙ tunc ꝑt agi vsq; ad xxx.annos,nō autem vsque ad quadragesimum:tamen vt in aliis restitutionibus.ita no.in l.in ꝯ ctibus.ex qui.cau.ma.

In l.cum lege Iul.de arbi.nota ꝙ partes ñ possunt dispensare su ꝑ ætate:secus in principe,l.quidam ꝯsulebant.de re iu.Itē minor potest restitui aduersus acceptationē officij. Item nota ex hac.l. ꝙ si statutū dicit ꝙ charta à maiori xx.annis facta valeat,&teneat, sed non facta à minore: modo quærıť an maior xx.ann.& minor xxv.possit restitui,& videť ꝙ sic,arg.istius l.tñ contrariū est verū, quia licet statutū limitet ætatem,tamē nō stat in hoc solo,imo limitat causam,& firmat contractum,ergo nō dať restitutio : vt in aut.si captiui.de epi.& cle.&hoc tenet Iac.de Bel.non obst.l.ista: quia hîc lex litmitat ætatem:tamen non vltra procedit confirmādo.fac.quod no.l.j.C.de his qui ven.æta.impet.

An per statutū possit ꝯcedi minoribus administrato rerū suarū Bal.& qđ no.idē ī l.j.C.si de momē.po.fue.ap.& l.2.de eo qđ certo loco.Bar.in l.denique.de min.dicit ꝙ nō,nisi sit ciuitas ꝙ recognoscit superiorē.Item dicit ꝙ iudex in defectū tutoris & curatoris ꝑt iterponere authoritatē in vno actu vel plurib⁹ singulariter vt l.si infāti.C.de iure delib.& l.bonorū.C.q admi.ad bo.po. pos.

In l.causæ.§.cā cognita.de mino.an in causa restitutiōis ī itegrū possit perueniri ad sententiā lite nō ꝯtestata?dicit ꝙ sic.sufficit. n. ꝙ pars sit contumax.Cy.& Alb.in aut.si omnes.C.si vt ab hær.se absti.in vltima q.Io.An.in addi.Spec.in ti.de resti.in integ.

Quod si aliquis fuit bannitus per tyrannū,demū ꝑ eūdē fuit restitutus,an stabitur sacramento de perditione rerum suarū,Inno. quòd sic in c.super eo.de his quæ vi me.cau.fi.

In l.j.§.cæterū.de postul.nota ꝙ ad famā solus princeps & senatus restituit:eodē mō papa & collegiū cardinaliū in spiritualib.& & temporalib.seu quo ad spūalia & temporalia in terris ecclesiæ Inn.in c.cū te.de rescri.Sed nūquid populus per statutū possit restituere famā. hic vř ꝙ nō:quod est verū in infamia quæ irrogať ꝑm ius cōmune: secus si irrogaretur per aliquod statutum.nā per aliud statutū posset tolli.Idem in aliis regibus & principibus qui recognoscunt imperatorem in dominum:nam quo ad eos valet restitutio famæ.Bar.

Pone habebam litem cōem cum aliquo minore, & inuicem ꝯ illum litigamus:post aperturam testiū minor iste petiit beneficium restitutionis in integrū ad probandū iterū:qritur an istud bñficiū prosit mihi ꝯsorti suo in hac lite.& videtur ꝙ nō,ꝑ l.deniq;. §.sed vtrum.ff.de mino.& l.j.C.si in communi eadēq; cā.sed distiguendum,aut negotium erat connexum,& tunc prosit: & sic intelligitur l.j.de diuer.resc.& l.j.C.si vnus ex pluri.

An in causa restitutionis in integrum sit necessarius libellus.Albri.in aut.offeratur.de litis contest.& in aut.si omnes.si vt ab hæredi.se absti.Io.An.in Spec.de rest.in integ.§.quis autem.in fi.

An minor restituatur aduersus naturalem obligatiōem.Bal.& gl.in l.3.§.pupillus.de neg.gest.& l.Marcellus.de fideiu.& ibi no. an ex sola naturali obligatione opponatur compensatio minori. fac.l.interdum de cond.indeb.

An respub.habeat beneficium restitutionis in inte.no.in l.j. C. de of.eius qui vicem alter. gerit.

Restitutio in integrum an possit peti coram arbitro,not.in l.fi. C.vbi & apud quem.vide ibi Iac.But.Bar.& Bal.

Restitutio pendens, operatur quod appellatio pendēs.Bal.in l. iudicati.si ex fal.instr.C.

An ciuitas,ecclesia, respub.castrū & villa habeant beneficiū restitutionis in integrū.Bal.in l.respublica.ex qui.cau.ma. de hospitalibus vide Bal.in l.orphanotrophos.de epis.& cle.& Bal.in aut. quas actio.de sacros.eccle.& no.ext.de resti.in inte.lib.6.vide Io. de le.in clem.per literas.de præb.secundum Laudum & Paulum.

An quando petitur restitutio contra sententiam in libello debeat proponi iniquitas,vel iniustitia.Bal.in l.eos.C.de ap.

Nota ꝙ vniuersitas dedicata deo habet priuilegium minoris ætatis,Bal.in l.quotiens.de fideic.& quid de monasterio,vide Bal.ī l.pupillorum.C.de repu.hære.

An vniuersitas & collegia habeant beneficium restitutionis in integrū.fac.Bal.in l.j.C.etiam per proc.in integ.res.peti pos. ex illa ratione Iac.de Are.in l.respublica.C ex qui caus.mat.& l.fin.§. cum autem.de sacrosan.eccl.& in l.quotiens.C.de fideic.

Nota ꝙ restitutio in integrum est quædam species supplicationis,l.minor.aut magistratus.de minor.& etiam est qdā species appellandi,l.si causa cognita.C.de transf.& gl.in l.vnica,nil nou. in ī te.resti.pen.C.& tex.in l.præses.ff.de mino. vide gl.magnam.C.si de momen.po.fue.ap.

An benficiū restitutionis in integrū transmittať ad hæredes.fa. ꝙ sic l.si infanti.C.de iure del.& quod ibi no.& illud quadriēniū. de quo ibi loqtur, currit solū ab adita hæreditate ipsius minoris. vt l.Valerianus.de resti.milit.C.& l.ea quæ.de temp.in inte.resti. pe.vbi Bal.

An per restitutionem in integrum concessam tollatur obligatio naturalis?Ang.ꝙ sic in l.minor.de proc.licet aliqui contra,sc. quòd solum tollatur ciuilis.

An restitutio in integrum possit peti per viam exceptionis,Ange.in l.Papinianus.§.si filius.de inof.test.

Minor vel ecclesia non potest petere restitutionem in integrū cōtra sententiam secundæ ap.nisi facta plenaria cognitione. Bal. in l.j.C.ne lice.tertiò prouoc.

An restitutio in integrū possit peti ꝑ syndicū vniuersitatis sine speciali mandato,Bal.in l.j.C.etiam per proc.in inte.rest.peti po. & vbi requiritur speciale mandatum est verum vbi restitutio specialiter petitur:secus si incidenter.Bal.vbi š.

De multiplici absentia no.Bal.in l.cū nō volūtate.quo.&qñ iu.

An in causa restitutionis in integ.sit necessarius libellus.Alb.in aut.offeratur.C.de litis contest.& in aut.si omnes.C.si vt ab hær. se abst.Io.An.in Spec.de resti.in inte.§.quis autem.in fin.& an debeat lis contestari,Bal.in l.j.§.eum qui.ff.de postul.& in aut.si omnes.per Bal.

Si virtute statuti sit ꝯpromissum factū īter agnatos,& facta sint arbitramēta,an minor possit restitui ꝯ arbitramēta. fac.Bal.in l.ñ vř.C.de in int.rest.mi.& l.eos.§.autē.de ap.&l.j.C.si de mom.po. fue.ap.Bal.in consiliis suis.& no.in l.postquā.de pac.& dicit ꝙ ñ. dominus signorolus in consiliis suis.3.par.7.q.

An minor decedens hæreditate sibi delata nō adita , trāsmittat restitutionē in integrū ad hæredē suū,Iac.de Bel. ꝙ nō in disputatione quam fecit,quā ponit in aut.de trien.& semis.Bar.in l.Pantoni⁹.ff.de acq.hær.tenet ꝙ sic.& dicit idē tenere Iac.de Arer.ī l.q duos.de reb.dub.vbi idē Bar.ēt ponit.Idē tenet Iac.But.in quodā suo ꝯsilio.Bal.in l.si infanti.C.de iure del.ī 2.q.tenet cū Iac.đBel. in infante.in maiori verò infāte vř dubitare.sed idē Bal.ī l. vnica. §.in nouissimo.de cad.tol.in maiori īfante tenet expsse cū Bar. in infante verò distinguit,an naturaliter decesserit, & ñ transmittit

restitutionẽ nisi per culpã tutoris hæreditas nõ sit adita, & tutor
ñ sit soluẽdo: aut decessit casu fortuito, puta nauigat. vł alio, puta
ꝑp absentiã ñ potuit habere tutorẽ, & tũc transmittit in inte. rest.
Quòd in libello restitutiõis in integrũ aduersus sñiam diffiniti
uã, ñ est necessaria expssio cãæ, nisi petat̃ aduersus sñiam prĩcipis:
ratio qa nec reqrit̃ expssio cãæ ĩ appellatiõe à diffinitiua: & appel
latio & restitutio parib. passibus ambulãt. l. ꝑses. ff. de min. ita vult
Bal. ĩ l. minor aũt magistrat⁹. ĩ prĩn. & §. j. ff. de mino. ex quo vr̃ in-
ferri licet ipse ñ dicat ꝙ in libello ĩ inte. restitutiõis aduersus sñiã
interlocutoriã sit necessaria expssio cãæ: qa est necessaria ẽt in ap
pellatione ab interlocutoria, c. cordi. & c. cum appellationibus fri
uolis. de appellationib. lib. 6. & in Cle. appellanti. e. tit. & Bar. in l.
eius, ff. de ap. reci. modo appellatio & restitutio paribus passibus
ambulant, vt s̃. & ita p̃t intelligi etiam dictum Inn. in c. coram feli
cis. in prin. de in integ. resti. s. ꝙ loquatur in interlocutoria, maxi-
mè referendo ad illum tex. qui loquit̃ in interlocutoria. vide rep
to. Bal. super Inn. in ver, expressio. in q. ij.

a ¶De supplicationeᵃ. Rubrica.

PRAETER appellationem, & præter in integrum re-
stitutionẽ, de quibus prælibauimus, est & aliud reme
dium, quo valida sententia subleuatur, videlicet sup-
b plicatio, vt s̃. de sen. §. qm̃ s̃.ᵇ ideo de ipsa aliqua sub ꝯ
c pẽdio perstringamusᶜ. Videamus ergo, à quibus supplicari possit
& quãdo: & in quib⁹ casibus: & quæ differẽtia sit inter appellatio
nẽ & supplicationem: & postremò quis sit supplicationis effect⁹.

ADDITIONES.

a Ex omnibus practicis auctoribus nullus formauit hanc rubricam
præter Io. de Deo Cauil. rubrica vl. Legistæ habent de hoc rubri
cam, quæ non allegatur, quia sedet in gropa: in rubrica enim De
precibus imperatori offerendis, sequitur: & est, de quibus rebus
supplicare liceat, vel non: qua de causa Azo in Summ. ibi proseq
tur hanc materiam.
b Quoniam s̃. ¶§. vlt. est.
c Perstringamus. ¶Præmittit Azo, qualiter supplicari debeat: & di
cit hunc ponderandum morem, q est: Capello deposito & pallio
flexis genibus, humiliter preces porrigere: vide, quod dixi de ma-
io. & obe. his, quæ. post prin. & de iurei. & si Christus. in gl. arguit
Host. Secundò dic, in iure seruandam l. vl. C. de precib. imper. of-
fer. vt s. breuiter negotium exponatur: inserendo in precibus id
solùm, quod expedit. In omni autem supplicatione locum habet
hæc doctrina, nedum in ista, de qua agitur.

SVMMARIVM.

1 *Supplicari posse à sententia Præfecti, qualiter intelligatur.*
2 *Supplicationis causam examinare, & diffinire, solius est principis, vel eius dele
gati vel præfecti.*
3 *Supplicatio, & appellatio quare non sint eiusdem naturæ.*

¶Supplicari potest à sententia Imperatoris, vel Papæ,
vel præfacti prætorio.

1. §. Supplicari potest à sententia imperatoris, vel papę
vel præfecti prætorio, ext. de in integ. re
sti. ex literis. & c. tum ex literis. ext. de re iud. cùm causam. & C. de
sent. præfec. prætor, l. j. ff. de minor. præfecti. à quibus appellare ñ
licet, vt s̃. de ap. §. videndũ. vbi de hoc: nec mirũ, si tunc supplicet̃.
nã licet non sit verisimile, illos iniquè iudicasse, supplicari tñ po-
test ab eisdem: quia supplicatio continet petitionem veniæ pro-
prij erroris, vel allegationem circunuentionis aduersarij, ff. de mi
nor. l. præfecti. ext. de re iud. c. cùm olim. Sed videtur, ꝙ etiam à sẽ
tẽtia iudicis & delegati supplicetur, vt ext. de in integ. rest. ex lite
a ris. Sol. ibi, secundũ Papamᵃ. ¶†Quod autem dixi à sñia præfecti
1 supplicari posse, verum est, cũ in causa principali pronũciauit: se
cus si in causa appellationis, C. de præci. Imp. offer. si quis. C. ne li.
in vna eadẽq; causa tertiò prouo. l. j. & in aliis casib. & in aliis cau-
sis libellus supplicatorius porrigitur referẽdariis, & causas intro-
2 ducentibus, in auth. Coll. 2. ff. de referendariis. §. causas. ¶†Solus
tamen princeps, vel eius delegatus, vel præfectus, debet causam
b supplicationis examinare & diffinireᵇ. Et si intra decem dies sup-
plicetur, potest sententia executioni mandari: si tamen victor sa-
tisdederit de restituendo omnia si sententia fuerit iustè resoluta.
Si autem non supplicauerit intra decem dies, habet biennium ad
supplicandum principi: quod biennium computatur, ex quo Im
c perator successit in cognitione præfectiᶜ, C. de sen. præf. præt. l. i.
Sed tunc executio sententiæ fiet, nec victor satisdabit de restituẽ
do, C. de præci. Imp. offer. auth. quæ supplicatio. ĩ auth. vt spõ. lar.
§. illud. & in præ. l. i. C. de sen. præfec. præt. ext. de in integ. rest. sus-
3 citata. in fi. ¶†Et ꝑ hoc patet, supplicationem non sortiri naturã
appellationis: quia semel tantùm supplicatur à sententia: sed ap-
pellatur bis post sententiam. An verò quotiescunque quis gra-
uatur, appellet? quæ dic, vt s̃. de ap. §. quoties. Item in appellatio-
d ne præmissa cautio non præsteturᵈ.

ADDITIONES.

a Secundum Papam. ¶vt ibi scripsit super j. gl. supplicare.
b Diffinire. ¶Item no. Acc. in §. aliud. inferiùs allegato.
c Præfecti. ¶Diuersas lecturas huius verbi vide no. in l. statim alle.
in vlt. gl.
d Præstatur. ¶Et meritò: quia non fit executio diffinitiuæ, à qua ap
pellatum est, ext. de iurei. venientes.

SVMMARIVM.

1 *Venia potest per supplicationem super pœna criminis impetrari.*
Supplicari potest pro dilatoria exceptione, non peremptoria.
1 *A sententia semel tantùm supplicatur.*
3 *Supplicatio talis esse debet, quòd petenti prosit, nec alicui obsit.*

2. §. Sequitur videre, quando, & ex quibus causis valeat
supplicari. Et certè à præfecto prætorio
supplicatur intra decem dies à die sententiæ promulgatæ: qđ si fa
ctum nõ fuerit, tunc potest principi intra biennium supplicari, vt
1 s̃. ¶†Potest supplicari pro eo, qui malè, vel iniquè, vel cõtra ius
a ordinatus est, vt j. q. v. præsentium. in auth. quom. opor. epis. §. fi.ᵃ
¶Item super criminis pœna venia potest per supplicationem im
petrari. C. de præci. Imp. offer. rescripta. quæ est 2 5. q. 2. ¶Itẽ sup-
plicari potest pro dilatoria exceptione, non peremptoria, C. de ꝑ
ci. Imper. offer. quoties. ext. de proc. ex insinuatione. ext. de do. &
2 cont. c. j. ¶†Item à sententia semel tantũ supplicatur: & si semel
denegatur, postea non concedetur, C. de preci. imp. offer. si quis.
in auth. vt nul. iud. §. & hoc verò iubemus. ¶Item durante præsi-
dis officio eius subditi supplicare possunt principi, vt furtũ, vel ra
pinam, vel aliud eius crimen puniat, j. q. j. c. pe. & fi. & q. 7. sancim⁹.
3 in auth. vt iud. sine quoquo suffrag. §. si quis autem. ¶Item gene
raliter hoc debet supplicatio continere, quòd petenti prosit, nec
b alij obsit, vt in præ. l. rescriptaᵇ. nec quod sit fisco damnosum, vt
xxv, q. 2. nec damnosa.

ADDITIONES.

a §. fi. ¶alle. Pe. auctor, & Io. de Deo nõ bene receperũt sensum illi⁹
§. sicut Azo, q dixit, ꝙ licet supplicare pro eo, quod ordinatio cle
ricorũ fit per pecuniam, vel aliàs malè, & contra legem, vt ad me
liorem statum reducatur, & præuaricatori pœna imponatur.
b Rescripta. ¶Leges, quæ ponunt exempla allegat ibi glo. quæ ta-
men Azo exprimit, vbi s̃. de fœmina, quæ nupsit vidua viro infe-
rioris dignitatis, impetrat vt fruatur dignitate prioris mariti, ff. de
senat. l. fi. cùm Prępositi sacro cubiculo impetrant, vt fruant̃ post
finitam militiã cingulo, cùm ad agros suos, vel aliàs proficiscun-
tur, C. lib. xij. de præp. sac. cubi. l. fi. Et quod de cingulo, dixi, dupli-
citer ibi exponit gl. Tex. autem ponderat, quod est dictum, ꝙ ad
ipsorum desiderium, & ad nullius læsiõem id pertinet. Quod aũt
præmisit, nec alij obsit, intelligit Azo, vbi s̃. de læsione graui: & idẽ
Acc. in præ. l. allegauit ibi leges no. & dicit Azo, ꝙ vltra illas inue
nientur in libris iuris recondita multa similia: alle. ff. de rel. & sũp.
fun. si quis sepulchrũ. ff. loca. l. habitatores. si vsusf. pet. l. j. §. vl. Cir
ca id, quod sequit̃ de dãnosis fisco, dicit Azo, in illis expectari se-
cundam iussionem, in auth. vt nul. iud. §. & hoc no. de mãda. prin.
§. deinde ꝯpetens. qui §. vult omnino sperni primam iussionẽ, ni-
si sit pragmatica sanctio: ex ea tñ quãuis recipiatur, nil fiat, nisi se-
quatur secunda iussio. differt autem dictum Io. Deo, vbi s̃. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Seruus potest pro domino supplicare, sed non appellare.*
2 *Pendente appellatione nil est innouandum.*
3 *Simpliciter supplicare ante sententiam non licet.*

¶Supplicatio in quo differat ab appellatione.

3. §. Differt aũt supplicatio ab appellatiõe: qa appellatur
intra decẽ dies: supplicatur vsq; ad bieñiũ, vt
s̃. §. j. ver. sol⁹. Alij dicũt, ꝙ supplicare debet, quãprimũ potuit co-
gnoscere se læsũ fore, vt ext. de ĩ ĩte. rest. ex literis. ext. de fri. & ma
1 les. c. j. & c. fi. ¶†Itẽ seru⁹ p̃t ꝑ dño supplicare, sed ñ appellare, ff.
de ap. serui. C. de precib. imper. offer. l. j. & l. vniuersis. Itẽ gñaliter
a omnes liberi possunt supplicare: serui nõ, nisi pro se & dominoᵃ,
vt ibi

ADDITIO.

a Et domino. ¶Id est, pro nece domini, sm̃ Azo. hoc vult l. j. præal-
legata: addit Azo casum l. Iuliæ maiestatis, ff. ad l. Iul. maie. l. null⁹.
Subdit ẽt, ꝙ fortè idẽ in omni casu, quo seruo permittitur agere,
vel ad principem confugere, ꝑ duas leges statim allegatas. Addit,
ꝙ si seruo supplicãte: supple, ẽt eo casu, quo non debebat admitti
indulgeat principis rescriptũ, tenet ꝑ l. vniuersis s̃. prox. allegatã.

vt ibi,& ff.de his,qui sui,vel alie.iuris sunt,l.j.& ij.ff.de iud.vix certis.Item differunt in casu,quem habes s.ti.prox.§.videndum.ver.
a & no.ibi,item is qui.¶†Item pendente appellatiõe nil est innouandum,vt s de ap.§.nouissimè.sed supplicatione pendente mãa datur executioni sententia,vt s.§.j.a¶†Item ante sententiam nõ
5 licet simpliciter supplicare,vt C.vt lite pen.l.2.sed appellare sic,vbicunq; grauamen infertur,ext.de ap.vt debitus.Item supplicatio protenditur ad noua & vetera:appellatio verò solũ ad ea,sup quibus interponitur,ff.de minor.præfecti.ext.de in inte.rest.suscitata.& c.ex literis.¶Item semel tantùm supplicatur,bis post sẽtentiam appellatur.¶Item supplicans cauet,in appellatione nul
b la cautio præstatur,vt s.§.j.in fi.vnde versus[b]:

Discrepat appellans ab eo,qui supplicat ipse.
Imputat errori proprio:redit hæc ad eandem.
Hic semel auditur,causa pendente satisdat.

ADDITIONES.

a §.j.¶Quæritur de ratione,quare pendentia appellationis & restitutionis in integrum impediant executionem:& supplicatio etiã intra decem dies facta non impedit.De restitutiõe patet s.ti.pxi.§.vlt.in prin.de reliquis hîc sufficere posset,quòd prerogatiua harum sententiarum,à quibus non appellatur,hoc iducit:vt scripsi de rest.in integ.suscitata super gl.pen.Dicunt quidam,quòd supplicatio continet benignitatem pententis,& iudicis:& ideo hæc responsio sufficere potest,quo ad appellationem,quæ innititur iustitiæ:sed non,quo ad restitutionem,quæ benignitatem iudicis & fauorem petentis respicit,ff.de mino.præfecti.Si dicatur,ꝙ supplicatio volũtate recipitur,cõtradicere videtur §.aliud.in corpore,vt sponsa.larg.Col.ix.Item si dicas,quòd per appellationẽ extĩguitur,vel suspenditur pronunciatum,vt dicit Iac.de Bel.in prin.§.aliud.hoc est,quod quæritur,quare plus suspendit appellatio,quàm supplicatio.Mihi videtur his tribus,quæ diuersa sunt,merito tribui diuersos effectus.Dico igitur,quòd appellatio,quæ ĩter posita est à sententia,puræ iustitiæ innititur:propter quod executio fieri nõ pt:& si facta esset intra decendium,quo fuit postea appellatũ,reuocatur executio per modum nullitatis & attentati,de ap.non solùm.li.6.Restitutio innititur iuri:habet tamen mistam gratiã,nõ dico à iudice,sed à iure inuentam.Si lata est igitur sñia ꝯ ecclesiam,vel minorem,& ab ea non fuit appellatũ,iustè fit executio sententiæ.Si tamen postea intra tempus iuris petatur restitutio,fateor,quòd impediret executionẽ fiẽdã:sed iam factã non annullat,vel reuocat.Verba enim non solùm innuũt,ꝙ ea post ũ lata,licet nondũ ꝯcessa,nil noui fiat circa rem,vt dicit rubrica Codicis.Absurdissimum eñ esset,ꝙ vltra terminum tardari deberet executio eo casu:& imputet sibi,q nõ appellauit.Supplicatio tãtũ habet præsumptiõem ꝯriam ex persona proferentis,quòd appellare non licet.Eorum ergo fuit ipsam non parificari alteri pręmissorum.satis enim sibi est,quòd ꝯ id,de quo alter prædictorũ,s.Papa,princeps,vel præfectus prætorio poterat legem facere,auditur.de primis cõstat:de tertio patet C.de of.præfec.præ.l.2.Eligit ergo ius quandam viam mediam,vt ipso citò supplicante fiat executio cum remedio cautionis:aliàs sine illo,& vt semel tantũ supplicetur.simile de of.del.quærenti.cum concor.

b Versus.¶Hos versus posuit Io.de Deo,vbi s.& in fine primi versus ponebat tempore:& non est congruus versus:vnde cõiter habetur Ipse.Est sciendum ꝙ Cy.in auth.quæ supplicatio.in fi.allegans hunc titulũ,dixit differẽtias hîc notatas inter appellatiõem & supplicationem non omnes esse veras.qđ dixit se dicturum super l.vnica,C.de sen.præfec.præ.sed ibi non dicit,oblit⁹,vt puto.

¶Supplicationis effectus.

4.§.Effectus autem supplicatiõis est,quia si princeps rescribit ad supplicationem,obtinet vicem litis contestationis,quantum ad hoc,vt perpetuetur vsq; ad xxx.annos:secundum alios vsq; ad lx.C.de anna.excep.l.j.& transit ad hæredes & contra hæredes,vt C.quando li.prin.ob lit.contest.xvj.q.3.§.potest.circa medium,ff.de actio.& obl.constitutionibus.

So. Nota ꝙ licet à sententia vicarij non possit ad episcopũ appellari,cũ cẽseat idẽ tribunal.c.Romana.de ap.lib.6.tñ à sententia vicarij potest episcopo supplicari.no.Stephanus in Clem.j.de resc.Item non censetur idem tribunal quo ad recusationem,c.si contra.§.fi.de of.del.lib.vj.

a ¶De expensis[a]. Rubrica.

AD huius partis tractatũ pertinet aliqua de expensis videre:& quoniam ad ea,quæ frequentiùs accidunt,iura debẽt adaptari,vt ext.vt lit.non contest.quoniam frequenter.& ff.de legi.nam ad ea.idcirco de eis,quæ sæpissimè in iudiciis petuntur,vtile visum est doctrinam tradere copiosam.Super quo sciendum est,ꝙ expensarum quædam fiunt ext.iudicium,de quibus aliqua præmittemus,licet ext.propositũ principale:aliæ in iudicio,de quibus postea supponemus.

ADDITIO.

a Vt dixi in rubrica proxima,Practici auctores omiserant hãc rubricã,excepto Io.de Deo,qui posuit ipsam Cauil.lib.6.rub.pe.modicũ tñ de ipsa posuit ibi in fine,sed trãstulit se ad Summã Az.Inst.de pœ.tem.litig.& ferè ad literã posuit,qđ ibi dicit Azo:qđ tamẽ est ext.propositũ,s.de aliis pœnis tractando,de quibus j.ti.2.non de pœna expensarũ.Posuit ẽt ipse Io.rubricã istam vltimam,in libro Iudicũ,in qua ẽt nil dubiũ apparuit.Azo in Sũma de fruc.& lit.expen.nõ ingredit materiã nostrã,sed remittit ad rubricam de sportulis:ibi autem tractat de expẽsis in lite fiẽdis,in sportulis & aliis,ñ de repetẽdis:& in ti.præ.ver.in sentẽtia.de his vnicũ verbũ ponit:prosequitur aũt materiã primæ partis in ti.de rei vẽd.pen.col.ver.impensarũ.& Vin.tãdẽ in dec.vt præteritæ.de ele.in j.gl.Acc.in l.in fundo.ff.de rei ven.in vlt.gl.de qua gl.remittit auctor ad aliã gl.Accu.& ad Rof.ĩ fi.ver.q incipit,ex pmissis.Superuenit aũt copiosus noster Host.q in Sũma de dol.& ꝯt.§.qua pœna.plenè tractat de his expensis litiũ,incipiẽs ibi post prin.ver.punitur ẽt ꝯtumax.& eã prosequit vsq; ad ver.itẽ punitur.prope fi.§.quẽ ver.allegat auctor.ad vnũ tãtũ j.ver.& nota,cũ tñ qcquid ibi est,totũ sub ti.isto posuit.Ipse ẽt Host.doctrinã suã extollens ibi in fi.dicit,ꝙ non inuenit alibi materiã sic discussam:& verum dixit:tñ nũc hîc plenior fuit auctor magnus s.Gigantẽ:studentes debilis capitis,quos grauat scriptorũ prolixitas,maximè cùm eadem sæpiùs repetũtur,vt hîc,satis poterũt pertransire cũ gl.dec.ad fi.& epilogo & suppletionib⁹,quæ scripsi sup illa.Circa expẽsas aũt hîc notãdũ,ꝙ negotiorũ gestor nõ petit sibi fieri expẽsas gestiõis fiẽdæ:idẽ dico de coniuncta psona:petũt aũt iam factas vtiliter sibi restitui,& procedit hoc,siue sit extraneus gestor,ff.quod cu.vni.l.j.in fi.siue socius de corpore,e.ti.sicut municipiũ.ij.resp.siue sit etiam communio indiuidua,ff.de neg.gest.qui negotia.§.fi.quod intellige,vt ibi no.& in hoc differunt à procuratore,qui petit fiẽdas,vt de ele.cupientes.§.ad hoc.& factas iuxta mãdatũ,licet non vtiliter,vt no.ext.de proc.cùm pro causa.In gestore igitur,an debeantur expensæ,declarat euẽtus,vt scripsi post Host.de elec.cũ inter canonicos.sup j.gl.& no.in dec.cupiẽtes.in vlt.gl.ante fi.Ex his cõcludo,ꝙ si contrà prouisum sit auctoritate apostolica,vl al terius,in ecclesia collegiata aliquis de corpore appellat,licet nomine ecclesiæ & suo,si tamen non habet mandatum à capitulo,nec expensas in prosecutione fiendas habebit à capitulo:nec factas recuperabit,si succumbat:hoc maximè,quãdo capitulum paruit illi prouisiõi:vel,quod plus est,satis est,quòd restiterit,vel ꝯdixerit,cùm eo casu pro cõsentiẽtibus habeãtur,vt in regula,qui tacet.lib.vj.vbi cõc.Administrator ergo,q facit expẽsas in negotiis capituli,vt habet quarundã ecclesiarũ mos,tali appellanti expẽsas administrare non debet in dubio futuri euẽtus.facit de spõsa.iuuenis.vbi conc.j.gl.& ff.de adm.tuto.§.fi.& ibi cõc.in gl.fi.Si aũt capitulũ expressè prohibuisset,post prohibitionem factã expensas etiam vtiles,quas fecisset,non recuperaret,vt in l.fi.C.de neg.gest.vbi autem non fuit contradictum,& obtinuit,distinguitur,an prosequeretur negotium proprium,& tunc à victo recuperat:an commune,& tunc ab ecclesia,vt no.in dec.cupientes.in vlt.gl.vltra medium.Adde huic vltimæ parti addit.Io.And.Oldr.cons.38.incip.thema tale est,episcopus.

SVMMARIVM.

¶Expensæ extra iudicium faciendæ,quæ dicantur.

1 *Expensæ extra iudicium factæ,cuius gratia factæ dicantur.*
2 *Expensæ ratione fructuum factæ à possessore,veniunt deducendæ.*
3 *Reficere est iam facto remedium facere.*
4 *Malæ fidei possessori ædificanti in area aliena,an sit in expensis subueniendum.*
5 *Sumptus facti ab illo,qui primò fuit bonæ fidei,sed postea defecit,qualiter sint compensandi.*
6 *Sumptus facti in reficiendo fundum alienum,an & qualiter sint restituendi.*
7 *Bonæ fidei possessori pro omnibus impensis in fundo alieno factis,est subueniendum.*
8 *Expensæ extra iudicium factæ qualiter sint petendæ.*
9 *Expensæ diuersimodè factæ diuersimodè sunt considerandæ.*
10 *Victus victori regulariter in expensis est condemnandus.*

a 1.§.Expensæ igitur,quæ fiunt extra iudicium,aliæ sunt necessariæ,aliæ vtiles,aliç voluntariæ[a].Necessariæ sunt,quæ si factæ non essent,res esset omnino peritura,& deterior futura.Vtiles dicuntur,quæ rem faciunt meliorem:deteriorem autem esse nõ sinunt.Voluntariæ dicũtur,quæ rem exor

ADDITIONES.

a Voluntariæ.Prosequitur verba Azo.in Summa,vt dixi super rubrica.

exornant: vt potà picturæ, incrustationes, & similia. De his omnibus sunt exẽpla ext. de deci. pastoralis. & ff. de verb. sig. impensæ. ff. de impen. in reb. dot. fac. l. j. 2. & 3. & l. veluti. & l. voluntariæ. &
1 l. vtilium. & l. pro voluntariis. & l. impensæ. & l. fi. ¶ † Et harũ inpẽsarũ quædam fiunt gratia fructuum percipiendorum, vt quæ fiũt in arando & seminando: quædã gratia colligendorum, vt quæ fiunt in metendo & triturando: quædam gratia conseruandorum,
2 vt quę fiunt in horreis parandis, vt ff. e. l. 3. §. nos igitur. † Expensę igitur, quæ fiunt ratione fructuum quocunque de prædictis modis, deducunt à quolibet possessore, siue possideat bona fide, siue mala. ext. de eo, q mit. in pos. caus. rei ser. c. pen. in fi. ff. de petit. hæred. si à domino, vel patre. §. fi. & l. planè. in fi. & C. de fru. & lit. expen. l. j. nec vllus casus interuenire pt, qui hoc genus deductionis impediat, ff. fami. ercis. fundus qui. resp. j. in fi. & ff. sol. mat. fructus. quia nõ cẽsetur fructus, nisi quod superest deductis expensis, vt ibi, & ff. sol. mat. fructus. & de oper. lib. l. 4. & in præd. l. de fruc. & li. expen. & ff. man. quia mutua. aliàs incipit, idẽq;. §. idem Labeo. & ar. in præ. c. pastoralis. & no. ext. de resti. spol. grauis. Quòd si excedũt fructus, adhuc dico in bonæ fidei possessore horum ratiõem habendam: secus in malæ fidei possessore, secundũ quosdam, ff. dẽ
3 pet. hæred. q si sumptus. ¶ † Si autem fiant circa rẽ principalem, subdistingue: quia aut fiunt in de nouo faciendo, aut in reficiẽdo. Dicit aũt quis de nouo facere cùm de nouo ædificat: reficere verò, est ædificio iam facto remediũ facere, ff. de itin. actuq; priua. l. 3. §. pe. ff. de vsuf. l. vsufructuarius nouũ. & ar. ext. de Iudæ. Iudei.
a & c. consuluit[a]. Si quis ergo facit sumptus circa rem principalem de nouo ædificando, aut ab initio fuit bonæ fidei, & durauit semp bona fides: aut ab initio fuit malæ fidei, & durauit semper mala fides: aut fuit ab initio bonæ fidei, sed non durauit bona fides, quia factus est malæ fidei possessor. In primo casu, s. quando semp fuit bonę fidei, si possedit rem, consulitur ei de sumptibus per doli exceptionẽ, vtẽdo, retentione, non auxilio actionis, ff. de dol. exce. Paulus. reprobata sñia M. dicentis, sibi dari actionem negotiorũ
b gestorum, per l. fi. ff. de ne. gest. quia illa lex aliter intelligitur[b]. Sic ergo bonæ fidei possessori ɔsulitur per retentionem, seu per doli
c exceptionem, vt dixi[c]. quod verum est, vbi tot fructus percepit, q valeant, quãtum ascendunt sumptus in re facti: quo casu fructus computantur cum sumptibus, ff. de rei vend. sumptus. ext. de reb. eccl. non alie. ad nostram. & de pig. cùm constet. sic & alibi bonæ fidei possessor non lucratur fructus in casu, qui habetur ff. de rei ven. emptori. Sed & M. induxit pro se ff. si pars hæred. pet. l. fi. & ff. de pet. hæred. hæreditas etiam. §. j. & C. de rei ven. l. ij. & l. damnũ. Sed contra eum, & pro hac sentẽtia, quæ communis est ferè omnium. facit ff. de act. em. idemq; Iulianus agitasse. & ff. de petit. hæ-
4 red. planè. ff. de rei vend. sumptus. ¶ † Si autem semper fuit malæ fidei possessor, hoc casu de nouo ædificando in area aliena, non subuenitur ei super sumptibus, nec iure actionis, nec officio iudicis, nec ope exceptionis: quia ædificando donare videtur, Inst. de re. diuis. §. cùm in suo solo. & quia sibi neminem voluit obligare, ff. commu. diui. in hoc iudicium. M. tamen & Alb. hoc casu dabãt malæ fidei possessori actionem negotiorum gestorum, per l. ff. de
d neg. gest. si pupilli. §. & si quis. & l. fi.[d] C. e. l. 2. & l. domum. Sed p-
e dictus §. si quis. loquitur, quando gessit negotium ipso gestu, & nomine alieno. Nec obstat C. de pet. hæred. l. ij. quia ibi loquitur,
5 quando ex aliena materia ædificauit. ¶ † Porrò si ab initio fuit bonæ fidei, sed non durauit, eligitur quædam via media, vt pro sumptibus factis, dum erat bonæ fidei, habeat retentionem. Ex quo verò malæ fidei factus est, conceditur abrasio absque læsione pri-
6 oris status, vt C. de rei ven. domum. ¶ † Viso, quid iuris sit de sumptibus factis in faciendo de nouo, dicendum restat, quid iuris sit de factis in reficiendo. Et tunc aut erat bonæ fidei: & sic expensas necessarias & vtiles sibi reseruat, per doli exceptionẽ, vtendo retentione: voluntarias verò potest abradere, seu tollere, & exportare sine læsione prioris status, ff. de rei ven. si autem. §. in re. C. e. si quis. & l. si in area. Inst. de rerum diuis. §. certè. Si enim domin⁹ rei sibi vellet dare tantum, quantum valerent, si abrasæ forent, nõ habet abrasio locum, ff. de rei ven. in fundo. & l. nisi. ad idem ff. de pi. actio. si seruos. ff. de noxal. si seruus deportatus. §. j. ff. de impens. in reb. dot. fac. si pro voluntariis. & l. seq. Si autem sit malæ fidei possessor, si quidem fecit vtiles, permittitur abradere sine lęsione prioris status, nisi dominus tantum vellet sibi dare, quantum valere possent eis abrasis: si necessarias, sibi conseruat officio iudicis per retentionem: voluntarias verò nullo modo consequi potest. nã pro eis non habet aliquod auxilium, vt in præ. l. C. de rei ven. do-
f mum[f]. ¶ † Ex præmissis igitur patet, quod quandoquæ subueni-
7 tur possessori pro impensis per A, hoc est per abrasionẽ, vt s̃. ver. porrò. & ver. viso. vel secundum M. per actionem, vt s̃. ver. in primo. quandoque per E, hoc est, per exceptionem doli, vt s̃. ver. si quis ergo. & vers. viso. quandoque per O, hoc est, iudicis officio, vt s̃. proxi. Et hæc etiam vera sunt in rei vendicatione: in petitiõe hæreditatis autem, si est bonæ fidei possessor, seruat omnes impẽsas, siue sint necessariæ, siue vtiles, siue voluntariæ, ff. de pet. hære. planè. & l. sed & si lege. §. ɔsuluit. quia non tenetur nisi in eo, quo factus est locupletior: si malæ fidei, vtiles & necessarias seruat re existẽte, seu meliori facta, in qua factę sunt: & hoc iudicis officio: volũtarias per abrasionem, vt in præ. l. planè. nec distinguitur hîc secundum quosdam, an sit impensum in re facta, vel facienda. Et secundum hoc intellige, quod plenè no. Inst. de re. diuis. §. certè illud. & ff. de rei ven. in fundum. Et de hac materia no. Rofr. plenè
g in suo libello, in ti. de of. iud. quo retinentur impensæ[g]. Præmissa quoq; locum habent in expensis proprio nomine factis: si alieno
8 tunc locum habet ti. de neg. gest. ¶ † Et nota[h], quòd expensę, quæ
h fiunt extra iudicium, peti debent nominatim in libello, secundũ præmissa, nisi is, qui eas facit, beneficio retentionis sibi valeat prouidere, ff. commo. in rebus. §. possunt. ff. de pig. act. si necessarias. Sed quia in plerisq; locis taxatum est, quantum debet iudex habere pro libra: quæ consuetudo approbatur à iure, vt s̃. de sal. §. j. p pe fi. ver. in præmissis tamen. idcirco, ne iudex statim illud exigat, consuluit do. meus, quòd sic subiicias in fine libelli:

FORMA. Item peto expensas hac occasione factas & faciẽdas protestor, quas suo loco & tempore æstimabo. & sicut ius popos
i cerit, comprobabo, nisi fortè iudex inuenerit ipsum[i] causam habere probabilem litigãdi. Vel ne ipsum instruas, dic: peto expensas, si iudici condemnatio videbitur facienda, in auth. de iud. §. oportet. Col. 6. Et si obiiciatur de præmissa conditione, quæ videt incertitudinem ɔtinere: resp. non est verum in hoc casu, secundũ
k eũ. vt no. in Sũma de dol. & ɔt. §. qua pœna. sub §. punit[k]. ¶ † De
9 expẽsis aũt in causis electionũ factis tractat̃ extr. de elect. vt præteritæ

ADDITIONES.

a Cõsuluit. ¶ Incipit hic quæstio, cùm ex maleficio vnius ex fratribus habentibus domum communem, pars eius venit destruẽda, qđ fieri non pt sine periculo aliarũ partiũ, nisi fiat aliquod ædificium, cuius expensis id fieri debeat. Pro fratribus allegatur, ex facto nocentis innocẽtẽ puniri non debere, C. de his, q latr. occul. l. vl. ff. de pœn. absentẽ. & l. crimen. C. de inoffi. test. si quis in suo. §. j. ff. si quis ali. test. prohib. l. ij. C. de poe. sancimus. ff. de naut. fœn. cùm ppponas. ad idẽ C. ne vxor p mari. l. 2. ff. sol. mat. si marit⁹. Itẽ si plurib⁹ nunciatũ est nouum opus, & vnus solus ɔ̃facit, ille sol⁹ tenetur, ff. de no. ope. nunc. de pupillo. §. si plurium. Pro domino, vel communi, q non teneatur ad illas expensas, faciunt eadẽ iura Item non debet officiũ publicũ iustitiæ illis eẽ damnosum, ff. ex quib. cau. maio. l. videlicet. itẽ facit ff. de aqua. plu. arcen. sed interdum. C. de poe. si operis. de sent. exc. vt famæ. ff. de fideius. si à reo. Bene facit pro domino, vel communi, ff. commu. diuid. si is, cum quo. & ff. loca. si merces. §. fi. Vber. dicit, communibus expensis illud ædificiũ fieri debere. inducit l. ii. C. qui. ex cau. ser. p p̃mio lib. accip. vbi seruo accusanti aliquẽ de adulterina moneta debetur libertas: dominus tñ illius prætium habet de publico: ad idem ff. ne quid in loc. pub. l. 2. vbi via publica reficitur à communi.
b Intelligitur. ¶ Vt ĩ. dicetur.
c Dixi. ¶ An aũt dãnatus, vt restituat, qui non excipit de sumptib⁹, tempore executionis id possit, s̃. de exce. §. dicto. ver. sed pone, ædificantur. & de sen. exc. §. vl. vers. quid si bona.
d L. fi. ¶ Vide, quod vtrobique notatur.
ADDE, quando de fructibus expensæ sint deducẽdæ, Pau. de Ca. cons. l. iij. per Bal. cons. cxc. j. lib.
e C. e. ¶ De rei ven. sic alleg. s̃.
f Domum. ¶ Secundum Rof. qui ibi ĩ. ver. quid dicemus. ponit duas rationes eorum, qui tenent ɔ̃, s. de voluntariis: idem, quod prædictũ est de bonæ fidei, idẽ habere in possessore malæ fidei. dant enim simile ff. quod me. cau. fine exceptione. §. in hac. & §. seq. & de l. in rem. §. pe. ff. de rei ven. responsionem ad hoc vide.
g Impensæ. ¶ In C. rei ven. vel pet. hæ. & ibi præcedit rubrica de offi. in quo petuntur fructus in eisdẽ. Et scias, q Rofr. ipse in ista materia non formauit libellos, se excusans in fine, quia hîc nulla accusatio cõpetit, nec iudicis officiũ, qđ intento loco eius, sed subuenitur exceptionis & retentionis bñficio, si possident: aliàs omni carent bñficio, licet Gosiani ex sua æquitate dent ẽt possessori malæ fidei vtilem negotiorum gestorum, ĩ quantum res melior facta esset, vt s̃. qđ ipse reprobat. ADDE, quomodo quis consequatur expensas melioramẽtorũ: Paul. de Castr. cons. cccxxiiij. & an expẽsæ factæ ad ppetuam rei vtilitatem, possint opponi corã consultore, vide Bal. cons. clxxvj. j. lib.
h Et no. ¶ secundum Host. vt s̃. in prin.
i Ipsum. ¶ Sc. reum.
k Punitur. ¶ Addit tamen ibi aliã formulã, omissa conditiõe, peto expensas, in quantum & sicut iudici videtur condẽnatio faciẽda.

a teritæ.&,secundum Vinc.eo.ti.cùm inter cano.[a] Item de expensis factis à creditore post custodiā rei, in cuius possessionē missus
b fueram,no.in lib.Rof.in ti.si cred.in pos.mis.[b]&super hoc formatur libellus,vt not.ĵ.de eo,qui mit.in pos.cau.rei ser.§.restat.ver. si autem missus.Item in expensis procuratorum,extr. de procur.
c cùm pro causa.& vide ĵ.§.prox.[c] ver.ex his.& §.seq.ver.hoc quoque.in quibus autem causis sumptus ministrandi,seu aliqui alendi sint,vide ĵ.qui fil.sint legit.¶†Quid si iudex, siue superior,aliquo denunciante,vel etiam prosequēte ex officio suo,in aliquo negotio procedit contra aliquem, demum ille condemnatur ad restitutionē,vel emēdationem rei,de qua agitur,nunquid cogetur etiam restituere expensas ,psequenti,siue denuncianti?Et videtur,ꝙ nō:quia victus victori cōdemnari debet. At iste nec egit, nec vicit,vt ĵ.§.nūc de expēsis.ver.j. Cōtrariū credo verius,vt de
d dol.& cont.c.cùm dilecti.ad fi.[d] & de acc.olim.sic enim iudex ex officio suo cōdemnat in principali,sicut etiam eodem officio denunciāti,siue prosequenti restitui faciat expensas,si illius intersit denūciare,seu prosequi,vt ĵ.§.prox.in prin. Et sic obseruauimus in quæstione,quæ coram nobis agitabatur inter commune ciuitatis Mutinæ ex parte vna,&monasteriū Nouantulanū ex altera.

ADDITIONES.

a Inter cano.¶De his vide eo.tit.c.cupiētes.lib.vj.in vlt.gl.cuius finem delarādo hîc instare dispono.Sed pmitto,ꝙ in decr.cùm inter canonicos:vnicū verbū de his expensis posuit Vinc.quod ibi scripsi super j.gl.in dec.aūt,vt præteritæ.multa prosecutus est,de qb.dixi in superiori rub. & de aliis in ,pcessu,remittendo submittam ad primū finē gl.pre.vl.in dec.cupiētes.peroptimè procedit in regulari electo ad platurā proprij monasterij, sed de electo ad aliā platuram,& vt fortior sit quæstio,dicamus illum ordinis Mēdicantium in concordia electum,ita ꝙ satisfactum est decr.quorundam.de elect.lib.vj.&hîc est præmittendum,ꝙ in episcopum potuit eligi.Sed si electus esset in abbatē,vel platū monasterij alterius religionis,ñ valeret electio.Dicamus ergo,eū tūc postulatū à papa.hæc omnia patent in cle.de elec.c.j.in text.&gl.Et qūo legatus talem postulationem admittere non posset,dixi ŝ.de leg. in tract.dispen.§.consequenter.post prin. Quòd aūt ecclesia eligens,vel monasterium postulās teneatur ad expensas,facit præ. decre.vt præteritæ.Item facit, quod de instructore & teste dr̄,de elect.cùm non deceat.de rescri.statutum.in fi.lib.6.bene facit l.j. §. j.ff.si vsuf.pet. Vsusfructus enim legatus eget adminiculis,sine quibus quis vti frui non posset:s.via,vel itinere:sic iste eget itinere,id est expēsis itineris, licet grauius:qa si ecclesia erat exempta, vel monasteriū ēt nō exemptum,ad papam etiā recurri oportet: quod simul cum paupertate electi,vel postulati,ignorare nō poterūt.facit ff.de iu.licet.l.sed & si suscepit.§.j.& ij.& §.equitij quē ibi allegat gl.in l.plenum.ff.de vsu.& habit.Item legata alicui militia,legatæ videntur expensæ necessariæ ad ingressum militiæ,ff. de lega.3.l.pe.§.fi.Fortius igitur in ecclesiastica militia erit idem. bene facit de cleri.ægr. c.j.Item si aduersario quis ꝯ se ministrare tenetur expensas ex causa inopiæ,de acc.ex parte.cum legibus allegatis ibi in vlt.gl.Fortius ergo ex eadem causa inopiæ ad prosecutionem sui operis & vtilitatem ecclesiæ:& in ,pposito illas ministrare tenebitur. Et si dicatur, ꝙ dubius sit euentus,sufficiat cle. vt lit.pend.si duobus.§.si verò alter.& ibi concor. vel dicatur, ꝙ eligentibus donare non licet,de don.c.ij.de his,quæ fi.à præla. c. j.Rn̄detur ad primum,ff.ad Carbon.l.sed & is,§.an aūt.& de ventre.in pos.mit.j.post princ.& §.mulier.l.extraneo.per quæ patet, nedum filio nato,sed etiam nascituro,& de quo lis est, an sit filius, & ventri pp partum nasciturum propter inopiam ministrantur expensæ,euentu dubio nō obstante.Constat autem,ꝙ æquè filius inopi patri,sicut pater inopi filio, tenetur ad expensas,ff.de lib.agnosc.in rubrica,& l.si quis à liberis.in prin.Et ex hoc ꝯcluditur,ꝙ sicut inopi filio nascituro pp inopiam, non obstāte dubio euentu, ministrantur expensæ,vt suprà:sic & patri spirituali futuro,non obstante dubio euentu,ministrandæ sunt expensæ,maximè cùm illi dubio dederint principium hi, qui dubium allegant euentum. Ad secundum rn̄detur,ꝙ istud non est donare,sed rem necessariā agere.bene facit ff.de donat.inter vir. & vx.si quis pro vxore.cuius casum vide in sufficienti decre.relatu.de præb.super vltima gl.Sic non est donatio,cū vir parat vxori expensas itineris ad locum,quo illam vocauit,ff.de pactis dota.l.inter socerum §.conuenit.facit in genere ff.de alimen.leg.l.rem legatam. in fi. extrà de don.per tuas.De facto tamen experimur, quòd consanguinei,amici,&deuoti ipsorum in expensis prouident,quia restituunt,sed negotium prosperatur.Experimur etiam,quod væ illis qui per consanguineorum pecunias sunt promoti.Idem de illis, qui promoti sunt per nobiles, vel potentes: & vide quod dicam super rubrica de rebus eccles.non alie.

ADDE videda verba formalia pscri.ad l.per Old.cōsi.27.inc.thema tale,vacāte quodā monasterio.Et an pecūia expēsa ,p ,psentatione electi dicatur versa in vtilitatē ecclesiæ?& qūo probet̄ expensa hoc casu,vide Fede.cons.119.Et quādo plures prælati electi litigant inter se,an debeant fieri expensæ de bonis ecclesiæ,vel suis:& cuius expensis litigatur, cùm quis impetrat prælaturam à papa: & quid si expensæ sunt principaliter in fauorem litigantis, secundariò ecclesiæ,an ecclesia debeat pati expensas?vide de omnibus prædictis Ang.consi.cxliiij.

ADDE tu ad materiam additionis Io.And.do.Car.in cons.v.& i cons.vj.in quibus notabiliter hoc tractat.

b Mis.¶Rubrica est de actione in factum, quæ datur creditori misso in possessionem ad recuperandos sumptus, quos fecit in re sine dolo, & est in ordine inter edicta.

c §. proxi. ¶ Proximus est iuxta promissiones:facit ad id, quod ibi dicam.

d Ad finem.¶Vbi de hoc in vltima glo. Et vide, quod super ea dixi de inquirente ex officio, an illo absoluto teneatur illi ad expēsas? & de hoc etiam Cy.C.de iudi.sancimus.in v.q.

¶De expensis,quæ fiunt in iudicio.

a 2.§.Iuxta[a] promissionis seriem videndum occurrit de expensis,quę fiunt in iudicio.circa quod notādum est, quòd expensæ aliæ fiunt ante litis contestationem: aliæ post litis contestationem:aliæ in causis appellationis:de quibus singulatim differemus. Vltimò dicemus,qualiter,& quando sit expensarum condemnatio facienda.

ADDITIO.

a Iuxta.¶Est hîc sciendum,quòd id,quod sequitur vsque ad §.nūc de expensis.totū alle. sub isto §.iuxta.quod maximè patet in dec. finem.de dol.& cont.sed auctor allegat §.si ante litem: pro me facit ŝ. §.proximo, ad finem, ibi: & vide.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ex officio suo pronunciare habet in expensis, sicut & in consequentijs ipsius causæ.*
2 *Expensæ an peti possint iudicis officio ob contumaciam euidentem.*
3 *In iudicijs bonæ fidei veniunt sumptus,& fructus,& interesse,iudicis officio.*
4 *Deficiens in probatione dilatoriæ exceptionis ante litis contestationem propositæ,an debeat in expensis condemnari.*
5 *Expensæ propter contumaciam partis alterius ante litis cōtestationem,vel post vsque ad sententiam indistinctè sunt præstandæ.*
6 *Expensæ ob contumaciam quando sint præstandæ.*
7 *Causa tali existente,quòd lite non contestata possit super principali non obstante rei abundantia procedi,an post terminum veniens audietur.*
8 *Terminis tribus in vna citatione insertis,an in primo,vel secundo non veniens condemnandus veniat in expensis.*
9 *Condemnatio in expensis quibus casibus etiam ante litis contestatiocem fieri dicatur.*
10 *Impetrans iniquè à quo puniri debeat.*
11 *Citatus contumaciter se absentans,venit condemnandus.*
12 *Petitorio suspenso,si quis recursum habeat ad possessorium,an possit,aut debeat aduersario in expensis condemnari.*
13 *Expensæ in iudicio factæ ante litis contestationem,qualiter peti possint.*
14 *Expensis ratione contumaciæ factis,debet iudex prius condemnare quàm procedere.*
15 *Citatione facta,si nec reus,nec iudex veniat,an debeat reus condemnari.*

¶De expensis,quæ fiunt ante litis contestationem.

3.§.Si ante litis contestationem expensæ petuntur,dicunt quidam, quòd peti possunt iudicis officio. nam expensæ
1 sunt sequela principalis actionis. ¶Vnde† sicut iudex ex officio suo pronunciat in consequentiis ipsius causæ, eodem modo & in expēsis,ar.ff.de re iud.Paulus.ff.de fur.eū qui emit.§.itē si iumēta.extr.de off.deleg.prudētiam.in fi.Nam sicut officium deseruit ante litis contestationem in citationibus & interrogationibus & & aliis,vt ŝ.de offi.iud.deleg.§.deseruit.ita & in expensis,extrà de off.iud.c.ij.Præterea iudex citatum ante litis contestationem,si ñ comparuit,punire potest officio suo,ff. si quis in ius voc. nō ier. l.ij.§.j.& ff.si quis ius dicen.non obtem.l.vnica,§.j.Pari ergo ratione puniet in expensis etiam delegatus,vt ĵ.§.fi.vers.porrò.nam non priùs pādi debet ei iudiciorum aditus quousq; resarcitę fuerint expēsę,C.de iud.sancimus.q̄ loquitur indistinctè ante litis ꝯ-
a testationē,& post[a]. ¶†Ex his motus dico,ꝙ ob cōtumaciā euidē-
2 tē possunt ante litis cōtestationē peti expēsæ iudicis officio:alias nō,vt ,pbatur extrà de rescr.cæterū.& de ,pc.audit.& c.cōstitut. in quibus cōdemnatur absens ante litis cōtestationem in expēsis
b & de do.& contu.cùm dilecti.in fi.T.verò & Vinc.Ioan.& Ber.[b] &

ADDITIONES.

a Post.¶Vide,quod dicam ĵ.§.vlt.super vers.hoc quoque.
b Et Ber.¶in dec.G.finem.prope si gl.magnæ.

& alij indistinctè dicũt, quòd iure actionis sunt petẽdæ in libello
nominatim,arg.ff.de iudi.nõ potest videri.ff.commu.diui.vt fun
dus.ff.de ædil.edict.l.ædiles.§.item sciendum.& l.item serui.ff.de
a iudi.de qua re [a].Sed hoc potest habere locum, vbi contumacia ñ
est euidens,sed præsumpta,de qua refert cõtumax quæstionem.
quo casu audiẽdus est,extrà de re iu.c.cùm Bertholdus.extrà de
eo,qui mit.in poss.causa rei ser. cùm venissent.secundum P.Nec
obstat ad præmissa §.item sciendum.nec etiam l.item seruus vbi
dicitur,quòd quæ ante litem cõtestatam accidũt, nõ petũtur iu-
dicis officio,sed nominatim libello. Illud enim verum est de his,
quæ cõtingũt extra iudicium,& tãquam principalia per se existẽ
tia,& in fructibus rei petitæ:vt si vacca petatur,vel vitulus ante li
tis cõtestationem nascatur,& est quid per se.sicut vacca.Secus er
go est in expẽsis,quæ cõtingũt ob cõtumaciam partis in iudicio
Item illud locum habet in expẽsis ante litis cõtestationem occa-
siõe rei factis:vt nominatim petãtur in libello,vt ibi:& hoc in iu
3 diciis stricti iuris.¶†Nam in iudiciis bonæ fidei veniũt sumptus
& fructus & interesse,iudicis officio,vt ff.de dol.elegãter. §.non
solùm.de eo,quod cer.lo.in bonæ fidei.& l.si hæres.& l.seq.&C.
de act.emp.& vẽ.l.ij & 3.quæ dic,vt in fine huius §.ver.in summa
Expẽsæ quoque factæ circa rem,post litem cõtestatam veniunt
officio iudicis,vt j.§.proxim.ad fin. ver.hoc quoque. Vtrùm au-
b tem expẽsæ extraiudiciales in libello petãtur,dixi s.§.proxi.[b] ad
4 fi.versic.& nota.¶†Sed nũquid deficiẽs in probatione dilatoriæ
exceptionis ante litis cõtestationem propositæ, debet in expen-
sis condemnari,sicut & proponẽs peremptoriam post litem cõ-
testatam.& deficiens:vt extrà de do.& contu.finem.& j.§.proxi.
ver.in hoc respon.Dicũt Vinc.& Accur.& Papa,quòd sic,indisti
ctè,arg.extrà de rescri.c.fi.& de dol.& cõtu.ex literis.extrà de re-
c stit.spo.frequens.de except.pia.[c] & c.pastoralis.ibi per dilatorias
exceptiones malitiosè nõnũquam, & sic curia seruat.B.dicit,ꝙ si
calumniosè dilatoria exceptio ante litis cõtestationem proponi
tur,& de hoc cõstat euidenter,tunc debet deficiens in probando
in expensis cõdemnari, extrà de excep.exceptionem.& in præd.
concord.Secus,si de malitia non cõstet:& maximè,si sit iuratum
de malitia,arg.hoc in præ.c.finem.ibi,postquam altera pars intẽ-
tionem suam fundauerit,&c. Ergo ante litis contestationem nõ
videtur pars excipiens cõdemnãda,cùm habeat à iure,quod pos
sit excipere,extrà de excep. pastoralis.ff.de re iudic.l.4.§.si quis ꝯ
d demnatus.maxime,vbi verisimilis causa excipiẽdi subest.de hoc[d]
5 s.de excep.§.ij.ver.sed nunquid reus.¶†Hoc autem certum est,
quòd expensæ, quæ fiunt propter contumaciam partis alterius,
ante litem cõtestatam, vel post, vsque ad sententiam,indistinctè
præstantur,qualemcunque causam litigandi habuerit is,cui præ-
stantur,siue iustam,siue iniustam,extr.de dol.& contu.cùm dile-
cti.& de sequest.poss.c.i.vt lit.non contest.quoniam.§.in aliis.ex-
tr.de testam.significauerunt.de appel.sæpe.3.q.3.§.spatium.in fi.
C.de iudi.properandum.§.& si quidem.C.quomodo & quando
6 iud.auth.qui semel.¶†Sed quæritur,quando præstandæ sunt ex
pensæ ob contumaciam?Respon.statim priùs quàm audiatur,vt
in prædicto §.in aliis.& in præd.l.sancimus. Vnde si reus non ve-
niat in prima,vel in secunda citatione,condemnabitur in expen-
sis post tertiam citationem,tam pro prima,quàm pro secunda cõ
tumacia,arg.C.de iudi.sancimus.quæ loquitur indistinctè,nõ spe
cialiter in peremptoria.ad idem ff.de re iudi.contumacia.extr.de
do.& contum.ex literis.extrà de procur.querelam.vbi de hoc,ff.
si quis in ius voc.non ier.l.ij.§.j.& ff.si quis ius dic.non obtemp.l.
vnica,§.j.Et hoc,si in tertia compareat: alioquin contra eum pro
cedetur,vt in prædicto §.in aliis,& si quòd si etiam in secunda ve
nerit, punietur per primam. Et eadem dico etiam maximè in ac-
e tore,ff.de iudic.eum quem.extr.de dol.& contu.actor [e].Nam rei
& actoris æqua debet esse conditio,ff.de reg.iur.non debet.& j.
ad fi.huius §.Alij dicunt,quòd reus non veniens in prima,vel se-
cunda citatione,non debet in expensis condemnari:quia non di
citur adhuc contumax,nisi post peremptorium tantùm,xxiiij.q.
iij.de illicita.& 74.dist.honoratus.prope fin.vbi de hoc, & extra.
de do.ꝙ contu. cùm dilecti.in fi.& de sequest.poss.ca.j.in fin.vbi
condemnatur quis in expensis factis à tempore peremptoriæ ci
tationis,licet pluries ibi citatus fuisset:potest tamen agi contra ꝯ
tumacem ex illo edicto,si quis ius di.non obt.vt ff.si quis i' dic.ñ
obt.l.vnica.de hoc ext.de prob.qm ꝯ.in gl.q incipit, ꝯtinere,&c.
f & vide s.de contu.§.nunc dicamus. vers.sed nunquid[f]. ¶†Quid
7 si talis causa sit,in qua lite non contestata,pt super principali non
ob rei absentiam procedi:quod fit in plerisque casibus, vt s.de te
sti.§.nunc tractemus. nunquid post terminum veniens audietur
non refusis aduersario expensis? Videtur,quòd sic:quia non in-
terest actoris eum venisse.cùm eo absente potuerit in causa pro
cedi.Dici tamẽ potest,quòd refert,vtrùm ille citat' fuerit ab ho-
mine,vel à iure. Si ab homine, tunc licet non debeat aduersario
expensas reficere propter rationem præmissam,vt dicunt quidã,
tamen quia iudicem contempsit non veniendo,eius arbitrio cõ
demnabitur,arg.ff.si quis ius di.non obtem.l.vnic.ff.si quis in ius
voc.non ier.l.ij.extr.de clandest.despon. c.fi.§.si.cum suis cõcor.
extr.de ma.contra interdict.ecclesi.contract.c.j.Alij dicunt, quòd
etiam parti restituere debet sumptus:nec priùs pãdi debet ei adi-
tus iudiciorum,arg.C.de iud.sancimus.quæ loquitur indistinctè.
interest enim partis: quia fortè si venisset, sic lis finem habuisset.
Si autem citatus fuerit à iure,putà in casu illius cõst. extrà de ele
g ctio. statuimus [g]. tunc nec puniendus est à iudice:nec cogendus
h est sumptus aduersario reficere [h].Cùm enim teneant,quæ cõtra
eum acta sunt,est admittendus solùm in eo statu, in quo causam
inuenit,vt not.s.de appel.§.qualiter.vers.sed pone,quòd.& seq.
non est duplici pœna afficiendus,vt extr.de iudi.at si clerici.in fi.
quia mitiùs agitur cum lege , quàm cum ministro legis , vt ff. de
8 arbi.l.Celsus. ¶†Sed quid si tres termini in vna citatione inserã
tur,nunquid fit condemnatio in expensis,si non veniat in primo
vel in secundo?dic,vt s.de cit.§.viso.ver.sed quid si.Nec est omit-
tendum , quòd licet iudex ab initio non condemnet contuma-
cem ad expensas,tamen post litem contestatam,& semper vsque
ad sententiam,& etiam in sententia poterit condemnare,& si sen
tentiam ferat pro contumace,tunc non tantùm tempore senten
tiæ,sed etiam ante.Nam cùm iudicis officium semper duret à pri
ma citatione vsque ad finem litis,meritò semper & ante litis cõ-
testationem,& pòst poterit condemnare. Imò etiam videtur, ꝙ
si ante litis contestationem pronunciauerit procuratorem non
obstante exceptione militiæ admittendum, vel non obstãte spo
liationis,vel excommunicationis exceptione.in causa procedẽ-
dum esse,non dicens de expensis,adhuc lite pendente, vel in fine
litis in eis poterit condemnari:nec,vt dicunt quidam,his casibus
poterit appellare à condemnatione huiusmodi,cum decem dies
effluxerint à die primæ sententiæ: & hæc sententia expensatum
sit executio sententiæ prioris,ff.quod met.causa,si cùm.§.aliquã
do.ff.de dol.arbitrio.nisi excederet in taxatione expensarum:vel
nisi opponens exceptionem excusari possit. ꝙ eam probabiliter
proposuerit,licet succubuerit,ff.de leg.ij.qui solidum.§.ij.& 2.q.
i 3.Paulum.ext.de elect.statuimus.§.j.[i] & j.§.nunc videndum.ver.
dic ergo. Quando autem principalis persona debet expensas sol
uere,& quando procurator de bursa sua,no.s.de sen.exc.§.sequi
9 tur.¶†Sunt autem multi casus in iure expressi,in quibus ante li
tis contestationem fit condemnatio in expensis.¶Primò,si quis
aduersarium malitiosè laborare cogit per literas dolo,vel fraude
contra eundem impetratas, ext.de rescri.cæterum.& c.quia non
nulli.¶Secundò,cum passus missionẽ vult rem recuperare, & in
causa procedere.debet enim priùs satisfacere de expensis, ext.vt
lit.non contest.quoniã.§.in aliis.& de sequest.c.j.¶Tertiò oppo
nens crimen,& nõ probans,vt quis ab obtinẽdo beneficio repel
latur.extr.de accus.accedens.¶Quartò, is,qui opponit in forma
electionis,vel postulationis,vel ꝓuisionis aliquid,& nõ probat,
k extr.de elect.statuim'.§.adiicimus [k].sed illud ẽt post litis cõtesta-
tionẽ.¶Quintò, si appellãs appellationẽ sufficiẽter ñ prosequa-
tur ap

ADDITIONES.

a Quare.¶Idem Guido de Suza.in l.properãdum.C.de iud.qui ẽt
ibi tenet,ꝙ petentur cõdictione ex ipsa lege,ff.de cond.ex lege.l.
vna:nisi essent promissæ per stipulationẽ.nam tunc agetur ex sti
pulatu.& subdit,quòd non credit iudicem peccare,si condemnat
in expensis litis factis ante litis contestationem,etiam si non fue
rint petitæ,per §. si autem alteruter. vbi hoc notatur. pro quo fa-
cit,quod dictum est suprà.
ADDE,quòd Pau.de Cast.conf.377.dicit,quòd si sunt promissæ,
petuntur iure actionis:aliàs officio iudicis.
b §.proxi.¶Ergo non est medius ad primum.
c Pia.¶lib.vj.
d De hoc.¶Et vide,quod ibi scripsi super gloss.si enim.& s.de cita.
§.viso.ver.sed quid si tres.qui allegantur.
e Actor.¶lib.vj.
f Nunquid.¶Et j.§.vlt.ver.hoc quoque.
g Statuimus.¶Lib.vj.ibi no.de hoc gl.hanc pœnam.& vide quod
super ea dixi,& de do.& contum.finem.super glos. sed nunquid.
post princip.
h Reficere.¶Statim:reficiet autem illos in fine litis,si fuerit victus
non obst.quod j.dicitur de duplici pœna quia condemnatio re-
spectu recipientis non est pœna, sed interesse,vt scripsi de rescri.
c.vlt.in fi.
i §.j.¶Lib.vj.
k Adiicimus.¶Lib.vj.

tur appellato prosequente, ext. de rescr. ex parte. de renunc. veni-
ens. de appel. reprehensibilis. & tenetur tunc quis ad expensas à
tempore appellationis factas. e. ti. Nicolao, vel si ante terminum
impetrat literas tacita veritate, e. tit. sæpe. vel si super appellatio-
ne iniusta impetrat, eo. tit. vt debitus honor. ¶Sextò, is, qui iniu-
stè appellauit, remittitur condemnatus in expẽsis ad priorem, iu-
dicem extr. de app. vt debitus. in fi. & de eo, qui mit. in pos. cau. rei
ser. cùm venissent. de testa. significauit. ¶Septimò, is, qui appellat
contra formã illius constitutionis, cordi. de appel. vel facit in ali
quo contra eam, tunc remittitur ad primum iudicem in expensis
a ꝯdemnandus, vt in ea. const. §. ꝙ si.[a] Hoc enim casu reputatur nõ
appellans, vt ibi: & ideo iudex appellationis, tanquam iurisdictio
ne carens, non cõdemnat, sed remittit ad priorem iudicem, vt il-
le condemnet, ĩ. versi. sed quis tunc. in præ. verò casu appellãs ex
probabili causa reputatur appellans, quamuis ex post facto causa
falsa appareat: & ideo ibi iudex appellationis condemnat. Quidã
tamen exponunt in c. cordi. condemnandus, id est, condemnat⁹,
b vt concordet cum illa, vt debitus. Sed prius dictum verius est[b].
¶Octauò, si appellans petit remitti ad eum, à quo appellauit: qđ
potest, vt extr. e. interposita. §. ille. ¶Nonò, in certis casib. positis
10 ext. de rescri. c. fi. in quibus iniquè impetrans punitur. † Sed quis
tunc impetrantem puniet? non enim videtur, quòd, is qui impe-
tratus est, cùm non habeat iurisdictionem per tales literas, s̃. vers.
7. & argum. ad hoc extr. de do. & cont. ex literis. vbi primi iudices
c ꝯdemnant, & non secũdi: ideoq; ordinarius id faciet. Ber. ꝯ: dicit
enim[c], ꝙ impetrat⁹ in hoc habet iurisdõnem, vt cognoscat de ve
ritate precum, & pœnam expensarum per consequens imponat,
arg. 25. q. 2. & si non cognitio. ext. de rescr. c. fi. in fi. & c. super lite
ris. in fi. & c. cæterùm. vbi secundi iudices condemnant, & de ap.
vt debitus. in fin. Idem dicit G. Naz. quia de qua re cognoscit iu-
dex, & c. ext. de causa pos. cùm super. quòd si requisitus non fece-
rit, cogetur per ordinarium illud de bursa propria resarcire. Nec
ob. præ. c. ex literis. nam ibi exceptio de secundis literis fuit pro-
posita coram primis iudicibus: & illi papam consuluerunt. Si au-
tem fuisset opposita coram secundis, illi debuissent cõdemnare:
arg. ad hoc ext. de rescr. dilectus filius Ioan. in fi. Caueat tamen si-
bi taliter impetrans, qualiter procedet. nam si primò pronunciat
literas non valere, non potest deinceps condemnare, cùm nõ ha
beat iurisdictionem, extra. de iu. at si clerici. Caute igitur faciet, si
d priùs in expensis condemnat, & postea super literis ꝑnunciet[d].
Licet autem aliàs possit in sumptibus condemnare, non tamen
potest, secundum Vin. mulctare: nec sententia excommunicatio
nis per eum lata tenet in veritate, licet seruanda sit, vt not. plenè,
e secundum eum, ext. de offi. deleg. significantibus[e]. ¶ † Decimò
11 condemnatur in expensis citatus contumaciter se absentans, li-
cet non sit missio in possessionem secuta, vt ext. de maio. & obe.
c. fin. de proc. querelam. C. de iu. sancimus. & de dol. & contuma.
cùm dilecti. nã & pro prima & secunda citatione fit cõdemnatio.
vt præmisi. ¶Vndecimò, reuocans mandatum procuratoris in ꝯ
temptum iudicis, & ad partis præiudicium, ext. de procur. c. j. & c.
auditis. ¶Duodecimò, generaliter reus exceptionem opponens
gratia differendæ litis, fundata intẽtione actoris, punitur in expẽ-
sis factis à tpe propositæ exceptionis, si deficiat in probãdo, vt ex
tra. de dol. & cont. finem sed hoc locum habet post litem conte-
statam. ¶Decimotertiò, is, qui minùs sufficientem procuratorẽ
dimittit, vel constituit: putà reus, qui procuratorem constituit ad
agendum tantùm, extr. de procur. constitutis. ¶Decimoquartò,
reus cõuentus asserens se spoliatum, nisi id intra 15. dies probet.
f extr. de rest. spol. frequens[f]. ¶Decimoquintò, opponens excep-
tionem excommunicationis in quacunque parte litis, & eam in
g tra spatium octo dierum non probans. extr. de except. pia[g]. ¶De
cimosextò, excommunicans contra formam illius constitutio-
h nis de sen. excommu. cum medicinalis. §. superior[h]. vt ibi dicitur
Decimoseptimò, iniustè excommunicans tenetur excõmunica-
to ad interesse, eo. titu. sacro. Decimooctauò, reum trahens corã
diuersis iudicibus super pluribus personalibus actionib. ext. đ re-
i script. c. fi. & c. dispendia[i]. ¶Decimononò, non veniens in termi-
k no, ad quem citari fecit reum, extr. de dol. & contu. actor[k]. ¶Vi-
gesimò, generaliter quilibet alium in iudicio temerè vocans, ff. đ
iu. eum, quem temerè. ¶Vigesimoprimò, q cœpto negotio, vel
quasi, rescriptum impetrat, per quod primum minimè reuocat,
extra. de dol. & contuma. ex literis. ¶ Vigesimosecundò plus pe-
tens re, vel causa, ext. de plus pet. c. vnico. ¶Vigesimotertiò, qui
litem intra duos menses non contestatur, 3. q. 4. c. libellum. ¶Vi-
gesimoquartò, generaliter vbicunque processus iudicis malitio
sè impeditur, C. de fruc. & lit. expen. non ignoret. C. de iud. sanci-
mus. ¶Vigesimoquintò, generaliter vbicunque literæ per exce-
ptionem legitimam reprobantur, extr. de rescrip. cæterùm. ¶Vi-
gesimosextò, pars procurans iudicis absentiam. ext. de offi. deleg.
pastoralis. §. fi. ¶Vigesimoseptimò, appellans, quia quarta produ

ctio testium denegatur, & non probans, extr. de test. significaue-
runt. ¶Vigesimooctauò, generaliter, quãcũque exceptionem di
latoriam proponens, & non probans: quod dic, vt s̃. eod. §. versi.
nunquid. ¶Vigesimononò, generaliter alium malitiosè fatigans
l extr. de rescr. dispendia. §. qui verò[l]. cum suis similibus. ¶Trigesi
mò emendans libellum malè conceptum, vt not. ĩ. de lib. conce.
§. nunc ostendamus. vers. sed & si. His igitur casibus & similibus ĩ
iure expressis condemnatur quis ante litis contestationem, & eti
12 am post ante sententiam, in expensis. ¶ † Quid si suspenso petito
rio quis recursum habet ad possessorium, vt extr. de cau. pos. & ꝓ
prie. c. pastoralis. nunquid condemnabitur aduersario in expensis
factis in iudicio petitorio? Videtur, ꝙ sic, arg. eius, quod iam dixi:
quia temerè videtur petitorium intentasse, ff. de iu. eum, quem te
merè. ext. de pœn. calumniam. Dic, quòd secundum eos, vel illos
Legistas, qui dicunt vtrunque simul intentari non posse, nec de
vno ad alium recursum haberi, nisi priùs ex toto renuncietur, be
ne est condemnandus: secundum alios verò, & secundum Cano
nistas, secundum quos vtrunque potest simul intentari. postquã
intentata sunt, alterum suspendi, & illo pendente ad aliud recur-
m sum haberi, vt s̃. de petit. & pos. §. j. versicu. vt autem[m]. non est cõ
demnandus. non enim videtur temerè vocasse, nec facit alicui in
iuriam, qui vtitur iure suo, extrà de elect. cùm ecclesia Vulterana
& beneficium iuris nemini est auferendum. 28. distinctione. de
his. nec iuris beneficium debet esse occasio damni, vt C. de leg.
& constitut. quod fauore. Cùm ergo ius hoc fieri posse conce-
dat, non condemnabitur in expensis, qui de petitorio recursum
habet ad possessorium: quia nõdum victus est in causa. Primò er-
go super

ADDITIONES.

a Quòd si. ¶Lib. vj.
b Verius est. ¶Vide quod ibi not. in gloss. not. dixit. & quod super
ea dixi.
c Enim. ¶In præ. c. vlt. in vlt. gl.
d Pronunciet. ¶Hoc fuit consilium Pet. de Samp. vt ibi scripsi in fi.
e Significantibus. ¶Vt ibi propter ipsius inuolutionem omissum,
hìc suppleatur, scire debes, ꝙ Vinc. ibi super verbo, pronũciarũt.
dixit, ꝙ illi delegati super expensis, si petitæ fuissent, pronunciare
poterant, priùs q̃ se exonerassent, de rescr. cæterum. Nam vt dicit
citatus venire debet etiam ad non suum iudicem, priuilegium, su
um allegaturus, ff. de iu. si quis ex aliena. & non veniens puniri po
test à iudice, qui saltem ex contumacia iurisdictionis nascitur, ff. si
quis in ius voc. non ier. l. 2. de app. si duobus. quod fatetur in ex-
pensis, ff. de iu. eum quem temerè. mulctare tamen nõ posset: qa
licet id lex concedat, canon tamen non, ex quo iustitia non peri
clitatur, de do. & ꝯt. c. j. Dicit demum, ꝙ si ad iudicis, qui citauit, no
titiam peruenit appellatio citati, vel impedimentum, quare sua ñ
sit iurisdictio, licet non perfectè, ꝑdit potestatem puniẽdi illum,
vt præ. c. si duobus. quasi non intersit facientis illum citari: sicut ĩ
citatione ad diem feriatum dicitur, ff. si quis in ius voca. non ier. l.
2. in fine. Si autem tale quid non peruenit ad illius notitiã, & cita
tus non veniat, si excommunicat illum, licet in veritate nõ sit iu-
dex in principali, dicit, ꝙ, secũdum quosdã, tenet excõmunicatiõ:
arg. de offi. dele. audientiam. Sibi tamen videtur ꝙ in veritate sen
tentia excommunicationis non teneat lata ab illo, qui in verita-
te ius vocandi non habet, quantumcunque seruanda videatur. Se
cus dicit in sententia condemnationis: forsan intelligit expẽsarũ,
de qua primò dixerat, quæ litigatorem lædere potest, ex quo est
iudex in opinione, licet nõ in veritate, ff. de offic. præt. Barbarius.
Vnde dicit, ꝙ diffinitiua Barbarij tenuisset excõmunicatio tamen
non, propter ipsius specialitatem, ext. de re iu. ad probandum. de
excep. exceptione. Sed dicit, ꝙ sustineri posset ꝯtrarium, subdens,
dici posse, ꝙ licet in veritate non teneat excommunicatio, tamẽ
iste in veritate vitandus est, nec audiendus volens litigare de iuri
bus excommunicatiõis ex persona iudicis. Vnde dicit, ꝙ si episco
pus ĩ veritate excommunicatus citat subditũ, quẽ qa ñ ꝯparet, ex
communicat, vitandus est, nec audietᷣ propter contumaciam suã
volens dicere excommunicationem nõ tenere, qa lata per excõ-
municatum: hanc gloss. auctori reseruaui. qui eam commendat
ADDE, vt per episcopum Alex. in d. c. si duobus. & cautelam Spe.
reprobat Abb. Sic. consi. xlviij. illud afferam. libr. j.
f Frequens. ¶Lib. vj.
g Pia. ¶Lib. vj.
h Superior. ¶Lib. vj.
i Dispendia. ¶Lib. vj.
k Actor. ¶Lib. vj.
l Verò. ¶Lib. vj.
m Autem. Quod hodie in causis bñficialibus deuolutis per appella
tionem ad curiam, ampliatum est, vt liceat in illis appellanti, vel
appellato suspẽdere petitorium à se, vel ab aduersario inchoatũ,
in solo possessorio procedendo, vt in cle. vnica, de causa possess.

go super possessorio proceditur, & post super proprietate, extrà de testi. significauerunt, & si succumbat in possessorio, tunc con-
a demnabitur in expensis [a]: quia tunc demum apparebit, an temerè litigauerit, vel non. Et sic respondi domino Clem. papæ IIII. de hoc à me in collatione præsentibus suis capellanis quærenti.
3 ¶ † In summa not. φ si expēsæ fuerint factæ in iudicio, & quæris de expensis factis ante litis cōtestationem occasione rei? dic, vt s. in prin. ver. ex his. Si verò de facti ante litis contestationē occasione iudicii, puta qa exceptio, seu recusatio malitiosè fuit ꝓposita & non probata, vel rescriptum malitiosè impetratum, iudex officio suo iuxta suū arbitrium debet malitiosum ex officio condēnare, ex quo de malitia sibi cōstat per testes, vel per violentam ꝑsumptionem. hæc omnia probātur extrà d̄ do. & contum. c. 2. de rescr. cæterùm. & c. ex tenore. & c. fi. de maio. & obe. c. fi. de accu. accedens. in fi. Dic ēt per dec. d̄ do. & cont finē. φ si iudex verisimiliter præsumat exceptionem malitiosè ꝓponi, non dabit dilationem, nisi sub hac cōdōne, vt si in probatione defecerit, puniat̄ in expensis: arg. in præ, ꝯcor. & Inst. de off. iu. §. j. & ext. de rest. spo,
b frequens. §. sed in ciuilibus [b]. & de exces. prælat. c. pia. § si qs igit̄ [c].
c in quibus dilatione purè data deficiens in probatione punitur in expensis. Multò fortiùs ergo, si sub hac cōditione data existat, ar. extrà de elec̄t. significasti. vel iudex recipiat ab excipiente iuramētum, φ hoc malitiosè non proponat, ext. de elec. cùm dilecti. §. 2. de rest. spol. literas. §. præterea. de testi. præsentiū. & c. veniēs. & c. pen. cum simili. & tūc expresśè venient iudicis officio, C. de reb⁹ cre. generaliter. §. his de præsentia & sic arbitrarium est, vtrùm de
34 tur dilatio, vel nō, ff. de pet. hær. si quis libertatē. §. planè. ¶ † Cæterùm si expensæ ratione contumaciæ petantur, iudex debet priùs condemnare, quàm in causa procedat, vt s. vers. sed quæritur. Refert tamen an reus petat ab actore expensas, hac ratione scilicet, quia vocatus reus ad instantiam actoris venit ipse verò actor non venit: & tunc locum habet C. quomodo & quando iu. auth. qui semel. C. de fruc. & lit. expen. non ignoret, extr. de procu. con
d stitutus. extr. de dol. & cont. actor [d], an actor à reo; & tunc locum habet ext. vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis, ext. de do. & cōt. cùm dilecti. C. de bo. auctor. iu. poss. authent. & qui iurat. & de se-
35 quest. pos. ca. j. & de proc. constitutus. ¶ † Sed pone: reus citatus ad certam diem, non venit: iudex etiam impeditus venire ipse nō potuit: quæritur, an reus punietur in expensis? Respondeo, non;
e quod dic, vt j. §. fi. [e]

ADDITIONES.

a In expensis. ¶ Factis in iudicio possessorio: sed de his non quærit quæstio, sed de factis ī iudicio petitorio suspenso: & si itellexisset quòd eo ipso, φ in possessorio succubuit, condēnatur ad illas malè dixisset. Teneas ergo, quod plenè scripsi in ca. pastoralis. sup gl. pen. in prin. & in distinctione, quam ibi formaui: per quę patet, expensarum factarum per reum in petitorio: in tribus casibus condemnationem sibi fieri, quando actor non suspendit petitorium sed illi renunciat: vel quando illo suspenso, ad illud reuertitur & succumbit: vel quando reus instās absoluitur ab instātia ibi vide,
b Ciuilibus. ¶ Lib. vj.
c Igitur. ¶ Lib. vj.
d Actor. ¶ Lib. vj.
e §. fi. ¶ Sub ver. tu autem. ver. si autem.

SVMMARIVM.

1 *Expensæ post litem contestatam factæ officio iudicis peti possunt.*
2 *Lite finita debet regulariter victus victori in expensis condemnari.*
3 *Expensæ post litem contestatam, & ante sententiam factæ, in quo differant.*
4 *Exceptionem in causa spirituali non probans, præsumitur malè excepisse.*
5 *Victum victorij in expensis debere condemnari, qualiter intelligatur.*
6 *Expensæ in iudicio post litem contestatam factæ, multipliciter considerantur.*
7 *Actore vincente, etiam absente, an veniat reus sibi in expensis condemnandus.*
8 *Sententia absolutoria lata, præsumptio iuris est contra actorem.*
9 *In expensis, quæ ante sententiam præstantur, non attenditur, an eas præstans iustam causam habuerit litigandi in principali.*

¶ De expensis, quæ fiunt post litis contestationem.

1 4. §. Nunc de expensis, quæ fiunt post litem contestatā, & in fine litis, aliqua in subditis pstringamus, ¶ † Scias igitur, φ illæ iudicis officio petuntur. nam q̄ post litem ꝯtestatam accidunt, valdè spectant ad officiū iudicis, vt j. ver. hoc quoque. & dic, vt s. §. prox. versi. ex his. & nisi iudex tempore sententiæ condemnet ad eas, veniūt iudicis officio postmodum peti non possunt, vt C. de fruc. & lit. expen. terminato. in fin. in causa appellationis, C. quando prouoc. non est nec. l. fi. & suprà de app. §. in quibus, versiculo, 34. & cùm petes sententiam, cōsulo, quòd semper de expensis protesteris, & eas petas, vt dixi suprà de peti.
2 sententiæ, & s. §. j. versiculo, & not. ¶ † In fine autem litis victus victori debet regulariter in expensis condemnari, C. de iu. prope randum. §. fin autem alterutra. Institu. de pœn. tem. litig. in princ. extra. de pœn. calumniam. extra. de maio. & obe. ca. fina. in authē. de iu. §. oportet. Col. vj. C. de episcop. & cler. authen. generaliter.
3 ¶ † In hoc autem est differentia inter has expensas, & illas quæ ꝑstantur ante sententiam: de quibus dixi s. §. prox. versicul. hoc autem certum. & per totum §. nam in his distinguitur, sicut B. distinguit in dilatoriis exceptionibus, vt ibi in versiculo, sed nunquid. videlicet an habuerit probabilem causam litigandi, vel non: & an sit iuratum, vel non: vt si habuerit causam probabilem litigandi, non condemnetur quis in expensis, licet deficiat in probatione exceptionis. argument. extr. de eo, qui mit. in poss. causa rei seruā. cùm venissent. de sent. excommun. sacro. §. forsan. ff. de leg. 2. qui solidum. §. etiam. versiculo, nec aliud. & in authenti. de iu. §. opor-
a tet. extrà de electio. statuimus. §. fi. [a] & 2. quæst. 3. §. Paulum. & j. §. proximo, prope prin. ibi, quidam autem, &c. & hoc tenet papa, vt j. versiculo, hoc etiam. vel etiam si iurauit de calumnia: quia post ea præsumitur iustam causam fouere, secundum Ioan. non enim præsumitur, quòd sit immemor propriæ salutis, vt j. quæst. 7. sancimus. Idem quoque est in exceptionibus post iuramentum calumniæ propositis: quia iuramentum de calumnia extenditur ad oīa, quæ incidunt, vel emergunt in causa post litem contestatam C. de iur. calum. authent. hoc sacramentum. Si enim indistinctè fieret condemnatio expensarum, hoc metu sæpe quis suum ius relinqueret indefensum, vt ff. de pet. hæredi. illud. & quæ dixi, vera sunt, nisi constet de calumnia, seu malitia. Nam tunc non obstante causa probabili, vel iuramento, condemnabitur in expensis: qa
b prima præsumptio tollitur per sequentem [b], extra. de præsumpt. literas. extra. de elect. cùm inter R. nam præmissa præsumptio nō
c est iuris & de iure, s. de præsumptionibus. [c] alioquin temerè litigans quandoque non condemnaretur in expensis: quod esse nō debet, vt in præ. ca. calumniam & in præ. l. eum quem temerè. Si autem non fuit iuratum de calumnia, tunc fit condemnatio, vt
4 in ca. finem. extra. de ma. & obed. c. fina. ¶ † Quid si est talis causa in qua non iuratur de calumnia, putà spiritualis, in qua non de calumnia, sed de veritate iuratur, extra. de iur. calumn. ca. 2. Dicit T. quòd tunc debet condemnari in expensis deficiens in probatione exceptionis, fundara intentione actoris. & sic intelligitur ext. de dol. & contuma. finem. quia eo ipso quòd non probat, præsumitur malitiosè excepisse: & quod ibi dicitur, præsertim in spiritualibus, exponitur, id est, tātùm. & idem est, si succubuit in causa principali, vt possit de probabili errore docere, Vinc. autem dicit quòd per c. finem. aliquid additur, vt videlicet ex quo fundaui intentionem meā, si tu opponis de exceptione, q̄ tu non vis statim probare, debeas condemnari in expensis, siue sit iuratum de calūnia, siue non: argum. pro eo ext. de offic. delega. prudentiam. §. vj. Posset tamen hoc exigi iuramentum, quòd malitiosè exceptio non proponitur: arg. extr. de elect. cùm dilecti. extra. de resti. spol.
d c. literas. Do. meus dicit [d], φ in omni genere litis locum habet regula illa, victus victori, &c. & intelligit c. finem. etiam, quando de calumnia iuratur, locum habere: & exponit ibi Præsertim, id est Maximè: quia idem, quando quęstio nō spiritualis est, vt dicit. nā semper victus victori. &c. nisi de probabili constet errore. Alij verò, vt Pla. Ia. & Bal. dicunt, φ nulla distinctio est in præmissis faciēda. nam eo ipso, quòd quis succumbit, intelligitur malam causam fouisse, ar. C. de episc. & cler. authen. generaliter. ibi, si victus fuerit, creditur iniustè litem mouisse, &c. sicut & in causa criminali ꝑsumitur calumniari, qui non probat. C. de aduoc. diuer. iu. l. j. ext. de iur. calum. c. j. 2. qu. 3. qui non probauerit. 2. & sic, idem dicunt esse in ciuili. Sed benignius est, si exponas illud verbum Victus,
e scilicet ab aduersario, arg. C. e. [e] omnis. in fi. & nos in curia Roma
f na indistinctè victū in expēsis condēnam⁹, nisi iussus domini pa
5 pæ, vel alia euidēs rō impediat [f]. ¶ † Qd̄ aūt dixi, φ regulariter victus per

ADDITIONES.

a §. fin. ¶ Lib. vj.
b Sequen. ¶ Et sic præsumptio, quæ ex iuramento oritur per contrariam sententiam.
c Præsump. ¶ §. 2. ver. necessaria.
d Dicit. ¶ In Summa, vbi s. & in decr. finem. ver. super j. gl. quatuor ipsius rationes posuit.
e Arg. C. e. ¶ scilicet de episc. & cler.
f Imped. ¶ Et hinc patet, quod scripsi in decr. finē. super gl. sed nūquid. vbi vide: & de pœ. calumnian. super gl. 2. &, vt ibi dixi, fit potissima ratio: quia & si fateamur per iuramētum calumniæ exclu di calumniam, nō tamen temeritatem, ex qua etiam procedit cōdemnatio expensarum: ibi vide.
ADDE Abb. in d. c. finem. vbi dicit dictum Spec. vbique seruari.

ctus per sententiam diffinitiuam debet victori condemnari in expensis, verum est, nisi sententia pro absente feratur, vt C. de iudi. properandum. §. & si quidem. ver. sin autem ex gestis. extr. de poe.
a calumniam [a]. nisi iusta ignorantia victū excuset: purà quia habuerit probabilem cām litigandi, vt s. vel quia reus habet legitimam
b causam absentię, vt in prę. l. properandum. §. sin autem alterutra [b].
6 ¶†Hoc quoque notandum est, secundum M. quòd aut petūtur expensæ factæ in iudicio post litem cōtestatam occasione rei, aut factæ occasione iudicii. Si occasione iudicii, aut sunt factæ quia deficit pars in probatione, aut ratione contumaciæ. Si ratione contumaciæ factæ sint, aut reus petit eas ab actore, aut auctor à reo: aut petuntur expensæ ab eo, qui in causa succubuit. Si quidem expensæ petuntur factæ in iudicio post litem contestatam occasione rei, veniunt in condemnatione officio iudicis. Idem in fructibus & in accessionibus post litem cōtestatam perceptis, ff. de ædi. edic. ædiles. §. item sciendum. & l. item serui. §. j. & ff. de aqua plu. arc. Atteius. §. fi. C. de rei ven. certum. ff. de eo, quod cer. lo. da. op. in bonæ. in princ. huius §. per quam l. in bonæ: & per alias probat, quòd si intentetur actio bonæ fidei iure actionis propositæ, veniunt præmissa: si stricti iuris, iudicis officio. quod dic, vt s. §. si ante litis. versic. ex his. Et hæc condemnatio fiet tempore sententiæ, & eadem die poterit suppleri, j. §. fin. versi. illud etiam. Si autem quæritur de expensis post litem contestatam occasione iudicii factis, fortè ea ratione, quia obiiciens exceptionem succubuit, si is contra quem obiicitur, nondum suam intentionem fundauit, seu probauit, dic, vt s. §. prox. ver. in summa. Si autem cùm obiicitur, iam eam fundauerat, præsumptio iuris est, quòd malitiosè proposita sit, arg. extra. de rest. spol. literas. §. propterea. Vnde non obtinebit dilationem, nisi sub hac conditione, quòd cōdemnetur in expensis, si forsan deficit in probando, vt extra. de testi. significauerunt. & sic loquitur præd. decr. finem. secundum eum ibi, cùm acceptis induciis, &c. id est, sub hac conditione inducias excipias, vt si forsan, & c. etiam quòd ius præsumit post fundatam intentionem ab aduersario. Item potest pręsumere iudex, quando ante litis contestationem, vel post, ante quàm sit fundata partis alterius intentio exceptio proponitur: & debet suum motum informare ex probabilibus coniecturis, extra. de test. præterea. & c. in præsentia. & de accus. qualiter. ij. extra. de renunc. in præsentia. & dixi in præd. ver.
7 in summa. ¶†Porrò si petuntur expensę occasione iudicii post litem contestatam propter contumaciam partis, & reus petit ab actore non veniente, locum habet C. de iudic. properandum. §. & si quidem pars. & §. si autem ex gestis. quia fertur sententia diffiniti
c ua, siue pro actore, si ius habet, siue pro reo: sed in vtroque casu [c] absens condemnabitur in expensis: & hoc, si liqueat de causa. Si verò actor petit à reo, qui nullo modo venit, locum habet ea. lex §. si autem reus. quia tunc fertur sententia super expensis cū principali: & hoc, si liquet de causa: aliàs fit absolutio ab obseruatione iudicii, & fit condemnatio in expēsis. vt ea. l. §. cùm autem eremodicium. Sed si actor contumax, siue reus, postmodum veniat, non procedetur in causa, donec expensas restituerit, C. eo. sancimus. quę loquitur indistinctè in actore & reo ante litis cōtestationem
d & post, extr. de dol. & contum. actor [d]. Cæterùm si expensæ iudiciales petūtur ab eo, qui succubuit, dicit do. meus, quòd iure communi victus victori condemnatur, iuxta præmissam regulam, subtractis expensis, quas alterutra partium pro cōtumacia soluit: vel quia in probatione deficit, de quibus suprà dixi. Illas enim non recuperabit, cùm propter suam contumaciam soluerit, vel soluere
8 debuit, secundum do. meum. ¶†Hoc vult dicere: pone, condemnaris mihi victori in expensis, quas feci in lite: ego verò propter contumaciam meam, vel quia defeceram in probatione alicuius
e exceptionis, in processu causæ solueram decem [e], nunquid ergo illa decem veniunt in condemnatione, & ea reparabo, cùm occasione litis expenderim? Certè nō: imò subtrahuntur de condemnatione mihi facta, cùm per contumaciam & culpam meam soluerim illa, arg. extra. de procur. auditis. & de dol. & cont. c. finem. ff. de admi. tut. si plures. in fi. arg. extr. de resc. c. fi. verś. quique illos. vbi impetrans contra eum, cōtra quem nil quæstionis habet, condemnari debet ei in expēsis. Sed cùm hæc negatiua sit, dicit quòd non potest probari, nisi per euentum causæ, C. de iudic. rem non nouam. §. fi. extr. de frig. & mal. fraternitatis. in fi. Vnde lata sententia absolutoria, præsumptio iuris est contra actorem, arg. extr. de elect. innotuit. §. præsentes. qui ex quo deficit in probatione, calumniari præsumit, nisi innocentiam suam probet: vnde & puni-
f tur, extr. de elect. statuimus. in fi. [f] hoc not. do. meus. in Summa de do. & contu. §. qua pœna. quę tamen satis tacta erant in præmissis. Papa verò extr. de appel. sæpe. quòd expensæ, quæ fiunt extra iudicium, petuntur iure actionis: pro factis verò in iudicio nulla competit actio, nisi iudex de illis pronunciet, C. de fru. & lit. expen. ter
9 minato. C. de postul. l. iiij. ¶†Hoc etiam satis, secundum Papam [g],
g quòd in expensis, quæ ante sententiam præstantur, non attenditur, an eas præstans iustam causam habuerit litigandi in principali, vel non: sed solùm in exceptione, vel alio articulo, de quo agitur, & cuius occasione petūtur, vt c. finem. & de sequest. poss. c. j. ad fi. & de testi. significauerunt. & de appe. sæpe. iij. quæst. iij. §. spatium. ad fi. extrà de procur. auditis. & c. constitutus. sed in illis, quæ in fine litis præstantur, attenditur, an succumbēs habuerit iustam causam litigandi, vel probabilem tantùm: & sic non fit condemnatio in expensis, extrà de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. c. ij. & s. versi. in hoc. vt infrà §. prox. dicetur. Quando autem debeat quis aduersario suo in expensis prouidere, not. infrà de inquisitione, §. fi. ad
h fi. [h] Item vtrùm arbiter possit in expensis condemnare, dixi suprà de arbit. §. fi. versi. sed cùm s. in forma. & seq. Item qualiter fit condemnatio in expensis, not. suprà de excep. §. viso. versi. quòd si reus probat. Item vtrùm iudex possit supplere de sumptibus, & fructibus, si fuit in sententia omissum: & quid iuris, si nolit supplere, suprà de disput. & alleg. §. fin. versic. quid si de. & seq.

ADDITIONES.

a Calumniam. ¶Vltra ea, quæ scripsi super vlt. gl. quæ omnino videas, est sciendum, quòd Sim. Vinc. scripsit super l. pe. §. sin autem iij. vbi gl. etiam decidit hos duos casus, & quosdam tenere, ꝙ iste primus casus non congruè excipitur à condemnatione: nec hoc intendit. §. si autem ex gestis. eadem l. nam, vt dicit, victus præsens actori absenti & vincenti bene condemnatur in expensis: sed de ꝯdemnatiōe excipitur summa, ꝙ victus præsens expēdit: est ergo exceptio non à condemnatione, sed ab integra condemnatione, vt dixi super prædicta vlt. gl. vel forsan à solutiōe, si intelligas textum de condemnatione facta, illas detrahēdas, quasi compensando, vel, vt primò dixi, ab integra condemnatione: in terminis condemnādus erat reus actori, si fuisset præsens, in xx. pro sorte & expensis: dicit Simon cum Accur. reus in lite expendit v. condemnandus est in expensis propter malam causam: & quia victus propter actoris contumaciam factam per sacramentum fide e. de illo v. expenderit, condemnabitur solùm in xv. de sorte & expensis: puto dixisse Accurs. vbi s & Simon: quia facilior est computatio in personali: quod patet etiam in casu cōuerso. nam absoluto reo absente, actor sibi debebat condemnari in expēsis: detrahetur autem de condemnatione expensarum, quod ipse actor præsens expendit. Sed & in reali idem est: vēdicat actor domum à reo: fertur sententia pro actore contumace reo præsente: vel econuerso fiet, vt s. & per vtrunque dictum impugnatur opin. Plac. Esset autem dare, ꝙ verificatur, seu verificaretur in totū exceptio, de qua opponebam primò, scilicet quia tantū, vel plus expendit pręsens victus, vt absens victor: tunc enim nulla fiet condēnatio: & quod dicit lex de detractione, intelligitur, si fieri potest.
b Alterutra. ¶Vtrùm minor, cui⁹ nomine calumniosam litem mouit curator, & sumptus restituet, not. suprà de sent. execu §. sequitur. versi. sed quid si. In summa distingue tempus, vt cōcordes variantia iura, vt ij. q. j. si peccauerit. xxix. dist. c. j. & ij. Primò enim statutum fuit in laicis, quòd condemnantur in expensis, vt ff. de iud. eum quem. Secundò, in ecclesiis, seu clericis, vt C. de episcop. & cler. omnes. in fi. Tertio fuit generaliter statutum, quòd victus victori, & c. vt in præ. §. sin autem alterutra. Quartò, vt actor promitteret decimam partem litis in libello comprehensæ, si apparuerit eum iniustè litem mouisse, C. de episc. & cler. authen. generaliter. Quintò correctum fuit, quod dicitur in præd. §. sin autē. nam non debet iudex in expensis condemnare victum, nisi viderit eum iniustè contradixisse, vt in præd. §. oportet. Hodie de consuetudine multorum locorum non condēnatur victus victori, nisi expressè ꝓmissæ fuerint, vel nisi in cā appellatiōis. Sed de hoc dic, vt ꝑdixi.
c Casu. ¶Hoc non fateor: imò vincente actore absente condemnabitur sibi præsens victus, vt dixi super versi. quod autem.
d Actor. ¶Lib. vj.
e Solueram decem. ¶Siue in prosequendo exceptionem, siue in soluendo expēsas pp id factas ab illo, qui in principali succubuit.
f In fi. ¶Lib. vj.
g Secundum Papam. ¶In c. finem. quod ponit etiam glo.
h Ad fi. ¶Et ibi ver. qd si canonicus. tractat de venereali. xx. an canonic⁹ q obtinuit platū priuari, repetat expēsas ab ecclesia. Itē an minor, quia citatus non comparuit, passus missionem, vel bannitus, teneatur ad expensas recuperando tenutā, vel petens bannū cancellari? vide, quod plenè dixi suprà de j. decreto, §. restat. versi. sed pone, quòd pupilli. & versi. seq.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatio quare aliter fiat in causa appellationis, & aliter in principali.*
2 *Appellans quo pacto veniat in expensis condemnandus, vel non. & num. 5.*
3 *Regula Victus victori, &c. an locum habeat in causa appellationis.*
4 *Calumniari contra salutem propriam nemo præsumitur.*
6 *Expēsæ factæ in causa appellōnis in iudicio emissæ, & c. veniunt iudicis officio.*
7 *Iudex appellationis succedere dicitur iudici causæ principalis.*

8 *App*

8 *Appellatus succumbens in causa appellationis, an veniat in expensis condemnandus.*
9 *Sententia lata semper præsumitur iusta, donec contrarium probetur.*
10 *Appellatione extra iudicium facta, bene potest appellatus condemnari in expensis in lite factis.*
11 *Appellatus absens semper venit condemnandus.*
12 *Iudice appellationis pronunciante malè appellatum ab interlocutoria, vel grauamine, & remittente ad priorem iudicem, qualiter fiet condemnatio.*
13 *Expensarum petitio in quibus causis locum habere dicatur.*
14 *Executor quo casu expensas mereatur, vel non.*
15 *Appellans ex vna iusta causa, licet multæ friuolæ illi iungantur, tantum consequitur per istam solam, quantum si cæteræ essent iustæ.*
16 *Condemnatio non debet ex diuersis causis friuolis fieri, si vna inter eas bona probetur.*

¶ De expensis in causa appellationis factis.

5.§.Nunc vidēdum restat, quid iuris sit de expensis in causa appellationis factis. Et certè tunc, secundum Ioan. T. Vin. & B. nulla est distinctio faciēda, an iustam causam habuerit appellandi, vel non: siue appelletur ante sententiam, siue post: nam semper condemnabitur appellans in causa appellationis succumbens, ij.q.vj. omnino, & extra. de ap. vt debitus. & c. sæpe. & c. reprehensibilis. & c. Nicolao. C. eo. eos. §. ne temere. extra. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cum venissent. C. quo. app. non recip. ab executore. & s̃. si ante lit. contest. ver. v & ver. vj. & vers. vij. & versi. viij.
1 ¶†Est ratio. quare aliud in causa appellationis, & aliud in principali, vbi non fit condemnatio indistinctè. nā in principali inducūtur probationes facti. in quo probabilis est ignorantia, saltem quo ad factum alienū, ff. de iur. & fac. ignor. plurimum, ij.q.iij. Paulum. sed in causa appellationis, quæ habet per acta prioris iudicii expediri, vt s̃. de sen. §. iuxta. ver. sed si causa. vbi frequentiùs non inducuntur probationes facti, sed tantum iuris allegationes, extrà. de ap. sæpe. ad princ. in quibus ignorantia probabilis non est. vt ff. de iur. & fact. ignor. regula. cùm potuerit consuluisse peritos, vt s̃. de aduoc. §. nunc tractemus. ver. habito. & satis per ea instrui potuit, quid per ea futurum esset in causa appellationis: ergo si inducantur probationes facti, secundū hoc videtur, quòd
a non fiet indistinctè, vt iam dicam [a]. Tamen, secundum Vinc. vbi quis calumniosè appellat, magis punitur, ff. quo. ap. non re. ab executore. In criminali autem causa lite perdita notatus abscedat. C.
2 de ap. à proconsulibus. ¶†Quidam autem, quos Pet. de Samp. sequitur, dicunt, quòd præmissa obtinent, vbi quis calumniosè appellauit: sed si possit ostēdere, ꝙ iustam causam habuerit appellandi, vel ꝙ appellando probabiliter errauerit, non condemnabitur in expensis, sed pronunciabitur non bene appellatum esse, arg. in præ. c. cùm venissent. tam in tex. quàm in gl. cum cōcor. quæ sunt s̃. §. prox. ver. hoc autem in. & not. ij.q.vi. §. patet. verbi gratia, con uenis me coram ordinario: appello, ne ille in causa procedat, quia super eadem causa misi nuncium ad sedem Apostolicam: secutus opinionem Doctorum dicentiū hanc appellationem esse iustam per decret. de appel. meminimus. & c. ad hęc sicut. iudex autem secutus aliam opin. quæ probatur per decret. eodem titulo, vt debitus. pronunciat me minus rationabiliter appellasse, certè hoc ca-
b su in expensis condemnandus [b], arg. in præd. concor. quæ sunt in præd. ver. in hoc autem. aliàs quilibet ius suum dimittet indefensum, vt dixi in præ. ver. in hoc. Ibi etiam dixi, quando præsumatur non calumniosè appellatum: putà quia iuratum est de calumnia. Error etiam probabilis dici potest propter negotii varietatē, vel si successit alteri, ff. de reg. iur. qui in alterius. vel pone exempla, vt
3 extra. de iureiur. mulieri. extra. de noui oper. nunc. c. ij. ¶†Dic ergo, ꝙ in causa appellationis locū habet regula, victus victori, &c, sed non semper, putà si iudex videat victum errore probabili victum, qui debet illud in sua sententia declarare, vt C. de iudi. auth.
c post iusiurandum [c]. ¶†Nam cùm & in causa appellationis de ca-
4 lumnia iuretur, vt extr. de testa. Raynutius. & c. Raynaldus [d]. non
d est præsumptio, quòd calumnietur contra salutem propriam: sicut s̃. §. prox. in casu principali dictum est. Item potest esse, quòd propter acta prioris iudicii sententia ritè lata fuit, & tamen propter exceptionē in causa appellationis propositam, & probatam, retractatur, vt extra. de fide instru. cùm Io. & de priuil. cùm olim. Non ergo imputabitur appellato, si non diuinauit: vnde non potest dici indistinctè condemnationem expensarum in causa appellationis faciendam: sicut ferè omnes dicunt. Igitur & in principali & in causa appellationis bonus iudex arbitrabitur, vt in præd. §. oportet. & in concord. quæ sunt in præ. ver. in hoc autem. & ff. de admi. tut. quoties. §. sicut. extr. de priuil. cùm olim. ij. §. j. & §. fi. vbi pronunciatur super expensis per quadriennium factis, nō potest dici, quòd causa appellationis, in qua fortè hoc speciale diceres, tantùm durasset, cum ibi non exprimatur causa, propter quam etiam biennium dandum foret, extra. de app. cùm sit Romana. & c.
e oblatæ. extra. de elect. statuimus. in fi. [e] secundum do. meum. Sed & si appellans in congruo tempore appellationi legitimę renunciet, non cōdemnabitur in expensis, vt patet extra. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. c. pen. arg. ij.q.vj. si quis libellos. extra. de offi. deleg. gratum. secus, si appellatio non esset legitima, vel si iam interesset appellantis: arg. in his. quæ no. s̃. de excep. §. viso. ver. sed nunquid iudex. putà quia aduersarius fecit propter hoc expensas. illas enim debet restituere: vel si causa alteri sit commissa, extra. de
5 app. interposita. §. ille. ¶†Non solùm autem victus in causa appellationis debet condemnari in sumptibus. verùm etiam appellans, qui nunquam comparuit coram iudice appellationis, debet satis facere de expensis, vt extra. de appel. sæpe. ver. vnde licet. extr. de rescrip. ex parte. s̃. in fin. etiam si appellatus non comparuit, sed aliàs propter appellationem expensas fecit. tenetur enim appellans ad illas actione de dolo, si dolosè appellauit: vel actiōe in factum, si temerè appellauit: quia iustum est, quòd puniatur in huiusmodi expensis: vel officio iudicis. Cùm enim aliæ actiones non sint, iustum est has dari, ar. in præ. c. ex parte. in fi. & ff. đ dolo, l. j. in prin.
6 & §. j. ff. de præscri. ver. quoties. ¶†Et nota, ꝙ expensæ, quæ fiunt in causa appellationis in iudicio emissæ, & etiā omnes, quæ fiunt in principali causa, à qua appellatum est, veniunt iudicis officio,
7 ff. de vsuris, tutor. †nam iudex appellationis succedit iudici principalis causæ: & ei licet addere & minuere, vt extr. de testa. Raynutius. ver. fi. C. de senten. quæ sine certa. quan. profer. l. j. & in præ. l. tutor. & ei licet reuocare condemnationem expensarum factam in
8 principali, & eadem ratione supplere. ¶†Quid de appellato, qui succumbit in causa appellationis, nūquid debet in expensis condemnari, sicut & appellans, nisi in prædictis casibus? Videtur, quòd sic: quia in vtroque litigatorum seruari debet æqualitas in sumptibus & in expensis, vt C. lib. xij. de prox. sacr. scrin. in sacris. prope fin. ver. & quoniam. & quia satis potuit instrui per acta prioris iudicii, quid futurum esset in causa appellationis, vt suprà, & arg. ff. de re iud. cùm apud. & ff. de pact. tale pactum. & hoc tenent quidam. Sed dic contrà, arg. C. de ap. eos. respon. j. in fi. & arg. extrà de pœn. calumniam. & in concor. quæ sunt in præd. versicul. in hoc autem est. Rationabilem enim causam habet litigādi & defendendi
9 sententiam pro se latam: †pro qua semper præsumitur, donec ꝯrium ostēdatur, extrà de re iudi. sicut. C. de reb. cred. gñaliter. extrà de renū. in ꝑsentia. & ēt post appōnē ꝑsumitur pro ea, donec aliqđ ꝯ eam ꝓbeť, vt no. extrà de ap. cùm speciali. in gl. & sic videtur, &c. nec iniquitas, vel imperitia iudicis malè iudicantis debet sibi imputari, si ipse in hoc non peccauerit, argu. extra de his, quæ fiunt

ADDITIONES.

a Iam dicam. ¶Et no. de reg. iur. ignorantia. lib. vj.
b Condemnandus. ¶Faciunt, quę scripsi de pœ. calumniam. in gl. ij. ADDE, quòd propter consilium egregii doctoris quis excusetur ab expensis, Pet. de Anch. consi. ccxxiiii. in fi. & quādo expensæ debeantur per victum victori, & quando excusetur ab eis, vide Bal. consi. lxxxiiij. ante finem, & consi. ccxxi. j. lib. Et quando expensæ taxantur, an sit citandus fideiussor, per eundem consi. ccxliiij. eo. j. lib. Et an expensæ litis debeantur per hæredem cum beneficio inuentarii vltra vires hæreditarias, per eundem consi. cclxxi. eo. lib. Et an propter omissionem expensarum victor possit appellari, vide Ang. consi. cix.
ADDITIO. Adde tu, quòd si appellans habet opinionem vnius famosi doctoris, excusatur ab expensis, vt cōcludit post Pe. Ioan. An. in c. vt debitus. de appella. quia ita limitat illum tex. & similes. idem tenet Bal. in c. veniens. el j. circa fi. de testi. & sequitur etiam Inno. in d. c. vt debitus. nisi talis opinio fuerit communiter reprobata. nam in consulendo & iudicando nō est recedendum à communi opinione: & tradit Phil. Corn. consi. clxxxj. incip. visa copia. col. pen. versi. ex quibus. in iij. vol. Et adde, quòd appellatione omnium & singularum expensarum veniunt solùm expensæ legitimæ, iustæ & moderatæ, vt per Alex. in consi. lxxiiij. incip. & si tantorum. col. fin. versi. præterea. in iiij. vol. Et an appellatione damnorum veniant expensæ, vide singul. Lud. Rom. sin. cccxlij. incip. nunquid appellatione. & vide per Gu. Pap. ccccl viij. incip. appellatione. vbi dicit, quòd expensarum appellatione continentur tam solutæ, quàm soluendæ, per gl. quam dicit esse no. in l. quibus diebus. §. j. ff. de cond. & demon. Et adde, quòd vbi quis in articulo iuris succumbit, opin. Doctorum nec iuramentum calumniæ excusant ab expensis, secundum Bal. consi. cccclxxij. incip. statuto communis Papiæ. col. fi. versi. & est no. in j. volum. Henr. Fer.
c Iusiurandum. ¶Aliàs incip. pono, iure.
d Raynaldus. ¶De iur. calum c. ij. lib. vj.
e In fin. ¶Lib. vj.

fiunt à ma.parte ea.quæ fuit.ff.de dolo,l.j.C.de in offi.testa.si quis suo.& quia ipse non agit,sed patitur,vt iam dixi suprà in versicul.
10 quid ergo.Et hoc in appellatione in iudicio.¶† Si verò extra iudicium appelletur, bene condemnabitur appellatus in expẽsis in lite factis,vt C.lib.x.de sump.recuperat.l.vnica, cum suis concor.
a & extrà de elect.statuimus [a].quia tales appellationes sunt prouocationes ad causam,vt extrà.de app.cùm sit Romana.Inuenio tamen vnum casum,in quo contrarium obtinet,vt extr.de app.cor
b di.§.pen.[b] quæ loquitur,cùm in iudicio,vel extra appellatur,vt i-
c bi in prin.sed ibi punitur alia ratione [c].Quidam verò dicunt, quod sicut iudex punitur,qui appellationem non recepit:sic & iste,qui eam non approbat:quod dic, vt in Summa domini mei de appel.
11 §.quo decret.iuxta fi.ver.sed nunquid.¶†Illud autem certum est, ꝙ siue sententia infirmetur,siue ꝯfirmetur appellatus absens semper cõdemnatur,ij.q.vj.appellatore.Si verò vtraque pars præsens sit,& appellatio rei pronunciatur iniusta, condemnatur in expensis,C.de appe.à ꝓconsulibus.extr.e.vt debitus.Si autem reus fuerit absolutus,&actoris appellatio pronũciatur iniusta,dicit Vber. quòd non condemnabitur in expensis:quia non debuit ius suum relinquere indiscussum,ff.de petit.hære. illud. quia nec hodie debet aliquem condemnare, nisi eum iustè viderit cõdemnandum, in auth.de iudic.§.oportet.Nec obstat,secundum eum,C.lib.x.de sump.recuperat.l. vnica: quia ideo ibi fit condemnatio expensarum, quia frustratoria nominatio fuerat facta de persona illius. Tu verò dic,vt s̃.& j̃.dicitur.Nota autem,quod iudex appellationis quandoque condemnat appellantem, quandoque verò con-
12 demnandum remittit:quod dic,vt s̃.§.si ante litẽ.versi.vij.¶†Sed quid si iudex appellationis pronunciat malè appellatum fuisse ab interlocutoria,vel grauamine, & remittit appellantẽ ad priorem iudicem,non tamen eum in expensis condemnat,nunquid prior iudex eum ante omnia cõdemnabit?Respon obtinuit,quòd non sed in fine litis venient hæ expensæ, ne hoc prætextu causa plus debito prorogetur:& quia hoc spectat ad iudicem appellationis, extrà de appel.vt debitus.in fi.Vtrùm procurator frustratoriè appellans, vel etiam quia nihil nouit de causa, soluet de suo expensas,not.s̃.de execu.sen.§.sequitur.ver.sed quid si procurator.& s̃.
13 de procur.§.j.versic.item quòd omnino.¶†Hoc quoque sciendum est, quòd in causa criminali,siue denunciationis,siue inquisitionis,locum habet petitio expensarum,argu.extrà de do.& con
14 tu.cùm dilecti.in fi.C.qui accus.non pos.qui crimen.¶†Sed pone,impetraui literas,vt mihi prouideretur de præbenda in aliqua ecclesia, ex quarum virtute mihi quinto loco vacatura debetur: sed papa in meum præiudicium illam confert alii de gratia speciali:Executor verò meus confert mihi sextam,quia mihi facta est iniuria super quinta,secundum ea,quæ not. secũdum Papam,extrà
d de præben.relatum [d].sed factum executoris,qui mihi assignando quintam functus fuerat officio suo, & ideo non potuit aliquid facere, super sexta reprobatur, nunquid habeo expensas? Respon. obtinuit,quòd sic:quia victus victori,&c.maximè quia in hac causa de calumnia non iuraui. Hoc tamen exemplum videtur reprobari:quia executor potuit prouidere de sexta,vt videtur,arg.extrà
e de concess.præben.quia in cunctis.&de elec.cùm terra [e].¶†Item
15 quæritur:pone,dedi tibi libellum tria continẽtem,contra quem plura excipis,demum iudex plura pronunciat, simpliciter ei non fore respondẽdum,appello:iudex appellationis pronunciat,quo ad duo:primò iudicem malè pronunciasse,& me bene appellasse quo ad tertium verò,eum bene pronunciasse, & me malè appellasse:nunquid sum in expensis condemnandus?Respond. dicas, si vnum tantùm in libello petitur,&super illo pluribus ex causis friuolis appelletur, vna etiam sola sit iusta,non condemnabor:quia tantum consequor ex ista sola,quantum ex omnibus simul con-
16 sequerer.†Item si ex diuersis causis,quamuis friuolis,iudex recusetur,vna tamen sit sufficiens,non fit cõdemnatio, quia ad vnum tenditur.Porrò si tria,vel plura diuersa in libello ponãtur,& pronuncietur,quo ad tertium,me malè appellasse,vt casu proposito, condemnabor in expensis.quamuis enim vnus sit libellus,tamen tres sunt petitiones, & super qualibet earum posset vnus dari libellus:quo casu nõ esset dubium,quin fieri posset ꝯdẽnatio:quia quot sunt articuli,tot sunt petitiones.ff.de appe.cùm in vna.ff.de mino.etiam.§.j.Item constat saltem,quo ad vnum articulum,me appellasse iniustè:ideoque condemnabor,extrà de appel.vt debitus.in fin.& c.reprehensibilis.argu.ad hoc ii.q. vi. si quis ex pluribus.& quod not.extrà de excep.significauerunt.in gl.super quo. Et hoc multi dixerunt coram domino Cle. papa IIII. de hoc à me quærente. Ar.tamẽ contrà,extrà de testa.Raynutius.& c.Raynaldus.vbi iudex in vno confirmat sententiam,&in alio infirmat: & tamen non condemnat in expensis:& de fide instru.cùm Ioannes per quas alii dixerunt contrà dicentes,quòd cùm,quo ad prima duo.bene appellauerim,iudex primus mihi est suspectus,nec ad eum remitti debeo,nec condemnari,cùm constet me bene ap-
f pellasse:super hoc autem not.Papa extrà de dol. & contu.finem [f]. quòd si sententia plures continet articulos, & in vno est iusta, & in alio non,si altera pars appellet à tota sententia, vel etiã si vtraque,fiet hincinde condemnatio expensarum:ideoque cautus aduocatus debet iustum articulum diuidere ab iniusto:& super iniusto debet tantummodo appellare,vt patet in præ.c.Raynaldus.§. à cuius sententia.& c.Raynutius.§.dictus verò.vbi verò sententia vnum tantùm continet capitulum, putà quia iudex condemnat in centum, qui debuit cõdemnare in quinquaginta, nulla potest fieri diuisio:& ideo tunc fas est à tota sententia appellare:nec fiet hincinde compensatio:quia non est partis distinguere, vtrùm debeat tantum,vel non. Sed vbi sunt plura capitula, tunc sententia potest pro parte valere,& pro parte non,vt in præd.concor.&extrà de conuer coniug.placet.ad hoc facit s̃.de sala.§.sequitur, versic.pone,quòd non.

ADDITIONES.

a Statuimus.¶Lib.vj.
b §.penul.¶aliàs vlt.
c Ratione.¶Ibi no.in gl.quare hoc dicit.
d Relatum.¶Vbi scripsi in gl.dicit Innoc.ad fin.
e Terra.¶Vide,quod dixi de offi.deleg.in literis.super verbo,functus.de iure patron.cum dilectus.in gloss.not.legatum.& gloss.sequen.ad fin.
f Finem.¶Vbi scripsi super glo.sed nunquid.ante fi.ver.quid si appellans.

SVMMARIVM.

1 *Expensarum condemnatio an sit nulla taxatione præmissa facienda.*
2 *Expensæ sunt secundum negotij & personæ qualitatem per iudicem taxandæ.*
3 *Expensarum taxatio diuersimodè, & à diuersis fieri solet.*
4 *Expensarum petitionem omittens,an possit post diem latæ sententiæ petere.*
6 *Iudex si condemnationem expensarum petitam distulerit, debet de propria bursa eas resarcire.*
6 *Expensæ iudiciales quæ adiudicantur, debent esse vtiles & moderatæ.*
7 *Expensæ tantùm hæ præstandæ sunt, quæ propter causam factæ sunt.*
8 *Victore gratis patronum habente, an victus veniat condemnandus in expensis, quas patronus debuisset habere.*
9 *Victor artifex existens si propter litem impediatur lucrari, an hoc deducetur in expensis.*
10 *Litem habens cũ duobus, cuius gratia nil expendit, an aliquid repetere debeat*
11 *Expensæ in causa appellationis adiudicantur factæ à tempore emissæ appellationis.*
12 *Altera parte ad sportulas præstandas non obligata, an ab altera sint exigendæ*
13 *Expensæ diuersis ex causis exiguntur.*
14 *Expensæ an, & quo casu sint ante finem litis præstandæ.*
15 *Condemnatio expensarum fieri debet de factis, non de fiendis.*
16 *Expensæ non sunt parti contumaciter absenti in detrimentum alterius partis remittendæ.*
17 *Dolus cum dolo, & culpa cum culpa qualiter compensari dicantur.*
18 *Locus vicinus, aut tempus propinquum, pluribus ex causis per iudicem arbitrari potest.*
19 *Agi an possit ad expensas, vbi non interest de partis absentia.*
20 *Contumax ante litis contestationem an possit mulctari.*
21 *Expensarum, quæ fiunt in iudicio, quatuor sunt genera.*
22 *Aequalitas semper est in iudicijs obseruanda.*
23 *In certis non est locus coniecturis.*

¶ Expensarum condemnatio qualiter, & quando sit facienda.

6.§.Postremo dicendum, est seu restat, qualiter, & quando expensarum cõdemnatio sit facienda.Et quidem facienda est, præmissa à iudice taxatione, vt extrà de rest.spol.frequens.§.sed sine. & extrà de excep.pia. cum
a suis concor.[a] in quibus dicitur,taxatione præhabita,&c.C.de iud. auth.post iusiurandum.& iij.q.iij.quod fieri.in fi. Debet enim iudex dicere:Amice,quid expendisti in causa, vel ratione huius appellationis à tuo aduersario interpositæ:quid extendisti in aduocatis:quid pro testibus.& similibus,vt C.de iudi.sancimus.Et si ille responderit,vltra quàm sit verisimile eum expendisse, putà dixerit xx.libr. iudex, si sibi verisimiliter videtur, quòd expendit tñ xv.iudex dicet,& ego taxo xv.vnde dic per tuũ sacramẽtũ,quantum expendisti infra xv.ꝙ si ille dixerit,ꝙ expendit xii.iudex dicet & ego eũ tibi condẽno in xij.nomine expensarũ, eas restringens potius q̃ laxãs.Et si ille respõderit se expẽdisse xv.minus vno d̃nario iudex dicat, & eũ ego tibi in qndecim ꝯdẽno minus vno denario, nomine expensarum. Vides igitur,qũo præcedit iudicialis taxatio.Vides

ADDITIO.

a Concor.¶Lib.vj.

tio.Vides etiam, quomodo post eam sequitur iuratio,& post eam condemnatio in id, quod iuratum est. non enim fieri debet in minus. vt ff. de in lit. iur. in actionibus. hæc probatur C. de iudi. auth. post iusiurandū.& in authen. Colla. vj. de iud c. §. oportet. exta. de
1 procuratorib. constitutis. ¶† Argument. tamen contrà quòd fiat condemnatio expensarum, nulla taxatione præmissa, extra. de procur. auditis. ad fi. SOL. Illud in interlocutoriis, vbi si quid minus plenè determinatum est, adhuc poterit pleniùs determinari: aliud in diffinitiuis, vbi iudex in pronūciādo, siue bene, siue malè, functus est officio suo, nec potest aliquid vlteriùs mutare, vt s. de de sent. §. qualiter. ver. hoc quoque.& ideo non prodessent, nisi certam quantitatem continerent. Vel dic, prout no. in præd. c. auditis. secundum Papam & alios. Et dicimus generaliter, quòd expensæ, quæ fiunt in iudicio, & quæ veniunt iudicis officio, & etiam quæ fiunt extra iudicium, & quæ veniunt iure actionis, taxari debent iudicis officio, vt in præ. l. sancimus. C. vnde vi, si quando. & in præ. §. oportet. qui generaliter loquitur de omnibus expen
2 sis. ¶† Debet autem iudex taxare sumptus, inspecta negotii qualitate, & conditione personæ, extr. quod met. causa, c. fi. & in præ. §. oportet. C. de fruct. & lit. expen. terminato. & in præ. l. sancimus Et si iudex viderit neutram partem in expensis condemnandam, hoc debet in sententia declarare, vt ibi. Quòd verò in hoc stetur iuro partis, habes ibi, & C. de iudi. l. properandum. §. sin autem alterutra. & not. extr. de fo. comp. dilecti. & in præ. auth. post iusiu-
3 randum. & j. tit. prox. §. pe. versic. ¶† Et propter iura præ. quidam taxant expensas, & iusiurandū super eis recipiunt ante quàm sententiam in causa principali proferant. Alii verò sententiam super principali priùs proferunt, & in fine sententiæ dicunt, & eum in expensis legitimis condemnamus, earum taxatione nobis in posterum reseruata, & postea taxant, vt s. dictum est: quod in Romana curia obseruamus. quod dic, vt s. de expen. §. viso. versi. quòd si
a reus[a]. Licet autem non liceat iudici in minus taxare, quàm iuratum est: tamen si viderit se malè taxasse, poterit suam taxationem reuocare, & non procedere ad sententiam. Potest autem appellari à sententia taxationis, & etiā à iureiurando: quæ dic, secundum
b Papam, prout not. extr. de his, quæ vi metusue causa fiunt, c. fin.[b]
4 ¶† Illud etiam notandum est, quòd si quis omisit petitionem expensarum, adhuc ea die, qua sententia profertur, & non postea, potest eas petere, & iudex potest etiam pronunciare, C. de fruct. & lit. expen. terminato. ff. de re iud. Paulus. de hoc s. de excep. c. ij. versi. sed quid si iudex. nisi in causa appellationis, C. de temp. app.
5 per hanc. & C. quando prouo. non est neces. l. fin. ¶† Et si iudex, cùm petita est, cōdemnationem distulerit, de propia bursa resarcire tenetur, vt in præd. §. sin autem alterutra. & eod. tit. sancimus Habet tamen iudex regressum aduersus partē, quam debuit condemnare, ar. C. lib. x. de exact. trib. l. pe. Dicunt etiam quidā, quòd iudex potest in sua sententia reseruare expensas, quod dic, vt in præd. versic. quòd si reus. Hodie tamen videntur cessare prædicta, nam in eius arbitrio est, condēnare, vel non, inspecta negotii qualitate, in authen. Collat. vj. de iudic. §. oportet. dum tamen declaret hoc in sententia, C. de iudic. authen. post iusiurandum. Vtrùm autem victor possit in causa appellare, quia iudex sibi non adiudicauit expensas? dic vt suprà de appel. §. in quibus. versi. xxxiiij. & se
6 quen. Quid si appellans renunciet appellationi? dic, vt ibi. ¶† Et nota, quòd expensæ iudiciales, quę adiudicantur, debent esse moderatæ & vtiles, extrà de dol. & contu. finem. & c. cùm dilecti. in fi. & de for. comp. cùm dilecti. & de eo, qui mit. in poss. caus. rei ser. cùm venissent. in fi. & de sequest. pos. c. j. in fin. secundum B. Ioan. autem & Vincen. & Papa dicunt, quòd tantùm necessariæ, & non
c vtiles sunt præstandæ, vt in prædict. cap. cùm venissent[c]. ¶† Item
7 hæ solæ præstandæ sunt, quæ propter causam factæ sunt, vt extrà de do. & contu. finem. & in prædi. concor. & in prædicta l. properandum. §. sin autem ex gestis. putà in aduocatis & testibus, & in actis iudicialibus, & in eundo, & redeundo, & stando, & in aliis, vt extra. de procur. cum pro causa. C. de iud. sancimus. & extra. de in. iur. in nostra. & de elect. vt prætentitæ. vt in authen. vt iud. sine quo quo suffrag. §. hæc autem omnia. ver. pauca verò. C. de fruct. & lit. expen. non ignoret. extrà de voto, magnæ. prope fin. Item hæ expensæ erunt mediocres, & non delicatæ, ff. de pigno. actio. si seruos, in fi. ff. de dam. infect. inter quos. §. fin. & l. sequen. & quales victor in domo facere consueuit, in authen. de mand. princip. §. illud. Collat. iii. ff. ad exhib. sed & si hæreditas. §. j. ff. de petit. hæred. sed & si lege. §. quòd autem quis. & seq. & ff. de rei ven. si res. Nec obstat ei, quòd minores facere potuisset, ff. man. si quis. ii. §. impendia. Si quas autem fato, vel casu fecit, illas non repetit, ff. eo. inter causas. §. nō omnia. & facit ad hoc ff. pro soc. cùm duobus. §. dam
d na[d]. ¶† Quid si victor habuit gratis patronū, nunquid victus con
8 demnabitur in eo salario, quod fuisset habiturus patronus? Et videtur, quòd sic: quia victor est illi obligatus ad antidora, vt ff. de petit. hæred. sed & si lege. §. consuluit. extrà de testam. cùm in officiis. Sed distingue, vtrùm ille animo donandi patrocinatus est: & tunc non debet fieri cōdemnatio in salario, quod ille meruit: an verò spe remunerationis: & tunc sic, vt ff. mand. idemque. §. fi. & l.
e si verò non remunerandi[e]. Quid si ab emptore fundi, cui venditor ad expensas tenetur, vt C. de euict. l. j. euincitur fundus: ipse verò emptor, qui perit[9] est in iure, sine alio aduocato causam defendit, ita quòd nihil de contingentibus omisit, nunquid poterit petere, quod aduocato dedisset? Dicunt quidam, quòd sic: quia hæres, qui euincit hæreditatem à bonę fidei possessore, computat ei quod ipse fuisset de suo patrimonio expensurus, ff. de petit. hæredit. sed & si lege. §. quod autem quis. versi. & nunc igitur & facit ad hoc ff. locat. quòd si domus. & ff. de leg. iii. l. penul. Arg. tamen contrà, ff. de fideiuss. stipulatus es opus. Sed illud dicunt ideo ibi esse, quia non ea est causa, in quam fideiussio facta fuit. Item contrà
f in præd. §. sin autem ex gestis[f]. Secus autem esset, si aliquid de con
g tingētibus omisisset, arg. ff. de rei ven. vtrique. §. culpa.[g] ¶† Quid
9 si victor plus expendit, quàm victus expēsurus fuisset, nec victus habebat aliquod priuilegium, vel si habebat, non allegauit illud?
h Respon.[h] victor consequetur expensas, quas fecit, non quas victus facturus esset, vt ff. mand. si quis alicui. §. impendia. & facit ff. ad Macedon. item si. §. quod dicitur. & quod not. ff. de iud. eum qui. & hoc intellige in cibo, & huiusmodi. Si autem plus solueret notariis, vel executoribus, vel huiusmodi, quàm teneretur, hoc non computabit: & facit ff. de relig. & sump. fun. at si qs. §. funeris. Quid si victor artifex est, qui de suis manibus lucratur: sed lis eum impedit, nunquid hoc deducet? Videtur, quòd sic, arg. ff. ad exhib. sed &
i si. §. quo autem secundū B. Ysi.[i] † Quid si habeo cum Titio vnam
10 litem, & aliam cum P. cuius gratia nil expendo, nunquid repe-
k tam? Videtur distinguendum, vt ff. fami. ercisc. ex parte. in prin.[k] Et not. su

ADDITIONES.

a Reus. ¶ Probatur, & vt ibi dicitur, hæc forma commendatur per l. vbi. C. de fal. & mihi placet, ne pars præsentiens se succumbere, possit impedimenta pręstare, sed quādo ex qualitate personarum non venit, hoc timendum: satis placet, quòd præd. præcedant.

b C. fi. ¶ Vbi scripsi super verbo, ab ipso.

c Venissent. ¶ Quomodo hæc contrarietas tendit ad idem ex quo de immoderatis agitur: dixi in decret. finem super gl. sed nunquid ante finem.

d Damna. ¶ Idem no. in c. finem. in glos. sed nunquid. ante fi. In contrarium allegatur §. sequens, qui incipit, quidā. vide, quod ibi not. & in §. non omnia.

e Remunerandi. ¶ Secundum Guid. de Suza. cuius fuit ad literam iste versi. in l. properandum. C. de iudic. §. sin autem. iij. & fuit additio cum duobus seq.
ADDE pro hac decisione Rotam. in terminis in antiq. decis. decisio. cccexxxiiij. Et quid si quis propriā causam tractauit per se, an repetat expensas, quas facere potuisset in procuratores? vide Rotam in antiquis, decis. dxxxiij.

f Gestis. ¶ De l. properandum. superius allegata, ibi dicitur deberi expensas, quas reus se fecisse iurauerit.

g Culpa. ¶ De aduocato generali victoris, qui recipit annuum salarium pro omnibus ipsius causis, arguit Odofr. in l. sancimus. quòd non imputet id victo, per l. idemque. §. idem Labeo. ff. man. ad contrarium allegatur ff. de annu. leg. l. Seio. j. respon. in fi. vbi dicitur, quòd labor & pecunia diuisionem recipiunt. Adde, vt per Bal. in d. l. stipulatus es opus. vbi dicit, quòd iura alleg. per Spec. non probant.

h Respon. ¶ Secundum Guid. de Suza. vbi suprà.

i Secundum B. Ysi. ¶ Odofre. in l. sancimus. de iudic. & per eundem §. intelligit ponderari in expensis victus, scilicet vt si se alere consueuit ex opera, impedita illa, victualium habeatur ratio: sed aliàs non, per l. qui semisses. ff. de vsuris, & de rei vend. si res mobilis. tenet etiam ibi, quod qui per se consueuerat litigare, salarium procuratoris non computabit victo, vel missionem passo, per præd. l. qui semisses. Idem Guid. de Suza. qui etiam per legem illam, & per l. idem. §. sed si ad victuras. communiter est versic. sub §. idem Labeo. ff. mand. & pro socio, l. cùm duobus. §. si quis ex sociis. & l. vel vniuersorum. ff. de pignor. act. dicit, quòd si solebat peditare, non imputabit equorum vecturas. concor. quod no. in prędic. §. idem Labeo.
ADDE ad materiam hanc ea, quæ plenè dicuntur per Anto. de But. & Abb. Sicul. in c. finem litibus. ext. de dolo & cont.

k In princip. ¶ Istius legis: casum tu Canonista vide in suffra. decre. vt preteritæ. & de elect. super gl. ij. per quod habebis mentem: sed ineptè formatur quæstio.

not.super hoc tria genera expensarum,vt in infra ver. in summa. Item de condemnatione expensarum deducendæ sunt, quas do mi facere consueuit,ff.ad exhib.sed & si.§.fin. & in præd. §. quod autem.& in præd.l.si res.secundum Papam.Item cùm in fine litis fit condemnatio expensarum,deducũtur,quæ antea solutę erant propter contumaciam, vel ob defectum probationis, vt suprà §. nunc de expensis. versi. cæterùm. Expensæ autem iudicis quales
11 esse debeant,no.suprà de salar.§.j.in prin.¶†Item de expensis le gati,suprà de legat.§.superest.versi.illud quoque.¶Hoc quoque notandum est,quòd in causa appellationis adiudicantur expensę factæ à tempore emissæ appellationis,vt extrà de appel.Nicolao. In contumacia verò factæ à tempore citationis, vt extrà de dolo
a & contum.cùm dilecti.in fi.[a] Quod intellige sanè.nam expensas factas ab ea hora,qua incipit contumax esse,restituet.Vnde si cita tus fuit quis,vt veniret die sexto,& non venit, restituet expensas factas die septimo,& sequenti: & si fortè venit die decimo , non præstabit expensas factas pro citatione , & huiusmodi: sed solùm
b factas ab hora, qua contumax esse cœpit[b].Cùm verò quis deficit in probatione propositæ exceptionis, vt e.tit.finem.¶Item cùm passus missionem possessionem recuperat,soluit expensas factas à tempore missionis vsque ad tempus oblatę satisfactionis,extrà de sequest.pos.c.j.in fi. ¶Item quandoque condemnatur quis ad
12 factas & faciendas,vt infrà ver.item scias. ¶†Item nota,quòd si altera pars non tenetur ad sportulas præstandas,nec ab altera par te sunt exigendæ,C.de fruct.& lit.expen. l. j. De mulcta verò per iudicem infligenda dic,vt suprà de senten.§.species.ver. est quarta.Hoc quoque sciendum est, quòd qui nõ potest satisfacere de expensis,punitur aliàs arbitrio iudicantis,xiiij.quæst.vj.si res alienæ.extrà de appel.reprehensibilis.§.si autem.& de offi.deleg.cau sis.¶Item nota generaliter, quòd aduersarium indebitè fatigans condemnatur ei in expensis,vt iii.quæst.iij.§.spatium.versi. quod
13 fieri.extrà de rescrip.cap.fin.¶†Ex præmissis igitur collige,ꝙ ex pensæ quædam petuntur propter contumaciam: quædam ob calumniam:quædam ob temeritatem.Quæ petuntur ob contumaciam, indistinctè petuntur,vt suprà eod. §.si ante litem contestatam.versi.hoc autem certum.& §.nunc de expensis.ver.hoc quo que.ibi,porrò,&c.Quæ autem ob calumniam,quæ attẽditur tam ex parte actoris,quàm rei,vt extrà de pœn.calumniam.ibi, temerè litigantium,&c.id est,actoris & rei.istę similiter,secundum om nes,præstantur,vt ibi,& extrà de rescrip.cæterùm.& c.fi.& de do. & cont.ex literis.& in præ.§.nunc de expensis.versi.in hoc autem. Cùm verò propter temeritatem litigantis petuntur,subdistingui tur:nam aut constat eũ non esse vllo probabili errore deceptum & tunc,secundum omnes, indistinctè condemnatur in expensis, vt ff.de iudic.eum quem.& in præd.c.calumniam.ibi, temerè,&c. Aut constat eum probabili errore deceptum: & tunc excusatur. Aut dubitatur:& in hoc variant Doct.nam dicit B.quòd non con demnatur,si fuit iuratum de calumnia.Plac.& Iac.Bal.dicũt,quòd indistinctè condemnatur: quia eo ipso, quòd succumbit, malam causam præsumitur fouisse:quæ dic,vt in præd.ver.in hoc autem
c P.de Samp.[c] in hoc mẽbro,scilicet cùm dubitatur, distinguit sic: Nam aut deficit quis in probatione dilatoriæ exceptionis:quo ca su dic,vt suprà §.si ante litem.versi.sed nunquid. Aut in probatio ne peremptoriæ:quo casu si deficit,postquam altera pars suam in tentionem fundauit,condemnatur in expensis,vt in præd.cap.finem. Aut deficit in probatiõe principalis causæ:quo casu iterum subdistingue: qa aut est cã ciuilis,aut spiritualis,aut criminalis,aut appellationis.Si ciuilis,aut iuratum fuit de calũnia,aut non:quod dic,vt in præd.versi.in hoc autem.Si spiritualis,dic,vt in eo.§.ꝙ si est talis.Si verò sit criminalis,eo solo, quòd succumbit, præsumitur calumniari,secundũ omnes,vt in præ.ver.& ideo cùm calum nia præsumatur,debet condemnari in expensis,vt C.qui acc.non pos.qui crimen.& in cõcor.quæ sunt ş.ibi,quæ autem ob calumniam,&c.quod verum est,nisi doceat de errore probabili , vt ş.Si autem sit causa appellationis,tunc dic, vt ş. §. nunc videndum in
14 princ.¶†Hoc etiam ex præmissis not.quòd expensæ præstantur ante finem litis,vbicunque de calumnia alicuius euidenter appa ret:vel etiam præsumitur violenter,vt extr.de dolo & contu.c.ii. versi.fi.& c.finem.& in præ.c.cæterùm:& de testibus,significaue runt.& non solùm in diffinitiua,sed etiam,vbi quis ab instantia ab soluitur iudicii,C.de iudi.properandum.§.j.in auth.de litig.§.om nem verò.Col.viii.aliàs regulare est,ꝙ in fine litis tantum fit con demnatio expensarum,extr.de pœ.calumniam.C.de episc.& cle.
15 auth.generaliter.¶†Item scias, ꝙ iudex debet condemnare ad expensas factas,non ad faciendas:& hoc in fine litis. Vbi autẽ fun data aduersarii intentione proponatur exceptio,& proponens e am succumbit,tunc in odium proponentis exceptionem, & quia non principaliter, sed accessoriè veniunt huiusmodi expensæ,sta tim potest iudex condemnare ad faciendas in lite, sed sub conditione,s.si defecerit in probatione,extr.de prob.auditis.ad fi. tunc enim incerta potest ferri sententia: quia iudex certus non potest esse tempore sententiæ datæ,cùm nondum factæ sint, C. de sent. quæ sine certa quant. profer. per totum : sed in fine litis videtur, quòd super expensis potest incerta sententia ferri,vt ş.de sen.§.sequitur.ver.item debet esse. vt dicat iudex, condemno te Titio in expensis,quas ipse fecit in lite,vel quas docuerit se fecisse, vt ext. de dolo & contu.cùm dilecti.in fi.& de seques.poss.& fruc.c. j. & de eo,qui mit.in pos.cau.rei ser.c.pe.ad fi.& sic loquitur C. de fruc. & lit.expen.terminato.de hoc,secundum Papam,in præ.c.finem.
16 ¶†Tu autem iudex [d] not.quòd si in statuto termino altera pars
d est contumaciter absens,condemna eam in expensis,C. de iudic. sancimus.& l.properandum.extra.de do.& contu. ex literis.quia nõ potes ei remittere in alterius partis discrimen,ext.de deci.suggestum.iij.q.xj.c.fin.ij.q.vij.quæritur.extra.de consue. cùm olim.
e Arg.contrà extrà de off.deleg.consuluit[e]. Nec fiat aliqua citatio ad condemnationem expensarum,iii.q.v.c.j.si tamen veniens do cuerit se legitimè impeditum,restituitur aduersus sentẽtiam.Sed si prius,quàm feratur sentẽtia,ab aliquo etiam extraneo, iustè im peditus dicatur , noli nimium ad condemnationem expensarum accelerare,arg.ff.de dam.infe.si finita.§.si fortè.iij.q.v.c.j.& vi.q.j. quæro.extra.de in integ.restit.tam ex literis.Quòd si nondum lata sit sententia,sed condemnari petatur, competit exceptio,ff. si quis cau.l.ii.in prin.Et hæc vera sunt,si pars præsens de iudicis licentia recessit:secus,si sine licentia.cùm enim & ipsa tunc contu max dicatur.vt iij.q.iij.quod fieri.xj.q.iij.certum. xviij. dist. si quis autem.extr.de iudi.c.j.non petat expensas,ş. de contu. §. j. vbi de
17 hoc.†quia dolus cum dolo, culpa cum culpa compensatur ff.de eo,per quem fac.est,l.fi.extr.de adul.c.pe.& fi.Imò plus dicũt qui dam,quòd si ille,qui non fuit in termino,etiam culpa sua, postea venit,pars,quæ primò venit,si sine licentia recesserit, condemna tur ei in expensis:nec obiiciet compensationem contumaciæ alterius.nam licet is,qui vltimò comparet,aliquando fuerit contu max.purgauit tamen suam contumaciam primam postea compa rendo:sed primus semper fingitur contumax, cùm non dicatur comparuisse,qui illicentiatus recessit,vt in præ.cõcor. Item quia licet alter affuerit in termino , postea tamen , cùm debuit adesse, non affuit altera parte præsẽte:& sic vltimò fuit in mora:& vltima mora punitur.ff.đ peric.& cõmo.rei ven.illud.Si aũt iudex ab fuerit,vel mortu⁹ sit, & aliqua partiũ si cõparet die statuta ĩ loco, vbi ꝓ tribunali sedre ꝯsueuit,ñ pt dici ꝯtumax,nec tenet̃ ad expẽ sas,ff.đ arb.arbiter.&l.si cũ dies.§.si arbiter.đ hoc ş. đ arbitris,§.fi. ĩ fi.nec tenet̃ eũ alibi q̃rere,ii.q.6.biduũ.nec expectare nisi ĩ subse quentem

ADDITIONES.

a In fine.¶Vide,quod ibi dixi.
b Cœpit.¶Quidam Legistę multùm insteterunt in hoc:ponendo exemplum,cùm ea durauit per mensem,& pars ad omnem termi num comparuit:modò in vna citatione fuit contumax: petit aduersarius omnes expensas factas ab initio litis,& fertur quandoq; sic iudicatum,per l.sancimus.C.de iudi.vbi dicitur,cõtumaci non aliter pandi iudicii aditum,nisi priùs restituat omnes expensas,siue circa introitum litis,siue circa aduocatorũ salaria,&c.Sed con trarium est verum,vt hîc,cùm lex illa dicat, illas expẽsas.vel dam na resarciẽda:quæ ex huiusmodi vitio aduersariis sunt inflicta.per quod iustificatur,quod dicit hîc auctor:&idem ibi Simõ Vincen. & decr.cùm dilecti.quam allegat hîc:per quam etiam, & per decret.auditis.de procur.patet,non dubiam quæstionẽ Legistarum an expensæ contumaciæ veniant in condemnatione,an solùm in directè debeantur: scilicet si pars velit admitti ad causam: de qua Cyn.in præd.l.sancimus.in j.quæst.patet enim per illas decr.quòd veniunt in condemnatione ei,quod primò dixi.Non obstat C.de episcop.& cler. omnes.in fi.ibi,sumptus,quos ab exordio cœptæ controuersiæ,&c.loquitur enim de expensis in fine litis.
ADDE,vt per Bart.in versi.authen.semel. C. quomodo & quando iudex,& in d.l.sancimus.& ibi Alex.& Panor.in c.ij.extrà de ac cus.& in l.qui ante calendas.& ibi per nouiss.ff.de ver.oblig.
c De Samp.¶Indistinctè super decr.fin.
d Iudex.¶Secundum Inn.vt ĵ.dicetur.
e Consuluit.¶Ibi soluitur in glo.ecce,quanta.
ADDITIO.Adde ad dictum Spe.prox.seq.Bald.in auth. generaliter.Col.iiij.versi.circa præmissa.C.de episc.& cle.&an condemnatus in expensis ex contumacia appellet,vide eundem Bal in l.sancimus.col.fi.ver.vlti.quæro.C.de iudiciis:& quando est condem nandus reus in expensis,& quando non,& quãdo punitur iudex qui condemnat partem in expensis,ponit Bal.consi.cii.incip. statutum.in i.vol.Et adde,ꝙ expensa facta in causa principali,in qua reus obtinuit,compensatur cum expensa facta in causa appellationis,in qua succubuit,vt per Gui.Papæ sing.lx.incip.expensa.per gl.in lege,qualiter.C.de iureiur.H.Ferran.

quentem diem, ext. de of, del. ꝯsuluit. Nam nec interest aduersarii qui præsens fuit, absentem fuisse vel pſentem: quia si præsens fuisset, nil actū esset, C. de iud. sancimus. ff. si quis cau. l. ij. §. si quis in iudicio. in fi. ff. de iudic. non videtur. Et hæc est quæstio venerealis xix. & no. extr. de do. & cont. c. finem. & probatur hoc ff. si quis in ius voc. non ier, l. ij. §. fi. Licet sit ar. contrà, quia vocati est non contemnere prætoriā auctoritatem, ff. de iud. si quis ex aliena. ff. de re iud. contumacia. Dicunt quidam, ꝙ si etiā die sequenti, vel etiam remotiori, iudex veniat, dummodo sit in loco, vnde de facili venire poterat & venire credebatur, vel consueuit, quando partes paratæ sunt litigare: vel si ob hoc non venerit, nec venire præsumitur, quia partes non aderant, tunc partem absentem ad expensas condemnabit. nam ei imputabitur, quia non comparuit: quia etiā si iudex absit, tamen melius est expectare modicum, q̄ longas vias peragere, ff. de vac. mun. l. pe. in fi. & sic non potest absens dicere, ꝙ non intersit præsentis: imò interest: quia si præsens fuisset, de iure expectasset, vel ad modicum tempus, vel de loco vicino: & nisi expectasset, liquido dolus eius deprehenderetur, q ex ꝯspicuis indiciis probatur, C. de dol. dolum. ext. de hom. pro humani.

38 ¶†Quis autem locus dicatur vicinus, vel quod tempus propinquum, iudex arbitrabitur ex pluribus causis. nam plus debet expectare litigator remotus, quàm vicinus: & plus, qui in modicis expensis est, quàm qui in magnis: & sic de multis aliis quæret. Si autem infirmus sit in die termini, ita ꝙ nullo modo adire possit, vel etiam prorogare terminum, secundum quod dicimus in absente: & hic distinguendum erit: veruntamen quādo infirmus est, tenetur expectare partes: & petere, ꝙ vel procedat, vel terminum assignet, si potest, arg. ff. de arbit. & si qua. §. j. Si verò non potest his intendere, possunt recedere etiam sine licētia, & aliam citationem

39 expectare, vt ff. de arb. §. fi. ¶†Illud autē certum est, quandocunque non interest alicuius, aduersarium eius non fuisse præsentem

40 non aget ad expensas, vt ff. si quis in ius voc. non ier. l. ij. ¶†Porrò si ante litem contestatam aliqua pars cōtumax sit, mulctari potest. ff. si quis ius dic. non obtem. l. ij. & etiam in expensis condemnari, etiam à delegato, C. de iudi. sancimus. ext. de offi. del. præterea. ff. de off. eius, cui man. est iur. l. fi. Sed si istæ expensæ non soluātur, lite principali non durante, postea agitur actione in factū, qua si ex re iudicata: quia ex quo iudex nō reuocauit eam lite pendente, perinde est ac si in rem iudicatam transisset: sic est in sententia arbitri, C. de arb. cùm antea. argu. ff. de iudic. si debitum. C. de iureiur. actori. Aliqui tamen contradicunt. Qui autem stipulatus est pœnam, nisi certa die sistat, ad hanc pœnam agit, etiam lite principali finita, arg. ff. si quis cau. & post, nisi finita sic pertranseant. nam tunc de toto transactum esse videtur, ff. si quis cau. non exigimus

a in prin. secundum Inno. IIII. [a]Quando autem fieri debet satisfactio expensarum, cùm quis per contumaciam excommunicatur,

41 dixi s. de contumac. §. nunc dicamus. ¶†In summa not. ꝙ quatuor sunt genera sumptuum, seu expensarum, quæ in iudicio fiunt. ¶Primò, quæ fiunt in alendis testibus: & istæ fiunt à producente eos, siue in ciuili, siue in criminali causa, vt iiij. q. iii. versi. venturis. C. de testib. quoniam. ¶Secundò, quæ fiunt in aduocatis & notariis: & istæ fiunt à parte petente aduocatum, vel faciente aliquid in publicam formam redigi, C. de iudi. sancimus. ff. de var. & extra or. cog. l. j. §. in honorariis. ¶Tertiò, qui dantur iudici, vt in auth. de iudi. §. ne autē. quod intellige, vt s. de salar. §. j. Quartò, qui dantur executoribus: & hi sumptus propriè sportulæ dicuntur. C. de spor. & iiij. quæ. iii. offeramus. & horum qualitas non est diffinita, nisi in duobus casibus, s. in clericis, C. de episc. & cle. omnes, qui. §. executores. & auth. sed hodie. & in quibusdā aliis personis, vt C. de fruc. & lit. expen. l. fi. & C. lib. xii. de agentibus in rebus, l. fi. quibus etiam casibus seruatur æqualitas, vt quātum isti dant, tantum

42 etiam eorum aduersarii tribuant, vt in præ. concor. ¶†Aequalitas enim in iudiciis seruanda est, ff. de arb. si dementis se. i. in fi. & l. si cum dies. §. pe. & l. Pædius. §. in seruum. extra. de mut. pet. c. ii. ext. de excep. cùm inter. Et hæc vera sunt in iudiciis, tā ordinariis, quā extraordinariis: quod patet ex eo, ꝙ hi sumptus quibusdam personis remittuntur, vt furioso, & similibus. C. de episc. aud. tam dementis. Horum autem omnium ratio habenda est in condemnatione expensarum, vt patet ex præmissis: & probatur C. libr. x. de

43 sump. recuperat. l. vnica. ¶†Et breuiter no. cùm quis in expensis condemnatur pro contumacia: aut pro contumacia manifesta, & tunc iudex partem absentem condēnat in expensis, nulla litis cōtestatione facta, vt extr. de procur. c. constitutis. quia in certis non est locus coniecturis, vt ff. de verb. oblig. continuus. nec in notoriis est iuris ordo seruandus, extr. de iureiur. ad nostram. iii. Aut pro dubia contumacia, vt quia nescit iudex, an citatio ad eum peruenerit, vel an iusta de causa impeditus venire nequerit: & tunc honestum & æquum est, ne in expensis condemnetur: quia si veniret & iustam causam absentiæ probaret, sententia retractaretur, extra. de procu. querelam. de re iud. cùm Bertholdus. condemnatio tamen tenet, vt in præd. c. querelam. Aut condemnatur propter literas veritate tacita impetratas, aut quibus malitiosè vtitur: & tunc eo cognito, quia iam constat de malitia, siue dolo, siue de libello, & sine litis contestatione potest fieri condēnatio in expensis, extr. de rescrip. cæterùm. & c. quia nonnulli. Aut fit propter exceptionem excommunicationis intra viii. dies non probatam, vt s. §. i. versi. xv. Aut propter exceptionem obiectæ spoliationis, vt in eo. §. versi. xv. Aut quia deficit in probatione eius, quod opponitur contra formam electionis, vt in eod. §. versi. iiii. Et in his casibus, & similibus, ante litis contestationē, & sine libello, cùm iam de malitia constet, condemnatur quis in expensis, taxatione præmissa. Qualiter autem expensę probentur, dixi s. eo. §. prope prin. & j. tit. prox. §. fin. versi. penul.

ADDITIO.

a Innoc. IIII. ¶Quia ver. tu autem. hucusque. hoc no. in decre. calumniam. de pœ. quod sic auctor specificare debuisset, ne videretur hoc solum vltimum dictum fuisse ipsius: vide simile j. ti. prox. §. viso. versi. item dicimus. & quia sic quasi ad literam auctor gl. illam hic posuit, ideo illam ibi omisit, vt ibi scripsi super verbo, in expensis.

¶Bald. de Expensis.

¶EXPENSAE quæ fiunt in rebus, veniunt ope retentionis sine petitione: sed ope petitionis non veniunt, nisi petantur in libello. Item fructus non veniunt ante litis cōtestationem in stricti iuris iudiciis: in bonæ fidei sic: si tamē petiti sunt in libello, sed post litis contestationem, veniunt sine libello, in §. si ante. post princip. G. Sed expensæ litis veniunt sine vlla petitione, G. facit ff. de damno infecto, l. si quis iussum. §. iudex. C. si qs alte. vel sib. l. cùm propria. per Cy. extr. de restit. spol. c. grauis. per Inno. vide j. eod. §. possunt expensæ. ¶Deficiens in probatione dilatoriæ exceptionis indistinctè condemnatur in expensis: & sic Curia seruat, vers. sed nunquid deficiens. G. sed in peremptoria distinguitur, an in ipsa exceptione habuerit iustam causam litigandi, vel non, §. nunc de hoc etiam scias. vide suprà de primo & secūdo decreto, §. tenuta. ¶Etiam prima contumacia non debet esse immunis à restitutione, expensarum, §. si ante. ver. sed quæritur, quando. G. ¶Contumacia etiam si aliàs non impedit processum, tamē venit refectio expensarum, §. si ante. quæ veniunt, vt pœna, etiam si non interest. Bald. ver. quid si talis. G. & hoc in citato ab homine: secus in citato à lege. facit ff. de arbit. l. non ex omnibus. alleg. Accur. l. si cùm exceptione. §. hæc autem actio. ff. quod me. causa. G. ¶A condemnatione expensarum, quę trahit originem à re iudicata, non appellatur nisi excedatur modus, secundum quosdam. G. ¶Appellans condemnatur in expensis, non appellatus, C. de rebus cred. l. generaliter. §. ij. in gloss. ordin. & qui vincit in vno capitulo, & in alio succubuit: & quid si pro parte eiusdem capituli, G. & facit ff. de appel. l. appellanti. §. non soluere. & de leg. ii. l. qui solidū. ¶An condemnatio expensarum fiat hincinde, in §. nunc videndum. in princip. ver. quid de appellante. & ver. fi. G. ¶Dicitur habuisse iustam causam litigandi ille, qui fuit secutus consilium plurium iurisperitorum, in §. nunc videndum. post princi. G. ¶Cessionarius debet experiri suis expensis, non expensis cedentis. Idem in marito, cui data sunt nomina in dotem, vt no. in l. ii. ff. de impen. in re. do. fac. Et si dicatur, expensæ necessariæ minuūt dotem: respōdeo. hic secus: ꝗa tacitè videtur actū, ꝙ vir de suo impensam litis faciat: quia hoc onus gratia sui suscepit: & ideo impensam alteri imputare non debet, arg. ff. de præsc. ver. l. naturalis. §. pe. ff. de proc. l. actoris procurator. ff. man. l. creditor. §. j. Sed certè imò gratia sui & alterius agit vnde videtur, quòd impensa de communi sit fienda, l. iiii. §. j. ff. fin. regun. Bar. dicit ꝙ minuit dotem, sicut peculium & hæreditatem, C. de iure delib. l. fi. §. in computatione. ad l. Falci. l. hæres. ff. de minor. l. minoribus. & facit, quod not. C. man. l. ab Anastasio. & l. per diuersas. in gl. magna, & C. de bon. aucto. iud. pos. l. fi. in fi. j. col. & quod not. eo. tit. authen. ei, qui iurat. cum si. Hoc verum, licet posset disputando Bar. responderi: & ista expensa non fit in re dotali, sed in lite: & sic cessat eius ratio. Bald. ¶Potest iudex reuocare erroneam taxationem expensarum. Item & appellari potest à taxatione iniqua, in §. postremò. & post prin. ibi, tamen si viderit, &c. allegat Innoc. quod metus causa, super eo. G. ¶Possunt expensæ non petitæ peti tota illa die, qua iudex potest supplere, versi. illud autem. G. & vide suprà de disput. & alleg. §. fi. & de sent. pet. §. j, & s. eo. §. j. de excep. §. si iudex. G. ¶Item iudex, qui non condemnat in expensis petitis, facit litem suam, tamen recuperat ab eo, qui debuit condēnari, C. de exact. trib. l. missi opinatores. ¶An emptor in ꝓpria cā sibi patrocināndo, repetat salariū patrocinii à venditore, videt̄, ꝙ sic: ar. cōtrà ff. de fideius. l. pe. G. Stipulatione enim est opus, ff. de locat. habitatores. ver. qd si ab emptore. G. ¶Expensæ petunt̄ interdū ratione contumaciæ: interdum ratione calumniæ: inter

niæ:interdum ratione temeritatis,&interdũ ab eo,qui succubuit in causa principali:& tunc aut erat ciuilis,aut criminalis,aut spiritualis:quæ dic plenè,vt in §.ex præmissis.G.¶Nõ dicitur ꝯparuisse,qui illicentiatus recessit:& condemnatur in expensis,ibidẽ: vide s.de aduoc.§.ille,qui comparuit.¶Quis locus dicatur vicinus vel tps propinquum,iudex arbitrabitur:ibidem.G.¶Practicam sup ꝑ taxatione expensarum vide s.de exce.§.practica.& ibi,an possit reseruari condemnatio & taxatio:item,an valeat sententia super expensis,etiã sine taxatione,s.de sen.§.sñia sup expensis.vbi multa de materia.Item an nomine expensarum contineatur prætiũ, vide j.de emp.& ven.item nota, quòd nomen.& j. de interesse, & facit c.ti.de emp.& ven.§.nota,quòd pœna.

ADDITIONES NOVAE.

Nota ꝙ appellatione expensarũ nõ ꝯtinet̃ præciũ rei,l.quibus dieb.§.quidam ita.de cond.& dem.& ibi Bar. format quæstionẽ, an pater legando filio expensas factas in studio,dicatur legare ꝑtium librorum,quos sibi emerat.

Nota ꝙ aliud est damnorũ restauratio quàm expensarum satisfactio,c.i nostra.de iniur.&dã.dato.& gl.in l.oẽs.C.de epis.&cle.

Nota quòd sententia super expensis est interlocutoria, Inn.in c.quærelam.& c.auditis.de proc.

An valeat sententia iudicis qui sic dicit,condemno talẽ in expẽsis,si & inquantum veniat de iure condemnandus.Iaco.Butr.in l. quanquam de sen.quæ sine cer.quan.

Quid de pecunia qua proxenetis vel emptoribus ad alliciẽdos ipsos ad ꝓmittendum, vel quæ dat̃ bannitoribus ad sustentandũ & similes expensæ quæ fiunt causa expediendi venditionem debeant ante omnia deduci.Bar.in l.vbi puræ.in fi. ad Treb.& dicit quòd sic,& in l.quantit.patrimo.ad l.Fal.

Circa materiã ꝯdẽnationis expensarũ,Bal.in l.j.de alie.iud. mu. ca.fac.dicit ꝙ aliqñ expensæ veniũt ex legis ꝓuisione, vt puta ex conditione,ex lege,ex verbis,ex edicto ꝑtoris,& tũc iusta cã litigandi ñ excusat,vt hic no.aliquando ꝓuisione hominis,puta stipulando,&idem.aliquãdo veniunt officio iudicis & tũc excusat, & ita loquit̃ l.ꝓperãdũ.C.de iud.Itẽ habes ẽt in hoc limitationẽ aliã hic, qa cũ dr̃ ꝙ vict⁹ victori &c. hoc verũ nisi victor fuerit in ꝯtumacia.hoc verũ cũ expẽsæ veniũt officio iudicis,hic aũt ꝯtumacia vincẽdi nõ tollit eas,cũ veniãt iure actiõis.vide i aut.de iu. §.oportet.&l.rẽ quãdã.de dolo.& l.at q ntã.§.cũ me.de neg.ges.

An in cã criminali reficiant̃ expensę,Iac.Bu.in l.eũ quẽ,temere de iud.Bart.in l.si postulauerit.de adul. & l.j. circa prin.ad Turpil. Bal.in auth.generaliter.de epis.&cle.&no. in l.terminato.de fru. & lit.exp.

In l.ex duobus fratribus.de neg.gest.dicit Bal.ꝙ cõe Mediolani fortificauit palatiũ cuiusdã ciuis ext.ciuitatẽ tpe guerræ, faciẽdo ibi fortalicias, & modo tpe pacis vult ab eo repeti impensam in dicto palatio,ꝙ nõ pt,per dic.l.& l.si in area.de cond.indeb.quamuis esset necessaria impensa, non tamen respectu domini palatij, sed ciuitatis.ita Bal.

Ad sentẽtiã expensarũ nõ est necessaria citatio specialis,sed sufficit citatio vel ꝯtumacia ad diffinitiuã.ergo taxatio expensarũ ꝑt fieri sine noua citatione,quia est executio implicitæ condemnationis expensarum.Inn.in c.querelam.de proc.

In l.j.§.hoc aũt interdictũ.de ope.no.nun. fac.ad qõem vocaui Titiũ ad iudiciũ,quẽ dicebã mihi teneri ad decẽ, q verò nil debebat:nõ venit,& ideo fuit michi data tenuta:postea ꝯparuit,& petiit tolli & sibi restitui tenutã sine aliqua refectiõe aliquarũ expẽsarũ:ostẽdens instrumẽtũ solutionis dictorũ decẽ:certe litera facit ꝙ nõ audiat̃,vt s.e.l.j. nã venire debuit corã iudice,quod ñ fecit,& sic fuit cõtumax & sic puniendus remediis.ar.tñ contrà l.j. §.hæc verba.ne vis fiat ei.& l.eum quem temere.de iud.

Quid si aliquis fecit expensas voluntarias domini volũtate, gl. Inst.de actio.§.propter impensas.In contrarium l.volũtariis. de i pensis in re dot.fac.per quem tex.dicit Bar.ꝙ Dy.reprobat gl.

Nota ꝙ dicuntur expensæ moderatæ quæ litis decimam partẽ non ascendunt,vt in aut.de lit.§.ad excluden.

Nota ꝙ ratione temeritatis ante iudicium factæ quis condemnatur in expensis,vt no.in l.vnica.C.de plus petit.

In l.si manumissori.C.de obsequiis patrono ꝑst.gl.pen.ꝙ si creditor fecit citari debitorem in iudicio,& debitor comparuerit,& petierit copiam petitorũ,& creditor produxit aduocatos & procuratores,& debitor nõ vult ꝯtendere,quia fatet̃ debitũ, nullos sumptus factos in iudicio creditor recuperabit,si non interpellauit debitorem extr.iudicium.quod no.do.Ang.

An minor indefensus qui nõ habet tutorem nec curatorẽ reddat expẽsas tenutæ pp contumaciã,no.in l.is cui.§.cessatum.vt in pos.leg.ꝑRay.vbi dicit ꝙ nõ.& no.in l.hoc aũt.§.defendi.ex qui. cau.in pos.ea.Bar.in l.ꝯ pupillũ.de re iud.Inn.in c.si aduersarius.ꝺ eo q mit.in pos.cau.rei seruã.vbi tenet ꝙ pupill⁹ ñ tenet̃ ad restitutionẽ expẽsarũ, si recuperat possessiõẽ ñ restitutiõẽ expẽsarũ.

In l.destitisse.de iu.nota,ꝙ quando ꝓducitur instr̃m in lite, vel ex apertura testiũ cognoscas nõ habere iustitiã,ꝯsilium est quòd statim cedas liti,& euitabis condemnationem expensarum.Bart.

An sacramentum calumniæ excuset ab expensis,Bar.in l.j.§.q̃ri potest.ad Turpi.& l.qui solidum.§.etiam.de leg.j.

An si tutor male litigauit condemnari debeat in expẽsis ꝓprio nomine vel tutorio nomine,no.in dicta l.qui solidum.& quid in procuratore,ibi per eum,& l.3.in prin.de re iud.

An eo ipso ꝙ quis nõ ꝓbat calumniose agere dicatur, Bar.in l. j.in prin.ad Turp.vbi inter cætera dicit,ꝙ si iudex vult aliquem ꝺ calumnia condemnare,debet dare terminum parti ad faciendum suam defensionem.

Quid si sententia feratur pro actore nõ plene ꝓbãte, sed ꝑ vnũ testẽ cũ sacramẽto ipsius,an victus condemnabitur in expensis. dicit Bal.in aut.generaliter.de epis.& cle.ꝙ aut aliqua coniectura est pro succumbente,vt puta vnus testis,& nõ fit cõdemnatio expensarum:quia iudex debet esse mitior quando procedit ex præsumptione:aut nulla est coniectura pro succumbente, & tunc in facto proprio condemnatur in expensis.

Nota ꝙ illud quod dicit̃ iudicem teneri,si nõ condemnat in expensis,vt l.fi.C.quando ꝓuoc.nõ est neces. intelligit̃ si hoc à parte fuerit petitum expresse,secundum Dy.in l.ordine.§.magistratibus.de magistra.conue.

Quid de iudice inquirẽte,an teneat̃ ad expensas si inquirat per calumniam,Bal.ponit in aut.generaliter.de epis.& cle.Cy.in l.secueriter.de excu.tut.quod limitatur per Bal.

Nota ꝙ licet cõdemnatio expensarũ nõ fiat ante sentẽtiã diffinitiuã,l.properãdũ.§.fin aũt reus.C.de iudi.nisi aduersarius sit cõtumax,per l.scimus.C.de iud.tamẽ fallit si soluo pro aduersa parte partẽ suã mercedis,vel salarij cõsultori de medio,secundum Iaco.But.in l.qui communem.§.hoc iudicium.ff.finium reg.

Pone ꝙ iudex in sententia dicat,condemno titiũ in decem , & in expensis:an valeat,vr̃ ꝙ non,quia sine certa quãtitate sentẽtia prolata est,C.de sen.quæ sine certa quan.ecõtra videtur ꝙ sic. nã vtile per inutile non vitiatur.fac.quod no.in l.terminato.de fru. & lit.expens.

Nota ꝙ si sunt plures habentes aquã ꝯmunẽ,vel molendinum cõe,&vnus ex sociis defendat litem motã, ꝙ cæteri socij debent contribuere ad expẽsas per ipsum factas in lite communi necessarias & probabiles,vt l.qui aliena.§.fi.de neg.gest.

An in interlocutoria veniant expensæ,Iac.But.in l.sancimus.C de iud.distinguit,aut peto expensas ratiõe cõtumaciæ,& tũc veniunt saltem per modum exclusionis,vt hic:aut peto ratione victoriæ,& tunc aut obtinui in diffinitiua, vt s.petij me mitti in possessionẽ bonorũ Titij,& quidam tertius comparet & dicit tenutã datã in sui præiudiciũ esse reuocandam : modò alia diffinitiua iter me & istum petẽtẽ,non expectatur,& hoc casu puto venire expensas:aliàs improbitas litigatorum non punitur,ꝯtra l.inst.de pœna tem.liti.Aut vici in interlocutoria,& expectatur diffinitiua,vt est si vinco in emergenti.nam in incidenti non pronunciat̃ tunc cum possibile sit quòd in emergenti male litigauerim,& in principali non:ideo ne improbitas litigãtium remaneat impunita,pete quòd veniant.Iac.But.&no.in aut.qui semel.C.quom.& quan.iud.

In l.tutor datus.de administr.tut.nota ꝙ qui appellat frustratoriẽ nõ est in leui culpa,sed in lata vel dolo.ex hoc no.per Doc.ꝙ ille qui succubuit in cã appellationis,indistinctè debet condemnari in expensis:quia non potest habere iustã causam litigandi,vi debat enim acta primæ causæ,& sic errauit in Iure.ita no. per Ioã. An.in regul.iuris ignorantia.de reg.iur.lib.6.in nouella.quod est verum quando sententia emanauit in causa appellationis expri mis probationibus:si enim propter nouiter probata sententia retur,cessaret ratio prædicta.Bar.

Nota quòd renuncians appellationi condemnatur in expensis Inn.in c.ex parte.de rescr.

Quid si appellans in causa appellationis in parte obtinuit&pro parte non.Inn.in c.finem.de dol.& contu.dicit quòd fiet mutua compensatio.

Nota quòd appellans & succumbens in causa tenetur resarcire expensas,Inn.in dic c.fin.

Quid si finita est instantia causæ appl̃lonis,an habeat locũ ꝯdẽnatio expensarũ.vr̃ ꝙ sic,c.ex parte.de resc.in fi.vel ibi speciale,vt ibi no.vel dic ꝙ ibi petunt̃ expensæ condictione ex dec. repræhẽsibilis.de app.secus cum petuntur officio iudicis , quod finitũ est sententia,vt l.terminato.de fruc.& lit.expẽ. & hoc ẽ qđ sentit Archi.fm Host.in c.appellationibus de ap.lib.6.fac.quod no.in l.nõ solum.de rei vend.vel dic ꝙ illud quod dr̃ in c.ex parte.locum habet quando iudex pronũciat super desertione appellationis. tũc

enim condemnari potest in expensis,& sic intelligitur c.ex parte secund.Doct.

An si iudex omisit cõdemnare victũ in expensis,ipse aũt appellauit à sñia,an poterit appellare victor pp expensas?dr̃ ꝙ nõ:quia tunc consulitur ei per appellationẽ interpositã à victo.& ideo ratio est,vt honor iudici deferatur:secus est si victus non appellauit quia tũc licet victori appellare propter expensas omissas,l.fi.quã.prouoc.non est nec.nec posset renũciare appellans victus appellationi quã fecit in præiudiciũ victoris volẽtis appellationem ꝓsequi,pp expensas,vt dict.l.fi.& l.terminato.de fruc.& lit.expen.& l.insulam.§.fi.sol.mat.& c.cordi.de ap.lib.6.& c.fi.& c.sæpe.extr.quod me.cau.

An si iudex expressè absoluat victum ab expẽsis,an poterit tũc victor appellare: vr̃ ꝙ sic: aliàs quo ad ipsum articulum expensarum sententia transiret in rem iudicatam,ar.c.Raynutius.& c.Raynaldus.de testa.

Quid si iudex dicit,Visa petitione reum absoluo,& victũ victori in expensis legitimis nobis nostroq; successori taxationem reseruando,& non dicit condemnamus,Bar.in l.qui testatur.§.si ex fundo.de testa.

An iudex possit condemnare in expensis non petitis,no.in l.ꝓperandum.§.sin autem.de iud.Bar.in l.4.§.hæc autem.de dã.infe.

Quoties expensæ non sunt liquidæ potest fieri condemnatio ĩ expensis,reseruata taxatione.Inn.c.auditis.de proc.

Pone iudex ↄdemnat in expensis reseruata sibi taxatiõe,& successoribus suis:an iudex appellatiõis poterit dictas expensas taxare,vt sic quo ad hoc dicatur successor dicti iudicis,no.in l.penult.iudicatum solui.& tenet quòd sic per illam l.

Quid si iudex condemnauit in expensis reseruata sibi taxatione illarum,& ante quam taxaret decessit,an valeat talis condemnatio.Albr.in l.triticum.in fi. de verb.obl.

Nota quòd vbi expensę petuntur iure actionis,iudex ipsas taxare non debet:secus si per officiũ iudicis,vt l.de alie.iu. mu. ca.fac.

Nota casus vbi quis condemnatur in expensis in quadruplum. l.fi.de fideic.li.

Statuto cauetur quòd victus victori condemnetur in expensis an tunc post diem latę sententię poterunt peti.Bar.in l.3.§.si rem de leg.3.

An expensæ litis possint aliter probari,quã ꝑ sacramẽtũ,puta ꝑ testes,vel alias probationes,videt̃ ꝙ sic.nã ad iuramẽtum proceditur in defectũ ꝓbationis,vbi si quidẽ est difficultas, vt patet in l.si quando.C.vñ vi.& ꝓbatio huius plerunq; est difficilis,vt l.fi.de p̃ro.stip.fac.l.admonendi.de iurei.& l.in bonæ fidei.C.e.ti.extr.de proc.c.ex insinuatione.& c.statutum.de rescr.per Io.an.fac.l.j.de prob.Bal.in l.in restit.C.de petitio.hæred.

Circa condemnationẽ expensarũ dic sic:quandoq; succũbit actor ex defectu omnimodæ ꝓbationis, & tunc debet ↄdẽnari reo in expensis:qñq; succumbit reus ex omni defectu defensionis,& tunc ↄdemnat̃ actori:qñq; probauit vterq;,sed alterius probatio ꝑpõderat:& tunc refert aut vnus probauit semiplenè,alter plenè ex testiũ vel instrumẽtorũ probatione,& tũc probatio semiplena habet̃ pro nulla,l.si.de ædic.diu Hadria.tol.ideo succũbens cõdenat̃ in expensis.aut vterq; semiplenè probauit,sed vnus vicit alterũ ex iuramẽti delatione in supplemẽtũ,& tũc victus nõ ↄdemnat̃ in expensis,ar.l.eũ q.de iur.aut vterq; plenè ꝓbauit,sed vnius probatio elidit̃ pp testiũ reprobationẽ:& tũc si qdẽ persona quæ ꝓduxit testes omni suspicione caret excusatur ab expensis, quia vr̃ habuisse causam probabilẽ si aũt nõ caret suspicione,cum hoc sit arbitrariũ,puto ipsum in expensis cõdemnandũ,quia suspicio personæ suę elidit probationẽ pro se facientem,ar.eorũ quæ no.in l.iubemus.de prob.Bal.in aut.generaliter.de epis.& cle.

Nota ꝙ expensæ primæ citationis nõ veniunt, de quo per Iac. de Are.in trac.quem fecit de expensis.

In Spec.de expen.§.nunc videndũ restat.vbi dicit de expẽ.ĩ causa appellationis factis,vide Cy.in l.gñaliter. C.de re.cre.alij dicũt ꝙ hoc habet locũ si nõ appellans ostendit se iustã cãm appellandi habuisse,vel probabiliter errasse. alij super hoc distingunt, aut litigat̃ in causa appellationis interpositæ extra iudicium,aut in iudicio:primo casu aut in causa beneficiali aut nõ.In primo tenetur quod habetur de elec.c.statuimus §.adiicientes.lib.6.in 2o tenendũ est quod hic dr̃.pro hoc l.vnica de sumptuũ recupera.libr.x.si autem in iudicio, tunc aut appellatur à grauamine, & tunc indistinctè habet locũ, quia appellans habet impugnare processum ex actitatis in prori iudicio,vt in Clem.appellanti.de ap. per quæ satis potuit instrui,an appellare licuit vel nõ.Aut appellatur à diffinitiua,& tunc locũ habet quod hic dicit̃, nisi appellans doceret se habuisse iustam causam appellandi, vel probabiliter errasse. vt dicit hic in ver.quid de appellato,ꝙ ↄdemnari non debet in expẽsis, quia iustã & probabilem cãm habuit litigandi & defendendi sñiam alias ꝓ se latã,ꝓ qua p̃sumit̃,c.in p̃sentia.de renũciatione.et post appellationẽ,vt c.cũ spãli.de ap. & d.l.gñalr̃.de reb.cre.§.sin aũt nõ ritè.Archi.tenet ↄ̃ si iudex iudicat ex eisdẽ actis,qa non debuit expectare sñiam,quin potius ↄsuleret peritiores,& cert⁹ eẽt an sibi expediret sententiam pro se latam defendere,vel nõ,vt ipse notauit ij.q.2.omnino.& hoc est tutius.vide Io.An.in c. ignorantia.de reg.iur.lib.6.& Inn.in c.finem.de dolo & con.

Quid si quis obtinuit in causa principali & succubuit in cã appellationis,an debeat ↄdemnari in expensis,gl.in dicta l.gñaliter.tenet ꝙ nõ gl.no.ↄ̃ in c.finẽ.de dolo & cont.& Inn.ibi dicit ꝙ vbi in cã appellationis nõ fiunt nouæ probationes facti,sed ex probatione in prima cã de iure disputat̃, quia tunc nõ est probabilis ignorãtia.de hoc per Io.An.in dic.c.ignorãtia.Bal.circa hoc dicit ĩ dicta l.generaliter.de re.cred.ꝙ est hoc relinquẽdum arbitrio iudicis,nã in eius arbitrio est extimare an habuit iustã causam litigãdi,an non l.properandum.§.sin autem.de iud.adeo quòd pro sententia præsumitur.l.minor xxv.an.ex aspectu.ff.de min.

Quid si iudex pronunciat tali exceptione opposita nõ obstãte, qa nõ ꝓbat̃ fore ꝓcedẽdũ in cã,& nil dixit de expensis:an postea lite pendente, vel in fine litis poterit ad expensas factas occasiõe prædictæ exceptionis non probatę illum qui frustratoriè exceperat ↄdẽnare,no.in c.pia.de exce. li.6.& c. cũ appellationib.de ap.

An iudex possit in sñia reseruare sibi condemnationẽ expẽsarũ gl.in l.terminato.C.de fruc.& lit.expen.no.in l.Paulus. de re iud.dic,aut iudex in expensis nõ condemnauit,sed potestatẽ condẽnandi reseruauit sibi,& nõ p̃t,vt dictũ est:aut ↄdemnauit in expẽsis taxatione sibi reseruata,& poterit taxare etiã ex interuallo,nã sicut cõdemnatio debet fieri in principali,sic & hęredis institutio in testamento,l.ij.de codic.sed si testator dicat hæredem instituo in testamẽto,quem in codicillis declarabo,valet,l.ex asse.de hær.instituendis.

An iudex ex casu quo potest condemnationẽ ante sententiam facere in expensis nõ fecit,poterit hoc supplere in diffinitiua.Archi.in c.pia.de excep.lib.6.

Quid si iudex omisit condẽnare cõtumacẽ in expensis ↄtumaciæ,& ꝑ hoc cõpulsus fuit ad resarciẽdũ parti,an iudex poterit illud recuperare quod ipse soluit ab illa parte quã omisit condemnare.Iac.de Are.in l.igitur.§.fi.de lib.cau.

Quid si reus ineptã exceptionẽ dilatoriã ꝓposuit, an ↄdẽnabitur in expẽsis,qdã ꝙ sic,quia reus in exceptiõe est actor:sed actor proponens actionem ineptam punitur:ergo & reus eↄ̃ qa verbo exceptio alias actio nõ continetur exceptio,l.verbũ.de verb. sig. dic ꝙ in eo q ꝓponit exceptionẽ ineptã malitia nulla est,nec eñ tenetur diuinare de iure,l.fideiussori.ff.mandati.& talis error ĩ dãno vitando nõ nocet,l.error.C.de iur. & fac. ign.& facit in simili de teste q dicit vidisse Titium,possidere qd̃ reducitur ad id qd̃ valeat,vt l.stipulatio ista.§.hoc quoq;.de verb.obl.Itẽ si renũciat ꝓbatiõibus sup exceptione dilatoria,nõ habet locũ ↄdemnatio expensarum,secundum ea quæ no.in c.pia de exce.per Arc.lib.6.& per Inn.in c.olim abbas.de of.del.

Quid si ꝓcessus nullus pronunciatur,an reficiãtur expensę qdã dicũt,aut ꝓnunciatur nullus ex defectu actoris,puta qa malum libellum seu ineptum obtulit,vel qa alieno noĩe iudicium intẽtauit,nec de potestate sui in initio litis nec in ꝓcessu causę fidem fecit.& sic iudicium nullum,l.licet de iud.& maximè cum procedit hoc inepto libello,tunc enim absoluet reum ab obseruatione iudicij,& reficiet expensas actor.ad quod fac.C.de epis.& cle.l.oẽs.§.fi.& no.Inst.de pœn.tem.lit.& l.non ignorat:de fruc. & lit.exp.quia quando reus absoluitur ab obseruatione iudicij, actor condemnatur in expensis,vt l.properandum.§.& si quidam.de iud.& c.finem.de dolo & cont.nec tenetur reus amplius respondere,nisi prius actor satisfaciat de expẽsis.Insti.de exce.§.hodie.& c.quoniam frequenter.§.in aliis.vt lite non cont.ne sit in actore &c.vt no.in c.causam.de do.& con.aut pronunciatur nullus ex defectu rei,& tunc eadem rõe ipse reus condemnabitur,cũ ꝑ eum ex officio est processum,vel dic,aut actio fuit inepta,aut ordo process⁹ primo casu aut ignorabat aut sciebat, si scribat, in dolo videtur esse intentando actionem,quam non putabat habere, & ideo cõdemnabitur,vt dic.l.eum quem temere.de iud.si verò ignorabat, tunc non videtur esse in dolo,ideo vr̃ excusari,vt de leg.2 l.q solidum.quod est verum vbi de contingentibus nihil omisit quærendo à iuris peritis.vt l.qui occidit.§.fi.ff.ad l.Aquil.sed vbi non quæsiuit sibi præiudicat,l.in bonorum.de bonor.pos.l. regulam.de iuris & fac.ign.ne melioris conditionis sint stulti quam periti, l.seruus.quod vi aut clam.secundo casu aut sine eius voluntate ẽ processum male,& tunc non imputatur sibi:aut sua voluntate,& tunc sic:quia saltẽ dolo facit nunc.l.2.§.generaliter de doli exce.vbi ergo de aduersario queri non potest, queritur de iudice, qui facit litem suam, l.argentarius. §.cum autem. de edend.l.si filius.de iu.etiam in admittendo malum libellum,vt C.vt nemo priuatir.&c.l.j.in fi.

Quod expensæ factæ causa custodiæ non dicuntur factæ causa culturæ, Bar. in l. cum quæreretur. §. prædiis. de leg. 3.

Nota ꝙ nō credit simplici verbo dicētis se expēdisse, sed reqrit probatio verisimilis arbitrio boni viri, Bar. in l. regulariter. ff. de pet. hæred.

An creditor recuperabit expensas & sumptus factos in re debitoris, no. in l. si necessitas. & l. si seruos. de pig. actio. quid in commodatario not. in l. in rebus. §. possunt. commo. quid in habente rem communem, no. in l. in hoc iudicium. commu. diu. quid ī feudatario & emphyteuta, no. in l. ij. C. de iure emphyteut. quid in inquilino, not. in l. habitator. de rei vendic. idem in colono. Item de feudatario, no. in l. hactenus. & l. si quid ædificauerit. de vsufruc. ff.

Quod dicit in l. in fundo. ff. de rei vend. seruari melioramēta tātum nō expensas, si expensæ excedunt melioramēta, est verū vbi est expensum in faciendo de nouo: secus si in reficiendo qa tunc seruant expensæ in totū. gl. in dic. l. in fundo. in gl. mag. circa medium. ver. si verò in reficiendo, ibi & tunc habet locum doli exceptio in totum. & ita tenet Ang. ibi.

Quod sumptus necessarij & vtiles pñt opponi per spoliationē spoliato, quanquam regulariter ante omnia sit restituendus gl. fi. in c. j. de rest. spol.

a ¶ De fructibus[a], & interesse. Rubrica.

QVONIAM propter expensas sæpe fructus rei petitæ & interesse petuntur, idcirco de his ad Canonistarum instructionē pauca tangamus: dicentes primò de fructibus, & postea de interesse.

ADDITIO.

a ¶ Auctor in fi. j. §. dat de prima parte rub. remissionē ad Rom. Az. & Acc. hîc aūt post prin. remittam. ad gl. Io. B. & Acc. Ex Practicis igitur auctoribus præter Rof. prædictum nullus prosequitur hāc partem primam in fi. Io. de Bla. qui super ti. de rei ven. ver. item ꝑdictus libellus. versi. si autem fructus. & vbi de hypothecaria, hoc plenè prosequitur. De aliis autem Guid. de Suz. in sui ordinis iudiciarij charta j. sub rubrica, quæ actiones proponuntur pro fructibus, & distinctio fructuum. De secūda parte rubricæ vide, quod dicam j. §. sequitur. in fi.

SVMMARIVM.

Fructuum alij naturales, alij industriales.
Fructuum alij percepti, alij percipiendi.
1 *Possessor, etiam bonæ fidei, an possit naturales fructus suos facere.*
2 *Possessor bonæ fidei fructus industriales facit suos.*
3 *Bona fides quando exigatur.*
4 *Possessor malæ fidei, etiam cum titulo possidens, an, & qualiter de consumptis teneatur.*
5 *Prælatus in vltima voluntate dicens, volo quòd de omni mobili meo, quod nūc habeo, fiant tres partes: quam partem eligere censeatur.*
6 *Legans omnia mobilia, an debita sua legasse censeatur.*
7 *Debitum an sit inter mobilia computandum.*
8 *Pecudes & alia se mouentia an mobilium nomine comprehendantur.*
9 *Res sacris vsibus deputatæ, non sunt ad alium vsum deputandæ.*
10 *Possessor bonæ fidei an possit fructus naturales suos facere.*
11 *Fructus qualiter, & qua actione veniant restituendi.*

¶ De fructibus, & quid sint.

1. §. Scias igitur, ꝙ fructus est, quod superest deductis expēsis, vt s. ti. prox. §. i. ver. expensæ. sup quo distingue qa fructuū alij naturales, vt poma, ficus, cerasa, & similia: & alij in-
a dustriales, vt segetes, vinū, & similia, quæ industria ꝓcurantur[a]. Item fructuum alij sunt percepti, alij percipiendi. Percepti dicunt à bonæ fidei possessore, ex quo quocūq; mō sunt à solo separati: à fructuario verò tunc demum, cùm sunt in horreo reconditi, vt
b ff. qui. mo. vsusfr. amit. si vsufructuarius[b]. Item & percipiēdi duobus modis dicuntur: vel qa maturi, quos verus possessor percepis-
c set, vel quia immaturi, quos dominus recepisset[c]. Item possessorū
1 alij cū titulo, alij sine titulo possident. ¶ † Dic igitur[d], quòd natu-
d rales fructus nullus possessor, ēt bonæ fidei, facit suos, vt ff. de vsu
e fruct. fructus[e]. Videtur tñ, quòd bonæ fidei possessor omnes suos facit, vt ff. de acq. re. do. bonæ fidei. Sed dic Omnes, id est, siue à se, siue ab alio eius nomine perceptos, vt ff. de vsur. qui scit. §. præterea. Si igitur hi extent, vendicabuntur: aliàs non tenetur possessor cùm neque possideat, nec dolo desierit possidere, nisi in eā rem ꝯsumpserit, in qua tantundem de suo soluere tenebatur. tunc eīm
2 ꝯdictiōe sine cā tenetur, vt ff. si cer. pet. si & à me. ¶ † In industria-libus autem dic, ꝙ qlibet bonæfidei possessor, siue cū titulo, siue
f sine titulo, suos facit, ſm oēs[f]. Licet hoc vltimum, Sine titulo, nō reperiatur lege aliqua expressè cautū, sed oēs leges loquuntur d̄ eo, qui cū titulo possidet, vt Insti. de rer. diui. §. si qs à ñ dño. & ī ꝑ. l. q scit. §. in alieno. ff. de acq. re. do. bonęfidei. tñ satis exprimit hoc ꝑd. l. de vsur. & ff. q. mod. vsusfr. amit. si vsufructuarius. & ff. fi. reg. l. 4. §. ante. Licet aūt faciat suos tñ si extant, tenet reddere iudicis officio, ñ rei vēdicatiōe: qa ꝑcipiētis sunt, C. de rei ven. certū. §. bo-
g næfideig. De ꝯsumptis aūt nullo mō tenetur, vt Inst. de off. iud. §. si verò bonæfidei. fortè nisi ad ꝑriū: qa lucrifacit ꝓ cultura & cu-
h ra[h], vt ff. fi. reg. l. 4. §. post litē. & Inst. de rerū diuis. §. si qs à nō dño.
3 ¶ † Sed qñ exigitur bona fides? Resp. in initio, vt ī ꝑ. l. q scit. §. ꝑte-
i rea. Nec obstat ꝑd. l. bonæfidei. §. in ꝑriū. qa opponēdo[i] ñ ponēdo dicit: & dic, ꝙ ēt à tpe litis ꝯtestatæ faciūt fructus suos, licet à tpe litis ꝯtestatæ demū ñ motæ ꝯtrouersiæ, vt in petitiōe hæreditatis fructus restituere teneatur, vt in ꝑ. l. certū. ver. post litē. & ff. de rei vend. præterea. ¶ Si verò sit malæ fidei, si qdē sine titulo, de cōsumptis tenetur ꝯdictiōe sine cā, & officio iudicis post litē ꝯtestatā: de extātibus rei vēdicatiōe, ñ eadē, qua tenetur ad rē principalē, sed alia, vt ff. de ꝯdict. ex le. l. vnic. De ꝑcipiēdis aūt, quos verus possessor ꝑcipere potuisset, tenetur iudicis officio: vt de rei ven. si nauis. §. fi. Inst. de officio iudicis, §. illorū aūt. De ꝑcipiēdis dico honestè: aliàs eīm ñ veniunt ꝑcipiēdi, vt ff. de rei ven. fructus. tñ q ꝑ-
k cepti essent[k], venirēt, vt ff. de petit. hæred. si possessorij. ¶ † Si ve-
4 rò cū titulo, de ꝯsumptis tenetur ꝯdictiōe sine cā: de extātib' rei vēdicatione: à ꝑcipiēdis aūt ꝑp titulū excusatur, vt C. de rei vend. si fundū. nisi in casib'. ¶ Primus, si ꝑp metū mihi illatū res mea ad te ꝑuenit. teneris eīm mihi eā restituere cū fœtu & oī fructu ꝑcepto, s. q̄ ꝑcipi à me potuissent, vt ff. qđ metus cā, sed & part'. respōso primo, ff. de vsuris, videamus. §. idē. ¶ Secūdus in eo, q emit ab eo, quē scit vēdere in fraudē creditorū, vt ff. de his, q̄ in fraudē credit. ait ꝑtor. §. ꝑ hāc. ¶ Tertius in eo, q sciens emit ꝯ interdicta legū, vt C. lib. xj. de agric. & cēsitis. quemadmodum. in fi. in auth. de nō alien. §. si qs igitur emere. ¶ Quartus in eo, q emit à fisco, non
5 solenniter soluēte, C. li. x. de fide instr. & iure hastæ fisc. l. j. ¶ † Sed pone: ꝑlatus quidā decedēs talē fecit ordinationē: volo, ꝙ de om-
l ni mobili meo, qđ nūc habeo, fiant tres partes sic distribuendæ[l]: nunc primum quæritur, qui fruct' ꝑtineant ad defunctum? Resp. oēs à solo separati tempore mortis suę. quandiu enim solo cohęrent,

ADDITIONES.

a Procurantur. ¶ Hieronymus super Isai. 18. lib. Sudore & labore nimio ad vbertatem fructuum peruenimus, & super Oseę b. dicit quòd grauior est pœna, quando tēpore messis & vindemiæ speratæ fruges auferuntur, & vinum, & quodammodo speratæ tolluntur de manibus.

b Vsufructuarius. ¶ Dupliciter legitur lex illa, vt ibi no. in prima gl. hîc accedit j. lecturæ: sed j. ver. sed pone. accedit sæ: si dicam' pla'ū vsufructuariū. Est aūt pria lectura hîc posita. Secūda ē, ꝙ hęc ē differētia īter bonæfidei possessorē & vsufructuariū: qa sufficit ī primo, fruct' quoscūq; & à quocūq; separatos: in secūdo requiritur quòd separati sint ab vsufructuario, vel ab alio eius nomine.

c Recepisset. ¶ Si possedisset, de resti. spol. grauis. Itē fructuū alij dicūtur ꝯsumpti, qa desinunt esse. Alij existentes: & hi duobus modis: qa ꝑcepti, & non cōsumpti. Alij, q nōdū ꝑcepti: & ex his aliqui dicuntur stātes, vt spicæ: alij pēdētes vt poma. Sunt ēt stātes, q nō ꝯtinētur arista, vt spicæ, sed corio, siliqua, vel pelle: vt faba, vel lupinū. De possessoribus ēt, de qbus sequitur aliqui sunt bonæfidei aliqui malæ. hoc Rofr. post Azo.

d Igitur. ¶ Longè pleniùs, quàm no. xij. q. 2. nō liceat. de restitutione spoliatorū. grauis. ff. quod me. cā, sed & partus. & de rei vendicatione. Ex diuerso autem prosequitur auctor ad literam verba Guliel. vbi s. vsque ad versiculum, sed pone. prælatus. quæ tamen omnia fuerunt Azonis, vbi s. & j. Rofr. allegata prope fi. §.

e Fructus. ¶ Prout ibi no. Acc. in gl. fi. lex ipsa loquitur de habente titulum: hoc dico propter Rof. qui dicit antiquos tenuisse, & fortè non malè, per legem statim allegatam, quòd bonæfidei possessor cum titulo, etiam naturales facit suos: & hoc facit titulus.

f Omnes. ¶ Iurisperitos, qui sic intellexerunt dictum Azonis.

g Bonæfidei. ¶ Dixit hîc Azo, quòd in seruo possesso fiet restitutio requisitorum ex opera, non ex re, per l. præterea. ff. de rei ven. licet Pla. contrà: hoc intelliges per ibi no. in gl.

h Et cura. ¶ Vt Iac. Pileus & Lana. Azo.

i Opponendo. ¶ Vt ibi no. in fi. magnæ gl. sub debat Gul. non respōdendo: dicit Azo, dixit, vt auctor.

k Essent. ¶ Etiam inhonestè. Azo. & Gul.

l Distribuendæ. Vide infrà de sta. mo. versic. lviij. & ibi dabo remissiones.

rent,pars fundi sunt,ff.de rei vend.fructus.Postquam autem sepa
rati sunt à solo, & in ipsa separatione mobilibus annumerantur.
Hinc est, q furti actione tenetur eos separans animo contrectan
di,ff.de vsufr.arboribus.§.Iul.aliàs est l.si fur.quæ quidem actio ꝓ
6 solis mobilibus datur,Inst.de vsuc.§.quod autem.¶†Secundò q̃
ritur,an per prædicta verba Omnia mobilia,nomina,id est debita
a suaª,testator videatur legasse?Resp.non,nisi aliter de mente sua ꝯ
stet:tum,quia nomina nec inter mobilia,nec inter immobilia nu
merantur,sed cadunt in tertiam speciem,vt probatur & no.ff. de
re iudicata,à diuo Pio.tum quia non est nostrum,quod nobis de
betur, sed id solum quod possumus vendicare,ff.de auro & argē.
7 leg.l.2.& l.Quintus.¶†Sed quid si debeo decem,nunquid hoc
b inter mobiliaᵇcomputabitur?videtur,quòd sic.nam si essent exa
cta,inter mobilia essent:ergo & ante.nam finis designat,qualis,sit
res censenda,ff.de vsufr.sed & si quid.§.j.ext.de frigi.& malefi.fra
ternitatis.§.fi.Sic & id,quod est in obligatione,si est certum,facit
causam certam,ff.de ver.ob.vbi.Item & res, quæ est in obligatio
ne eam modificat,ar.ff.si quis cautio.l.si eum.§.fi.Item videtur ex
pressum ff.de fundo instr.l.nepoti.ff.de legatis,3.qui filium.& l.q̃
situm.§.Mæuij.& l.Pomponius.resp.j.& §.primo& tertio.Item fa
cit ff.de reg.iur.qui act.C.de vsufr.corruptionem.ff.quibus mod.
vsusfr.amit.l.j.& in prædicta l.sed & si quid.§.si operas.Ar.contrà
nam quod incorporale est,moueri non potest, ff.de ac.re.do.ser
c uus.§.incorporales.& pro hoc ff.de pecul.quis ergo ᶜ.ad idem ff.
adTreb.cogi §.sed similes.ff.de leg.ij.Caius de leg.3.l.vxorem.§.
d legauerat.ff.de dona.ad eum. resp.j.ᵈ¶†Tertiò quæritur, an per
8 prædicta verba,pecudes,& alia se mouētia,ligna quoque & lapi-
des,& similia ad vsum ædificiorum parata,videantur esse legata?
Resp.de pecudibus & aliis se mouentibus,planum est, quòd no-
mine mobilium continentur,ff.de verb.signific.mouentium.de
his verò,quæ parata erant ad ædificia,licet verè mobilia sint,quia
tamen ad hoc destinata erant,vt in vsum alium cederent,in lega
to mobilium non continentur,ar.de leg.3.ligni appellatio.§.fi.i-
9 bi,sed an lignorum,& cætera.¶†Quid de libris auro & argento
ornatis?Dic,quòd & de illis legata soluentur:nec successor in illis
aliquid vendicabit, dum tamen sint prophana,nec sacris vsibus d̄
e putata:quo casu non debent ad alium vsum trahi,per præd. l.ᵉ¶
f Et,vt pręscriptaᶠsub compendio stylo repetam clariori,dic,quòd
si agitur per aliquód interdictum ad rem & fructus,tunc restituū
tur omnes fructus percepti ab eo tempore,quo interdictum pro
positum est,& non antea,nisi interdicto Vnde vi,in quo veniunt
omnes percepti à tēpore dilationis,vt ff.de vi & vi ar.l.j.§.ex die.
Si autem agatur rei vendicatione,aut is,à quo petitur res, est bo-
næfidei possessor,aut malæ.Si bonę,tenetur restituere tantùm ex
tantes ante litis contestationem,& non consumptos:post litis ve
rò contestationem vniuersos,s.perceptos:vel qui culpa eius non
sunt percepti,vt in l.certum.& Insti.de officio iu.§.post inchoatā.
nam per litis contestationem fit malæfidei possessor,quo ad hoc
vt de cunctis teneatur, vt ibi,& C.de fru.& lit.expen.l. ij. Si verò
est malæfidei possessor,siue violentus titulum habēs,tenetur red
dere omnes fructus,qui probantur peruenisse ad eum,tam ante
litem contestatam,quàm post:& excusatur à percipiendis prop-
ter titulum,vt in præd.l.si fundum.nisi titulus talis sit, quòd pro
non

ADDITIONES.

a Sua.¶Clariùs dixisset,sibi.
b Mobilia.¶Creditoris,cui debeo:quia si dicas,prædicti prælati te
stātis,supflua est q.Dic ergo,q non refert se ad illum casum lega
ti.quod patet,quia nūc loquitur de seipso:si sic,facit qō in gene-
re.hoc expressi propter ĩ.dicenda in fi.huius ver.
c Ergo.¶& l.quam Tuberonis.§.in peculium.ibi,hoc amplius,&c.
d Resp.j.¶Aliqui inducūt illam legem ad partem primam:sed me
liùs ad secundam induceretur,quia ibi expressa fuerant nomina,
quasi aliàs non venissent:facit ēt præ.l. ff.de re iud.à diuo Pio. pō
derato ordine executionis ibi tradito,ff.de vsufr. l.j.in fi.de leg.3.
si chorus.§.j.& facit qđ no.ff.de verb.signifi.mouentium.gl.in au
th.de non alie.aut permut.Coll.2.super rubrica,distinguit,an no
mē,vel actio sit pro re mobili,vel immobili:& illi aptetur.ꝓ quo
facit,quod no.C.si aduersus transf.l.j.& 2.& facit,quod hîc sequi
tur in ver.prox.fertur Dy.de hoc no.in l.potest.ff.de auctor.tut.
& vide ĩ.de rest.spol.§.2.circa fi.ver.sed adhuc.Contrà Ia.de Bel.
in præ.auth.de non alie.reassumit gl.rubr.in 2.q.inducens pro di-
stinctione prædicta præal.l.potest.item Inst.de vsuc.in prin. vbi a
ctio in rem pro re mobili triennio,sed immobili decennio tolli-
tur.Item actiones censentur res mobiles,vt patet C.de rei vx. ac-
tio.l.vna,§.exactio.& C.quādo & quibus quarta pars,l.ij.ver.mo
biles.& facit C.de transac.l.præses.Contra distinctionem autem
illam allegat,quod no.in præ.l.corruptionem.& C.de seruit.l. fi.
cut.in prin.& de præscr.longi temp.l.fi.ad fi.Subdit,quòd si consi
deratur actio respectu suiipsius,immobilis censetur,vt no.in prę.
l.mouentium.si autem consideratur respectu rei,ad quam com-
petit,distinguitur,an agatur de odio,aut de fauore,aut mistim de
vtroq;.Primo & secundo casu dicit,illud respici,& inter illa com
putari,quod fauor respicit:vel vitatur odium, vt secundum id iu
dicetur mobilis,vel immobilis.Tertio casu ponderabitur,cui plᵘˢ
applicetur,& secundum id recipietur.inducit tres leges s̃.& prox.
allegatas.Quicquid teneas de subtilitate iuris in quęstione de no
minibus,an includantur inter mobilia,vel immobilia,vel non,te
nenda est solutio,quam dedit auctor in ver.s̃.prox.quo ad legata
mobilium,vt non includant nomina.vsus enim & forma loquē
di attendenda est,vt secundum vsum recipiantur verba,extrà de
spon.ex literis.j.& faciunt ibi no.& in regula,contra eum.lib.6.&
quod ibi dixi post Dy.etiam si diceretur ambiguitas,ex quo est in
legato,& sic in voluntate relinquente.Sed hîc dico plus.s.ambi-
guitatem cessare propter communem vsum vocandi mobilia,q
in supellectili & similib.consistit,C.de supelle.leg.l.j.2.&3.& l.su
pellectile.Refertur igitur verbum Mobilium,non ad legum,vel
Legistarum ambiguum,sed ad factum,& ipsum communem v-
sum loquendi,ar.ff.de condi.& demon. quib.diebus.§.dominus.
& de ver.obl.stipulatio ista.§.hæc quoq; stipulatio.in quibus pō-
deratur naturalis possessio ,omissa subtilitate possessionis ciuilis.
Ad præmissa bene facit ff.de verb.sig.anniculus.ff.de lega.3.non
aliter.& l.librorum.§.quod tamen Cassius.& l.nummis.& de flu
mi.l.j.§.j.de fun.instr.& instr.leg.cùm de lanionis.§.asinam.in fin.
& facit,quod dixi in prin.huius ver.s,quòd autor in legatis nō ha
bet casum pro dubio ADDE,quòd appellatione mobiliū nō ve
niunt nomina debitorū,gl.in l.fi.C.in qui.cau.in inte.resti.non ē
necess.de quo vltra loca vulgaria vide Bar.cōsilio l.Ang.cons.cc-
xxxviij.incipiēte,Anastasius.Et an in legato bonorū mobilium&
immobiliū veniāt noīa debitorū,vide Bal. cons.lxxx.j.libro.Old.
ADDITIO.An nomina debitorū dicantur mobilia.vel immobi-
lia,& an appellatione mobiliū & immobiliū veniāt iura & actio-
nes,vide Soc.cons.clxxv.inc.viso testamento.in ij.vo.& per Gui.
Pap.sing.suo cccclxxxj.inc.si vir & vxor.Hen.Ferran.
e Pręd.l.¶Ex quo in materia fructuum legata miscuimus,occurrit
quæstio,dum ibi erā Paduæ,disputata per do.Fran.de Mat.Testa-
tor mihi reliquit centū p̄standa calēdis Augusti de reditibus fūdi
Seiani,de quo non habentur,nisi decē:queritur,quid mihi debea
tur?Ipse prolixè distinxit,aut relictum factum est ꝑ modū speciei
vt lego centū,quæ sunt in tali arca:& ibi non sunt,nisi decem:illa
sola debentur,ff. de leg.j.si seruus legatᵘˢ.§.q quinq;. & l.si certos.
cum similibus.Aut relictum est per modū generis,& non speciei
& tūc aut legatū nascitur ex re demōstrata à testatore, aut nō.fa-
cit ad hanc distinctionem ff.de an.leg.liberto.§.j.& ad l.Falcidiā,l.
pœnales.§.finali.Primo casu exemplum datur,putà ex tali fundo
lego tot mēsuras vini:& hîc subdistinguitur, an voluerit testator
plures præstationes fieri, putà singulis annis, vnam solam. Pri-
mo casu supplendum est de reditibus aliorum annorum, qui ha-
bebuntur ex fundo demonstrato,& non aliud: & sic saluatur gl.
ff.de iud.fideicommissum.§.quid tamen.quæ incipit,& hoc casu.
allegat ff.de an.leg.legatum.§.vini.de vi.tritic.& ole.leg.l. ex eo-
dem.Secundo casu,cùm vnam solàm dicit,idem allegat ff.de ver.
obl.inter stipulantē.§.sacrā.saluo,q si testator apposuisset aliqua
verba habentia vim alicuius determinationis, vel taxationis: vt
quia dixit,dari volo de oleo talis anni,vel quod tali anno natum
est,vel erit.tunc enim vltra ibi natum non debetur,ff.de vino tri.
& oleo leg.cū certus.de contrah.emp.si debitor.§. j. Si autem le-
gatum de re demonstrata non nascitur:vt qa legat centum libras
de reditu talis fundi,si sit vnica præstatio,supplebitur de reditibᵘˢ
aliorum annorum,ff.qn̄ dies leg.ce.l.Firmio.in prin.si sint plures
præstationes,putà singulis annis præstandæ. facit ff. de annuis le.
annua.in fine,& l.cùm quidam.si dari potest de reditibᵘˢ vniᵘˢ anni
supplendo de reditibus aliorū,si fiat,nec ꝯpelletur hæres aliunde
dare:vt in p̄.l.Firmio.in prin.Si aūt supplendo etiam de reditibus
aliorum annorum illius prædij solui non p̄t,vt in themate: quia
centū p̄stari debēt,& non colliguntur nisi decē,tūc putat hæredē
teneri soluere ēt de aliis reditibᵘˢ hæreditariis:& sic verba de redi
tib.fundi Seiani n̄ īducūt ꝯditionē,sed demōstratiōē,vn̄ solui po
terat legatū sine incōmō rei familiaris. & sic ītelligatur ff.de lega
tis,j.qdā testator.ff.de leg.3.Paulo Callimacho.§.fi.in fi.de alimē.
leg.l.Luciᵘˢ.Hoc tn̄ n̄ ꝓcederet ī legatario,vł fideicōmissario, qui
grauari n̄ p̄t vltra q̄ ꝑcipiat,ff.de legatis,2.Imperator.& đ legat.3.
l.nomē.§.vni ex hæredibᵘˢ.& qđ ibi notatur ꝑ gl.& Dy.SOL. Præ
dicta ꝓcedāt,vbi aliud non appareat de expressa voluntate testa-
toris,quæ seruanda erit,ff.de cond.& demonst.l.in conditionibᵘˢ.
f Præscripta.¶Dicta vsq; ad ver.sed pone.Adde id,quod ĩ. dicitur
de violēto,q violētus,q possidet cū titulo reprobato,tenetur ad
fructus,ēt q percipi potuerunt:vide Rotam in antiq. decis. cxxx.

non titulo habeatur,puta si cōtra legū interdicta mercatus est:&
in aliis casib⁹,qui sunt s̃.versi.si verò cum titulo.Violentus vero
tenetur restituere perceptos, & qui percipi potuissent per veros
possessores,vt extrà de rest.spol.grauis.cum suis concor. & c.cō-
querente.& de iure patro.cùm dilectus.prope fi.& de off.deleg.
cùm causa.& de ap.bonæ.ff.de peti.hære.sed & si lege.§.quod ait
ff.de rei vend.si nauis.§.fi.C.vnde vi,si de possessione.xij.q.ij.non
liceat.quod tamen loquitur in re malè alienata.& 96.dis.bene.in
10 2.col.ver.sed siue is.Præmissa vera sunt in industrialibus.nā†na
turales fructus nō facit suos, etiā bonæ fidei possessor: vnde eos
tenetur reddere vniuersos, ff.de vsuris,fructus. Sed secundum p̄-
missa videtur, quòd potiùs debet quis intētare rei vendicationē
pro re aliqua,quàm aliquod interdictum,preterquam interdictū
a Vnde vi [a].Sed hoc non est verum:potest enim esse,quòd petitor
sit potior in possessione,& inferior in causa proprietatis,& ideo
non expedit ei intentare rei vendicationem,arg.extrà de proba.
licet.prope finem.Hoc vlterius prosequi non curo. nam de hoc
not.plenè Roffre.in suo libello,in titulo de off.iudicis,quo petū
tur fruct.à poss.de.& in titulo,in act.in fa.quæ ↄ illos datur,q pos
sident,&fructus percipiunt:vbi etiam no.de illo,qui missus est in
possessionem ex aliqua causa, vtrùm faciat fructus suos. item de
b hoc plenè in Summa Azo.in tit.de rei vendi.[b]Qualiter aūt for-
metur libellus super fructibus,no.j̃.in tractatu libel.de causa pos.
11 & propri.§.se.ver.porrò sæpe.&in diuersis aliis locis.¶†Itē qua
liter & qua actione fructus restituuntur,vide in Inst.de off.iud.§.
j.& ij.Item vtrùm iudex super eis pronunciabit,s̃.de disput. & al-
c legat.§.fin.versic.sed nunquid [c].& de appel.§.de officio quoque.
d versi.sed pone [d].

ADDITIONES.

a Vnde vi.¶Vide:verba sunt Vin.vt rescripsi de restit.spol.grauis.
super vlt.gl.

b Rei vendi.¶circa medium,ver.fructum igitur.& per Rof.etiam
eod.tit.ver.vtrùm autem de fructibus.

c Nunquid.¶& ver.seq.

d Sed pone.¶Hic poni debuit ver.vltim⁹,j̃.§.fi.Est sciendū,ꝙ Rof.
disputauit questionē,&est x.inter suas,de dn̄o nudæ proprietatis
qui vendicat fundum à possessore an veniant fructus in sentētia
iudicantis?Et quia in voluminib.habetur quæstio, breuiter ad so
lutionem venio:qui soluit sequendo do.suum distinguendo, an
vendicet talis agēs rē ab vsufructuario,an ab alio.Primo casu pos
sesor non condēnatur in fructibus,quia vendicationi,quæ nudā
proprietatem aduocat,nō deseruit iudicis officium,sicut nec de-
seruit actioni,quæ sublata est,C.deposit.l.si deposita.& quod ibi
not.Quod dixi possessorem non cōdemnari,verum est,nisi is vē
dicans factus sit dominus proprietatis pleno iure:& tunc eius tē-
poris,quo ad dominum reuersus est vsusfructus,habetur rō fru-
ctuum,vt patet ff. de vsuris,videamus. & ff.de rei vend.l.fructus.
§.hac ratione.& ibi ponit gl.hanc opin.quam dixit Roff.esse do-
mini sui,s.Azo.sic distinguētem,vt scilicet secundo casu,cùm agi
tur contra extraneum nullum ius habentem in fructibus,tūc ve
niant fructus in rei vēdicatione: dicit gl.vt s̃.qa illi seruitutē non
debeo:quod ibi allegatur.Rof.ēt allegat.l.ff.si serui.vend.loci.§.
cōpetit.& ff.si vsusfruct.pet.l.vti frui.§.ꝙ si fortè.inducit ēt Rof.
l.j.ff.de superfi.item regulam,cùm principalis.ff.de reg.iur.ↄcor.
eo.tit.accessorium.lib.vj.Cùm ergo cōpetat vēdicatio pro re:er-
go & officiū iudicis pro fructibus, quod est accessorium.Itē con
stat,ꝙ iudex præcipit rem restitui,ff.de rei vendic.qui restituere.
ergo & fruct⁹ veniūt,ff.de vsu.videam⁹.§.infamari.ff.de verb.sig.
plus est.& l.restituere. allegat ēt ff.locat.& conduc. cū plures.§.
messem.qui §.bene facit loquēdo de colono, qui nummis colit.
Scire debes,ꝙ verbū Azo,& Acc.omissum per Rof.qđ suprà ad-
didi,Gui.de Suz.improbat,dicens gl.illā falsam:quia ibi nō habe
tur ratio fructuū aliquo tēpore,cū aliquos nō ꝑcepit.Magna sub
tilitas fuit ista,quasi Azo & Acc.& Rof. loquantur de extraneo
prorsus,qui nullos fruct⁹ perceperat, nec ꝑcipere poterat:quod
rudissimum fuisset q̄rere. Dicat ergo Gui.an extraneus nec dn̄s,
nec fructuarius,potuisset per plures annos percepisse fructus rei
quā detinebat:éstne improbè dictū,dum q̄ritur,an nudus ꝓprie-
tari⁹ vēdicās rē à tali ex officio iudicis ↄsequatur fruct⁹,cū de ꝓ-
prietate ↄstet,nec appareat seruitutē in illo fundo reo deberi?Itē
dū dicit,duas leges ibi suprà allegatas nō facere,falsum dicit:nón
ne §.ꝙ si fortè.iō vincit possessor,qa nō apparuit agentem domi
num?Secus ergo,si agens apparuisset dominus, vt etiam ibi not.
in vlt.glos.in §.competit.Nónne satis est etiam agenti,ꝙ reus ius
non habet?ergo conueniunt proposito.

¶De Interesse.

2.§.Sequitur de interesse videre.Scias igitur,quod dam
na & interesse peti possunt,secundum ca-
nones,vt extrà de fideius.peruenit.& c.cōstitutus.& extrà de fo-
ro comp.dilecti.de sent.exc.sacro.& pœna couentionalis,vt ex-
trà de arbi.dilecti.in fi.& ēt legalis,vt xvij.q.j.quisquis.& c.q̄ sub
diacon. xvj.q.j.statuimus.j.q.vlt.quoties.Arg.ↄ, extrà de pœnis,
suā. Sol.ibi:veruntamē dn̄s meus no.in Summa in ti.de sen.& re
iud.§.quid sit.sub §. aliud singulare, in quo quicquid dicāt leges,
non vr̄ secundum canones,ꝙ aliquid peti possit,vltra q̄ in verita
te interest,vt extrà de do. & contu.c.j. & melius xij.q.ij.fraterni-
tas.& 54.dist.generalis.in fi.Nā id iuri naturali cōuenit,cui ius ca-
nonicū magis innititur,vt ff.de cond.indeb.nā hoc.& in p̄.c.suā,
nisi fortè ex speciali pacto,vt in præ.dec.dilecti.de arbitris:quod
de plano fateor.Sed in eo,qđ in veritate interest, bene peti pōt:
& tūc taxatio expensarū,& æstimatio damni & interesse,diligen
ter moderanda sunt:nec in hoc casu à legibus,salua sui gratia, di-
screpāt.Et nota,ꝙlicet papa,vel ꝑꝑ occupationē,vel propter cre
ditoris instantiam,in suo rescripto de damnis,expensis,& interes
se faciat mentionem,ꝑꝑ hoc iuri cōi non detrahitur, quin debi-
tor possit opponere exceptionem de mutuo in casu non cōces
so contracto, vel de pecunia in vtilitatem ecclesiæ non cōuersa,
& similes.Non em̄ intendit per hoc ius alienū lædere,vel vsura-
a riis fauere,vt in constit.Alex.IIII. de except.cùm debitorum [a].
Et quo

ADDITIO.

a Debitorum.¶Quā nō habemus.Et scias,ꝙ nunc incipiunt verba
Inn.quæ ad literā not.in decr.sacro.de sen.excom.& durant vsq;
ibi,sed qualiter formabitur.Host.hoc ꝓsequit̄ in Summa de sen.
§.quis sit effectus.ver.sed & quia aliquoties.vsq; ad finē. Dy.aūt
hanc materiam tractat in regula,mora.de reg.iur.lib.vj.vbi ēt di
sputat,an sit vnicū interesse,an sit triplex distinctum per species,
vt hîc sequitur:& tenet,vt priùs tenuerat in q̄stione,q̄ hîc dispu-
tauerat,& incipit:quæstio est vtrùm,ꝙ est triplex,& quia in volu
mine habetur, hoc solùm insinuo,ꝙ cùm dānum possit æstima-
ri singulariter,itē cōiter & ex conuentione,quæ p̄t procedere ēt
super dubia futura æstimatiōe damni:& hoc potest excedere sin
gulare& cōe,& ab eis excedi:concluditur ista non esse,ideo cùm
excessus sit diuersorū:non dicit autem, ꝙ conuentum prætiū rei
sit interesse cōuentū,nec ꝙ cōe,sit interesse,nec ꝙ singularis æsti
matio sit interesse singulare:sed dicit, ꝙ dānum singulariter æsti-
matū,est interesse singulare:æstimatum cōiter, est interesse cōe:
æstimatum ex conuentione,est interesse conuentum:&sic tripli
citer.Iacob.de Rauen.in suo commento l.vnica,C.de sen.quæ ꝓ
eo,quod interest,vltra prin.ver.vidimus.tenet,ꝙ est vnicū,s.sin-
gulare habens relationem ad personam agentis,cui⁹ propriè est
interesse:vnde dici nō potest,ꝙ agens habeat triplex interesse.ha
bet enim vnum tantùm,s.singulare suum.Illud tamen posset esse
cōe,vel conuentū.hoc ēt ꝓsequitur Cyn.super l.præ.in 2.q.vnà
cum P.descendens.Dyn.hos apices discordantes in nomine,sed
in effectu concordātes disputantibus relinquamus.Hoc scias,ꝙ
multi Iacobi,vt sic loquar,vbi s̃.hanc materiā tradiderūt,q̄ Cyn.
ibi plenè colligit,& ibi recurre, & j̃. sæpe remittam. Turbor de
Iac.p̄dicto,& Vltramontanis: qa maximè ruinatores fuerūt Inn.
in tā vtili & ꝓlixa ipsius glo.sustinuerunt.Est ēt aduertendū,ꝙ in
hoc prin.Inn.diffiniēdo interesse,fuit cautior Acc.quē Iac.de Ra-
uen.excessiuè reprehendit,quia plenè.ꝙ interesse erat damnum
emergēs & lucrum cessans,ex eo ꝙ aliquid fieri cessatur. si enim
interesse est damnum.de hoc facilè satisfieret petenti.dicit Cyn.
vbi suprà in j.q.quia de damno magnum est forū.Sed Iac.in præ.
l.post prin.nō sic intellexit,sed dixit suprà post prin.ꝙ si interesse
est damnum.&tu esses mihi obligatus ad damnum:ergo peti pos
set interesse,quātumcunq;.esset quod est ↄ illam legē.Est & alia
reprehentio illius diffinitionis,in quātum dicit lucrū cessans:cū
regula sit,ꝙ lucrum non venit in interesse,de quo dicam j̃.§.cōe.
ver.sunt ēt certi. De casibus ergo exceptis nō debuit fieri regula,
vel diffinitio,in auth.vt sine prohi.ma.§.j.Collat. vij. primò non
est sufficiens,restringēdo se ad casum,cùm cessatur fieri,cùm diffi
nitum ēt locū habeat.Secundò,si factum sit, qđ non debuit fieri.
Tertiò,si non traditū, qđ tradi debuit. Quartò,si malè traditum.
Quintò,si non dedit.Sextò,si non restitutum.De primo patet ff.
de re iud.si quis ab alio. de scđo in l.interdicto. ff. de vi & vi ar.ff.
de furt.inficiando.§.j.De tertio ff.de actio.emp.si sterilis.§.cum ꝑ
venditorem.de quartò,eo.tit.Iulian⁹.in princip.& §.i.& l.ideoq;.
De quinto ff.de præscrip.verb.l.naturalis. De sexto ff.de rei ven-
di.qui restituere.In hoc dixi pleniùs Cy.ipse,vbi suprà, cùm Pet.
defendit Acc.qui secutus fuit modum loquendi cōem,quo dici
mus, tantum est damnum meum emenda:& quod de cessatiōe
defenditur per regulam,qui non facit,qđ facere debet,ff. de reg.
iur.& extrà de simo.c.nemo.Ego dico,Acc.diffinisse interesse,ꝓ-
ut est,non interesse, quod petitur:vnde negari non potest,si dam
nificatus sum vltra quadruplum,quin illud sit meum interesse:li-
cet non petere possim vltra duplum.Est sciendū,ꝙ dominus me
us aggrediens hanc materiam,vbi supra,dicebat quatuor p̄mittē
da.Primum,an interesse sit in obligatione.Secūdum,an sit in pe-

Et quoniam in caussis ecclesiasticis sæpe petitur interesse, ideo aliqua de eo tangamus: videntes primò, quid dicatur interesse: secundo, quot sunt genera eius.

ADDITIO.

Petitione. Tertium, an sit in condemnatione. Quartum an petatur certi cõdictione generali. Ad primũ rñdebat, φ qñ fieri, vel non fieri erat in obligatione, interesse sic est purè in obligatiõe: nam qui dẽt rem, non dẽt pretium, ff. de verb. obli. si seruum. §. sequit. est ergo in obligatione conditionali. Item: alia ratione: quia si nõ fiat, venit incõtinẽti interesse ĩ obligatiõe, eodem titulo, quoties quis. De secũdo tenet, φ sic postmodum re: allegat Inst. de actio. in principio, & ff. de act. empti, l. j. Dicebat ergo in obligatiõe de re tradenda, φ aut ille ante iudiciũ est in mora tradẽdi: & tũc petitur interesse ab initio & purè in libello. Aut nõ est in mora ante iudicium cœptum: & tũc aut petitur interesse tãtùm & purè: aut res traditam tãtùm: aut vtrũq;, vnum purè, alterum sub cõditione. Primo casu malè petit, cũ nõ debeatur interesse, nisi post moram: cùm ratione moræ postea commisse ꝯtrahitur obligatio, & ex causa, quæ præcedit iudicium: vnde rectè fit cõdemnatio, ff. de pig. actio. si rem alienam. j. §. fi. ff. mãd. si mãdauero tibi, vt à Titio. Secũdo casu, cùm petit rem tãtùm, non venit interesse, nisi illud, quod venit officio iudicis post litem ꝯtestatam, ff. de ædi. edicto. ædiles. §. item sciẽdum. & in præd. l. Tertiò casu, quãdo vtrũq; petitur alternatiuè, secũdum eum. rectè petitur, s. rem tradi: & si nõ tradat, interesse: sicut quærela & petitio hæreditatis. iudicium rescissorium & rescindẽs, ff. de inoffi. testa. l. qui de inofficioso. & ibi nota. & per hoc etiam tantum est factum principale, quod dicit non dubium, quia bene venit in condemnatione, ff. de re iudicata, l. si quis ab alio. in fi. Hoc verum, si continet certam quantitatem, Institu. de actio. §. curare. aliàs non esset in condemnatione, C. de sentent. quæ sine certa quan. per totum. Quartum dicit esse casum, quòd sic, ff. si cert. petatur, l. certi condictio. in prin. de quo dicam ĩ. ver. sed qualiter. in fi.

¶Interesse quid dicatur.

3. §. Interesse dicitur æstimatio, vel pecunia numerata, quæ succedit in locum cuiuscunque rei, si non detur, vt debet: vel etiam cuiuscunq; facti, si nõ fiat, vt debet vt ff. de re iud. si quis ab alio. Et licet hoc interesse quãdoq; appelletur pretium rei, vel æstimatio, vt ff. ad leg. Fal. l. pretia. est tamen in eo aliquid plus quàm sit ipsum verum pretium rei: quia computatur interesse id quod nostra interest habere rem, quæ dari ꝑmissa est, vel habere factũ, quod promissum est fieri, vt ff. de acti. emp. l. j. in prin. & plerũq; plus est hoc interesse, q̃ sit merũ pretiũ rei, seu facti. Item dr̃ interesse, etiam æstimatio damni, quod alicui contingit: vel lucri, quod cessat ex eo, quod aliquid fieri cessatur, vt in præ. c. dilecti. & c. peruenit. & c. constitutus. & præter rei æstimationem sæpe contingit rem & interesse peti, quod oportet intelligi de alio interesse quàm de æstimatione rei, cùm illa per se venerit in petitione, cùm dicit, peto rem.

¶Genera interesse quot sint.
Conuentum interesse quid sit.

4. §. Nunc dicamus, quot sint genera interesse. Nota ergo, φ interesse, siue æstimatio, siue pretiũ, aliud est cõuentum, aliud cõmune, aliud singulare, vt ff. de act. emp. & vend. l. j. in prin. Conuentum interesse est, cùm dicitur, si non fecero, quod promisi, dabo tibi centum pro interesse: vel dicit simpliciter, dabo tibi centum. Et hoc semper præstandum est, secundum quod conuenerit. nisi dolus interuenerit in ipsius conuentione: iuxta illud, Pacta seruabo, ff. de pact. iuris gentium. §. prætor. & extr. de pact. c. j. vt not. in Summa Azo. in tit. de dolo. & rescin. ven. & extr. de empt. & vend. cùm dilec. Sed nec ad hoc quis condemnabitur, nisi specialiter petatur.

SUMMARIUM.

1 *Commune interesse semper in solidum præstandum est.*
2 *Ad interesse commune, qualiter veniat quis condemnandus vel non.*
3 *Commune interesse quibus casibus sit æstimandum.*
4 *Commune interesse circa rem, quibus casibus præstetur.*

¶Commune interesse quid sit, & qualiter contingat.

5. §. Commune verò interesse est communis æstimatio damni, quod cõtingit alicui ex eo quod, quod dari, vel fieri debet, nõ datur, vel nõ fit, vel suo loco, vel tempore, vel aliàs, vt debet, datum, vel factum nõ est. Et in hoc ꝯmuni interesse computantur fructus rei debitæ, in qua fit mora, & mercedes & pensiones & augmentum pretij, propter locum, vel tempus, & similia: vt ff. ad leg. Fal. pretia. ff. ad leg. Aquil. si seruum. ff. si cert. per. vinum. ff. de act. emp. & vend. ratio. §. fi. l. si sterilis. §. cùm per vẽditorem. Vsuræ etiam in eo computãtur, vt ff. de peric. & commo. rei vẽ. l. fi. C. de vsur. l. j. Secũdum canones tamẽ cùm omnino sint prohibitæ, nullo modo computãtur in hoc interesse: cùm nullus ex pecunia sit fructus, vt 88. dist. eiiciẽs. palea est: & sic videtur, φ vbicũque pecuniam dari est in obligatione, nullum interesse commune, vel singulare petetur, nisi sit de illis casibus, vbi debetur extra rem, vel etiam circa rem: de quibus iam ĩ. dicetur: sed haberetur æstimatio lucri. Ideo autem dicitur hoc interesse commune, quia æqualiter omni communi ratione interesset, in eodem contractu, vel facto singulari, tamẽ ratione plus
1 posset interesse, ff. ad legem Aquil. si seruum meum. ¶†Hoc aũt ce interesse semper in solidum præstandum est, siue agatur ex ꝯtractu, siue ex delicto, vt in præ. l. ꝑtia. & in prædi. l. si seruum meum. In delictis autem semper æstimatur: in contractibus verò plerunque, vt in præ. l. pretia. & in præd. l. si seruum meum. Plerunque iõ dixi: quia in vendicatione venit singulare interesse, vt ff. de actio. emp. l. j. in principio. Idem est, si alias paciscantur partes de singulari interesse. Et intellige, φ in prædictis æstimatur commune interesse, non in lucro, sed in damno: & obtinendo in causa reficitur communis æstimatio damni, quod sustinuit ex eo, quòd id, quod dari, vel fieri debeat, nullo modo, vel non vt debet, datum vel factum est, ff. de damno infecto. Proculus. & in prædic. l. si sterilis. §. cùm per vẽditorem. & eodem tit. Iulianus. ff. de peric. & commo. rei vend. l. fin. ¶†Et ad hoc interesse ratione damni præcedentis
2 litem contestatam nullus condemnabitur, nisi specialiter petitũ fuerit: quod sic probo: quia si tantùm petatur res, quę dari, vel fieri debebat, videtur velle cõtentus eo esse, quo ad præsentem petitionem, cùm de his, quæ præcedunt litem contestatam, quæ pariter cum repetita debẽtur, & peti poterant, nullam faciat mentionem: æstimatio autem communis eius damni, quod venerit post litem contestatam, bene venit in cõdemnationem, etiam si non petatur, ff. de ædilitio edicto, ædiles. §. item sciendum. extra. de re
a iud. abbate sanè. §. pro parte. & §. seq.[a] nec est contrà, ff. si certum pet. vinum. vbi innuitur, φ si vinum petitum fuerit tamẽ fit cõdẽnatio eis ad æstimationem eius damni, quod præcessit litis cõtestationem: quia ibi fit æstimatio vini, vel damni, secundum quod communiter valebat tempore, quo vinum solui debebat, cùm tamen id semper præcedere debeat litis contestationem: quia ante diem non rectè agitur, ff. quando di. vsufru. ced. l. j. in fi. & extr. de plus petit. c. vnico. Sol. Ibi nõ fuit tãtùm petitum vinum: imò etiam vinum cum interesse suo, & sic semper faciendum est: quia quãdo petitur aliquid dari, vel fieri, semper debemus id petere dari, vel fieri cum suo interesse: alioquin si sic non fuisset petitũ, si vinũ quo tẽpore solui debebat, valebat cẽtum, sed postea cũ petitur, valet tantum quinquaginta, communi æstimatione, tãtùm in quinquaginta: & nõ in cẽtum cõdemnatio fiet: sed si petitũ est
3 vinum cum suo interesse, tũc cõdemnabitur in cẽtum. ¶†Sunt etiam certi casus, vbi æstimatur commune interesse: & habetur & ratio alicuius lucri, licet nõ omnis, sed quod cõiter habere potuisset: puta si agatur arbitraria cõdictione, siue actione de eo, quod certo loco, vel die, quo promissum est: de qua dicam ĩ. vers. & vt hæc. vel si agitur locati, conducti, vel ex stipulatione rem ratam haberi, vel tutelæ, vel lege Aquilia, vel interdicto, ne quid in loco publico, l. fi. ff. de eo, quod certo loco, l. ij. §. fi. ff. locati, si ĩ lege. §. colonus. & in l. in quo. & l. si fundus, qui. in fi. ff. rem rat. habe. si commissa. ff. ad legem Aquil. si seruum. ff. ne quid in loco pub. l. j. §. merito. C. arb. tutel. quicquid. Alij tamen semper dicunt, in æstimatione & interesse haberi rationẽ lucri & dãni, qđ re vera & cõi ratione iudex arbitrabitur cõtigisse: & sic expressè vr̃ dicere l. j. C.
b de sen. q̃ pro eo, quod interest, profer. q̃ etiam cõsonat æquitati[b].
†Hoc

ADDITIONES.

a §. seq. ¶lib. vi.
b Aequitati. ¶De hoc satis per Iac. de Rauẽ. in sua vltima q̃stione, & per Cy. vbi suprà in quarta diuisiõe. Mihi placet, qđ scripsit Ia. de Bel. super pręl. in solutionibus ꝯriorum, qui distinguit, aut in contrahenda obligatione habetur respectus ad futurum lucrum & hoc constat: aut quia expressum, aut propter locum solutioni destinatum, vel propter officium gestoris, vel alio modo: aut nõ habebatur respectus ad lucrũ. Primo casu semper debetur interesse ex lucro, per l. ipsam, & ff. de eo, quod certo loco, l. 3. §. pen. & vlt. & l. in bonæ. & C. arbi. tut. l. quicquid. Secundo casu prosequitur xiij. casus, in quorum primis septem non venit interesse ex lucro, in secundis sex bene venit: ibi vide. Ponit autem: quòd regula sit ad negatiuam, quòd non veniat iure veteri, vel nouo. Speciales

4 †Hoc autem cõmune interesse,quod est tantùm circa rem,præstatur,si res vendita non traditur,si emptor velit,vt in pręd.l.ff.de actio.empt.& vend.l.j.Sed si traditur vitiosa, tunc tenetur etiam ad interesse, quod est extra rem,vt in præd.l.si sterilis.§.cùm per venditorẽ.Item idem interesse,quod est extra rem,præstatur,qñ ex maleficio agitur,vt ff.ad leg.Aquil.proinde.&l.inde Neratius ff.de fur.inficiendo.§.j.ff.de cond.fur.l.3.&idem in actione ad exhibẽdum,ff.ad exhib.l.si optione.& l.sed & si.Idem in actione ex empto,si malit singulare,quàm commune,ff.de actio emp.&vẽ.l.j.in prin.Qualiter autem commune interesse probetur, iam dicetur j̃.§. prox.in principio.

ADDITIO.

Speciales etiam casus cõtrarios dicit esse vtroq; iure,nouo & veteri,dicẽs,quòd illa lex nil innouat circa id,nisi quòd interesse ex lucro non excedat duplum alterius interesse:& in hoc vltimo contradicit vlt.gl.Accur.vbi s̃.

SVMMARIVM.

1 *Interesse singulare quid sit,& quare veniat.*
2 *Testes qualiter deponere debeant in interesse singulari.*
3 *Interesse singulare vbi præstari dicatur.*
4 *Pœna conuentionalis & legalis quando debeatur.*
5 *Tractanti causam,vbi petitur interesse,quæ sint attendenda.*
6 *In contractibus innominatis non solùm petitur res debita, sed etiam interesse.*
7 *Res vendita si non tradatur,agi posse ad interesse,qualiter intelligatur.*
8 *Interesse in contractibus non seruatis qualiter sit exigendum.*
9 *Petitio interesse qualiter sit formanda.*
10 *Condemnatio ad interesse qualiter fieri debeat.*
11 *Damna data,& expensæ factæ,in quibus differant.*
12 *Impeditus nuptias facere, propter quod vxorem perdit, an poterit interesse consequi.*
13 *Promittens aliquid certis loco et tempore,an non faciens teneatur ad interesse loci & temporis.*
14 *Solutio in vno loco faienda,an possit in alio loco exigi.*
15 *Iudicis officium qualiter expediatur in causa damni,aut lucri.*
16 *Promittens in contractib.bonæ fidei sub certo loco et termino,tenetur ad quod libet.*
17 *Interesse incertum qualiter sit per iudicem inquirendum.*
18 *Interesse singulare qualiter de facto sit per testes probandum.*
19 *Interesse ex contractu surgens qualiter probari debeat.*
20 *Interse ex delicto proueniens qualiter sit probandum.*

¶De interesse singulari.

6.§. Viso de communi,sequitur de singulari ĩteresse videre.Est autem singulare interesse,æstimatio,quæ
a venit ex speciali affectu [a]:sicut est in patre libero circa filium ser
b uum:vel quæ venit ex speciali vtilitate,vt est in libro vsitato [b],vt ĩ præ.l.pretia.& in præd.l.si seruum.verbi gratia:obligaui tibi Digestum,in quo studueram,taliter vt nisi illud intra certum tẽpus redimerẽ,liceret tibi distrahere, & sic distraxisti:postea emi illud ab emptore, qui tandem non vult mihi illud tradere:certè nõ solùm debet mihi condemnari ad commune prætium Digesti, sed etiam ad damnum,quod patior,quia illud nõ habeo,vt in prę.l.j.
1 ff.de act.emp.vbi tractatur de cõmuni & singulari.¶†Quod autem sit damnum illud,& quæ vtilitas esset mihi modò,si illud haberẽ,hoc est in arbitrio iudicãtis.Vel pone tale exemplum:Vendidisti mihi fundum,qui fuerat patris mei,& non tradis:certe teneris mihi ad interesse,non solùm cõmune,sed ad quodlibet,vel etiam ad singulare,scilicet quantum habeo maiorem affectionẽ circa fundum habendum,quia fuit patris mei,priusquam aliquis illum haberet,ff.de minor.si in emptione.Vel pone exemplum: quia emi domum,quæ cõiuncta est domui meæ.magis enim mihi est chara,quàm alicui alteri.Vel,commodaueras mihi digestũ, in quo diu studui,& glossas,seu expositiones multas apposui:vẽ
2 dis illud mihi,certè chari⁹ est mihi,quàm alteri.¶†Sed quomo-
c do testes deponent in hoc singulari interesse [c]? Respond.quilibet dicet sic: si domus illa esset mihi coniuncta, vel si librum illum habuissem in scholis, vel in eo studuissem, ego darem tantum:& si sic omnes,vel saltem duo dicerent,probabo meum singulare interesse commune esse. Probatur sic:quia quilibet ita diceret,ego tãtum darem de re tali: aliter enim interesse per testes probari non potest:sed si singulariter alicuius non interesset, veniret interesse commune,in quo habetur ratio interesse circa rẽ, & aliquando etiã extra rem,ita ꝙ non habetur ratio lucri, vt s̃.§.
3 proxi.de hoc j̃.ver.illud autem.& seq. ¶†Hoc autem singulare interesse,& sic, vbi præstatur,non tamen semper.Si enim debeatur aliquid ex certo contractu,qui scilicet contineat certam quãtitatem,vel certam rem,vt quantitatis appellatione cõprehendatur quælibet res singularis,vt ff.de leg.3.quisquis.vel etiã incerta in ĩdiuiduo,sed certa lex in specie:vt si debes hominem, & lex dicat singulare interesse pręstandum,sicut dicit in venditione,vt in præ.l.j.ff.de act.emp.& ven.cùm aliter præstari non debeat,ni-
d si lex dicat præstabitur vsque ad duplum communis interesse [d], & non vltra,C.de sent.quæ pro eo,qđ interest,profer.l.vnica, §.scimus.& in præd.l.quisquis.Nec obstat l.ff.de actio.emp.&ven. ratio.§.sed si per venditorem.& l.Iulianus.inter eum.§.si verò sciens.& §.item qui furem.quia illæ leges non loquuntur de singu
e lari interesse, sed de cõmuni circa rem, vt totũ debeat præstari [e]. Si verò singulare interesse ex incerto contractu debeatur, vt putà ex eo,quod est in faciendo,vel etiam in non faciendo,vt ff.de verb.obli.vbi autem non apparet tunc omnino in solidũ præstãdum est,quantũcunq; sit,C.de sen.quæ pro eo,qđ interest,l.vnica,§.in aliis.& videtur eadẽ lex innuere,ꝙ in his casib⁹ semper de
4 beatur singulare interesse.¶†In pœna autem dic,ꝙ pœna cõuẽtionalis,quantacunq; sit,debetur,Insti.de inuti.sti.§.alteri.legalis autem non debet excedere quadruplum,Institu.de act.§.omnes. Speciale tamen est in sponsalibus,vt ff.de spõ.mulier.sicut & aliud speciale est ibi ff.de verb.oblig.Titia respon.j.quod pleniùs ꝓsequere in Summa domini mei.in titu.de sent.& re iud.§.quis sit
f effectus.sub §.aliud singulare [f].¶†Qui autem tractat causam,vbi
5 petitur interesse,diligenter attendat,quid sit in obligatione [g]:qa
g si rem certam,vel speciem dari,est in obligatiõe,& extat,siue debeatur ex cõtractu,siue ex maleficio,semper ipsa res petenda est ff.de act.emp.& ex empto.in prin.ff.de verb.oblig.vbi autem nõ apparet.§.fi.C.de hær.vel act.vẽ.qui tibi.ff.de cond.fur.in rem.Si autem non extat,tunc tãtùm æstimatio, vel interesse petendum est,vt in præ.l.in rem.Sed contrà ff.de verb.oblig.seruus.§.fi.ff.de cond.fur.l.iij.vbi innuitur,ꝙ etiam si nõ extant, tamen petendæ sunt.Solutio.Ibi loquitur,quando actor ignorabat res illas extare.Vel dic,ꝙ etiam si corpus rei,quæ non extat,petitur, bene valet petitio:licet melius sit æstimationem petere.Et ideo si vis indubitatiuè loqui,petas vel rem,vel interesse:& nihilominus adii
h cias in libello,cum aliis damnis [h].Sed & si corpus extet tempore libelli cõcepti,ipsum solum petitur: sed si nõ extet tempore sententiæ,vel in tali statu,sic quòd dari non potest, fiet cõdemnatio ad interesse,quod post litem contestatam contingit,ff.ad exhib. de eo.§.si post.ff.de euic.si seruus.§.fi.ff.de dolo,arbitrio.§.nõ tamen.C.de actio.emp.si traditio.Nec est cõtra C.de fideicommis. lib.l.fi.vbi redarguitur iudex,qui quando agitur ad legatum,condemnat ad interesse.Illud enim est ideo,qui legatum iam suũ erat. vnde non erat cogẽdus æstimationem recipere. Secus autem in
6 re,scilicet non sua,sed sibi debita.¶†Hoc autem fallit in contractibus innominatis,vbi nõ solum petitur res debita, sed etiam interesse,etiã si res extet,vt ff.de præscri.verb.naturalis. per totam l.Itẽ si tẽpore sñiæ extet res petita,sed postea ante ꝗ̃ eam tradat, pereat,vel alias impossibilis sit eius traditio,tamen interesse præstare cogetur,arg.ff.si cer.pet.vinum. Et sic videtur loqui prædi. l.si traditio.vbi dicitur,quòd precariò possidentis res non tradat, debet condẽnari ad interesse precariè:aut restitutio vix potest esse, nisi post latam sententiã: imò post sñiã habet aliquẽ terminũ ad resti

ADDITIONES.

a Affectu.¶Iac.de Rauen.in suo commento:verbi gratia, nõ vult fateri interesse affectiõis,sed interesse vtilitatis:dicit singulare, aliàs vt eius verbis vtar,si amica sua sibi donasset vnam zonam parũ valentem,bene iuraret,quòd pro magna summa nollet illa carere.hoc prosequitur Cy.vbi s̃.in j.q.post ij.principalem.

b Vsitato.¶Iac.de Ra.volẽs sub vno exẽplo cõprehẽdere illud triplex interesse,loquebat̃ de libro manu mea scripto, litera illegibili alteri,ꝗ̃ mihi.Posset dari exẽplũ in litera recolẽdæ memorię magistri G.đ Brixia sũmi medici,quã habeo,& illã legere nescio.

c Interesse.¶De hac parte per Accu.vbi s̃.in l.per probationes. & satis per Cy.in v.q.& seq.vel vis.in antep.& pen.q. & vide j̃.ver. antepen.& seq.

d Interesse.¶Verbum Inn.& hîc vides,qđ sentit de quęstione,qua quærit,quid est illud,quod duplatur?de qua Cyn. vbi s̃.in 3.q.& seq.& vide Accur.ibi in j.gl.

e Præstari.¶Circa solutionem cõtrarij prædictarum ll.de qua ibi Acc. in gl.magna,vide plenè Cy.in ij.& 3.oppositione:& 4.oppos.instat in solutione l.Titius.cũ l.seq.eo.tit. de act.emp.& vẽ.quinta circa l.cùm fundus vti.ff.de euic.sexta circa l.videamus.§.iurare. ff.de in lit.iur.septima circa l.venditor.ff.de euic.

f Singulare.¶ver.sed nunquid pœna.vide ꝑ Acc.in gl.antep. per Cyn.vbi s̃.in nona oppositione,& fuit vlt.Ia.de Rauen.per modum quæstionis.

g Obligatione.¶De hac parte plenè per Cy.vbi s̃.in iiij. principali quæstio.

h Damnis.¶Vide j̃.ver.sed qualiter.& quod j̃.dicam.

ad restituendum,vt ff.de iud.si debitori.& ff.qđ metus causa,Pæ-
dius.§.ꝙ si homo.& nota.extr.de off.deleg.quærenti.Sed contrà
ff.de act.emp.& ven,l.j.in prin.vbi dr̃,ꝙ si res vendita nõ tradatur
ad interesse agitur: sed,expone,id est quoddam, ac si actum esset.
7 ¶†Si aũt factum est in obligatione,ante moram agi non p̃t,ff.de
verb.oblig. si ita stipulatus essem,extrà de plus petit.c.vnico:sed
postquam promissor facti fuerit in mora,siue in totum,s.qa trã-
siit tempus,ꝙ totum ædificari potuit,siue in partem,s.quia tran-
siit tempus,ꝙ pars potuit esse ædificata,tunc habet duplicem viã
stipulator;primã,vt agat ad faciendum,vel cõplendum op⁹,vt ff.
de operis no.nuncia.stipulatio.§.fine.ff.de præscr.verbis,l.ob eã.
C.de dolo,legem.secũdum,vt agat ad interesse,ff.de re iudi. si qs
ab alio.ff.de verb.obli.quoties.ff.rem rat.hab.l.ij.& l.si debitum.
Tamen si promissor velit opus facere,liberatur ab interesse.ff.de
ver.obli.stipulationes.§.fi.& l.continuus,§.item qui insulam.nisi
iam sit lis contestata,vel nisi multum intersit stipulatoris,vel nisi
pœna esset adiecta,ff.de ver.obli.si insulã.ff.si quis cau. & si post.
8 ¶†Hoc ẽt nota,ꝙ si quis primò petierit rem sibi dari,vel op⁹ fie
ri:& plus sit interesse, qđ consecutus est p primam actionem, vel
ecõtrà,adhuc eadem,vel alia actione aget ad id,quod residuũ est
in altera,ff.pro so,si quis à socio pœnã.ff.de vi & vi ar.l.j.§.si fun-
dus.nisi de his,quæ post litem contestatam obuenire possunt.de
illis enim vlterius agi non p̃t.C.de fruct.& litiũ expensis,l.termi-
nato.Idem dicimus cũ M.ꝙ tantùm in re promissa mandatur sen
tentia executioni,q̃uis promissor paratus sit soluere interesse, ff.
de rei ven.qui restituere.ff.de verb.obli.l.vbi aũt non apparet.§.
fi.nam dolus & fraus non debent ei ꝓdesse,ext.de rescri.ex teno
re.Azo tamen no.ↄ̃ in Summa C.de actio.emp.& vend.secundũ
a Inn.IIII.[a] ¶†Sed qualiter formabitur petitio interesse?Nam si
9 dicat,peto,quod mea interest,non vr̃ bona petitio,cùm incertũ
contineat.Vnde dicit Vber.ꝙ debet petere centũ:quia dico mea
interesse in tm̃.Posset etiam,secundũ eum,dicere,peto centũ,&
si quid mea plus interest,ar.ff.de furt.in actione furtiua.& hoc ve
rum est,ꝙ certã debet formare petitionem,nisi iuret se esse incer
tũ,quanti sua interest,& tunc ei subuenitur,arg.ff depositi,l.j.§.si
c quis argẽtum.Vel dic,vt s̃.ver qui aũt[b]. ¶†Sed qualiter forma-
10 bit hic iudex sñiam?Respon.quidam dicunt, ꝙ si talis petio fuit
admissa,peto,quod mea interest,sufficit,si dicat,condemno ad in
c teresse,arg.C.de sent.quæ sine certa quan.profer.l.ij.[c] extrà de ꝓ
cur.auditis.Alij ↄ̃,dicentes,ꝙ iudex cõdemnare debet in certa q̃-
titate,si potest,vt Instit.de actio.§ curare.Qualiter concipiatur li
bellus,cùm vsuræ loco interesse petuntur,not.j̃.in tractatu libel.
11 in tit.de vsuris.¶†In summa nota,ꝙ differentia est inter damna
d data,& inter expensas factas,vt probatur extr. de iniu.in nostra[d].
& c,olim.& de offi.deleg.cùm olim abbas.Et scias,ꝙ quoddã dã-
e num,siue interesse dr̃ circa rem,quoddam extra rem[e].Circa rem
est,putà subtraxisti mihi instrumento,per q̃ probare poterã, qua
liter aliqua possessio fuerat mihi acquisita per me,vel per p̃decess
sores meos.Si igitur tractus in cã non possum ꝓbare defensionẽ
meam pp huiusmodi subtractionem,&ideo succũbo teneris mi-
hi ad illud interesse, ff de act.emp.l.Iulianus.respon.j.xij.q.ij.si qs
de clericis.vel si mihi carnes vendidisti,& eas tpe statuto non tra
dis,vt ff.de act.empti & venditi,l.si sterilis.§. cùm per venditorẽ,
ad duo enim mihi teneris,s.ad tradere,& tunc tradere.vt ff.de ar-
bit.Celsus.Vnde inspicitur,ꝙ carnes nũc emi carius:& ita hoc in
teresse est circa rem:nec attenditur illud interesse,ꝙ familia non
habuerit quid comederet,vt ff.de act.emp.&vend.si sterilis.§.cũ
12 per venditorem.¶†Sed quid si propter hoc,ꝙ carnem non ha-
buit,non potuit facere nuptias,& sic vxorem perdidit, nunquid
poterit hoc interesse consequi?Dic,ꝙ hęc in infinitum non extẽ
f duntur,vt ex superioribus patet[f].Extra rem autẽ est,si debes mi-
hi frumentum,nec illud tempore suo mihi reddis:iõ familia mea
fame periit:& hoc interesse non semper peti potest,sed pretium
frumenti tantùm,vt in præ.§.cùm per venditorem.Ideo autẽ di-
xi,Nõ semper,quia in arbitraria actione venit: putà qñ certis die
& loco promisisti ipsum reddere mihi,vt dixi s̃.§.proxi. ver.sunt
etiam certi.& iam dicam. hoc enim casu, nedum damni,sed etiã
lucri ratio habet̃,ff.de eo,quod certo loco dari oportet,si vt cer-
13 to.§.fi.¶†Et,vt hic articulus clariùs tibi liqueat,nota,ꝙ si ꝓmit
tis te mihi pecuniam certis loco & termino soluturũ,teneris mi
hi,quantum mea interest mihi solutam non fore eo loco,vel tẽ
pore:ideoq; per officium iudicis mihi ad interesse condemnabe-
ris,quia mihi abstulisti loci,vel temporis vtilitatem.Idemque est
si ego peto in alio loco à te debitore,q̃ vbi te soluere promisisti;
quia tibi aufero loci vtilitatem. vnde tibi ad interesse teneor, vt
g extrà de plus petit.c.vnico,extrà de offi.deleg.P.& G.g extrà de
foro competenti,dilecti.Hæc enim actio vtriusq; vtilitatem con
tinet,scilicet actoris & rei debitoris & creditoris,ff.de eo,qđ cer-
to loco,l.ij.& C.vbi quis conue.qui cer.lo.dare promisit,l.vnica,
in lib.iij.Quòd contineat etiam creditoris vtilitatem,patet: aliàs
14 enim posset contingere,ꝙ creditor suo debito fraudaret̃.¶†Po
ne enim,ꝙ debebam tibi certo loco soluere centum marchas:ter
mino elapso petis à me in alio loco:quod facere potes:quia aliàs
ego facere possem,ꝙ nunquam tibi soluerem,scilicet nunquam
ad locum illum veniendo,vt ff.eo.l.j.modò considerabitur,quã
tum plus valet marcha argenti,vbi nunc petis,quàm vbi soluere
promisi. Si ergo valet in duplum, quia ibi non valeret nisi quin-
quaginta:hìc verò,vbi me conuenis,valet centum,interesse meũ
h est ĩ quinquaginta:vñ interesse meo ↄputato,nihil tibi soluam[h].

sed ti

ADDITIONES.

a Inn.iiij. ¶Satis leuiter ipsum nominat,ac si solum proximum di-
ctum foret ipsius:& simile s̃.tit.pro.§.vlt.ver.porrò.in fi.
b Autẽ.¶Cynus,vbi suprà,prima& secunda quæstione,post quar
tam principalem inducit glossam l.certi cõdictio.in prin.ff.si cer.
pet.per quam videtur,quòd simpliciter possit peti interesse p cer
ti cõdictionem generalem, quod postea in iudicio certificabitur
& declarabitur,& facit quod no.in l.secunda,allegata j̃.ver.prox.
refert Iacob.& Pet.tenere certam quantitatem exprimendam:di
cens,quòd est casus ff.de re iud.si quis ab alio.§.fi.coniuncta l. vt
fundus.ff.communi diuid. Dicet ergo, peto interesse,quod æsti-
mo centum: in casu autem cùm vltra interesse præteritum venit
& futurum,dicet peto interesse,quod æstimo centum & plus q̃-
tum contingit illud crescere ante sententiam.nam secundum Ia
cobum,si non peteretur.non veniret,ff.si pars hęred.pet.l.ij.in fi,
& ff.de rei vendic.l.quæ de tota.§.fin.Dominus meus, vbi suprà,
circa id, qđ prius dixi,signat cõtrarium de l. vbi autem non appa-
ret.in fin.ff.de verbor.oblig.de qua Accur.loquitur,vbi suprà,in
glo.similibus.in fi.ibi enim videtur, quòd ex stipulatu petatur:re
spondet, quòd aut dari, vel tradi est in obligatione, aut fieri,aut
interesse.Primo casu est certum, quia potest oculis inspici,& ha-
bet fines ex natura designatos:& tũc agitur ex stipulatu certi cõ-
dictione,vt in l.certi condictio.Secundo casu illud videri nõ po-
test:allegat ff.de regul.iur. semper in stipulationibus. Vltimo ca-
su,si certum est ex rerum natura,quantum sit,sed nescitur,tunc il
lud certificabitur iudicis arbitrio,petitur certi condictione gene
rali,ff.de leg.j.si seruus legatus.§.qui quinque.Nulla enim quan-
titate adiecta non reciperetur libellus,secundum eum:per quod
apparet,quòd intelligit certam quantitatem exprimi, & partem
expressam relinqui posse:vide j̃.de oblig.& sol.§.pen. ADDE,vt
per nouissimos in d.l.certi condictio.
c L.ij.¶Pro hoc facit,quod ibi not.in continuatione Rubricæ:ta-
men ibi Iac.de Rauen.resistit per §.curare.statim alleg.Satis mihi
placet,quod not.Accur.Iacob.per l.ij. ad quam etiam responde,
vt ibi dicitur in principio.Si ergo certa quãtitas est petita,vel cer
tificata in processu causæ,ad illam fiet condemnatio:aliàs non ni
si in casibus ibi not.vbi non tantùm petit actor fieri condemnati
onem , sed solùm per sententiam declarari reum sibi obligatum
ad interesse,putà sine expressione quantitatis,sententiã ferri pos
se:sicut & fertur super indemnitate,vt in præ.l.ij.& C.de sen.&in
terloc.cum concord.
d Nostra.¶Vbi de hoc in prima gl.
e Rem.¶Aliàs vocatur intrinsecum & extrinsecum: & de hoc sa-
tis per Cy.vbi s̃.in diuis.ij.
f Pater.¶Accur.vbi s̃.in gl.& ita vocat hæc vana.
g P.& G.¶Vbi hoc not.in j.glo.& ibi dedi remissiones post Hosti.
quam dat sequen.ver.
h Soluam.¶Hoc non capio, si diceret sola quinquaginta tibi sol-
uam,esset intelligibile:vel si dixisset, solùm mediam marcham ti-
bi soluam.Dicebat ergo Roffred.de actione ex stipulatu arbitra-
tria,versic.sed mirum. quòd videbatur mirandum, quomodo in
ea actione possit haberi vtriusque ratio , scilicet actoris & rei in
vno eodemque iudicio,& in vno eodemque casu.Et refert Ioan
nes summæ auctoritatis gloss. haberi vtriusque rationem alio &
alio casu,vt sic in diuersis casibus habeatur ratio vtriusque:refert
demum,secundum Azo. in eodem casu id euenire posse his ter-
minis: actoris interest , quia sibi sub pœna in loco destinato pro-
miserat,ff.de eo,quod certo loco,l.ait vtique.§.penul.rei interes
se,quod minoris pretij est, quod promiserat,vbi promisit,quàm
vbi cõuenitur:si ergo plus actoris,quàm rei interest,in superfluo
fiet condemnatio : vt si sors est centum , interesse actoris est de-
cem,& interesse rei consistit in quinque,condemnabitur reus ac
tori in centum quinque.Hæc verba bene sunt intelligibilia,sub
dens actoris rationem habendam in hac actione,quando scilicet
culpa,vel mora reo possit imputari: aliàs quare punietur ipse re-
us?Dicit autem semper habendam rationem rei: quia locus,quẽ
ex pacto habuit,sibi aufertur,ff.eod.titul.quòd si Ephesi.§.j. Sub-

dic

ſed tibi in hoc ſubuenitur:quia tu computabis, quãtum intereſt
tua,tibi fuiſſe ſolutũ loco ſtatuto:qđ ſi factum eſſet,emiſſes mer
ces,& fuiſſes lucratus,ſicut alij fuerunt cũ centũ marchis 50.mar
chas:vñ iſtud ſimiliter ↄputabitur.vtriuſque.n.vtilitatis rõ attẽdi
tur,vt dixi.Non dř aũt hæc actio certi cõdictio:ſed arbitraria ap
pellatur,quia per officium iudicis petitur hoc intereſſe. cùm eñ
principale debitum petitur per prĩcipalem actionem,putà ex te
ſtamento,vel certi cõdictione,tunc debet implorari iudicis offi
cium,vt habeat rationem vtilitatis actoris , vel rei iudicatæ con
demnatione facienda,vt ff.de eo,qđ certo loco da.opor.l.j.& 2.
15 reſpon.j.& §.2.& l.3.¶† Qualiter autem expediatur iudicis of
ficium in hac parte,& qualiter habeatur rõ nõ ſolùm dãni,ſed ẽt
lucri:& quare hoc remedium eſt inuentum,vide ff.e.l.3.§.pen.&
a §.fi.& l.4.[a] Et hoc in ↄtractibus ſtricti iuris.¶†In contractibus au
16 tem bonæ fidei,ſi promiſiſti mihi ſoluere certo loco,vel termi
no,tunc intereſſe venit iure actionis,& eſt in obligatione,ff.e.l.ſi
b hæres.& l.aut ſi mutua.& l.in Bonæ fidei. & l. centum Capuæ[b].
Ex præmiſſis igitur tu collige , ꝙ intereſſe aliud ſurgit ex delicto,
c vt in exemplo poſito s̃.verſi.in ſumma.ibi,circa rem eſt,&c.[c]Ali
ud de quaſi delicto.ex quo habes ext.de ſen.excom. c. ſacro.ver.
d qui ſi abſq;&c.vbi de hoc[d].Aliud ex ↄtractu,vt cùm plus petitur
loco,vt ext.de plus pet.c.vnico,vel cùm ſoluitur alibi,quàm vbi
promiſſum fuerit.quæ dic,vt s̃.verſi. & vt hic articulus. Aliud ex
quaſi contractu,vt patet exemplum ext.de ele.vt prætéritę.Hoc
autem ĩtereſſe aliud eſt intereſſe ſingulare,aliud commune:de q-
17 bus dic,vt s̃.§.2.& §.viſo.¶† Illud autem ſciendum eſt, ꝙ vbi in
tereſſe incertum eſt,putà cùm in eo continetur factum, vel non
factum,vt ff.de verb.oblig.vbi autem non apparet.§.qui id,qđ.&
ff.de regul.iur.qui non facit. tunc iudex ſubtiliter debet intereſ-
ſe inquirere,vt C.de ſent.quæ pro eo,quod intereſt,l.vnica, §.in
e aliis.& inquiret per probationes teſtium,vel inſtrumentorum[e].
Et hoc in contractibus & delictis,vt C.de in li.iurã.l.2.& ff.đ edẽ.
argentarius.§.fi.& ff.de reg.iur.quatenus.Inſtit.de off.iu. §.fi.& đ
verb.oblig.§.fi.ff.ad legem Aquil.proinde.& l.in lege Aquilia.&
l.ſi ſeruum.ff.de præt.ſtip.§.fi.Hoc tamen fallit ratione delicti ad-
uerſarij mei,vt iam dicam,& ratione ↄtumaciæ ipſius in illis caſi-
18 in quibus in litem iuratur.¶†Sed qualiter ẽt de facto probabit,
etiam ſingulare intereſſe per teſtes?Reſpon.dicent,ꝙ tantum cu
iuſlibet intereſſet,qui ſic rem notam haberet:nõ autem dicent,ꝙ
tantum ſua interſit.Item nec eſt commune intereſſe,ſed ſingula-
re omnium,qui haberent rem ſic notam,non ſimpliciter omniũ:
19 de hoc s̃.in prim.huius.§.¶† Et,vt hæc clariori doctrina mõſtre
mus,ſcias,ꝙ intereſſe,quod ſurgit ex contractu , debet probari ꝑ
teſtes,vt in cõcordantiis,quæ ſunt s̃.proximè ibi,& inquiret,&c.
& ff.de minor.ſi in emptione. Ergo pari rõe expenſæ extra iudici
um factæ debent per teſtes probari:quę verò in iudicio,per ſacra
mentum victoris,vt dixi s̃.tit.prox.§.poſtremò.in prin.ibi, qđ in
hoc, &c.Et hoc intereſſe debet iudex ſubtiliter inquirere,vt iam
dixi:vnde ſi quis certo loco ſe ſoluturum promittit,arbitraria eſt
actio,vt dixi s̃.ver.& vt hic articulus.vnde tũc intereſſe per iuřm
20 probabitur,vt no.ext.de foro comp.dilecti.¶† Porrò vbi inter
eſſe prouenit ex delicto,putà ex dolo,vel violẽtia & rapina,tunc
per iuramentum paſſi damnum probabitur, poſtquam de violẽ-
tia ↄſtiterit,C.vñ vi,ſi quando.C.de iu.ſancimus.2.q.j.in primis.ĩ
j.col.vbi de hoc,ext.qđ me.cã.c.fi.vbi de hoc ẽt no. ĩ p.c.ſacro.&
in p.c.dilecti.Hugo verò & Odoff.& Pe.de Samp.dicunt,ꝙ ſic,vt
dicit lex,difficilis eſt probatio huiuſmodi intereſſe, ff.de præſcri.
l.fi.Si ergo fieret per iuramentum ſine teſtibus, nõ eſſet difficilis.
Vnde dicunt,ꝙ vbi intereſſe ſurgit ex delicto , probari debet per
teſtes,per prædict.legem:quod verum eſt,ſi in hoc delicto violẽ
tia non ſit illata.Si verò violentia interuenerit probata per teſtes
f ſufficit probare de ſingulis rebus omſſis per iuramentum[f],iuxta
premiſſa.Item diminutiuæ expenſę ſacramento probantur:factę
verò in domibus,& huiuſmodi, arbitrio bonorum artificum , &
ex teſtificatione operis,vt C.de donat.ſi quis pro redemptiõe. §,
ſimile etiam.in fine §.& C.de adminiſt.tut.l.lex,quæ tutores.§. er
go.ver.ſed & ſi parens, ff.de minor.iuxta vtile.in fi. Quid ſi aliqs
abſoluit,nunquid recuperabit fructus ſui beneficij?Reſpond.ſic,
ſi iniuſtè fuit excommunicatus,vel ſuſpenſus:argu.ff.de re mil.l.
pe.2.q.v.ſuper cauſa.Secus,ſi iuſtè:quia tunc non recuperat,niſi
g hoc in ſententia abſolutionis adiiciať,vt C.de re mil.legatus[g].cũ
durante ſententia debeat eos recipere,vt xxxij.diſt.prę̃ter hæc.&
ext.de appel.paſtoralis.ſecundum Vinc.qui hoc no.ext.de ſimo.
h quoties[h].

ADDITIONES.

Adit etiam,ꝙ quãdoq; eſt alternatiua ꝓmiſſio rerum:vt quia pro
mitto Stichum,aut Pamphilum,vtroque exiſtente ĩ rerũ natura:
promiſſoris eſt electio ante petitionem,& poſt,vt præ.l.ait vtiq;
§.2.ff.de iure dot.l.plerunque.in fi.de ver.oblig.cum q.§.j. Si aũt
eſt alternatiua promiſſio locorũ,vt qa promittis Capuę dare,vel
Neapoli,tũc ante petitiõe actoris eſt electio rei, vbi ſoluat poſt
petitionem:licet nõ ſit ſua electio,vbi ſoluat,habetur tñ ratio in
tereſſe rei,quatenus ſua intereſt cum alio loco ſoluiſſe.Et eſt idẽ
quando eſt alternatiua locorum & rerum:vt ſi promitto Epheſi
decem,aut hominẽ Capuæ,vt prædicta l.ait vtiq;.§.j. & 2.vſq; ad
§.ſi quis ita ſtipuletur.Stipulatio autem non adiecto loco , ñ erit
arbitraria.Soluetur autem vbi domicilium habet promiſſor, vel
vbi ↄxit:& intelligiť contraxiſſe, vbi ſe ſoluturum promiſit,ff.de
actio.& oblig.contraxiſſe.cætera,ꝗ copioſè ibi tractat,ibi videas.

a L.4.¶ad literam. Addit hanc remiſſionem Hoſtiẽ.in decr.P.&G.
vt dixi ſuper j.gl.

b Capuæ.¶Hoc etiam no.ꝙ inuito eo,in cuius fauorem locus ap-
poſitus eſt,non poteſt præciſè alibi exigi,ſiue ſolui,vt ff.e.l.pe.ſe
cũdum vnum intellectum eius,& ff. de ver.ob.continuus,§.cùm
ita ſtipulatus.quin ſaltem habeatur ratio intereſſe,vt dixi.

c Eſt,&c.¶An in hanc ſpeciẽ cadat is,ꝗ diſſuaſit mihi dare,aliàs da-
turum:diſputat Pil.ſua queſtione 27.& tenet,ꝙ dato,ꝙ conſtet il
lum aliàs daturum,non tamen tenetur diſſuadẽs, niſi in fraudem
meam fecerit:quo caſu tenetur,alleg.l.antepen.ff.de leg.2.§.Sẽ-
pronia aliàs non:quia actio de dolo,quæ hoc caſu dareť, reſpicit
intereſſe,& ego nullum damnum ſum paſſus,C.de acquir.poſſeſ.
l.vlt.in fi.alleg.etiam ff.de damno infec.§.Proculus. facit regula,
nullus ex conſilio.lib.vj.cum ſuis concord.

d De hoc.¶In gl.j.vbi tractatur,an ↄ excommunicatem iniuſtè ve-
niať intereſſe electionis propter id caſſatæ, vel beneficij propter
id non adepti.& vide,quæ ibi dixi poſt Hoſtien.

e Inſtrumentorum.¶Do.Iac.Butr.diſputauit queſtionem de lege
municipali,quæ habet probationem debiti vltra xx. ñ poſſe fieri
per teſtes.Promiſit mihi Titius damna & intereſſe, caſu quo præ
ter promiſſionem non venirent: ago ex promiſſione petẽs quin
quaginta pro damnis & intereſſe:promiſſionẽ ꝓbo per inſtrumẽ
tum, damna & intereſſe per teſtes:quærebat,an ſit plenè probatum?
incipit quæſtio,municipali lege cauetur,ꝙ nulla,ꝗ indiget,illam
inquirat.reſiſtere enim,vel inſiſtere ñ intendo ex cauſa nõ ſcribẽ
da.ADDE vltra ea,quæ habentur pro nouiſſ.l. certi con.§. quan
do.poſt Bar.& Bal.conſ.177.4.lib.incipiente,viſa petitione.

f Iuramentum.¶Hęc vera contra violentiam,non contra tertium
ad ſtrictum ad emendam,vt dicam ĵ.de rap.ſuper ver.ſed pone.

g Legatus.¶Corruptum in Vin.corruptè poſuit. debet dicere, cũ
allegat.lib.12.

h Quoties.¶Gl.erãt Io.& Ber.in præ.ca paſtoralis.vt ibi patet ĩ vl-
tima gl.& no hìc auctor de tribus:quia de gl.facit feſtum. Secun
dò,quia corruptum corruptè poſuit,vt s̃.Tertiò,quia improuiſè
collocare volẽs illam ſub tit.de fructibus,locauit eam hìc, quam
s̃.§.j.in fi.locaſſe debuiſſet,vt ibi dixi.

¶Baldus de Fructibus,& Intereſſe.

¶ Qui legat ſua mobilia,ñ videtur legare fructus pẽdẽtes.fa.ff.ꝗ
in frau.cre.l.ſi.§.pe.Item non videtur legare nomina,ff.de pecul.
l.quam Tuberonis.§. in peculio. Item non videť legare pecuniã
ſibi debitam,ff.de leg.2.l.Caius.ſed bene videtur legare pecudes,
libros,argẽtum,& margaritas,in §.ſcias.in. ver.ſed pone:prælat⁹.
cum iiij.ver.ſeq.Item videtur legaſſe lapides & lateres,niſi eſſent
ad certũ officiũ deſtinati.Bal.¶An in debito in pecunia numera
ta veniat ĩtereſſe:ĩ §.omne verò.ĩ prĩ.§.viſo.ver.& vt hìc.G.¶An
abſolut⁹ recipiat fruct⁹ ſui bñficij,ver.ſi.alleg.l.pe. ff.de re mil.C.
de hære.l.idem de Neſtorianis.G.Forma,qua deponũt teſtes ſup
ſingulari ĩtereſſe,ĩ §.viſo.ver.ſed quomodo.G.C. e.l.j.p G.& Cy.
in l.2.quæ ſit lon.conſue.An nomine intereſſe contineatur fruc
tus,ĵ.de ſequeſt.poſ.§.j.Item an iudex poſſit ſupplere de fructib⁹
& expenſis,s̃.de diſput.& alleg.§.fi.de ſent.petit.§.j.¶De materia
intereſſe vide plenè per Inno.de ſent.excommun.c.ſacro.¶ Sup
intereſſe,quod eſt petitum,primò & principaliter debet ferri cer
ta ſententia:ſi ſecundariò,valet incerta,vt l,terminato.C.đ fruct.
& lit.expen.de ſenten.quæ pro eo, quod intereſt,in rubro & ni-
gro:& in gloſſ in rubrica,quæ dicit,ꝙ ſuper intereſſe fertur incer
ta ſententia.Iacobus dicit,ꝙ videtur contrà no.in l.certi condic-
tio.ff.ſi cer.pet.& videtur caſus C. de inut. ſti.l.3.in fi.Suſtinendo
gl.dic,aut certũ petitur in libello:& tũc debet ferri certa ſenten-
tia,vt no.C.de ſen.quæ ſine cer.quant.l.j.Aut incertum : & tunc
aut loquuntur de ſententia condemnatoria , aut de abſolutoria.
Si de condemnatoria,aut petitur intereſſe principaliter:& eſt in-
tereſſe,quod habet originem de præterito : & tunc non valet in-
certa ſententia,vt in §.curare.Inſtitut.de actio.Aut petitur acceſ
ſoriẽ,vel de futuro:& tunc valet incerta ſententia,vt no.in ſimi-
li,C.de fruct. & lit.expen.l.terminato. & facit ad prædicta , quod
no.ff.de damno infecto,l.ſi quis miſſum.§.iudex.& C.ſi quis alte-
ri,vel ſibi,l.cum propria.per Cyn Si loquitur de abſolutoria, tũc
valet.Exemplum:petij intereſſe non declarando quantitatem:re
us ſuſce

us suscepit libellum,dato mihi termino ad probādum:debui certum probare,vt no.ff.depositi,l.j.§.si quis argentum.ff.de pręt.stipul.l.fi.nihil probaui:certè reus absoluetur: tamen quantitas exprimi non poterit. Vnde qualiter incertum deducatur,dixit lex vltima C.de annali exceptione:de quo dictum est s̄.Qualiter autem deducatur in sententia,dictum est superiùs.Bald.¶ Interesse est quātitas damni,vel lucri.Bal.vide j̄.§.nota,quòd omne interesse.¶Circa interesse taxandum,quale sit officium iudicis appellationis,vel primi iudicis:sciendum est,quòd obligatio primitiua ꝯtinet certam quantitatem,vel certam naturam:obligatio secundaria & officium iudicis taxat ad duplum,id est,ad interesse singulare,non venit vltra damnum communis æstimationis. Si autem obligatio primitiua non est certæ quātitatis,vel naturę,venit totum,quatenus interest verè, quod per subtilitatem iudicis declarabitur:& venit interesse ratione damni emergentis,& ratiōe lucri cessantis,vt C.de sententiis,quæ pro eo,quod interest,l.j.Verba textus illius legis sunt ita obscura,sicut aliqua,quæ sint in corpore iuris:ideo hic instemus.¶Sciendum est, quòd est triplex interesse, quoddam est interesse conuentionaliter declaratum, qđ vocamus Interesse conuentum : quoddam interesse cōe , q̄tum res communiter valet:quoddam est interesse singulare,quia singularem vtilitatem affert res vni,quam non affert fortè alteri.Itē quoddam est interesse taxās : quoddam est interesse taxatum per formam contractus:vt si promittitur aliquid nomine īteresse taxati,ff.de præt.stipul.l.fi.De interesse taxando omnes concordāt, quòd interesse taxandum est interesse singulare:quia lex taxat.& taxari mandat ad duplum.Sed de interesse taxante sunt opiniōes. Placen.dixit,ꝙ interesse taxans est interesse conuentum, quod n̄ potest excedere vltra duplum simplo computato,C.de spon.l.fi. in prin.Bulg.dixit,ꝙ interesse commune. nam quoniam nomen interesse simpliciter prolatum ītelligitur de communi,ff. ad leg. Falci.l.pretia rerum.& pretium conuentum,vel merces non est propriè interesse:qa non ex re,sed ex negotiatione percipitur,ff. ad l.Falc.l.3.de hæred.ven.l.exhæredatus. nec ad ipsum agitur,vt interesse,cùm sit in obligatione primæua:sed interesse concernit obligationem secundariam,ff.commo.l.si , vt certo. §.si duobus vehiculum.Et si promitto damna & interesse resarcire , non venit pretium,ff.đ.condi.& demonst.l.quibus diebus.§.j. & si absoluo te ab interesse,non ideo videor absoluere à restitutione pretii,ff.de actio.emp.l.emptorem,§.ibidem.& hoc est verius, secūdum Iac.But.interesse enim est damnum,vt hic in verbo,damnū reddatur.& de act.emp.l.j.Sed pretium conuentum non est damnum:ergo non est interesse:sed damnum conuentionaliter æstimatum est interesse conuentum:vt no. Dy.in c. mora.de reg.iur. lib.vj,Bal.Sed quomodo probatur interesse singulare per testes, quòd ipsi non sint singulares?Respon.si concordāt in dicto,&cā non ad diuiduum relata,id est,ad se testem & singularem affectionē:quia tunc testis esset singularis:nec ad genus generalissimum omnium hominum,quia esset interesse cōmune:sed ad gen⁹ subalternum,scilicet hominem talis industriæ,&talis conditionis,ff. de verb.oblig.l.continuus.§.cum ista.secundum gl.Bal.Ex coniecturis etiam iudex æstimat,l.semper.§.hoc interdicto.ff.quod vi, aut.clàm.vide,quod no.Inst.de verb.oblig.§.fi.&l.fi.ff.de pręt.stipul.qđ dic,vt no.per gl.& Cynum ī dicta l.j.ver.vide.Bal.Et nota, quòd obligātio primaria taxat secundariam,si primaria habet certos fines:sed si non habet fines certæ æstimationis,nō potest tūc alud taxare:quia terminus,ad quem fit relatio,taxatus esse debet nam incertus numerus non potest alium numerum dinumerare.tunc igitur iuxta facti æstimationem debet̄ æstimatio simpla, ff.de ver.oblig.l.stipulatiōes nō diuidunt̄.§.Celsus.& quod vltra communem æstimationem singulariter īterest , in totum debet̄. Sed cùm in factum cadat interesse commune, & operæ pretium, ff.locati,l.q insulam.§.q ædes.ff.pro socio,l.cùm duobus. §. cū in coeunda.& l.societas.contrahitur.ff.de cond.indeb.l.si nō sortè. §.libertus.Quare interesse commune non mensurat interesse singulare? Resp. quia in facto non cadit æstimatio vniformis, & sic non cadit interesse commune:nisi fortè sit tale factum, quod locari consueuit communiter:& istud dicitur īteresse commue,sicque inter casus certos,non inter casus incertos iste casus ponere tur:arg.ff.de præscr.verbis,l.naturalis.§.at cùm do.& l.j.§.j.de sup fic.in gl.& arg.ff.de rebus dub.l.j.Omne autem,quod est certum, aut est certum de se,aut est certum per relationem ad aliud:& sic non ex se,sed per relationē adiuncti,vt l.hęc sententia.& l.in summa.Quomodo ergo in materia accipiemus interesse?Respon.ca su certum appello , qñ res ipsa recipit æstimationem cōem, quæ cadit vt in plurali,ita quòd persona non facit locum interesse,sed res,id est bonitas rei. Nam quod vniforme est,satis certum dicit̄, vel videtur:sed quod non est aptum natum vniformiter prodesse ,sed difformiter, istud non dicitur certum commoditate cōi, sed debet fieri certum iudicis subtilitate ex veritate personarum & circunstantiis:simi.ff.de legatis,3.si sinc.& de legatis,2.l.j.Arbitrarium est ergo magis.q̄ taxatum:sic ff.de testibus,l.3.§.tu magis ff.de iure dotium,l.cum post.§.generi.& l.quæro. Item quædam sunt res,quæ habent intrinsecam bonitatem,cui communis æstimatio commensuratur,ff.si certum petatur,l.cùm quid.&l.vinū. & in istis cadit regula de casibus certis & commēsuratis. Quædā sunt,quæ non habent intrinsecam bonitatem,vt ire Romam,fossam fodere,& similia : & tunc interesse singulare non possumus metiri penes interesse commune:& non cadit in casibus: quia n̄ afferunt tantam vtilitatem respectu vniuersorum,quātam respectu singularis personæ: & sic interesse omnino difforme & non ꝯforme:& hoc propter esse,& propter qualitatem inhærentem ꝑsonę,ff.ad exhib.l.populi.& no.ff.de eo,quod certo loco,l.3.§.fi. Item propter necessitatem incumbentem personæ, ff. de ser. expor.l.serui venditor. §.fin. & l. seruus ea.Item propter affectionē iustissimam,ff.mand.l.cùm seruus.ea enim qualitas,quæ communis n̄ est,sed singularis,mēsurat interesse singulare, vt quia patet: sed qualitas communis est,quę mensurat interesse commune,vt quia homo,non quia filius,ff.ad l.Falci.l.pretia rerum.post princ. nam talis natura cōis est, ff.de accus.l.hos accusare.§.fi.simile dicimus ff.de proc.l.in popularib.in princ.Distinctio ergo legis est in tribus. quædam enim sunt res, quæ per se naturaliter vtiles sunt ex quantitate,vt frumentum:vel natura,vt bos:quædam,quæ ex accidenti, vt purum factum , quod communiter non deducitur, nec cadit in cōmerciis & in actib⁹ hominum,vt ire Romam. nec communiter est in vsibus hominum.Bal.¶De lucro nota,quòd est lucrum rei,& lucrum spei.Spei est multiplex:quoddam enim est pendens ex insidiis fortunæ,vt Inst.de verb.oblig.§.ex conditionali.in hoc non omnis potentia deducitur in actum,ff.de con dict.ob caus.l.quod seruus.sed distrahitur de potētia propinqua, & remota. Quoddam est dependens ex facto meo & alterius, ff. ad l.Falcid.l.pretia rerum.in fin. Quoddam pendens ex mora aduersarij,ff.ex quibus causis maio.l.sciendum.& l.denique.Quoddam pendens ex verisimilibus cōiecturis,ff.de eo,quod certo loco,l.3.ī fine.Lucrum autem præsumptionis, voco lucrum temerè præsumptum,ff.ad exhib.l.pen.C.de senten.quæ pro eo,quod inter.l.j.§.pe.Lucrum enim vt veniat in iudicio,debet esse verisimile,& n̄ aberrare à iustitia naturali,vt lucrum vsucapionis,& lucrum vsurariæ prauitatis,vt not.ff.de furtis, l.si quis auxilium. §. fi.per gl.& Dy.Lucrum rei quoddam cohærens est,vt si emi bono foro,putà pro decem mercantiam,q̄ valet xv.tunc,vel postea cœpit ea valere:sic enim ditantur mercatores.Quodam est separatum à re,qđ accedit magis contemplatione personæ,q̄ rei, vel iusta ratione:vide j̄.eodem, §.nota, ꝙ quidam. §.& hoc dico,&c. ¶Nunquid interesse singulare dicatur pretium?Gloss.dicit,ꝙ sic; sed textus dicit contrarium:vt l.pretia rerum. & probatur exemplo,si seruus tu⁹ me offendat, ego multum tibi darem pro eo habendo & iugulando,l.pen.ff.de cond.ob caus.& tamen illud non dicitur pretium:quia delinquendo nemo fit pretiosior.nam si esset pretium,ergo factus esset prætiosior delinquendo :quod est falsum. ergo nomine pretij absolutè probato , non continetur interesse singulare.Bal.Qualitas em̄ inhærens subiecto,habet denominare subiectum singulare.secūdum Aristo.Vñ interesse,qđ concernit singularē qualitatem inhærentem personæ, dicit̄ īteresse singulare,arg.ff.de acquir.hæredit.l.Paulus.§. fin.& C.de impon.lucra.descript.l.j.lib.x.& nota,ꝙ tota l.j. C.de sent.q̄ pro eo, quod interes.loquitur de interesse singulari.¶Et not.ꝙ aut debetur res,aut factum,Insti.de verb.oblig.§.non solùm.¶Res aūt debetur trib.modis:in quantitate,& sub hoc vocabulo ꝯprehendo omne corpus:in genere,& sub hoc comprehendo formalem generis obligationem,quæ t̄n in executione obligationis erit species,ff.de leg.2.l.Mæuius.§.duobus.& l.3.ff.qui,& à quibus.Et in istis tribus,scilicet quantitate,specie,& genere,consistit quædam naturalis certitudo interesse communis,quæ taxat singulare īteresse,nec duplum excedit.quia nimietas est odiosa legi , sicut infinitas,ff.de contrahen.emp.l.in lege. & ibi not,Præterea & lex taxat pœnas.Aut debetur factum,& in hoc non consistit per naturam facti aliqua certitudo interesse communis. Et hoc ideo tacitè contrahendo videtur habitus respectu ad interesse singulare, quod substantiam obligationis facti probet,vt ff.man.l.si procuratorem.§.mand.& ff.de serui.l.quoties.& facit,qđ not.ff.đ verb. oblig.l.stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. & l.certi condictio.in prin.ff.si cert. pet. in gl.quæ incipit,inculcatio verborum. & in gl.quæ incipit,dic certum.Accedat prædictis,ꝙ in obligationibus facti magis ponderatur interesse:quia factū non consideratur principaliter per se,sed propter interesse:quæ ꝯuentio simpliciter per se est intelligenda,ff.de præt.stipul.l.fi.ff.rem ratā haberi,l.commissa.vide j̄.e.§.& nota, quòd aut merum.¶Et no.quòd quædam sunt q̄ habent plurimum iuris,vt dationes:quædā plurimum facti,vt scribere librum,& similia: quędam mista sunt,& habent

bent plurimum iuris & plurimum facti, vt traditio ex causa emptionis, ff. de vsuris, l. si stipulatus. Adeo nanque ius continet, vt si agatur, ne ius transferatur, non est emptio: quia & si non actualiter, tamen potentialiter debet interuenire iuris trãslatio, vt ff. de ɔtrahen. em. l. cùm manu sata. §. fi. ¶In habentibus plurimum iuris, id est, in quibus tota forma obligationis in iure ɔsistit, licet in executione obligationis factum versetur, vt l. traditionibus. C. de pact. & de leg. 2. l. Mæuius. §. fundo. non venit interesse iure actionis, nec est in petitione, sed in executione, Insti. de leg. §. si res. ff. de leg. 2. l. ñ dubium. Tamen hoc interesse taxatur, & eius ɔdemnatio moderatur ꝑ dictam l. j. licet veniat officio iudicis. In mistis venit interesse iure ɔtus, & iure optimo id est, iure actionis debetur: & itidem taxatur in puris factum. Glo. dicit ñ taxari per legẽ, sed per facti contingentiam, vt l. quatenus. ff. de regulis iuris. Sed hoc videtur falsum: quia in cõtractu locationis locator tenetur ad purum factum, id est ad penitẽtiam, & tamẽ taxatur interesse. Sed respon. ꝙ potius patientia est in executione obligationis, magis propter aliud, id est, propter fructus rei. qui habent certam quãtitatem, vel naturam, quàm propter se, ff. de furt. l. si seruus. §. locaui. & hoc in locatione rei. Sed ista solutio non ɔcludit in locatione operæ, vel rei & operæ, vt ff. locat. l. sed addes. §. item cũ quidam. & ideo dic, secundum Pet. & Bar. quòd etiam iste dicitur certus propter mercedem conuentam: quę conuentio mercedis cadit super certo & incerto: & in correlatiuis vnum propter aliud redditur certum & intelligibile, l. j. ff. de reb⁹ dub. Præsumitur ergo, quòd illud factum tantum valeat, quantum locatũ fuit, ff. đ do. causa mortis, l. mortis causa. §. Titia. & ideo duplum huius, tãquam interesse communis, vel conuenti, excedi nõ potest. & idẽ sentit Iacob. Butrig. & sic ex adiuncto aliquid certificatur, & coarctatur, ff. de vino, tri. & oleo leg. l. fi. §. cui dulcia. Bal. ¶Item nota, quòd quoddam est interesse rei, quoddam circa rem quoddã extra rem. Interesse rei est bonitas rei. vt pretiũ, vt l. vinum. ff. si cert. petatur, & l. cùm quid. & l. in hac. ff. de tritic. de act. emp. rem. §. fi. Interesse circa rem est, quod rei accedit, vt hæreditas seruo relicta: & istud etiam venit tanquam cohærens & cõnexum, ff. ad leg. Aquil. proinde. §. item causæ corpori cohærentis. ff. de euict. l. vẽditor hominis. Et bene dico Circa rem. nam dictio Circa, apposita super rebus, accessionem significat, non principalitatem, vt l. Rutilia. ff. de contrahen. emp. & ff. de ser. rust. præd. l. qui duo prædia. Officium enim istius dictionis mercenarium est & nobile: & interesse istud circa rẽ cognoscitur hoc modo, quia sequitur rẽ, quocunque vadat: & in rem, non in personam propositum est. Item nota, ꝙ ĩteresse intra rem, seu circa rem, est quando ipsa res, quæ fuit deducta in contractu, æstimatur, vel fructus eius: interesse extra rem est, quando alia res est, quæ ñ fuit in contractu deducta: quod nunq̃ venit ex mera natura contractus, qa nõ fuit de hoc cogitatum, sed venit interdum ex natura alterata ratione doli, vel culpæ latæ, ff. de act. emp. l. Iulianus. vel ratione delicti, vt lege Aquilia, quia sapit pœnalitatem, ff. ad l. Aquil. l. proinde. Interesse extra rem omnino separatur à re conuenta, & est id quod nõ accedit rei, sed peririæ, ff. ad l. Aquil. 3. ff. de admi. tut. l. Titium & Mæuium. § altero. Hic tamen qñq; venit, qñq; succedit pretium loco rei, ff. de rei vend. l. mater. ff. de distra. pig. l. j. de verb. sig. l. Labeo. damnum enim & commodum eius esse debet, qui suo periculo negotiatur, ff. de rei vend. l. si nauis. §. j. Item est extrinsecum quod accedit ratione fortunę, vt si famila fame petit. ñ em̃ mora erat ad hoc ordinata: qa mora ñ excedit fines eius, quod debetur vt l. si sterilis. §. cùm per vẽditorẽ. Et hoc dico de interesse dãni & lucri. nam lucrum, qđ est in re, venit: vt emi pro quinque, qđ valet octo, l. j. ff. đ act. em. ff. de min. l. in causę. la 2. §. j. lucrum extr. rẽ nõ venit: vt si habuissem equum, vicissem hostem: vidissem facta mea, & similia: sic ff. man. l. idemq;. §. idẽ Labeo. Lucrum circa rẽ est, vt hæreditas delata, vt d. l. venditor hominis. Item prodesse lucrum, lucrum radicatum est quasi damnum, vt ff. de bonis, quæ liber. l. liberto octuaginta. Lucrum Mercaturæ solitæ venit, l. 3. in fi. ff. de eo, quod cer. lo. insolitæ non venit, l. fi. C. de peric. & commo. rei ven. & ff. de neg. ge. l. si quis negotia. & similia. in lucro em̃ attenditur aptitudo & ɔsuetudo, in damno attẽditur actio, vt no. in l. 3. in fi. ff. de eo, qđ cer. lo. Item no. interesse lucri: ꝙ aut lucrũ erat bonũ, sed nõ æquum, & ñ cõsideratur, vt l. sciẽdũ. ff. ex quib⁹ cau. ma. ɔiuncta l. j. ff. de iust. & iu. aut bonũ & ęquum: & tunc aut fundatur super ɔtractu, vel quasi, delicto, vel quasi: & venit: aut non habet fundamentum, & non venit, vt l. Proculus. ff. de dam. infe. Satis tamen est pro fundamento ius commune, ff. ne quid in loco publico, l. j. §. meritò. ¶Affectio duplex: quædam æstimabilis commodo pecuniario: quędam, quę nummario pretio ęstimari ñ pt. Item ñ est ɔsiderãda affectio qualis est, sed qualis esse debet cũ moderamine. regulari enim debet affectio. Item interesse singulare, qđ limitatur ad duplum, est interesse singularis vtilitatis, vel affectionis causatæ à singulari vtilitate. ñ nuda cũ cogitatione: & vtilitas ista bñ cadit in sensum & in notitiam. Bald. ¶Opponitur, ꝙ ĩteresse veniat vltra duplum, vt l. rõ. §. fi. ff. de act. emp. Solutio. Ibi nõ loqtur de interesse singulari, sed de rei ęstimatione, vt l. vinum. ff. si certum pet. & ff. de verb. oblig. l. quoties in diem. Secundò opponitur, ꝙ veniat vltrà, ff. de actio. emp. l. Iulian⁹. Solutio. Ibi fuit dolus in contrahendo. secundum Placent. vel in tradendo, secundum glo. vel ibi loquitur de interesse communi, secundum gl. Oppono ad idem ff. ad l. Aqui. l. proinde. ff. de incẽ. rui. & naufra. l j. §. senatus. Sol. Ibi loquitĩ maleficiis & pœnalib⁹ actionibus: vel, ibi est simplum interesse cõmune, ñ duplũ: vt no. Dy. Inst. đ act. §. omnes. Oppono ad idem de l. venditor hominis. ff. de euict. Sol. Ibi est interesse commune, & accessorium rei, qđ rem sequitur: & pt peti totum: quia ĩteresse commune est paruũ interesse hincinde, sed singulare ĩteresse ẽ respectu petẽtis, & pœna respectu ɔuenti: ìõq; arctatur, vt d. l. j. ne qs eum. & l. pe. §. oppono. ad idem. ff. de in litẽ iuran. l. videam⁹. §. iurare. Sol. Hìc interesse veritatis, ibi affectionis: in quo casu dico, ꝙ poterit esse minus duplo, non plus, per hãc legẽ, secundũ Iac. de Are. Opponitur, ꝙ non debeat duplicari ĩteresse cõmune, sed ɔuentũ, ff. đ act. emp. l. Titius. Sol. Ibi speciale, vt interesse commune ñ possit peti vltra duplum ɔuẽtum, ne facto vẽditoris emptor min⁹ oneretur, arg. ff. de rei ven. l. in fundo. Pet. dicit, ꝙ illa l. Titius. idem dicit, qđ l. j. C. de sent. quæ pro eo, qđ inter. qđ est falsum: quia lex, Titius, loquitur de communi æstimatione, & eam taxat: hìc autem de singulari. Oppono ad idem ff. de euict. l. cùm fundus. Sol. Ibi de culpa ɔuentionali. hìc de legali. nam culpa ɔuẽtionalis refert se ad ꝑtium ɔuẽrum, non ad commune. Oppo. ꝙ pœna sine vlla moderatione possit peti, vt Inst. de inuti. stipula. §. alteri. Solue, vt ꝑ Dy. Insti. de act. §. omnis. Sed Iac. dicit, ꝙ petit, quãtacũq; sit, licet per nomina multiplicantia. Fallit in arrhis, C. de spon. l. fi. in stipulatione euictionis, vt l. si dictum. hoc sentit gl. Inst. de actio. §. omnis. ꝑ hoc l. Celsus. ff. arbi. tu. vt glos. arguendo de pactis ad legem, ff. de euict. l. si ita quis. Et est ratio differentiæ: qa per nomina multiplicantia terminus referens arctatur ad terminũ, ad quẽ fit relatio aliqua: sed in absoluta ꝓmissione cessat relatiua adiectio: qa ñ est ibi relatio aliqua, arg. ff. đ ɔtrah. emp. l. vẽditiõis. in rõe sui. Oppo. quòd interesse ñ veniat in lucro, vt l. si sterilis. §. cũ venditorem. đ ac. empti. ẽt si sit probabile, honestum, & certum. Solue, vt ibi per Doct. & in l. 2. ff. de eo, quod cert. lo. per Guliel. ¶Extrà scias ad l. Iulianus. Iac. de Ra. dicit, ꝙ venditor tenetur per verbum ad tradẽdum, & per aduerbium ad factum negatiuũ de culpa, qđ absit, ẽt leui, quæ venit ex natura contractus, quæ tacita obligatio per aduerbium, quia in facto. ideo ĩ solutũ ĩteresse petitur, secũdum Iac. quod reprobato: quia habet mutuam recompensationem, vt dixi superius. Vel dic cum Iac. quòd recompensatio relatiua respicit lucrum, non damnum: sed obligatio doli respicit etiam dolum, vt l. Iulianus. & hęc vera Bal. ¶Item scias quòd Pet. extra. opponit de l. liber. homo. §. fi. ff. de verb. obli. vbi petitur totũ interesse singulare, putà pœnæ incursæ, & venit etiã vltra duplũ. Sol. Ibi datio reputatur factum: nam datio in persona tua ñ est datio, quo ad me. sed factum, ff. đ sol. l. qui reo. §. qui Romæ. & sic ñ habet certam quantitatem, vel naturam, secundũ Bar. sed falsum est. ꝙ ipsa quantitas, cùm ex seipsa constet, habet certam naturã & mensuram. nam, vt concludendo dixerim, quantitas, pondus, mensura, species, genus & factum, quod habet mutuam pręstationem de aliquo predictorum generũ, dicitur certa quãtitas, quo ad hanc legem. Casus autem incerti dicuntur, vbi commune interesse non cadit, vel non constat deo eo: vel vbi est factum sine recompensatione, vel cũ pari recompẽsatione, vt facio vt facias. Et ideo ad l. liber homo. dic, quòd ibi res, quę debetur, non afferebat interesse commune agenti, & ideo non venit totum singulare. ibi enim non affert mihi solutio alteri fienda intrinsecam vtilitatem rei & dominium, licet afferat commodum liberationis. Bald. Prætendere interesse, est quoddam pati: & si est passio communis, id est, communiter considerata, est interesse commune: si singularis, est singulare. Et est simile, quòd, vbi non cadit interesse ĩtra rem, venit extra rem, ff. de in lit. iur. l. nummis. & de eden. l. argentarius. §. cùm autem. iuncta l. postquam. de pactis, nisi fictè, l. j. C. de donatio. l. locum. §. condemnatio. ff. de tab. exhib. Et no. quòd omne interesse finaliter in quantitate consistit, ff. de re iudic. l. si quis ab alio. §. final. & venit in contractibus innominatis, etiam do vt des, ff. de rerum permutat. l. j. in fin. & not. Insti. de actio. §. actionum. & C. de sent. quæ pro eo, quod inter. l. j. Cùm ergo diffinitur interesse, quod est damnum, expone, id est, quantitas damni: & sic de lucro verbalis expositio est. Bal. Et not. quòd aut merum factum debetur ex dispositione legali: & tunc præcisè debetur, siue debeatur ex dispositione prohibitoria, vt ff. đ noui operis nunciatione, l. stipulatio. §. siue. vel ex præcepto legis, arg. ff. de pollic. l. de pollicitationibus. Aut debetur ex contractu: & tunc aut facti executio continet publicam vtilitatem: & debetur

betur præcisè,ff.de no.ope.nun.l.stipulationi.§.siue.in glo.ordinaria:aut prætoris authoritate,& tunc considera,vtrùm prior cogitauerit de facto,an de interesse,id est,consideratur naturam stipulationis prætoriæ,ff.de præt.stip.l.sed & hæc.§.prętor.&l.non cogendum. §. Sabinus. Aut solam contrahentium voluntatem: & tunc aut est actum,quòd præcise debeatur:& præcisè debetur vt not.ff.de donat.l.hæreditas.aut non est actum, quòd præcisè: & tunc aut affertur interesse iustum verè & interpretatiuè:& sufficit,vt not.in l.j.ff.de act.empt.Aut non est iustum,saltem interpretatiuè,vt quia domino,cui permissa est restitutio,displicet:& tunc præcisè,vt ff.de rei vendic.l.is qui dolo.cum l.seq.Aut factū debetur ex vltima voluntate:& tunc aut eius impletio respicit pietatē,aut decus publicum:& præcisè debetur,vt ff.de leg.3.l.fideicommissa.§.si non opem.nam commutatio fieri non potest, ff. de vsufr.l.legatum.Si respicit priuatum interesse, idem, quod in contractibus.Bal.Et not.quòd licet commutetur interesse, non fit nouatio:quia venit ex dispositione legali,ex qua nouatio non fit:quia stipulatione,non lege nouatio peruenit,l.fina.C. de nouat.& probatur ex coniunctione duarum legum ff. de conditio. furt,l.si condicatur.& l.in re furtiua.de verb.ob.l.scire debemus. §.final.Sed in pœna dic.vt per Gulie.in §. si pactis.De interesse,vtrùm possit peti iure actionis:certum est,quòd sic,de interesse ꝯuento:sed de interesse communi & singulari dic, quòd aut petitur ratione morę,aut culpę,aut ratione euictionis.Si ratione morę,aut est factum merum,& peti potest iure tacitę conuentionis vt in d.§.Celsus.aut factum mixtum.& dic,vt ī l.j. de act.emp.aut datio:& tunc aut ex contractu nominato, aut ex innominato.primo casu præcisè est obligatio ad rem:secundo casu ē interesse in obligarione.Si ratione culpæ, dic, vt in l. eleganter. §. final.ff.de dolo, & in actione empti. l. Iulianus. qui est in obligatione, Idem, si ratione euictionis. Baldus. In his, quæ in se non continent publicam vtilitatem,attenditur interesse extra rem, secundum quosdam.Idem,si in se,sed ñ respectu creditoris,ff.de verb. oblig.l.liber.homo.§.fina.vel vbi fuerat cogitatum de illo extrinseco interesse.nam id,quod tacitè agitur attendi debet,vt not.in simili e.ti.l.eum qui certarum.in prin.& ff.quando dies leg.ced.l. Firmio.Bald.

ADDITIONES NOVAE.

50 De fructibus no.in l.fructus.ff.sol.ma.de multiplici fructu,Bal. in l.ancillæ.C.de fur.

An in eodem libello possim petere rem & fructus,not in l.fundi.& l.fundum.de exce.fac.Bal.in l.j.C.de fruc.& lit.expen.vbi q̄rit an fructus veniant sine petitione libellarij.

Casus in quibus possessor etiam cum titulo tenetur de fruc.percipien.not. in l.sed & partus.quod met.cau.& l.si fundum.de rei vendic.

De materia fructuum percipiendorum,& quādo sit vtilius petere fundum,& quanti plurimi valuit à tempore morę quam peteret fundum cum fructibus,& quæ & qualis,& in quibus sit differentia inter ista,& quæ differētia sit quo ad fructus inter actiones bonæ fidei & stricti iuris,Bart.in l.si filiusfam. §.si fundum.de verb.oblig.

Nota quòd in iudicio vniuersali quis citius & facilius obligatur ad fructus percipiendos,quia statim post motam controuersiam quam in iudicio singulari,vbi demum post litis contesta.vt nota. per Iac.Butr.in l.j.C.de peti.hered.& ibi ponitur ratio.

In l.cum quis persuasit.de dolo.nota quòd si aliquis turbat vel inquietat colonū meū,vel ipsum spoliat, vel īsultat ad domū,& possessionem meam,propter quòd colonus meus non audet stare nec laborare. quòd contra talem competit mihi domino actio de dolo ad interesse meum, quanto minus recolligam propter causam dictam,Inno.in c.dilectus filius.de appel.& hic.in fin. huius legis.

An ille qui est missus in possessionem ex aliqua causa faciat fructus suos:de hoc per Bart.in l.is cui. §. quæri potest. vt in possess. leg.& in aut.de exhibit.& introd.reo.§.si verò.sed pone quòd aliquis creditor petebat debitum à debitore. & quia non soluebat sibi fuit missus in possessionem bonorum.& data fuere sibi in solutum minus solenniter.hic creditor multo tempore tenuit dicta bona:postea debitor vult soluere debitum, & bona sua repetere, ac etiam fructus per dictum creditorem perceptos. creditor autem dicit quòd sunt bonæ fidei:not. in l.Paulus.de fideiuss.per dom.Argentinum. quòd non imputentur fructus. fac.l.fructus. ff.de vsur.In contrarium fac.gl.in l.j.C.de fide instr.& iur.hast.fisc. li.x. super ver.mala fide.Item fa.gl.in l.si fundum.C.de rei ven.in quarto casu fallentiæ.nam & hic potest dici emisse à fisco, qui ei in solutum dedit, præcipue per statuta Mediolani de datione in solutum minus solenniter facta.not.per Bart. in l.si non sortem. §.si centum.de cond.indeb.& ibi etiam per Bal.

An possint peti fructus plurium annorum,not.in l.diuortium. sol.mat.& de impen.in re.dota.fac.l.fi. fac. ad not.in l.j.C. de vsu. & fruct.leg.Bar.in l.sequitur.§.fructus.ff.de vsucap.

An possint peti fructus vel æstimatio eorum,Bartol.in dic.l.diuortio.§.ob donationem.so,ma.&l.cum de his.de his qui.vt ind.

Nota quòd illæ leges quæ dicunt quòd fructus ex re quos percepit bonæ fidei possessor tenetur restituere,debent intelligi nisi per triennium possederit.Cy.in l.ancillæ.de fur.Bar.in l.sequitur. §.fructus.de vsuc.Bar.& Bal.in §.ob donationes.

In l.apud Iulianum.de leg.j.nota ex hac l.quòd illud quod dicitur,quòd quis teneatur de fructibus perceptis,& qui percipi potuerunt,scilicet à petitore,not.in l.ex diuerso. & l. si nauis.de rei vendi.fac.c.grauis.de resti.spol.in fi.Bal.in l.domum.de rei vend. Ang.in l.ex diuerso.ff.eo.tit.

Nota quòd cum aliquis vult aliquem in fructibus condemnari,debet fructus ipsos liquidare:aliàs in sententiam non veniunt. & hoc per l.si secundo nupserit mulier l.j.ex quo dicitur,quòd licet in sententia dicatur, Condemnamus Titium ad fundum & fructus,quòd nisi sint liquidati fructus,non tenet sententia in eis & ita refert Cyn.& Bald. ibi in l. cum propria.C. si quis alteri vel sibi.

Nota quòd si ago ad rem, & in libello non peto fructus, vel si petij,& iudex de ipsis nihil dixit,vel pronunciauit,non possum agere ad ipsos fructus.vt c.grauis.de resti.spol.& ita dicit Bal. fore in damnis & interesse,per ea quæ not. in l.si quis iussum.§.iudex. de dam.infe.& hæc sunt vera,quando fructus petuntur vt accessorium,secus si vt principale,secundum Inno.ibi,& in c.sacro.de sen.excom.

Si volo petere interesse alicuius domus meæ destructe occasi. quomodo petere debeam,& quid probare habeam.Bar.in l.cum emptor.§.deducto.de dam.infec.

An in criminalibus veniat interesse, gloss.quòd sic in l.fideiussor.§.fina.qui satis.cog.gloss.contraria in l.si quis reum.de custo. reor.

Circa petitionem interesse vide Bar. in l.si mihi vsumfructum. de vsufruc.leg.& quomodo debeat peti interesse. Bart. in l.certi condictio.ff.si cer.pet.

Nota quòd interesse conuentum quod dicitur æstimatio non excedit nec minuitur,nec mutatur,l.si inter virum.de iur.dot. C. fallit in l.si ita stipulatio.de ope.lib.

Nota quòd interesse dicitur esse in obligatione alternatiuè.no. gloss.in l.hæredi.de donat. an autem interesse sit in obligatione, gloss.in l.si quis ab alio.ff.de re iudica. tenet quòd non.alia gloss. in l. stipulationes non diuiduntur. tenet contrarium. & illa approbatur.

Nota quòd vbi lucrum cum alterius iniuria venit,eius ratio haberi non debet,notat gl.in l.si quis vxori.§.si seruus surreptus.de fur.de hoc not.in dic.l.stipulationes non diuiduntur. & l.j. C. de senten.quæ pro eo quod interest.

Nota quòd interesse quod est in tempore iure actionis attendi non debet.ad hoc l.pater.in fin.de castrens.pecul. fac.l.quiuis, de ver.ob.

Nota quod non tantum interest prælatorum & dominorum amittere iura quæ habent in subditos, sed etiam subditorum,interest non mutare dominos,ideo possunt subditi defendere & assistere defensioni,& appellare.Inno.in c.auditis.de præscr.

In l.qui solidum.de leg.2.si reus obiicit exceptionem pro parte nisi petitor dicat se paratum partem aliam recipere,nō est in mora ille à quo petitur.vt hic & in l.in fideicōmisso.de vsur.& est ratio,quia si petis à me totum,non est verisimile quòd velis recipere à me partem: quia non cogeris recipere nisi soluam totum,l. Lucius.§.tutor. ff. de vsur.& ideo debes dicere,tu petitor da mihi partem de qua confiteris, ad hoc vt super toto committatur mora.quod not.

In l.3.§.in hac.commo.no.quòd si statutum dicit quòd damnū emendetur à rusticis,& quòd de æstimatione damni stetur sacramento damnum passorum, vsque ad certam quantitatem.nam cum interesse veniat hîc iure actionis,iudex debet deferre sacramentum.si diceret, iuro me tantum damnum passum esse ex tali facto,nisi se referat ad tempus damni dati.potest enim esse quòd plus interest quam tempore damni dati,quod non debet inspici, vt l.vbi autem.§.j.de eden.& l.id quod §.j.de consti.pec.vide Bar. in l.3.§.in hac.commo. Item ex hoc §. quæritur quando petitur executio instrumenti continentis debitum vini vel bladi vigore statuti,an habeatur ratio ęstimationisà tpe more, secundum opi. gloss. an non: quia officium iudicis exequentis se ad hoc non extendit,si super instrumento solum petitur executio, & tempore instrumenti facti videtur lata sententia. ergo, &c.sed secundum opinionem quam teneo,quòd etiam post sententiam crescat æstimatio

ſtimatio, tunc habetur ratio huius extimationis. & ita ſeruatur, quod indubitanter puto verum,ſecundum iura cano.Bar.

60 Nota quòd fructus non compenſantur cum quãtitate,niſi ſint conſumpti Bar.& Bal.in l.diuortio.§.ob donationem.ff. ſol.mat. nam ſicut non poſſunt ſolui pro quantitate, ita nec compenſari. & ſic limitantur illa iura quę dicunt quòd fructus extenuant ſortem:quia debet intelligi ſi ſunt conſumpti.

In l.fin.ff. de eo quod certo loco.Bar. quærit an ſorte ſoluta remaneat petitio pœnæ,vt l.ſi pro fure.de condi. fur. Item ſi creditor recipiendo ſortem proteſtetur eſſe ſaluum ius ſuum ſuper intereſſe,an per hãc proteſtationem ius ſuum ſibi reſeruauerit.hæc quæſtio reſidet in hoc,an recipiendo ſortem perdatur petitio intereſſe ratione tacitæ voluntatis,vel tacitæ remiſſionis, an ex alia iuris neceſſitate.Bar. dicit quòd ſi quidem recipiens expreſſe liberat ſoluentem à ſorte,proteſtãdo quòd ſibi remaneat ius ſaluum in petendo intereſſe,quòd non poſſit ſibi reſeruare: ſed ſi non liberaret ſed ſimpliciter ſortẽ reciperet cũ illa proteſtatione,tunc proteſtatio prodeſt in hoc quòd non videatur liberatus à ſorte, ſed remaneat petitio ſortis propter intereſſe hoc prob.in l. iiij. §. hoc autem.& §.item Iulianus.ſ.e.ti.poſſumus etiam dicere quòd quando liberauit à ſorte ſub proteſtatione quòd remaneat petitio intereſſe,quòd ſi quidem reus ſoluens cõſenſit,poſſit intereſſe peti non vigore officii iudicis vel actionis ſublatæ,ſed noua actione præſcriptis verbis,quæ oritur ex quodam ꝯtractu in nominato iure ſolutiõis celebrato.ſed ſi libero hoc pacto quòd habeam intereſſe, & ſic cum debitor liberatus ſit ſine cauſa poſſit agere ſine condictione ſine cauſa,vel vt ponat ſe in priſtinam obligationem ,vel poſſit petere intereſſe: verum quia iſtud intereſſe erat paruum petetur iſtud intereſſe principaliter omiſſo circuitu, vt l.ſi mulier.de condi.ob cauſam.& l.ſi quis accepto.e.tit.Bar.

In l.certi condictio.§.quoniam.ſi cer.pe.fac.ad quæſtionem,ſtatuto cauetur,quòd non poſſit probari debitum vltra li.xx. per teſtes pone quòd promiſiſti mihi reſarcire omne damnum quod paterer ex tali cauſa,& de hoc,apparet inſtrumentum:vnde cum paſſus fuerim damnum vſque ad centum illa peto, & promiſſionem probo per inſtrumentum , damnum & intereſſe probo per teſtes: an iſta probatio ſufficiat, domi.Iaco. determinat quòd ſic. nam ſtatutum dicit quòd non poſſit probari vltra xx.li.per teſtes. nota.ꝙ dt debitum non de ſumma debiti: debitum autem & creditum dicitur quando fidem ſequor alterius,l.j.eo.tit. nec dicitur ꝑꝑſententiam:iſtud autem quòd fidem alterius ſum ſecutus probatum eſt per inſtrumentum,ergo debitum eſt probatum per inſtrumentum.præterea ponamus quòd iſta duo conficiant vnum tantum,ſcilicet inſtrumenta & teſtes faciant vnam perfectam probationem,quia teſtes non ſufficerent ſine inſtrumẽto,nec inſtrumentum ſine teſtibus:ſine dubio verum eſt dicere. quòd iſta probatio non eſt facta per teſtes, ſed eſt facta per teſtes & inſtrumenta , & ſtatutum ſolum reſpicit probationes quæ fiunt per teſtes. pro hoc fac. l. hic poſita. nam licet tex. hic dicat quòd contrahitur re & verbis.glo.exponit verbis, tamen interueniente re.ita in quæſtione noſtra debitum probatur per inſtrumenta & per teſtes ad declarandum debitum.non enim teſtes probant debitum, ſed intereſſe, ex quo declaratur debitum. debitum autem probatur per inſtrumentum.Bar.Bal.de hoc.in l.j.de leg.ij.

In l.vinum ſi certum petat.Bal.dicit quòd gloſ.dicit quòd non petitur æſtimatio in libello , tamen iudex condemnat in cauſa, quia venit officio iudicis.Inno.dicit quòd ęſtimatio debet peti in libello,c.ſacro.de ſen.excom.glo.in l.ſi quis miſſum.§. fi. de dam. infec. dicit quòd intereſſe præteritum ante litis conteſtationem debet peti in libello, ſed poſt litem non debet peti. Alibi dicit gl. quòd forma ſententiæ ſit reſtringenda ad formam petitionis,l.in hac.de triti.& ideo eſt tutius petere in libello,non tanquam debitum,ſed officio iudicis mercenario.ſed ſecundum glo.quæ eſt in rub.de interrogato. actio. non eſt neceſſarius libel. pro eo quod veniat officio iudicis.ſed illa glo.loquitur quanpo officium iudicis non reſpicit condemnationem , ſed proceſſum cauſæ. Videamus qualiter debeat formari libellus,quid debeat probari, & qualiter debet formari ſententia.Circa primum aut fuit certus terminus aſſignatus ſolutioni, puta vindemiarum , & ſic concipitur libellus: Coram vobis domino Bartolo iudice narro ego contra Titium & contra quamlibet perſonam pro eo in iudicio legitime interuenientem,dicẽs,quòd ego mutuaui ſibi decem corbes frumenti boni & nitidi , quas promiſit mihi reddere in nundinis S.Laurentii Mediolani.dico inſuper quòd in dicto termino inde elapſo dictus Titius neglexit & omiſit mihi reddere decem corbes frumenti eiuſdem bonitatis:dico inſuper quòd in dictis nundinis corbis frumẽti eiuſdem bonitatis communiter valuit quinque: & ita communiter emptum & venditum fuit frumentum tempore dictarum nundinarũ:dico etiam quòd frumentum non valuit minus quam valuit tempore dictarum nundinarum , quo debuit fieri ſolutio:dico etiam quòd prædictus Titius denegat & recuſat mihi reddere dictum frumentum , & æſtimationem qua pluris fuit dicto tempore : quare peto eum condemnari debere per vos & veſtram ſententiam , ad dandum & reſtituendum mihi decem corbes frumenti æquè boni cum æſtimatione quanti plurimi valuit tempore prædicto , & cum æſtimatione quanti plurimi valuerit ſeu valere contingerit vſq; ad ſnĩam diffinitiuã ipmq́; ꝯdẽnatũ cogi & ꝯpelli ad ſoluendũ remediis opportunis, & peto in prædictis procedi contra eum & ꝯ omnem perſonam pro eo legitime interuenientem omni modo,iure,& forma, quibus melius poſſumus,ſaluo iure addendi,diminuendi, ſupplendi, interpretandi & corrigendi vſque ad finem cauſæ & nota quare tot verba pono.nam in primo allego libellum cõtra eum,& contra quamlibet perſonam pro eo legitime interuenientem: omni modo,iure & forma quibus melius poſſimus,hoc dico:quia ſi reus minor eſt, vt videatur in ius vocatus à perſona legitima , l. j. §. ſufficit.de admi.tuto.& l.j.de condi. fur. ſed in dubio ipſemet debet curare, vt legitimè compareat,alias contumax reputatur,l. ſi minor.de bon.auth.iu. poſ. ſed in maiore hoc addito, vt ſi perſona procuratoris compareat etiam in rem poſſit formari ſententia.de elec.c.querelam.&l.j.de ſenten.&inter.om.iu. idem tamen ſi hoc non eſſet ſpecificatũ in libello, quia in procuratorem transfertur inſtantia etiam vnius articuli ſi fiat ad vnum articulum. ff. de proc.l.in cauſæ §.ſi ex cauſa de curato.conſtat ff.de euic. l. ſi ideo. §. j. Secundò deduco in libello tempus ſolutionis : iſtud eſt de ſubſtantia opponere , quia oritur ius ex tempore. ſed in his in quibus non oritur ius ex tempore,vt l. 3 .de Iuſti.non oportet adiicere tempus,vt l.ob cauſam.§.j.de teſti. niſi in maleficiis, vt l.libellorum de accuſationibus : quia libellus in criminalibus debet eſſe certior, & magis coarctatus ad hoc vt reo ſit apertus imò ſecundum quoſdam etiam libellus citatorius debet eſſe certus in criminali,& debet factum,locum,& tempus continere,l.ij. de dila.& hoc rationabile ſaltem vbi contumax pro confeſſo habetur ex forma ſtatuti,nam ignorans non videtur conſentire nec fateri l.fin.C.plus valor.quod agi.& l.nec ignorans,de dona. & c. ij. de confe.lib.vj.Alii dicunt quòd ſufficit quòd citatio ſe referat ad libellum oblatum iudici:quod videtur verius,cum citatio poſſit fieri viua voce , & etiam per nuncium , & tamen nuncius neſciret dicere formam libelli ſpecifice,l.quotiens.in fin.de digni. lib. xii. & fac.C.de feriis.l.fin.quia eſt certum quòd citatio debet eſſe legitima,alias quicquid ſequeretur ex ea nõ valeret,vt l. neque. de verb.ſig.& l.i. de fer. Item facta à iudice competenti, vt C. ne de ſta defunc.l.ſi pater.& c. vt debitus. de app. Tertio deduco communem æſtimationem,quia commune intereſſe hic debet conſiderari,ideſt commune partium, vt l.pretia.ad l.Fal.& l.iij.§.fin.de eo quod certo loco. Item de duco negligentiam quæ præſumitur ex lapſu certi temporis,vt l. magnam. C. de contrah. & commit.ſtip. Item pono illud quanti plurimi, ideſt quantum plus eſt in æſtimatione,ſimul tamen cum frumento.nam in ſola æſtimatione principaliter fundari non poteſt libellus & iudicium.vt l.ſi in iudicio.de re iud.& l.fin.in fin.de condi.indeb.Item ideo dico peto frumentum æque bonum , vt non dicar petere frumentum quod non reperitur,l.quidam.§.fin. de vino, tri. & ole. leg. Item ideo dico peto compelli , vt non ſit neceſſaria in executione noua petitio, ſi per officium iudicis iam imploratum fiat: quia ſufficit ſemel eſſe petitum,l.iiij.§.hoc autem.de dam. infec. Item ideo peto procedi omni modo &c.vt non videar me aſtrinxiſſe ad certam legem: nam ſi peterem procedi ſecundum formam iuris ſimpliciter , dicunt quidam quòd intentaſſem viam ordinariam iuris communis,& nõ poſſet procedere ordine tradito à ſtatuto,quia ius ſimpliciter prolatum ſignificat ius Romanorum. Inſti. de iur. natu.§.iij.Dico quòd licet in actore ſit forma petendi,tamen forma procedendi ſuper petitis ſtat in iudice,& pertinet ad officium reſidens in iudice,& ſi habet plures vias,poteſt vti qua via & qua authoritate vult,ar. l.nec quicquam.§.de plano.de offi. procon. & leg.Inn.in c.cum ex officii.de præſcr. Item dico ſaluo &c. non quia poſſim derogare,l.edita.de eden.ſed vt nõ videar me adſtrinxiſſe,c.abbate ſane.de re iudi.lib.vj.Ius autem interpretandi competit vſque ad ſententiam,tamen interpretatio debet fieri ad exponẽdum,non ad perimendũ, c.cum dilecti.de acc.itẽ debet eſſe ꝯgrua & veriſimilis,no.Dy.in c.cum ſint partium de reg.iur.lib.6. ñ tñ conſidat obſcure loquens in iſta interpretatione,quia ſi ſuper obſcuro capitulo producit teſtes,nil ſibi prodeſſet poſtea interpretatio,quia culpa actoris non valet dictum obſcurum.extra de prob.c.in præſentia.

An ſola poſſeſſio ciuilis vel naturalis ſit ſufficiens ad acquiſitionem fructuum,Bal.in l.certum.C.de rei vendi.

Nota quòd ſi petitur fundus cum fructibus perceptis qualiter probetur perceptio,Bal.in l.certũ.C.de rei ven.aliàs l.ſi fundum.

Quid contineatur appellatione fructuum,Bald.in l. cohæredibus.C

bus.C.famil.erc.fac.l.fundi Trebatiani.C.de vsuf.leg. & l. defuncta.de vsuf.& l.si vrbana.de condi.indeb.& c.general, de elec. lib. vj.& l.frugem.ff de verb.sig.

50 An expensæ factæ ad perpetuam rei vtilitatem compensentur cum fructibus,Bal.in l.diuortio.§.impēdia.sol.mat.& ibi gl.quòd non.Contrarium not.in l.emptor.&in l.in fundo.ff.de rei vendi. dic quòd si habet causam ab agente fit compensatio: aliàs secus. etiam no.Bal.in l.insulam.§.fructus.eo.titu.

An fructus intelligantur de ductis expensis,Bal.in l.fructus.sol. matri.distinguit,& etiam dicit quid sit fructus, & l.si à domino. §. fin.de peti.hære.

Quid contineatur appellatione fructuum,Alb.in repe.in verb. fructus.

Fructus rei legatæ fiunt legatarii à tempore mortis testatoris. Bal.in l.legatis.C.de vsur.& fruc.lega.& not.§.

Creditor tenetur de fructibus perceptis, & quos percipere potuit,l.ij.C.de pigno.actio.facit decrescere,verbi gratia obtuli tibi equum tempore debito, qui tunc valebat decem, nunc valet xx. Iac.de Aret.dicit quòd mora creditoris non facit decrescere æstimationem.petrus tenet contra,quia contractus non debet claudicare,ita Alb.in l.vinum. si certum pet.fac. l. si hominem. in fin. ff.man.

An si bonę fidei possessor perdat boues dum laborat bona,aliàs non perditurus, recuperabit tanquam sumptus factos causa colendi.Bal.in l.j.de fruct.& lit.expen.

Quod malæ fidei possessor non tenetur de fructibus qui percipi potuerunt ex re possessa meliore facta,industria & artificio possessoris.Ange.in l.sin autem.§.fi.ff.de rei vend.aliàs l. certum e.ti.

Differentia est inter fructum ciuilem & naturalem,Albric. in l. diuortio.ff.solu.matri.Angel.in l.si nauis.ff.de rei vend.

De libello in quo petuntur res cum fructibus perceptis & percipiendis, debet intelligi vsque ad sententiam. Angel. in l. Iul. §. idem Iul.ff.de rei vendi.

Differētia est an verbum fructus proferatur ab homine in contractu.de quo per Ange.in l.si à domino.§.fin.ff.de peti.hære.

Nota quòd si quis possidet rem cum titulo qui sit nullus, an teneatur de fructibus qui percipi potuerunt,Ange.in l.sed & repertus.ff.quod met.cau.

Nota quòd iuramentum in litem,licet locum habeat contra tutorem & hæredem eius, non tamen contra fideiussorem tutoris: ratio quia primi tenentur ex contractu tutelæ,qui est bonæ fidei, fideiussor tenetur ex stipulatione quæ est stricti iuris,in qua non iuratur in litem gl.est no.in l.sine hærede.in prin. ff.de admi.tu.ex hoc sequi videtur quòd cum statutum Mediolani de damno & interesse interpretetur & seruetur tantum in contractibus bonæ fidei,quòd si soluta sit sors ex contractu bonæ fidei nō possit amplius peti interesse,quanquam sit in stipulatione deductum: quia ex contractu bonę fidei peti non potest,l.iiij.C.depositi.nec ex stipulatione quæ est stricti iuris,vbi non habet locum statutum nec ob.quòd stipulatio sequitur naturam contractus cui opponitur, l.si legati.de le.j.l.si stipulatus.de vsur.quia illud verum in primordiali natura,puta si cresceret per inficiationem: secus in ea quæ superuenit ex accidenti per eandem gl. sequi videtur quòd per dictum statutum non possit iurari interesse cōtra fideiussorem, cum ipse semper obligetur ex verborum obligatione,l.blanditus.C.de fideius.& l.quinta.§.pen.de verb.obl.quod no.

An interesse possit ab initio taxari, quia in hoc videntur varii varia dicere.ad concordiam omnium videtur sic posse distingui. Aut taxatio interesse respicit principalem rem promissam,aut debitam,aut respicit eam accessoriè:si primum,& potest taxari,puta si res vendita euincatur promittit venditor pretium conuentum vel plus vel minus,vel alio casu simili.ita potest intelligi l.fi.ff. de præto.stip.ita vult Bal.in l.j.C.de sum.tri.& fid.ca.post tres columnas ver.deinde pone hanc distinctionem. & ita vide etiam Raph. de ful.ita etiam glo.in c.dilecta.de fo.comp.in gl.mag.ibi,& ideo vtile est,cum allegant dic.l. fin.si vero respicit accessoriè rem debitam,tunc aut taxatur interesse,quia non fit,aut quia non datur, si primum,aut taxatur annuatim vel mensuatim,& non potest secundum Bar.in l.ita stipulatus.de ver.obl.aut taxatur pro vna prestatione tantum,& potest secundum Inno.in c. sacro.de sentent. excom super verbo ad interesse.lo grande. versi. nota quòd æstimatio siue interesse ibi,si verò non fecero quod promisi.fac. l. ij. in fi.cum l.sequenti.ff.de verb.ob.& Insti.de verb.obl.§.fin.& potest dari exemplum vbicunque in obligatione facti succedit obligatio ad interesse,l.stipulationes nō diuiduntur.§.Celsus.de ver. oblig.cum simi.Idem putarem vbi factum non esset in obligatione,sed in conditione:puta si tale quid non fecero,Dabo tantum. Si verò taxatur interesse,quia non datur sors,tunc aut sors est debita ex causa mutui veri vel presumpti,& tunc non potest taxari. ita potest intelligi Bar.in dic.l.j.de sum.tri.&fi.ca.supra alleg.non tam ea ratione quàm ipse dicit,quia futura præuideri nō possunt, quàm quia sapit vsuram, quæ in solo mutuo attenditur, secundum Inn.in c.in ciuitate.de vsur.hinc est quòd non puto posse taxari ab initio in contractibus qui frequentissime celebrantur in temporib⁹ hodiernis,puta ex causa bladi vel vini debiti,vel simil. quia cum frequentissime iste causæ apponantur,& tamē verè est mutuum,propter talem frequentiam haberetur presumptio mutui,arg.l.iusto.in prin.ff.de vsuca. aut sors ipsa debetur ex causa alia,quam veri mutui vel præsumpti & tunc puto regulariter posse taxari ab initio,sicut in contractu emptionis,vt in l. curabit. C. de actio.emp.cum sim.sicut in dote promissa marito,vt in c. salubriter.de vsur.sicut in specie debita,vt in dic.l.ita stipulat⁹. de ver. obli.& l.j.§.item si ita ff.ad l.Fal.& l.ij.ff.de penu,leg.&l.cum sine. & l.si penum.ff.quan.dies leg,ce. Idem puta si ipsa species non sit in dispositione,sed in conditione,vt in prę.leg.ad hanc materiam vide l.stipulatio ista.ff.de ope.lib.

Nota multos casus in quibus potest interesse peti & deberi sine periculo vsurarum.Bar.& Ang.in l.diuus.ff.ad leg.Fal.Bald.in l.fi. in fin.C.de peti.hæredi.& in l.ij.C.de vsur.rei iudi.& in l.hac edictali.§.his ita.de secun.nup.Albric.in rub.de vsur. C.vide c.per vestras.de dona.inter vir.& vxo.vide l.si vt certo.§.si de inoffi.commodati. vbi commodatur pecunia ad pompam vide Magistrutiam in ver.pignus.vide Hosti.in dic.c. salubriter. de vsur. vbi enumerat multos casus.

¶ De Pœna temerè litigantium[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Pœna temerè,seu calumniosè litigantis quę sit.*
2 *Temerè litiganti semper est pœna pecuniaria imponenda.*
3 *Temerarius circa propriam scripturam, vel numerationem sibi factam, si de mendacio conuincatur,in duplum est puniendus.*
4 *Consuetudo in diuersis curijs circa pœnas insligendas,est varia.*
5 *Calumniosè episcopum accusans qua pœna teneatur.*
6 *Quælibet ferè ciuitas sua statuta circa pœnarum inflictionem obseruat.*
7 *Statutum semper debet aliquid operari.*

DICTO de expensis & interesse,ad quę temerè litigantes teneātur,vtile est, vt de aliis eorum pœnis aliqua
1 annectamus.¶† Pœna igitur temerè, seu calumniosè litigantis est,quia quādoque fit infamis per sententiam:quandoque ipso iure,puta actione furti,vi bonorum raptorum & iniuriarum,de dolo,& sepulchro violato,& expilatæ hæreditatis, & in actione in factum, contra mulierem calumniosè missam in possessionem causa ventris.& in actione tutelę,mandati,depositi,& pro socio,quæ directè infamant,vt hæc omnia probantur Insti.de pœna tem.litig. §. ex quibusdam. vj. q. j. infames. & c.quicunque.C.de appe.à proconsulibus.xxii.q.v.si quis coniunctus.lxxxvij.dist.religiosum.& §.de delat.iur.ver. vt autem. &
2 meliùs in Repertorio nostro,in tit. de infamia. ¶†Item temerè litiganti semper imponitur pecuniaria pœna: putà si filius, vel libertus sine venia iudicis parentes,vel patronum in ius vocauerit punitur in quinquaginta aureis,vt Insti.de pœn.tem.litig. in fi. & si soluendo non sit,verberibus castigatur,ff.de in ius voc.l.pen.& fi.ij.q.i.prohibentur.xij.q.ij.qui manumittuntur. 4 q.iij. ver.item lex Iul.Item in actione legis Aquiliæ, & in actione legatorum vi retentorum punitur pœna dupli,Insti.eo. §. aduersus. & xiij. q.ij. oblatę.& c.clerici.Item negans per mendacium se possidere,perdit possessionem,ff.de rei vend l.pe.Item in noxali,si negat se possidere seruum,vel animal,quod dedit noxam,per illud[b],ff.de no-
3 xa.si seruus depositus §.si negauerit. ¶† Item temerè litigans circa propriam scripturam,vel circa numerationem sibi factā,si conuincatur de mendacio per testes, vel per instrumenta, punitur in duplum.Si autem conuincatur per sacramentum sibi delatum,punitur tantùm in expensis,vt in auth.de trien. & semis. §. studium. Item

ADDITIONES.

a Vide,quod dixi suprà de expensis: quod Ioan.de Deo ibi recepo rat de Summa Azo.Inst.de pœn.tem.litig.hîc ponit auctor,omittens etiam,quod Ioan,omiserat.dixerat enim Azo,quòd in genere tradi poterant tres pœnæ, scilicet corporalis, pecuniaria, & famæ: quod de prima dixerat Azo, omiserunt isti clerici & prælati. Sed Innocentius eis maior,id non curauit,qui de illa posuit in decretali,qualiter & quando.ij.de accus.in gl.magna,quæ incipit, dicit Innoc.

b Perdit illud. ¶Posuit Ioan. de Deo : sed dicere debuit cum Azo. perdit arbitrium deditionis noxæ: & sic dicit lex. Non poterit ergo illud dare pro noxa actori inuito:quod priùs poterat.

Item vocans alium temerè in ius, punitur circa viatica & sumptus litis, ff. de iudic. eum quem. extra. de pœnis, calumniam. C. de
4 fruct. & lit. expen. l. i. & ij. de quo dic, vt s. de expens. ¶ † Breuiter [a]
a circa pœnas huiusmod inferendas te referas ad varias consuetudines, quæ in diuersis curiis obseruantur, lxxvj. dist. vtinam. extra. de eo, qui mit. in pos. causa rei seruan. c. cùm venissent. Quædam tamen personæ sunt, quæ non tenentur ad hanc iuris acerbitatem, C. de episc. aud. tam dementis. de hoc vide suprà de actio. seu
5 petit. §. sequitur. ¶ † Item qui calumniosè accusat episcopum, etiam coram iudice competenti, punitur in xxx. pondo auri, vt C. de
6 epis. & cle. si qua per calumniam. in prin. ¶ † Sed quæritur, vtrùm leges maleficia punientes locum habeant hodie, cùm ferè quælibet ciuitas sua statuta habeat super quolibet maleficio, præsertim in Italia? Quidam dicunt, quòd statutum municipale tollit leges de hoc tractantes, arg. ff. de iud. cùm prætor. ff. de pœnis, hodie. C.
7 de infamibus, & si seuerior. ¶ † Statutum enim debet aliquid operari: & facit ff. de pœnis, l. j. & l. interpretationem. Alii cõtrà, quòd iudex, siue Potestas possit imponere pœnam legis, si sit maior: quia sic iurat, in auth. iusiurandum, quod præst. extr. de iureiur. venientes. Item si condemnat in maiori: ergo & in minori, ff. de arb.
b diem. de hoc s. tit. proximo. §. j. ver. primo [b].

ADDITIONES.

a Breuiter. ¶ Secundum Ioan. de Deo, vbi suprà: quia finita sunt verba Azonis, quæ ponere voluit auctor. hoc dico propter id, quod dixi suprà: & quia dabat etiam Azo casum legis, cùm de indebito. quem ponit decretalis vltima de solu. subdebat etiam Azo, quòd isti sunt legales tramites contra calumniantium inquitates, de quibus loquitur procemium Institutionum in prin. vbi de hoc.
b Ver. Primo. ¶ Vber. de Bo. recitabat super l. tutoris. C. ad l. Iul. de vi pub. & pri. hanc quæstionem fuisse Ianuæ: & hoc habito consilio peritorum diuersarum ciuitatum, fuit lege municipali obtentum super maleficio: & si exprèssè non tollat legem communem tamen tacitè illam tollere, & solam municipalem debere seruari. & facit, quod not. Instit. de off. iud. in prin. & fertur Albe. Papi. simpliciter hoc dictum tenuisse: cui aliqui assentiunt, si apparet mens statuti volentis suam pœnam subrogare pœnę legali, ar. ff. si quis cau. si eum. §. qui iniuriarum. facit de baptis. maiores. post prin. aliàs secus, secundum ipsos. Ipse tamen Vber. in Cauil. vbi de agente criminaliter, in charta vj. Io. de Deo in lib. ij. sub eo. tit. consuluit, accusationem fieri vtraque lege, vt iudex vtraque, vel altera punire possit, prout volet: sed si cogatur, eligere statutum, quia posterius, ff. de iure codici. l. diuus. Gui. de Suz. in l. iiij. C. de sepulchro violato, tenet, quòd ambabus pœnis puniri non debet: quia non debet quis fieri duabus legibus reus, ff. accus. senatus. in fin. sed quantum plus est in vna, quàm in reliqua, ff. vi bonor. raptor. l. j. de actio. & oblig. cùm ex vno. & lege, qui seruum. & l. quoties. §. j. & l. plura. vnde consuluit illam maiorem legalem imponendam quæ includit minorem, quam imponit statutum: & sic satisfiet vtrique. vide quod in d. l. iiij. notauit Cyn. in vlt. quæst. & quod dicit Iac. de Bel. in q. quam posuit C. de requir. re. in iij. membro q. qui tenet, legem municipalem derogare iuri communi in loco, &c. ADDE, an per pœnam statuti sit sublata pœna legis, Bal. consi. ccxx. iij. lib.

¶ Bald. de Pœna temerè litigantium.

AN pœna statuti tollat pœnam iuris communis, ver. si. per G. C. de sepulchro viol. l. qui sepulchra. per Cyn. vide s. de accusat. §. ij. Statutum si sit legi contrarium, derogat legi, quia posterius est, j. tit. j. in prin. G.

Finis Libri Secundi.

Excusit Antonius blanc.

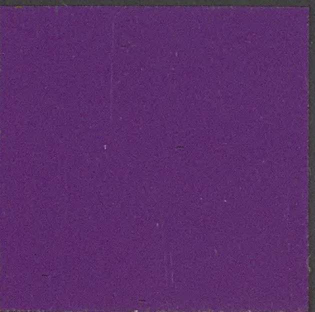
colorchecker CLASSIC

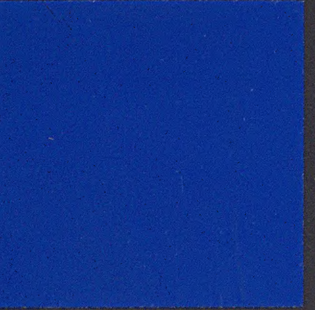

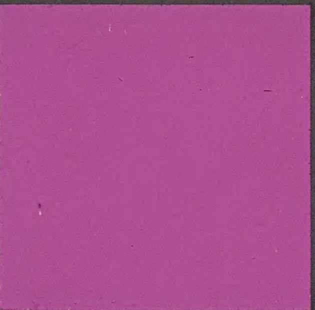

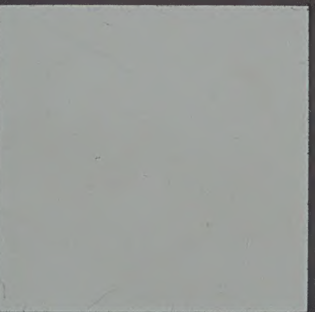

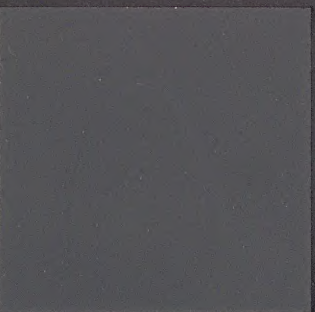
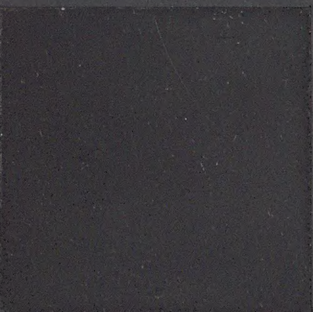

calibrite

mm